TOMVS PRIMVS

CRONICON

D. IOHANNIS NAVCLERI PRAEPOSITI TVBINGENSIS, SVCCINCTÌM COMPRAEHENDENTIVM RES MEMOrabiles ſeculorum omnium ac gentium, ab initio mũdi vſq; ad annum CHRISTI nati M.CCCCC.

magnitudinem ſuî & vſum Lectoris per Tomos & paragraphos lepidè nunc primùm recèns diſtinctorum.

Cum Appendice noua rerum interim geſtarum, videlicet ab initio anni 1500. vſque ad Septembrem præſentis 1564. ex optimis quibuſq; Scriptoribus per Laurentium Surium Carthuſianum ſumma fide & ſtudio congeſta.

Quid editioni huic tribuendum ſit, facilè aduertent ij, qui vel priores huius Chronographiæ editiones probè nôrint, vel hanc cum illis ſeu quibuſuis alijs conferre non grauentur.

Coloniæ apud Hæredes Iohannis Quentel & Geruuinum Calenium, anno Chriſti nati M. D. LXIIII.

Cum gratia & priuilegio Cæſareæ Maieſt. in decennium.

32.7.K.18

REVERENDISSIMO IN CHRISTO PATRI, ET ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. IOHANNI ARCHIEPISCOPO TREVIRENSI,

S. Romani Imperij per Galliam Archicancellario, Principi Electori, Domino ſuo clementiſſimo,

S. P. D.

HABET hîc tua Amplitudo, Ornatiſſime Põtifex, Chronica Naucleriana, emendatiſſimè excuſa, & longè quàm antehàc forma ſtudioſis commodiori, paginis omnibus in binas columnas diſtributis. Etſi verò in toto Naucleri doctiſſimo Opere nihil meum ineſt, tamen quia rogatu hominis mihi amiciſſimi, D. Geruuini Licentiati, ea quæ Nauclero deerant, ad præſens vſq; tempus perducere conatus ſum, volui Nauclero hãc Epiſtolam præfigere, cùm alioqui nullam cuiuſquam nuncupatoriam haberet, eaq́; ipſa Tuæ ampliſſimæ Celſitudini illuſtriſſime Princeps, meam dedicare Appendicem, vt quæ mea cauſa fortaſſis iurè contemni poſſit, tanti Principis fretà patrocinio, gratioſior exeat in hominum manus. Multa hîc dici poſſent in commendationem hiſtoriæ, ſed cùm id ſæpè ab alijs diligentèr præſtitum ſit, nolo eadem repetere. In Appendice autem hac conficienda ità me ſempèr comparare ſtudui, vt ex optimis quibuſq; noſtræ ætatis ſcriptoribus ea colligerem, quæ poſſent lectori aliquam adferre vtilitatem. Nam quaſlibet nugas vel dubios incertosq́; rumores congerere, nec meum decebat inſtitutum, nec hiſtoriæ integritati congruit. Atque adeò ingenuè fateor, quicquid in hac tota Appendice, quam ab anno Chriſti IESV 1500. vſq; in annum 1564. perpetua temporum ſerie perduxi, hiſtoricum habetur, id totum me ex alijs non paruo labore integra & bona fide collegiſſe, quorum tamen nomina certas ob cauſas adſcribere nolui. Sufficit Lectori, me nihil hîc agnoſcere meum, præter conquirendi & pleraq; meis verbis modò cõpræhenſiùs, modò fuſiùs conſcribendi, prout res poſcere viſa eſt, laborem. Scio non deeſſe, qui putent parùm meo congruere vitæ inſtituto hiſtorijs ſcribendis bonas horas collocâſſe: ſed eos non paulò æquiores me habiturum confido, ſi cogitent hunc me laborem non tam mea voluntate, quàm non leuibus rationibus permotum ſuſcepiſſe. Extat hodiè & multorũ manibus teritur Iohannis Sleidani hiſtoria, ſed tam malæ fidei in pleriſq; commemorandis, vt non pauci grauiſſimi homines illud ſcriptum planè deteſtati ſint, hodieq́; cuiuſdam doctiſſimi & integerrimi viri extet Hiſtoria de vndecim millibus mendaciorum Sleidani. Taceo quòd Sacramentariæ factioni ex profeſſo addictus Sleidanus, vbiquè inſignitèr nouorũ dogmatũ, quibus Europa miſerandũ in modũ tota ferè defla-

grat,patronũ agit, & in Catholicos multis locis iniquus & iniurius eſt:adeò vt
ex illis eius Cõmentarijs veritas certa rarò haberi poßit,ſimul verò imbibãtur
peſtilẽtißimi errores,quos miro artificio incauto lectori, dum aliud præ ſe fert,
inſtillat. Et tamẽ in ſui operis Præfatione,tacito vtriuſq; nomine, Paulum Io-
uium & Iohannem Cochlæum grauißimos ſcriptores acerbè perſtringit:nec du
bitat opus Cochlæi de Actis Luteri,criminationibus, calumnijs,nugis, cõuicijs
refertißimum dicere: ſcilicèt ſibijpſi perſuadens,ea ſe eſſe authoritate apud oẽs,
vt quandoquidem ipſe hoc dicit,omnes ilicò fidem c· mmodaturi ſint. Sed eſt
certè in Cochlæo longè maior fides & integritas, quàm vt his Sleidani calũnijs
quiſquam moueri debeat: licèt non eadem ſit dictionis elegantia & blandilo-
quentia in eius opere, qua Sleidanus ſua mendacia fucare conatus eſt. Vtinàm
verò,præſertim ſtudioſis adoleſcentibus & parùm firmis ingenijs perſuaderi
poſſet, vt ab eiuſmodi pernicioſorum librorum lectione haud ſecùs atquè à præ-
ſenti toxico quodam ſibi cauerent. Delectat enim hiſtoriæ cognitio, & cùm eſt
illis admixta rebus, quæ ad fidei & religionis negocium pertinent, in intimos
animi receſſus ſeſe facilè inſinuat, nec poteſt non certam adferre perniciem, ſi
ſub ſpecie veri mẽdacium ingerat. Hoc autem in Sleidano mirum videri poteſt,
quòd cùm ſit factionis Sacramentariæ, quam Luterus extremè execratur, ta-
men multus eſt in citando non abſq; laude identidèm Lutero, cuius tam multa
ſcripta prolixè ſæpè ſuæ hiſtoriæ infarcit: quanquàm vbì Luterus Zuinglianos
perſtringit, ibì non multùm tribuit Lutero, eundem ipſum & laudans & vitu-
perans. Scilicèt magnus & præclarus Propheta eſt Luterus, cùm Catholicos
inſectatur, & nouis dogmatibus Orbem Chriſtianũ perturbat: porrò verò cùm
Zuinglij blaſphemias deteſtatur, iam deſinit recta ſapere. Dolendum inprimis
eſt, paucorum hominum turbulenta & importuna ingenia has in noſtro Orbe
turbas cière, & quidem impunè potuiſſe, tantumq́; excitare incendium, vt iam
omninò ratio vix vlla eius extinguendi ſuppeditet. Luterus primus claßicũ ce-
cinit, multos mox habuit præclari facinoris æmulatores: extitêre alij poſt alios,
qui maiora ſempèr auderent, tanta præſertìm propoſita impunitate. Hæc Slei-
danus ità nobis commemorat, quantùm quidem ad Luterum & Zuinglium &
quoſdam alios pertinet, vt nouam Euangelij lucem mundo illatam mirificè gra-
tuletur. Sed res ipſa loquitur, non lucem, ſed Cimmerias tenebras & omne ma-
lorum genus in orbem importâſſe nouatores iſtos. Et iam inter ipſos quanta ſit
& iam diù fuerit altercatio & incredibilis pugna ac diſſenſio, nec ipſi tacere
poſſunt, resq́; omninò inter Luteranos & Caluinianos vel Zuinglianos quoſ-
dam ad funeſtum bellum ſpectare videtur, vt ex Appendice mea videre licebit:
quam quidem T. C. Reuerendißime Pontifex, clarißime Princeps nuncupa-
tam volui, orans & obſecrans, vt meam audaciam placidè ferat. Poſſem multis
verbis T. C. apud omnes peruulgatas virtutes prædicare, ſed hoc alienum eſt
à mea conſuetudine, præſertìm cùm pleriq; Principes viri eiuſmodi laudes mo-
leſtè ferant. Nec mea prædicatione indiget amplißima virtus tua Princeps ce-
leberrime: mihi ſatìs erit T. C. gratũ præſtitiſſe officium, & aliquẽ apud T. C.
gratiæ locum obtinuiſſe.

Equi-

Equidē mihi perſuadeo, in ipſa tota Appendice ea me vſum modeſtia, vt nēminē iure offenſum iri putem: quanquàm interdùm perſtringantur infauſti dogmatiſtæ, qui Germaniam in multas ſactiones diſtraxerūt, & ampliſsima barbaris nationibus in ipſam itinera ſtrauerunt: niſi ſortè mentitus eſt Chriſtus, dum ait, Omne regnum in ſe diuiſum, deſolabitur. Nemo tam eſt omnis humanitatis expers, vt æquo poſsit animo cernere tantam Germaniæ paulò antè florentiſsimæ dilacerationem, quæ ei, ni Deus meliora prouideat, certiſsimum videatur minari excidium, cùm fieri non poſsit, vt inter tot tamq; varias & pugnantes opiniones diù ſalua ſit Germaniæ Reſp. Volebant quidem iſti, & huc conatus, ſtudia, conſilia ſua omnia contulerunt, vt Romani Pontificis dignitatem penitùs conuellerent, & è ſede ſua deturbatum, in ordinem cogerent: ſed eccè mirabili Dei iudicio Pontifici manet ſua dignitas, Germania penitùs perit, & ab iſtis filijs parricidis Turcis & Moſcouitis proditur. Interim puræ doctrinæ inſtaurationem iactitant, & quaſi omnes talpæ & fungi ſimus, quiduis nobis perſuadere moliuntur. Egregiè ſanè puram doctrinam inſtaurârunt, in quorum tota vita & doctrina nihil ferè purum eſt. Quòd ſi verò puram adferunt doctrinam, cur inter ſe adeò digladiantur? cur ſe mutuò hæreſeos accuſant & condemnant? Cur tot odioſiſsimis ſcriptis ſeſe inuicèm proſcindunt, & toti orbi irridendos propinant? Quid vnquàm tale vel Prophetæ vel Apoſtoli feciſſe leguntur? Vtinàm clariſsimi Germaniæ Principes paulò preſsiùs iſtorum fraudes excuterēt, hauddubiò & ſuæ dignitati & Germaniæ ſaluti maturiùs proſpicerent. Quòd ſi iſtos tenebriones audire pergent, verendum eſt nè Germania inter ſe tot ſectarum contrarijs dogmatibus diſtracta, hoſtibus ſuis prædæ fiat. Ità enim videmus accidiſſe Græciæ, & pleriſq; alijs regiōibus. Verùm nihil ego hîc infauſtum cuiquam ominari velim: quanquàm etiàm ipſi Sectarij ſcriptores hanc mutuam Luteranorum & Zuinglianorū altercationem in funeſtos exitus deſituram vereantur. Sed nolim T. C. clariſsime & ampliſsime Pontifex diutiùs detinere. Chriſtus Opt. Max. C. T. Eccleſiæ ſuæ ſeruet ac tueatur in annos plurimos rebus bonis omnibus eximiè florentem. Datum Coloniæ in Cœnobio Carthuſiano XXII. Auguſti, Anno LXIIII.

T. C. addictiſſ.
clientulus
F. Laurentius Surius
Carthuſianus.

4 iij QVI

QVI CHRONOGRA- PHI SINT RECIPIENDI.

*M Etaſthenes Perſa chronographus, cuius meminit Pe-
trus Comeſtor in Scholaſtica hiſtoria ſuper Danielem,
duas tradit regulas de his qui accipiendi ſunt, & qui re-
ijciendi in chronographia, ità inquiens: Qui de tempori-
bus ſcribere parant, neceſſè eſt illos non ſolo auditu &
opinione chronographiam ſcribere, nè cùm per opinio-
nes ſcribunt, vti Græci, cum ipſis paritèr & ſe & alios
decipiant. Et paulò pòſt: Neq; enim omnes recipiendi
ſunt qui de his regibus ſcribunt, ſed ſolùm ſacerdotes
illius regni, penès quos eſt publica & probata fides An-
nalium ſuorum, qualis eſt Beroſus. Nam is Chaldæus
omne tempus Aſſyriorum digeſſit ex antiquorum an-
nalibus &c. Super his verbis Metaſthenis commentum ſcribens frater Iohannes Annius*
Regulæ tres. *Viterbienſis, ordinis Prædicatorum, theologiæ profeſſor, has accipit regulas: Prima regu-
la: Suſcipiendi ſunt abſque repugnantia omnes, qui publica & probata fide ſcripſerunt. Et
declarat quòd ſacerdotes olim erant publici notarij rerum geſtarum & temporum, velut qui
præſentes eſſent, aut ex antiquioribus copiarent, ſicut nunc inſtrumentum publicum & pro-
batum dicitur, quod à notario præſente publicatur & ſcribitur, aut ex antiquiore per præ-*
Secunda. *ſentem notarium traducitur. Secunda regula: Geſta & annales quatuor monarchiarum
non poſſunt negari & reijci ab aliquo, quia ſolùm publica fide notabantur, & in archiuis ſer-*
1. Eſd. 4. & 6. *uabantur. Vndè & in Eſdra legimus, quòd controuerſiæ de reparando templo diffiniebantur
ex annalibus Perſarum ſeruatis in bibliothecis. Et Etheſias Gnidius recipitur in tempori-*
Tertia. *bus Perſarum, quia ex annalibus publicis tranſtulit. Tertia regula: Qui ſolo auditu vel
per opiniones ſcribunt priuati, hi non ſunt in temporibus recipiendi, niſi vbi à publica fide non
diſſentiunt. Quales fuerunt Græci, vt hic inſinuat Metaſthenes, & Ioſephus probat cōtra
Appionem, quia ſibijpſis de temporibus diſſident, & de mēdacio alterutrùm accuſant, vt eſt
pugna inter Herodotum & Ageſilaum, Hellanicum, Ephorum, Timæum & reliquos.*

*Et ex his patet, quòd nemo de temporibus ſuſcipiendus eſt, niſi annalibus quatuor mo-
narchiarum concordet. Et in monarchia quidem Aſſyriorum, quia publica fide ſcripſit Be-
roſus Chaldæus, conſequens eſt vt in temporibus eiuſdem monarchiæ ſibi detur palma. Item
in* Perſarum, Metaſthenes author publicæ fidei fuit, & Etheſias Gnidius. Reijciuntur in
monarchia Aſſyriorum, qui priuatas opiniones contra publicam probatamq; fidem ſcribunt,
ex Græcis Herodotus, Hellanicus, Ageſilaus, & ex Latinis Iuſtinus, Gellius & Oroſius.*

*Et in monarchia Perſarum pari ratione reijciuntur Ioſephus ex Hebræis, Clemens, Ta-
cianus Aphricanus, & Euſebius ex Græcis, qui contra omnem publicam fidem ſcribunt, Cy-
rum antè dediſſe licētiam Hebræis in Babylone captiuis & mortuum, quàm Babylonia Da-
rius eius patruus potiretur. Proindè idem Euſebius, quoniam in tertia monarchia Græcorū,
& in quarta Romanorum, publicam annalium fidem ſequitur, in vtraque recipitur, ſicut &
Philo Hebræus, quia nec in vno quidem menſe diſcrepat. Accedit huc quòd Beroſus, Ba-
bylonicus & Chaldæ⁹ (vt Ioſephus in primo de antiquitate ſignificat) fuit, hoc eſt, fuit pa-
tria Babylonicus & dignitate Chaldæus. Fuit ergò ſacerdos, notarius, & ſcriba publicus,
quia penès ſacerdotes ſolos erat publica fides annalium, temporum, geſtorum & regum. Is Be-
roſus omnem Chaldaicam deflorauit hiſtoriam, ſcribitq; de temporibus ante diluuium, & ad
hunc modum exorditur: Ante (inquit) aquarū cladem famoſam, qua vniuerſus perijt orbis,
multa præteriêrunt ſecula, quæ à noſtris Chaldæis fidelitèr fuerunt ſeruata. Scribunt illis*
Enos. Gigantes. *temporibus circa Libanum fuiſſe Enos vrbem maximam Gigantum, qui vniuerſo orbi do-
minabantur ab occaſu ſolis ad ortum. Hi vaſtitate corporis ac robore confiſi, inuentis armis,
omnes opprimebant, libidinique inſeruientes, inuenerunt papiliones & inſtrumenta muſica
& omnes delicias, mandueabant homines, & procurabant aborſus, in eduliumque præpara-
bant, & commiſcebantur matribus, filiabus, ſororibus, maſculis & brutis, & nihil erat*

ſceleris

*ſceleris, quod non admitterent contemptores Religionis & deorum. Tum multi prædita-
bant & vaticinabantur, & lapidibus excidebant de ea quæ ventura erat orbis perditione.
Sedenim illi aſsueti corridebant omnia, cæleſtium illos ira atque vltione perurgente pro
impietate atque ſceleribus. Vnus inter Gigantes erat, qui deorum venerantior & pruden-
tior cunctis, reliquus ex probis erat in Syria: huic nomen erat Noa, cum tribus filijs, Samo,* Noa.
*Iapeto, Chem: & vxoribus, Tytea magna, Pandora, Noëla & Noëgla. Is timens quam ex
aſtris futuram proſpectabat cladem, anno ſeptuageſimo octauo ante mundationem, nauim in-
ſtàr arcæ coopertā fabricare cœpit. Anno LXXVIII. ab incboata naui, ex improuiſo exū-* Arca.
dauit Oceanus, & omnia maria mediterranea fluminaq́ ac fontes ab imo ebullientes inundâ- Diluuium.
*runt ſupra omnes montes, accedentibus atque impetuoſiſsimè & ſupra naturam è cælo copio-
ſiſsimis imbribus multis diebus corruentibus. Ità omne humanum genus aquis ſuffocatum,
excepto Noa cum familia ſua, quæ naui erepta eſt. Nam eleuata ab aquis, in Gordiei mōtis
vertice quieuit, cuius adhuc dicitur aliqua pars eſſe, & homines ex illa bitumen tollere, quo
maximè vtuntur ad expiationem. Ab hoc igitur anno ſalutis humanæ ab aquis primordio
ſumpto, noſtri Maiores numeros ſcripſerunt. nos verò tædioſum illorum ſermōem abbreuia-
turi, referemus origines & tempora & reges eorum duntaxàt regnorum, quæ nūc magna ha-
bentur in Aſia, in Africa, & in Europa. In Aſia celſiſsimū Babylonicum, in Africa Ae-* Hęc infrà
gyptium & Libycum. Poſtremò in Europa quatuor noſtri enumerant, Celtiberū, id eſt, Hi- gñat. 16. & 19
ſpaniæ, Celtarum, id eſt, Gallorum, Kytim, quod illæ gentes Italicum appellant, & Tuiſco- fuſiꝰ tractan
num, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiàm quintum, tur.
*Iönicum. Neceſſè eſt igitur, nos ex præmiſsis confiteri, quod & Chaldei & Scythæ ſcribunt,
ſiccato ab aquis orbe, non fuiſſe niſi dictos octo homines in Armenia Saga, & ab his omne ho-
minum genus in terris ſeminatum, atq; ob id Scythas rectè dicere & appellare Noam omniū* Noa pater.
*deorum maiorum & minorum patrem, & humani generis authorem, & chaos & ſemen mūdi.
Tyteam verò Aretiam, id eſt, terram in quàm ſemen Chaos poſuit, ex qua tanquàm ex terra
cuncti prodiêrunt. Præter verò tres primores filios, Noa poſt diluuium gigantes pluresque
filios genuit. Quarè ad abbreuiandum plurimum conferret, ſi omnium poſteritates figurabi-
mus, ab ipſo Noa ſumpto exordio. Primum itaque dixerunt Ogygiſan Sagam, id eſt, illu-
ſtrem ſacrorū pontificem Noam Dyſir. exponit hîc Annius Ogygē, id eſt, illuſtrem Noam,
& Dyſir, id eſt, ilicem. Vndè Comeſtor & Ioſephus in primo antiquitatum: Habitauit,* in-
quit, Abraham circa Hebron, iuxta ilicem quæ vocatur Ogygi, & dicitur ciuitas quatuor
patriarcharum, quia ibì ſepulti ſunt Adam, Abraham, Iſaac, Iacob. Ogyges itaque* quod* *idem eſt
Noe. Concordat Zenophon, Solinus, & plures alij. quod

EX BEROSO, PRIMA FIGVRA NOE.

Noe cognomento Ianus, Ogyges, Cælum, ante diluuium genuit Sem, Cham & Iapheth, De genera-
poſt diluuium genuit Macrum Iapetum iuniorem, Prometheum Priſcum, Tuiſconem gigā- tionibus
tem, Crana, Craum, Granaum, Tethym, Oceanum, Typhoeum: genuit etiàm ſeptendecim Ti- Noæ.
tanes. Tuiſcon Germanorū & Sarmatûm pater genuit Manum, qui genuit Ingæuonem, qui Tuiſcon Germanorū
Iſtæuonem, qui Hermionem, qui Marſum, qui Gambriuium, qui Sueuum, qui Vandalum, pater.
*qui Hunnum, qui Herculem, qui Teutanem. Araxa priſca genuit Scytham priſcum, à quo
Napus & Prutus. Hæc Beroſus.*

Super hoc textu Iohannes Viterbienſis dicit: Notandum quòd omnes hi reputati ſunt Noe Tuiſcones adoptauit in filios.
*filij Cæli ac Terræ, ſiue Iani & Veſtæ, ſiue Noæ atque Tyteæ. Et ſunt numero quadraginta-
quinque. Sed notanda ſunt duo, quòd Noe ſibi in filios adoptauit Tuiſconis poſteritatem, &
ideò in eius arbore ponuntur, & non aliorum nepotes, in quo præcellunt Germani & Sarma* Germani
tæ, qui dicuntur nūc Tuiſci à Latinis & Gallis. Sarmatæ autem populi ſunt, Poloni, Gothi, Sarmatæ.
*Ruſsi, Pruſsiani & Daci, atque huiuſcemodi. hæc ſecundum deſcriptionem Beroſianam. De
pluralitate verò vxorum Noæ ſiue Cæli, decipitur Diodorus. Sunt enim ſynonyma, Tytea,
Terra, Veſta. Cum Beroſo cōcordat de Tuiſcone Terra genito, Cornelius Tacitus de ſitu Ger-
manorum. Idem Iohannes in commento ponit, & Hieronymus dicit, quòd mundus & mūdi* Mundus.
*formatio ſit ex tempore, & non ab æterno, vt ex fide atque hiſtoria credimus. Cato verò &
Diodorus in tertio libro referunt: Chaldæi ſempiternum mundum opinati ſunt, Phœnices*

verò

verò Sagi, ex tempore factum crediderunt. Primos ſequitur Ariſtoteles, ſecundos Plato & Chriſtiana fides. Conueniunt omnes de inundatione vniuerſali, quæ præceſſit Ninum & auream ætatem. Aurea enim ætas durauit annis ducentis quinquaginta, vel minùs vno, à ſiccato orbe vſque ad Ninum, qui omnibus bella intulit.

Subſequenter Beroſus in hiſtoria poſt pauca, Exiccata, ait, terra, Noa tum familia de monte Gordieo deſcendit in planitiem plenam cadauerum, & inſcripſit in lapide in monimentum rem geſtam, & vocant incolæ locum, Egreſſorium Noæ. Compreſſis verò coniugibus, perpetuò geminos edebant, marem & fœminam, qui adulti & ipſi binos parturiebant. Neque enim vnquàm Deus vel natura defuit rerum neceſſitati.

Noa.

Edoctus autem Noa theologiã iam antè & ſacros ritus, cœpit & eos erudire humanam ſapientiam & naturalium rerum ſecreta, quæ mandauit literis. hæc ſolis ſacerdotibus Scythæ & Armeni commendabant: nec enim alijs fas eſt inſpicere. Docuit item illos Aſtrorum curſus, & diſtinxit annum ad curſum ſolis, & duodecim menſes ad motum lunæ. Cumque iuiſſet ad regendum Kytim, id eſt, Italiam, deſiderium ſuî reliquit Armenis, & ob id ſolùm hæc duo regna (Armenum quidem, quia ibi cœpit: Italicum verò, quia ibi finiuit & docuit) illum venerantur, ſimulque cognominant cælum, ſolem, chaos, ſemen mundi, patremq́ deorum, animam mundi, deum pacis & iuſtitiæ, expellentem noxia, cuſtodientem bona.

Theologia.
Philoſophia
Aſtronomia

Vites.

Subiungit idem Beroſus quòd vites plantauit, & vino ebrius, à Cham deriſus fit. & de infamia Cham addit etiàm, Cùm multiplicatum eſt in immenſum genus humanum, tum Ianus Pater adhortatus eſt principes ad quærendas nouas ſedes, deſignauit illis tres partes orbis, Aſiam, Aphricam, Europam. Cætera proſequere, prout in lõgum Beroſus.

Beroſus de Enos ciuitate.

Ex principio Beroſi habes de vrbe Enos, quæ ædificata eſt à Cain fratricida. Huius vrbis hodiè maxima & ingentis molis fundamenta viſuntur iuxta montem Libanum, & vocatur ab incolis regionis ciuitas Cain, vt noſtri mercatores & peregrini referunt, qui in Damaſco & Libano ſunt aſſueti, ſecundùm Iohannem Viterbienſem.

Literæ cœperunt ſub Adam, intellige Chaldæorũ & Phœnicum.

Eſt etiàm verum, quòd ab Adam primo condito, cœperunt literæ & diſciplinæ, quod non ex fide tantùm, ſed etiàm ex gentilium hiſtoria & traditione Chaldæorum habetur, qui ſe Aſtronomiam & literas habuiſſe ante Alexandri monarchiam dicunt tribus millibus & ſexcentis ac triginta quatuor annis ſolaribus, qui faciunt quadraginta tria millia menſtruorum. Ab monarchia autem Alexandri vſque ad Adam, colliguntur tot anni, & ſub Adam ſunt hæc inuenta. Et non ſinè cauſa Hieronymus dicit Moiſen ſecutum Chaldæos ab Adam vſque ad Abraham. Hæc Iohannes Viterbienſis, & Hieronymus ſuper illud Apoſtoli ad Hebræos 11. Fide intelligimus aptata eſſe ſecula.

PROLO-

CHRONOGRAPHIA AB EXORDIO MVNDI VSQVE in præſentem diem, per Generationes velutì capita aut libros partita.

GENERATIO PRIMA

Cœpit ſexta die ab exordio mūdi in Adam protoplaſto. Hæc eſt ætas prima ſeculi, & in diluuium vſque perdurat. Continet autem annos iuxta Hebraicam veritatem, mille ſexcentos quinquaginta ſex: ſecundùm Septuaginta verò interpretes, Iſidorum & Bedam, & alios quàm plurimos, bis mille ducentos quadraginta duos: Generationes autem decem, ſecundùm vtranque editionem. Quæ vſque ad octo animas vniuerſali diluuio eſt deleta. His itaque prælibatis, in Dei nomine exordiar.

CREATOR omniū ante tēpora æternaliter exiſtēs, per ſuā omnipotentiam, volūtatem & bonitatem initio temporis creauit cęlum & terram, id eſt, ſpiritualem corporaléq; naturam, & omnia quæ ad ornatū eorum pertinent, Solem, Lunam, & ſtellas, ac quicquid cæli ambitu cōtinetur. Conſummatoque mundo, animalia varij generis, diſſimilib⁹ formis & magna & minora vt fierent, imperauit. Ex quorum fœtibus & aër & terra & maria cōpleta ſunt: deditque his omnibus generatìm Deus alimenta de terra, vt viui eſſe hominibus futuris poſſint, alia nimirùm ad cibos, alia verò ad veſtimentum: quæ autem magnarum virium ſunt, vt in colēda terra iuuarēt. vndè dicta ſunt iumenta. Poſtremò, omnibus mirabili diſcretiōe compoſitis, ſimulacrum ſenſibile atq; intelligens, quo nihil poteſt eſſe perfectius, hominem ſexto die figurauit ex limo terrę. Vndè homo nuncupatus eſt, quòd ſit factus ex humo. Inſpirauitque in faciem eius ſpiraculum vitæ, & factus eſt continuò homo in animam viuentem. De hac hominis fictione Poëtæ quoquè, quanuìs corruptè, tamen non alitèr tradiderūt. Nanque hominem de limo à Prometheo factum eſſe dixerunt. Res eos non fefellit, ſed nomen artificis. Nullas enim literas veritatis attigerant. Sed quæ Prophetarum vaticinio tradita, in ſacrario DEI continebantur, ea de fabulis & obſcura opinione collecta compræhenderunt.

Homo primus Adam.

Poetarū de primo homine traditio.

Plantauerat autem Dominus Deus paradiſum voluptatis à principio, tulitq; hominem ac poſuit in paradiſum, vt operaretur & cuſtodiret illam, pręcepitq; ei, dicens: De omni ligno paradiſi comede, de ligno autem ſciētiæ boni & mali nè comedas: In quacunq; enim die coméderis ex eo, morte morieris. Et adductis vniuerſis animantibus ad Adam, vt videret quid vocaret ea, (omne enim quod vocauit Adam animæ viuentis, ipſum eſt nomen eius) appellauit Adam nominibus ſuis cuncta animātia, et vniuerſa volatilia cæli, & omēs beſtias terræ. Adę verò nō inueniebatur adiutor ſimilis eius. dixitq; Deus: Non eſt bonū, hominem eſſe ſolum: faciamus ei adiutorium ſimile ſibi. Immiſit ergò Deus ſoporem in Adam. cumq; obdormîſſet, tulit vnā de coſtis eius, & repleuit carnem pro ea. Et ædificauit Dominus Deus coſtam quam tulerat de Adā, in mulierem, & adduxit eam ad Adā. Qua viſa, dixit Adam: Hoc nunc os ex oſſibus meis, & caro de carne mea: hæc vocabitur virago, quia de viro ſumpta eſt. quābrem relinquet homo patrem ſuum & matrem, & adhærebit vxori ſuæ, erūtq; duo in carne vna. Benedixit autem illis Dominus, & ait: Creſcite & multiplicamini, & replete terram, ac ſubijcite eā,

Eua.

& dominamini piſcibus maris & volatilibus cęli, & vniuerſis animātibus quę mouentur ſuper terram. Erat autem vterque nudus, Adam ſcilicet & vxor, & non erubeſcebant.

Tum criminator ille diabolus, qui per ſuperbiam nupèr ceciderat, inuidens operibus DEI, omnes fallacias & calliditates ſuas ad decipiendum hominem intendit, vt ei adimeret immortalitatem. Et primò mulierem in ſpecie ſerpentis aggreſſus: Cur, inquit, præcepit vobis DEVS, vt non comederetis ex omni ligno paradiſi? Cui reſpondit mulier: De fructu lignorum quæ ſunt in paradiſo, veſcimur: de fructu verò ligni quod eſt in medio paradiſi, pręcepit nobis Deus nè comederemus, nè ſortè moriamur. Dixitque ſerpens: Nequaquàm moriemini. ſcit enim Deus quòd in quacunque die comederitis ex eo, aperientur oculi veſtri, & eritis ſicut dij, ſcientes bonum & malum. Videns itaq; mulier quòd bonum eſſet lignum ad veſcēdum, & pulchrum oculis, & adſpectu delectabile: tulit de fructu illius, & comédit. Deditque viro ſuo, qui comédit. & aperti ſunt oculi eorum. Cumq; cognouiſſent ſe eſſe nudos, cōſuérunt fo- lia ficûs, & fecerunt ſibi perizomata. Cumque audiſſent vocem Domini deambulantis in paradiſo ad auram poſt meridiem, abſcondit ſe Adam & vxor eius. Vocauitq; Dominus Deus Adam, & dixit: Adam, vbì es? Qui ait: Vocem tuam audiui, & abſcondi me, eô quòd nudus eſſem. Cui Dominus: Quis indicauit tibi quòd nudus eſſes, niſi quòd ex ligno, de quo pręceperam tibi nè comederes, comediſti? Dixitq; Adam: Mulier quam dediſti mihi ſociā, dedit mihi de ligno, & comédi. Et dixit Dominus ad mulierē: Quarè hoc feciſti? Quæ reſpondit: Serpens decepit me, & comédi. Et maledixit Dominus ſerpenti. Mulieri quoquè dixit: Multiplicabo ærūnas tuas: in dolore paries filios, & ſub viri poteſtate eris. Adæ verò dixit: Quia audiſti vocem vxoris tuæ, & comediſti de vetito, maledicta terra in opere tuo, ſpinas [illegible] [illegible]ulos germinabit tibi: quum ope[illegible]us fueris eam, non dabit fructus ſuos: In ſudore vultûs tui veſcéris pane tuo, donèc reuertaris in terram de qua ſumptus es. Et vocauit Adam nomen vxoris Euam, eô quòd mater eſſet cunctorum viuentium. Fecitq; illis Dominus tunicas pelliceas, eiecitque de paradiſo, dicens: Eccè Adā factus eſt quaſi vnus ex nobis, ſciens bonum & malum. Nunc ergò nè ſortè mittat manum ſu- am, & ſumat de ligno vitæ, & comedat, & viuat in æternum. Et eiectis illis, collocauit ante paradiſum voluptatis Cherubim, & flammeum gladium atq; verſatilem, ad cuſtodiendā viam ligni vitæ.

Serpens.

Eiectio hominis [e pa]radiſo.

Proiecti autem primi parentes in exilium, recurrunt ad humanum ſolatiū, virgines de paradiſo egreſſi. Poſtquàm verò cognouit Adam vxorem ſuam Euam, anno quoquè vitę eorum quintodecimo, natus eſt Cain & ſoror eius Calmana, gemini. Cain autem agrorū cultor fuiſſe perhibetur, cupidiſſimus quidem ac inuidia plenus, necnon alienæ felicitatis impatientiſſimus. Hic duxit ſororem ſuam Calmanam, vxorem: quod propter raritatem hominum (vt Auguſtinus inquit) quanto antiquius, compellente neceſſitate: tanto poſtmodùm factum eſt damnabilius, religione prohibente. Deindè poſt alios quindecim annos natus eſt Abel, & Delbora ſoror eius. Abel autem, quem iuſtum & ſanctum ſacra commemorant euangelia, ab ineunte ætate iuſtitiam colere & Deum timere didicit, & in omnibus ſuis operibus Dominum adeſſe ſibi putauit. Virtutibus incumbebat, cuius conuerſatio paſtoralis erat. Creditur autem Adam, qui & prophetiæ dono florebat, docuiſſe decimas ac primitias offerre Deo vel ſacrificia. Habuit enim ſcientiā omnium quæ naturaliter ſciri poſſunt.

Cain naſcitur & Calmana.

Abel & Delbora.

Matt. 23.

Verùm diuerſis ſtudijs iactabantur Cain & Abel. Poſt multos aūt dies obtulerūt Deo munera: Cain quidē de culturæ germinatiōibus obtulerat fructū, Abel autem lac & primogenita gregum ſuorū. Et quoniam vita eius & intentio Deo placuit, ipſi Abel oblatio Deo grata fuit, nō aūt oblatio Cain. Quod manifeſtū eſt in hoc: Inflāmauit ēm Deus ſuper ſacrificiū Abel, non autē ſic ſuper Cain. Deſcendit enim ignis de cælo, & incendit ſacrificium Abel, non autem Cain.

Cain. Quapropter indignatus eſt Cain, quòd Abel fuiſſet ſibi à Deo prælatus. Ideò increpauit illum Dominus, & ait: Quarè concidit vultus tuus? Nónne ſi benè egeris, recipies præmium? Sin autem malè, ſtatìm præ foribus peccatum tuum aderit. Sed tamen quia liberi es arbitrij, ſub te (id eſt, in poteſtate tua) erit appetitus eius, (id eſt, peccati) & tu dominaberis illius, ſi voles. Inuidẽs autem

Homicidiũ primum. Cain fratricida.

Cain fratri ſuo, dixit ad eum: Egrediamur foràs in agrum. Et tunc cõſurrexit aduersùs eum, & interfecit. Et dixit Dominus ad eum: Vbi eſt Abel frater tuus? Cain hæſitante, nec habente quid reſponderet. Et quum Dominus vehemẽter inſtaret, indignatus ille, ait: Nũquìd cuſtos fratris mei ſum ego? Dixitq́; Deus: Quid feciſti? Eccè vox ſanguinis fratris tui clamat ad me de terra. Nũc igitur maledictus eris, vagus & profugus eris ſuper terram. Dixitq́; Cain ad Dominum: Maior eſt iniquitas mea, quàm vt veniam merear. Omnis qui inueniet me, occidet me. Dixitq́; ei Deus: Nequaquàm ità fiet. ſed om̃is qui occíderit Cain, ſeptuplùm punietut. Alia tranſlatio habet: Omnis qui occíderit Cain, ſeptẽ vindictas exoluet. Et poſuit Deus ſignũ in Cain tremorem capitis.

Gen. 4.

Tunc egreſſus Cain à facie Domini, habitauit ad plagam orientalem Eden, id eſt, deliciatum terrã versùs. Eoq́; loci humano genere multiplicato, ꝓ incremento mali ſuos familiares ad latrocinia inuitans, opes (vt Ioſephus in primo ait) ex latrocinijs & rapinis nonnullas congregauit. Et ſuorum doctor in his ſtudijs extitit. Ibiq́; hominum ſimplicitatem ex inuentione ponderum & mẽſurarum permutauit, eosq́; in calliditatem & corruptionem perduxit. ibidèm quoquè terræ terminos primus poſuit, ciuitatemq́ue conſtituit, & ab filio ſuo Enoch Enochiam appellauit, eãq́; muris cinxit, & illuc ſuos omnes venire coëgit. Homines enim anteà tanquàm inermes & nudi erant. Nec contra homines aut beſtias tuti, nec receptacula cõtra frigus ſeu æſtum habẽtes, ſibi naturali quadam ſolertia receptacula excogitauère. Vndè & tuguria quędam atq; caſas ſibi fabricãtes, ex virgulis & arundinibus conſtruxêre, quibus eorum vita tutior haberetur.

Ciuitas prima Enochia, ſiue Enoch.

Itaq; in his duobus primis filijs Adę, ortum habuerunt duæ ciuitates, quas (vt ait Auguſtinus) fecerunt amores duo: Terrenam fecit, amor ſuî vſque ad contemptum Dei: Cæleſtem fecit, amor Dei vſq; ad cõtemptum ſuî: deniquè illa in ſeipſa, hęc in Domino gloriatur: ad illã pertinet Cain, qui primò natus eſt, & ciuitatem condidit: ad iſtam pertinet Abel, qui ſecundò natus eſt, & tãquàm peregrinus hîc conuerſatus. Cæleſtem ciuitatem primus condidit, & pro iuſtitia martyr eſt effectus. Inchoauitq́; Eccleſiam, quia in gratia & in ſcientia Dei permanſit. Si enim ab Adam inchoata fuiſſet, non foret cóntinua, ſed diſcontinuata per lapſum eius, & ità à peccatore incepta.

Ciuitates duæ. Ciuitas reproborum. Ciuitas bonorum.

Eccleſia.

Adam itaq; & Eua primi om̃ium parentes, triginta ſuper nongẽtos vixerũt annos: & præter Cain, Abel & Seth (vt ait Auguſtinus de Ciuit. Dei) cum ſororibus ſuis, quas ſcriptura commemorat, triginta alios genuerunt filios. Sed Methodius martyr illum centum genuiſſe refert. Hic autem Adam vnà cum vxore, propter inobediẽtiæ reatum, maximam cunctis diebus vitæ ſuæ fecerunt pœnitentiam. Quamobrem non modò DEI miſericordiam conſequuti ſunt, ſed etiàm prophetiæ donũ accipere meruerũt. Vndè & de Chriſti Eccleſiæq́; coniunctione, deq́; diluuio futuro, & de incẽdio per ignem iudicij, prædixêre multa, liberisq́; ſuis ac nepotib⁹ retulêre, quibus & iuſtitię præcepta tradiderũt. Demùm infirmitate correptus Adam, Seth filio atq; alijs filijs & ſucceſſoribus ſuis interdixit, nè eius filij cum Cain fratricidę filijs commiſcerentur. Illum quoquè pro oleo miſericordiæ impetrãdo, ad paradiſum tranſmiſit. Tandèm anno 930. in ſenectute bona deficiẽs, in Ebron ciuitate * Arabiæ ſepulcro marmoreo (vt Egeſippus ſcribit) ſepelitur: in quo poſtmodùm & Eua vxor ſua, Abraham & Sara, Iſaac & Iacob, cum eorũ cõiugibus ſepulti perhibentur. Alij autem in monte Caluariæ Adam eſſe ſepultum volũt, quo in loco (vt ſcribit beat⁹ Ambroſius) Dominus poſteà crucifixus eſt.

Adã & Eua generauerũt plures.

Adæ & Euæ pœnitentia.

Adam prophetiæ donũ habuit.

Adã morit.

* Arbeæ

Ea ex cauſa apud pictores inoleuit, caput Adæ ad crucifixi pedes depingi.

GENERATIO II.

Secundùm Hebræos, Adam cùm eſſet annorū CXXX. genuit Seth.

Seth quoto Adæ anno genitus.

ANno CCXXX. ab exordio mundi, in Seth filio Adæ incepit per lineam Chriſti, ſecūda generatio. Adam enim, qui primus de terra factus eſt, Abel extincto, Cain verò propter necē eius fugato, poſt luctum centum annorum de procreatione filiorum cogitabat, vt ſcribit Ioſephus, genuitq́ue Seth inter alios filios plurimos. Qui Seth benè moratus, & à pueritia benè inſtitutus, & perueniens ad ætatem, qua iam poſſet ea quę bona ſunt, diſcernere, ſtuduit virtuti. Et quum fuiſſet vir egregius, imitatores ſuî filios reliquit. Qui omnes quum boni fuiſſent orti, in eadem terra ſinè vexatione viuentes, feliciſſimè commorati ſunt, nihilq́ue eis vſque ad vitę terminum crudele euenit. Diſciplinam verò cæleſtium rerum & ornatum eorum primitùs inuenerunt. Et nè dilaberentur ab hominibus, quæ ab eis inuenta fuerunt, aut antequàm peruenirent ad cognitionem, deperirēt: quum prædixiſſet Adam exterminationem omnium rerum, vnam ignis virtute, alteram aquarum vi ac multitudine venturam, duas fecerunt columnas: alteram ex lateribus, alteram ex lapidibus: ambabusq́ue inuenta deſcripſerunt, vt etſi conſtructa ex lateribus, exterminaretur ab imbribus, ſaltem lapidea permanens, præberet hominibus ſcripta cognoſcere. Vndè lapidea permanet hactenùs in terra Syriæ. Ex hoc habetur, exordium literarum ab ipſo primo homine cœpiſſe, qui adhuc ſupererat, quandò filij eius in ſapientiæ ſtudio feruebant. Et iſti quidem ſeptem generationibus permanſerunt, Deum iudicantes Dominum eſſe omnium, & ad virtutē ſemper reſpicientes. Ideò ſpecialiter dicuntur generationes Adæ, vt in illa deducatur Chriſti Saluatoris noſtri linea.

Seth bonus.

De duabus columnis. Tale quid poſtmodum gen. 19. & Zoroaſtres feciſſe legitur.

Literarum exordium.

Seth verò Adæ filius, & ipſe quinto ſupra ducēteſimū vitæ ſuę anno genuit Enos: dehinc ſuperuixit annos ſeptingentos & ſeptem, & alios genuit filios & filias. Et quum vixiſſet nongentos & duodecim annos, defunct⁹ eſt. Hic Seth reſurrectio interpretatur: quia in eo ſemen iuſtum reſuſcitatum eſt, ſtirps filiorum Dei. Et patris ſui Adæ imperium, dum viueret, ſemper exequutus eſt. Vndè antequàm moritur, cognatiōem ſuam à Cain cognatiōe oṁinò ſeparauit.

Seth genuit Enos

GENERATSO III.

Secundùm Hebræos, Seth vixit 105. annis, & genuit Enos. Et ſic ab exordio mundi anno 235. in Enos generatio tertia incepit.

ANno CCCCXXXV. ab exordio mundi, in Enos filio Seth incepit tertia Chriſti generatio. Iſte Enos, primus incepit inuocare nomen Domini. Fortè aliqua verba deprecatoria inuenit, aut imagines fecit pro colēdo Deo, ſicut modò in Eccleſia fieri conſueuit. Hic centeſimo nonageſimo anno genuit Cainan. In hac generatione Cain inter reliquos filios & filias Enoch filium habebat, à quo Enochiam primam ciuitatem appellauerat. Enos autē poſtquàm vixiſſet 950. annos, mortuus eſt, vir omni laude digniſſimus.

Nomē Dñi

GENERATSO IIII.

Secundùm Hebræos, Enos vixit annis 90. & genuit Cainan, & ſic ſecundùm eos ab exordio mundi anno 325, in Cainan incepit quarta generatio.

ANno verò 625. à mundi exordio, in Cainan filio Enos per lineam Chriſti incepit quarta generatio. Enos enim centeſimo nonageſimo ętatis ſuæ anno genuit Cainan. Iſte Cainan, natura Dei interpretatur. Et ipſe ſeptuageſimo ſupra centeſimū vitæ ſuæ anno genuit *Malalehel. Et quum nati eſſent ſibi filij & filię, facti ſunt omnes dies Cainæ, decem & nongenti anni. Geneſ. 5. Cum Caina verò concurrit Iared filius Enoch, filij Cain.

Cainan.

*Malalelel hebraicè.

GENERATIO V.

Cainan ſecundùm Hebræos vixit annis 70. & genuit Malalehel: & ſic ſecundùm eos, ab exordio mundi anno 395. incepit quinta generatio.

ANno DCCC.XV. à mundi exordio, in Malalehel filio Cainę incepit quinta generatio. Hic Malalehel plā-

Malalehel

tatio

tatio Dei interpretatur.in linea Chriſti natus eſt ex Camã. Vixit autem centum ſexagintaquinque annos,& genuit Iared filium,alios quoquè genuit filios & filias. & facti ſunt omnes dies Malalehel,octingẽti & nonaginta anni.Concurrit cum eodem Malalehel, ex linea Cain Mananehel filius Iared.

GENERATIO VI.

Secũdùm Hebræos Malalehel vixit 65.annos, & genuit Iared. & ſic ſecundùm eos, ab exordio mundi anno 460. incepit ſexta generatio.

Iared. ANno 980.à mundi exordio,in Iared filio Malalehel,per lineã Chriſti ſexta incepit generatio.Hic Iared interpretatur deſcendens, ſiue roborans, vel ſoporans. Et anno centeſimo ſexageſimoſecũdo vitæ ſuæ, genuit Enoch filium.Factiq; ſunt omnes dies Iared, nongẽti ſexagintaduo anni, relinquẽtis plurimos filios ac filias, & mortuus eſt. Cum Iared concurrit per lineam Cain Mathuſalem,qui genuit Lamech, aliosq; reliquit filios ac filias,& mortuus eſt.

GENERATIO VII.

Iared vixit 162. annis ſecundùm Hebræos, & genuit Enoch. & ſic ſeptima generatio incepit anno ab exordio mundi 622.

Enoch. ANno verò 1142. ab exordio mũdi, in Enoch filio Iared per lineam Chriſti,ſeptima incepit generatio. Iſte Enoch cẽteſimoſexageſimoquinto ętatis ſuæ anno genuit Mathuſalem. Ambulauit autem Enoch cum Deo, ſeptimus ab Adam per Seth. Huius verò tempore filij Seth viri optimi, in præceptis patris cum ſimplicitate cordis perſeuerantes, à filijs Cain peſſimis quidem & in omnem luxum prolapſis,multa mala paſſi ſunt. Prophetauit autem Enoch, dicens: Eccè venit Dominus in ſanctis * nubibus ſuis facere iudicium contra omnes, & arguere impios de omnibus operibus impietatis eorum.Hunc Iudas apoſtolus in epiſtola ſua nonnulla ſcripſiſſe refert,quæ ab antiquitate * ſuſceptæ fidei à patribus refutata ſunt. Porrò Enoch Deo placuit, & raptus eſt in paradiſum ſeu tranſlatus. Viuit autem in paradiſo in corporis & ſpiritũs tranqllitate, cum Helia vſq; ad tempus Antichriſti,exiturus ad fidei defenſionem.

Mathuſalẽ.

* millibus

Enoch in paradiſum raptus.

Vixit autem temporibus Enoch,Lamech filius Iared,per lineam Cain ſeptimus in Adam. Vndè ſicut Enoch ſeptimus ab Adam per lineam Seth,fuit optimus:ità Lamech ab Adam ſeptimus per lineam Cain,fuit peſſimus. Ipſe enĩ Lamech primus introduxit bigamiam cõtra naturæ inſtitutionẽ,quę fuit,vnius cum vna. Dictũ enim fuit ab Adam ſpiritu prophetico:Erũt duo in carne vna. Ille autẽ duas habuit vxores:nomen vni Ada,& nomẽ alteri Sella. Ipſe etiã Cain occídit: Nam quum ſenex factus eſſet, ac cæcutiẽs, cum puero ductore exiuerat in campum ad venandum,tamen nõ pro carnibus, quia illis tunc non veſcebãtur homines, ſed pro pellibus quibus induebantur. Eo loci tunc Cain intra fruteta latebat caſu, & quòd ſemper in timore erat: quem vidẽs iuuenis, ſuſpicatus eſt eſſe beſtiã. ideò dixit Lamech, vt illuc dirigeret iaculũ: quo facto, interfecit Cain. & quũ hoc intellexiſſet, iratus, verberauit puerum ac interfecit. Poſteà verò reuerſus ad vxores ſuas, dixit lamentãdo: Quoniam occídi virum in vulnus meum Cain, & adoleſcentulum in liuorem meum, ſeptuplùm vltio dabit̃ de Cain, de Lamech verò ſeptuagiès ſeptiès. Ioſephus tamẽ ſcribit, quòd Lamech antequàm occíderet Cain, talia verba dixerit vxoribus ſuis. Occídit autem & Cain,& puerum, vtrunque in liuorem ſuum, id eſt, in damnationem ſuî. Et ideò cùm peccatum Cain punitum eſſet ſeptuplùm, ſuum punitum eſt ſeptuagies ſeptiès, id eſt, ſeptuaginta animæ & ſeptem de Lamech egreſſæ, in diluuio periẽrunt. Et ſecundùm Hebræos, mulieres ſuæ ſæpè malè tractabãt eũ. Vndè ipſe iratus, dicebat ſe pati hæc pro duplici homicidio:terrebat tamen eas, dicendo: Cur me vultis interficere? grauiùs punietur qui me interficit, quàm qui Cain, ſecundùm Magiſtrum in hiſtoria. Genuit autem Lamech ex duabus vxoribus LXXVII. filios & filias. Horum filiorum * Iabal & * Iubal ex Ada fuerunt, & ex Sella Tubalcain, qui habebat ſororem Noemã, de qbus in ſequẽti generatione dicetur.

Enoch optimus.

Lamech bigamia.

Cain interficitur.

* Iabel
* Tubal

Noema.

GENERATIO VIII.

Enoch ſecundùm Hebræos vixit annos 65. & genuit Mathuſalem. Et ſecundùm eos ab exordio mundi in Mathuſalem anno 687. incepit octaua generatio.

Mathuſalē.

ANno 1307. à mundi exordio, in Mathuſalem filio Enoch per lineam Chriſti octaua cœpit generatio. Iſte Mathuſalem antiquiſſimus fuit omniũ quos ſcriptura cõmemorat. Vixit enim 969. annis. de eo tamen diuerſæ opiniones fuêre. Nam ſecundùm Septuaginta interpretum computationẽ vixiſſet 14. annis poſt diluuium. Sed non legitur fuiſſe in arca Noę. Hieronymus verò aſſerit, quòd eodem anno diluuij mortuus ſit, ſeptemq́; diebus ante diluuiũ ſepultus. Quidam dicunt eum cũ Enoch raptum. In numero verò annorum ætatis ſuæ, omnes concordant. Sed qui dicunt eum tranſlatum fuiſſe, addũt, donèc diluuium prę terierit. Eius etiã temporibus filij Dei, id eſt, Seth, filias Cain concupiêre, & mala multiplicata ſunt ſuper terram. Hic Mathuſalem 167. anno genuit Lamech, & alios etiàm multos filios & filias, & mortuus eſt. Gene. 5. Porrò Mathuſalem propter quingentos annos adhuc vitæ ſuæ reliquos, noluit domum ædificare.

Mathuſalē genuit Lamech.

In hac generatione floruerunt filij Lamech per lineam Cain. Iabal enim filius Lamech ex vxore Ada, incepit condere tentoria paſtoralia ad mutandum paſcua pro gregibus nutriendis, nil niſi carnalia meditãs. Hic greges ordinauit, & characteribus diſtinxit, ſeparauitque oues ab hœdis, & cõmiſſuras certis temporibus intellexit. Iubal verò frater Iabal, filius Lamech ex Ada, hic dicitur pater canentium in cithara & organo, quia muſicam inueniſſe dicitur, nõ tamen inſtrumenta muſicalia inuenit, ſecundùm Comeſtorem, ſed conſonantias inuenit, vt labor paſtoralis, quẽ frater ſuus Iabal peramauit, in delicias verteretur. Poſteà tamen multi inuenerunt diuerſa inſtrumenta muſicalia & conſonantias, ſicut Moiſes de ſonitu aquarum dicitur melodias perpendiſſe. Sunt tamen qui dicant, quòd Arcades populi per calamos breues & lõgos primi excogitauerint cantum. Laërtius verò id repertum dixit tempore Pythagorę philoſophi.

Iabal.

Iubal.

Muſica.

Tubalcain autem Lamech filius ex Sella vxore, artem ferrariam primus inuenit, res bellicas exercuit, ſculpturas in metallis in libidinem oculorum fabricauit, ſumens exemplũ à natura ex opere fruticum, ſicut frater ſuus Iubal ad voluptatem aurium, conſonantias adinuenit. Noëma filia Lamech ex Sella, artem varię diuerſæq́; texturæ inuenit, lanam & linum in fila traxit, & pannũ texuit. nam anteà pellibus beſtiarũ vtebantur. Et ex his notant aliqui, quòd omnes artes vel ſcientiæ ſeculares, liberales, ſiue mechanicæ vel phyſicæ, humanæ curioſitati deſeruiẽtes, à filijs Lamech legantur inuẽtæ. Et ſic filij adulterini primùm ſubtiliores alijs fuêre. Volunt aliqui duas columnas, lateritiam & lapideã, ab his factas, & artes ſeu ſcientias inuentas, his inſculptas, vt cõſeruarentur contra ignem in lateritia, cõtra aquas in marmorea. Sed Ioſephus aſſcribit hoc inuentum ipſi Seth & filijs eius, quem allegat Comeſtor, & tamen de Seth tacuit.

Tubalcain.

Ferraria ars.

Noëma.

GENERATIO IX.

Mathuſalem, ſecundùm Hebræos, vixit cẽtum octogintaſeptem annos, & genuit Lamech. & ſic ſecundùm eos ab exordio mundi, anno 874. incepit nona generatio.

ANno verò 1474. à mundi exordio, in Lamech filio Mathuſalem nona incepit generatio. Lamech verò cùm eſſet annorum 182. genuit Noe. Quem cùm genuiſſet, dixit: Iſte conſolabitur nos à laboribus manuum noſtrarum in terra cui maledixit Dominus. Et genuit præter Noe, filios & filias. Et cùm vixiſſet ſeptingentos & 77. annos, tradidit principatum Noę filio ſuo, & mortuus eſt. Eius autem tempore gigantes erant ſuper terram, viri famoſi & incredibilis fortitudinis, ſcientes bellum.

Lamech.

Noe.

Cùm autem in hac prima ætate tam multis vixerint homines annis, dixit Varro apud Aegyptios pro annis menſes haberi, quod argumẽtum perſpicuè falſum eſt. Nemo enim tunc milleſimũ annum tranſgreſſus eſt: modò qui ad centeſimum annum perueniunt, quod

Varronis error.

ſæpè

Anno Mu. 1656

ſæpè fit apud nos, mille ac ducẽtis menſibus viuunt. Si ergò computarẽtur pro annis, ſequeretur magna abſurditas. Reprobat hoc idem B. Auguſtinus in lib. de ciuit. Dei, per id quod dicitur Gene. 7. Secundo, ait, menſe, die 17. menſis illius. vbi oſtenditur, annos illorum ſimiles fuiſſe noſtris in numero dierum.

De annorũ computatione.

GENERATIO X.

Anno ab exordio mundi 1640. & paucis ſuprà, natus eſt Noe, & hoc ſecundum Septuaginta: vel ſecundum Philonem, 1656. Sed ſecundum Hebraicam veritatem,

Anno Mu. 1656

ANno 1656. ab exordio mundi, natus eſt Noe ex Lamech per lineam Chriſti, & in eo incepit decima generatio. Hic factus eſt homo iuſtus, ingenij mitis, integer & miſericors, vndè inuenit gratiam coram Domino. Qui cùm eſſet quingentorum annorum, tres genuit filios, Sem videlicet, Cham, & Iapheth. Tunc quidem gigantes erant ſuper terram, & cuncta hominum cogitatio prona erat ad malum omni tempore. Noe tamen diuini honoris & iuſtitiæ amator, ægrè tulit Dei offenſas. Vndè etſi Seth diebus ſuis ſeparauerit cognationem ſuam à cognatione Cain, præcepto patris ſui Adam, tamen tempore procedẽte etiàm ad mala progreſſi ſunt, neque legitimos honores vlteriùs præbentes DEO, neque circa homines iuſtitiam facientes: ſed zelum quem priùs habuerunt pro virtute, in duplam malitiam poſteà per ea quæ gerebant, conuerterunt. Sed & paſsìm præcepta Seth tranſgreſſi, filijs Cain ſe miſcuerunt. Vndè ſcribitur, quòd videntes filij DEI (id eſt, filij Seth, quaſi fideles) filias hominum, (id eſt, filias Cain, quæ erant curioſæ, diſſolutæ & lubricæ) ceperunt ſibi vxores ex omnibus quas elegerãt. Noe verò ſemper agebat, vt ad meliora eorum mentes actusque transferret. Quum ergò videret non acquieſcentes ad talia, ſed vehementèr eorum malorum libidine detineri, metuens nè ipſum quoquè cum vxore & filijs ſuis omnibus interficerẽt, diſceſſit ab ea terra, vt narrat Ioſephus. Deus itaq; Noæ iuſtitiam dilexit, condemnauit autem non ſolùm illorũ malitiam, ſed & omne genus humanum. Inter quos multi erant gigantes. Statuit itaque humanũ genus diluuio perdere, ſed tamen ad multitudinem reparandã elegit vnum, qui, corruptis omnibus, ſingulare iuſtitiæ ſupererat exemplum.

Sem. Cham. Iapheth.

De gigãtib.

Hic cùm quingentorum eſſet annorum, præcepto DEI incepit fabricare Arcam, in qua ſaluaretur ipſe cum filijs ſuis prædictis & vxoribus eorum, & ex omnibus animãtibus terræ & volatilibus aliqua in ſexu maſculino, aliqua in fœminino, ab aquis diluuij. Datúque ſunt centum viginti anni ad reuertendum. In quibus Noe obediens DEO fabricauit arcam, prædicans verbo & facto hominibus pœnitentiam, vt euaderent DEI ſententiam. Sed quia non ſe emendabant, ſed deteriores fiebant, abſtulit Deus viginti annos (vt ait Ioſephus) de tempore promiſſo, & in capite* cẽtum annorum, diluuium immiſit.

Arca Noæ.

* centeſimi anni.

Sexcenteſimo igitur vitæ ſuæ anno Noe, comportatis ſecũ his, quę ſibi pro ſolatio vitæ ſuæ neceſſaria erant, cunctorum quoquè animalium ad ſeruandum genus eorũ, maſculos ſimul & fœminas paritèr introduxit, aliorum verò animaliũ ſeptuplum numerũ. Ipſe deniquè & filij eius, vxor eius & vxores filiorũ ſuorum, primo die ſecũdi menſis, qui eſt Aprilis, per ſeptem antè dies quàm Dominus plueret ſuper terram, ingreſſus eſt in Arcam. Quo ingreſſo, factum eſt diluuiũ maximum, per annum fermè occupãs terram. Et deleuit omnem carnem de terra, quæ ſub cælo eſt. Noe verò ſolus cum ſuis ſaluatus eſt. Requieuit tãdem, rurſum imminutis aquis, Arca ſuper montes Armeniæ menſe ſeptimo. Emiſitq; Noe coruũ de arca, vt videret ſi iam ceſſâſſent aquæ. Qui nõ eſt reuerſus. Emiſit exindè poſt dies aliquot columbam, quæ cùm nõ inueniſſet vbi requieſceret pes eius, reuerſa eſt ad eum in Arcam. Expectãs autem vltrà ſeptem diebus alijs, rurſum dimiſit columbam ex Arca. At illa venit ad eum ad veſperam, portans ramum oliuæ virentibus ſolijs in ore ſuo. Intellexit ergò Noe, quòd ceſſâſſent aquæ ſuper terram.

Diluuium.

Ma-

Manensq́ue adhuc alijs ſeptem diebus, animalia ex Arca dimiſit. Et ipſe cum generatione ſua ſimul egreſſus, gratias Domino egit, & ſacrificans Deo, cum ſuis epulabatur. Eum autem locum Armenij Egreſſorium vocant. Illic enim Arcæ ſaluatæ reliquias per multa tempora prouinciales oſtenderunt.

Egreſſio Noę de Arca. Noe itaque egreſſus, metuenſq́ue nè per annos ſingulos Dominus diluuium induceret, omniaq́; deleret, ſtatìm altare erexit, & ſacrificans rogabat Dominum, vt nullam vlteriùs huiuſmodi vaſtationem induceret. Cui appárens Dominus, dixit: Ceſſabo decæterò ab hominibus pro ſuis iniquitatibus pœnas exigere, quàm maximè te rogante. In cuius rei ſignum, arcum meum ponam in nubibus cęli. Ac ſic illo diluuij anno prima ſeculi ætas terminata eſt, ab Adã uſque ad diluuium incluſiuè.

In libro dicto Rudimenta nouitiorũ, cap. 13. de ætate prima: Ab ipſo Adã vſque ad Noe, nec pluit nec hyems fuit, ſed omni tempore aëris temperies & omnium rerum abundantia, quæ poſt diluuium ſunt corrupta. Et Petrus Comeſtor ſuper Geñ. de egreſſione Noæ, Dixit Dominus ad Noe, Non vltrà maledicam terrę &c. Tempus autem ſemé-

* hyems & æſtas, nox tis & meſſis, frigus & ęſtus, *nox & dies non requieſcent. Sed neque vſque diluuium aquæ fuerunt collectæ in nubes, ſed poſteà. ideò dixit Deus: Arcum ponam in nubibus.

EX BEROSO BABYLONICO, CHALDAEO HISTORIOGRAPHO.

Diluuium Noę. De hoc vniuerſali diluuio meminit Beroſus, de quo ſuprà ante prooœmium ſeu præfationẽ totius operis abbreuiatè ſcripſi. Et quemadmodùm Noa ſeu Ianus, quod idem nomẽ eſt, ſiccata terra, plures filios genuerit, filijq́; ſui primores & poſteriores generationi vacaue-

Theologia. rint: Et quòd tunc anteà edoctos theologiam & ſacros ritus, cœpit etiàm eos

Philoſophia. erudire humanam ſapientiam, & naturalium rerum ſecreta, aſtrorumq́; curſus: ob quæ illum exiſtimauerunt diuinæ naturę eſſe participem, ac propterea illum Olybana ac Arſa, id eſt, Cælum & Solem, cognominauerunt. Et cùm multiplicatum eſſet in immẽſum genus humanum, idem Ianus pater adhortatus eſt homines principes ad quærendas nouas ſedes, & cœtum hominum augẽdum, & ædificandas vrbes. Deſignauit itaq; illis tres partes orbis, Aſiã, Aphricam, & Europam, vt ante diluuium viderat. Singulis autem principibus ſingulas partes, ad quas irent, partitus, ipſe per totum orbem colonias ſe traducturum pollicitus eſt. Hæc ille.

Author eſt Ariſtoteles, vſus Homeri teſtimonio Politicorum primo, principiò gẽtes & deos ab vno rege cœptos regi, & in familijs ſeniſſimum quenque regem fuiſſe. Ergò docuit principes coloniarum ſeniſſimus coſmographiam, quam viderat ante diluuium, vt ſciret quiſque, in quem locum ſuas colonias ducturus eſſet. Eo tẽpore (vt Philo Hebræus de multiplicato humano genere tradit) ipſe Ianus cũ tribus filijs & multis colonijs in Pontum venit, & ratibus circunluſtrauit omne mare mediterraneum, oſtendens primò Sem littus om̃e Aſiaticum, à Tanai per Boſphorum vſque ad Nilum Aegypti, & Cameſi à Nilo litt⁹ Aphricę vſq; in anguſtias Oceani & Gadium, Iapeto autem omne littus Europæ à Gadibus vſque Tanaim. Et decẽnio poſteaquàm à Tanai diſceſſerat, in eundem locum redijt, luſtrato mari, & primis colonijs poſitis, & reuerſus in Scythiam, ordinabat alias colonias. Conuenit in hoc Cor. Tacitus de ſitu & moribus Germaniæ, dicens, priſcos, cùm nouas ſedes quærerent, nõ terreſtri itinere, ſed mari ratibus aduectos fuiſſe. Facit & mentionem de Tuiſcone nepote Noæ, cui Sarmatæ, & Tuiſcon. Germania vſque ad Rhenum ceſſit, ſecundùm Beroſum.

Aurea tum ætas erat, de qua Fabius De aureo Pictor illuſtris ſcriptor: Aurea, inquit, ſeculo. ætas primo ortu generis humani fuit, ſic dicta, quòd poſterioribus ſeculis cõparata, æquè atquè aurũ inter metalla effulſit. Eã cœpiſſe ſub Ogygeante Ninum circiter 250. annis. Xenophon atq; Maiores prodiderunt. de hoc etiã Maſeas Phœnix Damaſcenus 97. lib. cuius meminit Ioſephus in antiqtatibus: Antę Ninum fermè 200. annis & 50. fuiſſe inundationem terrarum, & quendam

cui

cui teſtimoniũ perhibet Moſeus, liberatum, tumq́; recenti cælo & rudi humano genere vixiſſe aureã vitam, in qua nullo ferẽte legem, natura ipſa viuebat, quouſquè Ninus & Semiramis arma populis inferentes, primi vitam vitiare humanã cœperunt. Tradũt itaq; Chaldæi, vno & trigeſimo atq; centeſimo ab Ogyge anno, regnâſſe apud ſe Saturnũ auum Nini, annis 56. primumq́; Babyloniæ fundamenta iecisſe, hunc ſecutũ filium Belum Iouem, rexiſſe Chaldęos & Aſſyrios annis 62, Ninũ verò 52. Hæc Maſeas.

De æquiuocis.

Et pro horum intellectu ſciendum, quòd Xenophon de ęquiuocis ità ſcribit: Saturni dicũtur, familiarum nobilium regum, qui vrbes condiderunt, ſeniſſimi: primogeniti eorũ, Ioues & Iunones: Hercules verò, nepotes eorũ fortiſſimi: Patres Saturnorum, Cęli: Vxores Cælorum, Veſtę: Saturnorum vxores, Rheæ. Quot ergò Saturni, tot Cęli, Veſtæ, Rheę, Ioues, Iunones, Hercules. Idem quoquè qui vnis populis eſt Hercules, alteris eſt Iupiter. Nam Ninus qui Chaldæis eſt Hercules, fuit Aſſyrijs Iupiter.

Ioues. Iunones. Hercules.

Ninus.

Eſt etiàm notãdum, vt Beroſus ſcribit, & Xenophon, & ferè om̃is antiquitas, quòd idem ſunt Noe, Noa, Ianus, Ogyges, Vertumnus, Cælum, Sol. Natus eſt igitur Saturnus ex homine, cui Cælũ nomen erat, quem etiàm Vranũ Græci vocant. Veſta etiã idem eſt quod Terra. Notãdum quoquè, quòd Saturnũ ponunt pro Nimbroto, id eſt, Nemroth.

Noe. Noa. Ianus. Cælum. Sol.

De hac aurea ætate omnes conſentiunt Latini, de qua Ouidius:

Aurea prima ſata eſt ætas.

GENERATIO XI.

Et quoniam generatio Noæ ſatis enarrata videtur, ideo in Sem, adhuc viuente patre, præter inſtitutum generationem vndecimã exordiri ſtatui. In qua acta Noæ, ſimul & Sem, fratrumque ſuorum, intendo exarare quàm breuiſsimè.

Ab Adam vſque ad diluuium, fluxerunt anni mille ſexcenti quinquagintaſex, ſecundùm Hebraicam veritatem. Secundùm verò Septuaginta interpretes, quibus Philo, Beroſus, Metaſthenes & Moiſes contradicunt, numerãtur anni bis mille ducenti quadragintaduo. Prima ſupputatio verior eſt, altera videtur eſſe communior.

ANNO ab exordio mundi 2243. ætatis verò Noæ 601. in Sem filio Noæ primogenito, Saluatoris noſtri vndecima currere incepit gñatio. Hæc fuit ætas ſecunda ſeculi, à diluuio incipiens, & perdurat vſque ad natiuitatem Abrahæ, annos habens iuxta Hebræos, ducentos nonagintaduos. Porrò ſecũdùm Septuaginta interpretes, Iſidorũ, Bedam, & alios quos ſequor, nongentos quadragintaduos. Habebit autem hęc ętas decem generationes, Abraham incluſo: alioqui duntaxàt 9. vt refert B. Hieronymus. Anno Mũ. 2243 — Sem. — Aetas ſecũda.

Sem biennio poſt diluuium genuit Arfaxad. Vixit autem adhuc Noe ſummus pontifex & imperator omniũ maximus. Egreſſusq́;, diluuio iam peracto, vnà cum filijs tribus & vxore & filiorum vxoribus ex Arca, confeſtìm altare ædificauit, ac de cunctis pecoribus volucribusque mundis holocauſta Domino obtulit. Odoratus autem Dominus ſuauitatem ſacrificij illius, benedixit illi ac filijs eius, dicens: Creſcite & multiplicamini, terrorque veſter ſit ſuper cuncta animantia. Et ſubiunxit: Omne quod mouetur & viuit, erit vobis in cibum. quaſi olera virentia tradidi vobis omnia, excepto quòd carnem cum ſanguine nõ comedetis. Quicunq; effuderit ſanguinem humanum, fundetur ſanguis illius; ad imaginem quippe Dei factus eſt homo. Noe. — Homicidij pœna.

Cœpit tum Noe exercere terram, & cuncta animantia admittere ad paſcua. Cumque (vt aiunt) hircum caprarum in Corycum Ciliciæ montem miſiſſet, labruſcas ibidèm inuénit & comédit, de quo inebriatus, mox reliqua animantia cornibus petere cœpit. Indè Noe virtutem ineſſe coniectans, mox labruſcam, ſanguine leonis, porci, agni & ſimiæ addito inſerũit, ex quo labruſca in bonã vineã conuerſa, fructũ fecit perfectũ. At Noe vindemiauit. ac ad vſum vino deducto, ſacrificãs, fecit conuiuiũ magnum. Inebriatus autem ex illo, ſtatim tanquàm Noę agricultura.

tanquàm agnus in ſoporem ſolutus, & inhoneſtè nudatus iacebat.

Videns autem Cham patris verenda nudata, irridēdum eum fratribus nunciauit & oſtendit. At Sem & Iapheth filiali pietate & pudore commoti, palliū impoſuerunt humeris ſuis, retrorſumq́; incedentes, verēda patris operuêre. vertebant enim facies, nè patris virilia viderent. Quod cùm ſobrius Noe intellexiſſet, duobus quidem filijs Sem & Iapheth felicitatem optauit, Cham verò in eius prole maledixit, & (vt Ioſephus refert) abdicauit atque expulit, imprecansq́; ait: Maledictus Chanaan, ſeruus erit fratribus ſuis. Sed benedictus Sem, ſit Chanaan ſeruus eius. Dilatet Deus Iapheth, & habitet in tabernaculis Sem, ſit Chanaan ſeruus illius.

Seruitus prima.

Hoc tempore diuiſum eſt genus humanum in tria: in liberos, in milites, in ſeruos: vel vt alij volunt, In ſacerdotes, in milites, & ſeruos. Vndè quidam verſificator in perſona Noę ad filios ſic ait:

Diuiſio generis humani. Sacerdotes. Milites. Serui.

Sem, Iapheth, Cham.

Tu ſupplex ora, tu ꝓtege, tuq́; labora.

Refertq́; idem, diabolum dotem his tribus adieciſſe, dicens:

Ad ſacerdotes, Ad milites, Ad ruſticos.

Tu fornicator, Tu ꝑdo, Tuq́; lecator.

Ex præmiſſis patet, ſalſum eſſe quod Poëtę ſcribūt, Liberum patrem vini primum repertorem fuiſſe, & ideò pro Deo habitum, quum Noe longè præceſſerit eum, qui vinum plantauit, de quo tamē mox pœnā perſoluit. vndè Ambroſius, & habetur in ca. ſexto die, 35. di. Nec vinum, inquit, pepercit ſuo authori. Et poſt pauca: Non eſſet hodiè ſeruitus, ſi ebrietas nō fuiſſet. Vixit aūt Noe poſt diluuium 350. annis felicitèr, & cùm annos cōpleuiſſet 950. mortuus eſt. Et pręter Sem, Cham & Iapheth, reliquit filios & filias, viditq́; de filijs filiorum, & ex illis deſcendentibus, 24. millia virorum centumq́ue, exceptis mulieribus & paruulis. Ex tribus quoquè filijs Noę, Sem, Cham & Iapheth, 72. gentes procreatæ ſunt, vt patet Gene. 10. Harum autem gentium vocabula partim manſerunt, partim temporis vetuſtate mutata ſunt.

Vini inuentor.

De morte Noæ.

Noe quoquè genuiſſe legitur quartum filium, quem vocauit Ionichum, qui natus eſt ei tertio anno poſt diluuium, de quo Moiſes tacet. Hunc omnes teſtantur virum fuiſſe ingenio eminentiſſimū, & aſtronomum maximum. Qui primus omnium, ſiderum curſus & ſtellarum habitudines contemplatus eſt. Qua quidem diſciplina ortū paritèr & occaſum quatuor regnorum principaliū præuidit & docuit. Et quomodò filij Cham in Aſſyria primùm, & poſt illos filij Sem in Perſia & Gręcia, poſtremò Iapheth filij regnaturi eſſent in Europa. Cui cùm pater (vt Methodius ſcribit) non partes inter fratres, ſed munera dediſſet, confeſtim in Ethan terram diſceſſit, ibique regnans, gentē haud paruam cōſtituit. Hæc tum Heliopolis, id eſt, ſolis ciuitas dicta eſt. Ad quem nonnulli filiorum Iapheth viri clariſſimi accedentes, ciuitatem ipſi Ionicho extruxêre, et ei⁹ ex nomine Ionichā appellauêre. Hic inter cęteros Nemroth gigātem habuit diſcipulū, quem & docuit, quomodò ſuper filios & genus Cham regnare poſſet. Et ꝓpterea inter Nemroth, videlicet Aſſyriorū, & Ionichi regna, ſemper maxima pax erat. Ionicho aūt mortuo, Coſdrō eius filius ſucceſſit, qui genuit Subſyrſadebeth regē, qui ſexagintaſeptē euertit ciuitates, ab Euphrate fluuio vſq; ad Edroezam, oēmq́; Indorū terram depopulatus eſt. Ingreſſuſq́; deſertū * Galba, Iſmaëlis filios ab eremo * Etheruio depulit. Sem verò primogenitus Noę, per lineā Chriſti, generatiōis huius caput eſt, ab Adam deſcendendo vndecimus. Iſte biennio poſt diluuiū genuit Arphaxat tertiū filium. Et fertur ab Hebræis, Sem fuiſſe Melchiſedech, qui prim⁹ poſt diluuiū condidit Salem: ipſa eſt Hieruſalem. Et ab eo deſcenderūt generationes vigintiſeptē. Protulit autem quinq; filios, gentium ſingularium authores. Primogenitus Sem, dictus eſt Elā, à quo Elamitę Perſidis principes. Secūdus filius, Aſſur dictus eſt, à quo Aſſyriorū pullulauit imperiū, quia nolebat rebellare cōtra Deū in ædificatione turris Babel cum Nemroth. Ideò fugit de terra Sennaar, ad aliā regionem lōginquam priùs non habitatam, quæ ex eius nomine vocatur Aſſyria, & ædificauit ciuitatē, quę poſteà voca-

Aſtronomia.

Ionichus ꝓphetizat de quatuor regnis.

Subſyrſadebeth rex.

Sem.

Hieruſalem.

Filij Sem.

Aſſyria

vocata eſt Niniue. Arphaxat aũt, terti⁹
filius Sem: hic fuit de linea Chriſti. Et ab
Chaldæi. iſto emerſère Chaldæi, à qbus & Chal-
dæa regio appellata eſt. Et eſt in Aſiæ
partibus, Arabiæ contermina & plana,
Babylon. in qua fuit Babylon. Aram, quartus fi-
Syri. lius Sem, à quo primogeniti ſunt Syri,
Damaſcus. quorũ metropolis Damaſcus eſt. Et hic
quatuor genuit filios, quorũ prim⁹ fuit
Hus, à quo dicta eſt Hus Trachonitidis
regionis, quę eſt inter Palęſtinã & Coe-
len, Syriæq; cõiuncta, vbi & principa-
tum tenuit. In ea eſt Hus terra, Iudææ
cõtermina, ex qua Iob ortũ habuit. Hul
ſecũdus Arã fuit filius, ex quo Armeni,
Armenia. à quibus Armenia Aſię maioris prouin-
cia, quæ inter Caucaſum & Taurum
ſita eſt, quæque à Cappadocia vſque ad
mare Caſpiũ protẽditur. Tertius Aram
filius, Gether eſt dictus, à quo Carama-
ni ſiue Acarnanij populi iuxta Pontũ.
Quartus Aram filius, Meſran vel Mes,
à quo Mæones populi. Hæ gentes poſt
linguarum confuſionem (Iſidoro teſte)
poſſederunt meridianam terram, à ſolis
ortu vſq; ad Phœnices, ſub linguis dua-
bus & viginti, patrias verò 46. occupan-
tes. Quintus filius, Lud dictus eſt, à quo
Cham. Ludij vel Lydij dicti. Cham fili⁹ Noę,
genuit Chus, quarto loco, à quo Aethio
pes fuêre. hi primùm Chuſæi ſunt dicti.
Aethiopes. Indè Aethiopes, à qbus Aethiopia pro-
uincia in Mauritaniæ finibus, & in ea
Chananæi. vaſtæ ſunt ſolitudines Oriẽtem verſùs.
Chanaan primus filius Cham, à quo
Chananæi, & habuit 11. filios, qui poſ-
ſederunt terram Chananæorum, quæ
Iudæa. nunc Iudæa dicitur. Ex his deſcenderũt
Sidon, à quo Sidonij: Ethæus, à quo
Ethæi: Iebuſæus, à quo Iebuſæi: quorũ
duorum fuerat Hieruſalẽ: Amorrhęus,
à quo Amorrhæi: Gergeſæus, à quo
Gergeſęi: Euęus, à quo Euęi, id eſt, Ga-
*Arachas baonitę: Arachæus, qui *Arcas oppidũ
condidit, contra Tripolim in radicibus
*à quo Cy- Libani ſitum. Cynęus, *Aradius, à quo
næi: Aradij, qui Aradiam inſulam poſſede-
runt, anguſto freto à Phœnices ſepara-
tam littore. Samarites, à quo Syriæ no-
bilis ciuitas, quæ vocatur Aeolis. Ama-
Phuth. thæus, à quo Amathitæ. Phuth, ſecun-
dus filius Cham, à quo Libya Aphricæ
regio, & Libyci populi, & incipit ab
Atlante Mauritaniæ mõte, & ab eo re-
gio Phuthẽſis appellata. Meſraim ter- Meſraim.
tius filius, à quo Aegyptij exorti ſunt, et
habuit qnq; filios. Aegyptij eñ ab He-
bręis Meſræi vocabãtur. Ludim, à quo
Lydi populi, et Lydia ꝓuincia in mino-
ri Aſia, in qua Epheſus. Ananim, à quo
Ananij: & Laabin, à quo Cubarij, &
alij quorum nationes nobis ſunt igno-
tæ, quia bello Aethiopico ſubuerſę, in Meſraim.
obliuionem factæ ſunt. Meſraim quo-
què filius Cham, ex ſe ſeptem protulit
nationes, quarũ ſexta prodijt per Cheſ-
luim, qui modò Palæſtini vocantur.
Palæſtina, prouincia eſt in Syria, Ara-
biæ contermina, dicta à Philiſtæa. Phe-
thuſim, à quo Philiſtim, & q̃ in ea Palę-
ſtina metropolis fuit Cellum. Sabatha,
à quo Sabatheni, qui nominãtur à Grę-
cis Aſtabari. Regma verò habuit duos fi-
lios * & Sabathaca: ab his Aethiopicæ *ex
gẽtes: Sabaa, à quo Arabes: Dadã, à quo Aethiopes.
Aethiopes vltimi.

Euila ſecũdus filiorum Chus, frater Getuli.
Regmæ & Sabathæ, à quo Euilęi, nũc
Getuli populi, q in remotioribus Afri-
cæ patribus habitare conſueuerunt. Sa-
ba, à quo Sabæus vel Sabæi, & hi Ara- Arabia.
bes, & ab iſtis Arabia dicta. Nemroth
filius Chus, filij Cham, gigas quidem &
vaſto corpore vir audaciſſimus, de quo
dicetur infrà. Et ſummatim de Cham 32 Nemroth.
generationes deſcenderunt, quę putant
& Zoroaſtren fuiſſe. Nonnulli Nem-
roth fuiſſe affirmant, vt etiàm poſteà di- Iapheth.
cetur. Iapheth tertius filius Noę, qui Ianus.
& Ianus bifrõs, interpretatur latitudo.
Cui pater benedixit, dicens: Dilatet Do-
minus Deus Iapheth, domumq; filiorũ
ſuorum. Iſte Europam ſortitus eſt. vxor
eius Funda dicta eſt. Habuit autem ſe-
ptem filios, à quibus ſeptem gentes de-
ſcenderunt, habentes generationes 15. Gomer.
Gomer autem primogenitus Iapheth, Galatæ.
in Europam veniens, Gomeritas, qui
poſteà à Græcis Galatę nũcupati ſunt,
inſtituit, à quibus Galatia *Ponti regio: vn-
dè poſtmodùm Gallitia aut Gallecia regio Hi-
ſpaniæ & Luſitanię contermina, quam
à meridie habet, ab occidente verò & ſe-
ptentrione Oceanum, & ab oriẽte flu-
men Sequanæ & Germaniæ *prouin-
cias.

Sarmatæ. Habuit autem Gomer tres filios: Primus Aſenez, à quo Sarmatia: hi Scytharum homines ſunt, in paludis Mętotidis profundo habitantes. exilis regio, infelicibus arboribus referta. Secundus Riphat vel Raphaa, à quo Paphlagones, &
Paphlagones. Paphlagonia minoris Aſiæ regio. Tertius Togorma, à quo Phryges, & Phrygia minoris Aſię regio, quę poſteà Dardania, deindè Troia cognominata éſt. Secundus filius Iapheth Magog, à quo Scythæ, & Scythia, & Gothia nomen habuêre. Tertius filius Madai vel Ma-
Medi. dal ſiue Madæus, à quo Medi & Media regio, quæ eſt Aſſyriæ & Perſiæ vicina. alij tamen à Medo Medeæ filio, nomen habuiſſe ferũt. Quartus filius Iapheth Ianan eſt, qui condidit Iones, à quibus
Iones. mare Ioniũ nomen habet, & Ionia grę-corũ regio in extremitate minoris Aſiæ inter Cariam & Aeoliam eſt, quæ nunc
Turcia. dicitur Turcia. Hic Ianan quatuor genuit filios. Primus Eliſan, à quo Eliſęi, qui poſteà Aeolij à Græcis dicti, à qui-
Aeolia. bꝰ Aeolia inſula in Siculo mari, 25. paſſuum millibus ab Italia diſtare videtur.
Tarſus. Secũdus Tarſis, q in minori Aſia Tarſum ciuitatem, Paulo apoſtolo nobilẽ, condidit, qui antiquitus Cilices, indè ꝓuincia Cilicia. Tertius Taiſa vel Cethim: hic Cethinam inſulã primus ha-
Cyprus. buit, quæ inſula poſteà Cyprus dicta, inter cæteras inſulas celeberrima, & ꝓpterеà luxui eſt dedita, ob quod Veneri ſacra fuit. Quartus Dodanim: hic in inſulam Rhodon veniens, Rhodios à ſe appellari voluit. Quintus filiꝰ Iapheth
Hiſpani. Tubal Iberos (qui & Hiſpani) condidit, à quibus Hiſpania terra quidẽ felix, rerumque optimarum ferax, olìm Celtiberia eſt dicta. Sextus filius Moſoch dictus inſtituit Cappadoces, à quibus
Cappadocia. Cappadocia regio, poſteà Cæſarea dicta à Romanis: ipſa enim regio maiori Armeniæ vicina eſt, quam Euphrates fluuius diſiungit, in qua eſt ciuitas clariſſima Melcha. Septimus Iapheth filius Thyras, ſuos Thyrenſes appel-
Thracia. lans, à quibus Thracia prouincia, quæ in Scythiæ partibus eſt, ferociſſimos nutrit homines, quòd in eis aſper corporis cultus eſt. Aſenez autem Gomer filius, Sarmatas conſtituit, quos Græci Regmos vocant: hi Scytharum populi, vt ſuprà dictum eſt. Iapheth Iapheth.
itaque filij ſeu nepotes has habuerunt gentes, quæ (vt Auguſtino 16. de ciuit. Dei placet) à Tauro Cilicię monte versùs Aquilonem, per ſeptentrionalem Oceanum, partem mediã Aſiæ, & per omnem Europã vſque ad Oceanum Britannicum patrias tenuêre ducentas, ſub linguis & gentibus ſeu generationibus 15. nomina locis & gentibus relinquentes, de quibus plurima ſunt mutata, aut à locorum regibus, aut ab ipſis locis, aut ab incolarum moribus.

Vixit autem Sem filius Noæ annis Sem mors.
ſexcentis duobus, & mortuus eſt. Ex quo conuincitur non fuiſſe Melchiſedech, niſi velimus ſequi Hebræos in cõputatione annorum huius ætatis. Auguſtinus in 15. de ciuit. Dei lib. dicit: Poſt benedictionem filiorum Noæ vſque ad Abraham, nulla fit mentio aliquorum iuſtorum, nec eos tamen defuiſſe crediderim: ſed ſi omnes commemorarentur, nimìs longum fieret, & eſſet magis hiſtorica diligentia, quàm prophetica prouidentia.

Beroſus Chaldæus ponit arborem filiorum Noæ, quem & Ianũ & Ogygem & Cælum cognominat, nonnullis etiam alijs nominibus: hic ex vxore ſua Tytea, Veſta vel Terra procreauit ante diluuium Sem, Cham & Iapheth, quos appellat Samum, Iapetum, Chem vel Cemeſen: poſt diluuium genuit Noe Macrum, Iapetum iuniorem, Prometheum Priſcum, Tuiſconem, Cranan, Cranum, Granaum, Tethym, Oceanum, Typhoëum, & decem ac ſeptem Titanas, Araxã Priſcum, Pandoram iuniorem, Scytham Priſcum, qui genuit Napum & Prutum. Tuiſcon verò Germanorum & Sarmatarum pater, vt ſcribit in commento Iohannes Annius ſuper Beroſum, genuit Mannum: hic Ingæuonem, qui Iſtæuonem, qui *Herminonẽ, *Herminon.
qui Marſum, qui Gâbriuium, qui Sueuum, qui Vandalum, qui Hunnũ, qui Herculem, qui Teutanẽ. Omnes hi reputati ſunt filij Cęli ac Terræ, ſiue Iani & Veſtæ, ſiue mâuis Noæ atq; Tyteæ.

Notan-

Notandum etiàm dicit idem Iohannes Annius, quòd Noe ſibi in filios adoptauit Tuiſconis poſteritatem, & ideò in eius arbore ponuntur, & non aliorum nepotes, in quo pręcellere dicit germanos & Sarmatas, qui dicuntur nűc Tuiſci à Latinis & Gallis. Sarmatæ autem ſunt Poloni, Gothi, Ruſſi, Pruſſiani, Daci, & huiuſmodi.

Noę adoptiui.
Germani. Tuiſci. Sarmatæ.

GENERATIO XII.

Sem poſt diluuium biēnio genuit Arfaxad, qui vixit annis 35. & genuit Sale, ſecundum Hebraicam veritatē: ſecundùm Septuaginta interpretes, anno 135 vitæ ſuæ genuit Sale.

ANno à mundi exordio ſecundùm Septuaginta interpretes bis milleſimo ducenteſimo quadrageſimoquarto natus eſt Arphaxad. Et in eo per lineā Chriſti duodecima incepit generatio: ab ea emerſerunt Chaldęi, & Chaldæa indè dicta. Vixit autem annis trecentis trigintaocto, & mortuus eſt. Hic Arphaxad genuit Sale anno 135 vitæ ſuæ: genuit & alios filios & filias. Quē etiàm beatus Auguſtinus 16. de ciuit. Dei cap. 10. dicit genuiſſe Cainan, Septuaginta interpretes ſequens.

Arphaxad.
Chaldæi.

GENERATIO XIII.

Sale ſecūdum Hebraicam veritatem, vixit annis 20, & genuit Heber: ſed ſecundum Septuaginta interpretes, anno centeſimo trigeſimo vitæ ſuæ genuit Heber.

Sale.
Heber.

ANno 2379. à mundi exordio, genuit Arphaxad Sale, qui & Caināā dicitur Luc. 3. in quo per lineam Chriſti deſcendendo numeratur ſeu inuenitur 13. generatio. Hic ciuitatem Salem condidiſſe dicitur, imponēs ei nomen ſuű, quæ poſteà Hieruſalem eſt appellata. Vixit autem ſupra centeſimum triceſimum annum, & genuit Heber. Quo nato, ſuperuixit annis 303. & alios genuit filios & filias: ac ſic omnes dies Salæ facti ſunt anni 433, & defunctus eſt. Ab iſto Sale Sarmatæ, qui & Indi, prodiêre. Incipit autem India ab oriente, vſque ad Aſiam porrecta ex occidentali parte, ex meridiana verò vſque ad Indicum mare, ex ſeptentrione vſque ad Caucaſum. Habet fluuium qui dicitur Indus. fluuius eſt maximus, qui (teſte Herodoto) ſolus poſt Nilum crocodilos producit.

Sale.
Salem condita.
Hieruſalē.
Sarmatæ.
India.
Indus.
Crocodili.

GENERATIO XIIII.

Heber vixit annis 34, & genuit Palæg ſiue Phalech, ſecūdùm Hebræos: ſecūdùm verò Septuaginta interpretes, anno vitæ ſuæ 134 genuiſſe fertur Phalech.

ANno 2509. à mundi exordio, Heber ex Sale eſt genitus. In quo per lineam Chriſti, 14. cœpit generatio. Et ab iſto Heber Hebræi appellati ſunt. In cuius ſanè familia, ſecundùm Auguſtinum 16. de ciuit. Dei, cap. 11. dum linguæ diuiderentur, Hebræa lingua, quę anteà vna ſola erat, remanſiſſe dicitur. ipſa quippe tū humana dicebatur, qua ſola vniuerſum genus humanű loquebatur. Hic Heber anno vitæ ſuæ 134. genuit Phalech in linea Chriſti, qui interpretatur diuiſio: quia in eiꝰ ortu linguarum diuiſio facta eſt, ſiue per linguas terra diuiſa eſt, quæ linguarum multiplicatio mutatioque de pœna venit, vt ſcribit Auguſtinus de ciuit. Dei. Vixit annis 474. Heber hic habuit plures alios filios & filias, & inter cæteros vnum, quem vocauit Ioctan ſiue Ictan, qui habuit 13. filios, vt meminit Moiſes Gene. 10. Elmodad, Saleph, & Azarmoth, Iare & Aduram, & Vzal, & Decla, & Hebal, & Abimahel, & Saba, Ophir, Euila & Iobab. Iſtorum habitatio facta eſt Maſſa.

Heber.
Hebraica lingua.
Linguarum diuiſio.

In hac generatione diuiſæ ſunt linguæ. Nemroth enim gigas filius Chus, filij Cham, filij Noæ, his temporibus Noe proauo ſuo vita functo, edoctus à Ionicho rege Aethan, filio Noæ, cùm eſſet audaciſſimus & manu fortiſſimus, libidine dominādi ſuccenſus, apud Babylonios cum ſuis exiſtens, imperium & tyrannidem in filios Cham primus vſurpauit. Cuius regni principium Babylon fuit, quam ipſe fundauit. quamobrem robuſtus venator cognominari meruit: venator, id eſt, deceptor animarum, quia cogebat homines ignem adorare, & humani generis oppreſſor factus dicitur. Beroſus ſcribit, quòd anno à ſalute humani generis ab aquis 131, cœpit regnű Babylonicum ſub no-

Nemroth.
Babylon.

ſtro Saturno patre Iouis Beli. Et Saturnum vocat Nimbrotum, id eſt, Nemroth.

Quatuor tamen Nemroth fuiſſe, ex authoribus compertum habemus: primum hunc ex ſemine Cham, alterum ex ſemine Sem. Sem enim genuit Arphaxad, qui genuit Sale, qui genuit Heber, & fratrē eius Iectā ſiue Ictan, vt eſt apud Beroſum ſcriptum: qui & ipſe genuit Nemroth, qui genuit Cretem, qui genuit Cęlum & Iouē, qui genuit Saturnum, cognomento Nemroth tertium, prout refert Iacobus Benzio hiſtoricus. Quartum autem Nemroth, Belum dicunt, primum Aſſyriorum regem: quia liber qui Imago mundi inſcribitur, ſic inquit: Nemroth genuit Aſſur, qui genuit Belum cognomento Nemroth. De primo Nemroth B. Auguſtinus, inquit: Ex filijs Noæ non clarè poteſt haberi, qui ex eis pertineant ad ciuitatē Dei vel diaboli. Apparuit autem magis iſta diſtinctio bonorum & malorum tempore Heber, deſcendentis ex Sem. Nam illuc vſque fuit vniuerſa terra labij vnius idiomatis Hebraici, vt docent ſacræ literæ. At cùm proficiſcerētur de Oriente, inuenerunt campū in terra Sennaar, & habitauerunt in eo. Fecit autem eos eſſe elatos ad iniuriam & contemptum Dei, Nemroth filius Cham, qui cùm eſſet audacior, ſuadebat eis vt nō Deo adſcriberēt, quia hominibus per illum felicitas eueniret, ſed quòd hoc eis propria virtute præberetur. cognatosq; ſui generis pręuenit ad tyrannidem ſolus ipſe, præſumens homines à Dei timore reuocare. Dixit aūt ad proximū ſuum, videlicet Iectan Noæ pronepotē, cuius exemplo & ipſe permotus, in filijs Sem principatū occupauerat: & ad Suphne, qui & ipſe inter filios Iapheth regnare cœperat: horū quippe ductu et auſpicio vniuerſa Noę poſteritas regebat. Habuit autem Nemroth ſermonem, cunctis perſuadens, vlciſci ſe volens de Deo, timensq; diluuium, dixit: Venite, faciamus lateres, & coquamus eos igni. ædificemus ciuitatem & turrim, cuius cacumen ad cęlos vſque pertingat. Quam cùm ædificare cœpiſſet, Deus ſuperbiam ædificantium hac ſola animaduerſione percuſſit, vt gētes duas & ſeptuaginta, quæ eò ex omni mundo conuenerant, quibus anteà fuit vnum labium eademque lingua, totidem linguarum confuſione ſuperinducta, ſepararit, neceſſitatem inducēs, vt alter alterius vocem non intelligeret, & ſuper omnem terræ faciem ſpargerentur. Et cùm imperantis dominatio in lingua cōſiſtat, ſuperbia Nemroth in lingua dānata eſt, vt ipſe nō intelligeretur iubēs homini, qui intelligere noluit Deo iubente ſibi. Nemroth autem linguarum confuſione redargutus atque adeò confuſus, in Perſidem ſeceſſit, vbi & Perſas ignem colere docuit. Indeque error ille cæcas illorum hominum mētes inuaſit, vt ſolem DEVM eſſe putārint. Demùm, vt quidā tradunt, à filijs ſuis qui octo fuerant, caſtratus, vnà cum Cameſe filio in Italiam traiecit. ibique vbi nunc Roma eſt, vrbem Cameſam nomine filij ſui condēs appellauit. De hac turri dicit Ioſephus, quia latitudo eius tanta erat, vt propè eam adſpicientibus longitudo videretur imminui. dij verò ventos immittentes, euerterunt eam, & vocem propriam vnicuique partiti ſunt, proptereà Babel contigit vocari, quod Hebræi confuſionem vocant. De hac etiàm turri meminit Sibylla, dicens: Cùm omnes homines exiſterent vnius vocis, quidam turrim ędificauerunt excelſam, tanquàm per eam aſſcenſuri in cælum: dij verò turbines immittentes, euerterunt turrim, & vocem propriam vnicuique partiti ſunt.

Decampo Sennar meminit Eſtius, vt idem Ioſephus refert, quòd in regione Babylonis fuerat, dicens: Qui de ſacerdotibus ſunt erepti, Iouis ſacra ſumentes, in Sennaar Babylonis venerunt, diuiſique ſunt poſt hoc diuerſitate linguarum, migrationesque agentes appræhenderunt mediterranea ſimul & maritima. In familia autem Heber remanſit primum idioma, non quidem in omnibus ab eo deſcendentibus, ſed ſolùm in linea illa qua peruenitur ad Abraham. Solus enim Heber ſuaſionibus Nemroth non paruit, ac per hoc in eius domo permanſit cultus Dei. Auguſtinus de ciuit. Dei lib. 16. cap. 11.

Belus.

Nemroth primus.

Nemroth.

Iectan.

Suphne.

Linguarum confuſio.

Babel turris.

Heber.

In

Regnum Babel.

In Babel ergò, vt ſcribitur in libro de Imagine mundi, primus regnauit Nemroth gigas. Cui ſucceſſit filius eius Aſſur, à quo Aſſyrij: huius filius Bel, qui et Belus, cui ſucceſſis Ninus. quod autem dicitur Gene. 10. quòd de terra Sennaar egreſſus eſt Aſſur, intelligendum eſt ſecundùm magiſtrum, quia Nemroth expulit eum vi à terra illa & turre, quę eius erat iure hęreditario. Et ille Aſſur fuit ex poſteris Sem, qui ædificauit Niniuen. Sed Magiſter non putat intelligendũ de Aſſur filio Sem, qui inuenit purpuram & vngẽta, à quo Chaldæa & Aſſyria dicta eſt: ſed Aſſur, id eſt, regnum Aſſyriorũ indè egreſſum eſt, quod tempore Saruch proaui Abrahæ factũ eſt. Nam regnũ Babyloniorum habuerũt, qui de ſemine Nemroth vſq; ad quartã chiliadem & vltimum Chuſuniſdẽ, authore Methodio, qui per chiliades tantùm ſecula diſponit, nec apponit annos ſi ſuperſint, & ideò nihil certum de numero annorum poſuit.

Aſſur. Aſſyrij.

De mõſtroſis.

Monſtroſorum quoquè multa hominum genera poſt linguarum varietatem à Deo factam, varijs in locis producta fuiſſe, etiàm diuus Auguſtinus 16. de ciuit. Dei cap. 8. commemorat, dicens: Deus enim ipſe cùm ſciret, quarũ partium ſimilitudine vel diuerſitate contexeret pulchritudinẽ vniuerſi, etiàm mõſtroſos homines in mũdum producere voluit. Dicuntur reperiri, qui in media fronte vnum tantùm habent oculum, qui monoculi appellãtur. Quibuſdam vterque ſexus, & dextra mamma virilis, ſiniſtra verò muliebris: hos alternis vicibus coëundo & gignere, & parere dicũt, quos Hermaphroditos appellam⁹. Alijs autem ora non eſſe, ſed per nares ſolo halitu viuere. Alios ſtatura eſſe cubitales, quos Pygmęos Græci vocant, qui per annum octauum viuendo non excedunt. Hi populi, Plinio in 7. lib. naturalis hiſtoriæ teſtante, tenentes montana Indię, vicina tamẽ Oceano, ſalubri cælo ſemperq; vernante, habent ſingulare bellum contra grues: horũ mulieres Solinus anno quinto parere dicit, & octauo ſeneſcere. Item gẽtes alię ſunt, in quibus ſinguli ſingula crura in pedibus maximis habent, non flectentes poplitem, & tamẽ mirabilis celeritatis, quos Sciopodas vocãt. Hi etiàm Plinio teſte, per ęſtiuum tempus in terra ſupini iacentes, pedum ſe vmbra protegũt, quos Plinius in deſertis Indię partibus habitare dicit: Quoſdã alios ſinè ceruice, habentes oculos in humeris: quoſdã alios cynocephalos, quorũ canina capita, atque ipſo latratu magìs beſtias q̃ homines ſe eſſe profitẽtur. Quiſquis tamen (vt Auguſtinus inquit) vſpiàm naſcitur homo, id eſt, animal rationale mortale, quantumlibèt noſtris inuſitatam gerat formam, ſeu aliud quodcunq;, ex vno protoplaſto originẽ duxiſſe nemo dubitare debet.

Monoculi.

Hermaphroditus.

Sciopodes.

De Pygmæis tamẽ ſcribit Heinricus de Haſſia, in prologo Bibliæ adducens Albertũ magnum lib. 21. cap. 2. quòd Pygmęus nõ ſit homo, ſed medi⁹ inter hominem diuinũ intellectum habẽtem, & alia muta animalia: & quanuìs præ cæteris vmbrã rationis habeat, tamẽ ſecũdùm veritatem vicinior eſt brutis quàm hominibus. Homo eñ eſt particeps ſenſûs, diſciplinabilis om̃imodò, & memoriæ & experimenti & rationis, ſciẽtię & artis: & eſt ſic in primo gradu dignitatis animaliũ, conſequẽtèr pygmęus in ſecundo, ſimia in tertio, quam (vt dicit) pygmæus excedit in loquela, & ſimia cętera animalia excedit in hoc, q nõ ſolùm habet ęſtimationẽ de conferẽtibus ſibi, ſed etiã de alijs animalibus. Ratio ſiquidẽ (vt ipſe dicit) duo habet, quorum primũ eſt ex reflexione ad ſenſata et memorata: & ibì eſt exceptio cuiuſdam experimẽti: ſecũdũ habet, prout ex collatione ſingulariũ penès ſimilitudinẽ elicit vniuerſale: quod eſt principiũ artis & ſcientiæ. Pygmęus autem non habet niſi primum: ideò non habet niſi quandam vmbram rationis. Cætera in Heinrico de Haſſia videas.

Homo. Pygmæus. Simia.

GENERATIO XV.

Heber ſecũdùm Hebræos vixit annis 34. & genuit Phalech ſiue Paleg: ſecũdùm Septuaginta verò, anno vitæ ſuæ 134. genuit Paleg. Paleg verò ſecũdùm Hebræos vixit annis 30. & genuit Reũ ſeu Ragaũ: ſecũdùm Septuaginta verò, anno vitæ ſuæ 30. ſupra centeſimum genuit Reũ.

Phalech.

ANno 2643. à mũdi exordio, in Phalech filio Heber per lineam Chriſti 15. cœpit generatio. Hic Phalech dictus, quia in diebus eius facta fuit linguarũ confuſio, quaſi ipſe diuiſus ſit ab alijs, qa in domo ſua manſit lingua priſtina. Vndè ſecundùm Auguſtinum, in hoc non paruum iuſtitię veſtigium apparuit, quòd iſta dom⁹ libera fuit ab hac pœna, quaſi non fuerit particeps in culpa. vndè & tunc viuente adhuc Heber, diuiſa eſt terra. Hic Phalech trigeſimo ſupra centeſimũ vitæ ſuæ anno, ſecundùm Auguſtinum & Iſidorum, genuit Ragaũ ſiue Reũ, & facti ſunt om̃es dies Phalech 239. anni, & mortuus eſt.

Hiſpania.

Hiſpaniarum regnum, Iſidoro teſte, à Tubal Phalech filio ortum habuit. Is nanq; ex Armenia egreſſus, primus Hiſpaniarum regnum obtinuit, vbì & ſedẽ conſtituit. Hæc primò à Tubal Iapheth filio, Iberię nomen accepit, regio Europana, à montibus incipiẽs Pyrenæis, & per columnas Herculis circumiens, vſq; in borealem Oceanũ protenditur. Terra ferax frumenti, vini, olei, auri, gẽmarum atq; metallorũ omnium, inſupèr homines gignit bellicoſiſſimos.

Iberia.

Aſturcones.

Refert Varro, in Hiſpanijs equas quaſdam ex vento concipere, eô quòd curſu tam veloces exiſtant, vt meritò ex vento cõcepti equi fuiſſe credãtur. Hęc regio inter Africam & Galliam ſita eſt, Pyrenæis montibus à ſeptẽtrione clauſa, reliquis partibus vndiq; mari cõcluſa. habet quatuor magna flumina, quæ ſunt, Bætis, Minius, Iberus & Tagus. habet ſex prouincias, Tarraconenſem, Carthaginẽſem, Luſitaniã, *Calathiã, Bæticam, & Tingitaniã. Et primò hæc regio ab Ibero fluuio Iberia appellata, poſteà ab Heſpero Atlantis filio Heſperia, vltimò ab Hiſpali ciuitate Hiſpania quaſi Hiſpalia eſt nuncupata. In ea ciuitate Geryon rex fuit, tergeminus ſiue trimembris, quem Hercules victũ, nobilioribus ſpoliauit armentis. De regibus tamẽ Hiſpaniæ pauca legimus vſq; ad Chriſtiana tempora. Verùm noſtra tempeſtate anno 1491. Ferdinandus rex & Elizabeth regina Granatam totam ad Chriſtianum cultum & obſequium reduxerunt, de quo ibidèm dicemus.

*Galleciã, *Cãtabriã, *Galatiam.

GENERATIO XVI.

Reũ ſecũdùm Hebræos vixit annis 132. & genuit Saruch, ſed ſecundùm Septuaginta, anno vitæ ſuæ 130. genuit Saruch.

Ragau ſiue Reũ.

ANno 2773. ab origine mundi, in Reũ vel Ragaũ filio Phalech, in linea Chriſti XVI. incepit generatio. Iſte anno vitæ ſuæ 132. genuit Saruch, teſte Auguſtino & Iſidoro. Eius quoquè tẽporibus templa multa conſtructa ferũtur, & quidam gentium principes adorari cœperunt. Scytharum quoquè regnum dicitur exortum. Vixit autem annis 302. & poſteà mortuus eſt. Diſſeminato itaque per orbem terrarum genere humano, varia mox inſtituta ſunt regna, præter regnum Babel. Nam in hac generatione tempore Reũ, non ſolùm Scytharũ, ſed & Aegyptiorũ, & Amazonum, & Bohemorum regna leguntur exorta.

DE REGNO SCYTHARVM ET AEGYPTIORVM.

Scythæ. Aegyptij.

Scytharum enim gens antiquiſſima habita eſt, vt Iuſtinus ait, quãquàm inter Scythas & Aegyptios diù contentio de generis vetuſtate fuerit, Aegyptijs p̃dicantibus, initio rerũ, quum alię terrę nimio feruore Solis arderent, aliæ rigerent frigore, ità vt non modò nõ generare homines, ſed ne aduenas quidẽ recipere ac tueri poſſent, priuſquàm aduerſùs calorẽ vel frigus velamenta corporis inuenirentur, vel locorum vitia quæſitis arte remedijs mollirent̃, Aegyptum ità temperatam ſemper fuiſſe, vt neque hyberna frigora, nec æſtiui ſolis ardores incolas eius premerent: Solum ità fœcundum, vt alimentorum nulla terra feracior ſit in vſus hominum: Iure igitur ibì primùm homines natos videri debere, vbì educari facilimè poſſent.

Contrà, Scythæ cæli temperamentũ nullum eſſe vetuſtatis argumentũ putabãt: quippe naturã quum primùm incrementa caloris & frigoris regionibus diſtinxerit, ſtatìm ad locorum patientiam animalia quoquè generâſſe, ſed arborum atque frugum pro regionũ conditione aptè genera variata. Et quanto Scythis ſit cælum aſperius quàm Aegy-

Aegyptijs, tanto & corpora & ingenia eſſe duriora. Cæterùm ſi mundi quæ nunc partes ſunt, aliquādò vnitas fuit, ſiue illuuies aquarum principio rerum terras obrutas tenuit, ſiue ignis, qui & mundum genuit, cuncta poſſedit, vtriuſq; primordij origine Scythas pręſtare. Nam ſi ignis prima poſſeſſio rerum fuit, qui paulatim extinctus, terris ſedē dedit, nullam priùs quàm ſeptentrionalem partē hyemis frigore ab igne ſecretam, adeò, vt nunc quoquè nulla magis rigeat frigoribus: Aegyptum verò & totum Oriētem tardiſſimè temperatum, quippe quæ etiàm nunc torrenti calore ſolis exæſtuet. Quòd ſi omnes quondàm terræ ſubmerſæ profundo fuerūt, profectò editiſſimam quanque partem decurrētibus aquis priùs detectam, humilimo autem ſolo eandem aquam diutiſſimè immoratā: & quāto prior queq; pars terrarum ſiccata ſit, tāto priùs animalia generare cœpiſſe. Porrò Scythiā adeò editiorem omnibus terris eſſe, vt cuncta flumina ibi nata, in mare Mæoticum, tum deindè in Ponticum & in Aegyptium mare decurrant. His argumentis ſuperatis Aegyptijs, antiquiores Scythæ ſunt viſi.

Scythia. Scythia in Oriētem porrecta, includitur ab vno latere Ponto, & ab altero montibus Riphæis, à tergo Aſia. Hominibus inter ſe fines nulli: neque enim agrum exercent, nec domus illis vlla aut tectum aut ſedes eſt, armenta & pecora ſemper paſcentibus, & per incultas ſolitudines errare ſolitis. Vxores liberosq; ſecū plauſtris vehunt, quibus corio imbrium hyemisq; cauſa tectis, pro domibus vtūtur. Iuſtitia gentis ingenijs culta, non legibus. Nullum ſcelus apud eos furto grauius, quippe ſinè tecto munimentoq; armenta & pecora habētibus, quid ſaluum eſſet, ſi furari liceret? Aurū & argentum perindè aſpernātur, àc reliqui mortales appetunt: lacte & melle veſcuntur, pellibus ferinis aut murinis veſtiuntur. Hæc continentia illis morū quoquè iuſtitiam dedit, nihil alienum concupiſcentibus. *Furtum.*

Tanais rex. Apud Scythas primus regnauit Tanais rex, à quo etiàm Tanais fluuius dicitur ingēs, qui in paludem defluit Mæotidem, quem q; Niualē appellauit Virgilius. A Tanai flumine Scythia diuiditur, & vna pars remanet in Europa, altera in Aſia ad Oriētem vergens. Communitèr omnes Scythæ equitantes, deferunt arcus. Regnum hoc quanquàm vetuſtiſſimū ſit, inter regna tamen principalia quatuor non numeratur. Nulli tamen hominū Scythica gens vnquàm ceſſit. Immò & Darium Perſarum regē fugauit, vt infrà de eo dicetur: Cyrum occidit, Vexorem Aegyptiorum regem cum omni exercitu & belli apparatu repulit atq; fugauit: Aſiā ter bello ſubegit, & per annos multos ſibi vectigalem fecit. *Tanais fluuius.* *Scythica gens.*

Ex Scythis autē multi exiērunt, res maximas edentes. E quibus Amazones primò clariſſimæ mulieres, quę in bellis multa geſſerunt facinora. Bactriani & Parthi ab eis deſcenderunt. Atila etiàm ille magnus, qui Pannoniam ſubegit, et Romanum imperium diù moleſtauit, Aquileiā euertit, & in Germania multas vaſtitates edidit, ab illis deſcēdit. Zeliorbes Hunorum rex, qui contra Iuſtinianum Imperatorē inſurrexit, ex Scythia originem duxit. Lōgobardi, Hungari, Gothi vniuerſi ex Scythia emerſēre. Dauni quoquè ac Turcæ, vt ſuis locis dicemus, ex Scythia prodiērunt. Ea gens eſt barbara, ſerpētes & idola colit, multis inuoluta libidinibus. *Bactriani. Parthi.*

DE AMAZONIBVS.

Amazones. Poſt aliqua tempora ex Scythis duo regij iuuenes Plinos & Scholopytus, per factionem optimatum domo pulſi, ingentem iuuētutem ſecum traxēre, & in Cappadociæ ora cōſederunt. ibi ſpoliare finitimos conſueti, conſpiratione populorum per inſidias trucidati ſunt. Vxores quæ eos ſequutæ fuerant, vidētes orbitatē ſuam ac ſuorū, arma ſumpſerunt: finesq; ſuos, ſubmouentes primò, mox inferentes bella, defendūt. Nubendi quoquè finitimis animū amisēre, nuptias ſeruitutē, nō matrimoniū, appellātes: in ſingulare omniū ſeculorum exemplum, auxēre remp. ſinè viris. Et nè feliciores aliæ alijs viderētur, viros qui domi remanſerant, interficiūt: pace autem poſteà armis quæſita, nè gens interiret, concubitum finitimorum ineunt: *Matrimonium ſeruitus.*

ſi qui mares naſcerentur, interficiebâtur. virgines non ocio neq; lanificio, ſed armis et venatiõibus exercebant, inuſtis infantium dexterioribus mammis, nè ſagittarũ iactꝰ impediretur: vndè Amazones dictæ ſunt.

i. ſinè mammis.

Duæ reginæ his fuêre, Martheſia & Lampedo, quæ in duas partes agmine diuiſo, inclytæ iam opibus, vicibus gerebant bella, ſolicitè terminos alternos defendentes. Marte ſe genitas prædicabant, nè ſucceſſibus deeſſet authoritas. Itaque maiore parte Europæ ſubacta, Aſiæ quoquè nõnullas ciuitates occupauêre. Ibì Epheſum, multasq; alias vrbes condidêre. Martheſia regina tãdèm in bello interficitur. In cuius locum filia eius Orithyia ſuccedit regno, virgo permanens. Sorores Orithyiæ Antiope & Menalippe ab Hercule victę & captę fuêre. Orithyia verò illas vlciſci parans, ab Athenienſibus vincitur. Poſt Orithyiam Penteſilea regina regno potita, Troiano bello interfuit, & in eo cũ exercitu eſt interfecta. Paucæ quę remanſerunt, vſq; ad tempora Alexandri Magni durauerunt. Harum* Minithia ſiue Caleſtris regno potita, concubitu Alexandri per dies 14. ſobolem quęrens, reuerſa in regnum, breuì pòſt cum omni Amazonũ nomine intercidit. Hæc latiùs Iuſtinus ſcribit.

* minithyia

DE REGNO AEGYPTI.

Aegyptiorum regnum in hac quoquè generatione initium ſumpſiſſe cõſtat ſub Ragaũ. In quo, teſte Euſebio, primus regnauit Sores. Quod regnum multas mutationes habuit, durauitque vſque ad Auguſtum. Sed Diodorus Siculus libr. 2. primum poſt deos in Aegypto regnâſſe recitat Menan, qui populos colere deos, ſacraque his facere docuit. Vbì mira ac multa, fabulis haud diſſimilia, proſequitur, de ſitu Aegypti, de Nilo, de vrbibus illius, & præſertìm Thebis & Memphi, multa ediſſerens. Ego verò Bambergenſem ſequens ſcriptorẽ, inuenio ab initio Thebeos Aegyptijs imperâſſe annis centum & nonaginta, & ſic vſque ad nonageſimum annum Iſaac. Et Thebei circa natiuitatem Abrahæ cœperũt regnare. Et cùm regnum Aegypti ferè quadringẽtis annis præceſſerit, potuit & Sores & Menas regnâſſe, ſucceſſoresq; eorum, quorũ plures nominat Diodorus. Poſt Thebeos primꝰ regnauit Pharao, à quo Pharos ciuitas, & poſteà reges dicti Pharaones. hinc Zoës. Ab hoc vſq; ad Amaſim, ſub quo venit Ioſeph in Aegyptũ, 17. fuerunt reges per annos centum & tres, qui dicebantur Pharaones & Paſtores. Huius primi Pharaonis Zoës, Iõ ſiue Iſis creditur fuiſſe nupta, vt de ea ſuo dicetur loco.

Menas.

Reges Aegypti.

Pharaones dicti ſunt reges aegyptiorum pro dignitate.

Cùm autem Ioſeph filius Iacob annorum eſſet triginta, venit in Aegyptũ, & dux eſt Aegypti cõſtitutus à Pharaone. Anno verò ætatis ſuæ 43. pater ſuus Iacob ætatis 131. annorum, deſcendit in Aegyptum. Et tertio anno poſteà apud Aegyptios primus Diopolitanorum Amaſis rex eſt conſtitutus poſt 18. dynaſtian, id eſt, ſummã poteſtatẽ. totiès em̃ mutatio facta fuit in regno ab eius exordio. Regnauit autem Amaſis annis 25. Poſt eum regnauit Chebron annis xiij. Poſt illum Amenophis regnauit annis 21. Deindè Mephres regnauit annis 12. Poſt illũ Miſpharmutoſis regnauit annis 26. Poſt hunc regnauit Theomeſis ſiue Tuthemoſis annis IX. Cui ſucceſſit Amenophis vel Amenoptes, regnauitq; annis 31. Orus deindè regnauit annis 38. Acengetes vel Acencris deindè regnauit annis 12. Achoris regnàuit annis 8. Chencres regnauit annis 16. Eius anno vltimo Moſes anno repromiſſiõis 430. eduxit populum ex Aegypto, et in mari rubro Chencres ſubmerſus eſt, prout legitur apud Euſebium, & in lib. de Imagine mundi.

ANNO ſequẽte Acherres rex Aegyptiorum conſtituitur, regnauitq; annis 8. Cui ſucceſſit Cherres, & regnauit annis 15. Cui ſucceſſit Armeus, qui & Danaus, & regnauit annis 5. Cui ſucceſſit Remeſſes, q̃ & Aegyptus, à quo Aegyptus nomen ſortita eſt, quæ priùs vocabatur Aëria, regnauitque annis 68. Cui Menopes vel Menophis in regno ſucceſſit, & regnauit annis 40. Cui ſucceſſit Zethus, & regnauit annis 55. Ramſes rex annis regnauit 66. Cui ſucceſſit Menoſes vel Amenophis, & regnauit annis 40. Hic à quibuſdam dicitur Vexores,

Aegyptus.

qui

qui Scythis bellũ primùm indixit. Cui ſucceſſit Agamenes ſeu Ammenemes, regnauitque annis 26. Theores verò vel Thuoris regnauit annis 7. Vltimo anno regni illius, Aegyptiorum dynaſtia 20. mox poſt excidium Troiæ incepit, tendẽs per annos 177. cuius temporis reges non inuenio.

Deindè anno regni Salomonis 33. tranſacta dynaſtia vigeſima, incepit Aegyptiorum dynaſtia 21. in qua primus regnauit Smerdis annis 26. Poſt eum Pſeuſennes regnauit annis 41. Poſt illũ Nephercheres regnauit annis 4. Poſt illũ Amenophis regnauit annis 9. Oſoc̨hor rex regnauit annis 6. Spinaces regnauit annis 9. Pſuſennes regnauit annis 35. Seſencoris regnauit annis 21. Oſorchon regnauit annis 15. Thelegotes ſeu Tachelotis regnanit annis 13. Cõbaſtes vel Petubaſtis regnauit annis 25. Oſorchon rex, quẽ Herculem cognominauerunt, regnauit annis 9. Pſammus regnauit annis 10. Bocchoris regnauit annis 44. Hic Aegyptijs iura conſtituit, ſub quo & agnus locutus eſt. Sebicus rex Aegypti regnauit annis 12. Tarachus Aethiops regnauit Aegyptijs annis 20. Aethiops, qui & Merres, regnauit annis 12. Stephinatis regnauit annis 7. Nichepſus regnauit annis 6. Pſammeticus regnauit annis 44. * Nechac qui & Nechepſus, regnauit annis 6. Pſamites qui & Pſammeticus, regnauit annis 12. Vaphres regnauit annis 30. Amaſis regnauit annis 41. quem Cambyſes Cyri regis filius, ſecundus Perſarum rex, ſubiugauit, & Aegyptum in monarchiam Perſarum tranſtulit. & regnum defecit.

*Nechao

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

Deindè anno ab vrbe cõdita 340. rurſum Aegyptiorũ renaſcitur dynaſtia, in qua primus regnauit Amartheus annis ſex. Poſt illum Nepherites regnauit annis ſex. Achoris regnauit annis 12. Pſammutes regnauit anno vno. Nectanabus regnauit annis 18. Theo regnauit annis 19. & ſic iterùm regnũ defecit circa tempora Alexandri Magni. deindè tranſactis 26. annis, Alexãdro mortuo, qui Aegyptum tenuit, Ptolemęus Lagi filius, Aegypti regnum eſt ſortitus, regnauitq; annis 40. Cui ſucceſſit Ptolemæus Philadelphus, regnauit annis 38. Ptolemęus Euergetes filius eius, regnauit 26. Cui ſucceſſit fili⁹ Ptolemęus Philopator, regnauit annis 17. Cui ſucceſſit Ptolemæus Epiphanes, regnauit annis 24. Cui ſucceſſit frater Ptolemæus Philometor, regnauit annis 35. Cui ſucceſſit Ptolemæus Euergetes ſecundus, regnauit annis 29. Huic ſucceſſit Ptolemæus Phyſcon vel Soter, regnauit annis 17. Hũc frater pepulit à regno, & vocabatur Ptolemæus Alexander, regnauit annis 9. deindè Ptolemæus Phyſcon regnauit annis 8. Ptolemęus frater Cleopatræ regnauit annis 30. deindè Cleopatra poſt multa nefanda quę patrauit, ſnb Octauiano cum Antonio perijt, & ex tunc Aegyptus in prouinciam redacta fuit.

Ptolemæi dicti reges oẽs Aegypti.

Eſt autem Aegyptus terra fertiliſſima, quam Nilus fluuius irrigat, fructiferamque reddit. Alibì enim agricultura magno exercetur labore & ſumptu, ſoli Aegyptij minima impẽſa fruges fertiles afferunt. Vineæ quoquè eodem rigatæ modo, vino abundant. Terra pecori relicta, adeò exuberat paſcuis, vt oues bis in anno pariant, bisq; lanã præbeant. Solus creſcit Nilus tũc, cùm cætera flumina decreſcunt. Eſt terra plana & campeſtris.

Aegyptus.

Thebei quidem antiquiſſimos ſe ciues Aegyptiorũ profitentur. Thebe enim vrbs eſt antiquiſſima, in qua centũ ſunt portæ, & in qualibet cuſtodes ducenti. Tamen aliqui aſſerunt, non centũ portas fuiſſe ciuitatis, ſed plures egregiasq; templorũ portas. Thebei primùm philoſophiam ac aſtronomiam ab ipſis repertas volunt, ſeq; à regionis ſitu adiutos ad cognoſcendos orientium & occidentium aſtrorum motus: inſupèr & menſes & annos ab eis eſſe inſtitutos. Habent Aegyptij & Memphim vrbem ambitûs ſtadiorum cẽtum & quinquaginta. vrbs eſt omnium præclariſſima.

Thebe. Philoſophia. Aſtronomia. Memphis.

Aegyptij reges vitam primùm, non aliorum regnantinm, quibus voluntas pro lege eſt, traducebant licentia, ſed legũ inſtituta in colligẽdis pecunijs quotidianoq; victu ſequebantur. Eorũ cultui obſequioque nullus deputatus erat, neque emptitius, neq; ſeruus domi genitus, ſed nobilium ſacerdotũ filij, tum

De moribus regũ Aegypti.

vltra

vltra XX annos nati, tum doctrina præ cæteris eruditi, vt horum corporis miniſtrorum die noctuq́; adſtantium cōſpectu motus rex, nil turpe committeret. Raró enim potētes rerum mali euadunt, vbì deſunt ſuarum cupiditatū miniſtri. Inſtitutæq́; erāt diei & noctis horæ, quibus lege regi permiſſa, agere fas erat. Manè ſurgentem regem, primùm epiſtolas om̄es miſſas capere oportebat, vt cognitis his quæ ſibi agenda erāt, reſponſo dato, ſingula in tempore exq́ue ordine rectè agerētur. His actis, cùm in virorum excellētium cœtu lauiſſet corpus, veſtem præclarā indutus, ſacra dijs faciebat.

Mos erat ſacerdotum principi, iuxta aram hoſtijs deductis, adſtāte rege, magna voce audiēte populo, valetudinem proſperam, omniaq́ue bona precari regi, iuſtitiam in ſubditos colenti: narrare inſupèr eius virtutes, in deos pietatem ac religionem, in homines humanitatē ſeruantis, tum illum continentem dicere, iuſtum, magniq́; animi, veracem, liberalem, omnesq́ue frenantem cupiditates. Tandèm execrationem in malos exequebatur: tum regem culpa purgās, omne crimen in miniſtros, qui regi iniqua ſuaderent, conijciebat. His actis, ſacerdos regem ad felicem dijsq́; gratam vitam hortabatur.

Et tūc regum vita ea tenebatur modeſtia, vt non à legiſlatore, ſed à peritiſſimo medico ad ſeruandam ſanitatem cōpoſita videretur, ac velutì priuati tenebantur legibus: neq́; id ægrè ferebāt,
Legu. exiſtimantes ſe, parendo legibus, ſic beatos fore. Hac vſi erga ſubditos iuſtitia reges, omnium beneuolentiam adeò aſſecuti ſunt, vt non ſolùm ſacerdotibus, ſed & ſingulis Aegyptijs maior regum, quàm vxorum filiorumq́; aut aliorum principum, ſalutis ineſſet cura. Omnes deniquè Aegyptij regis mortem cōmuni mœſtitia luxerunt, veſtes lacerantes, templis clauſis forum non frequentabāt, dies 72, luto deturpātes capita, mœrentes. Poſtrema die corpus in arca cōditum, ante ſepulcri aditum poſuerunt: ibi breuiarium à rege in vita geſtorū de more recitabatur, volētiq́; facultas dabatur accuſandi regē: quo fiebat, vt plures reges timor cogeret iuſtè viuere, veritos futuram poſt mortem plebis iram atq́; odium ſempiternum. Antiquorum regum viuendi mos iſte erat, ait Diodorus.

Diuiſio Aegypti. Aegyptus in plures diuiſa erat partes. Cuilibet parti prætor aderat, qui om̄ium haberet curam. vectigalibus trifariàm partitis, priorem portionem percepit collegium ſacerdotū, quibus magna apud incolas authoritas, tum propter deorum curam, tū propter doctrinam fuit. Aderant enim ſacerdotes grauibus in rebus ſemper cōſilio atq́; opere regibus, tum aſtrorum peritia, tū verò ſacrificijs futura prædicentes. Ex libris prætereà ſacris priorum geſta referebant, quibus reges in agendis noſcant quæ ſint profutura. Altera portio ad reges pertinet, quam & ad bella & ad vitę cultum, tum ad liberalitatem erga ſtrenuos viros pro meritis impendunt. Qua ex re fit, vt populares nullo grauentur tributo. Tertiam percipiunt milites, & qui belli ſunt inſtituti miniſterio. Iniquum enim foret, ad tuendam communem ſalutem intentos, nulla ex ea pro qua pugnarent patria, commoda percipere. Ea verò præcipua vtilitas videbatur, quòd faciliùs gignendæ proli operam darent: quo fiebat, vt referta multitudine hominum patria, nequaquàm externo milite egerēt. Sacerdotes & hîc emunitatem habent.

Politia. Eſt inſupèr Aegyptiorum politia in tria hominum genera inſtituta, Paſtorum, Agricolarum, Opificum. Agricolę parua quadam mercede, à rege, ſacerdotibus ac militibus agros mercati, per om̄em ætatem ab ipſa pueritia rei ruſticę ſinè intermiſſione vacant. Eodē modo & paſtores, cura atq́; arte regendi pecoris à patrib⁹ accepta, ſempèr in ea gubernatione ætatem agunt. Quo fit, vt rerum aliarum ignari, inueniantur circa officium ſuum ſagaciſſimi: & multa inueniunt ſuis ſtudijs. Non enim ouis incubant aues, ſed ipſi ingenio & naturali arte, ex ouis, præter cæterarum gentium conſuetudinem, educunt fœtus. Artes quoquè apud Aegyptios

Quò autē iſtud fiat, præſertim q̄ ad gallinas aut gallinaceos attinet, deſcribit Ioan. Leo lib. 8. rer. Afric. cap. 25.

ptios excultas videmus, & ad ſummum perductas. Nam ſoli Aegyptij opifices, omiſſa rerum publicarum cura, nullum niſi aut legibus permiſſum, aut à patre traditum opus exercent, vt neq; eos docentis inuidia, neque aliud quiddam ab inſtituto impediat exercitio. Apud Aegyptum ſi quis opiſex ad rempub. accedat, aut plures exerceat artes, magna mulctatur pœna. Diodorus hæc.

Leges Aegyptiorum. Leges verò apud Aegyptios erant tales: Iudicia non caſu fiebant, ſed ratiõe. Exiſtimabãt enim ritè facta, plurimùm vitæ mortalium prodeſſe. Mos erat, accuſatorem ſcribere ea quibus alium accuſabat, modumq; patratæ iniuriæ aut damni facti, quantique eam æſtimaret. Reo tempus dabatur reſcribendi ad ſingula, & aut ſe id nõ feciſſe, aut rectè feciſſe purgandi cauſa, aut iniuriam vel damnum minoris ęſtimandi. Rurſus accuſatori reoque inuicèm reſpondendi locus erat. Ità his auditis litigatoribus, cùm iudices de controuerſia quęſiſſent, ſententiam ferebant. Is mos erat: exiſtimabant ſcriptis veritatem maximè elici poſſe. Sanè oratorum ars, hypocritarũ fraudes, lachrymę periclitantium, multos à recto veroque iudicio auerterunt.

Rex eorum Sabacius nomine, capite damnatos, nequaquàm mortis pœna afficiendos cenſuit, ſed opus ſacere vinctos cõpedibus per ciuitates coëgit, quę pœna non paruo extitit vectigali. plures enim ex eo officio aggeres conſtruxit, foſſas varijs locis opportunas fecit. Ità & pœnæ acerbitatem leniuit, & inutilem pœnæ aſperitatem in magnum commodum vertit. Periuri verò capite mulctabantur, tanquàm qui duplici tenerentur ſcelere, vt qui & pietatem in deos violarent, & fidem inter homines

Fides. tollerent, maximum vinculum ſocietatis humanæ. Si quis iter faciens, aut hominem cædi comperiret, aut quamlibet iniuriam perpeti, neq; ſubueniret auxilio, ſi poſſet, mortis erat reus: ſi nõ poſſet, deferre latrones cogebatur.

Cogebantur Aegyptij omnes, ſcripta ſua nomina ad præſides regionum, & ſimul quo exercitio viuerent, deferre: qua in re ſi quis mentiretur, aut ſi iniuſto viueret quæſtu, mortis pœnam incidebat. In bellis qui aut ordinem reliquiſſent, aut non parérẽt ducibus, nõ plectebantur morte, ſed maxima omnium ignominia, qua poſtmodùm virtute & rectè factis deleta, ad priorem ſtatũ redibant. His qui ſecreta hoſtibus reuelâſſent, linguam abſcindebant. Ei qui mulierem liberam violâſſet, virilia execabantur, quoniam vno crimine tria haud parua ſcelera complexus eſſet, iniuriam, corruptelam, & liberorum cõfuſionem. In adulterio ſpõtaneo depræhenſus, virgis cædebatur ad mille plàgas, mulier naſo mutilabatur. Bocchoris rex Aegypti, leges plurimas ad commercia hominum tulit, de quibus Diodorus.

Lex prętereà de furibus hęc erat: Iubebat eos qui furari volebant, nomen ſuum apud principem ſacerdotum ſcribere, atq; eueſtigiò furtum ad eum deferre, & cui furatus eſſet, & tunc quarta parte mulctabatur Dominus, quę dabatur furi. Satiùs legiſlator eſſe duxit, cùm impoſſibile eſſet furta cohibere, alicuius portiõis, quàm totius rei amiſſę, homines iacturam pati. Leges ad hominũ commercia.

Sacerdotibus vnam tantùm vxorem ducere licuit, reliqui pro voluntate ac facultatibus plures ducunt. Solum patrem exiſtimant generis authorem, vndè natus etiàm ex ancilla, pro legitimo habebatur & libero. Muſicam non ſolùm inutilem, ſed etiàm nociuam ducebant, tãquàm virorum animos effœminantem. Morbos vel ieiunio vel vomitu curabant, idq; aut quotidiè, aut tribus aut quatuor interiectis diebus. Medici tamen erant apud eos, qui ex publico ſumptum habebant, ægros ſecundùm leges curabant. ſi quis normam ſacri libri ſecutus, infirmum ſanare nequiuerat, omni crimine carebat. Si præter ea quæ libris continebantur, illum curauerat, morte puniebat. Alia plura Diodorus Siculus annotauit.

Muſica.

Medici.

DE EXORDIO REGNI TEVTONICORVM SEV GERMANORVM.

Beroſus Chaldæus ſacerdos, quem Ioſephus in antiquitatibus ſæpè adducit, & Metaſthenes Perſa vt publica fide probatum ſcriptorem annalium Aſſyriorum aſſerit, qui & regnũ ſeu monarchi-

Teutones.

narchiã Græcorum præceſſit. Hic ità in quarto libro hiſtoriarũ ſcripſit: Anno, inqt, 131. à ſalute ab aquis, prima omniũ gentium & ciuitatum fundata eſt Babylonica vrbs. ab exordio huius, Ianus pater, aliàs Noa, miſit in Europam, & regem Sarmatiæ fecit Tuiſconem à Tanai ad Rhenum fluuium. Iunctiq; ſunt illi omnes filij Iſtri & Meſæ cum fratribus ſuis, ab Adula monte vſque ad Meſembriam Ponticam. De hoc Tuiſcone meminit etiàm Cornel. Tacitus de ſitu Germanorũ: Tuiſconem, inquit, Germani deum terra editum, & filiũ Mannum, originẽ gentis conditoremq; fuiſſe: & benè, quia Tuiſcon fuit filius Noę, vt ſuprà generatiõe xj. ſcripſi. Et hic primus rex Germanorum & Sarmatarum.

Tuiſcon primus rex Germaniæ.

Deindè Beroſus: Anno, inquit, Nini regis Aſſyriorum quarto, Tuiſcon gigas Sarmatas legib⁹ format apud Rhenum. Idipſum facit Iubal apud Celtiberos, et Samotes apud Celtas.

Secundus.

Secũdus rex fuit Mannus, de quo idem Beroſus inquit: Apud Rheni Sarmatas, anno ſexto Semiramidis, regnauit filius Tuiſconis Mannus.

Tertius.

Tertius rex Ingæuon, de quo Beroſus: Sub Nino filio Nini & Semiramidis apud Tuiſcones regnauit Ingęuon.

Quartus.

Quartus rex Teutonicorum ſeu Germanorum Herminon, de hoc Beroſus: Sub Aralio ſeptimo rege Aſſyriorum, apud Tuiſcones regnauit Herminon vir ferox armis.

Quintus.

Quintus rex fuit Marſus, de quo Beroſus: Octauus rex Babylonis fuit Baleus, ſub quo apud Tuiſcones regnabat Marſus. ab hoc Marſo rege Germanorum, regio Marſorum eſt dicta, vt Plinius in naturali ſcribit hiſtoria. meminit & Cornel. Tacitus.

Sextus.

Sextus rex dictus eſt Gambriuius, de quo Beroſus: Decimus Aſſyriorum rex fuit Belochus, ſub quo apud Tuiſcones regnauit Gãbriuius vir ferocis animi. Gambriuius, ſecundùm Iohannem Annium, interpretatur Latinè coronatus. Ideò exiſtimat hunc fuiſſe primum, qui coronam totius Germaniæ cõſenſu pertulerit.

Septimus.

Septimus rex fuit Sueuus, de quo idem Beroſus: Sub Baleo xj. rege Babyloniæ, regnauit apud Tuiſcones Sueuus. Hũc ego arbitror regem, à quo dicti ſunt Sueui.

Sueui.

Et qui ſcribitur à quibuſdam, oppidũ Turicenſe maius iuxta ripam Limagi fluuij conſtruxiſſe, cùm iam Turicus rex Arelatenſis condidiſſet minus ab altera parte ripæ. Et ideò totũ oppidum appellatum Turegum, quaſi Duregum, id eſt, duorũ regnorum. Fluuius autem Turegum influens, nominatur Lindimaga, vel Limaga, ſiue Limagus, vulgò Limat.

Turegum.

Cęſar 1. bel. gal. 11. pagũ Tigurinum vocat.

Octauus.

Octauus rex, dictus eſt Vandalus, regnauit ſub Altada xij. rege Babyloniæ.

Nonus.

Nonus rex, dictus eſt Teutanes, ab eo Teutonia. regnauit ſub Mamito xiij. rege Babyloniorũ, & ſacrificijs ritus indidit.

Decimus.

Decimus rex, Hercules Alemannus, de quo Beroſus: Sub Mãcaleo xiiij. rege Aſſyriorum, regnauit apud Tuiſcones Hercules Alemannus. de hoc Cornel. Tacitus, Germani ituri in prælia, Herculem canunt. Et tantum de decem regibus Germanorum, quorum Beroſus meminit.

GENERATIO XVII.

Saruch ſecundùm Hebræos vixit annis 30, & genuit Nachor. Sed ſecundùm Septuaginta interpretes, anno vitæ ſuæ 30 ſupra centeſimum, genuit Nachor.

ANno 2905. à mũdi exordio in *Saruch filio Ragaũ per lineam Chriſti xvij. incepit generatio, qui trigeſimo ſupra centeſimum vitæ ſuæ anno, ſecũdùm Auguſtinum & Iſidorum, genuit Nachor. Poſteà verò alios genuit filios & filias. & cùm facti fuiſſent omẽs dies Saruch ducenti & 30 anni, mortuus eſt, Gene. 11.

*Baruch

Anno vitæ Saruch 25, teſte Euſebio, Aſſyriorum regnum initiũ ſumpſit, quod quidem regnum ſecundùm Augu. de ci. Dei ca. 2. lib. 18. quantùm ad imperium attinet. maximum omnium fuit, neq; vllum aliud tam longè lateq; diffuſum, quodq; durauit annos 1302. Certè poteſt eſſe, quòd regnum Aſſyriorum tunc exortum fuerit. Sed quomodò Belus tum regnare cœperit, non benẽ quadrat. Nam ipſe Belus regnauit duntaxàt annis ſeptuagintaquinque in Aſſyria, cui ſucceſſit Ninus, qui Tharę regnauit tempore, & cuius regni anno 43. natus eſt Abraham. Vndè ſequitur, quòd Belus Aſſyrijs regnare cœperit anno Nachor 101. Et id ſequar, vt annos

Regnũ Aſſyriorum.

nos

nos ab exordio mundi rectiùs cõputare valeam.

Veruntamen ſi credibile eſt,inuenio apud aliquos, Hungaricum atque Bohemicum regnũ his tẽporibus fuiſſe exortum.Hungarorum ſiue Hunorũ protoparentem, Nemroth regem Babel prædicant. Nemroth,inquiunt,ex vxore ſua Enech duos generauit filios:vnus Hunor, alter Magor denominabatur. Ab Hunor Hungari ſiue Huni, quod idem dicunt,ſumpſerunt originem.Alij referunt, Hunor & Magor patres Hunorum, deſcendiſſe à Magog filio Iapheth, qui poſt diluuium anno 58. prout S.Sigibertus epiſcopus Antiochenus in Chronica Orientalium natiõum refert,intrauit terram Euilath.Et ex coniuge ſua Enech genuit Hunor & Magor ſupradictos. Et quomodò peruenerint ad paludes Mæotidas ceruа duce, quinque annis ibi morantes.Sexto verò anno exiuerint per deſertum, poſt multos annos duxerint in Pãnoniam, & expulſis Gothis,eam occupauerint.

De Hungaris & regni Hungarici initio.

De Bohemiæ verò regno refert Supplementum Chronicarum, quòd princeps vnus Bohemus nomine, qui extructioni turris Babel interfuerat, per Italiam tranſiens, Alemaniamq́; penetrãs, vltra Danubium conſederit,& terram à ſe Bohemiam nominauerit:& alia nonnulla ſubiungit, quæ refellere non eſt opùs. Nam ſiue poſt confuſionem linguarum à Bohemo aut Sclauo, ſiue ab Hunor ac Magor Hungaros & Bohemos originem quis duxiſſe contendat, non refert: cùm nemo ſit qui non gloriari poſſit, ex Arca ſe Noæ, ſed & ex Adam & Eua proceſſiſſe. Sed quòd regna iſta in hac generatiõe fuerint exorta, neminem adhuc vidi, qui reges illorum regnorum nominaret.Primum autem Hungarorum regem ſeu Hunorũ, Attilam fuiſſe teſtantur Chronicę.Qui regnauit Hungaris anno ſalutis noſtræ quadringenteſimo primo. Bohemia verò ducibus paruit vſq; ad Vladiſlaum, qui in expugnatione Mediolanenſium egregiam operam nauauit, & in regem ſe coronari meruit, licèt inueniãt auus ſuus nomine æquiuocus, ab Heinrico quarto in regem fuiſſe coronatus anno ſalutis noſtræ milleſimo octogeſimo ſexto. Sed vt Pius Papa (antè Aeneas Siluius dictus) ſcribit, ſucceſſores ſui tres regia dignitate nõ ſunt vſi, tanq̃ regni decus homini, nõ prouinciæ, datum fuiſſet. de his ſuis in locis latiùs dicetur.

De Bohemiæ & eius regni initio.

Attilas.

Vladiſlaus.

Eſt autem Bohemia, in ſolo barbarico trãs Danubium ſita, vt ſcribit Aeneas Siluius, Germaniæ portio. Cuius ad Orientem latus Moraui tenent & Sleſitarum pars, ad ſeptentrionem ijdẽ Sleſitæ, Saxones, qui & Miſnenſes & Thuringi: ad occidentẽ Francia & pars Norici agri. meridionalem plagam tum Baioarij, tum Auſtrales habent. Nec alia Bohemiæ, quàm Teutonum terra coniungitur. Sylua vniuerſam claudit, quã veteres Hercyniã vocauêre. Sermo genti Bohemicæ & Dalmatis vnus.

Bohemię ſitus.

Hercynia ſylua, aliàs Hareyna.

Mos vetus in hâc vſq; diem ſeruatur, vt in templis ſermone Teutonico plebs doceat: in cœmeterijs, Bohemico. Solis mendicantibus libertas fuit, qua vellent lingua populos inſtruere. quę res palàm indicat, regionem ipſam olim Teutonicam fuiſſe, ſenſimq́; ſubintrâſſe Bohemos, quod Strabonis teſtimonio confirmare licet ſeptimo commentario: Senones, inquit, Sueuorum natio, partim intra, partim extra ſyluam habitat, Getarum contermina genti. Sueuorũ gens quidẽ ampliſſima: è Rheno ſiquidẽ vſq; ad Albim peruenit fluuium. eorũ etiàm portio trãs Albim loca depaſcitur, quẽadmodùm Eumundori & Lancoſargi. Hæc Strabo. De Bohemis plura infrà in ſecundo volumine.

Sueuorum gens.

GENERATIO XVIII.

Nachor ſecundùm Hebræos vixit annis 29. & genuit Thare, ſed ſecundùm Septuaginta interpretes, cùm eſſet annorum ſeptuagintanouem, genuit Thare.

ANno 3035. à mũdi exordio, in Nachor per lineam Chriſti incepit 18. generatio. Hic Nachor cùm eſſet annorum ſeptuagintanouẽ, genuit Thare, & poſt eum filios & filias: cõpletisq́; centum quadragintaocto annis totius vitæ ſuæ, defunctus eſt, de quo Geneſ. 11. cap. Aſſyriorum regnum in hac generatione anno Nachor 101. ſecundùm veram computationem, vt mihi

Nachor.

Aſſyriorum regnum.

appáret, videtur habuiſſe exordium in Belo primo rege, quod quidem regnum prę cęteris omnibus inſignius fuit, quũ per annos mille trecentos & duos, à Belo vſq; ad Sardanapalum vltimum, ſub regibus 37. porrectum fuerit, qui ſunt ac regnauerunt:

REGES ASSYRIORVM.

Beroſus atque Metaſthenes in his concordant.

Belus regnauit annis 62.
Ninus filius eius regnauit annis 52.
Semiramis vxor eius, regnauit poſt eum annis 42.
Zameis, qui & Ninias, filius eorum, regnauit annis 38.
Arius 5. rex, regnauit annis 30.
Araſius regnauit annis 40.
Xerxes qui & Baleus, regnauit annis 30.
Armamitres rex regnauit annis 38.
Belochus Priſcus regnauit annis 35.
Baleus iunior regnauit annis 52.
Altadas regnauit annis 32.
Mamithus regnauit annis 30.
Mancalæus rex 13. regnauit annis 30.
Iphereus 14. regnauit annis 20.
Mamilus 15. regnauit annis 30.
Sparethus 16. regnauit annis 40.
Aſcades 17. regnauit annis 40.
Amynthes 18. regnauit annis 45.
Belothus iunior 19. regnauit annis 25.
Bellepares 20. regnauit annis 30.
Lamprides 21. regnauit annis 32.
Soſares 22. regnauit annis 20.
Lampares 23. regnauit annis 30.
Pannias 24. regnauit annis 45.
Soſarmus 25. regnauit annis 19.
Mitreus 26. regnauit annis 27.
Tautanes 27. regnauit annis 32.
Tauteus 28. regnauit annis 40.
Thyneus 29. regnauit annis 30.
Dercylus 30. regnauit annis 40.
Eupales 31. regnauit annis 38.
Laoſthenes 32. regnauit annis 45.
Pyritiades 33. regnauit annis 30.
Oſrateus 34. regnauit annis 20.
Ophratanes 35. regnauit annis 50.
Acrazapes 36. regnauit annis 42.

Tonoſconcoleros, qui græcè Sardanapalus, regnauit annis 20. in hoc defecit regnum Aſſyriorum, quod Arbaces ad Medos tranſtulit. Fuerunt tamen poſt Sardanapalum reges Aſſyriorum, ſed non monarchæ, vſque ad ſubuerſionem Niniues, immò bipartita eſt monarchia. Et ſecundùm beatum Auguſtinũ, inter cætera regna mundi, duo ſunt alijs omnibus clariora, Aſſyriorum & Romanorum, tẽporibus & locis ordinata & diſtincta. Illud primò in Oriente, aliud in Occidente ſurrexit: atq; finis illius, initium huius fuit. Ipſam enim Babyloniam, regni Aſſyriorum ſedem, Romamq; germanas fuiſſe ciuitates, nõ ſolùm ex hiſtoricorũ dictis, qui huiuſmodi (medijs ac breuibus Medorum ſeu Perſarum ac Macedonum regnis, tanq̃ paruuli filij tutoribus, non iure hęreditatis, ſed ſucceſſione temporis interuenientibus) ſucceſſiſſe tradiderũt, ſed etiàm ex principis apoſtolorum Epiſtola, qui de Roma ſcribens, eam Babyloniam vocat, dicens: Salutat vos Eccleſia quę eſt in Babylone. Durauit primũ annis mille trecentis & duobus. Alterum, ſcilicet Romanorum, nunc durauit mille quadringentis nonaginta quatuor annis.

Regna duo clariora.

Annorum iſtorum numerus referendus ad annũ eũ, in quo Nauclerus hæc ſcripſit.

De quatuor regnis principalib⁹ prophetizauit Ionichus ſuprà xj. generatione. Et Daniel, de quo infrà generatione 51. in litera Daniel. Aſſyriorum, incipit hîc: Medorum & Perſarum, infrà generatione 52. regnum Græcorum, generatione 56. Regnum Romanorum, in principio voluminis ſecundi, generatiõe prima. In hac quoquè generatione, anno Nachor centeſimo quadrageſimoſexto, cœpit regnum Sicyoniorũ. Licèt autem Euſebius referat illud exortum anno 74. vitæ Nachor, tamen quum à ſequentibus diſcordet ſupputationibus, primum ſequi intendo. In hoc regno primus Aegialeus regnauit, et ab eius nomine dicta eſt terra iſta Aegialos ſiue Aegialia, quæ poſteà Danaa, deindè Achaia, hactenus Peloponneſus nuncupatur. Cuius clariſſimum oppidum Corinthus fuit. Regio hæc etiàm Lycaonia vocata fuit, de quo Auguſtinus 18. de ciuit. Dei. Sicyoniorum regnũ admodùm paruum erat, peruenit autẽ aliquãdò ad Atheniẽſes, deindè ad * Latinos, poſtmodùm ad Romanos, deniquè ad Turcas. Durauit autem vſq; ad Heli ſacerdotis tempota, ſupra octingẽtos annos, poſt quos ſacerdotes Carnij conſtituti ſunt.

Regna quatuor.

Regnũ Sicyoniorum.

*for. Lacedæmonios.

REGES

REGES SICYONIORVM, ALIÀS ARCADVM.

Aegialeus ſeu Abialius 1.regnauit annis 50.
Europs regnauit annis 45.
Stelchin regnauit annis 20.
Apis regnauit annis 25.
Thelaſion regnauit annis 52.
Aegidius regnauit annis 34.
Thurimachus regnauit annis 45.
Leucippus regnauit annis 53.
Meſapus regnauit annis 47.
*Eratus regnauit annis 46.
Plemmeus regnauit annis 48.
Orthopolis regnauit annis 43.
Marathus regnauit annis 30.
Echireus regnauit annis 55.
Marathus regnauit annis 20.
Chorax 30.
Epopeus 35.
Laomedon 40.
Sicyon 45.
Polybus 40.
Inachus 42.
Pheſtus 8.
Adraſtus regnauit annis 4.
Polyphides 31.
Pelaſgus 20.
Zeuſippus 31.

*Aratus huius Arati mẽtionẽ honeſtam facit Cicero 2. Officior. 17.

Ac ſic omnes hi vigintiſex reges, regnauerunt vſq; ad vigeſimumnonum annum principatûs Heli ſacerdotis.

GENERATIO XIX.

Thare, ſecundum Hebræos, vixit annis 70. & genuit Abram. Sed ſecundùm Septuaginta interpretes, anno vitæ ſuæ ſimilitèr 70. genuit Abram. Sunt ergò à diluuio vſq; ad Abraham, vt ait Philo, anni ducenti nonaginta duo.

Nachor pater Tharæ. Generatio Tharæ.

ANno ab exordio mũdi 3114. in Thare Nachor filio, per lineam Chriſti 19. cœpit generatio. Hic Thare cùm eſſet 70. annorum, vt refert Iſidorus, genuit Abram & Nachor & Aram. Abrã duos filios genuit, Hiſmaëlem & Iſaac. Nachor ſecundus filius Tharę, octo de Melcha genuit filios. E quibus Bathuel vltimus fuit, qui genuit Rebeccam filiam & Laban filium. Hus primus erat filius Nachor, Iob filius Hus. Buz, ſecũdus filius Nachor. filij illius Beor & Balaam. Bathuel habuit Rebeccam & Laban. Hic Laban duas habuit filias, Lian & Rachel. Camuel quartus filius Nachor, Caſeth quintus, Aran ſextus, Pheldas ſeptimus, Bela octauus. Aram verò tertius filius Tharæ, genuit Loth, Sarai & Melcham. Sarai vxorem duxit Abram frater, & Melcham Nachor frater. Iſte Aram inter Chaldæos mortuus eſt in ciuitate Hur.

Idola.

Porrò Thare odio habere cœpit terram Chaldæorum propter idola, quæ apud eos venerabantur, quia ignẽ adorabant, & propter luctum Aram filij ſui. Hebręi enim fabulantur, quòd cùm Thare & filij eius recuſarent adorare ignem, miſerunt eos in ignem, qui Deum verum adorantes, euaſerunt illæſi, excepto Aram, qui in fide deficiens, cõſumptus eſt. Eduxit igitur Thare Abram & ſuos de Chaldæa, migrauitque in Charran ſiue Aran Meſopotamiæ ciuitatem, vbì & demùm mortuus eſt, dũ vixiſſet annis ducentis quinq;.

Morit Bel9. Ninus rex.

ANNO à mundi exordio 3141, anno generationis currẽtis 27, mortuus eſt Belus Babyloniæ rex, cùm iam regnâſſet annis 75. Et ſucceſſit ei filius ſuus Ninus, qui in ſerie regni Aſſyriorum, primus ponitur: non quòd ille primus rex eſſet, cùm pater eius Belus ante illum 75. annis regnâſſet in Babylone, quam ædificauit Nemroth: ſed quia cæteris regibus fraudis ignaris, & regnorum ſuorum finibus contentis, ipſe propagandæ dominationis libidine arma forâs extulit, cruentam vitam bellis egit, donèc omnem Aſiam, excepta India, imperio ſuo ſubiecit. Vndè factum eſt, quòd etſi tum nonnulla alia regna fuiſſent exorta, regnum tamen Aſſyriorum monarchiam obtinuit & principatum, de quo & Ionichus quartus filius Noæ, vt ſuprà dictum fuit, ità fore prędixit. Et Daniel propheta, Nabuchodonoſor in ſtatua per quietem viſa, interpretationem fecit. De hoc Aſſyriorum regno Trogi Pompeij abbreuiator ſic exorſus eſt: Principio, inquit, rerum, gentium nationumq; imperium penès reges erat, quos ad faſtigium huius maieſtatis non ambitio ſecularis, ſed ſpectata inter bonos moderatio prouehe-

Monarchia Aſſyriorũ. De regno Aſſyriorũ.

bat: populus nullis legibus tenebatur: arbitria principum pro legibus erant: fines imperij magìs tueri, quàm proferre mos erat. intra ſuam cuique patriam regna finiebantur.

Ninus.

Primus omnium Ninus, Beli regis Aſſyriorum filius, veterem gẽtium morem noua imperij cupiditate mutauit. Hic mortuo patre Belo, in regno ſucceſſit. Moxq́ue in ſolatium doloris, imaginem patris ſculpi iuſſit, tantamq́ue reuerentiam exhibuit ſtatuæ, vt quibuſlibet reis qui ad eam confugiſſent, parceret. Propter quod homines diuinos honores cœperunt illi imagini impendere, ęmulationeq́; illius plurimi poſteà charis ſuis mortuis imagines dedicauêre. Hinc exortum habuiſſe fertur idololatria, à Belo introducta imaginato.

Imaginum origo.

Aſylum.

Prima idololatria.

Ninus Aſſyriorũ rex.

Ninus igitur, patre defuncto, totam Aſſyriam obtinuit, ciuitatemq́ue Campſor, à nomine ſuo appellatam * Niniuen, caput regni conſtituit, & itinere trium dierum ampliauit. Et quia ſecundæ res, vt plurimùm, maiorum ingerũt cupiditates, ad reliquam Aſiam ſubijciendam profectus, omnem annis 17. præter Indos & Bactrianos, in poteſtatem ſuam redegit. Excipit etiàm Diodorus Siculus Arabiam, quæ gens libertatem ſeruans, nullum aduenam apud ſe regnare paſſa eſt. ità neque Perſarum, neque Macedonum reges, quanuìs potẽtes armis, eorum imperio potiti ſunt. Eſt enim regio inexpugnabilis, propter loca partìm deſerta, partìm arida, aquisq́; deficientia. Vndè ſocietatem Ninus cum Arieo Arabum rege inijt, & eum ſibi adiutorem fecit. Deindè arma in Bactrianos vertens Ninus, ibì Semiramidem vxorem duxit, quæ cùm clariſſima omnium mulierum feratur, quomodò ex humili fortuna ad tantam gloriam peruenerit, haud ab re erit referre.

*Nina

De Arabia.

Ninus.

Semiramis.

Aſcalon.

Derceta dea.

Eſt Syriæ ciuitas Aſcalon, iuxta templum deæ, quam appellant Dercetam, facie hominis, reliqua parte corporis piſcem. huius * cauſæ fabulam ferunt, hanc à quodam adoleſcente imprægnatam, Venere ſuggerente, ac deam ſui erroris pudore ductam, natam filiam in deſertum expoſuiſſe, & ab auibus ſuſceptam nutritamq́ue. Anno acto, à paſtoribus compertam aiunt, & præſidi paſtorum regi donatam. Qui liberis carens, vt filiam magna cura nutritam, Semiramidem ab auibus (eo eñ nomine lingua Syra vocantur) appellauit. Quæ cùm iam nubilis eſſet, ac pulchritudine cæteras anteiret puellas, præfectus Syriæ cùm apud Simmam (ità enim vocabatur pater nutricius) diuertiſſet, virginis amore captus, vxorem illam ſumens, duxit in Niniuen ſiue Ninam. Et cùm plures virtutes Semiramidis formam exornarent, vir vni mulieri deditus, nil abſque eius agebat conſilio.

Inter hæc Ninus Bactrianorum patriam acceſſu difficilem, viribus præualidam, grãdi exercitu coacto, eſt ingreſſus. Fuêre autem in Bactria plures inſignes vrbes, quarum vna præclariſſima, cæteris tum magnitudine præſtantior, tum arce munitiſſima, Bactra dicta, vel (vt Stephanus de vrbibus ſcripſit) Bactrion. Sed & Bactrianorum rex Zoroaſtres, comparato valido exercitu, Nino occurrit in regni finibus: hoſtes in fugam verſos ſuperat, perſequiturq́ue cædendo vſque ad montes proximos, ad centum millibus hoſtium cæſis. Deindè auxilium ferente ſuis Nino, ſuperati à multitudine Aſſyriorum Bactriani, diſperſi ſunt, ſuæq́ue quiſque vrbi ſubſidio abijt.

Bactrianum regnum.

Bactra.

Zoroaſtres.

Ninus cæteris vrbibus captis, Bactra & natura loci & rebus cæteris quæ ad defenſionẽ ſpectant, munita, cùm expugnare nõ poſſet, obſedit. Protracta autẽ longa obſidiõe, vir Semiramidis Menones dictus, amoris impatiens, vxorẽ acceſſit. Quarè perſpicax magniq́ue vltra muliebrem ſexum animi, tempus nacta, quo virtutem oſtenderet, viam multorũ dierũ ingreditur, induta ſtola eiuſmodi formæ, vt vir muliérve eſſet, nequiret conſpici. Cuius tanta erat commoditas, vt poſtmodùm Medi Perſæq́; ſtola Semiramidis vterentur.

Stola.

Cùm veniſſet in Bactra, perſpecta obſidione, tum locis, vrbisq́; ſitu, quaq́ue adiri poſſet animaduerſis, arcem, quia loco natura munito, difficiliq́ue erat acceſſu, cuſtodijs proindè vacuã, inferiori

riori

Semiramidis aſtutia.

riori parti, velutì arce ab hoſte tuta, omnibus intentis, conſpexit. Sumptis igitur ijs, qui per loca petroſa abruptaq; aſſcendere ſoliti erāt, per aditum vallis pręcipitem ſuperata loci aſperitate, partem arcis capit, magnoque ad terrorem excitato tumultu, ſignum captę arcis obſidentibus dedit. Qui infra vrbē erāt, arce amiſſa obſtupefacti, relictis mœnibus, fuga ſalutem quęſiērunt. Capta eſt hoc modo ciuitas.

Tum admiratus Semiramidis virtutem rex Ninus, inprimìs eam donis multis cumulauit: deindè pulchritudine ei9 allectus, perſuadere viro conatus eſt, vt illam ſpontè ſibi vxorem donaret, pollicitus filiam ſuam ei ea gratia donaturū: renuenti comminatus eſt, ei ſe oculos, ni paréret, eruiturum: hoc perculſus timore, ſimul & amore incenſus Menones, laqueo vitam finiuit. Semiramidem Ninus vxorem accepit. Superato hoc modo Zoroaſtre atq; occiſo, conſtitutis rebus Bactrianorum, exercitum Ninus dimiſit, & ad propria redijt. Hæc Diodorus.

Menones cur ſeſe occiderit.

Zoroaſtres.

Zoroaſtres rex Bactrianorū, quem occídit Ninus, Cham filius Noę fuiſſe dicitur, ſecundùm Magiſtrum in hiſtorijs. Et fertur magicæ artis inuētor. Qui & ſeptem liberales artes in 14. columnis ſcripſit, ſeptem æneis, & ſeptem lateritijs, cōtra ignem & aquam. Ninus verò libros eius combuſſit, & ab eis orta ſunt idola. Et ab imagine Beli ei9q; nomine, idola dicta vel Beel, vel Baal, aut Baalim, aut Beelphegor, aut Beelzebub, vndè Syrophanes primus idololatra Aegypti.

Eiuſmodi columnarū & ſuprà mentio ſit Generat. 2.

Idololatria.

De iſto Zoroaſtre B. Auguſt. 21. de ciuit. Dei dicit, quòd fertur de Zoroaſtre, quòd ſolus ipſe natus riſerit, cùm omnes alij plorent, nec aliquid boni riſus demōſtrauit. Nam licèt magicarum artium inuentor, à Nino tamē rege Aſſyriorum fuit ſuperatus. Clemēs in itinerario dicit, quòd hic volens videri Deus, & aſtris multùm intētus, velut ſcintillas quaſdam ex ſtellis producebat, vt rudes in ſtuporem miraculi traherētur. Tandèm ab ipſo dæmone, quem importuniùs frequentabat, eſt ſuccenſus, cui extruxerunt ſepulcrum, tanquàm amico Dei, vehiculo fulminis ad cęlum leuato: vndè & hoc nomen poſt mortem ſortitus eſt Zoroaſtres, quaſi viuens aſtrum. Cùm Ariſtoteles ſcribat, viciès centum millia verſuū ab ipſo condita, miratur Helinandus, quomodò Ariſtoteles viderit libros eius, cùm Ninus eos combuſſerit. Iſidorus dicit eum à Nino interfectum. Eius autem magicam poſt multa ſecula Democritus ampliauit.

Zoroaſtres riſit ea hora qua nat9 eſt.

Ridicula miratio, cùm eorundem librorū plura eſſe potuerint exemplaria.

EX GENTILIVM SCRIPTVRIS.

Beroſus.

Beroſus Chaldæus, vt Ioſephus in primo de Iudaica antiquitate ſignificat, fuit ſacerdos, notarius, & ſcriba publicus, & præceſſit Alexādri regnum: quo tempore, vt author eſt Metaſthenes, penès ſacerdotes ſolos erat publica fides annalium: quamobrem omem Chaldaicam deflorauit hiſtoriam, & ſic exorditur, dicens: Ante aquarum cladem famoſam, qua vniuerſus perijt orbis, multa præteriērunt ſecula, quæ à noſtris Chaldæis fidelitèr fuerūt obſeruata. Et cùm de inundatione orbis, ac ſaluatione Noę filiorumq; latè ſcripſerit, ſubiungit: Igitur ab hoc anno ſalutis humanæ ab aquis primordio ſumpto, noſtri Maiores numeros ſcripſerunt. Nos abbreuiatè referemus origines & tempora & reges eorum duntaxat regnorum, quę nunc magna habētur. In Aſia quidem noſtrum omnium celſiſſimum Babylonicum, in Africa Aegyptium & Libycum. Poſtremò in Europa quatuor noſtri enumerant, Celtiberorum, Celtarum, Kytim, quod illæ gentes Italicū appellant: & Tuiſconum, quod à Rheno fluuio per Sarmatas in Pontum finit. Addunt quidam etiàm quintum, Ionicū. Deindè Beroſus deſcribit arborem filiorum Noæ: deindè filiorum Sem, Cham, & Iapheth. Poſteà in 4. lib. Beroſus de Noa aut Iano refert, quòd in Europa regem Sarmatię fecerit Tuiſconem, à Tanai ad Rhenum, iunctique ſunt illi omes filij Iſtri & Meſæ, ab Adula monte vſque in Meſembriam Ponticam. Hæc ille.

Hęc ſuperi9 generat. 16. breuiùs aliquantò habentur.

Tuiſconum regnum, id eſt, Germanorum.

De regno Teutonico & Sarmatic.

GENERATIO VIGESIMA.

A diluuio vſque ad Abraham, ſunt anni ſecundùm Hebræos, vt ait Philo, ducenti nonagintaduo: ſed ſecundùm Septuaginta, ſunt anni nongenti quadragintaduo. Ab

Abraham vſq; ad natiuitatem Moiſis, ſunt anni quadringenti vigintiquinq;: Et à Moiſe ad inchoatum templum ligneum & legem datam in monte Sinai, anni octoginta.

i. tabernaculum portatile à Moſe erectum.

AEtas tertia mundi in Abraham patriarcha, ac in eo per lineam Chriſti ab exordio generis humani anno 3184. viceſima incepit generatio. Natus enim fuit Abrahã anno patris ſui Tharæ 70. regni verò Nini regis Aſſyriorum, 42. Vndè Oroſius in præfatione libri de * Ormiſda mundi, ſic ait:

* Hormeſta

Ab Adam vſque ad natiuitatem Abrahæ, ſunt anni 3184. vel vt alij habent, tria millia 34. qui ab omnibus hiſtoriographis vel ſunt omiſſi, vel ignorati. Ab Abraham autem vſque ad natiuitatem CHRISTI ſub Auguſto Octauiano, anni ſunt duo millia q̃ndecim. In quibus authores & ſcriptores inter ſe omnium ocia negociaq; triuerũt. Hebræi tamen, quos non ſequor, ab exordio mũdi vſq; ad natiuitatem Abrahæ, ſolùm ponunt mille nongentos quadragintaocto annos. Et ſic ſecũdùm Septuaginta interpretes, quos ſequitur Beda & Oroſius & Eccleſia, exceditur Hebręorum ſupputatio mille ducentis trigintaquatuor annis.

Ninus moritur.

Porrò Ninus, vt refert Otho Friſingeñ, cruenta victoria tanquàm lupus ſęuiens inter oues inermes, quinquageſimoſecundo regni ſui anno, in oppugnatiõe vrbis cuiuſdam ſagitta percuſſus, interijt, in ipſoque veridicè impletũ eſt: Omnis qui acceperit gladium, gladio peribit. quod actum eſt anno Abrahæ decimo.

Matt. 26.

Diodorus ſic ait: Genito ex Semiramide filio, cui nomen Nini indidit, exceſſit è vita, imperio vxori relicto. Sepultus eſt in regia, ſepulcro ingentis molis, altitudine nouem ſtadiorum.

Altitudo hodiè incredibilis.

Mortuo autem Nino primo rege Aſſyriorum, anno ab exordio mundi 3194. relicto filio impubere Nino & vxore Semiramide, hæc neque immaturo puero (ait Iuſtinus) tradere imperium, nec ipſa palàm tractare auſa, tot ac tantis gentibus vìx patientèr vni viro, nedùm fœminę parituris, ſimulat ſe pro vxore Nini filium, pro fœmina puerum. Nam & ſtatura vtriq; mediocris, & vox paritèr gracilis, & lineamẽtorum qualitas matri ac filio ſimilis. Igitur brachia ac crura velamẽtis, tiara caput tegit: & nè nouo habitu aliquid occultare videretur, eodem ornatu et populum veſtiri iubet, quem morem veſtis exindè gens vniuerſa tenet. Sic primis initijs ſexum mentita, puer credita eſt. magnas deindè res geſſit, quarum amplitudine vbì inuidiam ſuperatam putat, quæ ſit fatetur, quémve ſimulâſſet. nec hoc illi dignitatem regni ademit, ſed admirationem auxit, quòd mulier non fœminas modò virtute, ſed etiàm viros anteiret.

Semiramis.

Hæc Babyloniam condidit, & murum vrbis cocto latere circundedit, arena, pice, bitumine interſtrato, quæ materia in illis paſsìm locis è terra exæſtuat.

Babylonia conditur.

Bitumen.

Multa alia præclara huius reginæ fuêre: ſiquidem non contẽta acquiſitos à viro regni terminos tueri, Aethiopiã quoque regno ſuo adiecit. Sed & Indiæ bellum intulit, quò præter illam & Alexandrum Magnum nemo intrauit. Iuſtinus hæc.

Semiramis.

Sed Diodorus Siculus lib. 3. refert hoc modo: Vniuerſa deincèps peragrata Aegypto, Libyaq; magna ex parte in ditionẽ redacta, ad Iouem Ammonẽ tranſijt, ſciſcitatura à deo ſuæ vitæ finem. dicitur reſponſum ei datum, ab hominibus migraturam eſſe, atque à multis Aſiæ gentibus immortalium honores aſſecuturam. Idque fore, cùm ei Ninus filius inſidiaretur, de quo infrà. Idem Diodorus paulò pòſt: Cõſtitutis, inq̃t, Aethiopię Aegyptiq; rebus, Semiramis ad Bactrianos Aſiæ cum exercitu deſcendit. & cùm diutiùs pacem egiſſet, honoris cupida, excogitauit aliquod memoria dignum bellum gerere. Audiens igitur Indorum gentem maximam, inter cęteras orbis regiones pulchram fertilemq;, arma in Indiam vertit.

India regnum.

Eſt autem India præ cęteris pulchritudine excellens, regio multis fluminibus diſtincta, bisq; fructus annuatìm ferens. adeò autẽ omnibus exuberat ad victum neceſſarijs, vt affatìm vbilibèt fructus afferat. dicitur, nunq̃ in ea ſterilitatem eſſe, aut fructuũ vaſtitatẽ. Eſt ibì incredibilis elephantorum numerus, qui virtute & robore corporis lõgè Libycis præſtant. Similitèr auri, argenti, æris, lapi-

Indiæ & elephantorum eius laus.

lapidumque precioſorum, cęterarumq; rerum quę ad delicias atq; opes ſpectãt, ſumma copia. Quæ ſingula Semiramidem ad bellum Indicum inuitauêre.

Videns autem quantum bellum ſuſceptũ eſſet, magniſq; viribus ſibi opùs eſſe, omnibus prouinciarum præfectis mandauit, vt pro magnitudine prouinciarum, iuniores bello aptos conſcriberent. edixit quoquè reliquis, vt poſt triennĩũ in Bactris parati inſtructiq; adeſſent. Iuſſitq; in Phœnicia, Cypro, Syria, atq; alijs maritimis locis, vbi ea materia ſuppetit, naues fluminibus aptas parari. His tandèm confectis, copias omnes in Bactris coegit. fuit militũ numerus, vt Etheſias tradit, tredeciès centena millia militum, equitum quingẽta millia, currus autem ad centum millia, naues diuerſæ ad duo millia.

Rex Indorum. Audita rex Indorum tum exercitûs magnitudine, tum ingẽti apparatu belli, conatus eſt excedere Semiramidis vires. Et primùm ex arundinibus nauigia confecit, ad quatuor millia, fluuio accommodata. Armorum quoquè omnis generis copias cõfecit. Elephãtorumq; venatiõe facta, plurimos ad bellum inſtruxit, omnibusque paratis atque inſtructis, nuncios ad Semiramidem nũc appropinquantem mittens, reprænhendit eius ambitionem, quòd nulla laceſſita iniuria, bellũ ſibi inferret, multiſq; verbis eam per literas incuſans, deos inuocans teſtes, minatus eſt, ſi acie victa eſſet, ſe illam cruci affixurum.

Arũdinum robur in India & craſſitudo.

Lecta epiſtola, ridens Semiramis, nõ verbis, ſed virtute certandum, reſpondit. Deindè regis claſſe inuenta, durum certamen cõmiſſum eſt, ac diutiùs magnis viribus vtrinquè pugnatum. tandèm ſuperata Indorum claſſe, ad mille naues ſubmerſę ſunt, multique mortales capti. pontem ſupra flumen, quo facilior eſſet tranſitus, conſtruxit. præſidijs; ex vtroq; latere impoſito, oẽs copias traduxit, vrbes & inſulas cepit, ad centũ millia hoĩm in ſeruitutẽ redegit.

Claſſe amiſſa, Indorum rex ſimulàs, ſuas copias procùl à flumine retrò abduxit, vt hoſtes id formidine factum rati, flumen tranſirent. Semiramis verò parte copiarum ad põtis cuſtodiam relicta, Indos cum reliqua parte exercitûs perſecuta eſt, atque de victoria ſecura, inprimis pugnans, Indos in fugam vertit. Rex haud ea re perculſus, aduerſùs reginam virili animo proficiſcitur, magnamque edebat Aſſyriorum cædem. Cùm autem magnus interfectorum cumulus fieret, timor & tremor omnia complêſſent, nulli iam ordinem ſeruabant. ità omnibus fermè Aſſyrijs ad fugam intentis, Rex Semiramidi caſu obuius, primus ſagitta brachium eius, deindè iaculo humerum ſauciauit: mox omnes in fugam verſi, ad naues tendũt. Inſequentibus Indis, magna cædes facta eſt, per loca tantæ multitudini anguſta, ità vt Aſſyrij ſuomet tumultu interirent. Multi ex vtroque pontis latere, fugientium multitudine in aquam præcipitati ſunt. Semiramis, cùm maior eorum pars qui bello ſuperfuerant, flumen tranſiſſet, pontem quem fecerat, diſcidit, multis Indorum, qui illos inſequendo aſſcenderant, vi fluminis ſubmerſis. Rex multis prodigijs augurumque reſponſis monitus, nè flumen tranſiret, finẽ inſequendi fecit. Semiramis verò permutatis captiuis, in Bactrianos rediens, maiorẽ exercitûs partẽ dimiſit. Itaq; fruſtrata, Babylonem redijt. Hæc multò pluribus verbis Diodorus. qui & eã dicit poſteà tradito filio regno, euanuiſſe iuxta oraculi reſponſum, & aliqua ſatis fabuloſa ſubiungit.

Semiramis ſaucia.

Pons ſuper naues fabricatus.

Idem Diodorus refert, quòd Indorum popul⁹ fuerit in ſeptem tribus diſtributus. Prima eſt philoſophorum. hi ab omni opere immunes, neque ſeruiunt cuiquam, neque imperant: pauciores numero, ſacra dijs faciunt, & curam habent defunctorum tanquàm chari dijs. anni principio conueniunt: ſiccitates, pluuias, ventos, morbos prædicunt, cæteraque quorum cognitio poſſit vtilis eſſe. Qui falſum dicit, quòd perpetuò ſileat, pœnam ſubit. Secunda tribus eſt agricolarum, quos nullus hoſtis laceſſit, neque ſpoliat, viuunt autem in campis cum vxoribus & liberis, ſoluti metu, neque in vrbes conueniunt, dant Regi tributum. Omnis enim India ſubdita eſt regibus. Tertiam tribum conficiunt paſtores, qui

Indi in ſeptem tribus diſtributi.

Philoſophi.

Agricolæ.

Paſtores.

qui neque in ciuitatibus, neque in villis morantur, vtuntur tabernaculis, venatu ac retibus tutas à feris auibusq; terras reddunt. Artifices. Quartum locum artifices tenent, quorum pars armis, pars ruſticis inſtrumentis fabricãdis vacat. Milites. Quinto ordine milites armis dediti ſunt, qui cum equis elephantiſque bello aptis ex regia victum habent. Ephori. Sextus eſt ordo Ephororũ: hi quęcunque in India agũtur, regi referunt. Conſiliarij. Septimo loco exiſtũt, qui publicis conſilijs pręſunt, nobilitate prudẽtiaq; inſignes, at numero pauciſſimi. Duces inſupèr ex his deliguntur ac principes. Has in partes politia diſtributa eſt, & non licet vnius ordinis virũ, alterius vxorem ducere, neque exercitium mutare.

Indorũ leges. Leges apud Indos habentur variæ, quæ fuerunt à priſcis eorũ philoſophis editæ. lege enim ſanxerunt, neminem omninò ſeruum eſſe, liberos æquo iure honoreque haberi, optimè ad omnem fortunæ caſum inſtituiſſe vitam: Stultũ videri, leges æquas om̃ibus poſitas, fortunas non æquè omnibus communes eſſe.

Semiramis. Trebeta. Semiramis cùm haberet priuignum, Trebetam dictum, ſuſpicione affectandi regnum ducta, inſidias illi parare cœpit. Qui claſſe facta, è regno fugit, ex Aſiaq; in Europam profectus, id eſt, per mare in Rhenum, ac indè per Moſellam fluuiũ, in valle pulcherrima Galliæ cõſedit, ibique florentiſſimam vrbem totius Galliæ caput fundauit, ac Treuerim quaſi Treberim ex nomine ſuo appellauit. Treueris. Extant ibidèm hodiè antiquæ nobilitatis monumẽtorum inſignia. E quibus circa annum nomini milleſimũ ducẽteſimũ, repertum eſt in lapide ſculptum tale Epitaphium:

Nini Semiramis, quæ tanto coniuge felix,
Plurima poſſedit, ſed plura prioribus addit:
Non contenta ſuis, nec totis finibus orbis,
Expulit à patrio priuignum Trebeta regno,
Inſignẽ profugus noſtrã qui cõdidit vrbem.

Gotfridus:

Ante Romam* Treueris ſtetit annis mille trecentis.*

Fuit autem Semiramis elatiſſima mulier & impudica, de qua narrat Valerius Maximus: Cùm ei circa cultum capitis ſui occupatę aliquandò nunciatum eſſet, Babyloniam cui dominabatur, defeciſſe, altera parte crinium adhuc ſoluta, ad eam expugnãdam cucurrit: nec priùs decorem capillorum in ordinem, quàm tantam vrbem in poteſtatem ſuã redegit. Quocircà ſtatua eius Babylone poſita eſt illo habitu, quo ad vltionẽ exigendam celeritate pręcipiti tetendit.

Oroſius de ea libro primo: Semiramis libidine ardens, ſanguinem ſitiens, Semiramis coniugium. cùm omnes quos concubitu oblectãſſet, occiderit, tãdem filio flagitiosè concepto & impiè expoſito, inceſtu cognito, priuatam ignominiam publico ſcelere obtexit. Præcepit enim, vt inter parentes & filios nulla delata reuerentia naturæ, de coniugijs appetendis, quod cuique libitum eſſet, liberum fieret. Et Mors Semiramidis. vt ſcribit Iuſtinus, cùm filij cõcubitum petijſſet, ab eodem interfecta eſt, iuxta Iouis Ammonis oraculũ, duos & quadraginta annos regno potita.

ANNO quinquageſimotertio pręſentis generationis, Ninus filius Nini, Ninus rex ſecũdus, aliàs Ninias vel Ninas. Zameis aliàs dictus, monarchiam Aſſyriorum ſuſcepit, & annis trigintaocto regnauit. Hic regno potitus, elaborato à parentibus imperio contẽtus, belli ſtudia depoſuit, & veluti ſexum cum matre mutâſſet, rarò à viris viſus, ocium & delicias ſecutus, in fœminarum turba cõſenuit. Exiſtimabat enim incommoda omnia vitare, in cõtinuis verſari voluptatibus, vacuum eſſe curis, ſummam in rege felicitatem ratus. Ad ſecuritatẽ autem imperij, & vt à ſubditis timeretur, annuatim certum militum indicebat numerum. acto anno, copias, remiſſo domum priori milite, rurſus à prouincijs petebat, quo fiebat vt & ſubditi promptiùs imperata facerent. Annuam autem militum mutationem ad id conferre exiſtimabat, vt parua tẽporis conſuetudine nulla inter eos amicitia contracta, neque duces neq; cæteri aduer. ſùs regem conſpirarent. Vita verò principis exterioribus ignota, voluptates ſuas eis occultas reddit, & tanquàm inuiſibilem Deum ne verbo quidem quis blaſphemare præ timore audet. hoc pacto duces exercitùs, prouinciarum pręſides, iudices inſupèr ſingularum gentium,

tium, aliaque pro regni cura diſponens,
vitã agebat. Poſteri quoquè eius exem-
pla ſecuti, reſponſa gentibus per inter-
Aſſyrij. nuncios dabant. Et ſic imperium Aſ-
ſyriorum, qui poſteà (teſte Iuſtino) Sy-
Syri. rij vel Syri dicti ſunt, ad Sardanapalum
vſque durauit.

ANNO 75. Abrahæ, qui eſt annus
regni Nini regis Aſſyriorum viceſimus
tertius, quia multarum gẽtium futurus
pater erat Abraham, vocatur ideò à Do-
Gen. 17. mino, auctoque nomine, ab ipſo dictus
Abraham. eſt Abraham, qui priùs Abram vocatus
erat. præcipiturque ei, vt nõ ſolùm af-
fectu, ſed & loci mutatione ciues Ba-
bylonię fugiat. Refert enim Philo, eum
à Chaldæis, eò quòd ignem ritu ipſorũ
adorare nollet, in ignem proiectum, ſed
Gene. 11. mox ad inuocationem Domini libera-
& 15. tum, iuxta illud: Eduxit eum Dominus
de Vr Chaldæorũ. Vr enim, lingua eo-
rum, ignis vocatur. Sed et Ioſephus: Me-
minit, inquit, patris noſtri Abrahã Be-
roſus, non quidem nominans eum, ſed
ità dicens: Poſt diluuium decima gene-
ratione apud Chaldęos fuit vir quidam
iuſtus & magnus, in cæleſtibus rebus
expertus.

Nicolaus verò Damaſcenus in quar-
to hiſtoriarum ſic ait: Abraham regna-
uit in Damaſco, veniens aduena cũ ex-
ercitu de terra, quæ ſuper Babylonem
Hæc infrà dicitur Chaldæorũ. Et Iuſtinus abbre-
generatio. uiator Trogi Pompeij, libro 36. ſic re-
22. fuſiùs narrantur. fert: Fuit nanque Iudæis origo Dama-
ſcena, quę Syrię nobiliſſima ciuitas eſt.
* & poſt, * poſt Damaſcum Abrahã, Iſrael, Mo-
Apud ſes, reges fuêre. Sed Iſraëlem felix decem
filiorum prouẽtus, maioribus ſuis cla-
riorem fecit. Itaque populum in decem
regna diuiſum, filijs tradidit, omnesq;
ex nomine Iudæ, qui poſt diuiſionẽ de-
Iudæi dicti. ceſſerat, Iudæos appellauit, coliq; eius
memoriam ab omnibus iuſſit. Eius por-
tio omnibus acceſſerat. Hæc etſi non in
totũ, tamen in cortice, fidei noſtrę ſunt
conſentanea. poſſetq; Abraham & po-
ſteri illius, reges dici. De hoc infrà gene-
ratione viceſimaſecunda clariùs.

Dixit tum Dominus ad Abrã: Egre-
Abram. dere de terra tua, & de cognatione tua,
Gene. 12. & de domo patris tui, & veni in terram
quam monſtrauero tibi, ibique faciam
te in gentem magnam. Abram obediens
Deo, dum eſſet 75. annorum, cum Loth
nepote ac familia ſua migrauit in Cha-
naan, quam terram & latè poſſedit, ac
poſteris ſuis reliquit. Ab hoc anno 75. Annus repromiſſionis.
Abrae, vſq; ad legem datam Moiſi, ſunt
anni quadringenti & triginta. De hoc
Apoſtolus ad Galatas capitulo tertio,
ibiq; verò poſt quadringẽtos & trigin-
ta annos facta eſt lex. Quòd verò vene-
rit in Chanaan, de * quo Comeſtor: Tu- * hoc ſic
lit autem Abram Sarai & Loth, & ani-
mas quas fecerat in Arã, & intrauit ter-
ram Chanaan, & venit ad Sichem & ad
conuallem illuſtrem, quæ Pentapolis Pentapolis.
dicebatur tunc, à quinque vrbibus So-
domorum, quæ nunc mare mortuũ di- Mare mortuum.
citur, quia nil in eo viuum ſubſiſtit: vel
lacus Aſphalti, id eſt, bituminis, quòd
bitumen potiùs quàm aquam habeat.
Apparuitq; ei Dominus, & dixit ei: Se-
mini tuo dabo terram hanc. Qui ædifi-
cauit ibì altare Domino. de quo Ioſe-
phus: Primus, inquit, pręſumpſit Deum
vnũ creatorem eſſe cũctorum pronun-
ciare, & hominum opinionem, quam
tunc cuncti de Deo habebant, innoua-
re & immutare præualuit. Hæc autem
conijciebat per terræ paſſiones & ma-
ris, & ea quæ contingunt circa ſolem
& lunam, & ex omnibus quæ circa cę-
lum ſempèr eueniunt. De eodem Bero-
ſus meminit, vt ſuprà dictum eſt: Indè Gene. 12.
tranſgrediens Abram, tetẽdit taberna-
culum inter Bethel & Hai, & ędificauit
ibì iterùm altare Dño. Et perrexit vltrà
ad meridiem, & habitauit in Damaſco.
Vndè & nomen eius vſq; nunc in ciui-
tate Damaſcena habet in gloria, et vicus
oſtẽditur, qui dicitur Habitatio Abram.

Facta eſt autem fames magna in ter-
ra Chanaan, & deſcendit Abram in Abram.
Aegyptum. Timensque libidinẽ Aegy-
ptiorum, nè eum propter ſpeciem mu-
lieris occiderent, ſororem ſuam eam
dixit. Et ſublata eſt mulier valdè pul- Sarai.
chra in domum Pharaonis. Abram ve-
rò benè vſi ſunt Aegyptij propter eam.
Deus verò deſiderium regis impediuit,
nè tangeret eam, ægritudine & tu-
multu cauſarum. Cumque pro ſalu-
te regis ſacrificarent, per iram DEI
hoc accidiſſe ſignificârunt, quòd vxori

pere-

peregrini iniuriam facere ſtatuiſſet. vocauitq́; Pharao Abram, & dixit ei: Cur non indicâſti quòd vxor tua eſſet? Eccè vxor tua, accipe eam. Et præcepit rex viris ſuis, vt educerent eam. Sed & muneribus donauit: et, teſte Ioſepho, vt eſſet inter ſapientiſſimos Aegyptiorum, inſtituit: virtutemq́ue eius & gloriam ex hoc contigit eſſe clariorem. Nam cùm eſſent Aegyptij diuerſis moribus diſſidentes, verba eorum inania, nihilq́; verum habentia demõſtrauit. Erat igitur in admiratione cunctorum, tanquàm vir ſapiens, atque paratus non ſolùm ad intelligendum, ſed etiã ad loquendũ & ſatisfaciendum quæcunq; docere niteretur. Arithmeticã quoquè eis cõtulit, & q̃ de aſtrologia ſunt, ipſe quoquè cõtradidit. Nam ante aduẽtum eius Aegyptij hæc ignorabant. Deindè præcepit Pharao propter Abram, vt deducerent eum & vxorem eius, & omnia quæ habebat, extra terrã ſuam abſq; moleſtia.

Pharao.

Arithmetica & Aſtrologia Abrę.

Reuerſus eſt autem Abram vſque ad locum, vbi primùm fixerat tabernaculum, inter Bethel & Hai. Erat autem Abram diues valdè in poſſeſſione auri & argenti. Sed & Loth qui erat cum Abram, fuerunt greges ouium & armẽta. Dumq́ue veniſſent in Chanaan, facta eſt rixa inter paſtores gregum Abrę et Loth. Dixit ergò Abram ad Loth: Nè, quæſo, ſit iurgium inter me & te. fratres enim ſumus. Eccè vniuerſa terra coram te eſt. Si ad ſiniſtram ieris, ego ibo ad dextram: ſi dextram elegeris, ego ad ſiniſtram pergam. Elegitq́; ſibi Loth regionem circa Iordanem, & habitauit in Sodomis, Abram in terra Chanaan in ciuitate Ebron. Ex hac itaque partitione facta eſt conſuetudo, vt maior diuidat, minor eligat. Aedificauit autem ibi altare Domino. dixitq́ue Dominus ad Abram: Leua oculos tuos: omnem eñ terram quam conſpicis, dabo tibi & ſemini tuo vſque in ſempiternum.

Gene. 13.

Fratres.

Loth.

In illo tempore Chodorlahomor rex Elamitarum, adiũctis alijs tribus regibus, inter quos erat Amraphel rex Sennaar, qui fuit ex Nemroth, & alio nomine ità vocabatur, (cauſa erat belli, quia rex Sodomorum & alij quatuor reges, Gomorrhæ, Adamæ, Seboim, & Balæ, quæ eſt Segor, tributũ quod ſoluebant, duodecim annis negabãt) inijt bellum, habens in adiutorium alios ex Syria reges. Congreſſiq́ue & prælio forti commiſſo, multi ex Sodomis ſocijsq́; mortui, reliqui verò captiui abducti ſunt. Abram cùm audiuiſſet calamitatẽ Loth atque vicinorum, numerauit expeditos vernaculos ſuos trecentos decẽ & octo, iunctis ſocijs de cõualle Mambræ ex domo Eſchol & Aner: hi enim pepigerant fœdus cum Abram: & perſecutus eſt eos vſque Dan, & diuiſis ſocijs, irruit ſuper eos nocte, percuſſitq́ue eos, atque perſecutus eſt vſque ad terram Damaſcenorum, reduxitq́; omnẽ ſubſtantiam, & Loth fratrem ſuũ, mulieres quoquè & populum.

Gene. 14.

Bellum.

Abram.

Egreſſus eſt autem rex Sodomorum in occurſum eius, Abræ ſ. honorandi cauſa, poſtq̃ reuerſus eſt à cæde Chodorlahomor & regum qui cum eo erãt in valle Saue, quæ eſt vallis regis. At verò Melchiſedech rex Salem, qui & Sem filius Noæ ſecundùm aliquos aſſeritur fuiſſe, quem Apoſtolus ad Hebręos introducit ſinè patre & ſinè matre. Traduntq́ue Hebręi, ab hoc vſq; ad Aaron, omnes primogenitos fuiſſe ſacerdotes, & Deo victimas immolâſſe. Hic protulit panem & vinum Abrę. Erat enim ſacerdos Dei altiſſimi. Benedixitq́; Abræ, & ait: Benedictus Abram Deo excelſo, qui creauit cælũ & terram. Abram aũt dedit ei decimas ex omnibus. Rex autem Sodomorum obtulit Abræ oĩa recuperata, exceptis perſonis. Sed Abram nil voluit accipere, niſi partes eorũ qui eũ iuuerũt. Hinc eſt ꝙ mercedem à Deo recipere meruit. Qui ait: ego ꝓtector tuus ſum, et merces tua magna nimis: noli timere. Et quia adhuc ſinè filio erat, promiſit ei Deus filium, & multam ex eo ſobolem, numero ſtellarum futuram. et ille quidem hoc audiens, ſacrificiũ obtulit. Occidente autem ſole, ſeparatim ei dictum eſt per viſionem, quòd ſemen ſuum peregrinaturum eſſet in Aegyptum, & ſeruiturum 400. annis, 4. autẽ generatione reuerſurũ. Totidem autem anni numerantur ab eo tempore vſque ad egreſſum filiorũ Iſrael de Aegypto.

Melchiſedech.

Heb. 7.

Gene. 15.

De fide Abræ.

Dixit autem Abram ad Dominum: Quid

Quid dabis mihi? ego vadã ſinè liberis, & Damaſcus filius Eliezer procuratoris mei, erit hæres meus. Et dixit Dominus: Non erit hæres tuus, ſed qui egredietur de vtero tuo. Credidit Abrã Deo, & reputatum eſt ei ad iuſtitiam. Quæſiuit autem ſignum Abram. Et ait Dominus: Sume in craſtinum vaccam, caprã & arietem, queq; trima, & turturem & columbam, & immola. Qui tollens animalia, per medium diuiſit, & partes cõtra ſe altrinſecùs poſuit, aues autem nõ diuiſit: & dum expectaret preceptũ Domini de modo immolandi, deſcenderũt volucres ſuper cadauera, & abigebat eas Abram. cumque ſol occubuiſſet, irruit ſopor ſuper Abram & horror. Et dictũ eſt ad eum de annis 400. vt ſuprà. Non aũt ſic accipiendum eſt, tanquàm in illa duriſſima ſeruitute 400. annos populus Dei fuerit: Sed referendi ſunt anni quadringenti ad id quod dictũ eſt. Peregrinum futurum eſt ſemen tuum in terra non ſua, ſiue in Chanaan, ſiue in Aegypto peregrinũ erat, antequàm hæreditatẽ haberet ex promiſſione Dei: quod factum eſt, poſtquàm ab Aegypto liberati ſunt. Et beatus Auguſtinus quadringentos annos numerat à natiuitate Iſaac, vſque ad egreſſum Iſrael de Aegypto.

Sara.
Agar.
Gene. 16.

Sarai autem non habebat liberos, & dixit Abrahæ: Ingredere ad ancillam meam Agar, ſi fortè ex illa ſuſcipiam filios. Et concepit, ac deſpexit dominam ſuam: & Abram diſſimulabat. & ait Sarai: Iniquè agis, iudicet Deus. Cui Abrã: Eccè ancilla in manu tua eſt. vtere ea vt libet. Affligente autem eam Sarai, illa inijt fugam, volens ire in Aegyptum de qua erat. Et inuenit eam angelus Domini ſoliuagam: Reuertere, inquiens, ad dominam tuam, et humiliare. concepiſti & paries filium, & vocabis nomen eius Hiſmael. Hic erit ferus homo. Manus eius contra omnes, & eregionè fratrum ſuorum figet tabernacula. Cumq; loqueretur Dominus cũ ea, pertranſijt in turbine, & vidit ipſa poſteriora Dei, & ait: Profectò hìc vidi poſteriora vidẽtis me. Et appellauit locũ, puteũ viuentis, & videntis me. Adhuc puteus Agar oſtenditur inter Cades & Barach, ſecundùm Comeſtorem. Quæ redijt, & peperit filium, & vocauit eum Hiſmael. Abram autem erat tunc 86. annorum.

Hiſmael naſcitur.
Abram.
Gene. 17.

ANNO Abrahæ XCIX. apparuit ei Deus, promittẽs filium de Sarai, iuſſitque eum vocari Iſaac, dicens gentem magnam ex eo futuram. præcepitque vt genus quod ei naſceretur, alijs non miſcerent, ſuaq; genitalia circuncidérent. Et Abraham quidem gratias egit, repẽteq; circunciſus eſt, & omnes qui apud eum erant, & puer Hiſmael.

Gene. 18.

Exindè Abrahæ in conualle Mambræ in oſtio tabernaculi apparuerunt tres angeli in ſpecie humana, currenſq; obuiàm eis atque adorans, inuitauit eos ad hoſpitium, & conuiuium fecit. Cui angelus: Reuertar poſt annum tempore iſto, & habebit filium Sara vxor tua. Quo audito, Sara riſit poſt oſtium occultè, dicens: Poſtquàm cõſenui, & Dominus meus vetulus eſt, voluptati operam dabo? Dixitque angelus: Nunquid DEO difficile eſt quidquam? cur riſit Sara? Negauit Sara, timore perterrita. Dominus autem dixit: Non eſt, ſed riſiſti.

De Sodomis ante vrbem conditã annis 1160. ſecundũ Oroſium.

Cumque ſurrexiſſent illi tres viri, direxerunt oculos contra Sodomam. Clamor, inquit Dominus, Sodomorũ multiplicatus eſt, & peccatum eorũ aggrauatum eſt nimis. Abiêrunt ergò Sodomam. Abraham autem ait: Nunquìd Domine perdes iuſtum cum impio? Si fuerint quinquaginta iuſti in ciuitate, peribunt ſimul, & non parces loco illi, propter quinquaginta iuſtos, ſi fuerint in eo? Dixitque Dominus: Si inuenero in Sodomis quinquaginta iuſtos, parcam omni loco propter eos. Ait Abraham: Quia ſemèl cœpi loqui ad Dominum meum, cùm ſim puluis & cinis, quid ſi quadragintaquinque fuerint? Et ait: Non percutiam. Et ab hoc Abraham deſcendit vſque ad decem, dixitq; Dominus: Non delebo propter decem.

Gene. 19.

Veneruntque duo angeli Sodomam veſperè, ſedẽte Loth in foribus ciuitatis. Qui ſurrexit & iuit obuiàm eis, adoranſq; eos pronus in terrã, dixit: Obſecro dñi, declinate in domũ pueri veſtri,

& ma-

& manè proficiſcimini in viam veſtrã. Qui dixerũt: Minimè, ſed in platea manebimus. Compulit illos opidò, vt diuerterent apud ipſum. Ingreſſisque domum, fecit cõuiuium. Et cùm irent cubitum, populus Sodomorum circundederunt domum, dicentes Loth, vt produceret iuuenes, intendentes abuti eis. Qui ait: Habeo duas filias quę nondùm cognouerunt virum. abutimini eis vt libet. tantùm his nihil mali facite. Ingreſſi em̃ ſunt ſub vmbra culminis mei. Hoc autem fecit perturbatus, non conſilio. At illi noluerunt, & vím faciebãt Loth vehementiſſimè. Et eccè angeli introduxerunt Loth, & clauſerunt oſtium: illos autem qui foris erant, percuſſerũt

*aoraſia ſeu acriſia

cæcitate, q̃ Græcè * aoraſia dicitur. Et angeli dixerunt Loth: Educ om̃es tuos de vrbe hac. delebimus enim locum iſtũ. Et ingreſſus Loth ad generos ſuos, ait: Surgite, delebit enim Dominus ciuitatem iſtam. & ſecundùm Hebręos, ſponſos adijt. Qui noluerunt egredi, dicentes, Loth ex more ſempèr mala p̃dicere.

Manè diſſimulãte Loth exire, appręhenſum eum cum vxore & filiabus, duxerunt extra ciuitatem, dicentes: Nè reſpicias retrò, ſed in mõte ſaluum te fac. Qui ait: Nè fortè appræhendat me malum in monte, & moriar. Eſt hîc ciui-

Hæc Ge. 14. Bala vocat.

tas parua, ad quam fugere deſidero. Et ait Dominus: Non ſubuertã vrbem pro qua locutus es. Et vocata eſt vrbs Segor, id eſt, parua. Loth tamen nõ manſit ibì, ſed aſcendit in montem: ideò pòſt euerſa eſt.

De Sodomis.

Egreſſo itaq; Loth de Sodomis, pluit Dominus ſuper ciuitates illas ſulfur & ignem, & ſubuertit ciuitates has, & om̃em circà regionem, vniuerſosq́; habitatores vrbium, & cuncta terrę viren-

Statua ſalis.

tia. Reſpiciensque vxor Loth, verſa eſt in ſtatuam ſalis, quam Ioſephus dicit ſe vidiſſe, & hactenùs manere. Verſus eſt ergò locus in lacum ſalis ſterilem, & di-

Mare mortuum.

citur mare mortuum, quia nihil habẽs vitam, in eo eſt. Nauem quoquè nõ patitur. Si quid viuum aliqua arte immiſeris, ſuperexilit. lucerna ardens ſupernatat, extincta mergitur. Dicitur etiàm, quòd poma nata in arboribus circũpoſitis, vſque ad maturitatem coloris ſunt viridis: matura ſi incídas, fauillas intùs inuenies. Meminit Cornelius Tacitus libro 21. actorum diurnalium.

Loth.

Loth autem egreſſus de Segor, manſit in monte in ſpelunca, & duæ filię eius cum eo. Didicerãt autem filiæ Loth, conſummationem mundi futuram per ignem, ſuſpicatæque ſunt tale aliquid factum, quale in diebus Noę. Ad reparandum ideò genus humanum, conſilium inîerunt, dantque patri vinum: & eo inebriato, ſingulatìm dormîerunt cum eo. Conceperunt ambæ, peperitq́; maior filium, & vocauit nomen eius Moab: ipſe eſt pater Moabitarum. Minor quoquè peperit filium, & vocauit eum Ammon: ipſe eſt pater Ammonitarum.

Abraham. Gene. 20.

Abraham autem videns ſubuerſam regionem Sodomorũ, peregrinatus eſt in Geraris, vt hoſpitalitatẽ exercere poſſet. Rex autem Geraris Abimelech, fecit

Abimelech.

duci ad ſe Saram, vt eam haberet vxorẽ. Sed comminatus eſt ei Dominus mortẽ in ſomnis. Abimelech verò non tetigerat eam. Et dixit: Domine, num gentem ignorantem & iuſtam occídes? Nonnè ipſe dixit mihi, Soror mea eſt? Dixitque ad eum Deus: Et ego ſcio quòd ſimplici corde feceris, & ideò cuſtodiui te nè peccares. Nunc redde viro vxorem. Tulit igitur Abimelech oues & boues, ſeruos & ancillas, & dedit Abrahæ, reddi-

Abraham.

ditque illi vxorem ſuam Saram, & ait: Eccè terra coram te eſt: vbicunquè placuerit tibi, habita. Dedit & Saræ munera. Orãte autem Abrahã, ſanauit Deus Abimelech, & vxores & ancillas eius: concluſerat enim Dominus omnes propter Saram vxorem Abrahæ.

ANNO verò centeſimo Abrahæ, Sara peperit ei filiũ, quẽ vocauit Iſaac, & circunciderunt eum octaua die. Ali-

Iſaac.

quanto pòſt tempore, cùm vidiſſet Sa-

Gene. 21.

ra Hiſmaelem ludẽtem cum Iſaac, ægrè tulit, & dixit Abrahæ: Eijce ancillam & filium eius: non enim erit heres filius ancillæ cum filio meo. Et Hebræi tradunt, quòd cogebat eum adorare luteas imagines. Durè hoc accepit Abraham, & diſſimulabat. Sed dixit ei Dominus: Audi vocem Saræ. Qui tollens panem & vtrem aquæ, impoſuit ſcapulę Agar,

&

& tradidit ei pnerum, & abijt. Cumq́ue conſumpta eſſet aqua in deſerto, & puer ſitiret, abiecit mater puerum ſub arbore, & ſedit procùl quantùm arcus iacere poteſt, nè videret filium morientem, & fleuit. Et audiuit Deus vocē pueri, dixitq́ue angelus matri: Surge, tolle puerum. & aperuit oculos eius Deus, & vidit puteum, deditq́ue puero bibere. & implens vtrem, abijt. Creuit puer, & moratus eſt in ſolitudine Pharan, & factus eſt vir ſagittarius. Et accepit ei mater vxorem de terra Aegypti, de qua nati ſunt duodecim filij, principes tribuum ſuarum.

Abimelech. Abraham. Cùm autē vidiſſet Abimelech Abraham proſpera[illegible] venit ad eum cum Phicol principe exercitûs ſui, & ait: Iura mihi per Deum, nè noceas mihi & poſteris meis. Et eduxit eos Abraham ad puteum, quem oſtenderat DEVS Agar, quem foderat Abrahā ante Agar eiectam. hunc ſerui Abimelech abſtulerunt Abrahæ. Vndè Abimelech reſtituit eum Abrahæ, qui viciſsim regi dedit ſeptem agnas, & vocauit puteū Berſabee: & ibidèm ambo percuſſerunt fœdus. plantauitq́ue Abraham circa puteum nemus, & fuit ibi colonus multis diebus, nō habitator. Dicit enim B. Stephanus in Actibus Apoſtolorum, quia non accepit ibi hæreditatem nec paſſum pedis. Act. 7.

Gen. 22. Abrahā offert Iſaac. Tentauit autem Deus Abraham, vocansq́ue eum, iuſſit vt Iſaac filium tunc vigintiquinque annorum, immolaret loco certo deſignato. qui ſubitò ſurgēs, teſte Ioſepho, aſſumpto filio, & tribus diebus pergens, dixit ſeruis ſuis, vt expectarent ad radicem montis oſtenſi. Ipſe autem ſolus cum filio, portās ignē & gladium, aſſcendit. ibiq́ue ordinata ſtrue lignorum, tunc Iſaac interrogauit, quid eſſet ſacrificaturus cùm victima deeſſet. Ad quæ ille: O puer, quem innumeris votis à Deo optaui, & te dato, nihil eſt quod pro te non feci, nec me feliciorem arbitrabar, niſi cùm te viderem, ac moriens, te ſucceſſorem mei honoris & principatûs relinquere gaudebam. Qui Dei volūtate pater tuus factus ſum, denuò ſecundùm eius placitū repono. Deo nanq; te cędo, q̄ hunc honorem dignatur à nobis recipere. Natus ergò feliciter, non communi modo hâc vitam egredieris, ſed à patre proprio oblatus Deo patri cunctorum. Reor enim quia te dignum iudicauit, nec ęgritudine, nec in bello, neq; qualibet alia paſſione ex hac vita liberare, ſed cum orationib᷒ & ſacrificijs animam tuā ſuſcipere, eritq́ue decætero meî curam gerens, qua gratia maximè te nutriebam, hoc mihi Deo pro te præbituro.

Ad hæc Iſaac libētiſſimè eius ſermones accipiens, ait: Quia neque iuſtū eſſet, vt in initio naſceretur, ſi Dei & patris iudicium eſſet refutaturus, aut non ſe monſtraret amborum voluntatibus præparatum, quādò liceret, & ſolo patre hæc volente facere, ſi non obediret, eſſet iniuſtū. Hoc dicens, acceſſit ad cædem pariter & ad altare. Sed idem opus infirmatum eſt, offerente Deo impedimentum. Clamauit ergò Deus nominatìm Abraham, ſuſpēdens eum à nece filij. Non enim quaſi ſanguinem deſideraret humanum, necem filij ſe imperâſſe dicebat, ſed eius mentem probare velle, ſi etiàm talia iuſſus audiret: Per memetipſum, inquit, iuraui, quia feciſti hâc rem, & non pepercisti filio tuo vnigenito propter me, benedicā tibi, & multiplicabo ſemen tuum ſicut ſtellas cæli, & velut arenam maris: & benedicentur in ſemine tuo omnes gentes terræ, quia obediſti voci meę. Hęc cùm dixit Deus, arietem ad ſacrificium produxit ex improuiſo. Illi verò præter ſpem ſemetipſos amplexantes oſculabantur. Altera verò die ſacrificio celebrato, reuerſi ſunt ad Saram, feliciterq́ue degebant, cuncta quæ vellent, præbente eis Deo.

At Sara non multo pòſt tempore defuncta eſt cùm vixiſſet annis 127. ſepultaq́ue eſt in Hebron, Abraham emente agrum ſiclis quadringentis ab Ephron in ſepulturam poſteritatis ſuę. Erat autem ſpelunca duplex: in ſuperiori ſepeliebantur viri, in inferiori mulieres. Ibidèm tamen Adam & Eua iam ſepulti erant, vt Comeſtor ait. Gene. 23. Mors Saræ,

Erat autem Abraham ſenex, dixitq; ad Eliezer ſeruum ſuum, eumq́ue adiurauit, vt iret ad cognationem ſuam, & Gen. 24. Eliezer.

Rebecca.

indè acciperet Iſaac filio, qui tunc quadraginta erat annorum, vxorem. Tulit ergò Eliezer decem camelos, & abijt, ex omnibus bonis Domini portans ſecum, perrexitq́; in Meſopotamiam ad Charram vrbem Nachor. accubuit autē cum camelis ante vrbem ad puteum. Orauit autem Dominum, vt vxor futura domini ſui ſibi oſtenderetur. Et eccè Rebecca Bathuelis filia deſcenderat, & impleuit hydriam: & alijs quidem auertentibus, ipſa peregrino aquam præbuit. & adiecit: Quin & camelis tuis hauriam. Ille aūt accepto quòd eſſet filia Bathuelis, protulit inaures aureas & armillas, & dedit ei. Cucurritq́ue puella in domum, nuncians audita. Egreſſus Laban, introduxit virum, & deſtrauit camelos, lauit pedes hoſpitum, & appoſuit panem. Antè tamen Eliezer expoſuit cauſam itineris. reſponderūt Laban & Bathuel: A Domino egreſſus eſt ſermo Domini tui, non poſſumus extra placitum eius quidquam loqui. Ac ſciſcitata puella, cōſenſum præbuit nuptijs. at ipſe, prolatis vaſis aureis & argenteis, in pace dimiſſus cum Rebecca & nutrice ei*. quam duxit Iſaac, potitus poſteà omnium rerum Abrahæ.

Cethura.

Cethura.

Poſt hæc Abraham aliam duxit vxorem, nomine Cethuram, id eſt, copulatam. dicunt hanc fuiſſe Agar, quę priùs cōcubina, mortua Sara, fit vxor, nè ſenex nouis nuptijs laſciuiſſe arguatur. Ioſephus autem dicit, quòd antequàm miſiſſet pro vxore filij, duxerat eam. Et hæc genuit ei liberos ſex, & ſeparauit eos Abraham dum viueret, ab Iſaac ad plagam orientalem, & cuncta quę poſſederat, dedit Iſaac, alijs verò largitus eſt munera. filij tamen Cethuræ à nomine liberæ ſe dixerunt Saracenos. Nomina filiorum Ioſephus ponit: Primus vocabatur Zambri, ſecundus Iezar, tertius Madan, quartus Magiani, quintus Ieſnoch, ſextus Eſue. Madan aūt etiàm filium genuit vocatum Afer, & ex illius nomine Africam nominatam volunt.

Alitèr hæc nōīa ponūtur Gen. 25.

Cledemus autem propheta, qui & Malchus, ſcribens hiſtoriā Iudæorum, ait: Quia de Cethura Abrahæ fuerunt filij multi, dicit etiàm eorū nomina tria. Epheron, Surin, Iaphrā. Et de Surin q̃dem Aſſyriam nuncupatam: ex duobus autem reliquis Iaphran & Epheron, ciuitatem Abiran, prouinciamq́; Africā nuncupatā: his auxiliū præbuiſſe Herculem in Libya, & duxiſſe vxorem filiā Iaphran, nomine Ecbeam, & genuiſſe ex ea *Dodorum filiū, cuius filius Phoron, ex quo barbari Sorophaci nominantur.

Africa.

Gene. 25. Morit Abraham.

Poſt paululum verò temporis mortuus eſt etiàm Abraham, vir quidē omī virtute dignus, & ſummè à Deo pro ſtudio quod circa eum habuerat, honoratus. Vixit autem omne tempus ſuum annis centum ſeptuagintaquinque, & in Hebron cum Sara coniuge ſua, à ſuis filijs Iſaac & Hiſmaële extitit ſepultus. Et hic fuerat annus repromiſſionis centeſimus.

Deorū genealogia.

Iupiter Lyſanias.

In hac generatiōe Genealogia deorum incepit, anno ab exordio mūdi ter milleſimo centeſimo nonageſimo. Iupiter primus Octhæus, vt aiunt, & Diei filius, cui proprium nomen Lyſanias fuit, ijſdem temporibus apud Arcadiam magno in precio habitus eſt, qui ob virtutes hoc præclariſſimum nomē adeptus eſt. Is Lyſanias ex Heber filijs, videlicet Gerari, originem duxit, qui cùm eſſet nobilis genere, ex Arcadia Athenas veniſſe dicitur: vbi cùm eſſet ingenij maximi, videretq́ue Atticos rudes, beſtialiq́ue fermè ritu viuentes, ante omnia eoſdem, compoſitis legibus, publico inſtituto viuere docuit. Cumq́; eos ad humanitatem redegiſſet, monuit eos deos colere: aras, tēpla, ſacerdotesq́; conſtituit. quæ cùm Attici mirarētur, eum exiſtimantes Deum, Iouem vocauêre: regemq́ue ſuum confeſtim fecêre. Iouis enim nomen, quaſi iuuans pater eſſet, ſibi indiderunt: quod nomen poſteà & ſecundo Ioui, Cæli filio, necnon & Ioui tertio Cretenſi, regis Saturni filio, datum eſſe noſcitur. De hoc & dijs gentium pleniùs infrà generatione 24. videbimus.

Iupiter.

Cres, Cretæ rex primus.

ANNO verò Abrahæ 129. Cres ſiue Orion, Dæmogorgonis (vt quibuſdam placet) filius, primus Cretæ inſulæ rex (teſte Euſebio) factus, inſulam à ſe Cretam appellauit. Hic autem Cres, vt ali-

Creta.

vt aliqui volunt, vnus Curetum fuit, à quibus poſtmodùm Iupiter tertius abſconditus fuit atq; nutritus. Alij tamen Saturnum, primum regem Cretēſium volunt: poſt quem Iupiter, deindè Minos, exin Idomeneus, qui eum alijs Troiam obſedit.

GENERATIO XXI.

Secundùm Hebraicam veritatem, anno ab exordio mundi bis milleſimo centeſimo vigeſimoſecundo, incepit in Iſaac, quum eſſet annorum ſeptuagintaquinque, viceſimaprima generatio: ſed ſecundùm LXX interpretes,

ANno ab exordio mundi, ter milleſimo trecenteſimo quinquageſimooctauo, regnante apud Aſſyrios Zerxe ſeu Baleo, in Iſaac filio Abrahæ, cùm eſſet annorū 75. viceſimaprima incepit generatio, durauit autem centū & quinque annis. Iſaac.

Iſaac verò, vt prædictum eſt, quadraginta erat annorum cùm duxit Rebeccam vxorē, quæ inuenta eſt ſterilis longo tempore. Sciens autem Iſaac promiſſionem patri ſuo factam, orauit Dominum, vt quod promiſerat, adimpleret. Et concepit mulier, habens duos in vtero: & quū vicina eſſet partui, collidebātur in vtero eius paruuli, de quo mater afflicta hæſitansque, conſuluit Dominum. Cui Dominus: Duę gentes ſunt in vtero tuo, populuſque populum ſuperabit, & maior ſeruiet minori. Iam tempus pariendi venerat, & eccè gemini in vtero eius reperti ſunt. Qui prior egreſſus eſt, rufus erat & hiſpid⁹, vocatumq; eſt nomē eius Eſau. protinùs alter egrediens, plantam fratris tenebat manu, idcircò vocabant eū Iacob. Quibus adultis, factus eſt Eſau vir gnarus venandi & homo agricola: Iacob autem vir ſimplex, habitauit in tabernaculis. Sexagenarius erat Iſaac quandò nati ſunt ei paruuli. Rebecca. Gene. 25. Gemini Eſau & Iacob.

ARGIVORVM REGNI EXORDIVM.

Porrò eodē anno quo nati ſunt gemini Iſaac, regnum Argiuorum exortū eſt, teſtibus Auguſtino & Euſebio. Inachus enim Oceani & Terræ (vt aiunt) filius, apud Argos in Theſſalia primus regnare cœpit, & regnauit annis 50. Hoc regnum durauit vſq; ad annum 12. Delborę per annos 544. Reges habuit 14. Inachus.

Primus, Inachus regnauit annis 50.
Secūdus, Phoroneus regnauit annis 60.
Tertius, Apis regnauit annis 35.
Quartus, Argus regnauit annis 70.
Quintus, Craſſus vel Cyraus regnauit annis 54.
Sextus, Phorbas regnauit annis 35.
Septimus, Triopas regnauit annis 64.
Octauus, Crotopus regnauit annis 13.
Nonus, Sthenelus regnauit annis 11.
Decimus, Danaus regnauit annis 50.
Vndecimus, Lynceus regnauit annis 40.
Duodecimus, Abas regnauit annis 23.
Decimustertius, Prœtus regnauie annis 17.
Vltimus, Acriſius regnauit annis 13.
Ex tunc tranſlatum eſt regnum ad Mycenas.

Porrò cùm adoleuiſſent filij Iſaac, factus eſt Eſau venator, & Iacob paſtor. Pater diligebat Eſau, quia primogenitus, tum quia de venatione eius libentèr veſcebatur. Mater verò diligebat Iacob, tum pro ſimplicitate, tum pro Dei inſpiratione. Factum eſt autem quū coxiſſet Iacob pulmētum lenticulæ, Eſau laſſus redijt ab agro, & ait: Da mihi de coctione hac rufa. Cui Iacob: Vēde mihi primogenita tua. Eſau paruipendens primogenita, ſe moriturum, niſi comederet, mox putat: deditque ei primogenita pro edulio lentis, & iurauit talem venditionem ratam ſe habiturum. Erāt autem primogenita quædam dignitates, quas habebant primogeniti vſque ad Aaron. Habebat enim primogenitus veſtem ſpecialem, qua induebatur in ſacrificio offerendo, & recipiebat finalem benedictionem à patre. In ſolennitatibus duplam habebat portionē. Tradunt etiàm, quòd in diuiſione hæreditatis ſimilitèr dupl āreciperet. Hęc Comeſtor. Eſau venator. Iacob paſtor. Ius primogenituræ.

Orta fame, dum vellet ire Iſaac in Aegyptum, præcepto Dei remanſit in Geraris. ob amicitiamque Abrahæ receptus eſt ab Abimelech, qui exēplo patris dicebat, vxorem ſuam eſſe ſororem. Ibi aliquādò vidit Abimelech Iſaac io- Iſaac. Abimelech. Gene. 26.

cantem cum vxoreſua per feneſtram, & vocauit eum, ac increpat quòd ſororẽ dixerat. præcepitq́ue populo, dicens: Qui tetigerit hominis huiꝰ vxorẽ, morte moriatur.

Seminauit Iſaac in terra illa, & centuplum accepit. Ob hoc inuidentes ei Palæſtini, puteos quos ſoderant ſerui patris illius Abraham, obſtruxerũt, replentes humo. Abimelech etiàm timens dixit ei: Recede à nobis, quia potentior noſtrí factus es. Et recedẽs, venit in agrũ Pharan, & habitauit iuxta alueum. eruderauit ibì puteos, quos olìm ſoderat pater eius. Et cùm inueniſſet aquam viuam, inrgati ſunt paſtores Geraræ aduerſùs eum, dicentes: Noſtra eſt aqua. Et ob hoc vocauit puteum Eſchek. Et recedens indè, ſodit alium puteum: & pro illo quoquè iurgati ſunt. Profectus indè, ſodit tertium: pro quo non contenderunt. Aſſcendit autem ex illo loco in Berſabee, & in ipſa nocte apparuit ei Dominus, promittens quæ promiſerat & patri eius. Aedificauit altare, & inuocauit ibì nomen Domini, & fodit puteum. Eo tempore venit ad eum Abimelech & Phicol dux militiæ: & iurantes inter ſe fœdus firmauerunt. vocauitq́; puteum Berſabee.

Eſau. Gen. 17. Eſau quadragenarius duxit vxores Iudith & Baſemath, filias potentiũ virorum inter Chananęos. Quo cùm ambæ offendiſſent Iſaac & Rebeccam, licèt nollet Iſaac prouinciales ſuæ miſceri cognationi, tamen ſilere melius decreuit.

Iſaac. Senuit Iſaac, & videre non poterat. mandauitq́ue Eſau, vt de venatione ſua ſibi faceret cibos, & benedictionem reciperet. Eſau. Egreſſus eſt Eſau ad venãdum, dixitq́ue Rebecca ad Iacob verba Iſaac, & ait: Affer citò duos hœdos, & faciam cibos quibus pater libentèr veſcitur, & benedicet tibi pro Eſau. Et ità factũ eſt. Et cùm paráſſet cibos, induit Iacob veſtimentis Eſau valdè bonis. timebat autem Iacob, nè depræhẽderetur in fraude à patre. Mater pelliculas hœdorum manibus & collo eius circundedit. in alijs enim ſatis erat ſimilis Eſau. attulit ad patrem cibos, dicens: Ego ſum Eſau primogenitus tuus. comede de venatione. Cui Iſaac: Accede vt tangam te. Quo palpato, Vox quidẽ, ait, vox Iacob eſt, ſed manus ſunt manꝰ Eſau. Cõedensq́; & bibens, oſculatus eſt eum, & benedixit ei: Det tibi Deus, inquit, de rore cæli & de pinguedine terræ abundantiam frumenti, vini & olei: Seruiant tibi populi, & adorent te tribus: Eſto dominus fratrum tuorum, & incuruentur ante te filij matris tuæ: Qui maledixerit tibi, maledictus erit: & qui benedixerit, benedictionibꝰ repleatur. Vix ſermonem expleuerat, egreſſo Iacob, venit Eſau, cibos inferens patri, petensq́ue benedictionem. Expiauit Iſaac vehementèr, & videns in ſpiritu à Domino ſactum eſſe, & ideò non iraſcens, ait: Frater tuus venit fraudulentèr, & accepit benedictionem tuam, & erit benedictus. Cui Eſau: Iuſtè vocatum eſt nomen eius Iacob. En altera me vice ſupplãtauit. primogenita mea antè tulit, & nunc benedictionem ſurripuit. Motus tamen Iſaac, cùm vehementèr inſtaret Eſau, ait: In pinguedine terræ & rore cæli deſupèr erit benedictio tua. Et addidit de poſteris eius, dicens: 2. Reg. 8. 4. Reg. 8. Viues gladio, & fratri tuo ſeruies, (cùm ſcilicet Idumæa facta eſt tributaria domui Iſrael) ſed veniet tempus, cùm excuties iugũ eius de ceruicibꝰ tuis. Idumæa. Oderat ergò ſempèr Eſau Iacob, & dixit in corde: Poſt mortem patris occídam Iacob fratrem meum. Iacob. Nunciata ſunt hæc Rebeccæ. (Dicit Magiſter: Eodem ſpiritu cognouit hoc Rebecca, quo intimauerat Iacob ſraudare fratrem) Quæ dixit viro ſuo: Si acceperit Iacob vxorem de filiabus Heth, nolo viuere. Et aduocans Iſaac Iacob, de matris ſuggeſtione præcepit ei, vt iret in Meſopotamiam, & acciperet vxorem de filiabus Laban. Interim accepit Eſau adhuc vxorem Melech, filiam Hiſmaelis patrui ſui.

Gene. 28. Igitur egreſſus eſt Iacob de Berſabee, & pergebat Haran, per Chananæam iter faciens. Timuit autem apud aliquẽ prouincialium introire, & ſub dio iacebat. Cùm autem veniſſet iuxta Luzam veſperè, ſuppoſuit capiti ſuo lapidem, & obdormiuit. Et vidit in ſomnis ſcalam erectam à terris, cælos tan- Scala Iacob.

tangentem, & angelos deſcendentes & aſcendentes per eam, & Dominum innixum ſcalę, dicẽtem: Ego ſum Dominus Deus Abraham patris tui, & Deus Iſaac. terrã hanc dabo tibi & ſemini tuo. benedicentur in te omnes tribus terræ. ero cuſtos tuus in hoc itinere, & reducam te. Euigilansque Iacob, ait: Verè Dominus eſt in loco iſto, & ego neſciebam. terribilis eſt locus iſte, & hîc eſt domus Dei & porta cæli. Et lapidem ſuper quem poſuit caput, erexit in titulũ: fudit oleum deſuper, vouens Dominũ ſemper ſibi eſſe in Deum, & lapidem, id eſt, locum iſtum ſemper ſibi honorabilem, & in reditu ſe decimas & boſtias oblaturum, & vrbem proximam etiam honorandam decreuit, vocans eam Bethel. prius enim Iebus à Iebuſæis dicebatur, poſteà Luza.

Gen. 29. Procedens in Meſopotamiam, venit in Haran ad puteum in agro, opertum grandi lapide. aderant greges tres. quæſiuit Iacob paſtores de Laban, qui dicũt eum valere. Et eccè Rachel cum grege ſuo venit. tunc amouit Iacob lapidem quo puteus claudebatur, indicans ſe conſobrinum eius. (Patet hic, quòd nõ fuit ſolus Iacob in itinere.) Hoc nũciauit Rachel patri. Qui occurrens, duxit Iacob in domum. & audita cauſa fugæ, dixit ei: Os meum & caro mea es, & ideò ſecurè latebis apud me. Tandem curam gregis ſibi commiſit. Habebat autem Laban filias duas, Liam lippam oculis, & Rachel venuſto adſpectu. quam diligens Iacob, ait: Seruiam tibi ſeptem annis pro Rachel. & videbantur ei pauci dies præ amoris magnitudine. Completo ſeptennio, fecit Laban nuptias genero ſuo. veſpere autem ſubintroduxit ad eum Liam, dans filiæ ancillam nomine Zelphan. Iacob verò (vt refert Ioſephus) per ebrietatẽ & noctem Liæ commixtus, die facta, apud Laban de iniuria querebatur: qui veniam dandam neceſſitati poſtulabat, eò quòd ex more maiores antè tradi ad nuptias conſueuerint: poſt alios autem ſeptem annos ſe ei & Rachel daturum. Quod & factum eſt. At Iacob potitus optatis nuptijs, amorem ſequẽtis priori prætulit.

Laban.

Lia. Rachel.

Amor omnia vincit.

Zelpha.

De filijs Iacob.

Gen. 30. Concepit autẽ Lia, ſorore ſterili manente, & peperit quatuor filios: Ruben, Simeonem, Iudam & Leui. Vndè Rachel dedit Iacob ancillam ſuam Balam, vt ingrederetur ad eam, de qua habuit duos filios, Dan et Neptalim. Et Lia pari modo dedit Iacob ancillã Zelphan, & ex ea quoquè habuit duos filios, Gad & Aſer. Deindè Lia adhuc peperit duos filios, Iſachar & Zabulon, necnon filiam vocatam Dinam. Demùm concepit & Rachel, & peperit Ioſeph, quem pater præ cunctis dilexit. Quo nato, petiuit licentiam à ſocero, vt reuerteretur ad patrem. Rogauit autem eum Laban, vt adhuc ſecum maneret, mercede petita. Acquieuit Iacob hoc pacto, vt haberet ſocer gregem vnicolorem natum, & quicquid parerent maculoſum ſeu diuerſi coloris, eſſet merces ſua. Iacob autem, cùm eſſet commiſſura, poſuit virgas partim decorticatas in canalib⁹. Ità factum eſt, vt oues, his inſpectis dum eſſent in conceptu, parerent oues diuerſicolores. ex quo Iacob multùm ditatus eſt. Videns autem Laban Deum ei, ad quodcunque voluiſſet, eſſe præſtabilẽ, aliquandò quidem fidem illi non ſeruauit, aliquandò in alterum annũ præbiturum ſe dicebat.

Bala ancilla

Ioſeph.

Iacob cùm iam viginti annis manſiſſet, rogat Laban ſocerum, vt diſcedere ſe permitteret. quod indignè ferebat Laban. Habito itaq; conſilio cũ vxoribus, latentèr diſceſſit. Quod audiẽs Laban, tertio die perſequutus eſt eum. Inuentoque ipſo in monte Galaad ſeptimo die, prohibitus eſt à Domino, ità vt nil mali aduerſus Iacob poſſet intendere, niſi quòd de receſſu latenti increpabat. Ad quem Iacob: Ego, Deo monente, ad meos remeare ſtatui. Ingrat⁹ exiſtis pro his, quæ tibi à me obuenerũt bona. ſeruiui tibi quatuordecim annis pro filiabus, & ſex pro gregibus. immutâſti mercedem meã decem vicibus, ſed Deus protector meus fuit. nil tuî habeo. omnia quæ cernis, mei iuris ſunt. Ad hoc Laban: Ineamus fœdus, vt ſit teſtimonium inter me & te. Quod & factum eſt. Tulitque Iacob lapidem, & erexit eum in titulũ fœderis, & ait fratribus ſuis: Afferte lapides. & fecerunt tumulum, &

Iacob redit, reparat.

Gene. 31.

comederunt ſuper eum. Et dixit Laban: Tumulus iſte, fœderis noſtri teſtis erit, nè ego trãſeam illum, nec tu tranſeas ad me in malum, nec afflixeris filias meas, nec vxores alias ſuper eas induxeris. Laban itaque de nocte conſurgens, benedixit eis, reuertens in locum ſuum.

Gen.32. Iacob abijt, cui & angelus apparuit. quo viſo, Caſtra, inquit, hæc ſunt Dei. & luctatus eſt cum eo angelus. Quod tamen poſteà factum eſt, cùm ſcilicet præcederent turmæ præ timore fratris

Iacob cũ angelo luctat. Eſau. Iacob autem ſolus in ripa fluminis remanſit, vt oraret. Et eccè vir luctabatur cum eo vſque manè, qui tetigit læuum neruũ femoris eius, & emarcuit. Aurora facta, dixit vir: Dimitte me. Cui Iacob: Non dimittam te, niſi benedixeris mihi. Cui ille: Nequaquàm appellabitur nomen tuum Iacob vltrà,

Iſrael vocatur Iacob. ſed Iſrael. Et ità benedixit eum, & confortauit, nè timeret fratrem.

Gene.33. Miſit autem nuncios ad Eſau fratrem ſuum, quem valdè timuit. exoratoque Eſau Dei monitu, ex aduentu fratris lætus, fratri cum quadringentis occurrit armatis. Iacob ſpem ſuam in Deum reponens, ſuos in tres turmas diſpartit, ac obuiàm fratrem ſuum amplexatus eſt. Requirebat autem Eſau de multitudine filiorum, & quum cognouiſſet, gauiſus eſt. ſalutatiſque de more ſingulis, habitaque inter ſe collatione fraterna, decenter ab inuicèm diſceſſerunt. At Iacob in Sichimam ciuitatem Chananæorum profectus eſt, habitauitque iuxta oppidum, & emit partem agri, in qua fixerat tabernaculum, à filijs Emor regis Sichimorum, centum agnis. & erecto ibi altari, inuocauit Deum Iſrael.

Gen. 34. Egreſſa eſt autẽ Dina, vt videret mu-

Dina opprimitur. lieres regionis illius. quam videns Sichem regis filius, adamauit, rapuit, & vi oppreſſit virginem. & ait patri: Accipe mihi puellam hãc in coniugẽ. Egreſſoque rege cum filio ad Iacob, filij Iacob venerunt de agro, iratique ſiluerũt. Regi autem quærenti amicitiam eorũ, & vt mutuò contraherent coniugia, reſponderunt: Illicitum eſt apud nos, fœderari incircuncifis. ſed circũcidimini, & erimus populus vnus. Placuit

Emor rex circunciditur. Emor & filio. intrauerũt in ciuitatem. perſuaſerunt populo, & circunciſi ſunt omnes. Tertia autem die, quandò dolor vulneris grauiſſimus eſt, Simeon & Leui arreptis gladijs, vrbem ingreſſi, interfecerunt omnem maſculum in ea, & tulerunt de domo Sichem ſororem ſu-

Cædes Sichimitarum. am. cæteri verò fratres irruerunt ſuper occiſos, & depopulati ſunt vrbem, paruulos & vxores captiuos duxerũt. Quo agnito, dixit Iacob ad Simeonem & Leui: Turbâſtis me, & odioſum feciſtis habitatoribus terræ. delebor ego & domus mea. Dominus autem conſortans eum, ait: Surge & adſcende in Bethel, & habita ibi, & fac altare vbi apparui tibi. ſed priùs ſanctifica tuos. Iacob etiã tunc inuenit idola Laban, quæ abſportauerat Rachel, id eſt, quæ cum ornamentis ſuis fodit ſubtus terebynthum, quæ eſt poſt vrbem Sichem. Porrò terror Dei inuaſit finitimos, nè perſequerentur Iacob. Qui abijt in Bethel, id eſt, Luzam, ædificans altare Domino, offerens quæ priùs vouerat. Eo tem-

Gene.35. pore mortua eſt Delbora nutrix Rebeccæ, & ſepulta eſt iuxta Bethel ſub terebyntho. Apparuit iterùm Deus Iacob, benedixitque ei, dicens: Non vocaberis vltrà Iacob, ſed Iſrael erit nomẽ tuum. ſubiunxitque, Creſce & multiplicare. gentes regesque de lumbis tuis egredientur. Illeq; erexit titulum, fundens oleum deſupèr, & vocauit nomen loci Bethel. Egreſſus indè, venit verno tempore ad terram quæ ducit Effratam. In qua cùm parturiret Rachel, cœpit periclitari, tamen peperit filium. moriens autem ipſa, vocauit filiũ Benoni, id eſt, filium doloris mei. Pater verò appellauit eum Beniamin, id eſt, filium dextræ. Mortua eſt ergò Rachel, & ſepulta in via quæ ducit Bethleem: & ſola inter cognatos honorem ſepulturæ Abrahæ habere nõ potuit. erexitq; Iacob titulum ſuper ſepulcrum. Venit poſteà trãs turrim gregis. Cumq; habitaret ibi, Ruben dormiuit cum Bala cõcubina patris ſui, quod tamen non latuit Iacob.

Gene.37. ANNO Iſaac 168. cùm eſſet Iacob annorũ 108. Ioſeph, cùm eſſet annorũ 16. paſce-

paſcebat gregẽ patris ſui. Oderantq́; eũ fratres ſui, quia à patre plùs cęteris amabaẽ, accuſaueratq́; fratres crimine peſſimo apud patrem, fecitq́; ei pater tunicã polymitã. Cauſa tamen odij maior, fuit viſio ſomniorum. Vnum erat quod retulit fratribus: Putabã enim, inquit, nos ligare manipulos in agrò, et veſtros manipulos adorare manipulum meum ſtãtem. Qui dixerunt: Nunquìd rex noſter eris? Secundum ſomnium, præſente patre, ait: Vidi quaſi ſolem & lunã & vndecim ſtellas adorare me. Increpauit eũ pater, & ait: Nunquid ego & mater tua & fratres tui adorabimus te ſuper terrã? (Vndè Fl. Ioſephus vult adhuc vixiſſe Rachel.) Cumq́; fratres in paſcẽdis gregibus morarentur in Sichem, miſit eum pater de valle Hebron, vt videret quæ fierent circa fratres & pecora. cumq́; non inueniſſet eos in Sichimis, inſecutus eſt eos in Dothaim. Qui videntes venientẽ, dixerunt: Eccè ſomniator venit, occidamus eum. Ruben autem volens liberare eum, ait: Non effundamus ſanguinem eius, ſed proijciamus eum in ciſternam. exuentesque eum tunica, miſeruntin ciſternam in qua non erat aqua, & Ruben abijt ad pecora. Dum autem ſederent reliqui, viderunt Hiſmaelitas mercatores. Dixitq́; Iudas: Melius eſt vt vendatur Hiſmaelitis puer, & non polluamus manꝰ noſtras. caro enim & ſanguis noſter eſt. Et vendiderunt eum Hiſmaelitis 20. argenteis. Reuerſus autem Ruben ad ciſternam, non inuenit puerum. & credens eum peremptum, ſciſſis veſtibus eiulabat. ſed accepto quòd viueret, quieuit. Tinxerunt autem veſtes Ioſeph in ſanguine hœdi, & miſerunt quoſdam ad patrem, dicentes: Hanc inuenimus. vide ſi tunica filij tui eſt. quam cùm agnouiſſet pater, ait: Fera peſſima deuorauit filium meum Ioſeph. Sciſſisq́; veſtibus & indutus cilicio, luxit filium multo tempore, nec voluit à filijs conſolationem recipere, ſed ait: Deſcendam lugens ad filium meum in infernum. Infernus, erat ſinus Abrahæ, ſecundum Magiſtrum.

Ioſeph ſomnium.

Hiſmaelitę, qui ijdem et Madianitæ.

Infernus.

Madianitæ. Gen. 39.

Madianitæ verò vendiderunt Ioſeph in Aegypto Putiphari eunucho, magiſtro militiæ Pharaonis. Hic habuit vxorem & liberos, quia Ioſeph filiam ipſius poſteà duxit vxorem. Nec de eunuchis erat qui caſtrabantur. Vndè alij dicunt venditum archimagiro, id eſt, dapifero vel principi coquorũ. Et tradũt Hebrȩi, Putipharem poſteà põtificem Heliopoleos, id eſt, domûs Solis, factum.

Benedixit autem Dominus Putiphari propter Ioſeph, qui in illius manibus omnia dedit. aliud tamen Ioſeph niſi panem non habebat. Factũq́; eſt, quòd domina adamaret Ioſeph, & ait: Dormi mecum. Qui negauit, dicens: Omnia ſua tradidit mihi dominus ꝑter te, quomodò poſſum hoc facere? immò peccarẽ in Deũ. Accidit autẽ vt Ioſeph abſq; arbitris aliquid faceret. Et mulier appræhendẽs laciniã pallij Ioſeph, ait illi: Dormi mecum. Qui iratus, relicto pallio in manu mulieris, egreſſus eſt foràs. Illa cõtemptã ſe dolens, in argumentum oſtẽdit marito pallium, dicens: Ingreſſus eſt ad me ſeruꝰ Hebræus, vt illuderet mihi. Ille nimìs credulus, vinctum Ioſeph tradidit in carcerem regis.

Ioſeph caſtus.

Amor.

Gen. 40.

Ioſeph in carcerem miſſus.

Accidit autem, vt pincerna regis & piſtor in eundem carcerem mitterẽtur. Et Ioſeph miniſtrabat eis. pro leuiori enim incarceratus erat facto. Et quum manè Ioſeph vidiſſet eos triſtes, interrogati cauſam, referunt ſomnia ſua. Sciſcitanti qualia habuiſſent, ait prępoſitus pincernarum: Videbam coram me vitem habẽtem tres propagines, & paulatìm creſcere gemmas, & poſt flores vuas matureſcere: preſſi vuas in calicem, & dedi Pharaoni. Ait Ioſeph: Tres propagines, tres dies ſunt, poſt quos reſtituet te Pharao in priſtinum ſtatum. Memento meî dum benè tibi fuerit, ſuggerasque regi, vt educat me de iſto carcere, quia de terra Hebrȩorũ furto ſublatus ſum, & hîc innocens in lacum miſſus ſum. Tunc ait Paſtor: Vidi quòd haberem tria caniſtra ſuper caput, & in ſuperiori portare me cibos qui fiunt arte piſtoria, & aues comedere ex eo. Ait Ioſeph: Mállem me eſſe interpretem bonorum. tres adhuc dies ſunt, poſt quos Pharao ſuſpendet te in cruce, & comedent aues carnes tuas. Et vtrunque factum eſt, quia piſtor ſuſpenſus eſt, ſed pincerna re-

Somnia.

Ioſeph interpres ſomniorum.

ſtitutus. qui ſuccedentibus proſperis, oblitus eſt interpretis ſui.

Gen.35. Et cùm iam Iſaac eſſet annorum centum & octoginta, venit ad eũ Iacob filius in ciuitate Hebron. Et iam mortuã inuenit matrem, nec multò pòſt mortuus eſt Iſaac, & appoſitus populo ſuo plenus dierum, & ſepeliêrunt eum filij eius Eſau & Iacob in ſpelunca duplici. Et licèt aliqua hîc præmittenda fuiſſent de Iuda, tamen ea reſeruare ſtatui in generationem ſuam. Iſaac moritur annorũ 180

Phoroneus. ANNO *generationis Iſaac centeſimo X. *ætatis ſuæ, Phoroneus Inachi & Niobes filius, regnauit apud Argiuos ſecundo loco annis ſexaginta. Hic primus leges & iudicia Græcis cõſcripſit, ſecundùm Auguſtinum. Et ab hoc, forum vbi iura redduntur, dictum putãt. Hic, vt Plinius ait libro 4. naturalis hiſtoriæ, vrbem Argos condidit, à qua vniuerſa prouincia nomẽ accepit. Fuit & Argos in Theſſalia ſiue Pelaſgia, dictum Argos Pelaſgicon. indè & Græci, Argiui nominati ſunt. Soror Phoronei Iõ, Aegypti regina eſt facta, & Iſis dicta. Et quia latè iuſtéque imperauerat, multaque commoda Aegyptijs fecerat, diuinum poſt mortem meruit honorem, intantùm quòd ſi eam quis diceret hominem fuiſſe, plecteretur capite. Fingũt poëtæ, eam virginẽ à Ioue compreſſam, metu patris nauem conſcendiſſe, & in Aegyptum nauigâſſe. Vocabatur autẽ nauis, Vacca: vel, vt Bocat.* refert, huic naui vacca erat inſigne. Ibi Oſiridis regis vxor facta, vel ſecundùm alios Apis, hordei ſegetem inuenit, & Aegyptios panem conficere docuit, literaſquoquè idiomati conuenientes *characteribus adinuenit, & eaſdem docuit. Et quia fruges prima plantauit, Cererẽ eam eſſe plures voluêre. Iõ verò poſteà nupta Telegono, genuit Epaphũ, qui Aegyptijs poſteà regnauit. Argos. Argiui. Iſis. Inuẽtio literarum. Ceres.

Ogyges. ANNO Iſaac CXXXVI, Ogyges condidit Eleuſina in Attica prouincia, quæ poſteà vocabatur Acte, & plurimas alias ciuitates. Temporibus illius apud lacũ Tritonidem virgo apparuit, quam Latini Mineruam vocauerunt, Græci verò Athenen. Minerua, ſecundùm Auguſtinũ de ciu. Dei, anno ætatis Iſaac 57. apud Tritonidem lacum apparuiſſe dicitur, indè & poſt Tritonia nominata eſt. Hæc Pallas dicitur à Pallãte, vel Pellene Thraciæ inſula, vbi nutrita fuit, ſiue à Pallante gigante quem interfecit. Hæc Iouis primogenita, quę apud rudes cùm multa reperiſſet noua, ex Iouis cerebro genitam credidêre. Ipſa enim primum lanificium adinueniſſe dicitur atque artem textrinam. Fertur etiàm armaturã inueniſſe, & leges quibus canitur in pugnam, edocuiſſe, ideò etiam Bellona vocata. Dicũt eam etiàm numeros inueniſſe, necnon tibias & paſtorales fiſtulas compoſuiſſe. Ideò Cicero 3. de natura deorum: Ipſa, ait, ſapientiæ dea, & artium om̃ium inuentrix dicitur. Tandèm illi templa inſtituta ſunt errore gentium. Mineruas quinque inuenimus. De Sole, Diana, Mercurio & dijs reliquis, in generatione 24. dicam in longum. Minerua. Pallas. Palladis inuenta. Bellona.

Theſſalus. ANNO Iſaac 124. Theſſalus Cretis regis filius, ſecundùm Euſebium, in Theſſalia primus regnare cœpit, quæ priùs Aemonia dicebatur. Græciæ regio eſt.

ANNO Iſaac 152, Iacob verò 91, ſecundùm Oroſium, diluuium particulare factum eſt in Achaia terra Attica. Quo tẽpore eo in loco regnabat Ogyges. Traditur autem, cùm per diluuium illud inſulæ Cyclades longo tempore obumbratæ fuiſſent, aquis rareſcẽtibus, prima Delos Sole illuminata eſt, & ideò Delos Gręcè dicta, quod ſonat manifeſtũ. Diluuium particulare. Delos.

Apis. ANNO Iſaac 179. Apis tertius regnauit Argis annis 35. quem dicunt eſſe Serapin. Hic fratrem ſuum Aegialeum præfecit Achaiæ. Ipſe cum populo ad Aegyptum nauigauit. vbi cùm mortuus eſſet, factus eſt omnium deorum maximus. Conſtitutũ eſt etiàm de eo, vt quiſquis eum hominem fuiſſe dixiſſet, capite plecteretur. Et quoniam ferè in omnibus templis vbi colebatur Iſis, colebatur & Serapis: erat ibi ſimulacrum, quod, digito labijs impreſſo, admonere videretur, vt ſilentium fieret. Apis ergò non Aegyptiorum, ſed Argiuorum rex fuit. Memphis in Aegypto ciuitas famoſiſſima eſt condita, nunc Cairũ vel Cairus dicta. Serapis. Memphis.

GENE-

GENERATIO XXII.

Secundum Hebraicam veritatem, ab exordio mundi 2227. (ſecundum alios, 8.) incepit in Iacob XXII. generatio.

ANno 3462. à mundi exordio, mortuo iam Iſaac, regnante apud Aſ-
Iacob. Gen. 36. ſyrios Baleo rege X. in Iacob patriarcha
maximo, cùm eſſet annorum 121. vigeſimaſecunda incepit generatio, durauitq́;
annis 26. Porrò mortuo iam patre Iſaac, ditati ſunt Eſau & Iacob, ità quòd
Eſau. Idumæa. terra eos non caperet. Vndè redijt Eſau
ad montana, & dicta eſt terra Idumæa
ab Edom, quæ priùs Boſra dicebatũ. Indè regnum Idumæorũ exortum eſt. Et,
vt traditur in lib. de imagine mundi, primus rex Idumæorum erat Balaach filius
Beor, poſt quem Iobal, qui & Iob, deindè Huſam, deindè alij 5. reges, exindè du-
Iob Gen. 42. ces. Iobab aũt erat quintus ab Abrahã.
Sed Hebręi dicunt Iob deſcẽdiſſe de Hus
primogenito Nachor.

Primo anno huius generationis, quũ
Ioſeph. eſſet Ioſeph circiter triginta annorum,
Pharao. vidit Pharao rex Aegypti ſomnium. Putabat ſe ſtare ſuper fluuium, de quo aſ-
ſcendebant ſeptẽ boues pulchrę & craſſæ: & pòſt aliæ ſeptem emergebãt, ſumma confectæ macie, & deuorabant priores. Expergefactus Pharao, rurſum obdormiuit. vidit aliud ſomnium: ſeptem ſpicæ plenæ pullulabant in culmo vno, alięque totidem iuxtà tenues: & percuſſæ vredine, deuorabant priores. Territus Pharao, conuocauit coniectores & ſapientes Aegypti, nec erat qui interpretaretur. Et recordatus eſt pincerna Ioſeph, & eius ſuggeſtione ad regis imperium eductus Ioſeph, & tonſus. Et veſte mutata, oblatus eſt regi. Rex appræhẽſa manu dextra eius, ait: Vidi ſomnia, rogo ediſſere quid ſit. Narrauitq́; quod viderat. Et ait Ioſeph: Somnium regis vnum eſt. Quæ facturus eſt DEVS, oſtendit Pharaoni. Eccè ſeptem anni venient fertilitatis magnæ: ſequentur alij ſeptem tantæ ſterilitatis, vt obliuiõi detur cuncta retrò abundantia. Nunc ergò prouideat rex virum, qui quintam partem frugum per ſeptẽ annos fertilitatis congreget in horrea, vt ſeruetur in prouiſionem futuræ famis. Pharao, hoc audito, miratur ſomnij ſolutionem, & conſilij diſcretionem. diſpenſationemq́; huius rei commiſit ei, dicẽs quòd ſpiritu Dei plenus eſſet. Tulit ergò Pharao annulum de manu ſua, & dedit in manu eius, & collo torquem auream circũpoſuit, & fecit eũ ſecundum in regno. Aſcenditq́; currum regis, pręcone clamãte, vt omnes coram eo genu flecterent ſicut corã rege. Et iurauit Pharao, quòd abſq; ipſius arbitrio nihil deberet in regno fieri, & vocauit eũ Saluatorẽ mun-
di. Et dedit ei vxorem *Aſenech, filiã Pu- *Aſeneth,
tipharis domini ſui, virginem.

Aſenech, vt refert Vincentius, erat pulcherrima et honeſtiſſima, ſed elata et ſuperba, contemnens omnem virum: & quẽ priùs noluit, poſteà ſummè deſiderauit, ſcilicet habere Ioſeph, viſa pulchritudine & ſapiẽtia ſua. ſed ipſe noluit aſſentire, niſi priùs dimitteret idola quæ colebat. & contriſtata ſuper hoc, angelo inſtruente, effecta eſt fidelis.

Triginta erant anni Ioſeph, & nati Gene. 41.
ſunt ei duo filij priùs quàm veniret fames. vocauitq́; primogenitũ Manaſſen,
ſecundum vocauit Ephraim. Ioſeph col- Filij Ioſeph
legit grana ſeptem annis, quibus tranſactis, venit ſterilitas. Et clamauit populus ad Pharaonem, alimenta petens. Qui eos miſit ad Ioſeph. aperuit Ioſeph horrea, & vendidit Aegyptijs. Alię etiã prouinciæ emerunt.

Audiens autẽ Iacob quòd fruges vẽ- Iacob.
derentur in Aegypto, miſit illuc decem filios, Beniamin retento. Qui ingreſſi
Aegyptum, venerunt ad Ioſeph, nec Ioſeph.
agnouerunt eum, ſed adorauerunt. At Ioſeph nouit eos, & eo duriùs alloquebatur, dicens: Vndè veniſtis? qui dixerunt, De terra Chanaan. Et ille: Exploratores eſtis: vt infirmiora terræ videatis, veniſtis. At illi negant, dicentes: Serui tui ſumus, omnes vnius viri filij, minimus cum patre noſtro eſt, alius nõ ſupereſt. Qui ait: Hoc eſt quod locutus ſum, exploratores eſtis. per ſalutem Pharaonis, non exibitis hinc omnes, donec veniat frater veſter minimus. mittite vnum ex vobis qui adducat eum. & tradidit eos vinctos tribus diebus, tertio die eduxit eos, retinens Simeonẽ, ligansq́ue illis præſentibus, alios abire permiſit.

permiſit. Iuſſit tamen miniſtris, vt implerent ſaccos eorum, & clàm reponerent ſingulorum pecunias in ore ſaccorum, datis etiàm cibarijs in via.

At illi profecti ſunt, dicentes: Meritò hæc patimur, quia peccauimus in fratrẽ noſtrum. Et venientes domum, dixerũt patri omnia. Et cùm frumenta effunderent, ſinguli inuenerunt in ore ſaccorũ

Iacob.

pecunias. Territisq́; omnibus, dixit pater: Abſque liberis feciſtis me, Beniamin quoquè auferetur. Et ait Ruben: Trade eum mihi, duos filios meos interfice, ſi non reſtituam eum tibi. At ille: Non deſcendet vobiſcum. Interìm conſumptis

Gen. 43.

cibis, fames opprimebat eos. Et dixit Iacob, vt irent rurſum in Aegyptum, & emerẽt eſcas. Et ait Iudas: Si vis puerum mittere, ibimus: alioquì non imus. ego ſuſcipiam puerum, de manu mea require eum. Et ait Iſrael: Si ſic neceſsè eſt, facite quod vultis. Sumite de optimis frugibus terræ, ſimulq́; pecuniam reportate, date viro munera. Deus autem faciat eum vobis placabilem.

Iacob filij.

Igitur filij Iacob deſcenderunt in Aegyptum, & ſteterunt coram Ioſeph, qui præcepit parari conuiuium. illi timentes ſe puniendos pro pecunia quam abſtulerant, dixerũt diſpenſatori neſcios ſe abſportâſſe, & nunc retuliſſe. Qui ait: Pax, Deus veſter dedit vobis eam. quã dediſtis, ego habeo. Eduxitq́; ad eos Simeon. Meridie Ioſeph ingreſſo, obtulerunt munera, & adorauerunt eum. Et accepto quòd ſaluus eſſet pater, benedictoq́; Beniamin, commota ſunt viſcera eius, & ingreſſus cubiculum, fleuit. lotaque facie, egreſſus continuit ſe. Et ait: Ponite panes. ſedit autem ipſe ſeorſum.

Aegyptij cũ Hebræis nõ comedunt. Gen. 44.

prophanum enim putãt Aegyptij, edere cum Hebręis. Diſpoſuit autem fratres ſecundùm ordinem ætatis eorum, ſicut in domo patris ſedere conſueuerant. datisque partibus, mirabantur quòd pars Beniamin quinque partibus excederet. (Ioſephus refert, dupla.) Biberuntq́;, & inebriati ſunt, id eſt, ſatiati.

Præcepitq́; Ioſeph diſpẽſatori, vt impleret ſaccos, & pecunias eorum reponeret vt priùs, & ſcyphum ſuum argenteum in ſacco minoris reponeret. factũ eſt ità. Ortoq́; manè, dimiſſi ſunt. Tunc diſpenſator, iubẽte Ioſeph, inſecutus eſt eos, & appręhenſis ait: Peſſimam rem feciſtis, ſcyphum furati eſtis, in quo bibit dominus meꝰ, & in quo augurari ſolet. Illi dixerunt: Apud quemcunq; inuentũ fuerit quod quæris, moriatur, & nos ſerui erimus tui. Ille ſcrutatus, inuenit ſcyphum in ſacco Beniamin. Illi autem rediêrunt ad Ioſeph, qui ait: An ignoratis me augurem? Iudas verò plurimùm ſupplicabat, vt ſe pro vero ſeruo retineret, quia in ſuam eum filium fidem receperat à patre.

Gen. 45. Ioſeph.

Nõ poterat vltrà ſe cohibere Ioſeph, & eiectis alijs foràs, cum fletu ait: Ego ſum Ioſeph, nolitè timere. pro ſalute veſtra miſit me Dominus ante vos. Biennium famis tranſijt, adhuc quinque annis durabit. feſtinate, ait, & nunciate patri meo gloriam meam, & adducite eum ad me, vt paſcã vos & pecora veſtra. Oſculatusq́; eſt fratres ſuos, auditũq́; eſt verbum in aula regis. Gauiſus eſt Pharao, & dixit Ioſeph: Dic fratribus tuis, tollite plauſtra de Aegypto, om̃ia veſtra adducite, dabo vobis omnia bona Aegypti. Factumq́; eſt ità. Deditq́; Ioſeph ſingulis binas ſtolas, Beniamin verò dedit trecentos argenteos & quinque ſtolas optimas, & totidem miſit patri.

Qui cùm veniſſent ad patrem, dixerũt: Ioſeph viuit, & dominatur in Aegypto. Tunc Iacob quaſi de graui ſomno euigilans, non credebat eis. Cumq́; vidiſſet om̃ia quæ miſerat, ait: Sufficit mihi ſi filius meus viuit. Vadam, & videbo eum antequàm moriar. *Gen. 46.*

Igitur profectus Iſrael cum omnibus quæ habebat, venit ad puteum iuramẽti. erat autem annorum 131. & oblatione facta, dixit illi Deus: Noli timere, deſcẽde in Aegyptum, faciamq́; te ibi in gentem magnam, & indè reducam te.

Venit igitur in Aegyptũ, ducens ſeptuagintaquinq; filios ac nepotes. (alij ponunt, ſexagintaſex. non eſt cura, quia alij etiàm ponunt ſeptuaginta.)

Profectio Iſrael in Aegyptum.

Præmiſit ergò Iacob Iudã ad Ioſeph, qui iuncto curru, occurrit ei in Geſſen, dixitque Ioſeph: Ibo, & nunciabo Pharaoni, inſtruens quòd interrogati, dicerent ſe paſtores. Hæc ideò, vt habitare poſſent in Geſſen. deteſtantur enĩ Aegyptij

ptij, paſtores ouium, quòd non comedunt eas. Et introduxit Ioſeph patrem ad
Iacob.
regẽ, benedixitq́; regi. Inquiſitus de diebus ætatis ſuæ, ait: Dies peregrinationis
Gen. 47.
vitæ meæ, centum & triginta annorum ſunt, parui & mali, nec peruenerunt vſque ad dies patrum meorum. Deditque Ioſeph fratribus ſuis poſſeſſionẽ in optimo terræ ſolo Rameſſes. Ioſephus dicit: Conceſſit eis Pharao, vt in Heliopolitana vrbe conuerſarentur, ſciens gratũ eſſe Aegyptijs, ſeparari à ſe paſtores. fortè ad territorium Heliopoleos ſpectabat terra Geſſen.

De fame.

Inualuit autem fames in Aegypto. cumq́; defeciſſet precium emptoribus, ſuſtentauit eos Ioſeph anno illo per cõmutationem pecorum. Sequenti anno cùm iterùm fame perirent, emit omnem terrã Aegypti Ioſeph pro alimentis, prę-
Sacerdotum victus.
ter terram ſacerdotum, quam dederant eis reges, qui & ſtatuta cibaria ex horreis publicis perceperunt. Circa finem verò ſterilitatis ait Ioſeph ad populos: En vos & pecora veſtra & terra in manu regis eſt. Eccè vobis reddo terram & pecora, & dabo ſemina, & coletis terram regi, quintam partem dabitis regi, reliquas permitto vobis in ſementem & cibum. Qui dixerunt: Salus noſtra in manu tua eſt. Ex tunc vſque nunc quinta pars ſoluitur regibus Aegypti.

Iacob.

Habitauit ergò Iſrael in terra Aegypti, & auctus eſt nimis. Et vixit in ea Iacob ſeptem & decem annis. Cumque videret diem obitûs ſibi imminere, vocauit Ioſeph, & fecit eum iurare ſuper femore ſuo, quòd ſepeliret eum in ſepul-
Sepultura.
cro maiorum ſuorũ, quod Abrahamiũ dicitur, & diſtat à Caluaria ferè triginta milliaribus.

Iacob bñdixit filijs ſuis.

Cùm autem ægrotaret Iacob, aſſumptis duobus filijs Ioſeph, perrexit ad eum. Vidensque Iacob Ioſeph & filios eius, interrogauit: Qui ſunt iſti? Ait Io-
Gen. 48.
ſeph: Filij mei ſunt. Et ait Iacob: Iſti duo mei erunt, ſicut Ruben & Simeon reputabuntur mihi, id eſt, quiſque tribum faciet. reliqui autem quos genueris, nomine fratrum ſuorum vocabũtur in poſſeſſionibus ſuis, id eſt, non facient tribus, ſed contenti erunt poſſeſſionibus ſuis. Applicuit autem Ioſeph Manaſſen ad dextram patris, & Ephraim ad ſiniſtram, adorans vt benediceret. Iacob autem in ſpiritu cãcellauit manus, minori dextram ſuperponens, quod Ioſeph grauitèr accepit, eò quòd alter eſſet primogenitus. At ille: Scio fili mi, ſcio. Et ille quidem erit in populos & multiplicabitur, ſed minor maior erit. (hoc impletum eſt in Ieroboam, qui Effratæus erat) DEVS patrum noſtrorũ benedicat illis. Et ait ad Ioſeph: DEVS reducet vos in terram veſtram. do tibi extra fratres tuos Sichimam, quam tuli in gladio & arcu de manu Amorrhæi. Emerat enim eam, & poſteà defendit.

Conuocauit autem Iacob filios ſu- Teſtamentum Iacob.
os, & ait illis: Congregamini vt annunciem vobis quæ futura ſunt, & prophetauit de vtroque aduentu. Deindè filijs ſuis duodecim, connumerato Ioſeph, prænunciauit eis, & ſingularitèr ſingulis, quæ ventura eſſent. Ac tribum Leui, vt diuinis pręeſſet, deſtinauit. Et pro Ioſeph, duobus ſuis filijs locum inter reliquos filios dedit, ac duodecim tribus inſtituit. Audite, inquit, filij Iacob, audite Iſrael patrem veſtrum: Ruben primogenitus meus, caput erit tribûs Ruben. Simeon alteram tribum conſtituet. Iudæ verò, quòd de eius tribu naſciturus erat CHRISTVS, prædixit. Deindè Iſachar, Zabulon, Dan, Neptalim, Gad, Aſer, Beniamin, Ephraim, & Manaſſe, vnicuique quæ ventura eſſent, prædicens. Cuius prophetia, teſte Vincentio, hæc breuitèr fuit.

De ſtirpe, inquit, Iuda filij mei, naſce- Prophetia Iacob.
tur virgo ſtolam habens byſſinam, veſtemque candidiſſimam, de qua naſcetur agnus immaculatus, qui eſt agnus DEI, gratia ſaluans omnes, cuius regnum erit in æternum, quod non corrumpetur. Dominus Deus magnus apparebit in terra vt homo, corpusq́; aſſumet, & comedet vt homo. Orietur aſtrũ eius in cęlo, ac ipſe reſplendebit vt ſol in terra, cæli ſuper ipſum, & ex tẽplo gloriæ veniet ipſum ſanctificatum cum voce paterna, & ipſe effundet ſpiritũ gratiæ ſuper vos, & eritis filij eius in veritate. hic erit ex Leui ſacerdos, & ex Iuda rex, DEVS & homo, mediator DEI &

homi-

hominum,qui omes tenebras de ſub cę-
lo tollet, & erit pax in vniuerſa terra.
Vos verò deniquè impiè agetis contra
eum,& ſacerdotū principes manus im-
ponent ſuper eum,& exterminabunt &
interficient eum, neſcientes eius reſur-
rectionem.Innocentisq́; ſanguinem re-
cipietis ſuper capita veſtra,& in paſſio-
ne altiſſimi petræ ſcindentur, & ſol ex-
tinguetur,& cætera quæq; turbabun-
tur.Inuiſibiles ſpiritus contremiſcent,
& infernus ſpoliabitur, ipſe verò para-
diſi portas reſerabit, & ſtare faciet mi-
nantem gladium aduersùs Adam.Et da-
bit ſatis comedere de ligno vitæ, & Be-
lial ligabitur ab ipſo. Tunc videbitis
Enoch,Noe,Sem,Abraham & Iſaac,ac
me patrem veſtrum,reſurgētes à dextris
in exultatione.Suisq́; filijs poteſtatē da-
bit conculcandi pernicioſos ſpiritus, &
quotquot in eum crediderunt, in terra
gaudebunt. Tunc omnes reſurgent, &
hi quidem in gloria,impij verò ad igno-
miniā: atq; inprimis Iſrael iudicabitur,
quia non crediderunt ei,&c.

De hac inſtitutione tribuum,memi-
nit etiàm Iuſtinus Trogi Pompeij ab-
Hæc ſuprà generat.20. breuiùs tractantur. breuiator libro trigeſimoſexto: * Apud
Damaſcum,ait, Abraham, Moſes,Iſra-
el,reges fuêre, ſed Iſraelem felix decē fi-
liorum prouentus maioribus ſuis clari-
orem fecit.Itaque populum in decem re-
gna diuiſum, filijs tradidit : omnesq́; ex
nomine Iudæ,qui poſt diuiſionem de-
Iudæi vndè dicti. ceſſerat,Iudæos appellauit,colique eius
memoriam ab omnibus iuſſit.Eius por-
tio omnibus acceſſerat,minimusq́; æta-
te inter fratres Ioſeph fuit, cuius excel-
lens ingenium veriti fratres,clàm inter-
ceptum peregrinis mercatoribus vendi-
derunt, à quibus deportatus in Aegy-
Magia. ptū, cùm magicas ibi artes ſolerti inge-
nio percepiſſet,breui ipſi regi percharus
Somniorū interpres Ioſeph. fuit.Nam & prodigiorum ſagaciſſimus
erat, & ſomniorum primus intelligen-
tiam cōdidit,nihilq́; diuini iuris huma-
nique ei incognitum videbatur,adeò vt
etiàm ſterilitatem agrorum ante multos
annos præuiderit,perijſſetq́; omnis Ae-
gyptus fame,niſi monitu eius rex edicto
ſeruari per multos annos fruges iuſſiſ-
ſet.Tantaque experimenta eius fuerūt,
vt non ab homine, ſed à Deo reſponſa
dari viderentur. Filius eius Moſes fuit, Moſes.
quem etiàm pręter paternę ſcientiæ hę-
reditatem,formæ pulchritudo commē-
dabat.Sed cùm ſcabiē Aegyptij & pru-
riginem paterentur,reſpōſo moniti,eos
cum ægris, nè peſtis ad plures ſerperet,
terminis Aegyptij pellunt.

Dux igitur exulū factus,ſacra Aegy-
ptiorum furto abſtulit, quæ repetentes
armis Aegyptij, domum redire tēpeſta-
tibus compulſi ſunt. Itaque Moſes Da-
maſcena patria antiqua repetita,montē
Sinaum occupat,in quo ſeptem dierum
ieiunio per deſertum Arabiæ cum po-
pulo ſuo fatigatus,cùm tādèm veniſſet,
ſeptimum dierum more gentis ſabbatū
appellatum,in omne æuum ieiunio ſa-
crauit,quoniam ille dies famem illis er-
roremq́; finiêrat.Et quoniam metu cō-
tagionis pulſos ſe ab Aegypto memine-
rant,nè eadem cauſa inuiſi apud inco-
las forent, cauerunt,nè cum peregrinis
communicarent:quod ex cauſa factum,
paulatim in diſciplinam religionemq́ue
conuertit. Poſt Moſen etiàm eius filius
Aruas ſacerdos ſacris Aegyptijs, mox
rex creatur : ſemperque exindè hic mos
apud Iudæos fuit,vt eoſdem & reges & Reges & ſacerdotes.
ſacerdotes haberent. Ibì ſubiūgit,quo-
modò Iudæi balſamum plātauerint, itē
de mari mortuo, &c. in quibus omibus
etſi imperfectè, tamen vt hiſtoria tradit
gentilis, narratiōem ſuam proſequitur.

Iacob itaque finitis ſermonibus,col- Gen.49.
legit pedes ſuos ſuper lectulū & obijt,
cùm eſſet annorum centum quadragin-
taſeptem.Eoque mortuo,diebus trigin- Mors Iacob.
ta conditus aromatibus fuit. Indeq́; cō- Gen.50.
cedēte ſibimet rege,celebri pompa cor-
pus à Ioſeph in Ebron delatum, in ſpe-
lunca duplici multa cum largitate ſepe-
litur. Erat tamen ethnicorum mos,no-
uem diebus incondita corpora ſeruare,
ſingulisq́; diebus ea calida fouere aqua,
& per interualla cōclamare,ſi fortè ſpi-
ritus interclusus excitaretur.Hebræi ve-
rò ſeptem tantùm dies incondita ſerua-
uerūt, cōdita deindè 30. Hinc diei ſepti-
mi & trigeſimi apud nos obſeruatio in-
oleuit.De quo etiā xiij.q.ij.c. Quia alij.

Argus filius Apis in hac generatiōe, Argus rex.
anno vigeſimoſexto ſuccedēs patri Api,
regnauit annis ſeptuaginta. hinc Argi-
ui dicti

ui dicti ſunt. Quo regnante, cœpit Græcia vti frugib⁹, & habere ſegetes in agricultura, delatis aliundè ſeminibus.

Triptolem⁹ Videtur hoc tẽpore floruiſſe Triptolemus rex, Eleuſij ſiue Celei & Menalinæ filius, ad quem cùm Ceres quærens Proſerpinam filiam, deueniſſet, & eum in cunis, dormiẽte patre & matre, inueniſſet, vltrò ſe altricem infantulo obtulit, atq; eũ gremio ſuſtulit, & ei tria beneficia contulit. Primus arabit, inquit, et feret, & culta ꝑmia tollet humo, libro quarto Faſtorum. Eam ob rem dicunt, eum in partibus Atticis vſum frugũ primùm inueniſſe.

GENERATIO XXIII.

Anno ab exordio mundi 2213. in Iuda, ſecũdum Hebraicam veritatem, incepit vigeſimatertia generatio.

ANno ab exordio mundi ter milleſimo quadringenteſimo octogeſimoſeptimo, dum adhuc regnaret Baleus monarcha Aſſyriorũ, mortuo Iacob patriarcha, in filio ſuo Iuda per lineam Chriſti vigeſimatertia incepit generatio, durauitque annis 53. Erat tunc Ioſeph, dux Aegypti, annorum 57. Timentes verò fratres eius, nè mortuo patre, memor fieret iniuriæ eorum, dixerũt ei: Pater tuus adhuc viuens, mandauit vt hæc verba tibi diceremus: Obſecro, obliuiſcaris ſceleris fratrum tuorũ. nos quoquè oramus, vt patri tuo dimittas iniquitatem hanc. & adorauerunt proni in terram. Fleuitq; Ioſeph, & ait: Nolite timere. & conſolatus eſt eos, & ſic vixerunt in pace.

Iudas. Ioſeph. Gen. 50.

Gen. 38. De Iuda verò patriarcha, hanc ex ſacris literis habemus hiſtoriã. Eo tempore quo Ioſeph venditus eſſet in Aegyptum, diſcedẽs Iudas à fratribus ſuis, iuit ad virũ Odollamitem, nomine Hiram, & accepit ibi vxorem nomine *Sur, filiã Chananæi, quæ peperit ei filium primogenitũ nomine Her, deindè Onam, tertiò verò Sela. Dedit autẽ Iudas filio Her Thamar. Fuit autem Her nequam, abutens vaſculo vxoris, & occiſus eſt à Domino, id eſt, inuentus eſt mortuus iuxta vxorem. Et dixit Iudas ad Onam, vt ingrederetur ad eam, vt ſuſcitaret ſemen fratris. Qui indignans ſibi non naſci filios, fundebat ſemẽ in terram, id eſt, inutiliter vxorẽ cognoſcere ſatagebat. Et percuſſit eum Dominus. Remiſitq; Iudas Thamar, vt eſſet vidua in domo patris ſui, donèc creſceret Sela. Quo adulto, diſſimulabat eum dare Thamar.

*Sua. Thamar. Sela.

Mortua eſt autem Sur vxor Iudæ, qui conſolatione accepta, poſt luctum ibat ad tondendas oues cum Hira opilione ſuo. Quod audiens Thamar, depoſitis veſtib⁹ viduitatis, aſſumpſit theriſtrum, ſeditq; in biuio itineris quod ducit Thamnam. Quam cùm vidiſſet Iudas, ſuſpicatus eſt eadẽſam, id eſt, ſcortum. Cui & dixit: Sine me vt coëam tecum. Quæ ait: Quid dabis mihi? Et ille: Mittam tibi hœdum de grege. Et illa: Patiar quod vis, ſi dederis mihi arrhabonem. Et dedit illi annulum, & armillam, & baculum quem gerebat, pro arra. Ad vnum concubitum concepit mulier geminos, & abijt, receptis iterùm viduitatis veſtibus. Miſitque Iudas hœdum per paſtorẽ, qui cùm veniſſet, & non inueniret eã, rediJt ſinè pignoribus.

Poſt tres autem mẽſes dictum eſt Iudæ: Fornicata eſt Thamar, & vterus eius intumuit. Qui ait: Producite eam vt cõburatur. Quæ cùm duceretur ad pœnam, miſit ſocero ſuo pignora, dicens: De viro cuius hæc ſunt, cõcepi. Qui ait: Iuſtior me eſt, quia non tradidi eam Selæ filio meo. Hæc fecit, nè periret ſemen filij mei. Attamen vltrà non cognouit eam Iudas. Inſtante verò partu, apparuerunt duo, & in effuſione vnus protulit manum, in qua ligauit obſtetrix coccinum, & ait: Hic egredietur prior. Illo quoquè retrahente manum, egreſſus eſt alter, dixitque mater quòd vocaretur Phares. Poſteà egreſſus eſt alter cũ coccino, & dictus eſt Zaram. In Paralipomenon, coccinum eſt etiàm ligatum in manu Phares.

Ioſeph verò fuit princeps in Aegypto ſub quinq; regib⁹, quorum primus qui exaltauit eum, Nephrem dictus eſt, pro dignitate autem Pharao. ità enim omnes appellabãtur, ſicut imperatores noſtri, Auguſti vocantur. Secundus erat Amaſis, in quo incepit dynaſtia Aegyptiorum xviij. Tertius Chebron, quartus Memphes, quintus Mephres. huius anno nono mortuus eſt. Vixit autem cen-

Rex Aegypti Pharao dicebatur. Ioſeph moritur.

tum & decẽ annos, & vidit filios Ephraim vſque in tertiam generationem, & etiàm de Machir filio Manaſſæ. Aitq́ue fratribus ſuis: Deus adhuc viſitabit vos, & reducet ad terrã pro qua iurauit patribus veſtris. Abſportate oſſa mea vobiſcum. Cumq́ue adiuràſſet eos, mortuus eſt, & conditus aromatibus, repoſitus in loculo in Aegypto, nec motus, donèc indè filij Iſrael egreſſi ſunt. Moritur paulò pòſt Iudas, alijq́ue fratres, ſecundùm Ioſephum, & quiſque in obitu ſuo deferebatur & ſepeliebatur in Ebron, & pòſt tranſlati ſunt in Sichem. *Gen. 50.*

Rhodos. Rhodos vrbs, à qua inſula Rhodos nomen accepit, his temporibus à Telchinijs ſiue Telchinibus & Cariatibus, vel (vt alij volunt) Curetibus, à Phoroneo Argiuorum rege iam diù deuictis, in ipſa Rhodo Lyciæ inſula condita eſt, de qua Pomponius refert, dum vrbis fundamenta foderent, roſæ capulum fuiſſe inuentum, à quo inſula dicta, quia ῥόδον Græcè roſam ſignificat. priùs vocabatur Ophiuſa, deindè Stadia ſiue Staclia, & poſteà Telchin, quos nonnulli maleficos & faſcinatores fuiſſe tradunt. Alij tamen econtrà dixère Telchinas eximios artifices, primosq́ue ferri & æris in Aſiam fabricam inuexiſſe. poſt Telchines, Heliades inſulam tenuère. Poëtæ fingunt, in hanc inſulam aurum pluiſſe, cùm Pallas in Iouis capite naſceretur. Quam hodiè milites religioſi, beato Ioanni dicati, obtinent, vt de hoc in ſecundo volumine dicetur.

Ioannitæ. Hæc referẽda ſunt ad tempus quo Author ea ſcripſit. nã Turca interim Christianis vrbem iſtam abripuit.

Apollo medicus, Vulcani & Mineruæ primus filius, his temporibus (Euſebio teſte) clarus habitus eſt, qui medicinæ repertor, & herbarum virium primus cognitor fuit. Hic autem Apollo, Pythius & ſapiẽtiæ deus à poëtis appellatus eſt. Qui et Pythonem ſerpentẽ, qui matrem Latonam perſecutus fuit, ſagittis confecit. *Python.*

Chiron. Chiron medicus iuſtiſſimus vir, Centaurorum ductor, nutritorq́ue Aeſculapij, & magni doctor Achillis, iiſdem tẽporibus claruit. Qui, vt multis placet, medicinam & herbarum vires primus inuenit. Hic, teſte Orpheo, cum Argonautis nauigauit, & illorum iudex ac medicus fuiſſe dicitur. Tandèm Herculem hoſpitio ſuſcepit, & cùm arma eius tractaret, ſagitta è manibus cadens, pedem læuum vulnerat, nec ſe curare poterat, ſed die nona moritur, vir immenſæ ætatis, & vix creditur tam diù vixiſſe.

Promethe' Iapeti filius ex Aſia Nympha coniuge, in Arcadia claruit, vir acutiſſimi ingenij, qui homines incompoſitos ac rudes ad mores politiores formauit. Simulacra quoquè hominum primus de terra formauit, & arte quadam veluti ſpiritum habentia moueri fecit: hinc ſunt fabulæ. Aſtrologiam primus apud Aſſyrios docuit. Inſupèr etiàm ignem primus è ſilice eduxit, vt Plinius teſtatur. Vſum præterea annuli, ſed ferrei, primus inuenit, quem quarto digito in honorem cordialis venæ portari ſuaſit. Tempore procedente apud Romanos, Iſidoro teſte, ſtatutum emanauit, vt liberti ciuesq́ue aureo vterentur annulo, libertini argenteo, & ſerui ferreo. attamẽ, vt viſum eſt, Iudas annulo vſus eſt, nec veriſimile eſt quòd ab illo habuerit. Fulminum denique rationem in Caucaſo monte depræhendiſſe fertur, propter quod ignem cœleſtem furatum fuiſſe tradunt. *Prometheus. Aſtrologia. Annulus. Gene. 38. Fulmina.*

Atlas & ipſe Arcadicus, Promethei frater, ſeu (vt alijs placet) filius, & Maiæ pater, clarus fuit his temporibus, quippe aſtrorum curſum peruigili ſtudio depræhendit, & primus de aſtrologia inter Græcos diſſeruit. propter quod finxerunt fabulæ, eum cælum portare. Hic autem ſeptem genuit filias, Nymphas appellatas: Maiam, Electram, Steropen, Meropen, Celænon, Taygeten, & Alcyonen. Hæ ſorores ſeptem, Atlantides ſunt dictæ, à patris nomine, quanuis cuiuſlibet proprium nomen eſſet. Et Heſperides, ab Heſpero fratre aut filio Atlantis. Alij enim eas Atlantis volunt fuiſſe filias, alij Heſperi. Sunt qui ab Heſperia nominatas exiſtiment. Atlãtes tamen tres fuiſſe dicũtur, de quibus apud Bocatium. *Atlas. Atlantides. Heſperides.*

Mercurius etiàm nepos Atlãtis, Iouis ex Maia filius. Sed quia plures Mercurij fuiſſe dicuntur, primum deorum nuncium ſeu interpretẽ fuiſſe, poëtę deſcribunt, *Mercurij quatuor.*

bunt, dictusq́; eſt deus facundiæ: & pro-
pterea, vt habetur Actuum quartodeci-
mo, Paulum, quia erat dux verbi facũ-
dus, gentiles Mercurium appellaue-
2 runt. Mercurius alius Aegyptius, qui
cognominabatur Triſmegiſtus, primus
ſtellarum apud Aegyptios inuentor.
Qui ex Aegypto digreſſus, centum ciui-
tates condidiſſe fertur, ibidemq́; verum
DEVM colere homines docuiſſe.
3 Mercurium alium, cognomento Her-
metis, natione Italicum ferunt, quem à
Fauno Italię rege lyram & harmoniam
4 didiciſſe credunt. Mercurius quartus,
ante diluuium Lamech filius fuit, quem
Tubal appellauim⁹, à quo muſicæ prin-
cipia ſumpsêre. Fuerunt & alij Mercu-
rij, quintus & ſextus, quibus omnibus
dantur eadem ornamenta, ſed nõ eadem
deitas, quia alius medicinæ deus, alius
mercatorum, alius furum, quæ omnia à
multis confundũtur. Multa quoquè in
Græcia his temporibus fingebãtur. Ideò
in ſequenti generatione de dijs gentium
aliqua dicemus.

GENERATIO XXIIII.

ANno ab exordio mundi ter mille-
ſimo quingẽteſimo trigeſimono-
no, regnante Mamito rege Aſſyriorum
Phares. duodecimo, poſt mortem Iudæ Phares
ſuccedit in linea Chriſti, & in eo vigeſi-
maquarta incepit generatio, durauitq́;
annis quadraginta. Per hæc tempora va-
ria per orbem terrarũ ſacra dijs falſis le-
guntur inſtituta, quorum vt rationem
non ignoremus, aliqua de dijs gentium
videbimus.

Primò, de origine deorum:
Secundò, de ſacrificijs eorum:
Tertiò, de authore primo colendorum
deorum.
Quartò ponetur ratio, quarè dij eſſe nõ
poſſunt.
Quintò, qd philoſophi de his ſenſerint.
Sextò, de cauſa fictionum, pro & cõtrà.

Saturnus. Saturnus Cæli & Veſtæ, id eſt, terræ
Cælus. fuit fili⁹, vt in lib. diui. inſtitutionũ ſcri-
Veſta. bit Lactantius. Et cùm vidiſſet patrem
Cælum etiàm generâſſe Titanum, Oce-
anum, Opem & Tethyn, nè plures ge-
neraret, falce patri fertur abſcidiſſe ge-
nitalia, ſanguinem verò cecidiſſe in ma-
Venus. re, & indè Venerem eſſe generatam. De-
indè Saturnus Opem ſororem duxit. ex Ops.
hoc Titan, qui maior natu erat, volebat Titan.
regnare, ſed Veſta mater eorum & ſo-
rores ſuadent Saturno, vt de regno non
cedat fratri. Tandèm conceſſit Titan vt
Saturnus regnaret, ità tamen, vt ſi quid
virilis ſexûs ei naſceretur, nè educaret,
vt aliquandò ad ſuos natos regnum re-
diret, quod ità ab initio fecit Saturnus,
ideoque deuorâſſe dicitur filios. deindè
cùm primum natum necâſſet, poſteà na-
ti ſunt illi gemini, Iupiter & Iuno. Tunc
Iunonem Saturno in conſpectum dede-
runt, Iouem abſconderunt, & in Idam
ſyluam filiabus Meliſſei Cretenſium re- Meliſſeus.
gis Amaltheæ & Meliſſæ, alendum mi- Amalthea.
sêre: quem in antrum Idæ montis reci- Meliſſa.
pientes, nè fletus audiretur, cymbala &
tympana pulſabant, ad quorum ſonitũ
more ſuo apes mella in os eius inferebãt,
ob quod beneficium, poſteà deus factus,
dedit apibus, quòd ſinè coitu genera-
rent. Itaque melle & lacte caprino pue-
rum nutriebant. Deindè Neptunũ clam Neptunus.
Saturno Ops parit, eumq́ue clanculùm
abſcondit. Ad eundem modũ tertio par-
tu parit Plutonem. Pluto.

Titan verò poſtquàm reſciuit Satur-
no filios procreatos, atq; educatos eſſe,
clàm ſeducit ſecum filios ſuos Titanos,
fratremq́; ſuum Saturnum atq; Opem
compræhendit, & carceri mãcipauit, ac
compedibus ligauit, eô quòd contra pa-
ctionem & iuſiurandum mares liberos
ſuſtuliſſent. At Iupiter cùm audiſſet pa-
trem ac matrem cuſtodijs circunſeptos,
atq; in vincula coniectos, cum magna
Cretẽſium multitudine venit, commiſ-
ſoq́; bello, Titanũ atq; filios eius vicit,
parentesq́; ſoluit, & patrem regno reſti-
tuit. Et tunc ex ſanguine, aiunt, Titano-
rum gigantes generatos eſſe.

Deindè Iupiter duxit Iunonem ſoro- Iupiter.
rem ſuam, & cùm diù ſterilis eſſet, con- Iuno.
cuſſo capite ſuo, exiliuit Minerua, dea Minerua.
ſapientiæ poſtmodùm facta. Tãdèm ge-
nuit Martem ex Iunone. Alij tamen vo- Mars.
lunt, vt Ouidius in Faſtis, Iunonis dun-
taxàt eſſe filium. Ferũt Iunonem turba-
tã, eô quòd ſinè obſequio mulieris pro-
creâſſet Iupiter Mineruam, quæ rebatq́;
Oceani conſilium in via dum feſſa eſſet,
quæſiuit & à Flora dea, cõiuge Zephy-

ri. Cui Flora (ſi Ioui eſſet occultũ) promiſit ſalutare auxilium, & cùm iuráſſet per vndas Stygias, nemini ſe dicturam, docuit in cãpis Olenijs florem eſſe, quo accepto, confeſtìm abſq; viro cõciperet. & ità factũ eſt. Ilicò ſumpto flore, Iuno
Mars. concepit, & peperit poſteà Martem. Deindè Iupiter ex Iunone genuit Vulcã-
Vulcanus. num, hic quia claudus & deformis erat, à parentibus in inſulam Lemnon eſt abiectus, & ibi à ſimijs dicitur educatus, & Iouis faber factus: ideò dictus eſt Mulciber.

Latona. Deindè extra matrimonium Latonã Cœi gigantis filiam, à Ioue dicunt fuiſſe compreſſam, & ex ea ſuſcepiſſe geminã
Apollo. Diana. prolem, Phœbum ſeu Apollinẽ, & Dianam. Quod aiunt Iunonem adeò ægrè tuliſſe, quòd illi omnem terram interdixit. Eamq; vſque in inſulam Delon perſecuta eſt, nec in hoc ſatiata. Sed etiàm emiſit Pythonem ſerpentem ingẽtis magnitudinis, ad impediendam eam atque fugandam: quæ fuga facta, tãdèm ab in-
Ortygia. ſula Ortygia ſuſcepta, primò peperit Dianam, quę è veſtigio obſtetricatũs officium in naſcituro fratre matri præſtitit, & Apollinem naſcẽtem ſuſcepit, qui mox ſagittis Pythonem interemit, et dare cœpit reſponſa petentibus. ex hoc, in-
Delos. ſula poſteà Delos eſt dicta. Poëtæ dicunt, dum fugeret Iunonem, per Lyciam ſitibunda ad lacum venit quendam vt biberet: ruſtici qui aderant, lacum pedibus conturbãt, orauit Latona ꝓ vindicta. ob hoc ruſtici in ranas mutati ſunt, ac lacum ſempèr hunc incolunt.

Iupiter ex filia Inachi Iõ, aliâs Iſide,
Epaphus ex Ioue. generauit Epaphum: nam cùm eſſet formoſiſſima virgo, illã à paternis vndis redeuntem atq; fugientem, inductis tenebris, detinuit Iupiter & oppreſſit. Iuno videns ex alto tenebras, ſuſpicata deſcẽdit, & tenebras ſoluit. Iupiter mox, nè pateret crimen, transformauit puellam
Iõ ex vacca. in vaccam, eamq; laudanti atq; petenti Iunoni ægrè dono dedit, quæ ilicò Argo, qui centum oculis præditus erat, illam ſeruandam tradidit. Sed Iupiter cõpatiens, miſit Mercurium, vt illã cuſtodia liberaret, qui ſub forma paſtoris Argo iunctus eſt, & fiſtulam ab eo accommodat ſolatij cauſa. qua accepta, caduceo virga Argum tetigit, ac in ſoporem oculos omnes vertit, & poſt hoc occídit. quod videns Iuno, Argi oculos ſumens, illos caudæ pauonis auis ſuæ appoſuit, & vaccæ immiſit œſtrũ, quo infeſtata, curſum rapuit, nec antè deſtitit, quàm ad Aegyptios perueniret. Ibì quieuit, & prece Iouis à Iunone impetrata, forma priſtina reſtituta eſt. Peperit
Epaphum, ac ab Aegyptijs Iſis eſt dicta. Iſis.

Longè tamen ante hoc compreſſit
Maiam Atlantis filiam, genuitque ex ea Maia. Mercurius.
Mercurium, licèt plures fuerint Mercurij, vnus Iouis & Clymenes filius, & ante illum alter è Cælo patre & Dse matre natus, & Mercurius Nili filius, di- Mercurius mercibus præeſt.
ctus Triſmegiſtus Hermes. Maiam Mercurij matrem, Iunonem aiunt ex pellicibus vnam ſummè dilexiſſe, eiuſque filium Mercurium lactâſſe affirmant. promiſcuè nonnunquàm factum vnius, alteri adſcribitur. Et ab omnibus, mercatorum deus dicitur Mercurius. Ad hoc nuncius & interpres deorũ, & eloquentiæ deus dicitur.

Iterùm ex Semele Cadmi filia, Iupi- Bacchus ex Ioue & Semele.
ter procreauit Bacchum. Hæc cùm ex Ioue concepiſſet, Iuno ad eam in forma venit vetulæ: perquiſiuitque, nunquìd diligeretur à Ioue: ad hæc illa, arbitrari ſe diligi. Tunc Iuno: Non potes filia hoc niſi vnico modo cognoſcere, ſcilicet ſi tibi promittat, quòd ſe iungat tibi, vtì ſolet Iunoni concumbere, & ſi per Stygiam paludem ità iuret. Semele auida hoc ſcire, aduenientem Iouẽ petit, vt hoc modo ꝓmittat ac iuret. quod cùm Iupiter iuráſſet, audita petitione doluit: nè tamen aduersùs iuſiurãdum veniret, in concũbendo fulminauit, ac mortuę filium traxit ex vtero, ſuoque appoſuit femori, donec tẽpus perficeretur pa-
riendi: tunc natus eſt filius, & Bacchus Bacchus.
eſt dictus, aliâs Dionyſius ſeu Liber. Dionyſius.
Hunc primò clàm nutriuit Ino matertera, poſteà Nymphis traditur alendus, qui nè à Iunone inueniretur, hederis eũ occultauerunt. Depingitur puer facie muliebri, nudus, cornuto capite, equitans ſuper tigres, haſtam gerens pampinis ornatam. Silenus ſenex, eius dicitur alumnus.

Iupi-

Iupiter. Alcmena. Hercules.

Iupiter quoquè ex Alcmena Amphitryonis coniuge, genuit Herculem hoc modo: Iupiter, dum in militia fuit Amphitryo, eius forma ſumpta, acceſſit ad eam noctù, quæ cùm illum virum ſuum crederet, concubitu concepit ex Ioue. ea nox ab Ioue ſpatio trium noctium extéſa eſt laſciuiendi gratia, maximum futuri roboris indicium, tãtum temporis in eo puero creãdo impenſum. Et cùm die quadam aduenĩete partûs tempore, Iupiter apud ſuperos dixiſſet, die illa naſciturum hominem, qui omnibus circunuicinis dominaretur, Iuno his verbis mota, illud fecit iuramento firmari, & confeſtìm deſcendit in terras, & retinuit Lucinam deam parturiẽtium apud vxorem Stheleni, prægnantem iam ſeptem menſium, & ex vtero eius eduxit filium ſeptem menſium ante tempus pariendi, qui vocatus eſt Euryſtheus. vndè Alcmena ob retentam Lucinam parere nõ potuit, nam Lucina eius partum compreſſerat: & ſic quod de Hercule Iupiter voluit, verſum eſt in Euryſtheum, qui poſtmodùm Herculi & alijs imperauit.

Euryſtheus triſyllabũ.

Cuius, ſcilicet Herculis, labores duodecim iniunctos ab Euryſtheo, hoc modo ferunt: Nam fruſtratus Iupiter cõſilio, Iunoni promiſit, Euryſtheum, vt prędixerat, regem fore, Herculemque ei ſubijci velle, ac duodecim labores ab Euryſtheo iniunctos perficere debere, quibus conſummatis fieret immortalis. Is itaque Hercules educatus optimè, certaminum quoquè exercitio deditus, & corporis robore excelluit, & animi virtute.

Herculis labores.

Perſeus ex Danae Acriſij.

Iupiter ex Danaë Acriſij filia, Perſeum genuit hoc modo: Cùm haberet Acriſius vnicam filiam Danaen, in reſpõſis accepit, ſe manu eius qui ex filia naſceretur, moriturum. Ideò filiam in quadam turri clauſit, ità vt homò non poſſet ad eam accedere. Iupiter audita eius pulchritudine, vertit ſe in auri guttam, & per tegulas in gremium eius cecidit, ac eam imprægnauit. Quod ægrè ferens Acriſius, clauſit in arcã, ac in mare proijci iuſſit. Verùm arca caſu à piſcatore capta eſt, in qua inuenit eam peperiſſe filium, quem detulit ad Pilumnum regem, qui cùm genus eius cognouiſſet, illam duxit vxorẽ. Alij volunt fuiſſe Polydecten regem. Et dum Perſeus adoleuiſſet, timuit eum rex.

Erãt eo tempore tres Phorci regis filiæ, Meduſa, Stheno & Euryale, Gorgones appellatæ, habentes vnum oculũ, quo viciſsim vtebantur, & quoſcunque intuentes ſe conuerterunt in ſaxa. contra has expugnandas miſit rex Polydectes Perſeum. Perſeus petiuit Mercurium, qui ſibi dedit harpen, id eſt, falcem vel gladium, quo Argum interfecit. Similiter & talaria ſeu alas, vt volare poſſet. poſtulauit etiàm auxilium Palladis ſororis, quæ ſibi dedit clypeum cryſtallinum, in quo videre poſſet imagines ſororum, nec videri ab illis. His armatus, cùm non videretur, oculum, quo fungebãtur, dum de vna ad alteram volitabat, furatus eſt. Meduſam ſerpentibus crinitam interfecit, ac de ſanguine eius natus eſt Pegaſus equus alatus, qui ſtatìm volare cœpit vſque ad montem Parnaſſum, & ibì in Helicone monte vngula terram percutiens, egreſſus eſt fons largiſſimus, poſteà muſis dedicatus.

Pegaſus equus.

At Perſeus Gorgone occiſa, ei caput abſtulit, peruenitque ad regem Atlantem, qui ſibi hoſpitium negauit: quarè oſtẽſo ei capite Gorgonis, in ſaxum mutauit Atlantem. Indè remeãs in patriam, cùm inueniſſet Andromeden virginem ſaxo in mari alligatam, quęſiuit cauſam à parentibus ibì flẽtibus. qua intellecta, pactus cum his, liberauit eã, & in vxorẽ accepit. Poſt hęc Phineum ac plures alios, oſtenſo capite Gorgonis, in ſaxa vertit, & auunculum ſuum Prœtum, qui Acriſium regno pepulit, interfecit. Et poſteà non ſpontè Acriſium vertit in ſaxum.

Iupiter adamare cœpit Europam Agenoris filiam. miſit ideò Mecurium, qui armenta ex montibus Phœnicum impulit ad locum, in quo Europa cum puellis ludere conſueuerat. Ibidèm Iupiter ſe in candidiſſimum taurum tranſformauit, cuius ſpecie delectata virgo, primùm tractare illum manibus cœpit, & indè eius conſcendit dorſum, qui paulatìm ſe in vndas deduxit, ac in Cretam tulit, vbì in formam priſtinam redactus, eam compreſſit: quæ imprægna-

Europa.

Minos. Rhadamâthus. Sarpedon. Aeacus.

ta, poſteà peperit Minoa, Rhadamanthum & Sarpedonem, tres iudices inferni. Ipſe verò in eius ſempiternam memoriam, tertiam orbis partem Europam ex eius nomine nuncupauit, licèt pro Sarpedone, alij Aeacum velint eſſe tertium, quem Iupiter ex Aegina Aſopi regis Bœotiæ filia, rapta & compreſſa, genuit.

Aetna nympha. Paliſci vel Palici.

Iupiter grauidauit Aetnam nympham. Iuno hoc intelligens, eam perſequitur. Sed ipſam puellam in Aetna monte abſcondit Iupiter. Ibì nondùm matura, peperit gemellos, & hos tam diù ſouit in viſceribus terræ, vt lex pariendi poſtulat, & dicti ſunt Palici, & adeò mali, quòd ſolo viſu mutabant homines. ideò eos Iupiter fulminauit, quos & terra abſorbuit, & in lacum cõuerſi ſunt fœtidum.

Tantalus ex Plote.

Tantalus filius fuit Iouis, ex Plote nympha ſuſcept⁹, poſteà rex Phrygum. hunc deos in conuiuio habuiſſe, eiſque vt experientiam deitatis eorum aſſumeret, occiſo filio, coctumq; appoſuiſſe comedendum ferunt, qui abhorrẽtes, collectis membris, in priſtinam reduxerunt formam, & reuocatam per Mercuriũ ab inferis animam illi reſtituerunt. Et cùm aduerterent humerum deeſſe, quem Ceres vorauerat, loco eius eburneum reſecêre. Tantalum autem deiecerunt ad inferos, talique damnauêre ſupplicio, vt fluuio ad os vſque demerſus, ſiti vexetur aſſidua, nec poſſit aquas attingere: deſupèr autem arbores pomis dependẽtibus onuſtas addidére prope os, quæ tamen poma, maxima ſemper fame laborans, nuſquàm poteſt appræhendere.

Ceres. Proſerpina.

Iupiter ex Cerere ſorore ſua procreauit Proſerpinam, quam rapuit Pluto. Ceres eam quæſiuit diù accẽſis facibus, & maximo cum vlulatu per vniuerſum orbem: demùm apud paludem Cyanen filiæ cingulum comperit, & ab Arethuſa nympha certior facta, quòd illã apud inferos vidiſſet, conqueſta Ioui de Plutone, qui dixit legẽ apud inferos, quòd aliquid ibì comedens, reuerti non poſſit: reducẽdam ſtatuit, ſi nihil ibì comediſſet. ſed inuenta eſt tria grana mali punici ex viridario Plutonis guſtâſſe. quapropter Iupiter ad mitigandam triſtitiam Cereris ſanciuit, vt ſex menſibus anni Proſerpina cum viro eſſet, & totidem apud ſuperos cum matre.

Thetis. Peleus duxit Thetidẽ.

Iupiter, amauit Thetidẽ, ſed ideò concubitũ eius neglexit, quia oraculo nouerat ex ea filium naſciturum, qui maior eſſet patre. Sed præcepit Peleo nepoti, vt eam duceret. Et cùm eam Peleus conſilio Protei ſenis die quadam cepiſſet, ipſa in varias formas mutata, adeò exterruit eundem, vt dimitteretur ab eo. Qui tamen ad Proteum rediens, ab eodem ſuaſus, nè mutationes illas curaret, ſed contendendo ipſa deſiderio ſuo pareret. Peleus die ſequenti dormientem in antro reperit, & cepit: ipſa verò more ſuo in varias formas verſa, cùm eum perſeuerãtem vidit, redijt in propriam formam, ac conſenſit. Porrò Iupiter ad eorum nuptias omnes conuocauit deos,

Diſcordia dea. Pulchriori detur. Iudiciũ Paridis. Helenæ raptus. Achilles.

præter Diſcordiã: quæ indignans, cùm cerneret Palladem, Iunonem & Venerem ſimul ſedentes, málum aureum in medio earum proiecit, dixitque: Digniori detur. Ex quo inter eàs ſeditio orta eſt. Iupiter vocatus, noluit ſententiam ferre. ad Paridem, qui in Ida ſylua morabatur, cauſam remiſit. Is verò ob promiſſam ſibi à Venere ſpecioſiſſimam mulierem, ſpretis aliarum oblationibus, ſapientia atque potentia, Veneri tanquàm digniori tradidit. Quæ illi raptum Helenæ conceſſit, ex quo ſubſecutum eſt bellum Troianum. Et in eo occiſus Achilles, qui ex illis nuptijs natus fuit.

Leda. Caſtor. Pollux. Clytemnæſtra.

Cùm Leda Tyndari regis cõiunx Ioui placuiſſet, ipſe in cygnum verſus, cœpit canere, quo illam ad ſe nõ ſolùm audiendum, ſed capiendum traxit. captus, eam oppreſſit, ex quo fertur Leda peperiſſe ouum vnum, ex quo nati ſunt Caſtor & Pollux: & mox alterum, ex quo natæ ſunt Helena & Clytẽnæſtra, Helenam pulcherrimam virginem, inter cœnas in palęſtra ludentem rapuit Theſeus Athenienſium rex. demùm eo peregrè profecto, ab eiuſdem matre, repetẽtibus Caſtori & Polluci, reſtituta eſt. Caſtor & Pollux viciſſim Leucippi filias, Lynceo & Idæ fratribus deſponſatas, rapuerunt, qui repetunt bello ſponſas, atq; in eo Lynceus Caſtorem occídit,

dit, occidiſſetque Idas Pollucem, niſi à Ioue defenſus fuiſſet. Et cùm eſſet Pollux æternitatem conſecutus à Ioue, & cerneret fratrem mortuum, petijt Iouẽ, vt ſibi cum fratre æternitatem partiri liceret, quod conceſſit Iupiter, & tũ ambo in cęlum aſſumpti ſunt, & Geminorum fecêre ſignum. Helena deindè rurſum rapta eſt à Paride. Indè bellũ Troianum eſt exortum. Inter hanc rapinam & primam, vigintitrium annorum (teſte Bocatio) fuit ſpatium, ità quòd triginta annorum potuit eſſe Helena ſecundo raptu.

Gemini. *Troianum bellum.*

Electram filiam Atlantis, oppreſſam ferunt à Ioue, & peperiſſe Dardanum Troiæ authorem. Hæc Electra cum ſex ſororibus à Pleione matre Pleiades appellatæ ſunt, & quia Liberum patrem nutriuêre, cælum meruerunt, & ſtellæ ſeptem in cauda Tauri locatę ſunt, atque à Latinis Vergiliæ dictæ.

Muſæ Memoriæ filię. Iouis & Memoriæ filię, nouem ſunt Muſæ: harum noĩa ſunt hæc: Clio, Euterpe, Melpomene, Thalia, Polymnia, Erato, Terpſichore, Vrania, & Calliope. Hæ bellum cum Pieri filiabus ſeptem habuerunt, ac eas vicerunt, mox Pierides in Picas mutatæ ſunt. Muſis aiunt fontem Caſtaliũ & nemus in Helicone conſecratum, eaſque ad lyram Apoiline pulſante canentes, vt modulatio conſona ſeruetur.

Gratię tres. Iupiter ex Venere genuit tres Gratias, Paſitheam, Aglaiam, & Euphroſynen, quæ & appellatæ ſunt Charites. nudas dicunt, ac inuicèm iunctas incedere, atque ex eis duas facie ad nos conuerſas eſſe, tergum tertia vertente: obſequuntur autem Veneri.

Minerua. Minerua ex cerebro Iouis nata, armata incedit, habẽs in dextra lanceam, ſcutum ferens cryſtallinum. hanc Vulcanus amauit, & quia Iupiter ei, quòd Gigantes fulminibus factis ſtrauit, hãc gratiam conceſſit, vt quod vellet poſtularet, Vulcanus petijt, vt liceat ſibi cum Minerua concumbere, quod ipſe conceſſit. At Palladi præcepit, vt ſola eſſet cum Vulcano: &, ſi poſſet, ſe defenderet. Quum ergò Vulcano vim inferente, Minerua acritèr ſe defenderet, ipſe intereà ſperma emiſit in terram, & indè Erichthonius eſt natus, cui ſerpentinos dicunt fuiſſe pedes, ad quos contegendos, ætate perfectus, currum primus excogitauit. Huius autem fictionis intentum Auguſtinus in lib. de ciuit. Dei detegit, apud Athenienſes templum fuiſſe, Vulcano & Mineruę commune, in quo compertus eſt infans dracone circunuolutus. is ſeruabatur, eò quòd Athenienſes eum magnum fore portenderent, & quia parentes erãt incogniti, Vulcano & Mineruæ dederunt in filium. Et ſecundùm quoſdam, in cęlum inter cęleſtes imagines aſſumptus, Serpentarius dicitur.

Erichthonius. *Currus. Serpentari⁹*

Mars dilexit Venerẽ. Mars dilexit Venerem Vulcani vxorem: & cùm ſemèl miſceretur ei, à Sole viſus eſt, qui prodidit hoc Vulcano. is clàm catenas fermè inuiſibiles fabricauit, & circa lectum ſuũ poſuit, finxitq; ſe Lemnum iturum. Intereà Mars acceſſit. Et cùm ambo nudi in lecto iacerent, inuoluti ſunt. tum Vulcanus ex compoſito redijt, & omnes deos aduocauit. deæ verò non venerunt, ſed inter alios Mercurius, Neptun⁹ & Apollo. Et cùm omnes riderent nudos ità captos, Neptunus pro captiuis interpellauit, ac tandèm Vulcanum flexit, quòd eos liberauit. Peperit autem Venus ex Marte Cupidinem, puerum pulchritudine inſignem. Qui depingitur alatus, arcum & ſagittas gerens: has aureas, partìm & plumbeas quaſdam dicunt, facem inſupèr tenens, oculus ipſius faſcia obtegere conſueuêre.

Cupido ex Marte.

Apollo. Apollo, quia indicauerat ſtuprum Veneris, ideò Veneris officio in amore virginis Leucothoes accenditur intantùm, quòd ob amorem eius retardatus à curſu eſt in occidendo. tandèm ſpecie matris ipſius virginis aſſumpta, remotis puellis, & reaſſumpta forma propria, patiẽtem compreſſit. quod cùm Clytie, quæ antè diligebatur à Phœbo, intellexiſſet, confeſtim Orchamo patri puellæ detexit, qui irà percitus, eam viuam ſepeliri iuſſit. Phœbus autem cùm illi vitam reſtituere nequiret, eam in virgam thuream vertit. Iterùm Apollo Cupidini improperauit, quòd arcùm portaret. eapropter Cupido Apollinem ſagitta aurea

Leucothoe. *Apollo.*

petijt amore captum in Daphnen Penei filiam, quam viciſsìm plumbea ſagittauerat, quæ ſagitta odium induceret, pro eo quòd dixiſſet arcum ſibi non competere ob infirmitatem. Apollo itaque odientem ſe inſecutus, iſta ad precem patris tandèm in laurum conuerſa eſt, & poſteà Phœbo ſacra facta dicitur.

Apollo aliâs Phœbus.

Coruus Apollinis auis.

Apollo fœcundauerat Coronidem nympham, quæ, dum recederet Phœbus, paſſa eſt ſubagitari ſe à quodam iuuene, quod coruus, qui tum erat albus, videns, Apollini reuelauit. Iratus itaq; Apollo, Coronidem ſagitta occídit, & mox pœnituit, ac coruum proditorem denigrauit, & quòd cantus illius ſignũ foret mali ominis, inſtituit. deindè rogo parato, Coronidem impoſitam illi exenterauit, & ab aluo eius infantem eripuit, vocauitque Aeſculapium, quem Chironi magiſtro nutriendũ dedit, qui poſteà eximius euaſit medicus, ità quòd duos in vitam reuocauerit mortuos, Glaucum & Hippolytũ, precibus Dianæ, propter quod Iupiter indignatus, fulmine eũ interfecit. Hinc iratus Apollo, irã in Cyclopes vertit, aliquos vulnerauit, & aliquos occídit. Ideò Iupiter eum deitate priuauit. verùm cùm nemo alter currũ Solis ducere poſſet, Cęlicolæ om̃es inſtabãt, quòd Iupiter imperauit rurſus Phœbo, vt currûs officium reaſſumeret.

Chiron.

Aeſculapius medicus.

Cyclopes fabricatores fulminum.

Diana.

Dianam eodem partu cum Apolline editam, atque inſignem virginitate perpetua voluerunt veteres. Et quoniã ſpreto hominum conſortio, ſyluas inhabitaret, venationibusq́; vacaret, eam arcu pharetraque accinctam deſcripſêre, & nemorum montiumq́; dixêre deã, curruq́; vti tracto à ceruis albis. Quam & pręſidem viarum dixerunt, nympharum ſocietate, officijs & obſequio delectatam.

De ſacris deorum.

Cyprij.

Diximus de dijs ipſis qui coluntur. Nunc de ſacris ac myſterijs eorum pauca dicenda ſunt. Apud Cyprios humanam hoſtiam Ioui Teucrus immolauit, idq́; ſacrificium poſteris tradidit, quod eſt nupèr, Adriano imperante, ſublatũ. Apud Tauricos Dianæ hoſpites immolabãt, nec Latini huius immanitatis expertes fuêre. Siquidem Latialis Iupiter tempore Lactãtij (vt ipſe ait) colebatur ſanguine humano. Et Saturnus in Latio eodẽ genere ſacrificij cultus eſt, non quidẽ, vt homo ad aram immolaretur, ſed in Tiberim de ponte Miluio præcipitabatur. Verùm id genus ſacrificij ab Hercule, cùm ex Hiſpania rediret, dicitur eſſe ſublatum, ritu tamen permanẽte, vt pro veris hominibus imagines iacerentur ex ſcirpo. Peſcenius Feſtus refert per ſatyram, Carthaginẽſes Saturno humanas hoſtias ſolitos immolare: & cùm victi eſſent ab Agathocle rege Siculorum, iratum ſibi deum putauiſſe, & vt piaculum diligentiùs ſoluerẽt, ducentos nobilium filios immolâſſe.

Taurici aduenas cædebant.

Peſcenius.

Ab iſtis ſacris non minoris inſaniæ ſunt iudicanda publica illa ſacra, in q̃bus Marti vel (vt alij habẽt) Matri deûm homines ſuis virilibus litant truncatis. Bellonæ quoquè ſacerdotes non alieno, ſed ſuo cruore ſacrificãt: ſectis nanque humeris, & vtraq; manu diſtrictos gladios exerentes, currunt, efferuntur, inſaniunt.

Iſidis Aegyptiæ ſacra.

Iſidis Aegyptiæ ſacra ſunt, quatenùs filium paruulum vel perdiderit, vel inuenerit. Nam primò ſacerdotes eius pectora tundunt, & lamentantur, ſicut ipſa, cùm perdiderit filium, fecerat. deindè puer producitur quaſi inuẽtus, & in lætitiã luctus ille mutatur. Ideò Lucanus:

Nunquamque ſatis quæſitus Oſiris.
Semper enim perdunt, ſemper & inueniunt.

Hinc eſt Oſiris, quẽ Serapim & Serapidẽ vulgus appellat. Solẽt em̃ mortuis conſecratis nomina immutari. Credo, inq̃t Lactantius, nè quis putet eos homines fuiſſe. Nam & Romulus poſt mortem Quirinus dictus eſt.

Nomina mutantur.

Romulus. Quirinus.

Lampſacus. Priapus.

Apud Lampſacum Priapo litabilis victima eſt aſellus, cuius ratio in Faſtis hæc redditur: Cùm dij omnes ad feſtũ Matris magnæ conueniſſent, epulisq́; ſatiati, noctem luſibus ducerent, Priapum Veſtæ deæ ſoporatę in humo inſidiatum pudicitiæ: ſed illã clamore aſelli, quo Silenus vehebatur, excitatam, libidinem inſidiatoris eſſe detectã. Hac de cauſa, quaſi in vltionem, Lampſacenos aſellum Priapo mactare conſueuiſſe: apud Romanos verò, aſellum Veſtalibus

libus ſacris in honorem pudicitiæ conſeruatę panibus coronari.quid turpius, quàm ſi Veſta beneficio aſini virgo eſt?

Lyndus. Apud Lyndum oppidũ Rhodi, Herculis ſacra ſunt, quæ maledictis & execrationibus celebrãtur, eaq; pro violatis habent, ſi inter ea vel imprudenti alicui exciderit bonum verbum.

Sueuorum ſacra. Apud Sueuos Germaniæ populos nobiliſſimos, Senones (vt ſcribit Cornelius Tacitus) ſtatuto tempore in ſyluam augurijs patrum & priſca formidine ſacram, cæſo publicè homine, celebrabant, nec quiſquam ingrediebatur niſi vinculo ligatus. Innumera alia his non abſimilia omitto, ſuper quibus meritò exclamat Lucretius:

Lucretius. *O ſtultas hominum mentes, ô pectora cæca:*
Qualibus in tenebris vitæ, quãtiſque periclis
Degitur hoc æui, quodcunque eſt?

Vanitas vanitatum. Quis hæc ludibria, immò ſacrilegia non derideat, qui habeat aliquid ſanitatis, cùm videat homines ceu vinculo mente captos, ea ſeriò facere, quæ ſi quis faciat in luſu, nimis laſciuus & ineptus eſſe videatur?

QVIS AVTHOR PRAEDICTARVM VANITATVM FVERIT.

Meliſſeus. Harum vanitatũ primus author extitit Meliſſeus Cretẽſium rex, quod intelligo ità generaliter. Nam longè ante illum Aegyptij Iſidi atque Oſiridi ſacra faciebant. Et Chaldęi ante natiuitatem Abrahæ ignem pro Deo colebant. Idola à Belo patre Nini primi Aſſyriorum regis traduntur cauſam traxiſſe. Sed & ante Moiſen pueros idolo Moloch immolabant. Verùm ritus ità ſolennes ac cæremonias colendorum deorum, Didymus in libris narrationis Pindaricæ ſcribit Meliſſeum regem introduxiſſe, & primum dijs ſacrificâſſe, ritus nouos & ſacrorum pompas inueniſſe: huius ducis fuiſſe filias duas, Amaltheam & Meliſſam, quæ Iouem puerum caprino lacte & melle nutrierunt: vndè poëtica illa fabula originem ſumpſit, aduolâſſe apes, atque os pueri melle complêſſe. Meliſſam verò à patre primam ſacerdotem Matri magnæ, hoc eſt, Terræ ſeu Veſtæ conſtitutam: vndè poſteà eiuſdem matris antiſtites, Meliſſæ nuncupantur.

Idola. Didymus. Amalthea. Meliſſa. Meliſſæ.

Et hiſtoria gentilium ſacra teſtatur, ipſum Iouem, poſtquàm rerum potitus eſt, in tantam inſolentiã veniſſe, vt ipſe ſibi phana in multis locis inſtitueret. Nã cùm terras circuiret, in quemcunq; locum venerat, reges principesq; hoſpitio ſibi comitate ſua et amicitia copulabat: & cùm digrederetur ab eis, imperabat ſibi ædificari phanum, & ſuo hoſpitisque ſui nomine inſigniri, quaſi vt ex hoc poſſet amicitiæ & fœderis memoria conſeruari: quod ille aſtutiſſimè excogitauit, vt ſibi diuinum honorem, & hoſpitibus ſuis perpetuum nomẽ acquireret, cum religione connexũ. Gaudebant autem illi & libentèr obſequebantur, ac nominis ſui gratia annuos ritus & feſta celebrabant. Nam licèt ambitioſus eſſet & libidini deſeruiret, multa tamen bona & vtilia humanæ vitæ adinuenit, quinquiès terram circuiuit, leges ac bonos mores docuit. Et mala quædam ſuſtulit, & inter alia amouit prauam conſuetudinem comedẽdi carnes humanas, quibus Saturni tempore veſcebantur. His & alijs immortalẽ gloriam & memoriam adeptus eſt ſempiternam.

Iupiter author culturæ deorũ, & leges inſtituit.

Siue igitur à Meliſſeo, vt Didymus tradit, colendorum deorum ritus effluxit: ſiue à Ioue ipſo, vt alij volunt, de tempore tamen conſtat quandò dij coli cœperunt. Meliſſeus enim non multùm anteceſſit ætate Iouẽ, vtpotè pronepotem quem educauerat. & idcircò fieri poteſt, vt vel antè, vel adhuc puero Ioue, deos colere inſtitueret. poſt mortem indè deorum patrem ac dominum & cæli regem dixerunt. Et multa quæ à Ioue primo Arcade facta ſunt, huic aſſcripſere. Erat enim Arcas, vbi ex Arcadia iuiſſet Athenas vir ille nobilis, Lyſanias alioquì dictus, magni ingenij, vt ait Leontius Græcus, qui Atticos rudes compoſitis legibus viuere docuit, matrimonia primus monſtrauit, cùm anteà fœminas communes haberent: monuitque eos, deos colere: aras, templa & ſacerdotes inſtituit. quę dum mirarentur ſylueſtres populi atque cõmendarent, eum rati deum, Iouẽ vocauère, Aetherisq; & Diei ſeu Cęli filium dixère.

Iupiter Arcas.

Et

Faunus. Fatua. Bona dea.

Et vt illi apud Cretenſes, ità poſt eos Faunus in Latio inſtituẽdarum ineptarum religionum cauſa fuit. Qui & Saturno auo nefaria ſacra conſtituit, & Picum patrem inter deos honorauit, & ſororem ſuam Fatuam Faunam, eandemq́ue coniugem, conſecrauit, quam C. Baſſus Fatuam nominatam tradidit, quòd mulieribus fata canere cõſueuiſſet, vt Faunus viris. Eandem Varro tantæ pudicitiæ fuiſſe ſcribit, vt nemo eam quoàd vixerit, pręter ſuum virum mas viderit, nec nomen eius audiêrit. Idcircò mulieres illi in operto ſacrificabant, & Bonam deam nominabant.

Sacra Liberi. Citheron.

Sacra verò Liberi patris primus Orpheus induxit in Græciam, primusq́ue celebrauit in monte Bœotiæ Thebis, q quum frequenter citharæ cantu perſonaret, mons Citheron appellatus eſt. Et fuit per eadem ferè tempora, quibus Faunus. Siquidẽ per eoſdem annos Latinus Priamusq́ue regnabant, item patres eorum Picus & Laomedon, quo regnante, Orpheus cum Argonautis ad Ilienſium littus acceſſit.

Numa Pompilius.

Harum vanitatum apud Romanos author & conſtitutor extitit Sabin⁹ rex Numa Pompilius, qui maximè animos hominum rudes atque imperitos nouis ſuperſtitiõibus implicauit. Quod vt faceret aliqua cum authoritate, ſimulauit cum dea Aegeria nocturnos ſe habere congreſſus, vt homines ad parendum non modò imperio, ſed etiàm religione conſtringeret. ſic & Sabinus ille noui populi feroces animos mitigauit, & ad ſtudia pacis à rebus bellicis auocauit, vbi non ſolùm Romulus, ſed & nutrix ipſius Lupa honoribus eſt affecta diuinis. Et Ioui Piſtori ara poſita eſt, atque Statori, & Veneri caluę & armatę.

Muta dea. Lares.

Quis, cùm audiat Mutam deam eſſe, tenere riſum queat? Hanc eſſe dicunt, ex qua ſint nati Lares, & ipſam Larundam nominant vel Laram. Quid pręſtare colenti poteſt, qui loqui non poteſt?

Cæca. Cunina. Stercutius. Flora. Floralia. Tutinus, alijs Futinus. Aegyptij.

Colitur & Cæca, quæ Herculi indicium fecit de furto boum. Et Cunina, quæ infantes in cunis tuetur. Et Stercutius, qui ſtercorandi agri ritum primus induxit. Flora, cùm magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, populum Romanum ſcripſit hæredem, certamq́; pecuniam reliquit, cuius ex annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur, editione ludorum quos appellãt Floralia. Quod quia flagitioſum ſenatui videbatur, finxerunt eſſe deam quæ floribus pręſit. Eamq́ue oportere placari, vt fruges cum arboribus & vitibus benè floreſcerent. Honeſtè quidem iſta dicuntur, ſed inhoneſtè turpiterq́ue creduntur. Celebrabantur ergò illi ludi cum omni laſciuia, conuenientes memoriæ meretricis. Quid dicam de Tutino, in cuius ſinu pudendo nubentes pręſidẽt, vt illorum pudicitiam prior Deus delibâſſe videatur? Et mille alia portenta, vt iam vaniores qui hæc colenda ſuſceperint, quàm Aegyptios eſſe dicamus, qui monſtroſa & ridicula quædam ſimulacra & animalia venerantur & colunt.

DE CAECITATE EORVM QVI PLVRES DEOS OPINANTVR.

Sibylla Erythræa. Iupiter. Apollo.

Veruntamen qua ratione hi dij eſſe non poſſunt, difficile non erit demonſtrare, ex genere eorũ primo, deindè ex moribus & imbecillitate. de hoc Lactãtius in lib. inſti. diuin. I. Sępiùs cogitanti mihi, inquit, qui deos colunt, interdùm videri ſolent tam cæci, tam incogitabiles, tam excordes, tam non multùm à mutis animalibus differentes, qui credãt eos qui geniti ſunt maris ac fœminę coitu, aliquid maieſtatis diuinę; virtutis habere potuiſſe, quum Sibylla Erythræa dicat: Non poteſt ex viri ſemine & matrice deus format⁹ eſſe. quod ſi verum eſt, ſicuti eſt, appàret Iouem, Apollinem, Herculem, Liberum, Mercurium cum cæteris, homines fuiſſe, quandò ſunt ex duobus ſexibus nati. Quid eſt autem tam remotum à DEO? dij ergò, ſi ſunt immortales, quid opùs eſt altero ſexu? Nam profectò in hominibus cæteriſq́ue animalibus diuerſitas ſexûs & coitio & generatio nullam habet aliam rationem, niſi vt omnia genera viuentium, quoniam ſunt conditione mortalitatis obitura, mutua poſſint ſucceſſione ſeruari: Deo autem qui eſt ſempiternus, neque alter ſexus, neque ſucceſſio neceſſaria eſt. Recepta verò ſexuum diuerſitate, non intelligũt conſequens eſſe vt cõcipiant, quod in Deũ cade-

cadere nō poteſt. naſcerentur em̄ quotidiè dij noui.

Innumerabilitas deorum. Igitur deorũ innumerabilium plena ſunt omnia, nullo ſcilicet morieñte. Nam cùm hominũ incredibilis numerus ſit, quos tamen, ſicuti naſcuntur, mori neceſſe eſt: quot deorum eſſe tandèm putemus, qui tot ſeculis nati ſunt, immortalesq́ue manſerunt? Niſi fortè non generandi cauſa, ſed voluptatis capiendę, duos eſſe ſexus deorum dicamus. Cùm verò dicantur aliqui ex aliquibus nati, conſequens eſt vt ſempèr naſcâtur. Dicent aliqui: vt habeant miniſtros, coëunt, vel in quos ipſi poſſint dominari. Quid ergò opùs eſt ſexu fœmineo, cùm Deus qui eſt omnipotēs, ſinè opera fœminæ poſſit filios procreare? Nam ſi quibuſdā mutis animalibus hoc præſtitit, vt ſibi è folijs natos & ſuauibus herbis ore lingant, cur exiſtimet aliquis ipſum deum niſi ex permixtione ſexûs alterius nō poſſe generare? Regnare in cælo Iouem vulgus exiſtimat, id doctis paritèr & indoctis perſuaſum eſt, eundem tamē Saturno & Rhea progenitum fatētur. Quomodò poteſt deus videri, aut (vt poëta ait) hominumrerumq́; repertor, ante cuius ortũ infinita hominum millia fuerunt? eorum ſcilicet, qui Saturno regnante vixerunt, ac priores lucę quàm Iupiter ſunt potiti.

Video alium deum regem fuiſſe primis temporibus, aliũ conſequentibus. Poteſt ergò fieri vt alius ſit poſteà futurus. Si enim regnum prius mutatum eſt, cur deſperemus & poſterius poſſe mutari? Niſi fortè Saturn⁹ generare potuit fortiorem, Iupiter non poteſt. Atquì diuinum imperium aut ſempèr immutabile eſt, aut ſi eſt mutabile, quod fieri non poteſt, ſempèr vtiquè mutabile eſt. Poteſt enim Iupiter regnum amittere, ſicut & pater eius amiſit: ità planè. Nam *Iupiter raptor.* cùm idem neque virginibus, neq́; maritatis vnquàm pepercìſſet, abſtinuit ſe tamē vna Thetide, quòd reſpōſum fuit, maiorem patre ſuo ſuturũ quiſquis ex illa natus eſſet: nec illud ſciuiſſet, niſi *Themis dea honeſtatis.* Themis vaticinata fuiſſet. Potuerũt igitur homines alium deum habere rectorem, ſi Saturnus nō fuiſſet ab vxore deluſus.

Mores deorum. Sed veniamus ad mores deorũ, vt intelligant miſeri homines in quibus verſentur erroribus. *Iupiter optimus maximus.* Iupiter qui in ſolenni precatione optimus maximus nominatur, nónne à prima ſua pueritia impius & penè parricida deprænenditur, cùm patrem regno expulit, nec expectauit mortē decrepiti ſenis cupiditate regnādi? Et cùm paternum ſolium per vim, per arma cepiſſet, ac in Olympo monte habitaret, bello eſt à Titanibus laceſſitus, quibus tādèm victis & pace comparata, reliquam ſuam vitam in ſtupris adulterijsq́ue conſumpſit. Omitto virgines quas imminuit, domos quoquè Amphitryonis & Tyndari dedecore atque infamia pleniſſimas reddidit. Illud verò ſummi ſceleris, quòd regium puerum rapuit ad ſtuprum Ganymedem, vt *Ganymedes.* & ſexui ſuo iniuriam quoquè faceret, nec ſolùm in expugnanda fœminarum pudicitia maculoſus eſſet.

Apollo. Quid Apollo? nónne ob amorē quo flagrabat, turpiſſimè gregē pauit alienũ? & muros Laomedonti extruxit cum Neptuno mercede conductus, quæ illi negari potuit impunè. Fur ac nebulo *Mercurius.* Mercurius, quid ad famam ſui reliquit, niſi memoriam fraudũ ſuarum? cęlo dignus qui palęſtrā primò docuit, & lyrā *Lyra.* primus inuenit. *Liber pater.* Liberũ patrē in ſenatu deorũ ſummę authoritatis primęq́; eſſe ſentētiæ neceſſē eſt, quia prętèr Iouem ſolus omniũ triumphauit, exercitũ duxit, Indos debellauit. Sed delatus in Cretam, nactus impudicā mulierem in littore, illā patris proditricē, fratris interemptricem, ab alio repudiatā, in coniugiũ ſibi vendicauit, & liberā fecit. *Herculeſ.* Herculē nōn tantùm ſeruiſſe Euryſtheo regi, quod aliquatenùs honeſtum videri poteſt, ſed impudicę mulieri Omphalę, *Omphala.* quæ illũ veſtibus ſuis indutũ, ſedere ad pedes ſuos iubebat penſa facientē: deteſtabilis turpitudo, ſed tanti erat voluptas. At ille qui ob virtutem clariſſimus habebatur, nónne orbē terrę quē peragrâſſe atq́; purgâſſe narrāt, ſtupris, libidinib⁹, adulterijs inquinauit? nec mirũ, cùm eſſet adulterio genitus Alcumenę.

Non inſulſè igitur quidā triumphũ Cupidinis ſcripſit, quo in libro nō modò potētiſſimum deorum Cupidinem,

ſed

ſed etiàm victorem fecit. Enumeratis eñ amoribus ſingulorum, quibus in poteſtatẽ Cupidinis ditionemq; veniſſent, inſtruit pompam, in qua Iupiter cum cæteris dijs ante currum triumphantis ducitur catenatus. Elegãtèr id quidem à poëta figuratum, ſed tamen nõ multùm diſtat à vero. qui enim virtutis eſt expers, qui cupiditatibus & libidinibus vincitur, non cupidini, vt ille finxit, ſed morti ſubiectus eſt ſempiternæ.

De ærumnis deorum. Conſideremus, ſi placet, ærũnas infelicium deorum. Iſis filium perdidit, Ceres filiam, Latona vix inſulam paruã in qua pareret, inuenit. Deûm mater & amauit formoſum adoleſcentem, & eũdem cum pellice deprænhenſum exectis virilibus ſemiuirum reddidit, & nunc à Gallis ſacerdotibus ſacra eius celebrãtur. Iuno pellices acerrimè perſecuta eſt.

Gigantes ex ſanguine Titanorũ nati, cælum, hoc eſt, olympũ, vbi Iupiter habitabat, inuadentes, montibus montes ſuperponentes, adeò Iouem ac cæteros deos terruerunt, vt in Aegyptum

Dij latuerũt in varijs formis. vſque formis mutatis fugerent atq; laterẽt: Iupiter in ariete, Delius ſeu Apollo in coruo, Bacchus in capro, Diana in fele, id eſt, dama, Iuno in cãdida vacca, Venus in piſce, in ciconia Mercuri-

Metamorphoſis. us, Cybele ſeu Terra in merulam verſa, in hircũ Pan ea parte, qua ſuper aquã, ſed qua parte fluuio immerſus eſt, in piſcem mutatus eſt. Ex qua figura poſteà Iouem capricorni ſignum feciſſe dicũt. Tandèm Iouem aſſerunt oraculo habuiſſe, ſi victoriam vellet contra gigantes, clypeum ex Aegla Panis cõiuge, ac caput ſuum Gorgone tegeret. Quo facto, præſente Pallade fugati ſunt atque

Gigantes. obruti gigantes, & ad inferos à Ioue detruſi.

Quid ſi Iupiter oraculum non accepiſſet? aut corio Aeglę quæ erat mulier ſpecioſiſſima, quod idẽ ſonat quod capra, nõ fuiſſet tectus, aut in capite munitus Gorgone, ſeu Pallas non fuiſſet præſens, triumphâſſent profectò Gigantes.

Hæ ineptiæ & innumeræ aliæ vanitates ſacra deorum prophanantes, maniſeſtè oſtendunt eos mortales fuiſſe, nec in cælo regnare, q̃ ne in terra quidem debuerunt. Saturnus Cęlo patre & Ope Rhea aut Terra, quod idem eſt, natus eſt, vt putãt, quemadmodùm poteſt eſſe deus principalis, qui alijs ortũ ſuum debet? aut quis præfuit mũdo antequàm naſceretur? Ennius inquit: Initio priùs in terris imperium ſummũ Cęlus habuit, quem tum Vranum dixêre, nõ Cælum. Sed cùm Saturnus filius eſ- Saturnus. Vranus.
ſet factus rex potentiſſimus, ad retinendam parentum ſuorum memoriam, nomina eorum Cælo Terræque indidiſſe creditur.

Non ergò ex Cælo natus eſt, ſed ex homine Vrano, de quo Triſmegiſtus, qui inter paucos in quibus eſſet perfecta doctrina, Vranum numerat. Saturnus verò timens cohęredem, patri Vrano abſcidit genitalia: quòd ſi quid diuinitatis habuiſſet, non genitalia patris debuerat amputare, ſed propria, nè Iu- Iupiter.
piter naſceretur, qui eum regni poſſeſſione priuauit. Idem cùm Rheam ſororem ſuam, quã Latinè Opem dicimus, haberet vxorem, reſpõſo vetitus eſt mares liberos educare, quòd futurus eſſet filius à quo pelleretur. Ideoq; natos ſuos non deuorabat, vt ferunt fabulę, ſed necabat, prout Titano fratri quoquè iurauerat. Ops Iouem peperit, & furtim miſit nutriendum in Cretam: quæro, cur in cælo conſtitutus, furtum in ter- Corybãtes.
ra non videbat? ſed Corybãtes cymbalis fefellerunt. Deindè Ops parit Ne- Ops.
ptunum, poſteà Plutonem, quos clanculùm abſcondit ad eundem modum.

Titan poſtquàm reſciuit, Saturno filios procreatos, educatosque, ipſum ac Opem comprænhendit, & incarcerauit. Iouem adultum, cùm audiuiſſet patrẽ atque matrem cuſtodijs circunſeptos, atque in vincula coniectos, veniſſe cum magna Cretenſium multitudine aiunt: Titanumque & filios eius pugnãdo viciſſe, parẽtes vinculis exemiſſe, patri regnum reddidiſſe, atque ità in Cretam remeâſſe: Poſt hæc Saturnus, data ſibi ſorte, memor nè fili⁹ eũ regno expelleret, illudendę ſortis gratia Ioui inſidiatus eſt, vt illum necaret. Iouem, cognitis inſidijs, regnum ſibi vendicâſſe, & fugâſſe patrem dicunt. Qui cùm fuga-

tus

tus ac iactatus eſſet per omnes terras,perſequentibus armatis,quos Iupiter miſerat ad eum comprehendendum vel necandum,vix in Italia locum in quo lateret, inuenit nauigio vectus, ſicut Ouidius in Faſtis refert:

Cauſa ratis ſupereſt,Thuſcum rate venit in amnem,
Antè pererrato falcifer orbe deus.

Ianus. Hunc errãtem atq; inopem Ianus excepit. Et quum agreſti quodam more in Italia viueretur, is genus indocile ac diſperſum montibus altis, compoſuit,legeſq; dedit. Et regionem illam, Latium vocari maluit, quoniam illius latuiſſet in oris. Cenſẽtne aliquis deum eſſe, qui pulſus eſt,qui fugit,qui latuit?Inſupèr Ianus hunc errãtem atq; inopem excepit, & conceſſit vt paritèr regnaret. (Latium.)

Aurea ætas. Saturnia terra. Aurea fuiſſe ſecula perhibẽt,eò quòd libera tũc omnibus eſſet vita, nemo ſeruus, nemo alteri obnoxius,nec ſub illo ſuit aliquid alicuius priuatum,& iuſtitia ſub eo fuit in terra:quam ob rem reſpectu ſecutorum ſeculorum,illa aurea dicta ſunt.Inſupèr ignaros docuit arua colere,ſemina terris dare,matura colligere,ſtercore agros fœcundare: demùm quũ multis vitam in melius redegiſſet, contigit vt repentè nuſquàm comparẽret. quam ob cauſam Ianus terram oẽm Saturniam dixit, & aram cum ſacris tãquàm deo condidit, & falcem inſigne meſſis adiecit. Picus deindè Saturni filius in Italia genitus, Faunum procreat. (Picus.)

Iupiter diuidit imperium. Intereà verò Iupiter imperiuũ cum Neptuno ac fratribus diuiſit, vt in ſortitione cælum ſibi obtigerit, Neptuno mare, inferna Plutoni: hoc ità verũ eſt, quòd hoc modo ſortiti ſunt, vt Oriẽtis ſmperiũ Ioui cederet: Plutoni, cui nomen Ageſilao fuit, pars Occidentis, eò quòd plaga Orientis, ex qua lux mortalibus datur, ſuperior,Occidentis autem inferior eſſe videatur. Neptuno verò maritima omnia cum inſulis obuenerunt. Poteſt & mons Olympus figuram poëtis dediſſe,vt diceret Iouem cęli regnum ſortitum. In Olympo enim monte Iouem habitâſſe, & maximam partem vitæ ibi coluiſſe, affirmant hiſtoriæ.

Deindè Iupiter poſtquàm terras quinquiès circuiuit, in Creta vitam cõſummauit, & ad deos (vt ait Ennius) abijt, eumq; Curetes filij ſui decorârunt atq; curauerunt. Et ſepulcrum eius in Creta in oppido Gnoſo habetur, in quo gręcis literis ſcriptum eſt, Ζὰν κρόνου, id eſt, Iupiter Saturni. Quomodò ergò poteſt deus alibì eſſe viuus, alibì eſſe mortuus: alibì habere templum, alibì ſepulcrum? Sed quid mirum,ſi ab hac gente vniuerſa vitia manârunt, apud quam(vt ſuprà oſtenſum eſt) ipſa etiam vitia religioſa ſunt? Nónne ſatiùs eſſet pecudum more viuere, quàm deos, q̃ impios, quàm prophanos tam ſanguinarios colere? Sed vndè iſti errores exorti ſint, ſuo loco dicemus.

Philoſophi de dijs. Sed ob præmiſſas rationes philoſophi quidam alitèr interpretantur. Conantur enim eos cum rerum naturaliũ ratione coniungere. Quos Cicero ſecutus,de dijs hanc tulit ſententiam: Videtis enim, inquit, vt phyſicis rebus benè atque vtilitèr inuentis tracta ſit ratio ad commenticios atq; fictos deos,quæ res genuit falſas opiniones erroreſque.formæ enim deorum nobis & ętates & veſtitus ornatuſq; noti ſunt, genera prætereà,coniugia,cognationes,omniaque traducta ad ſimilitudinem imbecillitatis humanæ. Sed hi philoſophi inter ſe non modò diuerſi, ſed & aduerſi plurimùm reperiuntur. Aliqui enim ex eis, vt Thales Mileſius, rerum omium cauſam primã, aquam fuiſſe voluit, eamq; diuinã in ſe habere mentem,omnia producentem: Eo fortè mòtus, quia abſq; humore nihil penitùs gigni vel naſci poſſe cerneret, ac ceſſante humiditate, vitam de neceſſitate ceſſare.et ſic Oceanum non genitum, ſed patrem deorum rerumq; omnium aſſerebat. Cui aliquãdò adhæſiſſe videtur Maro, qui ait:

Oceanumque patrem rerum.

Principia rerum. Anaximenes verò aërem rerum omnium voluit eſſe productorẽ, eò quòd animantia aëre perdito, ilicò moriuntur, & abſque aëre procreari nequeunt. Hi Iouem rerum omnium deũ atque cauſam poſuêre, ex quo poſteà immẽſa deorũ emanauit proſapia. Chryſippus inter priſcos homo famoſiſſimus, dicebat

ſe ignem reſ omnium credere creatorem, eò quòd abſq; calore nihil appareat gigni poſſe, aut genitum conſeruari, quẽ etiàm aliqui Iouem appellant, eò ꝙ eum pro elemẽto ignis & nõnunquàm aëris ponunt poetę. Ex hoc fortè Seruius motus, aſſerit Iouẽ pro elemẽto ignis & aëris ſumendũ, Iunonem pro terra et aqua eius coniugẽ, eò quòd ex eis oĩa procreantur, de quo Virgilius:

Tum pater omnipotens, fœcundis imbribus æther,

Coniugis in gremium lætè deſcendit.

Alcinous Crotonięſis retulit, ſe arbitrari ſolem, lunã & ſtellas, ac oẽe cęlum, rerum omniũ fuiſſe fabros. Et Lucilius ſtoicus apud Ciceronẽ ſic loquitur: Hanc igitur in ſtellis conſtantiam, hác tantã in tam varijs curſibus in oĩ ætate conuenientiam temporis, nõ poſſum intelligere ſinè mente, ratione, cõſilio. Quę cùm in ſideribus eſſe videam*, nõ poſſumus ea ipſa in deorum numero non ponere.

Ex hoc forſitan moti Aegyptij, hũc mundi ornatũ conſpicientes, admirantesq; vniuerſorum naturã, duos eſſe deos & eos æternos arbitrati ſunt, Solem videlicet & Lunam, & hunc quidẽ Oſiridem, hanc Iſidẽ appellabant: Hos vniuerſum orbem circuire, & nutrire augereq; omnia, qui plurimùm conferũt ad omniũ animantiũ generationem, alterum igneum & ſpiritalem, alterã humidam atq; frigidã. Ab eis generari atq; nutriri corpora omnia, rerumq; naturã ſingularem à ſole & luna perfici. *Sol. Luna.*

Theodótius verò dicit, vetuſtiſſimorum Arcadũ fuiſſe opinionẽ, terram rerũ omniũ fuiſſe cauſam, eiq;, vt de aqua dicit Thales, mentem ineſſe diuinã, & eius opere omnia fuiſſe producta atque creata. Dæmogorgonemq; appellauerunt, deorũ ſcilicet ac rerum omniũ patrem principiumque. dęmon eñ Gręcè deus Latinè, & gorgon terra, quaſi terræ deus ſeu ſapientia terræ, vel vt magis placet alijs, Deus terribilis, à γοργὸς, id eſt, terribilis. hic procreáſſe dicitur filios & filias. Primus filius Litigiũ, deindè Pana, id eſt, totam naturam naturatã, generauit. Tres inſupèr Parcas, Clotho, Lacheſin & Atropon: Polũ ſeu Cælũ, deindè Pythonem ſeu Phanetam, Terram & Erebũ, Cælum dehinc procreáſſe Titanum, Saturnum, & plures alios, prout ſuprà quoquè dictum eſt. *Terra. Dæmogorgon. Parcæ tres.*

Ex tam varijs opinionibus ſecutũ eſt, vt plures & diuerſos deos diuerſę haberẽt ſectę, cùm eos putauerint deos, quos ipſę arbitrabantur rerum primas cauſas fuiſſe. Quo aũt pacto obtinuit vſus, ꝙ Iouem patrem dominumq; deorũ & cęli regem voluerint certatim oẽs gentilium nationes? Nam ſiue Iouem primũ accipiamus, quẽ Theodontius ſcribit filium fuiſſe Aetheris & Diei, cõſtat tamen eum hominem fuiſſe Arcadem, Lyſaniam nuncupatũ, vt tradit Leontius. Siue accipiamus Iouem ſecundum, hunc dicũt Cęlo natũ, vt teſtatur Tullius in lib. de natu. deorum. Eumq; dicit in Arcadia genitum, quem multi volũt eundem eſſe cum primo, & Athenienſium fuiſſe regem. Siue dicamus eum fuiſſe tertium Saturni & Opis filium, inueniemus eum hominem fuiſſe, & non deum.

Sed reſpondent philoſophi, videntes ea quę dicta ſunt, minimè conuenire in Deum, duos fuiſſe Ioues, vnum fabuloſum, alterum naturalem. Ità pari modo de quibuſlibet dijs atque deabus ſentiunt, putà Dęmogorgonem non hominem, ſed deum, rerumq; omniũ productorẽ volunt, quarũ rerum terram volunt eſſe matrem, ideoq; magnam matrẽ appellauerunt. Hunc ego apud Germanos Tuiſconem arbitror dictum, de quo Cor. Tacitus de ſitu, morib* & populis Germaniæ, tradit Tuiſconem deum Terra editum, & filium Mannum originem Germanicę gentis fuiſſe, quaſi terram rerum cauſam fuiſſe arbitrentur. *Philoſophi. Magna mater.*

Quòd filium Litigium procreauerit, intelligunt elementorum compugnationem, vt calida frigidis, ſicca humidis. Indè dicunt philoſophi quidam omnia per litem fieri, & ex diſcordibus optimam harmoniã conſequi. Pana volunt eſſe naturam naturatam. Parcas dicit Leontius cũ Pane generatas, & ſeruitio illius dedicatas, vt intelligamus naturam his legibus productam, vt gignat, nutriat, & in finem deducat, quę tria *Pan. Parcæ.*

tria ſunt Parcarum officia. omnia itaq; tribus temporibus contineri neceſſe eſt: præteriti eſt origo, præſentis ſubſtátia, futuri diſſolutio. Naſcimur, viuimus, & interimus.

Cælum volũt eſſe domicilium deorum, Phytonem Solem: *Cælum genuit Saturnum, qui patri Cælo truncâſſe fertur genitalia. Volunt Saturnum ſationum deum. vndè vbi ſemina rerum omnium gignẽdarum de cęlo fluxerũt, & mundus omnibus partibus eſſet perfectus, & tempus iam certũ, ac finis ſeminandi de cælo, genitalia Cælo à Saturno deciſa videntur. Indè fluens ſanguis in mare, id eſt, vbi humor mixt⁹ eſt humori, indè producta eſt Venus, hoc eſt, voluptas corporalis. Indè Saturnus dictus, quaſi ſaturetur annis, qui ex ſorore Ope procreâſſe dicitur Iouẽ ſimul ac Iunonem geminos.

*Cælus

Venus.

Per Iouem autem intelligunt ſuperiorem aërem, per Iunonem, inferioré. Sed cùm negare non poſſint, Iouem ab alijs eſſe prognatum, & ſic nõ primum fuiſſe deum, neque ſolum, *ac per hoc & ex pręmiſſis pluralitatem deorum videntur adſtruere, quod nemo ex eis potuit defendere. Quid enim multis opùs eſt? ſi arbitrentur quòd plures ſint, minùs habebunt ſinguli neruorum atque virium. Quod quidem faciunt hi, qui multos eſſe volunt, quia neceſſe eſt imbecilles eſſe, ſiquidem ſinguli ſinè auxilio reliquorum tãtæ molis gubernaculum ſuſtinere non poſſent.

Iupiter, Iuno.

Deus autem qui eſt æterna mens, ex omni vtiquè parte perfectæ cõſummatæq; virtutis eſt: quod ſi verum eſt, vnus ſit neceſſe eſt. Id enim ſolidũ exiſtimandũm eſt, cui nihil decedere: id perfectũ, cui nihil poſſit accedere. Quis dubitat potentiſſimũ eſſe regem, qui totius orbis habeat imperiũ, cùm illius ſint, quæ vbiquè ſunt, omnia? At ſi plures partiãtur orbem, minùs certè opũ, minùs virium ſinguli habebunt, cùm infra præſcriptam portionem ſe quiſq; contineat. Eodem modo etiàm ſi dij plures ſunt, minùs valebunt, alijs tantundem in ſe habentibus. Virtutis aũt perfecta natura in eo potiùs eſt, in quo totum eſt, q̃ in eo in quo pars exigua de toto eſt.

Deus verò ſi perfectus eſt, quia perfectus eſt, vt eſſe debet, non eſſe poteſt nec vnus, vt in eo ſint oĩa. Deorum igitur virtutes ac poteſtates, infirmiores ſint neceſſe eſt. quia tantum ſingulis deerit, quantum in cæteris fuerit. Ità quantò plures, tanto minores erunt. quicquid enim capit diuiſionem, & interitum capiat neceſsẽ eſt. ſi autẽ interitus procul eſt à Deo, qa incorruptibilis eſt & æternus, conſequẽs eſt vt diuidi ęterna poteſtas non poſſit. At hi qui multos eſſe arbitrantur, officia dicunt inter ſe partitos. Si partiti ſunt officia inter ſe, eõdẽ reuoluitur res, vt ex his quilibet *ſuperficere oĩbus nequeat: perfectus igitur non erit, qui ceſſantibus cęteris, nõ poteſt omnia gubernare.

Deorũ pluralitas.

*ſupeſſe *ſuis ſeſſe

Qui autem putat hanc tantam magnitudinem non poſſe ab vno regi, fallitur: nec quãta ſit poteſtas diuinę maieſtatis, intelligit, ſi exiſtimat ſingularẽ Deum, qui facere mundum potuit, eũdem regere non poſſe quæ fecit. At ſi cõperiat animo, quãta ſit diuini huius operis immenſitas, cùm anteà nihil eſſet, tamen virtute atque conſilio Dei ex nihilo eſſe conflatam, quod opus niſi ab vno inchoari perficiq́ue nõ potuit: iam intelliget, multo faciliùs ab vno regi, quod eſt ab vno conſtitutum.

Dicet fortè aliquis, ne fabricari quidem tam immenſum opus mundi, niſi à pluribus, potuiſſe. Quanlibèt multos, quanlibèt magnos faciat: quicquid in multis magnitudinis, poteſtatis, virtutis, maieſtatiſq́ue poſuerit, id totum in vnũ confero, & in vno eſſe dico, vt tantum in eo ſit iſtarum rerum, quantum nec excogitari nec dici poteſt. Video rurſum dici poſſe, tales eſſe illos plures, qualem nos volumus vnũ. At hoc fieri nullo pacto poteſt, quòd ſingulorũ poteſtas progredi longiùs non valebit, occurrentibus ipſis poteſtatibus cæterorum. Neceſſe eſt enim, vt ſuos quiſque limites aut tranſgredi nequeat, aut ſi tranſgreſſus fuerit, ſuis alterum finibus pellat.

Non vident qui deos multos credunt, fieri poſſe vt aliquid diuerſum velint, ex qua re diſceptatio inter eos & certamen oriatur, ſicut Homerus bellã-

tes inter ſe deos finxit: quum alij Troiã capi vellent, alij repugnarẽt. Vnius igitur arbitrio mundum regi neceſſe eſt, ſicut nec res quidem militaris, niſi vnũ habet ducem. Quòd ſi in vno exercitu tot fuerint imperatores, quot legiones, quot cohortes, quot cunei, quot alæ: primùm nec inſtrui poterit acies, vnoquoque periculum recuſante: nec regi facilè, quòd ſuis proprijs conſilijs vtantur omnes, quorũ diuerſitates plùs noceãt, quàm proſint. Sed in hoc rerũ naturæ imperio niſi vnus fuerit, ad quem totius ſummæ cura referatur, vniuerſa ſoluentur & corruent.

Dicere autem, multorũ arbitrio regi mundũ, tale eſt, quale ſi quis affirmet in vno corpore multas eſſe mẽtes, quoniam multa & varia ſunt miniſteria membrorũ, vt ſingulos corporis ſenſus ſingulæ mentes regere credantur, itẽ multi affectus, quibus commoueri ſolemus vel ad iram, vel ad cupiditatem, ad lætitiam aut metum, vt in his omnibus totidem mentes putentur operari.

Quòd ſi in vno corpore tantarũ rerum gubernationem mẽs vna poſſidet, & vniuerſis ſimul intẽta eſt, cur aliquis exiſtimet mundũ non poſſe ab vno regi, à pluribus poſſe? Quod quia intelligunt iſti aſſertores deorum, ità eos præeſſe ſingulis rebus ac partibus dicunt, vt tamen vnus ſit rector eximius. Iam ergò cæteri, dij non erunt, ſed ſatellites ac miniſtri, quos ille vnus & maximus & potens omniũ, officijs his præfecerit, & ipſi eius imperio ac nutibus ſeruiant. Si vniuerſi pares non ſunt, non igitur dij omnes ſunt. nec enĩ poteſt hoc idem eſſe quod ſeruit, & quod dominatur. Nam

Deus. ſi Deus eſt nomen ſummę poteſtatis, incorruptibilis eſſe debet, perfectus, impaſſibilis, nulli rei ſubiectus. ergò dij nõ ſunt, quos parere vni maximo Deo neceſſitas cogit.

De dijs fabuloſis. Ob hęc & alia cõuicti de vno Deo, cùm id negare nõ poſſint, ſolẽt errores ſuos hac excuſatiõe defendere, & ipſum ſe colere affirmãt: verùm hoc ſibi placere, vt Iupiter nominet, qui ſit corporei

Iupiter. huius mũdi animus, vniuerſam iſtã molem ex quatuor elemẽtis compactã, implens atq; mouens, de quo poëta:

Iouis omnia plena.

Deum nanq; ire per omnes terras, tractusq́; maris, cælumq́; profundum. Ipſe in ęthere ſit Iupiter, in aẽre Iuno, in mari Neptunus, in terra Pluto, in fabrorũ fornace Vulcanus, in ſideribus Sol, Luna & ſtellæ, in diuinantibus Apollo, in merce Mercurius, in Iano initiator, Saturnus in tempore, Mars in bello, Liber in vineis, Ceres in frumẽtis, Minerua in ingenijs, Diana in ſyluis. Hæc omnia & mille alia dij deæque, ſunt vnus Iupiter. Siue, vt alijs placet, omnia iſta partes eius ſunt ſiue virtutes, quia mundi animus eſt Iupiter, vti Lucanus etiàm in perſona Catonis ait:

Iuppiter eſt quodcunque vides.

Ideò multitudo deorũ eſt ſuperflua, quia omnes reducuntur in vnum Iouẽ: q̃a vel ipſe Iupiter ſe habet ad alios deos, ſicut totum ad partes, & ità extra totũ Iouem non eſt alius deus, vel Iupiter eſt in ſe ſimplex exiſtens deus. Eſt enim anima mundi per omnes partes diffuſa, ità quòd ex diuerſis partibus molis huius mũdi, quas adminiſtrat, ſortitur diuerſa nomina quaſi plurium deorum, cùm tamẽ in rei veritate ſit vnus animus ſimplex totius mũdi, quia ea quæ dijs alijs attribuuntur, etiàm Ioui conueniunt. Quod patet de Saturno, cui poteſtas attribuitur ſationum. Saturnus. Vndè dicunt Iouem eſſe mundum, & eum omnia ſemina ex ſe emittere, & in ſe recipere. Item quæ Ioui, etiàm Iunoni conueniunt, in quam ſententiam faciunt verſus Valerij Sorani:

Iuppiter omnipotens, regũ rex ipſe deusque,
Progenitor genitrixque deûm, deus vnus & omnes.

Ità marem exiſtimant Iouẽ, cùm ſemina mittit: fœminã, quę accipiat. Sed fallũtur. Si enim diuerſa nomina deorũ idem eſſet Iupiter, quo pacto fieri poſſet q̃ à quibuſdã contemneretur, putà à Termino, à Marte, à Iuuẽtute? Nam ſicut habẽt eorũ ſacræ literæ, cùm rex Tarquinius Capitoliũ fabricaret, à dijs qui eo loco varij ſedes occupabant, per auguriũ quęſiuit, vtrùm concedere locũ vellẽt Ioui: atq; ipſi indè cedere oẽs voluerũt, pręter Martẽ, Terminũ, Iuuentutẽ. ſic ab illis trib⁹ contẽptus eſt Iupiter, Iupiter cõtemptus à dijs.

in

in quo ſignificatum volunt, Martiam gentem, id eſt, Romanam, nemini locũ daturam, Romanos quoquè terminos propter deum Terminum nõ mutaturos, Iuuentutem etiàm Romanam propter deam Iuuentutem nemini eſſe ceſſuram. ac per hoc oſtenditur, quomodò haberent iſtum regem deorum & datorem regni Romani, vt ei auſpicia iſta pro aduerſario ponerent, cui non cedere pulchrum eſſet. quòd ſi terminus Iupiter eſt, cõſequens erit, vt ipſe ſibi contrari⁹ inueniatur. quòd ſi dij cæteri partes Iouis opinentur, quanta impietas cõſequitur, vt quod calcauerit quiſq;, dei partem calcet? Quid, quæſo, infelicius eſt, quàm dei partem vapulare cùm puer vapulat? Iam etiàm partes dei fieri laſciuas, iniquas, impias, quis ferre poſſet, niſi prorſus inſaniens? Poſtremò, q͂d iraſcitur eis à quibus non colitur, cùm à ſuis partibus non colatur?

Romani.

Propter hæc & alia inconuenientia referunt Scæuolam pontificem diſputâſſe tria genera deorum tradita, à poëtis vnum, alterum à philoſophis, tertiũ à principibus ciuitatis.

Deorum genera tria.

I. Primum genus nugatorium eſſe dicit, quòd multa de dijs fingantur indigna, ità vt nec bonis hominibus compарẽtur, cùm alium faciant furari, aliũ adulterari, tres inter ſe deas certâſſe de præmio pulchritudinis, victas duas à Venere, Troiam euertiſſe: Iouem conuerti in bouem aut cygnum, aut quòd cum alia concumbat, deum Saturnum liberos deuorare, & ſimilia.

Iudiciũ Paridis.

II. Secundum genus dicit nõ congruere ciuitati, quòd habeat aliqua ſuperflua, & etiàm quæ obſint populis nôſſe. Quæ autem talia ſint, hic inquit, nõ eſſe deos Herculem, Aeſculapium, Caſtorem, Pollucem. proditur enim à doctis, quòd homines fuerint, & humana conditione defecerint, & quòd verus Deus nec ſexum habeat, nec ætatem. Expedire igitur exiſtimat, falli in religione ciuitates.

Myſteria clauſa.

III. Tertiũ genus eſt, quod in vrbibus ciues, maximè ſacerdotes per templa colunt.

Idem quod Scæuola, M. Varro ſentire comprobatur, nõ intelligens quòd inter primum genus fabuloſum, & tertium ſ. ciuile, nulla differentia eſt, niſi q͂ theologia primi generis de dijs turpia fingit, ſed tertij generis aſſumit: illa mẽdacia ſpargit, hæc colligit: illa res diuinas falſis criminibus inſectatur, hęc eorum criminum ludos in diuinis amplectitur: illa de dijs nefanda figmenta hominũ carminibus ſeminat, hęc ea deorũ ipſorum feſtiuitatibus conſecrat: ambę turpes, ambæ damnabiles. Quid enĩ aliud oſtendũt ſimulacra illa, formę, ætates, ſexus, habitus deorũ? Nunquid barbatum Iouem, imberbem Mercurium poëtæ habent, pontifices non habent? Nunquid Priapo mimi, non etiã ſacerdotes deformia & enormia membra ſeu pudenda fecerunt?

An alitèr (inquit Auguſtinus) ſtat adorãdus in locis ſacris, quàm procedit ridendus in theatris? Nam Saturnus ſenex, Apollo ephebus, ità perſonæ ſunt hiſtrionum, vt non ſint ſtatuę delubrorum. Hæc & multa ſimilia (vt dicit Auguſtinus de ciuit. Dei) planè edocẽt, ciuile genus deorum ad imitationẽ poëtici omnia perſequi, nec vnum deum Iouem, ſed præter ipſum innumeros inſtituiſſe atque coluiſſe: quoſdam ſelectos, viginti numero, vt Ianum, Iouem, Saturnum, Genium, Mercuriũ, Apollinem, Martem, Vulcanum, Neptunũ, Solem, Orcum, Liberum, Tellurẽ, Cererem, Iunonem, Lunam, Dianam, Mineruam, Venerem, Veſtam: qui & præcipui habebantur: plebeij, alij certi & incerti.

Selecti dij.

Hos autem communes, religione verò propria, Romanorum: Romuli nutrix Lupa, honorib⁹ eſt affecta diuinis. Fuit autem Fauſtuli vxor, ob rapacitatem & vulgati corporis vilitatem, Lupa (id eſt, meretrix) inter paſtores vocata. Exemplum Athenienſium in ea figuranda ſequuti ſunt Romani: apud quos meretrix quædam, Leæna nomine, cùm tyrannum occidiſſet, quia nefas erat ſimulacrum meretricis cõſtitui in templo, animalis effigiem poſuerunt cuius nomen gerebat. Itaque vt illi monumentũ ex nõie, ſic iſti ex profeſſione fecerunt. Nec hanc ſolam Romani meretricem colũt, ſed Faulam quoq;, quã Herculis ſcortum fuiſſe Verrius ſcribit.

De religiõe Romanorũ.

Lupa.

Faula.

Flora. Flora, quũ magnas opes ex arte meretricia quæſiuiſſet, populum Romanũ hæredem inſtituit, cuius ex annuo fœnore ſuus natalis dies celebraretur editione ludorum, quos appellant Floralia. Floralia. Senatus, quia id flagitioſum ſibi videbatur, pudendę rei dignitatem addẽs, deam finxit quæ floribus præſit, eamq́; oportere placari, vt fruges cum arboribus aut vitibus benè proſpereq́; floreſcerent.

Cloacina. Cloacinę ſimulacrũ in cloaca repertum Tatius conſecrauit, ex locoque illi nomẽ impoſuit. Pauor. Pallor. Mens. Pauorem, Palloremq́; Tullus Hoſtilius figurauit & coluit. Eadem vanitate Mentem inter deos ſenatus collocauit, quã profectò ſi habuiſſet, huiuſmodi ſacra nũquàm ſuſcepiſſet. Mala etiàm ſua pro dijs habebant, vt Rubiginem & Febrem.

Ven. Calua. Vrbe à Gallis occupata, obſeſſi in Capitolio Romani, cùm ex mulierum capillis tormenta feciſſent, ædem Veneri Caluæ conſecrauerunt. Quis nõ rideat Fornax. Muta dea. Fornacem deam? Quis, cùm audeat deam Mutam, tenere riſum queat? Hanc eſſe dicunt, ex qua nati ſint Lares, & Lara. ipſam Laram nominant vel Larundam. Quid præſtare colenti poteſt, quæ loqui non poteſt?

Cæca. Colitur & Cæca, quæ Herculi fecit indicium de furto boum, diuinitatem cõſecuta quia perdidit fratrem. Et Cunina. Stercutius. Cunina, quæ infantes tuetur in cunis. ſed et Stercutius, qui ſtercorandi rationem primus induxit. Et mille alia portenta, vt iam vaniores qui hæc colenda ſuſceperint, quàm Aegyptios, eſſe dicamus, qui monſtroſa & ridicula quædam ſimulacra venerantur & colunt, hæc tamen aliquam habent imaginem. Quid, qui lapidem colunt informem atq; ru-Terminus. dem, cui nomen erat Terminus? an non ipſos potiſſimùm lapides & ſtipites eſſe credamus?

Ex his & alijs ſuprà dictis, Romanos coluiſſe plures deos, nemo dubitat: quod & ſacerdotes atq; doctores eorũ planè ſciebant, cùm & M. Varro, ſuo tempore homo doctiſſimus, cõfiteatur non ſe illa iudicio ſuo ſequi, quæ ciuitatem Romanam inſtituiſſe commemorat: ſed iam, quoniã in vetere populo eſſent accepta, debere ſe dicit potiùs colere, quàm deſpicere. Subiũgit, multa verò eſſe, quę non modò vulgo ſcire nõ ſit vtile, ſed etiàm, tametſi falſa ſunt, alitèr exiſtimare populũ expediat, & ideò Grecos myſteria taciturnitate parietibusq́; clauſiſſe. Volebant enim ſapientes eorum hęc clauſa. Facilitèr enim potuiſſent errores conuinci, ſi publicè de dijs & ſacris eorũ loqui licuiſſet. Continebantur enim origines deorũ & conditiones, qualis fuit Iupiter, & à quo, & ſic de alijs dijs. talia ſi fuiſſent populo diuulgata, contempſiſſent, fuiſſetque om̃is metus eorum ſublatus, quod reipublicæ plurimùm nocuiſſet.

Et quia faciebant quaſdã in occulto purgatiões ac ſacrificia nefanda, à quibus populus abhorruiſſet, ideò ſacerdotes ſummè cauebãt, nè ipſorum myſteria proderentur. Propter quod & ſimulacrum Harpocratis erat in ſacris Iſidis & Serapidis, quod digito labijs impreſſo admonere videbatur, vt ſilentiũ fieret: quod ſignificat, vt Auguſtinus inquit, vt homines eos fuiſſe taceretur. Hic dicebatur ſilentij deus.

Liberiùs verò Seneca vehementiusq́; Seneca de dijs. vanitates has reprehendit: Sacros, inquiẽs, immortales, inuiolabileſq́; deos in materia viliſſima dedicant: habitus illis hominum, ferarumque quidã mixto ſexu diuerſis corporibus induunt, numinaq́; vocant, quæ ſi ſpiritu accepto, ſubitò occurrerent, monſtra haberetur. Quid quòd & matrimonia, inquit, deorum iungimus, & ne piè quidem, fratrũ ſ. & ſororum? Bellonam Marti, Vulcano Venerem collocamus. Subiungitq́;, Omnẽ iſtam ignobilem deorum turbã, quam longo æuo lõga ſuperſtitio congeſſit, ſic adorabimus, vt meminerimus cultum eius magìs ad morem, quàm ad rem pertinere. Et iterùm, Hæc omnia ſeruabit ſapiens tanquàm legibus iuſta, non tanquàm dijs grata.

Eccè populi Romani ſenator colebat quod repræhendebat, agebat quod arguebat. Hoc & Scæuola pontifex docet, expedire populo falli in religione. Præclara ſane religio, inquit B. Auguſtinus, quò confugiat liberandus infirmus: & cùm veritatem qua libere-

liberetur, inquirat, credatur ei expedire quòd fallitur. Illos igitur deos gẽtilium nemo eſt tam inconſideratus, qui nõ intelligat fuiſſe mortales. Quomodò autẽ dij crediti ſint ab initio, & ſimul quę ratio colendi animalia quædam ac elemẽta, paucis dicamus.

QVA RATIONE HOMINES DII COEPERINT NOMINARI.

Sed qua ratione dij cœperint nominari, nõ eſt obſcurum. Cùm enim pauci adhuc reges ante Saturnum, Vranum & Iouem reipublicæ augendæ illuſtrãdæque intendiſſent, & illi docuiſſent rudes populos arua colere, ſemina terris mandare, genus indocile publicis legibus ac inſtitutis viuere, aras & templa dijs ſacrare, & his ſimilia, pro tantis beneficijs & quòd potentiſſimi reges erant, cœperunt illos homines ſummis & laudibus & nouis honoribus exaltare, vt etiàm deos appellarent, ſiue ob miraculum virtutis, ſiue (vt ſolet) in adulationem potentiæ pręſentis, ſiue ob beneficia quibus erant ad humanitatem compoſiti. Deindè ipſi reges cùm chari fuiſſent, his quorum vitam compoſuerãt, magnum ſui deſiderium mortui reliquerunt. Itaq; homines eorum ſimulacra finxerunt, vt haberent aliquod ex imaginum contemplatione ſolatium.

Dij.

Simulacra.

Progreſſique longiùs per amorẽ meriti, memoriam defunctorũ colere cœperunt, vt gratiam referre benè meritis viderentur, & ſucceſſores eorum ſimul allicerent ad benè imperandi cupiditatem. Quod Cicero de natura deorum docet, dicens: Suſcepit autem vita hominum conſuetudoque communis, vt beneficijs excellentes viros, in cælum fama ac voluntate tolleret. Hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Aeſculapius, hinc Liber. & alio loco atq; alio, & in pleriſque ciuitatibus intelligi poteſt, acuendæ virtutis gratia, aut quò libentiùs reip. cauſa periculum ſubiret optimus quiſque, virorum fortium memoriam honore deorum immortalium conſecratam.

Hac ſcilicet ratione Romani Cæſares ſuos conſecrauerunt, & Mauri ſuos reges. Sic paulatim religiones eſſe cœpẽre, dum illi primi qui eos nouerant, eo ritu ſuos liberos ac nepotes, deindè oẽs poſteros imbuerunt. Et hi tamen ſummi reges ob celebritatem nominis in prouincijs omnibus colebantur. Priuati verò ſinguli populi, gentis aut vrbis conditores, ſeu viri fortitudine inſignes erãt, ſeu fœminæ caſtitate mirabiles, ſumma veneratione coluerunt, vt Aegyptij Iſidem, Mauri Iubam, Macedones Cabyrim, Pœni Vranum, Latini Faunum, Sabini Xanthum, Romani Quirinum, Athenæ Mineruam, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Apollinem Delphi. Sic per populos atque regiones varia ſacra ſuſcepta ſunt, dum grati homines eſſe in ſuos principes cupiunt.

Cæſares. Reges. Religiones q cœperunt.

Dij à varijs gẽtib⁹ culti.

Præterea pietas eorũ qui ſucceſſerãt, plurimùm cõtulit ad errorem, qui vt diuina ſtirpe nati viderenẽ, diuinos honores parentibus detulerũt, deferriq; iuſſerunt. An poteſt aliquis dubitare quò religiões deorum ſint inſtitutæ, cùm apud Maronẽ legat Aeneã imperantẽ ſocijs,

Nunc pateras libate Ioui, precibusq; vocate Anchiſen genitorem?

Cui & immortalitatem & ventorum tribuit poteſtatem:

Poſcam' vẽtos, atq; hæc mea ſacra quotannis Vrbe velit poſita templis ſibi ferre dicatis.

Idem ſcilicet de Ioue Liber & Pæan, Mercurius & Apollo fecerunt, ac poſteà de his ipſis ſucceſſores eorum. acceſſerũt etiàm poëtæ, & compoſitis ad voluptatem carminibus, in cælum eos ſuſtulerunt. Sic faciunt q apud reges etiàm malos panegyribus mendacibus adulãtur: quod malum à Gręcis ortũ eſt, ob quod Sibylla ſic eos increpat: Græcia, quid confidis in principes viros? Ad quid dona inania mortuis ponis?* Immolas idolis? Quis tibi in mentem errorem impoſuit, vt hæc perficias, magni Dei ore relicto?

Adulatores.

Sibyllæ in Græcos inuectio.

Quid hac de re Tullius in lib. de republica? Diuos & eos qui cæleſtes habiti ſunt, colũto: & illos quos in cælo merita locauerunt, Herculem, Liberum, Aeſculapium.

Apud Romanos deus Quirinus, quia hoc paſtoribus viſum eſt: & Iulius, quia hoc ſcelerato homini placuit Antonio: cùm primus germani fratris extiterit

Romulus ex fratricida deus.

Iuli⁹ Cæſar vndè deus.

terit fratricida, alter patriæ parricida.

Quòd verò in nonnullis locis dij colebãtur ſub diuerſis formis animalium, vt apud Aegyptios, quorum alij hircũ, alij piſcem, aliqui crocodilũ coluerunt, habere ortum potuit ab ea fabula: In gigantæo bello fugientes dij, latuerunt ſub formis diuerſorum animalium: Iupiter ſub forma hirci vel arietis, & ſub hac colitur in Aphrica in tẽplo Ammonis: Apollo ſub forma corui latuit, Phœbe (id eſt, Diana) ſub forma ceruæ: Iuno in vacca, Venus in piſce: & ſic de alijs, vt ſuprà dictum eſt. Qua gratia deos, parta pòſt victoria, conſecráſſe illa animalia, quę ſuę ſalutis cauſam præbuiſſent, creditum eſt: ac indè diuinos honores animalibus impendi conſueuiſſe.

Recitat Diodorus Siculus hiſtoriographus lib. II. Cùm Ptolemæus Lagus Aegyptũ teneret, boue in Memphi mortuo ex ſenecta, magnificeq́; ſepulto, ſacerdotes ſimilem quæſiuiſſe vitulũ, interìm populũ in luctu perſeueráſſe, donèc vitulus vt deus in Vulcani phano fuiſſet collocatus. Honoris boui impẽſi cauſam nonnulli tradunt, quòd defuncti Oſiridis anima in bouẽ tranſmigráſſet, quæ deincèps ad poſteros pergẽs fuerit transfuſa.

Ridicula Aegyptiorũ religio.

Nec hoc cenſeri debet incredibile. nã vt ſcribit frater Gregorius Aconẽſis,* F. Leodienſis eccleſiæ archidiacono, inter cætera de ſecta Mahumeti, ſe poſt multa veniſſe in ciuitatem Canſaim, maiorem de mundo, vt opinantur: in qua ciuitate quatuor fratres. Minores ad Chriſti fidẽ conuerterũt vnum potentem, ad quem dũ veniſſet, ab eo hoſpitio ſuſceptus eſt. Hic, inquit F. Gregorius, me duxit ad vnum monumentum idololatrarum: & aduocato vno de religioſis ibidèm, dixit: Vellem oſtenderes huic fratri ſingulare aliquod qui ex Occidente venit. Tunc ille idololatra accepit duos ſaccos repletos de reliquijs menſæ, & aperta porta cuiuſdam viridarij, intrauimus in illud. monachus incepit pulſare cymbalum, ad cuius ſonitum multa animalia varia & diuerſa accurrerunt. Et dum adſpiceremus animalia iſta penè tria millia, tũc monachus appoſuit paropſides, & vnicuique cibum dabat in debita quantitate. His peractis poſt multum riſum, petij à monacho quid hoc indicaret, reſpondit: Animalia iſta ſunt animæ nobilium virorum, nos ea paſcimus amore DEI. Cui ego, Beſtię ſunt. At iſte, Non eſt verũ: ſunt enim animæ: & ſicut vnus iſtorum fuit nobilis, ſic anima illius in vnũ iſtorum intrauit. animę verò ruſticorũ, viliora animalia inhabitant.

De animab⁹ ſub ſpecie beſtiarum.

Ridicula metempſychoſis Pythagoricæ oſtentatio.

Quod quomodò fieri poſſit, non eſt obſcurum. Nam vt ſcribit beatus Auguſtinus de Ciuit. Dei, poteſtas talia fictè repræſentandi datur dæmonibus, vt per hoc ſeducant peccatores, qui colunt & ſeruiunt creaturæ plùs quàm creatori. Ità iſti falsè opinãtur, circuitum animarum per corpora brutorum trãſire poſt mortem. Ideò Deo permittente & diabolo procurante decipitur, vt qui in ſordibus eſt, ſordeſcat adhuc, dum credunt mortuorum animas in beſtiali corpore poſt mortem eleemoſynam mendicare ac comedere, & cum Pythagora animas per varia corpora pro morum qualitate migrare. Qui verò ſolem aut lunam aut ſtellas ſeu elementum aliquod pro Deo adorauerunt, philoſophos ſecuti ſunt variè opinantes, illoſque deos primos, quos ipſi arbitrabantur rerum fuiſſe primas cauſas, autumant. Quid (quęſo) mirum, ſi aut barbari aut imperiti homines errant, cùm & philoſophi hæc vana & falſa opinentur?

DE MIRACVLIS DEORVM.

Quòd ſi quis cõtẽdat eos, quos docuimus deos non eſſe, maieſtatem ſuam perſæpè oſtendiſſe prodigijs & ſomnijs, augurijs & oraculis,* & ſanè multa enumerari poſſunt digna miracula. Inprimis illud, quòd Accius* Naui* ſummus augur cùm Tarquinium Priſcum commoneret, vt nihil noui facere inciperet, niſi priùs eſſet inauguratus, eiq́; rex, artis eius eleuans fidem, diceret, vt cõſultis auibus renunciaret ſibi, vtrúmne fieri poſſet id, quod ipſe animo cõcepiſſet, affirmaretque Nauius poſſe: Cape, inquit, hãc cotem, eáq́; nouacula diſſeca. At ille incunctantèr accepit & ſecuit.

Accius Nauius.

Deindè illud, quòd Caſtor & Pollux bello Latino apud lacum Iuturnæ viſi ſunt equorum ſudorem abluentes, cùm ædes eorum quæ iuncta fonti erat, ſua ſponte

Caſtor & Pollux.

ſpõte patuiſſe. Iidem bello Macedonico equis albis inſidentes, Pub. Vatieno Romam nocte venienti ſe obtuliſſe dicuntur, nunciãtes eo die regem Perſen victũ atq; captum, quod paucis pòſt diebus literæ Pauli verum fuiſſe docuerunt.

Fortuna. Illud etiàm mirabile, quòd ſimulacrũ Fortunæ muliebris non ſemèl locutũ eſſe traditur. Iuno Moneta. Item Iunonis Monetæ, quũ captis Veijs, ex militibus ad eam transferendã vnus iocabundus ac ludens interrogaret, vtrúmne Romã migrare vellet, reſpondit, velle. Claudia. Claudia quoquè, cùm ex libris Sibyllinis Idæa mater eſſet accita, & vado Tiberis fluminis nauis in qua vehebatur, hæſiſſet, nec vlla vi cõmoueri poſſet, Claudiam ferũt, quæ ſempèr impudica eſſet habita ob nimios corporis cultus, deam ſubmiſſis genibus oráſſe, vt ſi ſe caſtam iudicaret, ſuum cingulũ nauis ſequeretur. Ità nauem quæ ab omni iuuentute non potuit cõmoueri, ab vna muliere eſſe commotam.

Illud æquè mirum, quòd lue ſæuiẽte Aeſculapiꝰ. Aeſculapius Epidauro accitus, Romam diuturna peſtilẽtia liberâſſe perhibetur. Tutia. Item Tutia virgo Veſtalis de inceſtu accuſata, cõſcia certæ ſynceritatis ſuæ, accepto cribro, orauit Veſtã, dicens: Si tibi caſtè ſeruiui, fac vt cribro de Tiberi hauriam aquam, & in ædem tuam perferam, mox aquam hauſit ac deportauit.

Sacrilegi quoquè numerari poſſunt, quorum præſentibus pœnis iniuriã ſuam dij vindicâſſe credũtur. Fuluius. Fuluius Cẽſor cùm ex Iunonis Laciniæ tẽplo marmoreas tegulas abſtuliſſet, quibus ędem deæ Fortunæ equeſtris, quam Romę fecerat, tegeret, mente captus eſt, & amiſſis duobus filijs in Illyrico militãtibus, ſummo animi mœrore conſumptus eſt.

Præfectus etiàm M. Antonij Turullius cùm apud Coos euerſo Aeſculapij luco claſſem feciſſet, Turullius. eodem poſteà luco à militibus Cæſaris eſt interemptus.

Pyrrhus. Pyrrhus ſublata ex theſauro Proſerpinæ Locrenſis pecunia, naufragium fecit, vt nihil præter eam pecuniã incolume reperiretur.

Ceres. Ceres quoquè Mileſia multùm ſibi apud homines venerationis adiecit. nam cùm ab Alexandro capta ciuitas eſſet, ac milites ad eam ſpoliandam irrupiſſent, omnium oculos repentè fulgor ignis extinxit obiecti.

Reperiuntur etiàm ſomnia, quę vim deorum videantur oſtendere. Tiberio Accinius. nanque Accinio homini plebeio, per quietẽ obuerſatus eſſe Iupiter dicitur & præcepiſſe, vt conſulibus & ſenatui nũciaret, ludis Circẽſibus proximis pręſultorem ſibi diſplicuiſſe, quòd Antonius *Maximus diu erberatũ ſeruum ſub furca medio circo ad ſupplicium duxerat: ideóque ludos inſtaurari debere. Quod cùm ille neglexiſſet, eodẽ die filium perdidit, ipſe autem graui morbo eſt correptus. Et cùm rurſus eandem imaginem cerneret, quærentẽ, ſatís ne pœnarũ pro neglecto imperio pepẽdiſſet, lectica delatus ad conſules, & omi re in ſenatu expoſita, recepiſſe corporis firmitatẽ, ſuiſq; pedibus domum rediiſſe.

Illud quoq; ſomniũ non minoris admirationis fuit, quo Cęſar Auguſtus di- Auguſtus. citur eſſe ſeruatus. Nã quum bello cõtra Brutum implicitus graui morbo, abſtinere p̄lio ſtatuiſſet, medicus eius ex oraculo Mineruæ monuit, nè propter corporis infirmitatem in caſtris ſe cõtineret. Cæſar itaq; in aciẽ lectica perlatus eſt, eodemq; die à Bruto caſtra capta ſunt. Tranſeo multa prætereà & ſimilia.

Aſt harum omnium fallaciarum ratio, veritatem quærentibus non eſt obſcura. An ignoramus aſtutiam ſpirituũ Dæmonum inſidiæ. immundorũ, et quòd conantur ab initio ruinæ ſuæ, inuidiæ felle omnibus modis humanũ genus perturbare & euertere? Dolent enim ſatis & erubeſcunt, ꝙ charitatem quam in cælo habere non poterant, homines conſtantes ex lutea materia, teneãt in terra. Contaminati itaq; & perditi, per omnẽ terram vagãtur, & ſolatiũ perditiõis ſuæ perdẽdis hominibus operãtur, omiaq; inſidijs, fraudibus, terroribus cõplent, adhęrentq; ſingulis hominibꝰ: qui, quoniã ſunt ſpiritus tenues & incõpręhenſibiles, inſinuãt ſe corporibus hominũ, & occultè viſceribꝰ operti valetudines vitiant, morbos citant, ſomnijs animos terrent, mentes ſudoribus quatiunt, vt homines his malis cogãtur ad eorum auxilia concurrere. Hi ſunt qui imagines & ſimulacra fingere docẽt, qui vt hominum mentes à cultu veri

Dei auerterent, fictos mortuorum regũ vultus, & ornatas exquiſita pulchritudine ſtatuas, conſecrari fecerunt, & illorum ſibi nomina, quaſi perſonas indicarent aliquas, excogitant.

Sed eos magi & hi quos verè maleficos vulgus appellat, cùm artes ſuas execrabiles exercent, veris ſuis nominibus cient *illis cæleſtibus, quæ in literis ſanctis legũtur. Hi porrò inceſti & vagi ſpiritus, vt turbẽt omnia, & errores humanis pectoribus offundant, ſerunt ac miſcent falſa cum veris. Ipſi enim cæleſtes multos finxerunt eſſe, vnumque regem om̃ium Iouem, eò quòd multi ſunt ſpiritus angelorum in cælo, & vnus parens ac dominus omniũ Deus. Vndè et Apollo, quem præter cæteros diuinum maximeque fatidicum exiſtimant, quærenti cuidam quis eſſet, reſpondit XX. & vno verſibus Græcis, qui ſic leguntur Latinè: Ex ſe ortus, indoctus, ſinè matre, inexpugnabile nomen, nec verbo capiendum, in igne habitans: *modica aũt Dei portio angeli nos. Se angelum Dei portionem, id eſt, Iouis, edicit Apollo.

Maleficorũ doli.

Apollinis oraculũ de dijs.

*hoc Deus eſt, modica

Sed veritatem mẽtitis nominibus inuolutam, ex oculis maligni abſtulerunt. Nam Deus neque nomine eget, cùm ſolus ſit: nec angeli, cùm ſint immortales, dici ſe deos aut patiuntur, aut volunt, quorum vnum ſolum officium eſt, ſeruire nutibus Dei, nec omninò quidquã niſi *iuſta facere. ſic enim mundum regi à Deo dicimus, vt à rectore prouinciam, cuius apparitores nemo ſocios eſſe in regenda prouincia dixerit, quanuis illorũ miniſterio res geratur. Ille autem pręſes mundi & rector vniuerſi, qui ſcit om̃ia, cuius diuinis oculis nihil obſcurum eſt, ſolus habet rerum omnium poteſtatem.

*iuſſa

Nec eſt in angelis quidquam, quo ſe laudari velint, niſi parendi neceſſitas, ità quòd nullũ honorem ſibi tribui volunt, quorũ honor in Deo eſt. Illi autem qui deſiêrunt à Dei miniſterio, ſunt veritatis inimici & præuaricatores Dei, nomẽ ſibi & cultum deorum vendicare conãtur, nõ quòd vllum honorem deſiderẽt, quis enim honor perditis eſt? nec vt Deo noceant, cui noceri nõ poteſt: ſed vt hominibus, quos nituntur à cultu & notitia veri Dei auertere, nè immortalitatem adipiſci poſſint, quam ipſi ſua nequitia perdiderunt. offundũt itaque tenebras, & veritatem caligine obducunt, nè dominum, néve patrem ſuum nôrint, & vt illiciant facilè, in templis ſe occulũt, & ſacrificijs ipſis præſtò adſunt, eduntque ſæpè prodigia, quibus obſtupefacti homines, fidem commodent ſimulacris diuinitatis ac numinis.

Sacrificijs ſunt præſentes dæmones.

Indè eſt quòd ab augure lapis nouacula inciſus eſt, & quòd Iuno Veijs migrare Romam velle reſpõdit, quòd Fortuna muliebris periculum denunciauit, quòd Claudiam nauis ſecuta eſt, quòd Tutia cribro aquam hauſit, cæteraq; reſponſa, ſomnia vel oracula ignares hominum mentes perſuaſerint: hinc, quòd ſerpens vrbem Romam peſtilentia liberauit, Epidauro accerſitus. nã illùc demoniarchas ipſe in figura ſua ſinè vlla diſſimulatione perductus eſt. Siquidem legati ad eam rem miſſi, draconem ſecũ miræ magnitudinis attulerunt.

In oraculis autem vel maximè fallũt, quorum præſtigias prophani à veritate intelligere non poſſunt. Ideoque ab illis tribui putant & imperia, & victorias, & opes, & euentus proſperos. ferunt deniquè ipſorum nutu ſæpè remp. periculis imminentibus liberatam. Quæ pericula & reſponſis denunciauerunt, & ſacrificijs placata auerterunt: ſed om̃ia iſta fallaciæ ſunt. Nam cùm diſpoſitiones Dei pręſentiant, quippe qui miniſtri eius fuerunt, interponũt ſe in his rebus, vt quęcunque à Deo vel facta ſunt, vel fuerũt, ipſi potiſſimùm facere aut feciſſe videãtur. Et quotiès alicui populo vel vrbi ſecundùm Dei ſtatutum boni quid impẽdet, illi ſe id facturos vel prodigijs, vel ſomnijs, vel oraculis pollicentur, ſi ſibi templa, ſi honores, ſi ſacrificia tribuantur. Quibus datis, cùm illud acciderit quod neceſsè eſt, ſummam ſibi pariunt venerationem. hinc templa deuouẽtur, & nouæ imagines conſecrantur, mactãtur greges hoſtiarum. Sed cùm hæc facta ſunt, nihilominùs tamen & vita & ſalus eorum qui hæc fecerunt, immolantur.

Oraculorũ falſitas.

Quotiès autem pericula impendent, ob aliquam ineptam & leuem cauſam ſe profitentur iratos, ſicut Iuno Varroni, quòd formoſum puerum in templo Iouis

uis ad exuuias tenẽdas collocaret, & ob hanc cauſam Romanum nomen apud Cannas penè deletum eſt. Itaque ſiue illud periculum quod imminet, vitari poteſt, videri volunt id placati auertiſſe: ſiue nõ poteſt, id agunt, vt propter illorũ contemptum accidiſſe videatur. Itaq; ſibi apud homines, qui eos neſciunt, authoritatem ac timorem pariunt: hac verſutia & his artibus notitiam veri & ſingularis Dei apud omnes gentes inueterauerunt. Suis enĩ vitijs præditi ſæuiunt & graſſantur, vt perdant. Idcircò etiàm humanas hoſtias excogitauerũt ipſi hoſtes humani generis, vt q̃ multas deuorarent animas: & hęc omnia permittente Deo.

GENERATIO XXV.

ANno 3577. ab exordio mũdi, regnãte apud Aſſyrios Mancaleo XIII. rege, defuncto Phares, in filio ei⁹ Eſrom XXV. incepit generatio, durauit annis xxiiij. aut xxiij. Erat tũc in Aegypto rex, Amenophis dictus. ille incepit populum Iſrael exoſum habere propter ingenij magnitudinem, laborũ induſtriam, operum affluentiam, & ſobolis elegantiam, callidè eos opprimere & delere ſtatuit: quapropter multimodas eis angarias impoſuit.

Eſrom in linea Chriſti.

Amenophis rex ægypti, Hebræis infenſus.

Contigit etiàm, ꝙ quidam ſcriba Sacrorum, pręſcius futurorum, Pharaoni pręnũciaret, vnũ ex Hebræis mox naſciturum, qui Aegyptiorũ regnũ humiliaret, & filios Iſrael exaltaret, & cuius virtus tranſcẽderet vniuerſos: & propterea conſuluit regi, vt oẽs Hebræorũ infantes occideret. Vndè factũ eſt, ꝙ idem rex pręciperet obſtetricibus, vt obſtetricãdo Hebręas mulieres, earũ mares quoſcũq; interficerẽt. Sed & adhuc eodem populo creſcente, denuò mãdauit, vt Hebręorum nati in flumen proijcerentur. Nam obſtetrices timuerunt Deum, & nolebant perdere mares. Quæ cùm à rege arguerentur, mentitæ ſunt, dicentes: Mulieres Hebrę æ ſcientiã obſtetricandi habent, & prius q̃ veniamus ad eas, pariũt. Et quia timuerunt Deũ, ædificauit illis domos, id eſt, locupletauit eas, cũ eſſent antè pauperes. Auguſtinus dicit eas venialitèr peccâſſe, Gregorius videtur velle ꝙ mortalitèr. dicit enim, ꝙ merces benignitatis earũ quæ potuiſ in æterna vita retribui, præmiſſa culpa mẽdacij, in terrenam compenſatiõem declinata eſt. Et hęc & huiuſmodi vexationes durauerũt etiàm tempore natiuitatis Moiſis, vt in ſequenti dicetur generatione, & in fine huius generationis.

Exo. 1.

Iob vir ſanctiſſim⁹, clariſſimusq; philoſophus atq; propheta, generatiõe hac ſecundùm veram annorum ſupputationem, in terra Vſitidi & Idumææ & Arabię finib⁹, ex Zareth patre matreq; Beſra, ſecundùm Nicolaum de Lyra, naſcitur. Cuius quidẽ pater ex Eſau filijs fuit, ità vt quintus ab Abraham fuerit. Abraham enĩ genuit Iſaac, Iſaac genuit Eſau, Eſau (qui & Edom) genuit Zareth. is genuit Iob, licèt Hebræi dicant Iob deſcendiſſe de Hus primogenito Nachor. Vocabatur autem primùm Iob Iobab, qui & poſt patrem in Edom in Nachaba ciuitate regnauit. priùs quippe Balac filius *Deor in ea regnauit, & poſt eũ Zareth pater Iob, deindè Iob regnauit, poſt Iob Huſan Themanorum regionis dux.

De Iob.

*Beor

Erat autem Iob vir ſimplex & rectus, & recedens à malo, natiq; ſunt ei ſeptem filij & tres filiæ, & fuit poſſeſſio eius ſeptem millia ouium, & tria millia camelorum, quingenta quoquè iuga boum, quingẽtæ aſinę, ac familia multa. Eratq; magnus inter omnes orientales. Et faciebant filij eius cõuiuia per domos, vnuſquiſque in die ſuo, ad quæ vocabant ſorores. Cumque in orbem tranſiſſet dies conuiuij, mittebat Iob ad eos, & ſanctificabat illos. conſurgensq; diluculo, offerebat holocauſta per ſingulos. dicebat enim, nè fortè peccauerint filij mei. Sic faciebat cunctis diebus.

Quæ geſſerit Iob. Iob 1.

Quadã autem die inter filios Dei aderat & Sathan. cui Dominus: Vndè venis? Qui reſpondet: Circuiui terram & perambulaui. Dixit ad eum Dominus: Nunquìd conſiderâſti ſeruũ meum Iob, quòd non ſit ei ſimilis in terra, vir ſimplex & rectus, timens Deum, & recedẽs à malo? Cui Sathan: Nunquìd fruſtrà timet Iob Deum? tu vallâſti eum ac domũ eius, vniuerſamq; ſubſtantiam: operibus manuũ eius benedixiſti. Extende paululùm manum, & tange cuncta quæ poſſidet, & videbis quid faciet. Ad hæc Dominus:

Eccè

Eccè vniuerſa quæ habet, in manu tua ſunt. tantùm in eum non extendas manum.

Egreſſus eſt Sathan. & cùm quadam die filij Iob conuiuarentur in domo primogeniti,venit nuncius ad Iob, dicens: Boues arabant,& aſinæ paſcebantur,& irruerunt Sabæi,tuleruntque omnia,& ſeruos percuſſerunt gladio: & euaſi ego ſolus,vt nunciarem tibi. Cumq́; adhuc ille loqueretur,venit alter,et dixit:Ignis cecidit de cælo,& tactas oues puerosque conſumpſit.& euaſi ego ſolus,vt nunciarem tibi. Sed adhuc illo loquente,venit alius & dixit:Chaldæi fecerunt tres turmas,& inuaſerunt camelos, & tulerunt eos,nec non & pueros percuſſerunt gladio.Adhuc loquebatur ille,& eccè alius intrauit, & dixit: Filijs tuis & filiabus veſcētibus in domo fratris ſui primogeniti,repentè ventus vehemens irruit, & percuſſit quatuor angulos domûs. quæ corruēs,oppreſſit liberos tuos, & mortui ſunt:& effugi ego ſolus, vt nunciarem tibi.

Tunc ſurrexit Iob, & ſcidit tunicam ſuam,ac tonſo capite corruens in terrã, adorauit Dominũ,& dixit:Nudus egreſſus ſum de vtero matris meæ, & nudus reuertar illuc.Dominus dedit,Dominus abſtulit.Sicut Domino placuit,ità factũ eſt.Sit nomē Domini benedictũ.In omnibus his nō peccauit Iob, nec ſtultũ quid contra Dominum locutus eſt.

Factum eſt autem, cùm quadam die veniſſent filij Dei,& ſtarent coram Domino, aderat quoquè Sathan. ad quem
Iob 2. Dominus:Vndè venis?reſpōdit,Circuiui terram, & perambulaui eam. Et Dominus:An non conſideraſti ſeruum meum Iob,quomodò adhuc retinet patiētiam,tu autem commouiſti me aduersùs eum,vt affligerē ſruſtrà? Cui Sathan ait: Pellem pro pelle,& cũcta quę habet homo,dabit pro anima ſua.tange os eius & carnem,tũc videbis quòd in faciem maledicet tibi.Dixit Dominus:Eccè in manu tua eſt,veruntamē animam illius ſerua.Egreſſus igitur Sathan,percuſſit Iob vlcere peſſimo à planta pedis vſq; ad verticem, intãtùm quòd ſaniem teſta radebat, exiens & ſedēs in ſterquilinio extra ciuitatem.Tunc dixit ei vxor: Adhuc tu permanes in ſimplicitate tua? Benedic nunc Deo,& morere. Qui ait ad illam: Quaſi vna de ſtultis mulieribus locuta es.ſi bona ſuſcepimus de manu Domini, mala quarè non ſuſtineamus?

Igitur audientes tres amici Iob omne malum quod acciderat,venerunt ſinguli de locis ſuis.dixerant enim, vt pariter venientes,conſolarentur eum. qui cùm acceſſiſſent,eum non nouerũt:& exclamantes,plorãrũt:ſciſſisq́; veſtibus, ſparſerunt puluerem ſuper caput in cælum, & ſederunt cum eo in terra ſeptem diebus & ſeptem noctibus,horis conueniētibus, & nemo loquebatur ei verbum. viderunt enim dolorem eſſe vehemētem, credentes eum triſtitia & impatientia ità oppreſſum,quòd non reciperet conſolationem.

Igitur primus ipſe ianuam aperuit, & prima voce, Pereat, inquit, dies in qua natus ſum,& nox in qua dictum eſt,Natus eſt homo.non contra Deum, ſed ſeipſum,diemq́; accuſans maledixit, non creaturã,ſed ſui ipſius diem. Ità dicit Ieremias:Maledicta dies in qua natus ſum. Iob 3.
Amaram paſſiōem ſenſus refugit, quam tamen ratio eligit, diſpoſitionem ſenſitiuæ partis exprimens.Reſpondens Eliphaz:Si cœperim*,ait,loqui tibi, forſan moleſtè accipies,ſed conceptum ſermonē quis poteſt tenere?eccè docuiſti multos.nunc autem venit ſuper te plaga, & defeciſti. Recordare,obſecro, quis vnquàm innocens perijt? Nihil in terra ſinè cauſa fit.Hic mala quæ patiebatur, ad culpam ſuam retulit. Iere.20. Iob 4.

Cui Iob:Vtinàm appenderentur peccata mea,& calamitas quã patior,in ſtatera.quaſi arena maris hæc grauior appareret. An poteſt quis guſtare, quod guſtatum,affert mortem? Increpare me veniſtis?& ſubiungit:Militia eſt vita hominis ſuper terram, & ſicut dies mercecenarij dies eius.Et alteri ait: Scio quòd non iuſtificabitur homo cōpoſitus Deo: & ſi iuſtificare me voluëro, os meum condemnabit me.Ad hæc tertius:Si iniquitatem abſtuleris de manu tua, tunc leuare poteris faciem tuam abſq; macula.& huiuſmodi alia.Cui Iob : Ergò vos eſtis ſoli homines, & vobiſcum oritur ſapientia?Nunquid Deus indiget veſtro Iob 6. Iob 7. Iob 9. Iob 11. Iob 12.

menda-

mendacio, vt pro illo loquamini dolos? ipſe vos arguet, et ſi me occiderit, in ipſo ſperabo. Quis mihi retribuet, vt ſcribātur ſermones mei? Scio enim quòd redēptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum, & rurſum circundabor pelle mea, & in carne mea videbo Deum meum, repoſita eſt hæc ſpes mea in ſinu meo.

In hunc modum habitis ſermonibus, Iob 32. omiſerunt tres amici Iob reſpondere, cō quòd ſibi iuſtus videretur. Et poſteà Dominus cōtra Heliu filium Barachel Buziten, Iob 42. defenſiōem Iob ſuſcepit, amicos verò Iob publicè arguit, dicens: Vt quid non eſtis recta locuti aduersùs ſeruum meum Iob? offerte holocauſtum, & Iob ſeruus meus orabit pro vobis. faciē eius ſuſcipiam, vt non vobis imputetur ſtultitia. Et ſuſcepit Dn̄s faciē Iob, qui orauit pro amicis ſuis, & ad eius pœnitentiā conuerſus, om̄ia quęcunq; ei à principio fuerāt, duplicia addidit, ei⁹q; nouiſſimis magis q̄ à principio benedixit. Vndè & poſt flagella ſanitati reſtitutus eſt: ouiū 14. millia ei facta ſunt, 6. millia camelorum, milleq́; iuga boum ac mille aſinæ, 7. prætereà filios, & 3. miræ ſpeciositatis filias etiàm genuit, deditq́; filiabus hæreditatem inter fratres.

Et vixit Iob poſt flagella XL. & centum annos, atq; rex factus eſt, viditq́; filios filiorū vſq; ad quartam generationem. Et tandèm cùm vixiſſet annis 230. minùs vno, ꝓut habetur in lib. de imagine mundi, in pace mortuus eſt. Cuius etiàm celebritas agitur 6. Idus Maij. Scripſit autē Iob labores ſuos heroico carmine libro vno, cuius certè ſingula verba plena ſunt ſenſibus. Nam de reſurrectione mortuorum prophetauit clarè, ità vt nullus vel manifeſtiùs vel cautiùs Iob 19. de ea ſcripſerit, dicens: Scio quòd redēptor meus viuit, & in nouiſſimo die de terra ſurrecturus ſum &c.

Amenophis rex Aegypti In hac itaq; generatiōe Amenophis rex Aegypti, præpoſuit filijs Iſrael magiſtros, vt affligerent eos oneribus. Mādauitq́;, vt ædificarent vrbes Phiton & *Ramaſſes, necnō vt lutum platearum & ſordes vicorum cophinis exportarēt, vtque flumina diuiderent, ac ciuitates circundarent foſſatis, dicens: Hic populus mult⁹ eſt & fortior nobis: opprimamus idcircò, nè fortè ſi ingruerit bellū aduersùm nos, addatur inimicis noſtris, & egrediatur liber. Verùm quanto plùs opprimebat eos, tāto magis multiplicabantur & creſcebant.

Inter hęc natus eſt Aaron, & vt veriſimile videtur, antequàm præcepta fuiſſent facta obſtetricibus de ſubmergēdis maribus, prout in principio generationis dicetur. alioqui quomodò ſeruatus fuiſſet, non tacuiſſet Moiſes, neque Ioſephus. Aaron igitur natus eſt anno Aaron. huius generationis xxv. regnante apud Aegyptios Amenophe, anno regni eius trigeſimo, hoc modo: Inter has anguſtias erat quidam vir Amram de domo Le- Amram. ui, Caath filius, vir inter Hebræos nobiliſſimus, qui duxit vxorem nomine Iocabeth, ex qua genuit Aarō, Moiſen Iocabeth. & Mariam prophetiſſam. Genuit autē Amram ex Iocabeth Aaron primogenitum, virum poſteà ſanctum & inſignem, eloquentia ornatum, qui poſteà ad ſummum ſacerdotium à Deo vocatus fuit, de qno in generatione dicetur ſequenti. Inter hæc obſtetricibus de interficiendis maribus præceptum emanauit. Cùm autem Amram inter Hebræos eſſet vir clariſſimus, metuens Hebræorum extinctionem, vt Ioſephus refert, rogauit Dominum, vt miſereri dignaretur populo ſuo, qui valdè affligebatur. Deus autem ad oratiōes ſuas miſericordiæ aurem inclinans, per viſum ei adſtitit: exoratusque, memoriam ſe eorum habere dixit, & propterea eidem propicium ſe fore. Maneq́; conſurgens Amram, viſionem hāc Iochabeth vxori ſuæ indicauit, intellexitq́; Amram non ſolùm de filio dando, ſed etiàm de futura felicitate Hebręorū. Atq; ità mox Iochabeth concepit filium, quem poſteà Moiſen vocauit, vt in generatione dicetur ſequenti.

GENERATIO XXVI.

ANno 3600. ab exordio mundi, regnante apud Aſſyrios Spareto, Sparetus. mortuo iam Eſrom patriarcha, in Arā Aram. per lineam Chriſti vigeſimaſexta incepit generatio, durauitq́; annis quadragintaquinque. Eodem anno natus eſt Moiſes, iuxta quod prædictum erat

Amram patri ſuo, omnium prophetarũ & hiſtoriographorum excellẽtiſſimus, de cuius laude reſonãt cælum & terra, qui Deum vidit facie ad faciem, quod de nullo alio, præterquàm de Paulo Apoſtolo, ſacræ teſtantur literæ.

Moiſes natus eſt anno 425. à natiuitate Abrahæ, ſecundùm Philonem. Ser-

Vbi expoſitus Moiſes.

uatus eſt autem Moiſes hoc modo: nam inter has anguſtias dum natus eſſet, parentes eum tribus menſibus abſconde-

Exo. 2.

runt. Et cùm eum ampliùs celare non poſſent, nè ſimul perirent cum puero, fiſcellam ſirpeam ſumunt, & bitumine illinunt ac pice, intusq́; infantem deponunt, atque in carecto ripæ fluminis exponunt, & eius ſalutem Deo relinquunt. deportabat itaq; fiſcellam ripa. Maria autem pueri ſoror, matris iuſſu ſequebatur à longè, conſiderans euentum rei.

Tunc Deus oſtendit prouidentiam ſuam, & puerum inopinato euentu ſer-

Repertus Moiſes.

uauit. Thamur enim ſeu Thermuth filia regis, cùm fortè circa fluminis littus luderet cum puellis, vidit fiſcellam deſcendentem ſoliuagam. mox à fluuio eã iuſſit tolli, & ſibi afferri. aperiẽsq́; fiſcellam, comperit infantem elegantiſſimũ, de quo valdè gauiſa eſt, mandauitq́ue eueſtigiò, vt mulier adduceretur, quæ mammas illi præberet. ſed cùm multæ adductæ fuiſſent, nullius mãmillas ſugere voluit. Maria autẽ eius ſoror, quæ cum alijs ad videndum venerat, ait: Fruſtrà ô regina ad lactãdum infantem vocas eas, quæ nullam cum eo cognationem habent. Hebræorum puer eſſe creditur. Si vis, adducam vnam Hebræam. cui dixit, Vade. Illa autem confeſtim ad matrẽ cucurrit, & eam adduxit. Infans verò mox ad matris vbera acceſſit. quo viſo regina, cùm ignoraret myſterium, cum ſupplicatione ingenti cõmiſit matri infantem nutriendum.

Moiſes vndè dictus.

Vocatus eſt itaq; ab euentu Moiſes, eô quòd de flumine fuit ſaluatus. aquã enim Aegyptij Mos vocant, Iſes verò ſaluatus. ſiue vt aiũt alij, vocatum Moſeh, deriuato nomine à maſcha verbo, quod educere, extrahere, efferre trãsfertur. Suſcepit itaque mater puerum & nutriuit, quem poſteà voluntate patris Thermuth filia adoptauit.

Cùm igitur regina eum adoptãſſet in filium, vtputà qui benè à natura & gratia inſtitutus erat, accedẽte etiàm ſumma ipſius reginæ & pædagogorũ cura, breui omnes aulæ regię pueros lõgè ſuperauit. hunc talem ac tantum puerum Thermuth cùm aliquandò portaret ad patrem, iocareturq́; cum eo rex, puero pro amore filiæ diadema impoſuit regium, quod mox Moiſes ad terram proiecit, & pedibus conculcare cœpit. Quod videns ſacerdos ille ſcriba, qui talem futurum prædixerat, confeſtum occidere voluit puerum, exclamans: Hic eſt puer ille ô rex, quem Deus nobis occidendũ oſtendit. At contrà quidam ſapiens non fuiſſe prodigium dixit, ſed caſu factum, in cuius rei argumentum puero etiàm prunas afferri præcepit, quas mox puerulus ori imponens ardentes, linguam exuſſit, vndè deincèps ſempèr impeditioris linguæ fuit.

Suprà genrat. 25.

Alebatur itaque multa ſolicitudine, factusq́; eſt tãtæ pulchritudinis, vt nullus adeò ſeuerus eſſet, qui eum nõ amaret viſum. nonnulli quoquè operas ſuas dimittebant, vt tranſeuntem inſpicerent. Breuì quoquè eruditus eſt omĩ ſapientia Aegyptiorum, eratq́; potens in ſermone et opere. Factus autẽ vir, longè magis q̃ anteà in omni virtutũ præſtantia effulſit, non ſolùm apud regẽ & vicinos, ſed etiàm apud aduenas & Aegyptiorũ inimicos in admiratiõe habebatur. Quamobrẽ Aethiopibus Aegyptũ vaſtantibus, Aegyptijs ad oracula conuerſis, à Deo eis conſiliũ præbente, auxiliatore eos Hebręo vti debere, reſponſum eſt. At illi vidẽtes Moiſen omni virtute præditũ, inſtãt precibus apud regẽ ac Thermuth quondàm regis filiam, vt Moiſen eis ducem pręficeret. Illa gloriã eius quærẽs, antè tamẽ ſacramẽtis pręſtitis, vt nihil ei fieret mali, permiſit. Ità Moiſes libentèr munus hoc ſuſcepit, & iter fluminis conſuetũ relinquens, aſtu duxit exercitum per terram inuiam ac ſerpẽtibus plenam, vbi ante eum nemo audebat tranſire. Et nè ſerpentes nocerent, ibes (id eſt, ciconias Aegyptiacas) ſerpentibus naturalitèr infeſtas, ſuper plauſtra in arcis papyraceis tulit.

Moiſis ſtudium.

caſtraq;

caſtraq; metatus, præferebat eas vt ſerpētes fugarēt. Quod & factum eſt, ac ità tutò per noctes trāſiuit exercitus, & impulſos Aethiopes aggreſſus expugnauit. Quibus tandèm in fugam verſis, multisq; occiſis, ciuitatem regiam, Saba dictam, obſidiōe cinxit. erat autem ciuitas inexpugnabilis. cūq; diutiùs obſidionē continuaret, tandèm Corbis Aethiopū regis filiæ auxilio vrbem obtinuit, eamq; ob prēmium proditionis in vxorem duxit. Celebratis itaq; nuptijs, cùm aliquādò in Aegyptum redire ſtatuiſſet, & illa minimè aſſentiret, Moiſes peritus aſtrorum, duas imagines ſculpſiſſe fertur in gemmas eius efficaciæ, vt altera memoriam, altera obliuionem conferret. cumq; paribus annulis eas inſerüiſſet, alterum obliuiōis annulum vxori præbuit, alterum ipſe tulit, vt ſicut pari amore, ſic paribus annulis inſignirentur. Cœpit ergò mulier amoris viri obliuiſci, & ſic tādèm liberè in Aegyptū Moiſes regreſſus eſt.

Aethiopum cædes. *Saba obſidetur.*

Intereà autem regem Aegypti inuenit ſibi non benè motum. inuidia enim ductus, & oppreſſionis formidine tact⁹, compulſusq; à ſacris ſcribis, nitebatur in cędem eius graſſari. acceſſit ad hęc, quòd tranſactis aliquot annis, dum quadā die videret Aegyptiū iniuriā facere Hebręo, inſurrexit in eum et occidit, ac in ſabulo abſcōdit. Et egreſſus altero die, vidit duos Hebræos rixantes: qui dum argueret eum qui iniuriā faceret, reſpondit: Quis te conſtituit iudicem ſuper nos? num me occidere vis, ſicut occidiſti Aegyptium? at Moiſes multùm extimuit, & cùm ſimul intellexiſſet inſidias regis, latentèr aufugit, venitque ad ciuitatem Madian circa mare rubrum ſedens ſuper puteum. Erant autem ſacerdoti Madian ſeptem filiæ, quæ venerunt haurire aquam gregibus. ſuperuenientes autem paſtores, repulerunt eas. quos citò prohibuit Moiſes, & adaquauit greges virginū. ex quo maturiùs ſolito redeuntes, patrem rogabant, vt beneficium peregrino impenderet. Vocato itaque Moiſe, Raguel ſeu Iethro contemplatis moribus viri, vnam ex filiabus ſuis Sephoram dedit vxorem. habitauitque Moiſes cum ſocero ſuo, & paſcebat greges eius, generauitq; duos filios. dedit nomen vni Gerſan, alteri Eliezer. Cætera in ſequenti generatione dicentur.

Moiſes regi ſuſpectus. *Moiſis fuga.*

ANNO quinto & trigeſimo huius generationis, Cecrops natione Aegyptius, regno Argiuorū relicto, prim⁹ Athenis regnauit. hic etiā Diphyes dictus eſt, qui & Athenas, vrbem longè antè conditam, inſtaurauit. Ibi tunc, vt diuus Auguſtinus lib. XVIII. de Ciuit. Dei, capite nono refert, ſubitò aqua vno in loco erupit, & alio oliua apparuit, ſuper quibus ſciſcitatus Apollo Delphicus, reſpōdiſſe fertur, quòd oliua Mineruam, aqua Neptunum ſignificaret: in ciuium verò eſſe arbitrio, eligere deorum alterum. Congregatis itaque vtriuſq; ſexûs hominibus, viri Neptunum, mulieres Mineruam elegēre. Vicerunt autem mulieres, quia vno voto præualuerunt, & vocata eſt ciuitas Athenæ, quod Latinè Mineruam dicimus. Quamobrem iratus Neptunus, vndis Athenarum terras populatus eſt. Quem ciues placare volentes, triplici ſupplicio mulieres affecēre, Vt decætero publicis non intereſſent, nec ſuffragia ferrent: Nè quis maternum cognomen ſumeret: tertiò, Nè quis filias Athenęas vocaret. Vndè & Cecrops Atticos, Athenienſes appellauit.

Cecrops. *Diphyes.* *Cur Athenę dicantur.*

Cecrops, primus rex Athenienſiū: hic, vt eſt in lib. de imagine mundi, cum Pharaone ſubmerſus eſt. poſt hunc regnauit Granaus, deindè Amphitryon pater Herculis, exin Erichthonius inuentor curruum, poſt hunc Pandion, deindè Aegeus, exin Theſeus, deindè Melāthus, exindè Codrus, qui ſe pro populo hoſtibus tradidit. poſt hūc magiſtratus populo præfuerunt.

Reges Athenienſium. *Codr⁹ rex.*

De Codro ità Iuſtinus lib. I. ſcribit: Erant, inquit, inter Athenienſes & Dorienſes ſimultates. Dorienſes de euentu belli conſuluerunt oracula. reſponſum, ſuperiores fore, niſi regem Athenienſem occidiſſent. Cùm ventum eſſet in prēlium, militibus ante omnia cuſtodia regis præcipitur. Athenienſibus eo temporerex Codrus erat, qui & reſponſo dei & præceptis hoſtium cognitis, permutato regis habitu, pannoſus caſtra hoſtium ingreditur. ibi in turba obſiſtētium, à milite quem vulnerauerat, interficitur. Hoc cognito, Doriēſes diſcedunt.

dunt. atque ità Athenienſes virtute ducis, pro ſalute patriæ morti ſe offerentis, bello liberantur.

Poſt mortem Codri, adminiſtratio Reipublicæ annuis magiſtratibus permiſſa eſt. Sed ciuitati nullæ leges erant. Eligitur Solon vir ſcientia inſignis, qui velut nouam ciuitatem legibus conderet, tanto temperamento inter plebem ſenatumque egit, cùm ſi quid pro altero ordine tuliſſet, alteri diſpliciturum videretur, vt ab vtriſq; parem gratiam traheret. Solon inter multa egregia illud memorabile egit: Inter Athenienſes & Megarẽſes de proprietate Salaminæ inſulæ diù bellatum fuit. poſt multas clades capitale eſſe apud Athenienſes cœpit, ſi quis legem de vendicanda inſula tuliſſet. Solicitus itaque Solon, nè aut tacendo parùm Reipublicæ conſuleret, aut cenſendo, periculũ ſubiret, ſubitam dementiam ſimulat, cuius venia non dicturus modò prohibita, ſed & facturus erat: more vecordium euolat in publicum: factoque concurſu hominum, inſolitis verſibus vt furioſus ſuadere populo cœpit, quod verebat̃: omniumq; animos ità cepit, vt extemplò bellum aduersùs Megarenſes decerneretur, inſulaque, deuictis hoſtibus, Athenienſibus cederet.

Solon.

De Moiſe verò & Iudæis Cornelius Tacitus Diurnalium libr. XXI. Orta, inquit, per Aegyptum tabe, quæ corpora fœdaret, regẽ Bocchorim in Hammonis templo remedium petentem, purgare regnum, & illud genus hominum inuiſum deis, alias in terras auehere iuſſum: ſic conquiſitum collectumque populum, poſtquàm vulgus vaſtis locis relictum ſit, cæteris per lachrymas torpẽtibus, Moiſen vnum exulum monuiſſe, nè quam deorum hominúmve opem expectarent, ſed ſibi, vt duci, crederent. Aſſensére, atque omnium ignari, fortuitum iter incipiunt. Sed nihil æquè, quàm inopia aquæ, fatigabat. Iãq; haud procùl exitio totis campis procubuerãt, cùm grex aſinorum agreſtium è paſtu in rupem nemore opacam conceſſit.

De Moiſe & Iudæis.

Secutus Moiſes cõiectura herbidi ſoli, largas aquarum venas reperit. Leuati itaq;, continuum ſex dierum emẽſi iter, ſeptimo pulſis cultorib᷒, obtinuêre terras, in quibus vrbs & templum dicata ſunt. Moiſes, quò ſibi in poſterum gentẽ firmaret, nouos ritus contrarioſq; cæteris mortalibus, indidit. prophana illic omnia, quæ apud nos ſacra: rurſum cõceſſa apud illos, quæ nobis inceſta. Effigiem animalis, quo monſtrante, errorem ſitimq; depulerant, penetrali ſacrauêre, cæſo ariete in contumeliam Hammonis. Bos quoquè immolatur, quem Aegyptij Apin colunt. Sue abſtinent ob ſcabiem vitandam, cui illud animal obnoxium. Septimo die ocium placuiſſe ferunt, quia is finem laborum tulerit. dein blandiente inertia, ſeptimũ quoquè annum ignauiæ datum. alij honorem eum Saturno haberi aſſerunt. Ob famem & ieiunia panis eorum non fermentatur. Hi ritus, quoquo modo inducti, antiquitate defenduntur.

Iudæorum inſtituta.

Et quia apud ipſos fides obſtinata, miſericordia in promptu, ſed aduersùs oẽs alios hoſtile odiũ. ſeparati epulis, diſcreti cubilibus. proiectiſſima ad libidinem gens, alienarum concubitu abſtinẽt, inter ſe nihil illicitum. circũcidere genitalia inſtituêre, vt diuerſitate noſcantur. Nec quidquam priùs imbuunt, q̃ contemnere deos. animoſq; prælio aut ſupplicio peremptorum, æternos putãt. Eadem cura & de infernis, & perſuaſio cæleſtium. Contrà Aegyptij pleraq; animalia effigieſq; compoſitas venerantur. Iudæi mente ſola vnumq; numen intelligunt. prophanos, qui deûm imagines in ſpecies hominum fingunt.

Iudęorũ opinio de Deo.

Hęc & multa alia Cor. Tacitus, & de balſamo & lacu ſterili: Haud ꝓcùl indè campi, ait, quos ferunt olim vberes, magniſq; vrbib᷒ habitatos, fulminis ictu arſiſſe, & manere veſtigia, terramq; ſpecie torridam, vim frugiferam perdidiſſe, &c. vt generatione XXII. patuit, de quibus apud Iuſtinum.

GENERATIO XXVII.

ANno 3649. ab exordio mũdi, regnante apud Aſſyrios Spareto, in Aminadab filio Aram, per lineã Chriſti 27. incepit generatio. durauit annis 51.

Erat hoc in tẽpore Moiſes Aegyptijs exoſus propter virtûtes, & quum iam fuga facta vxorem duxiſſet Sephoram filiam

Moiſes quæ geſſerit.

filiam Iethro ſacerdotis Madian, ac liberos procreâſſet: Quodã tempore dũ paſceret gregem in mõte qui vocatur Sina, qui mõs eſt excelſus & ad paſturas egregius, hîc dum eſſet opinio habitare Deũ, vt refert Ioſephus, primitùs nemo paſcebat, quia paſtores illic minimè ambulare præſumebant. In quo prodigium Moiſi mirabile apparuit. Ignis nanque depaſcens rubi viriditatẽ eiuſq; florem, trãſijt innoxius, fructiferoſq; ramos nullo incendio diſſipauit. Exo. 3.

Cumque flamma vehemens eſſet, ille etiàm viſionem inopinabilem formidãs, obſtupuit, & magis dum vocem ignis emitteret, eũq; ſuo nomine vocaret, verbaq; facere videretur, quibus etiàm eius fiduciam, præſumentis ad loca accedere, vbi nullus hominum primitùs ambulâſſet, eò quòd eſſent diuina, redarguit: eiq; ſuaſit vt ꝓcùl ab igne recederet, et vt ſufficerent ei quæ viderat, cùm eſſet vir bonus, magnorumq; proles virorum: Solue, inquit Dominus, calceamẽta tua. locus enĩ in quo ſtas, terra ſancta eſt. prædicabatq; ei futuram gloriam & honorẽ apud homines præſente Deo. Iuſſitq; vt cum fiducia abiret in Aegyptum, dux & princeps futurus multitudinis. Vidi, inquit, afflictionem populi mei, & véni liberare & educere de terra illa in terram lacte & melle manantem. Veni ergò, & mittam te ad Pharaonem, vt educas eos, & ego ero tecum. Ait Moiſes: Domine, ſi dixerint mihi filij Iſrael, quod eſt nomen eius, quid dicam? Dixit Dominus: Sic dices: Qui eſt, miſit me, Deus patrum veſtrorum, Deus Abraham, Deus Iſaac, Deus Iacob. Tu ergò ingredere cum ſenioribus Iſrael ad Pharaonem, & dic: Dominus DEVS Hebræorum vocauit nos, vt eamus viam trium dierum in ſolitudinem, & immolemus Domino Deo noſtro. Scio autem quòd non dimittet vos, ſed ego percutiam eum in cunctis mirabilibus.

Virga Moiſis. Ad hæc Moiſes: Dñe, nõ credent mihi. Cui Dominus: Proijce virgam, quam manu geſtas, in terram. proiecit, & verſa eſt in colubrũ, ità vt fugeret Moiſes. Appræhende, inquit Dominus, caudã eius. Extendit itaq; manum, & appræhendit: verſaq; eſt in virgam. Rurſum Dominus: Mitte manũ tuam in ſinum. quam miſſam, protulit leproſam. Retrahe, ait. Retraxit, & protulit iterùm, eratq; ſimilis carni reliquæ. Deindè ait: Si non credent his, ſume aquam de flumine, & effunde ſuper aridam, & vertetur in ſanguinem. Ait Moiſes: Obſecro Domine, non ſum eloquens ab heri & nudiuſtertiùs. Cui Dominus: Perge, & ego ero in ore tuo. Exo. 4. Adhuc ille: Obſecro, mitte quem miſſurus es. Iratus Dominus, ait: Ecce Aaron frater tuus egredietur in occurſum tibi. ipſe loquetur pro te ad populum, tu autem eris ei in his quæ ad DEVM pertinent.

Redijt ergò Moiſes ad ſocerum ſuum, & ait: Reuerti volo in Aegyptum ad fratres, vt videam ſi viuant. Cui Iethro: Vade in pace. Et cùm moram faceret, ait Dominus: Vade in Aegyptum, mortui enim ſunt qui quærebãt animam tuam. Abijt itaq; Moiſes, tenens virgam in manu, tulitq; ſecum Sephoram vxorem & duos filios, quos in itinere iuſſu Domini circuncidit. Indignata Sephora, ait: Spõſus ſanguinum tu mihi es. redijtq; ad patrem, annuente Moiſe, cum filijs. Intereà locutus eſt Dominus ad Aaron: Vade in occurſum fratri tuo, qa venit. Intrauitq; Aaron deſertum Sinai, & occurrit Moiſi in monte Dei. dixitq; Moiſes ei omnia verba Domini ac mandata. Veneruntq; ſimul, & congregauerunt ſeniores Iſrael. locutusque eſt eis Aaron omnia verba Domini, & fecit ſigna coram eis, ità vt eis fidem haberẽt. Ingreſſiq; ſunt cum ſenioribus ad Pharaonem, & dixerunt: Hæc dicit Dominus Deus Iſrael, dimittas populum ſuum, vt ſacrificet in deſerto. Ad quod ille: Neſcio Deum Iſrael, nec populum dimittam.

Tunc Moiſes commemorauit regi beneficia Ioſeph, necnon quanta ipſe fecerat Aegyptijs oppreſſis ab Aethiopibus, labores & pericula exponens quæ pro eis tulerat, nec retributionem recepiſſet. Quę omnia rex deridens, eum vocat ſeruum fugitiuum, & quòd ſeditionis cauſa redierit. Et cùm inſtarent Moiſes & Aaron, iratus dixit: Quarè Aarõ et Moiſes ſolicitatis populum ab operibus? ite ad onera veſtra. præcepitq; pręfectis operum, dicens: Vacant ocio, opprimamus operi-

operibus,vt acquieſcāt. Nequaq̃ eis vl-
trà detis paleas, ſed vadant & colligant
ſtipulas ad lateres,nec de mẽſura minue-
tis. Quod factum eſt. Inſtabantq́; præfe-
cti operum, vt complerent opus quoti-
diè. ex quo vociferati ſunt ad Pharao-
nem, dicentes: Cur ità agis contra ſer-
uos tuos iniquè? Qui ait: Vacatis ocio,
& dicitis, Eamus ac ſacrificemus DEO
noſtro. ideò nihil remittetur vobis.

Occurrunt ergò Moiſi & Aaron,
dicentes: Odio feciſtis nos Pharaoni, &
præbuiſtis ei gladium. Ad hæc conſulto
DEO, confirmati ſuaſerunt populo, vt
patientèr expectarent promiſſa Dei. Et
dum iam obedientes eſſent, libertatem
promiſſam reſpicientes, ait Dominus ad
Moiſen: Loquatur Aaron ad Pharao-
nem omnia quæ mando vobis. ſed ego
indurabo cor eius, & multiplicabo ſi-
gna & oſtenta, nec tamen audiet vos.
Fecit itaq; Moiſes & Aaron, ſicut præ-
cepit Dominus. Erat autẽ Moiſes octo-
ginta annorum, & Aaron plùs trium
annorum.

DIMITTI POPVLVM VOLVNT MOISES ET AARON.

X. plagæ Ae-gypti. Ingreſſi itaque Moiſes & Aaron ad
Pharaonem, leuansq́ue Aaron virgam,
percuſſit aquam fluminis coram Pha-
Plaga I. raone & ſeruis eius. Quæ verſa eſt in
ſanguinem, & piſces in ea mortui ſunt,
computruitq́ue fluuius ità, vt non poſ-
ſent Aegyptij bibere. erat tamen potabi-
lis Iſrael. At malefici Pharaonis incan-
tationibus ſuis ſimilitèr fecerunt. Auer-
tens autem ſe Pharao, ingreſſus eſt do-
mum, impletiq́ue ſunt dies ſeptem. Di-
xit Dominus ad Moiſen: Ingredere ad
Pharaonem, & ſi noluerit dimittere po-
pulum, dic ad Aaron, vt extendas ma-
num ſuper flumina, paludes & riuos.
Secunda. Et fecit ſic. & aſſcenderunt ranæ, ope-
rueruntq́uè terram Aegypti. & fece-
runt malefici ſimilitèr incantationi-
bus ſuis. Dixitq́ue Pharao: Orate, quæ-
ſo, Dominum, vt auferantur ranæ, &
dimittam populum. Et clamauit Moi-
ſes & Aaron ad Dominum, & mor-
tuæ ſunt ranæ. Hoc videns rex, non di-
miſit eos.

Dixit rurſum Dominus ad Moiſen:
Tertia. Loquere ad Aaron, vt extendat virgam,
& percutiat puluerem terræ. & factũ eſt
ità. & facti ſunt cyniphes in omni terra
Aegypti. At malefici tentauerunt idem
facere, ſed non potuerunt. & correpti à
rege, dixerunt: Digitus Dei eſt hic. erātq́;
cyniphes tam in hominibꝰ, quàm in iu-
mentis. Induratum eſt autem cor Phara-
onis, & non audiuit eos. Dixit autem & Quarta.
Dominus ad Moiſen: Surge diluculo, &
egredere ad Pharaonem, & dic ei: Si no-
lueris dimittere populũ, mittam in oẽm
terram, dicit Dominus, omne genus mu-
ſcarum. & factũ eſt, ſed eos non audiuit.
& venit muſca grauiſſima in oẽmem ter-
ram Aegypti, & in oẽmem domum Pha-
raonis & Aegyptiorũ. Tunc vocauit eos
Pharao, & ait: Ite, ſacrificate Deo veſtro
in terra hac. Qui dixerunt: Nõ poſſumus
abominationes Aegyptiorum immola-
re. ſi mactauerimus quæ colũt ipſi, lapi-
dibus obruẽt nos. Ad hęc Pharao: Ite in
deſertum, verùm nè longè abeatis, & ro-
gate pro me. Et ait Moiſes: Rogabo, &
recedet muſca. veruntamen noli vltrà
fallere.

Orāte Moiſe, abſtulit Dominus mu-
ſcam. at ingrauatũ eſt cor Pharaonis, ità
vt nec hac quidem vice dimitteret popu-
lum. Tunc dixit Dominus Moiſi: Dic Quinta.
Pharaoni: Si retinuerit populum meũ,
cràs inducam peſtem grauem, & moriẽ-
tur omnia animantia, nec quidquam de
his quæ poſſidet Iſrael, morietur. Fecit
ergò Dominus verbum hoc altero die, &
mortua ſunt omnia animantia Aegypti,
præter ea quæ erant Hebræorum. Et in-
grauatum eſt cor Pharaonis, noluitq́ue
dimittere populum. Adiecit Dominus:
Tollite cineres de camino, & ſpargite il- Sexta.
los in cælum coram Pharaone, & erunt
in hominibus vlcera & veſicæ turgentes
in oẽi terra Aegypti. & factũ eſt ità. nec
poterant etiàm tũc malefici ſtare coram
rege, propter vulnera ex corruptione ve-
nientia, nec adhuc quidem audiuit eos
Pharao, ſicut locutus eſt Dominus.

Dixit quoquè ad Moiſen Dominus: Septima.
Dic Pharaoni, idcircò poſui te, vt oſten-
dā in te fortitudinẽ meam. en pluā gran-
dinẽ cràs, qualis nõ fuit in Aegypto vſq;
in diẽ hanc, congrega quę habes in agro
iumenta, nè pereant. Extenditq́; Moiſes
virgam in cælũ, & dedit Dñs tonitrua,
grandi-

grãdinem & fulgura, percuſſitq; grando cuncta quæ fuerunt in agris, herbã & ligna confregit. Vocauitq; eos Pharao, & ait: Peccaui, nunc oretis Dominum pro me, & dimittam vos.

Egreſſusq; mox ex vrbe, tetẽdit manus ad Dominum, & ceſſauit tempeſtas. Hoc videns Pharao induratus, non dimiſit populum. Et dixit Dñs ad Moiſen: Octaua. Faciam ſigna quæ narres filijs Iſrael & nepotibus, vt ſciatis quia ego ſum Dominus, eccè adducã locuſtas, vt comedant quod reſiduum eſt grandini.

Ad ingreſſum itaq; Moiſis dixerunt ſerui Pharaonis ad eum: Vſquequò patiemur hoc ſcãdalum? dimitte eos, quia perit Aegyptus. Et reuocatis illis dixit Pharao: Quinam ex vobis ituri ſunt ad ſacrificandũ? Ait Moiſes: Viri & mulieres cum ouibus & armẽtis. Ad hęc Pharao: Cui dubium eſt quòd peſſimè cogitetis? non fiet ità, ſed ite viri tantùm. & eiecti ſunt à conſpectu eius. Extendit itaque Moiſes manum, & venerunt locuſtæ innumerabiles, quæ deuorauerũt omne virens in lignis & herbis.

Feſtinusque Pharao, vocauit eos & ait: Peccaui in Deum veſtrũ. orate pro peſte etiàm hac vice. Egreſſus Moiſes, orat. & flauit ventus ab occidente, proiecitq; locuſtas in mare rubrum, indurauitque Dominus cor Pharaonis, nec Nona. dimiſit populum Iſrael. Extendit itaq; Moiſes manum in cælum, & factæ ſunt tenebræ palpabiles, vt nec videre nec mouere poſſent ſe Aegyptij: vbicunquè autẽ erat Iſrael, lux fuit. Et vocauit eos iterùm Pharao, & ait: Ite vniuerſi vos, oues tantùm & iumẽta remaneant. Reſpõdit Moiſes: Nec remanebit ex eis vngula, præſertim cùm ignoremus q̃d immolare debeamus. Dixit Pharao: Recede, & caue nè vltrà videas faciem meam: alioquì morieris. Reſpõdit Moiſes: Fiet vt locutus es. abijtq; ad fratres ſuos.

Et dixit Dominus: Adhuc vna plaga tangam Pharaonem, & dimittet vos. X. plaga. morietur omne primogenitum hominum & iumẽtorum, apud vos verò nec mutiet canis. petetis vaſa ab Aegyptijs, & dabunt vobis. Addiditq;, Menſis iſte vobis erit primus in menſibus anni. loquimini ad vniuerſum cœtum filiorum Iſrael: Decima die menſis huius tollat quęq; domus agnum, vel ſi non poterit habere, hœdum per familias & domos ſuas. De agno paſchali. Sin autẽ minor eſt numerus, vt nõ ſufficiat ad veſcendum agnum, aſſumat vicinũ ſuum, iuxta numerũ animarum quæ ſufficiunt ad eſum agni. Erit autẽ agnus maſculus anniculus ſinè macula, & ſumptum de grege ſeruabitis eum in domo vſq; ad 14. diem, & immolabit eum omnis multitudo filiorum Iſrael ad veſperam, tingetisq; de ſanguine faſciculo hyſſopi ſupra vtrunq; poſtem & ſuperliminare, edentes carnes illas nocte illa aſſas igni, nec coctum quid aut crudum, & azymos panes cum lactucis agreſtibus, caput cum pedibus eius & inteſtinis vorabitis, nec remanebit quidquam ex eo vſq; manè, & quod reſiduũ fuerit, igne comburetis. ſic autem comedetis: renes veſtros accingetis, & calceamenta habebitis in pedibus, tenentes baculos in manibus, & comedetis feſtinantes. Eſt enim phaſe, id eſt, Phaſe. tranſitus Domini. tranſibo enim nocte illa per terram Aegypti, percutiamque omne primogenitum ab homine vſque ad pecus. diem verò hũc habebitis ſolennẽ in generationibus veſtris cultu ſempiterno. ſeptem diebus azyma comedetis, nil operis facietis in eis, exceptis his quæ ad veſcendum pertinent. Prima dies erit ſancta ac ſolennis, & dies 7. eadem ſolennitate venerabilis.

Vocauit autem Moiſes om̃es ſeniores filiorũ Iſrael, & dixit ad eos: Ite tollẽtes animal per familias veſtras, & immolate phaſe, ſanguinemque faſciculo hyſſopi adſpergite in limine & ſuperliminare & vtrũq; poſtẽ. nullus veſtrûm egrediatur oſtium domûs ſuæ vſq; mane. Tranſibit enim Dominus percutiens Aegyptios. cumq; viderit ſanguinẽ ſuper poſtibus, trãſibit oſtium domûs, & non ſinet percuſſorem ingredi & lædere. cuſtodite verbũ hoc. cumq; introiẽritis terrã quã Dominus Deus daturus eſt, obſeruabitis cæremonias iſtas. & cũ dixerint filij veſtri, quæ eſt iſta religio, dicetis eis: Victima trãſitûs Domini eſt. Incuruatus adhoc populus, adorauit. feceruntque ſicut præcepit eis Dominus.

Factum eſt autē, in noctis medio percuſſit Dominus omne primogenitum in terra Aegypti, à primogenito Pharaōis vſq; ad primogenitum captiuæ, & ōme primogenitum iumentorū, nec erat domus in qua non eſſet mortuus. ſurrexitq́ue Pharao nocte & omnes ſerui eius, cunctaq́; Aegyptus, & ortus eſt clamor magnus. vocatisq́; Moiſe & Aarō, ait Pharao: Surgite, egredimini à populo meo vos & filij Iſrael. ite & immolate Domino oues veſtras, & armenta ſumite, & abeuntes benedicite mihi. Vrgebantq́; ægyptij eos de terra exire velocitèr, dicentes: Omnes moriemur.

Exitus populi Iſrael de Aegypto.

Tulit ergò populus conſperſam farinam antequàm fermentaretur, et ligans in pallijs, poſuit ſuper humeros ſuos. feceruntq́; ſicut præceperat Dominus, & petièrunt ab Aegyptijs vaſa argentea & aurea, veſtemq́; plurimā, quibus dedit gratiā Dominus corā Aegyptijs, vt commodarēt eis. & ſic ſpoliauerūt ægyptios. profectiq́; ſunt filij Iſrael de Rameſſe in Sochoth, & erāt quaſi 600. millia virorū peditum, abſq; paruulis & mulierib⁹. ſed & vulgus promiſcuū innumerabile, qa multi Aegyptij viri & mulieres iunxerunt ſe eis cōuerſi ad Iudaiſmum. duxeruntq́ue iumenta & greges diuerſi generis.

Tempus autem filiorum Iſrael quod manſerūt in Aegypto, fuit 430. annorū, incipiendo à promiſſione Abrahę facta in via Meſopotamię vſq; ad legem datā. Locutus eſt Dñs ad Moiſen, dicens: Sanctifica mihi omne primogenitū tam de hominibus quàm de iumētis. mea enim ſunt omnia primogenita maſculini ſexûs, quę aperiūt vuluam, eò quòd occídi omne grimogenitū Aegypti. cumq́ue veneris in terrā promiſſam, commēdabis filijs tuis ſeruandum ritu ſempiterno. Erit igitur quaſi ſignū in manu tua, vt liberationis huius non obliuiſcaris.

Præceptum de primogenitis.

Moiſes igitur nō duxit populum per terram Philiſtijm, hoc eſt, per Palæſtinam, tum propter antiquā moleſtiam et odium vetus, nè inſurgerent Philiſtæi aduerſùs eos, quorum adhuc non erat cōpleta malitia, vt deleret eos Dominus. munitiq́ue multa ſupellectile, aſſcenderunt illi de terra Aegypti de 5. progenie. Iacob ēm qui fuit in linea de qua Chriſtus naſciturus erat, genuit Iudam, Iudas genuit Phares, Phares Eſrom, Eſrō Aram, Aram genuit Aminadab, q princeps exiſtens tribûs Iudæ, egreſſus eſt de Aegypto.

Tulit etiàm Moiſes oſſa Ioſeph ſecū, eô quòd adiurâſſet filios Iſrael, vt efferrēt hinc oſſa ſua. Profectiq́; de Sochoth, caſtrametati ſunt in Etham in extrema parte Aegypti habitabilis. Dominus autem pręcedebat eos ad oſtendendam viam in columna nubis per diem, per noctem in columna ignis. Præcepitq́; Dominus, vt reuerſi aliquantulùm verſùs Aegyptum caſtrametarentur in regione Phiairoth, quæ eſt inter Magdalum & mare, & poſuerunt caſtra ſupra mare rubrum.

Phiairoth.

Et cùm vltra trium dierū ſpatiū proceſſiſſent, intellexit Pharao eos ad fugiendū, non ad ſacrificādum, properare. Tulit ergò 600. currus, equitū 50. millia & 200. millia peditum armatorū, inſecutus eos. Leuantes aūt oculos Hebręi, viderunt Aegyptios properantes, benè armatos. exterriti ſunt. circundati enim erant montibus ab vna parte, mari rubro ex altera, vt fugæ facultatem nō haberent. concluſeruntq́ue eos Aegyptij obſidione.

Erat Hebræis dura obſeſſionis moleſtia propter egeſtatem neceſſariorum, neque fugę facultatē habentes, armisq́; priuati, licèt pugnare vellēt. Nulla erat itaq; ſpes, niſi vt ſeſe quàprimùm Aegyptiorū voluntati traderent. Moiſen in omnibus culpabant, oblíti ſignorū quę eis fuerant à Deo pro ſua liberatione monſtrata, & vſq; ad hoc venerunt, vt eum lapidibus niterentur obruere. Erat enim luctus & gemitus mulierū & infantum, ante oculos habētium mortem indubitatam.

Moiſes autē, licèt exaſperata in eum multitudo eſſet, circa eius tamē prouidentiam non ceſſabat, omnia in Deum conſerens. ſtansq́; in medio, ſic exorſus eſt: Nec hominibus quidē benè cōuerſantibus circa nos, iuſtū erat nō credere: de Dei verò prouidētia vos deſperare iniquū eſt, à quo vobis oīa prouenerūt, quæcunq; per me ad ſalutē & libertatē

Oratio Moiſis ad populum.

veſtram

veſtrā facta ſunt, eaq; non ſperantibus promiſit. Quin potiùs in periculo, ſicut putâſtis, oporteret vos adiutorium ſuſtinere diuinum, cuius opus erit, etiàm nûc in tali nobis difficultate concluſis ex deſperatiõe, ſicut vos creditis, ſaluté pręſtare, et ex hoſtibus liberare, qui fortitudiné vtiquè ſuâ circa nos eſt oſtenſurus, & prouidentiâ facturus. Non em̃ in paruis diuinitas auxilium ſui fauoris ſolet accõmodare, ſed potiùs in quibus humanam ſpem ad meliora nõ videt accedere, vndè tali auxiliatori credentes, cui virtus eſt etiàm parua grandia facere, & tantarum rerum infirmitatem ſuo munimine roborare. Nolite Aegyptiorum arma metuere, nec quia mare & poſteriores montes viã fugæ prohibent, propterea ſalutis ſpatia deſperare. fiét em̃ vobis hęc, quaſi campi Dei prouidentia, & pelagus conuertetur in terram.

Cumq; hęc dixiſſet, duxit eos ad mare, Aegyptijs intuentibus, rogabatque Deum, dicés: Neq; tu quidé ignoras, q̃a fugere nobis mala præſentia, nec potẽtia nec auxilio licet humano: ſed tu Domine prębe aliquod ſalutare exercitui, tua voluntate Aegyptum relinquenti. tuũ eſt enim nos eripere, quia nũc omĩ ſpe & conſilio deſtituti, ad tua ſoli⁹ ſubſidia conuolamus, & quicquid ex prouidentia tua nobis acceſſerit, quod nos ab Aegyptiorum ira nunc liberare poſſit, inſpicimus: velociterq; nobis tuam oſtende virtutem, & populum deſperãtem ac ruenté in peius, ad ſecuritaté dignare & ad fiduciam pietatis perducere. Nos enim in extraneis ſumus, ſed tuũ quidem eſt mare, tuus eſt mons qui nos circũdat, ità vt te pręcipiente mare poſſit conuerti in aridam, ac nos tua virtute ſaluare.

Talia ſiquidem cùm oràſſet, iubente Domino, percuſſit virga mare: quod repentè inciſum ac diuiſum, terram reliquit nudam. Moiſes autem videns pelagus ceſſiſſe in duodecim diuiſiones, aduocabat tribus ſingulas ex ordine natiuitatis ſuæ, & exhortabatur vt ipſum pręeuntem ſequerẽtur. Et cùm timuiſſent ſeq, Aminadab princeps tribûs Iudæ, plenus fide, primus poſt Moiſen ingreſſus eſt, alijs trepidantibus. propter quod meruit & regnũ. dein cęteri oẽs cum feſtinatione pergentes, delectabãtur, agebantq; Deo gratias propter ſalutem, quæ pręter ſpem eis acceſſerat.

Tranſit⁹ maris rubri, pręeunte Moiſe & Aminadab.

Quod videntes Aegyptij, veſanos iudicabant: ſed cùm viderent illos illæſos tranſire, ingreſſi ſunt poſt eos. iamq; venerat vigilia matutina, iniecit Dominus ſuper eos intolerabiles imbres & graues tonitruos coruſcationesq;. vndè territi, dixerunt: Fugiamus Iſraelem, Dominus enim pugnat pro eis. fugientibusq; illis, inuoluit eos Dominus in medijs fluctibus, operueruntque aquæ currus & equites, cunctiq́ue exercitus Pharaonis cum peditibus ſubmerſi ſunt, nec vnus quidem ſuperfuit ex eis. Filij autẽ Iſrael perrexerunt per medium ſicci maris, & aquę erãt eis quaſi pro muro à dextris et à ſiniſtris, ex quo non poterant retinere gaudiũ inopinatæ ſuæ ſalutis. Inſupèr & inimicis ſuis dimerſis, hymnum tota nocte dixerunt, laudantes Deum, dicẽteſq;: Cantemus Domino, glorioſè etenim magnificatus eſt: currus Pharaonis & exercitus proiecit in mare, ambulaueruntq; filij Iſrael per ſiccum in medio eius &c.

Internecio aegyptiorũ ſeu plaga 11.

Poſteà verò armis Aegyptiorum per fluctuum violentiam allatis, iudicabat Moiſes Dei factum prouidentia: exijtq; colligens arma, Hebræosq; his muniẽs, vt ſi quandò opus eſſet, armati pugnarent, & moratus eſt cum populo iuxta littus ſeptem diebus, & cum tympanis ac muſicis ſingulis diebus veniebãt, cantabantque Domino canticum Moiſis, viri ſeorſum, & ſeorſum mulieres. Videns autem Moiſes Iſrael circa ſpolia nitentes, tulit ea. egreſſiq́ue ſunt in deſertum Sur, ambulaueruntque tribus diebus per ſolitudinem, & non inuenenerunt aquam, donèc venerunt in Marath, quæ tamen adeò erat amara, vt nõ poſſent bibere. murmurauitq́ue populus contra Moiſen. At ille clamauit ad Dominum, qui oſtendit illi lignũ: quod cùm miſiſſet in aquas, verſę ſunt in dulcedinem. Deindè venerunt in Helim, vbi erant xij. fontes & lxx. palmæ, modica tamen aqua erat in fontibus & cœnoſa.

Hymn⁹ quo popul⁹ Iſrael Deo gratias egit.

Sur.

Marath.

Helim.

Pro-

Sin. Profecti ſunt indè in deſertum Sin quintadecima die mēſis ſecūdi, hoc eſt, Maij, die xxx. ab exitu eorū de Aegypto. Tunc defecerunt eis victualia, quæ tulerunt de Aegypto. vndè & dixerunt, in hac penuria conſtituti: Vtinàm mortui fuiſſemus in Aegypto, quandò habebamus carnes, & comedebamus panem in ſaturitate. Orauit igitur Moiſes Dominum, & eſt exauditus, dixitque Moiſes: Audiuit Dominus murmur veſtrū: dabitq́; vobis veſperè carnes, & manè panes in ſaturitate.

Cumque loqueretur ad vniuerſum cœtum, eccè gloria Domini apparuit in nube. factumq́; eſt veſperè, & aſſcendēs coturnix de ſinu Arabico, operuit caſtra, & ad libitum populi capiebatur. Manè autē venit ros, & cùm guſtâſſent, ſenſerunt mellis dulcedinem, & panem promiſſum datū. Iacuit autē per circuitū caſtrorum quaſi granū coriandri album & pilo cōtuſum: quod videntes, dixerūt: Manhu? id eſt, Quid eſt hoc? Indè dicitur manna. Ait itaq; Moiſes: Hic eſt panis datus vobis à Domino. Colligite gomor per ſingula capita. & collegerūt. nec qui plùs collegit, ampliùs habuit. Præcepit autem vt colligerent manè, qa caleſcente ſole liquefiebat, licèt ad ignē induraretur. dixitq́;, Nullus relinquat ex eo in manè. Et quidam non audierūt eum, & ſcatere cœpit vermibus.

Manna.

Iratusq́; eſt Moiſes cōtra eos, & præcepit rurſum, vt die 6. colligerent duplices, vt haberēt in ſabbato, i. die ſeptimo. Venitque 7. dies, & egreſſi de populo vt colligerent, nō inuenerunt: Dixitq́; Dominus Moiſi: Vſquequò non vultis ſeruare præcepta mea? propter ſabbatum accipietis cibos duplices, nec quiſquam egrediatur de loco ſuo die ſabbati, ſed ſabbatizabitis. Dixit rurſum Moiſes: Iſte eſt ſermo Domini: Imple gomor ex eo, & cuſtodiatur in futuras generationes, vt nouerint panē quo alui eos in deſerto. Impleuerunt igitur gomor, & poſuit illud Aaron in vrna aurea reſeruandū. & vſi ſunt manna donèc fuerunt in deſerto.

Depta. Halis.

Poſteà profecta eſt omnis multitudo de deſerto Sin, venerūt in Depta. profectiq́; de Depta, venerūt in Halis. Egreſſiq́; de Halis, venerunt in Raphidim, vbi nō erat aqua ad bibendum. Iurgatus eſt populus cōtra Moiſen, dicēs: Da nobis aquā vt bibamus. Quibus Moiſes: Quid iurgamini contra me? Cur tentatis Dominū? Conuerſusq́; ad Dn̄m: Quid, inquit, faciā populo huic? adhuc enim puſillū, & lapidabit me. Ait Dominus: Sume ſeniores Iſrael, & vade ad petram Oreb, percutiesq́; virga. & fecit Moiſes, egreſſæq́; ſunt aquæ largiſſimæ, & vocauit Moiſes nomen loci, Tentatio.

Aqua è petra exilijt.

Cùm verò Hebræórum nomen iam vbiquè diuulgarētur, à prouincialibus timebatur. & conuenientes ad inuicèm quinq; reges circùm habitantes, bellare ſtatuerunt contra eos, antequàm vires maiores ſuſciperent. Moiſes verò etſi nihil hæſitaret, ſubita tamen pericula Hebræorum multitudinem perturbabant, quos Moiſes conſolari incepit, rogabatq́; promptiores eſſe, tāquàm omniū rerū facultas eis adeſſet, ità vt hoſtibus præualere poſſent. Elegitq́; Ioſue filiū Nauæ de tribu Effraim, virum robuſtū & ad labores fortiſſimum, ad cogitandum quoquè & loquendum valdè idoneum. Huic & paucos tradidit armatos, plurimos autem in caſtrorum cuſtodia retinuit. Cōtra quos egreſſus eſt Amalech in multitudine graui, vt pugnaret cum eis. At Moiſes, ordinata acie ſuorum, aſſcendit in montem, virgam manu geſtans.

Ioſue laus.

Miſcebātur itaq; hoſtes, & in manibus erat bellum: fiducia autē & viribus vtebantur inuicèm. Cumque eleuâſſet Moiſes manus ad Dominum, vincebat Iſrael: ſin verò paululùm remiſiſſet, vincebat Amalech. Quo comperto, Aaron & Hur ſuppoſuērūt ei lapides, & vtraque parte manus eius ſuſtentabant, erāt enim graues pro labore orandi, nec tamen remiſit manus Moiſes vſque ad ſolis occaſum. Tum Hebræi Amalechitas fortitèr vicerunt. interfeciſſentq́; omnes, niſi nocte interueniente, populus receſſiſſet à cæde. Vicerunt itaque, abundantia potiti magnorum bonorū. nam fugientes hoſtes, magnam copiam argenti ſimul & auri reliquerunt in caſtris, abundantiam ornamentorum textilium pariter & armorum.

Populi Iſrael pugna.

Oratio Moiſis pro ſalute & victoria Hebræorum.

Poſt

Victoria Hebræorum. Poſt hæc omnia colligentes, Ieſum preconijs extollebāt, nemo enī Hebręorum mortuus eſt, hoſtium verò tanti, quantos neq; numero comprehendere poſſibile eſt. & ait Dominus Moiſi: Scribe hoc in libro. adhuc enim delebo memoriā Amalech de ſub cęlo, quòd cōtra Hebręos pugnans, nequaquàm in calamitatibus eis pepercerit. Aedificauitque Moiſes altare, vocauitque illud, Exultatio mea.

Audiens autem Iethro ſocer Moiſis, quę fecerat Dominus circa Iſrael, egreſſus obuiàm Moiſi in deſerto, tulit ſecū Sephoram vxorem illius & duos filios, Gerſan & Eliezer. Cumque intráſſet tabernaculum eius, narrauit illi Moiſes quæ fecerat pro eis Dominus, & itineris laborē. Tum Iethro: Benedictus Dominus q eripuit populū de terra Aegypti. nunc cognoui quia magnus eſt Deus Hebræorum. Altera die ſedit Moiſes vt iudicaret populum, qui aſſiſtebat ei à manè vſq; ad veſperam. Quod attendēs Iethro, ait: Stulto labore conſumeris. vltra vires tuas eſt negocium: ſed audi verba mea, & erit Dominus tecum. Eſto populo in his quæ ſunt ad Deum, cęremonias & viam morū ac itineris oſtendas eis. Ad cauſas verò elige viros prudentes, timentes Deum, amantes veritatem, & deteſtantes auaritiam, & conſtitue ex eis tribunos, centuriones & quinquagenarios, decanoſque: hi iudicent populum omni tempore. Quicquid autem maius fuerit, referent tibi, & ipſi minora tantummodò iudicent: leuiuſque tibi erit, partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperiū Domini, & præcepta eius poteris ſuſtinere.

Congratulatur Iethro Moiſi.

Iudicū electio.

Quibus auditis, Moiſes fecit omnia quæ ei ſuggeſſerat ille, & electis viris ſtrenuis de cuncto Iſrael, conſtituit eos principes populi, qui iudicarent plebes Domini omni tempore, præcipiens illis ac dicens: Audite populum, & quod iuſtum eſt iudicate. ità paruum iudicate, vt magnū, ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus. nec accipietis cuiuſquam perſonā, quia Dei iudiciū eſt. quòd ſi difficile qd vobis occurrerit, referte ad me, & ego audiam. Et ſic acquieuit Moiſes ſocero ſuo, nec erubuit vir Deo plenus, conſilium ſequi hominis gentilis. Poſteà valedicens Iethro Moiſi, reuerſus eſt in terram ſuam.

Mons Sina.

Menſe ergò tertio egreſſiōis de Aegypto, hoc eſt, primo kalen. Iunij, venerūt ad montem Sina, fixeruntque tentoria eregionē montis, 47. die. Et ſequente die diluculo aſcēdit Moiſes in montem ad Dominum, qui dixit ei: Dices filijs Iacob: Vidiſtis quæ fecerim vobis, nunc adijciam vt etiàm loquar vobis. Si cuſtodiēritis pactum meum, eritis mihi in populum peculiarē. Quæ cùm Moiſes retuliſſet ad populū, dixerunt: Cuncta quę locutus eſt Dominus, faciemus. Cumq; rediſſet Moiſes ad Dominum, ait ei Dominus: Veniam ad te in caligine, vt audiat me populus vniuerſus, vade & ſanctifica eos hodiè & cràs, lauent ſe & veſtimenta ſua, vacent ab amplexibus, & ſint parati in diem tertium. Conſtituesq; terminos per circuitum montis: quos qui tranſiērit, ac montem tetigerit, morietur. manus non tangent eū, ſed lapidibus opprimatur, aut iaculis confodiatur. ſiue iumentum fuerit, ſiue homo, vltrà non viuet.

Exod. 19.

Retulit omnia hæc Moiſes ad populum, adueniente q; die tertio, ante ſolis ortum cœperunt audiri tonitrua, & micare fulgura, & nubes denſa operuit montem, clangorq; buccinæ perſtrepebat. Timuit autem populus, & Moiſen perijſſe putabat. tādèm lętus apparuit, & ſerenus aër cum illo, & ait illis: Hodiè non audietis Moiſen, ſed illum qui pro nobis percuſſit Aegyptios, qui iter per mare dedit ſiccum, qui cibum de cęlo pluit, potumque de petra produxit. Et ſimul eduxit populum in occurſum Domini ad radicem montis. Erat autem dies quinquageſimus ab egreſſu de Aegypto. adunatiſque omnibus extra terminos montis Sinai, ipſe & Aaron, iubente Domino, vltra terminos aſcēderunt.

Tunc locutus eſt eis Dominus, ità vt nullū vox effugeret: Ego ſum Dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti & de domo ſeruitutis. Non habebis deos alienos coram me. non facies tibi ſculptile, nec omnem ſimilitudinē quæ

Exod. 20.

eſt

eſt in cælo aut in terra, nec eorum quæ ſunt in aquis. non adorabis ea neq; coles. Ego enim ſum Dominus Deus fortis, zelotes, & faciens miſericordias in millia his qui diligunt me, et faciũt præcepta mea. Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Memento quòd diem ſabbati ſanctifices. ſex diebus facies opera tua. ſeptimo die ſabbatum Domini Dei tui eſt. non facies opus in eo tu & filius tuus & filia tua, ſeruus & ancilla, iumentum tuum, & aduena qui in terra tua eſt. Honora patrem tuum & matrem tuã, vt longæuus ſis ſuper terram. Non occides, Non mœchaberis, Non furtũ facies, Non loquéris contra proximum tuum falſum teſtimoniũ, Non concupiſces rem proximi tui, nec deſiderabis vxorem eius, non ſeruum, non ancillam, nec omnia quæ illius ſunt.

Hæc cùm dixiſſet, contremuit cunctus populus, ſteteruntq; procul, dicẽtes Moiſi, principes tribuum & maiores natu omnes: Eccè oſtẽdit nobis Dominus Deus maieſtatem ſuam. vocem eius audiuimus, probauimusq; hodiè quòd loquẽte Deo, vixerit homo. ſi enim audierimus vltrà vocem Domini Dei noſtri, moriemur. Tu magis accede, & audi quęcunque dixerit tibi Deus, loquérisq; ad nos, & nos audientes, faciemus ea. Quod cùm audiſſet Dominus, ait ad Moiſen: Rectè locuti ſunt. vade & dic eis, Reuertimini in tentoria veſtra. Tu verò hîc ſta mecum, & loquar tibi oḿia mandata mea, cæremonias & iudicia.

Deut. 5.

Factumque eſt ità, dixitq; Dominus: Hæc dices filijs Iſraël, altare de terra facietis mihi, offeretiſque ſuper eo holocauſta & pacifica veſtra, in omni loco in quo fuerit memoria nominis mei, veniam & benedicam tibi. quòd ſi altare lapideum facere vis, non ædificabis de lapidibus ſectis, ſicut gentes faciunt. Si enim leuaueris cultrum tuum ſuper eo, polluetur. Non aſcendes per gradus ad altare meũ, nè reueletur turpitudo tua. Hæc & alia præcepta cæremoniaſque tradidit Dominus Moiſi, de quibus opportunè ſuis locis videbimus.

Aedificatũ altare Dei. Exod. 20.

Mãdata cæremonialia & iudicialia.

Venit ergò Moiſes & narrauit plebi omnia iudicia Domini, & reſponderunt omnes vna voce: Omnia quæ locutus eſt Dominus, faciemus. Scripſitq; Moiſes vniuerſos ſermones Domini, & manè ſurgens, ædificauit altare Domino, ſicut præceperat ad radicem montis, & duodecim lapides, titulos ſcilicet duodecim tribuum erigens. Miſitque Nadab & Abiu, qui futuri erant ſacerdotes, & immolauerunt Domino pacifica 12. vitulos, quos obtulerũt 12. principes Iſrael.

Tunc accepit Moiſes mediam partẽ ſanguinis, & miſit in crateres, reliquũ verò ſanguinis fudit ſup altare, legitq; volumen fœderis vniuerſo populo. Qui dixerunt: Omnia quæ præcepit Dominus, faciemus. Ipſe verò ſumptũ ſanguinem reſperſit in populum, & ait: Hic eſt ſanguis fœderis, quod pepigit Dominus vobiſcũ. & reliquit eos. Moiſi quoquè dixit Dominus: Aſcende tu & Aaron, Nadab & Abiu, & ſeptuaginta ſenes electis ex Iſrael, adorabitiſq; procul. Aſcenderunt itaq; ſecundùm præceptum Domini vſq; ad terminos montis, & viderunt Dominum, & ſub pedibus eius quaſi opus ſapphirinum.

Moiſes & lxx. ſenes.

Tunc vocauit Dominus Moiſen, qui aſſumpto Ioſue, tranſiuit terminos, dicens ſenioribus vt expectarent ibi, & ſi quid quęſtionis, inquit, natum fuerit, referetis illud ad Aaron & Hur. Operuitque nubes montem: iterumque dimiſſo Ioſue in quadam planitie montis, ſolus aſcendit Moiſes. Septimo verò die vocauit eum Dominus. Qui ingreſſus nebulam, fuit cũ Domino quadraginta diebus & totidem noctibus, neque comedens, neq; bibens. Et ait Dominus ad eum poſt longam inſtructionẽ: Sume primitias, id eſt, precioſa quęque à populo Iſrael, & ab eo tãtùm qui vltrò obtulerit aurum & argẽtum, hyacinthum & purpuram, coccumque bis tinctum, byſſum, pilos quoquè caprarum & pelles arietum rubricatas, & ligna ſethim, q̃ ſunt imputribilia ac incremabilia: oleum quoquè, aromata, thymiamata boni odoris, & lapides onychinos, ſardonyces & gemmas, & faciant mihi ſanctuarium, vt habitem in medio eorum. iuxta ſimilitudinem tabernaculi quod oſtendam tibi, facias illud.

Exod. 25.

Inprimìs arcã facies de lignis ſethim: longitudo eius habebit duos & ſemis cubitos, id eſt, duas palmas & ſemiſſem, latitudo cubitum & ſemiſſem, altitudo

Arcæ & tabernaculi deſcriptio.

ſimilitèr cubitum & dimidium. deaurabis eam auro mundiſſimo intùs & forìs, laminis aureis operiendo illam. facieſque ſuprà coronam auream per circuitum, & quatuor circulos aureos, quos pones per quatuor arcæ angulos: duo circuli ſint in latere vno, & duo in altero: facieſq; vectes de lignis ſethim, quos operies auro, induceſq; circulis, vt portari poſſit arca, nec extrahi debent. Poneſque in arcam teſtificationem quam dabo tibi.

Propiciatorium.

Facies & ſupra arcam propiciatorium aureum, hoc eſt, tabulam auream in lõgitudine & latitudine arcę, vt eam tegat: quod & vocatur oraculum. Ex vtraque verò parte in angulis anterioribus pones duos cherubin aureos & pductiles, vtrũque latus propiciatorij tegentes: & cherubin ſe mutuò reſpiciãt, duabuſque alijs expanſis & mutuò ſe tangentibus velabunt oraculum. Ego loquar ad te, & pręcipiam ſupra propiciatorium de medio cherubin duorũ, qui erunt ſupra arcam.

Tabernaculum.

Pręcepit quoquè fieri tabernaculũ, hoc eſt, domum quadratam & oblongam, tribus clauſam parietibus, aquilonari, meridiano, & occidentali, ità quòd liber pateat introitus ab oriente. longitudo eius erit xxx. cubitorum, latitudo decem, & altitudo decem. In la-

Tabulæ.

tere meridiano erunt tabulæ de lignis ſethim ſtantes viginti, ſpiſſitudine digitorum quatuor, in latitudine cubitum & dimidium habentes, denos verò cubitos in longitudine ſingulę tabulę habebunt, ſurſum erigentur: fient & in eis incaſtraturæ, & iungentur ſibi mutuò, nè rimula ſit ibì aut planities parietis inęqualis, & erunt inauratæ ex vtraq; parte: ſuppoſitæ verò ſingulæ tabulæ duabus baſibus argenteis perforatis, in quarum foraminibus quaſi incaſtraturis, immittantur tabulæ cardinibus au-

Baſes.

reis in baſibus: erunt enim baſes ſuperiùs quadratæ, habentes ſuprà foramen, inferiùs acutæ & longæ, vt figantur in terram.

Parìes.

Eodẽ ſchemate pręcepit fieri parietẽ in parte aquilonari. ad occidentalem verò plagam tabernaculi, præcepit fieri ſex tabulas per omnia ſimiles alijs, ſtãtes in baſibus, & implebunt nouem cubitos, & ſic dimidius cubitus ex vtraq; parte vacuus patebit. & ideò fient adhuc duæ tabulæ ſemicubitales, & quatuor digitorum in lateribus, quæ vtrinquè appoſitæ ad parietem Occidentis, alijs duabus compaginantur, quæ etiàm ſingulę duabus baſibus innitentur.

Vectes.

Nè verò ventorum impulſu vel qualibet alia cauſa parietes concutiantur, ſingulæ tabulæ habeant annulos aureos quinque per ordinem, & fiant vectes quinque cubitorum de lignis ſethim, *inaurati etiàm, quinq; in latere aquilonari, & quinque in latere auſtrali, & quinque in occidentali. Non autem erunt quinq; ordines vectium, ſed tres, putà vnus & continuus vectis à principio parietis vſque ad finem tranſmittitur per annulos in medio tabularum omnium, deindè per annulos qui erũt versùs partem ſuperiorem tabularum, tranſibunt duo vectes: vnus compræhendens decem tabulas, & alter ſimilitèr decem, & inferiùs ſimili modo duo vectes, ità quòd caput vnius tranſibit in caput alterius, in medio faciẽtes vnum vectem contiguũ. Vectes verò qui erũt in parte occidentali, erunt breuiores, quia paries ille habebit tantùm decem cubitos & quatuor digitos.

Annuli.

Erunt autem annuli & vectes in anteriori parte tabernaculi: & vnius parietis vectes coniungentur vectibus alterius in angulo communi.

Tectum.

Tectum autem tabernaculi non cõcameratum & recuruum, ſed planum fiet, quatuor operimentis aptatum.

Operimentum I.

Operimentum primum erit de cortinis decem, factum ex quatuor coloribus opere plumario, puta ex byſſo retorta & hyacintho ac purpura, coccoque bìs tincto. Longitudo vnius cortinæ habebit vigintiocto cubitos, latitudo quatuor cubitorum erit.

Cortinæ.

Cortinæ quinque ſibi mutuò iungentur, & aliæ quinque ſimilitèr quaſi duæ cortinæ ſint: & hoc fiet per anſulas hyacinthinas in lateribus cortina-

rum diſpoſitas ſuperiùs & inferiùs, vt poſſint inuicèm copulari, affixis annulis quoquè aureis. Hoc modo fiet quaſi vna cortina quadraginta cubitorum longitudinis, & latitudinis vigintiocto cubitorum. His cortinis tegatur tabernaculum totum ſecundùm longitudinem.

Tectum habebit triginta cubitos, & decem cubiti pendeant, tegantque parietem occidentalem: per tranſuerſum verò latitudo cortinæ, quæ eſt trigintaocto cubitorum, teget rabernaculũ ſecundum, latum decem cubitorum, & pẽdeant à latere aquilonari octo cubitorum, & à meridie totidem: & ſic cortinæ deſcendentes à lateribus, vno cubito diſtabunt ab omni parte: introitus autem ab oriente cortinam nõ habeat, ſed velum tantùm.

II. Operimentum verò ſecundum fiet
Saga. ex ſagis cilicinis vndecim. longitudo vnius ſagi habebit trigintaocto cubitos, latitudo verò quatuor. ex quibus quinq; iunges ſeorſum, & ſex reliquas ſibi mutuò copulabis, faciesque quinquaginta anſas in ora ſagi cuiuſque, vt cum altero copuletur: ſimilitèr facies quinquaginta fibulas æneas, quibus iungantur anſæ. ſic vnum ex omnibus operimentum fiet, & ſic in longum per tranſuerſum tegatur tectorium primũ, & cùm ſit triginta cubitorũ, per latera deſcendet vſque ad terram, ità vt cubitum cortinis non velatum velet. ſed quia ſaga coniuncta, putà vndecim, faciunt cubitos quadragintaquatuor, tabernaculum longum triginta tegent. verùm & reliqui quatuordecim cubiti, ſeptem deſcendent ad occidentem, & ſeptem ad orientem: decem partem occientalem, quatuor verò quę ſupererãt, duo in parte orientali replicata erunt, & duo in parte orientali.

III. Tertium operimentũ facies de pellibus arietũ rubricatis in longũ & latũ, vt cooperiant & cortinas ac ſaga: & iſta duo de ſagis & pellibus, deſcendant ad terram, à meridie, aquilone & occidente, affiganturque terræ cum funibus & paxillis.

IIII. Quartum quoquè operimentum in eundem modum erit ſuperpoſitum pellibus arietum hyacinthinis, & hæc duo vltima defendant ab æſtu & imbribus. Color autem hyacinthinus ſimilis cęlo videbatur, ità vt adſpicientes à longè, ſtupor inuaderet. Iuſſit autem Dominus tabernaculum in duas diſtingi partes: in Sancta Sanctorum à parte occidentali, decem cubitorum erit in longum, latum & altum: & in Sancta, eritque anterior pars ad Orientem, viginti cubitorum in longum, eritque communis ſacerdotibus. Ad ſeparationem verò ponentur quatuor columnæ de lignis ſethim, deauratæ, capita habentes aurea & baſes argenteas: ſuper capita verò columnarum ponantur duo vectes decem cubitorum, à pariete in parietem protenſi, in quibus per circulos aureos immittatur velum, quod pendeat ante quatuor columnas extenſum, quadrum in omni parte, ſcilicet decem cubitorum, vt ex omni parte prohibeat adſpectum interiorum.

Sancta ſanctorum. Sancta. Columnæ. Velum.

Fiat autem velum hoc ex byſſo retorta, & de hyacintho ac purpura & cocco bis tincto, id eſt, de filis ſericis hyacinthini, purpurei, & coccinei coloris, opere plumario eo, quod acu pingitur, compoſitum, & ex vniuerſis floribus quos gignit humus, ac picturis (pręterquàm animalium formis) decoratum: & intrà pones arcam teſtimonij: pones & propiciatorium ſuper arcam teſtimonij in Sancta Sanctorum. Arca.

Faciesque in introitu tabernaculi verſùs Orientem tentoriũ, putà quinq; columnas è lignis ſethim, deauratas, habentes baſes æneas & capita aurea, ſuper quas duo vectes decem cubitorum in longum, de pariete in parietem inſeras ad modum trabis, vndè ſuſpendas aliud velum per circulos aureos inſertum, inſtàr prioris operatum. Tentorium.

Facies quoquè menſam de lignis ſethim, habentem duos cubitos longitudinis, & in latitudine cubitum, in altitudine cubitum & ſemiſſem. Inaurabis ex omni parte auro puriſſimo quatuor eius pedes, in quolibet pede aureus annulus, & in annulis vectes aurati fiant quibus portetur. Menſa.

Fiatq;

Aurea corona. Fiatq́ue labium in menſa per circuitum, & labio affigatur aurea corona, alta digitis quatuor: itaque medietas eius ſuper menſam emineat, nè ſuperpoſita cadant ex ea: altera medietas inferiùs pendeat ad decorem: & ſit corona interraſilis, id eſt, cælata reticulis. Huic ſuperponatur alia corona minor, aureola ſcilicet. Menſam hanc pones ante velum *Sancta Sanctorum ad aquilonem. ibi ponentur panes propoſitionis. Candelabrum. Pręcepit quoq; Dominus fieri candelabrum ex auro puriſſimo Haſtile. ductili, cuius haſtile baſi infixum erat Calami. & ferreum, ſuperueſtitum calamis aureis quinque geniculorum ad modum cannæ. Vbi autem calamorum capita inter ſe iungebantur, tumebant capita, Scyphi. & inuicèm ad modum ſcyphi iungebãtur, tanquàm duo ſcyphi ad modũ nucis. Ex fundo cuiuſque ſcyphi procede- Flores. bant flores recurui quaſi lilia, & in ipſo Sphærulæ. fundo inter ſcyphum & lilia erat ſphærula volubilis, ſicut in capitibus cathedrarũ: & ità cùm in haſtili eſſent quinque calami in hunc modum copulati, Iuncturæ. quatuor erant ibi iuncturæ, quarum quęque habebat qnaſi ſcyphos duos ſibi iunctos, & ſphærulas ſimul & lilia. Brachia tria. Ex hoc haſtili procedebant tria brachia ex lateribus hinc, & tria indè ferrea, quorum vnumquodque ſuperueſtitum erat calamis aureis ad modum haſtilis, & in iuncturis coibant capita calamorum, quaſi ſcyphi in modũ nucis cum ſphærulis & lilijs.

Erat autẽ, vt dicit Ioſephus, ex lxx. partibus compoſitum, in vna baſi erectum, ſicut in haſtili & brachijs erant calami xxix. non integri, ſed ex duabus partibus. In medio vbi partes iungebantur, erat ſphærula ſuperpoſita, nè iunctura videreẽ, & vt putaretur calamus vnus: & ità calami vigintinouem cum totidem ſphærulis, faciunt quinquagintaocto. Erant & quinque partes in Lampadum ſedes. baſi, & ſeptem lampadum ſedes. habebat autẽ in ſummo ſeptem capita ęqualia, ſuper quæ ponebantur ſeptem lu- Lucernæ. cernæ aureæ. Infuſoria etiàm ſeptem ex Infuſoria. auro erant, quibus oleum lucernis in- Forcipes. fundebatur. erantq́ue ibi forcipes, id eſt, emunctoria, ex auro. Erãt etiàm vaſcula ex auro, ad extinguendũ in aqua quę emungebantur. Omne pondus eius cũ vaſis ſuis, habuit talentum auri ad pondus ſanctuarij: tria enim habebat talenta, minùs quinquaginta libris. Hoc candelabrum erat ad auſtrum contra menſam, obliquè tamen, extra *aditum. *adyton.

Vaſa quotidiana in ſacrificijs vſui erat. Præcepit etiàm Dominus præparari ex auro puriſſimo quatuor genera vaſorum, ſcilicet acetabula, phialas, thuribula, cyathos: in acetabulis vinum offerendum prægustabatur: ſed vt vinum etiàm colore cognoſceretur, erant phialæ vitreæ. Scyphi verò minores & anguſtiores, erant aurei, è quibus fundebatur vinum ſuper altare pro hoſtiæ libamento: in thuribulis, quę etiàm mortariola vocabantur, thus prænoſcebatur & offerebatur: ſimul & in acetabulis acetum, quod tamẽ quibuſdam non placet.

Altare holocauſtorum. Præcepit quoquè Dominus fieri altare holocauſtorum de lignis ſethim, quod habebat quinque cubitos in longitudine, & totidem in latum, & tres in altum. Erat autem concauum, & habebat ſuperficiem terræ in profundo. parietes eius de ligno ſethim, operti æreis laminis intùs & exteriùs. habebat quatuor cornua, in quibus quatuor catenulæ annulis inſerebantur: à quibus dependens craticula ærea in modum retis vſque ad medium altaris, intùs deſcẽdebat, ſuper quam cremanda ponebantur. Circa angulos verò inferiores, quatuor erant annuli ærei, in quibus vectes imponebantur de lignis ſethim & operti ære. Craticula quoquè ænea, per cuius quatuor angulos, quatuor erãt annuli ænei. ponebatur ſuper arulam altaris, eratq́ue ſuper medium ipſius. Præcepit autem Dominus hoc altare poni ante tabernaculum ſub dio, nõ directè ante introitum, ſed aliquantò ad meridiem vergens, ità vt ante ipſum immolantes, ſtantes ad aquilonem, in ipſum tabernaculum vſque ad Sancta Sanctorum inſpicere poſſent.

Atrium. Fecit & fieri atrium circa tabernaculum, in latere meridiano, centum cubitorum: in aquilonari, centum: in occidentali, quinquaginta: in oriẽtali verò totidem erãt: in medio cuius manſit

tabernaculum. Erant autem in latere auſtrali viginti columnæ, altæ quinq; cubitis, veſtitæ laminis argenteis, capita habentes argĕtea cęlata cum baſibus æneis, ſpatio quinque cubitorum inter ſe diſtantes: ſup quas annuli ſinguli ſingulis inerant, pertingebātque funes ab annulis vſq; ad capita paxillorum, quĭ erant cubiti vnius magnitudine, & per ſingulas columnas in terram validè fixæ, vt atrium immobile cuſtodirĕt. cortina verò de byſſo molliſſima centum cubitorum in longum, & quinq; in latum, per columnas dependebat, de capite vſque ad baſin diffuſa, vt nihil à pariete differre putaretur, niſi fortè pro aëris intemperie quandoquè retrò funibus & paxillis traheretur, vt ſub ea tanquàm ſub tecto reciperetur populus. In eundem modum latus aquilonare diſponebatur: ab occidente verò decĕ columnæ, & cortina cubitorū quinquaginta atrium cingebat: in egreſſu verò ab oriente tres columnæ hinc, & indè tres ſtabant, & cortinæ iuxta has diffuſæ, nihil à prioribus differentes. In medio verò latere eius, quatuor erant columnæ in modum portarum, quibus appenſum erat velum, de quatuor precioſis coloribus contextū opere plumario, quod facilè attolli & deponi poterat. Præcepit quoquè Dominus fieri altare incenſi de lignis ſethim, habens cubitum longitudinis, et alterum latitudinis*, duos cubitos in altitudine. Veſtitum id erat auro puriſſimo, cornua habens & craticulam auream, & catenas & annulos & vectes ferreos inſtar prioris: habebatque coronam auream per gyrum, & duos annulos aureos ſub corona per ſingula latera, vt mitterentur in eos vectes, & altare portaretur. vectesque erant de lignis ſethim inaurati. poſitumque erat altare contra velum, quod ante arcam pendebat teſtimonij coram propiciatorio, & ſic non erat intra Sancta Sanctorum, ſed velum erat medium inter altare & arcam, quæ erat intra Sancta Sanctorum: hoc altare dicebatur etiàm altare thymiamatis. Hoc eſt quod dixit Dominus, Et adolebit incenſum ſuper eo Aaron ſuauè fragrans: manè quandò componit lucernas, incendet illud: & quandò collocat eas ad veſperam, vret thymiama ſempiternū Domino.

Colūn. XX.

Alia præterea oblatio, ſcilicet de aridis & victimis, de viuentibus, & libamenta, id eſt, liquida, non offerentur in illo. Veruntamen ſemèl in anno die propiciationis, deprecabatur Aaron ſuper cornua eius in ſanguine.

Thymiama.

Locutusq; eſt Dn̄s ad Moiſen: Sume tibi aromata, ſtactē, gūmi ſ. de myrrha fluens, galbanū, id eſt, ſuccum ſerulæ, onychā, id eſt, oſtreolā ſuauè olentem, & thus lucidiſſimum: æqualis ponderis erunt oĩa: ſ in tenuiſſimū puluerē cōminues ea, & thymiama indè cōficies, prohibuitq; ſub pœna mortis, nè talis compoſitio fieret in vſus hominum.

Addidit quoq; & pręcepit fieri vngentum ſanctum de quatuor aromatibus myrrhæ, cinnanomi, calami & caſiæ, reductis in puluerem cum oleo oliuarum, determinatis ponderibus, balſamo addito.

Vngentum.

Præcepit etiàm offerri à filijs Iſrael oleum oliuarum puriſſimū, piloq; contuſum, vt ſempèr arderent ex eo lucernę in tabernaculo teſtimonij, quas accendebat Aaron & filij eius veſperè, & vſq; manè lucebant ſuper candelabrum ſeptem lucernæ corā Domino, in die verò tres tantùm.

Oleum.

Locutusq; eſt iterū Dominus ad Moiſen: Facies & labium æneum cum baſi ſua, vas ſcilicet lauatorium, quod ponatur intra tabernaculū & altare holocauſtorum, in quo miſſa aqua lauabāt ſacerdotes manus ſuas & pedes, veſtes ſanctas accepturi, vt ſacrificarent, & ingreſſuri tabernaculū ac egreſſuri. Hoc autem fiebat de ſpeculis mulierum.

Labiū æneū.

Iterum locutus eſt Domin⁹ ad Moiſen: Applica Aaron fratrem tuum cum filijs ſuis de medio filiorum Iſrael, vt ſacerdotio fungatur mihi. facieſque veſtem ſanctam, in qua ſanctificatus mihi miniſtret. Erant autem veſtes ſacerdotum, huiuſmodi: Prima veſtis, feminalia de byſſo retorta contexta, quibus pudenda corporis contegi ſolent.

Exod. 28. De quatuor veſtibus ſacerdotum, cuius ſacerdoti communibus.

Feminalia.

Secunda, ſubucula deſcendens vſq; ad talos, & decentèr corpori coaptata, mani

Subucula.

manicis brachia conſtringens ex ſindone byſſina.

Balteus. Tertiò cingebatur ſacerdos balteo quaſi digitis quatuor reticulato, contexto floribus varij coloris: ſtamẽ verò tantùm byſſinum erat. ſumens initium cingendi à pectore, circunductis lateribus, iterumq́; ante vmbilicum redibat, & ibi modicè ſtringebatur, vſque ad tibias pendens ad decorem, dum ſacerdos nil operabatur: cùm autem ſacrificabat, nè impediretur, pendentem ſuper læuum humerum reflectebat.

Tiara. Quartò ſimplicem tiaram geſtabat in capite in modum caſſidis modicæ, medietatem verticis excedẽs, habens deſupèr aliud velamen byſſinum, vſque ad inferiora barbæ deſcendens, celans pilei ligaturas & totam capitis ſuperficiem, aptatumque, nè laborante ſacerdote rueret.

Quatuor veſtium Aaroni propriarum deſcriptio. Podéris. Super his, proprijs veſtibus quatuor, induebatur princeps ſacerdotum, quarum prima tunica hyacinthina, podéris dicta: eratque duabus inciſionibus facta, conſuta ſuper humeros & per latera, in modum Dalmaticæ veſtis facta, manicas eiuſdem coloris habens aſſutas, capitium habens non ex tranſuerſo ſuper ſcapulas, ſed in longam ſectionem habebat à pectore vſque ad medias ſcapulas: cui apturæ, nè antè & retrò turpitèr appareret, aſſuta erat vitta, quę ſuper ſcápulas hinc indè naſculis adſtringebatur. Habebat autem pro fimbrijs 72. tintinnabula aurea, quibus erãt immixti totidem naſculi, quaſi mála Punica ex hyacintho & purpura ac cocco bis tincto,ità vt poſt tintinnabulum eſſet málum granatum, quaſi interſcalari modo poſita, vt audiretur ſonus, cùm ſacerdos ſolus ingrederetur vel egrederetur ſanctuarium, vt non moreretur.

Ephod. Secunda veſtis erat ephod, ſimilis ſuperhumerali Gręcorum, de prędictis quatuor coloribus auroq́ue contexta, ſinè manicis, ad modum collobij, deſcẽdens vſque ad renes, adeò vt ſupercingi poſſet, ſuperiorem partem tunicæ hyacinthinæ tegens, inferiorem relinquens intectã. Oræ verò laterũ annulis aureis iungebant, aperturã aũt habẽs in pectore quadram ad magnitudinem palmi, in quo logion inſerebatur, in cuius parte ſuperiori ſuper vtrunq́; humerũ infibulati erãt auro duo lapides onychini ſardonyces, in quibus erant ſculpta noĩa duodecim filiorũ Iſrael prouincialibus literis iuxta ordinẽ na tiuitatis eorum: ſex nomina ſeniorum in latere dextro, & ſex iuniorũ in latere ſiniſtro. Habebat autem capitium ex tranſuerſo ſup humeros, fortibus loris contextum.

Tertium ornamentum, rationale dicebatur, quadrangulum & duplex, nè pondere gemmarum rumperetur, menſuram palmi habens, ſcilicet aperturam ſuperhumeralis impleri ſufficiens, ex pdictis quatuor coloribus contextum & auro, eodem ſchemate quo & ſuperhumerale: erãtq́ue in eo 12. lapides auro firmitèr incluſi p quatuor ordines, trini in ſingulis. In primo ordine ſardius, topazius, ſmaragdus: in ſecundo carbunculus, ſapphirus, iaſpis: in tertio ligurius, achates, amethyſtus: in quarto chryſolithus, onychinus & beryllus, in quibus erant ſcripta 12. nomina filiorum Iſrael iuxta ordinem natiuitatis ſuæ. Et hæc duo nomina, Iudicium & Veritas, erant in eo ſcripta. Erant etiã in 4. ſummitatibus Rationalis, 4. annuli aurei, quorum duobus ſupremis inſertę erant duæ catenæ aureæ, ſibi inuicèm cohærentes obliquatæ: duobus verò annulis inferioribus aſſutæ erant duæ vittæ hyacinthinæ, quæ circa laterã ductæ, 2. annulis aureis inter ſcapulas inſerebantur, qui ſub vtroq́; ſardonyce in ephod fixi ſtabãt, vt vtràque ligaturã ephod & logiõ ſibi inuicèm firmitèr cohęrerent. Rationale.

Vltimum erat capitis ornamentum, quod tiara vel mitra dici poteſt, cidaris vel infula. Erat enim ad modum tiaræ communis facta, ſuper quam conſuta erat alia, tota hyacinthina, quæ circundabatur aureo circulo 3. ordinibus facto: ſuper quem ab occipite ſtabant flores aurei, à temporum vna parte ad alteram: à fronte verò ſuprà ſtabat flos aureus ſimilis herbæ, q́ hyoſcyamos vocãt. In ſuperiore verò planitie tiarę ex omni parte in circuitu vſq; ad ſummitatẽ ei⁹, q in acutiſſimũ deſinebat cacumẽ, particulatim p loca erãt mála granata auro Tiara. Mitra. Cidaris. Infula.

h 3 cum

cũ ſpinoſis extremitatibus ſuis fabrè factò: ſuper frontẽ verò pendebat lamina aurea, quã petalõ dicũt, ad modũ lunæ dimidiæ facta, quæ *armationẽ ſurſum habẽs, in medio annulum aureum, vncino aureo inſerebatur, qui tiaræ inſertus erat, in qua ſculptũ erat, aioth adonai, ſanctum nomen Dñi, ſ. tetragrãmaton. nè verò cùm moueret põtifex, moueret & lamina ſancta, ſurſum ligabatur vitta hyacinthina pſpicua, celante vncinũ, & annulũ, quę circũducta capiti, & ligata in occipitio, dependẽtes ſummitates ſuper humerum vtrunque defendebat.

Lamina ſeu petalon.

Exod. 38. De donis.

Iterùm dixit Dñs ad Moiſen: Quãdò tuleris ſummam filiorum Iſrael, iuxta numerum dabunt ſinguli precium pro anima ſua, & non erit in eis plaga. dimidium ſicli dabit quiſque à xx. anno & ſupra. ab eo ẽm tẽpore ad nomẽ familię tranſibat. diues nõ addet, & pauper non minuet. hoc ideò, nè diuites ſanctiores ſe pauperibus reputarent. ità etiàm numerus virorum habebatur. ſuſceptamq́; pecuniam quæ collata eſt à filijs Iſrael, tradet (inquit Dominus) in vſus tabernaculi, vt ſit monimentum eius coram Domino, & propicietur animabus eorũ.

Exod. 31.

Locutusq́; eſt Dominus ad Moiſen: Eccè vocaui ex nomine Beſeleel filium Huri, filij Hur, de tribu Iuda, & impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia & intelligẽtia & ſcientia in omni opere ad cogitandũ quicquid fabrè fieri poteſt, dediq́; ei ſocium Ooliab filiũ Achiſamech de tribu Dan, & in corde hominis eruditi poſui ſapientiam, vt faciant cuncta q̃ pręcepi tibi. Completiſq́ue ſermonibus his, dedit Moiſi duas tabulas teſtimonij lapideas, ſcriptas digito Dei.

Idololatria populi Hebræi.

Videns autem populus quòd moram faceret Moiſes, dixerunt ad Aaron: Fac nobis deos qui pcedant nos. ignoramus enim quid acciderit Moiſi. Quibus reſtitit Aaron & Hur, ſed indignatus populus ſpuit in faciem Hur. vndè timens Aaron, ait: Tollite inaures vxorum & liberorum, & afferte ad me. Quas cùm accepiſſet, proiecit in ignem, & egreſſus eſt vitulus. Et dixit populus: Hi ſunt dij tui Iſrael, qui eduxerunt te de terra Aegypti. Aegyptij enim bouem adorabant, fecitq́; Aaron altare corã eo & in craſtinum indixit ſolennitatem. Manè ſurgentes, obtulerunt hoſtias, & inceperunt ludere. Tunc ait Dominus ad Moiſen: Deſcende, quia peccauit populus tuus, dimitte me vt deleam eos, faciamq́; te in gentem magnam. Cui Moiſes: Quęſo Domine, quieſcat ira tua, nè dicant Aegyptij: Callidè eduxit eos Deus ſuus vt interficeret, impotens eis dare terram quam promiſerat, dicens: Terram hanc dabo ſemini tuo.

Placatoq́; Deo, deſcendit Moiſes, ferens tabulas ex vtraq; parte digito Dei ſcriptas. Cui occurrit Ioſue, qui expectabat eũ ad montẽ, & ait: Vlulatus eſt in caſtris pugnę. Ad hũc Moiſes: Immò vox cantantium: Ioſue enim ignorabat factum: Et appropinquãs Moiſes, vidit vitulum & choros: obſtupuit, iratusq́; piecit tabulas, & confractę ſunt, moxq́; vitulum combuſſit, & redegit in puluerem, ſparſitq́; in aquam, ac dedit potum filijs Iſrael. Remãſit autẽ color auri circa ora nocentũ, ità vt diſcerni poſſent ab innocentibus. Dixitq́ue ad Aaron: Quid tibi fecit hic populus, vt induceres ſuper eum peccatum maximũ? Cui ille: Nè indignetur Dominus meus, tu enim nôſti quòd populus iſte pronus eſt in malũ. Timui enim eũ, & pieci aurũ oblatũ mihi in ignem, & egreſſus eſt hic vitulus. Videns aũt Moiſes q̃ nudatus eſſet populus ornamentis, ſtans in porta caſtrorũ, aduocans Leuitas, id eſt, filios Leui, qui non erant culpabiles in fabricatione vituli: Qui Domini eſt, inquit Moiſes, iungatur mihi. Ponat vir gladium ſuper femur ſuũ, & trãſite per mediũ caſtrorũ, & occidat quiſq; amicum ſuũ & fratrẽ. Et ceciderunt ea die vigintitria millia, & ait Moiſes: Conſecrãſtis manus veſtras hodiè Domino.

Quo pacto fuerint tabulæ fractæ.

Cædes populi hebræi.

Altera die locutus eſt Moiſes ad populum: Peccâſtis peccatum maximum, aſſcendam ad Dominum, ſi quiuero eum deprecari pro vobis. Et cùm aſſcendiſſet, orabat: Obſecro mi domine, aut dimitte eis hanc noxam, aut dele me de libro tuo quẽ ſcripſiſti. Cui Dñs: Qui peccauerit, delebo eum, tu autem vade, & duc populum iſtum quò locutus ſum tibi. angelus enim meus præcedet te: Ego autem in die vltionis viſi-

Exod.33. viſitabo & hoc peccatū eorum. Audiēs hęc populus,luxit:et nullus indutus eſt veſte culta,depoſuit aūt ornatum ſuū.

Tunc Moiſes amouit tabernaculum de radice mōtis iuſſu Domini, & tetendit illud ex altera parte caſtrorum longè. Egrediebaturq; Moiſes ad illud,& plebs ſtabat in forib⁹ tabernaculorū,ac adorabat procùl,deſcendebatque columna nubis,& loquebatur Dn̄s cū Moiſe,cernentibus cunctis. Id aūt facie ad faciē,ſicut ſolet loqui homo ad amicū ſuum. Orauitq; iterùm Moiſes ad Dn̄m: Reſpice populum tuum. ſi eñ vis vt educam,indica mihi quē miſſurus es mecū. Cui Dn̄s: Et verbū quod locutus es faciā, & teipſum noui ex noīe.inueniſti gratiā coram me. Qui ait: Si tu nō pręcedes,in quo ſcire poterimus ego & populus tuus,inueniſſe nos gratiam in conſpectu tuo? Et dixit Dominus: Et verbum iſtud faciam. Qui ait, Oſtende mihi gloriam tuam. Reſpondit Dominus: Ego oſtendam tibi oḿe bonum,& vocabo in nomine Domini corā te.miſerebor cui voluero,& clemēs ero in quem mihi placuerit. Rurſum ait: Non poteris videre faciem meam.nō eñ videbit me homo, & viuet. Et iterùm: Eccè locus,ſtabis ſupra petram: cumque tranſibit gloria mea, ponam te in foramine petræ,& protegam dextera mea donèc tranſeā: tollamq; manū meam,& videbis poſteriora mea,pſectè autē videre nō poteris.

Exod.34. Subiunxitque Dominus: Pręcide tibi duas tabulas inſtàr priorum, & ſcribam ſuper eas verba quæ habuerunt ta-

De tabulis bulæ quas fregiſti.eſto paratus manè vt aſſcendas,nullus aſſcēdat tecum. Excídit ergò duas tabulas inſtàr priorum lapideas,& de nocte aſſcēdit in montem Sina.cumq; deſcendiſſet Dominus per nubem,ſtetit Moiſes cum eo inuocans. quo tranſeunte coram eo,ait: Dominator Domine, Deus miſericors & clemens,patiens & multæ miſerationis ac verax, qui cuſtodis miſericordiam in millia. Et Moiſes, eunte Domino corā eo in turbine,pronus in terram adorās, ait: Obſecro vt gradiaris nobiſcum,auferaſque iniquitates noſtras. Cui Dominus, commemoratis quibuſdam de tribus ſolennitatibus anni,& dę oblatione primitiarum & primogenitorum, & nè cum gentibus terræ repromiſſæ inirent pactum aliquod,aut iungerent coniugia: Obſerua,inquit,cuncta quæ hodiè mandaui tibi.ego ipſe eijciam ante faciem tuam Amorrhæū, Chananęum, Ethęum, Phereſęum, Euęum, & Iebuſæum. Scribe omnia hęc,in quibus tecum & cum Iſrael pepigi fœdus.

Fuitque Moiſes nunc ſecundò cum Domino quadraginta diebus & quadraginta noctibus. panem non comedit,& aquam non bibit. Cumque deſcēdiſſet de monte, duas tabulas lapideas teſtimonij indices geſtans, appropinquabat populo,faciem ſuam ignorans eſſe cornutam.radij enim miri ſplendoris ferebantur à facie eius,qui reuerberabant oculos intuentium eum, ità vt non poſſent inſpicere filij Iſrael in faciem eius.quamobrem ad illum propiùs accedere non audebant, donèc eos Moiſes compellaret. Itaque vocati filij Aaron & ſynagoge principes primùm veniebant. Tum intelligens Moiſes ſe cornutum videri hoc ſplendore,poſuit velamen ſuper faciem, & ſic prouidentiam quam circa eos Deus haberet, expoſuit ſimul & ordinem, ſecundùm quem viuentes eſſent habituri felicitatem,& quomodò Deus tabernaculum fieri iuſſiſſet,in quo deſcendens de cælo,ad eos veniret, & quòd nequaquàm vlteriùs ad montem Sina neceſſe eſſet aſſcendere,quandò ad eos deſcenſurus eſſet Deus, & eorum adeſſe vellet orationibus. Et cùm hęc dixiſſet, protulit duas tabulas habentes digito Dei præcepta decem ſcripta. Exod.35.

His auditis,gaudentes mox deferebant iuxta mandatum Moiſis,aurum & argentum,& hyacinthum & purpurā, coccumque bis tinctum ac byſſum, piloſque caprarum,pelles arietum rubricatas,ligna ſethim,& oleum ad conficiendum vnguentum pro luminaribus, & thymiama ſuauiſſimum,lapides onychinos & gemmas ad ornatū ſuperhumeralis & rationalis,ſimulq; ad faciendum tabernaculum, Arcā, aureā menſam,altaria,cādelabrum,vaſaq; cętera, veſtimenta Aaron pontifici futuro ac filijs eiuſdem,vt ſacerdotio fungerētur.

☞ Egreſſaque omnis multitudo, obtulit mente promptiſſima quidquid precioſius habuit: & cum tanta copia, quòd artifices voce præconis clamabant, nè quiſquam vltrà offerret.

Vocauitque Moiſes Beſeleel & Ooliab artifices, à Deo deſignatos, mandatq́; omnia fieri iuxta pręceptum Domini. qui cuncta fecerunt imperata, tabernaculum ſcilicet & quæ in eo reponenda erant, arcam, menſam, altaria, candelabrum, vaſa atque veſtes in ſuo ordine. Expenſumque eſt in opere ſanctuarij totius aurum nouem & viginti talentorum, ſeptingentorum triginta ſiclorum ad pondus ſanctuarij. Fuerũt prętereà centum taléta argenti, ex quibus conflatæ ſunt centũ baſes ſanctuarij. De mille autem ſeptingentis & ſeptuaginta quinq́;, facta ſunt capita columnarum, quæ etiam veſtitæ erant argento. æris quoq́; oblata ſunt talenta ſeptuaginta millia, cccc. ſicli, nec obtulerunt minores viginti annis.

Expẽſum in ſanctuarij opere auri quantum.

Igitur menſe primo, prima die menſis, anno ſecundo ab exitu Iſrael de Aegypto, perfectis vniuerſis, erexit Moiſes iuſſu Domini tabernaculum: poſuit baſes & tabulas, vectesque: ſtatuit columnas, & expandit tectum ſuper tabernaculum, impoſito deſupèr operimento, ſicut Dominus imperauerat. poſuit & tabulas teſtimonij in arca, ſubditis infrà vectibus, & oraculum deſupèr ſtatuit. Cumq́; intuliſſet arcã in tabernaculum, appẽdit ante eam velum. poſuit & menſam auream in tabernaculo ad plagam ſeptentrionalem extra velum, impoſitis coràm panibus propoſitiõis, ſicut pręceperat Dominus. Poſuit & cãdelabrum in tabernaculo eregiõe menſæ in parte auſtrali, locatis per ordinem lucernis. Poſuit & altare aureum incẽſi ſub tecto teſtimonij contra velum, & adoleuit ſuper eo incenſum aromatum. Poſuit & tentorium in introitu tabernaculi, & altare holocauſti in veſtibulo teſtimonij, offerens in eo holocauſtum & ſacrificia. Labrum quoquè ſtatuit inter tabernaculum teſtimonij & altare, implens illud aqua, lauerunt que in eo Moiſes & Aaron ac filij eius manus & pedes, cùm ingrederentur tectũ fœderis. Erexit & atrium per gyrum tabernaculi & altaris, ducto in introitu eius tentorio.

Tabernaculi erectio.

Poſtquàm omnia perfecta ſunt, operuit nubes tabernaculũ, & gloria Dñi impleuit illud, nec poterat Moiſes ingredi tectũ fœderis, nube operiẽte oĩa, & hoc ꝓpter reuerentiã diuinæ pręſentiæ, & maieſtate Dñi coruſcante. Accepit autẽ pręcepta Moiſes, vt donèc maneret nubes deſupèr, manerẽt & ipſi in eodem loco: ſi verò tabernaculũ deſerebat, proficiſci deberent: & ſic ad nebulę eleuationem deincèps mouerũt caſtra, & ad depoſitionem depoſuerũt: & dum ſtabat ſuper tabernaculũ, & ipſi ſtabãt. Nubes autem Dñi incubabat per diem tabernaculo ad refrigerandum, & ignis in nocte ad lucendum, videntibus cunctis per manſiones ſuas. Locutus eſt autem Dominus ad Moiſen de tabernaculo teſtimonij, tradẽs cęremonias ei atq́; ritum colendi, de quo mox dicemus.

Quia omnia pręcepta legis diuinæ ordinantur ad dilectionem Dei & proximi, finis enim pręcepti eſt charitas, conſequẽtèr ponũtur pręcepta in ſpeciali, ordinantia ad Deum per actus exteriores, & ſunt quędam proteſtationes interioris cultûs. Conſiderantur autem in hoc tria, cultus ipſe, colentes, & inſtrumenta colendi. Cultus conſiſtit in ſacrificijs, quæ in Dei reuerentiam offerũtur, de quibus dicetur poſteà. Ex parte colentium duo conſiderari poſſunt. nam quædam pertinent ad totum populum, quædam in ſpeciali ad miniſtros. Primò dicemus de his, quæ reſpiciunt populum, volentes per ordinem compendiosè de ſingulis aliquid ponere. Cùm enim totus iſte populus quandam dignitatis pręrogatiuam obtineret propter reuerentiam Chriſti, qui ex illo populo ſola cũ gratuita electione naſci voluit, congruum erat, vt ſepararetur obligareturq́; ſpecialitèr ad aliqua, ad quæ alij obligati non eſſent. Hoc eſt quod voluit Moiſes, cùm dixit: Te enim (denotando Iſrael) elegit Dñs Deus tuus, vt ſis ei populus peculiaris de cunctis populis qui ſunt ſuper terrã, quia dilexit te, & cuſtodiuit iuramentum quod iurauit patribus veſtris.

Ordo pręceptorum diuinorum.

Conſti-

Conſtituit ergò eis multas cæremonias. Primò, quòd cultu vnius Dei exercerentur: Secundò, vt ab idololatria reuocarentur: ideò fuerunt etiàm eis impoſita ſacrificia alia, & obſeruantię cõtrariæ, à ſacrificijs idolorum. Tertiò, in figuram. erant enim ſacrificia huius, figura nouæ legis, ſcilicet Chriſti in ara crucis immolati. Primum itaque præceptum erat circũciſio, ſinè qua nullus admittebatur ad legalia, de qua pręceptum erat: Maſculus cuius præputij caro circunciſa non fuerit, delebitur anima illius de populo ſuo. Infans octo dierum circuncidetur. Atque per hanc circunciſionem diſtinguebãtur ab alijs gentibus, inquantùm habebant veram fidem & cultum vnius Dei. Deindè pręcepit eis Dominus, vt in memoriã liberatiõis à ſeruitute Aegyptiaca, ſingulis annis facerent phaſe quartadecima die mẽſis primi, iuxta omes cęremonias datas. & ſubiungitur: Si quis mundus eſt, & in itinere non fuerit, nec phaſe facit, exterminabitur. qui non eſt circunciſus, non veſcetur ex eo. Eadem lex erit indigenæ & colono, q peregrinaẽ apud vos. alienigena verò non comedet ex eo.

Pręcepit quoq;: Cùm introduxerit te Dominus in terram Chananęi, & dederit tibi eam, ſeparabis omne primogenitum tuum: quidquid habueris maſculini ſexûs in pecoribus, cõſecrabis Domino: Primogenitum aſini mutabis oue: Primogenita animalium immolandorum conſecrabuntur, & erunt ſacerdotum. Cętera animalia immunda redimentur poſt menſem ſiclis quinque: canis primogenitum interficiatur: primogenitum hominis quinque ſiclis argenti redimatur, niſi ſit de tribu Leui, quia illud erit Domino conſecratum. Mea, inquit Dominus, ſunt omnia primogenita, tam ex hominibus, quàm ex iumentis, ex die quo percuſſi primogenita Aegypti: tradidiq; ea dono Aaron & filijs eius, vt ſeruiant mihi in tabernaculo fœderis, & orent pro Iſrael.

Decimas & primitias tuas non tardabis offerre. Omnes decimæ terrę, ſiue de frugibus, ſiue de pomis arborum, Domini ſunt & illi ſanctificãtur. Et iterùm: Quidquid decimum venerit, ſanctificabit Domino. Et iterùm: Primitias frugũ terræ deferas in domum Dñi Dei tui. De primogenitis quę naſcuntur in armẽtis & ouibus tuis, quidqd eſt ſexûs maſculini, ſanctificabis Dño Deo tuo. nõ operaberis in primogenito bouis, & nõ tõdebis primogenita ouium. Decimũ animal dabitur Domino, nec mutari licebit in melius vel deterius. Si quis autẽ voluerit redimere decimas ſuas, addat quintam partem earum.

Ex his habes, quòd ex pręcepto offerebãt primitias frugũ, decimas quoquè earũdem, ſimilitèr & animaliũ, primogenita quoq; animaliũ & liberorũ, adde & oblatiões triũ ſolennitatũ. Et iterùm: Tribus vicibus p annũ apparebit omne maſculinũ tuũ in conſpectu Dñi Dei in loco quẽ elegerit Dñs, in ſolẽnitate azymorũ, id eſt, phaſe, in ſolennitate hebdomadũ, & ĩ ſolẽnitate tabernaculorũ. Poſteà verò de duob' feſtis parcebaẽ illis, qui longè erant ab Hieruſalẽ, non autẽ in tertio. Nõ apparebis ante Dñm vacu'.

Vndè dicũt Hebręi, q ſingulis annis fecerũt duas decimas: primã ſeparabant Leuitis, quibus ex pręcepto debebatur. Iterùm nouẽ reliquas partes decimabãt, & hãc ſecundã decimã ſibi reſeruabant, & ex ea ter in anno cum aſſcenderẽt in Hieruſalẽ, oblatiões & epulas ſibi & domui ſuę faciebãt, & Leuitã conuicaneũ, qui etiã cum eis aſſcenderat, inuitabãt. in eoſdẽ vſus reſeruabãt ſibi ſecundum animal poſt primogenitum. & ſimilitèr poſt primitias tãtundẽ reponebãt, quaſi ſecũdas primitias. Hęc ſecundaria pcepit Moiſes fieri ad locũ ſanctũ, & comedi corã Dño, remotioribus tamẽ licebat iſta vendere, & emere poſteà ex precio in Hieruſalem quod deſiderabatur. Tertio anno, duabus decimis ſublatis, tertiam faciebant in vſus pauperũ: & hanc reponebant apud ſe, vt darẽt peregrinis, aduenis, pupillis, & viduis pauperibus, ac etiàm Leuitis, ſi indigerent.

Pręcepit quoquè: Sex annis ſeminabis terram tuam, & congregabis fruges eius, ſeptimo anno eam requieſcere facies, in quo anno nulli licebit exigere debitũ niſi eo finito: & ſi quid in eo anno ex præteritis frugibus ſuccreuerit, inquit Dñs, comedẽt pauperes: & quod reſiduum

reſiduum fuerit,comedent beſtiæ agri. ità facies in vinea & olivueto. Dum hæc ſeruabant,ſexto anno intantùm abundabāt fruges,quòd ſufficiebant ad vſum ſeptimi,& ad ſementem octaui, ſecundùm Ioſephum.

Numerabis tibi quoquè ſeptem hebdomadas annorū, id eſt, ſeptiès ſeptē, quæ faciunt quadragintanouem, & clanges buccina menſe ſeptimo,decima die menſis propitiatiōis,ſanctificabisq; annum quinquageſimum, vocabisque annū remiſſionis,ipſe eſt iubileus.Non ſeretis,neque metetis ſpontè in agro naſcentia,& primitias vindemię non colligetis, ſed ſtatìm ablata comedetis: anno iubileo redeant omnes ad poſſeſſiones ſuas. Quandò vendes quippiā ciui tuo,iuxta numerum annorum venditio fiat,nec væneat terra in perpetuum, ſed ſub redemptionis conditione. quòd ſi vendiderit tibi frater poſſeſſionem ſuam,& voluerit propinquus, redimere poteſt quod ille vendiderat: ſin ipſe precium redimendum potuerit inuenire, computabuntur fructus ex eo tempore quo vendiderat,& quod reliquum eſt, reddat emptori: alioquì habebit emptor poſſeſſionem vſq; ad iubileum. in ipſo enim redibit ad priſtinum dominum.

De Iubileo.

Venditio q qui facienda.

Qui vendiderit domum intra vrbis muros, habebit licentiam redimendi, donèc vnus annus impleatur: alioqui ſi non redimitur, non redimet poſteà, neque redibit in iubileo. Aedes tamen Leuitarum,quę in vrbibus ſunt,ſempèr poſſunt redimi. quòd ſi non redimuntur,redibūt in iubileo. Suburbana quę ſunt publico vſui deputata, vendi non poſſunt.

Si paupertate grauatus frater, ſe tibi vendiderit, non opprimes ſeruitute ſamulorum, ſed quaſi mercenarius & colon⁹ erit: ſed redimi poterit,vt de poſſeſſione dictum eſt: & ſi non redimatur, erit in iubileo liber. Seruus & ancilla ſint vobis de nationib⁹, quę in circuitu veſtro ſunt, & de aduenis qui peregrinantur apud vos,vel qui ex his nati fuerint in terra veſtra, ait Dominus. Hæc hæreditario iure tranſibunt,nec redimi poterunt, nec libertatem conſequētur etiàm in anno iubileo.

Pro ſingulari quoq; cōuerſatione eorum,prohibiti fuerunt à nonnullis diſcretionis cauſa. Non ſeres vineam tuā altero ſemine grani vel leguminis, Non arabis boue & aſino, Non indueris veſtimento lana linoque contexto, Non ligabis os bouis triturantis in area fruges, Non induetur mulier veſte virili, nec econtrà. Si ambulas per viam,in arbore vel in terra nidum auis inueniens, matrem pullis vel ouis incubantem, nō tenebis eam cum filijs,ſed abire patieris. Non coques hœdū in lacte matris ſuæ, nec erit infœcunda vel ſterilis in terra tua. Habebis locū extra caſtra,ad quem egrediaris ad requiſita naturæ, gerens paxillum in balteo: cumq; ſederis, fodies per circuitum,& egeſta humo operies, vt ſint caſtra tua ſancta, & nihil in eis appareat fœditatis.

Prohibita.

Non offeres mercedem proſtibuli, nec preciū carnis in domo Domini Dei tui. Iumenta tua nō facies coire cum alterius generis animantibus. Si plantaueris ligna pomifera, auferes præputia eorum: tribus annis poma erunt immūda: quarto anno fructus eorum ſanctificabūtur Domino,& erunt ſacerdotis: quinto autem anno comedetis fructus. Non comedetis carnem cum ſanguine, non in rotundum attondebitis comā, nec radetis barbam. Super mortuo nō incidetis carnes veſtras, nec figuras aliquas aut ſtigmata facietis vobis. Carnē quæ à beſtijs fuerit pręguſtata, non comedetis, ſed proijcietis canibus, & ſic poterant vendere gentilibus.

Omis adeps Domini eſt,nec ſanguinem nec adipem comedetis. de ſanguine,perpetua prohibitio eſt. Sanguinem enim de auibus aut pecoribus non ſumetis: ſequitur quòd ſanguinem piſciū comedere potuerunt: ſed adipem animalis mundi & non immolaticij, poterant comedere,ſecūdùm quoſdam. vndè in Leuitico dicitur: Si quis ex venatiōe aut aucupio ceperit feram vel auē, quibus veſci licitum eſt,fundat ſanguinem eius,& operiat illum terra, & comedat. ſed quicunq; comederit ſanguinem, interibit de populo. anima enim omnis carnis in ſanguine eſt.

De veſtimento quoquè præcepit, vt faciant

Veſtes

faciant ſibi fimbrias per angulos palliorum, ponẽtes in eis vittas, id eſt, ligaturas aërei coloris, quas cùm viderint, recordẽtur omniũ mandatorũ Domini.

Cibi. Leuitic.11. De cibis etiàm pręcepit, vt nõ comederent immunda: bouem aut ouem, capram, ceruum, capream, bubalum, tragelaphum, pygargũ, orygem, camelopardalem, & omne animal quod findit in duas partes vngulam, & ruminat, comedere poteſtis, inquit Dominus. De his autem quæ ruminant, & vngulam non diuidunt, hęc comedere nõ debetis: immunda enim ſunt, vt camelum, leporẽ, cherogryllum: quia licèt ruminent, nõ tamen diuidunt vngulam. ſus quoquè, quoniam diuidit vngulam, & non ruminat, immundus eſt: cadauera eorum minùs comedatis.

Piſces. Ex his quę morantur in aquis, comedatis (inquit Dominus) quę habent pinnulas & ſquamas: quæ abſque pinnulis ſunt & ſquamis, nõ comedetis, & morticinia eorum vitabitis.

Aues. Ex auibus non comedatis aquilam, gryphem, haliętum, miluum, vulturẽ iuxta genus ſuũ, omẽ corui genus, ſtruthionem, noctuam, larũ, accipitrem iuxta genus ſuũ, bubonẽ, mergulũ, ibim, cygnum, onocrotalũ, porphyrionem, herodionẽ, charadrion, vpupam quoquè & veſpertilionem: omne de volucribus quod graditur quatuor pedibus, abominabile eſt, niſi habeat lõgiora retrò crura, p quæ ſalit, vt eſt bruchus in genere ſuo, athac*, ophiomachus, atq; locuſta. Omne animal quod ambulat p manus quadrupes, immundũ erit, vt ſimia, vrſus. Inter polluta reputabũtur de his quę mouẽtur in terra, muſtela, mus, crocodilus, migale, chamęleon, ſtellio, lacerta, talpa, ſingula iuxta genus ſuũ.

Ad hęc pręcepit Dominus, nè quis ad diuinum cultum accederet immundus. Erat autem duplex immunditia in lege, ſpiritualis & corporalis: Immunditia ſpiritualis proueniebat à peccato, corporalis ex corruptiõe ſeu pollutiõe corporis. vndè à cultu ſpirituali impediebãtur per peccata, quib⁹ homines pollui dicebantur, ſicut per idololatriã, homicidiũ, adulteria, inceſtus, & ſimilia. Et ab iſtis pollutionibus purificabãtur per aliqua ſacrificia, vel cõmunitèr oblata pro tota multitudine, vel etiàm pro peccatis ſingulorũ, de quibus dicemus, cùm de ſacrificijs agetur.

A cultu verò exteriori impediebãtur per quaſdam immunditias corporales. De immunditijs. Erat autem aliquandò immunditia maior, quæ expiabatur per ſacrificia pro peccato, quia talis immũditia aliqualitèr ex peccato procedit. Alia immunditia erat minor, quæ expiabaẽ p adſperſionem aquæ expiationis, aut ex lapſu tẽporis: Immunditia corporalis erat quadruplex: Prima erat ex lepra, nam lepro- L. Lepra. Leuit.13. ſus immundus erat, ideò ſeparabatur ab hominibus, vt ſolus habitaret extra caſtra omia. Erant enim caſtra deitatis intra atrium, in quo erat tabernaculũ. caſtra Leuitarum, quæ erant per gyrum atrij tabernaculi. caſtra populi, vbi cõmunis popul⁹ habitabat. Tenebatur etiã habere veſtimẽta diſſuta à lateribus, caput nudum, os veſte cõtectum. Quòd ſi miraculoſè ſanabatur, aut fortè quòd ſacerdos malè iudicauerat, ducebatur ad ſacerdotẽ: qui egreſſus ad eum de caſtris, pręcepit ei vt duos paſſeres offerret viuos, lignumq; cedrinum, hyſſopum, ac filum coccineum: vnũ ex paſſeribus immolabat ſacerdos ſuper aquas viuas in vaſe fictili, ſtillans ſanguinem ſuper aquas. alium paſſerem ligauit ad lignũ vnà cũ hyſſopo filo coccineo: facienſq; adſperſoriũ, tingebat in aquis rubricatis, adſpergẽs hominẽ. dimittebatq; paſſerem vnum auolare. cumq; lauiſſet homo veſtimenta ſua, radebat omnes pilos corporis. & lotus aqua, ingrediebatur caſtra, ità dũtaxàt, vt maneret extra ꝑprium tabernaculum ſeptẽ diebus. Iterumq; die ſeptimo raſis omnibus pilis, etiàm ſupercilijs, lotiſq; veſtibus & corpore, die octauo tollebat duos agnos immaculatos, & ouẽ anniculã, & tres decimas ſimilæ conſperſæ oleo, & olei ſextariũ, offerebatq; omnia ad oſtiũ tabernaculi. Tunc ſacerdos immolabat agnum vnum pro delicto, & ſumens de ſanguine, ponebat ſupra extremum auriculæ dextræ hominis, & ſuper pollicem manũs dextrę & pedis, & de olei ſextario mittẽs in manũ ſiniſtram, & tingens pollicem dextrum in eo, adſpergebat

gebat ſeptiès contra tabernaculum. Reliquũ olei quod erat in ſiniſtra, fundebat ſuper extremum auriculę dextrę, & ſuper pollicem manûs dextræ & pedis dextri. Et rogabat ſacerdos pro eo. quòd ſi manus eius hoc inuenire non poſſet, agnus tamen pro delicto & olei ſextarius non minuebatur, quia ex his purificabatur homo, ſed pro oue & agno reliquo offerebat par turturum aut duos pullos columbarum, quorum vnus pro peccato, alter in holocauſtũ fiebat. offerebat quoquè decimam ſimilæ oleatæ.

De lepra veſtis. Lepra verò veſtis, ſi perſpicua erat, comburebatur: ſi dubia, recludebatur ſeptem diebus. ſi creuerat macula, adiudicabatur lepræ: ſi non creuerat, abluebatur veſtis, & recludebatur alijs ſeptem diebus. ſi adhuc dubia erat, rumpebatur: ſi iterùm alibi macula apparebat, lepra volatilis erat, & comburebatur veſtis.

De lepra domûs. Si verò macula apparebat in domo, pręcepit ſacerdos om̃ia de domo efferri: conſiderans que valliculas in pariete, pallore vel rubore deformes, & humiliores ſuperficie reliqua, claudebat oſtia domûs ſeptem diebus: poſt quos ſi inueniſſet creuiſſe lepram, iubebat erui lapides leproſos, & proijci extra ciuitatem & domum, & puluerem raſuræ ſpargi extra caſtra, vel extra vrbem in loco immundo, & alios lapides ſubſtitui in domo, & luto alio liniri. quòd ſi iterùm redibat mala lepra, deſtruebat domus, & ligna & lapides, & puluis extra oppidũ proijciebant in locum immundum.

II Leuit. 15. Secundò, vir ſpermaticus vel patiens fluxum ſeminis, erat immundus, & eijciebatur ex caſtris duobus primis: permittebatur tamẽ habitare in caſtris populi, quia non eſt morbus contagioſus. Talis cùm ſanatus fuerat, numerabat ſeptem dies: poſteà & lotis veſtibus ac corpore in aquis viuentibus, mundus erat: die autẽ octauo offerebat par turturum aut duos pullos columbarum, & ſacrificabat ſacerdos alterũ pro peccato, alterum in holocauſtum.

III. Eadem lex erat per omnia in patiente fluxum ſanguinis ex morbo, ſicut contingit aliquandò mulieribus: & eſt tertia immunditia maior.

IIII. Leuit. 12. Quarta, mulier quæ peperit, immũda erat ſeptem diebus, intantùm quòd quidquid tangebat, immundum erat: octauo die, ſi mas erat, circuncidebatur, & poſt illos ſeptem dies manebat adhuc xxxiij. diebus in ſanguine purificationis. illis tamen xxxiij. diebus licebat alijs communicare ſibi, pręterquàm in lecto. accedere verò ad tabernaculũ non poterat, nec tangere ſancta. quòd ſi peperiſſet fœminam, duplicabatur tempus. Expletis verò diebus purgationis, offerebat pro puero agnum anniculum in holocauſtum, vel pullum columbæ, vel turturem pro peccato. quòd ſi non poterat habere agnum, offerebat duos pullos aut duos turtures, alterum in holocauſtum pro puero, alterum pro peccato ſuo, vel pro originali filię, quia id filio in circunciſione dimittebatur. Præter hæc redimere tenebatur primogenitum quinque ſiclis argenti.

De minori immũditia. Immunditiæ minores, erant multæ & variæ, ſicut & purificationes earundem. Si quis tangebat cadauer hominis mortui in tabernaculo vel in agro, vel ſepulcrum eius, immundus erat ſeptem diebus, ità quòd non poterat ingredi caſtra deitatis. Tabernaculum quoque in quo mortuus eſt homo, & vniuerſa quæ ibi erant vaſa, immunda erant ſeptem diebus. tollebatq; vir mũdus cineres combuſtionis vaccæ rufæ, mittens ſuper eos aquas viuas: tingebat in eis hyſſopũ, & adſpergebat eos die tertio & ſeptimo, tentorium, homines, & omnem ſupellectilem: & lotis veſtibus & corpore, mundi erant. Si die tertio nõ fuit adſperſus immundus, die ſeptimo non mundabatur. ſi quis autem ſic non expiabatur, polluebat ſanctuariũ, & anima eius peribat de Iſrael, quia peccabat, & arcebatur de ingreſſu loci ſancti. Ille verò qui adſpergebat, quia tangeret cineres, etiàm immundabatur, ſed lauabat veſtimenta ſua, & immundus erat vſque ad veſperam, & eo ipſo mundus.

Item mulier patiens menſtruũ naturale, immũda erat ſeptem diebus: ſeparabatur ità, quòd nõ admitteretur ad locum ſacrificij, & communicans cum

ea in cibo vel lecto, omniſq; qui tetigerit eam, immundus erit. locus etiàm vbi ſederit mulier talis, purificabatur, vt ſuprà de alia immunditia ſeptē dierum dictum eſt. Sed quę ex contactu illius immunda fiūt, immūda manebunt vſq; ad veſperam. tangens locū eius, lauabit veſtimenta ſua: & ipſe lotus aqua, immūdus erit vſq; ad veſperam. Similimodo fiet de eo, qui tetigerit vas ſuper quod illa ſederit. Qui coierit ignoranter cum menſtruata, immundus erit ſeptem diebus: & omne ſtratum in quo dormierit, polluetur: purificatio fiet, vt in proximo caſu. ſed ſi ſcienter quis dormierit cum menſtruata, ambo interfici debēt, ſi de hoc conuicti fuerint in iudicio.

Item quicunq; tetigerit animal mortuum, quod tamen licet comedere, immundus erit vſq; ad veſperam, & eo ipſo mundabitur. Si verò comederit ex eo quidquam ſiue portauerit, lauabit veſtimenta ſua ſimplici aqua, & immundus erit vſque ad veſperam. Quidquid immundum eſt ex animantibus, ſi quis portauerit morticinium eius, lauabit veſtimenta ſua, & immundus erit vſque ad veſperam: qui verò tetigerit, immundus erit vſque ad veſperam. Si aliquod morticinium eorum ſuper aliquod ceciderit, polluetur tam vas ligneū, quàm veſtimentū aut pelles: tingētur aqua, & polluta erunt vſq; ad veſperam, vas aūt fictile cōfringetur. Si ceciderit ſuper cibū vel vas liquoris, aqua ex vaſe ſic immundo, immūda erunt, aut etiā ſi morticinium ceciderit ſuper ea: fontes verò & ciſternæ & omnis aquarum congregatio, munda erit. ſi aqua vaſis immundi ceciderit ſuper granum ſeminādum, non polluetur. ſecùs de ſeminato. Qui comederit morticinium vel captū à beſtia, immundus eſt: lauabitque veſtimēta & ſemetipſum aqua, & contaminatus erit vſque ad veſperā: nocturna pollutione immūdus, aut cognoſcens vxorem ſuam matrimonialiter, immundus erit vſq; ad veſperam. lauabit aqua omē corpus ſuum, & erit immundus vſque ad veſperam. idem in muliere. Veſtem & pellem lauabunt aqua, & immunda erunt vſq; ad veſperā. hi omnes egredientur de caſtris deitatis interim.

Si quis ſeminifluū aut mulierem patientem fluxum ſanguinis morbidum, tetigerit, item ſi tetigerit lectum eius, item ſi ſederit vbi ille ſederit, item ſi ſaliuam ſuper aliquem iecerit, lauabit veſtimenta ſua, & ipſe lotus aqua, immūdus erit vſq; ad veſperam. Idem de contaminatis alijs. vas autem fictile cōfringetur. Idem circa vitulam rufam, quam qui combuſſerit, lauabit veſtimēta ſua & corpus, & immundus erit vſq; ad veſperam. & qui portauerit cineres iſtos, lauabit veſtimenta, & immūdus erit vſque ad veſperam. Omnis qui ingreditur tentorium mortui, & vniuerſa vaſa ibidèm, immunda ſunt ſeptem diebus. tolletq; de cineribus combuſtionis atque peccati, & mittent in aquas viuas, ex quibus tinget homo hyſſopum, & prędicta conſperget tertio & ſeptimo die: deindè lauabit ſe & veſtimenta ſua, ac erit immundus vſq; ad veſperam. ipſe quoquè qui adſperſit aqua, lauabit veſtimenta ſua. Omis qui tetigerit aquas expiationis, immundus erit vſque ad veſperam. quidquid tetigerit immundus, immundum faciet. & anima quæ horum quippiam tetigerit, immunda erit vſque ad veſperam, abſtinebit ab ingreſſu atrij.

Viſo nunc de cæremonijs reſpicientibus generalitèr hunc populum, reſtat nunc dicere de his, quæ ſpecialitèr reſpiciunt miniſtros vel Leuitas ſacris deputatos, de quibus præcepit Dominus Moiſi, dicens: Applica mihi tribum Leui, è quibus Aaron & filios eius conſtitues ſacerdotes. externus autem & qui non eſt de filijs Aaron, ſi ſe ingerit officio ſacerdotum, morietur. reliquam verò tribū Leui fac ſtare in conſpectu Aaron ſacerdotis, vt miniſtret ei, & excubet ac obſeruet quidquid ad cultū pertinet multitudinis coram tabernaculo teſtimonij, & cuſtodiant vaſa tabernaculi. dabiſque dono Aaron ac filijs eius quæ ſunt oblata à filijs Iſrael. Externus, id eſt, qui non eſt de tribu Leui, ſi acceſſerit ad miniſterium Leuitarū, morietur.

De miniſtris.

Nu. 3. & 18.

Rurſus præcepit Moiſi, vt initiaret Aarō & eius filios, Nadab, Abiu, Eleazar & Ithamar, in ſacerdotes. Tunc ille colligens multitudinem, Dei volun-

Leu. 8.

i tatem

tatem ei inſinuauit, lauit Aaron & filios eius, veſtiuitque ipſum Aaron ſubucula linea, accingens eum balteo, & induens tunica hyacinthina, & deſupèr humerali, quod adſtringens cingulo, aptauit rationali, in quo ſcriptum erat, Doctrina & Veritas: cidari quoquè texit caput, & ſuper cidarim contra frontem poſuit laminam aureã. Tulit & vnctionis oleum, quo liniuit tabernaculũ cum omni ſupellectili, adſperſitque altare ſeptem vicibus, vnxitque illud, & omnia vaſa eius, labrumq; cum baſibus ſanctificauit, oleo ſuper Aaron fuſo, id vnxit & manus eius, ità quòd per barbam ſtillauit oleum vſque in oram veſtimenti eius. Filios autem veſtibus lineis & balteis cingens, impoſuit eis mitras, & manus eorum oleo liniuit ſanctificato.

Cumque adſperſiſſet vtrunq; altare ſeptiès aquis, vnxit & omnia vaſa labiumque ſimul: obtulerunt Aaron & filij eius vitulum pro peccato ſuo, ſuper caput eius manus imponentes: quem cùm immolâſſent, Moiſes tinxit digitum in ſanguine, & tetigit ex eo cornua altaris per gyrum. quo expiato, fudit reliquum ſanguinem ad fundamenta eius: adipem verò qui erat ſuper vitalia, & reticulum iecoris, duosque renunculos cum aruina ſua, adoleuit ſuper altare, vitulum cum pelle & carnibus ac fimo cremans extra caſtra, ſicut pręceperat Dominus. obtulit & arietem in holocauſtum ſecundùm ritum cõſecrationis: quẽ cùm immolâſſet Moiſes, ſumens de ſanguine, tetigit extremum auriculæ eorum dextræ, & pollicem manũs dextrę, ſimilitèr & pedis. reliquum ſanguinis fudit ſuper altare per circuitum, adipem verò omnem & caudam, reneſq; cum renunculis & armum dextrum, ſeparauit.

Tollenſque de caniſtro collyridam vnam & laganum vnum & cruſtulam vnam, omnia ſimul tradidit Aaron & filijs eius. quaſi diceret: Accipite poteſtatem ſumendi ſimilia à Domino. qui cùm teneret ea inter manus, ſuperpoſuit Moiſes om̃ibus pectuſculum. tenentes ergò filij Aaron omnia hęc in manibus, eleuauerunt ea coram Domino, et tradiderunt ea Moiſi, qui omnia adoleuit Domino ſuper altare, eò quòd oblatio conſecrationis eſſet. aſſumenſque vnguentũ, & de ſanguine qui erat in altari, admiſcens aquas fontium, adſperſit eos & ſuper veſtimenta eorum.

Cumq; ſanctificati eſſent in hũc modum, reliquas carnes arietis coxerunt ante fores tabernaculi, & ibì comederunt eas cum panibus, qui reſidui fuerant in caniſtro: et quod in craſtino ſuperfuit, crematum eſt. In hunc modum iterauit ſingula quæ dixi, ſeptẽ diebus, excepto quòd non veſtiuit eos, quia ſemèl induti, ſeptem diebus non depoſuerunt veſtes ſanctuarij, nec de atrio tabernaculi die aut nocte ſunt egreſſi, ſed obſeruabãt cuſtodias tabernaculi, ſicut præcepit Dominus.

Facto octauo die, vocauit Moiſes Aaron & filios ſuos, ac maiores natu Iſrael, dixitque ad Aaron: Tolle de armento vitulum pro peccato, & arietem in holocauſtum, vtrunque immaculatum, & offer illos coram Domino, loquériſque ad Iſrael: Tollite hircum pro peccato, & vitulum atque agnum anniculum & ſinè macula in holocauſtũ, bouem & arietem pro pacificis, & immolate eos coram Domino, in ſacrificio ſingulorum ſimilam conſperſam oleo offerentes: hodiè enim Dominus apparebit vobis.

Tulerunt ergò cuncta quæ iuſſerat Moiſes ad oſtium tabernaculi, dixitque Moiſes ad Aaron: Accede ad altare, & immola pro peccato tuo. deprecare pro te & pro populo. Accedẽs Aaron ad altare, immolauit vitulum pro peccato ſuo, cuius ſanguinem obtulerunt ei filij ſui, in quo tingens digitum, tetigit cornua altaris holocauſti, & fudit reſiduum ad baſim eius. adipem, renunculos, & reticulum iecoris, quæ ſunt pro peccato, adoleuit, ſicut præceperat Dominus, ſuper altare: carnes verò & pellem, extra caſtra combuſſit igni. Immolauit & holocauſti victimam, obtuleruntque ei filij ſui ſanguinem, quem fudit per altaris circuitum. ipſam etiàm hoſtiam in fruſta conciſam, cum capite & membris, omnia ſuper altare cremauit, lotis aqua priùs inteſtinis & pedibus.

Sacrificium Aaronis.

Pro

Pro peccato verò populi offerēs, maētauit hircū, expiatoque altari, fecit holocauſtum, addens in ſacrificio libamēta quę pariter offeruntur: & adolens ea ſuper altare abſq; cęremonijs holocauſti matutini, immolauit & bouem atq; arietem hoſtias pacificas populi. Obtuleruntq; filij eius ſanguinem, quem fudit ſuper altare per circuitum: adipem autem & caudam arietis, renunculosq; cum adipibus ſuis, & reticulū iecoris, poſuerunt ſuper pectora. Cumque cremati eſſent adipes, pectora eorum & armos ſeparauit Aaron, eleuans corā Domino, ſicut præceperat Moiſes. Et extendens manum ad populum, benedixit ei, ſicque completis hoſtijs pro peccatis, holocauſtis & pacificis, deſcendit.

Ingreſſi autem Moiſes & Aaron tabernaculum, orauerunt Deum, apparuitq; gloria Domini omi multitudini: & eccè egreſſus ignis à Domino, deuorauit holocauſtum & adipes qui erant ſuper altare. quod cùm vidiſſent turbæ, laudauerunt Dominum, ruentes in facies ſuas. Hic autem ignis conſeruatus eſt vſq; ad captiuitatem Babylonicam. tunc enim fuit abſcōditus in puteo ſicco per ſacerdotes illius temporis, & tempore Nehemiæ iterùm inuentus. de hoc igne præcepit Dominus, dicens: Ignis in altari meo ſemper ardebit, quem nutriet ſacerdos, ſubijciens ligna manè per ſingulos dies. Ignis iſte eſt perpetuus, qui nunquàm deficiet de altari, nec altero igne vti licebat.

Ignis cuſtodia.

2. Mac.1.

Leu.6.

Cùm verò cineres abundabant, induebatur ſacerdos veſtibus quatuor ſacerdotalibus: & tollens cineres, reponebat in peluim iuxta altare: & depoſitis tunc veſtibus ſanctis, indutusque alijs fortè ad hoc deſtinatis, cineres efferebat extra caſtra, & in loco mundiſſimo vſq; ad fauillam faciebat conſumi.

Arreptis autem Nadab & Abiu filij Aaron thuribulis, impoſuerunt ignem alienum, non de altari: & incenſum deſupèr offerebant, quod eis prohibitum erat. egreſſusq; ignis à Domino, deuorauit eos, & mortui ſunt. dixitq; Moiſes ad Aaron: Hoc eſt quod locutus eſt Dominus: Sanctificabor in his, qui indiſcretè appropinquant mihi, atq; glorificabor. quod audiens Aaron, tacuit. Vocatis autem Miſahele & Eliſapham filijs Oziel patrui Aaron, dixit Moiſes: Ite, & tollite fratres veſtros de conſpectu ſanctuarij, & abſportate extra caſtra. Confeſtim pergentes, detulerunt eos, ſicut iacebant, veſtitos lineis tunicis, eieceruntque foràs: nec corpora nec veſtimenta eorū erant cremata, ſed cum veſtibus ſepulti ſunt. Dixitq; Moiſes ad Aaron & ad Eleazar & ad Ithamar: Capita veſtra nolite nudare, & veſtimenta nolite ſcindere, vt gentes faciūt, nè fortè moriamini. Iuſſitque filijs, vt tollerēt partes de hoſtijs ſalutaribus, & oblata pro peccato, quorum ſanguis non erat illatus in tabernaculum, & comederent ea.

Nadab. Abiu.

Leu.10.

Inter hæc hircum, qui oblatus fuerat pro peccato, cùm quæreret Moiſes, exuſtum reperit negligentia eorum. iratusque contra filios Aaron Eleazar & Ithamar, ait: Cur non comediſtis hoſtiam pro peccato in loco ſancto, vt portaretis iniquitatem multitudinis, præſertìm cùm de ſanguine illius non ſit illatum intra ſancta? Reſpondit Aaron: Oblata eſt hodiè victima pro peccato, & holocauſtum coram Domino. mihi autē accidit quod vides. quomodò potui comedere eam, aut placere Domino in cæremonijs mente lugubri? quod cùm audiſſet Moiſes, recepit ſatisfactionem.

Dixit Dominus ad Moiſen: Loquere ad ſacerdotes filios Aaron, nè contaminentur in mortibus ciuium ſuorum, nec etiàm principis, id eſt, non interſint funeribus, niſi tantùm patris, matris, filij, filięve, fratris, ſororis, virginis, nec eos lauent, ſepeliant vel plangant, nec radant caput, ſed nec habeant concubinas, nec in vxorem ducant ſcortum, aut ancillam, nec captiuam, nec viduam, nec repudiatam, nec eas quæ de pandochijs aut cauponibus vitam agunt. Sacerdotis filia depręhenſa in ſtupro, flammis exuretur. Pōtifex verò maximus qui vnctus eſt, et cuius manus conſecratæ ſunt, caput ſuum non diſcooperiat, veſtimenta ſua non ſcindat, ad mortuum non ingrediatur. (vndè nec Papa exequijs intereſſe dicitur,

Leu.11. Pręcepta ſacerdotum.

etiàm ſi mater vel pater moriatur.) virginem ducat vxorem, & tantùm gentis ſuæ. tamen de ſtirpe regia poſteà conceſſum eſt ducere vxorem ob reuerentiam.

In communi verò præcepit ſacerdotibus, nè quis in diebus vicis ſuæ vinum aut aliud quod inebriare poſſet, biberet, vt ſciret diſcernere inter ſanctum & prophanum, mundum & immundum, & vt doceret filios Iſrael legitima Domini, nè moriatur qui ſecùs faceret.

Iterùm præcepit, dicens: Homo dè ſemine tuo, qui habuerit maculam, nō offerat panes Deo, nec accedat ad miniſterium eius: ſi cæcus fuerit, ſi claudus, ſi vel paruo vel grandi naſo ſeu torto, ſi fracto pede ſiue manu, ſi gibbus, ſi lippus, ſi albuginem habens in oculo, ſi iugem ſcabiem, ſi impetiginem in corpore, vel herniosus, omnes hi non miniſtrent: veſcentur tamē panibus qui offeruntur in ſanctuario, ità duntaxàt, quòd intra velum non ingrediātur, nec accedant ad altare. ſint ergò ſancti, ait Dominus, quia ego ſanctus ſum.

Leu. 22. Iterùm locutus eſt Dominus: Loquere ad Aaron & filios eius, vt caueant ab his quæ conſecrata ſunt, id eſt, oblata ſunt à filijs Iſrael, ſcilicet nè irreuerētèr tangant vel comedant. Omnis em̄ homo qui accedet de ſtirpe veſtra ad ea oblata, in quo eſt immunditia, peribit coram Domino. Homo de ſemine Aaron, qui fuerit leproſus, aut patiens ſeminis fluxum, aut immundus ex tactu morticinij, pollutus erit vſq; ad veſperam: nō veſcetur de his quę ſanctificata ſunt mihi, antequàm ſanetur. Qui tetigerit immundum ſuper mortuo, id eſt, ex pertinentibus ad mortuum, & qui tetigerit ſeminifluum, & qui tangit reptile, aut quodlibet immundū, immūdus eſt vſq; ad veſperam, et non veſcetur ſanctificatis: ſed cùm lauerit carnem ſuam aqua, & occubuerit ſol, tunc mundatus erit & veſcetur. Morticinium & captum à beſtia, non comedent. Omnis alienigena non comedet de ſanctificatis, id eſt, qui non eſt de ſemine Aaron, exceptis vernaculis domûs & emptitijs: inquilinus autem & mercenarius non veſcentur ex eis. Qui autem per ignorantiam comederit, addat quintam partem, & det ſacerdoti in ſanctuarium pro pœna.

Idem per omnia dic de filia ſacerdotis, cuilibet ex populo nupta. Sin autem vidua vel repudiata, & abſque liberis, reuerſa fuerit ad domum patris ſui, ſicut puella conſueuerat, aletur cibis patris, dum aliàs non ſit immunda. Et ſic tam mares quàm fœminæ, comedere poterant de decimis decimarum, de primitijs, primogenitis, hoſtijs ſalutaribus, ſiue pro gratiarum actione, ſiue ſponte aut ex voto oblatis, dum tamen non eſſent immundi. hoſtia tamen ſalutaris, ſi pro gratiarum actione fiebat, eodem die comedi debebat, nec in alterum reſeruari. Si voto vel ſpontè quis obtuliſſet, ſimilitèr eodem die. ſi tamen quid de eo in craſtinum remanſiſſet, veſci licitum erat. quicquid autem tertius inueniſſet dies, igni conſumebatur. quòd ſi quis die tertio de victimis pacificorum comediſſet, irrita fiebat oblatio eius: pacificorum etiàm tertia pars, cedebat offerenti, quam comedere potuit vbiquè in Hieruſalem. poterant etiàm ad hoc inuitare quoſcunque, duntaxàt mundos.

Erat & aliud ſpeciale: panes enim fermentatos in hoc ſacrificio obtulerūt ad eſum carnium, oblationem tamen ſuper altare non ponebant. De hoſtia verò pro peccato commiſſionis & omiſſionis, pars cremabatur, pars cedebat in vſum ſacerdotum, cunctis ſcilicet filijs Aaron, & æqualitèr diuidebāt: ſoli autem mares comedebant hāc partem in atrio tabernaculi, nō tamen ſub dio, ſed in exedra, & eodem veſcebantur die, omnis ſcilicet maſculus de genere ſacerdotali. Excepta erat hoſtia pro peccato, cuius ſanguis inferebatur in tabernaculum: hæc comburebatur ſicut hoſtia pro peccato ſacerdotis aut multitudinis. in hoſtia pro peccato, panes abſque fermento offerebantur ac melle. Eſt tamen verum, quòd etiā Leuitæ qui ſeruiebant in templo, ſuſtentabantur de oblationibus & ſacrificijs quæ fiebant in templo.

Ad hæc locutus eſt Dn̄s ad Moiſen: Præcipe filijs Iſrael, vt offerant tibi oleum

Exo.24. oleum puriſſimum ad concinnãdas lucernas iugitèr extra velũ teſtimonij fœderis, ſcilicet quod diuidebat ſanctum ſanctorum, ità vt omnes ſeptem lucernę arderent de nocte, ac die tres tantùm. componetq; eas Aaron à veſpere vſq; in manè cultu ſempiterno, accipiesq́ue ſimilã, & ex ea duodecim panes (qui ſinguli habebunt duas decimas ephi, hoc eſt, decimam partẽ ephi) ſacerdotes coquere ac formare facias, quorum ſenos ſuper menſam corã Domino ſtatuas altrinſecùs, putà ſex in quolibet ordine, vnus ſuper alium, & pones ſuper eos thus lucidiſſimum. erat enim vas aureũ thure plenum in ſummitate ſex panũ. Et per ſingula ſabbata mutabantur. eruntq; Aaron, inquit, & filiorũ eius, qui comedent eos in loco ſancto. In neceſſitate tamen poterant alijs dari, ſicut Achimelech dedit Dauid, vocabãturq; panes propoſitionis.

De panibus propoſitionis.

1. Reg. 21.

Panes Leuitici. Erant alij panes Leuitici, quibus Leuitę veſcebantur, qui propter maculam miniſtrare non poterant, & filia familiæ, non autem aliæ, ſiue maritata aut vidua vel repudiata, niſi neceſſitate rediſſet ad patrem, ſicut ſuprà tactum eſt de hoſtia ſalutari. Erãt & adhuc panes, dicti laici, id eſt, communes, quibus laici veſci poterant.

Panes laici.

Num. 8. De Leuitis cõſecrãdis. Iterùm locutus eſt Dominus ad Moiſen: Tolle Leuitas de medio filiorũ Iſrael, & ſanctificabis eos. Itaque Leuitæ priùs adſperſi aqua luſtrationis, raſisq; omnibus pilis, exceptis capillis, lotis etiã indumentis, coram Domino ſtatuuntur ad oſtium tabernaculi. conuocataq́ue multitudine, ac ponẽtes manus ſuas ſuper eos filij Iſrael, obtulerunt illos Aaron munus Domini, vt ſeruirent in miniſterio. Leuitæ tamen obtulerunt boues duos, quorum alterum ſacrificabat Aaron pro peccato, alterum in holocauſtum. Poſteaq́ue ingrediebantur tabernaculum fœderis, ſeparati de medio filiorum Iſrael, vt ſeruirent Domino.

Dixitq́ue Dominus: Pro primogenitis accipio eos, ſanctificauiq́ue ac tradidi Aaron ac filijs eius de medio populi, vt ſeruiant mihi pro Iſrael in tabernaculo, & orent pro eis. ſubiunxitq́ue, Hæc eſt lex Leuitarum: à 25. anno & ſupra, ingredientur vt diſcant miniſtrare in tabernaculo fœderis: ſed à 30. anno & ſupra vſq; ad quinquageſimum miniſtrent mihi, ſtentq́ue in tabernaculo. Cumq; quinquageſimum annum impleuerint, ſeruire ceſſabũt, ſcilicet quo ad onera, eruntq; miniſtri fratrum ſuorum in tabernaculo, vt cuſtodiant quæ ſibi fuerint commendata, opera autem ex tunc ipſi non facient. Non habebunt ſacerdotes & Leuitæ partem & hæreditatem cum reliquo Iſrael, quia ſacrificia & oblationes comedent miniſtrantes in templo. ſacerdotũ enim erunt ſacrificia, oblationes omnes, primitiæ frumenti, vini, olei, lanarum ex ouiũ tonſione, primogenita quoquè ac vota, omnesq; decimas dedit Dominus filijs Leui, vt ſeruirent ei in tabernaculo. de hac decima dabant Leuitæ decimã ſummo ſacerdoti. Offerte, inqt Dominus, decimam decimarum Aaron. optima & electa erunt cuncta quę dabitis, nè moriamini.

Quæ ſacerdotũ bona.

Num. 7.

Et factum eſt in die qua compleuit Moiſes tabernaculum, vnxit & ſanctificauit vaſa & altare, obtuleruntq́ue principes Iſrael & capita familiarũ munera coram Domino. Sex plauſtra tecta cum duodecim bobus: vnum plauſtrum duo duces tribuum duarum, & vnum bouem ſinguli. aitq́ue Dominus Moiſi: Suſcipe hęc in vſum tabernaculi, & trade Leuitis. duo plauſtra & quatuor boues dedit filijs Gerſan, qui portabant ex officio tabernaculi mollia, quatuor alia plauſtra & octo boues dedit filijs Merari, illi portabãt dura. Caathitis verò non dedit plauſtra, qui portabant ſanctiora, id eſt, ea quæ erant in tabernaculo, humeris ſuis.

Munera ad tabernaculum.

Deindè ſinguli duces 12. tribuum in dedicationẽ altaris munera obtulerũt. primo die obtulit Naaſon de tribu Iuda, filius Aminadab, acetabulum, id eſt, ſcutellam argenteam pondo 130. ſiclorum. in hoc probabatur incẽſum, phialam quoquè argenteam 70. ſiclorum, vtrunque plenũ ſimila conſperſa oleo in ſacrificium. Mortariolum quoq; ex decem ſiclis aureis plenum incenſo, id eſt, coclear. Bouem de armento, & arietem & agnum anniculum in holocau-

 ſtum,

ſtum, hircumque pro peccato. Et in ſacrificio pacificorum boues duos, arietes quinque, hircos quinque, agnos anniculos quinque.

Secundo die obtulit Nathanael dux de tribu Iſachar, ſimilia quæ Naaſon. Idem fecit tertio Heliab de tribu Zabulon, quarto Eliſur de tribu Rubē, quinto Salamihel princeps filiorū Simeon, ſexto Heliaſaph de tribu Gad, ſeptimo Eliſama de tribu Ephraim, octauo Gamaliel de tribu Manaſſę, nono Abidam de tribu Beniamin, decimo Abiezer de tribu Dan, vndecimo Phagiel de tribu Aſer, duodecimo Ahira de tribu Neptalim.

Num. 6. Lex Nazaræorum. Cumque ingrederetur Moiſes, audiuit vocem Domini: Nazaræorum erit lex, qui ſe deuouebunt perpetuò, aut certum ad tempus: Omni tempore ſeparationis ſuæ nouacula non tranſibit ſuper caput ſuū. nil quod inebriare poteſt, bibant. non comedant fructum de vinea ab vua vſque ad acinum. ad nullum mortuū ingrediantur. quòd ſi quis moriatur ſubitò coram eis, polluentur: caput radent ilicò, die ſeptimo offerat quiſq; par turturum aut duos pullos columbarum: ſacerdos vnum faciat pro peccato, reliquum in holocauſtum, dieſque quos fecit, prò infectis erunt.

Completis autem diebus voti ſui, offerat agnum anniculum in holocauſtum, ouē anniculam pro peccato, arietem in hoſtiam pacificam, caniſtrum quoquè diuerſorum panum azymorū ac libamina, exceptis his quæ ſpontè offerre vult. Offert autem mulier, ſi votum fecerit, 30. ſiclos: vir, quinquaginta, ſi poterunt. ad arbitrium verò ſacerdotis, pauper offert. Hoſtijs immolatis, à ſacerdote radetur Nazaræus ad oſtiū tabernaculi, ponetque ſacerdos crinem in ignem ſacrificij, & ſic ad communem hominum vitam redire poterit, niſi perpetuò ſit deuotus.

De ſacrificijs. Nunc de ſacrificijs & oblationibus erit dicendum, circa quæ quatuor erūt conſideranda: ſacrificia quæ Deo offeruntur, eorum cauſa, tempora, & loca. Eorum quæ offeruntur, triplex erat diſcretio: aut enim erat oblatio de animalibus, & ſacrificium dicebatur: fiebat aūt de tribus tātùm animalibus, de bobus, ouibus & capris: ex volatilibus tantùm de turture & pullis colūbæ, exceptò quòd in emūdatione leproſi paſſeres offerebantur. De his quoq; quę ex terræ naſcentibus in vſum hominū veniunt, offerebant farinam aut ſpicas, panem, vinum, oleum & ſal in condimentum, thus quoquè in ſolatium. Ex his quæ ſunt de ſicca materia ſeu aridis, propriè oblatio dicebat: de liquidis verò, dicebatur libatio. Mel verò nō offerebatur neque fermentum, exceptis primitijs mellis, & quòd in hoſtia pacifica panes fermentati offerebātur, ſuper altare tamen non ponebantur.

Sacrificiorum verò vſus triplex erat: Quoddam offerebatur ad reuerentiam diuinæ maieſtatis ac bonitatis, hoc totum comburebatur, & idcircò holocauſtum dicebatur. Quoddam offerebatur pro peccatis Deo, quaſi ex neceſſitate remiſſionis obtinendæ. illud diuidebatur in duas partes: vna pars comburebatur, altera cedebat in vſum ſacerdotum, ad ſignificandum quòd expiatio peccatorum fit à Deo per miniſterium ſacerdotum, excepto ſacrificio pro peccato totius populi vel ſolius ſacerdotis: tunc enim totum comburebatur. Tertium ſacrificium vocabatur hoſtia pacifica, quę offerebatur vel pro gratiarum actione, vel pro ſalute aut proſperitate offerentium: et iſta diuidebatur in tres partes, vna incendebatur in honorem Dei, alia cedebat in vſum ſacerdotum, tertia in vſum offerentium, ad ſignandum quòd ſalus hominis eſt à Deo, dirigentibus miniſtris Dei, & cooperante offerente. Hoc autem generalitèr ſeruabatur, quòd ſanguis & adeps non veniebant in vſum prædictorū, ſed ſanguis effundebatur ad crepidinem altaris, adeps adurebatur igne. Idololatræ enim libabant in ſanguine, & comedebant adipes, eò quòd vita in ſanguine, nutrimentum in adipe conſiſteret. — Triplex vſus ſacrificiorum.

Cauſarū igitur ſacrificiorū, triplex erat differentia. Offerebant enim aliquandò ſpontè, alij neceſſariò & duplicitèr, vel ex voto, vel ex præcepto. Vndè — Offerendi cauſæ.

Leu.1. Vndè inter ſacrificia holocauſtum erat perfectiſſimum. fiebat enim in his tribus armẽtis, de bobus ſcilicet, ouibus & capris: & in auibus, de turture & colũba. de pecudibus offerebatur tãtùm maſculus anniculus, id eſt, vnius anni, vel circà, excepto boue, qui ſupra annũ poterat offerri. Erat & immaculatus, quod nõ intelligas de macula velleris, ſed defectu corporis, id eſt, non debili aut fracto mẽbro, papillas aut ſcabiem habens & ſimilia: offerebaturq́; primò ſacerdoti ad oſtiũ atrij tabernaculi, vt videret ſi idoneum animal eſſet, poſteà offerebatur ad oſtium tabernaculi Domino. ità priùs offerre volẽs, lauabat manus, quia prẹter mare ſacerdotũ, erãt in atrio duo maria, vnum virorum, alterũ mulierũ. Poſteà impoſuit manũ ſuper caput hoſtiæ in ſignum abdicationis, quam tunc recepit ſacerdos, reducebatq́; ad altare holocauſtorũ: & ſtans ab aquilone, immolabat Dño ad latus altaris, fundebatq́; ſanguinem eius circa crepidinem altaris. detractaq́; pelle, quæ erat ſacerdòtis, artus in fruſta concidebat. quibus lotis cum capite, pedibus & inteſtinis, adolebat ſuper altare omnia in odorem ſuauitatis, ſcilicet ex offerẽtium fide & deuotione.

Bos immaculatus.

Leu.1. Sin autem de auibus fieret holocauſtum, fortè ſi pauperes erant, offerebatur aut pullus turturis aut colũbę, cui frangebat ſacerdos collum ſola manu: & retorto collo cum capite ſub aſcella, vngue cutem colli vbi fractum erat, rũpebat: ac fuſo ſanguine circa crepidinem altaris, veſiculam gutturis & plumas proijciebat ad orientem in loco ſecreto, vbi cineres effundebantur: cõfractiſq́; aſcellis manu, adolebat ea ſuper altare holocauſti. Et hæc holocauſta, minora erant voluntariaq́;: nam quædam maiora erant & neceſſaria, vbi & pellis ac fimus etiàm incendebatur, non tamẽ ſuper altare. de his dicetur poſteà, vbi de peccato multitudinis aut ſacerdotis agetur.

Sacrificiorũ appellatio & forma. Leu.4.8.16.

Sacrificia verò vel oblationes, quæ vel pro gratiarũ actiõe fiebãt, vel ex voto aut ſpontè, ſalutaria vocabantur. Et fiebãt de animalib' prædictis, non autẽ de auibus. Sanè in modo offerendi idem fiebat vt in holocauſto: ſed in hoc erat differentia, quia hìc offerri potuit vel maſculus vel fœmina, anniculꝰ vel grãdior, immaculata tamen: pars verò incẽdebatur Domino, pars erat ſacerdotum, pars offerentium. * de armento omnis adeps, id eſt, pinguedo interior. nam ea quæ eſt ſupra carnem animalibus, aut eſtaruina, aut lardum, quę carni admixta, pprìè pinguedo: quæ eſt in inteſtinis, propriè adeps eſt: & adeps Domino offertur.

Eſt autẽ triplex adeps: vitaliũ, (id eſt, cordis & vẽtris) iecoris, (id eſt, reticuli) & renum. hos adipes tres, ac duos renes & renunculos, adolebit ſacerdos ſuper altare. eadem etiàm de capra. ſi verò de ouibus erat oblatio, præter prędicta offerebatur cauda integra, & pellis erat ſacerdotis qui offerebat: armus verò dexter & pectus cedebant in vſus ſacerdotum, & lingua cum faucibꝰ quæ pectori adhęrebant. his (vt prædictum eſt) veſcebantur in domibus cum vxoribus & liberis & domo tota, mundis tantùm: reliqua erant offerentium, & indè epulabantur coram Domino in ipſo atrio, vel iuxta, immò in tota ciuitate Hieroſolymitana. licebat etiã ex his tãtis ſacerdotibus, q̃ alijs edere ad hoc inuitatis, ità tamen, ſi pro gratiarũ actione hoſtia fuit, eadem die veſci licebat, nec in alterũ reſeruare: ſi verò ex voto vel ſpõtè offerebatur, & quid in craſtinum remanſiſſet, veſci licebat: quòd ſi quis die tertio comediſſet, irrita eius fiebat oblatio, & peribat anima eius de populo.

Adeps triplex.

Quòd ſi manus hominis animal inuenire non potuit, putà pauper, offerebat pro ſalute vel pace ſimilã, farinã ſcilicet delicatiſſimã, fundens deſupèr oleum: thuſq́; offerebatur cum ea. Sacerdos autem thus & pugillũ ſimilæ oleatæ adolebat ſuper altare in memoriam offerẽtis, reliquũ erat ſacerdotũ. Si verò de ſimila coctum offerebat, panes ſinè fermento, cõſperſos oleo, coctos in clibano vel in craticula offerebat & lagana. Si verò coctum in ſartagine offerebat, conſperſum oleo & ſinè fermento erat, diuidebatur minutatim. Ex his ſacerdos offerebat coram Domino de panibus vnum, & de fruſtis vnum: reliquum

erat Aaron & filiorum eius ad edẽdum cum omni domo ſua ęqua ſorte. & quidam dicunt quatuor genera panum fuiſſe, coctum in clibano, coctum in craticula, coctum in aqua, quod laganum appellant, & coctum in ſartagine.

Panum genera.

Hoſtia pro peccato. Hoſtia verò pro peccato, vel fiebat ꝑ peccato ſacerdotis, aut ꝑ peccato ſynagogæ, aut principis, aut animæ priuati. Si ergò ſacerdos qui vnctus erat, peccabat, delinquere faciens populum, tunc offerebat ꝑ ſuo peccato per manũs impoſitiõem, ad oſtium tabernaculi vitulum immaculatum, & coram altari immolabat eum: hauriensq; de ſanguine, inferebat illũ in tabernaculũ: & intingens in eo digitum, adſpergebat ſeptiès contra velum ſanctuarij, ac de eodẽ ponebat ſuper cornua altaris incenſi: & egrediẽs, reliquum ſanguinis fundebat circa crepidinem altaris holocauſti, & omnem adipem cum renibus & renunculis adolebat ſuper altare: pellẽ verò & omnes carnes cum fimo etiàm offerebat extra caſtra in locũ mundum, vbi cineres effundi ſolebãt, ac incendebat ea ſuper ſtruem lignorũ. Quòd ſi omis turba, id eſt, ſynagoga per ignorãtiam peccabat contra mandatum dñi, ſeniores populi offerebant ad oſtiũ tabernaculi per manũs impoſitionem vitulum, & fiebat de eo ſicut de priori: oranteq; pro eis ſacerdote, propicius erat ei Dominus.

Oblatio ꝑ ignorantia.

Et ſic patet differentia inter hæc holocauſta, et ea de quibus in principio: qa ex his nihil erat ſacerdotum, nec etiàm pellis: totum eñ Dño cremabatur. nam mẽbra iſtorũ cum capite, pedibus & inteſtinis lotis, ponebãtur ſuper altare ad adolendum, niſi adeps cum renibus & renunculis: quia erat generalis regula, de cuius ſanguine inferebatur in ſanctuariũ, nil ex eo licebat remanere, nec aliquid ex eo adolebatur ſuper altare, niſi ſolùm adeps cum renibus & renunculis. In modo etiàm offerendi & numero ſacerdotum erat differentia: de carnibus enim holocauſti ſalutaris fiebant nouẽ partes, quas ſuper altare ponebant nouem ſacerdotes, quiſq; ſuam: vnus verò quatuor ſimul offerẽbat, ſcilicet caput, pedes, iecur, & inteſtina lota: duo verò ſanguinem offerebant, vt omnes ſimul eſſent duodecim.

Duodecim ſacerdotes hoc ſacrificium peragebant.

De peccato principis. Quòd ſi peccauit princeps aut tribunus per ignorantiam, & pòſt intellexerit peccatum, offerat ad oſtiũ tabernaculi per manũs impoſitionem hircũ immaculatum: quo immolato, tingebat ſacerdos digitum in ſanguine, quo tangebat cornua altaris holocauſti, reliquum fundens ad baſim eius, & adolebat adipem, renes & renũculos: reliqua erãt ſacerdotis. Sed quia erat hoſtia pro peccato, & de ſanguine eius tincta cornua altaris, carnes eius erãt ſanctæ. ſanctificabãt itaq; & carnes & cætera tacta ab eis, ſed non quælibet, immò in genere ſuo, vt caro carnem, panẽ panis, ſimila ſimilam: & non veſcebatur eis, niſi ſacerdos vnctus & mundus, nec niſi in loco ſancto & eodẽ die: ſi quid reſiduum eſſet, igni comburebãt: ſi veſtis eius polluebatur eius ſanguine, abluebatur, vt nullum remaneret veſtigiũ ſanguinis: alioquì vrebatur. Vas teſteũ in quo coquebatur caro, frangebatur: æreum, defricabatur & lauabatur.

Oblatio pro ignorantia. Cùm verò peccabat per ignorãtiam anima, id eſt, priuatus de populo, offerebat caprã immaculatã eo modo quo ſuprà, vel agnum: ſi pauper eſſet, duos pullos turturis vel colũbæ, quorum alter offerebatur Domino in holocauſtũ, alter erat ſacerdotum: cuius tamen ſanguis ad fundamentum altaris effundebatur ſeu diſtillabatur, quia pro peccato erat. quòd ſi nec auiculas poterat inuenire, offerebat ſimilam, decimã partem ephi, nec mittebat in ea oleum aut thus, quia pro peccato erat. Cuius memoriale ſacerdos adolebat ſuper altare, reliquum habebat in munere, rogabatq; pro eo, & dimittebatur peccatũ. Hoc vbiquè intelligas, pro deuotione & oratiõe ſacerdotis & offerentis, quæ fiebant in fide Chriſti venturi, non autem virtute ſacrificij.

Oblatio pro conſcij peccato. Qui verò peccat, ſibiq; cõſcius eſt, licèt nullus poſſit ipſum arguere, offerebat arietẽ, cuius carnes ſacerdotes immolẽt, & (vt pro peccato dictũ eſt) partem comedãt in templo vel loco ſancto eodem die. Quòd ſi qui per negligentiam ſuam peccauerint, id eſt, negligendo mandata, confitebuntur peccatũ ſuum volun-

Pro negligente.

voluntariè,non vi,& reddêt ipſum capput,id eſt,debitum, addantq́; quintam partem ei in quem peccauerint. Sin non fuerit qui recipiat,dabit ſacerdoti conuertendum in vtilitatem ſuam, & nihilominùs offerat arietem pro expiatione peccati ipſius.

Libamen. Sed quia non offerebatur hoſtia vel in holocauſtum ſiue in ſacrificium ſinè libamentis,notandum ꝙ libamẽ erat ſimila oleo glutinata & vinum,quę cum hoſtia adolebâtur.cuiq; hoſtiæ proprium libamẽ determinatũ erat:pro agno, ſimilæ decima pars ephi, vinum quarta pars hin.Erant autẽ ephi & corus,menſuræ aridorum:hin & batus,liquidorũ. pro vitulo,de ſimila tres decimæ,de vino media pars hin: pro ariete, de ſimila duæ decimæ,de vino tertia pars hin,eadem erant & hirci libamina.

Adde ſacrificijs vota ac ſacrata Domino:ſi quis vouit ſe Deo,quia non eſt animal immolaticium,ideò redemptionem dabat: maſculus quidẽ à vigeſimo anno vſq; ad ſexageſimum,dabat quinquaginta ſiclos argenti ad menſuram ſanctuarij,mulier 30.A quinto autẽ anno vſq; ad vigeſimum, maſculus dabat viginti ſiclos, fœmina decem. Ab vno meſe vſq; ad annum quintũ, mas quinque ſiclos,fœmina tres: ſexagenarius & vltra,mas 15.fœmina decem.Pauper æſtimationem reddere non valẽs,reddet ad

De votis. arbitrium ſacerdotis.Si quis vouit animal immolaticium, mutari non poterat,etiàm in melius:ſi quis mutâſſet pro alio,vtrunq; conſecratum erat Domino.Animal immundum redimet iuxta ſacerdotis arbitrium, qui ſtatuet precium,& addet quintam partem : ſin non voluerit, dabitur alteri, precio taxato, idem dic de domo.

Ager verò iuxta menſuram ſementis æſtimabatur,habito reſpectu, an ager ſit ex poſſeſſione maiorum,aut emptus. Emptum ſi quis vouiſſet,quia in anno iubileo redibat,iuxta ſupputationẽ annorum æſtimabant:ſed ſi ex poſſeſſione maiorum agrũ vouiſſet quis,retulit an venderet ſacerdos extraneo: quia tunc redibat ad eum, ſi vouenti nõ redibat in iubileo, ideò quintam partem ad precium tenebatur addere. Quicquid verò Domino fuerat conſecratũ,ſiue homo, ſiue animal,ſiue ager,non vænibat,nec redimi poterat,ſed moriebatur, intelligẽ ciuilitèr, putà ſi quis de tribu Leui conſecretur Domino ad ſeruiendum in tabernaculo, vt Samuel : ſi eſſet de alia tribu,quia non poſſet accedere ad miniſterium, tamen in alijs pijs operibus ſeruire poſſet,vt Samſon qui fuit ex tribu Dan,& conſecratus Domino in abſtinentia à potu & inebriatiuo, & filia Iepthę in orationibus & vigilijs. ſeruus gentilis deputari potuit ad ſeruilia.

Animal immolaticium non poterat redimi:ſi non immolaticium, & tamen valẽs ad aliqua ſeruitia,vt equus,remanebat in obſequio diuino. ſic de domo & agro.nam nec in iubileo poterant redimi empticia. ſic mobilia conſecrata, non poterant ad vſus alios applicari. & conſecratio prædictorum alia cedebat in vſum ſacerdotis, alia templi vel tabernaculi,ſecundùm quod conſecrans exprimebat.

Nunc de tempore.nam adſtringebãtur pręcepto legis ad oblatiões & ſacrificia certis tẽporibus. Inter hæc aliqua fiebant ſingulis diebus, vocabaturq́ue iuge ſacrificium. Peragebantur aliqua omni ſabbato, aliqua prima quaq; die menſis,& vocabatur neomenia. aliqua certis temporibus anni. Tempus ſacrificiorum.

Iuge ſacrificium fiebat quotidiè,oblato manè agno anniculo cum libamẽtis.is cremabatur die tota.Sacerdos,poſito in altari agno cũ prunis & thymiamate,tabernaculum intrabat, ponẽs illa ſuper aram: & in veſpere, poſito eo modo alio agno in altari, accendebat ſacerdos omnes ſeptem lucernas, & ſic tota nocte in altari incenſi erat odor ſuauis. veſpertinum tamen ſacrificium melius erat & pinguius. Offerebat etiã ſacerdos de ſuis expenſis aſſarium farinæ,oleo mixto, & modica decoctione induratæ: medietatem quidem manè,et medietatem veſperè. Iuge ſacrificium.

Sabbato,id eſt,feſto Domini, eo die præter iuge ſacrificiũ offerebâtur duo agni anniculi immaculati cum libamẽtis ſuis in holocauſtũ. Proponebantur quoquè duodecim panes calidi ſup mẽſam aureã in tabernaculo, ac per totam ſepti- Sabbatum.

ſeptimanam ibi manebant, poſteà cedebant in vſum ſacerdotum.

Neomenia. In Neomenia, id eſt, noua luna Kalendæ erát legales & dies ferialis. Eo die offerebant vitulos duos, arietem vnum, agnos anniculos ſeptẽ cum libamentis ſuis, hircumq́; pro declinatiõe peccati. om̃ia hęc in holocauſtum, & nihilominùs iuge ſacrificiũ nunq̃ omittebatur.

Martij, Feſtum azymorum. Quartadecima primi mẽſis Aprilis, ad veſperum comedebant agnũ paſchalem, ſequenti die inchoabant feſtũ azymorum, durabat per ſeptem dies. prima & vltima ſolennis erat ac ferialis. poſt primam diem azymorum offerebant ſpicas recentes, & torrebant igni, ac grana manibus confricabãt in modum farris. de hoc offerebãt aſſarium vnum, de quo pugillum vel drachmam adolebat ſacerdos ſuper altare: reliquum erat eius. In his ſeptem diebus per ſingulos dies offerebatur iuge ſacrificiũ, & quod in neomenia conſueuit offerri in holocauſtum.

A prima die azymorum numerabãt ſeptem hebdomadas, & erat pentecoſte,
Pentecoſte. id eſt, quinquageſima. Pẽtecoſte fiebat in memoriam datæ legis. dicebatur etiàm feſtum hebdomadarum, vel feſtum primitiuorum: quia tamẽ de nouis frugibus offerebantur duo panes, quorum quilibet habebat decimam ſimilæ fermẽtatæ, ideò nihil de eis ponebatur ſuper altare, & cum panibus duæ agnæ in eſum tantùm ſacerdotum, & nil in craſtinũ ſeruabatur. Alibi dicit textus, Offeretisq́; in omnibus habitaculis veſtris panes primitiarum duos de duabus decimis ſimilę fermentatę, offeretisq́; cum panibus ſeptẽ agnos immaculatos anniculos, & vitulum de armento vnum, & arietes duos in holocauſtũ. illud puto factum de communi. At alibi præci-
Feſtum tubarum. pitur, Offeres iuxta benedictionem domini, & epulaberis coram eo tu & filius tuus & filia, ſeruus & ancilla, Leuites qui eſt intra portas tuas: aduena, pupillus & vidua, qui morãtur vobiſcum in loco quem elegerit Dominus Deus tuus. vndè dicunt tres frugum primitias fuiſſe, in manipulis, in paſcha, in panibus, in pentecoſte, & primitias propriè omnium frugum, id eſt, ſeptem ſpecierum de frumento, hordeo, vinea, oliuà, ficu, malogranato & palma. Eodem die offerebant hircum pro peccato, duos agnos anniculos, hoſtias pacificorum. Vocabitis, inquit Dominus, hunc diem Leu.23.
celeberrimum. omne opus ſeruile non facietis in eo.

Deindè prima die menſis ſeptimi duplex erat ſolẽnitas, neomenia & feſtum tubarum, in quo buccinabãt cornibus pecorinis, quia eo die liberat⁹ eſt Iſaac, Gen.22.
nè immolaretur, hirco ſubſtituto. Vndè præcepit Dñs: Die prima mẽſis ſeptimi erit vobis ſabbatum. omne opus ſeruile non facietis in eo. ea die pręter oblationes neomeniæ ac iuge ſacrificium, offerebanť in holocauſtũ vitulus vnus, aries vnus, agni anniculi ſeptẽ, hircus ꝓ peccato cum libamentis ſuis.

Decima verò die menſis eiuſdem, erat Exo.34.
feſtum propiciationis, quia ea die redijt Feſtum propiciationis.
Moiſes ad eos, referẽs Deum eis eſſe placatum ſuper adoratione vituli: & ea die ieiunabant homines & iumenta, & pueri ſeptẽnes à veſpera vſq; ad veſperam, pro memoria mortuorum. vndè etiàm dicebatur dies afflictionis. dicebať quoquè dies expiationis, quia ea die expiabatur tabernaculum & altare, de quo Dominus: Loquere ad Aaron, nè omni Leu.16.
tempore ingrediatur ſanctuariũ, quod Heb.9.
eſt intra velum corã propiciatorio, quo tegitur arca, vt nõ moriatur, niſi in die propiciatiõis, & ſic ſemel in anno regularitèr. eo die vitulum pro peccato offeret de ſuo, & arietem in holocauſtũ. tunica linea veſtietur, feminalibus lineis verenda celabit, accingetur zona linea. cidarim lineam imponet capiti, quibus antè lotus induetur, ſuſcipietq́; ab vniuerſa multitudine filiorum Iſrael duos hircos pro peccato, & vnum arietem in holocauſtum.

Cumq́; obtulerit vitulum, orans pro ſe & domo ſua, duos hircos ſtare faciet coram Domino in oſtio tabernaculi teſtimonij: mittet ſuper vtrunq; ſortem, vnam Dño, & alteram capro emiſſario: cuius exiẽt ſors Dño, offeret illũ pro peccato, emiſſariũ ſeruabit. His ritè celebratis, offeret vitulum: & rogans pro ſe & pro domo ſua, immolabit eum, aſſumptoq́ue thuribulo, quod de prunis altaris

altaris implet, hauriens manu compoſitum thymiama incenſum, vltra velum intrabit in ſancta ſanctorum, vt fumo et vapore operiatur oraculum, quod eſt ſupra teſtimoniũ, & non moriatur: tolletq́; de ſanguine vituli, & adſperget digito ſeptiès contra propiciatorium ad orientem. Cumq́; mactauerit hircũ pro peccato populi, inferet ſanguinem eius intra velum, ſicut dictum eſt de ſanguine vituli, vt adſpergat eregionè tabernaculi, & expiet ſanctuarium à peccatis Iſrael.

Leu.16. Iuxta hũc ritum faciet in tabernaculo, id eſt, in ſancta, quę eſt extra velum primũ. Nullus hominum ſit in tabernaculo quandò pontifex ſanctuarium ingreditur, donec egrediatur: cùm autem exierit ad altare incenſi, oret pro ſe, & ſumptũ ſanguinẽ vituli ac hirci, fundet ſuper cornua per gyrum. poſteaq́; exibit tabernaculum, offerat hircum viuentẽ, poſita vtraq; manu ſupra caput eius. confiteatur omnes iniquitates filiorũ Iſrael, quę imprecans capiti eius, emittet illum per hominem in deſertum.

Cumq́; portauerit oẽs iniquitates eorum in terrã ſolitariam ac in deſertũ dimiſſus, reuertetur in tabernaculũ teſtimonij, & depoſitis veſtibus priorib⁹, relictisq́; ibi, lauabit carnem ſuam in loco ſancto, indueturq́; veſtibus ſuis. Et cùm egreſſus obtulerit holocauſtũ, rogabit tam pro ſe q̃ pro populo, & adipem qui oblatus eſt pro peccatis, adolebit ſuper altare. ille verò qui dimiſerit caprũ, lauabit veſtimenta & corpus aqua, & ſic ingredietur in caſtra. Vitulũ aũt et hircum qui pro peccato fuerunt oblati, & quorum ſanguis illatus eſt in tabernaculum, abſportabũt foras caſtra, & cõburent igni tam pelles q̃ carnes & fimũ: & qui combuſſit ea, lauabit veſtimenta ſua & carnem aqua expiationis de vitula ruſa, & ſic ingredietur caſtra.

In hac die erit expiatio veſtri ab omnibus peccatis, dato quòd per ſpecialia ſacrificia, per negligentiam vel ignorantiam, expiati priùs non eſſent.

Scenopegia celebritas Hebræorũ, quã ſub tecto Quintadecima autẽ die huius menſis erant ſcenopegia, hoc eſt, feſtũ tabernaculorũ, in quo ſeptem dies habitabant ſub vmbraculis, in memoriã xl. annorũ in deſerto. protelabatur ſeptem diebus, quarum prima & vltima ſolennes erãt. octauus dies etiàm erat ſolennis, non q̃ eſſet de ſcenopegijs, ſed quia eo die cõueniebant ad faciendam collectã, fortè in vſus pauperum aut cõmunes. obſeruabant autẽ à die decima pcedenti, quatuor diebus interpoſitis, vſq; ad hãc, ieiunia. Ferebãt autẽ in his ſeptem diebus ramos ſalicis & myrti, ſummitates palmarum, & virgulas mali Perſici, offerebantq́; de cunctis frugibus terrę Domino in gratiarum actionem. rijs in ſollitudine celebrãrunt, liberati per Moiſen de ſeruitute aegyptiaca.

Ad hęc offerebãt prima die in holocauſtum vitulos xiij. arietes duos, agnos anniculos xiiij. & hircum pro peccatis, cum libamentis eorũ. eadẽ oblatio arietum, agnorum & hirci, fiebant per ſingulos dies ſequentes, ſed de numero vitulorum vnus ſubtrahebatur in dies, ſecundo die offerebant xij. tertio die xj. & ſic conſequẽtèr. In octaua, quæ erat ſolennis, offerebatur aries vnus, vitulus vnus, agni anniculi ſeptẽ, & hircus pro peccato cum libamẽtis. Hæ oblationes ſeptẽ ſolennitatũ fiebãt de publico, nec propter hoc ceſſabãt hoſtię ſpontaneę, vel neceſſariæ, aut iuge ſacrificium. Et ſic tres præcipuæ ſolẽnitates, vt paſcha, pentecoſte, ac ſcenopegia, habebant ſeptem dies: & ſabbatum in his occurrẽs, vocabatur ſabbatum ſabbatorum.

Pro aqua verò expiatiõis, religiò victimę talis erat: Duxerũt ad Aaron vaccam ruſam ætatis integræ, in qua nulla erat macula, quæ neq; iugũ portauerat. tradebatur Eleazaro ſacerdoti, qui eductam extra caſtra, immolabat in conſpectu omnium: & tingens digitum in ſanguine eius, adſperſit aduersùs fores tabernaculi ſeptẽ vicibus: combuſſitq́; eã, cunctis videntibus, cum pelle & carnibus, cum ſanguine & fimo, lignũ quoquè cedrinum, hyſſopũ & coccum bis tinctum mittebat in flammam. Et tunc demùm lotis veſtibus & corpore, ingrediebatur in caſtra, immundusq́; erat vſque ad veſperam: ſic & is qui combuſſit. Collegit autem vir mundus cineres, & effudit extra caſtra in loco mundiſſimo. qui cineres portabat, lauit veſtes, & etiàm immundus erat vſq; ad veſperam. Ex his cineribus ſi quis fuiſſet pollutus, Aqua expiationis. Num.19.

tollebat

tollebat vir mundus de cineribus, quos miſit in aquas viuas, tingebatq́ue ex eis hyſſopum, & adſpergebat tertio die & ſeptimo immundum, ſiue fuiſſet tentorium, ſupellex aut homo: tunc lotis veſtibus & corpore, erant mũdi, prout ſuprà vbì de immunditijs dicitur. Cineres iſti ſeruabantur diù, ità ꝙ aliqui tradãt ſex tantùm vaccas immolatas per totũ tempus durationis vtriuſq; tẽpli, & indè fiebat aqua expiationis.

De loco ſacrificandi.

Deut.12.

Poſtremùm de loco ſacrificandi pręcepit Dñs: Cùm terrã Chananæorum poſſederitis, ea facietis quæ Deo placita ſunt. ſit vobis vna ciuitas ſacra in loco optimo & pręclaro, quãcunq; Deus ſibi elegerit, & templũ vnum in ea ſit. in alia verò ciuitate nec tẽplum, nec altare ſit. Deus enim vnus, & genus Hebræorum vnum. conueniantq́; in illa ciuitate tèr in anno à finibus terræ, quatenùs Deo & pro illis quæ poſſident, gratias referant. Omne maſculinum apparebit coram Domino. bonum eſt enim, vt inuicèm contribules ſe non ignorẽt, ſed ſua ſtudia ſibi cõmunicent. illuc venietis, & offeretis in loco illo holocauſta & victimas ac ſacrificia veſtra, primitias, vota & donaria, primogenita quoquè: ibì epulabimini coram Domino Deo. Caue nè offeras in omni loco, ſed in eo tãtùm quẽ elegerit Dominus. Homo quilibet de Iſrael ſi occiderit alium, & non obtulerit ad oſtium tabernaculi oblationem Domino, ſanguinis reus erit. offerãt filij Iſrael ſacerdoti hoſtias ſuas, fundetq́; ſacerdos ſanguinem.

Pro quo nota, ꝙ ante conſtructionẽ tabernaculi offerebant paſsìm: ſed poſtquàm tabernaculum eſt factum, nõ poterãt alibì offerre, quandiù fuerunt in deſerto, exceptis ſacrificijs et oblationibus voluntarijs. poſtq̃ verò tabernaculũ habuit ſtabilem manſionem, primùm in Silo, ſcilicet trecentis quadragintatribus annis, ibi fuerunt quietati: non poterãt etiàm offerre voluntaria ſacrificia, niſi in tabernaculo: ſed capta arca tempore Heli, ſcilicet poſt trecẽtos xliij. annos, non habuit ſtabilem mãſionem vſque ad conſummationem templi Salomonis. Sacrificia votiua & voluntariæ oblationes poterant alibì fieri: Cõſummato verò templo, extunc non fuit licitũ offerre alibì, quia ille locus fuit ſimplicitèr ad hoc electus ad vitandum abuſus, nè fortè ſub hoc prętextu idololatriam committerent, ſicut nec phaſe celebrare extra Hieroſolymã poterant. Et quidquid difficile occurrebat, aut ambiguum, illuc referendum erat.

Deu.17.

Tribuũ numeratio.

Num.1.

Locutus eſt Dominus ad Moiſen in deſerto Sinai de tabernaculo fœderis, prima die menſis ſecundi, anno alterò egreſſionis eorũ ex Aegypto, dicẽs: Tollite ſummam vniuerſæ congregationis Iſrael per cognatiões & domos ſuas, & nomina ſingulorũ: quidquid ſexûs eſt maſculini, à vigeſimo anno & ſupra, omnium virorum fortium ex Iſrael, & numerabitis eos per turmas ſuas tu & Aaron, eruntq́; vobiſcum principes tribuum. Numerati ſunt in deſerto Sina de Ruben primogenito Iſraelis, quadragintaſex millia quingẽti: de filijs Simeon, quinquagintanouem millia trecẽti: de filijs Gad, quadragintaquinque millia ſexcenti quinquaginta: de filijs Iuda per generationes ſuas, ſeptuagintaquatuor millia ſexcenti: de filijs Iſachar, qnquagintaquatuor millia quadringenti: de filijs Zabulon, quinquagintaſeptẽ millia quadringenti: de filijs Ephraim, quadraginta millia quingenti: porrò filiorum Manaſſę, trigintaduo millia ducẽti: de filijs Beniamin, trigintaquinq; millia quadringenti: de filijs Dan, ſexagintaduo millia ſeptingenti: de filijs Aier, quadraginta millia mille quingenti: de filijs Neptalim, quinquagintatria millia quadringenti. Hi ſunt quos numerauerunt Moiſes & Aaron, & duodecim principes Iſrael. fueruntq́; omnes ſimul filij Iſrael à vigeſimo anno & ſupra, qui poterãt ad bella procedere, ſexcenta tria millia virorum quingenti quinquaginta, Leuitis non numeratis.

Leuitæ non numerabãtur inter reliquos.

Locutus eſt Dominus ad Moiſen: Tribum Leui noli numerare, ſed cõſtitues eam ſuper tabernacula teſtimonij: ipſi portabunt tabernaculum & omnia vtenſilia eius, & erunt in miniſterio, ac per gyrũ tabernaculi metabuntur. cùm proficiſcendum fuerit, deponent Leuitæ tabernaculum: cùm caſtra metanda, erigent. Quiſquis externorũ acceſſerit, occi-

occidetur.additq́; Dominus: Numera filios Leui per domos & familias,omne maſculinum ab vno mēſe & ſupra. Numerauit Moiſes,& inuenti ſunt filij Leui,Gerſan & Caath & Merari. De filijs Gerſan ſeptem millia quingenti: hi, ait Dominus,metabuntur ad occidentem ſub principe Eliaſaph, habebuntq́; excubias in tabernaculo fœderis.Ipſum tabernaculum & operimentū eius,tentorium quod trahitur ante fores tecti fœderis, cortinas atrij,tentorium quoque quod appenditur in introitu tabernaculi atrij, & quidquid ad ritum altaris pertinet, funes tabernaculi, & omnia vtenſilia cuſtodiant.Familia verò Caath per nomina ab vno menſe & ſupra,octo millia ſexcenti, habebūt excubias ſanctuarij,caſtrametabuntur ad meridiem. princeps eorum Eliſaphan, filius Oziel, erit ſuper excubias. & cuſtodiēt arcam, menſam & candelabrū, altaria & vaſa ſanctuarij, velum, cunctamq́; ſupellectilem, vt de eorum officijs iam dicetur clariùs.

Numerus Leuitarum.

Leuitarum officia.

At verò de Merari ab vno menſe & ſupra, ſex millia ducenti: princeps eorū Suriel,in plaga ſeptentrionali metabūtur.erunt ſub cuſtodia eorum tabulæ tabernaculi,vectes & colūnæ cum baſibus ſuis,paxilli cum funib⁹:ſed & Moiſes ac Aaron cum filijs caſtrametabuntur ante tabernaculum fœderis ad orientalem plagam,habentes cuſtodiam ſanctuarij in medio filiorū Iſrael.Quiſquis alienus acceſſerit,morieť. erantq́; oēs Leuitici generis, vigintiduo millia ducēti ſeptuagintatres.Dixit quoquè Dominus:Tolle Leuitas pro primogenitis filiorum Iſrael,& pecora Leuitarū pro pecoribus eorū.eruntq́; Leuitæ mei.Ego ſum Dominus.De precio autē ducentorum ſeptuagintatriū,qui excedunt numerū Leuitarum,accipies quinq; ſiclos per ſingula capita ad menſurā ſanctuarij,dabiſq́; precium Aaron & filijs eius: & fuit mille trecentorū ſexagintaquinque ſiclorū precium eorū, quod dedit Aaron & filijs eius iuxta verbum Dñi.

Num. 2. De locatione tribuum.

Rurſus locutus eſt Domin⁹ ad Moiſen & Aaron, dicens: Singularū tribuum ſingulę per turmas,ſigna atq; vexilla,domuſq́; cognationū ſuarum,metabuntur per gyrum tabernaculi fœderis.

Ad orientem Iudas figet tentoria per turmas exercitūs ſui, eritq́; princeps filiorum eius Naaſon.iuxta eū caſtra habeant filij Iſachar, quorū princeps Nathanael.In tribu Zabulon princeps Heliab: vniuerſi in caſtris Iudæ numerati ſunt,fueruntq́; centū octogintaſex millia quadringenti.per turmas ſuas primi egredientur.

In caſtris filiorum Ruben ad meridianam plagam erit princeps Eliſur,iuxta eum caſtrametati ſunt tribus Simeon, cuius princeps Salamiel, ac tribus Gad, cuius princeps Eliaſaph: omnes recenſiti,centum quinquaginta millia & mille quadringenti quinquaginta.per turmas in ſecundo loco proficiſcentur.

Ad occidentalem plagam erunt caſtra filiorum Ephraim, quorum princeps Heliſama, & cum eis tribus filiorum Manaſſæ, quorum princeps Gamaliel,ac tribus filiorum Beniamin. recenſiti, centum octoginta millia centum.per turmas ſuas tertio loco proficiſcentur.

Ad aquilonis partē metabuntur filij Dan,quorū princeps Abiezer. iuxta eū tribus Aſer,quorum princeps Phegiel, & tribus filiorum Neptalim, quorum princeps Abira.vniuerſi de caſtris Dan, centum quinquagintaſeptē millia ſexcenti. nouiſſimi proficiſcentur. Feceruntq́; filij Iſrael ſicut præceperat Dominus, caſtrametatique ſunt per turmas,profectique per familias ac domus patrum ſuorum.

Addidit quoquè Dominus Moiſi,dicens:Tolle ſummā filiorū Caath, à trigeſimo anno et ſupra,vſq; ad quinquageſimum,vt miniſtrent in tabernaculo fœderis. hic eſt cult⁹ filiorū Caath. Tabernaculum fœderis ingredientur Aaron & filij eius quandò ſunt mouenda caſtra,& deponent velum quod pendet ante fores, inuoluentq́; eo arcam teſtimonij,& operiēt rurſum velamine hyacinthinarum pellium,mēſam quoquè propoſitionis inuoluent ac thuribula, mortariola,ſcyphos,cyathos,panes ſem per in menſa maneant, ſicut & ignis in altari. candelabrum inuoluent, necnō altare aureum inuoluent hyacinthino

Num. 3. De tribu ſacerdotali & eius officijs

k veſti-

veſtimento,extendantq; deſupèr operimentum hyacinthinarum pelliũ,inducentq; vectes. omnia vaſa inuoluẽt, ſed & altare holocauſtorum mundabũt cinere,inuoluentq; purpureo veſtimẽto, quia ignis in hoc altari latet,operimentum habens æneum,cunctaq; vaſa operient ſimul velamine hyacinthinarum pellium.omnibusq; inuolutis,intrabũt filij Caath in commotione caſtrorum, vt portent inuoluta, & non tãgant vaſa ſanctuarij, nè moriantur. Iſta ſunt onera filiorum Caath, ſuper quos eſt Eleazar,Aarõ ſacerdotis filius,ad cuius pertinet curam, oleum ad concinnandas lucernas et compoſitionis incẽſum, & ſacrificium,& oleũ vnctionis, omniumq; vaſorum,& quidquid ad cultum tabernaculi pertinet, omiumq; vaſorũ quæ in ſanctuario ſunt. Aaron & filij eius intrabunt ſancta ſanctorũ, diſponentq; opera ſingulorũ.alij nulla curioſitate videant quæ ſunt in ſanctuario, priusq̃ inuoluantur: alioquì moriẽtur.

Eritq; officiũ familiæ Gerſonitarũ, vt portent cortinas tabernaculi & tectũ fœderis,velamen hyacinthinarum pellium,tentoriũ in introitu tabernaculi, cortinas atrij & velũ, quod eſt ante tabernaculum,omia quæ ad altare pertinent,funiculos & vaſa miniſterij,iubẽte Aaron & filijs eius, erũtq; ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis.

Filiosq; Merari portare voluit tabulas tabernaculi, vectes & colũnas & baſes earum,columnasq; atrij cum baſibus & paxillis ac funibus, omnia vaſa & ſupellectilem,erunt quoquè ſub manu Ithamar filij Aaron ſacerdotis.Fuerunt itaq; omnes recenſiti de Leuitis à trigeſimo anno & vſque ad quinquageſimum, ſimul octo millia quingenti octoginta.

De tubis. Num.10.

Locutus eſt adhuc Dominus ad Moiſen:Fac tibi duas tubas argẽteas ductiles,quibus conuocare poſſis populum, quandò mouenda ſunt caſtra.Cùm increpueris tubis,ſi ſemèl clanguẽris, veniẽt ad te principes multitudinis. Si autem prolixior atque conciſus clangor increpuẽrit,mouebũt caſtra primi qui ſunt ad orientalem plagam, in ſecundo qui habitant ad meridiem, & iuxta hunc modum reliqui vlulantibus tubis in profectionem. Quandò autem congregãdus eſt populus,ſimplex tubarum clangor erit.filij Aaron ſacerdotis clãgent tubis,eritq; hoc legitimum ſempiternum:ſi exiẽritis ad bellũ de terra veſtra cõtra hoſtes, clangetis vlulantibus tubis, & erit recordatio veſtrì coram Domino Deo veſtro:ſi quandò habebitis epulum,dies feſtos & Kalendas, canetis tubis ſuper holocauſtis & pacificis victimis, vt ſint vobis in recordationem DEI veſtri,quòd ad honorem eius obtuleritis.

Poſt hæc vigeſimo die menſis ſecundi anni ſecundi,eleuata eſt nubes de tabernaculo fœderis, profectiq; ſunt filij Iſrael per turmas ſuas de deſerto Sina, poſtquàm filij Aaron tabernaculum & ea quæ intra erant, inuoluiſſet. moueruntq; caſtra primi filij Iuda, filij Iſachar,filij Zabulon. Depoſitumque tabernaculũ filij Gerſon & Merari portabant. profecti ſunt & filij Ruben,filij Simeon,et filij Gad.Porrò in tribu Gad erat princeps Helialaph.poſt hos profecti ſunt & Caathitæ,portantes ſanctuarium. tam diù enim tabernaculũ portabatur,donèc venirent ad erectiõis locum.Cumque eleuaretur arca, dicebat Moiſes: Surge Domine, & diſſipentur inimici noſtri,& fugiant qui oderũt te, à facie tua.Deindè mouerũt caſtra & filij Ephraim, filij Manaſſæ, filij Beniamin.Nouiſſimi caſtrorum omniũ profecti ſunt filij Dan,filij Aſer,filij Neptalim.Profecti itaq; ſunt de monte Domini,præceſſitque nubes, nec quieuit per tres dies & noctes. poſt hoc recubuit nubes in ſolitudine Pharan. Hanc modò Sarraceni inhabitant.

Profectio de deſerto Sina.

Præcedit nubes filios Iſrael.

Intereà ortũ eſt murmur populi contra Dominum,dolentis pro labore: & accenſus ignis,deuorauit extremã partem caſtrorum.orauitq; Moiſes ad Dominũ, & abſorptus eſt ignis. vocauitq; nomen loci illius, incenſio. Acceſſit quoq; vulgus ex Iſrael, ſerui & Aegyptij qui ſequebantur eos, flagrabant deſiderio ſedentes & flentes:Quis dabit nobis carnes ad veſcendum?recordamur piſcium quos comedebamus in Aegypto,in mẽtẽ veniũt cucumeres & pepones,porri,

Num.11.

cepæ

cepæ & allia:anima noſtra arida eſt, nil videmus niſi Man.

Audiuit hoc Moiſes,& intolerabilis res viſa eſt ei.Et ait ad Dominũ:Cur impoſuiſti pondus populi huius ſuper me? nunquìd cõcepi & genui eos? obſecro, aut alitèr prouideas, aut interficias me. Cui Dominus: Congrega mihi ſeptuaginta ſeniores ex Iſrael, viros quos meliores nôſti, ad oſtium tabernaculi: & auferam de ſpiritu tuo, tradamq; eis, vt ſuſtentent tecum onus populi:& populo dices, cràs dabo vobis carnes vſq; ad menſem, donec vertatur in nauſeam. Electos itaq; lxx.viros duxit Moiſes ad oſtium tabernaculi, pręter duos qui in caſtris remanſerant: reputabant enim ſe indignos,fratres Moiſis ex matre, Heldad & Medad. deſcẽditq; Dominus per nubem, & requieuit ſpiritus in eis qui ſtabãt cum Moiſe, & prophetabãt. ſed & duo qui remanſerant in caſtris,prophetare cœperunt,redijtq; Moſes cum illis ad caſtra,narrauitque populo verba Domini.

Ventus verò egrediens à Domino,arreptas trãs mare in inſulis Ortygijs coturnices,detulit in caſtra, & per circuitum itinere diei vnius volabãt altitudine duorum cubitorum.ſurgẽsq; populus,cõgregauit ſibi coturnices duobus diebus,et ſiccauit eas:qui parùm,decem coros habuit.adhuc autem erant carnes in ore ipſorũ,& eccè furor Domini percuſſit eos plaga magna nimìs.vocatusq; eſt ille locus,Sepulcra concupiſcentiæ. ibì enim ſepeliêrunt populum,qui deſiderauerat carnes. Sepulcra cõcupiſcentię.

Egreſſi autem de Sepulcris concupiſcentiæ,venerunt in Aſeroth,ibiq; iurgati ſunt Maria & Aaron contra Moiſen propter vxorem eius Aethiopiſſam, quaſi improperãtes quòd reginã Aethiopiæ quam duxerat, dimiſiſſet, vel potiùs propter vxorem eius Sephoram, eò (vt Rabi Salomon vult) quòd ſeparauerat ſe ab ipſa quo ad torum. Madianitæ autem quondàm vocabãtur Aethiopes. vel rixati ſũnt, quia Sephora cõtra Mariam rixata fuerat. Illi autem dixerunt: Nónne & nobis,ſicut Moiſi, locut⁹ eſt Dominus? Et iratus eſt Dominus. erat enim Moiſes vir mitiſſimus ſuper omẽs homines qui morabantur in terra. dixitq; Dominus ad eum, ad Mariam & Aaron:Egredimini vos tres tantùm ad tabernaculum fœderis.ingreſſisq;,dixit Dominus Aaron & Mariæ:Si quis fuerit propheta inter vos,loquar ei in viſione,vel per ſomnium,vel per ænigmata,vel per figuras:ſeruo verò meo Moiſi, qui in omni domo mea fideliſſimus eſt,ore ad os loquar.vt quid ergò detraxiſtis vos ei quaſi paruificantes?& receſſit nubes,& eccè apparuit Maria leproſa.Et ait Aaron ad Moſen:Obſecro Domine,nè imponas nobis hoc peccatum. orauitque Moſes ad Dominum,dicens: Obſecro,ſana eã.Cui Dominus: Si pater eius ſpuiſſet in faciem eius, nónne debuerat ſaltem ſeptem dierum rubore cõfundi?Separetur ſeptem diebus extra caſtra. Excluſa eſt igitur Maria ſeptem diebus,& populus non eſt motus de loco hoc,donèc reuocata eſſet. Num.12.

Profectusq; eſt populus de Aſeroth, fixis tentorijs in deſerto Pharan,vltima ſcilicet parte versùs terram promiſſionis.dixitque Moiſes:Vide terram quam Dominus Deus daturus eſt tibi, aſſcende & poſſide eam.noli timere,nec quidquam paueas. Et acceſſerunt ad eum omnes,ac dixerunt:Mittamus viros qui conſiderent terram, & renuncient per quod iter debeamus aſſcendere, & ad quas pergere ciuitates. quod cùm non videretur Moiſi bonum,propter tamen importunitatem eorum conſuluit Dominum. Qui reſpondit ei: Mitte viros qui conſiderent terram Chanaan. Fecit Moiſes, miſitque viros duodecim principes, de ſingulis tribubus vnum. dixitque ad eos, vt conſiderarent terram, qualitatemque eius & hominum & vrbium, & vt afferrent de fructibus terræ. Qui aſſcendentes, explorauerunt terram: & venientes in Ebron,viderunt tres viros de genere Enach, id eſt, ganteo:deſcendentesque vſque ad vallem vberrimam, tulerunt de mális granatis & ficubus loci illius,palmitẽ quoquè cum vua abſciderunt, quem præ magnitudine tulerunt in vecte duo viri.ob hoc appellatus eſt locus ille Neheleſcol,id eſt,torrens botri. Deſertum Pharan. Num.13. Fructus terræ promiſſionis. Neheleſcol.

Reuerſique exploratores poſt quadragin-

draginta dies, omni regione circuita, venerunt ad Moſen & Aaron & omnem cœtum filiorum Iſrael in deſertũ Pharan, quod eſt in Cades: oſtenderuntq́ue fructus terræ, & narrauerunt dicentes: Terra ad quam miſiſtis nos, reuerà fluit lacte & melle, vt ex his fructibus cognoſci poteſt: ſed cultores fortiſſimos habet, vrbes grãdes & muratas: ſtirpem Enach vidimus ibi, Amalech habitat in meridie, Ethæus, Iebuſæus & Amorrhæus in mõtanis, Chananęus verò moratur iuxta mare. Detraxerunt alij terræ, dicentes quòd nemo ibi diù viueret, adijciẽtes, vt illos retraherent: populus enim quem adſpeximus, proceræ ſtaturæ eſt, ibi vidimus monſtra de genere gigantęo, quibus comparati, quaſi locuſtæ videbamur. Igitur audiens hęc omnis turba, fleuit, & murmurãrunt contra Moiſen ac Aaron cuncti filij Iſrael, dicẽtes: Vtinàm mortui eſſemus in Aegypto: nónne melius eſt reuerti in Aegyptum, q̃ quòd cadamus gladio? conſtituamus nobis duces, & reuertamur.

Cades.

Exploratorum núcia.

Ioſue. Caleb.

At verò Ioſue et Caleb, qui & ipſi viderant terram, ſciderunt veſtimẽta ſua, dicentes: Nolite rebelles eſſe cõtra Dominum, neq; timeatis, quia ſicut panẽ, ità populum hunc deuorabimus. Receſſit ab eis omẽ præſidium, Dominus nobiſcum eſt, nolite metuere. Moiſes quoquè & Aaron ceciderunt proni in terrã coram omni multitudine filiorum Iſrael. cumq́; clamarent contra eos alij decẽ exploratores, qui terruerant populum, & omnis multitudo vellet eos lapidibus opprimere, apparuit gloria Domini ſuper tectum fœderis, & ait Dominus ad Moiſen: Quouſquè non credet mihi populus hic? feriam eos, & faciam te in gentem magnam. Cui Moiſes: Obſecro Domine, nè fiat hoc, nè forte inſultent tibi Aegyptij, & dicant, Nõ potuit populum inducere in terram quam promiſerat. Cui Dominus: Iuxta verbũ tuum dimiſi: attamẽ viuo ego, nullus eorum qui viderunt ſigna quæ feci in Aegypto, à viginti annis & ſupra, videbũt terram, pro qua iuraui patribus eorum, præter Ioſue & Caleb. quarè qui fuerunt minoris ætatis cùm exirent de Aegypto, non incurrerunt hanc pœnam. Similitèr nec filij Leui, quia non fuerũt numerati à xx. annis, ſed primò ab vno anno, ſecundò à xxv. annis. En tentauerunt me, ait Dominus, iam decem vicibus, nec obediẽrunt voci meæ. moriẽtur in deſerto, filij eorum erunt vagi in deſerto annis xl. portantes fornicationẽ ipſorum, donèc conſumantur cadauera patrum in deſerto, iuxta numerũ xl. dierum, quibus cõſiderâſtis terram. annus pro die imputabitur.

Igitur omnes viri quos miſerat Moſes ad contemplandũ terram, & qui reuerſi, murmurare fecerunt populũ contra Moiſen, detrahentes terræ, mortui ſunt ſubitò & horribilitèr: Ioſue autem filius Nun, & Caleb, vixerunt. Locutusq́; eſt Moſes vniuerſa verba hæc ad omnes filios Iſrael, & luxit populus nimis. adiecitq́; Dominus, quia Amalechites & Chananæus habitãt iuxta vos, nè ſuperueniant, mouete cràs caſtra, & redite in ſolitudinem. iuxta numerũ quadraginta dierum, accipietis annos quadraginta. Et eccè manè ſurgentes, dixerunt ad Moiſen: Peccauimus deſperantes, parati ſumus aſſcendere ad locũ quẽ promiſit Dñs. Quibus Moiſes: Nolite aſſcendere. non enim eſt Dominus vobiſcum, nè corruatis corã inimicis veſtris. Amalechites & Chananæus coram vobis ſunt, immò ante vos, quorum gladio corruetis. At illi contenebrati, aſſcenderũt in verticem montis. Arca aũt teſtamenti Domini & Moſes non receſſerunt à caſtris: deſcẽditq́; Amalechites & Chananæus qui habitabat in monte, & percutiens eos atq; concídẽs, perſequutus eſt eos vſque Horma. Et redierunt in ſolitudinem, multoq́; ſederunt tempore in Cadesbarne, circumeuntes deſertum.

Num. 14.

Cædes rebellium.

Eccè autẽ Chore nobilis & abundãs, lingua facilis, ad perſuadẽdum populũ idoneus, vidẽs Moiſen in magno honore conſtitutum, per inuidiam grauitèr hoc ferebat. nam cùm eſſet ex ea tribu, erat enim ei cognat⁹, mordebatur, quaſi iuſtius eſſet vt eam gloriam ipſe obtineret, qui & ditior illo, & genere apud Hebræos non videretur inferior. clamabat eſſe crudelem Moiſen, gloriamq́; ſibimet occupâſſe ꝑ callidítatẽ, ſub occa-

Num. 16. De Chore & ſeditióe.

ſione

ſione quaſi videret Deum. Et contra legem Aaron fratri ſacerdotium dederit, non cōmuni placito plebis, ſed ſuo iudicio, & ſuper hæc modo tyrānico honores quib' vellet impēderet. adiecitq;, dicens: Quam rationem reddere poterit Moiſes, vt Aaron & eius filijs daret ſacerdotium? Si enim ex tribu Leui Deus honorem alicui prębendum eſſe decreuit, ego hūc iuſtior ſum accipere, genere quidem ipſo conſiſtens quo Moiſes, diuitijs autem & forma potētior. Si verò maior tribus quæritur, dignum eſt vt tribus Ruben potiùs honoretur, & hūc accipiant Dathan & Abiron. iſti enim ſeniores erant in iſta tribu, & potentes facultate pecuniarum.

Dathan. Abiron.

Hæc ità Chore dicens, volebat videri quidem cōmuni vtilitati prodeſſe, operè verò agebat, vt honorē hunc in ſe populi ſuffragijs transferret. & procedente ſermone ad multos, omnis exercitus eſt agitatus. erant enim concordantes cum Chore ducenti & quinquaginta primores viri, ſtudentes quatenùs fratrem Moiſis ſacerdotij iure priuarent. Tunc itaq; populus vt Moiſen lapidaret, egreſſus eſt, & ante tabernaculum clamabant: Exeat tyrannus, & populus ab eius ſeruitio liberetur, qui ſub occaſione Dei violenta mandata præcepit. Quòd ſi Deus ſacerdotē eligeret, dignisſimum proueheret: & ſi decreuiſſet hūc Aaron dari, corā populo faceret, et non in fratris hoc poteſtate relinqueret. Moiſes ergò cùm derogatiōem Chore iam ex multo tempore præſciret, etiàm iritatum populum non expauit, ſed confidens rebus quas fideli deuotione tractabat, & ſciens fratrem Dei voluntate ſacerdotium meruiſſe, ad concilium venit, & multitudini quidem nihil omninò locutus eſt.

Oratio Moiſis.

Ad Chore autem clamans, cùm eſſet dexter etiàm in alijs & ad loquendū ingenioſus: Mihi, inquit, ô Chore & tu et vnuſquiſq; horū (oſtēdebat autem ducentos & quinquaginta viros) honore digni eſſe videmini, & totum exercitum huiuſmodi honore non priuo: ſed nec propter fraternum amorē, quod iuſtiùs alter habere potuiſſet, ego hoc contuli fratri. nam ſi non cogitarem de legibus Dei, hunc honorē mihi potiùs prębuiſſem, quandò plùs mihi ſum vicinus q̄ alteri, et mihi magis q̄ alteri familiaris exiſto: ſed nec conſilium erat, memet periculis ſubdere, & alij ex tali cauſa felicitatis dona conferre: at à malitia ego ſum remotus, Deus verò contemni ſe non deſpexit. nō em̄ Aaron gratia mea hoc, ſed iudicio diuino ſortitus eſt. vndè ponat hoc etiàm nunc Deus in medió, & qui dignus eſt, ad hoc accedat. incongruū nanq; eſt ô Chore, vt quilibet appetens honorē, Deo hunc prębendi cui voluērit, auferat poteſtatem. Hoc igitur facite, tollat vnuſquiſq; thuribulū ſuum, tu Chore & omne cōcilium tuum, et hau ſto cràs igne, ponite deſupèr thymiama coram Dn̄o, & quemcunq; elegerit, ipſe erit ſanctus. Et ità derogatione fraterna, tanq̄ ei honorem ſacerdotij ego donauerim, liberabor.

Hæc Moiſe dicente, & à turba & à ſuſpiciōe multitudo ceſſauit, & laudauerunt cuncti quę dicta ſunt. erat enim vir optimus, & loqui vtilia videbatur. Altera autē die cuncti congregati ſunt in eccleſia, expectātes quid futurū eſſet. Moiſes autē miſſis ad Dathan & Abiron miniſtris, qui reſponderunt: Non venimus: cùm verò nec obedire eos nuncij retuliſſent, nec velle dicerēt Moiſi, quaſi contra omnem populum malignitate creſcente, ſuccumbere, audiens hæc Moiſes, & ſequi ſe maiores natu præcipiens, ibat ad Dathan & Abiron, nec indignum eſſe putabat ad ſuperbos accedere.

Dathan & Abiron rebelles.

Dathan autē & qui cum eo erāt, cognoſcentes Moiſen cum nobilibus populi ad ſe venire, accedentes cum vxoribus & filijs ante tabernaculum, reſpiciebant quæ Moiſes eſſet acturus. Ille verò cùm veniſſet in proximum, manus ad cælum tendens, multumq; clamans, ità vt populus cunctus audiret, ait: Domine cęli & terrę & maris, tu enim mihi meorū actorū fideliſſimus teſtis exiſtis, quomodò omnia tua voluntate feci. tibi nanq; neq; quod agitur, neq; quod cogitatur, abſcōſum eſt. in his ergò quæ de me, licèt veritatē apertè ſcientes, iniuſtè ſuſpicantur, te teſtem mihi precor exiſtere. Ego vitā ſimplicem habens, pro

Oratio Moſis ad Deū.

k 3 liber-

libertate eorum primò, & nūc verò pro
ſalute maximos labores toleraui, omniq;
periculo me pro eis ſubieci: nunc verò
quoniā malignis in ſuſpiciōe viris ſum,
quorū vita meo labore ſubſiſtit. Tu nô-
ſti q̃ nullum munus contra iuſtitiā ab
Hebræis accepi, qui nunc in extraneas
meorū ſtudiorū ſuſpiciōes incurri, tanq̃
te non iubente, ſed mea potiùs volūta-
te, ſacerdotium Aaron dederim. oſtēde
nunc quia oīa tua prouidētia gubernā-
tur, nec fortuitù, ſed tuę voluntatis in-
terpoſitiōe proueniunt ad effectū. vin-
dica in Dathan & Abiron. fac ſuper eos
apertū iudicium prouenire, ità contra
tuam gloriā ſęuientes. ſi autē verè cōtra
me derogâſſe noſcuntur, illos quidē in-
noxios ſeruato: necem verò quam illis
optaui, facito meā: & pœnam ab eo exi-
ge, qui tuæ voluit nocere plebi, vt decę-
terò pax concordiaque ſuccedat. Sana
multitudinem illæſam, cuſtodiens eam
à pœna peccati huius exortem.

Hęc eo dicente & flente, terra cōmo- — *terra deglutiuit viuos Dathan & Abiron.*
ta eſt, reduxitque Moiſes à tabernaculis
impiorum multitudinē, & cōfeſtim di-
rupta eſt terra ſub pedibus eorū: & ape-
riens os ſuū, deuorauit Dathan & Abi-
ron, & omnia quæ ad illos pertinebāt,
deſcenderuntq; viui in infernum operti
humo. vocauit quoquè Moiſes eos, qui
de ſacerdotio contendebant. Conueni-
entibus autē ducētis quinquaginta vi-
ris, qui & propter patrum virtutem ho-
norabantur à populo, proceſſerūt quo-
què Aaron & Chore cū thuribulis ſuis.
ignis verò repentè tātus effulſit, qualis
potuit Dei voluntate ſuccendi, clarus
& flammeus: quo veniēte ſuper eos, cū-
cti ducēti quinquaginta extincti ſunt,
& Chore ſimul, ità vt nec corpora eorū
alicubi viderentur. ſolus autem libera-
tus eſt Aaron, nihil ex igne læſus, qui
vtiquè à Deo videbatur electus.

Moiſes igitur his præeuntibus, volēs
pœnam eorum reſeruari memoriæ, iuſ-
ſit Eleazarum filium Aaron, thuribu-
la eorum circa altare æneum collocare,
vt in memoriam eſſent eorum quæ illi
ſunt paſſi, qui putabant virtutem DEI
ſe poſſe deludere. Et Aaron quidem nō
iam munère Moiſeos, ſacerdotium ſe
habere credebat, ſed Dei iudicio pateſa-
cto, cum filijs firmè honore fruebatur.
Seditio autem neq; ità ceſſauit, ſed mul-
to magìs augebatur. homines nanque
iam nihil præter Dei prouidentiam ge-
ri credentes, & hæc abſq; DEI gratia
circa Moiſen geſta minimè iudicantes,
culpabant Moiſen, eô quòd tanta ira
Dei non tam propter iniuſtitiā punito- — *Noua orta ſeditio.*
rum, quàm propter fauorē Moiſis pro-
uenerit. Illos enim perijſſe dicebant ni-
hil delinquentes, niſi quòd circa Dei re-
ligionem ſtudium haberent.

Murmurauit itaque omnis multi-
tudo ſequenti die aduersùs Moiſen &
Aaron, dicentes: Vos interfeciſtis po-
pulum Domini. oriebaturque ſeditio,
& tumultus increuit, ità vt Moiſes &
Aaron fugerent in tabernaculum fœ-
deris. Quod poſtquàm ingreſſi ſunt,
operuit nubes, & apparuit gloria Do-
mini.

Dixitque Dominus ad Moiſen: Re-
cedite de medio huius multitudinis.
etiàm nunc delebo eos. & cùm iacerent
in terra ad placandum iram DEI con-
tra populum, egreſſus ignis deuorauit
populū. Dixitq; Moiſes ad Aaron: Tol-
le thuribulum, & hauſto igne de altari,
pones thymiama: pergè citò ad popu-
lum, & roga pro eis. accelerans que Aa-
ron, cum thuribulo ſtans inter viuos &
mortuos, orauit Dominum: & ceſſan-
te plaga, quieuit populus. fuerunt qui
percuſſi ſunt, 14. millia hominum & ſe- — *Perempta 14. millia hominum.*
ptingenti, abſque his qui periērunt in
ſeditione Chore. attamen nondùm ceſ-
ſauit tumultus ſuper ſacerdotio Aa-
ron. dicebant enim, Etſi non prædictos
Leuitas elegerit Dominus, poterat eſſe
vt aliqui de aliqua reliquarum tribu-
um digni eſſent ſacerdotio, & fortè de
omnibus tribubus deberent ſacerdo-
tes eſſe, nè tanta miniſterij dignitas vni
domui & tam paucis crederetur mini-
ſtris. accuſabantq; Moiſen, eô quòd eo-
rum negociaretur inopiam, vt ſempèr
eius viderentur egere conſilio.

Moiſes autē patientèr agens, metuēs
nè quid iterùm ſeditionis emergeret,
*nec ad ſatisfactionem veniebāt, nè ma- — *Num. 17.*
gis vulgus exacueretur, audito hoc, ſo-
lùm principibus tribuum ex præcepto
Domini prędixit, vt nomina tribuū 12.
virgis

De electione per virgas.

virgis duodecim ſigillatim inſcriberet. ſcripſit auté in virga Aaron nomen Leui, & præter has duodecim ſumpſit vnā ſeorſum, cunctas familias continétem, in qua probaretur, vtrùm de omnibus tribubus vellet Deus habere ſacerdotes. illum enim ſacerdotiū dicebat habiturum, in cuius virga Deus indicium gloriæ deſignâſſet. Portauerunt ergò omes virgas ſuas, easq; Moiſes in tabernaculo Dei collocauit. Altera verò die protulit virgas, erant enim cognitę, inuentaq; eſt virga Aaron germinâſſe, & folijs dilatatis amygdala protuliſſe. Tunc obſtupeſcentes huiuſmodi viſioné, odiumque linquentes hoc, continuò mirari cœperunt in illis Dei iudicium, & decętero placito diuino fauentes, ſinebant Aaron pontificatum habere. ille ſiquidem, tertiò iam eum Deo ordinante, hūc honorem firmiſſimè poſſidebat, & ſeditio hoc modo ceſſauit. dixitque Dominus ad Moiſen: Refer virgam Aaron in tebernaculum teſtimonij, vt ſeruetur ei in ſignum rebellium filiorum Iſrael. fecitque Moiſes ſicut præcepit ei Dominus.

Virga Aaron.

GENERATIO XXVIII.

Aſcades. Naaſon.

ANno 3700. à mundi exordio, regnante apud Aſſyrios Aſcade, in Naaſon filio Aminadab per lineā Chriſti vigeſima octaua incepit generatio, durauitque annis 46. Erat tum Aaron pontifex populi Iſrael, & Moiſes dux à Deo conſtitutus. Fuerūt tunc filij Iſrael in ſolitudine, & multo ſederunt tempore in Cadesbarne, diuque circuiérunt montem Seir, & rediérunt ferè vſque ad mare rubrum circa fines Sinai, & per annos plurimos proſtrata ſunt cadauera corū in deſerto, prout eis imprecatus eſt Dominus. Dixitque Dominus ad Moiſen, cùm appropinquaret annus quadrageſimus: pręcipe populo: tranſibitis per terminos fratrum veſtrorum filiorum Eſau, Idumæorum ſcilicet in Seir, videte nè moueamini contra eos. neque enim dabo vobis de terra eorum pedis veſtigium. cibos emétis ab eis pecunia, ſimilitèr & aquam, & ſic tandèm poſt multos labores rediérunt in Cades in deſertum Sin, menſę primo

Deut. 2.

anni 40. ab exitu eorum de Aegypto, in Cades inquam, de quo antè miſerāt exploratores. Mortua eſt ibì Maria, ac ſepulta in monte Sin, & eſt pars deſerti Pharan.

Nu. 13. & 20. Maria moritur.

Tranſactisque 30. diebus fletûs, cùm indigeret aqua populus, conuenerunt aduerſùm Moiſen & Aaron, & verſi in ſeditionem, dixerunt: Vtinàm perijſſemus coram Domino, cur eduxiſtis eccleſiam Domini in ſolitudinem, vt & nos & iumenta moriamur? Ingreſſique Moiſes & Aaron in tabernaculum Domini, corruerunt proni in terram, dicentes: Domine Deus, audi clamorem huius populi, & aperi eis theſaurū tuum fonté aquæ viuæ, vt ceſſet murmuratio. & apparuit gloria Domini ſuper eos, & dixit: Tolle virgam, & congrega populum ad petram, & percuſſa, dabit aquam. & congregata multitudine, dixit Moiſes ante petram: Audite rebelles & increduli, nunquìd de petra hac poterimus aquam vobis elicere? Hic diffidentèr egiſſe fertur, quaſi dubitaret, qa ſemèl percuſſit, & non manauerunt aquæ: percuſſit & ſecūdò virga ſilicem, & egreſſæ ſunt aquæ largiſſimæ, ità vt biberet populus & iumenta. Et dixit Dominus Moiſi & Aaron: Quia non credidiſtis mihi, non introducetis populum hunc in terram ipſorum. hæc eſt aqua contradictionis, vbì iurgati ſunt filij Iſrael contra Dominum. Et ſanctificatus eſt in eis: fuerunt enim territi, intelligentes quòd nec Moiſi parceret Dominus. Hebræi tamen dicunt, quòd ſolo verbo debebant loqui contra petram: Loquimini enim, inquit Dominus, ad petram. ipſi verò virga percuſſerunt. maius autem miraculum fuiſſet, ſolùm loqui.

Num. 20.

Aqua è petra exilijt.

Miſit intereà Moiſes ad regē Edom de Cades, dicens: Obſecro vt liceat nobis tranſire per terram tuam. non ibimus per loca culta. via publica gradiemur. ſi biberimus aquas tuas, quod iuſtum erit dabimus, nec eundo declinabimus ad dextram, nec ad ſiniſtram. Et reſpondit: Non tranſibitis per me. Timens tamen nè tranſirent, egreſſus eſt in manu forti, attamen conceſſit eis trāſitum per extremitates regni ſui, po-

De Edom.

pulusq;

pulusq; terrę portabat eis cibaria venalia, magìs tamen propter lucrum ſuum, quàm propter ſuſtentationem eorum. diuertitque ab eo Iſrael. Dixit quoquè Dominus: Non pugnes contra Moabitas, nõ enim dabo tibi quicquam de terra eorum, quia filijs Loth tradidi eam. tu tranſibis hodiè terminos Moab, vrbem nomine Ar. & accedens in viciniâ filiorum Ammon, caue nè pugnes contra eos. non enim tibi dabo de terra filiorum Ammon, quia Loth dedi eam & filijs ſuis.

De Moabitis & Ammonitis.

Cùmquè mouiſſent caſtra, venerunt in montem Hor, qui eſt in finibus terræ Edom, vbi locut⁹ eſt Dominus ad Moiſen: Pergat, inquit, Aaron ad populos ſuos. nõ enim intrabit in terram quam dedi filijs Iſrael. Tolle Aaron & filium Eleazarum cum eo, & duces eos coram omni populo ſuper montẽ Hor. Et cùm nudaueris patrem ſtola pontificali, indues ea Eleazarum. Et fecerat Moiſes quod præceperat Dominus, & mortuus eſt Aaron in monte Hor, cùm eſſet centum viginti trium annorum, anno autem quadrageſimo ab exitu de Aegypto, menſe quinto, id eſt, Auguſto, ſepultus autem in monte Moſera, & flebat pro eo omnis multitudo diebus triginta per cunctas familias ſuas. Eleazarus præficitur.

Mons Hor.

Moritur Aaron, & Eleazarus ſuccedit.

Quod cùm audiſſet rex Arad Chananæus, veniſſe ſcilicet Iſrael, accepit pugnam cõtra eos. ab initio victor, duxit ex Iſrael prædã. Ipſi verò ſe voto Domino obligantes, quòd victores delerẽt vrbes hoſtium, tradidit Dominus Arad Chananæum, quem Iſrael interfecit, ſubuerſis vrbibus eius, prædam diuino cultui applicantes, & vocauit nomen loci illius Horma, id eſt, anathema, vt conſecraretur Domino.

Rex Arad chananæus.

Horma.

Profecti ſunt autem de monte Hor, veneruntque in Salmana, & tędere cœpit populum itineris ac laboris, murmurauerûtque contra Moiſen, dicentes: Cur eduxiſti nos de Aegypto, vt moreremur in ſolitudine? Et miſit Dominus in populum ignitos ſerpentes venenoſos, ad quorum plagam citò mortui ſunt. Venerũt igitur ad Moiſen, dicentes: Peccauimus loquentes contra Dominum & te, ora pro nobis. & orauit Moiſes. Cui Dominus: Fac ſerpentem æneum, & pone in perticam in medio populi eminentèr: & qui percuſſus fuerit à ſerpente, reſpiciat eum, ac viuet. & factum eſt ità. Hic ſerpẽs magnificè conſeruatus eſt, & in Hieruſalem ductus. tandèm ex cauſa vitandę ſuperſtitionis, in puluerem comminutus eſt ſub rege Ezechia.

Num. 21.

4. Reg. 18.

Deindè egreſſi, caſtrametati ſunt in Oboth, de Oboth in Ieabarim in ſolitudine Moab contra orientalem plagã. Et indè mouentes, venerunt ad torrentem Zareth, quem tranſierũt ſiccis pedibus vt mare rubrum. quem relinquẽtes, tranſierunt contra Arnon. fluuius eſt enim in deſerto, diuidens Moabitas & Amorrhæos. vndè dicitur: Sicut fecit in mari rubro, ità faciet in torrentibus Arnon: ſcopuli torrentium inclinati ſunt. & tradunt Hebræi, immenſam multitudinem Amorrhæorum ibidèm in cõuallib⁹ poſuiſſe inſidias Iſraëlitis, Dominum verò latitãtes oppreſſiſſe, rupibus hinc indè inclinatis, ità vt labentia ſcopulorum procurrerent vſque in torrentem Arnon. Ex hoc venerunt in alium locum, vbì monſtrante Domino, foderũt puteum principes & duces multitudinis, & aſſcendit aqua abundãtèr. quo viſo, cecinit Iſrael carmen: Aſſcendat puteus quem ſoderunt principes, & parauerunt duces in datore legis & in baculis ſuis.

Oboth. Ieabarim.

Arnon.

Deſcenderũt indè de ſolitudine Mathana in Nahaliel, deindè in Bamoth vallẽ in regione Moab, in vertice Phaſga, qui reſpicit contra deſertum. Miſit ibi Iſrael nuncios ad Seon regem Amorrhæorum, dicens: Obſecro vt tranſire mihi liceat per terram tuam, non declinabim⁹ in agros & vineas, via regia gradiemur. Qui cõcedere noluit, quin potiùs exercitu congregato, egreſſus eſt aduerſùs Iſrael in pugnam, & percuſſus eſt in ore gladij. Occiſus eſt ergò rex Seon, tulitq; Iſrael omnes eius ciuitates ab Arnon vſq; Ieboc, inter quas caput regni erat Eſebon, interſectis habitatoribus earum, viris ac mulieribus & paruulis, iumenta verò in partem prædæ venerunt & ſpolia vrbium. Tradidit itaque

Mathana. Nahaliel. Bamoth.

Seon rex Amorrhęorum perit.

Ieboc.

que Dominus in manu eorum omnes vicos & ciuitates abſq; terra filiorũ Ammon, à qua prohibuit eos Dominus.

Conuerſi igitur aſcenderũt per iter Baſan. egreſſusque eſt Og rex Baſan in pugnam. dixitque Dominus: Non timeas. tradidi eũ in manus tuas. percuſſeruntque filij Iſrael eos vſque ad internecionem, vaſtantes cunctas ciuitates illius vno tempore, ſexaginta vrbes & omnem regionem Argob: cunctæ vrbes erant munitę muris altiſſimis, abſq; oppidis quæ non habuerunt muros. diſperdiderũt omnes vicos ac vrbes, viros, mulieres, ac paruulos, iumenta autem & ſpolia vrbium diripuerunt. Erat autem Og qui reſtiterat, de ſtirpe gigantæa, & monſtratur lectus eius ferreus, qui eſt in Rabath, nouem cubitos habẽs longitudinis, ad menſuram cubiti virilis manũs. Terram autem illi Aroër vſque ad mediam partem montis Galaad poſſederunt. profectique, caſtrametati ſunt in campeſtribus Moab, vbi trans Iordanem Iericho ſita eſt.

Cædes Og regis Baſan.

Videns autem Balach filius Sephor, omnia quæ fecerat Iſrael Amorrhæo, dixit ad maiores natu Madian: Ità nos hic populus delebit, quomodò ſolet bos herbas vſque ad radices carpere. Ipſe autem erat eo tempore rex Moab, non tamen naturalis, ſed ſicut Seon ſibi partem Moabitarum ſubiecerat. Miſit ergò nuncios ad Balaam filium Beor, qui habitabat ſuper flumen filiorum Ammon, vt veniret & malediceret populum hunc. audierat enim quòd benedictus erat, cui benedicebat Balaã: & maledictus, cui maledicebat. Cumque veniſſent ad eum maiores Moab & Madian, ferentes munera in manibus, & narraſſent ei omnia verba Balach, reſpondit Balaam: Manete hic hac nocte, donèc videam quid dixerit mihi Dominus, in occulto conſulturus dęmonem. At Dominus curam populi ſui gerens, dixit: Non eas, nec maledicas populo huic, quia benedictus eſt. Manè dixit Balaam: Ite in terram veſtrã, quia prohibuit me Dominus.

Balach rex. Num. 22.

Balaam.

Rurſùm miſit ad eum viros plures & honoratos, muneraque ampliora promiſit, ſi malediceret populo. Qui reſpõdit: Si dederit mihi Balach domum ſuam plenam auri, nõ potero mutare verba Domini. attamen cupiditate ductus, Obſecro, inquit, manete hîc etiàm in hac nocte. Et ait Domin⁹ in nocte: Surge & vade cum eis, ità dũtaxàt, vt quod tibi præcepero, facias. Surrexit manè, ſtrataq; aſina profectus eſt, animo tamẽ maledicendi. & iratus eſt Deus, ſtetitq; angelus Domini in via contra Balaam. Cernens aſina angelum ſtantem in via euaginato gladio, timens deuiabat in agrum, quam quum verberibus reduxiſſet, iterùm angelus ſtetit in anguſtijs maceriarum. timensque aſina, iunxit ſe parieti, & attriuit ſedentis pedem. at ille verberabat iterùm eam, iterumq; ſtetit angelus in anguſto viarum: vbi nec ad dextram, nec ad ſiniſtram poterat aſina deuiare. timens aſina, cecidit ſub pedibus ſedentis. qui cùm vehemẽtiùs cęderet, aperuit Dominus os aſinæ, & ait: Cur me cædis eccè iam tertiò? Qui reſpondit: Illuſiſti mihi, vtinàm haberem gladiũ. Protinùs aperuit Dominus oculos eius, viditq; angelum ſtantem in via cum gladio, & adorauit eum. Cui angelus: Peruerſa eſt via tua, & niſi aſina declinaſſet, te occidiſſem, & illa viueret. dixit Balaam: Peccaui, & nũc, ſi diſplicet tibi vt vadam, reuertar. Ait Angelus: Vade cũ eis, et caue nè aliqd aliud, quàm pręcepero tibi, loquaris.

Aſina Balaam locuta.

Apparet angelus.

Iuit igitur cũ principibus. at Balach egreſſus eſt in occurſum eius, in oppido Moabitarum magnificè ſuſcipiẽs eum, deditq; ei munera. cui conteſtatus Balaã, ait ei: Non potero loqui niſi quod poſuerit Dominus in ore meo. aſcẽderuntq; pariter excelſa montis, vndè extremam partem populi intueri poterãt: aberant enim ſtadijs ſexaginta. dixitque Balaam: Aedifica hîc ſeptẽ aras, & para totidem vitulos, & eiuſdẽ numeri arietes. cumq; impoſuiſſent vitulũ & arietem ſuper aram, dixit Balaã regi: Sta iuxta holocauſtum. videbo ſi fortè occurrat mihi Dominus. Et cùm abiſſet, audiens verba Dñi, rediens, corã omibus aſſumpta parabola, ait: Quomodò maledicã populo cui non maledixit Deus? qs dinumerare poſſet Iacob, & nõſſe ſtirpẽ Iſrael? moriatur aĩa mea morte iuſtorũ.

con-

Populo Iſrael benedixit Balaam.

conſternatus Balach, dixit: Quid agis? vt maledicas eis, vocaui te, & tu benedicis? Cui ille, Num aliud dicere poſſum quàm quod iuſſerit Dominus?

Duxitq́ue eum ad alium locũ. ſtatueruntq́ue iuxta priorem modum ſeptem aras, impoſitisq́; victimis, dixit Balaam ad regem: Sta hîc. & ſecedens in Phaſga, audiens Dominum, redijt ad Balach & principes illius, incepitq́; loqui: Non eſt idolum in Iacob, nec ſimulacrum in Iſrael. Dominus Deus cum eo eſt. temporib⁹ ſuis dicetur Iacob & Iſrael, quid operatus eſt Deus: eccè populus vt leæna conſurget, & quaſi leo erigetur, non accubabit donèc deuoret prædam. Dixitq́; Balach: Nec maledices eis, nec benedices. Cui Balaam dixit: Nónne dixi tibi, quòd quicquid mihi Deus imperaret, hoc facerẽ? ait Balach, Veni, & ducam te ad alium locum, ſi fortè placeat Deo vt maledicas eis. duxitq́; ſuper verticem montis Phogor. ædificauerũt ibì ſeptem aras, impoſueruntq́ue vitulos & arietes per ſingulas aras.

Num. 24.

Cumq́; vidiſſet Balaã quòd placeret Domino vt benediceret Iſrael, eleuans oculos, vidit tentoria Iſrael, irruenteq́; in ſe ſpiritu Dei, ait: Dixit homo cuius obturatus eſt oculus, dixit homo auditor ſermonum Dei: Quàm pulchra tabernacula tua Iacob, et tẽtoria tua Iſrael. Vt valles nemoroſę, vt horti irrigui, vt tabernacula quę fixit Dñs. Deus eduxit illum de Aegypto, fortitudo eius ſimilis rhinocerotis. qui benedixerit tibi, erit ille benedictus: qui maledixerit, erit maledictus.

Iratus Balach, cõploſis manibus ait: Ad maledicendum inimicis meis vocaui te, cui tertiò benedixiſti. reuertere. decreuerã magnificè honorare te, ſed Dominus priuauit te honore diſpoſito. reſpondit Balaam: Nónne prædixi, quòd nil aliud, q̃ quod Dominus dixerit, loquar? veruntamen dabo conſiliũ dum perrexero. Et aſſumpta parabola rurſum ait: Dixit homo auditor ſermonũ Dei: Videbo eum, ſed non modò: intuebor illum, ſed non propè. Orietur ſtella ex Iacob, & virga conſurget ex Iſrael, & percutiet duces Moab, vaſtabitq́ue omnes filios Seth, (quæ ciuitas fuit in terra Moab) & erit Idumæa poſſeſſio eius. de Iacob erit qui dominetur. cumq́ue vidiſſet Amalech, ait: Principium gentium Amalech, cuius extrema perdentur.

Et iterùm poſt multa: Heu, inquit, quis victurus eſt quandò iſta faciet Deus? venient in trieribus de Italia, ſuperabunt Aſſyrios, vaſtabuntq́; Hebræos, & ad extremum ipſi peribunt. Deſcendente itaq; Balach cum Balaam, cœpit iś, vt valediceret regi ac principibus, ità loqui: O Balach & Madianitæ pręſentes, oportet me hæc præter voluntatem Dei præſtare vobis: Hebræorũ quidem genus nulla peſtis appræhẽdit, nec bella, nec aliqua neceſſitas corrumpit: eſt enim cura Deo pro eis. ſi vultis eos vincere, mittite puellas pulchras, nobiles & ornatas prope exercitum eorum, & quòd iuuenes alliciant inſtituite, ac dũ inflammati fuerint, non permittant ſe eis, niſi priùs patrias leges relinquant, ſimul & honorem Dei, ac dijs veſtris offerant, eosq́ue adorent. ſic enim illis indignabitur Deus. feceruntq́; ità Madianitæ aliquæ & de Moabitis.

Balaam conſilium.

Eo tempore morabatur Iſrael in Sethim, & fornicatus eſt cũ illis, quę vocauerunt eos ad ſacrificia ſua, comederunt idolothyta, adorauerunt deos earum. Iratusq́ue Dominus, dixit ad Moiſen: Tolle cunctos principes populi tui, & ſuſpende eos contra ſolem ad patibula, (nocẽtes ſcilicet principes, id eſt, nequitiæ authores) & dixit Moiſes ad iudices Iſrael: Occidat vnuſquiſq; proximos ſuos qui initiati ſunt Beelphegor. & eccè vnus de filijs Iſrael intrauit corã fratribus ſuis ad Madianitidem, vidente Moiſe & omni turba, palamq́ue dixit Moiſi, quòd licitè poſſet eam ducere vxorem. flebat autem turba ante fores tabernaculi. quod cùm vidiſſet Phinees filius Eleazari ſacerdotis, arrepto pugione, ingreſſus eſt poſt virum, & perfodit ſimul virum & mulierem in locis genitalibus. ceſſauitq́; plaga à filijs Iſrael. occiſi enim ſunt viginti quatuor millia hominum.

Fornicatus eſt populus. Nu. 25.

Strages filiorum Iſrael.

Dixitq́ue Dominus ad Moiſen: Phinees auertit iram meam à filijs Iſrael, idcircò loquere ad eum: Eccè do ei pacem

cem fœderis mei, & erit tam ipſi quàm ſemini eius pactum ſacerdotij ſempiternum, quia zelatus eſt pro DEO ſuo.

Zambri.

Erat autem nomen viri qui occiſus eſt, Zambri, de tribu Simeon: mulier vocabatur Cosbi, filia Sur principis nobiliſſimi Madianitarum. Locutusque eſt Dominus ad Moiſen: Hoſtes vos ſentiãt Madianitæ. percutite eos, quia hoſtilitèr egerunt contra vos, & deceperunt inſidijs, vlciſcere filios Iſrael.

Cædes Madianitarũ.

Armauit ergò Moiſes de ſingulis tribubus mille viros electos, præfecitque eis Phinees, deditque vaſa ſancta & tubas ad clangendum. Cumq; pugnâſſent contra Madianitas ac viciſſent, omnes mares occiderunt, ac quinque reges eorum: vrbes, viculos, & caſtella flamma conſumpſit: Balaam quoquè interfecerunt gladio: mulieres et paruulos, pecora & omnem ſupellectilem in prædã duxerunt.

Num. 31.

Dum auté redirent, Moiſes & Eleazar ac omnes principes venerunt in occurſum eorum extra caſtra: ac viſis mulieribus, iratus eſt Moiſes: Cur, inquit, fœminas reſeruâſtis? nónne ipſæ ſunt, quæ deceperunt filios Iſrael? interficite omnes quæ nouerunt viros, & omnẽ maſculum, virgines tantùm reſeruate. feceruntque ità, & reſeruata ſunt virginum 32. millia. Et ait Moiſes: Quia occidiſtis vel tetigiſtis mortuos, eritis extra caſtra (ſcilicet deitatis) ſeptem diebus, & purificabimini tertio & ſeptimo die aqua adſperſionis: aurum, & quicquid tranſire per ignẽ poteſt, igne purgabitur: quod autem ignem non poteſt ſuſtinere, aqua expiationis.

Prædæ diuiſio.

Dixitq; Dominus ad Moiſen: Tolle ſummam eorum quę capta ſunt, ab homine vſque ad pecus, & diuides prædã, ex æquo inter eos qui pugnauerunt, & reliquam multitudinem: de parte verò eorũ qui pugnauerunt, ſeparabitis Domino vnam animam de quingentis, & dabitis eã Eleazaro. Ex media verò parte multitudinis, accipies quinquageſimum caput, & dabis Leuitis. quo facto,

Dona filiorum Iſrael.

principes exercitûs acceſſerunt & dixerunt: recenſuimus numerum pugnatorum, nec vnius quidem deeſt. quam ob rem offerim^9 in donarijs Domini, quod in ſpõda auri potuimus inuenire, periſcelides, armillas, annulos, dextralia, murenulas, vt depreceris Dominũ pro nobis. Suſceperunt autem aurũ Moiſes & Eleazar, & intulerunt illud in tabernaculum ſedecim millia & ſeptingentos quinquaginta ſiclos, in monumentum filiorum Iſrael coram Domino.

Poſtquàm noxiorũ ſanguis effuſus eſt, dixit Dominus ad Moiſen & Eleazarũ: Numerate omnẽ ſummam filiorũ Iſrael, à viginti annis & ſupra, cunctos qui poſſunt ad bella procedere. Numeratis illis per tribus, domos ac familias, inuenta eſt ſumma filiorum Iſrael, ſexcenta millia, mille ſeptingenti triginta, inter quos nullus fuit eorum, qui antè numerati ſunt à Moiſe & Aaron in deſerto Sina, niſi Caleb filius Iephonę, & Ioſue filius Nun. Locutusq; eſt Dominus ad Moiſen: Iſtis diuidetur terra. pluribus maiorem partem dabis, paucioribus minorem, iuxta nomina tribuũ in poſſeſſiones ſuas, ità tamen, vt ſorte tribubus diuiſio fiat. numerati ſunt & filij Leui ab vno menſe & ſupra, fueruntq; omnes vigintitria millia maſculini generis, quorum ſors Dominus atq; hæreditas, qui non ſunt recenſiti inter filios Iſrael, nec eis cum cæteris data poſſeſſio eſt.

Numeratio.

Nu. 26.

Numerus filiorũ Leui.

Filij autem Ruben & Gad habebant pecora multa: cumq; vidiſſent Iazer & Galaad aptas animalibus alendis terras, venerunt ad Moiſen & Eleazarũ ſacerdotem, & dixerunt: Terra quã percuſſit Dominus in conſpectu filiorum Iſrael, vberrima eſt ad paſtum animaliũ: & nos ſerui tui habemus iumẽta plurima. precamur, ſi inuenimus gratiam coram te, vt des nobis eam in poſſeſſionẽ, nec facias non tranſire Iordanẽ. Quibus Moiſes commotus, inquit: Nunquid fratres veſtri ibunt ad pugnam, & vos hic ſedebitis? Cur ſubuertitis mentes filiorum Iſrael, ſicut patres veſtri qui miſſi fuerãt ad explorandã terram? At illi: Non ſic, ſed relinquemus hic paruulos, vxores ac iumenta noſtra, eruntq; in vrbibus muratis propter inimicorum inſidias: ipſi verò armati præcedemus fratres noſtros, nec reuertemur vſq; dũ poſſideãt filij Iſrael hæreditatem ſuam, nec quicq̃

Num. 32.

Filiorũ Ruben & Gad petitio.

Iazer.

Galaad.

quæ-

quæremus trans Iordanẽ, quia iam habemus poſſeſſionem noſtram in orientali eius plaga. Quibus Moiſes: Si facitis quod promittitis, expediti pergite ad pugnam trãs Iordanem, donec ſubuertat Dominus inimicos, & ſubijciatur Domino omnis terra, inculpabiles eritis & obtinebitis regiones has. dixerũt: Faciemus quod iubet Dominus noſter. Dedit itaque Moiſes filijs Gad & Ruben ac dimidiæ tribui Manaſſæ, regnũ Seon regis Amorrhæorum, & Og regis Baſan, ac terram Galaad.

Num. 34.

Mandatum contra Chananæos.

Præcepitque Dominus: Quandò intraueritis terram Chanaan trans Iordanem, diſperdite cũctos habitatores terræ illius. Idololatræ enim erant, & ſententia mortis data ſuper eos à DEO. Ego, inquit, dedi vobis illam poſſeſſionem, quam diuidetis ſorte. ſi autem nolueritis interficere eos, erunt vobis quaſi claui in oculis: aduerſabuntur vobis, & quicquid illis cogitaui facere, faciam vobis. hanc habebitis terram, pars meridiana incipit à ſolitudine Sin, quę eſt iuxta Edom: plaga occidentalis à mari magno: aquilonaris à mari mediterraneo, & contra orientem vſque ad mare Cenereth & vſque ad Iordanem. hæ erunt terræ, quas dabitis nouem tribubus & dimidiæ. Nomina autem virorum qui terram diuident, Eleazar ſacerdos, & Ioſue, & ſinguli principes de ſingulis tribubus: de tribu Iuda, Caleph: de tribu Simeon, Samuel: de tribu Beniamin, Helidad: de tribu Dan, Bocci: de tribu Manaſſe, Banihel: de tribu Ephraim, Camuhel: de tribu Zabulon, Heliſaphan: de tribu Iſachar, Phaltiel: de tribu Aſer, Abiud de tribu Neptalim, Phedahel.

Quibus finibus deſcripta illorum terra.

Num. 35.

De vrbibus Leuitarum.

Hæc quoque locutus eſt Dominus: Præcipe filijs Iſrael, vt dent Leuitis de poſſeſſionibus ſuis vrbes ad habitãdum quadraginta octo, vt ipſi in oppidis maneant, & ſuburbana ſint pecoribus ac iumentis, quæ à muris ciuitatum forinſecùs per circuitum mille paſſuum ſpatio tendentur, vbi nec arari poterit vel plantari, ſed vltrà per circuitum adhuc mille paſſuũ poterunt hæc fieri. Ipſęq; vrbes quæ dabuntur de poſſeſſionibus Iſrael, ab his qui plùs habent, plures auferentur: ab his qui minùs, pauciores. Ità filij Leui diſperſi eſſe debebant per ſingulas tribus. tenebãtur enim docere populum de his quæ pertinent ad Deum, recipiebantque decimas ac oblationes ab omnibus. Congruentius ergò erat, vt eſſent diſperſi per omnes tribus.

Sex vrbes refugij.

Dixit quoquè Dominus: Quandò tranſieritis Iordanem, ſeparate vrbes ſex in præſidia fugitiuorũ: tres erunt trans Iordanem, & tres in terra Chanaan, tam filijs Iſrael, quàm aduenis & peregrinis, vt confugiat ad eas qui nolens ſanguinem fuderit. Hæc autem erit lex homicidæ fugientis: Qui percuſſerit proximum ſuum neſciens, putà fortuitù & abſque odio, & confugerit ad vnã ciuitatem refugij, ſaluabit animam ſuam, nec occidetur à proximo occiſi: eritque ibi, donèc à iudicibus propinquis reconciliabitur, vel vſque ad mortem ſummi pontificis: tunc redire poterit in terram ſuam. aliàs, ſi extra fines vrbium quæ exulibus deputatæ ſunt, fuerit inuentus, & percuſſus ab eo qui vltor eſt ſanguinis, abſq; noxa erit qui eum occiderit. Per induſtriam verò occidens, etiàm de altari euellatur, ſi tamen ſub teſtibus conuincatur. nam ad vnius teſtimonium nullus condemnabitur. Hæc facta ſunt trans Iordanem in campeſtribus Moab, quæ erat manſio filiorum Iſrael quadrageſima ſecunda & vltima, poſtquàm egreſſi ſunt de Aegypto.

Lex homicidarum.

Num. 27.

Contemplatur Moiſes terrã in vertice Phaſgæ.

Dixit quoquè Dominus ad Moiſen: Aſcende cacumen Phaſgæ, & oculos tuos circunfer ad occidentem & aquilonem, auſtrumque & ad orientem, & adſpice terram quam promiſi. nec enim tranſibis Iordanem iſtum. Antè etiàm dixerat DOMINUS Moiſi: Aſcende montem iſtum Abarim, & contemplare terram quã daturꝰ ſum filijs Iſrael. Cumq; videris eam, tranſibis & tu ad populum tuum, ſicut iuit frater tuus Aaron, quia offendiſti me in deſerto Sinin contradictione multitudinis. Cui reſpondit Moiſes: Prouideat Dominus DEVS hominem qui ſit ſuper multitudinem hãc, & poſſit educere eos vel introducere, nè ſit populus Domini ſicut oues

abſq;

abſque paſtore. Dixitque ad eum Dominus: Tolle Ioſue filium Nun, in quo eſt ſpiritus Dei, & pone manum tuam ſuper eum, vt te viuẽte inſtituatur. Qui ſtabit corã Eleazaro ſacerdote & omni multitudine, & dabis ei pręcepta, cunctis videntibus, & partem gloriæ, vt audiat eum omnis ſynagoga. Pro hoc ſi quid agendũ erit, Eleazar ſacerdos cõſulet Dominum. ad verbum eius egredietur & ingredietur omnis multitudo. Tulit Moiſes Ioſue, & ſtatuit eum corã Eleazaro & omni frequentia populi, impoſitiſque capiti eius manibus, cuncta replicauit quæ mandauerat Dominus.

Moiſes cõgregat multitudinẽ, vt mandatorũ ordinẽ exponat.
Deut. 5.

Audiens autem Moiſes diem mortis ſibi appropinquare, anno quadrageſimo, menſe vndecimo, prima die menſis eiuſdem, totum ſe conuertit ad ea quæ ſibi pręceperat Dominus, ac congregata omni multitudine, cœpit eis legem Dei, cęremonias & iudicia explanare, prout iam dicemus: Hęc ſunt pręcepta quæ mandauit Dominus Deus veſter, inquit Moiſes, vt docerẽ vos. diſcite ea, & opere complete. Dominus Deus noſter pepigit nobiſcum fœdus. in Oreb facie ad faciẽ locutus eſt nobis. Ego ſequeſter & medius fui inter Deum & vos in tempore illo, vt nunciarem vobis verba eius. hæc eſt ſapientia veſtra, vt audiatis & faciatis ea. Nec enim eſt alia natio tam grandis, quæ habeat Deos appropinquãtes ſibi, ſicut Deus noſter adeſt nobis. Quæ eſt enim alia gens ſic inclyta, vt habeat cęremonias iuſtaque iudicia & vniuerſam legem, quam ego proponam hodiè ante oculos veſtros?

Deut. 4.

Cuſtodi igitur tecum legem Domini, nè obliuiſcaris cunctis diebus vitæ tuę, docebiſq; filios ac nepotes tuos auditam vocem eius. Verùm ſcripſit decẽ verba in tabulis duabus, mihiq; mandauit, vt docerẽ te cęremonias & iudicia, tibique pręcepit vt faceres, quia dilexit patres tuos, elegitque ſemen eorum, vt eſſes ei populus peculiaris: facietque te excellentiorem cunctis gentibus, quas creauit in laudem & gloriam ſuam.

Deut. 7.

Deut. 6.

Audi & auſculta ſermones meos, eruntque verba hæc quæ ego præcipio tibi hodiè in corde tuo, & narrabis eã filijs tuis. ligabis ea quaſi ſignum in manu tua. Scribes ea in limine & oſtijs domûs tuæ: cumque introduxerit te Dominus in terram, pro qua iurauit patribus tuis, caue nè obliuiſcaris Domini DEI tui, qui eduxit te de Aegypto & de domo ſeruitutis, in terram plenam multarum opum, quam non plantâſti. diſcant pueri primùm legem. quæ eſt doctrina optima & cauſa felicitatis eximia: ſecundò autem, per ſingulos dies manè & veſperè teſtificanda ſunt dona Dei, quia liberauit nos de ſeruitute Aegyptiaca.

Audi Iſrael, Dominus DEVS noſter, vnus eſt. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Dominum Deum tuum timebis, & ipſi ſeruies. Obſerua cęremonias eius atque iudicia omni tempore. Non habebis Deos alienos in conſpectu illius, non facies ſculptile, non idolum, nec titulos erigatis, nec adoretis, Non auguremini, nec obſeruetis ſomnia, non declinetis ad magos neq; ad ariolos. Cumq; ingreſſi fueritis terram, quam Dominus DEVS daturus eſt vobis, ſubuertite omnia loca, in quibus coluerunt gentes idola deos ſuos. diſſipate aras eorum, & confringite ſtatuas: lucos igne comburetis, idola comminuite, diſperdite nomina eorum de locis illis. quid enim à ratione magis alienum, quàm tribuere creaturę honorem diuinum, optimò principe neglecto?

Deut. 6.
Pręcepta diuina.

Deut. 12.
Aduerſus idolorum cultum.

Quòd ſi ſurrexerint in medio tuî prophetæ, aut qui ſomnium vidiſſe ſe dicat, & prædixerit ſignum atque portentum, & euenerit quod locutus eſt, & dixerit tibi: Eamus, & ſequamur deos alienos, & ſeruiamus eis, non audies verba prophetæ illius aut ſomniatoris, quia tentat vos Dominus Deus veſter, vt palàm fiat, vtrùm diligatis eum an nõ. propheta autem ille aut fictor ſomniorum, interficietur, quia locutus eſt; vt auerteret vos à Domino Deo veſtro. Si tibi voluerit perſuadere frater tu', filia, ſiue vxor quæ eſt in ſinu tuo, aut amicus quem diligis vt animam tuam, clàm dicens: Eamus, & ſeruiam' dijs alienis:

Deut. 13.

non acquieſcas ei, nec parcat oculus tuus vt miſerearis & occultes: ſed ſtatim interficies, cùm ſcilicet iudicatus fuerit ꝑ iudices. ſit manus tua ſup eum. Si audiêris in vna vrbiũ tuarũ, quas Dñs dabit tibi ad habitandum, dicentes: Eamus, & ſeruiamus dijs alienis: ſolicitè & diligentèr rei veritate perſpecta, ſi inueneris habitatores vrbis illius nocentes, percuties eos in ore gladij, & delebis ea omnia quæ in vrbe ſunt, vſque ad pecora, & ſupellectilem ſuccendes in medio platearũ, ità vt vniuerſa conſumas. non ædificabitur ampliùs, non adhęrebit de illo quidquam in manu tua, vt auertatur Dominus ab ira furoris ſui.

Deu.17. Si repertus fuerit apud te vir vel mulier quæ faciat malum, vt vadat & ſeruiat dijs alienis, & adoret ſolem, lunam & omnem militiam cęli: quod vti nunciatum eſt reperiens verum, educes virũ ac mulierem ad partes ciuitatis, & lapidibus obruentur. Manus teſtium prima interficiat eum, & tunc reliqui populi, vt auferas malũ de medio veſtrî.

Le.18. & 20. Aduersùs ariolos. Si quis dederit de ſemine ſuo idolo Moloch, id eſt, ſi puerum ſemen ſuum aut ſanguinẽ dederit idolo, populus terræ lapidabit eum: quòd ſi neglexerit populus & dimiſerit hominem, ſuccidam ipſum & omnes qui conſentiunt ei.

Leuit.20. Anima quæ declinauerit ad magos & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, interficiã illam de medio populi ſui.

Exod.22. Leuit.19. Vir ſiue mulier, in quibus pythonicus ſpiritus vel diuinationis fuerit, lapidibus obruent eum. Maleficos non patieris viuere ſuper terrã. Iterùm locutus eſt Moiſes ad omnem cœtum:

Quomodò diligendus proximus. Diliges amicum tuum ſicut teipſum. non quęras vltionem, nec memor eris iniuriæ ciuiũ tuorum. non videbis bouem fratris tui aut ouem errantem, & pręteribis, ſed reduces fratri tuo: etiàm ſi non eſt propinquus, nec nôſti eum, duces in domum tuam, & erũt apud te quandiù quęrat ea frater tu' & recipiat. Similitèr facies de veſtimento, & de omni re fratris quę periêrit, ſi inueneris eam.

Deut.22. Si víderis aſinum inimici tui aut bouem cecidiſſe in via, leuabis eum. nõ oderis fratrẽ tuũ in

Leui.19. corde tuo, ſed publicè argue eum, nè habeas ſup illo peccatũ. nõ maledices ſurdo, nec corã cęco pones offendiculũ: nõ eris criminator aut ſuſurro in populis.

Si habitauerit aduena in terra veſtra, De aduenis. non exprobretis ei, ſed ſit inter vos quaſi indigena, quẽ diligetis quaſi voſmetipſos. fuiſtis enim & vos aduenæ in terra Aegypti. Nolite facere iniquum aliquid in regula, in pondere, in menſura, in iudicio. Viduæ & pupillo non nocebitis. vociferabuntur ad me, & ego exaudiam eos, percutiamq; vos, erũt vxores veſtræ viduæ, & filij veſtri pupilli. Si pecuniam mutuam dederis pauperi Exod.22. qui habitat tecũ, non vrgebis eum quaſi Deu.23. exactor, neq; vſuras accipies. De vſura. hoc intelligit de quolibet Rab. Sal. Et quod alibì dicitur, Non fœneraberis proximo tuo, ſed alieno, eſt permiſſio minoris mali.

Si pignus à proximo tuo acceperis Exod.22. veſtimentum * carnis indumentum, nec habet aliud in quo dormiat, ante ſolis occaſum reddes ei. Non moretur opus mercenarij tui apud te vſque manè. non tradas ſeruum Domino tuo qui ad te confugerit. habitabit tecum quouſquè quieſcat ira Domini ſui. Ingreſſus vineã proximi tui, comede vuas quantùm tibi placuerit, foràs autem nè auferas. Si intraueris ſegetẽ amici tui, franges ſpicas & manu confricabis, falce autem non metes.

Quandò meſſuëris ſegetem in agro, & oblítus fueris manipuli, non reuertéris vt tollas illum, ſed aduenã, pupillum & viduam auferre patieris, vt benedicat tibi Deus tuus. Cùm meſſuëritis, non tondebitis vſque ad ſolum ſuperficiem, nec remanẽtes ſpicas colligas aut grana decidentia, ſed peregrinis & pauperibus dimittas. Si fruges collegeritis oliuarum, quidquid manſerit in arboribus, non reuertéris vt colligas, ſed relinquas aduenæ, pupillo & viduæ. Si vindemiaueris vineã, fac ſimilitèr. Cùm repetes à proximo tuo rem aliquã quam debet tibi, non ingredieris domum eius vt pignus auferas: non accipies loco pignoris ſuperiorem & inferiorem molam; quia animam appoſuit tibi.

Idem dic de alijs vaſis congruis ad acquirenda alimenta, ſecundùm Ioſephum. Omninò indigens & mendicus

non

non erit inter vos, vt benedicat tibi Deus tuus. Intellige de publicè mendicantibus. Vndè ſubiungit: Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ, idcirco præcipio tibi, vt aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum verſatur in terra. Et ſi frater tuus deuenerit ad paupertatem, non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum. ſed aperies pauperi, & dabis mutuum quo eum indigere perſpexeris. Non ages quidquã callidè in eius neceſſitatibus, vt benedicat tibi Dominus Deus tuus.

Exod.20. Deut.5. Non ſumes nomen Dei in vanum. Non vſurpabis nomen Dei fruſtrà, quia non erit impunitus qui ſuper re vana nomen eius aſſumpſerit. Dominum Deum timebis, iurabiſque in nomine illius. Non peierabis in nomine meo, nec pollues nomẽ nei. Homo qui maledixerit Deo ſuo, portabit peccatum: & qui blaſphemauerit nomen nomini, morte moriatur. lapidibus opprimet eum omnis multitudo, ſicut vidiſtis de viro filio mulieris Iſraelitidis, qui iurgatus eſt in caſtris cum viro Iſraelita. (Leuit.24.) Cumque blaſphemâſſet nomen Domini, miſſus, fuit, me iubente, in carcerem, & pòſt ſententia Domini extra caſtra lapidatus eſt, quòd blaſphemâſſet nomen Domini, & maledixiſſet ei.

Num.30. Vota exoluenda. Si quis virorum votum Domino vouerit, aut ſe conſtrinxerit iuramento, non faciat irritum verbum ſuum, ſed omne quod promiſit, implebit. Cùm votum vóueris Deo tuo, non tardabis reddere. ſi moratus fueris, reputabit tibi in peccatum: ſi nolueris polliceri, abſq; peccato eris. quod autem ſemèl egreſſum eſt de labijs tuis, facies & obſeruabis. Mulier ſi quippiam vouerit, & adſtrinxerit ſe iuramento in domo patris ſui & in ætate puellari, ſi cognouerit pater & tacuerit, voti rea erit. Sin verò ſtatim vt audierit, contradixit pater, vota & iuramenta irrita erunt, nec obnoxia tenebitur ſponſioni. Idem in maritata erit, ſi vir cõtradixerit, dato quòd in domo patris ſit: quòd ſi in domum mariti venerit, idem erit ſi ipſe contradixerit, & Dominus ei propicius erit. viduata & repudiata quidquid vouerit, reddat. Si vxor alicuius vouerit, & iuramento ſe conſtrinxerit, quod per ieiunium vel cæterarum rerum abſtinentiam affligat animam ſuam, in arbitrio viri eſt, ſiue faciat, ſiue non faciat. quòd ſi audiens tacuerit, & in alteram diem diſtulerit ſententiam, quidquid vouerat atq; promiſerat, reddat. Sin autem poſteà contradixerit, portabit ipſe iniquitatem.

Obſeruandũ ſabbatũ. Obſerua diem ſabbati vt ſanctifices eum. non facies in eo quidquam operis. qui enim fecerit opus in hac die, morietur, ſicut vidiſtis in hac ſolitudine de homine, qui inuentus fuit ſabbato colligere ligna. hunc recluſimus in carcerem, donèc ad reſponſum Domini ductus fuit extra caſtra, & lapidatus. (Num.15.)

Exod.20. Honorandi parentes. Deut.21. Honora patrem & matrem, ſicut pcepit tibi Dominus, vt longo tempore viuas, & benè ſit tibi. vnuſquiſque patrem & matrem timeat. qui maledixerit patri ſuo aut matri, morte moriatur. Quòd ſi filium habueris contumacem, qui monitis tuis non pareat, apud iudicem probata eius contumacia, luxu, ceteriſve criminibus, eiectus extra vrbem, ac in ligno pendens tota die ſpectetur, nocte verò ſepeliatur. (Pœna filij cõtumacis.) Coram cano capite conſurgas, & honora perſonam ſenis.

Non occidendum. Non occidas. qui occiderit hominẽ, morte moriatur. Si rixati fuerint viri, & percuſſerit alter proximũ ſuum lapide vel pugno, ſi ille mortuus non fuerit, ſed iacuerit in lecto, ac ſurgens baculo ambulet, non erit reus mortis: operas tñ impenſas in medicos reſtituat. Si inter rixandum percuſſerit quis mulierẽ prægnantem, & abortiuum fecerit, viuens tamen, ſubiacebit damno, quãtum maritus mulieris expetierit, & arbitri iudicauerint: ſi autem mors eius fuerit ſubſecuta, reddat animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pro vulnere vulnus, p liuore liuorẽ. (Lex taliõis.) Si habuerint inter ſe iurgium viri duo, volenſque vxor alterius eruere virum ſuum de manu fortioris, & appræhenderit verenda eius, abſcindes manum illius ſinè miſericordia. (Leu.24. Deu.19.)

Deu.25. Qui irrogauit maculam cuilibet ciuium tuorum, ſicut fecit, ità fiat ei. Nõ occidentur patres pro filijs, neque filij pro patribus, ſed vnuſquiſque pro pec-

cato ſuo morietur. Qui percuſſerit hominem, volens occidere, (ſupple, & occidit) morte moriatur. Si quis per induſtriam occiderit proximum ſuum per inſidias, ab altari euellas eum. Qui autem non eſt inſidiatus, ſed caſu, conſtituetur locus in quem fugere debeat, & ſaluari. Qui percuſſerit ſeruum ſuum aut ancillam virga, & mortui fuerint in manibus eius, criminis reus erit. Si autē vno die vel duobus ſuperuixerit, non ſubiacebit pœnæ, quia pecunia eius eſt: & intellige de ſeruo gentili. Si percuſſerit quiſpiam oculum ſerui ſeu ancillæ, & luſcos eos fecerit, dimittat eos liberos pro oculo: dentem quoque ſi excuſſerit, ſimiliter liberos dimittet.

Si effringens fur domum ſiue ſuffodiens fuerit inuentus, & accepto vulnere mortuus fuerit, percuſſor non erit reus ſanguinis: quòd ſi orto ſole hoc fecerit, moriatur. Qui occiderit animal, reddat vicarium: ſi bos cornu percuſſerit aliquem, & mortuus fuerit, lapidibus obruent eum, & non comedēt carnes eius, dominuſque bouis innocens erit. quòd ſi bos cornupeta fuerit ab heri & nudiuſtertiùs, nec recluſerit eum dominus, & occiderit aliquem bos, lapidibus obruetur, & dominum eius occident. quòd ſi precium ei fuerit impoſitum, putà ſi amici ſunt contenti precio pro morte, dabit pro anima ſua quidquid poſtulauerint. Filiū quoquè & filiam ſi cornu percuſſerit, ſimili ſententiæ ſubiacebit. Sed ſi ſeruum ancillámve inuaſerit, triginta ſiclos argenti domino dabit, bos verò lapidib⁹ opprimetur. Si furatus fuerit quiſpiam hominem, ac illum vendiderit, iudicis ſententia moriendum eſſe ſibi volo. Atqui ſi quis filiam, vt famuletur, vendiderit: indignum puto, vt exeat veluti ſolent cæteræ famulæ. Si quis aperuerit ciſternam & foderit, & non operuerit eam, cecideritq; bos aut aſinus in eam, reddet dominus ciſternæ preciū iumentorum: quod autem mortuum eſt, ipſius erit.

Exod. 21.

Si bos alienus bouem alterius vulnerauerit, & ille mortuus fuerit: vendent bouem viuum, & diuident precium, ſimiliter & cadauer mortuum. Si autem ſciebat quòd bos cornupeta eſſet ab heri & nudiuſtertiùs & non cuſtodiuit eum dominus ſuus, reddet bouem pro boue, & cadauer integrum recipiet. Non accipietis precium ab eo qui eſt reus ſanguinis, ſtatimque ipſe morietur. Qui excęcauerit quempiam, ſimilia patiatur, niſi fortè pecunias accipere voluerit cęcatus, lege videlicet dante licentiam, eum qui paſſus eſt, paſſionis ſuæ ęſtimare caſum. Venenum neque mortiferum, neque aliud quod ſit vtile lęſioni, vllus Iſraelitarum habeat: ſi verò inueniatur quiſquā hoc poſſidere, moriatur.

De furto.

In furto hominis pœna eſt mortis: qui verò aurum & argentum abſtulerit, condemnetur in duplum: qui iumētum, damno quadrupli condemnetur, preter bouem. pro hoc enim quintuplū ſoluat: ſi non habuerit vndè ſoluat, venundabitur, aut illis quibus eſt condemnatus, ſeruiet: hęc *vera, ſi occiderit vel vendiderit: aliàs ſi inuenta fuerint apud furem, reſtituet duplum. Vir ſiue mulier ſi tranſgreſſi fuerint defraudando proximum, & confeſſi fuerint, reddent ipſum caput & quintam partem. *verò

Anima quæ negauerit proximo ſuo depoſitum, vel vi aliquid extorſerit, aut calumniam fecerit, ſiue rem perditam inuenerit, & inficians inſupèr peierauerit, aut quodlibet aliud: reddat omnia quę per fraudem voluit obtinere, integra, & quintam inſupèr partem domino cui damnum intulit. Si re à depoſitario ablata furto, fur inueniatur, duplū reddat: ſi verò lateat, coram iudice iurabit depoſitarius, ſe manum ad rem proximi non extendiſſe: cognita tum fraude, duplum reſtituat: aliàs liber ſit. Si læſerit quiſpiam agrum vel vineam, & dimiſerit iumentū ſuū, vt depaſcatur aliena, optimū fructum quem habuerit in vinea ſua aut agro, pro damni ęſtimatione reſtituet. Si egreſſus ignis inuenerit ſpicas, & compræhenderit fruges ſiue ſtantes ſegetes in agro, reddet damnum qui ignem ſuccendit.

Cui bos aut aſinus ꝑ mercede cōmendatus eſt, ſi ab hoſtibus auferat aut debilitetur, iuret ſe ad hęc manū nō extēdiſſe, & liberabitur: ſi verò perierit furto, damnum dño reſtituat. Non habebis in ſacculo diuerſa pōdera, maius & minus: neque

neque erit in domo tua modius maior & minor. abominatur enim Dominus omnem iniuſtitiã. Si dormiêrit vir cum vxore alterius, vterque morietur, adulter & adultera. Si puellam virginem deſponſauerit quis, & inuenerit eam aliqs in ciuitate, & cõcubuerit cũ ea, educes vtrunque ad portam ciuitatis, & lapidibus obruẽtur: puella, quia non clamauit: ſin autẽ in agro vitietur, ille morietur ſolus, puella nihil patiẽt: ſola erat in agro, vbi etiàm clamãtẽ null⁹ liberâſſet.

De adulterio & ſtupro.

Si inuenerit vir puellam virginem, quæ nõ habet ſponſum, & concubuerit cum illa, ac ad iudicium res venerit, dabit ille patri puellæ quinquaginta ſiclos argenti, habebit eam vxorem, dotabitq́ue eam. Si verò pater puellæ noluerit, dabit pecuniam virgini iuxta modũ dotis, quam virgines accipere cõſueuerunt. Si duxerit vir vxorem, ac poſteà dicit, nõ inueni eam virginem, accuſatq́;, ſi iudicatum fuerit, puellam non eſſe culpabilem, retinebit eàm, nec poſteà dimittere poterit, ac condemnetur quadraginta minùs vna plaga. & quinquaginta ſiclos dare patri cogatur, ſecundùm Ioſephum. Si verò conuicerit puellam fuiſſe corruptam, ſi quidem popularis ſit, eô quòd caſtè virginitatem vſque ad legitimas nuptias non ſeruauerit, lapidetur: Si verò de ſacerdote ſit nata, viua concremetur. Homo ſi dormiêrit cum muliere quæ ſit ancilla etiã nobilis, & tamen precio non redempta, vapulabunt ambo, & non morientur, quia non fuit libera. Non erit meretrix de filiabus Iſrael, nec ſcortator. nè proſtituas filiam tuam, nè contaminetur terra, & impleatur piaculo.

De falſo teſtimonio.

Si quis falsè teſtatus eſt & cõuictus, ea patiatur quæ paſſurus eſſet is, contra quem teſtimonium dixit. Vni teſti non credatur, ſed tribus, aut ad vltimũ duobus, quorum teſtimonium verum faciat vita prior. Mulierum teſtimonium nequaquàm recipiatur, ſed neque ſerui propter ignobilitatem animi. Non mẽtiemini, nec decipiat vnuſquiſque proximum ſuum.

Regis electio atq; poteſtas.

Cùm ingreſſi fueritis terram, quam Dominus Deus daturus eſt vobis, habitaueriſq; in illa, & dixeris, Conſtituam ſuper me regem: eum conſtituas, quem Dominus Deus elegerit de numero fratrum tuorum: nõ enim poteris alterius gentis hominem regem facere. Cumq́ue fuerit cõſtitutus, non multiplicabit ſibi equos, nõ habebit vxores plurimas quę alliciant animam eius, neque argenti & auri immẽſa pondera. poſtquàm ſederit in ſolio regni ſui, deſcribat ſibi Deuteronomium legis huius, & habebit ſecũ, legetq́; illud omnibus diebus vitæ ſuæ, vt diſcat timere Dominum Deum ſuũ, & cuſtodire verba & cæremonias eius, nec eleuetur in ſuperbiam ſuper fratres ſuos, nec declinet in partem dextram vel ſiniſtram, vt longo tempore regnet ipſe & filij ſui. Iudices & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, vt iudicẽt populum iuſto iudicio, nec in alterã partem declinent. Non accipient perſonam, nec munera. excæcãt enim oculos ſapientum, & mutãt verba iuſtorũ. Iuſtè quod iuſtum eſt pſequẽris, vt viuas. Inter puniendũ quę delicti eſt menſura, is plagarũ quoq; ſit mod⁹.

Iudicum inſtitutio.

Date ergò ex vobis viros ſapientes & gnaros, quorum conuerſatio ſit probata in tribubus veſtris, & quod iuſtum eſt iudicent, ſiue ciuis ille ſit, ſiue peregrinus, nulla erit diſtantia perſonarum: ità paruum iudicent vt magnum, quia Dei iudicium eſt. Si difficile aut ambiguum iudicium perſpexerint inter ſanguinem & ſanguinem, cauſam & cauſam, leprã & non lepram, & iudicum intra portas verba variari videbuntur: ſurge & aſſcẽde locũ quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſq́; ad ſacerdotes Leuitici generis, ad iudicẽ qui fuerit illo tempore, quęreſq́; ab eis, qui iudicabunt tibi iudicij veritatẽ, & facies quodcunq; dixerint qui præſunt loco quẽ elegerit Dominus. Qui autem ſuperbiêrit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis morietur homo ille.

Quãdò peccauerit homo qui morte plectendus eſt, & appenſus patibulo, nõ permanebit in ligno cadauer ei⁹, ſed eadem die ſepelietur. eſt enim à Deo maledictus qui in ligno pendet. Viri ducant vxores virgines liberas, bonis parẽtibus

De vxorib⁹ ducendis,& prohibitióe aliquarum.

procreatas, de tribu & cognatione ſua. Cunctæ etiàm ſœminæ de eadem tribu maritos accipiant,vt hæreditas permaneat in familijs. Hoc de mulieribus intelligas,ſi in hereditate paterna ſuccedunt,vt filiæ Salphaad, quæ ſucceſſerunt in hæreditate paterna non habentes fratres:ideò nè hæreditas perueniret in aliam tribum,pręceptum eis fuit, vt hominibus ſuæ tribûs iungerentur.

Filiæ Salphaad. Nu.27.&36.

Qui verò virginem ducturus non eſt,ei non iungatur quam diſcedere ſuaſit ab alio,neq; contriſtet priorem maritum eius.ancillas liberi non ducant vxores, neq; ſi per amorem ad hoc cõpellantur.

Si quis dederit filiam ſuam alicui in familiam,impuberem intellige: ſi ſpreuerit eam,populo alieno vendendi non habebit poteſtatem. Si autem filio ſuo deſponderit eam,iuxta morem filiarum faciet illi. quòd ſi alterum ei acceperit, prouidebit puellæ nuptias & veſtimenta & precium pudicitiæ.Si tria iſta non fecerit,egredietur gratis,abſq; pecunia ſoluta. Si habuerit homo vxores duas, vnam electam & alteram odioſam, genueritque ex eis liberos, & fuerit filius odioſæ primogenitus diuidẽdo ſubſtãtiam ſuam inter filios,non poterit filiũ dilectæ facere primogenitum, ſed filio odioſæ dabit de ijs quæ habuerit,cuncta duplicia.

Fratri ducẽda mortui vxor.

Si maritus alicuius mulieris moritur abſque liberis,vxor defuncti non nubet alteri,ſed accipiet eam frater eius,& ſuſcitabit ſemen fratris ſui,& primogenitum ex ea filium,nomine illius appellabit.Si noluerit eam accipere,interpellabit mulier iudices, qui accerſitum interrogabunt.ſi reſpõderit,nolo eam accipere,tunc tollet mulier calceamentũ de pede eius,& ſpuet in faciem eius, dicens:Sic fiet homini qui nõ ędificat domum fratris ſui.& vocabitur domus illius poſteà,domus diſcalceati. Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat.turpitudinem patris aut matris tuæ non diſcooperies.turpitudinẽ vxoris patris tui non diſcooperies, ſed neq; ſororis tuæ ex patre vel matre,neq; filię filij tui,vel neptis ex filia,neq; filię vxoris patris tui, neque ſororis patris tui, neq; ſororis matris tuę,neq; turpitudinem patrui tui aut vxoris eius,neq; nurûs tuæ,& vxorem fratris tui, aut filiæ vxoris tuæ non reuelabis, filiã filię eius & filiam filię illius non ſumas.Nullam ex præmiſſis vxorem habere poteris. ſororem vxoris tuę in pellicatum illius nõ accipias adhuc illa viuente.

Non accedẽda agnata

Cùm introiêris terram quam poſſeſſurus es, & deleuerit Dominus coram te Ethæum, Gerezęum & Amorrhæũ, Chananęum & Phereſęum, Euęum & Iebuſęum, ſeptem gentes,percuties eos vſque ad internecionem. non inibis cũ eis fœdus, nec ſociabis cum eis connubia. filiam tuam non dabis filio eius, nec filiam illius accipies filio tuo, quia ſeducet filium tuum nè ſequatur me. Si víderis in numero captiuarum mulierem pulchram,& amaueris eam, voluẽriſque habere vxorem, introduces eam in domum tuam: quæ radet cęſariem, circuncídet vngues,& deponet veſtem in qua capta eſt.poſtquàm verò fleuerit parẽtes ſuos vno menſe,erit tibi vxor.Si poſteà non ſederit in animo tuo eam retinere,dimittas eam liberam,nec vendere poteris,nec opprimere per potẽtiam, quia humiliâſti eam.

Si homo nõ inuenerit gratiã in vxore propter aliquã fœditatẽ, ſcribat libellũ repudij,& det in manũ illius,& dimittat eam.Cumq; ęgreſſa,alterũ maritũ duxerit,& ille quoq; oderit eam,dederitq; libellum repudij, & dimiſerit, vel certè mortuus fuerit,non poterit prior maritus recipere eam in vxorẽ. Sed neq; fornicariæ ſequẽdæ ſunt nuptiæ,pro quibus corporis iniurijs nuptiales hoſtias nõ ſuſcipit ſumma diuinitas. Eunuch⁹ non intrabit eccleſiam, hoc eſt, matrimoniũ nõ cõtrahet. Mamzer quoq; de ſcorto natus,vſq; ad decimã generationem excludatur. Ammonites & Moabites excludantur à contrahendo cum Hebræis mulieribus in æternum. Idumęus ac Aegyptius in generatiõem tertiam duntaxàt erit excluſus.

De Eunuchis.

Si emeris ſeruum Hebræũ, ſex annis ſeruiet tibi,ſeptimo anno liber egredia-tur gratis : cum quali veſte intrauit, cũ tali exibit,habebitq; viaticum: & habẽs vxorẽ,ipſa egredietur ſimul.quòd ſi Dñs dederit illi vxorem quę peperit liberos,

De emptitijs.

erunt

erunt Dñi ſui ſicut ancilla. ipſe verò exiturus cum veſtitu ſuo, ſi dixerit ſeruus, diligo Dominum & vxorem ac liberos, offerat eum Dominus iudicibus, perforabuntq́ue aurem eius ſubula, & erit ei ſeruus in ſeculum. Cùm intraueris terram Chanaan, diſperdite cunctos habitatores terræ illius. diuidatur ſorte p̄ tribus veſtras. pluribus dabitis latiorem, & paucioribus anguſtiorem. Non habebũt ſacerdotes & Leuitæ, & omnes qui de ea tribu ſunt, partem & hęreditatem cum reliquo Iſrael, ſed habebunt decimas, ſacrificia, primogenita, primitias & oblationes. nihil aliud accipient de poſſeſſione, p̃ter vrbes ad habitandũ, & ſuburbana ꝓ pecoribus. Dñs enim ipſe eſt hęreditas eorum. non transferas terminos, ſed habeantur firmi, per quod vobis ſeruabitur pax.

De diuiſiõe terræ.

Num. 27. & 36.

Quòd ſi mortuus fuerit homo ex Iſrael, filij ſuccedant ei. ſi filium non habuerit, ad filiam eius transferas hęreditatem. illa poſtmodùm ducere non poterit, niſi ſuæ tribûs virum, vt ſortium diſtributio non confundatur, ſicut in filiabus Salphaad ſeruatum vidiſtis, vt hęreditas permaneat in familijs. Terra non vendetur in perpetuũ, quia Dñi eſt, & vos aduenę & coloni. vndè cũcta regio poſſeſſiõis veſtrę ſub redẽptionis titulo vẽdatur. Si itaq; attenuatus frater tu' vẽdiderit poſſeſſionẽ ſuã tibi, & voluërit propinquus eius, poteſt redimere: ſin alitèr, cõputabuntur fruct' ex eo tẽpore quo vẽdidit, & quod reliquũ eſt, reddat emptori, ſi redimere vult: quòd ſi nõ redemerit vſq; ad iubileũ, redibit ad Dominũ omnis venditio, excepta domo intra vrbis muros; quę ſi intra annũ primum redempta non fuerit, nec etiàm in iubileo redibit. ædes tamen Leuitarum q̃ in vrbibus ſunt, poterũt redimi, alioqui redibunt liberè in iubileo. Suburbana non licet vendere, quia poſſeſſio ſempiterna eſt.

Belli res q̃modò tractandæ.

Bellaturi, legationes mittite ad voluntarios hoſtes, petite vt nequaquàm cum eis pugnare debeatis, & res eorum auferre cogamini. Et ſi quidem conſentiunt, bonum eſt ſeruare pacem. Si verò confidentes in ſe, quaſi virtute pręcellant, & vos vexare conantur, exercitum ſuper eos inducite, principe vtentes omnipotente DEO. Exercitus autem ducatur mundus. ſtabit ſacerdos ante aciem, & loquetur ſic: Audi Iſrael. nolite metuere, nolite cedere, quia DEVS in medio veſtrî eſt, & pro nobis dimicabit. Timidi verò diſcernendi ſunt, nè circa congreſſionem vertantur ad fugam. Eos qui nupèr ædificauerunt domos, quibus tempus annale non fuit ad fruendum, & qui plantauerunt, & nec dùm participati ſunt fructibus, in prouincia dimittendos cenſemus: ſed etiàm eos qui ſponſi ſunt, & qui nupèr vxores duxerunt, nè deſiderio earum parcentes vitæ, arma tractare contemnant, annum illi læti agant.

Obſidentes ciuitates, & lignis egentes ad machinas, non incidatis arbores fructiferas, ſcientes eas pro vtilitate hominum eſſe productas: vincentes in pugna, percutietis omne quod in eo eſt generis maſculini gladio, abſque mulieribus & infantibus, iumentis & cæteris: prædam exercitui diuides. Si aperuerint portas, & receperint vos ſinè pugna, populus ſaluabitur, & ſeruiet tibi ſub tributo. Abſque gente Chananæa vllos non permittes viuere, ſed interficies in ore gladij, ſicut præcepit tibi Dominus, nè fortè doceant vos facere cunctas abominationes. Non poteris eos delere paritèr, nè fortè multiplicentur contra te beſtiæ. paulatim expelles eos ac eijcies.

Hac oratione legem populo Moſes tradidit.

Moiſes cunctis pro populi ſalute, ſiue belli ſiue pacis tempori accommodandis, compoſitis, ità exorſus eſt inter populum: O viri commilitones, & ſicut Deo placuit, calamitatis longę participes, centum viginti annis confectum oportet me ab hac vita diſcedere. In his quæ gerenda ſunt trans Iordanem, non ero veſter adiutor. iuſtum igitur credidi, neque nunc meam deponere pro veſtra felicitate curam.

Nunc igitur explanans, quemadmodùm vos felices eritis, veſtris filijs bonorum veſtrorum relicturi poſſeſſionem, ab hac vita diſcedo, dignuſque ſum vt mihi fides haheatur & propter priſtinas virtutes, & eô quòd ad vitæ huius terminum veniens, cum

omni loqui valeam integritate. O filij Iſrael, cunctis hominibus cauſa bonæ poſſeſſionis ꝓpicius eſt Deus. hic enim ſolus dignis hoc diſtribuere, & auferre in ſe delinquentibus poteſt. Cui vos exhibentes, quales vos ipſe vult eſſe, ſimul & ego voluntatē eius ſciens, apertè vos moneo. Non enim eritis felices, ſi ab illius mādatis aliquandò ſeceſſeritis: poſſeſſio enim bonorum firma manebit, & rerum omnium ſecuritatem habebitis, ſi ſolummodò ꝙ Deus vult, ſequi obediatis. Et neque legum alienarum ordinem pręponatis, neque pietatem quā nunc circa Deum geritis, ſpernentes, ad modum alium conuertamini. Deo enim auxiliatore cuncta ſuperabitis. pręmia quoquè magna vobis ſunt poſita, ſi feceritis quæ præcepit vobis Deus, qui te per quadraginta annos per deſertum duxit, dedit tibi è cęlo cibum manna, quod ignorabant patres tui: veſtimentum tuum vetuſtate non defecit, calceamentum tuum attritum non eſt.

En quadrageſimus annus eſt, vt recogites in corde tuo, quia ſicut erudit homo filium ſuū, ſic & Deus tuus erudiuit te: ipſe introducet te in terram largam riuis & fontibus, terram frumenti ac vini, in qua ficus & malogranata: terram olei & mellis, vbì abſque omni penuria comedes panem tuum, & rerum abundātia perfruéris: obſerua & caue nè quandò obliuiſcaris Domini Dei tui, & negligas mandata eius, *mandata quæ non ſunt ſupra te, neque procùl poſita, neque in cęlo ſita, vt poſſis dicere, quis noſtrûm poteſt in cęlum aſſcendere, vt audiamus atque opere compleamus? ſed iuxta te eſt ſermo in ore tuo, & in corde tuo, vt facias illum.

Diuinorum mandatorū benignitas.

Conſidera quòd hodiè propoſuerim in conſpectu tuo vitam & bonum, & econtrà mortem & malum. Teſtem inuoco hodiè cęlum & terram, quòd ꝓpoſuerim tibi hæc. elige ergò vitam, vt viuas tu cum ſemine tuo, & diligas Dominum Deum tuum, & obedias voci eius, & illi adhęreas: ipſe enim eſt vita tua, & lōgitudo dierum tuorum. Audi & obſerua: cùm trāſgredieris Iordanē, vt poſſideas nationes maximas & fortiores te, ciuitates ingentes & ad cęlum vſque muratas, populum magnum atq; ſublimem, nè dicas in corde tuo, propter iuſtitiam meam introduxit me Dominus, vt terram hanc poſſiderem, cùm propter iniquitates ſuas terræ iſtæ deletæ ſint, neq; propter iuſtitias tuas, aut ęquitatem tuam, ſed quia illæ egerunt impiè, deletæ ſunt, & vt compleret verbum ſuū Dominus, quod ſub iuramento pollicitus eſt patribus veſtris, Abraham, Iſaac & Iacob.

Audi quæ dicam: Cùm te introduxerit Dominus in terram quam promiſerat tibi Dominus, & deleueris gentes multas coram te, Ethęum, Gergeſęum, Amorrhęum, Chananęum, Pheresæum, Iebuſęum, Euęumque, gentes multas & maioris numeri quàm tu es, percuties eos vſque ad internecionem. non inibis cum eis fœdus, nec miſerearis eorum. Quin potiùs aras eorū ſubuertite, confringite ſtatuas, lucos ſuccídite, ſculptilia comminuite, diſperdite nomen eorum de cunctis locis illis, nè fortè te peccare faciant, & ſint in clauum oculorum. Gentes enim iſtæ, augures & diuinatores audiunt: tu autem à Domino Deo tuo alitèr inſtitut⁹ es. En dixit mihi Dominus: Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſimilem tuî, & ponā verba mea in ore eius. Qui verba quæ loquetur in meo nomine, noluerit audire, ego vltor exiſtam. Propheta verò qui arrogantia deprauatus, loquitur in nomine meo quæ non pręcepi illi, interficietur. Quòd ſi reſponderis, Quomodò poſſum intelligere verbum quod Dominus locutus eſt? hoc habebis ſignum: ſi quid loquitur p̄dicens, & non euenerit, hoc Dominus non eſt locutus.

Memento etiàm quid tibi fecerit Amalech in via, quandò egrediebaris ex Aegypto, quomodò occurrerit tibi, & extremos agminis, qui laſſi reſidebant, cecidêre, quandò tu eras fame & labore confectus. Cùm ergò Dominus Deus tuus dederit tibi requiem, & ſubiecerit cunctas gentes per circuitum in terra, delebis nomen eius de ſub cęlo: caue nè obliuiſcaris. Et cùm tranſieris Iordanem, eriges ingentes lapides, & calce leuigabis eos, vt poſſis in eis ſcri-

Lex in lapide inſcripta

bere

bere omnia verba legis decalogi, ædificabiſque ibi altare lapidibus quos ferrũ non tetigit, & offeres ſuper eo holocauſtum, immolabiſque hoſtias pacificas, comedeſq; & ibi epulaberis coram Domino Deo tuo: ſtabuntque ad benedicendum Domino ſuper montem Garizim, Simeon, Iudas, Iſachar, Ephraim, Manaſſe, Beniamin: & e regionè ſtabũt ad maledicendum in monte Hebal, Ruben, Gad, Aſer, Zabulon, Dan & Neptalim: eruntque in medio ſacerdotes & Leuitæ, pronunciabuntque ad omnes viros Iſrael excelſa voce: Maledictus qui non permanet in ſermonibus huius legis, nec eos opere perfecerit: & dicet omnis populus, Amen. Et iterùm, Benedictus qui permanet in ſermonibus legis huius: & reſpondebit e regionè omnis populus, Amen. Et ſubiungit, Si audièris vocẽ Domini, vt facias omia mandata eius, faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, venientque ſuper te vniuerſæ benedictiones. Benedictus in ciuitate, benedictus in agro, benedictus fructus ventris tui, benedictus fructus terræ ac pecorũ tuorum, benedictus ingrediens & egrediens: corruent inimici tui ante te: per vnã viam venient contra te, & per ſeptẽ fugient à facie tua: perſequẽtur quinq; de veſtris centum alienos, & centum ex vobis decem millia. Ambulabitque Deus inter vos, & eritis populus eius.

Garizim.

Benedictio bonorum.

Quòd ſi non audièris, nec omnia mãdata legis huius perfeceris, augebit Deus plagas & infirmitates peſſimas, & querent te omnes afflictiones Aegypti, diſperget te Dominus in omnes populos à ſummitate terrę vſque ad terminũ eius: in gentibus illis non quieſces: dabit tibi Deus cor pauidum, deficientes oculos, & animum conſumptum mœrore, & erit vita tua quaſi pendens ante te: timebis nocte & die, nec credes vitæ. manè dices, quis mihi det veſperam? & veſperì, quis mihi dabit mane? reducet te Dominus claſſibus in Aegyptum, ibi vendèris inimicis tuis in ſeruos & ancillas, & non erit qui eruat te. Quòd ſi ductus pœnitudine cordis tui, & reuerſus fueris ad Deum, & obedièris eius impijs in toto corde tuo & in tota anima tua, reducet te Dominus de captiuitate tua, ac miſerebitur tuî, & rurſus cõgregabit te: ſi ad cardines terræ fueris diſſipatus, aſſumet atq; reducet in terrã quã poſſederũt patres tui. Circuncides cor tuum & cor ſeminis tui, vt diligas Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, vt poſſis viuere. Si autem auerſum fuerit cor tuum, & audire nolueris errore deceptus, prædico tibi hodiè, quòd peribis ac morieris.

Maledictio malorum.

Confer Veſpaſiani tẽporibus.

Scripſit itaq; Moiſes legem hanc, & tradidit eam ſacerdotib' filijs Leui, qui portabant arcam fœderis Domini, & cunctis ſenioribus Iſrael: pręcepitq; eis, dicens: Poſt ſeptem annos anno remiſſionis in ſolennitate tabernaculorum conuenientibus cunctis ex Iſrael, in loco quem elegerit Dominus, legetis verba legis huius coram omni Iſrael, tam viris quàm mulieribus, paruulis & aduenis qui ſunt intra portas tuas, vt audientes diſcant & timeant Dominum Deum veſtrũ: tollite igitur librũ iſtum, & ponite eum in latere arcæ fœderis Domini Dei veſtri, vt ſit ibi contra te in teſtimonium. Noui enim contentionẽ tuam, & ceruicem tuam duriſſimã. Noui quòd poſt mortem meã iniquè agetis, & declinabitis citò de via quam pręcepi vobis, & occurrent vobis mala in extremis. Nunc itaq; ſcribite vobis canticũ iſtud, & docete filios Iſrael, vt memoritèr teneant & ore decantent: ſit mihi carmen iſtud in teſtimoniũ inter filios Iſrael, & inuocabo contra vos cęlum & terram, dicẽs: Audite cęli quę loquar, audiat terra verba oris mei &c.

Libri legalis cuſtodia.

His dictis, exhortans Ieſum Nauę ad Chananęos exercitum ducere, tanquã Deo cooperante in his quęcunque tentaret: Ego, inquit, ô Iſrael gaudens diſcedo, commendans vos caſtitatis legi & bonæ conuerſationis ornatui, virtutibusque ducum, qui prouidentiam veſtræ vtilitatis exhibebunt. Deus autem qui hactenùs veſter pręſul extitit, pro cuius voluntate & ego vobis vtilis fui, non vſque ad pręſens ſtare faciet prouidẽtiam ſuam, ſed quanto tẽpore ipſum volueritis habere vobis patrocinãtem: conſilia namq; vobis prębebũt optima, quæ

Moiſes exhortatur Ieſum Nauę.

terram Galaad vſque Dan, & vniuerſam Neptalim terram, & Ephraim & Manaſſę, & omnem terram Iuda vſque ad mare nouiſſimum, & auſtralem partem & latitudinem campi Hiericho, ciuitates palmarum vſque Segor. dixitq; Dominus ad eum: Hęc eſt terra pro qua iuraui Abraham, Iſaac & Iacob, dicens: Semini tuo dabo eã, vidiſti oculis tuis, & non tranſibis ad illam. Et dum ſalutaret Moiſes Eleazarum ac Ioſue, mortuus eſt, & ſepeliuit eum Dominus in valle terræ Moab contra * Phogor, & non cognouit homo ſepulcrum eius vſque in pręſentem diem.

Interit Moiſes, annos natus centũ & viginti.

Vixit igitur annos viginti & centũ, ſapientia cunctos homines qui fuerunt quocunque tempore, ſuperans, & optimè his quæ intelligebat, vtens. primus enim diuinas leges literis explicauit. Ad loquendum verò populo valdè gratus, ſic quoquè cunctis abſtinens paſſionibus, vt neque eſſe in eius anima putarentur. nõ caligauit oculus eius, nec dẽtes illius moti ſunt. dux quidem pręſtãtiſſimus, propheta verò qualis ille, alter nullus. Nõ enim ſurrexit vltrà propheta in Iſrael ſicut Moiſes, quem nõſſet Dominus facie ad faciem in omnibus ſignis & portentis. Hunc populus luxit diebus 30. & nunquàm triſtitiæ magnitudo Hebręos tanta detinuit, quanta fuit in tranſitu Moiſis.

Mortuo Moiſe, dux Ioſue pręeſt populo mãdato Domini.

Ioſ.2.

Moiſe itaque mortuo, Ioſue filius Nauę, ꝓpheta & dux, eodem anno ducatum à Moiſe ſuſcipiens, populum Domini 27. annis rexit, Naaſon exiſtente principe generationis Chriſti, Eleazaroque ſummo pontifice. Erat vir ſanè magnanimus, eloquentia ingenioque clarus. Illi locutus eſt Dominus: Moiſes ſeruus me⁹ mortuus eſt. ſurge, tranſi Iordanem tu & omnis populus in terram quam dabo filijs Iſrael: omnem locum quem calcauerit pes veſter, vobis tradam, à deſerto & Libano vſque ad flumen magnum Euphraten. Omnis terra Ethęorum, vſque ad mare magnũ contra ſolis occaſum erit terminus veſter. nullus poterit vobis reſiſtere cunctis diebus vitę tuæ. Sicut fui cum Moiſe, ità ero tecum. confortare, & eſto robuſtus. Tu enim ſorte diuides populo huic terrã, pro qua iuraui patribus tuis. cura legem cuſtodias, nec declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram.

Ioſ.2.

Miſit igitur Ioſue de * Sathim duos viros explorandi gratia, & dixit: Ite & conſiderate terram, vrbemq; Hiericho. Qui pergentes trans Iordanem, ingreſſi ſunt domum mulieris meretricis, nomine Raab. Nunciatum autem eſt regi Hiericho: Eccè viri per noctem ingreſſi ſunt de filijs Iſrael, vt explorent terram. Miſitque rex ad Raab, dicens: Educ viros qui ingreſſi ſunt domum tuam. Exterrefacta mulier, tulit viros, & abſcondit ſub ſtipula lini, & ait: Fateor, venerunt ad me, ſed neſciebam vndè eſſent. Cumq; porta clauderetur, exiêrunt. perſequimini citò, vt appręhendatis.

Ioſue miſit exploratores de Sathim.

Raab meretrix.

Excurrerunt ad hanc vocem, per viam quæ ducit ad vadum Iordanis. Et eccè mulier ait viris: Noui quòd Dominus tradidit vobis terram, irruit in nos terror veſter, audiuimus quòd ſiccauerit Dominus aquas maris rubri quandò egreſſi eſtis de Aegypto, & quæ feceritis regibus Amorrhęorum Seon & Og, quos interfeciſtis. nunc ergò iurate mihi per Dominum, vt quomodò ego feci vobis miſericordiam, ſic & vos faciatis mecum & cum domo patris mei. At illi iurauerunt. tunc dimiſit eos mulier per funem coccineũ, per feneſtram domûs quæ hęrebat muro. Et ait eis: Latitate in montanis diebus tribus, donèc redeant qui vos perſequuntur. Et dixerunt: Collige tuos in domum cùm capitur ciuitas, & liga funem hunc in feneſtrã, & nemo vobis nocebit. Itaque rediêrũt ad Ioſue, narrantes omnia quæ ſibi acciderant.

Ioſue verò & Eleazar & maiores populi ratum habuerunt iuramentum eorum. Tunc pręcepit Ioſue per pręcones populo: Pręparate vos, poſt diem tertium tranſibitis Iordanem, & intrabitis ad poſſidendam terram, quam Dominus Deus daturus eſt vobis. Rubenitiſque & Gaditis & dimidiæ tribui Manaſſę ait: Memẽtote ſermonis quem fecit Moiſes: Vxores veſtrę, liberi, ancillę

Migraturus populus ſe parat.

& iumenta manebunt in terra, quam tradidit vobis trans Iordanem. Vos autem tranſite armati ante fratres veſtros, & pugnate pro eis, donec det Dominus eis requiem ſicut dedit vobis, & tunc reuertimini ad veſtra. Reſponderũt Ioſuę: Omnia quæ pręcepiſti nobis, faciemus: & quôcunq; miſeris, ibimus. tantùm ſit Dominus tecum, ſicut fuit cum Moiſe. qui contradixerit tibi, & non obediêrit, morietur.

Igitur Ioſue de nocte conſurgens, mouit caſtra. egredietéſque de Sethim, venerunt ad Iordanem. morati ſunt ibi p tres dies, quibus euolutis, dixit Ioſue ad populum: Sanctificamini, cràs enim faciet Dominus mirabilia. diluculo verò dixit ad ſacerdotes: Tollite arcam, & pręcedite populum ſpatio cubitorum duorum millium, vt videri poſſitis ab vniuerſis. cumque intraueritis partem Iordanis, ſiccabitur. populo verò dixit, conſurgite & ſequimini pręcedentes, ſitque inter vos & arcam ſpatium, vt ꝓcùl videre poſſitis & nôſſe, per quam viam ingrediamini, & cauete nè appropinquetis ad arcam. Eccè arca pręcedet vos per Iordanem. Pręcedentibus itaq; ſacerdotibus cum arca, ſequebatur vniuerſa multitudo, paruulis & mulieribus in medio collocatis. pręcedebantq; Rubẽ & Gad & dimidia tribus Manaſſę, & erant quadraginta millia pugnatorum.

Ioſue tranſiuit Iordanem ſicco pede cum exercitu.

Accedentes autem Iordanem, inuenerunt eũ propter inſolitã imbriũ multitudinem, immeabilem. Cumque intrâſſent ſacerdotes aquã, ſteterũt aquæ, aſſcendentes, & inſtàr montis intumeſcentes, apparebantque procùl ab vrbe Edom vſque ad locum qui dicitur Sarthan. Inferiores verò aquæ deſcenderũt in mare mortuum circa Sodomam. Sacerdotes autem ſtabant in medio fluminis cum arca, donèc vniuerſus populus per ſiccum alueum tranſiſſet. tunc elegit Ioſue duodecim viros, ſingulos de ſingulis tribubus, qui tulerunt de loco vbi ſteterunt ſacerdotes, duodecim lapides in ſiccum, de ſicco verò retulerũt in alueum alios duodecim in aceruum memorialem tranſitûs eorum. Cumque tranſiſſet populus, ſequebatur arca: reuerſæque ſunt aquæ in alueum ſuum: aſſcenditque populus de Iordane primo menſe, decima die eiuſdẽ: tollenteſq; ſecum 12. lapides fluminis, caſtrametati ſunt in Galgalis per ſtadia decẽ ab Hiericho, quinquaginta verò ſtadijs à Iordane. At Ioſue conſtruxit altare de lapidibus iſtis in Galgalis, & ſuper illud pôſt ſacrificauit Domino.

Siſtit aqua curſum.

Poſtquàm audiêrunt omnes reges Amorrhęorum, qui habitabant trans Iordanem, cunctíque reges Chanaan, quòd ſiccâſſet Dominus fluenta Iordanis coram filijs Iſrael, non remanſit in eis ſpiritus, timentibus introitum Iſrael.

Eo tẽpore ex pręcepto Domini circũcîdit Ioſue populum, hoc eſt, paruulos qui nati fuerunt in deſerto. facta autem circuncisione, dixit Dominus ad Ioſue: Hodiè abſtuli à vobis opprobrium Aegypti, ob hoc vocatum eſt nomen loci illius, Galgala, id eſt, reuolutio ſiue volutabrum. Porrò manſit populus in caſtris donèc ſanaretur, & fecerunt phaſe 14. die ad veſperam in campeſtribus Hiericho. quod non niſi bis factum fuerat, primò in finibus Aegypti circa Rameſſe, ſecundò ad radicem montis Sina ſecundo anno egreſſionis, & comederunt de fructibus terræ die altero azymos panes & polentam, ſtatimque defecit eis manna, quo aliti fuerãt quadraginta annis.

Circuncisio facta à Ioſue.

Eadem nocte exijt Ioſue ad explorandum in agrum Hiericho, viditque virum ſtantẽ cõtra ſe euaginato gladio. Et Ioſue ait: Noſter es an aduerſariorũ? qui reſpondit: Princeps ſum exercitûs Domini. docuitque eum de modo capiendi ciuitatem, pręcipiens quòd eam & vniuerſa eius anathematizaret. Cumq; adorâſſet Ioſue ꝓnus in terrã, dixit angelus: Solue calceamentũ de pedibꝰ tuis. locus in quo ſtas, ſanctus eſt, id eſt, ſanctificatus. Fecit Ioſue vt ſibi fuerat imperatum. Hiericho autem clauſa erat, ità vt nullus ingredi aut egredi auderet.

Hiericho capitur.

Igitur Ioſue de nocte conſurgens, mandat ſacerdotibus, vt arcam Domini tollant & ſeptem buccinas, incedentes ante arcam. armatus populus ibat ante eos, vulgus autem reliquum ſequebatur

tur arcam.circuiéruntq́; ciuitatem primo die azymorum ſemel & ſub ſiletio, & redierunt in caſtra. ſic fecerunt ſex diebus, die antem ſeptimo ſeptiès eam circuiérũt, & in circuitu ſeptimo dixit Ioſue ad populũ: Vociferamini, aſcendite, ſitq́ue hęc ciuitas anathema: id eſt, omnia morti dentur, pręter aurum & argentum, ęs & ferrum, quod tranſire poteſt per ignem, id conſeruetur Domino in primitias operum noſtrorum. ſolam Raab cum ſuis conſeruetis.

Igitnr vociferante populo, & clangentibus ſacerdotibus cum buccinis, muri funditùs corruerunt. Et aſcendit quiſque per locum ſuum, interfecerunt omne viuens in ea, combuſſerunt ciuitatẽ & omnem ſupellectilem in monumentum ſempiternum. Raab verò honoratam muneribus, cum omni domo ſua receperunt in Iſrael in perpetuum, quam poſteà duxit Salmon princeps de tribu Iuda in vxorem, qui ex ea genuit Boos auum illius, qui genuit Obeth ex Ruth. Boos enim filius Salmon, genuit Boos ſecundum, qui ſecundus genuit virum Ruth, ex qua Boos tertius genuit Obeth, vt infrà dicetur. Tunc maledixit Ioſue quicunq; reędificaret Hiericho. fuit ergò Dominus cum Ioſue, & nomẽ eius vulgatum eſt in omni terra.

Salmon. Boos. Ternio iſte trium Boos, paulò poſt generat. 30. confutat.

Porrò Achan de tribu Iuda, vaſtata vrbe, tulit chlamydem coccineam contextam auro, ducentos auri ſiclos valẽtem, tulitq́ue totidem ſiclos argenti, regulamq́ue auream. Tum miſit Ioſue viros de Hiericho, qui explorarent ciuitatem Hai, quę eſt iuxta Bethel. qui reuerſi, dixerunt: Sufficiunt tria millia ad capiendam vrbem. qui cùm aſcendiſſent, terga vertentes, percuſſi ſunt à viris vrbis Hai, & corruerunt ex eis 36. viri. Ioſue verò ſcidit veſtimenta ſua, & iacuit pronus coram arca vſque ad veſperam, & ſenes populi cum eo ſaccis induti. exterritiq́ue ſunt vniuerſi, verentes nè impetum faceret in eos populus. Dixitq́ue Dominus ad Ioſue: Pollutus eſt populus anathemate, nec ero cum eo donéc mundetur. applica populum, & fac ſortem per tribus, familias, domos & capita: & inuentus ſorte, comburetur cum omni ſubſtantia ſua.

Achan. Strages populi Iſrael.

Quo facto, inuenit ſors tribum Iudę, deindè familiam Zarę, domũ Charmi, tandèm ad vltimum caput Achan. Tunc dixit ei Ioſue: Fili, da gloriam Deo, id eſt, confitere. At ille confeſſus eſt, miſſiq́ue ſunt nuncij in domum ſuam ſeu tentorium, qui pecuniam recõditam in terram retulerunt ad populũ. Tollens itaque illum Ioſue cum omni ſubſtantia ſua & domo, ſupellectili & iumentis, duxit in vallem profundam, & lapidauit eum omnis populus, & cũcta quę illius erant, igni conſumpta ſunt. feceruntq́ue ſuper eum lapidum aceruum, qui permanet vſq; in preſentem diem: vocatumq́ue eſt nomen loci illius, vallis Achor.

Poſteà ſurrexit Ioſue & omnis populus, vt aſcenderet Hai, & pręmiſit 30. millia virorum inter Bethel & Hai ad occidentem. qui dimiſſis quinque millibus, redierunt ad exercitum. Rex autem Hai feſtinauit manè egredi cum omni populo ſuo, ignorans quòd poſt tergum laterent inſidię. Ioſue verò fugiens, cùm longè traxiſſet eos ab vrbe, eleuauit clypeum, quem gerebat. quo viſo, ſurrexerunt qui erant in inſidijs, & intrantes vrbem ſuccenderunt. Quibus egreſſis poſt hoſtes, & Ioſue faciẽte impetum in eos, ex vtraque parte cędebãtur aduerſarij: & interfecerunt omnes à viro vſque ad mulierem, xij. millia hominum. prędam verò diuiſerunt, ſuſpẽdentes regem Hai in patibulo vſque ad veſperam, ſuccenderunt vrbem, & fecerunt eam tumulum ſempiternum.

Hai capitur.

Gabaonitę verò audientes quę fecerat Ioſue duabus vrbibus, & quòd ex mandato Domini nulli parcerent habitantium in terra promiſſionis, nec amicitias cum eis facerent, callidè cogitauerunt inire fœdus cum eis: miſeruntq́; nuncios, quaſi de longinquo venirent, vtres ferẽtes & ſotulares veſtes attritas, muſcidos panes habentes in ſitarchijs ſuis. Hi cùm veniſſent in caſtra Galgalę, dixerunt ad Iſrael: De terra longinqua venimus extra ſortem vobis datam, ſerui veſtri ſumùs, inite nobiſcum fœdus. Crediderúntq́ue eis Iſrael, & os Domini non interrogauerunt, initoq́; cum eis fœdere, iurauerunt eis Ioſue

Gabaonitarum conſilium quo ſeruati ſunt.

m &

& Eleazar & omnes principes multitudinis.

Poſt triduum verò cognouit Iſrael ſe circunuentum, mouenteſq; caſtra, venerunt vt euerterẽt ciuitates eorum. egreſſique ſunt Gabaonitæ obuiàm eis. Et ait Ioſue: Quarè decepiſtis nos? qui dixerũt, Timuimus valdè & nobis prouidimus, facite quod bonũ vobis & rectum videtur. Tunc acclamat populus, non eſſe ſtandum iuramento, quod per ſurreptionem factum erat, præſertim cùm Dominus prohibuiſſet talibus cõfœderari. Maiores verò qui iurauerant, pro religione iuriſiurandi ſeruanda, & murmure populi ſedando, ſic diſpenſauerunt, vt non haberent eos ſocios, ſed ſeruos aquarios & lignarios: & dicti ſunt Nathinnęi, quòd ligna & aquam ferrent in vſus altaris in locum quẽ Dominus elegiſſet. quo facto, redijt Iſrael in Galgala.

Rex Adoniſedech.

Eo tempore regnabat in Hieruſalem Adoniſedech, qui cùm audiſſet Gabaonitas fœderatos cum Iſrael, timuit valdè, & cõuocauit quatuor reges ſecum, & aſſcenderunt quinque reges Amorrhæorum, & obſederunt Gabaon. Obſeſſi autem, miſerunt ad Ioſue, dicentes: Aſſcende citò & libera nos. qui collecto exercitu, irruit repentè ſuper hoſtes, qui verſi ſunt in fugam per deſcenſum *Betharã. Et Dominus miſit grandinem ſuper eos, ità quòd plures occidit grando quàm gladius. Videns autem Ioſue ſolem deſcendentem ad occaſum, timens nè beneficio noctis euaderent hoſtes, clamauit ad Dominum, dicens: Sol, contra Gabaon non mouearis, & luna, cõtra vallem Aialõ. Steterũtq; ſol & luna ſpatio vnius diei, nec anteà nec pòſt fuit tam longa dies. quinque verò reges abſconderunt ſe in ſpelunca vrbis Maceda, præcepitque Ioſue ſocijs ſuis: Voluite ſaxa ad os ſpelũcæ, & apponite cuſtodes, vos autẽ perſequimini hoſtes.

Regũ qnq; fuga.

Sol ſtetit & luna.

Cæſis itaque aduerſarijs plaga magna, redijt exercitus ad Ioſue in Maceda vbi tũc erat. Et ait Ioſue: Producite quinq; reges de ſpelunca. Quibus eductis, dixit ad principes exercitûs: Ponite pedes ſuper colla regum iſtorum. quo facto, ſuſpenderunt eos in patibulis, depoſitoſque ad veſperam proiecerunt in ſpeluncam in qua latuerunt, & poſuerunt ſup eos ſaxa in monumentũ ſempiternũ.

Eadem die percuſſit regem Maceda in ore gladij & vrbem. poſteà verò vaſtauit Lebnam & Lachim, Eglõ quoq; & Hebrõ & Dabir, & reuerſus eſt cum omni Iſrael ad locum caſtrorũ in Galgala.

Rex Iabin.

Quod cùm audiſſet Iabin rex Aſor, miſit ad oĩes reges circũſtantes, egreſſiq; ſunt vigintiquatuor reges cũ turmis ſuis, habentes ſecum trecenta millia pugnatorum & duo millia curruum. conueneruntq; ad aquas Meron, dixitque Domin' ad Ioſue: Nè timeas, cras tradã tibi omnes vulnerandos. equos eorum ſubneruabis, & currus igne combures. Factumq; eſt ità. percuſſerunt eos filij Iſrael omnes, præter eos qui in ciuitates munitiſſimas ſe receperunt. Fecerant enim Chananæi ſibi plures munitiones præualidas, à die qua audierant egreſſos Iſrael de Aegypto contra ſe, nec eas niſi longo tempore & graui labore obtinuit Iſrael. vaſtauit tamen vniuerſam regionem, nulli ætati hominum parcens aut ſexui: ditatuſque eſt ſupra modum ex hoſtium præda. nec fuit ciuitas quæ ſe non traderet filijs Iſrael, coacta ſcilicet, percuſſeruntq; reges oĩes triginta vnũ.

Meron.

Ioſue tranſtulit tabernaculũ in Silo.

Quintus iam annus tranſierat: & tranſtulit Ioſue locũ caſtrorũ de Galgalis in Silo, quò tranſtulit tabernaculum cum omni ornatu ſuo pro loci opportunitate, & indè ꝓceſſit in Sichem cum omni populo, & cõſtituit in monte Hebal altare Domino de lapidibus impolitis, obtulitq; ſuper eo holocauſta & pacifica. Et ſcripſit ſuper illud Deuteronomium, id eſt, mandata Deuteronomij: poſuitq; mediam partem populi ſuper montem Hebal cum ſacerdotibus & Leuitis, aliamq; mediam partem in montem Garizim cum ſacerdotibus & Leuitis. Et acclamauerunt ſibi alternatìm benedictiões & maledictiões, ſicut mandauerat illis Moiſes. quo facto, redierunt in Silo.

Conceſſit autem Ioſue tribui Iudæ montana ad meridiem, quæ iam acquiſiuerant, ſed nondùm ſorte tradidit: Ephraim quoquè conceſſit mon-

montana ad aquilonem, inter vtrunq; mediam tribum Manaſſæ collocans: his tribubus commiſit terrã, alijs in caſtris manentibus. ſciebat enim tribui Iudæ regnum eſſe promiſſum, & Manaſſæ & Ephraim benedixiſſe Iacob pro beneficio Ioſeph patris eorum. Sed ipſe quoq; Ioſue Effraita erat. dedit autẽ Ephraim extra ſortem aliorum, agrum Sichem, quẽ dederat Iacob ſingularitèr Ioſeph, & ſepeliuit in eo oſſa Ioſeph. Teſtatur Hieronymus, vidiſſe ſe in Sichem ſepulcra aliorum vndecim patriarcharum.

Caleb.

Acceſſit autem Caleb filius Iephonę ad Ioſue coram omni populo, & ait: Nôſti quæ locutus ſit Dominus de me & de te ad Moiſen, qui mihi iurauit in reditu cùm exploráſſem terram, dicens: Terra quem calcauerat pes tuus, erit poſſeſſio tua in æternũ. pollicitusq́; eſt mihi Dominus terram, in qua inuenimus Enachim, te audiente. quadraginta & quinque anni ſunt, ex quo locutus eſt Dominus verbum hoc. Hodiè 85. annorum ſum, ſic valens vt eo tempore valebam. Benedixitq́ue ei Ioſue, & tradidit ei Hebron in poſſeſſionem, & quieuit terra à pręlijs.

Oratio Ioſuę ad populum de diuidenda terra.

Dixit Dominus ad Ioſue: Terra nõdùm diuiſa eſt, diuide in poſſeſſionem nouem tribubus & dimidiæ tribui Manaſſæ, cum qua Ruben & Gad poſſederunt terram, quam tradidit eis Moiſes famulus meus trans fluẽta Iordanis. Igitur Ioſue conuocauit eccleſiam in Silo, & ait: Senui, bonum eſt vt terram quam promiſit nobis Dominus, ſorte diuidamus. eligite de ſingulis tribubus tres viros, & mittam eos, vt circumeant terrã & diſtribuant, referantq́ue ad me quod deſcripſerint. Et aſſumpſit de ſingulis tribubus tres induſtrios viros ad conſiderandam terram, deditq́ue eis decem viros metięndi peritos, quos propter artem veritas non lateret, mandans eis nè ſecundùm quantitatem terram metirentur, ſed ſecundùm æſtimationem felicis terræ. nam ſępè pluris ſunt decẽ iugera, quàm centum, & vt referrent ad ſe vniuerſa.

Viri autem circumeuntes terram, & ęſtimantes vigilantèr ſingula, menſe ſeptimo reuerſi ſunt ad eum in Silo. proiectisq́ue ſortibus prima Iudæ egreſſa eſt, ſecunda Simeonis, tertia Beniamin, hęc ſors anguſtiſſima fuit propter terrę fertilitatem. tulerunt enim Hiericho & Hieroſolymam. quarta Ephraim, quinta medietati Manaſſæ, ſexta Iſachar, ſeptima Zabulonis, octaua Aſſeritarum, nona Neptalim, vltima verò Danitarũ. Sed & Leuitis ſeparauit Ioſue quadraginta & octo ciuitates ad inhabitandũ, quarum decẽ priùs acceperãt in Amorrhęa, vbi tres conſtituit ciuitates refugij: de reliquis 38. cis Iordanem ſimilitèr tres nominauit refugij ciuitates, Hebrõ de Iuda, Sichem ex Ephraim, de Neptalîm * Cedes. Tunc locuti ſunt filij Ioſeph, ex Ephraim & Manaſſe: Cur dediſti nobis quaſi poſſeſſionem vnius funiculi, cùm ſimus tantæ multitudinis? ad quos Ioſue: Populus mult⁹ es & fortis. non eris cõtentus ſorte tua, ſed trãſibis ad montes, & poteris vltra terminos terrę promiſſionis procedere, & parare tibi locum.

Ciuitates refugij.

Eo tempore aſſcendit Caleb in terrã ſibi traditam, & percuſſit in Hebrõ tres filios Enach: & aſſcendens indè, obſedit ciuitatem Dabir, quæ priùs vocabatur Cariatſepher ciuitas literarum. ciues enim eius, ſcriptores fuerunt. quam cùm inueniſſet munitam, dixit: Qui primus percuſſerit vrbem hãc, dabo ei Axã filiam meam vxorẽ, & cepit eam Othoniel filius Cene, frater Caleb, ſecũdùm alios fratris filius, niſi pater eorum binominis fuerit. Dedit itaq; Caleb filiã ſuam Axam fratri ſuo vxorẽ, quæ cùm pergeret cum viro ad vrbem traditam ſibi, inducta eſt à viro, vt peteret à patre agrum in conuallibus. ſuſpirauit itaq; ac fleuit ſedẽs in aſino. cui Caleb: Quid ploras? At illa, Terram arentem dediſti mihi, iunge & irriguam. deditq́; Caleb ei irriguum ſuperius & irriguum inferius circa ciuitatem traditam.

Victoria. Caleb.

Cariatſepher.

Et cùm iam quartuſdecimus tranſiſſet annus, ſileretq́; terra in cõſpectu eorum, dixit Ioſue ad Rubẽ, Gad & dimidiam tribum Manaſſę: Feciſtis quę pręcepit vobis Moiſes famulus Domini: & quia dedit Dominus fratribus veſtris quietem, reuertimini ad terram poſſeſſionis veſtræ, ità duntaxàt, vt cuſtodia-

tis legem Dei, & colatis eum, nec eatis poſt deos alienos, quia arcam & tabernaculum non habebitis. Fratres ſumus & ſerui vnius Dei, licèt interiecto flumine ſeparemur. In multa ſubſtãtia reditis, diuidite eam cum fratribus qui remanſerunt. Qui data acceptaque ſalute reuertentes, venerunt ad tumulum Iordanis, & ædificauerunt iuxta Iordanem altare infinitæ magnitudinis, ſuperinſcribẽtes: Teſtimonium noſtrum, quòd ipſe DOMINVS noſter eſt DEVS.

Altare iuxta Iordanem.

Nunciatum eſt id Ioſuæ, & arbitrati ſunt illos erexiſſe illud, vt immolarét ſuper eo victimas, quod non licebat, niſi ſuper altare quod conſtituerat Deus. Arripiens proindè arma vt deleret eos, præmiſit Phinees & decem honoratos viros cum eo, qui dixerunt ad eos: Quæ eſt iſta tranſgreſſio? cur reliquiſtis Deum Iſrael & cultum eius, ædificantes vobis altare ſacrilegum? At illi reſponderunt: Abſit à nobis hoc ſcelus, alioqui DEVS ipſe quærat ac iudicet, ſed timuimus, ne cras dicerent filij veſtri filijs noſtris, Quid vobis & nobis? Quid vobis & Domino Deo Iſrael? terminum poſuit Dominus inter nos & vos. quamobrem memoriale hoc ereximus in ſignum, quoniam fratres veſtri ſumus, & deicolæ vobiſcum manebimus. His auditis, tãquàm ratiõabilibus, Phinees placatus eſt: & cùm retuliſſet verba hæc ad omnem populum, laudauerunt Deum.

Euoluto dein multo tempore, congregauit Ioſue omnẽ Iſrael in Sichem, & ait: Ego ingrediar viam vniuerſæ carnis, & ſcio vos pronos ad iritandũ Deum: eligite hodiè quod placet, cui potiſſimùm ſeruiatis, vtrùm dijs gentium, an Deo. Ego enim & domus mea ſoli ſeruiemus Domino. Et ait vniuerſus populus: Abſit à nobis vt à Deo recedamus, ſed ei ſeruiem⁹. Et dixit Ioſue: Vos itaque teſtes eſtis, quia hodiè elegiſtis Dominum: & reſponderunt, Teſtes ſumus. & aſcenderunt in Silo, vt ſtarent coram Domino. percuſſitque populus in die illa fœdus cum Domino, & in ſignum fœderis, effudit Ioſue aquam ſuper terram, quaſi diceret: Non ſolùm violator huius fœderis peribit, ſicut in alijs fit fœderibus, ſed tota progenies cum eo, vt nullum veſtigium eius appareat ſuper terram. Et ſcripſit Ioſue in die illa omnia verba hæc in volumine legis Dei, & tulit lapidem pergrandem, poſuitque eum ſubter quercum, quæ erat ante ſanctuarium Domini, & ait: En lapis iſte erit vobis in teſtimonium ſempiternum. dimiſitque populum, ſingulos in poſſeſſionem ſuam.

Populi Iſrael fœdus cũ Domino.

Poſt hæc mortuus eſt Ioſue, cùm vixiſſet annis centum & decem, quorũ cum Moiſe quidem pro doctrina vtilium rerum commoratus eſt quadraginta, dux autem poſt illius mortem ſex & viginti annis fuit, vir neque ſapiẽtia indignus, nec eorum quæ cogitabat, vt multa ſapientèr ediceret, inexpertus, ſed vbiquè ſummus, & ad opera periculaque magnanimus, audaxque bella diſponere, & in pace dexter, & in omni tempore præcipua virtute conueniẽs. Sepultusq; eſt in ciuitate Thamnathſare, quæ ſita eſt in monte Ephraim, eamque elegit Ioſue poſt diſtributionem omnibus factam, tanquàm bonus diſpenſator. ſeruiuitque Iſrael DOMINO cunctis diebus Ioſuę, & ſeniorum qui longo vixerunt tempore poſt Ioſue, qui nouerunt omnia quæ fecerat Dominus in Iſrael.

Mors Ioſuę & ſepultura.

Eodem verò tempore mortuus eſt Eleazar pontifex, & ſepeliẽrunt eum in Gabaath, cui Phinees ſucceſſit eiuſdem filius.

Eleazarus moritur, & illi ſuccedit Phinees.

In hac generatione anno 7. ſub Moiſe dum eſſet in deſerto, Erichthonius Athenienſium rex 4. regnauit annis 25. Hic in Gręcia primum iunxit currum, ipſe quippe in templo Vulcani & Mineruæ (quod ambo vnum habebant) inuentus eſt puer à dracone inuolutus, quod ſignificauit eum magnum futurum: & cùm parentes eius eſſent ignoti, propter commune templum dictus eſt Vulcani & Mineruæ filius. & quia à dracone inuolutus erat, draconteis pedibus fingitur natus.

Anno verò huius generationis decimo, *Remeſſes (qui & Aegypt⁹, à quo Aegyptus celeberrima regio, quæ priùs Aëria dicebat, nomẽ accepit) regnauit annis

*Rameſſes

annis lxviij. huic erat frater Danaus, qui habuit quinquaginta filias. Aegyptus verò habuit totidem filios, quos Danaus, ſimulatis nuptijs, per filias ſuas vna nocte omnes occidit. Filiæ hæ Belides à patre ſunt vocatę, de quibus Iuuenalis: *Occurrent*, in quit, *multæ tibi Belides.*

Belides.

Procurauit autem dolosè Danaus, quòd omnes filij fratris ſinguli ſingulas filias matrimonio copulabant, veritus autem Danaus, nè tanta generorū multitudo ſibi regnum adimeret, erat enim tum Argiuorum rex, perſuaſit filiabus, vt vnaquęque prima nocte virum ſuū occideret: quod & factum eſt, vna duntaxat excepta, quæ Hypermeſtra vocabatur. hæc *Lino viro ſuo pepercit, qui & ipſe ſocero ſuo tandem detruncato, poſt ipſum regnauit.

Hypmeſtra. *Lynceo

Iſte autē Danaus primùm apud Aegyptum regnauit. ſed indè pulſus, Argos veniens, Sthenelum ibi regnantem regno expulit, & ipſe regnum ſuſcepit. Hic, vt Pliū. lib. de natu. hiſt. ait, primus in Gręcia puteos fodiēdos oſtendit. Danaus item, à quo & Danai, rex Argiuorum decimus, expulſo Sthenelo, regnauit annis quinquaginta.

Danaus.

Eodem tempore Dardanus Dardaniā condidit, tum etiàm templum Delphis à *Phlægia incenſum eſt: alij in ſequēti generatione ponunt. Hoc etiàm tempore Buſiris in Aegypto fuit, filius Libyę & Neptuni, an noq; primo ducatûs Ioſuę, apud Aegyptum tyrannidem exercuit, & regnauit aliquandiù. Qui inter cætera ſuæ tyrannidis opera, fertur hoſpites ſuos dijs ſuis perſępè immolâſſe. quam ob cauſam cùm Hercules ad eū diuertiſſet, & ſimili perfidia qua cęteros, eum perdere tentâſſet, ipſum regem aris impoſitum Hercules interfecit.

Dardanus. *Phlegya

Buſiris.

GENERATIO XXIX.

ANno 3745. ab exordio mundi ſecundùm ſeptuaginta interpretes, iam Naaſon principe de tribu Iuda mortuo, in Salmō eius filio incepit xxix. generatio, durauit xl. annis. Et factū eſt, Ioſue iam defuncto, conſuluit populus Dominū per Phinees, qui ſummo fungebatur ſacerdotio, Quis aſcēdet ante nos cōtra Chananęum, & erit dux belli? Dixitq; Dominus: Iudas, id eſt, tribus Iudæ. Creditur tamen Caleb pręfuiſſe populo ad modicum. & ait Iudas Simeoni: Aſcende mecum in ſortem meam, & pugna contra Chananęum. Aſcenderuntq; Iudas & Simeon in Beſech, & percuſſerunt in eo decem millia virorū, compræhendentesq; Adonibeſech, id eſt, dominū Beſech, inciderunt ſummitates manuū & pedum eius. Et ait Adonibeſech: Meritò patior hoc, idipſum enī feceram ſeptuaginta regibus, qui colligebant ſub menſa mea cibum. Et aſcēdentes in Hieruſalem, percuſſerūt eam, tradentes incendio, & reliquerunt ibi Adonibeſech, & mortuus eſt. Cepit autem Iudas Gazam & Aſcalon & Accaron cum finibus ſuis, nec potuit delere habitatores vallis, quia falcatis curribus abundabant.

Salmon.

Phinees.

Iudic. 1.

Superiùs legitur Adoniſedech, ſed iſtud prius eſt.

Hieruſalem capitur.

Filij autē Iethro Cinei, cognati Moiſis, aſcenderunt de ciuitate palmarum cum filijs Iuda in deſertum ſortis eius, quod eſt ad meridiem. ciuitas autē palmarum, dicitur hic Engaddi. Beniamin autem poſt Iudam aſcendit in Hieruſalem, nec potuit eijcere Iebuſęū, ſed permiſit habitare eum ſecū in tributo. domus Ioſeph quoq; aſcendit in Bethel, quæ priùs vocabatur Luza, & cepit eā, nec deleuit Ephraim Chananęum, ſed permiſit eum viuere ſub tributo, ſimilitèr & reliquæ tribus, cùm eſſent cōfortatæ, maluerunt eos habere tributarios quàm delere, tranſgredientes mandatū Domini, & conuerterunt ſe ad agriculturas: qui ad diuitias ſe cōuertentes, per epulas & libidinem iam imbelles facti, in conuerſatione tali integri non manſerunt. Angelus autē Domini apparuit eis in Galgala, & improperauit quòd inijſſent fœdus cum habitatoribus terræ, & reſeruâſſent aras eorū, intulitq;, dicens: Dij eorum erunt vobis in ruinā.

Filij Iethro.

Iebuſæus.

Luza.

Angeli concio ad populum.

In illo tempore ſurrexerunt alij, qui non nouerunt Dominum, feceruntque malum, & ſeruiêrunt Baalim & Aſtaroth & dijs terræ, contraxeruntq; coniugia cum alienigenis. quamobrem indignata diuinitas, non deleuit gentes, & tradidit eos Dn̄s in manibus Cuſan Raſatha m regis Meſopotamię & Syrię, ſeruiêrūtq; ei octo annis, & clamauerunt ad Dominū, qui ſuſcitauit eis liberatorem

Baalim.

Cuſan rex.

ratorem Othoniel, fratrem Caleb, aliâs Cenen dictum.

Othoniel Hebræorum prim⁹ dux.

Othoniel itaque de tribu Iuda rexit populum annis quadraginta, annumeratis octo pręcedentibus. vir fuit præſtantiſſimus, qui reſponſo accepto, nè deſpiceret populum in neceſſitate conſtitutum, cõfeſtìm exercitum regis Meſopotamiæ aggreditur, vniuerſum fudit atque fugauit. & quieuit terra xxxij. annis.

De Leuita & eius vxore.

Iudic. 19.

In hac generatione Leuita de tribu Leui quidam, habitans in Ephraim, cũ vxore ex Bethleem in Gabaa, quæ erat de tribu Beniamin, venit, illic in domo ſenis cuiuſdam de tribu ſua diuertens. alij enim eum recipere noluerãt: ſeroq; adoleſcentes illius ciuitatis, qui viderãt mulierem in platea pulcherrimam, circundederunt domum ſenis, expoſtulãtes eam ad abuſum. Et cùm cernerẽt ſenior & Leuites ſibi violentiam pro libidine inferri, neceſſitate coacti, tradiderunt mulierem illudendam: qua quum tota nocte abuſi fuiſſent, manè mulier ad oſtium viri corruens, mortua eſt: quod cernẽs vir defunctæ, cadauer exportauit, atque in duodecim partes cõcídit, easque in omnem Iſrael miſit, mãdauitque nuncijs, vt factum inauditum omnibus proderent, vindictamque expoſcerent.

Vxoris violenta mors, annunciata omni populo.

Quamobrem filij Iſrael ira concitati, in Silo ante tabernaculũ Domini conuenerunt, & conclamantes, in arma repentè proceſſerunt: irruentesque, vniuerſos ciuitatis Gabaa viros cum vniuerſa Beniamin tribu cecíderunt atque interemerunt. In ea autem pugna de viris Iſrael xl. millia pugnatorum primò ceciderunt, ſed de viris Beniamin circa xxv. millia extincti ſunt. Et vniuerſam ciuitatem Gabaa igne concremauerũt, omnes mulieres & infantulos peremerunt, & ſimilia alijs eiuſdem tribûs fecerunt. nec remanſerunt de vniuerſo Beniamin qui euadere potuerunt, niſi ſexcenti viri: & iurauerunt filij Iſrael in Maſpha, quòd nullus eorum filias ſuas daret vxores ſuperſtitibus filijs Beniamin. ſed pœnitentia ducti deletione vnius tribûs, requiſiêrunt quis de Iſrael non aſſcenderat cum eis, nec iurauerat, ac inuenti ſunt filij Iabes Galaad. & pcuſſerunt eos à viro vſque ad mulierem, ſolis quadringentis virginibus reſeruatis, aduocantesque ſexcentos viros de petra Remmon, reddiderunt eis ſortem Beniamin, dantes virgines illas in vxores, & ſupererant adhuc ducenti viri, ad quos inquiunt: Eccè ſolennitas Domini eſt in Silo, & aſſcendent filiæ Iſrael ducentes choros: & vos latentes in vineis, exite & rapite ſinguli ſingulas vxores. & factum eſt ità, & reſtituta eſt tribus Beniamin.

Cędes filiorum Beniamin & Iſrael.

Dardanus.

In hac generatione Dardanus Corinthi regis ex Electra coniuge filius, his temporibus Dardaniam condidit, & à ſe nominauit. hic Italus fuit, & Iaſium fratrem habuit, qui mortuo patre, cum fratre de ſucceſſiõe regni in diſcordiam venit, ex qua etiàm fratrem interemit. Et cùm turbatos ciues Dardanus cerneret, ſtatìm cum parte populi nauẽ conſcẽdit: & longa actus nauigatione, primò in Samothracia, quæ tunc Samos erat, ſedes habuit, & indè in eam Aſiæ partem, quæ Helleſponto contigua eſt, abijt, & illam oram quam occupauit, de ſuo nomine Dardaniã nuncupauit: ibidemq; oppido cõſtructo, regnauit annis quinquaginta. Erichthonio deniquè filio ſupſtite relicto, diem clauſit extremum.

Iaſius.

Cadmus literarũ Græcarum inuentor.

Cadmus Agenoris filius, frater Phœnicis, quo relicto in Phœnicia, in Græciam commigrauit, ibique ſecus Hippocrenen fontem ſedit, & meditans ſedecim characteres exquiſiuit, illasque primus Gręcis contulit, & eis vti deincèps docuit. propter quod confictum eſt, ipſum ſerpentinos dentes ſeminâſſe, & cùm haud longè à Parnaſſo monte veniſſet, oraculum conſulens, reſponſum habuit, vt bouem ſequeretur indomitum, & ibidèm vbì conſiſteret, ſedem ſumeret, qui in deſtinatum ſibi locum ductus, acquieuit. ibique boue capto, eum immolauit, & locum Bœotiam nominauit, atque in ea regione Thebas, aliam vrbem ab antiquis Thebis Aegyptijs, ex quib⁹ venerat, ædificauit.

Bœotia.

Sicilia.

Siculus Neptuni filius, in Siciliam inſulam venit, quã ſic ipſe nominauerat. Primò enim Trinacria dicebatur,

dein-

deindè Sicania. Sicilia nanque Italiæ
pars olim fuit, ſed terręmotu ſuperue-
niente, vt Plinius ait, ab Italia diuiſa eſt.
Belothus. In hac generatione anno decimo, Be-
lothus rex Aſſyriorū quintuſdecimus,
Actoſa. regnauit annis quinq; & viginti. huius
filia Actoſa, quæ & Semiramis, regna-
uit cum patre annis octo. Hoc tempore
Iupiter. Iupiter mixtus eſt Europæ, filię Ageno-
ris Phœnicis, quam rapuerunt Creten-
Aſterius. ſes naui, cui fuit inſigne taurus, quam
poſteà Aſterius (aliâs Xanthus) rex Cre-
tenſium accipiens vxorem, procreauit
Rhadamāt. ex ea Rhadamanthum & Sarpedonem
& Minoëm, quos magis ex eadem fœmi-
na filios Iouis fuiſſe vulgatum eſt. Tūc
Sarpedon. Semele. etiàm ex filia Cadmi, qui regnauit The-
bis, Semele natus eſt Dionyſius, qui &
Liber pater, & Bacch⁹ dictus eſt. poſteà
Cadmus & Phœnix apud Tyrum & Si-
Lin⁹, Zeth⁹, Amphion. donem in Syria regnauerūt. Linus, Ze-
thus & Amphion, hoc tempore in mu-
Corinthus. ſica claruerunt. Ephyra, nunc Corin-
thus, conditur.
Belopares. Belopares rex Aſſyriorum vigeſim⁹,
in hac generatiōe anno trigeſimoquin-
to regnare cœpit, regnauit annis trigin-
ta. Hoc tēpore Dionyſius, qui & Liber
Vini inuentor dicii Liber. pater, vitem dicitur oſtendiſſe hoſpiti
ſuo in Attica terra. hic etiàm ſubactam
Indiam ſanguine madefecit, libidinibus
polluit gentem vndiquè, nulli vnquàm
homini obnoxiam. habebat autē mul-
Bacchæ. tas in exercitu ſuo fœminas, quæ Bac-
chæ appellatę ſunt, non tam virtute for
tes aut nobiles, quàm furore. His eti-
àm temporibus Hercules in Phœnicia
clarus habetur, ſed non ille, cuius ingē-
tia facta narrantur. Secretior quippe eſt
hiſtoria, vt diuus Auguſtinus ait, plures
fuiſſe Hercules, & Liberos patres, &
Apolliues. Eo quoquè tempore Minos
Celeus. regnauit in Creta, & Celeus in Eleu-
Arcas. ſina. Arcas etiàm, Iouis & Caliſtonis fi-
lius, Pelaſgis in deditionem receptis, re-
gionem eorum Arcadiam nuncupauit.
Minos. Minos Europæ & Iouis filius, xxxix.
Othonielis anno, poſt Iouem patrem
ſiue Aſterium regem in Creta regna-
uit, qui primus Cretenſibus leges dedit.
hic Paſiphaën Solis filiam ſumpſit vxo-
rem, ex qua liberos plures ſuſcepit, in-
Androgeus. ter quos Androgeum filium & duas
filias Ariadnen & Phædram Thoantis Ariadne.
matrem. Verùm cùm Androgeus athle-
ta fortiſſimus cūctos ſuperaret, ab Athe-
nienſibus & vicinis Megareñ. apud Athe-
nas occiſus eſt: ob quod Minos pater
iratus, eueſtigiò collectis manibus, du-
rum Athenienſibus intulit bellum, & Athenæ puniuntur.
victis pœnam ſtatuit, vt quotannis ſe-
ptem filios darent ſeruituros, aut in vl-
tionem Androgei vltimum ſubituros
periculum, prout regi placeret. & non-
nulli ferunt, quòd primis tribus annis
plebeiorum natos, ſecundis populares,
tertijs verò nobiles exhibuerunt, inter
quos Theſeus fortè miſſus, adiutorio Theſeus.
Ariadnæ Minotaurum interemit, & ex
ipſo die Athenienſes à tributi pœna li-
berati ſunt. poſtremò hic Dædalum, Dædalus.
qui his quoq; fuit temporibus, eò quòd
leno fuiſſet in adulterio Paſiphaës, vnà
cum Icaro eius filio labyrintho clauſit:
ex quo cùm euolâſſet, ſumptis armis,
eos vſque in Siciliam perſecutus eſt.
Caria regio, vltima Aſię minoris pars, Caria.
Rhodo inſulæ contermina, his tempo-
ribus ſub Minoe iſto principium regni
ſumpſit, ſeq; eidem primò ſubdidit, cui-
us populi priùs (vt Herodotus ſcribit) Leleges.
Leleges vocabantur, à quibus Haly-
carnaſſus eſt ędificata, in qua poſteà
Artemiſia regina ſepulcrum viro ſuo Artemiſia.
Mauſolo adeò magnificum conſtruxit,
vt è ſeptem ſpectaculis mundi vnū eſſe
cenſeatur. Cares circa rem militarem
hactenùs ſtudioſi fuerūt, vbi nunc opu-
lentiſſima Turcarum poſſeſſio habe-
tur, plena equidem viris opulentiſſimis,
quos omnes ſuperioribus annis poſt
*Eubœam perditam, Petrus Moceni- *Eubœam. Petrus Mocenico.
co Venetorum dein dux, tum claſſis
Venetę præfectus, hoſtili animo inuaſit,
diripuit atque incendit.
Sibyllæ, omnes fœminæ vates, à vete- De Sibyllis.
ribus nuncupatæ. cęterùm Sibyllas nu-
mero decem fuiſſe memorāt. Prima Per-
ſica dicta, cuius mentionem fecit Nica-
nor, qui res geſtas Alexandri ſcripſit. Se-
cunda Libyca, cuius meminit Euripi-
des. Tertia Delphica, de qua Chryſipp⁹.
Quarta Cumæa in Italia, quam Neui-
us in libris belli Punici notat. Quinta
Erythręa, quam Apollodorus affirmat
ſuam fuiſſe ciuem, eamque Graijs

Ilium petentibus vaticinatam, perituram eſſe Troiam. Sexta Eriphila ſeu Samia, de qua Eratoſthenes. Septima Cumana, aliâs Amalthea, quam alij Demophilen nominant, eamq́ue nouẽ libros attuliſſe ad regem Tarquinium Priſcum ferũt. Octaua Helleſpontica, in agro Troiano nata temporibus Cyri. Nona Phrygia, quæ vaticinata ſit Ancyræ. Decima Tiburtina, nomine Albumea, quæ Tibure colitur. Harum omnium Sibyllarum carmina ferũtur, omnes autem vnum Deum prędicant.

GENERATIO XXX.

Boos de Raab.
Abiezer pontifex, aliâs Abizur.

ANno 3786. ab exordio mundi ſecundùm ſeptuaginta interpretes, in Boos principe filio Salmon de tribu Iuda & ex Raab, ſub Abiſur filio Phinees ſacerdote ſummo, trigeſima per lineam Chriſti incepit generatio, & durauit annis ducẽtis quadraginta tribus. refert tamẽ Nicolaus de Lyra, quòd iuxta hiſtoriæ veritatẽ, fuerũt tres Boos ſibi viciſsim ſuccedẽtes. nam tempus tot annorum ad vnum hominem, inquit, referri non poteſt: ſed illud, quoniam ex canonica ſcriptura nõ patet, pro ſolido adſtruere nemo poteſt. Inuẽtus eſt etiàm longè poſteriùs vir vnus, Ioannes de Temporibus dictus, qui vixiſſe perhibetur 363. annis. At quoquo modo ſit, ego ſequar Euangeliſtam, qui & ponit Boos pro vna generatione, & ſic puto me nõ errare, prę ſertim in hiſtoria.

Iſtud paulo anteriùs generatione 28. ſimpliciter aſſertum ſeu narratũ eſt.

Aioth ſecũdus iudex.
Iudic. 3.
Eglon rex.

Aioth ſecundus Hebręorum iudex ex tribu Beniamin, Gerari filius, hoc anno dux ſuper Iſrael conſtitutus, iudicauit annis lxxx. vir quidem inclytus atque robuſtiſſimus, & vtraque manu vtebatur pro dextra. hic cùm videret Eglõ regem Moabitarũ decem & octo annis afflixiſſe populum, multas ciuitates abſtuliſſe, ac multa eis tributa impoſuiſſe, idola quoq; ſua in Galgala collocâſſe, miſertus * his quæ patiebatur, ab iniuria hoc modo populũ iubente Domino liberauit. nam venit ad Eglon cum muneribus ab Iſrael miſsis: dixitq́; ei, Habeo ſecreta rex ad te aliqua. egreſſisq́ue omnibus qui cum eo erant, extendit Aioth manum ſuam, tulit ſicam de femore, & infixit eam in ventrem Eglon validè, erat enim pinguis: deindè clauſis oſtijs cœnaculi, per poſticam egreſſus eſt. Serui autem regis poſt multam moram intrantes, inuenerunt eum mortuum, venitq́ue Aioth & inſonuit buccina in monte Ephraim, & deſcenderunt cum eo filij Iſrael ad vada Iordanis, quæ tranſmittunt in Moab, & Moabitarum percuſſerunt decem millia, & humiliatus eſt in die illa Moab ſub manu Iſrael. & cùm Aioth hanc dignitatẽ tenuiſſet octoginta annis, defunctus eſt, omni virtute & laude dignus.

Sangar autem quidam filius Anath, poſt hunc electus eſt, vir quidem ſtrenuus, qui vno vomere ſexcentos viros occídit: ſed primo anno moritur, ideò inter iudices non numeratur. Sangar. Iudic. 3.

In illo tempore Tantalus Phrygiorum rex, Iouis tertij ex Plote nympha filius, vir magnitudinis immenſę, hic bellum ob raptum Ganymedem aduersùs Troẽm Dardanię regem & Ganymedis patrem habuit. Et cùm eſſet vir auariſſimus, fingunt poẽtę eum deos ad conuiuium inuitâſſe, quibus vt deitatem eorum experiri poſſet, filium Pelopem eis comedendum appoſuit, mentitus alias eſſe carnes. qui cognoſcentes facinus, non ſolùm abſtinuere, verùm collectis in vnum membris, puerum ad vitam reduxêre. propter hoc ſcelus Iupiter eum in infernum truſit, hocq́; ſupplicio damnauit, vt vſq; ad inferius labium in lympidiſſima * diuerſaretur aqua: inſupèr & ei inclinari arbores redolentibus pomis, vſque ad eius os ſtatuit, quæ fugerent dum capere tentaret, & ſic factum eſt, vt inter poma & aquas poſitus, fame & ſiti deficiat. Tantalus.

* diuexaret

Tantalus alius, Corinthiorum rex fuit, quem dicunt Iouis ſecundi fuiſſe filium, virum quidem pijſſimũ, & adeò, vt dicatur à poẽtis, deorum mẽſis accubuiſſe: quod ideò factum putant, quia optimus philoſophus & eloquẽtiſſimus fuit, ſicut teſtatur diuus Hieronymus ad Paulinum, dicens: Et de Tantali fonte potantem. Ei Corinthij excellentiſſimam arcem extruxêre. Tantalus.

Laomedon xvij. Sicyoniorum rex, anno xvj. Aioth, cœpit Sicyonios regere, & regnauit annis xl. Hic Troianæ vrbis Ilij muros extruere cœpit, & cùm Laomedon. Troia, Ilion.

ei pe-

ẽi pecunia deficeret, audiuit apud Troianos pecunias eſſe in ſacrario Neptuni & Apollinis reſeruatam, quam ipſe rex iureiurando prꝺſtito, ſe non ſolùm eandem reſtituturum, ſed inſupèr ex ꝓpria largiturum repromiſit, & ſic inuẽtam pecuniam in murorum ędificatiõe expendit. Sed quia poſteà non reſtituit, Neptunus inundationem, Apollo putrefactionem immiſit, ex quo peſtilentia eſt orta, & ſic vindicta ſucceſſit.

Tros.

Tros, à quo Troia, Erichthonij regis filius, filij Dardani, filij Iouis tertij ex Electra, anno xl. Aioth iudicis, iam veteranus in Dardaniam venit regionem: & cùm eſſet vir armorum peritiſſimus, ampliato regno, ex ſuo nomine regionem antè Dardaniam, nũc Troiam appellat. Troia igitur, teſte Liuio, non ciuitas, ſed minoris Aſiæ regio eſt, in qua Ilion clariſſima ciuitas fuit.

Ganymedes

Ganymedes Trois regis filius, hac tẽpeſtate fuit ſpecioſiſſimus adoleſcens. rapitur à Tantalo rege Phrygiæ, ꝓpter quod maximum bellũ eſt ortum. Aiunt autem Tantalum ad Iouis Cretẽſis gratiam promerendam, quẽ ſciebat impudicum, ſub ſignis aquilæ venãtem, adoleſcentulum patri rapuiſſe, & Ioui dono dediſſe. propter quod fingunt eum deorum pincernam factum.

Hercules.

Hercules gigas poſterior ſupradicto, floruit hoc tempore, quem dicunt xij. inſignes perfeciſſe labores, de quo diuus Auguſt. 18. de ciuitat. Dei cap. 12. Varro cùm quadragintatres Hercules numerâſſet, adiecit, quòd omnes qui aliquid fortitèr feciſſent, Hercules appellatiuo nomine dicti fuêre. quod diuus Aug. confirmare videtur eodem libr. cap. 19. quòd & Samſon propter mirabilẽ fortitudinem putatus ſit Hercules.

Samſon. Hercules.

Anno 3867. ab exordio mundi, mortuo Aioth, Delbora prophetiſſa de tribu Ephraim, vnà cum Barach marito ſuo, alio nomine Lapidoth, iudicauit Iſrael annis xl. connumeratis annis oppreſſionis eius. mortuo enim Aioth, addiderunt filij Iſrael facere malum corã Domino, qui tradidit eos in manus Iabin regis Chanaã, qui regnauit in Aſor, & habebat armatorum trecenta millia, & decem millia equitum, & curruũ tria millia, cuius exercitûs dux erat Siſara, qui filios Iſrael vehemẽtèr afflixerat, & tributa per xx. annos ſoluere compulerat. atque ità dum tribularẽtur, clamauerunt ad Dominum per Delborã, cuius precibus Deus annuẽs, ſuſcitauit eis Delboram. Quę itura ad pręlium, vocauit virum ſuum, & dixit: Pręcepit tibi De⁹ Iſrael, educ exercitũ, & ego tradã Siſarã in manũ tuã iuxta torrentẽ Ciſon. Cui Barach: Mecum eſto. Quę ait: Ibo, ſed victoria tradetur in manus mulieris.

Delbora. Iudic. 4. Barach tertius Iudex.

Iabin rex.

Siſara.

Barach igitur exhortatione mulieris cõgregauit exercitum decem millia iuuenum de Neptalim & Zabulon, proceſſeruntq; ad hoſtes. & facto cõgreſſu, vniuerſum Chananæorum exercitum fuderunt. Siſara autẽ de curru deſiliens, fugit, & in domum cuiuſdam mulieris ſe abſcondit. qui ſiti fatigatus, lactis potum ab ea recepit: & cùm nimiùm bibiſſet, obdormiuit. Illa verò dormienti clauum ferreum per tempora fixit malleo, quæ mulięr Iahel vocabat̃. verùm paulo pòſt ſuperuenit Barach, inueniẽs Siſarã clauo confixũ & in terra mortuũ. Tunc Barach duxit exercitũ ſuper Aſor regẽ Iabin obuiũ, & eũ interfecit. quo mortuo, ciuitatẽ eius cepit atq; euertit, ceciner ũtq; Barach & Delbora cãticũ dño.

Siſarę interitus.

Iahelis inſigne facinus.

Laurentum regni principium.

Picus rex.

Laurentum regni principium (teſte Eutropio) Delborę iudicis anno* in Pico habuit. Picus enĩ Augur Auſoniæ rex, & Saturni regis filius, patri in Latio ſucceſſit, regnauitque annis xiij. egregius ſanè vir & bellator fortiſſim⁹, qui ideò Augur dictus, quia domi picũ habuit, per quẽ futura prænoſcebat, vndè agreſtes viros eloquẽtia ſua ſibi fecit obſequioſos. Hic luſoriã pilam adinuenit, vt Plinius ait. Condidit autem vrbẽ Laurentũ, quę nunc Sabinorũ ciuitas nuncupatur. ideò autẽ Laurentũ appellauit, quia in eius arce arbor laurus repta eſt, ſiue à laurea ſylua, qua exciſa, eſt ędificata arx. dicebat̃ aũt priùs Necaba. Pic⁹ vxorẽ duxit nomine Faunã ſeu Fatuã, quę carmine ſuo ſępè fecit demẽtari hoĩes, à q̃ Faunũ filiũ ſucceſſorẽ habuit. hic aũt regionẽ aliam occupãs, à ſe Picenũ nominat, quã nũc Marchiã Anconitanã vocant, in qua vrbes plurimę, quarum vna Adria dicta, à qua & mare Adria-

Luſoria pila.

Picenum.

Adria⁊

Mare Adriaticum. Acriſius.

Adriaticum. Acriſius Abantis regis filius, vltimus Argiuorum rex, anno 12. Delborę iudicis, cùm regnâſſet annis 31. à Perſeo eius nepote, non ſpontè tamẽ, occíditur. Et quia non niſi Danaên filiam poſt ſe reliquit, regnum tranſiuit in Mycenæos: filius enim Danaës & Iouis Perſeus, apud Argos caſu interfecit auum marernum: ideò tamen timore perculſus, Argos reliquit, & Mycenas imperium tranſtulit.

Epilogus regum Argiuorũ, ab Inacho rege vſque ad Acriſium vltimum, 544 annis:

Inachus primus, Phoroneus ſecundus, Apis tertius, Argus quartus, Graſſus quintus, Phorbas ſextus, Tryophas vij. Crotopus viij. Sthenelus nonus, Danaus decimus, Lynceus xj. Abas xij. Prœtus xiij. Acriſius vltimus.

Reges Mycenarum.

Mycenarum regni principium poſt Acriſium Perſeo debetur, poſt quem regnârũt Sthenelus, Euryſtheus, Atreus, Thyeſtes, Agamemnon, Aegiſthus, Oreſtes, Thiſamen⁹, Penul⁹ & Cometes.

Erythræa Sibylla.

Erythræa ſeu Herophile Sibylla, in Babylõe orta, hoc tempore floruit. hęc magni meriti apud Deum fuit, quoniá de Chriſti incarnatione paſſioneq́; ac beata virgine, necnon & de Iudęorum regno plurima vaticinata eſt, Troiæ excidium carminibus deſcripſit, Romani quoquè imperij varios caſus prædixit.

Gedeon iudex q̃rtus. Iudic. 6. & 7.

Anno 3898. ab exordio mũdi, Gedeon iudicauit Iſrael annis xl. connumeratis ſeptem annis, quibus ſeruiuit Madianitis & Amalechitis. fuit autem de tribu Manaſſæ, Ios filius. vexati enim Iſraelitæ, clamauerunt ad Dominum, & miſit ad eos virum prophetẽ, exprobrãs beneficia. Venit autem angelus ad Gedeon, qui timens hoſtes, in occulto excutiebat frumenra, vt haberet viaticum ad fugam. Et ait angelus: Dominus tecum virorum fortiſſime. Cui Gedeon: Si Dominus nobiſcum, cur nos appręhenderunt hęc mala? Ad hęc angelus: Vade, p̃cuties Madian quaſi virum vnum. Cui Gędeon: Si gratiam inueni corã te, non recedes donec reuertar. & coxit Gedeõ hœdum, poſuit carnes & azymos panes in caniſtro, & miſit ius in ollam, offerẽs ea angelo. Et ait angelus: Pone carnes & panes ſuper petrã, & funde ius deſupèr. quo facto, tetigit virga angelus hæc, & aſſcendit ignis de petra, & conſumpſit omnia, & euanuit angelus.

Destructa ara Baal.

Eadem nocte ad vocem Domini Gedeõ cum decẽ ſeruis deſtruxit arã Baal, in craſtino ciues dixerunt ad Ios patrem Gedeon: Educ filium vt moriatur. Quibus ille: Nunquid vltores eſtis Baal? Exindè dictus eſt Gedeõ Hierobaal. Igitur Madian & Amalech tranſito Iordane, ſederunt in valle Iezrael quaſi locuſtæ. Gedeon verò mandato Domini, ex Manaſſe, Aſer, Zabulon & Neptalim contraxit xxxij. millia, & petijt Gedeon ſignum victoriæ à Domino in vellere poſito in area, quod nunc ſiccum, nũc madidum exoptatum inuenit. Et ait Dominus ad Gedeon: Populus multus eſt tecum, nè dicat Iſrael, viribus meis liberatus ſum, clama ad populum: Qui formidoloſus eſt, reuertatur. Item, qui ædificauit domum, & nõ dedicauir eam: qui plantauit vineam, & necdùm fecit eam cultam: qui deſpõſauit vxorem, & necdùm accepit eam. & reuerſi ſunt de populo xxij. millia. Et ait Dominus ad Gedeon: Adhuc popul⁹ multus eſt, duc eos ad aquas in calore meridiei, & eos qui *lambuerint aquas manu & lingua ſicut canes, ſeparabis. & inuenti ſunt tantùm ex eis trecenti viri. Et ait Dñs: In his eccè tradam Madian in manus tuas.

Gedeon cũ Phara puero ſuo hoſtium caſtra accedit.

Eadem nocte dixit Dominus ad Gedeon: Deſcende in caſtra Madian tu & Phara puer tuus tecum, & audies quid loquantur. Qui deſcẽdens, ſtetit in parte caſtrorum, vbì vigiliæ erant, & audiuit narrantem ſomnium commilitoni ſuo in hunc modum: Videbatur mihi quòd panis ex hordeo ſubcineritius deſcendebat in caſtra Madian vſque ad tabernaculum regis, & ſubuertir illud. Et ait commilito: Vile eſt hordeum inter grana & inter gentes Iſrael, & in Iſraele vilis eſt familia Gedeonis, non eſt aliud niſi gladius Gedeonis, tradet Dominus in manus eius Madiã. quod audiẽs Gedeon, adorauit, & reuerſus ad ſocios, Tradidit, inquit, Dominus Madian nobis, & diuiſit eos in tres partes, & dedit tubas in manus eorum dextras: lagenas vacuas, & lampades in medio lagenarũ,

in

in ſiniſtras: & ait, Quod me facere videtis, facite. Et ingreſſi ſunt per gyrum caſtrorum in tribus locis in vigilia noctis mediæ, & cùm confregiſſent hydrias, tenuerunt lampades in manibus, & inſonantes tubis, clamauerunt: Gladius Domini & Gedeonis. Quo ſubitò hoſtes excitati, turbati ſunt, nec cognoſcentes ſeſe plurimi, mutuis vulneribus ceciderunt, alijs in fugam cõuerſis vſq; ad Bethſecha. Viri autem de Neptalim & Aſer & Manaſſe, qui redierant, conclamantes perſequebantur Madian.

Aggreditur Gedeõ hoſtes.

Ephraim quoquè deſcendit in occurſum fugientium, & occupauit Iordanem, & occídit duos reges Madian, Oreb & Zeb, & portauit Ephraim capita regum ad Gedeonem, & iraſcentes, dixerunt ad eum: Cur contempſiſti vocare nos ad pugnã? Qui ait: Nè fortè indignaremini. melior eſt enim racem' Ephraim vindemijs Abiezer, ſed in manus veſtras dati ſunt reges Madian, & requieuit ſpiritus eorum. Tranſiuitque Gedeon Iordanem cum trecentis viris, nec poterat perſequi fugientes præ laſſitudine. Et ait ad viros Sochoth: Obſecro, date nobis panes, vt poſſimus perſequi Zebee & Salmana. Qui negauerunt ei, & ſubſannauerũt. idipſum reſponderunt ei in Phanuel. Zebee autẽ & Salmana in valle quieſcebant, nil aduerſi ſuſpicãtes cum quindecim millibus, cęſis de exercitu centum viginti millibus. Gedeon autem repentè irruit ſuper eos, & turbato exercitu eorum, duos reges compręhenſos ſecum reduxit. Et reuertens, appręhendit puerum de Sochoth, quęſiuit ab eo nomina ſeniorum loci, qui deſcripſit ei 77. viros quos ſpinis ac tribulis comminuit, turrimque Phanuel ſubuertit, occiſis habitatoribus ciuitatis.

Cumque rediſſet in Ephra regionem ſuam, dixit Zebeæ & Salmanæ. Quales erant viri quos occidiſtis in monte Thabor? Qui dixerunt: Similes tui. Et ait eis: Fratres mei erant vterini. Et ait primogenito ſuo: Interfice eos. qui cùm timeret, ſurgens Gedeon occídit eos. Et dixerunt omnes filij Iſrael ad eũ: Dominare noſtri tu & filij tui. Quibus ille: Nõ dominabor veſtri, nec filius meus, ſed Dominus. vnum poſtulo à vobis, date mihi inaures aureas de pręda. Qui dederunt, & fuit pondus auri mille & ſeptingenti ſicli. & fecit ex eo Gedeon Ephod, id eſt, omnia indumenta pontificalia, & fecit in Ephra tabernaculum & altare pręter illud quod erat in Silo, & factus eſt ſacerdos, immolauitque ſuper illud hoſtias Domino: quamobrèm offenſus Dominus, omnem domum eius ferè deleuit. Tandèm in ſenectute bona moritur, & in ſepulcro patris ſui ſepultus eſt. per quod conijcitur ſecundùm Magiſtrum, quòd poſteà pœnitentiam egerit, qui alibì quàm vbi Dominus conſtituerat, ſacrificabat. Reliquit autem filios Gedeon 70. ex multis vxoribus, quos omnes Abimelech ſpurius, excepto vno, interfecit, vt dicetur.

Occiduntur Zebee & Salmana.

Gedeon factus ſacerdos.

Mors Gedeonis.

Argonautarũ hiſtoriã, & Troianæ vrbis duplex excidiũ ad finẽ huius generationis reſeruabo, cùm in hac generatione earũ rerum origo & finis claudatur.

Argonautæ.

ANNO 3949. ab exordio mundi, Abimelech quintus iudex, iudicauit Iſrael annis tribus: hic enim Gedeonis ex meretrice filius fuit, qui patre defuncto, aſſcendit in Sichem ad omnem cognationem matris ſuæ, & ait: Quid vobis melius eſt, vt dominentur veſtri lxx. viri, an vt dominetur vnus? Inclinauit itaque populum, & coniurauerunt omnes in phano Baal, & tollentes de phano lxx. pondo argenti, dederunt ei, qui conduxit ex eo viros inopes & vagos, & aſſcendit in Ephra, occíditque omnes fratres ſuos ſuper lapidem vnũ, pręter vnum Ioathan, qui ſe pręſeruauit, ſeu ſorte, ſeu fato, inter filios Hierobaal minimus natu, adoleſcens egregia pręditus indole. Tunc Sichemitæ conſtituerunt Abimelech regem iuxta quercum in Sichem.

Iudic. 9.

Abimelech quintus iudex peremit fratres.

Quod cùm nunciatum eſſet Ioathã, ſtetit in vertice montis Garizim, exclamans ad omnes Sichemitas, qui conuenerant ad diem feſtum Baal: Audite viri, ierũt ligna ſyluarũ, vt vngerent regẽ ſupra ſe, & dixerũt oliuę, Impera nobis. Quæ recuſauit, dicens, nolle ſe deſerere pinguedinẽ ſuã, qua dij vtunt & hoĩes. idipſum dixerũt ad ficũ, quæ noluit deſerere dulcedinẽ fructûs ſui & regnare,

Ioathan.

idipſum dixerunt ad vitem, quæ recuſauit, nolens deſerere vinum quod lętificat Deum & homines. dixeruntque ad rhamnum, Impera ſuper nos. qui reſpõdit: Venite ergò, & requieſcite ſub vmbra mea: alioquì egredietur ignis de rhamno, & deuorabit cedros Libani.

Quo dicto, expoſuit eis paradigma, dicens: Interfeciſtis filios Hierobaal, & filium ancillæ eius conſtituiſtis regem ſuper vos. ſi rectè feciſtis, rectè ſit vobis: ſin autem peruersè, egrediatur ignis de Amalech, qui deuoret ipſum & vos. his dictis, aufugit. Et factum eſt ità. Cùm enim Abimelech tyrannicè imperaret,

Excidium vrbis Sichẽ.

proditur à Sichemitis. Quo comperto, ipſe expugnauit vrbem, interfectis habitatoribus eius: eamque deſtruxit ità, vt ſal in ea diſpergeret. habitantes verò in turri Sichimorum, ingreſſi ſunt phanũ Dei ſui, pręſidium ibi locãtes, quos circundedit Abimelech, ſuccenditque illud, & igne ac fumo periêrunt in illo mille viri pręter mulieres & paruulos.

Thebes oppidi obſidio.

Et recedẽs indè, obſedit oppidum Thebes. erat autem turris, in quam receperant ſe Thebitæ. cumque Abimelech expugnaret turrim, & ignem ſupponere niteretur, mulier fragmen molæ iaciens deſupèr, fregit cerebrum eius, qui ait armigero ſuo: Percute me, nè dicar interfectus à fœmina. qui interfecit eũ, & ſic pœnam cædis fratrum exoluit.

Sibylla.

Sibylla Delphica his temporibus floruit, quæ multis carminibus incarnatiônem Domini deſcripſit, de qua Lactãtius.

Orpheus.

Floruit per idem tẽpus & Orpheus theolog9 & poëta, natiõe Thrax, qui (teſte Diodoro Siculo) omnes doctrina, melodia ac poëſi exceſſit: qui ideò cithara non ſolùm homines, ſed & lapides ac ſyluas mouiſſe fertur.

Muſæus.

Floruit item Muſęus poëta inſignis.

Thola ſext9 iudex. Iudic.10.

Anno 3952. ab exordio, poſt Abimelech iudicauit Iſrael Thola de Iſachar, filius Phua, annis 23.

Priamus,

Priamus Laomedontis regis Troianorum filius, decimo Tholæ iudicis anno, poſt patrem interfectum ſuſcepit regnum. regnauit xlij. annos.

Theſeus

Theſeus ſeptim9 Athenienſiũ rex, xij. Tholę anno, Aegęo patre defuncto, cœpit regnare. regnauit annis decem.

Sibylla

Sibylla Phrygia multa prędixit Anchiſæ Troiano.

Anchiſes.

nam Anchiſes Capyos Troiani filius, qui fuit Aſſaraci, qui fuit Trois Troianorum regis, tempore hoc ante Troianum bellum à Sibylla pręmonitus erat ciuitatem fore perituram.

Iair ſeptim9 iudex. Iudic.10.

Anno 3973. ab exordio, Iair Galaadites ex tribu Manaſſę, ſeptimus iudex Iſrael, principatum ſuſcipiens, iudicauit Iſrael xxij. annis, vir quidem feliciſſimus, eò quòd xxx. filios bonos habuerit,

Triginta Iairi filij.

quibus & principatum xx. ciuitatũ Galaaditarum reliquit, quarum conditor fuit, & ſuo tempore Iſrael in pace tenuit.

Nicoſtrata.

Nicoſtrata vaticinatrix clariſſima, mulier Arcadica, & Ionij filia, quæ à carminibus Carmentis fuit vocata, ſocero eius aut viro ab Euandro filio ſuo caſu interfecto, cum Euandro patriam relinquens, in Italiam venit: & in Palatino monte conſidens, ibi oppidum haud magnum condidit, in quo Euandro filio rege conſtituto,

Euander.

ipſa ſe Fauno Laurentum regi matrimonio copulauit, & cùm Gręcarum literarum doctiſſima eſſet,

Carmentis inuenit Latinas literas

nouos characteres inuenit, incolaſque ſonos & coniunctiones eorũ edocuit; quæ ab initio decem & nouẽ fuêre. Syluius deindè quidam ludorum magiſter, h adſpirationem adiecit: x verò diui Auguſtini temporibus perhibetur inuenta, tunc quoquè y & z à Græcis Latini mutuati ſunt. Dionyſius autem Lyncius Romanus eminẽtiſſimus, poſt literas inuentas, ſyllabas coniungere fecit.

Agonum olympicorum prim9.

Agon primus olympicus, anno octauo iudicis Iair ab Hercule in honorem Pelopis ataui ſui eſt inſtitut9, à quo vſq; ad primam olympiadem ſupputantur anni 430.

Iephte octauus iudex.

Anno ab exordio 3994. Iephte Galaadites, meretricis ex tribu Gad filius, principatum ſuſcepit, octauus propugnator & iudex Iſrael. iudicauit annis ſex. nam poſt mortem Iair minùs egerunt, propter quod tradidit eos Dominus in manibus inimicorum ſuorum. Vndè Ammonitæ & Palęſtini eos 18. annos in ſuam poteſtatem redegerunt.

Iudic.11.

Et cùm tribularent, idola gentiũ proiecerunt, ex toto corde ad Deũ clamauerũt:

qui-

quibus placatus Dominus, miſit ad eos Iephte virum fortiſſimum, quem fratres eius eiecerant. ille ex præcepto Domini in Maſpha congregans exercitum, irruit in hoſtes, & interfecit ex eis fermè 42. millia. Rediensq́; domū, cùm ante conflictum vouiſſet, ſi victoriā obtineret, quòd quicquid ei priùs de domo ſua occurreret, immolaret Deo: eidem reuertenti occurrit vnigenita eius filia virgo. Quam cùm immolare vellet, duorum ipſa menſium inducias, non vitam, poſtulauit, vt iuuentutem ſuam cum ciuibus lamentaretur, et tunc votum perficeret. expletis ſic duobus menſibus, rediit ad patrem ſuum, & fecit ei ſicut vouerat, licèt cum magna triſtitia.

Immolat filiā Iephte.

Arguit Ioſephus Iephte, quòd fuerit in vouendo ſtultus, in ſoluēdo verò impius. potuit tamen, inquit Magiſter, ante votum eſſe bonus, quia irruit ſuper eum ſpiritus Domini, & etiàm poſt votum. Nam & Apoſtolus ponit eum in catalogo bonorum. vndè quidam excuſant eum familiari conſilio Spiritusſancti.

Tunc venerunt ad eum Effraitæ, dixeruntque: Cur contempſiſti nos vocare ad pugnam? incendemus domum tuam. Qui ait: Vocaui vos, et venire noluiſtis. & vocatis viris Galaad, pugnauit contra filios Ephraim. Occupauerunt autem Galaaditæ vada Iordanis. cumq́; veniſſet ad eos quidā fugiens de Ephraim et obſecrās, vt permitterent eū tranſire, dicebant ei: Nunquid Effratæus es? quo dicente, non ſum, interrogant eū, dic ergò Sebboleth. qui reſpōdit, Chebboleth, aliam literam exprimere nō valens, & ſtatim iugulabant eum. & ceciderunt eo tempore de Ephraim 42. millia. & iudicauit Iephte Iſrael ſeptem annis, & mortuus eſt, ſepultus in ciuitate ſua Sebeth, quæ eſt Galaad.

Iudic. 12.

Sebboleth, i. ſpica ſiue impetus aquę.

Latinus Laurētum rex tertius, Fauni regis filius, regnauit annis 32. à quo Latinorum nomē, teſte Eutropio, initium ſumpſit, & Laurentum nomē exindè ceſſauit.

Latinus rex primus.

Menelaus Helenæ maritus, Atrei regis filius, Agamemnoniſque frater, primo anno Iephtæ, in Lacedæmonia regnare cœpit. regnauit annis fermè 16.

Menelaus.

Agamemnon Atrei regis filius, ſextus Mycenarū rex, ipſe interfecto auo, anno ſecūdo principatûs Iephtæ, Mycenis regnare cœpit. regnauit annis 25.

Agamēnon.

Floruit eodē tempore Helena Tyndari Oebaliæ regis & Ledæ formoſiſſimæ mulieris filia, quæ ex ſua admiranda pulchritudine dicta eſt Iouis filia.

Helena.

ANNO ab exordio mundi 4000. Eſebon ex tribu Iuda, 9. iudex, iudicauit Iſrael annis ſeptem, alio nomine vocatus Abeſſa. Hunc nonnulli aſſerunt fuiſſe Boos, qui Ruth Moabitidem habuit cōiugem. habuit autem triginta maſculos, & totidem fœmellas, pueros.

Iudic. 12. Abeſſa vel Eſebon.

Ruth.

Troianum bellum decennale primo anno Eſebon (teſte Euſebio) ortum eſt. hoc anno Priamus Heſionen ſororem requiſiuit.

Troianum bellum.

Heſione.

ANNO ab exordio mundi 4007. poſt Abeſſam, Abilon aut Ebilon Zabulonites iudicauit Iſrael decem annis. hic in ſeptuaginta interpretibus nō habetur, ideò non mirū, ſi variè anni computantur.

ANNO ab exordio mundi 4017. Abdon Hellel filius, de tribu Ephraim, xj. iudicum, principatum ſumpſit. iudicauit Iſrael annis octo. * Technites erat, & ſub his tribus iudicibus non receſſit Iſrael à Domino, & ideò quieuit terra.

Abdon.

Troia autē ciuitas, tertio anno Labdon iudicis Iſrael, capta eſſe refertur, à cuius captiuitate vſq; ad primā Olympiadem ſunt anni ſecundùm Euſebiū 416. ante vrbem conditam anni 430.

Troia capitur.

Argonautarum hiſtoria in Iaſone ſumpſit exordium. traditur autem Iaſon filius fuiſſe Aeſonis, qui fuit Pelię regis Theſſalorum frater. Erat autem Iaſon animo & corpore adoleſcens clariſſimus, & cùm pręſtaret cęteris, vt neminem haberet ſecundum, optauit aliquid agere memoria dignum, maiorum æmulando virtutes: itaque communicato conſilio cum rege Pelia, qui ſuo deſiderio aſſenſit, non vt adoleſcentis gloriam augeret, ſed ſperans illum citiùs in belli expeditione periturum. fratrem enim timebat, nè quandò filij ope ſibi regnoque inſidiaretur. hanc ſuſpi-

De Argonautis & Troiana captiuitate ſequitur.

Iaſon.

cionem occultam tenens, pollicitus eſt ſibi belli auxilia laturum, ſi expeditionẽ pararet in Colchos, ad vulgatum tunc vellus aureum rapiendum.

De vellere aureo. Pryxus.

De hoc vellere ità habetur in fabulis: Athamas rex Oriẽtis, habuit ex Nephele filium Phryxum & filiam Hellen. mortua Nephele, Athamas aliam duxit vxorem, quæ more nouercæ cœpit pueros odire. quapropter coxit frumenta ſerenda, & cùm non fructificarent, corruptis ſacerdotibus, dixerunt populis, fructum naſci non poſſe, quouſquè Helle & Phryxus eſſent in terra. *Iniquitas oraculi.* Pater timore populi expulit eos regno. Et dum abirent, prope mare, apparuit eis Nephele mater, adducens arietem, dicens: Accipite hunc arietem, habentem vellus aureum, & aſcendite cautè, nec retroſpiciatis, & ducet vos per mare ad locum tutum. arietem poſteà dedicetis Marti. His dictis, diſparuit. Aſcenderunt itaq; arietem, verùm Helle retroſpexit, moxque ſubmerſa eſt, indè Helleſpontus eſt dictus. *Helle. Helleſpontus.* Phryxus autem incolumis ad Aeetam regem in Colchos peruenit, arietem Marti immolat, pellem in templo ſuſpendit. *Aries Marti ſacer.* Dicitur autem Mars deus ad velleris cuſtodiam, inſopitum draconẽ flammas exhalantem, & duos tauros ferociſſimos, vrentes ignes ex ore fulminantes, ordinâſſe: ſtatuiſſeq; neminem vnquàm poſſe vellus obtinere alitèr, quàm ſi primùm tauros * victos aratro iungeret, & cum his terram araret, ac deindè ſuperato dracone & interfecto, dentes ipſius euulſos illic ſeminaret: fore etiàm tunc, vt ſeges mirabilis pullularet, armati ſcilicet milites, atrox bellum inter ſe committentes, qui mutuis vulneribus ſeſe trucidarent.

** vinctos*

Aeetes ergò rex inſulæ, pro indubitato habens, neminem poſſe per tot pericula vellus obtinere, ideò omnibus volentibus hæc ſubire certamina liberum faciebat aditum, & id per vniuerſum orbem extitit diuulgatum. *Aeetes.* Alij tamen, vt Diodorus Siculus refert, Phryxum, cùm ſecundùm oraculum arietem ſacrificâſſet, pellẽ in templo Martis ſuſpendiſſe ferunt. Aeetæ tum reſponſum datum eſt, mortem obiturum, cùm aduentantes hoſpites arietis pellem ſuſtuliſſent: Hac de cauſa hoſpites illuc aduentantes ſacrificare ſe velle publicauit, vt diuulgata tanti ſceleris fama, externi omnes eum acceſſum fugerent. Templum quoquè Martis muro circundedit, cuſtodeſque plures appoſuit ex Taurica acceptos. *Velleris cuſtodia.* Ex eo decantatum eſt, tauros ignem ſpirantes, circa templum eſſe: à dracone inſupèr cuſtodiri vellus, cùm templi cuſtos Draco appellaretur. Vnde à crudelitate cædis hoſpitum, & draco & tauri fulminare ignes ficti ſunt.

Vtcunquè ſit, Iaſon laudis appetens, ad id ſpectaculum animum intendit, vocauitque quendam fabrum, Argum nomine, ſubtiliſſimum, qui ad regis iuſſum miræ & tunc inauditæ magnitudinis nauim fabricauit, quam nõnulli primam volunt fuiſſe nauem, quæ velis inſtitutis adire loca remota præſumpſit: & ab authore, Argo (teſte Apollonio) fuit dicta. *Argo nauis vndè dicta.* Parata naui, & immiſſis in eam ſingulis, quæ cauſa nauigationis opportuna erant, multi nobiles viri atq; conſpicui cum eodem Iaſone ingrediuntur, numero quatuor & quinquaginta. ex eis clariſſimi erant Caſtor, Pollux, Hercules, Telamon, Orpheus, Atlantes Theſpei filij, & ipſe nauigij author Iaſon. hi omnes ducem ſibi præfecerunt Herculem, omnium iudicio, fortitudine & virtute præſtantiorem.

Diodori Siculi ſententia de ingreſſu Argonautarum in Troiam.

Iaſon vbi ad Phrygiam venit, nauim admouit ad portum Simoëntis. deindè omnes de naui exiêrunt in terram, regnum Laomedontis. Quò cùm deſcendiſſent, virginem iuxta littus vinctam inueniunt, & ob hanc cauſam Neptunum tradunt propter operam ad ædificanda Pergama ab eo, vt fabulæ tradunt, impenſam, iratum Laomedonti regi, quia non ſeruâſſet promiſſa, cete in terram miſiſſe, à quo maxima incolentes loca coloniq́ue abſumebâtur peſte, prætereà afflixiſſe agros. pro periculo tam immani Laomedontem dicunt ad Apollinem deſtinâſſe quæſitum aduersùs ea remedia. Reſpõſum eſſe ab oraculo, Neptuni iram cau-

ſam

Vaſtatio Troianę regionis. ſam malorum eſſe, quæ mitigaretur, ſi puerum Troiani ſorteductum, ceteæ traderent deuorandum. itaque ſinguliſ in ſortem coniectis, cùm in Heſionen regis filiam ſors cecidiſſet, coactus eſt Laomedon natam in littore vinctam, beluę futurum cibum exponere. Heſione exponitur.

Interim Argonautis in littus deſcendentibus, Hercules, viſa puella, cùm rei cauſam cognouiſſet, vincla diſſoluit, inque vrbem profectus, regi obtulit, ſe id monſtrum interfecturum. Laomedō accepta oblatione, equos illi inuictos dono ſe daturum promiſit. Hercules cete peremit, Laomedon quoquè Heſionę liberam poteſtatem cum Hercule abeundi dedit. Hercules & donis quibus honorificè cumulatus fuerat, & equis, Heſioneq; penès Laomedontem, quoàd reuerteretur ex Colcho, relictis, cū Argonautis ad deſtinatū certamen profectus eſt. Hæc ille.

Daretis ſententia de ingreſſu Argonautarū in Troiam. Dares autem Phrygius aliter refert: & ſic cùm de naui, inquit, exiérunt in terram, Laomedonti regi nunciatū eſt, mirandam nauim applicuiſſe, & in ea multos iuuenes de Græcia veniſſe. Ad hęc rex commotus, iudicans commune periculū eſſe, ſi cōſueſcerent Greci nauibus vti, mittit ad portum, qui dicāt vt Græci de finibus excedant: ſi non parērēt dicto, eiecturum ſe illos vi. quod Iaſon & ſocij audientes, grauitèr tulerūt hominis crudelitatem, ſimulque timebant multitudinem barbarorum, ſi permanerent. inter cætera Hercules nuncio, Regi, inquit, tuo referas, craſtino nos diſceſſuros. breui tamē nos videbit, velit nolit, de hac ignominia pœnas exacturos. luce ergò prima abiērunt omes irarum pleni.

Aeetæ & Medeæ diſcordia. Per idem tempus inter Aeeten regem Ponti ſeu Colchi, & filiā Medeam, orta eſt diſcordia. cùm enim Aeetes conſuetudinem necādorum hoſpitum ſeruāſſet, filia hoſpites ſeruare cupiebat: & ſæpè apud patrē precibus & gratia pro damnatorum ſalute intercedebat, quādoquè per ſe captos ex cuſtodia dimittens. Ob hoc à patre in liberam cuſtodiam deſtinata fuit, illa autem indè ad ſolis templum, quod in littore maris ſitum erat, aufugit, vt Diodorus ſcribit. Solis teplū.

Quo tempore Argonautæ à Taurica in Pontum noctū delati, ad templum peruenēre. ibi tunc Medeam in littore ambulantem cùm inueniſſent, ab ea de hoſpitum cæde edocti, virginis humanitatem collaudārunt: deindè aduentūs ſui cauſa Medeæ palàm facta, illa imminens periculum crudelitatemque in hoſpites vt cauerent, admonuit. Communicato autem conſilio, Medea ſe adiutricem ad perficiendum certamē pollicita eſt Iaſoni, iureiurando antè data fide, vxorem ſibi illam perpetuò futuram. Tum noctū Argonautæ cum Medea ad vellus aureum profecti, longè ab vrbe Sybari Colchorū regia, ſtadijs 70. accedente ad fores templi Martis Medea, appellati Taurica lingua ab ea milites patris, apertis ianuis ve regis filiam introduxerunt. Argonautæ ſimul templum ingreſſi, eductis enſibus cùm plures ex barbaris occidiſſent, alijs improuiſa re territis, diffugientibusq; erepta aurea pelle, eueſtigiò ad nauem reuerſi ſunt. Medea draconem pellis cuſtodiæ incumbentem, inſopitum veneno perimēs, vnà cum Iaſone mare conſcendit. Ingrediunt regionem Colchicam Argonautę. Sybaris. Eripitur vellus aureum.

Re ab his qui diffugerunt, Aeetę nūciata, aſſerunt eum cū his qui in promptu erant, militibus Græcos inſecutū, pugnaque commiſſa, rex obtruncatur: reliqui Colchicorum in fugam verſi, magna ex parte interiēre. Argonautæ mox mare ingrediuntur, primò ad oſtium veniunt Ponti, deindè Propontidem Helleſpontumque tranſmiſſi, ad Troiam delati ſunt. Hic Hercules, fratre Iphiclo & Telamone ad ciuitatem miſſis, equos Heſionenque iuxta promiſſa poſtulauit. Iphiclus & Telamon miſſi ad Laomedontē.

Tradunt Laomedōtem oratores truſiſſe in carcerem, reliquos Argonautas voluiſſe per inſidias occidere, cuius rei omnes præter Priamum adiutores ſe præbuēre. hic ſolus contradixit, aſſerens hoſpitibus ſeruādam eſſe fidem, à qua ſententia cùm auerſi eſſent, fertur Priamus duos in carcerem ad Telamonem enſes tuliſſe: narrataq; patris voluntate, extitiſſe eis cauſa ſalutis. nā illi cuſtodibus interfectis, ad mare fugientes, expoſito ſocijs Laomedontis Seruanda fides hoſpiti.

n 2 con-

conſilio, vnà cum eis regi, qui cum militibus ex vrbe aduersùs prodierat, occurrũt. acri certamine commiſſo, cùm Argonautæ virtute ſuperiores eſſent, ferunt Herculem præ cæteris fortitèr pugnantem, occidiſſe Laomedontem: & primo impetu vrbe capta, in regis inſidiarum conſcios animaduertiſſe: deindè Priamo, vt viro iuſto amicoque, regno tradito, cum reliquis Argonautis diſceſſiſſe. Hæc Diodorus Siculus.

At alij alitèr narrant, aſſerẽtes quòd cùm Iaſon & ſocij veniſſent in Colchos ad Aeeten regem, Iaſon vtì princeps & regis filius, cùm ſocijs magnificè ſuſceptus, & à Medea filia Aeetæ venefica adamatus, ab ipſo Aeeta accipit in mandatis, vt boues Vulcani flantes ignem de naribus &* ęreis pedibus ſubiugaret, cum ipſis terram araret, & dentes ſeminaret draconis inſopiti, ſi poſſet, vndè armata multitudo ſurgeret: qui tum primo impetu facto circa Iaſonem, ſeipſos tandèm mutuis vulneribus occiderent. Medea itaque per artes magicas ſecura, & iureiurando interpoſito à Iaſone, quòd eſſet cõiunx perpetua, & tauros & draconem domare docuit: quo facto, pater & patria proditur, vrbs capitur, vellus aufertur, de quo Apollo dedit reſponſum Aeetæ, quòd tam diù deberet regnare, quàm diù aureum vellus in templo remaneret. Medea mox abducitur, quæ timens perſecutionem patris, Abſyrtum fratrem ſuum membratìm dilacerauit præ furore amoris, membra ſpargens per vias, vt pater ſuperueniens ità retardaretur, membra filij colligẽdo. Hęc quidem poëtica ſunt.

Amores Medeæ.

Medeæ auxilia.

Abſyrtus Medeæ frater.

Sed quia Iaſon eloquentiſſimus vir apud Colchos exiſtens, proceres regni Colchorum homines elatos, non bello tantùm, ſed oratione ſuaui ſuperauit, illoſque in ſuam Medeæque ſententiã trahens, populares ad ſeditionem concitauit, ibique præfecto regni ab ipſis propter diſſenſionem cæſo, Colchici aduersùm ſeipſos arma mouerunt, & in bello quodam perſeuerantes, demùm ſatigati, à Iaſone non ſolùm ſubiugati ſunt, ſed etiàm diuitijs ſuis penitùs nudati *ſunt, atque aureo vellere, id eſt, grege habente precioſiſſimum vellus, priuati. His itaque peractis, nauim conſcendunt, pellemque ſimul ac Medeam abſportãtes, domum ſunt reuerſi.

Iaſonis eloquentia.

Hercules autem grauitèr tulit contumeliam Laomedontis ſibi et ſocijs factam. Spartam ad Caſtorem & Pollucem venit, ad vindictamq́; incitauit, qui ſtatim promittũt ſe ſocios illi futuros. Idem fecit & Telamon, idem Peleus, idẽ promiſit & Neſtor. Hercules vbi omnium voluntatem habuit, naues parauit, ſociosque introduxit. nauibus autem noctù ad Sigeum poſt multam nauigationem appulſis, Hercules, Telamon & Peleus indè exercitum deducunt, præſidio nauibus Caſtorem, Pollucẽ & Neſtorem relinquentes. Laomedonti regi nunciatum eſt, claſſem Græcorum ad Sigæum acceſſiſſe, & ipſe cum equeſtribus copijs ad mare venit, cœpitque præliari. Hercules verò per aliam viam ad Ilium venerat, atque id vrgere tentat. quod vbi Laomedonti nunciatũ eſt, ilicò reuertitur, & in itinere obuius Gręcis factus, occiditur. Telamon prior Ilium oppidum introijt, cui Hercules virtutis cauſa Heſionen regis filiam dono dedit. Priamus tum in Phrygia erat, omnia hæc ignorabat. Hercules & qui cum eo venerant, prædam ad naues deportant, euerſo Ilio, cum multa præda Græci naues conſcendũt. Heſionen regis filiam cum omnibus bonis in vrbe repertis auehunt, paucisq́; diebus ſalui victores in Græciam reuertũtur. Hæc Dares.

Iungunt ſe Herculi Caſtor & Pollux &c.

Appulſus ad Sigæũ Troiæ promontorium.

Hercules.

Perit Laomedon.

Donat Heſione Telamoni.

Excidium Ilij.

Euerſa itaque funditùs Troia, Laomedonte autem interfecto, tot militibus morte conſumptis, tot mulieribus ac puellis abductis, & nobili Heſione regis filia, meretricio more ſub Telamonis libidine conſtituta, Priamus regni hæres, è Phrygia vbi cum exercitu erat, redijt: viſisque tot aduerſis caſibus, per multa tempora fortunas ſuas defleuit. Tandèm ad ſe rediens, & quãta ſibi adhuc fortuna reliquiſſet, animo reuoluens, inuenit ſe adhuc magis felicem q̃ miſerũ. Supererat eñ regnum magnificentiſſimũ, ſupererat vxor Hecuba,

Priamus Troiam redit.

Nati Priami. Hector. Alexander. Deiphobus. Andromache. Caſſandra. Polyxena.

cuba, inſignis mulier & nobiliſſima, ex qua habebat quinque filios, viros toto orbe celeberrimos, ſimulq́; filias tres omni laude digniſſimas. Filij erant, Hector, Paris ſeu Alexander, Deiphobus, Helenus & Troilus: filiæ verò erãt, Andromacha, Caſſandra & Polyxena. deliberabat ergò reſtaurare vrbem & ità firmare, vt contra hoſtiles incurſus tuta eſſet, & contumelias ſibi illatas poſſet vindicare.

Xanthus.

Ilium itaq; inſtaurauit, mœnia ampliora ſtruxit, & ciuitatem munitiſſimam addidit. fuit autem ambitus totius *longitudinis trium dierum, latitudo coæqualis: ſex portas habebat principales, quarum vna Dardania, ſecunda Tymbræa, tertia Ilia, quarta Scæa, quinta Troiana, ſexta Antenoria. Erãt in ea vrbe conſtructa infinita palatia, plateæ celebres: per mediũ verò ciuitatis Xanthus fluuius decurrens, eam in partes æquales diuidebat. Introduxit autem Priamus totius regni potentiores ac nobiliores ad inhabitandum.

Legatus Antenor.

Redit Antenor.

Poſtquàm verò Ilium Priamus ſtabilitum vidit, Antenorẽ vnum ex principibus ſuis legatum in Gręciam miſit, dans in mandatis, vt Heſionen repeteret. Tum Antenor ad regis iuſſa nauim conſcendit, primùm in Myſiam venit, à rege Peleo Heſionen ſororem regis ſui, reddendam poſtulat. Hoc vbì Peleus rex audiuit, grauitèr tulit, iubetq́ue mox de finibus ſuis excedere. Antenor nihil moratus, nauim aſſcendit, & Salamina profectus eſt. Telamonem rogat, vt Priamo ſororem reddat. non enim eſſe æquum, in ſeruitute haberi regis filiam. Cui Telamon, quod ſibi virtutis cauſa datum ſit, nemini ſe daturum. ob hoc Antenorem de inſula diſcedere iubet. deindè Antenor in Achaiam ad Caſtorem & Pollucem delatus, eadem poſtulat: qui negauerunt iniuriam Priamo factam eſſe, & vt diſcedat, imperant. Vltimò Pylon ad ducem Neſtorem peruenit, qui amariora reſpondit, & ſic Antenor domum reuerſus, non niſi contumelioſa ridiculoſaque reſponſa Priamo reportat.

Troianorũ concilium.

Continuò Priamus filios vocari iubet, & omnes amicos ſuos principes atque regni proceres, quibus expoſuit, quemadmodùm miſiſſet Antenorem in Gręciam, poſtulaturum pro patris nece ſatisfactionem, & vt damna illata Græci reſarcirent, Heſionenq́ue ſororem ſuam redderent: Antenorem legatum ad hæc contumelioſè tractatum, nihil impetrâſſe: videri itaque ſibi, exercitum in Græciam mittendum, qui dignas exigeret pœnas. petit ergò vt qſque ſuper hoc ſententiam dicat. Agitato itaq; inter proceres negocio, quiſque pro ſua opinione conſulebat. Hector qui verè magnanimus à poëta ſcribitur, prudentèr bello ſuperſedendum iudicabat, etſi multis eſſent iniurijs à Gręcis affecti: ob id planè, quòd ſapientes ſerunt, melius eſſe iniuriam pati, quàm facere. Huius ſententiam Helenus vates confirmabat, quem igne Pelaſgo Ilion arſurum pręmonuiſſe ferũt. At Paris, ſiue ob rapiendam Heſionen, ſiue ob inueteratam in alienas fœminas licẽtiam, ſeſe aduersùs Græcos ducem exhibet, ſperans Heſionen mutare Helena. adſtipulantur huic Troilus & Deiphobus.

Repræhendũtur in cõcione iniuriæ Troianis illatæ.

Panthus.

Priamus mox Alexandrum & Deiphobum in Pannoniam miſit, vt milites legerent, & ad conciones populum venire iubet. commonefacit filios, vt maiores natu minoribus imperẽt. monſtrauit, quas iniurias Troianis Græci intuliſſent, Antenorem ob hoc in Gręciam miſſum, contumelioſe tractatum, neque ab his quicquam honeſti habere ſe poſſe, placere ſibi Alexandrum in Græciam cum claſſe mittere, qui aui mortem & iniurias regno illatas conetur vlciſci. velit in hoc ſententiam eorum etiàm audire. Surgit inter hæc Panthus Priamo propinquus, audiuiſſe ſe, inquit, à patre ſuo Euphorbo, ſi vnquàm Alexander vxorem de Græcia duceret, Troianis exitium imminere: pulchrius ergò eſſe, in ocio vitam degere, quàm in periculum libertatem ducere. Verùm populus authòritatem Panthi contempſit, & regi in his quæ propoſuerat, aſſenſum præbuit.

Caſſandræ monitus ſpreti.

Caſſandra filia regis his auditis exclamauit: Quò pergis ô pater, tantis

te periculis implicare? deſine, oro, Paridem mittere, alioqui certò ſcias non ſolùm excidium huius nobiliſſimæ vrbis futurum, ſed te etiàm cum liberis tuis chariſſimis crudeli morti ſuccumbere. Sed hanc pater non ſolùm nō audiuit, ſed inſuper caſtigatā abiecit. hanc Caſſandram virginem modeſtiſſimam cùm Apollo, vt eſt in fabulis, plurimùm amaret, & eius concubitum expeteret, ipſa munus ab eo pro hoc poſtulauit, quod illi Apollo iuramento ſe daturum affirmauit. petijt virgo, vt futura prædicere ſciret, & mox facta eſt vates. deindè Apollini inſtanti ob concubitū annuit. quamobrem turbatus, cùm auferre nequiret quod dederat, per Stygias enim vndas iurauerat, egit vt nulla præſtaretur fides vaticinijs ſuis, & ſic factū eſt. Nam cùm ex raptu Helenæ futura patri & fratribus prædiceret, nō ſolùm non credebant, ſed & verberibus duris eā caſtigabant. Intereà aptantur nauigia, commeatus abundè & milites introducuntur. Priamus tum Alexandrū præfecit exercitui imperatorem, adiungit Deiphobum, Aeneam, Polydamantem, imperatq́; Alexandro, vt Heſione ſoror petat, & fatis Troianis fiat: quod ſi negâſſent, continuò ad ſe nuncium mittat, qui claſſem in Græciam tranſportet.

Alexander itaque ſoluens indè, nauigat proſpero curſu in Græciæ fines, primumq́; Cytheriam inſulam attigit, vbi erat templum Veneris vetuſtum, & toti Græciæ venerandum. Celebrabatur illis diebus feſtū ipſius Veneris præcipuum, propter quod multitudo maxima confluebat. hi qui in inſula erant, mirabantur claſſem regiam. interrogabant, qui eſſent. reſpondent, Paridem eſſe filium regis Troianorum, & veniſſe vt à regibus Græciæ repetat Heſionen, patris ſui ſororem. innotuit aduētus Helenæ, non enim à Menelai regno inſula multùm diſtabat, & vt erat regina omnium pulcherrima, & adeò curioſa, hoſpites videre deſiderat: continuoque ſub ſpecie votorum ſoluendorum in inſulā properat, vbi ab incolis velut regina loci, multo honore ſuſcepta eſt. Prima verò luce cùm celebrior

Fertur Paris in Cytherida.

eſſet templi ſolennitas, regia ingreditur phanum pompa.

At Paris aduētu reginæ exhilaratus, vt erat iuuenis ſpecioſiſſim° & eloquēs, cum apparatu non minùs regio templū ingreſſus eſt. Et cùm ſe mutuò Helena Alexanderq́; reſpexiſſent, ambo forma incenſi, tēpus dederūt, vt gratiam referrent. poſt celeres verò cupidinis ignes, data habitaq́; hinc indè ſalute, Alexander clàm ſuis imperat, vt omibus in nauibus ſint parati, noctū claſſem ſoluāt, de phano Helenam eripiant, ſecum eam abducant. quid plura? vt ſtatuit, phanū inuadunt, Helenam eripiunt, in nauim deferūt, & cum ea nōnullas alias mulieres. Oppidani ex hoc territi, arma corripiunt diù pugnantes, quos tamē Alexander fretus multitudine ſociorū ſuperauit: phanum expoliauit, homines ſecum complurimos captiuos abduxit: Et ſic ſpolijs onuſtus, cum Helena ad Priamum reuerſus eſt.

Rapitur Helena.

Priamus vbi rei geſtæ ordinem accepit, gauiſus eſt, ſperans Græcos, vt Helenam recuperarent, Heſionen redditu ros. Caſtor & Pollux audientes ſororem ſuam Helenam raptam ab Alexandro, confeſtim nauem conſcendentes, ſecuti ſunt: & cùm in Lesbio littore nauem ſoluerent, maxima tempeſtate orta, diſparuerunt: quos Lesbij vſque ad Troiam quæſiērunt: & non inuenientes, crediderūt immortales factos, atq; inter ſidera locatos Geminorum appellatione ferunt.

Inſequūtur Helenam Caſtor & Pollux.

Menelao poſtquàm compertum eſt, Helenam ſibi raptam à Troianis, quam tenerrimo diligebat amore, Agamēnonis fratris conſilio vſus, apud Græcorum principes plurimùm eſt conqueſtus: & cùm vltrò citroque crebrò pro repetitione vxoris legationibus à Menelao miſſis fruſtraretur, demùm concione habita, coniurant in Troianos omnes Græciæ principes numero 47. qui adduxerunt naues mille ducentas duas, Agamemnon ex Mycenis, Menelaus ex Sparta, Archelaus & Protenor ex Bœotia, Aſcalaphus & Ialmenus ex Orchomeno, Epiſtrophus & Schedius ex Phocide, Aiax Telamonius, Neſtor ſenex, Aiax Oileus, Thoas, Idomene-

meneus, Diomedes, Polyphobus, Antiphus, Proteſilaus, Neoptolemus, Phine⁹, Palamedes, Eriphylus, Xãthippus, Amphimachus, Polybetes, Leonteus, & alij reges ac principes, quos longum eſſet narrare.

Vlyſſes ad bellũ Troianũ Palamedis aſtu mittitur.

Non aderat tum Vlyſſes Laërtius Ithacæ inſulæ rex, vir prudentiſſimus. ſimulabat enim ſe inſanum, vt euitaret Troianum bellum. húc autem Palamedes miſſus à Græcis, in fraude deprçhẽdit hoc modo. inuenit enim Vlyſſem arantem, & præ inſania ficta ſal ſeminantem, cui Palamedes explorandi furoris cauſa, ilicò Telemachum puerum Vlyſſis filium, ante aratrum oppoſuit arantis. quo viſo, cõfeſtim Vlyſſes aratrum dimouit, nè puerum offenderet, & ſic de fraude victus, in expeditionem ire coactus eſt.

Aberatq; Achilles Pelei Theſſaliç regis & Thetidis filius. receperunt autem Græci oraculum, ſinè Achille Troiam capi non poſſe. erat enim inuulnerabilis, excepto talo. Thetis enim timens ſata, ipſum dum puer eſſet, in Stygia palude tinxit. accepit enim ſecundùm ſata, Achillem, ſi ad Troiam veniret, occidendum. ideò commendauit eum in Peleo monte Chironi Centauro, qui ipſum enutriuit & multis artib⁹ inſtruxit. tandèm eum in muliebri habitu tanquàm eſſet ſoror Achillis, regi Lycomedi commendauit, vbi latentèr & quaſi per vim cognouit Deidamiam regis filiam, de qua poſteà ſuſcepit filium Neoptolemum ſeu Pyrrhum.

Occidẽdus Achilles.

Miſſus eſt itaq; Vlyſſes ad Achillem perquirendum à Græcis, qui vt vir prudentiſſimus erat, eum tandèm in choro virginum, dum quaſi mercator iocalia vendebat, depræhendit. Inter enim varia quæ Vlyſſes veluti mercator propoſuerat, Achilles gladios & arma contuetur, virgines cæteræ muliebria. quo viſo, Vlyſſes nil dubitãs, Achilli in aurem pandit expeditionem omniũ Græcorum in Troianos coactam, nec ſinè eo ituram: orat ergò, vt abiectis muliebribus ſuo ſtatui inconuenientibus, arma induat, & cum cæteris regibus ac principibus in bellum Troianũ vadat. Exhilaratus Achilles, clam omnibus in naui Vlyſſis remoratus abducitur, Græcisq́ue paratus ad vota eorum prçſentatur.

Agamemnõ deſignatur imperator.

Agamemnon Atrei filius, Mycenarum rex, frater Menelai, pari Grçcorum omnium conſenſu, congregatis in Aulide nauibus, omni exercitui imperator deſignatus eſt. Quo facto, concione vocata, luculenta oratione iniurias fratri Menelao proſequitur illatas, pro quibus vindicandis iuſtè bellum Troianis mouere poſſint, & quomodò non deſit voluntati facultas, cùm tantam habeant potentiam, cui etiàm Aſia tota reſiſtere non valeret. Quis vnquàm, inquit, temporibus retroactis vidit tot reges, duces & principes in vna voluntatis conſonantia congregatos? ſed vt nihil temerè admittamus, cõſulo nihilominùs, vt antequàm proficiſcamur, ad Apollinem Delphicum mittamus, eumq́ue de tota re conſultemus. cui mox omnes aſſentiunt. Et pari voto Achillem Patroclumq́ue, vt nomine omnium vadant, eligũt. Nec mora. Achilles Patroclusq́ue naues ingrediuntur, & curſu felici in inſulam Delphos perueniunt. Et cùm illò peruenissent, ad oraculum deuoti pergunt: reſponſum accipiũt, grçcos Troiam ituros, & anno decimo victores futuros.

Achilles & Patroclus Delphos mittuntur.

Accidit mirabilis caſus. nam eadem hora aderat Calchas vates, à Priamo miſſus conſultandi ſuper eadẽ re Apollinem gratia. ac poſt oblationes factas, reſponſum accepit Calchas: Calcha, ad tuos nè redire præſumas, ſed ad Grçcorum claſſem te conferas, nec ab his recedas donèc Troia ſit capta. His dictis, Calchas antiſtes vnaq; Achilles reſpõſa inter ſe conferunt, atq; amicitiã iungunt, & iuxta Apollinis iuſſa, vnà ad Græcos pergunt. Grçcorum principes, audientes Achillem & quæ de Calchãte dicere poterat, exhilarati, eũdem antiſtitem in fidem eorum ſuſcipiunt, & in matriculam expeditionis incorporari faciunt.

Hoc in loco Dictys Cretenſis & nõnulli alij narrãt, quòd Agamemnon in Aulide ceruam Dianæ ignarus occidit. Vndè Diana irata, ventum mouente, & Græ-

Iphigenia immolãda.

Grȩcis peſtilentiam immittente, reſpõſum eſt ab oraculo, Dianam pro auertẽda peſtȩ & tempeſtate Agamemnonio ſanguine placandam. & cùm Agamemnõ nullo modo induci poſſet, vt Iphigeniam filiam ſacrificare vellet, Vlyſſes clam patre Iphigeniam, à nouerca Clytemnæſtra per nuptiarum cum Achille ſimulationem abductam, ſacrificandi eam cauſa præſentans, quæ tamen miſeratiõe deæ ſublata, & cerua ſuppoſita eius loco oblata litatur. Iphigenia verò in Tauricam trãſlatą fuit, & regi Thoanti tradita, ſacerdosq́; facta Dianæ, à morte extitit liberata.

Aduehũtur Myſiam.

Deindè haud multis pòſt diebus cùm opportunum iam tempus nauigãdi veniſſet, aſſcendunt Græci omnes naues: & vbì ad Myſorum regiõem vniuerſas claſſes venti appuliſſent, properè omes ſigno dato naues littori admouẽt. quibus mox Telephus inſulȩ imperator armis occurrit, & pugna commiſſa, ab Achille grauitèr vulneratus eſt. deindè nonnulli Græcorum principes, Telepho cognatiõis vinculo iuncti, interueniunt, & ipſum de cauſa profectiõis informantes, exercitui reconciliârunt, factique ſunt amici. Ipſe tamen Telephus haud longè pòſt ex vulnere multùm infirmatus, reſponſum accepiſſe fertur, ſe non poſſe ſanari, niſi eadẽ manu & lancea idẽ vulnus reiteretur. vndè ad Troiã veniſſe dicitur, & ab Achille ſecundùm oraculum ſanatur. de quo Ouidius:

Vulnus Achillæo q̃ quondàm fecerat hoſti,
Vulneris auxilium Pelias haſta tulit.

Veniũt grȩci in Tenedum.

Deindè, vt Dares refert, mare ingrediũtur, claſſem poſt aliquot dies applicant in oppidũ quod ſub imperio Priami regis erat, & id expugnant, prædaq́; facta proficiſcuntur. veniunt in Tenedum, & ibì omnes occídunt. Ibì autem Agamemnon conuocatis ducibus, potentiam eorum commemorat, ſimul & quæ ex ſuperbiæ elatione eueniant, né ve deos in ſe exaſperent, conſulit legatos in Ilium mittendos, qui pecuniam ad ſatisfactionem iniuriarum requirãt.

Mittũt grȩci ad Priamũ legatos.

quòd ſi fecerit ſatis Priamus, & Helenã reſtituerit, benè erit, & cum laude reuertemur, inquit. alioquì ſi recuſauerit, duo pro nobis pugnabũt, iuſtitia & immenſa potentia, erimusq́; à ſuperbiȩ vitio apud omnes gentes excuſati. placet conſilium hoc omnibus, eliguntur que legati Diomedes & Vlyſſes (vel vt Cretenſis refert) Palamedes, cuius maximè ea tempeſtate domi bellique conſilium valuit.

Securitate itaque à Priamo impetrata, legati alta Troiȩ mœnia ingrediuntur. ad regiam verò deducti, inter cȩtera mirati ex eo quòd in medio atrij ipſius ſtabat arbor, arte mathematica facta, cuius ſtipes ex auro erat, duodecim cubitorũ in altum tenſus, & in ſummitate diffundebat ſe in ramos, qui totum ipſum atrium tegebant. erant rami, folia & flores partim ex auro, partim ex argento, inter gemmasque multiſarias fructus radiabãt. deindè per multas cameras ducti, perueniunt in locum, vbì Priamus in ſplẽdida nobilium ſuorum ſedebat corona. ad quem legati: Rex Priame, ad te ſumus miſſi, petentes vt Helenam violentèr è Græcia ablatam, reſtitui facias regi ſuo, ac damna nobis per Paridem illata reſarcias: quod ſi feceris, tibi conſuluiſti, & nos ad noſtra redibimus. Sin alitèr, ipſe reſpice quanta tibi ac tuis mala ſint euentura.

Oratio legatorum.

Priami oratio.

Ad hæc Priamus: Non ſinè admiratione hæc veſtra audiui mandata, cùm à me talia requiratis, quæ regem victum vix decerent. petitis vobis ſatisfieri, qui ſinè cauſa iuſta mihi patrem & coniunctos ferè omnes ac vrbem abſtuliſtis, ſororem inſupèr meam Telamoni concubinam feciſtis, pro qua reſtituenda iamdudùm ad vos miſi, ſed non niſi imperioſa inhumanaq́; verba pro his accepi.

Plura loqui volentem Palamedes interrupit, cogitare rogauit, quantã contra ſe potentiam nunc in regno videret, cauſam eſſe diſſimilem, cùm pro meritis Laomedon pœnas luiſſet, ad poſtremũ belli difficultates exponit.

Cui Priamus duriora quàm antè reſpondit, ſimulq́; in conſilium proceres regni ſui traxit, vbì ferè ſinguli Helenã remittendam ſuadent, Græcorum cauſam probant, & factum Alexandri damnant. Quibus rebus anxius Priamus, filios conuocat, eorum conſiliũ requirit, qui, exceptis Hectore atq; Heleno,

nuſquàm

nu'quàm reddendam proclamant, et ſimul tumultum concitant.

Hecubę cõſilium. Helenę ſententia.

Inter hæc Hecuba hortatur Helenã audiendam: quę adducta, flens orabat, nè quę ſemèl eorum in fidem recepta eſſet, proderetur. id vtrùm immodico Alexandri amore, an pœnarum metu ob deſertam domum, ſibi conſulere maluẽrit, in dubio manſit. Itaq; Hecuba, cognita eius voluntate, complexa Helenam, nè proderetur, ſumma ope adnitebatur, Priamum quoquè facilè in ſuam ſententiam traxit. deindè vocatis legatis, Priamus facto ſilentio, optionem Helenæ, quæ aderat, offert, abire ad ſuos, aut manere. quam ferũt dixiſſe, *neque ſibi cum Menelai matrimonio cõuenire.

His peractis, Vlyſſes cuncta quæ ab Alexandro contra Græciam indignè commiſſa eſſent, retexuit, vltionem teſtatus eſt breui ſecuturam. eo dicto, abeunt.

Auxilia Priami.

Aderant autem ad auxiliandũ Priamo complures maximi reges & principes orientis ex *Celia, Lycia, Thracia, Phrygia, Bœotia, Aethiopia, Paphlagonia, Perſia, cæteriſque ex prouincijs multitudo bellatorum maxima, de quibus Dares & alij.

Dum legati Græcorum morantur, mittũtur Achilles & Telephus ad prædandum Myſiã. Teutras rex cum exercitu illis occurrit, quem Achilles fugato exercitu vulnerat. Teutras regnũ viuus Telepho tradit, qui defendit mox regem veluti amicum nè periret, magna fide commendatus hoſpes.

Deindè Agamemnon claſſes ad fines Troianorũ perduxit, vbi primùm littora Troiani fortitèr defendunt. Proteſilaus ad terrã excurrit cum ſuis, Troianos fugat: quem Hector obuius interſecit, cæteros perturbat. Et poſtq̃ magna cædes vtrinquè facta eſſet, aduenit Achilles. Hector antè abijt. Achilles Troianos iterùm in fugã conuertit, & nox prœliũ diremit. ità libero ab hoſtibus tempore, Gręci ſubductas naues atque in ordinẽ compoſitas, in tuto collocant. deindè ex omibus Achillem atq; Aiacem Telamonium, quorum virtute maximè fidebãt gręci, cuſtodes deligũt, hiſque tutelam claſſium tradunt.

Proteſilaus occiditur.

Pugna Gręcorũ & Troianorum.

Neq; multò pòſt circa Proteſilai ſepulturam Gręcis occupatis, nihil tale metuẽtibus, Crenus rex cognito aduẽtu Græcorũ, inſidijs eos inuadit, & ancipiti malo territos, ſinè ordine fugere coëgit. Quibus Achilles occurrit, regẽ & magnam vim hoſtium interficit. Cęterùm ob incurſiones crebras hoſtium decernitur, vtì primùm finitimas Troię ciuitates cum parte exercitus adeant atque vaſtent. ità primùm Cycni regionẽ proterunt, vrbem Mentorięſium inuadunt, & ignem ſupponunt, ſed precibus ciuium eam in deditionem recipiunt. Deindè Achilles in deditionem coactis proximis ciuitatibus, nauibus Lesbum aggreditur, ac ſinè vlla difficultate capit, & Phorbanta loci eius regem, multa aduersùs Gręcos molítum, interficit. deindè Pyrrham & Hierapolim vrbes opulentiſſimas excindit. Quibus cognitis, omnes finitimi populi vltrò ad eum cum pace occurrẽre, & nè vaſtarentur agri, dimidium fructuum pacti ſunt.

His actis, Achilles ad exercitum redijt, quo tempore rex Scytharum cum donis Achilli occurrit. deindè Cilicas aggreditur, interfecto Etione, qui his locis imperitabat. magnis opibus naues replet, abducens Aſtynomen Chryſi filiam, quæ eo tempore regi nupta erat. Properè deindè Pedaſum oppugnare cœpit, ſed loci rex Briſes, ratus nulla vi prohibere hoſtes, laqueo vitam finiuit. Indè Hippodamiã abſtulit, Briſeida dictam, dein expugnata Lelegum ciuitas.

Chryſeis.

Pedaſi excidium.

Briſeis.

Per idem tempus Aiax multas vrbes capit atque vaſtat, quibus peractis, hi duo duces ad exercitum contendunt, quorum aduentu Græci exhilarati, multas illis gratias agunt. deindè conſilium de diuidenda præda haberi cœptum, vbi cunctorum ſententia ex omi præda quam Achilles apportauerat, Aſtynomen, quam Chryſi filiam diximus, ob honorem regium Agamemnoni obtulẽre. Ipſe autẽ Achilles Hippodamiam aut Briſeida ſibi retinuit, reliqua verò prǽda iuxta meritorum qualitatem diſtributa fuit.

Aiax loca multa vaſtauit.

Adducit & Aiax Polydorum Priami regis filiũ, quem ſibi Polymneſtor prodidit.

didit. de quo Dictys Cretēſis, quòd Priamus dubitans de regno ſuo, Polydorū filium recentèr ſibi natum, cum magno auri pondere conſeruandum enutriendumq; in Thraciam miſit ad Polymneſtorem regem fratrem Hecubæ, vt ſi cōtingeret Troiā capi, ipſe filius relictus, genus & vrbem inſtaurare poſſet. Sed vbi Aiax Cherroneſſum Thraciamque infeſtabat, & Polymneſtor virtutem viri cognouiſſet, diffidens de rebus ſuis, dedidit ſe tum illi. Et tunc Polydorus merces pacis, Aiaci traditur, aurum etiàm aliaq; donaria ad conciliandos hoſtium animos affatìm præbebat, inſupèr frumentum per omnem exercitum totius anni pollicitus, naues Aiacis replet.

Polydorus Aiaci proditus à Polymneſtore, capitur.

Græci vbi Polydorum regis filiū adductum vident, decernūt communi voto, vt Vlyſſes cum Diomede ad Priamū pergant, atque Polydorum pro Helena reſtituant. Legati habētes Polydorum, ad Troianos veniunt, vbi Vlyſſes verba faciens, & Polydorū apud Græcos eſſe pronunciat, reſtituendumq;, ſi Helena nequitèr Menelao abducta, reſtituatur. hortaturq; vt adhuc ſibi proſpiciāt, & pro iuſtis cauſis, quas in longum recenſuit, Græcorum, regni euerſionem non expectent, inferens, ſi Helena cum abreptis reſtituatur, inuiolatus Priamo Polydorus reuertatur, alio pacto bellādi finis non fiat, donèc omnes Græciæ principes periērint: aut quod verius eſſe videretur, Ilio capto crematoq;, exēplum impietatis ſuæ Troiani poſteris relinquerent: quapropter, inquit, dum adhuc res integra in manibus veſtris eſt, etiàm atq; etiàm prouidete.

Mutandam Polydoro Helenā, ſuadet Vlyſſes.

Poſtquàm finem loquēdi fecit Vlyſſes, retrocedere legati iubentur. ſeniorū ſententia omnium erat, Menelaum iniuriam indignè paſſum, proindè Helenam ei reſtituendā, eorumq; facta fortia ac recentèr partam gloriam verſandam, erutis aut in poteſtatem redactis amiciſſimis Troiæ ciuitatibus, ob eam etiàm cauſam Polymneſtorem Græcorum viribus abhorrentem, vltrò Græcis Polydorum tradidiſſe, quem poſſent ſaluum recuperare. hæc & ſimilia plura tractabantur.

Troianorū reſponſio.

Omiſſis multis hinc indè dictis, & quàm vehementiſſimè Priamus cōſternatus ſit, vbi audiuit Polydorum in poteſtate Græcorum eſſe, præualuit tamē, Helenam ſemèl in fidem receptam, non eſſe prodendam, quod & Hectori placuit, licèt fratris facinus improbaret. fuit enim Helena fide interpoſita, recepta, quam Hector ſeruandam cōſuluit. Si qua autem cum ea erepta docerētur, cuncta reſtituenda cēſuit. adiecit, Caſſandram aut Polyxenam cum præclaris donis Menelao eſſe offerendam. ſed nec Menelao, neq; legatis reſponſa placent. Vndè multis deſupèr hinc indè cōſumptis verbis, Græci abeūt, & mox per populum diſſeminatis quæ aduersùm legatos dicta erant, tumultus oritur dicētium vniuerſam Priami domum perituram. Ità apud Græcos decernitur, Polydorum in conſpectu Troianorū necandum: & productus in medium, viſentibus ex muris Troianis, lapidibus obruitur, pœnas fraterni ſceleris ferens. Cætera quæ à poëtis finguntur, ab inſtituto noſtro ſunt aliena.

Fruſtrà à Priamo legati abeunt.

Interìm Aiax Telamonius *Bothiram Cyllamque ciuitates diuitijs nobiles, capit: deindè Gargarum, Gergin, Scepſin, & Lariſſam depopulatur, magnā vim pecorum abducens, nulloq; aduerſante, cunctis in fugam verſis cum magna præda ad ſuos reuertitur.

Aiax. *Botyram

Hector non minùs exercitum quotidiè educit ex vrbe, cui Agamemnon certo die occurrit, ac clamore magno prælium acre committitur. Hector Patroclum occídit, & ſpoliare tentat: Merion rex eum ex acie, nè ſpoliaretur, eripuit. Hector Merionem perſequitur & occídit. quem cùm ſpoliare vellet, Mneſtheus Hectori femur ſauciat, ſaucius autem multos vulnerat. et perſeueràſſet Achiuos in fugam vertere, niſi obuius illi Aiax Telamonius veniſſet, cum quo dum cōgrederetur, cognouit eum tandèm poſt multam pugnam de ſanguine ſuo. erat enim Heſiones ſororis Priami, filius: quarè Hector depoſitis armis, eum alloquitur, & commemoratione generis facta, ei blanditur. At Aiax rogat Hectorem, vt ſi tanta affectione ducatur, faciat quòd Troiani eo die

Occídit Hector Patroclum ac Merionem.

Pugna Hectoris & Telamonij Aiacis.

bellare

bellare deſiſtant. perſequebantur enim fugientes Græcos. annuit Hector, & mox tuba receptui canere iubet. iã autem Troiani in Græcorum naues ignem immiſerant, nec dubiè omnia cremâſſent, ſed mandato ducis obtemperãt, & multo dolore ciuitatem ingrediuntur, quaſi victoriam in manu habentes, eo die abieciſſent.

Poſtero die Græci inducias petunt, Achilles plangit Patroclum, Agamemnon Proteſilaum effert, cæterosq; ſepeliendos curat.

Dum induciæ fuiſſent, Palamedes in concione proponit, indignum regem eſſe Agamemnonem, qui tanto exercitui imperet, ipſe ſua ſtudia oſtẽdit: Achi- uis intereà de imperio viciſsim certantibus, tẽpus pugnæ ſuperuenit. Achilles, Agamemnon, Diomedes, Menelaus, exercitum educũt. Contrà Hector, Troilus, Aeneas, occurrũt. fit pugna ex vtraque parte, fortiſſimi quiq; cadunt. Hector Bœoten, Archelaum & Protenorẽ occidit. nox prælium diremit, & erat in ordine tertium prælium.

Rurſus pugnatur, multiq; vulnerantur.

In quarto prælio Alexander Menelai femur ſagitta transfixit, in quinto bello Hector ſeptem fortiſſimos duces occidit, Aeneas duos, Achilles quatuor, Diomedes duos. In ſexto bello continuis diebus octoginta pugnatum eſt. Graij ſecundas petunt inducias, & obtinent in triennium.

Chryſes filiam repetit.

Per idem tempus Chryſes ſacerdos Apollinis Sminthei, ægrè tulit, ꝙ Agamemnon filiam ſuam Aſtynomen per vim teneret. adijt Græcos, filiam repoſcens, & aurum pro ea offerens, & niſi fiat, mala eis futura prædicit. Rogatus à ducibus Agamemnon, reſtituere eandem recuſat, licèt à ſingulis regibus fuiſſet aditus, pro quo Achilles ipſum & Menelaum fratrem publicè lacerabat conuicijs. Sed non multi fluxerunt dies, morbus grauiſſimè exercitum inuaſit: & dum peſtifera ægritudine multi quotidiè perirent, nec eſſet morbi modus, flagitare duces Calchantem incipiunt, vatem in exercitu probatum. Ille haud liberum ſibi eſſe inquit profari, nè pro veritate pœnas lueret. Adactus per reges iureiurando, Achille procurante, vt ſecurè diceret, ille Apollinis iram eſſe: remedium verò, reſtitutionem virginis fore. hoc audito, Agamemnon egreſſus, cunctos ſibi beneuolentes in armis eſſe iubet, armantur ex aduerſo reges. Troiani has inter Græcos diffe- rentias intelligentes, erumpunt, ac magnam ſtragem faciunt, quibus tamen Græci tandèm pari voto occurrunt, atque repellere eos ſatagunt. nox prælium diremit, & Priamus tertias inducias petit.

Cędes Gręcorum.

His perfectis, vbi Agamemnon ferè potentiores ei duces vidit aduerſari, vocata cõcione, paratũ ſe eſſe inqt Chryſi filiam reſtituere, ſi modò in locum eius Hippodamiam, quæ cum Achille degeret, viciſsim reciperet. aduerſabantur multi. Achilles ꝓ ſalute exercitûs om̃ia ſe tolerare velle dicit. Tranſmiſſa eſt Aſtynome in phanum Apollinis, & patri reſtituta. Agamemnon, tanquàm ab omnibus conceſſa res videretur, lictoribus vt abſtraheretur Hippodamia, imperat: hique aduerſantibus multis, iuſſa complent, pro quo Achilles publico concilio deincèps abſtinendum decreuerat. grauitèr enim tulit, Hippodamiam pro laboribus præmium ſibi conceſſam, per iniuriam eſſe abductam.

Agamẽnon dimittit Chryſeida.

Breuì pòſt Agamemnon amouetur. Palamedes em̃ iterùm mouit, Agamemnonem inutilem imperio, nec ab omnibus electum. Ad quod Agamemnon reſpõdet, ſe nunquàm imperium quæſiuiſſe, & æquo animo ferre, ſi id alteri Græci velint cõferre: ſatis ſibi eſſe, vt hoſtes vlciſcatur. igitur Palamedes Agamemnoni eſt ſubſtitutus.

Palamedes ſibi vẽdicare ſtudet imperium.

Inducijs elapſis, præliatum eſt, & plurimi duces hinc indè corruerunt. ſequenti die Andromacha vxor Hectoris in ſomnijs admonita, hortatur Hectorem, nè eo die in prælium vadat: & cùm retrahere eum non poſſet, Priamum inuocat, vt Hectorẽ à bello prohibeat. Priamus Helenum, Alexandrum, Troilum, Aeneam in bellum ire iubet, ſed illi ſinè Hectore exire tardabant. Interim adſunt Græci, requirunt Troianos ad pugnam ex condicto habendam. Hector vt hæc cognouit, increpans Andromacham, arma vt proferret poſcit.

Ceſſatur ab inducijs.

Andromachæ ſomniũ

poſcit. mœſta illa & ſparſis capillis, ad pedes eius procidit, Aſtyanacta ſecum vt oraret, traxit. Tūc Priamus alios exire iubet, Hectorem retinere contendit. prodeunt hi in pugnam, quibus Agamemnon, Diomedes, Achilles & Aiax occurrunt, multos occidunt.

At Hector vbi audiuit Troianos laborare & in periculo eſſe, pſilijt in pugnam, ſtatimq; Idomenea ducē obtruncat, Iphiclum ſauciat, Leonteum occidit, nōnullos alios vulnerat. Quod cùm vidiſſet Achilles, illi obuius procurrit: nec aliud cogitauit, niſi vt Hectorē occideret. multa millia hominū trucidantur. Hector cùm occiſum Patroclū ſpoliāſſet Achillæis armis, initit pugnā cum Achille, quem in femore ſauciat. Achilles vulnere accepto, magis Hectorem perſequi cœpit, nec deſtitit donèc interfeciſſet. quo mortuo, Troiani in fugam vertuntur, quos maxima cæde Achilles vſq; ad portam fudiſſe fertur.

Achilles ſauciatur.

Hector occiditur.

Induciæ.

Palamedes inducias in annum facit, ſuos vtrique ſepeliunt, vulneratos curant. fide magna Achiui in oppidum, Troiani in caſtra commeant. Et poſtquàm anni dies venit, Priamus, Hecuba & Polyxena ad ſepulcrū Hectoris profecti ſunt. Quibus obuius fuit Achilles, & Polyxenam vidit, eamque mox amare vehementèr cœpit. Igitur vbi Polyxenam ex corde non poſſet euellere, ſeruum mittit ad Hecubam, & vxorem Polyxenam poſcit, promittens ſe mox cum ſuis domum rediturum, ex quo facto non dubitet, cæteros ſe ſecuturos. Hecuba vt erat mulier prudens, nihil hæſitans, reſpondit ſe voluntatē Achillis Priamo detegere velle, & indè reſpōſa dare.

Achilles ſibi Polyxenam iungi cupit.

Priamus vbi hæc audiuit, ità ſe conſentire dixit, ſi exercitus Gręcorū abierit: ſin minùs, filiam ſuam hoſti cōiungere nolit. Achilles vbi voluntatē Priami ac reginæ accepit, plùs in amorē Polyxenæ exardeſcit. Et vt eam obtineat, incipit diſſeminare querelas, quòd vnius mulieris cauſa tota Græcia & Europa vocata fuerit, & quòd iā multos nobiliſſimos duces amiſerint, nec ſpes ſit capiendæ ciuitatis munitiſſimæ. quarè oportere ait pacem fieri, & aliquandò exercitum iam pluribus annis defatigatum reducere. fit murmur non puſillus, alijs conſilium Achillis approbātibus, alijs contradicentibus. maior tamē pars regum atq; principum cōſilium Achillis reprobat: quarè Achilles Myrmidonibus ſuis mandat, vt contra Troianos ampliùs arma non ferant. Intereà in exercitu Gręcorū victualia deerant, quarè Palamedis habita deliberatione cum proceribus, placuit communi conſilio, vt Agamemnon mitteretur ad regē Telephum Myſium, quod idem gratantèr accepit. diſcedit, & à rege Telepho benè ſuſcipitur, qui eum cum victualium copijs non paruis remiſit.

Per idem tempus Palamedes exercitū Græcorum educit, & impreſſionē Deiphobo facit atq; interficit, ex quo prælium conſurgit acerrimū, fugātur Troiani. At glorianti Palamedi Alexander conuerſus, collū illi transfixit. glomerātur indè Phrygij, tela conijciunt, Palamedemq; occidunt. Hæc Dares.

Deiphobi mors.

Palamedis mors.

Dictys tamen aliter ſcripſit, cui multi conſentiunt, adſtruētes Vlyſſem, Diomedem & Menelaum falſas literas cōſcripſiſſe, in quibus cōtinebatur, quomodò Palamedes promiſſa ſibi grādi pecunia, exercitum Græcorum voluiſſet prodere, & pro fide faciēda, inſtituerint per familiarem vnū Palamedis, qui aurum, de quo in literis cauebatur, capiti illius ſuppoſuit, quod poſteà Vlyſſes, adductis Græcis in teſtimoniū factæ proditionis, inuenit: quod cùm inuentum ſub capite ipſius extraheretur, quaſi cōuictus eſſet, in eū irruunt Græci & obtruncare volunt: ſed Palamedes animosè eis reſiſtens, ſe innocentē proclamat, & vnicuiq; duellum offert.

Accepta conditione duelli ab Vlyſſe, tumultus ſedatur. Credidit Palamedes Vlyſſem bono animo procedere, & amicum eſſe. Vlyſſes tamen non immemor ꝙ eum ad bellū traxiſſet, nihil omiſit, & opportuno tēpore dum ipſe Palamedes & Diomedes in colloquio eſſent, dicebant hi duo Palamedi, quòd certificati fuiſſent, ꝙ in puteo qui ad manum erat, theſaurus abſconditus eſſet. Palamedes eorū fraudis ignarus, eis præſentibus in puteum deſcēdit. quem vt viderunt

runt ad ima putei perueniſſe, ſtatim lapidibus obruunt, & mortuum in puteo dimiſerunt. ità vir maximus Nauplij regis filius, circunuentus, indigno perijt exitio. & fuére qui eius cõſilij haud expertem dicerent Agamemnonem, ſed hoc multi putant eſſe fictum, & Palamedem in bello xj. fuiſſe interſectum, vt dictum eſt.

Nauplius.

Cõuocãtur à Neſtore Græcorum principes.

Palamede occiſo, Neſtor qui maior natu erat, noctù duces in cõcilium vocat. hortatur vt imperatorem præficiãt, & ſi eis placeat, Agamemnonem, id minima cum diſcordia fieri poſſe; adijcit, ſub eius imperio ſatis felicem exercitum fuiſſe. Omnes igitur Agamemnonẽ eligunt. Poſtera die Troiani in prælium exeunt, quibus Agamemnon occurrit. fit magna cędes, et poſtq̃ maior pars diei tranſijſſet, prodijt Troilus, cędit deuaſtatq; Argiuos atque fugat. poſtera die eodem ordine acies cõcurrunt, ſedecim Gręcorũ duces Troilus interſecit. pugnat continuis ſeptẽ diebus, Agamẽnon inducias petit per duos menſes.

Agamemnõ imperator eligitur.

Orat Achilles vt pugnet.

Inter hęc Agamẽnon mittit ad Achillem Neſtorem, Vlyſſem & Diomedem, rogantes eum, vt in bellum prodiret, abnegat, cœpitq; eos malè accipere; dicẽs pacem fieri oportere perpetuã, nec tanta pericula ob vnius Helenę cauſam expectare. Polyxenã enim ardebat. Renũciabant illi Agamemnoni, Achillem in propoſito ſuo pertinacitèr manere. Agamemnon conuocatis ducibus, conſultat quid fieri debeat. Menelaus hortatur eum, vt cũ exercitu in pugnã prodeat, nec terreri debeat, ſi Achilles ſe excuſet aut ſubtrahat. Troianos non habere Hectorem, ad quæ Diomedes & Vlyſſes, Troilum dicunt non minùs quàm Hectorem virum fortem ſupereſſe.

Tempus pugnæ vbi venit, Agamemnon, Calchante ſuadente, Menelaus, Aiax, Diomedes, exercitum educunt, contrà Troiani. fit magna cædes. Troilus Menelaum ſauciat, multos interficit, Argiuos in caſtra fugat. nox prælium diremit. Poſtera die Troilus & Alexander exercitum educunt, contrà Argiui prodeunt. Troilus Diomedem ſauciat, in Agamemnonem impreſſionem facit, necnõ ipſum ſauciat. per aliquot dies pugnatur acritèr, multa millia hominum ex vtraque parte trucidantur. Agamemnon vt vidit exercitum ſuum indiès diminui, petit inducias in ſeptem menſes. Troilus negabat dãdas, ſed potiùs per irruptionem naues Græcorum incendendas. attamen communi conſilio induciæ dantur.

Saucius Menelaus.

Agamemnõ petit inducias.

In his inducijs Agamemnon cum Neſtore, nomine toti' exercitûs, Achillem adijt, rogatque vt quia in maximo periculo Græci eſſent, eos non deſereret, adiectis quæ dici poſſent pro re opportunis. Tandèm Achilles ſe non proditurum reſpondit, ſed pacem parari oportere, conqueritur tamen quòd tãtis precibus obſiſtere ad plenum nõ vellet, ſe milites ſuos miſſurum. Agamemnon tum gratias egit, ſperans vbi ſuos periclitari videret, pugnæ ſe rurſum ingereret.

Tempus pugnæ aduenit. Troiani exercitum educũt, contrà Argiui occurrunt. Achilles Myrmidones ſuos armatos ad Agamemnonem mittit. pugna facta, Troilus in acie prima Argiuos cędit, Myrmidones fugat, & impreſſionẽ vſq; in caſtra facit, multa occidens, plurimos vulnerans. Solus tum Aiax viriliter obſiſtit. tandèm Troiani victores in oppidum reuerſi ſunt. Poſtero die Agamemnon omnes duces exercitus ſecum eduxit, contrà Troiani prælio commiſſo, cùm per aliquot dies acritèr pugnatur, multi trucidãtur, Troilus Myrmidones perſequitur, ſternit & fugat. Agamemnon vt vidit plures ſui exercitûs occiſos, inducias in triginta dies poſtulat, in quibus ſuos quique ſepulturæ tradunt.

Troianorũ victoria.

Induciæ.

Tempus pugnæ vbi venit, concurritur vtrinquè. primo die Troilus Argiuos ſternit, fugatq;, multa exprobrãs. Achilles vbi vidit Myrmidones occidi paſsim, Troilum ſæuire & inſultare, Argiuos in extremis laborare, ſe ampliùs continere non poterat, ſed prorumpit in hoſtes clamore valido: eum continuò Troilus excipit & ſauciat, Achilles de bello ſaucius redijt. pugnatur cõtinuis ſex diebus. die ſexto cùm vterque exercitus inter ſe pugnando fugaretur, Achilles curato parũpèr vulnere, Myrmidones

Achilles à Troilo ſauciatur.

midones hortatur,vt fortitèr impreſſionem faciant. At vbì maior pars diei tranſiuit, prodijt ex aduerſo Troilus, Græcosq́; vertit in fugã. Tum his Myrmidonum ſuppetijs ſuperuenientibus, Græcorum exercitus reſiſtit,impreſſionem in Troilum faciens. equus Troili vulneratur,& cum eo cecidit. Quod videns Achilles,occurrit, & ipſum occídit,& ex prælio trahere cœpit. & ſubtraxiſſet,niſi Memnon Perſarum dux, corpus eius vi abſtuliſſet. Memnõ poſteà impreſſionem facit. quem vt vidit Achilles ſequentem, ſe conuertit: & vulneratus ab eo, ipſum Memnonem multis plagis tandèm occídit. Hæc Dares.

Troil⁹ perit

Memnonis interitus.

Dictys verò refert,in prelio Troilum captum vnà cum Lycaone,quos in medium productos,Achilles iugulari iuſſerit ex indignatione, quòd Priamus ſuper his quæ ſecum tractauerat,non adimpleuit. Vtcunquè ſit, Troilus perijt, & petente Priamo, Agamemnon inducias in triginta dies fecit. quibus diebus Troilum magnifico funere ſimulq́; Memnonem Troiani ſepulturæ mandant. Hecuba mœſta nimis ſuper Troili morte, nec oblíta Hectoris, & quòd amboab Achille fuiſſent perempti, ad vlciſcendas filiorum deplorandas neces Alexandrum accerſit,hortatur vt in vltionem fratrum,Achillem vel per inſidias tollat: Scire ſe, quàm vehementèr Achilles Polyxenã depereat. Nunc velit induciarum tempore Polyxenam ei in matrimonium offerre, ſperet eũ eius rei conficiẽdę gratia,vt in phanũ Apollinis veniat, inuitari poſſe. Et quia temerarius erat Alexander, & ad vindictam pronus,pollicitús eſt ſe deſiderata matris facturum.

Conſiliũ de interficiẽdo Achille.

His ità peractis,Hecuba per internũcios ad Achillem mittit, cum mandatis à Priamo datis, de filia Polyxena, ſi ei placeat, ſub pacto promiſſo quòd abeat, deſponſanda. His acceptis,Achilles Polyxenam amans,lætus poſtera die ad phanum Apollinis ſe venturum conſtituit. nocte illa Alexander cum quibuſdam fortiſſimis militibus in phanum ſe occultat. Sequenti verò die Achilles cum Antilocho Neſtoris filio ad conſtitutum venit,phanumq́; ingreditur.

Cognita re apud naues,vt refert Dictys, indignatio exorta eſt. nam anteà rumor eſt proditionis exortus,quem facto Achilles auxerat. ob quæ, vt concitatus miles non prorumperet, temerè Aiax cum Diomede & Vlyſſe ad lucũ, in quo templum erat,pergũt,ante phanum operientes Achillem egrediẽtem, ſimul vti rem geſtam intelligerent, deterrerentque,de cæterò vt à colloquio hoſtium clandeſtino abſtineret.

Interim Alexander compoſitis cum Deiphobo inſidijs, ipſe Deiphobus ingreditur ad Achillem, quaſi confirmaturus pollicita de ſorore, iuxta aram amplexus inermem in ſacello Apollinis nihil hoſtile metuentem: & ità tenuit ſub amicitię ſigno tãtiſpèr, quoàd Alexander librato ferro procurrens auerſum hoſtem per vtrunque latus geminato transfigit ictu: quo facto, ſeſe proripiunt à parte alia,atque in ciuitatem perueniunt.

Figitur Achilles.

Hoc cùm vidiſſet Vlyſſes, haud temerè eſt,inquit, quòd hi turbati & trepidi proſiluère. Ingrediuntur, & Achillem ſtratum humi, exanguem inueniunt. ſpirans adhuc Achilles, dolo, inquit,me atque ex inſidijs Deiphobus & Alexander Polyxenæ gratia circunuenerunt. Quo dicto exhalauit animam, ſimul & cum eo Antilochus manſit occiſus, quos ſui in caſtra referunt.

Achillis atque Antilochi mors.

Aeneas vbì Alexandrum occidiſſe Achillem in templo pèr dolum accepit, facinus execratus eſt. Apollinis enim ſacra potiſſimùm ipſe tuebatur. Helenus Priami filius quoquè à ſcelere abhorrens, aufugit, atque ſe Chryſi in templo adiunxit, vbì Chryſes illum Diomedi & Vlyſſi commendauit, ductusque eſt ad naues: vbì depoſito omni metu, ait ſe non temerè parentes patriamquè deſerere, ſed deorum actum admonitione, quorum delubra ab Alexandro contaminata eſſent, excidiumque Troianum imminere. Conferunt Græci, Heleni dicta Calchantis præſagijs: & conſentientibus cunctis, eum in fidem recipiunt. alij tradunt Helenum à Gręcis captum eſſe.

Heleni fuga.

Aga-

Agamemnon inter hæc concilium conuocat. placet omnibus, vt quid faciendum ſit, à dijs poſtulent. Miſſi ſunt continuò, qui cõſulant oraculum deorum, à quibus reſponſum, Achillis negocium ſuæ progeniei auxilio expediẽdum. Ad hæc Aiax: Cùm Achillis filius ſuperſit Neoptolemus, erit vocãdus, vt patris vlciſcatur mortem. placet omnibus, daturq́; negociũ Menelao, hic Scyrum proficiſcitur ad Lycomedem auũ eius, impetrat vt nepotem Argiuis mittat, quod Lycomedes ſinè difficultate permiſerat.

Acceſſus Pyrrhi ad Troiam.

Paulò pòſt Pyrrhus, quem Neoptolemum vocauit, genitus Achille, ſuperueniens, à Myrmidonibus recipitur, & ab omnibus Græcorum ducibus ſalutatur, qui omnes ad Agamemnonem cœnatum veniunt, ibiq́; inter epulas plurima iuueni patris fortia facta virtutesq́; commemorantur. Quibus Pyrrhus nõ mediocritèr lætus, reſpondet, daturum ſe operam, vt non indignus patre inueniatur. deindè ad ſua quique tentoria abeunt, & quieſcunt.

Tranſactis inducijs, reges ac duces ad pugnam exeunt, inter quos Neoptolemus, circum ſe Myrmidones habẽs atq; Aiacem, quem affinem loco patris colebat. Interìm Troiani ex aduentu Euryphili Myſiæ regis exhilarati, eum ducem ſui exercitûs ſtatuunt, armaq́; capiunt. & vbi ſignum datur, manus conſerunt, magna vi vtrinquè certãtes. Euryphilus Peneleum obtruncat, Nereumq́;. tum Neoptolemus aduolat, deiectumq́; Euryphilum gladio interfecit. quòd vbi animaduertunt Troës, quibus ſpes in Euryphilo fuit, ſinè ordine fugã ineunt: Græci ſequuntur, & multos in fuga occídunt.

Euryphilus auxilio Troianis venit.

Poſtero die egreſſo vtrinquè milite, Alexander Troianus multos ſibi obuios ſtrauit atq; occídit. Tunc, vt refert Dictys, Philoctetes progreſſus aduersùs Alexandrum, eum ad ſingulare certamen prouocat. placuit Paridi, ſpatiũq́; duobus ipſis diffinitum eſt. Igitur primus Alexander incaſsùm ſagittam contendit, Philoctetes ſecutus, ſiniſtrá manum Alexandro transfigit, ac iam fugientẽ tertio cõſecutus vulnere, per vtrũque pedem mittit, fatigatũq́; interficit.

Alexãdrum perimit Philoctetes.

De his ſagittis ità ſcriptum inuenitur, q̃ Hercules moriturus, Philoctetæ q̃ erat ex Melibœa vrbe Theſſaliæ, de om̃ibus reliquijs ſuis intimauit, & eum cõpulit iurare, nè alicui de ſuo corpore indicaret, dans ei pro munere ſagittas hydræ felle infectas. Et poſteà in Troiano bello fatatũ fuit, ſagittis Herculis opùs eſſe ad Troiam expugnandã. miſſus fuit Vlyſſes, qui Philocteten tãdèm inuenit, & is Alexandrum interfecit, quem dicunt alij ab Aiace lœthalitèr vulnerato interfectum, vt vterque mortuus à ſuis ſepeliatur.

Melibœa patria Philoctetæ.

Tum Aiax (vt refert Dictys) Telamonius interfecto iam Alexandro, fugientes Troianos vſque ad portas perſequitur, ibiq́; cæſa eſt vis multa hoſtium in compreſſione. Interìm multi eorum qui primi euaſerant, muros aſſcendunt, & ſaxa ſuper clypeum Aiacis deijciunt. Philoctetes verò eos qui de muris pugnant, ſagittis perturbat, multosq́; interficit. atq; eo die exciſa euerſaq́; mœnia vrbis forent, ni nox iam ingruens, Græcos ab incepto auertiſſet. quamobrèm deſtituit omnis vis atque audacia Troianos, nullis confidentes externorũ hominum vel ſuorum auxilijs ſiue conſilijs firmioribus.

Poſtera die Agamemnon cœpit exercitũ ante vrbem inſtituere, & Dardanios in prælium vocare. Priamus manere ſuos in vrbe iubet, & eam munire. Superuenit intereà Penteſilæa regina cum Amazonibus optimè armata, & altera die exercitum contra Agamemnonem educit in prælium. per aliquot dies acritèr pugnatur, Argiui ad caſtra ſæpè fugãtur, et niſi Diomedes reſtitiſſet, Amazones naues incendiſſent, & Argiuorũ exercitum vaſtâſſent. Itaque Penteſilęa procurrit quotidiè, multas cædes edit, donèc Pyrrhus (aliâs Neoptolemus) ibi obuiat. hic enim Myrmidones educit, Agamemnon aũt reliquũ exercitũ iungit. concurritur vtrinquè, & dum multi cæſi eſſent, Pẽteſilæa Neoptolemum inuadit atq; ſauciat. ille dolore vulneris in eam irruit, & ſtatìm obtruncauit. Eo facto totum exercitum Troianorum in fugã conuertit, & in vrbẽ proruẽtes vix

Amazones Priamo ſubueniunt.

Pẽteſilęam Pyrrhus necat.

Troianorũ muri obſidentur.

ſe recipiũt. Argiui ſequẽtes, muros obſidione cingunt, vt Troiani exire non poſſint.

Cæterùm vbi hoſtis muris infeſtus magis ſęuit, nec ſpes reſiſtẽdi magna adeſſet, proceres in ſeditiõem verſi, decernunt Helenã Græcis reſtituendã. quod poſtquàm Deiphobus cognouit, traductam ad ſe Helenam matrimonio ſibi iungit, Priamo & Hecuba permittentibus. Tunc Antenor, Aeneas & Polydamas petunt, vt in tãto diſcrimine rerum conciliũ cogatur. Priamus cõcione vocata, iubet quæ velit quiſq; dicere.

Antenoris conſilium.

Antenor memorat Hectorem Troię principẽ, cęterosq; natos eius, cũ multis ducibus eſſe interfectos, Argiuos habere adhuc viros præſtantiſſimos, Agamemnonem, Neoptolemum, Menelaum, Diomedem, Aiacem Locrũ, Neſtorem, Vlyſſem: Econtrà Troianos clauſos, metuq; perterritos. ſuadet vt Helena cum his quę Alexãder abſtulit, reſtituatur & pax quęratur. & poſtq̃ multa pacis verba faceret, ſurgit Amphimachus filius Priami adoleſcens fortiſſimus, & duris Antenorem adoritur, ipſumq; & eiuſdẽ voti ſocios cœpit vehemẽtèr increpare, ſuadet potiùs educendum eſſe exercitum, et irruptionẽ in caſtra hoſtium faciendã, donèc aut vincãt, aut victi fortitèr pro patria occũbant. Tum ſurgit Aeneas, leuib' mitibusq; verbis Amphimacho reſpondet, pacemq; petẽdam ſummoperè ſuadet.

Aeneæ conſilium.

Contrà Priamus multis in Antenorẽ atq; Aeneam inuehitur, ſuaſores belli eos fuiſſe, Antenorem legatum in Gręciam miſſum, redeuntem, cõtumelioſè ſe tractatum à Gręcis retuliſſe, & ipſum ad bellum prouocâſſe. Aeneã verò cum Alexandro Helenam rapuiſſe, proindè pacem cum Gręcis ſe habere neq; velle, neque poſſe: precabaturq; vt omnes parati eſſent ſigno dato, irruptionem in hoſtes facere, aut vincere, aut mori. tum concilium dimiſit.

Priamus Amphimachũ ſecum in regiam duxit, & vereri ſe dixit, ob hos qui pacẽ adeò enixè ſuaſiſſent, nè vrbẽ proderent, eos habere multos de plebe ſimilia ſentientes, opùs eſſe eos interfici. ſi id factum ſit, ſe patriam liberare poſſe, atque ſuperare Argiuos. ſimul rogat vt paratus ſit in armis, idq; ſinè ſuſpicione fieri poſſe: poſtera die ſe in arce, vt ſolet, rem facturum diuinam, eosq; ad cœnã vocaturum, tunc Amphimachus irruptionem faciat, eosque interimat. Amphimachus mox conſilium patris approbat.

Aeneas & Antenor occidendi.

Ea die conueniunt clàm Antenor, Polydamas, Vcalegon, Amphidamas, Dolon, dicentes ſe mirari regis pertinaciã, qui perire cum patria mallet, quàm pacem facere: vocatoq; Aenea, Antenor ſe animaduertiſſe Priamum iratum ait, de concilio ſurrexiſſe, cùm ei de pace ſuaſerint: vereri ſe, nè quid noui ineat. Ideò placere, vt ipſi pro pace ad Agamemnonem mittant, ſe & ſuos ſaluent, & ciuitatẽ illi tradant, nè mox cum deſperatis pereant.

Inter hæc peruenit ad Aeneam conſilium regis de ipſis interficiendis, concludunt ſibi mutuò auxilia contra inſidias ſe præſtare debere. Itaq; coniurãt, & ſtatim Polydamantem, qui ex his minimè inuidioſus erat, ad Agamẽnonem mittũt. is clàm abijt, Agamemnonem data ſecuritate conuenit, & quæ ſibi ac ſocijs placeant, exponit. Agamemnon noctù duces in conſilium aduocat, eadem refert, et quod cuique placeret, dicere imperat. omnibus placitum eſt, vt oblationem accipiãt, ſecuritatem illis promittant.

Coniuratio Aeneæ, Antenoris & Græcorum.

Abijt Polydamas, refert reſponſa. conueniunt poſteà, iureiurando promiſſa hinc indè firmant: hi, vt Ilium tradant Gręcis: rurſumq; Gręci, vt Antenori, Aeneæ & ſocijs omnibus ſuis parentibus, liberis, coniugibus, conſanguineis, propinquis & amicis, & alijs qui vnà coniurâſſent, fidem ſeruent, & cum bonis ſuis omnibus ſecuros teneãt. Quibus vt ſic firmatis, Antenor Aeneasq; ad opus ſe accingunt, & maturè ſe omnia facturos promittunt.

Ilium prodendum.

Intereà rex Priamus Aeneam & Antenorem ad ſe venire mandat, cupiens propoſitum ſuum adimplere, & eos interficere. Sed Antenor & Aeneas qui in ciuitate potentes erant, & plebi grati, ſepti multis armatis, ad regem veniunt. quo territus rex, ſtatim Amphima-

Armatiueniũt Aeneas & Antenor ad Priamũ.

phimachum monuit, nè quid inciperet; ſed ad præſens ſuperſederet, cui facile erat perſuadere, cùm videret ſe conſiliata non poſſe perficere. Antenori itaq;, Aeneæ & ſocijs ad proditionem tendẽtibus, in mentem venit de palladio. erat enim imago quædam, quæ ferebatur olim in templum Palladis è cælo deſcẽdiſſe, editumque oraculum, Troianis exitio fore, ſi id palladium quod in templo Mineruæ eſſet, extra mœnia tolleretur. placuit illis de hoc Græcos certiores fieri. quod cùm accepiſſent Græci, facilè fidem adhibent, cùm & Helenus illud fatale fore Troianis, licèt inuitus, prædixiſſet.

Eius rei cauſa fertur Antenor ad ſacerdotem Thoantẽ palladij cuſtodem, noctù veniſſe, maximam auri quãtitatem obtuliſſe, & ſic corrupiſſe. alij verò ſcribunt, quòd Diomedes atq; Vlyſſes per cloacas ſeu cuniculos aſſcenderint arcem Troiæ: & occiſis cuſtodibus, ſimulacrum (id eſt, palladium) ſuſtulerint, & extra mœnia Troianorum ad Græcos portanerint, quo viſo, exclamat Helenus finem Troianorũ adeſſe, quippe, quo maximè ſuſtentaretur ciuitas, palladium fuiſſe: quo ablato, exitium ingruere.

De equo Troiano.

Quæ verò de equo æneo ſiue ligneo, quod memorabile Vlyſſis inuentũ ſcribit Philoſtratus, feruntur vulgò, à poëtis deriuata ſunt, qui hiſtoriam illo tegũt velamine. cæteri enim machinam bellicam putant fuiſſe equũ, veluti arietis in bellis vſus eſt. Palæphatus quidem miræ magnitudinis molẽ fuiſſe inquit. illa quum diruptis portis eſſet à Troianis Sinonis conſilio in vrbem introducta, Græci qui in valle, quæ nomen indè habet, latuerant, inuadũt vrbem deditam conuiuijs, atq; deſtruunt. Hæc fermè Palæphatus.

Aeneas & Antenor Achiuis portã aperiunt.

Dares autem refert Antenorem ac Aeneam cum Græcis egiſſe, quòd nocte ſequenti illis portam quandam quæ in cuſtodia eorum erat, reſerarent. ea gratia Antenor & Aeneas iuxta promiſſa venientem Neoptolemum cum exercitu recipiunt, portam reſerant, lumen accendi faciunt. Tum ad introitũ Pyrrhus proditoribus præſidia pro conſeruatione ſuorum inprimis dat. mox deindè vbi ſignum datum eſt, Græci irrumpunt, paſsim quoſque obuios obtruncant, tum in ore ſuorum liberi parentesq; pereunt.

Interim Priamus re cognita, ad aram Iouis confugerat, multiq; ex eo ad reliqua deorum templa. verùm nullibi ſalus, vbiquè luctus, vbiquè mors. Ingreſſi regiam Græci. ibi Menelaus Deiphobum poſt mortẽ Alexandri Helenæ matrimonio iũctum, *eſectis auribus, brachijs, naribusque truncatum, ad extrẽmũ ſummo cruciatu necat, deindè Priamum Pyrrhus ſinè vllo ætatis atq; honoris delectu retinentem vtraq; manu aram iugulat. Hoc modo conſumptis innumeris, deliberant ſuper his qui ad deorum aras ſe receperant. decretumq; ab omnibus eſt, vti per vim auellerentur. quod eſt factum. poſt hoc deprædatam ciuitatem Græci ſubmiſſis incẽdijs, flammis rapacibus expoſuerũt, quibus magnifica ruunt palatia, & exuſta pereunt in fauillam.

Deiphobi ac Priami interitus.

Troiæ excidium.

Exciſa vt ſic famoſa Troia, Agamemnon in templo Mineruæ duces Græcorum iuſſit adeſſe, & inprimis Helenã adduci fecit, atq; Menelao petẽti, conſilio omium quaſi vim paſſam reſtituit. Caſſandram autem regis filiam, quæ parentibus ſuis excidiũ vrbis longè prædixit, & vt Helena reſtitueretur, ſuaſit, duces omnes Agamemnoni in ſui laboris præmium conceſſerunt. Tunc Antenor atq; Aeneas acceſſerunt. exponũtq; qualiter Helenus atq; Andromacha filij regis Priami, ſempèr diſſuaſerint bellum cum Græcis, rogant eos liberos dimitti. Aſſentiunt Græci illis libertatem concedi, ſuaq; omnia reſtitui. fecerunt tamen Andromacham Neoptolemo aſſignari, libertatem quoquè impetrabat Helenus Hecubæ. Statuerunt inſupèr, quòd omes nobiles mulieres, quæ mortem euaſerant, liberè permitterentur abire. prædam reliquam cum pace inter Græcos diuiſit Agamemnon, nec quiſquam contraire diſtributioni attẽtauit.

Reſtituitur Helena.

Nobiles mulieres liberè dimiſſæ.

His ità peractis, diſponũt à Troia recedere, ſed tanta maris tempeſtas ſuperuenit, quòd nauigare nemo auſus fuit. Græci ſuper hoc Calchantem conſu-

lunt, quibus Calchas ait, hoc eis accidere pro eo, quòd nondùm Achilli ſatisfactum eſſet in templo Apollinis interfecto. immolandum autem eſſe dijs de ea, propter quam mortem ſubijt. mox Pyrrhus Polyxenã perquiri facit, Agamemnon Vlyſſem requirit, qui ad preces Hecubæ eam abſconderat, neſcireq; ſe vbì eſſet reſpondit.

Antenor autem videns ſe tantoperè inquiſitum prægrauari, eam prodidit, atque de arcano vbi latebat abſtractam, Agamemnoni præſentauit. Eueſtigiò eam Pyrrhus in piaculum mánium patris ad eius tumulum perduxit, & poſt multas lachrymas truculentus iuuenis iugulauit, feruntque eam, licèt tenellam, tam conſtanti animo & intrepido vultu hanc mortem ſuſcepiſſe, vt maxima admiratio omnibus facta fuerit. dicebat enim, mori ſibi in patria eligibilius eſſe, quàm in exilio perpetua anxietate viuere.

Certatur tunc quoquè inter Vlyſſem & Aiacem Telamonium pro palladio, de quo plura dicere omitto, niſi quòd Dictys refert, Vlyſſi palladiũ adiudicatũ ab Agamemnone & Menelao gratiam Vlyſſis ſequentibus. ob quod Aiax indignatus, vindictam ſe exactutũ denunciat, ſed poſtera luce inuenitur interfectus, ex quo oritur tumultus. Vlyſſes autẽ veritus vim ſibi fieri, clàm Iſmarum aufugit, atque ità palladium apud Diomedem reliquit. Pugnatũ eſt itaq; ad Troiam annis decem, menſibus octo, diebus duodecim, & vt refert Dares, corruerunt ex Argiuis octingenta & 70. millia: ex Troianis autem, ſexcenta 76. millia vſq; ad oppidum proditũ: poſteaquàm captũ eſt, cæſa ſunt hominum ducenta 76. millia.

Capta Troia anno mũdi 4000. & circiter 20.

Tunc Antenor Priami regis affinis, ab Agamemnone Ilij rex præficitur, & ibidèm regnauit annis fermè 22. Aeneas autem, licèt iſto dignior & natu maior eſſet, tamen quia Polyxenã conſobrinam ſuam Priami filiam, apud Anchiſen patrem ſuum abſconderat, ab Agamemnone reprobatus, Troia pulſus fuit: quamobrèm Aeneas exiens in Dardaniam inſulam, vt ſuũ ibidèm congregaret exercitum, ab Antenore reuerſus clauſis portis excluditur. Tunc Troiani omnes qui euaſerant, reuertentes, Antenorem in regem recognouère.

Per idem tempus Caſſandra deo plena, multa in Agamemnonem aduerſa pronunciat: inſidias quippe ei ex occulto, cædemque domi per ſuos diſpoſitam: preterea vniuerſo exercitui profectionem ad ſuos, exitialem fore. Hæc de bello Troiano eo diximus breuiùs, quo eſt hiſtoria pluribus, à cæteris ferè cunctis, velata fabulis.

Agamẽnonis calamitas.

Græcis ad patriam redeuntibus, accepit Nauplius, Palamedem filium per inſidias Vlyſſis & de conſilio Græcorũ fuiſſe interfectum. propter quod rex Nauplius vindictam quærens, vt audiuerat Græcos mare ingreſſos, qui neceſsè habebant ire per cõfinia regni ſui, diſpoſuit per ſuos, ignes in mõtibus accendi ſcopuloſis, vt nocte nauigantes, decepti, ſcopulos accederent: quamobrèm in ipſis rupibus & ſcopulis plùs q̃ ducentæ Græcorũ naues ſunt ſubmerſæ. Et Oileus Aiax Locrẽſium rex, cum trigintaduab⁹ nauibus tẽpeſtate actus, poſtquàm natando euadere naufragium conatus eſſet, cum ſuis per noctem tabulis fluctuantes, ſcopulis appulſi periêrunt.

Nauplij dolus.

Aiacis interitus.

Interìm Nauplius Agamemnonem & Diomedem perſequi ſtatuens, nuncium ad Clytemneſtram Agamemnonis vxorẽ miſit, ſcribens quomodò Agamemnon vnam de filiabus Priami duxerit in vxorẽ: ſuadet vt ſibi proſpiciat. Credit mulier, & quia abſente marito adulteriũ cum Aegiſtho commiſerat, Agamemnonem venientem Aegiſthus adulter ſuaſu Clytemneſtræ prima nocte per inſidias interfecit. quo mortuo, Aegiſthus Clytemneſtram duxit vxorem, regnum Mycenarum occupauit.

Agamẽnonẽ interfecit Aegiſthus.

Supererat autẽ Agamemnoni filius ex Clytẽneſtra adhuc impubes, Oreſtes nomine, qui Electræ ſororis ſuę diligẽtia ſeruatus eſt, peruenitq; ad Idomeneum Cretæ regẽ. is cùm factus eſſet adultus, capta opportunitate, clam Mycenas intrauit, Aegiſthũq; regem interemit, Clytemneſtramq; matrem propriam crudeliſſimis pœnis affecit.

Perimit Aegiſthũ Oreſtes.

Rebus illis occaſionem Nauplius dediſſe

diſſe

Diomedes exulum.

diſſe fertur. Nam eodé modo Aegiales vxoris Diomedis fidem tentauit: quarè Diomedes ſiue pudore vxoris auerſus, ſiue illius opera à regno excluſus, ad Argiuos non rediјt, ſed exulans, ad partes Apuliæ ſe contulit: vbi teſte Feſto, cum Dauno rege partem regni ſortitus eſt. Socij verò eius Brunduſium & Neapolim erexêre, alij quoquè ex ſocijs eius ab ipſo recedentes, Diomedæam inſulam ab ipſo ſic dictam, haud procùl à monte Gargano, habitare cœperũt, vbi & Diomedes ipſe fertur ſepultus, & templo tãquàm deus ibì cultus.

Menelai nauigatio.

Menelaum dicit Homerus poſt excidium Troiæ ad regem Aegypti Proteũ diuertiſſe, deindè appulſum Cretam aliqui ſcribunt, vbì cũcta de Agamemnone fratre occiſo percepit. Infeſt[us] aliquãdiù Oreſti, quòd tam ſeuerè matrẽ vindicâſſet, tandèm recõciliatus, Hermionen Oreſti in matrimonium collocauit. erat autem Hermione filia Menelai & Helenæ, & vt aliqui volunt, Menelaus in regno Mycenarum conſenuit.

Vlyſſis nauigatio.

Vlyſſes verò, vt ex Dicty Cretenſi videre eſt, recedens è Troia cum nauibus multis, auro, argento & multis bonis onuſtus, poſt aliquot dies nauigans mare, tempeſtate ſuborta, in Siciliã delatus eſt. Ibi à duobus regibus, vt ipſe refert, Cyclope & fratre eiuſdem om̃ibus bonis deſpoliatus eſt, & nihilominùs ab eorum regum filijs Polyphemo & Halizone in carcerem cum ſuis detruſus. tandèm verò liberatus, clàm cum ſocijs diſceſſit, abnauigansq; in Aeolidem inſulam peruenit. Deindè ad Circen, quę

Circe.

hominum ſpecies tranſmutare ferebatur. ſiue id poeticum eſt, ſiue dęmonum illuſio, Auguſtinũ vide 18. de ciuit. Dei cap. 17. & 18.

Telegonus.

Apud illã cùm idem Vlyſſes (vt fertur) per annum manſiſſet, ex ea Telegonum ſuſcepit filium. verùm quum euaginato gladio eidem minaretur, niſi ſocios in priſtinam formã redigeret, periclitantium... ab eadem quod poſtulabat obtinuit, & plenus conſilijs diſceſſit, atq; Circen dereliquit. Tum apud Calypſo moratus eſt aliquantiſpèr, à qua diſce-

Sirenes.

dens, Sirenes inuenit. didicit autem antè illas dulcedine ſui cantûs ſoporem hominibus inducere ſolere, et naues deindè ſubuertere: quamobrèm aures ſuas atq; ſociorum obturauit cera diligentiſſimè, ità quòd cãtantes Sirenes minimè poterant audire.

Quid veri in his lateat, Palæphatũ in incredibilibus vide.

Tranſito hoc periculo, perducti ſunt vi ventorum inter Scyllam & Charybdim: ibì ab ipſa maris ingluuie plùs q̃ medietas nauium ſuarum abſorpta fuit, & vix cum medietate aufugit, & in manus Phœnicum per mare prædantium incurrit, qui eum deſpoliatum om̃ibus bonis, cum ſuis incarcerant, & poſteà nudos dimittunt. poſteà ad Idomeneum regem Cretæ peruenit, qui auditis infortunijs Ithacenſis Vlyſſis, eum benignè ſuſcepit, & tandèm donatũ duabus nauibus, auro atq; argẽto plurimo, ad ſua redire permiſit. qui recta via tendebat ad Antenorem, à quo hilaritèr acceptus, paululumque moratus, audiuit terram ſuam à quibuſdam inuaſam, & Penelopen vxorem honeſtiſſimam matronam, quòd alteri nuberet, infeſtatam.

Adiutorio igitur Antenoris properat, & ei iam aduentanti filius Telemachus occurrit, edocet de om̃ibus, ac patrem in ſuam ciuitatem noctù introducit, in qua dormientes inimicos inuaſit atq; interfecit: & ſic gratulãtibus cunctis, & maximè Penelope, in regnum eſt reſtitutus. poſteà Telemachus Antenoris filiam duxit vxorem. Viſionem habuit poſteà per quietẽ Vlyſſes, q̀ à filio

Vlyſſis ſomnium.

ſuo eſſet interficiendus, qua ex re Telemachum ſub fida cuſtodia teneri fecit.

Sed intereà Telegonus quem ex Circe genuit, intellecto ex matre, q̀ Vlyſſes pater eius eſſet, ſecutus & regna patris ingreſſus, cùm indiſcretiùs accedere Vlyſſem peteret, & prohibitus à terrę cuſtodibus, nam obſeruabatur Vlyſſes, nè à Telemacho aut ſuis periret, ipſe vt inexpert[us], cuſtodes Vlyſſis vſq; ad quindecim interfecit. fit clamor. & Vlyſſes timens Telemachum, exit. accelerans, cernit occiſos, & præ ira in aduenam Telegonum authorem cædis iaculum dimittere vult, et ab eodẽ iaculo lœthalitèr vulneratur. inter hæc aduerſa lętatus fertur Vlyſſes, q̀ non à filio, ſed alia via eſſet interiturus. At vbì interroga-

Vlyſſis interitus.

tus eſt Telegonus, cognituſque Vlyſſis filius, Vlyſſes præſentibus omibus edicit iſtum eſſe filium ſuum, vocatoq; Telemacho, Telegonum fratrem ſuum eſſe, fataque impleta: ac poſt triduum expirauit, & in Achaia honore regio ſepelitur.

De Pyrrho verò Achillis filio, multa ſcribunt. ex parte patris, habuit Peleum regem Theſſaliæ, auum: ex parte matris, Lycomedem filium regis Acaſti, auum. ſed proauus Acaſtus expulit Peleũ à regnó Theſſaliæ, Pyrrhus rediens à Troia, multis tẽpeſtatibus actus, venit clàm in Theſſaliam, duos filios Acaſti regis occidit, & tandèm pacem inter Acaſtũ proauum & Peleum auum fecit, & ab vtroque receptus in regem Theſſaliæ. Hermionẽ Menelai filiam, vxorẽ Oreſtis rapuit, & matrimonio ſibi copulauit: & dum Delphos ſemèl Apollinem conſulturus iuiſſet, intereà Menelaus Andromacham, alteram Pyrrhi vxorẽ fugat, quæ veniens ad Moloſſos, ibì filium peperit, qui Moloſſorum rex factus eſt.

Qñ venerit in Italiam Aeneas.

Aeneas Anchiſæ filius, patriæ (ſecũdùm aliquos) proditor, à Troianis tanquàm deus habitus, poſt tertium exactũ annum, cum vniuerſo patrimonio ſuo & nauibus duabus & viginti ſuſceptis, cũ Anchiſe patre & Caieta nutrice ſua vniuerſaque familia, ac tribus millibus & quadringentis viris, * in Latium ſeu Italiam anno ſexto principatûs *Labdõ veniens, regnare cœpit, & regnauit (vt Euſebio placet) tribus annis. hic omni forma & elegantia inclytus fuit, filium ſecum adduxit Aſcaniũ, multiſq; Troianis conſociatis antequàm Italiam ingrederetur, profugus in Delphos inſulam primùm ad oraculũ Apollinis venit. à quo de Italiæ regno obtinẽdo certior factus, in Cretam confeſtim nauigauit. Indè in Siciliam, poſteà in Italiã tunc Latium veniſſe, reſponſoq; accepto, eo loco ſibi permanendũ, vbi menſas ederent. quod in Latio accidit. ibì enim ingẽs panis pro menſa per imprudẽtiam appoſitus, cum carnibus & quæ ſuperponebãtur, tandèm panis ipſe abſumptus eſt.

Iudic. 12. *Abdon

Troiani mẽſas conſumunt.

Ingreſſus autem Aeneas in Italiam, in Adriatici maris ora Corcyram & Melenam vrbes condidit, atq; per oſtia Tiberina intrans, haud longè à Laurẽto vrbe conſedit, vbi et quibuſdam regis Latini agris occupatis, Troiam nouam condidit. Indè ad Euãdrum regem Nicoſtratę filium profectus, eo procurante, cum Latino Aborigenum rege ei infenſo pacem fecit, cuius rei firmandæ gratia, Latinus filiam Lauiniam ei tradidit vxorem, ſecumq; pari authoritate cõregnare fecit. qua ex re Aeneas Laurentum rex appellari cœptus eſt.

Troia noua.

Turnus autem Ardeæ & Rutulorũ rex, grauitèr ferens Aeneam externum à Latino ſibi prælatũ, vxore ablata Lauinia permotus, bello ſe vindicare ſtatuit: vndè & à Diomede Apuliæ rege, Mezentio Tuſciæ ſuperioris ſeu Agelliæ, atque Liguſto Liguriæ regibus, & à Camilla Volſcorum regina, auxilium per legatos poſtulauit, qui omnes contra Latinum, Euandrum, Pallantemq; eius filium atque Aeneam bella mouẽt: & congreſſi, poſt innumeras cædes Latinus à Turno interficitur, indè Pallãtem Euandri filiũ lancea perfoſſum occidit. Aeneas verò in Turnum acri animo conſurgens, ipſum ſuperans interfecit. Quo mortuo, Camillam Volſcorum reginam cum toto exercitu fudit.

Turnus.

Latini interitus.

Victoria igitur Aeneas obtenta, Latium cum Campanię parte obtinuit, & tribus annis regnauit. tandèm in Numicium Laurenti fluuium decidẽs, moritur: indeque ſublato corpore, & apud Laurentum vrbem ſepultus, fluuius eidem conſecratus eſt, & deus indiès ab accolis creditus eſt. ſed à prudentiſſimis authoribus creditur in eodem flumine necatus, & in mare deuolutus, piſcibus eſca factus. Hic Creüſam Priami regis filiam duxerat vxorem, ex qua Aſcaniũ ſuſcepit. Regno autem Latij ſuſcepto, Lauiniam Latini regis accipiens filiam, prægnantem moriens reliquit. Lauiniam igitur Latini regis ex Amata filiam formoſiſſimam, deſponſatam Turno, pater ob generis claritatem Aeneæ tradidit coniugem, quam Aeneas imprægnatam, moriens (vt dictum eſt) reliquit.

Aeneę interitus.

Lauinia.

Verùm Lauinia cùm Aſcanium priuignum

uignum timuiſſet, prægnans in ſyluas fugit, et ibì filium peperit, quem Iulium Syluium Poſthumum appellauit. Aſcanius autem poſtmodùm in nouercam mitior factus, cùm Albam vrbem condidiſſet, vltrò ſecedens, Lauiniæ regnũ reliquit, quod ipſa cum multa iuſtitia & honeſtate, donèc fili⁹ pubeſceret, gubernauit, & maiori ſacto reſignauit. deindè Lauinia (vt Euſebius refert) Melampodi nupſit, ex quo filium peperit, quem Latinum Syluiũ nominauit, qui etiàm fratri ſuo Poſthumo ſucceſſit.

Reges Albani.

Apud Albam primus regnauit Aeneas annis tribus, hic Lauinium condidit: huic ſucceſſit Aſcanius ex Creúſa filius, regnauit annis 33. Syluius Poſthumius Iulius frater, filius Aneeę & Lauiniæ, regnauit annis 29. à quo, omnes reges deſcendẽtes, Syluij ſunt dicti. Aeneas Sylui⁹ regnauit annis 31. Latinus Syluius regnauit annis 50. Alba Syluius regnauit annis 39. ab hoc Albani reges. Epytus aliâs Aegyptus Syluius, regnauit annis 24. Capys Syluius regnauit annis 28. Calpetus Syluius regnauit annis 13. Tiberius Syluius regnauit annis 8. ab hoc fluuius Tiberis dicitur, quia in eo eſt extinctus, & antè Albula dicebatur. Agrippa Syluius regnauit annis 40. Aremulus regnauit annis 19. hic fulmine ictus interijt. Auētinus regnauit annis 37. ab hoc Auētinus mons eſt dictus. Proca regnauit annis 23. Amulius Syluius regnauit annis 44. huius frater erat Numitor, cuius Rhea filium Romulum & Remum genuit, qui occiſo Amulio, Numitorem in regnum reſtituunt, ſub quo defecit regnum Albanorum.

Romulus. Remus.

Francus.

Hoc in tempore Francus quidam ex Hectore filius, à Troia ſugatus, tota Aſia peruagata, in Danubij ripas tandèm perueniſſe fertur, Sicambriamq́ue cõdidiſſe, indè Francos nomẽ poſteà accepiſſe, de quo dicetur in ſecũdo volumine generatione 13. de quo Vincentius Gallus hiſtoricus. Alij verò, vt refert *Gotf. Viterbieñ, Francum principalem fuiſſe memorant de genere Priami. Antenor Priami regis affinis, cùm in Troia poſt excidiũ eius 22. annis regnâſſet, ab Hectoris filijs, Heleno ſubſidium ferente, regno pulſus eſt. quo turpitèr pulſo, profugus cum duobus millibus Troianorum in Venetam prouinciam cõceſſit, & ibidèm Patauinæ vrbis fundamenta iecit.

Sicambria.

Patauium vrbs.

His adijcienda ſunt, quæ leguntur de Britãnia ſiue Anglia, terra diuite, tribus præcipuis fluminibus nota, Tameſi, Longo & Vedra. Ganfredus autẽ in hiſtoria Britonum ſcribit, quòd Syluio filio Aſcanij filij Aeneæ natus eſt filius nomine Brutus, in cuius partu mater moritur. Is annos 15. habens, in venatiõe patrem caſu ſagitta occídit. quapropter relegatus in Græciam, inuenit ibì complurimos Troianos ſub ſeruítute Brãdaſij regis, cuius tamen Brutus filiam Ignonem vxorem accepit. Tunc potentes Troianorum ipſum ducem conſtituunt, vndè ipſe voluntate Brãdaſij paratis nauibus & commeatu, cum tota Troum multitudine, vtì oraculum Dianæ ei ſuaſit, in occiduam plagam & regiõem Aquitanicam nauigauit, deindè oſtia Ligeris intrauit: & ſacto incolarũ impetu in eos, vt populos peregrinos, prælium commiſſum eſt.

De populis ac regibus Britanniæ.

Sed Brutus victoria potítus, vnũ dũtaxàt ingenuum Turnũ amiſit, in cuius gratiam à loco ſepulturæ Turonẽ ęterno nomine dicauit. deindè memor oraculi, versùs Albion, quę nũc Anglia dicitur, nauigauit. ibi neminẽ pręter Gigantes quoſdam reperit, cum his etiàm pugnauit Brutus, qui ex Ignone tres filios genuit, & inſulam à ſe Bruto Britanniam nominauit. deindè poſt multas ſabulas Gãfredus refert, C. Iulium Cęſarem Britanniam ſubiugare volentem, bìs fuiſſe profligatum per * Caſſibellianũ Britonum regẽ, & cùm idẽ rex quẽdam Androgeũ ducem de Trinouantio in Anglia ſubiugare vellet, vocauit rurſus ſibi in auxilium Iulium Cæſarẽ. tum pacto Cæſar Britanniam Romanis tributariam reddidit. de hoc tamen alitèr in commẽtarijs Iulij, & infrà, vbi de Iulij bellis in Gallia habitis, mentio fit, habetur.

*Caſſiuellaunum &c. ſic enī Cæſar hunc 5. bel. gal. 7. 10. 11. & 12. vocat. Ibidẽ 5. bel. 5. 11. Trinobãtes & Trinobãtibus legit. vt incertum ſit, num hic Trinouãtio rectè legat.

De Britannia à Bruto dicta, concordant cęteri. Brutũq; tres habuiſſe filios, Locrium, Albanactũ, & Cambrũ, qui inſulam inter ſe diuiſerunt. Locrij pars, Locria eſt cognominata. Albanacto ſecunda

Tres Anglię partes.

cunda portio data, quę ab eodem Albania eſt dicta. hæc Scotia nunc dicitur. Cambro verò tertio filio, Cambra obuenit, quæ nunc Thyle dicitur.

Subiungit idem, Britanniā anteà Albiona dictam eſſe. deindè à quodam Anglo potentiſſimo rege, Anglia appellata eſt. ſed de hoc in ſecundo volumine 7. generatione veritatem inuenies.

Quòd autē idem ſcribit, ſub Gregorio Magno Britanniam ad Chriſti fidē conuerſam, cum* grano ſalis intelligēdum: nam ſub Eleutherio papa Lucius rex Bitanniæ ad fidem Chriſti conuerſus fuit. quo tēpore in eadem eriguntur 28. ſedes epiſcopales, & tres metropolitanæ, ſcilicet Lōdini, Eboraci, & in vrbe Legionum. vndè de hoc librum Gildas de victoria Aurelij & Ambroſij inſcripſit. Mortuus autem eſt Lucius anno Domini 156. vel (ſecundùm alios) cēteſimo 70. de quo in ſecundo volumine generatione 7.

Britanniæ reges. Primus itaq; rex Britanniæ, vt vult idem Bergomenſis, Brutus fuit, Aeneæ pronepos, cui ſucceſſit Locrius filius, qui tandèm in bello ſagitta percuſſus occubuit, & Maddan* filius ſucceſſit, huic Memprícius vir peſſimus Maddani filius, poſt quē ſucceſſit Embracius, qui multas vrbes cōdidit. genuit autem 25. filios & 30. filias, quos omes Syluio quarto Albanorum regi tranſmiſit Albanis in matrimonio iungēdas, cùm Latini à Sabinis aſpernati eſſent.

Hic Embracius poſt Brutum primus in Gallias claſſem perduxit. Brutus autē ſecūdus eius filius, ſexto loco ſucceſſit, reliqui verò decem & nouem fratres, Syluio prædicto auxiliante, Germaniam omnem conquiſiére. poſt hūc Brutum imperauit* Leil, qui vrbem ſui nominis condidit. Octauus Bladud regnauit, qui necromantiam primus Anglos docuit, poſt quem nonus* Leyr rex eius filius regnauit, qui & ipſe nōnullas cōſtruxit vrbes, tresq; filias genuit, quibus matrimonio copulatis, à duobus ex ipſis generis regno pulſus eſt. *Caezleil.

Verùm regis Galliæ, cui tertiā filiam indotatam tradiderat, auxilio in regnū reſtitutus eſt. ideò indotatam dico, quia cùm pater filias interrogaret, quę illarū ipſum diligeret, illa reſpondit: quātum habes, tantum vales, & tātum te diligo. Quibus verbis commotus pater, eā exhæredauit, & ſorores regni hæredes cōſtituit, quarum mariti illum poſteà regno eiecerunt. Mortuo autem patre, vltima earum decimo loco in regno ſucceſſerat, poſt quam ſororum filij ſunt adepti regnum.

Vnus autem, cui Cūnedagius nomē erat, Morgano pulſo, vndecimo loco regnauit, cuius temporibus Roma condita eſt. Kinellus eius fili*, duodecimus ſucceſſit, quo regnante, tribus diebus in regno ſanguinem pluit. Poſt hunc Garganus filius ſucceſſit, deindè quartuſdecimus Syluius, poſt quem quintuſdecimus Iago, cui ſucceſſit Carmínarus, poſt quem ſeptimuſdecimus Godoburcho.* Porrex octauuſdecimus, qui fratre ſuo interempto, & Suardo Frācorum rege fratris ſui auxiliario ſuperato, ipſe quoquè demùm peremptus eſt. Regno deindè per multa tēpora vacante, tandèm Monucrius Eliorifis filius, regnum pacificè obtinuit, qui etiàm confeſtim corona aurea ſibi impoſita, leges mulcticias edidit, & celeberrimū templum concordiæ ſtruxit. Leges Britannis quis tulerit.

Hic autem duos poſt ſe reliquit filios Belinum & Brennū, & illi Belinus ſucceſſit, legesq; celebres compoſuit. Brennus autem natu minor, vir bello ſtrenuus & liberalis, Norchaumbriam vſq; Catheneſiam regionem ingenti virtute obtinuit. Sed haud multò pōſt indè pulſus, ad Leginum acceſſit, mortuoq; Legino, Allobrox rex in regno ſucceſſit, ducta eius filia vxore. Et quoniā Allobrogi comitem ac munificētiſſimum ſe exhibuit, ipſi Brennus innumeros ademit populos, quorum auxilio finitimos regulos debellans, regnum omne in ſuam redegit poteſtatem.

Quibus ex ſententia geſtis, Belinus Bartendum filium regno præfecit. Brēnus cum innumerabili multitudine ad nouas quærendas ſedes, ſiue gloriæ cupiditate pellectus, ſiue (vt alij volūt) ad inteſtina bella vitanda, in Italiam cum trecentis hominum millibus ſe tranſtulit, & primò circa Eridani oram, vbi Inſubres, Galli, Thuſci vicini habitabāt, Brennus venit in Italiā.

ſeſe

ſeſe infundẽtes, vrbes nonnullas, pulſis veteribus colonis, quidã habitârũt aut inſtaurare cœperunt.

Brennus itaq; tredecimo Aſſueri anno, Olympiade nonageſimâſeptima, Italiam vaſtans, Romam peruenit, Senenſem vrbem in via pro ſenibus & armentis (vt Polycrates refert) extruxit. Deindè vrbem Romam cepit & incendit, de quo dicetur latiùs infrà generatione quinquageſimaquinta, & de Bruto infrà generatione proxima etiàm dicitur.

De Bruto multi ſcribunt, ſed de ſequentibus regibus Britanniæ vellem Bergomenſem addidiſſe ſuum authorem. Et quomodò tacuit Brennum fuiſſe ducem Sueuorum, cùm tamèn paulò pòſt Gotfredum Viterbieñ adducit, qui in longum refert; Sueuos & Senones Gallos, Allobroge duce, eorum vrbem Romam cepiſſe, prout dicetur infrà generatione quinquageſimaquinta? Sed & quod refert de Suardo Francorum rege, optarem videre ab aliquo antiquo, Francos ea tempeſtate fuiſſe, cùm multi Francorum nomen ſub Valentiniano primo ſcribant primùm vſurpatum: de quo tamen dicam in ſecundo volumine, generatione tredecima. Hæc verò à nobis ex aliquorum opinione dicta ſunt.

GENERATIO XXXI.

ANno à mũdi exordio quatermilleſimo vigeſimoſeptimo, in Obeth, quem Boos ex Ruth genuit, de tribu Iuda principe, ſub Ozi filio Bnzi, ſummo põtifice, per lineam Chriſti incepit trigeſimaprima generatio, & durauit annis quinquagintaſeptem, ſub iudicibus Samſone & Heli ſacerdote ſimul. Hic erat annus tertius Samſonis vltimi iudicis Iſrael, qui iudicauit annis viginti, cuius ingentia facta cum Herculis factis meritò comparari poſſunt. patrem Manue de tribu Dan habuit, & matrem nomine Anani. hi cùm prolem non haberẽt, Deum iugitèr deprecabantur, vt prolẽ ſuſciperent. Quibus tandèm apparuit angelus Domini, & eiſdem maſculum futurum Dei munere prædixit, qui foret vir optim⁹, fortitudine præcipua, inimicorum vltor acerrimus. Monuitq́; vt ipſius capillos minimè tonderent, nec alium potũ niſi aquam bibere permitterent.

Ozi pontifex.

Iudic.13.

Conceptoq́; filio gratias agẽtes, cuſtodièrunt mãdata Domini, & natum Samſonẽ vocauerunt, creuitq́; puer velocitèr, & per capillorum retentionem factus eſt robuſtiſſimus. Cui benedicẽs Dominus, ſpiritũ effudit ſuum. factusq́; vir, duxit vxorem ex Thamnata Palęſtinorum ciuitate. quam cùm frequentèr in domo ſoceri inuiſeret, occurrit aliquandò vt in via leonẽ interficeret. quo ſeorsùm proiecto, rurſumq́; aliquandò indè progrediens, inuenit fauum mellis in capite leonis: ex illo comedit, ac tres fauos puellæ portauit: ibiq́; in nuptijs exiſtens, triginta iuuenibus per iocum problema propoſuit, dicẽs atq; promittens, ſi ſoluerent in ſeptem diebus quæſtionem, ſingulis daret veſtem ſeu ſtolã vnam. illisq́; petentibus vt diceret, ait: De comedente exiuit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo. Ioſephus autem ità ponit: Qui cuncta deuorat, cibum de ſe genuit ſuauem.

Samſon.

Iudic.14.

Problema Samſonis.

Illis autem non valentibus ſoluere, rogauerunt puellam, vt ab ipſo ſolutionem perquireret, atq; eis indicaret: alioqui incendemus, inquiunt, te & domum patris tui. Quæ ſolicitans virum, tandèm flendo dicebat: Odiſti me, ideò non exponis mihi. Tandèm die ſeptima cùm ei moleſta nimis eſſet, expoſuit: quę ſtatim indicauit ciuibus ſuis.

Circa ſolis igitur occaſum conuenientes Samſonem, dixerunt ei: Quid dulcius melle? & quid fortius leone? Ille indignabũdus ait: Niſi arâſſetis in vitula mea, non inueniſſetis propoſitionem hanc. irruitq́; in eum ſpiritus Domini, & deſcendit in Aſcalonem. ibì percuſſis triginta viris, abſtulit eorum veſtes, & dedit his iuuenibus qui problema ſoluerunt. Deindè dimiſſa vxore, perrexit & cepit trecentas vulpes, ad quarũ caudas faces alligauit, dimiſitq́; in Palęſtinorum meſſes, easq́; omnes ſuccendit. propter quod Palæſtini eius vxorem & parentes cremauerunt, pro quo Palæſtinos percuſſit plaga graui. Et habitauit Samſon in ſpelunca petræ Etham, quaſi in loco communito.

Segetes vaſtat Sãſon.

Tunc

Tunc aſſcenderunt Philiſtæi in ter-
Iudic.15.
ram Iuda, quibus dixerũt viri Iuda: Ser-
ui veſtri ſumus. cur aſſcendiſtis aduer-
sùm nos? Qui dixerunt: Date nobis liga-
tum Samſoné. & aſſcenderunt tria mil-
lia de Iuda ad Samſoné, et culpantes cũ,
dicebant: Neſcis quòd Philiſtæi impe-
rãt nobis? venimus vt ligemus te, & tra-
damus Philiſtæis. Qui ait: Iurate nè mé
occidatis. & iurauerũt ei, & permiſit ſe
ligari. ipſoq; duobus nouis funibus ad-
ducto, Philiſtæi vociferabãtur prę gau-
dio. Tunc irruit ſpiritus Dñi in eum, &
diſſoluta ſunt vincula vt filum lini. tol
Sãſon occi-dit mille vi-ros.
lensq; mãdibulam aſini, interfecit mil-
le viros, alijs in fugã verſis. Et ſitire cœ-
pit ad mortem, & clamauit ad Dominũ,
& aperuit Dominus dentem molarem
in maxilla, quã iam abiecerat, & egreſ-
ſæ ſunt aquæ largiſſimæ. quibus hau-
ſtis, vires recepit. Eam ob rem vocatum
eſt loci illius nomé, fons inuocantis de
maxilla, in diem hodiernum. Quod me-
morabile factum, cùm aliarum genti-
um, quæcunque ſint illę, factis minimę
comparari volumus. Quid eſt enim tam
ſtultùm, quídve tam ineptum, quàm vt
diuino ſpiritu afflatum hominem, cen-
ſeamus inferiorem eo, qui rudi tantùm
mole vtitur?

Cumq; non timeret Philiſtęos, abijt
Iudic.16.
magna cum fiducia in Gazam Philiſtę-
orum oppidum, vbi mulierem quãdam
meretricem conſpexit, ad quam ingreſ-
ſus eſt, atq; aliquantiſpèr moratus cum
ea, reddiderat enim illam ſibi familiari-
orem. Quod cùm reſciuiſſent Palæſti-
ni, poſuerunt cuſtodes in porta ciuita-
tis, vt obſeruaretur quàm diligentiſſi-
mè, nè euaderet: erat enim, exiens manè,
occidendus. Samſon verò media nocte
ſurgens, ambas fores comprehẽdit cum
poſtibus & ſera, & in humeris ſuis por-
tauit in verticem montis.

Dalila.
Poſt hæc amauit Dalilam, quæ erat
in monte Soreth, & venerunt ad eam
quinq; ſatrapæ Philiſtinorum, dicen-
tes: Diſce ab eo in quo habeat vires, vt
poſſimus eum affligere vinctum, & da-
*mille & cẽtum argẽteos.
bimus tibi ſinguli *mille centum argen-
teorum. Et blandita eſt Dalila Samſoni:
Qui reſpondit ei in dolo: Si ſeptem ner-
uiceis funibus nouis & adhuc humẽti-
bus ligatus fuero, ero ſicut cæteri ho-
mines. Quæ poſteà dormientem ebrium
hoc modo ligauit, & cùm introcurre-
rent Philiſtæi, ipſe rupit vincula quaſi
ſtupam. Idipſum factum eſt & ſecundò
de ſeptem nouis funibus. tertiò petenti
mulieri dixit: Si ſeptem crines capitis ſui
clauo illigarentur, ſoluere ſe non poſ-
ſe. Cumque ipſa crines ſeptem circunli-
gatos licio & clauum his circunligatũ
terrę infixiſſet, excitatus Samſon, extra-
xit clauum cum crinibus & licio.

Tandèm vbi multùm moleſta eſſet ei
Aperit ſecretum fortitudinis.
Dalila, & deficeret anima eius ad mor-
tem, aperuit ei veritatem, dicens: Naza-
ræus ſum ab vtero matris: ſi raſum fue-
rit caput meum, recedet à me fortitudo.
Tunc Dalila vocauit ſatrapas cum pe-
cunia, & dormire fecit eũ ſuper genua,
& per tonſorem raſit crines, & Domi-
nus receſſit ab eo. Tunc compræhendẽ-
tes eum Philiſtæi, eruerunt oculos eius,
& circunduxerunt eum per terram, &
apud Gazam clauſum in carcere mole-
re eum fecerũt, quaſi ſeruili opere eum
affligentes: & ſecundùm Hebręos, con-
cumbere eum fecerũt cum mulieribus,
vt ex eo haberent pueros.

Procedente autem tempore, cùm ca-
pilli naſci inciperent, in publica ſolen-
nitate ingreſſi ſunt principes phatum,
vt immolarent Dagon deo ſuo. Cumq;
lætarentur conuiuantes, adductus eſt
Samſon illudendus. ſtans itaq; inter du-
as colũnas, quibus innitebatur domus,
ait puero ductori: Sine me puer, vt tan-
gam hos columnas, & paulùm requi-
eſcam. & appræhẽdens vtrãq; columnã
manibus, ait: Moriatur anima mea cum
Philiſthijm. & concuſſis columnis, ceci-
dit domus ſuper omnes, et multò plures
interfecit moriens quàm viuus. periérũt
enim præter conuiuas circiter tria mil-
lia vtriuſq; ſexûs, qui ludẽtem expecta-
bãt de tecto. tulitq; eũ vniuerſa cogna-
tio eius, & ſepeliérunt eum in ſepulcro
patris ſui. Cuius obitum D. Auguſti-
nus in I. de Ciui. Dei, capit. 6. excuſat, di-
cens quòd quodam familiari cõſilio ſpi-
ritus ſancti id factum fuerit.

Ruth Moabitidis hiſtoria ſub Sam- Ruth 1.
ſone iudice fuiſſe à multis creditur, quę
virũ nomine Maalon, genere Iudæum,
ex

ex Bethlehem natum, accepit maritum.
Cuius viri pater Elimelech, mater Noe-
mi: qui famem terrę ferre non valentes,
in terram Moabitarum cum duobus fi-
lijs ſuis migrauêre. ibique dum cuncta
eiſdem benè procederēt, filijs ſuis Moa-
bitidas dedêre vxores, vni ſcilicet Che-
Ruth. lion Orpham, & Maalon Ruth.

Tranſactis deindè 17. annis, Elimelech
& eius duo filij mortui ſunt. Noemi au-
tem amarè ferens infortunium, in ter-
ram Iuda regredi ſtatuit. tādèm vna nù-
Ruth. 1. ru remanente, Ruth ipſa cum ſocru in
Iudęam perrexit. Cumque in Bethleem
ingreſſæ fuiſſent, Boos Elimelech co-
gnatus ſuſcepit eas in domum ſuam. ꝓ-
Ruth 3. & 4. cedente deindè tempore, Ruth in agris
Boos ſpicas ſolùm pro ſe & ſocru poſt
meſſores collegit. quarè Boos de indu-
ſtria meſſoribus permiſit ſpicas multas
in agro relinquere. Et cùm etiàm didi-
ciſſet, Ruth vxorem fuiſſe cognati ſui
defuncti, & ipſe ſinè vxore eſſet, ſecun-
dùm legē Moiſis duxit. quo facto, poſt
annum peperit ei filium, quem vocaue-
Obeth naſcitur. runt Obeth, eò quòd in eius ſenectute
naſceretur. indè & ipſe Obeth genuit
Ieſſe patrem Dauid.

Heli. ANNO 4048. ab exordio mundi,
Trāſlatio ſacerdotij. poſt Samſonem iudicauit Iſrael Heli ſa-
cerdos. Et tranſlato ſacerdotio à filijs
Eleazar, qui fuerunt Phinees, Abiezer,
Buzi, Ozi, hic primus de filijs Ithamar
accepit ſacerdotiū. rexit populum Do-
mini quadraginta annis.

1. Reg. 1. Helcana. Tempore hoc fuit vir vnus de Rama-
tha, Helcana nomine, Effratęus, Le-
uita 19. à Leui. non enim fuit Aaronita,
ſed Effratęus, id eſt, Bethleemita. Hic
habuit duas vxores, Annam & Phenen-
nam. Anna erat pulchra, ſed ſterilis: &
aſſcendebat vír ille tribus ſtatutis die-
bus, ſecundùm legem, in Silo ad ado-
randum. Erant in Silo duo filij Heli
Ophni & Phinees ſacerdotes. & cùm
immoláſſet Helcana, dedit Phenennæ
& filijs eius duplicē partem, Annę par-
tem vnam: quæ triſtis erat pro ſterilita-
te, & non ſumebat cibum, ſed ad fores
tabernaculi egreſſa, orabat, vbi ſedebat
Heli ad poſtes, flenſque votum vouit
Annæ oſo. Anna Domino: Si dederis, inquit, mihi
ſexum virilem, dabo eum tibi nazarę-
um omnibus diebus vitæ ſuæ. Heli ęſti-
mans eam temulentam, ait: Digere pau-
liſpèr vinū quo mades. Quæ reſpondit:
Nequaquàm Domine, ſed mulier infe-
lix ego ſum. ora pro ancilla tua. Intelli-
gens Heli ſterilem, ait: Det tibi DE-
VS petitionem tuam. Vndè mulier
quaſi ſecura, abijt gaudens, nec dubi-
tans.

Et factum eſt vt pareret filium. voca-
uitque nomen eius Samuel, id eſt, po- Samuel naſcitur.
ſtulatio Dei. nec aſſcendit cum viro ſuo
in Silo, donèc ablactaret filium. Abla-
ctatum autem, duxit in Silo cum vitu-
lis tribus & modijs farinæ tribus. Et in-
telligunt quidam ablactatum à lacte
pueritiæ, quæ eſt in XII. anno. Vndè
ſtatìm ſequitur: Puer autem erat mini-
ſter in conſpectu Domini. Et offerens,
dixit Heli: Viuat anima tua Domine,
En filius pro quo oraui. Ab eo tempore
miniſtrabat Samuel ante Heli, & dicit
Ioſephus Samuelem anno XII. pro- Samuel ꝓpheta.
phetâſſe.

Porrò filij Heli defraudabant immò-
lata. Samuel autem miniſtrabat, accin-
ctus Ephod lineo, non ſacerdotali, ſed
prophetico, & tunicam afferebat ei ma-
ter ſingulis annis, quæ habuit poſteà
tres filios & duas filias. Heli autem erat 1. Reg. 2.
ſenex valdè, & audiuit peccata filorum,
qui dormiebant cum mulieribus excu-
bantibus ad oſtium tabernaculi, & eas
quæ venerant ad purificādum, pollue-
bant. Vndè & pater dixit eis: Cur tranſ-
gredi facitis populum Domini? tepideq;
arguebat eos. Venit autem vir Dei ad
Heli, & ait: Loquutus ſum vt domus pa-
tris tui miniſtraret mihi in ęternum. ab-
ſit hoc à me, ſed honorificantes me glo-
rificabo, & contemnentes abijciam. Ec-
cè pręcídam brachium domûs patris
tui, id eſt, auferam ſacerdotiū, pro quo
debebatur ei armus dexter, & videbis æ-
mulum tuum in templo. Quod factum
eſt in diebus Salomonis, cùm Sadoc,
qui fuit de Eleazar, factus eſt ſacer-
dos, abiecto Abiathar: & in diebus illis
erat ſermo Domini precioſus, id eſt,
rarus.

Vna autem die Heli iacebat in lecto, 1. Reg. 3.
oculiq; eius caligauerāt. Samuel autem
dormiebat in templo Domini iuxta ta- Vocatur Samuel tèr.

p berna-

bernaculum, cum Heli. vndè cùm vocâſſet eum Dominus, cucurrit ad Heli, dicens: Vocâſti me? Et ait Heli: Non vocaui te. reuertere, & dormi. Et factum eſt ſecūdò ſimiliter. Nondùm enim Samuel habebat conſuetudinem audiendi Dominum. Cumque vocâſſet eum Dominus tertiò, iterùm abijt ad Heli, qui intellexit quòd vocâſſet eum Dominus, & ait: Si deinceps vocauerit te, dices: Loquere Domine, quia audit ſeruus tuus. Cumq; vocâſſet eum rursùs Dominus, ait: Loquere Domine, & indicauit eadem, quæ priùs per augelum annunciata fuerunt Heli. — 1. Reg. 3.

Videtur Ioſephus velle, Dominum ideò tertiò vocâſſe Samuelem, vt præfiguraret tres ipſius dignitates futuras. Fuit enim propheta, factus eſt & iudex, obtulit etiam quaſi ſacerdos. Manè adiurauit Heli Samuelem, vt indicaret ei vniuerſum ſermonem. Et ait: Dominus dixit, eccè ego faciam verbum in Iſrael, quod quicunque audierit, tinnient ambæ aures eius: Iudicaturus ſum domum Heli propter iniquitatem, eò quòd nouerat indignè agere filios ſuos, & non corripuit eos. Et ille reſpondit: Dominus eſt, quod bonum eſt in oculis ſuis, faciat. Creuit autem Samuel, & cognouit vniuerſus Iſrael, quòd fidelis Domini propheta eſſet. & cōſuluit eum omnis populus.

Cædes populi Iſrael. 1. Reg. 4. — Et factum eſt, cōuenerunt Philiſtijm in pugnā in Aphec. Iſrael quoq; egreſſus eſt in prælium iuxta lapidem, adiutorij poſteà dictum. Victus eſt populus Iſrael, & ceciderūt de eo quaſi quatuor millia virorum, & dixerunt ſeniores: Afferamus de Silo arcam Domini. & tulerunt arcam, & iuerunt cum ea duo filij Heli. Nam & Phinees iam fungebatur officio patris ſui, & acceperant mādatum ab Heli, nè fortè redirent ad eum ſinè arca. Timuerunt autem Philiſtijm, & acriùs pugnauerunt. fugitq; Iſrael, & cæſa ſunt ex eo triginta millia peditum, & arca Domini capta eſt, & duo filij Heli mortui ſunt.

Cucurrit autem puer Beniamita ex acie, & indicauit in Silo quod factum fuit. Heli autem ſedebat contra viam quæ ducebat ad caſtra, auſcultans. iam enim cæcus erat factus: qui audita ſtrage populi & morte filiorum, morte quieuit: Cùm enim audiſſet arcam Domini captam, cecidit retrorsùm: & fractis ceruicibus, expirauit. Nurus autem eius, vxor Phinees, prægnans erat, & præ dolore incuruauit ſe, & peperit filium ſeptem menſium, vt dicit Ioſephus, & vocauit eum * Ichabod, id eſt, ingloriū, dicens: Tranſlata eſt gloria Domini de Iſrael. Porrò Heli iudicauit Iſrael quadraginta annis. Septuaginta interpretes dicunt, viginti. & poteſt dici, quòd poſt Samſonem fluxerunt anni viginti ſinè iudice, qui aggregati ſunt annis Heli. — * Ichaboth

Anno vigeſimo Heli ſacerdotis, Sylvius Poſthumus, Aeneæ ex Lauinia filius, tertius Latinorum rex, poſt Aſcanium fratrem regnare cœpit. Hic dicitur habuiſſe filium, Brutum dictum, ex nepte Lauiniæ matris ſuæ ſuſceptum, quæ cùm puerum pareret, interijt. de hoc ſuprà nonnulla diximus. Latiora erunt hæc in poſterioribus. — Sylui Poſthumus.

Zeuſippo vltimo Sicyoniorum rege, nono & vigeſimo principatus Heli anno ſinè liberis mortuo, regni finis fuit, quod durauit per annos 959. ſub regibus 26. teſte Auguſtino XVIII. libro de Ciuitate Dei, capite vndeuigeſimo. — Regni Sicyonij finis.

GENERATIO XXXII.

ANno 4087. à mūdi exordio, in Ieſſe filio Obeth, patre Dauid de tribu Iuda, ſub Achitob filio Phinees ſummo ſacerdote, per lineam Chriſti trigeſimaſecunda incepit generatio, durauit annis quadraginta. Hoc anno Samuel ſanctiſſimus propheta Domini, Hebræorum ſacerdos, & iudex poſt Heli, populum rexit vſq; ad regem Saul. ipſe eñ regnum renouauit, & binos de gēte ſua in reges vnxit. Heli & Sauli quæ ſibi futura mala eſſent, prædixit. Scripſit etiàm vt Iſidorus ſexto etymologiarum libro refert, Iudicum & Ruth libros, ac primū Regum edidit. Samuel & Saul præfuerunt annis quadraginta. — Achitob pōtifex.

Sub eo & poſt mortē Heli, Philiſtæi arcam Domini quam Iſraeli abſtulerāt, in Azoto ſtatuerunt iuxta Dagon eorum, & diluculo inuenerunt Dagon — 1. Reg. 5.

pro-

Arca adoratur à Dagõ. proſtratum in terra ante arcam quaſi adorantem,& reſtituerũt. Rurſum manè ſequenti inuenerunt Dagõ proſtratum,caput verò & manus eius abſciſſæ iacuerunt ſuper limen. propter hoc & hodiè nullus ingrediẽs templũ in Azoto,calcat ſuper limen. & aggrauata eſt manus Domini ſuper Azotios, & percuſſit eos in ſecretiori parte natium,& computreſcebant prominentes extales eorum: & mures egredientes de agris, corrodebant extales eorum, id eſt, inteſtina. Qui, ſatrapis vocatis,conſuluerunt: Quid faciemus de arca?Qui dixerunt: Circunducatur. ſed ex hoc nihil remittebatur de plaga, & fecerunt ſibi ſedes pelliceas. Azotij puniuntur.

1.Reg. 6. Conuenientes autẽ principes quinq; vrbium,tractabant quid faciendũ eſſet, dubitantes num eſſet propter arcam. Dixerunt autem ſacerdotes & diuini: Remittite arcam,ſed non vacuam.reponite in capſellam iuxta arcam quinque anos aureos,& quinque mures aureos, pro numero ciuitatum quæ percuſſæ ſunt.Ioſephus dicit quinque ſimulacra hominum aurea. & ponetis arcam ſup plauſtrum nouum,& coniungetis duas vaccas fœtas, quibus non eſt impoſitũ iugum,& vitulos earum recludetis domi:& ſi recto itinere aſſcendant contra Bethſamitas populum Iudaicum, Dominus eorum nobis id grande malum fecit,ſeuaque nos iſta peſte puniuit: verùm ſi id nõ acciderit,caſu alio affectos nos iudicemus.

Reſtituitur arca Hebræis. Huic conſilio obedientes Azotij,arcam Domini vaccarum fœtarum iugo imponunt,eaſque educunt. Ibant autẽ vaccæ mugientes in directum, non declinantes nec ad dextram neque ad ſiniſtram,per viam quæ ducit Bethſames: & hęc eſt vna ſacerdotalium ciuitatum in tribu Beniamin. Porrò Bethſamitæ metebant triticum, & venit plauſtrum in agrum Ioſuę, & ſtetit ibi, & poſuerunt arcam ſuper lapidem grandem, & capſellam quæ erat iuxta eam, & conciderunt Leuitæ ligna plauſtri, & vaccas poſuerunt ſuper ea in holocauſtum Domino. Tunc percuſſi ſunt de Bethſamitis LXX.viri,& quinquaginta millia plebis,eò quòd vidiſſent arcam nudam,cùm nõ eſſent ſacerdotes.Sed quęrit Magiſter,cur non ſunt mortui Philiſtęi,apud quos manſit ſcilicet in Azoto,& poſteà in Aſcalõe per ſeptem * annos?poteſt dici quòd non peccauerunt videndo, quibus non erat prohibitum videre.

Timentes autem Bethſamitę qui erãt de terra Iuda,miſerũt ad viros Cariathiarim,vt reducerent ad ſe arcam,qui abduxerunt eam, & collocauerunt in domum Aminadab Leuitæ iuſtiſſimi, qui eius curam geſſit per XX.annos. Poſteà Samuel tranſtulit eam in Maſpha. indè in Galgalam per eundem Samuelem & Saulem regem,poſtmodùm à Dauid in domum Naboth,indè in Sion,vltimoq; à Salomone in templum. deniq; incenſo templo à Chaldęis, Hieremias propheta abſcondit eam.fertur poſteà Romam perducta. Hanc arcam Moiſes in deſerto fieri primùm fecit. Tranſlatio arcæ. 1.Reg.7.

Samuel videns populi fiduciam in Domino,ait:Aſſcendamus in Maſpha, vt orem pro vobis. & in Maſpha effudit aquam coram Domino,in qua maledicta congeſta erant, quam ſi idololatra bibebat, labia eius adhærebant inſeparabilitèr. & docuit eos ibidèm Samuel iudicia Dei.quidam aſſerunt idolũ pulueriſſatum dediſſe in aqua. Audierunt autem Philiſtijm congregatum Iſrael eſſe inermem in Maſpha,armatiq́ue aſſcenderunt aduerius eos. Tunc Iſrael dixit ad Samuel: Clama pro nobis ad Dominum. & obtulit Samuel lactentem agnũ in holocauſtum. & dum clamaret ad Dominum, initum eſt prœliũ, & intonuit Dominus fragore magno, & Philiſtęi in fugam verſi,cęſi ſunt à filijs Iſrael vſq; ad terminos terrę ſuę. tulitq́ue Samuel lapidem, & poſuit eum in terminis,& vocauit nomen loci illius,Lapis adiutorij.nec intrabant vltrà Philiſtijm in Iſrael, donec viueret Samuel. Hebræorũ victoria.

Iudicauit itaque populum in Bethel & Galgala & Maſphat, circumiens per ſingulos annos, & reuertebatur in Ramatha: & aſſcendebat in eas Samuel viciſsim in tribus ſolennitatibus, & iudicabat populum. alijs diebus aſſcendebat ad eum populus in Ramatha ad

iudicandum. Cùm autem ſenuiſſet Samuel, poſuit filios ſuos Iohel & Abiam, in Bethel alterum, in Berſabet reliquũ, vt ibì ſedentes, iudicarent populum. Qui declinauerunt poſt auaritiam, & peruerterunt iudicium.

Petitur rex à Samuele.

Quod non ferens populus, dixit ad Samuelem: Da nobis regem, vt iudicet nos, ſicut cęteræ gentes habent. quod grauitèr tulit Samuel, propter inſitam ſibi iuſtitiam, & odium regij dominatûs. Cumque conſuluiſſet Dominum, ait ei Dominus: Audi vocē populi, nec te tantùm abiecerũt, ſed me, nè regnem ſuper eos. Veruntamen dic eis ius regis. Et ait Samuel ad populum: Hoc erit ius regis, Filios veſtros faciet ſibi ſeruos ſuos, equites & pręcurſores, agricolas & fabros armorum: filias veſtras faciet vnguentarias, panificas, focarias & molarias: ſeruos veſtros & ancillas & iumenta ponet in opere ſuo, optimaque veſtra dabit ſeruis ſuis, & vos eritis ei ſerui. Et ait populus: Non audiemus te, ſed erit rex nobis, & pugnabit ante nos. Et ait Samuel: Ite ad propria, opportunè vos vocabo.

1. Reg. 9.

Et erat vir de Beniamin, nomine Cis, de ſtirpe Iemini, cuius erat filius Saul. non erat vir melior illo in Iſrael. cumq; perijſſent aſinæ, Cis dixit ad filiũ: Tolle puerum vnum, & quęre aſinas, & quum pertrāſijſſent per montē Ephraim, terram Saliſæ & Beniamin, & non inueniſſent, venerunt in terram Suph, qui fuit proauus Samuelis, & ait Saul ad puerum: Reuertamur, nè pater meus ſolicitus ſit pro nobis. Cui puer: In hac ciuitate eſt vir DEI, qui abſque ambiguitate loquitur. interrogemus eum. Et ait Saul: Quid feremus ad eum? Errabat, ait Ioſephus, putans prophetam accipere munera. Cui puer: Habeo in manu mea quartam partem ſtateris argenti. & aſſcenderunt in Ramatha, & dixerunt puellis egrediētibus ad aquas: Nunquid eſt hîc Videns? Quæ reſponderunt: Eſt hîc hodiè ſacrificaturus in excelſo.

Cumque ambularent in vrbis medio, apparuit eis Samuel, cui pridiè dixit Dominus: Cràs hac hora mittam ad te virum de Beniamin, quem inunges ſuper populum meum. Cumque Samuel adſpexit Saul, dixit ei Dominus: Eccè vir. & ait ad Saul: Ego ſum Videns. aſſcende vt comedas mecum. cràs dimittam te, & quæ quęris, indicabo tibi. de aſinis non ſis ſolicitus, quia inuentæ ſunt. Aſſcenderunt in excelſum. cumq; recumberent in triclinio, dedit ei Samuel locum in capite XXX. virorum qui fuerant inuitati, & poſuit ante eum armum, quaſi partem regalem, quem de induſtria ſeruauerat ei. Cumq; manè ſurrexiſſent & egreſſi eſſent ciuitatem, dixit Samuel: Antecedat puer, & tu ſubſiſte, vt indicem tibi verbum Domini.

Vngit Saul

Tulit autem lenticulam olei, & effudit ſuper caput eius, & oſculatus eſt eũ, & ait: Vnxit te in principem Deus ſuper hęreditatem ſuam: & hoc tibi ſignũ, cùm receſſeris à me, inuenies duos viros iuxta ſepulcrum Rachel, qui dicent quòd inuentæ ſunt aſinæ. cumq; veneris ad quercum Thabor, inueniēt te tres viri: vnus portans tres hœdos, alius tres tortas panis, & alius lagenā vini, & accipies de manu eorum duos panes: poſt hęc venies ad locum, qui dicitur ſtatio Philiſtinorum, & habebis obuium cuneum prophetarum, deſcendentium de colle Domini, pſallentium inſtrumētis & prophetantium, & inſiliet in te ſpiritus Domini, & prophetabis cum eis.

3. Reg. 10. Veritatis indicia.

Et nota quòd Samuel primò inſtituit conuentus religioſorum, iugitèr pſallentium Domino, & dicebatur conuētus eorum, Cuneus: & prophetabant, id eſt, iugitèr Deum laudabant, & fortè aliqui verè prophetabāt. Et addidit Samuel: Cùm videris hoc ſignum, ſcias quòd Dominus tecum eſt. deſcendas ante me in Galgala, & ego aſſcendā ad te, vt offeras oblationem 7. diebus. in cōſecratione enim regis & ſacerdotis tot dies erant. & addidit: Expecta hîc donèc veniam ad te, & oſtendam tibi quid facias. Cumque veniſſet Saul ad cuneum prophetarum, prophetauit cum eis. & admirantes qui nouerāt eum, dixerunt: Nunquid eſt Saul inter ꝓphetas & Cis pater? quaſi dicerent, cùm non ſit de genere prophetarũ. Exindè verſum eſt in prouerbiũ, Num & Saul inter ꝓphetas?

Cuneus ꝓphetarum.

Saul inter prophetas.

Et

Et intrauit ad Ner patruum ſuum. qui cùm quęſiuiſſet ab eo de verbo Samuelis, de verbo regni tacuit, & cętera indicauit.

Vocauit autem Samuel populum in Maſpha, & ait: State coram Domino, & faciemus ſortes per tribus & familias & capita. & inuenit ſors tribũ Beniamin, & deſcendit vſque ad Saul filium Cis. Sciens autem Saul quòd quęreretur, latuit quaſi nolens ſuſcipere principatũ. quem inuentum, ſtatuerunt in medio populi, & fuit altior vniuerſis ab humero & ſurſum. Et ait Samuel, Eccè quem elegit Dominus, non eſt ei ſimilis in omni populo, & clamauit omnis populus, Viuat rex. Et ſcripſit Samuel legem regni & legit, vniuerſa audiente rege & populo, & repoſuit libellum in tabernaculo, quod erat adhuc in Maſpha cum altari, & rediêrunt ad propria. Saul abijt in domum ſuam, nonnullis comitatus in Gabaa. quidam verò deſpexerunt eum, quod ipſe diſſimulabat.

Obſidetur Iabes Galaad. 1. Reg. 11.

Factum eſt autem, quaſi poſt menſem Naas Ammonites obſedit Iabes Galaad. cumq́; petiſſent obſeſſi fœdus, ait: In hoc feriam vobiſcum pactum, id eſt, fœdus, vt ẽruam omnibus vobis oculos dextros. Eis enim quos bello capiebat, ẽruit oculos. Et reſpondent ei: Concede nobis ſeptem dies, & mittemus in omnes terminos Iſrael, & ſi non fuerit nobis defenſor, egrediemur ad te. Venerunt autem nuncij in Gabaa Saulis, & cùm nunciâſſent hoc, fleuit populus, & Saul veniebat de agro ſequens boues, & promiſit Iabitis tertia die auxilium, & iuſſit aliquos eorum pro ducatu itineris ſuſtinere, & diuinitùs inſpiratus, concídit bouem vtrunque in fruſta, & comminatus eſt in omnes terminos Iſrael, dicens: Qui nõ exiuerit poſt Saulem & Samuelem, ſic fiet bobus eius.

Victoria Saulis.

Et egreſſi ſunt omnes quaſi vir vnus trecenta millia virorum. & conſtituit Saul populũ in tres partes, & ingreſſus eſt caſtra in vigilia matutina, & percuſſit Ammon plaga grandi, & ait populus ad Samuelem: Quis eſt qui dixit, non regnabit Saul ſuper nos? date eum vt interficiatur. Et ait Saul: Nõ interficietur quiſquã hodiè, quia fecit Dominus ſalutem in Iſrael. & ait Samuel: Eamus in Galgala, & innouemus ibì regnum, & vnxerũt Saul ſecundò in Galgala. Et ait Samuel ad populum: Eccè rex graditur ante vos, me abieciſtis & Dominum. & hoc vobis ſignum, quòd dedit Dominus vobis regem in ira. eccè meſſis triticea eſt hodiè, inuocabo Dominum, & dabit tonitrua grandinesq́;. factum eſt ſtatìm contra naturam terræ illius. Et populus timens, ait: Ora pro ſeruis tuis. addidimus enim malum vt peteremus nobis regem. & Samuel, Peccâſtis, nolite deincèps recedere à Domino, & viuetis: alioquì peribitis vos & rex veſter.

Vnctio Saulis ſecunda.

Saul vnà cũ Samuele ſ. fuerunt 40. annis.

Saul Iudęorum rex de tribu Beniamin, duodecimo ſacerdotij Samuel anno, in regem elęctus fuit. hic à principio vir bonus erat, Deoque dilectus, qui imperio ſuſcepto, duobus primis annis populum optimè rexit. at poſt duos annos, magnanimitatis quæ regibus pro dignitatis cumulo maximè conuenit, expers factus, Dei mandata contemnẽs, ex rege tyrãnus & ſubditorum oppreſſor euaſit.

Elegit ſibi tria millia in Iſrael, & erãt duo millia cum eo in Machmas & in Bethel. Mille autem cum Ionatha filio delecta in Gabaa Beniamin, vbì percuſſit Ionathas ſtationem Philiſtinorum locum munitum, in quo poſuerunt cuſtodes tanquàm dominantes in Iſrael.

Ionathæ victoria.

Et tunc erexit ſe Iſrael aduerſùs Philiſtijm. quo audito, Philiſtęi cógregati ſunt ad pugnandum contra Iſrael triginta millia *curruũ, & ſex millia equitum, & vulgus innumerabile. Et aſſcendens Saul in Galgala, conuocauit populum, & Samuelem ad conſulendum Dominum. At cùm expectaret Samuelem ſeptem diebus iuxta condictum, dilapſus eſt ab eo populus, & timens, abſcondit ſe in ſpeluncis & antris. Quidam præ timore credunt deſcendiſſe in caſtra Philiſtijm ad obſequendum eis. Cumque vidiſſet Saul moram ſibi eſſe dãnoſam, ſeptimo die obtulit holocauſta & pacifica. cumq́; cóplêſſet, eccè Samuel veniebat, & arguens Saulem, ait: Quid feciſti? reſpondit Saul: Populus

Oblatio Saulis.

ſubterfugiebat, & tu non veneras iuxta placitos dies, timui nè hoſtes aſſcenderent ad nos priùs quàm placarem faciẽ Domini, & neceſſitate compulſus, obtuli Domino.

Videtur Saul peccâſſe, quòd ſinè Samuele obtulit holocauſtũ Domino ad conſulendum. vndè quidam dicunt ſeptem dies, quos dixerat Samuel, nõ eſſe expectationis, ſed oblationum in conſecratione regum, & dicunt, nunquàm ſinè eo eſſe offerendum ad conſulendum Dominum. vel dici poteſt, Samuelem ſic mandâſſe, vt cùm vellet Saul immolare ad conſulendum Dominum, citaret ipſum, vt oſtenderet ei quæ facturus eſſet, & poſt citationem, ſi morã faceret, expectaret eum ſeptẽ diebus: Saul verò diem citatiõis annumerauit in his ſeptem, & non expectauit eum niſi ſex diebus. Et addidit Samuel: Nequaquã regnum tuum vltrà conſurget, ſed quęſiuit Dominus ſibi virum iuxta cor ſuum, vt regat populum eius.

1. Reg. 13.

Abijt Samuel in Gabaa Beniamin, & egreſſus eſt Saul cum populo obuiàm Philiſtęis, nec erant cum eo niſi ſexcenti viri, & Ionathas filius eius. Porrò faber ferrarius non erat in Iſrael: cauerãt enim Philiſtęi, nè facerent Hebręi gladium aut lanceam, & deſcẽdebat Iſrael ad Philiſtijm, vt exacuerent acies omnium ferramentorum vſq; ad ſtimulum.

Armorum defectus.

Cumque veniſſent dies prępij, non eſt inuẽtus enſis vel lancea in manu totius populi, excepto enſe Saul & Ionathæ, & fecit arcam Domini afferri in caſtra, & Achias fili⁹ Achitob fratris Icaboth, portabat Ephod.

1. Reg. 14.

Accidit autem vt quadam die exiret Ionathas cum armigero ſuo, vt expoliaret ſtationem Philiſtinorum, patre ſuo ignorante, & tranſire voluit per vallem ꝑruptã ſcopulis prominentibus in modum dentium. Et ait Ionathas ad puerum: Cùm apparuerimus eis, & dixerint, manete, ſtemus: quòd ſi dixerint, aſſcendite ad nos, aſſcendamus, quia tradidit eos Dominus in man⁹ noſtras. Cumque dixiſſent Philiſtęi, aſſcendite:

Ionathæ victoria.

aſſcendẽte Ionatha, reptanteq; manibus & pedibus, & armigero eius poſt eum, exterruit eos Dominus ante Ionatham, & percuſſit Ionathas cum puero, ex eis viginti viros in media parte iugeri, & conturbata ſunt caſtra, & diffugiebant mutuò ſe perimentes, & indicauerunt ſpeculatores fugam hoſtiũ Sauli. Quęſiuit, & inuenit Ionatham abeſſe, & ait ad Achiam: Applica arcam Domini. conſulto Domino, exclamauit Saul, & cum populo cœpit perſequi fugientes. Sed & Hebręi qui tranſiêrunt ad caſtra Philiſtijm, reuerſi ſunt cum Saul, euntes in prępium, & erant iam quaſi decem millia. vidensque Saul moram damnoſam, ſi comederet populus, adiurauit eum, dicens: Maledictus qui comederit panem vſque ad veſperam, donèc vlciſcar de inimicis meis.

Paleſtinorũ cædes.

Cumque tranſiſſet populus per ſaltum, apparuit mel fluens, & nullus comedit ex eo. Ionathas verò qui non audîerat maledictum patris, tinxit virgam in fauo, & cùm guſtâſſet, illuminati ſunt oculi eius. Cumque indicâſſet ei quidam maledictum patris ſub pœna mortis, ceſſauit. in veſpera verò populus feſſus nimìs & famelicus pecora mactauit, & comedit cum ſanguine, id eſt, coxit antequã ſanguis benè deſudâſſet vel dilueretur. Et ait Saul populo, Peccâſtis: & mandauit vt in conſpectu eius pecudes laniarent. Tunc primùm ędificauit Saul altare Domino. Cumque nocte irruere vellet ſuper hoſtes, ait ſacerdoti: Conſulamus Dominum, ſed conſulenti non reſpondit Dominus. Et ait Saul: Taciturnitas, eſt latentis peccati cauſa. per viuentem Dominum, etiàm ſi Ionathas ſit, morietur. & ſtatuit populum in parte vna, & ſe & Ionathã in parte altera, & cecidit ſors ſuper Ionatham. Et ait Saul: Quid feciſti? Cui Ionathas: Nil mihi conſcius ſum, niſi quòd herì neſcius mel comedi poſt maledictum. Et ait Saul: Morieris Ionatha, quia niſi hoc fecero, hęc addat mihi Dominus. Et ait populus: Ergó ne Ionathas morietur, qui fecit ſalutem in Iſrael? Viuit Dominus, ſi ceciderit capillus de capite eius in terram, & eripuerunt Ionathan de manu Saul.

Saul verò cõfirmatus in regno, quocunquè ſe verterat, ſuperabat hoſtes Iſrael, & percuſſit Amalech. fuerunt autẽ

Saulis nati.

filij

1.Reg.15. filij illi Ionathas & Ieſui & Melchiſua. quartus tacet Isboſeth, tanquàm puer & nondùm militans. filiæ verò eius Merob & Michol, & vxor eius Achinoë, & princeps militiæ Abner filius Ner. nam Cis & Ner, fratres fuerunt. Samuel ait ad Saul: Hęc dicit Dominus, demolire Amalech & vniuerſa eius, quia reſtitit Iſraeli cùm aſſcenderet de Aegypto. & recenſuit Saul ducenta peditum & decem millia virorum Iuda. Cumq; inuaderet Saul Amalech, dixit Cinęo: Recede ab Amalech, nè inuoluam te cum eo, quia tu feciſti miſericordiam cum Iſrael. Tunc percuſſit Saul Amalech in ore gladij, & pepercit Agag regi Amalech & optimis armẽtorum. Et ait Dominus ad Samuel: Pœnitet me quòd fecerim Saul regem. & orauit Samuel pro eo tota nocte.

Rex Amalech capit.

Cumque intellexiſſet quòd Saul erexiſſet ſibi fornicem triumphalẽ in Carmelo, iuxta ſuperbiam gentium, qui faciebant ſibi arcum de myrtis, palmis & oliuis, deſcendit ad eum in Galgala, & occurrit ei Saul. Cumq; culpâſſet eum quòd quippiã reſeruâſſet de Amalech, in excuſationem ſuî dicebat, populum reſeruâſſe optima ad offerendum Domino in gratiarũm actionem. Cui Samuel: Melior eſt obediẽtia quàm victima. Et ait Saul: Peccaui, ſed hac vice porta peccatum meũ. Cui Samuel: Projecit te Dominus, nè ſis rex ſuper Iſrael.

Statua Saulis.

Cumque vellet abire Samuel, appræhendit eum Saul per ſummitatem pallij eius, vndè ſcinditur. Et ait Samuel: Sic ſcidit Dominus regnum à te hodiè, id eſt, à tua poſteritate. Cumq; ſimul adorâſſent Dominum, pręcepit Samuel adduci ad ſe regem Agag. & oblatus eſt ei pinguis & tremẽs, qui Samueli inquit: Siccinè ſeparat amara mors? tum concidit illum Samuel in fruſta, redijtque in Ramatha. Samuel autem lugebat Saul, & ait Dominus: Vſquequò tu luges Saul, cùm ego proiecerim eum? imple cornu olei, & vade ad domum Iſai, & inungas regem vnum de filijs eius, & quia times Saul, fer vitulũ quaſi ad immolandum.

Agag interitus.

1.Reg.16.

Cumq; veniſſet in Bethleẽ, dixerũt ſeniores ad eũ: Pacificũs ne eſt ingreſſus tuus? Timebant enim nè propter aliquã correctionem miſiſſet eum rex, vel fortè quòd offenſus regi fuiſſet, & non auderent eum recipere. Qui cùm dixiſſet ſe veniſſe ad immolandum, ſanctificauit Iſai & filios eius, & ſtatim eos ſtatuit coram altari: & videns Heliab primogenitum procerum, æſtimauit eum regem futurum, & ait Dominus ad eũ: Ego non corporis pulchritudinem apicem facio regalem, ſed animi virtutem. In eundem modum actum eſt de alijs. ſtatuerat enim Iſai ſeptem filios coram Samuele, & Nathan adoptiuum filium Sammaa filij ſui. Et ait Samuel ad Iſai: Nunquìd completi ſunt filij? Qui reſpondit: Adhuc reliquus eſt paruulus, & paſcit oues. & iubente Samuele, adductus eſt Dauid rufus, id eſt, rubicundus & pulcher. & inunctus eſt in medio fratrum, & directus eſt ſpiritus Domini in Dauid. Et receſſit ſpiritus Domini à Saul, Exagitabat enim eum ſpiritus nequam miſſus à Domino. Tunc dixerũt ad Saul ſerui eius: Spiritus malus exagitat te, adhibe pſalten peritum in cithara, & leuiùs feres. Tradunt phyſici, ꝙ harmonia lætum reddat lætiorem, triſtem triſtiorem. Tradunt mathematici, quòd multi dæmones harmoniam ferre non poſſint.

Vngit Dauid.

Et indicatum eſt regi, quòd Dauid ſciret pſallere, & vir eſſet bellicoſus. Cumq; miſiſſet rex ad Iſai pro filio eius, tulit aſinum plenum panibus Iſai, & vinum & hœdum, & miſit ea regi per manum Dauid. Igitur cùm ſpiritus arripiebat Saul, Dauid pſallebat in cithara, & leuius erat ei, & quandoq; recedebat ab eo ſpiritus: & cùm aliquandiù quieuiſſet, remiſſus eſt Dauid ad patrem.

Factum eſt autẽ vt congregarentur Philiſtijm aduerſũs Iſrael. porrò Saul & Iſrael caſtrametati ſunt in valle Terebynthi, & egreſſus eſt vir ſpurius de caſtris Philiſtęorum Goliath Gethęus, de ſemine gigãtęo, altitudinis ſex cubitorũ & palmi: hic exprobrabat Iſrael, quòd ſerui eſſent Philiſtęorũ, & proponebat eis monomachiam, id eſt, ſingulare certamen, vt quorum vinceretur athleta, ſerui eſſent aliorũ. Hebręi aũt ſtupebãt multùm. ſic dicebat Goliath xl. diebus.

1.Reg.17.

Repudiatæ bellatorum vxores.

Goliath temeritas.

Erant auté tres maiores fratres Dauid in prçlio, & iuſſit Iſai Dauid, vt ad fratres ferret ephi polentę & decem panes, & tribuno ſub quo militabant, decem formellas caſei, & pręcepit ei vt ſecum afferret pignora fœminis, id eſt, libellos repudij. Mos erat euntibus ad bellum, vt libellum repudij darent vxoribus, vt ſi caperentur, nec redirent vſque ad tres annos, liceret vxoribus nubere. Cumq́; Dauid veniſſet ad locum certaminis, egrediebantur enim ſingulis diebus aliqui pręliantes, eccè aſſcendebat Goliath, exprobrans vt antè, & fugerunt Iſraelitę. Audiuit auté Dauid, quòd qui percuteret Goliath, ditaret eum rex, & daturus ei eſſet filiam ſuam. Dumq́; audiret eum Heliab frater eius talia ſciſcitantem, increpabat eum. & reſpondit Dauid, Quid feci?

Arma Dauidis.

Occiditur. Goliath.

1.Reg.17.

Nunciata ſunt autem verba Dauid ad Saul. & vocatus, ait ad regem: Ego ſeruus tuus pugnabo aduerſus Philiſtęum. Cumq; prohiberet eum Saul quia puer eſſet, addidit: Ego ſeruus tuus interſeci leonem & vrſum cùm inuaſiſſent gregem. Erit igitur hic incircunciſus, quaſi vnus ex eis. Tunc induit eum Saul armis ſuis, & mox Dauid ea depoſuit, quia non habebat conſuetudinem armorum: ſed tulit in manu baculum paſtoralem, & elegit de torréte quinq; lapides lympidiſſimos, & miſit eos in peram paſtoralem, & fundam manu tulit, proceſſitque aduerſus Philiſtęum. Qui contempſit, & ait: Nunquid canis ſum, quia venis ad me cum baculo? Cui Dauid: Tu venis ad me cum armis, ego autem venio ad te in nomine Domini, vt ſciat hodiè vniuerſa eccleſia, quia nó in gladio ſaluat Dominus. Cumque iecißet lapidem funda, percuſſit eum in fronte: ſecundo quoq; & tertio lapide percuſſit eum in eodem loco, & tertio ictu deiecit eum, & currens, eduxit gladium eius, & pręcídit caput eius.

Res acta ſic, veritate ſacrarũ literarum probatur: quarè nõnulla Iudęorũ commenta fabuloſa hîc omittere ſtatui. Fugerunt itaque Philiſtijm, & Iſrael pſecutus eſt eos vſque ad portas Accaron. Tulit autem Dauid caput & gladium, & poſuit in tabernaculo ſuo, tulitq́ue deìn in Hieruſalem, reponendũ in tabernaculum Domini, victoriæ indicium, vndè Abimelech poſthàc gladium accepit. Cùm rediſſet Dauid, ait Saul ad Abner: De qua ſtirpe eſt hic adoleſcens? nec cognouit eum Saul, quia aliquandiù abſens fuerat, & alteratus per exagitationem mali ſpiritûs. Et reſpondit Abner: Non noui. Cumq́; quæſiuiſſet Saul à Dauid, quis eſſet, ait: filius ſum ſerui tui Iſai. Et tunc anima 1.Reg.18.
Ionathę cõglutinata eſt Dauid, & inierunt fœdus, & dedit Ionathas Dauid veſtimenta ſua vſque ad arcum, gladium & balteum.

Factum eſt autem cùm redirent triumphantes de prçlio, & Dauid diſponeret ferre caput Golię in Hieruſalem, quod ſecundùm Ioſephum ſecum habebat, ſed haſtam iam dicauerat Deo, egrediebantur mulieres ex vrbibus, & cum inſtrumentis muſicis præcinebãt, dicentes, Saul percuſſit mille: & reſpõdebãt virgines, & Dauid decem millia. Audiens Saul, dolens ait: Quid illi ſupereſt niſi ſolium regni? & timuit nè à domo ſua transferretur regnũ, inuidebatq́ue Dauid, nec iam rectis oculis inſpiciebat. poſt dies paucos inuaſit ſpiritus malus Saul, & quaſi prophetabat, & miſſa lancea, Dauid pſallentem putabat configere parieti. Dauid autem declinauit ab eo, ſecundò. Primò enim receſſerat, bello imminente, & poſteà ſtatuit eum Saul chiliarchum. timuit enim eum, eô quòd Dominus eſſet cum eo. Vndè amouit eum à ſe, & fecit chiliarchum, id eſt, ductorem mille virorũ, qui omnia prudentèr agebat, omniſq́; Iſrael diligebat eum.

Inſidiæ regis aduerſus Dauid.

Dixitq́ue Saul ad Dauid: filiam meã Merob dabo tibi, eſto vir fortis: cogitãs, non ſit manus mea in eum, ſed Philiſtæorum, verùm Merob alteri data eſt. Dilexit autem Dauid Michol filiam Saul alteram, & placuit Saul. nũciauitq́; per ſeruos ſuos, eccè rex dabit tibi Michol. dixit Dauid, pauper ego ſum, quomodò ero gener regis? Renunciatum eſt Saul. qui ait, quia Goliã interfecit, nec aliud peto ab eo niſi centũ pręputia Philiſtinorum, vt fiat vltio de inimicis regis. Porrò Saul cogitauit eum dare in manus

nus

nus Philiſtinorum: abijt Dauid cum viris quorum erat tribunus, in Accaron, & percuſſit de Philiſtijm ducentos viros, afferens preputia. dedit igitur Saul Michol filiam Dauidi, licèt inuitus, ſecundùm Ioſephum.

Cumque videret Saul eum apud Dominum & homines approbari, & quòd celebre factum eſſet nomen eius, tractare cœpit de morte ipſius, dixitque Ionathæ & ſeruis ſuis, vt occiderent Dauid. Porrò Ionathas dilexit Dauid, & indicauit ei vt abſconderet ſe, donèc loqueretur patri. In craſtinum ait Ionathas ad patrem: Cur peccas in ſanguine innoxio, qui fecit ſalutē in Iſrael, & opera eius tibi valdè neceſſaria ſunt, in cuius morte filia tua vidua vexabitur? Et

Reconciliat Dauid reg. placatus eſt Saul, ac iurauit, Viuit Dominus, quia non occidetur. & introduxit Ionathas Dauid ad regem, & ſtetit coram eo ſicut priùs.

Rurſum inito certamine, percuſſit Dauid Philiſtęos plaga magna. inuidit Saul, & iterùm vexauit eum malus ſpiritus, ità quòd Dauid pſallentem configere tentabat, & fugit Dauid in domū ſuam. Miſit autem Saul ſatellites nocte circa domum, vt manè egredientem occideret: quod cùm perſenſiſſet Michol, depoſuit enm per feneſtram, & fugit.

1. Reg. 19. Michol autem ſtrauit lectulum ſuum, in quo poſuit ſtatuam. Cumq; Saul deprehēdiſſet ſe illuſum, dixit ad Michol: Cur dimiſiſti inimicum meum? Quæ reſpōdit: Timui, dixit enim mihi, dimitte me, alioquì interficiam te. Dauid autem venit ad Samuelem in Ramatha, & indicauit ei omnia, & abiêrunt ambo in Naioth, qui eſt collis in Ramatha, vbi erat cuneus prophetarū. quod cùm accepiſſet Saul, miſit lictores vt raperent Dauid. qui cùm vidiſſent prophetas & Samuel ſtantem ſuper eos, factus eſt in illis ſpiritus nomini, & prophetabâtur.

Fugit Dauid cum Samuele.

Miſitque Saul ſecūdos & tertios nuncios, qui & ipſi prophetati ſunt, & irat⁹ Saul, abijt poſt eos, & antequàm veniret in Naioth, ingrediēs & quaſi amēs fact⁹ eſt, & exutus veſte regia, tota die & nocte canebat cū cęteris, nauid & Samuele clàm videntibus. Fugit autem Dauid indè, & venit ad Ionathā, & conquerebatur ei. Cui Ionathas: Non morieris, nihil facit pater meus quod non indicet mihi. Cui Dauid: Pater tuus ſcit quòd diligis me, & occultabit tibi: Fac ergò obſecro quod dicam, cràs erunt kalendę, & ego abſcondar in agro vſque ad veſperā tertiæ diei: ſi requiſiērit me rex, quia conſueui ſedere iuxta eum ad veſcendum, dices ei, Rogauit me Dauid vt iret in Bethleem, quia victimę ſolennes ſunt ibi contribulibus eius. Quòd ſi dixerit tibi rex benè, pax erit ſeruo tuo: ſi verò fuerit iratus, cōpleta eſt in me malitia eius. 1. Reg. 20.

Et ait Ionathas: Egrediamur in agrū. cumque egreſſi eſſent, iurauit ei Ionathas, quicquid boni vel mali inueniret apud patrē, indicaturum ſe ei. Et iurauerunt fœdus inter ſe & ſemen ſuū, addiditq; Ionathas rurſùm iurare. ſequēti die ait: Egredieris & ſedebis latēs iuxta lapidē Ezcel, & redibo ad te, iaciamque tres ſagittas iuxta puerū, quaſi exercens me ad ſignum: ſi verò dixero puero qui tollit eas, ecce ſagittæ intra te ſunt, pax tibi eſt, veni ad me. Quòd ſi dixero, ſagittæ vltra te ſunt: vade, Dominus ſit inter me & te vſque in ſempiternum. Porrò prima die ſolēnitatis apparuit locus nauid vacuus, & æſtimabat Saul Dauid nondùm purificatum.

Altera die requiſiuit rex, & excuſauit eum Ionathas. iratus Saul, dixit ad eum: Scio quia in confuſionem tuam diligis filium Iſai, non ſtabiliēris eo viuente tu, neque regnum tuum: adduc eum ad me, quia filius mortis eſt. Et ait Ionathas: Quarè moretur? & arripuit Saul lanceam vt percuteret eum, & declinauit Ionathas ab eo contriſtatus, neque comedit in die illo. Egreſſus in agrum, fecit ſicut conuenerat, & cùm dixiſſet puero, Sagittæ ſunt vltra te, remiſit puerum in ciuitatem cum arcu & ſagittis. Surgēs Dauid de latibulo, adorauit tertiò, fleueruntque ambo. Et ait Ionathas: Quecunq; iurauimus, ſtent in ſempiternū inter nos & ſemē noſtrū, vade in pace. & datis oſculis, diſceſſerūt.

Fugit Dauid in Nobe ad Achimelech ſacerdotem, qui miratus quòd gener regis ſolus veniſſet, ait Dauid: Secretus ſermo regis vrgebat me, conduxi pue- Fugit rurſus Dauid. 1. Reg. 21.

pueros in illum locum, ideò priuatus
venio. Nunc ſi quid habes ad manducandum, da mihi. Reſpondit ſacerdos:
Non habeo panes laicos ad manum,
ſed tantùm panem ſanctum, panes ſcilicet propoſitionis: ſi mundi ſunt pueri, & maximè à mulieribus, manducent.
Quaſi diceret, Neceſſitas non habet legem. Et ait Dauid: Continuimus nos
ab herì & nudiuſtertius. porrò in via
aliquid immunditiæ contraximus. Et
dedit ei panes propoſitionis, qui ſublati fuerant vt ponerentur calidi: ex hoc
perpenditur quòd ſabbatum erat.

Cumque quęſiuiſſet Dauid ſi haberet arma, dedit ei gladium Goliæ: erat
enim tunc ibì arca cum aliquo ſuo tabernaculo. Et conſiderauit hęc omnia
* Doëg. Doech Idumęus paſtor Saulis, qui venerat ad orandum voto obligatus. Fu-
1.Reg.22. 1.Reg.21. git Dauid indè ad Achis regem Geth,
Dauid fugit ad Achis. & indicauerũt regi, quòd quaſi rex erat
in Iſrael: immò cùm vidiſſent ſerui regis
Dauidem, dicunt: Nunquìd non eſt
iſte Dauid rex terræ? nónne cantabatur,
Saul percuſſit mille, & decem millia Dauid? Expauit Dauid, & mutauit os ſuũ
coram Achis, & collabebatur inter manus eorum, defluebantque ſaliuæ eius
in barbam, ac ſic ſimulauit furorem. Et
ait Achis ad ſeruos: Homo inſanus eſt.
quarè adduxiſtis eum ad me? An deſunt
nobis furioſi? dimittite eum, nè ingredi-
1.Reg.22. atur domum, & dimiſſus eſt. Abijt
ergò Dauid, & fugit in ſpeluncã Odollam, & venit illuc omnis domus patris
ſui ad eum: ſimilitèr fugerunt ad eum
omnes qui erant in anguſtia conſtituti, & oppreſſi ęre alieno, aut amaro animo, & factus eſt princeps eorum. Fuerunt cum eo quaſi quadringenti armati, profectusque eſt cum eis in Maſpha
quæ eſt in Moab, & poſuit apud regem
Moab patrem & matrem ſuam, & manſerunt ibì quandiù Dauid fuit in præſidio. Dixit Gad propheta: Noli manere in pręſidio. proficiſcere & vade in terram Iuda. Profectus illò, venit in ſaltũ
Areth.

Et audiuit Saul quòd apparuiſſet
Dauid cùm eſſet in nemore, quod eſt in
Ramatha. tenensque haſtam, ait ad ſeruos ſuos: Nunquìd ditabit vos Dauid?
non eſt ex vobis qui doleat vicem meã?
& ait * Doech Idumęus: Vidi eum in
Nobe apud Achimelech filium Achitob, qui conſuluit pro eo Dominum, &
dedit ei cibaria & gladium Goliæ. Iratus rex, vocauit Achimelech & omnes
ſacerdotes in Nobe, aitque ad illum:
Cur coniurâſti aduersùm me cum filio
Iſai? dediſti enim ei panem & gladium.
Qui reſpondit: Abſit, neſciui quòd à te
fugiſſet. Et ait rex emiſſarijs: Irruite in
ſacerdotes. Qui noluerunt manus extendere in Chriſtos Domini. Tum ait
rex ad Doech: Irrue in eos. & trucidauit Sacerdotũ
illa die LXXXV. viros veſtitos ephod interitus.
lineo. fortè enim erant induti, vt mouerent per habitum religionis cor regis.
Percuſſit quoquè Saul Nobe viculum
ſacerdotum, & mulieres & viros ac iumenta, ſecundùm quod Deus Heli ſacerdoti pręcixerat, prolem eius radicitùs euellendam. Solus Abiathar ſacerdos filius Achimelech euaſit, & fugit
ad Dauid, ferens ephod ſecum quod fecit Moiſes, & nunciauit ei interitum
ſuorum.

Mortuo Achimelech, Abiathar qui
euaſit, ſucceſſit, & ait Dauid: Ego ſum
reus omnium animarum patris tui. mane mecum: qui quęſièrit animam tuã,
quęret & meam. Et nunciatum eſt Da- 1.Reg.23.
uid, quòd Philiſtęi oppugnarent Ceilam. cõſulto Domino, iuit ſaluare eos.
Cumque timerent viri eius ire cum eo,
ſecundò conſuluit Dominum, & abijt,
& percuſſit Philiſtęos plaga magna, &
intrauit Ceilam: quod cùm audiſſet Liberat Dauid Ceilam.
Saul, concluſit eum in vrbe. & congregato exercitu, obſedit Dauid. Timensq;
Dauid nè ciues eum traderent Sauli,
conſuluit Dominum per Abiathar, &
egreſſus Dauid & cum eo quaſi viri ſexcenti, vagabantur. quod cùm accepiſſet Saul, diſſimulauit.

Tranſiuit autem Dauid in montem
ſolitudinis Ziph, & venit Ionathas ad
eum, ac confortauit eum, dicens: Tu regnabis in Iſrael, & ego ero tibi ſecundus, ſed & pater meus ſcit hoc. & innouauerunt iuſiurandum coram Domino, coram Gad & Abiathar. Venerunt
Ziphęi ad Saul in Gabaa, dicentes: Dauid latet apud nos in colle Achile. veni,
& tra-

& trademus eum in manus tuas. Et ait: Conſiderate curioſiùs vbì ſit, & renunciate. Dauid autem & viri eius erant in deſerto Maon. Cumque egreſſus eſſet Saul ad quęrendũ eũ, aſſcẽdit Dauid ad petrã: vbi quæ ſibi erãt oneri, repoſuit. & verſabatur Dauid in deſerto Maon.

Porrò viri Saul in modum coronæ cingebant montem. Cumque deſperaret Dauid, venit nuncius ad Saul: Redi, ait, feſtinus, quoniam Philiſtęi effuderunt ſe ſuper terram, & deſijt Saul perſequi Dauid, pergens in occurſum Philiſtinorum.

1.Reg.24.

Aſſcendit autem Dauid indè, & habitauit in locis tutiſſimis Engaddi. Aſſumẽs Saul tria millia electorum virorum, ſequebatur Dauid, etiàm ſuper abruptiſſimas petras, q̃ ſolis ibicibus ſunt peruiæ. Et intrauit Saul ſpeluncam vt purgaret ventrem. Porrò Dauid & viri eius in interiori latebant. Et dixerunt ſerui Dauid: Tradidit eum Dominus in manus tuas. & præcídit Dauid oram chlamydis Saul ſilentèr, quì abijt. cumque murmurarent ſocij Dauid, quòd non irruit in Saul, ait Dauid: Viuit Dominus, niſi Dominus percuſſerit eum, aut moriatur, aut deſcendens in pręlium periêrit, propicius ſit mihi Dominus, vt non mittam manum meam in Chriſtum Domini.

Saul ſolus à Dauid reperitur.

Porrò Saul ibat cœpto itinere. & egreſſus Dauid poſt eum, clamauit: Domine mi rex. Cumque reſpexiſſet Saul, adorauit Dauid in terram, qui ait: Quarè audis Domine mi rex verba hominum loquẽtium aduersùm me mala? cognoſce oram chlamydis tuæ in manu mea, quam cùm pręciderã, peperci tibi. quẽ perſequeris? canem mortuum & culicẽ viuum. His auditis, Saul fleuit & ait: Iuſtior es me, reddat tibi Dñs. ſcio q̃ regnatur' ſis. iura mihi, nè deleas ſemẽ meum poſt me. Et iurauit Dauid Sauli. Abijt ergò Saul in domũ ſuã. Dauid aũt aſſcẽdit tutiora loca in anguſtias Maſpha.

1.Reg.25. Samuel moritur. Ecci.46.

Eo tempore mortuus eſt Samuel 2. anno ante Saulẽ. Hic, vt Ieſus filius Sirach in Eccleſiaſtico ſcribit, fuit dilect' Domini propheta, imperiũ renouauit, & ab omni munere manũ ſuã excuſſit, Sauli deniq; regi finem vitæ notũ fecit. Hunc mortuũ Iſrael tanq̃ ꝓpriũ fleuére parentẽ. eius corpus in Ramatha ſepultum fuit, cuius oſſa (vt Hieronym' ſcribit) Archadius Auguſtus in Thraciam tranſtulit. feſtum eius XIII. Kalen. Septembris celebratur.

1.Reg.25.

Dauid autem deſcendit in deſertum Pharan. Pharan oppidum eſt in Arabia. Erat autem vir potens in ſolitudine, cui nomen Nabal. Cumq; audiſſet Dauid quòd aſſcendiſſet ad tondendos gregres, miſit ad eũ decem iuuenes, vt mitteret ſibi aliquã benedictionem in die bona. Et ait Nabal: Non mittam, quis eſt filius Iſai? Hodiè increuerunt ſerui fugitiui? Cumq; audiſſet Dauid quòd ei improperauerat, accinctus eſt gladio cum quadringentis viris, & ait: Hoc faciat Dominus inimicis, ſi reliquero de omnibus q̃ ad eum pertinent vſq; ad mingentẽ ad parietẽ. Porrò Abigail vxor Nabal, formoſa & prudens, hęc ignorabat, & indicauit ei cuſtos ouium, quãta pręſidia tuliſſet eis Dauid in deſerto.

Præſtat Abigail Dauidi victualia.

Feſtinauit igtur Abigail in occurſum Dauid, & tulit panem ac vinum & arietes coctos, ſata polentæ & ligaturas vuæ paſſæ & maſſas carycarum. & adorãs Dauid, ait: In me ſit Dñe mi hęc iniqtas. porrò vir meus fecit ſtultè, ſecũdùm nomẽ ſuũ. (nabal enim, ſtultus interpretatur.) Conſtituet te Dominus ducem ſuper Iſrael. nè fundas ſanguinẽ innoxium. nihil enim tibi nocuit, ſed ſua tibi non dedit, & erit anima tua cuſtodita quaſi in faſciculo viuentium. Et reſpõdit Dauid: Benedictus Domin', qui miſit te hodiè in occurſum meum. vade in pace. honoraui faciẽ tuam, xenia de manu tua recipiendo. Cùm ergò indicãſſet Abigail omnia hęc viro, emortuum eſt cor eius præ timore, & mortu' eſt poſt X. dies. Quo audito, ait Dauid: Benedictus Deus, qui cuſtodiuit manus meas à ſanguine, & reddidit malitiã Nabal in caput eius. & vocauit Abigail, & duxit eam in vxorem, accepitque Dauid tertiam vxorem Achinoen de Iezrael.

1.Reg.25.

Iterùm nunciauerũt Ziphęi ad Saul: Eccè latet Dauid in colle Achila, & abijt Saul cum tribus millibus electorũ, & caſtrametatus eſt in Gabaa. Deſcẽdit Dauid nocte in caſtra Saul, ducens ſecũ Abiſai filiũ Seruię ſororis ſuę: huius

fue-

fuerunt tres filij, Ioab, Abiſai & Aſahel, nepotes Dauid. Cumque clàm intrâſſent tentorium regis, dixit Abiſai: Perfodiam Saul lancea. & prohibuit Dauid, dicens: Quis extendit manum in Chriſtum Domini? ſed tolle haſtã quæ eſt ad caput ei⁹ fixa in terra, & vas aquę, & eamus. Et egreſſi ſunt nullo euigilãte, quia ſopor Domini irruerat ſuper eos.

Venit Dauid in caſtra Saul.

Cumque tranſiſſent torrentẽ, & ſtetiſſent in vertice montis vndè poſſent audiri, exclamauit Dauid ad Abner, & ad omnem populum: Filij mortis vos eſtis, quia non cuſtodiſtis dominum veſtrum. Ingreſſus eſt quiſpiam vt interficeret regem. videte vbi haſta regis ſit, & ſcyphus aquæ. & agnoſcens Saul negligentiam ſuorum & beneficium Dauid, exclamauit: Num vox tua eſt hęc mi fili Dauid? Qui reſpondit: Cur perſequitur Dominus ſeruum ſuum? quid feci? ſi Dominus incitat te aduerſum me, tu ipſe occidas me. Et ait Saul ad Dauid: Peccaui, reuertere fili mi, non vltrà malè faciam tibi. Et ait Dauid: Iudicet Dominus inter nos: eccè haſta regis, veniat qui tollat eam. Et Saul eo benedicto, reuerſus eſt in locum ſuum.

1. Reg. 27. Et dixit Dauid in corde ſuo: Aliquãdò incidam in manus Saul, melius eſt vt ſaluer inter Philiſteos. Abijt igitur Dauid & ſexcenti viri cum eo ad Achis filium Maoch regem Geth, & erant cum Dauid duę eius vxores Achinoë & Abigail, & dixit Dauid ad Achis: Nolo oneroſus eſſe regi, des mihi locum in quo habitem. & dedit ei Achis Sicelech, quę exindè facta eſt regum Iuda, & habitauit in ea quatuor menſibus & viginti diebus. & agebat prędas de viculis Philiſtinorum, qui non erant ſub poteſtate Achis. virum & mulierem non duxerunt captiuum, nè fortè loquerentur aduersùs eum. Cumq; quęſiſſet Achis, quos ſpoliâſſet, aiebat: Habitantes ad auſtrum Iudæ & in campeſtribus.

Dauid habitat terram Achis.

1. Reg. 28. Eo tempore congregati ſunt Philiſtijm in prælium aduersùs Iſrael, & ait Achis ad Dauid: Mecum egredieris in caſtra tu & viri tui, ego cuſtodem te ponam capitis mei. Congregauit etiàm Saul vniuerſum Iſrael, & venit in Gelboë. Timuit itaque Saul, & conſuluit Dominum, qui non reſpondit ei, neq; per ſomnia, neque per prophetas. Et ait Saul ſeruis ſuis: Quęrite mihi mulierem habentem pythona. ipſe enim occiderat ariolos, pythonicos & magos. vnam tradit Hieronymus reſeruatam, matrẽ Abner, quæ latebat in Endor.

Mutauit itaque Saul habitum, & venit ad mulierem nocte, & ait: Suſcita mihi quem dixero tibi. Quæ reſpondit: Nôſti quanta fecerit Saul Magis. quarè inſidiaris animæ meæ? Iurauit ei Saul, quòd propter hanc rem nil mali pateretur, & dixit vt ſuſcitaret Samuelem. Videns autem mulier virum ſanctum, cõturbata ait: Quarè impoſuiſti mihi? tu es Saul. Tunc confeſſus eſt & ait: Noli timere, quid vidiſti? Quę reſpondit: Virum ſenem & glorioſum, amictum pallio ſacerdotali. & intelligens Saul quòd Samuel eſſet, adorauit eum, dicens: Coarctor à Philiſteis, obſecro, dic mihi quid faciam. Qui redarguto eo, reſpondit: Tollet Dominus regnũ tuum, & dabit illud Dauid. cràs tu & filij tui mecũ eritis. (De hac re dicũt quidam, ſpiritũ malignum apparuiſſe, alij phantaſticè imaginem eius: quidam, quòd Deo permittente anima ipſius apparuit.) Hoc audiens Saul, proſtratus in terrã, noluit comedere, niſi coactus, & redijt ad caſtra.

Samuel ſuſcitatur.

Congregati ſunt ergò Philiſtijm in Aphec. Satrapæ verò Philiſtinorum videntes Dauid & ſuos eſſe ſecum, dixerunt ad Achis: Reuertantur Hebręi, nè fortè, cùm cœperimus pręliari, fiant aduerſarij. Tunc ait Achis ad Dauid, inuitus & dolens: Bonus es in conſpectu meo, ſed non places ſatrapis, ſurge de nocte, & cum tuis abi. abijtque Dauid cum ſuis in Sicelech. Amalechitæ autẽ interim impetum fecerunt in Sicelech, & ſuccenderunt eam, & captiuas duxerunt mulieres & paruulos. Planxit ergò Dauid & omnis populus qui erat cũ eo, donèc deficerent lachrymæ. Volebantque eum ſui lapidare, quia dolebãt de vxoribus ac liberis abductis. Duę etiàm vxores Dauid captæ fuêre. 1. Reg. 29. 1. Reg. 30.

Conſulto igitur Domino per Abiathar, Dauid perſecutus eſt latrunculos, habẽs

habens viros ſexcentos.200. laſſi ſubſtiterunt ad torrentem Beſor ad ſarcinas. Tranſeuntes, inuenerunt ęgyptium fame deficientem, quē reliquit dñs ſuus vir Amalechita, & cùm ægrotare eũ vidiſſent, dederunt ei cibũ, & reuerſus eſt ſpiritus eius. Et ait Dauid: Potes me ducere ad cuneum? Qui ait: Si iurabis mihi q me nõ occídas, nec domino meo tradas. Iurauit ei Dauid. & eo ducente, inuenit hoſtes epulantes, & percuſſit eos à veſpera in veſperam, & ſoli 400. adoleſcentes euaſerunt camelis. Eruit ergò omnia Dauid quæ tulerant.

Amalechitas latrones Dauid perimit.

Porrò cùm veniſſet Dauid ad ducētos viros, qui laſſi ad ſarcinas remanſerant, ſalutauit eos pacificè: & licèt aliqui ſuorum comitum indignarentur, tamen Dauid ſtatuit, quòd æqua pars eſſet deſcendentis ad prælium, et remanentis ad ſarcinas. Hieronymus ait, non quia laſſi remanſerant, quia laſſis nihil debetur. Et factu eſt ex hoc die, vt quaſi lege obſeruetur prędæ diuidendæ modus. & miſit dona de pręda ſeniorib' Iuda proximis ſuis ac amicis.

1.Reg.31. Saul & filij eius in prælio cecidére.

Porrò Philiſtijm pugnabāt aduerſùs Iſrael. Saul autem viriliter egit. fugerũt filij Iſrael, & ceciderunt in monte Gelboë, & percuſſi ſunt tres filij Saul, Ionathas, Abinadab, Melchiſua. Isboſeth autem domi erat. Cumq́; grauitèr vulneratus eſſet Saul, dixit ad armigerum ſuum: Percute me gladio, nè fortè incircuncisi illudant mihi. noluit armiger. et irruit Saul ſuper gladium ſuum, nec ſe poterat præ laſſitudine interficere. videns armiger, irruit & ipſe ſuper gladiũ ſuum. hic fuit *Doech Idumæus. timuit enim Dauid propter proditiōem Achimelech. Videntes reliqui omnes, fugerunt.

Altera die venerunt Philiſtæi, & expoliârunt Saul & filios ſuos armis, & præciſa capita eorũ cum armis miſerũt in terram ſuam, et poſuerunt arma Saul in templo Dagon, corpora Saul & filiorum ſuſpenderunt in muro Bethſan. Viri autem de Iabes Galaad, quos liberauerat Saul ab Ammonitis, noctè acceſſerunt, & tulerunt cadauera de muro, combuſſerunt & ſepeliérunt oſſa in nemore Iabes, & planxerunt eum ieiunantes ſeptem diebus. Et regnauit Saul viuēte Samuele, 18. annis: & eo mortuo, duobus: quos tamen annos ſcriptura non annotauit. Et ſic finit hæc generatio. Cætera ſubſequentur in generatione Dauid ordine ſuo.

2.Reg.11.

In hac generatione dicũt Homerum poëtarum Græcorum clariſſimum, ſapientiæ patrē, floruiſſe: qui proprio nomine Meleſigenes eſt dict', vocatus antem Homerus, eò quòd cęcus eſſet. ὅμηρος enim lingua Aeolica cæcum ſignificat. Hic itaq; poſt peragratum orbem cum extrema paupertate tandèm Arcadum litt' habitauit. Ibidèm inter aſpera ſcopulorum & montana ſic cæcus exiſtēs, illa admiranda volumina Iliados & Odyſſeę dictauit. Vixit autē annis centum & octo, vt plurimùm cæcus. alij dicunt eum longe poſteriùs floruiſſe, vt teſtatur Apollodorus grammaticus ac Euphorbius hiſtoricus.

Homerus. De hoc ipſo vide infrà generatiōe 46. ex archilocho plura

In hac generatione anno 37. Saul regnante, Codrus Athenienſium rex vltimul fuiſſe perhibetur, cuius memorabile factum ſuprà ſcripſimus.

Codrus.

GENERATIO XXXIII.

ANno 4126. à mundi exordio, ſecũdùm Septuaginta interpretũ ſententiam, quam ſequitur eccleſia cõmunitèr, per lineam Chriſti deſcendentem in Dauid rege Hebræorum, trigeſimatertia incepit generatio, durauit annis XL. Et cum eodem rege Dauid quarta ætas aduenit, quæ durauit vſq; ad trāſmigrationē Babylonis, per annos quadringētos octogintaquatuor, vel quinque, ſecundùm alios. Inchoatur autem hęc ętas in Dauid, non quòd primus rex in Iſrael fuerit, ſed quia primus erat rex de tribu Iuda, quoniā ſibi facta fuit expreſſa promiſſio de Chriſto naſcituro ex tribu Iuda. durauit regnum per lineā Chriſti annis 484. ad mortem Sedechiæ.

IIII. ætas.

Hoc igitur anno Dauid prophetarũ omnium princeps, Iſai de tribu Iuda filius, Hebræis regnare cœpit, & regnauit annis XL. primò ſuper tribum Iuda tantùm ſeptem annis, reliquis 33. regnauit ſuper omnem Iſrael, vir quidem ab infantia indolis bonæ, decorus, animo fortis & corpore, quia cũ leonibus

& vrſis ludere non timuit, inſupèr om̃i virtute præclariſſimus, in certaminibus primus, ad pericula ſempèr properabat, cuius exemplo reliqui omnes incitabãtur magis, quàm imperio. Fuit prætereà in intelligendo futura, & ad diſponendum præſentia, multùm idoneus: manſuetus, benignus, ac iuſtus.

Eodem quoq; tẽpore Abiathar pontifex ſummus fuit, filius Achimelech ſacerdotis, vltimus ex linea Ithamar filij Aaron, qui toto tempore regis pontificatũ honorabilitèr adminiſtrauit, prophetantibus in Iudæa Gad, Nathan, Aſaph prophetis. Licèt autẽ Dauid adhuc viuente Saul rege, inunctus & ipſe foret in regem, tamen adminiſtrationem regni Saul habebat dum vixit. Vndè factum eſt, quòd poſt mortem Saul adoleſcens fugiens de prælio, venit ad Dauid in Sicelech, & indicauit populum victum ab hoſtibus, ac Saul cum filijs ſuis mortuum. Vidi, inquit, Saul incumbentem ſuper haſtam, & hoſtes appropinquantes: & cùm interrogantidixiſſem quis eſſem, ait: Interfice me, nè occidar ab incircuncifis. vidique quòd viuere non poterat: occídi eũ, tuli diadema & armillã de brachio eius, & attuli ad te Dominum meum.

2.Re.1.

Affert Saulis diadema Dauidi.

Ad quæ Dauid & omnes qui cum eo erant, ſciderunt veſtimenta ſua, plãgentes, & ieiunauerunt vſque ad veſperam, ſecundùm legem. Et ait Dauid ad nuncium: Quarè non timuiſti mittere manum tuam in Chriſtum Domini? & iuſſit adoleſcentem occidi. tũc planxit Dauid carmen lugubre ſuper Saul & Ionathan. Poſt hæc reſponſo Domini aſſcendit Dauid in Ebron, & habitauit in domo ſua. viri autem eius manſerunt in oppidis Ebron, & vnxerunt eum viri Iuda in regem. Nunciatum eſt inter hæc Dauid, quòd Iabitæ ſepeliſſent Saul. renunciauit illis, dicẽs: Benedicti vos à Domino, qui feciſtis miſericordiam hanc cum domino veſtro. retribuat vobis Deus: ſed & ego retribuam, quia vnxit me domus Iuda in regem. Abner autem princeps exercitûs Saul, tulit Isboſeth filium Saul, & circunduxit eum per caſtra, & creauit eum regem ſuper reliquas tribus. Erat autem Isboſeth tunc quadraginta annorum.

Eo tempore inteſtinum bellum inter Hebræos eſt ortum. Porrò egreſſus eſt Abner cum forti exercitu in Gabaon. Ioab autem princeps exercitûs Dauid, contractis copijs, illi occurrit. & conuenit tandèm inter eos, quòd duodecim tantùm ex vtraq; parte pugnarent: qui pugna commiſſa, mutuò ſe occiderũt. Ortum eſt autem bellum inter reliquos, & fugit Abner cum ſuis. Erant autem cum Ioab duo fratres, quorum Aſahel velociſſim⁹, perſequebatur Abner inſtantiſſimè. Cui Abner imminenti ait: Noli me ſequi, nè compellar confodere te, quod non libentèr facio propter Ioab. Ille verò noluit declinare. & Abner auerſa haſta percuſſit eum in inguine. perſequentibus autem Ioab & Abiſai fugientem Abner, ſol occubuit, & venerunt ad collem aquæductûs, in cuius ſummitate congregati ſunt cum Abner filij Beniamin. Et ait Abner ad Ioab: Nunquid vis deſæuire vſq; ad deletionem fratrum tuorum? Ceſſauit ergò Ioab & om̃is exercitus perſequi eos. Porrò Abner cũ ſuis nocte ille tranſiens Iordanem, venit ad Isboſeth in Beniamin. Ioab verò & viri eius tulerunt Aſahel, & ſepeliérunt in ſepulcro patris ſui in Bethleem, & rediérunt ad Dauid in Ebron.

Bellũ inteſtinum.

2.Re.2.

Facta longa concertatione, domus Saulis decreſcebat, Dauidis verò progenies augebatur. ſunt enĩ nati in Ebron primogenitus Amnon de Achinoë, ſecũdus Chileab de Abigail, tertius Abſalom de vxore gentili, filia Ptolemæi regis Geſſur, quartus Adonias filius Agith, quintus Saphalias filius Abithal, ſextus Iethraan (quem Ioſephus vocat Nathan) de Egla, quam Hebræi volunt fuiſſe Michol, quæ ſola dicitur vxor, quia in adoleſcẽtia ſua Dauid primam ſortitus eſt vxorẽ, & ſi ſint qui alitèr opinentur. 2.Reg.3.

Eo tẽpore Abner intrauit ad concubinam Saulis Reſpham, pulchrã nimis. commotus ob hoc Isboſeth pro opprobrio domûs ſuæ, fortè timens nè concubina vſurparet ſibi regnũ, arguit Abner. Qui iratus, miſit ad Dauid nuncios ſuos,

ſuos, dicens: Fac mecum amicitiam, & reducã ad te vniuerſum Iſrael. Qui ait: Optimè, faciam tecum amicitiam: ſed non videbis faciem meam, niſi reduxeris Michol. id quoque per nuncios ab Isboſeth eſt petitum. Tulerũt ergò eam à viro ſuo Phaltiel, qui ſequebatur eam plorans: non tamẽ cognouerat eam, eò quòd illa diligens Dauid, ſemper triſtis erat.

Aſcẽdit Abner in Ebron ad Dauid, & ſuſceptus eſt ab eo magnificè, & ait: Surgam vt congregem ad te omnẽ Iſrael. cumque abiſſet in pace, ecce Ioab, latronibus cęſis, cum pręda magna nimis venit, & dictum eſt Ioab de aduẽtu Abner, & de pace cũ rege. qui regi perſuadet, dicens: Iurauit Abner vt deciperet te. & cùm non acquieuiſſet rex, miſit nuncios poſt Abner, quaſi rege reuocante eum: & occurrens redeunti, ſeorſùm ſeduxit eum, quaſi ſecretius aliquid locuturus. percũſſitque eum in inguine in vltionem fratris ſui, & mortuus eſt: vel fortè timebat, nè fieret ſecundus à rege.

Interitus Abner.

Quod cùm audiuiſſet Dauid, ait: Mundus ſum ego & regnum meum à ſanguine Abner, & veniet ſuper caput Ioab: non deficiet de domo Ioab fluxũ ſeminis ſuſtinens, leproſus, & tenens fuſum, id eſt, effœminatus, & cadẽs gladio, et indigẽs pane. Scidit quoque Dauid veſtimẽta ſua, fleuitq; ſuper Abner, & omnis populus qui erat cum eo, & indixit omnibus ieiunium vſq; ad veſperam, dicẽs: Neſcitis quomodò princeps maximus hodiè cecidit in Iſrael? ego autem nouus ſum rex, & filij Saruiæ mihi duri ſunt. quaſi diceret, vindicare nunc non poſſum. Cumque audiſſet Isboſeth de morte Abner, perturbat⁹ eſt, & Iſrael cum eo.

2. Re. 4. Erant autem duo principes cum Isboſeth, Banaa & Rechab de filijs Beniamin: qui irati, receſſerunt ab Isboſeth, & venerunt ad Miphiboſeth filium Ionathæ, vt facerent eum regem: qui noluit, immò prodidit eorum conſilium. erat enim claudus vtroq; pede. Dein latrones Banaa & Rechab ingreſſi ſunt domum Isboſeth, ferentes ſpicas quaſi primitias regi. oſtiaria autẽ domûs obdormierat. & inuenientes Isboſeth dormientem in meridie, interfecerũt eum, & attulerunt caput eius ad Dauid in Ebron, aitq; Dauid ad eos: Interfeciſtis virum innoxium dominum veſtrum. & præciſis manibus ac pedibus eorũ, ſuſpẽſi ſunt. caput verò Isboſeth ſepeliri fecit in ſepulcro Abner, poſtquàm regnauit duobus annis.

Mors Isboſeth.

Poſt hæc venerunt ſeniores de Iſrael ad Dauid, & percuſſit cum eis fœdus, vnxeruntq; eum in regem ſuper omnem Iſrael. primò enim inunctus eſt in ſignum regni, ſecũdò in regem ſuper Iudam, tertiò in regem ſuper Iſrael. Quo facto, collecto exercitu, aſcendit in Hieruſalem, vt eijceret Iebuſæum. habitabant eñ adhuc inter filios Iuda. qui poſuerunt cæcos & claudos ſuper muros, dicentes in deriſionem: Non ingredieris huc, niſi abſtuleris cæcos & claudos. quaſi dicerent: adeò fortis eſt vrbs, quòd nobis nil agentibus non intrabis. Porrò inferiorem ciuitatem obtinuit Dauid, tradente eam ſibi Ornan Iebuſæo. Cumque arcem Sion obtinere non poſſet, propoſuit in præmium principatum militiæ, illi qui primùm percuteret Iebuſæum, & ingrederetur vſque ad tecta. 2. Re. 5.

Hieroſolyma capitur.

Multis itaq; feſtinantibus, Ioab pręuenit vniuerſos, & clamauit ad regem, exigens militiæ principatum. & obtinuit Dauid arcẽ, expulſis Iebuſæis præter Ornan, & ædificauit per circuitum eius intrinſecùs, incipiens à Mello: & partem illam ciuitatis, vocauit ciuitatem Dauid. Reliquam vrbis partem extruxit Ioab. Mello autẽ erat quaſi profunda vorago vallis. ipſaq; ciuitas Dauid, poſteà vocata eſt Mello, & ędificauit in ea Dauid domum, ad quam Hirã rex Tyri illi miſit ligna cedrina & artifices. & Hieruſalem antè vocabatur Iebus, & à Melchiſedech Salem. poſteà dicta eſt à Dauid Iebuſalem. & mutata b in r, dicitur Ieruſalem.

Hieruſalem vnde dicit.

Audiẽtes aũt Philiſtęi Dauid regnare ſuper Iſraẽl, aſcẽderunt vniuerſi cõtra Hieruſalẽ. & egreſſus eſt ad eos Dauid ex reſponſo Dñi, percuſſitq; eos ac in fugã vertit. & addiderunt adhuc Philiſtijm, vt aſcenderẽt in valle Rephaim,

& poſuerūt idola ſua ſub arboribus pirorum. Et ait Dominus ad Dauid: Non obuiàm ibis, ſed gyra poſt tergum eorū. Hoc pacto irruit ſuper eos Dauid, & percuſſit eos vſq; Gezer.

2.Reg.6. Tunc fecit Dauid tabernaculum iuxta domum ſuam ad reponendam arcam, & deſcendit cum XXX. millibus virorū, & poſuerunt arcam ſuper plauſtrum nouum, et tulerunt eam de domo Abinadab, quæ erat in Gabaa in colle iuxta Cariathiarim. duo autē filij Abinadab minahant plauſtrum: Aio præcedehat, & Oza ſequebatur. Dauid autē & omnis Iſrael pſallebant coram Arca muſicis inſtrumentis.

Cùm autem veniſſent ad aream Nachor, calcitrauerunt boues, & inclinata eſt Arca: & extendit Oza manum, tenens eam. aruitq; dextra eius, in qua Arcam ferre debuit, ſicut pater eius iuſſerat, & expirauit. ea enim nocte (iuxta Hebręos) dormiêrat cum vxore ſua. Timuit itaque Dauid diuertere Arcam ad ſe, & poſuit eā in ſuburbio in domo *Obethedom Leuitæ, ꝙ manſit ibì tribus menſibus, et benedixit DOMINVS domui Obethedom. *Obededō

Arcæ tranſlatio. Quo audito, abijt Dauid adducere Arcam in ciuitatem ſuam cum gaudio. Dauid autem accinctus Ephod lineo, pſallebat corā Arca in organis. & vidit eum pſallentem Michol per feneſtram, & deſpexit eum. Cumq; poſuiſſet Arcā in loco ſuo, obtulit Dauid holocauſta & pacifica, & benedixit populo, & partitus eſt per ſingula capita collyridam panis vnam, & aſſaturam bubalæ carnis, & ſimilam frixam in oleo. Et cùm rediret in domum ſuam, ſubſannauit eū Michol, dicens: Quàm glorioſus fuit hodiè rex Iſrael, nudatus quaſi vnus de ſcurris? Et reſpondit Dauid: Viuit Dominus, Ludam & humilior fiā ante Dominum, qui potiùs elegit me quàm patrem tuum. Quamobrèm Michol nō eſt natus filius vſq; in diē mortis ſuę. Mortua autem Merob ſorore ſua, adoptauit quinq; filios eius Michol.

2.Re.7. Factum eſt autem, cùm ſederet rex in domo ſua, habens requiem ab hoſtibus, dicit ad Nathan: Vides quòd ego habito in domo cedrina, & Arca Dei poſita eſt in medio pellium? faciam ei domum. Et ait Nathan, Fac. ſed à Spiritu ſancto non loquebatur. Eadem nocte factum eſt verbum Domini ad Nathan: Dic ſeruo meo Dauid, Nō ædificabis mihi domum, quia ſanguinarius es: ſed filius tuus ſuccedēs in regno, faciet mihi domum, & ſtabiliam thronum eius vſque in ſempiternum. His auditis, gauiſus eſt Dauid.

Deindè percuſſit Dauid Philiſtęos, & abſtulit frenum (ideſt, poteſtatē tributi, quam habebant in Iſrael) de manu eorum, & percuſſit Moab, & mēſus eſt eos coæquans terræ funiculo: menſus eſt duos funiculos, vnum ad viuificandum, vnum ad occidēdum: id eſt, ad arbitrium ſuum factus eſt ei Moab tributarius. Et percuſſit Adadeſer regē Soba, cui cùm ferrent præſidium Syri & Damaſcus, percuſſit ex eis viginti millia: & ponens in Syria præſidium, fecit eam tributariam. 2.Reg.8. Victoria Dauid.

Audiens autē Thou rex Emath, percuſſum Adadeſer hoſtem ſuum, miſit ad Dauid Ioram filium ſuum cum muneribus & gratiarum actione. Cumq; rediret à Syria Dauid, occurrerūt ei Idumæi: & percuſſit ex eis circiter duodecim millia, & in Gebelem percuſſit 23. millia, & poſuit in ea præſidium, ac tributariam fecit. Et retulit in Hieruſalem aurum & argentum multum nimis, æs quoquè Corinthiū, quod ſanctificauit Domino in fabricam futuræ domûs.

Porrò Ioab erat ſuper exercitum, Ioſaphat autem erat à cōmentarijs, id eſt, ſcriptor geſtorum, Sadoc & Abiathar erant ſacerdotes, Saraias verò ſcriba, id eſt, cācellarius. Banaias autē erat ſuper Cerethi & Pheleti, qui erant cuſtodes capitis Dauid. dicūt fuiſſe 70. iudices locorum, vt Moiſes elegit 70. Vndè Cerethi ſonat, exterminatores: Pheleti, admirabiles. filij autē Dauid ſacerdotes erāt, id eſt, digniores præ cæteris. Curia Dauid.

Et recordatus eſt Dauid fœderis, quod fecerat cum Ionatha, & ait: Nunquìd ſupereſt aliquis de domo Saul, cū quo faciam miſericordiam? Vocauit ergò Miphiboſeth filium Ionathæ, qui erat debilis pedibus, & reſtituit ei omnem poſſeſſionem Saul aui ſui, & conſti- 2.Re.9.

conſtituit eum commenſalem ſuũ,tanquàm vnum de filijs ſuis.Porrò Siba puer Saulis,cui erant quindecim filij et viginti ſerui, iuſſus eſt excolere terram, & fructus ferre ad Miphiboſeth in Hieruſalem,id eſt, iuſſus eſt bona illius adminiſtrare.

2.Re.10. Per idem tempus mortuus eſt Naas rex Ammonitarum, & ſucceſſit in regno filius eius Hanon. miſitque Dauid nuncios,vt conſolarentur eum de morte patris,monens vt amicitiæ quas cum patre eius habuerat,permanerent.Cùm enim fugiſſet quondàm Dauid Saulẽ, à patre illius benignè exceptus fuerat. Principes autem Hanon exacuerunt regem, dicentes: Neſcis quia miſit Dauid, vt videret ingreſſum & egreſſum tuum,vt percutiat te et terrã tuam? Tulit itaq; Hanon ſeruos Dauid, & raſit dimidiam partem barbæ eorum,& præcidit veſtes eorum vſq; ad nates. Quod cùm nũciatum eſſet Dauid,miſit in occurſum nuncijs, vt manerent in Hiericho,donèc creſceret barba. confuſi enĩ turpitèr erant.

Videntes autem filij Ammon quòd iniuriam feciſſent Dauid,conduxerunt mercede Syrorum viginti millia peditum,& à rege Maacha mille viros,& ab Hiſtob decem millia. quod cùm audiſſet Dauid, miſit Ioab & omnem exercitum aduersùs eos. ſtabant autem Ammonitæ ante ingreſſum ciuitatis,& Syrorum exercitus erat in campo. Ioab quoquè diuiſit exercitũ,& partem tradẽs Abiſai fratri ſuo,partẽ ſibi retinuit, & irruit in Syros,fugauitq; eos. Quod videntes Ammonitæ,& ipſi terga verterunt,receperuntq; ſe in vrbem.Ioab verò redijt in Hieruſalem cum triumpho.

Videntes igitur Syri quomodò corruiſſent coram Iſrael, collegerunt iterùm exercitum ampliorem.Dauid quoquè cõtraxit oẽm Iſrael, tranſiens Iordanem aduersùs Syros,et percuſſit currus eorũ ac equitũ 40.millia, & Sobach principem militiæ.fecerũt deincèps Syri pacem cum Iſrael, & ſeruiẽrunt eis. Poſteà miſit Dauid Ioab & vniuerſum Iſrael,& vaſtauerunt filios Ammon, & obſederunt Rabbath, Dauid autem remanſit in Hieruſalem. (Cædes Ammonitarũ.)

Accidit autem vt ſurgeret Dauid de ſtrato ſuo poſt meridiem,& deambularet in ſolario.viditq; ex aduerſo Bethſabee vxorem Vriæ,lauãtem ſe:cuius ſpecie accenſus, vocauit eam atq; cognouit. Cumq; accepiſſet eam Dauid concepiſſe,reuocauit Vriam maritum eius ab expeditione.exiuerat enim cum Ioab ad bellum. quæſiuitq; Dauid ab Vria de ſtatu belli, monens vt intraret ad vxorem,& modicùm recrearet ſe.ſed nõ acquieuit Vrias,immò dormiuit cum ſeruis regis.Quamobrèm vocauit eum Dauid iterùm, & ſtatuit ſecum in menſa, inuitans eum ad bibendum vſq; ad ebrietatem.ſed nec ſic induci potuit vt ingrederetur ad vxorem. Ait enim, Arca Domini & Iſrael habitant in papilionibus,& dominus meus Ioab manet ſuper faciem terræ, & ego ingrediar in domum meam? per ſalutem tuam rex, non faciam. (Bethſabee. 2.Re.11.)

Certus igitur Dauid quòd intrare noluit,ſcripſit ad Ioab, quaſi deliquiſſet in eũ Vrias, vt poneret ipſum in ea parte belli,in qua periret.Cumque tuliſſet Vrias epiſtolam mortis ſuæ ſecundùm mãdatum regis,interijt.Bethſabee, audita morte viri,planxit eum. trãſactoq; luctu, vocauit eam Dauid. facta eſt ei vxor,peperitq; filium illi.

Tunc miſit Dominus Nathan ad Dauid,qui propoſuit ei paradigma:Diues,inquit,habuit oues plurimas, q rapuit vicino ouiculam vnicã quam habebat, vt præpararet cibos hoſpiti qui ſuperuenerat.quid commeruerit, quæſiuit.Indignatus rex, Viuit,inquit,Dominus, quoniam filius mortis eſt homo ille,reddetq; quadruplum.Et reſpondit Nathan:Tu es vir ille.vxorem Vriæ rapuiſti,& vt occultares adulterium, interfeciſti eum gladio hoſtium. quamobrèm hæc dicit Dominus, Nõ recedet gladius de domo tua vſq; in ſempiternum,ſuſcitaboq; tibi malum de domo tua.Primum factum eſt in diuiſione regni, ſecundum in perſecutione Abſalom.Et ait Dauid ad Nathan: Peccaui Domino.et deſcendens de throno,ſedit in terram. tanquàm pius Deicola coram omnibus peccatum ſuum confiteri non erubuit. Quo viſo, ait Nathan ad (2.Re.12.) (Paradigma prophetæ.)

eum: Tranſtulit Dominus peccatum tuum. non morieris, nec regnum amittes. Veruntamen filius qui natus eſt tibi, morietur. percuſſit autẽ Dominus paruulum natum ex vxore Vriæ vſque ad deſperationẽ vitæ, & deprecatus eſt Dominum Dauid pro paruulo, ieiunãs & iacens in terra, noluitq́; conſolari.

Accidit autem die ſeptimo, vt moreretur infans. & vidẽs Dauid ſeruos muſſitantes, intellexit quòd mortuus eſſet. Quarè lota facie & mutata veſte, intrauit domum Domini. adorauit. & exhilaratus, comedit. admirati ſunt omnes. Et ait ad eos: Cùm adhuc viueret puer, fleui, & adoraui Dominum vt viueret. Eo autem mortuo, cur flerem? nunquid potero reuocare eum? ego vadã ad eum potiùs, ille verò non reuertetur ad me. Hoc fecit, vt conſolaretur Bethſabee, quia diligebat eam. Et procedente tempore, genuit ex ea filium, quem vocauit Salomonem.

Ioab verò pugnabat cõtra Ammon, & expugnabat ciuitatem Rabbath, miſitq́; ad Dauid, dicens: Veni, & cape ciuitatem, vt nomini tuo aſſcribatur victoria. Congregauit Dauid omnem populum. & profectus, cepit vrbem, vaſtans eam, & tulit diadema de capite Melchom, in quo erant gemmæ precioſæ & auri talentum, quod conflauit Dauid, & formauit ex eo ſibi diadema, in medio gemmarum ſtatuens ſardonycem incomparabilem. ſic reliquas ciuitates Ammonitarum vaſtauit, è populo multos ferrauit ferro, & plures diuiſit cultris, eò quòd nuncios ſuos dehoneſtauerant.

2. Re. 13. Paulò pòſt ſuſcitauit Dominus malum in domo Dauid: Amnon primogenitus Dauid, diligebat Thamar ſororẽ Abſalom ex vtroq; parente, & ità deperibat eã, vt ægrotaret. Huic erat cognatus Ionadab filius Semmaa fratris Dauid, prudẽs valdè. hic ait ad Amnon: Quarè ſic attenuaris macie? & reſpondit Amnon: Diligo Thamar ſupra modum. qui reſpondit: Simula languorem. cũq; venerit pater tuus ad te, dic ei: Veniat, oro, Thamar ſoror mea, & faciat mihi cibum. Id factum eſt. Cumq́; veniſſet Thamar miſſa à rege, coxit illi ſorbitiunculã, & exire fecit Amnon vniuerſos. cumq́; tuliſſet Thamar cibos in cõclaue, apprehẽdit eam, & ait: Cuba mecum ſoror. Quæ reſpondit: Noli frater opprimere me, & facere opprobrium in genere tuo, ſed loquere ad regem, & nõ negabit me tibi. Hoc dixit, vt ſubterfugeret manus eius. Noluit autem acquieſcere Amnon, & oppreſſit eam. ſtatimq́; exoſam habuit eam magis, quàm antè dilexerat. Vndè eiecit eam contra voluntatem ſuam. cumq́; eieciſſent eam pueri Amnon, adſperſit cinerem capiti ſuo, & ſcidit tunicam talarem, & impoſitis manibus ſuper caput, ingreſſa eſt ad Abſalom fratrem ſuum, facinus accuſans flendo. Cui Abſalom, Tace, ait. frater eñ noſter eſt. apud hunc itaq; diù manſit. Inceſtus Amnon.

Factum eſt poſt biennium, vt exiret Abſalom ad tondendas oues. inuitauit regem ad conuiuium. quo renuente, Amnon frater & cæteri vocati ſunt. Tũ pueri Abſalom interfecerunt Amnon temulentum. quo viſo, fugiunt cæteri, eratque fama, interfectos ab Abſalom omnes regis filios. quarè Ionadab ad regem pperat, ſolumq́; Amnon interijſſe dicit. Abſalom verò fugiens, abijt ad Ptolemęum ſuum ſuum regem Geſſur, & fuit cum eo tribus annis. Rex autem conſolatus ſuper interitu Amnon, ceſſauit perſequi Abſalõ, eò quòd Amnon digna ſuſtinuit. Mors Amnon. 2. Re. 14.

Intelligens autẽ Ioab, quòd cor regis verſum erat ad Abſalom, miſit ad regem mulierem ſapientem de Thecua, ponẽs in ore eius quid diceret. Cumq́; ingreſſa fuiſſet mulier ad regem, adorauit eum, dicens: Serua me rex, mortuus eſt vir meus, & erant mihi duo filij, & interfecit alter alterum in agro, & conſurgit vniuerſa cognatio aduersùs occiſorem, quærens animam illius pro anima occiſi. Et ait Dauid ad eam: Vade in pace, & ego videbo. Ad hæc mulier: In me ſit Domine hæc iniquitas, rex autem ſit innocens. Cumq́; iteraſſet rex promiſſionem, inſtat adhuc mulier. Qui ait: Viuit Dominus, quia non cadet capillus filij tui. Tunc exponẽs mulier regi ſimilitudinem, ait: Reducat ergò Dominus meus Abſalom. nõ enim vult animã perire Deus, Mulier Thecuites.

Deus, & oēs dilabimur tanquàm aqua. quaſi diceret: mortuum filium non potes reuocare, melius eſt vt reuoces viuētem, quàm alterum vindicando, vtrunque perdas. Cui rex: Nūquid nō Ioab te miſit? Annuit ipſa. Ait rex ad Ioab: Reuoca Abſalom, non tamē videat faciem meam donèc iubeam. & mãſit Abſalom in Hieruſalem duobus annis, & faciem regis non vidit.

Abſalom redit ad regē.

Porrò Abſalom erat decorus nimis, cuius cæſaries ſemèl in anno tonſa, pōderabat ducentos ſiclos. precio eã emebant mulieres, vt ſubornarent crines ſuos. Natiq; ſunt Abſalom filij tres & filia vna. miſitque ſæpiùs ad Ioab, vt intercederet pro ea apud regem. qui noluit venire ad eum. quare miſit Abſalom ſeruos ſuos, vt incenderent ſegetes Ioab. quo facto, Ioab venit ad eum, dicens: Cur hoc fecerunt ſerui tui? Qui reſpondit: Alitèr habere te non poteram. obſecro, intra ad regem, vt videam faciē eius: alioqui interficiat me. Ingreſſo Ioab ad regem, vocatus eſt Abſalom, oſculatusq; eſt rex magno cū gaudio filium ſuum.

2. Reg. 15. Tunc cœpit Abſalom adſpirare ad regnum, fecitque ſibi currus & equites. & manè conſurgēs, ſtabat in porta. blādiebatur intrantibus ad regis iudicium, dicens: Bona ſunt quæ dicis, ſed non eſt qui cauſam tuam audiat. ſi conſtitutus fuero rex, iuſtè iudicabo. & inclinauit ad ſe corda multorum. Poſt quatuor verò annos reuerſionis ait ad regem: Dum eram in exilio, voui, ſi reduxerit me Dn̄s, ſacrificabo ei in Ebron: vadam ergò, & reddam vota. Et ait rex: Vade in pace. Abijt ergò Abſalom in Ebron, vtens conſilio Achitofel Gilonitæ, qui fuerat conſiliarius Dauid. Et egreſſi ſunt multi ad eum de Hieruſalē, rem ignorantes. cumq; immolâſſet hoſtias, facta eſt cōiuratio valida, & augebatur populus cum Abſalom.

Fugit Dauid Abſalom. Quod cùm audiſſet Dauid, ait ſeruis ſuis: Egrediamur citò, nè fortè veniens Abſalom, occupet nos, & percutiat ciuitatē. Et turbatus egrediebatur rex, & vniuerſa domus eius nudis pedibus, dimittens decem concubinas ad cuſtodiā. Præcedebant regem Cerethi & Phelethi, & ſexcenti qui ſecuti fuerant eum de Geth. illis enim pro beneficio in eum facto, quandò latuit in Geth, in retributionem dederat locum in Hieruſalem. Et ait rex ad Ethai Gethæum, filium Achis: Reduc fratres tuos in Hieruſalē, & habita cum rege Abſalom. herì enim veniſti, & hodiè compelleris exire. Qui reſpondit: Viuit Dominus, nec in morte nec in vita relinquam te.

Et tranſgreſſi ſunt vniuerſi flentes cum rege torrentem Cadron, & Leuitæ arcam portantes, depoſuerunt eam donèc tranſiret populus. Et aſcēdit Abiathar ad conſulendum Dominum, qui nō reſpōdit ei. & ait Dauid ad Sadoc: Reuertere in ciuitatem cum Arca. ego abſcondar in deſerto. Achimaas filius tuus & Ionatha filius Abiathar ſint vobiſcum, per quos veniat ad me ſermo de vobis. Et rediērunt cum Arca. Cumque aſcendiſſet Dauid cliuum oliuarū, occurrit ei Chuſi Arachites, conſiliarius eius, & ait Dauid: Eſto cum Abſalom, vt diſſipes conſilium Achitofel: & quod audieris in domo regis, indicabis ſacerdotibus. Et venit Chuſi ad Abſalom in Hieruſalem.

Cumq; puſillùm proceſſiſſet Dauid, apparuit ei Siba cum duobus aſinis, ferens panem & vuam paſſam & maſſas carycarum vel palatarum, id eſt, ficuū, & ait Siba ad regem: Aſinos duxi, vt in eis ſedeant domeſtici regis: & tuli cibaria, vt alantur in deſerto. Et ait rex: Vbi eſt Miphiboſeth? Qui reſpondit: remāſit in Hieruſalem, dicens: Hodiè reſtituet mihi Dominus vltiōem patris mei. Et ait rex Sibæ: Tua ſint omnia quæ fuerant Miphiboſeth. Venit deindè Dauid vſque ad Bahurim. & egreſſus vir de cognatione Saul, nomine Semei, proijciens lapides & lutum, maledicebat regi, dicens: Egredere vir ſanguinum. eccè premunt te mala quæ feciſti in domum Saul. Quem cùm Abiſai percutere vellet, prohibuit eum Dauid, dicens: Filius vteri mei quærit animam meam: quantò magis filius Iemini? miſit eum Dominus vt malediceret mihi. reſpiciat Dominus hanc afflictionem meam. 2. Reg. 16. Patientia Dauid.

Factum eſt autem quòd Chuſi veniret ad Abſalom, & adoraret eum, dicēs:

Salue rex. Ad quē Abſalom: Quarè non iuiſti cum amico tuo? Qui reſpondit: Illius ero quem elegit Dominus et omnis Iſrael. cui ſeruiā? nónne filio regis? ſicut parui patri tuo, ſic parebo tibi. Tūc ingreſſus eſt Abſalom coram omnibus ad concubinas patris ſui de conſilio Achitofel, vt intelligeret omnis Iſrael, quòd ex animo perſequeretur patrem, vt roborarentur cum eo. Achitofel verò ait: Eligam mihi duodecim millia virorum, & perſequar hac nocte Dauid, quia feſſus eſt. Et ait Abſalom: Vocemus Chuſi ad conſilium. Reſpondit Chuſi: Non eſt bonum conſilium Achitofel hac vice. Nôſti patrem tuum & viros eius eſſe fortiſſimos. quòd ſi percuſſerit aliquos de tuis, quicunque audierit, timebit eſſe tecum. Sed hoc cōſulo: congregetur ad te omnis Iſrael, & irruamus ſuper eum. Et placuit omnibus conſilium Chuſi. ſecretò nunciauit id Chuſi ſacerdotibus, vt monerent Dauid, nè maneret in deſerto nocte illa, ſed tranſiret Iordanem.

2.Reg. 17.

Et abijt ancilla ad filios ſacerdotum, qui latebant iuxta fontem Rogel, ferēs pannum quaſi ad abluendum, & indicauit eis verbum Chuſi. Vidit autem illos aliquis, & nunciauit Abſalom, qui miſit poſt eos vt compræhenderentur. At illi ingreſſi Bahurim in domum mulieris, rogabant vt celaret eos. quæ dimiſit eos in puteum, & expandit velamen ſuper os putei, quaſi ſiccans ptiſanas, cumq́; abirent illi qui miſſi fuerant, aſſcendentes hi de puteo, nunciauerunt Dauid omnia. Et tranſiuit Dauid Iordanem priuſquàm illuceſceret, & venit in Manahim.

Porrò Achitofel videns conſilia ſua non procedere, ſciensq́; regnum rediturum ad Dauid, & timens eum, deſcēdit in domum ſuam in Silo, & laqueo ſe ſuſpendit. Abſalom autē collegit exercitum, & tranſiens Iordanem, ſtatuit Amaſam ſuper exercitum ſuum, qui cōſobrinus erat Ioab. Porrò viri trans Iordanem, & maximè Berſelai Galaaditæ, obtulerūt Dauid cibaria multa ſtratoria & vaſa fictilia. At Dauid populi partem vnam dedit Ioab, ſecūdam Abiſai, tertiam Ethai Gethæo. cumq́; vellet egredi rex cum eis ad pugnam, dixerunt: Non ibis. te ſolum quærunt. Cumq́; egrederentur cunei ad pugnam circiter ſeptem millia, ſtabat Dauid iuxta portā, & dicebat: Seruate mihi puerum Abſalom.

Amaſas.

2.Reg. 18.

Et factum eſt prælium in die illa iuxta ſaltum Ephraim, & fugit exercitus Abſalom, cæſis ex eo viginti millib⁹. fugiensq́ue Abſalom ſuper mulum, venit ad quercum condenſam: & intercepto capite eius ramis, mulus pertranſijt, eo ſuſpenſo. Quod cùm quiſpiam nūciāſſet Ioab, ait: Quarè non cōfodiſti eum? qui reſpondit, Nō mittam manum meam in filium regis, præſertim cùm dixerit, Seruate mihi Abſalom. quem adhuc palpitantem interfecerunt armigeri Ioab, & proiecerunt eum in foueam, comportātes ſuper eum aceruum lapidum, vt duplici morte periret. Iſrael autem fugit in tabernacula ſua.

Abſalom ſuſpenſus perimitur.

Porrò Achimaas ait ad Ioab: Currā & nunciabo regi. Qui reſpondit: Noli hodiè, filius enim regis mortuus eſt. Et ait Ioab ad Chuſi vt iret. præcurrit eum Achimaas. Dauid autē ſedebat inter duas portas. Speculator ait: Video hominem currentem ſolum. Et ait rex: Si ſolus eſt, bonus nuncius eſt. Et veniens Achimaas, adorauit eum, dicens: Benedictus Deus qui concluſit homines leuantes ſe contra regem. Et ait rex: Eſt ne pax puero Abſalom? & ille noluit indicare. Chuſi verò ſuperueniens indicauit, & contriſtatus rex, aſſcendit cœnaculum portæ, flens operto capite, & clamans, Fili mi Abſalom, quis mihi tribuat vt moriar pro te? quod audiens populus, timuit ingredi ciuitatē. Et ingreſſus Ioab ad regem, dixit: Confudiſti hodiè vultus eorum, qui ſaluam fecerunt animam tuam: diligis odientes te, & odio habes diligentes te: procede, & alloquere ſeruos tuos, alioquì nec vnus remanebit tecum hac nocte, & erit hoc malum tibi ſuper omnia quæ vnquàm paſſus es. Vndè ſedit rex in porta lota facie, & venit ad eū omnis multitudo, & benignè loquutus eſt ei. 2.Reg. 19.

At viri Iuda qui ſecuti fuerant Abſalom, magis verebātur propter beneficia maiora

maiora eis impẽſa à Dauid. quod intelligẽs Dauid, miſit ad eos Sadoc et Abiathar, vt loquerentur eis, Cur nouiſſimi reducitis regem? Et Amaſæ dicerent iuráſſe regem, quòd magiſtrum militiæ eũ habiturus eſſet. erat enim nepos Dauid. Quo audito, miſerunt viri Iuda ad regem vt rediret, & venit rex ad Iordanem, omniſq; Iuda illi occurrit. Simul quoquè deſcendit cum eis, habens ſecum contribules & mille viros de Beniamin. Siba quoquè & filij eius atq; ſerui, venerunt vt traducerent. Cumque tranſiſſet rex, adorauit Semei, dicẽs: Nè memineris Domine iniuriæ ſerui tui. ſcio enim peccatum meum, & ideò veni in occurſum. Reſpondẽs Abiſai, ait: Interfici debet, qa maledixit Chriſto Domini. Et ait Dauid: Nunquid hodiè interficietur vir in Iſrael? & ad Semei, Nõ morieris.

Miphiboſeth quoquè venit obuiàm regi illotis pedibus & intonſa barba. Et ait rex ad eum: Cur non veniſti mecum? qui ait: Seruus meus cõtempſit me, nolens mihi ſternere aſinum vt irem cum rege, inſupèr & accuſauit me: tu autem quia iuſtus es, fac quod tibi videtur. Et ait rex: Tu & Siba diuidite poſſeſſiones. quaſi dicat, vtriq; veſtrûm dederam, ſed quia vterq; totũ habere nõ poteſt, inter vos diuidatur. Volunt quidam Dauid peccáſſe, quòd adulatori & detractori Sibæ credidit, nec ad excuſatiõem Miphiboſeth ſententiam mutauit. Reſpõdit Miphiboſeth, etiàm cuncta recipiat poſtquàm reuerſus eſt dominus meus rex. innocens enim fuit Miphiboſeth.

Redit Dauid in Hieroſolymã.

*Berſellai

Berſelai quoquè qui præbuerat alimenta regi, deſcenderat cum eo, & ait rex ad eum: Veni mecum in Hieruſalem, & honorabo te. qui reſpondit, octogenarius ſum hodiè, non indigeo hac viciſſitudine. Chamaan filius meus vadat tecũ, fac ei quod tibi videtur. Et ait Dauid, Veniat, & faciam ei quod placebit tibi. & redijt *Berſelai in domum ſuam accepto oſculo. Omnis autem populus Iuda traduxerunt regem. tunc cucurrerunt omnes viri Iſrael, indignãteſq; dixerunt: Quarè fratres noſtri viri Iuda clam nobis traduxerunt regẽ? Et reſpõdit Iuda, quia propior eſt mihi rex. Et ait Iſrael, decẽ partibus maior ſum, ideò magis ad me pertinet Dauid.

Cumq; reſpondiſſent duriùs viri Iuda, Seba filius Bochri ex Saulis genere cecinit buccina, & ait: Non eſt nobis pars in filio Iſai, reuertere in tabernacula tua Iſrael. quaſi dicat, eligamus nobis regem. & recedẽtes à Dauid, ſecuti ſunt Sebam. viri autem Iuda reduxerunt regem in Hieruſalem. Et ait rex Amaſæ, quem fecerat principem militiæ, tamen ſub Ioab: Congrega mihi viros Iuda in tertium diem. & abijt Amaſa, & moratus eſt extra placitum. Et ait rex ad Abiſai: Tolle ſeruos Domini, & perſequere Sebam, nè effugiat. & egreſſi ſunt cum eo omnes robuſti de Hieruſalem, Ioab precedente Celethi & Pheleti. Et Amaſa occurrit eis. Porrò Ioab veſtitus erat tunica ſtricta, & accinctus erat gladio, qui faciliter ſtringi poterat. arte ſimulans quaſi recepiſſet gladium, dextra manu tenuit mentum Amaſæ, qui eum non obſeruabat. Dixit itaque Ioab ad Amaſam: Salue mi frater. & ſimul percuſſit eum in latere, ac effudit eius inteſtina, Amaſaq; mortuus eſt. & id fecit ex inuidia Ioab, timens nè ei æquaretur Amaſa.

2.Re. 20.

Amaſæ interitus.

Ioab autem & Abiſai frater eius perſecuti ſunt Sebam, quem obſederunt in Abela ciuitate, & moliebantur deſtruere muros vrbis. At mulier ſapiens de ciuitate, exclamauit ad Ioab: Nónne prouerbium eſt, Qui indigent conſilio, interrogant in Abela? quarè vis euertere matrem ciuitatum in Iſrael? Et reſpondit Ioab: Non quæro euertere, ſed Sebã filium Bochri, qui leuauit manum ſuã cõtra regem. tradite illũ, & recedemus. locuta eſt mulier ciuibus, qui abſciſſum caput Sebæ proiecerunt ad Ioab. tũc reuerſus eſt exercitus in Hieruſalem, & reſtituit rex Ioab ſuper exercitum & alios miniſtros ſuos.

Seba mors.

Facta eſt fames tribus annis, & conſuluit Dauid Dñm: qui reſpondit, hoc fieri propter Saul & domum eius, qui multos ex Gabaonitis occidit, irritũ faciens iuramentum Ioſuæ & ſeniorũ. Et vocauit Dauid Gabaonitas, dicẽs, quid pro emẽda facere deberet. qui dixerunt: Virum

2.Re. 21.

Famis piaculum. Virũ qui attriuit nos, delere debemus, vt nè vnus quidem reſiduus ſit de ſtirpe eius. ſed quia Dauid hoc facere non poterat propter iuſiurandum quod iurauerat Ionathæ, mitior eſt facta petitio eorum, vt darentur ſeptem viri de filijs eius vt crucifigantur. pepercitq; rex Miphiboſeth filio Ionathæ, & tradidit eis duos filios Saul, quos peperit ei Reſpha: iſti cum Doech occiderunt ſacerdotes Nobæ, & poſteà Gabaonitas. dedit eis etiàm quinque filios Michol adoptiuos, quos genuerat Merob * Adraheli. *Hadrieli. Gabaonitæ verò crucifixerunt eos in diebus meſſis hordei. Induens autem Reſpha cilicium, ſubſtrauit ſibi ſupra petram, cubans iuxta eos die ac nocte, vt amoueret ab eis aues & beſtias. Audiens autẽ Dauid quæ fecerat Reſpha, depoſuit eos de patibulis, & tollens oſſa Saul & Ionathæ de Iabes cum oſſibus illorum, ſepeliuit eos in ſepulcro Cis patris eorum. & reddita eſt vbertas terræ.

Factum eſt rurſùm prælium Philiſtinorum aduersùs Iſrael, & pugnabat Dauid cum ſuis. Cumq; ferè Dauid defeciſſet pugnando, Iesbidenob qui fuit de genere Arapha, niſus eſt percutere Dauid, interpoſuitq; ſe Abiſai, & interfecit Philiſtæum de genere gigantum. Tunc iurauerunt viri Dauid, Iam non egredieris nobiſcum in prælium, nè extinguas lucernã in Iſrael. alia quoquè prælia omitto recenſere.

Pſalmorum editio. Expeditus itaque de prælijs Dauid, locutus eſt Domino verba carminis huius, in die qua liberauit eum Dominus de manu omnium inimicorum ſuorum & de manu Saul, & ait: Diligã te Domine fortitudo mea, Domin᷑ firmamentum meum & refugium meum. Et Ioſephus ait, cùm Dauid pace altiſſima frueretur, cantica & hymnos compoſuit, diuerſa faciens organa, in quibus Leuitæ per ſabbata & alias ſolennitates vterentur. Hic autem cùm cæleſtis citharista eſſet, dulcedine carminis delectatus, centum quinquaginta pſalmos mellifluos lyrico carmine conſcripſit, vbi & prophetiam ſuam prçter aliorum morem ſinè vllo exteriori adminiculo, ſed ſolo ſpiritusſancti inſtinctu de æterna genitura, deq; Chriſti incarnatiõe, paſſione quoquè ac reſurrectione euidẽtiſſimè diſſeruit. Demùm Chriſti promiſſionem aperuit manifeſtiùs his verbis nouiſſ. Vir cui conſtitutum eſt à Domino de Chriſto Dei Iacob &c. 2.Re.23.

2.Reg.22. Pſal.17.

Per hæc tempora dixit Dauid ad Ioab: Numera Iſrael & Iuda, vt ſciam numerum. intelligens Ioab quòd de elatione procederet, ait: Ad quid? vide nè offendas Deum. & cùm nollet rex mutare propoſitum, egreſſus Ioab & principes militum, numerauerunt populum, & rediẽrunt poſt nouem menſes. inuẽta ſunt de Iſrael octingenta millia virorũ pugnatorum, & de Iuda quingẽta millia. in Paralipomenis inueniuntur mille millia & centũ. Et creditur Ioab ſubticuiſſe regi partem populi. 2.Re.24.

Peccauit itaq; Dauid in duob᷑, quòd ſuperbè numerauit, & ꝙ numerati non reddiderũt pecuniã Domino, ſicut præceptum erat in Exodo: Quandò tuleris, inquit Dñs, ſummã filiorum Iſrael, iuxta numerũ dabunt ſinguli preciũ pro animabus ſuis quatuor ſiclos argẽti. quod cùm vel ſerò conſiderauit Dauid, ait ad Dominum: Obſecro Domine, transfer iniquitatem ſerui tui, quia peccaui nimis. Et diluculo miſit ad eum Dñs Gad prophetã, qui ait: Aut ſeptem annis veniet fames in regno tuo, aut tribus mẽſibus fugies aduerſarios tuos, aut tribus diebus erit peſtilentia in populo. Et ait Dauid: Coarctor nimis. ſi famem elegero, pauperum erit ſuppliciũ: ſi perſecutionem hoſtium, exercitùs erit periculum, nõ meum: vallabor enim præſidio. Eligam ergò communem plagam regi & plebi, hoc eſt, peſtem. Numerus Iſraelitarũ. Exo.30.

Miſit ergò Deus peſtilentiam in Iſrael, de manè vſq; ad horam ſacrificij veſpertini, & mortui ſunt de populo ex Hieruſalem ſeptuaginta millia virorũ. Porrò cùm percuteret angelus Hieruſalem vt diſperderet eam, vidit eũ Dauid gladio ſtantẽ euaginato, exclamauitq;: Ego ſum qui peccaui: iſti qui oues ſunt, quid fecerũt? vertatur, obſecro, manus tua contra me & contra domum patris mei. Et miſertus Dominus, ait ad angelum: Sufficit, cõtine manum tuam. In illa die dixit Gad ad Dauid: Conſtitue altare Peſtilentia in Iſrael

altare Domino in area Areuna Iebuſęi. Et aſſcendens Dauid, dixit ad Areuna: Vende mihi areā tuam, vt ædificem ibì altare Domino, vt ceſſet interfectio. Qui reſpondit: Accipiat eam Dn̄s meus gratìs, habeat quoquè boues in holocauſtum, plauſtra & iuga boum in vſum lignorum: Et ait rex: Nequaq̄. Emit ergò aream ſexcentis ſiclis auri, & boues argenti ſiclis quinquaginta. ędificauit ibì altare Dn̄o, & obtulit holocauſta pacifica, & propiciatus eſt Dominus terrę.

3.Reg.1. Senuerat autē Dauid, cumq́; operiretur veſtibus, non calefiebat. inuenta eſt Abiſac Sunamitis puella pulchra, quæ dormiēs cum rege, fouebat eum, verùm rex eam non cognouit. Adonias autem quartus filius Dauid, cùm eſſet primogenitus inter ſuperſtites filios regis, fiduciam regnādi habuit, & fecit ſibi currus ac equites, nec corripuit eum pater. Et pro ſe habebat Ioab & Abiathar ſacerdotem, alij verò miniſteriales & robur exercitûs non erat cum eo. fieri autem fecit Adonias ſolenne conuiuium in horto regali iuxta fontem Rogel, & vocauit filios regis ac ſeruos, ſibi autem non fauentes nō vocauit, nec Salomonem fratrē. Nathan autē monuit Bethſabee, vt iret ad regem. quæ ingreſſa, ait: Domine mi rex, tu iurâſti ancillæ tuæ, dicens: Salomon filius tuus regnabit poſt me, & eccè Adonias regnat, te ignorāte. Cumq́; alios vocauit, neglexit filium meū. ſcio quòd cùm dormiēris, ego & filius meus erimus peccatores, id eſt, dicetur, Hic eſt adulterę filius.

Adhuc ea loquēte, intrauit Nathan & ait: Domine, dixiſti tu quòd Adonias regnet poſt te? Cur mihi non indicâſti ſeruo tuo? Et ait rex ad Bethſabee: Viuit Dominus, ſicut iuraui tibi, ſic ſaciam. Et dixit ad Sadoc, ad Nathan & Banaiam: Tollite vobiſcum ſeruos domini veſtri, & imponite Salomonem filium meum ſuper mulam meam, & vngant eum in regem Sadoc & Nathan ad fontem Gion, & canentes, ponite eum ſuper ſolium meum. Reſpōdit Banaias, Amen.

Salomō rex vngitur.

Sumpſit autem Sadoc cornu olei de tabernaculo, inunxitque eum, & cecinerunt buccina, & dixerunt omnes populi, Viuat rex Salomon. Sedente Salomone ſuper thronum, adorauit Dauid in lectulo ſuo DEVM, gratias agens quòd hoc vidiſſet. Porrò Adonias & inuitati, cùm æſtimarēt tumultum in ciuitate ortum, perturbantur. venit ad eos Ionathas filius Abiathar, indicans eis quæ facta fuerant, & abijt vnuſquiſque in domum ſuam. Adonias autem timens Salomonem, abijt in tabernaculum, & tenuit cornu altaris thymiamatis, dicens ſe nō egreſſurum, niſi rex iuret ei de vita conſeruanda. & iurauit ei Salomon, dicens: Vade in domum tuam.

Volens autem Dauid oſtendere po- 1.Pa.28.
pulo, ſe filium regem feciſſe, congregauit in Iſrael principes vniuerſos, ſacerdotes & Leuítas, & inuncto iterùm De templi miniſtris.
Salomone coram omnibus, præcepit ei de legum cuſtodia, de iuſtitia & pietate, & præcepit vt ædificaret templum Domino, dicens ſe iam præparâſſe ei auri decem millia talentorum, argenti verò centum millia, ferri verò & ęris ſupra numerū, lapidum quoquè & lignorum maximam copiam.

Tunc cœpit ordinare miniſtros tem- 1.Pa.24.
pli, & numerati ſunt Leuitæ à viginti annis & ſupra, & inuenta ſunt triginta octo millia virorum. Hos diuiſit in tres ordines, in Aaronitas, Moſaitas, & Leuítas, diſtinxitq́; illos in ſacerdotes, doctores, cātores, ianitores & ſacriſtas. Et quia Aaron & filijs eius datum fuit ſacerdotium à DEO, fecit ergò Dauid recenſeri principales de domo filiorum Aaron, hoc eſt, Eleazar & Ithamar, & inuenit de domo Eleazar ſedecim, de domo verò Ithamar octo: & ſic fecit duas domos principales, ex quibus conſtituti ſunt vigintiquatuor ſacerdotes, ad officiandum per hebdomadas ſeu vices ſuas, qui plures alios ſub ſe habebant. Et præter illos duos
principales, cōſtituit vnum, ſcilicet Sa- Sadoc ſacerdos.
doc, ſuper filios Eleazar, alterum Achimelech ſuper filios Ithamar. Et ſicut filij Aaron fuerunt ordinati in officio ſa-
cerdotum, ità de ſecundo filio Leui or- 1.Pa.25.
dinati ſunt doctores 24. hi filij Merari, & iſti doctores, iudices habebant ſub ſe plurimos alios.

Fue-

numeratur, cęterorum mentio in libris ſacris fit.

Mors Dauid. 3.Reg.2. Appropinquauerunt autem dies Dauid vt moreretur, & iterauit Salomoni mandata de cultu Dei & lege ſeruãda, & pietate ac iuſtitia circa ſuos, memorans promiſſionem Dei ſibi factam de ſemine ſuo iugitèr regnaturo, ſi custodirent filij teſtamentum eius. Tria verò ſuperaddidit, de Ioab & Semei & Berſelai, dicẽs: Nôſti quę Ioab fecerit, per inuidiam duos principes Abner & Amaſam in pace occídit. facies ei iuxta ſapientiam tuam, nè deſcendat pacificè ad inferos. Semei quoque, qui maledixit mihi, non patieris eſſe innoxium. Sed & filijs Berſelai reddes gratiam, & erunt commenſales tui.

His dictis, mortuus eſt Dauid, & ſepultus eſt in ciuitate ſua, & circa tumulum eius fecit Salomon octo loculos theſaurorum, quorum vnum poſt multos annos aperuit Hyrcanus pontifex, & alium Herodes, ſicut infrà dicetur. alij verò nondùm manifeſtati ſunt.

In hac generatione Meodon Codri regis Athenieñ filius, xviij. regni Dauid anno magiſtratum adminiſtrare cœpit. Prim° Athenieñ magiſtratus poſt regem. Eupales, Dercili regis Aſſyriorũ filius, trigeſimo loco rex, aliàs XXXI. Agis Euriſthei Lacedæmoniorum regis primogenitus, 18. anno regni Dauid regnare cœpit, regnauitq; anno vno, poſt quẽ eius frater nomine Archeſtratus, regnauit annis 35. Agaſtus ſucceſſit. Meodon adminiſtrauit magiſtratum apud Athenas annis 36. Sichęus Philiſthenis ſacerdotis Herculis, qui ſecundus à rege honor eſt, filius, & Didonis reginę maritus, his temporibus à Pygmalione eius cognato, ob auaritiam interimitur. fuit Dido, autem Pygmalion Didonis frater. Dido Beli Phœnicum regis filia, Sichęi vxor, pręcipuum viduitatis exemplum, marito interfecto, in ſomnis à viro mortuo pręmonita, naues cõſcendens, ex Tyro ad Aphricum littus peruenit, cum accolis amicitias inire cœpit. & quum eiſdẽ gratum appareret, nè iniuriam cuiquã inferre videretur, ab ipſis incolis (vt Liuius refert) mercatur tantum littoris, quãtum poſſet bouino corio occupare. ibidèm bellicoſiſſimam ciuitatem condidit Carthaginem, & arcem in ea conditam, à bouino corio Byrſam nominauit.

Quibus peractis, ipſa populo legem & normã viuendi tradidit. Verùm cùm in libidinẽ prõptiſſimi ſint Aphri, Mauritanorum rex eam deperire cœpit propter eius pulchritudinẽ, vt Iuſtinus ait, bellumque pro ea obtinenda Carthaginenſibus indixit: quod cũ ipſa reſciſſet, & ſua ſe antè ſententia ad omnem caſum pro ſalute patriæ damnâſſet, ęgrè tulit, & terminum impetrauit, infra quẽ ſe ad virum promiſit ituram. Tempore adueniente, conſtructo rogo in eminẽtiori vrbis parte, quaſi Sichęi olim mariti placatura mánes, illum conſcendit: & adſtãtibus ciuib°, educto ferro quod ſub veſte abſconderat, ait: O ciues chariſſimi, vt vultis, ad virũ vado. vocatoq; Sichęo, inquit: Ad te ibo. & vix finitis verbis, in ferrum & ignem ſe pręcipitem dedit, ac ſic moritur. de qua diuus Hieronymus: Caſta Dido Carthaginem condidit, & pro caſtitate vitam finiuit: màluit ardere, quàm nubere. & quãdiù Carthago ſtetit, pro dea habita, proprio nomine vocabatur Eliſſa.

Verùm Carthagines quinq; fuiſſe legimus: & de hac quæ in Libya, Cato in ſenatoria oratione ſcribit, dicens: In Libya cùm rex Iapõ regno potiref, quędã mulier Eliſſa dicta, extruxit Damnen, quam Carthaginem dixit, id eſt, ſermone Punico nouam ciuitatem.

Epheſus Ionię minoris Aſiæ prouinciæ ciuitas, 32. regni anno Dauid ab Adrodo Codri regis filio, condita fuit, vbi & regiam cõſtituit, cuius poſteri, reges dicebãtur, in qua nauàlia multa erãt. In illa inter cętera templum, toto orbe terrarum celebre, Dianę dicatũ, quod vrbẽ plurimùm decorabat. Id poſteà *Eroſtratus vir iniquiſſimus, quò ſibi famã facinore acquireret, incendit. Fuerat autẽ templũ illud, vnum de ſeptem mirabilibus mundi habitum. Syluius Latinus, quintus rex Latinorum, in hac generatione erat. Epheſus.

Philon in Breuiario in 2. parte: Orta, inquit, lite inter filios Dauid, quos ex Bethſabee genuerat, quis in regno pręcederet, Dauid edicto ſtatuit à iuniori- Reges Hebræorum.

r bus

bus inchoari, & vt alteri ſuccederet alter, vbì poſteritas naturalis deficeret. Itaq; à Salomone minimo cœptũ eſt, & à Nathã illi natu proximiore filio, dicto Abiaſar & Mathar, & poſteris eius Abiaſarim atq; Matharim, i. vt omnes dicerentur & eſſent fratres principis, & donati tempore ad ſuccedendũ. Hinc vſq; ad Ioſaphat * Ochoziã, poſteritas Nathan ſemper dicta eſt Abiaſarim. Et ille Nathã fuit etiàm filius Dauid & Bethſabeę. quatuor em̃ filios habuit Dauid ex Bethſabee.

Idem ſubiungit, quòd à quarto anno Salomonis vſque ad deletã poſteritatẽ eius naturalem, ſunt anni 138. de quo in libr. 3. & 4. Regum. Salomõ enim à quadrageſimo anno regnauit annis 36. Roboã regnauit annis 17. Abias annis tribus, Aſa annis 41. Ioſaphat annis 25. Ioram 8. Ochozias annũ vnum, * Gotholia 7. annis. Anni verò ſequentes vſq; ad deſolationem, ſic ſunt digeſti: Ioas primus ex Nathan, regnauit annis xl. Amaſias 29. Ozias 52. Ioathã 16. Achaz 16. Ezechias 29. Manaſſes 55. Amon, connumeratis decẽ abſente patre, 21. annis regnauit, Ioſias 32. Ioachaz menſibus tribus, Ioachim annis xi. Ioachin, qui & Eliachim, menſibus tribus, & quarto menſe vltrò in Babyloniam trãſmigrauit. pro quo Sedechias regnauit annis xj. & facta eſt deſolatio, ſecundùm Philonem. Sequit̃ quòd à 40. anno Salomonis vſq; ad captiuitatem Iudaicam, hoc eſt, mortem Sedechiæ, anni ſunt 440. & à Dauid vſq; ad mortem Sedechiæ, 484.

GENERATIO XXXIIII.

Anno 4166. à mundi exordio, in Salomone Dauid regis filio, per lineam Christi 34. incepit generatio. Hic regnare cœpit adhuc viuente patre, & regnauit annis 40. ſub quo Sadoc & Ahias Silonites prędicabant. Hũc Salomonem Dominus ab ineunte ętate ſapientia clarum fecit, quem mox natum Nathan prophetę viro doctiſſimo atq; ſanctiſſimo educandum inſtituendumque dedit, poſtcaq; ſuas ob virtutes, etiã iubente Dño, poſthabitis reliquis filijs, eũ Dauid pater in regnum pręfecit. Sedit itaque Salomon ſuper thronum patris ſui, quo in tempore Adonias frater eius

Salomonis pueritia.

ſupplicabat Bethſabeę, vt impetraret à rege ſibi dari Abiſac Sunamitidẽ vxorẽ.

Venit ergò Bethſabee ad regem, & ſurrexit rex in occurſum, adorauitque eam. & poſitus eſt thronus matri regis ad dextrã. dixitq; ei Bethſabee: Petitionem vnam habeo paruulam, deprecor te, nè confundas faciem meam. Et dixit ei rex: Pete mater mea. neque enim fas eſt vt auertam faciẽ tuam. Quę ait: Detur Abiſac Adoniæ fratri tuo. Ad quæ, indignatus rex, reſpõdit: Quarè poſtulas hoc à me? poſtula ei & regnum. Scis quòd maior ętate me eſt, & habet ſecũ potẽtes Abiathar & Ioab, & Abiſac habetur quaſi regina. ſed quia in opprobrium patris petijt, viuit Dominus, ipſe interficietur. Et interfecit ipſum per manum Banaiæ filij Ioiadæ. 3. Reg. 2.

Adoniæ interitus.

Deindè vocato Abiathar ſacerdote, dixit: Vade in agrum tuum, nec ampliùs ad me ingrediaris, & quidem vir mortis es, ſed hodiè te non interficiã, quia portâſti arcam Domini. Et tranſlatũ eſt ſacerdotium ad Sadoc, qui fuit de domo Eleazar, nõ de domo Ithamar, ſicut Samuel prędixit Heli in Silo. Fuerunt em̃ poſt Phinees filium Eleazari, põtifices, Abiſur, Buzi, Ozi, quo mortuo, tranſiuit pontificatus ad lineam Ithamar annis centum viginti, in qua Heli primus fuit ſummus ſacerdos, poſt Heli Phinees, deindè Achitob, deindè Achimelech, vltimò Abiathar. Intermiſſi fuerũt de linea Eleazari Zaraia, Meraioth, Amarias, & Achitob. hui⁹ filius Sadoc, de quô hic. Porrò Ioab qui pro Adonia zelauit, fugit in tabernaculum Domini, & appręhendit cornu altaris. miſit rex Banaiã, cui Ioab dixit: Non egrediar, ſed moriar hîc. Quod cùm renunciâſſet Banaias regi, dixit ei rex: Fac igitur ſicut locutus eſt. Et interfecit eum Banaias ad cornu altaris, & ſepultus eſt in domo ſua in deſerto, & conſtituit rex Banaiam pro eo ſuper exercitum.

Sacerdotij tralatio.

Ioab occiditur.

Vocauitq; rex Semei, & ait: Habita in Hieruſalem, & non egrediaris. quòd ſi tranſieris Cedron, interficieris. Qui reſpondit: Sic faciã. Et habitauit in Hieruſalem tribus annis. poſt hoc fugerunt ſerui Semei ad Achis regẽ Geth. qua gratia deſcendit Semei, & reduxit eos. quod

cùm

cùm nunciatum eſſet Salomoni, dixit ad eum: Tu ſpreuiſti iuſiurandum regis, & mandatũ eius tranſgreſſus es. reddet tibi Deus malitiã, quã feciſti patri meo. & interfecit eum rex per manũ Banaiæ.

3.Reg.3. Porrò Salomon duxit vxorem filiam regis Aegypti, de qua genuit filiũ. Propoſuerat autem tria ſe facturum: domũ vnam Domino, domum ſibi vnam, & ambire Hieruſalem triplici muro, ità vt in primo ambitu eſſet templum, & mãſiones hebdomadariorũ, domus quoq; regia cum manſionibus domeſticorum: in ſecundo habitarent potentes viri & prophetæ, in tertio opifices.

Poſt hęc aſſcendit in Gabaon, vt immolaret ibi in excelſo. Ioſephus dicit eũ aſſcendiſſe in Ebron. & obtulit mille hoſtias in holocauſtũ ſuper altare quod fecerat Moiſes. Et apparuit ei Dominus nocte, p ſomniũ dicẽs: Poſtula quod vis, vt dem tibi. Qui reſpondit: Domine Deus, ego ſum puer paruulus, & ignorãs ingreſſum & exitum meum. da ergò cor docile ſeruo tuo, vt poſſim iudicare populum tuum, diſcernereq́ue inter bonũ & malum. Placuit ſermo coram Domi-
Salomõi da- no, aitq́ue ei: Quia non poſtulâſti iuxta
tur ſapiẽtia. verbum hominum, dies multos & diuitias & animam inimicorũ tuorum, feci tibi iuxta ſermones tuos. dedi tibi cor ſapiens, intantùm vt nullus ante te ſimilis tui fuerit: ſed & hęc quæ non poſtulâſti, dedi tibi, ſi ambulaueris in ſemitis meis, ſicut & pater tuus.

Euigilans Salomon, intellexit quòd eſſet reuelatio facta per ſomnium, & rediјt in Hieruſalem, & coram arca Domini gratias agens, obtulit holocauſta & pacifica.

Tunc duæ mulieres meretrices venerunt ad regem, quarum vna ait: Ego & mulier hæc habitabamus ſolę in domo vna, cumq́ue peperiſſem, tertia die pòſt peperit & hęc. mortuus eſt autem filius eius, quem noctis ſilentio poſuit in ſinu meo, & filium meum viuentem collocauit in ſinu ſuo. manè facto, diligẽtiùs intuens, depręhendi illum non eſſe meum, qui mortuus fuerat. Reſpõdit altera, Nõ eſt ità, ſed filius tuus mortu' eſt, meus autem viuit. Cumq́ue mens omnium in huius rei diſcrimine hęſitaret, rex ſoluit cauſam: allato enim gladio, ait: Diuidatur infans, & vtrique medietas detur. Quod audiente matre viuentis, commota ſunt viſcera eius ſuper filio ſuo, & ait: Obſecro Domine, date illi infantem viuũ. ſufficit mihi ſi video eum viuere. Altera verò dixit: Nequaquàm, ſed diuidatur. Mox rex: Date illi infantẽ quæ dixit, Viuat. mater enim eius eſt. Et attendens omnis Iſrael diuinam ſapientiam in rege eſſe, timuit eum. & admirati ſunt aſſeſſores eius, qui priùs ſententiã quaſi ab adoleſcente prolatam, ridebãt. Iudiciũ Salomonis.

Porrò Bananias erat ſuper exercitum: 3.Reg.4.
Sadoc autem ſacerdos, & Azarias filius Nathã, ſuper cuſtodes regis: Sabud filius Nathan, ſacerdos regis, id eſt, cancellarius: & Ahiaſar præpoſitus domûs, id eſt, procurator, & Adoniram ſuper tributa. Habebat autem Salomon duodecim præfectos ſuper omnem Iſrael. per ſingulos menſes ſinguli præbebant neceſſaria regi & domui eius. quorũ vnus reliquis pręerat, ſcilicet Achimaas, habens Bathſemath filiam Salomõis vxorem, licèt & vnus de reliquis, aliam haberet filiam Salomõis. Erat autem cibus Menſa Salomonis.
Salomonis per ſingulos dies XXX. cori ſimilæ, & LX. cori farinæ, decem boues pingues, & XX. paſcuales, & centũ arietes, excepta venatione ceruorum & caprearum, bubalorum & auium altiliũ. ſed & piſces quotidiè ab alienigenis portabãtur, & erat ſumma pax in terra. habebat quoquè Salomon equorũ curriliũ 40. millia, & duodecim millia equtum, quorum medietas regi in Hieruſalem obſequebatur, reliqua verò per vicos regios diſperſa manebat. Præfectus verò ille qui miniſtrabat expenſas menſæ, equis hordeum & paleam miniſtrabat, deuehens omnia ad locum vbi rex morabatur.

Salomõ quoquè rex pcellebat omẽs Salomonis ſapientia.
orientales ſapientia, Aegyptios & Hebræos, & ſcripſit librum de canticis numero verſuum quinq; milliũ, parabolarũ quoquè ſcripſit tria millia. Et diſputauit de natura arborũ & herbarũ à cedro vſq; ad hyſſopũ, de natura quoq; omnium animãtium philoſophatus eſt per vnumquodq; genus. Excogitauit etiãm adiurationes, quibus ęgritudines

 ſolent

ſolent mederi, & quibus dęmones eijciuntur,& alias quibus obſtricti nõ redeunt. Excogitauit etiàm characteres qui inſcribebantur gemmis,quę poſitę in naribus arrepti cum radice ſibi monſtrata,ſtatim eum à dęmonibus liberabant. Hęc ſcientia plurimùm valuit in gente Hebręorum,& maximè neceſſaria erat.ante aduẽtum enim Chriſti ſępiùs homines à dęmonibus vexabantur. Ioſephus teſtatur ſe vidiſſe huiuſmodi exorciſtam,coram Veſpaſiano dęmões eijcientem.

3.Reg.5. Decreuit & Salomon ædificare domum nomini Domini & palatium ſibi. quarè miſit ad Hiram regem Tyri, qui amicus erat Dauid patris ſui,dicẽs:Mitte mihi,oro,virum eruditum,qui nouit operari in auro & argento,ęre & ferro, purpura,coccino & hyacintho, & qui ſciat ſculpere cælaturas,cum his artificibus quos mecũ habeo in Iudæa, quos pręparauit Dauid pater meus. ſed & ligna cedrina mitte mihi & abiegna & pinea de Libano.erunt ſerui mei cum ſeruis tuis,vt parentur hæc. preętereà operarijs q. cęſuri ſunt ligna, dabo in cibaria tritici coros viginti millia,& hordei coros totidẽ,olei quoquè batos viginti millia. Dixit Hiram per literas Salomoni:Quia te regnare fecit Dominus ſuper populum ſuum, benedictus Dominus Deus Iſrael,qui dedit Dauid regi filium ſapientem & eruditum, vt ędificet domum Domino & palatium ſibi.Miſi ergò tibi virum prudentẽ & artificem nobilem Hiram patrem meum,filium mulieris de filiabus Dan, qui patrẽ habuit Tyrium,hic nouit operari quęcunque deſiderat rex. Nos cędemus ligna in Libano,applicabimus ea ratibus per mare in Ioppen:tuum erit transferre in Hieruſalem.

Hirami aut Hirę ad Salomonem epiſtola.

Numerauit igitur Salomon omnes proſelytos. & inuenti ſunt * centum quinquagiès tèr mille & ſexcẽti,fecitq; ex eis ſeptuaginta millia qui humeris onera portarẽt,& octoginta millia qui lapides de montibus cęderent. Tria autem millia & ſexcentos prępoſitos operum populi. Porrò latomi lapides grandes & precioſos incidebant & quadrabant:qui adeò grandes fuerant, quòd multi ex eis habebant in longitudine cubitos viginti,in latitudine decem, in altitudine quinque. Hos latomi cùm eruiſſent, cementarij dolabant:bipalij verò artifices in his imagines ſculpebãt.

*centiès

Factum eſt autem,poſt quadringentos & octoginta annos egreſſionis Iſrael de Aegypto,anno quarto regni Salomonis, menſe ſecundo, qui apud nos *Maius,cœpit Salomõ ędificare domũ Domini de marmore cãdido,id eſt, Pario,in monte Moria, vbi Abraham voluit filium immolare, & Iacob vidit in ſomnijs ſcalam de cælo ad terram,& in area Ornã, vbi Dauid vidit angelũ ceſſantẽ à percuſſiõe populi gladio peſtis. Templi deſcriptio. 3.Reg.6.

Longitudo templi fuit ſexaginta cubitorũ,latitudo XX. altitudo CXX. à pauimento vſque ad primum tabulatũ erat altitudo XXX. cubitorũ,& à primo tabulato ſeu ſolario vſq; ad ſecundum, erat altitudo ſimilitèr XXX. cubitorũ, & ab iſto ſecundo ſolario vſque ad tertium,quod erat templi tectum, erat altitudo LX. cubitorum.

Habebat ergò duo ſolaria inter pauimentum & tectum,& in quolibet ſolario erat ab extrà in circuitu deambulatorium,& tendebatur per quinque cubitos,& erant ibì cancelli,nè indè caderent ambulantes: pars autem inferior ſeu prima manſio ab intrà, erat tota coopta tabulis cedrinis vel abiegnis, quibus deſupèr erãt affixę laminę aureę cũ clauis aureis, veluti etiàm pauimentũ.

Et diuidebatur in duas partes,ſcilicet primam templi,ad quem locum primò erat ingreſſus in templum ab oriente. erat autem ingreſſus xl. cubitorum. Secunda pars,ſancta ſanctorum, xx. longitudinis.eratque in medio inter ſancta ſanctorũ paries factus tabulis cedrinis, & laminis aureis coopertus, altus xx. cubitis,ante quem velum appenſum tenue,quod ſciſſum eſt à ſummo vſq; deorsùm tempore paſſionis Chriſti. Intra ſancta ſanctorum erat arca Domini,facta à Moiſe,in medio inter duo cherubim de oliuis ſculpta & cooperta auro, quæ *recta erant,& duas alas extendebant ſupra propiciatoriũ,quod ꝓpiciatorium erat tanquã operculũ capſę,erectum ſup eam cũ eſt apta, ſicut ſe habẽt tabulę Matth.27.

tabulæ altarium pictæ.duas alas extendebant,ità quòd ala vnius Cherubin tãgebat alam alterius, & alia extremitate alarum tangebant parietem templi: & erat longitudinis decem cubitorũ quilibet eorum.

In arca erant tabulæ decalogi.Solùm ſemèl intrabat pontifex ſummus in anno ſancta ſanctorum, in feſto ſcilicet propiciationis.In ſancta autem intrabant ſępè ſacerdotes.& ibi ex parte meridionali erat candelabrũ aureũ, quod fecerat Moiſes,cum ſeptem lucernis:& ex parte aquilonari menſa propoſitionis panum aurea.ibi altare aureum, decem candelabra eiuſdem ſchematis, ſed maioris quãtitatis, quinq; ad dextram, & quinque ad ſiniſtram.Et ſimilitèr X. menſas aureas maiores alia,& in medio eorum altare thymiamatis, factum de lapidibus, coopertum tabulis cedrinis, & poſteà aureis, ſuper quo dabatur incenſum thymiamatis. Et fortè altare aureum à Moiſe factum paruum erat in ſancta ſanctorum, quia ibi erat thuribulum aureum.

In parietibus verò templi ab intra erãt ſculpturę pulcherrimæ Cherubim & palmarũ. Super tectum templi erat per gyrum nerua aurea,& in labio exteriori per circuitum erant vites aureæ cum vuis & pampinis aureis. Nerua prędicta erat in magnitudine hominis, vt videretur à longè quaſi ſylua aurea. & in ſummitate iuxta tectum,cùm conſummaretur templum, poſitus fuit ille lapis reprobatus ab ędificantibus,qui cõiungebat in angulis duos parietes.

Nerua aurea.

Lapis reprobatus.

Portæ templi erãt de lignis abiegnis, laminis aureis coopertę & ſculptę cum cherubim & palmis,erantque ad orientem.In facie templi erat porticus,quę in euangelio dicitur veſtibulũ templi,habens columnas ęreas, inter quas erant duæ mirabiliores cęteris pulchritudine ſculpturæ.Erat autem porticus xx. cubitorum longitudinis,iuxta menſuram latitudinis templi: decem latitudinis ante faciem templi. In hoc veſtibulum aſſcẽdebatur ab atrio ſacerdotum duodecim gradibus,vel vt alij volunt,ſeptẽ.

Poſt veſtibulum ędificauit Salomon xxx.domunculas paruas,quæ ſui copulatione totum templi ſpatium extrinſecùs ambiebant.Harum ſingulę habebãt quinq; cubitos longitudinis,& quinq; latitudinis, & in altum xv. erant cubitorum.Ingreſſusq; earum ità diſpoſuit, vt ex vna ingrederetur ad alterã aliquo ſpatio interpoſito.& ſupra eas ędificatę ſunt aliæ,menſura & numero ęquales, ità vt latera templi tria per circuitũ tegerentur domunculis illis vſque ad primum tabulatum exteriùs: reliqua pars templi ſuperior,videri poterat liberè. Domus autem hæ, fuerunt cubilia & cœnacula hebdomadariorum,& gazophylacia vaſorũ & veſtiũ ſacerdotaliũ.

Salomonis domunculę.

Erant autem plura atria circa templum.Primum erat atrium ſacerdotum, platea grandis ex omni parte circa templum diffuſa per quadrum, quę prę foribus templi ad orientem plurimùm extendebatur:quia ibi erat altare ęneum, vbi à ſacerdotibus immolabãtur,id eſt, incendebantur animalia in ſacrificiũ. Hoc altare erat longitudinis xx. cubitorum,& totidem latitudinis, quadrũ, altitudinis decem.eratque vacuum, deſupèr craticulatum, vt infrà deſcenderent cineres,qui euacuabãtur per oſtiũ quod infrà erat.* & mare ęneum,&* luteres.

Atria templi plura.

Altare ęneũ.

Circa verò latera templi duo,ſcilicet ad aquilonem & meridiem,non erat ità lata illa platea, ſed ex parte occidentis adhuc ſtrictior. Huius plateæ ex omni parte pauimentum vario marmore ſtratum,& varijs erat imaginibus figuratũ. Hoc autem atrium cingebat murus breuis,altitudinis trium cubitorum,coopertus tabulis cedrinis per gyrum, vt cęteros à miniſtris prohiberet. & ad hunc parietem appodiabant ſe pſallentes, cõuerſique ad populum,ſuper hunc inclinati,loquebantur. Hic ambitus muri, vocabatur Gion.vnum ſolum introitũ habebat ad orientem contra portã templi,habens aperturam xxv. cubitorum.

Vſque ad hunc introitum aſſcendebant viri & mulieres,deferentes oblationes ſuas ad miniſtros ſibi occurrentes, & aſſcendebant per xxiiij.gradus. Intra iſtud atrium erat & mare ęneũ, ad modum caldarij decem cubitorũ,* à labio vſque ad aliud labium econtrà rotundũ

Vulgo quoque in templum aſſcendere liceret.

erat. Eius ambitus xxx. cubitorum erat. Et poſitū erat ad dextram partem templi ſuper xij paruos leones æneos, & ibi ſacerdotes manus & pedes lauabant miniſtraturi. Fecit etiàm decem luteras æneas, id eſt, conchas, quinq; ad dextrā, & quinque ad ſiniſtram: vbi lauabātur carnes animalium, lotis exterioribus in probatica piſcina, q̃ erat in Hieruſalem.

Luteræ ſeu cōchę ęneę.

Erat & ſub iſto aliud atrium, longè maius ex omni parte, quod circuibat templum, cōtinens in ſe atrium primū. & murus ambiens ipſum, erat in altitudine vigintiquinque cubitorum: & ex parte occidentali templi nullam habebat portam, ex parte verò meridionali habebat quatuor portas, & ſimilitèr ex parte aquilonari. Ex parte autem orientali, ſcilicet ante faciem templi, erat in medio porta, quę dicebatur ſpecioſa: in angulis huius partis duæ portæ paruæ. & ex tribus his partibus, aquilonis, meridiei & orientis, erant porticus, vbi manebant homines tempore pluuiali. nam aëre ſereno manebant ſub dio ad orandum. ſolùm autem mundis viris licebat manere in hoc atrio. hoc etiàm dicitur templū, in quo Chriſtus ſępè p̄dicabat. Ex parte orientali huius atrij manebāt nummularij vendentes animalia offerēda, quos Chriſtus dicitur eieciſſe de téplo, id eſt, de hoc atrio.

Iohan. 2. Math. 21.

Erant autem in porticibus, & circa portas huiuſmodi atrij, diuerſæ capſæ pro oblationibus. Vna dicebatur Muſach, vbi recipiebātur oblationes regū, & aliorum etiàm, ſed in feſtiuitatibus. Alia dicebatur Corban, vbi mittebantur oblationes ſacerdotum & votiua. de qua dixerunt, cùm agerent de triginta argenteis: Non licet eos mittere in Corbanam. Tertia, quę dicebatur gazophylacium, vbi mittebātur oblationes pauperum, vel ad vſus pauperum. In lateribus autem huius atrij, ſcilicet auſtrali & meridionali, erant in porticibus paſtophoria, id eſt, loca apta, in quibus comedebantur à laicis mundis, quæ eis cōtingebant de ſacrificijs animalium.

Math. 27.

In porticibus etiàm illis erāt tria genera ſedilium: prima dicebantur cathedræ, vbi ſedebant doctores in gymnaſio: ſecunda dicebantur ſynedrę, vbi auditores in conſiſtorio: tertia exedræ, vbi aſſeſſores cum iudice ad aliquid tractandum.

Cathedræ. Synedræ. Exedræ.

Sub hoc atrio erat & tertium in decliuiori parte mōtis: quod etiàm erat maioris circuitûs quàm contineret ſecundum, ſed non tantæ venuſtatis, & erat eiuſdem compoſitiōis cum ſecundo: ibi orabant & manebant mulieres mundæ tantùm. Sub hoc erat & quartum atrium, cuius murus per circuitum ab extrà erat in radice collis huius, & aſſcēdebat quadringentis cubitis vſque ad verticē tantùm collis, vbi templum erat ſitum. Et ità hic murus non prohibebat adſpectum templi, nec eorū qui miniſtrabant in atrio interiore. hic orabāt immundi viri & mulieres, & gentiles qui veniebant ad orandum in templo.

Fecit quoq; fieri multa vaſa in tēplo, aliqua aurea, aliqua argentea, aliqua ęnea, vel dę aurichalco.

Dicitur etiàm, quòd in cōſtructione templi malleus & ſecuris vel aliud ferramentum, non ſunt audita: ità priùs erant omnia polita.

Prędictis omnibus perfectis, Salomō ſcripſit omnibus Hebręorū principibus ac ſenioribus, vt iuberēt omnem populum ad dedicatiōem templi Hieroſolymam conuenire, vt viderent ſimul & tēplum & Dei arcam ibidèm portandam: conuocatāq; multitudine Hieroſolymis, rex cum ingenti hoſtiarum pompa, luminaribus atq; ſacrificijs innumerabilibus, arcam primo menſe cum duab° teſtamenti tabulis in adyto templi collocauit. in quo quidem etiàm vrnā auream māna plenā, & virgā Aarō poſuit.

Templi dedicatio.

His optimè geſtis, Salomon orationē fudit ad Dominum pro populo, qua cōpleta, ſeſe deuotiſſimè proſtrauit in terram, & adorato Domino, ſurrexit, & in templo per ſeptem dies obtulit hoſtias, xxij millia boum, arietum cētum viginti millia. Septimo autem die manifeſtè vidit Deum ſacrificia ſua grata habuiſſe. nam ignis ex aëre omnibus videntibus, ſuper altare deſcēdit, & hoſtias vniuerſas abſumpſit. Cumq; ſacrificia celebrāſſet rex, cum benedictione dimiſit populum in pace.

Ignis abſumpſit hoſtias.

Antè tamen apparuit Dominus ſecundò

cundò illi per ſomnium, dicens: Exaudiui orationem tuam, ſanctificaui domum hanc, & erunt oculi mei cunctis diebus ſuper eam, & ſuper te, & ſuper populum Iſrael, ſi cuſtodieritis mandata quæ propoſui vobis: alioqui auferã vos de terra quam dedi vobis, & templũ hoc proijciam à conſpectu meo, & erũt ærumnæ veſtræ fabulæ narrantium.

Salomonis ædificia. Factum eſt autem, poſt hęc cœpit Salomon conſtruere anno regni ſui duodecimo ædificia domorum regalium, quæ tredecim annis vix effecit. nõ enim circa ea adeò feruens erat ſtudium populi, ſicut circa templum.

Fecit autem tres domos, vnam ſibi, alteram vxori ſuæ filiæ Pharaonis, & domum ſaltûs. Domum ſuam ædificauit pręclariſſimam, domum verò reginę ſimili opera: domus ſaltûs duplex erat, id eſt, duplici materia: pars inferior erat lapidea, in qua reponebantur aromata & pigmẽta ad vſus templi & domûs regiæ, vt ex beneficio terræ & muri diù vigerẽt. Superior pars domûs lignea erit, de lignis Libani facta: vndè & dicta eſt domus ſaltûs Libani: & circunquaquè conſita erit arboribus & viridarijs mirę voluptatis. in ea reponebantur arma, vt beneficio ligni rubiginẽ non ſentirent: erant arma non ſolùm ad pugnandum, ſed etiàm ad decorem & oſtentationem regij faſtûs.

Scuta. Fecit etiàm rex Salomon ducenta ſcuta aurea: ſexingenti ſicli erant in vnoquoque ſcuto, & totidem lanceę aureę Lanceæ. Peltæ. erant. fecit quoquè ducentas peltas aureas, quarum quędam erant rotundæ, aliæ inſtàr ſemicycli factæ. his vtebanẽ cuſtodes regis ante oſtium domûs excubantes: & quandò rex egrediebatur, antecedebant eum equitantes & ferentes huiuſmodi arma iuuenes flaui, & vſq; Comarum longarum quis olim vſus. in equorum ſeſſionem diffundentes cęſariẽ comis ſuis, adijcientes auri tincturam. hos ſequebatur rex vectus in curru.

Porrò pars illa ſuperior domûs ſaltûs, habebat longitudinem centum cubitorum, & in latitudine quinquaginta, & in altitudine triginta, cuius camera tota veſtiebatur tabulis cedrinis. Suſtentabaẽ verò tribus ordinibus columnarũ: vnuſqſq; ordo habebat colũnas quindecim eregionẽ ſe reſpicientes, & pari modo à ſe diſtantes, & ità inter muros & tres ordines columnarum, erãt quatuor deambulatoria. pro foribus autem domûs fecit porticũ cubitorum quinquaginta longitudinis, & triginta latitudinis. Eregiõè erat domus regia, grãdi interiacente viridario, eiuſdem longitudinis, latitudinis & altitudinis qua domus ſaltûs. Verũtamen ſimplex erat & vnius manſionis murus, cuius altitudo quatuor habebat diſtinctiones, quarum tres diuerſis variabantur coloribus, quarta verò ſuperior, cęlaturis erat ornata: erant ibi arbores ſculptę diuerſi generis, ramis, folijs & pomis obumbratę, ità vt ꝓpter miraculum ſubtilitatis agitari quodammodò putarentur.

In medio totius amplitudinis erat domuncula, habens latitudinẽ triginta cubitorum, & in ea erat ſolium validis columnis fabrefactum, in quo rex ſedens, iudicia proferebat: in poſteriore parte domûs laquearia & parietes veſtiti erant auro, vbi fecit rex thronum de Solium Salomonis. ebore grandem, & veſtiuit eum auro, cuius aſſcenſus facilis erat, ſex gradibus & marmore porphyrio factus, xij. leunculi ſtabant ſuper ſex gradus hinc & indè. reclinatio throni poſterior, rotunda erat, ſedens ſuper vitulum reſpicientem poſt tergum, & duæ manus hinc & indè tenebant eum, & duo leones ſtabant iuxta manus ſingulas. Non fuit tale opus in vniuerſis regnis. Fecit & circa domum reliqua habitacula & ſedilia, vbi poſt cauſas explicatas reſidebat, ſtrata omnia ex marmore & tabulis cedrinis.

Fecit quoquè domum reginæ in latere deſcendentem, marmore, cedro, auro & argento opulentiſſimè decoratam: fecit & vtenſilia vtriuſque domûs pręclara, necnon & vaſa quęcunque ſunt epulis opportuna: omnia ex auro fecit.

Perfecit itaque templum, domos regias cum omni ſupellectili ſua viginti annis, Hiram rege Tyri prębente auxilium in lignis & auro. Tunc dedit Salomon Hiram vicißim viginti oppida in terra Galilęę, in ſorte Neptalim maritima: ſed noluit rex Tyri recipere, licèt à

Galilæa cur terra gentium.

Tyro non procùl eſſent poſitæ. Tunc primùm terra illa vocata eſt Galilęa gentium, non quòd ibi gentes habitarent, ſed quia ſub ditione regis gentilis erat, quia eam tandèm recepit.

Murorum ſtructura.

Poſt hęc conuertit animum rex ad muros ciuitatis conſtruẽdos, quos miro robore ampliauit. vias quoquè regias, quæ ad Hieroſolymam ducerent, nigro lapide ſtrauit, ſed & nouas ciuitates pro opportunitate locorum fundauit, quaſdam contra hyemis intemperiem, quaſdam aduersùs cauma æſtiuũ, quaſdam contra veris & autumni mutabilitatem. Vltra fines quoquè terræ promiſſionis plurimas vrbes occupauit, ſocero ſuo, rege Aegypti, qui vltim⁹ Pharao dictus eſt, auxilium pręben te.

Vltim⁹ Pharao quis fuerit.

Chananęos autem de monte Libani vſque ad ciuitatẽ Amathi fecit ſibi tributarios, ex quibus & elegit ſeruos. de filijs enim Iſrael nullum fecit Salomõ ſeruum, ſed erant viri bellatores & miniſtri eius, ex quibus erant ſuper omnia opera Salomonis prępoſiti quingenti quinquaginta.

Claſſem quoquè fecit in inſula Aegyptiaca AſionGaber, & nauigabant cum ſeruis Salomonis viri nautici de Tyro, deferentes de Ophir aurum multum, & circumeuntes Indiam, poſt triennium referebant aurum, quadringẽta atque viginti talenta. argentũ quoq; ac dentes elephantorum, munus nullo comparabile precio, ſimias, pauones, gemmas, ligna Thyina quàm plurima lignis ſethim non diſſimilia, odore iucundiſſimo admira bilia. Ex illis rex Salomon fulcra fecit atque ſedilia magnificentiſſima in domo Domini ac ædibus regijs. Tum citharas & lyras, cęteraque nonnulla muſica inſtrumenta, velutì etiàm nabla cãtoribus ex electro fabrefecit. Erãt adeò omnia ſplendida, omnia magnifica, vt nullus penè inter res precioſas argento locus relinqueretur: ſiquidem plerũquè pro foribus domorum ſedilia plurima in Hieruſalem erant argentea, vbi abundabant etiàm cedri.

Nicaula Aegypti & Aethiopiæ regina.

Ad horum incredibilem opinionem regina Saba, nomine Nicaula, excitata, ad videndum eum Hieroſolymam venire conſtituit, & ſuſcepto ſplendido comitatu ac magnifico, ingreſſa eſt Hieruſalem, & locuta eſt Salomoni vniuerſa quę habebat in corde ſuo. nec fuit ſermo qui regem lateret, ſed ſoluit ænigmata illius, & docuit eam in omnibus his quæ propoſuerat. Admirata eſt illa ità, quòd vltrà in ea non eſſet ſpiritus, aſſerens famam multò minorem eſſe veritate. veruntamen præ cęteris admirabatur domum ſaltûs, & ſupra templum fabricam, ordinem quoquè & frequentiam miniſtrantium in templo: tertiùm verò, ordinem & diſtinctionem ſeruientium regi in menſa. nam & pincernæ paritèr cultu diſtincto ab alijs ornabãtur, ſimilitèr & panũ latores & dapiferi, vt in tanta multitudine miniſtrorum nullus dubitaret, quis cuius rei miniſterio fungeretur. Cui tunc regina profitebatur, dicens: O rex, quis non benedicat Deum, & hanc tuam prouinciam & eius habitatores, qui te tam inſignem, ad regni culmen euexerit? & ad oſtendendum ſuæ mentis affectum, ſtatim apertis theſauris ſuis, viginti auri talenta regi obtulit, & aromatum innumerabilem multitudinem ac lapides precioſiſſimos multos, & inter cętera etiã quaſdam arbuſculas ſeu radices balſamo ſudantes, quas Salomon non longè ab Hieroſolymis in monte Engaddi plantari iuſſit, cui etiàm Salomon multa redonauit, nihilque fuit quod poſtulanti non pręberet, & tandèm his ſuſceptis muneribus, regina ad propria remeauit.

Tradunt autem quidam, eam ſcripſiſſe Salomoni, quæ pręſentialitèr ei dicere timuit, ſe vidiſſe quoddam lignũ in domo ſaltûs, in quo ſuſpendendus foret quidam, pro cuius morte regnum Iudęorum periturum eſſet, & quibuſdam indicijs illud regi indicauit: quarè lignum (vt aiunt) in terram Salomon ſuffodit, id quod poſteà in Probatica piſcina ſupernatãrit, lignum crucis viuificæ. Verùm hęc incertis feruntur authoribus.

Procedente verò tempore, amauit rex Salomon mulieres alienigenas contra legem, & poſuit maculã ac ſchiſma in genere ſuo: fueruntq; ei vxores quaſi ſe-

ſi ſeptingentæ,& concubinæ trecentę, quæ auerterũt cor eius, cùm iam ſenex eſſet,& ſecutus eſt deos alienos, nè delicias ſuas contriſtaret, ædificauitque in excelſis circa Hieruſalẽ tria phana idolorum, vnum Aſtoreth deę Sidoniorũ, quæ Iuno dicitur: ſecundum, Chamos idolo Moabitarum: tertiũ, Moloch idolo Ammonitarum, cuius phanum ſtatuit in monte Oliueti e regionè templi, quod plurimùm Deo diſplicuit: vndè & poſteà dictus eſt locus ille, locus offenſionis.

Idololatria Salomonis.

Venit ergò ad eum propheta miſſus à Deo, dicens: Hęc dicit Dominus, quia ſcidiſti pactum meum, ſcindam regnũ tuum, & dabo illud ſeruo tuo, non tamen totum, ſed tribum vnam pręter tribum Iuda, relinquam filio tuo propter Dauid ſeruũ meũ, propter quem etiàm non faciam hęc in diebus tuis.

Porrò cùm vixiſſet Salomon in ſumma pace, circa finem vitæ ſuſcitauit ei Dominus aduerſarium Adad Idumæũ de ſemine regio, qui in tempeſtate illa quandò deſęuit Ioab in Idumęos, puer fugit in Aegyptum, cui poſteà rex Aegypti dedit ſororem vxoris ſuæ in coniugem, quæ peperit ei filium Genebath. Cumque audiſſet Adad Dauid & Ioab mortuos eſſe, & poſteà Salomonem infatuatum, egreſſus de Aegypto, vaſtauit ſeu infeſtabat Iſrael. Adiecit & ei Dominus alium aduerſarium, Razon principem latronum in Damaſco.

Hieroboam quoquè filius Nabat Ephratęus, ſeruiens Salomoni, leuauit contra regem manum ſuam hoc modo: Salomõ ædificauit Mello, muros voraginis extollens, vt coęquaret eos ciuitati Dauid. videnſque Salomon Hieroboam bonæ indolis & induſtrium, ſtatuit eum pręfectum operis. deindè cõſtituit eum ſuper vectigalia vniuerſæ domûs Ioſeph. Quadam die dum egrederetur Hieroboam de Hieruſalem, inuenit eũ in via Achias propheta Silonites, opertus pallio nouo, quod ſcidit in xij. partes, & ait ad Hieroboã: Tolle tibi decem ſciſſuras, hęc enim dicit Dominus: dabo tibi decem tribus, & eris rex ſuper Iſrael: filio autem Salomonis dabo vnam, vt remaneat lucerna Dauid coram me in Hieruſalem, quam elegi, vt eſſet nomen meum ibi. Quo audito, Hieroboam intumeſcens ſuadebat populo, vt recederet à Salomone. quamobrèm Salomon ſtatuit eum interficere. tunc Hieroboam fugit in Aegyptum ad Seſac regem Aegypti, vſque ad mortem Salomonis. Tum dormiuit Salomon, & ſepultus eſt in ciuitate Dauid, cùm regnâſſet in Hieruſalem ſuper omnem Iſrael quadraginta annis. Veruntamen Ioſephus dicit, quòd mortuus ſit Salomon valdè longęuus, qui regnauit annis octoginta, & vixit anniś nonaginta quatuor. ſed ſecundùm priorem poſitionem, vixiſſet ſolùm annos quinquaginta & vnum, nam regni ſui vndecimo anno Salomõ genuiſſe perhibetur Roboam. ſed Comeſtor dicit, diuinam ſcripturam eos tantùm exprimere annos, quibus regnauit antequàm pręuaricaretur.

Achię factũ.

Mors Salomonis.

Laoſthenes Eupalis regis filius, xxxij. Aſſyriorum rex, xj. regni Salomonis anno Aſſyrijs regnare cœpit, regnauit annis 37.

Labotes quartus Lacedęmoniorum rex, 14. anno regni Salomonis cœpit regnare, regnauit annis 37.

Agilaus tertius Corinthiorum rex, anno octauo regis Salomonis regnare cœpit, regnauit annis 37.

Alba Syluius ſextus Latinorum rex, nono regni Salomonis anno Latinis regnare cœpit, & regnauit annis 39. hũc beatus Aug. 18. de ciuit. Dei ca. 20. dicit Albam vrbem in Latio inſtaurâſſe, & ibidèm regni ſedem conſtituiſſe, à quo deincèps ſucceſſores eius Albanorum reges, omiſſo Latinorum nomine, appellari cœpti ſunt.

Alba Syluius.

Semeias propheta vir ſanctus, tempeſtate hac magno in precio apud Hieruſalem eſt habitus. hic intèr Roboam poſteà & Hieroboam bellum ortum ſedauit, & inter cętera hic illorum duorum regum geſta ſcripto mandare curauit.

Semeias.

Sadoc, ſummus Hebręorũ ſacerdos in principio regni Salomõis haberi cœpit. hic à Salomone ſacerdotium obtinuit,

Sadoc.

eõ

eò quia cum Nathan propheta eidem Salomoni regnum procurauit, de quo aliquid in principio generationis huius inuenies.

Achias. Achias propheta vidit in ſpiritu populum conculcantem iugum boum,& prędixit ſacerdotes conculcandos à populo,& Salomoni prędixit quòd euertendus eſſet à mulieribus. ſepultus eſt iuxta ilicem in Silo.

Aegyptiorũ prima dynaſtia. ANNO regni Salomonis xxxiij. cœpit Aegyptiorum dynaſtia prima,in qua primò regnauit Smendis annis 26. hic(vt exiſtimo)binominis fuit:nam illa ætate Seſac rex fuit Aegypti, qui multas Iudææ cepit vrbes anno quinto Roboam,vt dicetur, & pactis pręcedentibus,vrbem regiam intrauit:ſublatiſque theſauris domûs Domini & domûs regis,omnia ſecum tulit. Refert & Herodotus, Seſac multas gentes ſubiugâſſe, apud quem eſt hoc quoquè memorabile,quòd inquit Aethiopes ac Phœnicas ab Aegyptijs didiciſſe circuncisionem.

GENERATIO XXXV.

ANNO 4206. à mundi exordio, cum Roboam filio Salomonis, xxxv.incepit generatio.regnauit autem Roboam ſuper Iudam in Hieruſalem annis xvij.prophetabant ſub ipſo in Iudęa Achias, Amos, Iohel & Azarias. Prophetæ. Hic Roboam filius Salomonis,vir erat ſuperbus, fatuus ac pauidi cordis,qui cùm noluiſſet paternis amicis credere, perdidit principatum. nam Salomone eius patre defuncto,omnes populi eum adeuntes,rogauerunt vt aliquid de ſeruitijs & onere paterno relaxaret, quo deuotiores eſſe vellent apud eum. Ille autem relicto in hoc ſenum conſilio, iuuenibus adhęſit, & dura populo reſpōdit. dixit em̃,minimũ digitum ſuum vaſtiorē dorſo patris ſui, & ſeueritatem quam fuerant in illo experti,auctiorum ſe aſſeruit. Hęc quippe Dei voluntate ab eo geſta ſunt, vt q̃ pręedixerat Achias propheta,perducerent ad effectum. Vndè audiētes tam durum reſponſum populi, vno ore dixerunt, nihil ſibi deincèps commune fore cum filijs Dauid, tumultuantes.

Metuens igitur Roboam,nè lapidaretur ab eis,relicta Sichimorum ciuitate,vbi tum erat, Hieroſolymam confugit, & à tribubus Iuda ſolùm ac Beniamin conſtitutus fuit rex. Reliquæ verò decem tribus ab eo recedentes,regem ſibi conſtituerunt Hieroboam.

Roboam miſit inter hęc ad populũ Aduram,qui erat ſuper tributa,& lapidauerunt eum. Hieroboam autem qui ꝓfugus à facie Salomonis in Aegyptũ ierat,mortuo rege reuerſus eſt, qui & vnà cum populo remiſſionem vectigalium petierat.repulſa habita, rex à populo Iſrael conſtitutus eſt. Decem enim tribus conſtituerunt Hieroboam regem ſuper ſe. Iuda verò & Beniamin tribus ſecutæ ſunt Roboam, & fuerunt cum eis Leuitæ, propter templum quod erat in Hieruſalem,& tunc ſeparata eſt monarchia regni Hebręorũ in duo regna, nec amplius ad vnitatem redijt.& dictũ eſt regnum decem tribuum, regnum Iſrael, pro multitudine nomen patris ſui Iacob conſeruans: aliâs etiàm dictum eſt regnum Ephraim, quia Hieroboam de Ephraim tribu erat. Alterum verò dictum eſt regnum Iuda, ob dignitatem tribûs regiæ, in quo linea Chriſti ſeruata eſt. Regni Iudaici diuiſio.

Porrò Roboam collegit exercitum, centum octoginta millia electorum virorum, vt pugnaret contra rebelles, ac illos reduceret. Sed nec illud bellũ Domino placuit.vndè miſit ad eum Semeiam prophetã,dicentem:Hęc dicit Dominus, nolite pugnare contra fratres veſtros.His precibus acquieuêre.

Hieroboam verò dixit in corde ſuo: Si aſſcenderit populus hic in Hieruſalē quotannìs tèr,conuertetur ad Roboã: quarè nouos colēdi ritus inſtituit,duos vitulos aureos, totidemque templa cōſtruxit.illis ſeductus eſt populus. Nam rex primùm velut pontifex,cum cęteris ſacerdotibus altare conſcendit, & hoſtias ac ſacrificia de vitulis obtulit, dixitque ad populum:Omnis locus habet Deum.non eſt neceſſe vt aſſcendatis ad Hieruſalem,vt ibi quęratis Deum. Hieroboam idololatria.

Ad quem miſit Dominus prophetã Gad, vt aliqui volunt, qui rege ſtante ſuper altare ad immolandum,exclamauit: Altare altare, hęc dicit Dominus, Naſcetur filius Dauid nomine Ioſias, qui

qui comburet ſuper te oſſa ſacerdotum tuorum. Et ait ad populum: Dabo vobis ſignum, quòd locutus ſit in me Dominus, ecce altare ſcindetur, & effundetur oblatio quæ eſt in eo. Tunc rex extendit manũ ſuam, pręcipiẽs eum appręhendi. & ſtatim aruit manus eius cum brachio: altare quoq; ſciſſum eſt, & effuſa ſunt omnia quæ erant in eo. Timens autem rex, ait ad prophetam: Ora pro me, vt reſtituatur manus mea mihi. Quo orante, ſanata eſt manus regis. Cùmque dixiſſet ei rex, Veni vt prandeas mecum, & dabo tibi munera: reſpondit, Non poſſum. ſic enim pręcepit mihi Dominus, non comedes panẽ, neque bibes aquam, neque reuerteris p viam qua veniſti.

Egreſſus itaque propheta de Bethel, reuertebatur in Hieruſalem per aliam viam. erat autẽ in Bethel propheta quidam, ſenex & iacens in lecto. cui cùm indicâſſent filij eius quæ viderant & audierant, dixit eis: Sternite mihi aſinũ. & aſcendens, abijt poſt virum Dei, & ait ad eum: Redi mecũ vt comedas. Qui reſpondit: Non poſſum, quia prohibuit Dominus. At ille: Propheta ſum ſicut tu, & dixit mihi Dominus, reduc eum vt comedat. ſeductus ille, redijt. Cumq; ſederent in menſa, factus eſt ſermo Domini ad prophetã qui * reduxerat eum, & ait in ſpiritu: Quia non cuſtodiſti mandatum Domini, non inferetur cadauer tuum in ſepulcrum patrum tuorum. Cùmque rediret vir Dei poſt prandium, occidit eum leo in via, aſinus autem prophetæ ſtabat iuxta cadauer, & leo non tetigit aſinũ, ſed cadauer cuſtodiebat. quod cùm accepiſſet ſenex ille, retulit cadauer ꝓphetæ, & poſuit illud in ſepulcro ſuo, dicens filijs ſuis: Cùm mortuus fuero, ponite oſſa mea iuxta oſſa eius, vt parcatur oſſibus meis propter eum.

* ſeduxerat

Falſorum prophetarũ in ſupprimenda veritate mos & techna.

Hieroboam autem non reuerſus eſt à via ſua peſſima. nam ſenex ille perſuadebat ei, non fuiſſe verum prophetam quem Dominus occiderat: de ariditate verò manũs, dixit eam labore ſacrificãdi obſtupuiſſe, & poſt quietẽ ad naturã propriam remeâſſe, altare verò propter onus impoſitorũ ruptum fuiſſe aiebat.

In diebus illis habuit Hieroboam filium nomine Abiam, qui ægrotare cœpit, & ait rex vxori ſuæ: Commuta habitum, nè cognoſcaris, & vade in Silo ad Achiam prophetam, qui mihi quondàm locutus eſt de regno. roga eum ſuper puero. Et aſcendit mulier ad Achiam, qui videre non poterat prę ſenectute, ſed pręinſtructus à Domino, ait: Ingredere vxor Hieroboam. quarè te aliã ſimulas? vade, & dic Hieroboam, exaltaui te, tu autem proieciſti me, feciſti tibi deos alienos, ego percutiam de Hieroboam mingentem ad parietem, & delebo de domo eius vſque ad viliſſima. dabo cadauera eorum canibus & feris, tu autem reuertere, & in introitu tuo morietur puer, q ſolus de domo Hieroboã inferetur in ſepulcrum. Redijt itaque mulier intereà, & mortuus eſt puer. 3.Reg.14.

ANNO autem quinto Roboam, cùm iam feciſſet Iuda malum coram Domino, fecit ſibi aras & ſtatuas & lucos ſuper excelſa montium, veluti effœminati cultores Cybeles: offenſuſque Dominus, ſuſcitauit contra Iudam Seſac regem Aegypti, qui venit in Hieruſalem manu forti, cui cùm reſiſtere non poſſent, pactis ingreditur vrbem, quæ tamẽ non ſeruauit, ſed diripuit theſauros domûs Domini & domûs regię, ſcuta quoquè aurea abſtulit, pro quibus poſteà rex Rohoam fecit ęrea ſcuta. fuit autem Seſac cunctis diebus inimicus Roboam.

Idololatria Roboam.

Templum ſpoliatur.

Roboam duxit vxores decem & octo & concubinas ſexaginta, è quibus vna Abſalom filia fuit, quam ſuper omnes amabat, de qua natus eſt ei filius, quem Abiam appellauit. Genuit quoquè ex omnibus vigintiocto filios & ſexaginta filias. Cuncti verò ſacerdotes Iſrael paritèr & Leuitæ, qui Deum ex toto corde quęrebant, ad eum in Hieruſalem conuenerunt ad immolãdum victimas Domino Deo patrum ſuorum, qui & regnum Iuda optimè roborauerunt. Quo confirmato, ipſe rex ad impietatẽ conuerſus, ſpreuit DEI religionem. quapropter vindicem ſuper eum miſit DEVS regem Aegypti Seſac, vt dictum eſt. Quadraginta autem & vnius anni erat, cùm regnare cœpiſſet, & poſt-

3.Reg.15.

Abia naſcitur.

& poſtquàm decem & ſeptem annis regnâſſet in Hieruſalem, pugnam habens contra Hieroboam cunctis diebus, dormiuit cum patribus ſuis, ſepultuſque eſt in ciuitate Dauid, & regnauit Abia filius eius pro eo. Conſtituit enim Abiam filium Maachæ, dum adhuc viueret, ducem ſuper omnes fratres ſuos.

Mors Roboam.

ANNO autem primo Roboam regnare cœpit Hieroboam ſuper decem tribus, & dictus eſt rex Iſrael, ac in eo cœpit initium regum Iſrael: habitauit in Samaria, regnauit autem annis xxij.

ANNO verò regni Roboam regis xvj. regnauit apud Aſſyrios Piriciades xxxiij. rex, regnauit annis xxx. Smyrna his tẽporibus reſtauratur ab Amazone.

Smyrna.

ANNO regni Roboam viij. Epytus Syluius rex Albanorum vij. regnauit annis xxiij.

Epytus.

ANNO regni Roboam tertio, Therſippus Athenis magiſtratum adminiſtrauit quartus annis xlj.

Therſippus.

ANNO regni Roboam viij, Doryſthus quintus rex Lacedęmoniorũ, regnare cœpit, regnauit annis xxix.

Doryſthus.

ANNO regni Roboam quinto, * Pryminas quartus Corinthiorũ rex, regnare cœpit, regnauit annis xxxv.

Pryminas.

GENERATIO XXXVI.

ANNO 4223. à mundi exordio, in Abia filio Roboã, xxxvj. incepit generatio. regnauit hic annis tribus ſup Iudã in Hieruſalẽ, anno regni Hieroboã in Iſrael decimo octauo. Abia rex cunctis erat fratribus clarior, qui cùm iuſtus & rei militaris ſcientiſſimus eſſet, Hieroboã regem Iſrael ad ſe cum ingẽti exercitu venientem, facilè ſuperauit, ex cui⁹ quidẽ exercitu quinquaginta millia hominum vno pręlio interfecit. hic xiiij. duxit vxores, è quibus xxij. genuit filios & ſedecim filias. Ambulauit autem in omnibus peccatis patris ſui, ac anno tertio regni ſui mortuus eſt, & ſepeliérunt eum in ciuitate Dauid, regnauitque Aſa filius eius pro eo. In ſecundo anno regni Abiæ, Pſuſenſes Aegyptijs regnare cœpit.

Abia rex. 3.Reg.15. 2.Para.13.

GENERATIO XXXVII.

ANNO 4226. à mundi exordio, in Aſa filio Abiæ, anno regni Hieroboam xxj, xxxvij incepit generatio. Regnauit autem Aſa ſuper Iudam in Hieruſalem annis xlj. prophetantibus in Iudęa *Aggęo, Hieu, Amos, Iohel, Azaria, Abdia, Michęa, Anani. Aſa rex fecit rectum coram Domino, ſicut Dauid pater eius, & abſtulit effœminatos de terra & ſordes idolorum, & *Mathan matrem ſuam amouit, nè eſſet princeps in ſacris Priapi, & ſubuertit ſpecum eius, & ſimulacrum turpe combuſſit in torrente Cedron, excelſa tamen non abſtulit, non tamen ad idololatrandum, ſed ad retrahendum populum ab idololatria.

3.Reg.15. Aſa rex Iuda. *Maachan.

ANNO ſecundo regni eius, Hieroboam mortuus eſt, & regnauit Nadab filius eius pro eo, qui ambulauit in vijs patris ſui, quibus peccare fecit filios Iſrael. Et cùm obſideret ciuitatem Gebethon Philiſtinorum, inſidiatus ei quidam amicus ſuus Baaſa, interfecit eum anno ſecundo regni ſui, & regnauit pro eo. Potitus autẽ imperio, omne genus Hieroboam interemit, iuxta verbum Achiæ prophetæ. nam alij quidem cognatorum Hieroboam, in ciuitate mortui, à canibus lacerati ſunt, alij à volucribus deuorati, ac ſic domus Hieroboam pro impietate ſua pertulit vltionem dignam. Regnauit autem Baaſa in Therſa annis xxiiij. fuitque de tribu Iſachar.

Porrò Aſa anno decimo regni ſui ꝑcuſſit* Zaram regem Aethiopiæ plaga grandi, qui irruerat in regnum Iuda. Et redeunti Aſæ à victoria, occurrit Azarias propheta, aſſerens victoriam ſibi à Deo conceſſam, quia legitima eius ſeruabat. Tunc ſcripſit Aſa in omnem prouinciam, vt omnes legem Dei diligentèr ſeruarent, regnumque ſic compoſuit, cunctam ab eo abſcindens nequitiam.

Aſę victoria. 2.Para.14.

Baaſa verò rex Iſrael, tanquàm malignus & impius, in vijs Hieroboã atq; eius peccatis quibus peccare fecit Iſrael, ambulãs, populum ſuum multis malis afflixit, & Deo multam iniuriam intulit. contra Aſam quoquè cunctis diebus vitæ ſuæ bellum geſſit. Aſcendit tandèm in Iudam, & muro circundabat Rhama, vt nullus è regno Aſæ poſſet egre-

egredi aut ingredi. Aſa verò rex Iuda, cùm videret ſe angi, tollens aurum & argentum de domo Domini & de domo regia, miſit illud Benadab regi Syriæ in Damaſcum, dicens: Fœdus fuit inter patres noſtros. peto vt recedas à Baaſa, & me adiuues. Et acquieſcens Benadab, miſit exercitũ in ciuitates Iſrael. Quod audiẽs Baaſa, intermiſit ędificare Rhama, & reuerſus eſt in Therſam. Porrò Aſa tulit vniuerſa ligna & lapides ędificandi gratia apportata, & ędificauit ex eis Gabaa & Maſpha.

Tunc venit ad eum propheta Anani, arguens eũ, quòd relicto Domino, ſpem poſuerat in regem Syriæ. propter quod Aſa prophetã incarcerauit, ſuper quo iratus Dominus, interfecit plures de populo. Veniſſe etiàm legitur poſt hæc Hieu propheta filius Anani ad Baaſa,

Baaſę mors.

dicẽs: Hęc dicit Domin⁹, exaltaui te de puluere, tu autẽ ambulâſti in vijs Hieroboam, & in multis peccare feciſti populum, ideò demetam poſteriora tua, & faciam domum tuàm ſicut domũ Hieroboam. Ob quod occídi fecit rex prophetam. Sed & Baaſa paulò pòſt à Creone milite ſuo peremptus eſt, & in ciuitate Therſa ſepultus, cui ſucceſſit filius eius Hella.

Hella rex.

Hella Baaſæ filius, anno xxvj. regni Aſæ regnare cœpit in Iſrael. regnauit annis duobus. hic quoquè flagitioſus temulentuſq; fuit, omnium virtutũ expers, propter quod ſeruus eius Zambri, videns eum temulentum, in vrbe Therſa interfecit, & ipſe regnum occupauit, quo obtento, omne Baaſæ genus (vt prędixit propheta) interemit, ac ſic domus Baaſæ radicitùs propter impietatẽ ſuam euulſa eſt.

Zambri, mortuo Baaſa, ſeptẽ tantùm diebus regnauit. exercitus enim audiens quæ geſſerat Zambri contra principem ſuum, conſtituit ſibi regem Amri, qui cum exercitu multo venit in Therſa, & bellica manu cepit eam. quod videns Zambri, ad arcem confugiens, ſemetipſum vnà cum arce cremauit: mox in Iſrael contentione ſuborta, pars ſequebatur Amri, pars verò Thebni. cumque viciſſet pars Amri, Thebni occiſus eſt.

Amri rex.

Amri itaq; Iſraelitarum quintus rex, xxx. anno regis Aſa ſuſcipiens imperiũ, tenuit illud xij. annis, primò cũ Thebni quatuor, poſteà in Samaria octo annis. hic ſuper omnes qui ante eum fuerànt, nequior inuentus eſt. Emit autẽ Amri à Somer duobus argenti talentis partem montis, in quo erat ciuitas Marcon, & reparauit eam, vocans Samareon, alio nomine Samariam, & in ea poſuit ſedẽ regni, quæ priùs fuerat in Therſa.

Samarię cōditor.

Fecit malum ac impietatem coram Domino, ꝓpter quod hunc Dominus cum genere ſuo extinxit, deniq; ipſe in Samaria eſt defunct⁹, regnauit Achab filius ei⁹ ꝓ eo.

Aegrotauit etiàm Aſa anno xxxix. regni ſui dolore pedum vehemẽtiſſimo, & nec in infirmitate ſua quęſiuit Dominum, ſed medicorum arte confiſus eſt. dormiuit cum patribus ſuis anno quadrageſimoprimo regni ſui, ac ſepultus eſt in ciuitate Dauid, & regnauit Ioſaphat filius eius pro eo.

Ophrateus Aſſyriorũ rex 34. regnare cœpit anno Aſæ 26. regnauit annis 20.

Nephercheres anno 40. regni Aſæ regnare cœpit, regnauit annis quatuor apud Aegyptios. Capys Syluius viij. Latinorum rex, anno xiij. regni Aſæ regnare cœpit, reg. annis 28. Capua Campaniæ ciuitas ab iſto condita dicitur.

Capua.

Ageſilaus.

Ageſilaus ſextus Lacedęmoniorum rex, 20. regni Aſæ anno cœpit regnare, regnauit annis 44. hic vir omni laude dignus, ab Hercule originem ducẽs. hic aliquandò interrogatus meliór ne eſſet fortitudo, an iuſtitia: ait, fortitudine nõ indigemus, ſi iuſti ſimus.

Ageſilaī apophthegmata aliquot.

Hic, cùm laudaretur orator qui paruas res augeret q̃ uehementiſſimè, ait: Cerdonem minimè laudo, qui paruo pede magnum induit calceamentum. Aliquandò quidã dixit, Promiſiſti: reſpondit, ſi quidem iuſtum eſt: ſin iniuſtum locutus ſum, non promiſi. Cumq; idem ſubdidiſſet, decet reges quicquid capite annuùnt, perficere: Non reges magis, reſpondit, quàm illos qui reges adeũt, iuſta decet petere & ità loqui. De obloquẽtibus dixit, Non minùs eorum qui dicerent, quàm de quib⁹ dicerent, perdiſcendos mores. Thaſij ꝓ beneficijs acceptis, diuinis eum honoribus proſecuti ſunt. quibus ait: Deos priùs vos ipſos facite, tum deificandorum

hominum habere vos poteſtatem credã.

Phorbas Athenienſis dux, 24.regni Aſæ anno regnare cœpit, pręfuit annis 31. Bacis Corinthiorum rex quintus, anno regni Aſæ 15. regnare cœpit. regnauit annis 5.&30.

GENERATIO XXXVIII.

3.Reg.15. Anno ab exordio mũdi 4267.in Ioſaphat filio Aſæ,38.incepit generatio-regnauit autem Ioſaphat ſextus rex ſuper Iudam annis 25. hic matrẽ habebat nomine Abidã,qui & *proaui ſui (*patris) pietate,religiõe ac fortitudine imitator fuit. ões enĩ effœminatos è terra Iuda (Ioſaphat rex.) extinxit, idola quęque deleuit, flagitia õmia emendauit. Vnum duntaxàt in eo rephendendum fuit,quòd impijs Iſrael regibus auxilium pręſtitit.

His temporibus prophetauerunt,Helias,Heliſę*,Abdias,Zacharias,Michęas. Anno primo regni Ioſaphat,regnare cœpit in Iſrael Achab Amri regis filius, (Achab rex, & vxor eius Iezabel.) reg. annis 32.vel vt Ioſephus vult, annis 20.& aliquot menſibus.hic ſuper omes qui ante eum fuerant,peſſimus fuit.duxit enim vxorem Iezabel,filiam regis Sidoniorũ,cuius conſilio & operà omnibus in rebus vſus eſt, quæ eum ad tantã ſeduxit veſaniam,vt etiàm pręter vitulos quos fecerat,Baal deo Tyri & Sidonis templum ędificaret, & plantaret omnium arborum lucos,vbi ſacerdotes & falſos prophetas cõſtituit. Ioſaphat autem rex cùm eſſet vir clarus atq; bonus,conſtituit milites,pręſidiaq; impoſuit ad vrbes in terra Iuda, & in ciuitatibus Ephraim quas ceperat pater eius Aſa,& fuit Dominus cum eo.non enim ſperauit in Baal, ſed in Deo patris ſui, confirmauitq; Dominus regnum in manu eius,& dedit omnis Iuda munera ei propter bonitatẽ ſui regiminis, factęq; ſunt ei infinitæ diuitię & gloria multa, excelſa etiàm & lucos abſtulit.

Tertio autem anno regni ſui miſit de principibus ſuis, vt docerent populum in ciuitatibus Iuda,& cum eis Leuitas, Heliſama quoquè & Ioram ſacerdotes, docebantque populum, habentes librũ legis Domini.Itaq; factus eſt pauor Dñi ſuper omnia regna terrarum, quę erant per gyrum,nec audebãt bellare contra eum. Sed & Philiſtęi Ioſaphat munera & vectigalia argenti deferebant.Arabes quoq; adducebãt pecora arietum ſeptẽ millia & ſeptingentos,ac hircos totidẽ. & ædificauit in Iuda domos ad inſtar turrium,vrbes muratas,& multa opera.

Viri quoq; bellatores & robuſti erãt in Hieruſalem,in Iuda quidem princeps exercitus Ednas dux, & cum eo robuſtorum virorũ trecenta millia:poſt hũc Ioãnan princeps,& cũ eo ducenti octoginta millia:poſt illum Amaſias conſecratus Domino,& cum eo ducẽta millia:hunc ſequebatur robuſtus ad prælia Eliada, & cum eo tenentium arcum & clypeum ducenta millia: poſt iſtum etiàm Iozabad,& cum eo centum octoginta millia expeditorum militum. hi omnes erant ad manum regis, exceptis alijs quos poſuerat in vrbibus muratis & in vniuerſa tribu Iuda.

Achab intereà rex Iſrael in mălis proficiẽs,dijs ſeruiebat alienis, cõtẽpſitq; legem Domini. Erat his temporibus propheta Helias Thesbites,id eſt,à ciuitate Tbesba oriundus, qui cùm percepiſſet quòd Achab paruipenderet comminationes Moiſis & iudicia Dei, orauit Dominum,vt clauderetur cęlum,& prohiberentur pluuiæ iuxta maledictionem Moiſis. & cùm exauditum ſe intellexit à Domino, venit ad Achab & 3.Reg.17. dixit: Viuit Dominus Deus Iſrael, non erit annis his ros & pluuia, niſi iuxta oris mei verba.Et cùm ità eueniret, volebat Achab occidere Heliam.qui fugit ex pręcepto Domini, & latuit in torrẽte Carith,vbi panes ei & carnes manè (Helias à coruis cibatur.) ac veſperè corui deferebant.bibebat autem de torrẽte qui torrens poſt dies aliquot ſiccatus eſt.factuſq; eſt ſermo Domini ad eum, dicens: Surge,& vade in Sareptam Sidoniorum,pręcepi enim ibi mulieri viduæ,vt paſcat te.

Cumq; veniſſet Helias ad portam Sareptæ, apparuit ei mulier colligens ligna,& vocauit eam,dicẽs: Da mihi paululùm aquæ. cumq; illa pergeret vt afferret,clamauit poſt tergum eius, dicẽs: Affer mihi, obſecro, buccellam panis. reſpondit, Viuit Dominus,quia non habeo niſi quantum pugillus capere poteſt farinę in hydria,& paulũ olei in lecytho.en colligo duo ligna,vt mihi ac filio

filio meo aliquid faciam, vt comedam ac moriamur. Ad quam Helias: Noli timere, ſed & fac mihi primùm de farinula ſubcineritium panem, tibi filioque poſteà. farina enim nec oleũ deficiet donèc pluuia dabitur. fecit mulier iuxta verbum prophetæ, comeditque tota eius domus.

Incepit autem poſt hęc ęgrotare viduæ filius, ità vt non maneret in eo halitus. dixit illa ad Heliam: Ingreſſus es vt rememorarêtur iniquitates meæ, & interficeres mihi filium? Tulit itaq; Helias filium de ſinu matris, & portauit in cœnaculum ſuper lectum ſuum. exclamauit ad Dominum, & expandit ſe ſuper puerum tribus vicibus, & reuerſa eſt anima pueri, ac reuixit, quẽ matri pręſentauit, ad quod mulier: Nunc, ait, in iſto cognoui, quoniam vir DEI es tu. Hunc puerum tradunt Hebręi fuiſſe Ionam prophetam.

Suſcitat Helias viduę filium.

Intereà Iezabel volens deſtruere cultum Dei quãtùm poſſet, & cultum Baal extollere, interfecit prophetas, id eſt, religioſos viros in Iſrael, quorum aliqui ſpiritum habebant prophetiæ. Tũc Abdias diſpenſator domûs Achab, qui timebat Dominum, non conſenſit regi in malum, centumq; illorum virorum ſaluauit, abſcondens quinquaginta in vna ſpelunca, & quinquaginta in altera, & prouidit eis de victu & veſtitu, ex quo conſecutus eſt à Deo donum prophetiæ.

3. Reg. 18. Dum eſſet fames vehemẽs in Samaria, dixit Achab ad Abdiã diſpẽſatorem ſuum: Vade ad vniuerſos fontes aquarũ, & in cunctas valles, ſi fortè poſſimus inuenire herbam pro iumentis. iuit & ipſe rex. Non pluerat autem iam tribus annis & menſibus ſex. Et cùm eſſet Abdias in via, ex pręcepto Domini occurrit ei Helias. qui cùm cognouiſſet eum, cecidit in faciem ſuã, & ait: Num tu es Domine mi Helias? cui ille: Sum, vade & dic domino tuo, adeſt Helias. & ille, Quid peccaui, vt tradas me in manu regis, qui te requiſiuit per omĩa regna, nec te quiſquam reperit, & ſi dicam, adeſt, tu verò interea abis, interficiet me quaſi illuſerim ei? nunquid nõ ſeruus tuus timet Dominum ab infantia? an non indicatum eſt tibi, quid fecerim, cùm interficeret Iezabel prophetas, quòd abſconderim centum ex illis, & ſaluauerim? Et dixit Helias: Vade, & dic quia adſum.

Abijt ergò Abdias, & indicauit Achab. qui venit, & cùm vidiſſet Heliam, ait: Tú ne es ille qui conturbas Iſrael? Et ille ait: Non ego, ſed tu & domus patris tui, qui dereliquiſtis mandata Domini, & ſecuti eſtis Baalim. Veruntamen nunc mitte, & congrega ad me Iſrael in monte Carmeli, & prophetas Baal quadringẽtos quinquaginta, prophetasq; lucorum quadringentos, qui comedunt de menſa Iezabel. & factum eſt ità. dixit autem Helias ad omnem populum Iſrael: Vſque quò claudicatis in duas partes? ſi Dominus eſt Deus, ſequimini illum: ſi autem Baal, ſequimini illum. Non reſpondente populo, dixit: Ego ſum hîc ſolus, & prophetæ Baal multi: dentur nobis duo boues, illi eligant bouem vnum, cuius fruſta ponãt ſuper ligna, igne non ſuppoſito, & ego ſimilitèr faciam: inuocent deum ſuum, & ego meum DEVM: & cui dabitur ignis de ſublimi, ipſe ſit Deus. & placuit populo propoſitio Heliæ.

Cumque ſacerdotes Baal feciſſent quod dixerat, inuocabant Baal à manè vſque ad meridiem, & tranſiliebant altare quod fecerant, & incidebant ſe iuxta ritum ſuum lanceolis, ità vt ſanguine perfunderentur. dęmones enim plurimùm delectantur oblatione ſanguinis humani. Et illudebat eis Helias, dicẽs: Exaltate vocem, fortè deus veſter dormit, aut cum aliquo alio loquitur, aut in diuerſorio eſt. & dixit Helias ad populum: Accedite. & pręſente populo, curauit altare Domini, quod deſtructum erat, id eſt, deſtruxit altare iſtorũ, & mundauit locum: tulit duodecim lapides iuxta numerum tribuum Iſrael, & ędificauit altare, & fecit aquęductum in circuitu altaris per duo loca, ligna ſuperpoſuit & mẽbra bouis, pręcepitq; afferri aquam, quam effudit vſque ad impletionem aquęductûs, nè fortè putaretur arte magica de viſceribus terræ ſuſcitâſſe ignem.

Confuſio ſacerdotum Baal.

Et clamauit Helias ad Dominum in auribus populi: Domine Deus patrum

noſtrorum, exaudi me hodiè, vt diſcat populus iſte quia tu es Dominus Deus. & deſcendens ignis de ſublimi, vorauit holocauſtum, ligna & lapides, puluerē & aquam quæ erat in aquęductu, lambens. Adorauit populus & ait: Dominus ipſe eſt Deus. & mandāte Helia, appręhenderūt omnes prophetas Baal, duxeruntq́; ad torrentem Ciſon, vbi interfecit eos Helias, & ait ad Achab: Aſcēde & comede ante deſcenſum pluuiæ. comedente Achab, Helias aſcendit verticem Carmeli, & pronus in terram inclinato capite inter genua, orabat. & ait ad puerum ſuum, Vide contra mare, ſi aſcendat nubes. erat enim aër ſereniſſimus. Et ait puer, Non eſt quicquam. & miſit eum ſeptiès. ſeptima autem vice aſcendebat nubecula de mari, excreſcens vſque ad hominis quantitatem. ait Helias ad Achab: Deſcende citò in Iezrael, nè te occupet pluuia. & eccè contenebrati ſunt cęli, & nubes & ventus & pluuia facta eſt grandis. (Reddita pluuia.) Feſtinauit autē Achab in Iezrael, (3.Reg.19.) & facta eſt manus Domini ſuper Heliam, qui currebat ante Achab donec intraret vrbem.

Cumq́; accepiſſet Iezabel quæ fecerat Helias prophetis ſuis, indignata, miſit nuncios ad Heliam, dicens: Hæc faciant mihi dij, & hæc addant, niſi crās hac hora poſuero animā tuam, ſicut tu prophetis feciſti. Helias ad hęc extimuit, fugitq́; ſe in Berſabee, vbi dimiſit puerum ſuum Ionam, ſolus intrans deſertum vno die. ſedenſque ſubter vnam iuniperum, orauit vt moreretur ibì, dicēs ſe non eſſe meliorem patribus ſuis. & obdormiuit. Tunc angelus Domini tetigit eum, dicens: Surge, comede, & eccè ad caput eius erat ſubcineritius panis, & vas aquę. comedit & bibit, ac rurſum obdormiuit. ſuſcitauitque eum angelus ſecundò, dicens: Surge, comede. grandis enim reſtat tibi via. & comedit Helias, ac ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & totidē noctibus vſq; ad montem Dei Oreb, in quo apparuit Dominus Moiſi in rubo, & manſit ibì Helias in ſpelunca.

Ait autem Dominus ad eum: Quid hīc agis Helia? & reſpondit: Zelo zelatus ſum aduerſùs Iſrael pro te. nam altaria tua deſtruxerunt, prophetas tuos occiderunt, & relictus ſum ego ſolus, & quęrunt animam meam, & aufugi. Ait Dominus: Egredere, & tranſibit Dn̄s coram te. & operuit Helias vultū ſuum pallio, ſtetitq́; in oſtio ſpelūcæ, & Dominus in ſibilo auræ tenuis tranſiens, dixit ad eum: Quid hīc agis Helia? reuertere & vade in Damaſcum, & in vltionē inunges Azahel regem ſuper Syriam, & *Hieu filium Namſi ſuper Iſrael, (*Iehu) Heliſęum autem filium Saphat de Abela, inūges prophetam pro te, & iſti tres interficient idololatras de Iſrael, & relinquam mihi in Iſrael ſeptem millia virorum, quorum genua non ſunt curuata Baal. Hoc dixit Dominus ad conſolationem Heliæ, vt ſciret adhuc ſupereſſe mundos ab idololatria.

Profectus ergò Helias, inuenit duodecim viros arantes in duodecim iugis (Heliſęus prophetat.) boum, quorum vnus erat Heliſęus, & poſuit Helias pallium ſuper eum, & cōtinuò prophetauit. & currens poſt Heliam, ait: Oſculer, oro, antè patrem & matrem, & ſequar te. & reuerſus, mactauit par boum. & coxit illud in lignis aratri, dedit conuiuium ſocijs ſuis & vicinis. ſurgensque, ſecutus eſt Heliam, & miniſtrauit ei. Porrò Benadab rex Syriæ (3.Reg.20.) congregauit omnem exercitum ſuum, & 32. reges cum eo, aſcendenſque pugnabat contra Samariam, & obſidebat eam. Miſit autem Achab nuncios p pace ad Benadab. cui Benadab: Vis vt recedam à te? crās eadem hora mittam ſeruos meos, & omne quod placuerit eis, tollent de domo tua, & de domibus ſeruorum tuorū vxores & liberos. Inijt Achab conſilium cum ſenioribus, qui dixerunt: Non acquieſcas illi. & reſpōdit Achab nuncijs: Dicite domino meo, omnia quæ iuſſiſti, facere poſſum, exceto quòd de vxoribus & liberis dictum eſt. & indignatus Benadab, renūciauit multo peiora ſe facturum.

Porrò cum regibus ſuis bibēs, ait ſuis ſeruis: Circundate ciuitatem. cumq́; expugnare ſatagerēt, timuit Achab nimis, & eccè propheta Michęas (vt quidā volunt) ait: Hęc dicit Dn̄s, ego tradā omnē multitudinē hāc in manu tua hodiè, vt ſcias quia ego ſum Dn̄s. Et ait Achab

Per quę? qui reſpondit, Per pediſſequos principum prouinciarum. Ait Achab: Quis erit dux eorum? qui reſpõdit: Tu. Inuenit Achab filios principum ducẽtos & 23. recenſuit poſt eos populum, omnes filios Iſrael ſeptẽ millia, & egreſſi ſunt meridie.

Fugit Benadab. Cumque nunciatum eſſet Benadab, miſit in occurſum eorum, dicens: Siue ad pacem, ſiue ad prælium venerint, appręhendite eos viuos. Filij verò principum percuſſerunt obuios, vnuſquiſq; virum qui contra ſe veniebat. fugerunt Syri, & perſecutus eſt eos Iſrael, fugitq́; rex Benadab in equo. Secuti ſunt Iſraelitę, & percuſſerũt Syriam plaga magna nimis. Accedens autem propheta ad Achab, dixit: Vide quid facias. ſequenti enim anno reuertetur Benadab contra te. Serui verò regis Syriæ dixerunt: Dij montium ſunt dij eorum. pugnauimus autem in montibus, ideò victi ſumus. quòd ſi pugnaremus in cãpeſtribus, dij eorum nihil poſſent aduersùm nos.

Igitur Benadab amouit ab exercitu ſuo reges quaſi delicatos ad conſilium ſuorum, & poſuit principes pro eis. venitq́; anno ſequẽti cum exercitu reſtaurato in Aphec vrbem, quæ eſt in campeſtribus. Porrò filij Iſrael recenſiti, ſunt pfecti exaduersò, & caſtra metati ſunt quaſi duo parui greges caprarum. Syri autem repleuerunt terram, & dixit vir Dei ad Achab Michęas: Quia dixerunt Syri, Deus montiũ Dominus eſt, & nõ vallium, blaſphemãtes tradã eos in manum tuam. & direxerunt acies exaduersò. Septima autẽ die percuſſi ſunt Syri, centum millia peditum numero, & reliqui fugerũt in Aphec, & cecidit murus ſuper eos qui remãſerant. Benadab autem fugit in ciuitatem, latuitque in cubiculo. ſerui autem eius timentes nè ſuperueniret Achab, nemini parcẽs, quia

Fœdus Achab & Benadab. nouerunt reges Iſrael clementes eſſe, accinxerunt lumbos ſuos ſaccis, ponentesque funiculos in capitibus, venerũt in occurſum Achab, dicentes: Seruus tuus Benadab orat vitam, dabit autem quamcunque impoſueris mulctam. Qui reſpondit: Si adhuc viuit, faciam cum eo fœdus. Mox adducunt Benadab, & leuauit eum Achab ſecum in curru ſuo, & dixit ad eum Benadab: Ciuitates quas tulit pater meˀ à patre tuo, reddam tibi. fac tibi forum rerum venalium in Damaſco, ſicut fecit pater meus in Samaria. fecerun tque inuicẽm fœdera pacis.

Tunc Michęas dixit ad ſocium ſuũ: Percute me. at ille noluit. cui ait: Quia non audiſti vocẽ Domini, cùm receſſeris à me, percutiet te leo. quod & factũ eſt. inueniensque alterum virum, dixit: Percute me in capite. qui vulnerauit eũ. Tunc Michęas, mutato vultu adſperſione pulueris & ſanguinis, clamans ad regẽ ait: Seruus tuus egreſſus eſt ad preliũ, adduxit vir vnus captiuum ſuum ad me, dicens: Cuſtodi iſtum, qui ſi euaſerit, erit anima tua pro anima illius. elapſus mihi eſt, quid erit? ait rex, Iudicium tuum eſt quod ipſe decreuiſti. tunc lota facie, agnitus eſt propheta à rege, & ait: Hæc dicit Dominus, quia dimiſiſti virũ blaſphemum, erit anima tua pro anima eius, ipſe te interficiet. & iratus rex iuſſit eum clauſum cuſtodiri, ſecundùm Ioſephum. Achab regi mors prędicitur.

Porrò Naboth Iezraelites habebat vineam iuxta palatium regis. dixit ad eum rex: Da mihi vineã tuam, dabo tibi meliorem vel precium. Qui reſpondit: O rex, non poſſum. eſt enim mihi relicta à patre meo. Cõtriſtatus rex præ indignatione, noluit comedere. ad quem Iezabel: Aequo animo eſto, ego dabo tibi eam. ſcripſit ſecretò literas noĩe Achab, & annulo eius ſignatas miſit ad iudices in Iezrael. Ex hoc patet, quòd conſcio Achab literæ ſcriptæ fuere. iubebat autem vt ſubmitterent teſtes, qui dicerẽt, Naboth maledixiſſe regi, & ſic crimen læſę maieſtatis incurriſſe. Factũ eſt ità, & lapidatus eſt Naboth extra ciuitatẽ. 1. Reg. 21.

Cùm autẽ accepiſſet Achab de morte Naboth, vxore faciente, deſcẽdit vt poſſideret vineã. Occurrit regi Helias Theſbites, dicens: Occidiſti & poſſediſti. In loco quo linxerũt canes ſanguinẽ Naboth, lambent & tuum. qui reſpondit: Num inueniſti me inimicum tuum? ait Helias: Eò quòd venundatus ſis diabolo, propterea demetet Dominus poſteriora tua, & dabit domum tuam ſicut domum Hieroboã & Baaſa: ſed Iezabel

ſ 3 come-

comedent canes in agro Iezrael. Achab ergò timés valdè, ſcidit veſtem ſuam, & operuit ſe cilicio, & dormiuit in ſacco. & ait Dominus ad Heliam: Quia humiliatus eſt Achab coram me, non inducã malum hoc in diebus eius, ſed in diebus filij.

Pœnitentia Achab.

3. Reg. 22. Tranſierunt ergò tres anni inter Syriam & Iſrael ſinè bello. Inter hęc Ioſaphat rex Iuda accepit vxorem filio ſuo Ioram, Athaliam filiam Achab & Iezabel, & confœderati ſunt rex Iuda & rex Iſrael. cumque Ioſaphat deſcendiſſet ad regẽ Iſrael, dixit Achab: Noſtra eſt Ramoth, erat enim vna ex ciuitatibus refugij, quam occupauerant reges Syriæ. & conuerſus ad Ioſaphat, rogabat vt ſecũ iret ad pręliandum pro Ramoth Galaad. qui reſpõdit: Sicut ego, ità & tu. populus meus, populus tuus. attamẽ quæro (oro) ſermonem Domini. congregauit ergò Achab prophetas quadringentos circiter viros, quos conſuluit ſi iret ad pręliandũ in Ramoth. Qui dixerunt: Aſcende, & Dominus dabit eam in manu tua. Ait Ioſaphat: Non eſt hìc propheta Domini? quaſi diceret, hi ſunt prophetæ Baal. Cui Achab: Remanſit vnus Michęas, ſed odi eum, quia nõ prophetat mihi bonum. putabat enim reliquos occiſos à Iezabel. Tunc petente Ioſaphat, vocatus eſt Michęas.

Ioſaphat & Achab fœdus.

Porrò in pſeudoprophetis erat Sedechias, ferens cornua ferrea, dicensq; ad Achab: Hęc dicit Dominus, his ventilabis Syriam. Tunc quęſiuit Achab à Michęa id, quod quęſierat ab alijs. qui reſpondit: Aſcende, & tradet eos Dominus in manu regis. non tamen dixit, quos vel cuius regis. Cui Achab: Adiuro te, vt non loquaris, niſi quod verum eſt, in nomine Domini. Tunc ait Michęas: Vidi Iſrael diſperſum quaſi oues ſinè paſtore. & intelligens Achab quòd prędiceret ſe moriturum, dixit ad Ioſaphat: Vides quoniam nõ prophetat mihi bonum? Tunc addidit Michęas: Vidi Dominum ſedentem, & angelos aſſiſtentes ei, bonos à dextris, malos à ſiniſtris, & ait: Quis decipiet Achab, vt deſcẽdat & cadat? Et dicit vnus à ſiniſtris: Ego ero ſpiritus mendax in ore prophetarũ eius. Tunc Sedechias percuſſit Michęam in maxillam, & ait: Mẽ ne dimiſit ſpiritus Domini, & locutus eſt tibi? Cui Michęas: Viſurus es quandò abſcõderis in cubiculo. & vidit Sedechias regem heſitãtem, confortauitque eum ſecretò, dicẽs: Hic ſi fuiſſet propheta, aruiſſet manus mea ſicut manus Hieroboam. Sed & locutus eſt contra Heliam, qui prędixit regem moriturum, vt mortuus eſt Naboth. Tum rex pręcepit incarcerari Michęam vſq; ad reditum ſuum, & pane tribulationis ac aqua anguſtiæ ſuſtentari mandauit. dixitque Michęas: Si reuerſus fueris, non eſt in me locutus Dñs.

Aſcenderũt itaq; Ioſaphat & Achab reges in Ramoth cum exercitu. pręcepit autem rex Syriæ principibus belli, vt reliquos non curantes, ſolius Achab ſanguinem quęrerent. At rex Iſrael mutauit habitum ſuum. concurrẽtibus autẽ ad pugnam contra Ioſaphat, exclamare cœpit ad ſeruos ſuos, & intellexerunt Syri nõ eſſe Achab, & ceſſauerũt ab eo. Vnus autem dirigẽs ſagittã in incertũ, percuſſit Achab inter pulmonẽ & ſtomachũ, & fluebat ſanguis in ſinũ, mortuus eſt, delatusque in Samariam, & ibi ſepultus.

Dum autem lauarẽt mulierculę currum & habenas in piſcina Samariæ, linxerunt canes ſanguinem eius iuxta verbum Heliæ. Ioſaphat autem rex reuerſus eſt pacificè in Hieruſalem, cui occurrit Hieu filius Anani, propheta, & ait ad eum: Impio prębes auxilium, idcircò iram Domini merebaris: ſed ob bona opera tua, quòd pręparâſti cor tuum vt requireres Dominum Deum patrum tuorum, pepercit tibi Dominus.

Habitabat ergò Ioſaphat in Hieruſalem, reuocauitque populum Berſabeæ vſque ad montem Ephraim ad Dominum, conſtituitque iudices in cunctis ciuitatibus Iuda, pręcipiens vti iudices viderent quid facerent. non enim hominis (ait) exercetis officium, ſed Domini. Sit timor Domini vobiſcum, & cum diligentia cuncta facite. Nõ eſt enim apud Deum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. In Hieruſalem quoque conſtituit Leuitas, ſacerdotes & principes familiarum. 2. Par. 19.

Poſt hoc cõgregati ſunt filij Moab, & filij 2. Par. 20.

filij Ammon, vt pugnarēt contra Ioſaphat. quod cùm nūciaretur ei, timore pterritus, totum ſe cōtulit ad rogandū Deum, & prędicauit ieiunium. Sed & omnes iuſſu ſuo venerunt de vrbibus ad obſecrandum Deum. ſtansque rex ante atrium nouum, ait: Domine Deus patrum noſtrorum, in manu tua eſt fortitudo & potentia, nec quiſquam poteſt reſiſtere: nunc ecce filij Ammon & Moab & mons Seir venit aduerſùm nos, & in nobis non eſt tanta fortitudo, vt poſſim' huic reſiſtere multitudini. ſed cùm ignoremus quid agere debeamus, hoc ſolùm habem' reſiduum, vt oculos noſtros dirigamus ad te.

Erat autem Iaziel propheta Leuites de filijs Aſaph, ſuper quem factus eſt ſpiritus Domini, qui ait: Hęc dicit Dominus, nolite timere: non eſt enim veſtra pugna, ſed Dei: Cràs deſcendite aduerſùs eos, & videbitis auxilium Domini ſuper vos. Porrò omnes laudabant Dominum. Manè facto, egreſſi ſunt, & dixit Ioſaphat: Audite omnes habitatores Hieruſalem, credite in domino Deo veſtro, & ſecuri eritis: credite prophetis eius, & cuncta euenient proſpera. præmiſit autem cantores, qui voce cōſona dicerent: Confitemini DOMINO, quoniam in æternum miſericordia eius.

Cumque pugnare cœpiſſent, vertit Dominus inſidias hoſtiū in ſemetipſos. nanque filij Ammon & Moab conſurrexerunt aduerſùm habitatores Seir, vt interficerent eos. quo facto, etiàm in ſemetipſos conuerſi, mutuis concidère vulneribus, & cùm iaceret regio omnis plena cadaueribus, venit Ioſaphat & omnis populus, inueneruntque variam ſupellectilē, veſtes quoquè & vaſa precioſiſſima, nec per tres dies ſpolia auferre poterant præ magnitudine prędæ. die autem quarto venerunt in vallem, & benedixerunt Domino, vocataque eſt vallis benedictionis. *vallis benedictionis.* poſteà reuerſi ſunt in Hieruſalem cum pſalterijs, citharis & tubis in domum Domini. irruit autem pauor Domini ſuper vniuerſa regna terrarum, deditque Dominus pacē Ioſaphat, & ambulauit in vijs patris ſui Aſa, faciens placita coram domino.

ANNO verò decimonono, vel ſecūdùm alios decimoſeptimo Ioſaphat, mortuo Achab, regnare cœpit Ochozias filius eius pro eo, regnauit annis duobus. hic homo malignus fuit, & omninò vtrique parenti ſimilis, ſeruiuitque Baal, & adorauit eum. Inijt autem amicitias rex Ioſaphat cum Ochozia, cuius opera fuerunt peſſima. fecerunt autem claſſes in mari, quę nauigarēt in Ophir propter aurum tollendum, & confractæ ſunt naues. prophetatus eſt autem Eliezer filius Dodan, ad Ioſaphat dicēs: Quia habuiſti fœdus cum Ochozia, percuſſit Dominus opera tua, contritę ſunt naues, nec potuerunt ire in Tarſon. Tunc ait Ochozias ad Ioſaphat: Vadāt ſerui mei cum ſeruis tuis in nauibus, & noluit Ioſaphat, ſed patientèr ſuſtinuit increpationem prophetæ.

Eodem tempore pręuaricatus eſt Moab in Iſrael, quia rex Moab per iuramētum ſe obligauerat ad ſeruiendum regi Iſrael ſub tributo, ſed mortuo Achab, rebellauit. Cecidit ad hęc Ochozias per cancellos cœnaculi ſui in Samaria, qui de conſilio matris ſuæ Iezabel, conſuluit deum Accaron Beelzebub, vtrùm de infirmitate viuere poſſet. Angelus autem Domini miſit Heliam, vt occurreret nūcijs eius, & diceret ad eos: Nunquid non eſt Deus in Iſrael? quamobrem hęc dicit DOMINVS, de lectulo ſuo non aſſcendet, ſed morietur rex. *4. Reg. 1.*

Reuerſi ſunt nuncij ad regem, & dixerunt: Vir occurrit nobis, & dixit: Ite, reuertimini ad regem, & dicite, nunquid nō eſt De' in Iſrael? & cōſulis Belzebub, idcircò de lectulo non deſcendes, ſed morieris. Qui dixit, Cuius figuræ & habitûs eſt vir iſte? dicunt, Vir piloſus & zona pellicea accinctus renib'. Qui ait, Helias eſt. Et miſit rex quinquagenarium cum ſuis quinquaginta armatis, vt vocaret Heliam, vel inuitū traheret. Ait quinquagenarius Heliæ, ſedenti in vertice montis: Homo Dei, rex pręcipit vt deſcendas ad eū. Qui reſpōdit: Si homo Dei ſum, deſcēdat ignis de cęlo, & deuoret te & tuos. Sic factū eſt. miſit quoq; rex aliū quinquagenarium, q̃ ſimilia locutus, ſimilia paſſus eſt.

Deſtinauit & tertium, qui creditur fuiſſe Abdias, hic curuãs genua coram Helia, ait: Obſecro vt miſerearis animæ meæ & ſeruorum meorum. Et ait angelus ad Heliam: Deſcende cum eo, nè timeas. Qui deſcendit ad regem, & dixit: Quia miſiſti ad Beelzebub, quaſi non eſſet Deus in Iſraël, morieris. & mortu⁹ eſt, vt prędixit Helias. regnauitque Ioram frater eius pro eo.

Ioram rex Iſrael.

ANNO igitur 18. Ioſaphat regis Iudæ, Iorã filius Achab regnare cœpit in Samaria ſup Iſrael, & 12. annis regnauit. Tulitque idola quæ pater ſuus introduxerat, veruntamen à cultu vitulorum Hieroboam non receſſit. quem cùm redargueret Michęas quiſpiam, occiſus eſt ab eo, pręcipitio, vt aliqui putant.

4. Reg. 2.

Porrò Helias poſteà venit cum Heliſęo in Galgala, & ait Helias: Mane hîc, quia miſit me Dominus in Bethel. Heliſęus ſciens in ſpiritu eum tollendum eſſe, ſecutus eſt eum. Et occurrerunt ei filij prophetarum, qui erant in Bethel, qui dixerunt Heliſęo ſecretò: Scis quia hodiè tolletur Dominus tuus à te? Qui reſpondit: Nôui, ſilete. Ait Helias Heliſęo quòd maneret, ſed noluit.

Cumque veniret Helias ad Iordanem cum Heliſęo, & quinquaginta de filijs prophetarum à longè ſpecularentur, inuoluit Helias pallium ſuum, percuſſit aquas, quæ diuiſæ ſunt, & tranſiẽrunt per ſiccum. dixitque Heliſęo, Poſtula à me quod vis, antequàm tollar à te. Qui reſpondit: Oro, fiat ſpiritus tuus duplex in me. Qui reſpondit: Rem difficilem petis. tamen ſi videris me quandò tollar à te, erit: alioqui non erit. Cumq; pergerent, eccè currus igneus & equi ignei diuiſerunt vtrunque. Aſcendit Helias, & ferebatur per turbinem in cælum. Heliſęus hoc videbat & clamabat: Pater mi, pater mi, currus Iſrael & auriga eius. & dimiſit Helias pallium ſuũ. accepto pallio, redijt ad Iordanem: percuſſit aquas pallio, & non ſunt diuiſæ. ait, Vbi eſt Deus Heliæ? percuſſitque iterùm, & diuiſę ſunt aquę, atque trãſijt. Quod videntes filij prophetarum, dixerũt: Requieuit ſpiritus Helię ſuper Heliſęũ. Helias vltrà non inuentus eſt.

Heliæ raptus.

Tunc dixerunt viri Hiericho ad Heliſęum: Terra hęc optima eſt, ſed aquæ fontis terram facit ſterilem. qui aſſumpſit vas nouum terreum, impoſuit ſal, & egreſſus, miſit ſal in fontem, orauitq; dicẽs: Hęc dicit Dominus, ſanaui aquas has, & non erit vltrà in eis mors aut ſterilitas, & ſanæ factæ ſunt aquæ.

Cumque aſcenderet in Bethel, illudebant ei pueri, dicentes: Aſcende calue, Aſcende calue. Et maledixit eis in nomine Domini. egreſſiq; ſunt duo vrſi de ſaltu, & deuorauerũt ex eis quadragintaduos. erant enim parentes eorum idololatræ, ideò pueri ſunt puniti.

Porrò Meſa rex Moab, poſt mortem Achab, pręuaricat⁹ eſt fœdus quod habebat cum eo, negauitq; regi Iſrael dare tributum promiſſum. ideò miſit Ioram ad Ioſaphat, petens vt ei pręſtaret adiutorium contra Moab: qui reſpondit ſe paratum, & per quam viam aſcẽdere vellet, quęſiuit. at ille reſpondit, p deſertum Idumęæ. Accepit ſecum Ioſaphat regem Edom. cumque veniſſent per deſertum Idumęę, conuenerunt rex Iſrael & rex Iuda, pergentes ſeptem diebus, defecitque aqua. Et ait Ioſaphat: Eſt ne hîc propheta Domini? cui quidam, Heliſęus eſt hîc, qui effundebat aquam ſuper manus Heliæ, & ſteterunt tres reges ante Heliſęum, dixitq; ad regem Iſrael, Quarè venis ad me? quaſi diceret, cùm ſis idololatra. veruntamen (ait) propter Ioſaphat reſpiciam te, & vocari fecit pſallentem. cumque caneret pſaltes, per harmoniam excitatus eſt ſpiritus eius, & factus eſt ſpiritus Domini ſuper eum, & ait: Facite in alueo iſto foueas & foſſas, vt aquam retinere poſſit. dabit enim Dñs aquam vobis ſinè vento & pluuia in abundantia, inſupèr tradet Dominus Moab in man⁹ veſtras, vrbes electas percutietis, ligna fructifera ſuccidetis, ſontes obturabitis, agros egregios operietis lapidibus. factum eſt, manè in hora ſacrificij pluuiæ tribus diebus venerunt.

Cædes Moabitarum.

Porrò Moabitæ ſtabant in terminis terræ ſuæ, vt prohiberent hoſtes ab ingreſſu. qui cùm manè vidiſſent exaduerſò aquas turbidas, ſuſpicati ſunt inſectas ſanguine, & dixerunt: Surgamus ad prędam, mutuò cęſi ſunt hoſtes. irruenti-

entibus occurrit illis Iſrael, & verſi ſunt in fugam. perfecit illa quatuor exercit⁹ Iſrael, quæ prędixerat Heliſęus: Circũdederunt quoquè ciuitatem, vbi erat ſedes regni. deſperans rex Moab, tulit ſecum ſeptingentos electos, vt irrumperet per partẽ exercitũs, vbi erat rex Edõ & aufugeret, ſed hoſtes repulerunt eũ in vrbem, tantaq́ue neceſſitate compulſus eſt rex, quòd filium ſuum qui regnaturus erat pro eo, coram hoſtibus ſupra murum obtulerit holocauſtum, vt deus eum liberaret. reges autem videntes hoc facinus, ex humana compaſſione obſidionem ſoluunt. redijt Ioſaphat in Hieruſalem, & occurrit ei Hieu prophetá filius Anani, culpans eum quòd homini idololatrę ſolatium prębuiſſet.

4. Reg. 4. Per idem tempus vxor Abdiæ prophetæ clamauit ad Heliſęum, dicens: Vir meus mortuus eſt, & oppreſſus ęre alieno propter alimentum prophetarum. ecce creditor venit ad tollendos filios duos ad ſeruiendum ei. Ad quam Heliſęus: Quid habes in domo? Ad quod illa: Nil niſi paululũ olei. Qui ait: Pete mutuò vaſa vacua, & clauſo oſtio cum filijs tuis, mitte ex eo in omnia vaſa. dumq́ue infunderet mulier, augetur oleum. impletis vaſis, venit Heliſęus, dicens: Vade, vende, & redde precium creditori. tu autem & filij tui viuite de reliquo.

Oleũ viduæ multiplicatum.

Fortè cùm iret Heliſęus per ciuitatem Sunam, à muliere quapiam magna & corpore & prudentia tenebatur, vt comederet panem. cumq́ue frequentèr diuerteret apud eam Heliſęus, ſuaſit mulier viro, vt faceret ei cœnaculum paruum, & poneret in eo lectulum, mẽſam, ſellam & candelabrum. Redijt Heliſęus, & ibi requieuit, dixitq́ue famulo ſuo: Aduoca Sunamitem hanc, & loquere ad eam, ſi quid à me petat. Interrogata mulier, nihil petebat, dixitq́ue Giezi ad eum: Filium non habet, & vir eius ſenex eſt. Tunc ait Heliſęus ad eã: Habebis in vtero filium. quę reſpondit: Vir Dei, nè mentiaris ancillę tuæ.

Concepit mulier & peperit, iuxta verbum prophetæ. Cumq́; creuiſſet puer, ęgrotare cœpit dum iret ad meſſores patris, clamauitq́; Caput doleo, caput doleo. indè miſſus puer ad matrem, mortuus eſt. collocauit eum mater ſuper lectulum Heliſęi, clauſit oſtium, & dixit marito: Curram ad virum Dei. ſedens mulier in aſino, cum puero vno venit ad virum Dei in montem Carmeli. miſit illi in ocurſum Heliſęus Giezi, vt interrogaret, rectè ne ageretur circa ſe, virum, & filium. Quæ reſpondit, rectè. proiecitq́ue ſe mulier ad pedes eius, & cùm Giezi eam amouere vellet, ait ipſe: Dimitte illam, anima enim eius in amaritudine eſt, & Dominus celauit à me. Ait mulier: Dediſti filium non petenti, & nunc illuſa ſum. Et ille ad Giezi: Tolle baculum meum, & vade ſinè mora, neminem ſaluta, nec cuiquam reſponde, pone baculum ſuper faciem pueri. Cumq́ue abijſſet, ſecutus eſt illum cum Sunamite, & reuerſus eſt Giezi in occurſum eis, dicens: Non ſurrexit puer. Ingreſſus Heliſęus, incubuit ſuper puerum, membra ſingula coaptando membris, cumq́ue oráſſet, oſcitauit puer, & aperuit oculos. reddidit eũ matri ſuę, & reuerſus eſt in Galgala. ibi eñ nat⁹ fuit.

Exuſcitatur hoſpitę puer ab Heliſæo.

Erat autem fames in Iſrael, ac filij prophetarum conuenerunt ad Heliſæum, qui dixit vni de pueris: Coque pulmentum filijs prophetarum. hic egreſſus, per ignorantiam tulit* colocynthidas, hoc eſt, cucurbitam agreſtem, & concidit in ollam. Cumq́ue guſtáſſent recumbentes, clamauerunt: Mors in olla. allatamq́ue farinam Heliſęus miſit in ollam. & dulcorata eſt eſca. Multiplicauit etiàm miraculoſè panes.

Dum eſſet princeps Syrię Naamã, qui pręerat militię regis, latrunculi duxerũt captiuã ex Iſrael, quæ erat in obſequio vxoris Naamã. erat aũt leproſus, aitq́ue ancilla: Vtinàm dñs meus eſſet cũ propheta Samariæ, ille curaret eum. Tulit Naamã argentũ & aurũ, decẽ mutatoria veſtiũ, tulitq́; literas regis Syrię ad regẽ Iſrael, in hęc verba: Scito quia miſerim ad te Naamã, vt cures eũ à lepra. Et audiens rex Iſrael, ſcidit veſtimẽta ſua, & ait: Nunquid ego De⁹ ſum? occaſionem quęrit aduerſùm me. & miſit ad eum Heliſęus, dicens: Cur ſcidiſti veſtimenta tua? veniat ad me. Venit Naaman & equitatus eius ad oſtiũ Heliſęi. 4. Reg. 5.

Qui

Qui miſit ad eum, dicens: Lauare ſeptiès in Iordane, & mundaberis. abijt Naaman, indignatus quòd nõ tetigiſſet eũ, inuocans nomen Domini. Dixerũt ſerui: Si rem grandem dixiſſet tibi propheta, facere debueras: quanto magìs quod modicum eſt?

Syr⁹ leproſus mundat.

Deſcendit ergò, & lauit ſeptiès in Iordane, & mundatus eſt, rediensq́ue ſtetit coram Heliſęo, & ait: Scio quòd non ſit Deus in vniuerſa terra niſi Deus Iſrael. Obtulit itaque Heliſęo munera, quibus cùm reluctaretur, quaſi vim facturo Syro, ait Heliſęus: Viuit Dominus quia non accipiam. & ait Naamã: Obſecro vt tollam onus duorum burdonum, id eſt, mulorum de terra hac. fortè vt faceret altare Domino ex eo ad adorandum. vndè ſubdit, Nõ faciet ſeruus tuus vltrà holocauſtum ac victimas dijs alienis, niſi Domino. Vnum eſt quod vitare non poſſum: cùm innititur rex ſuper manum meam, & adorat in templo Remnon, oportet me ſimul adorare: ora Dominum, vt non imputet mihi hoc. Et abijt Naaman.

Giez i auaritia.

Cucurrit autem Giezi poſt Naamã, vt aliquid acciperet ab eo, & dixit: Dominus meus miſit me ad te, dicens: Venerunt duo adoleſcentes ex filijs prophetarum. da eis talẽtum argenti, & veſtes duplices. At ille dedit ei duo talẽta, veſtes & pueros qui deferrent ea, abſcõditq́; in domo. Cumq́; veſpè ſtaret corã Heliſęo, ait: Vndè venis Giezi? Qui reſpõdit: Nõ iuit ſeru⁹ tuus quoquàm. At ille: Nónne cor meum tecum erat? accepiſti argentum vt emas poſſeſſiones, ſed lepra Naaman adhęrebit tibi & ſemini tuo in ſempiternum: egreſſusq́ue eſt ab eo leproſus. Certum eſt indè, quòd Giezitæ lepra Simoniæ reſperſi ſunt.

Simoniaci lepra.

Filijs prophetarum cędentibus ligna, ferrum ſecuris vnius cecidit in Iordanem. miſit Heliſęus lignum in aquam, natauit ferrum, eſtq́ue ſublatum.

4. Reg. 6.

Rex Syriæ rursùm pugnabat contra Iſrael, & ſępè ponebat ſeruos ſuos in inſidijs, quos Heliſęus regi Iſrael notificabat. Conturbatus rex Syriæ, putabat aliquẽ de ſuis prodere rem. & ait vnus: Heliſęus indicat regi Iſrael quęcunque loqueris in cubiculo. Quarè miſit exercitum in Dothain ad capiẽdum eum, qui nocte circundabat ciuitatem. manè puer Heliſęi videns exercitum, territus clamauit: heu Domine. qui reſpondit: Noli timere, plures nobiſcum ſunt. Orãte Heliſęo, aperuit Dominus oculos pueri. & vidit montem plenum curribus igneis, id eſt, agminibus angelorũ.

Syri latrones excęcati

Cumq́ue intrarent hoſtes ad eum, percuſſit eos Dominus cęcitate, ità quòd eum non agnoſcerent. dixit ad eos Heliſęus: Non eſt hîc via, nec eſt hîc manſio Heliſęi. ſequimini me, & oſtendam vobis virum quem quęritis.

Orante Heliſęo, aperuit Dominus oculos eorum, & viderunt ſe eſſe in medio Samariæ, hoſtesq́ue circunſtantes. Dixit rex Iſrael ad Heliſęum: Percutiã eos? Qui reſpondit: Nequaquàm. Dominus enim adduxit eos. ſed prębe eis hoſpitalitatem affluentem. Quod factũ eſt. & deindè Syri ad propria redière, nec vltrà in diebus Heliſęi venerunt in Iſrael Syriæ latrones.

Benadab poſteà rex obſedit Samariã, & facta eſt fames magna in Samaria, ità vt venderetur caput aſini lxxx. argenteis, & quarta pars cabi ſtercoris columbarum, quinque argenteis. Cumq́; trãſiret rex Iſrael, cuſtodias murorum circunſpiciens, clamauit mulier: Salua me rex: ego enim & mulier iſta condixim⁹ de filijs noſtris comedendis, & comedimus filium meũ, hęc aũt abſcondit filiũ ſuũ.

Matres comederunt filios.

Contriſtatus rex vehemẽtèr, ſcidit veſtimẽta ſua, & apparuit cilicium quo veſtitus erat ad carnem. & ait: Quid ampliùs mali poſſum⁹ expectare? hęc faciat mihi Deus, & hęc addat, ſi ſteterit caput Heliſęi ſup ipſum hodiè. hoc ẽm malum imputabat Heliſęo, quòd conciues non liberabat cùm poſſet. Cumq́ue miſiſſet ſpiculatorẽ, pœnitẽtia duct⁹, reuocauit eum, & iuit ipſe. Heliſęus autem ſedebat in domo ſua, & diſcipuli eius cum eo. quibus Heliſęus: Neſcitis quia filius homicidæ qui pręcidit caput Naboth, miſit vt pręcidatur caput meum? Itaque poſtquàm eſſet is ingreſſus, venit & rex Ioram, cui Heliſęus inquit: Cràs hac hora erit in porta Samariæ modius ſimilæ ſtatere vno, & duo modij hordei ſimilitèr.

4. Reg. 7.

Irriſit eum vnus ex primoribus regis,

regis, cui Heliſçus: Videbis, & non co-
medes. Porrò quatuor leproſi erant ad
introitum portæ ſame deficientes, qui
veſperè venerunt ad caſtra Syriæ, & ne-
minē repererunt: terruerat enim eos Do-
minus, ità quòd exercitum maximum
putabant adueniſſe, & nocte fugā iniè-
runt, dimiſſis omnibus. Intrantes lepro-
ſi, comederunt, & tollentes de prçda iu-
xta cor ſuū, nunciauerunt portarijs vr-
bis Syros abijſſe. Suſpicatus autem rex
Iſrael, Syros ſimulâſſe fugam & latére,
miſit duos equites, qui explorauerunt
omnia vſq; ad Iordanem: qui reuerſi,
nunciāt Syros abijſſe. egreſſus popul⁹,
diripuit caſtra, & vendebatur ſimila &
hordeum iuxta verbum Heliſçi. dux au-
Samaria cibatur. tem q irriſerat, à rege cōſtitutus ad por-
tam, oppreſſus à turba moritur.

Porrò Benadab rex Syriæ, audiens
quòd Deus eum impediebat, contriſta-
tus ægrotare cœpit, miſitque ad Heliſç-
um Azael, vt conſuleret de infirmitate
ſua. Cui quçrenti reſpondit Heliſçus:
Dic ei, ſanaberis. cognôrat enim vir Dei,
Syrum moriturū. Cœpit propheta fle-
re, quòd videret quæ eſſet mala factu-
rus Iſraelitis Azael, eaque illi, & quòd
rex foret indicauit. Azael domum redi-
ens, regi prophetç ſententiam expoſuit.
poſtera die ſtragulo tectum ſuffocauit.
ſunt tamen & qui antè perijſſe regem
opinentur.

2. Para. 21. Mors Ioſaphat. Ioſaphat autem rex Iuda cùm vixiſſet
annis ſexaginta, defunctus eſt, eiusque
corpus ingenti pompa in Hieroſolymis
ſepultum fuit. Reliquit autē filios mul-
tos, inter quos ſucceſſorem habuit fili-
um nomine Ioram.

Amenophis Pharao quarto Ioſaphat
anno prçeſſe Aegyptijs cœpit. prçſuit
annis nouem. poſt eum Oſochor eius
filius annis ſex.

Tiberinus Syluius Calpeti filius, La-
Tiberinus. tinorum rex decimus, anno regni Ioſa-
phat tredecimo regnare cœpit, regna-
uit annis nouem. tandèm Agrippa filio
ſucceſſore relicto, in Tiberim decidens,
fluuio illi nomen æternum dedit, qui
priùs Albula dicebatur, de quo Ouidi-
us in Faſtis:

Albula Tiberis. *Albula, quem Tiberim merſus Tiberinus in vndis*
Reddidit, hybernis fortè tumebat aquis.

Niſi quis à Tibri putat eſſe dictū flumē,
authoritate ductus Vergiliana:

Tum reges aſperq; immani corpore Tibris,
A quo pòſt Itali fluuiū cognomine Tibrim
Diximus &c.

Agelas Corinthiorum rex ſextus, re-
gnauit annis triginta. cœpit aūt regna-
re anno quartodecimo regni Ioſaphat.

Agrippa Syluius vndecimus Lati-
norū rex, regnare cœpit anno Ioſaphat
vigeſimo ſecundo, regnauit annis qua-
draginta.

Archelaus rex Lacedçmoniorum ſe-
ptimus, regnauit annis quadraginta.

Abdiam ſub Achab rege Iſrael & Ie- *Abdias propheta.*
zabel fuiſſe dicunt, qui & centum pro- *4. Reg. r.*
phetas in ſpecu quodam reſeruans, pa-
uit, qui non incuruauerūt genua ante
Baal, ideò prophetiæ donum meruit, &
eſt vnus ex duodecim, inter ſanctosque
relatus, cuius feſtum viij. Kalend. Iulij
celebratur.

GENERATIO XXXIX.

ANNO 4292. à mundi exordio,
mortuus eſt Ioſaphat rex Iuda, re-
linquens filios Ioram, Azariam, Iahiel.
Zachariam, Michael & Saphatiam. Ve-
rùm Ioram primogenitus erat. vndè pa-
ter ſuus dedit multa munera fratribus *Ioram rex Iuda.*
Ioram, argenti & auri penſationes, id *2. Para. 21.*
eſt, redditus, cum ciuitatibus munitiſ-
ſimis in Iuda. regnum autem tradidit ei-
dem Iorā, in quo incepit trigeſimano-
na generatio. regnauit hic annis octo.
trigintaduorum annorum erat cùm re-
gnare cœpiſſet, licèt Hebrçi dicant, eum
regnâſſe XX. & octo annis. Quod hic
dicitur de octo annis, intelligunt, quòd
octo annis poſt patrem benè regnaue-
rit, reliquis viginti peſſimè: & ità poteſt
ſtare, quòd dicitur filius ſuus Ochozi-
as fuiſſe quadragintaduorum anno-
rum.

Duxit autem Ioram Athaliam filiam *Athalia.*
Achab regis Samariæ, vxorem, à qua
ſeductus credit. nam accepto imperio,
occidit omnes fratres ſuos gladio, &
quoſdam principes Iuda eius malitiam
exhorrentes. fecitque malum in con-
ſpectu Domini, cunctos habitatores Iu-
da prçuaricari docuit. per Athaliā vxo-
rem nihil ꝑtermiſit, quo minùs aliquid
quo-

quotidiè nouæ impietatis efficeret.

In diebus illis rebellauit Edom, nè eſſet ſubditus Iudæ. Nam & regem ſuum tributarium Iudæ, occiderunt, nouum creantes, qui non deberet tributa reddere. Eduxitque exercitum in Seiram, & Idumæos (quos ſecum habebat, quosq; aduerſos) multos occidit, ſed prævalere non potuit, quin in rebellione manerent, & non ſubiecti vſque in hunc diē. Lobna etiàm ciuitas ſe à ſubiectione ſubtraxit Ioræ.

Eodem tempore allatæ ſunt ei literę ab Helia dudùm translato conſcriptæ, huius tenoris: Hęc dicit Dominus, quoniam non ambulaſti in via patris tui, & in via Aſæ regis Iuda, ſed in vijs Achab, inſupèr & fratres tuos meliores te occidiſti, eccè Dominus percutiet te plaga magna cum populo tuo & filijs tuis, vxoribus & ſubſtātia tua. tu autem peſſimo peribis languore. Hęc fermè ſententia literarum Heliæ fuerat. Heliæ ad Iorā epiſtola.

Suſcitauit itaque Dominus contra Ioram ſpiritum Philiſtinorum & Arabum, qui irruerunt in Iudęam, vaſtauerunt prouinciam, diripueruntque cunctam ſubſtantiā inuentam in domo regis. Inſupèr filios eius, vxoreſque occiderunt omnes, pręter Ochoziam filiū. Ipſe tandèm incidit alui ægritudinem, interna corruptione viſcera effundens: Sic longa conſumptus tabe, mortuus eſt infirmitate peſſima: quē etiàm mortuū populus multis contumelijs affecit, nec exequijs regalibus eū fecère dignū, ſed veluti priuatū, tumulo tradiderunt ſinè honore & aromatū combuſtione. Mors Ioræ.

GENERATIO XL.

ANNO 4300. à mundi exordio, regnante adhuc in Samaria Iorā filio Achab, ſub* Ochozia filio Ioræ regis Iuda, incepit quadrageſima generatio, hunc regē & reliquos vſq; ad* Oziam prętermittit Matthęus. hic vno tantùm anno regnauit vnà cū matre Athalia & patre perniciosiſſimo. omnibus pbris contaminatus fuit. Agebatur tum annus regni Ioram regis Iſrael duodecimus, quo impietatis paternę imitator perire meruit. Ochozias. *Azariam vel Ioachā.

Tempus aduenerat quo vngēdus erat *Hieu: Quarè Heliſęus miſit vnum de filijs prophetarum cum lenticula olei ad exercitum in Ramoth. Nam Azael rex Syriæ mouit bellum regi Iſrael Ioram. Ochozias ideò rex Iuda iuit cum Ioram contra Azael in Ramoth, vulneraueruntque Syri Ioram, qui reuerſus eſt vt curaretur in Iezrael: multas enim plagas acceperat. Viſitauit autem rex Ochozias Ioram ægrotantem. Manſit interim Hieu cum exercitu in Ramoth, vti princeps exercitūs regis Ioram. *Iehu. 4. Reg. 9.

Nuncius itaque Heliſęi cùm inueniſſet Hieu ſedentem cum principibus, & belli negocia tractantem, ait: Verbum mihi eſt ad te, ô princeps, ſecretum. Cumq; induxiſſet eum in cubiculum, dixit: Hęc dicit Dominus, vnxi te in regem ſuper Iſrael, & percuties omnem domum Achab in vltiōe ſanguinis ſeruorum meorum de manu Iezabel. ſimulq; effudit oleū ſuper caput eius, & abijt. Redeunti Hieu principes dixerūt: Quid fecit inſanus iſte apud te? Ait Hieu: Rectè iudicāſtis, nam vēſana locutus eſt, dicens, Hęc dicit Dominus: Vnxi te in regem ſuper Iſrael. Hoc audito, ſurgunt, & veſtes ſuas ſubſternūt pedibus eius, canentesq; tuba, dicunt: Regnabit Hieu.

Coniurauit ergò Hieu contra Iorā, & ait: Nullus nunciet hoc in Iezrael, ſed omnes aſſcendamus ſimul. Vidit autem ſpeculator venientes, dixitq; Iorā: Video globum venientē. ſuſpicatus Ioram captam eſſe vrbē, vel pacem factā, miſit nuncium in occurſum eorum. retinuerunt illi nuncium. miſit & Ioram ſecundum nuncium, qui ſimilitèr non eſt reuerſus ad regem. Ioram autē & rex Ochozias egreſſi ſunt vſque in agrum Naboth Iezraelitæ. Et ait Iorā ad Hieu verba pacis. Cui ille: Quę pax eſſe poteſt inter nos, cùm iugitèr offendamus Deū p idololatriā matris tuę? Fugiēs Ioram, ait: Inſidię ſunt. Tunc percuſſit Hieu Ioram inter ſcapulas, egreſſaq; ſagitta per cor eius, mortuus eſt. Ait Hieu ad ducē: Proijce eum in agrū Naboth, ibi enim interfectus erat Naboth, in cuius vindictam & ille occiſus eſt. Ochoziam verò fugientē inſecutus eſt Hieu, & vulneratuit eū: ex quo vulnere in Mageddo mortu* eſt, & ſepult* deīn in ciuitate Dauid. Hieu rex Iſrael vngitur

Poſt

Poſt hęc intrauit Hieu ciuitatē Iezrael. porrò Iezabel erat in arce turris: depinxit autē oculos ſuos ſtibio, & ornauit caput ſuū, & per feneſtrā proſpiciens, ait ad Hieu: Nūquid pax eſſe poteſt Zamri qui interfecit dominum ſuum, quod & tu feciſti? Dixit Hieu duobus eunuchis: Præcipitate eam. Et præcipitauerunt eā, conculcauerūtq́; eam
Iezabel perit. vngulę equorū. Cumq́; Hieu ſederet ad mēſam, ait ſeruis ſuis: Ite & ſepelite maledictam illam, quia filia regis eſt. Cùm veniſſent ad eam, non inuenerunt niſi caluariam, id eſt, cellulam ſupremā cerebri, & pedes & ſummitates manuum: & ſic ſermo Domini adimpletur, qui ab
4.Reg.10. Helia dictus eſt.

Erant autē Achab lxx. filij in Samaria, & ſcripſit Hieu ad optimates ciuitatis, & ad nutritores filiorum: Eligite quem vultis ex filijs Achab in regem, & pugnate pro domo domini veſtri. Qui perterriti, reſcripſerunt: Serui tui ſumus, fac quod tibi placet. Et ſcripſit: Si mei eſtis, tollite capita filiorum Achab, & venite ad me cràs in Iezrael. Quod factum eſt. Attulerunt capita in cophinis ad eum, qui mandauit, vt iuxta introitum portæ ponerētur ad duos aceruos vſque manè. Cumq́; manè intueretur capita, dixit ad populum: Iuſti eſtis, id eſt, iuſtè feciſtis, implendo mecum verbum Domini. ſi ego percuſſi dominum meū, Dominus fecit quod locutus ☞ eſt in manu Heliæ. Tūc percuſſit & oēs reliquos de domo Achab in Iezrael, optimates eius, notos & ſacerdotes.

Ibat in Samariam dein, vbi in via obuiauit quadragintaduob⁹ fratruelibus Ochoziæ regis Iuda, qui deſcendebant ad ſalutandum Ioram & Ochoziam, neſcientes eos perijſſe, quòd occiſi eſſent. & occidit eos Hieu. Tum egreſſus eſt in occurſum Hieu Ionadab filius Rechab, cui benedixit pro vltione Domini quam fecerat, quem impoſitum currui ſuo, duxit in Samariam, & percuſſit oēs qui reliqui fuerāt de Achab vſq; ad vnum.

Volens autem Hieu cultum Baal deſtruere, in dolo congregauit populum in Samaria, & dixit: Ampliare volo cultum Baal, vocate omnes prophetas eius & ſacerdotes: quicunq; defuerit, non viuet. volo eñ ſacrificare Baal. Venerunt omnes ſerui Baal, & repleta eſt domus Baal. Ait Hieu his qui erant ſuper veſtes: Date veſtes omnibus ſeruis Baal. Et dederunt. Cumq́; perſcrutatus eſſet Hieu diligētèr, nè quis deeſſet, vel alius intereſſet, dixit militib⁹ ſuis: Ingredimini & percutite eos, nullusq́ue euadat. Percuſſerunt illi eos, ſtatuamq́ue Cultus Baal
Baal comminuerunt, & deſtruxerunt ab Iſraëlitis templum eius, fecerūtq́; pro eo latri- pulſus.
nas publicas. & deleuit Baal de Iſrael, manſitq́; rex Hieu in Samaria, & regnauit annis octo & viginti magna cum ſolennitate.

GENERATIO XLI.

ANno 4301. à mūdi exordio, in Ioas filio Ochoziæ incepit quadrageſimaprima generatio. hic regnauit, connumeratis annis quibus Athalia regnauit, quadragintaſeptem annis. Nam Athalia Achab regis & Iezabel filia, videns filium ſuum Ochoziam mortu- 4.Re.11.
um, affectione regnandi interfecit oñe ſemen Dauidici generis, vt nullus ex ea ſtirpe ad regni vlteriùs perueniret ſucceſſionem. ſed diuina prouidentia, Ioas Ochoziæ filij ſui filius paruulus, Ioas.
ea neſciēte præſeruatus eſt. Nam Iozabeth filia Athaliæ, ſoror Ochoziæ, fur- Filię contra matrem pro
tiuè ſubtractum paruulum, in domum fratre pietas
Ioiadæ pontificis viri ſui abſcondit, & ſex annos eum enutriri fecit.

ANNO autem ſeptimo Ioiada pontifex collegit principes Leuitarum, cēturiones ac milites, oſtendit eis ſecretè filium regis, & coniurauerunt omnes pro puero contra Athaliam. Erant tum vigintiquatuor ſacerdotes ſummi, quorum vnus in hebdomada vicis ſuæ habebat ſecum in miniſterium, xxiiij. minores ſacerdotes, & totidem cantores, & totidē ianitores. Diluculo verò ſabbati, pontifex qui miniſtrauerat, cum turma ſua egrediebatur ad propria: pōtifex verò qui miniſtraturus erat, ingrediebatur cum turma ſua. Tunc Ioiada pro ampliando exercitu, fecit ex illis omnibus duas turmas. adiūxit quoquè tertiam turmam de centuriōibus & Leuitis quos conuocauerat, & intrās domum ſaltûs & domum armorum, dedit

t ſin-

ſingulis arma,& pręcepit egreſſuris, vt circunſtarent regem in atrio interiori, & cuſtodirent:ingreſſuris verò dixit, vt aſſcenderēt ad domum regiam, nè ſerui reginæ egredientes,vnctiōem regis impedirent. Diuiſit autē oīem exercitum opportunè. Ipſe cum reliquis ſacerdotibus,Leuitis & ſenioribus produxit filiū regis, & vnxit eum in regem, impoſuit diadema in capite eius,& legem Dei dedit ei tenendam in manibus.

Ioas vngit.

Vidēs Athalia,ſcidit veſtimenta ſua, clamauit: Cōiuratio cōiuratio.Et eduxerūt eā centuriones extra ſepta tēpli,et interfecta eſt.deduxerūtq; regē per portam ſcutariorum in palatiū, & ſedit ſuper thronū regium. lætatus eſt populus terræ,quia abſtulerat dn̄s opprobrium, nè regnaret mulier ſuper eos. deſtruxerunt templum Baal,araſq; & imagines quas fecerat Ioram, Mathan perempto coram altari.fecitq; Ioas rectum coram Dn̄o cunctis diebus Ioiadæ ſacerdotis.

Athaliæ mors.

Erant autē in domo Domini ruinæ, pręcepitq; Ioas ſacerdotibus, vt inſtaurent ſartatecta domûs,recipiētes oblationes prętereuntium,& quę offerebātur pro precio animę,id eſt,quę dabant ituri ad prælium.quæ cùm ſuſcepiſſent ſacerdotes,vſq; ad viceſimumoctauum annum regis Ioas,non tamen inſtaurauerūt ædificia templi.Et iratus rex,prohibuit ſacerdotes vltrà accipere pecuniam.tunc Ioiada fecit gazophylaciū munitum,aperto deſupèr foramine,& poſuit illud in templi ingreſſu.Cumq; appareret plurima pecunia in gazophylacio,ſcriba regis & pontifex effundebāt eam,& dabant his qui præerant cęmētarijs domûs Domini. nec fiebat cum eis ratio, ſed fide tractabant, nec fiebat ex pecunia illa vas aliquod in domo Domini, niſi de eo quod erat reſiduum *ſartatectis.

Inſtauratio domûs dn̄i.

Ioiada itaque ſummus ſacerdos, ob ſanctitatem & rerum experientiā, apud Iudæos ſummo in honore habitus eſt, qui tandèm de Deo,deq; hominibus benè meritus,anno ætatis ſuæ centeſimo & trigeſimo obdormiuit in domino, & ſepultus eſt in ciuitate Dauid, eò quòd generi Dauid reparauerat imperiū.ſucceſſit ei Zacharias filius.

ANNO vigeſimotertio Ioas regis Iudæ,licèt Hieu rex Iſrael deleuerit Baal, veruntamen à vijs Hieroboam non receſſit omninò, permiſitq; vitulos aureos Iſraelitas adorare.Illi dixit Dominus: Quia feciſti quæ in corde meo erāt contra domum Achab, filij tui vſq; ad quartam generationem ſedebunt ſuper thronum Iſrael. cœpit tamen tędere ſuper Iſrael, percuſſitque eos Azaël in vniuerſis finibus. habitatores eīn Geth breuì ſubiugauit, & in ea optimates quoſque interfecit, vrbem incēdit,paruulos lapidibus alliſit, mulieres prægnantes excidit, quæcunque bona diripuit, & vniuerſas prouincias eorum vaſtauit.tandèm Hieu vexatus diù,dormiuit cum patribus ſuis, & in Samaria ſepelitur.

Hieu mors. 4.Reg.10.

Mortuo Hieu rege Iſrael,anno vigeſimoquarto regni Ioas regis Iudæ, Ioachaz filius Hieu in Samaria regnare cœpit ſuper Iſrael, regnauit annis decem & ſeptem. erat vir fortis & animo præſtans, in vijs patris non ambulauit, ſed DEVM dereliquit. iratuſque Dominus contra Iſrael,dedit eos in manus Azaël regis Syrię,& in manus Benadab filij eius. non ſunt derelicti Ioachaz de populo, niſi quinquaginta equites & decem currus, & decem millia peditum. clamauit Ioachaz ad Dominum, miſertus eius, dedit ei pacem in diebus ſuis.

4.Reg.13.

Poſt mortem verò Ioiadæ ſummi ſacerdotis,Ioas rex Iuda curā perdidit diuinæ religionis,cuius etiàm exēplo primates Iudæ paritèr corrupti ſunt,propter quod indignatus eſt eis Deus: veruntamē miſit prophetas qui eos retraherent à malis.illi verò non modò pœnitentiam non egerunt, ſed & Zachariam Ioiadæ pontificis filium lapidibus in templo occiderunt, eò quòd diſſuaderet idololatriam.Rex autem Ioas, qui huiuſmodi ſceleris author fuit,non recordatus eſt miſericordię,quam fecerat Ioiada pater illius ſecum. non multò pòſt, iuſtiſſimas pœnas perſoluit: nam euoluto anno, aſſcendit contra eum exercitus Syriæ, venitque in Iudam & Hieruſalem, interfecit cunctos principes populi, atque vniuerſam prædam mile-

2.Pa.24. Interitus Zachariæ.

miſerunt regi in Damaſcum. & certè
cùm permodicus veniſſet exercitus Sy-
rorum, tradidit Dominus in manibus
eorum infinitam multitudinem Iudæo-
rum. In Ioas quoquè regem ignomini-
oſa exercuêre iudicia.

At Ioas rex Iuda tulit ſanctificata, &
vniuerſum argẽtum quod inueniri po-
tuit in theſauris templi & in palatio re-
gis, miſitq; Azaëli regi Syriæ, vt recede-
ret ab Hieruſalem. Et abeũtes, relique-
runt eum in magnis languoribus. Sur-
rexerunt contra regem ſerui ſui in vlti-
onem ſanguinis Zachariæ filij Ioiadæ,
Moritur Ioas. & occiderunt eum in lectulo ſuo, ſepe-
lieruntq; eum in ciuitate Dauid, ſed nõ
in ſepulcris regum.

Aremulus, aliàs, Aemulus. Aremulus Syluius xij. Latinorum
rex, xx. anno regni Ioas regnare cœpit,
regnauit annis decem & nouẽ. fulmine
perijt. Diogenetus, vij. Athenienſ. dux,
anno ſecundo regni Ioas magiſtratum
accepit. Ocraſapes, 35. rex Aſſyriorũ,
xiij. anno regni Ioas regnare cœpit, &
regnauit annis 42. Eridemus, vij. Co-
rinthiorũ rex, ſecundo anno regni Ioas
regnare cœpit, & regnauit annis 25. Se-
ſoncoris Pharao, 20. anno regni Ioas in
Aegypto dynaſtiam vigeſimamſecundã
incepit, & præfuit annis 21. Ariſtome-
des, viij. Corinthiorum rex, 28. anno re-
gni Ioas cœpit regnare. regnauit annis
35. Pheredus ſimiliter ſequenti anno
apud Athenienſes magiſtratum accepit,
Auentinus. geſſit eũdem annis 19. Auentinus fili-
us Aremuli regis Latinorum, anno 38.
regni Ioas latinis regnare cœpit, regna-
uit annis 37. à quo mons Auentinus eſt
dictus, quòd ibi ſepultus ſit.

4.Re.13. ANNO antepenultimo Ioas regis
Iuda, Ioachaz rex Iſrael mortuus eſt, in
Samaria ſepultus, relicto poſt ſe Ioas fi-
lio ſucceſſore, qui regnauit ſuper Iſrael
xvj. annis, et ambulauit in vijs Hierobo-
am, non tamen adeò vt patres eius, eò ꝙ
prophetarum conuerſatiõe plurimùm
oblectatus fuerit, & præſertim Heliſæi
viri ſanctiſſimi. Tum Heliſæus ęgrota-
bat, & deſcẽdit ad eũ Ioas rex Iſrael, flẽs
dicebat: Pater mi, currus Iſrael & auri-
ga eius. Cui ait Heliſęus: Affer arcũ. po-
ſuitq; manũ ad arcum, & dixit: Iace ſa-
gittam. Ait Heliſęus: Sagitta Domini eſt
contra Syriam, partem Syriæ percuties.
ſublato arcu cum ſagittis, dixit Heliſæ-
us regi: Percute terram iaculo. Percuſſit
tribus vicibus, & ſtetit. Iratus vir Dei: Si,
inquit, percuſſiſſes ſepties, totiès vicif-
ſes Syriam. Nunc autem tribus vicibus
percuties eam. Mortuus eſt Heliſęus, &
ſepultus iuxta Abdiam.

Porrò latrunculi Moabitę venerunt Mors Heliſæi.
in terram eo anno. Quidam autem vo-
lentes ſepelire mortuũ, videntes latrun-
culos, timentes proiecerunt cadauer in
ſepulcrum Heliſęi, quod cùm tetigiſſet
oſſa Heliſæi, reuixit homo. Mortuus eſt
Azaël rex Syriæ, & regnauit pro eo fi-
lius ſuus Benadab, cum quo dimicauit
Ioas rex Iſrael, terq; eũ vicit, iuxta ver-
bum prophetæ.

GENERATIO XLIII.

ANno 4348. in Amaſia filio Ioas re-
gis Iuda, anno ſecundo regis Iſra-
el Ioas, incepit quadrageſima ſecũda ge- 4.Reg.14.
neratio. quinq; & viginti annorũ erat
cùm regnare cœpiſſet, & vigintinouem
annis regnauit. nomen matris eius erat
Ioiada de Hieruſalẽ. in initio regni oc-
cidit inimicos qui patrem eius occide-
rant, non tamen filios eorũ, propter le-
gem Moſis, quæ dicit: Non morientur Deu.24.
filij pro patribus, nec econtrà. Poſteà vt
Amalechitas & Idumæos expugnaret, Amaſias Idumæos cædit.
collegit exercitum, & conduxit à rege
Iſrael cẽtum millia armatorum, quibus
numerauit centum argenti millia talẽ-
torum. Et cùm in procinctu eſſet, ſua-
ſit ei propheta vt dimitteret Iſraelitas,
quia idola ferebãt, & Deus daret ei aliàs 2.Par.25.
victoriam. Cùm autem grauitèr ferret,
eò quòd mercedem accepiſſent, mone-
bat propheta vt ageret quod Deo pla-
ceret, qui poſſet id facilè compenſare.
Acquieuit rex, & dimiſit eos, percuſ-
ſitq; Edom in valle ſalinarum decẽ mil-
lia, & apprehendit Petrã nobilem Ara-
biæ ciuitatem. viuos etiàm ad decẽ mil-
lia cepit, ac de petra præcipitauit. præ-
dam autem abſtulit ingentem.

Inter hęc Iſraelitę, quos dimiſerat, in-
dignati, exiſtimantes iniurioſam fuiſſe
eorum miſſionẽ, Amaſię terras aggreſſi
ſunt, & diripuerunt prouincias, multa
abſtulerunt iumenta, & tria millia ho-
minum occiderunt. Amaſias autem ele-

t 2 uatus,

uatus, DEVM authorem victoriæ cœpit ſpernere, & deos, quos ab Amalechitis vexerat, adorare. audierat enim eos dediſſe reſponſa. Accedens propheta, regi dixit: Niſi abſtineret, vindictam ſentiret. Ira percitus rex, interminatus eſt eum ſe puniturum, ſi ampliùs loqueretur. pro quo tali pœna percuſſus eſt. Nam felicitatem ſuam non ferens, in ſuperbia ſcripſit ad regem Iſraelitarum Ioas, vt obediret ei ipſe & populus vniuerſus, ſicut & obedierunt parentibus ſuis Dauid & Salomoni: alioqui bellum expectarent. Cui Ioas rex ità reſcripſit: Rex Ioas regi Amaſiæ: Erat in Libano monte cypreſſus. Carduus miſit ad cypreſſum, petens, vt filio ſuo filiam eius daret vxorem. & dum hæc agerentur, beſtiæ ſaltûs indignatæ, cõculcauerunt carduum. Hoc ergò erit tibi exemplum, vt maiora non appetas. cur prouocas mala, vt cadas tu & Iuda tecum?

Epiſtola Ioas ad Amaſiam.

Hæc legens Amaſias, ad bellũ potiùs eſt prouocatus. Cùm produxiſſet exercitum cõtra Ioas, eſſetq́; iam præliaturus, milites ipſius ſtupor inuaſit, fugit Iuda coram Iſrael. diſperſisq́; illis, cõtigit vt Amaſias deſolatus, ab hoſtib⁹ caperetur. Tunc comminabatur ei rex Iſrael, niſi eum cum exercitu in Hieruſalem acciperet. Amaſias itaq; minis cõpulſus, ſuſcipi fecit hoſtem, qui deſtruens partem muri quaſi quadringentorũ cubitorum, cum curru ingreſſus eſt Hieroſolymam, Amaſiam captiuũ ducit, Dei theſaurum abſtulit, aurum, argentumq́; quod in regalibus erat, exhauſit: tandem eum à captiuitate reſoluens, regreſſus eſt ad Samariam. Hæc geſta ſunt anno xiiij. regni Amaſiæ.

4.Reg.14. Hieroboã rex Iſrael.

Anno verò ſequenti mortuus eſt Ioas rex Iſrael, & ſepultus in Samaria. regnauit Hieroboam filius eius pro eo anno xv. regis Iuda Amaſiæ. regnauit xl. annis & vno, ambulans in vijs Hieroboã filij Nabath, qui peccare fecit Iſrael. erat hic bellica re inſignis, qui imperio ſuſcepto, de mandato Domini contra Benadab Azaelis regis filium regem Syriæ bellum ſuſcipiens, admirabili virtute confecit, deq́; eo triumphauit, ac vniuerſa à patre ſuo Azaële ablata, ab Antiochia vſq; ad mare mortuũ, iuxta verbum Ionæ prophetæ, Iſraeli & regno ſuo reſtituere coegit.

Ionam prophetã virum ſanctum hac tempeſtate miraculis claruiſſe conſtat, qui erat Sareptanæ viduæ filius, quem Helias mortuũ reſuſcitauerat. iuſſus à Deo vt iret ad Niniuæ regnũ, & prædicaret excidiũ ciuitatis, metuens fugit in Ioppen, & inuenta naue, ingreſſus in *Tarſum ciuitatẽ Ciliciæ. cũq́; tẽpeſtas ſæuiret vſq; ad periculũ ſubmerſionis, nautæ orabant quatenùs periculũ euaderent. Ionas iacebat, nihil metuens horum: cùm autẽ tempeſtas ſuſciperet incrementa, cogitantes aliquem in naui eſſe culpabilem tantæ periclitationis, conſtituerunt per ſortes inquirere quis eſſet. ſors cecidit in prophetã. Interrogantib⁹ autẽ illis vndè eſſet, et quid ageret, Hebræum ſe dixit, prophetam verò ſummi Dei. ſuaſit, vt ſi periculum euadere vellent, eum in pelagus proijcerent, quia tempeſtatis author fuiſſet.

Ionas. 3.Re.17. Ionæ.1.2.3.4

At illi impium iudicantes peregrinũ præcipitare, ab eo impulſi & timore ſuæ ſalutis adſtricti, eum in pelagus proiecerunt. mox tempeſtas conquieuit. ille voratus à cete, poſt tres dies noctesque in ponto Euxino viuus euomitus eſt, in nulla parte corporis maculatus, ſupplicans Deo, vt ei veniam concederet pro delicto, ad Niniuen profectus eſt, & prædicauit in medio ciuitatis vbi intràſſet itinere trium dierum, ſubuerſionem vrbis fore intra dies xl.

Crediderunt Niniuitæ in Domino, prædicauerunt ieiunium, & veſtiti ſunt ſaccis. Surrexitque rex de ſolio, indutus ſacco, ſedit in cinere, præcepit: homines & iumenta nõ guſtẽt quidquam. vt cõuertatur vir à ſua via mala & ab iniquitate: quis ſcit ſi conuertatur Deus, ignoſcat, & reuertatur à furore iræ ſuæ, & non peribimus? Vidit Deus conuerſionem eorum, miſertus eſt ſuper eos, & remiſit eis. Afflictus eſt Ionas, dixit: Obſecro Domine, nunquid ſciebã dum ſugerem in Tharſis? Scio enĩ quia tu Deus clemens & miſericors es, patiẽs & multæ miſericordiæ, & ignoſcẽs ſuper malitia, & nunc tolle animam meam. Dixit Dominus: Putàſne benè iraſceris?

Pœnitet Niniue.

Et

Et egreſſus Ionas, ſedebat ſubter vmbraculum quod ſecerat, & præparauit Dominus hederam quę aſſcenderat ſuper caput Ionæ. lætatus eſt Ionas ſuper hedera lætitia magna. Parauit autem Deus vermem qui corroſit hederam, & exaruit. Et cùm ortus ſuiſſet ſol, percuſſit adiutore calido vẽto ſuper caput Ionæ. æſtuans indè, petiuit animæ ſuæ vt moreretur, dicens: Melius eſt mihi mori quàm viuere. Cui Dominus: Putáſne benè iraſceris? tu doles ſuper hederam in qua non laborâſti, neq; feciſti vt creſceret. ego non parcam Niniuæ ciuitati, in qua ſunt plùs quàm cẽtum viginti millia hominum, qui neſciunt quid ſit inter dextram & ſiniſtram ſuam?

4.Re.14. Amaſias rex Iuda vixiſſe legitur xxv. annis, poſtquàm mortuus eſt Ioas rex Iſrael, & ſempèr à ſuis odio habitus. videntes enim murum ciuitatis interruptum, ciuitatem ſpoliatam, & filios ſuos obſides ductos in Samariam occaſione ſuperbiæ eius, quia ab initio voluit bellare contra Ioas.
Amaſiæ interitus. Tandèm cœperunt tractare de eius morte, vndè facta eſt contra eum Hieruſalem coniuratio. At ille fugit in Lachis, vbì decem annis latuit, poſtremò miſerunt magnã multitudinem bellatorum in Lachis, & interfecerunt eum, portaueruntq́ue in equis, ſepultus eſt in Hieruſalem cum patribus ſuis in ciuitate Dauid.

In hac generatione Telechus VIII. Lacedæmoniorum rex, primo anno Amaſiæ regis cœpit regnare, regnauit annis 40. Ariphron Athenieñ dux, nono Amaſiæ anno magiſtratum ſuſcepit, regnauit annis 20.
Sardanapalus. Toneſcon Coleros qui Græcè Sardanapalus, vltimus Aſſyriorum rex, anno 16. Amaſię regis, Aſſyrijs cœpit regnare, regnauit annis viginti. Oſorthon rex Aegypti, regnauit annis 15. Egemon nonus Corinthiorum rex, anno 22. regni Amaſiæ, regnare cœpit, regnauit annis 16.
Theſpieus. Theſpieus Ariphronis ducis Athenienſium filius, anno vltimo Amaſiæ regnare cœpit, regnauit annis 7. & 20.
Amos Propheta, Eſaiæ pater. Amos propheta non vnus ex duodecim, ſed qui Eſaiæ pater fuit, ijſdem temporibus floruit, & apud reges multa intrepidè dixit.

GENERATIO XLIII.

ANno à mundi exordio 4377. in Ozia filio Amaſiæ regis Iuda, anno Hieroboam regis Iſrael duodecimo, incepit 43. generatio, & regnauit Ozias annis 52. 4.Reg. 15. 2.Par. 26. Ozias aliàs Azarias. Sedecim annorum erat cùm regnare cœpiſſet. fuit autem multæ mãſuetudinis & dignitatis, vir ob virtutes & religionis cultum Deo hominibusq́; multùm gratus, eò quòd om̃ibus in rebus, quod rectũ coram Deo noſtro fuerat, iuxta omnia quę pręcepta erant, fecit. aſſumpto itaq; imperio, contractis vndiquè copijs trecentorũ millium pugnatorum, omnes hoſtes per circuitum proſtrauit, & tributarios ſibi fecit. quibus ſuperatis, ad exornãdam quàm maximè ciuitatem Hieruſalem animũ adiecit, & muros quos Ioas rex Iſrael deſtruxerat, reſtituit, ac turres multas & altiſſimas per circuitum murorũ erexit, atq; alia multa bona vrbi contulit. deindè agriculturæ & plãtationibus operam dans, multas ſibi conflauit diuitias, quibus clarus habebatur.

Vigeſimoſeptimo anno regni Ozię, Hieroboam rex Iſrael dum nimiùm ſucceſſu gaudet, Deo gratias non egit, ſed idolis hoſtias obtulit. propter quod & Dominus indignatus, prophetã Amos ad eum miſit, qui eius interitum, populi calamitatem & finem prædixit. Amos propheta, vnus ex 12. quod cùm ſignificâſſet ſacerdos Bethel regi Iſrael, ex mãdato regis prohibuit Amos, nè vltrà prophetaret in regno decem tribuum. Cùm autem nollet ceſſare, dicens ſe non prophetã, ſed paſtorem miſſum à Domino, frequentèr afflictus eſt. demùm moritur Hieroboam, & in Samaria ſepelitur. Hieroboã mors.

ANNO trigeſimooctauo Ozię regis Iuda, regnare cœpit Zacharias filius Hieroboam ſuper Iſrael ſex mẽſibus, 4.Reg. 15. qui fecit malũ coram Domino. propter quod iuxta verbũ Domini, quod locutus fuerat ad Hieu proauum ſuum, à ſeditioſo viro Sellum dicto, cunctis vidẽtibus, interfectus eſt. regnauit Sellum vno menſe in Samaria.

Hic eſt aduertẽdum, ꝙ ſecundùm veram annorũ ſupputatiõem, vt vult Magiſter in hiſtorijs, Iſrael regnũ tribus & viginti annis ſinè rege fuit, vel fortè Za-

chariaſ tres & viginti annos regnauit, quos ob eius nefandiſſima geſta nō cōputauimus, ſed ſex tātummodò menſes quibus correctus vixit.

Manahen. Manahen princeps militiæ, audiens Zachariam à Sellum occiſum, ſurgens ex Tarſo cum omni militia venit in Samariam, & commiſſo prælio, Sellum peremit, ſemetipſum regem conſtituit. Surgens deindè in Thabrain ciuitatem, cuius ciues obſeruantes portas eius, regem ſuſcipere noluerūt, ille quæ foris erant depopulatus eſt, et ciuitatem obſidione fortiſſima cinctam occupauit: grauiterque ferens contemptum, ciues omnes occidit, neque paruulis parcens: & quicquid ad ſæuitiam pertinebat, non dereliquit. in ſuos contribules ità ſæuiuit. Poſteà cùm Phul Aſſyriorum rex aduersùs Manahen caſtra mouiſſet, ad certamina contra Aſſyrios non acceſſit Manahen, ſed dedit regi Aſſyriorum mille talenta argenti, vt recederet ab eo. Accepit autem quinquaginta ſiclos à potentioribus terræ per ſingulos.

Inter hæc munera tradunt Hebræi Manahen miſiſſe vitulos aureos, qui erant in Dan & Bethel, ſed non veros. Sacerdotes enim dolo ſuſtulerant aureos vitulos, & fecerant æreos deauratos ſimiles illis. Qua fraude percepta, rex Aſſyriorum plurimùm exarſit contra Iſrael. paulò pòſt mortuus eſt Manahen in Samaria.

4. Reg. 15. ANNO quadrageſimo regni Oziæ, Phaceia Manahen regis filius, regnare cœpit ſuper Iſrael. regnauit annis decē, vel ſecundùm Hebræos, duobus, & fecit malum coram Domino. Coniurauit autem aduersùs eum Phacee filius Romeliæ, dux eius. percuſſitq́; cum in Samaria in turre domûs regiæ, & cum eo quinquaginta viros de filijs Galaaditarum, regnauitq́; pro eo.

ANNO quinquageſimoſecundo Oziæ regis Iuda, regnauit Phacee filius Romeliæ ſuper Iſrael in Samaria viginti annis. Non receſſit autem à peccatis Hieroboam, qui peccare fecit Iſrael.

*Teglath-phalaſſar. In diebus eius Teglath Phul Aſſar rex Aſſur, aſcendit in Iſrael. (ſiue is Phul ipſe, ſiue fili⁹ eius fuerit, incertū) vaſtauit omnem regionem trans Iordanē, & captiuas duxit duas tribus & dimidiam, vaſtansque Galilæam, de tribu Zabulon & Neptalim multos ſecum præda abduxit in Aſſyrios, qui poſſent dimidiæ tribui comparari. vndè ſæpè legitur, ꝙ tres tribus Iſrael captiuauerit, & fuit initium captiuitatis decem tribuū. Ruben & Gad, & dimidiam tribū Manaſſę.

Inter hæc cōſenuit Ozias, multis ſe oblectans. habebat enim exercitum electorum trecenta octoginta millia virorum. Cōſtituit autem cohortes, ad hæc machinamenta multa, quibus ſaxa dimitterentur & iacula. dūq́; hæc ità conſtituiſſet, elatione contra pietatem agere meditabatur. inſtante nanq; inſigni die feſtiuitatis, indutus ſacerdotali ſtola, templum intrauit, oblaturus incenſum in aureo altari Deo. Pontifice verò Azaria cum octoginta ſacerdotibus eū prohibente vt exiret, & nè contra Dei leges ageret, iratus & interminatus eſt eis mortem, niſi tacerent. Inter hæc terræ motus factus eſt, & claritas ſolis effulſit, nimis incidens in faciem eius. percuſſus eſt lepra. Ante ciuitatem verò ſciſſa eſt media pars montis ad occidentem, deuoluta per quatuor ſtadia, & ad Orientem reſtituit montem, (Ioſephus ſcribit) ità vt & vias clauderet, & regios hortos comprimeret. ille confuſione affectus, cùm ipſi nulla eſſet fiducia, priuatus exijt vrbem, licèt vltra modū elatus eſſet. Ioathan verò filius gubernauit palatium, & iudicauit populū: dein mœſtitia faciēte defunctus eſt, & ſepultus in hortis regijs. Mors Oziæ.

ANNO ſexto Oziæ, Sardanapalus vltimus Aſſyriorum rex fata perſoluit, de quo Iuſtinus: Sardanapalus, inquit, rex, vir omi muliere corruptior, ad hūc videndum (quod nemini ante eum permiſſum fuerat) præfectus ipſius, Medis præpoſitus, nomine Arbactus, cùm admitti magna ambitione ægrè obtinuiſſet, inuenit eum inter ſcortorū greges purpuram colo nentem, et muliebri habitu, cùm mollitia corporis atq; oculorum laſciuia omnes fœminas anteiret, penſa inter virgines partiētem. Quibus viſis, indignatus tali fœminæ tātum virorum ſubiectum, tractātiq́; lanam, ferrum & arma portantes parere, progreſ- Finis et translatio regni Aſſyriorū.

ſus

ſus ad ſocios ſuos, quid viderit refert, negat ſe ei parére poſſe, qui ſe fœminam mâlit eſſe quàm virum.

Fit igitur coniuratio. bellum Sardanapalo infertur. quo ille audito, non vt vir regnũ defenſurus, ſed vt metu mortis mulieres ſolent, primò latebras circũſpicit, mox deindè cum paucis & incõpoſitis in bellum progreditur. victus, in regiam ſe recipit, & extructa pyra, ſe & diuitias in incendium mittit, hoc ſolo imitatus virum. Cui Arbactus ſucceſſit, & regnum ad Medos tranſtulit poſt annos (vt diuus Augu. lib. 4. de ciuit. Dei cap. 6. ſcribit) mille ducentos & 40. Alij autem, vt Metaſthenes Perſa in lib. de iudicio temporum, & Diodorus Siculus, aliter tradunt. Metaſthenes Suſiana publica bibliotheca vſus, in qua annales Perſarum ferunt fuiſſe, aſſerit Belochum tertium militiæ principem, Sardanapali clandeſtinum hoſtem: is cum Arbacto Medorum principe partitus eſt monarchiam Aſſyriorum ea lege, vt Belochus Babyloniam, Arbactus Mediam & Perſas regeret.

Itaque interfecto & ex ſe ipſo flammis iniecto Sardanapalo, monarchia bipartita fuit, in qua regnatum fuit annis quatuor & trecentis vſque ad Baltaſſar interfectum. Apud Medos regnauerunt, Arbactus annis 28. poſt eum Mandanes annis 50. Soſarmos, 30. Articarnim, 50. Arbiones, 22. Arceus, 40. Arthines, 22. Aſtybarus cum Apanda filio, 20. Apanda, Græcè Aſtyages, ſolus 30. hoc deuicto, Cyrus & Darius regnârũt in Perſide annis ſex. indè alijs ſex Perſico regno reſignato Cambyſi filio, ſexennale bellum Tomyri reginæ Scytharum intulerunt. Sexto anno à Babylonijs euocati, atque Baltaſſare interfecto, reunitam monarchiam in Perſas tranſtulerunt.

Totidem annis regnatum eſt apud Babylonios. primus rex Phul Belochus regnauit annis 48. Phul-aſſar 25. Salmanaſſar 17. Sennacherib 7. Aſſar Adon 10. Merodoch 52. Ben Merodoch 21. Nabuchodonoſor primus 35. Nabuchodonoſor magnus 45. Amilinus Euilmerodoch 30. dein filius eius primus Regaſſar tribus, ſecundus Laballar ſex, tertius Baltaſſar quinq; annis. quo interfecto, reunita eſt monarchia. Et nota quòd ſecundùm veram annorum ſupputationem, ſequendo Septuaginta interpretes, quos communiter ſequitur Eccleſia, Sardanapalus interfectus eſt anno ab exordio mundi 4379. & ſic Ozias regnare cœpit anno ab exordio 4373. ſecundùm hoc concordant anni ſequentes. Arbactus primus rex Medorum, in bipartita monarchia regnauit annis 28. Phul Belochus apud Babylonem regnauit annis 48. in bipartita monarchia.

ANNO eodem, hoc eſt, ſexto Oziæ regis, Latinis regnauit Procas Sylui-us. regnauit annis 23.

ANNO eodem Lycurgus inſignis eſt habitus. hic (vt refert Iuſtinus) cùm fratri ſuo Polydectæ regi Spartanorum ſucceſſiſſet, & regnare potuiſſet, Charilao filio fratris poſthumo, cùm ad ætatem adultam perueniſſet, regnum cum fide ſumma reſtituit: vt ſcirent omnes, quanto plùs valerent apud bonos pietatis iura, quàm opes. Medio tempore dum adoleuit puer, leges inſtituit Lacedæmonijs. auri argentique vſum, vt omnium ſcelerum materiam, ſuſtulit. fundos, amnes, æqualiter inter omnes diuiſit. conuiuari omes publicè iuſſit. emi ſingula non pecunia, ſed compenſatione mercium iuſſit. pueros in agrum mitti conſtituit, nec priùs in vrbem venire, quàm viri facti eſſent. virgines ſinè dote nubere iuſſit. maximum honorem ſenum eſſe voluit. Hæc & alia plura, quæ ſolutis antea moribus dura videbantur, vt perpetuaret, authorẽ Apollinem Delphicum finxit. Lycurgus. Deindè iureiurando obligat ciuitatem, nihil eos de his legibus mutaturos, priùs quàm reuertatur in patriam. & velle ſe conſulere Apollinem ait, ſi quid addendum diminuendumve foret. Profectus eſt autem Cretam, vbi voluntarium exilium perpetuò egit. ſed & moriens oſſa ſua in loculo plumbeo poni, & in mare dimergi ordinauit, nè forte Lacedæmonem relata, iuramento ſolutos ſe Lacedæmonij exiſtimarent.

Alexãder decimus Corinthiorũ rex,

anno decimo regni Oziæ regnare cœpit, regnauit annis 25. Acamenes nonus Lacedęmoniorũ rex, anno 13. Oziæ regnare cœpit, regnauit annis 37.

Macedonici regni origo.

Cranaus quidam Macedo, vir ingenio & manu promptiſſimus, poſt innumera prælia cum finitimis regibus, Macedoniam ortûs ſui patriã ſibi ſubiecit, & in ea regnare cœpit anno 12. regni Oziæ, regnauit annis 28. Regnũ poſteà Macedonum illuſtre fuit. quo quidem in regno memorabile factum cõtigiſſe legim⁹: Cùm aliquãdò Illyrici & Thraces coadunati, finitimos Macedones ꝓuocarent, cogerentq́; commiſſa pugna fugere, tulerunt in cunis infantem defuncti regis filium, quo iuxta aciem poſito, acriùs repetiere certamen, quaſi ideò victi eſſent, quòd bellantibus deeſſent auſpicia regis. Tandèm Illyricos magna cæde fuderunt, hoſtibus oſtendentes, priore pugna regem, non virtutem, defuiſſe. Oſorthon Aegypti rex, quem Herculem dixerunt, anno 25. Oziæ regis regnare cœpit, & nouem annis regnauit.

Agamneſtor dux Athenienſis xj. regnauit annis 20. Anno 28. Oziæ regis Iuda, Amulius Procæ regis Latinorum filius, Albanorum rex factus, regnauit 44. annis. hic habuit fratrem Numitorem. mortuo Proca, regnum Numitori debebatur, quem vi atque auri multitudine fretus Amulius frater expulit.

Amulius.

Numitor.

Erant autem Numitori qui in agro ſuo vixit, filij duo, Egeſtus aliàs Lauſus, & Rhea, quæ & Ilia dicta eſt. metuens ergò Amulius vindictam, Egeſtum ad venationem ſecum duxit, eumq́; in venatiõe occidit. Sororem verò eius Rheam, adimendi partûs gratia, Veſtalem virginem fecit, quæ poſteà grauidata, dum ſcelus excuſare nititur, à Marte compreſſam ſe mentitur, quæ cùm geminos partus peperiſſet, ab Amulio in vincula coniecta eſt, qui etiàm geminos in Tiberim deijci iuſſit. verùm nequeuntibus miniſtris ad ripam fluminis propter aquarum multitudinem deuenire, illos in ripa poſuerunt, quos iuxta ripam vagientes regius paſtor inueniens, ad vxorem ſuam Accam Laurentiã detulit, quæ ob rapacitatem corporis

Romuli & Remi natiuitas.

quæſtuoſi propter pulchritudinẽ, à vicinis appellabatur Lupa. vndè & adhuc meretricum cellulæ, lupanaria vocantur. Acca verò pueros nutriens, inter alios paſtores verſari docuit. Hęc hactenùs. Sunt qui genitos pueros putẽt ſub Ioathan.

Fuêre his temporibus Mandanes ſecundus Medorũ rex, regnauit annis 50. Pheleſteus Corinthiorum xj. rex regnauit annis 12. Pſammus Aegyptiorũ rex, præfuit annis x. Cenus ſecundus Macedonum rex, regnauit annis 12. Bochoris Pſammo ſuccedens in regno Aegypti, regnauit annis 44. Antomenes 12. Corinthiorum rex, præfuit vno anno. quo mortuo, res publica Corinthiorum per magiſtratus annuos gubernari cœpta eſt, regnatumque eſt in Corintho ſub regibus 12. annis trecentis 23. Aeſchylus dux Athenienſ, imperauit annis 23. Ardiſius quidam Græcus, vir magnitudine inſignis, 48. anno regni Oziæ, Lydis primus regnare cœpit, regnauit annis 26.

Corinthij ſub magiſtratibus degunt.

ANNO quinquageſimo regni Oziæ regis Iudæ, olympias prima apud Græcos, teſte Euſebio, ex agone gymnico inſtituta eſt. Hercules enim (vt dictum eſt) octauo Iair iudicis anno, cùm agonem apud Græcos ad honorem Iouis in Olympo monte egiſſet, quod de quinquennio in quinquennium quatuor in medio annis expletis, perpetuò fieri volebat, ex quo Græci olympiadem* quatuor annorum tempus appellauerunt. Olympias igitur* quatuor plenos continet annos. ab hoc tẽpore hiſtoria Grecorum vera eſſe creditur. nam anteà vt cuiquam viſum fuit, diuerſas protulerunt ſentẽtias. Beda et Africanus olympiadem primam anno primo Ioathan numerant.

Olympiadũ origo.

*quinque

Spartanorum genus anno 50. regni Oziæ, mortuo Alcamene Lacedæmoniorum rege, eorumq́; regno conſumpto, principiũ habuiſſe fertur. nam Lacedęmones contra Meſſenios decennale bellum ſumpſerunt, qui poſt aliquot annos querelis vxorum quas domi reliquerant, fatigati, cùm timerent nè diuturnitate belli ſpem prolis amitterẽt, decreto ſtatuerũt, vt virgines eorum cum iuue-

Origo regni Spartanorum.

iuuenibus domi relictis, promiſcuè cõcumberẽt,arbitrantes per hoc ſobolem prouenire maturiorem,ex quibus genitos poſteà ob notam pudoris materni, Spartanos vocauerunt:qui cùm trigeſimum poſteà attigiſſent annum,inopiæ metu veriti,cùm nullum certũ cognoſcerent patrem, duce Phalanto, matribus non ſalutatis,per varios caſus acti, tandèm in Italiam deuenerunt: vbi expulſis veteribus incolis,ſedem apud Tarentum poſuerunt, quorum poſtmodùm amicitiam Aegyptij reges ac Iudęi ſummoperè quæſierunt. Ioſephus autem in quarto antiquitatũ lib. alitèr de Spartanis ſentit.dicit enim eos ex Abrahæ filijs originem ſumpſiſſe, & proptereà ſemper Hebræis amantiſſimos fuiſſe.

Amos propheta. In hac generatione Amos propheta ex oppido Thecue natus,de numero paſtorum,ablatus eſt in Samariam.et cùm ibidèm contra decem tribus prophetaret, etiàm pauca de duabus reliquis diſſeruit, quem Amaſias multis plagis affici fecit.Tandèm Ozias Amaſiæ filius, prophetam per tempora vecte transfixit, ac ſic ſemiuiuus in patriam ſuam translatus eſt,vbi poſt aliquot dies dolore vulneris deficiens ſepultus eſt, qui cùm ſanctus habitus eſſet, eius feſtiuitas pridiè Kaleñ.Aprilis celebratur.

Oſee. Oſee Beeri filius, primus 12. prophetarum, his temporibus ad prophetiam dicendam Spiritu ſancto repletus eſt, & ad Oſiam regem tunc regnantem,eiusq; filium Ioathan, & Ezechiam regem Iuda, & Hieroboam regem Iſrael,aliosque eius ſucceſſores,qui Dominum Deum patrum ſuorum dereliquerant, domui Iuda ſalutem prædicauit. propter quod tunc Ezechias rex Iuda,idolis ſublatis,templum Dei purgâſſe memoratur. deniquè mortuus,& inter ſanctos relatus. feſtum eius celebratur quarto nonas Iulij.

Iohel. Iohel Phaniel filius, eiſdem regibus quibus Oſee prophetauit. quo autem genere mortis obièrit, non habemus. ſed cùm ſanctiſſimè vixerit, inter ſanctos relatus eſt. feſtum eius celebratur tertio idus Iulij.

Eſaias. Eſaias propheta ſanctiſſimus, Amos prophetæ filius,natione Hieroſolymitanus, familia nobiliſſima natus, hac tempeſtate in Hieruſalem prophetare cœpit. eius omnis cura de vocatione gentium & CHRISTI aduentu. At cùm tandèm Manaſſen regem Hieruſalem, affinem ſuum corriperet, ſerra eum lignea in duas partes ſecari fecit, & ſub quercu Rogel iuxta tranſitum aquarum ſepelitur. cuius feſtum celebratur pridiè Nonas Iulij.

Heſiodus. Circa finem huius generationis Heſiodus poëta claruit, patre Dio, matre Pyrimeda,natus in ciuitate Cyma,quę metropolis erat Aeolidum. Habuit ex Nemene Terpſichorem filium poëtam lyricum,cuius fratres Ganeo & Thaletes, interfecerunt Heſiodum,& in mare proiecerunt.

GENERATIO XLIIII.

Ioathan rex Iuda. ANno ab exordio mundi 4429. anno ſecundo Phaceiæ regis Iſrael,in Ioathan filio Oziæ, quadrageſimaquarta incepit generatio. hic regnauit annis 16. optimus quidem filius ex bono patre natus, nihil prætermiſit quod ad bonum principem pertinere videretur, excelſa tamen nõ abſtulit, verùm cætera iuſtè & integrè ex animi ſui ſententia gubernauit,& DEI templum, quoàd vixit, frequentauit. Quibus ex virtutibus auxilio DEI proprium auxit regnum, Ammonitas quàm maximè bello vincens,& tributa centum talentorum auri ſingulis annis ſibi ſoluere compulit. factusque ab omnibus inimicis ſecurus, ad exornandam ciuitatem Hieruſalem animũ adiecit, poſt innumera præclarè geſta, porticum etiàm in templo ac portam domûs Domini ſpecioſam ædificauit, quæ ſpecioſa porta dicta, ab incurſione à Chaldæis poſteà facta, Dei nutu ſola remanſit. muros quoquè vrbis vetuſtate collapſos reſtituit, & turres fortiſſimas ædificauit. Tandèm magna cum laude defunctus,in ciuitate Dauid cum patribus ſuis ſepelitur, relicto poſt ſe Achaz filio ſucceſſore.

Michęas. In hac generatiõe Michęam Demorasthiten 6. ex duodecim prophetis floruiſſe,lectio prophetię ſuę demonſtrat.

dura-

Deum. quarè mortuus eſt, & ſepultus in Hieruſalem, non in ciuitate Dauid, aut in ſepulcris regum Iſrael, tanquàm omnibus odioſus. regnauit autem Ezechias filius eius pro eo.

Achaz mors

In hac generatione regnare cœpit in Babylone anno xj. Salmanaſſar, regnauit annis 17. Regnauit Medis Siſarmos tertius annis 30.

In hac generatione anno quinto regis Achaz, Romulus & Remus patruũ ſuum Amulium regem Albanorum 15. interſecerunt. id ità contigit: Pueri vbi primùm adoleuêre, ſiue formæ dignitate ſiue ſenſûs grauitate, nam & ſtudijs literarum incumbebãt, fiunt quales eos eſſe oporteret, qui regio genere procreati eſſent. vita autem erat eis operoſa. his annos circiter decem & octo natis, lis quædam oritur de paſcuis inter eos & paſtores Numitoris. Ex huiuſmodi altercatione ſecutæ erant aliquandò manibus plagæ, poſteaque armis: quæ res fecit, vt eſſent hi gemini quàm maximæ paſtoribus inuidiæ, eò quòd veluti duces eminerent. vndè factum eſt, quòd abſente Romulo, poſteà per inſidias Remus capitur, ductusque reuinctis poſt tergum manibus, iniuriarum apud regem Amulium quas acceperant, accuſatur, & niſi in eum vindicatum fuerit, ſe curam armentorum deſerturos denunciant.

Romulus & Remus vndè orti.

Amulius autem multitudini quæ conuenerat, gratificari volens & Numitori, nam & is aderat, ac regionis tranquillitati ſtudens, ſimulque elationem animi contumaciamque adoleſcentis (impauidus enim erat) in ſuſpicionem trahens, condemnat reum, ſupplicijq; de eo ſupplicij dominum Numitorem facit. Cùm autem duceretur Remus à paſtoribus Numitoris, ſequẽs Numitor, decorem corporis admirabatur, animiq; conſtantiam. Non enim ad miſericordiam commouẽdam in huiuſmodi fortuna, neq; ad preces conuerſus eſt vt cæteri, ſed decenti ſilentio vadens ad mortem.

Intereà verò & dum in domum Numitoris aduenirent, Romulus vbi caſum fratris accepit, proſequi ſtatim oportere cenſebat, circum ſe habens robuſtiſſimos paſtorum, tanquàm poſſet adipiſci Remum adhuc in via: ſed retentus eſt à Fauſtulo nutricio. videns enim ſtudium illius furioſius, remque veram adoleſcentibus anteà minimè prodiderat, nè antè periclitarentur in aliquo, quàm in optimo eſſent robore. tunc verò neceſſitate coactus, ſoli retracto Romulo rem omnem aperit. ſtupet adoleſcens, reſumptoque animo conſultare cœpit cum Fauſtulo, quo pacto Remum liberaret, & ab iniuria Amulij ſe vindicaret. ſtat ſentẽtia, Numitorem eius rei certiorem facere. It Fauſtulus, & Numitorem cum Remo colloquentem inuenit, petitaq; venia, maximum facinus & in rem ſuam Numitori apportare ſe indicat, & præbita audientia, omnem rem vt erat geſta ab origine, & quòd filij ſui eſſent Romulus & Remus, argumentis ſufficientibus manifeſtat. quę cùm dixiſſet, multos rex ſimul cum verbis gemitus fundens, Remum amplectitur, in oſcula que ruunt, ac Romulum accerſiri iubet iniuriarum vindicandarum gratia paratum.

Hoc igitur nuncio lætus Romulus, properè ad Numitorem pergit, & poſt complexus multos & ſalutationes, expoſitionem ſui fratriſque & educationem, vt à Fauſtulo audierat, commemorans, lætis ambobus, nec multis coniecturis egentibus vt crederent, quod voluptati erat. Ac vbi ſeſe mutuò cognouêre, conſilia ineunt, occaſionemque rei gerendæ idoneam quærunt. Quid plura? contractis vndiquè ſocijs, ex improuiſo Albam venientes, in regiam ſe proripiunt. Atque omnes vno impetu occupantes ingreſſum, non multis militibus defenſum, haud difficultèr Amulium obtruncant, arcemque capiunt, atq; Numitorem auum maternum in regnum reſtituunt.

Amulij cædes.

Poſtquàm autem mortuo Amulio, imperium adeptus eſt Numitor, communicato cum adoleſcentibus conſilio, vbi ipſis quoquè eadem viſa ſunt, regionem dat eis in qua educati erant, & ſi qui ex populo ſuo ſpõtè voluiſſent, commigrãdi poteſtatem facit. donauit etiàm

etiàm adoleſcentibus pecunias, armaq; & frumenta, ſeruos & iumenta oneraria, & ſi quid aliud eſſet vrbis conſtitutioni conferens. Alba tunc erat caput Latio, Iulij opus: à quo dum demigrârunt adoleſcentes, commiſcentes etiàm quicquid erat hominũ vel in Palatino vel circa Saturniã habitãtium, multitudinem omnem in duas partes diuidunt. hoc autem eis opinionem prębuit ambitionis, vt ęmulatione mutua celeriùs opera perficerent.

*diuiſio, ſeditionis

Cæterùm * ſeditionis cauſa maximi mali fuit: nam qui diuiſi fuerunt, extollentes ducem ſuum vtriq;, tanquàm ad regendos omnes idoneum, ipſi non ampliùs vnam ſententiam habuerunt, neque fraterna ſentientes, cùm vterq; alteri imperare conaretur. hac cauſa locum condendæ vrbi non eundem vterque elegerunt. nam Romulus in Palatino, cùm aliarum rerum, tum fortunæ loci gratia, quæ ſeruari ipſos & nntriri præſtiterat. Remus verò in Auentino condendam vrbem ſtatuerat. Verùm ſeditionis vitandæ cauſa, viſum eſt ambobus, vt omnia materno auo permitterent. veniẽtibus Albam, iubet Numitor iudices deos faciant, aues obſeruẽt ſtatuto die, & vtri priùs meliores aues apparuiſſent, hunc dominum eſſe coloniæ. Aderant adoleſcentes die pręſtituto. prior ille Rem⁹ ſex vultures, Romulus poſteà, ſed duodecim vidit. ſic victor Romulus plenus ſpei, vrbem bellatricẽ fore. ità illi aſſuetæ ſanguini⁹ & prædæ aues pollicebantur.

Romulus ex augurio præeſt.

Poſtquàm nulla cauſa impedimento erat vrbis condẽdę, Romulus dijs ſacra faciens, aliosq; iubens idem pro viribus facere, alites quidẽ primùm aquilas accipit. conuocatis deindè omnibus in deſtinatum vrbi locum, quadrangularem figuram deſcribit, iũctis ad aratrum bobus, mare & fœmina, ſulcum duxit qui eſſet murum excepturus.

ANNO igitur ab exordio mundi 4451. olympiadis ſeptimæ anno primo, quadringẽteſimo trigeſimoſecũdo poſt excidium Troię, vigeſimoquarto ſuper tricenteſimum regni Dauid anno, decimo Kaleñ. Maij, regni Achaz regis Iuda anno ſexto, Romulus & Remus vrbem exiguam in Palatino mõte conſtituunt. ad tutelam autem vrbis tum ſufficere vallum videbatur, cuius dum irridet anguſtias Remus, idque increpat ſaltu, à Fabio Celere duce Romuli, raſtro occiditur. dubium, an iuſſu fratris occiſus eſt. prima certè victima fuit, munitionemq; nouæ vrbis ſanguine ſuo conſecrauit. Alij tamẽ alitèr. omnès verò occiſum Remum inter initia vrbis conſentiunt.

Vrbis Romæ initia.

Remus occiditur.

Romam itaq; Romulus à ſe nominari voluit, in qua ipſe primus rex conſtitut⁹, regnauit annis trigintaocto. Aderant tum *eò ſeorsùm alia nõnulla loca vrbi propinqua, videlicet Collatia, Antemnæ, Fidenæ, Lauiniũ, Cameſſa, Ianiculum, & aliæ huius generis vrbes, atq; alia quorundam ædificia priuata, quæ poſteà in vnum collecta, Romam effecere magnam.

Poſtquàm igitur perfecta eſt foſſa, conſummataq; munimenta, neceſſariaſque extructiones acceperunt domus, poſtulabat tempus, etiàm de forma reipublicæ qua vterentur, conſultare. Aduocat concionem Romulus, ſuggerẽte ei materno auo, & docente quę oporteret dicere atq; facere. Vndè diuiſa inprimis trifariàm multitudine omni, ſingulis partibus ſingulos præfecit duces clariſſimos. Deindè trium rurſus earũ partium vnãquanq; diuidens in denas partes æquales, harum quoquè duces deſignauit viros fortiſſimos. vocauit autem partes maiores, tribus: & minores, curias: homines tribuum ducatus habentes, tribunos: qui verò curijs præſiderent, Curiones dici poterant. Erant autem et in decurias diuiſę curiæ, appellatiq; duces earum, decuriones.

Omnibus itaq; in tribus & curias diuiſis, agrum in triginta partes diuidens, ſuam cuique ſortem curiæ tribuit, tantum ipſe agri accipiens, quantum quidem ad ſacrificium templaq; ſatis eſſet, partem quoquè agri publicam relinquens, ſicq; vna diuiſio regionis & hominum, communem cõtinens æquabilitatem fuit, altera item hominũ ipſorũ fuit, commoda & honores pro dignitate cuiuſq; partiens. Illuſtres enim genere & ſpectatæ virtutis viros, tum diuites & qui-

Reipublicæ Romanæ deſcriptio.

& quibus erant filij, ab ignobilibus diſcreuit, humilibusque & egenis: vocauitque tenuioris fortunæ homines, plebeios: & qui meliori erant conditione, patres: his de cauſis progenitos eorum, deincèps patricios vocabant.

Romulus autem vbi maiores à minoribus diſcreuit, leges dehinc poſuit, & quid vtroſque agere opùs eſſet, ſtatuit. Sacra quidem patricios perficere, magiſtratus gerere, ius dicere, ac ſecũ quoquè publica adminiſtrare, vrbanis ipſos maximè negocijs intentos. plebeios autem his ſolutos muneribus, cùm inexperti eſſent, & ob inopiam negocioſi, agricolare ſimul & ali pecore, quæſtuariasque exercere artes. Nè verò diſſiderent, aut iniurijs locupletũ in humiles, aut leuium egenorumque hominum in excellentiores inuidia, cõmendans ipſe patricijs plebeios, vnumquenq; eorum permiſit, quem ſibi vellet patronum eligere: patronatum vocans, ſuſceptũ pauperum humiliumq́; patrocinium: & officia inſtituens vtriſque commoda, beneuolas ciuilesque eorum coniunctiones fecit, vt illi tuerentur clientes, tanquàm patres filios, clientes ecõuersò patronis obſequioſi eſſent. Communitèr autem vtriſq; neq; pium neque fas erat accuſare ſe inuicèm, nec aduersùs teſtimonium dicere, nec cum inimicis numerari. Sicque firmior erat Romanorũ concordia.

Romulus poſt hæc conſiliarios inſtituit, centum viros ex patricijs eligens, fecitque delectũ eorum hoc modo: ipſe vnum ex omnibus optimũ deſignauit, cui cõmittenda eſſent vrbana negocia, cùm ipſe exercitum extra fines duceret. Tribuum autem vnicuiq; edixit, vt trinos viros deligerent, qui ętate & generis nobilitate ſenſuque excellerent. poſt hos autem nouem viros etiã curijs ſingulis imperauit, tres maximè idoneos ex patricijs eligere, poſteaq; nouem primis à tribubus electis addens nonaginta, quos curiæ ſuffragijs prętulerant, eo quoquè quem ipſe elegerat, duce addito, centum conſiliariorum numerũ expleuit, & à Romanis ſenatus dici cœpt eſt, qui ob authoritatẽ patres, ob ætatẽ ſenatores dicti ſunt. Deindè trecẽtos viros ex generoſiſſimis familijs eligẽs, robuſtiſſimis corporib⁹, quos curię renſiciãrunt, eodẽ modo quo anteà ſenatores, ſingulæ denos iuuenes, eos ſempèr circum ſe habuit Romulus, nomenque omnes cõmune hi habuerunt Celeres, ab exequẽdi miniſterij celeritate, & cuſtodes regis habiti. Regis verò hęc officia: primùm quidem, templorum ſacrificiorumq́; principatum tenere, agereq́; cum omnia in honorẽ cultumq́; deorũ pia, deindè legũ morisq́; patrij cuſtodẽ ipſum fieri, iuriſque ſimul omnis, ſenatumq́; cogere, & cõuocare populũ, poteſtatemq́; ſibi eſſe imperatoriã in bello. Senatorio autẽ ordini honorẽ poteſtatẽq́; talẽ attribuit õmi de re, de qua referret regno cognoſcere atq; ſuffragiũ ferre, & quod viſum maiori parti eſſet, id vincere. Plebi deindè tria hęc permiſit, magiſtratus creare, leges ſciſcere, & de bello decernere, cùm rex vellet: neq; tñ poteſtatẽ horũ abſolutã, niſi & ſenatus approbãſſet, ferebat populus ſuffragiũ non viritìm, ſed per curias conuocatus: & quod pluribus viſum eſſet curijs, ad ſenatũ referebatur. nunc autem mos in pleriſq; locis conuerſus eſt ſuffragiorũ. neq; eñ de plebiſcitis ſenat⁹ iudicat, ſed eorũ q̃ ſenat⁹ cognouit, popul⁹ eſt dñs.

Ex hac autẽ diuiſiõe Romuli, nõ ciuilia modò negocia iſti, ſed bellica quoquè celeres pſequebant̃: quandocũquè enim ei viſum eſſet exercitum educere, nec tribunos tũc per tribus, nec per curias* centuriones, neq; pfectos equitũ creari oportebat, ſed rex quidem tribunis mãdare, illiq́; curionibus, à quibus deindè decuriones edocti, ſtatutos ſibi quiſq; milites educebat. vnà enim decẽter inſtructi aderãt. mille etiã pugnatores elegit, vt aliqui volunt, quos ob numerum milites vocauit. *curiones

Romanorum quoquè vires augere volens, cauſam honeſtã prętendens, & rem ipſam in honorẽ * Dei referens, tẽplum loco in vmbroſo erigit, confugiẽtibusq́; ad illud, ſponſor factus eſt p ſpeciem religiõis erga deos, nihil eos detrimenti ab inimicis accepturos, ac ſi pmanere apud ſe vellẽt, ciuitatis etiàm participes faciebat, tradebatq́; agri portionem quem bello quęſierat. His auditis,

Senatus.

confluebant vndiq;,domeſtica fugiẽtes mala, nec ſe vlteriùs aliò * collocabant, quotidianis fauoribus & gratijs ab eo complexi.

*confere-bant,

Fuit itẽ & aliud inſtitutũ, vt nè captas bello vrbes funditùs euerterent, nec in ſeruitutẽ redigerent. verùm miſsis in eas colonis, proportiõe aliqua regionis colonias Romanorũ facerẽt vrbes victas, & reipublicæ participes. Poſteà verò qa vel vxores nõ habebãt, vel paucas, vel (vt alij volunt) multis circunſtãtibus vrbẽ gentibus, quarũ nulla quidẽ Romanis amica erat, eas ſibi p cõnubia cõciliandas exiſtimârũt. Cęterùm cogitãs quòd non vtiquè volẽtes conuenirẽt ipſis ciuitates, vtpotè colonis nouis, neq; diuitijs, nec rerũ geſtarũ gloria excellẽtibus: vim verò illatam ferrẽt ęquiore animo, ſi præſertim nulla fieret in neceſſitate contumelia: conſiliũ capit, vt per raptũ virginũ affinitates iungerent, id ſenatui aperiẽs, vbi ipſis etiàm conſiliũ placuit, diem feſtũ & ludos indicit, idq; apud vicinas gentes publicari fecit. Conueniẽtibus itaq; ad ludos hoſpitibus multis cum vxoribus & filijs, vbi ſacros peregit ludos, ſignũ dat iuuẽtuti virgines quiq; vt rapiãt: diuiſi itaq; per compita iuuenes, ad raptus virginũ diſcurrunt, ingẽs ſtatim ſecuta eſt perturbatio, fugaque hoſpitum, malum aliquod maius ſuſpicãtium. altera autem die productis ſinè ignominia virginibus, ità eñ eas ſeruari mandauit Romulus, dinumeratiſq; ſexcentis puellis & octogintatribus numero inuentis, viros celebres totidem elegit, quibus puellas ipſas ſecundùm leges patrias vniuſcuiuſq; earum cõſuetudineſq; collocauit, in communionẽ panis & aquæ cõnubia ipſa concilians.

Vbi autem de raptu virginum, deq; connubijs in vrbes proximas rumore vulgatum eſt, alias quidem id factum in iram vertit, aliæ verò quo affectu id factum eſſet, & quẽ ad finem rediſſet conſiderantes, moderatè rem tulerunt. Acciditres ipſa poſt tẽpus aliquod in bella. Erant vrbes primæ inter Sabinenſes quæ bellum inceperunt, Cenina, Antemnæ & Cruſtuminum, prętendentes quidem verbis raptum virginum, re autẽ vera conſtitutionẽ vrbis factæ grauiter

Bellum Sabinum.

ferebant, neq; negligẽdum rati malum hoc naſcens. Ceninenſibus primùm exeuntibus & regionem populãtibus, educens Romulus copias, incautos aggreditur, vallum eorum capit, fugienteſq; in vrbẽ pſequitur, incuſtoditos muros & apertas portas inueniẽs, primo impetu vrbem capit, obuiumq; ei regem pugna obtruncat. acceptis itaq; obſidibus, in Antemnates vertitur, palanteſq; eos diſperſos ad prędam, inopinato ſuperuentu capit, eodemque modo de his vt de prioribus decernens.

His peractis, Romulus in Cruſtuminos ducit exercitum, quos etiàm prælio & oppugnatione murorum in deditionem redactos, viros ſtrenuos nihil aliud pati voluit, ſed hanc quoquè vrbem coloniam, ſicut priores, cenſuit fieri Romanorum.

Cernentes hęc Sabini cęteri, rem gerebant ęgerrimè. educturi autem copias Sabini, legationem priùs ad hoſtes mittere decreuerunt, qua mulieres repeterent, pœnaſque raptûs expoſcerent: reſpondente autem Romulo, mulieres poſtquàm nõ inuitis ipſis cum viris ſuis vita erat, maritis permittendas: & ſi alicuius rei alius ipſi indigerent, tanquàm ab inimicis caperent. Neutri horum aſſentientes Sabini, exercitum eduxerũt, primoque congreſſu arcem Capitolij capiunt. cùm enim Tarpeia filia Spurij Tarpeij, qui pręerat arci, egreſſa eſſet ad hauriendam aquam, Titus Tatius rex Sabinorum occurrens, promiſit puellæ dona, geſtamina ſcilicet quæ in ſiniſtris habebant, inter quæ erant armillæ, ſcuta & annuli aurei: accepit conditionem virgo, vel auiditate fœminea, vel quòd hoſtes nudatos armis proderet. verùm portã virgine negligente capiũt, eamq; dum precium proditionis poſceret, geſtaminib⁹ ac ſcutis, ſcilicet ſeruandorũ promiſſorum cauſa, obrutam perimũt: qua interfecta, occupauerunt arcem, & poſtera die cum Romanis congrediuntur. Hoſtilium Romani exercitûs ducẽ occidũt, & totum exercitũ Romanorũ vſque ad portam palatij veterẽ fugant. Tunc Romulus vouit Ioui de conſtruẽdo ei templo, vt ſuus exercitus à fuga redirct: quo facto, exercitus Romanorum

Arx Tarpeia.

reſum-

reſumptis viribus, rurſum in pugnam procedit, fortiterque dimicando contra Sabinos, cœperunt eſſe ſuperiores.

Interim Sabinę mulieres nupèr raptę, conſilio inito, ſeſe cohortantes, ſparſis crinibus & ſciſſis veſtibus inter acies ipſas & tela volantia medias ſe ingerũt, ex vna parte rogando parentes, ex alia viros, nè ſanguine nefando ſoceri & generi ſe reſpergerent. Herſilia Romuli vxor mulier facundiſſima, longa & miſerabili oratione, precibusque Sabinos mouens, vti viris ſuis pacem ipſi largirentur, eis ipſis precãtibus pręcipuè, ob quas bellum ſe intuliſſe aſſererent: Sic acquieuère mulieribus Sabini, ſuntque factæ primùm induciæ, poſteaque congredientibus regibus pactiones de amicitia ineunt, de quibus conuenerant iuſiurando, reges quidem Romanorum eſſe ęqua poteſtate, paribusque fruentes honoribus Romulum & Titum Tatiũ, vocarique vrbem à conditore, atq; vnũquenq; ciuiũ, ſicut priùs, vocari Romanum: q verò ex Tatij patria eſſent, Quirites dici, habitareq; Romę Sabinos iure pari poſſe, quicunq; vellent, ſacrorũ participes & in tribus curiasque additos. Hęc iurati, ariſq; ſimul erectis, permixti ſunt, atque alij duces Sabinorum copias domum reduxère.

Sabini in vrbe recepti.

Tatius verò rex & cum eo tres viri ex illuſtribus familijs Romæ permanſerunt. hoc ſtatu rerum viſum eſt regibus duplum facere patriciorum numerum, elegeruntque viros centum curiarum, quos veteribus ſenatoribus adſcripſerunt. Romulus autem & Tatius ſtatim maiorem vrbem effecerunt, duos colles adijcientes, Quirinum & Cęlium, ſeparantesque habitationes, Romulus Palantęum occupans, & montem Cęlium illi propinquum, Tatius verò Capitolium & Quirinalem.

Annos igitur quinque regnauerunt ſimul, in nullo differentes. Eo verò tempore amicorum quidam Tatij exercentes latrocinia in Laurẽtum agro, aduenienteà legatiõe, iuſtaq; repetẽte, Romulus cenſebat dedi ſontes oportere lęſis, quod Tatius nequaquàm ęquum arbitrabatur. Hoc igitur modo legati, cùm nihil iuſti inueniſſent, id ęgrè ferentes, abeunt: Secuti verò quidam Sabinorum, legatos inuadunt, resque omnes adimunt, & quoſdam occidunt: qui euasère, iniurias exponunt, indeq; aduenientes Lauinio atque ex alijs vrbibus legati de iniurijs queruntur, bellumque denunciant ni iuſtitia potiantur. Romulus ad hęc obſtrictos prehendit, traditque eos vinctos legatis abducendos. Indignatus Tatius, erant enim cognati eius qui abducẽdi erant, legatis deditos homines abſtulit.

Elapſo autem tempore, cùm Lauinij eſſet Tatius cum Romulo ſacrificij cauſa, conſpirantibus in Tatium ſocijs & genere proximis interfectorum legatorum, percuſſus, ad aras occubuit, Romã deìn perlatus. Romulus ſolus in imperio conſtitutus, ſtatuit eundem eſſe populum, Sabinos & Romanos, quod & nominum variatio confirmabat.

Mors Tatij.

Deindè ad ſacra verſus, publica inſtituit & priuata. Legẽ tulit de matrimonijs, vt mulier viro ſocia eſſet pecuniarũ & cęterorum atque ſacrorum, vt viueret ad mariti morem. vxor domûs domina, morienti viro ſinè liberis, ſuccedebat: ſin cum prole, ęqua erat pars ſua. Dedit Romulus omnem vitæ poteſtatẽ patri in filium, ſiue vellet coërcere, ſiue verberare, ſiue iunctum ruſtico operi detinere: vẽdere quoquè permiſit & occidere.

Duo verò tantùm ſtudia reliquit liberis lex publica, agriculturam & belli artes: imperfectam putans vtranq; vitã, alteram ab altera ſeparatam. non alteris quidem humum exercẽdam dedit, alteris belli munera, vt lex habet Lacedęmoniorum, ſed eoſdem militarem ſimul & ruſticã vitã viuere inſtituit, operi omnes, ſi pacem agerent, vacare ruſtico aſſuefaciens. Verùm permittebantur etiam mercari Romani, ſi quandò deſiderabatur aliquid.

Poſtremò, de Fidenatibus Romulus & Veijs triũphauit, magnis cladibus affectis. Tum nè ampliùs finitimarum gẽtium ſubigeret, diuinitùs mors ſubitanea accidẽs illi fuiſſe viſa eſt cauſa. Quarè de Romuli morte varia & magna ex parte fabuloſa traduntur. ſcribunt enim nonnulli, dum in exercitu concionem

Romuli mors.

ad populum haberet, cadente interim caligine, & ſuborta tempeſtate, cum fragore raptum eſſe regem, nec apparuiſſe ampliùs in cõcione. Verùm alij, quorum eſt ſententia probabilior, magisq; ad hiſtoriæ fidem accedens, aſſerunt illum à ciuibus interfectum. Cauſam autem cędis hanc putant, quòd obſides à Veientibus acceptos, abſq; ſenatûs ſententia reddidiſſet; tum quòd veteri more non imperabat, ſed arrogans quaſi tyrannide in ciues vtebatur.

Ob has cauſas dicunt patricios de morte eius cepiſſe conſilium, geſtã autem rem fuiſſe in ſenatu, diuiſoque corpore eius in fruſta, nè cadauer appareret, exiſſe eos occulẽtes ſub amictu quã quiſque habuit partem, clamque humi eam mandantes, fingentes poſteà raptũ in cęlum, & inter deos relatum, vt qui eſſet Martis filius. opinionem autẽ eam confirmauit Iulius Proculus, aſſerens ſibi Romulum apparuiſſe in via, & iam deum factũ, vt pro numine haberetur, mandâſſe: & ſic pro deo habitus à Romanis, Quirinus eſt dictus, ſiue à quiritibus, ſiue ab haſta, quam vocant Sabini quirim. deceſſitq; ſinè prole, vt aliquorum eſt opinio, annos ſeptem & triginta dominatus, quintũ annum & quinquageſimum agens, prout refert Dionyſius Halycarnaſſeus.

ANNO duodecimo regis Achaz, regnauit in Babylone Salmanaſſar annis xvij. annos quatuor cum Achaz, & ſub Ezechia xiij. annis.

GENERATIO XLVI.

4. Reg. 18. 2. Par. 29.

ANno 4461. à mundi exordio, regnante Oſee in Samaria, ac Romulo in vrbe noua Roma, quadrageſimaſexta incepit generatio in Ezechia filio Achaz rege Iuda, is regnauit annis vigintinouem in Hieruſalem, optimus ſanè vir de peſſimo patre natus, qui cõfeſtìm intermiſſa ſacrificia reſtituit, idola deſtruxit, vrbem ſemidirutam reparauit atq; muniuit. tanto regno dignus, qui ſapientia, prudẽtia & conſilio plurimùm valebat, ac ità manu promptus, vt nemo veteranorum eo pugnacior fuerit. vndè poſt eum non fuit ſimilis de cunctis regibus Iuda, ſed neque in his qui ante eum fuerant. adhęſit Domino omnibus diebus vitæ ſuæ, & ab eius veſtigijs non receſſit. fecit mandata quæ Dominus pręceperat Moſi vniuerſa, & directus eſt ab eo. diſſipauit excelſa, cõtriuit ſtatuas & lucos ſuccídit, confregit ſerpentem ęneum quem fecit Moſes, cui vſque ad illud tempus filij Iſrael adolebant incenſum, & puluerem eius ſparſit in torrentem Cedron. ſcripſit quoquè filijs Iſrael, vt redirent ad cultum DEI, quorum quidam nuncios eius neglexerunt, alij quoſdam interfecerunt. ipſe quoquè percuſſit Philiſtæos vſque ad Gazam, & omnes terminos eorum à turre cuſtodum vſque ad ciuitatem munitam.

Ezechias cultũ diuinũ reſtituit.

Circiter annum ſextum regis Oſeæ, regni Ezechiæ annum quartum, Salmanaſſar Aſſyriorum rex contractis maximis copijs, eduxit exercitum contra regem Oſee, eumque multis attriuit cladibus, capta Samaria, vinctum abduxit, & vniuerſa eius bona diripuit. verùm poſteà multa pecunia redemptus, & eidem tributarius factus, in regnum redire permiſſus eſt. ſed paulò pòſt cùm didiciſſet rex Aſſyriorum, quòd Oſea rebellare niteretur, latentèr enim miſit ad * Suſac regẽ Aegypti, petens ſolatia contra eum: iratus vehemẽtèr rursùs cum grandi exercitu Samariam venit, quam & tribus annis duriſſimè obſedit, nonoque regni ſui anno eam cepit, & cum toto populo in ſeruitutem rapuit, tranſtulitque Iſrael in Aſſyrios, ſcilicet ſeptem tribus quæ remanſerant, & poſuit eos iuxta flumen Gozam vltra montes Medorũ & Perſarum, regemq; in Niniue captiuũ tenuit. 4 Reg. 17.

Captiuitas Iſraelis.

Tranſlato itaque Iſrael de terra ſua, rex Aſſyriorum de diuerſis regionibus adduxit colonos in Samariam, paucos primùm, poſteà Aſſaradoch populatus eſt terram, & qui habitauerunt in vrbibus eius, omnes vocati ſunt Cuthęi, à quibuſdam potioribus inter eos qui venerant de regione Perſide, quę dicta eſt Cutha à quodã flumine. Gręci verò dixerunt eos Samaritas, Hebręi vocauerũt eos Iacobitas, quia ſupplantauerunt Iſrael de finibus ſuis. Qui cùm veniſſent in terrã Iſrael, immiſit Dominus in eos leones, qui interficiebãt eos. Nunciatũ

eſt re

eſt regi Aſſyriorum, quòd perirent coloni eius, quia ignorabant legitima Dei Iſrael: miſitque eis vnum de ſacerdotibus Iſrael, & legem Moiſis inſcriptam literis antiquioribus. Habitabat ſacerdos in Bethel, & ſuſceperunt circunciſionem & legitima Dei Iſrael: nihilominùs tamen deos ſuos in excelſis colebant. vndè quandoquè Hebręos dicunt ſibi propinquos, cùm benè eſt Hebręis: cùm verò malè, dicebant ſibi nihil eſſe cum Iſrael.

Finis regni Samariæ.

Migrauerunt itaque Iſraelitę illi, & ceſſauit regnum Iſrael in Samaria, poſtquàm regnatum eſt per annos ducẽtos ſexaginta vnum & menſes ſeptem, ſub regibus decem & octo. Multi autem ex Iſraelitis tunc confugerunt in regnum Iuda, multi abſconderunt ſe in abditis, & latuerunt in regnis circunſtãtibus, qui poſt regreſſum regis Aſſyriorum redierunt ad propria, & habitauerunt cum Samaritis.

Tobias. Tob. 1. 2. 3. &c.

ANNO eodẽ Tobias propheta ſanctiſſimus ex tribu & ciuitate Neptalim, vir gratia ſpirituali pręſtans, cum rege Iſrael in captiuitatem abductus, in qua pietate ac religione inſignis habitus eſt. hic cùm apud Niniuen cõſtitutus, pręceptorum patrum ſuorum non immemor, cùm ęgros viſitaret, eoſque ad patientiã quàm maximè hortaretur, egentibus eleemoſynas pręberet, deſperatos quoquè conſolaretur, atq; errantes ad veritatis viam prędicationibus deducere niteretur, cęcitatis plaga tentatus eſt, pro qua etiàm omnem perdidit ſubſtãtiam, & omnium pauperrimus euaſit. Cuius patientiam cùm Dominus diù cognouiſſet, Raphaëlem archangelum ad eum miſit, qui eidem viſum reſtituit, & ſubſtantiam omnem in decuplum multiplicauit, ac cęteris Iudęis omnibꝰ in rebus antetulit. cùm in eo ſtatu vſq; ad annos duos & centum vixiſſet, confectus ſenectute, primò interitum Niniues & inſtaurationem Hieruſalem & templi Domini, ac Chriſti aduentum prędicens, ſpiritum Domino reddidit, in Niniue ſepultus.

Sennacherib cœpit regnare nono anno regni Ezechiæ, reg. annis vij.

4. Re. 18. Eſa. 36. & 37.

Anno Ezechiæ regis Iuda xiiij. Sennacherib Aſſyriorũ rex, capta Samaria & filijs Iſrael in Aſſyrios trãſlatis, aſſcẽdit in terrã Iuda. Erat autem is filius Salmanaſſar, ingenio ferox. cùm cepiſſet aliquas ciuitates, miſit ad eũ Ezechias in Lachis, dicens: Recede à me, & quod impoſueris mihi, faciã. indixit Ezechiæ rex Aſſyriorum trecenta talenta auri & trecenta argẽti, iurauitq; ꝙ nõ noceret ei. Cumq; non inueniſſet Ezechias hãc ſummã in theſauris in domo Domini & ſuis, recepit laminas auri quas ipſe aſſixerat in valuis tẽpli. accepit hęc Sennacherib, & mox tranſgrediẽs iuſiurandũ, miſit ad obſidendã Hieruſalẽ, Tharthã & Rapſacẽ, qui caſtrametati ſunt iuxta aquęductum piſcinæ ſuperioris, quæ eſt in via agri fullõis, abſtulerunt ciuibus aquam exterioris piſcinæ.

Illi cùm vocâſſent Ezechiam ad colloquiũ, noluit exire, ſed miſit ad eos Heliachim pontificem. Sobnam ſcribã & Ioachim à cõmentarijs, ad quos loquebatur Rapſaces Hebraicè: Hęc dixit rex magnus Aſſyriorum ad te ô Ezechia, in quo cõfidis vt audeas rebellare? ſi confidis in rege Aegypti, inniteris baculo arũdineo: ſi ſpem ponis in Deo tuo, nũquid dij gentium & Deus Iſrael liberauerunt eos de manu mea? ſi ſpem ponis in populo tuo, dabo tibi duo millia equorum, nec poteris apud te inuenire aſſcẽſores. & rogabant nuncij regis vt loqueretur eis Syriacè propter populum qui ſtabat ſuper murum. Tunc exclamauit Rapſaces ad populũ: Hęc dicit rex magnus Aſſyriorum, facite mecũ quod vobis vtile eſt, nè comedatis ſtercora veſtra, & bibatis vrinam veſtrã. egredimini, & trãſferam vos in terrã quæ eſt ſimilis veſtræ.

Cumq; retuliſſent miſſi cõminationes has ad Ezechiã, ſcidit veſtimẽta ſua, & opertus ſacco, ingreſſus eſt domum Dñi, miſitq; pędictos nuncios ad Eſaiam, opertos ſaccis, iunctis illis ſacerdotibus & ſenioribus populi, dicens: Hęc dicit Ezechias, dies hęc tribulatiõis noſtræ eſt & increpationis diuinæ, ora pro reliquijs, Iſrael ſi fortè Deus audiat blaſphemiã & vindicet. Et Eſaias: Hęc dicit Dñs Ezechię, noli timere: eccè ego mittã regi Aſſyriorũ ſpiritũ, & reuertetꝰ in terram ſuã, deijciãq; eũ gladio in terra ſua.

Intereà receſſit Rapſaces, & iuit ad regem Aſſyriorum, qui expugnabat Lobnam. tranſiuit enim rex ad expugnandam Aegyptum ea mente, vt triumphās rediret ad euertendam Hieruſalem. Cumq; obſediſſet Peluſium, audiuit regem Aethiopiæ Tarachā magno cum exercitu venire in auxilium Aegyptiorum: conturbatus, rediјt in Iudęam & obſedit Hieruſalem: antè tamen miſit Ezęchiæ terribiles literas comminationis plenas. is cùm clamaret ad Deū, cōſolatus eſt eum Eſaias, & inter cętera, Tibi, inquit, Ezechia hoc erit ſignum liberationis tuæ, tertio anno recedet à te Sennacherib non rediturus. prędico autē tibi quid facies hoc anno, & quid ſecundo, vt cùm videris impleta, ſcias verū eſſe quod prędixi de tertio. comede hoc anno quod repereris, id eſt, quæ ſpontè naſcuntur, ſecūdo poma, in tertio anno, fugato hoſte, ſecurè ſeminate, metite & comedite.

Hoc audito, Ezechias gauiſus eſt, & de conſilio Eſaiæ & ſapientū, obturauit capita fontium extra vrbē, & exitus aquarum in Iudęa, nè Aſſyrij inuenirent aquam. Tunc obturauit Ezechias ſuperiorem fontem aquarum Gion, & auertit eas, vt influerent in piſcinam inferiorem, fecitque ante fontē Siloë quaſi ſtagnum in quo colligerentur aquæ. Rediјt Sēnacherib ab Aegypto, & cùm Iudęam vaſtâſſet, tandèm obſedit Hieruſalem. Tum angelus Domini percuſſit Aſſyriorū centum octogintaquinq; millia. Fugit Sennacherib cum decem viris in Niniuē, vbi in templo Adramelech & Saraſar filij ſui percuſſerunt eū gladio, fugientes in Armeniam. ſucceſſit Aſſaradon patri.

Liberat angelo Hieroſolyma.

Porrò Hieroſolymitæ fuſis hoſtibus, ſpoliauerunt caſtra. Ezechias licèt hoſtias Deo immolâſſet, canticum tamen ex more non cantauit, ob id ęgrotare cœpit: monuit eum Eſaias, vt diſponeret moriturus domui ſuę. Dolens Ezechias quòd filium non haberet, precatur veniam conuerſus ad parietem. verùm antequàm Eſaias egrederetur partē atrij, dixit ad eum Dominus: Redi & dic Ezechiæ, audiui orationem tuam, & vidi lachrymam tuam, eccè ſanaui te: die tertio aſſcendes in templum, addentur tibi quindecim anni. ab Aſſyrijs liberaberis. Ait Ezechias: Quod erit ſignum quòd Dominus ſanabit me? Cui Eſaias: Vis vt aſſcendat vmbra decem lineis in horologio, an vt reuertatur totidem gradibus? Dedit ergò ſignū regi, vtrùm vellet quòd ſol ſtaret per ſpatium decem horarum immobilis, vel rediret totidem. Et elegit rex, vt rediret ſol ad orientem, & ſtatim ſol eſt reuerſus iterùm per decem lineas, per quas iam deſcenderat.

Ezechiæ vita prolōgat.

Tunc fecit Eſaias afferri maſſam ficuum: facieq; inuncta, conualuit Ezechias, ac tertio die aſſcendens in templum, iuxta veram prophetæ ſententiam ait: Ego dixi, in dimidio dierum meorum vadam ad portas inferi, ſinè ſobole ſcilicet, quam expectaui: queſiui orando reſiduum annorum meorum, vt donaret me Dominus Deus prole, ac pater fierem.

Eſa. 38.

In illo tempore miſit Merodach rex Babylonis literas & munera ad Ezechiam. nam paulò antè rex Medorum & rex Babyloniorum receſſerant à Monarchia Aſſyriorum. Lętatus Ezechias in aduentu nunciorum, & iterùm elatus in animo, oſtendit eis omnia quæ habebat in domo & poteſtate ſua, etiām domum aromatum, in quam inducere gentiles nefas erat. Porrò cùm abiјſſent legati, venit Eſaias ad regē: Quid, inquit, dixerunt viri iſti, & vndè venerunt ad te? Qui cùm indicâſſet ei, dixit Eſaias: Eccè dies venient, & auferentur in Babylonem omnia quæ in domo tua ſunt, & quæ abſconderunt patres tui, ſed & de filijs tuis erunt eunuchi in domo regis Babylonij. Reſpondit Ezechias: Bonus eſt ſermo Domini, ſit pax & veritas in diebus meis. Deindè ad exornandam Hieruſalem animum adiecit. anno deindè vitæ ſuæ quinquageſimoquarto moritur, & apud arcem Sion, magno ſui deſiderio apud omnes relicto, ſepelitur.

Sabachon Aethiopiæ rex, quinto Ezechiæ regis anno regnare cœpit: regnauit annis duodecim, qui Bochorin Aegypti regem vicit, & pro eo interfecto regnauit.

Sabachon.

Per-

Perdicca quartus Macedonum rex, ſexto anno Ezechiæ regnare cœpit, regnauit annis quindecim.

Meles tertius Lydorum rex, decimotertio anno regni Ezechiæ regnare cœpit, annis duodecim regnauit.

Cardiceas quartus Medorum rex, regni Ezechiæ anno vigeſimo Medis prǽeſſe cœpit, & prǽfuit annis tredecim.

Candaules rex Lydorum.

Candaules quartus Lydorum rex, anno vigeſimoquinto regni Ezechiæ Lydis regnare cœpit, regnauit annis decem & ſeptem, vir quidem ignauus & libidini deditus. huic cùm eſſet vxor elegantiſſimæ formæ, vt Herodotus & Iuſtinus referunt, eius pulchritudinem omnibus prǽdicabat, non cõtentus voluptatum ſuarum tacita conſcientia, niſi etiàm matrimonij ſecreta panderet. ad extremum Gygi ſatelliti ſuo ſpeciem vxoris extollebat. & vt probaret, dixit ſibi eam velle nudam oſtendere. Contradixit Gyges: Here, inquiens, non licet mihi dominam meam nudam conſpicere. mulier enim exuta tunica, & verecundiam paritèr exuit. Rurſum Candaules, Nè cures, non ſciet. ſta ſecũdùm fores cùm aperuerim, & videbis. Gyges effugere non valens, obtemperat, & vt Candaules prǽdixit, nudã vidit. verùm ille inter exeundum à muliere conſpectus eſt: quæ vt didicit à viro, quomodò eſſet actum, prǽ pudore tacuit, firmans in animo ſeſe vindicare. Nam apud Lydos probro eſt, etiàm viros videre nudos. Mulier per fidos opportunè vocauit Gygem, dixitque: Vidiſti me nudã: duorum tibi eligendi do optionem: aut enim me & paritèr regnum Lydorum habe, vbi Candaulem interfeceris: aut morieris, vtì Candauli non eſſe obſequendum in omnibus diſcas. Ad hǽc Gyges obſtupefactus, rogauit nè talia exigeret, & cùm perſuadere nõ valeret, elegit potiùs viuere, quǽſiuitque quo pacto id opportunè fieret. Subornauit mulier, ità vt ſoporatum regem facilè interficeret: obtinuitq; Gyges regnum etiàm oraculo Delphico. nam cùm Lydi indignè ferrent regis caſum atque in armis eſſent, datum eſt oraculum, hunc eſſe debere regem Lydorum.

Cicero 3. offici. 4. hǽc de Gyge longè aliter tractat.

Aſſaradon iunior filius Sennacherib, patri in regno ſucceſſit, ipſeque Sennacherib in templo à ſenioribus filijs ſuis Adramelech & Saraſar, vti paulò antè diximus, obtruncatus eſt, quòd iuniorem eis prǽtulerat.

Merodach Chaldǽum per hoc tempus in Babylone regnâſſe conſtat, qui & ab Aſſyrijs deficiens, Chaldǽorum regnum ſibi conſtituit, ſicut & Medorum rex ſecerat. hic rex Ezechiæ ægrotanti legatos viſitatiõis gratia cum muneribus miſit.

Numa ſecundus Romanorum rex.

A N N O regni Ezechiæ vltimo, ſextædecimǽ Olympiadis ſecũdo, Numa Pompilius poſt Romulũ regnare cœpit, regnauit annis quadragintauno. Mortuo em̃ Romulo, anno ſequẽti rex nullus creatus eſt. Senatores verò alternìs imperitabant eo tempore, quod interregnum appellabant. Anno elapſo, viſum eſt omnibus conſtituendam regiam dignitatem. de futuro verò rege diſſenſio incidit, vtro crearetur ex ordine. ſenatorum antiquorum centum, an nouitiorum. poſtremò conuenit, vt alterum fieret de duobus: aut quòd regem ſenatores prǽterquàm ſui corporis crearent, aut hoc ipſum nouitij facerent. accipiunt conditionem ſeniores, ſuffragijsq; Numam Pompilium Sabini generis illuſtrẽ virum, deligunt, qui (vt Plutarchus ait) cùm eſſet ingenio ad omnẽ virtutem accõmodatus, ſeipſum magis per diſciplinam, laboremque ac philoſophiam coluit, non ad deteſtandas pturbationes modò, ſed vt laudatam quoquè inter barbaros vim & habendi cupiditatem à ſe pelleret. hic à domo delicias ac magnificos apparatus pellens, omnibus ſe cùm ciuibus tum peregrinis integerrimum iudicem & conſultorem prǽſtabat. per ocium autem non ad voluptates & delicias, non ad quǽſtus, ſed ad deorum immortalium cultum & ad ipſorum naturam, quantùm ratione poterat, cognoſcendam, ſemetipſo vtens, magnum nomen adeptus eſt: vt Tatius vnica Tatia filia ſibi generum fecerit.

A N N O igitur quadrageſimo ǽtatis ſuǽ, cùm legati veniſſent pro eo rege

aſſumendo, primùm non acquieuit. tãdèm inſtantibus legatis atque rogantibus, nè populus iterùm in ſeditionem veniret, regnum laceſſitus ſuſcepit. eoq; ſuſcepto, confeſtim populum elatum aſperumq́ue ad pacem & ad religionem traduxit.

Ferunt Numam, qui occultiore ſapientia præſtabat, nullis imaginibus deos coluiſſe. Videns Numa ſinè legibus regnum ſtare nõ poſſe, at quia circa leges dandas inſiſtere non valeret, niſi pax eſſet in vrbe, ſtatim in principio regni ſui fecit in circuitu pacem, quam & habuit toto tempore regiminis ſui. Facta pace, conſtituit templum deo Iano, cuius clauſio ſignificaret pacem, vt quaſi pax incluſa maneret apud Romanos: eius autẽ aptio ſignificaret bellũ, quaſi vt omnes milites qui ad bellum exirent, incolumes reperirentur in eo, reuertentes de prælio. quo facto, totus vacabat legibus ordinandis, tradẽs modum colendi deos, circa cæremonias & ſacra intentus.

Iani ædes.

Vt autem Romani faciliùs ipſum attenderẽt, impoſitasq; ab eo leges promptè iidem ſuſciperent, monitu deæ Aegeriæ omnia ſe agere prædicabat, quo magis à barbaris acciperẽtur. eò deniq; ferocem populum redegit, vt qui vi & iniuria occuparet imperium, religione atq; iuſtitia gubernaret. Mutauit quoq; menſiũ ordines: Martiũ quem Romul⁹ primũ fecerat, tertium poſuit, præpoſito Ianuario atque Februario, cùm anteà veluti apud cæteras nationes, decem eſſent tantùm menſes.

De Numa dicit Auguſt. de ciui. Dei li. 7. c. vlt. Cùm quidam bubulcus agrũ iuxta Ianiculum, vbi erat ſepulcrum Numæ, araret, ſub terra effoſſa arcam reperit, in qua erant libri ſeptem, in quibus continebãtur inſtituta ſacrorũ, edita à Numa Pompilio diabolo inſtigante. nam ipſe Numa, ait Auguſt, hydromantiam facere compulſus eſt, vt in aqua videret imagines deorum, vel potiùs ludificationes dæmonum, quod genus diuinationis Varro à Perſis dicit allatum, quo & ipſum Numam & Pythagoram philoſophum vſum fuiſſe cõmemorat, vbi adhibito ſanguine humano, etiàm inferos phibet ſuſcitari. Cùm autem dicti libri inuenti præſentarentur, Petilius prætor vrbanus de authoritate ſenatûs fecit cremari publicè, quos ideò Numa occultos habere voluit, qa noxios putauit hominibus. ideò ſenat⁹ cremari fecit, quia doctrina eorum videbatur retrahere à religione & cultura deorum, vt dicit Val. Max. Inſupèr Numa Pompilius Capitolium à fundamẽtis ædificauit. cætera infrà dicemus, vbi poſtulabit locus.

Hydromantia.

Fuère his ferè temporibus ſeptem illi, quos memorat Græcia, ſapientes. Planè Thaletem Mileſium primum his tẽporibus floruiſſe, author eſt diuus Aug. 18. de ciuit. Dei cap. 24. Primus, ait Cicero de natura deorum, de natura rerum diſputauit Callimachus. dicit hũc fuiſſe in uentorem minoris vrſæ & ſtellas notãſſe. hic dixit aquã primã omniũ rerum fuiſſe cauſam, eamq́ue in ſe diuinam habere mentem & omnia producentem. Laertius fert eum dixiſſe, Antiquiſſimum entium eſt Deus. ingenitum etenim. Optimum entium eſt mundus, nam opus Dei eſt. Maximum entium eſt locus, nam capit omnia. Velociſſimum entium eſt intellectus, paſsim etenim currit. Validiſſimum entium neceſſitas, dominatur em̃ cunctis. Prudentiſſimũ entiũ tempus, adinuenit enim omnia.

Septem ſapientes Græciæ.

Thales.

Thaletis apophthegmata.

Solon philoſophus è ſeptem ſapientibus ſecundus, patria Athenienſ, ibidèm leges optimas inſtituit, quas (vt Valerius refert) ſi Athenienſes perpetuò ſeruare voluiſſent, ſempiternum habuiſſent imperium. mortuus eſt in Cypro octogenarius.

Solon.

Chilon philoſophus, patria Lacedæmonius, tertius è ſeptem fuit. vixit annis 57. hic fortunam ignarũ dixit medicum.

Chilon.

Pittacus Mitylenæus philoſophus, in re militari ſtrenuus, hic dicebat quòd principatus virum oſtenderet.

Pittacus.

Bias Prienæus philoſophus, è ſeptem ſapientibus quintus, in Prienæa vrbe princeps. hic moleſtius ait, inter duos amicos, quàm inter duos inimicos, iudicare. Nam amicorum quidem alter erit inimicus, inimicorum verò alter amicus.

Bias.

Cleobulus Lyndius, è ſeptem ſapienti-

Cleobulus.

entibus ſexus, hic ait: quanto plùs licęt, tanto libeat minùs.

Periander.

Periander Corinthius, ſeptimus è Gręciæ ſapientibus: Volentes, inquit, ſecurè tyrannos vincere, oportet beneuolentia fulciri, non armis.

De Homero ſuperius generatiõe 32. alia plura videre eſt.

Archilochus in collectaneo de Temporib. ait Homerum poëtam his fuiſſe temporibus, videlicet olympiade 23. à Troiæ excidio anno 50. illi ſoli ius tributum emendandi characteres & nomina & linguam Gręcam à Cadmo Samothrace proditum ferunt.

Octo Homeri.

Homeros plures connumerat diuerſorũ temporũ ratione, Smyrnęũ, Chium, Cumęũ, Salaminẽſem, Colophoniũ, Atheniẽſem, Argiuũ, demùm poëtam illũ Męonium.

GENERATIO XLVII.

Manaſſes rex Iuda. 4. Reg. 21.

ANNO à mundi exordio 4490. ín Manaſſe Ezechię regis filio 47. incepit generatio. duodecim annorum erat, cùm regnare ſuper Iudam in Hieruſalem cœpit, & annis 55. regnauit. fecit malum coram Domino. ædificauit enim excelſa quæ diſſipauerant patres ſui, & erexit aras Baal & lucos, extruxit altaria militiæ cęli in duobus atrijs tẽpli, & poſuit idolum in templo Domini, traduxit filium ſuum per ignem tophet, obſeruabat ſomnia, ſectabatur auguria, maleficis artibus inſeruiebat, habebat ſecum magos & incãtatores, ſculptile & conflatile poſuit in domo Domini. Seduxit itaque Iudam & habitatores Hieruſalem, vt facerent malum ſuper omnes gẽtes. Eapropter locutus eſt Dominus per prophetas, dicens: Eccè ego inducam mala ſuper Hieruſalem & Iudam, vt quicunque audiêrit, tinniant ambæ aures eius. delebo Hieruſalẽ, ſicut deleri ſolent tabulę. Inſupèr & ſanguinem innoxium ſudit Manaſſes, donèc impleretur Hieruſalem vſque ad os. plateas Hieruſalem ſanguine prophetarum purpurauit. Eſaiam quoquè auum maternum vel affinem ſuum, eiectum extra ciuitatem, iuxta piſcinam Siloë ſerra lignea per medium ſecari iuſſit. qui dum in principio ſectionis anguſtiaretur, petijt ſibi dari aquam vt biberet: & cùm nollet ei dari, Dñs de ſublimi miſit aquã in os eius, & expirauit: nec ſepelierunt eũ in ſepulcro prophetarũ, ſed ſub quercu Rogel iuxta trãſitũ aquarũ.

Eſaias moritur.

Tradit etiàm Epiphanius, dum obſideretur Hieruſalem, caſtris apud piſcinam Siloę poſitis, accidit vt ciues & hoſtes eò liberè deſcenderent. orauit Eſaias, & dum egrediebantur ciues, erant ibi aquæ ſicut priùs: cùm verò accedebant hoſtes, ſiccabantur aquæ prorsùs, ità vt mirarentur Aſſyrij. Cumq; in propria perſona acceſſiſſet Sennacherib, facta eſt ſtrages ſupradicta ĩ exercitu ipſius. in tantæ rei memoriam populus glorioſè prophetam ſepelinit in loco prædicto, vt etiàm oratiõibus eius poſt mortem indeſinentèr huius aquæ beneficio potirentur.

Immiſit ergò Dominus aduerſùs Manaſſen, regem Babyloniorum, qui depopulatus eſt Iudam, & Manaſſen vinctum catenis traxit in Babylonẽ, ac pluribus afflixit tormentis. Manaſſes ad ſe reuerſus, egit pœnitentiam coram Domino. deprecatus eſt, vt hoſtem ſibi ſuũ faceret clementem. Exaudiuit Dominus orationem eius, & à rege Babyloniorum liberatus, ad regnum ſuum reuertitur. Cumque Hieroſolymam veniſſet, cognouit primùm Dominum Deum ſuum: & priorum delictorũ pœnitens, ſtuduit omnibus viribus ad cultum diuinæ religionis ſe conferre, templumque purgare, & ciuitatem collapſam reſarcire. nec de alio cogitare, niſi vt poſſet gratias Deo pro dono ſalutis ſibi pſtito exoluere. hęc quoq; & populum facere docuit, deſtruxit aras Baal; altare rursùs ædificauit. & hoſtias ſoluens immolauit, ſicut Moiſes culturam diuinam expoſuit, poſthàc omninò beatam vitam duxit, multosque ad eius exemplũ traxit. Tandèm vbi ea quæ ad ſui ſceleris emendam peregiſſet, 74. vitæ ſuæ anno defunctus eſt, & in hortis ſuis honorificè ſepultus.

Numa mori.

ANNO 39. regni Manaſſę, Numa Pompilius cùm vitam peregiſſet omnem obtemperantibus ciuibus, vtpotè amatus à ſuis, & à finitimis optatus, in tempus ætatis maximum proceſſit integer, nihil à fortuna conflictatus, facilima morte obijt, annos viuens ſupra octoginta: prolem quidem relinquens, vt quidam volunt,

filios

filios quatuor, filiamq́ue vnicam.ex filia poſteà natus eſt Ancus Martius.moriente eo, luctus fuit in vrbe maximus. iacet autem in Ianiculo trans Tiberim.

Numa Pompilio mortuo, factus iterùm ſenatus reipub. dominus, in eodem genere regiminis nec inuito populo permanendum cenſuit. conſtituit interim vrbi interreges, à quib⁹ deindè is, quem populus omnis prętulit, Tullus Hoſtilius rex dictus eſt. Annus autem quo is imperiū ſuſcepit, ſecundus erat ſeptimę & vigeſimæ olympiadis. hic in ipſo initio opus edidit omnium munificentiſsimum: regionem enim extra ſortem bonam ſuperiores reges habuerant. eam Romulus bello quęſierat. quo ſinè filijs mortuo, ſuccedēs Numa poſſederat: erat enim poſſeſſio nondùm publica, ſed regię ſortis. hāc Tullus his qui nullam ſortem haberent, diuidi viritìm iuſſit, ſatis eſſe ducens ſibi rem paternā ad ſacrorum ſimul domusq́ue impēdia, eaq́ue liberalitate complexus ciues pauperes, beneuolos reddidit. Collem qui Cęlius dicitur, muro communiuit, dans poteſtatem qui ſinè laribus erant, in eodem loco ædes conſtruere, ipſo quoquè in eodem habitante.

Tullus Hoſtilius.

Inter hęc Cęlius apud Albanos magiſtratum tenens, ſecundas Romanorum res ægerrimè ferens, bellum inter ciuitates cognatas parat. Quod vt Albanis ſuaderet faciliùs, egenis ferocibusq́ue Albanorum latrocinia permiſit agere in Romanorum agro, impunitatem pollicitus. ſciebat enim Romanos vicißim acturos, & ità euenit, vt incurſiones fierēt hinc indè, alijs interfectis, alijs captis. Tum Cęlius concione vocata, acritèr in Romanos inuectus eſt. vt legatio fierēt ad res repetendas, effecit, quam ſi Romani negligerent, bellū indiceretur. erant enim fœdera vrbibus ſub Romulo confecta, vt neutra bellum inciperet: ſed quæ ſe lęſam aliquandò quereretur, ab ea quæ lęſiſſet, iuſta reciperet. quod ſi non cōtingeret, tunc tanquàm ſolutis fœderibus, bellum alteri inferret.

Cælius alijs Cetius.

Profectis ea cauſa legatis Romam, ſuſpicans cauſam Tullus, idem ipſe prior facere cogitauit, transferre volens in Albanos culpā & eos pręuenire. Albanos iuſſit hoſpitio comitèr recipi, ipſe verò negocia ſimulans neceſſaria, legatorum aditum ſubterfugit: ac nocte ꝓxima viros claros Albam legatos mittit, ſimul cum fecialibus ad res repetendas. hi ante ſolis ortum manè occurrūt Cælio. in pleno fero conquerentes poſtulabant, quæ in communibus ſponſionibus continebantur. Cęlius autem tanquàm miſſis à ſe priùs legatis, Romanos fœdera tranſgreſſos abire iubet: ad hęc legationis princeps, priorem ſe repetere, iuſtaq́ue denegare Cęlium, ob hoc bellum indici poſſe. abeunt, ac referunt. quæ cùm audiſſet Tullus, legatos Albanorum ad ſe adduci iubet. Nunciant illi quæ mandârat Cęlius, bellumq́; minātur, niſi iuſta impetrauerint. Ego, inquit Tullus, iuſtum Albanis bellum denuncio.

Legatis his dictis abeuntibus, ad bella vtrinquè ſe accingunt. paratis igitur quibus opùs erat, Cęlius Albanus fortè circiter primam lucem mortuus à ſuis inuenitur. Cuius in locum dux & imperator creatus eſt Metius Suffetius, qui potitus imperio, in dilationes & moras rem ducendam ſtatuit, accepta occaſione opportuniſſima: nam certò intellexit, Veientes & Fidenates maximas vrbes, ad hoc ſe parare, vt à Romanis deficerent: & dum inter ſe Romani atque Albani bello confligerent, ſeq́ue debilitarent, contractis ipſi copijs vtroſque inuaderent atque ſuppeditarent. Nec machinatio iſta Tullum quoquè latuit, quas ob cauſas in ipſo belli apparatu miſſis hinc indè nuncijs, in colloquiū Romani atque Albani conuenientes, pacis mentiōem Metius prior fecit. placuit conſilium pacis Tullo, dum perpetuò ſubſiſteret. ſed vt hoc fiat, ſubintulit Tullus, Romanos oportere arbitror communia Albanis ponere quęcunq; habent aut habituri ſunt bona: Albanos verò iucundè data accipientes, fieri omnes aut optimos vrbis Romæ habitatores. quòd ſi illud graue videbitur, conſilium vnum deſignetur vtriuſque ciuitatis, vni principatum tradite, & eum quidem eligite, qui beneficijs poſſit rem publicam augere. hęc igitur ego cen-

Albani belli origo.

cenſeo, quæ ſi fiant, tum nos certos & ſtabiles fore amicos puto. duas autem vrbes qui incolant, æquè vt nunc eminentes, eos nunquàm ego inter ſe ſatis eſſe conſenſuros reor.

His auditis, Suffetius tempus conſultādi petijt, ac deliberatione facta redijt, itaque reſpondit: Nobis, inquit, nō videtur Tulli patriam relinquere, nec patria ſacra debere ac locū ipſum, quē paulò minùs quingentis annis patres noſtri obtinuerunt, deſerere. Nos quidem Tulli principatu Italiæ digni, gentem ipſi Græcam & maximam incolentes exhibemus, Latini generis dominatum obtinemus. Sed & communi lege nepotibus imperare progenitores conuenit, naturaque habet, vt ſeniores iuuenibus imperent. huic iuri obtemperando, ſponte nobis imperio vos cedere æquum eſt. adde quòd neque oſtendere poſſet aliquis apud nos gentem aliam quàm Græci generis & Latinorum, vos autem Hetruſcos, Sabinos & alios ſinè laribus quoſdam & errabundos ſuſcepiſtis, ità vt ſit iam perpaucum id, quod à nobis deſcenderit genus. quòd ſi nos vobis imperio cedemus, eſſe planè legitimo imperaturum nothum, & Græco barbarum. Nam reges etiàm creatis externos, atque ſenatûs pars màxima vobis eſt ex aduenis: poſtremò vrbs noſtra perfecta & ornata, veſtra adhuc eſt inermis, vt nupèr condita ac inexperta. Quis autem non dicat, inexpertis probata, atque ſana languidis dominari debere?

Adhæc Tullus: Quicquid, inquit, ex natura ducitur & progenitorum virtute, æquum eſt Suffeti nobis vobiſque eſſe commune. idem enim vterq; iactamus genus. imperare autem oportere colonijs matres vrbes quaſi natura, nec eſt verum, nec iuſtè poſtulatur. in multis contrarium fit, & vt cætera prætereā, Lauinij veſtram condiderūt vrbem. coloni eſtis, an non imperatis illis? Quòd verò generoſitatem Albanam incorruptam prædicas, noſtram alienigenarum permixtione turbatam, neque dignum eſſe nothos imperare legitimis, aut indigenis aduenticios, aberras. Apud nos imperat, clariſque honoribus apud nos fruitur, nō qui multa poſſidet, aut plures gētiles poteſt oſtendere, ſed quiſquis potior eſt & virtute clarior, nobilior & honoribus dignior apud nos habetur. volumuſque ciuitatem habere ciuibus repletā, imitatione Athenienſium, quorum maxima eſt in Græcis gloria, eoque modo genus regiminis noſtri aſſumim*. vrbium enī potētia, vi militari cōſtat: ex multis autem corporibus vires fiūt. Ad ſummā verò, ab alto vrbs veſtra incipiens, & multarum facultatum potita, in paruam quandam contracta eſt domi: at nos contrà ex paruis initijs, breui admodùm tempore, frequentiſſimam & maximam finitimarum vrbium Romam fecim*. his & ſimilibus pro re dictis, poſtremò, inquit, vnum ſupereſſe ſolum modum firmæ perpetuæque pacis habēdæ, quo multi olim de principatu ſeu finibus contendētes ſunt vſi: certa quadam exercituum parte vtrique decertemus, in pauciſſimum hominum numerum cogentes fortunam belli, & victores alijs imperent.

Placuit ſententia vtrique vrbi, & ſtatuerunt armis contentionem dirimere paucorum. De numero quoquè quæſitum eſt. Tullus, belli iudicium fieri vno Albanorum illuſtriſſimo, cum altero Romanorum optimo: eratque ipſe paratiſſimus pugnare pro patria, in eandē ambitionem ducem Albanum prouocās. cæterùm Albanus paucis decernere rem laudabat, de pugna verò vnius cum altero diſſerebat, ciuitatibus, quādò de eminentia inter ſe* differunt, non modò lubricum, ſed turpe * eſt per duo corpora periculum: Ternos autem ex vtraque vrbe electos viros, conſulebat in conſpectu omnium Albanorum & Romanorum decertare. * diſſentiunt. * eſſe

Erant eo tempore trigemini mares Curiatij Albani, trigemini quoquè Horatij Romani, ex duabus ſororibus, & quod mirum eſt, vno & eodem die nati, genere clari, bello ſtrenui, adſpectuque pulcherrimi, quibus volētibus vtriuſq; populi fata ſunt cōmiſſa: anceps & pulchra contentio, exitúq; ipſo mirabilis, Curiatijs ꝓ Albanis, Horatijs ꝓ Romanis, vtriſq; ꝓ patria certamē ſubeuntib*. Horatij. Curiatij.

Pugna itaque facta, duo ex Horatijs inter-

interfecti ſunt, tertio ſuperſtite: ex Curiatijs nullꝰ erat occiſus, ſed omnes tres grauitèr vulnerati. qui ſanus remanſerat ex Horatijs, cogitans ſe ſimul tribus reſiſtere non poſſe, ſugam ſimulauit, vt tres illos ipſum inſequentes ſepararet, quibus abinuicèm (vt ſpes erat) remotis proximum inſequentem ſubitò conuerſus occidit, deindè alium ſuperuenientem, demùm tertium: quibus interfectis, reuertitur ad ſuos cum ingenti lętitia Romanorum, & ſic imperium adiudicatur Romanis.

Cùm autem Horatius ille Romam intraret victorioſus, cum ſpolijs trium Curiatiorum quos occiderat, germana eius videns ſpolia vnius illorum Curiatiorum, cui iam erat deſponſata, ſed nõdùm traducta, occurrit in publicũ fratri: Tu, inquit, gaudes homo diriſſime conſobrinis interfectis, meque miſerrima priuata viro. immò, inquit ille, fratres ipſa tuos negligens, procum luges, ac ne clàm quidem, ſed in oculis peccans, patriam contemnis, & mihi virtutem exprobras, improba, peroſa fratres, atque noſtris progenitoribus indigna. His dictis, vt ira tulit, gladium per latera puellæ tranſegit atque interfecit. Lata eſt tum lex ad honorem Horatiorum, quæ iubet his qui trigemini ſunt filij, alimenta de publico vſque ad pubertatẽ dari.

Poſtera die vocatis Albanis, conſolatus eſt eos, conſtituto in imperio duce eorum Suffetio, neque ciuili vlla eorum conſtitutione mutata. cęterùm q̃a Fidenates vocati ad excuſationem inſidiarum in Romanos & Albanos ſtructarum, non obtemperauerunt, immò ſtatim captis armis, clauſiſque portis, & inita cum Veientibus ſocietate, apertè defecerunt, dicẽtes nihil ſibi fuiſſe cum Romanis commune, ex quo Romulus rex eorum obijt, cum quo fœdus inierant. hoc igiť nomine Tullus & domeſticas armauit copias, & ſocias acceſſiuit, venitq́ue Metius plurima adducens & optima auxilia. Tullus ex hac promptitudine Metium laudauit, fecitq́ue eum conſiliorum omnium participem.

Hic vir autem in vulgi inuidiam lapſus, tanquàm bello anteà malè geſto, indignum etiàm ducens, ſe imperium habere alteri obnoxium, rem cogitauit impiam. Miſſis igitur clàm ad Romanorum hoſtes literis, erexit eorum animos, & quòd in pręlio vnà cum eis aduerſaretur Romanis, ſpem prębebat. Metij perfidia. Vocatis etiàm primoribus idoneis ad rem occultandam, aperit conſilium ſe habere, Romanis minimè ſubeſſe velle, aſſerens vltimum ſibi malorum, infelici republica, ſe ſolum felicem eſſe: opportunitatem verò ſibi datam, qua facilè in libertatem Albanos vindicaret. hęc & alia huiuſcemodi Albanis prędicans, ſimulq́ue ediſſerens, quomodò auxiliaturus Romanis, armatus ſpectator belli fieri poſſit, ità vt victis Romanis, vincat & ipſe, atque Fidenatibus accedat, alioqui à Romanis non recedat. laudantibus autem ſententiam omnibus, iureiurando vnumquenque obſtringit, & cõcilium dimiſit.

Paulò pòſt ad bella paratis ſocijs, ꝓceſſerant Fidenatium & ſociorum copiæ, inſtruebanturq́ue in pugnam acies. Exièrant econuerſò Romani, conſiſtebantq́ue ſuo ordinę. lęuum quidem cornu Tullus ipſe Romaniq́ue habebãt aduersùs Veientes. In dextro verò cornu Romanorum, Metius & Albani aduerſùs Fidenates ad latus montis collocati erant. Vbi verò appropinquârunt inter ſe acies, Albani à reliquo exercitu inſtructos ordines ducebãt in montem: quod aduertentes Fidenates, ac credentes ſibi de proditione ſponſiones facere, irruunt in Romanos, dextrum cornu ſcindunt, lęuum verò in ſummo contendebat. accurrens eques ad regem, laborat, inquit, Tulle, cornu dextrum: Albani autem deſerentes aciem, ad ſublimia educuntur. ibi Tullus non modò ſeruauit exercitum, ſed res hoſtium cõtriuit, clamans de induſtria, Vicimus ô viri inimicos. Albani, inquit, montem hunc nobis occupârunt, vt cernitis, iuſſu meo. pulchrè ſeptos habemus hoſtes. ite iam in eos ſecurè. hęc dicens, per acies omnes ibat, incidítq́ue ſtatim Fidenatibus timor proditionis, vt deceptis ab Albano, poſtquàm neque irrueret in Romanos, vt pollicitus erat. vertuntur, fitq́ue fuga: inſequitur rex, pertur-

ba-

batos perſequitur. Veientes quoquè, poſtquàm Fidenatium & ſociorũ exercitum omnẽ fugere vident, veriti nè circuirentur & ipſi, ſolutis ordinibus, per flumen ſeruare ſe nitebantur, multi periêrunt, multi capti ſunt. Albanus autẽ vbi clarè iam vincentem vidit, ipſe quoquè de monte equitatum ſuum in fugientes Fidenates vertit, diſperſorumq́; in fuga hoſtium plures interfecit.

Cognoſcens autem ſenſum eius Tullus, hancq́; alteram proditionem peroſus, diſſimulat. victoria potitus Tullus, à captiuis etiàm didicit, coniurationis ac proditionis Metium eſſe reum. Noctù Marcum Horatium aduocans, dansque ei exercitum, iubet Albam duci, ingredientesq́; murum vt amici, vbi ciues in poteſtate habuerint, diruere à fundamentis vrbem, nulli prorsùs nec priuato, nec publicò parcentes ędificio, pręterquàm ſacro, hominem autem nullũ nec occidere, nec lędere.

His dimiſſis, ductores exercituum reliquos aduocat, vbì & Albanus aderat, vt in victoria communi hilaris. vt verò in tuto ſe habere Albanos exiſtimauit, exurgens, dixit Horatium cum copijs Albam miſſum, euerſurum, proditionisq́; notam Suffetio, nonnullisq́; Albanis inurens atq; publicans. Tum ſe Tullus vlturum, inquit, in conſcios, reliquos Albanorum in nullo lędere, pręterquàm in vrbis excidio, ſed cum fortunis ſuis omnibus inter Romanos numerari debere & partem agri recipere, participesq́; ciuitatis fieri.

Poſtquàm autem Tullus edixit, quicunq; erant Albanorum pauperes, gaudebant habitaturi Romę, & agri partem habituri. Deindè Metium iuſſit, ſi quid vellet, reſpondere. non habens autem quid diceret, corpus eius in duas partes lacerari atque diſtrahi mandauit. conſtituensq́; rex iudicia, proditores omẽs occidit, ciuitatem Albanorum funditùs euertit, & ciues Albanos indè Romam ad habitandum tranſire coëgit. (Albę euerſio.) Deindè Fidenates vallo cinxit Tullus, ad extremùm coacti ſunt ſe regi dedere, quibus ipſe voluit conditionibus, eoq́; modo dominus vrbis effectus, defectionis authoribus occiſis, reliquos omnia (Fidenates vincũtur.) vt anteà ſinens poſſidere, & quam priùs reſpub. habebant formam reddens, exercitum dimiſit.

Sabinos quoquè, qui Romanos homines non obſcuros ſpoliârant, pecuniasq́; abſtulerant, requiſitos, nihil ęqui pro his facere volentes, bello rex Tullus aggreditur, ac tribus grauiſſimis vicit pręlijs. Latinorum verò vrbes à Romanis diſſidebant, haud dignantes, euerſa Alba, Romanis principatum tradere. requiſiuit rex triginta vrbes Albanis obnoxias, vt victoribus Romanis parerẽt. negant illi: ex quo belli apparatus plurimi fiunt, atq; incurſiones crebrę, nulla tamen vrbs capta eſt.

Inter hęc cùm annos duos & triginta regnâſſet Tullus, extinctus incenſa domo cum vxore & filijs atque alia familiari turba, conflagrauit per fulmen, vt aliqui volunt. plures autem humanis inſidijs eſſe factum id dicunt. (Tulli Hoſtilij mors.) Hic primus Iani templũ aperire cœpit, bellaq́; geſſit, incipiens ab Alba quæ fuit quaſi mater Romæ. hic & primus Romanorum regum faſcibus & purpura vti cœpit, ac vrbem adiecto Cęlio monte ampliauit, in repub. quoquè prior cenſum exegit, & ob continua bella * hoſtilitatis nomen quęſiuit. (*Hoſtilij)

In hac generatione Diocles Medorũ rex, quarto anno regni Manaſſæ regnare cœpit, regnauit annis 54.

Gyges quintus Lydorum rex, anno 12. Manaſſæ, Cãdaule interfecto, regnare cœpit, regnauit annis 36. In ampliſſimo terrarum regno conſtitutus, Apollinem Delphicũ conſuluit, eſſet nè quis eo felicior: reſpõſum eſt oraculo, Aglaũ Prophodium eſſe feliciorem. (Aglaus cur Gyge felicior.) ſenior hic in anguſtiſſimis Arcadię finibus paruũ, ſed annuis victibus largè ſufficiens prędium colebat, nunquàm ex eo egreſſus.

Merres Aethiops Aegypti rex, anno 21. Manaſſæ regnare cœpit. regnauit annis 12. poſt hunc Stephinatis regnauit annis 38.

Argeus quintus Macedonum rex, anno 20. regni Manaſſæ regnare cœpit, reg. annis 38.

Ardis ſextus Lydorum rex, 49. anno Manaſſæ regnare cœpit, reg. annis 37.

Archilochus poëta tunc floruit La-

cedęmonius,hic ꝓpter impudicã lectionem à Lacedęmonijs exilio dãnatus eſt.

Ariſtodemus muſicus tum fuit,qui animã dixit nil aliud quàm harmoniã.

Alcęus poëta Lyricus,patria Mytilenęus,clarus eo tempore eſt habitus.

Huius & ſupra gñe. 29. mentio fit.

In hac generatione Sibylla Eriphila, claruit in Samo,vndè & Samia dicta eſt.

In hac gñatiõe anno 47.cœpit regnare in Babylone Ben Merodach, regnauit annis 21.de illo facit mentionem Metaſthenes.de hoc inuenitur quòd captiuauit filium Ezęchiæ Manaſſen poſt mortem Ezechiæ, vt habetur ſecundo libro Parali.capite 33.

GENERATIO XLVIII.

4.Reg.21. Amon.

ANNO à mundi exordio 4545. in Amon filio regis Manaſſæ, incepit 48.generatio,qui regnauit annis 12. in Hieruſalem,ſecundùm Euſebium & ſeptuaginta interpretes, ſed ſecundùm Hebręos,duobus tantùm.hic fecit malum coram Domino,ſicut pater eius in iuuentute ſua fecerat.tandem per inſidias ſerui ſui interfecerunt eum in domo propria.quo comperto,populus ꝑcuſſit eos qui interfecerunt regem, & ſepeliêrunt Amon cum patre ſuo, ſtatueruntque ſibi regem Ioſiam filium eius pro eo.Et nota,vbi Hebręi ponunt duos annos quibus regnauit Amon, omittunt decem annos quibus etiàm regnauit abſente patre,ſecũdùm Philonẽ.

GENERATIO XLIX.

ANNO à mundi exordio 4557.quo anno incepit regnare apud Babylonem Nabuchodonoſor primus, qui reg.annis 35. in Ioſia filio regis Amon, 49.incepit generatio,regnauit Ioſias in Hieruſalem annis duobus & triginta. octo annos erat natus,quandò regnum adeptus eſt,qui in ea tenella ętate tantę virtutis & ſanctitatis extitit, vt omnibus ante eum regibus tantò excellere viſus ſit, quantò vel ſideribus cęteris ſol. ambulauit per omnes vias Dauid patris ſui,non declinauit ad dextram neq; ad ſiniſtram.quarto regni ſui anno pietatẽ & iuſtitiã mirabilem in ſe iam oſtendebat.nam populum reuocabat ab idololatria,& opera parua velut ſenior emẽdabat. Porrò anno regni ſui octauo omnẽ ciuitatẽ & prouinciã à cultu idolorum purgauit, vt nullum veſtigium idololatriæ ſupereſſet.Scrutabatur domos,nè quid latentèr remaneret ſuſpectum.in vnaquaque cauſa iuſtitiam coluit tanquàm animæ ſuæ medicinam, miſitque in totam prouinciam,vt deferrent ad reparationẽ templi munera vltronea:& prępoſuit huic operi Helchiam ſacerdotem magnum,Maaſiam qui erat ſupra ciuitatem, & Saphan ſcribam.factaque eſt ocyùs reparatio templi fidelitèr.

Ioſias rex Iuda iuſtus. 4.Reg.22.

Reparatio templi.

ANNO 13.regni Ioſię exorſus eſt ꝓphetare Hieremias filius Helchiæ,de ſacerdotibus Anathot in terra Beniamin, tertio ab vrbe milliario, ꝓphetauit vſq; ad euerſionem vrbis 40. & vno annis, pręter illud tempus quo in Aegypto ꝓphetauit in Thannis. Is cùm puer eſſet, vt ſacræ literæ teſtantur,dixit ei Dominus:Prophetam in gentibus dedi te. qui ait,ah ah ah Domine,neſcio loqui,quia puer ego ſum. miſit Dominus manum ſuam,& tetigit os eius,dicens:Eccè dedi verba mea in ore tuo.tunc cœpit prędicare,manè conſurgens, & frequentèr ſtãs in porta domũs Domini,& in atrijs templi,oſtendit ei Dominus ſigna euerſionis Hieruſalem, quam prędicabat primo ſigno, ſignans authorem illius euerſionis Deum.oſtendit ei quaſi quempiam vigilantem cum virga,vt damnificaret gẽtes,ſicut Dominus vigilabat percutere populum.

Hier.1.

Secundò oſtendit ei Dominus, quo miniſtro ad hoc vteretur, per ollam ſuccẽſam à facie aquilonis,dicẽs: Ab aquilone pandetur omne malum ſuper habitatores huius terræ,id eſt,à Chaldęis, qui iuxta ſitum Hieruſalem, ab aquilone venerunt. In tertia viſione oſtendit ei Dominus cauſam euerſionis.pręcepit enĩ Dominus vt tolleret lumbare ſuum, & abſconderet illud ſuper Euphraten. poſt multos dies ex mãdato Domini reuertens, inuenit illud putrefactum & nullo vſui aptum.ait ei Dominus:Sicut adhęret lumbare ad lumbos viri, ſic adglutinaui mihi domum Iſrael & domum Iuda: ſed quia receſſerunt à me fornicando poſt deos alienos, quaſi putreſient poſt Euphraten captiui. Atqui hic propheta ex vtero ſanctus, poſt

Hier.13.

poſt euerſam Hieroſolymorum vrbem in Aegyptum à populo ſuo tractus eſt, ibidem poſt multas iniurias lapidatus, feſtum eius celebratur prima die Maij.

Porrò decimooctauo* regni ſui pcepit Ioſias Helchiæ, vt reſiduum pecuniæ quæ oblata fuerat ad templi reparationem, conflaretur, & fierent indè vaſa ad miniſterium Domini. Cumque Helchias omnia diligentèr ſcrutaretur, inuenit librum Moiſis in templo, Deuteronomium ſcilicet, quem repoſuit Moiſes, quem miſit regi per manum Saphan. qui cùm legiſſet coram rege, ſcidit rex veſtimenta ſua: audiuit enim maledictiones ſcriptas in trãſgreſſores legis, & crebras comminationes dei, miratus quòd adhuc eſſet in terra. Tunc prçcepit Helchiæ & viris prudentibus, vt cõſulerent Dominum ſuper ſe & ſuper populum. qui deſcenderunt ad Oldã prophetiſſam vxorem Sellum, quæ habitabat in Hieruſalem in ſecundo ambitu muri, quẽ fecerat Ezechias: quippe cùm non erat prçſtò Hieremias, ſiue quòd adhuc negligebatur: reſpondit Olda: Hçc dicit Dominus, Eccè adducam mala quæ ſcripta ſunt in libro legis ſuper locum hunc, & habitatores eius qui iritauerunt me in cunctis operibus manuum ſuarũ: regi autem qui miſit vos, dicetis: Pro eo quòd audiſti verba voluminis, & perterritum eſt cor tuum, humiliatusq; es, differentur hçc mala, nec fient in diebus tuis, colligam te ad patres tuos in pace: quod non eſt intelligendum de pace ipſius regis, ipſe enim occiſus eſt à Pharaone, ſed de pace populi.

Extirpatur idololatria. His auditis, mittens rex in omnẽ prouinciam, congregauit omnem populũ in Hieruſalem: & ſtans ſuper gradus, legit cunctis audientibus omnia verba libri, percuſſit fœdus coram Domino, cõpulitque omnes ſacramenta prçſtare, vt leges Moſaicas per omnia cuſtodirent, deleuit aruſpices & maleficos omnes, & omnia veſtigia idololatriæ redegit in pulnerem, etiàm veſtigia quædam ſerpentis çnei, quem contriuerat Ezechias: rupit excelſa, vallèm Tophet & ignẽ Moloch, equos quoquè ſolis & currus, quos depinxerant reges Iudæ in introitu templi iuxta exedram Nathamelech eunuchi, penitùs deſtruxit. Fecerant enim ibi Iudęi idolum ſolis, quaſi puerum imberbem. Aſſcendens rex in Bethel, vbi erat altare quod fecerat Hieroboam, combuſſit oſſa ſacerdotum & falſorum prophetarum eruta de ſepulcris excelſorum, iuxta verbum prophetæ, cuius titulum cùm legiſſet in ſepulcro, prçcepit nè mouerentur oſſa eius, nec etiàm illius cum quo ſepultus erat. id ipſum fecit in Excelſis Samariæ, ac in vrbibus Manaſſæ, Ephraim & Simeon vſque Neptalim, oſſa de tumulis excelſorum eruta ſuper altaria comburens, cuncta in puluerem redigens. hoc prædictum erat de Ioſiâ ante annos 361. Et reuerſus in Hieruſalem, fecit phaſe, cõuocans ad illud etiàm filios Iſrael, qui captiuitatem Aſſyriorum effugerant, vel aliquo caſu de captiuitate rediẽrãt, cùm non eſſet factum phaſe tale à diebus Iudicum. 3.Reg.13. 3.Reg.13.

Poſt hęc aſſcendit Pharao Nechaò rex Aegypti contra regem Aſſyriorum, audiẽrat enim eum iam debilitatũ, quia Medi & Babylonij à Monarchia eius receſſerant. primò aggreſſus eſt regem *Adremon, qui regnabat tũc in Charchamis. deſcendit Ioſias in occurſum eius, prohibens nè tranſitum faceret per Iudęam. miſit Pharao ad Ioſiam, dicens: Non aduersùm te venio, ad Euphratem propero, Deus me mittit ad Medos, ſine me, nè Deus interficiat te qui mecũ eſt. Nõ acquieuit Ioſias, ſed cũ rege * Adremon componebat acies, vt dimicarent aduersùs Pharaonem. fortè autem dum trãſiſſet de curru in currum, qui ſequebatur eum more regio, vulneratus eſt à ſagittarijs in campo Mageddon. Mortuum indè plãxit incõſolabilitèr *Adremon rex cum exercitu ſuo. vndè vulgò dicitur: Erit planctus ſicut planctus *Adremon. 4.Reg.23. *Adremon & Ioſiæ mors.

Traditur autem quòd iuxta arborem & fontẽ occiſus fuerit, quę ſtatìm aruerunt. relatus eſt in Hieruſalem, & ſepultus in Mauſolęo patrum ſuorum. planxit eum vniuerſus populus in Hieruſalem, & maximè Hieremias, qui ſcripſit Threnos, id eſt, lamentationes, quæ in

exequijs regijs decantabantur.

Helchias. Helchias maximus Hebręorum pōtifex, maximo in precio fuit, qui patrem habuit Sellū, qui fuit Sadoc Azariæ, qui fuit Ioiadæ Zachariæ, qui fuit Achimaas filij Sadoc ſummi pontificis.

Olda prophetiſſa Sellum ſummi ſacerdotis vxor, Helchiæ mater, prędixit Hieroſolymorum euerſionem & populi captiuitatem ſub Ioſia.

Sophonias propheta nonus ex duodecim, per hoc tempus prophetauit, & librum compoſuit, imminentem captiuitatem prænuncians.

Baruch. Baruch Hieremiæ notarius, & celeberrimus vates, & ipſe vnà cum Hieremia librum edidit, Baruch dictum, in quo ciuitatis calamitates & ruinas, ab Hieremia prophetatas, & conſolationē eidem ciuitati de reditu in Hieruſalem denunciat, hunc tamen librum Hebręi non habent. hic cùm librū regi Ioachim legendū obtuliſſet, quia in eodem ſcribebat euerſionem ciuitatis, & quòd ipſe rex Babylonijs ſubderetur, rex librum dirupit & concremauit, Hieremiam & Baruch duris ſupplicijs affecit.

ANNO quarto regni Ioſiæ, poſt mortem Tulli Hoſtilij interrege creato, è patria conſuetudine tum eligitur Ancus Martius, qui ſuſcepit imperium, anno ſecūdo trigeſimęquintæ Olympiadis, anno ab vrbe condita centeſimo & duodecimo: hic rex multa ſacrificia neglecta percipiens, quæ auus ſuus maternus Numa Pompilius conſtituerat, bellatoresque diuitijs auctos, plures Romanorum neque deos, neque agros vt antè colētes, vocata multitudine in cōcionem, venerari eos iterùm diuina poſtulabat, enarrans quas peſtes vrbs ob neglecta ſacra perpeſſa fuiſſet, quodq; rex Tullus non habens quam oportuit horum cuſtodiam, cum corpore corruptis ſenſib⁹ miſerabilitèr perierit vnà cum genere ſuo, inductionem reipub. conſtitutam Romanis à Numa, laudās vt honeſtam & moderatam, exhibentē quotidianam cuiq; abundantiam. hortabatur agriculturæ & nutritioni pecudum, alijsque operationibus quibus nil adeſſet iniuſti, intendere, ac rapinas & violentiam paruipendere: hoc ſtatu conſtituto reipub. ſperans ſe ſempèr ſinè bello & malis acturum vitam ſicuti auum: ſed non habuit reſpondentem fortunam, & pręter ſenſum ſuum coactus eſt bellator fieri, nec vllum tempus aut diem ſinè turbatiōe & ſinè periculo viuere. ſtatìm enim cùm ociū quęreret, contemnentes eum Latini, exiſtimantes ignauum, latrones mittebant in finitimam ſibi regionem, miſſisque ab ſe legatis iuſta petentibus, nihil iuſti inuenit. coactus, in Latinos ducit primū exercitum, vrbem eorum Politorium cepit vi ac incendit, ciues exemplo ſuperiorum regum iuſſit tranſire Romā, Auentinum his habitandum dedit, finitimos populos circitèr xij, Tuſciæ potentes, innumeris cōflictibus concidit. Nec enim vlli ſuperiorum regum belli pacisque artibus inferior fuit: quin & Ianiculum montem vrbi addidit, pontē ſublicium primus Tiberi adiecit, Oſtiā ciuitatem coloniam in ipſo maris fluminisq; confinio, ſextodecimo milliario ab vrbe Roma conſtituit, iam tunc videlicet pręſagiens animo, futurum vt totius mundi opes & cōmeatus illo velut maritimo vrbis hoſpitio reciperentur. carcerem quoquè primò ad terrorē creſcentis audaciæ & medio vrbis loco publico conſtruxit. His igitur ab hoc rege geſtis, ſucceſſoribus ſuis Romam haud paruo potentiorem reliquit: quatuor & viginti annos regno potitus, felicitèr moritur, duos relinquens filios.

Ancus Martius quartus Romanorū rex.

ANNO 27. regni Ioſiæ regis, poſt mortem Anci Martij ſenatus, permittēte ei populo regiminis formā, quam vellet, conſtituere, in eadem qua fuerat, manendum cogitauit, interregemque creat. comitijs habitis, multitudo regē elegit Lucium Tarquinium, anno ferè ſecūdo primæ & quadrageſimæ Olympiadis, ab vrbe condita centeſimo trigeſimoſexto. hic Demaratū Corinthium habuit patrem mercantiam exercētem, à quo Lucumo primò vocatus fuit. ſed Romę moratus aliquādiù, Luciū Tarqniū ſeſe noīati voluit: hic ex ſucceſſiōe paterna diues, Romā veniens, in ciuitatē recept⁹ fuerat, & regi ob virtutes amiciſſim⁹ eſt fact⁹. Sed & patricios beneficijs deuin-

Lucius Tarquinius, quintus Romanorum rex.

deuinciens, popularéq; multitudinem blandè appellans,ob quas cauſas, & viuente Martio,habitus eſt Romanorum omnium clariſſimus,morienteq; eodẽ, dignus eſt regno inuentus. quo ſuſcepto,primum quidem bellum geſſit cum Latinis, eosq; innumeris cladibus afficiens,ad hoc neceſſitatis induxit, vt ciuitates Latinorum omnes tandèm ad preces conuerſæ,bellum deponi poſtularent, vrbesq; traderent: ſicq; potitus vrbibus, moderatiſſimè ſe in omnibus geſſit,neminem occídens, neq; exulare cogens,mulctánsve pecunijs,ſed permiſit agrum ſuum eos poſſidere, atque vti inſtitutis patrijs,iuſſit autẽ captos reddi,& ſi quid damni intuliſſent in excurſionibus,reſarcirent.his ſactis,licere eos amicos eſſe,ſociosq; Romanorum,agẽtes omnia quęcunq; ipſi pręciperent.

Sequenti verò anno duxit in Sabinos exercitum, quibus Hetruſci auxiliares copias mittunt. Sabini exercitum educunt,&prope Fidenas ad confluentes Anienem & Tiberim bina ponentes caſtra,pontem conſtruũt ligneum ex ſcaphis conſeptum. Tarquinius verò artẽ vſus, ſcaphas parans fluuiales, deſupèr paleas,ſulfur & picem imponens, easq; opportunè dimittẽs,impoſito igne,põtem incendit:& dum ad extinguendum Sabini concurrũt,impetum in eos facit exaduersò Tarquinius, vtraque caſtrã capit.partim cęſis,partim ſubmerſis atq; fugatis hoſtibus, relictã in caſtris prædam militibus diuidendam conceſſit: captiuos autem multos Sabinorum Hetruſcorumq; Romam ducens, in cuſtodias ponit.Sabinos igitur belli pœnituit,ob eam calamitatem legatis miſſis, in ſex annos inducias impetrârunt.

Hetruſci autem irato animo ferentes ſe victos eſſe ſępiùs à Romanis, & quòd noluerat eis Tarquinius captiuos reddere, decretum faciunt, vtì omnes Hetruſcorum vrbes communitèr bellũ Romanis inferant. his pactis, educunt copias, atque traiecto Tiberi, Fidenas per proditionem capiunt, quam tamen paulò pòſt Romani recuperant, captis præſidiarijs militibus. inter Fidenates autem authores defectionis, alij virgis cæſi ſunt,alij decollati, alij exilio mulctati.deindè Hetruſcis multis pręlijs fuſis atque ſuperatis,hi qui in vrbibus erãt prudentiſſimi,vnà omnes diſſolutionẽ belli agere decreuêre, emittuntq; æuo maximos ex quaque vrbe, penès quos eſſet pacis conditionumque poteſtas omnis.Audiens autem eos Tarquinius multá differentes, vnum ſolum ſe velle ab eis diſcere,an ſe victos ipſi cognoſcerent,vrbesq; ei permitterent,reſpondẽtibus verò eis conuenientia, lętus ipſe ait: Nunc audite quibus ego conditionibus diſſoluã bellũ: ego nec Hetruſcorum quenquam occidere, nec proſcribere,nec rerum ablatione mulctare aliquem inſtitui,vrbesque omnes dimittô ſinè pręſidio minimeque tributarias,ſui quoq; iuris eſſe:hęc dans omnia, adeſſe mihi principatum vrbium veſtrarũ volo,ſed volẽtibus vobis potiùs quàm inuitis,his potiri volo. Nunciate igitur hęc ciuitatibus, inducias do interim competentes. Dedunt ſe Lucio Tarquinio Hetruſci.

His acceptis,legati abiêre.poſt paucos dies redeunt, inſignia principatûs quibus ipſi reges ſuos adornabant, apportantes,coronam aureã,ſellam eburneam,ſceptrũ,habẽs ſupra caput aquilam,tunicamq; purpuream, cum ſignis aureis,amictum purpureum varium: & vt aliqui volunt,tulêre duodecim ſecures,ſumptas ex vrbibus ſingulis ſingulas: ſimul & imperium tradidêre. Solebat enim quondàm vniuſcuiuſq; vrbis regi lictor pręire, ſecurem ſimul cum virgarum faſce ferens. Hetruſcus mos.

Tarquinius autẽ non ſtatim eſt vſus his,ſed ad ſenatum populumque Rom. reijciens,an hęc eſſent accipiẽda. Quæ, poſtquàm omnes voluêre,ſuſcepit: deinque ad vltimum vſque diem vitæ & veſte indutus eſt purpurea picta, habensq; ſceptrum eburneũ, in ſella ſedit eburnea,atq; lictores duodecim, totidẽ ſecures cum virgis,ius dicenti ei adſtabant,& euntem pręcedebant.Bellũ igitur quod Tarquinio aduersùs Hetruſcos fuerat annos nouem,hunc finem habuit.

Vna verò relicta gente Sabinorum, quæ de imperio cum Romanis contenderet,bellicoſa, regionemq; poſſidente magnam, Tarquinius illis indicit bellũ,

x 3 quòd

Sabini. quòd inducias temeráſſent. Sabini lętè bellum ſuſcipiunt, durauitque bellum hoc annos quinq; continuos, per quo agrum hoſtilitèr vtrique populantes inuicèm & multa parua magnaq; prẹlia committentes, perſeuerârunt, rarò quidem felicitèr gerentibus rem Sabinis. Igitur Sabini tandèm omnes vires educentes, obuiàm ire hoſtibus parant, mori fatiùs exiſtimantes, quàm ſeruire. diuidunt copias in bina caſtra. Rex verò Tarquinius contrà tres conſtituit legiones, totidem ponens caſtra. Romanos ipſe ducebat, Aruntem verò fratruelem ſuum, Hetruſcorum declarauit ducem. Latinis autem cęteriſque ſocijs pręfecit virum bello inſignem, conſilio valentẽ, hoſpitem & ſinè vrbe. nomen erat illi proprium Tullius, agnomen Seruius. Cùm vtrinquè parata ſunt ad certamẽ opportuna, deſcendunt in pugnam, tãdem cęſis multis, Sabini fugam ineunt, ac vtriuſque caſtri rex fit dominus.

Campeſtria iam ſinè metu rex obtinens, prędam militibus diuiſit: & dum illos rurſum inuadere ſtatuit, Sabini cõmuni vſi ſententia, priuſquàm in periculum euerſionis venirent, ex vnaquaq; vrbe Sabinorum pręclari viri regem adeunt, rogantes vti moderatas faceret reconciliationes. Ille autem deditionem amplectens ſinè periculo, & obedientiam eius gentis, icto pacis fœdere iiſdem cõditionibus, quibus anteà cum Hetruſcis egerat, captiuos illis omẽs ſinè precio reddidit. His bellis virtutem ſuam prẹclarè oſtendit.

Pacis autem tempore popularem ipſe turbam ſtudens familiarem facere, huiuſmodi beneficijs allexit: electos centũ ex omni populo patricios effecit, & in numerum ſenatorum conſtituit, & ſic ſenatores fuére trecenti. Deindè ad ſacra conuerſus, numerum Veſtaliũ virginum ampliauit, forum quoquè ornauit officinis, ac muros vrbis rudibus vilibuſque ſtructuris ędificatos, primus cœpit ſaxis magnis formatis ad regulam conſtruere, cœpitque foſſas etiàm cloacis ducere, per quas fluens ex compitis aqua omnis, fertur ad Tiberim. mandauit quoquè rex templum extrui Ioui, Iunoni & Dianę, quod in bello Sabino vouerat. circum ędificauit. ludos inſtituit.

Volebat autem tres alias deſignare tribus, ſed obſtitit ei Nauius, haud mouere quidquam ex conſtitutis à Romulo. Erat autem Nauius augur probatiſſimus, licèt ex collegio augurum non eſſet, augurandi tamen arte pręcellebat. prohibitus rex ab inſtituto, ęgrè tulit. Nauium experiri conatus eſt. vndè vocato eo in publico foro, quo falſum vatem demonſtraret, quęſiuità Nauio, fierí ne poſſet quod ipſe mente conceperat. ille expertus, reſpõdit poſſe. atquì hoc, inquit rex, agitabam, an cotem illam ſecare nouacula poſſem. Augur, potes ergò, inquit. Tarquinius nouaculam ad cotem applicans, cotem ſecuit. Nauij augurís memorabile.

Ad hęc Tarquinius erubeſcens, à tribuum inſtitutione abſtinuit. deindè Nauium, vt omnium DEO chariſſimum, amplexus eſt. Rex Tarquinius prohibitus iam bellicis operibus ob ſenectutem, octogenarius enim erat, dolo interfectus à filijs Anci Martij, moritur. cauſas alij alias fuiſſe ſcripſerunt. veriſimilior apparet: Ancus Martius tutorem reliquit filijs duobus Tarquinium. cùm autem de electione regis tractandum eſſet, illos tutor venatum miſit, regnum ipſe petijt, & obtinuit: filios Anci Tarquinius in multis poſteà honorare voluit, tamen propter iniuriam ſibi factam, & quia nullum eorum ſubſtituerat, ſed Seruium Tullium, cui filiam ſuam deſponſauerat, in eum conſpirant, & duos paſtores aſſuetos ferramentis agreſtibus dimicare, ad hoc delegerunt, vt eum interficerent, qui ex condicto inter ſe litigantes, appellauerunt regem: cùm admiſſi fuiſſent in cõſpectum regis, & rex in vnum illorum conquerentem intenderet, alter eleuata ſecuri, regem in capite percuſſit & occidit. hoc facto, extrà ſe proripiunt. ità rex annos octo & triginta regnans, moritur. interfectores verò comprẹhenſi: qui principes inſidiarum indicant, morteque pòſt mulctantur digna. Tarquinius interficitur.

Per hęc tempora regnante apud Romanos Tarquinio Priſco, poſt aureum ſeculum paulominùs mille quingentis annis,

annis, vt refert Ioannes Annius Viterbienſis, anno ante * crematam vrbem ducenteſimo, Galli tranſcenſis alpibus, mira multitudine gẽtium ſenſim à trãſpadana regione pepulerunt Tuſcos ab imperio, dein à ciſpadana, donec Rhetus ab eis pulſus, etiàm à ciſpadana coactus eſt ducere colonias Tuſcas in Rhetios, vt om̃es hiſtorici cõſentiunt, & ab his Gallia Ciſalpina eſt dicta. Hęc ille.

Gallorum tranſitus in Italiam.

De his refertur ab alijs: Galli Celtici, cùm eos non caperet terra quæ genuerat, trecenta hominum millia ad ſedes nouas quęrendas acceſſerunt, & eorum portio in Italia conſedit: ibique maſculis omnibus interfectis, eorum fœminas duxerunt vxores, è quibus liberos ſuſcipiẽtes, habitu, lingua & moribus patrios ritus imitantes, puriſſimi effecti ſunt galli, & vniuerſa prouincia Ciſalpina appellata.

ANNO quintodecimo regni Ioſiæ, Cyaraxes Medorum rex ſeptimus regnare cœpit, & regnauit annis xxxij. qui Niniuē ciuitatē omninò ſubuertit & deleuit, iuxta verbum Tobię, qua deleta, Aſſyriorũ regnũ omninò ceſſauit.

Cyaraxes aliàs arſaces.

Sadiates rex Lydorum, xix. regni Ioſiæ anno regnare cœpit, & regnauit annis xv.

Pherecydes Syrus natione, philoſophus egregius hoc tempore floruit.

Pherecydes

Simonides Grecus poëta, clarus habetur. hic dicere ſolitus, fortuna innocentem ſępè deſerit, ſpes bona nunquã.

Floruit per idem tempus & Steſichorus Lyricus poëta.

Arion citharœdus optimus in Lesbo inſula claruit. hic cùm arte ſua multas diuitias in Italia & Sicilia congregãſſet, Corinthum remeans, in mari à nautis pręcipitatus eſt, ſed à delphino piſce exceptus, in Laconiam ante nautas deportatus, Corinthum adijt: vbi re ſua cognita, & illis ſupplicio traditis, omnia bona recuperauit.

Sappho item * poëtrix, quæ plectrum prima inuenit, his temporibus floruit.

*poëtria.

Phalaris tyrannus Agrigẽtinus, authore Euſebio, hoc tẽpore fuit, cui Perillus Athenienſis tormentum taurum æreum fabrefecit, quod artifex ipſe primus experiri coactus eſt.

GENERATIO L.

ANNO 4589. à mundi exordio, per lineam Chriſti ab Ioachim, qui & Heliachim, filio Ioſiæ regis Iudę, quinquageſima incepit generatio. Is regnauit in Hieruſalem annis vndecim. nam patre Ioſia, à Nechaone rege Aegypti, cum quo inulto erat congreſſus, occiſo, pro eo filius eius Ioachas, ſpreto fratre primogenito, ſurrogatur. ſed veniens Pharao Nechao rex Aegypti in Hieruſalem, amouit eum, & abduxit eũ ſecum in Aegyptum: impoſuit tributũ terræ centum talenta argenti & vnum auri, conſtituitque pro eo regem fratrem eius primogenitum Heliacim, ſibi tributarium: Quoniam tres filios genuit Ioſias, authore Philone, Ioachaz eum, qui mortuo patre tres menſes regnauit, Ioachim, tum Ioakin: ſiue hũc, ſiue illũ Iechoniæ nomine Apoſtolus intelligit, dicens Ioſian genuiſſe Iechonian & fratres eius. Sunt tamen & qui Mathathanian ſiue Sedechian Ioſiæ filijs connumerent, neſcio an ſacrorum librorum authoritate probari poſſit.

Iechonias ſeu Ioachim

Math. 1.

Porrò Ioachim xxv. annorum erat cùm regnare cœpiſſet, homo flagitioſus & idololatra. Mirum quòd tam bonus pater tot flagitioſos genuerit filios. Hic igitur principatu inito, in omnem turpitudinem prolapſus eſt, quem cùm argueret Vrias propheta, comminatus eſt ei valdè, ità vt Vrias fugeret in Aegyptum. miſit autē poſt eum Ioachim, & reductum morte turpiſſima interfecit, omnes etiàm templi miniſtros depulit atque fugauit, necnon auaritia ſua omnia expilauit.

Porrò anno quarto Ioachim, dixit Hieremias populo: A tertiodecimo anno Ioſiæ prodidi verba Domini, qui eſt annus xxiij. nec auditus ſum. Quin ait Dominus: Adducam ſeruum meum Nabuchodonoſor ſuper terram hanc & affinem, ſeruiet ea regi Babyloniæ lxx. annis, quibus impletis, viſitabo regem Babylonis atque terram Chaldæorum, illorum iniquitatem & nequitiam ponam in ſolitudinem ſempiternã. Mirabantur populi de tãta audacia loquẽdi. nam in principio regni Ioachim cùm in atrijs tẽpli dixiſſet, Hęc dicit Dñs,

Hieremiæ prophetia

Dabo domum hanc ſicut Silo,& vrbem hanc in maledictionẽ:apprehenderunt eum ſacerdotes & prophetæ & omnis populus,dicentes:Morte moriatur. Et aſcenderunt de domo regis principes Iuda,ſedentes in porta domus Domini, accuſantes eũ.qui reſpondit:Dominus me miſit vt prophetarem aduerſus locũ iſtum.ecce in manibus veſtris ſum.facite quod rectum eſt in oculis veſtris. Liberauerunt eum principes è manibus populi, & maximè Aicham filius Saphan, dicens, quòd Micheas Demorathites in diebus Ezechiæ ſimilia prędicaſſet, & multi prophetæ in diebus regum, nec aliquid ab eis perpeſſi ſunt, ſed honorati. clauſerunt tamen principes Hieremiam, nè publicè prędicaret.

Dixit autem Dominus ad Hieremiam:Tolle volumen,& ſcribe quę locutus es à diebus Ioſiæ. Conuocauit Hieremias Baruch, qui ſcripſit ex ore Hieremiæ omnes ſermones Domini. Huic dixit: Clauſus ſum, nec valeo ingredi domum Domini, ingredere ergò tu, & lege quæ ſcripſiſti, in die ieiunij audiente populo. Fecit hoc Baruch,legitq́; vniuerſa in domo Domini. Quin & in anno quinto Ioachim, cùm prędicaretur ieiunium omni populo in Hieruſalem, & vniuerſis qui confluxerant de Iuda, legit Baruch ſermones Hieremiæ in portæ introitu. Quos cùm audiſſet filius Gamariæ Micheas, deſcendit ad principes ac ſeniores domus regis, ac renunciauit omnia hęc.quarè aduocauerunt ad ſe Baruch. Qui cùm legiſſet omnia verba coram eis, obſtupuerunt & dixerunt ei:Abſcondere tu & Hieremias. Ingreſſi autem ſunt ad regem. cumq́ue legiſſet filius Nathaniæ tres pagellas vel quatuor,ſcidit eas.tum exuſtum eſt volumen integrum, quibuſdam tamen improbantibus hoc. Pręcepit rex ſeruis ſuis, vt comprehenderent Baruch & Hieremiam. Dominus autẽ abſcondit eos.

Dixit iterùm Dominus ad Hieremiam: Scribe rursùm in volumen omnem ſermonem quem combuſſit Ioachim, & ſuperaddes plura, pręcipuè ea quæ dicit Dominus contra eum. Nõ erit ex eo qui ſedeat ſuper ſolium Dauid,& cadauer eius proijcietur ad æſtum & gelu, non plangent eum frater & ſoror,non concrepabunt ei, Væ Domine: ſepultura aſini ſepelietur, putrefactus extra Hieruſalem, & plura huiuſmodi. iuuat enim ea pro rei memoria narrare modò.

Deindè aſcendit Nabuchodonoſor in Iudæam, & depopulabatur eam. Rechabitæ autem qui habitabant in tabernaculis ſeorsùm ab omnibus, timẽtes,aſcenderunt in Hieruſalem vt ſaluarentur. Et dixit Dominus ad Hieremiam: Introduces omnes Rechabitas iuxta domum Domini. quos introduxit in gazophylacium filiorum Ennõ, & poſuit coram eis ſcyphos & calices plenos vino,dicens:Bibite vinum. qui reſponderunt: Non bibemus, quia Ionathas filius Rechab pater noſter præcepit nobis,dicens: Non bibetis vinum vos & vxores veſtræ & filij vſq; in ſempiternum:domum non ædificabitis,ſementem non ſeretis,vineas non plantabitis, in tabernaculis habitabitis cunctis diebus. *Rechabitæ.*

Tunc ait Dominus ad Hieremiam: Dic habitatoribus Hieruſalem, nunquid nõ accipietis diſciplinam, vt obediatis mihi ſicut Rechabitæ patri ſuo? proptereà inducam ſuper vos mala, ſtirpis verò Rechab non deficiet vir ſtans in conſpectu meo. Porrò cùm aſcendiſſet Nabuchodonoſor in Hieruſalẽ, cepit Ioachim, & ligauit eum, trahebatq́ue ſecum,& nobiles cum eo.In itinere verò impoſuit ei tributum, & remiſit eũ in Hieruſalem,ſed obſides traxit ſecum,pueros de ſemine regio, Danielem & tres pueros. pręſtitit ei Ioachim tributum tribus annis.ſed cùm audiſſet quòd rex Aegypti rebellaret contra Nabuchodonoſor, negauit tributum quod promiſerat. Aſcendit rex Babylon in Hieruſalem ſub iure fœderis, & non ſeruauit fidem intromiſſus,ſed iuuenes fortiſſimos quoſque occidit vnà cum rege Ioachim:quem & ante muros inſepultum proijci iuſſit. *Daniel abducitur.* *Ioachim perimitur.*

GENERATIO LI.

ANNO 4600. à mundi exordio, per lineam Chriſti,in Ioachin filio Ioſię,quinquageſimaprima incepit gene-

Ioachin, aliàs Iechonias rex.

generatio. Hunc Ioachin ſeu Iechoniam, occiſo fratre, regem conſtituit: decem & octo annorũ erat cùm regnare cœpiſſet, tribus mẽſibus regnauit: vixit autem poſteà plùs q̃ xl. annoꝗ. Ioachin ſeu Iechonias cùm primùm regnare cœpiſſet, repentè timor Babyloniorum regem inuaſit, nè fraternæ necis memor eſſet Ioachin, ideoque confeſtìm exercitum in Hieruſalem miſit, & eum in vrbe obſedit. Ipſe autem cùm eſſet vir bonus, nolens ciuitatem perdere, conſilio Hieremiæ vſus, ſe cum matre omnique domo & reliquis eius principib' vltroneus Nabuchodonoſori tradidit: iure tamen iurando recepto à rege, quòd ſibi & ciuitati nihil mali fieret, ſed non ſeruauit ſibi fidem rex: pręcepit enim ipſum & matrem eius & omnes amicos fortes Iſrael, ligatos ad ſe adduci, qui omnes (vt ſcribit Ioſephus) fuerũt 10832. Et haud longè pòſt poſuit Nabuchodonoſor Ioachin apud Chaldęos in carcerem, vbi manſit vſque poſt mortem regis, qui Iechonias poſt tranſmigrationem, vt ſcribitur in euangelio, genuit Salathiel. Tulit quoquè rex Babylonię vniuerſa vaſa aurea de domo Domini, & theſauros de domo regis, & tranſtulit in Babylonem. quia verò ſpontè ſe tradidit iſtę Iechonias cum ſuis, tranſmigrâſſe propriè dicatur: alij verò qui poſteà per violentiam abducti ſunt, captiui dicuntur ſeu deſolati, inter quæ magna eſt differentia.

Abducto itaq; Iechonia, Nabuchodonoſor ſtatuit in locũ ipſius patruum ipſius Mathathanian, vt ſeruiret ei ſub tributo, interpoſita iuriſiurandi religione: & mutato nomine, vocauit eũ Sedechiam. vndecim annis regnauit, & fecit malum coram Domino. erat enim ſuperbus, adhęrere ſtatuit Aegyptiorum regi, contempto iureiurãdo, deceptusq́; à falſis prophetis. quẽ hoc ſigno arguit Dominus, dicens ad Hieremiam: Deſcẽde in domum figuli. deſcendit, & figulus fecit opus ſuper rotã, quod diſſipatũ eſt, & cõuerſus, fecit de eodẽ luto aliud vas, ſicut placuit. Dixit Dñs ad Hieremiam: Dic domui Iuda, nunquid ſicut facit figul', potero facere vobis, vt diſperdã vos, & pœnitentes ædificẽ & plantẽ?

Sedechias rex conſtituitur.

Hier. 18.

Factum eſt autẽ in anno quarto Sedechiæ, miſerunt ad eum nuncios rex Edom, rex Moab, rex Tyri, rex Ammõ, rex Sidonis, petentes vt paritèr fœderati, negarent tributum regi Babylonis. Quod nè fieret, propheta vetuit. Nam dixit Dominus ad Hieremiam: Fac tibi catenas ligneas, & pones vnam in collo tuo, & alias quinq; dabis in manus nũciorum quinque regum, coram Sedechia dicens: Hęc dicit Dominus quinq; regibus & regi Iudæ, ego feci terram, & dedi eam ei qui placuit, & nunc dedi omẽs terras iſtas in manus Nabuchodonoſor ſerui mei: gentẽ autem & regnũ quod non ſeruiérit ei, gladio, fame & peſte viſitabo. nolite audire verba prophetarum dicentium, non ſeruietis regi Babyloniorum, nè pereatis cum eis. Hier. 28.

Et cùm compléſſet Hieremias mandatum Domini coram Sedechia, Ananias propheta de Gabaon, tulit catenã de collo Hieremiæ, & confregit eam, dicens: Hęc dicit Dominus, ſic confringam iugum Babylonis poſt duos annos dierum, & referri faciã omnia vaſa Domini, reducam omnem tranſmigrationem Iudæ. & ait Hieremias: Amen. ſic faciat Dominus. q. d. idipſum vellẽ. Veruntamen audi Anania, nõ miſit te Dominus, & confidere feciſti populum iſtum in mendacio, propterea morieris hoc anno poſt duos menſes dierum. & mortuus eſt Ananias anno illo.

Territus autem Sedechias ob mortem Ananiæ, miſit nuncios in Babylonem cum tributo, miſit & Hieremias epiſtolam per nuncios ſecretò ad omnẽ tranſmigrationem, dicens: Hęc dicit Dominus, ædificate domos, & plantate hortos, ducite & tradite nuptui, quęrite pacem ciuitatis ad quam vos tranſmigrare feci, orate Deum pro eo, quia in pace illius erit pax veſtra: non vos ſeducant prophetæ qui in medio veſtrì ſunt, qui promittunt vos in breui redituros: quia cùm cœperint impleri in Babylone lxx. anni, reducam vos ad locum veſtrũ. Hęc aũt dicit Dñs ad Achab filiũ Chuliæ, & ad Sedechiã filium Maaſię, qui prophetant vobis mendacium; Tradam eos in Hier. 29.

manus

manus regis Babylonis,& percutientur in oculis veſtris, aſſumetur prouerbium dicentium: Ponet te Dominus ſicut Sedechiam & ſicut Achab, quos frixit rex Babylonis igne, pro eo quòd mœchati ſunt in vxores amicorum ſuorum, & locuti ſunt in nomine meo quod non mandaui.

Cumq́ue rediſſent nuncij de Babylone, attulerunt literas ex parte pſeudoprophetarum ad ſacerdotes in Hieruſalem, in hęc verba: Poſuit vos Dominus in domo ſua ſuper omnem virum arrepticium & prophetantem, vt mittatis eum in neruum ac carcerem: nunc quarè non increpatis Hieremiam, qui dicit nobis, Aedificate domos, quia nō redibitis? legit Sophonias epiſtolā coram Sedechia in auribus Hieremiæ, & ait Hieremias: Hęc dicit Dominus, Super eos quos tranſmigrare feci, viſitabo verbum bonum, vt reducam eos: ſuper vos autem qui non eſtis egreſſi cum eis, immittam gladium, famem & peſtem, & ponam vos quaſi ficus malas quę comedi non poſſunt. Oſtendit enim Dominus mihi ſignum, ecce duo calathi pleni ficubus poſiti ſunt ante templum: & dixit Dominus: quid tu vides Hieremia? dixi, ficus bonas valdè, & ficus ma-
Hier.24. las valdè. ait: Sicut ficus hæ bonæ, ſic cognoſcam tranſmigrationem, reducā eos in terram hanc: & ſicut ficus peſſimæ, ſic dabo Sedechiam & reliquos qui remanſerunt in hac vrbe, in vexationē & opprobrium omnibus regnis terræ. Dixit iterùm Dominus ad Hieremiam: Vade & accipe lagũculam figuli teſteam, duces tecum de ſenioribus ſacerdotum & de ſenioribus populi ad vallem filiorum Ennon, & conteres lagũculam in oculis eorum, dicens: Hęc dicit Dominus, ſic conteram locum iſtū. Venit Hieremias de Tophet, & ſtetit in atrio domûs Domini, & dixit ad omnē populum: Hęc dicit Dominus, ecce inducam ſuper hanc ciuitatem mala quæ locutus ſum aduersùs eam.

Phaſſurie impietas. Indignatus Phaſſur ſacerdos, percuſſit Hieremiam, & miſit eum in neruum. cumq́ue illuxiſſet in craſtinum, eduxit Phaſſur Hieremiā de neruo. cui ille: Nō Phaſſur vocauit Dominus nomen tuū, ſed pauorem: duceris enim paues in Babylonem.

ANNO quinto Sedechię prophetabatur Ezechiel in Babylone, cùm accepiſſent captiui epiſtolam Hieremiæ. At nono Sedechiæ anno Nabuchodonoſor obſedit Hieruſalem, quòd negaretur tributum. miſit Sedechias ſacerdotes ad Hieremiam, vt interrogaret Dominum, ſi fortè miſericordiam faceret. reſpondit Hieremias, venturum Sede- Hier.32.
chiam in manum Babyloniorum cum populo, quem percutiet in ore gladij abſque vlla miſericordia.

Porrò rex Aegypti egreſſus eſt cum exercitu, quaſi ſoluturus obſidionem Hieruſalem. occurrit rex Babylonis, & fugauit eum de Syria. Cumq́ue ſic diſceſſiſſet ab Hieruſalem Nabuchodonoſor, illuſerunt falſi prophetę Hieremię, dicentes: Non reuertentur Babylonij, ſed redibit tranſmigratio cum vaſis Domini. Contra hęc Hieremias: Tradetur, inquit, Sedechias in manu regis Babylonis, loquetur os eius cum ore ipſius, oculi eius oculos illius videbunt, & in Babylonem ducet Sedechiam. impij verò dicebant Hieremiam à mente exceſſiſſe. Fugatur rex Aegypti auxiliaturus Sedechiæ.

Porrò Hieremias ſtrauit aſinum, vt egrederetur ad Anathot vicum ſuum, Hier.32.
qui viginti ſtadijs diſtat ab Hieruſalem. Cumq́ue perueniſſet ad portam, cuſtos portæ Ierias apprehendit eum, dicens: Ad Chaldęos profugis? & duxit eum ad principes, qui cęſum miſerunt in carcerem, qui erat in domo Ionathæ ſcribæ, vbi ſedit diebus multis. Venit ad eum Ananeel, filius Sallum patrui ſui. Is ait: Eme agrum meum qui eſt in Anathot. tibi enim competit hęreditas, tanquàm ꝓpinquiori. Intellexit Hieremias quòd verbum Domini eſſet, & emit agrum, appendens ſeptem ſtateres & decem argenteos, adhibuitq́; teſtes, ſignās ſtipulationes & rata, reſcriptum librum fecit apertum in oculis Ananeel, quem dedit Baruch, dicens: Sume librum emptionis ſignatum, & librum hunc qui apertus eſt, & pone eos in vaſe fictili, vt permanere poſſint diebus multis. Hęc enim dicit Dominus: Adhuc poſſidebuntur agri & vineæ in terra iſta, de

qua

quã vos dicitis, deſerta eſt, eccè ego cõgregabo eos de vniuerſis terris ad quas eieci eos, ad locum iſtũ, habitabũt confidentèr, & feriam cum eis pactum ſempiternum.

ANNO verò nono Sedechiæ, rediję Nabuſardã princeps exercitũs Babylonij, & princeps Nabuchodonoſor cum eo, circundederuntq; Hieruſalẽ, & cõſtruxerũt in circuitu eius munitiones, & clauſa eſt ciuitas decem & octo mẽſes. Perterritus itaque Sedechias, tulit Hieremiam de carcere, interrogauit eũ in ſecreto, dicens: Putás ne eſt ſermo à Domino, quia rediẽrũt Chaldęi? Qui reſpondit: In manus regis Babylonis tradéris. ſed obſecro Domine mi rex, nè remittas me in carcerem Ionathæ, nè moriar in eo. Pręcepit rex vt traderetur in veſtibulum carceris, & daretur ei torta panis quotidiè, excepto pulmento, donèc conſumerentur omnes panes de ciuitate.

Clamauit autem Hieremias in veſtibulo carceris: Qui remanſerint in ciuitate, fame aut gladio peribunt: qui confugiunt ad hoſtes, quodammodò mortem declinabunt. cõuenerunt principes & ſeniores ad regem, dicentes: Rogamus vt moriatur homo iſte. de induſtria enim diſſoluit manus bellantium. planè mentitur, cùm dicit: Sedechias vinctus ducetur in Babylonem. Ezechiel enim in Babylone prophetauit, dicens: Sedechias non videbit Babylonem. & dixit rex ad eos: Eccè ipſe in manibus veſtris, nec enim fas eſt regem vobis quidquam negare.

Tulerunt ergò Hieremiam, & depoſuerunt eum cum funibus in lacum Helchiæ, in quo non erat aqua, ſed lutum, vt morte propria ſuffocatus periret. Erat propheta in luto vſque ad guttur, quod erat ei amarius omni morte. tunc Abdemelech Aethiops vir eunuchus, ſecretò dixit ad regem: Peccare te fecerunt viri iſti grauitèr. Qui reſpondit: Tolle tecum triginta viros, & leua propheram de lacu antequàm moriatur. Qui aſſumptis viris, tulit pannos veteres, & ſubmiſit eos in lacum per funiculos, dicens ad Hieremiam: Pone pannos veteres ſub cubito manuum tuarum & ſuper funes. ſic eduxerunt eum de lacu, vocauitq́ue eum rex ſecretò ad oſtium tertium, quod erat in domo Domini, & ait: Quęſo nè abſcondas à me aliquid. Qui reſpondit: Si conſilium dedero tibi, non me audies, ſed interficies me. Iurauit ei rex, viuit Dominus, non occidam te, neque tradam in manus virorum qui quęrunt animam tuam. Ait Hieremias: Si exiẽris ad principes Babylõis, ſaluus eris tu & domus tua, & ciuitas hęc non ſuccendetur: alioquì ſuccendetur, & tu cum domo tua non effugies manus eorũ. Ait rex: Facerẽ quod dicis, ſed timeo cõtribules qui tranſiẽrunt ad Chaldęos, nè fortè accuſent me, & tradar in manum eorum, & illudant mihi. Ait Hieremias: Non traderis. Tunc rex inquit: Nullus ſciat verba hęc. ſi quęſiẽrint à te, quid locutus eſt tibi rex, dicito: proſtraui me coram rege, nè reduceret me in carcerem.

Mittitur nie remius in lacum.

Porrò defecerunt victualia in ciuitate, adeò vt mulieres comederent paruulos. Capta eſt autem ciuitas vndecimo anno Sedechię, quarto menſe, nono die, ſecundùm Hieronymum. quinto die aperta eſt ciuitas circa mediam noctem. Fugit autem Sedechias cum omni domo ſua nocte, & principes amici eius per hortum regis in deſertum, quos perſecuti hoſtes, compræhenderunt in campo ſolitudinis Hierichuntinæ. Sedechiam verò cum reliquis quos ceperant, vinctum traxerunt ad regem Babylonis in Reblatha, qui exprobrauit illi perfidiam, ingratumq́ue fuiſſe dixit, & contra munificum hoſtilitèr egiſſe, deierãſſeque in Deum: quarè magnus Deus habẽs odio tuam nequitiam, tradidit te mihi. occiditq́; ei rex Aſſyriorũ filios eius coram eo, & Saraiam ſummum ſacerdotem, Ioſedech verò eius filiũ reſeruauit, occiditq́; eunuchum bellatorum principem, Sophar principem exercitũs, & plures alios: oculos verò Sedechiæ effodit, catenis vinxit eum, & Babylonẽ duci fecit cũ Ioſedech. ſic venit Sedechias Babylonem, vt Hieremias prędixerat: ſed eam non vidit, vt Ezechiel quoquè prędixerat.

Igitur

Igitur vndecimo anno Iechoniæ, & Sedechiæ regis anno tertio, poſtquàm obſeſſa eſt Hieruſalem, Nabuzardan princeps militiæ eò miſſus, incendit domum domini, domum regis, omnes domos Hieruſalem, & totum murum per circuitum deſtruxit, & tulit omnia vaſa domûs Domini, columnas duas & mare æneum, populum captiuum duxit in Babylonem, tulit Hieremiam de veſtibulo carceris. mandauerat enim Nabuchodonoſor, dicens: Relaxa illum, & vt voluerit, ſic facies ei. Et tulit Nabuzardan Hieremiam, & dixit: Veni mecum in Babylonem, honorabo te. quod ſi diſplicebit tibi, reſide hîc, aut habita vbi voles: tradiditq́ue ei cibaria & munuſcula, ac dimiſit eum. similitèr & Rechabitas liberos abire permiſit.

Hieremias liberatur.

Sedit itaque Hieremias & Baruch notarius eius in medio populi, qui relictus fuerat. Nabuzardan verò prȩfecit terræ Godoliam filium Aicham, vt prȩeſſet pauperibus qui relicti erant, agricolis & vinitoribus, vt redderent ſingulis annis vectigalia regi. poſteà abijt ipſe in Babylonem, trahens ſecum catenatos in captiuitatem Babylonicam. hic ſuit exitus regni Hebrȩorum, ſub regibus per lineam Chriſti decem & nouē, qui regnauerunt annis quadringentis octoginta quinque. Fuerunt & alij reges, ſed non in linea Chriſti, quorum temporibus pontifices fuerunt Sadoc, qui poſt Abiathar fuit, deindè Achimaas, Azarias, Ioiada, Zacharias, Amaſias, Achitob, Sadoc, Sellum, Helchias, Azarias, Saraias, Ioſedech vltimus, qui captiuus in Babylonem eſt ductus atq; occiſus.

ANNO à mundi exordio 4610. aliâs xj. ab vrbe condita centeſimo quinquageſimo ſexto, olympiade quadrageſima ſeptima, captiuitas Iudȩorum ſimul ac ciuitatis Hieroſolymæ facta eſt, in qua ætas ſeculi quinta incepit, & durauit vſq; ad natiuitatem ſaluatoris noſtri per annos quingentos octoginta nouem, ſecundùm comunē opinionem. Nam ſecundùm Philonem lib. de temporibus, durauit per annos 592. qui ordine enumerat duces ac pontifices, & quot quiſq; annis prȩfuerit, ideò credo eum veriora narrare.

Aetas quinta incipit.

Durauit captiuitas Babylonica annis ſeptuaginta, iuxta vaticinium Hieremiæ prophetæ, & ſecundùm aliquos, in ſecundum annum Darij Hyſtaſpis terminatur. Huius rei teſtem adducunt Zachariam, qui in ſecundo anno Darij regis dixit, Domine omnipotēs, quouſquè non miſereberis Hieruſalem & ciuitatibus Iudȩ? hic ſeptuageſimus annus eſt. Quòd autem Ioſephus & diuus Hieronymus illos 70. annos numerare videntur in Cyri regis annum primum, id habet varios reſpectus. ſcitum eſt enī apud omnes, Cyrum regnum Medorū longè ante interſectionem Baltaſſaris, tranſtuliſſe in Perſas, ſecundùm Philonem annis 12. qui deindè cepit Babylonem, interfecto Baltaſſare rege Babyloniorum: tunc enim verè translata eſt monarchia Aſſyriorum in Perſas, quod ſecundùm pleroſque factum eſt anno quinquageſimo captiuitatis Iudaicæ, tranſmigrationis verò ſexageſimo primo. Igitur, inquiunt, ſexageſimo ſecundo anno tranſmigrationis, ſubuerſo Chaldȩorū regno, Cyrus dum legeret prophetias Eſaiæ, & ſcriptum inueniret, dixiſſe Dominum, quoniam volo per Cyrum mittere populum meum ad propria, motus fertur, & quinque millia Iudȩorum regredi fecit in Iudȩam: quòd & Darius qui vnà ſecum regnum Chaldȩorum deſtruxerat, antè facere cogitauit, & id ſexta Danielis viſio oſtendit.

Zacha. 1.

Aſſcenderunt tunc ex captiuitate pontiſex maximus Ieſus filius Ioſedech, & Zorobabel filius Salatiel, qui fundamenta templi iecerunt. poſteà verò à vicinis gentibus impediti fuerunt, vt dicetur, vſque ad Darium filium Hyſtaſpis. ideò remanſit opus imperfectum. In hoc, Philo ſcribens de temporibus, alitèr ſentire videtur. Nam ſecundùm eius annorum ſupputationem, ab prædicto captiuitatis anno reſtabāt adhuc 76. anni vſq; ad interfectionem Baltaſſaris: quo facto, completi fuerūt 70. anni. Vndè videtur eſſe differentia inter tranſmigrationem, captiuitatem, & deſolationē ſeu ſolitudinē, quæ propriè facta eſt poſt mortem Hieremiæ.

An-

Anno quinto euerſionis Hieruſalem prædictæ, profectus Nabuchodonoſor in Aegyptum, vniuerſam ſubuertit, & Iudæos omnes ibidèm repertos, in Babylonem duxit, iuxta prophetiã Hieremiæ, & deinceps vniuerſa Iudęa & Hieroſolyma per 70. annos omninò deſolata permanſit, & ſecundùm hoc 70. anni inceperũt numerari 6. anno poſt captiuitatem pręmiſſam, & abindè ſunt anni 70. ſecundùm Philonem vſque ad Baltaſſar interfectum.

Porrò Nabuchodonoſor poſt captiuitatem rediens Babylonem cum triũpho, tum in cõuiuio præcepit rex vt adduceretur Sedechias. bibebant autẽ cõuiuæ è vaſis domûs Domini, cumq; darent pſallentibus potum, pręcepit rex clàm, vt Sedechiæ daretur potus laxatiuus, & coram omñibus ignominiosè laxatus eſt, irriſum reduxerunt ad carcerẽ, qui nimio afflictus dolore, poſt paucos dies mortuus eſt. Mors Sedechiæ.

Godolias verò genere Chaldęus, poſt receſſum Nabuzardæ Iudęę pręfectus, vir iuſtus et manſuetus, ſuſcepto principatu, Hieremiam & Baruch honorificè ſecũ in ciuitate Maſphath tenuit. Audientes verò Iudæi qui elapſi fuerunt in captiuitate, de humanitate viri, venerũt ad eũ in Maſphath, quos Godolias pbenignè ſuſcepit, et ibidèm pmanere conceſſit, ſuaſitq; vt in quacunq; vellent ciuitate manerent, iuramentoque firmat quòd nihil mali paterentur. Quinimmò obtulit ſe eis habitacula reparaturum, quatenùs neceſſaria reconderent. Famaque diſcurrente, quòd Godolias clementiſſimè redeuntibus vteretur, et terram excolere eos fineret, multi ad eum concurrentes, habitacula conſtituerunt, Godoliamq; vt patrem amare cœperunt. Iohanna autem filius Careæ, timens proptereà Godoliæ, quòd ſciret ſupereſſe de ſemine regio Hiſmael, qui dum obſideretur Hieruſalem, ad regem euaſit Ammonitarum, vndè dixit Iohanna ſecretò Godoliæ: Scito quia Hiſmael inſidiatur animæ tuę, inuidẽs tibi dominium terrę. ibo ego, & percutiam eum nullo ſciente, ne fortè interficiat te, & pereant reliquiæ Iudæ. Ait Godolias: Noli occidere virum innocentem. Non enim veriſimile eſt, vt in tali deſolatione huiuſmodi malitiam exerceat.

Factum eſt in menſe ſeptimo, venit Hiſmael & decẽ viri cum eo ad Godoliã in Maſphath, quos ſplendidè ſuſcepit, cumq; poſt prandium verſus eſſet in ſoporem Godolias, Hiſmael cum decẽ viris occidit eũ & qui cum eo erãt. poſteà egreſſus per noctem, Iudæos qui erant in ciuitate, & quoſdam milites à Babylonijs derelictos omnes trucidauit, indeq; poſt multas cædes fugit ad regem Ammonitarum. Godoliæ interitus.

Altera verò die veniebant de prouincia lxxx. viri cum muneribus ad Godoliam. Egreſſus eſt in occurſum eorum Hiſmael, intrare ad Godoliam iuſſit, quos Hiſmael præter decem occidit. hi decem dixerunt: Parce nobis, quia theſauros habemus in agro, & dabimus tibi. Tunc Hiſmael abduxit captiuas reliquias populi q erat in Maſphath, filias quoque regis quas commendauerat Nabuzardan Godoliæ. Quod cùm audiſſet Iohãna, aſſumptis ſocijs, inſecutus eſt Hiſmael, & inuenit eũ ad aquas quæ ſunt in Gabaon. fugit Hiſmael cũ octo viris, prędam relinquens, & reduxit Iohanna captiuos & prædam.

Tunc conuenerunt omnes reliquiæ Iuda ad Hieremiam, ac metuentes ſibi propter Godolię mortem, dixerũt: Ora pro nobis Deum, vt indicet nobis quid faciamus, & ſequemur. poſt dies ſeptem vocauit eos Hieremias, & ait: Hæc dicit Dominus, ſi manſeritis in terra hac, plãtabo vos & non euellam: ſin autem deſcenderitis in Aegyptum, gladius Nabuchodonoſor comprȩhendet vos, & peribitis. At non audiẽrũt Hieremiam, ſed dixerunt: Mentitur, non miſit eum Dominus, ſed Baruch incitat eũ aduerſùm nos. Deſcenderunt itaq; omñes cum mulieribus & paruulis & omni ſubſtãtia ſua in Aegyptum, duxerũtq; ſecum Hieremiã & Baruch, & deſolata eſt terra annis multis. non enim tranſtulit in eam rex Babylonis colonos, ſicut fecerat rex Aſſyriorum in terram Iſrael.

Factus eſt ſermo Domini ad Hieremiã in Taphnis, dicens: Sume lapides, & abſconde eos ſub muro in porta domûs Hier. 43.

Pharaonis,& dices Iudęis,hęc dicit Dominus,eccè ego aſſumam ſeruum meũ Nabuchodonoſor,& ponam thronum eius ſuper lapides iſtos,& percutiet terrã Aegypti,peribitiſq; cum Aegyptijs. porrò mulieres Hebræorum ſeruierunt dijs alienis,& reginæ cęli lunę. Cumq; argueret eas Hieremias,dixerunt:Nunquid ſinè viris hoc facimus? cumq; duriùs loqueretur ad viros,dixerũt:Cùm faceremus hæc in vrbibus Iuda,ſaturati fuimus panibus, & benè erat nobis: ex quo autem ceſſauimus,gladio & fame conſumpti ſumus. & reſpondit Hieremias:Hæc dicit Dominus,ego iuraui quia omnes viri Iuda qui ſunt in terra Aegypti,gladio & fame peribũt. Inſurrexit populus aduersùs Hieremiam, & lapidatus eſt.Aegyptij verò honorauerunt prophetam, ſepelientes eum iuxta tumulum regum, memores beneficiorum quæ præſtiterat eis. oratione enim ſua fugauerat aſpides & crocodilos.

Mors Hieremiæ.

Tradunt etiàm quidam,quòd adhuc de puluere eiuſdem loci aſpidũ percuſſura ſanatur,& fugantur crocodili.De eodem narrat Epiphanius, audiſſe ſe à ſenioribus Antigoni & Ptolemæi ſtirpis,quòd Alexander Macedo veniẽs ad ſepulcrum prophetæ, cognoſcens loci myſterium, tranſtulerit Hieremiam in Alexandriam, & glorioſè ſepelierit: ex tunc à terra illa prohibitæ ſunt aſpides & crocodili.

Hic eſt Hieremias,qui regibus Aegypti ſignum dedit,quòd eorũ idola euerti oporteret cùm virgo pareret. vndè & ſacerdotes eorum in ſecreto templi loco, imaginem virginis & pueri ſtatuentes,adorabant. Dum verò Ptolemæus rex interrogaret eos, qua hoc facerent ratione, dixerunt paternæ traditionis eſſe myſterium,quod à ſancto propheta acceperant maiores. Hic eſt Hieremias,qui templum euertendum prænoſcens,arcam teſtamenti cum his quę in ea erant,tulit,& precibus ſuis ea abſorberi fecit in petra. petram verò digito deſignans,nomen Dei tetragrammaton impreſſit. factum eſt ſigillum in ſimilitudinem ſculpturę,quę ferro cauatur,& ipſum Domini nomẽ nubis operimento ità celatum eſt, vt ex tunc nec locum quis recognoſcere queat, nec ipſum nomen legere vſq; in hunc diem & vſq; in finem: ac priſtinæ figuræ inſtãr, illic ſæpè nubes in die, vt ignis fit nocturno tempore.

Arca teſtamẽti in petra repoſita.

Exo.13.

Eſt autem petra illa in eremi terra,inter duos montes in quibus iacent Moiſes & Aaron. ferturq; dixiſſe Hieremias præſentibus,Dominus ex Sion receſſit ad cælos,indè rurſus in virtute venturus: & erit ſignum præſentiæ eius, quandò vniuerſæ gentes adorabunt lignum,dixitq; quòd hãc arcam nemo præter Aaron producere poterit, & tabulas quæ in ea ſunt,nullus aperiet,niſi electus Dei Moiſes.in reſurrectione quãdò mortui reſurgẽt,hæc arca exibit de petra,& ponetur in monte Sion, & omnes ſancti congregabũtur ad eam.Cætera de prophetæ ſanctitate ſuprà ſcripſimus.

Anno quinto tranſmigratiõis,id eſt, regni Sedechiæ ſimul & Iechoniæ à regno amoti, Ezechiel ſacerdos Domini vir ſanctus,qui cũ Ioachin,aliàs Iechonia,rege abductus fuerat in Babylonẽ, exorſus eſt prophetare ad concaptiuos. murmurabant enim aduersùs dominũ, qui dixerat per Hieremiam,remanentes in Hieruſalem, perituros: eis verò qui ſe traderent Nabuchodonoſor, bona pollicebatur. nunc autem contrà erat: florebant enim qui remanſerant.abſentes iugo ſeruitutis premebantur. ad hęc prophetabat Ezechiel euerſionem vrbis & templi incendium imminere, eos qui remanſerant in vrbe, fame perituros, & extra vrbem gladio: eos autem qui viui traherentur, grauem paſſuros ſeruitutem, in pace tamen manſuros.

Ezechiel propheta re cœpit.

Vt autẽ authoritatem præberet, dedit ei Dominus viſiones multas, deindè capta vrbe & templo ſuccenſo,venit quidam ad Ezechielem,qui fugerat de Hieruſalem,dicens:Vaſtata eſt ciuitas. in præcedenti tamen veſpera Ezechiel prædixerat de nuncio venturo,& audiens omnis tranſmigratio excidiũ vrbis & incendiũ templi,leuauerunt vocem, dicentes: Perijt ſpes noſtra, abſciſſi ſumus,nõ reſurgem*.exclamauit Ezechiel:Hęc dicit Dñs,cùm ſanctificat* fuero in vo-

Ezech.37.

in vobis,tollam vos de gentibus, & adducam in terram veſtram:effundam ſuper vos aquam mundam, & mundabimini. Deindè cùm videret oſſa iacentia arida in campo,dixit: Ecce dabo ſuper oſſa neruos, & ſuccreſcere faciam carnes.factus eſt ſonus, & acceſſerunt oſſa ad oſſa,vnumquodq; ad iuncturam ſuam,& eccè ſuper ea nerui,carnes & cutis,ſed ſpiritum non habebant.dixit DOminus,clama ad ſpiritum à quatuor vẽtis.& factum eſt,& viuentes ſteterũt ſuper pedes ſuos,exercitus grandis.dixitq; Dominus: Oſſa hæc, vniuerſa domus Iſrael eſt.

In vigeſimoquinto anno trãſmigrationis,Ezechiel iudicauit trãſgreſſores legis,& præcipuè quoſdã de tribu Dan & Gad,faciens contra eos prodigium magnum,quia filij eorũ & vniuerſa pecora à ſerpentibus perierunt. Ac prędixit quòd tribus illæ non reuerterentur ad propria: propter quod exacerbati, diſtraxerunt eum equis per crepidines ſaxorum, & excerebratum ſepelierunt eum in agro Maalim, in ſepulcro Sem & Arphaxat. Ezechielis mors.

Iſte propheta populo dedit ſignum in fluuio Chobar, vt quãdò inundaretur, ſperarẽt regreſſum ad Hieruſalem. Ad eum quandoque venerat multitudo populi circa flumẽ Chobar. Ipſe verò precibus ſuis ſiſtens aquas fluminis, ſuper aquas ambulans,cum omni multitudine ad alteram ripam ſe recipit. & quotquot hoſtium præſumpſerant eos ſequi, ſubmerſi ſunt, & aliquandò per oratiõem copiam piſcium populo pręſtitit ad veſcendum, ſæpè quoquè multis deficientibus vitam reſtituit. Ezechielis miracula.

Daniel. Daniel deſideriorum vir & propheta celeberrimus,ex regum familia natus, à Nabuchodonoſor in Babylonem cum Ioachin rege ductus, & ab eodem cum alijs tribus paruulis regalitèr enutritus,propter virtutes ac gratiam ſibi diuinitùs datam,apud Babyloniæ regem exaltari meruit.hic in pueritia Suſannã à morte liberauit hoc modo:

Dan. 13. Erat Suſanna vxor Ioachin pulcherrima,in quam exarſerunt duo ſenes,iudices illius anni.hi ſtatuerunt commune tempus, in quo Suſannam inuenire poſſent ſolam,& latuerũt poſt meridiẽ in pomœrio ipſius. eo tempore ingreſſa eſt Suſanna lauandi gratia, dimittens puellas ad afferẽdum oleũ ac* ſmigmata.arbitris abſentibus,accedunt ex latibulis ſeniores,dicẽtes: Commiſcere nobiſcum,alioqui feremus contra te teſtimonium adulterij.& elegit tandèm Suſanna incidere in manus eorum potiùs, quàm peccare in Deum, & exclamauit. accurrentes famulæ,admirãtur. verùm altera die ſtatuta eſt Suſanna in medio populi, & ponentes manus ſuas ſuper caput eius,conteſtati ſunt,ſe vidiſſe iuuenem & ipſam paritèr commiſceri.ſic condemnata eſt ad mortem. Tũc exclamauit Suſanna ad Dominum voce magna,dicens: Domine,tu ſcis quia innocens morior. Cũq; traheretur, ſuſcitauit Dominus ſpiritum pueri, cui nomẽ Daniel,& clamauit puer ad populum: Reuertimini ad iudicium, quia falſum locuti ſunt hi ſenes.fecitq; ſeparari Daniel ſenes hos.& aduocans vnum,dixit: Sub qua arbore vidiſti eos colloquentes? qui ait, Sub ſchino. & examinatus alter,reſpondit: Sub prino. dixit Daniel: Rectè mentitus es.exclamauitq; populus in eos, & interfecit eos, tradens ſcilicet regi occidendos. Factus eſt Daniel magnus in populo ex die illa. hanc hiſtoriam Hebræi non habent,& vocãt eam fabulam. Eccleſia verò Catholica eam vt authenticam recepit, etiàm in Miſſæ officio vſurpans. Cætera Danielis opera infrà ponuntur. Suſanna. *ſmegmata

Factum eſt autem poſt mortem Hieremiæ,anno 5. euerſionis,anno 19. Nabuchodonoſor, ſecũdùm Philonem & Metaſthenem, deſcendit Nabuchodonoſor in Syriam inferiorem, & obtinuit eam. Moabitas quoquè et Ammonitas ſubiugauit ſibi, & tandèm intrauit in Aegyptum, eamque ſubuertit, regemque occidit, alium loco eius conſtituens, ac denuò Iudæos reſiduos duxit in Babylonem. ab hac vltima captiuitate reliquiarum Iudæ quidam numerãt 70. annos, vſque ad ſecundum annum Darij.

Deindè anno 2. regni ſui Nabuchodonoſor ſomnium vidit, & intelligitur annus 2. vaſtationis Aegyptiacæ & ple-

næ ſubiectionis Iudææ, captiuitatis autem Iudaicæ octauus. Conuocauit rex coniectores Chaldæorum, & dixit ad eos: Vidi ſomnium, ſed ignoro quid viderim. petebant vt diceret ſomnium, ait rex, Niſi ſomnium & eius coniecturam indicaueritis mihi, peribitis, & domus veſtræ publicabuntur. dixerunt, Non viuit homo qui hoc poſſit, exceptis dijs. Tunc præcepit rex, vt interficerentur omnes ſapientes Babylonis, & quærebatur Daniel & ſocij vt ſimul perirent.

Dan. 2.

Quod cùm audiuiſſet Daniel, rogauit regem, vt daret ei tẽpus cogitãdi per vnam noctem tãtùm, in qua nocte ipſe & ſocij eius orauerunt Deum, & Danieli reuelantur omnia. vndè ingreſſus ad regem, dicit: O rex, nõ eſt homo qui poſſit id, quod petis, adimplere: ſed eſt Deus in cælo reuelans myſteria, qui indicauit tibi quæ ventura ſunt in nouiſſimis diebus. Viſiões capitis tui hę ſunt, Tu cogitabas in ſtratu tuo quis poſt te mũdi teneret principatum, videbas ſtatuam grandem & terribilem, cuius caput & collum erant ex auro, brachia & pectus de argento, venter & femora ex ęre, tibię autem ferreæ: pedum quędam pars ferrea, quædã fictilis. abſciſſus autem eſt lapis de monte ſinè manibus, & percuſſit ſtatuam in pedibus, & contriuit eam, & redacta eſt in fauillam: lapis autem factus eſt mons magnus, & impleuit vniuerſam terram.

Explicatur à Daniele ſomniũ regi.

Nunc audi rex interpretationẽ eius: Tu es caput aureum cum his qui ſuccedent tibi, & poſt hoc cõſurget regnum aliud minus te, (quod intelligẽdum eſt de regno Medorum & Perſarum, ſignificato per duo brachia, per quæ deiectum eſt regnum Babylonis) regnum tertium æneum, (intelligendum eſt de regno Græcorum, quod memorabilius fuit cæteris, vel propter obſeruatam rerum geſtarum memoriã, aut propter famam Alexandri.) Quartum regnum erit quaſi ferreum, quia ſicut ferrum domat omnia metalla, ſic illud conteret omnia hæc. (quod intelligendum eſt de ſimperio Romanorum.) Porrò quia vidiſti partem pedum teſteam, partem ferream, quæ ſibi commiſceri non valent, ſignificant in illo regno ciuiles diſcordias. Tunc ſuſcitabit Deus cæli regnũ, quod comminuet vniuerſa hæc, & ſtabit in æternum.

Rex cecidit in faciem, & adorauit Deum Danielis, dicẽs: Deus veſter, Deus deorum eſt, & dedit Danieli principatum ſuper omẽs prouincias Babylonis. Obtinuit autem Daniel à rege, vt tres ſocij ſui principatum haberent ſuper prouincias, ipſe verò præeſſet in Babylone.

Aliquanto pòſt tempore Nabuchodonoſor fecit ſtatuam auream, ſtatuens eam in campo Duran, & conuocauit omnes principes regionis ad dedicationem ſtatuæ, pręcone clamante: In hora qua audiéritis ſonitum muſicorũ, adorate ſtatuam: qui non adorauerit, eadem hora mittetur in fornacem ignis. adorauerunt omnes præter ſocios Danielis. accuſati ſunt apud regem, & ſuccenſa eſt fornax, miſſiq; ſunt vincti cum veſtibus in medium fornacis. erupit flamma, incenditq; quos reperit iuxta fornacem ex Chaldæis, effuſaque eſt ſuper fornacem flamma cubitis 49. Angelus autem erat cum tribus in fornace, qui excuſſit flammam, & refrigerauit eos. Pueri autem Deum benedicẽtes, ab igne non lædebantur. tunc obſtupuit rex, dicens: Nónne tres tãtùm miſimus in ignem, & eccè video quatuor inambulantes, & ſpecies quarti, ſimilis eſt filio DEI? vocauitque eos rex, & egreſſi ſunt. mirabantur omnes, quòd nec capillus ex eis eſſet aduſtus. Ait rex: Non eſt DEVS alius qui ità poſſit ſaluare. poſuitque edictum, vt qui blaſphemiam loqueretur in DEVM eorum, periret, & domus eius vaſtaretur, reſtituitque eis principatum prouinciarum.

Pueri in fornace poſiti cuſtodiuntur.

Aliam viſionem Danielis indicat epiſtola Nabuchodonoſor, quæ hæc eſt: Ego rex Nabuchodonoſor florens & elatus in ſuperbia, vidi ſomnium quod perterruit me, & conuocatis cunctis ſapientibus Babylonis, ſolutionem non indicauerunt mihi, donèc ingreſſus eſt Daniel, cui nomen Baltaſſar, qui habet ſpiritum deorum ſanctorum. Vidi id in ſtratu meo, eccè arbor in medio terræ,

cuius

cutus proceritas vſque ad cęlum, adſpectus eius vſq; ad terminos terræ, & eſca vniuerſorũ in ea. ſub ea habitabant animalia & beſtiæ, in ramis eius volucres, & ex ea veſcebatur omnis caro: eccè vigil ſanctus de cęlo deſcendens, ait: Succidite arborem, ramos & fructus eius, fugiant ex ea beſtiæ & volucres, veruntamen germẽ eius in terra ſinite, & cum feris pars eius in herbis terræ, cor eius ab humano cõmutetur, & cor feræ detur ei, ſeptem tempora commutentur ſuper eam, donèc cognoſcant viuentes, quoniam dominatur excelſus in regno hominum, & cui voluerit, dat illud.

Nabuchodonoſor beſtiarũ more viuit.

Dan. 4.

Daniel interrogatus, reſpondit: Tu rex arbor illa, qui inualuiſti, et poteſtas tua in terminos terræ, audiſti per vigilẽ ſententiã ſuper te, ab hominibus eijcieris, cum feris erit habitatio tua, fœnum vt bos comedes, ſeptem tempora, id eſt, anni mutabuntur ſuper te, donèc ſcias quòd dominetur excelſus ſuper regnũ hominum, & relinquetur tibi germen radicis, quia regnum reſtituetur tibi. quamobrèm audi cõſilium meum, peccata tua eleemoſynis redime, forſan ignoſcetur tibi. Factũ eſt autẽ poſt annũ, deambulabat rex in aula, & loquebatur elatus, dicens: Nónne hæc eſt Babylon, quam ædificaui in robore regni & in gloria decoris mei? adhuc erat ſermo in ore eius, & vox de cælo ruit, qua annũciatur Nabuchodonoſor, Regnũ tranſibit à te, & cum feris habitabis ſeptem temporibus. Eadem hora ex hominibus abiectus eſt, & fœnum vt bos comedit, donèc capilli eius caneſcentes, in ſimilitudinem aquilarum creſcerent, et vngues eius quaſi vngues auium.

Igitur poſt dies diffinitos à Domino, Nabuchodonoſor leuauit oculos ad cælum, & ſenſus ei redditus eſt. benedixit altiſſimo, cui poteſtas ſempiterna, requiſitus ab optimatibus ſuis, atque in regnum reſtitutus eſt. Vndè appáret, quod & Epiphanius atteſtatur, quòd non corporis mutationem, ſed mentis alienationem paſſus eſt. ablatus eñ eſt ei vſus linguæ, herba data eſt cibus naturæ humanæ, videbaturq; ei quòd bos eſſet, multi egrediebantur & videbant eum, ſolus Daniel non egrediebatur, quia toto tempore alienatiõis eius vacabat oratiõi pro eo. quarè ad preces eius anni 7. in ſeptem mẽſes verſi ſunt à Domino, in quibus 40. diebus inſaniã patiebatur, per alios 40. reuerſus ad cor hominis, flebat & ſupplicabat DEO, adeò quòd ex nimijs fletib⁹, vt caro oculi eius facti erant. Iterùm per alios 40. dies vertebatur in inſaniam, donèc ſeptem menſes complerentur. poſt quos reuocatus eſt. non tamen regnauit, ſed ſtatuti ſunt pro eo ſeptem iudices, & vſque ad finem ſeptem annorum pœnitentiam egit, panem & carnes non comedẽs, nec vinum bibens, leguminibus vtebatur & herbis ſecundùm conſilium Danielis.

Et cùm iterùm regnâſſet, voluit Danielem facere cohęredem filiorum ſuorum. ait Daniel, Abſit à me, vt patrum relinquens hæreditatem, incircunciſorum donis inhęream. Deindè 27. captiuitatis anno, ipſe eſt annus tranſmigrationis Iechoniæ ac huius generationis 37. cùm iam regnâſſet Nabuchodonoſor annis 45. mortu⁹ eſt. poſt cuius mortem ſuſcepit regnũ eius Euilmerodach filius. hic mox, hoc eſt, anno captiuitatis Iudaicæ 27. Hieroſolymorum regem Ioachin à vinculis ſoluit, & eum inter amicos chariſſimos habuit, ſecitque in Babylone inter reges haberi, ſciẽs quòd pater illi fidem non ſeruauit.

Euilmerodach.

Tradunt etiàm aliqui, quòd Euilmerodach in diebus eiectiõis paternę multa egit impia, & patre reſtituto, accuſatus, ab eo miſſus eſt in carcerem, vbi Ioachin erat, quem pòſt liberauit de carcere, timens nè reſurgeret pater ſuus, qui de beſtia redièrat in hominem, cõſuluit Ioachin, ad cuius cõſilium cadauer patris ſui effoſſum, diuiſit in trecẽtas particulas, et dedit trecentis vulturibus, dicente ad eum Ioachin: Nõ reſurget pater tuus, niſi redeant vultures in vnum. Hic Euilmerodach regnauit annis 18, ſecundùm communitèr ſcribentes: ſed ſecundùm Metaſthenem, regnauit annis 30.

Iechonias, aliâs Ioachin rex, eleuatus de carcere, à populo Neri cognominatus, prout narrat Philo, cui à Deo datus eſt filius Meſezebel, cognomento

Neri.

Salatiel, moriturq́; anno 40. poſtquàm in Hieruſalem regnare cœpit, cui per lineam Chriſti ſucceſſit Salatiel, in quo regia dignitas ceſſauit, redijtq́; res omnis ad pontifices.

GENERATIO LII.

Anno à mundi exordio 4640. Iudaicę captiuitatis anno 30. transmigrationis 41. ſed deſolationis 24. quæ facta eſt poſt mortem Hieremię, anno 5. euerſionis Hieroſolymæ, à qua deſolatione (ſi rectè numerētur) ſunt anni 70. vſq; ad interfectionem Baltaſſaris, quo anno monarchia Aſſyriorum translata eſt in Perſas. Incepit autē in Salatiel generatio 52. durauitq́; annis 43. Qui verò à captiuitate Iudaica numerant annos 70, etiàm ſuo modo intelligendi ſunt, iuxta ſententiam eam quę ſuprà declarati ſunt. Salatiel autē liberato Ioachin eſt natus, nomine Meſezebel vocatus, qui anno 17. ante ſolutionem captiuitatis, genuit Barachiam, qui anno *17. ſoluta captiuitate dux populi fuit, & ab eo ducatu dictus eſt Zorobabel, anno à transmigratione 81. & à deſolatione 70. Hæc Philo. Hic mihi generationum ordo probatur, etſi quanto quiſq; regum regnârit tempore, nō habeamus ſempèr certum.

Salatiel dux

*71.

Circa iſta tempora Seruius Tullius, ſextus Romanorum rex, poſt Tarquinium Priſcum ſucceſſit, anno à condita vrbe centeſimo ſeptuageſimoprimo, regnauit annis 34. hic Tullij Corniculani & Ocriſiæ filius. nam vt ait Liuius, dum Tarquinius Latinos expugnâſſet, inter alias captiuas Ocriſiam Latinorū præfecti filiam, prægnantem cepit, quę apud Tarquinium filium peperit, & eundem Seruium Tullium vocauit, cui poſteà puerulo in cunis dormienti, rege & regina videntibus, igniculus ab alto deſcendit, & capiti ipſius inſedit, nullam inferens læſionem. Hoc cùm vidiſſet regina, ſuaſit marito puerum cum diligentia ſeruandum, dicens magnum fore familiæ ſuæ commodum. hinc Seruius in ſtrenuum euaſit virum, rege procurante, factusq́; eſt vir prudētiſſimus, propter quod ità dignus viſus eſt Romanis, vt à plebe ad patricios trāſferretur. rex eum ſibi generum fecit, atque omnia quæcunque ipſe per ſe propter morbos aut ſenectutem nequiret exequi, hunc agere concedebat, nō domum ſolùm permittens, ſed & rerum publicarum adminiſtratione dignans, in quibus & omnibus cōmiſſis ità fidus erat, nè intereſſe quid populares putarent, vtrùm ille, an Tarquinius rempublicam adminiſtraret.

Seruius Tullius Romanorum rex ſextus.

Occiſo itaq; (vt prędictum eſt) Tarquinio, vxor eius mox cogitabat, quo pacto familiæ conſuleret properè. ſupererant enim Tarquinio ex filio præmortuo filij duo paruuli, pro quibus ſolicita, nè occupantes regnum Anci Martij ſucceſſores, interficerent pueros ſuos, primùm quidem regias fores clauſit, adductis præſidijs, deindè ad Tarquinium adhuc ſpirantem vocat Tullium, ad hęc Ocriſiam afferre iubet pueros Tarquinij, vbi ità exorſa eſt: Tarquinius rex noſter, Tulli, te vnum ex omnibus amauit, impia paſſus à Martijs. per inſidias enim & ſubornatis graſſatoribus, iam annū agens octogeſimū, dolo interfectus eſt. hos pueros deſtitutos miſeroſque dereliquit ad periculum. Nam ſi vel gratia vel potentia dominatū vrbis Martij interfectores Tarquinij obtinebunt, perdentur, nec vita nobis quoquè tuta erit. ire igitur obuiàm, & prohibere nunc quidem fraude & dolo vtentes res indiget. primùm quidem occultemus regis mortem, & prędicemus nullum adeſſe lœthale vulnus, medicis etiàm iudicantibus: deindè ego pergam in publicum, dicam, multitudinem aduocans, quòd is dū curetur, te rerum domeſticarum ac publicarum omnium declarâſſet curatorem. erit enī non ingratum Romanis, procurari à te publica. aſſumens tu faſces ſimul & armorum poteſtatem, euocabis ad populū qui Tarquinium interficere ſtatuerūt, pœna eos capitali, ſi iudicium ſubeant, afficiens: quod ſi iudicium relinquant, exilio mulctabis, & confirmabitur imperium. Tunc dicemus Tarquinium mortuum. Iuſtum autem eſt, Tulli, qui nutritus ſis à nobis, omniumq́; bonorum particeps factus & filiæ vir, ſi rex fias, te his puerulis beneuolentiam patris imparturum, & cùm ipſi viſi fuerint

Tanaquilis conſilium.

rint adminiſtrãdis publicis idonei, maiorem horum deſignare Romanorum principem.

Hæc cùm dixiſſet, vtrunque puerum iaciens in ſinum generi, commouens multùm ex vtriſq; miſericordiæ, audita deindè prompta voluntate Tullij, egreſſa eſt cubiculum, mandans eis qui remanebant, vt aptè omnia quæ ad curationem congrua eſſent, facerent. Concurrẽte tum ad regiam turba multa, proceſſit in publicum, adſtanſque præ foribus, primùm quidem patefecit adſtantibus eos qui in necem regis eſſent machinati: deindè vt multos vidit complorãtes caſum, & his qui peregiſſent infenſos, poſtremò dixit nihil actũ inſidijs, ipſis nequeuntibus Tarquinium interficere: libẽtèr autem hoc ſuſcipientibus, Tullium tunc eis ſiſtit, vt à rege delegatum curatorem omnium publicarum & propriarum rerum, donèc conualeſceret: abijtque tum lætus populus, ſi nihil graue rex paſſus eſſet, diuque permanſit in ea opinione. Tullius verò manum habens circa ſe validã, & lictores regios adducens, proceſſit in forum: proclamáſq;, iuſſit prẽſtò eſſe Martios, ſubituros iudiciũ: qui vbi minimè affuére, mulctati ſunt exilio perpetuo, bonaq; eorum publicata.

Regia Tullij poteſtas.

At vbi ſuſcepto regno & expulſis Martijs, Tullius iam firmum ac ſtabile ratus imperium, Tarquiniũ regem tandèm mortuũ ex vulneribus effert, monumenti inſignis extructione, alijſque funeralibus exornat: deindè velut curator regij generis, puerorum rerumque publicarum cuſtodiã ſuſcipiebat. Quæ res patricijs minimè placebãt, ferebãtq; ęgerrimè, indignãtes ipſum regiam ſibi poteſtatem per ſe machinari, nec ſenatu decernente, nec cęteris ex lege perfectis. Conuenientes ſæpè inter ſe, de diſſolutione diſputabant.

Hæc cùm intellexiſſet Tullius, aduocata in cõcionem multitudine, orationem in commiſerationem violentæ necis ac puerorum regis, propoſitis benè actis Tarquinij in rempublicam, lõgam habuit orationem, deindè merita ſua ad memoriam eorũ reducẽns, qualis ſempèr in populares fuerit: Nunc verò, inquit, re ipſa benefacere dignum duxi. omnibus itaq; ære alieno oppreſſis, neque diſſoluere valentibus ob paupertatem, quandoquidem pro patria multa tolerãrunt, nè propria priuentur libertate, qui communem ſeruant, do vt debita meis pecunijs diſſoluant, ſtatuamq; nè quis decætero pecunias det mutuas in corpus liberum, ſatis eſſe ducens creditoribus, ſi conferentium bona habeant: deindè vt quiſque prout dites eſt, pro cenſu ſuo conferat, dignum iudicans, vt multa poſſidens, multa cõferat: pauca verò habens, pauca. Videtur mihi quoquè, vt publicum agrum quem vos quæſiuiſtis armis, ex vobis hi qui ſortem adhuc nullam habent, nè mercede ſeruiatis qui eſtis liberi, diuidã. Præter hæc omnia cogitaui quandam communem conſtituere reipub. formã, vt eſſent omnibus aduersùm om̃es iuſta paria, vt cum minoribus ſuſtineant maiores æquas leges, pœnaſq; prohibitrices, conſeruatriceſq; iuſtitiæ.

Munificẽtia Seruij Tullij

His ità dictis, ſecuta eſt multa laudatio aliorũ, quia fidus eſſet, ergaq; benè meritos gratus: aliorũ, quòd humanus et magnanimus, quia ęquus iuſtuſq; eſſet amantibus. deindè poſitis menſis in foro, ſpectãtibus omnibus, annumerauit quæ debebantur creditoribus. His peractis, ferebant grauitèr patricij, diſſolutum iri ſenatũs potentiam. timebãt tamẽ, ſi nimìs curioſi eſſent, plebẽ ferendis ſuffragijs obuiàm ituram. Diſpergi per vrbem famã, quaſi ſibi inſidiarentur patricij, animaduertens Seruius, deſcendit paulò pòſt in forum veſtem indutus ſordidam, ac mœſtus, comitante ipſum Tanaquile vxore Tarquinij occiſi, regiaq; cognatione omni, concionem aduocans, ex pulpito huiuſmodi orationem habuit:

Haud mihi tantùm de Tarquinij pueris metuendum, Quirites, nè quid grauius patiantur, ſed de mea quoquè animam e iam inuadit timor. petor enim à patricijs, inſidijs in me coniuratum eſſe dicitur: iniuſtũ quidem nihil objiciũt, ſed quæ in plebem beneficia cõtuli, atq; conferre paro, *ferentes grauitèr, primùm fœneratores, ꝙ vos pauperes à ſe nõ ſinerẽ libertate priuari: agrũ alij, quẽ vos

Aduerſus inſidias, Seruij oratio.

*ferunt

vos veſtro ſanguine quæſiuiſtis, coacti ſunt relinquere: ringuntur itaq;, quaſi eis res paterna ſit adempta. Simul autem ſuccenſent omnes, quia ſcriptis ex legibus viuere conſueſcant, iuſta vobis ex æquo dātes & recipiētes. Exules reſtituere parant, & tradere Anci filijs imperium, regem veſtrum interficientibus, virum frugi vrbisq; amatorem. quæ verò poſt hæc futura erunt, ſcitis omnes, etiàm ſi non dixero. primùm quidem cuſtodem meum regium arrepturi erunt, deindè pueros, cognatos, amicosque Tarquinij omnes occiſuri. Si iſtud quirites volentibus vobis fiat, vt homicidas reducatis, quos reges deſignetis, expellatisq; benefactorum veſtrorum filios, amplectemur quidem fortunam: ſed vel vnum hoc à vobis poſtulamus, vti nobis manifeſtam ſentētiam veſtram faciatis, ſi quidem digniores nobis hoc honore alios putatis, perdendi ne ſint pueri & reliqui Tarquinij cognati: nam ego de me generoſiùs conſulam. vixi enim iam ad virtutem & ad bonam exiſtimationem ſatis. accipite faſces, dateq;, ſi vultis, eas patricijs. ego em̄ nulla in re moleſtus ero vobis.

Hæc eo dicente, promptoq; ad decedendum de pulpito, ingēs omnium coortus eſt clamor, precesq; permixtæ lachrymis rogantium vt maneret, obtineretq; res gerendas, neminem metuens. Conuocandas deindè multi cenſebant curias, interregem petebant, atq; poſcebant calculos. inceptis iſtis, populus cōfeſtim omnis in eadem voluntate fuit, prædixit Tullius diem comitiorū, qua adeſſe iuſſit etiàm ex agris omnes. cūq; conueniſſet populus, vocās curias, tradidit diuiſim vnicuiq; calculos, iudicatusq; per eas omnes dignus regno. *Tullij electio.*

Hæc videbantur hactenùs dicenda copioſiùs, vt haberetur planè, quo pacto vir ſerua natus, regnum Romanorū eſſet adeptus. In regni initio magnū memoratuq; dignum geſſit cum Hetruſcis bellum. poſt Tarquinij enim mortē vrbes quæ ei principatum tradiderant, nō ampliùs conuentis ſtare voluerāt, haud dignantes pārere Tullio, exiſtimantes patriciorum aduersùs regem factiones, magnam ſibi exhibituras commoditatem. Durauit hoc bellum annos viginti continuos, incurſus multos vtrinquè facientibus. Pugnis autem vincens omnibus Tullius, tandèm coēgit eos frenum ſpontè ſuſcipere, ſeq; dédere ac imperata facere, qui finis erat belli. *Tullius Hetruſcos debellat.*

In pace verò leges commerciales cæterasq; confirmauit, tres montes vrbi adiunxit, quirinalem, viminalē, exquilinum: dimiſitq; eos his qui ſinè laribus Romanis eſſent, ad ædes in his conſtruendas, vbi ſibi quoquè habitationem fecit, foſſas circa murū duxit. deindè vbi muro ſeptem colles complexus eſt, in partes quatuor vrbem diuiſit, et cognomina ex collibus dedit, vnam palatinam vocans, aliam ſuburbanam, aliam collinam, quartam exquilinā. Quatuor tribuum fecit vrbem, quæ vſq; eò triū fuit. primus omnium cenſum ordinauit, qui adhuc per orbem terrarum incognitus fuit, omnibusq; ſub eo in cenſum delatis, inuenta ſunt capita ciuium Romanorum cum his qui in agris erāt, octogintaquatuor millia & aliquāto plus. Aeſtimatis autem omnibus, aſſumēs libellos & cognoſcens multitudinem & ætatem, ſapientiſſimam omnium adminiſtrationem introduxit ciuilium. *Cēſus quādò primū.*

His pace belloq; peractis, & duobus extructis templis Fortunę, qua per omē vitę tempus viſus erat vti proſpera: Erāt duæ Tullio filiæ, has puellas iam nubiles deſpondit earum auunculis, nepotibus ſcilicet Tarquinij: Lucio quidem ſeniori, audaci ac tyranno, data vxor frugalis, continens, & quæ amaret patrem: Arunti verò iuniori, viro mitis æquiq; ingenij, impiam, audaciſſimāq; & peroſam patris, habere contigit. Lucius etſi adſpiraret ad regnum, ab vxore retinebatur, cōſulente cōtraria & flente: frater verò Lucij nihil quærens, ab vxore impia traducebatur in aduerſum, admonente, increpāte, & ignauiam exprobrante. *Lucius & Aruns Tarquinij.*

At vt profecère nihil neq; probę mulieris preces, neq; improbę admonitiones, factū eſt, vbi natura improba mulier amens exiſtimat ſuis moribus conuenire, ſororis virum acceſit, qui vbi adſtitit, cæteris abire iuſſis: licet ne, inquit, mihi liberè ſinè periculo loqui,

quæ

quę ſentio de commodis communibus? Iubéte autem Tarquinio quę vellet dicere, deq́; cõtinendo ſermone fide data cum iuramento: Non, inquit, cogitas Tarquini, iniuſtè te regno priuatũ? indignúmne cenſes, ſentire de te magnificè, qui in aula regis es natus ſenior nepotum? aſſunt robur tibi abundè et forma regio digna genere, adeſt tibi diuitiarum ſatis, & amici multi. Ad quid igitur differs vlteriùs, & expectas tempus, vt veniat tibi vltrò regnum? Dicam autem licentèr, etſi me dicturus ſis temerariam, id quod te retrahit: viuit tecũ vxor haud ſimilis moribus tuis, quæ te blanditijs mollem reddit, atq; ad nihilũ redigit, vt & mihi quidem adeſt tepidus & nihil viri habens maritus. Quòd ſi id cõtigiſſet, & tu me vxorem accepiſſes, & te ego viro potíta eſſem, non in priuata vita tempus tãtum vixiſſemus. Cur igitur non corrigimus fortunæ defectum, ipſi permutantes matrimonia, tuq́; vita vxorem liberas, quod ego idem de viro faciam? Quandò autem his digeſtis vnà conueniemus, tutè ipſi iam de reliquo conſultabimus. Nam ſi in cęteris veretur aliquis iniuſtè agere, regnãdi cauſa haud repræhenſibile eſt audere omnia.

Scelus Tulliæ.

Talia dicente Tullia, lætè accepit conditionem Tarquinius, dansq́; ei fidem, ac primùm capiens impiarum nuptiarũ primitias, abijt, neq; multò poſt cogitata perficiunt. Poſt hoc opus nihil cunctatus Tarquinius, vxorem abducit Tulliam, neq; patre eius firmãte matrimonium, neque comprobante matre. Vbì verò iuncti ſunt, eijcere principatu Tullium, niſi vltrò cedere vellet, machinabantur, ſodalitates comparantes, & ex patricijs quicunq; animo alieno eſſent erga regem & decreta popularia, aduocantes, & ex plebe egentiſſimos ementes pecunijs.

Quæ vidẽs Tullius, dolebat quidem, de ſe etiàm ſolicitus, & media quib⁹ potuit retrahere generum & filiam, tentauit, & nè in ſe peccarent, admonuit. Poſtquàm ſibi Lucius mentem non adhibebat, ſed in cõcilio ſe aiebat iuſta dicturum, vocato ſenatu: Patres, inquit, Tarquinius (vt videtis) ſodalitates congregat, enítens me imperio eijcere, & id mihi palàm eſt: volo autem vobis præſentibus ab eo diſcere, cur hæc in me machinetur, iamq́; Tarquini reſponde, cuius me rei accuſandum cenſes. dicit ei Tarquini⁹: Atquì breuis ſermo, Tulli, pro me eſt & iuſtus: auus meus Tarquinius poſſedit Romanorum imperium, magna pro eo ſuſtinens diſcrimina. Eo autem vita functo, ego ſum ſucceſſor, ex legibus omnium Græcorũ & Barbarorum. ſed tu quidem mihi pecunias ab eo relictas tradẽs, regno ipſo me fraudas: nec quidem ipſum aſſumẽs, iure retines. nõ enim te interrex deſignauit, neq; de te decreuit ſenatus, neq; legitimis comitijs iſta poteſtate potitus es, ſed largitione emens omniq́; corruptione, ac ne tunc quidem te tibi quærere principatum dicens, ſed nobis eum cuſtodire ſimulans orbis & infantibus, omnibusq́; audiẽtibus profeſſus es, vbì nos viri facti eſſemus, ſeniori imperium te traditurum. Oportuit igitur, ſi iuſta agere voluiſſes, non domum & pecunias modò aui, ſed & imperium reddere, exemplis vſum æquorum tutorũ. quòd ſi tibi tunc idoneus nõ videbar, vbi ego in præcipuum perueni corporis animiq́; robur, annos triginta natus, debueras tradere iuſta penſans. Hæc agens, pius diceretis pater & beneficus conſeruator, ac non quartum iam & quadrageſimum annum natũ debuiſti me meis fraudare. Poſteà interrogas, qua cauſa te accuſem: ſed te interrogo, cuius rei gratia non dignaris me honorum aui hæredem eſſe? vtrúm ne tu me non eſſe exiſtimas legitimum? ſed cur tu me igitur educâſti tutor? an me orbum putas puerum, & ad publica adminiſtranda inualidum, qui nõ multùm à quinquageſimo abſum anno? Abijce igitur impudentiſſimas interrogationes, & iam deſinas aliquandò malus eſſe. Quòd ſi quid habes iuſti, ad hæc reſponde. paratus ſum iudicibus his permittere. ſin autem vitans hos, vt ſempèr cõſueuiſti, ad conductam tibi turbam confugias, id ego minimè permittam: paratus ſum iuſta dicere, & ſi tibi non perſuadeam, violenta agere.

Accuſatur Seruius à L. Tarquinio.

Deſinente autẽ Tarquinio, ſuſcipiẽs ora-

Oratio Tullij.

orationem Tullius: Omnia, inquit, patres optimi, præcogitata habere contra inopinata mihi opus eſſet: quandoquidem Tarquinius hic etiàm ad priuandũ imperio paratus eſt, quem quidem ego infantulum ſuſcipiens, & inſidijs petitum, ab hoſtibus ſeruaui, educaui, et virum factum mihi generum capere ſum dignatus: ſi quid verò mihi humanitùs accidiſſet, ſucceſſorem meorum omnium reliquiſſem. Sed poſteaquàm mihi præter ſententiam contraria omnia euenêre, & vt iniuſtus egoipſe inſimulor, fortunam meam deplorans, nunc quidem ei iuſta reſpondebo. Ego tutelam infantium haud volens ſuſcepi, ſed coactus rebus ipſis, poſteaquàm auum veſtrum hi qui ius ſibi regni vendicabant, occiderunt, vobisque inſidias tendere dicebātur. Curator autem veſtri cuſtos erat nemo, præter fœminam patris veſtri matrem, & ipſam quidem non ſufficiētem: ſed in me ſolo relinquebatũ domûs deſertæ cuſtodia, quę nunc tu vocas alienum. His tamen rebus pręſidens, aui veſtri necē ſum vltus, & in viros vos eduxi, vos facere meorum dominos inſtitui: habes iam tutelę rationem. De regno verò audi etiàm: poſtquàm vrbis ſuſcepi curã, ſentiens ipſe inſidias quaſdam ſtrui, volebam equidem populo res tradere, atque in conciõe imperium eis reddidi, quietem habere volẽs: haud verò paſſi ſunt Romani, neque alium dignati ſunt quenquam reipub. deſignare dominum, ſed me detinentes, ferentesq; ſuffragia, regnum tradiderunt, ſuam ipſorum Tarquinij poſſeſſionem, non veſtram, ſicut auum quoquè veſtrum ad res gerendas eduxerunt hoſpitē, quãuis filios Martius rex reliquiſſet. Quòd ſi communis omnium lex fuiſſet, vt qui natura ſucceſſiſſent deficientiũ regum pecunijs, cum eis etiàm regna ſuſciperent, non vtiquè ſuſcepiſſet auus veſter Tarquinius, ſed ſeñior filiorum Anci Martij. Cæterùm Romanus populus imperium dare, non per ſucceſſionem capi debere ſtatuit. quòd ſi ego nõ more optimo potitus ſum imperio, nec electus ab interrege, neque dante ſenatu, hos (ſi ſic eſt) lædo, non te: ſed nec hos ego, nec alium quenquam lædo. teſtis

Reges non natura, ſed electione.

enim & tunc datæ mihi iuſtè, & nunc permanentis poteſtatis eſt tempus. per quadraginta annos nemo vnquàm Romanorũ iniuſtè agere me exiſtimauit, nec eijcere conatus eſt. ſed hæc omittã, ſi te fraudaui regno, oportuit te cõqueri apud eos, qui mihi hanc dederũt poteſtatem, meque accuſare. poſt tantum tempus velut è longa experrectus ebrietate, nunc ad accuſandum venis. nec hîc quidem tibi iſta dicere conuenit. oportebat enim in cõcionem aduocare populũ vbi me accuſares. Verùm quandò tu id fugiſti, ego pro te faciam. conuocatoq; populo, ipſum exhibebo iudicem eorum, quorum tu me accuſas, iuſtaq; recipiam. Vos autem patres ſanè miror, ſi qui ſint veſtrûm, qui me regno demigrare velint, & cum iſto in me cõſpirârint: libentèr ex vobis audio, cuius rei iniuſtæ cauſa mecum bellum geratis, vtrùm quia multos ſciatis in principatu meo perditos aut priuatos eſſe patria, réſve ſuas amiſiſſe, aut calũnia damnatos. Si qua mihi in tali re peccatum eſt, imperio ſimul & anima priuandum me eſſe dixerim. at ſuperbus ſum, et propter arrogantiam nemo ferre me poteſt: & quis præcedentium regum tam moderatus fuit, tamque humanus ciuibus omnibus, tanquàm pater mitis filijs ſuis vtens? Primus enim quę alijs ſtatueram, ſicuti priuatus parens, obſeruaui. ſed quid opus eſt nunc his ſermonibus? ſi vobis melior ad rempub. adminiſtrandam videtur Tarquinius, haud equidē inuideo ciuitati, reddito imperio ei qui mihi dedit, populo: ipſe priuatus factus, conabor oſtēdere, quòd & pulchrè imperare ſcio, & moderatè ſubeſſe.

Nemo benè imperat, niſi qui imperiũ tulerit.

Hæc cùm dixiſſet, concilium diſſoluit. poſteaque pręcones aduocans, iuſſit eos per compita euntes, populũ omnem in concionem conuocare. Concurrente in forum ab omni parte vrbis turba, progreſſus ipſe ſuper pulpitum, lõgam & commiſerandam orationem habuit, actiones ciuiles enumerans, quas & ipſe Tarquinio viuo peregerat, & quas poſt mortem eius. Poſtremò ait obijcere ei Tarquinium, quòd haud iuſtè obtineret regnum, ipſum quidem ad ſe pertinens, neque dominum eſſe populum

pulum dando alteri aliena.

Clamore autem exorto ex his & indignatione omnium, ſilere eos iubens Tullius, poſtulabat, vt aduocatũ Tarquinium audirent: ſi iniuriam accepiſſe eum inuenirent, principatum ei darent: ipſe autem imperio ſe abdicare dixit, dominiſque reddere qui id ſibi tradidiſſent.

Hæc cùm dixſſet, velletq; deſcendere, clamor vndiquè exortus eſt, precesq; nè cuiquam imperio cederet. Tarquinius interim timens impetum, à turba diſceſſit, fugiens ſimul cum amicis. Tullium autem omnis multitudo cum plauſu vſq; in domum comitata eſt. At vbi conatu hoc excidit Tarquinius, mœrens nil ſibi auxilij fuiſſe à ſenatu, cui maximè fidebat, tempus quoddã ſe domi continuit, cum amicis loquens: deindè ſuadente vxore, nè ampliùs mollitiei ſe traderet, ad opera ſe accingeret, reconciliationes primùm cum Tullio per amicos inueniens, vt ſibi ille credẽs, minùs ſe obſeruaret: & cùm viſa eſſet vxor optima propoſuiſſe, per amicos conuenientibus modis recõciliatus eſt Tullio viro natura conciliabili. deindè vbi tempus nactus eſt idoneum, diſperſo per agros populo ad perceptionem fructuum, cum amicis exit habentibus ſub amictu gladios, ſecures tradens miniſtris, veſtem ipſe aſſumens regiam, & cætera adducens imperij inſignia, atque in forum pergens, ante curiam per præconem in concilium iuſſit citari ſenatores. erant autem ex compoſito præparati rei ipſius conſcij, atq; properantes ex patricijs complures.

Tullio autem domi commoranti dicit quidã, proceſſiſſe in veſte regia Tarquinium. Ille aũt admiratus audaciam, celeriùs ex ædibus progreditur, atq; in ſenatum veniens, vidẽsq; Tarquinium in regia ſella habentem regium ornatũ: Quis tibi, inquit, ſceleſtiſſime hunc ornatum permiſit ſumere? Reſpondit ille: Audacia & impudentia tua, qui te ex captiuis natum, auſus es Romanorum creare regem. Tullius excandeſcens, impetu ad illum fertur, depulſurus è ſede. quod iucundè videns Tarquinius, ſenem corripiens clamantem & aduocãtem miniſtros, effert, deijcitq; ſecũdùm crepidines curiæ, vixq; ſe attollens, vbi ſe vidit proditum, anxius, comitãtibus paucis, perfuſus ſanguine, abibat. adeſt tum vxor Tarquinij, ſedẽs in vehiculo, Tarquinium magna voce regem ſalutauit, dixitque: Res peracta eſt Tarquini pulchrè, ſed habere viuo Tullio te regnũ haud ſanè licet. ſcis enim quàm ſit plebs ei omnis beneuola.

His dictis, aſſcendens iterùm currũ, abijt. Tarquinius autem rectè putans monuiſſe, miniſtros cum gladijs poſt eũ mittit, qui celeritate iam domo propinquum Tullium deprӕhendentes, occidũt. proiecto occiſo corpore adhuc palpitante, præſtò fuit filia. At cùm valdè arctum eſſet compitum, videntes ſtragem, exturbatæ ſunt mulæ, & auriga miſericors ſubſiſtit, ad dominam reſpexit, interrogante illa, cur non procederet: An non vides, inquit, patrem tuum iacentẽ mortuum? Illa excandeſcẽs, ſcabellum in aurigam iecit, dicens: An nõ duces ignauiſſime etiàm per mortuum? Ille plagã gemens, vi adegit mulas p corpus genitoris. Ille vicus antè Cyprius vocatus, poſteà Sceleratus eſt dictus. Cædes Seruij Tullij. Vicus Cyprius, Sceleratus.

Taliq; obitu potitus eſt Tullius, annos quadraginta regnans. Corpus vxor noctũ extulit, nam ob plebem Tarquinius palàm efferre nõ audebat. nocte ſequenti vxor moritur. Acta ſunt hęc anno captiuitatis Iudaicæ 43.

In hac generatione Crœſus Lydorũ rex, 27. Iudaicæ captiuitatis anno Lydis regnare cœpit. Anaximander Mileſius, philoſophus & medicus floruit. Anaximenes Mileſius Anaximãdri auditor, ſimilitèr in hac generatiõe floruit. Aeſopus natione Phrygius, fortuna ſeruus, fabulator clariſſimus, eiſdem temporibus in precio fuit maximo, de quo Philoſtratus in imaginibus, et Aulus Gellius nonnulla referunt. Aeſopus.

In hac generatione anno primo, qui fuit annus captiuitatis Iudaicę xxx. Cyrus Perſa Medorum deſtruxit imperiũ, quod ſteterat per annos ducẽtos quinquaginta nouem, transferens illud ad Perſas. regnauit ipſe ibi primus annis xxx. Qualitèr autem ad Perſas venerit regnum Medorum, diſſonantia Cyrus.

quædam

li.regnauit annis duodecim antequàm interfecit Baltaſſarem.

Xenophon de Cyro. Franciſcus Philelphus.

Quid verò poſteà egerit Cyrus, ſi quis ſcire cupit, legat Xenophõtis Cyri pædiam, quam in Latinam vertiſſe linguam ſertur Franciſcus Philelphus eques auratus, poëta laureatus, virq́ue præclariſſimus, qui in cęteras Cyri laudes ità ait: Cyrus aſſumptis liberis gentibus Aſię, cum parua manu Perſarum, Medis volentibus atq; Hyrcanis imperauit, ſubiugauit Syros, Aſſyrios, Arabes, Cappadocas, Phrygas, vtroſq; Lydos, Carras, Phœnicas, Babylonios. Potitus eſt etiàm Bactrianis & Indis ac Cilicibus, itidèm Sacis & illorum finitimis, atq; alijs quàmplurimis gẽtibus, quarum ne nomina quidem quis dixerit. inſupèr dominat⁹ eſt Aſianis & Gręcis, Cyprios quoquè & Aegyptios imperio tenuit. tantamq́; omnibus cupiditatem iniecit gratificandi ſibi, vt ex eius ſententia gubernari optarẽt.

Hæc & multa alia pręclariſſima eius dicta atque geſta Xenophon proſequitur. in multis tamen cum alijs ſcriptoribus iam vſu probatis, diſcordare videtur, & præcipuè circa eius mortem, cùm dicat eum apud Perſas in regia, interq́ue manus filiorum præmiſſa longa exhortatione, data omnibus dextra, ſpiritum exhalâſſe, quem tamen hiſtorici ferè omnes bello cõtra Scythas captum, & mandato Tomyridis reginæ eius gentis, capite truncatum ferunt, quod & authoritate videtur ſatis vulgatum atq; probatum.

Qui ſucceſſerit Nabuchodonoſori.

ANNO quartodecimo huius generatiõis, qui eſt annus captiuitatis quartus & quinquageſimus, Euilmerodach filius Nabuchodonoſor, rex Babylonis, moritur, relinquens tres fili s, quorum primus regnâſſe dicitur, ſecundùm aliquos, quinque annis, & ſecundus aliquot menſes duntaxàt, .ltimus verò Baltaſſar, ſeptem & decem annis. quæ ſi vera ſunt, neceſsè eſſet quòd Euilmerodach etiàm regnante patre Nabuchodonoſor regnâſſet, filijq́ue cum ipſo: aliâs vix ſtare poſſet, quòd quinquageſimus annus captiuitatis Iudaicæ, annus vltimus fuiſſet Baltaſſar regis Babyloniæ: quo tempore capta Babylonia, monarchia orbis peruenit in Perſas. Quòd ſi (vt alij tradunt) trigeſimus annus captiuitatis, vltimus Baltaſſaris putetur, minùs ſtare poteſt. Nã Nabuchodonoſor in ſacra hiſtoria quadraginta & plùs annis regnâſſe inuenitur.

Sed vtcunquè ſit, id ſatìs clarum habetur ex hiſtorijs, quòd Cyrus Perſis primus regnauit, & trigeſimoprimo anno captiuitatis Iudaicæ regnare cœpit: deindè vigeſimo anno, qui eſt quinquageſimus captiuitatis, Babylonẽ cepit, interfecto Baltaſſare rege Chaldęorum, vixitq́; poſteà decem annos. Subiugato Crœſo, à Tomyri Scytharũ regina tandèm eſt occiſus.

At cùm Baltaſſar inueniatur regnâſſe annis ſeptem & decem, oportuit eum incepiſſe regnare anno captiuitatis quarto & trigeſimo. ſic Euilmerodach non regnâſſet octo & decem annos, niſi dicere velimus, vt rationabilitèr dici poteſt, quòd regnare inceperit primo anno quo pater ſuus Nabuchodonoſor inſanus eſt factus, & tunc regnauerit per ſeptem annos pro patre, vt. aliqui volunt, quibus & Nicolaus de Lyra conſentit. Quomodò autem poſteà ceſſerit patri, dicunt quòd hoc fecerunt principes qui eius malitiam odiebant. vndè volũt quòd propter mala quæ fecit tempore infirmitatis paternæ, fuerit poſteà incarceratus à patre cum Ioachin rege Iuda, vbì manſit vſque ad mortẽ patris, & rurſùm regnare cœpit, ac Iechoniã à carcere relaxauit. & ſic regnare cœpiſſet Euilmerodach anno captiuitatis Iudaicæ quintodecimo aut ſextodecimo.

Quòd autem poſt mortem ipſius nõ Baltaſſar, ſed eiuſdem fratres duo ſucceſſiuè regnauerint, multis non placet, etſi velit hoc Metaſthenes, ſed volunt Baltaſſarem fuiſſe. nam in veritate poſt Nabuchodonoſor non regnauerunt in Chaldæa, niſi Euilmerodach filius, & poſt illum Baltaſſar ex filio nepos.

In hac generatione anno xiiij. qui eſt annus Iudaicæ captiuitatis quartus & quadrageſimus, anno ab vrbe condita ducenteſimoſexto, Olympiade quinquage-

Tarquinius Superb° Romanorũ rex ſeptimus.

quagesſimanona, Lucius Tarquinius principatum ſuſcepit, non legibus quidem, ſed armis occupans, regum Romanorũ ſeptimus, regnauit annis xxxv. hic mox plebis multitudinem deſpiciẽs, patriciosq́;, à quibus erat ad imperiũ perductus: conſuetudines, leges & ornatum gentilem omnem, quo priores reges vrbem decorabant, confundens, in confeſſam tyrannidem principatũ conuertit, primùm quidem cuſtodiam circùm ſe ſtatuens hominum ferociſſimorum, qui nocte circa regiam excubabãt, ac per diem exeuntem illũ ſequebantur quoquò iret. dabat reſponſa de publicis domi plurimùm, & adſtãtibus neceſſarijs ſuis, in foro parùm. ingredi ad ſe neminem permittebat, niſi vocatũ. adeuntibus nequaquàm benignus, ſed vt tyrannus, grauis atq; difficilis. cõtrouerſiarum iudicia non ad iura, non ad leges, ſed ad mores ſuos referens peragebat, propter quæ cognomẽtum illi impoſuerunt Romani, Superbi.

Poſtquàm autem iam ſtabiliſſet imperiũ, in criminationes adducebat multos illuſtres viros, primùm quidẽ ſoceri amicos, deindè etiàm ex cęteris quos ſuſpicabatur ęgrè ferre mutationem regis: & quibus multæ erant opes, illos morte, alios exilio mulctans, occiſorum & proſcriptorum bona auferens: parte parua accuſatoribus ad hoc ſubornata, maiorem ipſe capiebat.

Erant tum multi intelligentes, qua cauſa inſidiæ tenderentur, qui ſpõtè relicta vrbe, abiére: erant etiàm qui occultè perdebantur, viri prædigni, quorum nec corpora poſteà apparebant. Vbi verò iã ab eo perdita eſt pars ſenatûs præclarior, mortibus exilijsq́; perpetuis, ſenatum alium conſtituit, adducens ipſe ad honores amicos ſuos: nec huiuſmodi tamen viris quidquam agere permiſit, niſi quod iuſſiſſet, vt qui relicti erant in ſenatu aduerſarij Tullij, intelligerent ſe fiducia ſua priuatos eſſe, ſuſpicantes grauiora præſentibus quæ expectabantur.

Cernentes autem plebeij iſta, iuſta ipſos pati opinabantur, gaudebãtq́; præ voluptate. Euenére tamẽ eis etiàm haud multò pòſt grauia. nam & leges ſcriptas à Tullio, quibus ex æquo iuſta inuicẽm capiebant omnes, ſuſtulit: collationes tributorum ex cenſu diuertit, moremq́; priſtinum reſtituit: & cùm ei opùs eſſet pecunijs, parem ſummam cum locuplete pauperrimus conferebat. Conuentus omnes paganorum, aut curiarum, aut vicinorum, & in vrbe & per agros immolationes & ſacrificia omnia publica, nè amplius fierent, edixit, nè conueniẽtes in vnum, multa arcana inter ſe conſilia agitarent de diſſolutione imperij. vndè ad ius regni neq; quidquã pręter vim ſibi perſuaſit ꝓfore, eò actus, vt in charitate ciuium nihil ſpei reponens, iudicârit regnum ſibi vi eſſe ſutandum, atq; ad id perficiendum, teſte Eutropio, varia excogitauit tormentorum genera, vincula ſcilicet, taureas, fuſtes, laminas, carceres, compedes, exilia & metalla. hic filiam Latinorum principi, vt eius amicitiam ſibi conciliaret, vxorem dedit. quo facto, ſtatim Volſcis bellum intulit, & Sueſſam Pometiã vi cepit. Gabinos verò dolo circunuenit. illos enim cùm nulla vi ſuperare poſſet, diſſoluere autem bellum turpitèr exiſtimaret, filium Sextum Tarquinium ex compoſito, quaſi proditorẽ patris, virgis cædi in foro iuſſit. Quo diuulgato, filius quaſi ſe vlturus, ad hoſtes conuolauit multos ſecum clientes ducens.

Leges Tullij ſublatæ.

Genera tormentorum.

Putantes autem Gabini magnum ſibi accedere commodum, neque minus item decepti ex his, quæ ageret rebellis patri Sextus. quotiès enim exiêrat, non ſinè magna reuerſus eſt præda. ſubmittebat enim illi pater continuò prædandos aliquos ex ciuibus. Ex his omnibus amicum ſibi fidumq́ue virum putantes Sextum Gabini, inter quos pecũia multos ineſcârat atq; corruperat, rati bonum eſſe imperatorem, eum præficiunt. mox Sextus latentèr de poteſtate ſibi facta patrem certiorem faciens, quid facto opùs eſſet, ſciſcitatur. Tarquinius verò cognoſcere nolens famulũ, quę facere filium iuberet, ducens eum in hortũ, vbi papauera erant nata, pertranſiẽsq́;, capita ſumma ferro feriens decutiebat, dimiſitq́; nũcium, nihil reſpondens, ſæpiùs interrogatus. reuertitur nuncius ſinè reſponſo, id quod ocio-

Thraſybuli ſtratagema imitat° Tarquinius.

ocioſum putabat ſe vidiſſe,ridebat.

Sextus patris intelligens mentem, in conciõem vocat omnem multitudinẽ: præcipuum ex ciuibus, cui nomen erat Petroni Antiſtio,accuſat, quòd ſe patri prodere ſtatuiſſet. ſubornauerat enim vnum è familia ciuis illius, qui epiſtolã Tarquinij annulo ſignatã, in eius ędibus poſuerat. Negante illo, perſcrutari domũ illius imperabat.placuit id accuſato.mittuntur ſcrutatores, inueniunt epiſtolam ſignatam,cum alijs nonnullis literis in plures ciues compoſitis.datur epiſtola gemma patris ſignata, ſcribæ legenda, in qua erat ſcriptum,vt viuum ſibi traderet filium, reciperetq; ex compoſito mercedem. quod ſi ſibi non eſſet poſſibile, caput ei decidens mitteret:quod ſi faceret,ei cæteriſq́ue operis adiutoribus pollicitus erat prēmia,Romæ vrbis ciuilitatem, patriciamq́ue dignitatem.

Quibus lectis, irati Gabini, ſtupefactum Antiſtium, ac ne vocem quidẽ ex tempore valẽtem emittere,lapidibus interficiunt, de alijs inquiſitionem faciunt, vtq; ſupplicium de eis ſumeretur, Sexto permiſere.Is itaq; amicis cuſtodiã portarum tradens, multos illuſtres occidit, & dum tumultus fieret, intereã Tarquinius copijs aduentabat: circitèr mediam noctem apertis portis,exercitũ introducit, ac ſine labore vrbis dominus factus eſt. Poſt quod opus templum Ioui extruere ſtatuit in mõte Tarpeio,vbi cùm foderent fundamentum, repertũ eſt caput nupèr occiſi hominis, manabatq́; ſanguinem calidum adhuc. Quod vidẽs Tarquinius, à foſſiõe iuſſit ſubſiſtere. vates cõſuluit, prodigiũ hoc quid ſibi vellet. conſultus vates Hetruſcus: Viri Romani,ait,fato datur,caput Italiæ fore omnis hunc locum, in quo caput eſt repertũ. Ex illo quoque tempore, Capitolinus vocatur is locus ab inuentiõe capitis.mox Tarquini' reſtituit operibus artifices, templum tamen explere nõ potuit,citiùs excidens principatu.

Capti Gabij.

Prodigium.

Memoratu dignũ eſt, quòd ad Tarquinium mulier quędam venit, libros vendere volens nouem,plenos oraculo. ſed cùm iudicio regis preciũ peteret nimium,ab ipſo deriſa eſt. tunc coram rege igne facto, tres ex illis combuſſit libros:interrogat,ſi rex reſiduos ſex equali precio comparare vellet, qui reſpondit anum iſtam delirare.quæ ſtatim tres alios combuſſit, interrogans regem, ſi ſaltẽ tres reſiduos emere vellet.qui mulieris videns conſtantiã, tres libros emit non minori precio, quàm nouem emiſſet.mulier autẽ illa poſtmodùm abiens, nuſquàm comparuit.vndè conſilio augurum libri hi tres in ſacratium conditi, Sibyllini appellati ſunt. Ad eos quaſi ad oraculum quindecim viri adibant, cùm eſſent dij publicè conſulẽdi. Hęc Au.Gellius in primo noct.Atticarum.permanſerunt oracula vſq; ad bellum Marſicum in templo Iouis Capitolini,ab hominibus decẽ cuſtoditi, poſt 173.verò olympiadem incenſo templo, ſimul igni corrupta fuerunt:alia tamen in eorum locum hinc indè compilata, fuêre repoſita.

Libri Sibyllini.

Hæc cùm egiſſet pace belloq́;,in ſenatum cædibus, in plebem verberibus, in omnes bonos ſuperbia ac crudelitate graſſatus, tam diù ſuperbiam populus Ro.pertulit, donèc libido affuit. hãc verò liberorum ſuorũ contumeliam ferre non potuit,ob quã regno ſimul vrbeq́; expellitur, prēſignificante ei augurio tali:Aquilæ conuenientes in adiacentem regiæ locum veris tempore,finxère nidos in vertice excelſæ palmæ : his autem aquilis implumes adhuc pullos habentibus, congregati vultures aduolãtes nidum euerterunt, occideruntq́ue pullos,atque redeuntes è paſtu aquilas pungentes atque ferientes,à palma abegerunt.

Hęc vidẽs Tarquinius auguria, fallere fata ſtatuit, ſed tamen vim diuinam ſuperare nõ potuit qua vlciſcẽdus erat. Ardeam vrbem Tarquinius obſidebat, 18. milliario ab vrbe poſitam, prætendens cauſam quòd Romanos exules ſuſcepiſſent, conſpiraſſentq́ue cum eis de reditu. Repugnantibus autem ſtrenuè Ardeatibus, ac durante diù obſidione, in contubernio regiorum iuuenum Ardeæ erat Tarquinius Collatinus, vbi cùm fortè in liberiore conuiuio coniugem ſuam vnuſquiſq; laudaret,

daret, placuit experiri. Itaque equis Romam petunt, regias nurus in conuiuio & luxu deprehendunt. indè Collatiam petunt, Lucretiam inter ancillas in lanificio offendunt: itaque ea pudiciſſima iudicatur, ad quam corrumpendam Tarquinius Sextus nocte Collatiam rediјt, & iure propinquitatis in domum Collatini venit, & in cubiculum Lucretiæ irrupit, pudicitiam expugnauit.

Lucretiæ mors. Illa poſtero die aduocatis patre & coniuge, rem expoſuit, & ſe cultro quę veſte texerat, occidit. Clamore autem, luctu & comploratione domū omnem detinente, Collatinus in medio poſitam Lucretiam, circunfuſumque ei patrem altè gemens, complectens mortuam oſculabatur, alloquebaturque vt viuentem. valdè autem complorāte eo, ex altera parte patre, vniuerſisque lamentantibus, reſpiciens in eos Brutus: Innumera, inquit, habebitis tempora Lucreti & Collatine, et vos omēs huius fœminæ propinqui, per quæ ipſam defleatis. At nunc ipſam vt vlciſcamur, conſideremus: hoc enim tempus præſens poſcit. eſt vtiquè fato datum Romanis, vt à me & per me intolerabili ſeruitute liberentur. Nunc ego ſimulationem depono.

Iunij Bruti conſilium.

Viſus eſt autem probabilia dicere, atque ſedentes ſeorsùm ſoli ipſi, familiaremq; turbam remouentes, quid opùs eſſet conſultabant. primus autem Brutus incipiens de ſe dicere, quòd apparētem fatuitatem neceſſitate hactenùs ſimulâſſet, cauſasque dicens ob quas ſimulationēm hanc ſuſtinuiſſet, viſus eſt omnium hominum prudētiſſimus. poſt hoc ſuadebat eis, vt Tarquinium filiosque eius vrbe pellerent, idq; factu facilimum demonſtrabat: nam milites diuturnitatem belli ægerrimè ferentes, & in vrbe Roma tributis feſſi, ad defectionem ſpectarent, modò aliquis inciperet. Quæ cùm dixiſſet, confeſtim cultrum ex Lucretiæ vulnere extractum ſumens, cruorem præ ſe ferentem, magna voce dixit: Per hunc ſanguinem iuro, me deincèps Tarquinium perſequi Superbum, & neq; illum nec alium Romę regnare paſſurū quoàd vixero.

His dictis, qui aderant, Lucretius pater, Tarquinius Collatinus, Publius Valerius, reliqui quoquè omnes viri illuſtres, nihil dubitantes, ſuſcepto cultro idem iurârunt. Quibus ità perfectis, ſubiecit Brutus talia: Primùm, inquit, cuſtodes portis adhibeamus, nè, quid agatur in vrbe, tyrannus ſentiat: poſteà ferentes corpus mulieris in forum, ità vt erat ſanguine conſperſum, proponentesque in aperto, conuocemus concionem populi, omniaque vt patrata ſunt, publicemus. Accuſetur Tarquinius, exhortenturque ad libertatem ciues. erit id omnibus ad votum, ſi vos videant patricios principes libertatis, parua occaſione indigebunt.

Hæc cùm dixiſſet, & omnibus placuiſſet, vt erant in vrbe potentes, abſente rege, turba congregata eſt. dimiſſi præcones per compita, populum euocantes. exiuerunt mox in forum. ſequebantur eos famuli ſuper funere nigris veſtibus ſtrato ferentes incultam ſanguineque conſperſam mortuam, quam ante curiam poni iubentes altam & conſpicuam, populum aduocant, aſcendensque Brutus pulpitum cum patricijs, hæc dixit: De neceſſarijs rebus ô Romani ciues verba apud vos facturus, de me primùm pauca præfari volo: multis ego perturbata mente videor, ſciatis opinionem communem quam habetis de me omnes, vt de fatuo, à me ex neceſſitate confictam. cauſa, metus fuit mortis. patrem enim meum Tarquinius occidens, facultates ſimul vt occuparet illius, fratrem vltionem quærentem interfecit. non idem mihi peperciſſet, niſi ſimulâſſem fatuitatem. hęc confictio credita, me à tyrāno cōſeruauit, vti q nihil obeſſe valerē. Venit autē tempus quod optabam et expectabā, & de me quidem tantum. Publica verò, quorū cauſa vos in concionē conuocaui, hęc ſunt: Tarquiniū ſcitis neq; ex patria conſuetudine aut lege principatum occupātem, neq; poſtquàm obtinuit, eo regiè vtentem, ſed contumelijs & iniquitate trāſgreſſum omēs quicūq; fuerint vnquàm, tyrānos. Hic eſt, ô ciues, Tarquinius is, qui antequàm imperium caperet, Aruntem fratrem ſuum

Bruti oratio

ſuum ſuſtulit, adiutricem in hoc ſcelus illius vxorem capiens, ſuæ ipſius vxoris ſororem, cui ſtupro commiſcebatur: & nuptam ſibi pudicam fœminam & filiorum ſociam venenis interficiēs, homicidam ſponſam in cubiculū ſororis duxit. deinde Seruium clementiſſimum regem, deque vobis optimè meritum, palàm interficiens, neq; ſepultura dignās, Tarquiniam vxorem eius, patris ſui ſororem, priùs quàm virum lugere poſſet, laqueo confecit, à quibus ipſe ſeruatus erat & apud eos educatus. Sed quid iſtis? ſcitis nempe quæ in patriam, vosq; omnes perfecit, quomodò transgreſſus eſt ad principatum armis & vi, & improborum coniurationibus, vobis inuitis. Agè verò, poſtquàm poteſtatem obtinuit, vtrùm ea vſus eſt regiè, æmulatus priores principes, qui dicendo & agendo vrbem feliciorem reddere conati ſunt? an non miſerè peſſimeq; omnes ab iſto affecti ſumus? pauci ex multis relicti, humiles ex magnis facti, in paupertate grauique anxietate, ex innumeris excidentes bonis, clari illi grauesque & magni viri, per quos illūſtris aliquandò vrbs noſtra fuit. alij perditi, alij patriam fugientes. ſed & res veſtræ quo ſe modo habent, quirites? an non vobis ademptę leges, ſacrificia, immolationes, cōnuētus, inhibita conuiuia? & quis erit finis calamitatum? quandò patriam libertatem obtinebimus? morientē ne Tarquinio? peius tunc erit, vobis tres pro vno habituris. Tarquinios multò ſceleſtiores patre, quales ſperabitis fore ex illo genitos, quibus genus improbum, educationes prauæ? ſed vt certò cognoſcatis, quales vobis educat catulos Tarquinius, ſpectate opus corū vnius ęuo maximi: Hæc eſt Sp. Lucretij filia, quem præfectum vrbis tyrannus ad bellum exiens declarauit, Tarquinij eadē Collatini vxor, cognati horum tyrannorum. ipſa enim viuere pudicè volens, virum ſuum diligens, hoſpitante apud ſe Sexto Tarquinio propter cognatiōem, heſterna nocte Collatino ad exercitum profecto, libidinoſam contumeliam tyrannidis non potuit effugere, ſed vt captiua, vim paſſa eſt. Quæ contumeliam hanc non ferens, poſtquàm neceſſarijs ſuis fortunas has percurrit, multis adhibitis precibus & obſecrationibus, vt malorum ſuorum vindices ipſi fierent, abſcōſum gladium ſinu nudans, per viſcera tranſegit. O admirabilis tu Lucretia, ſummis laudibus efferēda, non ſuſtinens tyrannicam contumeliam, vitæ omnes paruipendens voluptates, nè quid te tale ampliùs pati oporteret. Nos viri, inferiores erimus virtute mulieribus? Et illi quidem, quia vna paſſa eſt nocte tyrannidē, per vim pudore priuata, ſuauior beatiorq; viſa eſt mors, quàm vita: nobis nihil conſtabit, quos non vnum diem tyrannus, ſed per tot curricula annorum vexās libertate priuauit? libétne tot volutatos malis viuere? Atqui omninò eſt duorum alterum eligendum: aut vita libera, aut mors glorioſa. venit iam, quod optauimus, tempus, ſi ad opera cum promptitudine accingamur, nullo nobis deficiente, non corporibus, non pecunijs, non armis, non ducibus. plena enim horum vrbs eſt omnium. Turpe eſt, nos Volſcorum Sabinorumq; principatum poſtulantes, ſeruire ipſos alijs. Quòd ſi aliqui veſtrûm timent ciues qui cum Tarquinio militant, haud rectè timent. innatum eſt enim omnibus hominibus libertatis deſiderium, grauisq; tyrannus vniuerſis. omnis mutationis occaſio ſatis eſt eis, qui ſunt per neceſſitatē calamitoſi. Si verò aliquibus eorū amor inſidet tyrānidis, facile erit vt ex improbis probi fiant. habebimus enim in vrbe obſides eorum filios & vxores ac parentes, quæ res ſunt anima cuiq; propria chariores: facilè eis perſuadebimus. Quas ob cauſas quirites fidentèr in certamen prodite, bellorum omnium pulcherrimum hoc ſtatuentes.

Aut vita libera, aut mors.

Talia dicente Bruto, exclamatur, plurimis lachrymæ præ gaudio defluebant, ac velut ex vno ore omnes vociferabātur ad arma. Placuit curijs vniuerſis, Tarquinios genusq; eorum omne ex vrbe Roma, Romanorumq; regiōe pellere, & in exilium dare. neminem licere de reditu Tarquiniorum quidquā agere vel dicere. ſi quis contraria his faciens inueniatur, ipſum mori iureiurando decreuêre.

Tarquinius pellitur.

Igitur (vt ait Florus) Bruto Collatinoq; ducibus & authoribus, quibus vltionem ſui moriens matrona mãdauerat, populus Romanus ad vindicandum libertatis ac pudicitiæ decus, quodam quaſi inſtinctu deorum concitatus, regem repentè deſtituit. Moxque abrogato rege, imperium in eoſdem libertatis ſuę vindices trãsfert. Elegit em̃ duos viros, peracturos omnia quęcunq; agere licebat regibus, Brutum et Collatinum, Conſulesq; appellauit, quorum poteſtas eſſet annua, & vt dicit Eutropius, ideò annua, nè per diuturnitatem poteſtatis inſolétiores redderentur: ideò duo creati ſunt, vt ſi vnus malus eſſe voluiſſet, alter habẽs poteſtatem ſimilem, eum impediret.

Conſularis poteſtas.

Brutus iſte cùm aliquandò puer viderẽt à rege Tarquinio auunculo ſuo omnem nobilitatis indolem excerpi, interq; cæteros etiàm fratrem ſuum, quòd vegetioris ingenij eſſet, interfectũ, obtuſi cordis ſe eſſe ſimulauit, eaq; fallacia maximas texit virtutes ſuas. profectus etiàm Delphos cũ Tarquinij filijs, quos rex ad Apollinem muneribus honorandum miſit, aurũ cauato baculo incluſum tulit, quia apertè venerari numen non audebat. Peractis indè omnibus, Apollinem iuuenes conſuluerũt, quiſnam ex ipſis Romæ videretur regnaturus: Apollo reſpondit, qui ante omnes oſculum matri daret. Iuuenes Tarquinij, oraculi ſenſum ignorantes, inter ſe compoſuerũt, vnã matrem oſculari, volentes communitèr regnum obtinere. Brutus autẽ intelligens quid vellet oraculum, vbi Italicam terram attigit, eam oſculatus eſt, hanc putans omnium hominum eſſe matrem. quod tam vafrè factum, inquit Valer. Max. vrbi libertatẽ, Bruto primum in Faſtis locum tribuit. Siquidem penès illum ipſum, vti ſcribemus, imperium atque ſumma fuit vrbis Romæ poteſtas.

Bruti vafrities.

Rex autem Tarquinius, vt ad hiſtoriam redeamus, accipiens nouari hęc in vrbe, nemini quidquam aperiens, ſubductus eſt ab exercitu, aſſumptis filijs amicorumque fidiſſimis, agens equos, præuenturus defectionem: ſed inueniens portas clauſas, plenaque armis propugnacula, rediſt iterùm ad exercitum quàm potuit celerrimè, gemens ac dira præſagiens.

Contigit autem quoquè in exercitu iam res eſſe corruptas. nam conſules celerem eius præſentiã præuenientes, miſerunt alijs itineribus literas ad eos qui in caſtris erant, narrãtes flagitia, adhortantesq; vt à tyranno deficerent, & quę viſa eſſent ciuibus in vrbe pro libertate, manifeſta eis faciẽtes. has autem literas accipientes hi, qui relicti erant à tyrãno in exercitu, Titus Ermenius & M. Horatius, legerunt in concione, ſententias exquirentes per centurias, quid opus eſſet facto. ac poſtquàm omnibus viſum eſt, vt rata ducerent iudicata in vrbe, ſuperuenientem Tarquinium non receperunt, isq; repulſus, cum paucis fugit ad vrbem Gabios, quorum regem deſignauerat filium Sex. Tarquinium. Ermenius autem & Horatius pactis cum Ardeatibus inducijs in annos 15. duxẽre domum exercitum.

Hæc eſt prima ætas & quaſi infantia populi Romani, quam habuit ſub regibus ſeptem per annos ducẽtos quadragintatres, quadam fatorum induſtria. Nã quid Romulo ardentius? quid Numa religioſius? deindè Tullus bellatoribus viris artifex neceſſarius, Ancus ędificator egregius. Iã vero Tarq[illegible] quæ ornamẽta? & actus à Seruio cẽſus quid effecit, niſi vt ipſa ſe noſceret reſpub? Poſtremò Superbi illius importuna dominatio in tyrannidem verſa, per hos viros eſt diſſoluta, olympiade ſexta & ſexageſima.

ANNO vltimo regis Baltaſſar, Cyrus cunctis (vt dictũ eſt) perdomitis, aduersùs quos ierat, Babyloniorũ vrbem caput Aſſyriorũ, obſidere cœpit. aderat tum etiàm Darius, ſi vno tempore à Cyro atq; Dario Babylon eſt capta. Quo minùs autẽ capere poſſet ciuitatẽ, Gyndes fluuius impediuit, in quo vnum regiorum equorum præcipuũ, cum equite tranſmeandi fiducia perſuaſo, abreptum vi fluminis, præcipitatumq; amiſit rex: ex quo iratus, vlciſci [illegible] amnem ſtatuit, nec in peragendo ſegnior, totis copijs perpeti ann[illegible] Gyndem fluuium per magnas concilium diductumq; foſſas, ob[illegible]

Cyrus capit Babylonem.

obſeſſis non ſentientibus, neq; aliquid metuentibus, in plurimos alueos cõminuit. Simili quoquè ingenio Euphratẽ per mediam Babyloniam fluentẽ, à proprio alueo deriuauit, ac ſic meabilibus vadis ſiccum, etiàm patẽtibus aluei partibus, iter ſecit.

Die verò præcedente, antequàm foſſores vltimum aggerem rupiſſent, Baltaſſar obſidẽtes minimè curans, nihilq; dubitans, grãde conuiuium fecit optimatibus ſuis mille, curauitq; vt afferrẽtur vaſa quæ abſportauerat Nabuchodonoſor auus ſuus de templo Domini: bibebãt ex eis cum rege optimates, vxores & concubinæ eius, exultabat autem & gratias agebat dijs ſuis. In eadẽ hora apparuit contra eum manus, ſcribens in pariete in hęc verba, MANE, THETEL, PHARES. cumq; rex vidiſſet manum & ſcripturam, euanuit manus. rex conturbatus, exclamauit vt introducerentur magi Chaldæorum, & ait ad eos: Qui legerit ſcripturam hanc, & interpretationem eius dixerit, purpura veſtietur, torquem auream habebit in collo, & tertius erit in regno meo. Illi autem nõ potuerunt ei ſatisfacere, & ingreſſa regina, ait ad regem: Eſt vir in regno tuo qui ſpiritum deorum habet, quem auus tuus principem magorum conſtituit: hic vocetur, & omnia dicet tibi. Cumq; intrâſſet Daniel, promiſit ei rex prædicta munera. qui reſpondit: Munera tua ſint tibi, ſcripturam autem legam & exponam. Nôſti quòd Deus excelſus dederat regnũ patri tuo, id eſt, auo, & non cognouit, propterea fœnum vt bos comedit, donèc cognoſceret. Tu quoquè cùm ſcires hæc omnia, aduerſùs DEVM cæli eleuatus es, & vaſa eius prophanâſti, tradens ea manibus immundis, & bibens in eis, deos laudâſti, qui nec viuunt nec ſentiunt. DEVM verò qui flatum tuum in manu ſua habet, nõ glorificâſti: propterea iſta coram te exarata ſunt, MANE, THETEL, PHARES: quod ſonat, Numerus, Appenſio, Diuiſio. et eſt ſenſus, Numerauit Deus regnum tuum, id eſt, cõpleuit, appẽſus es in ſtatera, & inuẽtus es minùs habens, id eſt iuſto Dei iudicio minùs viuens: diuiſum eſt regnũ tuum, datũ eſt Medis & Perſis. & tradidit ei rex purpuram, promiſſaq; donaria cætera.

Dan. 5.

Manus ſcribẽtis in pariete.

Eadẽ nocte vada fluuij ſiccata ſunt, & ceperunt Cyrus atq; Darius vrbem, quam vel opere humano extrui potuiſſe, vel virtute humana deſtrui poſſe, vtrunque penè incredibile apud mortales eſt. Ea eſt Babylonia à * Nemroth gigante fundata, à Nino vel Semiramide reparata. hæc campi planitie vndiquè conſpicua, natura loci lætiſſima, caſtrorum facie, mœnibus paribus per quadrum diſpoſita, murorum vix credibilis relatu firmitas, & latitudo cubitorum quinquaginta, altitudo ducentorum. cæterùm ambitus eius quadringentis octoginta ſtadijs circunducebatur. murus coctili latere atq; interfuſo bitumine compactus. foſſa extrinſecùs latè patens, à fronte murorum centum portę, habitationes proceritate mirabiles. Magna illa Babylon, prima poſt reparationem humani generis condita, ſic capta eſt. rex quoquè Baltaſſar eadẽ nocte interfectus. Fertur ibi tũc Crœſus rex Lydorum, cùm ad auxiliandum Babylónijs veniſſet, ſolicitus in regnũ refugiſſe ſuum.

De regionis Babylonicæ potentia atque inſtitutis plura leguntur. Memoratu dignum hoc mihi videtur, legem habuerunt Babylonij, authore Herodoto, vbì virgines effectæ fuerunt nubiles, eas congregabant in vnum locum. Tunc ſurgens præco, ſingulatìm eas vendebat, & primùm pulcherrimam quantum poterat maiori precio, deindè ſecundam plus offerenti vendebat, & ſic conſequentèr vſque ad deformiores. Hoc modo aurum ex ſpecioſis conficiebatur, poſteà deformiores ex precio prædicto quàm minimo fieri poterat, locabantur in matrimonium. Ità factum eſt vt non ſolùm pulchræ maritos conſequerentur, ſed & fœdæ ac deformes. Capta vt ſic Babylone, & interfecto Baltaſſar, ſucceſſit ei Darius in regnum: nam Cyrus ei tanquàm maiori, honorem in omnibus deferebat.

Puellarum venditio.

GENERATIO LIIII.

ANno à mũdi exordio 4683. in Zorobabel aliàs Barachia, filio Sala-

peruenirent ad pauimentum, arripiunt
eos leones, oſſa eorum comminuentes.
Scripſit Darius vniuerſo regno ſuo,
dicens: Paueant omnes Deum Danielis.
Ipſe enim eſt Deus viuens & æternus in
ſecula. Et ægrotauit Daniel paululùm.
cumq; ſurrexiſſet, faciebat regi, vt ali-
qui volunt, mauſolæum in Ecbatanis.
quod hactenùs manet, vt dicit Ioſeph*,
ità mirabile, vt ea die qua conſpicitur,
putetur conſtructum. In anno primo
Darij filij Aſſueri, quę fuiſſe fertur Da-
nielis viſio octaua, inquit eñ, ego Da-
Dan.9. niel intellexi in libris Hieremiæ, vt ad
completionem appropinquarent anni
70. & oraui Dominũ in ieiunio, cinere
& ſacco, iuſtus es Domine, peccauimus,
iniquitaté fecimus, auertatur (obſecro)
ira tua à ciuitate tua Hieruſalẽ & à mõ-
te ſancto tuo. Et adhuc me loquente,
eccè vir Gabriel tetigit me, & ait: Ab
exordio precum tuarum egreſſa eſt libe-
rationis ſententia à Deo, ego autem vé-
ni vt indicarem ea tibi & quædam alia,
quia vir deſideriorum es tu. Tunc ape-
ruit ei liberationem ſpiritualem, futurã
per Chriſtum, inter cætera dicens: Scito
ergò & animaduerte ab exitu ſermonis,
vt iterùm ædificetur Hieruſalem, vſque
ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptẽ
&*72. erunt: intellige hebdomadas an-
norum, non dierum.

His verbis Chriſti incarnatiõem de-
ſignat angelus, qui legem & prophetias
impleuit, peccata tulit, iuſtitiam addu-
xit, & vnctus eſt oleo lętitiæ. Abbreui-
atas verò dicit hebdomadas, vt intelli-
gam* annos lunares, qui breuiores ſunt
ſolaribus xj. diebus. Septuaginta hebdo-
mades annorum ſolarium, faciunt an-
nos 475. lunarium verò annorum, fa-
ciunt annos 490. & eſt ſenſus, quòd ab
exitu ſermonis vt reædificetur Hieru-
ſalem vſq; ad ducẽ Chriſtum, fluxerunt
anni 490. quos annos tamen variè ſcri-
ptores numerare cœperũt. poſſet tamen
non incongruè dici, ideò ſic ſe habere,
quia à primo anno Darij fluxerunt 539.
anni vſq; ad Chriſti natiuitatem.

ANNO primo Darij Daniel intelli-
gens imminere 70. annum captiuitatis,
orauit Dominum, vt Darius & Cyrus
liberarent populum ſuum, & data eſt à
Deo ſententia de licẽtia redeundi dan-
da. Ex tunc Darius diſponebat de liber- Sentẽtia liberationis.
tate & licentia danda Hebræis, ſed prę-
uentus morte, non impleuit. Cyrus au-
tem, cùm vniuerſum regnum deuolutũ
eſſet ad eum, in huius regni anno pri-
mo, ſcilicet quo ſolus monarchiam ob-
tinuit, aliâs erat terti⁹ regni Babylonię,
hoc in tempore ſuſcitauit Dominus ſpi-
ritum eius, vt impleretur verbum Hie-
remiæ. Deditq; libertatem omnibus Iu-
dæis, qui erant in vniuerſo regno ſuo,
& licentiam redeundi in Iudæam. Exci-
tatus autem fuit ex verbis Eſaię, qui an-
te 200. & decem annos ſcripſerat de ipſo
Dominum dicentem: Chriſto meo Cy- Eſa.45.
ro, cuius appræhendi dextram, ſubijciã
gentes & regna, ipſe reędificabit domũ
meã in Hieruſalẽ. vndè et Cyrus: Om̃ia, 2.Pa.36.
inquit, regna terræ dedit mihi Do- 1.Eſd.1.
minus Deus cæli, credo hunc eſſe quem
gens Iſrael adorat. hortatus eſt Iudæos
vt aſſcenderent in Iudæam. Ipſi verò,
quia ferè omnes nati erant in Chaldæa,
& poſſeſſiones ibi habebant, eligebant
remanere. pauci verò qui aſſcendere
diſponebant, pigri erant & moroſi vſ-
que ad tertium annum Cyri. quod at-
tendẽs Daniel, vehementiùs affligeba-
tur dolore quàm priùs. orabat Domi-
num, vt qui priùs dederat regibus ani-
mum liberandi, daret & populo animũ
redeundi.

ANNO igitur tertio Cyri, egreſſi
ſunt ſub Zorobabele duce, & Ieſu filio
Ioſedech magno ſacerdote, adhortan-
tibus eos Zacharia propheta & Ag-
gæo. Erant autem circitèr 50000. fu-
erunt enim de Iudæis 42460. reliqui
erant ſerui & ancillæ, & remiſit cum
eis Cyrus partem vaſorum Domini 540.
inter quæ ponit Ioſephus refrigerato-
ria. Aſſcenderunt etiàm quidam cum
eis, dicentes ſe eſſe de genere ſacerdotũ
propter emolumentum. Cumq; quære-
rent ſcripturam genealogiæ ſuę, & non
inuenirent, recepti ſunt in Iſrael, ſed
eiecti à ſacerdotio. Et hic eſt annus 70.
tranſmigrationis, de quo prædixerat
Hieremias. Hæc opinio verificari po-
teſt, ſi incipiamus annos numerare à
quarto anno regni Ioachim, quo an-
no Nabuchodonoſor tranſtulit in Ba-
bylonem

bylonem partem vaſorum Domini, & multos ex Iudęis, inter quos Ezechielē, Danielem, Ananiam, Azariam, Miſaēlem adhuc pueros tranſtuliſſe legitur.

Reditus in Iudæam. Porrò in anno regreſſionis in Iudæam, congregatus eſt populus quaſi vir vnus in Hieruſalē, & ędificantes altare, collocauerunt illud ſuper baſes ſuas, & obtulerunt ſuper illud holocauſta Domino manè & veſperè, feceruntque ſolennitatem tabernaculorū. Anno autem ſecundo, menſe ſecundo, iecerunt fundaméta templi. quod audientes Samaritæ, venerunt ad eos, & dixerunt: Aedificemus vobiſcum, quia ità vt vos quærimus Deum veſtrum. Dixerūt duces Iſrael: Commune eſt nobis & vobis adorare Dominum, ſed non ei domum ædificare. hoc enim tantùm nobis pręcepit rex Cyrus. Cùm apparuiſſent fundamenta ſuper terram, eleuauit populus vocem in iubilationem. Porrò quidam ſeniores qui viderant prius templum, eiulabant voce magna, nec poterat quis cognoſcere vocem lætantium & planctum eiulantium. Samaritæ indignati, impediebant manus eorum: & cùm per ſe impedire non poſſent, dederunt munera principibus regis Perſarū, qui erant præpoſiti: hi pecunijs corrupti, vendiderunt eis impediméta, Cyro ignorante, et adeò impediuerunt eos, q in vita regis Cyri nō erexerunt muros templi, niſi vſq; ad appodiationem.

1. Eſ. 3. & 4.

Danielis mors. Quantùm autem vixerit Daniel poſt reditum populi in Iudæam, inuenire nō potui. ſepultus tamen eſt in ſepulcro regali, & inter ſanctos habitus. celebratur eius feſtum 12. Kalen̄. Auguſti.

Interim puto deſcribendum bellum Cyri quod cum Crœſo geſſit, quem tèr à Cyro victum ſcribitur. Primi belli mihi videtur Herodotus meminiſſe, apud quem de Crœſo hæc leguntur: Crœſus

Crœſus. genere fuit Lydus, patre Alyatte. hic è barbaris quos (inquit ille) cognitos habemus, primus, Græcorum alios ad tributum pendendum coēgit, alios ſibi amicos conciliauit. Subegit quidem Iōnes, Aeoles, & qui ſunt in Aſia Dores: amicos ſibi fecit Lacedæmonios, cùm ante eius imperium vniuerſi Græci liberi fuiſſent.

Interiectoq; tempore ſubiectis Phrygib^9, Myſis, Mariandynis, Chalybibus, Paphlagonibus, cęteriſq; qui intra Halym incolunt, cōtulerunt ſe Sardis, vbi habitabat Crœſus, opibus florentes & cæteri omnes è Græcia ſophiſtæ. Tum etiàm Solon Athenieñ (ſeceſſerat enim Athenis, vt confirmarentur leges ab eo latæ) illuc peregrinatus eſt. quò cùm perueniſſet, hoſpitalitèr à Crœſo in regiam exceptus eſt, tertioq; aut quarto quàm venerat die, iuſſu regis miniſtri circunduxerūt hominem circa theſauros, omniaque quæ illic inerant magna atq; beata oſtentārunt. Ad quem tum Crœſus: Quia, ô Solon, multus ad nos rumor de tua ſapientia philoſophādiq; peritia peruenit, permulta videndi gratia es peregrinatus, ideò mihi nunc cupido inceſſit ſciſcitandi te, quem vidiſti iam omnium beatiſſimum, ſperās videlicet ſe talem videri.

Solon nihil aſſentatus, reſpōdit Tellum Athenieñ eſſe beatiſſimū, quòd illi in patria benè inſtituta, filij erāt honeſti & boni, eorumque ſingulis liberi, hiq; omnes ſuperſtites, obitus illi ſplēdidiſſimus in prelio dum hoſtes profligāſſet. Multa de Tello ſic referente, excitatus Crœſus, interrogat quem ſecundum ab illo vidiſſet. Cleobin, inquit. Crœſus conturbatus, inquit: Adeò ne tibi pro nulla contemnitur noſtra felicitas, vt nec priuatis viris nos ęquiparandos ducas? Cui ille: In diuturno tempore multa videntur Crœſe, quæ nemo vellet videre: & tolerantur multa, quæ nolit quiſpiam tolerare. Ità igitur omninò calamitoſus eſt homo. verùm tu mihi videris diuitijs permultis pollere, & plurimarum gentium rex eſſe: fortunatus es, ſed quod me interrogāſti, nondùm appello, priùs quàm benè vita defunctum audiero. omnis eñ rei oportet inſpicere exitum, quoniam multos DEVS quibus fortunas ſuppeditauerat, radicitùs euertit.

Tellus. Cleobis. De felicitate, Solonis ſententia.

In hæc Solon locutus, dimittitur, viſusq; eſt eſſe indoctus, qui bonis præſentibus pretermiſſis, iuberet omnium rerum inſpicere exitum. Deindè ingens deorū indignatio Crœſum cepit, quòd ſe omnium hominum beatiſſimum arbitra-

bitrabatur. vndè paulò pòſt cùm haberet duos filios, quorũ alter mutus erat, alter inter æquales omni in re primus, Atys nomine, qui in venatione iaculo, quod in aprum miſerat fruſtrato ictu Adraſtus, vir pro cuſtodia ei deputatus, perijt occiſus: pro qua re idem Adraſtus ad ſepulcrum Atys, ignoſcẽti ſibi Crœſo, ſeſe ipſum nihilominùs ſuper buſtum transfodit. Crœſus filio orbatus ingenti in luctu duos annos egit, quẽ luctum finiuit Cyrus. rebus enim Perſarum augeſcentibus, in ſolicitudinem venit, ſi qua ratione poſſet potentiam Perſicam, priuſquàm magna efficeretur, occupare. Sub hanc ſtatìm cogitationem tentare ſtatuit vaticinia, popoſcit oracula, nunquìd aduersùs Perſas proficiſcatur. Oraculorum autem in idem concurrebant ſententiæ, ferè

Crœſi oraculum.

prædicentes Crœſo, ſore vt ſi arma Perſis inferret, magnum imperiũ euerteret.

Poſt hęc potẽtiſſimos Gręcorum ad Perſicum bellum inuitare curauit, cui in hac apparanda expeditione occupato,

Sãdanis cõſiliũ ſanum.

Lydus nomine Sãdanis, vir ſanè circunſpectus, hunc in modum conſuluit: Aduersùs tales paras expeditionem, qui è corio veſtem ferunt, non quibus volunt cibis veſcuntur, ſed quos habent, vtpotè regionem aſperam incolentes, adhæc potu non vini vtũtur, ſed aquæ, non ficos ad comedendum, nec aliud quidquam boni habentes, quibus cùm nihil ſit, quid eripies ſi viceris? ſin victus fueris, quot bona amittes? nam vbì guſtauerint illi noſtra bona, abigì non poterunt. Equidem dijs habeo gratias, qui non induxerunt in animum Perſis, vt Lydos inuaderent. hæc loquens, tamen Crœſo non perſuaſit. erat enim in animo Crœſo, Cyrum perſequi etiàm propter Aſtyagem Cyaraxis filium, Medorum regem affinem ſuum, quem Cyrus Cambyſis filius prælio vicerat.

Cõtractis itaq; vndiquè copijs, Crœſus traiecto exercitu venit in Cappado-

Pteria.

ciæ locum Pteriam, omnium eius regionis tutiſſimum, iuxta vrbem Sinopen. hic ſtatiua habens, prędia Syrorum vaſtans, cepit cũctas circà vrbes, Syros nihil commeritos exterminans. Hinc Cyrus coacto exercitu, ſumptis omnibus qui in medio incolebant, obuiàm pergit, concurrẽtibusq; aciebus, multis interim cadentibus, ad extremum noctis interuentu dirimũtur. Poſtera die cùm Cyrus ipſum ſuperſederet inuadere, regreſſus eſt Sardis Crœſus, habẽs in animo Aegyptios vocare ex fœdere, accerſire etiàm Babylonios, cum quibus & ipſe fœdus percuſſerat.

Hoc deſtinans Crœſus, miſit caduceatores ad ſocios, vti ad quintum menſem Sardis conuenirent. exercitum verò qui cũ Cyro pugnauerat, interim miſſum fecit. Cyrus certior factus, Crœſum conſtituiſſe diſpergere copias, habito conſilio, quàm maturiſſimè mouit exercitum Sardis, & hoſtem priuſquàm ille contraheret iterùm Lydorum copias, occupauit. Crœſus in magnam ſolicitudinẽ adductus, quòd pręter expectationem hęc occurrerent, Lydos tumultuariè in prœlium producit. nã Lydorum gẽte in Aſia nulla ea tempeſtate fortior, nec magìs ſtrenua fuit.

At Cyrus coactis om̃ibus copijs, pręmiſit camelos et peditatũ, deindè poſtremò equitatum. camelos contra Crœſi equitatum inſtituit, ꝙ equi camelos reformidant: ſimul atquè in pugnã itum eſt, equi olfactis protinùs conſpectisq; camelis, retrò ſe auerterunt, vndè ſpes Crœſi perijt. verùm Lydi hęc videntes, ab equis deſiliunt, ac pedites cum Perſis pugnare incipiunt. multis tamen vtrinquè cadentibus, tandèm vertuntur in fugam. murosq; ingreſſi, à Perſis obſidebantur. quam obſidionem firmãtibus Perſis, Cyrus miſſis paſsìm equitibus per ſuas copias, edicit ſe dona daturũ ei qui prim⁹ muros cõſcendiſſet. ibì Mardus quidam nomine id aggredi auſus à parte arcis, vbì nullus ad excubandum erat collocatus, quia illinc vrbem capi haud ſuſpectum erat.

Cyri atque Crœſi conflictus.

Ab hac igitur parte arcis Mardus ipſe conſcendit, & poſt eum alij Perſæ frequentes. ità vrbs Sardis capta eſt, atque omnis direpta. Erat Crœſo filius mutus. captis autem mœnibus, quidã Perſes in Crœſum ignotum ſibi incidit, ac confodere pergit. id vbì filius eius mutus adſpexit, timens patri, erupit

in vo-

in vocem, inquiens: Homo, nè perimas Crœſum. atq; poſteà per omne vitę tẽpus vocalis extitit. Perſæ & Sardibus potiti ſunt, & Crœſo viuo, quartodecimo quàm obſeſſæ ſunt die. captum regem ducunt ad Cyrum, quem ille vinctum compedibus, ſuper ingentem lignorum ſtruem imponit, circa eum bìs ſeptem Lydorum filios. Crœſo autem ſuper pyram ſtanti, venit in mentẽ Solonis verbum, ex viuentibus beatum eſſe neminem: motusq́; ex vehementi defectione animi ingemiſcens, Solon Solon, protulit. Interrogat^9, quid ſibi vellet hæc vox, ſilentium egit. cùm autem cogeretur, reſponſa Solonis repetit, neminem ante vitæ finem beatum dici debere, fortunatum autem poſſe eſſe.

Capitur Crœſus.

Hæc Crœſo referente, cùm iam pyra incenſa eſſet, Cyrus ſe quoquè hominem eſſe agnoſcens, cùm alium qui nõ ſe inferior fuiſſet opibus, viuum rogo traderet, ignem celerrimè extingui iubet, ſed pręualuit vis: at ſubitò imber ſeu fortè ſeu fato miſſus, rogum extinxit, Crœſumq́; è pyra Cyrus retraxit. interrogauitq́;, dic Crœſe, quiſnã te hominum perſuaſit, vt inuaderes terram meam, ex amico factus hoſtis? Cui Crœſus: Ego, inquit, rex feci tuo proſpero, meo infauſto fato, & Græcorũ deo authore, qui me ad bellum tibi inferendum impulit.

Crœſus liberatur.

Hęc Crœſus locutus eſt, quem Cyrus ſolutum iuxta ſe collocauit, ac in multa obſeruantia habuit, his verbis eũ affatus: Crœſe, pete, quidnam muneris à me velis, & obtinebis. Ad quem Crœſus: Here, ſine me gratum eſſe erga deũ Græcorum, vt miſſis ad eum his vinculis percon ter, nunquid ei fas ſit, benè de ipſo merentes decipere. reddiditq́; ſimul Cyro oracula. Ad quem ridens Cyrus: Et hoc, inquit, Crœſe à me impetrabis, & quidquid aliud. Vbì hæc audiuit Crœſus, Delphos miſit legatos, quibus Apollo: Haud rectè Crœſus incuſat oraculum, cui prædixi eum eſſe magnũ imperium, ſi bellũ Perſis inferret, euerſurum. vtrùm ipſius imperium diceretur, an Cyri, non conſiderans interrogans, ſibijpſi acceptum retulit. Quibus auditis, Crœſus ſuam agnouit culpam. Et hæc de prima Crœſi ſubiectione.

Cyrus autem cùm ſubieciſſet Lydos gentem bellicoſiſſimam, aſtutè quęſiuit eos redigere in ſocordiam: tradidit eis ſolennitates ac ludos, vt luſibus & comeſſationibus vacarent, quaſi beneuolentiam eis oſtendens, & per hunc modum eos eneruare curans, vt quos bello non poterat, libidinibus caperet ac in officio teneret.

Deindè dicit Iuſtinus Crœſum rebellâſſe, & vt Oroſius dicit, cùm Cyrus Babylonem impugnaret, ibì tũc Crœſus rex Lydorum ad auxiliãdum Babylonijs venit, & victus, ſolicitus in regnũ refugit. Cyrus autem cùm Babylonem captam vt rex diſpoſuit, bellum trãſtulit in Lydiam, vbi contritum iam ſuperiori pręlio, nullo negocio fudit Crœſum, cepit, captũ verò patrimonio donauit. de qua Cyri clementia Iuſtinus ait, quòd non minùs victori quàm victo vtilis fuit: Quippe ex vniuerſa Gręcia, cognito quòd illatum Crœſo bellũ erat, auxilia velut ad commune extinguendum incendium confluebant. Tãtus Crœſi amor apud omnes erat, vt paſſurus Cyrus graue bellum Græciæ fuerit, ſi quid in Crœſum crudelius cõſuluiſſet.

Poſteà verò vidiſſe fertur Crœſus in ſomnijs, quòd Iouis cum aqua perfunderet, & ſol extergeret. quod cùm filiæ ſuæ manè indicâſſet, illa reſpondebar, dicens ſignificari, quòd cruci eſſet affigendus, aqua perfundendus, & ſole ſiccandus. quod ità demùm accidit. nam captus poſtmodùm à Cyro, crucifixus eſt, licèt alij alitèr ſcripſerint. Nam ſi quis Herodoto credat, Crœſus ſemèl victus, Cyro ſempèr fidelis remanſit atque adhæſit.

Cyrus cùm exercitum in Maſſagetas ducere vellet, progreſſus vſque ad Araxem, flumen pontibus iungit, vt traijciat exercitum. cui Tomyris regina tum vidua, caduceatorẽ mittit, vt omiſſo labore, ſi vtiquè pace frui non velit, alterum è duobus eligat, traijciat flumẽ ſecurus, ac ſecum pugnet: aut eam in regionem ſuam admittat, idem facturã. hoc in conſilium ponente Cyro, placuerat recipi reginam cum exercitu: quã ſententiam

Tomyris regina Maſſagetarum.

tentiam Crœſus improbat, dicens: Si ô Cyre, hoſtes in terrã noſtram volumus excipere, id tibi periculum erit, nè fugatus, omne amittas imperium, victor autem tu nó multùm vinces: itã mihi placet, traiectis copijs procedere.

Cyrus Cãbyſi filio relinquens Crœſum, traiectis copijs, deindè caſtrametat⁹, ſimulato poſtera die metu, & quaſi refugiẽs, caſtra deſeruĩt, vinum de induſtria affatim, & quæ erant epulis neceſſaria, dereliquit. Quod cùm nunciatum reginæ eſſet, adoleſcentulum filium ad inſequendum eum cum tertia parte copiarum mittit. cumq́; ventũ ad Cyri caſtra eſſet, ignarus rei militaris adoleſcens, velutì ad epulas, nó ad prælium veniſſet, omiſſis hoſtibus, inſuetos barbaros ſeq́ue onerari vino paſſus eſt, priusq́; Scythę atq; Maſſagetę ebrietate, quàm bello, vincuntur.

Cognitis his, Cyrus reuerſus, per noctem opprimit ſocios omnes, reginę filium capit. amiſſo tanto exercitu regina, & quod grauius eſt, filio capto, miſſo ad Cyrum caduceatore, inquit: Inexplebilis cruore Cyre, nè te extollas ꝙ veneno filium meum viciſti: dolo, non prȩlio, ſuperior. abi, reddito mihi filio. fero impunè quòd tertiam partẽ Maſſagetarum profligâſti, quę niſi feceris, per ſolẽ iuro, inſatiabilẽ te cruore ſatiabo. Hęc verba Cyrus pro nihilo habuit. Filius autem Tomyridis vbì iuſſu Cyri à vinculis ſolutus, ac manuum cópos factus eſt, ſeipſum interſecit.

Tomyris autẽ, vbì Cyrus nó auſcultaret, contractis ſuis copijs, itã conflixit cum Cyro acerrima omniũ pugna. primo vtroſq; exercitus aiunt ſagittis egiſſe, deindè concurriſſe lanceis pugionibusq́;. ibì aiunt cùm permagnam exercitûs Perſici partẽ, tum verò Cyrũ ipſum occubuiſſe, cùm vnum de xxx. regnâſſet annos. Cuius cadauer inter occiſorum ſtragem Tomyris exquiſitum cùm inueniſſet, caput in vtrem miſit, quẽ humano cruore compleuerat, mortuoq́; inſultans, ait: Tu quidem filium meum dolo perdidiſti, ego te cruore ſatiabo. Hic finis Cyri apud Maſſagetas, vt Herodotus vult, magìs, quàm Scythas.

Cyri interitus.

Maſſagetas verò ille ipſe deſcribens: Maſſagetæ, ait, amictum & victum habent ſimilẽ Scythico, ſagittas & haſtas, item pugiones ferunt, in omnibus auro & ære vtentes, ferro atq; argento carẽt. Vxoribus communitèr vtuntur. terminus vitæ nullus eis eſt poſitus. vbì quis admodùm ſenuit, eũ cognati immolãt, & cum eo aliquot pecudes, quorũ carnibus pro epulis veſcuntur, quod genus obitûs eſt apud eos beatiſſimum. lãguore extinctos non edunt, nihil ferunt, pecoribus victitant piſcatuq́;. lac potitãt. apud eos eſſe dicitur arbor, cui⁹ fructus in ignem proiectus, conſidentes ebrios reddit, quoàd conſurgunt ad tripudiãdum ac ad cantandum.

Maſſagetarum ritus.

Cyro itaq; vita functo anno Iudaicę captiuitatis 61. regnum ſuſcepit Cãbyſes eius filius, qui apud Eſdram Artaxerxes vel Aſſuerus dicitur. In hiſtoria verò Iudith, propter malitiam ſuam vocatur Nabuchodonoſor, ſecũdùm Magiſtrũ in hiſtorijs. regnauit annis octo.

Cambyſi autem principatum tenenti, qui in Samaria & vicinijs erant, ſcribebant: Cognoſcere te rex oportet, Iudæos qui ad Babyloniam ducti fuerant, ad nos redijſſe, & ciuitatem rebellem & maleuolam reædificare, templumq́ue erigere. Scito autem, his perfectis, neq; tributa eos reddere, nec obedire, ſed etiàm regibus reſiſtere. Quarè optimũ nobis viſum eſt reſcribere tibi, vt monumenta parentum tuorum inquiras, in quibus inuenies rebelles Iudæos & regibus inimicos, ideoq́; ciuitatem eorũ fuiſſe deſtructã. quòd ſi ea renouata & muris munita fuerit, via tibi claudetur ad inferiorem Syriam & Phœnicas.

1. Eſd. 4.
3. Eſd. 2.

Poſtquàm Cãbyſes hanc legit epiſtolam, reſcripſit in hũc modum: Rex Cãbyſes Rathimo accidentia ſcribenti, & reliquis conſtitutis in Phœnice & Samaria. Legens miſſos à vobis apices, iuſſi parentum meorum inquiri volumina, & inuenta eſt ciuitas inimica regibus Hieruſalem, ſeditiones & bella habitatores eius commouiſſe, regesq́ue eorum cognouimus potẽtèr tributa inferioris Syriæ exegiſſe. Igitur prȩcipio minimè concedi, Iudȩos ciuitatem ȩdificare, nè plùs creſcat eorum malitia,

clam illis factură ait, iubetq́; vt ad portas ſtēt cùm egrederetur ciuitate. Orauit autem Dominum, vt dirigeret manum eius. dein lauit ſe, vnxit myrto, induit ſe veſtibus iucunditatis ſuæ, & vocauit Abram, id eſt, ancillam, imponēs ei aſcopam vini, vas olei, & polentam & lapathes, id eſt, cibum oleribus confectum, panem & caſeum, & profecta eſt. At in porta expectabāt eam ſacerdotes, qui vehementèr admirabantur pulchritudinem eius, orantes pro ea.

Cumque deſcenderet montem, tenuerunt eam exploratores, et duxerunt eam in tabernaculum Holofernis, qui ſtatìm captus eſt amore eius. ſedebat autem in conopeo, purpura, auro & gemmis contexto. Viſa muliere, dixerūt Aſſyrij: Quis cōtemnet populum Hebræorum, qui tā pulchras mulieres habet, vt pro his meritò pugnemus?

Κωνωπεῖον eſt velū pro culicib⁹ abigendis paratum.

Cumq́; adorâſſet Iudith, dixit Holofernes: Cur placuit tibi vt venires ad nos? Quæ reſpondit: Certum eſt quòd perdetur populus noſter: grauitèr enim offendit Deum, facit quæ lex prohibet. Nam & ſiti iam inter mortuos computatur, & miſit me Dominus hęc ipſa annunciare tibi. Nūc enim reddet eis peccatum ſuum, & veniens introducet te vſque in Hieruſalem. Ait Holofernes: Si fecerit mihi hoc Deus tuus, erit & Deus meus, & tu magna eris in domo Nabuchodonoſor. & fecit eam introduci vbi erant theſauri eius. Cumq́; diſponeret conuiuium, ait Iudith: Ex his quæ mecum detuli, manducabo, nè veniat ſuper me ira Dei. Cui Holofernes: Cùm defecerint iſta, quid faciemus tibi? Quæ reſpondit: Viuit anima tua, quia nō expendet omnia ancilla tua, donèc faciet Deus in manu mea quæ cogitaui. Petijtq́; ſibi dari copiam egrediendi foràs noctè ad adorandum Deum ſuum, & ità per triduum noctibus exibat, & baptizabat ſe in aquis, adorans Deum.

Quarto die fecit Holofernes cœnam ſeruis ſuis, & dixit eunucho: Perſuade Hebręæ, vt ſpontè conſentiat mihi, nè illudens, immunis tranſeat. Ait ad eam Vagao, vt intraret ad dominum ſuum, Illa placere ſibi, quod is velit, inquit.

Iudith 13. Ornata, ſtetit ante Holofernem, bibitq́; is quantum nunq̄ antè biberat. Veſpere facto, reliquerunt ſerui ſolam cum domino, qui iacebat ſopitus nimia ebrietate. Abra verò expectabat foris. Iudith orabat inuocans Dominum, & ſtricto pugione bìs percutiēs ceruicem, amputauit caput ducis, tradens illud Abræ. Veniēs ad portam, aperiri iuſſit, occurrerunt ei omnes. Ipſa proferens caput, confeſſa eſt Dominum. Achior adorauit Dominū, viſo capite. Caput ſuſpenſum eſt in muris. Manè factus impetus in hoſtes.

Holofernes truncatur.

Cumq́; intrâſſet Vagao ſuſcitaturus Holofernem, exclamauit trūcatum eſſe ducem. Aſſyrij percuſſi ſunt fugientes, p̃ dies xxx. collecta ſunt ſpolia. Ioachim autem pontifex venit ad viſendam Iudith. Ipſa laudans Dominum, prophetauit inprimis de die iudicij. Completis 105 annis, mortua eſt, ſepulta cum Manaſſe viro ſuo.

Porrò Cambyſes adijt Aegyptum, vaſtauit Memphim, Pſamnietum regno depoſuit, cui⁹ miſertus tamen, procuratorē eū cōſtituit. Qui dum ad defectionem Aegyptios induxiſſet, captus epoto cruore taurino expirauit. Cambyſes Memphi reſidens, in Aegyptios plures, & inprimis ſacerdotes, ſæuijt.

Pſamnietus filius Amaſis deponi.

Fratrem hic Smerdim in Perſas miſerat, videns ſomnio nunciari ſibi Smerdim ſedentem in regio ſolio, cælū contingere vertice: quarè metuēs nè occuparetur imperium à fratre, mittit illum interempturum Præxaſpem, qui è Suſa Smerdim ducit venatum, & clàm occídit. At hoc initium ſcelerum Cambyſis extitit: ſecundum autem ſcelus, quia ſororem ſuam in Aegyptum eum ſecutā atque vxorem, necauit, cùm nec Perſis mos eſſet, ſorores accipere in matrimoniū. At Cambyſes amore ipſius captus, accerſiuit eos qui regij iudices nominabantur. Iſti autē apud Perſas ius dicunt, & legum patriarū ſunt interpretes. hos Cambyſes percontatur, num qua lex ſit, quæ ſinat volentem cum ſorore cōtrahere matrimonium. Iudices & iuſtè & ingenuè reſpondentes, negant vllam inuenire ſe legem, quæ ſinat fratri nubere ſororem: quandam tamen inueniſe ſe legem, qua liceat regi Perſarum

ſacere quidquid libeat. ità neque legem abrogârunt metu Cambyſis, & nè legem tuentes perirent, inuenerunt occaſionem.

Itaq; Cambyſes ſororem duxit. Sed poſteà occiſo fratre Smerde, vt aliquorum eſt opinio, cùm ad menſam diſcũberetur, mulier lactucã ſumpſit, eiusq; decerptis folijs, Cambyſem interrogauit, vtrùm decerpta lactuca, an dẽſa pulchrior foret: & cùm reſpondiſſet, denſa: hanc, inquit, lactucã aliquandò imitatus es, quandò Cyri domũ denudâſti. Ibì Aegyptij dicunt Cambyſem ira percitum, inſilijſſe calcibus in prȩgnantẽ, eamq; abortu edito deceſſiſſe.

In alios quoquè inſaniſſe fertur, veluti in Prȩxaſpem, quẽ prȩcipuo honore proſequebatur, cuius etiàm filius Cãbyſi vina miſcebat, qui honos et ipſe nõ paruus eſt. Ad hunc Cambyſes fertur dixiſſe: Quemnam Perſæ me eſſe cenſent? Prȩxaſpes reſpondiſſe: Here, cũcta quidem omnia magnis laudibus ferũt, ſed vino te deditum aiunt. Indignatus ille: Siccine, inquit, Perſæ bilingues ſunt, qui me Cyro patre prȩſtabiliorẽ dixêre? Sed intelliges an vera dixerint. Nam ſi filio tuo cor ſagitta tetigero, conſtabit nihil eſſe quod Perſæ dicunt: ſi aberrauero, vera loquuntur. Hæc locutus, intendit arcum, puerumque percuſſit, atq; collapſum diſcindi ad inſpiciendum iuſſit. Et cùm in corde ſagitta eſſet inuenta, lȩtabũdus ad patrem pueri inquit: Nunc facta tibi eſt fides, non me inſanire, ſed Perſas. Verùm nũc mihi dicito, quemnam ex omnibus hominibus nôſti ità ad deſtinatum mittere ſagittas. Prȩxaſpes hominem aduertens veſanũ: Here, inquit, ego ne deum quidem arbitror tam probè percutere. Altero die xij. Perſas primores ſinè cauſa necauit.

Prȩxaſpes, aliàs Traxaſpes.

Ad hæc Crœſus Lydus admonuit, nè ſimilia admitteret, periculum ſibi à Perſis imminere talia facienti. Ad hunc arcum intendit percuſſurus Cambyſes, ſed Crœſus è conſpectu illius ſe proripuit. hic vbì percutere eum non potuit, mãdat miniſtris, vt eum cõprȩhendentes interimant. Miniſtri ſcientes quanto Crœſi deſiderio viueret, & quòd mortem eius ȩgrè laturus eſſet, Crœſum abdiderunt, hac ratione, vt ſi Cambyſes facti pœnitens requireret eum, lucris afficerentur quòd illum ſeruâſſent. Atque nec multò pòſt, cùm Cambyſes deſideraret Crœſum, miniſtri nunciant hominem ſupereſſe. Cambyſes exhilaratus eſt, morte tamen mulctauit miniſtros, quòd contra mandatum illum ſeruâſſent.

Inter cȩtera ſeueritatis Cãbyſis exẽpla memoratur id à Val. Max. q mali cuiuſdam iudicis ex corpore pellem detractã, ſellæ intendi, in eaq; filium eius iudicaturum conſidere iuſſit.

Cambyſe circa Aegyptum morante ac deſipiſcente, duo magi fratres, quorum alterum, Patiziten ſcilicet, reliquit rei domeſticæ curatorem, in eum conſurauerunt. Hic enim cognita Smerdis nece, quȩ paucis erat nota, rebellãdum ſibi putauit.

Erat frater eius corpore quàm ſimilimus Smerdi Cyri filio, eiuſdemq; nominis. Hunc fratrem ſuum magus Patizites inſtructum, deduxit in regium ſolium, quæ occultatio regis facilè fieri poterat in Perſide, quia ad regẽ nullus ferè intrabat prȩter domeſticos. Ad hȩc magus iſte caduceatores dimittit circũquaquè, qui edicerent, vt Smerdi Cyri filio deincèps obedirent, non Cambyſi. Quæ cùm audiſſet Cambyſes, vera loqui caduceatores ratus, ſeq; à Præxaſpe eſſe proditum, intuens in eum: Ità ne, inquit, rem mihi exsecutus es? Ad quem iſte: Ità here vt iuſſiſti, nec vera ſunt quæ audis, fratrem tuum rebellare, quem meis peremi manibus. Quòd ſi defuncti rebellant, expecta vt Aſtyages Medus rebellet. ſed voca caduceatorem, inquiramus de quo Smerde loquatur.

Placuit conſilium Cambyſi. adducitur caduceator, cui Prȩxaſpes: O homo, dicito veritatem, & ſecurus eſto, vidiſti ne Smerdim talia mandantem? Cui ille: Ego Smerdim filium Cyri non conſpexi, ſed magus quem Cambyſes rerum ſuarum procuratorem conſtituit, mihi mandauit, vt ità Smerdim regnare dicerem. Tum Cambyſes Præxaſpi: Quis ergò Smerdis nomine regnum occu-

occupat? Ego, inquit Præxaſpes, mihi videor intelligere: Patizites, quem rerum omnium procuratorem reliquiſti, & frater eius Smerdis imperant.

Hoc audito, reuoluit Cambyſes ſomnium per quod ei viſus fuerat Smerdis in regio ſolio. Agnoſcit itaq; ſinè cauſa fratris ſe interemptorem, quem vbi defleuit, in equum omni clade afflictus inſiliјt, habens in animo quàm raptiſſimè Suſam versùs exercitum ducere. Inſilienti vagina gladij excidit, vndè nudatus gladius, perſtrinxit eius femur lœtaliter. Viceſimo dehinc die accerſitis Perſarum qui aderant præſtantiſſimis, itá eos alloquitur: Quod occultum eſſe volui maximè, Perſæ, id cogor apud vos efferre. ego enim fratrem meũ Smerdim, nè me turbaret aliquãdò è regno, peremi, ſecuriusq; vt viuerem, ſomnio id mihi ſuadente. ſed fruſtratus euentu rerum, parricida fratris incaſsùm extiti, & nihilominùs regno exutus ſum. hoc propterea vobis pandere volui, vt ſciretis Smerdim Cyri nõ ſupereſſe, ſed magos vobis regnũ vendicaſſe. Hæc locutus, defleuit omnem ſuam conditiõem, vitaq; ei erepta eſt.

Cambyſis mors fatalis

At Perſis qui aderãt, magna erat incredulitas, magos rerum potiri, interpretantibus potiùs quæ de nece Smerdis dixiſſet, ideò dixiſſe, vt illi Perſas redderet hoſtes. Itaq; pro certo habebant, Smerdim Cyri per rebellionem regnare: ſed nec Præxaſpi tutum erat poſt Cambyſis obitum, fateri illũ manu ſua interemptum.

Smerdis itaque magus regnauit ſecurus ſeptẽ menſes, qui reliqui erant ad implendum annum octauum Cambyſis, per quos menſes Smerdis omne genus liberalitatis in ſubditos exhibuit. nã miſſis ad ſingulas nationes edictis, immunitatem tributorum & vacationem militiæ in triẽnium tribuit. octauo autem menſe, quiſnam eſſet, compertum eſt. Siquidẽ erat Otanes genere primo, cuique Perſarum par. hic Smerdem non eſſe filium Cyri primus ſuſpicatus eſt, quòd nec ex arce progrederetur, nec Perſarum procerum quempiam adcõſpectum ſuum vocabat. habebat autem Otanes filiam inter concubinas regis vnam, ad quam clàm miſit nuncium, ſciſcitãs, an Smerdis iſte regis Cyri eſſet filius, quocum aliquandò dormiret. illa remiſſo nuncio, negauit ſe id ſcire.

Quo accepto reſponſo, admonuit filiã, vt de nocte palparet ſi rex aures haberet. Nam Smerdim fratrem Patizitæ ſuſpectum duxit, cui quõdàm Cambyſes offenſus mutilauerat aures. Cumq; puella depræhendiſſet eum aures non habere, indicauit hoc patri. qui vocatis ad ſe ſex alijs Perſarum primoribus, detexit fraudem. idcircò coniurauerũt in eum, opportuneq; ad regiam cum fiducia pergentes, vbi ad portas affuerunt, cuſtodes reueriti Perſarum primarios, nec aliquid ſuſpicantes, nè interrogauerunt quidem.

Smerdi ſciſſas auriculas Cambyſes, apud Herodotũ Cyrus.

Vbi in aulam introgreſſi ſunt, eductis gladijs obuios trucidant, ijdemque curſu in conclaue contendunt, offendẽtes magos ambos. fit tumultus. quid plura? occiduntur ſimulator regis vnà cum fratre, non tamen incruenta victoria Perſis obtigit. Occiſis Magis, inquit Iuſtinus, magna quidem gloria recuperati regni principũ fuit, ſed multò maior in eo, quòd cùm de regno ambigerent, concordare inter ſe non potuerunt. Erant enim virtute & nobilitate itá pares, vt difficilis eſſet electio.

Ipſi ergò viam inuenerunt, qua de ſe iudicium religioni & fortunæ cõmitterent, pactiq; inter ſe ſunt, vt die ſtatuta omnes equos ante regiam domũ primo manè producerent, & cuius equus ante ſolis ortum hinnitum primũ emitteret, is rex eſſet. Nam & ſolem Perſæ deum eſſe credunt, & equos eidem deo conſecratos eſſe ferunt.

Erat inter coniuratos vnus, Darius Hyſtaſpis filius, cui de regno* ſolicitus equi ſui cuſtos ait: Si ea res victoriã moraretur, nihil negocij ſupereſſe, niſi vt faceret de nocte equum ſuum miſceri equæ in illo loco, quo cõgregandi erãt, ratus ex voluptate Veneris futurum, quod euenit. quo facto, poſtera die cùm ad ſtatutam horam & locum conueniſſent omnes, Darij equus, cognito loco ex deſiderio fœminæ, ſtatim hinnitum dedit, & ſegnibus alijs, felix auſpicium domino, primus emiſit. Tanta autem

*ſolicito

Darius rex Perſarũ ſalutatur.

moderatio cæteris fuit, vt audito auſpicio, confeſtim equis deſilirent, & Darium regem ſalutarent. tũc cognatio Darij iuncta cum priſtinis regibus fuit, moxq; in principio regni Cyri filiam in matrimonium accepit.

Sibylla Cumana.

Harũ etiàm ſuperiùs generat. 29. mentio fit.

Amyntas ix. Macedonum rex, 37. Iudaicæ capt. anno Macedonibus regnare cœpit, regnauit annis 50. Sunt qui Amalthæam Sibyllam ex Cumis Campaniæ, ijſdem temporibus velint claruiſſe, & libros nouem Tarquinio vęnum obtuliſſe, vt dictum eſt. Sibyllam Helleſponticam in agro Troiano natã, ijſdem etiàm tẽporibus fuiſſe Solinus ſcribit, quæ de Chriſto vaticinata, inquit: Naſcetur Chriſtus de caſta.

Ieſus Ioſedech ſummi ſacerdotis filius in hac generatione floruit. hic cum Zorobabel in Hieruſalem venit templi ædificandi gratia.

Polycratis tyranni felicitas.

In hac generatiõe Polycrates Samiorum tyrannus fuit, qui vſq; ad inuidiã fortunatus fuit. Omnis enim conatus eius, inquit Helinandus, placido excipiebatur itinere. Spes circum cupitę rei fructum, appręhendebat ad vota omia.

Amaſis regis epiſtola.

At Amaſis Aegypti rex amicus illi cùm aſſiduè ſecundiora emergerẽt, libellum miſit in hęc verba: Amaſis Polycrati: Feliciter agi cum amico, audio cum voluptate. at diſplicent proſperitates tuę, quòd inuidum numen putem. Quòd ad me attinet, mâllem traduci varia fortuna. itaq; age aduersùs proſperitates, abijce, quod amiſſum doleas, nunquàm id inuenturus. Quòd ſi proſpera nõ variabuntur, fatorum viam proſpice.

Polycrates lecta epiſtola, gemmam ſignatoriam ſmaragdũ auro incluſam, in pelagus abiecit. domũ reuerſus, cùm èx iactura afficeretur, quinto die piſcator grandem piſcem, nemine niſi rege dignum, illi affert. quem miniſtri reſcindentes, offendunt in eius aluo ſigillum. quod vbi Polycrates accepit, in Aegyptum ſcripſit. Quo lecto, Amaſis, vt Polycrates benè moreretur, optauit. miſſoque Samum caduceatore, dixit ſe ius cum illo hoſpitij ſoluere. quod ideò fecit, nè in triſtem aliquem caſum incidente Polycrate, animi dolorem velut de hoſpite contraheret.

Sed hunc cuius felicitas ſempèr plenis velis proſperũ curſum tenuit, Orœtes Darij regis præfectus, in excelſiſſimo montis vertice cruci affixit, ex quo putres eius artus & tabido cruore mẽbra manantia, Samos amara ſeruitute aliquandiù preſſa, liberis ac lætis oculis adſpexit. Verùm is Orœtes præfectus fuit Darij regis, qui inuidens felicitati Polycratis, eum interficere parabat. mittit legatos ad Polycratem, fœdus & amicitiam eius flagitans. Siquidem ſciebat Polycratem maris imperium affectare. Legati ex commiſſo proponunt, Orœti pecuniam ingentem eſſe, Polycrati prudentiam & fortunam, ità vtrũque poſſe augere imperium. Polycrates ad hæc audita, mittit qui opes illius intueantur, quibus Orœtes vaſa multa plumbo plena, ſed quibus aurei Philippi ſuperpoſiti erant. illi aurum rati, Polycrati nunciant, ditiſſimum eſſe Orœten, ad quem viſendum cum proficiſceretur, filia retrahere ab itinere contendebat. illa enim ſomniauerat ſe vidiſſe patrem ſublatum, die quidem ſudantem, nocte verò rore ſtillantem, ſeu vt ait Herodotus, à Ioue lotum, à ſole vnctum, quod ſomnium peſtiferum credebat. ſed nihilominùs pater it ad Orœten, quem ille in monte quodam Magneſiæ cruci affixit.

Orœtis ſcelus.

ANNO octauo Cambyſis, Pythagoras philoſophus clarus habetur, qui apud Græcos primus inuenit, animas immortales eſſe: dicebat tamen, de alijs corporibus tranſire ad alia, in quo plurimùm errauit.

Pythagoras

Ad Darium regẽ Perſarum redeo, cui Zorobabel familiaris erat adhuc priuato. nam cùm Cambyſes interdixiſſet reædificationem templi in Hieruſalem, aſſcendit ad eũ Zorobabel adoleſcẽs, & per huius interuentum tentauit animũ regis immutare, ſed non valuit. tunc ſuaſit Dario ſecretiùs, vt votum voueret Deo Iſrael, quòd ſi eum regem faceret, reſtaurare vellet templum in Hieruſalem, & vniuerſa vaſa domûs Domini, quæ adhuc erant apud reges Perſarum, remitteret: ità fore vt aliquandò regnũ obtineret, illi prædixit. Vndè cùm audiſſet Zorobabel Darium ſuſcepiſſe

regnum,

regnum, fiducialitèr acceſſit ad cũ, hortantibus Zacharia & Aggæo prophetis ad reædificationem templi. Principes enim Perſarum qui erant eis vicini, prohibebant, nec per hoc permittebant proſecutionẽ operis: aſſcẽdit Zorobabel cum nonnullis alijs ad Dariũ, qui honoratus eſt ab eo ſuprà quàm ſperâſſet. Nam in cubiculo regis dormire iuſſus eſt.

3.Eſ.3. & 4.

Adoleſcẽtũ contẽtio de fortiſſimis.

Cùm eſſet apud regem Darium Zorobabel, cœnam magnam omnibus magiſtratibus Mediæ & Perſidis, omnibus purpuratis & pręfectis ſub illo, ab India vſq; Aethiopiam, cẽtum vigintiſeptem prouincijs, parauit. Et cùm ſatiati eſſẽt, rex aſſcendit in cubiculum ſuũ, & dormiuit. tunc illi tres iuuenes corporis ſui cuſtodes, dixerunt alter alteri: Dicamus vnuſquiſq; noſtrûm ſermonẽ qui præcellat. ſcribentibuſq; ſingulis verbum ſuum, primus ſcripſit, Forte eſt vinum: alter ſcripſit, Fortior eſt rex: terti⁹ ſcripſit, Fortiores ſunt mulieres, Super omnia autem vincit veritas.

Cùm autem ſurrexiſſet rex, acceperunt ſcripta ſua, & dederũt illi. qui mittens vocauit om̃es principes Perſarum, & ſederũt in concilio. lectaq; ſunt ſcripta prædicta illis. At rex vocari fecit adoleſcentes, vt indicarent verba ſua. Cœpit prior dicere de fortitudine vini, quomodò ſeducit mentem ſerui et liberi, pauperis & diuitis, omnem mentem conuertit, inquit, in ſecuritatem, & nõ meminit triſtitiam & debitum, omnia liberè atq; glorioſè loquitur, non meminit homo cùm biberit, amicitiam aut fraternitatem, & poſt non multùm ſumit gladios, nec recordatur eorum quæ geſta ſunt.

Deindè ſecundus: O viri, non præcellunt homines qui terrã & mare obtinent? rex autem ſuper omnia dominatur eorum.

Zorobabel verò fortiorem vtroq; fecit mulierem. Nam & regibus, ait, & omnibus qui vites plantant, mulieres & vitam conferunt & alimoniam, & ad robur vſq; perducunt, et vitam pro mulieribus homines non timent. retulit quoquè ſe vidiſſe concubinam cuiuſdã regis, alapas regi dantem, ridenti illi regẽ arriſiſſe, & cùm indignata ei fuerat, blandiebatur illi donèc recõciliaretur. Super hæc omnia tamen veritatem dixit fortiorem, quæ immutabilis eſt & ſempiterna.

1.Esd.6.
3.Esd.6.

Cumq; omnes iudicâſſent fortiorem om̃ibus eſſe veritatem, dixit rex ad Zorobabel, vt peteret ab eo quod vellet. Tunc poſtulauit Zorobabel fieri templi reædificationem in Hieruſalẽ, & vaſa Domini remitti illuc. Gauiſus eſt rex, nam idipſum meminit ſe vouiſſe. vndè ſcripſit principibus ſuis per epiſtolam trans flumen, vt nullatenùs impedirent Iudęos, ſed de ſumptibus regalibus iuuarent eos, dantes eis per ſingulos dies ſimilam, vinum & ſal, vt offerãt ea Deo cæli, & orent pro vita regis & filiorum eius. & addidit, dicens: Qui hanc mutabit iuſſionem, tollatur lignum de domo eius, & configatur in eo, domus autem eius publicetur.

Reſtituũtur vaſa tẽpli.

Remiſitq; rex vaſa Domini per manum Zorobabel. qui reditum faciens per Chaldæam, cõtribulibus ſuis mandata regis patefecit, & aſſcenderunt cum eo multi Hieroſolymam.

Aedificatur templum.

Iohan.2.

Igitur anno 2. Darij, mẽſe 8. inſtabãt operi, & compleuerunt illud anno 7. Darij, qui erat 46. regni Perſarum. Secundùm hoc dictum eſt in euangelio, Quadraginta & ſex annis ædificatũ eſt templum hoc, id eſt, à prima licentia quam dedit Cyrus, hoc eſt, primo anno quo factus eſt rex Perſarum. & conuenerunt filij Iſrael, & dedicauerunt illud menſe 12. celebraueruntq; phaſe ſecundùm legem Domini.

De arca verò, quomodò aut quandò receperint eam, incertum eſt. ſed ſi verũ eſt quod Epiphanius dicit, vſq; ad iudicij diem non eſſe egreſſuram de latibulo petræ, dicendum eſt quòd Hebręi fecerunt alteram inſtàr prioris. nam inter manubias quas abſtulerunt Romani de Iudęa, translata leguntur arca Domini, candelabrum & menſa. Aggęus propheta templo cõpleto obijt, & in eo ſepultus eſt. Zacharias quoquè iuxta Aggęum ponitur. eius dies natalis celebratur octauo idus Septembris.

Darius Hyſtaſpis filius poſtquàm principatu potitus eſt, omnium vrbium

tam Græcarum quàm barbaricarum, Samum primã euertit ob hanc cauſam: Dum Cambyſes in expeditione aduerſùs Aegyptios ageret, permulti Grecorum aderant, è quibus fuit Syloſon Polycratis iam occiſi germanus, extorris à patria. hic amiculo rutilo apud forum ſpatiabatur, quem cùm vidiſſet Darius tunc Cambyſis ſatelles, vir captus amore amiculi, petebat vt ſibi vẽderet. Syloſon animaduertens Darium magnoperè cupere amiculum, Ego, inquit, amiculũ hoc non vendo, ſed largior, ſi modò tuũ perpetuò debet eſſe. Hęc approbans Darius, accepit amiculum.

Cùm autem Darius in regem Perſarum ſurrogatus eſſet, Syloſon certior factus Suſam peruenit, aſſcenditque in regiam, ait ſe eſſe qui de rege benè meruiſſet. Hęc audiens ianitor, regi nunciat: ad quem admirabundus rex, quis eſſet è Græcis qui de ſe benè meritus ſit, tamẽ hominem introducite, inquit. Introductus Syloſon, interrogatur quiſnam eſſet, aut quo facto beneficus in regem extitiſſet. Ipſe rem omnem geſtam circa amiculum refert, & quomodò donâſſet. Ad hæc Darius: O, inquit, virorum generoſiſſime, tú ne ille es qui mihi nullam dum potentiam habẽti donâſti ea, quanuis parua, tamen perindè grata, àc ſi nunc aliquid magnum accepereẽ? qua de re te ità remunerabo, vt nunquàm pœniteat te liberalitatis. Cui Syloſon: Mihi, inquit, rex nec aurũ neque argentum dederis, ſed patriam meã Samum, vbi eam liberaueris, quam poſt necem fratris mei Polycratis ab Orœte interfecti, occupat ſeruus noſter. hanc mihi donato.

Syloſonti reſtituitur Samus.

His Darius auditis, miſit exercitũ duce Otane, vno è ſeptẽ viris, iuſſo vt quę Syloſon rogâſſet, ea effecta redderet. At Sami imperium obtinebat Mæandrius, à Polycrate procurator olim conſtitutus. Otanes verò ſinè negocio Mæandrium pellens, Samum Syloſonti reſtituit. Mæandrius tum è Samo profugiens, Lacedæmonem nauigauit, adducẽs ſecum varia auri argentiq; vaſa. Cleomenem verò Spartę regem, vt aliqua reciperet, rogauit, qui cùm pocula reſpexiſſet, prę admiratione attonitus, nihil vt vir iuſtus recipere voluit, ſed cùm ſenſit iiſdẽ ciues pertẽtari, aditis Ephoris, hoc eſt, tribunis, ait ſatius eſſe Spartis hoſpitem Samium ablegare, nè quẽ Spartanorũ perſuadeat fieri malum. Illi obſequentes, Mæandrium ablegârunt.

Intereà Babylonij rebellârunt. Darius contractis aduersùs eos omnibus copijs contendit, vrbem obſidione cingit, ſed illi nihili pendebant obſidionẽ, probraq; Dario & exercitui ingeſsêre: tũc, aiũt, nos expugnaueris, cùm mulæ pepererint. Anno ac ſeptẽ menſibus in obſidione conſumptis, iam vniuerſum exercitũ * tædere & deſperare cœpit. viceſimo obſidionis mẽſe, Zopyro qui erat vnus ex ſeptem qui magos ſuſtulerant, hoc contigit portentum, vt quædã mularum eius pareret. Eo viſo, vetuit ſeruos cuipiam rem aperire, reputans ſecum pręſagia à Babylonijs dicta: ex hoc ſibi viſa eſt Babylon expugnari poſſe. Vndè hoc adijt facinus, præcidit ſibi nares, auriculas, comamq; deformitèr, plagas impoſuit, atque ità mutilatus ad Darium perrexit. quem ille intuens, virum ſpectatiſſimum ſic truncatũ adeò grauitèr tulit, vt exiliens è ſolio, interrogaret quis mutilâſſet. Nemo, inquit, rex præter te hoc potuiſſet, ſed ipſe ego, quòd indigno animo fero Aſſyrios Perſis illudere. Cui rex: O miſerrime, turpiſſimo facto pulcherrimum nomẽ impoſuiſti, nunquid protinùs hoſtes deditionem faciẽt? Cui Zopyrus: Si rerum te conſcium feciſſem, non permiſiſſes, nunc autem Babylonem capiemus. ego enim ad muros tanquàm trãsfuga properans, hoc corporis habitu fidem faciam, me tibi fore inimicum. Inſtruxit regem de ſingulis. ac vbì ſatìs mandauit, ad muros perrexit, reſpectans tanquàm verus profuga.

* tędium & deſpatio cœpit.

Mulæ Zopyri partus.

Zopyri facinus.

Eo conſpecto, mittuntur qui ſciſcitentur quiſnam ſit. cumq; hic dixiſſet ſe Zopyrum eſſe, ad magiſtratus ducitur, ante quos ſtans conditionem ſuam miſerabilitèr refert, à Dario ſe paſſum truncationem, idq; ob eã cauſam, quòd ſuaſiſſet eum obſidionem ſoluere, quoniam nulla via vrbs expugnari poſſet. At nunc, inquit, ad vos venio Babylonij, futurus vobis maximo bono, Dario

autem

autem & copijs eius maximo malo. neque enim mutilatiōem meam ferēt impunè, cùm explorata mihi eorum conſilia ſint omnia. Babylonij virum apud Perſas ſpectatiſſimum habentes, ſperātes omnia vera loqui, inducti ſunt ad permittenda ei omnia poſtulata.

Committuntur ei paulò pòſt copiæ militum, qui excurrens, mille Darianos vt cum rege ordinauerat, miſſos trucidauit. Eum Babylonij aduertentes conſentanea verbis facta præſtare, exhilarati nimìs fuêre. ille rurſus ex compoſito cum delectis Babyloniorum egreſſus, duo millia Darianorum militum interfecit, ex quo Babylonij laudibus Zopyrum cœperunt vſq; ad cęlū tollere & in ore habere. tertio eductu idem patrauit. Vndè à populo dux exercitûs & murorum cuſtos declaratur. vbì verò ex compoſito Darius copias oḿes muris admouit vndiquè, Zopyrus dolum patefecit. nam cùm Babylonij cōſcenſis muris copias Darij adoriētes arcerent, ipſe apertis ſciſſiſq; portis, Perſas in vrbem introducit, & ità Babylon iterùm capta eſt: qua potit⁹ Darius, muros eius & portas omnes demolitus eſt. Babyloniorum quoquè procerum tria millia patibulis affixit, data cęteris venia vrbis incolendę. ac Darij iudicio nemo Perſarum Zopyrum præſtantia ſupergreſſus, neq; eorum qui priùs, neq; qui poſteriùs extiterint, præter vnum Cyrum, quo nullus vnquàm Perſarum ſe dignum exiſtimauit.

Babylon ſecundò capitur à Dario.

Zopyrus autem à Dario egregiè remuneratus eſt, tum multis alijs, tū tradita Babylone, quoàd víueret, in peculiarem portionem.

Seruile Scytharū bellū.

Poſt Babylonis expugnationem Darius aduersùs Scythas fecit expeditionem, quippe qui priores iniuriam intuliſſent, Aſia potiti, tum à Medis eiecti, apud illos autem abſuerant 28. annos. In patriam reuertentes Scythæ, offenderunt non exiguum exercitum contra ipſos veniētes. vxores nanq; eorum diuturna virorum abſentia ad ſeruos acceſſerunt, ex quibus Scytharum genita eſt iuuentus, quæ ſuorum natalium conditiōe cognita, obuiàm perrexit his qui reuertebantur à Medis.

Et primùm regionem interſepſit ducta lata foſſa, quæ à Tauricis montibus pertingebat ad Mæotim paludem. deindè in his conſiſtens, Scythis repugnabat. Sæpè commiſſa pugna, cùm nihil tamen Scythæ proficerent, quidam ex eis, inquit, Quidnam facimus, cum noſtris ſeruis dimicantes, qui & cùm interficimur, ipſi pauciores efficimur, & illos interficiendo, paucioribus deincèps imperabimus? mihi videtur, haſtis arcubusq́ue omiſſis, ſumenda flagella quibus equos verberamus, & ad illos propiùs eundum. Nam cùm vident nos arma habentes, arbitrātur ſe ſimiles nobis: vbì nos pro armis verbera tenentes viderint, tunc ſe noſtros ſeruos intelligentes, non perſtabūt. placuit hoc Scythis, qua ex re perculſi illi, pugnæ immemores, fugam capeſſerunt. ità Scythę imperio ſunt Aſiæ potiti, & rurſus à Medis eiecti, ad terram ſuam hunc in modum reuerſi.

Hac de cauſa Darius vlciſcendi cupidus, comparauit exercitum. Suſis mouens, peruenit ad Boſphorum Chalcedonis, vbì pons iungebatur. illic conſcenſa naui, tranſmiſit inſulas nomine Cyaneas. Pertentabat autem Darius regem Scytharum, vt filiam ſibi vxorem daret: & cùm eius nuptias non obtinuiſſet, facto ponte, bellum intulit, armatis ſeptingentis millibus hominum Scythiam ingreſſus, & non facientibus hoſtibus primùm pugnæ copiam, tandèm metuens nè interrupto ponte Iſtri, reditus ſibi intercluderetur, amiſſis hominum infinitis copijs, trepidè refugit, quæ iactura abundāte multitudine inter damna numerata non eſt. Indè verò Aſiam & Macedoniam domuit, Iōnas quoquè nauali prælio ſuperauit.

Superant Darium Scythæ.

Cognitoq́; quòd Athenienſes Iōnibus contra ſe auxilium tuliſſent, oḿem impetum belli in eos conuertit. quo audito, Athenienſes à Lacedæmonijs auxilium petiuêre, productiſq́; copijs, cùm viderent Perſas quatridui religione teneri, nacta occaſione, non expectatis Lacedæmonijs, inſtructis decem millibus ciuium, & auxiliarijs Plateenſibus mille, aduersùs ſexcenta

millia

Marathonia pugna.

millia hoſtium campis Marathonijs in bellum egrediuntur. Milciades dux bellierat, & author non expectandi auxilij, quod tanta fiducia ceperat, vt plùs præſidij in celeritate quàm in ſocijs duceret.

Magna igitur in pugna concurrentibus alacritas fuit animorum, adeò vt cùm mille paſſus inter duas acies eſſent, citato curſu ante iactum ſagittarum ad hoſtem venerint. nec audaciæ eius euétus defuit. pugnatum eſt enim tãta virtute, vt hinc viros, indè pecudes putares. victi Perſę, in naues fugerũt, ex quibus multę ſuppreſſę, multę captę. In eo prælio tanta virtus ſingulorum fuit, vt cuius laus prima eſſet, difficile iudiciũ videretur. inter cæteros tamen Themiſtoclis adoleſcentis gloria emicuit, & Cynigeri quoquè militis Athenieñ. qui poſt prælij innumeras cædes, cùm fugientes hoſtes ad naues egiſſet, onuſtam nauem dextra manu tenuit, nec dimiſit donèc manum amitteret. Tum quoquè amputata dextra, nauem ſiniſtra comprehendit. quam & ipſam dum amiſiſſet, ad poſtremum morſu nauem detinuit. ad poſtremum truncus & veluti fera rabida dentibus pugnauit. ducenta millia Perſæ eo prælio ſinè nauigio amiſerunt.

Poſtquàm nuncius pugnæ ad regem Dariũ allatus eſt ad Marathonem geſtę, cùm anteà vehementèr inſenſus eſſet Athenieñ, quòd Sardis inuaſiſſent, longè inſenſior factus eſt & propenſior ad bellum Gręciæ inſerendum, miſſisq; continuò nũncijs ad ciuitates, edixit vt ſingulę multò quàm anteà maiores copias compararent. defecerunt poſteà & Aegyptij, quo magis aduersùs vtroſq; ſumere arma properabat.

Intereà ingens inter eius liberos de principatu exorta eſt diſſenſio, quoniã ex inſtituto Perſarum oportebat ità demùm ire in expeditionẽ, cùm regni ſucceſſorem declaraſſet. Erant autem Dario iam antequàm regnâſſet, liberi tres è priore vxore, & poſt partum regnum alij quatuor ex Atoſſa Cyri filia. ſuperiorum maximus natu erat Artabazanes, poſteriorum Xerxes. qui cùm ex eadem matre non eſſent, diſceptabãt. Artabazanes, quòd primogenitus inter omnes: Xerxes verò, quòd poſt partum regnũ, Darij regis natu maximus. Demaratus arbiter adhibitus, Spartæ ſic vſurpatur, inquit, ſi cui antequàm regnet, filij naſcuntur, deindè regi iam facto alius, huius poſteà nati ſucceſſio regni eſt. hac à Demarato ſubiecta ratione vtentem Xerxem Darius regem declarauit. adeò autem valuit fratrũ inter ſe moderatio, vt nec victor inſultauerit, nec victus doluerit, ſed ipſo litis tempore munera ſibi inuicèm mittebant, iucunda quoquè inter ſe non ſolùm ſolatia, ſed &* credula conuiuia habebant.

Xerxes rex declaratur.

*crebra

Declarato Xerxe rege, cùm Darius conaretur rebus apparatis exire in expeditionem, altero à defectione Aegyptiorum auno, ſupremum diem obijt, ſex & 30. annis regni expletis, haud compos voti, vt Aegyptios & Athenieñ vlciſceretur.

Darij obit⁹.

Anno 14. huius generationis, & ab vrbe condita 243. olympiade 68. pulſis regibus, conſules (vt dictum eſt) conſtituti ſunt bini, ſcilicet L. Iunius Brutus, & L. Tarquinius Collatinus. hi luſtratione vrbis facta, ſacrisq; hoſtijs cæſis, primi ipſi iurârunt, ciuibusq; cæteris vt iurarent perſuaſerunt, nõ reſtituturos ſe ab exilio Tarquinium, neq; eius filios, neq; eos qui ex illis futuri eſſent, neque regẽ vrbis aliquem reſtituturos, neque conſtituere volẽtibus permiſſuros, tam pro ſe quàm ſucceſſoribus. verùm Ro. grati nomini regio, volentes id cuſtodire, elegerunt ex ſenioribus pontifices. & augures diuinorum curam* habiturum, atque ab omni alio ciuili miniſterio vacaturum, regem ſacrorũ nominandũ benefici nominis gratia. Creatusq; rex ſacrificulus primus, eſt Mamius Papyrius, ex patricijs vir quiens ſtudioſus, deindè leges de contractibus ſcriptas à Tullio, humanas eas populareſque viſas, omnes renouârunt. Sicque etiàm immolationes quas in vrbe & per agros conueniętes communitèr populares & contribules perficiebant, curæ haberi iterùm ſtatuére, concionemq; eis reſtituerunt de rebus maximis ac ferendi ſuffragij poteſtatem, quæ omnia ſub Tarquinio erant ſublata.

Conſules.

*habituros,

Tarqui-

Tarquinius interim poſtquàm regno excidit, Gabijs commoratur, ſuſcipiens ad ſe ex vrbe, quibus erat tyrānus libertate gratior, Latinorumq́; inſiſtens ſpei, vt per illos in regnum reducendus. Vbi verò bellum vrbi inferre noluerunt, deſperans de eis, in Hetraſcam profugit vrbem, ex qua ei maternum erat genus, perſuadensq́ue largitione, beneficiaq́ue commemorans anteceſſorum ſuorum, & quomodò ex magna excidens felicitate, die vna errabundus cum tribus filijs veniſſet ad eos, cum lachrymis omnia edifferens, obtinuit vt legatos Romam mitterent reconciliatores.

Legati Hetruſcorum. Deſignatis autē legatis quos ipſe voluit, edocet quæcunque eſſent dicenda aut agēda, datisq́; eis literis ab exulibus qui cum eo erant, continētes preces ad familiares ſuos & amicos, ferentes etiàm auri aliquid. Hi viri Romam venientes, in ſenatu poſtulârunt, Tarquinium vt accepta fide venire ſinè metu liceret, rationemq́; redditurum de omnibus quæ egerat ex quo principatum accepit: & ſi nihil dignum exilio egerit, tunc ſi reddant ei regimen, imperaturū ſe, quibuſcunque ciues æquis conditionibus diffiniant: ſi verò mâlint non ampliùs gubernari per regem, ſed alteram inſtituere formam regiminis, tunc manere ſe in vrbe liceat quę patria eſt, atque domum habentem propriam, ſimul cum cęteris ex æquo regi, liberariq́; exilio. Rogabantq́; legati ſenatum, quòd cùm iuſtum æquumq́; eſſet, neminem dictiōe cauſę iudicioq́; priuari, vt ei viro concederēt defenſionē, cuius ipſi iudices futuri erant.

His dictis, aſſurgens Brutus, ità locutus eſt: De ingreſſu Tarquiniorum in vrbem viri Hetruſci, deſinite plura dicere. latum eſt enim iam ſuffragium, decernens eis perpetuum exilium, perq́; deos iurauimus omnes, neq́; eſſe reducturos nos tyrannos, nec reducentibus permiſſuros. ſi verò aliquid modeſti rogaturi eſtis, quod nec iuramento, nec legibus agere prohibeamur, dicere poteſtis.

Ad hæc, deliberatione habita, legati: Inopinatè nobis occurritis, ſed poſtquàm vobis ſic videtur, de ingreſſu Tarquiniorum nihil rogamus ampliùs. aduocamus autem vos in aliud iuſtum, de quo nobis mandatū dedit patria, vt reddatis regi bona quę auus ſuus poſſedit anteà ac pater. ſufficit enim ei ferēti ſua, aliquo in loco alio beatè viuere, nihil vos conturbantem.

Hæc cùm dixiſſent legati, exiuêre. Conſul autem Brutus retinendas conſulebat has diuitias, tū quòd in multis rempub. lęſerat, tum vtilitatis cauſa, nè facultas ad bellum ei ſuppetat. Collatinus verò contraria dicebat, non læſiſſe dicens ciuitatem pecunias, ſed corpora, cauereq́ue ipſos cenſens, nè opinionis improbæ apud omnes potirentur, néve iuſtam belli cauſam eis exhiberent tanquàm re ſua ſpoliatis, eſſeq́; incertum, Tarquinios bellum aduersùs ciuitatem gerere.

Talia dicentibus conſulibus, complures dies deliberans ſenatus, quandoquidem vtiliora dicere Brutus, iuſtiora autem Collatinus videretur, tandèm populum iudicem faciunt. accipientes calculos curiæ, vno tantùm calculo vicerunt qui reddi iubebant bona. Accipientes reſponſum Hetruſci, laudârunt ſenatum, nunciâruntq́; Tarquinio, vt mitteret recepturos opes ſuas, ipſiq́ue in vrbe permanſêre ſub ſimulamine, ſed reuerà præparantes in vrbe quæ mandârat eis tyrannus. dederant enim epiſtolas ab exulibus ad neceſſarios miſſas, & ab illis ad exules ceperant, quibus tractabatur ſecretò de reductione Tarquiniorum. Non enim deerant in vrbe fautores eorum, vel propter ſenſûs imbecillitatem, aut vitæ inopiam, deſideriúmve in tyrannidem: nonnullos commodorum ſpes inuitabat, inter quos & illuſtres aliqui corrupti, vt duo Bruti filij, & duo fratres vxoris ſuæ, cum pluribus alijs adoleſcentibus, qui regnante Tarquinio, ſoliti erant luxurioſam vitam & diſſolutam cum filijs Tarquinij agere. Vndè grauitèr tulerunt multum eis ablatum de priſtina libertate ad malum, legesq́ue dicebant rem ſurdam & inexorabilem eſſe, melioremq́ue inopi quàm potenti.

Reſtituūtur Tarquinio bona ſua

Aquilliorū & Vitelliorum dolus.

Iſta

Iſta tractantes, & cum legatis ſecretos habentes conuentus, aduertit interim ſeruorum quidam vini præbitor, cuius nomē erat Vindices: ſuſpicatusq; hos viros aliquid moliri prauum, animū attendit, ſermonesque eorum accepit, & literas ab omnibus ſcriptas vidit ad compaginem quandam oſtij, egrediēsq; domum multa nocte, veritus eſt adire conſules, qui erant illorū cognati, forſan celaturos ſcelus.

Veniens itaq; ad Publium Valeriū, dat ei dextram, & ab eo iuſiurādum recepit ſecuritatis ſuæ, & eorum quæ vidit & audiuit, fit index. Quod vt Valerius edidicit, ſinè mora magna clientulorum manu ad ædes Aquiliorum, vbi conuentus erat, irrupit. epiſtolarum fit dominus, compræhendensq; Aquilios, nam alij abiêrant, ante conſules ſiſtit. mirum eſt. Brutus enim vbì dies affuit, aſſcendens tribunal, & epiſtolas coniuratorum recenſens, vt inuenit quæ à filijs ſcriptę erant, manu & ſignis cognitæ, legi eas iuſſit à ſcriba in publico: deindè iuſſit filios, ſi quid vellent, dicere. negare non poterant, præ verecundia vterque flebat. Continens antem ſe parumpèr Brutus, deindè ſilētio indicto, ſe morti filios condēnare dixit, ad quod omnes reclamârunt, haud dignantes eū ſupplicium de filijs ſumere, condonareq; volebant patri animas adoleſcentium. ille autem neque voces eorū neq; vlulatus admittens, adoleſcentes complorantes & rogantes, in foro omnibus ſpectantibus cædi eos virgis iubens, & pòſt in eius conſpectu decollari, ſolus ipſe neque filiorum fatum deflens, neq; ſeipſum miſerans.

Bruti ſeueritas in filios.

Occiſis autem filijs, confeſtim euocat collegæ ſui ſororis filios Aquilios, & epiſtolas eorum legi iubet. ad tribunal ducti iuuenes, procideruūt ad genua auunculi, vt per illum ſeruandi. Cùm iuſſiſſet Brutus lictores eos ducere ad mortem, dixit lictoribus Collatinus vt differrent. præhendensque Brutum ſolum, preces fundit, partimque excuſans eos per inſcitiam ætatis, partim cohortans vt largiretur ſibi cognatorum animas, ſimulq; oſtendens periculū, ſi conſcij omnes occidantur. Vbi verò minimè perſuaſit, petebat ſaltem nè morte mulctaret. denegāte etiàm Bruto, mœrens Collatinus ait: Poſtquàm tetricus & amarus es, ego iuuenes eximo eiuſdē cuius tu poteſtatis dominus. Hinc excādeſcens Brutus, Non tu, inquit, me viuo Collatine proditores patriæ eripies, ſed & tu æquas pœnas dabis.

His dictis, conſtituta adoleſcentibus cuſtodia, populum in concilium aduocauit, omni proditione detecta, Collatinum in ſuſpicionem primùm ducens quaſi conſcium, reduxit populo ad memoriam, quomodò iurâſſet ſe non relicturum aliquem in ciuitate, neque aliquem regnare paſſurum, vndè periculū eſſe poſſet libertati, & addidit ſe nō credere populum Romanum ſolitam libertatem recuperare, dum regium genus & nomen non ſolùm in ciuitate, ſed & in imperio eſſet. Quo modo egit, vt Collatinus Tarquinius non ſolùm conſulatui cederet, ſed etiàm ciuitatē exiret, vt narrat T. Liuius. Nam licèt Collatinus clamaret inſidiatorem, Brutum denotans, partìm calumnias refellēs, calculos petit dari populo Brutus, auferre ſe magiſtratum Collatino, & eū in exilium dare pronunciabat.

Videns ſocer Collatini Sp. Lucretius, vir apud populum in honore habitus, negociū quò pergeret, & quòd populus ſententiam Bruti laudare vellet, venia impetrata, cōmunes habuit apud vtrunque conſulem preces: Collatinū quidem admonens, nè repugnaret ciuibus, ſi quod dederant, repoſcerent, ſed ſua ſponte deponeret magiſtratū, ſe aliquò transferret in alium locum, donèc tuta eſſet reſpub. neq; in ſuſpicione maneret: Bruto verò ſuadens, nè cum pudore collegam eijceret vrbe, cum quo optimè patriæ conſuluiſſet: ſed ſi vellet magiſtratum ſpontè deponere, patriaq; cedere, res eum omnes ſuas permitteret cōponere, munusq; aliquod de publico dare in ſolamen calamitatis.

Eum ſermonem cunctis collaudantib᷒, Collatinus magiſtratu ſe abdicat. Brutus autem collaudans eum, quòd ſibi vtilia patriæq; conſuluiſſet, hortabatur vt neque ſibi, neque patriæ eſſet infenſus, migrationem hanc eſſe, non relegatio-

Tarquinius Collatinus conſulatu ſe abdicat.

legationem aut exilium.perſuaſitq́; populo,vt dono ei de publico xx.darêt talêta,& ipſe quinq; de ſuo addidit. Tarquinius itaq; Collatinus Lauiniũ abijt, vbi vita functus eſt.

Brutus autem haud æquum cenſens imperare ſe ſolum,neq; ſuſpectus haberi volês,quòd deſiderio principatûs collegam eieciſſet, côuocato populo,collegam ſibi in conſulatu elegit P. Valerium, gratia, laude & admiratione dignum virum: cum hoc collega omnes eos qui de reditu exulum coniurauerant,ſupplicio affecit, indicemq́; coniurationis ſernnm Vindicem, libertatis ciuitatisq́; fecerunt participem. deindè ſenatum auxerunt vſq; ad trecentorum numerum.

P.Valerius conſul.

Poſt hæc bona omnia tyrannorũ ferentes in publicum,ciuibus omnibus expoſuerunt, agrum eorum his qui nullam haberent ſortem,diuiſerũt. Vnum tantùm excipientes campum, qui inter vrbem & flumen iacet, quem ſacrum eſſe Marti antè decreuerant. atque Romanis qui cum tyranno profugerant, reditum in vrbem ſinè metu ac recordatione delicti concellerunt, xx. eis dierum tempus præfinientes, intra quod ſi non redirent, mulctam eis ſtatuunt exilia perpetua & bonorum publicationem.

Ager Martis.

Interim Tarquinius ab Hetruſcis exercitum congregat, cum Tarquiniorum & Veiorum copijs veniens bellum mouendi cauſa,cui Ro.ire obuiàm properant, occurruntq́ue hoſtibus. pugna atrox committitur, vbi vnus filiorum Tarquinij, Aruns nomine, magnanimitate clariſſimus, equum propius Romanos agens,in aduerſum Brutum cõtumelioſa iaciebat verba, ignauiam timiditatemq́ue ei exprobrans,pollutum eum ſanguine filiorũ, poſtremò in certamen ſingulare prouocans. atque ille haud dignatus improperia ſuſtinere, equum agit ex acie vi raptus. occurrit Aruns.infeſtis haſtis vterque alteri per clypeos & per thoracas vulnera incurabilia infligentes,cadunt, animaſq́ue efflantes iacebant. Aliæ autem copiæ vbi collapſos viderunt duces, intrudunt ſe aduerſum cum clamore & armorum ſtrepitu,fitq́; maximum certamê,ac iam ſole inclinante, in ſua vtriq; caſtra rediêre,nec alteram pugnam poſteris diebus expectauêre.

Iunius igitur Brutus ſerò in claritatem veniens, Romanorum omniũ clariſſimus apparens,tali functus eſt fine, prolem nullam relinquens. Poſt cuius mortem collega eius Valerius, plebi ſuſpectus fit,tanquàm ſibi regnũ comparans: primùm, quòd nõ ſtatim collegã ſibi elegit: deindè, quia domũ in loco inuidioſo ſibi extruebat,collem eligens quem Veliam vocant. Audiês autem ab idoneis ille cauſas, concione facta, deſignat ſibi conſulem Sp.Lucretium,qui paulò pòſt moritur,inq; locum eius M.Horatium ſubſtituit, domum tranſtulit à colle Velia, infrà in humiliora,abſtulitq́; à faſcibus ſecures. conſtituit vt extra vrbem vterentur conſules ſecuribus, intus verò tantùm faſcibus ornarentur.legeſq́ue poſuit humaniſſimas: vnam, in qua ſtatuit, vt Ro. magiſtratus à populo acciperet imperium,capitalem imponens pœnam contrà facienti, & qui eum occidiſſet, inſontem faciens: aliam autem, ſi magiſtratus aliquem Ro. interficere, verberibúsve cædere aut mulctare vellet pecunijs,licere à magiſtratu ad populum prouocare, nihilq́ue prouocantem interim pati debere. His inſtitutis, in honore habitus eſt apud plebem, imponiturq́; ei Publicola cognomen.

Bruti interitus.

Publio autem Valerio Publicola & M.Horatio conſulibus, rex Cluſinorũ Lartes, cognomine Porſena, confugientibus ad ſe Tarquinijs, pollicitus eſt eis duorum alterum ſe effecturum: aut reconciliaturum eum cum ciuibus de reditu imperij,aut recipientem ſe quæ ablata erant eis bona redditurum. Vbi verò miſſa legatione Romam neutrum inuenit, cauſante ſenatu execrationes & iuſiurandum habitum,ac diſtributione bonorum facta, contumeliæ ſe habitum credidit vir arrogans, indixitq́ue Romanis bellum, quod cum eo ſuſcepit & Tarquinij gener Octauius Manlius ex Tuſculo,Camerinos & Antemnates adducens omnes.

Porſena.

Hæc intelligentes Ro. conſules, ru-

pem ad Ianiculũ trans Tiberim firmant munitionibus & pręſidijs, multa egenis pręſtantes, nè ad hoſtes deficerent, immunes eos eſſe omnium tributorum communium, pro patria quoſque animantes. In campo igitur ante vrbem ſito ſua caſtra poſuerunt. rex autem Porſena exercitum adducens, inuaſione ſubita Ianiculum occupat, ſtupefaciens cuſtodes, imponit ei præſidium ex Hetruſcis. deindè vrbem versùs properans, vbì Romanos conſpexit ante flumen conſidẽtes, apparabat ſe ad pugnã, tanquàm eos multitudine conculcaturus. vtq́; ventum eſt ad manus, pugnabãt vtriq; ſtrenuè, diuq́; hoſtibus obſtitêre Romani, multitudine verò longè ſuperati. Permultis autem cadentibus, inuadit timor Romanos. conſpexerunt enim Valerium & Lucretium ſaucios portari ex acie, deindè etiàm in dextro cornu vincentes Tarquinios. fuga fit per pontem, parumq́ue affuit quin vrbs per vim caperetur, ſi irrupiſſent ſimul cum fugientibus. Impetum autem hoſtium ferebant viri tres* Spurius Martius, T. Herminius, P. Horatius Cocles, hi ſoli poſt tergum facientes pontem, hoſtibus obſtiterũt, telis ac gladijs percuſſi, donèc exercitus tranſgreſſus eſt. ſequuntur duo ſensìm Martius & Herminius.

*Aliàs Sp. Laértius,

Horatij Coclitis magnanimitas

Horatius autem Cocles, reuocantibus licèt eum ab vrbe conſulibus, perſtitit. iuſſit vt pontem reſcinderent propè vrbem. erat tum ligneus. mandauitq́; vbì diſſolutus eſſet, indicarent ſibi ſignis ſiue voce, de reliquis ſibi curæ fore. ità perſtat in ponte, congredientium cum eo alios gladio percutiens, alios clypeo, omnes repulit irrumpentes vt furibundus, nec erat facile adire eum à dextra læuaq́ue habentem flumen, à fronte quoquè cadauerum cumulum: ſed lanceis, iaculis, lapidibus eminùs infeſtabant. itaq; vulnerum telorumq́ue in multis corporis partibus habentem multitudinem, magnis afflictus eſt doloribus. verùm vt exclamantes audiuit, diſſolutum eſſe põtem, cum armis in flumen ſalit, tranansq́ue nihil armorum abijciens, enauit in terram. Hoc ei ſanè opus gloriam peperit ſempiternam, magnificeq́ue eſt donatus.

Poſt illam pugnam rex Hetruſcorum in monte proximo Ianiculo caſtrametabatur, regionem omnem trans Tiberim in poteſtate habens, filijq́ue Tarquinij & gener eius ratibus traijcientes, in munito loco vallum ſtatuunt, Roman. quotidiè populabãtur agrum. Obtinentibus verò hoſtibus campeſtria omnia, ſubita in vrbe ſecuta eſt victualium penuria, maximaq́; fame cœptum eſt laborare.

Mutij Scæuolæ fortitudo.

Erat in vrbe vir clariſſimus Caius Mutius, hic cognouit duorum alterum euenturum, aut miſerabili pereundum eſſe fato, aut populo deſperandũ. adijt conſules, detegit conſilium, aut ſibi moriendum eſſe, aut Porſenam vindicare. Abijt poſteà, tranſgreſſusq́ue flumen, vallum Hetruſcorum ingreditur, deceptis portarum cuſtodibus. vbì ad prætorium venit, videt hominẽ purpura indutum, circa eum armatos. regem eſſe putat, erat autem regis ſcriba. aſſcendit ergò vt inermis tribunal, educit gladium, feritq́ue hominem per caput, qui & moritur. mox ipſe compræhenſus, & ad regem ductus, faſſus eſt ſe ciuem Ro. & cauſa interficiendi regem veniſſe, patriam bello liberare volens, pro æquali habere occidere & occidi.

Cùm autem rex iuberet eum torqueri, vt ab eo plùs ediſceret, extẽdens ſpontè in ignem Scęuola manum, ibi immobilitèr tenuit, donèc ipſe rex horrore iuberet eũ ab igne amoueri. At ille: Scito, inquit, ô rex quem virum effugeris. trecenti enim coniurati ſumus Romani, vt te inuadamus. mea ſors prima fuit, cæterùm eodẽ modo vnuſquiſq; * pro ſuo tempore, cùm opportunum fuerit, attentabit.

*pro ſe

Vbi verò rex hęc audiuit, illũ abducentes ſatellites iuſſit diligentèr cuſtodiri, conuocatiſq́ue amicis, quidnam agendo poſſet fruſtrari horum inſidias, conſultat. ad quod vnuſquiſque vt viſum ſibi fuit, reſpondet. filius autem eius poſtremò, Aruns dictus, ſententiam protulit ſua ætate ſeniorem, non ſpectandum eſſe regi, quibus cuſtodijs vtẽdo nihil paſſurus eſſet graue, ſed

quid

quid agendo potiùs non egeret cautione. admirantibus autem omnibus, & quemadmodùm iſtud fieri poſſet poſtulantibus: Si amicos, inquit, ex hoſtibus efficeret tales viros. At rex præclarè eũ ſentire putans, ſed rem dignam conſilio ſtatuens, quemadmodùm decentes facere poſſet cum Romanis reconciliationes, quos incluſos teneret muris & adeò victos.

Verùm paucis pòſt diebus diſperſis per regionem militibus, Romani diſpoſitis opportuno loco inſidijs, multos perdunt, et plures captiuos ducunt. quã rem grauitèr ferẽtes Hetruſci, diſputabant per compita, criminando regem de diuturnitate belli, demigrare ipſi cupientes. hac occaſione rex legatos miſit, erantq; eis mandata, ſe æquum cenſere Tarquinio opes ſuas reddi, vel ſi minùs quæcunque poſſibilia, agrorum, ædium, pecorum, frugum æſtimationem iuſtam, ſibi autem diſſoluenti bellum ſeptem pagos reſtitui, regionem Hetruſcorum, quam Romani occupauerant, obſidesq; dari.

Aduenientibus autem legatis Romã, ſenatus decreuit, Publicola altero conſulum ſuadente, concedenda eſſe quæcunq; poſtularet Hetruſcus (laborabat enim vrbs penuria) quibuſcunq; æquis conditionibus finem bello imponere, reſtitutionem autem pecuniarum minimè confirmauit: mitti verò de his rebus ad Porſenã legatos, qui & obſides, & regionem eum recipere æquum cenſerẽt, de pecunijs autem iudicem ipſum fieri Tarquinio et Romanis, vbi vtroſq; audiſſet.

Induciæ Romanis dantur. Abiẽrunt Hetruſci, afferentes hęc ad regem reſponſa, & cum eis Romani po. legati, ducentes ſecum ex primis familijs xx. pueros pro patria obſides, dantibus M. Horatio filiũ, Pub. verò Valerio filiam nubilẽ. Aduenientibus autẽ iſtis ad exercitum, rex gauiſus eſt, multumq; Romanos laudãs, pactus eſt cum eis inducias, recepitq; cauſæ iudicationem. dolebant autem Tarquinij, complecti tamen præſentia cogebantur. venientibus deindè ad conſtitutũ diẽ Romanis, ſedẽs pro tribunali Porſena rex, permiſit eis cauſę dictionem, qua pendẽte, venit nuncius regi fugam virginum obſidum indicans. rogabant enim virgines cuſtodes, vt lauare ſe in flumine permitterent: & cùm impetrâſſent, adhortante cęteras Clœlia, primaque incipiente, Clœlia. tranſnatato flumine, abiẽrunt in vrbem omnes. quo audito, Tarquinius peierationem atque perfidiam increpans Romanorum, regemq; iritãs, vt deceptum à doloſis hominibus, nè eis ampliùs mẽtem adhiberet.

Excuſante autem conſule, virgines ſinè patrum iuſſu abiſſe, ſeq; fidem facturum, quòd nihil geſtum eſſet à ſe ex inſidijs, perſuaſus rex, conceſſit vt virgines reduceret: & dum pergeret, Tarquinius generq; eius obſident iter ad rapiendas virgines conſulemq;. ſed præueniens Romanus conſul, ducensq; puellas, aduenit: et ante portas Hetruſci valli iam exiſtẽs, à perſecutoribus occupatur. fit clamor, ſtatim Hetruſci iubente rege opem ferunt, ac conſulem ęgrè defendunt. quare excandeſcens rex, ad cõcionem Hetruſcos vocat, narrans quẽadmodùm ante finem litis Tarquinius in corpora legatorum ſacra & obſidũ, iniqua agere per inducias conatus ſit. Vndè Romanos abſoluunt à crimine, cum Tarquinijs autem amicitiã diſſoluunt. prędixit eis quoquè rex, vt eodem die abirent è caſtris: itã Tarquinij reſtitutionis ſpe ac recuperatione bonorum fraudati, abiẽrũt è caſtris cum pudore & odio.

Bellum igitur in magna adducẽs vrbem pericula, talem ſortitum eſt finem. Ro populi gratitudo. ſenatus autem poſt demigrationem Hetruſcorum, decreuit ſolium Porſenæ mittere eburneũ, ſceptrumq; & coronam auream. Mutium autem vt liberatorem patriæ, regiõe trans Tiberim donare de publico, Horatiũ quoquè propugnatorem pontis, donârunt quantumcunque aratro vno die complecti poſſet. Clœliæ verò virgini locum ſtatuæ dedẽre æneæ.

Sexto anno poſt exactos reges P. Valerius Publicola conſul quartùm, Titusq; Lucretius collega, ſub quibus Sabini ſtatuunt cum Romanis bellum gerere, tanquàm ſolutis fœderibus, ex quo Bellum Sabinorum. Tarquinius rex cum quo libatũ erat, ex-

ciderat imperio, pſuaſi ipſi à Sexto Tarquinio, quem & Imperatorem eligunt. verùm Romani Sabinos primò, ſecundò, tertiò & quartò ſuperant non ſinè clade ſuorum. vltima autem clade perculſi Sabini, legatos ad conſulem miſêre de amicitia collocuturos. reijciente autem eos ad ſenatum Caſſio conſule, tunc multis cum precibus vix imponere reconciliatiouis belliq; diſſolutionẽ potuére.

Septuageſima autẽ olympiade, Poſthumio Cominio & Tito Largio conſulibus, deſciuêre à Romanorum amicitia Latinorum vrbes, Octauio Manilio Tarquinij genero perſuadente, alijs pollicitatione munerum, alijsq; multa prece corruptis, vt conferrent exulibus reditum: fitq; cõmunis vrbium cõuentus pręter vrbem Romam, in qua tamen oportebat ex cõſuetudine vrbes de bello ferre ſuffragia. Mittũt propterea Romani ad vicinas vrbes, rogantes nè quid molirentur noui. erat legatus M. Valerius vir conſularis, qui ad conuentum veniens, poſtulans dicendi poteſtatem, ſe miſſum dixit ad eas vrbes quæ latrocinia iam exercebant, rogaturum eas vt obnoxios ſibi traderent, ſubituros pœnas ex lege vt conuenerãt: deincèps poſtulaturũ, cauere eas nè amicitiam diſtraherent, nec licuiſſe etiàm Romanis poſthabitis conuentum facere, cùm ſit ſcriptum in fœderibus, vt aſſint omnes communibus conſilijs ciuitates.

Surgit tum Manilius Tarquinij gener. longam habuit aduersùs vrbẽ orationem. itemque Aricini, poſtquàm vrbes audiuerunt om̃es, ſoluta eſſe decreuerunt à Romanis fœdera. Interim autẽ coniuratum eſt in vrbe per ſeruos, ſed indicio facto, coniurati omnes è ſcopulis præcipitati ſunt.

Seruorum coniuratio.

Videntes Manilius atq; Tarquinius quæ occurrebant diſcrimina, circa ſpes externas ſeditionem excitare moliũtur. erat enim iam pars plebis egena, ære alieno oppreſſa, neq; moderatè ſe gerebãt creditores, ſed in vincula adducebant corpora obnoxiorum.

Hęc ſciens Tarquinius, in vrbe per fidos multa egenis pollicitus, ſeruiſque libertatem promittens, aduersùs principatum paucorum facit vt coniurationẽ ineant. Erat autem coniurationis ſumma, vt principes cõiurationis locos munitos vrbis occupent, famuli dominos interficiant, domus locupletum diripiant, tyrannis intereà portas aperiãt. ſed prouidentia diuina conſilia eorum detecta ſunt. Publius & Marcus ex vrbe Laurento præcipui inter coniuratos, territi per ſomnia, indices fiunt apud alterum ex conſulibus, qui eos laudans, ſe eis benefacturum, ſi opera quoquè ſimilia verbis demonſtrarẽt, ſpondet. aperit deindè ſenatui coniurationem ſecretam, & accepta poteſtate inueniendi coniuratos, nouum excogitauit modũ fallendi eos qui res nouas moliebãtur. ſenatores robuſtiſſimos munita loca iuſſit cuſtodire: equitibus, vt circa forum in domibus expectarent. per literas vocauit alterum conſulem qui tunc Fidenas obſidebat, vt exercitum nocte reduceret, cauſam indicans. hisq; ordinatis, negociũ dat indicibus, vt principes cõiuratorum venire in forum circa mediam noctem iubeant, adducentes ſecum eos quibus fiderent, tanquàm ibi quæ agere vnumquenque oporteret audituros.

Sulpitij cõſilium contra cõiuratam plebẽ.

Sunt hęc facta, atq; vbi congregati ſunt coniurationis principes, ſocijq, & complices, circunfuſi ſtatim ſunt equitibus atq; armatis. adeſt etiàm alter conſul, adducens copias in campum. aderat dies, iuſſique per pręcones vt ad concionem venirent vniuerſi. quibus concurrentibus, coniurationem detegunt conſules de reducendis tyrannis. Vbi nemo negare poterat, Senatuſconſultũ ſecutum eſt, indicibus cõiurationis ciuitatem dari, & argenti vtriq; illorũ denas millenas drachmas, agrique publici vicena iugera: participes coniurationis morti tradi, ſi idem quoquè populo videatur. rata autem faciente populo quę viſa erant ſenatui, cõiuratos omnes interficiunt. Poſteà Fidenæ expugnatæ ſunt, ſecutaq; bella cum Latinis varia, Tarquinijs inſtigantibus.

Intereà Romani legiones conſcribẽtes, in magnam inciderunt difficultatẽ: vitæ enim tenuis homines, & qui ęs alienum diſſoluere non poterãt, vocati ad arma,

arma, minimè obtemperabant, neq; eſſe cum patricijs participes alicuius operis volebant, ſed ex duobus alterum poſtulabant ſenatum facere: aut dare eis iam debitæ pecuniæ dimiſſionem, aut ſocios habere periculorum deſinerent.

Ad hæc cõuenientes in curia patres, conſultant quo pacto turbationem vitarent. M. Valerius Publicolæ filius inſtabat æs alienum illis dimittẽdum, Appius Claudius contrà, quem pluralitas ſequebatur. Sed quia nolentes obſequi, in corpus afficere conſules non poterant, obſtante lege P. Valerij Publicolæ, quę vetabat ciuem Romanum ante cauſę dictionem punire, permittitq; ad ſupplicia ductum prouocare ad populum. Quarè cogitabant, hac lege ſtante minimè illos obtemperaturos. Nè ergò pauperes aduerſarentur, ſi lex palàm abrogaretur, ſtatuit ſenatus magiſtratũ, qui leges omnes ſub ſe haberet, à quo ne liceret quidem prouocare, duraretq́ue magiſtratus is non plùs quàm ſemeſtre tempus. Abrogatis interìm conſulibus, hunc Dictatorem vocari volebant, electusq́; eſt T. Largius vir popularis ac virtutibus excellẽs, & quia placuit populo, extitit confirmatus.

Primus dictator Ti. Largius.

Titus igitur ſtatim vt magiſtratum aſſumpſit, deſignat Sp. Caſſium magiſtrum equitum. deindè vt populo erat vir peracceptus T. Largius, facilè pro temporis neceſſitate apud plebem obtinuit, vt quieſcente interim exactione, debitores ſequerẽtur in hoſtem. Et cùm Tuſculani popularẽtur agrum Romanum, T. Largius mittit in eos copias, ex improuiſoq; multos interficit, reliquos captiuos ducit, quos tamen refouens ex vulneribus, alijsq; complectens humanitatibus, ſimul omnes remiſit Tuſculũ ſinè precio, legatos quoquè cùm his, qui hoc perfecerunt, vt Latinorum diſſolueretur exercitus, fierentq́ue annuæ vrbis induciæ propter humanitatem viri.

Magiſter equitum.

ANNO ſequenti, Aulo Poſthumio Titoq; Virginio cõſulibus, elapſę ſunt cum Latinis induciæ, apparatusq́ue in bellum fiebant. Quo in bello M. Valerius haſta percuſſus cadit, Sex. quoquè Tarquinius à Romano equitatu circũdatus, non ſinè cæde multorum moritur ſub Poſthumio dictatore. Diebus pòſt paucis legati Latinorum reconciliationes quęrunt cõditionibus æquis, vel ſaltem Romanis placentibus: obtinentq́; ſatìs ægrè, cõfutatis antè de perfidia Latinis.

Tarquinius autem rex ſupererat annos natus circitèr octoginta, hocq́; tẽpore amittens filios, generiq́ue domum miſerabilem videns, etiàm apud hoſtes ſenectutem degens, non eum ampliùs recipientibus Latinorum vrbibus, neq; Sabinorum, ad Campaniæ diuertit Cumas, ad Ariſtodemum vrbis tyrannum, vbi breui poſt tẽpore moritur anno xv. poſtquàm regnum amiſit.

Tarquinij S. interitus.

Bello Latino finito, Appio Claudio Sabino, Publioq; Seruilio Priſco conſulibus, aduersùs Volſcos, qui auxilia Latinis cõtra Romanos præſtitère, bellum decernitur. Nunciabantur autem nihilominùs illi legiones conſcribere, vicinos quoquè inuitare, audientes diſſentire à patricijs Romanam plebem. Tum edixerant conſules omnibus qui in ætate militari eſſent, vt certo die adeſſent, ſed plebs mandata non attendebat, ſe non eſſe validam ad æs alienum diſſoluendum.

Poſtquàm verò vocata ad ſacramentum militare conſulibus non obtemperabat, Seruilio videbatur clementiori eũndum via, & audiẽdam plebem ad ſanandum turbulentiam ſeditionis diminutione æris alieni. Sed Appij ſententia contrà, non eſſe plebi indulgẽdum, ſed permittendum creditòribus contractuum exactiones.

Adhuc autem ſedentibus ſenatoribus, vir ſenior in foro apparuit, panno indutus vili, barba prolixa, implorans ab hominibus auxilium. Concurrente autem turba ad clamorem eius, ſe fuiſſe ait liberum, militàſſe bellis omnibus, verùm tandèm coactum eum ſumere mutuò ſoluendorum tributorum neceſſitate: non habens autem, inquit, vndè æs alienum ſoluerem, abductus ſum à creditore ſeruus cum duobus filijs. & quia opus, vt volebat, quoddam facilè non adimpleui, verbera accepi plurima. hęc dicens, proiecit pannum, oſtendens

Plebis & patrũ diſcordia.

pectus plenum cicatricibus, dorſum verò repletū ſanguine. hinc clamore vlulatuq; exorto à circunſtantibus, per vrbem totam erat concurſus pauperū, vicem ſuam deplorantium & opem ferri poſtulantium. maxima eo tempore fuit rabies populi, quòd nè tangere quidem licuiſſet quenquam debitorum.

Appius igitur timens impetum in ſe multitudinis, quandoquidem author erat malorum, fugiens è foro abijt. Seruilius autem purpuream veſtem abijciens, & obuolutus, plebeiorum cuique cum lachrymis vix perſuaſit, vt ea die ſe continerent, tanquàm curam aſſumpturo aliquam ſenatu de eis. euicit tandem vt diſcederent.

Die autem ſequenti aderat nō vrbana modò turba, ſed & ex agris popularis multitudo. coacto autem ſenatu, vt cōſultarent quid agendum eſſet, Appius popularem collegam* ducemq; dementię pauperum appellabat. Seruilius illum arrogantem, & præſentium malorū cauſam. nec finis fiebat ſermonibus, cùm interim nunciantur hoſtes magno exercitu cōfinia vaſtare. Clamatur properè ad arma. pauperes autem neq; arma attingebant, quin gaudebant, audientes bellum, oſtendentes catenas et cōpedes creditorum, dicere quoquè audentes, meliùs ſeruire Volſcis, quàm tolerare patriciorum contumelias.

Seruilij erga populum clementia.

Vrbs fletu repletur. quæ videntes ſenatores, Seruilium, vt opem patriæ ferret, precabantur. iſq; populo conuocato, oſtendens eis pręſentis temporis neceſſitatem, neq; negligēdam patriam, in qua vxores, liberi, parentes periclitarētur, vt opem ferrent rogabat. Cùm verò præſens periculū diſſoluiſſent, de optimis remedijs ſalutaribusq; plebi cogitandum, neq; pauperes deſerendos eſſe à ſenatu dixit. Suæ quoque in populum beneuolentię mentionem fecit, poſtulans vt ſuſciperent ſecum hanc militiā, pollicitum ſibi ſenatum, ſe quodcunq; conceſſiſſet plebi, confirmaturum, proclamareq; iuſſit pręconem, vt quicunq; militarent ciues, horum ędes liceret vēdere nemini, neq; pignoris loco ſumere, neq; familiam abducere.

Conſenſerunt pauperes, & multa promptitudine ferebātur ad bellum. accipiens exercitum Seruilius, occurrit Volſcis, caſtra eorum diripit, ac prędā diuiſit præclaram. deindè vrbem Sueſſam prædiuitem circunſidens, vi capit, interfectis puberibus, Volſcoſque humiliauit.

Sabinorum defectio.

ANNO 260. poſt vrbem conditam, Au. Virginio Montano, & T. Vetuſio conſulibus, Sabini deſciſcētes à Romanis, apparant exercitū. audiētes hoc patricij, vt cum omni robore exirent, properè parabant. plebeij verò eis minimè obtemperabant, memores deceptæ ſibi pollicitationis, paucíq; collecti, inter ſe iuſiurandum dederant, nè ampliùs bellum vllum cum patricijs ſuſciperent.

Intereà plebeius quidam nō obtemperans, à miniſtris cōſulum corripi iuſſus eſt. Conuerſi pauperes, abſtulerunt eundem miniſtris, eoſq; abegerunt. nec equitib* nec patricijs pręſentibus abſtinuēre quin violarent. fuitq; breui vrbs tota inornatus tumultusque plena, ſimulq; cum ſeditione apparatus hoſtiū: Volſcis iterùm deficientibus, nunciabantur etiàm Sabini proximi inſtare. Congregato has ob res ſenatu, rogatus eſt primùm à conſulibus T. Largius vir omnium clariſſimus ſententiam dicere: progrediens is, Patres, inquit, quæ alijs videntur terribilia, mihi nequaquàm, vt hoſtes appropinquare hoc in tempore: ſed terribiliſſima mihi videntur, quæ negligunt alij, quę niſi maturè corrigātur, adeſt rerum euerſionis ſumma: contumacia plebis, ac veſtra erga eorū contumaciā acerbitas. Puto autē in pręſentiarùm nihil ſpeculari debere, niſi quēadmodùm hęc ex vrbe euellantur. Deindè facilè hoſtibus occurremus.

T. Largij oratio.

Hanc ſententiam omnibus laudantibus, P. Virginius vir popularis, rogatus dicere: Quandò, inquit, plebs ſuperiore anno plurimā oſtendit promptitudinē contra Volſcos & Aruncos, puto eos qui tunc bellorum nobis ſocij fuēre, ſubleuandos, neq; res eorum à creditoribus detineri debere.

P. Virginij ſententia.

Poſt hunc T. Largius, Mihi, inquit, præclarum videtur, patres, populum ſimul omnem liberum à ſponſionibus & vadimonijs dimitti: hoc enim

ſolo

ſolo concordem faciemus vrbem.

Tertius progrediens Ap. Claudius, ſempèr,ait,patres in ea ſententia ſum,nihil concedendum populo quod petat, neq; ego metu,precibus aut gratiæ cedo,conſiderans quòd omnis corruptio & ciuitatis euerſio,à deciſiõe ęris alieni incipit.dictatorem eligite,qui ſenatum populumq́; cogat ſentire pręclara. alia enim nulla erit tanti mali prohibitio.

His dictis,aſſentiunt iuniores plauſu.Surrexit Seruilius contradicturus,et alij ſeniorum quidam, victi verò ſunt à iunioribus, viq́ue multa vtentibus. vndè ſenatus M. Valerium dictatorem dixit. Suſcipiens autem imperium, magiſtrum equitum dicit Q.Seruilium.

Valerius itaq; tribunal aſſcendens, ſic dixit:Scimus propè populares,quòd volentibus vobis licèt ſempèr aliquos ex genere Valeriorum imperare, ſub quibus liberi redditi eſtis à graui tyrannide, nec erratis, permittentes vos eis qui populariſſimi omnium videntur. Ideò non magna cohortatione opùs eſt, vt credatis nobis quodcunque pollicebimur, qui fallere non didicimus, & quòd inter vos victuri ſumus, pœnas ipſi ſubituri, ſi deceperimus. Pollicita ſunt vobis multa, nec ad effectum deducta, fatemur hoc, quod non iuſtè de me ſuſpicaremini, ex duobus debetis credere, & quòd non me ſenatus abuteretur ad hoc miniſterium,alios enim habet ad id idoneos: & quòd me vtiquè non ornáſſet Dictatorio imperio. Sed vos me ſcientem fallere, aut conſultantem malè agere, omninò nè opinemini. Si enim hæc opinio vobis incidat,me,vt omnium hominum improbiſſimo, vtimini vt vultis. iſta verò ſuſpicione animum liberetis, & ad hoſtes iram veſtram transferatis, qui vrbem vobis adempturi veniunt, & ex liberis facturi ſeruos. Vbì verò hoſtes vlti erimus, ſpondeo ego vobis, Senatum de contentione æris alieni & quocunque alio moderato dignè interceſſurum. Interìm autem res omnis veſtra, omne dimittetur corpus,impignorabiles om̃es eritis.

Hæc & alia huiuſcemodi cùm dixiſſet,populus omnis lętus quòd non amplius decipiendus eſſet, pollicitus eſt ſe belli futurum ſocium, cõſcribunturq́; legiones:ac Volſcorum quidem bellum celerem habuit finem,ſimul etiàm Sabini paruo admodùm tẽpore ſunt humiles facti.Caſtella quædam capta,ex quibus multam abegere prædam.

Valerius igitur ſuccedente re ad votum,conſuetum triumphũ ducens, abſoluit populum à militia,& poſtulabat à ſenatu,vt promiſſa ab eo populo, adimpleret.veruntamen mentem ei Senatus non adhibuit, ſed qui anteà aduerſabantur iuuenes,ſuperiores multitudine,tunc quoquè multo vtebantur clamore,obijciebant quòd hoc inſtituto poteſtatem omnem patriciorum delere pararent.Et quia nõ profecit Valerius, iamq; ſemeſtre effluxerat, diſceſſit à curia,ſeipſum deplorans.

Vocato populo,magnã,inquit,quirites habens vobis gratiam promptitudinis,ſuſcipiens bellum, magnum ſtudium adhibebam remunerandi vos, nè fraudaremini pollicitis de Senatu. Verùm ea agere prohibeor per illos,qui nõ optima,ſed gratioſa eligentes, numero & vi vincunt.Ego verò ſenex ſocios habeo,quorũ vis inualida eſt ad exequendum opus.apud Senatum accuſor, tanquàm veſtram multitudinem colẽs, ſed & apud vos criminationem ſubeo. Inopinata hæc mihi vtraq;,ſed decepti ſumus paritèr,magisq́; ego quàm vos.exprobrata eſt mihi delectorũ in Volſcos emiſſio,quia agrum bonum et multum non patricijs aut equitibus ſum largitus, ſed in pauperes diuiſi. Nunc verò quandò ad repugnandum potens non ſum, imperium depono, & in volentium poteſtate corpus meum expono. Si qua in re ſe deceptos à me putant, vt vtantur quoquo modo iuſtum cenſent. *Valerij apud populum excuſatio.*

Hæc cùm dixiſſet Valerius, plebem omnem ad condolentiam adduxit, comitataq; abeuntem è foro vſq; in domũ,gratiſſimè diſceſſit. Statìm poſt hęc pauperes non occultè, ſed iam palàm coëuntes, de defectione à patricijs conſultabant. Senatus autem prohibere intendens, conſulibus mandauit, vt exercitus non dimitterent: verùm mi-

lites in vnum coeuntes, Sicinio inſtigãte, à conſulibus deſciſcunt, ſigna rapiẽtes honoratiſſima Ro. mõtem extra vrbem occupant, qui nũc ex illo caſu Sacer vocatur. *Sacer mõs.* Conſulibus autem & centurionibus reuocantibus eos cum precibus & fletu, multaque pollicentibus, reſpondit Sicinius: Quam vos, inquit, ſententiam habetis? eos quos patria expellitis, ſeruosq; effeciſtis ex liberis, nũc reuocatis? qua tãdèm fide promiſſa firmabitis, qua vos nobis mentitos ſæpiùs coarguimini? nobis etiàm expulſis om̃is terra ſufficiet, in qua libertatem habeamus, & ea patria exiſtimabitur.

Vbì verò nunciata ſunt hęc in vrbe, tumultus multus fletusq; fuit, per compita concurſus plebis deſerere parantis vrbem, patricijs prohibentibus. multa erat comploratio, & opera hoſtilia fiebant, viq; plebeia multitudo egrediebatur portas, ac patricijs perturbatio multa incidit, nè cum hoſtibus hi arreptis armis vrbem primi inuaderent. Suntque varij à ſenatoribus ſermones dicti, hi nulla improbitate aiunt factam plebis defectiõem, ſed iuſtis & neceſſarijs cauſis, & ob ſponſiones minimè ſeruatas, ira magìs quàm conſilio deſciuiſſe à ſenatu, ad reconciliationes decentes vocandos eſſe: & licèt alijs alia viderentur, placuit tamen ſenatui legatos mittendos, cum diſſidentibus de amicitia tractaturos.

Electi ſunt maximè idonei cum mãdatis, vt quęrerent cuius indigerent, & quibus conditionibus reuerti in vrbem vellent: ſi enim eſſet moderati aliquid, ſenatum non eis negaturum, ac nunc deponentibus arma veniam præſtiturũ. Ad hæc mandata, qui in caſtris erãt, excandeſcentes, ſuperbiam & arrogãtiam patricijs exprobrabant, quòd pretenderent ignorantiã eorũ quibus indigerẽt. Cæterùm cùm minarentur plura vehementèr, legati nihil contradicentes, demigrârunt. renunciabantque patricijs verba rebellium, et quomodò neceſſaria cibaria reciperẽt ex proximis agris, nullaq; alia re infeſtarent regionem.

Vbì verò hæc reſponſa accepit ciuitas, perturbata eſt, neq; aliquem exitum ſenatus inuenire poterat, nec deerant oblocutiones & accuſationes inuicèm, nec plebeia multitudo, quãta adhuc in vrbe manebat, ſimilis ſibi erat, ſed clàm ac palàm in diuerſa fluctuabat. Placuit ergò conſulibus de plebis reditu tractare, & electus eſt Menenius Agrippa, vir nec arrogãtia auſterus, neq; plebi quæcunq; vellet admiſſurus, adhortatusq; his eſt ille ſenatum ad reconciliationes: Patres, inquit, vtrùm vobis ſit melius, cõuenire cum diſſidentibus, an bellum gerere, quis nõ intelligit? *Menenij Agrippæ conſilium.* Certè nos qui vrbem rerum tãtarum dominam, inuidioſam iam & amaram finitimis nouimus, & quòd ſinè plebe facilè ſeruari non poteſt. Aliam verò plebem adducere, in ambiguo eſt, quibus illi contenti ſint, multas ipſi ſcientes vrbes ab introductis pręſidio exercitibus ſeruas redditas. Sed dato, modeſti ſint, conſuetudinum tamen ac legum noſtrarum inexperti, honorum ac magiſtratuũ ex ęquo cum patricijs ſe fieri ſocios poſtulabũt, & niſi cõcedamus, inimicos habebimus: ſin conceſſerimus, rempub. euertemus, atque negata iam plebi noſtrę vrbis, cõuenis vltrò offeremus. ac dicet aliquis arrogantem plebem, quę iniuſtè agens, non dignatur ad nos de reconciliatione mittere, nec miſſis noſtris ciuilia reſponſa dare, ſed ſuperbit ac minatur. Ego verò plebem credo reconciliationes deſiderare, nec aliquid acturam eſſe ex his quę minatur, niſi coactam. quòd verò non mittit ad ſenatum, nõ eſt mirum, cùm nihil humanum aut moderatum videt, ac deceptum ſe iri putat, vobis ſæpè pollicentibus, & nihil peragẽtibus. Hæc igitur cogitans, puto oportere nos ad plebem mittere legatos ex his quibus confidat, & qui ſint abſolutæ poteſtatis ad diſſoluendam ſeditionem quibuſcunq; conditionibus, nihil idem ampliùs ad ſenatum referẽtibus. Ex hoc qui nunc appárent ſuperbi et graues, ad concordiam erunt multò proniores.

Hæc cùm dixiſſet Menenius, murmur in ſenatu incidit, alijs pro alijs cõtrà diſſerentibus. ſilentio autem ſecuto, conſulum ſenior M. Valerium eodem modo rogauit ſentẽtiam dicere. Aſſurgens ille, primùm ſenatũ admonuit eorum quę ſępè pędixerat euentura, nũc in ne-

in negocio fore, & quòd non ſinebant ſeditiõem euelli cùm parua erat, poſtulataq́; plebis declarans non ampliùs futura eadem quæ priùs, abſolutioné ſcilicet æris alieni, ſed auxilium poſtulaturum fortaſsè, cautionemq́;, per quam tuta in reliquum permaneat. eſſe enim ex quo cœperat dictatorius principat⁹, ſolutam legem libertatis ſuæ, quę prouocationem ad populum dabat: malas quoquè ſpes habere de ſecuritate ſua, quandò neq; conſuli neq; dictatori volenti curam agere de ipſis licuerit. Quæ alienam ab optimatibus fieri plebé oẽm coëgerunt, poſtremò legationem celerrimé conſulebat mittendam, vt diſſoluerent quoquo modo poſſent ſeditionem, nè hoſtibus adderentur, & fieret morbus inſanabilis.

Poſt hunc rogatus Ap. Claudius dux iuuentutis, vir magnificè de ſe ſentiens, poſt multam Valerij increpatioñé ſubintulit: Nullam ad rebelles legationem mittendam, neq; ęris alieni remiſſiõem decernendam, neq; aliud quicquam faciẽdum, per quod metus aut opinio imbecillitatis appareat. Quòd ſi arma deponentes, ad vrbem veniant, & vt vos de ipſis conſulteris, inquit, ſe exhibeãt, tũc per ociũ (vt videbitur) erga eos moderatione vtendum eſſe, quia demens omnis multitudo ſolet erga humiles arrogans fieri, erga autem arrogantes humilis.

Sic deſinente Claudio, tumultus in ſenatu exortus eſt. qui enim optimates videbantur, & iuſta eſſe præponenda iniuſtis putantes, in ſententiã ibant Claudij, poſtulabantq́; conſules maiori parti accedere, vim neutri parti afferre, aliòquì obuios ituros ſe omni cum promptitudine.

Erat autem caterua potens, patriciorumq́; iuuentus huius erat ſententiæ: quibus verò pacis inerat deſideriũ, Menenij & Valerij ſententiam laudabant. victi verò clamore iuuenum, laſciuiãq́; eorum veriti cõſules, nè fortè manibus non temperarent, in lachrymas & preces ad extremum conuertebantur. Quieſcente tumultu, conſules ſententiam intulère talé: Poſtquàm, inquiunt, breue eſt reliquum diei tempus, abite à curia, & cràs venite in cõcilium moderatiores facti. Poſtulamus autẽ vos vnius eſſe ſententiæ, ſi minùs cedere iuniores ſenibus vellent, neq; concertare. Scitis ex lege, rerum omnium ſenatum dominum, pręterquàm creandorũ magiſtratuum, faciendarumq́; legum, inferẽdiq́; belli aut diſſoluendi, horum verò trium habere populum poteſtatem. Nunc autem non de vllo alio quàm de bello cõſultamus, aut de pace, ità vt ſit neceſſariũ ſententias noſtras confirmare populum. Vocabimus ergò populũ. In hoc dimiſerunt concilium.

Conſulum ſententia.

Poſtero die nunciãrunt oñibus qui in agris & qui in pręſidijs agebãt, vt adeſſent. ſtatuta die inter cęteros patres puerią; rebellium cum fletu et precibus aderant, ſpem bonã expectabant. Veniẽtes in ſenatũ rogat Menenius, ſuadetq́; hic aduocatis reconciliatiões, & poſtulat legationem mitti ad deſciſcẽtes dominam reconciliationum.

Poſt hunc conſulares omnes aſſenſère, donèc ad Claudium eſt ventum. qui eandem quam priùs ſententiam dabat, manenti ſcilicet in vrbe plebi dimittendum æs alienum, & aduersùs rebelles bellandum, donèc perſeuerent in armis. His dictis, ſiluit.

Poſt quem Sp. Nautius clariſſimus iuuenum, incipiens excuſatiõem communem iuuenũ, quòd non vſi arrogantia aduersùs patres, ſenſère in priori cõcilio contraria, ſed errãrunt per ætatem. Poſtremò fidem ſeait huius rei facere, concederetq́; eis tanquàm meliùs ſentientibus, vt decernerent quodcunque Reipub. foret vtile, ipſis obtemperaturis.

His dictis, laudati, & vt in cęteris Reipub. ſe tales exhiberent, rogati fuére. Senatus itaque decem elegit ex illuſtriſſimis ſeniorum, quibus mandata dabat, vt agerent quoquo poſſent modo, vti plebis cum patricijs amicitia componeretur ſinè dolo, reducerentq́; exules ad propria.

His mandatis acceptis, legati eodem die exiuerunt, quibus exercitus omnis extra vallum obuiàm prodijt: vbi Sicinius conuocato populo, iuſſit legatos dicere de quibus rebus miſſi aduenìſſent. Progrediens M. Valerius

æuo maximus & populariſſimus, nihil amplius eſt, inquit, plebeij quod vos prohibeat redire ad veſtra, recõciliariq; cum patribus. decreuit eñ ſenatus vobis pulchrum & vtilem reditum, ſentẽtiamq; protulit, prꝗteritorum non eſſe in malam partem reminiſcendũ, ac nos quos nouit eſſe populariſſimos, legatos miſit, dominos nos reconciliationis fa-ctos: gratias ergò eis agite, quòd ciuitas Ro. tot hominibus imperans, cui mos non eſt cuiquam aduerſario cedere, vobis vltrò cedit, priorq; legationem mittit. reſponſa ſuperba nõ refert ad iram, ſed tanquàm pij imprudentium filiorũ patres, de ſuo iure decedunt. dicite ergò quorum indigetis, neq; laſciuia vtimini, ſeditionem ſoluentes, redite læti in eam quę vos educauit, vrbem.

L. Iunij aduerſus ingratitudinẽ patrũ oratio.

His vt ordinatum erat dictis, progreditur L. Iunius vir turbulentus & acuti ſensús, qui à priori Bruto volebat vocari Brutus, talemq; habuit oratiõem: Timor, inquit, humiles nos ſtupefacit, reſpondendum tamẽ eſt. nos, Valeri, multa alia & neceſſaria prohibent, deponentes arma, ſub vobis eſſe, tria verò maxima, & apertiſſima: primum quidẽ, quòd obijcientes nobis tanquàm deliquerimus, venitis, & in partem beneficij putatis tradere nobis reditum: deindè nihil declaratis, quibus reconciliationes perficiatis conditionibus: Poſtremum, quòd quęcunq; pollicemini, eorum firmum eſt nihil, ſed verba datis. ſi enim vlla in re vos læſimus, nullã poſcimus ſecuritatem aut obliuionem: ſi verò læſi nos à vobis, coacti ſumus fortunam tentare, cur non fatemini ipſi voſ-ipſos mali obliuiõis indigere? ſed quam petere deberetis, nunc dare dicitis, confundẽtes veritatis naturam. Diſcite plebis in vos beneficia, & ſi falſum dicam, redarguite. fuit nobis principiò in vrbe dominatus vnius vſq; ad ſeptimam generationem ſub regibus: vincẽtes hi vrbes, cùm licuiſſet eis prædæ participem facere neminem, id tamen minimè voluerunt, ſed ferebant ipſi in medium, victa Sueſſa vrbe, emolumenta omnia, ità vt præter mancipia & pecudes et res alias, quinas argenti minas in viros ſingulos receperimus. Quibus tamen neglectis, poſtquàm tyrannicè vtebantur poteſtate, non in nos illi, ſed in vos ęgreſerentes quæ fiebant, à beneuolentia regũ deſciuimus, vobiſq; adhæſimus. Inſurgenteſq; in eos, expulimus: auferenteſq; ab eis imperiũ, vobis appoſuimus. Quod quidem cùm ſæpè nobis licuiſſet ad eiectos transferre, magnis muneribus inuitati fidem erga vos fallere non ſuſtinuimus, ſed multa bella magnaque & aſſidua propter vos exhauſimus cum Tarquinijs & Veijs, cũ Porſena Hetruſcorum rege potentiſſimo, quem amicum abire coëgimus, Hetruriamque in duodecim principatus diuiſam, dicto audientem vobis faciẽtes: Sabinos quoquè, cum quibus vobis ſemper erat certamen de principatu, humiliauimus. Latinorũ vrbes magnificè de ſe ſentientes, vobis ſeruas reddidimus, & vſq; in hunc decimum iam & ſeptimum annum conterimur, cum omnibus hominibus pugnãtes pro cõmuni libertate. Inter hęc multa rerum noſtrarum aliqua corrupêre, alia neceſſariorum cõſumpſit penuria, alijs priuati ſumus à ſuperbis fœneratoribus. Poſtremò cogimur veſtros agellos colere, fodientes, conſerentes, paſcẽtes greges, ſerui facti, alij catenis nexi, alij compedibus. verbera autem, imperia, flagella & labores, crudelitatem, ſuperbiam & contumeliam quam tolerauimus, ſinamus. verùm vbi iam principatum in tyrannidẽ vertiſtis, tanquàm ſeruis vtentes, alienare à vobis mentes concepimus, mox propè omnia defecêre, principibus defectionis Volſcis, ſequentibus eos Aequis, Hernicis, Sabinis, alijſque pluribus: meminiſtis ne, in quam veneritis de imperio deſperationem? quantas tunc preces pollicitationeſque feceritis? quidve victi precibus, pollicitiſque credentes, fecerimus ipſi? Quæ hic optimus Seruilius tũc conſul plebi afferebat, exhibuimus nos vobis, breuiq; omnia hoſtilia repreſſimus, qualem nobis gratiam retuliſtis? mentiti eſtis pollicitationes, quas conſulem facere pro Repub. iuſſeratis, huncq; conſulem quo abuſi eratis, triumphorũ expertem feciſtis, nullam ob cauſam aliam, niſi quòd ægreferret eam illuſionẽ. Deindè cùm Sabini, Aequiq; & Volſci

Plebis in patres beneficia.

in vos

in vos inſurrexerunt,an non ad nos humiles & inanes, venerabiles ipſi & graues confugere coacti eſtis, nobis omnia pro ſalute veſtra pollicentes? ac nè nos rurſus fallere videremini, velamen falaciæ M. Valerium populariſſimũ hunc virum inueniſtis, cui nos credentes, Dictatori quidem, vobis etiàm hoc bellum inimicosque vicimus, non parua ſuſtinentes diſcrimina. facilem autem finem ſortiente bello, ſponſionem nullam ſeruâſtis, ſed iniquè in re eadem tria peregiſtis * maxima, dignitatem ſenatûs ſoluentes, & huius præſtantiſſimi viri fidẽ vitiantes,ac pro meritis infructuoſam nobis ac penè inutilem facientes laborum noſtrorum gratiam. Hæc dicentes & alia his ſimilia, haud æquum ducimus, nos ad deprecandum conuerti,neque tam grauibus perpetratis ſub impunitate reditum accipere.ſed quandò de concordia diſputaturi conuenimus,ſubtilitèr de his cõferre omittimus. Qua de cauſa autem miſſi eſtis,cur non apertè dicitis? qua in vrbem ſpe nos redire vos æquum ducitis? nihil enim vos hucuſque humanum aut commodum porrigentes audiuimus.aut ſi dixerimus nos,quibus conditionibus reditum fieri æquum cenſeamus, quis erit ſponſor fœderum nobis? credemús ne legatorum dignationibus? & nos illi per hos viros anteà decepêre. an per deos, per iuſiurandum? ſed ſæpiùs iam diſcẽtes,ſcimus id tam diù vim habere,quandiù neceſſitas eorũ vincit. Quænam igitur amicitia, in qua coire nos inuicẽm prǽter ſententiã cogimur, vtriq; obſeruãtes tempora idonea? Bello verò ciuili nihil infelicius, in quo victi infelicitèr, & vincẽtes iniuſtè agũt. Ad tales igitur calamitates nè nos patricij aduocate, nec nos vobis parebimus plebeij.

Brutus igitur talibus & alijs pluribus dictis,ſiluit. Adſtantibus verò,quæcunq; de iuſtis dixit,vera eſſe apparuẽre: nemoq; erat tam duro animo,vt non in lachrymas diffluere. Steterunt legati, dubitantes diù quid oporteret dici. Verùm vbi comploratus multus deſijt, progrediens T. Largius, vnus omnium præclariſſimus, partim aliqua creditoribus objiciẽs, vt crudelia inhumanaq; peragentibus, partim quoquè attingens pauperes,tanquàm iuſta non poſtulãtes,vi ſcilicet magis liberari ęre alieno,quàm gratia. Paruam enim partem plebis, ob magnitudinẽ paupertatis,coactam remiſſiõem petere: maiorẽ verò intẽperantia & contumelia ad voluptuoſam vitam deditam, & per raptũ alienorum inſeruire cupiditatibus: diſcernendos eſſe ab his illos: hæc etſi vera eſſent, ſed non omnibus grata ſuêre. Obid ſcimus vos legari, inquiunt hi: aut dicite quibus conditionibus ipſi nos aduocatis, aut non dicentes abite. non enim vobis faciemus ampliùs dicẽdi poteſtatem.

Tum Menenius Agrippa ſignificauit ſe velle loqui de conditionibus, quã orationem concluſit Aeſopæo more fabula. Nos, ait, miſſi ſumus à ſenatu viri plebeij ad vos, non excuſaturi eum, nec vos accuſaturi. non enim ſunt hæc huius temporis, ſed vt ſeditio tollatur, aduenimus. Eſt ciuitas humano corpori perſimilis. Nam compoſitũ eſt vtrunque ex multis partibus, nec partes vſus pares habent. venerunt membra ad ventrem,conquerentes quòd omnibus operantibus,ſolus ipſe nil ageret, ſed omnia abſumeret. Cur,inquiunt, non vſurpamus nobis libertatẽ, multisq; abſoluemur moleſtijs? Itaq; cùm ceſſaret ab officio ſuo quodq; membrum, intra paucos dies tabe ac fame peribat corpus. hoc modo æſtimate de ciuitate,in qua multæ ſunt gentes inter ſe diſſimiles, quarum quęque pars propriam prębet reip. vtilitatem, tanquàm membra corpori. alij enim agros colũt, alij certant aduersùs hoſtes, alij mercaturam aut aliquam exercent artem. Si verò oẽs iſti à ſenatu qui ex optimis conſtat, diſſideant,ac dicant, Tu ęquũ cenſes imperare te cęteris, deſeremus te,ſinè duce habitemus: ſi hæc cogitantes, deſiſtant à cõſuetis ſtudijs, quid prohibet hanc ciuitatem perdi fame, bello, calamitate omni? Diſcentes ergò quòd quemadmodùm in corporibus noſtris improbè obiurgatus venter, nutrit corpus, ſeruatq; ſeruatus, et eſt quaſi curia quędam communis, adminiſtrans omnibus omnia,

Agrippę cõſulis oratio fabularis.

omnia,ità ſenatus ſeruat omnia, cuſtoditq́; & corrigit.deſinite igitur inuidioſas in eum iactantes voces. nihil enim in vos acturus eſt graue,ſed vos ipſe vocat & rogat,& animas expādens vobis, vnà cum portis excipiet, preſentiū malorum cauſam ità corrigens: debentes quidem pecuniam,nequeūtesq́; diſſoluere, liberari eos ſolutione cenſemus æquum:at ſi corpora iam detinētur,iudicamus eſſe libera, damnationesq́; eorum tollimus,& hoc in præteritum:futuri verò deincèps,quemadmodùm vobis ſenatuiq́; communitèr conſultantibus videbitur:lege data, ità illi ſe habeant.án ne iſta erant ſegregantia vos à patricijs?quod poſtulabatis, nunc datur. abite gaudentes in patriam : firmabūtur omnia lege certa.Immò verò ſcribite decreta,parebitq́; eis ſenatus, & nos fideiuſſores erimus horum,dātes vobis corpora et animas,ſtirpemq́; noſtrā pignora.dabitur iuſiurandum atque fides ab omnibus.nobis autem ſenatoribus vnica fides ſufficit, nè ſitis vnquàm in nos mali,nihilq́; indigemus iuramentis neque obſidibus.

Talia dicente Menenio, ſurgēs Brutus:Pulchrè quidem, inquit cætera habere ſe quæ ſenatus pollicebatur,timeri tamen tyrannicos viros,niſi plena ſecuritate potirentur. Interrogāte autem Menenio,cuius adhuc indigere exiſtimaret plebem:Concedite, inquit Brutus, nobis magiſtratus creare corporis noſtri aliquot quotannis, qui nullius rei alterius ſint domini, quàm vt plebeijs læſis aut vi adhibita, ſint auxilio, neq́; ſinant ſuo iure priuari quēquam. hoc enim rogamus preter cetera,ſi non verba ſunt, ſed opera, reconciliationes.

Quo audito, plebs clamore multo laudauit virum,hortabaturq́; legatos, vt hoc etiàm ſibi concederēt.Legati autem diſcedentes è concione,atq́; pauca collocuti,redière.factoq́; ſilentio, Menenius dixit: Res hæc quidem magna plenaq́; ſuſpiciōibus,nè fortè ex vna ciuitate duas aliquandò faciamus. quantùm tamen in nobis eſt,non aduerſabimur.ſed permittite vt aliqui ex nobis in ſenatum eant,& hec clara atq́; certa faciant: licèt abſolutam habeamus poteſtatem,cenſemus tamen æquū, id quod preter opinionem omnium poſtulatis nouumq́;,in ſenatu tractare. Ego quidem hic manebo,Valerius autē & cum eo reliqui legationem peragent.

Sunt hęc approbata,aſcendentesq́; equos qui ituri erant, profecti ſunt in vrbem.poteſtate autem data dicendi in ſenatu, Valerij ſententia erat, concedendi plebi hanc gratiam.Appius,vt antè,contradicebat, clamans & obteſtās, quantum malorum ſeminis iacturi eſſent in rempub. ſed non multis perſuaſit. Fitq́; ſenatuſconſultum, hoc quoquè plebi permitti.id in caſtris declaratum eſt,admonenteq́; Menenio,mittitur Iunius Brutus iſte,et cum eo M.Decius,& Sp.Sicinius. dimidia etiàm pars legatorum ſimul in ſenatum pergit.Die verò ſequenti diuiſa plebs in quatuor curias, magiſtratus in annum creat,L. Iunium Brutum, C.Sicinium Bellutū, C.Licinium, P. Licinium, & C.Iuſiliū Ringanum.hi quinq; viri poteſtatē tribunitiam acceperunt quarto ante Idus Decembres. Brutus deindè concione vocata,plebi conſulit, vti ſacrum inuiolabilemq́; ſancirent hunc magiſtratū, lege iureq́; firmantes.Scribitur ergò ab eo & collegis lex talis:Tribunum inuitum nemo vllūm cogito agere, neque verberato,neq́; alteri vt verberet imperato,neq́; occidito,neq́; occidi iubeto. Si quis autem horū aliquid fecerit, impius execrabiliſq́; eſto,bona eius publicanto ad ſacra Cereris.ſi illum quis occiderit,expiatus eſto,ac nè fiat poteſtas populo deincèps abrogandi hāc legem, ſit ſtatutum, Romanos omnes iurare per ſacra,hac ſe lege ipſos & eorum poſteros viuros eſſe perpetuò. Ex hiſq́; cōſtitutus eſt Rom.mos, ſacroſancta eſſe tribunorum corpora. hoc quoquè impetrārunt,vt poſſent binos quoquè viros quotannis creare ſubminiſtrantes tribunis. quo à ſenatu conceſſio, viros duos creauère,qui poſteà ſacrorum locorum curatores vocati ſunt, eiſq́; ſunt permiſſa multa & magna.

Tribunorū plebis creatio.

Sacroſancta tribunorum corpora.

At vbi antiquum ornatum iterum reſumpſit ciuitas, Volſcos vlciſci defectionis ſtatuit.Sp. Caſſius curam vrbis ſuſcipit, Poſthumius verò Cominius alter

alter conſul exercitum eduxit, vrbem Volſcorum Longulam inuaſione occupat. Igitur cùm Romani domini vrbis eſſent facti, conſul res omnes militibus diripiẽdas dedit. imponensque præſidium, eduxit copias ad Polum eadem die. huius quoque vrbis domini facti. Conſul defectiõis authores ſecuri pcuſſit, reliquos mulctans armis ablatis, dehinc eſſe Romanis ſubiectos coëgit. Die poſtera Coriolos metropolim Volſcorum aggreditur, quibus ſuccurrũt Antiates, fiuntq́; duo eodẽ die certamina.

Gn. Marti°. At Gneus Martius vir continẽs, ſenſusque plenus, patriciorum generis, nec parentum ignobilium, cùm poſt multam pugnam acies ſe Romanorum declinaret per decliuia, cum paucis perſtitit, excipitque hoſtium cateruas, plures deijciens, inſecutusque eſt eos qui ad vrbem fugerant, ſuosque fidere & ſe ſequi iubet. Illi autem erubeſcentes, ſe rurſus conuertunt, in oppoſitos feruntur ferientes.

Inter hæc Martius ad portas ipſas accedẽs, irrumpit intra muros vnà cum fugientibus: ſequuntur eum ſocij, fit cędes vtrinquè magna, auxiliabanturque incolis fœminæ è tectis, ſed tandem coacti ſunt ciues ſe dedere victoribus. In hac pugna Martius clariſſimus omniũ Rom. clarior in ſecundo certamine aduersùs Antiates apparuit, vbi grauitèr vulneratus, ſed non minùs victorię precipuus author indubitatusq; fuit. Vnde poſtero die Poſthumius conuocans exercitum, laudationem Martij percurrit, coronis eum victoriæ exornans, donauit eum equo bellico decemque captiuis, & argento quantũ efferre poſſet. Progrediens autem Martius, ſe habere gratias dixit conſuli: equum ſolùm & vnũ captiuum qui ei hoſpes fuerat, recepit. Et ex hoc ipſo egregio facinore Coriolanus decætero eſt vocatus.

Fœdera cũ Latinis. Icta ſunt quoquè eo in tempore cum vrbibus Latinorum noua fœdera, per iuſiurandum de pace, de amicitia. erant autem ſcripta talia: Romanis atque Latinis omnibus vrbibus inter ſe pax eſto, donèc cælum terraque eundem habebunt ſtatum, nec inter ſe bellum ipſi gerunto, neque bellũ aliundè inducunto, neque bellum inferentibus vllis tranſitus tutos præbento, bellumque gerentibus opem ipſi ferunto, ſpoliorũ & prædæ communitèr vtrique æquam ſortiuntor partem, iudicia priuatorum contractuum intra dies perficiantur decem. hæc inter ſe Romani Latinique iurantes, per ſacra ſanxêre.

Intereà Menenius Agrippa moritur, atque eius funus publicis ſumptibus eſt decoratum. Tito autem Greganio, Pub.q́; Minutio cõſulibus, frumẽti inopia vehemens vrbem occupauit, ſumẽs ex plebis ſeceſſione initium. terra enim tum manebat inculta. Ex vrbibus autẽ Hetruriæ frumentatores miſſi, milium & far ementes, ea in vrbem fluuialibus ratibus aduexerunt, isque commeatus tempus breue Romanos aluit, nec erat vllum neceſſarij cibi genus. Accidit & non paucis alijs quidem infirma eſſe corpora, alijs verò ob inopiã mori. Fames plebis. Deinde cùm fieret iam acrior penuria, clamabat ad tribunos plebs, à quibus quidem congregata concione, progrediens Sicinius ſimul & Brutus percurrunt ſermone, quemadmodùm prouidentia locupletum & per inſidias fieret penuria, eò quòd per ſeceſſionem inuitis eis libertatem inuenerit, locupletibus eſſe cibaria in occulto repoſita, & pecunias quibus emant, plebeijs verò vtraque hæc per exilia deeſſe. ſubiunxit Brutus, ſi vellent ei obtemperare, cogeret quamprimùm eos qui accenderant, malum extinguere.

Poſtera die conſules adulationem hanc tribunorum erga plebem, in magnum malum vergere æſtimantes, populum in concionem aduocabant, conabanturque dicere quæ viſa ſibi eſſent in ſenatu. obſiſtebant eis tribuni. fit cõtentio inter conſules ac tribunos. inter quæ Brutus: Agè, inquit, meminiſtis quòd diſſoluentibus nobis ſeditionem, à vobis hoc ius ſit conceſſum, nè cùm plebem congregarẽt tribuni, quacunq; cauſa intereſſe liceret patricios aut cõturbare? Meminimus, inquit Greganius. infert Brutus, Quid igitur, inquit, non permittis tribunos quæ volunt, dicere? reſpondit Greganius, quia non illi plebẽ ad cõcionẽ vocauerũt, ſed cõſules.

Subiecit Brutus: Vicimus, inquit, plebeij, abite igitur nunc. cràs autem polliceor vobis clarum me factùrum, quantam habeat poteſtatem magiſtratus veſter. Nemine autem reſpondente, ſoluta concio eſt.

Sequenti verò die Brutus conuocata plebe, calculiſque poſitis, promulgauit legem in hæc verba: Concionanti apud populum tribuno, nemo aliquid dicito, nec dicẽtem interpellato. ſi quis autem præter hæc fecerit, dato *petitus vades: aliter bona eius ſacra ſuntò.

Lex pro tribunis.

*petitos

Poſt hæc multæ fiunt inter tribunos & conſules altercationes: neque enim populus quæcunque ſenatus decerneret, firma arbitrabatur: neq; eorum quę populus cognoſceret, quidquam gratū erat ſenatui. His malis augeſcentibus, conſulibus viſum eſt, permittente ſenatu, conſcribendum eſſe exercitum, educendasq; copias, ſumẽtes cauſam quòd incurſionibus & populationibus aſſiduis regio affligeretur, emiſſionem putantes vtilem extra fines, vt & tenentes arma ab hoſtibus alerentur, & laxiori annona reliqui poſſent viuere, quieſceretque interim ſeditio. Sed non eis auſcultabat multitudo, neque occurrebat deſcriptioni. ità nihil actum eſt.

Sequenti anno M. Minutius Augurinus, Aulusque Sempronius conſules facti, multa vſi prouidentia ad replendam vrbem frumento, redierūntq; miſſi nuper in Siciliam legati, multas naues adducentes onerarias, in quibus adduxerunt frumentum quinquaginta modiorum millia: quorum erat dimidia pars paruo admodùm empta precio, reliquum tyrannus miſerat dans gratis, & impenſis adducens proprijs.

Vbi verò nunciatū eſt de frumentaria claſſe, incidit de diſtributione patricijs deliberatio. Studioſi enim populi, ſuadebãt vt tyrãni munus plebeijs omnib* diuideret, & id frumentū quod publicè erat emptum pecunijs, paruo eis venderetur precio. Arrogantiores autẽ, omni machinamento affligere plebem æſtimabant, cõnſulebantque hoc vno maximè exhibendam arctiorem eis annonam, vt fierent ex neceſſitate modeſtiores.

Ex ijs vnus erat Martius Coriolanus. palàm ille atque ferocitèr dicebat, non neceſſitate aut inopia plebem ſeceſſiſſe, ſed praua ſpe ſubuertendi reip. ſtatum, viſque extorſiſſe magiſtratus, neque tamen permanere in conditionibus quibus inuenit reditum: nõ enim ad oſtendendum ſenatum, ſed nè ab eo læderetur, tribunitiam poteſtatem petiuiſſe: Vndè ſuaſit eis, tollendam eſſe poteſtatem, qua abuſi iampridèm fuiſſent: eſſe autem tempus opportunū, in quo pars eorum plurima confecta fame eſſet. Cuſtodite igitur annonam, inquit, deque precio rerum venalium nihil minuite, ſed quanti vnquàm anteà, tāti & nunc vænire eam decernite, iuſtas habentes cauſas plebis oblatrationem.

Coriolani ſententia de venditione frugum.

Audientes hoc tribuni, quia illi ſenatui aderant à conſulibus vocati, exclamabant, atque Martium violatorem ciuitatis exitiumque appellabant, & niſi coërcerẽt patricij, morte aut exilio mulctantes, ipſi ſe id facturos prædicebant. Ad hæc Martius: Immò verò niſi deſiſtitis vós ciuitatem turbantes, ductantesq; multitudinem, nõn verbis ampliùs, ſed operibus contra vos contendam. mox tribuni è curia ſe proripiunt, clamantes, ac deos per quos iurauerant euocantes, vocantesq́ue plebem, declarabãt ei Martij ſermones.

Sequenti die vocabant Martium ad defenſionem cauſæ, vbi verò non attendit eos Martius, ſed & iniurijs proſequens viatores, à quibus vocabatur, indignati magis tribuni, aſſumptis ſecum ædilibus, alijsque pluribus, impetum in eum fecerunt, ædilibus mandãtes, vtì ipſum manu caperent. Patricij verò rem acerbam iudicantes, ante cauſæ dictionem vi duci patriciorum aliquem, aduersùs tribunos Martium ſunt tutati. interueniunt conſules, atque ea die nihil eſt in re memorabile actum.

Poſtero autem die deſcendentes in forum tribuni, conuocãrunt plebem, patriciosque accuſabãt tanquàm tranſgreſſos fœdera, & ꝙ in penuria omniū frumentum non diſtribuiſſent: Martiū verò ob diros in plebem ſermones, vocatum à populo ad dicendã cauſam, ędiles venientes ad ſe repuliſſe. his dictis, poteſta-

teſtatem facere patricijs ſe, ſi vellét, excuſandi.

Minutij cōſulis pro Coriolano petitio.

Ad hæc Minutius: De indigentia frumenti defenſio breuis eſt: ſterilitatem enim frugum ſcitis, diſtractionem autē frumenti fieri volumus, poteſtatem verò tribunitiam in eis quę tunc vobis cōceſſimus, nunc etiā cōfirmamus. Hæc ſi alitèr fiat, tunc nos accuſate: ſi verò clarè perſcrutari volueritis, iuſtiùs patricij plebem accuſare poſſumus. diſcedentes à ſenatu, ſufficere puráſtis dimiſſionem æris alieni, & auxilij cauſa magiſtratus dari, non euerte re conſulum imperium petijſtis, aut hunc Martium amatorem ciuitatis, liberaque vſum voce de repub. occidere aut priuare patria. Quòd ſi placari non poteſtis ab ipſo, largiamini eum nobis & ſenatui, eritque vrbs vnà concors vt antè fuit ab initio. quòd ſi nobis ſuadentibus rem honeſtam non concedetis, profectò clarè ſcite, quòd nec nos vobis violentèr acturis cedemus.

Talia dicente Minutio, videntes tribuni modeſtia & humanitate pollicitationum ſubduci multitudinem, dolebant, præcipuè C. Sicinius ſurgit, ac ſe patricijs gratiam habere dixit, ſi exhiberent ſimilia verbis opera. & his dictis, conuertitur ad Martium, aſſiſtebat enim cōſulibus, ac dicit: Tu verò non re apud ciues tuos excuſas ô generoſe de his, quæ dixiſti in ſenatu? immò verò cur non oras, vt imponant tibi pœnam mitiorem? & ſilentio facto, viſa eſt plebi ferè omni voluntas abſoluendi eum. his verò neque ad preces aut commiſerationem conuerſus, precari nulla in re iudices ipſos cenſuit oportere, tanquàm nullam habentes legitimam poteſtatem. Sed ſi aliquis ſub conſulibus eum accuſare vellet, paratus erat iudicium ſubire, multa deniquè tribunis exprobrans atque plebi. Ad hæc Sicinius, quòd morti eum condemnaret collegium, contumeliæ in ædiles cauſa. His dictis, duci eum iuſſit in collem iuxtà præcipitandum, vndè mos erat Romanorum aduerſarios deijcere.

Ibant igitur tanquàm manu capturi ipſum ædiles. patricij verò acclamantes altè, conglobati, impetum in eos fecére, deindè plebs in patricios, eratq; multus rerum inornatus, deſiêre illi, irrumpentibus in medium conſulibus, atque iubentibus lictores ſedare turbas: tāta erat adhuc magiſtratûs eius verecundia.

Proſequente autem Sicinio, Brutus vidēs plebem ſubſiſtere, accedit & retrahit, quia indemnatum necari ciuium quenquam lex vetuit. his Sicinius nihil videns melius, progrediens dixit: Studium videtis plebeij, operaq; patriciorū, qui minoris faciunt veſtram multitudinem, quàm viri vnius arrogantiam. cedamus, nec cauſam demus perturbationi. abite nunc, ſtatuemus viro dicendæ cauſæ diem, & ſub vobis iudicium faciemus. De frumenti verò precio ac diſtributione, vt ex iuſtiſſimo fiat more, niſi conſulibus aſſit cura, nos diligentiam adhibebimus. & his dictis, ſeceſſit populus.

Poſthæc congregantes ſenatum conſules, ſpeculabantur quænam fieret præſentis turbæ diſſolutio. Sicinius autem tribunus prædixit diem Martio, vt adeſſet defenſioni. Conſulibus deliberantibus, viſum eſt minimè negligendum, fieri dominam tantæ poteſtatis plebem, inuentaq; eſt ab eis ratio inhibēdi iuſta, & vocatis in colloquiū plebeijs idoneis, morem oſtendunt hactenùs ſeruatū, quòd plebs de nemine vnquā niſi antè ſenatus conſuluiſſet, iudicauit aut tulit ſuffragia, hoc ius petebant eis integrum eſſe. Quod etſi tribuni nō irent inficiàs, admonent tamen legis P. Valerij, ex eaque licere, quibus plebeijs vis inferretur à patricijs, prouocare iudicia ad populum. hanc proferentes legem, de his quibus læſos omnes nos eſſe dicimus ab Martio, vocamus eum ad populum, iubemusque ibi iuſta dicere, nec hic opus præconſulto eſſe.

Senatus pro Coriolano ſtudium.

Titubantibus patricijs, & in longum diſputantibus tribunis, petita venia, Martius dixit: Quòd propter meam in vos patres beneuolentiam in hoc periculum venerim, omnes ſcitis. dicant tribuni, quodnam eſt iſtud delictū, cuius me ſunt accuſaturi, & quod nomen inſcribunt cauſę. Tribuni inter ſe conſultantes, adſpirare tyrannidi ipſum inſi-

mulabant, ex hoc auferre putantes ſenatûs auxiliũ Martio. dixitq; Martius, ſi ſum ſuper calumnia iſta iudicandus, do me plebeijs, ipſi decretum ſcribant. placuit idem ſenatoribus, quaſi facilè diſſoluturus eſſet hoc crimen.

Statuto autem die, turba ex agris, quanta nunquàm anteà, in vrbem conueniens, forũ prima luce tenuit. & poſt multam diſceptationem de calculis ferendis, ſurgẽs Minutius: Poſtquàm inquit, Martium tribuni adſpirare tyrannidi detuliſtis, hoc docete, deque eo fidem facite. Ad hæc tribunorum vnus, omnia quæcunque dixiſſet in ſenatu contra plebem Martius, exponens, multa diligentia in conſtructionem retulit tyrannidis. Sed Martius quòd patriæ faueret, militiam ſuam à prima ętate oſtẽdit, quæve pro Repub. paſſus ſit, ſcindẽs veſtem, pectusque proferens plenum cicatricibus, interrogauit an opera eis viderentur tyrannidem affectantis, eius qui tot ciues ſeruâſſet: commouitque plebem, vt clamarent plerique eum eſſe abſoluendum.

Plebis calculi aduerſùs Coriolanum.

Videntibus hoc tribunis, aſſurgit Lucius, dicens: Poſtquàm plebeij, dictorum ſuperborum à Martio in ſenatu, crimine abſoluunt eum, patricij quid reſpondent de eo, aut Martius ipſe, qui nupèr in agris Antiatum multa prædà conquiſita, nihil rerum quæſtori demonſtrauit contra legem, neque vendens ipſe intulit pecuniam in publicũ, ſed gratificans amicis, diuiſit prædam omnem, plurimos ſibi concilians de publicis futuræ tyrannidis miniſtros?

Fatetur Martius prædam ſe diuiſiſſe socijs, non tamen ad ſtruendam tyrannidem, teſtem adducens ſenatum; quia diſſidente plebe à patricijs, incurſiones fiebant crebræ in regionẽ ab hoſtibus, & cùm ex plebeijs exire vellet nullus, ipſe conſulibus permittentibus & laudãtibus, ducatum aſſumpſerit, vnà cum ſocijs ac amicis irrumpens hoſtilem regionem improuiſus, multis refertam bonis, ſuo periculo prædam tulerit, eamq; pro qualitate meritorum militibus diuiſerit optima mente, exiſtimans ſe nec legem ſoluiſſe vllam, neque tyrannidis opera feciſſe.

His auditis, licèt diſtributio ſpoliorum non ad ſtruendam tyrannidem viſa eſſet, plebs tamen clamore & tumultu forum replet, popularitatem dicens, corruptionemque tyrannicam. Poſtquàm antem nemo alitèr defendebat, dederunt tribuni curijs ferenda ſuffragia, pœnam lini inſcribentes, exilium perpetuum: vbì verò tulêre omnes ſuffragia, dinumeratis calculis, duobus eſt ſuperatus atq; damnatus. ab eo quoquè tempore populi conſuetudo ſtetit vocandi quoſcunque ſubituros iudicium populi. hinc & plebs elata eſt, & optimatum principatus multùm amiſit priſtinæ dignitatis.

Prima ad populum prouocatio aduerſùs patricium.

Finem igitur capiente tunc iudicio, plebs gloriabunda receſſit, patricijque mœſti & humiles, miſerantes comitanteſque Martium. Martius verò neque deflens caſus ſuos, nec execrans, neque aliud quicquam faciens magnanimitate ſua indignum, adhuc magis declarauit conſtantiam ſuam. Nam cùm domum veniens, vxorem vidit & matrem dilacerantes pepla, pectusque ferientes, nihil ipſe perturbatus eſt, ſed ſalutans eos tantummodò, & cohortans ad ferendum generosè calamitates, filiosque eis commendans, erant enim filij illi, inter quos ſenior xj. annos natus, aliud nihil dicens, maturè pergit ad portas, nemini aperiens ad quem locum eſſet demigraturus. Et volens pœnas de inimicis ſumere, cogitauit, ſi Volſci permitterent ſibi ducatum belli, (æquas enim habebant vires Romanis) facilè vindictam faceret: perturbabat autem ipſum conſcientia, quòd aduersùm eos ſæpiùs in prælio grauia egiſſet, multasque eis vrbes ademiſſet, nec tamẽ abſtitit, & ire in ipſa pericula cogitabat.

Obſeruata itaque nocte, pergit Antium, Volſcorum vrbem illuſtriſſ. trãſitque in domum Accij Tullij viri illuſtriſſimi, & bellicis rebus probati. fit ei ſupplex, atque enarrans detinẽtes ſe neceſſitates, ob quas ſuſtinuerit ad inimicos confugere, poſtulabat vt moderatè ſentiret de viro ſupplice, nec inimicum duceret, qui poteſtatis ſuæ eſſet, neque vim ſuam in infelices demonſtraret, memor inſtabilitatis fortunæ. Po-

Coriolanus apud Volſcorũ principem Tullium degit.

tes, inqt, hoc ex me cognoſcere, qui in vrbe maxima pręclarus aliquandò præcellere viſus ſum, nunc deſertus & vrbe eiectus ſum. Polliceor autem tibi me tantum boni eſſe facturum, quantum mali antè: ſin alitèr fecerim, vtere me vt vis.

Adhuc autem dicente eo, offerens dextrã Tullius, cõfidere eum iubet. Volſcosq́; ei amicos pollicitus eſt ſe facturum, & omnia ità perfecit. Interìm conſultantibus inter ſe Martio & Tullio, viſum eſt mouendum bellum Romanis. verùm Marti' putabat cauſam belli priùs oportere piam iuſtamque inſtitui, erãt enim Romanis & Volſcis induciæ ad bienniũ factę. Si ergò, inquit, ô Tulli, Volſci bellum inferant, ſoluendi fœdera tu author eris: ſi verò expectás donèc illi hoc faciũt, repugnare videberis. Modus autẽ in prõptu eſt: ſacrificia & certamina peracturi ſunt Romani, illuc ergò vade & tu, & duc quos potes Volſcorum, atque cùm in vrbe fueris, iube aliquem neceſſariorum tuorum ire ad conſules, & dicere eis ſecretò, eſſe noctù inuaſuros vrbem Volſcos. quod audiẽtes omnes, vos vrbe eijcient, & exhibebunt vobis iuſtæ iræ cauſam.

Hæc vt audiuit Tullius, lętatus eſt admodùm, omniaq́; ità ſunt pacta. nocte eñ Volſcos abire iubẽt Romani, ꝑut Marti' præſagibat. At Tullius egreſſus tardiores expectat, & concione facta, multa vſus inclamatione aduersùs Rom. demonſtrans grandem contumeliã, qua affecti eſſent omnes expulſi vrbe, hæc in ſuis vrbibus dicere iubet quenque, & ea agere, vt contumeliæ pœnas Romani dent.

Demigrantes quique in patriam, cõtumeliam prædicârunt. fit conuentus. bellum decernunt omnes. De modo autem belli Tullius conſuluit vocandum eſſe Martium, percontandumque quonam modo ſolui poſſent Romanorum vires. Sunt hęc approbata. vocatur Martius. qui habita longa oratione, qua ſibi fidem faceret, modum & vias oſtendit, quibus illi potiri Roma poſſent. Volſci verò adhuc eo dicente, laudabant virum, & ipſi Martio decernunt conſilij ius in omni vrbe eſſe, magiſtratusque gerere vbicunquè ei licere. Eius ſuaſione miſſi ſunt Romam legati, & in ſenatum introducti, dixêre Volſcos magnificare, ſe Romanos infeſtos habere, & futuram demonſtrabant fidem amicitiæ, ſi agrum ſuum reciperent & vrbes, quæ ſibi à Romanis ademptæ erant: alitèr enim neque pacem, neque amicitiam inter eos firmam fore.

Volſcorum bellum cum Romanis, Coriolano duce.

Quibus, deliberatione habita, Romani ità reſpondent: Decentem, vt videmus, vultis capere prætexum belli. quæ enim petitis, clarè ſcitis non eſſe nos daturos. Quæſitis enim bello ampliùs domini non eſtis, & iniuſtè agitis aliena repetentes: bellum vos gerere non cogimus, nec volẽtes deprecamur. ſi inceperitis, repugnabimus.

Hæc reſponſa accipientes legati, retulêre Volſcis. mox de communi gentis conſenſu decreuerunt Romanis bellum. duces belli eligunt Tullium & Martiũ. Bello indicto, Tulli' in Latinũ agrũ, Martius in Romanũ excurrit, & vt malo inexpectatò accidente colonis, maximam cepit prædam hominum, iumentorum & aliarum pecudum, bonorumque omnium Martius, igne & ferro omnia vaſtans plebeiorum prædia, patriciorum verò ſeruabat illęſa.

His viſis, defecêre à Romanis primùm Aequi, & nonnulli alij ſociorum clàm adhærebãt Volſcis. Facta eſt intra non longum tempus tanta vis Volſcorum, quantam nunquàm anteà habuerant, quam ductans Martius, rurſus agri romani populabatur eam partem quam priùs omiſerat, prædam indè educens maximam. At Volſci magnitudinem videntes prædæ, deque ignauia audientes Romanorum, qui anteà prædari aliena ſoliti fuerant, in ſpe maxima conſtituuntur, magnanimitatem & fortunam Martij admirantes.

Coriolani virtus bellica.

Dux autem vbì alacritatem confirmauit Volſcorum, in ſocios Romanorum duxit exercitum, & ſtatìm paratis omnibus, ad obſidionem in Tolerinos pergit, breuique vi capit, & vrbem diripiendam militibus conceſſit. Poſt hanc vrbem direptam, in Bolanos ductus, magna antè ſtrage facta, fit vrbis dominus, capit poſteà Labicanos, vr-

bem Pedanorum,Corbio & Corioli ſeſe dedunt,Bolas vi cepit. At cùm Lauinium Martius obſidione cinxiſſet, Romani captarum vrbium excidium audientes,legatiōibus ſociorum oncrati, & Lauinij circunuallationem horrentes, nè ad ſe venturum eſſet bellum periculoſiſſimum,vnam eſſe putabant rerum omnium diſſolutionem,ſi Martio reditum decernerent, quæ erat plebis ſententia. Audiens à transfugis hæc Martius,vt ira tulit, properè aſſumens copias Romam duxit, circa foſſas Ciuilias vocatas, caſtra poſuit. Romanis verò præſentiam eius audientibus, tantus tumultus incidit,tāquàm ſtatim muros aſſcenderet. Currunt per muros iniuſſi,alij ſerũtur ad portas, alij arma capientes, munitos vrbis locos occupant: mulieres verò ſolutis crinibus ad delubra & ſacella decurrunt complorantes.

Supplicatur Coriolano.

Manè facto,patricij legatos decernunt mittendos ad Martium quinque æuo maximos, quos ille maximè venerabatur, de diſſolutiōe belli & amicitia locuturos: qui vbi appropinquauêre Martio,ſedenti cum primoribus Volſcorum in loco,vndè multitudo auditura eſſet quę tractarentur: tum Minutius vnus ex legatis, qui conſulatûs ſui tempore pro Martio valdè eniſus fuit, dicere cœpit talia: Quòd non iuſta à plebe patiens,turpitèr expulſus es Marti patria,omnes ſcimus,nec mirum putamus, ſi indignaris hunc caſum. quòd verò non temperantèr te vlciſceris, in eodem ponens ſontes & inſontes, iſtud mirati ſumus, & venimus legati miſſi, poſtulantes te cum plebe inimicitiā deponere, nunciātes quòd ſenatus omnis ſtatuit reditum decernere,eſtq́ue paratus populus lege te ſolutum perpetuò reſtituere. Et poſt longam orationem, Hæc, inquit, tu cogitans Marti, muta mentem,deſine ſæuire in patriam, abi gaudens ad propria, matris complexus gratiſſimos,& vxoris comitates ſuauiſſimas,filiorumq; dulciſſimas ſalutationes,& teipſum reddēs patrię q̄ te genuit.

His à Minutio dictis, Martius reſpondit longa oratione,repetēs bona & mala à ſenatu ac plebe accepta, & qua fide à Volſcis exul recollectus ſit, quibus dux belli conſtitutus, non dominus,ab eis petendæ ſint ſiue induciæ ſiue recōciliationes. Id tamē eis volentibus propter vos legatos,inquit,ipſamq́ue patriam reſpondeo,ſi quidem reddāt Romani Volſcis regionem quantam eis abſtulerunt, & amicitiam cum eis contrahāt in perpetuum, æquam & ciuilitatem concedant,conuenta faciam & bellum diſſoluam: habetis reſponſa, quibus plùs nihil à me inuenietis, ſed abite, & videte quid agendum ſit vobis in tanto diſcrimine conſtitutis.

Redeuntes poſt conſtitutum, alij mittuntur decem legati, qui ſuaſoria verba multa percurrunt,& vt exercitus abduceretur petunt,paratos ſe poſt hęc æquis conditionibus finem bello imponere. Martius nihil aliud quàm priùs reſpondit,& vt deliberarent meliùs, tres dies induciarum dedit. Volentibus autem legatis aliquid etiā ad iſta dicere, non permiſit,ſed abire iuſſit è caſtris celerrimè. ſilentes illi ſtatim abiêrunt.

Sacerdotes legati ad Coriolanū.

Diſcentes à legatis ſenatores arrogātia reſponſa Martij atque minas,& videntes vndiquè ſe concluſos, decernūt vt pontifices & augures circa diuina miniſtrantes, cum ſacris & inſignibus irent ad vallum hoſtium, verba eadem afferentes quæ primi. Qui viri vbi aduenêre,expoſuéreque mandata,nè ijs quidem reſponſum dedit, ſed conſuluit vt iuſſa facerēt, vetuitq́ue eos vlteriùs diſputare.

Vbì verò tentato hoc etiàm exciderunt Romani,deſperata ſpe omni recōciliationis, prævalidos viros pro foſſa & ad portas ſtatuentes, vrbs tota in armis fuit, & fit ploratus atque vlulatus indeſeſſus. Erat tum matrona quędam Valeria,genere & dignitate pręcellens. hæc aduocans matronas præcipuas in templum,conſolabatur eas,& poſtulat ſecum pergant ad domum Veturiæ matris Martij, efflagitaturas vt perituræ vrbi ſuccurreret. Sequuntur eam matronæ omnes.

Valeria Publicola ſoror.

Videns autem aduenientes Volumnia vxor Martij,ſocrui aſſiſtens,mirata eſt ac dixit: Cuius rei indigentes matronæ aduenistis tot in domum miſeram? dixitq́ue Valeria, in vltimis ipſæ

peri-

periculis confugimus ad te Veturia, à te petentes auxilium, vt miſerearis patriæ: roges pro nobis ipſis puerulisq́; his miſeris, nè decidamus in contumeliam inimicorum. aſſumẽs tecum Volumniam probam fœminã filiosq́; eius, & nos ſupplices omnes puerulos hos ferentes, ſuade & ſupplica Martio, vt cũ ciuibus ſuis in gratiam veniat. perſuadebis, certum habeo: neque enim ille te negliget proiectam ad pedes ſuos, eris autem gloriam poſſidens immortalem.

His ac pluribus alijsq́; dictis, Valeria effundens lachrymas, ſiluit. Parumpèr autem cunctata Veturia, lachrymans dixit: Ad debilem tenuemq́; ſpem confugitis Valeria: Martius, ex quo illam amaram de eo tulit plebs ſententiã, odit domum totam ſimul cum patria. hoc ab ipſo habemus: quandò enim ille abijt, ſtans ſinè lachrymis, diſcedit, inquit, à vobis Marti°, ô mater ſimul & tu Volumnia, expulſus à ciuibus: ſed vos vt probas decet fœminas, ità ferte calamitatẽ, nihil indecorũ facientes: & hos pueros habentes ſolatium, educate, & valete. His dictis, nos infelices vlulantes & lachrymãtes poſthabitas dereliquit, nihil nec adminiſtrãs ipſe, nec mandãs. Quartus hic eſt annus, ex quo patria exulans, alienas nos omẽs exiſtimãs, nihil ſcribẽs neq; mandãs, neq; quemadmodùm res noſtrę ſe habeant, ſcire volẽs. Apud hũc igitur talem animum quam vim Valeria habiturę ſunt preces noſtrę, quibus nec amplexus dedit, neque oſcula?

His & alijs dictis, Valeria preces ingeminat, vincitq́; tandèm, ceſſereq́; Veturia atq; Volumnia, pollicitę legationem de patria. Illæ autem lętæ factæ, ſequuntur Veturiam atq; Volumniam, aſſumptis Martij filijs & ex ciuibus qui vellent. nũciata ſunt cõſulibus quæ geſta eſſent. hi induſtria earũ laudata, cõuocato ſenatu, de exitu fœminarum & paruulorũ cõſultantes, in dubiũ maximum vertunt. vicit ſententia fœminarum, vndè ad portas illas ſenatus cõducens, imprecatur bona & fauſta.

Vbi verò procedentes mulieres, ad cõſpectum è longinquo in caſtris apparuére, emittit equites aliquot Martius, ſcituros quęnam hęc turba eſſet, diſcens autem adeſſe Romanas fœminas adducentes infantes, pręcedereque matrem & vxorem & filios, primùm quidẽ miratus eſt mulierum audaciam, quòd auſæ eſſent ad vallum hoſtium venire tot ingenuæ mulieres cum infantibus Romanis. Surgit itaque & procedit eis obuiàm, inſignia magiſtratũs deponens vt priuatus, matrem amplexatur, vxorẽ ſimul & filios omnes lachrymantes deducẽs intrò, & ponè ſedere iuſſit, ſciſcitaturq́ue cuius rei indigentes veniſſent ipſi atque matronæ iſtæ.

Ad hęc Veturia mater primùm quidem diù fleuit, terram intuens, pręſentium omnium (erat enim in publico) cõmouit commiſerationem: poſteaque ſe recipiens, dixit: Hæ fœminæ, Marti fili, cogitantes contumelias aliasque calamitates euẽturas eis, ſi ſub hoſtibus vrbs noſtra fiat, poſtquàm viris earum petẽtibus diſſolutionem belli ſuperba duraque dediſti reſponſa, confugerunt ad me matrem tuam & Volumniam vxorem, rogantes nè ſe negligeremus. Veturię oratio ad filiũ Coriolanũ.

Adhuc autem dicentem eam interpellans Martius: Atqui, inquit, impoſſibilia rogans mater aduenisti, me prodere expulſoribus poſtulas ſuſceptores meos: deos enim colens per quos iuraui, erubeſcens homines quibus fidem dedi, bellum ipſe cum Romanis vſque ad finem geram. Si verò reddant Volſcis regionẽ quam vi obtinent, & amicos eos faciant, participantes ipſi ęqua cum eis omia, diſſoluam bellum, aliter verò minimè. Vos igitur matronę abite, perſuadete hæc viris, nè cupiant per iniuriam inhęrere alienis: ſi verò illi perſtant ſeruantes arrogantiam, malorum venturorum ipſos accuſate, non Martiũ neq; Volſcos. Te verò mater ego fili°. rursùm precor, nè me ad impias & iniuſtas prouoces actiones: ſed ad me veniẽs, fruere mea gloria, vtere meis bonis tu & vxor vnà cum filijs, vt dignum eſt, luctumq́; deponite, quandoquidem mihi bona ſpe meliora euenére.

Deſinente autem eo, expectans parumpèr Veturia, dixit: Atqui ego fili Marti neque fieri te Volſcorum proditorem volo, qui te exulem ſuſcipientes, etiàm ducatum tibi ſuũ credidére, neq; Veturię altera oratio.

ſinè conſenſu eorum diſſoluere te inimicitiam peto, ſed de communi ſententia abſiſtere te bello poſtulo, & perſuadeas Volſcis moderari recōciliationes, ac honeſtam vtriſque gentibus fieri & decētem pacem. hoc autem fiet, ſi abducto nunc exercitu, pactis inducijs, tu interim veram perfeceris amicitiā. Et hoc clarè ſcias, quòd Romani quodcunque nō ſit impoſſibile, nec prohibet dedecus, ſuſtinebūt à te rogati: coacti verò nihil largientur vobis, vt ex multis bellis te ſcire licet, neque Volſcis id graue erit, nec ingratus eis teneberis: retuliſti ſanè illis multas ac magnas remunerationes. Quot vrbium facti tuo ductu ſunt domini? an non à Romanis omnibus exegiſti pœnas, tot peractis cædibus, tanta ferro & igni vaſtata regiōe, tot vrbibus à fundamento euerſis? trāſeo quot ſpolijs vrbes Volſcorum exornaueris, quātasq; militantibus tecum largitus ſis diuitias. Eos igitur tantos factos per te & ad tantam felicitatem euectos, an non gauiſuros putas eis bonis quæ habent, quos dominos ſuorum eſſe certos effeciſti? Sed iam ſpectato, vtrùm melius ſit eis Romanum imperium diſſoluere, an participes eius eſſe, ex ęquo cum illis cōſtituere rempub. perpetuamque pacem firmare. Si verò illi tibi aduerſentur, nec ſermones tuos recipiant, arrogantes & elati per te facti, ducatu palàm eorum abſtine, neque proditor eorum ſies, qui tibi ſua crediderunt, neque hoſtis neceſſariorum tuorum. Eſt enim eorū vtrūq; impium. hęc ego rogo, nō vt tu ais, impoſſibilia, ſed omnis iniuſtæ conſcientiæ expertia. an nō ſatìs ab eis qui te cōtumelia affecerunt, iam pœnarum exegiſti, vaſtum reddēs agrum eorum optimum, vrbesq; vaſtans, quas multis laboribus ciuitas obtinuit, & iam tertiū annum includens eam in multam penuriam, niſi etiàm ad ſeruitutem vrbis ac euerſionem properaueris? neque miſſos à ſenatu reueritus es legatos, afferentes tibi reditum honeſtiſſimum: neq; ſacerdotes deorum cultores, ſed & illos abegiſti, arrogantia dans & tyrannica reſponſa. Ego verò hęc vt laudem non inuenio, eſſe te aduersùs patriā, aduersùs parentes ac ſacra numina implacabilem & inexorabilem. Rectè igitur feceris, patrię dimittens obiecta pœnitenti, nè deos vltrò offendas. aut igitur primùm me immoles furijs matrem tua manu, aut matricidij pollutionem erubeſcens, cede tuæ ipſius matri.

Finis orationis & belli.

Hęc & multa in hanc ſentētiam dicens, ſeipſam proiecit humi, pedes illius deoſculata eſt. cadente ea, matronę cęteræ exclamauerunt omnes vlulatu alto & longo: qui verò in conſilio erant Volſcorum, auerterūt adſpectum. Ipſe verò matrem erexit, multasque effundens lachrymas, dixit: Vincis mater non * felicem victoria, neq; tibi, neque mihi ſeruâſti patriam. & his dictis, abijt, deliberās cum matre cęterisq;, & ſtetit eius ſentētia, neq; ſenatum de reditu eius decernere, priusquàm Volſcis proſpectū eſſet de fœdere, deque diſſolutione belli, poſtulare ſe ab eis qui ſibi exercitum permiſerant, vt pro bello amicitiam ſuſciperent, fœderaque iuſta facerent, & quòd nulla fraus fieret cōuentionibus. Quòd ſi Volſci non ſuſciperent reconciliationes ęquas, tunc abſiſtere ipſum imperio. & in hæc dimiſſæ ſunt matronæ.

*feliei

Martius autem concionem aduocans, cauſas edidit adſtantibus, ob quas bellum diſſoluturus erat, multumque precatus eſt milites, vt vbì rediſſent domum, memores beneficiorum acceptorum, propugnatores ſibi eſſent, nè quid intolerabile pateretur. ſequentique die caſtra mouit, & abijt.

Vbì verò circa occaſum ſolis rediêrunt Romam matronæ, venerūt eis obuiàm extra vrbē Romani. vt autem ſenſêre ſibi ſublatum periculum, vehementèr gaudebant, oſtendentes qualitèr ex magnis periculis in non expectatam felicitatem tranſlati ſint. Verùm non defuit mulieribus huius beneficij gratia ſuus honos. nam decreto ſenatûs eo in loco vbì erat mollita Martij ira, extructū eſt templum Fortunę muliebris. ſunt & qui purpuræ vſum atque auri tum eis permiſſum tradant. Martius verò circa primam lucem exurgens, exercitum abducit. vbì verò in terra Volſcorū fuit, prędam omnem militibus donauit, exercitumque dimiſit. Qui igitur ſocij fue-

Fortunę muliebris ędes.

rant

rant militiæ, domum graues opibus reuertentes, virum venia dignũ putabant, miſerationem matris precesque reueritum: qui verò in vrbibus manſerant, exaſperati aduersùs ducem erant. Accendebat autem eorum animos Tullius. cõgregans enim manum non exiguam, ducem accuſat, arguensque ex veris falſa, iubebat eum deponere magiſtratum, & rationem imperij reddere. Martius neutri eorum contradicens, cenſebat tamen priùs geſtorum à ſe in bello rationem reddendam: poſteà ſi Volſcis omnibus videretur, magiſtratum deponere. Tullius probè ſciẽs, quòd vir acer ac multorum pulchrorum operum rationem reddens, facilè populo perſuaderet, cùm clariſſimus ac honoratiſſimus haberetur, fore etiàm vtì bellum quibus vellet conditionibus cõponeret, & dominus omnium fieret, eratque diù certamen inter eos in concionibus & in foro: vbì verò nullus fuit cõtentionis terminus, prędicit diem Tullius, qua venire iubebat Martium depoſiturum imperium, & ſubiturum iudicium de proditione.

Statuto die Tullius ſubornatis ſpe pręmiorum viris, aſſcendit in foro pulpitum. multa vſus eſt in Martium accuſatione, & niſi ſponte vellet imperium deponere, hortabatur populum vim facere. Aſſcendente autem Martio ad defenſionem, clamor multus exortus eſt à factione Tullij, Martiusque obrutus lapidibus, eſt interfectus.

Martij interitus.

Talem igitur exitum potitus eſt Martius, vir bello omnium illius ętatis optimus, ad benè agendum natura diſpoſitus, alti ſensûs idem & munificus, nec metu aut neceſſitate à vero recedens, & alios ad iuſta cogens. ſed nõ in vno poſſibile eſt omnes virtutes eſſe: erat enim ille acerbus ſemper & difficilis, iuxta cuſtodiam legum vehemens, nihil clementiæ tribuens. Martium igitur nihil aliud è patria expulit, bonaq; ei cętera inutilia reddidit, quàm vehemens & ſummũ iuſtum. plebi enim moderata concedere noluit, ſed contrà dicens omnibus, contraxit odium. Cumq; ei liceret, ſe Volſcorum ducatu liberare ſimul cum diſſolutione belli, transferreq; aliquò, nèc in patriã rediret, ſe exhibuit his, qui ſibi imperiũ crediderãt, rationemq; reddidit eorum quę in magiſtratu geſſerat, vt ſi quid iniuſtè egiſſet, ſubiret pœnam ex lege, ſummę iuſtitiæ mercedẽ nequaquàm pulchram recepit.

Obitèr addendum puto, quòd ſecũdùm Philonẽ, mortuo Cyro, poſtquàm regnauit 24. annis in hac generatione, ſucceſſit illi filius Darij Priſcus Artaxerxes Aſſuer[9], qui regnauit annis 20. & cœpit regnare in hac generatione anno 25. regnauit 11. annis in ſequẽti gñatione.

GENERATIO LIIII.

ANno 4741. ab origine mundi, Philone authore, ab vrbe cõdita 298. 74. olympiadis anno primo, mortuo Zorobabel, ſucceſſit ei in linea Chriſti filius ſuus Abiud, in quo cepit initiũ 54. generatio. durauit annis 60. Princeps ſacerdotum erat Ioakin, cognomento Ioſedech, fili[9] Ieſu. Sũt & qui Ioachin vocant Iudam, qui genuit Eliaſib, qui genuit Ioiada, qui genuit Iohannem.

Ioakin ſeu Ioſedech pontifex.

Erat autem, vt dictum eſt, tunc in Iudęa ſumma rerum penès ſacerdotes, quę priùs ſub regibus & iudicibus fuerat. Iſte Ioakin Iudith & Heſter geſta cõſcripſit, hortãte Mardochęo, Philone teſte.

ANNO eodem quo ſuprà, Xerxes Darij regis ex Atoſa filius, quintus Perſarum rex, poſt patrẽ regnare cœpit, & regñauit annis 20. hic voluntatis paternæ colendi & honorandi Deum hęres apparuit, vt Ioſephus ſcribit. veruntamẽ in alijs rebus paternæ crudelitatis & ſęuitiæ ſucceſſor extitit, qui cùm eſſet è Lydia motueus, & graue bellum ducturus, à Pythio hoſpite Lydo rogatus eſt, vt ſibi è quinq; filijs qui ſua ſigna ſequerentur, vnum relinqueret: reſpondit, vt quem vellet eligeret, moxq; à patre electum in duas partes ſcindi fecit, partes in vtroq; viæ latere poſuit, atq; ità cum hac victima exercitum luſtrauit, quod & alij patri adſcribunt.

Xerxes Perſarum rex 5.

Immane Xerxis facinus.

Xerxes itaq; ſuſcepto imperio, illud multis bellis etiàm non laceſſitus, fortiſſimè quidem geſtis, & rempu. quaſi vſq; in finem gubernauit, ſed tãdem recepta Aegypto, quæ à patre defecerat; refertus omnibus copijs donisque fortunæ, non equitatu, non pedeſtribus copijs,

non

non claſſibus,non auro immenſo contentus fuit,niſi & delicijs exquiſitis frueretur: adeoque eiſdem abundabat, vt prçmium proponeret qui nouam voluptatem inueniſſet. Cumq; vniuerſa Aſia potiretur,& ei parùm eſſet,niſi & Grçciæ bellum inferret, ad hoc perficiendum,exercitum per quinquennium inſtruxit. quod vbì primùm didicit Demaratus rex quondàm Lacedçmoniorum, qui apud Xerxem exulabat, amicior patriæ poſt beneficia regis qui eum recepit,nè inopinato bello opprimerentur, omnia in tabulis ligneis magiſtratibus perſcripſit, eaſdem cera ſuperinducta delet,nè ſe proderet. fido deindè ſeruo perferendas tradit,quibus perlatis, admirantur Lacedçmonij. vocatur ſoror regis Leonidæ, quæ conſilium ſcribentis inuenit.

Xerxis copiæ aduerſus Grçcos.

Iam Xerxes copias eduxerat, erat claſſis ex Aſia vnius & quinquaginta myriadum virorum in vniuerſum,& ſeptem millia ſexcenti decem. Myrias numerus eſt,decem millia virorum cõtinens: peditatus fuit deciesſeptiès centena millia, eqtatus octoginta millia, ꝑter Arabes & Pœnos reliquosq; barbaros, qui currus agitabant. quç copię claſſarię & terreſtres in ſummã redactæ,fiunt tèr & viciès centena, & prçtereà decẽ & ſeptẽ millia ſexcẽti & decẽ, ꝑter ſeruitia quæ ſequebantur,& eos qui in frumentarijs vehebantur. Hçc Herodotus. Addit & ex Europa tèr centum millia,in quo exercitu cùm tot virorum millia eſſent, nemo aut ſpecie aut magnitudine corporis erat, qui cum Xerxe ipſo pnſſet cõtendere,tanquàm dignior qui illud imperium obtineret. quòd ſi regẽ ſpectes, diuitias,non ducem laudes,quarum tãta copia in regno eius fuit, quòd mnntes in planum deducebat, & cõuexa vallium çquabat,& quçdam maria pontibus ſternebat, quçdam ad nauigationis commodum per compendium ducebat. cuius introitus in Grçciam quàm terribilis,tam turpis ac fœdus diſceſſus fuit. Erat ẽm vir primus in fuga, poſtremus in prçlio ſemper viſus,in periculis timidus,ſicubì metus abeſſet,inflatus.

Xerxes vbi Abydon venit, cupiuit omnem exercitum videre. Itaque in prçtorio quòd ei Abydeni candido lapide pro regia dignitate conſtruxerant, reſidens,proſpiciebat de alto littus & terreſtres copias & claſſem, & cùm intueretur omnem Helleſpontum nauibus obductum,omnia littora atque plana hominibus referta,ibì ſe beatum eſſe iactauit,& poſt hæc lachrymas fudit. quod animaduertẽs Artabanus eius patruus, qui diſſuaſerat bellum: Quàm diuerſa, inquit,rex nunc facis? qui te beatum dixeras,nũc lachrymas fundis. Et ille: Reputantem me,inquit, quàm breuis eſſet humana vita, ſubit horum commiſeratio,quorum cùm tot ſint,nemo ad centeſimum annum ſupererit. Atquì Artabanus: Alia ſanè cauſa,quàm ſit iſta, viuendo miſerabilinra patimur. ità tam breui vita nullus hominum adeò felix extitit, cui non crebrò, nedùm ſemèl, ſubeat animo moriẽdi voluntas potiùs quàm viuendi. Nam incidentes calamitates & morbi vitam perturbant, efficiuntque vt cùm breuis ſit,tamen perlonga videatur. ità mors optatiſſimum eſt profugium çrumnoſæ vitæ, quam Deus dulci guſtu adſpergens,fecit nè appeteremus illam.

Xerxis fletus.

At poſteaquàm Xerxes Sardibus eſſet, miſere Athenieñ exploratores. qui cùm Sardis veniſſent ſpeculando regis exercitum,deprçhẽſi ſunt,ac torti fatentur cauſam aduentûs, ideò neci ſunt adiudicati. Id vbì Xerxes audiuit, iubet eos adduci ſaluos, mandans ſatellitibus, vt totum illis exercitum oſtenderent, & ſinè noxa dimitterent.

Xerxis fidutia.

Hoc Xerxes ea ratiõe prçcepit, quòd cogitabat forè, vt dum ſpeculatores tãtas renunciâſſent copias, Athenienſes ſinè bello ſe dederent. Hçc eius ſententia cum altera ſatis congruit. Nam cùm in Abydo ageret Xerxes, vidit naues curſum tenentes per Helleſpontum, quæ frumentum in Grçciam portabãt, quas veluti hoſtium, exercitus occupabat. vocatos nautas Xerxes interrogat, quò tẽderent, reſpondit ex Perſis vnus: ad hoſtes. Tunc Xerxes: Nónne eodèm quò iſti, & nos nauigamus? Quid igitur hi officiunt nobis, qui nobis commeatum portant? ità dimiſſi vectores, ſalui abeunt.

Cùm autem Leonidas rex Spartanorum, cum quatuor millibus militũ anguſtias Thermopylarum occupâſſet, Xerxes contemptu paucitatis eos pugnã capeſſere iubet, quorum cognati Marathonia pugna interfecti fuerant, qui dum vlciſci ſuos quęrunt, principium cladis fuêre. ſuccedenti deindè inutili turba, maior cędes editur. triduo ibi cũ dolore & indignatione Perſarum dimicatum eſt. Quarto die cùm nunciatum eſſet Leonidę, à xx. millibus hoſtiũ ſummum cacumẽ teneri, tunc hortatur ſocios, recedant, & ad meliora ſe reſeruẽt, ſibi cum Spartanis fortunam vitæ experiendam. plura patrię quàm vitæ deberi. cæteros ad pręſidia Grecię ſeruandos. Audito regis imperio, diſceſſêre cęteri, ſoli Lacedęmonij remanſêre.

Leonidæ cũ Perſis pugna.

Initio huius belli ſciſcitantibus Delphis oracula, reſponſum fuerat, aut regi Spartanorum, aut vrbi cadendum. Et idcircò cùm rex Leonidas in bellum ꝓficiſceretur, ità ſuos firmauerat, vt regẽ ſe parato ad moriendum animo ſcirent. anguſtias prętereà occupauerat, vt cum paucis aut maiore gloria vinceret, aut minori damno reipub. caderet. Dimiſſis igitur ſocijs, hortatur Spartanos, meminerint qualitercũquè pręliarentur, cadendum eſſe. cauerent, nè fortiùs mãſiſſe quàm dimicâſſe videantur: nec expectandum vt ab hoſte circunuenirentur, ſed cùm nox occaſionẽ daret, ſecuris & lętis ſuperueniendũ: nusq̃ victores honeſtiùs, q̃ in caſtris hoſtiũ victuros. Nihil erat difficile perſuadere perſuaſis mori. ſtatìm arma capiunt, & trecenti viri, caſtra quingentorum millium irrumpunt. ſtatimq́ue regis pręctorium petunt, aut cum illo, aut ſi ipſi oppreſſi eſſent, ipſius potiſſimùm ſede morituri.* Tumultus totis caſtris oritur. Spartani poſtquàm regem non inueniunt, per omnia caſtra victores vagãtur, cędunt & ſternunt omnia, vt qui ſciũt ſe pugnare non ſpe victoriæ, ſed mortis vltione. pręlium à principio noctis in maiorem partem diei tractum, ad poſtremum nõ victi, ſed vincendo fatigati, inter ingentes ſtratorũ hoſtiũ cateruas occiderunt. affirmatq; Valerius ad pręliũ cõmilitones Leonidã exhortatũ, vt prãderent tãquàm apud inferos cœnaturi.

Spartanorũ virtus.

Xerxes duobus vulneribus terreſtri ꝑlio acceptis, expiri maris fortunã ſtatuit. ſed Athenień dux Themiſtocles cùm animaduertiſſet Iõnas, ꝑpter quos bellum Perſarum rex ſuſceperat, in auxiliũ regis claſſe veniſſe, ſolicitare eos in partes ſuas ſtatuit. Et cùm colloquendi copiam non haberet, quò applicaturi erãt, ſymbolos proponi, & ſaxis in fonte iacentibus* proſcribi curat: Quæ vos Iõnes dementia tenet? quod facinus agitatis, bellum inferre olim cõditoribus veſtris, nupèr etiàm vindicibus? an ideò mœnia veſtra cõdidimus, vt eſſent q̃ noſtra delerent? cur non ad noſtra tranſitis? aut ſi hoc parùm tutum extat, à bello diſcedite.

Themiſtoclis ad Iõnas nuncia.

*inſcribi

Ante naualis belli cõgreſſionẽ miſerat Xerxes 4. millia armatorũ Delphos ad templum Apollinis diripiẽdum, quaſi non cum Grecis tantùm, ſed cum dijs immortalibus bellum gereret. quæ manus tota imbribus & fulminibus deleta eſt. Poſt hęc Theſpias & Plateas & Athenas vacuas hominibus incendit, & quoniam ferro non poterat in homines, in ędificia igne graſſatur. nanque Athenień poſt pugnam Marathoniam, pręmonente Themiſtocle, victoriam illam de Perſis, non finẽ, ſed cauſam maioris belli fore, ducentas naues fabricauerant. Adueniente igitur Xerxe, cõſulentibus Delphis oraculum, reſponſum fuerat, ſalutem muris ligneis tuerẽtur. Themiſtocles nauium pręſidium demonſtratũ ratus, perſuadet omnibus, patriam municipęs eſſe, non mœnia, ciuitatemq́ue non in ędificijs, ſed in ciuibus poſitam, melius itaq; ſalutẽ nauibus, quàm vrbi commiſſuros, huius ſententię etiàm deum authorem eſſe. probato conſilio, cõiuges, liberosq́ue cum precioſiſſimis rebus abditis inſulis, relicta vrbe, demandant. ipſi naues cõſcendunt, exemplum Athenień & aliæ vrbes imitatę.

Delphicum templum.

Itaque cùm adunata omnis ſociorũ claſſis & intenta in bellum nauale eſſet, anguſtiasq́ue Salaminij freti, nè circunueniri à multitudine poſſent, occupâſſent, diſſenſio inter ciuitatum principes oriẽ, volẽtes quoſque, deſerto bello, ad ſua tuẽda dilabi, Themiſtocles timẽs, nè diſceſ-

diſceſſu ſociorum vires minuerētur, per ſeruum fidum Xerxi nunciat, quaſi inire volens gratiam, Gręcos, ſi maturet, poſſe vno in loco omnes facilimè circūduci ac profligari. Hoc modo impellit regem, vera nuncians, confiſum multitudine, ſignum pugnæ dare. Gręci hoſtium multitudine concluſi, pręter opinionem pręlium collatis viribus capeſſunt. Intereà rex velut ſpectator pugnæ cum parte nauium in littore remanet. Artemiſia autem regina Halycarnaſſi, quæ in auxilium regi venerat, inter primores duces bellum acerrimè inibat: & cùm anceps pręlium eſſet, Iōnes iuxta pręceptum Themiſtoclis pugnæ ſe paulatim ſubtrahunt, quorum defectio animos cęteris fregit. itaque circunſpicientes fugam, pelluntur Perſæ, & mox pręlio victi, in fugam vertuntur, in qua trepidatione multæ ſubmerſæ naues, multæ captæ, plures non minùs ſęuitiam regis quàm hoſtium timētes, domū dilabuntur.

Pugna naualis ad Salaminē commiſſa.

Hac clade perculſum & dubium Xerxem, Mardonius qui cauſa belli fuerat, aggreditur: hortatur in regnum abeat, nè quid ſeditionis moueat fama aduerſi belli: ſibi trecentena millia relinquat armatorum lecta, qua manu aut cum gloria eius perdomiturum ſe Gręciam, aut ſi alitèr euentus ferat, ſinè eiuſdem infamia hoſtibus ceſſurum. Probato conſilio, exercitus traditur Mardonio, reliquas copias rex ipſe reducere in regnū parat. Sed Gręci audita regis fuga, conſilium ineunt pontis irrumpendi, quem ille Abydo velut victor maris fecerat, vt intercluſo aditu, aut cum exercitu deleretur, aut deſperatione rerum, pacem victus petere cogeretur. Sed Themiſtocles timens, nè intercluſi hoſtes deſperatione in virtutem verterentur, & iter quod alitèr non pateret, ferro patefacerent, ſatis multos hoſtes in Gręcia remanere dictitans, eundem ſeruum ad Xerxem mittit, certioremque conſilij facit, & occupare tranſitum matura fuga iubet. ille perculſus nuncio, tradidit ducibus milites perducēdos, ipſe cū paucis Abydum contendit. Vbi cùm ſolutū pontem hybernis tempeſtatibus offendit, piſcatoria ſcapha traiecit trepidus,

Fuga turpis Xerxis.

Erat res ſpectaculo digna, ad ęſtimationem rerum humanę ſortis varietate miranda, in exiguo latere eum nauigio, quem paulò antè vix ęquor omne capiebat, carentem etiàm omni ſeruorum miniſterio, cuius exercitus propter multitudinem terræ grauis erat. Nec pedeſtribus copijs quas ducibus aſſignauerat, felicius iter fuit. Siquidem quotidiano labori (nec enim metuentibus vlla quies eſt) etiàm fames acceſſerat, inſupèr peſtis: & tanta fœditas morientium fuit, vt viæ cadaueribus implerentur.

Interim Mardonius Olynthum in Gręcia expugnat. Athenienſes quoquè in ſpem pacis amicitiamque regis ſollicitat. poſtquàm autem nullo precio libertatem vidit his venalem, incendēs ſi qua ceperat loca, in Bœotiam ſe transfert. eò & Gręcorum exercitus, qui cētum millium fuit, ſecutus eſt, ibiq; pręlium cōmiſſum. ſed fortuna regis cum duce mutata non eſt. nam victus Mardonius, velutì ex naufragio cum paucis profugit. caſtra referta regali opulentia, capta ſunt, vndè primùm Grecos diuiſio auri Perſici, diuitiarumque luxuria cepit.

Mardonius vincitur.

Eodē fortè die nauali pręlio in Aſia malè à Perſis dimicatum eſt. Confecto bello, cùm de pręmijs ciuitatum ageretur, omnium iudicio, Atheniēſium virtus cęteris p̄lata eſt: inter duces quoquè Themiſtocles princeps ciuitatum teſtimonio iudicatus, gloriā patriæ ſuæ auxit. erat eñ bonis diſciplinis militariq; peritia clarus, quibus facilè adoleſcentię vitia obūbrare poterat. Igitur Athenienſes aucti & pręmijs belli & gloria, vrbem ampliare parant. id Lacedæmonijs minimè placuit. mittunt legatos: monent, nè munimenta hoſtibus & futuri rursùs belli cauſam extruant. Themiſtocles vt vidit ſpei vrbis inuideri, nō exiſtimans abruptè agendum, reſpondit legatos ituros Lacedęmona, eaque de re conſulturos. Sic dimiſſis Spartanis, hortatur ſuos vt opus maturent, deindè in legationem proficiſcitur, ſimulatque nunc infirmitatem, nunc tarditatem collegarum accuſans, ſinè quibus agi in re nihil poſſit, ità morā conſummādo operi quęrebat. Cùm interim nunciatur Spartanis, opus Athenienſiū

matu-

maturari,propter quod denuò mittunt legatos. Tum Themiſtocles per ſeruum magiſtratibus ſcribit, Lacedæmoniorum legatos vinciant, pignuſque teneant, nè in ſe grauiùs agatur.adit deindè concionem Lacedæmoniorum,indicat permunitas Athenas eſſe, & poſſe illatum bellum non armis tantùm, ſed etiàm muris ſuſtinere. grauitèr deindè caſtigat eos,quòd nō virtute,ſed imbecillitate ſociorum potentiam quærerent. atq; ſic dimiſſus eſt.

Ludunt Lacedæmonij.

Themiſtocles tamen totius Græciæ ſalus,deniquè proditionis falsò accuſatus,è ciuitate turpitèr eiectus eſt,qui ad Perſarum regem fugiens,ſummo honore exceptus eſt.demùm poſt multas perſecutiones,veneno epoto,vitam finiuit. erat enim electus contra patriam imperator,vtq; ſe ab ea oppugnanda abſtineret,tauri ſanguinē hauſit, quaſi ímpietatis victima concidens.

Themiſtoclis in exilio interitus.

Poſt hæc Spartani nè vires ocio corrumperent,ac vt bis illatum à Perſis bellum vlciſcerentur,vltrò fines eorum depopulantur. ducem eligunt Pauſaniam,qui pro ducatu regnum Gręciæ affectans,proditiōis pręmium cum Xerxe nuptias filiæ eius paciſcitur,redditis captiuis, vt fides regis aliquo beneficio obſtringeretur. Scribit prętereà Xerxi, quoſcunq; ad ſe nuncios miſiſſet interficeret,nè res proderetur.ſed dux Atheniēſis Ariſtides belli ſocius electus, collegę conatibus obuiàm eundo,ſimul & in rem ſapientèr conſulendo,proditiōis conſilia diſcuſſit. nec multò pòſt accuſatus damnatur.

Pauſanias.

Igitur Xerxes cùm proditionis dolū publicatum videret, ex integro bellum inſtituit. Græci ducem faciunt Cimonem filium Milciadis, quo duce apud Marathonem pugnatum eſt. huius ducis virtus oſtenſa eſt pietate,qua patrem ob crimen peculatûs in carcerem coniectum, ibique defunctum,translatis in ſe vinculis,ad ſepulturam redemit,& in bello Xerxem terreſtri & nauali bello ſuperatum, trepidum ſe recipere in regnum coēgit.

Xerxes rex Perſarū,terror anteà gentium,bello in Gręcia infelicitèr geſto, etiàm ſuis contemptui eſſe cœpit. quiſpe Artabanus pręfectus eius, deficiente quotidiè regis maieſtate, in ſpem regni adductus, cum ſeptem robuſtiſſimis filijs regiam veſperi ingreditur:nam amicitiæ iure ſempèr illi patebat. Trucidatoq; rege,voto ſuo obſiſtētes filios eius dolo aggreditur.ſecurior de Artaxerxe puero,fingit regē à Dario,qui erat adoleſcens, quo maturiùs regno potiretur, occiſum. impellit Artaxerxem patricidium parricidio vindicare. Cùm ventum eſſet ad domum Darij, dormiēs inuentus interficitur.deindè cùm ex regis filijs ſupereſſe vnum Artabanus videret, metueretque de regno certamina principum,aſſumit in ſocietatem cōſilij Bacchabaſſum,qui præſenti ſtatu contentus, prodit Artaxerxi, vt pater eius occiſus ſit, vt frater falſa parricidij ſuſpiciōe oppreſſus, vt deniquè ipſi pararentur inſidiæ.

Xerxis interitus.

His cognitis,Artaxerxes verēs Artabani numerum filiorū, in poſterum diem paratum eſſe exercitum armatumq; iubet,recogniturus & numerum militum,& in armis induſtriam ſingulorū. Itaq; cùm inter cęteros & ipſe Artabanus armat' aſſiſteret, rex ſimulat ſe breuiorem loricam habere,iubet Artabanum ſecum commutare,exuentem ſe ac nudatū gladio traiecit. tum et filios eius corripi iubet.atq; ità egregius adoleſcēs & cædem patris, & necē fratris, & ſe ab inſidijs Artabani vindicauit. Hic Artabanus Hyſtaſpis filius, & Darij frater, atque Xerxis patruus fuit, qui graui oratione eidem bellum in Græcos diſſuaſerat.

Artabani mors ipſo digna.

Per idem tempus Sp. Caſſius conſularis, affectatæ tyrannidis damnatus eſt. ducentes hominem quæſtores ad imminens foro pręcipitium,ſpectātibus omnibus,ſecūdùm petras eum deiecēre. Oppia quoquè virgo Veſtalis,ob inceſtum viua defoſſa eſt. Cùm vicini hoſtes Veientes Romanis graues eſſent, familia Fabiorum id bellum gerendum depopoſcit, miſitq; in id trecētos ſex armatos Fabios, qui ad Cremeram ad vnum ab hoſtibus cæſi ſunt.

Oppia.

Trecenti Fabij.

ANNO verò pręcedēti diſcordia inter plebem ſenatumq; orta eſt de creandis conſulibus. nam hi quidem volebāt

ambos ex optimatibus ad magiſtratum deducere, plebs verò ex eis qui ſibi grati eſſent. poſtremò alteri alteris perſuaſere, cõſules ex vtraq; parte eligi: deſignatiq; ſunt, Cęſo Fabius & Sp. Furius. Patricij in arrogantiam deſpectionẽq; plebis conuerſi & magiſtratûs illius, proponunt inſcriptionem exercitûs, pœnas adijcientes in non parentes virgarum. fit ob hoc ſeditio. deindè P. Volero tribunus plebis, in concionem plebem cõuocans, legem intulit de comitijs tribunitijs, traducens ea ex ſuffragij latione per curias ad tribulem. Centuriatas enim ſuffragiorum lationes, oportebat præcedentibus ſenatuſconſultis, multitudineque per curias ferente ſuffragia, numine nõ aduerſante, firmas eſſe: Tribules autem, nec ſenatuſconſulto priùs facto, nec ſacris perfectas ſancientibus, vna in die tantùm habere finem: contradicunt his ſenatores. magnum certamẽ fit. obijciebat conſul tribunis, quòd imperiũ eius diſſoluere voluiſſent: duci conſulem in carcerem iubent tribuni, quòd intuliſſet plagas corporibus ſacris per legem, muniuitq́; plebs deindè cum tribunis Capitolium, conſulibus App. Claudio & Quintio. Appius aduerſatur ad mortem vſque, Quintius autem concedi plebi moderata cenſebat. Tandèm placet confirmato ſenatuſconſulto legem ferri. ab eo autem tempore ad tribunorum ædiliumque comitia, ſinè auſpicijs, ſineque omni alia religione ferunt tribules cõciones ſuffragia, eaq́; fuit diſſolutio occupantis tunc vrbem turbæ.

Comitia tribunitia.

Deſertorũ pœna.

Per hæc tempora Claudius conſul cùm aduersùs Volſcos contumacia exercitûs malè pugnatum eſſet, decimum quenq; militum fuſte percuſſit. Nã vbi pugnandũ fuit aduersùs Volſcos, noluerunt cum hoſtibus manũ conſerere, & niſi ſubornationem hoſtes ſuſpicati fuiſſent, maior Ro. exercitus perdi potuit. Appius accuſatur à tribunis, quòd prauas diceret aduersùs plebem ſententias, excitauerit in vrbe ſeditionem, intuliſſetq́; pręter ſacras leges tribuno manus: ipſe verò neq; veſtem mutans, neq; vultum varians, aut ſpiritum ſubmittens, pleb. contradicens, & paucis diebus cibo abſtinẽs, ſeipſum interfecit, vir adeò ſeuerus atq; ſtrenuus.

ANNO xxj. huius generationis à condita vrbe 288. quarto olympiadis 78. Arraxerxes, quem Chiromacron, id eſt, Longimanum cognominãt, Artabano prædicto obtruncato, regnum ſuſcipiens, regnauit Perſis annis xl. hic omnium hominum pulcherrimus fuit, ſed tanta erat ei brachiorum longitudo, vt genua contingerent, qui tributa Perſis primus inſtituit, eò quòd maximam impenſam auri atq; argenti in ædificijs conſtituiſſet, vbi tributa recondere poſſet ad benè rei adminiſtrandæ finem. Et cùm pacis author et conſeruator haberetur, idcircò ab omnibus amari promeruit.

Arraxerxes rex Perſarũ.

Eliaſib hoc tempore, Ioakin patre defuncto, ad ſummi põtificatûs apicem promotus, ſedit annis ferè xxxij. vir certè tanto principatu dignus, qui ſua diligentia atq; virtute ab Arraxerxe Perſarum rege abſolutionem ab annonis atq; tributis pro miniſtris & templi ſacerdotibus obtinuit, poteſtatemq́; prætereà ab eodem impetrauit conſtituendi & amouendi iudices trans flumen. Ibidèm quoquè poſtquàm ieiunium & Dei legem filijs Iſrael, qui ad eum viſitationis & eruditionis gratia conuenerant, pręd icâſſet, cum bona eorũ gratia diſcedens, Hieroſolymam tandem peruenit, vbi diuino intentus cultui, duodecim ſacerdotes viros probatiſſimos delegit, qui vaſa Domini ac munera quæ rex honoris grâtia templo offerebat, ſumma cum diligentia obſeruarent.

Eliaſib pontifex.

In illo etiàm tempore Eſdras Aaronita, ſacerdos & DEI propheta clariſſimus, legem ſuccenſam à Chaldæis, ſola memoria reſtaurauit. Nec eſt mirandum, ſi per ſpiritum ſanctum libros reparauit, cùm plures in diebus noſtris pſalterium & libros hymnorum deletos ſcirent reparare. Addidit etiàm quædam de ſuo, ſicut titulos pſalmorum, & plura quæ leguntur in pentateucho, nouos quoquè apices literarum excogitauit, quo faciliores ad ſcribendum fierent & ad pronunciandum. & propterea velox ſcriba dictus eſt.

Eſdræ eruditio.

Tradũt etiàm quidã, eum modũ ſcribendi

bendi à dextra ad ſiniſtram, Iudæis tradidiſſe, cùm priùs ad modum arantium ſcriberét, vndè & ſcriptura exaratio ſolet dici. ſcribebant autem à ſiniſtro cornu in dextrũ, & à dextro redeundo ſcribebant in ſiniſtrum.

Porrò Eſdras inuenit gratiã in oculis Artaxerxis, & petijt ab eo licentiam aſſcendendi in Hieruſalem, vt in lege quam reparauerat, populum erudiret.
1.Eſd.7. 3.Eſd.8. Dedit ergò rex ei licentiam redeundi, tradita epiſtola ad principes trans flumen, & ad cuſtodes arcæ publicæ, vt traderent Eſdræ abſque mora quęcunque peteret ab eis vſq; ad argenti talenta centum, & ad frumenti coros centum, & ad batos olei centum, ſal ſinè menſura, miniſtros verò templi ab omni vectigali, tributo & annonis abſoluit. Dedit quoquè Eſdræ, ſicut & Eliaſib, poteſtatem amouendi & conſtituendi iudices & præſides puniẽdi malos quoquo modo.

1.Eſd.8. Hanc Epiſtolam Eſdras legit Iudæis in Babylone. exẽplum eius miſit ad eos qui erant vltra montes Caſpios, venerũt de eis ad Eſdram ſacerdotes & Leuitæ, de Nathinneis 220. & fuerunt cum eo *1700. Egreſſi ſunt de Babylone anno vij. Artaxerxis. cumq; veniſtent ad fluuium Ahaua, ſeparauit is de ſacerdotibus xij. quibus cõmiſit vaſa Domini & munera regis. Venerunt in Hieruſalem menſe quinto, & obtulerunt die quarto vaſa quę afferebant.

Populi ſeparatio. Tunc acceſſerunt ad Eſdram principes Iſrael, dicentes: Non eſt ſeparatus populus à populo terrę: tulerunt enim de filiabus ſuis vxores, & in hac tranſgreſſione inueniuntur ſacerdotes, principes, & *ſacri. tunc ſcidit Eſdras veſtimenta ſua, & flens orat in terra vſq; ad ſacrificium veſpertinum. ſurgẽs deindè,
1.Eſd.9. adiurauit ſacerdotes, principes & Leuitas, vt abijcerẽt mulieres alienigenas & & natos earum. Et vocati omnes filij tranſmigrationis, conuenerunt in Hieruſalem, quos criminabatur Eſdras, ꝙ contra legẽ feciſſent, pręcepitq; vt alienigenas abijcerent vxores, & reſpondit multitudo: Populus multus eſt, elige tibi principes, & tranſi per vniuerſum Iſrael, & apud quoſcunque inueneris alienigenas, eijce eas. & in Hieruſalem primò apud filios Ieſu filij Ioſedech & fratres eius inuentæ, eiectæ ſunt. & idipſum factum eſt per vniuerſum Iſrael, & offerebat vnuſquiſque apud quem inuenta erat hęc tranſgreſſio, arietem pro delicto.

A N N O xx. regis Artaxerxis erat pincerna regis Nehemias, qui dum eſſet in Suſis caſtro, audiuit peregrinos Hebraicè loquẽtes. ab illis ſciſcitatus eſt de ſtatu Iudeæ, & accepit vrbem eſſe ſinè muris, & inhabitare in ea populum in afflictione. nam per dies infeſtabant hoſtes, ac per noctem intrabant latrunculi, & plateas replebant cadaueribus occiſorum. fleuit Nehemias, ac cibum deſiderabilem nõ edebat, nocte & die clamans ad Dominum. Cumque in menſa leuaret vinum regi, apparuit quaſi languidus, & ait rex: Quarè ità triſtaris? & reſpõdit, quia ciuitas ſepulcri patrum meorum deſerta eſt, ſi bonum tibi videtur, mitte me, & reædificabo eam. Ait regina quæ ſedebat iuxta regem, quãdo reuerteris? & cõſtituit tempus. Dedit rex Nehemiæ epiſtolam ad principes trans flumen, in qua mandauerat de honorẽ exhibendo Nehemię tãquàm duci & legato miſſo à latere ſuo, & de impendijs vrbis reædificandę, miſitque cum eo principes militum & equites. Nehemias. Nehe.2.

Tranſitum autem faciens per Babylonem, multos de filijs captiuitatis ſecum reduxit, et venit in Hieruſalem circiter 25. Artaxerxis annum. vbi cùm fuiſſet diebus tribus, quarto die locutus eſt Nehemias ad multitudinem: Venite, reædificemus muros: manus enim Dei nobiſcũ eſt et verba regis. Surrexerũt ſacerdotes, ędificauerũtq; portas: muros autem inter portas ædificauit populus per vices, ſecũdùm poſſibilitatem ſuam vnuſquiſque. Nehe.2.

Porrò Nehemias cum ſeruis ſuis inſtabat operi, nec ſomno ac cibo ſuauitèr vtebatur, & conſummatum eſt opus per annos duos & quatuor menſes, licèt in multa anguſtia. primò enim finitimæ nationes in manu forti aggrediebantur eos. Nehemias verò mediam populi partem armatam ſtatuit extra ci- Nehe.3.

uitatem, altera verò media pars ædificabat,quiq; vna manu lapidem, altera gladium tenentes. Secundò erat fames, & obligauit ſe populus debito,ſub vſuris agros vineasque & oliueta vendere compulſus, tandèm etiàm filios & filias. & conuocata multitudine,compulit Nehemias diuites & magiſtratus remittere vſuras, & reſtituere vineas, ſeruos,filios & agros quos emerāt, ipſe quoquè annonas quę regi debebantur, condonauit.

Nehe.5.

Nehe.6.

Præthereà principes trans flumen inuidebant ei,corruperuntque quoſdam ſeniorum in Hieruſalem muneribus,vt eum morti traderent.quod cùm nequirent, varijs eum terrebant rumoribus, dicentes: Multi coniurauerūnt aduersùm te.vade,& abſcondere. rurſumque aiebant delatum eſſe ad regem, quòd vellet rebellare & facere ſe regem in Hieruſalem. cumque multa fingerent, non præualuerunt,quia manus Domini cum eo erat.

Nehe.7.

Ignis ſacrificij à Nehemia repertus.

Poſtquàm ędificatus eſt murus,quia pauci erāt in Hieruſalem, pręcepit Nehemias vt clauderentur portæ,nec aperirentur ante calorem ſolis. Menſe ſeptimo conuenerunt filij Iſrael in Hieruſalem quaſi vir vnus, & accepit Nehemias quòd non haberent ignem de ſublimi.traditumque eſt ei à ſenioribus, quòd Hieremias in diebus captiuitatis abſconderat ſtipites altaris & prunas in inferioribus terræ in valle Ioſaphat. Cumq; veniſſet cum eis ad locum, eruderauerunt puteū,& inuenerunt ſtipites,prunas & aquam craſſam.tollētesq; ea ſuper ſtruem lignorum et hoſtias quę erant ſuperiecerunt, & erupit ignis. & appellauit Nehemias hunc diem nephthar,quod eſt purificatio.

2.Ma.1.& 2. Nehe.8.

Porrò primo die ſcenopegiorum cōgregatus populus,dixit Eſdræ vt afferret librū legis, & legeret coràm: ſtetitq; Eſdras ſuper gradum ligneū iuxta portam aquarum,id eſt, portam atrij,& legit de manè vſque ad medium diem.fleuit autem omnis populus die 24. quia audierant in lege Ammonitas & Moabitas ex eccleſia Dei eijciendos, ſeparauerunt à ſe alienigenas, & in mundationem ſtatuerunt in craſtinum generale ieiuniū,vt affligerent ſe homines & iumenta vſq; ad pueros ſeptennes,& conuenerunt octiès ad audiendam legem, quatèr in die,& quatèr in nocte.

Tum Nehemias videns vrbem vacuam habitatoribus,rogauit optimates vt habitarent in Hieruſalem, & benedixit eis qui ſe ſpontè obtulerunt.reliqua verò multitudo miſit ſortem, & decimum caput fecit habitare in Hieruſalem. Poſteà conuenerunt ad dedicationem muri.Eſdras verò pręcedebat, Nehemias & optimates cum eo ſuper alterā partem muri incedebant pſallentes.reliqua multitudo ſequebatur eos ſuper terrā, & ducebat choros.

Muri dedicatio.

His impletis,redijt Nehemias ad regē in Perſide anno 32.regni ſui,& mortuus eſt Eſdras in ſenectute bona, & cum multa liberalitate ſepultus eſt in Hieruſalem.

Malachias quandò & vbi natus.

Malachias poſt regreſſum captiuitatis natus eſt in Iudæa in Sophis, quē, quia vitæ optimæ fuit & adſpectu decorus, populus appellauit angelum. nam Malach angelum ſignificat.mortuus eſt iuuenis, & ſepultus eſt in agro ſuo.ſunt qui putent eundem Eſdran.

Nehemiæ reditus in Hieruſalē.

Porrò circa finem dierum ſuorum redijt Nehemias in Hierùſalem ex beneplacito regis, & intellexit mala quę fiebant in ea. ſacerdotes nanque in diebus vicis ſuæ non habitabant in gazophylacijs circa templum, ſed in domibus ſuis cum omni domo ſua, & cuſtodiam vaſorum Domini poſuerant in domibus ſequeſtratis à templo.ędificauit igitur de proprio gazophylacia, in quibus excubabant ſacerdotes, & reponebantur vaſa. Prætereà inuenit populum calcantem torcularia in ſabbato, & inferentem in Hieruſalem vinum & vuas,ficus & onus omne. Gentes quoquè inferebant piſces & venalia, quæ vendebant in ſabbatis filijs Iuda. & obiurgauit optimates, dicens: Cur prophanatis diem ſabbati, & inducitis iram DEI ſuper Iſrael & ſuper ciuitatem hanc? Et adiurauit eos de cuſtodia ſabbati, & præcepit claudi portas in ſabbato, nè intrarent negocia-

Nehe.13.

gociatores,& manſerunt extra Hieruſalem ſemèl & bis.conteſtatusq; eſt eos Nehemias, quòd ſi deincèps venirent, manum mitteret in eos,& receſſerût. & fecit Nehemias in Hieruſalê bibliothecam,congregans libros de regibus,libros prophetarû & Dauid, epiſtolas regum & de donarijs, & pro his omnibus quę fecerat,orauit Nehemias ad Deum, dicens:Memento mei Deus meus in bonum.Huçuſquè ex annalibus Hebræorum.Mortuus eſt autem Nehemias vir benignus,& ſepultus iuxta murum quê ædificauerat.

Initio regni Artaxerxis,Gręcia omnis in duas diuiſa eſt partes. Lacedæmonij communia quondàm ciuitatum auxilia ad vires ſuas trahebant.Indè Athenienſes & vetuſtate gentis,& geſtis rebus illuſtres,proprijs viribus confidebât,atque ità duo potentiſſimi populi,vt ſcribit Iuſtinus, inſtitutis Solonis & Lycurgi legibus pares,ex æmulatione virium in bellum ruebant. Vndè Lacedæmonij omiſſis Meſſenijs, cum quibus multa bella fęlicitèr hactenùs geſſerât, aduersùs Athenien̄ arma vertût.diù varia victoria fuit, ad poſtremum æquo Marte vtrinquè diſceſſum. indè reuocati Lacedęmonij ad Meſſeniorum bellum,nè medium têpus ocioſum Athenienſibus relinquerent, cum Thebanis paciſcuntur, vt Bœotiorum imperium his reſtituerent, quod tempore Perſici belli amiſerant,vt illi Atheniêſium bella ſuſciperent.

Athenienſium & Lacedæmoniorû bella.

Igitur Athenienſes aduersùs tantam tempeſtatem belli duos duces diligunt, Periclem ſpectatę virtutis virum,& Sophoclem ſcriptorem tragœdiarum, qui diuerſo exercitu & Spartanorum agrû deuaſtârunt, & multas Achaiæ ciuitates Athenienſium imperio adiecerunt. His malis fracti Lacedæmonij,in annos 30.pacem pepigerunt. ſed tam longum ocium non ferentes,inter 15.annos rupto fœdere,fines Atticos populantur.et nè pędam potiùs quàm pugnam expetiſſe viderentur, hoſtes ad prælium vocant. ſed Athenienſes conſilio Periclis diſſimulât.deindè interiectis diebus,naues conſcendunt, & nihil ſentientibus Lacedæmonijs,totam Spartam deprædantur,multoq; plura auferunt quàm amiſerant.

Clara quidem Periclis expeditio,ſed clarior priuati patrimonij contemptus. huius agros in populatione cæterorum intactos hoſtes reliquerant,ſperâtes illi acquirere periculum ex inuidia, aut ex ſuſpicione proditionis infamiam. quod proſpiciens Pericles & futurum populo prædixerat, & ad inuidiæ impetum declinandum,agros dono reipub.dederat, atq; ità vndè periculum quæſitum fuerat,ibi maximam gloriam inuenit.

Periclis munificentia.

Poſt hoc nauali prælio dimicatû eſt. victi Lacedæmonij, fugerunt. deniquè poſt multas pugnas feſſi, pacem in annos 50.fecêre,quam non niſi ſex annos ſeruauêre. nam inducias quas proprio nomine condixerant, ex ſociorum perſona rumpebât.hinc bellum in Siciliam translatum eſt. Catanenſes enim cùm Syracuſanos graues paterentur, diffiſi viribus ſuis,auxilium ab Athenienſibus petiêre,qui ſeu ſtudio maioris imperij, ſeu metu factæ pridèm à Syracuſanis claſſis,nè Lacedæmonijs illę vires accederent,Lamponium ducem in Siciliam miſerunt.haud longè pòſt Catanenſes, ſiue metu Atheniêſium, ſiue tædio belli,pacê cum Syracuſanis,remiſſis Athenienſium auxilijs,fecerunt.

Interiecto deindè tempore cùm fides pacis à Syracuſanis non ſeruaretur, denuò legatos Athenas mittunt.adduntur precibus lachrymę,& ità miſericordem populum ſupplices mouent, vt decernerêt duces Niciam, Alcibiadem & Lamachum,tâtisq; viribus auxilia mittûtur,vt & terrori eſſent Catanen̄.Breui poſt tempore reuocato ad reatû Alcibiade, Nicias & Lamachus hoſtes in vrbe claudunt. quibus rebus fracti Syracuſani,auxilium à Lacedæmonijs petiêrût. Ab his mittitur Gylippus ſolus. duobus deindè prælijs victus,congreſſus tertiò, occiſo Lamacho & hoſtes in fugam vertit, & ſocios obſidione liberauit.

Sed dum Atheniêſes à bello terreſtri in nauale ſe tranſtulillent, Gylippus claſſem à Lacedæmone cum auxilijs acceſſit.quo cognito, & ipſi Athenienſes in locum amiſſi ducis Demoſthenem & Eury-

Eurymedonta cum ſupplemento copiarum mittunt,& quaſi Grçciæ bellum in Siciliam trãslatum eſſet, itá ex vtraq; parte ſummis viribus dimicabat. nauali certamine vincuntur Athenienſ. Caſtra quoquè cum omni publica & priuata pecunia amittunt: ſuper hęc mala cùm etiàm terreſtri pugna victi eſſent, tunc Demoſthenes in Grçciam redire ſtatuit. Nicias ſeu pudore malè actæ rei, ſeu metu deſtitutę ſpei ciuium, ſeu impellente fato, manere contendit. Reparatur igitur naualeprçlium. Eurymedon dux in prima acie cadit, Demoſthenes & Nicias etiàm ipſi victi, fugam ineunt. Demoſthenes, amiſſo exercitu, gladio & voluntaria morte ſe vindicat: Nicias autem, nè Demoſthenis exemplo, vt ſibi conſuleret, admonitus, cladem ſuorum auxit dedecore captiuitatis.

Athenienſ. à Lacedæmonijs vincũtur.

ANNO ab vrbe condita 290. qui fuit tertius regis Artaxerxis, grauis peſtilentia vrbem inuaſit, quæ cum magna multitudine conſules Ebutium ac Seruilium extinxit olympiade 79. Deindè olympiade 80. cùm inter patricios & plebem iamdudùm fuiſſet concertatio de diuiſione agrorum, ſuperuenit & alia turbationis cauſa. petebat enĩ plebs ex legibus adminiſtrari debere priuata ſimul & publica. nondùm erat Ro. legum neque dicendi æquabilitas, neque iuſta ſcripta omnia, ſed antiquitùs eorum reges ſtatuebant iudicia, & quod ab eis iuſtum diceretur, id lex erat: vbi verò illi deſiêre, tranſijt in annuos conſules iuſti cognitio & alia regum officia. Erant & inſtituta quædam patricijs cognita tantùm, pauca in ſacris libris repoſita. Hanc contentionẽ introduxit Au. Virginius tribunus, ſed conſules, ſenatus & alij ciues, nè ex legibus cogerentur adminiſtrare rempub. machinabãtur in aduerſum omia. fit contentio perſeuerans. conſules & ſenatus dicebant tribunos, qui noua inferrent, authores eſſe perturbationis: tribuni verò, indignum nihil aut iniuſtum ſe agere, volentes legem bonam introducere, & dicendi libertatem æquam.

Cùm verò nihil boni fieret, tribuni congregantes multitudinem, polliciti ſunt plebi legẽ ſe introducturos, cuius capita hæc erant, vt viri decem eligerentur à populo congregato legitimè, æuo maximi & prudentiſſimi, hosque leges conſcribentes de omnibus publicis & priuatis, in plebem efferre, & cõſcriptas in foro ponere, magiſtratus annuos creare, qui iuxta has leges iuſta decernerent. hac propoſita lege, dabatur poteſtas volentibus eam improbare, aſſignato ei rei foro tertio. Cõtra hęc cõſules potentiſſimiq; patriciorũ, dicebãt ſe nõ permiſſuros leges introduci, easq; non præconſultas. eſſe enim leges fœdera ciuitatum communia, & non partis. debere plebem gratiam habere ſenatui, quòd magiſtratum accepiſſet in auxilium.

Intereà augeſcente diſcordia, fit rumor quaſi cõiuratio facta eſſet patrum aduersùs plebem. Volſcos, Cæſonem Quintium nuper à plebe damnatũ, ducẽ elegiſſe aduersùs Romanos irrupturum, quibuſdã in vrbe conſcijs, vt plebs ſupprimeretur, quæ omnia feruntur à tribunis ficta in odium patriciorum. fit ſuper hoc inter conſules & tribunos lõga concertatio.

In tali turbatione vir quidam potẽs & clarus ex Sabinis Ap. Herdonius, ſiue Romanorum principatum conatus diſſoluere, ſiue magno ſe nomine dignari volens, cum multis amicorum communicãs, narrat eis modum rei gerendæ. Congregauit clientes audaciſſimos quatuor hominum millia, commeatum & arma in naues coniecit, nauigans per Tiberim appulit, vbi nè ſtadio quidem diſtat Capitolium à flumine. nocte media & ſilenti adiutus, hos viros expoſuit, perque nõ clauſas eâm portas Carmentales, quæ non claudebantur ſecundùm oraculum, in Capitolium immittens has copias, locum occupauit, illucque ad arcem vadens, adhæret enim Capitolio, fit illius dominus. Erat autem conſilium eius, poſtquàm accepiſſet loca opportuniſſima, ſuſcipere exules, ſeruosque ad libertatem vocare, polliceriq; pauperibus æris alieni dimiſſionem. ſciuit etiàm ſeditionis cauſas in vrbe, per quam neq; amicitiam

Ap. Herdonius arcem Capitolinã occupat.

citiam neque ſocietatem vllam putabat ampliùs fore plebi cum patricijs. Conſtitueratque in defectum horum Sabinos vocare atque Volſcos,ſed fraudatus eſt omnibus. poſtquàm enim capta ſunt hęc caſtella,clamore ſubitò exorto,fugaq; ſecuta habitantium circa ea loca,quicunque non ſunt ſtatim interfecti,ignorantes malum,tandèm raptis armis concurrebãt, alij in excelſa vrbis, alij hinc,alij illinc.

Die autem orto poſtquàm & arcem captam, & quis inuaſerit cognoſcitur,procedentes conſules in forum,vocabant ad arma ciues. Tribuni verò aduocata plebe, dicebant nihil agendum aduersùs patriam: iuſtum autem cenſebant, certamen tantum ſubire, ſi fidem darent patricij, quòd perfecto hoc bellò, concederent legum latores eligere.

Hæc cùm audiſſet Claudius, contradicebat. at alter conſul Valerius cedendum eſſe tempori conſulebat, ad externos quidem hoſtes apponenda eſſe iuſta, ad ciuiles verò, remorationes moderatas. cuius ſententia eſt probata, & procedens in concionem, iurauit petita fieri, ſi plebs promptè bellum ſuſciperet. quod & fecit. Vndè adunati ciues, incurrunt, & per multas cædes captis munitionibus, Herdonius incredibilem circa ſe faciens mortuorum cumulum, multitudine telorum obruitur: reliquorum autem pauci capti ſunt, viui plures ſe ipſos interficientes aut præcipitantes.hunc finem latronum habuit bellum. In ea pugna multos ſtrenuos viros amiſerunt Romani, optimum verò clariſſimumq; conſulem Valerium, virum populariſſimum.

Capitolij recuperatio

His itaque peractis,tribuni poſtulant à ſuperſtite conſule pollicitationes quas fecerat Valerius de latione legum: at Claudius per diſſimulationem omnes moras inuenit, diuque à conſulibus fruſtrata plebs eſt. Intereà permittunt ſenatores plebi enixiùs petenti poteſtatem creandi decem tribunos, cùm anteà non haberent niſi quinque. Author fuit conſul Quintius, docens eſſe pro ſenatu creari multos plebi pręſidentes.minùs enim cõcordes eos plures,quàm pauciores fore.

Tandèm anno ab vrbe condita 301. vt à regibus ad conſules, ità à conſulibus ad Decemuiros translatum imperium eſt. dicta eſt lex, vt viri decem eligerentur illuſtriſſimi ſenatorum, qui ab ipſo electionis die imperarent, poteſtatem ſuper omnes qui in vrbe eſſent, habentes eam,quam conſules habuerunt, & quam priùs quoque reges, volebantque illi interim cæteros magiſtratus diſſolui, donèc eſſent in magiſtratu hi Decemuiri,hoſque ex patrijs conſuetudinibus & ex Græcis legibus, quas iam legati attulerant, eligentes optima & Romanæ vrbi vtilia, leges ferre, & quæ Decemuiri ſcripſiſſent, ſi ſenatus ea probâſſet, confirmâſſetque populus,firma eſſe in perpetuũ: ac magiſtratus quicunq; deinceps crearentur, ex his legibus priuatos contractus diſtinguere & publica procurare. Hoc decretum accipientes tribuni, detulerunt in concionem, ac legentes populo, multas laudes percurrunt ſenatûs.

Decẽuirorũ creatio.

Vbi verò ferri de conditoribus legum ſuffragia oportuit, elegerunt primos omnium, creatique ſunt centuriatis comitijs App. Claudius, Lucius Genutius, Publius Sextius, Pub. Poſthumius,* Seruilius Sulpitius, Au. Manlius, Titus Romilius, C. Iulius, Titus Veturius, & Pub. Horatius,conſulares omnes. Tribunorum autem, ædilium & quæſtorum, & ſi qui erant Romanorum alij magiſtratus, ſublati ſunt. indè ſuſcipientes res ciuitatis legumlatores, talem conſtituebant adminiſtrandi modum: Vnus eorum faſces & reliqua conſularis poteſtatis officia habebat, qui ſenatum conuocabat, confirmabat decreta, & exequebatur quæcunque ad ducem pertinent. poſteaque rursùs alius in poteſtate conſtituebatur in præfinitum numerum dierum: omnes autem à primo die ſedentes, dijudicabant plebeios contractus & publicos, & quaſcunque expoſtulationes. Viſa eſt illo anno ciuitas Ro. ſub Decemuiratu optimè procurata, dictumq; eſt à multis, quòd non

Qui primi decemuiri.

eſſet ampliùs vrbi opus plebis ꝑſidibus. Hi itaque decemuiri conſcriptis legibus ex Græcis, & ex eis quę apud ſe erant, non ſcriptis cōſuetudinibus, propoſuêre ea in decem tabulis. poſteà prę- conſulto habito ſenatorum, & populo confirmante, in baſes ęneas ipſas leges ſcripſerunt. Anno verò finito cōmitijs habitis, Appium omnis plebeia multitudo retinere volebat in magiſtratu, deſignaturq́ue iterùm & cum eo Q. Fabius Figulanus, exq́ue alijs patricijs octo, inter quos ex plebeijs Q. Petilius, Ceſo Duillius, & Sp. Oppius. Sunt enim ſuſcepti iſti ab Appio adulationis in plebeios gratia. Probatus igitur inter omnes Appius, & apparebat eſſe optimus.

Leges decē tabularū in baſes æneas inſcriptæ.

Poſteriore verò anno accipientes cōſularem poteſtatem hi, qui cum Appio erant decemuiri, conuenerunt vt in vitam obtinerent imperium, neminemq́; alium ad res gerendas admitterēt, æquo eſſent honore, æqua potentia. Itaq; ſenatûs aut populi ſuffragijs rarò vti cœperunt. die verò qua inituri erant magiſtratum, quam ſacram Romani ducunt, manè exiuerunt, portantes regiæ poteſtatis inſignia. metus ſtatim plebem inuaſit, exiſtimātem amiſſam eſſe libertatem, decem pro vno electos reges. Hoc modo terrētes populum decemuiri, parabāt ſibi amicos ferociſſimos iuuenes, citòq́ue ex pauperibus plures apparuêre adulatores. ex patricijs verò potentioribus complures inuenti ſunt, ſuſtinētes ſimul cum decem principibus patrię libertatem euertere. Hi igitur omnibus indulgentes voluptatibus, per multam licentiam vrbi imperabant, ſenatum ſiue plebem nullius facientes precij, omniumq́; ipſi legum latores & iudices, multos quidem occidentes ciuium, & rem multis iniuſtè auferentes. maior ſanè pars ciuitatis corrupta eſt, multi abiêrūt in agros, expectantes finem anni.

Cùm autem circumactus eſt annus, Appius & collegæ reliquas conſcribētes leges in duabus tabulis, has alijs adiecêre, in quibus etiàm hęc lex fuit, non licere patricijs coniungi cum plebeijs connubio, fortè ob hoc, vt non coirent illi in concordiam. Manentes itaque in decemuiratu Appius & nouē alij, multam tyrannidem exercentes, cupiebant quique bonos illos abſoluere à magiſtratu, quorum cauſa in ſenatu L. Valerius pulcherrima oratione conatus eſt populo perſuadere diſſolutionem decemuiratûs. & factum fuiſſet, niſi odium inter patricios & plebem obſtitiſſet: gaudebant enim vtrique mutuis alterorum malis, plebeij quidem videntes patriciorum ſpiritus deiectos, nulliusq́; rei ampliùs ſenatum dominum: patricij verò, cernentes libertatem plebeiorum amiſſam, ex quo eis tribunitiam poteſtatem decemuiri ademerant.

Verſus decemuiratus in tyrannidem.

Acceſſit autem his omnibus libido Appij, quæ eorum imperio finem attulit. Erat virgo in vrbe ſpecioſiſſima, Virginij militaris viri filia, Icilio claro iuueni deſponſata. hanc Appius clàm diuerſis artibus ſtuprare aggreſſus eſt, & tandèm ſubmiſit M. Claudium hominem confidentem, qui ſeruam ſuam diceret. Vndè ad ludum veniens literariū, puellam capit, vi abducit. fit clamor, ſuperueniunt breui auunculus puellæ Pub. Numitorius & ſpōſus Icilius, amicos & cognatos multos ducentes. quid ſibi velit, mirātur. ille eam ſeruam ſuam affirmat, iuſtitiam fieri proclamat, incipiens hanc fabulam: Eſt mihi, inquit, ſerua paterna, huic prægnāti vxor Virginij familiaris, eidē ſe adeunti perſuaſit, vt ſi pareret, traderet ſibi infantem, eaq́; ſeruans promiſſa, cùm enixa eſſet hanc filiam apud nos, finxit peperiſſe ſe abortum, traditq́; infantem Numitorię vxori Virginij, quæ eā ſibi ſubdens educat. latuerunt enim prius hæc me, quæ nunc comperi, habeoq́; huius rei teſtes multos. ideò ad communem legem confugio, quæ vult ſeruarum natos ſequi dominum.

De Virginij filia.

Suſcipiens ſermonem auūculus, patrem ait eſſe puellæ Virginium abſentē, & militātem pro patria, virginē deſpōſatam Icilio præſenti, nec eam eſſe abducendam, litem verò de filia defenſurum patrem. Adeſt Appius audita concertatione. cùm, inquit, duo vendicant corpus, dominus & pater, ſi vterque adeſt, patrem tenere corpus vſq; ad iudicium: ſed quādò ille abeſt, dominum id abducere iuſtum puto, vades dantem ido-

idoneos. ad hæc manum apponit M. Claudius, cui ſe inſerit Icilius, dicens: Non me viuo, Appi, abducet hanc aliquis. ſcitò clarè, quòd aut magnorum malorum Romanis, aut magnorum bonorum initium mors mea erit. confundis apertè libertatem, & in tyrannidem vadis. Appius autẽ adſtantes omnes magnis copijs exacerbatos videns, vt quieſcerẽt, vocato Claudio & cum eo pauca collocutus, dixit talia: Ego plebeij cautionem de vadatione corporis per Claudiũ omitto, perſuaſi huic, vt ſinat cognatos virginis vades dare, donèc pater eius adſit. Aduocate igitur Virginium, vt cràs compareat, libertatem puellæ defenſurus.

Atq; vbi è foro abijt Appius, mœſtus mittitur nuncius ad Virginium, vt exercitu dimiſſo celer veniat. qui habita venia ducis, manè ſatis adeſt, & auditis quæ geſta ſuêre, quaſi extra ſenſum factus, affuit ad tribunal magno comitatu amicorum. aſſunt & teſtes, affirmantes puellam è ſerua Claudij natã & Virginio ſubditiciam, & cùm minùs cõuenientia dicerẽt, Appius ipſe iudex idem ſe ſcire affirmauit, dicens vndè cauſam nouiſſet, pronunciatq; Claudiũ puellę dominum, iubet vt eam abduceret quò vellet, & nè vis ei fieret, vetuit.

Vbi verò hæc dixit, fit planctus atq; vlulatus multus. in tali autẽ malo Virginius opus animo concipit, patri ærumnoſum & amarum. petit vt amplecti poſſit filiam. oſculari & colloqui quæ vellet pauca, permittitur. eam tum pater deoſculatus eſt, defluentem & moribundam, arreptumq́ue cultrum per viſcera exegit filiæ, Hoc, dicens, liberam te & honeſtam, filia, ad mânes progenitorum mitto. Nam viuenti, neutro horum per tyrannum tibi potiendum erat. Exorto autem clamore, habens cruentatum gladium, totusq́ue perfuſus ſanguine, currebat per vrbem furibundus, vocansq́ue ciues ad libertatem. *Perimit filiã Virginius.*

Hoc tam magnæ * luxuriæ exemplo plebs incitata, montem Auentinum occupauit. exercit⁹ verò qui parùm diſtabat, hoc audito, qui pro maxima parte fuit de plebe, relicto Algido monte, vbì erat exercitus contra Aequos, ſeceſſit à ducibus, conſeditq́ue cum alijs in monte Auentino. Sedata autem eſt iſta diſſenſio, & reconciliatus exercitus patribus, reſtituta plebi tribunitia poteſtate, & etiàm remiſſa omni culpa. **iniuriæ*

His igitur conſultis, decreuerunt patres, vt Virginius Appium accuſaret. accuſatus in concione Appius, petit tempus ad defenſionem. verùm ductus ipſe in carcerem, ibì ante diem deſtinatum iudicio, moritur, vt ſuſpicio fuit, iuſſu tribunorum: vt verò illi diluere volentes culpam vulgàrunt, quòd ſeipſum laqueo ſuſpenderit. Spurius quoquè Oppius omnibus capitur calculis, carcerique traditus, moritur eodem die. reliqui verò ex decẽ, priùs quàm eis dies diceretur, ſe exilio ipſi mulctàrũt, bonaq; eorum omnia tam mortuorum quàm exulum accipiẽtes quæſtores vrbani, in publicum retulère. *Appij interitus.*

Lex de connubio patrũ & plebis, cõtentione magna patribus repugnantibus, lata eſt, cui ſeditioni in mõte Ianiculô dux Canuleius tribun⁹ plebis fuit. Tum ſeditionum frequẽtia cauſam dedit, vt cenſores crearentur. *Cenſores.*

ANNO ab vrbe condita 308. fames grauiſſima Romanos afflixit, vt multi ſpe victûs amiſſa, nè fame diù cruciarẽtur, ſe in Tiberim ſubmerſerint. propter quod prę̈fectus annonæ creatus L. Minutius, qui eos qui frumenta abſconderant, compulit vendere. *Prę̈fecti annonæ.*

Sed eodem tempore Sp. Melius equeſtris ordinis vir ditiſſimus, emit frumenta de ſua pecunia, & diſtribuit illud plebi, quæ tanto allecta beneficio, promiſit illi conſulatum. Ipſe verò dicebat illud modicum eſſe pro tanto beneficio, immò ſatis parùm, ſi etiàm ipſum faceret regem. Iſta perueniunt ad ſenatum, qui ſtatim dictatorem creat L. Quintium Cincinnatum. hic dictator factus, mittit magiſtrum equitum ad Melium, vt eum vocet ad iudicium. Melius verò intra cateruam ſuorum ſe recepit, & cùm ab apparitoribus deprætenſus eſſet, ereptus eſt & fugit, clamando ſe à patribus opprimi, eò quòd plebi in tãta neceſſitate ſubueniſſet. ſed

magi-

magiſter equitum vociferātem inſequitur & occidit. Cumq; de hoc tumultus magnus oriretur in plebe, dictator vocat plebem, & pronunciat Meliū iuſtè fuiſſe occiſum, quia vocatus ad iudicium, venire contempſit, etiàm ſi innocēs fuiſſet, & ſedata eſt turba.

ANNO ab vrbe condita 323. vt narrat Oroſius, ſub conſulibus M. Claudio & T. Valerio, cùm omnes maiores ciuitatis morerentur conſimili morbo, ancilla quædā Q. Fabio Maximo, promiſſa ſibi priùs impunitate, cauſam indicat, dicēs, matronas venena decoquere, & ſi ſe vellent ſequi conſules, hoc depręhendere valerent. Secuti ergò, inuenerunt matronas coquētes medicamēta bona, habenres tamen alia recondita: quibus delatis in forum, vocatis matronis vigintiduabus, inter quas Cornelia & Seruilia, aſſeruerunt ea medicamenta eſſe ſalubria, quæ cùm eæ ad præceptum iudicis bibiſſent, ſtatìm mortuæ

Veneficium punitur. ſunt. compręhenſæ ſunt earum comites quàm maximo numero matronarum, quæ indicauerūt quòd ſimilia fecerūt, ex quibus 170. damnatæ ſunt. Creditum eſt, magìs ex alienatione mentis quàm ex ſcelere hoc feciſſe, & dicit Valerius quòd veneficij quęſtio & legib⁹ & moribus vſq; ad illud tempus ignota fuit.

Ariſtides. 3. Off. 7. In hac generatione Ariſtides philoſophus floruit, de quo Cicero offi. lib. 3. tradit, quòd cùm Themiſtocles in concione Athenieñ. dixiſſet, ſe habere conſilium ſalutare reipub. ſed id ſcire non opus eſſe, poſtulat vt aliquem populus daret cui reuelaret. datus eſt Ariſtides, cui ille dixit, poſſe Lacedæmoniorum claſſem clàm incendi: quo facto, eorum opes frangerentur. quod audiēs Ariſtides, in concionem venit, dixitque vtile eſſe Themiſtoclis conſilium, ſed minimè honeſtum. Athenienſes verò quod honeſtum non eſſet, nec vtile quidem id eſſe putârunt. huic Ariſtidi Plato tātum tribuit, vt præ cęteris clariſſimis Athenienſibus eū ſolum laude dignum cenſuerit.

Sophocles. Sophocles Athenieñ. poëta tragicus, hoc tempore claruit, qui iam cùm propè cētesimum attigiſſet annum, tragœdiam miſit in certamen, vbi cùm intellexiſſet ſe victorē, prę gaudio expirauit.

Zeuxis. Zeuxis pictor hac generatiōe inclytus fuit, qui (vt Plinius ait) peniculum ad magnam gloriam perduxit, opes maximas acquiſiuit. Demùm inſtituit donare opera ſua, eô quòd digno precio permutari poſſe non crederet. Pinxit, vt idem Plinius ait, puerum vuas ferentē, ad quas cùm aduolarent aues, proceſſit: iratus operi, dixit vuas meliùs pinxi, quàm puerum. Nam ſi hunc conſummâſſem, aues ipſæ timuiſſent. idem etiàm vmbrarum inuentor magnus perhibetur.

Hoc aliās Apelli tribuitur carmine vulgari: Xeuxis fallit aues, at Xeuxin fallit Apelles. Parrhaſius irē pictor Epheſius pręclarus. eū tranſiſſe cum Zeuxide in certamen Plinius tradit, & cùm Zeuxis detuliſſet vuas tanto ſucceſſu pictas, vt in ſcenam aues aduolarent, ipſe detuliſſe linteum auibus pictum traditur, ità veritatem repręſentans, vt Zeuxis alitū iudicio timens, flagitaret, tandē remoto velamine, oſtendi picturam: atque errore intellecto, palmam ingenuo pudore conceſſit Parrhaſio, quoniam ipſe aues feſelliſſet, Parrhaſius artificem.

Pindarus. Pindarus poëta è conuiuij loco, à Caſtore & Polluce, ſpectantibus cæteris cōuiuis, vocatus eſt, & mox eo egreſſo, ſuper remanentes triclinium collapſum eſt. hic cùm in gymnaſio ſuper gremiū pueri, quo vnicè delectabatur, quieti ſe dediſſet, placidum finem accepit, ſecundùm Valerium.

Euripides. Euripides poëta cùm à cœna regis Archelai, qui eum valdè dilexerat, domum redit, à canibus dilaceratus eſt.

Empedocles. Empedocles Athenieñ philoſophus, ſolebat dicere, tria præcipua eſſe, affluentiæ contemptum, futuræ felicitatis appetitum, et mentis illuſtrationē: quorum primo nihil honeſtius, ſecundo nihil vtilius, tertio nihil ad amborum adeptionem efficacius.

Hoc tempore claruerunt Parmenides Eleates philoſophus, Cratin⁹ Athenieñ poëta comicus, Herodotus Halycarnaſſeus hiſtoricus, qui ſcripſit, authore Plinio, anno ab vrbe condita 310. Item Meliſſus Samius phyſicus, Gorgias philoſophus Siculus, Zeno Cittięus, Stoicæ ſectę princeps. Floruit per idem tempus & Zeno Eleates, cui dialecticæ inuen-

inuentionem tribuunt. & Thucydides Athenieñ hiſtoricus.& Phidias ſtatuarius clariſſimus per omnes gentes fuit, qui Plinio teſte, eburneam Mineruam Athenis fecit & alia plura.

Claruit eodem tẽpore & Hippocrates Cous, om̃ium medicorum princeps. nam medicinam longo tempore perditam, Iſidoro teſte, in lucem reuocauit, vixit annis 95. Socrates Athenieñ philoſophus, Archelai diſcipulus, primus ethicam excoluit, ad acquirendam ſcientiam vltimas terræ regiões perluſtrauit. Solebat autem dicere, hoc vnum ſe ſcire quòd neſciret. Demùm accuſatus impietatis, in carcerem cõiectus eſt, vbi epoto veneno, interijt: ſed nec carcer, nec mors, eius vultum ſeu animum mutare potuerunt. Poſt mortem eius, vt eſt apud Auguſtinum in 8. de ciui. DEI cap. 3. Athenienſes pœnitentia ducti, eius criminatores morti adiudicârunt. Quin in eius memoriam æream ſtatuam in loco celeberrimo collocauerunt.

Socrates.

GENERATIO LV.

Anno 4781. ab origine mũdi, ab vrbe condita 327. olympiade 89. in Eliachim filio Abiud 55. exorditur generatio, durauit annis 59. menſibus 9. ſecundùm Philonis annos, durauit tantùm annis 37. Anno primo huius generatiõis, olympiade 89. Xerxes huius nominis ſecundus, poſt patrẽ Perſis regnare cœpit, regnauit duobus tãtùm menſibus: poſt hunc Sogdianus regnauit menſibus 7. de quibus nihil memoria dignum habemus.

Eliachim.

Darius cognomento Nothus, 89. olympiade Perſis regnare cœpit, & regnauit 19. annis. Hic Athenieñ multa damna intulit, Aegyptus ab eo receſſit, & regem Amantheum ſibi conſtituit. Interim Alcibiades inſimulatus impietatis, quòd ſacra Cereris non tacuiſſet, ab Athenieñ reuocatus eſt à bello ad iudicium. Indignitatem rei non ferens, ſiue conſcientiam, tacitus in exilium profectus eſt, regemq́; Lacedæmoniorum impellit Athenieñ bellum inferre, quo facto, Darius rex Perſarum memor maiorum ſuorum in hanc vrbem odij, facta cum Lacedæmonijs ſocietate, omnem ſumptũ belli pollicetur, eò etiàm quòd timebat, nè victis Athenieñſibus Lacedæmonij ad ſe arma verterẽt. Nã ab Athenienſibus ſocij defecerant.

Alcibiades motum aduersùs patriam bellũ, militis ſimul & imperatoris opera adiuuabat, nempe acceptis quinque nauibus, in Aſiam cõtendit, & tributarias Athenarum ciuitates ad defectionẽ compulit. Sed apud Lacedæmonios virtus Alcibiadis plùs inuidiæ quàm gratiæ contraxit. itaque cùm principes velut æmulum gloriæ ſuæ interficiendum inſidijs mandâſſent, cognita re, Alcibiades per vxorem Agidis regis, quam adulterio cognouerat, ad Thiſſaphernem præfectum Darij regis profugit, cui ſe celeritèr officij comitate, & obſequendi gratia inſinuauit. morum enim vitia ſub vmbra eloquentiæ facilè tegebat.

Alcibiadis exilium.

Igitur Alcibiades perſuadet Thiſſapherni, nè tanta ſtipendia Lacedæmonijs prębcret, vocandos eſſe in portionẽ muneris Iõnios, ſed nec auxilijs nimìs Lacedæmonios iuuandos, quippe memorem eſſe debere, alienam ſe victoriã, non ſuam inſtruere: & eatenùs bellum ſuſtinendum, nè inopia deſeratur. Nam regem Perſarum, diſſentientibus Græcis, arbitrum pacis & belli fore: & quos ſuis non poſſit, ipſorum armis victurum. perfecto autem bello, ſtatim cum victoribus dimicandum, nõ enim Spartanos quieturos, qui vindices ſe Græciæ profeſſi ſint.

Grata oratio Thiſſapherni fuit, incipit commeatum malignè præbere, claſſem regiam non totam mittere, nè daret aut neceſſitatem deponẽdi belli, aut totam victoriam. Intereà Alcibiades hãc operam ciuibus vendicabat, ad quẽ cùm legati Athenieñ veniſſent, pollicetur his amicitiam regis, ſi Reſpu. eorum à populo tranſlata ad ſenatum foret, ſperãs vt aut concordante ciuitate, dux belli ab omnibus legeretur, aut diſcordia inter ordines facta, ab altera parte in auxilium vocaretur.

Ad hęc Athenieñ permittẽte populo, imperiũ ad ſenatum transferunt, qui cùm crudelitèr in plebem conſuleret, ab exercitu Alcibiades exul reuocatur, duxq́;

*Ob hæc Alcibiades reuocatus ab exilio.

duxq́; claſſi conſtituitur. ſtatim igitur Athenas mittit, ſe cum exercitu venturum, recepturumq́; à quadringentis iura populi, ni ſponte redderent. hac denunciatiõe optimates territi, primò vrbem prodere Lacedæmonijs tentauêre: deindè, cùm id nequiſſent, in exiliũ profecti ſunt.

Igitur inteſtino malo patria liberata, Alcibiades ſumma cura claſſem inſtruit, aduersùs Lacedæmonios pergit, & prelio cõmiſſo victoria penès Athenień fuit. in eo bello maior pars exercitûs & omnes fermè hoſtium duces cęſi. naues 80. captæ. Interiectis quoque diebus, cùm bellum Lacedęmonij in terram transtuliſſent, iteratò vincuntur. His malis fracti, pacem petiêrunt, quam non acceperunt opera eorum qui quæſtum expectabant.

Athenień victoria.

Mox Alcibiades cum claſſe victricĩ Aſiam vaſtat, multis locis prælia facit, vbiquè victor, recipit ciuitates quæ defecerant, nonnullas capit & imperio Athenień adijcit. His omnibus prælijs actis, Athenas reuertitur, ducens naues hoſtium & prędam ingentem, eiq́; effuſa omnis multitudo obuiàm procedit, Alcibiadẽ miratur, in hunc ſuſpenſa ora conuertit, hunc quaſi de cęlo miſſum pro patria laudat. Igitur omnibus non humanis ſolùm, verùm etiã diuinis honoribus dignantur & certant, vtrùm contumelioſiùs cum expulerint, an reuocauerint honoratiùs. explent contumelias honoribus, detrimenta muneribus, execrationes precibus.

Dum hæc aguntur, Lyſander Lacedæmonius claſſi belloque pręficitur, & in locum Thiſſaphernis Darius rex Perſarum filium ſuum Cyrum Iõniæ Lydiæque præpoſuit, qui Lacedæmonios auxilijs opibusq́; ad ſpem erexit. Aucti igitur viribus, Alcibiadem cum cẽtum nauibus in Aſiam profectũ, dum agros populatur, & prędę dulcedine ſinè inſidiarum metu ſparſos milites haberet, repentino aduentu oppreſsêre: tantaque cædes palantium militum fuit, vt plùs vulneris eo pręlio Athenień acciperet, quàm ſuperioribus dederant: & tanta deſperatio apud Athenień erat, vt in continenti Alcibiadem ducem Conone duce commutarent, arbitrantes victos ſe non fortuna belli, ſed fraude imperatoris, apud quem plùs prior offenſa valuiſſet, quàm recentia beneficia.

Alcibiades itaq́; veritus multitudinis impetum, denuò in voluntarium proficiſcitur exilium. verùm eorum qui aliquantò pòſt tyrannidem apud Athenas gerebant, conſilio & Lyſandri artificio in Phrygia interfectus eſt, cùm iam domûs incẽdium euaſiſſet, quod ad illum interficiendum fuerat paratum, & eius caput ad Pharnabazum tulerunt.

Alcibiadis interitus.

Conon Alcibiadi ſuffectus, claſſem maxima induſtria exornat, ſed exercitus deerat, armantur tamen ſenes aut impuberes, ſed non magnam bello moram ætas fecit: imbecilles aut cæduntur paſſim, aut fugientes capiuntur, tantaque ſtrages fit, vt Athenień deletum nõ imperium tantùm, verumetiàm nomen videretur. Cõſumpta militari ætate, peregrinis ciuitatẽ, ſeruis libertatem, dãnatis impunitatem donant, eaq́; colluuie hominum domini anteà Gręciæ, vix libertatem tuebantur: iterùm tamen fortunam experiendam decernũt, ſed omnes ſunt aut capti, aut occiſi: dux Conon cùm prælio ſuperfuiſſet, crudelitatẽ ciuium metuens, cum octo nauibus ad regem Cyprium contendit.

Cono Athenień dux.

Euagoras autem dux Lacedæmoniorum, rebus feliciter geſtis, captiuas naues cum præda bellica mittit Lacedęmona. Tributarias Athenień ciuitates, quas metus retinuerat, volũtarias recepit, nec aliud ditiõi Athenień præter vrbem ipſam reliquit: quæ cùm Athenis nunciata eſſent, omnes relictis domibus diſcurrũt, alius alium ſciſcitatur, in foro deindè coëunt, atq́; per noctẽ publicam fortunam queſtibus iterãt, alij fratres aut filios aut parẽtes deflẽt, alij cognatos, alijs amicos, iam ipſam patriam peritură, miſerioremq́; viuẽtium quàm oppreſſorum fortunam iudicantes.

Sic defletæ ac propè perditę vrbi, hoſtes ſuperueniunt, & obſidione circundatos fame vrgent: & cùm multi delendum Athenień nomen, vrbemq́; incendio conſumendam cenſerent, negârunt tamen ſe Spartani ex duobus Græciæ oculis

Athenień capti.

oculis alterum erutturos,pacem tandem polliciti, ſi verſus Pyræum muri brachia deijcerent, nauesque quæ reliquæ forent, traderent, resque publica ex ſemetipſis 30.rectores acciperet.

In has leges traditam ſibi vrbem Lacedæmonij formandam Lyſandro tradiderunt. Rectores dein xxx. conſtituuntur,qui fiunt tyranni,quippe à principio tria millia ſibi ſatellitum ſtatuūt, quantum ex tot cladibus propè nec ciuium ſuperfuerat, & quaſi paruus hic ad continēdam ciuitatē exercitus eſſet, ſeptingentos milites à victoribus accipiunt, ac miſeras vrbis reliquias cædibus & rapinis exhauriunt. Fit igitur ex vrbe paſsim omnium fuga, repleturque Græcia Athenieñ exulibus,& cùm Lacedæmonij prohibuiſſent eos recipi, omnes ſe Argos & Thebas contulēre.

Thraſybulus. Erat inter exules Thraſybulus vir ſtrenuus & domi nobilis,qui adunatis exulibus, caſtellum quoddam Atticorum occupat.itaque & hos Mænias Thebanorum princeps priuatis ſaltem viribus adiuuabat, & Lyſias Syracuſanus orator,exul tunc,quingentos milites ſtipēdio ſuo in auxilium patriæ communis eloquentiæ miſit. Fit itaque aſperum prælium,tyranni vincuntur,victi in vrbem refugiunt, quam exhauſtam cædibus,etiàm armis ſpoliant. dein cùm eos Athenieñ proditionis ſuſpectos haberent,demigrare eos ex vrbe iubent,& in brachijs muri quæ diruta fuēre,habitare. Poſt hæc Thraſybulum corrumpere conantur,vel ſaltem eius ſocietatē, ſed non procedit. Interim auxilia à Lacedæmonijs ſuperueniunt.iteratò præliantur,in eo bello Critias & Hippolochus omnium tyrannorum ſæuiſſimi cadunt,cæteris victis,cùm exercitus eorum,ex quibus maior pars Athenieñ erat,fugeret: Thraſybulus exclamat, cur ſe victorem fugiant, & non potiùs vindicem communis libertatis adiuuent? xxx. ſe dominis,non ciuitati, bellum inferre admonet: reddant exulibus patriam,accipiant libertatem.His vocibus permoti, reuerſus in vrbem exercitus, triginta tyrannos migrare iubet Eleuſina, ſubſtitutis decem qui Remp. regerent.hi nihil exemplo priorum territi, eandem viam crudelitatis ingreſſi ſunt.

Dum hæc aguntur,nunciatur Lacedæmone in bellum Athenieñ exarſiſſe, ad quod comprimendum Pauſanias rex mittitur,qui miſericordia exulis populi permotus,patriam miſeris ciuibus reſtituit, & decem tyrannos ex vrbe migrare ad cæteros Eleuſinā iubet. Pauſanias.

Interiectis autem diebus, tyranni bellum Athenieñ inferunt, ſed ad colloquium progreſſi, per inſidias compræhenſi,vt pacis victima trucidantur,atq; ità in vnum tandèm corpus ciuitas reuocatur, & nè qua diſſenſio ex antè actis naſceretur, omnes iureiurādo obſtringuntur,diſcordiarum obliuionem fore.eam nominârunt illi Amneſtian. Amneſtia.

Eodem ferè tempore Darius rex Perſarum moritur.Ioiada quartus Hebræorum pontifex, Eliaſib filius, ſuccedit in pontificatu.ſedit annos circiter xxv. hunc pontificem multæ doctrinæ & ſanctitatis virum fuiſſe conſtat, ad quē Mardochæus Iudæus ex Suſis ciuitate Perſarum literas de obſeruatione dedit.

ANNO ab vrbe condita 347. Darius rex Perſarum moritur, Artaxerxe & Cyro filijs relictis. regnum Artaxerxi, Cyro ciuitates quarum præfectus erat,teſtamento legauit. Sed Cyro iudicium patris iniuria videbatur, itaque occultè aduersùs fratrem bellum parabat.quod cùm nunciatum Artaxerxi eſſet,accerſitum ad ſe fratrem & innocentiam diſſimulatione belli ſimulantem,compedibus aureis vinxit, interfeciſſetque, niſi mater prohibuiſſet. Dimiſſus poſteà Cyrus, iam non occultè bellum,ſed palàm parare cœpit, auxilia vndiquè contrahit. Ioiada,alijs Iudas, pontifex.

Lacedæmonij memores, Athenienſi bello enixè eius opa adiutos,velut ignorantes contra quem bellum pararetur, decernunt auxilia Cyro mittenda. Sed cùm in bello ſors prælij vtrunque fratrem pugnæ obtuliſſet, prior Artaxerxes à fratre vulneratur: quem cùm equi fuga periculo ſubtraxiſſet, Cyrus à cohorte regia oppreſſus interficitur. Sic victor Artaxerxes, & præda fraterni belli & exercitu potitur. Atque in eo prælio decem millia Græcorum in auxilio Cy- Artaxerxis & Cyri bellum.

ri fuêre,quę & in cornu in quo ſteterāt, vicerunt, & poſt mortē Cyri nec armis vinci,neque dolo capi potuerūt,reuertenteſque inter tot indomitas nationes, per tanta itineris ſpatia,virtute ſe vſque in terminos patriæ defenderunt.

Hester 1. Artaxerxes aliâs dictus Aſſuerus, regnauit ab India vſque ad Aethiopiam ſuper 127. prouincias. erat in Suſis ciuitate ſolium regni eius. hic tertio anno imperij ſui fecit grande conuiuiū cunctis principibus ſuis, inclytiſque prouinciarum coram ſe centum & octoginta diebus. poſt dies conuiuij inuitauit omnem populum qui erat in Suſis, bibebant autem omnes aureis poculis. Vaſthi quoquè regina fecit conuiuium fœminarum in palatio regis. die autem ſeptimo rex præcepit eunuchis, vt introducerent reginam in decore ſuo, vt oſtēderet omnib⁹ pulchritudinē illius. Quę venire contēpſit.iratus rex q̄ſiuit à ſeptem ſapientibus, cui ſententiæ Vaſthi ſubiaceret. Reſpondit Mamucha, Nō læſit te ſolùm Vaſthi, ſed & omnes viros regni tui. Egrediatur edictum à rege, vt vltrà Vaſthi non ingrediatur ad te,ſed altera melior regnet ꝓ ea. & exijt edictū huiuſmodi in oēs prouincias. Dixerunt pueri regis: Quærātur puellæ virgines ſpecioſæ. & placuit ſermo regi.

Hester 2. Erat tunc in Suſis Iudæus Mardochæus de tribu Iemini. hic erat nutricius filiæ fratris,& vocabatur Heſter,quā orbatam Mardochæus adoptauerat in filiam.hæc inter cæteras tradita eſt eunucho regis, nec indicauit populum ſuum. inuenit gratiā in oculis regis, dedit ei ſeptem puellas, vt eam ornarent & excolerent. Mardochæus autem verſabatur in veſtibulo domûs regiæ, curā agens ſalutis filiæ, inſtabat dies, & intrabat ad regem anno ſeptimo regni ipſius menſe decimo, & inuenit gratiam apud regem. Fecit eam regnare pro Vaſthi. Et celebrauit nuptias per menſem.

Mardochæus autem qui frequentiùs morabatur in Babylonia,etiàm aduenerat. factum eſt autem quòd duo eunuchi ianitores machinabantur occidere regem. quod cùm perueniſſet ad Mardochæum, indicauit Heſter.illa ex nomine Mardochæi detulit ad regē. Quæſitum eſt & ità inuentum, appenſi ſunt in patibulo, & traditum eſt hoc coram rege annalibus.

Poſt hæc Aſſuerus exaltauit Aman Amalechiten, & adorabant eum ſerui regis omnes præter Mardochæum, qui propter patrias leges coram eo genu nō flectebat. indignatus eſt Aman, & accipiens eum Hebræum eſſe, ait: Perſæ liberi flectunt genua, hic autem ſeruus dedignatur? Et diſpoſuit perdere Iudæos qui erant in regno Aſſueri, veteri motus odio, quia Iudæi deleuerunt Amalechitas. Hester 3.

Duodecimo igitur anno regni Aſſueri, miſſa eſt ſors quo die deberet gens Iudæorum interfici, quæ exiuit menſe xij. Tunc ait Aman ad regem: Intereſt regis ſeruare pacem, nouerca pacis eſt diſſimilitudo. eſt gens in regno tuo diſſimilis cæteris, nouis vtens legibus, inſupèr & ſcita regis contemnens. expedit tibi, vt non inſoleſcat. decerne ergò vt pereat: & nè diſpendium ſentias in tributis, decem millia talentorum appendam arcarijs gazæ tuæ. Tulitque rex annulum quo vtebatur, & dedit illum Aman, dicens: Argentum tuum tibi ſit, & de populo age quod tibi placet.

Tunc ſcripſit Aman ex nomine regis literas annulo regis ſignatas in omnes prouincias, vt occiderentur Iudæi à paruulo vſque ad ſenem, & bona eorum diriperentur xiij. die menſis xij. Statimque in Suſis pependit edictū. quod cùm legiſſent Iudæi, fleuerunt. Sed & Mardochæus indutus ſacco, & adſperſus cinere, magna voce eiulabat pro foribus palatij. quod cùm accepiſſet Heſter, conſternata miſit ei veſtem, qua indutus, intraret ad eam: ſed noluit accipere, & ſignificauit ei per eunuchū cauſam fletûs, & exemplar edicti miſit ei, monens vt intraret ad regem, & ſupplicaret pro populo ſuo. Quæ reſpondit: Intra triginta dies vocata non ſum, & decretum eſt, quòd qui non vocatus acceſſerit regem, moriatur, niſi fortè rex auream virgam ad eum extenderit. At Mardochæus, Quis ſcit, an idcircò in regnum véneris, vt ſuccurreres? Tunc mandauit Heſter Mardochæo, vt

Aman. Hester 4.

vt omnes Iudæi in Suſis per triduum ieiunarent, & orarent pro ea.

Die autem tertia induta regalibus, ſtetit contra baſilicam regis cum duabus puellis: vni incumbebat, altera ſequens, longitudinem veſtis ſummis digitis deportabat. At rex toruo vultu ſedens in ſolio eam reſpexit, quod videns ipſa, collapſa eſt. cumq; rex vidiſſet Heſter lapſam, placuit ei, & extendit cōtra eam auream virgam: quæ conſurgens, oſculabatur ſummitatem virgæ. Et ait rex: Quid vis Heſter? Quicquid petieris, dabo tibi. Quæ reſpondit: Obſecro vt venias ad me hodie, & Aman tecum ad conuiuium. & ſurgens, venit ad eam, fouens eam gremio, ac dicens: Noli timere, ſubditis lex data eſt, tu verò mihi conregnas.

Venerunt ambo ad conuiuium reginæ. cumque rex bibiſſet, ait: Pete quod vis Heſter. Quę reſpondit: Obſecro venias & crās, & Aman ad conuiuium, & indicabo cor meum. Egreſſus eſt itaque Aman lætus, & cùm Mardochæus ſibi non aſſurrexiſſet, conuocans amicos & vxorem, expoſuit eis omnem gloriam ſuam, addens quòd eum ſolum cum rege, Heſter vocaſſet ad conuiuium: veruntamen quod putet ſe nihil habere, dum viueret Mardochæus. Dixerunt ei: Iube parari trabem quinquaginta cubitorum, & ſuggere regi vt appendatur Mardochæus. iuſſitq; parari crucē. *Heſter 6.*

Noctem illam rex duxit inſomnem, & iuſſit ſibi legi annales. ventum eſt ad locum vbi habebatur, quomodò Mardochæus ei nunciauerat inſidias eunuchorum, & ait: Quid honoris conſecutus eſt Mardochæus pro hac fide? Dixerunt illi, nihil. Aderāt autem in atrio pueri Aman, & quæſiuit rex qui eſſent. & dixerunt, pueri Aman. intrauit enim Aman vt ſuggereret regi de morte Mardochæi. Tunc vocauit rex Aman, & dixit ei: Quid debet fieri viro quem rex vult honorare? Qui cogitans pro ſe dictum eſſe, reſpondit: Debet indui ſtola regia, coronari diademate, & ſedere ſuper equum regis, & primus de principibus teneat equum, & per ciuitatem clamet: Sic honorabitur quem rex honorari vult. Dixit ei rex: Feſtina, & fac ſic-ut locut' es, Mardochæo: caue ne quicquam eorum prætermittas. Fecit Amā Mardochæo, ſicut locutus eſt rex. Mardochæus itā honoratus, rediſt ad palatium. Amā verò reuerſus eſt in domum ſuam lugens. *Honor mar-dochæi.*

Et ecce nuncij regis vocauerunt eum ad cōuiuium. ait rex: Pete quod vis Heſter. Quæ reſpondit: Dona mihi animā & populum meum, nē pereamus. & ait rex: Quis vobis obeſt? Quæ reſpondit: Hoſtis noſter eſt Aman. Rex autem iratus ſurrexit, & intrauit in hortum. Amā verò ſupplicabat reginæ pro anima ſua. Cumque reuerſus eſſet rex, reperit Amā corruiſſe ſuper lectulum in quo iacebat Heſter, & ait: Etiam reginam vult opprimere me præſente? Dixit Harbona eunuchus: En lignum quod parauerat Mardochæo, ſtat in domo Aman. Itaque is in eo ſuſpenſus eſt. deditque rex Heſter domum Aman. Confeſſa eſt autem regi Mardochæum eſſe patruum ſuum, dedit rex annulum Mardochæo. Tum procidit ad pedes regis Heſter, ac flens ſupplicat, vt literas quas ſcripſerat Aman contra Iudæos, irritaret. Et acquieuit rex. ſcripſitque Mardochæus literas annulo regis ſigillatas ad principes prouinciarum, nè occiderentur Iudæi. factumque eſt nomen Iudæorum celebre, vt plures de gentibus religioni eorum iungerentur. *Heſter 7.* *Aman ſuſ-penditur.* *Heſter 8.*

Porrò in alteris literis excuſauit ſe rex in hunc modum: Nè putetis diuerſa nos mādare: Amā inſidiatus eſt Iudęis, cùm fuerit animo & genere Amalechita, Mardochæum & reginā omneque Iudæorum genus expetijt ad mortem: vidimus autem fide Mardochęi & Dei viuentis beneficio, cuius nutu traditū eſt patribus noſtris regnum & cuſtoditū. Iudæos abſoluimus, & hoſtem eorum interfici iubemus. Igitur 13. die menſis XII. percuſſerunt Iudæi hoſtes ſuos vſque ad 75. millia per prouincias. Et ſuſpēſi ſunt decem filij Aman in Suſis, & de alijs circiter 300. perierunt, receptiq; ſunt à Iudæis hi dies in numero ſolennitatum ſuarum, vt memoriam facti nulla deleret obliuio. *Heſter. 16.* *Heſter. 9.*

Scripſit etiàm Mardochæus ad Iudam ſummum ſacerdotē in Hieruſalē,

vt dies iſti ſolennes haberentur in Iudęa in ſempiternum. Sed & Aſſuerus dicitur ductus ad fidem per Heſter, vndè Gloſ. 1. Cor. 7. ſuper verbo, Sanctificatus eſt vir infidelis per mulierem fidelem, exemplum ponit de Aſſuero & Heſter.

Lacedæmonij non contenti acceſſione Athenienſium, totius Aſiæ imperium affectare cœperunt. Itaque Dercyllides dux in hanc militiam electus, cùm videret ſibi aduersùs duos præfectos Artaxerxis regis Pharnabazum & Thiſſaphernem dimicádum, pacificari cum altero ſtatuit: Et aptior viſus Thiſſaphernes, in colloquium vocatur: & ſtatutis conditionibus, ab armis dimittitur. hanc rem Pharnabazus apud regem criminatur, quòd Lacedæmonios Aſiam ingreſſos non repulerit, ſed impenſis regijs aluerit. Indignum ait, bellum non perfici, ſed redimi hoſtem precio, non armis ſubmoueri.

Dercyllides.

His vocibus regem Thiſſapherni alienatum hortatur, vt in locum eius, naualis belli ducem eligat Cononem Athenienſem, qui amiſſa bello patria, Cypro exulabat. Acceptis igitur quingentis talentis, iuſſus eſt Conona claſſi præficere. His cognitis, Lacedæmonij à rege Aegypti Hercimonem in auxilium per legatos petunt, à quo centum triremes & ſexcenta millia modiorum frumenti miſſa, & à cæteris ſocijs ingétia auxilia contracta ſunt. Sed tantis copijs deerat dignus imperator: itaque poſtulantibus ſocijs, Ageſilaum tunc regem Lacedæmoniorum pede claudum eligunt, ſtatuentes melius eſſe inceſſu regem, quàm imperio regnum claudicare.

Magnus igitur apparatus belli, magnæ vtriuſque ducis res geſtæ, ſed Cononem ſeditio militum inuadit, quos præfecti regis fraudare ſtipendio ſoliti erant. Itaque diù Conon, rege per epiſtolas fruſtrà fatigato, ad poſtremum ipſe ad eum pergit, cuius adſpectu & colloquio prohibitus eſt, quòd eum more Perſarum adorare nollet. Agit tamen cum eo per internuncios, & queritur opulentiſſimi regis bella inopia dilabi, poſtulat ſibi dari miniſterium impenſæ, quia pluribus id mandare perniciosum ſit. dato ſtipendio, ad claſſem remittitur, multa fortitèr, multa felicitèr fecit. agros hoſtiles vaſtat, vrbes expugnat, & quaſi tempeſtas cuncta proſternit.

Quibus rebus territi Lacedæmonij, ad patriam tutandam Ageſilaum reuocant. Interim Lyſander ab Ageſilao dux patriæ relictus, claſſe fortunam tentat. Summa igitur non ducum tantùm in eo prælio, quàm militum æmulatio fuit. Nam Conon non tam Perſis, quàm patriæ ſtudebat: & ſicut afflictis Athenis author amiſſæ dominationis fuerat, ſic volebat patriam vincendo recuperare, quam victus amiſerat: eo ſpecioſiùs, quòd viribus atque periculo regis pugnaturus, victurus præmio patriæ, gloriamque diuerſis artibus, quàm priores ſuæ ciuitatis duces conſecuturus. Porrò Lyſander virtutis æmulator pro ſe contendebat: ſed quanto maius prælium, tanto clarior victoria Cononis. Victi Lacedæmonij, fugam capeſſunt, præſidia hoſtium Athenis deducuntur: populo reſtitutá dignitate, conditio ſeruilis eripitur. multæ quoquè ciuitates Cononis opera recipiuntur.

Conon Lacedæmonas vincit.

Hoc initium Athenień reſumendæ potentiæ, & Lacedæmonijs habendæ finis fuit. Nam quaſi etiàm cum imperio virtutem perdidiſſent, contemni à finitimis cœpère. Primi igitur Thebani auxiliantibus Athenień, bellum his intulère. quæ ciuitas virtute Epaminundæ ducis ad ſpem imperij Græciæ erecta eſt. Fit itaque terreſtre prælium. Lyſander interficitur, quo duce, Athenienſes victi à Lacedæmonijs fuerant. Pauſanias quoquè alter dux Lacedæmoniorum, proditionis accuſatus, in exilium abijt. Igitur Thebani potiti victoria, vniuerſum exercitum ad vrbem Lacedæmoniorum ducunt: accerſitur Ageſilaus ex Aſia, cuius quoniam ſerus aduentus erat, conſcripto exercitu, obuiàm hoſtibus procedunt. Prima igitur cógreſſione fundũtur, deletis iam ſuorũ copijs ſupuenit Ageſila', q reſtituto prœlio, nó difficultèr receti & multis expeditionib' indurato milite, hoſtib' victoriá eripuit, ipſe tamé grauitèr ſauciatur,

Thebanorũ victoria.

Qui-

Quibus rebus cognitis, Athenienſes verentes nè iterùm à Lacedæmonijs victoribus in ſeruitutem redigerentur, exercitum contrahunt, eumque in auxilium Bœotiorum Philocratem XX. annos natum, ſed magnæ indolis iuuenem, ducere iubent: huius adoleſcentis ſupra ætatem virtus admirabilis fuit, in quo non imperatoriæ tantùm, verùm etiàm oratoriæ artes fuêre.

Philocrates.

Conon quoquè audito Ageſilai reditu, & ipſe reuertitur ad populandos Lacedæmoniorum agros, atque ità vndiq; belli formidine circunſtrepente clauſi Spartani, ad ſummam deſperationem rediguntur. Sed Conon vaſtatis hoſtium terris, Athenas pergit, vbi magno ciuium gaudio acceptus eſt. Itaque quæ incenſa fuerunt, prædarum ſumptu & exercitu Perſarum reſtituit: quæ diruta fuerant, reficit. Fatum illud Athenarum fuit, vt antè à Perſis crematæ, manubijs eorum: & nunc à Lacedæmonijs dirutæ, exſpolijs Lacedæmoniorũ reſtituerentur: verſa quoquè vice, nunc haberent ſocios, quos tunc hoſtes habuerũt: & hoſtes nunc paterentur, cum quibus ſuncti tunc fuerant.

Dum hæc aguntur, Artaxerxes rex Perſarum legatos in Græciam mittit, per quos iubet omnes ab armis diſcedere: qui alitèr feciſſet, eum ſe pro hoſte habiturum, ciuitatibus libertatẽ, ſuaq; omnia reſtituit: quod non Græciæ laboribus, aſſiduiſque bellorum inter ciues odijs cõſulens fecit, ſed nè occupato ſibi Aegyptio bello, quod propter auxilia aduersùs præfectos ſuos Lacedæmonijs miſſa ſuſceperat, exercitus ſui in Græcia detinerentur. Feſſi igitur bellis tot Græci, cupidè paruêre.

Pax reſtituitur Græciæ ab Artaxerxe.

Thebani paulò pòſt Epaminunda duce, occupandæ vrbis Lacedæmoniorum ſpem ceperunt, & in principio noctis Lacedęmona proficiſcuntur, quaſi ad incautos adgreſſuri. Sed ſenes & cætera imbellis ætas aduentum hoſtium præſentientes, in ipſis portarum anguſtijs armati occurrunt, & aduersùs xv. millia militum, nõ ampliùs centum iam effœtæ ętatis viri pugnæ ſe offerunt. in eo prælio duo duces hoſtium ceciderunt.

Cumque interim Ageſilai aduentus nunciaretur, Thebani receſſerunt, nec bellum diù dilatũ. ſiquidẽ Spartanorũ iuuentus ſenum virtute & gloria incẽſa, teneri non potuit, quin ex continẽti aciem decerneret. Et Epaminũdas dum nõ ducis tãtùm, verùm etiàm fortiſſimi militis officio fungitur, grauitèr vulneraẽ. Quo audito, his ex dolore metus, & illis ex gaudio ſtupor inijcitur, atq; ità ex placido conſenſu ex prælio diſcedit. Epaminundas relatus in caſtra ſemianimis, vocem ſpiritumq; collegit: id à circũſtantibus requiſiuit, num cadẽti ſibi ſcutũ haberetur, & apportatũ oſculatus eſt. Iterùm quæſiuit, vtri viciſſent, & dum audiret, Thebanos, benè habere ſe rem dixit. atq; ità velut gratulabũdus patriæ, expirauit.

Spartanorũ ſenũ virtus.

Epaminundæ mors.

Cuius morte etiàm Athenienſium virt⁹ intercidit: ſiquidẽ amiſſo cui ęmulari cõſueuerãt, in ſegnitiẽ torporemq; reſoluti ſunt. fuit autẽ incertũ, vir melior an dux eſſet. nam imperium non ſibi, ſed patriæ q̃ſiuit: & pecuniæ adeò parcus fuit, vt ſumptus funeri deeſſent. philoſophiæ doctrina, literarũ ſtudia tãta, vt mirabile videretur. hactenùs Iuſtin⁹.

In hac generatione Dionyſius ex Sicilia pulſis Carthaginenſibus, occupatoq; totius inſulæ imperio, graue ociũ regno periculoſamq; deſidiã ratus, copias in Italiam traiecit. Prima illi militia aduersùs Græcos, q̃ proxima Italici maris littora tenebãt, fuit. Quibus deuictis, finitimos quoq; aggreditur, omneſque Græci nominis Italiam poſſidẽtes, hoſtes iudicat, quæ gentes non partem, ſed vniuerſam fermè Italiam ea tempeſtate occupauerant. Deniquè multæ vrbes adhuc poſt tantam vetuſtatem, veſtigia Greci moris oſtentant: propter quos eã pars Italiæ, maior Græcia appellatur. Sed Dionyſium gerentem bellum legati Gallorum, qui ante menſes aliquot Romam incenderãt, ſocietatem amicitiamque petentes adeunt, gentemq; ſuã ſnter hoſtes eius poſitam eſſe, magnoq; vſui ei futuram, vel in acie bellanti, vel de tergo intentis in prælium hoſtibus affirmant.

Dionyſius Siculus.

Maior Græcia.

Grãta legatio Dionyſio fuit, ità pacta ſocietate & auxilijs Gallorum auctus,

bellum velut ex integro reſtaurat. Licet enim illa modò recitari, cùm locus poſtulat, vt de Dionyſio dicamus, etſi tẽporum ratio alia ſit. Sed quos ex Sicilia Carthaginenſes pulſos eiecerit Dionyſius, in genere tãgit Iuſtinus lib. 18. Carthaginenſes, inquit, cùm diù in Sicilia infeliciter dimicâſſent, trãſlato in Sardiniam bello, amiſſa exercitûs maiori parte, victi ſunt: propter quod ducem ſuum Machæum, cuius auſpicijs Siciliæ partem domuerant, cum parte exercitûs exulare iuſſerunt: qui non multò pòſt Carthaginem cepit, punitisq; autoribus exilij ſui & ſociorum, vrbem legib⁹ ſuis reddidit, interfectis decem ſenatoribus. ipſe verò non multò pòſt affectati regni accuſatus, occiſus eſt. Machæus.

Machæo ſucceſſit Mago imperator, qui primus omniũ ordinata diſciplina militari, Pœnorum imperium non minùs bellandi arte, quàm virtute firmauit. Decedens hic, duos filios reliquit, Haſdrubalẽ & Hamilcharẽ: his ducibus Sardiniæ bellum illatũ eſt, vbi Haſdrubal vulneratus occubuit, cui frater eius Hamilchar ſucceſſit. Quo tẽpore, vt ait Iuſtinus, legati Darij regis Perſarũ Carthaginem venerunt, afferentes edictũ, quo Pœni humanas hoſtias immolare, & canina carne veſci prohibebantur, petentes ſimul auxilia aduersùs Græciam. Sed Carthagineñ auxilia negabant propter finitima bella aſſidua: cæterùm nè per omnia contumaces viderentur, paruerunt. Mago.

Interemptus deindè in bello Sicilienſi Hamilchar, quum ſomnio præmonitus eſſet, nam inter obſidendum videbatur ſibi nunciari, quòd proxima die in vrbe eſſet cœnaturus, ſpe victoriæ exercitum pugnæ comparauit, atque ità in mœnia captiu⁹ eſt perduct⁹. reliquit filios tres, Himilchonem, Hannonem & Giſgonem, tres quoquè Haſdrubal, Hannibalem, Haſdrubalem, &*Sapho. In locũ autem Hamilcharis ſucceſſit dux belli in Sicilia Himilcho, qui cùm nauali terreſtrique prælio ſecunda bella geſſiſſet, repentè exercitum peſtis abſumpſit. Vndè & reuerſus Carthaginẽ cum paucis, vbi maximus luctus omnium ortus eſt, & ipſe Himilcho dolore animi gladio ſe occidit. deindè Iuſtinus dicit. Dionyſium pulſis Carthaginenſibus imperium, Siciliæ occupâſſe.

Dionyſius verò cùm (vt ſuprà dictum eſt) Italiam infeſtaret, reuocauit eum aduentus Carthaginenſium, qui bellum quod deſeruerant, auctis viribus repetebant, duce Hannone. Erat tunc Carthagini vir potentiſſimus, nomine Suniator, Hannonis inimicus. Quarè odio eius, Græcis literis Dionyſio aduentum exercitûs & ſegnitiem ducis renunciauit. Quæ literæ venerunt ad manus Hannonis, & Suniator proditionis damnatus eſt, facto ſenatuſconſulto, nè quis poſteà Carthaginenſis aut literis Græcis, aut Græco ſermoni ſtuderet, nè aut loqui cum hoſte, aut ſcribere ſinè interprete poſſet. Suniator ſua eruditione periſſe.

Nec multò pòſt Dionyſius, quem pauloantè non Sicilia, non Italia capiebat, aſſiduis belli certaminibus victus fractusque ad poſtremum inſidijs ſuorum interficitur. De hoc Dionyſio Plutarchus in Apophthegmatis ait, accuſantibus eum quibuſdam, quòd hominem improbum in officio conſtituiſſet & adeò moleſtum, reſpondiſſe, velle eum eſſe quem magis quàm ſe oderint. Et de eodem, quòd Corinthiorum legatis munera quæ eis dederat, propter legem patriam non recipientibus, dixerit: Grauitèr facitis, inquiens, qui cùm, quod ſolum boni tyranni habent, non tollitis, docetis etiàm beneficium eorum formidandum.

In hac etiàm generatione anno ab vrbe condita trecenteſimo trigeſimoſexto, ſecundùm Eutropium, Fidenæ à Romanis captæ & deſtructæ exciſæq; ſunt, iam pridèm coniuratione ſeruorum oppreſſa. Poſthumius tribunus militum propter crudelitatem ab exercitu occiſus, Stipendium ex ærario tum primùm militibus datum eſt. Res Romanæ.

Ea tempeſtate Veientani rebella uerunt, obſeſſiq; ſunt à Romanis. In ea obſidiõe hybernacula militib⁹ facta ſunt. ea res cùm eſſet noua, indignationem tribunis plebis mouit, querentibus non dari plebi nec per hyemem militiæ requiem. Equites tum primùm equis me-

mereri cœperunt. Cùm autem ciuitas Veiorum potentiſſima, vt narrat T. Liuius, prope Romã ad viginti milliaria, obſeſſa eſſet à Romanis per decẽ annos, F. Camillus. & in ea obſidiõe Romani ſępiſſimè malo euentu pugnâſſent, tandem M. Furius Camillus dictator creatus, belli finẽ fecit. Nam facta via ſubterranea vſq; ad arcem ciuitatis, & militibus immiſſis, dum ciues circa defenſionem murorum occupantur, capitur arx ipſa, deindè ciuitas, vndè ditiſſima pręda facta eſt.

Furio Camillo ipſi ſe dediderunt Faliſci. Nam cùm in obſidiõe magiſter ludi Faliſcorũ, plurimos ac nobiliſſimos indè pueros velut ambulãdi gratia eductos, in caſtra Romanorũ perduxiſſet, quibus interceptis ſinè dubio dediſſet ſe vrbs imperatori, denudatum magiſtrum, manibus poſt terga reuinctis, reducendum Faliſcos pueris tradidit, virgasq; quibus illum cęderẽt. Eam nanq;, inquit Florus, Camillus vir ſanctus & ſapiens ſciebat veram eſſe victoriã, quæ ſalua fide et integra dignitate pararetur: qua iuſtitia animi eorũ ſunt capti, quorum mœnia expugnari non poterant. Nam Faliſci beneficio magìs quàm armis victi, portas Romanis aperuerunt, ac ſeſe iubẽtes ipſi Romano principi dederũt. Valerius maximus in capite de iuſtitia libro ſexto, cenſuiſſe ſenatũ ait, cognita magiſtri ludi perfidia, vt pueri vinctum magiſtrum virgis cędentes, in patriam remitterentur. Peperit hoc facinus ęternum Furio nomen, ac celebrem memoriam.

Captis autem Veientanis, inuẽta eſt in ciuitate ſtatua Iunonis Monetę, quã cùm Furius transferri iuberet Romam, vnus ex militibus per iocum interrogauit ſimulacrum, an vellet ire Romam. Reſpondiſſe fertur, volo. ſic Plutarchus & Valerius Maximus. Probior mihi Liuij ſententia videtur, qui ait eſſe cõclamatum ab aſſiſtentibus, annuiſſe.

Camilli exilium. Poſteaquàm in vrbem redijt Camillus, commota eſt ei inuidia, quaſi non rectè diuiſiſſet pręddã. vocatus eſt igitur ad iudicium plebis à L. Apuleio tribuno plebis, & tanquàm peculator, duris ſentẽtijs damnatus eſt. eo quoquè tempore filium amiſerat. T. Liuius dicit, quòd de condemnatione certus, ſpontè in Ardeam ciuitatem abijt in exilium, & abſens condemnatus eſt in quindecim millibus ęris. Tantum enim ęrario deeſſe aiebant tribuni.

ANNO deindè ab vrbe condita 364. Galli Senones in Italiam venerunt. His autem Gallis cauſa in Italiam veniendi (vt refert Iuſtinus) ſedesque nouas quærendi, inteſtina diſcordia & aſſiduæ domi diſſenſiones fuêre, quarũ tędio cùm in Italiam veniſſent, ſedibus Tuſcos expulerunt, & Mediolanum, Comum, Brixiam, Veronam, Bergomum, Tridẽtum, Vincentiam condiderunt. Tuſci quoquè, duce Rheto, auitis ſedibus amiſſis, alpes occupauêre, & nomine ducis gentem Rhetiorum condiderunt. Gallorũ Senonũ & Sueuorũ ingreſſus in Italiã. Verùm T. Liuius vocat eos Gallos Allobroges, ſed Gotfredus Viterbiẽ. ità refert: Anno ab vrbe condita 364, Sueui & Senones Galli, id eſt, Burgundiones, Allobroges, ſub duce Brenno Italiam intrant. & ſubiungit verſus:

Incoluit centum primæua Sueuia pagos,
Non vrbes, non caſtra colẽs, ſed rura vel agros.
Metropolim fingit populus cognomine Cimbrũ,
Quam nec conſtringũt muris, nec aggere cingũt.
Mille viros pagus dabat vnus & arma virorũ.
Cùm ſuper has gentes exercitus ibat eorum,
Brennus ipſorum dux extat & Allobrogorum.
Sed Biſuntinis fuerat tunc rex Siguinus,
Cuius erat Sana fluuius, Rhodanusq́ marinus.
Inſignis fuit vrbs quondàm, velut altera Troia.
Nomen Auenza fuit, quæ peramœna ruit.
Illa ſuperborum viguit feritate virorum,
Marte Sueuorum perijt primatus eorum.
Vxor erat Brenni, Siguini filia regis,
Cuius ab auxilijs dux Gallica regna ſubegit.
Sequana cum Ligeri Brennica ſigna vehit.
Fecit apud Gallos Senonẽſem Brennus & vrbẽ,
Qua reſidens, hoſtes per eam bellando perurget.
Cuius & auxilijs tulerat Britannica regna.
Cùm loquitũ Senones, hoc Sana paris tibi nomen:
Indeq́ ſunt Senones, qui quondàm mœnia Romæ
Vicerunt, quorum Brennus erat dominus.

Et poſt pauca:

Nunc ſuper arma creat Brẽnus dux ille Veronã,
Quam contra Romam voluit geſtare coronam.
Brixia fundatur, Ticina Papia paratur,
Et Mediolanum Brenno ſatagente nouatur.
Has vrbes primi domini habuere Sueui.
Sub quibus Allobroges fuerãt Senonesq́ etiam.

Florus ità hiſtoriam narrat: Galli Senones gens natura ferox, moribus incōdita, ad hoc ipſa corporum mole perindè àc armis ingentibus, adeò omni genere terribilis fuit, vt planè nata ad hominum interitum, vrbiumq́ue ſtragem videretur. Hi quondàm ingenti agmine profecti, cùm iam media vaſtâſſent, poſitis inter Alpes & Padum ſedibus, ne his quidem contenti, per Italiam vagabantur. Tum Cluſium oppidum obſidebāt, pro ſocijs ac fœderatis populus Ro. interuenit. miſſi ex more legati. ſed quod ius apud barbaros? ferocius agunt, mouent exindè certamen.

Conuerſis igitur à Cluſio, Romamq́; venientibus, ad Alliam flumen cum exercitu Fabius conſul occurrit. nō Cremerę fœdior clades. fuſo exercitu, iam mœnibus vrbis appropinquabant. Erāt nulla prę ſidia: tum igitur aut nūquàm aliâs apparuit Romanorum virtus. iam pridèm maiores natu ampliſſimis vſi honoribus, in forum coëunt: ibì deuouente pontifice, dijs ſe mánibus conſecrant. ſtatimq́ue in ſuas quiſque ędes ingreſſi, ſicut in trabeis erant & ampliſſimo cultu, in curulibus ſellis ſeſe poſuerunt, vt cùm veniſſet hoſtis, in ſua dignitate morerentur. Pontifices & flamines quicquid religioſum in templis erat, partìm in dolijs defoſſum terra recondunt, partìm impoſitum plauſtris, ſecum auferunt, virgines ſimul ex ſacerdotio Veſtę nudo pede fugientia ſacra comitantur. eas tum excepiſſe vnus è plebe fugientes fertur L. Albinus, qui depoſita vxore & filijs, virgines in plauſtrum recepit. *L. Albinus.* Iuuentus verò, quam ſatìs conſtat vix mille hominum fuiſſe, duce Manlio arcem Capitolij inſedit, obteſtata ipſum quaſi prę ſentem Iouem, vt quemadmodùm ipſi ad defendendum templum eius cōcurriſſent, ità ille virtutem eorum numine ſuo tueretur.

Aderāt interim Gall, apertamq́; vrbē cernētes, primò trepidārūt, quaſi ſubeſſet dolus. mox vbì ſolitudinē vidēt, clamore & impetu inuadunt, patentes paſſìm domos adeunt, vbì ſedentes in curulibus ſellis prętextatos ſenes velut deos genioſq́ue primùm venerati. Erat autem ſenex nomine M. Papyrius, qui, cùm ei Gallus quidam tractaret barbā, indignatus, baculo eum percuſſit, propter quem Galli commoti, primò Papyrium, deindè alios ſenatores occiderūt, faces tectis inijciūt, & totam vrbē igne & ferro vaſtant, ſex menſibus circa mōtem contendunt. Cùm verò diù Capitolium obſediſſent, nocte percepta quadam via, qua aſſcendi potuit in Capitoliū, quanuìs cum magna difficultate, inceperunt ſilentèr aſſcēdere vnus poſt alium. latuit hoc vigiles, ſed clamore anſeris Manlius Torquatus excitatus eſt. occurrit aſſcendentibus, & deiecit ac interfecit plurimos, Capitoliūq́ue tum ſeruauit, & vt ſpem hoſtibus demeret, quanquàm in ſumma fame, tamen ad ſpem fidutiæ panes ab arce iaculatus eſt. *Capitolij defenſores.*

Quodam etiàm die per medias hoſtium cuſtodias Fabium pontificem ab arce demiſit, qui ſolenne ſacrum in Quirinali monte conficeret. Nouiſſimè cùm iam obſidione etiàm barbari fatigarentur, mille libras auri pro diſceſſu paciſcūtur, nō quòd apud Gallos parui nominis Roma eſſet, ſed quia illam ſic deſtruxerant. quòd ampliùs tunc nō valeret, vt dicit Oroſius.

Inter has neceſſitates F. Camillus dictator abſens creatus, inter pendendum aurum & cùm ad iniqua pondera addito gladio Galli victos increparent, cum exercitu venit, & eos ſubitò à tergo aggreſſus, adeò cecídit, vt omnia incendiorum veſtigia Gallici ſanguinis inundatione deleret. Eoſq́ue inſecutus, non ſolùm aurum abſtulit, ſed & omnia militaria ſigna quæ ceperant, recuperauit.

Deliberabant tum Romani ad Veios migrandum eſſe propter incenſam ac dirutam vrbem, quod conſilium Camillo authore diſcuſſum eſt. mouit plurimos vocis quoquè omen ex centurione auditę, qui cùm in forum veniſſet, manipularijs ſuis dixit: Sta miles, hic optimè manebimus.

Per hęc tempora fuerat res Romana apud Trib. militum, penès quem magiſtratum eadem quæ apud conſules poteſtas erat. verùm hęc dignitas non diù perſeuerauit. nam poſt aliquantulum nullos placuerat fieri, & quadrienniū

in

in vrbe ità fluxerat. reſumpſerunt tamen tribuni militares cõſulari dignitate iterùm poteſtatem, & triennium perſeuerauêre.

Tum rurſus conſules creati. dein L. Genutio, Q. Seruilio coſs. peſtilentia ciuitas laborauit, eam inſignẽ fecit mors F. Camilli, cui honor poſt Romulum ſecundus delatus eſt, tanquàm ſecundo conditori. M. Manlius. M. Manlius, qui Capitolium à Gallis defenderat, cùm obſtrictos ęre alieno liberaret, crimine affectati regni condemnatus, de ſaxo deiectus eſt. In cuius notam Senatuſconſ. factum eſt, nè cui de Manlia gente Capitolino cognomen eſſet.

Seditione facta, vt Florus ſcribit, vt plebeij etiàm magiſtratus crearentur, Gn. Licinius & L. Sextius Tri. plebis legem promulgârunt, vt conſules etiàm ex plebe fierent qui ex patribus creabãtur: eam legem, cum magna contentione repugnãtibus patribus, obtinuerũt, & primus omnium ex plebe conſul L. Sextius creatus eſt. Alia lex lata eſt, nè cui plus quingentis agri iugeribus licęret poſſidere.

Mors Artaxerxis. Ad Artaxerxem Perſarum regem redeo. huic ex pellicibus 115. filij fuere, tres tantùm iuſto matrimonio ſuſcepti, Darius, Ariarates, & Ochus. Ex his Dariũ contra morem Perſarum, apud quos rex non niſi morte mutatur, per indulgentiam pater viuus fecit regem. Sed Darius pro remuneratioue ſcelus parricidij in patrem cogitauit, & ad ſocietatem facinoris 50. fratres incitauit. Cauſa verò parricidij, ſceleratior parricidio fuit. nã rex Artaxerxes Aſtaſiam Cyri fratris ſui pellicem in matrimonium ſuſceperat. hanc partem cedere ſibi, ſicutì regnum, Darius poſtulat. quod quidẽ Artaxerxes primò promiſit, deindè pœnitẽtia duct⁹, vt honeſtè negaret quod temerè promiſerat, Solis eam ſacerdotio pręfecit, quo perpetua illi ab omnibus viris pudicitia imperabatur. Hinc exacerbatus iuuenis, coniurat contra patrem: ſed deprænhenſus, cum ſocijs deletus eſt, coniugesq; omnes cum liberis interfectę ſunt. Poſt hęc Artaxerxes morbo ex dolore cõtracto deceſſit, rex quàm pater felicior: hęreditas regni Ocho filio traditur.

In hac generatione Oreſtes 13. Macedonum rex, 15. regni Darij anno regnare cœpit, regnauit annis 3. poſt quem regnauit 14. nomine Archelaus annis 4.

Iſocrates Athenieñ philoſoph⁹, vitæ & orationis ęqua integritate, diſceſſit ferè centenarius. Viri diſciplinis præſtantes. Xenophon philoſophus Athenieñ, imperatorię quoquè artis nõ expers. fuére & alij plerique Xenophontes. Archytas Tarentinus philoſophus Pythagoricus, Tarentinorum rempub. diù rexit. Plato Philoſophus clariſſimus omnium, qui paternũ genus à Codro rege, maternum verò à Solone philoſopho duxit. Obijt autem diſcumbẽs in nuptijs, anno ętatis ſuæ 81. Antiſthenes Athenieñ philoſophus & orator. Ariſtippus philoſophus Cyrenęus, à quo Cyrenaicorum ſecta. Epicurus Athenieñ philoſophus, qui primus de grammatica obſeruatiões dedit. Speuſippus, Platonis ex ſorore nepos.

GENERATIO LVI.

ANNO à mũdi exordio 4835. aliâs 48. ab vrbe verò cõdita 388. olympiade centeſimaquarta, anno primo Ochi Artaxerxis regis Perſarum, in Aſor Eliachim filio, per lineam CHRISTI incepit 56. generatio. vixit autem Aſor annis 36. Aſor.

Eodem anno poſt mortem Artaxerxis ſeu Aſſueri regis Perſarum, Ochus filius quẽ Artaxerxi Heſter peperit, cognominatus Artaxerxes, in regno ſucceſſit, & regnauit apud Perſas annis 26. qui timens coniurationem regiam cognatorum, cęde & ſtrage principum replet regnum, nulla non ſanguinis, non ſexûs, nõ ętatis miſericordia permotus, ſcilicet nè innocentior fratribus parricidis haberetur, atque ità veluti purificato regno, bellum Armenijs infert, ſecundùm Iuſtinum.

Sed & Ioannes his quaſi diebus, Iudę pontificis filius, defuncto patre, pontificium munus obiuit. erat autem frater Ioannis Ieſus, qui ad pontificatum adſpirabat, & propterea Vagoſi, qui præfectus erat à rege vniuerſis regióibus trãs flumẽ, familiaritatem ſibi comparauit, qua confidentia Ieſus, altercatus in templo aduerſùs Ioannem, adeò incitauit fratrem, vt frater eum occideret. Vndè

Vago-

Vagoſus indignatus, aſcendit in Hieruſalem,cumque prohiberet eum Ioannes ab ingreſſu templi,reſpondit:Mundior ego ſum cadauere quo templum prophanaſti.itaq; impoſuit ille iterum miniſtris templi tributa &annonas anni 7. à quibus per interuentum Eſdrę abſoluti fuerant.

Artaxerxes poſteà Sidonem ſubuertit, Aegyptum ſuo ſubiecit imperio, regę eorum Nectanabo in Aethiopiam pulſo,in quo Aegyptiorum regnũ deſtructum eſt,Syriamque cunctam deuaſtauit,& Apodaſmo Iudęorum vrbe capta, accolas omnes in Hyrcaniam tranſtulit,iuxta mare Caſpium locatos.Hic tandem ſorore occiſa,ſocru viua defoſſa,& poſt multa facinora diuinam non euaſit vltionem, quia à ſuis obtruncatus eſt.

Anno verò 5.Artaxerxis Ochi,Philipp' filius Amyntæ,pater Alexandri Magni, Macedonibus regnare cœpit, regnauit autẽ annis 26.de quo Iuſtinus li.6.circa finem:Philippus,inquit, obſes triennio Thebis habitus, Epaminundæ & Pelopidarum virtutibus eruditus, regnum Macedoniæ,Gręcię & Aſiæ ceruicibus veluti iugũ impoſuit. Verùm cùm attigimus Macedonum hiſtoriam, repetenda hęc eſt altiùs. Itaque Macedonia antè à nomine Emathionis regis, Emathia cognominata eſt. huius ſicuti incrementa modica,ità termini peranguſti ſuêre.populus,Pelaſgi:& regio, Bœotia dicebatur.in regione Pęoniæ, quæ nunc portio eſt Macedoniæ, regnâſſe fertur Telegonus pater Aſtriopei, cuius Troiano bello inter clariſſimos vindices vrbis nomen accepimus. Ex alio latere in Europa Aeropus nomine regnũ tenuit,ſed & Cranaus cum magna multitudine Gręcorum ſedes in Macedonia oraculo iuſſus eſt quęrere. Cùm in Emathiam veniſſet,vrbem Edyſſam,nõ ſentiẽtibus oppidanis propter nebulas, gregem caprarum imbrem fugientium ſecutus,occupauit, ibique regni ſedem conſtituit,& à capris Edyſſam Aegęam vocauit.Pulſo deindè Midamane quoque,portionem Macedoniæ tenuit,aliſque regibus pulſis, in locum omnium ſucceſſit, primusque adunatis gentibus nationum, vnum populum Macedoniæ fecit.

Reges Macedonum.

Aegæa.

Poſt hunc Perdiccas regnauit,cui ſucceſſit Argęus filius. Argęus ſucceſſorem filium Philippum reliquit, qui immatura morte raptus, Aeropum puerum reliquit heredem. ſed Macedonibus aſſidua certamina cum Thracibus & Illyrijs fuêre.Igitur Illyrij infantiam regis contemnentes, bello Macedonas aggrediuntur,qui prælio fuſi, rege ſuo in cunis prolato, & ante pugnæ aciem poſito,acriùs certamen repetunt, conſertoque prelio magna cęde Illyricos fudêre, oſtenderuntque hoſtibus ſuis priore bello regem Macedoniæ, nõ virtutem deſuiſſe. Huic Amyntas ſuccedit,quo tempore Darius rex Perſarum Scythica fuga ſubmotus,mittit cũ parte copiarum Megabyſum ad ſubigendam Thraciam, cęteraq; eius tractûs regna.

Aeropus puer.

Qui breui momento executo regis imperio,legatis ad Amyntã regem miſſis, obſides in pignus futuræ pacis ſibi dari poſtulauit.ſed legati benignè excepti,ebrietate preſſi, rogant Amyntam, vt ad conuiuium vocet vxorem, filios atque filias:id enim apud Perſas haberi fœdus hoſpitij. Quibus,vt venerunt illæ,petulantiùs eas contrectantibus,filius Amyntæ Alexander rogat patrem abire, pollicitus ſe hoſpitum temperaturum iocos. Quo digreſſo, mulieres quoquè paulò è conuiuio euocat cultiùs ornaturus, in quarum locum matronali exornatos habitu iuuenes ſupponit, eoſque petulantiam legatorum ferro quod veſte gerebant, compeſcere iubet.

Atque ità interfectis omnibus,ignarus rei Megabyſus, cùm legati non redirẽt, mittit eò cum exercitus parte Bubarem,vt cum fœda gente bellaret. Sed Bubaris ante bellum amore filię Amyntæ captus, omiſſo bello, nuptias facit. Deindè Amyntas rex decedit, cui' filio & ſucceſſori Alexandro cognatio Bubaris non Darij tantùm temporibus pacem pręſtitit,verùm etiàm Xerxem conciliauit adeò, vt cùm Gręciam occupâſſet, Olympum Aemumque montes, & totius regionis eum imperio donauerit.

Per

Amyntas. Per ordinem deindè ſucceſſionis regnum Macedoniç ad Amyntam Menelai fratris filium peruenit. hic quoquè inſignis fuit, qui ex Eurydice tres filios ſuſtulit, Alexandrum, Perdiccā, & Philippum Alexādri Magni patrem, & filiam Euryonē: ex Cygea autē Menelaū, Arideum & Archelaum. Inſidijs autem Eurydices vxoris, quæ nuptias generi pacta, occidendum virum, regnumque adultero tradendum ſuſceperat, occupatus fuiſſet, ni filia pellicatum matris & ſceleris conſilia prodidiſſet. Tandèm Amyntas deceſſit, regno ex filijs maximo Alexandro tradito.

Alexander. Igitur Alexander inter prima initia regni, bellum ab Illyrijs pacta mercede & Philippo fratre dato obſide, redemit. Interiectò quoquè tempore per eundē obſidem cum Thebanis gratiā pacis reconciliat, quæ res Philippo maxima incrementa egregiæ indolis tulit. Siquidē triēnio Thebis obſes habitus, prima pueritiæ rudiméta in domo Epaminūdç*. Dein Alexander inſidijs matris Eurydices occubuit, pari fraude Perdicca. Itaque Philippus diù non ſe regem, ſed tutorem pupilli egit. tandèm regno præfectus eſt.

*habuit ſeu hauſit.

Philippi geſta. Principio regni bella, veluti conſpiratione quadam ad opprimendám Macedoniam, multarum gētium vno tempore confluebant. At quoniam omnibus par eſſe non poterat, alia interpoſita pactione componit, alia redimit, facilimis aggreſſis, vt militum trepidos animos firmaret, & contemptum ſibi hoſtium demeret. Primum illi cum Atheniēſi certamen fuit, quibus per inſidias victis, cùm interficere poſſet, omnes incolumes ſinè precio dimiſit. Poſt hos bello in Illyrios tranſlato, multa hoſtium millia cędit, vrbē Lariſſeam capit, hinc Theſſalos non prędæ cupiditate, ſed quòd exercitui ſuo robur Theſſalorum equitum adiungere geſtiebat, improuiſos expugnat, vnumque corpus equitū pedeſtriumque fecit.

Quibus rebus felicitèr actis, Olympiada Neoptolemi regis Moloſſorum filiam vxorem ducit, conciliante nuptias altore virginis Ariſba rege Moloſſorum, qui ſororē Olympiadis Troadam in matrimoniū habebat, quç cauſa illi exitij malorumq; omniū fuit. nam cùm regni incrementa affinitate Philippi acquiſiturū ſe ſperat, proprio regno ab eodem priuatus, in exilio conſenuit.

Philippus altero oculo priuatur. His itaque geſtis, Philippus cùm Methonam vrbem expugnat, ictu ſagittæ dextrum oculum amittit. nihilominùs pacem deprecantibus dedit, mitiſq; etiām aduerſùs victos fuit. Philippus rex veluti è ſpecula quadam libertati omnium inſidiatus, dum contentiones ciuitatum alit: auxilium inferioribus ferendo, victos paritèr & victores ſubire ſeruitutem coëgit. Cauſa & origo huius mali Thebani fuerunt, qui cùm rerum potirentur, victos armis Lacedęmonios & Phocenſes, quaſi parua ſupplicia luiſſent, apud commune Gręciæ concilium accuſauerunt. Lacedęmonijs crimini datum, quòd arcem Thebanam induciarum tempore occupāſſent: Phocenſibus, quòd Bœotiā depopulati eſſent, quaſi poſt arma & bella locum legibus reliquiſſent. cùm iudicium arbitrorum datur, tanta pecunia damnantur, quanta exolui non poſſet.

Phocenſiū ſacrilegiū. Igitur Phocenſes cùm agris, liberis, coniugibuſque priuarentur, deſperatis rebus, Philomene duce, templum ipſum Apollinis occupauēre, indè auro & pecunia diuites, conducto milite bellum Thebanis intulerunt: factumque Phocenſium etſi omnes execrarentur, plus tamē inuidię Thebanis, à quibus ad hāc neceſſitatem compulſi fuerant, quàm ipſis intulit. Itaque auxilia his ab Atheniēſi & Lacedęmonijs miſſa. prima igitur congreſſione Philomenes Thebanos caſtris exuit, ſequēti prçlio primus cecidit, in huius locum dux Oenomaus creatur, aduerſùs quem Thebani Theſſalique Philippum Macedoniæ regem ducem eligunt.

Igitur Philippus quaſi ſacrilegij, non Thebanorum, vltor eſſet, omnes milites coronas laureas ſumere iubet, atque ità veluti deo duce in prçlium pergit. Phocenſes inſignibus dei conſpectis, conſcientia delictorū territi, abiectis armis, fugā capeſſunt, pœnaſq; violatæ religionis ſanguine & cędibus pendunt. Incredibile, quantam ea res Philippo apud omnes

omnes nationes gloriam pepererit.itaq; dijs proximus habetur, per quem deorũ maieſtas vindicata ſit. Sed nec Philippus melioris fidei aduerſus ſocios fuit, quippe veluti timens nè ab hoſtibus ſacrilegij ſcelere vinceretur, ciuitates quarum paulò antè dux fuerat, hoſtiliter occupatas diripuit, coniugesque liberosque omnium ſub corona vendidit, non deorum templis, non ædibus ſacris pepercit.

Indè veluti rebus egregiè geſtis, in Cappadociam traijcit, vbi bello pari pfidia geſto, captisque per dolum & occiſis finitimis regibus, vniuerſam prouinciam imperio Macedoniæ adiungit. Deindè ad abolendam inuidiæ famam, per regna mittit & opulentiſſimas ciuitates, & phana ac templa, qui opinionẽ ſererent, regem Philippum magnam pecuniam erogare ad muros per ciuitates & phana ac templa facienda: qui huic rumori credebant, cùm in Macedoniã veniſſent, varijs dilationibus fruſtrati, vim regiæ maieſtatis timentes abeunt.

Olynthiacũ bellum. Poſt hęc Olynthios aggreditur, & ciuitatem nobilem excidit: fratres duos ex nouerca genitos, quos illi hoſpitio ſuſceperant, ſupplicio tradit, prędaque ingenti paritèr & parricidio fruitur. Indè nè quod ius vel fas inuiolatum prætermitteret, piraticam quoquè exercere inſtituit. Contigit etiàm, quòd duo reges Thraciæ fratres, eum diſceptationũ ſuarum iudicem eligerent: ſed Philippus ad iudicium veluti ad bellum inopinantibus fratribus inſtructo exercitu venit, regno vtrunque non iudicis more, ſed fraude latronis ſpoliauit.

Dum hęc aguntur, legati Athenieñ petentes pacem, ad eum veniunt, quibus auditis, & ipſe legatos Athenas cum pacis conditionibus miſit, ibique pax facta eſt: ex cęteris quoquè ciuitatibus Græciæ belli metu legationes venêre. Cruduſcente ira Gręcorum, Theſſali Bœotijque orant Philippũ, vt aduersùs Phocenſes ducem ſe exhibeat, oblitos cladiũ ſuarum: Contrà Phocenſium legati, adhibitis Lacedęmonijs & Athenieñ, bellum deprecabantur, cuius ab eo tèr iam dilationem emerant. Fœdum prorsùs auditu, gręcos orbis terrarum vindices, diſcordia eousquè redactos, vt in alterius ope ſpem ſuam poſuiſſe videantur.

Philippus inter hęc ſecretò auditis vtriſque legationibus, his veniam belli pollicetur, iureiurãdo adactis nè cuiquam prodant illud: illis contrà, venturum ſe, auxiliumque laturum: vtroſque vetat parare bellum aut metuere. ſic variato reſponſo, ſecuris omnibus, Thermopylarum anguſtias occupat. Tunc primùm Phocenſes ſe captos fraude Philippi animaduertentes, trepidi ad arma cõfugiunt: ſed neque ſpatiũ erat inſtruendi belli, nec tempus ad contrahendũ auxilia, & Philippus excidium minabatur, ni fieret deditio. Victi igitur neceſſitate, pacta ſalute, ſe dedunt. Cędunt nihilominùs paſſim, rapiunturque. Philippi ſcelera.

Vnum tantùm miſeris ſolatium fuit, quòd cùm Philippus portione prędæ ſocios fraudâſſet, nihil rerum ſuarum apud inimicos viderunt. Et ſic quęque loca ad libidinem ſuam transfert: miſeranda vbiquè facies & excidio ſimilis erat. alios enim in finibus ipſis hoſtibus opponit, alios in extremis regni terminis ſtatuit, quoſdam bello captos in ſupplementis vrbium diuidit, atque ità ex multis gentibus & nationibus vnum regnum populumq; conſtituit. Compoſitis itaque rebus Macedoniæ, Dardanos cęterosque finitimos fraude captos expugnat. ſed nec à proximis manus abſtinuit. Siquidem Ariſban regem Epiri affinem pellere regno ſtatuit, atq; Alexãdrum priuignum eius, vxoris Olympiadis fratrem, puerũ honeſtæ pulchritudinis, in Macedoniã nomine ſororis acceſit, omnique ſtudio ſolicitato in ſpem regni, ſimulato amore in ſtupri cõſuetudinem perpulit, maiora in eo obſequia habiturus ſinè conſcientiæ pudore, & ſinè regni beneficio.

Igitur cùm ad 20. annos perueniſſet, ereptum Ariſbæ regnum puero tradit, ſceleſtus in vtroque: nam nec in eo ius cognationis ſeruauit, cui ademit regnũ: & eum cui dedit, impudicum fecit antè quàm regem. Deindè toti Gręciæ bellum inferre ſtatuit, ad quod percommodum ratus, ſi Byzãtium nobilem & maritimam vrbem in poteſtatem redegiſſet, eandem claudentem ſibi portas obſi-

obſidione cinxit. Hæc nanq; vrbs condita primùm à Pauſania rege Spartanorũ fuit. itaque longa obſidione exhauſtus pirata, captis 170. nauibus mercium, inopiam paululùm recreauit. Erat eo tẽpore rex Scytharum Macheas, qui cùm bello Iſtrianorum premeretur, auxilium à Philippo petit, in ſucceſſionem eum regni Scytharũ adoptaturus, cùm interim rex Iſtrianorum decedẽs, & metu belli, & auxiliorum neceſſitate Scythas ſoluit. Itaque Macedonibus renunciat, neque auxilium eius petiſſe, neque adoptionem mandâſſe. His auditis, Philippus per legatos petit ſumptus ad apparatum belli factos. Sed Macheas reſpondit, nullas ſibi opes eſſe, quibus tantum regẽ expleat. quibus deriſus Philippus, ſoluta obſidiõe Byzantina, Scythica bella aggreditur. vẽtum eſt ad pugnam, & cùm virtute & animo pręſtarent Scythæ, aſtutia Philippi vincuntur. viginti millia puerorum & fœminarum capta, pecoris magna vis, auri argentiq́; nihil. ea primùm fides inopię Scythicæ fuit. Viginti millia nobilium equarum ad genus faciendum in Macedoniam miſſa.

Scythæ à Philippo vincuntur.

Sed reuertenti Philippo Triballi occurrunt, negant tranſitum, ni portionẽ accipiant prędæ. hinc iurgium, & mox prælium, in quo ità in femore vulneratus eſt Philippus, vt occiſum putarent, ſed conualuit. Eo conualeſcente, diù diſſimulatum bellum Athenień infert, quorum cauſa Thebani ſe iunxerunt: prouocant Græcas ciuitates, quaſi cõtra communem hoſtem. Prælio commiſſo, Athenienſes vincuntur, fortitèr occumbentes. hic dies vniuerſæ Græciæ & gloriam dominationis & libertatem finiuit.

Victoria Philippi cõtra Athenienſes.

Compoſitis rebus Gręcię, Philippus omniũ ciuitatum legatos ad formandũ rerum ſtatum euocari Corinthũ iubet. Ibi pacis leges vniuerſæ Gręciæ ſtatuit, conſilium veluti ſenatum ex omnibus vnũ elegit. ſoli Lacedęmonij et legem ac regem contempſerunt, ſeruitutem, non pacem rati. auxilia à ſingulis ciuitatibus deſcribi iubet, ſumma auxiliorũ 20000. peditum fuêre, equitum 15. millia.

Ocho Artaxerxe defuncto, vt ſuprà dictum eſt, Arſanius filius eius ſucceſſit in regno, regnauit annis 4. Anno primo Arſanij regis, Iaddus in demortui Ioannis pontificis & patris locum ſucceſſit, vir bonus & pacis amator, qui cùm mores labefactatos cõponere voluiſſet, multos & maximè Manaſſen fratrem inuenit aduerſarios. Nam Arſanius rex præfecerat regionibus trans flumen Sanaballam de genere Cuthæorũ, ex quibus Samaritæ deſcenderunt. vndè quia Manaſſes contra fratrem Iaddum ad põtificatum adſpirauit, Iſachã filiam Sanaballę duxit vxorem. Cumq́; miniſtraret in ſacerdotio, indignati ſunt Hieroſolymitæ, iubebantq́; eum recedere ab vxore, aut non introire ſanctuarium.

Arſanius rex Perſarum.

Itaq; Manaſſes trãſtulit ſe cum vxore ad ſocerum ſuum, qui pollicitus eſt quòd ædificaret ei templum inſtar Hieroſolymorum ſuper montem Garizin, ſed hoc cum licentia regis faciendũ erat Darij; ſcilicet q Arſanio patri in regno ſucceſſit. Interim autem condidit ei Abigſam, qui eſt mediterraneus vicus Syriorum & inſignis, dedit eiq́; impenſas ad victum, illuc ſe Manaſſes cum multis ſacerdotibus atq; vxoribus eorũ trãſtulit, & ſacerdotiũ ſcindere ſtuduit, prout dicetur.

Iaddus Iudæorũ pontifex.

Mortuo Arſanio rege, ſucceſſit Darius filius eius vltimus, regnauit annis 6. hic bella cum Alexandro geſſit, vt dicetur. Philipp⁹ rex, cùm auxilia è Græcia belli gerendi cauſa coẽunt, in Aſiam Perſarum iuris mittit Parmenionem, Amyntam, & Attalũ, cuius ſororẽ nupèr, expulſa Alexãdri matre propter ſtupri ſuſpicionem, in vxorem acceperat.

ANNO à mundi exordio 4845. qui fuit decimus regni Artaxerxis Ochi, circiter olympiadem 107. ab vrbe condita 398. Alexander Philippi regis Macedonnm & Olympiadis vxoris eius filius naſcitur. vulgata tamen hiſtoria habet, à Nectanabo iam extra regnum pulſo, generatum.

Nectanabus rex Aegypti inter ſapientes excelluiſſe memoratur, qui regno pulſus ab Artaxerxe Ocho, in Aethiopiam peruenit. de hoc fertur; quòd cùm bellum ſibi inſtaret, nõ exercitũ vel machinamẽta mouebat, ſed ingreſſus aulã,

ff &in

& in eius ſecretiorem partem accepta pelui, impleuit eam fonte lympidiſſimo, & ex cera componebat nauigij ſimilitudinem, effigiesq́; hominum ibi collocabat, quæ omnia moueri ac viuere videbantur: adhibebat & virgulam ex ligno hebeni, & vocabat precibus deos ſuperos inferosque. Sic laborabat pelui nauiculam ſubmergi, ex quo fiebat, vt ſimul cum ſubmerſione illius ceræ, etiàm om̃es hoſtes, ſi qui adeſſent, pelago mergerentur.

Quodam autem tempore nũciatum eſt ei, multas gentes aduersùs eum vna conſpiratione cõſurrexiſſe, Indos, Arabes, Phœnices, Parthos Orientis barbariem: quo audito, ipſe plauſum dat manibus: confugiensq́ue ad conſuetas artes, intellexit ſe ab hoſtibus vincendum, capiendumq́ue, niſi fugę conſuleret: moxq́ue raſo capite & barba, collectisq́; omnibus quæ precioſa erant, appulſus eſt in Macedoniam. Illic ergò amictus veſte linea, aſtrologum ſe profeſſus eſt. adeoq́ue celebris fama eius facta eſt, vt nec Olympiadem reginam lateret: enimuerò Philippus tunc bello fortè aberat: regina autem cœpit peritiam eius conſulere, & ille amore ipſius captus eſt.

Cumq́; acriùs vultum reginæ intueretur, quærit illa, cur me inſpicis? Cui ille, Recordor oraculi quod apud Aegyptum à dijs accepi. & ſtatim promit tabulas auro & ebore variatas, vbi viſebantur Iupiter in hyacintho, Sol in cryſtallo, Luna in adamante, Mars in hæmatite, Mercurius in ſmaragdo, Venus in ſapphiro, Saturnus in ophite. Tunc regina admirans ſtellarum varietatem, & propiùs ſiſtens, ô, inquit, intuere quæ ſo meam & Philippi congruentiam. Nam multi credunt, quòd mihi alteram ſuperinducturus ſit. qui explorata conſtellatione, ait: Vera fama eſt, ſed opitulabor, nè quid diuortio ſor mides. Nam fatale tibi eſt ex adſpectu, miſceri te deo, progeniturámq́ue filium vltorem omnium, ſi qua Philippus in te audebit. Tum illa: Cui, inquit, deo? at ille, Hammoni deo Libyæ. ergò para te vt reginam decet, videbis ſomnium, & in ſomnio nuptias cum deo futuras. Magicis itaque artibus fecit illam ſomniare quòd miſceretur deo Hammoni, & quòd de illo grauida fieret. Quod cùm Nectanabo reuelâſſet, dixit ille venturum ad eam Hammonem in ſpecie draconis. fecit ergò arte de nocte draconem apparére reginæ, ad quem dum inſpiceret, Nectanabus coniungitur, & eam cognouit. Vndè conceptus Alexãder eſt. fecit quoquè per ſomnium illud apparére Philippo, vxorẽ ſuam Olympiádem deo miſceri.

Philippus reuerſus, grauidam reginã inuenit. cœpit primò credere, deindè dubitans, eam duritèr increpat. quod ſentiens Nectanabus, arte diabolica egit, vt in ſolenni conuiuio, vbi aderant Philippus & Olympias, apparéret draco: & cùm omnes expaueſcerent, extendit Olympias manus, vt edocta erat, ad draconem, qui manſueſcẽs, caput in ſinum eius reclinabat, eiq́; oſculum dedit, et in aquilam conuerſus, è medio euolauit. Tũc Philippus ludificatus, aſſeruit eam concepiſſe ex deo.

Demùm parturiente Olympiade, aſſiſtebat Nectanabus, aſtrorum curſus & motus proſpectans. tãdèm nato Alexandro, motus terræ ſequitur, & tonitruum crepor, & fulgorum coruſcatio. Et vt refert Iuſtinus, ea die duæ aquilæ tota die ſuper culmen domûs ſederunt, omen duplicis imperij, Europę & Aſię, præferentes. Vocauit autem Philippus natum, Alexandrum. Alexandri partus.

Alexander autem factus annorum 12. patri comes fiebat exercitûs, & arma videre cupiebat: equis inſiliens, cuncta vt prudentiſſimus miles agebat.

Eodem ferè tempore Philippus Delphos miſit, conſulens de ſucceſſore, reſponſumq́; accepit: Is demùm tuo imperio omniq́; orbe potietur, quemcunq́; Bucephalus ſeſſorem pateretur. erat autem Bucephalus, equus forma ſpectabilis. homines comedebat vt belua. hũc diù aſſeruari iuſſit Philippus ſub clauſtris præferratis. manſit ita indomitus, vt nemo auſus fuerit ne tangere quidem. quo re factum eſt, vt Philippus eum abijcere mandâſſet.

Alexander verò cùm fortè adeſſet, vt refert Plutarchus, obloquitur, & impe-

imperitiam mollitiemq́; māgonum criminatur. quod verbum Philippus ęgrè tulit, quòd prudentiores increparet. Tunc ille, hunc me commodiùs quàm cæteri pertractaturum affirmo. at Philippus: Si id non feceris, quam pro hac inſolētia pœnam lues? ego, inquit, equi precium ſoluam. ſublato riſu, Alexāder feſtinabūdus correptum habenis equū contra ſolem conuerſum ſtatuit. animaduerterat enim ad vmbram conturbari. indè ipſo molliter circūducto, blādè iuba attrectata, reiecta ſenſim chlamyde, equum ſecurus aſcendit, laxat habenas, vrget calcibus, fit ingens clamor, pater verò præ gaudio illachrymâſſe traditur, deſcendentisq́; caput exoſculatus, dixiſſe: Aliud tibi par iam regnum quęre, non enim te iam Macedonia capit.

Bucephalus equus.

Dum Philippus fortè abſens eſt, non ſolito affectu quo ſolit⁹ fuerat, Olympiadem diligens, protinùs Olympias Nectanabum repetit, eum cōſulit. Qui dum aſſidenti ſibi Alexandro ex arte illa loqueretur, petijt Alexander vt artem illam eum doceret: cumq́; iam in illa arte profeciſſet Alexander non modicùm, nocte quadam ad præcipitium foſſæ veniens voraginoſæ, ibi Nectanabum præcipitem artis experiendæ cauſa fecit. Cumque ille ictu ceruicis lœtaliter affligeretur, conquerereturque, cur tam impiè ageret, reſpondit Alexander: Conquerendum tibi de arte eſt, quippe qui neſciens quæ tibi impendeant humi, cæli ſecreta rimari ſatagas. Ad hæc magus: Nulla mortalium contra fatum fuga eſt: olim per hanc ſcientiam noui me à filio interfectum iri. Tunc Alexander: Num ego filius tuus ſum? At ille confeſſus eſt Aegypti fugam, & qua arte Olympiade potitus ſit. & his dictis, animam efflauit.

Nectanabi interitus.

Tunc Alexāder imponit eum in humeros, & reuectat, eique ſepulcrum erigit operoſiſſimum, atque matri omnia refert. tunc illa admirata eſt ſe tot annis illuſam.

His temporibus, vt refert Vincentius, Methona ciuitas nunciatur à Philippo deſciuiſſe. ad quam Philippus cū exercitu dicitur miſiſſe Alexandrum, quam breuì ſubegit. Rediens, ingreditur regiam, patri victoriam nūciaturus. vidit barbaro habitu homines, percontatur qui ſint. cognoſcit Darij regis Perſarum eſſe legationem, & quòd veniſſent tributum terræ & aquæ poſtulare. Miratur Alexander, dicens vni illorum: Hæc ne elementa vendicant Perſæ, quæ Deus cunctis in communi largitus eſt? Igitur ferri iubet à ſe ad Darium mandata, ſcilicet vt ab hac petendi conſuetudine temperet: ſin aliter, ſciret ſe cum Alexandro prælio acriùs concertaturum. His dictis, iuſſit homines abire.

Philippus filio Alexandro, vt ęquum eſt, ſummâ beneuolentia vbique affectus fuit. At ex Cleopatra nouercâ Olympiadi ſuperinducta, diſcordia ſuborta eſt. cauſam adhibuit Attalus auiculus Cleopatræ, qui cùm in nuptijs Macedones exhortaretur, deos orarent, vt ad regni ſucceſſionem legitimus ex Philippo & Cleopatra crearetur hæres, excandeſcens Alexander, ô improbum caput, inquit, nos tibi nothi videmur? ſimulq́; in eum miſit poculum. Inſurgens indè Philippus contra Alexandrum mucrone, ſed ictus inanis excidit. tunc Alexander conuicijs adortus Philippum, receptamque Olympiadem in Epirū duxit, ſed paulopòſt Philippus Alexandrum multis precibus reuocauit.

Diſſidiū inter Alexandrū & Philippum.

Inter hęc nuptias Cleopatræ filiæ Alexandri, quem fecerat regem Epiri, celebrat Philippus. dies erat pro magnitudine duorum regum, & collocâtis filiam, & vxorem ducentis, apparatibus inſignis. ſed nec ludorum magnificentia deerat, ad quorum ſpectaculum Philippus cùm ſinè cuſtodibus medius inter duos Alexandros, filium generumque procederet, Pauſanias nobilis ex Macedonibus, nemini ſuſpectus adoleſcēs, occupatum anguſtijs Philippum in tranſitu obtrūcat. hic puer ſtuprum per iniuriam paſſus ab Attalo fuerat, qui eum etiâm poſteà tanquàm vile ſcortum libidini conuiuarum ſubiecit, de quo Philippo conqueſtus, non vindicatus, ſed deriſus fuit, ideò in eum exarſit.

De Philippi morte.

Creditum eſt etiàm, immiſſum ab Olympiade matre Alexandri fuiſſe, nec ipſum Alexandrum ignarum paternæ cædis extitiſſe, quippe non minùs Olympiadem repudium & prælatam ſibi Cleopatram, quàm ſtuprum Pauſaniam, doluiſſe: Alexandrum quoquè, regni æmulum fratrem ex nouerca ſuſceptum, timuiſſe. Hęc Iuſtinus. alij alitèr, vt mox dicetur.

Hanc mortem prædixiſſe fertur Philippus, interrogatus aliquandò à quodam principe ſuo, quæ mors eſſet viro forti optanda. cui Philippus, Viro forti & poſt multas victorias in pace ac gloria conſtituto, mors improuiſa eſt, inquit, optanda. Haud abſimile C. Iulius Cæſar reſpondiſſe fertur. De occiſione Philippi alij ferunt: cùm Philippus Alexandrum in Armeniam rebellãtem miſiſſet, inquiunt, Pauſanias, qui Olympiadem vxorem Philippi ardebat, ſentiens Alexandrum abeſſe, coniuratione facta Philippum inuaſit, multiſque vulneribus eum confodiens, ipſius ciuitate potitus eſt, feſtinauitq; ad raptũ Olympiadis.

Alexander tum ex Armenia victor applicuit, offenditq; turbas & Philippi vulnera. viſo inter hæc Pauſania adhuc præſente, cùm eum iaculo deſtinaret percutere, reniteretur autem formidine matris vulnerandæ, Olympias ſic eum adhortata eſt: Iaculare, inquit, fili, nè dubites. Alexander autem cùm Philippũ adhuc ſpirare comperiſſet, iuſſit Pauſaniam illuc adduci, gladium in dextram patris miſit, quô manu eius oppeteret. Ergò iam moriens Philippus, ait: Nihil eſt quod me contriſtet. vltus enim authorem iniuriæ, libens morior. & adiecit, Reminiſcor ô Alexander deum matri tuæ prægnanti prædixiſſe, quia vindicem filium eſſet paritura. Cum Iuſtino ſic conſonat Plutarchus in vita Alexandri, niſi quòd addit, Alexandrum poſteà morte Pauſaniam affeciſſe.

Deceſſit hoc modo Philippus tertio Arſanij regis Perſarũ anno. at habebat ex Lariſſæa ſaltatrice filium Arideum, qui poſt Alexandrum regnauit. Habuit & multos alios filios ex varijs matrimonijs, qui partim ferro, partim fato periêre. fuit autem Philippus rex armorum quàm conuiuiorum ſtudioſior. inter quotidianas rapinas ſempèr inops erat. erat in eo miſericordia & inuidia paritèr, blandus erat paritèr & inſidioſus. amicitias vtilitate, non fide colebat, eloquẽtia inſignis, nulla apud eum turpis vincendi ratio. Valer. lib. I. Philippus, inquit, pater Alexandri, Apollinis oraculo admonitus, vt à quadrigæ violẽtia ſalutem ſuã cuſtodiret, omnes currus per totum ſuum regnum disiungi iuſſit. locum etiàm qui in Bœotia quadriga celebratur, ſempèr vitauit. ſed Pauſanias in capulo gladij quo illum occidit, quadrigam cælatam habuit.

Pluret Philippi filij.

De hoc Philippo Plutarchus in apophthegmatis refert, quòd aliquandò Alexandro querenti, quòd Philippus multos ex pluribus mulieribus ſuſciperet filios, cui Philippus: Quandò habes regni æmulos, dato operam vt honeſtus & probus fias, quò non mea, ſed tua gratia regnum adipiſcaris. Idem de eodem: Cùm quendam iudicem capillum tingentem vidiſſet, eum amouit, inquiens: Qui in pilis fidus nõ eſſet, eum nec fidum fore in rebus ſeruandis. Idem Machetæ cuiuſdam cauſam iudicans minùs accuratè, illo appellante, iratus Philippus, Ad quem, inquit, appellas? ille, Ad teipſum rex, ſi vigilans attendas. Hunc vbi Philippus accepit iniuria affectum, ſententiam non reſcidit, ſed æſtimationem litis perſoluit, iuſtè quidem & benè. Obtruncato autem (vt dictum eſt) Philippo, ſicut in eius exercitu variæ gentes erant, ità diuerſi motus animorum fuêre. Alij iniuſta ſeruitute oppreſſi, ad ſpem ſe libertatis erigebant, alij tædio longinquæ militiæ remiſſam ſibi expeditionem gaudebant, amicos quoquè tam ſubita mutatione rerum haud mediocris metus ceperat, putantes nũc prouocatam Aſiam, nunc Europam nondùm perdomitam, multos fidei dubiæ deficere.

His rebus velut medela quædam interuentus Alexandri fuit, qui pro concione ità vulgus omne conſolatus hortatuſque pro tempore eſt, vt & metum timen-

Alexander rex ſalutat.

timentibus demeret,&in ſpem ſuî om̃es impelleret.erat hic annos viginti natus, Macedonibus immunitatem cunctarũ rerum,præter militiæ vacationem, dedit.quo facto tãtum fauorem omnium conciliat,vt corpus,non regem,mutâſſe dicerent. prima illi cura paternarum exequiarum fuit,in quibus cædis paternæ cõſcios ante tumulum occidi iuſſit, ſoli Alexandro *Lynciſtarum fratri pepercit.nam ab eo rex primùm fuit ſalutatus. æmulum verò imperij Caranum fratrẽ ex nouerca, interfici iuſſit. inter initia multas gentes rebellantes compeſcuit, orientes nonnullas ſeditiones extinxit.

Quibus rebus erectus,cito gradu in Græciam contendit,inchoatum proindè bellum à patre Perſicum aggreditur, in cuius apparatu nunciatur, Atheniẽſes,Thebanos & Lacedæmonios ab eo ad Perſas defeciſſe,authoremq; eius defectionis, magno auri pondere à Perſis corruptum,Demoſthenem oratorẽ extitiſſe.Quibus motibus occurſurus,tãta celeritate inſtructo paratoque exercitu Græciam oppreſſit,vt quem venire non ſenſerãt,videre ſe vix crederẽt. In trãſitu hortatus Theſſalos, beneficiorũq; Philippi patris,maternæque neceſſitudinis admonuerat,cupidè hæc Theſſalis audientibus,exemplo patris dux vniuerſæ gentis creatus erat, & vectigalia omnia redditusq; ſuos ei tradiderãt. Sed Athenienſ ſicuti primi defecerunt,ità primi pœnitere cœperunt,pueritiam Alexandri antè ſpretam,ſupra virtutem veterũ ducum extollentes.

Thebarum excidium.

Miſſis itaq; legatis bellum deprecãtur.quibus auditis & grauitèr increpatis,Alexãder bellum remiſit. indè Thebas exercitum conuertit, qui armis, non precibus,vſi ſunt. Itaque ſupplicia miſerrimæ captiuitatis experti ſunt: nã licèt multùm deprecaretur Eleades ex captiuis vnus,varias adducens excuſationes,potẽtior fuit ira,quàm preces.itaque vrbs diruitur,agri inter victores diuiduntur, captiui ſub corona venduntur. Miſeranda res Athenienſibus viſa, ideò portas refugijs profugorum contra interdictum regis aperuêre. quam rem ità grauitèr tulit Alexander, vt ſecunda legatione denuò bellum deprecantibus ità demùm remiſerit, vt oratores & duces,quorũ fiducia totiès rebellent,ſibi dedantur. eò res deducta eſt, vt retẽtis oratoribus duces in exilium agerentur,qui ex continẽti ad Darium regem Perſarum profecti ſunt. Hæc Iuſtinus.

Cæterùm coactis in Iſthmo Græcis, & expeditionẽ in Perſas decernentibus, Alexandro plures philoſophi & oratores occurrunt. Idem Diogenem facturũ exiſtimauit,qui per id tempus Corinthi verſabatur. at is pauci faciens Alexandrum,in cranio diuerſorium habebat. quò tum pergẽs Alexander,eũ ad ſolem adſpicientem offendit. ille vt tam illuſtres viros aduẽtare vidit,paulùm ſedit, Alexandrum ſuſpiciens. eodem ſalutato,rogat Alexander, rei ne cuiuſquam indigeat. Cui Diogenes, Parumpèr ab ſole abſcedas.qua in re adeò delectatum Alexandrum ferunt, vt cùm amici irriderẽt virum,ille reſponderet: Ego profectò niſi Alexãder eſſem, Diogenes eſſe vellem:inueniſſe ſe virum,cui accipere, nihil dare poſſet.

Diogenis & Alexãdri congreſſus.

Deindè exercitu naues onerat. vndè conſpecta Aſia,incredibili ardore mentis incenſus,duodecim aras deorum in belli vota ſtatuit.patrimonium om̃e ſuum,quod in Macedonia Europaq; habuit, amicis diuidit. Abſumptis & fermè diſtributis omnibus,quid tibi rex ſupereſt?Perdiccas inquit. Cui Alexãder, ſpes,ait,Aſiam ſufficere præfatus. Tum Perdiccas: Hæc nobis commilitonibus tuis futura communis eſt. neque enim exercitûs eius alia,quàm regis,animorũ præſumptio fuit: quippe obliti omnes coniugum liberorumq; & longinquæ à domo militiæ, Perſicum aurum & totius Orientis opes iam quaſi ſuam prædam ducebant.

Cùm delati in continentem eſſent, primus Alexander iaculum velut in hoſtilem terram iecit, armatusque de naui tripudianti ſimilis proſiluit, atq; ità hoſtias cædit,precatus, nè ſe regem illę terrę inuitę accipiant.Indè petens milites,à populatione Aſiæ prohibuit, parcendum ſuis rebus præfatus,nec perdẽda ea quæ poſſeſſuri venerant. In exer-

Alexandri copiæ. citu eius fuêre ex Macedonia 15. millia peditũ, auxilia diuerſa, octo millia equitum, duo millia indigenarum leuis armaturę, Thracum octo millia. vndè hoc numero cum veteri milite congregato, collegit 70. millia ſeptingenta quatuor militantiũ. & vt refert Iuſtinus, non iuuenes robuſtos tantùm, non primę ętatis florentes, ſed veteranos, pleroſq; etiàm emeritæ militiæ, qui cum patre patruiſq; militauerant, elegit, vt non tam milites, quàm magiſtros militiæ electos putares. ordines quoquè nemo niſi ſexagenarius duxit, vt ſi principia caſtrorum cerneres, ſenatum te priſcę alicuius reipu. videre diceres. itaq; nemo in prę lio fugam, ſed victoriam cogitauit. Hac tam parua manu vniuerſum orbem terrarum aggredi auſus fuit.

Collecto autem in vnum exercitu, ad Aegypti interiora conſcendit. antè tamen Darius literas huiuſmodi tenoris dedit: Rex regũ Darius, conſanguineus deorum, Alexandro famulo meo iubeo, dico, & mando, tibi reuerti ad parentes tuos famulos meos, atque in gremio matris cubantem, doceri virile officium: ad quam rem habenam tibi Scythicam miſi, & pilam, & loculum cum aureis. Pilam, eô quòd eius luſus tuę cõueniat ætatulæ. nam hæc opera tibi cõueniunt, ſciens ſi omẽ genus hominum pari conſpiratione tecum duxeris, imperium Perſarũ nequaquàm terrere poteris. Aureos autem tibi miſi, vt ſi ad reuerſionem ſumptibus indigeres, habeas quo tibi tuiſq; neceſſaria emas. Si iuſſionibus noſtris obtemperare diſtuleris, protinùs mittam qui te vinctum atque contumelioſè verberibus affectũ, maieſtati noſtræ reducant. Hęc ſcripta primates Alexandri nimiùm terruerunt. quibus Alexander, Quid tandèm dictis barbari perturbamini, quæ arrogantiæ habent teſtimonium, non confidentiæ probationem?

Literæ Darij ad Alexandrum.

His dictis, Perſarum legatis donat aurum, ac cum his literas remittit: Alexander rex regum, conſanguineus deorum, Dario ſalutẽ dicit: Turpe mihi videtur, nimiumque abhorrens, tantum regem totq; viribus (vt ſe iactat) cõſitum, ſub ditione cõtemptibilium hominum, atq; inter eos Alexandro, diù grauitèr ſeruiturũ. Quæſo igitur, quorſum te ſententia ducit? dixiſti te auri atque argenti opibus abundare, an vt his cognitis, auri ſit nobis deſiderium, vt obſtinatiùs pugnemus aduersùm te? Addis miſiſſe te mihi habenam & pilam, loculoſque cum aureis, de quibus quanuìs vt tibi viſum eſt, dictitaris, ego velut auſpicatò cuncta ex te conceſſa profiteor. Nanq; habenam accipi oportet, vt ea in ſubditos tibi vtar: pila verò, tui & totius orbis imperium promittit: aurũ autem, opum tuarum me dominum teſtatur.

Alexãdri literæ ad Darium.

Lectis his literis, Darius ad ſatrapas vltra Taurum montem degentes, talia ſcribit: Fertur quidam adoleſcens inſanire Philippi filius, Aſiamq; vniuerſam incurſare. ſuper quo placet nobis, vt verberibus puerilibus grauitèr afflictus, indutuſq; pòſt veſte purpurea, nobis tradatur. ſatrapas eius & claſſem cum nautis ſubmergite, milites cunctos ad rubri maris vlteriora tranſducite.

Prima igitur cõgreſſio in cãpis Adraſtis fuit. in acie erant Perſarum ſexcenta millia militum, quę nõ minùs arte Alexandri, q̃ virtute Macedonum ſuperata, terga verterunt. magna itaq; cędes Perſarũ fuit, de exercitu barbarorũ 20. millia peditũ, duo equitũ cecidiſſe ferſitur, cùm ex Alexandri exercitu quatuor et triginta cęſi tantùm inueniãtur. Ea pugna magnum ad res Alexandri momentum peperit. Sardis enim imperij maritimi tutamen & propugnaculum cepit, multaq; ad eùm defecerũt oppida. Solę contra eum Halycarnaſſus & Miletus ſtabant, quas tamen vi occupat.

Prima Alexandri cum Dario pugna.

Poſt hęc Gordin vrbem petit, inter Phrygiam maiorem & minorem ſitam, cuius vrbis potiundę nõ tam præda traxerat, q̃ quòd audierat in ea vrbe in templo Iouis iugum plauſtri Gordij poſitũ, cuius nexum ſi quis ſoluiſſet, eum tota Aſia regnaturũ, oracula ceciniſſe. Plauſtrum hoc Gordius in templo poſuit Iouis, ex eo quòd plauſtrum ducens, rex oraculis creatus extitit.

Igitur Alexander capta vrbe, cùm in templum Iouis veniſſet, iugum plauſtri requiſiuit. quo exhibito, cùm capita loramentorũ intra nodos abſcõdita repe-

rire

tire non poſſet, gladio loramenta cędit. atq; ità reſolutis nexibus, latétia in nodis capita inuenit. Nihil, inquit, intereſt quomodò ſoluatur. & ſic ſortem vel illuſit, vel impleuit.

Hoc illo agente, nunciatur Darium cum ingēti exercitu aduentare. itaq; timés anguſtias, magna celeritate Taurũ tranſcēdit, in qua feſtinatione quingēta ſtadia curſũs fecit. Cùm Tarſum veniſſet, captus Cydni fluminis amœnitate per vrbē influentis, proiectis armis, plenus pulueris atq; ſudoris, in præfrigidã vndam nudum ſe proiecit. Tũc repentè mēbra rigor occupauit, vt interclusã voce, non ſpes modò remedij, ſed nec dilatio periculi interueniret. Vnus erat ex medicis, nomine Philippus, quẽ Parmenionis epiſtola ſuſpectum fecit, à Cappadocia miſſa. ſcripſerat enim Alexandro, Philippũ medicum vt caueret, corruptũ illum à Dario pecunia. verùm Alexander ratus pro tẽpore dubię ſe fidei magis medici committere, quàm indubitato morbo perire: Accepto igitur poculo, epiſtolas medico tradidit, atq; ità inter bibendũ oculos in vultũ legētis intendit. vt ſecurũ conſpexit, lætior factus eſt, ſanitatemq; quarta die recepit.

Philippus medicus.

Igitur Darius cum trecentis millibus peditum, & centum millibus equitum in aciem procedit. mouebat hæc multitudo hoſtium Alexandrum: quia tamen aliquandò paucioribus victor euaſit, rē aggreditur. Itaq; cùm ſpes metum vinceret, periculoſius bellũ differre ratus, nè deſperatio ſuis creſceret, circũuectus ſuos, ſingulas gētes diuerſa oratione alloquitur, Illyrios ac Thraces, Græcos atq; Macedones, laborum finem hunc & glorię cumulum fore. itaq; inter hęc conſiſtere aciem iubet, nec Darij ſegnis opera in ordinanda acie erat: quippe omiſſis ducum officijs, ipſe omnia circumire, ſingulos hortari veteris gloriæ Perſarum imperijq;.

Poſt hęc prœlium ingentibus animis cõmittitur. in eo vterq; rex vulneratur. tam diù certamen anceps fuit, quoàd fugeret Darius. exindè cædes Perſarum ſecuta. cæſi ſunt peditum 61. millia, equitum decem millia, capta 40. millia: ex Macedonibus cecidere pedeſtres cētum triginta, equites cl. In caſtris Perſarum multum auri cęterarumq; opum inuentum, inter captiuos caſtrorum mater & vxor, ſoror & filiæ duæ Darij fuēre, ad quas viſendas hortandaſq; cùm Alexãder veniſſet, cõſpectis armatis, inuicèm ſe complexę, velut ſtatim moriturę, cõplorationem ediderunt: prouolutæ deindè genibus Alexandri, non mortem, ſed vt Darij corpus ſepeliant, dilatiõem mortis precantur.

Motus tanta mulierum pietate Alexander, & Darium viuere dixit, & timētibus metum mortis demit, eaſq; haberi et ſalutari vt reginas pręcepit, nihil cultũs & honoris priſtini illis ademit. Quod verò gratia regali digniſſimum fuit, mulieres ingenuas et captiuas, nullũ ex eo turpe vel audiſſe vel intellexiſſe contigit. Et profectò Darij coniugē vniuerſas decore & forma anteiſſe reginas, quemadmodùm & Darium cunctos & ſpecie & proceritate viros, ſimilimaſq; parentibus fuiſſe puellas: quas cùm Alexander inſpiceret, dicere per iocum ſolebat, dolores oculorum Perſicę ſunt puellæ.

Humanitas Alexandri erga Darij vxorē &c.

Poſt hæc opes Darij diuitiarumq; apparatum contemplatus, admiratione tantarum rerum capitur. Tunc primùm luxurioſa conuiuia & magnificentiam epularum ſectari, tunc Barſanen captiuam diligere propter formæ pulchritudinem cœpit, à qua poſteà puerum ſuſceptum, Herculem vocauit. Memor tamen adhuc Darium viuere, Parmenionem ad occupandam Perſicam claſſem, alioſq; amicos ad recipiendas Aſiæ ciuitates miſit. quæ ſtatim, audita fama victoriæ, pręfectis Darij cum auri magno pondere traditis, ſe in poteſtatem victorum dederunt.

Tunc in Syriam Alexãder proficiſcitur, vbi obuios cum inſulis multos reges Orientis habuit: ex his pro meritis ſingulorum alios in ſocietatem recepit, alios regno priuauit, ſuffectis in loca eorum nouis regibus. Tyriorum ciuitas cùm coronam auream magni põderis per legatos in titulum gratulationis Alexandro miſiſſet, gratè munere accepto, ire ſe Tyrum dixit. quod cùm diſpliceret legatis, ità exarſit, vt vrbi

Alexãdri in Syriã profectio.

vt vrbi excidium minaretur. exercitum mox illò duxit, vbi à Tyrijs bello exceptus eſt. de his mox infrà latiùs ſcribemus.

Tyriorum origo. Tyriorum gens, vt Iuſtinus in 18. ait, cōdita à Phœnicibus fuit, qui terrę motu vexati, relicto patrio ſolo, Aſſyrium ſtagnum primò, mox mari proximū littus incoluêre. Poſt multos deindè annos à rege Aſcaloniorū expugnati, nauibus appulſi, Tyrum vrbem ante annū Troianæ cladis condiderunt. Ibi Perſarum bellis diù vexati, victores fuêre: ſed attritis viribus, à ſeruis ſuis multitudine abundātibus, indigna ſupplicia perpeſſi ſunt, qui conſpiratione facta, om̄em liberum populum cum dominis interficiunt: atq; ità potiti vrbe, lares dominorum occupant, remp. inuadunt, coniuges ducunt, & quod ipſi non erât, liberos procreant.

Vnus ex tot millibus ſeruorum fuit, qui dominum ſuum filiumq́; ſeruauit. itaq; occiſis dominis, ſeruis de ſtatu reipub. deliberātibus, placet regem de ſuo corpore creari, eumq́; potiſſimùm quaſi dijs acceptiſſimum, qui ſolem orientem primus vidiſſet. ſeruus ille ad Stratonem dominum ſuum occultè latentem, rem detulit. Ab eo informatus, quum medio noctis omnes in vnum campum deſcēdiſſent, cæteris in Oriētem ſpectātibus, ſolus Occidētis regionem intuebatur. Id primùm alijs videbatur furor. vbi verò dies aduentare cœpit, editiſſimiſq́ue culminibus vrbis ſol oriēs ſplēdere, expectantibus alijs vt ipſum ſolem adſpicerent, primus omnium fulgorem ſolis oſtendit. non ſeruilis ingenij ratio viſa. ☞ requirentibuſq́; authorem, dominum confitetur. Tunc intellectum eſt, quātum ingenua ſeruilibus præſtarent ingenijs. venia ſeni filioq́; data eſt, et velut numen quoddam ſeruatos arbitrantes, regem Stratonem creauerunt. poſt eius mortem regnum ad poſteros tranſiuit.

Celebre hoc ſeruorum facinus, metuendumq́; exemplo. Itaque Alexander Magnus velut vltor publicę ſecuritatis, expugnata vrbe, omnes qui prælio ſuperfuerant, ob memoriam veteris cędis, crucibus affixit. genus tantùm Stratonis inuiolatum ſeruauit, regnumq́ue reſtituit, ingenuis & innoxijs inſulæ attributis. Hoc modo Tyrij conditi, conualuêre.

Tunc Sanaballa præfectus Darij, vt ſuprà dictum eſt, eligēs de ſuis octo millia, in Alexādri profectus eſt auxilium, dicens ſe libentiùs obſequi ei quàm Dario. loca ſibi credita, tradit Alexandro. præterea impetrat genero Manaſſæ, vt templum extruat, quia id vtile foret regi, nè ſcilicet vnanimes Iudæi rebellent. Concedente verò Alexandro, ædificauit Sanaballa templum, quod permanſit vſque ad deſtructionem factam per Romanos, & in eo conſtituit Manaſſen pontificem. Permittit Alexander in Samaria templū extrui.

Porrò dum Alexander erat in obſidione Tyri, ſcripſit ad principem ſacerdotum in Hieruſalem, inuitans vt ſibi preberet auxilium, & exercitui venalia, redderetq; tributa q̃ antè Dario dabat. Reſpondit Iaddus pontifex, ſe Dario ſacramentum dediſſe, nec eo viuente poſſe tranſgredi. Tunc minatus eſt ei Alexander, & aggeribus iniectis, Tyrum fecit continentem, quæ vaſtata eſt ſimul & Gaza.

Alexander autem capta Gaza, in Hieroſolymam contendit. tunc timentes Iudęi, clamauerūt ad Dominum, & immolabant hoſtias. Iaddus orabat pro gente Iudæorum, cui ſeparatò præcepit Deus, vt ornaret ciuitatē, ipſeq́; in pontificalibus, & reliqui induti ſtolis Alexandro occurrerent. Surgēs, viſa omnibus indicat. appropinquante verò vrbi Alexandro, proceſſit pontifex cum ſacerdotibus & ciuium multitudine ad locum, vndè Hieroſolyma & templum videri poſſet. Et factum eſt contra ſpem omnium. Alexander enim intuens pontificem ſtola inſignem, & ſuper cidarim laminam, vbi erat inſcriptum nomen Dei tetragrammaton, deſcēdit de equo, adijt eum ſolus, & nomen adorauit, pontificem veneratus. Obſtupuerunt principes exercitûs, ludificatam mentem regis putātes. Solus Parmenio quęſiuit ab eo, cur pontificem Iudæorum adorâſſet, reſpondit: Non hunc adoraui, ſed Deum, cuius principatum ſacerdotij gerit. Nam per ſomniū in tali habitu Deum conſpexi, adhuc in Macedonia

nia conſtitutus. & cùm interrogâſſem, vtrùm Aſiam poſſem obtinere, iuſſit me confidere: nam ſempèr ſe ducturum exercitum, & principatum Perſarum mihi traditurum. Nunc autem vidi in hoc ſacerdote ipſius effigiem, & propterea hominem veneratus ſum.

Ingreſſus vrbem Alexander, in templo ſacrificauit Deo ſecundùm ſacerdotis oſtenſionem, & attulerunt ei Danielem prophetám, in quo ſcriptum erat, quendam Grecorum perditurum potentiam Perſarum. Alexander arbitrans de ſe ſcriptum, gauiſus eſt, & in craſtinum conuocans populum, iuſſit petere quæ vellent, & ipſis petentibus, conceſſit Iudæos vbiquè patrijs vti legibus, & ſeptimum annũ ſinè tributo eſſe propter ſabbatũ terre. exindè ad alias ciuitates profectus eſt.

Danielis de Alexandro prophetia.

Tunc Samaritæ videntes eius munificentiam circa Iudæos, cognatos ſe dicunt de ſemine Iudæorum, originem ſuam trahere ab Ephraim & Manaſſe. Poſtulauerunt, vt templũ eorum in Garizin honoraret, quod in reditu promiſit. cumque peterent ab eo relaxationem ſeptimi anni, quæ ſiuit qui eſſent, & dixerunt ſe eſſe Hebræos. cumq; adderet, vtrùm eſſent Iudæi, negauerunt. quibus ait, Iudæis hoc tantùm conceſſi. Ad Iouem deindè Hammonem Alexãder pergit, conſulturus & de euentu futurorũ, & de origine ſua.

Cupiens autem originem diuinitatis acquirere, ſimul & matrem infamia liberare, per præmiſſos ſubornat antiſtites, quid ſibi reſponderi velit. Ingrediẽtem templum, ſtatim antiſtites vt Hammonis filium ſalutant. ille lætus dei adoptione, hoc ſe patre cenſeri iubet. Rogat deindè, an omnes interfectores patris ſui ſit vltus: reſpondent, patrem eius nec poſſe interfici, nec mori, regis Philippi peractam plenè vltionem eſſe. tertiam interrogationem poſcenti, victoriam omnium bellorum poſſeſſiõemq; terrarum dari reſpondent. Comitibus quoquè ſuis reſponſum, vt Alexãdrum pro deo, non pro rege colerent. hinc illi aucta inſolentia. Aliquandò quum ſagitta ſaucius, dolore collaberetur, Amici, dixit, hunc planè cruorem mortaliũ,

Cõpellitus Alexander ab antiſtite Hãmonis filius.

ac non diuinorum vulnera ſpargunt.

Darius interim cùm Babylonem perfugiſſet, Alexandrum per epiſtolas precatur, vt redimẽdarum ſibi captiuarum poteſtatem faceret, magnam pecuniam pollicitus. Sed Alexander pro precio regnum omne petit. iterùm Darius regni portionem offerens, & filiam in matrimonium dari. Ad hæc Alexander iuſſit ſupplicé venire, regniq; arbitria victori permittere. Tunc Darius ratus eſt verè ſe victum, gratumq; ſibi eſſe, cùm vincere nequeat, quòd à tali potiſſimùm vincatur. ſcribitq; Alexandro gratias agẽs, quòd nihil hoſtile in ſuos fecerit.

Alexandro inter hęc viſum eſt, vt ipſe ad Darium internũcius iret. comitatus proindè ſolo Eumedo atq; vno ſatellite, deuenit ad Strãgam fluuium, ibi Eumedum ſubſiſtere iubens, Dario talia fatur: En tibi adſum internuncius Alexãdri, cuius mandata ſunt talia: Ego, inquit, arbitror eum regem, qui minùs feſtinantèr contendit ad prælium, ipſum ſuę ignauię et diffidentię teſtẽ eſſe. quapropter reſponde, quid temporis agitãdi dederis nobis? Tunc Darius, Nunquid tu ipſe ades Alexander, qui nobis adeò confidentèr bellum indicis? Negat ille. tunc Darius manum apprehendens, ſecum duxit in regiam ad cœnam, iuſſuſq; eſt cõtra Darium diſcumbere: & quodcunq; vas ad bibendum ſumpſit, exhauſtum in ſinu recondebat, quod intelligens Darius, furti eum arguendum dicit. Ad hæc Alexander, hũc morem ſeruari in curia Alexandri, & ſe putâſſe idẽ hic ſeruari conſuẽſſe.

Cœna facta, vnus ex conuiuantibus, qui aliquandò hoſpitio ſuſceptus fuerat à Philippo, cœpit recognoſcere Alexandrum. Quod ſentiens Alexander, vnà cum poculis proſiliens exijt, & mox præ foribus vnum ex Perſis tenentem equum ſuum, transfodit gladio. Conſcenſo equo, fugam inijt. Perſæ autem inſecuti ſunt, ſed Alexander velocior euaſit. Darius autem damno hoſtis elapſi, nimio mœrore conficitur. Alexander ità maxima cum difficultate fluuium tranſit, & ad ſuos ſaluus peruenit.

Intereà Darius exercitũ adducit. cũq; ad

ad prælium ſolus rex dormiens deeſſet, à Parmeniõe ægrè excitatus,ſomni cauſas aperit,magno æſtu liberatum ſe dixit,ſecuritatem victoriȩ ſibi datã, ſtatuitq́; vt nemo de ſuis fluuium trãſiret. Interim trãſeunt Perſæ, commiſſoq́; prȩlio,facta eſt vtrinquè ſtrages magna.tãdem Perſæ fugiunt.voluit ibi mori Darius cùm ſocios victos videret, ſed à proximis fugere compulſus eſt. Suadentibus deindè quibuſdam, vt pons Cydni fluminis ad iter hoſtium impediendum intercluderetur, Non ità ſaluti ſuæ velle conſultum ait Darius, vt tot millia ſociorum hoſtibus obijciat: debere & alijs fugæ viam patére, quȩ patuerit ſibi.

Tertia Darianorum ſtrages.

Alexander autem periculoſiſſima quæque aggreditur, & vbi confertiſſimos hoſtes acerrimè pugnare conſpexiſſet, eò ſe ſemper ingerebat,periculaq́; ſua eſſe, non militum volebat. rarò etiàm vllo prȩlio tantum ſanguinis effuſum eſt. Tunc Darius ſpe omni amiſſa, ingreſſus regiam ſuam, humi ſe proſternit,lamentatione nimia fatigatus.Tandèm reſpirans,ſcribit Alexandro: Domino meo Alexandro Darius ſalutem. Competentiùs feceris, ſi miſeratione vincas illos, quos tibi fortuna ſubiugauit. Quæſo itaq;, vt matris, coniugis ac filiarum noſtrarum (vt te dignum eſt) meminiſſe digneris, mihique remittas eas:& tuæ beneuolentiȩ viciſſitudinem ſpondeo, theſauros omnes quoſcunq;, reges ac patres mei reliquerunt, ipſe tibi tradã, maioremq́; partem regni vſq; ad Euphratem fluuium, & alteram filiam vxorem. Ad hæc Alexander, Neque mundum poſſe duobus ſolibus regi, nec orbem duobus regibus. obtulit poſteà, omnia regna velle ſibi donare. Alexander,ſe non recipere, ſed dare cui vellet, renunciat.

Darij preces.

Tunc Darius Pororegi ſcripſit, vt ei auxiliaretur contra Alexandrum, multa ei promittens, & id Alexandrum non latuit. Accelerat propterea Darium præuenire, antequàm in Caſpias portas intraret. expugnat Perſipolim caput Perſici regni, vrbem illuſtriſſimam, refertam orbis terrarum ſpolijs. deindè 37. diebus prædam percenſuit. Inter hæc octingenti Grȩci occurrebant Alexandro, quos Darius captiuos tenuerat, trũcata corporis parte.quibus cùm dediſſet Alexander redeundi copiam, maluerunt ibi mori, quàm fœdum ſuum conſpectum reportare.

Aderant autem Dario duo ſatrapæ Beſſus & Nabarzanes.hi in gratiã Alexandri cupientes venire, Darium ſolitarium inuenientes opprimunt, & lœtalitèr vulnerant. poſt hæc idem Darius in gratiam victoris, à cognatis ſuis aureis compedibus catenisque in vico Parthorum Tania vincitur. Alexander quoquè citato curſu poſtera die ſuperuenit,ibiq́; cognouit Darium clauſo vehiculo per noctem exportatũ. iuſſo itaque exercitu ſubſequi, cum ſeptem millibus equitum fugientem inſequitur. in itinere multa & periculoſa prȩlia fecit. Deindè cùm nullum Darij indicium reperiſſet, reſpirandi equis data facultate, vnus ex militibus dum ad fontẽ proximum pergit, in vehiculo Darium multis vulneribus confoſſum, ſed ſpirantem adhuc, inuenit. Qui applicito captiuo,cùm ciuem ex voce cognouiſſet, id ſaltem præſentis fortunæ ſolatium ſe habere dixit, quòd apud intellectur ũ verba facere poſſet. orat agi Alexandro gratias de beneficijs matri ac liberis ſuis impenſis.

Sunt & qui ſcribant, Alexandrum adhuc ſpirantem inueniſſe Darium, dixiſſeque morientem, En mihi in tali fortuna cõſtituto magnum adeſt mortis meæ ſolatium, quòd in tuis manibus, ô Alexander regum fortiſſime, ſpiritum effundam. Quæſo nè inuideas mihi ſepulturam, quam mihi cum Perſis tui Macedones exequantur. rogo,matrem meam & vxorem commendatas habeto. filiam verò Rhoxanen vt coniugio tuo dignam cenſeas, precor.His dictis,exhalauit ſpiritum. Alexander, fuſis lachrymis, Darium ritu Perſarum iuxta regiam dignitatem ſepeliri iuſſit.

Darij mors.

Igitur ſecundùm Hieronymum, anno 6.regni ſui, anno ſecundo olympiadis 112, Alexander interfecto Dario, Babylonem obtinuit, in quo regnum Perſarum deſtructum eſt, quod ſtetit annis ducentis xxxij. per reges quatuordecim.

Refert

Refert autem Oroſius, quòd tribus his prçlijs quinquieſdeciès centena peditũ equitumq́; millia conſumpta ſunt.

Alexander cupiens ſcire, qui Dariũ regem interfeciſſent, in publico ità ait: Gaudeo nunc me hoſtem maximum ſuperâſſe Darium, & licèt ipſe executus non ſim, habeo gratiam condignam rependere his, qui beneuolentia mea eum interfecêre. Iuro equidem per maieſtatem meam, ſublimes me illos & notiſſimos, vbi cognouero, facturũ. Quo audito, Beſſus & Nabarzanes ſe produnt: quos Alexander in altiſſimo loco fecit crucifigi. Tunc etiàm Alexander in Bactrianis & Sogdianis duodecim ciuitates condidit, quas ſuo nomine Alexandrias vocauit.

Beſſus & Nabarzanes crucifiguntur.

Dum hæc aguntur, epiſtolę Antipatri à Macedonia redduntur, quibus bellum Agidis regis Spartanorum in Græcia, Alexandri regis Epiri in Italia, bellum Sophryonis præfecti eius in Scythia, continebantur. Poſt enim profectionem Alexandri, Græcia ferè omnis in occaſionem recuperandæ libertatis ad arma concurrerat, Lacedæmones ſecuta, qui Philippi Alexãdriq́; pacem ſoli ſpreuerant, & leges reſpuerant. Dux huius belli Agis fuit rex Lacedęmoniorum, quem motum Antipater cõtractis militibus in ipſo ortu oppreſſit, Agide rege ſuccumbente.

Porrò Alexãder rex Epiri, in Italiam Tarentinis auxilia aduersùs Brutios deprecãtibus, ità cupidè profectus fuerat, ac ſi in diuiſione orbis terrarum, Alexãdro Olympiadis ſororis ſuę filio Oriens, & ſibi Occidens ſorte contigiſſet, non minorem rerum materiam habens in Italia, Africa, Sicilia, quàm ille in Aſia & in Perſis geſſit bellum cum Brutijs Lucaniſq́;. multas vrbes cepit, tũ & cum Metapontinis, Rutulis & Romanis fœdus amicitiamq́ue fecit, ſed apud Brutios perijt.

Alexander Epirota.

Sophryon quoquè præfectus Ponti ab Alexandro Magno relictus, adunato exercitu triginta millium militum, Scythis bellum intulit, & cęſus cum omnibus copijs, pœnas belli innoxiæ genti illati luit. Cętera de Alexandro poſteà referemus loco commodiore.

In hac quoquè generatione Dionyſius fili⁹ primi Dionyſij, in Sicilia extincto patre, à militib⁹ ſuffectus eſt. hic Dionyſius inter initia regni auũculos fratrum ſuorum veluti æmulos imperij ſui hortatoresq́; puerorum fratrum, ſcilicet ad diuiſioně regni, tollere geſtiebat. quarè priùs conciliat ſibi populum, nexorum enim tria millia è carcere dimittit, tributa populo per triennium condonat, & alijs delinimentis animos omnium ſolicitat. Tunc ad deſtinatum facinus conuerſus, non cognatos fratrũ tantùm, ſed etiàm ipſos fratres interficit. Sublatis deindè æmulis, in ſegnitiem lapſus, ex nimia luxuria oculorum lippitudinem contraxit, propter quæ cùm contemni ſe videret, ſęuitia graſſatur, nec vt pater carcerem nexis, ſed cędibus ciuitatem replet, ob quæ inuiſior fit omnibus. itaque cùm bellum aduersùs eũ Syracuſani decreuiſſent, diù dubitauit, an imperium deponeret, an reſiſteret. Sed à militibus prędam ſperantibus deſcẽdit in prælium victor. cùm iteratò non feliciùs fortunam tentâſſet, legatos ad Syracuſanos mittit, ſpondens ſe depoſiturum tyrannidem, ſi mitterẽt ad eum cum quibus de pace cõueniret. In quam rem miſſos primores in carcere retinet, atq; ità incautis omnibus nil metuentibus, exercitum ad delẽdam ciuitatem mittit.

Dionyſius Siculus tyrannus.

Fit igitur in ipſa vrbe anceps prælium. oppidanis multitudine ſuperantibus, Dionyſius pellitur. Cumq́; obſidionem arcis timeret, abſque omni regio apparatu in Italiam profugit tacitus. exul à Locrenſibus ſocijs receptus, velut iure regnaret, arcem eorum occupat, ſolitamq́ue ibi ſæuitiam exercet, coniuges principum ad ſtuprum rapi iubebat, virgines ante nuptias abducebat, ſtupratasq́ue procis reddebat, locupletiſſimos quoſque aut ciuitate pellebat, aut occidi imperabat, bonaq́; eorum inuadebat. Deindè callido commento ciuitatem circumuenit: cùm Rheginorum tyranni Leophronis bello Locrenſes premerentur, vouerunt vt ſi victores forent, die feſto Veneris virgines ſuas proſtituerent. Quo voto intermiſſo, cùm aduerſa bella cum Lucanis gererent,

Locrenſiũ votum.

rerent, in cōcionem eos Dionyſius vocat, hortatur vt vxores filiaſque ſuas in templum Veneris, quàm poſſint ornatiſſimas mittāt, ex quibus ſorte centum ductæ, voto publico fungātur, religioniſq; gratia vno ſtent in lupanari menſe, omnibus autem iuratis viris, ne quis vllam attaminet. quæ res nè virginibus voto ciuitatem ſoluētibus fraudi eſſet, decretum facerent, ne qua virgo nuberet priùs, quàm illæ maritis traderētur. probato conſilio, quo & ſuperſtitioni & pudicitiæ virginum conſulebatur, certatim omnes fœminæ impenſiùs ornatę, in templum Veneris conueniunt, quas omnes Dionyſius immiſſis militibus ſpoliat, ornamentaq; matronarum in prędā ſuam vertit. Quarundam viros ditiores interficit, quaſdā ad prodendas virorum pecunias torquet.

Cùm his artib⁹ per annos ſex regnâſſet, Locrorum conſpiratione vrbe pellitur. Pulſus Dionyſius, in Siciliam redit. ibi Syracuſas, ſecuris omnibus, poſt lōgam intercapedinem pacis, per conditionem recipit. paulopòſt cùm grauior crudeliorque ciuitati eſſet, iterata conſpiratione obſidetur. tunc depoſito imperio, arcem cum exercitu Syracuſanis tradit: receptoq; priuato inſtituto, Corinthum in exilium proficiſcitur. ibi humilima, quęque tutiſſima exiſtimās, in ſordidiſſimum vitæ genus deſcendit, non cōtentus in publico vagari, ſed potare, nec cōſpici, ſed in popinis lupanaribusq; totis diebus reſidere, pānoſus & ſqualidus incedere, riſum libentiùs prębere, quàm captare, apud ædiles aduerſùs lenones iurgari, omniaque ità facere, vt contemnendus magis quàm metuendus videretur.

Dionyſius in Corintho.

Nouiſſimè ſe ludimagiſtrum profeſſus, pueros in triuio docebat, vt aut à timentibus ſempèr in publico videretur, aut à non timentibus faciliùs cōtemneretur. Nam licèt tyrannus vitijs abundaret, tamen ſimulatio hæc non naturæ erat: magiſque hæc arte, quàm amiſſo regali pudore faciebat, expert⁹ quàm inuiſa tyrannorum forent etiàm ſinè opibus nomina. Inter has tamen diſſimulationum artes, tèr inſimulatus eſt affectatæ tyrannidis, nec alitèr quàm dum contemnitur, liberatus eſt. Id confirmat Vale. lib. 6. Dionyſius, dicēs, cùm à patre totius Siciliæ principatum accepiſſet, tandèm propter inopiam literas puerulos Corinthi docuit.

Huius Dionyſij cùm omnes Syracuſani interitum optarent, quædam anus ſola quotidiè deos orabat, vt incolumis ac ſibi ſuperſtes eſſet. audiēs Dionyſius, admiratur, cauſam quærit. at illa: Puella, inquit, cùm eſſem, & grauem tyrannum haberemus, carere eo cupiebam, ſucceſſit illi grauior. illo etiàm cùm carere cuperem, tertium te importuniorem excepimus. timens ergò deteriorem tibi ſuccedere, caput meum pro tua ſalute deuoueo. Tam facetam audaciam Dionyſius erubuit. Huius Dionyſij fuit Plato magiſter, vt refert Tullius. Porrò adeò honorificè ſuſcepit Platonem Dionyſius, vt ei iret obuiàm cum ingenti multitudine & nauibus velis adornatis.

Interrogatus aliquandò Dionyſius, quo pacto factum ſit, vt cùm eius pater pauper Syracuſanos in ditionem vendicaſſet, ipſe & rex & regis filius amiſiſſet: Pater, inquit, ſuam mihi tyrannidē reliquit, non fortunā. Idem Tullius quoquè ſcribit de eo, quòd adeò ſuſpicioſus & meticuloſus erat, ſciēs ſe ab omnibus odio haberi, quòd ſubmotis amicis, in eorum locum ferociſſimos barbaros, quibus latera ſua committeret, ſubſtituit, & etiàm tonſorum metu filias ſuas tondere docuit: quibus adultis non eſt auſus ferrum committere, ſed inſtituit, vt candentium glandium etiàm nucum putaminibus barba ſibi & capillus aduretur. nec ſecuriorem maritum egit q̄ patrem. Duarū enim ſimul, ſcilicet Ariſtomaches & Doridis Locrenſis, matrimonijs illigatus, neutrius vnquàm niſi *excuſſe complexum petijt. lectū quoquè quaſi caſtra, lata foſſa cinxit, in quē ſe ligneo ponte recepit.

Dionyſij vecordia.

*excuſſa

Dum hæc in Sicilia geruntur, interìm in Aphrica princeps Carthaginenſium Hanno, opes ſuas quibus reipub. ſuperabat vires, ad occupandum dominationem intendit, regnumque inuadere interfecto ſenatu conatus eſt. Cui ſceleri ſolennem nuptiarum diem filiæ

ſuæ

ſuæ legit,vt religione votorum nefanda committerentur.Itaque plebi publicè epulas,ſenatui in domo ſua parauit, poculis veneno infectis, vt ſecretiùs ſenatum interficeret. Qua re magiſtratibus per miniſtros prodita, ſcelus declinatum,non vindicatum eſt. Hoc conſilio preuentus, iterùm ſeruitia concitat,ſtatutaque rurſum cędium die,cùm denuò ſe proditum videret,timens iudicium,munitum quoddam caſtellũ cum viginti millibus ſeruorum armatis occupat. Ibi dum Afros regemque Mauritanorum concitat,capitur: virgiſque cęſus,effoſſis oculis, & manibus cruribuſque fractis,velut à ſingulis membris pœnæ exigerentur,in conſpectu populi occiditur. Filij quoque ac cognati omnes etiàm innoxij,ſupplicio traduntur,nè quis aut ad imitandum facinus, aut ad mortem vindicandam ex tam nefaria domo ſupereſſet.

Hannonis ſcelus.

ANNO ab vrbe condita 390. afflicta eſt vrbs magna peſte,& in medio ei° aperta eſt terra magno hiatu, ex cuius abyſſo exhalabat fœtor multos inficiẽs. Cumque à dijs ſuis Romani poſtularent remedium,reſponſum eſt, quòd ſi Romani vellent Rempublicam ſuam perpetuam eſſe,illud in quo plùs excellerent, deuouerent illi hiatui. Curtius ergò interpretatus viribus & armis alios excellere,pręcipitem ſe in illud antrum armatus, & equo inſidens dedit, ſuper quem ciues omnes honoris gratia frumenta iniecerunt,continuoque terra priſtinum habitum recuperabat.

Lacus Curtius.

Interim terribilis Gallorum inundatio iuxta Anienem fluuium ad quartum lapidem ab vrbe conſedit, vbi T. Manlius adoleſcens nobiliſſimus, prouocatũ ad ſingulare certamen Gallum, progreſſus occidit, & ſublato torque aureo,colloque ſuo impoſito,in perpetuum ſibi ac poſteris Torquati cognomen accepit.Is eſt qui cùm audiſſet diẽ patri dictam à Pomp.tribuno plebis,nocte vrbem petijt,ſecretum colloquium à tribuno impetrauit,&gladio ſtricto,dimittere eum accuſationẽ terrore multo compulit.Alio quoquè tempore quidã ex Gallis aliquem ex Rom.qui optimus eſſet,ad ſingulare certamẽ prouocabat. Tunc M.Valerius tribunus militum ſe obtulit,& cùm ꝓceſſiſſet armatus, coruus ei ſuper dextrũ brachiũ ſedit,moxq́; cõmiſſa pugna,idem coruus alis & vnguibus oculos Galli verberauit,vt in directum proſpicere nõ valeret.& ità Valerius oallum peremit,victoriam & nomen Coruini obtinuit, & propter hoc meritum 23.annos natus,conſul eſt creatus.Quo tempore acris pugna Ro. fuit cum Gallis,ſed vrbi Romanæ glorioſa. vicerat enim,*pulſis ex agro Romano Gallis.

Valerius Coruinus.

Per idem tempus Latini cum Campanis defecerunt, & miſſis legatis ad ſenatum,conditionem tulerunt,vt ſi pacem habere vellent,alterum ex Latinis conſulem facerent. quod cùm eſſet negatũ, bellum contra eos ſuſceptum eſt, & ingenti pugna ſuperati ſunt,& de his perdomitis triumphatum eſt.

Campani.

Per eadem ferè tempora cùm Decius conſul eſſet cum Manlio Torquato in bello contra Latinos,nocte per viſionẽ apparuit quidam Decio auguſto habitu,dicens,quòd ex vna parte caderet imperator in illo bello, & ex alia parte exercitus:imperator verò qui ſe deuoueret dijs infernalibus,illius exercitus vinceret.Cùm igitur prælio poſtera die commiſſo,ſiniſtrum cornu cui Decius præerat,cederet hoſtibus,deuouit ſe Decius & hoſtium exercitum morti & dijs, his verbis:Ianc,Iupiter,Mars pater, Quirine,Bellona,Lares, diui Nouenſiles, dij indigetes,vos precor,veneror,veniamq́; peto,cupio vt victoriam populo Ro. ꝓſperetis,hoſteſq́; terrore morteq́; afficiatis,ſicut verbis nuncupaui,ità meipſum deuoueo.His dictis,equum inſiliens, ſe in medios hoſtes immiſit, viſuſq́; auguſtior.ſtatim terror hoſtes inuaſit,& Decio interfecto, cecidit exercitus Latinorum.

Decius pa.

De Decio filio illius narrat T.Liuius, quòd cùm bellum gereretur contra Tuſcos,contra quos in auxilium venerant Galli,& ipſe iam quartò conſul videret exercitum ſuum cedere,reducẽs ad memoriam factum patris ſui, ſe ſimili modo deuouit dijs, & ipſo interfecto, vicit exercitus Romanorum: qui tamen, cùm conſul eſſet dux exercitûs, alium

Decius filius.

quàm ſeipſum potuit morti obijcere.

Circa annũ 412. ab vrbe condita, cùm bellũ eſſet inter Romanos & Samnites,

M. Curius.

M. Curio exiſtẽte cõſule Romanorum, ad eum vt pauperrimum venerunt nuncij Samnitum, & inueniẽtes in ſcamno iuxta focum ſedentem, in catino ligneo cœnantem, magnum auri pondus obtulerunt. Quibus reſpondet, vt narrent Samnitibus M. Curium mâlle locupletibus imperare, quàm ipſum fieri locupletem. De eodem narrat Valerius, quòd decretis à ſenatu ſeptem iugeribus agri populo, ſibi autem quinquaginta, modum noluit excedere, parùm idoneum Reipublicæ ciuem arbitrans, qui eo quod reliquis tribueretur, contentus non eſſet.

Ait T. Liuius libro nono, q̃ cùm eſſet bellum inter Romanos & Samnites, dux Pontius Samnitum exercitum habuit

Pontij facinus.

iuxta Furculas Caudinas, miſitq; Põtius decem milites in habitu paſtorali, qui pecora paſsìm paſcerent iuxta viam qua Romani ituri erant, committens, quòd interrogati à Romanis de exercitu Samnitum, reſponderent quòd iuiſſent ad Luceriam obſidẽdam. Romani aduenientes, his auditis, decreuerunt ire ad liberãdam Luceriam. ſed erat duplex via, vna iuxta mare, ſed longior: alia iuxta Furculas Caudinas, & breuior: quam elegerunt. Clauditur autem via iſta ex vtraq; parte montibus: vndè intra clauſtra veniẽtes, viderunt pręſidium armatorum in monte, & in tantam ducti neceſſitatem, miſerunt ad Samnites, vel pace rationabili vel bello opùs eſſe dicentes: reſpondent Samnites, iam debellatũ eſſe. promiſſa eſt tandèm pax ſub his cõditiõibus Romanis, vt omnia arma redderent, omnem ſupellectilem, retentis tantùm ſingulis veſtimentis: ſicque omnes ſub iugum tranſiêrunt, & inprimìs cõſules, poſteà alij magiſtratus, demùm cętera multitudo. in ſignum enim

Romãi ſub iugum mittuntur.

ſubiectionis, tria ligna quaſi furca tendebantur, & per medium ibant ſeparati. ſexcentos etiàm milites retinuerunt Samnites, vt eſſent obſides. Vltra prędicta pactum, quòd agri Samnitum, qui iam occupati erãt à Romanis, reſtituerent, & vterque deindè populus, Samniticus & Romanus, ſuis legibus viuere permitteretur.

Spopõderunt itaq; legati & quęſtores & tribuni militum, pacẽ ſub his conditionibus futuram. Cùm igitur Romani conſules venirent ad exercitũ, diſplicuit populo ſponſio: & habito conſilio, deliberauerunt quomodò ſe à dictis pactis liberarẽt. tandèm Sp. Poſthumius conſul dedit conſilium, vt conſules & omnes qui ſpoponderant, per ſęciales cum duobus tribunis plebis & omnibus qui deforme fœdus ſpopõderunt, Pontio traderentur. cuius conſilio ab omnibus approbato, remiſſi ſunt Pontio, qui vehementèr Romanorum infidelitatem arguens, dixit Spurium Poſthumium egiſſe quantùm eſſet in ſeipſo, quod debuit: ſed populum Romanũ nõ propter hoc à ſponſione abſolutũ, quia debebat non ſolùm ſponſores remittere, ſed totũ exercitum quem dimiſerat. Reſtituatur ergò exercitus, inquit, in eum locũ, vbi ſpõſio facta eſt, & ipſe exercitui arma reſtituere paratus ſum: alio modo dicebat nolle ſe ſpõſores in deditionẽ accipere.

Romani verò, quãuìs rationabilia videretur petere, non acquieuerunt. ſtatímque contra Samnites exercitum fortiorem mittunt, qui exercitus Samnites debellauit, occiſis ex eis vigintiquatuor millibus & rege eorũ, & capta ciuitate Samnitum, ipſam funditùs euerterunt. Erat autẽ ciuitas illa multùm opulẽta, habens arma aurea & argẽtea, inter Cãpaniam & Apuliam, cuius patriæ ciuitas principalis fuiſſe dicitur Capua, nobiliſſima quaſi altera Roma magna. Dicit autem Eutropius, quòd ſi fidem Romani ſeruâſſent, quã à ſubiectis frequẽtèr expoſtulãt, Romani aut omninò nõ eſſent, aut Samnitibus ſeruirent. Siquidem nullus fuit hoſtis ciuitati Romanę crudelior Sãnitibus. Durauit iſtud bellum contra eos annos circiter ſeptem & quadraginta.

Sãnites vincuntur.

In hoc exercitu Lucius Papyrius cõſul aduersùs Samnites deſignatus fuit, ſtrenuus vir admodùm & conſtans ſenator, in diſciplina militari probatus, adeò vt quum diceretur Alexander Magnus in Italiam tranſuehi, Romani inter cæteros viros bellicoſiſſimos

hunc

hunc elegerint ducem, qui Alexandri vehementiſſimos impetus ſuſtineret. Papyrius iſte quum puer eſſet, vt refert Macrobius in Saturnalibus, ductus eſt à patre in ſenatum, quoniam mos erat ſenatoribus, cum prętextatis filijs plerunquè in curiam introire: deindè reuerſus domum, inquirenti matri quidnam eſſet in ſenatu actum, reſpōdit puer, ſecretum illud eſſe ac obticendum. Tum matre perquirente violentiùs, dixit, vt euaderet illius minas, tractatum eſſe, vtrùm expediret magis, vnum virū habere duas vxores, an vnam mulierem duos viros. Quamobrèm hęſitans mulier conſilio, re perpenſa, cęteris rem exponit. Itaque mulieres congregatæ, ſenatum vnà acceſſerunt, poſtulantes potiùs ſtatui, vt vna mulier duos haberet maritos. Mirantur patres, quidnam id ſit turbæ, aut vndè orta hęc mulieribus libidinis ſuæ quęſtio. Puer cauſam explicat. Tum ſtatutum eſt, nè quiſpiam adoleſcentium pręter Papyrium in conſilium intromitteretur.

L. Papyrij indoles.

Timoleon.

In hac generatione dilatam noctem in plurimam diei partem ferunt. Timoleon Corinthius, vir omnium iudicio clariſſimus, Corinthiorum imperator electus, mox cum pauca militum manu ad defenſionem Syracuſanorum profectus, intra xl. dies Syracuſanam arcem, quam Dionyſius tyrannus occupauerat, in ſuam poteſtatē redegit: ibiq; Dionyſio pulſo, omnem tyrannidem deleuit. Indè contra Carthagineſ, qui cum 70. millibus militum & ducentis triremibus ac mille nauibus in Libyam contra Corinthios traiecerant, cum tribus millibus congreſſus, decem millia eorum interfecit, quę res magnam Carthagini inflixit calamitatem, vt nunquàm anteà ſuſtinuerit maiorem. Quāobrèm, vt Cornelius Nepos ait, huic vni contigit, quod neſcio an vlli, vt & patriam in qua erat natus, oppreſſam à tyranno liberaret, & à Syracuſis cui auxilio erat, inueteratam depelleret ſeruitutem.

Artemiſia.

Artemiſiam imperij Halycarnaſſæorum reginam, viduitatis exemplum integerrimum, adeò dilexiſſe maritum ferunt, quòd cineres iam mortui mariti Mauſoli bibere voluit, non in vrna reponere. Hęc vidua facta, ingentia peregit, viro inſigne ſepulcrum erexit, opus admirabile, & dignatum inter ſeptem mundi ſpectacula numerari, quod opus de mariti nomine Mauſoleum appellanit. multis etiàm triumphis mulier hęc nomen ſuum exornauit.

Mauſolęū.

Demoſthenes.

Demoſthenes Athenieſi orator ſummus tūc floruit. hui⁹ eloquentiā orator Aeſchines ęmulus commendans, dixit, magnam Demoſthenis partem abeſſe, cùm legitur potiùs quàm cùm auditur. De iſto narratur, quòd cùm Philippus Macedo Athenieſes obſideret, ab Athenienſibus poſtulauit ſibi decem oratores dari ab obſidione receſſuro. Demoſthenes hoc audito in conſilio fabulam narrat, dicens: Lupi ſuaſerunt paſtoribus aliquādò, vt ſecum amicitiam contraherent. quod cùm paſtoribus placeret, petierunt lupi, vt pro vice ſecuritatis traderent eis canes, qui videbantur occaſio iurgij. annuerunt paſtores, tradentes canes. tunc lupi formidine dempta, gregem vt libebat inuaſére. ſic & Philippus, inquit, ſublatis oratoribus.

Idem aliquandò Phocioni Athenienſi, qui nec ridere nec lachrymari vnquàm viſus eſt ob ſeueritatem, dicebat: Enecabunt te Athenienſes, ſi inſania eos ceperit: Ità, inquit Phociō, & te, ſi ſanitas.

Ariſtoteles.

Ariſtoteles Stagirita, adoleſcentia luxurioſè acta, ad philoſophandum ſe contulit, philoſophorum princeps clatuit, diſcipulus Platonis, & Alexandri Magni magiſter. dictū ab eo fertur, Sapientior eſt qui quod nouit abſcondit, quàm qui ꝓpalat quod neſcit. vixit annis 63. in Chalcide obijt.

Carneades.

Carneades Athenienſis philoſophus adeò ſtudioſus, vt cùm ad menſam ſederet, cogitationibus inhęrēs, manum ori apponere obliuiſceretur. quarè vxor ei dextram ſuam neceſſarijs vſibus coaptabat. inter ſophiſtas à Philoſtrato relat⁹, qui ait eum philoſophi ſententiam, ac oratoris vehementiam retinuiſſe. Xenocrates Chalcedōius philoſophus Platonis auditor, primùm ingenio tardiſſimus. Heroſtratus natiōe Grecus, famę gratia templum Dianę Ephesię, vnū de

Xenocrates.

ſeptem mirabilibus mũdi, incendit. quo audito, ſenatus decretum tulit, nè quis vnquàm eius nomen literis mandaret. dignum planè ſupplicium, ſed minimè obſeruatum.

Nota quòd Philo de temporib. lib. II. digerit annos 164. ab Alexãdro Magno vſque ad Iudam Machabęum, primò per pontifices, quorum primus Onias Priſcus pręfuit annis 27. Simon Priſcus 12. Eleazarus, Antiochi qui cognominabatur Theos, inimicus, 20. Manaſſes, Seleuco Gallinico amicus, 27. Simon Iuſtus, honoratus Magno Antiocho, 28. Onias huius filius, à Seleuco tẽplo ſpoliatus, 39. Hũc ſequitur Iudas Aſmonai. Duces verò de domo Dauid, fuêre Ioſeph' prim', annis 7. Abner Semei, 11. Elih Mathathias 12. Aſar Maat 9. Nagidartaxat 10. Agar Helli 8. Maſſot Naum ſeptem, Amos Syrach 14. Mathathias Siloa 10. Ioſephus iunior Arſes, honoratus à Ptolemęo, 60. Ianneus ſecundus Hyrcanus præfuit annis ſexdecim. Duces iſtos enumerat Lucas euangeliſta. Luc. 3.

GENERATIO LVII.

Hæc monarchia ſecundum veram traditionem Metaſthenis & Philonis, incepit anno ab exordio mundi 3531. ſed ſecundum Septuaginta, anno 4064. Deindè ab Alexandro ad Iudam Machabæum anni 164. à Machabæo ad Chriſtum 161. & ſic ab Alexandro ad Chriſtum anni 315.

ANNO 4874. à mundi exordio, ab vrbe verò condita 425. olympiade 113. in Sadoch Aſor filio incepit per lineam Chriſti LVII. generatio, durauit circiter annos quadragintaſex. Alexander Magnus hoc anno poſt mortem Darij, deſtructo iam Perſarum imperio, monarchiam orbis occupauit, & eam ſex annis tenuit, moxque habitum regum Perſarum & diadema, inſolitum anteà regibus Macedonicis, veluti in leges eorum quos vicerat, trãſiret, aſſumit. Quę inſolentia nè in ſe vno conſpiceretur, amicos quoquè longam veſtem auratã purpureamque aſſumere iubet. Inter pellicum regiarum gregem electæ pulchritudinis nobilitatisq́; noctium vices diuidit, ingentem epularum apparatum adijcit, conuiuiaq́ue ludis exornat, immemor prorſus pręteritorum. Cœpit & in ſuos ſęuire hoſtili odio, indignans ſe carpi ſermonibus, eum Philippi patris mores ſubuertiſſe. Propter quę crimina Parmenion ſenex dignitati regiæ proximus, cum Philota filio interficitur, quadam die in ſolenni conuiuio orto ſermone inter ebrios, cœpit Alexander ſe ipſum patri pręferre, aſſentante maiore conuiuarum parte. Clytus autem fiducia amicitiæ regiæ Philippi memoriam tuebatur. iratus rex, telo à ſatellite rapto eundem in conuiuio trucidauit. quo facto, exultat. Poſteà verò intellecto facinore, interficere ſe voluit. flẽs ergò eum amplectebatur, vulnera tractabat, & dementiam confitebatur. interfeciſſetq́ue ſe, niſi amici interueniſſent. recordabatur enim quòd tot amicos interfecit, Parmeniõem, Philotam, Amyntã conſobrinum, nouercã ſuam & fratres ſuos, Attalumq́; & Eurylochum & Pauſaniam, alioſque Macedonię principes, ſimul & nunc Clytum. Quatuor pro eo diebus non comedit, nec comedere voluit, donec precibus exercitûs vinceret.

De Alexandro.

Clytũ ſterſcit Alexãder.

In quo multùm profuit Calliſthenes philoſophus, Ariſtoteli familiaris, quem tamẽ poſteà truncatis crudelitèr omnibus eius membris, abſciſſis auribus, naſo & labijs, deforme & miſerãdum ſpectaculum reddidit, ex cauſa, quia Alexãdrum qui ſe adorari mandabat, nec adorare voluit, ſed & acerrimè increpauit: tardè Ariſtotelis monita ſequens, qui euntem ad Alexandrum monuit, vti ei quàm rariſſimè aut quàm iucundiſſimè loqueretur, vt ſilẽtio tutior, aut ſermone gratior eſſet. Quin Calliſthenem in cauea cum cane ſaucium claudi iuſſit, & ad metum cęterorum circunferri. Quo facto, Lyſimachus Calliſthenis auditor, miſertus tanti viri, non culpæ, ſed libertatis pœnas pendentis, venenum ei in remedium calamitatis dedit.

Calliſthenis interitus.

Lyſimach'.

Quo audito, Alexander Lyſimachũ obijci leoni iubet. ſed cùm ad conſpectum eius cõcitatus leo, impetum feciſſet, manum amiculo inuolutam Lyſimachus in os leonis immerſit, abreptaque lingua feram exanimauit. Quod cùm nun-

nunciatum regi eſſet, admiratio in ſatiſfactionem ceſſit, chariorem que eum propter conſtantiam habuit. Lyſimachus quoquè animo magno regis veluti parentis contumeliam tulit. multi autem principes Macedonum, qui Alexandrū adorare nolebant, ab eo ſub ſpecie inſidiarum interfecti ſunt. retentus tamen eſt ab Macedonibus modus ſalutandi, exploſa adoratione.

Omnibus verò poſt Darij mortē reditum in patriam expectātibus, vt eſſent coniuges & liberos ſuos viſuri, ad concionem exercitum vocat Alexāder: Nil actum tot egregijs prælijs ait, ſi incolumis oriētalis barbaries relinquatur, nec ſe corpus, ſed regnum Darij petiſſe, perſequendos que eſſe eos qui à regno defecerant. Hac oratione velut ex integro incitatis militum animis, Hyrcaniam Mardosque ſubegit. ibi ei occurrit Taleſtris ſiue Minithyia Amazonum regina cum 300. mulieribus, 25. dierum inter confertiſſimas gentes itinere confecto, ex rege liberos quæſitura. Eius conſpectus admirationi fuit, & propter inſolitum fœminis habitum, & propter appetitum concubitū. ob hoc 30. diebus ocio datis, vt viſa eſt vterum impléſſe, diſceſſit. Parthis deindè domitis, præfectus his ſtatuitur ex nobiliſſimis Perſarum Andragoras, vndè poſteà originem Parthorum reges habuêre. Indè Thracas, Euergetas, Parimas, Parapamenos, Hydaſpios, cæteros; populos qui in radice Caucaſi morabantur, ſubegit.

Alexand. cū Amazonū regina congreditur.

Cùm autem veniſſet Alexander ad mōtes Caſpios, vt dicitur in hiſto. Scholaſtica, miſerunt filij captiuitatis X. tribuum, poſtulantes ab eo egrediendi licentiam. ex edicto enim non poterant exire. Cumq; quæſiuiſſet cauſam captiuitatis, accepit eos apertè receſſiſſe à Deo Iſrael vitulis aureis immolando, & per prophetas eſſe prædictum, eos à captiuitate non redituros eſſe. Tunc reſpondit Alexander, eos dignos qui arctiùs recluderentur. & cum anguſta viarum obſtrueret molibus bituminatis, & videret laborem humanum ad hoc non ſufficere, orauit Dominum Deum Iſrael, vt opus illud compleret. & acceſſerunt ad ſe inuicèm prærupta montium, ex quo liquidè appāret, non eſſe voluntatem Dei vt exeant. Egredientur tamē circa finem mundi, magnam ſtragem hominum facturi. Vndè Ioſephus, Quid, ait, facturus eſt pro fidelibus DEVS, qui tanta fecit pro infidelibus?

Poſt hęc Alexander Indiam petit, quę eſt principium Oriētis. In India autem, vt dicit Martianus, ſingulis annis æſtates duæ, & bis fruges metuntur. mūdi pars tertia creditur. Ingreſſo autem Alexandro Indiam, obuiàm ei legatos miſerat Porus cum his literis: Incurſantiis infeſtantique hos fines tibi ſuadeo, vt cùm te hominem memineris, nil ad deos moliaris: potes quidem nôſſe qui ego ſum, & quòd nulli licet aduerſùs nos fortunæ quidquam. Quarè iubeo tibi hinc ad tuam Græciam contentum redire. neque enim, ſi Græcia nobis opus eſſet, non olim ſubacta Indis foret. ſed quoniam inutilis eſt nobis, nihilque dignum opibus noſtris habet, neque quæſita eſt, neque quæretur.

Porus Indorum rex.

Sed hæ literæ nihil terruerunt Alexandrum. Ingrediens autem Indiam, ait Iuſtinus, phaleras equorum & arma militum argento incluſit, exercitumque ſuum ab argenteis clypeis Argyraſpides appellauit. Cumque ad vrbem Nyſan veniſſet, oppidanis non repugnantibus fiducia Liberi patris, à quo vrbs condita erat, parci iuſſit. Tunc ad ſpectaculum ſacri montis duxit exercitum, qui vbi ad montem acceſſit, repentè furere cœpit, & in vlulatus Liberi cum ſtupore regis, ſinè mora diſcurrere. Indè montes Dædalos, regnaque Cleophidis reginæ petit: quæ cùm ſe dediſſet ei, cōcubitu redemptum regnum ab Alexandro ſuſcepit, illecebris conſecuta quod vi non potuit: filiumq; indè genitū, Alexandrū nominauit, qui regnauit Indis.

Sacer mons.

Peragrata India, cùm ad ſaxum miræ magnitudinis & aſperitatis, in quod multi populi confugerant, venit, cognoſcit Herculem ab expugnatiōe eiuſdem ſaxi terræ motu prohibitum. Captus itaque cupidine Herculis acta ſuperare, cum ſummo labore & periculo potitus ſaxo, eius loci om̄es gētes in deditionē accepit. Porus autem Macedones aggredi ſtatuens, regem Alexandrū

priuatum ſibi hoſtem depoſcit. nec Alexander moram fecit. Aiunt in prima cōgreſſione equum Alexandri Bucephalū dextra Pori ictum, occubuiſſe. id Macedonibus adeò incommodum fuit. Alexander equo deiectus, concurſu ſatellitum liberatus eſt. Neglecto omni bello, Alexander equum exanimem cauda cōprehenſum, abſtulit hoſtibus, atque ità decem dierum ſpatium vtriq; datur vel ſanandi equos, vel ſepeliendi mortuos.

In illis diebus inijt Alexander conſilium, vt Porum ad ſingulare certamen prouocaret. quod & Poro placuit, conſideranti exiguitatem corporis Alexandri, cùm ipſe quinque cubitorum, Alexander tantùm trium eſſet. Intereà Alexander depoſito cultu regio, & ſumpto habitu militari, peruenit in caſtellum Pori, quaſi quidam carnis & vini empturus annonā. quē ſciſcitatus eſt Porus, quidnam faceret Alexander, cuius ętatis eſſet. Cui Alexander reſpondit: Tanquàm homo ſenior, dux noſter in tabernaculo ſuo ſe accenſo igne reficit. tunc ille gaudēs, quòd cum homine decrepito pręliari haberet, Quid ergò, Porus inquit, non reſpicit ętatem ſuam? Tunc Alexander dixit ſe eſſe gregarium militem Macedonum, & ignorare quid faceret. Cui Porus tradidit epiſtolam minis plenam. Alexander iurauit epiſtolam ſe prę ſentaturum.

Por⁹ vincit.

Igitur cùm dies paritèr & locus inſtitiſſet certaminis, fieretq; pugna diù anceps, tandèm Porus ex quadam tumultuatione ſuorum conuerſus, tunc protinùs Alexāder inguina eius gladio trāſfodit, eumque proſtrauit. Quo viſo, Indi in Alexandrum inſurgere conabantur. Alexander autem manu ſilentium poſcens, tumultum repreſſit. ſed Iuſtinus refert, Porum ab Alexandro multis vulneribus obrutum & captum fuiſſe, qui ſe captum adeò vehementèr doluit, vt cùm veniam ab hoſte cepiſſet, nec cibum ſùmere voluerit, nec vulnera curari paſſus ſit. Quem tamen Alexander ob honorē virtutis in regnū ſuum remiſit. duas vrbes ibì cōdidit, Niceam & Bucephalam. Capti ſunt in ea pugna elephāti 400. qui turres geſtabāt, auri & argenti ſuprà q̃ credi poteſt, in caſtris repertū eſt,

Nicea.
Bucephala.

Quibus omnibus Alexander in poteſtatē ſuam redactis, aureis laminis totū agmen incluſit, fecitq; ſigna & vexilla aurea. & tāta erat auri pręda, vt vix eam milites ferre poſſent. Poſt hęc Alexāder, vt ait Iuſtin⁹, *Pharraſios & Gangaridas expugnat, deindè ad amnē Aceſinē pergit, per hunc in Oceanū deuehitur, vbi Geſonas Soboſque, quos Hercules cōdidit, in deditionē accepit, hinc & * Sycambros adit, quę gentes eum ſuſceperunt cum 80. millibus armatorum peditum, & 60. millibus equitum.

*Parrhaſios
Ambri.
Sycambri.

Cùm pręlio victor eſſet, ad vrbē eorū exercitū ducit, quam deſertam à defenſoribus ratus, murum aſſcendit, & indè in vrbis planitiem ſinè vllo ſatellite deſilijt. Itaq; cùm eum hoſtes ſolū conſpexiſſent, clamore edito vndiquè concurrunt, ſi poſſent in vno capite orbis bella finire. Alexander conſtantèr reſtitit, in ea pugna ſagitta ſub māma traiectus eſt, vnus tot millium vim ſuſtinens, donèc ſui ſuccurriſſent. Curatio vulneris illi⁹, grauior ipſo vulnere fuit, & vt ait Seneca, huius vulneris dolore dum anxiaretr̄, dicebat, Omnes me iurāt filiū Iouis eſſe, hoc verò vulnus mę hominē eſſe clamat.

Alexandri vulnus.

Antehàc, vt narrat Iuſtinus, Alexandri omnis exercitus nō minùs victoriarum numero, quàm laboribus feſſus, lacbrymis eum deprecabatur, vt finē tandèm belli faceret, aliquandò patriæ reditusque meminiſſet, reſpiceret militū annos, quibus vix ętas ad reditum ſufficeret, oſtendere alius caniciē, alius vulnera, alius corpus cicatricibus exhauſtum, ſolos eſſe qui regum Philippi Alexandrique continuam militiam pertulerint: tandèm orare, vt reliquias ſaltem ſuas paternis ſepulcris reddat, atque ſibi ipſi parcat.

Motus his tam iuſtis precibus, velut in finem victoriæ, caſtra ſolito magnificentiora fieri iuſſit, quorum molitionibus & hoſtis terreretur, & poſteris admirationem ſuî relinqueret. nullū opus milites lętiùs fecêre. Itaque Alexander manu lętiſſima nauibus cōſcenſis, Oceani littora peragrat. Intereà compręhēſus eſt Diomedes archipirata, qui ab Alexandro interrogatur, cur mare infeſtum habeat: reſpondit, Quid tibi quòd

Diomedes Pirata.

orbem

orbem terrarum infeſtas? ſed quia hoc ego paruo nauigio facio, latro vocor: tu, qa magna claſſe, imperator diceris.

Candax regina. Per idem tempus Candax regina, audiens famam Alexandri, miſit pictorem, vt imaginem ipſius depingeret. iam em̃ Alexander miſerat ei literas amicas, quę reſcripſit amicitiam placere, & vt perpetuò perſeueret optare. miſitq́ue munera, precioſos lapides ac animalia mirabilia. Acceſſit eam Alexander in habitu transformato, ſub nomine Antigoni amici Alexandri. Cui regina oſtendit diuitias ſuas. Intuita verò eum, dixit: Verè Alexander es. Negante illo, oſtendit ei imaginem ſuam.

Ad hæc frendens Alexander, querebatur ſe non habere gladium ſuum. Cui regina: Depone, inquit, hunc metum, nam fidẽ quam filio meo ſeruaſti, ſempèr tibi ſeruabo: paulò antè enim quũ filio reginæ vxor fuit ablata à quodam regulo, Alexander miſſis pluribus, eam ſibi reſtituit. Alter autem filius Candacis reginæ, qui filiam Pori habebat vxorem, volebat occidere Alexandrum, ſed illud mater admittere noluit.

Brachmanes Indiæ populi. Alexander cùm vltimum littus Oceani luſtraret, ac Brachmanum inſulam debellare pararet, illi epiſtolam hanc ad eum miſère: Audiuimus inuictiſſime rex prælia tua & fœlicitatem. Sed quid erit homini ſatis, cui non ſufficit orbis? diuitias non habemus, quarum cupiditate nos expugnes. bona nobis omnia ſunt communia. eſca nobis pro diuitijs eſt, pro cultu, auro & gẽmis, vilis & rara veſtis. fœminæ noſtræ non ornatæ, quæ ornamentorum cultum oneri potiùs, quàm honori deputant. antra nobis duplicem vſum præbent, tegumentum in vita, & in morte ſepulturam. regem habemus non pro iuſtitia, ſed nobilitate ſeruanda.

His verbis motus Alexander, dimiſit eos in pace. Extant multæ epiſtolæ regis eorum ad Alexandrum, & Alexãdri ad illum, quas alibi poteris videre. Apud Alexandrũ duos fuiſſe Brachmanas, multis hiſtorijs compertũ habem⁹.

Reuertenti autem Alexandro Babylonem, vt ait Iuſtinus, nunciantur legationes Carthaginenſiũ, cęterarumq́; Africæ ciuitatum, ſed & Hiſpaniarum, Siciliæ, Galliæ, Sardiniæ, & quarundã ex Italia, quę aduentum eius opperiebãtur. Carthaginenſes ad ſpeculãdos animos Alexandri miſerant Hamilcarem quempiam, virum ſolertia facundiaq́ue inſignem. Augebat enim metum Tyrus vrbs, author originis ſuæ, capta.

Hamilcar Carthagineñ legat⁹. Igitur Hamilcar audientia regis obtenta, profugiſſe ſe ad regem tanquàm patria pulſum fingit, militemq́ue ſe expeditionis offert: atque ità exploratis eius cõſilijs, in tabellis ligneis vacua deſupèr cera inducta, ciuibus ſuis omnia perſcribit. Eum Carthaginenſes poſt mortem regis reuerſum in patriã, quaſi vrbem regi vendicãſſet, non ingrato tãtùm, verùm etiàm crudeli animo necauerunt. Igitur cùm tantarum legationum cauſa Alexandro Babyloniam feſtinanti, velut conuentum terrarum orbis acturo, quidam ex Magis prędixit, nè vrbem introiret, teſtatus hunc locum ei fatalem fore. Ob hoc omiſſa Babylonia, in Byrſiam conceſſit. ibi ab Anaxarcho philoſopho compulſus eſt magos contemnere, & eorum dicta vt falſa & incerta.

Reuerſus igitur Babyloniam, multis diebus ocio deditus, intermiſſa olìm cõuiuia ſolenniter inſtituit, totusq́ue in lætitiam fuſus, dies noctesq́ue conſunxit. Et cùm eſſet Babyloniæ, multæ deuictæ gentes præfectos ſuos accuſauerunt, quos mox Alexander ſinè aliquo reſpectu amicitiæ in conſpectu legatorum necari iuſſit.

Roxanẽ filiã Darij ducit Alexander. Poſt hæc filiam Darij Rhoxanen in matrimonium accepit, & optimatibus Macedonum electas ex omnibus gentibus nobiliſſimas virgines tradidit. hinc ad concionem exercitũ vocat, & omniũ æs alienum perſolui curauit. Poſt hæc dimiſſis veteranis, exercitum de iunioribus ſupplet, q diſceſſum veteranorum ægreferẽtes, miſſionẽ & ipſi flagitãt, nec hoc iam precib⁹, ſed cõuicio agebãt, dicẽtes eũ ſolũ cũ patre ſuo Ammõe bella ſnire. Ad quorũ correptionẽ cùm Alexãder verbis nil ꝓficeret, è tribunali inermis ipſe deſilijt, & nemine ꝓhibẽte, xiij. defectiõis authores manu ſua peremit.

Iampridèm verò ſcripſerat Alexãdro

mater de ſimultatibus Antipatri, vndè Alexander euocauit Antipatrum de Macedonia. Antipater autem iratus, in ipſo itinere venenum efficaciſſimum procurauit Alexandro propinandum, eò quòd chariſſimos amicos videret interfectos, Alexandrum generum ſuum occiſum, ſe magnis rebus in Græcia geſtis, non tam gratū apud regem quàm inuidioſum, etiam ab Olympiade varijs ſe criminationibus vexatum. huc accedebant cogitanti ante paucos dies ſupplicia in præfectos diuerſarum nationum, ſe quoquè ad pœnam vocatum.

Igitur ad occupandum regem, Caſſandrum filium dato veneno ſubornat, qui cum fratribus Philippo & Iolla miniſtrare regi ſolebat, cuius veneni tanta vis fuit, vt non ære, non ferro, non teſta contineretur, nec aliter ferri niſi in vngula equi potuerit, prӕmonito filio, nè alijs quàm Theſſalo medico & fratribus crederet. Hac igitur ex cauſa apud Theſſalum paratum conuiuium eſt. Philippus & Iollas prægustare potum regis ſoliti, in aqua frigida venenum habuerunt, quam prægustatam iam potioni ſubmerſerunt. accepto poculo, Alexander media potione velut telo cōfixus ingemuit. Amici cauſas morbi, intemperiē ebrietatis diſſeminauerunt. Elatus eſt igitur à cōuiuio ſemianimis & excruciatus ità, vt ferrum in remedium expoſceret.

Quarto die indubiam mortem ſentiens, agnoſcere ſe fatum domûs maiorum ſuorum ait. nam pleroſque Aeacidarum intra 30. annum defunctos. Tumultuantes deindè milites, inſidijs perire regem ſuſpicantes, ipſe ſedauit, eosq; omnes cùm perlatus in editiſſimum vrbis locum eſſet, ad cōſpectum ſuum admiſit, oſculandamque dextram ſuam porrexit. Cùm lachrymarentur omnes, ipſe non ſinè lachrymis tātùm, verùm etiàm ſinè vllo triſtioris mētis argumēto fuit, vt quoſdam impatientiùs dolētes conſolatus ſit, quibuſdam mandata ad parentes eorum dederit. adeò ſicut in hoſtem, ità & in mortem inuictus animus fuit. ad poſtremum, corpus ſuum in Ammonis templo condi iubet.

Alexandri interitus.

Quærentibus amicis, quem imperij hæredem faceret, reſpōdit, digniſſimū. non nominauit Herculem filium, non fratrem Arideum, ſed & Rhoxanē prægnantem reliquit, quaſi nefas eſſet viro forti alium quàm virum fortem ſuccedere. hac voce, ait Iuſtinus, veluti belli cum inter amicos cecinisset, aut malum diſcordia miſiſſet, ità omnes in ӕmulationem conſurgunt. Sexto die præcluſa voce, exemptum digito annulum Perdiccæ tradidit, quæ res gliſcentem amicorum diſſenſionem ſedauit. nam & ſi non voce nūcupatus hæres, indicio tamen electus eſſe videbatur.

Deceſſit ergò anno ætatis ſuæ 32. menſe vno, qui duodecim annis ferro ſub ſe orbem trementem preſſit, ſed ſex poſtremi eius anni, quibus deſtructo Perſarū imperio monarchiam tenuit orbis, in Græcorum monarchia numerantur. Extincto in ipſo ætatis ac victoriarum flore Alexandro, triſte apud omnes per totam Babyloniam ſilentium fuit. ſed nec deuictæ gentes fidem nuncio habuêre, quòd vt inuictum regem, ità & immortalem crediderunt. Vt verò mortis eius fides affuit, omnes barbaræ gentes paulò antè ab eo deuictӕ, non vt hoſtem eum, ſed vt parentem luxerūt. Mater quoquè Darij regis, quam amiſſo filio à faſtigio tantæ maieſtatis in captiuitatem redactam, indulgentia victoris, in eam diem vitæ non pœnituerat, audita morte Alexandri, mortem ſibi ipſa præ dolore conſciuit, non quòd hoſtē filio præferret, ſed quòd pietatem filij in eo, quem hoſtē timuerat, experta eſſet. Contrà Macedones verſa vice, non vt ciuem ac tātæ maieſtatis regem, verùm veluti hoſtem amiſiſſent, gaudebant, ſeueritatem nimiam & aſſidua belli pericula execrantes.

Luctus gentiū propter Alexandrū.

Hactenùs de Alexandri geſtis ſermo fuit, quæ non minora ſunt Herculeis, cuius virtutem pueri indoles indicabat, quam acerrimo literarum ſtudio prædicant. Deindè exacta pueritia, per quinquenniū ſub Ariſtotele doctore inclyto, omnium philoſophorum principe creuit. tum accepto imperio, regem ſe terrarum omnium ac mundi appellari iuſſit: tantamque fiduciam ſuis militibus fecit, vt illo præſente, nullius hoſtis ar-

arma nec inermes timuerint. Itaq; cum nullo hoſtium vnquàm congreſſus eſt, quem non vicerit: nullam vrbem obſedit, quam nõ expugnauerit: nullã gentem adijt, quã nõ calcauerit. Victus deniquè eſt ad extremum non virtute hoſtili, ſed inſidijs ſuorum & fraude ciuili.

Macedonũ diſſenſio. Cæterùm occiſo Alexandro, vt refert Iuſtinus, non vt læti Macedones, ità & ſecuri fuerunt, omnibus *in vnum locũ competentibus, nec minùs milites inter ſe timebant. Armati itaque duces in regiam coeunt, ad formãdum rerum præſentium ſtatum. Perdiccas cenſet Rhoxanis expectari partum, ſi puerum pepeiſſet, hunc dari ſucceſſorem patri. Meleager negat differẽda in partus dubios conſilia, cùm iam genitis vti liceret, eſſe Pergami filium Alexandri ex Barſane nomine Herculem, ſeu mállent habere fratrem Alexandri Arideum, Rhoxanẽ eſſe originis Perſicę, nec fas vt Macedonibus ex ſanguine eorum, quorum regna deleuerint, reges conſtituãtur. Ptolemæus recuſat regem Arideum, ex Lariſſæo ſcorto natum. vicit Perdiccæ ſententia ex conſenſu vniuerſorum.

Placuit itaque Rhoxanis expectare partum: cùm equites idem laudáſſent, pedites indignati nullas ſibi cõſilij partes relictas, Arideum regem appellant. Tandèm Perdicca illos oratione mouit, vt probato cõſilio eius, dux ab omnibus legeretur. Seruata eſt portio regis Alexandri filio, ſi natus eſſet. deindè inter principes prouincias diuiſit regẽdas.

Comeſtor verò ait, Alexandrum, cùm vſum linguæ amiſiſſet, voluntatem ſuã ſcripto expreſſiſſe. Noluit, inquit, monarchiam in aliquem transferre, nè aliquis par ei in potentia apud poſteros legeretur: ſed duodecim quos ab adoleſcentia ſocios habuit, regni ſucceſſores

Monarchiæ diuiſio. inſtituit. Hæc autem inſtitutio non ſtetit. nam quatuor ex eis tantùm, abiectis alijs, regnauére, ſicut hoc in viſiõe quinta Danielis cõpræhenſum eſt, videlicet de hirco caprarum, qui ſignat Alexandrum, percutientem arietem, i. Darium, ex quo hirco oriebantur quatuor cornua, i. quatuor reges, q̃ inter ſe monarchiam diuiſerunt.

Itaque Ptolemæus rex Aegypti factus, Seleucus ſuper Syrios, Philippus qui & Arideus, ſuper Macedones. Antigonus ſuper Aſianos, Lydos & Thraces: ſed ab initio cæteri quique loca ſibi diſtributa habuêre. Sed diuerſas ſortiti prouincias, mutuis ſe bellis conſumpſerunt.

Mox inter Perdiccam & Antigonũ bellum oritur grauiſſimum, multisque prouincijs diù dilaceratis, nouiſſimè Perdicca Aegyptum petijt cum ingenti exercitu, cui Ptolemæus occurrit, ibi tandèm Perdicca bello cõgreſſus, amiſſis copijs, ipſe quoquè interfectus eſt. Perdiccæ mors.

Olympias mater Alexandri, per Caſſandrum interficitur hoc modo: Eurydice vxor Aridei regis, vt Polyperconta à Græcia redire in Macedoniã cognouit, & ab eo acceſſitam Olympiadem, muliebri æmulatione ſcribit regis nomine Polypercontí, vt Caſſandro exercitum tradat, in quẽ regni adminiſtrationem rex tranſtulerit. eadem & in Aſiam Antigono nunciat. Quo beneficio deuinctus Caſſander, nihil non ex arbitrio muliebris audaciæ geſſit. Deindè profectus in Græciam, multis ciuitatibus bellum infert, quarum excidio territi Spartani, vrbem quã ſemper armis, non muris defenderant, murorum præſidio includunt.

Dum hæc aguntur, Caſſandrũ è Græcia turbatus Macedonię ſtatus domum reuocauit. Nanque Olympias mater Alexandri cùm ab Epiro in Macedoniam, proſequente Aeacida rege Moloſſorũ, veniret, phiberiq; finib' ab Eurydice & Arideo rege cœpiſſet, indignitate moti Macedões, ad Olympiadẽ trãſiére, cuius iuſſu & Eurydice & rex occíditur, ſex annis poſt Alexãdri mortem.

Sed nec Olympias diù regnauit. Nam cùm in cruorem tam nobilium quàm plebeiorum Macedonum debacharetur, fauorem ſuum in odium vertit. Itaque audito Caſſandri aduentu, diffiſa Macedonibus, cum nuru Rhoxane & nepote Hercule Pictuam vrbem conceſſit. Proficiſcenti Deidamia Aeacidæ regis filia & Theſſalonicæ priuigna, & ipſa clara Philippi patris nomine, multæque aliæ principum matronæ, ſpecioſus magis quàm vtilis grex, fuêre comites. Hæc cùm nunciata

Caſſandro eſſent, ſtatim citato curſu Pictuam venit,& vrbem obſidione cinxit.

Cùm fame ferroque vrgeretur Olympias,longa obſidionis tædio pacta ſalute, victori ſe tradit. Sed cùm Caſſander conuocato ad concionem populo, ſciſcitatur eſſet quid de Olympiade faceret, ſubornat parentes interſectorum, qui ſumpta lugubri veſte, crudelitatem mulieris accuſarent. Quibus accẽſi Macedones, ſinè reſpectu priſtinæ maieſtatis occidendam decernunt. Sed Olympias vbi obſtinatos venire ad ſe armatos vidit, veſte regali duabus ancillis innixa,vltrò obuiam procedit. qua viſa, percuſſores attoniti ſubſtiterunt, donèc à Caſſandro miſſi ſunt, qui eam confoderent, non refugientem gladium nec vulnera,aut muliebritèr vociferantem, ſed virorum fortiũ more pro gloria veteris proſapiæ morti ſuccumbentem,vt Alexandrum poſſes etiàm moriẽte matre conſpicere. Inſupèr expirans,capillis & veſte crura contexiſſe fertur, nè quid poſſet in corpore eius indecorum videri.

Olympiadis fortis interitus.

Poſt hæc Caſſander Theſſalonicam regis Aridei filiam, vxorem ducit, filiũ verò Alexandri cum matre, in arcem Amphipolitanam cuſtodiendos mittit. Deindè nè Hercules Alexandri filius, qui annos xiiij. exceſſit, fauore paterni nominis in regnum Macedoniæ vocaretur, occidi eum tacitè cũ matre Barſane iubet, corporaque eorum obrui, nè cædes ſepultura proderetur, & quaſi parùm facinoris in ipſo primùm rege, mox in matre eius Olympiade ac filio admiſiſſet, alterum quoquè filium cum matre Rhoxane pari fraude interfecit, quaſi regnum quod affectabat, alitèr conſequi, quàm ſcelere, non poſſet. Hæc Iuſtinus.

Perdicca & fratre eius Alceta, cum Phytone Illyrio, ab Eumene occiſis Ptolemæi fauore, Eumenes poſteà ab Antigono opprimitur, cæteriſque ducibus diuerſæ partis occiſis, repentè inter ipſos victores nata diſcordia eſt, poſtulantibus Ptolemæo, Caſſandro & Lyſimacho, vt pecunia in præda capta, prouinciæque diuiderẽtur. Antigonus negauit ſe in ea bella ſocios admiſſurũ, in cuius periculum ſolus deſcenderit: & vt honeſtum aduersùs ſocios bellum ſuſcipere videretur, diuulgat ſe Olympiadis mortem vlciſci velle, & Alexãdri regis filium.

His cognitis, Ptolemæus & Caſſander, inita cum Lyſimacho & Seleuco ſocietate, bellum inſtruebant. Tenebat Ptolemæus Aegyptum cum Aphricæ parte maiore,& Cypro & Phœnice. Caſſandro parebat Macedonia cũ Græcia. Aſiam & partem Orientis occupabat Antigonus, cuius filius Demetrius prima congreſſione à Ptolemæo apud Calamam vincitur, in quo prælio maior Ptolemæi moderationis gloria, quàm ipſius victoria fuit. ſiquidem & amicos Demetrij non ſolùm cum ſuis rebus dimiſit, verùm etiàm muneribus honorauit. Ipſi Demetrio tabernaculũ ſuum & familiam reddidit, adiecto honore verborum, non ſe propter prædã, ſed propter dignitatem iniſſe bellum, indignatus quòd Antigonus deuictis diuerſæ factionis ducibus, victoriæ cõmunis præmia corripuiſſet.

Demetrij & Ptolemæi congreſſus apud Zamã ſiue Calamam.

Deindè Ptolemæus cum Demetrio nauali prælio iterùm congreditur, & amiſſa claſſe, hoſtique conceſſa victoria in Aegyptum refugit. Demetrius filium Ptolemæi Leuticum, & fratrem Menelaum, amicoſque eius, cum priuati inſtrumenti miniſterio, prouocatus pari anteà munere, in Aegyptum remittit, & vt apparẽret eos non odij, ſed dignitatis gloria accenſos, donis inter ipſa bella contendebant. Hac victoria elatus Antigonus, regem ſe cum Demetrio filio appellari à populo iubet. Ptolemę quoquè, nè minoris authoritatis haberetur, rex ab exercitu cognominatur.

Reges ſe nominant ſucceſſores alexandri.

Quibus auditis, Caſſander & Lyſimachus & ipſi regiam ſibi maieſtatem vendicauerũt. Huius honoris ornamẽtis tam diù abſtinuerunt, quàm diù filij regis ſui ſupereſſe potuerunt. Sed Ptolemæus & Caſſander, cæterique factionis alterius duces, cùm carpi ſe ſingulos ab Antigono viderent, per epiſtolas ſeipſos confirmantes, tempus locumq; coeundi condicunt, bellumque cõmunibus

nibus viribus inſtruunt. Cui cùm Caſſander intereſſe non poſſet, Lyſimachū cum ingentibus copijs in auxilium ſocijs mittit.

Erat hic & genere & ingenij bonitate illuſtris, quem Alexander, vt prædictum eſt, leoni obijci iuſſit propter Calliſthenem. Acceſſit & his Seleucus ex Aſia belli ſocius, qui multa in Oriente poſt diuiſionem inter ſocios regni Macedonici bella geſſit. principiò Babyloniam cepit, indè Bactrianos expugnauit, tranſitum deindè in Indiam fecit, compoſitiſque rebus in Oriente, in bellum Antigoni deſcendit.

Adunatis igitur ſociorum copijs, prælium committitur, in eo Antigon⁹ occiditur, Demetrius filius eius in fugā vertitur. Sed ſocij profligato hoſtili bello, denuò in ſemetipſos arma vertunt, & cùm de præda non conueniunt, iterùm in duas factiones diducuntur: Seleucus Demetrio, Ptolemæus Lyſimacho iungitur. Caſſandro defuncto, Philippus filius ſuccedit. Poſt Caſſandri regis, filijq́; eius Philippi continuas mortes, Theſſalonice regina vxor Caſſandri, non longo poſt tempore ab Antipatro filio, cùm vitam etiàm per vbera materna deprecaretur, occiditur. Cauſa parricidij fuit, quòd poſt mortem mariti in diuiſione inter fratres regni, propenſior fuiſſe Alexandro videbatͬ, quod facinus eo grauiͧ omnibus viſum eſt, ꝗ nullum maternę fraudis veſtigium fuit.

Ob hæc igitur Alexander in vltionē maternæ necis, geſtutus cum fratre bellum, auxilium à Demetrio petit, nec Demetrius ſpe inuadendæ Macedoniæ moram fecit, cuius aduentum veritus Lyſimachus, perſuadet genero ſuo Antipatro, vt malit cum fratre in gratiam reuerti, quàm paternum hoſtem in Macedoniam admittere. Inchoatam igitur inter fratres recōciliationem cùm præſenſiſſet Demetrius, per inſidias Alexandrum interfecit, occupatoque Macedonię regno, cędem apud exercitū excuſaturus, eū in cōcionē vocat. Ibi priorem ſe petitum ab Alexādro allegat, nec feciſſe ſe, ſed occupâſſe inſidias. Regē autē ſe Macedonię vel ętatis experimētis, vel cauſis iuſtiorē eſſe. patrē eīn ſuū Philippo regi & Alexandro Magno ſociū in omni militia fuiſſe, liberorū deindè Alexandri miniſtrum, & ad perſequendos defectores ducem extitiſſe contra Antipatrum auum horum adoleſcentium. Caſſandrum verò patrem, extinctorem regiæ domûs, nec fœminis, non pueris pepercíſſe, nec ceſſâſſe quoàd omnem ſtirpem regiæ ſobolis deleret. horū ſcelerum vltionē quia nequiſſet & ab ipſo Caſſandro exigere, ad ei⁹ liberos trāſlatam. per hæc mitigato populo, rex Macedonię appellatur. Lyſimachus quoq́; cùm bello Doricetis regis Thracū premeretur, nè eodem tempore & aduerſùs Demetrium dimicare neceſsè haberet, tradita ei altera parte Macedoniæ, quæ Antipatro eius genero euēnerat, pacem cum eo fecit.

Demetrius à Macedonibus rex appellatur.

Igitur Demetrius totis Macedoniæ viribus inſtructus, cùm Aſiā occupare ſtatuiſſet, iteratò Ptolemę⁹, Seleucus & Lyſimachus ſocietatem ineunt, adunatiſq́; exercitibus, bellū aduerſùs Demetrium transferunt in Europam. his comitem ſe & belli ſociū iungit Pyrrhus rex Epiri.

Demetrij deditio.

Dum hæc aguntur, Lyſimachus generum ſuum, regnum ſibi ademptum conquerentem, interficit, filiamq́ue ſuā Eurydicen querelarum ſociam in cuſtodiam tradit, atque ità vniuerſa Caſſandri domus, Alexandro Magno ſeu necis ipſius, ſeu ſtirpis extinctæ pœnas, partìm cæde, partìm ſupplicio luit. Demetrius quoquè à tot exercitib⁹ circūuentus, cū poſſet honeſtè mori, turpitèr ſe dedere Seleuco māluit. Lyſimach⁹ aūt ꝗ Helleſpōtum regebat, poſt interfectionē generi & necē filij eius, aſſiduis parricidijs cruentatus, à militibus proprijs deſeritur, qui ad Seleucum trāſeuntes, hortati ſunt eum, vt Lyſimacho bellum inferret. res fœdiſſimi ſpectaculi erat: duo quippe reges, quorum Lyſimachus annorū erat 74, Seleuc⁹ aūt 77, regnādi cupidine concurrebant armis.

Vltimum quidem hoc bellum Alexādri commilitonum fuit, quod ad exemplum humanæ miſeriæ fuit reſeruatū, quippe cùm orbē terrarū, extinctis iam 24 Alexādri ducibus, quaſi ſoli poſſiderēt, anguſtos eſſe impio ſuo totu⁹ mūdi ter-

terminos arbitrarentur. Seleucus quippe capto iam antè Demetrio in*Sicilia, regnum Aſiæ deſtruxit, & ex duobus vnum fecit. In hoc autem bello Lyſimachus, amiſſis vel interfectis pri* xv. liberis ante hanc pugnam, poſtremus occiſus eſt. ſicque Lyſimachus ſolutio pugnæ Macedoniæ fuit.

*Cilicia.

Seleuci caſus.

Sed nec Seleucus de tãta victoria impunè lætatus eſt, quippe poſt menſes ſeptem à Ptolemæo, cuius ſororem Lyſimachus in matrimonium habuit, per inſidias circunuentus occidit, regnumq; Macedoniæ quod Lyſimacho eripuerat, cum vita pariter amittit. iſte tamen videtur Ptolemæus Philadelphus fuiſſe.

Hæc ſunt inter parentes, filios, fratres ac ſocios, conſanguinitatis ſocietatisque commercia, quibus orbem ab Alexandro celeriter acquiſitum dilaniauerunt, & veluti opimam prædam à magno leone proſtratam, auidi catuli diſcerpſerunt, ſeque ipſos conſumpſerunt.

Ptolemæus Lagi filius.

ANNO igitur ab vrbe condita 431. Olympiade 114. mortuo Alexandro, Ptolemæus Lagi filius regnauit Alexãdriæ, id eſt, in Aegypto primus, annis xl. hic Lagi gregarij militis filius fuit, qui ſua virtute patris humilitatem excedẽs, ex patricijs vnus Alexandro factus eſt, poſt cuius mortem Aegyptum Aphricamque ac magnam Arabiæ partẽ ſucceſſoribus reliquit ſuis, à quo & ſequẽtes Aegyptij reges, Ptolemæi dicti ſunt. hic primum Epirotarum regem populo Romano inimicum, quòd Samnitibus opem tulerat, contra eos in regnum ſuũ reſtituit, vndè à Romanis fuerat expulſus. deuictoque Demetrio Antigoni filio, Aſiæ minoris rege, portionem regni Syriæ Seleuco reſtituit, quam Antigonus abſtulerat. ac per legatos Alexãdrinos à ſe miſſos, ſibi Romanorũ amicitiam impetrauit, regno quoque ſuo Syriam atque Iudæam adiecit. De quo Ioſephus ſic ait: Nanque hic etiàm Hieroſolymis depugnauit fraudibus & dolis, ciuitatem die ſabbathorũ ingreſſus ſub ſpecie ſacrificij, nequaquàm Iudæis reſiſtentibus: qui cùm ſinè labore ciuitatem apprehendiſſet, crudeliter eis dominabatur. Teſtis eſt Ouidius Sabatarcides, qui ſucceſſorum Alexandri geſta deſcribens, ſuperſtitionem noſtram, pro qua libertatẽ amiſimus, exprobrauit, dicens: Eſt gens quæ Iudæa dicitur, ciuitatẽ munitam ac magnam Hieroſolymã detinens, quæ contẽpſit ſura ſub Ptolemæo conſtituta, dumq; arma capere deuitâſſet, propter ſuperfluam ſuperſtitionem ſæuiſſimum dominum perculit habere.

Subiecit ſibi Iudæos Ptolemæus.

Ptolemæus verò multos captiuos à montanis Iudææ, à Samaria & Garizi trahens, in Aegyptum commigrauit. Sed cùm cognouiſſet, eos firmos iuriſiurandi vel fidei cultores exiſtere, cùm Alexandro legationem ad eos mittenti ſic reſpondiſſent, Dario viuente contra eum arma nequaquàm ſumenda: poſt Darij expugnationem multos ad caſtella deputauit, & pares cum Macedonibus Alexandriæ ciues ſtatuit, fidemque ab ipſis recepit, vt nepotibus ſuis ſocietatem cuſtodirent, cùm & alij non pauci Iudæi ſpõtè in Aegyptum veniſſent, opulentia locorum Ptolemæique munificentia inuitati, quorum nepotes ſeditiones contra Samaritas, dum ſuæ gẽtis patriam oblationem ſeruare feſtinarent, excitabant, eamq; Hieroſolymitæ defendebant, dicentes ſuum templũ ſanctum exiſtere. Legitur tamen alibì, Ptolemæus captos & abductos Iudæos in Aegyptum venditiõi expoſuiſſe, ſicq; à negociatoribus diuerſarum nationum per varios mundi angulos diſperſi ſunt, & ex his fuêre illi, de quibus dicitur in Actis Apoſtolorum, quòd conuenerant in Hieruſalem viri religioſi ex omni natione quæ ſub cælo eſt, ſecundùm Magiſtrum in hiſtorijs.

Iudæorum diſperſio.

Act. 2.

ANNO ſecundo regni Ptolemæi, Onias Iaddi pontificis filius, patri in pontificatu ſucceſſit, ſedit annis xvij. cuius ſanctitate leges apud Iudæos ritè cuſtodiebantur, quapropter etiàm gentium reges ipſam ciuitatem & templum maximis muneribus ornauerunt.

In hac generatione Agathocles Siculus poſt Dionyſium apud Siciliam tyrannidem exercuit. Is, vt Plutarchus & Iuſtinus volunt, ex humili ſordidoq; genere natus, patre videlicet figulo, nõ honeſtiorem pueritiam quàm originem habuit,

Agathoclis natales & mores.

habuit, quia cùm forma corporis egregius eſſet, diù ſui corporis ſtuprum ſuſtinuit. pubertate verò exacta, ad fœminas impudicas ſe tranſtulit, indè vitam etiàm latrocinijs inficit. Interiectò deindè tempore Syracuſas concedens, gregariam militiã ſortitus eſt, qua nec minùs in omne facinus promptiſſimus fuit, eò quòd manu ſtrenuus & ore facundiſſimus haberetur. Breui poſteà ex centurione tribunus militum factus, contra hoſtes pugnans, magna ſuæ virtutis dedit Syracuſanis experimenta, adeò vt in locum demortui ducis ſuffectus ſit, cuius vxorem primò adulterio cognitã, poſt viri mortem accepit in coniugem, nec contentus quòd de inope repentè diues factus eſſet, ſed etiã piraticam aduersùs patriam exercuit. Bis enim quàm Syracuſanum imperium occupare tentáſſet, in exilium actus eſt, cui non multò pòſt non modò pax à populo data, ſed etiàm prętor fuit conſtitutus. Qui potẽtiſſimos quoſq; vrbis, nobiles & omnẽ ſenatum interfecit: ſocietatẽ enim cum Hamilcare duce Pœnorum inijt, & ab eo acceptis quinq; millibus Afrorum, atque ità veluti Reipub. ſtatum formaturus, populum in theatrum vocat: ſic compoſitis rebus, immiſſis militibus populum obſidet, ſenatum trucidat, cuius peracta cęde, ex plebe locupletiſſimos & peritiſſimos quoſque interficit.

His ità geſtis, militem legit, exercitumque conſcribit, quo inſtructus, finitimas ciuitates nihil hoſtile metuentes improuisè aggreditur. contra Carthaginenſes diutiſſimè bellauit, & infinitos proſtrauit. Ad poſtremum verò in Italiam ſpe ampliandi regni traiecit, ſed reuerti paucis diebus interiectis vis morbi coëgit: quo toto corpore comprẽhẽſus, velut inteſtino ſingulorum membrorũ bello impugnabatur, ex qua deſperatione bellum inter filium nepotemque ortum, eius regnum iam quaſi mortui vendicantes, occiſo filio, regnum nepos occupauit. Igitur cùm morbi cura grauior eſſet, deſperatis rebus, vxorem ſuã Theogenam, duoſque ex ea paruulos cum omni pecunia & regali inſtrumento nauibus impoſitos, in Aegyptum, vndè vxorem acceperat, remittit, timens eis, quanquàm vxor diù, nè ab ęgro diuelleretur, deprecata eſt. Et cùm vtriquè ſententia ſtaret, diſcedentes paruuli flebili vlulatu amplexi patrem, ex altera parte vxor maritum non ampliùs viſura, fatigabat, nec minùs ſenis lachrymæ miſerabiles erãt. Inter hęc regia omnis, aſſiſtentium fletibus tam crudelis diſſidij impleta. Tandèm lachrymis finem neceſſitas profectiõis impoſuit, & mors regis proficiſcentes filios ſecuta eſt. *Agathoclis exitus.*

Dum hęc aguntur, Carthaginenſes occaſionem ſibi occupandæ inſulę datam rati, magnis viribus eò traijciunt, multaſque ciuitates ſubigunt.

ANNO Ptolemęi Lagi xvij. Simon cognomento Iuſtus, Oniæ pontificis filius, mortuo patre, pontificatum ſuſcipiens, ſedit annis xvi. hic propter pium cultum & iuſtum regimen, pronamque in ſuos ciues clementiam, Iuſtus eſt cognominatus.

ANNO deindè Ptolemei XXXV. mortuo Simone, & Onia fratris filio adhuc paruulo, Eleazarus pontificatum ſuſcipit. ſedit annis XVII. de quo aliquid ſub Ptolemæo Philadelpho.

In hac generatione anno ab vrbe cõdita 464. vt refert Oroſius, Tarentini cùm viderent claſſem Romanorum in mare prętereuntem, eam hoſtilitèr inuaſerunt, & quinque tantùm nauibus per fugam elapſis, alias naues captas ad portum ſuum trahunt, interficientes omnes illos, qui ad bellũ vtiles eſſe poſſent, alios vendiderunt. Miſſi ergò ſunt legati à Romanis Tarentum, qui de iniuria conquererentur, ſed repulſi ſunt & etiàm iniuriati, & vt dicit Valerius, vnus eorum reſperſus eſt vrina. His de cauſis ingens bellum exortum eſt atque indictum. *Tarentinorum cũ Ro. bellum.* Samnites mox defecerunt aduersùs Romanos, Lucani ſimilitèr & Meſſapij. Vndè Romani conſiderantes, qui & quanti eſſent hoſtes, vltima neceſſitate coacti, proletarios, id eſt, eos qui prolis procreãdæ cauſa vacationem habebant, ad ſumenda arma coëgerunt. Qui enim pauperes erant in plebe, nec ampliùs quàm mille quingenta æris impendebant, proletarij ſunt appellati.

Tarentini videntes ſe bellum vix ſu-

ſiſtere poſſe, Pyrrhum Epirotarum regem in ducem vocare ſtatuerunt. Decreto igitur firmato, oratores cum donis ad Pyrrhum tranſmittuntur, non ſolùm Tarentinorum, verùm etiàm Italicorũ, qui dicerent ſe duce indigere: nam copias ſatis ingentes ſibi in Italia affuturas, equitum enim viginti, peditum 365. millia habiturum. Hæc non ſolùm ipſum iam Pyrrhum extulerunt, ſed etiàm Epirotas ad militiam promptiores fecerunt.

Pyrrhus Tarentinorum dux.

Primus Aemilius conſul cum copijs ſuis impetum fecit in fines Tarentinorum, igne & ferro omnia vaſtans. Plurima etiàm oppida occupat. Erat quidam in Theſſalia Cineas, vir magni ingenij, qui auditor Demoſthenis fuerat. hic apud Pyrrhum magnam authoritatem habebat, de quo Pyrrhus dicere ſolebat, plures à Cinea oratione, quàm à ſe armis vrbes eſſe partas. Hic Cineas Pyrrhum ad Italiam inclinatum cernens, occaſionem dicendi nactus: Egregij quidem, inquit, bello Romani eſſe dicuntur, multiſque bellicoſis gentibus imperare. quòd ſi eos ſuperare dij nobis dederint, quid tunc agemus Pyrrhe? Ad hęc Pyrrhus, De re haud quaquàm obſcura, inquit, ô Cinea percontaris: neque barbara enim nobis, neque Gręca ciuitas illic reſiſtere valeret, Romanis ſuperatis, ſed haberemus confeſtim Italiam totam. Parumpèr commoratus Cineas, enimuerò cùm Italiam ceperimus, quid tunc agemus? Et Pyrrhus: Proxima dehinc Sicilia eſt, inſula felix & populoſa, capi facilis ob ſeditiones & diſcordias inteſtinas. Rectè dicis, inquit Cineas, ſed an finis militiæ nobis erit Siciliam cepiſſe? Deus modò nobis victoriam pręſtet, ait ille rurſum: nam his veluti pręludijs vtemur. quis enim ſe à Libya abſtineat & Carthagine, quam nupèr Agathocles, clàm ex Syracuſis profectus, propè ceperat? his autem deuictis, ait Cineas, nullus nobis reſiſteret hoſtis? Ità eſt, inquit Pyrrhus. Tunc Cineas: conſtat enim quòd & Macedoniam recuperare, & totam Gręciam cum potentia licebit capere. Sed victis omnibus his ac ſubactis, quid faciemus tandèm? Pyrrhus ridens, ocium, inquit, agemus, mutuo ſermone lętitiaque perfruemur. At quid vetat, inquit Cineas, ô rex, quo minùs nunc iſta lętitia & feſtiuitate & ocio perfruamur? Adeſt quippe nobis ſinè labore facultas eorum, ad quæ per ſanguinem & multas moleſtias peruenire conamur. His Cineas verbis turbauit potiùs regē, quàm ab incepto retraxit. Hæc Plutarchus.

Cineę oſo.

Colloquiũ inter Cineā & Pyrrhum.

Auxilia Pyrrhi.

Tarentinis aduersùs Romanos laturus auxilium Pyrrhus, ab Antigono naues ad exercitum deportandum mutuò petit, ab Antiocho pecuniam, à Ptolemęo Macedonum militum auxilia, qui quinque millia peditum, equitum quatuor, elephantes quinquaginta non ampliùs quàm in biennium vſu dedit. Ob hoc Pyrrhus, filia Ptolemęi in matrimonium accepta, vindicem eum regni reliquit.

Sed quoniam, vt Iuſtinus ait, ad Epiri mētionem ventum eſt, de origine regni eius pauca narranda ſunt. Moloſſorum primùm in ea regione regnum fuit, pòſt Pyrrhus Achillis filius, amiſſo pro abſentia Troianis temporibus paterno regno, in his locis cōſedit. Succeſſor huic Piales filius fuit, per ordinem deindè regnum ad Ariſbam deſcendit, huius filius Neoptolemus fuit, ex quo nata eſt Olympias mater Alexandri Magni. Et Alexander qui poſt eum regnum Epiri tenuit, & in Italia bello in Brutijs perijt, poſt eius mortem frater Aeacides regno ſucceſſit, qui ꝓpter aſſidua bella in exilium actus eſt. Qui Pyrrhum filium admodùm paruulum in regno reliquit, & cùm ob odium patris ad necem quęreretur, ſubtractus in Illyrios defertur, traditusque eſt Beroę Glauci regis vxori nutriendus, quę eiuſdem generis erat. ibi eum ſeu miſericordia, ſeu infantilibus blandimentis inductus rex, aduerſùm Caſſandrum Macedoniæ regem, qui eum belli comminatione depoſcebat, diù protexit, addito in auxilium etiàm adoptionis officio: quibus rebus moti Epirotæ, odio in miſericordiam verſo, annorum vndecim eum in regnum reuocārunt.

Epirotarum regnum.

Fuerunt

Fuerunt autem in Pyrrho tremendi magis quàm moderati principis adſpectus: nec plures habuit dentes, ſed vnum atq; integrum os, deſuper quaſi leuibus rimulis in dentium figuram diſtinguebatur. Splene laborantibus mederi videbatur, ſi ſupinos illos premeret pede dextro. ſiquidem ferũt inſuiſſe digito maiori eius pedis vim diuinam. Cùm enim mortui reliquum corpus crematũ eſſet, digitus ille integer illæſusq; ab igne permãſit. Pòſt adoleſcens multa bella geſſit. feruntq; Antigonum interrogatũ, quis ducum ſibi optimus videretur, reſpondiſſe, Pyrrhum, ſi ſeneſceret. ſed poſteà Hannibal omnium omninò ducum primum peritia & ſagacitate fuiſſe dixit Pyrrhum. tantus itaque rerum ſucceſſu cœptus eſt haberi, vt Tarẽtinos ſolus aduersùs Ro. tueri poſſe videretur.

Igitur Pyrrhus non tam ſupplicum precibus, quàm ſpe inuadendi imperij Italiæ inductus, relicto cuſtode regni filio Ptolemęo, annos xv. nato, Alexãdro & Heleno paruulis filijs in ſolatia longinquę ſecũ expeditionis abductis, quaſi cognatam Grçciæ ciuitatem vindicaturus, totas vires Epiri, Theſſaliæ atque Macedoniæ, elephantos etiàm vſque ad id tempus Romanis inuiſos, numero xx. in Italiam aduexit. Hic cùm Delphici Apollinis conſuluiſſet oraculum, ambiguum dedit reſponſum:

Aio te Aeacida Romanos vincere poſſe.

Tunc primũ Romani cum tranſmarino hoſte dimicauerunt. Pyrrhus cùm primùm Tarentum intrauit, videns populum ſua ſponte nec ſeruare ſeipſum, nec ſeruari poſſe, ſed tanquàm illo propugnaturo, domi ſedere, balneis conuiuijsq; indulgentem, clauſit deambulatoria, in quibus verbis militabant, potus verò & laſciuias intẽpeſtiuas inhibuit: delectum habuit ità acrem, vt multi imperium ferre inſueti, ex vrbe migrarent, ſeruitutem vocantes, non viuere ad voluptatem.

Miſſus eſt autem contra Pyrrhũ conſul P. Valer. Leuinus, qui cùm exploratores Pyrrhi cepiſſet, eos iuſſit per caſtra duci, omnemque exercitum oſtendi, ſicque dimitti, vt renunciarent Pyrrho quę vidiſſent. Commiſſa itaque pugna, conſumpta eſt dies grauiſſimo certamine, omnibus vtrinquè mori paratis, fugere neſcijs. Introductos autẽ inter currentia agmina elephantos, forma truces, odore graues, mole terribiles, vt Ro. cædes. & fuga. viderunt Rom. nouo pugnandi genere circunuenti & territi, maximeque pauitantibus equis, diffugerunt. Finis pugnę noctis beneficio impoſitus eſt. Leuinus tamẽ per noctem fugit. Romanos victos fuiſſe, turpis fuga prodidit. Dionyſius nõ multò pauciores xvi. millibus ab Ro. cecidiſſe ſcribit, ex hiis autẽ qui cum Pyrrho erant, 13. millia. Roman. caſtra Pyrrhus cepit, & vrbes ſociorum ac regionem multam depopulatus eſt. Ex Rom. mille & 80. viros cepit, quos tamẽ ſummo honore tractauit, occiſos ſepeliuit, quos cùm aduerſo vultu trucíq; adſpectu etiã mortuos iacere vidiſſet, tulit manus in cęlum, dicens, ſe totius orbis dominum eſſe potuiſſe, ſi tales milites ſibi contigiſſet habere, cuius victoriæ titulum affigens templo Tarentini Iouis, ità ſcripſit in eo: Qui inuicti antè fuerant, pater optime Olympi, hos ego pugna vici, victusq; ſum ab eiſdem. quem cùm ſui increparẽt, cur ſe victum diceret, reſponſum dedit: Si iterùm eodem modo vicero, ſinè milite reuertar in Epirum.

Supplemẽto igitur habito, nulla mẽtio pacis à Ro. facta eſt, quæ res Pyrrhũ in admirationem conuertit. Viſum eſt ergò Pyrrho, vt prior ad eos mitteret, experireturq; an pacẽ vellent. nõ enim eſſe pręſentis potentiæ, Romã capere poſſe, ratus pacem glorioſam ſibi poſt victoriã iam partam fore. Miſſus itaque Cineas à Cineas Pyrrhi legatus. rege, qui cum primoribus ciuitatis locutus eſt, dona ipſis & vxoribus eorum afferens. accepit autem nemo, ſed reſpõderunt omnes viri mulieresq;, ſi pax publica fieret, * & ſua oĩa regi offerre. In * ſe & ſenatu verò multa pręclarè & humanitèr dicta ſunt à Cinea, cùm & liberationem captiuorum, & auxilium ad ſubigendam Italiam Pyrrhus offerret, ac pro his nihil aliud quàm amicitiam ſibi, Tarentinis ſecuritatem poſtularet. Et conſtabat ſenatum ad pacem inclinari, victum iam ſemèl magnò prelio, & ob addita Pyrrho ex his, qui à Rom. modò defecerant, ſupplementa.

Ap. Claudij oratio.

Tum Appius Claudius vir ampliſſimus, ſenectute & cęcitate iam à ſenatu dimiſſus, hęc audiens, fecit ſe in ſenatum lectica duci. quo introducto, factum eſt ſilentium. ille autẽ vbi ſuo loco conſtitit, ità dicere orſus eſt: Anteà P.C. hanc meam orbitatem oculorum moleſtè ferebam, nunc autem doleo quòd non ſurdus etiàm ſum, nè turpes conditiones pacis, quæ gloriam vrbis ſubuertunt, audirem. Vbi eſt illa iactantia qua audire ſolebam, ſi Magnus Alexander in Italiam veniens, nobiſcum manum conſeruiſſet, nequaquàm vt inuictus gloriam habuiſſet, ſed vel fuga, vel morte, maius huic vrbi nomen reliquiſſet? Pyrrhum formidatis, qui nunc non magis Tarentinis auxilium ferens, quàm hoſtes domi fugiens, in Italia verſatur, auſus profiteri principatum in Italia cum hac potentia, quæ ad paruam Macedoniæ partem conſeruandam ſufficere non valuit. Non autem hunc remouebitis, ſi amicum feceritis, ſed alios inuitabitis, ſi non pœnam eorum quæ contra nos fecit, luens, ſed mercede accepta abibit.

Hæc Claudij verba reduxerunt ſenatum, remãdatumq́; Pyrrho à ſenatu, eum cum Romanis, niſi ex Italia receſſiſſet, pacem habere non poſſe. Eo autem recedente, tunc ſi vellet, de amicitia verba faceret.

Cineas ad Pyrrhum reuerſus, quęſitus qualem Romam comperiſſet, Cineas dixit videri ſibi ſenatum regum conſeſſum, ſcilicet tales illic ferè omnes eſſe, qualis vnus Pyrrhus apud Epirotas. Cineam verò admirabili vi memoriæ pręcipuè commendant, quòd & ſenatorum nomina vno die percenſere didiciſſet.

Poſt hęc legati ad Pyrrhum proredimendis captiuis miſſi ſunt, inter quos C. Fabricius fuit, quem Cineas dixit maximum apud Romanos nomen habere, pauperem tamen eſſe. Hunc igitur rex ſeorsùm, vt acciperet pecuniam, rogabat, non ob aliquam turpem cauſam, ſed hoſpitalitatis & amicitiæ cauſa. Renuente autem Fabricio, non deſtitit. altero autem die iuſſit, dum ſimul loquetur, maximum elephantum poſt aulea conſtitui, atque tum ſubitò auleis ſublatis, elephas ex improuiſo conſpectus, proboſcidem ſuper caput Fabricij extulit, & terribilem vocem emiſit.

At Fabricius leniter ſubridẽs, inquit: Nec heri aurũ, nec me hodiè beſtia permouit. In cœna autem apud regem cùm de Epicuri opinionibus diſſereret Cineas, more ingenij ſui, non eſſe ſcilicet dijs mortalium curam, atq; multa ferè huiuſmodi, Fabricius, Vtinàm, inquit, hęc Pyrrho & Samnitibus cordi ſint, quandiù aduersùs nos bellum gerũt. ſic itaq; virum rex admiratus, magis ac magis optabat pacem: priuatim Fabricium rogauit, vt facta pace, vnà ſecum regnare vellet. Ad hęc Fabricius ſubmiſſa voce reſpondiſſe: At ne hoc quidem tibi ò rex conducit. illi enim qui te nunc admirantur & colunt, ſi me experiantur, à me potiùs quàm à te regi optabunt. Pyrrhus non ſuperbè verba Fabricij ſuſcepit, magnitudinem animi ipſius ad amicos protulit.

Fabricij cõſtantia.

Secunda pugna inter Ro. & Pyrrhum facta eſt in Apuliæ finibus, P. Sulpitio & Decio conſulibus, in qua pugna Pyrrhus brachio confixus, ſaucius prior è bello receſſit, elephãti capti, viginti millia hoſtium cęſa, & ex Romanis tantùm quatuor millia. Pyrrhus Tarentum fugatus eſt.

De medico Pyrrhi.

Interiecto anno, contra Pyrrhũ Fabricius miſſus eſt. tum in vicina parte caſtra ipſe & rex Pyrrhus habuére. medicus Pyrrhi ad eum nocte venit, promittens veneno ſe Pyrrhum occiſurum, ſi ſibi aliquid polliceretur. Hęc Pyrrho ꝑſcribuntur à Coſs. ſuntq́ue vera inuenta quęſtione. Eius beneficij gratia captiuos omnes ſinè precio Romam miſit. tũc Rom. iuſſerunt omnes captiuos quos Pyrrh' reddiderat, infames haberi, quòd armati capi potuiſſent, nec antè eos ad veterem ſtatum reuerti, quàm ſibi notorum hoſtium occiſorum ſpolia retuliſſent.

Pyrrhus in Siciliam accerſitus.

Inter has difficultates legati Siculorum ſuperueniunt, tradentes Pyrrho totius inſulæ imperium, quæ aſſiduis Carthaginẽſium bellis vexabatur. Itaq; relicto Alexandro filio, firmatiſq́ue ciuitatibus valido pręſidio, in Siciliã exercitum

citum traiecit.iam enim Agathocles exceſſerat rebus humanis.Cumque Syracuſas veniſſet,multaſque ciuitates ſubegiſſet,rex Siciliæ,ſicut & Epiri,appellabatur:quarũ rerum felicitate lętus, Heleno filio Siciliç velut auitum,(nam ſuſceptus ex filia Agathoclis regis erat) Alexandro autem Italiæ regnum deſtinat.poſt hęc multa ſecunda prælia contra Carthagineñ fecit.Interiectò deindè tempore,legati ab Italicis ſocijs venêre, nunciantes Romanis reſiſti non poſſe, deditionemque futuram, niſi ſubueniat.anxius tam ambiguo periculo, incertusque quid ageret,vel quibus primùm ſubueniret,in vtrunque pronus conſultabat:Quippe inſtantibus hinc Carthagineñ,indè Romanis,periculoſum videbatur,exercitum in Italiam non traijcere:periculoſius, à Sicilia deducere, nè aut illi lata non ope,aut hi deſerti amitterentur.

In hoc æſtu periculorum tutiſſimus portus conſiliorum viſus eſt, omnibus viribus decernere in Sicilia,& profligatis Carthaginenſibus,victorem exercitũ tranſponere in Italiam.Itaque conſerto prælio,cùm ſuperior fuiſſet, quoniã tamen à Sicilia abiret,pro victo fugere viſus eſt, ac proptereà ſocij ab eo defecerunt,& imperium Siciliæ tam citò amiſit,quàm facilè quęſierat.Sed nec in Italia meliore felicitate vſus eſt. veniens in Italiam, omnibus copijs bifariàm diuiſis,& partim in Lucaniam miſſis,vt alterum conſulem demoraretur, ipſe contra M. Curium apud Beneuentum caſtra habentem,exercitum duxit. Curius collegæ aduentum expectabat,ſed properabat Pyrrhus antè eum opprimere. neceſſitate ergò cogente, Curius caſtra egreſſus primos inuadit,eosque in fugã vertens,omnes contriuit, & quidam ex elephantis capiuntur,quę res victoriam Romanis tradidit.

Pyrrhi ſtrages ad Beneuentum.

Pyrrhus ſex annorum tempore in illis abſumpto,& rebus quidem attenuatis,ex illo bello tractus eſt, reuertiturq; in Epirum cum octo millibus peditum & quingentis equitibus. Admirabilis vtriuſque rei caſus.nam ſicut antè ſecũda fortuna,rebus ſupra vota fluentibus, Italiæ Sicilięque imperium & tot de Romanis victorias attraxerat,ità nunc aduerſa,velut in oſtentationem fragilitatis humanæ,deſtruens quæ accumulauerat, Siciliensi ruinæ naufragium maris & fœdam aduersùs Romanos pugnam, turpemque ab Italia diſceſſum adiecit.

Poſt profectionem à Sicilia Pyrrhi, magiſtratus Hiero creatur, cuius tanta moderatio fuit, vt conſentiente omniũ ciuitatum fauore,dux aduersùs Carthagineñ primùm,mox rex crearetur.genit⁹ erat patre Hieroclyto nobili viro, cuius origo à Gelo antiquo Siciliæ tyráno manabat,ſed ex ancilla natus,& ꝓpterea à patre expoſitus fuit, ſed paruulum apes cõgeſto circa iacentem melle,multis diebus aluêre,vti humanæ opis indigentem.Ob quam cauſam pater paruulum recolligit,omnique ſtudio ad ſpem maieſtatis inſtituit:prima bella ineunti aquila in clypeo,noctua in haſta conſedit:quod & conſilio cautum, & manu promptum oſtendit.pulchritudo illi corporis inſignis,vires quoquè admirabiles fuêre.in alloquio blandus, in negocio iuſtus, in imperio moderatus prorſus.

Ad Pyrrhum redeo.reuerſus in Epirum,ſtatim fines Macedõiæ inuadit,cui Antigonus cum exercitu occurrit, & vincitur,in fugamque conuertitur.Macedoniam Pyrrhus in deditionem accepit.Antigonus autem cum paucis Theſſalonicam ſe recepit, vt indè conducta Gallorum manu,bellum repararet. Et rurſus à Ptolemęo Pyrrhi filio funditùs victus eſt.Pyrrhus in tanto faſtigio collocatus,Gręciæ Aſięque regna meditatur.primum bellum aduersùs Spartanos fuit.ibi Ptolemęum filium amiſit.repulſus à Spartanis,Argos petit, intra quam vrbẽ prorũpens, inter cõfertiſſimos violẽtiſſimè pugnãs,ſaxo iactato occiditur.

Pyrrhi interitus apud Argos.

Plutarchus refert,ſaxum anum pauperem è domo in Pyrrhum tuendi filij cauſa miſiſſe.mortuo Pyrrho, caput illius Antigono refertur,qui victoria moderatè vſus,filium Pyrrhi Helenum cũ Epirotis ſibi deditum, in regnum dimiſit,eique inſepulti patris oſſa in patriam referenda tradidit. Satis enim conſtat inter omnes authores, nec eius nec ſu-

perioris ętatis vllum regem comparandum Pyrrho fuiſſe, aut vitæ ſanctioris aut iuſtitiæ probatioris viſum fuiſſe. ſcientiam certè rei militaris in illo tantam fuiſſe, vt cum Lyſimacho, Demetrio, Antigono, tantis regibus bella geſſerit, inuictusq́; ſempèr extiterit: Illyriorum quoquè & Siculorum, Romanorum & Carthaginenſium bellis nunquàm inferior, plerunquè etiàm victor extiterit, qui patriam certè ſuam anguſtam ignobilemq́ue, fama rerum geſtarum & claritate nominis ſui illuſtrem reddiderit.

In hac etiàm generatione Brennus ductor Gallorum, & vrbis Romæ expugnator, occubuiſſe fertur. nam, vt Iuſtinus refert, conditis in Italia vrbibus, de quibus ſuprà dictum eſt, dimiſſa Italia, cum multo milite Aſiam intrauit, illamq́ue velut examen apum impleuit.

Brẽnus dux Gallorum.

ſup. gñat. 55.

Pręceſſit autem eum Gallorum portio, qui duce Belgio nationes omnes inuaſerunt, tantusq́ue terror Gallici nominis ibì fuit, vt laceſſiti reges, pacem ingẽti pecunia mercarentur.

Ptolemęus verò Macedoniæ rex auſus illi occurrere, victus eſt, & multùm ſaucius, captus eſt, cuius caput amputatum, ad terrorem hoſtium circunlatũ fuit tota acie lancea infixum. Nec multò pòſt, nemine prohibente, vniuerſam Macedoniam vaſtauêre. antè enim domitis Pannonijs, cum finitimis per multos annos varia bella geſſére. Sed tádèm ſuperueniente Brenno, audita victoria ſuorum, qui Belgio duce Macedonas vicerant, & ipſe irrumpit. Tunc ſpoliatis hominibus, etiàm deorum templa Galli aggreſſi ſunt. ſed dum Apollinis ędem apud Delphos ſpoliare cœpiſſent, partìm terræ motu obruti, partìm grandine & frigore diſſipati, reliqui ab accolis vſque ad internecionem cęſi ſunt. Brẽnus autem eo in pręlio vulneratus, cùm dolorem ferre non poſſet, pugione vitam finiuit. quo mortuo, Gallorum reliquiæ nonnulla Aſianorum loca poſtmodùm occupârunt. vndè ab ipſis Gallis Galatia & Gallogręcia dicebatur. de hoc & alijs Brenni geſtis Gotfr. Viterbienſ. quoquè ſcribit. tempora tamen vitæ à ſe Romæ ac mortis ſuæ, non benè conſonant.

Brẽni mors.

In hac quoquè generatione, prout dictum eſt, poſt Alexandri fata quatuor regna eſſe cœperunt: Alexandriæ ſeu Aegypti, Syriæ, Macedoniæ, & Aſiæ, quod tamen mòx in Demetrio Antigoni filio defecit.

In regno Alexandriæ primus poſt Alexandrum, qui Alexandriam condidit, regnauit Ptolemęus Lagi filius, qui & Soter, à quo ſequẽtes reges Aegypti, Ptolemęi dicti ſunt: ſecundus Ptolemęus Philadelphus, prioris Ptolemęi filius, cui tertio loco ſucceſſit Ptolemę⁹ Euergetes frater Philadelphi, huic quarto ſucceſſit Ptolemęus Philopator, deindè ſucceſſit Ptolemęus Epiphanes, cui ſucceſſit Ptolemęus Philometor, cui ſucceſſit Ptolemęus Euergetes, huic Ptolemęus Phiſcon, qui & Soter: hic pulſus eſt regno, quia filium fratris occídit. deindè Ptolemęus Alexander frater Soteris reguauit, hic regno pellitur, quia matrem occídit. poſt hunc Ptolemęus Phiſcon, qui regnauit ſecundò. poſt illum Ptolemęus Dionyſi⁹, hic ſororem Cleopatrã vxorẽ habuit, q & Pompeiũ occídit, naufragio ipſe perijt. Cleopatra ſoror & vxor Ptolemęi, pòſt M. Antonio nupta, à ſerpente perijt, & ſic regnũ Ptolemęorum defecit.

Regnum Aegypti.

3. bel. ciu. 72.
4. bel. ci. 23.

In Syria poſt mortem Alexandri primus regnauit Seleucus. hunc refert Appianus Gręcus, Alexandrum inter pedites ſecutum, & cùm ex labore deficeret, appręhenſa equi cauſa inſequi perſeuerauit. At cùm fortè telo Alexandri vulnus accepiſſet, effuſoque ſanguine, ferunt diademate proprio Alexandrum obligâſſe vulnus, & diadema ex cruore fœdatum eſſe: ob hęc Alexandrum dixiſſe, regem illum futurum, verùm cum maximo labore regnaturũ. quod & veriſſimum fuit. Nam poſt regnum adeptum et multas in eo pugnas, octogenarius per inſidias occiſus eſt. Hic condidiſſe dicitur Seleuciam, Antiochiã, Laodiceam, Apameam, Edeſſam, Berenicẽ & Pellam. poſt eum regnauit filius eius Antiochus Soter, ab illo omnes Syriæ reges cognominati ſunt Antiochi. tertius illi ſucceſſit Antioch⁹ Theos, quartus Seleucus Callinicus cum fratre Antiocho. poſt hunc regnauêre Antio-

Regnum Syriæ.

chus

chus Magnus & frater eius Seleucus Ceraunus filij Seleuci. deindè Seleucus Philopator filius magni Antiochi, poſt patrem regnauit. poſt hunc Antiochus Epiphanes frater. ſucceſſit illi Antioch⁹ Eupator filius. hunc occidit Demetrius filius Seleuci, & poſt eum regnauit. hūc occidit Alexāder filius Antiochi, & regnauit. hunc Ptolemæus Philometor rex Aegypti occidit. Demetrius filius Demetrij poſt illum regnauit. poſt hūc Antiochus filius Alexandri, hunc occidit Trypho. Alexander filius Antiochi poſt illum regnauit, hunc occidit dux. deindè Antiochus Pius filius Demetrij regnauit, & in Parthia occiditur. poſt hunc Antiochus Sedetes filius regnauit. hic de regno fugatur. Demetrius frater Antiochi poſt hunc regnauit, hunc Alexander rex Syriæ & Aſiæ occidit. Tandèm res ad Antiochum, qui Euſebius cognominabatur, deuenit. hunc vicit Pompeius, regnoque pepulit. atque is eſt Seleucidûm imperio finis, quod ferè per ducentos ſeptuaginta annos durauit.

Regnū Macedoniæ. Macedoniæ regnum poſt Alexandrū Magnum obtinuit Philippus, qui & Arideus, frater Alexandri, regnauit annis 7. Poſt hunc Caſſander regnauit annis 19. Poſt eum Antigonus & Alexander filij regnauerūt annis 4. Poſt illū Demetrius reg. annis 6. poſt illum Lyſimachus annis 6. reg. poſt eum Ptolemæus Ceraunus, Meleager, Antipater, ſicut & Pyrrhus, menſibus certis regnauêre. Soſthenes regnauit annis 2. poſt hunc Antigonus reg. annis 36. hic Pyrrhum ſuperauit. Demetrius regnauit poſt illū annis 10. poſt hunc Antigonus regnauit circiter 15. poſteà Philippus reg. annis 42. *Perſeus fili⁹ Philippi reg. Macedoniæ annis 10. hic vnà cum regno in Romanorum poteſtatem deuenit 153. olympiade. (*Perſes)

Regnum Aſiæ. Aſiæ regnum Antigonus accepit, reg. annis 18. huic ſucceſſit Demetrius eius filius, reg. annis 17. hic ſuperatus in bello, Seleuco ſe dedidit, qui regnum Aſiæ deſtruxit. & ex duobus Aſiæ & Syriæ, vnum imperium fecit.

Floruerunt in hac generatione viri celebres, Hyperides vnus è decem oratoribus, Demoſthenis æmulus. plura apud Plutarchum in eius vita leges.

Demades orator Athenienſ, Alexandro reſtitit, cùm aduersùs Athenas contenderet. Huic dicebat Antipater, cùm in luxu ſenuiſſet, nihil ſibi præter linguam & ventrem ſupereſſe. Theophraſtus Lesbius ſcholę Ariſtotelis ſucceſſor, Euphraſtus primùm, deindè Theophraſtus ob eloquentiæ laudem vocatus: eius opera quoquè extant nonnulla hodiè. ſcripſit enim penè innumera.

Menander Athenienſis poeta comicus. cuius nil præter verſiculos quoſdam ſparsìm extat. ſcripſit autem & ſoluta oratione.

Philemon Syracuſanus poëta comicus riſu perijt: nam cùm ei ficus ad cibū paratæ in conſpectu forent, aſello eas comedente, puerum aduocauit vt aſinū abigeret. ſedis tardiùs cùm ſuperueniſſet, comeſtasque oēs videret, vrbaniſſimè ait: Et nunc da merum aſello. quo audito, riſu diffluens perijt.

GENERATIO LVIII.

ANNO 4920. ab exordio mundi, ab vrbe verò condita 470. olympiade autem 124. mortuo Sadoc, ſucceſſit illi Achim filius per lineam Chriſti, in quo numeratur 58. generatio. durauit annis 47.

Eodem anno Eleazaro pontifice Iudæorum, Ptolemæus Philadelphus Lagi filius minimus, contra ius gentium regnare cœpit. Cuius non minor in accipiendo regno fauor, quàm patris in tradendo fuit. Inter cætera (vt Iuſtinus tradit) patris & filij mutuæ pietatis exēpla, etiàm ea res amorem populi iuuenī conciliauit, quòd pater regno publicè ei tradito, priuatus officium regi inter ſatellites fecerat: omnique regno pulchrius, regis ſe eſſe patrem, duxerat. regnauit autem Alexandriæ annis 38. Hic omnium ſcientiarum doctiſſimus, Stratonem philoſophum præceptorem habuit. bibliothecam inſtituit, ſuper quā Demetrius Phalereus, apud Gręcos orator & philoſophus, conſtitutus erat: qui dum ſtuderet omnia per vniuerſum terrarū orbē inuenta cōgregare volumina, interrogatus à rege, quot millia librorum haberet, reſpondit, Viginti millia, (Ptolemæus Philadelphus.)

ſed ſcito ad quinquaginta millia poſſe peruenire: dicéſque nunciatum eſſe ſibi apud Iudæos multa haberi bibliotheca regali digna, perſuaſit regi, adnitente Ariſteo quodam regis amico, vt ad Eleazarum pôtificem Hieroſolymam mitteret, rogans vt ſibi viros legem ſcientes deſtinaret, qui eam in Græcam linguã transferrent. Et interpellatus pontifex, regi 70. viros in lege doctiſſimos tranſmiſit. illi verò Alexandriam ducti, & à rege benignè ſuſcepti, Demetrio ſunt commendati. qui duxit eos in domunculas ſecretas, vbi per 72. dies omnem legem diſertiſſimè tranſtulerunt.

Bibliothecæ Alexandrinæ.

Quibus diebus tranſactis, congregauit omnes Iudæos Demetrius, & præſentibus interpretibus legit. Cumque multitudo interpretationem laudaſſet, gauiſus eſt rex voluntatem ſuam eſſe perfectam, & relectis legibus, ſenſum & ſapientiam earum obſtupeſcens, dixit ad Demetrium, admirari ſe quòd nemo hiſtoriographus nec poëta Græcus eiuſdẽ legis meminiſſet. Cui Demetrius reſpõdit, neminem auſum fuiſſe conſcriptionem eius tangere, eò quòd diuina eſſet, addens quòd Theopompus volens in hiſtoria aliquid de his ſcribere, mente ſit turbatus plùs quàm xxx. diebus, donec indè ſibi dementiam factam ſuſpicatus eſſet ſomnio admonitus, quòd hoc ei accidiſſet, quia leges diuinas ſcrutatus, ad impuros homines eas ferre voluiſſet. cumque ſcribere quieuiſſet, recepit ſenſum. Referebat etiàm de Theotecto tragœdiarum poëta, qui cùm niſus fuiſſet in aliquo earum meminiſſe, obſcuratis oculis, recognouit cauſam ſuę cæcitatis, & ità liberatus eſt à paſſiõe, Deo veniam largiente.

Septuaginta interpretes.

His auditis exhilaratus rex, remiſit eoſdem ſeniores cum honore, donans vnicuique eorũ ſtolas optimas & auri talenta duo, & calicem vnius talenti. principi autem ſacerdotum Eleazaro deſtinauit lectos decem cum argenteis pedibus, & conuenientem eis ſupellectilem, & calicem talẽtorum 30. & ſtolas decem, & purpuram, & coronam decoram, & lineas de byſſo centum, prætereà & pateras, & trullam, & libatoria, & crateras aureas duas deuouendas. Omnes inſup Iudæos quos in Aegypto captiuos inuenit, liberos eſſe permiſit, ac à dominis ſua impenſa redemit.

Abeuntes autem interpretes, & à rege Aſię honorati ſunt. nã Seleuc⁹ Nicanor in ciuitatibus quas per Aſiam ædificauerat, & in inferiore Syria, & in ipſa metropoli Antiochia, repub. ſua dignos eos fecit, & æquum eis honorem cum habitatoribus Macedonibus & Græcis deputauit.

De hoc Ptolemæo refert Iuſtinus: Cùm Seleucus, vt ſuprà dictum eſt, ſolus de Alexandri Magni milite ſupereſſet, poſt mẽſes ſeptem ab hoc Ptolemæo per inſidias circunuentus occiditur, regnumque Macedoniæ, quod Lyſimacho eripuerat, cum vita amiſit. poſt hæc Ptolemæus Lyſimachi filios conciliare ſtatuit. nuptiaſque Arſinoę ſororis ſuę, matris eorum, petit, puerorum adoptione promiſſa, vt cùm in locum eorum ſucceſſiſſet, nihil ei moliri vel verecundia matris, vel appellatione patris auderent. Timebat tamen quia Antiochus Theos, Antiochi Soteris filius, bellum contra eum habuit, & totis Babylonicis atque Orientis viribus dimicauit. quarè volens moleſtum certamen finire, cùm ipſe tamen haberet magnas copias, filiam ſuam Berenicen Antiocho dedit vxorem, qui de viuente adhuc vxore Laodice duos habebat filios, Seleucum qui cognominabat Callinicus, & Antiochum. Antiochus autem dicebat Berenicen ſe velle vxorem habere & regni conſortem, Laodicen verò concubinæ loco.

Ptolemæus Arſinoen ſororem ducit vxorem.

Ptolemæus itaque metu depoſito, impium & facinoroſum animum ad domeſtica ſcelera conuertit, inſidiaſque Arſinoæ ſorori ſuæ ſtruit, quibus & filijs illius vitam, & ipſi Caſſandram vrbem tollit. primus ei dolus fuit, ſimulato amore ſororem in matrimonium ducere. Quid plura? induxit Arſinoen pręſtita fide ſibi & filijs omnibus, vt maritum & patrem deceret, adeſſet: nuptiæ deindè magno apparatu celebrantur. Capiti ſororis rex diadema imponit, reginamque eam appellat: quo nomine in lætitiam effuſa Arſinoe, virum in vrbem ſuam Caſſandram inuitat, ibique filios

filios ſuos Lyſimachum 16. annos natũ, Philippum triennio minorem, vtrunq; forma inſigni, occurrere iubet, quos Ptolemæus amplexus, oſculis diù fatigat. vbi verò ad portam ventum eſt, occupare arcem iubet, pueros interfici. qui cùm ad matrem confugiſſent, in gremio eius trucidātur. Arſinoë pro filijs ſe ſæpè oppoſuit. ad poſtremum ſpoliata etiam funeribus filiorum, ſciſſa veſte & crinibus ſparſis, ex vrbe protracta, Samothraciam in exilium abijt, eo miſerior, quòd mori cum filijs ei nõ licuit.

Sed nec Ptolemæo inulta ſcelera fuerunt: quippe breui pòſt Galli duce Belgio legatos ad Ptolemæum mittũt, offerentes pacem, ſi emere velit. Sed Ptolemæus belli metu pacem Gallos petere gloriatus eſt, nec minùs ferocitèr ſe legatis, quàm inter amicos iactauit, alitèr ſe pacem daturum negando, niſi principes ſuos Galli ei obſides dederint, & arma tradiderint: qua legatione renunciata, riſère Galli vndiquè acclamantes. Interiectis paucis diebus, prælium conſeritur. victi Macedones cæduntur, Ptolemæus multis vulneribus ſaucius capitur, caput eius lancea fixum circũfertur, vt & ſuprà dictum eſt.

Interimunt Ptolemæum Galli.

Antiochus verò Theos poſt multum temporis ſuperatus amore, Laodicen cùm liberis ſuis reduxit in regnum. quæ metuens ambiguum viri animum, nè Berenicen reduceret, virum per miniſtros veneno interfecit. quo mortuo, cùm in locum eius Seleucus ſucceſſiſſet, hortante matre Laodice, Berenicen nouercam ſuam cum paruulo fratre ex ea ſuſcepto interficit.

Antiochi mors.

Mortuo verò Ptolemæo Philadelpho, Ptolemę⁹ Euergetes fili⁹ ſucceſſit, regnauit Alexandriæ annis 26. ſub hoc Ieſus filius Sirach librum ſuum ſcripſit. Euergetes cùm Syriam & Aſiæ partem peruaſtaret, reuexit deos Aegyptiorum à Perſis, quos Cambyſes inter ſpolia tranſuexerat. Quo etiam tempore mortuo Eleazaro ſummo pontifice, ſucceſſit in pontificatu Onias filius Simonis Iuſti, licèt aliqui velint poſt Eleazarum pontificatum tenuiſſe Manaſſen fratrem Iaddi.

Ad Euergetem redeo, hic poſt mortem patris Philadelphi, pro vltione occiſę ſororis, cum magno exercitu intrauit prouinciam regis Seleuci Callinici, qui cum matre Laodice regnauit, & cepit Syriam & Ciliciam, & ſuperiores partes trans Euphraten, & omnem penè Aſiam. Seleucus deſperans, ad Antiochum fratrem mittit, & auxilium implorat. Antiochus autem annos 14. natus, ſupra ætatem regni auidus, latronis more totum fratri eripere cupiens, virilem ſumit audaciam, vndè Gallorũ mercenario exercitu fratrem inuadit. Quo victo, & in Antiochum verterunt arma Galli, quippè qui fidē atq; pfidiā iuxtà æſtimabant, ſed ab his ſe auro redemit Antiochus veluti à prædonibus.

Seleucus & Antiochus fratres.

Intereà Eumenes Bithyniæ rex Aſiam inuadit, à quo victus Antiochus, ad Ptolemæum hoſtem, cuius fidem tutiorem quàm fratris aut ſoceri putabat, profugit, vbi à Ptolemæo arctiſſima cuſtodia ſeruatus eſt. Hinc quoquè Antiochus opera cuiuſdam meretricis adiutus, deceptis cuſtodibus, labitur, fugiensque à latronibus interficitur. Seleucus quoquè eiſdem fermè diebus amiſſo regno, equo præcipitatus moritur. ſic fratres quaſi & germanis caſibus exules ambo poſt regna, ſcelerum ſuorum pœnas luerunt.

ANNO ab vrbe condita 477. obſcura & dira prodigia vel viſa Romæ, vel audita ſunt: lupi tres ante lucem ingreſſi vrbem, ſemeſum cadauer intulerunt, Oroſio authore.

ANNO ab vrbe condita 477. vt Eutropius ait, cùm iam clarũ vrbis Romæ nomen eſſet, arma tamen extra Italiam mota nõ fuerũt. Vt igitur cognoſceretur q̃ copię Romanis eſſent, cenſus eſt habitus, & inuenta ſunt ciuium capita, 272. millia trecenta 34.

Semina belli Punici prima Tarentini iecerunt. Nam audita morte Pyrrhi regis, petiērunt auxiliũ à Carthagineñ, & habuerunt. Quo facto, ab his fœdus inter eos violatum eſt. deindè Romani Ap. Claudium conſulem Mamertinis auxilia poſcẽtibus contra Hieronē Syracuſanorum regem & Pœnorum copias, quas rex ipſe conduxerat, in Siciliam miſerunt, qui tam celeritèr

eos

eos vicit,vt ipſe rex magnitudine perterritus, antè ſe victum, quàm congreſſum fuiſſet, prodiderit: & cum omni nobilitate Syracuſanorũ pacẽ à Romanis impetrauit,deditq́ue argenti talenta ducenta, Eutropio authore.

Hiero pacẽ cum Rom. firmat.

Hannibal verò ſenior, dux Pœnorũ, in Agrigento ciuitate Siciliæ obſidione cinctus à Romanis, ad ſummam egeſtatem perductus eſſet, niſi Hanno nouus impator Carthagineñ, mille quingentis equitibus, & 30000. peditum & 30.elephantis ſuperueniens,expugnationem ciuitatis pauliſpèr diſtuliſſet, ſed cõtinuò capta eſt,Pœniq́; victi & fugari ſunt.Hannibal cum paucis euaſit,vndè elephanti capti,in Agrigento omnes ſub corona ſunt venditi. poſt hæc C. Aquilio Floro & L. Cornelio Scipione conſulibus, Carthaginenſes Hannonem in locum Hannibalis ſubrogârunt.qui à Scipione victus, confertiſſimis hoſtibus ſe immiſcuit, ibiq́ue interfectus eſt.

Scipio Sardiniam vaſtauit, & multa millia indè captiuorum abduxit. Hannibal tum iterùm claſſi præpoſitus eſt, infeliciterq́ue cum Ro. congreſſus, nauali prælio victus,ab exercitu ſuo ſeditione orta,lapidibus coopertus interijt. Et de hac victoria reor Eutropium mẽtionem feciſſe, cùm dicit quòd C.Duillius conſul, commiſſo prælio, Carthagineñ ducem vicit,triginta & vnam nauem cepit,14. merſæ,7. millia hoſtium cepit,tria millia occidit, neque vlla victoria Romanis gratior fuit, quòd inuicti terra, iam etiàm mari plurimùm valerent.

ANNO ab vrbe condita 482, L. Manlio Volſone, M. Attilio Regulo conſulibus,bellum in Aphricam tranſlatum eſt, contra Amilcarem & Hannonẽ Carthagineñ duces in mari pugnatum eſt.victi illi. Nam cùm in Aphricã tranſiſſent Romani, primùm Clupeam ciuitatem in deditionem acceperunt conſules, & vſque ad Carthaginem proceſſerunt. multis vaſtatis, Manlius victor Romam redijt,& 27. millia virorum captiuorum reduxit. Attilius Regulus in Africa remanſit. is contra tres Carthaginenſiũ duces dimicans, victor fuit,decem & octo millia hoſtium cecidit,quinque millia cepit,elephantes 18. Inter hæc apud fluuium Bagradam Regulus ſerpentem miræ magnitudinis occidit, cuius corium 120. pedum longitudinis habens, Romam delatum fuit.

Tunc victi Carthagineñ, pacem à Ro.petiêrunt,quam cùm Regulus nollet niſi duriſſimis conditionibus dare, Aphri auxilium à Lacedæmonijs petiêrunt, & duce Xanthippo, Ro. dux Regulus victus eſt vltima pernicie. Nam duo millia tantùm ex omni Romano exercitu refugerunt, quingenti cum conſule Regulo capti ſunt, 30. millia occiſa. Regulus ipſe in catenas coniectus,decimo tandèm belli anno nobilẽ triumphum Carthaginenſibus dedit. Xanthippus autem audacis facti conſcius, rerum inſtabilium mutationem timens, ilicò ex Aphrica migrauit in Græciam.

Xanthippi victoria.

Poſt hanc cladem M. Aemilius Paulus,Seruius Fuluius conſules ad Aphricam profecti ſunt cum trecentarum nauium claſſe. primò Aphros nauali certamine ſuperat Aemilius conſul, centum & quatuor nauibus hoſtium demerſis, triginta cum pugnatoribus cepit,milites ſuos ingenti præda ditauit: Et ſubacta Africa tunc fuiſſet,niſi tanta fames fuiſſet, vt diutiùs exercitus expectare non poſſet.conſules claſſe redeuntes, circa Siciliam naufragium paſſi ſunt.tanta erat tempeſtas, vt ex 460.nauibus,80.vix reſeruari potuerint. Hoc tempore argenteus nummus primùm in vrbe figuratus eſt.

Nũmus argẽteus Ro.

Deindè C. Seruilius Cæpio, & Gn. Sempronius conſules, cum ducentis 60.nauibus ad Aphricam profecti ſunt. aliquot ciuitates acceperunt. prædam ingentem reducentes,naufragium paſſi ſunt. Itaque cùm continuis calamitatibus Romani premerentur, decreuit ſenatus, vt à maritimis prælijs recederetur, & tantùm 60. naues ad præſidium Italiæ ſaluæ eſſent. Deindè L. Cæcilius Metellus & Q.Furiꝰ (aliâs Curiꝰ) veniunt in Africam, & Metellus in Sicilia Afrorum ducem cum centum 30. elephantis & magnis copijs venientem ſupera-

pera-

perauit, XX. millia hominum cecidit, 26. elephantos cepit, Romamque duxit.

Poſt hæc mala Carthaginenſes Regulum ducem quem ceperant, petiêrunt vt Romam proficiſceretur, & pacem à Ro. obtineret, & permutationem captiuorum faceret. Ille iureiurando dimiſſus, Romam cùm veniſſet, inductus in ſenatum, nihil quaſi Romanus egit, dixitque ſe ex illa die qua in poteſtatem Aphrorum veniſſet, Romanum eſſe deſiiſſe: ita que vxorem à complexu remouit, & Ro. ſuaſit, nè pax cum Pœnis fieret: Illis enim fractis tot caſibus, ſpem nullam adeſſe. Et cùm ſenatus inclinaretur ad permutationem oblatam faciendam ex affectu, vt liberarent Regulum, ſuaſit ipſe ſenatui, vt nullo modo fieret: ſe tanti non eſſe, vt tot millia captiuorum Aphrorum & robuſtorum, propter ſe ſenem aliosque paucos permutarent. Offerentibus autem Ro. vt eum Romæ tenerent, non acquieuit, ſed ſeruare iuramentum ſtatuit, negans ſe in ea vrbe manere, in qua dignitatem honeſti ciuis habere non poſſet.

Attilij Regu li cõſtantia.

Regreſſum igitur ipſum ad Africam, Carthaginenſes circuncisis palpebris in dolio ſupinum collocant, vt vſque ad mortem intolerabili cruciatu ac dolore vigilaret: demùm in his omnibus ſupplicijs extinctus eſt. Deinde Claudius Appius Pulcher & C. Iunius Coſs. infeliciter pugnant, & anno ſequenti claſſis Punica in Italiam tranſijt, eiusque plurimas partes longè lateque vaſtauit.

Attilij mors.

Itaque circiter annum 22. belli Punici primi, Q. Luctatio Catulo, & Au. Poſthumio Albino conſulibus, à Catulo contra Aphros bellum ſuſceptum eſt, profectusque eis eſt cum trecentis nauibus in Siciliam, Aphri contra ipſum 400. naues parauerunt. Nunquàm in mari tantis copijs pugnatum eſt. Luctatius conſul nauem æger aſcendit. vulneratus enim erat. pugnatum eſt ingenti virtute Romanorum. nam ſeptuagintatres Carthaginen naues captæ ſunt, vigintiquinque demerſæ, trigintaduo millia hoſtium capta, quatuor millia occiſa, infinitum auri argentique in poteſtatẽ Romanorum redactum eſt, ex claſſe Romanorum duodecim naues demerſæ.

Luctatij victoria.

Statim pacem Carthaginenſ. petiêre, tributaque eſt eis pax ſub his conditionibus, vt è Sicilia Sardiniaque diſcederent, & per XX. continuos annos triæ millia talentorum puri auri Romanis perſoluerent. captiui Romanis redditi ſunt. etiàm Carthaginenſes petiêrunt, vt redimi eis captiuos liceret. ſenatus iuſſit ſinè precio dari, ſicque finitum eſt primum bellum Punicum, per 23 annos protractum. Hæc Eutropius.

Finis punici belli primi.

L. Cornelio Lentulo, Fuluio Flacco conſulibus, Hiero rex Siciliæ Romam venit ad ludos, & ducenta millia modiorũ tritici populo dono exhibuit. Ijdẽ quoquè conſules primi trans Padum Romanas duxêre legiones. pugnatum eſt ibi cum Inſubribus & Liguribus, quorũ interfecta ſunt 23. millia, quinq; millia capta. Deindè pace facta omnibus locis, per anni ſpatium ſinè bellis quieuerunt Romani. Eodẽ anno Iani porta clauſa eſt, quod ab vrbis conditione ſub Numa Pompilio tantùm contigit, poſteà verò per annos quadringẽtos & quinquaginta non euenit.

ANNO regni Ptolemæi Philadelphi 37. primus Parthorum rex Arſaces fuit, à quo poſteà Parthorum reges Arſacidæ dicti ſunt, ſicut Romanorum imperatores Auguſti. Eſt autem Parthia regio maxima, & olim Orientalis Scythiæ pars fuit. Originem autem Arſacis Iuſtinus incertam eſſe dicit. hic nanque ex latrocinijs viuere ſolitus, accepta occaſione, cum prædonum manu Parthiam ingreſſus eſt, & ibidèm præfecto regionis oppreſſo, ipſum imperium inuaſit, & dominio aliquantarum ciuitatũ potitus eſt, paratoque grandi exercitu, ab aduerſarijs ſe tutatur. Quibus omnibus ſublatis, libertatem gentis conquiſiuit, atque formam viuendi vniuerſo regno dedit, magiſtratus conſtituit, qui belli & pacis vniuerſi regni acta gererẽt: ordinatoq; regno, in ſenectute bona deceſſit.

Regnum Parthorum.

Arſaces illius filius in regno ſucceſſit, qui aduersùs Antiochum Seleuci filiũ cũ centũ peditũ millibus & viginti millibus equitum, tanta virtute pugnauit, quòd

quòd (vt Iuſtinus ait) ad extremum in ſocietatem eius deprecatoriè reciperetur. Pampatius tertius, & ipſe Arſaces dict᷒. Is actis in regno xij. annis deceſſit, relictis duob᷒ filijs, Mithridate iuniore & Pharnace ſeniore. hic *reges* regni Mardos domuit, deindè deceſſit relictis filijs multis, ac fratre in regnum amore virtutis conſtituto. hic Medos ac Elymæos bello vicit, imperiumq́ue à Caucaſo vſque ad Euphratem protulit. Mithridati filius Phraates ſuccedit, is qui à Scythis occiſus eſt, huic Artabanus, deindè Mithridates Artabani filius, qui ob rerum geſtarum gloriam Magnus eſt appellatus, ob crudelitatem à Parthico ſenatu regno motus. Poſt eũ occupat regnum Orodes, q fratrem ad Babyloniam vſque perſecutus, M. Craſſum cum filio ac exercitu deleuit, à filio Phraate occiſus. cæteri ſuo ordine referentur. Pharus turris, à Ptolemæo Philadelpho ſuper quatuor cãcros vitreos apud Alexandriam in mari condita eſt, toto orbe permaxima, vt ſcilicet nauigantibus lumen exhibeat, quę tam inſignis habita fuit, vt inter ſeptem mundi ſpectacula connumerata ſit.

Zenó Stoicus iiſdem temporibus fuit. Chryſippus Stoicus floruit.

Viri illuſtres. Polemon, qui acta prima adoleſcentia luxurioſè, Xenocratis monitis melior eſt factus. nam & illi in ſchola ſucceſſit. Aratus Macedonicus poëta clariſſimus, cuius phœnomena tralata ſunt. Straton philoſophus eloquentiſſimus, Philadelphi regis præceptor. Fuêre & plerique alij. Stilpon Megarenſis philoſophus. eius meminit M. Cicero, dicens quàm pertinaci ſtudio adoleſcẽtiæ libidinem vicerit. Crates Athenieñ, poëta comicus, Polemonis auditor. Crates Thebanus, philoſophus Cynicus, qui vt liberè philoſopharet, amouit à ſe bona ſua. Eroſiſtratus Athenienſis medicus. Lycon philoſophus è Troade, Stratonis diſcipulus è Theophraſti ſchola. Timon Apolloniates Nicenus, Ptolemæo Philadelpho adprimè gratus ob eloquentiæ & philoſophiæ ſtudium.

In hac generatione Demetrius Macedonum rex, Antigoni filius, tertio Euergetæ anno regnare cœpit, regnauit annis x. hic penè puer cùm pater cõtra Spartanos victoriam obtinuiſſet, & poſteà Athenieñ bellũ mouans, ab Alexandro Pyrrhi regis Epirotarum filio ſuperatus eſſet, & regnum amiſiſſet, Demetrius ſumptis viribus non ſolùm amiſſam Macedoniam recepit, verùm etiàm ipſum Alexandrum Epiri regem regno ſpoliauit. Tanta enim tunc erat militum nobilitas, vt reges viciſſim nũc exules, nunc reges haberentur. poſteaquàm deceſſit Demetrius, Philippo filio paruulo relicto, huic Antigonum dedit tutorem. Antigonus Macedonũ rex tertiodecimo anno Euergetę regnũ ſuſcepit, de quo in ſequẽti generatiõe.

GENERATIO LIX.

ANNO à mundi exordio 4967. ab vrbe verò condita 517. olympiade 135. Achim defuncto, ſucceſſit filius eius Eliud, in quo per lineam Christi incipit 58. generatio. durauit annis 49. erat is ann᷒ decim᷒ Ptolemæi Euergetæ. Onias pontifex Simonis Iuſti filius, paruulus mente & auarus exiſtens, vt ait Ioſephus, tributa negauit Euergetæ, vectigal ſcilicet quod patres eius ex proprijs dabant, i. xx. talenta pecuniarum non reddens, ad iram Ptolemæũ commouit, quarè per legatos admonitus eſt fidei maiorum ſuorum. Sed verba regis Oniam non flectebant, vndè & Iudæi turbabantur. Quod audiens Ioſephus vir nobilis, Tobiæ ex Oniæ ſorore filius, inuito Onia, ex conſenſu Iudæorum ad Ptolemæum acceſſit, qui non pacẽ modò cum eodem reparauit, ſed etiàm propter eius ingentes virtutes atque obſequia, dux Iudææ & finitimarum regionũ conſtituitur. huic Ioſepho filius Hyrcan᷒ ſucceſſit, cuius, dum puer eſſet, ꝓbauit pater prudentiã, tum multis alijs, tum hoc inprimis, quòd tradẽs ei 300. iuga boũ ſine loris, ꝓcipiebat vt ſeminaret, & cùm lora deeſſent, interfecit aliquot boues, & de corijs fecit lora, & ſeminauit terrã, de quo Ioſephus. Eliud alijs Melchi.

ANNO huius generationis primo Hamilcar dux Pœnorũ, Hãnibalis Carthagineñ ducis filius, & pater Magni Hannibalis, ab Hiſpanis bello interfectus eſt, cùm iam aliud bellum aduersùs

Roma-

Romanos pararet. hic Hamilcar ſæpè occaſióe data Romanos laceſſiuit, ſemperq́; ſuperior deceſſit. Quàm vehemés autem in Ro.odiũ haberet, oſtendit hoc modo: cùm quatuor pueriles ætatis filios intueretur, totidem catulos leoninos in perniciem imperij Romani alere ſe prædicabat, & poſteà Hãnibalem nouem annorum puerum, ad aras iurare fecit, vt cùm primùm poſſet per ętatem, contra Romanos pugnaret. Quin Hannibal ſignificare cupiens, quanto inter ſe odio Carthago & Roma diſſiderent, inflicto in terram pede, ſuſcitatoq́; puluere, tunc inter eas finem belli fore dixit, cùm puluis in habitum priorem rediret. Hæc Valerius.

Hamilcare occiſo, Haſdrubal gener ei (vt Plutarchus refert) ſucceſſit, qui plura conſilio quàm viribus geſſit. hic vt alij volunt, fœdus cum populo Ro. renouauit, & vtriuſq; imperij Iberum fluuium terminum ſtatuit, Saguntinos in Hiſpania medios inter imperia libertate vti decreuit.

Poſthumio & Fuluio COSS. bellũ contra Illyrios geſtũ, & multis ciuitatibus captis, etiàm reges in deditióem accepti ſunt. Aemilio conſule, ingentes Gallorũ copię Alpes tranſierũt, ſed pro Romanis tota Italia conſenſit, traditũq́; eſt à Fabio, qui ei bello interfuit, 800. millia hominum parata ad id bellum fuiſſe. & xl. millia Gallorum cęſa ſunt, capta ſeptem millia. Experimento, ait Eutropius, deprehenſum eſt, ꝙ virtus Gallorum ſicut primo impetu maior quàm virorum eſt, ità ſequens minor ꝙ̃ fœminarũ. Hi Britomaro duce, non priùs poſituros ſe baltea iurauerunt, quàm Capitolium incédiſſent. factumq́; eſt, nam victos eos Aemilius in Capitolio extinxit. aliquot deindè annis M. Claudio Marcello, C. Cor. Scipione conſulibus, cùm imprudens Marcellus in manus Gallorum incidiſſet, nec qua via euadere poſſet, haberet, in hoſté irrupit, regé eorum Viridomarum occidit, et euadit. poſteà Marcellus cum collega ingentes copias Gallorum interemit. Mediolanũ expugnauit, ſpolia Ioui Feretrio opima ſuſpendit* tertius.

Gallorum cædes.

Britomarus aliàs Viridomarus.

Minutio Ruffo, P. Cornelio conſulibus, Iſtris bellũ illatum eſt, quia latrocinati nauibus Ro. fuerãt, ac multo ſanguine Romano perdomiti ſunt.

ANNO ab vrbe condita 533. propè vniuerſi orbis imperia noua regum ſucceſſione mutata ſunt. nam in Macedonia Philippus, mortuo Antigono tutore et vitrico, xiiij. annorũ regnum ſuſcepit, & in Aſia interfecto Seleuco, impubes adhuc rex Antiochus conſtitutus eſt. Cappadociæ regnum quoquè Ariaracti puero admodùm pater ipſe tradidit. Aegyptum, patre & matre interfectis, occupauit Ptolemæus Philopator cognomento ex facinore contrario. Spartani in locum Cleomenis ſuffecerunt Lycurgum, & apud Carthaginem ætate adhuc immatura dux Annibal conſtituitur, non penuria Pœnorum, ſed odio Romanorum.

Hoc anno Ptolemæus Philopator regnare cœpit, regnauit annis xvij. hic vt ait Iuſtinus, regno Aegypti parricidio obtento, & ad necem vtriuſque parentis cæde etiàm fratris adiuncta, veluti rebus felicitèr geſtis, luxurię ſeſe tradidit, regiſque mores omnis eſt ſecuta regio. Erant tum duo filij Seleuco Calinico, Seleucus Ceraunus & Antiochus, qui poſteà dictus eſt Magnus. Nam poſt fugam & necem Seleuci Callinici, quem interfecit Euergetes pater hui⁹ Philopatoris, duo filij Seleuci eiuſdem, Seleucus Ceraunus & Antiochus, prouocati ſpe victoriæ & in vltioné patris, exercitu magno congregato, aduersùs Ptolemæum Philopatorem arma corripiunt. Cumq́; Seleucus maior frater, tertio imperij ſui anno occiſus eſſet in Phrygia per dolum Nicanoris, exercitus qui erat in Syria, fratrem eius Antiochum Magnum de Babylone vocauit ad regnum Syrię, quod tenebatur à Ptolemæo Philopatore.

Pto. Philopator.

Quibus rebus cognitis, Antiochus pugnauit aduersùs duces Ptolemęi: cũq́; proditione Theodoti cuiuſdam obtinuiſſet Syriam, in tantam venit audaciam, vt vltrò Aegyptijs bellum inferret. Philopator autem amiſſa Syria, cógregauit multitudinem plurimam aduersùs Antiochum, initoque certamine, Antiochus omnem amiſit exerci-

tum,& per deſerta fugiens, penè captus eſt.ſpoliâſſetq́; tunc regno Philopator Antiochum, ſi fortuna virtutem iuuiſſet.contentus recuperatione vrbiũ Ptolemæus quas amiſerat,ad extremum pace facta quibuſdam pactiõibus, bellum eſt finitum.

Simon põtifex. Simon Oniæ pontificis filius,pontificatum ſuſcipit.nam Onias pater eius magnam Antiochi ſæuitiam perhorreſcens, ſe in Aegyptum tranſtulit. Erat autem Simon vir quidem bonus, qui multa digna laude geſſit opera,quod Ieſus filius Sirach in Eccleſiaſtico cap. 50. teſtatur,dicẽs: Simon ſacerdos magnus fuit, qui in vita ſua ſuffulſit domum,& in diebus ſuis corroborauit templum. Templi enim altitudo ab ipſo fundata eſt. In diebus ipſius emanauerunt putei aquarum, & quaſi mare adimpleti ſunt ſupra modum. Qui curauit gẽtem ſuam, & liberauit eam.ſedit annis xij.

ANNO ab vrbe condita D.xxxiiij. inchoatum eſt bellum Punicum ſecundum inter Rom.& Carthaginenſes.hoc autem bellum præceſſerunt multa prodigia in diuerſis partibus, ſecundùm Oroſium & Vale. Maximum.Inter initia enim bellorum Romæ bos mugitum ſuum in humanum ſermonem conuertit,carnes quoquè in modum niuis diſſipatæ ceciderũt, maiorem partem aues diripuerunt, reliquum humi per aliquot dies neque odore graui, neque adſpectu deformi iacuit. Fertur quoquè in Piceno lapides pluiſſe. In Gallia lupum vigili gladium è vagina abſtuliſſe, in Sicilia quoquè duo ſcuta ſanguinem ſudâſſe, & metentes cruentas ſpicas repeririſſe,& Gn. Domitij bouem dixiſſe, Caue tibi Roma: infantem ſemeſtrem de vtero matris, vt ait Augu. de ciui. Dei, lib. iij. cap.31. Ioui triumphum clamâſſe. Et refert Eutropius, quòd in Sagunto cùm mulier penè enixa eſſet, infans in vterum regreſſus,ciuitatis Sagunti excidium ſignificauit. ſerpentes volâſſe refert Auguſtinus ibidèm.fœminas ex* gallis factas, & mulieres in maſculinum ſexum fuiſſe conuerſas.Quin aiunt bello Punico ſecundo Spoleti ex muliere virum factum.

Belli Punici ſecũdi indicia ac prodigia.

Cauſam belli ſcribens Plutarchus: Erat,inquit, Hannibali indignatio aduersùs Rom.ob Siciliam Sardiniamq́ue amiſſam. pudebat etiàm nobilem populum dare tributa quæ iubere conſueuerat: accedebat & priuatum odium,& quaſi hæreditarium à patre acceptũ Hamilcare,quo nemo alter ex Carthagineñ ducibus nomini Romano fuit infeſtior. Traditur enim Hamilcar iureiurando adſtrinxiſſe Hãnibalem,cùm primùm per ætatem liceret, populo Rom.fore inimicum. Hæ tum publicæ, tum priuatæ cauſæ mouebant, vt ferox iuuenis occaſiõem quæreret rerum nouandarum.

Erant in Hiſpania per id tempus Sagũtini quaſi medij inter Ro. & Carthagineñ fines,iure fœderis in libertate relicti.Hi poſteà ſe totos Romanis addixerant. Quarè Hannibal cõſtituit animo, nihil opportunius eſſe ad concitandum Rom.quàm Saguntinos armis laceſſere. ſed priùs Olcadas inuadit, & alias vicinas Saguntinis vrbes capit. Carpentani poſteà ſocijs in arma vocatis,Pœno occurrunt,(erant autem ſupra cẽtum millia)quos Hannibal arte ſuperauit. poſt eam victoriam cuncti trans Iberum populi deditionem faciunt præter Saguntinos, quos ilicò obſidione cinxit.quod vbi Rom. nunciatum eſt, decreuerunt vt P. Vale. Flaccus & Qu. Fabius* Pamphilus ad Hannibalem mitterentur, vt à Sagunto recederet.qui ſi non paréret, Carthaginem ire iuſſi ſunt, ad ducem ipſum pro violato fœdere poſcendum. Legatos hos Hannibal nec admittere, nec audire voluit, authore Liuio. ab alijs vana reſpondiſſe traditur, ſe bellicis rebus intentum dicẽs contra hoſtes, non poſſe audire eos. Profecti igitur legati Carthaginem,mandata patrum exponũt. ſed deſpecti,re infecta, Romam redierunt.

Erant tũ in ſenatu Carthaginenſi factiões duæ,quarum altera Hannibalem ſequebatur,altera verò principem habebat Hannonem,virũ toga magis q̃ armis egregiũ.Is ea tẽpeſtate fœdus cum populo Ro.ſeruandum cenſuit, monuitq́; vt ab eo cauerent bello,quod extremã erat Carthaginenſibus perniciẽ allaturum: ſed non eſt benè conſulendo auditus. Hannonis conſilium.

Dum

Saguntum oppugnat.

Dum ſic autem redeunt legati, Saguntum oppugnatur. Ciues verò antequàm ciuitas caperetur, tanta cruciabãtur fame, quòd ſuorum cadaueribus paſcebantur. et cùm miles quidam Hannibalis, amicus Saguntinorũ, volens ſaltẽ ſaluare ciuium vitã, promitteret eis vitam & locum alium, vbi poſſent ciuitatem cõſtruere, bona omnia Hannibali traderent: ipſi tẽpore deliberatiõis accepto, rogum maximũ in medio ciuitatis accendunt, & primùm in eundem aurũ & argentum cum omni ſupellectili, poſteà cęſis vxoribus & liberis, ſe in ignẽ nobiliores proiecerunt, atq; eo terrore ciuitas eſt capta.

Poſtquàm excidium Saguntinorum Romã eſt renunciatum, mittũtur legati Carthaginem, & huius tantę cladis author Hannibal poſcitur, ſed dura acceperunt reſponſa. Tergiuerſantibus aũt Pœnis, dux Romanorum Fabius, quæ, inquit, mora eſt? In hoc ego ſinu pacem bellumq; porto, vtrum eligitis? Succlamãtibus quodnã daret, bellum, inquit, accipite. & excuſſo in media curia togæ gremio non ſinè horrore, quaſi pleno ſinu bellum ferret, effudit.

Tum P.Cor.Scipio ad Hiſpaniã profectus eſt cum exercitu, bellum Carthaginenſibus indictum eſt. Hannibal relicto in Hiſpania fratre Aſdrubale, à Carthagine mouens, per maritimam orã ad Iberũ ducitur. ſcribit Valerius, quieſcẽti Annibali nocte iuuenẽ admirabili ſpecie viſum, hortantẽ vt ſe ducẽ ſequeretur in Italiã, & dum reſpiceret, animaduertit ſerpentẽ mirę magnitudinis om̃e quicquid obuiàm venerat, proterẽtem: ſecuto magno fragore attonitus, quid monſtri eſſet, aut quid portenderet, interrogans, audiuit: Italiæ vides, inquit, vaſtitatem, cętera permitte fatis.

Annibal alpes tranſijt.

Annibal deindè ſuperatis Pyrenæis iugis, conciliatisq; ſibi donis Gallorum animis, ad Rhodanũ venit, ac per multas difficultates pugnasq; tandèm regionem Allobrogum ingreditur, alpes petit. In ſuperandis verò alpibus varia perpeſſus eſt incommoda, vt preter pugnas cum incolis, in quibuſdam locis per ingentia ſaxa igni acetoq; putrefacta, ſibi aperuerit iter. Quintodecimo die ſuperatis alpibus, in agrum Taurinum deſcendit. Traditur ad Italiam 80. millia peditum, decem millia equitum, viginti elephantos adduxiſſe. Intereà multi Ligures & Galli Annibali ſe coniunxerunt.

T. Sempronius, cognito ad Italiam Annibalis aduentu, ex Sicilia exercitum ad Ariminum traijcit. P.Cornelius Scipio Annibali apud Ticinum primus occurrit, commiſſoq; prælio equeſtri, fugatis ſuis paululùm, ipſe à filio Scipione liberatus, ſaucius in caſtra redijt. pugnatum eſt deindè eodem conſule ad Trebiam fluuium, iterumq; Ro. ſuperati ſunt. Deindè Sempronius Gracchus & ipſe confligit apud eundem amnem, amiſſoq; exercitu, penè ſolus euaſit. tũc ſe Annibali multi Itali dedidére. Nam poſt hanc pugnam omnia ferro & igne vaſtabat, nonnulla oppida cepit, ipſe vulneratus, aliquandiù bello abſtinuit.

Vere primo maturiùs quàm tempus poſcebat, ex hybernis mouens, cùm in Hetruriam tenderet, & propè Apœnini iuga ſæua tempeſtate repulſus, exercitum in agrum Placentinũ reduxit, breuiq; interiecto tempore, mouit rurſum caſtra: ſuperatisque Apœnini iugis, per Ligures in Hetruriam deſcendit. Arnus fluuius tum vehementèr excreuerat, ibi ingentem hominum atq; iumentorum iacturam fecit. Ipſe quoquè dux & ſi elephãto qui vnus ſuperfuerat, veheretur, aëris tamen intemperie confectus, alterum amiſit oculum.

Oculũ Annibal amiſit.

Inter hæc C.Flaminius conſul, exercitu à Sempronio accepto, Aretium venerat, inconſulto ſenatu ægreq; ferente: quippe relicto collega Seruilio, virum hunc conſtabat nihil acturum cõſultè, omnia præcipiti audacia. quod vbi Annibal comperit, conatur om̃ibus modis, vt antequàm collegę iũgeretur, pugna fieret. Itaq; per agrum Feſulanũ vagatur, ferro & igne omnia vaſtãdo. ad Traſimenum lacũ peruenit. ibi loci opportunitatem cõtemplatus, equitatum atq; peditatum arte locat. Flaminius ſequitur, quẽ Annibal opportunè ſuſcipit, ipſumq; cõſulem interficit. vbi Romanorum xv. millia cæſa ſunt, cæteri diffugerunt, ſex millia peditum in po-

Flaminij caſus.

actæ ſunt, quòd Romanam rempub. nõ deſperâſſet, non autem vitæ cupiditate, ſed Reipub. amore ſe ſuperſuiſſe reliquo ætatis ſuæ tempore approbauit. Nã barbam capillumq; ſubmiſit, & poſteà nũquàm recubans cibum accepit. honoribus quoquè, cùm ei deferrentur à populo, renunciauit, dicens, felicioribus magiſtratibus Reipub. opùs eſſe. vſqueadeò autem vltima deſperatio Reipub. apud reſiduos Romanos fuit, vt de relinquenda Italia ſedibusq; nouis quærendis conſilium ineundum putarent, quod etiàm authore Marcello confirmatũ eſſet, niſi Cornelius tribunus militum, qui poſteà dictus eſt Africanus, obſtitiſſet. Is enĩ vt T. Liuius refert, ſtricto gladio ſuper capita deliberantium iurauit, pro hoſte ſe habiturum eũ, qui in verba ſua non iurâſſet. effecitque, vt omnes minimè relictum iri à ſe Italiam iureiurando adſtringerentur. Scipionis audacia.

Poſt eam cladem patricij ſuis bonis ærarium publicum tot malis exhauſtũ, locupletârunt. Decius Iunius dictator creatus, accuratiſsimum habuit delectum, Prætextatis & ſeruis qui publicè empti ſunt, legiõibus adſcriptis. Verùm hac victoria potitus Annibal, Romanis obtulit vt captiuos redimerẽt. Reſponſum eſt à ſenatu, eos ciues non neceſſarios, qui cùm armati eſſent, capi potuiſſent. Ille omnes poſteà varijs ſupplicijs interfecit.

Interim Mago Annibalis frater Carthaginem miſſus, feliciſſimum victoriæ nuncium ſuis ciuibus detulit. Resq; ab Annibale geſtas magnificẽtiſſimè in ſenatu expoſuit, & ad faciendã fidem orationi ſuæ, effundi iuſſit in curia annulos, Liui' aureos prodit, Romanis equitibus ademptos, numero trium modiorum. ſimulque petit ſupplementũ, quod conceſſum eſt, & perſeuerandum in armis cenſet ſenatus, vno tantùm repugnante Hannone, cuius ſalutare conſilium erat, vt pacis mẽtio fieret. Interim Annibal victor in reficiendo exercitu tempus terens, ſpatium victis dedit ad reſpirandum, & vt Valerius ait, elatus tanto ſucceſſu, nec admiſit quenquam ciuium ſuorum in caſtris, nec reſpõſum vlli niſi per interpretem dedit. Maharbalem etiàm præfectum equitũ, ante tabernaculum ſuum clara voce affirmantem, proſpexiſſe ſe quonam modo paucis diebus Romę in Capitolio cœnaret, aſpernatus eſt. Cui ille: Vincere ſcis Annibal, victoria verò vti neſcis. Maharbalis monita.

Huius poſteà tarditatis ſæpè pertæſum Annibalem tradunt, palamq; conqueſtum, quòd quieti militum magis quàm cõſilio Maharbalis acquieuiſſet. Cæterùm poſt hoc prælium ad Cannas commiſſum, Atellani, Calatini, Samnites, Brutij præterea atque Lucani, atq; permulti Italię populi, ſama ingentis victoriæ moti, ad Annibalem defecerunt. Capua quoquè, quod multò antè concupiuit Annibal, ſe ei coniunxit.

Erat Capua poſt Romam omnium Italiæ ciuitatum florentiſſima. venientem verò Annibalem Capuam, ingens multitudo obuia ſtudio viſendi celeberrimum ducem ſuſcepit, deduciturq; in domum Pacuuij familiaris, potentia atque æſtimatione facilè principis Campanorum. Annibal deindè ad vrbẽ Nolam exercitum educit. oblata ſibi ſpe per voluntariam deditionem huius oppidi potiundi. nec eum feſelliſſet opinio, niſi Marcellus prætor concitatam multitudinem ſubito aduentu repreſſiſſet, ſuccedentemq; mœnibus hoſtẽ, tribus portis eruptione facta, cum magna cæde in caſtra adegiſſet. Hic eſt Marcellus vir bello inſignis, qui primus Annibalẽ docuit poſſe vinci.

Intereà in Hiſpania vbi frater Annibalis Haſdrubal remâſerat, cum magno exercitu à duobus Scipionibus vincitur. Perdit in ea pugna 35. millia hominum, ex his capiuntur decem millia. mittũtur quoq; et à Carthagineñ in ſupplementũ xl. millia peditum, quatuor millia equitũ, elephanti xx. Centenius Penula centurio decerni ſibi vltrò bellum aduersùs Annibalem petijt, à quo cum octo millibus militum cęſus eſt. Acceſſit tunc ad hoc incommodum, vt Annibal in Apuliam proficiſcens, alium exercitum Romanum, cui pręerat Fuluius prętor, inſidijs circunuentum profligaret, deleretq;. nam ex xx. millibus hominum vix duo millia ſuperfuere. Maiore deindè conatu Annibal Caſilinum aggreſſus, ad Haſdrubal vincitur.

ii 3

ad nocendum Capuanis opportunum, obſidiõe cinxit: quod itá fame vexatum eſt, vt lora et pelles ſcutis detractas, item mures comederent: & nucibus per Vulturnum amnem à Ro. miſſis vixerunt. Tãdèm exiguam partem copiarũ Hannibal in obſidione reliquit, ipſe reliquũ exercitum in hyberna deducit.

Capuam autem ſtatiuis delegit, vrbẽ amœnã & omni genere deliciarũ abundantem. ibi miles aſſuetus ſub dio frigus, famem, ſitimque tolerare, breui ex ſtrenuo ignauus, ex forti timidus, ex ſolerti iners mollisq; euaſit, & tum magis Cãpanæ deliciæ, quàm alpium iuga, quàm armati Romani, Pœnis obfuerunt. Quo tempore rex Macedonum Philippus ad Annibalem legatos miſit, mittens auxilia contra Romanos ſub hac conditione, vt deletis Romanis, ipſe quoquè contra Græcos ab Annibale auxilia reciperet.

Captis igitur legatis à Romanis, & recognita, Romani in Macedoniam M. Valerium Leuinum ire iuſſerũt, in Sardiniam Manlium Torquatum. Itá vno in tempore quatuor in locis pugnatur à Romanis, in Italia contra Annibalem, in Hiſpania contra fratrem eius Haſdrubalem, in Macedonia contra Philippum, in Sardinia contra Sardos & alterum Haſdrubalem Carthaginẽſ, qui à T. Manlio proconſule viuus eſt captus, occiſa cum eo xij. millia, capti mille quingenti, & à Romanis Sardinia ſubacta.

Hiero per hęc tempora Syracuſanorum rex, cuius pater amicus populi Romani fuerat, ad Carthaginenſes defecit, & propter ſuperbiam crudelitatemq; à ſuis interfect⁹ eſt. Deindè Annibal apud

Marcellus Annibalem vincit.

Nolã iuſta acie cum Marcello congreſſus, victus eſt: & perierunt ad duo millia Pœnorum. Annibal Nolę oppugnatione omiſſa, Apuliam petens, militem in hyberna deduxit. his factum eſt, vt veluti ex graui morbo reſpirantes Romani, ſummis viribus contenderent aduersùs Pœnum, vt etiàm aliena aggredi auderent. Mox, victis Romanis apud Cannas, defecerunt Campani à Romanis. Quarè ad obſidendos eos pergunt illi. Verùm Camp t delicti ſui conſcij, vocant Annibalem. Is nulla mora facta, ex Apulia profectus, in Campaniam venit, & caſtris Romanorum ſuper Capuam poſitis, imminentem diſtulit peſtem prohibere Campanis. crebris tamẽ incurſionibus per agrum Neapolitanũ vagatur, confligens cum Marcello ſempèr inferior. Annibal non ſinè magno detrimẽto copijs in caſtra deductis, paulò pòſt in agrum Tarẽtinum exercitum ducit: nam ſpem Tarenti recipiendi acceperat.

Erat autẽ ex maritimis vrbibus nulla alia Tarento commodior ad auxilia ex Græcia tranſportãda. verùm & ſi repugnantibus Romanis res in longum protracta ſit, tamen nõ priùs ab incepto deſtitit, quàm authores defectionis prodiderunt vrbem, arce ſolùm à Romanis retenta, quam tamẽ ingenio & arte etiàm obtinuit. Hoc facto, Romani ad Capuam duxerunt legiones. quamobrèm illuc Pœnus cum omnibus copijs contendit. Primo aduentu caſtra Romanorum inuadit, monitis anteà Cãpanis, vt eodem tempore eruptionem faciãt. Romani, partitis copijs, Campanos mox in vrbem redire compellũt. durior verò dimicatio aduersùs Pœnũ fuit. Annibal, tentatis om̃ibus, cum videret nullam facultatem ſibi reliquam, qua duces Romanos à Capua remoueret, pro ſociorũ periculo anxius, confugit ad iam multo tẽpore cogitatum conſilium: caſtra mouet, & q̃ maximo ſilentio infeſtis ſignis Romã petit, ratus hac via ſolui tam pertinacem obſidionẽ. Quod cùm Romam renunciatum eſt, tantus terror inuaſit vrbem, vt nunquàm intra mœnia vehemẽtiùs ſit trepidatum. Igitur placuit vt Fuluius Flaccus, alter ex ducibus à Capua accerſitus, & conſules noui Sulpitius Galba & Cornelius Centimalus, extra vrbem haberent caſtra, C. Calfurnius prætor valido præſidio Capitolium tueretur.

Occupat Tarentum Hanno.

Annibal continuò ad Anienem tria millia paſſuum ab vrbe poſuit caſtra. Paulò pòſt cum duobus millibus equitum itá appropinquat vrbi, vt à porta Collina vſq; ad templum Herculis obequitans, ſitum mœniaq; tam amplę ciuitatis ocioſè perſpexerit. quem mox

Fuluius

Fuluius Flaccus abire coëgit. Sequenti die Annibal exercitum ex caſtris educit, aciem inſtruit, idem Romani faciunt. Etenim Carthaginenſes pro imperio orbis terræ, Romani pro patria, pro libertate, pro bonis omnibus dimicaturi progrediuntur. Sed accidit res memoratu digna. Nam cùm ſtant parati in armis, & ſignum dimicandi expectant, repentè ſuperuenit imber frequentibus procellis, cuius tanta vis & aſperitas fuit, vt cogeretur quiſque militem in caſtra reducere.

Proximo quoquè die, in quē pugna dilata videbatur, in aciem vtriſq; exeuntibus, ſimilis tempeſtas exoritur, quæ vtroſque ità afflixit, vt inſtantis dimicationis obliti, de ſalute tantùm & fuga cogitarent. Hæc animaduertens Annibal exclamâſſe fertur, modò ſibi mentem potiundæ vrbis, modò facultatem non dari: & ſiue animo reputans, quantæ molis eſſet expugnare Romam, ſiue inopiam frumenti metuens, caſtra mouere conſtituit, in Brutios & Lucanos contendit. Quod vbi Capuani cognouêre, deſperantes de ſumma rerum, dediderunt vrbem Romanis, Qu. Fuluio & Appio Claudio conſulibus. (Capua capitur.) principes Capuani, vt refertur, veneno ſibi conſciuerunt mortem. Et cùm ſenatus Capuanorum ligatus eſſet ad palos, vt ſecuri percuteretur, literas à ſenatu miſſas, quibus iubebatur parcere, Qu. Fuluius conſul antequàm legeret, in ſinu poſuit, & lege agi iuſſit, & ſupplicium peregit.

Claudius Marcellus Syracuſas expugnauit, in eo tumultu vrbis captę Archimedes geometra, (Archimedes.) qui diù arte ſua vrbem defenderat, intentus adeò formis quas in puluere deſcripſerat, vt vrbem capi non ſenſerit, interfectus eſt. Hic primus, vt Cicero ait, ſphæræ fabricator fuit.

In Hiſpaniam miſſi Scipiones Gn. & Pub. ſpem totam Pœnis eripuerunt, tot & tantis rebus feliciter geſtis inſignes, triſtem hac tempeſtate exitum tulerunt. Inſidijs enim Punicæ fraudis oppreſſi ſunt. Alter enim ferro, alter cùm euaſiſſet in turrem, cinctus facibus peremptus eſt, anno viij. poſtquàm in Hiſpaniam ierant.

Cęſus fuiſſet tot exercitus, amiſſaq; eius prouincię poſſeſſio foret, niſi L. Martius eques, Romanæ virtutis induſtria contractis exercituū reliquijs, bina caſtra hoſtium expugnâſſet, vbi ad xxvij. millia cæſa, & mille octingenti capti, præda ingens abducta eſt.

Igitur in vltiōem patris ac patrui miſſus cum exercitu Scipio, (Scipionis Africani victoria.) cui tam grāde ab Aphrica nomen fata decreuerant, qui deſperantes aliquandò poſt Cannenſem pugnam in verba ſua iurare coëgerat, bellatricem illam viris armisq; nobilē Hiſpaniā, incredibile dictu, totā à Pyrenęis mōtibus in Herculis vſq; columnas & Oceanū, recuperauit. neſcias, citiùs an faciliùs: q̄ velociter, quatuor anni fatentur: quàm facilè, vel vna ciuitas Carthago probat. eodē quippe die quo obſeſſa eſt, capitur.

Certum eſt tamen, maximè profuiſſe profligandæ prouinciæ ſingularē ducis ſanctitatē: quippe qui captiuos pueros atq; puellas præcipuæ pulchritudinis, barbaris reſtituerit, nè in conſpectum quidem ſuum paſſus adduci, nè quid de virginitatis integritate delibâſſe ſaltem vel oculis videretur. Cùm enim quædam adulta flore virgo pulcherrima ab eo comprehenſa fuiſſet, conceſſit parentibus vt eam redimerent, preciumq; dotis nomine ſponſo eiuſdem contulit. pro quibus factis, maximè adnitente puellæ ſponſo, eiuſque parentibus, omnes ferè Hiſpani ad eum tranſiêrunt. Capta autem Carthagine, omne argentum atque aurum & belli apparatum Aphrorum in ea reperit, obſideſq; nouiſſimos, quos ijdem Afri ab Hiſpanis acceperant, inuentos parentibus reſtituit. Magonem fratrem Hannibalis ibidèm capit, quem Romam cum alijs mittit.

Romæ ingens lętitia poſt hunc nuncium fuit, poſt quę oñia Haſdrubalem victum fugat. M. Leuinus in Macedonia cum rege Philippo & multis Gręcię populis, & rege Aſiæ Attalo amicitiam facit: & ad Siciliam profectus, (Leuinus Siciliā capit.) Hannonem quendam Aphrorum ducem apud Agrigentum ciuitatem cum ipſo oppido cepit, eumq; Romā cum capti-

uis nobiliſſimis miſit, defectiõis authores ſecuri percuſſit, 40. ciuitates in deditionem accepit, 26. expugnauit. ità om̃is Sicilia recepta eſt.

Per idem tempus Fuluius proconſul apud Herdoneam ſedebat, et cùm neminem metueret, conceſſit in agrum Brutium, quem Hannibal circunuentum profligauit, & dux ipſe cum magna parte copiarum occíditur. Marcellus cõſul audita clade imprudẽtia ducis accepta, reſarcire detrimentum cupiens, in agrũ Lucanum exercitum ducit, vbi ſibi Hãnibal occurrit. æquis propè viribus pugnatum eſt vſq; ad occaſum ſolis. poſtero die Romanis iterùm in aciem exeuntibus, Hannibal ſuos intra vallũ tenuit, et ſequenti nocte profectus in Apuliam venit. Marcellus quoquè per veſtigia ſecutus Pœnum, ſed hyeme inſtante, nihil agere potuit.

Fuluij caſus

At principio veris partim literis Fabij noui conſulis, partim natura incitatus, ex hybernis aduersùs Pœnum, qui tum ad Cannuſium conſedit, duxit exercitum. ibì paucis diebus tèr collatis ſignis pugnatum eſt. primo die cum pari ſpe vſque ad noctem, ſecundo die ſuperior Pœnus, millibus duobus penè ac ſeptingentis cæſis. Tertio die Romani Marcello duce occurrunt. Tum Annibal dixiſſe fertur, rem cum eo hoſte ſibi eſſe gerẽdam, qui nec victor, nec victus quieſcere poſſit. pugnatum eſt acritèr, Hannibal tandèm diſcedere coactus eſt.

Sub idem tempus ſimili propè modo, quo amiſſum fuerat, Fabius Maximus Tarentum recepit. quod vbì Pœno nũciatum eſt, dixiſſe fertur, & Romani ſuum Annibalem habent. Sequenti anno Marcellus & Criſpinus creati cõſules, omnibus viribus duos conſulares exercitus ducunt. Annibal diffidens copijs, ſuperare dolis aggreditur. ſylueſtris erat tumulus medius penè inter caſtra, ſub quo Numidas clàm collocat.

Conſules hunc tumulum præoccupare cupientes, ex caſtris exeunt cũ paucis equitibus, ſpeculãtes quo pacto occupari poſſit, in præparatas inſidias incidunt. momento temporis circunuenti, neceſſitate magis quàm conſilio prælium ineunt, in quo Marcellus egregiè pugnans occíditur, et Criſpinus vulneratus, vix dapſus eſt. M. Marcello perempto, Hãnibal collem occupat, ibi inuentum Marcelli corpus honorificentiſſimè ſepeliri iuſſit. Hannibal cum literis ſignatis annulo Marcelli, mox Salapiam mittit Marcelli nomine, ſignificantem eum aduenire.

Marcelli interitus & ſepultura.

Sed præmoniti à Criſpino, nè crederent annulo, vtpotè perempto Marcello, literas recipiunt, aduenientemque Hannibalem fallunt. prẹmiſſos enim ad ſexcentos recipientes, mox portis clauſis trucidãt. rei pertæſus Hannibal, abijt.

Tertio verò anno quo Scipio ad Hiſpaniam profectus fuerat, regem Hiſpanorum magno prælio victum, in amicitiam accipit, & primus omnium à victo obſides non popoſcit. Hannibal deſperans Hiſpanias contra Scipiõem diutiùs poſſe retineri, fratrem ſuum Haſdrubalem ad Italiam cum omnibus copijs euocauit.

Erant tum creati conſules noui, M. Liuius & Claudius Nero. Claudius in Salentinos, Liuius in Galliam contendit aduersùs Haſdrubalem, qui ſuperatis iam alpibus, fratri ſe iũgere parabat. Accidit per illud tempus, vt Hannibal magnis afficeretur incommodis à Claudio, primùm in Lucanis, deindè in Apulia prope Venuſiam, vbì copias poſteà ab Hannone accepit, & Venuſiam repetit.

Claudius non longè à Venuſia habebat caſtra, & receptis literis, cùm Haſdrubalem appropinquare cognouiſſet, dies noctesq; ſub legati cuſtodia caſtris relictis, cum parte exercitûs magnis itineribus in Picenum profectus, ſexto die Senam peruenit. ibì conſules ambo iunctis copijs, prope Metaurum flumen Haſdrubalem adorti, felicitèr conflixerunt. victus eſt Haſdrubal, ad 56. hoſtiũ millia eo die cæſa dicuntur.

Haſdrubal occíditur.

At Claudius non minùs celeritèr quàm venerat, cum victoria Venuſiam repetẽs, caput Haſdrubalis prope caſtra hoſtiũ poni, captiuos dimitti iuſſit, qui tantæ calamitatis nuncium ad Pœnum deferrent. Verùm Annibal hoc tam ingenti non ſolùm publico, ſed etiàm priuato perculſus vulnere, receſſit, in agrũ

Bru-

Brutium ſe recepit, non minùs tamen omnibus viribus iunctis, inuicto animo bellum ſuſtinuit, & quod mirũ eſt, exercitum ex Hiſpanis, Aphris, Gallis atq; alijs gentibus mixtum, ſic concordem ſiue authoritate ſiue prudentia tenuit, vt nè minima quidem ſeditio militaris in caſtris ſit audita. Nec iam Romani Sicilia, Sardinia, Hiſpaniaque receptis, hunc hoſtem aut in Italia delere, aut ex Italia deducere priùs potuerũt, quàm in Africam P. Cor. Scipionem mitterent. omnes ciuitates quæ in Brutijs ab Annibale tenebantur, paulò pòſt Romanis ſe tradiderũt. P. Cor. Scipio dum graui morbo implicitus eſſet, ſeditionem in parte exercitûs motam, confirmatus diſcuſſit, rebellantesque Hiſpaniæ populos coëgit in deditionem venire. amicitia facta eſt cum Maſiniſſa rege Numidarum, qui illi quidem auxilium, ſi in Aphricam traieciſſet, pollicebatur.

Cumq; vniuerſam Hiſpaniam à Pyrenæo vſq; ad Oceanum Scipio ſubegiſſet, reuocatus à Romanis, cum ingenti gloria Romam venit, & 14. anno poſtquàm Annibal in Italiam venit, cum Licinio Craſſo conſul creatus eſt, & in Africam miſſus.

Vincũtur à Scipione Hanno & Syphax.

Scipio Aphricam aggreſſus, hyberna Pœnorum & mapalia Numidarum, quæ haud longè aberant ab Vtica, nocte ſecit incendi. Pœni trepidi, cùm caſu accidiſſe ignem putarent, inermes ad extinguendum cucurrerunt, qua de re facilè ab armatis oppreſſi ſunt. in vtriſq; caſtris 40. millia hominum igni ferroq; cõſumpta ſunt, quinq; millia capta, duces ipſi miſerabilitèr ambuſti, ægrè diffugerunt. Aſdrubal dux Carthaginem profugus venit.

Mox Scipio Hannonem ducem Aphrorum, cum exercitu interficit, ſecundo prælio caſtra cepit, cum quatuor & 500. militibus occiſis. Syphacem Numidiæ regem, qui ſe Aphris cõiunxerat, capit, & caſtra eius inuadit. Syphax cum nobiliſſimis Numidis & infinitis ſpolijs Romam à Scipione mittitur, qui cùm in cuſtodia Tiburti moritur, ſumptu publico iuſſit ſenatus eum honorificè ſepeliri. qua re audita, omnis ferè Italia Annibalem deſerit.

T. Liuius ità ſcribit: In Africa Scipio Carthaginem & Syphacem Numidarum regem, Haſdrubalẽq; pluribus prælijs vicit, adiuuante Maſiniſſa, binaque hoſtiũ caſtra expugnauit, in quibus 40. millia hominum ferro igneq; cõſumpta ſunt, prout ſuprà dictum eſt. Maſiniſſa hic rex Maſſyliorum, dum pro Carthagine in Hiſpania militaret, amiſſo patre Gala, de regno excidit, quo per bellum ſæpè repetito, aliquot prælijs à Syphace rege victus, & in totum priuatus eſt. Tunc cum ducentis equitibus exul Scipioni ſe iunxit, & cum eo Hannonẽ Amilcaris filium interemit. ideò poſteà huic bello interfuit.

Maſiniſſa.

Effectum itaque eſt multis Scipionis victorijs, vt Carthaginẽſ deſperatione acti, in auxiliũ publicæ ſalutis Annibalem ex Italia reuocarent, vndè poſt 16. Punici belli annum Italiam reliquit, multùm priùs de ſenatu Carthagineñ, multùm de ſeipſo queſtus: de ſenatu, quòd commoranti diù in hoſtili terra parùm ſupplementi & pecuniæ ſuppeditâſſet: de ſe verò, quòd totiès Romanis legionibus fuſis cęſisq;, morã ſempèr poſt victoriam trahens, ſpatium reſpirandi hoſti dediſſet: ferturq; priuſquàm claſsẽ cõſcendiſſet, fleuiſſe quòd Italiam cogeretur relinquere.

Annibal reuocatur.

Legati interim Carthaginenſium pacem à Scipione petentes, ad ſenatũ miſſi ſunt, & ex arbitrio Scipionis acceperunt. ſed veniente Annibale Carthaginem, pax turbata eſt, multaque hoſtilia ab Aphris facta ſunt. legati eorum ex vrbe venientes, à Romanis capti ſunt, & iubente Scipione dimiſſi. Annibal quoque frequentibus prælijs victus à Scipione, etiam ipſe petere cœpit colloquium. vbi cùm ſe, attoniti diù admiratione mutua, duo clariſſimi duces conſpexiſſent in patenti campo, ſingulisque interpretibus, diuerſis ſententijs de pace & bello contuliſſent, Annibal ad pacem animum intendere, (videbat enim rem Carthaginenſium deteriorem indiès fieri, Sardiniam, Siciliam, Hiſpanias eſſe amiſſas, bellum ex Italia in Africam translatum, Syphacem potentiſſimũ regem deletũ) ſed Scipio, cùm in magna

magna ſpe eſſet cõficiendi belli, ab pacis conſilijs abhorrere videbatur.

Colloquiũ Scipionis & Annibalis. Itaq; poſt longum ſermonem re infecta, ex colloquio diſceſſerũt. nec multò pòſt, prælium iſtud memorabile apud Zamam conſeruêrunt, in quo primo concurſu elephanti Carthaginenſes in ſuos cõuerſi, equitatum Annibalis perturbârunt. pugnatum eſt tamen à pedeſtri acie diù atque acritèr, cùm Pœni in dextris ſuis Aphricæ ſalutem collocatã putarent. Romanis non mediocre momentum ad victoriam fuit, quòd Lęlius & Maſiniſſa pauorem hoſti iniecerant: eorum enim aduentu celeritèr factum eſt, vt Pœni ardorem remittẽtes pugnæ, fuga remedium quærerent. ſupra 20. millia hoſtium eo die à Romanis cæſa ſunt, totidem propè capta. ipſe Annibal ad vltimum è media cæde cum paucis auſugit.

Pugna apud Zamam. Itaque Annibal ſenatui Carthaginenſi ſuaſit, vt cum imperatore Ro. qua ratione poſſent, de pace agerent. Miſſi ſunt decem legati. cùm autem pacis cõditiones duras Carthaginẽ retuliſſent, ferunt Giſgonem pacem diſſuadentem, ab Annibale ex ſuperiore loco deturbatum. et cùm hoc audax factum, libera ciuitate indignum videbatur, excuſat ſe Annibal, quòd tot[is] annis in armis verſatus, vrbanas conſuetudines ignoraret.

Poſt hæc de conditionibus pacis ità prudentèr diſſeruit, vt mox Carthaginenſes eas leges, quas victor & neceſſitas cenſeret, accipiendas non recuſarẽt. fuerunt conditiones duræ, & quas victores victis in extremis conſueuerunt

Finis belli punici ſecundi. imponere. præter cætera Carthagineñ annuum ſtipẽdium populo Ro. vſq; ad certum tempus ſoluere tenebantur, naues plùs quàm quingentæ in altum ductæ, in conſpectu ciuitatis exuſtę ſunt, pax per Scipiõem voluntate S.P.Q. Romani Carthaginenſibus conceſſa.

Scipiõis triumphus. Regeſta tam felicitèr, ampliſs. triumpho Scipio eſt vrbem ingreſſus, eius currum Terentius culeo ſecutus eſt pileatus, libertatis ſuæ authori gratus. Ipſe Scipio primus à deuicta terra nomẽ accipiẽs, ſiue militari fauore, ſiue aura populari, Africanus eſt appellatus. Igitur ab vrbe condita circiter annum 551. bellum Punicum ſecundum finitũ eſt, poſt annum 19. quàm cœpit.

Referũt aliqui Annibalem veritum, nè petenti Scipioni dederetur, in Aſiam profugiſſe. ſed T. Liuius ait Annibalem fruſtrà in Africa bellum poſt aliquod tempus molitũ, & ob hoc Romanis per epiſtolas aduerſæ factiõis delatum, propter metum Romanorũ qui legatos ad Carthagineñ ſenatum ob id miſerunt, profugum ad Antiochum regem Syriæ ſe contuliſſe, bellum contra Ro. parantem. Idem T. Liuius ait, poſt pacẽ Carthaginenſibus datam, paucis menſibus porta Iani clauſa eſt.

Poſt Carthaginem, vt ait Florus, vinci neminem puduit. ſecutæ ſunt ſtatim Aphricam gentes multæ, Macedonia, Græcia, Syria, cęteraq; omnia quodam quaſi æſtu & torrente fortunæ. Sic primi omnium Macedones, affectator quõdàm imperij populus. itaque quanuis tunc Philippus regno præſideret, Ro. tamen dimicare ſibi cum Alexandro videbantur.

Macedonicum bellum cœpit à fœdere Philippi, quo rex iampridem dominantem in Italia Annibalem ſibi ſociauerat, eiq; auxilia miſerat. Poſteà cauſa creuit, implorãtibus Athenis auxilium cõtra regis iniurias etiàm in ſacra & ſepulcra corũ: & quòd Antiocho Magno contra Ptolemæum Epiphanem in tutela Ro. exiſtentem, adhęſerat. Bellũ Macedonicum.

Idcò Q. Flaminius cõtra Philippum miſſus eſt. Ionium itaq; mare ingreſſus, anno ab vrbe condita 551. tota Græciæ littora veluti triumphãti claſſe peragrauit, inter quæ prodigium occurrebat: laurea in puppi prætoria fertur nata. Aderat in auxilium Attalus rex Pergamorum, aderant Rhodij nauticus populus. bis victus rex, bis exutus & fugatus caſtris, cùm tamen nihil terribilius Macedonibus fuerit. ingentibus enim pilis vltra modum pugnabant. Tandèm tamẽ rex pacem petere compellitur. deindè cùm expoſitæ conditiones pacis à Rom. eſſent, repetere ſua & Attalus & Rhodij & Achæi & Aetoli cœpére. Cõtrà Philippus, adduci ſe poſſe vt Ro. pareat, cæterùm indignum eſſe, Græcos à Philippo & Alexandro maioribus ſuis victos,

victos, velut victores, leges pacis ſibi dicere. ad poſtremum tamen eo petente, induciæ duorum menſium ſunt datæ.

Interim à ſenatu repudiata pace, Philippus in ſocietatem belli Nabin tyrannum ſolicitat. pugna facta eſt. concurrunt milites, alteri Orientis, alteri Occidentis imperio gloriantes: ſed Macedonas Romana vicit fortuna, fractusque bello Philippus, pace à Flaminio conſule petita, nomen quidem regium retinuit, ſed omnibus Thraciæ vrbibus, veluti regni membris extra terminos antiquæ poſſeſſionis amiſſis, ſolam Macedoniam retinuit. Mox, nè quid eſſet hoſtile, Flaminius Thebas, Eubœam, & graſſantem ſub Nabide ſuo Lacedæmona compeſcuit. Græciæ verò veterem ſtatum ac libertatem reddidit, vt legibus viueret ſuis, & auita libertate frueretur: ex quo vociferationes & magna Græcis gaudia ſunt exorta.

Pto. Philopatoris lusus. ANNO ab vrbe condita quingenteſimo quinquageſimoprimo, Ptolemęus Philopator moritur. nupèr enim pace facta cum Antiocho, vt dictum eſt, quietem auidè ſecutus, denuòque in luxuriam prouolutus, occiſa Eurydice vxore, eademq; ſorore ſua, Agathocleæ meretricis illecebris capitur adeò, vt nec quiſquam in regno ſuo minùs poſſet, q̃ ipſe rex. Agathocles lateri regis iunctus, ciuitatem regebat, ducatus & prȩfecturas mulieres ordinabant. Cùm interim, relicto quinquenni ex Eurydice ſorore filio, moritur: ſed mors ei⁹ à perditiſſimis diù occultata fuit. re tamen cognita, concurſu multitudinis Agathocles occiditur, & mulieres in vltionem Eurydices, patibulis ſuffiguntur, morte regis ſuppliciốq; meretricũ velut expiata regni infamia.

ANNO igitur eodem Alexãdrini ad Rom. miſerunt, orantes vt tutelam pupilli ſuſciperent, tuerenturque regnum Aegypti, quod iam Philippum & Antiochum pactione diuiſiſſe dicebant. Grata legatio Rom. fuit, cauſam belli quærentibus aduersùs Philippum, qui inſidiatus eis tempore belli Punici fuerat. mittuntur igitur legati, qui Philippo & Antiocho, vt à regno Aegypti abſtineant, nuncient. mittitur & M. Lepidus in Aegyptum, qui tutorio nomine regnum pupilli adminiſtret.

Ptolemæus Epiphanes Philopatoris filius. Ptolemæus igitur Epiphanes, filius Ptolemæi Philopatoris, anno ab vrbe condita 551. regnare cœpit Alexandriæ, regnauit annis 24. huius patre Philopatore defuncto, Antiochus Magnus rupto fœdere quod cum patre fecerat, exercitum de ſuperioribus Babyloniæ partibus congregauit. Factaque pace cum Philippo Macedonum rege, contra hunc Epiphanem puerum exercitum mouit. Pugnantibus autem inter ſe Antiocho & ducibus Ptolemæi pueri, Iudæa in medio poſita, multa mala perpeſſa, in contraria ſtudia ſcindebatur, alijs Antiocho, alijs Ptolemæo fauentibus.

Cumq; Antiochus teneret Iudæam, miſſus Scopas dux partium Ptolemæi, aduersùs Antiochum dimicans, cepit Iudæam, ſed poſt modicum Antiochus Scopam vicit, iuxta fontem Iordanis multos ſternens. Poſteà verò Antiocho capiente Samariam & ciuitates Syriæ, quas Scopas tenuerat, gens Iudæorum ſpontè ad eum veniens, eius exercitum in ciuitatem ſuſcepit, & prono animo auxilium præbuit. vndè & ipſe eis multa beneficia contulit, quæ Ioſephus ſcribit.

Antiochi & Ptol. fœdus. Volens autem Antiochus non ſolùm Syriam, Ciliciam & Lyciam, et alias prouincias quæ erant partium Ptolemæi, poſſidere, ſed in Aegyptum quoquè regnum ſuum extendere, facta pace cum Ptolemæo, Cleopatram filiam ſuam ſeptimo anno adoleſcentiæ deſpõdit ei, & 13. anno tradidit, data ei dotis nomine omni humili Syria & Iudęa. nec tamen obtinere potuit Aegyptum, quia Ptolemæus Epiphanes & duces eius ſentientes dolum, cautiùs egerunt, & Cleopatra magis viri quàm parentis fouit partes.

Antiochus itaq; dum Phœnicen cæterasque Syriæ quidem, ſed iuris Aegyptij ciuitates inuaſiſſet, legatos ad eum miſit ſenatus Rom. qui denunciarent ei abſtinere à regno pupilli: Quibus ſpretis, interiecto tempore alia legatio ſuperuenit, quæ omiſſa pupilli perſona,

na, ciuitates iure belli factas populi Ro. in integrum reſtitui iubebat, abnuenti bellum denunciatur. Quod ille facilè ſuſceptum, infelicitèr geſſit. Terribile autem Antiochi bellum, Annibalis nomẽ faciebat, quem æmuli eius cum Antiocho inijſſe ſocietatem apud Ro. criminabantur.

Annibal fugit Antioc.

Deniquè ſenatus metu perculſus, ad ſpeculãdos actus Annibalis, legatum in Aphricam Seruilium mittit, eiq́; tacitis mandatis præcipit, vt ſi poſſit, eum per æmulos eius interficeret, metuq́; populum Rom. liberaret. ſed res Annibalem non diù latuit, virum ad proſpicienda cauendaque pericula peritum. Igitur cùm Carthagine in oculis legatorũ ob*ſeruaretur, appropinquante veſpere illius diei, equum conſcẽdit, & in rus vrbanũ quod prope littus habebat, ignaris ſeruis, cõtendit. habebat ibi paratam pecuniam & naues. Clàm lecta ſeruorũ iuuentute, nauem cõſcendit, & ad Antiochũ curſum dirigit. legatus verò Ro. hoc intellecto, quaſi bellum iam illatũ eſſet ab Annibale, tacitus Romã reuertitur, trepidumq́; nuncium affert.

*uerſaret,

Suadet Antiocho bellũ Annibal.

Annibal cùm ad Antiochum veniſſet, velut deorum munus excipitur: tantusq́; eius aduentu ardor animis regis acceſſit, vt non tam de bello, quàm de præmijs victoriç cogitaretur. ſed Annibal, cui nota Romana virtus erat, negabat opprimi Ro. niſi in Italia poſſe, ad hoc ſibi centum naues & decem millia peditum & mille equites poſcebat, promittens hac manu non minus bellum quàm geſſerit, Italię reſtauraturũ, & in Aſia regi ſedẽti aut victoriam de Romanis, aut ęquas pacis conditiones relaturum: Quippe & Hiſpanis bello flagrantibus, ducem tantùm deeſſe, & Italiam notiorem ſibi nũc quàm pridèm fuiſſe, ſed nec Carthaginem quieturam, ſociamq́; ei ſe ſinè mora prębituram.

Cùm regi conſilia placuiſſent, mittitur Carthaginẽ vnus è comitibus Annibalis, qui in bellum cupidos hortetur, Annibalemque cum copijs affuturum nunciet, nihil dicat partibus, niſi animos Carthaginenſium deeſſe, Aſiam & vires belli & ſumptum præbituram. Hęc cùm relata Carthaginẽſibus eſſent, nuncius ipſe ab inimicis Annibalis cõpræhenditur, & perductus in ſenatum, cùm interrogaretur ad quem miſſus eſſet, Punico ingenio reſpondit, ſe ad vniuerſum ſenatum miſſum: nec enim hoc opus ſingulorum, ſed vniuerſorum eſſe. dum multis diebus deliberant, an eũ Romam ad purgandam publicam conſcientiam mittant, tacitus cõſcenſa naui, ad Annibalem reuertitur. quo cognito, Carthagineñ ſtatìm Romam legatum deferunt. Romani tum legatos ad Antiochum miſêre, qui ſub ſpecie legationis, & regis apparatum ſpecularẽtur, & Annibalem aut Romanis mitigarent, aut aſſiduo colloquio ſuſpectum regi facerent.

Itaq; legati cùm Epheſum veniſſent ad Antiochum, mandata ei ſenatûs tradunt. Dum reſponſum expectant, omnibus diebus aſſidui cũ Annibale fuerũt, dicentes, timidè eum à patria receſſiſſe, cùm pacem Romani non tam cum repub. quàm cum eo factam, ſumma fide cuſtodiant, bella eum Romanorum magìs odio q̃ patrię amore geſſiſſe, Plutarcho authore. Inter alia Scipionem quęſiuiſſe ab Annibale, quem fuiſſe maximũ imperatorem crederet: illũ reſpondiſſe, Alexandrum Macedonum regem, quòd parua manu innumerabiles exercit9 fudiſſet, quódque vltimas oras quas viſere ſupra fidem humanam eſſet, peragrâſſet. Quærenti deindè, quem ſecundum poneret, inquit, Pyrrhum, eô q castrametari docuiſſet, ad hæc, neminem maiore prudentia loca cepiſſe, pręſidia diſpoſuiſſe. Quærenti, quem tertium diceret, ſemet, dixit. ridens Scipio, quidnam tu diceres, ſi me viciſſes? tũc verò, inquit, me & ante Alexandrum, & ante Pyrrhum, & ante alios poſuiſſem.

Hęc & alia ſinè cauſa ſæpiùs cupidiusq́; cum legatis colloquitur, ignarus, pro familiaritate Romana odium oriri ſibi apud regem. Quippe Antiochus tam aſſiduo colloquio cõciliatam cum Ro. gratiam exiſtimans, ab adulatoribus inductus, nil ad eum, ſicut ſolebat, referre, expertemq́; totius conſilij, & velutì hoſtem proditoremq́; ſuum odiſſe cœpit. quæ res tãtum apparatum belli, ceſſante imperatoria arte, corrupit. Romani

ſena-

ſenatûs mandata fuerant, vt contentus terminis Antiochus Aſiæ eſſet: quibus ſpretis, non accipere bellum, ſed inferre ſtatuit. Cùm igitur frequentèr de bello rex conſilium habuiſſet, remoto Annibale, tandèm eum vocari iuſſit, non vt ex ſententia eius aliquid ageret, ſed nè per omnia eum ſpreuiſſe videretur. om̃ibusque rogatis, poſtremò interrogatur. Quo ille animaduerſo, intelligere ſe ꝓfeſſus eſt, non quia egeat conſilio, ſed ad ſupplendum numerum ſententiarum ſe vocatum: tamen & odio Rom. & amore regis, apud quem ſolum ſibi tutum exilium relictum ſit, ſe viam gerendi belli ediſſerturum. Sedem belli Italiam placere, quippe Romanos vinci nõ niſi armis ſuis poſſe: ſiquidem diuerſum cęteris mortalibus eſſe illud & belli genus, & hominũ. quamobrèm ſi quis eos in Italia laceſſat, ſuis eos opibus, ſuis viribus, ſuis armis poſſe vincere, ſicut ipſe ſecerit. Sin verò quis illis Italia, velut fonte ceſſerit virium, perindè falli, àc ſi quis amnes non ab ipſis fontium primordijs deriuare, ſed concretis iam aquarũ molibus, auertere vel exiccare velit: hoc cẽſuiſſe, vt ſcirent omnes rationem cum Romanis gerendi belli, eosque foris inuictos, domi fragiles eſſe: priùs enim eos vrbe, quàm impio: priùs Italia, quàm prouincijs exui poſſe. Quippe & à Gallis captos, & à ſe propè deletos eſſe: neq; ſe vnquàm victum priùs, quàm terris eorum ceſſerit: reuerſo Carthaginem, ſtatìm cum loco fortunam belli mutatam.

Conſilium Annibalis de gerendo bello.

Huius ſententiæ obtrectatores, àmici regis erant, verentes nè probato conſilio, primum apud regem locum occuparet. At Antiocho non tam cõſilium, q̃ author diſplicebat, nè gloria victoriæ, Annibalis, non ſua, eſſet. Rex igitur per hyemem in luxuriam lapſus, nouis quotidiè nuptijs deditus erat. Contrà Attilius Glabrio Romanorum conſul, copias, arma, cęteraque bello neceſſaria ſumma induſtria parabat, ciuitates ſocias confirmabat, dubias illiciebat. itaque prima belli congreſſione cùm cedentes ſuos rex cerneret, non laborantibus auxilium tulit, ſed fugientibus ſe ducem prębuit, caſtraque ditia victoribus reliquit. Deindè cùm in Aſiam, præda Romanis occupatis, fugiendo perueniſſet, pœnitere neglecti cõſilij cœpit.

De eodẽ Florus: Non aliud, ait, formidoloſius ſama bellum ſuit. hic enim ſauentis Aſiæ ſui numinis timor erat: nec ſanè viris, opibus, armiſq; q̃cquam copioſiꝰ Syria: ſed in manibus tam ignaui regis inciderat, vt nihil ſuerit in Antiocho ſpecioſius, quàm quòd à Romanis victus ſit. Impulêre regem in id bellũ, illinc Thoas Aetoliæ princeps, hinc Annibal: ſed rex ſuis opibus & nomine regio fretus, ſatìs habuit bellum mouere. Europa iam procul dubio iure ad Romanos pertinebat. hinc Lyſimachiã vrbem in littore Thracio poſitam à maioribus ſuis, Antiochus vt hæreditario iure repetebat. Hoc velutì ſidere Aſiatici belli mota tempeſtas: occùpatis ſtatìm inſulis, Græciſq; littoribus, ocia & luxus tãquàm victor agitabat. Eubœam inſulam in continenti adhærentem tenui freto Euripus abſcidit. hîc ille poſitis aureis ſericiſque tentorijs, ſub ipſo freti murmure, cùm inter fluenta tibijs fidibuſq; concineretur, virginum puerorumque delectus habebat.

Attilij conſulis diligentia.

Talem ergò regem iam ſua luxuria debellatum, pop. Ro. Attilio conſule in inſula aggreſſus, in ipſo initio coëgit ab inſula fugere. iam præcipitem apud Thermopylas aſſecutus locum, & ibi fugam inijt, atque abſceſſit. Deindè populo Ro. in amicitiam reuocato, omnia ex ſententia eius agere ſe velle dicit. interìm nũciatur ei, Aemilium Regillum cũ octoginta nauibus aduẽtare, quæ res illi reſtituẽdæ fortunę ſpem dedit. Itaq; priùs quàm ſociæ ciuitates ad hoſtes deficerẽnt, decernere nauali pręlio ſtatuit, ſperans cladem in Gręcia acceptam, noua poſſe victoria aboleri. primus omnium autem Romanorum ducum in Aſiam traiecit Aemilius.

Antiochi fuga.

Annibali igitur tradita claſſe, pręlium committitur. ſed nec Aſiani milites Romanis, neque naues eorum pares roſtratis nauibus ſuère. minor tamen clades ducis ſolertia ſuit. Romam nondùm opinio victoriæ venerat, & idcircò aduersùs Annibalem ducem, cùm vincere Pœnos opus ſit Scipionum, creatur cõſul L. Scipio, eique datur legatus frater

Naualis Aemilij Regilli victoria.

Africanus, qui ſe ad hoc obtulerat, vt intelligeret Antiochus, non maiorem fiduciam ſe in Annibale victo, quàm Romanos in victore Scipione habere.

Traijcientibus in Aſiam Scipionibus, victum Antiochum terreſtri, Annibalem nauali bello inuenerunt. Antiochus igitur primo aduentu eorum, legatos pacem petentes ad eos mittit, peculiare donum Africano ferentes ipſius filium, quem rex paruo nauigio traijcientem ceperat. Sed Africanus priuata beneficia rebus publicis ſegregata dixit, aliaque eſſe patris officia, alia patriæ iura, quæ non liberis tantùm, immò & vitæ præponantur. proindè gratum ſe munus accipere, priuatoque impendio munificentiæ regis reſponſurum, ſed neq; de redimendo filio tractauit: ſed vt dignum maieſtate eius erat, armis ſe recepturum filium dixerat. Poſt hęc leges pacis dicuntur, vt Aſia Romanis cederet, Antiochus contentus Syriæ regno eſſet, naues vniuerſas, captiuos & tranſfugas traderet, ſumptumque omnem belli Romanis reſtitueret. quæ cùm nunciata Antiocho eſſent, nondùm ità ſe victum reſpondit, vt ſpoliari ſe regno pateretur.

Pacis conditio Antiocho oblata.

Igitur cùm ab vtroque bellum pararetur, ingreſſi Aſiam Romani, Ilion veniunt. mutua gratulatio tum Romanorum & Ilienſium fuit, Ilienſibus Aeneam cęteroſque duces à ſe profectos, Romanis ſe ab his procreatos referentibus. Profectis ab Ilio Romanis, Eumenes rex cum auxilijs occurrit Romanis. Tum rex Antiochus incredibile dictu, quibus auxilijs, quib⁹ copijs cõſederat. trecẽta millia peditum, equitũ falcatorumque curruum nõ minor numerus, elephantis ad hoc immenſæ magnitudinis, auro, purpura, argento & ſuo ebore fulgentibus, aciem vtriuſque vallauerãt. ſed hęc omnia prępedita magnitudine ſua, vt refert Florus, ad hoc imbre, qui ſubitò ſuperfuſus, mira felicitate Perſicos arcus corruperat. primùm trepidatio. Nam cùm in dexteriore cornu pulſa legio Romãa ad caſtra fugeret, M. Aemilius tribunus 30. millibus ad tutelam caſtrorum relictis, ſtrictis gladijs, niſi in prælium reuertantur, minari, infeſtioraque ſua quàm hoſtium caſtra inuenturos. attonita tãto periculo legio, in prælium reuertitur, magnaque cęde edita, initium victoriæ fuit. Cęſa hoſtium 50. millia, capta 11. millia. reliqui fuga elapſi ſunt.

Acris pugna inter Romanos & Antiochum.

Antiocho itaque pacem petente, nihil ad ſuperiores conditiones additur, Africano prędicante, neque Romanos, ſi vincantur, animis minui, neque ſi vincant, ſecundis rebus inſoleſcere. Obſidibus datis 20. inter quos filium cognomẽto Nobilem Antiochum, Romanis tradidit. Captas ciuitates, inter ſocios diuiſere, muneri Roman. aptiorem Aſiam, quàm poſſeſſiones volũtarias iudicantes: quippe victoriæ gloriam Romano nomini vendicandam, opum luxuriam ſocijs relinquendam.

L. Cor. Scipio, cognomine fratri coęquatus, Aſiaticus appellatus eſt. Annibal ità poſt pacem Antiocho datam, nè ſe, vt pactum erat, Romanis dederet, ad Pruſiam Bithyniæ regem elapſus eſt. Paulò pòſt Scipio Africanus die ei dicta, vt quidam aiunt, à Petilijs trib. plebis, quòd pręda Antiocho capto ærariũ fraudâſſet, euocatus in roſtra, Hac die, inquit, quirites Carthaginẽ vici, ęquũ eſt vos ire mecum in Capitolium ſupplicatum.

Annibal apud Pruſiã degit.

Hac audita voce, ſecutus eſt eum & ſenatus & populus. Deindè ſuperior Scipio in voluntarium exilium in Apuliam abijt, antè in hęc verba pręfatus: Neq; enim, inquit, puto eò malignitatis ventum, vt de mea innocentia querẽdum ſit, nam cùm Africam totam poteſtati veſtræ ſubiecerim, nihil ex ea quod meum dicitur, pręter cognomen detuli. Atq; frater etiàm inuidia quàm pecunia locupletior eſt. & fertur, moriens apud Linternum vile oppidum, ſepulcro inſcripſiſſe: Ingrata patria, nec oſſa mea habes. Scipio Aſiaticus frater ipſius, eodẽ peculatûs crimine accuſatus eſt, dãnatusq;: ac nè in vincula & carcerem duceretur, T. Sempronius Gracchus tribunus plebis, qui anteà Scipionibus inimicus erat, interceſſit, ob quod beneficiũ Africani filiã duxit: & cùm popul⁹ quęſtores in bona eius publice poſſidenda miſiſ-

miſiſſet, non modò nullum veſtigium regiæ pecuniæ apparuit, ſed nec tantum in ærarium redactum, quantæ ſummæ erat damnatus.

Annibal ad Pruſiam regem, poſt pacem Antiocho à Romanis datam, profugerat. eò tunc inter Pruſiam regem & Eumenem bellum ortum eſt, quod Pruſias, Annibalis fiducia rupto fœdere, prior intulit. nanque Annibal, cùm ab Antiocho Romani inter cęteras conditiones pacis deditionem eius depoſcerent, admonitus à rege, in fugam verſus, Cretam primùm defertur. vbi cùm diù quietam vitam egiſſet, inuidioſumq́ue ſe propter nimias opes videret, amphoras plũbo repletas, in templo Dianæ quaſi fortunæ ſuæ præſidia depoſuit. atq; ità nihil de illo ſolicita ciuitate, ad Pruſiam contendit, auro ſuo in ſtatuis quas ſecũ portabat infuſo, nè conſpectæ opes, vitę ſuæ nocerent.

Deindè cùm Pruſias terreſtri prælio ab Eumene victus eſſet, præliumq́ue in mare tranſtuliſſet, Annibal nouo commento author victoriæ fuit. nam omne ſerpentium genus in fictiles lagenas cõijci iuſſit, medioq́ue prælio in naues hoſtium mittit. id primùm Ponticis ridiculum viſum, fictilibus dimicare qui ferro nequeant: ſed vbi ſerpentibus repletę naues, ancipiti periculo circumuẽti, hoſti victoriam dedêre. quæ vbi Romę nũciata ſunt, miſſi à ſenatu ſunt legati, qui vtrunq; regem in pacem cogerent, Annibalemq́ue depoſcerent. ſed Annibal re cognita, ſumpto veneno, legationem morte pręuenit. inſignis hic annus mortibus Annibalis & Scipionis Africani maximorum imperatorum fuit.

Annibalis interitus.

Ex his conſtat, Annibalem, nec quũ Italia cum Romano imperio tonantem contremuit, nec quum reuerſus Carthaginem ſummum imperium tenuit, aut cubãtem cœnâſſe, aut plùs ſextario vini indulſiſſe: pudicitiamq́ue eum tantam inter tot captiuas habuiſſe, vt in Africa natum quiuis negaret. moderationis certè eius fuit, vt cùm diuerſarum gentium exercitus rexerit, neque inſidijs ſuorum militum ſit petitus vnquàm, neq; fraude pditus, cùm vtrunq; hoſtes ſępè tentâſſent.

Laus Annibalis.

Intereà in Syria rex Antiochus quũ graui tributo pacis Romanæ premeretur, & victus oneratusq; eſſet, ſeu inopia pecuniæ compulſus, ſeu auaritia ſolicitus, quia ſperabat ſe ſub ſpecie tributariæ neceſſitatis excuſatum, ſacrilegia commiſſurum, dolo inductus ſacerdotum, adhibito exercitu, nocte templum Dodonęi Iouis in Perſide aggreditur. qua re prodita, concurſu incolarũ cum omni militia interficitur. Hęc Iuſtinus. Alij interfectum dicunt à ſacerdotibus.

1. Mac. 6. 2. Mac. 9. Antiochi ſacrilegium, & mors.

Per hęc etiàm tempora Romã multæ Gręciæ ciuitates queſtum de iniurijs Philippi regis Macedonum venerunt, vbi cùm diſceptationes in ſenatu inter Demetrium Philippi filium, quem pater ad ſatisfaciendum ſenatui miſerat, & legatos ciuitatum eſſent, turba querulantium confuſus adoleſcens, repentè obticuit. tunc ſenatus verecũdia eius motus, quia priuatus etiàm anteà cùm Romæ obſes eſſet, charus omnibus fuerat, patrem à cauſa abſoluit: quę res Demetrio non gratiam legationis, ſed odium obtrectationis comparauit. Nam apud fratrem Perſeum ęmulatio illi inuidiam contraxit, & apud patrem nota abſolutionis, cauſa offenſæ fuit, indignante Philippo, plùs momenti apud ſenatum perſonam filij, quàm authoritatem patris ac dignitatem regiæ maieſtatis habuiſſe.

Igitur Perſeus perſpecta patris ęgritudine, quotidiè abſentem Demetrium criminari, & primò inuiſum, pòſt etiàm ſuſpectum reddere, nunc amicitiam Romanorum, nunc proditionem ei patris obiectare. Ad poſtremum inſidias ſibi ab eo paratas confingit, ad cuius rei probationem immittit iudices, teſtes ſubornat. Quibus rebus patre compulſo ad parricidium, funeſtam omnem regiam facit. Occiſo Demetrio, ſublatoq; ęmulo, cõtumacior Perſeus in patrem erat, nec heredem regni, ſed regem ſe gerebat.

Perſeus Macedo.

His rebus offenſus Philippus, impatientiùs indiès mortem Demetrij dolebat: tunc & inſidijs ſe circumuentũ ſuſpicari, teſtes iudicesq; torquere, atq; ità cognita fraude, non minùs ſcelere Perſei, quàm innoxia Demetrij morte cruciaba-

ciabatur. peregiſſetq́ue vltionem, ſed breui pòſt morbo deceſſit contracto. Hæc partìm per anticipationem dicta ſunt. nam Philippus in generatione ſequenti ſub Seleuco Syriæ rege mortuus eſt.

Redeo ad Antigonum Macedonum regem, Philippi tutorem, cuius geſta paulò ſuperiùs erant narranda. Poſteaquàm enim regnum accepiſſet 13. anno Euergetæ, pupilli matrem vxorem duxit, regnauitq́ue annos 15. Regno ſeditio maxima orta eſt. proceſſit itaque in publicum, & diademate in vulgus proiecto, illud alteri dari rogat, qui aut illis imperet, aut ipſi pareant: ſe autem adhuc regnum inuidioſum, non quidem voluptatibus, ſed laboribus plenum ſentire. poſteà verò populo beneficia oblata à ſe & collata commemorat, quomodò Dardanos Theſſalosq́ue nimiùm exultantes de morte Demetrij, compeſcuerit.

Quibus verbis permotus populus, pudore regnum recipere iubet. ſed tam diù illud recipere recuſauit, donèc de ſeditioſis ſumptum eſt ſupplicium. ſumptoq́ue regno, confeſtìm Spartanis bellum intulit, qui non ſolùm pro libertate, ſed pro ſalute contrà certabant, non vtique Spartani tantùm, verùm & coniuges liberiq́; magno animo fortunam tulêre. nemo quippe eorum in acie ſaluti ſuæ pepercit, nulla amiſſum coniugẽ fleuit, quin & filiorum mortes ſenes laudabant.

Spartanos vincit Antigonus.

Inter hęc Cleomenes Spartanorum rex poſt multas hoſtium cędes, cùm ſibi tantùm quatuor millia ſupereſſent, ductis ſecum coniuge ac filijs, in Aegyptũ ad Ptolemęum Euergeten conceſſit, à quo honorificè ſuſceptus eſt. Quo mortuo, ob Philopatoris inſidias ſeipſum cum filijs interemit. Antigonus autem Spartanis cęſis, ab vrbis direptione milites prohibuit. veniamq́; his qui ſupererant, dedit, dicens ſe bellum cum Cleomene, non cum Spartanis, ſuſcepiſſe, cuius fuga finita eſſet ira. Nec multò pòſt & ipſe decedit, regno Philippo tradito. Cleomenes, cùm ex ciuibus quidam diceret, oportere regem mitiſſimum eſſe: Ità, inquit, quoàd cõtemptui non ſit.

Coloſſus ſolis.

Coloſſus Solis ingens à Chare Lyndio ſtatuario fabricatus Rhodijs, terræmotu corruit, 6. & quinquageſimo anno, quàm fuerat conſtructus. Erat, vt Plinius refert, ſtatua altitudinis cubitorum ſeptuaginta, turribus ęquiparanda, cuius ęre nongentos ferunt camelos oneratos ab Aegypti rege Sultão, quod in Alexandriam tranſmittebat.

Philopœmenes Megalopolitanus imperator, poſtremus Gręcorum dictus eſt, quaſi Gręcia nullum amplitudine virtutum laudatum virum poſt Philopœmenen ediderit, qui multis clarus hiſtorijs, à Dinocrate Meſſenio veneno morti traditur, cùm in prȩlio corruens eſſet captus. Poëtica coli à Romanis cœpta eſt, quo tempore cum Pœnis pax erat facta, ſiue vt alijs placet, bello Punico 2. vtè verſibus illis patet:

Poetæ Latini quã primùm.

Punico bello ſecundo muſa pennato gradu
Intulit ſeſe bellicoſam in Romuli gentẽ ferã.

Fabulas primus dedit in vrbe Liuius Andronicus epicus poëta. eius meminêre & Liuius & Val. Maximus. Plautus poëta comicus, ex Vmbria Sarſinas, Romam perductus, ingenio fuit perurbano & maximè feſtiuo. Ennius poëta epicus Tarentinus, à Catone quęſtore Romam translatus, habitauit in colle Auentino, ſumptu paruo & vnius ancillæ miniſterio contentus. Animas immortales aſſeruit, ideò cecinisse legitur:

Adſpicite ô ciues ſenis Ennij imaginis vrnã.
Hic veſtrûm pinxit maxima facta patrum.
Nemo me lachrymis decoret, nec funera fletu
Faxit. cur? volito viuus per ora virûm.

Septuagenarius, articulari morbo interijt. Neuius comicus Campanus, anno ſecundo regni Epiphanis moritur Vticæ, Roma pulſus, quòd nobiliũ & pręcipuè Metelli factionem ſectaret.

Paneti' Rhodius philoſophus, Scipiõis Africani pręceptor, Athenis deceſſit. Poſſidonius Rhodius, philoſophus Stoicus, Panetij ſucceſſor, Romam venit Marcelli tempore. Statius Cęcilius Mediolanenſis, Romæ vixit, pręlatus ferè omnibus comicis, mortuus eſt ſequenti anno poſt obitum Q. Ennij.

Philo

Philo Iudæus ex ſacerdotum genere, floruit Alexandriæ, ſcripſit lingua Græca librum Sapientiæ. M.Porcius Cato genere Tuſculanus, à Val.Flacco Romam ſolicitatus, magnus orator Romæ habitus eſt. In prętura Sardiniam ſubegit, vbi ab Ennio literis Gręcis eſt inſtitutus.

Secundùm Philonem de temporibus, per pontifices & duces Dauidici generis, colliguntur anni 164. à monarchia Alexandri Magni vſque ad Iudam Machabęum, prout ſuprà circa monarchiã Alexandri recitaui. Deindè à Iuda Machabęo incipiens, numerat annos vſq; ad legitimum principatum Herodis, 161. & intelligit legitimum principatum, quandò in regno cõfirmatus fuit à Cęſare Auguſto, quod factum eſt anno imperij Octauiani Auguſti 42. regnauit enim Herodes annis 37. tyrannico ſcilicet principatu annis 31. & ſex, legitimo. quarè primus annus, quo legitimè ſceptrum de Iuda ſuſtulit Herodes, annus fuit Octauiani Auguſti in imperio 42. quo anno natus eſt Chriſtus. ità prophetauit qui dixit, Non auferetur ſceptrum de Iuda donèc veniat qui mittendus eſt. *Gen. 49.*

Philõis ſuppntatio à Machabæo. Notandum tamen eſt, quòd Philo non numerat duces Dauidicos à Iuda Machabęo & deincèps. nam hi duces tunc depreſſi erant, nec erant contenti. Philo antem ſtuduit tempora per duces notiores exprimere, dicens: Mox ſecuti Aſmonæi, ſimul cum pontificatu etiàm ducatum à domo Dauid ſubripuerunt.

Iudas Machabeus, correptis armis contra Antiochum Illuſtrem & filium eius Eupatorem atq; Demetrium, pręfuit annis 5. Ionathas eius frater 19. Simon, ab Antiocho Sedete immunitate donatus, pręfuit annis 8. Iohannes Hyrcanus Priſcus ex Aſmonæi, annis 26. Ariſtobulus vno, Ianneus Alexãder 27. eius vxor Alexãdra 9. vltimus Hyrcanus 34. qui captus à Parthis, relicta vxore ac filia & eius fratre Ariſtobulo.

Mox Herodes, iubente ſenatu Romano, inuitis Hebręis, regnum tyrannicum iniȷt, ſumpta ſibi vxore filia Hyrcani capti à Parthis, & declarato filio eiuſdem Hyrcani Ariſtobulo pontifice, vt Iudęorum animos ad ſe inclinaret. Suſtulit autem ex filia Hyrcani vxore filios duos. ſed cùm anno 26. tyrannici regni ſui Herodes reuerſum ſocerum Hyrcanũ, aduerteret more priſco regis ſalutari ab Hebręis, illum ſibi ſocerum, ſocrumq́ue atque filiam ſibi vxorem, & duos ex ea ſuſceptos liberos, & Ariſtobulum interemit, bienniòque pòſt Hebręos multis calamitatibus afflixit.

ANNO verò 30. principatûs ſui tyrannici, Zanedrim ex domo Dauid deleuit, & Annaleum quendã atq; Zanedrim ex proſelytis ſuffecit, qui nimiùm in lege videbantur eruditi. Et ſcias quòd ſecundùm Thalmudiſtas, Zanedrim interpretatur collegiũ ſceptri publicęque poteſtatis totius regni. erant enim 70. ſeniores, inter quos vnus tanquàm rex pręerat, & hi Romana lingua ſeniores dicuntur. Author eſt Iohã. Annius Viterbieñ. in cõmentario hoc ſubiungit Philo de Herode: Tum & Salomen ſororem ſuam, & virum eius de tribu Iuda, item proprium filium quem ex vxore eiuſdem tribûs ſuſceperat, interfecit, quòd diceretur iam, in lege promiſſus, Chriſtus natus. *Zanedrim, 70. ſeniores* *Herodes.*

Feſſi tandèm Hebręi, vltrò ſibi ac eius poſteris regnum obtulerunt, iurantes in fide ipſius ac poſterorum ſeſe permãſuros. regnauit autem tyrannico principatu annis 30. Sequenti anno confirmatur ab Auguſto, quo anno natus eſt Chriſtus. Supputatione igitur facta, à Iuda Machabęo ad Chriſtum, reperiũtur anni 161. quo verò ad duces Dauidici generis, clarè patet in Matthęo & Luca euangeliſtis, potiſſimè in Luca, qui ait, Ianneo ſucceſſiſſe Melchi, & Melchi ſucceſſiſſe Leui, patrem Mathan & auum Heli ſiue Ioakin, quæ nomina quidam Iudęi in primitiua ęccleſia trãſmutauerunt, vt obſcurarent genealogiam Chriſti.

Contra quos Hieronymus de ortu beatæ virginis Marię ſcribens: Quid, inquit, Pantheris & Barpantheris fraterni ſeminis ſuſcitatione opùs fuit ad genealogiam Marię, quæ clara eſt, ſicut Philo & Lucas clariſſimè deſcripſerunt? Quin etiàm* & vbi Lucas tempora non colligit, & Philo deſinit, ipſi clariſſimè infe-

runt, dicentes: Vixit autem Melchi filius Iannei, annis 25. & genuit Leui, qui quadragenarius genuit Machã. hic agẽs annum 36. genuit Ioakin, qui & * Elih,

*Heli,

patrem quidem naturalem Marię, & legalem Ioſeph. Anno autem 46. natura ſterilis genuit Mariam, quę & ipſa 14. ętatis anno peperit ſaluatorẽ. Hęc Hieronymus: vndè ſi tu numeras à Melchi ad 14. annum B. Mariæ virginis, equidẽ annos centum ſexagintavnum ſupputabis, &c. totum à Iuda Machabęo: quarè in eorum collectione diligens eſto.

GENERATIO LX.

ANNO 5016. à mundi exordio, ab vrbe condita 566. olympiade 148. Eliud defuncto, ſucceſſit filiꝰ eius Eleazar per lineam Chriſti, in quo 60. incepit generatio, & durauit annis penè 56,

Seleucꝰ Philometor.

Eodem anno Seleucus, qui Philometor, filius Magni Antiochi iam perempti, in Aſia & Syria regnare cœpit. regnauit annis vndecim. erat quidem ingenio hebes & iniquus. Eodem tempore Onias magnus Simonis pontificis filius, pontificatum gerebat, ad quem Arius Lacedęmoniorum rex, legationẽ & epiſtolas miſit, dicẽs ſe quaſdam ſcripturas inueniſſe, quæ aſſerebant Iudęos & Lacedęmonios ex vno genere extitiſſe, & familiaritatem cum Abraham ſocialitèr habuiſſe, & fœdera renouari petebat.

Onias.

Sub eodem Onia ſancta ciuitas Hieruſalem habitabatur in omni pace, & leges optimè cuſtodiebantur, ꝓpter Onię pontificis diſpoſitionem & pietatem; fiebatq; vt ipſum reges ac principes ſummo honore dignum ducerent, templũq; maximis muneribus illuſtrarent. Tunc

2. Mac. 3.

Simon, de tribu Beniamin prępoſitus templi contendebat, obſiſtẽte ſibi principe ſacerdotum, iniquum aliquid moliri: & cùm vincere Oniam non poſſet, venit ad Apollinem ducem Syriæ humilis, & nunciauit ei, pecunijs innumerabilibus plenum eſſe ęrarium Hieroſolymis, & immenſas copias eſſe, quæ non pertinent ad rationem ſacrificiorum, eſſe autem poſſibile ſub poteſtate regis cadere vniuerſa. Cumque retuliſſet ad regem Seleucum Apollonius, ille accitum Heliodorum miſit cum mandatis, vt dictam pecuniam tranſportaret.

Heliodorus ergò cùm veniſſet Hieroſolymam, & benignè à ſummo ſacerdote in ciuitate eſſet acceptus, narrauit de pecunia, & eius rei cauſa ſe adeſſe. Tunc Onias oſtendit depoſita eſſe hęc, & victualia eſſe viduarum & pupillorum: decipi autem eos, qui crediſſent loco & templo pecunias, omninò impoſſibile eſſe: At ille, ſe miſſum à rege vt tolleret.

Conſtituta autem ad hoc die & publicatione facta, nõ modica per vniuerſam ciuitatem erat trepidatio: ſacerdotes ante altare ſe iactauerunt, inuocantes de cęlo eum qui de depoſitis legem poſuit. Iam verò qui videbat Oniæ vultum, mente conſternabatur: circunfuſa erat viro mœſtitia, horror & dolor cordis in facie appárens: accinctæ mulieres cilicijs pectus, per plateas confluebant. ſed & virgines recluſæ procurrebant ad Oniam. Erat miſera omnium expectatio.

Heliodorus ſpoliaturus templum, à domino corripitur.

Heliodorus autem quod decreuerat, perficiebat, cum ſatellitibus ad ęrarium pręſens. ſed ſpiritus omnipotentis Dei magnam fecit ſuæ oſtenſionis eminentiam. apparuit enim equus, terribilem habens inſeſſorem, optimis operimentis adornatus, isque impetu Heliodoro priores calces eliſit. qui autem inſidebat, videbatur habere arma aurea. alij etiàm apparuerunt duo iuuenes virtute decori, ſpecioſi amictu, qui circunſteterunt eum, & ex vtraque parte flagellabant ſinè intermiſſione. Subitò autem Heliodorus concidit in terram, quem multa caligine circunfuſum rapuerunt, atque in ſella geſtatoria poſitum eiecerunt. iacebat autem mutus atque omni ſpe priuatus, nullo ſibi auxilium ferente.

Tunc quidam ex amicis Heliodori rogabant Oniam, vt inuocaret altiſſimũ, vt vitam donaret ei, qui in ſupremo ſpiritu conſtitutus erat. Conſiderans autẽ ſummus ſacerdos, nè fortè ſuſpicaretur rex malitiam aliquam, obtulit pro ſalute viri hoſtiam ſalutarem. orante illo, ijdem iuuenes eiſdem veſtibus amicti, adſtantes Heliodoro dixerunt: Oniæ ſacerdoti gratias age, nam ꝓpter eum tibi Dominus vitã donauit. & diſparuerũt.

Heli-

Heliodorus autem hoſtia oblata,& votis magnis promiſſis, gratias agens Oniæ, recepto exercitu rediit ad regem. teſtabatur autem omnia quæ expertus erat. cùm autem rex interrogâſſet Heliodorum, quis eſſet aptus Hieroſolymã mitti, ait: Si quem habes hoſtem, mitte illuc,& flagellatum eum recipies, ſi tamen euaſerit, eô quòd in loco ſit veri Dei quædam virtus.

Simon autem prædictus pecuniarum & patriæ delator, malè loquebatur de Onia, tanquàm ipſe Heliodorum inſtigâſſet ad hæc. & cùm inimicitiæ intantùm procederent, vt etiàm per quoſdã Simonis neceſſarios homicidia fierent, conſiderans Onias periculum contentionis,& Apollonium inſanire, ad regem ſe contulit, non vt ciuium accuſator, ſed vt communis vtilitatis cauſa. videbat enim, ſinè regali prouidentia impoſſibile eſſe pacem rebus dari, nec Simonem ceſſare à ſtultitia ſua.

Ptolemæus Philometor Aegypti rex.

Sub Seleuco Ptolemæus Philometor ſextus Aegyptiorum rex, Olympiade 150. vel paulò citra, regnare cœpit, regnauit annis 35. ſegnis admodùm vir & inſenſatus, ac luxuria marcidus, cuius pater Ptolemæus Epiphanes dictus, & mater Cleopatra ſoror Seleuci & Antiochi Epiphanis. habuit & Philometor fratrem minorem natu, cui Phiſcon erat nomen.

Per idem tempus audiens Antiochus Epiphanes, i. nobilis, qui Romæ obſes erat, patrem iamdudùm mortuum, ſciensque fratris inertiam, de regno Syriæ habendo præſumens, clàm Roma egreſſus eſt, quanuìs quidam aſſerant eum conniuentia ſenatorum rediſſe. veniensque in Syriam, benignum ſe omnibus primùm & munificum expoſuit.

Quo tẽpore moritur frater Seleucus, relicto filio Demetrio puero, quem Epiphanes priuauit regno. quarè Demetrius aſſcendit Romam in accuſationem patrui, vt ait Comeſtor.

Antiochus Epiphanes Syriæ rex.

Incepit igitur regnare Antiochus in Syria anno 4. Philometoris, anno 137. regni Græcorum, prout in libris Machab. habetur,& quomodò computentur anni, vide Nicolaum de Lyra ibidèm, quia à morte Alexandri, à quo incepit regnum Græcorum: alia computatione vſque ad Epiphanem Antiochum ſunt anni 49. ad minùs. Antiochus autem Epiphanes regnauit in Syria 12. annis, cuius ſororem Cleopatram habuit vxorem Ptolemæus Epiphanes, de qua duos filios genuit, quos moriens paruulos reliquit, quorum maior Philometor, vt ſuprà dixi, alter Phiſcon dicebatur. Antiochus autem ſuo regno non contentus, exercitum duxit in Aegyptum, tractus deſiderio regni & contemnens filios ſororis ſuæ, quaſi debiles. Perueniens igitur ad Peluſium cum magna virtute, doloque circunueniens Philometorem, occupauit Aegyptum: & cùm adiſſet loca Memphiticæ ciuitatis, cepit eam. Deindè contra Alexandriam, vt obſideret Ptolemæum, cuius erat auunculus, tetendit: ſed per duces Ptolemæi pulſus eſt non ſolùm Alexandria, verùm etiàm tota Aegypto.

Indè reuerſus, ad Hieroſolymam ciuitatem duxit exercitum. Quò perueniens, cepit eam ſinè conflictatione alicuius, aperientibus ei portas his, qui voluntatis eius eſſent conſcij: ingreſſusq; ciuitatem, multos interfecit ſibi contraria ſentientes. ſed & ipſos qui ſibi ciuitatem aperuerunt, propter diuitias tẽpli occidit. Ambiebat autem Iaſon frater Oniæ ſummum ſacerdotium, adito rege, promittens maximam pecuniam etiàm redditûum, ſi poteſtati eius concederetur gymnaſium & ephebiam ibi conſtituere, & eos qui in Hieroſolymis eſſent, Antiochenos ſcribere.

Iaſon pontifex.

Quod cùm rex annuiſſet, vt obtineret principatum, ſtatim ad gentilem ritum contribules ſuos transferri fecit. etenim auſus eſt ſub ipſa arce gymnaſium conſtituere, & optimos quoſque epheborum in lupanari ponere. Erat hoc impium atque nefarium ſcelus, quod fecit, vt ſacerdotes iam non ſolùm non circa altaris officia dediti eſſent, ſed contempto templo & ſacrificijs, feſtinarent participes fieri Græcorum palæſtræ. Et cùm quinquennalis agon in Tyro celebraretur, & rex præſens eſſet, miſit Iaſon facinoroſos viros ab Hieroſolymis, portantes argentum

in ſacrificium Herculis, quod datum fuit In fabricam nauium triremium.

Antiochus poſteà venit Hieroſolymam, & magnificè ab Iaſone ac ciuitate ſuſceptus eſt, cum facularum luminibus & laudibus. vndè in Phœnicen exercitum conuertit, & poſt triēnij tēpus miſit Iaſon Menelaum ſupradicti Simonis fratrem, portantem pecunias regi, & de negocijs neceſſarijs reſponſa perlaturum. At ille commendatus regi, in ſemetipſum retorſit ſummum ſacerdotium, ſuperponens Iaſoni (id eſt, plùs dans quàm Iaſon) argenti trecenta talenta. acceptisque à rege mandatis, venit nihil quidem habens dignum ſacerdotio, animos verò crudelis tyranni gerebat.

Menelaus pontifex.

Et Iaſon quidem, qui proprium fratrem Oniam ceperat, iam anteà & ipſe deceptus, profugus in Ammonitem expulſus eſt regionem. Vndè dicit Auguſtinus, quòd tunc cùm Iaſon & Menelaus emerunt ſacerdotium, in deteſtationem Simoniæ extinctus eſt ignis altaris templi, qui vixerat ſub aquis tempore captiuitatis Babylonicæ, de quo *I. quæſt. I. Sicut.* Menelaus autem principatum obtinuit hoc modo. De pecunijs verò regi promiſſis, nihil agebat cùm exactionem faceret Soſtratus, qui tum arci erat præpoſitus. quam ob cauſam vtrique ad regem ſunt vocati. & quia Menelaus culpabilis erat, amotus eſt ſacerdotio, ſuccedente Lyſimacho fratre ſuo.

Cùm autem Antiochus de Antiochia abiret, reliquit ibì præfectum Andronicum. Ratus ſe Menelaus inueniſſe tempus opportunum, aurea quædam vaſa è templo furatus, donauit Andronico, alia vendiderat in Tyro. Confugerat autem illuc Onias, ſtās in aſylo: & cùm hoc cognouiſſet, arguebat Menelaum, vndè Menelaus accedens ad Andronicum, rogabat eum vt Oniam interficeret, nè proderentur vnà. qui cùm veniſſet ad Oniam, ſuaſit ei, cum iureiurādo ſecuritatem promittens, de aſylo procedere, & ſtatìm exeūtem peremit, non veritus iuſtitiam, ob quam cauſam non ſolùm Iudæi, ſed etiàm gentes indignabantur de nece viri iuſti. vndè regreſſum regem adiêrunt Iudæi ſimul & Græci, conquerentes de iniqua nece Oniæ.

Onias occiditur.

Contriſtatus animo Antiochus, & flexus ad miſericordiam, lachrymas fudit, recordatus defuncti ſobrietatem & modeſtiam: & Andronicū purpura exutum, per totam ciuitatem iubet circunduci, & in eodem loco in quo Oniam peremerat, fecit vita priuari.

Multis autem ſacrilegijs in templo à Lyſimacho commiſſis Menelai conſilio, & diuulgata fama, congregata eſt multitudo aduersùm Lyſimachū, multo iam auro exportato. Turbis verò inſurgentibus, Lyſimachus armatis ferè tribus millibus vti cœpit: ſed alij lapides, alij fuſtes validos arripuêre, quidā verò cinerem in Lyſimachum iecêre, multi vulnerati, quidam in fugam verſi, ipſum ſacrilegum ſecus ærarium interſecerunt.

De his verò cœpit iudicium aduersùs Menelaum agitari, & cùm veniſſet rex Tyrum, ad ipſum negocium detulerūt miſſi de ſenioribus tres viri. Menelaus autem promiſit cuidam magnam pecuniam, vt promoueret eum apud regem. ille adijt regem, & duxit eum à ſententia, & Menelaum vniuerſæ malitię reū, criminibus abſoluit rex: miſeros autem, qui etiàm ſi apud Scythas cauſam dixiſſent, innocentes iudicarentur, hos morte damnauit, & ſic Menelaus propter eorum qui in potentia erant, auaritiam permanebat in poteſtate, creſcēs in malitia ad inſidias ciuiū ſuorum. De morte Menelai infrà.

Eodem tempore ſecundam profectionem Antiochus parauit in Aegyptū. vndè Ptolemæus in Alexandriam fugit, quam is obſedit. quarè Romani Ptolemæo auxilium tulêre, legato Popilio, qui cùm diutiùs negligeretur, iuſſit Antiochum circūnſcriptum ſpatio quodā, reſpondere, priusquàm exiret, mandato ſenatûs populique Ro. Tum Antiochus paruit, curiam præſentem exiſtimans.

Popilius ad Antiochum legatus.

Eodem tempore contigit per vniuerſam Hieroſolymorum ciuitatem videri diebus 40. per aêra equites diſcurrentes, auratas ſtolas habentes & haſtas, quaſi cohortes armatas, curſus equorum, telorum iactus, & galeatorum multitudinē,

Prodigie.

nem, gladijs diſtrictis omniſque generis loricatis. quapropter omnes territi, rogabant in bonum monſtra conuerti.

Intereà cùm exiſſet falſus rumor de morte Antiochi, Iaſon ſumptis ſecum mille viris, aggreſſus eſt ciuitatem, & Menelaus fugit in arcem. facta autem magna cæde, Iaſon principatum non obtinere potuit, vt quærebat, ſed profugus in Ammoniten, poſteà in Aegyptum, fugiens de ciuitate in ciuitatem, omnibus odioſus, refuga legum & execrabilis vt patriæ & ciuium hoſtis, apud Lacedæmonios tandèm interfectus, illamētatus moritur & inſepultus.

Iaſonis interitus.

His autem geſtis, ſuſpicatus rex Antiochus ſocietatem ſuam deſerturos Iudæos, profectus ex Aegypto, peruenit Hieroſolymam, iubens ſuis nemini parcere, ſed occurrentes eis occídere. ex quo factum eſt, vt in triduo 80. millia hominum eſſent interfecti, ſeniorum, virorum, iuuenum, mulierum ac virginum, xl. millia vincti, non minus autem vænundati. Auſus eſt etiàm intrare templum, Menelao ductore, & ſceleſtis manibus ſumpſit ſancta vaſa: quæ ab alijs regibus & ciuitatibus erant poſita ad ornatum loci & gloriam, ea abſtulit, ac etiàm mille octingentis talentis argenti de templo exportatis, reuerſus eſt Antiochiam. Reliquitque præpoſitos ad affligendam gentem, Hieroſolymis Philippum genere Phrygem, moribus ſe crudeliorem: in Garizim autem, Andronicum & Menelaum.

Cædes Iudæorum.

Narratur autem in primo Machab. lib. cap. I. quòd Antiochus intrans ſanctificationem, acceperit altare aureum & candelabrum & vniuerſa vaſa, menſam propoſitionis & libatoria, phialas, mortariola aurea & velũ, coronas, ornamentumq́; aureũ quod in facie tēpli erat, & comminutis omnibus abiêrit.

Poſt duos annos miſit principem tributorum odioſum Apollonium, cum exercitu viginti & duorũ millium, præcipiens ei omnes perfectæ ætatis interficere, mulieres ac iuuenes vendere. Qui cùm veniſſet Hieroſolymam, loquutus eſt ad eos verba pacifica in dolo, credideruntq́; ei. quieuit aũt ad diē ſanctum ſabbathi. & tũc feriatis Iudæis, arma capere ſuis pcepit, omneſq́; ſimul qui ad ſpectaculum proceſſerãt, trucidauit: & ciuitatē cum armatis diſcurrēs, ingentē multitudinē pemit, accepit ſpolia ciuitatis, & ſuccēdit eã igni. Et ędificauerũt ciuitatē Dauid muro magno & firmo, turribuſq́; firmârũt, & facta eſt illis in arcē, poſuerũtq́; illic gentē peccatricē, arma & eſcas ad inſidias ſanctificatiõis.

Scripſit Antiochus omni regno ſuo, vt eſſet populus vnus, & miſit libros in Hieruſalem & in omnem Iudęam, vt ſequerētur leges gentium. iuſſit coinquinari ſancta, prohibuit ſacrificia in tēplo Dei fieri. Iuſſit autem ędificari aras, tēpla & idola, immolariq́; carnes ſuillas & pecora communia, & relinquere filios ſuos incircunciſos mandabat. Præpoſuit principes populo qui hæc fieri cogerent, & congregati ſunt multi de populo ad eos, & dereliquerunt legem Dei. ſed & libros legis combuſſerunt, & apud quemcunque inueniebantur, trucidabant eum. Sacrificabant autem ſuper aram idolorum, & mulieres quę circuncidebant pueros, trucidabãt ſecundùm iuſſum regis. nam quaſcunq; circuncidiſſe pueros ſuos reperiſſent, ſuſpendebant, & paruulos ad colla earũ.

Lege ſua Iudæi prohibentur.

Tũc duæ mulieres delatæ ſunt, quas, infantibus ad vbera ſuſpenſis, cùm publicè per ciuitatem circũduxiſſent carnifices, per muros præcipitauerũt. Inter has anguſtias cùm cõpellerentur Iudæi à patrijs ſe & Dei legibus trãsferre, Eleazarus vnus de primoribus ſcribarũ, & vir ætate prouectus, cõpellebatur inter cæteros ſuillas carnes ſacrificij manducare. At ipſe ſimulationē quoquè renuens, aiebat pmitti ſe velle citiùs in infernum. Non enim ætate noſtra dignum eſt fingere, vt multi adoleſcentes, arbitrantes Eleazarum nonaginta annorũ tranſiſſe ad vitam alienigenarũ, & ipſi propter meam ſimulationem decipiantur, & per id maculã meæ ſenectuti cõquiram. Quamobrèm fortitèr vita excedendo, ſenectute quidē dignus appatebo, adoleſcentibus autem forte exemplum relinquam, ſi pro ſanctiſſimis legibus honeſta morte perfungar.

2. Mac. 6.

Eleazari cõſtantia.

His dictis, cõfeſtìm ad ſuppliciũ trahebãt: & cùm pimeretur, ingemuit dicēs:

D…

Domine, qui habes ſanctam ſcientiam, tu ſcis quia cùm à morte poſſem liberari, duros corporis ſuſtineo labores. & iſte quidem hoc modo vita deceſſit, exemplum virtutis cunctis relinquens.

2.Mac.7. Contigit autem & ſeptem fratres vnà cum matre compræhenſos, compelli à rege ad eſum porcinæ carnis, quibus præſentibus, iuſſit rex ſartagines & ollas ſuccendi, primogenitoque linguam amputari, cuius cute capitis abſtracta, & ſummitate manuum & pedum præciſa, coram matre & fratribus, miſſus in ſartaginem, torquebatur. In eum modũ ſinguli fratrum ſecundùm ordinem geniturę torquebantur, præmiſſa tamen vnicuique exhortatione, vt regi obediret & viueret. Supremò dum mater mirabilis, & bonorũ memoria digna, ſingulos hortabatur, patria voce dixit ad eos: Neſcio qualitèr in vtero meo apparuiſtis: nec enim ego vobis ſpiritum & animam donaui, nec vitã aut membra, ſed qui formauit vos, ſpiritum vobis iterùm cum miſericordia reddet & vitam.

Septem fratrum crudelis interit.

Cumque adhuc adoleſcentior ſupereſſet, ſuadebat rex matri, vt adoleſcẽti fieret in ſalutem. Cumque promiſiſſet ſe ſuaſuram filio, inclinata ad illum, patria voce dixit: Fili, miſerere mei, dignus fratribus tuis effectus. ſuſcipe mortem, vt in illa miſeratione eum fratribus tuis te recipiam. Tunc indignè rex ferẽs ſe deriſum, in hũc crudeliùs ſuper omẽs deſæuit. nouiſſimè & mater trucidata eſt. Pro hac tanti pręrogatiua martyrij, aſſerunt plurimi hos ſeptem fratres eccleſiam ſolennizare: eorumq; oſſa apud Coloniam in templo, Ad Machabæos, vulgaritèr appellato, etiamnùm religioſè aſſeruantur. Inter hæc multi Iudæorũ, ſpontè aut timore iuſſa regis ſecuti ſunt: probati verò, patrijs legibus adhæſerunt.

In diebus illis ſurrexit Mathathias filius Ioannis, filij Simonis, filij Aſmonai, de vice* Ioarim, i. vnius illorũ xxiiij. ſacerdotum, quos Dauid elegit. Erat autem de vico Modin, habens quinque filios, Iohannem, Simonem, Iudam, Eleazarum & Ionathan. Hi videntes mala, induti ſunt cilicijs, planxerunt. & venerunt emiſſarij à rege in Modin, ſtatuentes idola in loco, & dixerũt Mathathiæ: Princeps es in ciuitate hac, & prior iuſſa regis imple. Qui clamauit, & ſi omẽs obediant regi, ego & filij mei & fratres obediemus legi Dei cæli, non ſacrificabimus.

* Ioiarib

1.Mac.2.

Tunc quidam ex Iudæis immolauit in medio. conſurgens Mathathias cum ſuis, trucidauit eum ſuper aram, & nuncios regis interemit, aram quoquè vaſtans, clamauit: Qui Dei eſt, ſequatur me. & cum omni tribu ſua abijt in ſolitudinem, omnia derelinquens, multiq; cum filijs & vxoribus ad ſolitudines cõfugerunt, quos iudices regis priùs verbis flectere conabantur, qui noluerunt eos audire.

Vindex legis Mathathias.

Tunc emiſſarij regis aggreſſi ſunt eos in diebus ſabbathorum, quibus nefas erat eis arma mouere, & percuſſerunt multos, alios in ſpeluncis globis fumiferis ſuffocantes, & periẽrunt ex eis tria millia. cognouit Mathathias & amici eius, dicentes: Si omnes ità fecerimus, nec pugnauerimus aduersùs gentes in die ſabbati, citiùs diſperdẽt nos à terra. concluſeruntque in illa die, dicentes: Omnis homo qui venerit ad nos in bello die ſabbathorum, pugnemus aduersùs eum, & non moriemur.

Tunc congregata eſt ad eos ſynagoga Iudæorum fortis, omnis voluntarius in lege, & facti ſunt illis in firmamẽtum, & collegerunt exercitum, & percuſſerunt peccatores in ira ſua, viroſq; iniquos, & fugere eos fecerunt ad nationes vt euaderent. Circuiuit Mathathias & amici eius potẽtèr deſtruẽtes aras, & circunciderunt pueros incircunciſos, perſecutique ſunt hoſtes eorum, & proſperatum eſt opus in manibus eorũ: obtinueruntque legem de manibus regum & gentium.

Appropinquauerunt dies Mathathiæ moriendi, & dixit filijs ſuis: Nunc ergò, ô filij, æmulatores eſtote legis, & date animas veſtras pro teſtamento patrum. ego decretam proficiſcor viam, commendo vobis patrias leges, vt pro eis grata mente moriamini. nam corpora mortalia ſunt, ſancti autem immortalitatem conſequentur. & ità cogitate per ſingulas generationes, quia omnes qui

qui ſperant in Deum, non infirmabuntur, ſed glorioſi erunt. Et eccè Simon frater veſter, ſcio quòd vir conſilij eſt, ipſe erit vobis pater. Et Iudas Machabęus fortis viribus, ſit vobis princeps militiæ, & adducetis ad vos omnes factores legis, vindicateq; vindictam populi veſtri. & mortu⁹ eſt Mathathias, cùm anno vno geſſiſſet magiſtratum, & ſepultus eſt in Modin. planxitque eum Iſrael planctu magno.

Iudas Machabæus. 1. Mac. 3. Et ſurrexit Iudas Machabeus pro eo, præliabaturque cum lætitia, perambulabat ciuitates Iuda, & perdidit impios ex eis. Tunc Apollonius dux Samariæ, in virtute magna egreſſus eſt contra Iudam. Iudas autem occurrit ei, & percuſſit eum, multosque cum eo, & reliqui fugerunt, tulitq; ſpolia multa & gladium Apollonij, pugnans eo omnibus diebus vitæ ſuæ. Apollonij clades.

Seron autẽ dux inferioris Syriæ, audiens Iudam roboratũ, tulit ſub ſe conſtitutos, volens ſibi facere nomen, aſſumptis etiàm Iudæis tranſgreſſoribus, caſtrametatus eſt in Bethoron. Occurrit ei Iudas, & videns ſuos propter paucitatem & etiàm ieiunium defides, hortabatur eos non in multitudine, ſed in pietate confidere. & cõfligens cum Syris, duce eorum interfecto, perſequebatur fugientes in deſcẽſu montis Bethoron vſque in campum, & ceciderunt ex eis octingenti viri. Ioſephus dicit octo millia. reliqui fugerunt. cecidit q; timor Iudæ ſuper omnes gentes. Seronis interitus.

Audiens hoc Antiochus, congregauit om̃em virtutem, & multos ab inſulis mercede conduxit. Cumq; militibus ſtipendia diſtribueret, & videret theſauros deficere, deliberabat ire in Perſidẽ, & recipere tributa regionũ, reliquitque Lyſiam de genere regali ſuper negocia regni ab Euphrate vſque ad fines inferioris Aſiæ, & vt nutriret Antiochũ filium eius donèc rediret, & tradidit abiturus ei medietatem exercitûs et elephãtes, præcipiẽs vt vaſtaret Iudæam, euerteretq; Hieruſalem, & genus Iudæorũ extirparet.

Lyſias igitur elegit Ptolemęum filiũ *Dorymenis, & Nicanorẽ Gorgiamq; viros potentes ex amicis regis. Machabæus verò perſequebatur gentes, & fama ipſius vbiquè diffundebatur. Videns autẽ Philippus qui erat Hieroſolymis, paulatim virum ad profectum venire, ſcripſit ad Ptolemæum ducem Cœleſyriæ & Phœnices, vt auxilium ferret regijs negocijs. At ille velocitèr miſit Nicanorem, datis ei de gentibus armatis 20000, vt omne Iudæorum genus deleret, iuncto ei Gorgia, bellicis in rebus experientiſſimo. Conſtituit autem Nicanor regi, vt tributum quod Rom. erat dandum duo millia talentorum, de captiuitate Iudęorũ ſuppleretur. ſtatimq; ad maritimas ciuitates ſcribens, conuocat ad coëmptionem Iudæorum mancipiorũ, promittens ſe nonaginta mancipia talento diſtracturum.

*Dorymini

Et aſſumpſit Gorgias quinq; millia virorum & equites mille electos, & qui in arce præſidio erant, duces fuerunt. Venit Gorgias in caſtra Iudæ nocte, & neminè inuenit, & putabat Iudæos fugere: ſed illuceſcente die, apparuit Iudas cum tribus millibus, & pugna facta, ciciderunt ex gentibus tria millia, reliqui fugerunt. Poſteà Nicanor apparuit in campeſtribus, & cecidit timor ſuper Iudæos. Iudas autem cum ſeptem millibus incedens, fratribus ducibus exercitûs conſtitutis, inuaſit exercitum Nicanoris, & interfecta ſunt ſupra nouem millia hominum, maior autem exercitûs pars fugere coacta eſt. hi itaq; mercatoribus pecunia ablata, ipſos vſquequaquè perſecuti ſunt, & acceperunt aurum multum & argentum, hyacinthum, purpurã & opes magnas: & conuerſi, hymnum canebant Domino Deo ſuo. Lyſiæ, Gorgiæ & Timothei geſta. 1. Ma. 4.

His itaque geſtis, ex his qui cum Timotheo & Bacchide erant contra ſe contendentes, ſupra xx. millia interfecerunt, & munitiones excelſas obtinuerunt, & poſteà prædam diuiſerunt, æquam portionem debilibus, pupillis & viduis, ſed & ſenioribus facientes. Reſidua verò ſpolia Hieroſolymam detulerunt. Facinoroſiſſimus verò Nicanor, qui mille negociantes ad Iudæorum venditionem adduxerat, humiliatus, depoſita veſte gloriæ, per mediterranea fugiens, ſolus venit Antiochi-

tiochiam, ſummam infelicitatem de interitu ſui exercitûs conſecutus: & qui promiſerat pro Ro. ſe tributum reſtituere, prædicabat nunc protectorem Deum habere Iudæos.

Sequenti anno congregauit Lyſias electorum virorum ſexaginta millia, & equitum quinque millia. & venerunt in Iudæam, & caſtra poſuerunt ſub Bethoron. Et occurrit illis Iudas cum decem millibus. Videns autem exercitum fortem, orauit. commiſſoque prælio, ceciderunt de exercitu Lyſiæ quinque millia virorum. Videns autem Lyſias ſuorũ fugam, & Iudæorum audaciam, quòd parati ſunt aut viuere, aut mori fortiter, abijt Antiochiã, & elegit milites, vt multiplicati rurſum venirent in Iudæã.

1. Mac. 4. Dixit autem Iudas fratribus ſuis: Eccè contriti ſunt inimici noſtri, aſcendamus nunc & ſancta mundemus. & aſcenderunt in montem Sion, & viderunt omnia prophanata, & in atrijs virgulta nata. ſciderunt veſtimenta ſua. Tunc ordinauit Iudas viros, vt pugnarent aduersùs eos qui erant in arce, donèc emundaret ſancta. Emundauitque templũ Iudas, & introduxit vaſa noua, cãdelabrum & menſam, arã quoquè ex auro factã, poſuitq́; vela in ingreſſu. Et facta ſunt encænia in templo xxv. die Decembris. & ſtatuerunt tunc Iudam ſummum ſacerdotem. conſtruxit & Iudas murum in circuitu ciuitatis, & ædificauit turres, ſed & Bethſuram muniuit, arcem tamẽ præſidij non obtinuit.

Iohan. 10. Iudas Machabæus encænia curat.

Porrò gentes in circuitu ægrè ferebant reparationem Hieruſalem, perſequebantur Iudæos, quas Iudas viriliter debellauit. Percuſſit Idumæos plaga magna, & pugnauit contra Timotheum ducem filiorum Ammon, & fugauit eum. Congregatæ ſunt gentes quæ erant in Galaad, aduersùs confines eorum. qui fugientes, miſerunt ad Iudam, vt ferret eis auxilium.

Cumq́ue adhuc legerentur epiſtolę, ſuperuenerunt nuncij à Galilæa, indicantes congregari eos qui erant in Ptolemaide, Tyro & Sidone, aduersùs Iudæos. Miſit ergò Iudas Simonem fratrẽ ſuũ cum tribus millibus in Galilęã. Ipſe verò cũ Ionatha fratre & octo millibus exijt in Galaaditidem, relinquens in Iudæa Ioſephum & Azariam duces, vt cuſtodirent Iudæam interim, mandans nè cum hoſte bellaret. & venit Simõ in Galilæã, & contritę ſunt gẽtes ab eo, & tulit ſpolia eorum. Iudas verò & Ionathas tranſibãt Iordanem per deſertũ viam tri um dierũ, & occurrerũt eis Nabuthæi, narrantes q̃ acciderãt fratribus eorũ in Galaaditide, & quomodò in munitione tenerentur incluſi. Iudas verò priùs incendit Boſor & ſpoliauit. & ſurgẽs nocte, cùm veniſſet ad obſidionẽ, vidit portãtes ſcalas & machinas, incurrit tribus ordinibus, & ſonuerunt tubæ, & caſtra Timothei cognouerũt quia Iudas eſſet, fugerunt, ceciderunt q́; ex eis ferè 8. millia, & vaſtauit Iudas ciuitates gentium.

Machabæi ſucceſſus.

Poſt hæc congregauit Timotheus exercitum alium, & ſedit ſecus torrentẽ. 1. Ma. 5.
Iudas verò abijt obuiàm illis, & ait Timotheus principib⁹ ſuis: Si trãſierit Iudas ad nos, præualebit nobis: ſi verò timuerit tranſire, tranſeamus ad eum, & præualebimus. Et tranſiuit Iudas torrẽtem, & contritæ gẽtes, fugerunt ad phanum quod erat in Carnaim. Iudas verò ſuccendit phanum cum omnibus qui erant in eo. tunc cõgregauit Iudas vniuerſos Iſraelitas qui erant in Galaaditide, vxores & paruulos, vt veniret in terrã Iudæ. Cumq́ue veniſſent in Ephron, petierunt à ciuibus tranſitum, & noluerunt eis aperire. Eradicauit ergò Iudas Ephron, & per eam tranſiuit ſuper interfectos.

Deindè traiecto Iordane, aſcẽderunt in montem Sion, & obtulerũt holocauſta, quòd nemo ex eis cecidiſſet: redierunt eodem die & Iudas, & de Galilæa Simon. Interim verò dum aberant Ioſephus & Azarias, volentes ſibi facere nomen, congreſſi ſunt cum Gorgia: & fugerunt, & ceciderunt de populo duo millia, quia pugnauerant contra mandatum Iudæ. & vaſtauit Iudas Idumæos & Philiſtæos, & pertranſiens Samariam, declinauit in Azotum, & combuſſit aras & deos eorum, & cum ſpolijs redijt in Iudæam.

Cùm hæc fierent in Iudæa, perambulabat Antiochus ſuperiores regiones, & 1. Mac. 6.
audiuit Elymaidẽ in Perſide ciuitatem

eſſe

eſſe opulentam, & templum locuples, in quo erant velamina aurea & loricę et ſcuta quæ reliquerat Alexāder, & quęrebat prædari ea, ſed non poterat. nam ciues Elymaidos fugauerūt eum ignominiosè, & nunciatum eſt ei quoquè, quomodò fracti erant principes eius in Iudæa. Reuerſus furore, iuſſit agitari currus ſinè intermiſſione, ſuperbè intonans Hieroſolymam ſe venturum, & facturum eam ſepulturam Iudæorum. & ſtatim ãpprehendit eum dirus dolor viſcerum, & contigit eum impetu euntem de curru cadere, & eliſus eſt. & manifeſtauit Deus in eo virtutem ſuam, vt qui ſibi videbatur etiàm fluctibus maris imperare, in geſtatorio portaretur. & ebulliērunt vermes de carnibus eius, & viuentes effluebāt, & fœtore illius grauabatur exercitus.

Cumq́; nec ipſe fœtorem ſuum tolerare poſſet, ductus eſt ad agnitiōem ſui, & ait: Iuſtum eſt mortalem ſubditū eſſe Deo, & paria ei non ſentire. orabat autem hic ſceleſtus Deum, à quo non erat miſericordiam conſecuturus. Vouebat enim ſe liberaturum Iudæos, & pares Athenienſibus facturum: pollicebatur quoquè ſe futurum Iudæum, & in omi loco prędicaturū Dei poteſtatē. et deſperans, ſcripſit om̄ia hęc ad Iudęos, orās vt fideliter adhæreret Antiocho filio eius. Cumq́; profitebatur ſe pati hęc propter templi violationem, & morbus increbreſceret, tunc vocauit Philippum amicum, & conſtituit eum tutorem regni, dans ei diadema, ſtolam & annulum, vt ferret ea ad Antiochum filium ſuum, & poneret eum ſuper ſoliū regni. & mortuus eſt peregrè miſerabiliter in montibus. trāsferebat autem corpus eius Philippus, qui metuens filium Antiochi, ad Ptolemæum Philometorem in Aegyptum abijt.

Antiochi grauis interitus.

Polybius verò ſcribit periiſſe Antiochum, quia voluit templum Dianæ in Perſide deuaſtare, de quo Ioſephus miratur, quia ſcripta Antiochi de præmiſſis habebantur.

Perſeus aliàs Perſes, Macedonū rex.

ANNO primo Antiochi Epiphanis, qui fuit annus ab vrbe condita 577. Perſeus vltimus Macedonū rex regnare cœpit olympiade 151. regnauit annis x. hic itaq; patrem Philippum & fratrem Demetriū per inſidias malę tractauit, prout circa finem pręcedentis generationis dictum eſt. Hic Perſeus defuncto patre, multas gentes contra Rom. in ſocietatē belli contraxerat. Inflatus nempe theſaurorum multitudine, & paratis à patre ſumptibus in decēnium, & cùm potētiam Ro. formidaret, miſiſſe fertur ad Carthaginenſes legationem, quę ab his nocte audita eſt, ſed & alias Græciæ ciuitates ſolicitabat.

Paulò pòſt Eumenes Aſiæ rex, in ſenatu de Perſeo conqueſtus eſt, cuius iniuriæ in populum Ro. referebantur. ob hoc bello ei indicto, P. Licinius Craſſus conſul, cui Macedonia decreta erat, in Macedoniam mittebatur, leuibusq́; expeditiōibus equeſtribus pręlijs in Theſſalia cum Perſeo feliciter pugnauit. In Thracia autem Perſeus Ro. ſatis afflixit, vndè Plutarchus refert, quòd cùm Perſeus rex Macedonum multis prelijs Ro. exercitum profligâſſet, maximamq́; Ro. multitudinem partim occidiſſet, partim ſub corona vēdidiſſet, & partim ſecum in Macedoniam deduxiſſet, miſerti populi ſui patres, Paulum Aemilium miſerunt, qui conſulatùs officium, licèt ſenex, contrà Perſeum ſuſcepit: primoq́ue prelio congreſſus, xx. millia peditum ex Macedonibus interfecit.

Bellū Macedonicum 2.

Tandem etiàm Perſeus in poteſtatem ipſius peruenit, deſerētibus eum amicis. quem conſul, vt Eutropius ſcribit, ad pedes cadere volentem non permiſit, ſed iuxta ſe in ſella collocauit, illoque capto, Aemili° 70. ciuitates, quę in Aegypto Rom. rebellauerant, cepit. Macedonibus autem & Illyricis has leges dedit, vt liberi om̄inò eſſent, & dimidium tributorum Romanis pręſtarent, eorū ſcilicet quæ regibus ſuis præſtitiſſent: & hoc, vt appareret populū Ro. pro æquitate magis, q̄ ꝓ auaritia dimicare. Aemilius itaq; anno ætatis ſuæ LX. Perſeum cùm duobus filijs ac filia captum, cum vniuerſis Macedonum regū theſauris, Romam deduxit, cui & ſenatus triumphum hoc modo parari iuſſit: Primò pontifex Ro. adſtitit nitidis veſtibus ornatus, in equeſtribus theatris, quos arcus appellant, incedens: omnia vrbis

Aemilij triumphus.

templa erāt aperta, & ſertis vaporibusq́; repleta ſuauib^9,multitudoq́; miniſtrorum aderat baculos geſtantium. tranſmiſſio in tres dies diuiſa erat.

Prima vix ſignis, tabulis, coloſſiſq́; tranſmittendis ſuffecit, quæ vehiculis 250.portabantur.

Secunda die ornatiſſima Macedonū arma,multis curribus delata fuēre,ſplēdentia ære & ferro abſterſo, atque itā diſpoſita, vt cecidiſſe de cælo viderentur,galeæ,ſcuta,thoraces,ocreæ,peltę, *thraciæ gerræ, pharetræ, & equorum frena, enſes nudi per hæc iacentes. poſt hęc armorum currus,tria virorū ſequebantur millia,qui numiſmata ferebant argentea in vaſis trecentis quinquaginta:quatuor viri ſingula vaſa portabant, alij crateres argenteos,phialas & calices ornatiſſimos.

Triumphi magnificentia.

Tertia verò die,prima luce tubicines non mite nec ſuaue, ſed bellicum ſonātes,primi ibant:poſt hos centum 20.boues albi cornibus deauratis ducebātur, vittis & ſertis ornati ad immolandum. pòſt ductores ſequebantur, qui aurea numiſmata deferebant,& auream phialam, item antigonea, ſeleucia & theridia:Perſei vaſa aurea quoque portabātur:poſt hæc Perſei currus,arma & diadema ſuper armis poſitū: deindè modicò pòſt nati regij ducebātur,et cum ipſis alumnorum, pędagogorū & miniſtrorum lachrymans turba, qui & ipſi manus tendebāt ad ciues, & pueros eadem facere & deprecari iubebant.

Erant maſculi duo,Darius & Alexāder, & vna puella, præ ætate non ſatis infortunium ſuum intelligētes, quę res multùm ad miſericordiam concitabat homines,multiq́; ad eorum adſpectum lachrymas emiſerūt.Ipſe autem Perſeus poſt filios fuſca veſte trepidās ibat et perturbatus: poſt eum ibat amicorum & familiarium mœſta turba, vt etiàm plerique ex Ro.lachrymari compellerentur: poſt eū deferebantur aureę coronę, quibus Aemilium virtutis gratia ciuitates Græcæ donauerāt.erat numerus coronarum quatèr centum.deindè Aemilius ipſe ſequebatur ornatiſſimo curru inuectus,purpuram auro cōtextam indutus,& lauri ramū dextra gerens.cohortes legionum ſequentes, partim carmina patria ſalibus permixta & riſu, partim laudes Aemilij canentes, quæ intuebantur & admirabantur omnes,nec quicquam ex his quæ ſibi optanda forent, deeſſe arbitrabantur. pro Perſeo autem omni ſtudio Aemilius enixus eſt, ſed nihil obtinere potuit, vt ſcilicet ex carcere in lętiorem traderetur locum,vbi cuſtoditus,mœrore animi tandèm confectus eſt.

Macedonia itaq; ꝓuincia,quę à Granao rege primo vſq; ad Perſeū iſtum,triginta nouē habuit reges per annos 644. itā defecit.quo tempore & iunior Perſei filius,ob inopiam Romæ fabricam ærariam diſcens,victum quæſiuit.

ANNO ab vrbe cōdita 590. mortuo Antiocho Nobili, Lyſias conſtituit regnare filium eius Antiochū, quem nutriuit ab adoleſcente,& vocauit nomen eius Eupatorem. Hic ſuſcepto regno, conſtituit ſuper negocia regni Lyſiam, regnauit annis duobus. Gorgias autem cùm anteà eſſet dux conſtitutus,aſſumptis aduenis,frequentèr debellabat Iudæos.hi autem qui erant cum Machabæo,impetum fecerunt in munitiones Idumęorum,multaq́; loca obtinuerūt, occurrentes interemerunt, ac omnes ſimul non minus 25. millibus trucidauerunt.Quidam autē cùm fugiſſent in duas turres validè munitas,Machabęus ad eorum expugnationem relicto Simone, Ioſepho & Zachæo,ipſe aduersùs alios pugnans conuertitur.

Antiochus Eupator.

Hi verò qui cum Simone erant,cupiditate ducti,pecunia accepta, dimiſerunt quoſdam effugere. quo cognito, Machabæus principibus congregatis, accuſauit illos quòd pro pecunia fratres vendidiſſent, aduerſarijs eorum dimiſſis.hos igitur proditores factos interfecit,& confeſtim duas turres occupauit.armis autem & manu oīa proſperè agendo, in duabus munitionibus plùs quàm 20.millia peremit.

Timotheus autem qui priùs à Iudæis fuit ſuperatus, conuocato exercitu peregrinæ multitudinis, & eqtatu Aſiano, aduenit quaſi armis Iudæam capturus. Machabæus autem & qui cum ipſo erant,orabāt Dominū, caput terra adſper-

2.Mac.5.

adſpergentes,& cilicijs præcincti ad altare proſternu ntur. poſt oratiõem ſumptis armis,longiùs de ciuitate procedẽtes,& proximè hoſtibus effecti,*prælio commiſſo,cùm vehemens pugna eſſet, apparuerunt aduerſarijs de cælo viri quinque in equis,frenis aureis decorati,ducatum Iudæis præſtantes,ex quibus duo Machabæum medium habentes,armis ſuis circunſeptum, incolumem cõſeruabant, in aduerſarios autem tela & fulmina iaciebãt. ex quo & cæcitate cõfuſi interfecta ſunt 20. millia & quingenti, equiteſq; ſexcẽti. Timotheus verò confugit in Gazaram præſidiũ munitum. Machabæus autem obſedit præſidium diebus quatuor,et illuceſcẽte quinta die, 20. iuuenes audiẽtes blaſphemias obſeſſorum,viriliter acceſſerũt ad murum,& cum impetu aſcenderunt: ſed alij inſequentes,turres portasq; ſuccenderunt, & ipſos maledicos viuos concremare conati ſunt, & vaſtato præſidio,Timotheum latitãtem peremerunt.

Pugnatores quinq; cœleſtes.

Timothei interitus.

Sed paruo pòſt tempore Lyſias curator regis grauitèr ferens quæ acciderant, congregatis 80000. & equitatũ vniuerſo, veniebat aduersùm Iudæos, adducens octo elephantes. Ingreſſus autem in Iudæam, & appropinquans Bethſuræ, loco ab Hieroſolyma quinque ſtadiorum, illud præſidium expugnabat. Vt autem hoc Machabæus cognouit,cum fletu & lachrymis rogabat Dominum, & qui cum illo erant,vt auxilium præſtare dignaretur. Sumptis igitur armis,exiẽrunt Hieroſolymis. Tunc apparuit præcedens eos eques in veſte candida, armis aureis haſtam vibrans. quo viſo, omnes benedixerunt miſericordem Dominum. Ibant igitur prompti,de cælo habentes adiutorem, & leonum more irruunt in hoſtem. proſtrauerunt ex eis xj. millia peditum,& equitum mille ſexcentos, vniuerſos autem in fugã verterunt. Sed & ipſe Lyſias turpitèr fugiens, euaſit: & quia non erat inſenſatus, intelligens inuictos eſſe Hebræos, miſit ad eos, promiſitque iuſtis conſenſurum, & regem compulſurum amicum fieri. & quæ Machabæus ſcripſit, rex cõceſſit. actum anno 148. regni Græcorum.

His factis pactionibus, Lyſias pergebat ad regem. Iudæi autem agriculturæ operã dabãt. ſed hi qui in circuitu erãt, Timotheus alter, Apollonius, Hieronymus, Nicanor, Demophoon, non ſinebant eos quietè agere. Ioppitæ verò rogauerunt Iudæos cum vxoribus & filijs aſcendere ſcaphas tẽpore pacis: & cùm in altum proceſſiſſent, ſubmerſerũt ferè 200. Eam iniquitatem Iudas ægreferens, interfectorũ portũ ſuccendit, ſcaphasq; exuſſit. pari modo Iamnitis fecit. Doſitheus & Soſipater peremerunt à Timotheo relictos 10000. viros.

Ioppitarũ dolus.

Machabæus aduersùs Timotheum proceſſit, ſtipatum cẽtum viginti millibus peditum, equitum duobus millibus quingẽtis, magno terrore. Cognito autem Iudæ aduentu, Timotheus præmiſit mulieres, pueros et reliquum apparatum in præſidium quod *Carmon dicitur. erat enim inexpugnabile. cumq; cohors Iudæ prima apparuiſſet, timor hoſtibus incuſſus eſt ex præſentia Dei, & in fugã verſi ſunt, alius ab alio deiectus. inſtabat Iudas, & ex eis proſtrauit 30. millia virorum. Timotheus verò incidit in partes Doſithei & Soſipatris, & multis precibus poſtulauit vt viuus dimitteretur, eò quòd multos ex Iudæis captiuos haberet. & cùm fidem dediſſet, reſtituturum ſe eos ſecundùm conſtitutum, illæſum eum dimiſerunt.

*Carnion

Iudas autẽ regreſſus eſt à * Carmon, interfectis 25. millibus. poſt horum fugã & necem mouit exercitum ad Ephron ciuitatem munitam, in qua diuerſæ gẽtes habitabant, & robuſti iuuenes pro muris fortitèr pugnabant. ſed inuocato omnipotenti Deo, ceperunt ciuitatẽ, & ex eis qui intùs erãt, 25. millia proſtrauerũt. Deindè ad ciuitatem Scytharũ abiẽrũt, & quia Scythopolitæ Iudæos apud ſe manentes, tempore infelicitatis benignè tractauerant, in pace eos dimiſerũt, redeuntes Hieruſalem.

Carmon.

Scythopolis.

Deindè pugnauerunt contra Gorgiam, ibi Doſitheus lœtalitèr vulneratus eſt, & Gorgiæ milites fugati ſunt. multi tamen ex Iudæis occiſi ſunt. Et cùm veniſſet Iudas, vt corpora proſtratorum tolleret ac ſepeliret, inuenit ſub tunicis interfectorum de donarijs idolorum,

Cędes Iudæorũ propter ſpolia idolorum.

quæ apud Iamniam fuerát, à quibus lex prohibet Iudæos. Omnibus ergò manifeſtum factum eſt, ob hanc cauſam eos corruiſſe. benedixerunt itaq; iuſtú Dei

2.Mac.12.

iudicium. At verò Iudas hortabatur populum, conſeruare ſe ſinè peccato, et facta collatione, 12. millia drachmas argẽti miſit Hieroſolymã offerri ea pro peccatis mortuorũ, iuſtè & rectè de reſurrectione cogitans.

ANNO verò 149. regni Grȩcorum, cogitauit Iudas diſperdere eos qui in arce erant, & obſedit eos. Exiêrũt quidam ex eis, & adiuncti ſunt illis aliqui impij ex Iſrael, & abiêrunt ad regem, & dixerunt: Cur non vindicas fratres noſtros? nos decreuimus ſeruire patri tuo, ideò ſumus noſtris odioſi, & non ad nos tantùm extendunt Machabæus & adhærentes ſibi manum, ſed in om̃es fines noſtros. Et eccè applicuerunt ad arcem occupare eam, & muniêrunt Bethſuram. Iratus eſt rex vt audiuit, & conuocauit omnes principes exercitûs ſui, ſed & de regnis alijs & inſulis conuenerunt ad eum exercitus conductitij, & erat numerus exercitûs centum millia peditum, & 20. millia equitum, & elephanti 32. docti ad prælium, & applicuerunt ad Hieruſalem.

2.Mac.13.

Commiſcuit autẽ ſe illis Menelaus. & cũ fallacia deprecabatur Antiochũ, ſperans ſe conſtitui principem. ſed ſuggerente Lyſia, hunc eſſe cauſam om̃ium malorum, iuſſit Antiochus eum in eodem loco necari. Erat turris quinquaginta cubitorũ, aggeſtum vndiquè habens cinerem, indè in cineres prȩcipitari iuſſit ſacrilegum. & talitèr contigit

Menelai mors.

Menelaum mori, nec dari terræ præuaricatorem legis.

Sed rex mente effrenata venit, nequiorem ſe patre oſtenſurus Iudȩis. quibus cognitis, Iudas prȩcepit populo, vt die ac nocte Dominum inuocarent: omnibus id ſimul facientibus, ac per triduum ieiunantibus, ipſe cum ſenioribus cogitauit occurrere regi, iuuenibus fortiſſimis electis, nocteq; aggreſſus aulam regiam, in caſtris interfecit viros 14. millia & maximum elephantorum: rebusq́ue proſperè geſtis, turbatis hoſtibus, abijt Iudas. Sed rex accepto guſtu audaciȩ Iudæorum, arte difficultatẽ locorum tentabat, & Bethſuræ quæ erat Iudȩorum præſidium munitũ, caſtra admouebat, & vt in primo Machabȩ. lib. legitur, ad-

1.Mac.6.

mouit Iudas caſtra iuxta caſtra regis. ordinauit rex diluculo exercitũ, & oſtenderunt elephãtis ſanguinem vuȩ & mori, ad acuẽdos eos in prȩliũ. adſtiterunt ſingulis elephantis mille pedites ad cuſtodiam loricati, & equites quingenti, turres ligneæ erant ſuper ſingulos, & in * turri trigintaduo viri pugnantes deſupèr, & intùs magiſter beſtiæ. Et diſtenta eſt pars exercitùs regis ſuper montes, alij per loca ibant humilia. Et reſplenduit ſol in clypeos aureos, & apparuit Iudas in prȩlio cum ſuis, & ceciderunt de exercitu regis ſexcenti viri.

*turribus

Vidit autem Eleazarus frater Iudæ vnam de beſtijs cæteris eminentiorem, & arbitrans regem eſſe in ea, cucurrit per hoſtes, & ſubijt elephantem, & effodit eum in vmbilico. cadens elephas, oppreſſit eum. Tunc diuerterunt Iudæi à prȩlio, & aſſcendit rex poſt eos, & capta Bethſura, poſitisq; in ea cuſtodibus, obſedit Hieruſalem, & ſtatuit illic baliſtas & machinas & ignis iacula, ſcorpios & fundibula.

Obſidetur Hieroſolyma ab Antiocho.

Inter hæc audiuit Lyſias rebellâſſe Philippum Antiochiæ, qui relictus erat ſuper negocia. mente conſternatus eſt, vndè ſuggeſſit regi, Deficimus quotidiè, eſca nobis modica eſt, locus eſt benè munitus, & incumbit nobis ordinare de regno. Nunc itaque demus dextras hominibus iſtis, ſtatuentes vt ambulent in legibus ſuis, & ſeruiant nobis. propter legitima enim ipſorum quȩ deſpeximus, irati ſunt. & placuit ſermo regi & principib⁹, & miſit ad eos pacem facere. Iurauit illis rex & principes, & exiêrunt de munitione.

2.Mac.13. Pax Iudæorum.

In 2. Machabæorum libr. dicitur, quòd rex honorauerit templum, & Machabæum amplexatus fuerit, feceritq́ue ducem à Ptolemaide vſque ad Gerrenos. Vt autem venit Ptolemaida, grauitèr ferebant ciues amicitiæ conuentionem. tunc aſſcendit Lyſias tribunal, & expoſuit rationem, & populum ſedauit. ſed in 1. Machabæ. libr. ca. 6. dicitur, quòd intrauerit poſt iuſiu-

randum

randum rex montem Sion, & vidit munitionem loci, & rupit iuramentum, & mandauit deſtruere murum in gyro. poſteà diſceſſit feſtinantèr.reuerſus Antiochiam, inuenit Philippum dominãtem ciuitati, & pugnauit aduersùs eum, & occupauit ciuitatem.

Eo tempore, anno 141. regni Græcorum, anno 18. regni Philometoris, exijt Demetrius Seleuci filius ab vrbe Roma, & aſcendit cum paucis viris in ciuitates maritimas, & regnauit illic annis 12. Venit autem, vt habetur Machab. 2. cap. 14. cum multitudine valida & nauibus per portum Tripolis, & obtinuit regiones aduersùs Antiochum & ducẽ eius Lyſiam. Compræhendit enim, vt in 1. Machab. cap. 7. dicitur, exercitus Antiochum & Lyſiam, vt adduceret eos ad Seleucũ. & res ei innotuit, vndè ait: Nolite mihi oſtendere faciem eorum. & occidit eos exercitus.

Demetrius rex Syriæ.

Tunc ſedit Demetrius ſuper ſolium patris ſui, Syriæ & Aſiæ rex, Seleuci filius. & venerunt ad eum impij ex Iſrael, & Alchimus Aaronita dux eorum, qui volebat fieri ſacerdos. accuſauerunt Iudam, dicentes: Perdidit Iudas om̃es amicos ſuos, & nos diſperdidit de terra nóſtra. mitte ergò virum cui credis, qui videat exterminium, & iudicet nos. & cõſtituit rex Alchimum principem ſacerdotum, miſitq́; cum exercitu Bacchidẽ in Iudæam, qui miſit nuncios ad Iudam & fratres eius, in dolo loquentes de pace, & nõ credidit Iudas verbis eius. Multi verò de populo crediderunt ei, dicẽtes: Homo ſacerdos ex ſemine Aaron venit, non decipiet nos. & egreſſi ſunt ad Bacchidem, occiditq́; ex eis 60. viros vno die. alij fugerunt ab eo, dicentes: Nõ eſt ei veritas & iudicium.

Alchimus pontifex.

Tunc receſſit Bacchides ab Hieruſalem, & applicuit in Bezecha, multosq́; ex eis qui ad ſe refugerant, occidit, proiecitq́; in puteum, & commiſit regiõem Alchimo, relinquens ei adiutores. ipſe autem reuerſus eſt in Antiochiã ad regem. Tunc Alchimus ſeducebat omnes verbis, ad libitum cuique loquens, ac ſubitò manu valida transfugarum circunſeptus eſt, fecitque mala in Hieruſalem plùs quàm omnes gentes. quod cùm vidiſſet Iudas, exijt in om̃es fines Iudęæ, fecitq́; vindictam in viros deſertores.

Videns autem Alchimus quòd non poſſet Iudam ſuſtinere, redijt ad regem, accuſans eum in multis. Et miſit rex Nicanorem, qui cum eo fuerat Romæ, in Iudæam, mandans ei euertere populum Iſrael. Venit Nicanor in Hieruſalem cum exercitu magno, & locutus eſt ad Iudam in dolo verbis pacificis, ſalutaueruntque ſe inuicèm. Sed cùm Iudas intellexiſſet inſidias ſibi paratas, exilijt, refugitque ad ſuos, poſteà congreſſi ſunt iuxta vicum quendam: & victus Iudas, fugit in ciuitatẽ Dauid. Hæc Comeſtor.

Sed in primo Machab. cap. 7. habetur, quòd ceciderunt de Nicanoris exercitu ferè 5000. fugerãtq́; in ciuitatem Dauid, & poſteà aſcendit Nicanor in montem Sion. de hoc tamen ſcribitur in 2. Macha. lib. cap. 14. quòd Nicanor miſit ad Iudam legatos de pace faciẽda. itaque diem conſtituunt, qua ſecretò inter ſe agerẽt. poſitæ ſunt ſingulis ſellæ. pręcepit autem Iudas armatos eſſe in locis opportunis, vt congruum colloquium tenerent.

Morabatur autem Nicanor Hieroſolymis pacificè, & habebat Iudã charum ex animo, rogauitq́; eũ ducere vxorem filiosq́; procreare. nuptias fecit, cõmuniterq́; viuebãt. Alchimus autem videns charitatem illorum adinuicèm & conuentiones, venit ad Demetrium, dicens Nicanorem rebus alienis aſſentire. Itaq; rex exaſperatus, ſcripſit Nicanori, dicens grauiùs ſe audire amicitiam eorum, iubere Machabæum citiùs vinctũ mittere in Antiochiam. Quibus Nicanor cõſternatus, grauitèr ferebat ea quę conuenerant, irrita facere, nihil læſus à viro. ſed quia regi reſiſtere non poterat, opportunitatem quærebat, qua præceptum adimpleret. Nicanor.

At Machabæus auſteriùs videns ſecũ agere virum, intelligens non ex bono fieri, paucis ſuorum ſumptis, occultauit ſe. Nicanor hoc audiens, venit ad templum, & ſacerdotibus iuſſit ſibi tradi virum. quibus iurantibus neſcire vbinàm eſſet, ille iurauit, manumq́; ad templum extendens, dixit: Niſi Iudam mihi vinctũ tradideritis, templum hoc in planitiem

Ll 3 dedu-

deducam, & Libero patri cõſecrabo. Iudæi verò qui illum propter neceſſitatem ſequebantur, dicebant: Nè ità ferocitèr & barbarè feceris, ſed honorem tribue ei qui vniuerſa conſpicit. at ille interrogauit, Si eſt potens in cælo qui ſabbatum imperauit? reſpondent, Eſt Deus viuens in cęlo qui hęc iuſſit. tunc ait, Et ego potens ſum ſuper terram imperata regis perficere. eratque mœror & luctus omnium.

i. Mac. 15. Machabęus autem ſempèr confidens auxilium ſibi à Domino affuturum, allocutus eſt ſuos de lege & prophetis, admonens & certaminũ peractorum felicitèr. Et ità animis eorum erectis, expoſuit illis ſomnium, per quod vniuerſos

Machabæi ſomnium. lætificauit: Erat ei viſus Onias pôtifex, vir optimus, orare pro omni populo Iudęorum. poſt hoc apparuiſſe alium virũ ætate & gloria mirabilem circa illum, reſpondentem verò Oniam, dixiſſe: Hic eſt amator populi Iſrael. hic eſt qui multùm orat pro vniuerſa ciuitate Hieruſalem. Hieremias ipſe erat. Extendiſſe etiàm Hieremiam dextram, & dediſſe Iudę gladium aureum, dicentem: Accipe ſanctum gladiũ munus à Deo, in quo deijcies aduerſarios populi mei Iſrael. Exhortatis his & confirmatis, exiuit Iudas cum 300. poſt Nicanorẽ, cõmiſeruntq́;

Nicanoris interitus. prelium, & cõtrita ſunt caſtra Nicanoris, & cecidit ipſe primus, fugitq́; exercitus eius. Egreſſiq́; ſunt de caſtellis Iudææ in circuitu, & percuſſerunt eos, cęſaq́; ſunt non minus 35000. aduerſariorũ, prẽſentia Dei mirificè delectati. Caput verò Nicanoris amputãtes & dextrã, quam ſuperbè extenderat cõtra Hieruſalem, linguã eius minutatim conciſam dederunt auibus ad comedendum, dextram & caput ſuſpendẽtes, ſtatuerũtq́; diem illam ſolennem.

Tunc audiuit Iudas nomen Romanorum & virtutes eorum, & quòd quos volebant, priuabant ac extollebant regno, & cum amicis optimè ſeruabant amicitiam, & in omnibus nemo ſibi poſtulabat diadema, fecerũtq́; ſibi curiam 320. cõſulum. miſit Romã Eupolemium & Iaſonem, qui intrantes curiam, dixerũt: Iudas Machabęus & fratres eius populusq́; Iudæorum, petunt vobiſcũ ſtatuere ſocietatem. placuit id Ro. ſcripſeruntq́; fœderis formã, & in tabulis ęneis

Fœd⁹ Iudęorũ & Romanorum. miſerunt in Hieruſalem in hunc modũ: Benè ſit Romanis gentiq́; Iudęorum in mari & terra, & pax in ęternum. quòd ſi inſtiterit bellum Romanis, auxilium feret gens Iudęorum, non accipient ſtipẽdia à Romanis. idipſum facient Romani Iudęis. Tunc ſcripſerunt Romani ad Demetrium: Quare grauàſti iugum ſuper amicos noſtros Iudęos? Si ergò iterùm adiērint nos, aduerſùm te faciemus illis iudicium, & pugnabimus tecum terra & mari.

Inter hæc cùm audiſſet Demetrius, quia cecidit Nicanor cũ ſuis, miſit rurſum in Iudæam Bacchidem & Alchimum, dextrumq́; cornu cum illis. & applicuerunt exercitum ad Hieruſalem, ſurrexerũtq́; & abiērũt in *Berea 20000. pedites, & 2000. equites. Et Iudas poſuit caſtra in Laiſa, 3000. pedites habens. & videntes multitudinem hoſtium, timuerunt valdè, & ſubtraxerũt ſe de caſtris, nec remanſerunt cum Iuda niſi octingenti viri. ſed & Iudas corde diſſolutus eſt, quia perurgebat eum bellum, nec habebat tempus congregandi exercitum, & locuti ſunt ad eum qui reſidui erant: Non poterimus cõtra eos, ſed reuertamur ad fratres noſtros, & tunc i. Mac. 9.
pugnabimus aduerſùs eos. Qui reſpondit, Abſit vt fugiamus ab eis, & ſuperinducamus opprobrium glorię noſtrę, ſed moriamur in virtute propter fratres noſtros.

Et cõgreſſi ſunt cum hoſtibus, & expugnabant cornu dextrum. qui autem Mors Machabæi.
in ſiniſtro cornu erant, venerunt eis à tergo. & ingrauatum eſt prẽlium, cecidítq́; Iudas, cęteriq́; fugerũt. Simon autem & Ionathas fratres eius, redimentes corpus ab hoſtibus, ſepeliērunt illud in Modin ſepulcro patrum ſuorum, planxitq́; eum populus terrę plãctu magno, & facta eſt fama magna, tradiditque ſe Bacchidi omnis regio.

Et ſurrexit Ionathas loco fratris ſui, & quærebat Bacchides eum occidere. tunc Ionathas fugit in deſertũ Thecuę, & miſit fratrem ſuum Ioannem ad Nabuthæos amicos ſuos, vt commodaret ei apparatum ſuum. Et exeuntes filij Iam-

Iambri, percuſſerunt Ioannem, & tulerunt omnia quæ habebat. nunciatũ eſt hoc Ionathæ & Simoni fratribus ſuis, quòd filij Iambri fecerũt nuptias, & ducerent ſponſam. inſurrexeruntq́; ex inſidijs, & percuſſerunt multos in vindictam fratris.

Ionathas dux populi.

Audiuit Bacchides, & venit die ſabbatorum in virtute magna, & dixit Ionathas ad ſuos: Eccè bellum exaduersò, aqua verò Iordanis hinc & indè & paludes. Clamate ergò in cælum, & pugnabimus. & commiſſum eſt prælium, ceciderũtq́; ex parte Bacchidis mille viri, & verſus eſt ipſe in fugam. & reuerſus in Hieruſalem, ędificauit in Iudęa ciuitates munitas, accepitq́; filios principũ regionis obſides, & poſuit eos in arce in Hieruſalem in cuſtodia.

Alchimi interitus.

Tunc præcepit Alchimus deſtrui muros domûs ſanctæ interioris: & quũ hoc cœpiſſet, percuſſus eſt paralyſi, mortuusq́; eſt cum tormento magno.

Tunc redijt Bacchides ad regem, & ſiluit terra Iuda duobus annis. poſt quos viri iniqui in Iſrael reduxerunt Bacchidem in Iudęam, qui voluit compręhendere Ionathan occultè, ſed innotuit cõſilium eius Ionathæ. qui compræhendens 50. viros inſidiatores, occídit eos. Et ſeceſſit in Bethbeſſen, quæ eſt in deſerto, & firmauit eam. aſcenditq́; Bacchides virtute magna, & obſedit Bethbeſſen. & egreſſus Ionathas, reliquit Simonem in ciuitate, percutiebatque per noctem multos in tabernaculis. Simon verò egreſſus de ciuitate, ſuccendit machinas. & pugnauerunt hoſtes quoquè,

1. Mac. 9.

& contritus eſt Bacchides ab eis. Et iratus Bacchides contra viros qui reduxerant eum in Iudęam, multos ex eis occídit. Quod audiens Ionathas, miſit ad eũ legatos pacem componere cum eo. qui libentèr accepit, & iurauit ſe nihil mali facturum Ionathę omnibus diebus vitę ſuæ, & reddidit ei captiuitatem quam prædatus erat in terra, redijtq́; in regionem ſuam, ceſſauitq́; gladius ex Iſrael, et ſedit Ionathas in Machmis, iudicans ibi populũ, & exterminãs impios ex Iſrael.

Demetrius autem, vt ait Iuſtinus, occupato regno Syrię, ampliare regni fines ſtatuit. itaq; Ariaracti regi Cappadociæ propter faſtiditas ſororis nuptias infeſtus, fratrem eius Holoſernem per iniuriam regno pulſum, ſupplicé recepit, datumque ſibi honeſtum belli titulum gratulatus, eum in regnum reſtituere ſtatuit. ſed Holoſernes ingrato animo, inita cum Antiochenſibus pactione, offenſis tunc à Demetrio, pellere ipſum regno à quo reſtituebatur, conſilium accepit. quo cognito, Demetrius quidem vitæ eius, nè Ariaractes metu fraterni belli liberaretur, pepercit: ipſum autem compręhendens, vinctum Seleuciæ cuſtodiri iubet.

Demetrius laceſſitur.

Nec Antiocheni indicio territi, à defectione deſtiterunt. itaq; adiuuantibus Ptolemæo rege Aegypti, & Attalo rege Aſię, et Ariaracte rege Cappadocię, bello à Demetrio laceſſitis, ſubornant Prõpalum quendam ſortis extremę iuuené, qui Syriæ velut paternum regnum armis repeteret, & nè quid contumelię deeſſet, nomen ei Alexandri inditur, genitusq́; ab Antiocho Epiphane prædicatur. libri tamen Machabæorum, ſimilitèr & Ioſephus, hunc Alexandrum verè dicunt Epiphanis filium. Vtcunquè ſit, id hiſtoriam non variat.

Prompalus

Igitur Alexander occupauit Ptolemaidem, regnauitq́; in ea. Quod audiẽs Demetrius, congregauit exercitum, & miſit ad Ionathan vt ſecum faceret pacem, & nõ cum Alexandro. inſupèr dedit ei poteſtatem congregandi exercitũ, & obſides qui in arce erant, iuſſit ei reddi. venitq́; Ionathas in Hieruſalẽ, & cœpit renouare ciuitatem et montem Sion in circuitu, & fugerunt cuſtodes quos poſuit Bacchides in Iudæa, tamen in Bethſura aliqui remanſerunt.

Et audiuit Alexãder promiſſa quę fecerat Demetrius Ionathæ, & prœlia virtutesq́; eius, ſcripſitq́; ad Ionathan, dicens: Audiuimus ꝙ vir potẽs es & aptus, vt ſis amicus noſter, & nunc conſtituimus te ſummum ſacerdotem gentis tuę, & vt amic⁹ regis voceris. & miſit ei purpuram & coronam auream, induitq́; ſe Ionathas ſtola ſancta in die ſolenni ſcenopegiorum. congregauit exercitus, & fecit arma copioſa.

Quod audiens Demetrius, contriſtatus eſt, & miſit ad Ionathã in hæc verba:

Manete in amicitia noſtra, & nunc abſoluo omnes Iudæos à tributis, & poteſtatem arcis quæ eſt in Hieruſalē, ſacerdoti do ſummo, & omnem animam Iudæorum captiuam, relinquam liberam gratis, & quòd omnes dies ſolennes ſint dies immunitatis, & tres antè, tresque pòſt. Ptolemaida & duas ciuitates vicinas do ſummo ſacerdoti ad neceſſarios ſumptus ſanctorū, & ſingulis annis 15. millia ſiclorum argenti ad inſtauranda opera ſanctorum & muros.

Ionathas autem & populus non crediderunt ei, & complacuit illis in Alexandro, cui ferebant auxilium omnibus diebus. tunc congregauit Alexander exercitum, mouitq; caſtra contra Demetriū, & fugit exercitus Demetrij, & ipſe inter cōfertiſſimos hoſtes fortiſſimè dimicans, cecidit. reliquit autem duos filios, Demetrium ſibi æquiuocum, & Antiochum qui dictus eſt Sedetes. Alexander itaq; filius Antiochi Illuſtris, frater Eupatoris, occiſo Demetrio, regnauit in Syria annis quatuor. incepit autem regnare anno ab vrbe condita 602. Miſit autem Alexander ad Ptolemæum regem Aegypti, duxitq; filiam eius Cleopatrā in vxorem, traduxitq; illam Ptolemæus Alexandro in Ptolemaida, & fecerunt nuptias in magna gloria.

Alexander rex Syriæ.

Demetrij mors.

Tunc Alexander vocauit Ionathan, & abijt Ptolemaida. inuenit gratiam in conſpectu duorum regum, & venerunt quidam peſtilentes ex Iſrael poſt eum, & accuſabatur. Sed non attendit ad eos rex, magnificabat Ionathan, induit eum purpura, ſcripſitq; eū inter primos amicos, & reuerſus eſt Ionathas in Hieruſalem cum gloria.

Poſt tres annos venit Demetrij filius à Creta. Demetrius enim hic, occiſo patre, fugit ad Cretenſes parentes maternos. & reſumptis viribus, venit in maritima Philiſtæorum & in Cœleſyriam, regnauit annis 5. tunc captus eſt à rege Parthorum. Hic cōſtituit Apollonium ducem exercitûs, qui prouocauit Ionathan, qui aſſumptis decē millibus, egreſſus eſt de Hieruſalem, & veniēs Ioppen, expulit indè Apollonium.

Demetrius iunior.

Et ibat Apollonius in Azotum, inſecutus eſt eū Ionathas, & fugerunt equites Apollonij in Azotum, intrauerūtq; phanum Dagon vt ſe tuerentur. & ſuccendit Ionathas ciuitatem ac phanum, & fuerunt de occiſis in campo & ſuccēſis, ferè octo millia. Et trāſiuit Ionathas in Aſcalonem, receptus eſt cum gloria, deindè redijt in Hieruſalem. Et audiuit rex Alexander virtutem eius, addidit adhuc glorificare eum, miſitq; ei auream fibulam, quæ ſolet dari cognatis regū, & dedit ei Accaron & eius fines.

Tunc aſſcendit Alexander in ſuperiores partes Ciliciæ, interim commendabat ſocero ſuo regnū. Igitur ſocer eius rex Aegypti Philometor, in virtute magna quærebat obtinere regnum Alexādri in dolo, & ei aperiebantur ciuitates, occurrebantq; ei ſicut mandauit Alexander. Et vt appropinquauit Azoto, oſtenderunt ei templum Dagon ſuccēſum, dicebantq; ei: Sic fecit Ionathas. & tacuit rex, occurritq; Ptolemæo Ionathas in Ioppen, & ſalutauerunt ſe. Abijt & Ionathas cum rege vſque ad flumen Eleutherum, poſteà redijt Hieruſalem. Cùm autem Ptolemæus nunc obtinuiſſet ciuitates vſq; ad Seleuciam maritimam, miſit ad Demetrium, dicens: Pœnitet me quòd dederim filiam meā Alexandro. veni, componamus pactum, & dabo tibi filiam meam.

Ptol. Philopator regnum Syriæ inuadit.

Receſſit ergò ab Alexandro, & dedit filiam ſuam Demetrio. intrauitq; Ptolemæus Antiochiam, & impoſuit ſibi duo diademata Aegypti & Aſiæ. Tunc Alexander reuerſus contra Ptolemæum, & commiſſo prælio, victus eſt, fugitq; in Arabiam ad parētes maternos cum Antiocho filio ſuo. Rex autem Arabum timens potentiam Ptolemæi, occidit Alexandrum, & reſeruauit filium, miſitque caput Alexandri Ptolemæo. & gauiſus eſt, vt aliqui ſcribant eū præ nimio gaudio intra tertium diem expiráſſe. alij verò dicunt ex vulnere mortuum. ſucceſſit illi filius Euergetes ſecundus. aliqui volunt fuiſſe fratrem qui Cyrenæis regnabat.

In diebus illis expugnauit Ionathas arcem quæ erat in Hieruſalem, & nunciauerunt hoc Demetrio, qui nūc ſedit in ſolio patris ſui. ex hoc iratus, venit Ptolemaidem, & ſcripſit Ionathæ quòd occur-

occurreret ei feſtinantèr.& elegit Ionathas de ſenioribus Iſrael,dedit ſe periculo,accepit pecuniam multam & veſtes. abijt ad regem,dans ei munera, & inuenit gratiam, magnificauitq; eum rex in conſpectu,& ſtatuit ei principatum ſacerdotij,& quęcúq; habuerat priùs. Vidit autẽ Demetrius quia ſiluit terra, dimiſit exercitum in loca ſua,retinens ſecum exercitum peregrinum. tantumq; apud omnes inertiæ, quantum odiũ ex ſuperbia pater habuerat,contraxit.

Tryphon autem erat quidam partium Alexandri, qui videns quòd omnis exercitus murmurabat contra Demetrium,iuit in Arabiam, vt reduceret indè Antiochum filium Alexandri in terram patris ſui.

Eo tempore dum Demetrius eſſet offenſus ſuis,miſit ad eum Ionathas,vt eijceret eos qui erant in arce in Hieruſalẽ, & qui in præſidijs erant,quia impugnabant Iſrael.& reſcripſit Demetrius, dicens:Hęc & maiora faciam tibi cùm fuerit opportunũ:nunc autem rogo,mitte mihi viros in auxilium, quia receſſit exercitus meus à me.& miſit ei Ionathas tria millia electorum in Antiochiam.

Surrexerunt autem Antiocheni centum viginti millia, & volebãt interficere regem.& fugit rex in aulam, & miſit Iudęos per ciuitatem,occiderũtq; centum millia hominũ,& liberauerunt regem.reſidui verò ciuiũ dederunt dextras regi, & fecerunt pacem, & glorificati ſunt Iudæi,& redièrunt in Hieruſalem. Mentitus eſt autem Demetrius omnia quę dixerat Ionathę.receſſit enim ab eo, & vexabat eum valdè.

Tryphon alias Diodotus.

Eo tempore reuerſus eſt Tryphon de Arabia,reducens Antiochum adoleſcẽtem Alexandri filium,cui impoſuit diadema.Et congregati ſunt ad eos exercitus,quos diſperſerat Demetrius. & pugnauerũt contra Demetriũ,& obtinuerũt Antiochus & Tryphon Antiochiam,fugitq; Demetrius. Scripſit Antiochus Ionathę,cõſtituitq; ſibi ſummum ſacerdotium,et conſtituit ſuper quatuor ciuitates,& quòd eſſet amicus regis, dans ei etiam poteſtatẽ bibendi in auro, & miſit ei vaſa aurea, & vt eſſet in purpura,& haberet fibulam aureã. Simonẽ fratrem eius cõſtituit ducem à terminis Tyri vſq; ad fines Aegypti.

Exijt autem Ionathas,& perambulabat ciuitates,venitq; Aſcalonem, & occurrerunt ei honorificè ciues. Azotẽſes verò priùs reſiſtentes ei,poſteà dederunt ei dextras, & accepit obſides ex eis, miſitque eos in Hieruſalem,& perambulabat regiones vſq; in Damaſcum, agens regni negocia. Et audiuit Ionathas,quia principes Demetrij cum exercitu magno volebant eum amouere à negocio regni,occurritque illis,relinquens fratrem ſuum Simonem in prouincia.Cõgreſſus eſt cum eis, & fugerunt omnes qui erant cum Ionatha pręter duos,ſciditque Ionathas veſtimenta ſua, & orauit:aggreſſusq; hoſtes,conuertit eos in fugam, & redièrunt ad eum qui receſſerant ab eo,inſecutusq; eſt hoſtes vſq; ad caſtra eorum quæ erant in Cades, & ceciderunt ex eis 3000.redijtq; Ionathas in Hieruſalem.

Miſit Romam renouare amicitiam, Spartiatisq; ſcripſit,dicẽs: Priùs ſcripſit nobis Arius rex veſter ſub Onia ſummo ſacerdote, quia de genere Abrahę eſtis, fecimus vobiſcum fraternitatem, illam ex nunc renouamus.

Et audiuit Ionathas quòd iterùm egreſſi ſunt principes Demetrij cum exercitu maiori quàm priùs,occurritque eis.qui cùm audiſſent aduentũ eius,nocte fugerunt, relinquentes faces in caſtris.Inſecutus eſt eos Ionathas, & non compræhendit.tranſièrant enim flumẽ. & diuertit Ionathas ad Arabes, percuſſitque eos. Simon autem in Ioppen declinauit. audierat enim quòd vellent præſidium tradere Demetrio.quarè poſuit ibi cuſtodes. Redijt autem Ionathas in Hieruſalem, & innouauit muros in ea, & muniuit eam valdè inter arcem & ciuitatem, vt eſſet ciuitas ſingularis in terra, vt ciues nec emant, nec vendant, * id eſt, non indigentes bonis aliorum.

* tanq̃ non

ANNO ab vrbe condita 610. Ptolemę* Euergetes Philometoris filius, frater Cleopatræ, in Aegypto regnare cœpit olympiade 159.regnauit annis 29. vir quidem peſſimus atque ſæuiſſimus, vt infrà ſcribetur.

Ptolemæus Euergetes.

Eo tempore cogitauit Tryphon occidere Antiochum adoleſcentem,& imponere ſibijpſi diadema,ſed timuit Ionathan, cogitauitq́; eum priùs occidere, ſcripſitq́; Ionathæ, vt ſibi occurreret in Bethſan. venit confidentèr ad eum Ionathas cum 40. millibus virorũ, vidésq́; Tryphon quòd non poſſet manus extendere in eum, honorauit eum, dans ei munera,& præcipiens exercitibus ſuis, vt obedirent ei ſicut ſibi, & ait Ionathæ: Vt quid vexâſti populum? elige tibi paucos,& veni mecum Ptolemaida, tradam eam tibi & reliqua præſidia, exercitumq́; & vniuerſos miniſteriales regni,& redibo. Credidit ei Ionathas, remiſit in Iudęam exercitum, retinens tãtùm tria millia, ex quibus dimiſit in Galilæam duo millia, & ſic erãt mille cum eo. Cumq́; intrâſſent Ptolemaidem, ligauerunt eum ciues, & omnes qui erãt cum eo, interfecerunt. planxit omnis Iuda Ionathan, æſtimans occiſum eſſe. cõgregauitq́; Tryphon exercitum, intrat Iudæam vt attereret eam.

Ionathę captio.

Adhæc expaueſcens populus, aſcẽdit in Hieruſalem, & elegit ducẽ Simonem: accelerauit Simon conſummare muros Hieruſalem, miſitq́; exercitum in Ioppen. Cognoſcens autem Tryphon quòd ſurrexit Simon, miſit ad eum legatos, dicens: Pro argento quod debebat Ionathas frater tuus in ratione regis, detinuimus eum: & nunc mitte argẽti talenta centum & duos filios eius obſides, & remittemus eum. Miſit Simon argentum & pueros. mentitus Tryphon, intrauit regionẽ cum exercitu. & cùm appropinquauit Baſchama, videns quòd non proficeret, Ionathan occidit & filios eius, & redijt in terram ſuam. ſepeliuitq́; Simon fratrẽ & filios eius in Modin, ſtatuens 7. pyramides, circumpoſuit columnas, quibus arma circũpoſuit in perpetuam rei memoriam.

Simon dux.

Ionathæ mors.

Tryphon tutor Antiochi, qui Theos nominabatur, dolo interemit adoleſcẽtem quarto imperij ſuo anno. amicos autem & familiares ſuos ad milites trãſmiſit, & muneribus regẽ ſe fecit in Aſia.

Simon hoc tempore ędificauit prędia in Iudæa, & miſit ad Demetrium, vt faceret pacẽ cum eo. ſcripſit Demetrius, dicens: Munera tua ſuſcepimus, & pacem facimus vobiſcum magnam, remittentes ignorantias & peccata vſque in hodiernum, & nunc abſoluimus vos ab omni tributo. & ex tunc cœpit populus ſcribere in tabulis & geſtis publicis annotationes temporis, in hunc modum: Anno primo ſub Simone ſacerdote ſummo, magno duce & principe Iudæorũ.

Tunc deſcendit Simon in Gazam, & obſedit eam, eiecitq́; idololatras & idola de ciuitate, & obſedit eos qui erant in arce Hieruſalem. qui clamauerunt ad Simonem, vt acciperent dextras, & dedit illis, & eiecit eos indè, & mundauit arcem à contaminationibus, & intrauit cum muſicis inſtrumentis, hymnis & ramis palmarum, ſtatuens vt omni anno ageretur hæc dies lætitiæ. Et videns Simon Iohannem filium ſuum, quòd vir erat prælij, conſtituit eum ducem, & dedit ei Gazam ad habitandum.

Pax in Iſrael.

Tunc cõgregauit rex Demetrius exercitum, intrauitq́; Mediam ad contrahenda auxilia contra Tryphonem. Iuſtinus refert, Demetrium ad abolendam ſegnitiæ maculam, bellum Parthis intuliſſe, cuius aduentum nõ inuiti Orientis populi viderunt, propter Arſacidæ regis Parthorum crudelitatem. Itaq́; cùm & Perſarũ & Elamitarum Bactrianorũq́; auxilijs iuuaretur, multis prælijs Parthos fudit: ad poſtremum tamen pacis ſimulatione deceptus, capitur: traductusq́; per ora ciuitatum, populis qui defecerant, in ludibrium fauoris oſtenditur. miſſus deindè in Hyrcaniam, benignè tractatur, ipſiq́; rex Arſacides filiam in matrimonium dedit, regnumq́; Syrię quod Trypho occupauerat, reſtituturum promittit.

Demetrius à Parthis captus.

Poſt Arſacidis autem mortem Demetrius priuatã etſi opulentã vitã pertęſus, fugã meditatur. Hortator illi & comes Callimander amicus erat, ſed fugiẽtem Phraates, q Arſacidæ ſucceſſerat, equitum celeritate retraxit. Et Callimandro non tantùm veniam, ſed & fidei premium dedit rex. Demetriũ verò caſtigatũ, ad coniugem in Hyrcaniam remittit, & arctioribus cuſtodijs obſeruari iubet.

Interiecto tempore, cùm fidem illi

etiàm

etiàm ſuſcepti liberi facerent, eodẽ amico comite, repetita fuga eſt: ſed pari infelicitate prope fines regni depræhenditur, & perductus ad regem, vt inuiſus à conſpectu ſubmouetur.

Tunc quoquè vxori & liberis donatus, in Hyrcaniam pœnalem ſibi ciuitatem donatam remittitur, talisq́ue aureis ad exprobrationem pueriſis leuitatis donatur. ſed hanc tam mitem Parthorum in Demetrium clementiam, non miſericordia gentis, nec reſpectus cognationis faciebat, ſed quòd Syriæ regnum affectabant, vſuri Demetrio aduersùs Antiochum fratrem Sedeten, qui regno Syriæ imminebat. Capto eñ à Parthis Demetrio, & Tryphone, poſtquàm peremit dominum ſuũ, regno imminenti, Antiochus Sedetes frater Demetrij, non filius, vt aliqui ſcribunt, regnare cœpit in Syria, & regnauit annis quindecim, vt aliqui volũt, Simone Iudæorum principe exiſtente.

Antiochus Sedetes. Hic Antiochus veniens in regnum patrum ſuorum, ſcripſit Simoni & genti Iudæorum, dicens: Statuo vobis oñia quæçunque remiſerunt vobis reges ante me, & permitto vobis facere percuſſuram proprij numiſmatis in regione veſtra. cumq́ue obtinuero regnum, magnificabo gentem veſtram & templum in gloria magna. Porrò conuenerunt ad Antiochum omnis exercitus, ità yt pauci eſſent cum Tryphone, qui fugit Antiochum per maritima, recepit ſe in Doran, & inſecutus eſt eũ Antiochus, obſeditq́; ciuitatem terra & mari.

Eo tempore Lucius conſul Romanorum ſcripſit regibus & regionibus in Oriente, nè inferrent mala Iudæis amicis ſuis, nec opem ferrent inferentibus, ſed ſi qui peſtilentes ex Iudęis confugerent ad eos, traderent eos Simoni principi ſacerdotũ, vt vindicaret in eos ſecundùm legem ſuam. Renouauit eñ Simon amicitiam cum Romanis, & miſit illuc clypeum aureum innarum mille. renouauit & fraternitatẽ cum Spartiatis. Antiochus autem rex obſedit Doram denuò, & incluſit Tryphonem. illuc miſit ei Simon duo millia virorum in auxilium, argentum & aurum, vaſaque copioſa. qui noluit ea accipere, ſed fregit pactum quod fecerat cum eo, & miſit ad eum Athenobium, mandans ei vt redderet ei arcem quæ eſt in Hieruſalem, & Ioppen & Gazaram, & tributa locorum quibus dominatus fuerat, alioqui veniret & expugnaret eum. Poſcit Antioch⁹ à Iudæis tributa

Vidit Athenobius in Hieruſalẽ gloriam Simonis, & apparatum copioſum, & affluentiam in auro argẽtoq́;, & obſtupuit. Reſpondit Simon: Terram alienam nõ ſumpſimus, ſed hęreditatem patrum noſtrorum, quæ iniuſtè ab inimicis noſtris aliquo tempore poſſeſſa eſt. redijtq́; Athenobius ad regem, & renũciauit ei verba Simonis & gloriam eius. 1. Mac. 15.
Iratus eſt rex ira magna, & ædificauit Cendebæus Cedronem, collocans in ea milites, vt vaſtarent fines Iudææ. quod cùm accepiſſet Simon, vocauit duos filios ſuos Iudam & Iohannem, & ait illis: Ego & fratres mei expugnauim⁹ hoſtes Iſrael vſq; in hunc diem, nũc autem ſenui: ſed pugnate vos loco meo. & dedit illis 20. millia pugnatorum & equites. & profecti ſunt aduersùs Cendebęum, & erat fluuius torrens inter eos, & timuit populus tranſire, tranſiuitq́; Iohannes primus, & ſecuti ſunt eum omnes, & inſonuerunt ſacris tubis, cõuerſusq́; eſt in fugam Cendebęus & caſtra eius, & ceciderunt ex eis multi vulnerati. vulneratus eſt & Iudas frater Iohannis, & inſecutus eſt hoſtes Iohannes vſq; ad Cedronem, cecideruntq́; ex eis duo millia virorum, & redierunt filij Simonis in pace.

Porrò Ptolemæus filius Abobi, conſtitutus erat dux in cãpo Hiericho. Erat enim gener ſummi ſacerdotis & diues, & eleuatum eſt cor eius, volebatq́; obtinere regionem, & cogitabat dolum aduersùs Simonem & filios eius, vt tolleret eos. Simon autem perambulabat ciuitates regionis, gerens ſolicitudinem earum, & deſcendit Hiericho cum Iuda & Mathathia filijs eius. Et ſuſcepit eos Ptolemæus in munitionem, quam ædificauerat in dolo. Fecit eis conuiuium magnum, & abſcondit ibi viros, intrauitq́ue conuiuium cum armatis, & occidit Simonem & duos filios, reddiditq́ue mala pro bonis. nam & Simõ cũ filijs à Ptolemæo dolo occiditur.

vxo-

vxorem Simonis cum duobus filijs eius minoribus iugulauit.

Scripſit & Antiocho regi, vt mitteret ei exercitum in auxilium, & traderet ei regionem, ciuitatesq́; ac tributa: miſit quoquè nuncios ad tributarios, vt venirent ad ſe, vt daret eis argentum & aurum & dona. alios ad capiendam Hieruſalem miſit, alios in Gazaram, vt interficerent Iohannem. Quod accipiens Iohannes, celeritèr feſtinauit occupare Hieruſalem, & occidit eos qui venerant eum perdere, & factus eſt princeps ſacerdotum poſt patrem ſuum, anno ab vrbe condita 618. & finit generatio anno Ptolemæi Euergetis nono, & Antiochi quarto.

Belli Punici tertij ſemina.

In hac generatione circiter annum ab vrbe condita ſexcenteſimum, tertij belli Punici ſemina iacta fuêre. cùm em̄ inter Carthaginenſes & Maſiniſſam regem Numidarum de agro eſſet lis, miſſi ſunt legati à Romanis illuc, qui redeuntes, nunciauerunt vim naualis materiæ ſe Carthagine depræhendiſſe. dicebatur etiàm in finibus eorum maximus exercitus Numidarum, duce Ariobarzane Syphacis nepote, cōgregari. Eapropter, vt ait T. Liuius, ſuaſit M. Porcius Cato, vt Carthaginēſibus qui exercitum ſpecie contra Maſiniſſam regem, ſed reuerà contra Romanos accitum in finibus haberēt, bellum indiceretur: ſed contradixit Scipio Naſica.

Pœnorum perfidia.

Inter hęc placuit ſenatui legatos mittere Carthaginem, qui ſpecularentur quid ageretur. legati illuc venientes, caſtigato ſenatu Carthaginenſium, quòd contra fœdus exercitū & nauales materias haberēt, pacem inter Maſiniſſam & eos facere voluerunt. Maſiniſſa agro de quo lis erat, cedere voluit. ſed Giſgo Amilcaris filius, homo ſeditioſus, qui tūc in magiſtratu erat, cùm ſenatus actur ū ſe ex iudicio legatorum dixiſſet, ità bellum aduersùs Romanos ſuadendo concitauit, vt legatis, quò minùs violarentur, fuga ſalutem dederit.

Legati redeuntes, infeſtum iam ſenatum Carthaginenſibus, infeſtiorem fecerunt, id nunciantes. ad hæc Guluſſa Maſiniſſę filius, denunciauit Carthagini delectus haberi, claſſem comparari, et haud dubiū bellum ſtrui. Tum in ſenatu Cato ſuadebat, vt his bellum indiceretur, Pub. Cor. Naſica dicēte nil temerè faciundum. vndè placuit X. mitti legatos exploratum.

L. Licinius Lucullus, Au. Poſthumius Albinus conſules tum in carcerem coniecti ſunt ob delectûs acerbitatem. Cùm autem legati ex Aphrica cum Carthaginenſiū oratoribus & Guluſſa Maſiniſſæ filio redijſſent, dicerentq́; & exercitum & claſſem Carthagini ſe deprę hendiſſe, tunc Cato & nonnulli principes ſenatûs ſuadebant, cōfeſtim vt tranſportaretur exercitus in Aphricam. Cornelius verò Naſica dicebat, nondùm ſibi iuſtam cauſam belli videri. placuit vt à bello abſtineretur, ſi fortè Carthaginenſes claſſem exurerent, & exercitum dimitterent: ſi minùs, proximùm conſules de bello referrent. Paulò pôſt Carthaginenſes, cùm aduersùm fœdus Maſiniſſæ bellum intulerūt, victi ab eo ſunt, nonageſimumſecundum annum habente, bellumq́ue Romanum meruerunt.

Catonis & Naſicæ diſceptatio.

ANNO igitur altero & ſexcēteſimo ab vrbe condita, inter M. Porcium Catonem & Scipionem Naſicam, quorum alterum ſapientiſſimum virum in ciuitate Rom. habebant, alter vir optimus à ſenatu iudi[illegible]tus eſt, diuerſis certatum eſt ſententijs, Catone ſuadente, vt omninò deleretur Carthago, propter perpetuam ſecuritatem vrbis Romanæ, Naſica diſſuadente propter virtutis curam perpetuam, vt haberent æmulam, nè ex ſecuritate vigor belli ocio ſolueretur, et nè metu ablato æmulæ vrbis, luxuriari felicitas Romana inciperet.

Medium ſenatus elegit. placuit enim eô quòd Carthagineñ contra fœdus naues haberent, quòd exercitus extra fines duxiſſent, quòd ſocio populi Ro. & amico Maſiniſſæ arma intuliſſent, & quòd filium eius Guluſſam, qui cum legatis Ro. erat, in oppidū non recepiſſent, bellum his indici aut vrbē loco moueri: nihil enim ſpecioſius videbatur eſſe, quàm Carthaginem quæ non timeretur.

Igitur Manlio Cenſorinoq́ue conſulibus, populus Rom. aggreſſus Carthaginem, ſpe pacis iniecta, traditam à volen-

volentibus claſſem, ſub ipſo ore vrbis cremauit. deindè euocatis principibus, ſi ſalui eſſe vellent, vt arma & naues traderent. nec ſunt morati. tanta vis armorum repentè tradita eſt, vt facilè tota ex his Aphrica armari potuiſſet.

De hoc T. Liuius ità ſcribit: Carthaginenſes, antequàm Romani exercitum eduxiſſent, miſiſſe legatos XXX. Romã, per quos Carthaginenſes ſe dedebãt. ſed Catonis ſententia peruicit, vt decreto perſtaretur, vtque conſules proficiſcerentur ad bellum. Qui vbi in Africam tranſiẽrunt, acceptis quos imperauerunt, trecẽtis obſidibus & armis, omnibusque inſtrumentis belli, ſi qua Carthagine erant: tunc verò, cùm ex authoritate patrum iuſſi ſunt migrare à finibus, & vt in alio loco procùl à mari decẽ millia paſſuum, nec minùs remotè oppidum facerent, indignitate rei ad bellãdum Carthaginenſes compulerunt.

Comploratum igitur publicè ſtatìm eſt, & conclamatum ad arma, ſeditque ſententia, quocunque modo rebellandum, non quia ſpes vlla iam ſupereſſet, ſed quia patriam ſuam mállent hoſtiũ, quàm ſuis, manibus euerti. Qui rebellãtium fuerit furor, vel hinc intelligi poteſt, quòd in vſum nouæ claſſis, tecta do moſque reſciderunt, & in armorum officinis aurum & argentum pro ęre ferroque conflatum eſt, in tormentorum vincula matronæ crines ſuos contulerunt.

Carthago obſidetur. Carthago itaq; à L. Mancino & M. Manlio conſulibus obſideri oppugnariq; cœpta eſt, ipſi verò Carthaginenſes, duos ſibi duces creauerũt Haſdrubales. conſules verò vrbẽ terra & mari cingũt.

Carthaginis deſcriptio. Eius ſitus huiuſmodi fuiſſe dicitur: Viginti duo millia paſſuũ muro amplexa, tota mari penè cingebatur, abſque faucibus quæ 30. millia paſſuum aperiebãtur. is locus murum 30. pedes latum habuit ſaxo quadrato in altitudine cubitorum quadraginta. arx, cui Byrſæ nomen erat, paulo ampliùs quàm duo millia paſſuum tenebat. ex vna parte murus communis erat vrbi & Byrſæ, imminẽs mari, quod mare ſtagnũ vocabant, quoniam obiectu protẽtę linguę tranquillatur.

Conſules igitur cùm aliquantulam muri partem diruiſſent, & neglectos ab vna parte muros duo tribuni temerè cũ cohortibus irrupiſſent, à Carthaginenſibus victi ſunt atque repulſi, quos fugientes Scipio tunc tribunus militum, repulſo intra muros hoſte, defendit, per quem etiàm & caſtellum Romanorum, quod nocte expugnauerãt, paucis equitibus iuuantibus, liberatum eſt. liberauit & caſtra, quę Carthaginenſes omnibus copijs pariter aggreſſi, oppugnabãt, quod ei pręcipuam gloriã peperit. prætereà cùm ab irrita oppugnatione vrbis conſul alter exercitum ducere aduersùs Aſdrubalem vellet, ſuaſit primo conſuli, nè tam iniquo loco confligeret, contra quod cõſul ſaltum ingreſſus eſt, vbi conſederat Aſdrubal. Pugna intra muros Carthaginẽſes.

Cumque ſicut pẽdixerat Scipio, ſuſus fugatusque eſſet Romanus exercitus, & duę cohortes ab hoſte obſiderentur, cum exigua equitum turma in ſaltum conuerſus, liberauit eos & incolumes reduxit. Eius igitur apud omnes ingens metus & reuerentia erat, neque quicquam magis vel Aſdrubal, vel Phameas equitum Carthaginenſium præfectus, vir ſtrenuus, vitabãt, quàm contra eam partem pręlium committere, vbi Scipio dimicabat. Quam virtutem eius & Cato, vir prõptioris multò ad vituperandum linguæ, in ſenatu ſic proſecutus eſt, vt diceret reliquos qui in Aphrica militarent, vmbris militare, Scipionem vigore.

Per idem tempus Maſiniſſa rex Numidarum, per annos ferè 40. amicus populi Romani mortuus eſt anno vitę ſuę 97. valẽtiſſimo ſempèr corpore. hic plerumquè in imbre vel maximo caput ſuum detexit aut frigore, & tam diù in vno ſtetit veſtigio, vt priùs iuuenes laſſitudine excederent. ſi ſtetiſſet, nè membrum quidem tota die mouebat. ſi iter ingreſſus eſt eques, non deſcendebat: ſi pedes, non aſſçendebat. ſolebatq; equitans in exerçitu nocti diem ſępiſſimè coniungere, & ſui cuſtodiam tutelamque ſæuiſſimis canibus cõmittebat. poſt octogeſimumſextum annum genuit filium, cui nomen Methuma. nihil quod iuuenis fecit, euo vltimo prętermiſit. Moriẽs Maſiniſſæ Numidarũ regis mors.

igitur,quadragintaquatuor filios reliquit,vt ſcribit Eutropius,inter quos diuiſorem regni eſſe Scipionem iuſſit,qui poſtquàm inter eos Numidiæ regnum diuiſit,Carthaginem reuerſus eſt.

Quatuor itaque annis defenſa eſt ciuitas contra Romanos.Inter hęc Scipio Phameæ pręfecto equitum Carthaginenſium, viro forti & cuius opera pręcipua Pœni vtebātur,ſuaſit, ait Liuius, vt cum equitatu ſuo ad Romanos tranſiret.Carthaginenſes etiàm Aſdrubalem Maſiniſſæ nepotē, quem prętorem habebant,proditionis ſuſpectum,in curia interemerunt:eô quòd propinquus erat Guluſſæ,auxilijs Romanos iuuantis,& ſubſellijs obrutus eſt.

Byrſa. Cùm iam primus & ſecundus murus eſſet nudatus, & tantùm Byrſa altera penè ciuitas reſiſtebat, quanuis profligato vrbis excidio,tamen fatale Africæ nomen Scipionū videbatur. Scipio magni Scipionis nepos, conſul extra ſortē factus, Africaq́; ei decreta eſt, vt quam vrbem concuſſerat auus, nepos euerteret:ſedvti q̄ maximè mortiferi eſſe morſus ſolent morientium beſtiarū, ſic plus negocij fuit cū ſemiruta ciuitate, quàm integra.compulſis in vnam arcem ciuibus, portum quoquè maris Romanus obſederat. Illi alterū ibi portum ab alia vrbis parte foderunt, nec vt fugerent, quia nemo illos nec euadere poſſe credebat:indè quaſi enata ſubitò claſſis,ait Florus,erupit.tum interim iam diebus iam noctibus noua aliqua moles, noua machina, noua perditorum hominum manus,quaſi ex obruto incendio ſubita de cineribus flamma,prodibat.

Dedunt ſe Scipiōi Carthagineſ. Deploratis nouiſſimè rebus,Carthaginenſes deditionem faciunt, petentes vt quos belli clades reliquos fecerat,ſaltem ſeruire liceret. atque ità primum agmen mulierum ſatis miſerabile, pòſt virorum turba deſcēdit.nam fuiſſe mulierum 25.millia,virorum 30.millia, memoriæ traditum eſt.Rex Aſdrubal ſe vltrò dedidit. transfugæ, qui Aeſculapij tēplum occupauerāt,voluntario pręcipitio dati,igni conſumpti ſunt.vxor verò Aſdrubalis, vbi ardētem Carthaginē adſpexit,viro ſuo cum duobus filijs occurrit,eiq́; dixit: Viue tu qui ſuperſtes Carthagini eſſe potes. & volentibus filijs,in medium ſe conieceit incendium, eo modo exitum faciens extrema regina,quo quondàm fecerat prima. Aeneid.4.

Carthaginis cócrematio. Quos verò transfugas Romanos Scipio compręhendere potuit,crucibus affixit,Latinos ſecuri percuſſit. ipſa verò ciuitas 17. continuis diebus arſit, miſerumq́ue ſpectaculum de varietate conditionis humanę victoribus prębuit, dirutaque eſt,omni murali lapide in puluerem conuerſo, ſeptingenteſimo poſtquàm condita eſt anno. Multitudo omnis captiuorū, exceptis paucis principibus,vęnundata eſt.Scipio autem & ipſe cognomen illud celebre meruit, vt Aphricanus iunior vocaretur. Oroſius verò dicit,ſe nunquàm vidiſſe tertij belli Punici certam cauſam ex parte Romanorū,& hoc ſenſiſſe videtur Scipio Naſica. Nimirùm ſecuta ſunt mala in vrbe, q̄ Scipio Naſica metuebat futura. nam poſtquàm Carthago deleta eſt, & Roma ſecuritate potita,ſecuta ſunt bella inteſtina,quæ perduxerunt Romanū imperium ferè ad exitium, vt dicetur.

Hoc tempore tres celeberrimi triumphi ſimul Romæ fuerunt, Africani ex Africa, ante cuius currum ductus eſt Aſdrubal:Metelli ex Macedonia, cuius currū pręceſſit Andriſcus, qui & Pſeudophilippus,rex Macedonum: Mumij ex Corintho, ante quem ſigna ęnea & pictæ tabulæ,& alia vrbis clariſſima ornamenta.

Bellum Macedonicum tertium. De Africano quidem patuit,ſed de Macedonicò ſic res ſe habet:regnum cū paritèr & bellum vir vltimæ ſortis Andriſcus inuaſerat, Philippum ſe vocari volens, ac regis Perſei filium.hic cùm ab vrbe Roma,quò illum Demetrius Syrię rex miſerat ob hoc ipſum mendacium, clàm profugiſſet, multis ad ſalſam eius famam,velut ad veram coēuntibus, cōtracto exercitu,totam Macedoniam aut voluntate incolentium,aut armis occupauit.Finxit enim ex pellice ſe & Perſeo rege ortum,traditum educandum Cyrtheſę cuidam.Perſeo mortuo,vſq; ad 12. annum educatū ignarū generis ſui,educatorē,dū ꝓpe ad finē vitę veniſſet detexiſſe ſibi originē ſuā, libello dato ſignato regis Perſei ſigno, prout rex iuſſiſſet: quo

quo intellecto, veniſſe ſe ait ad Demetrium Syriæ regē, ac fidem, qualis eſſet, feciſſe. Itaque populus Romanus hominis obſcuri fortunas contemnens, etſi iam Macedoniam teneret, Iuuentium prętorem aduersùs eum miſēre, quem ad internecionem vſque deleuit, & regno occupato, regnauit anno vno. Sed à Cęcilio Metello cōſule posteà victus, Macedoniaque iterùm in Roman. poteſtatē venit. vbi haud paulò pòſt ibidèm alter quoquè Pſeudophilipp⁹, collectis ſeruitijs rebellauit, ac cùm iam ſexdecim millia armatorum haberet, à L. Tremelio quęſtore, ſicut Liuius refert, ſuperatus eſt. de priori triumphatum eſt.

Andriſcus à Metello victus.

Mox ſecutum eſt bellum Achaicum, de quo Iuſtini verba ſubijciam: Quærētibus Romanis cauſas belli cōtra Achęos, quorum caput eſt Corinthus, querelas Spartanorum fortuna obtulit, quorum agros Achęi propter mutuum odium populabātur. miſſi ſunt legati, quibus occultè mandata dant Romani, vt corpus Achęorum diſſoluerent, ſingulasque vrbes proprij iuris facerent, quo faciliùs ad obſequia cogerentur. Igitur legati, omnium ciuitatum principibus Corinthum euocatis, decretum ſenatûs recitant, Expedire omnibus, vt ſingulæ ciuitates leges ſuas habeant. quod vbi omnibus innotuit, velut in furorem verſi, vniuerſum peregrinum populnm trucidant: legatos quoquè violâſſent, niſi audito tumultu trepidi fugiſſent.

Achaicum bellum.

Mumio conſuli Achaicum bellum decernitur, qui mox exercitu deportato, pugnandi copiam hoſtibus fecit. ſed Achęi velut nihil negocij Romanos bello ſuſcepiſſent, ità apud eos neglecta omnia ac ſoluta fuēre. itaque prędam, non prelium cogitantes, & vehicula ad ſpolia hoſtium reportanda duxerunt, & coniuges liberosque ſuos ad ſpectanda certamina in montibus poſuerunt. Sed prelio commiſſo, ante oculos ſuorū ceſi, lugubre his ſpectaculum ſui, & graue luctûs memoriā reliquerunt. Coniuges quoquè & liberi eorum captiui, pręda hoſtiū fuēre. vrbs Corinthus deſtruitur, populus omnis ſub corona vēditur, & cùm propter multitudinem & varietatem ſtatuarum ac ſimulacrorum in tantæ ciuitatis incendio, permixta in vnum auri ac argenti atque æris metalla fuiſſent, nouum genus metalli factum eſt, vndè vſque hodiè vaſa Corinthia dicuntur.

Æris Corinthij nobilitas.

In hac quoquè generatione Pruſias rex Bithyniæ Romam venit, vt ſenatui gratias ageret ob victoriam ex Macedonia partam, & Nicomedem filium ſenatui commendauit. Hic Pruſias posteà conſilium cepit interficiendi Nicomedis, dum conſulere ſtudet minoribus filijs, quos ex nouerca ſuſceperat, & Romæ habebat. Sed res adoleſcenti proditur. hortatur ab his qui facinus ſuſceperant, vt crudelitate patris prouocatus, occupet inſidias. nec difficilis perſuaſio fuit. igitur cùm accitus in patris regnū veniſſet, ſtatim rex appellatur. Pruſias regno ſpoliatus, etiàm à ſeruis deſeritur. vitiorum enim amator erat. cùm in latebris ageret, non minori ſcelere, quàm filium occidi iuſſerat, à filio occiditur, adiuuante Attalo rege Pergami.

Nicomedes Pruſię filius.

Habebat autem alium filium, qui pro ſuperiore ordine dentium, enatum vnū habuit os. Miſerat ſenatus legatos ad pacem inter Pruſiam & filium componendam. cumque vnus ex his, multis cicatricibus ſparſum caput haberet, alter pedibus ęger eſſet, tertius ingenio ſocors haberetur, dixit Cato legationem nec caput habere, nec pedes, nec cor.

Catonis iocus.

Attalus Pergami ciuitatis Aſiæ rex, iiſdem temporibus moriens, populum Romanum regni hęredem inſtituit. de hoc Iuſtinus ſcribit, quòd florentiſſimū ab Eumene patruo acceptum regnum, cędibus amicorum & cognatorum ſupplicijs fœdabat, nunc matrem anum, nunc Berenicen ſpōſam maleficijs ſuis necatos confingit. Poſt hanc ſceleſtam violentiæ rabiem, ſqualidam veſtem ſumit, barbam capillumque in modum reorum ſubmittit, non in publicum prodire, non populo ſe oſtendere, non domi lętiora conuiuia inire, vel aliquod ſignum ſani hominis habere, prorsùs vt pœnas pendere mānibus interfectorum videretur.

Omiſſa deindè regni adminiſtratione, hortos fodiebat, gramina ſeminabat, & noxia innoxijs pmiſcebat, eaq; omia

Attali geſta

veneni ſucco infecta, velut peculiare munus amicis mittebat. Ab hoc ſtudio, erariæ artis fabricæ ſe tradidit, cetriſq; fingēdis & ęre fundendo procudendoq; oblectatur. Matri deindè ſepulcrum factūrus morbum cōtraxit, & ſeptima de deceſſit. huius teſtamento hęres populus Ro. inſtituitur. ſed erat ex Eumene Ariſtonicus, non iuſto matrimonio, ſed ex pellice Epheſia* citharistæ filia genitus, qui poſt mortem Attali velut paternū regnū inuaſit Aſiam. cùm multa prœlia ſecunda aduersùs ciuitates, quæ metu Romanorum ſe tradere ei nolebant, feciſſet, iuſtuſque rex iam videretur, Aſia Licinio Craſſo cōſuli decernit, qui intentior Attalicę prędę quàm bello, cùm extremo anni tempore inordinata acie prœlium conſeruiſſet, pœnas inconſultæ auaritiæ ſanguine dedit.

Perpenna. In huius locum miſſus Perpenna cōſul, prima congreſſione Ariſtonicū ſuperatum, in poteſtatem ſuā redegit, Attalicaſque gazas hęreditarias po. Rom. nauibus impoſitas, Romam deportauit. Quod ęgrè ferēs ſucceſſor eius M. Aquilius conſul, ſed cōtentionem mors Perpēnę diremit. ſic Aſia facta eſt Rom. quę cum opibus ſuis vitia quoquè Romam tranſmiſit.

Mithridates. Poſt hęc regibus qui aduersùs Ariſtonicum auxilia cōtulerant, prēmia perſoluta: Mithridati Pōtico Syria minor, filijs Ariaractis regis Cappadociæ, qui eodem bello ceciderat, Lycaonia & Cilicia datę, fideliorq; populus Ro. in ſocij filios, quàm mater in liberos fuit. Nam Laodice relicta Ariaractis, ex numero ſex filiorum, timēs nè diutina regni administratione, adultis quibuſdam,* poriretur, quinq; parricidiali veneno necauit, vnum paruulū, ſceleri matris cognatorum cuſtodia eripuit, qui poſt necem Laodices, quia propter crudelitatē eam populus extinxerat, ſolus regno potitus eſt. Mithridates quoquè morte interceptus, filium, qui & ipſe Mithridates dict*, reliquit, qui omēs reges bello ſuperauit, & bellum cum populo Romano per 46. annos geſſit, vt in ſequenti dicetur generatione.

*priuaretur

Tempore belli Punici tertij, vel paulò antè cùm Meſſala & Caſſius cēſores theatrū in vrbe conſtrui primùm iuſſiſſent, Scipio Naſica grauiſſima dehortatione obſtitit, dicens inimiciſſimum fore populo Ro. bellatori, hoc ad nutriendā deſidiam* laſciuięq; commētum. quę oratio adeò cōmouit ſenatum, vt nō ſolùm omnia theatro comparata vēdi iuſſerit, ſed etiàm ſubſellia in ludis pōni prohibuerit, & vt neq; vrbani, neq; qui foris mille paſſib* adeſſent, ſedētes ludos ſpectarent, nè fortitudo eorū molleſceret.

Tucia virgo Veſtalis. Illo quoquè tēpore Tucia virgo Veſtalis, cùm argueretur inceſti, purgare ſe argumentis dedignata mortalibus, ad Tiberim detulit cribrum, idq; ſubmergens, prece addita, inquit: ô Veſta, ſi pia ſum, ſi virgo ſum, hanc è Tiberi aquam ad templum tuum deferam. & pertulit.

In hac generatione Genua maritima vrbs, Ligurumque caput, ex ſenatûs populique Romani iuſſu, Liuio teſtante, Cornelio cōſule, à Lucretio viro nobiliſſimo inſtauratur, quæ à Magone Annibalis duce fuit euerſa. Pacuuius, quē è Brunduſio natum ferunt, tragœdiarū ſcriptor, Ennij ex filia nepos floruit, Tarentiq; nonagenarius obijt. Pub. Terētius Carthaginēſis poeta Romę claruit, eò in tenera ętate perductus, à Terentio patrono ob ingenij gratiā manumiſſus.

Pacuuius.

Terentius.

Viriatus. In hac quoquè generatione ſub conſulibus Mumio & Metello, Viriatus in Hiſpania, genere Luſitanus, homo paſtoralis & latro, primùm infeſtando vias, deindè vaſtando prouincias, poſtremò exercitus prætorum & conſulum*. Siquidem Iberum & Tagum flumina peruaganti, M. Vetilius prętor occurrens, cęditur ad internecionem, prætor ipſe vix cum paucis euaſit. deindè C. Plautium prętorem idem Viriatus prælijs fractū fugauit. poſt etiàm Claudius Vnimanus maximo apparatu belli inſtructus, auxit infamiam. nam congreſſus cum Viriato, vniuerſas maximaſque copias amiſit. Tunc Viriatus trabeas, faſces, cęteraq; inſignia Romana, in montibus ſuis trophęa prefixit.

*fundēdo, Romanos grauitèr afflixit.

Eodem tempore trecenti Luſitani cū mille Romanis in quodam ſaltu pugnārunt, in qua pugna ſeptuaginta Luſitani, Romanorū verò 320. ceciderūt. Claudius refert, q̃ cùm vnus ex Luſitanis ab

alijs

aliis ſegregatus, poſteà inuaderetur circũfuſus equitibus, ille vni ſecuit caput, metuq́; cęteros compulit vt liber abiret.

Igitur Q. Fabius Maximus conſul cõtra Luſitanos atque Viriatum dimicãs, Bacciam oppidum obſidione liberauit, in deditionem oppidum cum pluribus aliis caſtellis recepit. fecit tamen facinus execrabile, ſecundùm Oroſium. quingentis enim principibus eorum, quos in deditionem acceperat, manus pręciderat. Viriatus autem cùm per 14. annos Romanos exercitus protriuiſſet, tãdèm inſidiis ſuorum interfectus eſt, in hoc ſolo Romanis circa eum fortitèr agentibus, quòd percuſſores eius indignos pręmio iudicârunt. conſilio enim Seruilii Cępionis interemptus eſt.

GENERATIO LXI.

ANNO 5066. à mundi exordio, ab vrbe verò condita 619. olympiade 161. in Mathan Eleazari filio 61. incepit generatio, durauit annis 44. anno Ptolemęi Euergetis ſecundi decimo, ſub rege Syriæ Sedete Antiocho.

Eodem anno Simon vltimus quinq; filiorum Mathathiæ Aſmonai, dux & ſacerdos fuerat in Iudęa: ſucceſſit ei filius eius Iohannes, cognomine Hyrcani à deuictis Hyrcanis: quem Ioſephus in tribus commendat, in religiõe ſacerdotii, in ſtrenuitate ducatûs, & quia vir prophetа erat: qui ſtatim in proditorem patris Ptolemęum inuectus eſt, qui patrem eius dolo interfecerat, matremq́ue eius cum duobus paruulis tenebat in vinculis, cùm confugiſſet ad oppidum & vltra Hierichunta, quod Dagon vocabatur. Obſeſſo quidem oppido, cùm Iohannes acriùs inſiſtebat, Ptolemęus matrem Iohannis & fratres ſupra muros vſque ad ſanguinis effuſionem cędebat: ad quod fractus pietate, ab impugnatiõe ſe temperabat, matre tamen ſempèr clamante, nè pro ſe ſineret ſcelus Ptolemęi inultum, ipſa mortem vindicaret immortalitate. ob hoc diutiùs tracta obſidione, ſeptimus aduenit annus Iudęis feriatus, receſſit tum ab obſidione. Ptolemęus verò matre ipſius & fratribus occiſis, cõfugit ad Zenonem Philadelphię regem, qui Cotila cognominabatur. Poſt hoc Antiochus Ponticus, aliàs Sedetes, rex Syriæ, obſidebat Hieruſalem: quamobrem aperuit Hyrcanus duos de octo loculis circunſtantibus ſepulcrum Dauid, & ſuſtulit indè plùs quàm tria millia talentorum, deditq́; trecenta talenta Antiocho, vt ab obſidione recederet. Quod & fecit. & vt placaret murmur populi, de reliqua pecunia primus inſtituit xenodochia pauperũ in Hieruſalem. Deindè Samariam captam, ſolo ęquauit, quam pòſt Herodes inſtaurãs, Sebaſten vocauit. deindè fortunatiſſimè vixit.

Hyrcanus Iudęorum pontifex.

Loculi circa ſepulcrũ Dauid apti.

Tandèm Antiochus duxit Cleopatram ſororem Ptolemęi Euergetis, vxorem Demetrii fratris, quam ante Demetrium Alexander (vt dictum eſt) coniugem duxerat. hęc Cleopatra habuit filiũ ex Alexandro Antiochum, quem Tryphon dolo occidit, vt ſuprà dictum eſt. Suſcepit & filium ex hoc Antiocho Sedete, qui dictus eſt Cyzicenus, ex Demetrio quoquè filium habuit Antiochum Gryphum.

Antiochus itaq; Sedetes exercitum, quem multis finitimorum bellis indurauerat, aduersùs Parthos ducit. Sed luxuriæ non minor apparatus fuit, quàm militiæ: quippe * octo millia armatorũ, ſecuta ſunt * trecenta millia lixarum, ex quibus coquorum, piſtorum, ſcenicorumq́ue maior numerus fuit. argenti certè & auri tantum, vt etiàm gregarii milites caligas auro ſingerent, proculcarentq́; materiam, cuius amore populi ferro dimicant. Culinarum quoquè argentea inſtrumenta fuêre, prorſus quaſi ad epulas, non ad bella, pergerent. Aduenienti Antiocho multi orientales reges occurrêre, tradentes ſe regnaq́; ſua, cum execratiõe ſuperbiæ Parthicæ. Nec mora congreſſioni fuit. Antiochus tribus pręliis victor, cùm Babyloniam occupaſſet, magnus haberi cœpit. Itaque omnibus ad eum deficientibus populis, nihil Parthis relictum pręter patrios fines fuit.

Antiochi in Parthos expeditio.

*80

Tunc Phraates Demetrium fratrem Antiochi ad occupandam Syriam cum Parthico pręſidio mittit, quo pacto Antiochus ad ſua tuenda à Parthis reuocaretur, qui cùm viribus non poterat, inſidiis Antiochum vbiquè tẽtabat. At propter multitudinem hominum, omnem

exercitum ſuum Antiochus per ciuitates in hyberna diuiſerat, quæ res exitij cauſa fuit. nam cùm grauari ſe copiarũ prębitione & iniurijs militum ciuitates viderẽt, ad Parthos deficiunt, & die ſtatuta omẽs apud ſe diuiſum exercitũ per inſidias aggrediuntur. Quæ cùm nunciata Antiocho eſſent, auxiliũ proximis laturus, cum ea manu quę ſecũ hyemabat, progreditur.

In itinere obuium regem Parthorum habuit, aduersùs quem fortiùs quàm exercitus eius dimicauit: ad poſtremũ metu ſuorũ deſertus, occíditur. Cui Phraates exequias more regio fecit, filiamq́ue Demetrij, quam ſecum Antiochus aduexerat, captus amore virginis, vxorẽ duxit. Pœnitere autẽ dimiſſi Demetrij cœpit, ad quem retrahendum cùm turmas equitum feſtinantèr miſiſſet, Demetriũ hoc ipſum metuẽtem, iam in regno miſſi inuenerunt, fruſtraq́ue omnia conati, ad regem ſuum reuerſi ſunt. Demetrius obſidione Parthorum liberatus, deletoq́ue fratre, reſtitutus in regnum, abindè regnauit annis 12. Intereà verò Ptolemęus Euergetes, cuius memini in præcedenti generatione, in ſuos graſſatus eſt. Cœpit enim, vt prędixi, regnare anno ab vrbe condita 610. vir quidem peſſimus atque turpiſſimus, ob cuius ſęuitiam frater eius & Cleopatra ſoror ſibi timentes, cùm reges eſſent, regnũ ei per legatos obtulerunt.

Antiochi Sedetis interitus.

Lętus igitur quòd ſinè certamine fraternum regnũ recepiſſet, & cùm poſteà ſuſpicaretur ſubornari ſibi à ſorore Cleopatra & fauore principũ fratris filiũ, infeſtus omnibus, ſtatim vbi Alexandriã ingreſſus eſt, ſautores pueri trucidari iuſſit. Poſteà ſororis torum aſſcendit, filiumq́ue ſororis die nuptiarum, quibus matrem eius in matrimonium recepit, inter apparatus epularum & ſolennia religionum in complexu matris interfecit, atq; ità torum ſororis cęde filij eius cruentus aſſcendit. Poſt quod non mitior in populares, qui eum in regnum vocauerant, fuit: ſiquidẽ peregrinis militibus licẽtia cędis data, omnia ſanguine quotidiè manabant, ipſamq́ue ſororem, virgine eius filia per vim ſtuprata, & in matrimonium adſcita, repudiat.

Ptol. Euergetis ſęuitia.

Quibus rebus territus populus, in diuerſa labitur, patriamq́ue metu mortis exul reliquit. ſolus igitur in tanta vrbe cum ſuis relictus Ptolemęus, cùm regem ſe non hominum, ſed vacuarum ędium videret, edicto peregrinos ſollicitat, quibus confluentibus obuius legatis Rom. Scipiõi Africano, Sp. Mumio, & L. Metello, qui ad inſpicienda ſociorum regna veniebãt, procedit. Sed quàm cruentus ciuibus omnibus, tam ridiculus Romanis fuit. erat enim & vultu deformis, & ſtatura breuis, & ſagina ventris nõ homini, ſed beluæ ſimilis: quam fœditatem nimia ſubtilitas & perlucida veſtis augebat, prorſus quaſi aſtu inſpicienda pręberẽtur, quæ omni ſtudio occultanda erant.

Poſt diſceſſum deindè legatorũ, quorum Aphricanus, dum adſpicit vrbem, ſpectaculo Alexandrinis fuit, Ptolemęus iam etiàm populo peregrino inuiſus, cum filio quem ex ſorore ſuſceperat, & cum vxore matris pellice, metu inſidiarum tacitus in exilium proficiſcitur, contractoq́ue mercenario exercitu, bellum ſorori paritèr ac patriæ infert. Accerſitum maximum deindè à Cyrenis filium, nè eum Alexandrini contra ſe regem crearent, interficit.

Ptolemæi exilium.

Tunc populus ſtatuas & imagines eius detrahit, quod ſactum ſtudio ſororis item & vxoris exiſtimans, filium, quẽ ex ea ipſa vxore quondàm ſuſceperat, interficit, corpuſq́ue in membra diuiſum, & in ciſta impoſitum, matri die natali eius inter epulas offerri iuſſit. Quæ res non reginæ tantùm, verùm etiàm vniuerſę ciuitati luctuoſa fuit, tantumq́ue mœrorem conuiuio feſtiuo intulit, vt regia omnis repentino luctu incenderetur.

Cleopatræ filius laniatus offertur.

Finito luctu orbitatis, Cleopatra, quum vrgeri ſe bello Ptolemęi videret, auxilium à Demetrio petit Syriæ rege, iam in regnum reſtituto. & videtur Iuſtinus velle, quòd Cleopatra fuerit ſocrus Demetrij. vndè pollicebatur ipſa precium auxilij Aegypti regnum.

Demetrius igitur ſtatuit bellum inferre Aegypto, ſed dum aliena affectat, vt aſſolet fieri, propria per defectionem amit-

emittit. Siquidem Antiochenſes primi duce Tryphone, execrantes ſuperbiam regis, quę conuerſatione Parthicæ crudelitatis intolerabilis facta erat, mox *Apemenij, cæteræque ciuitates illorũ exemplum ſequutæ, propter abſentiam regis Demetrij, ab eo defecêre.

* Apamenſ.

Ptolemæus verò rex Aegypti, bello ab eo petitus, quum cognouiſſet Cleopatram ſororem ſuam ac vxorem, opibus Aegypti nauibus impoſitis, ad filiam & Demetrium generum in Syriam profugiſſe, immittit iuuenem quẽdam Aegyptium, Protarchi negociatoris filium, qui regnum Syriæ armis ac fraude peteret, excogitata ſcilicet fabula per adoptionem Antiochi regis receptum eſſe in familiam regiã, tum Syris etiàm non aſpernãtibus quemlibet regem, nè Demetrij parérent ſuperbię ac maleuolentiæ. Nomen iuueni, Alexander, imponitur. auxilia ei ingentia ab Aegypto copijs quàmplurimis mittuntur. Itaque Demetrius ab Alexandro deuictus, quũ vndiquè grauiſſimis quibuſque malis circunſtantibus premeretur, ad poſtremum etiàm ab vxore, filijs & omni familia, omni demùm regio comitatu deſeritur. Derelictus igitur cũ paucis Tyrum petens, interfectus eſt iuſſu præfecti, cùm eſſet egreſſus nauim. Itaq; rex Demetrius qua fraude vtrunque regnũ quæſierat, quoque dolo tenuerat, ſuis malis perijt.

Alexander Syriam inuadit.

Demetrius ex Cleopatra duos filios reliquerat, Seleucũ & Gryphum, vtrũque matris crudelitate ac ſçuitia corruptum. Nam Seleucus, quoniam neglecta matris authoritate, ſuo ipſius honore ſumpſerat diadema, ab eadem eſt interfectus. Alter è filijs Gryphus, rex ab matre conſtitutus eſt, vt nomẽ regis penès filium, omnis autem imperij ſumma penès matrem eſſet: hac iuuenem lege, ſceleſtiſſima mulier, neglecta matris pietate, in regni nomẽ tantùm admiſit.

Sed Alexander fictus, occupato Syriæ regno, tumens ex ſucceſſu rerum, ſpernere iam ipſum etiàm Ptolemæum, à quo fuerat ſubornatus, inſolentia cœpit. Quarè Ptolemæus reconciliata ſorore, deſtruere Alexandri regnum ſummis opibus inſtituit. mittit ergò in Græciam Grypho auxilia, eique filiam Gryphinam dedit vxorem, vt populum ſibi reconciliaret & affinitate & ſocietate belli: nec res fruſtrà fuit. Nam cùm omes Gryphum inſtructum Aegyptijs viribus viderent, paulatim ab Alexandro deficere cœpere. Fit deindè inter eos prælium: quo victus Alexãder, Antiochiam profugit: ibi inops pecuniæ, cùm ſtipẽdia militibus deeſſent, in templo Iouis ſolidum ex auro victoriæ ſignum tolli iubet, facetis iocis ſacrilegiũ circunſcribens: nam victoriã commodatam ſibi à Ioue eſſe dicebat. Interiectis deindè diebus, cùm ipſius Iouis aureum ſimulacrum infiniti ponderis tacitè euelli iuſſiſſet, depræhenſusq; in ſacrilegio, concurſu multitudinis in fugam verſus, magna vi tempeſtatis oppreſſus, ac deſertus à ſuis, à latronibus capitur: perductusque ad Gryphum interficitur.

Gryphus re gnũ eripit Alexandro.

Gryphus porrò Demetrij filius, recuperato patrio regno, externiſque periculis liberatus, inſidijs matris appetitur, quę cùm cupiditate dominationis, prodito marito Demetrio, & altero filio interfecto, huiusque victoria inferiorem dignitatem ſuam factam doleret, veniẽti ab exercitatione veneni poculum obtulit. Sed Gryphus, prædictis antè iam inſidijs, veluti pietate cum matre certaret, bibere ipſam iubet, abnuenti inſtat, poſtremò eam arguit, ipſam ſolam defenſionem ſceleris ſupereſſe affirmans, ſi bibat quod filio obtulit: ſic victa regina, ſcelere in ſe verſo, veneno quod parauerat, extinguitur.

Parta igitur ſecuritate Gryphus, octo annis quietem ipſe habuit & regno ſuo pſtitit. natus deindè illi æmulus regni, frater ipſius Antiochus Cyzicenus eadem matre, ſed patre Antiocho Sedete genitus fuit, quem cùm veneno tollere voluiſſet, ad arma concitauit. Inter has regni Syriæ parricidiales diſcordias, moritur rex Aegypti Ptolemæus Euergetes, relictis duobus filijs, Ptolemæo qui Phiſcon ſiue Soter eſt appellatus, Alexandro, & tribus filiabus, Gryphina, quæ nupta fuerat Grypho, Cleopatra & Seleuce.

Reliquit autem Euergetes regnum Cleopatræ vxori & alteri filio quem illa elegiſſet. Igitur cùm pronior in minorem filium eſſet, à populo compellitur maiorem eligere, cui priùs quàm regnum daret, vxorem ademit Cleopatrã ſororem, quam ſibi chariſſimã coactus eſt repudiare, & minorem ſororem Seleucen ducere.

Cœpit regnare Phiſcon anno ab vrbe condita 639. regnauit annis 17. Cleopatra repudiata ab eo, Antiocho Cyziceno in Syria nubit, eiq́ue nè nudũ nomen vxoris ferret, exercitum Cypri ſollicitatum velut dotalem ad maritũ duxit. Par igitur iam viribus Cyzicenus, prœlium cum Antiocho Grypho committit. victus, in fugam conuertitur, & Antiochiam venit. Tunc Gryphus Antiochiam, in qua erat Cleopatra, obſedit: qua vrbe capta, Gryphina vxor Gryphi Cleopatram ſororem requiri iuſſit, non vt captiuę opem ferret, ſed nè effugeret, quæ ſui æmulatione in hoc potiſſimùm regnum inuaſerit, hoſtiq́; ſororis nubendo, hoſtem ſe eius effecerit: tum peregrinos exercitus in certamina fratrum adductos, tum repudiatam à fratre, contra matris voluntatem extra Aegyptum nuptam accuſat.

Cleopatra ſuis inſidijs perit.

Contrà orabat Gryphus, nè tam fœdum facinus facere cogatur, à nullo vnquàm Maiorum ſuorum inter tot domeſtica bella, tot externa, poſt victoriã in fœminas ſæuitum, & cùm ſit ſoror, deindè communium liberorum matertera. Adijcit his ſuperſtitionem templi quò profugerit. ſed quanto Gryphus abnuit, tanto ſoror muliebri pertinacia accenditur, rata non miſericordiæ hæc verba, ſed amoris eſſe. Itaque vocatis ipſa militibus, mittit qui ſororem confoderent. qui vt in templũ intrauerunt, cùm euellere eam non poſſent, manus amplexantes deæ ſimulacrum præciderũt. Paulò pòſt repetita prœlij congreſſione, victor Cyzicenus Gryphinã vxorem Gryphi, quę pauloantè ſororem interfecerat, capit, eiusque ſupplicio, vxoris Manibus parentauit. At in Aegypto Cleopatra cùm grauaretur ſocio regni filio Ptolemæo, populum in eum incitat, abductaq́; ei Seleucę, ex qua duos filios habebat, exulare cogit.

Ptol. Aegypti rex.

Accerſito minore filio Alexãdro, & rege in locum fratris conſtituto, nec filiũ regno expuliſſe contenta, bello Cypri exulantem perſequitur. eo indè pulſo, interficit ducem exercitûs ſui, quòd viuum eum è manibus emiſiſſet, quanquàm Ptolemæus verecundia materni belli, non viribus minor, ab inſula receſſiſſet. Alexander territus hac matris crudelitate, & ipſe eam reliquit, periculoſo regno ſecuram ac tutam vitam anteponens. Cleopatra verò timẽs, nè maior filiꝰ Ptolemęus ab Cyziceno ad recuperandam Aegyptum auxilio iuuaretur, ingentia Grypho auxilia, & Seleucen vxorem nupturam hoſti prioris mariti mittit, Alexandrumq́; filium per legatos in regnũ reuocat. Cui cùm occultis inſidijs exitium machinaretur, occupata ab eodem interficitur, ſpiritumque non fato, ſed parricidio dedit, digna prorſus hac mortis infamia, quæ etiàm matrem toro expulit, & duas filias viduas alterno fratrũ matrimonio fecit, filio alteri in exilium acto bellum intulit, alteri (erepto regno) exitium per inſidias machinata eſt.

Cleopatra iunior à filio occiditur.

Sed nec Alexandro cædes tam nefanda inulta fuit. nam vbi primùm cõpertum eſt, per ſcelus filij matrem interfectam, concurſu populi in exilium agitur, reuocatoq́; Ptolemæo, ei regnum redditur, qui neq; cum matre bellũ gerere voluiſſet, nec à fratre armis repetere quod prior poſſediſſet. regnat poſteà annis octo.

Phiſcon reuocatur.

Dum hęc aguntur, frater eius ex pellice ſuſceptus, cui pater Cyrenarum regnum teſtamẽto reliquerat, hærede populo Rom. inſtituto, deceſſit. Iam enim fortuna Romana porrigere ſe ad orientalia regna, non contenta Italiæ terminis, cœperat. itaque & ea pars Libyæ prouincia facta eſt. poſteà Creta, Ciliciaque piratico bello perdomitę, in formam prouinciæ rediguntur. Quo pacto & Syriæ & Aegypti regna, vicinitate Romana arctata, incrementa de finitimis bellis quærere ſolebant, adempto vacandi arbitrio, vires ſuas in perniciem ſuam conuerterunt, adeò vt aſſiduis prælijs conſumpti, in contemptũ fini-

finitimorum venerint, prædęq; Arabũ gẽti imbelli antea fuerint, quorum rex Herotimus fiducia ſexcẽtorum filiorũ, quos ex pellicibus ſuſceperat, diuiſis exercitibus nunc Aegyptum, nunc Syriã infeſtabat, magnumque nomen Arabum, viribus finitimorum exanguibus, fecerat.

Herotimus rex Arabũ.

Tigranes Armeniæ in Syriam rex vocatur.

Mutuis fratrum Gryphi & Cyziceni, mox filiorum inimicitijs parentum ſuccedentibus, cùm inexpiabili bello & reges regnumq; conſumptum eſſet, ad externa populus auxilia cucurrit, peregrinosque ſibi reges circunſpicere cœpit. Itaq; cùm pars Mithridatem Ponticum, pars Ptolemæum ab Aegypto aut Phiſcona arceſſendum cenſeret, & Mithridates bello Ro. implicitus eſſet, Ptolemæus quoquè geſtis Syriæ ſuperfuiſſet, omnes, vt Iuſtinus ait, in Tigranem regem Armeniæ conſenſerunt, inſtructum præter domeſticas vires, Parthica ſocietate & Mithridatis affinitate. Igitur accitus in regnum Syriæ, per 18. annos tranquilliſſimo regno potitus eſt, qui fuit ſeptimus annus Ptolemęi Dionyſij, ab vrbe condita 678.

Tigrane regnante in Syria, terræmotu 170. millia hominũ in regno, & multæ vrbes periêrunt, quod prodigiũ mutationem rerum portendere aruſpices reſponderunt. Igitur Tigrane à Lucullo victo, rex Syriæ Antiochus Cyziceni filius, ab eodem Lucullo in regnũ vocatur: ſed quod Lucullus dederat, poſteà ademit Pompeius, qui Antiocho poſcenti regnum reſpondit, ne voléti quidem Syriæ, nedum recuſanti regem daturum ſe, qui 18. annos, quibus Tigranes Syriam tenuit, in angulo Ciliciæ latuerit: victo autem eodem Tigrane à Ro. alieni operis præmia poſtulet: igitur vt habenti regnum nõ ademerit, ità quo ceſſerit Tigrani, non daturũ quod tueri neſciat, nè rurſum Syria Iudæorum & Arabum latrocinijs infeſtã reddat, atque ità Syriam in prouinciæ formam redegit. Hæc Iuſtinus.

Alij tradunt Philippũ vltimum fuiſſe Syriæ regem, regnaſſe annis duobus, quo regnante, Antiochus eius patruus in Parthos fugiens, Pompeio ſe tradidit, poſt quem ſtatim Philippus hic à Gabinio conſule captus, regnum eius in ditionem Ro. ceſſit, & tunc Syriæ regnum finem habuit, quod per ducẽtos viginti annos ſub 17. regibus durauit. vndè per anticipationem aliqua ſunt dicta, quæ erant paulò pòſt dicenda.

Finis regni Syriæ.

ANNO ab vrbe condita 620. Scipio Africanus cõſenſu omnium ex tribuno conſul creatus, ad expugnandam Numantiam cum exercitu miſſus eſt. Numantia, citerioris Hiſpaniæ vrbs, haud pcùl à Vacceijs in capite * Gallatię, hęc per annos 14. cum ſolis quatuor millibus Celtiberorum, xl. millia Ro. vicit, pudendisque eos fœderibus affecit. Antè enim malè pugnauerant Ro. nam M. Popilius ſiue Pompeius, vt apud Florum legitur, à Numantinis fuſus ſugatusque, pacem fœdã fecit. C. verò Hoſtilius Mancinus, poſtquàm à Popilio accepit exercitũ, apud Numantiã adeò infelicitèr prælia geſſit, atque in id ſuprema deſperatiõe perductus eſt, vt turpiſſimum fœdus cum Numantinis facere cogeretur, quanuis & Popilius iam aliud ęquè infame fœdus cũ eiſdẽ paulò antè pepigiſſet. Vndè ſenatus diſſoluit fœdus, & Mancinũ tradi præcepit Numãtinis, qui nudato corpore manibus poſt tergum reuinctis, ante portas Numantinorum eſt expoſitus, ibique vſq; ad noctem manens, à ſuis deſertus, ab hoſtibus autem non eſt receptus.

* Gallecie * Gallicus

Bellum Numantinum.

Exclamat hic Oroſius cõtra Ro. qui Mancinum, cùm nè perderet totum exercitum, iuſta ex cauſa fœdera percuſſit, eadẽ ſenatus ſoluit. Quid quòd Numantini per legatos ſuos aut inuiolatã pacem ſolam, aut omnes quos pignore pacis accepto, viuos dimiſerat, repoſcebant? ſi diſplicuit fœdus, cur obſes non eſt redditus? Acciderunt autem Mancino conſuli aliqua prodigia in Hiſpaniam ituro. Nam cùm à portu Herculis nauem conſcendit, talis vox ſinè vllo authore audita eſt, Mancine mane. & cùm ſcaphã eſſet ingreſſus, anguis eximiæ magnitudinis viſus ſubitò diſparuit.

Mancinus Numantinis deditur.

Per eadẽ ferè tempora Romæ ex ancilla natus eſt quadrupes, quadriman⁹, ocu-

oculis quatuor, auribus totidem, natura virili duplex. In Sicilia mons Aetna vaſtos ignes eructauit. In Bononienſi agro fruges in arboribus natæ ſunt. ſecutum eſt ſeruile bellum in Sicilia.

Prodigia quædam.

Intereà cùm Macedonũ legati conqueſtũ veniſſent de Iunio Syllano prætore, quòd acceptis pecunijs prouinciam ſpoliâſſet, & ſenatus de querelis vellet cognoſcere, T. Manlius Torquatus Syllani pater, petijt impetrauitq́; vt ſibi huiuſmodi cognitio mandaretur, & domi cauſa cognita filium condemnauit, abdicauitque: ac nè funeri quidem eius, cùm ſuſpendio vitam finiſſet, interfuit: ſedensq́; domi, poteſtatem conſultantibus ex inſtituto fecit.

C. Macienus accuſatus eſt apud tribun. plebis, quòd exercitum in Hiſpania deſeruiſſet. damnatus ſub furca diù virgis cæſus eſt, & ſeſtertio nummo vænijt.

At Cor. Scipio Hiſpaniam ingreſſus, non ſtatim aggreſſus eſt Numantinos, ſed anteà corruptum licentia luxuriaq́; exercitum, ad generoſiſſimam militiæ diſciplinam reuocauit. omnia eñ deliciarum inſtrumẽta recîdit, duo millia ſcortorum è caſtris eiecit, militem omni die in opere habuit: quem militem extra ordinem depræhendit, virgis cecîdit. Iumenta omnia, nè exoneraret milites, vendidit: multotiès contra hoſtium eruptionem feliciter pugnauit. Tum Vacceij obſeſſi, liberis & coniugibus trucidatis, ipſi ſe interemerunt.

Diſciplina militaris Scipioni ꝓbata.

Interim Scipio ampliſſima munera ſibi ab Antiocho rege Syriæ, cùm celare alijs imperatoribus regum munera mos eſſet, accepturus, publicè omnia referri quęſtori in publicas tabulas iuſſit. Igitur cùm partem æſtatis, partemq́; hyemis tranſegiſſet, parùm propè profecit hac induſtria. nam vbi copia pugnãdi facta eſt, exercitus Romanus impetu Numantinorum ſolito oppreſſus, terga vertit, ſed increpatione & minis conſulis, manuque retinentis tandem indignatus, in hoſtem redijt: & quem fugiebat, fugere compulit. Itaque vrbem obſidione Scipio conclusit, foſſa circundedit, cuius latitudo pedum decem, altitudo viginti fuit, ipſumque deindè aggerem ſudibus præſtructum, crebris turribus præmuniuit. Ad hoc bellum Micipſa rex Numidarum, in auxilium Scipioni Iugurtham miſit, vbi gloriam acquiſiuit.

Refert Liuius, cùm vndique Scipio Numãtiam obſidione clauſiſſet, & oppreſſos fame videret, cædi hoſtes noluit, citiùs abſumpturos frumentũ quod haberent, ſi plures fuiſſent.

Igitur Numantini diù concluſi & fame trucidati, cùm facultatem pugnę ſæpè depoſcerent, vt eis mori tanquàm viris liceret, nec impetrâſſent, nouiſſimè duabus ſubitò portis erupertũt, largà priùs potione vſi, non vini, cuius locus ferax non eſt, ſed ſucco tritici per artem confecto, quem celiam vocant. Hac potione recaleſcentes, ſubitò ſuper Romanos irruerunt. atrox diù certamen, & vſque ad periculum Romanis fuit, iterumq́; ſe Romani aduersùm Numantinos pugnando ſubtraxiſſent, niſi ſub Scipione pugnâſſent. Numantini interfectis ſuorum fortiſſimis, bello cedunt, cõpoſitis tamẽ ordinibus, nec ſicut fugientes in vrbem reuertuntur: corpora interfectorum ad ſepulturam oblata, recipere noluerunt.

Numãtinorũ exitium.

Cereuiſiæ vſus iã olim Hiſpanis notus.

Celia potus

Nouiſſimùm deſperatione omnes in mortem deſtinati, clauſam vrbem ipſi introrsùm ſuccenderunt, cũctique pariter ferro, veneno atque igni conſumpti ſunt. Romani nihil ex his victis penitùs habuêre, niſi ſecuritatẽ: neq; enim viciſſe ſe magis, quàm euaſiſſe dixerunt. vnum Numantinũ victoris catena non tenuit, vndè triumphum dederit: quicquid ſupellectilis fuit, ignis cõſumpſit. Tunc Scipio Tireſum quendam Celticum principẽ interrogauit, qua de cauſa Numantia priùs inuicta durâſſet, & pòſt euerſa fuiſſet: Reſpondit, Concordia victoriam, diſcordia excidium præbuit.

Inter hæc in Sicilia bellum ſeruile ortum eſt: nam ſeptuaginta millia ſeruorum tum in arma conſpirantium fuiſſe referuntur, excepta vrbe Meſſana, quæ ſeruos liberaliter habitos in pace continuit. Quis crederet Siciliam multo cruentiùs ſeruili, quàm Punico bello eſſe

Seruile in Sicilia bellũ

lo eſſe vaſtatã? Indè materia bello, quòd ad cultum agri frequentia ergaſtula, catenatique cultores habebantur.

Syrus quidam nomine Eunus, phanatico furore ſimulato, dum Syriæ deæ cæremonias iactat, ad libertatem & arma ſeruos quaſi numinũ imperio concitauit. idque vt diuinitùs fieri probaret, in ore abdita nuce, quam ſulfure & igne ſtipauerat, leniter inſpirans, flammam inter verba fundebat. hoc miraculo primùm duo millia ex obuijs, mox iure belli refractis ergaſtulis, lx. ampliùs millium fecit exercitum.

Rex factus, caſtella, oppida, vicosq; miſerabili direptione vaſtauit. id quoquè dedecus, capta ſunt prætorum caſtra Manilij, Lentuli, Piſonis, Hipſei. Itaque qui per * fugitiuos diſtrahi debuiſſent, prętorios duces profugos prælio ipſi ſequebantur.

Perpenna. Tandèm Perpenna imperatore, ſupplicium de eis ſumptũ eſt. hic enim cùm victos & apud Ennam nouiſſimè obſeſſos, fame quaſi peſtilentia conſumpſiſſet, reliquias latronum compedibus catenisque religauit, crucibusque affixit.

Athenio. Vixdùm reſpirauerat inſula, cùm ſtatim à ſeruis & à Syro reditur ad Cilicem. Athenio paſtor, interfecto domino, familiam ergaſtulo liberatam, ſub ſignis ordinat, ipſe veſte purpurea argenteoque baculo & regio more redimitus, non minorem quàm ille prior conflat exercitum: acriusq; multò, quaſi illum vindicaret, vicos, caſtella, oppida diripiens, in dominos iam ſeruos, infeſtiùs quàm in transfugas ſęuiebat. Ab hoc quoquè prætoris exercitus cęſi, capta Seruilij caſtra, capta Luculli. ſed Aquilius Perpennæ viſus exemplo, interclusum hoſtem commeatibus, ad extrema compulit, communitasq; copias armis, fame facilè deleuit. dedidiſſentq; ſe, niſi ſuppliciorum metu voluntariam mortem pręruliſſent. ac ne de duce quidem ſupplicium exigi potuit, quanuis in manus venerit, nam inter rixantium manus, dum eum multitudo comprehendere contendit, præda lacerata eſt.

Ea verò tempeſtate cùm Numantia euerteretur, apud Romam Gracchorũ ſeditiones agitabantur. Carthagine qppe Numantiaq; deletis, oritur apud Ro. vtilis de prouiſione collatio, ſed inſamis de ambitione contentio.

Tiberius Gracchus itaque tribunus ple. iratus nobilitati, cur eũ inter authores Numantini fœderis, quod per Mancinum conſulẽ turpitèr factum eſt, notaret, agrum publicum populo diuidere ſtatuit. Gn. Octauio tribuno obſiſtenti ademit imperium, ſe, fratrem Gracchũ, & Ap. Claudium ſocerum, triumuiros ad diuidũdum agrum creauit. His cauſis ſenatũ ira, populũ ſuperbia inuaſit. Tiberij Gracchi conatus.

Inter hęc quoquè Attalus rex Aſiæ Eumenis filius moritũ, qui pop. Ro. hęredem ſcriptũ reliquerat, & ità Ro. imperio regnum Aſiæ per teſtamentũ acceſſit. Gracchus populi gratiam precio appetens, cùm non eſſet agrorum ſatis, legem tulit, vt pecunia quæ Attali fuiſſet, populo diſtribueretur. Obſiſtente Scipione Naſica, etiàm Pompeius ſpopõdit, ſe Gracchum, cùm primùm magiſtratu abiret, accuſaturum.

Gracchus autem annitebatur, vt ipſe tribunus plebis ſequẽti anno permaneret, & cùm comitiorum die ſeditiones populi accenderentur, authore Naſica nobilitas inflammata, fragmentis ſubſelliorum plebẽ fugauit. Gracchus per gradus qui ſunt ſuper Calfurnium fornicem detracto amiculo fugiens, ictus fragmento ſubſellij corruit: rurſusque aſſurgens, alio ictu clauæ cerebro impacto, exanimatus eſt. Ducenti pręterea in ea ſeditione interfecti ſunt, eorumq; corpora in Tiberim proiecta, ipſius quoquè Gracchi cadauer inhumatum contabuit. quæ tota victoria in Scipionem Naſicam referẽda eſt, authore Valerio. Tiberij Gracchi interitus.

ANNO dehinc ſecundo, P. Scipionem Africanum pridiè in concione de periculo ſalutis ſuę conteſtatum, quod ſibi pro patria laboranti ab improbis & ingratis denũciari cognouiſſet, alio die manè exanimem repertũ inter maxima ſua Romani mala cenſuerunt, præſertim cùm tantum in vrbe illa Africani vigor & modeſtia valeret, vt facilè illo viuo, neque ſociale neque ciuile bellum exiſtere poſſe crederetur. Hunc quidam necatum ferunt dolo Scipio Africanus dolo interfectus.

dolo vxoris ſuæ Semproniæ, quæ ſoror erat Gracchorum, nè ſcelerata (vt credo) familia ac ad perniciem patriæ ſuæ nata, intra impias ſeditiones virorum, nõ etiàm ſceleribus mulierum eſſet immanior. Cauſa verò interitûs eius, hæc fuit: Caius Carbo tribunus plebis, cupiens necem vindicare Gracchanam, & excitare ſeditionẽ ſopitam, Pub. Scipionem Aphricanum eruta Numantia reuertentem, interrogauit quid de Gracchi morte ſentiret. cui Aphricanus ait, iure occiſum ſibi videri.

Poſt hęc C. Gracchus, Gracchi illius qui iam in ſeditione occiſus fuerat, frater, tribunus plebis per tumultũ creatus, magna Reipub. pernicies fuit. nam cùm ſępè populum Rom. largitionibus promiſſiſque nimijs in acerbiſſimas ſeditiones excitâſſet, tãdèm à tribunatu, Minutio ſucceſſore, deceſſit, qui Minutius cùm deceſſoris ſui Gracchi ſtatuta

* cõtudiſſet

*cõtuliſſet, legesq́; abrogâſſet, C. Gracchus cum Fuluio Flacco ingenti ſtipatus agmine, Capitolium vbi cõcio agitabatur, aſſcendit, ibique cum Fuluio duobusq́; filijs eius armatis maximum tumultum excitauit. ſed contrà Decius Brutus vir conſularis, ingenti certamine inſiſtit, ibi Flaccus diutiſſimè pugnauit. Gracchus verò in templum Mineruæ ſecedens, gladio incumbere voluit, ſed interuentu lictoris retentus eſt. Cumque diù anceps bellum ageretur, tãdèm ſagittarij ab Opimio miſſi, confertam multitudinem diſturbauerant. Duo Flacci, pater & filius, cùm per ædẽ Lunæ in priuatam domũ diſſiluiſſent, foresq́; obiecissent, reſciſſo craticio pariete, confoſſi ſunt. Gracchus diù pro

Cædes C. Gracchi & Ful. Flacci.

ſe pugnantibus amicis ac parentibus, ęgrè ad pontem Subliciũ peruenit, ibiq́; nè viuus caperetur, ceruicem ſeruo ſuo Philocrati præbuit, cuius caput abſciſſum cõſuli allatum eſt, corpus ad Corneliam matrem Miſenum oppidum deuectum eſt. Hæc autem Cornelia, maioris Africani filia fuit, quæ poſt prioris filij Gracchi mortem, Miſenum ſeceſſit. Bona Gracchi publicata ſunt. Flaccus adoleſcens in robore necatus eſt.

Ex factione Gracchi ducẽti & quinquaginta in Auentino monte cæſi fuiſſe referũtur. Opimius aũt conſul ſicut in bello fortis, ità in quęſtione fuit crudelis. nam ampliùs quàm tria millia hominũ ſupplicijs necati ſunt, ex quibus plurimi, ne dicta quidẽ cauſa, innocentes occiſi ſunt. Hæc Gracchorũ ſeditio ità fuit. Itaq; licèt Saluſti⁹ ambos Gracchos laudet, vt zelatores libertatis plebis, alij tamen repræhendunt eos vt viros ſeditioſos.

ANNO ab vrbe condita 635. ſecundùm Oroſium, Pub. Scipione Naſica, & L. Calfurnio conſulibus, Iugurthæ Numidarum regi, ſenatus Ro. conſentiente populo, bellum indixit. occaſio erat: Micipſa rex Numidarum moriens, regnum tribus filijs reliquit, Atherbali, Hiempſali, & Iugurthæ fratris filio, quem in filiũ adoptauerat. Pòſt Iugurtha Hiempſalem fratrẽ bello petit, quẽ victum interemit, Atherbalem bello victum Africa expulit. Calfurnium indè conſulem aduerſùs ſe miſſum, pecunia corrupit. nam, vt T. Liuius ait, Atherbal bello petitus à Iugurtha, & in oppido Cirtha obſeſſus, contra denunciationem ſenatûs ab eo occiſus eſt. ob hoc ipſi Iugurthæ bellum indictum eſt. Id Calphurnius Beſtia gerere iuſſus, pacem cum Iugurtha iniuſſu Romanorum fecit, quod ſenatus ratum habere noluit.

Bellum Iugurthinum.

Iugurtha fide publica euocatus, ad indicandum conſiliorum ſuorũ authores, quòd multos in ſenatu corruperat, Romam venit, & interrogatus, reſpondere ſubterfugit. Intereà Maſiniſſam de genere regũ, quòd Numidarum regnũ ad ſe pertinere dicebat, per inſidias occidi ꝓcurat: ideò cauſam capitis iuſſus dicere, cùm periclitaretᷣ, clàm profugit, et recedens ab vrbe, fertur dixiſſe, O vrbem venalem & citò perituram, ſi emptorem inuenerit. deindè Aulum Poſthumium, Poſthumij cõſulis fatrẽ, contra ſe miſſum, apud Calamam theſauris regijs inhiantem, bello oppreſſit, cui victo ignominioſiſſimum fœdus exegit.

Vrbs venalis.

Vniuerſam penè Africam à Ro. deficientem, regno ſuo iunxit, poſteà tamen Metelli conſulis integritate & diſciplina coërcitus, duob⁹ quoquè prę-

lijs

lijs victus, vidit pſente ſe & vaſtari Numidiam,& non poſſe defendi. Igitur legatos ad Metellum mittit, qui tantùm ipſi liberiſque vitam peterent, alia om̃ia data popu. Ro. Metellus ſingulatim legatos tentat, ſi opportunè Iugurtham ſibi viuum traderent aut necaret. quos electos ad proditionem, domum dimiſit, regi pacem quam poſtulabat, neque abnuere neque polliceri volens.

Metellus.

Iugurtha vbi Metelli dicta cum factis cōpoſuit, armis certare ſtatuit. Prælia varia commiſſa ſunt, nunc cum Metello, nunc cum C. Mario legato, qui equitibus pręerat, aliquandò cum vtroque. Metellus quoniam armis bellum parùm ꝓcedebat, inſidias regi per amicos parat. Bomilcarem regis amicũ corrupit. Is vbi tempus opportunum venit, monet lachrymis Iugurtham, ſibi & ſuis prouideat, inducitq; ad deditionem. mittuntur ad imperatorem legati, qui ſinè vlla pactione ſeſe regnumq; ſuum in illius fidem tradere, & imperata facturum dicerent. Metellus conſilio habito per legatos, Iugurthæ imperat argenti pondo ducenta millia, elephantes omnes, equorum & armorum aliquantum. quæ ſinè mora facta ſunt. deindè iubet omnes perfugas vinctos adduci.

Inter hæc Iugurtha incertus, in pace improbos non prohibet excurſus. Cùm Metellus finem bello imponere ſtatuiſſet, ſucceſſor ei datur C. Marius non bene gratus, cuius conſulis aſtutia Romaniſq; viribus fractus eſt, maximè poſtquàm Marius vrbem Capſam ab Hercule Phœnice conditam, regijs theſauris conſertam, dolo circunuenit & cepit. diffidens deindè proprijs rebus & viribus Iugurtha, ſocietatem cum Boccho rege Maurorum fecit, cuius equitatu in immenſum auctus, Marianum exercitum crebris incurſionibus fatigauit.

Marij aſtutia.

Bocch⁹ rex Maurorum.

Poſtremò apud Cirtham vrbem aduersùm Ro. expugnationem eius parãtes, lx. millibus equitum inſtructus occurrit. nunquàm vlla Romano militi tumultuoſior pugna & terribilior fuit, adeò vt puluis cælum ſubduxerit. Tantus telorum nimbus, vt nulla pars corporis eſſet ab ictu tuta. Ità coacti in vnũ equites, in vnum pedites denſabantur. tantis periculis nox finem dedit. Eadem poſtera die & belli & periculi facies, eadem & tertia die.

Tandèm Marius cõſul cum vniuerſo ſimul agmine ꝓrupit è vallo. Pugna atrox, ſolis erat intolerantia. Superuenit imber via inſperatæ ſalutis: ſiquidem refrigerium Romanis præbuit, & Numidis haſtilia telorum lubrica & inutilia reddidit. Idem repentino pondere adeò ſcuta grauabat, nè commodè poſſent tractari. Ità ex inſperato Bocchus & Iugurtha fugerunt. poſt hoc quinquaginta millia armatorũ ab eiſdem regibus Ro. obiecta, quæ vſque ad internecionem cæſa referuntur.

Ex eo Bocchus ſpem abijciens, pacẽ petiuit, atque in precium pacis Iugurtham dolo captum, catenisque obrutũ, per Syllam legatum miſit ad Marium. ſic fraudulẽtiſſimus regum, ait Florus, fraude Bocchi ſoceri proditus eſt, de quo duo triumphi habiti ſunt. Primus per Metellum, ſecundus per Marium. ante currum tamen Marij Iugurtha cũ duobus filijs ductus eſt catenatus, & mox iuſſu conſulis in carcere ſtrangulatus eſt.

Capitur Iugurtha.

ANNO 637. L. Cæcilio Metello, & Q. * Tito Flaminio cõſulibus, Carthago in Africa reſtitui iuſſa, deductis ciuium Ro. familijs, quæ eam incolerent, impleta eſt, magno antè prodigio præcedente. nam cùm menſores ad limitandum Carthaginẽſi agrum miſſi, ſtipites terminorum indices fixos, noctè à lupis reuulſos mordicùs, corroſosque repeꝛiſſent, aliquandiù hæſitatum eſt, vtrùm Romanis expediret Carthaginem reformari. Ego credo factum anno 626. ab vrbe condita, hoc eſt, circa xxij. annum poſtquàm euerſa eſt. In Maurorum manibus eſt, & * Tunitium vocatur.

Carthago reſtituitur.

* Tunetum

Illis Iugurthini belli temporibus L. Caſſius in Gallia Tigurinos vſque ad Oceanũ perſecutus, ab eiſdem inſidijs circunuentus eſt & occiſus, ac Piſo vir conſularis legatus Caſſij interfectus. C. Publius alter legatus, nè reſidua exercitûs portio quæ confugerat in caſtra, non dele-

Cæſar 1. bel. gal. 7. & 12.

deleretur, obſides & dimidiam partem rerum omnium Tigurinis turpiſſimo fœdere dedit, qui Romam reuerſus, à Cælio tribuno pl. bis die dicta, eò quòd obſides dederat, in exilium profugit.

Cimbri. Tigurini.

ANNO ab vrbe condita 642. Cimbri, Teutoni atque Tigurini, ab extremis Galliæ profugi, cùm terras eorum inundâſſet Oceanus, nouas ſedes toto orbe quærebant, excluſique è Gallia & Hiſpania, vt refert Florus, cùm in Italiam migrarent, miſerunt legatos ad M. Liuium Syllanum COS. à ſenatu petentes, vt aliquid ſibi terræ daret quaſi ſtipendium, cęterùm vt vellet, manibus atque armis ſuis vteretur.

Bellũ Cimbricum.

Repulſi à ſenatu, quod nequiuerant precibus, armis petere conſtituunt. Sed nec primum impetum Syllanus, nec ſecundum Manlius, (Florus Manilium vocat) nec tertium Cæpio ſuſtinere potuit. Fugatur Syllanus. Aurelius autẽ Scaurus legatus, à Cimbris fuſo exercitu captus eſt, & cùm in conſilium ab ijs vocatus deterreret eos, nè alpes trãſirent, Italiam petituri, Romanos enim vinci non poſſe, à Bolo eorum rege feroci iuuene occiſus eſt.

Bolus rex.

C. deindè Manlius & Q. Cæpio proconſules, dum inter ſe diſceptant, circa Rhodanum victi prælio, caſtris binis exuti ſunt, M. Aemilius conſularis ibi captus atq; interfectus eſt, duo filij conſulis cæſi, lxxx. millia Romanorum ſociorumq; ea tempeſtate trucidata ſunt, lx. millia calonum atque lixarum interfecta Antiâs ſcribit. Ità ex omni exercitu decem tãtummodò homines ſuperfuiſſe feruntur.

Romani Germanica virtute fracti.

Hoſtes ingenti præda potiti, noua execratione cuncta peſſundederunt, diſcindunt veſtes, aurum & argentum in flumen proijciunt, phaleræ loricæq; tritæ, equi gurgitibus immerſi, homines laqueis ex arboribus ſuſpenſi, ità vt nihil prædæ victor, & nihil miſericordiæ victus agnoſceret. Maximus tũc Romæ non ſolùm luctus, verùm etiàm metus fuit, nè confeſtìm Cimbri alpes tranſgrederentur, Italiamque delerent. At ſecundùm populi Rom. iuſſionem, Cæpio, cuius temeritate clades accepta erat, damnatur, bonaque eius publicantur.

Actum erat, niſi Marius illo ſeculo contigiſſet. Eo tum quartũ conſule facto, bellum contra Cimbros & Teutonas decretum eſt. Marius nõ auſus congredi ſtatìm, militem tenuit in caſtris, donèc inuicta illa rabies & impetus, quem pro virtute barbari habent, conſeneſceret. Verùm tanta erat hoſtibus fidutia capiendæ vrbis, vt Romanis dicerent, ſi quid ad vxores ſuas mandarent. Nec ſegniùs quàm minati fuerãt, tripartito agmine per alpes, id eſt, clauſtra Italię, ferebantur.

Mira tum velocitate occupatis compendijs alpium, præuenit hoſtem Marius, priòresque Teutonas ſub ipſis alpium radicibus aſſecutus, in loco quem Aquas Sextias vocant, prælio oppreſſit. vallem fluuiumque hoſtes tenebant, Marius colles. Certè neceſſitate acta virtus, cauſa victoriæ fuit. nam petente aquam exercitu, Viri, inquit Marius, eſtis? En illic habetis. Itaque tanto ardore pugnatum eſt, vt victor Romanus de cruento flumine non plùs aquæ biberit, quàm ſanguinis.

Barbarorum rex Teutobocchus, equum vix conſcendens, proximo in ſaltu compræhenſus, inſigne ſpectaculum fuit, vir proceritatis eximię. ducenta millia armatorum eo bello occiſa ſunt, 80. millia capta referuntur. Dux Teutobocchus interfect9, vix tria millia fugiſſe referuntur. Teutobocchus Germanorum dux cum ſuis caſus.

Sublatis Teutonibus, in Cimbros conuertitur Marius. hi repulſo ab alpibus fugatoque Q. Catulo proconſule, qui fauces alpium obſederat, & ad flumen Atheſim caſtellum editum inſederat, reliqueratque: tum Cimbri virtute ſua explicata, fugientem proconſulem exercitumque proſecuti, in Italiam traiecerunt. Hic iam (quis crederet) per hyemem Tridentinis iugis in Italiam prouoluti deſcenderãt. Atheſim flumen non ponte, nec nauibus, ſed ingeſta obrutum ſylua tranſiluëre, & ſi ſtatim infeſto agmine vrbẽ petiuiſſent, grande diſcrimen fuiſſet, ſed in Venetia (q fere tractu Italia molliſſima eſt) ipſa ſoli

Simile supra pag. 69

ſoli cæliq́ue clementia robur elanguit. Ad hoc panis vſu, carnis coctæ dulcedine & vini mitigatos, Marius in tempore aggreſſus eſt. Iam diem pugnæ à Mario petiêrunt quem dedit. In patenti campo quem Caudium vocant, procurrerunt.

Marius quintùm iam conſul & Catulus aduerſùs eos miſſi, Annibalem ſecuti, in nebula diſpoſuére pugnam, in ſole pugnauerunt. Prima ſiquidem perturbatio Gallorum fuit, quòd hoſtis inopinatus occurrerat. Cumq́ue ſol cum vento ortus emicuiſſet, viſus eorũ puluis oppleuit, tum acie cõuerſa in Oriẽtem ſplendor hebetauit. Ità factũ eſt, vt tãta & tam terribilis multitudo, minima Romanorum clade cęderetur. Centũ xl. millia eorum tunc in bello cęſa, xl. millia capta dicuntur.

Mulieres penè grauiorem excitauerunt pugnam, quæ plauſtris in modum caſtrorum circunſtructis, ipſæ autẽ deſupèr propugnantes, diù repulêre Ro. Sed cùm ab his nouo cædis genere terrerẽtur, abſciſſis enim cum crine verticibus inhoneſto ſatis vulnere turpes relinquebãtur, ferro quod in hoſtẽ ſumpſerant, in ſe ſuosq́ue verterunt. nanq; aliæ cõcurſu mutuo iugulatæ, aliæ appenſis indè faucibus inuicèm ſtrangulatæ, aliæ funibus per equorum crura conſertis diſtractæ, aliæ laqueo de ſubiectis plauſtrorum temonibus pependerunt: inuẽta eſt etiàm, quæ duos filios per colla eorum laqueis ad ſuos pedes vinxerit, eos ità ſecũ trahens ad ſuſpendium.

Cimbrorũ & Teutonũ ſtrages.

Mulierum Teutonicarũ facinus.

Florus refert, quòd miſſa anteà ad Marium legatione, mulieres cùm libertatem & ſacerdotium nõ impetrâſſent, ſibi (vt dictum eſt) manus conſeruerũt. In hac pugna Cimbrorum Beleus rex in acie dimicãs impigrè, nec inultus occubuit. Tertia verò Tigurinorum manus, quæ quaſi ſubſidium Noricos inſederat alpiũ tumulos, in diuerſa lapſi, fuga ignobili & latrocinijs euanuit.

Hunc tam lætum, tamq́; felicẽ libertatis Italicę nuncium, non per hoĩes, vt ſolebat, populus accepit. Quippe eodẽ die quo geſta res eſt, viſi pro æde Caſtoris & Pollucis iuuenes laureati prætori literas dare, frequensq́ue in ſpectaculo rumor victoriæ Cimbricæ feliciter dixit. Quo quid admirabilius? quid inſignius fieri poteſt? nam quaſi Roma ſpectaculo interfuiſſet, vno eodemq́ue tempore quo in acie Cimbri occumberent, populus in vrbe plaudebat. de hac victoria populus Ro. tertium Romæ conditorem Marium appellabat, quòd non à minori diſcrimine tunc Romam ſeruâſſet, quàm cùm eſt exactus Gallorum furor. Itaq; læti omnes Ro. cum filijs atque vxoribus Mario & dijs domi libabant. noluit tamẽ Marius ſolus triumphare, Catulum enim honore priuare noluit.

Marius tertius Ro. reſpub. conditor.

Circiter annum ab vrbe cõdita 649. annumq́; xij. Ptolemęi Phiſconis, mortuus eſt Iohannes Hyrcanus dictus, ꝙ Hyrcaniam deuicerat. reliquit quinq; filios, Ariſtobulũ primogenitũ & Antigonum cum tribus alijs. Cumq́; nullus ad regendum populum ſufficeret, vxorem ſuam diſertiſſimam præfecit Iudæę & filijs. Ariſtobulus impatiens dominij materni, matrem cum tribus fratribus minoribus, conſilio (vt aliqui tradunt) Antigoni in vincula coniecit & carcerem. Antigonum quem diligebat, ſecũdum à ſe cõſtituit. hic Ariſtobulus magiſtratum ad regiam dignitatem transferre decreuit, primusq́ue ſibi diadema impoſuit, & reſtituit regnum Iudææ.

Iudęorũ regnũ reſtituit Ariſtobulus.

Fluxerunt autem à Sedechia vltimo rege anni 475. & menſes tres, vndè ſæpè legitur intermiſſum regnum vſque ad Hyrcanum & Ariſtobulum, id eſt, ad Ariſtobulum Hyrcani. Is reſtituit regnum Iudææ anno ab exordio mundi 5096. abindè 103. anno naſcitur Chriſtus. Regnauit Ariſtobulus annũ vnũ. Patriæ plurimùm profuit, nam ſubegit Ituræos, & prouinciam eorũ pro maiori parte ſubiecit, compulit habitãtes in ea, vt ſi vellẽt in prouincia manere, circunciderentur ſecundùm legem Moiſis. Rex Ariſtobulus cùm matrem fame atque vinculis oppreſſiſſet, addidit huic violentię Antigonum, quem videbatur amare, & communis regni conſortem habere, accuſationibus alienatus ab eo, quibus primùm, vt refert Ioſephus, non credebat. Sed cùm Antigonus clarus ab

expeditione veniſſet, contigit Ariſtobulum morbo teneri.

Tum Antigonus agés dies feſtos, ad templum aſcendit ſplẽdidiſſimè ornatus cum ſuis armis, & multùm pro ſalute fratris orauit. maleuoli verò cupientes eorum labefactare concordiam, & maximè vxor fratris, quæ oculos in eũ iniecerat, ſed ipſe ei aſſenſum non prębebat, accuſabant eum, dicentes Ariſtobulo: Frater tuus audiens te ægrotantem, in manu forti & armata intrauit, vt te perimat & regnet. Ariſtobulus autem accuſationibus inuitus credebat, timens nè in fratris ſuſpicionem incideret: ſed maleuoli addunt, iubeat Antigonum venire ad ſe, vt fides eis haberetur, ſi veniſſet in armis.

Poſuit ergò ad ſuggeſtionem vxoris Ariſtobul⁹ armatos in ſubterraneo ſpecu, locus hic Pyrgus Stratonis dicebatur, per quem Antigonus tranſitum facturus erat, qui ſi veniret armatus, eum interficerent.

Pyrg⁹ Stratonis.

Aduocans fratrem Ariſtobulus, pręcepit nuncio vt diceret ei, nè veniret armatus: ſed regina corrupit nunciũ muneribus, vt diceret ei quòd cum armis veniret, qualẽ cuperet rex videre in armorum ſplendore. Ea crudelitate periturũ Antigonũ prædixerat vates quiſpiam ex Eſſæorũ ſecta, ſectatoribus ſuis in Pyrgo Stratonis, vndè is ſexcẽtis ſtadijs aberat. Itaque cùm fatali die gloriantem in armis videret, fata morari timens exclamauit, melius eſſe ſibi vt moreretur, quàm mentiri mortẽ principis.

Interim ad fratrẽ ingreſſurus in Pyrgo Stratonis, quiloc⁹ maritimo cognominis erat, à ſatellitibus obruitur, velut erat ſenis vaticinium. Audiens autẽ rex mortem fratris, pœnitentia fraternę cędis eum fletuſque poſſedit, ægritudo mentẽ eius dolore inuaſit, adeoq; morbus inualuit, vt ſanguinẽ laceratis viſceribus vomeret. Quem vnus de ſeruulis foràs efferens, vbi Antigonus recentèr occiſus erat, caſu effudit. Id videns populus, aſſerebat nutu Dei in occiſi vltionem, ſanguinem eſſe libatum occiſoris. Cumque cauſam clamoris rex ſciſcitaretur, nullus que ei auderet dicere, tandèm minis extorſit veritatem.

Antigoni & Ariſtobuli interitus.

z.

Quo audito, ingemiſcens fertur dixiſſe, Fas non erat vt Dei oculos ſcelera mea laterent. vſquequò ò improbum corpus, cæde matris fratriſque contaminatum, animam damnatã retinebis? Vtinàm non paulatim eis ſanguinem meum libem, ſed totum ſimul accipiat. Quę cùm dixiſſet, ſpiritum efflauit. Hic Ariſtobul⁹ ab externis ſcriptoribus laudatus eſt, tanquàm moderatæ vir naturæ, ingenui pudoris, φιλέλλην, id eſt, Grecorum amator dictus eſt.

ANNO ab vrbe condita 650. Alexander qui & Ianneus, Ariſtobuli frater, pontificatum & regnum ſuſcipiẽs, regnauit annis 27. Defuncto enim Ariſtobulo, vxor eius Alexandra ſobolem non habens, ſoluit fratres Ariſtobuli: Ianneum qui & Alexander dicebatur, regem conſtituit ætate maiorem, qui nũquàm ad faciem patris Hyrcani peruenit. Cauſa erat, cùm diligeret pater priores filios Ariſtobulum & Antigonum, apparuit ei Deus in ſomnijs, vbi interroganti quis filiorum ei ſuccedere deberet, oſtendiſſe fertur vultum Alexandri, de quo contriſtatus, in Galilæa eum nutriri fecit.

Alexander ſeu Ianneus Iudæorum rex.

Suſcepto regno, Alexander vnum è fratribus ſuis, nitẽtem regnũ præſumere, interfecit: alterum verò, volentẽ innocentèr viuere, honorabilitèr tractauit. Duxit autem vxorem nomine Alexandram.

Poſteà Alexander Ptolemaida obſedit. nã Antiochus Cyzicenus cũ fratre certabat, ità vt neuter Ptolemaidi opem ferre potuerit. Sed tandèm inuitabant Ptolemæum Aegypti regem, à Cleopatra matre expulſum, qui Alexandrum pugna vicit, & ex Iudæis triginta millia occidit. Tunc Ptolemæus parta victoria Iudæam vaſtans, inuentas in villis mulieres ac infantes laniari iuſſit, membraque eorum in cacabis decoqui, per ſimulationem tamen, vt qui fugerãt à pugna, putarent hoſtes ſuos carnibus humanis veſci, qua fraude ingẽtem Iudæorum animis crudelitatis metum incuſſit.

Alexandri ignominia.

Alexãder ſuis inuiſus factus, cùm in feſto tabernaculorũ ſuper arã ſtaret immolaturus, ſuper eũ virgis cedrinis quas ex mo-

ex more portabant, iaculabātur: nec eo contenti, cùm ingreſſi fuiſſent templū, dicebāt eum honore ſacrificij indignū, quia de captiua genitū. Iratus ergo, ſex millia eorum occidit. Cumq́ue Arabas, Moabitas & Galaaditas viciſſet, tributorum incrementum eis impoſuit, & Amathunta expugnauit. Deindè cùm conſeruiſſet pugnam cum Abida rege Arabum, incidit ex inſidijs in altiſſimā vallem. Indè cùm fugeret Hieroſolymam, habuit etiàm Iudæorum gentem inimicā, contra quos annis ſex pugnās, interfecit 50. millia ſeniorum, qui facta eius deteſtabantur.

Baris. Cumq́ue offenſus erat populo, muniuit ſibi palatiū in turri quæ Baris dicebatur: quam cùm deindè Titus vidiſſet, miratum aiunt quòd eam Iudæi deſeruiſſent, cùm à duobus defendi potuiſſet ab omni viuenti. Rogabat Alexander aliquandò Iudæos, vt odium quod erga eum haberent, ſoluerent: nec profecit. Percontanti autem, quonam pacto eos ſedare poſſet, reſponderunt, ſi moreretur: ob hoc in plateis Hieruſalē ſuſpendit octingentos viros vxoratos, vxoresq́ue eorum & liberos necauit.

Poſt multa bella cum Ptolemæo, cū Antiochis, Arabiæ populis Iudæisq́ue geſta, crapulæ multùm indulgēs, in valetudinem malam incidit, & tribus annis quartana febri laborans, nec ſic ab expeditiōe quieuit, donèc in laboribus expiraret in monte Geraſenorum, Rabagam caſtellum obſidēs. Eum cùm vidiſſet regina propinquare lœto, deplorat futuram ſuî ac liberorum deſolationem. Ille verò ſuaſit vxori, vt mortem ſuam milites celaret, donèc caſtellū caperet, dehinc vt Hieroſolymam victrix rediret, Phariſæis poteſtatē datura quid vellent agere, eos honoraret: nam poſſe hos multùm apud Iudęos dicebat, & lędere ſi quem abominarentur, & prodeſſe cui fideles exiſterent, cùm nimiùm eis crederet populus, ſeq́ue offendiſſe multitudinem, quòd Phariſæos aliquādò contriſtâſſet. Tu igitur cùm Hieroſolymam veneris, conuocatis militibus, meum corpus oſtende & permitte, qualitèr velint vti meo cadauere, ſiue contumelioſè velint inſepultum relinquere, aut in id ſæuire alitèr. Neque ſinè phariſæorum conſilio aliquid in regno decernas. hoc facto, dignior ero funere, & firmum tibi conficies principatum. hoc dicto, deceſſit. Alexandri interitus.

Alexandra itaque cùm caſtellum cepiſſet, phariſæos alloquitur, & illorum poteſtati mariti corpus & regni gubernationem commendat, & ità iram eorum, quam in Alexandrum habebant, extinxit, fidosq́ue ſibi amicos eos parauit. Hi populum ſecundò conuocantes, ad reconciliationem res ab Alexandro egregiè geſtas expoſuère, regem ſe iuſtum dicentes & magnum perdidiſſe, tantumq́ue populo luctum ac mœſtitiam laudibus regis inculcerunt, vt exequias ei celebriores quàm cæteris regibus exhiberet. Alexander autem liberos reliquit Hyrcanum & Ariſtobulū, vxori Alexandræ regnum tradens. De his plura infrà, nec enim huc om̄ia hæc pertinent, conſiderata temporum ſerie. Alexādrę regnū Iudæorum cedit.

Per eadē ferè tempora Apuleius Saturninus Gracchanas leges aſſerere nō deſtitit. Tantum animorum viro Marius dabat, qui nobilitati inimicus, conſulatu ſuo pretereà confiſus, occiſo palàm comitijs Annio competitore tribunatûs, ſubrogare conatus eſt in eius locum C. Gracchum hominē ſinè tribu, ſinè nomine, ſed ſubito titulo in familiam ipſe ſe adoptabat, cùm tot tantisq́; ludibrijs exultaret impunè, rogandis Gracchorum legibus ità vehemētèr incubuit, vt ſenatum cogeret in verba iurare, cùm abnuentibus aqua & igni interdictum iri minaretur. Vnus tamen extitit qui mâllet exilium. Seditio Apuleiana.

Itaq; L. Apuleius Saturninus, Q. Metello Numidico acerrimus inimicus, qui eum cenſorem creatum, protractū domo, atq; in Capitolium fugientem, armata multitudine obſedit, vndè equitum Ro. indignatione deiectus eſt, plurima ante Capitolium cæde facta.

Subſequēti anno Marius ſextùm cōſul, Glaucia prętor, & Saturninus tribunus plebis conſpirauerunt Metellū Numidicum in exilium vi agere. Die dicta à ſuppoſitis eidem factioni, innocens Metellus damnatus, in exiliū cum totius vrbis dolore diſceſſit. Idem Satur- Metelli Numidici exilium.

ninus Memmium virum integrum fieri conſulem timens, orta ſeditione, per ſatellitem interfecit. Quibus rebus concitato plurimùm ſenatu ac populo Ro. Marius homo varij conſilij & mutabilis, cùm Saturninum tueri minimè poſſet, accommodat ad tempus ingenio, conſenſui bonorum ſe miſcuit, plebem commotam leni oratione ſedauit.

Saturninus infamibus concionibus turbam coëgerat, atq; in domo ab alijs rex, ab alijs imperator eſt appellatus. Marius alterum conſulē cum præſidijs in colle diſpoſuit, ipſe portas cōmuniuit. In foro prælium commiſſum eſt. Saturninus foro pulſus, in Capitoliū confugit. bellum in aditu Capitolij actum eſt horridum, multi cæſi, Saturnino palàm clamitante, Marium authorem eſſe omnium molitionum. At cùm Saturninus in curiam confugiſſet, per equites Rom. effractis foribus occiſus eſt. C. Glaucia extractus è domo Claudij, trucidatur: Furius tribunus bona omnium publicanda decreuit. Ità authoribus ſeditionis occiſis, qes populo fuit. Q. Cæcilius Metellus ab exilio, ingenti totius ciuitatis fauore reduct' eſt. Interim eā apud Rhodum legendo atque audiendo magnos viros aduocauerat. Rutilius vir integerrimus accuſatus, maleuolentia iudicum condemnatus, Smyrnam commigrans, literarū ſtudijs contentus ſenuit.

Saturnini interitus.

ANNO ab vrbe 659. Sexto Iulio Cęſare, & L. Martio Philippo conſulibus, Liuius Druſus non tribunatûs modò viribus, ſed ipſius etiàm ſenatûs authoritate, totiusque Italiæ conſenſu Gracchanas leges aſſerere conatus eſt. Equites enim Ro. tanta poteſtate ſubnixi, interceptis vectigalibus, peculabātur ſuo iure Rempub. Quinetiàm ab equitibus ſenatus diſſidebat iudiciorum cauſa, quarè eos coniungere communi lege tentauit Druſus, iudicia ad vtroſq; deferre conatus: ſiquidem ad ſenatū commodè traducere non potuerat, legit ex equeſtri ordine numero pares ſenatoribus, qui ob diſſenſiones creuerant, vt eſſent penè trecenti. Senatui, cùm hos ſibi iunctos ægre ferret, ſe Druſus adiunxit, plebem largitionibus in ſententiam ſuam traxit. Et vt maioribus viribus cauſam ſenatûs ſuſceptam tueretur, ſocios, id eſt, Italicos populos, ſpe ciuitatis Romanę illectos, excitauit.

Druſi ſeditio.

Druſus iſte homo ſuperbus primò in fauorē ſenatûs legem tulit, vt æqua parte iudicia penès ſenatum & equeſtrem ordinem eſſent: vt autem ſenatum contra equeſtrem ordinem tueretur, hortabatur populum, vt ſenatui fauorem præſtaret. Ità plebem Gracchanis legibus, eiſdem ſocios (id eſt, Italicos) ad plebem ſpe ciuitatis erexit. Aderat promulgandi dies, cùm ſubitò tanta vis hominum vndiquè apparuit, vt hoſtium aduentu obſeſſa ciuitas videretur.

Tunc L. Philippus conſul interpellauit eum, dicens, alio ſenatu ſibi opùs eſſe. qua re indignatus Druſus, non lictorem, ſed clientem ſuum miſit, vt Philippum comprehenderet. Qui cliēs Philippum apprehenſum non antè dimiſit, quàm ſanguis & in ora & in oculos redundaret. Poſteà eundem egit in carcerem. Deindè cùm promiſſa Druſus ſocijs ciuitatibus præſtare non potuit, irati Italici, defectionem cœperūt agitare, & in expugnationem vrbis ſe armare, ex quo Druſus etiàm ſenatui inuiſus factus, velut ſocialis belli author, domi ſuæ, incertum quo authore, occiſus eſt.

Hic Druſus tantæ fuit temeritatis, vt cùm aliquandò ſenatus miſiſſet ad eum, vt veniret ad curiam: quæſiuerit, quarè non ipſe veniret ad eum: cui reſponſo, authore Valerio, paruit ſenatus. At his ſociorum conatibus, illaq; clade quid triſtius, quid calamitoſius, cùm omne Latium atque Picenum, Hetruria omnis atque Campania, poſtremò Italia contra matrem atque parentem ſuam vrbem conſurgeret? Quò acceſſit, vt mœſtam vrbem prodigia dira terrerent. Nam ſub ortu Solis, globus ignis à ſeptentrione cum maximo cæli fragore emicuit. Apud Aretinos, cùm panes per conuiuia frangerentur, cruor è medijs panibus tanquàm è vulneribus corporum fluxit. Præterea per ſeptem continuos dies grando lapidum,

Origo belli ſocialis.

Prodigia

pidum, immixtis teſtarum fragmentis, terram verberauit. In Samnitibus vaſtiſſimo hiatu terræ flamma prorupit, & vſque in cęlum extendi viſa eſt. Tunc etiam omnium generum animalia, quæ inter homines viuere ſolita erant, relictis ſtabulis, ad ſyluas monteſque fugerunt. Canes quoque lachrymoſis vlulatibus vagi luporum ritu oberrârunt. Hęc dira ſocialia ciuiumque bella ſunt ſecuta.

Prodigia.

Igitur Picentes, Marſi, Pelignì, Veſtini, Marrucini, Samnites & Lucani, cùm adhuc occultam defectionem meditarêtur, C. Seruium prętorem legatum ad ſe miſſum, apud Aſculum occiderunt, ſtatimq́; clauſa ciuitate, omnes ciues Romanos indicta cędeiugulârût. Precesſit tamen, vt Florus ſcribit, belli in Albano monte conſilium, vt in feſtiuo die Latinarum Iulius Cęſar & Philippus côſules, intra ſacra & aras immolarentur. ſed id proditiõe diſcuſſum eſt. Indè iam paſſim ab omni parte Italię diuerſa per populos & vrbes ſigna cecinêre. Nec Annibalis nec Pyrrhi fuit tanta vaſtatio. en Pompeius prętor cum Picentibus iuſſu ſenatûs bellum gerens, victus eſt. Iulius Cęſar Samnitum pugna victus. Rutilij copiæ fuſæ, ipſe conſul cęſus, octo millia Romanorum interfecta. Marius, raptis continuò copijs, victores inſperatus oppreſſit, octo millia & ipſe Marſorum interfecit. Cępio à Veſtinis & Marſis cũ exercitu trucidat^9 eſt. Iulius Cęſar poſtquàm Eſerniam victus aufugerat, côtractis vndiquè côpijs, aduerſus Samnites & Lucanos dimicans, multa millia interfecit. Marius deindè ſex millia Marſorum interfecit, vij. millia armis exuit. Sylla cum xxiiij. cohortibus Eſerniam miſſus, vbi arctiſſima obſidione Romani ciues & milites premebantur, maxima cęde vrbem ſociosq́; ſeruauit. Gn. Pompeius Picentes graui pręlio fudit, qua victoria ſenatus latos clauos & cętera dignitatis inſignia recepit, cùm togas tãtummodò de victoria Cęſaris primùm reſpirãte ſumpſiſſet. Porcius Cato prętor & Plotius legatus, Hetruſcos & Vmbros plurimo ſanguine impenſo difficilimo labore vicerunt. Pompeius diù obſedit Aſculum, nec expugnauiſſet, niſi populum in campum prorumpentem grauiſſima oppreſſione viciſſet: decem & octo millia Marſorum in ea pugna cum Franco ſuo imperatore cæſa ſunt, capta tria millia: quatuor millia autem Italicorum ex ea cęde profugorum, iugum montis conſcenderant, vbi exanimati niuibus, miſerabili morte riguerunt, viuentium in modum perſtantes.

Infelix Romanorũ ſucceſſus.

Marij prima victoria.

Francus Marſorum dux.

Eadem die Picentes victi ſunt, quorũ dux Iudacilius, conuocatis principibus ſuis, poſt magnificas epulas largaque pocula cunctos ad exemplum ſui prouocans, hauſto veneno conſumptus eſt. nemo tamen eum ſequebatur.

ANNO ab vrbe condita 661. cùm ad obſidendos Samnites Pompeius & Romanus iuiſſet exercitus, Poſthumius Albinus vir conſularis, L. Syllæ legatus, poſtquàm intolerabili ſuperbia animos omnium in militum odia ſuſcitâſſet, lapidibus occiſus eſt. Sylla conſul ciuilem cruorem non niſi ſanguine hoſtili expiari poſſe teſtatus eſt, cuius rei conſcientia permotus exercitus, ità pugnam adortus eſt, vt ſibi vnuſquiſque pereundũ videretur, niſi viciſſet. decem & octo Samnitum millia eo prelio cęſa ſunt, Iuuentium quoque Italicum ducem maximum perſecutus occidit. Porcius Cato conſul Marianas copias habens, cùm aliquãta ſtrenuè pegiſſet, gloriatus eſt C. Marium nõ maiora feciſſe: & ob hoc cùm ad lacum * Sucinum bellũ gereret, à filio C. Marij in tumultu belli quaſi ab incerto authore, proſtrat^9 eſt. Marrucini & Veſtini à Sulpitio legato Pópeij vaſtati ſunt. Popedius & Obſidius imperatores Italici, ab eodem Sulpitio oppreſſi & occiſi ſunt.

Sylla victoria.

*Facinum

Pompeius Aſculum ingreſſus, pręfectos & centuriones cunctoſque principes eorum, ſecuri percuſſit, ſeruos prædamq́; omnem ſub haſta vendidit, reliquos nudos abire pręcepit. Et cùm de hac prǫda opitulationẽ aliquã in vſum ſtipendij publici ſenatus fore ſperaret, nihil tamen ex ea Pompeius ęrario contulit. nam eo tempore cùm exhauſtum eſſet ęrarium, & ad ſtipendium frumenti deeſſet impenſa, loca publica quæ in circuitu Capitolij pontificibus,

Aerarij Romani inopia.

nn 4 auguri-

auguribus, decemuiris & flaminibus in poſſeſſionem tradita erant, cogente inopia, vendita ſunt: & ſufficiẽs pecuniæ modus acceptus eſt. Equidem in ſinum tunc ipſius ciuitatis, euerſarum omniũ vrbium nudatarumq́ue terrarum abraſæ vndiquè opes congregabantur, cùm ipſa Roma, turpi adigente inopia, præcipuas ſui partes auctionabatur.

Spartacum hinc ſequitur bellum, de quo Florus ſcribẽs: Neſcio, inquit, quo nomine appellẽ, cùm ſerui militauerint, gladiatores imperauerint. Gladiatores 46. Capuæ è fracto ludo, quem ibi Lentulus celebrauit, ſtatim conſtitutis tribus ducibus, ſcilicet Spartaco & duob[9] Gallis, ſcilicet Criſo & Oenomao, mõtem Veſuuium occupauerunt. indè verò erumpentes, caſtra Clodij prętoris, qui eos in monte obſederat, expugnãrunt: ipſo fugato, omnia rapuerũt. Oenomaus verò vnus ducum in ea pugna cecidit. Alij duo breui tempore agmina ingentia collegerunt, ità vt Criſus haberet decem millia, Spartacus Thrax haberet 30. millia.

Spartacus.

Deindè quum cędibus, incendijs, rapinis & ſtupris omnia implerent, ità vt mulieres aliquæ violatæ ſeipſas occíderent, miſſi ſunt contra eos Gellius & Lentulus cõſules Romani. Gellius Criſum acerrimè pugnãtem oppreſſit, Lentulus verò ſuperatus à Spartaco, fugit. poſtmodùm ambo cõſules contra Spartacum pugnauerũt: & accepta graui clade, fugerunt. Deindè Spartacus C. Caſſium proconſulem occídit. Tantus verò metus vrbem inuaſit, quantus ſub Annibale erat.

Senatus tandèm Craſſum conſulem cum legionibus & nouo ſupplemento miſit, qui mox vt fugitiuorum pugnam inijt, ſex millia eorum occídit, & nongentos cepit. Sed poſtquàm Spartacum bello aggrederet̃, auxiliatores eius Gallos & Germanos ſuperauit, occiſis eorũ ducibus & 30. millibus militũ. Nouiſſimè cùm cõtra Spartacum diſpoſita acie pugnaret, ſexaginta millia de ſuis occídit, & ſex millia cepit, Spartaco interfecto. cęteri verò qui fugerant, diligentèr à diuerſis ducibus quęſiti, occiſi ſunt. Durauit hoc bellum cum calamitatibus

Craſſus interimit Spartacum.

Italiæ annis tribus, fi nẽ accepit in Apulia. quod bellum Oroſius vocat fugitiuorum, Auguſtinus ſeruile.

In hac generatione locuſtarum multitudo in Aphrica fuit, quæ non ſolùm ſegetes, ſed & folia atque cortices corroſerunt. vento deindè in pelagus dimerſæ, & per littora putrefactæ, peſtiferum fœtorem exhalârunt, vt ferè omnes aues pecudesq́; morerentur. Aphrorum ducenta millia, Romanorum verò militũ, qui in pręſidium miſſi èrant, 30. millia extincta referuntur.

GENERATIO LXII.

AB exordio mũdi anno 5110. ab vrbe verò cõdita 662. olympiade 173. ſub Alexandro Ianneo rege Iudęorum & pontifice ſummo, anno eius 14. anno Ptolemęi Alexandri regis Aegyptiorũ nono, in Iacob filio Mathan 62. incepit generatio, durauit annis 47. Iam enim vt in pręcedenti generatiõe dictum eſt, Syriæ regnum defecerat, & regnũ Alexandriæ valdè nutabat. anno enim mox ſequenti rursùm Ptolemęus Phiſcon, qui eiectus fuerat à matre, regreſſus de fuga, regnum recepit, quoniam Alexãdrum fratrem, qui eo pulſo 9. annis regnauerat, ob interfectiõem matris eius ciues expulerunt. regnauit autẽ hic Phiſcon poſteà 8. annis.

ANNO deindè nono huius generationis, defuncto Ptolemęo Phiſcõe, qui & Soter eſt dictus, ſucceſſit ei in regno Ptolemęus Dionyſius, Auletes dictus, fuit homo omniũ flagitioſiſſimus. nam illum propter flagitia Alexandrini eiecerunt. cui cùm tres filiæ erant, vnam natu grandiorem loco patris reginam conſtituerunt, & alias infantes regno eiecerunt. regina autem Archelaũ quẽdam, Archelai Mithridatis filiũ, accerſitum matrimonio copulatum, regem declarauit. Intereà Auletes Romam profectus, à Pompeio ſuſcipitur, & ſenatui commendatur, necnõ & de reductione eius agitur. de iniuria expulſionis vltio ſuſcipitur. Ptolemęus itaque Auletes ſenatûs decreto per Gabinium in regnum reductus eſt, qui ſtatim Archelaum & filiam interemit. ſed non multò pòſt, dum regnâſſet annis triginta, morbo abſumptus eſt, relictis duobus filijs &

Ptolemęus Dionyſius Aegypti rex

Archelaus.

& totidem filiabus, de quibus infrà dicetur.

ANNO Ptolemęi Dionyſij quinto, mortuus eſt Alexander pontifex & rex Iudęorum, vt ſuprà per anticipationem dictum eſt, relinquens duos filios, ſciensq; filios pro patre Iudęis odioſos, regnum reliquit vxori, quæ ſibi populi beneuolentiam ſępiùs comparauerat, tyrannidi ipſius ſemper reſiſtens. Hæc Alexandra, aliâs Saloma dicta, regnum Iudęorum per nouem annos obtinuit. cumque duos haberet filios ab Alexandro generatos, Hyrcanum natu maioré declarauit pontificem, eum futurum regem indicans, quia modeſtus erat: Ariſtobulum autem minoré, quia feruétioris erat ingenij, priuatú viuere voluit.

Alexandra Iudęorum regina.

Mulier à populo diligebatur, eò quòd videbatur contriſtari de quibus maritus eius peccâſſet, Phariſęis omnia facere pmittens, nomen regium ipſa ſolùm tenebat, omnem verò poteſtatem phariſęi poſſidebant. pacem omnis habebat prouincia pręter phariſęos. nam hi rempub. conturbabant, reginam flectere molîétes, vt occideret conſiliarios Alexandri, qui eum hortati eſſent octingentos occidere: ex illis ipſi vnum interfecerunt Diogenem, & poſt ipſum alios multos, vſquequò potentiſſimi eorum palatium intrabant, cum Ariſtobulo moleſtiam conquerentes, admonentes reginam, quanta feciſſent per quæ firmam fidem ſuo domino ſeruâſſent, & petebant nè omninò ſpem eorum euerteret. Dicebát etiàm, ſi contenti eſſent aduerſarij mortuorú interitu, propter mortuorú fidé ſe patientèr ea quæ contigerunt, perferre: ſi verò in eiſdem pharisęi eſſent permanſuti, petebant ſibi dari licentiam recedendi: opprobrium autem reginę eſſe, ſi neglecti ſocij, mariti eius aduerſarijs traderentur. Multa talia cùm dicerent, ac ad miſericordiam periclitantium vmbras Alexandri, inuocarent, omnes qui aſſiſtebát, lachrymis completi ſunt: ſed ampliùs Ariſtobulus, qui multa contra matrem locutus eſt: ſed illi calamitatis cauſæ fuére, dum ambitioſè furéti mulieri pręter conſtituta regni committerent moderamina. Hęc dum neſciret, quid ageret, ad poſtulatióem eorum cu-

Phariſeorú tyrannis.

ſtodiam caſtellorum illis credidit, præter Hyrcaniam, Alexádriam & Machęrunta.

Interiectò tempore Alexádra regina cùm in grauem valetudinem incidiſſet, Ariſtobulus per noctem cum vno famulo egreſſus ad caſtella perrexit, vbi paterni amici degebant, quibus de matre conquerebatur. Cumque primùm veniſſet in Gabatha, vbi Galeſtis erat, à quo etiàm ſuſcipitur. poſt eum diem regina cùm Ariſtobuli fugam ſenſiſſet, & venirent qui nunciarent illum rebellionem moliri, & aliqua caſtella occupâſſe, tunc cuncta gens Iudęorum cum regina in maximis cœpit eſſe terrorib⁹, timebatque etiàm, nè vltionem ſuſciperet de illatis ſibi contumelijs. placuit igitur, vxorem cum genere in ſuperiori cuſtodia templi conſtitui.

Cùm autem multi nunciâſſent, Ariſtobulum regio circundatum ornatu, multa loca occupâſſe, & militiam congregare, ſeniores & Hyrcanus ad reginam intrantes, petebant vt ſententiam ferret de rebus inſtantibus: inhoneſtum enim putabant, quanuis ęgritudine laboraret, ociari. Cumque illa precepiſſet els agere quæ exiſtimarent prodeſſe, habere ſe gentem validam, exercitum potentiſſimum, copiá pecuniarum*. Pauco pôſt tempore cùm regina diſceſſiſſet, bellum contra Hyrcanum Ariſtobulus pręparauit, pugnaq; facta prope Hierichunta, multi milites Hyrcani ad fratré eius fugerunt. quo facto, Hyrcanus ad arcem, vbi Ariſtobuli vxor & filij à matre eius erant concluſi, confugit. Cui Ariſtobulus de recontiliatióe verba faciens, inimicitias depoſuit, vt ipſe quidé regnum teneret, frater autem priuatus viueret, ſua poſſeſſióe cótentus. Cumq; hęc diſpoſuiſſent in templo, & iuſiurádum dexteraſque dediſſent, omni populo vidente, diſceſſerunt, illi quidé in aulam regiam, Hyrcanus verò vt priuatus, in Ariſtobuli domum.

Ariſtobuli molitio.

Reginæ interitus.

Ariſtobulus rex Iudęorú

Erat partium Hyrcani túc Antipater Idumęus, priùs Antipas appellatus, qué Alexander & poſt eum vxor eius ducem totius Idumęæ ordinauerat, quòd amicitias multorum acquiſierat. eius prudentiam & ſtrenuitatem timens Ariſtobulus

ſtobulus, calumnias ei intendebat. hoc ille ſentiẽs, perſuaſit Hyrcano, vt ſe dolo circumuentum quereretur, ad Aretam regem Arabum confugeret, cuius auxilio poſſet redire in regnum.

His Hyrcanus verbis minimè credebat, dum natura bonus eſſet, & accuſationem fratris non facilè admitteret. ſed cùm Antipater vidiſſet verba non attẽdere Hyrcanum, nõ ceſſauit ſibi ſingulis diebus accuſationes fictas de Ariſtobulo proferre, tanquàm eum interficere pararet. Sic eum vix impulit ad Aretam regem confugere. pręmittit ergò Antipatrum ad Arabum regem, fidem ab eo accepturum, quòd refugientem ad ſe nõ traderet inimicis. fide facta, paulò pòſt

Areta rex Arabum.

Hyrcanus noctù egreditur cum Antipatro, & ad Petram ciuitatem, vbi palatium Aretæ erat, perueniunt. Antipater flectit Aretam, multa promittens. Quin Hyrcanus pollicitus eſt, ſi reſtitueretur in regnum, omnem terram & decem ciuitates, quas pater ſuus Alexander ab Arabibus acceperat, teddere.

His promiſſis rex contra Ariſtobulũ exercitum quinquaginta millium equitum & peditum produxit, ſed cùm in pręlio viciſſet, & multi poſt victoriam ad Hyrcanũ refugiſſent, deſolatus Ariſtobulus, ad Hieroſolymã ſeceſſit. Arabum rex omnem exercitum applicãs ad templum, Ariſtobulum obſidebat: Hyrcano paritèr obſidente, ſoli ſacerdotes cum Ariſtobulo permanſère. hęc cùm in paſchate fierent, probatiſſimi Iudęorum in Aegyptum receſſerunt. Tum

Oniæ ſacerdotis preces.

Onias vir iuſtus, qui oratione tempore ſiccitatis à Deo pluuiam impetrauerat, petitus eſt vt oraret contra Ariſtobuli milites, vt ſoluerentur ſicut ſoluta eſt pluuia. cumq; recuſaret, compulſus eſt. Stetit igitur in medio, dicens: Deus om̃ium rex, quoniam hi qui mecum conſiſtunt, tuus exiſtit populus, & qui obſidentur, tui ſacerdotes ſunt, peto vt neq; iſtos exaudias cõtra illos petentes, neq; illos contra hos orãtes. Cùm ità oràſſet, maleuoli Iudæi interfecerunt eum, quod tamen inultum non remanſit. periêrunt enim fructus, ità vt modius tritici drachmis xi. emeretur.

Intereà Pompeius dum in Armenia Tigranen debellaret, Scaurum ad Syriam deſtinauit pręſidẽ: qui cùm audiſſet diſcordiam fratrum in Iudęa, ratus tempus eſſe facilè vt Iudęã poneret ſub tributo, in manu valida fines intrauit Iudęæ, ad quem legati mox à fratribus vtrinquè venerunt, auxilium petentes. Corruptus autem Scaurus quadringẽtis talentis miſſis ab Ariſtobulo, ad Arabes legatos mittit Romanorum & Pompeij, qui mandarent obſidionem ſolui. Quarè Areta ab obſidione recedẽs Hyrcanum & Antipatrũ Philadelphię collocauit, qui fruſtrati ſpe Arabum, in aduerſarios ſpem contulerunt. cùm enim

Scaurus Ariſtobulũ obſidiõe liberat

Pompeius Damaſcũ veniſſet, cum multis muneribus venerunt ad eum, orantes vt violentiam Ariſtobuli dignam odio iudicaret, & Hyrcanum regno reſtitueret. ſed & Ariſtobulus ſibi non defuit: corruptione Scauri fretus, auream miſit coronam quingentorum talentorum, cuius mentionem facit etiàm Strabo Cappadox.

Cùm autem Pompeius Ariſtobulo honorem regium non exhibuiſſet, indignatus Pompeio inſalutato receſſit, & recèpit ſe in Alexandriam propter inexpugnabilem oppidi munitionem. quem Pompeius, collecto exercitu Romanorum Syrorumque, inſecutus èſt, iuſſitq; vt de oppido ad ſe deſcẽderet. Is verò decreuerat potiùs periclitari, quàm parẽre: conſilio tamen ſuorum deſcendens, relictis ibì cuſtodibus pręcepit, vt non niſi manu ſua ſcriptis epiſtolis obtemperarent, abijtq; Hieroſolymam. Cumq; Pompeius ſequeretur, territus Ariſtobulus, occurrit ei, pecuniam pollicens quæ erat in Alexandria, ſeque decętero Rom. imperio pariturum. ſed nihil horum effectum eſt. miſſum enim Gabinium ad recipiendam pecuniam, cuſtodes nec in oppidum receperunt. His cõmotus Pompeius, Ariſtobulum in cuſtodiã collocauit.

Pompeius Iudęã adit.

Cùm autem obſediſſet Hieroſolymam, orta eſt diſſenſio in vrbe: nam fautores Ariſtobuli vrbem tutari, fautores Hyrcani eam tradere Romanis contendebant. Sed victa pars Ariſtobuli, in templum ceſſit: receptusque in vrbem Pompeius, templum expugnauit.

Cumq;

Cumque ſeptentrionalem vallem, qua parte munitum erat turribus templum,aggeribus impleret, labor fuiſſet imperfectus,niſi obſeruatis ſeptimis diebus,quibus operari Iudęis fas non eſt, aggerem fieri pręcepiſſet. Vndè poteſt noſtra,inquit Ioſephus, pietas erga Deum cognoſci, legiſque cuſtodia, quòd nihil timore obſidionis negligebatur. nam capta ciuitate, hoſtes templum ingreſſi ſunt,cũctos peremerũt,qui ſacrificijs occupati,nihil omiſerunt: & melius eſſe mori exiſtimabant, quàm ſacrificia imperfecta relinquere. teſtes eius rei citat Ioſephus Strabonem & Nicolaum. Primus irrupit templum Cornelius Fauſtus Syllæ filius.tunc omnia cęde Iudęorum complebantur. erant qui ſeipſos occidebant aut pręcipites dabãt. Cumque proſtrati 22. millia Iudęorum fuiſſent, capitur etiàm Aſcalon ſocer Ariſtobuli.

Pompeio apta ſacra. Tunc ea quæ priori tempore inacceſſa erãt, Pompeius adijt, cum quo vidére plurimi,quę intueri non niſi ſacerdotibus licebat.templum prophanatum eſt,equi in porticibus eius ſtabulati.Inuenta autem in templo menſa aurea,cãdelabra vel libatoria non pauca, admiratus eſt Pompeius ſitum, ornatum & religionem templi,nihilque penitùs indè tulit, ſed ęditui pręcepit vt à ſordibus templum purgarent, dignum opus virtute tanti principis, niſi & in apertũ prodidiſſet, quæ ſacerdotibus ſolis licebat ſpectare.ſed malis fortunæ ſucceſſibus compenſatum eſt.

Ariſtobulus capitur. Cùm impoſuiſſet Hieroſolymis tributũ, Hyrcano põtifice declarato, Ariſtobulum captiuum duxit, duoſq; filios eius Alexandrum & Antigonum cum totidem filiabus, Romam per Ciliciam properabat,Syrię & Iudęæ adminiſtratione Scauro commiſſa. Hic finis fuit Iudaicæ libertatis.

Alexander filius Ariſtobuli. Alexander filius Ariſtobuli ex itinere fugit,qui magna manu collecta, Iudęam populabatur, & Hyrcano imminebat. Obtinuit munitiſſima loca, Alexandriam, Hyrcaniam & Machęrunta. miſſus eſt tum in Syriam Gabinius,vt Scauro ſuccęderet, ſub quo M. Antonius militabat. qui cùm in Alexandria (ſunt qui Alexandrium nominent) obſediſſet Alexandrum, conſilio matris ſe caſtrumque ei dedit, quod Gabinius mulieris conſilio euertit, velut belli fomenta. Palpabat enim mulier Gabinium obſequijs, viro ſuo & cęteris captiuis qui fuerant abducti Romã, metuens.

Poſt hęc Gabinius cura templi mandata Hyrcano, gentem Iudęorum in quinque curias diuiſit, quaſi per pentarchian Iudęæ volẽs frangere ſuperbiam. Eo tẽpore factus eſt Antipater amiciſſimus Gabinio & M. Antonio, adeoq; claruit quòd data eſt ei vxor neptis regis Arabum, Cypris nomine, ex qua ſuſtulit quatuor filios & filiam: primogenitus fuit Phaſelus, ſecundus Herodes, qui pòſt dictus eſt Aſcalonita, tertius Ioſippus, quartus Pheroras: filia dicta eſt Saloma.

Poſt hęc caſu elapſus eſt Roma Ariſtobulus, qui magna Iudęorum manu conflata, Alexandriam muro cingebat, ad quem debellandum Gabinius miſit Antonium, captuſque iterùm Ariſtobulus, cum filijs Romam reductus eſt. illũ autem in cuſtodiam ſenatus coërcuit, filios in Iudęam remiſit, quia Gabinius id ſe ſcripſerat ſpopõdiſſe vxori Ariſtobuli pro caſtelli traditione.

Poſt hęc cùm Gabinius detineretur apud Aegyptum, Alexander Iudęos iterùm ad diſſenſionem reduxit: ſed rediẽs Gabinius, pacem fecit, & Hyrcani pontificatum confirmauit.

Mortuo Gabinio, miſſus eſt pręſes Syriæ Craſſus, vt etiàm Parthos reprimeret. Craſſus autem cùm contra Parthos exercitum duceret, ad Iudęam peruenit, & pecunias templi quas Pompeius nõ tetigerat, abſtulit: tulit etiàm trabem auream verſatilem, quam tradiderat ei cuſtos templi Eleazarus, pacto furato, vt alia templi ornamenta intacta relinqueret. Craſſus tamen id trãſgreſſus, omne templi aurum abſtulit. Craſſi impietas

Sed quoniam de expeditione Craſſi diximus, altiùs res repetenda videtur. Erat M. Craſſus patre inſigni genitus, authore Plutarcho, parcè tamen educatus. conſtat autem, omnes virtutes quas plurimas habebat, vni⁹ auaritię ſordib⁹ obcu- Craſſi ingenium.

obſcuratas fuiſſe.contendebat cum Pōpeio nonnihil de primatu. Poſtquàm enim eſſet vniuerſa ciuitas Romana in tres partes diuiſa, quarum vna Cęſaris, altera Pompeij, tertia Craſſi appellabatur, nam Cato magis iuſtitiæ & bonitatis opinione valebat quàm potentia: cumque omnes qui optimi ac ſapientes habebantur, Pompeij partes ſequerentur: turbulenti verò & qui maximam in ciuitate licentiam habere cupiebāt, Cęſaris opib⁹ fauebāt, Craſſus inter vtroſq; medium ſeſe gerebat, amorem ſimul & odium apud quoſlibet permutabat. Vndè & Sicinius multa in quoſcunq; probra iacere conſuetus, aliquandò rogatus, cur ſoli Craſſo in conuicijs parceret, Fœnum, inquit, in cornu gerit. mos enim erat Romanorū, bobus cornupetis fœnum ligare inter cornua, vt obuiàm procedentes, ſibi ab illis cauerent.

Sicinij mordacitas.

Subiungit Plutarchus, Craſſum imperatorem contra Spartacum miſſum, finē gladiatorio bello impoſuiſſe: deindè ait, cùm Cęſar à prouincia reuerſus, cōſulatum petere ſtatuiſſet, animaduertiſſetque Craſſum & Pompeium inuicèm conſulatûs gratia certaturos, ipſe nè alteri fauens, alterum offenderet, cōcordare eos conatus eſt, admonēs nihil aliud eos inter ſe diſſentientes efficere, quàm vt Ciceronis, Catuli & Catonis vires augerent, quorum opes nullum pondus habituræ ſint, ſi ipſi inter ſe cōcordi animo Rempublicam gubernare velint.

His rationibus permoti, in gratiam atque concordiam rediēre. ità horū trium veluti quadam conſpiratione facta, inexpugnabilis conſtituta eſt potentia, quæ ſenatûs populiq; Rom. comminuit vires atque perfregit. ſtatim Cęſar vtriuſq; conſenſu creatus eſt conſul. poſtmodùm aliquantò cùm Cęſar è Gallia veniſſet, Pompeius atq; Craſſus ad eum venēre: & remotis arbitris, multa collocuti, vt omnē in ſe Romani imperij potentiam transferrent, quod ità ſe conſequi arbitrabantur, ſi Cęſar quidē cum imperio in armis permaneret, Craſſus atq; Pōpeius quicquid ſupereſſet exercituū & reliquas prouincias inter ſe partirentur. Deindè pauco tempore Pompeius & Craſſus conſules, Catone extra concionem eiecto, Cęſaris imperium in luſtrum alterum prorogauēre: ſibi verò Syriam & Hiſpaniam prouincias decreuerunt, quas demùm inter ſe partiti, Syria quidē Craſſo, Pompeio verò Hiſpania obtigit.

Diuiſio imperij.

Craſſus in Syriam properans, in Parthos ducit exercitū, ſpoliato antè templo. Erat apud Parthos qui diuitijs genere atq; gloria ſecūdus à rege habebatur, hic contra Craſſum tetendit. * Hyrodes verò rex Parthorum, quem paulò antè Surinas eiecto eo qui regnū p fraudem occupauerat, reſtituit in regnum, regi Armeniæ Artuaſdi occurrere parabat. Tandē poſt varios cōflictus Surinas Craſſum ſpe pacis in colloquiū prouocat, vbi & occiſus eſt Craſſus. Surinas Craſſi caput & dextram ad Hyrodē, qui tunc bellum in Armenia gerebat, miſit. ſunt qui eum alijs pijſſe modis ſcribunt. At ſuę immanitatis Hyrodes & perfidię Surinas debitas pœnas dedēre. nanque Hyrodes Surinæ gloriæ inuidens, eum dolo peremit. ipſe cùm filium Pacorum expuliſſet, quòd bello à Rom. fuerat ſuperatus, in morbum incidit hydropicū, cui filius alter Phraates inſidias machinatus, venenum quaſi medicamentum ad leuandum morbum tradidit, & cùm non pręualeret, propria manu illū ſuffocauit. hanc hiſtoriam & in ſequentia tempora digeri volumus.

Hyrodes rex Parthorum, aliàs Orodes.

Craſſi interitus.

ANNO vrbis conditæ 662. poſt bella ſocialia primùm Romæ bellum ciuile commotū, & ſic primo anno pręſentis generatiōis. Eodem anno etiàm Mithridaticum contra Rom. exoritur, & quia ciuili bello cauſam pręſtitit, expediam Mithridaticum ad finem, deindè bellum inter Marium & Syllam narrabitur.

Mithridates rex Ponti, filius Mithridatis, vt ſcribit Iuſtinus, bella cum Rom. per 44. annos varia victoria geſſit, demùm non vi hoſtili victus, ſed voluntaria morte in auito regno ſenex, hęrede filio, deceſſit. huius futurā magnitudinem etiàm cęleſtia oſtenta pręd ixerant. nam & quo genitus eſt anno, & eo quo regnare primùm cœpit, ſtella cometes per vtrunq; tempus 70. diebus ità luxit, vt cęlum omne conflagrare videretur, magni-

Bellum Mithridaticū.

magnitudine ſua quartam partem cæli occupans, fulgore ſolis nitorẽ penè vincens: & cùm oriretur occũberetq́;, quatuor horarum ſpatium conſumebat.

Mithridates puer adhuc, tutorum inſidias tulit, qui eum fero equo impoſitum, equitare iaculariq́ue cogebant. hic conatus cùm eos feſelliſſet, Mithridatẽ venenis appetière. quorũ vim admirabili vi antidoti ſuperabat: ſiquidem eum medicæ rei & remediorum id genus ſolertẽ fuiſſe, ſcribitur. extat enim & antidotus, quam Mithridation vocant.

Mithridatis adoleſcẽtia.

Timens deindè, nè inimici quod veneno non poterant, ferro peragerent, venandi ſtudium finxit: per quatuor annos neq; vrbis, neq; ruris tecto vſus, vagabatur per ſyluas & mõtana: ignarisq́; omnibus quibus eſſet locis, feras ſtrauit ac fugauit: quibus rebus & inſidias vitauit, & corpus ad virtutis patientiam indurauit.

Ad regni deindè adminiſtrationem cùm acceſſiſſet, ſtatìm non de regendo, ſed de augendo regno cogitauit. itaque Scythas inuictos anteà, ingenti felicitate perdomuit. auctus igitur viribus, Cappadociam occupauit, & cum Põto tenuit. cùm de Aſia tractaret cum quibuſdam amicis, tacitus à regno profectus, nemine ſciente peruagatus eam, omnium vrbium ſitus ac regiones cognouit. Indè Bithyniam tranſcendit, & quaſi iam dominus Aſiæ, opportuna quæque victoriæ ſuę metatus eſt. Demùm in regnũ, cùm iam periſſe crederetur, reuerſus eſt, inuento paruulo filio, quem per abſentiam eius Laodice ſoror vxorq́ue enixa fuerat: ſed inter gratulationem poſt longam peregrinationem aduentus ſui & filij geniti, veneno periclitatus eſt: ſiquidem Laodice ſoror cùm periſſe eũ crederet, in concubitus amicorum proiecta, quaſi admiſſum facinus maiore ſcelere tegere poſſet, venenũ aduenięti parauit. quod cùm ex ancilla Mithridates cognouiſſet, facinus in authores vindicauit, ſororem neci dedit.

Laodice vxor & ſoror Mithridatis.

Hyeme imminente, non in cõuiuio, ſed in campo & exercitatiõibus: nec inter ſodales, ſed inter ęquales aut equo, aut curſu, aut viribus contendebat. Exercitum quoquè ſuum ad patiẽtiam laborum quotidiana exercitatione indurabat, atqueità inuictus ipſe, inexpugnabilem exercitum fecerat. Inita deindè cum Nicomede ſocietate, Paphlagoniam inuadit, victamq́ue cum ſocio diuidit: quam cùm teneri à regibus ſenatui Rom. renunciatum eſſet, legatos ad vtrunq; miſit, quòd eam gẽtem reſtitui in priſtinam libertatem iuberent.

Nicomedis & Mithridatis fœdus.

Mithridates cùm ſe parem Romanis crederet, ſuperbo reſponſo hæreditarium patri ſuo regnum obueniſſe reſpondit: nec territus minis, Galatiã quoquè occupat. Nicomedes quoniam ſe tueri iure non poterat, iuſto regi ſe redditurũ reſpondit: atque ità filium ſuum, mutato nomine, Philomenem Paphlagonum regum nomine appellat, & quaſi ſtirpi regiæ reddidiſſet regnum, falſo nomine tenet. ſic ludibrio habiti legati, Romam reuertuntur.

Mithridates poſt necem vxoris & ſororis, alterius Laodices filios tollendos ſtatuit, quòd regni cupiditate flagrabat, cùm priùs patrem eorum Ariaractẽ regem Cappadociæ, per inſidias Gordij occíderat. Igitur dum in his occupationibus verſatur, interìm Nicomedes rex Bithyniæ vacuam morte regis Cappadociam inuadit. quod cùm nunciatum Mithridati fuiſſet, per ſimulatiõem pietatis auxilium ſorori ad pellẽdum Cappadocia Nicomedẽ mittit. ſed iam Laodice per pactionem ſe Nicomedi in matrimonium tradiderat. quod ægrè ferẽs Mithridates, præſidia Nicomedis Cappadocia expellit, regnumq́ue ſororis filio reſtituit, egregium prorsùs factum, niſi ſubſecuta fraus eſſet. Siquidem interiectis diebus ſimulat ſe Gordiũ, quo miniſtro vſus in Ariaracte interficiendo fuerat, reſtituere in patriã velle, ſperans ſi obſiſteret adoleſcens, cauſas belli futuras: aut ſi permitteret, per eundem tolli poſſe filium, per quem interfecerat patrem.

Quod vbì Ariaractes iunior moliri cognouit, indignè ferẽs interfectorẽ patris, per auunculum potiſſimè ab exilio reuocari, ingentẽ exercitũ cõtrahit. Igitur cùm in aciem eduxiſſet Mithridates peditum 80. millia, equitũ decem millia,

Parricidia Mithridatis

currus falcatos 600.nec Ariaracti,auxi-
liantibus finitimis regibus, minores co-
piæ eſſent,cõſilia belli ad inſidias tranſ-
fert,ſolicitatoq́; iuuene ad colloquiũ,
ſpectãte vtroq; exercitu eum interfecit.
Regnum Cappadociæ octo annorũ fi-
lio,impoſito Ariaractis nomine, addi-
toq́; ei rectore Gordio,tradit.ſed cappa-
doces crudelitate et libidine vexati,à Mi-
thridate deficiũt,fratrẽq́; regis & ipſum
Ariaractem nomine,ab Aſia,vbì educa-
batur,reuocant: cum quo Mithridates
bellum renouat,victumq́; Cappadòciæ
regno expellit, nec multò pòſt ex ægri-
tudine adoleſcens decedit.

Poſt huius mortem Nicomedes ti-
mens, nè Mithridates acceſſiõe Cappa-
dociæ, etiàm Bithyniam finitimam in-
uaderet,ſubornat puerum eximiæ pul-
chritudinis, quaſi Ariaractes tres filios
genuiſſet,qui à ſenatu Ro.paternum re-
gnum peteret,vxorẽ quoquè Laodicen
Romam mittit teſtẽ trium filiorũ. quod
vbì Mithridates cognouit, & ipſe pari
impudentia Gordiũ Romam mittit,qui
ſenatui aſſereret id eſſe fictum. ſenatus
ſtudia regum intelligens, & Mithridati
Cappadociam,& Nicomedi ad ſolatiũ
eius Paphlagoniam ademit.ac nè cõtu-
melia regum foret,ſi illis ademptũ, alijs
daretur,vterq; populus libertate dona-
tus eſt.Cappadoces verò munus liberta-
tis abnuentes,negant viuere gẽtem ſinè
rege poſſe, ideòrex illis à ſenatu Atio-
barzanes conſtituitur.

Cur Nicomedi Paphlagonia, Mithridati Cappadocia ablata.

Erat eo tempore Tigranes rex Ar-
meniȩ.hunc Mithridates ad ſocietatem
Romani belli pellicere cupiebat. Nihil
igitur de offenſa Romanorum ſentien-
tẽ,per Gordiũ impellit, vt Ariobarzani
ſegni admodùm bellũ inferat,&nè quis
dolus ſubeſſe videretur, filiã ſuam Cle-
opatram ei in matrimoniũ tradit.Primo
itaq; aduentu Tigranis Ariobarzanes
Romam contendit,atque ità per Tigra-
nem rurſus Cappadocia eſſe Mithrida-
tis cœpit.

Origo belli Mithridatici.

Eodẽ etiàm tẽpore mortuo Nicome-
de,etiàm filius eius Nicomedes regno à
Mithridate pellitᷓ,qui cùm ſupplex Ro-
mã veniſſet,decernitᷓ in ſenatu,vt vterq;
in regnũ ſuũ reſtituatur, in quod miſſi,
Aquilius Mãlius & Malthinius, legati.

Mithridates cognitis his, ſocietatem
cum Tigrane aduersùs Romanos iũgit,
pactiq́; inter ſe ſunt,vt vrbes agriq́; Mi-
thridati,homines verò & quęcunq; au-
ferri poſſent,Tigrani cederent.poſt hęc
Mithridates intelligens quantum bellũ
ſuſcitaret,legatos ad Cimbros, ad Gal-
logræcos & Sarmatas Baſtarnasq́; au-
xilia petitum mittit.nam omnes has gẽ-
tes cùm Romanum meditarentur bellũ,
varijs beneficiorum muneribus iam an-
tè illexerat.A Scythia quoquè exercitũ
venire iubet,omnẽq́; Orientem aduer-
sùs Romanos armat. non igitur magno
labore Aquiliũ & Malthinium Aſiano
exercitu inſtructos vicit, quibꝰ ſimul cũ
Nicomede pulſis,ingẽti fauorè ciuitatũ
excipitur.multùm ibi auri argẽtiq́; ſtu-
dio veterũ regũ,magnũq́; belli apparatũ
inuenit.Quibus inſtructus,debita ciui-
tatibꝰ publica & priuata remittit,& va-
cationem quinquenio concedit.

Mithridatis munificẽtia.

Cappadocia & Bithynia occupatis,
ad conciõnẽ milites vocauit, varijs eos
rationibus ad bella Romana ſiue Aſiana
incitat,optandũ ſibi dicẽs,vt de eo lice-
ret conſulere,bellúm ne ſit cum Roma-
nis,an pax habenda. ſed cùm quieſcere
nõ liceat,conſulendũ qua ratiõe cœpta
bella ſuſtineantur,eſſe ſibi fidutiã victo-
rię,ſi illis ſit animus:Romanos quoquè
vinci poſſe,cognitum non ſibi magìs, q̃
ipſis militibus,qui & in Bithynia Aqui-
liũ,& Malthiniũ in Cappadocia ſude-
rint:ac ſi quidem aliena magìs exempla,
q̃ ſua experimenta moueant,audire ſe,à
Pyrrho rege Epiri,non ampliùs q̃ quin-
que millibus Macedonũ inſtructo, fu-
ſos tribus pꝛlijs Romanos:audire, Anni-
balẽ 16.annos Italię victorẽ immoratũ,
& quin ipſam caperet vrbẽ,non Roma-
norũ illi vires obſtitiſſe, ſed domeſticæ
ęmulatiõis atq; inuidię ſtudiũ: audire,
populos trãſalpinæ Gallię Italiã ingreſ-
ſos,magnis eam plurimisq; vrbibus poſ-
ſidere:nec victã ſolùm dici Romã à Gal-
lis,ſed etiã captã, ità vt vnius montis tã-
tùm cacumen relinqueret,nec bello ho-
ſtẽ,ſed precio remotũ.Gallorum autem
nomen,quod ſempèr Romanos terruit,
in partẽ viriũ ſuarum ſe habere.nam hos
qui Aſiã incolũt Gallos, ab illis q Italiã
occupauerũt,ſedibꝰ tãtùm diſtare,origi-
nem

Mithridatis oratio cõtra Romanos.

Gallogręci.

nem ac virtutem, genusq́; pugnæ idem habere: ignem ipſam Italiam audire, ſe nũquàm, vt Roma condita ſit, ſatis illi pacatam eſſe, ſed aſſiduè per omnes annos pro libertate alios, cõtra quoſdã etiàm pro iure imperij perſeuerare: his & multis alijs ratioibus Mithridates, vt narrat Iuſtinus, excitatis militibus, in Romana bella tractus eſt.

De bello Mithridatico ità ſcribit Florus: Ponticę gentes ad ſeptentrionem in mare ſiniſtrum iacent, à Põtico cognominatę mari. harum gentium atq; regionũ rex antiquiſſimus Atheas, poſt Artabazes à 7. Perſis oriũdus, indè Mithridates omnium longè maximus. Quippe cùm quatuor Pyrrho, 17. anni Annibali ſuffecerint, ille per 40. annos reſtitit, donèc tribus ingẽtibus bellis ſubactus, felicitate Syllę, virtute Luculli, magnitudine Pompeij conſumeretur.

Põticæ gentes.

Cauſam quidem illius belli prætẽderat apud Caſſium legatũ, attrectari terminos ſuos à Nicomede Bithynio: cæterùm elatus animus, Aſię et (ſi poſſet) Europæ cupiditate flagrabat, ſpem atq; fiduciam dabant vitia Romanorum. Primus ſtatim impetus belli Bithyniam rapuit, Aſia indè pari terrore correpta eſt. adeò ſęuitia pro virtute vtebatur, vt vno edicto omnes qui in Aſia forent Romanæ ciuitatis homines, interfici iuſſerit vno die. Tum quidẽ domus, tẽpla, humana omnia atque diuina iura violata ſunt, Valerio teſte. nã vna epiſtola Mithridates 80. millia ciuium Romanorũ in Aſia per vrbes negociãdi cauſa diſperſa, interemit. quis gemitus, ait Oroſius, occidentium pariter & occidendorum fuit, cùm ſinguli quiq; aut prodere innocentes hoſpites & amicos, aut ipſi periclitari pœna hoſpitum cogerẽtur? Sed hic terror Aſiæ, Europam quoquè regi aperiebat.

Mithridatis crudelitas.

Itaq; miſſis Archelao Neoptolemoq; præfectis, excepta Rhodo, quę pro Ro. firmiùs ſtetit, cæterùm Cyclades, Delos, Eubœa, & ipſum Græciæ decus Athenæ tenebantur, Italiam iam ipſamq; vrbem Romam regius terror afflabat. Intereà Marius & Sylla omnia turbabãt, de quibus dicetur. Inter hæc etiàm Methone ciuitas Achaię, ab Ariſtiõe Atheniẽſi Mithridati tradita eſt. miſerat eñ iam ad Achaiam Mithridates Archelaum ducem ſuum cum centũ viginti millibus equitum, per quem etiàm reliqua Græcia occupata eſt.

Sylla cui bellum Mithridaticum obuenerat, vir armis optimus, ſuperuenit: Archelaum apud Pyræum nõ longè ab Athenis, quas ille occupauerat, circunſedit, & cum maximo labore vrbem expugnauit, libertatem ciuibus reddidit. Poſteà commiſſo prælio contra Archelaum, ità eum vicit, vt ex centum viginti millibus, vix decẽ millia Archelao ſupereſſent. Ex Syllæ exercitu cùm xiiij. tantùm homines deſiderarentur, duo veſperi rediêre.

Sylla feliciter Archelaum vicit.

Hac pugna cognita Mithridates, lxx. millia electiſſima ex Aſia Archelao miſit, contra quem Sylla iterùm prẹlia cõmiſit. primo prælio xv. millia hoſtiũ interfecta ſunt, & filius Archelai Diogenes. Secundo omnes Archelai copiæ extinctę ſunt, & Archelaus triduo nudus in paludibus latuit.

Archelai miſeria.

Oroſius ſcribit, in hoc prẹlio xx. millia militum in paludem pulſa, necata eſſe, & reliquos paſsum fuiſſe trucidatos. Porrò Mithridates in Aſia tunc nobiliſſimarum vrbiũ principes occidere, bonaq́; eorum publicare intenderat. Cũq́; iam 1600. interfeciſſet, Epheſij exemplũ verẽtes, excluſo præſidio, ei portas obiecẽre. ſimilitèr Smyrnęi, Sardi, Colophonij, Trallianiq́; fecerunt.

Per idem tempus in ęmulationẽ Syllę, Vale. Flaccus conſul collega Cinnę, miſſus eſt vt Syllæ ſuccederet. Hic propter auaritiã inuiſus exercitui ſuo, à C. Fimbria legato ipſius, vltimæ audaciæ homine, occiſus eſt, & imperiũ ad Fimbriam tranſlatum, qui Fimbria in Aſia fuſis aliquot copijs Mithridatis, vrbem Pergamum cepit, obſeſſumq́; regis filium non abfuit multùm vt caperet: vrbẽ Ilion, quæ ſe poteſtati Syllę reſeruabat, expugnauit ac deleuit, magnamq́; partem Aſiæ recepit.

Flaccus cõſ. à Fimbria interficitur

Interìm Sylla Dardanos, Sordiſcos, Dalmates & Meſos partìm vicit, alios in fidem accepit, intelligens quòd L. Cinna, & C. Papyrius Carbo à ſeipſis conſules in biennium creati, bellũ contra ſe

pararent. Quo etiàm tẽpore Vale. Flaccus princeps ſenatûs, orationem in ſenatu habuit, vt legati ad Syllam pro pace mitterentur. quod et factum eſt, nonnulli etiã dominationẽ Cinnę & Carbonis fugientes, ad Syllæ caſtra venêre. Superuenit & Metella vxor, nuncians domum & villas ab inimicis incẽſas. Ad

Pacem Mithridates petit.

hęc opportunè legati à Mithridate, qui pacem peterent, miſſi ſunt. id adeò Syllæ complacitum eſt, vt & ipſe ad Archelai colloquia venerit, cum quo non alitèr ſe daturum Sylla pacem, niſi rex relictis ijs locis quæ occupauerat, ad regnum ſuum rediſſet, tractauit. poſteà ad colloquium ambo venerunt. pax inter eos ordinata eſt, vt Sylla ad bellum ciuile feſtinans, à tergo periculum nõ haberet. Mithridates itaq; nauibus lxx. traditis, ſagittarijsq; quingentis, in Põtum enauigauit.

ANNO vrbis conditæ 676. L. Licinio Lucullo & M. Aurelio Cotta conſulibus, mortuus eſt Nicomedes rex Bithyniæ, & teſtamento populum Rom. hæredem reliquit. Mithridates pace rupta, Bithyniam & Aſiam rursùm voluit inuadere. aduersùs eum ambo cõſules miſſi, vt ſcribit Eutropius, non eandem habebant fortunam. Cotta apud Chalcedonẽ victus ab eo, in oppidũ coactus & obſeſſus eſt. Inter hæc Mithridates fœdere cum Sertorio icto, in magnam ſpem peruenit, & cùm ſe Cyzicũ tranſtuliſſet, vt eo capto Aſiam inuade-

Luculli ſucceſſus.

ret, Lucullus ei occurrit, ac dũ Mithridates in obſidione Cyzicena moratur, ipſe eum à tergo obſedit, fameq; cõſumpſit, et multis prẹlijs vicit. Poſtremò Byzantiũ, quę nunc Cõſtantinopolis eſt, fugauit. nauali quoq; prẹlio duces eius Lucull' oppreſſit. Ità vna hyeme & ęſtate à Lucullo ad centum ferè millia regis extincta ſunt.

ANNO vrbis Romę 678. Macedoniam prouinciã M. Lucullus frater accepit, & in Italiam bellum commotũ eſt gladiatorum, duce Spartaco, de quo ſuprà dictũ eſt. Lucullus verò poſt pugnã Cyzicenam & naualem, quibus vicerat Mithridatẽ, perſecutus eſt eum. Paphlagoniam, Bithyniam & regnũ eius inuaſit, Sinopen & Amiſon ciuitates Ponti nobiliſſimas cepit. Secundo prẹlio apud Cabyram ciuitatem, quò ingentes copias ex omni genere adduxerat Mithridates, cùm 30. millia lectiſſima regis, à quinque millibus Romanorum vaſtata eſſent, Mithridates fugatus et caſtra eius direpta ſunt. Armenia quoquè minor eidem ſublata eſt.

Lucull' Mithridatẽ & Tigranem fugat.

Suſceptus tamẽ Mithridates poſt fugam à Tigrane Armeniæ rege, qui tum ingenti gloria imperabat, Perſas ſępè vicerat, Meſopotamiam occupauerat, & Syriam ac Phœnices partẽ. Ergò Lucullus repetens hoſtem, fugauit eum, & regnum Tigranis ingreſſus, Tigranocertam ciuitatem regiam militi diripiendam tradidit.

Poſtquàm vna pugna duos potẽtiſſimos reges vicit, paruo admodũm exercitu ea pugna centum millia hoſtium et ampliùs, authore Plutarcho, cæſa ſunt. Indè Sybin profectus, eam quoquè ciuitatem cum regis fratre Gura cepit. Sed hi quos in Ponto Lucullus reliquerat cum exercitûs parte, vt regiones euictas tuerentur, negligentèr & auarè agẽtes, occaſionem iterùm Mithridati in Pontum irrumpendi dederunt, atq; ità bellum renouatum eſt. Lucullo paranti, capta Sybi, contra Perſas expeditiõem, ſucceſſor eſt miſſus: longè tamen antè Machares filius Mithridatis, Boſphori rex, à L. Lucullo in amicitiam receptus fuit.

Machares.

Lucullũ itaq;, nè perſequeretur Mithridatem & Tigranem reges, ſummãq; victoriæ imponeret, ſeditio militum tenuit, inquit Liuius, qui ſequi nolebant. Laudatus eſt Lucullus, quòd duos florentiſſimos potentiſſimosq; reges, duabus maximè contrarijs rebus, mora ſcilicet ac celeritate, viciſſet. Demùm, quia nullam vacatiõis ſpem militibus dabat, de auaritia & ambitione inſimulatus, odia eorum contraxit: quę cùm in ſenatu relata eſſent, placuit abrogari Lucullo imperium, milites q; Pompeium ſuper omnes duces expectabant.

Propter quod Lucullus indignatus, ſpõtè à re publica ſeſe abdicauit, & reliquũ vitę ſuę tẽpus ad literaturam quietemq; contulit: opes quas bello quæſierat, parùm vtilitèr conſumpſit, etſi multa

Luculli ocium.

multa literarum librorumq́; curæ impenderet, nimijs tamẽ delicijs inhiabat, quod conijci poteſt è cõuiuio Pompeio & Ciceroni ex improuiſo tanta epularum abundantia inſtructo, vt mirarentur. Hic Lucullus, vt B. Hieronymus ad Marcellum teſtatur, ceraſum fructũ primus ex Ponto Romam detulit, mox totã Italiam repleuit: quin iuuenis Græcis ac Latinis literis operam dabat, ità vt in vtriſq; poſſet ornatè dicere. ſcripſit autẽ Græca oratione Marſicum bellum. cętera Plutarchus.

Ceraſa.

Gn. Pompeius ad gerendum bellum aduersùs Mithridatem profectus, cum rege Parthorum Phraate amicitiam renouauit, equeſtri prælio Mithridatem vicit. nam in minori Armenia iuxta mõtem Diſtracum, caſtra regis obſidione concluſit. Rex cum omnibus copijs eruptione per noctem facta, inſuper perſequentes bello repellere ſtatuit. Pompeius fugientes perſequi intendit. Itaq; bellum nocte commiſſum eſt, luna tũc orta, à tergo Romanis erat, regij longitudine vmbrarum proximitatem hoſtiũ rati, cuncta in irritum tela ſuderũt. Romani veluti inermes poſteà aggreſſi, ſinè labore vicerũt. nãq; de exercitu Mithridatis xl. millia cæſa vel capta ſunt, Romani vulnerati mille. Vix autem xl. interfecti. Rex inter tumultus belli fuga lapſus, adiutus etiàm beneficio ſubluſtris noctis euaſit, relictuſq; ab omnibus amicis, philoſophis, ſcriptoribus rerum vel carminum, ac medicis, ſolus per deuia equum manu trahens, atq; ad omnes nocturnos ſtrepitus trepidans, in quoddam caſtellum diuertit, atq; indè in Armeniam perrexit.

Pompeius Mithridatẽ fugat.

Pompeius regem inſecuturus, inter duo flumina quæ ab vno monte diuerſis ſpecubus exoriũtur, hoc eſt, Euphratem & Araxem, vrbem Nicopolim ſenibus, lixis & ægris volentibus condidit. Tigrani indè Pompeius bellum intulit, & ille ſe ei dedit, & in caſtra Põpeij, xvj. milliaria ab Artaxata venit. diadema ſuum cùm procubuiſſet ad genua Põpeij, illi tradidit, qui hoc ſibi repoſuit, & honorificè habitum, regni parte mulctauit & grandi pecunia, adempta ei Syria, Phœnice, Sophene, quia bellum ſinè cauſa Romanis commouiſſet.

Pompeius mox etiàm Albanis bellũ intulit, & eorum regem vicit. poſtremò per epiſtolas ac munera rogatus, veniam ei & pacem dedit. Iberiæ quoquè regem Artacem vicit acie, & in deditionem accepit, Armeniam minorẽ Deiotaro Galatiæ regi donauit, quia ſocius belli Mithridatici fuit, Attalo Paphlagoniã reddidit, Ariſtarchum Colchidi regem impoſuit. mox Ituræos & Arabes vicit, & cùm veniſſet in Syriam, Seleuciam vicinam Antiochię ciuitatem, libertate donauit, quòd Tigranem non recepit.

Indè ad Iudæam tranſgreſſus, Hieroſolymam caput gẽtis obſedit, quam vix tertio menſe expugnauit. diſcordãte in ea populo, xiiij. millia Iudęorum occiſa ſunt, muros euerti æquariq́; ſolo imperauit, cuius circuitus quatuor millium paſſuum fertur fuiſſe. Cumq́; aliquãtos principes Iudęorum ſecuri percuſſiſſet, Hyrcano ſacerdotium reſtituit, Ariſtobulum captiuum cum duobus filijs abduxit. de hoc in principio generationis.

Pompeij geſta.

Intereà Mithridates cùm fugeret, nõ multò pòſt ſuis grauis fuit, & cùm in plures amicos, necnon Exipodrum ac Macharẽ filios ſęuiſſet crudelitèr, Pharnaces alter filius exemplo fratrum territus, exercitum patris ad perſequendum ſe miſſum cõciliauit, qui ad patrem ductus, eum in regia obſedit, vbi Mithridates diù filiũ ex altiſſimo muro deprecat*, vbi fruſtrà inexorabilẽ vidit, ità fertur exclamâſſe: Quoniã Pharnaces, inquit, mori me* videt, vos ſi eſtis dij patrij, precor vt quandoquè hanc vocem ipſe audiat à liberis ſuis. Statimq́; deſcẽdens ad vxorẽ, pellices & filias ſuas, venenum omnibus dedit, quod cùm ipſe nouiſſimus hauſiſſet, nec tamẽ propter remedia quibus ſe præmunierat, veneno confici poſſet, Gallum quendam militem inuitauit, eiq́; iugulum præbuit, & ſic perijt apud Boſphorum, vir ingẽtis animi. Regnauit annis lx. vixit 72. cõtra Romanos bella habuit circiter annos xl. Ferunt hunc duas & viginti linguas, tot enim natiõibus imperauit, notas habuiſſe, vt qua quiſq; lingua eum poſtulâſſet, eadem ſibi ius redderet. ſanguinolentus erat. nam matrem, fratrem

*iuber.

Mithridatis mors.

& tres impuberes filios, totidemq; filias interfecit. ſtatura ingenti fuit, firmaque ſemper ac optima valetudine, et cùm literis Græcis inſtructus eſſet, muſicę operam dabat: ſobrietate eximia, laborumq; patientiſſimus, ſolis mulierum illecebris tantus vir fuit fractus.

Pompeius mortem Mithridatis dum apud Hieroſolymam ageret, percipiens, cùm iam in Oriente cum xxij. regibus, quorum omniũ victor exiſtens pugnâſſet, reuerſus eſt Romã, et cũ ingenti gloria triumphatus, in quo quidem triumpho tranſlata fuit primùm ſtatua argẽtea Pharnacis Ponti regis, & Mithridatis patris, necnon & currus aurei & argentei: in eo quoquè triumpho tulit Pompeius alueũ aureũ cum gemmis duabus, & lunã auream pondo xxx. lectos triclinares tres, vaſa ex auro & gemmis abacorum nouẽ, ſigna aurea tria, myrrhina tria, coronas ex margaritis 33. mõtem aureum quadratum cum ceruis, leonibus & pomis omnis generis, & menſas ex margaritis.

Pompeij triumphus.

Hæc omnia Pompeij victoria in vrbem aduexit. Fuerũt etiàm in eo triumpho regiones, Pontus, Armenia, Cappadocia, Paphlagonia, Media, Colchis, Iberia, Albania, Syria, Cilicia, Meſopotamia, & hi qui circa Phœnicen & Palæſtinam incolunt, Iudæi quoquè & Arabes, et cęteri quotquot terra marive ab ipſo debellati fuerant. Inter hæc notabantur caſtella mille capta, ciuitates fermè nongentæ, naues octingentæ. In eo quoquè triumpho captiui ducti ſunt poſt piratarũ principes, Tigranis filius cum vxore filiaque, rex Iudæorum Ariſtobulus, Mithridatis ſoror cum quinq; filijs, Scytharum multę mulieres, Albanorum & Iberorum ac regis Comagenorum obſides ducti.

Horũ cõſulũ ann⁹ immediatè ſecut⁹ eſt cõſulatũ Ciceróis. ſu itq; lx. ante CHRISTI natiuitatem.

Geſta ſunt hæc, Iunio Syllano & L. Muræna cõſulibus, anno ab vrbe cõdita 690. Sic Pompeio duce, inquit Florus, populus Ro. totã qua latiſſima eſt, Aſiam peruagatus, contra xxij. orientis reges felicitèr pugnãs, quam extremam imperij habebat prouinciã, mediam fecit: exceptis quippe Parthis, qui fœdus maluerunt, & Indis qui adhuc nos non nouerãt, omnis Aſia inter mare rubrum & Caſpium & Oceanum Pompeianis domita vel oppreſſa ſignis tenebatur. cętera in poſteriora tẽpora referas, hîc eñ multa quoque anticipatione narrata ſunt. Hoc deerat vnum populi Ro. malis, iam vt ipſe intra ſe parricidiale bellũ domi ſtringeret, & medio foro quaſi in arena cõcurreret. quod tribus, vt ſic dixerim, inquit Florus, ſideribus agitatũ eſt: primo & leui, tumultu maiore quàm bello, mox atrociùs per totius viſcera ſeuientis, graſſante victoria, vltimũ non ciuicam modò, ſed hoſtilem quoquè rabiem ſupergreſſum eſt.

Bellũ ciuile Marianum.

Initiũ & cauſa belli, inexplebilis honorum Marij fames, dum decretam Syllæ prouinciam Sulpitia lege ſolicitat. Anno ſanè ab vrbe condita 662. in principio huius generationis, cùm Pub. Sulpitius tribunus plebis, authore C. Mario pernicioſas leges promulgâſſet, vt exules reuocarẽtur, & noui ciues libertiniq; diſtribuerentur in tribus, ſecundùm Liuiũ, vt Marius aduersùs Mithridatem Põti regem dux crearetur, & aduerſantibus conſulibus Q. Põpeio & L. Syllæ vim intuliſſet, occiſoq; Pompeij conſulis filio genero Syllæ, L. Sylla cui anteà decreta prouincia erat, impatiens iniuriæ, ſtatim legiones circumegit, & dilato Mithridatico, ciuilis belli initium fecit.

Marij ortus & ingeniũ.

Conſtat autem, Marium obſcuro genere fuiſſe natũ: patrem ac matrem mechanicos habuit. In villa Arpinati educatus, ab vrbanis moribus alienus, in vrbem proficiſcens aliquãdò, ſtudia illius deguſtauit. Fertur neq; literas Græcas didiciſſe, neq; Gręcis pręceptoribus vti voluiſſe, tanquàm ridiculum eſſet literis, quarum magiſtri alijs ſeruirent, operam impẽdere. primùm in Hiſpania militabat, nam durum & bellicoſum animum illi natura effinxerat. Scipióe Africano Numantiam obſidente, hoſtẽ bellicoſum ante ora imperatoris interfecit. Is eum egregia forma virum apud ſe recepit, & corruptum ob delicias, rei militaris cura emẽdauit. Et quũ poſt cœnã ſermo de imperatoribus haberetur, quidam vel ſerio vel ioco Scipionem interrogat, quem poſt ſe populus Romanus ducem habiturus eſſet, ille leuitèr percuſſo

cuſſo Marij humero, hunc, inquit, virũ ſanè præſtantem: qua voce ferunt Marium in magnam ſpem erectũ, & tribunatum pòſt cura Metelli fuiſſe ſortitũ. Ipſe enim & pater eius in domo Cæcilij Metelli miniſtri fuerant. Indè prętor factus, & poſt præturam vlteriorẽ Hiſpaniam ſorte aſſecutam, prædonibus liberauit: erat eloquẽs, affabilis, & plebi acceptus, ex quo breuì clariſſimas ſibi nuptias comparauit.

Poſtquàm autem Cæcilius Metellus aduersùs Iugurtham factus eſt conſul, prætorem Marium in Libyam legatum adduxit, vbi nullum laborẽ fugiẽs, breuì ſibi à militibus multùm beneuolẽtiæ comparauit. Et factum eſt quòd repentè nomen eius & gloria per Libyam Romamq; diſcurreret. nunciabãt enim milites Ro. nunquàm finem habitura bella contra barbaros, niſi C. Marium cõſulem crearent. qua re vehementèr angebatur Metellus. ſed eo etiàm ægreferẽte, ſucceſſor Metelli eſt declaratus. Iugurtham vicit, & de eo triumphauit. Quẽadmodùm verò Cimbros & Teutonas profligauerit, & quotiès conſulatum geſſerit, dictum eſt. Vndè quinquiès conſul factus, ſextum exoptauit, ſuſcepitq;, obſequijs populi beneuolentiam captans. nam populus Ro. eũ poſtquàm Cimbros vicit, Marium Romanæ vrbis tertium conditorem appellauit.

Ab eo tempore omnibus optimatibus ſeſe oppoſuit, & multa minùs æqua faciebat. Tandèm pro ætate minùs idoneus, magiſtratum depoſuit: ſed per factioſos homines & maximè Sulpitium, præter omnium opinionem, proconſul contra Mithridatem declaratus eſt, ex quo populus in duas partes diuiſus, pars Syllam, pars Marium ſequebatur.

Syllæ deſcriptio.

L. Sylla patricia procreatus eſt familia, haud diues erat ab initio. de eo ſcribit Valerius, quòd vſque ad quæſturæ ſuæ comitia vitam libidine, vino, ludicræ artis amore inquinatam perduxerit. Quapropter C. Marius conſul contra Iugurtham factus, moleſtè tuliſſe fertur, quòd ſibi aſperrimum in Africa bellum gerenti, tam delicatus quęſtor obueniſſet. Subiungit, quòd eiuſdem virtus, quaſi ruptis nequitiæ clauſtris, catenas Iugurthæ manibus iniecit, Mithridatem compeſcuit, ſocialis belli luctus repreſſit, Cinnæ dominatiõem fregit, eumque qui ſe in Africa faſtidierat, illam prouinciam proſcriptum petere coëgit. Quæſtor in Africa non ſolùm ſpectatum ſe exercitui præbuit, verùm etiàm Bocchum regem Numidarum integra amicitia ſibi deuinxit. Ipſius nanque legatos à latronibus interceptos liberauit, & eos commeatu adiutos remiſit.

Paulò pòſt Iugurtha ferè profligatus, cùm ad Bocchum regem ſocerum confugeret, ille diffiſus rebus ſuis, precium fœderis ac amicitiæ Iugurtham facere cogitauit, admonitumq; Syllam facit: ea re Mario communicata, Sylla parua militum manu diſcrimen adijt, fidem Boccho adhibens, qui Iugurtham vinctũ Syllæ tradidit, ex quo negocio Marius triumphum egit. quarè cùm Syllæ tam præclari facinoris gloria diminueretur, Sylla in annulo inſculptã rei geſtæ imaginem circuntulit. Erat autem ſculptus Bocch' qui Iugurthã traderet, Sylla qui ſuſciperet. Hæc Mario triſtitiã afferebãt. nihilominùs Marius ſecũdo conſulatu ob ſtrenuitatẽ Syllam legatum habuit, tertio conſulatu tribunũ militum fecit. multa præclara facinora egiſſet, niſi odium Marij declinâſſet.

Syllæ geſta.

Aliquãdò ingruente commeatûs inopia, Sylla curam ſuſcipiens, progrediens tantam copiam comparauit, vt milites Catuli abundantia agitarentur, & inſupèr Marianis exhiberẽt, qua re Marium maximè affecit. omitto quæ in ſociali bello Sylla fortitèr egerit. In Cappadociam verò miſſus, cùm nullũ anteà Romani & Parthi commercium habuiſſent, Parthi amicitiã petẽtes, ad ipſum tanquàm Romanum principem, congreſſum habuerunt. Ibi Chalcedonenſis quidam vultum Syllæ cõtemplatus, dixiſſe fertur: Neceſſè eſt hunc maximum fieri virum, & cunctorũ facilè primum. Vndè aucta eſt viri fama. Ipſi Mithridaticum poſteà bellum decretum.

Igitur factus cõſul, contra Mithridatẽ in Aſiã, vt anteà diſpoſuerat, profecturus, audita Sulpitij atq; Marij audacia commotus, cùm exercitũ adhuc teneret

in Campania, copias ad vrbẽ duxit, anteq; vrbem cum quatuor legionibus cõſedit, legatum Marij Gratidium quaſi primam victimam belli ciuilis occidit, mox vrbem cum exercitu irrupit, & cõtra Marium ac Sulpitium dimicãs, Sulpitium occidit, facem ad inflammãdam vrbem popoſcit. Oĩbus metu abditis, per ſacram viam cito agmine in forum venit. Marius cùm permouere nobilitatem, inflammare plebem, equeſtrem deindè ordinem perarmare aduersùs Syllam fruſtrà tẽtaſſet, poſtremò ſeruis ſpe libertatis & prædæ ad arma ſolicitatis, nequicquàm repugnare auſus, tandem in Capitolium conceſſit.

Syllæ irruptio in vrbẽ

Sed cùm eò Syllanæ cohortes irrupiſſent, magna ſuorũ cæde diffugit. Ibi Sulpitius, ait Oroſius, Marij collega, ſeruo ſuo prodente, proſtratus eſt. conſules autem ſeruum ipſum, quòd hoſtẽ indicauerat, manumitti: quòd verò dominũ ꝓdiderat, ſaxo Tarpeio deijci decreuerunt. Marius fugiens, cùm perſequentium inſtantia circunſeptus eſſet, in Minturnenſium paludibus ſeſe abdidit, de quibus luto oblitus ignominiosè protractus, turpi ſpectaculo Minturnas deductus, contruſus eſt in carcerem: & cùm ad occidendum eum miſſus Gallus eſſet, maieſtate tanti viri perterritus receſſit.

Territ⁹ maieſtate Marij Gallus.

Recedente Sylla ab vrbe, L. Cornelius Cinna cùm pernicioſas leges de reuocatiõe exulum per vim ferret, expulſus eſt vrbe ab Octauio collega, imperium ei abrogatum, exercitum Claudij ipſe in poteſtatem ſuã redegit. Vrbi bellum intulit, accerſito ex Africa C. Mario, cui tres legiones datæ ſunt, copiarũ pars Carboni, pars Sertorio ceſſit, reliquæ Cinnam ſequebantur.

Cinnæ conatus.

Pompeius à ſenatu cum exercitu accerſitus, Octauio conſuli ſe iũxit, cum Sertorio infelicitèr conflixit, ſexcẽti ab vtraque parte milites trucidati ſunt. Poſtero die cùm permixta corpora ad ſepulturam deferrẽtur, miles Pompeianus fratris ſui quem ipſe interfecerat, corpus agnouit in furore minimè cognitum. Itaque victor victo infelicior, vbi fratris corpus agnouit, ilicò pectus ſuum gladio tranſuerberans, ſimulq; lachrymas & ſanguinem fundens, in cadauere fratris perijt.

Fratris cædes, ſui nece vindicata.

Interim Marius Oſtiam coloniã ingreditur. tum xj. millia de caſtris Põpeij abſumpſit peſtis. Marius Antium et Ariciam hoſtilitèr irrupit. Tãdem Cinna & Marius vrbem ingreſſi, eam cædibus & rapinis vaſtabãt. hic dum manus Octauij cõſulis depulſa Ianiculo eſt, ſtatim ad principum cędẽ ſigno dato, aliquanto ſæuiùs, ait Florus, quàm aut in Punica, aut in Cimbrica vrbe ſæuit. Octauij conſulis caput pro roſtris, id eſt, in foro exponitur: Antonij cõſularis viri, in Marij ipſius menſa offertur. Cęſar & Fimbria in penatibus domorum ſuarũ trucidãtur: Craſſi, pater & filius, in mutuo alter alterius adſpectu. Bebium atq; Numitorium per medium forum vnci traxêre carnificũ. Catulus ſe ignis hauſtu ludibrio hoſtiũ exemit. Merula flamẽ dialis in Capitolio Iouis ipſius oculos venarum cruore reſperſit, Arquarius, ipſo vidente Mario, confoſſus eſt, q̃a manum non porrexerat ſalutanti.

Igitur Marius cùm interfectorum ciuiũ capita illata conuiuijs, oblata capitolio, collocata ꝓroſtris ad ſpectaculũ ornatumq; congereret, ſeptimum conſulatũ cum Cinna peruaſit. Iam Sylla cùm Mithridatem ad Euxinum Põtum fugere compuliſſet, Romam repetebat. huiuſmodi nouis exagitat⁹ eſt adeò Marius, vt dolore obijſſe putetur, duos de lxx. annos natus, in exordio ſeptimi cõſulatûs. Cinna bonorũ neces, malorũ cæde ſuppleuit. nã cùm introducta per Marium fugitiuorum manus inſatiabilis prædandi eſſet, nullamq; partem authoribus prędæ conſulibus miniſtraret, in forum quaſi ſtipendij cauſa ſolicitata, militibuſque circundata, inermis extincta eſt. cæſa ſunt illa die in foro vrbis octo millia fugitiuorũ. Paulò pòſt Cinna ab exercitu ſuo, quem inuitum cogebat naues conſcendere, & aduersùs Syllam proficiſci, interemptus eſt. conſulatum tum Carbo ſolus geſſit.

Marij & Cinnæ interitus.

Intereà reſidui ſenatorum, qui potẽtiam Cinnæ, Marij crudelitatem, infamiam Fimbriæ, Sertorijq; audaciam fuga euaſerant, tranſuecti in Græciam, coëgere precibus Syllam, vt periclitãti,

immò

immò iam penè perditæ patriæ opem ferret.aderat & vxor & filius,qui domo Syllæ à Marianis euerſa, vix fuga ſalutem quæſierãt.Fuerunt autem tres Marij,C.Marius pater,C.Marius fili⁹ eiuſdem,& M.Marius.De primo dictum eſt, de duobus in ſequentibus dicetur.

Marij.

Sylla igitur cùm eſſet rogatus à ſenatu, quòd ad ſaluandam patriam reuerteretur propter tyrãnidem iſtam,futurum ſe aiebat in poteſtate ſenatũs, ſi ciues reſtituti,à Cinna pulſi, ad ſe confugiant.Quæ conditio cùm iuſta ſenatui videretur,propter Carbonem factionemq; eius,cui bellum videbatur vtilius,nè conuenirent, effectum eſt. Idem Carbo cùm ab omnibus oppidis Italiæ obſides exigere vellet, vt fidem illorum contra Syllam obligaret, cõſenſu ſenatûs prohibitus eſt.

Carbo conſul.

Igitur Sylla mox vt Campanum littus attigit,Norbanum conſulem collegam C.Marij iunioris prælio oppreſſit. ſeptem millia tũc Romanorum Romani interfecerunt, ſex millia capta ſunt, 124.ſolùm de Syllanis ceciderunt.

Fului⁹ Adrianus ſeruilis perfidiæ fautor.

Fuluius verò Adrianus, cui imperium pro prætore erat, regnum Africæ eodem tempore ſeruorum manu affectans, à dominis apud Vticam, congeſtis ſarmentis, cum omni familia incenſus eſt.

Damaſippus prætor, incentore Mario conſule,in vrbe Q.Scæuolã,C.Carbonem, L.Domitium, & Pub. Antiſtiũ in curiam quaſi ad conſultandum vocatos,crudeliſſimè occidit: corpora interfectorum per carnifices vnco tracta, in Tiberim miſſa ſunt.

T.Liuius ſcribit,cùm à Marianis vrbs adhuc teneretur,Damaſippus prętor ex voluntate C.Marij conſulis, omnẽ quę in vrbe erat,nobilitatem trucidauit.

Sylla deindè ad Scipionem Marianę partis conuerſus, id egit, vt pacem ſecũ faceret, nec potuit. Cùm aũt caſtra ipſi⁹ oppugnaturus eſſet,vniuerſus exercitus conſulis,ſcilicet Scipiõis,ſolicitatus per emiſſos per Syllam milites,ſigna ad Syllam tranſtulit, & Scipio cùm interimi potuit,dimiſſus eſt.

Gn.Põpeius Gn.filius,eius qui Aſculum ceperat,conſcripto quidem voluntario exercitu,cum tribus legionibus ad Syllam venerat, ad quem ſe nobilitas omnis conferebat,ità vt deſerta vrbe,ad caſtra veniret.Ad hęc Sylla cum Italicis populis, nè timeretur ab his, velut erepturus ciuitatem,fœdus percuſſit.

Inter hæc Damaſippus nobilitatem in vrbe trucidauit.Sylla ad vrbem contra Marium iuniorem,filium Marij defuncti,dimicauit,& xv.millibus occiſis, quadringentos de ſuis perdidit.Deindè ad portam Collinam ſigna contulit,& 80000.occidit, recuperataque Repub. pulcherrimã victoriam crudelitate quãta in nullo vnquàm homine fuit, inquinauit.mox enim vrbẽ ingreſſus, tria millia hominum contra fidem inermes peremit.

Oroſius ſcribit, quòd Sylla ingrediens vrbem victor, tria millia hominum qui ſe per legatos dediderant, contra fas contraque fidem datam inermes peremit.Plurimi tunc, nõ ſolùm innocentes, ſed etiàm Syllanæ partis, occiſi ſunt,quos fuiſſe plùs quàm nouem millia ferunt: ità liberè per vrbem cædes, percuſſoribus paſſim vagantibus, vt quenque vel ira vel præda ſolicitabat, agitabantur. Cùmque magna crudelitate aduersùs ſontes inſontesque ſæuiret,Q.Catulus palàm Syllæ dixit: Cum quibus tandèm victuri ſumus,ſi in bello armatos, in pace inermes occídimus?

Nobilitas apud Syllã.

Tunc Sylla,authore L.Furfidio,primus infamem iſtam tabulam proſcriptionis induxit. Prima proſcriptio*80. millium hominum fuit,in quibus quatuor viri conſulares erant,Carbo, Marius, Norbanus & Scipio.Inter eos Sertorius tunc maximè pertimeſcendus. Item alia proſcriptio cum quingentis nominibus propoſita, quam cùm Lolius nihil ſibi conſcius legeret, vbi ſuum nomen offendit, trepidus ſe adoperto capite foro dum ſubtrahit, interfectus eſt. Sed nè in ipſis quidem tabulĩs fides ac finis malorum videbatur. Nanque aliquos quos non ſcripſerant, iugulabant: alios autem poſtquàm iugulauerant,proſcribebant:nec ipſius mortis erat via ſimplex aut vna conditio, vt in nece ciuium ſaltem ius

*8.

Tabulę Syllę proſcriptorum.

ius hoſtium ſeruaretur, qui nihil à victis præter vitam exigunt. M. Marium de caprili caſa extractum, vinciri Sylla iuſſit, ductumq; trans Tiberim, effoſſis oculis membriſq; confractis, trucidari mandauit. Poſt hûc Pub. Lectorius ſenator & Venuleius triumuir occiſi, M. Marij caput Præneſte eſt miſſum: quo viſo C. Marius vltima deſperatione correptus, vbi à Lucretio obſidebatur, nè incideret in manus inimicorũ, cum Teleſino fugæ comite ſtricto vtrinq; gladio occurrit, quem cùm Marius occidiſſet, ſaucius à ſeruo impetrauit vt ſe occideret. Carinaſem prætorem Romanum Sylla iugulari iuſſit.

C. Marij iunioris mors.

Carbo.

Intereà Pompeius partiũ Syllę, Carbonem volentem de Corcyra fugere in Aegyptum, ad ſe in Siciliã retraxit, vbi eum cum pluribus occidit. Narrat Valerius, quòd Sylla crudelitèr totam vrbem & omnes Italiæ partes ſanguine ciuili inundauit: quatuor enim legiones contrariæ partis, fidem ſuam ſecutas, id eſt, confidentes de impunitate quam eis promiſerat, fruſtrà miſericordiam implorantes, occîdi iuſſit, & lacerata corpora in Tiberim ſunt proiecta. Quinq;. millia Præneſtinorum ſpe ſalutis eis data, extra mœnia municipij euocata, cùm ſe abiectis armis humi proſtrauiſſent, interfici & corſi corpora per agros ſpargi mandauit. Cauſa huius fuit, quia in Prẹneſtina ciuitate tenuit ſe Marius iunior contra Syllam. Duæ etiàm ciuitates in Hiſpania per Syllanos deſtructæ ſunt, quia fauerant Marianis. Florus etiàm narrat de Sulmone ciuitate antiqua, quòd eius ciuibus interfectis, iuſſerit ciuitatem deleri.

Sylla dictator.

Sylla inter hæc dictator factus eſt, & quod nemo quidẽ vnquàm fecerat, cum faſcibus 24. proceſſit, rebuſq; nouis ſtatum Reipub. confirmauit. Tribunorum plebis poteſtatem minuit, & omne ius legum ferendarum eis ademit, pontificum augurumq; collegium ampliauit, vt eſſent xv. Senatum ex equeſtri ordine ſuppleuit, proſcriptorum liberis ius petẽdorum honorum eripuit, & bona eorum vẽdidit, ex quibus primò multa rapuit, redactum eſt ſeſtertium ter milliès quingentieſq;. Lucretium Offellã conſulatum contra voluntatem ſuam petere auſum, iuſſit interimi in foro, & cùm indignè ferret populus Ro. cõcione vocata, ſe iuſſiſſe dixit.

Deindè Gn. Norbanus proſcriptus, cùm comprẹhenderetur, ſeipſum interemit. Metellus ex proſcriptis vnus, clàm capite adoperto ad poſticum ædis vxoris, Baſtiæ dictę, cùm acceſſiſſet, admiſſus minimè eſt, quòd ſe proſcriptum diceret. Itaq; ſe transfodit, & ſanguine ſuo fores reſperſit. Pompeius in Africã tranſgreſſus, eruptione circa Vticam facta, decem & nouem millia hominũ interfecit. Domitius dux Marianus, dum inter primores pugnat, occiſus eſt. Satis concordat Oroſius: Hunc finem habuerunt duo bella funeſtiſſima: Italicum, quod & ſociale dictũ eſt, & ciuile: quæ ambo tracta ſunt per annos decem. Cõſumpſerunt autem vltra centum quinquaginta virorum millia, conſulares 23. prętores ſeptem, ædiles ſexaginta, ſenatores ferè ducentos.

Sylla verò cùm diù graſſatus eſſet, necis atque vitæ exercens poteſtatem, auferebat conferebatq; regna, & quid collibuiſſet, faciebat: ſeq; Corneliũ Syllam Felicem ſcribebat. Tandèm mirabile dictu, non geſtis, ſed felicitati fidem præſtabat: & poſt tot ab eo peremptos, cùm rerum innouatio ac permutatio in vrbe fieret, ſeſe magiſtratu abdicauit, & conſularibus comitijs in populi poteſtate conſtitutis, nec ipſe prorsùs acceſſit, volentibus corpus expoſuit, & vt priuatus medio verſabatur in foro, ipſe quoquè ex vniuerſis fortunis Herculi decimam ſacrificabat, opipara cõuiuia populo fecit, ac ſpectacula edidit.

Prætereà Sylla non modò ſuum prẹuidit interitum, verùm etiàm quodammodò eum ſcriptis commendauit. Nam 22. commentariorum libro biduo antequàm mortuus eſt, ſcribẽdi finem fecit, vbi Chaldæos ſibi prædixiſſe affirmat, quòd ei cùm beatè vixiſſet, in ipſo felicitatis vigore moriendum eſſet. De eius verò morte ſcribit Valerius lib. ix. Cùm pecunia à decurionibus ad refectionem Capitolij Puteolis promiſſa, cunctatiùs daretur, animi concitatione nimia & immoderato vocis impetu cruori com- Mors Syllę.

mixtum

mixtum ſpiritum euomuit.

Dubium igitur eſt, Syllá ne prior, an iracundia Syllæ, extincta ſit. Oroſius nihil aliud ſcribit, quàm quòd creatis Pub. Seruilio &* Oppio Claudio conſulibus, L. Sylla eſt priuatus. quod intelligo, vt dictũ eſt, deceſſit. itaq; & honos ei à ſenatu habitus eſt, vt in campo Martio vbi reges duntaxat funerari conſueuerunt, ſepeliretur.

Defuncto Sylla, M. Lepido & Q. Catulo conſulibus, ciuile bellum penè extinctum reaccenditur. cupidus nanque nouarum rerum (inquit Florus) conſul Lepidus, acta Syllæ reſcindere parabat, ſed non potuit ſinè magna clade reipublicæ fieri. Cùm damnatorum bona ciuium, licèt malè, authore Sylla, capta eſſent, tamen repetitio eorum proculdubiò labefactabat compoſitam ciuitatem. Expediebat ergò quaſi ęgræ ſauciæque reipub. requieſcere quomodocunquè, nè vulnera curatióe ipſa reſcinderentur. ergò cùm turbidis concionibus ciuitatẽ terruiſſet, profectus in Hetruriam, arma indè & exercitũ vrbi admouerat. ſed iam Miluium pontem collemque Ianiculum Luctatius Catulus eius collega, necnon Pompeius alio exercitu inſederant, à quibus impetu primo retrò pulſus, hoſtis à ſenatu eſt iudicatus: Sardiniam, amiſſa Italia, fugit, vbi morbo interijt. Scipio ipſius Lepidi filius, captus atq; occiſus fuit. Brutus verò Lepidi ſocius, in ciſalpinam Galliam fugiens, perſequẽte Pompeio, non longè à Mutina vrbe interfectus eſt. ità bellum hoc euanuit.

Ciuile bellũ ſub Lepido.

Ceterùm, inquit Plutarchus, Sertorius qui tum Hiſpaniam tenebat, Lepido diſsimilis ac timendus Romano po. hoſtis erigitur. Fuit Sertorius patricius Romanus, ex Mirſia Sabinorum vrbe ortus, in ciuili bello Marianis partibus fauit, & Syllam fugiens ex Aphrica dilapſus, Hiſpaniam contra Romanos excitauit. prima eius militia ſub Cępione contra Cimbros fuit, vbi cùm à Romanis malè pugnatum eſſet, equo amiſſo, vulneratus etiàm Rhodanũ fluuium cum thorace & ſcuto per aduerſos fluctus natando traiecit. Tandèm in militia alterum amiſit oculum, de quo etiàm gloriari ſolebat, quaſi ſuę virtutis teſtimonia ſempèr ſecum ferret, cùm alij torques, haſtas & coronas domi relinquerent. Demùm cùm Sylla rerum potitus eſſet, et ex Aphrica Sertorius fugiſſet in Hiſpaniam, aliàs Iberiam, Paccianus quidam à Sylla eò mittitur cum exercitu, quem Sertorius non ſolùm necauit, verùm etiàm omnem eius exercitum cepit, Tigenamq; oppidum expugnauit.

Sertorij indoles.

Fertur Sertorius neq; voluntate, neque metu vnquàm potuiſſe ſuperari, eò quòd fortiſsimus in aduerſis, & modeſtus in ſecundis ſempèr extiterit. In improuiſis verò caſibus ità conſtans & audax, vt omnes ſui tẽporis duces anteiret. in cunctis verò quæ vel ingenio vel aſtu conficiũtur, profundiſſimus artifex fuit. Quibus rebus præſtans, à Luſitanis dux eligitur: & cum ſeptem millibus ac quingẽtis, aduersùs quatuor Ro. duces bellum geſſit, quos oẽs Sertorius partìm occidit, partìm profligauit. Metellũ virum ampliſſimum, qui tunc ob ſenectæ grauitatem pigriùs pugnandi occaſionem cõſequebatur, inſidijs ac incurſionibus inquietabat.

Sertorij victoriæ.

Vndè Pompeius cùm adhuc quęſtor eſſet, cum imperio conſulari aduersùs eum miſſus eſt, quo tempore Sertorius aliquas vrbes expugnauit, plurimasq; ciuitates in poteſtatem ſuam redegit. Pompeius cum Sertorio dubio euentu pugnauit, qui deindè Metellũ & Pompeium cum duobus exercitibus prælio fudit. Obſeſſus deindè Sertorius apud *Galagurum, aſſiduis eruptióibus non leuiora damna obſidentibus tulit. paulò pòſt crudelitèr in ſuos agens, plurimos amicorum & ſecum proſcriptorum crimine proditionis inſimulatos interemit. Tandèm Metellum ac Pompeium commeatu prohibens, vndiquè regionẽ depopulatus eſt. prætereà quòd mari eſſet potentior, vtrunque coëgit ea parte Hiſpaniæ quam obtinebat, excedere, & diuerſas regiones petere, Metellum vlteriorem Hiſpaniam, Pompeium Galliam.

*Calagurũ.

Verùm vt primùm ſpes magna affulſit, metusq; abſceſſit, inuidia aduersùs illũ ſuorũ inuaſit animos. Antè oẽs Perpenna

penna nobilitate familiæ & ingenij varietate principatum affectans, Quis, inquit, dæmon ſuaſit, nè dominanti Syllę domi manētes pareremus, cùm huc profecti voluntariè ſeruiamus, & Sertorij exilij participes nos faciamus? Induxit nonnullos alios Sertorio infenſos. igitur à M. Antonio Perpenna & alijs cōiuratis in cōuiuio Sertorius interfectus eſt, decimo ducatûs ſui anno, magnus dux & aduersùs duos imperatores ſæpè par, aut frequentiùs victor, ad vltimum deſertus & proditus perijt.

Sertorij interitus.

Magnanimitatis verò Sertorij id fuit, quòd pulſos ex vrbe ſenatorios viros, qui penès eum degebant, ſenatum nuncupabat, duces & quæſtores ex eis legebat, patrijsq́; legibus cuncta adminiſtrabat, magiſtratus om̄es ex Romanis creabat, quaſi non Iberos contra populum Ro. augeret, ſed libertatem populi Ro. aſſerere vellet. Etenim, vt Plutarchus ait, Sertorius erat patriæ amator, affectusq́; ad reditū, ſed in aduerſis durisq́; temporibus fortem ſe præſtabat, in victorijs ad Pompeium Metellumq́; mittebat, ſe paratum offerens, depoſitis armis, priuatum in vrbem redire velle, ſi permittatur: mâlle enim ſe Romæ ignobiliſſimum ciuem, quàm exulem, omnium aliarum ciuitatum imperatorem appellari.

Sertorij in patriam pietas.

Occiſo Sertorio, maxima Iberiæ pars Pompeio atque Metello ſeſe tradidit, eos qui manſerunt, Perpenna ſuſcipiēs, aduersùs inimicos bellū gerere adortus eſt, in quo ſtatim ſui experiētiam dedit, vt viri nec ad parendum, nec ad imperādum apti. Nam fretus Sertorij apparatibus, aduersùs Pompeium congreſſus, breui ſuperatus eſt & captus. Is cùm haberet Sertorij literas, Pompeio promiſit virorum conſularium & qui plurimùm Romæ poterāt, epiſtolas propria manu ſcriptas, per quas Sertorium in Italiam vocabant, oſtenſurum.

Perpenna.

Pōpeij magnificum facinus.

Sed Pompeius vti prudens, literas nec legere voluit, nec legi cuiquam permiſit, ſed ipſas omnes in vnum collectas cremauit. Quo facto, multos ciues periculo, & magnis malis patriam liberauit. Perpennam inſupèr ſtatim occidit, veritus nè vulgatis quorundam nominibus, turbationes & ſcādala orirentur. Reliquorum verò qui Sertorianæ necis conſcij erant, alij ad Pompeium deducti mactati ſunt, alij in Libya interfecti, nec quiſquam euaſit præter vnum Aufidium, qui in villa quadā Barbariæ inuiſus conſenuit.

Rempublicam Romanam L. Catilina inuadere ſtatuit olympiade 179. anno 18. regni Ptolemæi Dionyſij. erat is nobilis genere, magna animi & corporis vi, ſed ingenio prauo, cui ab adoleſcentia bella inteſtina, cædes, rapinæ, diſcordiæ ciuiles, gratiſſimæ fuêre: ibi iuuentutem ſuam exercere ſtuduit, cùm eſſet animo audax, ſubdolus, varius, cuiuslibet ſimulator ac diſſimulator, & omnium facinoroſiſſimorum dux. Quibus fretus, ad opprimendam remp. conſilium cepit, ſi conſulatum aſſequeretur. erat autem deuinctus amore Aureliæ Oreſtillæ. cùm verò vnum impedimentum videret, quò minùs ea ſibi nuptijs iūgeretur, filium ſuum proprium, quem & ſolum ætate puberem habebat, veneno ſuſtulit.

Cùm ergò vitioſis eſſet moribus, & multo ære alieno grauatus, dominandi eum tanta libido inuaſit, quòd nihil nefas eſſe putauit dum aſſequeretur intentum. vndè facta cōiuratio eſt multorum, quos ditare promiſerat ex cæde & rapinis. L. Catilina bis repulſam in petitione conſulatûs paſſus, cum Lentulo ꝑtore, Cethego & pluribus, coniurauit de cæde conſulum & ſenatûs, incendijs vrbis & opprimenda repub. Erat & occaſio, quòd in extremis finibus mundi Rom. arma peregrinabantur. ſocij erant ſenatorij ordinis, P. Lentulus Sura, P. Antonius, L. Caſſius Longinus, C. Cethegus, P. Seruius, Syllæ Seruij filius, L. Vargunteius, Qu. Annius, M. Porcius Lecca, L. Beſtia, Q. Curius. prætereà ex equeſtri ordine M. Fuluius, L. Statilius, P. Gabinius Capito, C. Cornelius, ad hæc multi ex municipijs domi nobiles. additum eſt pignus coniurationis ſanguis humanus, quem circunlatum pateris bibere auſi fuêre.

L. Catilina.

Actum erat de pulcherrimo imperio, niſi illa coniuratio in Ciceronem & Anto-

Antonium conſules incidiſſet, quorum alter induſtria rem pateſecit, alter manu oppreſſit. Tanti ſceleris indiciũ per Fuluiam emerſit viliſſimum ſcortum. Lentulus deſtinatum familiæ ſuæ Sibyllinis verſibus regnum ſibi vaticinãs, ad prçſtitutum à Catilina diem, in vrbe tota* vires, faces, tela diſpoſuit: nec ciuili conſpiratione contentus, legatos Allobrogum qui tum fortè aderant, in arma ſolicitat: & îſſet vltra alpes furor, niſi altera proditione Vulturtij literæ interceptæ fuiſſent. ſtatim tunc Ciceronis imperio iniecta eſt barbaris manus, palàm prętor Lentulus conuincitur in ſenatu. de ſupplicio agẽtibus Cęſar parcendum dignitati, Cato animaduertendum pro ſcelere cenſebat, quam ſententiam ſecutis omnibus, in carcere parricidæ ſtrangulantur.

*viros,

Quanuis autem parte coniurationis oppreſſa, tamen ab incepto Catilina nõ deſtitit, ſed infeſtis ab Hetruria ſignis pàtriam petens, obuio Antonij exercitu opprimitur. quàm atrocitèr dimicatum ſit, exitu patet, quòd nemo hoſtium bello ſuperfuit, quem quis in pugnãdo ceperat locum, amiſſa anima tenebat. Catilina longè à ſuis inter hoſtiũ cadauera repertus eſt, pulcherrima morte, ſi pro patria ſic concidiſſet. Hanc hiſtoriam Saluſtius elegantiſſimè deſcripſit.

Catilinę cędes. 1

Iam penè toto orbe pacato, maius erat imperiũ, quàm vt vllis externis viribus extingui poſſet. Poſt Syllanas autẽ & Marianas in Italia tempeſtates, Cęſaris atque Pompeij furor vrbem, Italiam, gentes, nationes, totum deniquè Rom. imperium corripuit, adeò vt non tantùm ciuile dicatur, ac ne ſociale quidẽ, ſed nec externum, immò potiùs commune quoddam ex omnibus, plùs quàm bellum. Quippe ſi duces eius inſpicias, totus ſenat' in partibus: ſi exercitus, hinc xi. legiones, indè 18. flos omñis & robur Italici ſanguinis: ſi auxilia ſociorum, hinc Gallici Germanicique delectus, indè Deiotarus, Ariobarzanes, Tarchon, *Demotes Corinthius, omnis Thraciæ, Cappadocię, Ciliciæ, Macedonię, Gręciæ, Italiæ, totiusque robur Oriẽtis: ſi morã belli, quatuor annis: ſi locũ, intra Italiam: indè in Galliam & Hiſpaniã deflexit, rurſùs ab occaſu totis viribus in Epiro Theſſaliaq; cõſedit, hinc in Aegyptum ſubitò trãſilijt, indè reſpexit Aſiam, Aphricęq; incubuit, poſtremò in Hiſpaniam remigrauit.

Belli ciuilis ſemina.

Quæ verò tanti belli ſeminaria fuerint, tunc intelligemus, cùm vtriuſq; viri genus ac geſta perſpicimus. Pompeius ſanè Pompeij Strabonis filius, qui fulmine ictus eſt, qui Romanis erat odioſus maximè. Illo verò nemo, vt ait Plutarchus, populi beneuolentiam aut citiùs inceptam, aut validiorem in rebus lętis, aut in labentibus diuturniorem, Romanorum habuit. aderat Pompeio armorum peritia, linguæ perſuaſio, morum fides & conueniendi modeſtia, vndè abſque triſtitia neminem rogauit, abſque alacritate nulli obſecutus eſt. Cùm iuuenili floreret ętate, extemplò mores & verendi & regij eluxère, niſi ipſius coma paululùm protẽſa, oculorũ lineamentis ac lenitate, ad ſimulacra regis Alexandri accedebat, vndè Alexãdri nomen plerique ei addiderunt. Adoleſcẽs adhuc ſub patre militãs, qui aduerſùs Cinnam duxit exercitum, L. Terentium comitem habuit, qui pecunia accepta, Pompeiũ interfecturus erat, cuius rei indicium cùm haberet, nil exterrit', ſed conuiuio expleto, clàm ſe ſubripuit, & cum patre accubuit. Terentius enſe ſtricto Pompeij cubiculum intrãs, fruſtrà quàm plures adegit ictus. fit tumultus maximus propter Pompeium, at Põpeius in medium ſe ingerens, illachrymansq;, furori finem dedit.

Pompeij indoles.

Pompeius Alexander dictus.

Defuncto Strabone patre, poſtquàm Antiſtiã Antiſtij prętoris filiam duxit, ad exercitum Cinnę profectus, ex illato ſibi crimine, licèt falſo, metu actus, clàm indè abſceſſit: & cùm in exercitu non eſſet, percrebuit adoleſcentem à Cinna eſſe occiſum. Quarè qui veteri odio in Cinnam ęſtuabant, impetum in eum fecère. diffugiens, captus à quodam, ante genua ipſius perſecutoris procubuit, bullamque magni precij obtulit: ſed ille, inſolentèr, Non, inquit, venio fidei iuſſionem obſignatur', ſed de ſcelerato tyranno iudicaturus. moxque eum trucidauit.

Cinnæ interitus.

Pompeius 23 annum agens, prętor

à nullo deſignatus,in Auximo ciuitate ſeipſum in ſubſellia medio foro conſtituit:parua mora legiones tres comparauit,cum quibus ad Syllam contendit. Tum contra Pompeium tres ſimul duces,ſimulque hoſtes inſurgunt, Carinnas, Cęlius, Brutuſque,qui tripartito agmine Pompeium aggrediuntur. Ipſe aduersùs Brutum copias ducens, eum in fugam vertit:ob hoc ducibus in ſeditionem verſis,quò ſors dedit, abiêrunt. Deindè cùm Scipio,qui tum erat cõſul, Pompeium adoriretur, antequàm phalanges ſub ictum telorum iſſent, milites Scipionis,Pompeianis ſalutatis, à duce defecerunt,Scipio ipſe fugam arripuit. Quæ cùm accepiſſet Sylla, ad Pompeiũ contendit,cuius milites videns adſtare, ob victorias elatos hilareſque, ex equo exiliens,& imperator de more appellatus,Pompeium & ipſe imperatorem cõtrà ſalutauit, pręter omnium ſpem, vt viro iuueni & nondùm in ſenatum admiſſo,id nomen à Sylla communicaretur,pro quo cum Marijs certauerat.

Pompeius à Sylla imperator ſalutat.

His tamen Pompeius nihil elatus,ſed confeſtim in Celtiberiam mittitur: ibi egregiè ſe habuit,ac pręclaris geſtis florere cœpit.Cùm ergò viciſſet Sylla Italiam, ac dictator fuiſſet appellatus, cęteros pręfectos inſigniuit meritis:Pompeij verò virtutem admiratus, affinitate eum ſibi iũgere curauit. Antiſtia dimiſſa,Aemiliam priuignam vxorem dedit. hoc repudiũ cùm Antiſtię mater agnouiſſet,mortem ſibi cõnſciuit.

Carbone cum claſſe inſtructo,& Domitio Aphricam irruente, alijſque pręclaris viris à Sylla proſcriptis, Pompeius ad eos motus comprimendos miſſus eſt,ex quo mox in Siciliam Perpenna ceſſit.Pompeius ciuitates afflictas ad ſe recepit,eaſque omnes pręter Meſſanã clementiſſimè habuit. Pompeius Carbonem captum,vinctum duxit in medium,virum triplici conſulatu inſignem, eumq; pro tribunali ſedens damnauit: deindè procùl abductum, flentemque muliebritèr,interfici mãdauit.hic quippe cùm ad cędem duceretur, locum & horam fertur oráſſe,quòd onere ventris moleſtaretur.

Carbonis interitus.

Dum hęc in Sicilia adminiſtrat,decretum ſenatûs ac à Sylla literæ datæ ſunt, quibus iubebatur in Aphricam traijcere, omnique manu oppugnare Domitium,apud quem omnes exulum pro Mario erant copiæ.Extemplò præfectum Siciliæ inſtituens,cum 20.& cẽtum nauibus longis onerarijsq; octingentis profectus eſt, qui cùm partim ad Vticam,partim ad Carthaginem appulciſſent,ſeptem millia hoſtium ad Pompeium defecêre,qui & ipſe ſex integras legiones ducebat. poſteà cum Domitio occurrente pugna facta, Pompeius victor euaſit.fertur ex 20. millibus hoſtiũ, tria tantùm millia effugiſſe.

Pompeius imperator appellatus,noluit honorem hũc ſuſcipere quouſquè vallum hoſtile ſtetiſſet. vndè ſi dignum ſe tali appellatione putarent milites, vallum deijcerent:mox impetu in vallũ facto,tandèm captum eſt,perijtque Domitius,Ciuitatum aliæ confeſtim paruêre,aliæ vi captæ.Hiarbas rex tum comprehenſus eſt. Proſpera ergò fortuna Pompeius fretus,ac robore militũ fiſus, Numidiam impetit ac ſubegit. Annum 4. & 20. agens, reditu in Vticam facto,literas à Sylla accepit, quibus iubebatur exercitum dimittere, & cum vna legione ſucceſſorem expectare,quibus tacitè ipſe triſtatus, ſed & totus exercitus indignatione motus, non parêdum Syllæ tyranno voluit. Pompeius iuſſa perficere fas eſſe aiebat,& dum exercitui ſuadere nequiuit, mœſtus illachrymanſque ceſſitè ſubſellijs,ſed arreptum milites reponunt.

Geſta Pompeij ì Africa

Tandèm non deſinentibus illis,iurauit Pompeius ſe ipſum interfecturum,ſi vim afferrent, quo pacto vix quieuit multitudo. Cęterùm Syllæ nunciatur Pompeius defeciſſe.ſed re certiùs cognita,aduenientem omni beneuolẽtia obuius excepit, dextramque ei iunxit, ac ingenti voce Magnum appellauit. Indè cognomen hoc,quod erat Pompeio antè ab exercitu inditum, Sylla confirmauit.

Pompeius Magnus appellatur.

Pompeius deindè cùm triumphum peteret,ei ſeobijcit Sylla, quòd conſuli aut duci triumphare lege tantùm permitteretur,& cùm nondùm in ſenatum adiiiſſus eſſet, inuidioſum ſibi forè

etiàm

etiàm vixdùm pubeſcenti. non tamē ob hoc territus Pompeius, Syllæ ſubiecit, plures eos eſſe qui orientem venerarentur ſolem, quàm occidentem, veluti potētia ſua tum creſceret. Admiratus Sylla Pompeij fiduciam, videns etiàm in admirationem actos circunſtantes, bis acclamauit, Ergò triumphato. Et ſi voluiſſet tūc, etiàm in ſenatum fuiſſet admiſſus. quod non optauit: peracto autem triumpho, copioſus plebis numerus Pōpeium inter equeſtres iuuentum, laudibus maioribus ornare cœpit. Sylla tunc triſtatur, inſpiciens gloriam eius tantū augeri. Paulò pòſt, inuito eo, Pompeius Lepidum ad conſulatum euexit. quo facto, cùm vidiſſet Sylla Pompeium multitudine ſeptum: Video te, inquit, adoleſcens ob victoriam lętari: Catulo virorum optimo, Lepidum omnium miſerrimum, te ſuffragante, prelatum. caue nè dormias, validiorem enim aduerſarium tibi conſtituiſti. quod mox Sylla mortuo, Pompeius intellexit, cùm Lepidum multa in euerſionem reipub. molientem, armis inſequeretur.

Primus Pōpeij triumphus.

Eo pulſo in Sardiniam, Sertorius erigitur. Pompeius proconſul in Hiſpaniā mittitur, vndè non redijt, donèc Sertorius eſt à ſuis occiſus. Perpénam ipſe bello victum trucidauit. hęc ſuprà de Sertorio. Quibus peractis, Pompeius in Italiam duxit exercitum. neminem tum & Hiſpaniam & Sertorium, alium pręter Pompeium viciſſe dicebatur. in hac tamen tam excelſi viri gloria & expectatione ſuſpicio metuſque fuit, nè veniret exemplo Syllæ, dominationē armis occupaturus. Sed poſtquàm eam ſuſpicionem ab animis illorum exuit, ſe aiendo poſt triumphum velle exercitum deponere, vnum detrectatoribus ſolummodò liquit, ſeſe plebi magis quàm ſenatui dédere.

Secūdus triumphus.

Decreto autem ſecundo triumpho ac conſulatu etiàm, Craſſo viro omnium ditiſſimo ac maximo roganti adiutor fuit, orans plebis ſuffragia, aſſerens ſe nō minùs gratum habiturum Craſſum collegam creari, quàm magiſtratū aſſequi. Verùm cùm conſulatum inijſſent, mox contentiōes inter ipſos varię emerſère. apud patres potētior erat Craſſus, apud plebē Pompeius. tribunatū nanq; plebi reſtituit, iudiciaque ad equeſtres iterùm tranſtulit. Plebi verò iucundiſſimum fuit, ſubire cenſorum ſententiam Pompeium. nam mos erat Romæ, cùm per legitimum tempus quiſquam militaſſet, equum per medium forum ducere corā duobus cenſoribus, quibus cùm fidem, ſub quo militāſſet, feciſſet, cēſores iudicabant vel laudem, vel infamiā. huic prefecti curæ tum erant Gellius & Lentulus: ad hos inter alios Pompeius alia ſecum magiſtratūs inſignia afferés, equum manu ducebat. cenſores ad tātæ rei conſpectum exhilarati, ſilentium indicūt, deindè alter incipit: Interrogo te Pompei Magne, militiās ne omnes iuxta diſciplinam abſoluiſti? Tum Pompeius, omnes, inquit, ſub meipſo imperatore. ac circūfuſa plebs acclamauit. vndè ſurrexerunt cenſores, domumq́; illum proſecuti ſunt, plaudente ac congratulante plebe.

Cenſores.

Eodem tempore piratæ ingruere cœperunt, per omnia ſparſi maria, nō tantùm intercipiētes nauium commeatus, ſed inſulas prouinciaſque vaſtantes. initium è Cilicia manauit, bello Mithridatico regijs freti remigijs, impunitate ſceleris & auiditate prędæ vulgo ſeſe aſſociantes, in immenſum augebantur. his aurati erant rudentes, vela purpurea, remi ſubargentei, buccinæ, cantus, ebrietates per omnia littora perſonabāt. Cōtumelias Romanis plurimàs intulère, prętores duos Sextilium & Belinū, in ipſis prętextis cum miniſtris ac inſignib' abduxère. ſecuta eſt annonæ maxima caritas. cōtra eos mittitur Pompeius, quingentæ naues ei completæ ſunt, peditum centum & viginti millia, equitū millia quinq;. E ſenatu legatos 24. ipſe elegit, quęſtores duo traditi.

Piraticū bellum.

Pompeius omne interius pelagus in *tribus & decem *regionibus diuiſit, & parti cuique ducem nauesque dedit. vndè piratas inſecutus, venatoris exemplo ambiuit, ac mira celeritate compreſſit. oīnia eīn dieb' xl. cōfecit. Poſteà ipſo Romam accedēte, omnes vndiquè à mœnibus vrbis effuſi. culmen lętitiæ fuit, tantæ victoriæ inſperata celeritas, omniumque commeatuum copia.

*tres *regiones

Finis belli piratici.

Pompeius, deuictis magna celeritate piratis, iteratò cõtra 22. reges Orientis imperator deſignatus eſt, qui contra Luculli acta, cui ſucceſſor datus fuit, nihil immotum reliquit: hic Lucullum auaritiæ accuſat, Lucullus Pompeium ambitionis, poſteà tamẽ Lucullus amaro indè animo traiecit, Pompeius verò aduersùs Mithridatem contendit, eundem fugauit, reges Romanis ſubiecit, & de tota Aſia triumphauit.

Reditus Põpeij in vrbẽ. Cęterùm de reditu Pompeij ex Aſia, varij rumores vrbem impleuêre, quòd ducturus eſſet in vrbem exercitum, & monarchia extemplò ineunda. Craſſus cum liberis & pecunijs vrbe abijt, ſeu metu, ſeu quòd inuidiam illi prouocaret. Pompeius Italiam ingreſſus, militibus ad concionem vocatis, cùm eos ornâſſet laudibus, per ciuitates & municipia diſiungi iuſſit, & in propria quenq; reuerti, ex quo Romanis ſuſpicio tollitur, metumque paruus apparatus ſuſtulit: ex lege etiàm cùm cautum eſſet, neminem ducem ante triumphum ingredi vrbem, ad ſenatum oratum mittit, vti liceat ſibi, vt mos erat, triumphum agere: quod & factum eſt.

Maximum verò & ſplendidiſſimum fuit, & quod Romanorum nemini hactenùs contigit, quòd trinum è trina vniuerſi orbis parte triumphum duxit: primum ex Aphrica, ſecundum ex Europa, tertium hunc vltimum ex Aſia, fęlix, ſi tum è vita exceſſiſſet: vlterior enim ętas felicitatis inuida, clades ei intolerandas attulit. Inter hęc enim Iulius Cęſar militia functus, reip. ſe ingeſſit, beneuolentia & ſtudio populi, potentiam permagnam acquiſiuit, quibus Pompeium maximè oppreſſit. ſed de hoc poſteà. nũc de vita & moribus ac geſtis Iulij Cęſaris vel pauca perſtringamus.

C. Iulius Cęſar adoleſcens haud ſanè fuit diues, quanuis de nobiliſſima ſtirpe Iuliæ gentis eſſet ortus, patrem huius L. Iulium fuiſſe ferunt, qui illo annum ętatis 16. agente, obijt. Acceſſit ad calamitatem Cęſari quartana febris, & omni febre periculoſius Syllæ odium dictatoris, qui ciuili bello Iulium iam inter aduerſarios numerabat, vt de illo loquens, ſępè his verbis & Pompeium ac nobiles admonebat, Malè pręcinctum puerum cauete. Nam etſi circa ornatum corporis intenderet, fluxè tamen cingebatur: q mos illa ętate repræhenſibilis.

C. Iulij Cęſaris indoles.

Inimicitiarum verò Syllę & Cęſaris cauſa, Marij affinitas erat: Iuliam Cęſaris amitam maior habuit Marius. His ille vexatus incommodis, penè quotidiè latibula permutabat. diù in hoc ſtatu fuit, donec Mamercus Aemilius & Aurelius Cotta viri nobiliſſimi & affines eius, Syllæ verò amiciſſimi, ſimulque Veſtales virgines, quarum ſumma tunc erat authoritas, multis ac validis precibus ſibi veniam quęſiêrunt. victus tandèm Sylla, ad vltimum exclamauit: Et vincite, ait, & habetote vobis cunctiſq; nobilibus hoc damnoſum donum. prędico autem vobis, qui hunc adeò enixè ſaluum vultis, fore eum optimatum partibus quàndoquè exitio. Cęſari enim multi Marij inſunt.

Militauit poſteà adoleſcens in Aſia, Gręcia, Ciliciaque, fama non ignobili. Audita Syllæ morte, Romam redijt, & nè nil ageret, Corne. Dolabellam conſularem virum, repetundarum accuſauit, quo iudicio magnam ſibi famam eloquentiæ, ſed & multùm inuidiæ quęſiuit, abſoluto reo. Rebus verò vndiquè citra vota fluentibus, in inſulam Rhodum, vt operam literis daret, auditurus Apollonium Molonem, ire diſpoſuit: ſed dum eò nauigat, à piratis captus, familiaribus omnibus pręter tres remiſſis ad redemptionis ſuæ pecuniam procurandam, manſit cum prędonibus dies circitèr quadraginta, nõ ſinè indignatione.

Apollonius Molo rhetor.

Cumque illi eum ex conuictu ſamiliaritate orta percõtarentur, quid eis, ſi in ſua poteſtate eſſent, faceret: reſpõdit ſocâti ſimilis, ſe illos crucibus affixurũ, idque ità fore, iureiurando tacito confirmabat. Cùm verò comitibus ac ſeruis Roma redeũtibus, & 50. talẽtis pſolutis, libertati redditus fuiſſet, claſſe ilicò cõquiſita illos appręhẽdit, in quib' iam tũ ſecuturę lenitatis ac clemẽtię guſtũ dedit. nam cùm & ſontes plectere, & iuramentũ ſeruare fixũ eſſet, modũ excogitauit quo vtrunq; leuiore ſupplicio cõplere-

pleretur. itaque iugulari illos primùm, pòſt exanimes crucibus iuſſit affigi. Nec per ocium tunc publicas res neglexit. Mithridate enim Aſiam infeſtante, continentem tranſgreſſus, congregatis auxilijs & præfectum regis Aſia pepulit, & prouinciam conſeruauit.

His actis, Romam rediјt, primusq; illi honos fuit tribunatus militum, in quo quidem imminutam à Sylla tribunitiã poteſtatem reſtituere ſummo ſtudio niſus eſt. Indè quæſtor vlteriorem Hiſpaniam ſortitus, apud Gades in tẽplo Herculis fortè Alexandri Macedõis contẽplatus imaginem, vehemẽter indoluit, quòd cùm ætate illa quam ipſe tunc ageret, in fines terræ famam nominis ſui extendiſſet, & à ſe nihil adhuc gloria dignum geſtum eſſet.

Gemitus Cæſ. apud Alex. ſtatuã.

Miſſionem igitur à ſenatu petiјt, cupiens eſſe vbi maioris famæ materiam inueniret. Romam reuerſus, fœdo turbatus eſt ſomnio, viſus ſibi dormiens cũ matre cõcumbere: ſed illi vates terrarum orbis imperium ſignificari dixerunt, terram enim eſſe parentem communem omnium. ſic perhibent ad ampliſſimam ſpem incitatum. Dehinc ædilis fact⁹ eſt. quo tempore in ſuſpicionem magnam venit, quòd & antè pluriès conſpiraſſe crederetur cum viris inſignibus, vt totũ reipub. ſtatum perturbaret: ſed nunc ſeu pœnitentia, ſeu metu ob mortem conſpiratorum, effectu conſilium caruiſſe. In ea ædilitate multa ad ornatum vrbis fecit, quorum omnium ipſe author, excluſo collega Bibulo, populi gratiam conſecutus, ſperansq; nil ſibi negatum iri, tentauit extra ordinem Aegyptum prouinciam, ſed ab optimatibus impeditur. Vndè in vindictã, C. Marij trophæa de Iugurtha, Cimbris & Teutonis, quæ Sylla deiecerat, reparauit.

Perdita ſpe Aegypti, pontificatum maximum petiјt non abſque fluxu munerum ingenti, qua in re alienum non modicum æs contraxit, & cùm in campum candidatus manè deſcenderet, matri ſe oſculanti & flenti, Domum, inquit, niſi pontifex non reuertar, hodiè pontificem aut exulem tuum videbis filium. Reuerſus autem pontifex, duobus clariſſimis competitoribus ſuperatis, indè prætor factus eſt: quo tempore cùm Catilinæ coniuratio erupiſſet, & complices ſcelerum tenerentur, vniuerſo ſenatu ſupremum in eos ſupplicium decernente, ſolus eſt auſus ſuadere, non morte illos affici expediens eſſe. perſuaſiſſet fortè, niſi M. Cato vir grauiſſim⁹, oratione contraria peſſimam in partem inclinatos animos erexiſſet. neque tamẽ cœptis abſtinuit, donèc Romani equites ad præſidium ſenatûs armati, mortẽ ſibi ſtrictis mucronibus minarentur, itã vt eum complexu togæque ſinu inuoluſtum periculo mortis pauci eriperent.

Cæſar pontifex Max.

Curio liberat Cæſarẽ.

Quo permotus, ad tempus curiam intermiſit, nec diù tamen valuit quieſcere, quo minùs tribunitijs procellis ſe ingereret. Itaque Cæcilio Metello tunc tribuno plebis, nouis legibus & collegium tribunorum & rempublicam perturbanti, non fautorem modò ſe præbuit, ſed authorem quoquè nouarum vbiquè rerum aucupans materiam, donèc ab adminiſtratione publica iuſſu ſenatûs vterque prohiberetur. neque vel ſic magiſtratum gerere & ius reddere deſtitit, donèc in armis eſſent qui eum cogerent parére ſenatui. tunc dimiſſis lictoribus, clàm diſceſſit, ſtatuitq́ue tantiſpèr pro tẽpore ac rerum qualitate quieſcere. Operam multitudinis quæ ad eum veniebat tuendæ dignitatis cauſa, ſeu modeſtia ſeu diffidentia recuſauit, atque effrenatiùs inſtantes ſobria oratione coercuit. quæ res eo gratior omĩbus, quo ab opinione omni remotior fuit. vndè eſt effectum, vt ſenatus ei per illuſtres viros grates ageret, & in curiam euocato, ac verbis honorificentiſſimis collaudato, præreptum reſtitueret magiſtratum.

Non multò pòſt grauiori ſuſpicione laborauit, accuſatus apud Nouium Nigrum quæſtorem à L. Vectio, quòd fuiſſet inter complices Catilinæ. In ſenatu autem à Q. Curio delatus, qui ſe id à Catilina didiciſſe, alter chirographum Cæſaris Catilinæ datum oſtenſurum ſe aſſerebat. Contumeliam hanc nullatenùs perferendam ratus Cæſar, Ciceronem ſuæ innocẽtiæ teſtem fecit, ſeq; illi cõſuli de coniuratione tunc aliqua narrâſſe mõſtrauit: atq; itã cõfutatis aduer-

Cæſar inter coniuratos accuſatus.

ſarijs, decretis pręmijs Curius eſt priuatus, Vectius in carcerem miſſus.

Prętor Hiſpaniam petijt, ſed tãta erat viri illuſtris inopia, vt à creditoribꝰ profectio eius impediretur. tum ad Craſſum confugit, quo interueniente, Cęſar in prouinciam abijt. Rebus autem illic geſtis, compoſitaque prouincia, feſtinantèr ſucceſſore non expectato, ad conſulatum paritèr & triumphum redijt. ſed cùm legibus vtrunque ſimul aſſequi nõ liceret, omiſſo in pręſens triumpho, cõſulatum mâluit, ſtatimq; vrbem ingreſſus, aſtutum adoritur conſilium, quod pręter Catoné vniuerſos feſellit homines. animaduertit enim Craſſum & Põpeiũ inuicèm cõſulatûs gratia certaturos. (quod & in Craſſo ſuprà retulimꝰ, quarè tépora diligentèr collige lector) Cęſar, nè alteri fauens, alterius in ſe offenſam contraheret, ſumma contentione illos inter ſe cõcordes facere laborauit, admonens nihil aliud ea ſimultate profecturos, quàm vt Ciceronis & Catuli ac etiàm Catonis vires augeantur, quæ nullum pondus habituræ ſint, ſi ipſi inter ſe concordi animo atque amicorum adhibitis auxilijs rempub. gubernare voluerint.

Cęſaris geſta in Hiſpania.

His illi veriſſimis rationibus commoti, rursùs in concordiam rediêre. Itaque horum trium, velutì quadam conſpiratione facta, potentiã ſenatûs & pop. Ro. vires confregit. Nec tamen Cęſar priùs illorum vires confirmare tẽtauit, quàm eorum opibus ſeſe tutiſſimũ conſtituit. ſtatim vtriuſque conſenſu creatus conſul, magnum in populo nomen & gloriam conſecutus eſt. Nam cùm egregiè conſulatum gereret, fauoré populi quęſiuit. comitijs conſularibus collegã nactus, non quem voluit, M. Bibulũ: qué exorta poſtmodùm quęſtiõe legis agrariæ diſſentiẽtem, foro armis eiecit, quarè toto tempore conſulatûs domi metuẽs latitauit: ſi quid decernendũ erat, per edicta Cęſar decreuit, & rempub. ſolus gubernauit, nemine obſtante pręter M. Catonem, quem ideò tãdèm manu lictoris extractũ curia, mitti fecit in carcerem: quem euntem ſenatus omnis inſecutus eſt nõ alitèr, quàm ſi tum oẽs capti viderentur. ſunt qui dicãt, veſtem quoquè velut in luctu publico permutâſſe. hoc permotꝰ Cęſar, ſimul & quòd plebeios vidit mœſtos conſequẽtes, vnũ ex tribunis plebis clàm obſecrauit, vt Catonem è manibus lictorum auferret.

Cęſaris cõſulatus.

Cato in carcerẽ ducitur

Prętereà Cęſar Gn. Pompeium tunc ſenatui infenſum, omni obſequio ꝓmereri ſtuduit, filiam ſuã Iuliã Põpeio coniugem dedit, ipſe Calphurniã L. Piſonis ſucceſſuri ſibi in cõſulatu filiã in matrimonium accepit. Generi itaq;, ſoceri & Craſſi ſuffragijs fultus, ex omnibus prouincijs Gallias atq; Illyricũ ꝑelegit, ampliſſimã opũ viã atq; vberrimã materiã triumphorũ. nõ quòd ſenatus ei tranſalpinam Galliã liberè daret, ſed veritus, nè à ſe nègatum populus largiretur, & quod ſuũ nollẽt, munus fieret alienum.

Conſulatu functus, cognitionem de actis ſupioris anni ſenatui detulit, quo altercãte, in prouinciã abijt: demùm poſtulatus, obtinuit cùm reipub. cauſa abeſſet, nè reus fieret. Magiſtratus deindè annuos ſummoperè coluit, vt abſentiã ſuã propugnarẽt. Et poſt multa egregia facinóra audiẽs L. Domitiũ conſularem candidatũ iactare, quòd prętor nequiſſet, conſulé effecturũ, ſibiq; exercitũ erepturũ, illius conſulatûs impediẽdi viam vnam meditatus Cęſar, nouos amicos Pompeiũ & Craſſum, ad ſe Lucam iure amicitiæ in colloquiũ vocatos, induxit vt anni inſtantis conſulatum peterent.

Erat, authore Plutarcho, cõſilij ſumma, vt in armis Cęſar ꝑmaneret, fore vt his ſibi Coſs. ꝓrogaretur imperiũ. Facile fieri potuit, vt magiſtratũ vterq; adipiſceretur ſtudio plebis nouarũ rerũ cupidę. Craſſo & Põpeio Coſs. in alterũ luſtrũ dilatũ eſt imperiũ Cęſari, Craſſo Syria decreta, Pompeio Hiſpania. Interìm Cęſar legiões cõſcribebat ex arbitrio, & indiès maiores libidini ſuę vires q̃rebat.

Profectio Cęſaris in Galliam.

Anno igitur ab vrbe cõdita 693. regni Ptolemęi Dionyſij 21. C. Cęſar in Galliã ꝓfectus eſt. decreta enim ſibi erat Gallia Ciſalpina, Illyricũ & Comata, q̃ poſteà eſt adiecta, cum legiõibus decẽ in quinquennium datis. Tanta auté celeritate itinera tum conficiebat, vt cùm primo Roma exceſſiſſet, octauo ad vſq; Rhodanum die peruenerit: equo vtebatur inſigni, pedibus propè humanis, & in

modum

modum digitorum vngulis fiſſis, quem ferunt, neglectis alijs seſſoribus, Cæſari libentèr paruiſſe. Cæterùm primum Cæſari in Gallijs aduersùm Heluetios & Tigurinos bellū fuit. Quarè, vt paulò narretur hiſtoria commodiùs, regio deſcribenda eſt.

Gallia omnis primò bifariàm diſtinguit, & nomina à Ro. impoſita vel hinc patet, quòd eam partē quæ propinquior Romæ eſt, Ciſalpinam dicunt, quæ terminos habuit hinc Apœninū ab occidente & meridie, illinc Alpes à ſeptentrione, ab oriente autem ſinum maris Adriatici. hæc noſtro tempore nō Galliç, ſed Italiæ pars eſt. dicebatur autem Gallia Ciſalpina ex eò, etſi paulò alitèr Liuius referat: nam Galli Celtici cùm eos non caperet terra ſua, trecenta hominum millia ad ſedes nouas quęrédas acceſſerunt, & eorum portio in Italia conſedit: ibiq; maſculis omnibus interfectis, eorum fœminas duxerūt vxores, è quibus liberos ſuſcipientes, habitu, lingua & moribus patrios ritus imitantes, puriſſimi effecti ſunt Galli, eſtq; pars Ciſalpina dicta, Gallia verò tranſalpina, cuius fines ac ſpatium fuiſſe in longum ab alpibus Italiæ ad Oceanum Britannicum Pyrenæosq; montes, qui Gallos dirimunt ab Hiſpanis: in latum verò, ab amnibus Rheno ac Rhodano: hæc in Belgicam, Celticam, ac Aquitanicam Galliam ſubdiuiditur.

Galliæ deſcriptio.

1. bel. gal. 1.

Belgica vndè.

Belgica prima eſt, quæ à Belga ciuitate nomen accepit, & vt refert Bergomeñ, Belgicam duplicem putant nonnulli. Hinc Iulius in commentarijs inquit: Belgæ proximi ſunt Germanis, qui trans Rhenum incolunt, quibuſcū continentèr bella gerunt: qua de cauſa Heluetij quoquè reliquos Gallos virtute præcedūt, quòd ferè quotidianis bellis, prælijsq; cum Germanis contendūt, cùm aut ſuis finibus eos prohibent, aut ipſi in eorum finibus bella gerunt: eorū vna pars, quam Gallos obtinere dictum eſt, initium capit à flumine Rhodano, vbi hodiè Gebenna ad Rheni ripā protenſa, ab occaſu Iura mons præaltus.

1. bel. gal. 1.

Ex hac deſcriptione videtur, quòd Belgica verticē habeat Rhodanū, dum influit in lacum Lemanū, vbi Gebenna: ab occaſu eſt Iura mons. mihi videtur mons iſte eſſe is, q Alſatiā diſterminat à Burgundia hodiè & Lotharingia: & ſic quicquid eſt à Gebēna intra Iurā montem & Rhenum vſq; ad Argentinam ex Belgis, Heluetiorum gens inhabitabat, & dicitur Belgica ſuperior, habito reſpectu ad Rhenū. Inferior verò incipit ab Oceano, qui inter arctō & occaſum Britanniæ, nūc Angliç, aſſcendendo & à ſiniſtris habendo Rhenū, à dextris Sequanos, quibus hodiè in finibus eſt Flādria, Brabātia, Hollādia, Batauia, Geldria, Colonia Agrippina, Luxembria, Treueris, Lotharingia, per Rheni ripam vſq; ad Argentinam. Ea verò tota Belgarum natio, paulatim in nomen Germaniæ linguamque conceſſit, vt iam ſe Gallos dici neſciant: ſi audiant, indignentur.

Sunt etiàm qui Rhemēſes inter Belgas numerant. volunt & alij Heluetios inter Gebēnas numerari, Rhenum Baſileenſes finire, nec Gallos fuiſſe: ſed nō multùm refert, ad præſens nec contendo, magis autem quæ dixi, correctioni veriùs ſentientium ſubmitto.

Celtica.

Celtica Gallia illa dicitur, quę ob comas longas Comata appellabatur. ea bipartita eſt: altera enim pars eius, rurſùm Lugdunenſis: altera, Narbonēſis eſt dicta. Lugduneñ triplex eſt. Prima, cuius caput Lugdunum ciuitas eſt: in ſecunda, Rothomagēſis metropolis, Normādię etiàm caput eſt: in tertia, Turonēſis metropolis, & comitatus ſeu ducatus Andegauenſis.

Gallia verò Narbonenſis & ipſa partitur in Gothiam, cuius Narbona metropolis eſt, & Burgundiā, in quā ſunt vrbes, Arelatum, Burgundiæ regni caput, Vienna, Ebrodunum, Tarantaſia, Auguſtodunum, quā Iulius Cæſar Heduam vocat. ſunt & Senones.

Aquitania tertia dicitur, eò quòd prę duabus ſuperioribus regionibus, aquis & fluminibus abūdet. hanc Ligeris fluuius à Celtis diuidit, quæ & Oceanum mare attingit, in qua ſunt metropoles, Burdegalis, Auxitana, * Bituricenſis quædam pars & ducatus Aquitaniæ.

Redeūdo ad inſtitutū, nō multū ante. Cęſaris aduētū Allobroges Galli circa

Rhodanum ad læuam, quorum (vt Iulius teſtatur) proximũ Heluetijs angu-
1.bel.gal. 6. lum Genua olim oppidũ, nunc Gebenna tenebat, in fidem populi Ro. recepti erant, ex Gallis verò trans Rhodanum habitantibus, aliqui fœderati Romanis erant, quidam ſinè fœdere ſuis legibus viuebant. Heluetiorum gens, Cæſare
1.bel.gal. 1. teſte, reliquos Gallos virtute antecedit. apud Heluetios autem longè nobiliſſi-
1.bel. gal. 2. Orgetorix dux Heluetiorum. mus fuit & ditiſſimus Orgetorix. is regni cupiditate inductus, coniurationẽ nobilitatis fecit, ciuitatique perſuaſit, vt de finibus ſuis cum omnibus copijs exirent: perfacile eſſe, cùm ipſi virtute omnibus præſtarent, totius Galliæ imperio potiri. His rebus adducti, & quòd pro multitudine hominum anguſtos fines haberent, authoritate Orgetorigis ad proficiſcendum parabantur.

Interim Orgetorix affectati regni ac-
1.bel.gal.3. cuſatus, moritur, neque abeſt ſuſpicio,
1.bel.gal.4. vt Heluetij arbitrantur, quin ipſe ſibi mortem conſciuerit. Poſt eius mortẽ ni-
1.bel.gal. 5. hilominùs Heluetij oppida ſua oĩa, vicos, & reliqua priuata ædificia incẽdũt: perſuadent & finitimis, vti eodem vſi conſilio, oppidis ſuis viciſque exuſtis, vnà cum his proficiſcantur. Boios quo-
Bauari. què, qui nunc Bauari vocantur, ſibi adſciſcunt. omnibus rebus ad proficiſcẽ-
1.bel.gal. 6. dum paratis, diem dicunt, qua ad Rhodani ripam omnes conueniant. Cæſari
1.bel.gal. 7. cùm id renunciatum eſſet, quàm maximè potuit in Galliam vlteriorẽ contendit, & ad Genuam, hoc eſt, Gebennam peruenit. Labienus tum à Cæſare miſ-
Labienus. ſus, Tigurinos penès Ararim fluuium profligatos attriuit.

Cæſari verò exercitum agenti, de improuiſo Heluetij occurrerũt, quos præueniens, in munitum confugit locum: ibi collectis copijs, vt primùm acies inſpexit, ei adductus equus eſt: quo inſpecto, hoc, inquit, poſt victoriam in perſequẽdis vtar hoſtibus, nunc in eos progrediamur, ſimulque impetu facto pedibus ire cœpit.

Animum Cæſaris incẽdebat & prior
Ro. victi. clades, qua equitatum ſuũ nupèr auerterant. Aliquandiù ſumma cum difficultate pulſa hoſtiũ acie, plurimus circa carros vallumque labor extitit, tandèm magno difficilique prælio vicit, & 1.bel.gal.19 Heluetiorũ deditio.
ad deditionem coëgit. Fuit multitudo Heluetiorum, Tigurinorum, Rauracorum & Boiorũ, cùm primùm eſt progreſſa, ad centum 57. millia. Ex his 47. millia in prælio ceciderũt, cæteri in terras proprias remiſſi ſunt. & quia omnibus incenſis domi nihil erat, Allobrogibus imperauit, vt his frumẽti copiam facerent, ipſos oppida & vicos reſtitue- 1.bel.gal.20
re iuſſit, quòd noluit ea loca vacare, nẽ propter bonitatem agrorum Germani fines Heluetiorum, Rhenum tranſeuntes, occuparent. Boios petebant Hedui in finibus ſuis collocari. In caſtris ve- 1.bel.gal.21
rò Heluetiorum tabulæ repertæ ſunt, literis Græcis confectæ, in quibus nominatim habebatur, quo numero domo exiſſent, pueri, ſenes & mulieres ſeparatim, & qui arma ferre poſſent. numerus omnium erat 368. millia. His peractis, ferè ex om̃ibus Galliæ vrbibus legationes principum gratulantes ad 1.bel.gal.22
Cæſarem veniunt. dies concilio Galliæ petitus præfigitur, vbi cùm ad Cæſarẽ principes veniſſent, ſeſe omnes flen- 1.bel.gal.23.
tes ad pedes proiecerunt. Et data fide ſilentij, Diuitiacus nobilis Heduus pro omnibus locutus eſt, Galliæ totius fa- Diuitiaci Hedui apud Iuliũ querimonia.
ctiones eſſe duas, harum alterius principatum tenere Heduos, alterius Auernos ac Sequanos. hi cùm de principatu multos annos cõtendiſſent, factum eſſe, vti ab Auernis & Sequanis Germani mercede accerſerentur: horum primò circiter xv. millia Rhenũ tranſiſſe, nunc verò eſſe in Gallia ad centum & xx. millium numerum: cum his Heduos ſemèl atque iterùm armis contendiſſe: victos, omnem nobilitatem, omnẽ ſenatum equitatumque amiſiſſe: ijs calamitatibus coactos eſſe Sequanis obſides dare, & iureiurando ciuitatem obſtringere, ſeſe neque obſides repetituros, neque auxilium à po. Ro. imploraturos, ſed perpetuò ſub illorum imperio futuros. Vnum ſe ex omni ciuitate Heduorum profugiſſe Romam, ad ſenatũ veniſſe auxilium poſtulatum, quòd ſolus neque iureiurando, neque obſidibus teneretur. ſed peius victoribus Sequanis quàm Heduis victis accidiſſe, propterea quòd Ariouiſtus rex Germanorum in

eorum

eorum finibus conſediſſet, tertiam partem agri optimi occupaſſet, & nunc de altera parte tertia Sequanos diſcedere iuberet, propterea quòd paucis diebus antè Harudum millia hominum 24. veniſſent, futurum eſſe paucis annis, vti ipſi omnes ex Galliæ finibus pellerentur, atq; omnes Germani Rhenũ tranſirent: Ariouiſtum hominem eſſe barbarum, iracundum, temerarium, eos non poſſe eius imperium diutiùs ſuſtinere, & niſi in Cæſare populoque Ro. ſit auxilium, exemplo Heluetiorum Gallis domo emigrãdum, domicilium à Germanis remotum quærendum.

Ariouiſtus Germanorum rex.

Quibus dictis, ſeſe omnes flentes Cęſari ad pedes proiecerunt, contendentes nè ea quæ dixiſſent, enunciarẽtur: alioqui fore, nec ſe dubitare, quin de omnibus obſidibus qui apud Ariouiſtum haberentur, actum eſſet.

1. bel. gal. 24 ❧ Hac oratione ab Diuitiaco habita, animaduertit Cęſar Sequanos nihil loqui, triſtes terram intueri, miratus, cauſam quæ ſiuit ſæpiùs, & nihil reſpondebant. Idèm Diuitiacus tandèm, Hoc ſunt, inquit, ô Cęſar, miſeriores Sequani, quòd ſoli ne in occulto quidẽ queri, nec auxilium implorare auſi ſunt, abſentis Ariouiſti crudelitatem horrẽtes, propterea quòd reliquis vel fugæ facultas daretur: his verò qui intra fines eum ſuos recepiſſent, & quorum oppida in eius poteſtate eſſent, omnes cruciatus ſupereſſe.

1. bel. G. 25. His rebus cognitis, Cęſar Gallorum animos verbis confirmauit, pollicitus ſibi eam rem curæ fore, in hæc conciliũ dimiſit, & præterea multa eò hortabãtur, inprimis quòd Heduos fratres conſanguineosq; ſæpenumerò à ſenatu appellatos accepiſſet, quos nunc in ſeruitute & ditione Germanorum videret: paulatim etiàm Germanos conſueſcere Rhenum tranſire, & in Galliam magnam eorum multitudinem venire, hoc & po. Ro. periculo fore, cùm Galliam occupaſſent, vt antè Cimbri Teutonesq; fecerant.

Illis rebus maturè occurrẽdum cenſebat, quamobrẽ placuit ei vt ad Ariouiſtum mitteret, poſtularetq;, vt aliquẽ locum medium vtriuſq; colloquio deligeret, velle ſecum de Repub. & ſummis vtriuſque rebus agere.

Cui legationi Ariouiſtus reſpondit, mirũ ſibi videri, quid in ſua Gallia quã bello viciſſet, aut Cæſari aut populo Ro. negocij eſſet, & ſi quid à Cęſare ipſi opus eſſet, ſeſe vẽturum ad eum: ſi quid ille à ſe velit, illum ad ſe venire oportere. 1. bel. gal. 26

Ad hæc iterùm Cæſar legatos miſit cum his mandatis, Quoniam tanto ſuo populiq; Ro. beneficio affect⁹, quòd in cõſulatu ſuo rex atq; amicus appellat⁹ eſſet, hanc populo Ro. gratiam referret, vt ſi inuitatus in colloquiũ venire grauaretur, hæc eſſe quæ ab eo poſtularet: primùm, nè quam multitudinem hominum ampliùs trãs Rhenum in Galliam transferret: deindè obſides Heduorum redderet, neve Heduis ſocijsque eorum bellum inferret. Si id ità feciſſet, populo Ro. cum eo amicitiam futuram: ſin aliter, amicos popu. Ro. ſe defenſurum, & iniurias Heduorum non neglecturum.

Ad hæc Ariouiſtus reſpõdit: ius eſſe belli, vt q viciſſent, his quos viciſſent, imperarẽt vt vellent. Idẽ populũ Ro. victis facere: ſi ipſe populo Ro. non pſcriberet, quẽadmodùm ſuo iure vteretur, non oportere ſe quoquè impediri: Heduos à ſe ſuperatos armis, magnã Cæſarẽ iniuriam facere, qui ſuo aduentu vectigalia ſibi deteriora faceret, Heduis ſe obſides non redditurum, neque his neque eorum ſocijs iniuria bellum illaturum, ſi conuentis ſtarent, ſtipendiumque quotannis penderent: ſi id non feciſſent, longè his fraternum nomen populi Ro. abfuturum. Quòd ſibi Cæſar denunciaret, ſe Heduorum iniurias non neglecturum, neminem ſecum ſinè pernicie ſua contendiſſe: cùm vellet, congrederetur, intellecturus quid inuicti Germani, exercitatiſſimi in armis, qui intra annos xiiij. tectum non ſubiſſent, virtute poſſent. Superbum Ariouiſti reſponſum.

Hæc eodem tempore Cęſari mandata referebantur, & legati ab Heduis & à Treuiris veniebant: illi, de Harudibus nupèr tranſportatis in Galliam: Treuiri, quòd Sueuorum centum pagi Rhenũ tranſire conarentur, cõqueſti ſunt, auxilia Cæſaris implorantes. 1. bel. gal. 27

Treuiri.

His

Sueui Rhenum tranſeúnt.

His rumoribus Cæſar experrectus, nè coniungendi copias daret hoſtibus ſpatia, expeditiſſimè compoſitis quæ in rem erant, feſtinanti agmine in Ariouiſtum proficiſcitur. Iam triduo iter exegerat, dum egreſſum illum finibus, ad nobile Sequanorum oppidum Veſontionem occupandum ingẽti cum exercitu properare comperit: noctes dieſque ipſe maximis itineribus cõfectis, Veſontionem ante regis aduentum peruenit. oppidum introgreſſus, præſidijs opportunis firmat.

1.bel.gal.28 Hic verò exercitũ incredibilis tremor peruaſerat, audita mole corporũ, virtute & experientia Germanorum. Hæc cùm ad Cæſarem relata eſſent, connocatis ad concionem militibus, orationem habuit plenam animoſis exhortationibus, acerrimiſque reprǽhenſionibus. Mirum: vnius viri virtus ac facundia repẽtinam animorum mutationem fecit: imperatori offenſo verbis ac rebus ſatisfacere ſtuduerunt.

1.bel.gal.30 Cæſar per Diuiaticum itinere præparato noctecaſtra mouit. Quod vbi Ariouiſtus agnouit, legatos miſit, colloquium cum eis Cæſar admiſit. ex dicto conueniunt. Poſt multa Cęſar Galliam ſanè non tam Ariouiſti, quàm Romanorum eſſe, qui ante eum per Q. Fabium Maximum Rutenos & Auernos Gallorũ populos domuiſſent, primiq; armis poſſeſſionem nacti fuiſſent. Hoc inter vtranq; victoriam intereſſe, quòd libertatem, quã Ariouiſtus victis abſtulerit, Ro. reliquiſſent, eamque ipſis in perpetuum ſaluam ſenatum cenſuiſſe.

Ariouiſti & Cęſ. cõgreſſus.

1.bel.gal.36 Plura dicturo Cęſari nũciatur, equitatum Ariouiſti iam tela iactare. Itaque Cæſar inexpleto ſermone digreditur, et ſuis imperat nè prælium incipiant, nè pulſis hoſtibus, dici poſſit, hoſtem colloquio circunuentum.

1.bel.gal.39 Poſt biduũ miſit iterùm Ariouiſtus ad Cæſarem, vt colloquium inceptum perficeretur. Non placuit Cæſari, ſed legatos mittere decreuit, quos Ariouiſtus ſpreuit. Copias interim vtrinquè educunt: concurritur tanto impetu, vt cõſumpto mox ſpatio, nullus fuerit pilis vſus. Proiectis igitur miſſilibus, res gladijs acta eſt. Pugnatum aliquandiù acritèr, & magno Romanorum labore. Inter eos enim inuenti ſunt, qui ſe in mediam phalanga immitterent. Tandèm fracta pertinacia Germanorum, omnes terga verterunt, diſruptiſque caſtris, vſque ad Rheni ripam millia paſſuum circiter quinque fuga facta: ibi perpauci aut viribus cõfiſi tranare contenderunt, aut lyntribus repertis, ſalutem quæſiere. Ariouiſti fuga.

1.bel.g.40. In his fuit Ariouiſtus, qui nauiculã nactus, ea profugit, reliqui interfecti ſunt. Duæ fuerũt Ariouiſti vxores: vna Sueua natione, quam domo ſecum duxerat: altera Norica, regis Voccionis ſoror. vtreque in ea fuga periẽrunt.

Germanorũ cædes.

Cæſar vna æſtate duobus maximis bellis confectis, hybernatum in Sequanos deduxit exercitum, quibus Labienum præpoſuit, ipſe in citeriorem Galliam ad conuentus agendos profectus eſt. Cæſorum in eo vltimo prælio 80. millia fuiſſe perhibent.

Rubicon.

Fluuius Rubicon Galliam citeriorẽ à reliqua diſterminat Italia. Ibi Cæſar reſidens, plebis animos ad ſe perliciebat. Deìn potentiſſimos Gallorũ Belgas & tertiam Gallię partem incolentes defeciſſe audiens, duabus legionibus in citeriori Gallia conſcriptis, ad eos immẽſa celeritate contendit, quos in ſociorum Gallorum agris prædas conuectãtes adortus, maxima ex parte turpiter dimicantes fudit, cecíditque ità, vt paludes & profunda quædam flumina per cæſorum ſtragem Romanis tranſitum præbuerint.

2.bel.G.10. Quo facto, ex his qui antè defecerant, cuncti fermè ad Oceanum vergẽtes, nullo confecto prælio, imperata fecerũt: poſteà cõtra ferociſſimos Neruios duxit exercitum, qui denſiſſimas incolunt ſyluas. Hi locatis filijs ſupellectiliq; in ſyluis procùl ab hoſte, cum lx. millibus armatorum, duce Boduognato, contra Cæſarem faciunt impetum, illum caſtra locantem offenderũt, & verſo in fugam equitatu, ſeptimam ac duodecimam legiones circunuenientes, vniuerſos trucidauêre centuriones. Quòd niſi Cæſar correpto ſcuto, & his qui coram ſe præliabantur detentis, in barbaros irruiſſet, ac ſubindè quo-

2.bel.gal.13 14.15.16.17.18.19.

Neruij Romanos cædunt, & cæduntur.

dè quodam ex tumulo decima legio per hoſtiles erumpens acies periclitāti ſuccurriſſet, neminem euaſurum incolumé liquebat. At virtute Cæſaris decertantes, haud tamen Neruios dare terga coegerunt, verùm fortitèr repugnantes obtruncârunt. Ex lx. enim millibus quingentos euaſiſſe traditur, ex conſularibus autem viris qui quadringenti erāt, tres ſuperfuerant incolumes.

Cæſar Galliæ rebus optimè diſpoſitis, in Ciſalpina hyemauit, adhuc res vrbanas apparaturus, vbi ad eum veniunt Lucam Pompeius, Craſſus, & Sardiniæ prætor Appius, lictores centum & xx. ſenatorij ordinis circitèr ducenti fuerunt. vbi cum Craſſo & Pōpeio perniciosum Reipub. cōſiliū eſt tractatum.

4. bel. gal. 1. Reuertens iterùm Cæſar ad exercitum in Galliam, ingens bellum offendit. Duo enim maximi Germanorum populi Rhenum metu pellente traiecerant, Vſipetes & Tencatheri, non longè à mari quò Rhen⁹ influit. causa trāſeundi fuit, quòd à Sueuis plures annos bello premebantur, & agricultura prohibebantur.

Vſipetes.

4. bel. gal. 2. Sueuorum deſcriptio. Sueuorum gens, vt ſcribit, longè maxima & bellicoſiſſima Germanorum omnium. hi centum pagos habere dicūtur, ex quibus quotannis ſingula millia armatorum bellādi cauſa è finibus educunt. reliqui qui domi manſerunt, ſe atque alios alunt. Hi rurſus inuicèm anno primo in armis ſunt, illi domi remanent. ſic neq; agricultura, neque ratio vſuſve belli intermittitur. Sed priuati ac ſeparati agri apud eos nihil eſt, neq; lōgius anno remanere vno in loco incolendi cauſa licet, neq; multùm frumēto, ſed maxima parte lacte atq; pecore viuūt, multumq; ſunt in venationibus, quòd à pueris nullo officio aut diſciplina aſſuefacti, nihil omninò contra voluntatem faciant: quæ libertas & vires alit, & immania corpora efficit: atq; in eam conſuetudinem venerunt, vt locis frigidiſſimis neque veſtitus præter pelles habeant quicquam, quarum propter exiguitaté magna eſt corporis pars aperta, & lauantur in fluminibus. Mercatoribus eſt ad eos aditus, magis eò, vt quæ bello ceperint, quibus vendant habeát, quàm quò vllā rem ad ſe importari deſiderent. Equeſtribus prælijs ſæpè ex equis deſiliunt, ac pedibus præliantur, eosq; eodem remanere veſtigio aſſuefecerūt, ad quos celeritèr, ſi vſus eſt, recipiunt ſe. Nihil turpius quàm ephippijs vti. Vinum ad ſe omninò importari nō ſinunt, quòd ea re ad laborem ferendū remolleſcere homines atq; effœminari arbitrantur. maximam putant eſſe laudem, quàm latiſſimè à ſuis finibus vacare agros: hac re ſignificari, magnum numerum ciuitatum ſuam vim ſuſtinere non poſſe. Itaque ex vna parte à Sueuis circitèr millia paſſuum ſexcēta agri vacare dicuntur.

Mercatores apud Sueuos.

Ad alteram partem ſuccedunt Vbij, quorum fuit ciuitas ampla: paulò hi ceteris ſunt Germanis humaniores, proptereà quòd Rhenū attingunt, & Gallicis ſunt moribus aſſuefacti. hos cùm Sueui multis bellis experti, propter amplitudinem ciuitatis finibus expellere non potuiſſent, tamen vectigales ſibi fecerunt. Vbij.

In eadem cauſa fuerunt Vſipetes & Tencatheri, quos ſuprà diximus, q cùm plures annos Sueuorum vim ſuſtinuiſſent, ad extremum iam agris expulſi, & multis locis Germaniæ triennium vagati, ad Rhenum peruenerūt, & priuſquàm Menapij qui Rhenum accolunt, intellexerūt, interfectis præſidijs ac nauibus conſcenſis, flumen tranſiêrunt, & omnibus ædificijs occupatis, ſeſe ibidèm aluerūt. De Sueuis adhuc in ſequēti folio, & in ſecundo volumine. 4. bel. gal. 3.

His de rebus Cæſar certior factus, infirmitatem Gallorum veritus, nihil illis committendum exiſtimauit. Eſt autem hoc Gallicæ cōſuetudinis, vt viatorem publicè conſiſtere cogant, quid quiſq; eorum de quaq; re audierit aut cognouerit, quærant, & mercatores in oppidis vulgus circūſiſtat, quibusque ex regionibus veniant, quasq; res ibi cognouerint, pronūciare cogant, vt conſilijs cōmoda ſit occaſio. qua conſuetudine cognita, maturiùs Cæſar ad exercitum proficiſcitur. Principibus autem Galliæ vocatis, eorū animos permulcés confirmansq;, equitatu imperato, bellū cum Germanis gerere conſtituit. Gallorum leuitas. 4. bel. gal. 4.

Com-

4.bel.G.5. Comparata re frumentaria, equitibus delectis, in ea loca contendit, quibus in locis Germanos eſſe audiebat. A quibus cùm paucorum dierum iter abeſſet, legati ad Cæſarem venerunt, quorum hæc fuit oratio: Germanos neque priores populo Ro. inferre bellum, nec tamen recuſare, ſi laceſſantur, quin armis contẽdant, quòd Germanorũ conſuetudo hæc ſit à maioribus tradita, quęcunque bellum inferant, reſiſtere, neque deprecari: hoc tamen dicere, veniſſe eiectos domo, ſi ſuam gratiam Rom. velint, poſſe his vtiles eſſe amicos, vel ſibi agros tribuant, vel patiantur eos tenere quos armis poſſederint, ſe vnis Sueuis concedere, impares eis eſſe, quibus ne dij quidem immortales pares eſſe poſſint: reliquum quidem in terris eſſe neminem, quẽ non ſuperare poſſint.

Germanorũ oratio.

Sueuorum ferocia.

Ad hæc quæ viſa ſunt, Cæſar reſpõdit. Sed exitus fuit orationis, ſibi nullam cum his amicitiam eſſe poſſe, ſi in Gallia remanerent: neque ſatis mirari, vt qui ſua defendere non valerent, inuaderent aliena: neque verò eſſe agros vllos in Gallia, qui tantæ multitudini aſſignari poſſint ſinè iniuria poſſeſſorum. Eſſe autem apud ſe aliarum gentium legatos, inprimis Vbiorum amicorum populi Ro. de Sueuorum violẽtia conquerẽtes, poſſe eos cum illis habitare, donec vtriſque conſultum ſit: ſe Sueuis imperaturum, vt ab eorum offenſionibus abſtineant.

Abeunt legati ad ſuos, relationẽ facturi & redituri. Sed Cæſar fraudẽ ſuſpicatus, proceſſit propiùs, & cùm ab hoſtium caſtris non ampliùs paſſuum xij. millibus abeſſet, ad eum legati (vt erat conſtitutum) reuertũtur, orabãtq́; nè longiùs progrederetur. Cùm id non impetrâſſent, petebant, vt Cæſar ad ſuós equites, qui præibant, mandaret prælio abſtinere, donèc legatos ad Vbios mitterent, & fœdus cum his cõtra Sueuos iuxta conſilium Cæſaris inirent.

4.bel.gal.7. Intelligens Cęſar petitionem ad moram trahendam fieri, reſpondit ſe non ampliùs quàm quatuor millia paſſuum progreſſurum illo die: mandauit equitibus, nè eos inuaderent. Equites iuſſu ducis accepto, tanquàm in pace ſecuri ibant. Id cùm hoſtes aduertiſſent, impetu in eos ruunt, quatuor & 70. ex eis occidunt, reliquos in fugam vertunt.

Cæſar circunuentum ſe dolis vidẽs, ſtatuit nullam pacis conditionem admittendam. concilio vocato, dum propoſitum aperit, legati hoſtium principes gentis & ſeniores, in quibus erat omnis authoritas, ad Cęſarem in caſtra perueniunt, excuſaturi præteritas fraudes vel nouas molituri, quos Cæſar ilicò capi iuſſit, ſimulque contra hoſtes properat. qui ignorantes ſi quid legati egiſſent, celeritate aduentûs Cæſaris, neque conſilij habendi, neque arma capiendi ſpatio dato, perturbantur. Quo loco qui arma capere potuerunt, paulisper reſtitêre. at reliqua multitudo cùm fugeret ad Moſam & Rhenum, penè omnis cæſa eſt, aut in flumine ſubmerſa. Qui apud Cæſarem manſerant in caſtris, libertate donati ſunt. Cęſi feruntur 40000. reliqui ad Sicambros meârunt. 4.bel.gal.8.

Germanorũ clades.

Germanico bello confecto, Cæſar Rhenum tranſire ſtatuit, ſiue vt Germanos Ro. armis perterreret, ſiue quòd reliqua pars equitatûs Vſipetum & Tencatherorum in fines Sicambrorum fugerat, quos illi requiſiti à Cæſare tuebantur, Romanis reſpondentes, populi Ro. imperium Rheno finiri. Inſupèr petebant Vbij aduersùs Sueuorum arma ſe defendi. Mira igitur ratione ponte facto, Rhenum tranſijt, haud longè vbi Moſa in Rhenũ influit. Ibi plures ciuitates pacem ab eo per legatos petiêre. Sicãbri fuga finibus ſuis exceſſerant. quarè Cæſar eorum vicis incenſis, ad Vbios ſe recepit. Sueuos poſteà in ſyluas migrâſſe comperit, liberos & vxores ibi abdidiſſe, eos qui arma ferre poſſent, in vnum locum cõueniſſe in medio regionis, ibique Romanorum aduentum expectare. 4.bel.gal.9.

Tranſit Cæſar Rhenũ 4.bel.gal.10

Sueuorum delectus.

Quod vbi Cęſari innotuit, omnibus his confectis, quarum rerum cauſa reducere exercitum conſtituerat, vt Germanis metũ inijceret, vt Sicambros vlciſceretur, & Vbios obſidione liberaret, diebus omninò decem & octo trans Rhenum cõſumptis, ſatis & ad laudem & ad vtilitatem profectum arbitratus,

ſe in

Pōs Rhenī.

ſe in Galliam recepit ponte reſciſſo.

Indè priuſquàm exercitũ in hyberna dimittit, in Britanniam nouum orbem traijcere voluit, explorandam inſulam, cultores & illorum mores, C. Voluſeno mandat. nam è mercatoribus nihil accipere certi potuit. Ipſe in Morinos cum copijs proficiſcitur. interìm plures inſulæ ciuitates, accepta noui belli fama, per legatos populi Ro. amicitiam petunt, à quibus obſides recipit, & cum eis Comium, quē Atrebatibus anteà regem conſtituerat, mittit. Huic imperat ciuitates adeat, hortetur vt populi Ro. fidem ſequantur, ſeque celeritèr venturum denunciet.

4. bel. gal. 13 & 14.

Cęſar in Britanniā trāſmittit.

Voluſenus perſpectis regiōibus omnibus, quinto die ad Cæſarem reuertitur, quæque ibì perſpexiſſet, renunciat. Cęſar parata claſſe cũ primis nauibus Britanniam attigit, atque ibì in omnibus collibus expoſitas hoſtium armatas copias cōſpexit. At naues propter magnitudinem, niſi in alto conſtitui nō poterant. Militibus autem armorum onere preſſis, de nauibus deſiliendum, & in fluctibus pugnandum erat, cùm hoſtes in arido conſiſtentes tela iacerent. Cæteris autem cunctantibus, qui decimæ legionis aquilam ferebat, Deſilite, inquit, commilitones, niſi vultis aquilam hoſtibus prodere. Quo dicto, ſe ex naui proiecit, atq; in hoſtes ferre aquilā cœpit, quē cæteri ſecuti ſunt: pugna acerrima facta, hoſtes prælio ſuperati, fugaq; facta, ſtatìm ad Cæſarem legatos mittunt de pace, obſides daturi, & quicquid imperâſſet facturi. Comius Atrebatum rex, quem antè legatum Cæſaris in cuſtodia tenebāt, remiſſus arbiterq; pacis factus eſt, partìm datis, partìm ꝓmiſſis obſidibus.

Nobile Sceuæ facinus.

In hac cōgreſſione M. Scæua miles, qui cimba cum quatuor tantùm militibus ad inſulam ſcopuloſo littore tranſuectus, contra barbarorũ copias in acie ſtetit, & conſumptis ſocijs, ſtricto obuios mucrone, vnumquenq; vt ſe primus obtulerat, nunc ſcuto, nunc gladio excipiens, diù vtriq; partium admirabile præbuit ſpectaculum, cùm iam nòn vt in armatum virum, ſed vt turrim munitam, omnium niſus, ira, pudorque hoſtium in furorem verſus incumberet: transfixus telo, clypeo & galea vi diſiectis, gladioque ad extremum fracto, duabus loricis onuſtus, ſe in vndas iniecit, ac reuerſus ad ſuos, vndè gloriam merebatur, veniā poſtulauit: Nempe cùm Cæſarem inſpexiſſet, Parce, inquit, optime imperator, arma perdidi: & ille cuius ſub oculis res geſta erat, ſummos ei honores impendit.

4. bel. G. 17

Acceptis indè obſidib⁹, ægrè ad Gallicum littus peruenēre. vbì cùm naues tempeſtate diſiectę ac concuſſæ eſſent, nec ad reparandũ materia ſuppetebat, frumenti quoq; inopia exercitus laboraret, Britãnici principes rebellare cœperunt: coniuratione facta, Romanos frumento cōmeatuq; prohibuēre. Iteratò autem victi, deditionem fecerunt, quibus Cæſar propter perfidiam obſides duplicauit, eoſque in Gallias duci iuſſit, quò ipſe nauigatione proſpera eſt reuerſus.

Britanni victi.

5. bel. gal. 7.

Poſteà iterùm rebellionem molientes, omiſſiſque domeſticis bellis, in Ro. verſi ſunt, Caſſiuellano bellicoſo viro ſummam imperij permittentes, inſulæ totius ducatum contulerunt, qui quatuor Britanniæ regulos partes extremas inſulæ regentes, per legatos ad ſoli natalis auxilium inuitat. parēt illi. cumq; in caſtra veniſſent, Cæſar iam claſſe aduectus erupit, & multis occiſis, dãnoq; non paruo ſuorum, tandèm ducem ad deditionem coēgit, acceptiſque obſidibus & tributis, ex inſula remeauit.

Caſſiuellanus Britannus victus.

Cùm nauē ſolueret, literæ illi à Roma mittũtur, quibus de morte filiæ certior factus eſt, quæ Pompeio nupta, pariens moritur, nec infans niſi paucos dies vixerat, quæ res & Pompeium & Cęſarem magnis affecit cladibus. Cæſar copias in diuerſa partitus hyberna, in Italiam reuertitur. Cùm interìm Galli magnis irrumpentes exercitibus, vndiquè Romanos milites in ipſis trucidant hybernis. Princeps eorum qui deſciuerant, Ambiorix erat vir callidiſſimus, cum quo plurimi & fortiſſimi milites, qui Cottam & Titurium cum exercitu obtruncârunt. Ciceronis legionem ſexaginta millia hominum circunuenientes obſederunt, contrà à Ro.

Iulia mors.

5. bel. G. 15. 16. &c.

5. bel. G. 18. 19. &c.

ſumma virtute pugnatum eſt. hęc cùm procùl abſenti nunciata ſunt Cæſari, ſeptem millibus hominum in vnum coactis, ſtatìm rediens Ciceronem obſidione liberare contendit, obſidentes variè tentans, tandèm diſperſos fudit, & magna ex parte interfecit. Hæc victoria multas Gallorum rebelliones ſedauit. Confeſtim quoquè ex Italia ad cæſorum ſupplemētum tres ad eum legiones venére, duas ex ſuis mutuante Pompeio.

6. bel. gal. 2.

Inter hæc gentes multæ deſciêrant, ex quibus longè præſtantiores Auerni Carnutesq́;. ſumma adminiſtratio Vercingetorigi demandata. Huius patrem olim regnum affectantē necauére Galli, de hoc tamen Iulius vltimo loco ſcribit: ideò hic ſuperſedeo, tametſi Plutarchus hunc ordinem ſecutus ſit. Sed nec narrare inpræſentiarùm intendo, quotiès Gallorum proceres atque ciuitates, nunc ſcorsùm aliquæ, nunc adunatæ, deficientes atque coniuratione facta, exercitum Cæſaris turbauerint: quotiès & hæ deditionem fecerint, profligatæ grauitèr. ſunt enim & in promptu integræ hiſtoriæ aliorum.

Vercingetorix.

Cæſar poſt varias de Gallis victorias, Menapijs ſua vi, Treuiris verò per Labienum victis, duabus de cauſis iterùm tranſire Rhenum conſtituit, quòd Germani auxilia contra Ro. Treuiris miſerant, & nè ad eos Ambiorix, qui Gallos in Cæſarem prouocare tentauerat, receptū haberet. paululumq́; ſupra eum locum, quo antè exercitum traduxerat, facere pontē inſtituit, quod & breui perfecit, firmo in Treuiris pręſidio ad pontem relicto, reliquas copias equitatumq́ue traducit.

6. bel. G. 6.

Cæſar ſecūdò Rhenū ſuperat.

Vbij qui antè obſides dederant, purgandi ſui cauſa legatos mittunt, nè odio Germanorum pœnas ipſi innocentes penderent. Cognita Cæſar cauſa, reperit à Sueuis auxilia miſſa eſſe, itaque Vbiorum ſatisfactionem accepit, aditus viasque in Sueuos perquirit.

Interim paucis pòſt diebus fit ab Vbijs certior, Sueuos omnes in vnum locum copias cogere, atque nationibus quæ ſub eis ſunt, auxilia equitatūs peditatusq́ue nunciare. mandat Cæſar Vbijs, vt crebros exploratores in Sueuos mittant, atque eorum conſilia perquirant. Illi imperata faciunt, & paucis pòſt diebus referunt, Sueuos cum omnibus copijs penitùs ad extremos fines ſe recepiſſe, ſyluam eſſe ibì infinitæ magnitudinis quæ appellatur Bacenis, quæ Sueuos ab Cheruſcis ſeparat, ad eius initium Sueuos expectare aduentum Romanorum.

Bacenis ſylua.

At quoniam ad hunc locum peruentum eſt, non erit, inquit Cæſar, alienum de Galliæ Germanorumque moribus, & in quo differant, proponere. In Gallia non ſolùm in omnibus ciuitatibus pagisq́ue, ſed penè in ſingulis domibus factiones ſunt, earumque principes ſunt, quorum ad arbitrium ſumma om̄ium rerū redeat. Antiquitùs itaque inſtitutum videtur, nè quis ex plebe contra potentiorem auxilij egeret. ſuos enim quiſque opprimi & circunueniri non patitur. Hæc ratio eſt in omni Gallia. nanque omnes ciuitates in partes diuiſæ ſunt duas. cùm Cæſar in Galliam venit, alterius factiones principes erant Hedui, alterius Sequani.

6. bel. G. 7.

Gallorum deſcriptio.

In omni Gallia eorum hominū qui aliquo ſunt numero atque honore, genera ſunt duo: nam plebs penè ſeruorum habetur loco. plerique cùm aut ære alieno & magnitudine tributorū, aut iniuria potentiorum premuntur, ſeſe in ſeruitutem dicant nobilibus. in hos eadem omnia ſunt iura, quæ dominis in ſeruos.

Sed de his quidem duobus generibus alterum eſt Druidum, alterum eſt equitum. Illi rebus diuinis interſunt, ſacrificia publica ac priuata procurant, religiones interpretantur: ad hos magnus adoleſcētium numerus diſciplinæ cauſa concurrit, magnoq́; hi apud eos ſunt honore. Nam ferè de omnibus controuerſijs publicis priuatisq́; conſtituunt, & ſi admiſſum eſt facinus, ſi cædes facta, ſi de hæreditate aut de finibus controuerſia eſt, diſcernunt illi, præmia & pœnas conſtituunt. Si autem publicus aut priuatus decreto eorum non ſtetit, ſacri-

6. bel. G. 8. & 9.

Druides ſacerdotes Gallorum.

ſacrificijs interdicunt: & quibus ità eſt interdictum, hi numero impiorum ac ſceleratorum habentur: eis omnes decedunt, aditum ſermonemq; diffugiunt, nè quid ex contagione incommodi recipiant, neque his petentibus ius redditur, neq; honor vllus communicatur.

His autem omnibus Druidibus vnus præeſt, qui ſummam inter eos habet authoritatem: nonnunquàm etiàm hoc mortuo armis contendunt de principatu, ſi ſint plures pares ſuffragio. Hi certo anni tempore in finibus Carnutum, quæ regio totius Galliæ media habetur, conſident in loco conſecrato: huc omnes controuerſias habentes, conueniunt, eorum decretis iudicijsque pārent. Diſciplina reperta in Britannia, atque indè tranſlata in Galliam exiſtimatur: & nunc qui diligētiùs eam rem cognoſcere volunt, plerunquè illò diſcendi cauſa proficiſcuntur.

E Britannia Druides.

Druides à bello abeſſe conſueuerūt, neq; tributa cum reliquis pendūt, omnium rerum habent immunitatem. Multi in diſciplinam coēūt, magnum verſuum numerum ediſcunt, ea literis mandare nefas putant. in alijs, Græcis literis vtuntur. Annos xx. in diſciplina permanent, venerabile apud eos memoriæ exercitium. Inprimis hoc perſuadere volunt, non interire animas, ſed ab alijs tranſire ad alios, atque hoc ad virtutem maximè excitari putāt, metu mortis neglecto: multa prætereà de ſideribus atq; eorum motu, de mundi ac terrarū magnitudine, de rerum natura, de deorū immortalium vi ac poteſtate diſputant.

Græcarū literarū vſus apud Druides.

Druides quodámodò Pythagoram ſecutos eſſe.

Alterum genus eſt equitum: hi cùm eſt vſus atq; aliquod bellum incidit, oēs in bello verſant. Natio omniū Gallorum admodùm dedita religionibus, atqueob eam cauſam q ſunt affecti grauioribus morbis, quiq; in prælijs periculiſq; verſantur, aut pro victimis homines immolant, aut ſe immolaturos vouent. miniſtris ad ea ſacrificia Druidibus vtuntur, quòd pro vita hominis non niſi vita hominis reddatur, alitèr non poſſe deos placari. alij immani magnitudine ſimulacra habent, quorum cōtexta viminibus membra, viuis hominibus complent, quibus ſuccenſis, circunuenti flāma exanimantur homines. ſupplicia improborū dijs gratiora arbitrantur: ſed cùm eis horum copia deficit, ad innocentiū ſupplicia deſcēdunt.

Immanis Gallorū immolatio.

Homines immolari.

Mercurium maximè colunt. huius ſunt plurima ſimulacra. hunc omnium inuentorem artium ferunt. poſt hunc, Apollinem & Martem, Iouem & Mineruam, opinionem habentes, Apollinem morbos depellere, Mineruam artificiorum initia tradere, Iouem imperiū cæleſtium tenere, Martem bellum gerere: ea quæ prælio ceperunt, plerunquè deuouent.

Gallorū dij.

Galli ſe oēs ab Dite patre prognatos prædicant. id ab Druidibus proditū dicūt. ob eam cauſam ſpatia omnis temporis nō numero dierum, ſed noctium finiunt. noctem enim dies ſequitur. hoc ferè à reliquis differunt, quòd ſuos liberos non, niſi cùm adoleuerint, vt munus militiæ ſuſtinere poſſint, palàm ad ſe adire patiuntur. Viri quantas pecunias ab vxoribus dotis nomine acceperint, tātas ex ſuis bonis æſtimatione facta cum dotibus communicant. Viri in vxores, ſicut in liberos, vitæ neciſq; habent poteſtatem. funera ſunt pro cultu Gallorum magnifica. omnia quæ viuis cordi fuiſſe arbitrantur, in ignem inferunt etiàm animalia, & paulò ſupra hāc memoriam, ſerui & clientes vnà cremabantur. Quæ ciuitas commodiùs ſuam Rempub. adminiſtrare æſtimatur, legibus ſanctum habet, ſi quis quid de repu. à finitimis rumore aut fama acceperit, vti ad magiſtratum deferat.

Galli patre Dite prognati.

Germani multùm ab hac conſuetudine differunt. nam neque Druides habent, neq; ſacrificio ſtudent. deorū numero eos ſolos ducunt, quos cernunt, & quorum apertè opcribus iuuantur, Solem & Vulcanū ac Lunam. reliquos ne quidem fama acceperunt. vita omnis in venationibus atque in ſtudijs rei militaris conſiſtit, à paruulis duritiæ atq; labori ſtudent. Qui diutiſſimè impuberes permanſerunt, maximam inter ſuos ferunt laudem. hoc alij ſtaturam, alij neruos vireſque confirmari putant. intra verò annum vigeſimum fœminę notitiam habuiſſe, in turpiſſimis rebus habent. promiſcuè in fluminibus perlu-

6. bel. gal. 10 Germanorū mores.

tur, & pellibus aut paruis renum tegumentis vtuntur, magna parte corporis nuda. Agriculturæ non ſtudent, maior pars victûs in lacte, caſeo & carne conſiſtit. neque quiſquam agri modum certum aut fines habet ꝓprios, ſed magiſtratus in annos ſingulos per cognationes hominum qui vnà coierint, quátum viſum eſt, agri modum attribuunt, atq; anno pòſt aliò tranſire cogunt, nè aſſidua conſuetudine capti, ſtudiũ belli gerendi agricultura commutent, nè latos fines parare ſtudeant, potẽtioresq́; humiliores poſſeſſione pellant, nè accuratiùs ædificẽt, atq; oriatur pecuniæ cupiditas. Ciuitatibus maxima laus eſt, quàm latiſſime circa ſe vaſtatis finibus, ſolitudines habere. Hoc propriæ virtutis exiſtimant, expulſos agris finitimos cedere, neque quenquam propè audere conſiſtere: ſimul hoc ſe fore tutiores arbitrantur, repentinæ incurſionis timore ſublato.

Cùm bellum ciuitas aut illatum defendit aut infert, magiſtratus qui ei bello præſint, vt vitæ neciſq́; habeant poteſtatẽ, deligũt. In pace nullus eſt communis magiſtratus, ſed principes regionum atq; pagorum inter ſuos ius dicũt,

Latrocinia Germanis non eſſe infamia. controuerſias minuũt. latrocinia nullam habent infamiam, quæ extra fines cuiuſque ciuitatis fiũt, atq; ea iuuentutis exercendæ cauſa fieri prædicant. vbi quis ſe dixerit ducem fore, qui ſequi velint, profiteantur: conſurgunt hi qui & cauſam & hominem probant, auxilium pollicentur, atq; à multitudine collaudantur. qui ex his ſecuti nõ ſunt, in deſertorum & proditorum numero ducũtur, omniumq́; his rerũ poſteà fides derogatur.

Ius hoſpitij apud Germanos. Hoſpitem violare fas non putant, qui quaq; de cauſa ad eos venerit, ab iniuria prohibent, ſanctos habent, hiſq́; domus omnium patẽt, victusq́; communicatur.

At Galli quõdàm Germanos virtute ſuperantes, propter populi multitudinẽ & agri inopiam trans Rhenum colonias miſerunt. itaq; fertiliſſima Germaniæ loca circùm Hercyniam ſyluam occupauerunt, quæ gens ad hoc tempus ibi ſe continet, ſummam habens iuſtitiæ & bellicę laudis opinionem. Gallis autem prouinciarum propinquitas, & tranſmarinarum rerum notitia, multa ad copiam atq; vſus largitur, ac paulatim aſſuefacti ſuperari, multiſque victi prælijs, ne ſe quidem ipſi cum illis virtute comparant. huius autem Hercyniæ ſyluæ latitudo, nouem dierum iter expedito patet, in lõgum finem neminem attigiſſe compertum eſt. Sed ad inſtitutum.

Cæſar poſtquàm per Vbios exploratores comperit Sueuos ſe in ſyluas recepiſſe, inopiam frumenti veritus, conſti- 6.bel.G.11.
tuit non progredi longiùs: ſed nè omninò metum reditûs tolleret barbaris, reducto exercitu, partem vltimam pontis quæ ripas Vbiorum cõtingebat, in longitudinem pedum ducentorum reſcindit, atq; in extremo ponte turrim tabulatorũ quatuor conſtituit, pręſidiumq́; cohortium 12. pontis tuendi cauſa ponit. ipſe ad bellũ Ambiorigis profectus eſt. Cæterùm qui Sueuos à Cæſare ſuperatos ſcribũt, diſſentire ab ipſo vidẽtur Cæſare.

Cæſar aduersùs Ambiorigem profi- Arduenna
ciſcens, per Arduennã ſyluam maximã, ſylua.
quę eſt inter Treuiros & Neruios, millibusq́; ampliùs quingentis paſſuum in longũ, in latum verò vnius diei iter extenditur. L. Baſilius pręmiſſus, Ambiorigẽ improuiſum ſubitò inuenit, ſic fortuna vna hora circa vnum hominẽ vim ſuam exercuit, vt incautus opprimeretur, oppreſſus euaderet. Cæterùm vbi è manibus Ro. vix euaſit, ſuis quos à tergo liquerat, per nuncios fugiens mandauit, vt quomodò poſſet ſibi quiſque cõſuleret. Catauolcus eo die dux Ebu-
ronũ mortem ſibi cõſciuit. territę ducũ 6.bel.gal.13
copiæ, pacem à Cæſare impetrãrũt. Cęſar Ambiorigem ſequitur, caſtra Ciceroni committit, mandatque vt intereà nullum egredi portis ſinat.

Inter hæc Sicambri gens Germana Sycambri
prædæ auida, collectis duobus millibus rebelles.
equitũ, Rhenũ nauigio trãſeunt, Ebu- 6.bel.gal.18
ronum fines inuadunt, iam hominum pecudumq́; magnã vim collegerãt, prædandi finem non faciebant. ſic euntibus, captiuorum vnus ait, Quid hunc prędę laborioſæ & inopi tãto ſtudio inhiatis, cùm ſummas opes facilè inuenietis?

trium

trium horarum ſpatium ad Vatucā vos perducet, ibi Romanus exercitus opes ſuas fortunaſque repoſuit, Cęſar longè abeſt, ſinè negocio expugnabitis. placet conſilium Sicambris.

6.bel.gal.16 Cicero cui loci cuſtodia commiſſa erat, vt totis ſeptem diebus exercitũ intra vallum retineret, tædio ductus, aliquos frumenratũ miſit. Tum inuadunt Sicābri præſidia Ciceronis, ſed fortitèr repellũtur: quarè deſperāres caſtra capi poſſe, ad prædas quas in ſyluis occulrauerant, atq; indè ad patriā, ſunt reuerſi.

6.bel.gal.19 Tādèm Cęſar fugitiuos ſequi, & difficile ſibi vidēs, & inglorium, omnibus in circuitu vaſtatis, in Rhemorum fines redijt. ibi conciliũ Galliæ indixit, & de cõiuratione rebelliũ, Senonũ anre alios & Carnutum, quæſtionem habuit. de Acconeprincipe coniurationis, Romano more ſuppliciũ exegit. aqua & igni cõtumacibus interdictum eſt. Sic compoſitis rebus, decem legiones ità partitus eſt, vt duæ in finibus Treuirorum, duæ in Lingonum, ſex aliæ in Senonũ finibus hybernarent.

Noui Gallorum motus. 7.bel. gal.1. Cæſar vt ex Gallia diſceſſit, noui vndiquè motus, nouæ rebelliones, vbiquè conuentus, vbiquè conſilia, nõ in vrbibus modò, ſed in ſyluis locisq; abditis. multos odiũ antiquum incitabat, multos pauor, & mors Acconis cõcuſſerat. accedebat cõmiſeratiõ cõmunis patriæ & indignatio glorię. At Vercingetorix,

7.bel.gal.2. de quo mentio habita eſt, potētiſſimus, quod voluit, facilè perſuaſit. arma oēs capiunt, & ad bella ſe præparāt. Iam eñ, vt Plutarchus ait, Romæ contra Cæſarem conſpirantibus aduerſarijs, vniuerſæ ciuitates Galliæ bellum meditabantur. ſed Cæſar inuictus ſempèr, copijs

7.bel.G.17. 22.27.31. ſuis in Galliam rediens, agros vaſtat, vicos diripit, oppida quædā fundituſ euertit. vniuerſis dehinc receptis in fidem quos facti pigeret, haud deſtitit quoàd Heduorum gentem bello deuicit. ea eñi tempeſtate ſocios ſe defectionis facientes, Cæſaris exercitum vehemētèr afflixerant. Indè caſtra monit in Lingonum fines, vt ad Sequanos amicos tunc ſe reciperet. ibi hoſtes eũ adorti ſunt multis armatorũ millibus, qnibus congreſſus, victor euaſit.

Itaquè poſt maximam ſtragem hoſtium, plurimi cum duce Vercingetorige fugientes, in Alexiam ſe vrbem maximā recepêre. Eam obſidenti Cæſari, cùm capi poſſe deſperaretur, maius diſcrimē extrinſecùs incubuit. trecenta enim armatorum millia Alexiam aduenîebant, cùm intra vrbem haud pauciora 100. ac 70. bellatorum millibus verſarētur, quamobrèm Cæſar geminos objicere muros compulſus eſt, alterum cõtra vrbem, alterum contra hoſtis aduētum. ſi enim vtrinquè copiæ iunctæ fuiſſent, de Cęſare actum fuiſſet. precipua admiratione perſequendum id, latuiſſe oppidanos, quum Cæſar cum tot millibus exteriùs marte collaro palmam reportaret. nec etiàm victoriam priùs intellexiſſe Ro. qui obiectum vrbi murum pro ſtatione tenebāt, quàm oppida norũ luctum, quum altera ex muri parte pedites auro & argenro clypeos reſperſos cruore, thoracas & Gallica tentoria à romanis in caſtra deferri cernerēt. adeò maturè tantus exercitus eua nuit profligatus, & maxima ex parte pugnando deletus. Aſedulus dux & princeps Rhemorũ occiditur, Vercaſiuellanus Auernus viuus in fuga comprænenſus, ſigna militaria 74. ad Cæſarem referuntur. 7.bel. gal.35 36.37.38 etc. Alexia vrbs.

Qui Alexiam tenebāt, poſt multa ſibi Cęſariquè illata detrimentā, tandèm ſeſe dedidêre. Cæſar iubet arma tradi, principes produci. ipſe in munitione pro caſtris conſedit, eò duces producuntur. Vercingetorix pulcherrima indut' arma, equo deſilijt, deiectiſque armis ad Cæſarem veniens, ad eius pedes racitus ſedit, donèc triumpho deſtinatus, cuſtodiæ traditus eſt. His rebus confectis, in Heduos profectus, ciuitatem recepit. deindè obſidibus imperatis, per Galliam legiones diſtributas hyemare iuſſit. Vercingetorigis deditio. 7.bel. a.47.

Hi ſunt multorum annorum labores, quos Cæſar ſubijt in Gallia. hæ difficultates, hæc pericula magno imperio, nedùm vni viro multa ſatis & grauia, quorum ſummam complexus eſt Suetonius Tranquillus his verbis: Geſſit 9. annis quibus in imperio fuit, hæc: omnem ferè Galliam, quæ à ſaltu Pyrenęo alpibusq; & Gebenna, fluminibus

Rheno & Rhodano cõtinetur, patetq; circuitu bis & tricies cẽtena millia paſſuum, pręter ſocias ac benemeritas ciuitates in prouincię formam redegit, eiq; in ſingulos annos ſtipendij nomen impoſuit. Germanos qui trans Rhenũ incolunt, primus Romanorũ ponte facto aggreſſus, maximis affecit cladibus. Aggreſſus & Britannos ignotos anteà, ſuperatisq; pecunias & obſides imperauit. per tot ſucceſſus tèr nec ampliùs aduerſum caſum expertus, in Britannia claſſe vi tẽpeſtatis propè abſumpta, in Gallia ad Gergoniã legione fuſa, & in Germanorum finibus Titurio & Aruncuicio legatis per inſidias cæſis. Digna virtus tot dierũ ſupplicationibus, quę decretæ ſunt Romæ, cognitis per literas tantis rebus.

Contra hos ſucceſſus, vti ſoler, inuidia graſſabatur. quarè priuatæ cum Pompeio ſimultates, publicę ſtragi materiã prębuêre. cum eo vno iam res erat, cum quo antè imperij partem diuiſerat. Craſſus enim cui tertia pars obuenerat, apud Parthos perierat. Põpeius, etſi formidare videretur Cæſarem, tamen adeò habuit deſpectũ, quaſi non arduũ opus eſſet, quẽ ad tantum extuliſſet faſtigiũ, denuò in ſtragẽ perniciemq; detrahere. Cæſar verò eò fiduciæ euectus, vt iam pridèm nihil crederet ſibi impoſſibile, legiones nouas authoritate ſua conſcripſerat, & nihil quod ei in animũ veniſſet, aggredi verebatur. quas ob res aliqui eum culpa nõ abſolutum. forũ maximis impẽſis è manubijs cœpit extruere, quæ nõ ſuæ erãt, ſed populi Ro. diſciplinam militarem publicè ſolitã doceri, ad ſe reduxit, vt priuatìm ſuo doceretur arbitrio. fuit hoc contra morẽ ac inſtituta maiorum. Romanis legionibus in om̃e tempus ſtipẽdium duplicauit, quod eũ militibus gratiſſimũ ac chariſſimum fecit. ſumptuoſiſſimum tamen hoc Reip. fuit. apud cæteros verò reges gentesq;, præter licentiã ſenatus ac populi, miras exercuit liberalitates, non vt dux pop. Ro. ſed vt dominus et rex, neq; ſolùm in Gallia, Italia, Hiſpaniáve, ſed in Aſia etiàm & Græcia, vrbes pclariſſimis operibus exornauit, quæ om̃ia aliter quàm mos patrius exigebat, facta fuêre.

Quibus rebus cõparata Cæſari gratia.

Creſcebat his rebus inuidia. Erat ſanè tẽpus, vt qui honores principatusq; petebãt, omni abiecta verecũdia, epulũ largitionesq; diſtribuerẽt in populum. quapropter corruptum mercede populum ad comitia deſcendentem, cerneres non ſuffragijs, ſed armis pro largitore decertantem, & tribunalia ſæpenumerò ſanguine fœdantem, cùm interim ciuitas amiſſo rectore, ſicuti nauis relicto clauo fluctuans agitaretur. Idcircò qui animo & ratione valebãt, ſatis fore exiſtimabant, ſi ex ea hominum inſania emergerent.

Erant qui aſſeuerare publicè audebãt, nullo pacto niſi delato ad vnũ principatu, curari remp. poſſe: ei verò medelam ex benigniſſimo medico adhiberi oportere, Pompeium inſinuantes. at ille verbis repudians, re autẽ ſatagebat vt dictator crearetur. duas enim tum obtinebat Hiſpanias & vniuerſam Aphricam, quam per legatos adminiſtrabat, ad alẽdos pręterea exercitus mille quotannis talenta ex ærario ſumebat. Tum Cæſar qui conſulatum pro eo peteret, & ſuarũ quoquè prouinciarum tẽpus dilatandum impetrarent, miſit.

Initiò quidẽ tacente Pompeio, Marcellus & Lentulus conſules Cæſarem odio inſectantes, aduerſari cœperunt. Marcellus enim frequenti ſenatu teſtatus de ſalute reip. ſe acturum diffiniuit, vt cùm bellum in Gallia finitum eſſet, dimitteretur exercitus, & ſucceſſor Cęſari daretur, quãquàm ante tempus foret, qui in pace prouinciam gubernaret. Ipſe verò Cæſar ſinè imperio rediret. addidit, nè abſentis ratio comitijs conſularibus haberetur, & nõ contentus ea iniuria Cęſaris, his quoquè quos Cęſar ciuitate donauerat, ac Comũ deduxerat, adimẽdam eam iudicauit, ambitioſam conceſſionem & immodicam aſſeuerãs. cumq; ex his decurio quidam Romę verſaretur, eum Marcellus virgis pulſauit: adiecit, vt ſe ciuem Romanum nequaquàm eſſe intelligeret.

Ciuilis belli ſemina.

Quibus turbatus Cæſar, Gallorum diuitias haurĩendas dimittens, Curionẽ trib. plebis, Paulum Aemilium cõſulem muneribus ſibi obſtrinxit. intelligens hæc Pompeius, iam palàm cum amicis,

vt Cęſari ſuccederetur, efficiebat, & legiones duas quas in bellum Gallicum ei commodauerat, repetijt. eos milites miſit Cęſar, ducentis & quinquaginta viritim donatos drachmis. Qui hos ad Pompeium deducendos acceperant, malignas in vulgũ de Cęſare voces ſparſerant, Cęſarem multitudine prœliorum ſuis odio eſſe, & plura ſimilia.

8. bel. gal. 3.

Has ob res permollitus Pompeius, perindè ac nihil pertimeſceret de comparandis exercitibus, negligentiùs agebat, oratione & ſententia in Cęſarem inuehebatur. Quæ Cęſar nihili pendiſſe traditur: quin miſſus ab eo cẽturio, cùm à ſenatu imperiũ Cęſari prorogari minimè intellexiſſet, concuſſo manu gladij capulo, Hic prorogabit, inqt. Verùm Cęſaris poſtulatio clariſſimam præ ſe ferebat ęquitatem, ſe enim arma depoſiturum, idem faciente Pompeio, aſſeuerabat: at indignum eſſe, vt detractis ſibi copijs, Pompeio vires confirmarentur. Hæc Curio pro Cæſare obteſtatus populo.

Centurionis audacia.

Poſteà feruntur à Cæſare literę, quas trib. plebis extulit, & per Conſules recitauit. ſocer Pompeij Scipio ſententiam dixit in ſenatu, vt niſi Cęſar ad diem certum arma depoſuiſſet, hoſtis à ſenatu pronunciaretur. Rogantibus ſententiam conſulibus, nunquid exercitum à Pompeio dimitti oportere cenſeretur: ſubindè, nunquid à Cæſare, illi quidem voci pauci admodùm, huic quaſi cuncti aſſenſere, deprecanti inſuper Antonio, vt magiſtratum vterque deponeret, planè vniuerſi conceſſere. At violentiùs agente Scipione, & vociferante Lentulo cõſule, aduersùs latronem non ſuffragijs, ſed armis opus eſſe. Dehinc aliæ à Cęſare delatæ ſunt literæ, quandoquidem priora non proceſſere, petebat vt omiſſis cęteris, ciſalpina tantùm Gallia Illyricumque ſibi cum duabus legionibus vſque ad ſecundi petitionem conſulatûs concederetur.

1. bel. Ciu. 1.

Cęſar reuocatur.

Cicero quidẽ orator, vtriuſque amicos concilians, Pompeium mitigare nõ deſtitit: qui cùm cętera concederet, exercitus denegabat. Cicero quoque Cæſaris amicos induxit, vt prędictis contẽti prouincijs, ſex tantummodò millibus militum, in pacem amicitiamq; reconciliarentur. Inclinante Pompeio, qui cum cõſule Lẽtulo cõnſpirabat, nequaquàm aſſenſere, ſed Antonium & Curionem è curia pulſantes, vrbe eiecerũt. quę res Cęſari belliſſimum pretextum attulit, vndè ſuorũ militum animos accẽderet, cùm clariſſimos viros atq; principes oſtẽderet ſeruili veſte meritoria rheda coactos fugere.

Ciceronis honeſtum conſilium.

1. bel. ciu. 5.

Marcellus Pompeiũ in foro aggreſſus, ſenatu ſubſequẽte, iubeo te, inquit, Pompei patriã defendere, fruiq; preparatis copijs, & aliarum delectũ habere, eadem dixit Lentulus, in alterum annũ conſul deſignatus. Intereà ſolicitatur à Pompeianis Labien⁹, qui Cęſari ſempèr adhęſerat, & quem tunc Ciſalpinę Galliæ prefecerat, vt eo alienato, Cęſar parte exercitûs priuaret, de quo Cęſar multa audiens, nil credebat, cuius factũ excuſare licet & reprehendere. nam ſi Cęſar iniuſtè contra patriam arma vertebat, iuſtè deſeri potuit. alioquì ingrati infamia nõ carebat, qui tam charo duci alium pretulerit. de hoc Labieno Cicero ad Atticũ: Labienus, inquit, vir mea ſententia magnus, Theanum venit, ibi Pompeium conſulesq; cõuenit. & paulò pòſt, Labienum Pompeius ſecum habet, non dubitãtem de imbecillitate copiarum Cęſaris. In alio tamen loco Cicero de Labieno ſcribẽs, in Labieno, inquit, parùm dignitatis, illũ iam ſui trãſfugij pœnitere.

8. bel. gal. 32.

Labienus à Cęſ. deficit.

lib. 7. epi. 12.

lib. 8. epiſt. 2

At Cęſar cùm obſtinatum ad negandum cerneret ſenatum, & è ſuis inimicis iam deſignatos conſules, tribunos qui ſibi aderant, nil poſſe, immò quoſdam expulſos, non ampliùs differendũ ratus; ne aut ſui periclitarentur, aut ipſe cunctatione vileſceret, diſpoſitis more ſolito per hyberna legionibus, ex Gallijs in Italiã trãſijt. Quò cùm veniſſet, inuenit duas illas legiones ſub obtẽtu belli Parthici ſibi ereptas, in Italia detentas, & Pompeio aſſignatas, quod ad euidẽtem Cęſaris iniuriam pertinere nemo nõ ſenſit. adhuc tamen tacitus proceſſit, cõuentibusq; peractis, Rauennã venie vrbẽ ſuę prouincię. Et hoc quidẽ belli ciuilis initiũ fuit, quãuis & Gn. Põpei⁹ diceret Cęſarẽ ideò turbare omnia voluiſſe, q

1. bel. Ciu. 5.

non poſſet opera incepta pficere,neque
de ſe populi expectationem, adimplere.
Fuêre qui timuiſſe illum dicerent,nè
eorum quæ primo conſulatu geſſerat
cõtra leges,rationem redderet,cùm M.
Cato palàm dixiſſet ac iuraret, ſe Cęſa-
Catonis & Cæſaris odium. ris nomen mox vt priuatus eſſet, inter
reos delaturum.vndè in vulgus effuſum
erat,fore vt ex vinculis cauſam diceret.
alijs viſum eſt, cum ſola cupiditate re-
gnandi inductum, & videtur fuiſſe Ci-
ceronis opinio, qui in libris officiorum
ſemper Cęſarem in ore habuiſſe ait illud
3.Offic.9. Euripidis:Si violandum eſt ius,regnan-
di gratia violandũ eſt:alijs in rebus pie-
tatem colas.

Non multùm tamen refert,quid de
eo ſenſit Pompeius vel Cicero,cùm rarò
quiſquam de hoſte benè ſentiat. nam &
Cicero de Põpeio ſuo ſcribit, cum quo
magis elegit ruere,quàm ſinè illo conſi-
ſtere.Ille ſic ad Atticum: Gn.Pompeius
non id egit,vt beata ciuitas eſſet:nec ve-
rò ille vrbem reliquit, quòd eam tueri
nõ poſſet: nec Italiam, quòd ea pellere-
tur:ſed cogitauit omnes terras, omnia
maria mouere, reges barbaros incitare,
gentes in Italiam armatas ducere. Item,
Coniungo me cum homine magis ad
vaſtandam Italiam, quàm ad vincendũ
paratum.Et in eadem epiſtola: Non me
igitur is ducit, ſed ſermo hominum. &
rurſùm,cùm dixiſſet Gneum Syllani re-
gni ſimilitudinem cupiuiſſe. & poſteà,
beneficium,inquit,ſequor, nõ cauſam.
Et alibì:Si vincit, inquit, Syllano more
exemploq; vincit. & ſtatim: Mea autem
cauſa alia eſt, qui beneficio victus, in-
gratus eſſe non poſſum.

Cęſar dum Rauennę ſubſtitiſſet, au-
diens tribunos qui partes ſuas ſouiſſent,
contemptui habitos, aliquos vi pulſos,
Romę omnia ſuî odio humana & diui-
na moueri,euocatis legionibus vbicun-
què eſſent, confeſtim clàm cohortibus
pręmiſſis,nè qua ſuſpicio oriretur,ſpe-
ctaculo publico ipſe interfuit, ex cõſue-
tudine conuiuio ſe frequenti dedit.De-
indè poſt ſolis occaſum patato vehicu-
lo,occultiſſimum iter modico comita-
tu ingreſſus eſt,& luminibus extinctis,
diù errabundus,tandèm duce reperto p
anguſtiſſimos tramites pedibus euaſit.
Conſecutusq; cohortes ad Rubiconem
flumen,qui prouincię eius finis erat,cõ-
ſtitit,ac reputans quantũ moliretur,cõ-
uerſus ad proximos: En etiàm nunc,in-
quit,regredi licet. quòd ſi tranſierimus,
omnia armis agenda ſunt.

Cunctanti quidam eximia magnitu-
dine & forma repentè apparuit,arundi-
ne canens:ad quem audiendũ cùm prę-
ter paſtores plurimi etiàm milites cõcur
riſſent,interque eos & ęneatores,rapta
ab vno tuba, proſilijt ad flumen, & in-
genti ſpiritu claſſicum exorſus,pertẽdit
ad alteram ripam. Tunc Cęſar: Eatur,
inquit,quò deorum oſtenta & inimico-
rum iniquitas vocat.iacta alea eſto. Cęſar Rubicoñe tranſit.

Hęc dicens,tranſijt ac traduxit exer-
citum,Ariminumque vrbem proximam
pace tranquillam,attigit,& patentibus
portis introgreſſus, tribunis plebis qui
eius odio pulſi erãt, obuiàm veniẽtibus.
lapis in medio foro erat, ibi cõcionatus
eſt ad exercitũ,ſciſſa veſte cum lachry-
mis,ad ſuam dignitatem contra inuidiã
inimicorum conſeruandam, fidem mi-
litum implorabat,& ingẽtia pmittebat.
Eò tum Lucius Cęſar adoleſcens venit,
cuius pater Cęſaris erat legatus.is expli-
citis pro quibus veniſſet,commiſſa ſibi à 1.bel.Ciu.7.
Pompeio quędã refert, excuſare ſe Põ-
peium Cęſari,& poſcere nè ea quæ pro
reip.amore geſſerit,ad iniuriam ſuã tra-
hat,charum enim ſibi eſſe Cęſarem, ſed Pompeij ad
remp.rebus omnibus chariorem:Simili- Cęſarẽ nuncium.
ter & Cęſari curã eſſe debere, vt priua-
tas ſuas inimicitias reip.remittat, nè,dũ
hoſtibus vult nocere,patriam offendat.

His Cęſar reſpondens,exponit iniu-
rias pro multis ln remp.meritis ſibi illa-
tas,paratum ſe omnia reip. condonare,
ità tamen,vt diſcedant omnes ab armis,
& ad ciuilitatem ſolitam reuertãtur. de-
lectus enim aduerſùs Parthos fictos, le-
giones & ciuitatem eſſe armatam. Pro-
ficiſcatur ergò Pompeius in prouinciã
ſuam,dimittatur exercitus, omnes per
Italiam arma deponant,ſit togata ciui-
tas,non armata: ſe quoquè ęquiſſimo
animo quieturum, iniuriasque omnes
obliturum. Ad hęc ſarcienda & iureiu-
rando firmanda,petijt vt Pompeius pro-
piùs accederet, vel ſe accedi pateretur:
ſperare enim ſe colloquio & conſpectu
mutuo

mutuo omnes controuerſias finituros.

1.bel.Ciu.8. Adhęc reſpōſio in ſcriptis reddita, vt Cęſar quamprimùm in Galliam reuertatur, exercitumq́; dimittat. quo facto, iturum in Hiſpaniam Pompeium, alioqui de delectibus nihil obmiſſuros conſules, Pompeiumque.

1.bel.Ciu.9. Iniqua reſpōſio viſa eſt Cęſari, quòd ſe facere iuberet, ipſe nihil niſi promittere ſe facturum vellet, nec diem promiſſis diceret, nec colloquio tempus daret.

Cęſar cognito aduerſariorum animo, Arimino cedens, Auximum proficiſcitur, M. Antonium cum quinq; cohortibus pręmittit. erat in Auximo Accius Varus, quem decuriones adeunt. dicunt notum ſibi Cęſaris aduentum, neque ſui aut ciuium ſuorum propoſiti eſſe, imperatorem populi Ro. & virum de imperio benemeritum, mœnibus arceri, orãt vt diſcrimini dum tempus eſt, conſulat. (Auximatum in Cęſ. beneuolentia.) His permotus Varus, fugam arripuit. pręlio cõmiſſo, à ſuis militibus deſertus eſt. Eos Cęſar collaudatos benignè ſuſcepit. L. Puppium centurionẽ partis aduerſæ, adductum ilicò dimiſit, Auximatibus gratias egit, ſeq́; illorum facti memorem fore pollicetur.

1.bel.Ci.10. His Romæ cognitis, tantus pauor omnium mẽtes inuaſit, vt ferè vrbe oẽs excederent. Pompeium alioquì attonitum, alij alijs ſermonibus perturbant, eum pœnas dare qui contra ſe ac remp. Cęſaris vires aliquãdò auxiſſet: alij acriùs increpabant, quòd cùm Cęſar honeſtas conditiones pacis offerret, Lentulũ per inſolentiã reſiſtere permiſiſſet. Tum Fauonius eum terram pedibus pulſare iubebat, qui antè admonitus, iactauerat ſe ſolo pedis pulſu plenam exercituum Italiam reddere. nihilominùs eo tempore maiores Pompeio quàm Cęſari copię aderant, ſed virum vti ſuis conſilijs nemo ſinebat. (Seceſſus ab vrbe Pōpeij.) Itaq; cùm falſi vndiquè rumores ac metus ingruerent, perindè àc inſtante & iam omnia occupante Cęſare, vrbe decedens, ſenatui ſe cõſequi iuſſit. ità conſules ſe fuga ſubripuére, nonnulli Cęſarianorum animi conſternatione compulſi, vnà efferebantur, ex qua vrbe cùm miſerabilis commigratio fieret, fugam tamen & exilium, pręſente Pompeio, patrios lares & commune domicilium ęſtimabant, Romam verò tanquàm Cæſaris caſtra relinquebant.

1.bel.Ci.11. Cęſar Picenum omne, cuius olim Aſculum, hodiè Ancon eſt caput, nullo contradicente, peruagatur. ſequebãtur vndiquè deditiones, & ſi quis pręfectorum contradiceret, capiebatur aut pellebatur. captus Gn. Magius, cùm adductus ad Cęſarem eſſet & ſupplicium formidaret, Cęſar eum placido animo dimiſit: (Magius captus.) Vade, dicens, ad Pompeium, eiq; nuncia, quandò ad hunc diem non fuerit nobis opportunitas colloquẽdi, cùm Brunduſium, quò illum iuiſſe audio, profecturus ſum, colloquemur expediens publicæ ſaluti, cuius curam gerere maximè noſtrum eſt.

1.bel.Ciu.12. Occupato ſinè cęde Piceno, Corphinium progreditur. ibi contentionis pluſculum fuit. pendente tamen obſidiõe, Lentulus Spinter muris egreſſus, veniã ſibi atque ciuibus petens, ad quem Cæſar, non ſe vt cuiquam maleſaceret, veniſſe, ſed vt ſe ab iniurijs inimicorũ [illegible]eretur, & tribunos ſui odio in exilium actos, in ſuam reponeret dignitatem. Qui oppido præerat L. Domitius, vir magni animi, deſperatis rebus, à ſuo medico venenum depoſcit, quod ille nec dare volens, nec negare auſus, poculum ſomniferum pro veneno obtulit, ità ſoporatus quieuit. (Corphiniũ captum.) expręctus poſtmodùm, vix à medico manus abſtinẽs, cum multis nobilibus ad Cæſarem ducitur: ille, nè quis captorum offenderetur, vetuit. Queſtus deindè breuitèr, quòd pro ſuis ingentibus & in illos & in remp. meritis, referre ſibi debitam gratiam neglexiſſent, cõtumelias intuliſſent, cunctos dimiſit incolumes. qn & pecunias Domitij ab oppidanis ſibi oblatas, quanuis & publica eſſet pecunia, & in ſtipendiũ data, Domitio reſtituit. (1.bel.Ci.18.) Nihil prætereà ex hac victoria vel prædæ vel vltionis accepit, niſi quòd Domitij milites ſacramento adegit non inuitos, vt * arbitratur. Vulgatis ſanè quæ acta erant, multum metûs omnibus demptum, & multum ſpei additum, cognoſcentibus Cæſarem nihil bello niſi victoriam petere. vndè & Tuſcorũ populi, & oĩs Vmbria, pulſis indè pſidijs, ad Cæſarem tranſiere.

1.bel.Ci.19. Hæc cùm accepiſſet Pompeius, Brun-

Brunduſium petijt, vt in vltimo Italiæ littore promptior eſſet ad tranſitum: decreuerat enim, relicta Italia, tranſmarina tentare ſiue metu, ſiue (vt antè dictũ eſt) q cogitaret omnes terras, omnia maria mouere in finẽ, vt ſol⁹ poſſet regnare.

Exactis ſeptem diebus, Cęſar motis caſtris, in Apuliã perrexit, reconciliãdi ſe (vt videtur) Pompeio cauſa. extant literæ ad Oppium Cornelium ſic: Tentemus reconciliari, enimuerò Syllam imitaturus non ſum &c. Cęſar cùm Apuliã attigiſſet, mox Brũduſium adijt. ad murum caſtra poſuit, & timens hoſtis fugã, famoſiſſimũ illum portũ ſaxis obſtruere niſus eſt. Catõi quoquè eos port⁹ pcluſit. ſed neq; ſic detinere valuit Pompeiũ, qn mari Adriatico Dyrrachiũ nauigaret.

Cęſar Brunduſiũ adit.

1. bel. Ci 22.

Cęſar hoſte digreſſo, Brunduſium intrat. cùm hoſtem ſequi nõ poſſet, cõcionem habuit, qua iuſtitiam ſuam aperit. quo facto, vrbem versùs iter arripuit, toto belli Gallici decennio non viſam. Romæ, cuius pacatiorem, quàm ſperauerat, ſtatum inuenerat, multi obuerſabantur ſenatores, quos populari habita oratione de mittendis ad Pompeiũ legatis pro pace exhortatus eſt. Quibus monitis cùm nemo parẽret, ęgre ferẽs morã, ęrariũ recluſit. obſtitit illi L. Metellus trib. plebis, leges afferens, cui nõ plura, niſi aliud eſſe armorum, aliud legũ tempus, reſpondit: cùm peractis fœderibus, arma depoſuerimus, tũc rediẽs te plebis patronum ages. apparentibus nuſquàm clauibus, effringere ęrarium iubet.

Romam venit Cęſar.

Metellus iterùm obſtare parat. Cui Cęſar, Nõnne ſcis adoleſcẽs, lõgè mihi difficili⁹ eſſe dicere quàm facere? quo dicto pterritus Metellus, abijt. dehinc diebus 60. nullo cruore perfuſo, cunctã in poteſtatẽ redegit Italiã. Senatũ Romæ ex his patribus qui domi ſubſtiterãt, habuit: ibi perpetuã dictaturã ſibi ſua authoritate arripuit, ęrariũ populi Rom. quod tot victorię, tot ſecula compleuerant, vno die exhauſit cupiditate largiẽdi. Nihil enim ſibi retinuit pręter diſpẽſandi poteſtatem.

Direptio ærarij.

Cõpoſitis rebus vrbanis, animũ ad externa cõuertit, inprimis Siciliã atq; Sardiniam duo horrea populi Ro. p legatos adminiſtrare diſpoſuit, de Gallia nihil ſolicit⁹, quã in ſumma pace reliquerat. Solã reſpexit Hiſpaniã, nè inſequendo Pompeiũ, à tergo qd formidabile relinqueret, decreuit ad Occidentẽ pficiſci, vbi Põpeij copię ingẽtes erãt ſub legatis tribus, M. Petreio, L. Afranio, & M. Varrone, de quib⁹ tam contẽptim ſentiebat, vt diceret, Vado ad exercitum ſinè duce, mox reuertar ad ducem ſinè exercitu. In Hiſpaniã venit, ibi à Petreio & Afranio bellũ incipit, quos poſt multas incurſiones tandèm in arido monte quodã depręhenſos obſedit, atq; ità, vt nullus ad fugam pateret exitus.

Qua deſperatione pulſi, cùm eſſent à Sicoris aquatiõe excluſi, ſępè erũpere & mori voluerũt, quibus Cęſar cõtra morem ſuũ copiã nõ fecit. ſperabat enim ad extrema pductos, ſinè plio vinci poſſe, nolens ſuos periculis exponere: màluit etiã aduerſarios vincere quàm occidere, nec fefellit eũ opinio. Tandẽ rerũ omnium inopes, multis ſe excuſantes, quòd p fide Pompeij reſtitiſſent, deditionẽ fecerũt. Quib⁹ Cęſar increpatis veniã dedit, atq; ſupplicia remiſit: Ite igit, inqt Afranio atq; Petreio, in pace, ſed exercit⁹ dimittite, non vt mei ſint, ſed nè cõtra me militẽt, quo nihil lęti⁹ milites audire potuiſſent. Sic Hiſpania citeriore in poteſtatem redacta, vlterior nullo negocio cõſecuta eſt, quæ ſub M. Varrone tenebatur. ſic cõpoſitis rebus, Romam redijt.

Petreij & Afranij deditio.

1. bel. Ci. 59. 60. 61. 62.

Iam Põpeius Epirũ occupauerat idoneam bello ſedẽ. ratus eò Cęſar inſequẽdum hoſtẽ, quãuìs adhuc inops nauiũ, quãuìs aduerſa hyeme per medias pelagi pcellas tumultuaria claſſe trãsfretauit, neq; tum à propoſito petẽdę pacis deſtitit. Erat inter pfectos Pompeij L. Iubili⁹ Rufus, iam bìs dimiſſus, ad Corfiniũ & in Hiſpania. hũc idoneũ ratus, ad Pompeiũ miſit, ſatìs iam bellorũ reip. illatum afferẽs, decere vtrunq; ptinacia omiſſa, ab armis diſcedere, idoneũ nũc pacis tẽpus, cùm ſtatus ſit anceps, ęquis quaſi lancibus: ſi pponderare pars altera inciperet, ęquis cõditionibus nõ ſtaturã: & quoniã de cõditionibus pacis ambigeretur, eas à ſenatu & pop. Ro. peti oportere. Interìm principiũ pacis eſſe, ſi vterq; iurauerit, ſe eodem ipſo triduo exercitum dimiſſurum.

3. bel. Ciu. 3.

3. bel. Ciu. 6.

Iubi-

3.bel.Ci.16. Iubilius cùm longiùs nunciare rem diſtuliſſet, Cęſar vrbes atq; oppida quędam accepit. indè cùm conuentus eſſet à nuncio Pompeius, illius ſermonem interrumpens, exclamâſſe fertur: Et quid mihi vel vita, vel ciuitas profutura eſt, quam beneficio Cęſaris aſſecutus videbor? Reſponſum hoc Cęſarem non permouit, ſed aliud iter habendæ pacis ingreſſus, iam cum parte exercitûs tranſfretauit.

3.bel.Ci.17. Erat inter caſtra ducum amnis exiguus, Thapſus nomine. ibi milites inter ſe quotidiana colloquia ſerere ſoliti erant ſinè vllo telorum periculo. Illuc Cęſar P. Vatinium ex legatis ſuis ire iubet, & quęcunque putauerit ad pacem cõferre, mãdat: multa quoquè humilia verba committit, quæ timentis videri potuiſſent, niſi à Cęſare dicta forent. páret ille, ad ripam amnis pergit, mandata ducis exequitur, & ab vtraque parte ſilentio facto, auditus eſt, reſponſumque ab aduerſo, quòd Aulus Varro die proxima ad colloquium veniret: Legati autem & tutò venire poſſent, & quę vellẽt loqui. Die dicta, Vatinio redeunte, turba ingens vtrinquè conuenerat. Labienus prodijt, & cum Vatinio loqui cœpit atq; contendere. tela tandẽ vtrinquè miſſa. Vatinium armis milites protexerunt, multi vulnerati ſunt, & Labienus: Pax, inquit, niſi trunco & oblato nobis capite Cęſaris, nunquàm erit.

Labien⁹ Vatinio legato fidẽ frangit.

Venerat in Epirũ Cęſar, rebus in Italia pro tẽpore diſpoſitis, relicto ad Brũduſium Antonio cum parte exercitûs, quam traijcere nequiuerat defectu nauium, vt adepta nauigatione, ipſe quoquè ſequeretur. Et cùm eos ſępè fruſtrà tamen literis euocauerat, impatiẽtia expectandi tumidum ventis mare piſcatoria cymba ſolus intempeſta nocte traijcere nõ timuit, & procellis increbreſcẽtibus ità, vt nauiculę gubernator deſperatus, retrocedere voluiſſet, Cęſar aprę̨henſa dextra gubernatoris, Perge, inquit, nec extimeſce, Cęſarem vehis eiuſq; fortunã. quo exhilaratus vector, remis impetũ fluminis ſuperare contẽdit.

3.bel.Ci.22. Interim Antonius, trãſmiſſis ex Brũduſio copijs, aderat: redeunte ſimul Cæſare, compoſitis rebus, Dyrrachium applicat, & admotis ad hoſtem caſtris inſtabat, nunc aciem explicãdo, nunc hoſtes ad prę̨lium iritando, nunc Dyrrachium oppugnando, peroſus moras, cupiens vt quicunq; eſſet exitus belli, ſtatim eſſet. ſed omnia fruſtrà: nam & Dyrrachium inexpugnabile, & Pompeius pugnę copiam non faciens, ſiue propter inopiam rei frumentariæ quæ Cęſarem premebat, ſiue quòd tędio ac expectatione virtus animoſi ducis ſeneſceret.

Dyrrachiũ oppugnat. 3.bel.Ci.31.32.34.35.36.

Sic cùm illi cunctatio, huic celeritas grata erat, ſtatuit, quos non poterat prę̨lio vincere Cęſar, obſidione cingere: mirum dictu, XV. millium paſſuum foſſam circunduxit, vallis impoſitis & turribus, pauciores obſidero plures incipiunt: ſed nec obſidio dici poterat, cùm obſeſſis maria paterent, rerumq; omnium copia ſuppeteret. Erant ibi crebræ obſeſſorum eruptiones. dimicatum eſt vno tempore pluribus locis. prę̨lijs ſex factis, tribus ad Dyrrachium, tribus ad munitiões. cùm horum ratio haberetur, ad duorum* millia numero ex Pompeianis cecidiſſe reperiebantur, euocati & manipulares & centuriones alijq; complures prę̨clari. ex Cęſarianis non amplius viginti deſiderati.

His cõgreſſibus virtus apparuit Tullij Volcatij, qui cum tribus cohortibus Pompeianam legionem pertulit, repulitque, necnon & quorundam Germanorum, qui munitionibus erumpentes, multis hoſtibus cęſis, ſoſpites rediere. In caſtello autem quodam quod Pompeius inuaſerat, tantus fuit imber ſagittarum, vt ſinè vulnere defenſorum nullus euaſerit. Clara hic Scę̨uę centurionis admirabilis virtus, cuius ſcutum relatũ Cæſari, perfoſſum centum & xx. ictibus inuentum eſt. hic cedẽtibus comitibus, contra omnem Pompeij exercitum ſolus ſtetit, mirisque ac incredibilibus rebus geſtis occubuit, poſt eximias pugnas illo die & antè in Gallia Britanniaque editas.

Scęua centurio.

3.bel.Ci.38. Sic ſe rebus habẽtibus, Cęſar nihilominùs de pace cogitabat. Itaq; cùm audiſſet Scipionẽ Pompeij ſocerũ, in Macedoniam ex Epiro veniſſe, Clodiũ vnũ de ſuis qui perfamiliaris Scipiõi fuerãt, miſit, ſcribit omnia ſe pacis gratia probâſſe,

báſſe, nilque profeciſſe, credere nõ Põpeij vitio, ſed nunciorum accidiſſe. Ipſe verò cùm & authoritate apud generũ & potẽtia tanta eſſet, vt liberè Pompeium alloqui poſſit, & errantem non modò reprehendere, ſed quodammodò cogere, vt ęquæ paci animum adhibeat, vices ſuas petit interponat: id ſi fecerit, rebus eum feſſis & maius in malum pronis, quietem, imperio ac Italiæ pacem prouincijſque allaturum.

Cęſar pacẽ quęrit.

Cum his Clodius ad Scipionem mãdatis venit, qui primùm quidem lętus viſus eſt, poſtmodùm mutatus, infecto negocio, Clodius eſt reuerſus.

3.bel.Ci.35.

Cęſar intereà maximà premebatur neceſſariorũ inopia, ità vt milites quandam radicem (ſunt qui charan vocent) euellerent, & commixta lacti veſcerentur. Interdùm ex ea re panes, inter hoſtiũ ſtationes pretercurrentes inijciebant, addebantque, ſe quoàd huiuſmodi radices terra produceret, obſidionem Pompeij non derelicturos. eos autem panes & ſermões Pompeius in vulgus proferri vetuit, nè ſuorum animos mouerent.

Panis herbaceus.

Circa Pompeij vallum quotidiè fiebant pugnę. cunctis Cęſar victor intererat, vna duntaxat excepta, in qua fuſis magna ex parte ſuis, ſummo tum periculo propè totum amiſit exercitum. erat enim eruptio violentiſſima, contra quã nullus perſtare valuit, repletæ cęſis foſſæ, nonnulli circa vallum & caſtra paſſim fugientes cędebantur. Quibus occurrẽs Cęſar, fugam in hoſtem conuertere fruſtrà conatus eſt, duo & xxx. in hoſtium poteſtatem ſigna venerũt, ipſe nè interficeretur parùm abfuit.

3.bel.Ci.45.

Fuga & ſtrages Cęſarianorum.

Cęſa ſunt, authore Oroſio, 24. millia militum Cęſaris, cẽturiones 32. equitesque Rom. complures. nocte verò interueniente, ait Eutropius, Pompeius ſequi noluit, vndè Cęſarẽ dixiſſe ferũt, Pompeium neſcire vincere, hodiè enim ſe potuiſſe ſuperari.

In ea clade cùm aquilifer quiſpiam ſpectatæ virtutis homo, lœtali vulnere moriturum ſe ſentiret, verſus ad comites, porrigensque aquilam, quam tunc ęgrè ſuſtentabat: O commilitones, ait, viuens hanc aquilã multis annis & multa cura ſeruaui, nunc moriens eandem pari fide reſtituo: vos autem per cõmunis imperatoris amorẽ oro ac obteſtor, cauete dedecus Cęſaris caſtris inſolitũ, nè fortè in hoſtium manus veniat tanti ducis ſignum. Hęc dicens, corruiſſe ferũ, centumq; alij primę cohortis principes.

Labienus in Cęſarem, ſub quo olim militârat, inexpiabili odio accenſus, à Pompeio captiuos ſibi dono dari petijt. quod impetratum cùm eſſet, productos omnes contumelioſeque increpitos, fortè ſceleri immani transfugio ſuo fidem querens, in conſpectu omnium interfecit. hac etiàm victoria tantum ſpei Põpeianis accreuerat, vt non de bello ampliùs, ſed de victoria cogitarent.

Labieni crudelitas.

Cęſar concione aduocata, poſt mœſtiſſimam quam egit noctem, milites cõſolatus eſt, hortatus nè deficerent, prælium hoc infauſtũ multis ſelicibus eſſe compenſandum, & fortunæ gratiã habendam, quòd Romam, Italiam, Hiſpaniam vtranque ſinè ſanguine quaſi diuinitùs recepiſſent. Non poſſe, pręſertim in bello, proſpera omnia euenire, verùm triſtia lętis compenſanda, & hęc ad exercitum. Quoſdam verò ſigniferos, quorum culpa clades accepta erat, notatos è gradu militiæ mouit. exercitum reliquum tantus pudor & tantus dolor inuaſerat, tantumque deſiderium ignominiæ abolẽdæ, vt pugnam ferè omnes proclamarent: quin & legati, oratione & pudore imperatoris tacti, perſiſtendum & cladem hoſtibus refundendam mox cenſerent.

3.bel. Ci.47.

Cęſaris ad milites oratio.

Solus Cæſar contraria erat in ſentẽtia, differẽdum ratus, ilicò ſociorum ac ęgrotantium cura congrua ſuſcepta, noctuque impedimentis omnibus præmiſſis, Apolloniã profectus eſt, quadrimeſtri obſidiõe derelicta. Hinc in Theſſaliam commigrauit. Refert Plutarchus, quòd Cęſar tanta inopia ac pręſentium grauitate diſtractus, contra Scipionem quẽ in Macedõiam iter agere cognouerat, caſtra mouerit, ità ſperans Pompeiũ elicere, vbi maritimo paritèr deſtitutus commeatu pugnã committeret, aut deſolatum Scipionẽ opprimere. Pompeij verò exercitum victoria reliquosq; pręfectos adeò exciuit, vt perindè àc victum fugientemq; Cęſarem ſequerentur. Põpeius

3.bel.Ci.48.

peius cõtrà rebus ſuis optimè diſpoſitis, vires hoſtium breuì debilitari, ſuis incõmodis cenſebat, cùm Cęſari neq; pecunię, neq; cibaria ſatis adeſſent: tũ etiàm, quòd peſtilens quidam morbus ab immaniſſimo victu nat', Cęſaris caſtra vexare tradebatur. hæ res à pugna Pompeium retraxerũt, quod Catoni probabatur, vtì ciuibus parceretur. vt enim is audiuit tantum hoſtiũ numerum perijſſe, obuoluto capite lachrymãs ſeceſſit. cęteri detrectantẽ pugnam Pompeiũ maledictis inceſſebant. hiſce maledictis cõpulſus ad dimicandum Pompeius, Cæſarem inuitus perſequi ſtatuit.

Catonis pietas.

3.bel.ciu.52. Gomphi.

Intereà verò Cęſar oppidum Theſſaliæ Gomphos cepit, vbi non modò exercitum aluit, verùm etiàm ab ægritudine liberatũ reddidit. Ingreſſi poſtmodùm ambo Pharſaliã, caſtra locant, vbì Pompeius ad priſtinũ rursùs conſilium mentẽ reflexit, bellũ trahere cunctando. Cę-

3.bel.ci. 56.

ſar dilationẽ oderat, nec ſperabat tamen Pompeium vllo ingenio ad pugnãdum induci poſſe. hac de re aliud belli genus elegit, vt motis caſtris in perpetuo motu eſſet, nec vnquàm amplius q̃ vnum diem vno ageret in loco: nouerat exercitũ ſuum fortem duratumq;, Pompeianũ verò molliorem verſatum in vrbibus: ſe faciliùs mutatione locorum, quòd ſrumẽta iam in agris eſſent, victurum, hoſtemq; obuenturum ea ratione citiùs.

Itaq; dũ caſtra moturus ſigna dediſſet itineris, & iam tentoria vellerentur, eccè iam mota Pompeij caſtra conſpiciunt: qui victus maledictis ſuorũ, aliena conſilia ſequebatur, & adſumpta (vt fit) multorum hortatibus fiducia, etſi paulò ante eum diem in conſilio dixiſſet, euẽturum vt ante cõgreſſum exercitus Cæ-

Cõſilia Põpeianorum.

3.bel. ci. 57.

ſaris vinceretur, quibuſdamq; mirantibus addiderat, cùm equitatu abũdaret, circunueniri omnes copias Cæſaris eſſe perfacile. Ad hæc Labienus Põpeij ſententiam atq; potentiã laudibus ad cęlũ ferens, et Cęſaris imbecillitatẽ oratione deprimens inſolenti, nec adeſſe milites quibus Galliã Germaniamq; Cęſar perdomuerit. His dictis, iurauit ſe niſi victorem nunq̃ è prælio reuerſurũ, cęterosq; ad idem iurandum induxit.

Excitatus ea ſuorum fiducia Põpeius, paucos poſt dies in aciem eſt digreſſus, quem vt Cæſar caſtra mouens aduertit in eum locum deſcẽdiſſe, vbi ęquo marte certari poſſet, ſubſtitit: & conuerſus ad ſuos, Non eſt, inquit, modò ampliùs de itinere, ſed de prelio laborãdum. Adeſt eccè nobis occaſio, quã ſempèr optauimus, finem laboribus imponẽdi. Hęc dicens, inſtruere acies cœpit, ſuosq; admonere, nè ſe multitudine hoſtium circunueniri ſinerent, omnibus iubens, nè iniuſſu ſuo inciperent, ſe in tẽpore quid agẽdum eſſet, ſigno indicaturum. Circumire indè acies, et accendere commemoratione erga illos ſempèr optimę voluntatis. Inter alia non omiſit, ſe omnibus modis pacẽ quęſiuiſſe, & humiliùs fortè etiàm q̃ deceret, non metu aliquo, ſed pietate, vt ciuili ſanguini parceret. Ex aduerſo autem, quàm ſuperbè petitiones ſuæ repulſæ ſuerint.

3.bel. ci. 56.

Congreſſus apud Pharſaliam.

Triplicem componens aciem, media quidem acie Caluinũ Domitiũ, ſiniſtro cornu Antonium, dextro ſe cõſtituit, in decima legione prælium initurus. Contrà collocatos cernens hoſtium equites, Pompeius dextrũ cornu, ſiniſtrum habebat Domitius, medio ſocer præerat Scipio. totum verò pondus equitum ad ſiniſtrũ fluxerat cornu, vt dextro hoſtium circunuento, circa ducem fugam ac ſtragẽ efficerẽt. nulla eñ arma obluctari poſſe, quin omnia oppugnantes contererent, cùm tantus equitũ ingrueret impetus. & cùm vtrinquè concurrendi ſigna danda eſſent, Pompeius ſuis pręcepit, vt ſtantes & denſa manẽtes ſerie, hoſtilem incurſum ac iactus, donèc intra pili iactum eſſent, exciperent. Qua in re Cæſar Pompeium erràſſe aſſerit, ignarum quemadmodùm feriendo, & ità initiò confligendo, magis vires impetu & curſibus adijci, & perindè àc flatibus excitatos, omni ex parte accendi.

3.bel.ci.61.

Cæſar cùm aciem producturus eſſet, fidiſſimum centurionem emeritum ac ſacramento ſolutum, & qui amicitiæ iure euocatus erat, Craſtinum, hortari ad ſtrenuè dimicandum cernit: quo nomine compellato, quid ô Craſtine ſpei? quid audemus? Tum Craſtinus dextram prætendens, magno clamore, clariſſimè, Vintęmus ô Cæſar, ait. me

3.bel. ci.60.

Craſtini cẽturiõis virtus.

rr enim

enim hodiè vel viuum vel mortuũ collaudabis. Hæc dicens, primum in hoſtes impetum fecit, eũq́; delecti milites circitèr centum viginti voluntariè proſecuti ſunt. Fuit, vt aliqui tradunt, in ipſo pugnæ principio pius torpor, qui ſtrictos iam gladios cõtineret, nempe cùm frater fratrem, pater filios, filij parentes aduerſa acie viderent, donèc Craſtinus pręcipitanti rabie vocem tolleret & impetum faceret. ità pręlium inceptũ eſt.

Concurſum eſt in campis Theſſalię, quos Philippos vocant. de numero copiarum variè narrant authores, in magnitudine pęriculi omnes conſonant. Summam rei breuiſſimè cõplexus Florus, ait, nunquàm vllo loco tantum virium Romani po. tãtum dignitatis fortuna vidit, trecentena ampliùs millia hinc & illinc, præter auxilia regum & ſenatûs: nunquàm imminentis ruinæ manifeſtiora prodigia, nunquàm acrior neq; alacrior exercitus fuit, nec minùs mirabilis belli exitus. Nam cùm aliquãdiù æquis viribus hincindè dimicaretur, Pompeius multitudine fiſus, ad circunueniendum Cæſarem, equitatũ aduocat. adeò enim equitum copia abundabat, vt facilè circunuenturus ſibi Cęſarem videretur. ſed circũnuẽtus ipſe eſt. (3. bel. ci. 63.) Nam cùm iuſſu Pompeij fuſus à cornu erupiſſet equitatus, repentè hinc ſigno dato, Germanorum cohortes tantum (Germani.) in effuſos equites fecêre impetum, vt illi eſſe pedites, hi venire in equis viderẽtur. hanc ſtragem fugientis equitatûs, lęuis armaturæ ruina comitata eſt. tunc terrore latiùs dato, turbãtibus inuicèm copijs, reliqua ſtrages quaſi vna manu facta eſt.

Cęſar ipſe vbiquè prę̨ſens, vtrunq; ſimul exhibens, fortiſſimi militis & ſummi ducis officium. Duæ eius voces ab omnibus notatę: vna, exhortans: Miles, faciẽ feri. cernebat eñ iuuenes & primo flore nitẽtes, parùm bello aſſuetos, tales maximè plagas deuitaturos, nec decepit eum opinio. ſimul enim vt vultibus parceretur, capita velabant. Altera verò vox Cæſaris: Miles, parce ciuibus. hac, iam victis & effuſis in fugã hoſtibus, vſus eſt.

Pompeius, turbatis ac territis ſuorum ordinibus, vt militum animos timor peruaſerat, tãtæ ruinæ molem nec ſufferre valens, nec attollere, abiecit põdus imperij, ſeque fugæ tradidit, nõ tam viuere quàm mori paratus, documẽtum magnum, non ſempèr prę̨lium eſſe victoriã. Cęſar parta victoria, cùm Põpeij caſtra cepiſſet, & aliqui hoſtium in (Capiuntur Pompeij caſtra.) montem effugiſſent, ſtudioſè egit cum militibus, nè in prædam intenti, tempus labi ſinerent, dumq́ue fugientes in monte circunuallare diſpoſuit, hoſtes à monte abiêre diffidentes. Cæſar itaque trifariàm partitus eſt copias, vt pars in ſuis, pars in Pompeij caſtris ad cuſtodiam reſideret. pars expeditior ſecum perrexit in hoſtes, qui alium præoccupabant montem: quos Cæſar obſedit, & dum reſiſtere dubitarent territi, deditionem per nuncios petiêre, aliquot ſenatorij ordinis fuga per noctem dilapſis.

Diluculo Cæſar hoſtes deſcendere è monte iubet, qui armis omnes abiectis, pedibus ſe Cæſaris prouoluunt, & veniam petunt. Eos Cæſar iuſſit conſurgere, & nihil metuere. poſteà laſſitudini militum compaſſus, vt quieſcerent, iubet. vbi reditum eſt in caſtra, facta cęſorum ratione, depræhenſum eſt de legionibus atque equitatu Pompeij xv. millia cecidiſſe, nam exterarum gentiũ, quæ de toto Oriente conuenerant, innumerabilis ſtrages fuit. eorum quidedititione in potęſtatem Cæſaris venerũt, (3. bel. ci. 68.) numerum ampliùs xxiiij. millium fuiſſe compertum eſt. capta quoquè ſigna militaria centum lxxx. & lix. aquilæ. L. Domitius è caſtris in montem refugiẽns, cùm vires eius laſſitudine defeciſſent, ab equitib[us] eſt interfectus. De parte Cæſaris non niſi ducenti milites ſunt amiſſi, centuriones circitèr xxx. viri excellentes.

Cæſar cùm in caſtris ſcrinia Pompeianarum epiſtolarum reperiſſet, nec illas legi, nec aperiri ſcrinia paſſus, bona fide ſicut erant obſignata & intacta cõbuſſit. Satiùs duxit, irę, nè ad ſe accedere poſſet, occurrere, & opponere illi ignorantiam offenſarum, quàm pręſentem ratione moderari.

Pulſus ergò Pompeius, per Theſſalicas ſyluas vno equo, per Aegęum pelagus

gus vna naui fugiebat, Ro. imperij pudor Leſbon inſulam adijt, vbi Cornelia coniunx fuit: receptoque chariſſimo pignore illic depoſito, à tergo ſibi metuens, mox diſceſſit, dubitans an in Aphricam, an in Aegyptum, an in Parthiam nauigaret. tandem conſilijs ſuorum victus, in Aegyptum flexit. Qua ſententia deterior nulla fuit. nempe cùm ab eo rege, cui tutor à ſenatu datus, regnũ ſumma fide ſeruauerat, & paterna pietate reſtituerat, ſui in illum meriti auxilium petiturus, ad littus Aegyptium appuliſſet, cognito tanti viri ſolitario aduentu, rex impubes Ptolemęus è ſuo-
3.bel. ci.72. rum cõſilijs & inprimis Photini, Pompeium accerſit, ac mutata cum fortunis fide, principem Septimio & Achillæ præfecto, qui eum exciperent, ob-
Pompeij interitus. truncandum commendat. illi exceptum in ſcapham, haud procùl à coniugis naui peremerunt. Corpus eius in vndas eiectum, caput ſeruatũ pio victori munus impium. nauis in qua vxor erat et filius, fuga euaſit. captus & Lentulus ac perductus ad regem, & in cuſtodia enecatus. hic Pompeij quidem, ſed nõ belli ciuilis exitus fuit.

De hoc Ptolemæo ità ſe res habet:
Ptolemæus Aegypti rex. Dionyſius Auletes Ptolemæus rex Aegypti, de quo ſuprà mentio habita eſt, morbo abſumptus, reliquit duos filios & totidem filias, Cleopatrã natu grandiorem, & fratrem Ptolemæum grandiorem. Illos Alexandrini regno præfecerant ex teſtamento. Pompeius ex ſenatuſconſulto tuendos ſuſceperat. ſed hi qui cum puero erant, ſeditione mota, Cleopatram eiecerunt, quæ ſtatim cum ſorore in Syriam ſeceſſit. Intereà cùm Cæſar, vt dictum eſt, in Aegyptum perueniſſet, adoleſcens Pompeium interfecit. Nam Cæſar poſt victoriã Pompeij veſtigijs inſiſtens, cogitanſque id quod erat, Pompeium in Aegyptum ire, cum paucis Rhodijs nauibus, & non niſi 800. equitibus inſecutus, Alexandriam venit, & de Pompeij morte certior factus, aliquantiſper hæſit in littore.

Intereà Theodotus præceptor regis, Pompeij caput atque annulum offert Cæſari, ad quod altiùs ingemiſcens, lachrymas fudiſſe fertur, tanti viri caſum miſeratus, ſimul & illud intelligens, cæde illa non ſibi regem gratificari voluiſſe, ſed fortunæ, in ſe idem, ſi ſors tuliſſet, auſurum. Dehinc Alexãdriam ingreſſus, exceptus eſt tumultu et clamore militum graui, quos illi vrbi rex præſidij gratia dimiſerat.

Mox Cæſar noua calamitate perterritus, dum aliorum ſeditiones compo- 3.bel. ci.75. 76.77.78.
nere ſtudet, legiones conſcripſit, haud ferè aliquod tempus egit periculoſiùs. Achillas regius præfectus, hauſto Pompeij ſanguine, iam Cæſaris ſanguinem Achillas Cæſarē inuadit.
ſitiebat, collectoque exercitu xxij. millium armatorum, victori moliebatur inſidias, vrbem irrupit, vbi vi res erat agenda. Cæſar cùm pugna longiùs procederet, proximas domos accẽdi iuſſit, vt ea vi ignis hoſtis pelleretur. Hoc igne Bibliotheca concrematur.
bibliotheca illa nobiliſſima, quam Philadelphus condidit, eſt abſumpta.

Poſteà Cæſar inſulã, vbi Pharus eſt, 3.bel. ci.79.
cepit. eò Achillas cum Gabinianis militibus venit, ingens pugna commiſſa eſt, magna ibi Cæſarianorum militum multitudo cecidit, omnes etiàm interfectores Pompeij interfecti ſunt. Admirabilis apparuit Cæſaris virtus in ea clade, quam acceperat Romanus circa oppugnationem pontis. Nam vi inſiſtentium hoſtium preſſus, ſcapham aſcendit: qua mox pondere ſubſequentium grauata ac merſa, per ducentos paſſus ad nauim proximam vna manu eleuata, qua chartas tenebat, natando peruenit: mox nauali certamine pulſatus, magna felicitate claſſem regiam aut depreſſit, aut cepit. Alexandrinis petentibus regem reddidit, monitũ vt magis amicitiam Romanã quàm arma experiri ſtuderet.

Ille velut ferox belua, totis mox regni viribus contra Cæſarem conſpirauit, 4. bel.ci.16. &17.
ſed continuò cum toto exercitu ſuo & ipſe deletus eſt. Nam & xx. millia hominum in eo bello referũtur cæſa, xij. millia cum lxx. lõgis nauibus dedita, quingenti ex victoribus cecidiſſe dicuntur.
Rex ipſe è caſtris effugiens, in ſcapham 4. bel.ci.23.
coniectus, & vrgentibus qui euadere ſimul feſtinabant, in mare deiectus, non ad ſuos, ſed ad piſces & fundũ abijt, atq;

Ptolemæi interitus. impulſum fluctibus cadauer, inuentum in ripa, & loricæ aureæ indicio cognitum. ſic pueriles fraus in ipſo flore nequitiæ extincta, & Cæſar generi vltor effectus eſt.

Cæſar lorica Alexandriam præmiſſa, omnes Alexandrinos ad deditionem deſperatione compulit, regnumq; Aegypti Cleopatræ dedit, cuius blanda tunc conſuetudine tenebatur, & cui iure etiàm debebatur, necnõ & minori eius fratri ſceptrum dedit, minorem verò filiam Arſinoën regno eduxit, nè fortè rebus adhuc infirmis, prætextu puellæ noui motus orirentur.

Cleopatra itaq; ſoror Ptolemæi anno ab vrbe condita 700. regnare cœpit, & regnauit annis 22. vt Iordanus epiſcopus dicit, ſed Tertullianus ſcribit q̃ regnauerit annis tãtùm xx. vtcũq; ſit, ipſa Cleopatra Aegypti regina. Aegypti regnũ habuit vſq; ad xv. Octauiani annum, qui eſt annus ab vrbe cõdita 725. vti inferiùs patebit clariùs. Hãc Cæſaris victoriam Iudæi ſummoperè adiuuãrunt, qui antcà quoq; Pompeium ad Pharſaliã ſub Antipatro ſecuti erant. quarè mihi illorum quoque res percẽſendæ ſunt.

Cæſar poſt ſenatûs & Pompeij ſugã, trans mare Iõnium rebus omnibus Romaq; potitus, vt dictũ eſt, ſolutum Ariſtobulum, qui tunc Romæ tenebatur, cum duabus cohortibus in Syriã miſit, facilè per hunc ſibi Iudæam poſſe ſubijci ratus. Verùm ſpe Cæſar fruſtratus eſt. nam à ſtudioſis Pompeij veneno perijt Ariſtobulus veneno perijt. Ariſtobulus, occiditurq; filius eius Alexãder, Antiochiæ à Scipione ſecuri percuſſus, ſecundùm Pompeij literas, accuſatione pro tribunali priùs habita ſuper his, quæ in Romanos admiſerat. Solus autem ſuperſtes Antigonus cum duabus ſororibus ſuis, ad quendam Ptolemæũ Minei filium confugit.

Poſt hęc cùm Cæſar viciſſet Pompeium, timens Antipater Cæſaris impetũ, liberos ſuos ad Arabas cognatos ſuos tranſmiſit. Cùm autẽ mortuo Põpeio, Antipater Cæſarem iuuit. Cęſar contra Aegyptum pugnaret, Antipater Iudæorum potẽtiſſimus mandatis Hyrcani obediens, in clientelam Cęſaris ſe contulit. Mithridatem Pergamenum, quem miſerat Cæſar ad expugnãdum Peluſiũ, ſummo ſtudio tribus millibus Iudæorum, omnibusq; Syris iuuit.

Dum Peluſiũ obſideretur, virtus Antipatri plurimùm enituit. Nam & murum primus conſcendit, & Memphitas ad obſequendũ Cęſari prudẽtia ſua inclinauit. inito prœlio cum cęteris Aegyptijs, pluribꝰ occiſis, totus perfoſſus corpore, pręter ſpem ſeruatus eſt ex prœlio, habitaq; victoria, factorum ſuorũ apud Cæſarem Mithridatẽ habuit teſtem. M. etiàm Antonio plurimùm eum cõmendante, factus eſt amicus Cęſari, quem et Cæſar Romana ciuitate donauit, põtificatum Hyrcano confirmauit.

Paulò pòſt cùm accuſaret Antipatrũ Antigonus perfidię, Antipater fidem in cicatricibus oſtendens, à Cęſare abſolutus eſt, eiq; data eſt optio cuiuſque dignitatis ſub pontifice in Iudæa. qui remiſſa dignitatis menſura, procurator Iudææ declaratus eſt, euerſa patriæ mœnia renouari impetrauit, Hyrcano regnum, ſed nè rex vocaretur. Sextum etiàm cognatum ſuum Cęſar poſteà Syrię præfecit. Poſt hęc Antipater filium ſuum maiorem, Phaſelum Hieroſolymis ſub ſe procuratorem ſtatuit, & Herodẽ Galilęæ præfecit, qui cùm natura ſtrenuus eſſet, Ezechiam quendam principem latronum interfecit cum ſuis complicibus, adeoq; terram quietã reddidit, vt publicè Herodes pater Galilææ cantaretur. Phaſelus quoq; æmulatiõe fratrẽ ſuperare contendit, ob hoc pater eorum obſequijs regalibus à gente colebatur, nec propter hoc tamen minùs fidelis Hyrcano fuerat.

Antipater Iudęę tutor

Phaſelus.

Verùm erant qui dicerent Hyrcano, quòd Antipatro & filijs eius rebus traditis, ipſe vacuo regis nomine ſederet. his paulatim accenſus Hyrcanus, Herodem accerſiri iubet cauſam dictũrũ, qui munita priùs Galilæa, ad regem properabat, ferens ſecum Sexti epiſtolam, pręcipientis Hyrcano, vt Herodem ab omi crimine & pœna liberaret. nec multò pòſt factus eſt Herodes princeps militiæ Sexti, & tunc iniuriam dictę vocationis Herodes vindicâſſet in Hyrcanum, niſi pater eius & frater Phaſelus impetum eius fregiſſent.

Herodes Galilææ procurator.

Cõſtituta Aegypti regina Cleopatra, ſuſce-

ſuſceptoq; paulò pòſt ex ea filio, quem Alexandrini Cæſarionem appellabant, relicta Aegypto, Cæſar contēdit in Syriā. ex Italia verò nuncij veniunt, vt properè in Italiam redeat, reipub. componendæ conſeruandæq; cauſa. nam multa ſe abſente nouarentur. Quibus rebus etſi meritò moueretur, primùm tamen arbitrabatur Orientem, vbi tunc erat, ordinare & imperio ſubdere, nè diuerſa inculcando, neutrum conſummaret. Iuſſis ergò vrbanis atq; Italis rebus vſq; ad ipſius aduentum conquieſcere, ipſe cœpto feſtinus itinere Pharnacem Mithridatis filium petit.

4.bel.ci.47. Tum rex minoris Armeniæ Deiotarus à ſenatu conſtitutus, depoſito omni ornatu regio, obuiàm venit, & audientia data, Ego, inquit, ô Cæſar, non inficior Pompeio me fauiſſe: ſi erraui, teq; offendi, veniam peto. Ad hæc Cæſar: Multa in te & magna beneficia mea, quibus olìm conſul te honeſtaui, minimè tibi excidere debuerant: poteras etiàm & debebas ſcire, qui vrbem Romam atq; Italiam teneret, vbi ille eſſet, ibi ſenatum populumq; Ro. fore: ego tamen hanc culpam amicitiæ antiquæ tuę atque ætati, inſupèr & multorum precibus dono: te ergò cōfidentèr mecū agere, & regio habitu vti volo. His dictis, legionem vnam regis è ſubditis ſuis Romano more inſtructam, & quotcunq; haberet equites, ſecum ad bellum Ponticum mitti imperat.

Deiotaro regia inſignia reſtituta.

4.bel.Ci.48. Cæſari Ponticos fines ingreſſo, legatio Pharnacis regis obuiàm venit, orat vt pacatus eius aduentus ſit, qui nunquàm Pōpeio fauiſſet. miſit deindè coronam, per legatos gratiam eius petētes. auditis legatis, ego, inquit Cæſar, Pharnaci non infenſus, ſed propicius aduenio, modò quod verbis pollicetur, opere adimpleat. priuatas enim offenſiones nullas habeo, qui (vt dicitis) nihil egit aduersùm me. Illas etiàm quæ irreparabiles ſunt, vt cædes, vulnera & ludibria ciuium Ro. publicas remitto, prędas autem & ablata reſtituere, familias quas per vim tenet, emittere ad libertatem, & ſuper omnia Ponto cedere ſtatim iubeo: ſi paruerit, tum demùm munera ab eo mihi miſſa recipio, alioquì ſpes concordiæ nulla eſt.

Pharnaces hæc cùm audiuiſſet, nihil verbo, animo autem omnia recuſauit, ſperans Cæſarē morari non poſſe, quòd ſanè ſciret eum in Italiam dudùm reuocatum eſſe. itaq; tergiuerſari cœpit, moras nectere. Cæſar fraudem intelligens, celeritate ſolita vſus, venit in Pontum inexpectatus, & quaſi fulmen feriens ſimul atq; abiens. rex ſubita re perculſus, cùm in aciem veniſſet, magno prælio victus eſt. Tum compoſitis Ponti rebus, et rege eoacto, è Ponto totaq; Aſia diſceſſit. Cuncta tanta ſunt celeritate geſta, vt Romā ſcriberet, Véni, Vidi, Vici: quaſi victoriam indicans, non laborem. 4.bel.ci.49.

Pharnaces vincitur. 4.bel.ci.50.

Véni, Vidi, Vici.

Digreſſus Cæſar ex Aſia, hyeme media nauigans, ad xiiij. Calend. Ianuarij Lilybæum peruenit, qui quanuis Romam euocatus ob neceſſarias res, oīa tamen poſthabēda imminēti bello cenſuit, quoniam fama erat, Pompeianas partes in Aphrica maximis incrementis aſſurgere. Cato enim & Scipio duo duces vnius loco ſucceſſerant, coactis in Aphrica copijs, quibus vires Iubæ regis acceſſerant, externæq; copiæ ingentes.

Aphricæ motus.

Eò ergò cùm veniſſet, tentoria in littore fixit, ità vt penè vndis abluerentur, & hoc de induſtria, vt ſuos in officio teneret. Creſcebat autem fama hoſtilium copiarum, equitatus infinitus eſſe dicebatur, legiones regiæ tres, Scipionis decem, ad hæc leuis armaturæ vis immenſa, claſſes plurimæ: quibus nihil Cæſar mouebatur, ſed ad occurrendum hoſtibus ingēti fiducia adſpirabat. quia cum paucis tamen aduenerat, non ſinè labore animi augmentum ſui exercitûs expectabat. fama tum erat, in Aphrica Scipionum nomen inuictum, quod eò ſpectabat, vt vulgus victoriam Scipioni futuram vaticinaretur. id vbi Cęſar ſenſit, & mihi alter erit, inquit, Scipio. protinùs vnum de gente Cornelia hominem abiectum, Scipiōem dictum, perindè àc exercitûs ducem præfecit, ità vt interdū cum hoſte congredi cogeretur. & poſtquàm ſex integras legiones & duo millia equitum aduenìſſent, ſufficere ratus has copias, nauibus impoſuit, ſoluitque à littore Siculo. prætori qui tunc in Sicilia erat, de omnibus præcipit, atq; ità 5.bel.ci.1.

Pompeianorum opes.

Cæſar in Aphricam traiecit.

claſſem vj. Calen. Ianuarij in Aphricam traiecit.

Poſtquàm in Aphricam ventum eſt, in deſcenſu nauis accidit, vt caſu quodã ad terram laberetur, & reliquis omnibus territis, ipſe omina vertit in melius, renouans illud antiquũ Scipiõis Aphricani, terram protentis vlnis amplexus, Teneo te, inquit, Aphrica, vir alioqui auguria peroſus. Indè cùm Adrumetum veniſſet Cæſar, atque ibi caſtra haberet, Plancus Cæſaris legatus ſeu pacis amore, ſeu belli odio Cæſarem adit, & velles ne, inquit, imperator, vt cum Conſidio, qui oppidum hoc cuſtodit, olim mihi amico, aliquid de pace agerem? Non negante Cæſare, captiuum quendam cum literis in oppidum mittit ad Conſidium. Conſidius literis non acceptis, interrogauit vndè ferrentur literæ, reſpondit nũcius & fati ſui neſcius, à Cęſare. Tunc Cõſidius: Vnus, inquit, hoc tempore imperator populi Ro. Scipio. quid mihi cum Cæſare? & hæc dicens, nũcium ſub oculis iugulari imperat, literasq; integras ad Scipionem mittit.

5. b. ciu. 3.

Reſponſo nequidquàm expectato, Cęſar, quòd eſſet oppidum prævalidũ, caſtra mouere cœpit, & ecce ex oppido repentina eruptio facta eſt. fortè etiàm aderat equitat' à Iuba rege miſſus. itaq; vltimos inuadũt, ſiſtit Cęſar aciẽ, et pauci cõtra multos prçliãtur, quo cõgreſſu Gallorum equitum xxx. vel minùs, duo millia Maurorũ equitum è campo pepulerunt in oppidum. Paulò pòſt circa Ruſpinam ſubita hoſtiũ multitudine, cui Labienus prçerat, circunfuſa ab omi parte pugnatum eſt, vbi Labienus equo inſidens aperto capite, vni ex militibus: Veſtræ, ait, miſereor ſtultitiæ, quos illaqueatos ſic in mortem trahit tyrones Cæſar. Contrà miles: Non ſum, inquit, Labiene tyro, vt facilè verbis circũueniar, ſed de legione decima veteranus. Ad hæc Labienus: Decem annorum ſigna non video. cui miles: Expecta, agnoſces. & pilo in Labienum contorto, equum pectore medio transfixit, Labiene, dicens, decumum militem qui te petit, eſſe ſcito.

5. b. ciu. 4. Gallorum equitum facinus.

5. bel. ci. 9. Labieni temeritas.

In hoc prçlio omnes, et prçſertim tyrones, pauidi, nec Cæſar ipſe ſinè ſollicitudine erat. Collecto tãdèm animo, tota corporis atq; animi vi conuerſus in aciem hoſtium infertur. fecit quod ſolitus erat, vicit, aduerſamq; aciem vertit in fugam. Ex transfugis & his qui capti erant, intellexit Cæſar, tantum multitudine ſuorum hoſtes fidere, vt nihil de circunueniendo & capiẽdo Cæſare cogitarent. hoc regem Iubam in concione dixiſſe, ſe multitudine bellatorum facilè Cæſarem poſſe obruere. ſtulta regis cogitatio.

Sub idem tempus tanta in caſtris Cęſaris fuit inopia, vt equites diù agendo & patiendo extrema tentarent. Erat & vulgaris opinio, nõ Cæſarem in Aphricam veniſſe, ſed vnũ ex legatis eius cum parte copiarum. ad quam tollendam, literas nunciosq; per omnes prouinciæ ciuitates miſit, aduentum ſuũ omnibus notũ fecit. quo audito, ſtatim multi viri nobiles ex ſuis ciuitatibus profugi, in caſtra Cæſaris venêre, eiq; de hoſtiũ ſæuitia & intolerabili ſuperbia conqueſti ſunt. Quorum querimonijs & fletibus motus Cæſar, quod facere per ſe in animo habebat, accelerat: literasque mox in Siciliam miſit ad ſuos, vt excuſatione qualibet reiecta, ad ſe omnes copias traijcerent. ipſe ſe interim caſtris validiſſimis continebat, ac ſinè intermiſſione exercitum ſuum, præcipuè tyrones, in militaribus imbuebat. fingebat ſe pauidum vſqueadeò, vt Scipio qui aliquandiù paratus ad prçlium fuerat, Cęſarem ſpernens in caſtra rediret, victoriam certiſſimam ſuis prædicaret. Getuli interim Scipionis ſtipendia deſerẽtes, alij in regnum ſuum, alij in Cæſaris caſtra venêre, ex quibus ipſe electos viros in Getuliam miſit, vt totius gentis animos ſibi conciliarent.

5. bel. ci. 14. Pompeianorum crudelitas. 5. bel. ci. 22. & 24.

Interim Criſpus Saluſtius prætor cũ claſſe ingentem frumẽti viniq; copiam Cæſari tranſmiſit. Allienus proconſul euocatus à Cæſare, cum duabus legionibus & 800. equitibus Gallis & leuis armaturæ decem millibus, claſſem ſoluit à Lilybæo. nauigatione vſus proſpera, quarto die ad Ruſpinam, vbi Cæſar caſtra habebat, applicuit. Legionum ſimul ac commeatuum gemina cura liberatus Cæſar, iubet paululùm quieſcere

5. bel. ci. 34 Auxilia Cæſaris.

eſcere ac corpora refouere.

Intereà è ſecundo commeatu, qnem à Sicilia miſerat Allienus, naues quædã cùm erràſſent, in hoſtiũ manus venére: in harũ altera erãt veterani cum vno cẽturione, & nõnulli tyrones. hos ad Scipionem perductos ſinè contumelia, dux eſt ità affatus: Scio vos non voluntate veſtra, ſed conſilio illius veſtri nequiſſimi ducis impio, contra rempublicam coniuràſſe: nũc optabilis caſus vos noſtri fecit arbitrij. ſi quod vltrò facere deberetis, orati facitis, vt dimiſſis ſceleratis atque rebellibus, ciues bonos & rempub. defendatis, ſalua vobis vita erit & [5.bel.ci.31.] parata pecunia. At centurio vir immobilis, Ego, inquit, ô Scipio, neque enim te imperatorem voco, cùm vnus mihi ſit imperator Cęſar, gratias tibi ago qui mihi pecuniam offers, quam dare nullo iure tenearis, & vitam quam belli iure poſſis eripere. Quomodò contra imperatorem meum Cæſarem, à quo bellicis honoribus honeſtatus ſum, contráq; illum exercitum, pro cuius victoria & gloria ampliùs 36. annis decertaui, arma portarem? Iſtud ego nunquàm faciam, neq; tu, ſi me velles audire, iſta [Militum amor in Cęſarem.] faceres. nam ſi neſcis contra quem ducem, cõtra quem exercitum pugnes, experiri iam nunc potes. ſume de tuis omnibus cohortem vnam firmiorem, ego de commilitonibus meis, nũc captiuis tuis, decem ſolos eligam: iube nos confligere, ex euentu iudica, quid tibi de belli fine ſit ſperandum. Iratus ad hæc Scipio, ſuis centurionibus ſignum dedit, vt in illũ irruerent: quo occiſo, reliquos veteranos à tyronibus ſeparatos, iuſſit interfici: tyrones ſuis iuſſit adſcribi legionibus.

[Iubę, Scipionis & Labieni exercitus.] Paulò pòſt Iuba rex, cum ingenti hominum multitudine diù expectatus, ad Scipionem venit. Cęſar verò vbi coactas vnum in locum omnes hoſtium copias intellexit, ſe ad bellum abſque mora pa- [5.bel. ci. 33.] rat. Contigitq; vt Cæſare cum legionibus progreſſo, Iuba & Scipio ſimul & Labienus ſumma vi equitatum eius inuaderent. quod ille ſentiens, ex itinere verſis retrò copijs, iam terga vertentibus opem tulit: qua firmati, reſtiterunt, & Numidas inſequentes ſtatim pręlio fuderunt, multisq; cęſis, in caſtra fugere coëgerũt, & niſi nox ſuperueniſſet, nec puluis proſpectũ abſtuliſſet, parùm abfuit quin Iuba cum Labieno in Cæſaris manus incidiſſent. Multi tamẽ indiès de exercitu hoſtiũ ad Cęſaris caſtra tranſibant. Sed & Cæſar multos de exercitu ſuo ſeditioſos, aut rapaces, aut bello inutiles, abdicauit.

Interìm Getuli perſugæ patriam fama Cæſaris complentes, ſuis perſuaſe- [5.bel. ci. 38.] runt rebellare, vſqueadeò, vt armis arreptis, contra regem abſentem agere præſumerẽt. qua re cognita, neceſsè habuit Iuba partem ſuorum pro regni defenſione remittere. Iam fortuna reliquias Pompeianorum campis explicuerat ad [Pugna Cæſaris ad Thapſum. 5.bel. ci. 55.] Thapſon caſtra habentes, & ad pugnam diſpoſitos milites, acie inſtructa. inſtruit & Cæſar aciem ſuam arte, qua per ſummum ducem inſtrui acies vlla poteſt. quin etiàm ex equo deſcendens, inter pedites ambulabat, omnes & ſingulos verbis pro tempore breuibus hortabatur, veteranorum animos in eorum virtute commemoranda excitabat: tyrones, vt veteranorum virtutem æmularentur.

Itaque legati qui ſecum erant, cum [5.bel. ci. 56. & 57.] adeunt: & da, inquiunt, imperator pugnæ ſignum: vincimus haud dubiè, ſi pugnamus. Reſiſtente Cæſare, nondùm placere eruptionem, dum impetum frenat, repentè quod nullo vnquàm prælio auditum erat, dextro cornu iniuſſu Cæſaris tubicen à militibus coactus, canere cœpit: quo vniuerſus exercitus erectus, ſigna in aduerſos tulit, centurionibus lingua et manu nequicquàm renitentibus. ſenſit Cæſar pugnæ horam adueniſſe, & accenſos in pugnam fruſtrà coërceri poſſe, ſrena laxauit, datoq; ſigno felicitatis, equo calcaribus adacto, primus in hoſtium principes inuehitur. impetus à dextro cornu in elephantos à ſagittarijs factus, beluas imperitas auertit retrò in ſuos, ſecuta eſt fuga Maurorum. Eodem impetu eſt occupatum vallum Scipionis, cuſtodibus interfectis aut fugatis. Fugientes Cæſareæ legiones inſequuntur, nè ſit vllum colligendi ſpatium: iam defenſionis ſpe amiſſa, arma magna ex

parte proijciunt, vt expeditiores ad ca-
ſtra regis euaderent. quò cùm veniſſent,
ea quoquè ſugato rege capta conſpi-
ciunt.

5.bel.ci. 59. Tum depoſita ſpe ſalutis, quendam
in locum editum ſe recipiunt, commiſe-
rationis ſignum dant, ſed nihil eis pro-
fuit, militibus veteranis ira & dolore in-
flammatis. multi occiſi ſunt. tanta cędes
ac furor, vt ſenatores & Ro. equites cã-
pis excederent. quin & ipſe Cæſar pro
miſeris interceſſit, agens non pro impe-
rio, ſed amicis precibus nè perirent. ni-
hil obtinuit, ad vnum inexpiabili odio
cæſi omnes.

5.b.ciu. 60. Cæſar trinis caſtris potitus. Cæſar trina hoſtium caſtra adeptus,
Scipionis, Iubæ & Labieni, in quibus
quinque hoſtium myriadas, Plutarcho
authore, interſecit, fuſis alijs aut fuga-
tis, quinquaginta tantùm de ſuis perdi-
ti. aliquot autem vulnerati qui in caſtris
conſtitêre, 64. elephantibus armatis ca-
ptis. Confeſtim poſt hæc T. Rebullum
proconſulem cum aliquot legionibus
ad Thapſum, cui Virgilius præerat, mi-
ſit, Gn. Domitium cum duabus legio-
nibus ad Thyſdram, vbi Conſidius erat,
obſidendam linquit. M. Meſſalam cum
equitatu Vticam pręmittit, ipſe cum ex-
ercitu ſubſequitur.

Milites intereà Scipionis, qui pugna
euaſerant, Vticam cõtendunt. illam vr-
bem M. Cato tunc regebat, vndè ſupe-
riore tempore plebem inermem omnem
expulerat, ſenatum in cuſtodia tenebat,
quòd parùm in eo fidei ponebat. Eam
ob rem multi Vticenſium à Scipiõis mi-
litibus ſunt interſecti. Expugnatis atq;
direptis occiſorum domibus, abire de-
creuerant. nam Cato perſuadere eis nõ
potuit vt vrbẽ tuerentur. Venerunt pòſt
5.b.ciu. 62. alij atque alij de prælio ſugientes, quos
omnes ad tutelam vrbis exhortatus Ca-
to, quum paucis conſilium placeret, na-
ues eis ad fugiendum quôcunquè colli-
buiſſet, præbuit. Tãdèm verò rebus omi-
bus, quãto quiuit accuratiùs diſpoſitis,
intelligens Cæſaris ſortunam, nolens
ſubeſſe eius imperio, quanuis ſciret eum
excellentis eſſe clemẽtię, filio enim ſuo
chariſſimo ſuaſit Cæſari ſubijci, deque
ipſius benignitate omnia ſperare: ipſe
tamen poſtquàm filium comitesque ab
amplexu dimiſit, lecto in nocte ad lucer
nã libro Platonis de immortalitate ani-
mi, circa primam vigiliam ſtricto gladio
reuelatum manu pectus ſemèl atq; ite-
rùm percuſſit. accurrentes medici, con-
fouere curant, quod ille paſſus, cùm
abſcederent, plagas reſcidit, ſecutaq; vi
ſanguinis, moribundas manus in vulne- Mors Catonis.
re reliquit.

Cæſar itaq; morte Catonis audita,
dixiſſe fertur: Ego tibi Cato mortem in-
uideo, tu mihi propriã ſalutem inuidi-
ſti. At patrimonium liberis Catonis in-
tegrum Cæſar ſeruauit. Vticenſes etſi
ſtudio partium eũ odiſſent, propter in-
tegritatem tamẽ viri, & quòd vrbem ſu-
am operibus publicis adornauerat, mi-
ſerati exitum ipſius, magnifico eum fu-
nere ſepeliére.

Catone rebus humanis excepto, L.
Cæſar ex hoc malo bonum aliquod ex-
cerpere cogitãs, populũ inducit, vt Ro.
imperatori portas pandant, vtputà cle-
menti victori. proni erãt, & apertis por-
tis obuiàm Cæſari pergunt. Intereà Cę-
ſar Thapſo digreſſus, vrbes itinere obui-
as ſinè pręlio occupat. cui L. Cæſar oc-
currit, veniam petit. hanc ipſi Cæſar &
Catonis filijs, qui ſecum erant, clemen-
tiſſimè conceſſit. Ingreſſus Vticam, illis
de præterito gratias egit, ad perſeueran-
tiam cohortatus.

Erãt Vticæ 300. viri ditiſſimi, magna
ex parte Ro. negociatores, qui pecunijs
ſuis adiuuerant & fauerant Scipiõi. hos
oderat Cæſar. non eo minùs petentibus
veniam, conceſſit vitam. bona quidem
ſe venditurum aiebat, ità tamen, vt redi-
mere ſua quiſque poſſet. Inſperato gau-
dio hi omnes concuſſi, petiérũt vniuer-
ſis vno nomine pecuniã imperari. Mira-
tus Cæſar, impono, inqt, vobis bis mil-
lies ſeſtertium, vt ſex ſolutionibus intra
triennium perſoluatis. Hodiè, inquiũt,
ſimul omnia perſoluemus.

Iuba autem rex nocturna ſuga ela- 5.bel.ci.64.
pſus, ad regnum ſuum caputque regni
Zamam oppidum peruenerat, vbì vxo-
rem, filios, palatium ac theſaurum ſuũ
habebat. cùm ad oppidum perueniſſet,
minacitèr priùs, pòſt flebilitèr ac ſuppli-
citèr petens introitum, neutrum impe-
trauit. deſperatione vltima digreſſus à
mœni-

mœnibus cum Petreio, equitibusq; perpaucis, ad villam ſuam vrbi proximã eſt profectus. Zamenſes nõdùm eius metu
5.bel. ci. 65. liberati, per legatos orant Cæſarem, vt priuſquàm rex reparatis viribus eos inuaderet, opem illis ferret. Cęſar iubet ilicò legatos reuerti, & aduentum ſuum Zamenſibus nunciare.

Dum Zamam perueniſſet, accepta eius clementia, equites regni omnibus ex angulis adeunt ac veniam petũt. quæ nulli negata eſt, nullus re aut verbo vi-
5.bel. ci. 66. olatus. Cõſidius interim fortunam audiens ſuarum partium, ſibiq; metuens, cum ingenti pecunia Getulis comitantibus abijt, Iubæ regi ſe coniuncturus. ſed in via à Getulis cupiditate pecuniæ interfectus eſt. C. quoquè Virgilius, cuius ſuprà mentionẽ fecimus, vbi om̃ia inſauſta vidit, Scipionem victum, Catonem peremptum, Iubam regno pulſum, à Caninio proconſule à quo obſideba-
Thapſus recipitur. tur, fide accepta, ſe & ſuos Thapſonque cui præerat, ei conceſſit.

5.bel. ci. 67. Dum paulatim reliquiæ partium dilabuntur, Iuba rex & regno & ſpe qualibet priuatus, cunctis excluſus vrbibus, quærebat bello vitã finire. ſed nuſquàm bellum erat. Cæſar in pace omnia poſſi-
Iubæ & Petreij interitus. debat. egit itaq; cum Petreio comite, vt inuicèm ferro decertarẽt, alterq; alterũ occideret. concurrunt ex cõdicto, & Petreio obtruncato, rex ſuperſtes ſeruum ſuum, vt ſe occideret, exorauit.

Dum ſic duces Pompeianarum partium vndiquè ruerent, ſolus Scipio dux reſtabat. hic nauibus in Hiſpaniam contendebat, & cùm diù multumq; fluctibus iactat⁹, curſum applicare nequiuiſſet, ad Hipponem regium ventus eum
5.bel. ci. 68. appulit, vbi tunc P. Siccij claſſis erat. hic pauciores à pluribus inuaduntur, op-
Scipiõis interitus. primunturque velocitèr. Cùm autem ſe Scipio circumuentum videt, puduit viuere, atq; antequàm caperetur, ferrum merſit in viſcera. irrumpentibus militibus & quærentibus vbi eſſet imperator, reſpondit: imperator benè ſe habet. atq; ità incognitus expirauit. comites eius Torquatus, Damaſippus & Pletorius, interfecti ſunt. Hęc ferè ſunt bello Africano geſta.

5.bel. ci. 69. Romam ex Aphrica cum victoria rediens Cæſar, magnificè per ora populi ferebatur. tantum enim agri ab eo in ditionem ſubactum, vt annuo prouentu percepturus fiſcus eſſet, tritici quidem ducenta millia modiûm Atticorũ, olei verò trecentas myriadas. aliquot ibi triumphos egit, Alexandrinum, Ponticũ, Aphricanum, non de Scipione, ſed de Iuba rege. Eius filius, Iuba quoquè nomine, infans in eo ductus eſt triumpho, fortunatiſſimam vtiquè captiuitatem, qua effectũm eſt, vt ex barbaro & Numida inter doctiſſimos ſcriptores annumeretur. poſt triumphos ingentia militibus congiaria dedit, ad conciliandã ſibi plebem ſpectacula edidit, conuiuiaq; celebrauit, vno die in duobus ac 20. millibus triclinijs epulũ prębens vniuerſis. cenſu deindè peracto, centum & 50. hominum millia reperta, cum anteà ter cẽtum & 20. fuiſſent. tam magnam cladem inteſtina mala pepererunt, præter Italię ac prouinciarum vaſtitates. Reditus Cæſaris in vrbẽ.

His peractis, Cęſar quartò conſul deſignatus, in Hiſpaniam contra Pompeij liberos expeditionem egit, qui adoleſcẽtes ingentibus congregatis copijs, audaciam maximam oſtendebant, ità vt extremum Cæſari diſcrimen intentârint. magnum prælium ad vrbem Mundam commiſſum eſt, in quo cùm Cæſar ſuos opprimi cerneret, per medias armatorũ acies elato clamore, ſi nihil pudoris, inquit, ſupereſt, corripite me & in puerorum manus tradite. Magna vi promptitudinis & animi audacia repulſis hoſtibus, 30. eorum millia cecidit, ex ſuis mille fortiſſimos amittens. cecidit in ipſo prælio Labienus, & vnà ſecum Accius Varus. Hoc à prælio profugi cùm ſe Mundæ recepiſſent, & Cæſar obſideri ſtatim victos imperâſſet, cõgeſtis cadaueribus, agger effectus eſt. Gn. Pompeium pręlio profugum, crure ſaucio, deſerta & auia petentem, Cenonius apud Lauronem oppidum conſecutus, pugnantem nondùm deſperantem interfecit. Sex. Pompeium fortuna in Celtiberia interim abſcondit, alijsq; poſt Cęſarem bellis reſeruauit. Nõnullas alias Cæſaris pugnas felicitèr in Hiſpania geſtas omitto. ſolùm hoc addo, quòd poſt prælium hoc vltimum in familiarium
6.b. ciu. 31. (beside "deſignatus")
6.bel. ci. 32. (beside "tudinis")
Gn. Pomp. (beside "uèribus")
Sex Pomp. 6. b. ciu. 35. (beside "fecit")
Cæſaris geſta. (beside "geſtas")

rium congreſſu ſępenumerò dixerit, pro victoria ſe antè, nunc primùm pro vita dimicâſſe.

His tot bellis exactis, tot laboribus exantlatis, Cæſar Romam rediјt, felix, ſi patriæ hoſtes tantùm, non etiàm patriã viciſſet. Ea certè fuit verecundia, ea morum obſeruantia, vt tantùm de hoſtibus triumpharet, tãtùm hoſtium numerum interfectorum ſe duce, ſcribi pateretur: numerum verò ciuium occiſorum ſcribi vetuit. ſiquidem eius ductu quinquagiès collatis ſignis dimicatum eſt, & vt ab illuſtribus traditur ſcriptoribus, vndeciès centena 92. millia hoſtium cæſa ſunt.

Triumphi. Triumphauit autem quinquiès, poſt deuictum Scipionem quatèr eodẽ menſe, & rursùs ſemèl poſt ſuperatos Pompeij liberos. primum & excellẽtiſſimum triumphum egit Gallicum, ſequentem Alexandrinum, deindè Ponticum, hinc proximum Africanum, nouiſſimum Hiſpanum, diuerſo quenq; apparatu & inſtrumento. Gallici triumphi die Velabrum preteruehẽs, penè curru excuſſus eſt axe defracto, aſſcenditq; Capitolium ad lumina, 40. elephantis dextra & ſiniſtra lychnos geſtantibus. Pontico triumpho inter pompæ fercula trium verborum prętulit titulum: Véni, Vidi, Vici. Cùm autem de Hiſpania triumphũ ageret, dolore permaximo Rom. afflixit populum. non enim exteros in eo duces aut barbaros debellauit, ſed Ro. pręſtãtiſſimos filios, quibus rebus exultare nequiſſimum cenſebatur.

CAESAR IMP. PRIMVS. Tanti imperatoris fortunæ aſſentari ſenatores penè viſi ſunt. nam honores in eum contulère ſummos. Decreta ei templa imaginesq;, in theatro diſtincta radijs corona, ſuggeſtus in curia, faſtigium in domo, menſis eius nomine celebris, ad hoc pater patriæ, perpetuusq; dictator eſt deſignatus. Tum verò clementiæ templum, ſuæ manſuetudinis gratia ei meritò decretum eſſe videtur. omnes enim iniurias omnibus dimiſit. quoſdam inſupèr qui contra ſe pugnauerant, vt Brutum & Caſſium, ad imperia & honores promouit. dijectas etiàm

Póp. ſtatuę. Pompeij ſtatuas repoſuit, ſuas confixit. ſic Cicero.

Conuerſus ad ordinandum reipu. ſtatum, faſtos correxit, annumq; ad curſum ſolis accommodauit, vt trecentorum 65. dierum eſſet, & intercalario mẽſe ſublato, vnus dies quarto quoq; anno intercalaretur. Quo autem magis in poſterum ex calendis Ianuarijs nobis temporum ratio congrueret, inter Nouembrem ac Decembrem menſem interiecit duos alios. fuit is annus quo hæc conſtituebantur, 15. menſium, cum intercalario qui ex conſuetudine in eum annũ inciderat. Dies intercalarij.

Ipſe etiàm, vt refert Priſcianus in ſua coſmographia, diuinis humanisq; rebus ſingularitèr inſtructus, cùm conſulatûs ſui faſces ageret, ex ſenatusconſulto cenſuit omnem orbem per prudentes viros admetiri, & ideò per continuos 30. annos miſſi ſunt dimenſores doctiſſimi in geometria periti, per omnem terram pręſides ac iudices prouinciarũ, vt menſurarẽt terram, aquas, nemora, plana, concaua, montes, colles, quæ etiàm loca nauigaturi tangere deberẽt, & fortè ſi aliquod prodigium in his occurreret, illud ſenatui ſcripto nunciarent. & repertũ eſt, quòd omnis orbis habet famoſa maria 30. Inſulas 27. montes famoſos 40. prouincias 78. vrbes inſignes 370. flumina magna 94. gentes 125.

Cuius etiàm orbis ambitus trecẽtiès & quindeciès centena paſſuum millia, longitudo verò terrę habitabilis ab ortu ſolis vſque ad occaſum, & ab India vſque ad colũnas Herculis Gaditano freto, octiès quinquiès centum ſeptuaginta octo milliaria. Cuius quidem longitudinis dimenſio cõpræhenſibilior eſt per mare, quàm per terras. latitudo autem terræ ab auſtrali littore Oceani, ab Aethiopia vſq; ad oſtium Tanais fluminis in ſeptentrione, ferè dimidio minor eſt quàm longitudo prædicta, & continet quinquagiès 62. milliaria. Repertum eſt etiàm, quòd profundiſſimũ mare cõtinet ſpatium 15. ſtadiorum in perpendiculo.

Cæſ. bellica fortuna. De bellica verò Cæſaris virtute ac felicitate, pręter ea quę ſuprà annotata ſunt, ſi quis legere deſiderat, Suetoniũ, Solinum, Plutarchum, Liuiũ, & quemlibet ex antiquis ſcriptoribus adeat. non tamen

tamen omittendum cenſui Ciceronis verbum: Soleo ſępè, inquit, ante oculos ponere, omnes noſtrorum imperatorũ, omnes exterarum gentium, potentiſſimorum populorum, omnes regum clariſſimorum res geſtas, cum tuis nec cõtentionum magnitudine, nec numero præliorum, nec varietate regiõum, nec celeritate conficiendi, nec diſſimilitudine bellorum poſſe conferri, nec verò diſiũctiſſimas terras citiùs paſſibus cuiquã iam potuiſſe peruagari, quàm tuis non dicam curſibus, ſed victorijs illuſtratæ ſunt.

Milites Cæſar non vrbanitate, nec fama, nec fortuna, ſed corporis atq; animi viribus ęſtimabat, ſeuerus in eos atq; indulgẽs, neq; delicta obſeruabat õmia, neq; pro modo exequebatur. deſertorũ ac ſeditioſorum punitor acerrimus fuit, ac nonnunquàm poſt victoriam, licentiam omnem paſsim laſciuiendi permittebat, iactare ſolit°, milites ſuos, vngentarios etiàm, benè pugnare poſſe. Nec milites eos pro concione, ſed blando nomine cõmilitones appellabat. habebat etiàm tam cultos, vt auro & argẽto poſitis armis ornaret, ſimul & ad ſpeciem, & quo tenaciores metu damni eſſent. diligebat quoquè vſque adeò, vt audita clade Tituriana, quam ab Eburonibus acceperant, barbam capillumq; ſubmiſerit, nec antè dempſerit, quàm vindicâſſet.

Militũ Cæſarianorum cultus.

5. de. gal. 18.

Ea magnitudo rerum & claritas victori gloriam, exteris gentibus ſtuporẽ, ſuis verò ciuibus liuorem odiumque pepererat. etſi neminem clementiùs, neminem liberaliùs victoria vſum cõſtet, inuidebant tamen. Negari non poteſt quin in repub. iuuenis paulò impetuoſior, & principatus appetentior fuerit: quod vitium vtinàm ingentes hæ viri virtutes æquent. nec proſperis extollebatur, nec frangebatur aduerſis, magnificus ſinè crudelitate, magnanimus ſinè temeritate. & licèt audax fuerit, voluntas tamen diuino fauore adſpirante ſempèr intra poteſtatem fuit. Nemo ferum Cæſarem vnquàm expertus eſt, niſi ſuperbia rebellaret. prouocatus iniurijs, facilè parcebat, quos vicit viribus, prudentiaque antecelſit, ſuiq; exceſſus ſempèr ad continẽdam iuſtitiam adſpirabat. magnitudo animi et efficacia operis in eo meritò laudatur, cùm eius manus & mens ad ferè ſibi impoſſibilia ſufficerint.

Studiũ gloriæ in Cęſare.

Parùm cõtinens fuit infamatus Romæ illuſtrium fœminarum adulterijs, inſupèr & prouincialium matronarũ, ante omnia Aegypti reginæ Cleopatrę multùm temporis impendiſſe certũ eſt. Inter hæc tamen & cibi indifferentis, & parciſſimus vini fuit. Neque verò fœminarum quàm diuitiarum appetentior fuit, non vt eas reconderet, ſed vt largiretur liberaliterque diffunderet. Nihil eñ de tanto imperio ſuum erat, præter gloriam & imperij nudum nomen. iniurias grauiores ſibi non verbis tantùm, ſed rebus ipſis illatas, cùm poſſet vlciſci, noluit; & ſi omninò iuriſiurandi vinculo cogeretur, quanto quiuit humaniùs vltus eſt. Coniurationes contra ſe depræhenſas, non puniuit, ſed ſibi notas eſſe admonuit. deniquè omnes iniurias omnibus remiſit. cùm enim petentibus ſingulatim ignouiſſet, nouiſſimè vniuerſis etiàm non petentibus veniam dedit, oſtendens re & verbis nullum ſe hoſtem poſt bellorum exitum habere.

Adulteria Cæſaris.

Hi mores Cæſaris, qui illum totius humani generis amore digniſſimum facere debuiſſent, ſibi perniciem attulerunt. viſus eſt enim tutò lædi poſſe, qui omnibus omnia indulgere, nihil ſoleret vlciſci. vndè herclè amorem omniũ merebatur, indè omniũ fermè odia, et paucorum inſidias, & ad vltimum cauſam mortis inuenit.

Clementia Cæſaris.

Regnandi, inquit Plutarchus, cupiditas capitalem Cæſari conflauit inuidiam, quæ res primùm cõpluribus cauſa fuit, et honeſtiſſimam inimicis pręſtitit occaſionem. percrebuit in ſenatu fama, L. Cottam quindecimuirum ſentẽtiam dicturum, vt quoniam libris fatalibus (aliàs Sibyllinis) cõtineretur, Parthos niſi à rege non poſſe vinci, Cæſar rex appellaretur. poſteà deſcẽdente Cęſare in vrbem ex Alba, regem ſalutare eum auſi ſunt. tunc perturbata plebe indolens Cæſar, non regem, ſed Cęſarem vocari ſe dixit. & lupercalibus pro roſtris

Cæſar regnũ affectare dictus.

ſtris à conſule Antonio [illegible]motũ ſæpiùs capiti ſuo diadema repulit, atq; in Capitolium Ioui optimo maximo miſit.

Bruto conſule facto, ipſius Cæſaris ſtatuę ſubſcriptum eſt: Brutus, quia reges eiecit, conſul primus factus eſt. hic quia conſules eiecit, rex poſtremò factus eſt. vndè ſubſcripſerũt quidam Iunij Bruti ſtatuę: Vtinàm viueres. Nocte etiàm tribunali ex quo prætor ius dicebat, inſcriptũ eſt: Brute, dormis? & Brutus non es? Et licèt in Brutum & Caſſium beneficia plurima Cæſar conferret, eos tamen ſuſpectos inuenit. vndè de Caſſio fertur dixiſſe, Haud magnoperè placet is pallidus. Rurſùs delata ad ſe de Antonio & Dolabella calumnia, Non hos, inquit, pingues crinitoſq; pertimeſco, verùm pallentes magis & macilentos illos, Brutum videlicet & Caſſium. Sedem fatũ præuideri, quàm euitari, faciliùs poteſt. Obſecrantibus amicis vt pręſidio corpus muniret, multiſq; ad id operam ſuã pollicẽtibus, facere noluit, ſatiùs ducens mori ſemel, quàm aſſidua expectatione pendere.

ANNO igitur ab vrbe condita 708. anno regni ſui 4. vel (vt Oroſio placuit) 5. Cæſar, à quo deincèps principes Ro. non reges, quòd id nomẽ Romanis odioſum eſſet, ſed imperatores & Cæſares appellati ſunt, cùm contra morem Romanę libertatis honores ex ſua voluntate præſtaret, nec ſenatui ad ſe venienti aſſurgeret, aliaque regia & penè tyrannica faceret, Romani eius inſolẽtiam nõ ferentes, coniurauerunt in ipſum ſexaginta vel ampliùs ſenatores equiteſque Ro. capita cõiurationis habita ſunt, C. Caſſius & Decius Brutus.

Prodigia ante Cæſaris mortem.

Imperatoris cędem admiranda quędam prodigia præceſſerunt. centeſimo enim die ante eius mortem, fulmen C. literam capitalem ipſius inſcriptã ſtatuę in foro arripuit. Ante paucos quoquè dies boue ex more in eius curia mactato, cor in extis non eſt repertum. Quod cùm aruſpex pronũciaſſet ei ad vitæ periculum pertinere, Cæſar memor conſtantiæ, ait: Miraris ſi bos cor non habet, cùm mox vitæ eius finis fuerit? Illo deindè penès vxorem dormiente, omnes noctù cubiculi fores atque feneſtræ patefactæ ſunt: ſtrepitu verò ac ſplendore perturbatus, Calphurniam ſenſit profundo ſopore iacentem, maxima ſuſpiria & incertas voces emittentem: ipſa verò illum ſe lugere exiſtimabat, quem inter vlnas trucidatum habebat. Obmitto regulum auem in Pompeiana curia à diuerſis volucribus diſcerptam. Obmitto tabulam æneam è Capyos regis ſepulcro erutam, in qua erat hæc ſententia: Quandocunquè oſſa Capyos detecta eſſent, fore vt Iulo prognatus, manu ſuorum necaretur. Obmitto equos, quos in traijciendo Rubicone conſecrârat, vagari ſinè cuſtode cędis die, & pabulo abſtinere, lachrymis manantes ſanguinem vberibus. Cęſar itaq; Idibus Martijs turbatæ valetudinis cauſa aliquandiù domi detentus, & quòd Calphurnia eum orauerat ſupplex, vt ſi fieri poſſet, fores non egrederetur, aut ſenatum ſaltem differret, vndè decreuit, miſſo Antonio, ſenatum dimittere.

Idibus Martijs Cæſar interfectus.

Intereà D. Brutus cui magnam Cęſar fidem habebat, adeò vt ſecundus ab eo ſcriptus eſſet in teſtamento hæres, aduentat, veritus nè res ipſa vulgaretur, Cęſarẽ nonnihil increpare cœpit, quòd ſenatoribus qui ſe irrideri exiſtimarent, cauſas in ſe detractionis daret: prompta etiàm eſſe omnium ſuffragia, vt ipſum cunctarum pręter Italiam prouinciarũ regem crearet. Sin diem abominaretur, præſtare inquit, vt procedẽs ad curiam, appellatis patribus, ſenatũ in aliud tempus differret.

Hæc dicens Brutus, ſimulq; manu pręhẽſum deduxit: & dum pergeret, Artemidorus Græcæ pręceptor eloquentiæ propiùs accedens, Cæſari libellum offert: hunc, inquit, Cęſar libellum cõfeſtim lege. in eo enim magna et quę tua maximè interſunt, conſcribuntur. Monebat enim nè ad mortem iret. accepit epiſtolã, & prę multitudine colloquentium non legit. hinc ortus dicitur mos principum, vt omnem ſcripturam ſibi oblatam, confeſtim legant.

Mortis genus.

Ex his atq; alijs moti quidam, opinãtur Cæſarem & mortem ſuam præſciuiſſe. pridiè enim quàm moreretur, orta inter cœnã mentione de optimo genere motien-

moriendi, ipſe mortem ſubitam inexpectatamq; prętulerat, & in quotidiano ſermone ſępè ſolitus dicere ferebatur, ſatis diù ſe vel naturæ vixiſſe vel gloriæ. ſed nec ei mors tum ignota eſſe debuerat, quòd & fama cędis in vulgus effuſa erat, & quod multi nouerant, ille vnus cuius res agebatur, vix ignorare potuerat. Multi pręterea tradiderunt ſibi à vate prędictum, vt Idus Martias caueret. ea die Cęſar cùm in ſenatũ iret, vatem ſalutauit: Martij quidem, inquit, Idus venerunt. Cui ille ſumma voce, Venêre vtiquè, ſed non pręteriêre.

Cimber primus Cęſarē adortus.

Cęſare ingreſſo curiam Pompeianã, cùm aſſcendiſſet, cõiurati eum ſub prætextu obſequij circũſtetêre. Tum Cimber Tullus, qui primas ſibi facinoris partes aſſumpſerat, accedens, neſcitur quid popoſcit. negãti & in aliud tempus trahenti, ab vtroque humero togam manibus arripuit. Caſſius mox infra iugulũ vulnerat. Cęſar Caſſij pugione arrepto, brachioque eius traiecto, dum aſſurgeret, alio vulnere remoratus eſt, quod vnũ ex omnibus lœtale medici dixerũt: Tum ſe vndiquè ab omnibus ſtricto ferro peti videns, neque quicquam auxilij eſſe intelligens, ſpiritum recollegit, nè quid indecorum diceret, aut faceret, extrema toga caput obnubit, læuaq; ſinũ veſtimenti ad inferiora extendit, quò caſus eſſet honeſtior. ità ille qui tot terras mira felicitate ſubegerat, vna hora trib⁹ ac 20. vulneribus perfoſſus occubuit.

Quàm indignè autem ſit occiſus, ex illo patet, quòd plures ex occiſoribus teſtamento erant adnotati. Decreuerant occiſores corpus in Tiberim iactare, bona publicare, acta reſcindere: ſed magnitudine patrati facinoris & metu M. Antonij, qui tunc conſul, & Lepidi qui magiſter equitum erat, abſterriti deſtiterunt, fugęq; illis erat vnica cura. corpus ipſius in campum Martium defertur, pro roſtris ędes aurata in tẽpli formam memoriæ eius extructa, ad caput eius tropheum, & veſtis in qua erat occiſus, ad commiſerationem ſpectantiũ excitandam. Illud in ludis decantatum,

Cęſar in campo Martio ſepultus.

Men' ſeruâſſe, vt eſſent qui me perderent?

Antonius conſul per pręconem pronũciauit ſenatuſconſultum, quo Cęſari omnes diuini & humani honores decernerentur, & pręterea iuſiurandum, quo ſe omnes pro ſalute eius obligauerant. Peracto funere, plebs Romana ad domũ Bruti & Caſſij facibus armata contendit. exulem alium Cinnam caſu obuiũ, errore nominis deluſa, decerpſit, affixitque haſtę caput. perijt anno ętatis ſuę 56. relatus in numero deorum, addunt ſtatuam 20. pedum altitudinis, inſcriptã parenti patriæ, ad quã diutiùs obſeruatum eſt per Cęſarem iurare. Deniquè opprobrium illud, primùm in locum & tempus cędis verſum eſt: nam & curiam ipſam ſeu infauſtum locum, claudi iuſſum eſt, hoc addito, nè vnquàm Idibus Martijs ſenatus haberetur. Brutus & Caſſius cum paucis ex vrbe diſceſſerũt. percuſſorum autẽ ferè neque triennio ampliùs quiſquam ſuperuixit, neq; ſua morte defunctus eſt. dãnati omnes, alius alio caſu perijt, pars naufragio, pars pręlio, nonnulli ſemet eodem illo pugiõe, quo Cęſarem vulnerauerant, interemerunt: vt euidentèr oſtenderetur, cędem illam nec Deo nec hominibus placuiſſe.

Aetas Cæſ.

Tres ſoles.

Poſt diem mortis eius tres ſoles ſimul ſtatim exorti ſunt, & paulatim in eundẽ orbem conuenerunt, ſignificantes ſecũdùm aliquos, per Lepidum & M. Antonium ac Auguſtum, dominiũ in vnam monarchiam reducendum. ſunt qui bouem aranti in ſuburbano Romę locutũ dicunt, fruſtrà ſe vrgeri: non enim frumẽta, ſed breui homines defuturos eſſe. Cùm verò corpus eius combuſtum pro roſtris eſſet, & in ſublimi ſolidæ columnæ collati cineres, Iulia tum eſt appellata. ab Antonio Quintilis menſis eidem conſecratus eſt, quem ab eo Iulium appellamus.

Traditur autem fuiſſe Cęſar excelſa ſtatura, colore candido, teretibus membris, ore paulò pleniore, nigris vegetisq; oculis, valetudine proſpera, niſi quòd tempore extremo repẽtè animo linquebatur, comitiali quoquè morbo bis inter res gerendas correptus eſt. Circa corporis curam curioſior, vt non ſolùm tonderetur diligentèr ac raderetur, ſed velleretur etiàm, vt ei quidam exprobrauerunt. Caluitij verò deformitatem iniquiſſimè ferebat, idemque & deficiẽtem

Habitudo corporis Cæſaris.

ſſ capil-

capillum reuocare à vertice aſſueuerat, & ex omnibus decretis ſibi à ſenatu populoque honoribus, non aliud aut recepit, aut vſurpauit libentiùs, quàm iua laureæ coronæ perpetuò geſtandæ. Etiàm cultu notabilem ferunt: vſum eñ lato clauo ad manus fimbriato, nec vt vnquàm alitèr q̃ ſuper eum cingeret, & quidẽ fluxiore cinctura. indè Syllę dictũ ortum, malè pręcinctũ puerũ cauendũ.

Catonis Vticenſis virtus.

Catonis Vticenſis, cuius mortem ſuprà ſcripſimus, grauiſſima quędam ſcita memorantur, & Stoico philoſopho digna. libros Gręcos in curia legebat, hac re oſtendens, alijs tempora deeſſe, alios ſupereſſe temporibus. Docebat autem præ cęteris, remp. magis virtutib⁹ quàm armis eſſe tuendam. vndè factũ eſt, quòd quantùm humanam gloriam fugiebat, tanto magis illum gloria ſequebatur. huius in ore hęc ſententia fuit, humanã vitam ferro comparandam eſſe, quod ſi nimis exerceatur, cõteritur: ſi non exerceatur, rubigine conſumitur.

In hac generatiõe Nigidius vir omnium penè artiũ ſcientiſſimus, floruit Romæ. Hic Figuli cognomentum ſortitus eſt, quod & Auguſti. de ciuit. Dei lib. 3. refert, dum apud eum de geminorũ diſſimiliũ virtute diſputaretur, ſtatim Nigidius figuli rotam in medium adduxit: quã cùm quanta vi potuiſſet intorqueret, currente illa, Nigidius videntibus omnibus, bis numero de atramento, tàquàm vno eiuſdem loco ſumma celeritate percuſſit: deindè quieſcente rotà, inuenta ſunt quæ fixerat, non paruo interuallo rotæ ipſius extremitate diſtare. Sic, inquit, in tanta rapacitate cęli currunt, vt etiàm ſi alter poſt alterum in tãta celeritate naſcatur, quanta rotam bis ipſe percuſſi, in cęli ſpatio plurimũ ſit. hinc ſunt, inquit, quęcunque diſſimilia perhibentur in moribus caſibusque geminorum. Denique, Nigidius à ſenatu Ro. exilio dãnatus, quarto imperij Cæſaris anno mortuus eſt.

Nigidus Figulus.

In generatione hac dum Sylla veniſſet ab Dyrrachio Apolloniã, quã penès eſt Nymphęum ſacer locus, fertur eo loco Satyrum ſomno preſſum fuiſſe captũ, qualè pictores aut poëtę fingũt. Is perductus ad Syllam, compluresque per

Satyrus viſus.

interpretes quis eſſet interrogatus, nihil quod poſſet intelligi, reſpondit: at vocẽ aſperam equi aut hirci balatu permixtã edẽs, eum Sylla datis comitibus dimiſit. hęc Plutarchus in vita Syllæ. Diodorus Siculus Gręcę ſcriptor hiſtoriæ claruit, Iulio Cęſare ſingulare imperiũ obtinẽte. hic annis 30. multas perãbulauit regiones hiſtorię cognoſcendę cauſa.

GENERATIO LXIII.

Anno 5157. à mũdi exordio, ab vrbe verò cõdita 710. olympiade 183. ſub Hyrcano Iudęorũ ſummo pontifice, in Ioſeph filio Iacob, 63. & vltima vet. teſt. incepit generatio, durauit vſq; ad Chriſtum annis 42.

Quanuis autẽ Iulius Cęſar prim⁹ fuerit imperator Ro. tamen quia imperiũ arripuit, & quaſi violẽtèr imperauit, interfectus fuit de cõſilio & voluntate ſenatûs. Ideò quarta monarchia mundi, ſ. Romanorũ, veriùs dicitur inchoâſſe in Octauiano orbe pacificato, nomine tñ Cęſaris omnibus poſt eum imperatoribus relicto. Populus Ro. vt refert Flor⁹, Cęſare & Pompeio trucidatis, rediſſe in ſtatũ priſtinę libertatis videbatur, & redierat, niſi aut Pompei⁹ liberos, aut Cęſar hęredem reliquiſſet, & quod vtroq; pernicioſius fuit, ſi nõ collega quõdàm, mox ęmulus, fax & turbo ſequẽtis ſeculi ſuperfuiſſet Antonius. Quippe cùm Sex. Pompeius paterna repetit, trepidatum toto mari: dum Octauius mortem patris vlciſcitur, fuit mouenda Theſſalia: dum Antonius varius ingenio, aut ſucceſſorem Cęſaris indignatur Octauium, aut amore Cleopatræ deſciſcit ad ſeruitutẽ: gratulandũ tñ in tãta perturbatione eſt, quòd potiſſimùm ad Octauiũ Cęſarẽ Auguſtũ ſumma rerũ redijt, qui ſapiẽtiã ſua atq; ſolertia perturbatũ vndiquè imperij corp⁹ ordinauit, ita q haud dubiè nunq̃ coire & cõſentire potuiſſet, niſi vni⁹ pręſidis nutu quaſi anima & mente regeretur.

Quarta monarchia.

Prima igiẽ ciuiliũ motuũ cauſa, teſtamentũ Cęſaris fuit, cuius ſecũdus heres Antonius, prelatũ ſibi Octauiũ furens, inexpiabile cõtra adoptionẽ acerrimi iuuenis ſuſceperat bellũ. Iulio enim Cęſare occiſo, Octauius non erat in vrbe. M. Antonius tum conſul coniurationem igno-

Belli ciuilis ſemina.

ignorans,extra ſenatum à coniuratis de induſtria remotus. Mortuo Cęſare, in ſenatu primò quidē inſignia magiſtratûs abiecit, & mutata veſte ſe occultauit. Deindè vt audiuit cōiuratos nemini nocere,ſed globo facto in Capitolium ſe recepiſſe,filium ſuum obſidem illis dedit,vt de Capitolio deſcenderent. Quo facto,cùm conueniſſent, alius aliū amplexus, Caſſium Antonius conuiuam ſecum duxit,Lepidus Brutum,cęteri cęteros. Poſtridiè verò frequēti ſenatu retulit de obliuione diſcordiarum Antonius,de prouincijs diuidendis aſſentiente ſenatu. Adiunxit & acta Cęſaris rata manere.ſed cùm Cęſarem, vt mos erat, in funere pro roſtris Antonius laudaret, atque commiſerationem adijceret, veſtem Cęſaris explicans ſanguine fœdatam, tantum furorem multitudini iniecit,vt corpus Cęſaris in foro cremarent,ſubſellijs menſisq; vndiquè ad pyram raptis,accenſis facibus ad occiſorū domos concurrerent. Ex hoc Brutus cęterique ex vrbe migrârūt,Cęſaris amici ad Antonium ſe contulerunt,ad quē etiàm Calfurnia vxor pecuniā à Cęſare relictā trāſtulit,& penès eum depoſuit. Inter hęc Antonius multa cōtra leges, quaſi à Cęſare anteà decreta,attētauit.

Calfurnia Iulij vxor.

Dum hęc Romæ geruntur,Octauius adoleſcens hęres à Cęſare ſcriptus, ex Apollonia redijt.Ingrediente autem eo vrbem,repentè liquidus ac purus & ſerenus ad ſpeciem cęleſtis arcûs, orbē ſolis ambijt circulus,quaſi eum potiſſimū, vt aliqui ſcribunt,in mundo ſolumq́ue clariſſimum in orbe monſtraret, cuius tempore naſciturus eſſet,qui ipſum ſolem ſolus mundumq; totum feciſſet & regeret. Ingreſſus vrbem Octauius, primùm ad Antonium,vtpotè amicum paternum,ſalutatū veniens, depoſitæ pecuniæ mentionem habuit. Hic Antonius primò iuuenem aſpernari atque inſanum dicere,ſi tam oneroſam hęreditatē adeundam putet, multaque contra illū contumelioſè dicere cœpit. Cùm tribunatum petens Octauius,ſellam auream patris ſui poſuiſſet,minatus eſt Antonius ſe in carcerem illum ducturum.

His rebus adductus Octauius, ad Ciceronem ſe contulit, eique ſe totum permiſit, per quem cùm ſenatum ſibi conciliâſſet, ipſe autem plebem amplexaretur, & veterani milites vndiquè ad eum concurrerent, Cicero poſteà ciuitatis princeps,omnes mortales in Antonium concitabat. Deniquè ad deprimēdum iuuenem,Antonius parato exercitu,in Ciſalpina Gallia reſiſtentem motibus ſuis Decium Brutum apud Mutinam obſidione concluſit. Octauius Cęſaris nomine veteranos ſimul in ſuum ac reipub. auxilium quāta potuit largitione contraxit,iuſſus comparato exercitu pro prętore prǽeſſe, & cum Hircio & Panſa qui conſulatum acceperant, Decio Bruto opem ferre,Antonio antè hoſte iudicato.

Octa. ad Ciceronem ſe confert.

Pugna ad Mutinam.

Demandatum itaque bellum,tertio menſe confecit duobus prælijs, priore Antonius eum fugiſſe ſcribit,ac ſinè paludamento(quod eſt inſigne ducum)ac equo,poſt biduum demùm apparuiſſe. Sequenti verò prælio cōſtat, non modò Octauium ducis,ſed etiàm militis functum munere, atque in medio dimicationis aquilifero legionis ſuæ grauitèr ſaucio,aquilam à moriente ſignifero ſibi traditam,ſuis humeris in caſtra retuliſſe. fuſus tunc atque fugatus Antonius. Panſa autem pilo grauitèr vulneratus,interpoſitis diebus moritur. Hircius quoquè in ſecundo prælio occiditur. Cęſar autem victoria potitur,& conſulum occiſorum exercitus ei ſubditur.

Rumor inter hęc percrebuit,Panſam atq; Hircium ambos opera Octauij occiſos. Panſę quoquè,inquit Suetonius, adeò ſuſpecta mors fuit,vt Glyco medicus cuſtoditus ſit, quaſi venenum vulneri indidiſſet. adiecit his Aquilius Niger, alterum è conſulibus Hircium,in pugnæ tumultu à iuuene peremptum. Octauius igitur vt cognouit Antoniū à M.Lepido receptum, cęterosq; duces & exercitus cōſentire cum patrib', cauſam optimatum ſinè cunctatione deſeruit, ad prętextum mutatæ voluntatis dicta factaq; quorundam calumniatus, ob quæ & quòd percuſſoribus Iulij Cęſaris fauebat ſenatus, opera M. Lepidi Cęſar M.Antonium accepit in gratiam, atque obſidem reconciliatæ gratiæ ſororem ſuam in vxorem dedit Octauiam.

Octauij defectio à ſenatu.

ſſ 2   Tum

Tum conuenêre hi tres duces de diuiſione imperij, deq; cęteris rebus. verùm vt cętera facilè tranſegerunt, ſic magna concertatio exorta, diù tenuit deliberãtes de ciuibus necandis, ſingulis amicos ſeruare cupientibus, & inimicos necare. Tandèm inimicorũ odio & iura cognatiõis & amicitiæ charitas abiecta. Cęſar Antonio Ciceronem, Antonius Cęſari auunculum conceſſit necandũ, à M. Lepido Paulus frater ad necem conceſſus, vel vt quidam aiũt, ſponte deſtinatus.

Triũuiratus

Nil reor vnquàm, ait Plutarchus, crudelius aut tetriùs factum. Ità triumuiratus ab his tribus inuaditur, cruentiſſimi fœderis diuerſa vota: incendia Lepidum diuitiarum cupidum, quarum erat ſpes ex turbatione reipub. Antonium vltiones de eis, qui ſe hoſtem iudicâſſent: Cęſarem mors paterna, metuſque Caſſij & Bruti exagitabant.

His itaque diſpoſitis, ad exequenda ea quæ decreuerant, contendunt. conuenerant autem vt ipſi tres reipub. cõſtituendæ per quinquennium pręeſſent, ſtatuerantque vt vnuſquiſque ſuos inimicos proſcriberet, in qua proſcriptione centum trigintaduorum ſenatorum nomina in tabula propoſita ſunt, multę & variæ clades diù actæ, domus proſcriptorum direptæ, verùm tum ciuitas lachrymas tenere non potuit, cùm palàm Ciceronis caput pro roſtris abſciſſum videret, quòd interfecto Iulio Cęſare, M. Antonij conatibus reſtitit.

Sic Octauianus intendẽs totã remp. ad ſe trahere, & cernẽs quòd ſibi Cicero reſiſtere poſſet, permiſit eum Antonio hoſti ſuo quaſi pacis firmandæ cauſa. Quarè cùm Antonius mortem Ciceronis quęreret, Popilius Lenas, quem olim in capitali iudicio defenderat, in fugientem, erat eñ proſcriptus, miſſus eſt. Itaq; ab his carnificibus 64. annos natus Cicero interficitur, caput eius cum dextra Antoni⁹ ad ſe delatũ, ſuſpẽdit ꝓ roſtris.

Auguſtus ſecũdus imp.

ANNO igitur ab vrbe condita 710. Octauian⁹, qui poſteà Auguſtus eſt appellatus, romanis imperare cœpit, à quo & deincèps imperatores Rom̃. Auguſti dicti ſunt, regnauit annis 56. duodecim cum Antonio & Lepido, ſolus verò 44. hic Octauio ſenatore genitus, maternũ genus ab Aenea per Iuliã familiã ſortit⁹ eſt, filius Accię ſororis Iulij Cęſaris. Eũ ille adoptauit in filium, cùm nõ haberet propriũ, & teſtamẽto hęredem reliquit, nomenq; ſuum ferre iuſſit. Vndè vt primum occiſum auunculũ & patrem, ſeq; hęredẽ inſtitutũ cõperit, dimiſſa Apollonia vbi ſtudijs vacauit, cõfeſtim in vrbem redijt, oĩaq; vt ſuprà dictũ eſt, pegit.

Octauianum Liuius ſcribit conſulẽ creatum annos xviij. natũ, cùm Romã redijſſet, reconciliata per Lepidum cum Antonio gratia. Indè legem tuliſſe de quęſtione habenda in eos, quorũ opera pater occiſus erat, poſtulatiq; ea lege M. Brutus, C. Caſſius, D. Brutus, abſentes damnati ſunt. Caſſius, cui mandatum à ſenatu erat, vt Dolabellam hoſtem iudicatum, bello perſequeretur, authoritate reipub. adiutus, interìm Syriam cum tribus exercitibus, qui in eadem prouincia erãt, in poteſtatem ſuam redegit, Dolabellam in vrbe Laodicea obſeſſum mori coëgit. M. quoquè Bruti iuſſu C. Antonius occiſus eſt.

Caſſius Syriam debellat.

De Caſſio Magiſter in hiſtorijs ità refert: Caſſius, interfecto Iulio, venit in Syriam, cuius pręſes olim fuerat à Iulio conſtitutus. colligenſq; exercitum cõtra Octauianũ adoleſcentem & M. Antonium, lxx. talenta à Iudęis exigebat. Primus autem Herodes de Galilęa centum ferens talenta, fauorem Caſſij meruit, moram aliorum indignè ferentis. profectus eſt etiàm Herodes cum Caſſio ad pręlium. nam ei adepta victoria, regnum Iudęæ pollicebatur.

Antipater veneno perijt.

Extinctus eſt his ferè temporibus Antipater veneno, quo eum Malchus principatum affectans confecit, eodem Hyrcanum tentaturus. Itaque cùm in ſuſpicionem veneficij illã veniſſet, apud Herodẽ ſe purgare voluit, ſed ille à Caſſio nuncio accepto, vt dolo dolum vindicaret, Hyrcanum ac Malchum vocat, vbi Malchus à chiliarchis circunſeptus, erat enim illis imperatum, vt Herodem iuuarent, occiſus eſt. Hyrcanus ſtupore diſſolutus concidit, vixque recepta anima, Herodem percontabatur quis Malchum occidiſſet. Cumque vnus reſpondiſſet, Caſſij præce, tum, ait, Me & patriam Caſſius

ſeruauit

ſeruauit, amborum inſidiatore perempto. Paulò pòſt Phœnix Malchi frater, in vltionem aduersùs Phaſelum arma ſumit, Hyrcano ſocio. Phaſelo Herodes auxilium laturus, morbo corripitur. Cumque conualuiſſet Herodes, Hyrcanum aggredi attentabat, ſed propter affinitatem redierunt in concordiam.

Herodis ſoboles. Habuit Herodes vxores nouem, ex quarum ſeptem numeroſam ſuſcepit ſobolem; ſed de his paucos numerare ſufficiat. Primogenitus eius Antipater erat ex Doſide, Alexander & Ariſtobulus ex Mariamne, cuius cauſa ſe circuncidit, Archelaus ex Mathaca Samaritide, Herodes Antipas, qui poſteà tetrarcha fuit, & Philippus ex Cleopatra Hieroſolymitide. Herodem tamen hunc quidam Mariamnæ filium putant.

Hoc tempore Brutus aduersùs Thracas miſſus, omnibus tranſmarinis prouincijs exercitibusq; in poteſtatem eius & C. Caſſij redactis, coierunt Smyrnæ, vterque ad ordinanda futuri belli conſilia. Tum relicto ad vrbis præſidium Lepido, Cęſar cum Antonio in Caſſium Brutumque accingitur. illi comparatis copijs ingentibus expectāt, ſed nec tum cladis deſtinatæ ſigna latuerunt. nam & aſſuetę cadauerum volucres, caſtra Bruti & Caſſij quaſi iam ſua circunuolabant. In aciem quoque prodeuntibus obuius Aethiops, apertum ferale ſignū fuit. ipſi quoquè Bruto per noctē, cùm tacitus ſecum rerum euentū pertractabat, imago quędam ſe obtulit, quæ interrogata, Tuus, inquit, malus ſum genius, in Philippis me videbis. moxque euanuit.

Apud Philippos Macedonię ciuitatem vario euentu pugnatum eſt. acieq; commiſſa cum pari ardore aliquandiù dimicaretur, quanuis duces tunc non eſſent pręſentes, ait Florus, cùm alterū corporis ęgritudo detineret, ferunt medicum Artoriū noctù per quietē Octauiano viſum, Palladis voce monere, nè ſequente die in caſtris eſſet,* illum metus & ignauia ſubduxiſſet, ſtaret tamen pro partibus inuicta fortuna & vltoris, & qui vindicabatur. Primùm adeò anceps fuit & par vtrinquè diſcrimen, vt exitus prœlij docuit: capta enim ſunt

*quòd niſi

primùm Cęſaris caſtra, indè Caſſij. ſed quanto efficacior eſt fortuna, quàm virtus? victoriā illi prœlio error dedit. Caſſius nanque inclinato cornu ſuorum, cùm captis Cęſaris caſtris rapido impetu recipientes ſe in id equites videret, fugere eos arbitratus, aſſcendit tumulum, indè puluere & ſtrepitu etiàm noctè vicina ex imētibus rei ſenſum, cùm ſpeculator quoquè in id miſſus tardiùs renūciaret, actum ratus, vni de partibus ſuis auferendū prębuit caput. Dehinc Brutus cùm in Caſſio etiàm ſuum animum perdidiſſet, nè quid ex conſtitutu fide reſignaret, ità enim pares ſupereſſe bello conuenerat, ipſe quoque vni comitum ſuorum confodiendum prębuit latus. quis ſapientiſſimos viros non miretur ad vltimum non ſuis manibus vſos, niſi hoc quoquè ex ſuperſtitione nō defuit, nè violarent manus, ſed in abolitione ſanctiſſimarum pientiſſimarumque animarum iudicio ſuo, ſcelere alieno vterentur? Periêrunt itaque Brutus & Caſſius, infinitaque multitudo nobilitatis interfecta eſt, ac ſic inter Octauianum & Antonium diuiſa eſt reſpub. vt Octauianus Hiſpaniam, Galliam & Italiam teneret, Antonius verò Aſiam, Pontum & Orientem, anno ab vrbe condita 718.

Caſſij cędes & Bruti.

Antonius mox ad cogenda ſtipendia quæ militibus ſolueret, cum exercitu contendit. Primò igitur in Gręciam profectus, Athenas inuiſit, deindè in Aſiam tranſijt: ibi cùm reges vndiquè ad eum concurrerent, & reginę donis certantes ſeſe Antonio offerrent, corruptus extēplò animus, in conſuetum morbum recidit voluptatum: & cùm ſe vertiſſet ad Parthicum bellum, Delium quendam ad Cleopatram miſit, iubens illam ad ſe in Ciliciam venire, iudicium ſubiturā, quòd C. Caſſium opibus iuuiſſe accuſaretur.

Mulier his acceptis, Antonium capi ſuis blanditijs poſſe confidens, claſſem inſtruit, per Cydnum nauigat, rudentibus incūbebant puellæ, cuncta deniquè exquiſitiſſimè erant parata. Antonius ſub primū reginæ appulſum, eam ad cœnam vocat, ibique vſqueadeò captus eſt illecebris fœminæ, vt mox in Alexandriam reginam ſequeretur, & inte-

rũ precioſiſſimam rem, tempus, deſidia tereret.

Anto. cum Cleopatra degit.

Antonio in Syria agente, Iudęorum optimates Phaſelum & Herodem apud eum accuſabant, quòd rerum ſummam vi poſſiderent, nomẽ tantùm ſupereſſet Hyrcano. Herodes autem muneribus placauit Antonium, in memoriam reuocans ei patris ſui antiquam cum eo familiaritatem. Poſt hęc iterùm centum potentiſſimi Iudęorum ad eum perueniunt, accuſantes Herodem cum Phaſelo. contradicebat autem Meſſala, defendendo iuuenes, Hyrcano pręſente. Cõſuluit Antonius Hyrcanum, quinam rebus gerẽdis eſſent aptiſſimi. illo reſpõdente Herodem & fratrem eius, Antonius exhilaratus eos tetrarchas ordinauit. xv. autem ex reſiſtentibus vt eos occideret, niſi Herodes recuſaret. Sed neq; ità quieſcebant. vndè cùm in Tyro Antonio occurriſſent, corruptus pecunia, pręſidibus locorũ pręcepit, legatos Iudęorum nouis rebus ſtudẽtes torqueri, & Herodi pręberi principatum, vbi & multi vulnerati ſunt.

Tetrarchæ Iudeæ.

Intereà in Italia bellum ciuile mouerat L. Antonius conſul, frater M. Antonij. Cauſam pretendebat, quòd Cęſar reuerſus in Italiam, veteranis agros diuiſerat. ſocios habebat qui pulſi erant agris, Fuluia Antonij vxore conſulente bellum. Itaq; Cęſar annos natus 24. in oppido Peruſino Lucium coactum aliquandò erumpere, coëgit fame in deditionem venire, ipſiq; & omnibus militibus ignouit, Peruſiam diruit, redactis in poteſtatem ſuam omnibus diuerſæ partis exercitibus. Prouocatus literis Fuluiæ Antonius, in Italiam venit. interìm vxor Sicyone moritur, quæ erat prima futuræ pacis ſpes.

Bellum Peruſinum.

Antonio reconciliato, Cęſar ſororẽ Octauiam in matrimonium dedit, diuiſum indè inter illos tres imperium, ità vt terminum faceret Iõnium mare, omnis ad Oriẽtem tractus Antonio, ad Hiſperiam Cęſari conceſſus, Lepido autem Aphrica permiſſa.

Inter hęc cùm Antoni⁹ in Italia eſſet, Pacorus rex Parthorum in manu valida Euphraten tranſgreſſus, ad quem deſcẽdens Lyſanias Antigoni nepos, pollicitus eſt talenta mille & virgines quingẽtas, vt Antigonum in regnũ reduceret paternũ. acceptis itaq; à Pacoro multis millibus Parthorum, Antigonus Hieruſalem oppugnabat. Phaſelus quidem muros, Herodes verò domum regiã cuſtodiebat. ſed cùm intràſſet Antigonus vrbem in diebus pentecoſtes, etiã in foro dimicatum eſt. Cùm autem de pace tractaretur, Antigonus Pacorũ regem Parthorum pacis arbitrum in dolo deſcebat. Egreſſi Hyrcanus cum Phaſelo & Antigonus, ad Parthorum regem properãt. Herodes noluit cum eis deſcẽdere, ſuadente Mariamne, vt nunquàm fidei Parthorum fidem adhiberet. Hyrcanus verò & Phaſelus in itinere à Parthis comprẹhẽſi ſunt. quo accepto, Herodes noctù ad Idumęos contribules ſuos confugit. pręmiſit autem vxores & filios, & ipſe ſubſequens, impetus inuadentium ſuſtinebat. grauiores autẽ Parthis Iudęos in fuga expertus eſt.

Antigonus Hieruſalem occupat.

Parthi verò non ſolùm Antigonum reſtituerunt in regnum, verùm etiàm Hyrcanum & Phaſelum vinctos ei tradiderunt. At ille auriculas Hyrcani trũcauit, nè quandò mutatis rebus ſolutus, pontificatum reſumeret. Hyrcanus ad Parthos miſſus, diù ibi ludibrio habitus. Phaſeli verò virtute tyrannus pręuẽtus eſt. nam Phaſelus vindicem Herodẽ ſperans, ad ſaxũ fracto capite, mortuus eſt.

Hyrcani & Phaſeli interitus.

Herodes accepta morte fratris, in hyeme Romã properauit: circa Pamphyliã fracta naui & in Rhodo reparata, Romam venit. Primò cauſam viæ expoſuit Antonio, qui caſum miſeratus, ſenatui perſuaſit, vt Herodem regem Iudęæ declararet.

Corònatus ergò Herodes, Auguſto & Antonio hincindè adſtantibus, in Capitolium ductus eſt, vbi & decretum ſenatûs ſuper hoc facto repoſitum eſt. remiſſus eſt in Iudęam Herodes, duoq; principes cum eo Ventidius & Silo, qui eum in regno collocarent. Cùm ergò veniſſent in Galilęam, Silonem Antigonus mercede corrupit, & propterea congredi aduersùs Antigonum ſimulãtèr differebat. cumq; tãdem obſediſſent Hieruſalẽ Romani, tum ꝑ hyemis aſperitate, tum ꝑ inopia victûs ab obſidione diſce-

Herodes à ſenatu rex declaratur.

diſcedentes, in Idumæa & Galilæa hyemabant. nec tunc tamen Herodes ocioſus erat, ſed latronum multitudinem in cauernis ſuffocabat.

Antonius autem in Italia agens, cætera quidē omnia communitèr & amātèr & ſumma cōcordia cū Cæſare agebat: verùm in ludis quos certatim inibant, nō mediocritèr angebatur, quòd ſempèr Cęſar eſſet ſuperior.

Erat tum apud Antonium quidam magus Aegyptius, qui dicere ſolebat, fortunam eius ſplendidiſſimam eſſe, ſed è Cæſaris commodis obſcurari. Tuus enim, ait, dæmon illius genium reformidat: & cùm celſus atq; alacer per ſeipſum ſit, ob huius tamen vicinitatem humilis fit & abiectior. Equidē te moneo, vt abeſſe velis quàm procùl ab hoc adoleſcente.

Aegyptij cōmentum de genijs.

His Aegyptij dictis omnia videbantur fidem facere. nam in quacunque re certarent, ſempèr victor Cæſar, victus autem Antonius. Quibus rebus occultè turbatus Antonius, Cæſari rerum ſuarum cura relicta, ipſe ex Italia migrauit cum Octauia vxore, ex qua jam filiolam ſuſceperat, & Athenas nauigauit.

Intereà Pacorum Orodis regis filium, cum magnis copijs Syriam irrumpentem, Ventidius ad Cyriſtum deleuit, de qua victoria tanta formido Parthis iniecta eſt, vt intra Mediæ & Meſopotamiæ fines ſeſe omnes reciperēt, neque vltrà auderent pedem referre, tribus continuis pugnis ſumma vi ſuperati.

Pulſis Syria Parthis, Herodes ad Antonium Athenas proficiſcitur, accuſaſaturus Silonis dolos. Ioſippum exercitibus præfecit, qui neglecto Herodis mandato, cum Antigono congreſſus, victus eſt à Pampo, & capite truncatus. Cùm accepiſſet Antonius dolum Silonis, miſit Soſium cum Herode iñ manu valida, qui veniens in Iudæam, occurrentem ſibi Pampum vicit, caputq; eius Feroræ fratri Herodis in ſolatium occiſi fratris tranſmiſit. Tandèm quinque menſibus obſeſſa Hieruſalem, cùm ſexto Romani irruerēt in eam, capta eſt.

Antigonus deſcendens, ad pedes Soſij proſtratus eſt, quem non miſeratus Soſius, ſed irridens, Antigonam appellauit, & in vincula coniecit. Poſt crudelem incolarū cædē, ſacra milites violare pertentabant. ſed reſtitit Herodes, ſingulis ſua mercede data. Soſius aurea corona Deo dicata ſublata, vinctum Antigonum deducens, ad Antonium remeabat, quem Antonius ſecuri percuſſit. confirmatus eſt Herodes in regno, quarto anno ex quo Romæ diadema ſuſceperat. Indè eſt quòd quādoquè plures, quandoquè pauciores anni Herodis leguntur.

Ab hoc igitur anno quo diadema Herodes ſuſceperat, qui erat annus decim⁹ Octauiani Cæſaris, & 718. à conditione vrbis, regnum et ſacerdotium Iudęorum vſq; in præſens tempus defecit. ſic ſacerdotes qui idem & chriſti ſunt, id eſt, vncti, è Danielis prophetia finem accepêre. Nam vſque ad Hyrcanū Alexandri Iannei filium, iudices, ſacerdotes, reges, per ſucceſſiones Iudæis præfuerunt. Iam Hyrcano conſilijs Antigoni, qui filius erat Ariſtobuli, a Parthis, Antigono à Romanis capto, Herodes ſucceſſit. Indè pontifices, nec generis nec virtutis honore lecti, populo præfuêre.

Finis regni & ſacerdotij Iudæorum.

Quę omnia ità ventura angelus Danieli prædixit in hæc verba: Et ſcias, & intelligas, ab initio ſermonis reſpondēdi & ędificandæ Hieruſalem vſque ad Chriſtum ducem, hebdomades ſeptem & lxij. & poſt hebdomadas ſeptem & ſexagintaduas interibit chriſma, & iudicium non erit, & templum & ſanctū corrumpet populus, duce veniente ex Iſrael. Igitur ſeptem & ſexagintaduæ hebdomades, quæ ſimul fiunt lxix. faciūt annos quadringentos octogintatres. In quibus chriſti, id eſt, ſacerdotes per vnctionem conſecrati, regnauerūt, ab inſtauratione templi ſub Dario vſque ad Hyrcanum, in quorum nouiſſimo chriſma & ſacerdotium Iudæorum defecit.

Dan. 9.

Anni è prophetia Danielis.

Quòd autem à perfectione templi, hoc eſt, à ſexto Darij anno vſque ad decimum Auguſti annum, ſeptem & ſexagintaduæ hebdomades, id eſt, anni

ſſ 4 qua-

quadringenti octogintatres computãtur, ſic poſſumus approbare: Sexageſimæ ſextæ olympiadis anno primo, hoc eſt, Darij ſexto, completa eſt templi ædificatio: & centeſimæ octogeſimæ ſextæ olympiadis anno ſecundo, id eſt, Auguſti decimo, Herodes regnũ ſuſcepit Iudæorũ: in quibus fiunt anni quadringenti octogintatres, per ſingulas olympiades quadriennio ſupputato.

Interim à Sex. Pompeio Gn. Pompeij filio, ingens bellum in Sicilia commotum eſt, & cùm annonæ commeatum impediret, poſtulatam ab eo pacẽ Cæſar & Antonius iniêrunt, ità vt Siciliam prouinciam haberet. At paulò pòſt Sextus rursùs latrocinijs mare infeſtabat, nec pacem quam acceperat, præſtabat. Cęſar neceſſario bello contra eũ ſuſcepto, duobus naualibus prælijs dubio euentu pugnauit, ità vt duarum claſſium Cæſaris altera, cui Agrippa præerat, vinceret: altera quam Cæſar duxerat, deleretur. Vicit tandèm Agrippa exutum Pompeiũ, & ſexagintatres naues eius aut merſit, aut cepit. Pompeius cum decem & ſeptem vix elapſus, Aſiam petijt. ibì bellum aduersùs Antonium moliens, à legatis eius oppreſſus atq; extinctus eſt.

Sex. Pompeij interitus.

Lepidus quoquè magna xx. legionũ violentia tumens, Cæſarem ſemel atq; iterùm ſpreuit. venientem ad ſe telis appeti iuſſit, quæ Cæſar collecta in lęuũ brachium lacerna repellendo vitauit. mox immiſſo equo ad ſuos reuerſus, inſtructoque exercitu aduersùs Lepidũ veniens, plurimas legiones eius, paucis interfectis, in ſuam partem tranſire coëgit. Lepidus tandèm intelligẽs quò ſua vanitas tenderet, depoſito paludamento, ſupplex Cæſari factus, atque relicto exercitu, abrogatoq; triumuiratûs honore, vitam impetrauit, perpetuo mulctatus exilio. M. Agrippa nauali corona tunc à Cæſare donatus, qui honos nemini ante eum habitus eſt. Taurus Cæſaris prępfectus, totam penè Siciliam ferro pertentatam cõterritamq; in fidẽ recepit.

Lepidus in exiliũ act⁹.

Oroſius ait: Quadragintaquatuor legiones ſub vnius tunc imperio Cæſaris erant, milites verò multitudine ferociores, quoſdam pro accipiendis agris tumultus excitauerunt. ſed Cæſar animo ingens, 20000. militum exauthorauit, 30000. ſeruorum dominis reddidit, 6000. quorum domini non extabant, in crucem egit. ouans vrbem ingreſſus, vt in perpetuum tribunitiæ poteſtatis eſſet, à ſenatu decretum eſt.

His diebus trans Tiberim è taberna meritoria fons olei terra exundauit, ac per totum diem largiſſimo riuo fluxit. Herodes res Iudæorũ ſuo arbitrio verſabat. Supererat tum Hyrcanus, à Parthis captus: quem, quia bonus ac illuſtris erat, Parthi ad preces Iudæorum in Babylone accepta pecunia, illis permiſerunt, vbì Iudæi eum vt principem omninò tractabant. hoc comperto, Herodes Hyrcanum ad reditum inuitabat, qui contra conſilium fautorum ſuorũ in Babylone, illectus redire ſtatuit. venientem primo loco tenuit, patremque vocauit: erat enim auus maternus Mariamnes, & quia truncas aures habebat, & ſic ad ſacerdotium ineptus, quẽdam Iudæum nomine Ananellum, pontificem deſignauit: quod ægrè nimiùm tulit Alexandra ſocrus Herodis & filia Hyrcani, vxor Alexandri, ex quo Mariamnen habuit & Ariſtobulum iuuenem forma venuſtiſſimum, moleſtè ferens infamiam filij Ariſtobuli, quòd illo ſuperſtite, alter aduena principatum ſacerdotij meruiſſet.

Olei fons.

Hyrcan⁹ ab Herode reuocatus.

Ananellus pontifex.

Quarè ſcripſit Cleopatræ reginæ Aegypti, quam tunc Antonius deperibat, vt peteret M. Antonium principatum ſacerdotij filio ſuo præſtare. ſciebat enim Antonium Cleopatræ vix aliquid poſſe negare. Antonius oĩa Herodi inſinuat, vt Ariſtobulum pręficeret petit. Herodes hęc audiens, vehemẽtèr in Alexãdram exarſit, perindè àc ea ſeditiones regno moliretur, olìm ſe ordinâſſe Ariſtobulo principatum, interìm autem quia puer eſſet, Ananellum pręfeciſſe donèc is adoleſceret. hæc pro deceptione dixit.

At præſentia amicorum lęta, & non benè ſperans, Alexandra cum lachrymis ſatisfecit, dicẽs, ſe & pro ſacerdotio quidem omnia & pro infamia vitanda feciſſe: dextris itaque datis, rex Herodes

ſtatìm

ſtatim principatu ſacerdotij Ananellũ præter legem exuit, ſeditiones domeſticas pacando: non tamen ſecurus degebat, dum Alexandrã ex præteritis conatibus valdè timeret. quapropter præcepit eam in aula conuerſari, vt nihil ſub poteſtate haberet. quo paulatim magis odio torquebatur: nam ſuperbia mulieris diligentiam cuſtodiæ indignabatur.

Ad Cleopatram igitur ſodalem ſuã lachrymabiliter ſcripſit, poſtulans ſibi auxilium præberi, quæ iuſſit ei furtim cum filio in Aegyptum noctù ad ſe fugere. Quod cùm Sabio quiſpiam reſciſſet, vt gratiam mercaretur, Herodi patefecit. is mulierem tenuit, adoleſcentem qua poſſet ratione ſtatuit perimere.

Ariſtobulus Iudæorum pontifex.

Pontifex Ariſtobulus dũ paulò pòſt die feſto officium magnificè ſuper ætatem exercuiſſet, nimium populi ſui excitauit fauorem, & Ariſtobuli aui ſui præſens memoriam eis reduxit: palàm gaudentes ſimul & lætitia perfuſi, laudes emittebant vniuerſi. Tacitus dolebat Herodes, quòd regni ſui perniciem cenſeret. celebratione facta ex more, Alexandra conuiuium inſtruxit. tunc Herodes adulabatur adoleſcenti, & illiciebat ad affluẽtiam potionis: deindè quia æſtas erat, collecti ſimul exiẽrunt refrigerium captãtes, & dum ioci cauſa hincindè natarent vniuerſi, Herodis amici quibus hoc præceptum fuerat, ſæpè iuuenem mergentes tanquàm ludentes, non omiſerunt donèc ſuffocarent xviij. agentem annum.

Ariſtobulus ſuffocatur.

Quo malo nũciato, inceſſabilis mulieres dolor inuaſit, ciuitas lamentis repleta eſt. Alexandra verò plùs conſumebatur conſcia peremptionis, & licèt ſępiùs ſua manu vitam finire niteretur, deſijt tamen, ſi poſſet viuens ſufficere ad vltionem inſidiarum perempti: oñia diſſimulabat, ſuſtinere neceſſarium exiſtimans. Herodes omnibus veriſimilis videbatur non inſidiarum author fuiſſe, & non tantùm funus peragebat, ſed etiàm lachrymis vſus eſt.

Alexandra Cleopatrę Herodis inſidias ſcripſit & filij perditionem, quæ dum feſtinaret petenti ſubuenire, petit Antonium vindicare adoleſcentis interitum. Flexus Antonius, præcepit Herodi ad ſe venire Laodiceam, vt pro morte adoleſcentis ſatisfaceret. Herodes territus ſtatuit obedire. cumque Ioſippum Salomæ ſororis ſuæ maritum procuratorem regni reliquiſſet, demãdauit ei ſecretò, vt ſi quid ab Antonio paſſus eſſet, Mariamnen occideret. diligere enim ſe vxorem, ac timere nè cõtumeliam poſt mortem eius pateretur, pulchritudine illius cauſante nimia, quæ res ſiue vxoris amore, ſiue aliundè orta eſt, non proſperè ceſſit.

Excuſat Ariſtobuli mortẽ Herodes.

Intereà verò cùm Herodes ad Antonium veniſſet, multis eum donis corrũpit, atque obiecta diluit. Cleopatrę verba aduersùs ſuam ſatisfactionem Antonius parùm valere affirmauit. nam non iuſtum eſt, inquit Antonius, vt rex de ſuo principatu depoſitus, ab alio pœnam luat, quia qui honorem ei dederunt, ipſi ei vti poteſtate permiſerunt. Quodicto, ſimulque muneribus datis, flexa Cleopatra, in aliud tempus vindictam ſeruare deliberabat.

Reuerſo ad ſua Herode, ſtatim ſoror eius Salome, materque contra maritũ Ioſippum accuſationem proferunt, dicentes quòd cum Mariãne ſæpiùs conueniſſet. Herodes, quoniam nimis amabat Mariamnen, noluit aliquid temerarium facere: ſed in vtroque anxius, ſecretè eam inquirit, an vera eſſent quę de Ioſippo audierat. illa verò iuramento affirmante, quòd in nullo peccato eſſet, paulatim rex deflectitur, & ira deleta, coniugis amore ſuperatur, honeſtatiq; eius multas egit gratias.

Simultates inter Herodem & Mariamnen.

Fortè paulò pòſt mulier viri fidem pertẽtatura, ait: Non eſt amantis quod mandaueras Ioſippo, vt ſi quid putereris ab Antonio, me perimeret cùm nihil peccâſſem. Quod vt audiuit Herodes, exardeſcens furore, ſtatim eam ab amplexu dimiſit, clamans & ſuos capillos dilacerans, dicẽdo, ſignum hoc manifeſtũ quòd Ioſippo commixta fuiſſet, peneque eam interfeciſſet, niſi victus amore, furoris impetum refrenâſſet. Ioſippũ vlteriùs nec ad ſuam faciẽ venire per-

permiſit, & vt quidam ſcribũt, occidit: Alexandram verò, tanquàm totius mali cauſam, reſeruari præcepit.

Cleopatræ auaritia.

Intereà per Syriam turba commouebatur, Cleopatra non deſiſtente Antonium flectere, quatenùs oppreſſis regibus, potentiã ſingulorum ablatam ſibi donaret, quæ cùm natura auara eſſet, nihil iniuſtũ reliquit: ſiquidem fratrem ſuum quem iam habiturum regnũ ſciret, vltimũ Ptolemæũ, venenis aggreſſa conſumpſerat xv. ætatis annum agẽtem: ſororem aũt Arſinoẽn, Epheſi ad templum Dianæ confugiẽtem, per Antonium extinxit. Iam pecuniarũ gratia & templum & corpora violabat. neque ſacrarium tam caſtum fuit aut aſylũ tutũ, cuius ornatum ipſa non abſtulit.

Petiuit itaq; ab Antonio etiàm Iudeę & Arabiæ reges occidi. Antonius cùm in omnibus amore fœminę victus eſſet, vt non tantùm verbis, ſed etiàm venenis videretur obedire, manifeſtam iniquitatem videns, rogabat nè ſe vt tantũ peccaret, impelleret: nihilominùs partes multarum prouinciarũ tollens, ei donauit. Acceſſit huic luxuriæ inſolẽs ſuperbia: conſidebant eñ in thronis duobus Alexandriæ fabricatis, vbi reginam Cleopatram ſalutauit. Plutarchus hęc. Quin regina quotiès ſe multitudini oſtẽdebat, ſacram Iſidis ſtolam aſſumebat, & noua Iſis iura populis dabat.

Belli inter Cæſ. & Anto. ſemina.

Hæc cùm Romæ Octauius & in ſenatu & concionibus criminaretur, miſit Antonius Romam aduerſùs Cæſarẽ accuſatores: primò, quòd pulſo Pompeio, Siciliã adeptus, nullam eius inſulæ partẽ ſibi feciſſet: quòd cùm eius nauibus ad prælium vſus eſſet, nullas vnquàm reſtituiſſet: demùm, ꝙ cùm M. Lepidum collegã exauthoràſſet, ipſe habeat legiones & prouincias illi traditas. Super omnia, quòd Cæſar Italiam ferè totam militibus ſuis diuiſiſſet, & nihil reliqui militibus Antonij reliquiſſet.

Ad hæc Cæſar, quæ bello acquiſiẽrit, Antonio partẽ facturũ, cùm & ipſe Armenię partẽ aliarumq; acquiſitarũ* faciat ſibi. Eo tempore ex Armenia vbì gerebat bellũ, diſceſſit. res belli inſtruũtur, ac cùm Athenis eſſet, nõnullos Romam miſit, qui Octauium domo pellerent: & cùm Oriẽtem teneret Aſiamq;, Artabanem Armenię regem proditione iampridèm cepit, vinctumque argentea catena ad manifeſtationem theſaurorũ regiorum coëgit, expugnato oppido, in quo conditos eſſe prodiderat rex, magnam vim auri & argenti abſtulit.

* regionum

Artabanes capitur.

Qua elatus pecunia, denũciari bellũ Cæſari, atque Octauiæ vxori, Cæſaris ſorori, repudium indici iuſſit. Et Cleopatram ſibi ex Alexãdria occurrere imperauit. ipſe Actium, vbì claſſem cõſtituerat, profectus, cùm propè tertiã partem remigum fame abſumptam offendiſſet, nihil motus, Remi, inquit, modò ſalui ſunt: nam remiges non deerunt, quoàd Græcia homines habuerit.

Octauia priuata viuit.

Cęſar intereà Romanos in Antoniũ incitabat. aduerſùs Cleopatram bellum decernitur. Antonius imperium deponere iubetur, ſimulq; Cęſar cum exercitu in Epirũ traiecit aduerſùs Antoniũ, qui iam om̃e Actiacum littus claſſibus obſidebat. Indè cùm ad præliũ coïrent, Antonius pugnaces habebat naues q̇ngentas, in quibus octiremes & decíremes erant, peditum centũ millia, equitũ 22. millia. Reges qui ei parebãt, *Bacchus Libyæ, Tarchodemus ſuperioris Ciliciæ, Archelaus Cappadociæ, Philadelphus Paphlagoniæ, Mithridates Comagenus, Adollas Thracię. Auxilia verò miſerũt Polemõ ex Ponto, * Manch⁹ ex Arabia, Herodes ex Iudęa, Amyntas ex Lycaonia & Galatia. Erant etiàm à Medorum rege miſſa auxilia.

Anto. & Cęſa. auxilia.

*Bocchus

*Malchus

Cæſar naues habebat pugnaces 250. pedites 80000. equitum fermẽ parem Antonianis numerum. Miſit ad Antonium Cæſar, vt Italiam accederet: Antonius contrà iactabundus, Cęſarem in ſingulare certamẽ prouocat, aut ſi placeat, omnibus copijs, vt in Pharſalia olim, dimicet.

Omiſſis multis, Antonius nauali ꝑlio tertio victus, quarto congreſſus fugit, qua die ab hora quinta ad ſeptimã incerta victoriæ ſpe pugnatum erat, reliquum diei cum ſequenti nocte in victoriam Cæſaris declinauit. dux fugæ regina. mox Antonius ſecutus, Alexandriam profugit derelictus à ſuis, obſeſſusq; à Cęſare, in vltima rerum deſperatione,

Infelix Antonij pugna.

Antonius ſe interemit.

tione, pcipuè quòd Cleopatrá occiſa eſſet, falſo rumore impulſus, ſeipſum interfecit. Alexãdria in poteſtate Cæſaris facta, tũ Cleopatra exornata ad Cæſarẽ venit, ſperans eũ vt cęteros ſua ſpecie ad libidinem illicere. ſed ille eam ſpreuit, & cuſtodiri præcepit, quę vbi ſe ad triumphũ ſeruari intellexit, è cuſtodia elapſa in Mauſoleum, maximos vt ſolebat induta cultus, referto odoribus ſolio, iuxta ſuum ſe collocauit Antonium iam ibi ſepultũ, admotiſq; ad venas ſerpentibus, ſic morte quaſi ſomno ſoluta, fruſtrà Cæſare etiàm Pſyllos admouente, qui venena ſerpentum è vulneribus hominum ſugere ſolent.

Aſpidum morſu Cleopatra interijt.

Sic Cęſar Octauianus Alexãdria vrbe potentiſſima cum tota Aegypto potitus, redegit Aegyptum in prouinciæ formam, in qua vſq; ad Cleopatram regnauerunt, qui vocabãtur Lagidæ, annis ducẽtis 73. Ipſa verò regnauit annis 22. qui ſunt ducenti 95. anni. tantã verò pecuniarũ copiam Cæſar in Alexãdria inueniſſe fertur, vt ex hac duplicia Romæ venalium ſtatuerentur precia. hæc Oroſius.

Victo Antonio, cùm Auguſt⁹ Rhodum veniſſet, deſperauit penè Herodes, cùm eſſet Antonij partiũ, etſi in pugna non affuiſſet: quapropter amici Herodis contriſtabantur, inimici verò ſperabãt meliora ſibi rerum mutatione ventura. Herodes igitur Hyrcanum videns ſuis rebus obeſſe poſſe, vtpotè in dignitate regia conſtitutũ, cogitauit de morte illius, nè imminente ſibi à Cæſare periculo, ille daret occaſionem, qui ſolus regio videbatur ex genere.

Intelligebat hoc Hyrcanus, nec latebat res Alexandram, quæ peroſa Herodem, fugere ſtatuit, Hyrcanoq; perſuaſit, vt ſuis ad Arabas literis fugam conaretur, quæ cùm in Herodis manus veniſſent, requiſitus eſt ab eo & Malcho Hyrcanus, atq; literis demonſtratis velut perfidiæ cauſa peremptus.

Mors Hyrcani.

Herodes Hyrcano interfecto, à Cæſare nihil ſperans de rebus ſuis propter amicitiam quam habebat cum Antonio, ſubterfugere tamen non poterat, & cùm ſuſpectas haberet mulieres, cõmendauit omnia fratri ſuo Ferorę, matrem autem & ſororem in Maſada conſtituit, iubens vt ſi non rediret, principatum aſſumerent. Mariamnen verò vxorem, cùm non poſſet cum matre & vxore conuerſari, in Alexandrio cum Alexandra matre illius depoſuit, Soëmum ſuper eas dimittens, Ituracum & Ioſippũ, fidos ſibi amicos, quibus etiàm mandauerat, vt ſi quid de ipſo periculoſum audirẽt, ambas interficerent, regnum verò filijs ſuis cum fratre Ferora cuſtodirent.

Cùm hæc mandâſſet, Rhodum ad Cæſarem properabat, ibique diadema depoſuit, veſte quidem cultuq; priuato, ſed faſtu regio, neque diſſimulata virtute, coràm hæc dixit: Ego Cæſar rex factus ab Antonio, fateor vtilẽ me geſſiſſe Antonio, neque abſuiſſem armis, ni contra Arabas me miſiſſet. verũtamen auxilia pro viribus meis ei miſi, optimum ei antehàc dedi conſilium, vnam eſſe dicens Cleopatræ mortem aduerſarij internecionem, quam ſi occidiſſet; & pecunias & me ipſum belli contra te ſocium pollicebar.

Octauij in Herodẽ beneuo. entia.

Sed profectò eius aures amor Cleopatrę, & Deus qui victoriam tibi donaret, obſtruxit. vnà ego cum Antonio victus ſum, & regiam coronam cum eius fortuna depoſui. ad te nunc véni, ſpem ſalutis de virtute præſumens.

Ad hæc Cæſar: Immò ſaluus eſto & nunc, & regnato certiùs, quia meritus es vt plurimos regas, cùm amicitias tanta fide tuearis. Rectè autem fecit Antonius, qa magis Cleopatræ paruit quàm tibi. te enim lucrati ſumus propter eius amentiam. mox ipſi diadema impoſuit, ac indulgentiã decreto conſignat, præclara in eius laudem locutus. addidit quoquè regno eius Gadara, Ioppen & Samariã. de ſatellitibus Gallis qui fuerant Cleopatræ, ei quadringentos donauit, & terram ei reddidit, quam per illam perdiderat.

Herodi diadema reponitur.

Cumq; Cæſarem comitatus fuiſſet vſque ad Antiochiam, reuertitur. Cùm ad regnum ſuum rediſſet, turbatam omnem inuenit domũ. vxor eñ & mater Alexandra non putantes ſe pro tutela

in il-

in illo oppido poſitas, ſed tanquàm in carcerem cõiectas, cùm nihil in ſua poteſtate reliquiſſet, angebãtur etiàm, recolentes qualia Ioſippo mandata olim dediſſet. Siquidem cuſtodes & precipuè Soẽmũ, nimia diligẽtia mitigabat Mariãnes, qui blandis ſermonibus donisq́; tandèm flexus, & quia ſperabat Herodem non reuerſurũ, mandata ipſius partìm detexit.

Herodis domeſtica odia.

Mariamne hæc grauitèr audiẽs, nec finẽ ſibi de periculis Herodis inuenire putans, peiora animo verſari cœpit, aduenientẽ prioribus blanditijs nõ excepit. quod adeò tulit Herodes grauitèr, vt omnia perfidiæ argumenta certa videret. palàm illum vxor criminata, ob Hyrcani & Ariſtobuli interitũ. Sed ille quidem amore mutus erat. erupit interim alia cauſa: meridie nanq; dũ voluiſſet requieſcere, accerſijt Mariamnẽ more conſueto: quæ cùm intrãſſet, cum eo non cõcubuit, ſed repulit, multa ei improperãs. quod cùm iniquo animo tuliſſet, ſoror regis Salome inſidias augeri volẽs, loquebatur nõ pauca cõtra Mariamnen, inſimulabatq́; eam adulterij.

Ad hæc Salome ſubornatũ pincernã Herodis introducit, qui aſſerebat Mariamnẽ ſibi præmiũ præſtitiſſe, vt amatoriũ regi propinaret, putaret fuiſſe venenũ. cùm talia audiuiſſet, dudùm furibũdus excitatur plùs: eunuchum qui Mariamnæ fideliſſimus erat, de veneno torquebat. tortus tamẽ nihil de veneno dixit, ſed vxoris odium eſſe in regẽ manifeſtauit, propter ſermones quos ei Soẽmus explanãſſet. hoc audiẽs, exclamauit rex Soẽmum proditorem mãdatorum, exiſtimans inter Soẽmũ & vxorem quid ampliùs interueniſſe, qua de re mox Soẽmũ interimi præcepit. Vxoris verò cauſa iudicium colligens, familiarium accuſationẽ parauit, ſtudioſeq́; executus eſt de relationibus veneni.

Erat mulier ſermone incontinens & iracunda, in quam qui pręſentes erant, mortis ſententiã ꝓferebant: ſuadebãt tñ alij, nè ità temerariè eã interficeret, ſed poneret in aliquã cuſtodiã regalẽ. Tum Salome cũ ſuis feſtinabat, caue, inquit, ô rex ſeditionẽ multitudinis, ſi illa vixerit. ſic Mariamne trahebatur ad necem.

Conſiderans autem Alexandra eadẽ ſe paſſuram ab Herode, volens oſtendere innocentiã ſuam, vociferata eſt malã circa maritum & ingratam fuiſſe Mariamnen, iuſteq́; omnia aduerſa pati: illa nec verbũ dedit, nec ad illius vituperationẽ turbata reſpexit, ſed animi grauitate peccatũ matris ferre demonſtrabat, ipſaque non timido greſſu, neque mutato colore ad mortem ducebatur, generoſitatem ſuam nequaquàm in extremis dimittens.

Sic interijt fœmina, quę ad continẽtiã & magnitudinẽ animi optima erat, modeſtia verò ei non defuit, pulchritudine corporis & affabilitatis dignitate omnes mulieres anteibat. Poſtquàm ea interijt, potiùs deſiderium exarſit regis, vt ſæpiùs nomen illius putãs adhuc viuere, inuocaret. moliebatur aũt omnia facere quæ potuiſſent ſolatium afferre, ſed tãtùm doloribus tenebatur. Superuenit mox ęgritudo peſtifera, omibusq́; ſuſpicio erat, ex ira Dei contigiſſe. vndè poſteà medici, dum nequaquàm remedijs prodeſſent, omnia quæ ille vellet, iuſſere ei præberi, ſalutem caſui deuouentes.

Mariamnes interitus.

Aegritudo Herodis.

Alexandra cùm audiſſet in quibus eſſet Herodes periculis, Hieroſolymam feſtinauit cuſtodias ciuitatis obtinere, ſub ſpecie tamen, quòd vellet filijs Herodis conſeruare, ſi quid ei humanitùs contingeret. ſed hoc confeſtim nũciatur regi, qui nihil remoratus interfici eam præcepit. ità perijt & Alexandra. Ipſe verò vix tandèm conualeſcens, in omibus cauſis factꝰ eſt ad pœnas paratior, idcircò amicos interemit plures, Cuſtodibarũ ſororis maritum cum liberis, vt iam nihil eſſet reſidui de genere Hyrcani. Filios autem quos de Mariamne ſuſceperat, Alexandrum & Ariſtobulum, Romam miſit liberalibus artibus erudiendos.

Alexãdra interficitur.

Deindè 18. regni ſui anno Herodes poſt multa præclariſſima ædificia tam Hieroſolymis quàm in vicinijs perfecta, conuocatum populũ hac oratione permulcebat: Noſtis, dicens, quòd iſtud maximo Deo templũ noſtri patres ædificauerunt, cùm à Babylonia remeãſſent, & quia deſunt ei in altitudine 60. cubi-

cubiti inſtàr illius quod Salomon conſtruxerat, nemo negligentiam parentũ noſtrorum accuſet. Sed Cyrus & Darius huiuſmodi menſuram ædificationis fieri præceperunt, quibus illi ſeruiẽtes, & poſt illos Macedonibus, non habuerũt aptum tempus, vt ad antiqui formã tẽpli perducerent. Nunc autẽ cùm nutu Dei principatui meo pax larga data eſt, multitudo reddituũ, & quod maximum eſt, amicitia Romanorũ, qui omnium rerum domini exiſtunt, cur nõ ſtudemus omiſſum neceſſitatis tempore opus corrigere, & integrum Deo prębere pro beneficijs meo regno collatis?

Talia concionantem Herodem laudant, dùm tamen conſummare valeat. ædificatur itaq; templum ex lapidibus albis longitudine centum cubitorũ, latitudine centum, altitudine centum viginti: medium templi erat altiſſimũ, vt à multis ſtadijs conſpiceretur, & in prouincia conſtitutis & contrà habitantibus aut accedẽtibus cerneretur: ianuas autẽ introitûs & ſuperliminaria vario ornatu decorauit, aureos flores ambiẽtes columnas fecit, ſuper quarum capita vitis tendebatur. templo perfęcto, oĩs populus lætitia completus eſt, de quo plura Ioſephus. Dicitur aũt ibidèm, per id tempus dum templũ conſtrueretur, die quidẽ nõ pluiſſe, nocte verò imbres deſcendiſſe, nè templi conſtructio fortè impediretur.

Templũ Herodes ædificat.

ANNO ab vrbe condita 726. vt refert Oroſius, Cæſar victor ab Oriente rediẽs, octauo Idus Ianuarij vrbem triplici triũpho ingreſſus eſt, ac tum primùm ipſe Iani portas, finitis omnibus bellis ciuilibus, clauſit, atq; ex eodẽ die ſumma rerum ac poteſtatum penès vnũ cœpit eſſe & manſit. Græci id monarchian vocant.

In Octauiano quarta monarchia.

ANNO ab vrbe condita 726. imperatore Auguſto Cęſare ſexiès, & bìs M. Agrippa conſulibus, Cæſar parùm in Hiſpania per ducentos annos actum intelligẽs, ſi Cantabros atq; Aſtures duas fortiſſimas gentes Hiſpaniæ ſuis vti legibus ſineret, aperuit Iani portas, atque in Hiſpanias cũ exercitu profectus eſt. Cantabri & Aſtures Galleciæ portio ſunt, qua extentum Pyrenęi iugũ haud procùl ſecundo Oceano ſub ſeptẽtrione deducitur. hi nõ ſolùm propriam libertatẽ tueri parati, verùm etiàm finitimorũ pręripere auſi. Igitur Cęſar apud Segiſamam caſtra poſuit, tribus agminibus totam penè amplexus Cantabriã. Cantabri tãdèm in montem Vinnium confugientes, fame ad extremum penè cõſumpti ſunt. Prætereà vlteriores Galleciæ partes, quæ montibus ſyluiſque conſitæ Oceano terminãtur, Antiſtius & Firmius grauibus bellis perdomuerunt, nam Medullum montem, in quo ſe magna multitudo tuebatur, per 15. millia paſſuum foſſa circunſeptum, obſidione cinxerunt. Itaq; vbi ſe gens hominum trux natura & ferox, tolerandę obſidionis inſufficientem conſpicit, ad voluntariam mortem concurrit. nam ſe penè omnes certatim igne, ferro ac veneno necauerunt.

Cantabricũ bellum.

Aſtures verò Romanos, niſi proditi præuentiq; eſſent, magnis conſilijs viribuſq; oppreſſiſſent. hos poſteà Cariſius bello exceptos, non parua etiàm Romanorum clade ſuperauit. his omĩbus per 5. annos domitis, tota Hiſpania in ęterna pace compoſita, Cæſar Romam redijt, & Cantabricæ victoriæ hunc honorem contulit, vt tunc ſecundò portas Iani clauſerit.

Aſturienſe bellum.

Intereà Cæſarem apud Tarraconem citerioris Hiſpaniæ vrbem legati Indorum & Scytharum adeunt. par principi cum Alexandro gloria, quem Hiſpanorum Gallorumq; legati in Oriente apud Babylonem contemplatione pacis adibãt. hũc apud Hiſpaniam in Occidentis vltimo, ſupplex cum gentilitio munere Aeous Indus, & Scytha Boreus orauit.

Gentium legati.

Nec tamẽ finis belli gerẽdi, ſed emergebãt diuerſis orbis oris gentium inflatæ ceruices. ad ſeptentrionem ferociùs agebant Norici, Illyrij, Pannonij, Dalmatæ, Myſi, Thraces, Daci, Sarmatę atque Germani.

Noricis animos dabant alpes atque niues, ſed illos per priuignũ ſuũ Claudium Druſum pacauit.

Illyrij, quos vno nomine Sclauos appellant, aliqui quoquè ſub alpibus agunt, imas valles & quaſi quædã clau-

ſtra cuſtodiunt,abruptis torrẽtibus implicati. In hos expeditionem ipſe ſumpſit,ponte facto eos perdomuit.

Pannonij duobus ſaltibus ac tribus fluuijs,Drauo,Sauo, Iſtroq; vallantur. hos per Vibium perdomuit. cęſi ſunt in vtriſque fluminibus. arma victorum nõ ex more belli cremata,ſed capta ſunt,& in profluentes data, vt cæteris qui reſiſtebant,victoria ſic nunciaretur.

Dalmatæ. Dalmatę plerunquè ſub ſyluis agũt, ad latrocinia promptiſſimi.hos Marius incenſa vrbe Delminio detruncauerat, poſteà Aſinius Pollio gregibus, armis, atque agris mulctauerat. ſed Auguſtus perdomandos Vibio mandat, qui efferum genus fodere terram cöëgit, aurumque venis repurgare.

Myſij. Myſij quàm feri & quàm truces fuerint,oſtendit ipſorũ etiam barbaris barbarorũ horribile dictu factũ: vnus ducũ ante aciẽ poſtulato ſilẽtio, Qui vos, inquit, eſtis? reſponſum inuicèm, Romani gẽtium domini. & illi, Ità, inquiunt, ſi vos viceritis. Accepit omen M. Craſſus.Illi ſtatim ante aciem equo immolato, concepêre votum, vt cæſorum extis ducum & litarent, & veſcerentur. deos audiſſe crediderim, ait Florus. nec tubam ſuſtinere potuerunt. non minimum terroris incuſſit barbaris Chonidius centurio foculum gerẽs ſuper caſſidem, ſuſcitatam motu corporis flammam,velut ardenti capite fundebat.

Thraces. Ante hos Thracum maximus populus deſciuerat, ſed à Piſone perdomiti.

Daci montibus inhærent Cotiſonis regis imperio. Miſſus ad eos Lentulus, vltra vlteriorem ripam repulit. ſic tunc Dacia non victa, ſed ſummota atq; dilata eſt.

Sarmatæ. Sarmatæ patentibus campis inequitant,& hos per eundem Lentulum prohibere Danubio ſatis fuit. nihil præter niues raraſque ſyluas habent. Tanta barbaria eſt, vt pacem non intelligant.

Germaniam quoquè vtinàm tanti vincere non putâſſet Auguſtus. magis ea turpitèr amiſſa eſt,quàm glorioſè acquiſita. ſed quia ſciebat patrem ſuum Cæſarem bis ponte facto ex Gallijs tranſiſſe Rhenum, proximamque partem Germaniæ domuiſſe, in illius honorem concupiuit facere prouinciam, & factum erat, ſi barbari tam vitia noſtra, quàm imperia ferre potuiſſent.

Druſus in Germaniã miſſus. Miſſus in eam prouinciam Druſus Cæſaris priuignus,primos domuit Vſipetes.Indè Tecatheros,Cattos,& Marcomanos, quos penè deleuit, eorumq; inſignibus ſpolijs ditatus eſt. Indè validiſſimas nationes Cheruſcos, Sueuos & Sicambros paritèr aggreſſus eſt,qui 20. cẽturionibus interemptis, hoc velut ſacramento ſumpſerant bellum,adeò certa victoriæ ſpe, vt prædã in anteceſſũm pactione diuiderent. Cheruſci equos, Sueui aurum & argẽtum, Sicambri captiuos elegerant. ſed omnia retrorsùm. victor nanque Druſus equos, pecora, torques eorum, ipſosque præda diuiſit ac vendidit.

Sueuorum ferocia. Horũ virtutẽ ex eo licet videre, quòd mulières intra plauſtra concluſæ, deficientibus telis,paruos filios colliſos humi, in hoſtium ora iaciebant,in ſingulis filiorum necibus bis parricidæ. Præterea in tutelam prouinciæ, præſidiá vbiquè diſpoſuit per Moſam flumen, per Albin,per Viſurgim,per Rheni quidem ripam quinquaginta ampliùs caſtella direxit. Bonnam & Genoſiã cum pontibus iunxit, claſſibusque firmauit. Inuium atque inacceſſum in id tempus Hercynium ſaltum patefecit. ea deniquè in Germania pax erat, vt mutati homines, alia terra, cælum ipſum mitius molliusque ſolito videretur.Deniquè non per adulationem, ſed ex merito, defuncto ibi fortiſſimo iuuene, ipſi, quod nunquàm alteri, ſenatus cognomen ex prouincia dedit.

Sed difficilius eſt prouincias retinere, quàm facere: viribus parantur, iure retinentur. Igitur breue id gaudium fuit: quippe Germani victi magis quàm domiti erant, moresque Romanos magis quàm arma ſub imperatore Druſo ſuſcipiebant. poſtquàm ille defunctus eſt, Vari Quintilij libidinem atque ſuperbiam haud ſecus quàm ſęuitiam odiſſe cœperunt. Auſus ille agere conuentum, in caſtris ſe direxerat, quaſi violentiam barbarorum lictoris virgis

Varus Quintilius.

virgis & pręconis voce poſſet inhibere. At illi qui iam pridèm rubigine óblitos enſes,inerteſque cernerēt equos, vt primùm togas & ſæuiora armis iura viderunt, duce Arminio arma corripiunt. Cùm interim tanta erat Varo pacis fiducia,vt ne prodita quidē per Segeſtem vnum ducum coniuratione, commoueretur.

Arminius Ger. libertatis vindex.

Itaq; improuidum & nil tale metuentem adorti,cùm ad tribunal citarentur, vndiquè inuadunt,caſtra rapiunt, tres legiones opprimunt. Varus perditas res eodem, quo Cannenſem diem Paulus,& fato eſt & animo ſecutus.nihil illa cæde per paludes, perqueſylvas cruentius, nihil inſultatione barbarorum intolerantius, præcipuè in cauſarum patronos:alijs oculos,alijs manus amputabant,vnius os ſutum,reciſa priùs lingua,quam in manu tenens barbarus, Tandèm, inquit, vipera ſibilare deſiſte.ipſius quoquè conſulis corpus, quod militum pietas humi abdiderat, effoſſum. ſigna & aquilas duas adhuc & barbari poſſident, tertiam ſignifer priùs quàm in manus hoſtium veniſſet, euulſit,merſamque intra baltei ſui latebras in cruenta palude depoſuit.

Hac clade factum, vt imperiū quod in littore Oceani non ſteterat,in ripa Rheni fluminis ſtaret.Hæc acta ſunt in Sueuia apud Auguſtam,ſecundùm aliquos. Strabo in 7. vult hæc acta in terra Cheruſcorū,& quidem veriùs.Hanc cladem Cęſar adeò grauitèr tulit,vt veſte capilloq; deformis,ſæpè per vim doloris caput parieti collidens, clamâſſe feratur: Quintili Vare,redde legiones. Adhæc excubiæ in vrbe indictæ, prouinciarum præſidibus prorogata imperia,vtputà rerum peritis,nè noui præfecti detrimēto eſſent reip. Ioui voti ſunt ludi magni.

Augusti q̄ grauiſſima clades.

Vare, redde legiones.

Mox ad id reformandū Tiberius frater Druſi cum 15. legionibus miſſus, qui continuo bello Germanos arripuit, & 40. millia captiuorum victor abduxit. Quod reuerà bellum maximum & terribiliſſimum per triennium geſtum eſt, nec ferè vllum maius bellum poſt Punicum fuiſſe dicitur.

Sub meridiano verò tumultuatum magis quàm bellatum eſt. Muſulanos atque Getulos accolas Syrtium Coſſo duce cōpeſcuit, vndè illi Getulici nomen latiùs victoria patet. Marmaridas atq; Garamantas Turmio ſubigendos dedit.potuit & ille redire Marmaricus, ſed modeſtior in eſtimāda victoria fuit. ad Orientem plùs negocij cum Armenis:huc alterū Cæſar ex nepotibus ſuis miſit,ambo fato breues,ſed alter inglorius.Maſſiliç quippe Lucius morbo ſoluitur, in Lycia Caius ex vulnere, cùm Armeniam ad Parthos ſe ſubtrahentem recepit.Armenios, victo rege Tigrane, in hoc vnū ſeruitutis genus Pompeius aſſeruērat,rectores vt à nobis acciperēt. Intermiſſum ergò ius, per hunc recuperatum,non incruento nec inulto tamē certamine.

Parthi deduntur.

Boſphoranos quoquè ad Orientem Agrippa ſuperauit. Parthi verò quaſi toto terrarum orbe vel domito vel pacato,vltrò ſigna quę à Craſſo abſtulerant atq; ab Antonio, ad Cæſarem remiſerūt: regijsq; obſidibus traditis, firmum fœdus fideli ſupplicatione meruerunt.

Sic Suetonius:Domuit, inquit,partìm ductu,partìm auſpicijs ſuis,Cantabriam,Aquitaniam, Pannoniam,Dalmatiam cum Illyrico omni. Item Rhetiam, Vindelicos ac Salaſſos gentes alpinas coërcuit, & Dacorum incurſiones tribus eorum ducibus cum magna copia cæſis, Germanoſque vltra Albin fluuium ſubmouit. Ex quibus Sueuos & Sicambros dedentes ſe, traduxit in Galliam, atq; in proximis Rheno agris collocauit. Alias item nationes malè quietas,ad obſequium coēgit. Nec vlli genti ſinè iuſtis & neceſſarijs cauſis bellum intulit,tantumque abfuit à cupiditate imperium augendi,vt quorundam barbarorū principes in æde Martis iurare coēgerit, manſuros ſe in fide & pace quam peterent. A quibuſdam verò nouum genus obſidum fœminas exigere tentauit, quòd negligere marium pignora ſentiebat, & tamē poteſtatem ſempèr omnibus fecit, quotiès obſides vellent recipiendi: neque aut crebriùs aut periculoſiùs rebellantes, grauiori vnquàm mulctatus eſt pœna, quàm vt captiuos ſub lege vęnundaret, nè in vi-

Augusti victoriæ.

Clementia.

cina regione ſeruiret, néve intra 30. annos liberarentur. Qua virtutis moderationisq; fama Indos ac Scythas pellexit ad amicitiam ſuã populiq; Ro. vltrò per legatos petendam. Parthi quoque Armeniam vendicanti facilè ceſſerunt, & ſigna militaria quæ M. Craſſo & Antonio ademerant, repoſcenti reddiderũt, obſidesq; inſupèr obtulerunt.

Ianus tertiò ab Auguſt. clauſus.

Sic vbiq; cõtinua totius generis humani aut pax fuit, aut pactio. Ianũ Quirinum ſemèl atq; iterũm à condita vrbe ſub Numa rege & victa Carthagine clauſum, in multò breuiore tẽpore terra mariq; pace parta, tèr clauſit.

Pro tantis meritis in ſenatu tum tractatum extitit, an quia Cæſar Octauianus cõdidiſſet imperium, Romulus vocaretur. ſed ſanctius & reuerentius viſum eſt nomen Auguſti, quòd remp. tantum auxiſſet, obque tot ingentia facta, pontifex maximus, dictator perpetuus, & pater patriæ eſt appellatus. atq; ex eadem die ſenatus populiq; Ro. poteſtas & imperium in eum extitit translatum. Tunc ſumma rerum ac poteſtas, quam monarchian vocãt, penes vnum eſſe cœpit, & manſit.

Herodis cũ Auguſt. cõgreſſus.

Inter hæc Herodes ad Italiam nauigauit, Cæſarem deſiderans ſalutare, & videre filios ſuos Romæ degentes Alexandrum & Ariſtobulum ex Mariamne natos, quos propter matris nobilitatem, & quòd iam regnãti ſibi fuiſſent geniti, regiè educabat in ſtudijs vrbis Romæ. Cæſar quidem eum amicabilitèr ſuſcipiens, perfectos ei doctrina filios reddidit, quos & ad propria reduxit. cùm autem redijſſent, ſtudium populi circa iuuenes erat, forma corporis & regio ornatu perſpicuos. At inuidioſi ſtatim facti ſunt Salomæ ſorori regis, & illis qui accuſatione damnârunt Mariamnen, putãtes illos matrem vlturos.

Erant tunc qui dicerent, non libentèr cum patre eos morari propter matris interitum, vndè odium patris in eos exarſit. Intereà tamen omni ſuſpicione prætermiſſa, rex amore filiorum honores illis largitus eſt, vxores eis nobiliſſimas iunxit. Ariſtobulo quidem filiam Salomę Berenicen, Alexandro verò Archelai regis Cappadocum filiam Glaphyram. procedebat nihilominùs ſeditio domeſtica & odium Salomæ, dum vellet neminẽ ſupereſſe qui priores vendicaret. adoleſcentes verò ab eo ac regis fratre Ferora, propter matris interitum diſcordabãt, odiũ par pro alterutris fuit. Modus autẽ odij non ſimilis, cùm illi quidem manifeſtè detraherent, inhoneſtum putantes iram celare, alij verò callidè & maleuolis accuſationibus vterentur, ſeducentes ſempèr adoleſcẽtes, quorum audaciam putabant ad necem patris poſſe fieri, cùm nequaquàm crederent matrẽm iuſtè periſſe.

Deindè cuncta ciuitas repleta, miſerabatur innocentiam adoleſcentiũ. diligentia verò Salomæ creſcebat, & occaſiones quærebat. dicebant iuuenes, miſerè matri contigiſſe, ſe verò miſeriores, cùm compellerentur cum interfectorib9 matris cohabitare. Res lapſa eſt, abſente Herode, ſempèr in deteriùs. cùm autẽ rediſſet, ſtatim aderant frater et ſoror, dicentes ei ab adoleſcentibus periculũ imminere, quòd minimè ſuſtinerent inultã matris necem, & quòd pararent proficiſci ad Cæſarem, & ipſum de interſectione matris accuſare. ad hæc obſtupuit rex, quia veriſimilia.

Antipater Herodis filijs præficitur.

Turbatus itaq;, & vt adoleſcentium fiduciam ſimul & temeritatem damnaret, Antipatrum filium ſuum, ex Doſide ignobili ante principatum genitum, illis præponens, omnia in eum transtulit, quòd ſcirent aliũ præter ſe patri ſuccedere, & depoſito ſupercilio, poſſet eos ad meliora reuocare. Excogitauit & quotidiè maiora, adeò vt matrem Antipatri dudùm repudiatam, reduceret: ſed non ſicut putauit, res euenit. nam pueris talis deiectio vehementèr grauis apparuit. Antipater ad hæc fiducia maiore potitus, cogitauit fratres affligere, eorumq; accuſatoribus conſentire. egit tamen cautiùs per ſubornatos, multos enim iam acquiſierat amicos propter ſpem quam de regno habuit. pater etiã facilè om̃ia credebat, à filiorum alienatus amore. vndè plus triſtitiæ adoleſcẽtibus creſcebat, ità vt ſæpiùs ab eis lachrymæ pro contemptu ſui & matris recordatione funderentur, patremque manifeſtè apud amicos tanquàm iniu-

ſtum

ſtum accuſabant, quæ non paruam in aula ſeditionem commouebant.

Furor Herodis contra filios.

Eo tempore M. Agrippa veniens ab Aſia, Antipatrum ad nimiam Herodis commendationem ſecum Romam duxit. Antipater Romæ manens, multùm affligebatur, veritus nè pater fratres in gratiam reciperet, malignaq; vſus machinatione, contra fratres frequentèr ſcribens, vereri ſe patris interitum. Incitabant nõ minori ſtudio Feroras ac Saloma, vſquequò Herodẽ ad tãtum perduxiſſent furorem, vt iam apertè cõtra filios niteretur. quod filij accipientes, Romam adeunt.

Luc. 1.

Zacharias. Eliſabeth.

Fuit aũt in diebus Herodis regis Iudææ, effluxis annis regni eius 29. ſacerdos nomine Zacharias de vice Abiæ, & vxor eius Aaronita, nomine Eliſabeth, qui dum in die propitiationis incẽſum poneret, prædixit ipſi angelus, naſciturum ſibi filium de vxore. conſiderans ille ſterilitatẽ vxoris & vtriuſq; ſenectutem, non credidit, & ob hoc obmutuit vſq; ad diẽ partûs. nomen quoquè pueri & magnificentiam cum abſtinẽtia ei indicauit. concepit aũt Eliſabeth & occultabat ſe mẽſibus quinq;. In ſexto deniquè menſe miſſùs eſt Gabriel in Nazáreth ad Mariam virginẽ deſpõſatam Ioſeph. cumq;, ea ſalutata, dixiſſet eam parituram IESVM filiũ altiſſimi, quæſiuiſſetq;, quomodò hoc fieret, cùm ſe nõ cognituram virum animo vouiſſet, niſi alitèr Deus diſponeret, angelus addidit, non de viro, ſed opere ſpiritusſancti concepturã, indicio quòd anus concepiſſet cognata ſua Eliſabeth. permixtę enim erant ſacerdotalis tribus & regia. Nam & Aaron vxorem habuit de Iuda Eliſabeth ſororem Naaſon, & Ioiada pontifex Iochabeth filiam regis Ioram. Et ait Maria ad angelũ: Fiat mihi ſecundùm verbum tuum.

Statim cõceptus eſt CHRISTVS de virgine verus homo anima & carne, ità tamen, quòd lineamenta corporis membrorum vſibus diſcerni non poſſent. Creditur autem conceptus 8. Calen. Aprilis, & reuolutis 33. annis, eodẽ die mortuus eſt.

Mox vt concepit virgo MARIA de ſpiritu ſancto, ad ſalutandam Eliſabeth perrexit, cuius ſalutationem & infans ſenſit. exultauit enim prę gaudio in vtero matris, repletaque ſtatim ſpiritu ſancto Eliſabeth, voce magna exclamauit: Et vndè hoc mihi, vt veniat mater Domini mei ad me? Beata, inquit, quę credidiſti, quoniã perficientur in te ęa quę dicta tibi ſunt ab angelo. Peperit deniquè Eliſabeth filium, & audiêrunt vicini & cognati eius, quia magnificauit Dñs miſericordiã ſuã cum illa, & congratulabantur ei. Cumq; dies 8. veniſſet vt circuncideretur puer, innuerunt parentes patri, quem vellet vocari illũ. accipiens ille tabulam, ſcripſit dicens: Iohannes eſt nomen eius. & confeſtim apertum eſt os eius, & prophetauit, dicens: Benedictus Dominus Deus Iſrael, quia viſitauit & fecit redemptionẽ plebis ſuæ. Quo prodigio omnes admirati, põtificium munus eidem reſtituêre. demùm defunctus, inter ſanctos prophetas relatus, & Nonis Nouembris eius natalicius dies celebratur.

Io. Baptiſta naſcitur.

ANNO Auguſti Octauiani 41. Cyrinus ex conſilio ſenatûs ad Iudæã miſſus, cenſus hominum poſſeſſionumque deſcripſit. Auguſtus verò habitatoribus Romæ dinumeratis, inuenit virorũ 130. millia, & mille 37. Germanos in arma verſos, M. Lolius ſuperat anno imperij Auguſti 27. ſecũdùm Euſebium olympiade 190. Virgilius Maro Brunduſij moritur, & Neapolim transfertur (cuius epitaphium eſt hoc:

Ger. ſuperati.

Mantua me genuit, Calabri rapuêre, tenet nunc
Parthenope: cecini paſcua, rura, duces)

ſub Auguſto, anno eius 25. olympiade 190. Horati⁹ Venuſinus 57. ætatis ſuę anno moritur Romæ, anno Auguſti 33.

Oratores & poetæ.

Saluſtius hiſtoricus paulò ante illos claruit. Terẽtius Varro è Narboneñ ꝓuincia, inter lumina doctrinarũ Romæ habitus, corona nauali à Pompeio in bello piratico donat⁹. Seruius Sulpitius iuriſconſultus. Meſſala Coruinus orator. Strabo hiſtoricus ſub Tiberio. Solinus hiſtoric⁹ ſub Auguſto.

Ti. Liuius Patauinus hiſtoricus ſub Tiberio morit̃. P. Ouidius Naſo Sulmoneñ poëta clariſſim⁹, in exilio obijt.

Non negligenda videtur reipub. Ro.

De forma reip. Strabo.

deſcriptio. Sic Strabo lib. 17. Romani, inquit, ex vna ciuitate profecti, belli & pacis artibus totam Italiã, deindè quę Italiæ proxima ſunt, omnia eadem virtute adepti. Cumq; tres ſint continẽtes, Europam ferè totã habent, præter eas partes quæ extra Iſtrum ſunt, & præter Paroceanitas, qui intra Rhenũ, Tanaimq; habitant. Africæ verò ora, quæ nobis ex aduerſo eſt, tota eis páret. nam reliqua vel inhabitabilis eſt & ſterilis, vel à paſtoribus incolitur.

Eodem modo & Aſię ora quę ad nos vergit, tota Romanis ſubiecta eſt, niſi quis Achæos & Zygos & Eniochos in ratione ponat, q in anguſtis admodùm & ſterilibus locis latrocinantur, & paſtoralem vitam degunt. at mediterraneę et penitioris regionis partẽ Ro. habent, partem Parthi & barbari, qui vltra hos ſunt, Orientẽ & ſeptentrionẽ versùs, vt Indi, Bactrij & Scythæ, dehinc Arabes & Aethiopes, ac ſemper eis aliqd addit.

Prouincia.

Vniuerſę huius terræ quę Ro. páret, partem reges tenent. quam verò ipſi habent, prouinciam vocant, & pręfectos & quæſtores in eam mittunt. Sunt etiã nonnullæ ciuitates liberę conditionis, aliæ ab initio per amicitiam Ro. adiunctæ, aliæ ab ipſis honoris gratia libertate donatæ. Sunt etiàm principes quidã ſub eis & phylarchi & ſacerdotes, atq; hi quidem ſecundùm quaſdam patriæ leges viuunt.

Prouinciæ perſæpè alitèr atque alitèr diuiſæ fuerunt: at in præſentiarùm, vt Cæſar Auguſtus cõſtituit: nam cùm patria ei totius imperij patrociniũ permiſit, vt pacis & belli, quandiù vixerit, poteſtatem habeat, totũ imperium bifariàm diuiſit. Nam partẽ ſibi adſciuit, partẽ populo dedit: ac ſibi quidẽ, quęcunq; militum præſidio indiget, ea eſt regio barbara, & gentibus nondùm ſubactis finitima, ſterilis ſanè & cultu difficilis, vt propter cæterarum rerum inopiam, & copiam munitionum, iugum detrectet: populo autem reliquam conceſſit, quæ pacata eſt, & facilè ſinè armis retinetur. vtranq; portionẽ in prouincias complures diuiſit, quarum aliæ Cæſaris, aliæ populi dicuntur. in ſuas præfecturas Cęſar ipſe adminiſtratores mittit, & alio tẽpore alitèr partitur regiones, & vt res poſtulat, ità verſatur. in populi prouincias popul⁹ imperatores vel conſules mittit. Sed hæ quoquè in diuiſiones alias diducuntur, prout vſus poſtulauerit. Prouinciæ conſulares.

In initio tamen duas cõſulares fecit, Libyam ſcilicet quæ Romanis páret, ea duntaxat excepta, quæ priùs ſub Iuba fuit, nunc verò ſub Ptolemæo eſt illius filio: & Aſiam cis Halyn & montẽ Taurum, Galatis exceptis & gentibus quæ ſub Amynta fuerunt, præter etiàm Bithyniam & Propontidem. Præturas verò decem, in Europa quidem & adiacẽtibus inſulis, eam ſcilicet quæ vlterior Iberia dicitur, circa Bætim fluuium eſt & *Attacem, & ex Celtica Narboneñ. Tertiam Sardiniã cum Cyrno, quartã Ciliciam, quintam & ſextã Illyrij partem, quæ ad*Epites, quæ Macedoniæ ſunt cõterminæ, octauam Creten cum Cyrenaica, nonam Cyprum, decimam Bithyniam cum Propontide & quibuſdam Ponti partibus. Cęteras Cęſar prouincias habet, in quarũ alias procuratores mittit cõſulares viros, in alias prętorios, in alias homines ex equeſtri ordine. Reges verò & principes & decarchæ, ad eius portiones ſunt ac ſempèr fuére. hęc Strabo. Sed nũquàm inuenitur ità ſeruatum, vt ego inuenire potuerim. tranſlata eſt enim omnis poteſtas in imperatorem. Præturæ x. * Atlantem

Primi voluminis finis.

D.Io-

D. IOHANNIS NAVCLERI TVBINGENSIS PRAEPOSITI CHRONICARVM HISTORIARVM VOLVMEN

Secundum, continens geſta memoratu digniſſima, iam indè à natiuitate Domini & Seruatoris noſtri IESV CHRISTI, vſq; ad Carolum Magnum Imperatorem & translationem Imperij Romani ad Germanos, ad annum videlicet 750.

PRAEFATIO IN CHRONOGRAPHIAE VOLVMEN SECVNDVM.

Superiore volumine, in quo generationes veteris teſtamẽti ſexagintatres, quaſi totidem libros per generationes IESV CHRISTI Domini noſtri ſecundum carnem ab Adam primo homine linea recta deſcendentes vſq; ad eundem Dominũ noſtrum IESVM CHRISTVM, & nonnulla circa eas generationes memoratu digna ab alijs tradita compilauimus, cum DEI adiutorio vtcunquè abſoluto: animus nunc eſt, vt iuxta præmiſſa per generationes noui teſtamenti, in quo CHRISTVS caput eſt, etiàm linea recta deſcendentes vſque ad noſtra temporà, aliqua dicta geſtaq́ memoratu digna, prout ab vſu iam probatis ſcriptoribus accepimus, DEO auxiliante comportemus. Chriſtus generationum ſpiritualiũ caput. *Inprimis itaque præmittendum duco, quòd ſicut veteris teſtamenti caput eſt Adam primus homo, à quo per ſexagintatres generationes recta linea deſcendentes, peruenimus ad CHRISTVM filium DEI: ità noui teſtamenti caput eſt CHRISTVS, à quo conformitèr de generatione in generationem deſcendendum erit, vſquequò perueniamus ad finem mundi: ità tamen, quòd ſciamus generationes noui teſtamẽti non eſſe carnales, cùm CHRISTVS carnales filios non habuerit, ſed ſpirituales, quales ex aqua & ſpiritu generauit, id eſt, regenerauit. Factus eſt enim, inquit Apoſtolus, primus Adam in animam viuentem, nouiſſimus Adam (id eſt, CHRISTVS) in ſpiritum viuificantem. non enim primus erat ſpiritualis. nam primus homo de terra, terrenus: ſecundus homo de cælo cæleſtis: qualis terrenus, tales & terreni: & qualis cæleſtis, tales & cæleſtes.* 1. Cor. 15.

Erunt itaque generationes noui teſtamenti non inæquales duratione temporis, vt carna-

les fuêre: ſed ſicut CHRISTVS noui teſtamenti author, expleto tandem ætatis ſuæ anno trigeſimo incepit ſibi filios generare & acquirere per euangelium, ità quælibet generatio noui teſtamenti pariformitèr conſummabitur in ſequentibus ſpatio XXX. annorũ. Hanc ego ſupputationem annorum ea ſolùm ratione intendo ſequi, vt infrà ſcripta faciliùs poſſint inueniri.

An verò totidem generationes noui teſtamenti futuræ ſint, nec plures nec pauciores quàm præceſſerint, putà LXIII. quæ faciunt annos M.DCCC.XC. neminem puto affirmare poſſe. nam Deus qui mundum hunc non neceſſitate aliqua, ſed liberè dum voluit creauit, vt & quandò vult, eum finire poterit. Vndè ſcientia iſta non eſt acquiſibilis per naturalem inueſtigationem, ſicut nec principium mundi.

Licet ergò aſtrologi probent, quòd motus retardationis octauæ ſphæræ, nequeat citiùs quàm in XXXVI. millibus annorum compleri, non tamen ſequitur, præſens ſeculum tanto tempore duraturum, quia vno impetu plures anni poſſunt reuolui. Vndè Sibylla Babylonica aſſeruit, quòd tunc inuenientur anni ſicut menſes, & menſes ſicut dies.

Act. 1. Matth. 24. *Hinc etiàm veritas ad diſcipulos: Non eſt veſtrum nôſſe tempora & momenta, quæ pater poſuit in ſua poteſtate. Et iterùm: De die illo nemo ſcit niſi pater ſolus. Hæc etſi vera ſunt, nihilominùs hactenùs inuenti ſunt nonnulli in Eccleſia magnæ authoritatis viri, qui de fine mundi & Antichriſti tempore ſcripſère, concedentes tempora & momenta, diem & annum neminem ſcire: ſed ex præteritis futura metientes, centenaria annorum licere inquirere, myſticeque explanare. Quia tamen & illi inter ſe non concordant, nihil certi ab eis poteſt haberi.*

Anno igitur ab exordio mundi ſecundùm Hebraicam veritatem 3962. ſecundùm Septuaginta interpretes eorumque ſectatores, 5199. vel (vt alij volunt) 5201. ab vrbis verò Romanæ conditione 751. olympiadis 190. anno tertio, imperante Auguſto Octauiano Cæſare, anno imperij eius 42. ab Oriente in Occidentem, à ſeptentrione in meridiem, ac per totum oceani circulum, quo Romanum venit imperium, cunctis gentibus vna pace compoſitis, Exi-
Luc. 2. *it edictum ab eodem Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis. Hæc autem deſcriptio prima facta eſt, vt refert Euangeliſta, à præſide Syriæ, ſub qua continebatur Iudæa,*
Naſcitur Ieſus Chriſtus *Cyrino. Aſcendit autem Ioſeph à Nazareth in Bethleem, eò quòd eſſet de domo Dauid, vt profiteretur cum Maria vxore, prægnante. Factum eſt autem cùm eſſent ibi, peperit virgo filium ſuum Dominum noſtrum IESVM CHRISTVM. Paſtoribus tum in eadem regione gregem ſuum cuſtodientibus mox apparuit angelus, dicens: Eccè annuncio vobis gaudium magnum, quod erit omni populo, quia natus eſt vobis hodiè ſaluator mundi, qui eſt CHRISTVS Dominus, in ciuitate Dauid. Et ſubitò facta eſt cum angelo multitudo militiæ cæleſtis, laudantium DEVM, & dicentium: Gloria in altiſſimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. quod factum eſt octauo Calendas Ianuarij. deindè die octauo ſecundùm legem puer circumciditur, & vocatum eſt nomen eius IESVS, ſicut prædixit angelus.*

GENE-

VI. ætas mundi.

SEXTA itaque mũdi, ętas Chriſtianorũ celeberrima, à CHRISTO IESV Saluatore noſtro, NOVI TESTAMENTI author eſt, feliciter incipit. Idcircò etſi Hebręi ab exordio mundi annos computẽt, aut ſaltem à diluuio, tamen hiſtoriographi nonnulli incipiunt à Nino rege Aſſyriorum primo, aliqui ab excidio Troiæ, olim Gręci per olympiades, & Romani ab vrbe condita, ab Alexandro quoquẽ ſumpſerũt initium plurimi. ſed tandem in hac 6. ętate nouo homine, qui veterẽ euacuauit, nato, annalibus ſupradictis terminũ dedimus, & ab eius ortu iuxta catholicã fidem numerare incepimus. alludit huc illud Maronis, dicentis:

Vltima Cumæi venit iam carminis ætas, Eclog. 4.
Magnus ab integro ſeclorum naſcitur ordo.

Omnes ſcriptores catholici, mũdi monarchiam quartam à Cæſare Auguſto principium habuiſſe teſtantur, ſub quo & naſci dignatus eſt Chriſtus, à quo incipit primitiua Eccleſia. vnde videntur velle, quòd Cæſar Iulius fuerit potiùs quidam præcurſor imperij, ſicut Iohannes Baptiſta præcurſor fuit Domini.

Principes Romani qui & quot fuerint.

Octauianus Cæſar Auguſtus.
Tiberius priuignus Auguſti.
Caius Caligula nepos Tiberij.
Claudius Caligulæ patruus.
Nero Claudij priuignus.
Galba Sergius.
Otho Siluius.
Vitellius.
Flauius Veſpaſianus.
Titus Veſpaſiani filius.
Domitianus Titi frater.
Nerua Cocceius ſenex.
Traianus Neruæ adoptiuus Vlpius Crinitus.
Adrianus Aelius.
Antoninus Pius.
Marc. Antonin. Philoſoph. cum L. Commodus Antoninus Verus.
Antoninus Comodus Marci filius.
Aelius Pertinax.
L. Septimi. Seuer. Pertinax.
Baſſian. Caracalla Antonin.
Macrinus, aliâs Opilius.
Aurelius Heliogabalus.
Alexander Iuſtus.
Maximinus Thrax.
Gordianus adoleſcens.
Philippus Arabs.
Decius.
Gallus & Voluſianus filius.
Valerianus cum Galieno filio.
Claudius. Aurelianus.
Tacitus. Probus.
Carus cum Carino & Numeriano filijs.
Diocletianus Dalmata cum Maximiano.
Galerius.
Conſtantinus Magnus. hic imperium Rom. in Græciam tranſtulit ad Byzantiũ, quã Conſtantinopolim ſeu alteram Romam appellauit, anno Domini 318.
Imperatores Romani in Oriẽte ſeu Conſtantinopoli.
Conſtantinus Magnus.
Conſtantius eius filius.
Iulianus apoſtata.
Iouinianus.
Valentinianus cum Valente fratre.
Valens frater illius cum Graciano & Valentiniano.
Gratianus.
Theodoſius. *Archadius.*
Honorius. *Theodoſius iunior Archadij filius.*
Martianus.
Leo I.
Zeno Iſauricus.
Anaſtaſius.
Iuſtinus. *Iuſtinianus.*
Iuſtinus iunior.
Tiberius Conſtantinus.
Mauricius Tiberij gener.
Phoca.
Heraclius.
Conſtantinus II.
Conſtantinus III.
Iuſtinianus ſecundus Conſtãtini filius.
Leontius.
Tiberius, ſub quo recuperauit regnum Iuſtinianus.
Philippus qui & Dardanius.
Anaſtaſius cognomẽto Artemius.
Theodoſius III.
Leo III.
Conſtantinus V.
Leo IIII.
Conſtantinus VI. cum Irene matre aliquãdiu imperauit, deinde ei adminiſtrationem abſtulit, quæ eundem tandem cepit, & effoſſis oculis in carcerem miſit, quo tempore tranſlatum eſt imperium à Græcis ad Germanos in Carolo Magno, anno ſalutis noſtræ 800.
Quanuis autem tranſlatum fuerat imperium, remanſerunt tamen in Conſtantinopoli imperatores nudo nõie, retinuerũtq́; Cõſtantinopolim nõnullasq́; alias prouincias, pus circa Cõſtãtinũ VI. dicetur & Carolũ Magnũ.
Primus Conſtantinopolitanus imperator poſt imperium tranſlatum, fuit Nicephorus in Græcia cum Stan-

Stauracio filio.
Michael Curopalates.
Leo Armenacus.
Michael Thraulus.
Theophilus.
Michael eius filius.
Basilius Macedo.
Leo & Alexander.
Constantinus VIII.
Romanus iunior.
Nicephorus.
Iohannes.
Constantinus illius filius cum Alexio & Manuele.
Andronicus, Iſacius, Alexius, & cæteri.
Michael Heſiopontanus cuius auxilio reædificata eſt eccleſia reſurrectionis Dominicæ in Hieruſalem, anno ſalutis noſtræ 1048.
Conſtantinus ſequitur anno 1049
Michael & filij ſui 1070.
Nicephorus anno 1080.
Alexius anno 1090.
Conſtantinopolis capitur.
Calo Iohannes filius illius anno Domini 1115.
Emanuel anno 1138.
Alexius filius anno 1180.
Andronicus tutor.
Iſacius hic pellitur anno 1190.
Alexius frater eiuſdem, ipſius interfector.
Alexius filius Iſacij.
Murzyphlus, quo tempore capta eſt Conſtantinopolis, res ad Gallos tralata.
Balduinus Flandreñ comes anno Domini 1208.
Henricus frater illius.
Petrus comes Antiſiodoreñ.
Robertus filius.
Balduinus ſecundus.
Iohannes Brennus ſurrogatur.
Balduinus reſumitur.
Conſtantinopolis perditur.
Palæologus fraude ac parricidio inuaſor 1266.
Andronicus filius.
Calo Iohannes anno Domini 1380.
Andronicus. Iohannes.
Conſtantinus, iſte fuit vltimus, ſub quo & Conſtantinopolis eſt capta, & in Mahumeti Turcarum imperatoris poteſtatem redacta: ipſeq́; Cõſtãtinus à ianiferis obtruncatus.
Poſtquàm tranſlatũ fuit imperium de Græcis in Germanos.
Carolus Magnus, primus imperator ex Germanis.
Ludouicus Pius, ſecundus, Caroli filius.
Lotharius Ludouici Pij filius.
Ludouicus ſecundus.
Carolus ſecundus.
Carolus tertius.
Arnulphus.
Ludouicus 3.
Conradus, quo tẽpore in Italia intruſit ſe Berengarius primus, & ſecundus, poſt eum.
Lotharius, Hugonis Burgũdionis filius, & Berengarius quartus.
Henricus primus.
Otho primus vmbratiles illos imperatores in Italia effeminat.
Otho ſecundus eius filius.
Otho tertius ſecũdi filius, dux Saxoniæ.
Henricus ſecundus Noricorum dux.
Conradus 2. Francorum dux, ſecũdum aliquos, Sueuorũ.
Henricus tertius eius filius.
Henricus quartus tertij filius.
Henricus quintus quarti filius.
Lotharius ſecũdus, Saxoniæ dux.
Conradus tertius, Sueuorum dux.
Fridericus primus, Sueuorũ dux.
Henricus ſextus Friderici filius.
Otho 4. dux Saxoniæ.
Philippus dux Sueuiæ concurrit.
Fridericus ſecundus Henrici ſexti filius.
Conradus Friderici filius.
Rudolphus comes de Habſpurg.
Adolphus comes de Naſſau.
Albertus dux Auſtriæ.
Henricus ſeptimus, comes de Lutzenburg.
Ludouicus quartus, dux Bauariæ.
Carolus quartus, rex Bohemiæ.
Vuenceſlaus Caroli filius.
Robertus, comes Palatinus Rheni, Bauariæ dux.
Sigiſmundus Caroli quarti filius.
Albertus ſecũdus, dux Auſtriæ, Hungariæ & Bohemiæ rex.
Fridericus tertius, dux Auſtriæ.
Maximilianus eius filius imperator inuictiſſimus.
Carolus quintus, Maximiliani ex filio nepos.
Ferdinandus primus, Caroli quinti frater.
Maximilianus 2. Ferdinandi filius.

Matth. 2. Magorum munera.

Tertiadecima verò diẽ à Chriſti natiuitate, Magi venerunt Hieroſolymam ſtella duce, ſalutatoq́; Herode, Bethleẽ abeunt, Chriſtumq́ue adorant. Deinde per aliam viam reuertuntur ad propria. Quod Herodes moleſtè ferens, quaſi illuſus ab eis, ſtatuit puerum Ieſum occidere: maturâſſetque, niſi ab Auguſto eodem tempore citatus fuiſſet, vt Romam iret, accuſationi filiorum reſponſurus.

Pro-

Herodis in filios odiũ.

Profectus itaque Romam, Cęſarem adijt, & accitis filijs, inſolentiam eorum atque audaciam in conſpectu Cęſaris vehementèr inſimulauit, quòd ſcilicet feſtinâſſent patrem ſuum perimere, regnumque tyrãnico more inuadere, cùm nihil paſſi ſint moleſtum aut graue à patre, quibus hactenùs diuitias, honores nobiliſſimasque coniuges copulauerat, quorum temeritatem diù tolerâſſet, nũc autem cogeretur talibus aures obtũdere Cęſaris, petebat igit̃ tales filios morte mulctari, nè cum tanto timore viueret, aut certè ſe opprimi medium nõ videret.

His in longum dictis, prout Ioſephus narrat, iuuenes multùm confuſi ſunt. erat enim in eis inopia dicẽdi, & lachrymæ cũ gemitu fluebãt, dum timerẽt nè putarentur mala conſcientia ſatisfactionem non inuenire, quæ non deerat.

Tandèm tamen Alexander ſe erigens, accuſationes diſſoluere niſus eſt: Pater, inquit, tuus quidem erga nos affectus appáret, cùm nihil in nos domi crudelitèr egeris. at dicis regnum nos deſiderare, veriſimilis contra iuuenes cauſa videtur. Conſidera tamen quia hęc communia cunctis exiſtunt, & dici de alijs poſſunt, dum nihil ꝓhibeat, ſi regis filij ſunt iuuenes, & matre eorum defuncta, in ſuſpicione eos eſſe tanquàm inſidiatores patris. Sed opinio ad talem crudelitatem non ſufficit. Dicat quis, ſi tale aliquid pręſumptum eſt à nobis, vndè credibilia hęc appareant. an nõ poſſunt talia quoquè cõfingi, pręſertìm regia domo iam diſcordante? Nunquid poteſt approbari veneni confectio, aut ęqualium coniuratio, aut ſeruorum corruptio, aut literæ proditoriæ? Culpam noſtram nullus probabit. Loquuti ſumus* quõdàm, ſed non cõtra te. matrem noſtram planximus, non quòd defuncta eſt, ſed quia derogatur ei ab indignis. Fruſtrà feſtinamus occídere regẽ, quibus hoc pro facinore nec terra nec mare nauigabile videretur. Sed neque filios impios generâſti, neq; ſtultos, ſed infelices, teque indignos. ſi verò neq; cauſas habes, neque inſidias inuenis, quid tibi ad fidẽ ſufficit in tali crudelitate? ampliorẽ ſatisfactionem poſſemus inſerere, ſed nõ recipiũt prolixiorẽ orationem, quæ minimè cõmiſſa ſunt. Quapropter ante oĩa Cæſarem petimus, ſi ſinè ſuſpiciõe circa nos tuum affectum oſtendas, poſſimus viuere, licèt non felicitèr. Nobis enim vita iucunda non videtur, ſi tu eam vt immeritis largiaris.

*quodam

His dictis, tacuit, nec in aliquo patrẽ de matris interitu inſimulare auſus eſt. Cumq; rumor in aula diuulgatus eſſet, regem faciebat inuidioſum incredibilis accuſatio. Nam adoleſcẽtum ętas, corporis pulchritudo, mirandum eis auxilium fecerat: plùs verò, quia oratio conuenientèr & ſapientèr in Alexãdri verbis occurrebat.

Cęſar autem modicùm remoratus, adoleſcẽtes reſpexit, & licèt ab accuſatione extranei viderentur, hoc ipſo tamẽ peccâſſe pronunciauit, quòd patri dediſſent occaſionem criminandi. Herodem verò petebat, vt omnem opinionẽ ſiniſtram abijciens, recõciliaretur cum filijs. ac ſimul innuit filijs, vt veſtigijs ſe patris ſubijcerent.

O ſtaulanus iudex.

Qua ſupplicatione pater eos non ſinè lachrymis amplexus eſt, ità vt qui adeſſent, miſeratione flecterentur, ac in lachrymas prorumperẽt. Hoc facto, gratias Cęſari agentes, paritèr diſceſſerunt, & vnà cum illis Antipater, ſimulans lætitiam pro eorum reconciliatione. Poſtero die Herodes donaria precioſa Cęſari præbuit, quem viciſsìm Cæſar honorauit, & de regno ei poteſtatem conceſſit, quem vellet filiorum ſucceſſorem relinquere, aut inter eos partiri: oportere tamẽ eum, dum viueret, & regni & filiorum dominationẽ poſſidere.

Herodes vt in Iudęã peruenit, ingreſſus eſt templum, & de ſuis ꝓſperis actibus populum allocutus, Cęſaris in ſe ſimul munificentiam explanans, in fine ad filios ſermonem conuertit, petens vt in aula & alijs concordarent, quos & poſt ſe reges futuros demonſtrauit. Primùm Antipatrum, poſteà verò Alexandrum & Ariſtobulum hortabatur, dum viueret, ſibi obedire in omnibus, qa nũc per ętatem impediretur rempublicam gubernare, & ſic concione dimiſſa, multi ſub expectatione filiorum nouis rebus ſtudere cœperunt.

Tunc confirmatus eſt in regno

Hero-

Herodes certiùs quàm priùs, vtpotè qui eſſet ex decreto Auguſti de ſucceſſore ſui regni iudex conſtitutus: & nè fortè ignobilis cenſeretur, quòd ab ipſo ſemine Iſraëlitico eſſet extraneus, comburi fecit omnes libros in quibus nobilitas generis habebatur, ęſtimans ſe nobilem videri poſſe, ſi nouitius & aduena Leuitici generis nullis conſcriptionum faſtibus vrgeretur. Erāt eñ per illud tempus omnes Hebręorum generatiões deſcriptæ, & in arculis templi ſecretioribus ſeruabantur: ſuſpicatus eſt per huiuſmodi generis indicia, ſi permanerent, quòd plurimùm ſibi afferrent ignobilitatis: ſacram quoquè veſtem ſummi pōtificis occluſam ſub ſignaculo ſuo tenuit, nec vnquàm pontificibus vſum eius poteſtatémve permiſit.

Herodes Iudaicas genealogias cōbuſſit.

Matth. 2.

Herodes pueros necat.

Ad necem indè puerorum conuerſus homo regnandi cupidus, quòd natum eſſe alterum regem Iudęorum à Magis & prophetis intellexerat, conceptā crudelitatem, audacior nunc factus, executioni mandauit. Oñes qui tum in Bethlehem erāt & finibus eius, paruulos occidi iubet, ſecundùm tempus quod à Magis exquiſierat, nec filio proprio eius ętatis pepercit. Vndè ferunt Auguſtum Cęſarem, crudelitatem hominis deteſtatum, dixiſſe, mâlle ſe Herodis porcum eſſe quàm filium. Iudęi enim ex lege ſuillam carnem non comedunt. hāc obrem in porcos clementes dicuntur. ſicq; plurimi paruuli occiduntur pro Chriſto, ipſe verò Chriſtus illęſus euaſit, qui angelo monente fugerat in Aegyptum.

Auguſti ſcomma.

Propter hoc ſcelus duriſſima & indecoraeum morborum clade DOMINUS in extremis flagellauit, pręmiſſa filiorum ſuorum orbitate.

Factum eſt autem vt Herodes, quoniā multos orbauerat filijs, ipſe ſuis miſerabiliùs orbaretur. nam per aſtutiam ſuorum iterùm facti ſunt ſuſpecti Alexander & Ariſtobulus patri. ſiquidem Salome metuens, nè in ſe aliquādò vindicarent interitum matris, filiam ſuam coniunctam matrimonio Ariſtobulo, dolo flectit, vt quicquid ſecretò maritus loqueretur, ſibi reuelaret, ad ſalutem omnium ipſorum hoc pertinere. Illa verò nequaquàm marito fidelis, dicebat q̧ ſępiùs memoriā ſuę matris faceret, quòd patrē Herodē odio haberet, & q̧ ęgrè videret alias mulieres ornamenta matris ferre, minari etiàm multam vindictam.

Quę confeſtìm per Salomen regi nūciata, animum ipſius vehementèr exacerbabant. incidit etiàm quòd duo eunuchi regis nunciarentur ab Alexandro pecunia corrupti in eius necem. Cumq; torquerentur, ad gratiam Antipatri cōfeſſi ſunt, quòd odium circa patrē Alexāder haberet, & quòd ſuadebat eis Herodem ſpernere, ſibiq; adhęrere, ad hoc habere ſe plures ex ducibus amicos. Hoc audito, totus furore metuq; tractus, timens nè contra ipſum facta eſſet coniuratio, cuſtodias propterea communiens vndiquè fecit multas: contra inſontes acerbus factus eſt, multis quoquè amicis palatium interdixit. Horum omniū caput erat Antipater, qui patris inconſtantiam intelligens, nihil omittebat. Subornabat etiàm, qui dicerent Ariſtobulum conſcios habere, vt regē perimentes, Romam confugerēt, ac regnū tum peterent. Erat etiàm Lacedæmonius nobilis, ſed malus, inter aulicos Herodis, qui Antipatro fauebat, amicū tamen ſe palàm Alexandro faciebat in dolo, ſempèr eius dicta & facta notabat. Cui Alexander aliquādò narrabat, quomodò pater eſſet alienatus ab eis, ac mater ſua perijſſet, Antipater autē ſibi prępoſitus, qui non ceſſaret odioſum ſe facere patri. & cùm talia flens indoluiſſet, ille Antipatro omnia nunciauit.

Alexander patri inſidiari defertur.

Igitur Antipater flectit, vt eadem Herodi explanare velit, qui non ſicut audiuit, ſed aliqua addēs, animum regis immutabili odio compleuit. Indè rex non ſicut priùs cōtra filios tantummodò accuſationes audiebat, ſed licē etiam dabat volentibus quiddam contra eos referre. Allatæ ſunt etiàm literæ, in quibus patrem accuſabat Ariſtobulus, non iuſtè feciſſe dum terram tribuiſſet Antipatro ducentorum talentorū redditus. Oſtēduntur etiā literæ Alexandri manu ſcriptæ, cōtinentes omnia eſſe parata ad fugam. Glaphyra vxor Alexādri interrogata, nō negauit ſe vnà cum marito fugam cogitâſſe.

Antipatri inſidiæ.

Ob hæc & multa huiuſcemodi

ſcripſit

ſcripſit Herodes Auguſto, in multis accuſans filios. Miſit autē Auguſtus legatos cum reſcripto, vt corā his coacto cōcilio procerū, filios iudicaret, & de eis, ſi conuincere eos poſſet, faceret quod vellet. Auditis hinc & indè partibus, legati illos damnandos pronunciauerunt, nō tamen morte, niſi certiora apparérent. Tunc apud Sebaſten pater coniecit eos in vincula, complices verò eorum appoſuit plùs torquendos, vt certior fieret ſi in animam ſuam machinarentur filij. Confeſſus eſt autem quidam, multa ſibi ab Alexandro promiſſa, ſi patri venenum propinaret.

Tonſor quoquè regis cōfeſſus eſt de promiſſis ſibi muneribus, ſi dum pararet patri barbam, eum iugularet: addiditq́; dixiſſe Alexādrum, non eſſe ſpem ponēdam in ſene qui canos tingebat.

Incertum eſt autem, vtrùm hæc veritate, an neceſſitate retulérint. Herodes autem licèt deliberâſſet iamdudùm filios interimere, tunc tamen feſtinaut crudelitati finem imponere. Vndè in Cæſaream tracti, patre præcipiente, laqueo perimuntur: Corpora verò noctù Alexandrion portantur, vbi matris eorum pater, pluresq́; cognati poſiti videbantur. Tunc ſcripſit teſtamētum Herodes, & Antipatrum futurum regem inſtituit, Herodem etiàm filium ex alia matre, qui cognominabatur Antipas, Antipatro ſubſtituit. Antipatrum verò intolerabile odium populi excepit, cūctis ſcientibus quòd fratribus ſuis cōſeruiſſet calumnias.

Veruntamen cum patre paritèr participatur regno, non alitèr quàm ſi rex etiàm cōſiſteret, quia vtilis & promptus à rege putabatur. Incognita enim patri eius erat nequitia, qui non parùm moleſtè tulit, quòd fratrem ſibi ſubſtituerat, eò quòd ad filios Antipatri regnum tranſire noluiſſet. Alia quoquè maior cauſa inuidiæ orta eſt in patrem: nam pupillos filiorum quos occíderat, pater na dilectione fouebat, alijs nepotibus ſuis eos copulās in matrimonio. Reliquit enim Ariſtobulus filium Herodem Agrippam, qui poſteà Iacobū occidit gladio. Act. 12.

Timuit ergò Antipater, nè ad pupillos fratrum ſuorū quādoq; regnum reuocaret Herodes. Adhęc cernebat, moriente Herode, certè ſibi regnum proſuturum: prolixiùs autem viuente, multa ſibi imminere pericula, pręſertim ſi eius ſactio aduersùs fratres occiſos proderetur, propter quę ad donandum erat largus, & eos qui circa patrem erant, lucris pulſabat, & maximè illos quos Romæ habebat amicos, aduersùs patrem paulatìm concitabat: fratrem etiàm Herodis Feroram, per mulieres, vxorem, matrem & ſororem, quibus deditus erat, aucupabatur. Antipatri conatus.

Sola illis regis ſoror Salome contrà nitens, iam diù cuncta inſpiciēs, & amicitiam eorum in perniciem Herodis cōſtrui cernens, annunciauit Feroram deceptum cum Antipatro ſentire: maximū verò periculum regi, niſi maturè proſpicerent, imminere. Acceſſit quòd dum gens Iudaica iurâſſet ſe Cæſaris fore, Phariſæorum ſex millia iurare noluerunt, quos rex in pecuniario damno ob hoc mulctauerat. Illud damnum pro eis vxor Ferorę pro ſua liberalitate contulerat. Phariſæorū ſuperbia.

Viciſſim igitur illi quaſi diuinitatis notitiam haberent, prædixerunt mulieri, mortem Herodi imminere ex ſuperna maieſtate: illam autem regnum poſſeſſuram, & Feroram, & qui ex eorum ſemine deſcenderent. Quæ cùm Salome reſciſſet, quòd ad ſeditionem ſpectare viderentur, regi nunciauit. Itaq; rex interfecit phariſæos, qui cauſa ſeditionis extiterant. Conuentum deindè congregat, & accuſationem Feroræ coniugis, audaciamque illius mulieris exponens, hortabatur fratrem, vt illam à ſe dimitteret. At Feroras iniuriam eſſe, coniugem benemeritam abnuere, eligere ſe potiùs mori dicebat, quàm illa priuari.

Herodes & ſi vltionem cuperet ſumere, iracundiam tamen differebat. Et Antipatro, matriq́; eius interdixit cum Ferora & vxore eius miſcere colloquium. Illi profitebantur. conueniebant tamen occultè, ſimulque conuiuabantur. ſuſpectum autem patrem habēs & timens Antipater, callidè procurat, et patre volente, quibuſdam excogitatis occaſionibus,

nibus, Romam properauit, ac venenum à quadam venefica Arabica comparans, & apud vxorem Ferora reponés, quod ſe abſente per miniſtrum, quem ipſe ad hoc conduxerat, patri propinaretur. Indè iam cœpit fratricidij factio denudari. nam cùm Antipater Romæ eſſet, mortuus eſt Feroras. Accidit autem vt proderetur, apud Feroræ vxorem ſeruari venenum in alterius Herodis perniciem. Hoc cùm ille accepiſſet, mulierem afferre venenum iubet. Illa verò obſtupefacta, quaſi allatura egreditur, & inter manus ducentium de tecto ſe dedit præcipitem, non tamen interijt, ſed ſemiuiua ad regem reducta eſt. Ait tádem: Cùm moreretur frater tuus, rex, vir meus, ait mihi: Affer huc mulier venenum quod reliquit nobis Antipater, meq; vidente in igne conſume, nè ad inferos conſciétiam fratricidij feram. ego verò magnam eius partem in igne conſumens, modicum mihi propter dubios caſus, & quia te metuebam, reſeruaui. Cumque pyxidem cum veneno protuliſſet, expirauit.

Feroræ veneno perit.

His et alijs plurib^{9} inſidijs intellectis, quòd Antipater in morté patris graſſaretur, Herodes eum maturè reuocauit, et nè quid ſentiret, multum fauorem inſinuar, formidans nè reditum differret. Has literas cùm accepiſſet Antipater, ęgrè ſatis tulit, q̃ Feroras patris interitú nó perfecerat. Venit itaq; cũctis illis rebus incognitis. Quarè cùm ingreſſus eſſet aulam regiam, cœpit perturbari: deniquè pater ſalutatum accedétem repulit, fratricidij ſimul accuſans, & conſilia obiectãs ſuper patris interitu. Quorum omium auditorem ac iudicem in craſtinum Varum Quintilium, ſucceſſorem Saturnini in Syriam deſtinatum à Cæſare, fore confirmat. die poſtera conſidét Varus atq; rex, amicis pręſentibus. allata eſt epiſtola, qua quidá ex amicis Antipatrũ monuit inſidias detectas omes, nè rediret ad patrem. Antipatro verò patris genubus prouoluto, atq; deprecanti, nè iudicium rebus incognitis promeretur, purgare ſe poſſe aſſerens, iubet pater omnia in medium deduci, an quid poſſet inficiari, increpans nihilominùs & improperans miranda quæ ſibi feciſ-

Var^{9} Quintilius iudex fratricidij.

ſet bona. Hęc dicens, ſimul profundebat lachrymas, quæ illũ ampliùs loqui non ſinebant. Proferebantur teſtificationes plurimæ.

Tũc quoquè oĩa palàm facta ſunt, & conuiuia & conuentus ſecretò facti prodebantur, etiàm odium quo in patrem concitatus fuiſſet, & lamentationes quas ad matrem propriam frequentabat, quòd tam prolixè pater viueret. Ad hæc multos ſibi in regno fratres coaleſcere, & fratres plures reliquiſſe filios, quotiès etiàm accuſaſſet regis crudelitatem. Prodebantur quoquè ariolationes ac diuinationes à matre Antipatri, necnon ſacrificia ſuper rege facta, innumeraq; ſimilia aut his peiora. Ità vt Antipater, quanquàm in omnibus impudens, & ad fingédum promptiſſimus eſſet, tamen tunc tanta confuſione fuerit oppreſſus, vt neq; negare, neq; contradicere valuiſſet.

Ad hæc Varus iubet Antipatrum, vt ſe de tãtis criminibus expurget, ſi poſſit. Ille in faciem prouolutus, Deo ré omnibusq; commendabat, qui ſibi teſtificarętur nihil ſe improbum cogitãſſe, atq; ſignum à Deo fieri poſtulabat, inſidiatorem patris ſe penitùs non fuiſſe. Varus autem cùm ſæpiùs interrogaret eum, & nihil ampliùs ille quàm Dei proferret inuocationem, videns in infinitum rem pergere, iuſſit venenum in medium proferri, vt experiretur, quænam eſſet eius vis. & adductus quidam eorum, qui erãt morte damnati, bibit iubente Varo, cõfeſtimq; moritur. Tunc exurgés, abibat de conſeſſu.

Captus Antipater.

Herodes autem continuò in vinculis filium obſtringi iuſſit, & in cuſtodiam poni apud Hierichunta. Cumque complices filij quæreret pater, vt eos cum filio exquiſitis perimeret ſupplicijs, grauiori morbo impeditus eſt. Accedebat et ſenectus, cùm annos iam lxx. natus erar, animumque eius filiorum clades grauitèr affligebat.

Erant tum in Hieruſalem duo ſophiſtæ, quos non pauci adoleſcentum ſequebantur, quibus legem exponebãt. His opportunum viſum eſt, rege tabeſcente, vt aquilam auream deijcerent, quam rex ſuper portas templi contra

Sophiſtæ.

patrias

patrias leges poſuerat. qua deiecta, rex commotus irę magnitudine, morbũ ſuperauit, & in concionem procedens, in omnes Hieroſolymitas iniuriam hanc refundere nitebatur, ſed ad preces populi in ſolos authores vltus eſt, quos viuos incendit cum ſophiſtis duobus.

Fœdiſſimũ morbi genꝰ. Dehinc varijs affligebatur. nam febris mediocris erat, prurigo intolerabilis in omni corporis ſuperficie, et pedes intercutaneo vitio tumuerãt, putredo teſticulorũ vermes generabat, creber anhelitus & interrupta ſuſpiria, quæ omnia ad vindictã Dei à cunctis referebantur. Ipſe verò Iordanem tranſiens, apud Callirorã calidis aquis vtebatur. Cumq́; corpus eius oleo calidiori foueri medicis placuiſſet, in arcam plenam demerſum corpus ità diſſolutum eſt, vt quaſi mortuus putaretur.

Cumq́; reductus eſſet Hierichunta, audiens Iudæos mortem ſuam expectãtes cum gaudio, ex omni Iudęa nobiliores vocatos concludi pręcepit in Hippodromio ſiue circo, mandans Salomæ ſorori ſuę, vt cùm animã efflaret, ſtatim illos occideret, quò omis Iudęa in morte ſua ſicut in vita plangeret. Nuncij verò quos Romam miſerat, redeuntes, epiſtolam tulerunt à Cęſare, vt de Antipatro iuxta ſuam voluntatem ageret. Quo nuncio paululùm recreatus, cùm pomũ quo libẽtèr veſcebatur, petijſſet, cultellum quoquè ad ſcindẽdum, quẽ ſumẽs, circunſpiciensq́; nè quis adeſſet, voluit ſemetipſum interimere, & forſan perfeciſſet, niſi pręueniſſet manũ eius Atiabꝰ nepos eiꝰ, qui dextrã regis cõtinuit, ſtatimq́ue vlulatus magnus, quaſi rex eſſet mortuus, in regia excitatus eſt.

Quæ cùm ad Antipatrum peruolãſſent, totus animo geſtiebat, àc ſi fuiſſet liberatus à vinculis, multaq́; cuſtodibus promittebat, vt eum ſoluerent. Quòd cùm accepiſſet Herodes, grauiùs tulit exultationem filij q̃ mortẽ, ac quaſſans caput, quanquàm in extremo vitę teneretur, ſtatim deſtinat carnificẽ, qui Antipatrum cõtinuò occidit, eiusq́; ſepultura in Hyrcania ſinè vllo honore fuit. Antipatri cædes. Deindè teſtamentum mutat, Archelaũ filium ſuum ex alia vxore, regni ſucceſſorem ſcripſit, ità tamẽ, quòd ab Augusto diadema ſuſciperet. alijs filijs Herodi & Philippo partes reliquit. Diſpoſuit quoquè cæteris ſuis cõſanguineis, opibus eos locupletans.

His peractis, quinto die poſtq̃ Antipatrum necãrat, interit, 37. anno poſtquàm à Ro. rex declaratus eſt, in alijs fortunatiſſimus, in domeſticis infeliciſſimus. Herodis mors. At Salome & Alexas, antequàm mors regis diuulgata erat, ex carcere Iudæos abire permittunt, dicentes regem iuſſiſſe. hoc autem fecerunt, beneficium illi genti præſtare cupientes.

Tunc Salome & Alexas cunctam militiam congregantes, gratias regis pro fide & beneuolẽtia quam circa eum exhibuerunt, inſinuant, petitiões quoquè eius, vt ſimiles ſe circa Archelaum filiũ eius exhiberent, quem regem conſtituit. Ptolemęus etiàm, cui fuerat teſtamentũ à rege creditum, annulusq́; quo ſignauerat, commiſſus, quæ in teſtamẽto haberentur profert: quæ non poſſe robur firmitatemq́; ſuſcipere dicebat, niſi cuncta deferrentur ad Cæſarem.

Fit continuò fragor ingens honorãtium Archelaum, regemq́; proclamantium, ſe promptos ad omia futuros. Archelaus Iudææ rex. Deindè ſepultura regi pręparabatur, & ſepeliuit eum Archelaus in Herodio iuxta mandatum ipſius, nihil tunc regij ornatûs in funeris pompa prætermittens. Septem diebus lugendo conſumptis, epuliſque funeralibus præbitis, candida veſte indutus, aſſcendit in templum, varijsq́; fauoribus à plebe ſuſceptus eſt. ſedensq́ue pro tribunali, dixit ſe etiàm à regis nomine velle temperare, donèc à Cæſare foret confirmatus, promittens quòd patre melior omnibus appareret atq́; benignior.

Hac noui principis benignitate freti, tributa leuari, alij vectigalia tolli, quidam ſolui cuſtodias petebãt. Archelaus porrò in nullo illis contraria reſpondebat, ſed in omnibus accuratè, æſtimans regni fore ſuffragium, ſi multitudinis beneuolentiam comparãſſet. Dehinc ad ſacrificia offerenda Deo conuertitur, & cum amicis conuiuia celebranda.

Cùm hęc agũtur, orta eſt ſeditio quę in nouis rebus accidere ſolet. Plurimi

Archelaus Iudææ rex. enim ex Iudęis, ſophiſtas pro defenſione legis occiſos querebantur: ſed & ferè omnes pontificem, quem Herodes precio creauerat, amouendum proclamabant. Inſtante azymorum die, cùm turba ab immolatione prohiberet pontificem, Archelaus miſſo chiliarcho, verbis eos ſedare tentauit. Cùm autem vulneratum remiſiſſent chiliarchum, miſſa grandi manu ſatellitum Archelaus, turbaque facta, circitèr tria millia occidit: reliqui, neglecta religione, omnes abiêrunt. Ipſe verò pace compoſita, cum Nicolao & Ptolemæo ſecretarijs patris ſui Romam profectus eſt, Salomamque & filios eius ſecum ducens, vt extremum patris teſtamentum probaret, Philippo fratre procuratore regni relicto.

Herodes verò Antipas frater eius, nô benè gratus, etiàm Romã profectus eſt, vt de regno habẽdo diſceptaret cum fratrę. Venientibus itaque Romam, Cęſar accitis optimatibus Romanorum, perſequendæ cauſæ copiam dedit partibus. Ibi tum primùm Caium ex Agrippa & filia ſua natum, filium adoptiuum, ſedere iuſſit. Archelaus ſibi regnum deberi aſſeruit & ætatis merito, & teſtamenti voluntate: Herodes verò primum teſtamẽtum debere ſeruari aiebat, quod pater quandò compos mentis eſſet, conſcripſerat: ſecundum verò nullum fore, quod pater mentis impos fecerit: nam & propria manu tum ſe appetiêrat. Addebat vſum Archelaum imperij ſæuitia, priùs quàm eſſet à Cæſare confirmatus, cùm tria millia Iudæorum occidiſſet.

His auditis, Cæſar reſponſum diſtulit, præſertim cùm literas Vari de Syria accepiſſet, Iudęos defeciſſe. Eodẽ ſiquidem tempore quatuor reges ſurrexerũt in Iudæa. ob hæc inſinuanda miſſus eſt Romam à Varo Philippus, iuerũt etiàm cum eo quinquaginta de Iudęis honorati. quos vt audiret Cęſar, in palatium templi Apollinis ſecedit cum amicis. Illi verò tyrannidem Herodis & filiorũ eius in Iudęos explicantes, ſupplicabãt vt Iudeæ reliquias miſericordia dignas iudicaret, & aut ius antiqui regni ſibi reſtitui, aut Syrię coniungi finibus, aut per Romanos iudices Iudęam adminiſtrari.

Iudææ tetrachę.

Tandèm de conſilio ſenatûs Cæſar monarchiam Herodis diſtribuit, mediã partem, ſcilicet Iudæam & Idumæam, tradẽs Archelao ſub nomine tetrarchię, pollicitus ſe facturum eum regem, ſi ſe dignum præbuiſſet: mediam verò partẽ ſecuit, ac ceſſit Herodi regio trans flumẽ & Galilęa: Ituręa verò & Trachonitis & Ammonitis, Philippo deſtinata eſt. Factus eſt igitur Archelaus quaſi diarchus, & ſic remiſſi ſunt in Iudęam tres fratres.

Archelaus verò tetrarcha nô ſolùm in accuſatores ſuos, verùm etiàm in ſibi ſubditos crudeliùs patre deſæuit, cuius regni anno primo Ioſeph ſeptennio in Aegypto commoratus, vbi Herodem tabe & ſacro igne mortuum intellexit, admonente angelo, Hieroſolymam cùm puero Ieſu proficiſcitur. Nec diù ibi moratus, quòd Archelaum Herodis filiũ ibi regnare intellexerat, iuit in Galilęam, & manſit in Nazareth. Porrò de infantia ſaluatoris & operibus eius vſque ad baptiſmum, non legitur in euangelio, niſi quòd Lucas dicit duodennem remanſiſſe in Hieruſalem, & poſt triduum inuentum à parentibus in medio doctorum, audientem & interrogantem eos. Matth. 2. Reditꝰ Christi ex Aegypto. Luc. 2.

ANNO Domini decimoquarto Auguſtus cum Tiberio Cæſare facto, cenſum Romæ agitans, inuenit nonagiès trecenta & ſeptuaginta millia hominum. Intereà primates Iudæorũ non ferentes crudelitatem Archelai, apud Cæſarem accuſationes inſtituunt, multos exceſſus demonſtrantes. Anno dni 14

Igitur anno Domini decimoquinto, qui eſt Auguſti quinquageſimuſſextus, Archelaus ob inſolentiam nono regni ſui anno à Cæſare damnatus, in exilium pellitur ad Viennam ciuitatem Galliæ. finibus autem Archelai in prouinciam redactis, procurator illius miſſus eſt Copinius cenſor patrimoniorum. Anno dni 15

Sed Iudas *Galonites ſeceſſionem facere conabatur, cenſum nil aliud eſſe aſſerens, quàm integram ſeruitutem. Is quartum apud Iudæos philoſophandi genus induxit, cuius amatores ſeditionibus repleuêre Rempub. Erant enim priùs Iudæorum ſectæ.

Anno dni 15 Ab anno dni ...

priùs tres ſectæ, Phariſæi, Saducæi, & Eſſeni, inuicèm differentes. Quartæ autem philoſophiæ Iudas ille princeps, affirmans ſolum Deum eſſe principem Iudæorum, prędicabat, ſupplicia, mortē, amicorumq́; amiſſiones cōtemnendas, dummodò nullum hominem dominū dicere compellātur. Copinio ergò procurante Iudæam, die azymorum cùm mos eſſet in media nocte templi portas aperiri, Samaritę quidam Hieroſolymā ingreſſi, oſſa mortuorum iniecēre. Tum à ſacerdotibus maior cuſtodia cœpit exerceri. Pòſt Copinio Marcus ſucceſſit, deindè Ruffus.

ANNO Domini xv. Auguſtus Nolam Campaniæ oppidū ingreſſus, morbo captus, moritur anno ętatis ſuæ ſeptuageſimoſexto ſiue ſeptimo, cùm regnāſſet 56. annos, menſes ſex, diebus decem, ex quibus aliquot cum Antonio annos regnauit, vir (vt ſcribit Suetonius) forma eximia, vultu ſermoneq́; trāquillo, oculos habuit claros ac nitidos, ſtaturam breuem, ſed quæ commoditate & æquitate membrorum occultaretur: cum ciuibus humaniſſimè vixit, de quo ſenatus crebrò dicere ſolebat: Vtinàm aut non naſceretur, aut non moreretur. In comparandis amicis charus, in retinendis conſtantiſſimus.

Auguſti mors & mores.

Venēre etiàm multi reges ad vrbem viſendi eius cauſa, quos ità comitèr & benignè ſuſcepit, vt ex amicis ſibi amiciſſimos redderet. liberalium artium ſtudioſiſſimus, clarus ingenio & doctrina, poëtis & hiſtoricis valdè delectatus eſt. Diſciplinam verò militarem ſeueriſſimè rexit. bellum ſuſcipiendum, niſi maioris ſpe lucri, negauit: alioquì ſimiles eſſe aureo hamo piſcantibus, cuius abrupti damnum nulla captura penſari poſſet. obloquia parùm curabat, vndè Tiberio, de eadē re, quòd ſibi obloqueretur, indignāti, ità ſcripſit: Noli mi Tiberi in hac re indignari. ſatis eſt ſi hæc habem⁹, nè quis nobis malè facere poſſit.

Dominum quoquè ſe nec à liberis ſerio iocóve appellari paſſus eſt, veſperi aut noctū ingreſſus eſt vrbes, nè quem officij cauſa inquietaret. Nunquàm filios ſuos populo commendabat, vt non adijceret, ſi merebuntur. filias & neptes ità inſtituit, vt etiàm lanificio aſſueſceret. veſte domeſtica vſus eſt, clauo nec lato nec anguſto. cœnam tribus ferculis, aut abundantiſſimè ſenis prębebat, non ampliùs tèr bibere in cœna ſolitus. vrbem Romam ità exornauit, vt gloriatus ſit, ſe latericiam inueniſſe, feciſſe autem marmoream.

Patris patriæ celebratus eſt cognomēto. Maximus quoquè pontifex lōgè ante obitum à ſenatu nominatus eſt. Vndè & Plutarchus ait: Auguſtus Cæſar euſquè ſacrorum pontificibus ſubditus fuit, donèc & ipſe, nè cui ſubeſſet, Veſtalis pōtifex creatus eſt. Pari ex cauſa tribunitiam poteſtatem ſuſcepit. ſic hic feliciſſimus in mundo, vt de eo longè pòſt diceretur, nec felicior Octauiano, nec Traiano melior. Nec tamen vir tantus vitijs caruit, libidini indulſit. Habuit etiàm filiam venuſtam, moribus autem procacem, Iuliam dictam, quā ipſemet ob adulterium damnauit exilio. & tantum de Auguſto.

ANNO ſalutis noſtrę decimoſexto, mortuo Octauiano Auguſto, Tiberius Nero Liuiæ filius, Auguſti priuignus, mox gener, poſtremò adoptione filius, imperium Romanū adeptus eſt. regnauit annis xxiij. hic ab Auguſto anno imperij ſui 49. Cæſar factus, Dalmatas & Sarmatas in poteſtatem Romanam redegit, qui mortuo Auguſto, delatum à ſenatu principatum finxit ſe abnuere, vt quid ſinguli dicerent aut ſentirent, exploraret. quæ res plures bonos peſſundedit, cùm ob ſententias quas non ad eius voluntatem promebant, poſtrema exitia inciderunt. Anno dni 16.

Tiberius imperator tertius.

Iſte Tiberius cū magna & graui modeſtia Reip. præfuit plurimo imperij ſui tempore, adeò vt quibuſdam præſidibus adaugenda tributa ſuadentibus, ſcripſerit, Boni paſtoris eſſe tondere pecus, nō deglubere ſeu excoriare. Adulationes quoquè auerſatus eſt, ità vt prænomen imperatoris, cognomenq́; patris patrię, & oblatam coronam recuſārit. Sed & aduersùs cōuicia & de ſe & ſuis carmina, firmus & patiens, faſſus in libera ciuitate omnibus debere linguam mentemq́; liberam eſſe. Curiā nunquàm niſi ſolus intrauit. In omnibus negocijs moroſus

Tiberij patientia.

roſus fuit.vndè procuratores prouinciarum vix aut nunquàm mutabat,proferens exemplum vulpeculæ vulneratæ, quæ dum iaceret ad ſolem,muſcas quibus ſcatebat,non abegit: Superuenit,inquit,quidam putans quòd præ imbecillitate ea ſuſtineret, feſtinauitq́; miſericordia motus abigere. Ad quem vulpecula,Malè mecum egiſti, quia quas abegiſti,plenę erant,& moleſtare ampliùs grauitèr non poterant: ſuperuenientes verò,quia famelicæ, acriùs pungent. Huic Tiberio artifex quidam vitrum fabricabile obtulit, & in eius conſpectu velut cuprũ fabricare incepit.Hunc Tiberius mox decollari iuſſit, dicẽs: Si hęc ars venerit ad lucem, pro nihilo aurum reputabitur & argentum.

Vitrum fabricabile.

ANNO eius tertio, Liuius hiſtoriographus Pataulj moritur, Ouidı° quoquè poëta defungitur in exilio.

Germanic° Druſus.

ANNO eius quarto Germanicus Druſus,Druſi filius & Caligulæ pater, de Germanis,ad quos ab Auguſto iam ſene miſſus fuit, triumphat, quem tamen Tiberius ſimul et Druſum,Germanici Druſi filios, quos ipſe adoptauerat,veneno extinxit. Nam tãta erat crudelitate Tiberius, vt immeritos quoque grauiſſimis cædibus necaret. Velut in itinere quodam lectica qua vehebatur, vepribus impedita,exploratorẽ vię primarum cohortium centurionem, ſtratum humi,penè ad necem verberauit. Fraudi datum poëtæ cuipiam,qui Agamemnonem induxiſſet, tyrannicè imperantem: & hiſtorico, qui Brutũ Caſſiumq́; Romanorũ vltimos dixiſſet. Reliqua apud Suetoniũ probũ authorẽ leges. Hoc tam immite ingeniũ pertæſus Auguſtus,ſub extremum vitę fertúr exclamâſſe, Miſerũ populũ Romanũ, qui ſub tam lentis futurus eſſet maxillis.

ANNO eius ſeptimo multos reges per blanditias ad ſe vocauit, nũquamq́; remiſit,inter quos & Archelaum Cappadocem, cuius regnum in prouinciæ formam redegit,et nobiliſſimam ciuitatem Mazam ex ſuo nomine Cæſaream appellauit.

ANNO eius quarto Seruius Plautus corrupti filij reus, ſemet in iudicio interfecit. Fertur quoquè initio ſui imperij Valerium Gracchum procuratorem miſiſſe in Iudęam,qui quęſtum putans pietatem,palàm vendebat ſacerdotij principatum, amouensq́ue Annam, Iſmaëlem pontificem deſignat. Sed & hunc non multò pòſt abijciens,Eleazarum Annę filiũ ſubrogauit, pòſt Annam, & hinc Simonem ſubſtituit,deindè Ioſippum qui & Caiphas dictus. Demùm expletis annis xj. Romã reuerſus eſt, cui ſucceſſor miſſus eſt à Tiberio, anno eius xij. Pontius Pilatus.

Pilat° in Iudæã miſſus.

Sanè Pilatus Hieruſalem veniẽs, ſtatuas Cæſaris ſecum deferens,ignorantibus Iudæis eas in ciuitate cõſtituit, Cæſareamq́ue redijt. Cùm autem plurimi ad eum deſcendiſſent, ſupplicantes de ſignis amouendis & imaginibus, ſedit pro tribunali Pilatus, militesq́; armatos circumponens, mortem eis minabatur ni quieſcerent. Illi mortem potiùs eligebant, quàm leges patrias prophanarent.admirans Pilatus conſtantiam Iudæorum in legalibus inſtitutis, auferri pręcepit imagines. poſteà veniẽs Hieroſolymam,vidit vrbem aquæ penuria laborare.aperuit gazophylacia templi, & ex opibus templo dicatis aquæductum cœpit ædificare, ſuſcipiens initium torrentis quod ſtadiorum duũm millium interuallo diſtabat. Iudæi verò acclamabant, vt ab illo opere ceſſaretur. Hinc quoquè ſeditio orta eſt,qua gratia Pilatus milites introduxit, ac multos Iudæorum occidit.Intermiſſum eſt autem opus, quia Iudæi legationem aduersùs Pilatum direxerant ad Tiberium.

GENERATIO II.

Luc. 3.

GEneratio ſecunda initium accepit anno xv. imperij Tiberij Cæſaris, procurante Pontio Pilato Iudæam, tetrarcha Galilææ Herode, Philippo fratre eius tetrarcha Ituræ & Trachonitidis regiõis, & Lyſania Abilinæ tetrarcha, ſub principibus ſacerdotum Anna & Caipha,factum eſt verbum Domini ſuper Iohannem Zachariæ filium in deſerto,vt baptizãs & prædicans ſolatium redemptionis annunciaret.& venit in omnem regionem Iordanis, baptizans, prædicansq́ue dicebat: Pœnitentiam agite, appropinquauit

uit enim regnum cælorum.

In hoc anno terminata eſt circücíſio, & inchoatus baptiſmus. Exibat tum ad eum omnis Iudæa, & baptizabatur in Iordane. Cùm autem baptizaret, miſerunt ab Hieroſolymis ſacerdotes & Leuítas, interrogātes quis eſſet. Et confeſſus eſt ſe neq; Chriſtū, neq; Heliam eſſe. dixerunt illi: Quid ergò baptizas, ſi tu non es Chriſtus, nec Helias, neque propheta? Ait Iohannes: Ego baptizo in aqua, medius autem veſtrûm ſtetit, quē vos neſcitis: ipſe eſt qui poſt me venturus eſt, qui ante me factus eſt, cuius ego non ſum dignus vt ſoluam corrigiā calceamenti. Hæc in Bethania facta ſunt trans Iordanem.

Ioh. 1.

Baptiſm⁹ Iohānis cœpit

Altera die vidit Iohānes Ieſum venientem ad ſe, & ait: Ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi. Tūc venit Ieſus à Galilæa in Iordanem ad Iohānem, vt baptizaretur. Iohannes autē prohibebat eū, dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me? Reſpondens Ieſus, dixit: Sine modò, ſic enim decet nos adimplere omnem iuſtitiā. Baptizatus autem Ieſus, confeſtim aſcendit de aqua, et ecce aperti ſunt ei cæli, viditque ſpiritum Dei deſcendentem ſicut columbam ſuper ipſum, auditaq; eſt vox de cælo: Hic eſt filius meus dilect⁹, in quo mihi complacui.

Matt. 3.

Matt. 3.

Exindè Dominus noſter Ieſus Chriſtus cœpit ſigna facere & prædicare, virtutibus vera comprobans quæ dicebat, diſcipuloſq; eligens, euangelicis eos imbuebat ſacramentis.

ANNO verò Tiberij xvj. Herodes tetrarcha Galilææ, Iohannem Baptiſtam incarcerauit circa paſcha, quem anno ſequenti decollari fecit, machinâte Herodiade vxore ſua, quam abſtulit fratri ſuo Philippo, repudiata filia Aretæ regis. Indè etiàm bellum exortum eſt inter Aretam & Herodem, pugnaque facta, pars Herodis victa eſt. Quibuſdam autem Iudæorū videbatur ideò periſſe Herodis exercitum, quòd in eum ſatis iuſtè indignatio diuina commota ſit pro vindicta Iohannis Baptiſtæ, vt ſcribit Ioſephus. hunc enim Herodes, inquit, occidit virum valdè bonum, qui præcipiebat Iudæis virtuti operam dare, iuſtitiam colere, pietatem in Deum ſeruare, & per baptiſmum in vnum coire.

Mar. 6. Truncatur Io. Baptiſta.

Interficitur & Chriſtus verus Dei filius, veritatis, iuſtitiæ, pietatis & religionis aſſertor anno xviij. imperij Tiberij, ętatis ſuę anno xxxiij. & eo magis, quòd ei vita propagata eſt ab octauo Calen. Ianuarij vſq; ad octauum Calen. Aprilis, quo die conceptus in virginis vtero fuit de ſpiritu ſancto. cædis autem tam nefariæ etiàm cæli ipſi ſigna dedêre. Nam & ſolis tanta defectio facta hora ſexta diei, vt et dies in obſcuram noctem verſus ſit. Et Bithynia etiàm, licèt ab Hieroſolymis multùm remota, terrę motu concuſſa, & multa Nicenæ vrbis ædificia corruêre. Vox ex adyto templi Hieroſolymitani audita, Tranſmigremus ciues ex his ſedibus. Deindè reſurrexit à mortuis Chriſtus vj. Calen. Aprilis, & aſcendit in cælum tertio nonas Maij, ſpiritumſanctum mittit in diſcipulos Idibus Maij. Et ſanctus Stephanus lapidatus eſt tertio nonas Auguſti, ac è Saulo perſecutore factus eſt Paulus doctor gentium menſe Ianuario ſequenti immediatè paſſionem CHRISTI.

Matt. 27. Chriſtus crucifixus.

Matt. 28. Mar. 16.

Act. 7.

Act. 9.

ANNO Tiberij decimonono, Iacobus frater Domini Hieroſolymis epiſcopus ordinatur ab apoſtolis, ſeditq; annis xxx. de his ità ſcribit Ioſephus:

De Chriſto Ioſephus.

Fuit autem his temporibus Ieſus ſapiens vir, ſi tamen virum eum nominare fas eſt: erat enim mirabilium operū effector, & doctor hominum eorum qui libentèr audiūt quę vera ſunt: & multos quidem Iudęorum, multos ex gentibus ſibi adiunxit. Chriſtus hic erat. Hunc accuſatione primorum noſtræ gentis virorum cùm Pilatus in crucem agēdum decreuiſſet, non deſeruerunt qui ab initio eum dilexerunt. Apparuit enim eis tertio die iterùm viuus, ſecundùm quod diuinitùs inſpirati ꝓphetæ vel hęc quidem, vel alia de eo innumera miracula futura eſſe prædixerunt. Sed & in hodiernum diem Chriſtianorū, qui ab ipſo nuncupati ſunt, & nomen perſeuerat & genus.

Aſſeritque ſanctus Clemens in ſexto diſpoſitionū libro, dicēs: Petrus, Iacobus

Iacob' epiſcopus Hieroſolymitanus.

& Iohannes poſt aſſumptionem ſaluatoris, quanuis ab ipſo fuerint penè alijs prælati, tamen nõ ſibi vendicabant primatus gloriam, ſed Iacobũ qui dicebatur Iuſtus, epiſcopum ſtatuũt Hieroſolymis. His enim tribus, Petro, Iohanni, & Iacobo poſt reſurrectionem Dominus omem ſcientiam tradidit, & ipſi cęteris Apoſtolis, qui poſteà ſeptuaginta diſcipulis tradiderunt.

In hoc tempore etiàm Thadęus ad Abagarum regem miſſus, iuxta Domini promiſſum, & regem ægritudine corporali abſoluit, & ciuitatem Edeſſeniorum conuertit. hic eſt Abagarus, qui Chriſto, cùm adhuc eſſet in vita, ità ſcripſiſſe legitur:

Abagari ad Chriſtum epiſtola.

Abagarus toparcha Ieſu ſaluatori bono, qui apparuit Hieroſolymis, ſalutẽ: Auditum mihi eſt de te, & de ſanitatibus quas facis, quòd ſinè medicamentis aut herbis fiant iſtæ per te, & quòd verbo tantùm cæcos facis videre, claudos ambulare, & leproſos mundas, immundos ſpirit' eijcis, mortuos quoquè ſuſcitas. Quibus omnibus auditis, ſtatui in animo meo, vnũ eſſe è duobus: aut quia tu ſis Deus, & deſcenderis de cælo vt hęc facias: aut quòd filius Dei ſis qui hęc facis. propterea ego ſcribens rogauerim te, vt digneris vſq; ad me fatigari, & ægritudinem meam, qua iam diù laboro, curare. Nam & illud comperi, quòd Iudæi murmurant aduersùm te, & volunt tibi inſidiari. Eſt ciuitas mihi parua quidẽ, ſed honeſta quę ſufficiet vtriq;.

Saluatoris ad Abagarũ epiſtola.

Exemplũ reſponſiuæ ad hęc, in hunc mũdum: Beatus es quia credidiſti in me, cùm me ipſe nõ videris. ſcriptum eſt em̃, quia hi qui vidẽt me, non credẽt in me: & qui non vident me, ipſi credent & viuent. De eo autem quod ſcripſiſti mihi, vt veniam ad te, oportet me omnia propter quę miſſus ſum, hîc explere: & poſteaquàm compleuero, recipi me ad eũ à quo miſſus ſum. cùm ergò fuero aſſumptus, mittam tibi aliquem ex diſcipulis meis, vt curet te, & vitam tibi pręſtet, atque his qui tecum ſunt.

Act. 8.

Intereà perſecutio prima aduersùs eccleſiam Dei, quæ erat Hieroſolymis, facta ſub primo martyre Stephano, om̃es diſcipulos exceptis duodecim, per vniuerſam Iudæam Samariamq; diſperſit, ex quibus nonnulli ad Phœnicen & vſque Cyprum atq; Antiochiam deuenerunt, Iudęis prædicantes.

Cùm autem per omnem iam locum de reſurrectione & mirabilibus Domini, atq; aſſcenſione eius in cælum felix fama loqueretur, quoniam antiqui moris erat apud Romanos, vt prouinciarũ iudices ſi noui quid accidiſſet, vel principi vel ſenatui nunciarent, de his quæ circa Chriſtum acta erant, Pilatus præſes Palæſtinæ ad Tiberium retulit, de paſſione ſcilicet Chriſti & reſurrectione conſequẽtibusq; virtutibus, quæ vel per ipſum factæ fuerant, vel per diſcipulos ipſius nomine fiebant. & de eo quòd creſcente certatim plurimorũ fide, Deus crederetur. Hæc quidẽ Tiberius cum ſuffragio magni fauoris retulit ad ſenatum, vt Chriſtus Deus haberetur.

Tiberius Chriſtũ inter deos habuit.

Senatus indignatione motus, quòd non ſibi priùs delatum eſſet, conſecrationẽ Chriſti recuſauit, ſiue quòd de nouis dijs recipiendis atque expellendis ſenatus ipſe, qua polleret authoritate, decernebat, ſicuti Romanę leges ac decreta ſtatuerunt. nam & in põtificum libris ità ſeruatum eſt: Separatim nemo ſit habẽs deos nouos ſiue aduenas: niſi publicè adſcitos, priuatim colũto: Diuos qui cæleſtes ſempèr habiti, colunto: Conſtructa à patribus delubra habento. Edicto Senatus conſtituit, exterminandos eſſe ex vrbe Chriſtianos, pręcipuè cùm & Seianus præfectus ſuſcipiendę religioni obſtinatiſſimè contradiceret. Tiberius tamen accuſatoribus Chriſtianorũ mortem edicto comminatus eſt.

Ceterùm ſuę ſęuitiæ nota ſenatores proſcripſit, & ad mortem egit. Nam viginti ſibi patricios viros cõſilij cauſa legerat. horum vix duos incolumes reliquit. Seianum pręfectum res nouas molitẽtem interfecit, anno Domini xxxvij. Filios ſuos Druſum & Germanicũ, alterum naturalem, alterum adoptiuum, manifeſtis veneni ſignis perdidit. Oroſius hæc. Quòd verò Tiberius contra voluntatem ſenatus in ſententia manſit, id diuina prouidentia ſenſibus eius ingeſſit, vt abſq; vllo obſtaculo in ipſis duntaxat initijs euãgelij ſermo vſq; quaquè per-

percurreret. vndè & factũ eſt, vt repentè quaſi cælitùs lumen oſtenſum, aut radius quidam ſolis erumpens, totum orbem claritate ſuperni luminis illuſtraret, vt in omnem terram exiret ſonus eorum, euangeliſtarum ſcilicet & apoſtolorum, ex quo per omnes ciuitates et vicos immenſæ multitudines ad eccleſias populi congregabantur, recipiẽtes veri Dei notitiam. ad creatorem verum vetuſti pœnitentes erroris, fideli confeſſione peruenerunt.

Eodem anno Ariſtobuli filius Herodes Agrippa, Romam ſecundò veniens, in vincula poſt paulùm à Tiberio conijcitur, de quo dicetur.

Per idem tempus cùm Pilatus in Iudæa decimum compléſſet annum, accuſatus eſt à Iudæis apud Vitelliũ, qui Syriæ principabatur, de violẽta interſectione multorum innocentũ, & quòd Iudæis reclamantibus, ponebat in templo imagines Cæſaris. nam & aliàs plerunquè cõtaminabat ſacra, quia pecuniam publicam redigebat in vſus ſuos, faciens aquęductum in domum ſuã. Ideò iuſſus eſt Romam ire, vt iudicio Cęſaris ſe obiectis purgaret. ſed antequàm Romam veniret, Tiberius reb' exceſſit humanis. Nam cùm Tiberius eſſet apud Aſturã, (Ioſephus febribus eũ apud Capreas laboráſſe ſcribit) cœpit infirmari. Tunc conuocatis nobilibus & duobus nepotibus Tiberio & Caio, quorũ vnus erat ex filio ſuo Druſo, alter ſcilicet Caius, ex Germanico fratre, Cæſar dijs ſupplicabat, vt ei ſignum oſtenderet, vter ex eis ſucceſſor imperij eſſet dignus. Cui reſponſum eſt, qui die ſequenti primus ad eum veniſſet. Dilexit autem nepotem ex filio plùs Caio. vndè clàm indicat Tiberio, vt prior veniret. qui manè niſi pranſus, noluit venire. luce prima vocari iuſſit, ſi quis adeſſet. egreſſus nuncius, Caium ante tabernaculum reperit ac introduxit. quod videns Tiberius, amarè fleuit, ſeq; inſimulat, quòd augurium à dijs poſtuláſſet. ſed non valens diuinæ voluntati reſiſtere, Caium benignè alloquens, inquit: O fili, tu ſuccedes mihi in imperio, quod potiùs debebatur Tiberio filio meo filij mei. ſed te noui vtilẽ, & noui mentes deorũ. caue ergò nè moleſtes eum, ſed habe eum in fratrem. ſatage etiàm, vt negocia imperij ſapientèr diſponas. Tum cõuocatis nobilibus, denũciauit eum imperatorem, & mortuus eſt anno imperij ſui 23. ætatis ſuæ 78.

Pilati ſcelera.

ANNO igitur Domini 39. C. Caligula ſuſcepit imperiũ, Caligulæ cognomen è Caſtrenſi ioco traxit, quia manipulario habitu inter milites educabatur. adoptatus erat à Tiberio. Accepto regno, factus eſt homo omnium ante ſe flagitioſiſſimus. adeò aberat ab adoleſcẽtiæ moribus, quos mutáſſe etiàm cum imperio videbatur. Exclamáſſe fertur, Vtinàm populus Rom. vnam ceruicem haberet. Sępè quoquè de conditione tẽporum ſuorum conqueſtus eſt, quòd nullis calamitatibus publicis inſigniretur. In palatio matronas nobiles publicæ libidini ſubiecit, tribus ſororibus ſuis ſtupra intulit, quas poſteà exilio damnauit.

C. Caligula imperator.

Hic primus diademate impoſito, dominum appellari ſe iuſſit, & in deorum numero ſe referri præcepit. Nil magis laudare ſe ac probare dicebat, quàm inuerecundiam. pudicitię neq; ſuæ, neq; alienæ pepercit. Sumptibus omniũ prodigorũ ingenia ſuperauit. nã precioſiſſimas margaritas aceto liquefactas ſorbebat, ex auro panes & obſonia ponebat, neque plùs quàm tribus horis nocturnis quieſcebat, & pauidus imaginibus, ideóque magna ex parte noctis vigil, cubandiq; tædio nunc toro reſidens, nunc rogando inuocare lucem conſueuerat, cantandi quoquè & ſaltandi voluptate efferebatur, commentus nouum balneorum vſum variè & exquiſitiſſimè, vectigalia noua & inaudita impoſuit, ſumma confidentia & nimius metus, quantunuis facundus & promptus. hic miſit imaginem ſuã per vniuerſum imperium, vt omnes adorarent eam, ait Comeſtor. Hæc & alia multa Antoninus annotauit.

Sed et Pilatus ſub Claudio accuſatus à Caio, Lugdunum in exiliũ miſſus, tantis talibusq; cladibus malorũ cruciatus, vt propria manu ſe tranſuerberáſſe, & nefariam vitã vi abieciſſe referatur, anno Domini 41. Non eñ potuit tanti miniſter piaculi impunitus euadere.

Perimit ſe Pilatus.

Cali-

Caligula quoquè in exordio ſui principatûs, Herodem Agrippam regem cõſtituit, de quo ità narrat Ioſephus: Mortuo ſiquidẽ Philippo tetrarcha Ituræ, mortuus eſt etiàm Lyſanias tetrarcha Abilinæ. vacantibus ità duabus tetrarchijs, adſpirabat ad alteram earum Herodes Agrippa Ariſtobuli filius filij magni Herodis. Erat autem magnanimus, venit Romam, & cùm eum vidiſſet Tiberius anteceſſor Caij, retinuit eum ſecũ, fecitq́; vt adhęreret Druſo filio ſuo. Erat Agrippa liberalis, & vt conciliaret ſibi amicos, multa expẽdebat. magnum contraxit æs alienum.

Herodes Agrippa Romæ degit.

Moritur Druſus filius Cæſaris, qua de re, filij ſ. morte, adeò inconſolabilitèr doluit, vt oẽs familiares Druſi à præſentia ſuos miſſos fecerit. vndè compulſus Herodes abire in Iudæã, deſperansq́; paupertate ac ſame, mortem ſibi cõſcire ſtatuit, quod ſignificat vxori Herodis, ſorori ſuæ Herodiadi. erat enim etiàm Ariſtobuli filia, quę orauit Herodem tetrarcham tunc virum ſuum, vt daret ei neceſſaria vitę. acquieuit vir, & aſſignauit Agrippę domum ac victum in Tiberiade. Quadam verò die cùm eſſet Herodes tetrarcha ibidèm, epulantibus illis, factus hilarior, cœpit obiectare Herodi Agrippæ beneficia, de quo vehementèr indoluit, iuitq́; iterùm Romam, ſi fortè Tiberium inueniret placatum, qui honorificè receptus ab eo eſt.

Erant ibi Tiberius Cæſaris nepos ex filio Druſo, & ex fratre, C. Caligula. Incepit Herodes Caium præferre Tiberio & magìs diligere. hoc ſibi ſuſcitabat inuidiam ac iram Cæſaris. Accidit quadã die, quòd ſedens Agrippa cum Caio in curru, leuâſſe fertur oculos in cęlum, & dixiſſe: Vtinàm viderẽ mortẽ importuni ſenis, & te Caium dominũ totius orbis. hoc audiuit auriga, qui detulit Agrippã de crimine læſæ maieſtatis, quòd orâſſet pro morte imperatoris, propter quod Agrippa mittitur in carcerem. in via ſitire cœpit, à quodam portante aquã potum poſtulabat: ac bibens, promiſit illi quòd in proximo regnante Caio, aquæ potum repenſare vellet. ducitur in carcerem.

Herodes Agrippa Romæ in carcere tenetur.

Quadam autem die vicina in arbore bubo inſederat: acceſſit vnus de captiuis, dixit Agrippæ, Volo tibi indicare futura. (erat hic perit' in augurijs) citò, inquit, liberaberis, & intãtùm ſublimaberis, quòd inuideant tibi omnes amici tui. quàm citò autem huius generis alitẽ ſuper te ampliùs videbis, ſcito q̄a quinta die liberaberis.

Paucis pòſt diebus mortuus eſt Tiberius. hoc audito, fama ferente, Iudæus quidam amicus Agrippę venit ad carcerem, dicens Hebraicè, Mortuus eſt leo. Ex hoc cœpit gratulari, dixitq́; cuſtodi carceris mortem imperatoris. Ad hoc dictum liberauit eum, ac in domo ad ſuã menſam tenuit. Superuenêre rumores quòd Tiberius adhuc viueret, ex quo carcerarius eum quòd decepiſſet verberans, in carcerem retruſit. Sed altera die palàm factum eſt, Tiberium mortuum, ac Caium in eius locũ ſublimatum. veniensq́; Caius Romam, de Agrippa mox quæſiuit, liberâſſetq́; eum eodem die, ſed diſſuaſum eſt ei, nè videretur ſacta Tiberij ſubitò damnare.

Paulò pòſt liberauit eum, & dedit ei duas tetrarchias Philippi quondàm & Lyſaniæ, regemq́; ſecit, ac in Iudæã honorificè miſit. Sublimato inuidebant omnes amici ſeu propinqui: etiàm ſoror ſua Herodias, ſicut miſerta fuerat miſero, inuidit ſublimato. Tum virum ſuum maiorem natu, vtpotè filiũ magni Herodis, cùm nunquàm meruiſſet rex appellari, ſolicitauit indiès magìs ac magìs vt Romam iret, ac regium nomen compararet: qui tandèm victus importunitate vxoris, perrexit cum vxore ad Caium. præſentiens Agrippa quòd non pro bono ſuo Romam iret, ſtatuit conſequi. Sed præmiſit nuncium Caio Cæſari familiariſſimum cum epiſtola, ſcribens, quòd adhuc viuente Tiberio, Herodes tetrarcha ſororius amicitias contraxerat cum rege Parthorum in perniciem imperij Ro. in argumentum afferens, quòd haberet in ciuitatibus ſuis arma quæ ſufficerent lxx. millibus hominum.

Herodes Agrippa rex Iudææ datur.

Cumq́; Herodes tetrarcha cum vxore ſuſceptus eſſet à Caio honorificè, ſuperuenit nuncius Herodis Agrippę. lectis literis, cœpit inquirere à tetrarcha,

vtrùm

Anno dni 43. & 44. & 46.

vtrùm in ſuis ciuitatibus tanta eſſet armorum copia: non potuit ille negare: ex quo credens verum eſſe quod ſcripſit Agrippa, ei tetrarchiam auferẽs, Agrippæ cõtradidit, ipſum verò perpetuo exilio Lugdunum relegauit. accipiens autẽ quòd Herodias ſoror eſſet Agrippæ, voluit ei quæq; propria concedere: ſed illa contemnens omnia, maritũ ſequitur. ambo inedia perierunt. Hic eſt ille Herodes Antipas dictus, qui Iohãnem Baptiſtam ad Herodiadis vota decollauit, & qui Chriſto tẽpore paſſionis ſuę candida veſte illuſit.

Hero. Antipæ interitus

Mar. 6. Luc. 23.

Cùm autem eſſet Caius omnium ſceleſtiſſimus, nono calẽ. Ianuarij dum rediret à ludis circenſibus, conſilio ſenatorum interfectus eſt. principes autem coniurationis Chæreas & Sabinus, periculum credẽtes ſi Caij vxor & filia ſupereſſent, quas malorum omnium adiutrices putabant, ſimul ergò ambæ quoquè extinctæ ſunt.

Caligulæ cædes.

Tũ duo libelli in ſecretis Caij reperti ſunt, quorum alteri pugio, alteri gladius pro ſigno nominis adſcript⁹ erat. ambo lectiſſimorum virorum vtriuſq; ordinis ſenatorij & equeſtris nomina & notas continebãt morti deſtinatorum. Inuenta eſt & arca ingẽs, variorũ venenorũ pocula continens, quibus poſteà dimerſis, infecta maria traduntur, non ſinè magno piſcium exitio.

Regnauit itaq; hęc crudelis beſtia annis tribus, menſes decem, dies octo. Floruit hoc tempore Philo maximus Platonicus, de quo generatione tertia. Occiſo itaq; Caio, orta eſt diſſenſio inter curiam, milites & populum. Vidẽtes enim ſenatores ſæuitiam imperatoris, & incommoda quæ indè contigerant Reipub. voluerunt imperium penitùs abrogare, & ad antiquũ ſtatum in quo erat ante Iulium Cæſarem, omnem poteſtatem reducere, vt decẽterò eſſet ciuitatis regimen in arbitrio conſulum & ſenatorum. Sed his contradictum eſt à militibus & populo, qui timentes auaritiam ſenatorum, & amãtes largitiones imperatorum, conſtituerunt imperatorem Claudium Tiberium auunculum Caij, virum manſuetum & pium.

Philonis tempus.

Claudi⁹ imperator q̃ntus.

Erat his temporibus fortè Herodes Agrippa in vrbe, & audita diſſenſione, cum nobilioribus venit ad ſenatores, ſimulãs ſe fauere parti eorum, cùm haberet eos exoſos propter mortẽ Caij. Conſuluit ergò eis, vt ſignificarẽt Claudio, nè moueret ſeditionem in ciuitate, ſed deſiſteret ab incepto, ſperaret ſic eum quieturum. placuit conſilium, & rogabant eum ſenatores, vt pergeret cum eis ad Claudium cum nonnullis natu maioribus. rogãs dixit Claudio, vt pro bono pacis ab incepto deſiſteret, & hoc palàm: in aurem autem ſuſurrabat vt non deſiſteret, quia maiorem partem nobilium pro ſe habiturus eſſet. Tunc animatus Claudius, retinere pro ſe imperium dicebat. Renunciauit hoc Herodes ſenatoribus, ſimulq; perſuaſit, quia reſiſtere propter potentiam militum non poſſent, vt eum ſuſciperent. ità tandèm conſenſu omnium factus eſt imperator Claudius, qui poſteà conſilio Herodis, omnes qui cõſenſerunt in mortẽ Caij, occidit. Tunc Claudius dedit Herodi quartam tetrarchiam, ſcilicet Iudæam, & ità ſublimatus, magnificentiſſimè redijt in regnum ſuum.

A N N O igitur Domini xliij. Claudius imperiũ adeptus eſt, regnauitq; annis xiiij. hic fuit patruus Caij, fili⁹ Druſi priuigni Auguſti, qui apud Mogũtiam habet ſepulcrum. Hic, cùm ſenatus cenſuiſſet genus Cæſarum exterminare, deformi latebra latitare repertus eſt. raptus tamen à militibus imperator factus eſt, annitente Agrippa. Claudius itaq; mox vt cõfirmauit imperium, magna vſus eſt clementia, volens ſimultatum omnium memoriam tollere, cſictorum factorum dictorumq; veniam obliuionẽq; in perpetuum ſanxit, interfectis tantùm paucis, qui in mortem Caij coniurauerant. Ad hæc officio pietatis omnes captiuos ac relegatos à Caio, ad patriam reduxit. Ilienſibus, id eſt, Troianis, quaſi Romani generis authoribus, tributa in perpetuum remiſit.

Anno dni 43

Sancita à Claudio Amneſtia.

A N N O Dñi xliiij. duodecim Apoſtoli cùm eatenùs in Iudæa tantùm prędicãſſent, iuxta præceptum Domini, vt Beda ſcribit, anno à paſſione Domini xij. in totum orbem diuiſi ſunt. Et beatiſſima virgo Maria anno ſequẽti, ſecũdùm

Anno dni 44.

Beatiſſima virgo moritur.

in Jerusalem sepulta aut. est Gethsemani, ubi … Mat. 26 … in Oratione … ad finem. legit in breviario …

dùm opinionem communioré, migrâſſe fertur à corpore, & ſic ſexagenariam obijſſe dicitur.

Iacob⁹ maior. In illo autem tempore beatus Iacobus apoſtolus germanus Iohan. euãgeliſtæ, venit in Hiſpaniam, & cùm videret gentem iſtam agreſtem, nec ſe poſſe proficere, regreſſus eſt Hieroſolymam, prædicans & oſtendens Chriſtum verum Dei filium eſſe, ſcribas ac legum doctores validis cum rationibus confutãs, miraculis doctrinam ſuam confirmans, cõuertitque ad fidem Hermogenem & Philetum magos.

Tunc Abiathar pontifex anni illius, ſeditiõem excitauit Iacobo, qui à populo captus eſt, & ad Herodem regem Iudææ ductus, de quo in Actis Apoſtolorum itá ſcribitur: Miſit Herodes rex manus, vt affligeret quoſdã de Eccleſia. occidit autem Iacobum fratrem Iohannis gladio. Videns autem quia placeret Iudæis, appoſuit apprehẽdere & Petrum, atq; in carcerem coniecit, vt occideret. & confeciſſet, niſi diuinum affuiſſet auxilium, quo angelus noctù aſſiſtens, mirabiliter eum vinculorum nexibus ſoluit, & ad miniſterium prædicationis ire liberum iuſſit. Regis verò facinus dilationem non patiebatur vltóis, ſed continuò vindex adeſt diuinitùs Dei dextera. Nam cùm in Cęſaream deſcendiſſet, & in die ſolenni præclara veſte regia indutus, pro tribunali conſediſſet, ac de ſublimi concionaretur ad populum, blandiens ei populus acclamabat, Dei voces & non hominis, id eſt, exhibebant ei laudes Deo debitas, & non homini. & dum adulatorijs laudibus demulceretur, & oblatos ſibi diuinos honores non reſpueret, adſpiciens ſupra ſe, vidit imminentem & inſiſtentem capiti ſuo bubonem, mortis eius nuncium. tunc, vt tradit Ioſephus, inclinauit ſe ad eos qui ſibi applaudebant, & dixit: En ego deus veſter morior. Sciebat enim, iuxta quod dixit ei augur in carcere, ſe intra quinque dies moriturum. Conſeſtimque percuſſit eum angelus Domini, id eſt, facta eſt ſuper eum vindicta DEI. Corrodebant enim vermes viſcera eius, ac continuis quinque diebus ventris doloribus cruciatus, vitam violentèr abrupit, regni ſui anno vij.

Act. 12. Mors Herodis Agrippę.

Audiens autem Claudius mortem Agrippæ, filium eius Agrippam ſucceſſorem regni eius ſubſtituere voluit, ſed ſenatus cõtradixit, aſſerens non eſſe conſultum puero potẽtiſſimi regni ſceptra committi. Acquieſcens Claudius, regnum Iudęę in prouincię formam redegit, & Agrippæ ſub nomine regni regionem trans Iordanem cõtradidit, mittitque Cuſpium, qui & Syriam ac regnum Iudææ gubernaret.

Iudæa in prouinciæ formã redigit.

Intereà cùm fides Domini IESV CHRISTI per regiões omnes creſceret, et religionis propagarentur augmẽta, nequaquàm quieuit hoſtis ſalutis humanæ: ſed vrbem quæ eſt omnium caput, præuenit, & Simonem Samareum illuc ducit, vbi à deceptis deus creditus eſt. ſtatua ei dicata hac inſcriptione: Simoni deo ſancto. Sed non in longum permanet fraude quæſita diuinitas. Continuò enim Petrus, vbi Aſiaticas Eccleſias ſatis confirmâſſet per annos quatuor, & epiſcopatum Antiochiæ fundâſſet, ac per ſeptem annos tenuiſſet, Romam, vbi caput orbis erat, perrexit: & quòd hanc ſedem pontificali dignitati conuenientem cernebat, ſimulq; huc profectum intellexiſſet Simonem magum Samaritanum, quem priùs in Samaria cõfutauerat: nam cùm vidiſſet ſigna & miracula quæ à Philippo, vno ex ſeptem diaconibus, fiebant, obſtupefactus & territus, credere ſe in CHRISTVM, vſquequò baptiſmum acciperet, ſimulauit: & cùm vidiſſet quòd per impoſitionem manũs Apoſtolorum accipiebant homines ſpiritumſanctum, obtulit ſceleratus Simon apoſtolis magnam pecuniam, vt darent ei illam poteſtatem dandi ſpiritumſanctum. Cui Petrus maledixit: Pecunia, inquit, tua tecum ſit in perditionem, quoniam æſtimâſti donum DEI pecunia poſſideri. Hæc prima fuit Simonia in nouo teſtamento, indè dicti ſunt Simoniaci.

Simon magus. Petrus. Act. 8. Simoniaci vnde.

Itaque anno imperij Claudij quarto Petrus Romam aduenit, vbi cùm Romanæ vrbi clarum verbi Dei lumen fuiſſet exortum, Simonis quidem tenebræ cum ſuo authore reſtinctę ſunt. Sermo

autem

autem veritatis & lucis, qui per Petrum prędicabatur, vniuerſorum mentes placido illuſtrauit auditu, ità vt auditoribus nulla ſatietas fieret. Ad hoc Marcum diſcipulum eius rogabat populus, vtì ea quæ ille verbis prędicaret, ad perpetuam eorum commonitionē ſcripturæ traderet, vt domi foriſque in huiuſcemodi verbis permanerent, quod & fecit. Petrus vt vidit probum inſtitutum, ſcripturam legendam Eccleſijs tradit. De hoc Marco ſcribit Petrus in epiſtola: Salutat vos eccleſia, quæ eſt in Babylone collecta, & Marcus filius meus. Hic Marcus Aegyptijs euangelium primus prędicauit.

Marci euangelium.

Habuit autem Petrus vxorem & filiā nomine Petronellā, quas ſecum Romā adduxit. vxor martyr effecta. filia, cùm eſſet nimis ſpecioſa, de voluntate Petri cœpit febribus laborare, quam, vt hoſpitibus ſeruiret, reſtituit, ac mox recidiuare fecit, donèc cœpiſſet in Dei timore perfecta eſſe. Tunc eam plenè ſanauit, quæ poſteà in virginitate ad Dominum migrauit.

Petronella.

Anno Domini noſtri Ieſu Chriſti 46. Claudij verò anno quarto, Petrum Romam veniſſe ferè om̄es ſanctorum temporum ſcriptores teſtantur, quo anno pontificatum in vrbe Ro. ſuſcepit, quæ erat caput orbis, digna in qua primus Chriſti vicarius, ſuique ſucceſſores principalem ſedem tenerent. Beatiſſimus igitur Petrus glorioſus apoſtolus IESV Chriſti, pręfuit Eccleſiæ catholicæ annis 33. ſecundùm Hieronymum. Tenuit nanq; pontificatum in partibus Orientis annis quinque, deindè Antiochiam veniens, ibidèm annis ſeptem. docēs populum viam veritatis, & Simonem Magum fugauit. Inſupèr prędicauit diſperſis ex circunciſione fidelibus, qui erant in Ponto, Galatia, Cappadocia, Aſia, Bithynia. Diſcipulos per diuerſas prouincias miſit ad prędicandam fidem catholicam, euangelium Marci tanquàm ex ore ſuo ſcriptum approbans, fidelibus tradidit. Eandem ſedem Romanam xxv. annis tenuit, ad quos quidē annos, quod miraculo dignum eſt, nullus adhuc ex ſucceſſoribus ſuis peruenit. Cętera de ipſo dicentur infrà generatione tertia.

Petri pontificatus.

Hic eſt Petrus ad quem Chriſtus: Beatus es Simō bar iona, quia caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus qui in cęlis eſt. & iterùm: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo eccleſiā meam, ac tibi dabo claues regni cęlorū. Vndè licèt ſimpliciter maiorum & minorum ſacerdotū diſcretio ab ipſo Dn̄o noſtro Ieſu Chriſto exordium perhibeatur ſumpſiſſe, qui duodecim Apoſtolos tāq̄ maiores ſacerdotes, ac 72. diſcipulos quaſi minores inſtituerit, Petrū tn̄ hunc in ſummū delegit pontificē, cùm ei præ omnibus claues regni cęlorū tribuerit, & à ſe petra Petro nomen impoſuit, atq; pro eius fide ſe ſpecialitèr oráſſe teſtatus eſt, vt & ipſe cęteros confirmaret. ſic Petro pro reliquis apoſtolis conceſſus eſt à Deo primatus, & ipſi voluerūt id ipſum, vt reliquis omnibus prȩeſſet apoſtolis, & caput & principium teneret apoſtolatûs, qui & eandē formā ſuis ſucceſſoribus tenendam tradiderunt.

Matth. 16.

Primatus S. Petri aſſertio.

Luc. 22.

Eſt ergò apoſtolica ſedes caput & cardo à Dn̄o conſtituta, vt habetur in c. ſacroſancta, xxij. di. Fertur quoquè, B. Petrum ieiuniū Quadrageſimalę inſtituiſſe ante paſcha, & tres hebdomadas ante natiuitatē Dn̄i, quartā verò imperfectā. De inſtitutiōe Quadrageſimę, dubitare me facit Auguſtinus in epiſtola ad Caſ. ibi videtur innuere contrarium. conſtituit autem B. Petr⁹, vt diceretur in Miſſa, Pater noſter.

Ieiunij inſtitutio.

Petrus Cathedram Romę ſuſcipiens, ciuitatemq; Dei viuis ex lapidibus verbo & exemplo conſtruere ſtudens, ſalutifera verba docere cœpit: & quod ore docuit, ſignorum efficacia cōfirmauit. Exhinc Romæ cœperūt eſſe Chriſtiani. ad hęc nobiliſſimas vrbes ciuib⁹ Chriſti ac ſacerdotibus illuſtrauit: nempe B. Apollinarem Rauennę, Metis Clementē, florentiſſimę verò Galliæ vrbi Treueri tres ſimul proceres, Eucharium, Valeriū, & Maternū deſtinauit, qui dum alpes trāſiſſent, Maternus in via moritur, in Alſaria ſ. haud longè ab Argentina. quo facto perculſi ſocij, Romam reuertūtur. Beatus itaq; apoſtolus paſtoralē virgā, vt traditur, p eos ad ſuſcitandū eum miſit. qui veniētes ad locū ſepulturę, 33. dies inueniūt eū in monumēto habentē. At-

Sanctus Maternus.

Anno dni. 49. 55. 56.

Anno dni. 57

tamē viri Dei fide & operibus bonis pleni, ſub obediētia magiſtri admota virga, ſociū à morte ſuſcitârūt, qui (vt fertur) poſt Euchariū & Valerium, per tot annos Treuirenſem & Agrippinenſem rexit eccleſias, quot dies antè in ſepulcro iacuerat. Oſtēditur autem ea hodiè adhuc virga in argumētum rei Treueri ac Agrippinæ. Itaq; ſuperiorem eius partē Colonienſ, inferiorem Treuerenſ habēt

Argentina ad fidē Chriſti cōuerſa. Fertur etiā miraculo pdicto Argētinenſ ciuitas, quę tūc parua erat, ad fidē Chriſti conuerſa, indeq; eccleſiam S. Petri ſenioris dedicauerunt.

Iudęorum ſeditio. Anno dni 49. ANNO Dñi 49. qui fuit vij. Claudij annus, ſub procuratore Iudęę Cumano tanta ſeditio in diebus azymorum Hieroſolymis commiſſa eſt per culpam militis vnius, vt coarctato in exitu portarum populo, triginta millia Iudęorum pſtrata & compreſſa dicantur. Vinctus dicitur poſteà Cumanus ductus Romam, cui Claudius Felicem ſubſtituit: hic quendam pſeudoprophetam Iudęorum, qui plures ſeduxit, oppreſſit anno Domini 55. Anno dni. 55.

Anno dni. 56. ANNO Domini 56. qui fuit 14. Claudij. cùm videret ſe iam ſenio confectū, teſtamentum ſcripſit, ac ſignis omnium magiſtratuum conſignauit. quo facto, priuſquàm proſpiceret, ab Agrippina vxore pręuentus eſt. Metuebat enim nè Britānicus, Claudij ex Meſſalina filius, imperio pręficeretur: vndè veneno ab ea dicitur intereptus Claudius. mors eius celata eſt, donèc circa ſucceſſorē omnia ordinârānt hi, qui cum Agrippina ſentiebant. nam Cęſare expirāte, Agrippina principem militię miſit, & cum eo tribunum, qui filiū ſuū Neronē ad caſtra prętoriana deducerent, vt ipſum more aliorum principum adorarēt, atque in eius verba iurarent.

Claudij interitus. Mortuus eſt Claudius anno ętatis ſuę lxiiij. ſed nec ipſum ignorâſſe mortē ſuā Suetonius ſcribit. nam in ſenatu cui vltimò interfuit, liberos ſuos ad cōcordiam inuitauit, atq; illos ſupplicitèr ſenatui cōmendauit, addens ſe morti propinquare. Hic Claudius fuit cibi vinió; appetētiſſimus, ante mediam noctē plerunquè vigilabat. libidinis in fœminas profuſus, plures repudiauit vxores, poſt quas Meſſalinā duxit, quę adultera plures extingui pcurauit. Ex quo nonnulli metu abſtinebant ab ea, tandèm Claudius eam ſupplicio affecit. ex hac habuit filium Germanicū, quem mox Britānicum nominauit. Britones enim Claudius dōmuit. habuit & filiam ex ea Octauiam, quam Neroni coniunxit, & illū in filium adoptauit. erat enim Nero filius Agrippinæ, Germanici fratris filiæ, ſororis Caligulę, quam Claudius duxit vxorem contra ius faſq;. Sed dandam ob hoc ſtatuit ſibi veniā, quaſi Reipub. expediret. Itā Claudius vxoribus ſubiectus eſt, vt non principem ſe, ſed earum miniſtrum exhiberet, quarum etiàm ſtudio honores & impunitates largitus eſt atq; ſupplicia. Inter Ciuilia Claudij geſta id etiàm narratur, quòd anno nono principatûs ſui, vrbe Roma Iudęos tumultuantes Chriſto impulſore, expulit. ſic Suetonius. Dubia tamen ſentētia, Chriſtianós ne cum illis expulerit, velut cognatæ religionis homines. Oroſium vide. Iudęi Roma pulſi.

ANNO igitur ſalutis noſtræ lvij. Domitius Nero, maritus Octauiæ filiæ Claudij, perſuaſionibus Agrippinæ deſignatus eſt imperator ab eodem Claudio, ſicq; gener prelatus eſt filio, id eſt, Nerone Britannico. imperauit annis tredecim & menſibus octo. Nero ſecūdùm Suetonium per quinquēnium erat valdè modeſtus, liberales diſciplinas ferè omnes puer attigit, habuit fingēdi pingendique non mediocre ſtudinm. Nero imperator.

Orſus imperium à pietatis officio, ex Auguſti pręcepto imperaturum ſe profeſſus eſt, nec liberalitatis, comitatis aut clementiæ occaſionem vllam obmiſit, grauiora vectigalia aboleuit aut minuit, ſenatoribus egenis annua ſalaria cōſtituit. Cumq; de ſupplicio damnati, vt ex more ſubſcriberet admoneretur, Vellem aliquandò, inquit, neſcire literas. Optimus erat muſicus, & moribus talis, vt ſcribant Traianum de eo ſolitum dixiſſe, cunctos principes longè diſtare à Neronis quinquennio, reliquum verò à quinquennio. Itā Caligulæ auunculi ſui veſtigia ſupergreſſum, vt turpe ſit dicere, ad quam malignitatem peruenerit. Plurimam Varij Neronis mores.

enim

Anno dñi 60. usq ad 63. Anno dñi 63. 68. usq ad 70

enim ſenatorũ partem interfecit, equeſtrem ordinẽ penè deſtituit, bonis oñibus hoſtis fuit.

Libidinibus porrò ità agitatus, vt nè à matre quidem & ſorore, vllâve conſanguinitatis reuerentia abſtineret. Parricidia multa cõmiſit, matre, fratre, ſorore, vxore, interfectis: Epulas à meridie in mediam noctem protrahebat. Cantabat nonnunquàm inter ſcortorum miniſteria in publico totius vrbis. perſuaſum habuit, neminem pudicum aut vlla parte corporis ſui purũ eſſe, verùm pleroſque diſſimulare vitia & callidè obtegere. rarò veſtem bis induit, piſcatus eſt retibus aureis, purpura & cocco funibus nexis: ſoleis mulorum vſus eſt argenteis.

Exhauſtis pecunijs, calumnijs & rapinis animũ adiecit, templiſ compluribus dona detraxit. ſimulacra ex auro & argento fabricata conflauit, non in aliqua re tamẽ ſumptuoſior, quàm in ędificando. ſed nec populo, nec mánibus pepercit. nam quaſi offenſus deformitate veterum ędificiorum, incendit vrbem, quam per ſex dies & noctes ardentem è turri ꝓſpectans, lętari ſe flãmæ ait pulchritudine, & cùm ei incendiũ adſcriberetur, ipſe (vt ait Cornelius Tac.) abolendo rumori falſos teſtes ſubornauit, qui id factum in Chriſtianos deriuarẽt, vndè tot capti & interfecti ſunt, vt ex eorum cadaueribus per aliquot noctes lumina continuata dicantur.

Incendium vrbis.

S. Paulus. Act. 26.

ANNO imperij Neronis 2. B. Paulus apud Feſtum procuratorem Iudeę, pręſente Agrippa rege, religionis ſuæ rationem exponẽs, ab eodem Feſto vinctus Romã mittitur, & ibi biennio in libera cuſtodia manens, prędicat. tãdem à Nerone dimiſſus, gentibus prędicat: poſteà redijt ad vrbem, vbi cum Petro matyrio coronatur.

GENERATIO III.

Anno dñi 60.

ANno Domini 60, Neronis quarto, incepit tertia Domini generatio. Per id tempus rex Agrippa fabricatus eſt ędificium maximum in palatio Hieroſolymorum, vndè inſpicere poterat ea quæ gerebãtur in templo. hoc primates Iudęorũ grauitèr habuerũt. non enim patrum erat, vt ea quæ fierent in tẽplo, aliquis, exceptis ſacerdotibus, adſpiceret. quapropter parietem excelſum ędificauerũt, q nõ ſolùm triclinij regalis adſpectũ abſtulit, ſed etiã portic⁹ vbi cuſtodias habere Ro. ſolebãt, excellebat.

In his igitur indignatus rex Agrippa, & pręcipuè Feſtus pręfectus, pręcepit eis vt opus nouum deſtruerent repentè. At illi rogauerunt quatenùs res referrẽt Romã, & obtinent. Nero enim audiens legatos partium, non ſolùm veniam geſti operis cõdonauit, ſed etiàm ędificiũ permanere admiſit. hoc beneficium *Põpeię coniugi, religioſè pro Iudęis ſupplicanti condonauit. deindè Feſto mortuo, Albinus ſucceſſit.

ANNO Domini 63. Iudęi in Iacobũ fratrem Domini immanitatem ſuæ nequitiæ vertunt, cùm iam Paulus ad Cæſarem miſſus fuiſſet. Erat tum Iacobus Hieroſolymorum epiſcopus ab apoſtolis deputatus. Vinum & ſiceram non bibit adoleſcens, nil carnis deguſtans, intonſus, nec balneo nec vnguento vſus eſt, veſtibus lineis tantummodò indutus, ſancta ſanctorum ingreſſus, ità aſſiduè flexis genibus ꝓ ſalute populi orabat, vt eius genua camelorum more occalluerint.

Albinus. Anno dñi 63.

Iacobus frater Domini.

Verùm abeunte ex Iudęa Feſto prouinciæ gubernatore, priuſquàm Albinus ſuccederet, põtifex Ananus Anani filius, compellens publicè Iacobũ Chriſtum Dei filium negare, recuſantem lapidibus obrui iuſſit, qui cùm pręceps de pinna templi deiectus eſſet, ſemiuiuus adhuc & manus ad cęlum tendens, pro perſecutoribus oraret, fuſte quo fullones vtuntur, tandèm necatur. Refert autem Ioſephus hunc tantæ ſanctitatis fuiſſe, vt propter eius necẽ publicè creditum ſit, Hieroſolymam fuiſſe ſubuerſam. Annis verò 30. Hieroſolymitanę eccleſię pręfuit, cuius ſepulcrũ iuxta templum vndè deiectus fuit, cũ titulo Adriani temporibus extabat.

ANNO Domini 68. imperij Neronis xij, Anneus Seneca Cordubenſis pręceptor Neronis, genus mortis eligere iuſſus à Nerone, venarum inciſione perijt, de quo ſic inuenitur ſcriptum: Seneca Neronem penè puerum, à Claudio & Agrippina rogatus, liberalium artium

Anno dñi 68.

pręcepta ac oratorum inſtituta docuit. Poſteà verò quàm Nero imperium obtinuit, annos tunc decem ac ſeptem natus erat. Principio imperij quęque permiſſione filij mater diſponebat. honor quidē ſolus imperij apud Neronem, poteſtas verò ſumma rerum gerendarum apud matrem erat. amicorum autem qui eam conſilijs adiuuabāt, duo ante alios eminebant, Afranius Burrus & Anneus Seneca: curiā rei militaris in vrbe regebat Afranius, Seneca verò Neronem eloquētia & bonis artibus inſtruebat cum maximo pop. Rom. fauore. Conſul tum creatus eſt à Nerone Seneca. *Senecæ cōſulatus.* Magnum erat vtrique, Afranio & Senecæ, pondus tantarum rerum diſponendarū, ſed longè difficilius, ferventes principis annos temperare, quòd Agrippina inſolēs fœmina eſſet, Nero autem ętate & ferocia creſcens crudelior appareret, quanuis multùm bonę ſpei ad clementiam & virtutem oſtendere de induſtria niteretur, natura in ſcelus omne pronus. crudelitatis quādoquè ſigna dabat, id tamē vitium iuuentuti attribuendum multitudo putabat. Seneca verò, qui dies, qui noctes ſecū agebat, haudquaquàm ętatis, ſed naturæ morbum videbat. proindè multa ad eum ſępè de modeſtia & humanitate nequidquàm locutus, libros de clementia ſcripſit, vt lectione ipſorū ſeà crudelitate retraheret. vndè putatur Nero quinquennium cum laude omnium tranſegiſſe, cùm imperium conſilio & propè nutu Senecæ regeretur.

Tum Paulus Apoſtolus Romę ſimul cum Petro verſabatur, cui Seneca, admiratus eius doctrinam diuinam, familiaritate deuinctus erat. Cęterùm Nero virilem ętatem ingreſſus, ſcelerum clauſtra erupit, & quæ in eum diem ſimulata latuerant, repentè quaſi refractis carceribus eduxit, ſpernens conſilia & Senecę & Afranij. ſed opera data nihil aut dici aut cogitari potuit crudelitatis aut ſceleris, quod non attentâſſet. Matrem Agrippinam inprimis eiecit aula, atque nefando ſcelere interemit. *Agrippina interficitur.* Afraniū Burrum virum egregium, veneno quaſi per ſolatium dato interfecit. *Burrus veneno perit.*

Quo mortuo, Senecę res in dies apud Neronē fiebant minores. Iam parua ſuis apud illum cōſilijs erat authoritas. aula confeſtìm vt id ſenſit, mores principis ſecuta eſt. habet enim curia hoc malū inſitum, quòd alius aliū libèns ruere videt. ſermones de ipſo inuidia ac maleuolentia plenos ſeminare ſolent alij delectatione maledicendi, alij ſtudio placendi adulandique Neroni, alij deſiderio virū optimū euertēdi. Congratulati omnes, veniſſe tempus quo ſe Nero imperatorem cognoſceret. enimuerò quæ à Nerone impiè facta eſſent, ea conſilio, arte, dolo Senecæ facta arguebant. *Seneca accuſatur.* Quidam auaritiam eius incuſabant, imperiū etiàm affectare criminati ſunt, quòd & potentia & honore ferè principem anteiret, ſenatûs fauorem ac populi aucuparetur. Iuniores etiàm delirū hominē & dementem eſſe, quòd iuuentutē Cęſaris coërcere niteretur, quaſi nō liceat Nerōi, incōſulto Seneca, quicquā poſſe.

Indè Tigillinus à Nerōe in demortui Afranij locū ſuffectus eſt. Octauia Neronis coniunx pudica fœmina pellitur, & in locū eius Pōpeia ducitur, quæ vnà cum Tigillino Senecam peroſa, conabatur vt qua poſſet ratione, tyranni animum à Seneca auerteret, nè illius fortè opera reduceretur Octauia. Res eò peruenerat, vt Seneca indiès magis ac magis contemneretur. quod vbi is intellexit, nè vehementiùs animū adoleſcētis feruentē iritaret, muneribꝰ ſtatuit ſubducere ſe publicis: proindè ſumpto, vti erat grauitatis, loco & tēpore, Neronē in hęc verba allocutus eſt: *Senecæ ad Neronem oratio.* Si aut ętati meæ Cęſar liceret adulari, quod me delectauit nunquàm, aut ea mihi quę tecū eſt vitę familiaritas & conſuetudo, non eſſet, pręfatiōe apud te in pręſentia vterer. ſed quoniā mihi pro tuo in me amore eam dediſti licētiam, vt te adire, quotiès velim, & dicere quæ velim, ampliſſima cum libertate poſſim, expediā paucis quod cogitaui mecū. ea nanq; futura & mihi cōmoda & tibi nō moleſta puto. annū hūc Cęſar octauū exiſtimo, ex quo imperium accepiſti: xiiij, ex quo tibi datus ſum, vt puer doctrinas & vitæ rudimēta ſuſciperes. Interìm tu me pluribꝰ ornâſti bñficijs, pecunijs maximis, tu me hortis pulcherrimis, tu me villis ampliſſimis ditâſti, tu me in tāta dignitate atq;

potentia

potentia eleuaſti, quòd ni aut cęcus aut amẽs ſim, videre propalàm poſſim, nihil iam eſſe amplius, quod amic⁹ à principe petere, aut princeps amico dare queat. Illud quoquè mihi in partem laudum & honorum meorum tribuo, quòd is homo eſſe videar, à quo Nero Cęſar & princeps orbis, diſciplinas ac vitæ documẽta ſuſceperit. nihil eſt deniquè quod felicitati deſit, ſi modò ſim ille, qui fortuna ſua vti grauitèr atque modeſtè sciat. Equidem ſępenumerò memoria & cogitatione reuoluo mecum, & obſtupeo me, qui ſim & prouinciali loco & ordine equeſtri natus, eò prouectũ eſſe pro ſumma tua erga me beneuolẽtia, liberalitate, gratia, quòd illis etiàm ipſis annumeror, qui longè me & nobilitate generis, & maiorum gloria antecellunt. Mihi enim, vt quod ſentio, apud te in pręſentia fatear, cùm mecum ipſe mente tacita cogito me illum eſſe, non videre videor qui ſpernendas opes exhortet, & tamen iucundiſſimos hortos & maximas villas inambulẽ. Proindè cùm & tu imperium tuum dijs propicijs iam ſinè me gubernare ſapientiſſimè poſſis, ac iure optimo debeas, & me mea ętas hortetur tranquillitatem animi & liberum ocium quęrere, ſtatui ea deponere, quæ & mihi oneri ſunt, & tibi ac tuis emolumẽto erunt. Iube igitur q̃tas opes habeo, à tuis recipi, & vti cętera tua miniſtrari, ac permitte quod breue tempus vitæ reliquum habeo, id me bona cum venia tua ſtudijs meis & deſiderato ocio elargiri: neq; gloriæ tuæ quicquam detrimẽti erit, te amicos habere, qui etiàm paruo contenti ſunt. Sed vt ſenectuti meę conſuli & ocio libero ſinas, perſuadere debent plurima exempla, illa præſertim, quæ haudquaquàm ab ęqualibus meis, verùm è tuis maioribus extare conſtat. Atauum tuum Octauianum habeo memoria, poteſtatem feciſſe C. Mecœnati & M. Agrippę clariſſ. & optimis viris, vt optatum ocium ſequerẽtur, cùm alterum bellorum ſocium, alterum in maximis Reipub. rebus comitem & adiutorem habuiſſet: me quidem his adęquãdum minimè cenſeo, ſed quemadmodùm quæ ſuæ virtutis erant, illi ſuo principi adhibuère, ità ego tibi quę habui, quęve potui, animo integro & fide ſumma perſolui.

Neronis reſponſio.

Cùm dicendi finem Seneca feciſſet, Nero vti erat natura ſimulator, vultu hilari & ore blando reſpondit: Gratias debeo tibi ampliſſimas Seneca, quòd ꝓ ſummo tuo erga me ſtudio ac diligẽtia, adeò inſtructus mihi & paratus eſſe videor, quòd meditatæ & grauiſſimæ orationi tuæ non dubitem ex tempore ac ſubitò reſpondere. quæ accepiſti à me, quanquàm modeſtiæ tuæ ac frugalitati magna eſſe videantur, ea tamen parua eſſe pro magnitudine beneficiorũ tuorum non incognitum habeo: maiora enim plerique tenent homines etiàm libertini, & nulla re tibi æquandi: neque apud te in pręſentia ſileam, cùm tuos in me labores, amorem, fidem ſub oculis colligo, me tędet negligentię meę, quòd tu quemadmodùm apud me gratia & amore omnibus pręſtas, & omnes diuitijs, honore, dignitate non excellere videaris: nec quiſquam omnium eſt adeò ſummo loco natus, cui plùs nobilitas prodeſſe, quàm tibi tua virtus, & fides erga me debeat. Ocij autem potiundi facultatem C. Mecœnati & M. Agrippæ non priùs dedit atauus meus Auguſtus, quàm natu eſſet iam grandis atque ętatis tantę, quòd ſenectutis reuerẽtia ſummam authoritatem haberet vterq;. Neq; tamen vllum eorum vllis opibus exuit, ſed quos maximis in periculis, laboribus, bellis adiutores, ſocios, amicos habuerat, eos vti erant à ſe donati, ità ſrui opibus ſimul & quiete deſiderata permiſit. me autem decere accipere, quod habes, non intelligo: nec video eſſe modeſtiæ tuæ, indè laudem quęrere, vndè amico infamia oriatur. Nam vulgus qua eſt leuitate, vi ereptas tibi opes putabit. equidem poſtponendum te nec C. Mecœnati, nec M. Agrippæ cenſeo. adiuuàrunt illi Auguſtum bello. arma pro me nulla induiſti, nõ fuit occaſio. quòd delatum ad me ſit imperium obſiſtente nullo. verùm quibus egebam ad ſubſidium ętatis ac fortunę, tu me optimis doctrinis, tu me grauiſſimis morib⁹, tu me ſapientiſſimis cõſilijs adiuuiſti, quę beneficia in me tua impreſſa mihi & in pſentia ſunt, & memoria ſempiterna erũt:

neq; te defuturum mihi ſuadeo, quum etſi annoſus ſis & plùs quàm ſenex, ea tñ deûm munere tibi & animi & corporis proſperitas ſit, vt perſeuerare poſſis, ac mibi ſanè conſulere, nec me deſerere debeas, hoc prçſertim imperij principio, & hac mea iuuenta, quum ſit mihi conſilij & auxilij tui magna neceſſitas. Te pauefaciat nullus timor. hoc eñ polliceor tibi, atq; per quoſuis deos iuro, potiùs mihi ipſi, quàm tibi vlla re obeſſem.

His verbis Nero oſcula & amplexus addit, & manu tacta perſtrictaq;, ipſum à ſe vultu lçto dimittit. Seneca verò gratijs actis, Neronis verba haudquaquàm, vti erant benigna, in rem bonam vertit: ipſum enim natura, mens, conſilia tyránni non latebant. Proindè conſuluit, ſibi quàm rariùs rebus aulicis immiſcendũ & in curia verſandũ fore. hoc ſperabat, omnium inimicorum inuidiam, ac Neronis odium euitari poſſe. Raró itá deindè in aula viſus eſt, hominum quoquè ſolitos cœt⁹ & ſecreta colloquia paſsìm effugiens, ſeſe tandèm in priuatam vitã contulit, nunc ſenium, aliquandò valetudinem, interdùm philoſophiæ ſtudia cauſatus.

Senecæ ab vrbe diſceſſus.

Poſtremò dimiſſa vrbe, in Campaniã ſe transfert, vbì non marcebat ocio, non cruciabat ſe mœrore, ſed velutì grandi onere depoſito, totum ſe philoſophiæ ocio liber dabat. Multa quidẽ hoc tempore (triennium id fuit) ſcripſiſſe fertur, inter q̃ eſt magna epiſtolarũ pars ad Lucilium. neq; tamẽ hinc odia extincta, ſed magìs aucta & inflammata ſunt, tum ꝙ aures maledictis Nero ſçuiendi ſtudio iam libentiùs aperiret, tum quòd inimicus eius Tigillinus & *Pompeia criminandi cauſas quçrerent. nihil tum à Seneca dictum, nihil factum, quod illi nõ cribrarent atq; ſubuerterent. abſentiam eius alij accuſabant, quòd philoſophus magiſtratus & principem pro ſua libertate contemneret. pars vagari eum per amœna, quòd opibus plenus iam eſſet, & vt curas aulicas deuitaret. pars negabat impeditum ſtudio philoſophiæ aut valetudine vlla, verùm dolore, ira, odio accenſum, ſeceſſiſſe affirmabat, cùm imperij gubernandi ſolitam licentiam nõ haberet, videretq; conſilijs adeſſe Pompeiam & Tigillinum, qui fideles Nerõi & ſapientes eſſent.

Hoc in tempore incenſa eſt ciuitas & peruſta, vt ſupradictũ eſt: quam cauſam quia Nero in peregrinos Chriſtianos & Iudços reiecit, repentè quçſtione habita, in illos crudelitèr iuſſu Neronis ſæuitum eſt. Addebantur pereuntibus ludibria, vt ferarũ tergis tecti, canum laniatu interirẽt, aut crucibus affixi, aut flãmandi: atq; vbì defeciſſet dies, in vſum nocturni luminis vrerentur. Itá Tacitus.

Perſecutio hçc prima in Chriſtianos humiles & ſanctos viros fuit Romæ, deindè per omnes prouincias pari ſçuitia excruciari imperauit. Ideò Seneca ritu gentilitio poſito, Chriſtianum tenuiſſe creditur cultum: vehementiſſimeq; cõtriſtatus, epiſtolas ad Paulum ſcripſit Romam. Creſcebat interìm tyrannis, creſcebant bonorum neces. quarè Senecam Nero veneno perimere tẽtauit, ſed proditore liberto ſaluatus eſt. Verùm aliquandò inuenit cauſam, dum Seneca in Campania moraretur, detegitur cõiuratio in Neronem deſiderio liberãdæ patriæ, authore C. Piſone facta, ob quã rem multi comprçhẽſi ſunt nec ſontes, nec vlla in re Neroni inuiſi.

Perſecutio in Chriſtianos prima.

Coniuratio in Nerõem detecta.

Capitur Natalis C. Piſonis familiaris, qui ꝑductus ad tormenta, labare cœpit, & coniurationis principem C. Piſonem nominat, deindè conſcium Anneum Senecam dixit, non certus, ſed coniectura quadam ductus, & ſtudio, vt erga ſe tanto in periculo Neronis gratiam compararet: ſe nanque miſſum à Piſone ad Senecam, vt çgrotum viſeret, negatũ ſibi vitandæ ſuſpiciõis cauſa acceſſum, prçtereà etiàm hortatum ſçpiùs vt conuenirẽt, tum fore ſe ſaniorem. Hçc Natalis affirmabat.

Ad ea verò Senecam itá reſpondiſſe dicebat, Neutri cõducere crebra colloquia & mutuos ſermões habere, verùm ſalutem ſuam in Piſonis ſoſpitate collocatam fore. Verba hçc Nero haud parùm lçtus audiuit, dicta Natalis in deteriorem partem interpretatus, nõ ſuſpectum modò coniurationis, verùm & reum Senecam habendum dicebat. Nemo alius Senecam conſcium nominauit. Neronis tamen opera, ad crimẽ au-

gendum

gendum ex infamia viri, res vulgata eſt. Intereà redijt Seneca in agrum ſub vrbano rure in villam ſuam, illuc Nero Syluanum prætoriæ cohortis tribunũ miſit, percõtaturum à Seneca, quid verborum Natalis Piſonis nomine retuliſſet, & quid ipſe reſpondiſſet.

Hæc publicè, ceu veri ſciſcitãdi cauſa, mãdata Syluano dat, nè animaduertere tantum in virum, eundẽ præceptorem & ſingularem amicum ſuum, niſi iuſtè & maxima cum grauitate, videretur. Sed mens erat, vt hoc nuncio territus Seneca, veluti noxius, mortẽ ſibi vltrò conſciſceret. Syluanus cum militibus ingreſſus Senecę domum, cœnantẽ ipſum & cum eo ſimul amicos duos ac Pompeiam Paulinam vxorem inuenit, percontaturq́; vti erat à Nerone iuſſus. Tunc Seneca, quanquàm nunciũ mortis ſuæ hunc perciperet, minimè tamen pauefactus, ſed quo ſolebat ore ac vultu reſpondit quærenti Natali, cur Piſonem aditu prohibuiſſet, valetudinis & quietis cauſam fuiſſe.

Tribunus domum egreſſus, milites vti erant locati ex ordine, dum reuerteretur, ſtare iubet. ipſe Romã veloci equo reuerſus, Neroni quæ reſpõderat Seneca, refert. aderãt ibi cum Tigillino, qui pro viribus ardentem inflammabãt. Interrogat Nero tribunum, præparẽt ne ſe voluntariam ad mortem Seneca. Syluanus nec ad mortem parare ait, nec timoris ſignum vllũ vultu aut verbo mõſtrare. Tum Nero, Regredere, & mortẽ deligat iube. Syluanus rediens, minimè domum ingreſſus eſt: verùm qui mortẽ indiceret, centurionẽ intromiſit. Seneca nullo pauore exterritus, facultatem faciendi teſtamenti poſcit. Id tribunus per centurionem negat. Tum cõuerſus ad vxorem & amicos, qui aderant & lachrymarum plenis oculis cõplorabant: Vobis, inquit, quoniam pro veſtris erga me ſtudijs & charitate meritũ referre prohibeor, quod vnum in me liberũ & pulcherrimum habeo, imaginem vitæ meæ relinquo. eius memores ſi eritis, famam vobis perpetuam cõſtantis amicitiæ facietis. Cognita quidem omnibus Neronis impietas eſt, nec ſupererat perempta matre in quem ſæuiret, ni etiã educatorem ſuum ac pręceptorẽ occidiſſet.

Multa dehìnc ab eo dicta ſunt, quibus amicorũ triſtitiam coërceret, nunc iſtũ adſpiciens quo vultu, qua voce ſolitus erat, cùm re proſpera & ſtatu meliori frueretur, ſingulos ad fortitudinẽ, ad patientiã, ad conſtantiam hortatur: anxijs quidem ac trementibus cæteris, ipſe vnus impauidus & conſtans erat. Deindè vxorẽ amplexatus, multùm precatur nè ſe cruciaret, ſed moderatè caſum ferret. Tum illa, opùs exhortatione nõ eſt, inquit, migrare tecum è vita penitùs ſtatui. Hinc cõcertatio dulcis orta, cùm illa virili animo perſeueraret, nec adduci vt viueret, à viro prece vlla aut ratione poſſet: contrà verbis omnibus Seneca illam flectere, & vitã ei perſuadere niteretur. Illa pertinaci animo perſeuerat, percuſſorem poſtulat.

Mira ſ vxore Senecæ conſtantia.

His demum atq; talibus verbis vterq; brachium cruraq́; ferienda præbuit, vt tepidus ſanguis efflueret. tum perſuaſit vxorẽ deferri in proximum cubiculum, ipſe venenum quod dãnatis apud Athenieſi dari ſolebat, fruſtrà hauſit ad maturandam mortem: frigidus enim erat artus, & clauſum corpus aduersùs vim veneni. Poſtremò in balneum defertur, vbì ſermo eius ad amicos de animæ immortalitate ac morte contemnenda habitus eſt: nec mora longior, ſpiritũ tandèm Seneca efflauit xj. anno imperij Neronis. vxor ſpe vitæ, ligato vulnere conualuit, parùm tamen vixit.

Senecæ interitus.

Quemadmodùm verò ab alijs cõtra Neronem coniuratũ fuerit, refert Cor. Tac. li. xv. diur. vbì inter cæteros Lucanus poëta quoquè perijt, & multi alij. Subrius Flauius vnus ex coniuratis, interrogatus à Nerone, quibus ex cauſis oblitus fuerit ſacramenti pręſtiti: Oderam te, inquit, nec quiſquam tibi fidelior miles fuit dum amari meruiſti: odiſſe cœpi, poſtq̃ parricida matris & vxoris auriga, hiſtrio & incendiarius extitiſti.

Lucanus poeta.

Idem, Piſone interempto, aiebat, nõ referri dedecori, ſi citharœdus dimoueretur, & tragœdus ſuccederet: Hoc ſignificans, ſicut Nero cithara, ità Piſo tragico ornatu canebat.

Per idem tempus Romæ Petrus Li-

num & Cletũ epiſcopos ordinabat, qui ſacris præeſſent. Ipſe verò orationi & p̃dicationi intẽtus, iam ferè pro Deo colebatur, ſiue ob vitę venerabilem cultũ, ſiue quòd Simonem magum peſſunderat. Nero poſt multa quæ animo cõceperat neſaria, ipſorum quidem Petri & Pauli, qui duces erãt in populo Dei, expetit neces. At Petrus monentibus amicis, ad declinandam inuidiam principis, via Appia ab vrbe diſcedẽs, ad primum lapidem Chriſto fit obuiàm, quẽ adorãs, rogat: Domine, quò vadis? tum Chriſtus, Romam iterùm crucifigi. Extat ſacellum eo loco, vbi hęc verba ſunt habita. Petrus de martyrio ipſius dictũ exiſtimans, ad vrbẽ redijt, & ſtatim Clementem epiſcopum conſecrat, eiq́; cathedram & eccleſiam commendat his verbis: Eandem ego tibi poteſtatem ligandi & ſoluẽdi trado, quã mihi Chriſtus reliquit. Cùm hæc ità diſpoſuiſſet, non multò pòſt vnà cum Paulo iuſſu Neronis necatur, anno Domini lxx.

Petrus & Paulus trucidantur.

Anno dn̄i 70.

Interìm cùm pro ſacrilegio fidẽ, pro parricidio pietatem, pro inceſtu pudicitiam violaret, ipſamq́ue poteſtatẽ Ro. imperij vel officia vel negocia improbiſſimis libertorum cõmitteret, & cùm nulli fidem ſeruaret, om̃ibus ſuſpectus, à ſenatu hoſtis iudicatus, deſertus ab omnibus etiàm ſuis, fugit nocte ab vrbe, quatuor tantùm comitãtibus, nudo pede, cooperto capite, & ante faciẽ ſudario obtenſo.

Cumq́; ſe occultâſſet, perlato à curſore nuncio, hoſtem ſe à ſenatu iudicatum & quæri ad mortem, audiẽs comites appropinquare ad capiendum viuũ, ictu gladij ſe percutere voluit, ſed trepidante manu, perficere non valuit: & cùm ex præſentibus nullum inueniret à quo feriretur, exclamauit, dicens: Ità ne nec amicum habeo, nec inimicũ habere poſſum? Videns hoc vnus, adiuuit manum tremẽtem, & ità perijt anno vitæ ſuæ 31. imperij 14. omniſque Auguſti familia in eo conſumpta eſt.

Nero ſe interfecit.

Tantum autem in morte eius gaudium fuit, vt plebs pileata, quod ſignum eſt lætitiæ, per totam vrbẽ diſcurreret.

ANNO Domini 70. Linus B. Petro ſucceſſit; ſedit annis xi. quanuis B. Petrus ante paſſionem ſuam inſtituerit Clementem ſucceſſorẽ fieri, tamẽ Clemens vidẽs quòd hoc eſſet pernicioſum exemplo, vt aliquis ſibi eligeret ſucceſſorem, renunciauit Papatui, & electus eſt Linus, deìn Cletus, & quarto locò Clemens. Conſentit B. Hieronymus: Quartus, inquiens, poſt Petrum Romę epiſcopus Clemens fuit. Scripſit Linus res geſtas B. Petri, cuius mandato etiàm ſtatutum eſt, nè qua mulier niſi velato capite, templũ ingrederetur. Linus autem cùm ſanctitate & moribus haberetur in precio, dęmones fugaret, & mortuos in vitam reduceret, Saturnino cõſule, cuius filiam à dæmonio liberauit, capitali ſupplicio afficitur, ſepeliturq́; in Vaticano iuxta S. Petri corpus x. calẽn. Octobris.

Linus Papa.

Anno dn̄i 71.

Lini temporibus fuit Philo Iudæus, qui multa ità grauitèr conſcripſit, vt dictum ſit apud Græcos: ἢ πλάτων φιλωνίζει, ἢ φίλων πλατωνίζει. Romæ coram Caio Iudęos tutatus, cùm iuſſus eſſet è conſpectu Cæſaris abire, ad ſuos dixit: Bono animo nos eſſe oportet, quibus iratus eſt Caius, quia neceſſè eſt adeſſe diuinum, vbì humanum ceſſat, auxilium. Fertur etiàm multa de laudibus Chriſtianorũ ſcripſiſſe.

Philo.

ANNO Domini 71. Galba antiquiſſimæ nobilitatis ſenator, ab Hiſpanis & Gallis imperator electus, ſtatim vt Neronis mortem audiuit, Romã venit. hic optimus dux, militem ſuum ſeueriſſimè tractans, ità vt ingreſſo eo ad caſtra, milites viciſſim dicerent, Diſce militare, Galba venit: imperiũ adeptus, cùm auaritiæ vitio ſegnitiæq́; om̃es offenderet, menſe ſeptimo ad lacum Curtium decollatus eſt inſidijs Othonis.

Galba imperator 7.

Anno dn̄i 71.

Hic * Saluius Otho, occiſis Galba & Piſone, inuaſit imperium, in priuata vita mollis, Neronis familiaris, in imperio non potuit documentum ſuî oſtendere. nam cùm ijſdem temporibus Vitellius à Germanicis exercitib⁹ imperator factus eſſet, bello contra Vitellium ſuſcepto victus, ſemetipſum occídit dũ imperâſſet menſes quatuor.

*Syluius Otho imperator 8.

Vitellius Romam victor ingreſſus, vi potítur imperio, familia honorata magis quàm nobili ortus, multa ſęuitia cęterisq́;

Vitelli⁹ imperator 9.

Annotu 72 usq ad 73

Annotu 72 teriſque vitijs notabilis, maximè ingluuie & voracitate.

ANNO Domini 72. Veſpaſianus imperator creatus, cui olim cura fuit omnium rerum, nequaquàm verò imperare volebat, priuatæ vitæ ſecuritatẽ clarioris fortunę periculis anteponens. poſtremò imperium ſuſcepit militū ſtudio, quos accẽderat rumor qui paſsim vagabatur, Vitellium imperatorẽ Germanicis legionibus Syriacas mutaturū, vt illas ad militiam opulentam magis & quietam transferret.

Veſpaſianus imp. 10.

Verùm audiens Vitellius Veſpaſianum imperatorem ſalutatum, Sabinum eius fratrem multo negocio tandèm in Capitolium confugiẽtem occidit, Capitolioq́; incenſo, eū in Gemonias ſcalas coniecit, vbi Domitianus fratris filius media trepidatione euaſit.

Excitârũt hi tumultus * Antonium, vt quàm primùm Flauianis ſuccurreret. quo duce Flauiani cum Vitellianis cõgreſſi, ſub vrbis muris Vitellium ſuperant, ac latitantem protrahunt, vinctis poſt tergum manibus, reſupino capite, gladio ad iugulum poſito, per forum ad ſpectaculum ducunt. Tandèm luto & fimo perfuſus excarnificatur, & in Tiberim piectus eſt, imperij ſui menſe 8. Et populus iam timore liberatus, imperatorem prædicat Veſpaſianū, ſimulq́ue Vitellium deiectum lætitia celebrabat.

Veſpaſianus Alexãdriam venit. quæ erant Romæ geſta, nunciata ſunt, & legati ei gratulantes affuère. Firmato iam totius orbis imperio, Romam ire parabat: dimiſſoq́ue filio Tito in Iudęa, profectus eſt Romam. vbi accepto imperio anno ſalutis noſtræ LXXII. regnauit annis 9.

Ardebant iam Iudęi & inteſtinis diſcordijs, & externis malis afflicti. adeò agitabat eorum animos grauiſſimi ſceleris conſcientia. Itaq́; poſt aſcenſionẽ Domini & ſaluatoris noſtri Ieſu Chriſti, Iudæi vel in ipſum commiſſi piaculi, vel perſecutionis in apoſtolos & necis in Stephanum, ſed & obtruncationis in apoſtolum Iacobum, & in Iacobum fratrẽ Domini, qui appellatur Iuſtus, cęterorumq́ue omnium quos propter fidem Chriſti inſidijs omniq́; fraude nequitiæ circumuenerant, vltionem iuſtitia poſcebat. Et apoſtoli quidem ab illis prius fugati, ac per omnem locum diſperſi, ſicut diximus, pergebant in virtute Chriſti, qui eis præceperat, dicẽs: Euntes, baptizate omnes gentes.

Cauſæ & ſemina belli Iudaici.

Matt. 28.

Eccleſia verò quæ in Hieroſolymis erat cõgregata, reſpõſo à Deo recepto, emigrare iubetur ad oppidum, Pellam nomine, trans Iordanem, vt eductis vrbe ſanctis & iuſtis viris, vindictæ cæleſti fieret locus, tam de vrbe ſacrilega, q̃ de populo impio per excidium patriæ euerſionemq́ue ſumendæ. Veruntamẽ nihil obſtat etiā ea addere, per quę pietas & clementia Dei, licèt ingratis, videtur oblata. Quadraginta nanq́;, poſt admiſſum in Chriſtum piaculū, annis impiorum pœna differtur, in quibus & apoſtoli omnes, præcipuè tamen Iacobus, qui vocatur frater Domini, Hieroſolymis epiſcopus conſtitutus, indeſinentèr populum commiſſæ impietatis de ſcelere commonebat, ſi fortè poſſent pœnitudinem agere, ſi poſſent flere pro ſcelere, & vltrices pœnarum flãmas lacrymarum vbertate reſtinguere. Oſtẽdebat nanque eis Deus per ſuam patiẽtiam, quòd ipſorum quæreret pœnitẽtiam. molliri autem duritia eorum ſubſtiterat, ſed continuò in peius ruebat.

Bello ſanè Iudaico dabatur exordiū 12. anno regni Neronis, anno adminiſtrationis Flori ſecundo, Cæſtio Gallo præſide Syrię. Floro itaq́; procurante Iudæam, in Cæſarea orta eſt ſeditio inter Iudæos & gentiles, quòd dicerẽt Iudæi factam ab his legi ſuæ contumeliã. Quarè ab eis accepit Florus pecuniam, nec tamen eos tutari curauit, ſed in Sebaſten ſeceſſit. Iudæi ſtatim libros legis rapientes, receſſerunt in Narbata: primates autem eorum in Sebaſten ad Florum venerunt, vt auxilio eſſet rogabãt, inſupèr reuerentèr cum de pecunia ob id data admonentes. Ille compræhenſos vinciri iuſſit, arguens, cur leges de Cæſarea auferre auſi fuiſſent. deindè vt bellum inflammaret, miſit ad ſacrū theſaurum, vt indè xvij. talenta auferrentur, quaſi eam pecuniam impenſæ Cæſaris flagitaret.

Seditio in Cæſarea.

Tum

Tum ſtatìm inuaſit populum multa confuſio. currentes ad templum, maximis vocibus nomẽ Cæſaris appellabãt, vt à tyrannide Flori liberarentur orantes. quidam autem ſeditioſorum in Florum maledicta iaciebãt, ſtipem eius nomine poſtulabant, quaſi inops eſſet. His magìs eſt iritatus ad prædandum. deniquè cùm debuerat, Cæſaream veniens, ignem extinguere belli, pro quo etiàm mercedem acceperat, cum exercitu venit Hieroſolymam, vt minis & timore vrbem nudaret. Tunc populus lenire eius impetum volens, obuiàm militibus proceſſit, Florum honorare paratus. ille mittens centurionem, diſcedere eos iuſſit: neq; enim in quẽ tam grauia maledicta iecißent, falſo honore deluderent: oportere eos, ſi viri ſint conſtãtes, in pręſentẽ etiàm cõtumelias effundere.

His dictis exterrita multitudo, ſimul etiàm equitibus miſſis, in medium vulgus irruentibus, fugerunt, antequàm Florum ſalutarẽt. diſcedentes cum metu, totam noctem duxêre peruigilem. Florus tunc degebat in regia, & poſtridiè extructo tribunali præſedit. conuenientibus principibus ſacerdotũ ac nobilibus, præcepit Florus, vt omnes qui maledicta in eum ſucclamâſſent, protinùs dederent. edicens, in eos eſſe, niſi reos produxerint, vindicandum.

Hieroſolymitana ſeditio.

Ad hæc reſponderunt Iudæi, pacifica quæq; populum ſentire: illis verò qui errâſſent in verbis, veniam poſtulabant: in tanta multitudine nihil eſſe mirũ, offendi aliquos temerarios & per ætatem inſipiẽtes: debere tamen illũ, ſi cõſuleret gentis quieti, & vellet Ro. imperio ſeruare vrbem, magis propter multos dare veniam, quàm propter paucos perturbare multitudinem tantam bonorum.

Ad hæc ille inflammatus, militibus exclamauit, vt forum rerum venalium diriperent, & paſsim obuios trucidarẽt. illi ob lucri auaritiam, habita authoritate rectoris, non ſolùm diripuerunt eũ locũ, ſed et vniuerſas inſilientes domos, interficiebãt habitatores: multos etiàm nobilium compræhendentes, duxerunt ad Florum: quos ille verberibus laniatos, ſuſtulit in crucem. occiſi ſunt promiſcui ſexûs ducenti XXX.

Poſtridiè conueniens multitudo in forum, magno clamore cõquerebatur, inuidioſas quoquè in Florũ voces mittebat. Veriti primates & pontifices, diruptis veſtibus, & viritìm ſingulos compræhendentes, poſtulabant vt tacerent, neque in maiorem indignationem mouerent Florum: ſicque maiorum reuerentia & ſpe, quòd in eos Florus vltrà non ſæuiret, multitudo ſedata eſt. Ille tumultu compreſſo, Iudæos vocauit, aitque vnum argumentũ fore quòd nihil ampliùs nouarent, ſi obuiàm procederent militibus de Cæſarea venientibus.

Interìm mandat venientibus, vt nullam ſalutationem redderent obuiantibus Iudæis: & ſi offenſi quicquam facerent, mox in eos vterẽtur armis. Pontifices ergò in templo collecta multitudine precabantur, vt occurrerẽt Romanis: ſeditioſi abnuebant ob interfectorũ dolorẽ, multiq; eis iungebantur. Tunc verò oẽs ſacerdotes & Leuitę ſacra vaſa proferentes, ornatumq; tẽpli, cãtoresq; cũ muſicis inſtrumentis ꝓcedebãt ante multitudinem, & obnixè precabantur, nè ad direptionem ſacrorum Romanos incitarent, ſparſis cinere capitibus ac diruptis veſtibus, ſingulos quoſque nobilium compellabant, precantes nè ob modicum peccatum patriam perderẽt.

Talibus multitudinem flectentes, etiàm ipſos ſeditioſos mitigârũt, ac quietè obuiàm prodièrunt. Iamque cominùs factos ſalutauerũt: illis autem nihil reſpondentibus, ſeditioſi Iudæorum aduersùs Florum, cuius hæc fierẽt conſilijs, ſucclamârunt. Confeſtìm milites compræhendentes eos, cædere adorti ſunt, atq; in fugam verſos conculcabãt. In ipſis autẽ portis grauis facta eſt compreſſio. collabẽtium verò durus erat interitus: trucidabãt multitudinem, trãſire cupientes in Antoniam & templum obtinere: quos etiàm Florus ſecutus, educens de regia qui ſecum erant, in arcem tranſire nitebatur. fruſtratus tamen eſt.

Conuerſus quippe populus, repugnauit, & per tecta obruebat ſaxis Ro. Seditioſi autem verẽtes, nè Florus templum occuparet per Antoniam, ex templo

plo aſcendẽtes, porticus à templo Antoniam continentes, interciderũt. Tandem conuocat Florus ſacerdotũ principes, ſe quidem ait vrbe digredi, præſidium tamen relinquere quantum ipſi voluiſſent. Ad hęc illi, nihil nouandum fore, vnam tantùm apud illos relinqueret cohortem, dum tamen non illã, quę cum ciuibus palàm antè conflixerat.

Cohorte itaq; mutata, cum reliquo exercitu Cæſaream regreſſus eſt: aliud autem denuò pugnæ cõſilium comminiſcens, retulit ad Cæſtium Syriæ præſidem, & defectionis Iudęos criminatus eſt. Interim Iudæi quæ Florus egerat, Cæſtio narrant: ſuſceptis literis partiũ, deliberatum eſt, vt Cæſtius eum exercitu in Iudęam iret ad vindicandam defectionem, ſi admiſſa eſſet: ſin alitèr, magis fidos redderet Iudæos. ipſi tamẽ magis placuit aliquot præmittere.

Direxit eò tribunum Neapolitanũ, qui in via Agrippæ occurrens, ad quas cauſas miſſus ſit, indicat: quo loci etiàm primates Iudæorũ cum curia adeſſe eurauerunt, conqueſti quàm lamentabilitèr de calamitatibus proprijs & inhumanitate Flori: quam licèt argueret Agrippa, tñ vt ducis authoritati cõpetit, inuectionẽ in Iudæos trãſtulit, quorũ maximè miſerabať. Ad hęc miſſi intelligebant redargutionẽ plenam eſſe pietatis, ſcientes quòd pro pace eorũ diceret.

Populus Hieroſolymorum lx. ſtadijs obuius progreſſus, officioſè Agrippam & Neapolitanum ſuſcepit. lamentabatur tamen interfectos coniuges, infantes, nobiles. precabatur genti conſulerent, ac ingrederentur, viderentq́; geſta à Floro. Neapolitanus itaque cùm circuiſſet vrbem, manſuetudinis populi documentum accepit, quòd non Romanis, ſed ſoli Floro aduerſaretur. aſſcendens in templum, fidem eorum circa Ro. collaudans, hortatus eſt ad pacem. Vulgus autem petit, vt legati mitterentur ad Cæſarem qui Florum accuſarent. Ad hæc Agrippa ordinari legatos qui Florum accuſarent, odioſum putabat: deſpicere aũt Iudæos in bella commotos, neq; ſibi expedire cernebat.

Aduocatã igitur concione, ſuggeſtum conſcẽdens, eiuſmodi orationem habuit: Si quidem nõ viderem vos om̃es ad pugnandum eum Ro. incitatos, neque populi ſynceriſſimam partem velle pacẽ ſeruare, nec proceſſiſſem ad vos, neque conſulere confiſus eſſem. Quoniam autem aliquos ætas malorũ belli neſcios facit, quoſdam verò inconſiderata ſpes libertatis, nonnullos auaritia ſuccendit: æſtimaui oportere vobis ea exponere, quæ arbitror expedire. Perſtrepet autem nemo, ſi nõ audierit quæ ipſius fert libido: his ſiquidem qui ſunt ad defectionẽ parati, licebit etiàm poſt meos monitus manere in volũtate. Noui equidẽ, quàm multi iniurias procurãtium prouincias, & pręconia libertatis quaſi tragieẽ proſequantur: ego autem primùm ſeparabo cauſas, quas cõnexas putatis. ſi em̃ veſtros violatores cupitis vlciſci, cur libertatẽ itã extollitis? ſi verò ſeruire intolerabile ducitis, ſuperflua eſt aduerſùm rectores querela, quia illis moderatiſſimè agentibus nõ erit turpe ſeruire. Conſiderate autem quàm exigua ſit materia bellorum. *primùm, rectorum crimina. colere ſiquidem officijs, nõ exaſperare oportet iurgijs, poteſtatem. Cùm verò modicorum peccatorum exprobrationes maximas facitis, aduersùm vos iritatis vos. etſi puinciarum rectores à Rom. miſſi, grauitèr oſſendunt, non tamen Romani omnes violant vos, neq; ipſe Cæſar aduersùm quẽ pugnare vultis, neque is hęc pcipit, neq; poſſunt illi, quæ in Oriente gerũtur, poſiti in Occidente, conſpicere: ſed nec vnus atq; idẽ ſempèr curã tenebit, & ſucceſſores ei* credibile eſt modeſtiores futuros. Motum aũt ſemèl bellũ deponere nõ eſt facile abſq; magnis calamitatibus, neq; ſuſtinere. libertatis verò dona ſitientibus prouidendum eſt atq; certandũ, vt principio ea non careant: moleſta eſt em̃ nouitas ſeruitutis, quam ne primùm ſubeas, iuſtè certare potes. Qui verò ſemel ſubiectus eſt & deinceps deficit, contumax magis ſeruus, quàm amator libertatis oſtenditur. Tùc igitur oportuit omnia agere, ne ſuſciperentur Ro. cùm Põpeius prouinciam intraret. Verùm maiores veſtri, multò vobis meliores corporib' et animis, exiguæ parti Rom. reſiſtere nequiuerunt: vos

Agrippæ ad Iudęos oratio.

Ro. imperij potentia.

vos qui hæreditariam obedientiam acceptiſtis, maioribus veſtris, qui primi paruerunt, rebus om̄ibus inferiores, contra omne Ro. imperium obſiſtere poſſe arbitramini? Et Athenienſes, qui ob libertatem patriam ſuā ignibus tradiderunt, Xerxem, cuius claſſem non caperet pelagus, tandèm cum vna naui fugientem perſecuti ſunt, nunc autem ſeruiunt Romanis. Macedones verò cum Alexandro promittēte ſibi orbis imperium, nunc adorant eos, aliæq́ue mille gentes liberrimæ nunc obediūt. vos ſoli ſeruire dedignamini his, quibus videtis vniuerſa ſubiecta? cui militiæ, quibus fiditis armis? vbì, qui expenſis poſſint ſufficere, theſauri? contra Aegyptios fortè & Arabes bellum ſuſcipere putatis. non circunſpicitis Rom. imperiū, non metimini veſtram imbecillitatem. nónne recordamini ciuitatem veſtram à conterminis gentibus frequentèr eſſe ſuperatam? illorum autē virtus per totum orbem inuicta percurrit. Neq; em̄ ſufficit eis ad Orientem totus Euphrates, ad ſeptentrionem verò Iſter, neque in meridie tenùs ſolitudine Libya perſcrutata, neq; in Occidēte *Gadira, ſed vltra Oceanum Britannos aliud quæſiérunt regnum & orbē. Quid ergò? vos ditiores Gallis, fortiores Germanis, prudentiores Græcis? quæ vos fiducia aduersùs Romanos erigit? Sed dicet aliquis, ſeruire moleſtum eſt: at quanto id magis Grę̨cis, qui vniuerſis ſub ſole habitantibus videbantur nobilitate præſtare, nunc faſcibus Ro. obediūt? Quid quingentæ per Aſiam ciuitates, nunquid non abſque vllo præſidio vni tantummodò rectori pārēt? Quid autem pergam enumerare Heniochos & Taurorum gentes, quāta Bithynia & Cappadocia, Pamphylia & Cilices nunc ſinè armis tributa pendant? quid Thraces, ac poſt hos Illyrij? ipſi quoquè Dalmatæ & Iſtri accolę, duābus tantūm legionibus obediunt. Veruntamen ſi aliquōs ad defectionem magnæ cauſæ vrgere deberent, Gallos potiſſimùm oporteret inſurgere, quos natura tantis cinxit munimentis, ab orientali plaga Alpium montibus, ab occidente Oceano, omnibusq; bonis totum penè orbé

*Gades

Gallię laus.

rigantes: ferunt nihilominùs vectigales eſſe Ro. id ſanè non per animorū mollitiem, nec propter ignobilitatem, ſed Ro. horrent virtutem & fortunam, deniquè ſub mille & ducentis ſeruiūt militibus. Neq; Iberis naſcens in agris aurum profuit, neque vicinus Oceanus etiàm accolis ſuis horribilis fragore, ſatìs fuit vincentibus Rom. ſed vltra columnas Herculis protulerunt arma, & ipſas nubes Pyrenęorum montiū egreſſi vertices, ditioni ſuæ ſubdiderunt. Quis veſtrûm non audiuit multitudinē Germanorum, virtutē quoquè & magnitudines corporū? ſiquidem vbiquè Romanæ gentes illos captiuos habent. Sed illi quidem ità ingentem ſpatijs regionem incolentes, ſpiritus autem maiores corporibus gerētes, & animā quidem cōtemptricem mortis, indignatione autem vehementiores feris, nunc limitem Rhenum habēt, & 8. legionibus Rom. domantur. Conſiderate Britānorum muros, circundantur Oceano, illuc Ro. nauigantes, redegerunt in ditionem ſuam. Et quid opùs eſt plura dicere, quandò etiàm Parthi bellicoſiſſimum genus, priùs tantis populis imperantes, obſides mittunt Romanis? Vos ſoli bellum geritis, neq; Carthagineñ conſideratis finem, qui magno illo Anibale gloriantes & nobilitate Phœnicum, ſub Scipionis dextra corruerunt: *ſed tertiam partem orbis terrarū, cuius neq; numerare nationes facile eſt, quæ ſcilicet ab Atlantico mari & columnis Herculis vſque ad rubrum mare infinitos numero & locis Aethiopes cōtinet: totam tamen ſuſceperunt armis, & pręter fruges annuas, quibus Rom. multitudinem octo menſibus paſcunt, alia quoquè vectigalia pendunt. Adſpicite Aegyptum. quinquaginta & ſeptingenta centena millia incolarum habet, præter Alexandrinorum plebem, tamē vectigalia pendit. Quos verò in bellum ſocios aſſumetis? ſiquidem omnes qui in orbe habitabili degunt, Ro. ſunt. niſi fortè quis ſpes ſuas vltra Euphratē porrigat, & Adiabenorum regionem gentiles ſuos æſtimet.

Germanorū potentia.

Britanni.

Parthi.

Porrò illis erit cura tuendæ cū Rom. amicitiæ, & arbitrabuntur fœdus eſſe teme-

temeratum, ſi quis de his qui ſubiecti ſunt, aduerſùm Rom. in bellũ procedũt. Supereſt vt ad diuinũ cõfugiatis auxilium. verùm & hoc apud Rom. eſt. ſinè Deo quippe impoſſibile eſſet imperiũ tale cõſiſtere. Bonum eſt ô amici, bonũ eſt, dum adhuc nauis ſtat in pòrtu, præcauere tempeſtatẽ futuram, & non eo tempore, quo in medias irrueris procellas. His ſiquidẽ qui in improuiſa mala incidunt, ſupereſt vt digni miſeratione inueniãtur: qui verò ſe in apertũ diſcrimẽ iniecerint, exprobrationibus onerãtur. Niſi fortè aliquis veſtrûm æſtimet, Ro. poſtq̃ vicerint, mediocritèr vobiſcũ acturos, & nõ exemplo aliarũ gentium ſacram hanc vrbẽ inflãmaturos, interfecturos aũt vniuerſum veſtrum genus: neq; refugium inuenietis, quoniã metuunt Romanas vires omnes orbis partes. Inſupèr et eo in periculo erũt Iudæi, vt eſtis toto orbe diſperſi, qui apud exteros cõmorãtur. ſubeat vos miſeratio, etſi nõ filiorum veſtrorũ atq; coniugũ, ſaltem iſtius ciuitatis, quæ mater vrbiũ veſtræ regionis vocatur. Parcite ſacris mœnibus, parcite venerabilibus adytis, tẽplumq; vobis & ſancta ſanctorũ ſeruate. ꝓteſtor aũt ſancta veſtra, ſacroſq; angelos Dei, patriãq; cõmunem, quoniam nihil conſiliorũ quæ vobis viderim expedire, ſubtraxerim. vos autẽ decernentes quæ oportet, mecum in pace degetis: ſi verò protuleritis iras, abſque me periculis ſubdemini.

Rom. fortuna vndè. *Iudæi diſp. ſi.* *Peroratio.*

His multò elegãtioribus et amplioribus verbis dictis, adſtãte etiã ſorore ſua, lachrymauit, & multã turbæ partem lachrymis infregit. Succlamabãt autẽ nõ ſe aduersùs Ro. ſed aduersùm Florũ pugnam gerere. Ad quos rex Agrippa: Sed opera, inqt, veſtra talia ſunt, qualia aduersùm Rom. pugnantiũ, neq; eñ Cæſari vectigal dediſtis, & Antonianæ porticus incendiſtis. Sopietis autem cauſas defectiõis, ſi & porticus denuò inſtauretis, & tributa reddere maturetis. neq; enim Flori hoc præſidiũ eſt, neq; Floro pecuniam dabitis.

His conſultis populus acquieuit, & cum rege & Berenice ſorore aſcendens in templum, porticus ædificare adortus eſt. Per vicos autẽ & regiones, principes eorũ quiq; diſperſi, vectigal colligebant, celeritérq; XL. talenta, tãtum enim erat reliquũ, redacta ſunt. Deincèps aliquãtò pòſt perſuadere tentabat, vt parérent Floro, donèc ei ſucceſſor mitteretur. ad quã orationem accenſa multitudo, impudentiſſimè regem inſectata eſt, eumq; mox vrbe expulit. Auſi ſunt etiã nonnulli ſeditioſi ſaxa in eum iacere. Rex autem videns tumultuantiũ irreuocabilẽ impetũ, diſceſſit in regnũ.

Per idem tempus nõnulli eorũ irruerunt in quoddam præſidiũ vocatũ Maſada, Romanos omnes interfecerũt, aliós autẽ de ſuis poſuerunt cuſtodes. In templo quoque Hieroſolymorũ Eleazarus filius Ananiæ pontificis, audaciſſimus dux militum, perſuaſit, vt nullius mun⁹ aut hoſtia qui nõ eſſet de Iudæorum gente, ſuſciperetur. id autem erat belli ſeminarium atq; materia. reiecit ſiquidem hoſtias Cæſaris, quę pro Ro. po. offerri ſolitæ erant: plurimùm aũt pontificibus ac nobilibus deprecantibus, vt nõ pręterirent morẽ quo ſupplicabatur pro regibus, nihil rerũ nouãdarum ſtudio acquieuerunt. Conuenientes proptereà primates omnes, concione võcata ante portam templi, & primùm multa de temeraria defectione eorũ cõqueſti, dicebant ideò cauſam eſſe grauiorẽ, quòd maiores eorũ ornãſſent templũ ex magna parte de muneribus gentiũ: cur modò noua ſacrorũ ratio præter patrũ authoritatem cõſtitueretẽ angebat eorum animos non minùs Cæſaris inclementia, qua certum ſibi modò bellum imminere videbant. Attendebat autem nemo res nouare cupientium.

Reiecta Cęſaris dona.

Vidẽtes nobiles eò proceſſum, vt ſua nõ poſſent authoritate compeſci, legatos miſerunt ad Florum, alios autem ad Agrippã, precantes vt cũ exercitu aſſcẽderẽt in ciuitatẽ, & ſeditionẽ opprimerẽt, priusq̃ ea intolerabilis fieret. Agrippa volens Romanis cõſeruari Iudæos, & Iudæis templũ atq; patriam, miſit in auxilium equitũ duo millia. his venientibus, optimates quiq; cum pontificibus & omni multitudine qui optabãt quietem, ſuperiorẽ occupãt ciuitatem: inferiorem ſiquidem & templum ſeditioſorum manus tenebat.

Optimatũ ſtrages.

Per ſeptẽ igitur dies grauis vtriuſque partis cædes fiebat. Poſtero die latrones è vulgo, pulſis regijs è ſuperiore ciuitate, irruũt in Ananiæ põtificis domũ, & Agrippę palatium inflãmauerunt. Poſt hoc ignem arculis intulerunt, volentes documenta creditorũ diſperdere, vt nõ eſſet eorum probatio, ad quos om̃is debitorum iungebatur multitudo contra locupletes. incenſisq́; omnibus, pontificum & nobilium quidã in cloacis tum latuerũt, quidam cum regijs in ſuperiorem regiam confugerunt, portas celeritèr obfirmantes.

Poſt triduũ autem fecerunt impetũ in Antoniam, & omnes in p̃ſidio ceperunt & interfecerũt, ac incenderũt prę ſidium. poſteà verò obſederunt regiam, in quatuor partes agmen ſuũ diuidentes. inter hos erat Manaimus callidiſſimus ſophiſta, qui quondàm exprobrauerat Iudæis, quomodò poſt deũ ſubijcerentur Ro.is aſſumptis quibuſdã nobiliũ, perrexit in Maſadã, ſpoliatoq́; armamẽtario Herodis, populares aliosq́; latrones armauit, & cum his veluti rex, Hieroſolymã reuertitur, factusq́; princeps ſeditionis, oppugnationem diſponebat.

Manaimus ſophiſta.

Tandèm vtrinquè fatigati, regij ad Manaimũ & alios eius ſeditionis principes mittebãt, precantes vt eis diſcedere liceret, quod cùm Manaim⁹ annuiſſet, nam ſuæ religionis erãt, diſceſſerũt. Indè Romanos ingens clades oppreſſit. nã in illos irruẽtes, trucidabãt quoſcunq; cõpræhendere poterant. Interfectus eſt et pontifex Ananias, mox poſt eam ſtragem apud domum regiam vbì latitauerat, circunſedentes turres ſeditioſi cuſtodiebant, nè quis militum poſſet effugere.

Rom. cæſi.

Ex his victorijs Manaimus intolerabilis factus eſt, volens ſolus dominari, quod alijs diſplicuit ex parte Eleazari, qui inſurgentes eũ trucidabant. Videntes Romani milites reſiſtere ſe nõ poſſe, mittunt ad Eleazarum, ſolas precantes animas, arma autem et reliqua, ipſis tradentibus, ſumerẽt, qui in fidem, dextris & ſacramento dato, accepti ſunt. ſed quandiù Romani arma tenebãt, nemo quidquam molitus eſt, ſed illis poſitis, facto impetu, ſtipatores Eleazari cõpręhenſos trucidabãt omnes, prętèr Mutiliũ eorum præfectum, iudaizare & circuncídiſe promittentem.

Eodem aũt die Cæſareenſes Iudæos apud ſe habitantes trucidârunt. hac fatali hora periére hominũ ſupra xx. millia. Grauis facta eſt conturbatio in tota Syria, & om̃is ciuitas diuidebatur in binos exercitus. dies quidẽ ducebantur in ſanguine, noctes aũt moleſtiores formido faciebat. erat cernere ciuitates plenas cadauerib⁹ inſepultis paſsìm iacẽtibus, om̃ia plena erãt calamitatibus. In Scythopoli interficiũtur xiij. millia, & ſubſtantię eorũ diripiũtur. ad cædẽ autẽ reliquæ quoquè vrbes in Iudæos apud ſe habitãtes irruebãt. duo millia quingentos Aſcalonitæ, Ptolemais aũt duo millia interfecit. excitata eſt etiàm in regno Agrippæ aduersùm Iudæos pernicies, in Alexandria verò quinquaginta congeſta ſunt millia mortuorum.

Iudæi cæduntur.

Cæſtio tum præſidi Syriæ, quieſcẽdum eſſe nõ videbatur, infenſis vbiquè Iudæis. habebat ille decumam legionẽ, ſuffragiaq́; multorum regum, aderat ei quoquè Agrippa. Itaq; in validiſſimam ciuitatem Galilææ contendit Zabulon, offendit autem eã ciuibus deſtitutam, in montes enim refugerant, rerum autem omnium plenam: illam militibus diripiendam cõceſſit, ipſum verò oppidum, eius pulchritudinem admiratus, incendit. deindè territorio peruagato, quidquid obuium erat depopulatus eſt. vbì in Syros remanentes prædandi cauſa, irruũt ex latibulis Iudæi, eosq́; trucidant, & duo millia conſumunt. In Ioppen à Cæſtio miſſi, trucidãt octiès mille quadringentos.

Zabulõ oppidum direptum.

Cæſtius deindè multis plagis peractis, Hieroſolymã contendit. at Iudęi cùm iam ciuitati bellũ appropinquare viderũt, omiſſis feſtorum ſolẽnibus, ad arma properant. fretiq́; multitudine, ad pugnam proſiliebãt: tãtoq́; impetu Romanos aggreſſi ſunt, vt eorum acies perrumperent. viaque aperta cædibus, in medio ruerent: ac niſi equites exercitui ſubueniſſent, multitudo Cæſtij in periculo fuiſſet. tandèm Iudęi in vrbem reuertebantur

Cæſtio

Cæſtio verò in agris cómorante, Iudæi occupatis ſuperioribus, obſeruabát eius tranſitum. Agrippa itaque infinita multitudiné montes amplectitur: non enim Romanos à periculo tutos cóſpexit: miſit ex comitibus ſuis, quos Iudæis ſciebat notiſſimos, vt cú Cæſtio fœdus amicitiæ, certamq́; pro peccatis à populo Ro. veniam pollicerentur. Verùm ſeditioſi, metu, nè tali ſpe cuncta multitudo ad Agrippam ſe conferret, legatos obtruncare ſtatuerunt: vnum ex legatis peremerunt. Populares verò id indignè ferentes, fuſtibus & lapidibus in oppidum ſeditioſos compulerunt.

Cæſtius inteſtiná eorum diſcordiam videns, totú in eos exercitum mittit. Indè in oppidú cóſtitutum inductus, vbi populus à ſeditioſis cuſtodiebatur. ipſi auté ceſſerunt exterioribus partibus ciuitatis, & in parté interioré templumq́; profugerunt. Cęſtius forú incendit, deinde cùm ad ſuperiorem parté ciuitatis veniſſet, prope regiam aulam caſtra poſuit, & ſi tunc irruiſſet, ciuitaté cepiſſet.

Anan⁹ proditor. Intereà plurimi popularium & Ananus Ionathæ filius, Cęſtium, quaſi portas patefacturi, vocabant: ille auté iratus, & quòd nó ſatis eis credebat, tádiù id neglexit, donèc proditioné comperta, ſeditioſi Ananum cú cæteris in domos ſuas fugere compulerunt, ipſi murum & turres munierunt.

Sexto die Cæſtius templum aggreditur, ſcutis muro nixis, ſinè noxa milites mœnia ſuffodiebát, pleriq; portas ſuccendere moliebátur. vehemens aút ſtupor ſeditioſos inuaſerat, iamq́; multi de ciuitate fugerát, tánquàm continuò caperetur. His populus alacrior fiebat, vt quò magis ſeditioſorú turba deleretur, eò ipſe faciliùs cum Cæſtio in gratiam rediret. Et profectò, ſi paulùm perſeueráſſet, ciuitaté obtinuiſſet. ſed vt creditur, iam illis infeſtus Deus, illo die finé bello dari prohibebat.

Cæſtii infelix ſucceſſus. Cæſtius tú neq; animis populi, neq; obſeſſorú deſperatione perſpectis, repétè milité reuocat, ac incóſultè nimium receſſit: inopinata verò eius fuga, latronú fiduciam recreauit, qui inſecuti, nouiſſimos peremerút: altero auté die vlteriùs recedendo, ex poſtremis multos necabát. Romani eñ vim à lateribus inſtantium repellere minimè poterát, nè fortè turbatus ordo, aliquid detrimenti acciperet.

Totá igitur via percuſſi ſunt, donèc multis occiſis, vix in Gabaon peruenerút. hic Cęſti⁹ biduo cómoratur, inops cóſilij quid ageret. Cùm tertio die maioré vidiſſet hoſtiú numerú, obfuiſſe ſibi cognouit tarditaté. itaq; pro cópendio fugę, cúcta quę militib⁹ impediméto erát, amputari pcepit, occiſiſq́; tunc mulis & aſinis alijſq́; iumétis, Bethoron versùs pcedebat. At Iudæi in anguſtijs militem ſagittis opprimebant, ibi enim maius erat equiti periculum, vbi planè patebat nullus locus ſugiendi aut vlciſcendi. itaq; incerti quid ſacerét, ad vlulatus fletusq́; conuerſi ſunt: totusq́; penè periſſet exercitus Cæſtij, niſi nox aduenisſet: qua Romani in Bethoron cóſugerunt.

Iudęi verò obſeſſis circùm omnibus locis, corú tranſitus cuſtodiebant. inuenit tñ Cęſtius fugę viá, machinas & baliſtas multaq́; alia inſtruméta reliqt. redeútes Iudęi, machinas ſecú abſportárunt, & prędá quę remáſerat, collegerunt, pæanaq́; canétes, in metropolim remeabát, Romanorú quinq; millib⁹ peditum & ſupra, nongentiſq́; eqtibus interemptis.

Poſt Cæſtij caſum, multi nobiliú Iudæorum tanquàm è naui peritura, ex ciuitate enatabát. exercitus etiá Agrippæ dilapſi ſunt ad Cęſtiú. Cæſtius Saulum & cæteros ad Neronem mittit, belli cauſas deriuaturus in Florum, & neceſſitatem indicaturus. Tum Damaſceni, cæde Romanorum cognita, Iudæos 50000. apud ſe degentes interſecerunt. Qui verò Cęſtiú fugauerát, in Hieruſalem reuerſi, quos adhuc Ro. inueniſſent, partim vi, partim bláditijs ſibi ſociabát. Lecti duces Iudæorum. in templú congregati, plures duces elegerút. declaratus eſt Ioſephus Curionis filius, & pótifex Ananus, omnia quę in ciuitate gerenda eſſent, imperaturi. filium autem Simonis Eleazarú, vtpotè tyrannum ac prædam quærentem, nó elegerút. verùm paulatim ambitione ac pecunia, itemque aſtutia perſuaſit populo, vt in omnibus ſibi paréret. Quoſdam, videlicet Ieſum filium Aſaphæ, &

Eleazarum filium pontificis, in Iudæã miſerunt. Nigro autem mandauerũt, vt ducibus paréret. Iohannes Annæ filius, Cophinitiæ & Accabatinæ rector deſignatus eſt: vtriuſq; autem Galilææ, Ioſephus Matathiæ filius.

Is Ioſephus eſt hiſtoricus ille, Flauius poſtmodũ cognominatus.

De Ioſepho, quomodò ordinauerit Galilæam, & quibus malis opera Iohãnis filij Lyſimi, ex Galilæa emergentis, aggreſſus fuerit, & quo pacto vires inſidiatoris fregerit tãdem, omittere ſtatui. Sed Hieroſolymis Ananus pontifex & potentiores qui nõ cum Ro. ſentiebãt, muros inſtaurare properãt, arma & inſtrumẽta bellica pręparant, erantq; vniuerſa plena tumultûs. multi futuras clades proſpicientes, fletus cohibere non poterant.

Nero Veſpaſiano Iudaicum bellum cõmendat.

Nero, quem ob res non proſperè in Iudæa geſtas, cum timore ſtupor inuaſit, verens nè exemplo hoc Syria deficeret, inuenit hoc tempore ſolum Veſpaſianum his neceſſitatibus parem, & qui tãti belli magnitudinem ſuſcipere poſſet. populo enim Ro. iampridèm pacârat Heſperiam Germanorũ tumultu concuſſam, armiſq; anteà ignotã penè Britanniam vẽdicârat. Itaq; eum virũ mittit Nero ad regendos exercitus in Syria conſtitutos. ille autem protinùs ex Achaia, vbì cum Nerone fuerat, Titum filium ſuũ dirigit Alexandriã. ipſe verò tranſmiſſus ad Helleſpontum, terreno itinere in Syriam peruenit. illic Romanas vires multaque regum auxilia congregauit.

At Iudæi poſt malã pugnam Cæſtij, inſperata felicitate ſublati, tãquàm fortuna eos exagitãte, bellũ vlteriùs ꝑducebant, ac omni manu Aſcalonẽ inuaſerunt, ſed Antonius illos magna cæde fugauit. Interìm Veſpaſian⁹ Antiochiã exercitũ ducit, vbì regẽ Agrippam cum omĩ manu præſtolari offenderat. Titus autem maturè ad Ptolemaida peruenit, cumq; ibì patrẽ reperiſſet, duobus quos ſecũ habebat agminibus, erãt aũt quinta & decima legiones, iunxit etiàm quã ipſe adduxit quintam & decimã. ſequebantur eas xviij. cohortes, quibus acceſſerunt ex Cęſarea cum ala equitũ & alę quinq; Syrorum itidèm equitum. decẽ aũt cohortum ſingulę, mille pedites habebant, in cęteris verò viij. ſexcẽti pedites, & centeni viceni equites erant.

Cohortes modò ex plurib⁹, modò ex paucioribus cõſtare.

Veſpaſianus quidẽ vnà cum filio in Ptolemaide degens, ordinabat exercitũ, interìm à ſuis imbellior turba Galilæorum interimitur. Pugnaciſſimos aũt in ciuitates fugere videns, in Iotapatã omĩum munitiſſimam impetũ vertit. quinto autẽ die, qui erat Maij vigeſimus primus, Ioſephus in Iotapatã ex Tiberiade venit, abiectoſq; Iudęorum ſpiritus erigit. quod cùm Veſpaſiano à transfuga nunciatum eſſet, properat, velutì totã Iudæam capere poſſet, ſi Ioſephum ſubiugâſſet. vndè ciuitatẽ vallari iubet, nè Ioſephus elaberetur. duplici acie circũdato oppido, tertiũ extrinſecùs agmen equitum poſuerunt, omnes Iudæis exitus obſtruentes.

Iotapata obſidetur.

Ioſephus quanti Veſpaſiano ęſtimatus.

Poſt triduũ impetu in muros facto, Iudęi reſiſtunt, & cùm Ioſephus ciuitati metueret propter iacula & miſſilia, cũ eo cuncta Iudęorum proſiluit multitudo, in Romanos irruẽs, donèc nox bellum dirimeret, aliquot hincindè cadentibus. nihilominùs poſtridiè Romanis irruentibus occurrũt, multoq; fortiùs reſtiterũt. itaq; per quinq; dies pugnãtibus, neq; Iudæi vires hoſtiũ formidabãt, neq; Romanos difficultas laſſabat. etenim Iotapata pręruptis mõtibus natura munita erat, ab vna tantùm parte adiri potuit.

Veſpaſianus vocatis rectoribus, aggerẽ fieri concludit, oppidoq; propinquis mõtib⁹ exciſis, magna vi lignorũ & lapidum aggerẽ conſtruũt. nullũ nanq; erat periculum à telis quę è muris iaciebantur. Graue ratus Ioſephus nihil cõtrà moliri, conuocat fabros, & muros iubet altiùs extolli. quod cùm obſtantibus iaculis perficere non poſſent, ſudibus fixis, per eos boum coria extendi iubet, quæ miſſos tormentis lapides ſinuata reciperent, hiſque artibus fabri oppoſitis, xx. cubitorum altitudine erexerunt muros, crebris etiàm conſtructis turribus.

Stratagema Ioſephi.

Inſupèr Veſpaſianus magìs hoc conſilio iritabatur, quoniã recepta fiducia, ex munitione crebrò incurſabãt Romanos, donec Veſpaſianus retento à pugna milite, ſtatuit obſidere ciuitatem,

& eam

& eam penuria neceſſariorũ capere.itaque omnes eorum exitus obſeruari pręcepit.laborabant illi & ſalis & aquę inopia:cæterùm quod deerat, facilè ferebatur. Quarè iam ad menſurã potus dabatur.hoc autẽ Romanos non latebat, qui eos extra muros aquam afferre proſpiciebant, vbì etiàm baliſtarũ telis plurimos occidebant.

Aquę penuria.

Interìm Veſpaſianus aquam prohibuit,illi per rimas murorum demiſſa in vndis veſtimenta ſuſpẽdebant, quæ poſteaquàm Romani viderunt ſiccari, aliundè eos habere aquæ copiam præſumpſerunt. Deniquè dux belli penuria eos capi deſperans, iterùm ad arma ſe conuertit, Iudæis quoquè id maximè cupientibus. prætereà Ioſephus per quandã vallem deuiam non obſeruatã, vſui neceſſaria quærere ſtatuit, quam more canũ tecti velleribus, obibant, donèc fraudem vigiles perſenſiſſent, vallemq; cinxiſſent.

Itaq; Ioſephus videns ciuitatem non diù ſubſiſtere poſſe, cũ optimatibus de fuga tractabat. verùm id popul⁹ ſenſit, & circa eum ſuſus, nè ſe negligeret, precabatur: decere illũ neque inimicos fugere, neq; amicos deſerere, et quaſi tempeſtate oppreſſa naui deſilire, qui ad eã tranquillo mari veniſſet. Ioſephus prætendit præſentiam ſuam parùm prodeſſe, ſe autem foris eis maximo emolumẽto fore.

Non flexit his populũ, deniquè pueri & mulieres, om̃esq; populi flentes ad pedes eius, precabantur vt ſocius foret, nõ inuidia ſalutis eius, ſed ſpe propria. ille remanere ſtatuit, & nũc tempus eſt, dicens, pugnam incipere, cùm ſpes nulla ſalutis eſt. ad opera ſe conuertit, & cũ pugnaciſſimis egreſſus, diſiectis cuſtodibus, vſq; ad Romanorũ caſtra excurrebat, nunc aggeres diſcerpere, nũc operibus ignem immittere tẽtabat: poſtero die ſimilitèr & tertio, ac per aliquot dies & noctes bellando laborabat.

Iudæi cùm ſempèr aliquid agentes, priuſquàm paterentur, in ciuitatẽ refugerent, Veſpaſianus armatis imperat, vt eorũ impetus declinarent, nec cũ hominibus mori paratis manũ conſererent, nil fortius eſſe deſperatis: reſtingui eos, ſi propoſito careãt, quaſi flammã, ſi materiam non inueniat. nulla tamen telorum machina quieſcebat.

Tandẽ Veſpaſianus exiſtimãs ſe magìs obſideri, arietẽ admouere decreũit. baliſtis igitur miſſiliumq; machinis arcebãt eos Iudęi muro, & cùm nemo auderet muros aſſcendere, ipſe arietem applicabat: & primo quidem ictu mœnia concuſſa ſunt. Ioſephus autem eodẽ loco ſæpè feriri, neq; multò pòſt murum diſturbatum iri proſpiciẽs, ſaccos cõfertos paleis, quà feriri videbat, demittit ex muro, vt eo modo ictus erraret, quæ res multùm Ro. obfuit. cõtra hoc ipſi proceris contis exhibitis, in ſummo falces, quibus ſaccos excidebãt, alligârũt. hoc modo murum ruere fecerunt.

Tũc Ioſephus & ſocij ad ignis auxilium confugerunt, accenſumq; totum quod aridæ fuit materiæ, tribus in locis paritèr inflammauerunt, vnaq; machinas & aggeres concremauerunt, adhibitis bitumine, ſulfure & pice. Tũ Eleazarus Addęi filius, ſaxum tanta vi ſuper arietẽ ex muro demiſit, vt machinæ caput abrũperet, qui tãdèm quinq; ſagittarũ vulneribus fixus eſt. Poſt hunc duo iuuenes ſuper milites decimæ legionis proſiluère tanto impetu, vt etiã Romanorũ acie perrupta, omnes in fugã verterent, ꝓter hos Ioſephus & cętera multitudo, raptis ignibus, machinas & refugia incendunt.

Rurſum Romani poſt meridiem erectũ arietem ad eam partem, quę pridem quaſſata fuit, appulerũt, ibi Veſpaſiani plantã quidã vulnerat. obſtupefacti plures, ad ducẽ concurrunt, & maximè Titus metuens patri. facilè tñ pater timore filiũ, & perturbatione liberauit exercitũ. bellum ſæuiùs incitat. ibi verò vltor quiſq; imperatoris om̃e periculũ adire cupiebat, & cũ clamore murũ petebat.

Ioſephus & ſui nõ deterrebãtur à muro: ibi plurimi pro Iotapata pugnantes, fortitèr deciderũt. Tandèm circa matutinas vigilias murus ictibus ceſſit, quem mox reſtituũt vt poſſunt. manè ordinatis aciebus, Veſpaſianus ciuitatẽ aggreditur, triplici acie circundãs: intùs nemo ocioſus, ſigno dato, exteriùs miſſis vndiquè ſagittis, lux obſcurari cœpit.

Oppugnat Iotapata.

Ioſephi ſocij memores pceptorũ,& aduerſus clamorẽ obſtructis aurib',& cõtra ſagittarũ vulnera corporibus cõmunitis, cùm admouerẽtur põtium machinę, ipſi eas curſu, & anteq̃ hoſtes pedem ponunt in his, occupãt: nec priùs à Romanis diuellebantur, quàm vel caderẽt, vel occiderentur.

Verùm Iudęis perpetuò dimicãtibus, cùm nec vndè mutarẽt propugnatores haberẽt, inuicèm ſe adhortati ſunt. Interim Ioſephus feruẽti oleo milites Ro. perfundi iubet. hæc res ardentiũ Romanorũ aciem diſſipauit: ſiquidem facilè à vertice ad pedes vſq; per totũ corpus intra arma oleũ fluebat, carnemq; cũ oſſibus depaſcebatur. Romani licèt oleo perfuſi pati viderentur, ſuccedentes tamen alij incurſabant.

Feruentis olei in prælio vſus.

Iudæi dolo vſi, cum fœno Græco decocto tabulata põtiũ perfundũt, quibus Romani firmo pede ſtare non poterant, alij reſupini calcabãtur, alij deijciebantur, & à Iudæis feriebantur: cùm dux talia pati milites videret, à pugna ſuos reuocat. fuit eius pugnæ dies xx. mẽſis Iunij. Veſpaſianus vbi vidit exercitũ accenſum ira, aggeres altiùs tollit, tres turres ferro vndiquè tectas erigit, iaculatores & fundibularios imponẽs: qui cùm nõ conſpicerẽtur propter altitudinem turrium, ipſos verò ſtantes ſuper muros facilè cernerẽt ac telis appeterent, murum deſeruêre Iudæi.

Fœnũ Græcum.

Iotapatenis aũt diù durãtibus, et pręter ſpẽ aduerſa tolerãtibus, quadrageſimo & ſeptimo die Romani aggeres ſup murorũ altitudinẽ ſunt elati: quidã ad Veſpaſianũ tum profugus, paucitatem ciuiũ & fatigatos edocuit, et ſi circa matutinũ ingrederentur Romani, capi ciuitatẽ poſſe exiſtimabat. hora igitur indicata, ocioſè exercitus ibat ad muros, primusq; incedebat Titus cum vno ex chiliarchis, paucis comitatus: interfectisq; vigilibus, in ciuitatẽ ingreditur, & poſt eos nõnulli alij. arce occupata, cùm hoſtes in medio verſarentur, iam dies erat, necdùm hoſtẽ ſenſerãt Iudæi, ſed ſoporati circunueniũtur, totusque exercitus ingreditur. romani omẽs trucidant. itaq; illo die immaniſſimã multitudinem interemerũt, poſteà in omnes vlciſcuntur per latebras, præter infantes & fœminas, 40. millia cõnumerata ſunt excidij tempore, at Romani omnia deindè incendũt anno 13. Neronis, Calen. Iunij.

Excidium Iotapatę.

Romani verò Ioſephum requirẽtes, & propter indignationẽ, et quia captus maxima pars belli eſſet, ille in excidio ciuitatis in puteum profundũ, cui altus ſpecus in latere erat, ſe ſubeaxit, vbi xl. alios latitantes offendit, cumq; omnia ipſius cauſa maximè obſeruarẽtur, tertio die capta muliere, indicatus eſt. Tũ Veſpaſianus properè duos chiliarchos pacem daturos Ioſepho, mittit, vt aſſcẽderet. quibus rogantibus, & fidem pro ſalute dantibus, minimè paruit, timens nè in pœnã vocaretur, donèc Veſpaſianus tertiũ chiliarchum Nicanorem, Ioſepho notũ, eò miſiſſet. is eñ quàm dulce eſſet in eos Romanorũ ingenium referẽs, quos ſubiugãſſent, quodque ipſe virtutis ſuæ cauſa magis admirabilis q̃ inuiſus ducibus haberetur, eſſe imperatori ſtudiũ eum conſeruare, non perdere, addebat, nec Veſpaſianũ miſiſſe amicum vt deciperet, neque ſe facturum, etiàm ſi poſtularet. Verùm Ioſepho adhuc titubãte, tẽtabãt quidã ignẽ ſubmittere ſpelũcę, ſed Nicanor phibebat.

Ioſephus à Ro. repertus.

Interim ſomnia reminiſcitur Ioſephus, quibus ei Deus futuras Iudæorũ clades indicãſſet, occultas Deo preces perſoluit, & qa Iudæorũ, inquit, labefactari tibi res creator placuit, fortuna verò ad Ro. tota migrauit, animamq́ue meã quæ futura prędiceret, elegiſti, do quidem manus ſpontè Romanis, & viuo: teſtor autem quòd non proditor, ſed tuus miniſter ad eos ibo. ſimul his dictis, Nicanori conſentiebat.

Verùm cùm hi qui ſecum erant, Ioſephum intellexerunt ceſſiſſe, circunſtant vniuerſi, plurimùm ingemiſcẽtes, patriæ leges vbi ſunt? tu Ioſephe captus es, lucemq́ue intueri pateris? quàm citò tuî oblitus es, qui multis pro libertate mori ſuaſiſti? falſam profectò fortitudinem habebas. Deciperis, qui ſalutem apud eos ſperas, cum quibus ità dimicãſti, *aut etiàm ſi hoc certum ſit, te ſeruare cupis: ſed quoniam Rom. fortuna obliuionem tuî fecit, nos patriæ gloriæ

gloriæ conſulẽtes, & dextrã tibi & gladium commodabimus: tu ſi ſpontè moriare, dux Iudęorũ: ſi inuitus, proditor morieris.

Timens Ioſephus impetum, argumẽtis maioris ſapiẽtiæ aggreditur: Vt quid tantoperè ô ſocij, propriæ necis auidi ſumus? aut cur inter ſe amiciſſimas res corpus & animam in diſſenſionem vocamus? mutatũ me quis dicet. ſcio optimum eſſe in bello mori, ſed lege belli, hoc eſt, hoſtibus trucidari. pindè ſi Romani hoſti ſuo parcendum putant, quãto iuſtiùs nobis ipſi parcemus? pulchrũ eſt pro libertate mori, fateor, pugnãdo. nunc autem neque prælio nobis obſtãt hoſtes, neque nos interficiũt. Itidèm autem timidus eſt, qui mori non vult cùm oportet: & qui vult, cùm non oportet. præterea quis nos metus prohibet aſſcẽdere? nónne mortis? ergò eam quę nobis ſuſpecta eſt & dubia, certam ipſi nobis irrogabimus? an viri fortis eſt ſeipſum occidere? immò ignauiſſimi. nam & nautam timidiſſimum puto, qui metu tempeſtatis ante turbinem ſubmergit ſpõtè nauem. quin etiàm propria manu perire, à communi omnium animalium natura abhorret, eo quoquè in Deum ſcelus cõmittimus. nullũ eſt animal quod induſtria ſua moriatur, ſiquidem naturæ lex, vt velint viuere, omnibus inſita eſt. idcircò qui nobis adimendum id putant, hoſtes ducimus & inſidiatores pœna perſequimur. Deũ verò indignè ferre non arbitramini, ſi donum eius deſpicimus? ab illo accepimus vt eſſemus: rurſum vt eſſe deſinemus, illi reddendũ eſt. Corpora quidẽ cunctis ex caduca ſunt materia fabricata, anima verò immortalis. Si quis ergò depoſitum hominis ſubripuerit, peſſimus ſtatim & perfidus habetur: ſi DEI depoſitum in corporibus noſtris collocatum quis abiecerit, minimè multum manebit. & ſeruos fugitiuos vlciſci iuſtum creditur, quanuis nequam dominũ fugerint. ipſum optimũ Dñm fugere licebit? an ignoratis quòd eorum qui naturæ lege è vita exeũt, perpetua laus domuſque ac familia ſtabiles ſunt? puræ autem animæ retinent locũ in cęlo ſanctiſſimum, olim rurſus acceptu ræ id corpus quod reliquerũt. quorum verò manus in ſeipſos inſanierint, eorum animas orcus ſuſcipiet, authoreſque iniurię Deus per nepotes vlciſcetur. Hoc vti Deo inuiſum eſt, ità legibus ſuis inprimis deteſtatur. Deniquè qui ſe occiderint, apud nos ad occaſum ſolis vſque inſepultos abijci decretum eſt, cùm etiàm hoſtes ſepeliri fas eſſe ducamus: apud alios autem dextræ iubentur abſcindi, quæ in ſuum corpus armatæ fuerant. Pulchrum eſt igitur ô ſocij iuſta ſentire, neque humanis cladibus addere, vt creatorem omniũ impietate lædamus. ſi ſalui eſſe volumus, ſalui ſum*: ſin mori placet, ab his occidi pulchrum eſt qui nos ceperint. Equidem & Romanorum inſidias expeto. nam ſi hi me poſt iunctas dextras occidunt, mendacij perfidiam pro ſolatio victoriæ ac gloria perferam.

Num viri ſit, ſeſe interficere.

Pœnæ eorũ qui ſe interficiunt.

Multa in hunc modum Ioſephus, vt ſuos à cęde dehortaretur. illi obſtructis auribus, deſperatione qua ſe iamdudùm mori decreuerãt, concitantur cum gladijs ſibi occurrentes, ignauiam exprobrabant, eum adoriẽtes. ille autem cùm alium benignè appellaret, alterius dextram appręhẽderet, alium ptecibus exoraret, vt ſibi parcerẽt, pindè eum atquè truces beſtiæ circunſteterunt.

Non defuit in ea deſperatione conſilium. fretus Dei ptouidentia Ioſephus, ſalutem in periculũ mittit: & quia mori, inquit, decretum eſt, agite, cędes mutuas ſortiamur, neque ſua quis dextra iaceat. cui obtigerit, manu ſequentis occumbat. iniuſtum eſt enim, cęteris interemptis, vltimum ſaluum eſſe. viſus eſt vera dicere, & ſic mors cuique vt ſorte obtigerat, ſuſcipitur, quaſi mox etiàm duce morituro: cum Ioſepho enim perire, vita dulcius ęſtimabant.

Remanſit autem cum altero, conſultoque proſpiciens, néve ſorte grauaretur, vel ſi nouiſſimus ſupereſſet, gentilis ſe cęde pollueret, illi fide interpoſita pſuaſit vt viueret. Hoc modo liberatus, ad Veſpaſianum per Nicanorem ducebatur. omnes autem Romanos viſendi eius gratia concurrebant. varius tumultus erat. rectorum nemo fuit, quin licèt antè iraſceretur, viri adſpectu mitior factus eſſet. Titus verò præ

omnibus q̃ fortis Ioſephi animus, qualisque fuiſſet in pręlijs, & qualis nunc in hoſtiũ manibus, reminiſcitur, plurimaque ſalutis ei pars, Titus extitit apud patrem. Veſpaſianus eum cuſtodiri pręcipit quaſi miſſurus Cęſari. quo audito, Ioſephus aliquid ſe ſoli dicere velle ait, ſummotisq; omnibus, pręter filium Titum ac duos amicos, tu quidẽ Veſpaſiane tantùm me captiuum tenere putas, ego tibi maiora dico, ad Neronem ſinè cauſa me mittis, tu Cęſar & imperator atque hic filius tuus: nunc autẽ me colligato arctiùs, ad pœnam reſerua, ſi in dominum iſta confingo. His dictis Veſpaſianus fidẽ non habebat, licèt in alijs veracem depręhenderat. in cuſtodia detineri iubet, ac benigniſſimè foueri, Tito operam pręſtante.

Veſpaſiano poitẽdi imperiũ, Ioſephus p̃dicit.

Vbi apud Hieroſolymam caſus Iotapatæ nunciatus eſt, fama tantùm volante, ſimul quòd Ioſephus perẽptus eſſet, amiſſorum quiſq; lugebatur. ducis autem luctus publicus erat, vt per dies xxx. nunquàm lamenta ceſſarent. Tempore verò veritate reuelata, Iotapatam exciſam, Ioſephum viuere cum Rom. ac ſupra fortunam à ducibus honorari, tantã in eum viuum iracundiam, quantam, cùm mortuum crederent, beneuolentiã conceperũt: ab his ignauiæ, ab illis proditionis arguebatur.

Agrippa hoſpitio accipit Rom. exercitum.

Veſpaſianus autem ſtudio viſendi regnum Agrippæ ingreditur. nam rex inuitârat eum cum exercitu, ibiq; per dies xx. milite recreato in epulis erat. poſteà Tiberiada res nouas moliri, & rebellare Taricheas audiuit. contra Tiberiada exercitum miſit, quarè ciues pacem petiêre. Ieſus verò cum ſocijs, non ratus ſibi tutum ibì eſſe, in Taricheas confugit.

Veſpaſianus poſtero die acies diſponit, nauali pręlio multis obtritis, Taricheas cepit, occiſis ſex millibus & quingentis. pugna peracta, pro tribunali reſidens, nocentes ab innocẽtibus diſcernebat. ſeniores cum imbellibus qui mille ducenti erant, iuſſit occidi. iuuenum autem validiſſimos 6000. lectos, Neroni trãſmiſit, cęteram multitudinem ſupra 30000. vendidit, pręter alios quos Agrippę donauit. Reliqui è vulgo, quod erat apud Trachonitas, Galonitas & Ioppenos, pluresque ex Gadaris capti ſunt, poſteà ad Ro. quique confugiunt, pręter Iſcala & Itabitium. cum his rebellabat Gamala, Sotanin & Seleucia.

Gamala.

Quantam ſtragem Romanus miles in his capiendis paſſus ſit, longũ eſſet narrare, pręſertim in expugnatione Gamalę, & pòſt in Itabirio, vndè multi in Hieroſolymam refugiebãt. Apud Gamalã etiàm quique fortiſſimi fuga diſperſi latebant: militia, adueniente Tito, trucidata eſt. capitur autem die 23.

Giſcala.

Iam ſolùm Giſcala reſtabat Galilęæ municipium. erant ibì multi, pacem deſiderantes. his permixti erant ſeditioſi quidam, quos ad defectionem impellebat Leui filius Iohannes, homo fallax & immoderata ſperare promptus. Veſpaſianus contra hos Titum mittit, qui vidẽs plenos hominibus muros, mirari ſe ait, quo freti, cunctis iam ciuitatibus Galilęæ captis, illi ſoli Ro. arma operirẽtur, cùm tamen pacem habere poſſent.

His dictis, popularium neminem ſeditioſi ad murum permiſerunt aſſcẽdere. cuſtodes erãt portis appoſiti, nè quis ad Ro prodiret. Iohannes autem & ipſe amplecti ſe conditiones ait, illum tamen diem Iudęis ſacrum, in quo non liceret de pace conuenire. nam cupiebat rem in noctem differri, qua fugæ via daretur. induciæ dantur. exercitus etiàm ad vnã ciuitatis partem duntaxàt ſe collocat.

Ioh. Giſcaleni dolus.

Nocte Iohannes cum armatis hora opportuna, in Hieroſolymam fugiebat cum omnibus qui ſequi volebant. luce facta, Tit⁹ ad muros aderat fœderis cauſa, atque populus patefactis portis eum recepit, ac quòd eos liberauerit, gratias agit: Iohannis fugam ſignificat, & vt ſibi parceret, rogabat. Galilęa quidem tota, poſtquàm multo ſudore Romanos exercuit, hoc modo ſubacta eſt.

Galilęæ totius ſubactio.

Apud Hieroſolymam verò ad Iohannis introitum populus omnis effuſus, de cladibus p̃ſcrutabatur perpeſſis. verùm illi in malis arrogabant ſibi, nõ vim Ro. fuiſſe dicẽtes, ſed ſpontè veniſſe, vt arma potiùs pro metropoli ſeruanda ſuſciperent, ſignificando tamen excidium Giſcalorum, vndè non mediocris populum perturbatio tenuit. At Iohannes ſingulos circumiens, ſpe ad bellum incitabat,

tabat, infirmitatem Romanorum aſſerens, proprias vires extollens, quin pennis etiàm huius vrbis mœnia non poſſe ſuperari. Tanta erant in grauiſſimo diſcrimine temeritate Iudęi.

His dictis corrupti ſunt iuuenum animi: prudentiorum autem nemo erat qui non lugeret ciuitatem, veluti iam perditam. Itaque diſſenſiones apud omnes erant. tum ciuitas à nullo regebatur, & omnes recipiebat ſinè delectu, quaſi cũcti adiumento venirent. Ea res ciuitaté peſſundedit, quòd iners & inutilis multitudo alimenta conſumpſit, atque pręter bellum ſeditionem atq; famem comparauit.

Eo in tempore nullum facinus atrox omittebatur, cędes rapinęque fiebant, non clàm, ſed palàm, nec in plebem, verùm nobiliſſimos quoſque. Nam primùm Antipam regij generis virum, cuſtodiæ mancipârunt, poſt hunc Leuiam prę ſtantem, pluresque in ciuitatem nobiliores, qui pręſtare videbantur. grauiſſimus tum ſeditioſorum turbam metus inuaſit, vt velut occupata ciuitate, quique ſuæ ſaluti conſulerent. quarè non tutum putantes ea potentia viros diutiùs cuſtodire, nè fortè populus incitaretur ad rebellandum, decreto eos occídi iubent: fingebant cauſam ſceleris, cum Romanis eos de traditiõe vrbis collocutos, & libertatis proditores interemiſſe ſe gloriabãtur, quaſi de repub. benè meriti eſſent.

Sacra & rêpu. Hieroſoly. Zelotę tyranni perturbant.

Venit in eorum poteſtatem pontificum deſignatio, probis non obediebãt, polluti ſancta introire cœperunt. Iam auté contra eos populo cõcitato, Ananus ęuo maximus pontificum, ſed & ſapiétiſſimus, vbi vidit hominé rure abſtractum, indutum ſacra veſte, ac ludibrio legem fieri, concione vocata, ſtans inter eos medius, ad legem colla chrymãs crebrò reſpectabat:

Magis, ait, mori ſatiùs eſt, quàm vt Dei domicilium videam atque inacceſſa ſceleratorum pedibus frequentari. Igitur ſolus ibo, & tanquàm in ſolitudine animam ſolã dabo pro Deo. nunquid opùs eſt viuere in populo cladem ſuam non ſentiente? Siquidé rapti patimini & verberati, & nec gemitu quiſquam vlciſcitur peremptos. O rem acerbam, quid de tyrannis queror? nónne veſtra patientia nutriti ſunt? nunquid non tacẽdo plures feciſtis, & in vos arma vertiſtis? veſtra ſocordia res periêre, bonos à tyrannis trucidari paſſi eſtis, iam ſacra etiàm cõculcari ſiniſtis. an Ro. expectatis, vt ſanctis veſtris opitulentur? eò noſtrę ciuitatis res venêre, vt miſereatur noſtrî etiàm hoſtis. Non exurgitis ô miſeri? quod etiàm beſtiæ faciunt, non vlcum ibitis percuſſores? vos ſeruitutis ac dominorũ amantes, adeó ne maiorum virtutem liquiſtis, qui grauiſſima bella, vt in libertate manerent, pertulêre? Et quid opùs eſt de maioribus loqui? hoc ipſum bellũ, quod cum Ro. gerimus, quid habet cauſæ niſi libertatem? ergò qui dominis totius orbis ſeruire renitimur, gẽtiles noſtros ferimus tyrannos? quin etiàm ſi à Ro. capti fuerimus, illorum tamẽ donaria in tẽplo eſt cernere, iſtorũ verò ſpolia: qui nobilitatem huius ciuitatis trucidant, inter media ſancta deambulãt ꝓphanis pedibus. Quis igitur externũ bellum metuat, cùm noſtris facinoribus dignum non poſſit excogitari ſuppliciũ? plerique fortaſsè multitudinem tyrannorum atque audaciam reformidant, & quòd in loco ſuperiori exiſtũt: hęc veſtra negligentia eſt, magiſque proficiẽt ſceleratiſſimorum concurſu, ſi moramur. en prębeo manũ & conſilium, nec corpori meo parcendum erit.

His Ananus contra Zelotas populũ hortabaẽ, & cùm idoneos cerneret atq; ordinaret ad pręliũ, Zelotæ conatibus eius cognitis, exploratores eñ qui omnia proderent habebãt, in pontificẽ cõmouentur: moxq; inſurgunt, inſiliẽtes per cuneos, neq; cuiquam obuio parcebaẽ. Citò Ananus populũ cõgregauit, multitudine quidem ſuperiorem, armis auté inferioré. Illi arbitrati ſe in ciuitate minimè habitare poſſe, niſi Zelotas eximerent: hi verò niſi viciſſent, nullũ ſe non ſubituros ſuppliciũ, ꝓcedũt. multęcędes vtrobiquè fiebãt. populares vulnerati, in domos ſuas referebãtur: Zelotę in templum, ſacrã humũ cruore perfundentes.

Iudæorum ſanguine templum polluitur.

Ananus vim ſuis factam non ferens, templum vnà cum ſuis irrupit. Illi in murum interioré recepti, ianuas occludũt. verùm

verùm Anano portis ſacris manus inferre non placebat, ex omnibus autem ſuorum ſex ferè armatorũ millia in porticibus collocat, ſuccedentes verò his in excubijs per ordinem ponit. Fit autem his omnibus exitij cauſa Iohannes, qui ex Giſcalis effugerat. ille immoderatis Ananum & populi principes placabat obſequijs. proditor autem erat, fidem ſe populo ſeruaturum iurauit. Itaque illi Ananus credidit, eum ad Zelotas concordię cauſa legatum miſit, quibus quo in periculo eorũ cauſa ſępè ſtetiſſet, prędicat, & quæ Ananus cum ſocijs excogitâſſet, perſuaſiſſe populo vt ad Veſpaſianum legatos mitteret, ad capiendã ciuitatem venturum. Conſilium prętereà ſe habere ait, quod dicere non auderet, ſignificans Idumęos in auxilium vocãdos, quibꝰ Ananum pręuenire poſſent.

Eleazarus Gionis filius & Zacharias, Anani factionẽ extollentes, diù quid agerent dubitabant. tandèm aduocari placuit Idumęos. ſcripta epiſtola, quòd circunuẽto populo, Ananus vellet Romanis metropolim prodere: ipſi autem pro libertate certantes, in templo cuſtodirentur: ac niſi maturè ſubuenirent, ſeſe Anano ciuitatem, Romanis ilicò ſubigendam*. pleraque legatis referenda ad hęc mandabant.

*, tradere cogendos.

Idumęi epiſtola mandatisq́; attoniti, quaſi furibudi diſcurſabant, militiã denunciare cœperunt, ad motus gens facilis atque ſempèr ſuſpenſa, mox multi pro libertate metropolis arma capiunt. congregati autem propè ad 20000, Hieroſolymam veniunt.

Idumei Zelotis auxilia mittunt.

Ananus vbì hęc cognouerat, portas aduersùs eorum impetum clauſit. precibus enim ad cõcordiam eos flectere conabatur. ſtans ergò in aduerſa turri poſt Ananum Ieſus pontificum ęuo longiſſimus: Cùm multæ, inquit, & variæ turbæ tenuerint ciuitatem, in nulla re magis mirandum, quàm quòd perditiſſimis hominibus auxiliũ cõtra nos tanta alacritate veniſtis, quanta nec in barbaros vocati. Equidem ſi ſimiles illorum mores veſtros putarem, in graue diſcrimen incidiſſemus. Sunt enim illi mille mortibus digni. nam purgamenta plebis, luxu abſumptis patrimonijs, poſtquàm in exterioribus auaritiã exercuerunt, poſtremò in ſacram ciuitatem clàm influxêre, latrones ſancta loca immanitate ſcelerũ polluerunt, ſpolia honeſtorum conſumentes. Veſtræ verò multitudinis talis eſt apparatus, qualem deceret eſſe, ſi cõtra alienigenas publico conſilio metropolis inuitaret. quid eſt niſi fortunæ iniuria pro nequiſſimis arma veſtra præparâſſe? quæ cauſa, quęſo, vt arma pro latronibus aduersùs cognatum populum caperetis? ſed cùm proditionis nos metropolis accuſant, vos conſiderare oportet, qui nos inſimulant, fidẽ contra nos non ex confictis colligere. quid enim ſi nunc receperimus Rom. cùm ab initio licuerit aut ab his non deficere, aut quia defecimus, citò venire in gratiam, priuſquàm omnia vaſtarentur? ſanè quod in me eſt, pacem morti antepono. ſemèl autem bello inuolutus, glorioſam mortẽ vita captiui ęſtimo potiorem. ſed dicant qui fuerint proditiõis miniſtri. cùm iret aliqs, depręhẽſus eſt? literas nacti ſunt? donèc ſinè metu fuerũt ſeditioſi homines, neminem noſtrûm proditorem ſuſpicabantur: ſed in periculo commenti ſunt, vt vos in amicorum cędem prouocarent. At vos oportet, quia cum armis veniſtis, primum quod iuſtiſſimum eſt, adiuuare metropolim, & vnà nobiſcum tyrannos eximere, qui calcatis legibus, iura ſuis gladijs permiſerunt: nobiles viros non accuſatos, ex foro raptos, primùm vinculis cruciârunt, deindè neci dederunt. videbitis deſolatas domos, rapinas, coniuges in veſte lugubri: *tanto perciti furore, vt latrocinantes ex agris ac vicis in phanũ tranſtulerint. attamen licet vobis, armis depoſitis, cognatorum habitu introire ciuitatem, ac de noſtris diſcordijs iudicare. Interim itinera obſeruate, nè cum Ro. quicquam agamus. Si verò neque nobiſcum eſſe, neq; inter illos & nos iudicare vultis, reſtat tertiũ, vt relictis vtriſque partibus, nec noſtris cladibus inſultetis, neque cum inſidiatoribus maneatis: ſin horum nihil gratũ eſt, nè portarũ clauſtra miremini, dum arma portatis.

Hęc fermè Ieſus. Multitudo aũt Idumęorum non attendebat, ardens iracũdia, quòd nõ paratum habebat introitũ.

Tunc

Tunc vnus ex eis Simon, non ſe mirari
inquit, libertatis ꝓpugnatores in tem-
plo cuſtodiri incluſos, cùm ipſi cunctæ
genti clauſerint ciuitatem communem,
& Rom. quidem fortaſsè coronatis iam
portis recipere ſint parati, Idumęos ex
turri alloquantur, capta iubeant pro li-
bertate arma abijci, cognatis non cre-
dentes cuſtodiam ciuitatis, iudices eos
diſcordiarum fieri vellent, accuſando
quòd indemnatos ciues occiderũt, cùm
ipſi totam damnẽt ignominia nationẽ:
deniquè vrbem omnibus alienigenis pa-
tentem, clauſiſtis domeſticis: quis cauil-
lationem veſtram pertulerit, cùm res re-
pugnantum videat? nos à patrijs ſacris
arcetis, ideò pro cõmuni patria pugna-
bimus. manebimus ꝓ muris armati, do-
nèc aut Romani vos à periculo liberent,
aut ipſi mutemini.

His dictis Idumęorum multitudo
cõſenſit. Ieſus autẽ triſtis receſſit, quòd
nec Idumęos quicquam ſentire mode-
ratum, & duplici bello ciuitatem oppu-
gnari videret. Illi propè murum taber-
Tempeſtas naculis poſitis, manebãt. Nocte illa vel-
futuri exitij ut graui hyeme, immenſa vis imbrium
prænuncia, ventorumq́; vulgi animos terrebat, cer-
tum erat hominum exitio mundi ſtatũ
eſſe turbatum. Idumęi denſatis corpori-
bus inuicèm ſe fouebant: Zelotæ verò
magìs illorum quàm ſuo periculo cru-
ciabantur, ardentiores vi armorum cu-
ſtodes inuadere ſtatuerunt, prudentio-
res verò diſſuadebant.

Nocte profunda ſerris templo ſacra-
tis portarum vectes ſecant, phanoque
egreſſi, ad murum clanculùm veniunt,
ſecretamque portam aperiunt, & ſi tũc
manum in populum iniecissent, totum
trucidare potuiſſent. His ingreſſis, mixti
Zelotæ cum Idumęis, in cuſtodes irru-
unt. cęſis nonnullis, omnis multitudo
ſuſcitata eſt. raptisque armis, ad vlciſcẽ-
dum currit, ſolos putãs Zelotas. ſed co-
gnitis Idumęorum auxilijs, multitudo
obſtupefacta eſt. Nemini Idumęi parce-
bant, quòd hyeme grauitèr affecti, non
erant hoſpitio accepti: his qui ſe non in-
tromiſerãt, pro inimicis vtebãtur. nullus
fugiẽdi locus, nec ſpes erat ſalutis: octo
autem millia mortuos dies inuenit.

Verſis in ciuitatem manibus, Idumęi
omnes domos diripiebant, pontifices
inuentos ſtatim obtruncant. Ananus
itaque perijt vir laudabilis atque iuſtiſ-
ſimus, libertatis autem maximè fautor
erat, commodis proprijs cõmunes ſem-
pèr prętulit vtilitates. Et quidem non
errauerim, inqt Ioſephus, ſi Anani mor-
tem dixero perituræ ciuitatis initium.
apud illum iacebat & Ieſus, vterque nu-
dus, canibus & feris miſerabilis pręda.
Paulò pòſt dum Zelotę ſimul cum Idu-
męis fœdâſſent totam ſanguine ciuita-
tem, paulatìm eorum detegitur inuidia.
inueniunt Idumęi eos contumelioſos,
& qui falsò proditionis accuſâſſent po-
pulares, veniſſe eos pœnitebat, nec geſta
eorum placebant, domum recedere, ma-
lorumque ſocietatem vitando cuncta
diluere flagitia properabant, quæ non
ſpontè, ſed decepti commiſiſſent: vndè
recedẽtibus illis, paululùm populus re-
creatus eſt. creuit autem Zelotarum in- *Sęuitia Ze-*
ſolentia, quaſi his eſſent liberati, quorũ *lotarum in*
pudore ac reuerentia criminibus paſsim *ciues.*
temperabant. Deniquè nulla iam erat
facinorum mora, maximè autem in vi-
ros fortes atque inſignes cędibus ſęuie-
bant. itaque occiſus eſt Gion, dignitate
ſimul & genere pręſtans, poſt eum Ni-
ger. pars autem plebis nulla erat, cui ad
interitum non excogitaretur occaſio.

Romani his auditis, Veſpaſianũ inci-
tabant, vt mox dum diſcordes eſſent, ci-
uitatem inuaderet. ad quod ipſe, pluri-
mùm eos, quid cõueniat, ignorare: nam
ſi ſtatim ciuitatẽ aggrederetur, cauſam
hoſtibus fore concordiæ: ſin expectaret,
domeſtica ſeditione cõſumerentur. De-
um nanque meliùs, q̃ ipſos, diſponere,
qui ſinè labore Romanis Iudęos trade-
ret, nec eſſe nũc tẽpus quòd muniãt for-
tiùs ciuitatem ſeditionibus occupatam.

His dictis rectores militum conſenti-
ebant, moxq́; apparuit vtile conſilium,
cùm ſingulis diebus multi confluerent
ad eos, fugiendo Zelotas. erat autem fu-
ga difficilis. omnes enim exitus cuſtodi-
ebantur. Illi ad hoc crudelitatis venerũt,
vt neq; intùs neq; extrà occiſis humum
concederent, veluti cum patrijs legibus
etiàm naturę iura diſturbare pepigiſ-
ſent: ſepelientibus autem ſuorũ funera,
mors imminebat: actumq́; eſt vt ſuper-
ſtitibus

ſtitibus mortui, velut adepti requiem, beatiores viderentur. Ridebatur diuinitas, prophetarumque reſponſis illudebant: tempus aduenerat, vetus enim verbum erat, tūc demùm ciuitatem captum iri, ſancta quoque flammis exurenda eſſe, cùm lege belli ſeditio fuiſſet exorta, phanumq́; Dei ꝓpriæ manus violâſſent. quod Zelotæ fecerunt.

Vindicta eorum qui ſacra temnūt.

Contigit per idem tempus ſeditioſos diuidi. nam Iohannes iamdudùm tyrānidem affectans patriæ, nequiores ſibi adiungens, ab alijs ſeparabatur, decretis eorum non obediēdo, ſuaq́; iubēdo, impius, volens ſolus dominari. iungebantur ei plures, alij metu, alij gratia. erat oratione & ingenio non tam fallax, quàm acceptus.

Vaſtata Galilæa, Neronis Cæſaris mors Veſpaſiano nunciatur. quarè in omnem occaſionem intentus, paulùm quieſcere ſtatuit. Iam poſt Galbam cæſum, Othonem ſuis manibus peremptū, Vitellium à Germanicis legionibus ſalutatum imperatorem accepit, qui cùm ob id beneficium legiões in molliorem militiam transferre volebat, inuitis Flauianis, Veſpaſianus à ſuis vno conſenſu imperator eſt ſalutatus. Indè Vitellius in Italia, vt ſuprà ſcripſimus, à Flauianis eſt cæſus.

Veſpaſianus ſalutatus Imp.

Cæſar Romam poſt eam hyemem rediens, Titum filium exercitui præfecit. Inter hæc recordatus eſt Ioſephi, qui eū, Nerone viuo, auſus eſt imperatorē nominare. habebatur is adhuc in vinculis, vndè conſilio omnium ſolui iubetur. Titus verò, iuſtum eſt pater, inquit, non ſoluere, ſed catenas rumpere. nam & id agi ſolet in his, qui nō rectè ſunt vincti. Eadem Veſpaſiano placebant. & quidā interueniens, ſecuri catenas abrupit. Intereà tamen Hieroſolymis aliud excitatur bellum. erat Simon Gioræ filius, Geraſenus, ætate iuuenis, dudùm ab Anano pulſus: is ad latrões peruenerat qui Maſadan occupauerant. Mortuo Anano, prædandi ac dominandi cupidus princeps latronum, cum 20. millibus ad fines Idumæorū peruenit, multis eos affligēs. tandèm proditione cuiuſdam Idumæi, cui Iacobo nomen erat, ſinè pugna omnium Idumæorum obtinuit principatum: facilè eum quadraginta millia ſequebātur, ità vaſtauit paulatim omnē Idumæam. At Zelotæ in auxilium tandèm ab Idumæis vocati, aperto bello cum Simone confligere non audebant: inſidijs verò per itinera collocatis, vxorem Simonis rapiunt. quo facto, illum ira, non miſericordia coniugis, peruaſerat. ad muros Hieroſolymorum venit tanto impetu, quòd Zelotæ metu perculſi, mulierem ei remiſerunt.

Ioſephus liberatur.

Simon.

Simon vbì vxorem accepit, reliquias Iudææ inuadit. deindè ciuitatem obſeruans, operariorū qui ex agris veniebāt, multitudinē captā interficiebat, eratq́; populo foris Simon Rom. terribilior, intùs Zelotæ vtriſq; ſæuiores. Itaq; collecti pontifices ac populus, deliberabant quonam pacto impetum præcauerent: ſed profectò Deus ſententias eorū in deterius vertit. nam Iohannē deijcere, Simonem recipere ſtatuerūt, miſſoq́; Matthia pontifice, rogant Simonem vt ad ſe introiret, ipſiſq́; adeſſet. ille nimis ſuperbè dominum ſe fore pollicitus, veluti ciuitatem liberaturus, ingreditur, cùm ſalutis eum datorē ac defenſorem ſui clamor populi deſignaret. vbi verò cum ſuis copijs introiuit, mox de propria potētia deliberauit: nec minùs eos à quibus rogatus erat, quàm eos contra quos ſuerat vocatus, inimicos putabat. Iohannes cum multitudine Zelotarum templo exire, prohibitus, bonis ſuis quæ in ciuitate habebat, ſpoliatus, templum etiàm adiuuante populo Simon aggreditur. multæ ſtrages, multæ pugnæ, machinarum autem miſſilia delata longiùs, multos pugnantium perimebant.

Intereà Eleazarus Simonis filius, qui ab initio Zelotas à populo in templo ſeparauerat, indignari ſimulans ob ea quæ Iohannes in dies ſingulos auderet, cùm nec ipſe à cædibus tēperaret, re autē vera ſubiectus eſſe noluit: occupato cum cōplicibus in magno numero interiori tēpli ambitu, ſuper eius portas in ſacris foribus arma ponunt, & abundare ſe neceſſarijs confidebant. Iohannes autem quantò ſuperior erat multitudine, tātò loco ſuperabatur. crebri fiebāt impetus & miſſilium iactus, totumq́; polluebatur cædibus templū. & ſic contigit ſeditio-

Triplex ſeditio in Hieroſolymis.

ſeditionem ciuitatis trifariàm diuidi,& alteram partem in alterã verti. nam & Simon,quem deſperatis rebus introduxerant,ſuperiorẽ ciuitatem retinens & inferioris plurimam partem, animoſiùs iam Iohannem adoriebatur, quaſi qui deſupèr impugnaretur.Iohannẽ eueniebat duplici bello lędi pariter ac lędere: quãtòq; vincebatur,eò quòd eſſet Eleazaro humilior,tantò plùs lædebat, Simone celſior.ergò diuiſis trifariàm inſidiatoribus,Eleazarus quidem eiusq; ſocij, qui ſacras primitias cõſeruabant,in Iohannẽ ebrij ferebantur:qui verò huic parérent,plebem diripientes,in Simonẽ rebellabant, cùm ipſi quoquè Simoni contra diuerſæ partis ſeditioſos alimẽto ciuitas eſſet.deniquè cõtigit vnà exuri omnia circa templum. Vndiquè autẽ inſidiatoribus ciuitatẽ expugnantibus, medius populus velut aliquod magnũ corpus lacerabatur.ſenes ac mulierculæ inteſtinis malis attoniti, ꝓ Romanis vota faciebant:externumq; bellum,quo domeſticis liberarentur,expectabãt.miſerum erat videre: neque reuerentia viuis,neque cura ſepulturæ mortuis habebatur.

Per idem tempus Titus Cæſareã veniens,exercitum ordinat in Hieroſolymam.at progredientem in hoſtilem terram antecedebant regia omniaq; auxilia,poſt eos viarum ſtratores caſtrorũq; metatores, deindè rectorũ ſarcinę atq; armati,poſt hos ipſe Titus cũ lectis militibus,quorũ agmen equites ſequebantur,pòſt circùm aquilam ſigna, & ante ſigna tubicines,deindè ſenum ordo: ſeruile autem vulgus à tergo cuiuſq; agminis,& ante hos ſarcinæ:omniũ verò nouiſſimi,mercenarij cuſtodes & coactores armorum.

Titi agmẽ.

Appropinquans valli cuipiam, quę diſtat ſtadijs ab Hieroſolymis ferè 30. ſubſiſtit: ſexcentis ꝓpè lectis equitibus comitatus, perrexit versùs ciuitatẽ, Iudæorum animos exploraturus, ſi fortè priuſquàm veniret exercitus, metu cederent.audierat enim, à ſeditioſis & latronibus obſeſſum populum deſiderare quidem pacẽ,ſed quia rebellantibus infirmior eſſet,nihil conari.at vbi itinere ad turrem ſaxeam tranſuerſum agmen equitum duxit,infiniti ſubitò proſiliũt, portaq; egreſſi,equitatum intercidunt, Titum cum paucis ſeparãt. ille ẽm vltrà propter foſſata non poterat ire, neq; ad ſuos,interueniente hoſte,redire.

Itaq; in ſua tantùm virtute ſpem eſſe proſpiciens,flectit equũ,clamoreq; comites adhortat* in medios hoſtes irruit, vi ad ſuos tranſire feſtinãs: quo tempore intelligi potuit,belli momenta et imperatorum pericula Deum curare. tot enim miſſilibus iactis, cùm neque galea eſſet neque thorace ſeptus, proceſſerat enim explorator, omnia,quaſi ſibi parcerent, pręteruolabãt.Gladio verò ſempèr à lateribus inſtantes dirimens, multosq; ſubuertẽs ante ora, Titus cum cæteris,oppreſſis tãtùm duobus, ſaluus in caſtra peruenit.

Cęſar luce prima ad locum qui* Scopos appellatur,accedit: vndè iam & ciuitas, & clara templi ædificia conſpici poterant. caſtra locis ponit aptis. intra ciuitatem verò ſinè requie confligẽtes, ſubitò bellum foris interueniens refrenat.& cum ſtupore ſeditioſi Ro. caſtra inſpectantes trifariàm diſtributa, inter ſe inière concordiam.mœnibus clauſis, remiſſisq;armis,proſpiciamus,inquiũt, nè Romanis lucro ex noſtra ſeditione ſinè ſanguine ciuitas cedat.

His & alijs atq; alijs ſe inuicèm exhortantes,raptisq; armis,ſubitò in legionem decimam ruunt cum ingenti clamore. illi autem in opera diſtributi, armis ob eã cauſam pleriq; depoſitis, Iudæos excurſuros non timebant. multi ad arma currentes,priuſquàm ſe in hoſtes dirigerent, feriebantur. augebatur Iudæorum numerus, videbatur enim fortuna fauere.Ro. præuenti perturbatione trepidare cœperunt,poſtremò caſtris pulſi,totaq; legio in periculum veniſſe videbatur, niſi hoc ſibi nunciato, maturè Titus tuliſſet auxilium, multisq; increpans ignauiam, & ſuos à fuga reuocans,in Iudæos irruens, multos occidit,plures verò ſauciauit, omnes in fugam vertit.

Hieroſolymorum obſidio.

Illi poſtquàm in aduerſam vallis partẽ euaſerunt, flectunt ſe iterùm: & valle intercedẽte, cum Ro. dimicabant. Igitur ad medium diem ità bellatũ eſt.poſt meridiem

ridiem Titus his qui ſecum erāt,in ſubſidiū collocatis,alijsq; aduersùs excurrentes oppoſitis,reliquū agmen ad murum in ſummo ædificandū eduxit.Cūq; ſpeculator ſignum dediſſet, multitudo tāto impetu proſiliuit, vt eorum curſus beſtijs eſſet ſimilis. deniquè in aſſcenſu medio Titus cū paucis relictus eſt,multisq; amicis monentibus vt Iudæis cederet, neque pro his qui aſſcendiſſent, in diſcrimen veniret,quos ante ipſum ſaluos eſſe non oporteret,vtpotè orbis terræ dominum.

Pugna Iudęorū cū Ro.

Hæc autem non audire ſe ſimulans, ad ſe recurrētibus obſtabat,eosq; in ora feriens,multitudiné repellebat.Illi,qua erant audacia,fugiendo in latus flectūtur:quę cùm hi q̄ ſuperiora caſtra muniebant,vidiſſent,ſuſpicati ſunt Titum in fugam verſum:totum agmē diſpergitur,donèc in medio verſari imperatorē vidiſſent:pudore reuocati,totis viribus in Iudęos proruentes,vrgebāt eos in decliuia:ità bis totam legioné liberans,caſtra muniēdi copiam militibus prębuit.

Remiſſo autem paulìſpèr bello externo, iterùm inteſtinum ſeditio ſuſcitat. azymorum enim die Eleazarus portam cum ſocijs aperuit,vt introirent qui tēplum adorare cuperent. quanq̄ enim ad omne genus rabidi ferebātur,tamen eos qui ſacrificare cuperent,recipiebāt. Iohannes autē die feſto armis ſub veſte inſtructos per inſidias intēr alios ſubmittit.illi poſtquàm intrārāt, abiectis veſtimentis,ſubitò armati appārent. magna fit turbatio. Inuadunt cuſtodes, populares conculcant, plures interficiunt, reliquos in cloacas fugientes,ad cædem ductos, tandè m reconciliant. ſitq; rursùm vnum ex his, qui in templo ſe impugnabant, Zelotis:& ſeditio antè triſaria,in duas factiones ſeceſſit.Titus caſtra propiùs ciuitatem transferre cupiens,contra excurſus poſuit lectos equites & pedites: alium verò exercitum iuſſit,totum quod erat vſq; ad muros ſpatium complanare.

His diebus Iudęi huiuſcemodi inſidias parauēre: ſeditioſorum audaciſſimi progreſſi extra muliebres (ſic eñ appellabantur) turres,ſimulātes pacis ſtudio ſe expulſos, alij verò per muros populi nomine pacem implorabant,fœdus poſcebant,portas ſe pateſacturos pollicebātur.Tito autem ſuſpecta erat inuitatio,milites loco manere præcepit.hi autem qui expulſi videbantur,militibus ad portas contra ducis pręceptum obuiāt. mox circunuenientes,à tergo perſequebantur:ſtantes in muro,lapides et miſſilia profundunt. plures occiſi ſunt, vulnerati multi.Euadentes increpat Titus ira percitus, q Iudęi cum deliberatione oīa facerent, Ro. verò contra morē ſinè duce certarēt.circūfuſa verò agmina Titum pro cōmilitonibus obſecrabant, paucorū temeritatē cōdonari, q emendaturos ſe promitterēt. Placatus eſt imperator.nam vnius hominis factum vlciſcendum putabat, multitudinis verò vſq; ad veniam promouendum.

Ciuitas trino muro circundata erat, niſi quà vallibus inuijs cingebatur. ex ea nanq; vnius muri ambitum habebat. & ipſa quidē ſuper duos colles erat condita,contrarijs frontibus ſe adſpiciētes, interueniēte valle diſcretos,in qua ſitæ erant domus creberrimę.colliū verò alter,in quo ſuperior ciuitas, excelſior & in prolixitate directior, vbi fuerat quōdàm caſtellum Dauid, poſteà autē forū ſuperius ædificatū eſt.alter vndiquè decliuus eſt,cōtra hunc erat et tertius collis,alia valle lata diuiſus:erat & quartus collis, ibi pars addita ciuitati. omne autem ciuitatis in gyro ſpatium, 30.& tribus ſtadijs finiebatur. quot verò & quales fuerint turres, quot porticus, quot propugnacula,quę facies tēpli,qui ambitus,vix ſermone poteſt explicari.deniquè qua via aggeres Ro. perfecerint,ſimulq; tres turres in aduerſam ciuitatē, è quibus exteriorē ciuitatis murū ariete miſſo perruperint,ſimilitèr dicere omitto,nā rupto primo muro,oēs Iudęi relictis cuſtodijs,refugerūt.portis Ro.patefactis,exercitū recepūt *15.Nonas Maias. *15.calen.

Topographia Hieroſolymorū.

Titus poſthęc ſecundum aggreditur murum.tūc partiti Iudæi,fortitèr reſtiterunt:& Iohannes quidem ex Antonia turri & ſeptentrionali porticu templi pugnabat,Simonis manus ab alia parte. ſæpè autem proſilientes è portis dimicabant, neutros laſſitudo fatigat, ſed aggreſſiones murorumque oppugnationes,

tiones,& excurſus crebri per cuneos diebus totis agebãtur. nulla quies, his quidem occupatum iri murum ſperãtibus, illis contrà metuentibus: itaq; in armis pernoctantes, prima luce vtriq; pugnare parati erant.

Titus à ſeptẽtrionali parte turri arietem applicat, in qua Iudęus diù Titum moratur, pacem flagitãs per dolum. cui Titus gratulari ſe ait, ſi omnes eadẽ ſentire vellent, paratoq; animo etiàm ciuitati pacem daturum. ſed paulòpòſt comperit quæſiſſe rei dilatione dolum, donèc Simonem vocarẽt. Quo intellecto, ſenſit miſericordiã in bello nocere. impulſionibus arietis, iracũdia fraudis vehementiùs vtebatur. Iudæi, turri ictibus arietis nutanti, per cuniculos exeunt: quibus fugatis, intrat Titus, vbi noua ciuitas, & lanæ venditores erant, fabri ærarij ac veſtium mercatores. deniquè poſtquàm ingreſſus eſt, neq; occidi quẽquam admiſit, neq; domos incendi. plurimi nanq; pendebãt, ſibi ciuitatem ſeruari, templum verò ciuitati.

Duo muri capti.

At bellicoſis & ſeditioſis contrarium ſentientibus, ac mortem populo nunciantibus, ſi verbum quiſquam de traditione ciuitatis faceret: vndè factũ eſt quòd Iudæis per nota loca irruentibus, multa cæde Romani trucidarentur, recuperantq; eam partem ciuitatis, quam tamen pòſt quarto die rursùm Romanis proruentibus amiſerunt.

Iam tertium murũ aggredi cogitabat Titus, dieq; quinto cùm omnia faciens Titus, Iudæos nihil pacatum cogitare ſenſiſſet, bifariàm diuiſo exercitu, Antoniam versùs ad Iohannis munimentũ aggeres inchoauit, iſta parte ciuitatem capi poſſe ratus, & per Antoniam templum. conſiliumq; factis admiſcens, & orationem ſæpè armis efficaciorem cognoſcens, tam impios, vt ſeruari vellẽt, rogabat, tradita ciuitate quæ iam capta videretur, ob quod Ioſephum patria lingua orationem ad eos habere hortatus eſt. Itaq; Ioſephus murum circumiens, ſimulq; extra iactum teli ſtans, vndè exaudiri poſſet, multis orabat, vt ſibi ac populo parcerent, tẽplo & patriæ, Romanorumq; vires pẽſarent, quibus reſiſtere impoſſibile eſſet, huſq; ſeruire non eſſe nouũ neq; inexpertũ Iudæis. nam licèt pulchrum ſit pro libertate pugnare, tamen in principio decere fieri: ſemèl autẽ ſubditum, iugũ ſi excutiet, malæ mortis cupidũ. Debere dedignari dominos humiliores, non eos quibus ſubderetur orbis. idcircò maiores eorũ, qui multùm et armis & animis valuiſſent, ceſſiſſe Ro. quod, niſi Deum ſciſſent illis fauere, nũquàm perpeſſi fuiſſent: & quid nunc referret reſiſtere, cùm magna ex parte ciuitas capta eſſet? Scire Ro. etſi muri integri eſſent, exitio paritèr & fame affectos eſſe ciues: quòque ſi obſidionem Ro. ſoluerent, Iudæos tamen ciuilibus odijs intùs agitari. addebat, optimum eſſe, ante intolerabilem calamitatem mutare ſententiam, neq; antè geſtorum cauſa ſuccenſere Romanos, iracundiæ præferentes quod vtile eſſet: vtile autem putare, neq; ciuitatem vacuam viris, neq; habere deſertam prouinciam. Idcircò nunc imperatorem velle cum his dextram iũgere.

Ioſephus ſuadet ciuitatem dedi.

His monentem Ioſephum multi in muro ſtantes vituperabant, multi cõuicijs & iaculis appetebãt. ille cùm eos minimè flecteret, ad gentiles tranſit hiſtorias: O miſeri, vociferans, veſtrorũ auxiliatorum immemores, armis & manibus cum Ro. bellum geritis, nónne reſpicitis quantùm Deum auxiliatorem violãſtis? nónne recordamini opera diuina parentum? cognoſcite non ſolùm vos Romanis, ſed etiã Deo reſiſtere. Pharao quondàm rex Aegypti, Saram matrem noſtri generis rapuit. quid igitur Abraham? armís ne vltus eſt iniuriam? puras manus ad hunc locum tendens, quẽ vos polluiſtis, inuictum ſibi auxiliatorẽ ad militiam legit. nónne ſecuta veſpera incorrupta Sara remiſſa eſt ad maritum, ac tremens Aegyptius, auro & argento amantiſſimos Deo donauit Hebræos? Maiores veſtri per annos quadringẽtos tyrannis ſubiacuerunt, cumq; armis vlciſci poſſent ſemetipſos, potius Deo permiſerunt. quis neſcit, quibus præſidijs noſtros parẽtes ab Aegyptiaca eduxerit ſeruitute? Rex Aſſyriorum Sennacherib, cùm totam ducens Syriam & Aſiam ad hanc vrbem caſtra poſuiſſet, manibus non humanis cecidit. nam dum ab

Ioſephi oratio.

Gen. 12.

Ex. 3. 4. 5. 6. 7. 8. &c.

4. Re. 19.

armis quieſceret Maiores noſtri, angelus Dei vna nocte infinitum deleuit exercitum: poſtero die excitatus Aſſyrius, 185. millia reperit mortuorum. Scitis etiam Babylonicam ſeruitutẽ, vbi per annos 70. populus exulans, nõ antè libertatem reſpexit, q̃ Dominus eam donaret. Et quid eſt multis opus? omne belli & pacis tempus in illũ referebatur, nec vnq̃ prẹter illius monita res benè geſtæ ſunt. Nam vbi regi Babyloniorum oppidum obſidenti, Sedechias rex noſter
4 Re. 25. contra Hieremiæ prędicationem congreſſus eſt, tam ipſe captus eſt, q̃ ciuitatẽ vidit excindi cum templo. denique Hieremiam vociferantem, inuiſos eſſe Deo propter delicta quæ in eum cõmiſerant, captum autem iri, niſi traderent, ciuitatem: neque rex, neq; populus interfecit: ſed vos, vt intùs geſta omittam, me qui vobis ſalutem ſuadeo, perſequimini, teliſq; appetitis irati, neq; dici toleratis ſalubria. Nónne diuinitate offenſa, Anti-
1. Mac. 1. 2. 3. &c. ocho Epiphane ciuitatem obſidẽte, maiores veſtri cum armis egreſſi, perempti ſunt, oppidum ab hoſtibus direptũ, ſanctumq; templum per triennium ac ſex menſes deſolatum eſt? Ipſos Ro. quis cõtra vos prouocauit? nónne indigenarũ impietas? vndè ſeruire cœpimus? nónne à ſeditione Maiorum, quandò Hyrcani & Ariſtobuli furor ac contentio Pompeiũ ciuitati intulit? tunc Romanis Deus indignos nos libertate, ſubiecit. tributa Romani poſcunt, quę parentes veſtri illis penſitabant. hoc ſi impetrauerint, neq; ciuitatem populabuntur, neque ſancta omninò tangent. concedent vobis familias liberas & poſſeſſiones tenere, ſacraſq; leges ſeruare, non vt Aſſyrij, qui pecunia accepta, & iureiurando neglecto, ad incendium templi tendebant. Oportet igitur ſacri loci poſſeſſores, iudicium de omnibus Deo permittere, manuſq; tunc humanas cõtemnere, cùm à ſuperno ſibi duce non recedãt. vos autem quid ex his, quæ legis conditor edixit, egiſtis? quid, quod execratus eſt, pt̃ermiſiſtis? furta, inſidias, adulteria, cędes, rapinas? ſanctum templũ factum eſt omniũ receptaculum, & indigenarũ manibus pollutũ. deindè in quẽ tuiſtis impij, hunc auxiliatorẽ ſperatis. orauit rex veſter integra fide & caſtis precibus aduersùs Aſſyrium. Deus illũ 4. Re. 19.
prima nocte, qua ciuitati caſtra admouerat, fregit. quòd ſi veſtram progeniem libertate, Ro. verò pœna dignos iudicaret, confeſtim eis ſicut Aſſyrijs iraſceretur, & illo tempore quo genti Põpeius manus intulit, & quo Veſpaſianus Ga- Iudæorum pertinacia.
lilæam excidit, poſtremò nunc Titus ciuitati nõ appropinquaret. ſed neq; Põpeius mali quid paſſus eſt, Veſpaſianus ex bello quod nobiſcũ geſſit, etiàm imperium adeptus eſt, & Titus ſinè dubio ciuitatem capiet, cui omnia ſunt proſpera. itaq; ſacris locis relictis, Deum fugiſſe putauerim, hiſq; nunc adeſſe cum quibus bellum geritis. an non bonus vir domum flagitioſam fugiet? iniquitates veſtræ in promptu neminem latent, atque in dies ſingulos certatis quis peior ſit. O ferrei, proijcite arma, pudeat vos patriæ veſtræ iam dirutæ, adſpicite eius quam proditis pulchritudinem, quale oppidum, quale tẽplum, quàm multarum gentium munera? ô duri & lapidibus duriores, ſi hæc non cernitis, ſaltem familiarum veſtrarum Peroratio.
miſeremini, verſentur in cõſpectu coniuges, filij, parentes. Scio quòd vnà cum his mihi periclitabitur mater, coniunx, domuſq; olim clariſſima. proptereà me fortaſsè quiſquã ſuadere credet. interficite illos, accipite mea, mori paratus ſum ego, ſi poſt me reſipiſcitis.

Hęc Ioſepho vociferãte cum lachrymis, ſeditioſi quidem nec flexerunt animos, nec moderatum quid ſentiebant. populus verò ad fugam commotus, & alij quidem poſſeſſionibus ſuis cæteriſq; bonis exiguo precio venundatis, ſolidos, nè latrones eos depræhenderẽt, tranſglutiebant. Titus verò pleroſq; per agros, quò vellent pergere, dimittebat. Iohannes verò & Simon omnes exitus obſeruabant, & qui vel vmbram ſuſpicionis dediſſet, continuò necabatur. tum fame etiàm creſcebat deſperatio, & palàm quidem nulla erant frumenta. irrumpentes ſeditioſi domos, vbi ſi repeteriſſent aliquid, eos qui negaſſent, verberabant: ſi nihil inueniſſent, quaſi diligentiùs clauſiſſent, tormentis afficiebant.

Intan-

Fames. Intantùm autem inualuit caritudo, vt ditiores ſubſtantiã ſuam vno frumenti modio, itẽ pauperes hordei permutarent. menſa quidem nuſquàm apponebatur, ſed incoctum cibum igni ſubtrahentes comedebant. denique vxores viris, & filij parentibus, & matres infantibus ex oreipſo cibum rapiebant. nulla miſeratio vel cani capitis erat, vel infantię. miſerabilis victus, dignumq; lachrymis ſpectaculum.

Erant qui colligendarum herbarum gratia per Rom. cuſtodias euadentes, ſi quid attuliſſent, mox amiſerunt: implorantibus amicis, vt aliquam partem cõcederent eorum quę cùm periculo collegiſſent: gratum videbatur; ſi ſpoliati non perirent. honorati ac diuites ad tyrannos adducebantur, quorum alij inſidiarum falsò accuſati occidebantur, alij quia Ro. proderent ciuitatem, ſubornatis plerunque delatoribus. Si verò quem Simon expoliáſſet, ad Iohannem remittebat: & eum quem Iohannes expoliáſſet, recipiebat Simon: ſibiq; inuicèm propinabant ſanguinem prouincialium. Erat ea dominãdi cauſa, vt vtrinquè diſſentientes, ſceleribus concordiam inirent.

Interim Titus parte equitatûs directa, iuſſit per valles exeuntibus ad alimẽta conquirenda inſidiás tẽdi, quo multi cruciati ſunt, ità vt Tito miſerabilis videretur calamitas. nam in dies ſingulos quingenti, nonnunquàm etiàm plures capiebantur. ſed neq; ei vi captos tutum dimittere erat, tantam verò aſſeruare multitudinem graue. iam ſpatium crucibus deerat, & corporibus cruces. illatam tamen ab hoſtibus mortem, Iudæi comparatione famis nil eſſe ducebant.

Multis captiuorum manus abſcindi iuſſit Titus, eosq; ad Iohãnem & Simonem intromiſit, admonens nè ſe cõpellerent ad excidiũ ciuitatis, ſed lucrarentur in extremis, voluntate mutata, proprias animas & patriam tantùm & templum. Illi multò impudentiùs in muro ſtãtes, & Cęſari & patri eius malè dicebant, mortẽ ſe ſeruituti anteponere, ſed nec patriam curare, mũdumq;, Deo etiàm templum melius eſſe. talia conuicijs admiſcentes vociferabantur.

Aggeres interim 29. die menſis Maij perfecti ſunt, quibus admotis, Iohannes ſuffoſſa intùs terra vſq; ad aggeres Antoniam verſus, diſpoſitis per cuniculum ſudibus, opera ſuſpendit, illatiſq; lignis, pice & bitumine, ignem ſubmittit. ſuccenſo igne, fulcimentis crematis, aggeres deciderunt. Romanos ſtupor occupat, molitionem Iudæorum ægrẽ ferentes. iam enim ſe viciſſe credebant. Biduo pòſt etiàm alios aggeres Simon aggreditur. illa eñ parte admotis Ro. arietibus muros concutere cœperunt, mox quidem raptis facibus, in machinas inuolabant Iudæi. Aggeres exuruntur.

His audaciores antè viſi non ſunt. nã vt in amicos, non vt in agmen hoſtium excurrunt, nihil cunctati ſunt; ſed per medios hoſtes facto impetu, machinas incenderunt. acti autem gladijs & miſſilibus, non priùs truſi indè ſunt, quàm ignis inſtrumẽta corriperet. ſublata flãma, Romani auxilio properabant, Iudęi verò ex muro eos prohibebant. itaq; Romani flamma circundati, opera conſeruati deſperantes, in caſtra deſcenderũt. Iudæi autem quorum numerus ſemper creuit, progreſſi vſque ad munimenta caſtrorum, cum cuſtodibus certabant. hi pœnali exitio glorioſa morte prælata, ſtabant fortitèr: ſi qui muros accedebant, ex ciuitate prohibebantur: qui foris pugnabant, quoſcunque habebant obuios, incauti feriebãt. Iam verò Titus aberat ab Antonia, locum alijs aggeribus proſpiciens, multumque increpatis militibus, quòd obſeſſorum paterentur fortunam, ipſe cum electis militibus hoſtes à latere circumuenit: illi contrà cõuerſi, durabãt. mixta verò acie, puluis lumina, clamor aures ſuperabat, neq; hoſtem internoſcere quis poterat, Iudæis non tam virium fiducia, quàm ſalutis deſperatione perſeuerãtibus, Romanos autem pudor armorũ & gloriæ, & præſentia Cæſaris periclitãtis, reddidit fortiores. Paulatim res Romanas fortuna iuuabat, & Iudæi magna ſuorum ſtrage in vrbem ſe recipiebant. Romani crematis machinis, captum iri ciuitatem deſperabant, vt qui laborem magnũ vna hora perdiderant.

Titus cum ducibus, quid fieret deli-

berat. quibuſdam placebat, omni admoto milite, vi muros experiri: prudentiores, rurſum aggeres fieri ſuadebant: alij, ſinè aggeribus aſſidere, & egreſſus obſeruandos, nè victum introducerent, & fame affligere, neq; conſultum eſſe cum deſperatis confligere, & aggeribus condendis materiã deeſſe. Tito placebat totam ciuitatem muro cingere. hoc enim modo omẽs exitus poſſe præcludi: quod ſi cui maximum opus videatur, conſiderare debere, quia neq; paruũ opus Romanos deceret facere.

His duces exhortatus, iubet eos exercitum in opera diſtribuere. murus itaq; ſtadijs 40. vno minùs factus eſt, caſtella tredecim, muro circũcluſa ciuitate, cuſtodib⁹ in caſtellis collocatis, tota nocte per caſtellorũ ſpatia circuibatur. Iudæis ità clauſis fames ingraueſcebat, & tecta quidem plena erant militibus exanimatis, infantibus & ſenib⁹ mortuis: per plateas iuuenes velut vmbræ volutabãtur. nemo ſuos ſepeliebat præ labore, multi ad ſepulcrum priùs quàm fati dies aduenirent, viui properabant, neq; luctus neque fletus, ſed fame ſuperabantur affectus. latrones morte acerbiores, mortuorum corpora ſpoliabant. deindè cùm fœtorem ferre non poſſent, in valles ex muro mortuos præcipitabant. quo viſo, Titus extenſis manibus Deũ teſtabatur, factum id ſuum non eſſe. ciuitas his malis erat affecta, ac Romanos lætos reddidit ſecuritas, copiaq; rerũ. Intereà multi ex populo ſimulantes cum Ro. pugnare, ad eos proſiliunt: ſed quia illi fame tabefacti, cibum auidiùs ſumerent, vitam perdiderunt velociùs. militibus Syris & Arabibus proditum eſt, profugos aurum ſolitos glutire: quarè noctù ſciſſos ventres eorum inquirebant, ità vna nocte duûm millium patefacta ſunt viſcera. Hac Titus iniuſtitia cognita, ad legiones literas dedit, vt ſuſpectos inueſtigarent, atq; ad ſe referrent, vt qui alieno belli iure vterentur. ſed non minùs quod cum pœna interdixerat Cęſar, occultè admittebatur. dum enim Romani non viderent, ſcindebant profugos, nefarium quæſtum trahentes.

Iohannes autem, vbi rapinæ defuerunt, ad ſacrilegium ſe conuertit, multaq; donaria templi retinens, multaque vaſa, crateras & lanceas ac menſas, vrceolis abſtinens quos Auguſtus eiuſque vxor miſerãt, ad ſocios dicebat, ſinè metu diuinis abuti debere qui pro Deo militarent: vinum quoquè et oleum, quod ſacerdotes ſacrificijs reſeruabant, effundebat. Ità clades Hieroſolymorũ quotidiè in peius procedebat. Romani em̃ intra xxj. dies aggeres erexerunt alios. Spoliatum templum.

Iohannes & ſocij cum facibus aggreſſi aggerem iterùm, abiecta ſpe victoriæ, remeàrunt. deindè Calen. Iulij tentata eſt oppugnatio, Iudæis contrà pugnantibus, tãdem multis ictibus murus labefactari cœpit, ac rima apparére. Tũc oratione Titus militem excitabat in aſſcenſum muri. ſi enim in Antoniam, dicens, aſſcenderimus, habebimus ciuitatem.

Tum primus ſurrexit Syrus Sabinus: dedo me tibi, inquit, alacri animo Cæſar, & ante omnes murum aſſcẽdo. opto autem, vt voluntatem meam ſequatur fortuna tua. His dictis, & ſcutum capiti læua manu prætẽdens, gladium dextra, circa horam diei ſextam murum aſſcendit, ſequebantur illum adhuc xj. Sabinus itaq; miſſilibus Iudæorum occurrens, obſtructus penè ſagittis, non antè ceſſauit, quàm ſummam muri præhendiſſet, hoſteſq; in fugam vertiſſet. tandèm quum lapide deiectus eſſet muro, plurimis ſagittis obrutus, interijt. reuerſi Iudęi, abigunt reliquos, aliquibus occiſis.

Biduo autem pòſt xx. milites vno cum tubicine nona noctis hora per ruinas ad Antoniam ocioſè procedũt, occiſis cuſtodibus ſomno oppreſſis, muros obtinent, ac buccina ſignũ dari præcipiunt, quo cæteri cuſtodes territi, quaſi multitudo aſſcendiſſet, fugiunt. Cæſar autẽ properè adeſt, lectorum caterua comitatus. cùm autem Iudæi ad templum interius fugiſſent, ſeditioſi tam Iohannis quàm Simonis accurrunt ad cuniculos, quos Iohannes aduersùm Rom. aggeres aperuerat. indè enim ciuitatem ingrediebantur Ro. ad ipſum aditum acerrima pugna committitur, bis quidem templũ vi capere certantibus, Iudęis verò Antoniam versùs eos repellẽtibus. ſtrictis enſibus Ro. muros conſcēdunt

ſibus dimicabant. ſagittæ enim & haſtæ inutiles erãt. permixtis viris, multa mors vtrinquè.

Iulianus miles.

Iulianus quidam ex Bithynia, armorum peritia & viribus corporis omnium fortiſſimus, vbi Ro. iam cedere & malè pugnare conſpexit, ſubitò proſilijt ad Antoniam, vbi vincentes Iudęos ad angulum perſecutus eſt interiorem. verùm calceis diſtractis labitur, multos iacens occidit, tandèm & multitudine preſſus occiditur. Titus tum mandat Antoniæ fundamẽta diruere, cunctoq; exercitui aſſcenſum pręparare, vocatum Ioſephũ commonefacere adhuc Iohãnem audiente populo iubet, quod patrio ſermone Ioſephus fecit, vt patrię parceret, precatus: ſed multis conuicijs tyrannus Ioſepho lacerato, poſtremò addidit, nunquàm excidium eſſe metuendum, quoniam Dei ciuitas eſſet.

Ad quę cum exclamatione Ioſephus: Sanè, inquit, eam purã Deo cõſeruaſti, neq; in eũ cui⁹ ſperas auxiliũ, quidq̃ impiè deliquiſti. tu leges ſacras, pphanaſti, & Romanis nunc imputas eas tuẽtibus? atqui, Iohannes, adhuc pœnitere malorum: turpe non eſt in rebus extremis ſaluari: ego veniam tibi à Ro. ſpondeo.

Plura in id genus cum lachrymis & fletu proſequente Ioſepho, Iohannes & ſocij magis contra Ro. irritabantur, nobilium tamen plurium mentes commouit eius oratio. ſugeruntq; captato tempore põtifices Ioſephus & Ieſus, filij verò pontificũ, tres Hiſmaëlis, & Matthiæ quatuor, multi quoquè nobiles, quos Titus humanè ſuſcepit, ac in quoddam municipium miſit.

Quibus non viſis in ciuitate, rumor à ſeditioſis ortus eſt, ꝙ Romani trãsfugas occidiſſent, vt hoc metu reliquos à fuga deterrerẽt. Sed Titus transfugas aduocans, vbi à populo conſpici poſſent, eorum malitiam compeſcuit. hi ſtantes ante Romanos, cum lachrymis ſeditioſos rogabant, primùm, vt paucos ex Romanis in ciuitatem reciperent, patriamq́ue ſeruarent: ſi hoc diſpliceret, ſaltem de phano exirẽt, nec enim auſuros ſinè maxima neceſſitate ignem ſanctis immittere Romanos: his illi magis aduerſabantur conuiciantes, in loca verò ſancta & inacceſſa cum armis & manibus adhuc gentili cæde calentibus inſiliebant. at Romanorum militum nemo fuit, qui non cum honore templum adſpiceret atq; adoraret.

Titus dolens vicem eorum, Iohannẽ & ſocios increpans, ait: Teſtor patrios deos, teſtor & exercitum meũ, quia non ego vos hæc violare ſancta compellam: quin & ſi locum mutaueritis, nemo cõtumeliam templo faciet. hęc ſeditioſi rati non beneuolentia, ſed timiditate dici, tollebantur in ſuperbiam. Titus autem qui neq; ſibi ipſos miſereri, neque templo parcere perſpiciebat, rursùm pugnare decreuit inuitus. delectos milites in pugnam deſcendere iuſſit. acerrima pugna nona hora noctis cœpta, quinta diei diſſoluta eſt, cùm neutri ſuo loco ceſſiſſent.

Pugnę ante templum.

At Romanorum reliqua manus, die ſeptima ſubuerſis Antonię fundamẽtis, latam viam vſq; ad tẽplum compoſuit, admotiq; ſunt ad murũ aggeres. Biduo pòſt Romani porticum inflammauerũt. circa templum autem prælia nunquàm ceſſauerũt, ſeditioſi autem templum tenentes, quotidiè militibus in aggeribus repugnabant, multiſq; dolis circunuenire nunc incendio, nũc machinamẽtis decipiẽtes. Interim portic⁹ q̃dam exuſtę ſunt. circa templum ità ſe res habebat.

Eorum verò qui per ciuitatem fame corrumpebantur, infinita erat multitudo quę moriebatur. deniquè nec cingulis neque calceamentis abſtinebant, coriaq; ſcutis detracta mandebant: quinetiam fœni veteris laceramẽta victui habebãtur, cuius exiguũ pondus quatuor Atticis vendebatur talentis.

Mulier quędã inter hęc, nomine Maria, Eleazari filia, nobilis ac diues, cum alijs refugis in ciuitate obſeſſa eſt. huic vti tyranni bona diripuerant, ità ſatellites omnem victum abſtulerũt, eò inprimis infelix, quòd illorũ manibus etiàm nõ perijt. Hæc fame & animi furore aduersùs naturam excitatur, raptoq; filio, quid te, ait, miſerum in bello, fame & ſeditione ſeruabo? eſto mihi cibus, & ſeditioſis furia, ac humanæ vitæ fabula. occidit puerum, coctumq; medium comedit, reliquum ſeruauit. Eccè autẽ ſe-

Horribile mulieris facinus.

zz 4 ditioſi

ditioſi nidore capti, aderãt: mortem, niſi oſtenderet cibum, minabantur. illa partem bonam reſeruâſſe reſpondẽs, aperit reliquias filij. His illis viſis, diriguerunt horrore. mox repleta eſt eo ſcelere tota ciuitas. ab omnibus quos fames vrgebat, properabatur ad mortẽ, & beati appellabantur, qui priùs quàm id paterentur, interijſſent. Citò Romanis nunciata eſt illa calamitas.

Cæſar autem ſuper hoc Deum placabat, ſe quidem Iudęis pacẽ obtuliſſe, illos autem pro concordia ſeditiõem, pro pace bellum, prò ſatietate famẽ optâſſe: digniſſimos eſſe his alimentis, q proprijs manibus templum incendere cœperant.

Oppugnat templum.

Indè octauo die menſis Auguſti rurſùm tentata eſt expugnatio. ſex diebus exteriora templi ariete pulſata ſunt nullo profectu. fundamenta portæ ſeptentrionalis iuſſit Titus ſuffodi, vndè Ro. non parua cædes ſequebatur. poſtremò Iudęi ſignis Ro. potiũtur, & eos qui vnà cum his aſſcenderant, interficiunt. Titus autem cùm videret ſe alienis & templo cum damno & nece militum parcere, ignẽ portis ſubijci iuſſit: iã igne ſubmiſſo, liquefactoq; argẽto, citò lignum flamma abſumens, proximas porticus corripuit. Iudæis verò circa ſe ignem vidẽtibus, corpora ſimul & animi ceciderunt. poſtero die Titus iuſſit incendium reſtinguere, & viam aſſcenſumque ſternere. habito conſilio, licèt alij templum exurere ſuaderent, ipſe ſeruare volebat, ornamentum fore imperij ſi maneret.

Tandèm collectis viribus, Iudæi per orientalem portam ſecunda hora diei procurrunt. Ro. eos primùm fortitèr exceperunt, paulò pòſt multitudine ſuperantur, quibus Cęſar cum equitibus lectis venit auxilio. Iudæorum pleriq; fugam ineunt, mox tamen reuertẽtes, iterùm retrò eunt, coactiq; ſunt in interiora templi cedere.

Titus regreſſus in Antoniam, ſtatuit poſtridiè manè templum obſidere. ſed aderat fatalis dies. nam Tito abeunte, dũ paulìſpèr ſeditioſi rediſsẽt, Roman. rurſum aggrediũtur, & cum his qui ignem extinguunt, pugna cõmittitur. Sic itaq; miles quidam, non expectato edicto, à contubernali ſuo ſuſtollitur, & ignem in feneſtram inſerit aureã, vndè ad mœnia circa templum ædificata aditus erat. flãma verò excitata, clamore exorto, Iudæi ad vlciſcendum properabant, nulla vitæ aut ſalutis ſpe.

Maturè hoc Tito nũciatur, qui templum curriculo petit cum ducibus, prohibiturus incẽdium, & licèt voce ac dextra pugnantibus ſignum daret, vt ignẽ extinguerẽt, tumultus tãtus erat, vt nec vox eius audiretur, cùm alios bellũ, alios ira traheret: introq; currẽtes, quò furor duceret ſequebantur: ad ipſum quoquè introitum* abſtruſi multi, ſeſe cõculcabant. pręcedentem quiſq; vt ignem immitteret, hortabatur: magna * tamẽ populi multitudo interficiebatur. *tum

Exuritur templum.

Cæſar vbì impetũ inſanientium continere non poterat, & flamma dominabatur, intrò cum rectorib⁹ ingreſſus, & ſancta templi ac quidquid illic erat, adſpexit: & cùm flamma nõdùm interiora penetrâſſet, exiſtimans adhuc illud opus ſeruari poſſe, proſilijt: militibus vt ignẽ reſtinguant, imperat: ſed illorum furor, belliq; impetus vehementior, Iudęorũq; odia, reuerentiam Cęſaris ac metum ſuperabant: pleroſque prædarum ſpes inuitabat.

Templum hoc modo, inuito Cęſare, exuritur die decimo menſis Augu. quo die etiàm priùs à rege Babyloniorũ fuit concrematum, Anno à conſtructione templi Salomonis 1130. menſe vij. die xv. à poſteriore, quod Cyro imperante conditum eſt, anno 639.

Dum ità templum arderet, quidquid in man⁹ veniebat, rapiebatur. cędes erat infinita depræhenſorũ. ſinè delectu vnà & ſupplices & repugnantes necabãtur: latrocinalis autem multitudo, vi pulſis Ro. in exterius templum, exìn in ciuitatem euadit: populi autem reliquię in exteriorem porticum fũgerũt, ex ſacerdotibus aliqui ſe in ignem præcipitauerũt. venerunt etiàm ſuper vnam porticum, quæ reſtabat extra templum, mulierculæ, pueri & promiſcui ſexûs propè ſex millia hominum. ſuccenditur porticus, & ex tanto numero nemo euaſit.

Excidij Hierosolymitani pnuncia.

Tãtas clades miſerabilis populus certis prodigijs prænunciantibus neq; credebat, neq; animo attendebat. nam ſu-

pra

pra ciuitatem ſidus ſtetit gladio ſimile per annum cometæ modo, & cùm ante primam defectionem ad diem feſtū populus conueniret, nona hora noctis circa aram ac templum tantum lumen effulſit, vt clariſſimus dies putaretur, & permanſit vſq; ad horā dimidiam. Eodē feſto die bos cùm ad hoſtiā duceretur, agnū in phano peperit. orientalis porta interioris templi ęrea, vt xx. homines vix poſſent hanc aperire, viſa eſt noctis hora ſexta patére. poſt dies paucos larualis quædam imago fidem ſuperans, apparuit. ante ſolis occaſum viſi ſunt per aërē ferrei currus, totis regionibus armatæ acies tranãtes nubila, & ciuitatibus circunfuſę. feſto die, quã vocant pentecoſten, ſacerdotes intima templi ingreſſi, primùm ſtrepitum, poſteà ſubitã vocem audiêrunt, Migremus hinc. & quod his mirabilius fuit, Ieſus filius Anani, vir ruſticus, quadriennio priuſquàm bellū gereretur, in ſumma ciuitatis opulētia, in templo repētè exclamare cœpit, Vox ab Oriente, Vox ab Occidente, Vox à quatuor ventis, Vox in Hieruſalem & templū, Vox in maritos nouos, nouasq; nuptas, Vox in omnem hunc populum. atq; hoc interdiù noctuq; per om̃es vicos clamabat. Ac cùm corriperetur homo, neq; pro ſe, neq; cōtra eos quidquã locutus, perſeuerabat iterans.

Magiſtratus ducūt eum ad Romanū præfectū, vbi plagis vſq; ad oſſa laceratus, neq; ſupplex factꝰ, neq; lachrymatus eſt, ſed ad ſingulos ictus, vt poterat, clamauit, Vę vę Hieroſolymis. maximè autem diebus feſtis vociferabatur, idq; per annos vij. & quinq; mēſes, neq; voce raucior fuit, donec obſidionis tēpore ipſa re perſpectis augurijs, requieuit. ſuper murum enim circumiens, iterùm, Væ væ ciuitati ac populo ac phano, voce magna clamitabat. Cùm autē ad extremum addidiſſet, Vę etiàm mihi, lapis tormento miſſus eum peremit.

Væ Hieroſolymis.

In ſacris quoquè libris inuentum eſt, capiendam ciuitatem eo tempore quo eſſet ex eorum finibus quidã orbis terrę imperium habiturus. id pro ſe interpretati, ſed hoc reſponſo Veſpaſiani planè deſignabatur imperium.

Romani, poſtquàm ſeditioſi ad ciuitatem confugerunt, ſigna in phano repoſuerunt, & clamoribus declarant Titum imperatorem. vſq; adeò autem prę da ſatiati ſunt milites, vt in Syria dimidio quàm fuerat, pódus auri minùs valeret. Seditioſis cum complicibus bello vndiquè circundatis, nuſquàm erat fugæ copia. Titum ad colloquia prouocant. ille ſaltem oppidum ſeruare cupiens, amicis ſuadentibus, latrones enim moderatiores factos arbitrabatur, adit.

Prædæ

Titi ad Iudæorum reliquias oratio.

Edicto militibus dato, Titus adhibito interprete, prior eos alloqui cœpit: Iám ne ſaturati eſtis patriæ malis, ô viri, quibus neque virtutis noſtrę, neque infirmitatis propriæ venit in mentem? ſed inconſulto furore perditis populo ciuitatem ſimul & templum, ipſi quoquè iuſtè perituri, qui debellati à Pompeio, nouas res affectare nō deſtitiſtis. verùm multitudine freti, obedire detrectatis? Germania firmitate murorum, Britanni Oceano ſepti, adorant arma Romana. Carthaginenſes captos nouiſtis, taceo orbem terrarum. itaque vos contra Romanos eorum excitauit humanitas, qui terram vobis dedimus poſſidendam, & gentiles impoſuimus reges, leges ſeruauimus patrias, & viuere vos diſcretos, tributum capere Dei nomine & donaria colligere permiſimus, vt noſtra pecunia contra nos inſtrueremini. Ergò tantis bonis affecti, virus contra nos fudiſtis. Eſto, Neronis negligentiam contempſiſtis. venit pater meus, non vt pœnas exigeret meritas, ſed vt monitis emendaret. deindè cùm deberet ciuitatem hanc euertere, Galilæam vaſtare priùs mâluit, vt pœnitendi vobis præſtaret inducias. ſed hæc eius humanitas, infirmitas videbatur. Deniquè vbi ad nos venit imperium, iuſſus ego ab inuito patre cum mandatis triſtibus ad ciuitatem venire, ante bellum vos rogabam deſiſtere, venientes recepi, fidem eis ſeruaui, muris veſtris machinas inuitus admoui. quotiès vici, totiès quaſi victus ad pacem prouocaui. orabam vos tēplum ſeruare, data vobis copia exeundi. ſpreuiſtis omnia, templum manibus veſtris incendiſtis, & nunc ſceleratiſſimi ad colloquium prouocatis, ſed & armati ſtatis, et nec in extremis ſuppli-

ſupplices eſtis. in manibus meis habens animas veſtras, non contendã cum pertinacia veſtra: proiectis autem armis, traditisq́; corporibus, vitam vobis indulgeo, & ſicut in priuata domo mitis dominus vltus grauiora, cætera mihi ſeruo.

Ad hęc illi reſpondent, fidem quidem ſe ab eo minimè poſſe accipere, nam iuraſſe nunquàm id eſſe facturos: exeundi autẽ cum coniugibus & liberis quò vellent, facultatem petebant: ituros enim ſe in ſolitudinem, ipſi ciuitatẽ relicturos.

Hoc Titus vehementèr commotus, quòd in ſorte captiuorum, victorũ ſibi conditiones ponerent, declarari his iuſſit, omnia ſe iure belli geſturum, militibus diripere ciuitatem ac inflãmare præcepit. ſuccenſis indè quibuſdã nobilioribus ędificijs circa Acrã et curiam, progrediebatur ignis vſq; ad Helenæ regiã.

Eodẽ die Galeza regis filia & fratres, multiq́; nobiles ex populo, vt fides daretur, Cæſari ſupplicârunt. ille etſi cæteris omnibus iratus erat, eos tamen ſuſcepit, quos poſteà vinctos Romam perduxit, fidem obſidum præſtituros.

Interìm ſeditioſi in regiam prorumpentes, multos occidunt. peditẽ Romanum traxerunt per omnem ciuitatem, equitem verò vnum reuinctis poſt tergũ manibus, vt capite cæſuri, producũt. ille, dum gladium Iudæus educit, ad ſuos rediit: illũ, quia paſſus eſt ſe capi, Titus agmine pellit, ablatis armis.

Poſtero die Romani, verſis in fugam ex inferiore ciuitate latronibus, omnia Siloam vſq; igni tradiderunt. illi ardere ciuitatem lætis vultibus adſpiciẽtes, alacri voce mortẽ expectare dicebãt, quòd perempto populo, incenſo tẽplo, & flagrante oppido, nihil eſſent hoſtibus relicturi. multi tum capiebantur, omneſq; interficiebantur. nam propter inediam fugere non valebant, omneq́; pereundi genus fame leuius putabatur, nullus in ciuitate locus erat nõ refertus mortuis. tyrannos latronum ſpes fouebat, qui in cloacis latitabant, ſed exeũtes illos Romani trucidârunt.

Atq; hęc eſt fermè geſtorum in inferiori ciuitate ſeries. Superiorem ciuitatem Cęſar ſinè aggeribus capere deſperans, in præruptο loco vndiquè ſitam, diſtribuit operibus ſtrenuum militẽ. Inter hæc duces Idumęorum pacti vitam à Tito, clàm recedere ex ſuperiori ciuitate parabant. quod Simon præſentiẽs, legatos eorum occidit. plures nihilominùs, deceptis cuſtodibus, euaſère.

Iam perfectis aggeribus die vij. menſis Septembris Romani machinas admouebant. ſeditioſorum aliqui deſperãtes de ciuitate, in Acram recedebant, alij in cloacas ſe mittebant, multi eos qui arietes applicabant, vlciſcebantur. Hos autẽ ſuperabãt multitudine Romani, qui ingenti labore tandèm muris potiti, ſigna in turribus poſuerunt. erat eis timor, quòd ſinè ſanguine murum nouiſſimum capere non poſſent, & cùm nullum reluctantem viderent, mirabãtur, introibãt nemine repugnante. Tũ quos cepiſſent, interficiebant, domosq́; totas cum omnibus qui eò confugerant, incendebant. tantoq́; ciuitatem ſanguine diluerunt, vt pleraq; incenſorum, cadauerum cædibus extinguerentur.

Videres, paulò antè ſuperbos, & factis impijs arrogãtes, ità humiles eſſe ac tremere, vt miſeranda eſſet, quanquàm in nequiſſimis, tanta mutatio. tyranni enĩ ſemetipſos tuitione priuârunt, ac ſpontè turres deſeruère, vndè vi nũquàm poterant capi. ardentibus ità Hieroſolymis, intrò Titus ingrediens, ciuitatis ac turrium munitiones miratus, quas tyranni per dementiam deſeruère. Cõſpecta murorum multitudine, Titus diuino ſucceſſu pugnatum vidit. Incendium Hieroſoly.

Interìm Cęſar iubet ſolos armatos interfici, reliquam multitudinem ſaluã capi. ſeditioſi omnes cędebãtur, iuuenes lecti triumpho ſeruabantur. ex reſidua multitudine qui xvij. excederent annũ, in Aegyptum pleriq; miſſi ſunt, minores venditi. Captiuorum numerus toto bello, 90000. &*7000. mortuorũ deciès cẽtena millia, pleriq; gẽtiles, qui ad azymorũ feſtum cõuenerant. Capiebat enĩ tantam multitudinẽ ciuitas, vti Cæſtio totus populus in paſchate numeratus fuerat. omnes mũdi, ſani, nihil quod eſſet inquinatum, nulla menſtruo polluta mulier, ad eam feſti celebritatẽ cõuenire aut ſacrificijs participare ſolebat. *700 Cæſorũ & captorũ numerus.

At

At Romani rimantes cloacas, quos offendebãt, incendebant. & inuẽti ſunt ibi plùs, q̃ duo millia, quorum alij manu ſua, alij mutuis vulneribus ſe interfecerunt. Iohannes oppreſſus fame cũ fratribus in cloacis, dextram ſibi dari precatus eſt. Simon verò multa vi cum neceſſitate luctatus, ſeruatus triũpho eſt, Iohannes vinculis ſempiternis. Itaque Hieroſolyma capta eſt ſecundo anno principatûs Veſpaſiani, Septembris mẽſis octauo die, quinquiès priùs capta. Aegyptiorum rex Aſobæus cepit, poſt eum Antiochus, deindè Pompeius, poſt hũc Herodes & Soſius, ante hos Babyloniorum rex.

Quinquiès antè capta Hieroſol.

Om̃ibus belli partibus adminiſtratis, compoſito in medio ante caſtra magno tribunali, ſtans Titus cum procerũ eminentiſſimis, vndè poſſet audiri, illis ait ſe habere gratias pro beneuolẽtia, qua erga ſe perſeueraſſent: laudabat quòd per omnia bella morigeri fuiſſent, dixitq́; ſe honores & pręmia redditurum, confeſtim iubens qui fortitèr aliquid feciſſent, indicari. & nominatim ſingulos appellans, collaudabat, & coronas eis aureas imponebat, & torques longasq́; haſtas et ſigna ex argẽto donabat, cuiuſque ordinem mutabat in melius, quin & ex manubijs aurum & argentum, itemq́; veſtes aliamque prædam largitèr diſtribuebat.

Militum dona.

Om̃ibus autem donatis, votisq́; cum vniuerſo exercitu factis, magno cum fauore deſcẽdit ad ſacra, epulas dedit: ipſe verò cum honoratis per triduũ acta lætitia, milites quidem alios, quò quenq; conueniret, dimittit: Hieroſolymorum autem cuſtodiam decimæ legioni credit. Titus triumphator Romam redijt, vbi cùm maximis eſſet rebus occupatus, in Iudæam legatum Baſſum miſit, qui poſt res aliquas benè geſtas ibi defunctus eſt. ſucceſſit ei Flauius Syluius anno imperij Veſpaſiani quarto. hic ſubacta tota Iudæa, vnum rebelle caſtellũ duntaxàt vidit, nomen erat illi Maſada. occupatum erat à ſicarijs, quorũ princeps Eleazarus ex origine Iudæ, qui nõ paucis perſuaſerat Iudæis, nè profeſſionem facerent, quandò Cyrinus in Iudęam directus eſt.

Venit igitur dux Romanorum cõtra Eleazarum & ſicarios qui Maſadam tenuerũt. fines quidem ſtatim omnes obtinuit, caſtellũ autem muro circũdedit, nè quis obſeſſorum fugiẽdi facultatem haberet, deindè obſidionẽ parat, oppidũ aggreſſus eſt, opus maximæ molis propter munitionem caſtelli. Eleazarus tãdèm & ſui poſt multas oppugnationes deſperant poſſe caſtellum ſeruari: Videns enim murum conſumptũ, nec aliũ ſalutis modum, quæ Ro. victoriam mala eſſent ſecutura, in ſuos cogitauit: cõſiliũq́; pertinax de om̃ium morte cepit, & validioribus ſocijs veſperì cõuocatis, talibus eos verbis ad facinus inuitabat:

Cùm olìm nobis decretũ ſit, viri fortes, neq; Ro. neq; alij cuiquam ſeruire, niſi Deo, is enim ſolus eſt verus ac iuſtus hominum Dominus, eccè nũc tempus adeſt, quod factis veſtros probare animos iubeat. Primi om̃ium libertatis cupidi ab his defecimus, & nouiſſimi cum his gerimus bellum. puto autẽ hanc nobis à Deo gratiã datam, vt benè & liberè mori poſſimus. Nobis certum eſt orto die futurũ exitium, ꝙ hoſtium multitudini tam parua manus reſiſtere non poſſit, vti fortaſsè ab initio de Dei voluntate poteramus cõijcere, quòd amica ei quondàm Iudæorum natio, dãnata eſſet interitu. manens enim propicius, nunquàm tantorum hominum perniciem neglexiſſet, ſacratiſſimamq́; vrbẽ hoſtium excidio prodidiſſet. Nos ex toto genere Iudæorum ſperauimus ſuperare libertate ſeruata, tãquàm nihil delinquẽtes in Deum, nullius culpæ participes, qui alios quoquè docuimus. itaque videtis inanes conatus, vanam ſpem, nihil nobis caſtelli natura inexpugnabilis profuit. alimentorũ copiam, armorũ multitudinẽ, q̃ abũdatiſſimum habẽtes apparatum maniſeſtiſſimè Deo auferente, ſpem perdidimus. ignis qui ferebatur in hoſtes à nobis, in noſtrum murum reuerſus eſt. ſed hæc multorum ira criminũ ſunt, pro quibus quæſo nè Romanis pœnas, ſed per noſmetipſos Deo præſtemus. morientur enim coniuges iniuria vacuæ, liberique ſeruitutis expertes. priùs tamen caſtellum & pecunias igni exuramus: mœrebunt

Glorioſa Eleazari adhortatio.

bunt

bűt Romani, ſi neq; corpora noſtra tenuerint, cőpendioq; carebunt. alimēta ſola relinquamus, hęc erűt teſtimonio mortuis, ꝙ non penuria victûs defuncti ſumus, ſed ità, vt ab initio ſtatuimus, mortem prætulimus ſeruituti.

Hæc dicebat, ſed ſententiæ præſentium non congruebant: alij quidem obedire, qui verò molliores erāt, ſuorű miſericordia vel apertiſſimus interitus deterrebat: alijq; alium intuentes, contrariam volűtatem lachrymis deſignabāt. Quos cùm vidiſſet Eleazarus formidine frangi, pertimuit, & nè hi quoquè qui maiore animo ſententiam ſuam acceperant, effœminarentur, erectior multoq; repletus ſpiritu, clariorem de immortalitate animi orationem incipit, magna vſus exclamatione, lachrymantes attētiùs adſpectans:

Plurimùm, inquit, opiniōe deceptus ſum, qui putarā viros pro libertate certantes, mori benè mâlle, quàm malè viuere. vos autem nec audacia neq; virtute præſtatis, qui velut magna mala effugientes, mortem timetis. olim enim eruditos nos ſacra ſentētia confirmauit, ꝙ viuere, hominis eſt, non mori, calamitas. mors enim libertatē animis præſtat, ad proprium & purű locű eas dimittit, ab omi clade futuras intactas. donēc autem corpori mortali iunctæ ſunt, vnaq; malis eius implētur, tum quaſi mortuæ ſunt. diuina enim cum mortali ſocietas turpis eſt. nunc enim pondere in terram detrahitur. vbi verò liberata eſt, beatam participat fortitudinē, et humanis oculis vt ipſe Deus inuiſibilis manens. accedit enim occultè, neq; rurſùm cùm recedit, videtur, incorruptam habens naturam. Quarè dementia eſt, ſequentes vitę huius breuitatem, ſibi inuidere perpetuam. Accipite probum Indorum exemplum, qui cùm ſapientes et bonę ſint vitæ, tempus quaſi aliquod naturę munus inuiti ſuſtinent. properant ad mortē, nullo cogente malo, propter immortalis conuerſationis deſiderium: ad familiares ſuos literas mittűt, qui venientes, faciliùs eos ad mortē proſequuntur. Quoniam quiq; ſuos ciues in longinquam regiōem ituros, & ſe quidē ipſos deflent, illos autem beatos dicunt, ꝙ immortalitatis ordinē iam recipiant. Ergò nè ſimus Indorum ſapientibus ignauiores, mortē aggrediamur, præſertim cùm nos hortetur temporis iniquitas, vt eam magnis toleremus animis. olim ſanè cōtra omne genus Iudæorum, vt appáret, hoc decretum Deus poſuit, vt vita careremus, qua nō eramus vt oportebat vſuri. nec cauſam vobis adſcribatis, neque Ro. gratificemini, quòd eorum bellum nos abſumpſerit, nō viribus illa Romanis, ſed cauſa fortior fuit. Videtis omnia capta eſſe, in prælio mortuos, fortunatos exiſtimari, eorumq; qui à Ro. ſubiugati ſunt, qs nō miſereatur? quiſve non, anteq̃ illa patiatur, mori properet? quorum alij torti ſunt mortui, alij ferociſſimè à beſtijs quaſi earű cibus ſunt deuorati. miſerrimi ſunt qui adhuc viuunt, qui ſæpè mortem optantes, non recipiunt. vbi eſt magna illa ciuitas totius gētis metropolis, tantis murorű ſeptis munitiſſima, tot ante muros caſtellis turriumq; obiectis mœnibuſq; tuta, belli apparatum vix capiens, tot pro ſe dimicātium virorum millia cōtinens? Hęc Deű habere incolam credebatur, radicitùs euerſa eſt. ſenes infelices ad cineres tēpli aſſident, & paucæ mulieres, ad turpiſſimam pudoris iniuriā ab hoſtibus ſeruatę. hoc ſecű cogitato, quis noſtrûm ſolē adſpicere durabit, etiàm ſi viuere ſinè periculo poſſet? quis inimicus adeò patriæ, quis tam parcus animæ, vt eum nō pœniteat hucuſquè vixiſſe? atq; vtinàm omnes fuiſſemus mortui, priuſquàm ſacram illam ciuitatem hoſtium manibus videremus excindi, templum ſanctum funditùs ērui. ſed quoniā nos ſpes ſtrenua illexit, nűc autem euanuit, ac ſolos in neceſſitate reliquit, mori benè properemus, noſtri miſereamur & coniugum liberorűq;. dum nobis licet, à nobiſipſis miſericordiā capiamus. ad mortē nanq; nati ſumus, eam fugere nec fortunatiſſimi poſſunt. iniuria verò, ſeruitus, & videre coniuges ad turpitudinem duci cum liberis, hæc ferunt metu mali, quòd morte ſpontanea timeāt ea euadere. Nos multùm freti fortitudine, primi à Rom. defecimus, & poſtremò nunc ad ſalutem nos hortantibus, non paruīmus. Cui igitur eorum iracundia non eſt

Præſtat benè mori, q̃ malè viuere

Brachmanes magi.

eſt manifeſta? Si nos viuos ſubiugare poterunt, miſerandi quidem adoleſcentes erunt, qui ad multos ſufficiunt cruciatus: miſerādi prouectiores, quorū ętas clades ferre nō poterit. videbit alius cōiugem abduci, alius manibus reuinctis vocem filij patrem implorantis audiet. ſed dum liberi ſunt & gladios habent, aliud erit: moriamur liberi cum filijs & coniugibus: hęc leges pręcipiunt, hęc nos coniuges & filij precantur, eorum neceſſitatē Deus miſit, his cōtraria Romani volunt, & nè quis noſtrûm ante excidium pereat, timent. feſtinemus igitur pro ſperata potiūdi noſtri voluptate, eis ſtuporem mortis, admirationemq; audaciæ noſtræ relinquere.

Horridū ac miſerabile facinus. Adhuc eum orare cupientem, om̄es interpellabant, impetu ad opus incitati ac velut laruis excitati, alius alium antecapere cupiebat, hoc ſpecimen pulchritudinis rectiq; conſilij exiſtimantes, nè quis extremus remanere videretur. tātus eos proprię cędis amor inuaſit. ſimul em̄ vale vxoribus cum amplexibus dicebāt, ac liberos gremijs captos cum lachrymis oſculabantur, ſimul quidē manibus

Crudelis pugna. alienis iuſſa peragentibus cōfigebantur. cūcti autē cōiunctiſſimos transfixerūt: quibuſq;, filios & vxores occidere, malorum omnium videbatur leuiſſimum, læſos exiſtimantibus, ſi vel breuiſſimum tempus ſuperuiuerent. ſorte ex numero decem lectis omniū percuſſoribus, poſt coniuges atq; liberos proſtratos, illi intrepidè cunctis occiſis, eandem ſortis legem in ſua quoquè morte ſtatuerunt. Vnus verò ac nouiſſimus, circunſpecta multitudine mortuorum, vbi agnouit peremptos omnes, ignē immittit regiæ: tranſacto pôſt gladio per ſe, occubuit. latuit autem vna mulier ſenior, & alia quędam Eleazari cognata, plurimùm ſapientia pręſtans, & quinque pueri per cuniculos abditi.

Romani manè ad pugnam diſpoſiti, aggeribus muros aggrediebantur. cùm verò hoſtium neminē cernerent, ignēq; intùs atq; ſilentium, quid eſſet conijcere non poterant, inuenerunt mulieres, quarum cùm altera rei geſtæ ſeriem exponeret, facti magnitudo adeò pręter Romanorum opinionem fuit, vt in regiam extincto igne quàm celerrimè properârint, vbi cōſpecta multitudine mortuorū, nō vt in hoſtibus gauiſi ſunt, ſed contemptum mortis in tanto numero admirabantur.

Huiuſmodi peracto excidio, in caſtello dux pręſidium reliquit, ipſe cum exercitu Cęſaream profectus eſt, iam tota penè Iudęa bello vaſtata. Hęc ſunt fermè cum Iudęis geſta illis temporibus, quorum fidem à Ioſepho petes.

ANNO itaq; Domini 73. Hieroſolymis captis, Veſpaſianus & Titus triumpho vrbem ingreſſi ſunt, cōtinuò omnibus bellis ac tumultibus domi foriſque compreſſis, pax orbi indicta eſt, Iani portę ſextùm demùm ab vrbe condita clauſæ ſunt, ſ. vt idē honos vltioni paſſionis Domini impenderetur, qui natiuitati tributus fuerat. Ianus clauſus.

Ioſephus Mathathiæ filius, Hieroſolymitanus ſacerdos, res Iudęorum ſub principe Tito ſcripſit. liber probatus in bibliotheca publica repoſitus eſt, author ob ingenij gloriam ſtatua donatus eſt. actum eſt hoc ſub pontifice Lino. Ioſephus.

Cęterùm Veſpaſianus imperio ſempèr modeſtiſſimè vſus eſt, qua humanitate in victos Iudęos vſus, vt om̄es qui ex familia Dauid ſuperfuiſſent, velut ex regia ſtirpe, cōquiſitos in precio habuerit. Tātæ lenitatis & clementię fuit, vt reos etiàm maieſtatis, verbis tantùm caſtigatos dimitteret, inimicitiarum & offenſarū immemor. virtutem autem Titi filij tāti ſempèr fecit, vt tumultuantibus quibuſdam ob cupiditatem imperandi dixerit, aut neminē, aut filiū imperio potiturū.

Hic Veſpaſianus anno Domini 80. ac imperij ſui nono, in villa propria circa Sabinos profluuio ventris mortuus eſt, anno ab vrbe cōdita 834. Plura & memoratu digna in Veſpaſiano ſcribit Cor. Tacitus. nos qui temporum obſeruationes annotamus tantùm, cętera tibi relinquimus. Veſpaſiani mors.

ANNO verò Domini 81. Titus imperium ſuſcepit, duobus annis ac duobus menſibus regnauit. hic ante patrem ſuum Veſpaſianum nominari cōſueuit. erat enim omnibus virtutibus mirabilis & ornatus, ità vt amor & deliciæ humani generis diceretur. vir bellicoſus, Grę- Titus XI. imperator.

Anno domini 82. 83. xiij ad 90

ca Latinaq; lingua diſertus. tantæ verò largitatis, vt nulli quicq̃ negaret. hoc dũ reprehenderẽt amici, reſpondiſſe fertur, nemineẽ à vultu principis diſcedere oportere triſtem. quadam die dum recordaretur in cœna, nulli ſe eo die quidquam præſtitiſſe, dixit: Hodie diem perdidi. Nemo eo magnificentia maior. Tanta hoc imperatore trãquillitas fuit, vt nullum omninò ſanguinẽ in repub. adminiſtrãda fudiſſe referatur. ſic narrat Oroſius, quem miror tacuiſſe cędem Lini. Nam is cùm ſanctitate & moribus in precio haberetur, dęmones fugaret, & mortuos ad vitam reduceret, cùm filiam Saturnini conſulis à dęmonio liberâſſet, magiæ damnatum S. Linum decollauit, ſepelitur in Vaticão iuxta Petri corpus. Anno Domini 82. Cletus patria Ro. adhortante Clemente, pontificatûs onus inuitus ſuſcepit, licet doctrina, moribus & dignitate plurimùm apud ſuos valeret. ſedit annis xi. menſe vno & aliquot diebus. primus ſcripſit, Salutem & apoſtolicam benedictionem.

Linus.

Cletus.

Anno domini 82

Ad Titum redeo, qui dum fratrem Domitianum ſibi inſidiari ſciret, nec deponere nec occídere aut in minori honore habere ſuſtinuit, ſed primo imperij die conſortem regni ac ſucceſſorẽ fecit, nonnunquàm ſecretò lachrymis orans, vt mutuo erga ſe eſſet animo. inter hęc dum regnâſſet duobus annis & totidem menſibus, anno ętatis xlij. obijt in eadẽ villa qua & pater eius. quod vt palàm factum eſt, mœrentibus publicè cũctis, tãtus fuit plãctus, quaſi orbati relinquerẽtur à patre. à ſenatu inter deos habit⁹ eſt.

Titi mors.

Cleti temporibus Lucas medicus Antiochenſis, Pauli apoſtoli imitator, & omnis peregrinationis eius comes ac ſocius, ſcripſit euangelium, quod à Paulo laudatur, & Actus apoſtolorum. vixit annos 83. ſepultus in Conſtantinopoli.

Lucas.

Philippus quoquè eodem tempore in Scythia, quam xx. annis in fide exemplo & prędicatione retinuit, rediens Hieroſolymis moritur. Anno Domini 83. Domitianus frater Titi ex ambobus parentibus regnare cœpit, regnauit annis xv. menſibus ſex. iſte primùm finxit ſe miſericordem & modeſtum, cupiditatis & auaritiæ vix ſuſpicionẽ dedit. relictas

Philippus.

Domitian⁹ xij. Imp.

Anno domini 83.

ſibi hęreditates ab his qui liberi erant, non recepit, fiſcales calũnias magna calumniantium pœna repreſſit. ſed neque in clementię, nec abſtinẽtiæ tenore permanſit, philoſophos omnes vrbe & Italia expulit. Erat non ſolùm magnæ, ſed callidæ nequitiæ. Aſcletarione mathematicum ſciſcitatus, quis eum maneret exitus, affirmantem fore breuì vt laceraretur canibus, interfici iuſſit ſinẽ mora, & ad arguendam temeritatis artem, accuratiſſimè ſepeliri imperauit. factũ eſt vt repẽtina tempeſtate cadauer detectũ diſcerperent canes. hanc fidem Aſtrologis Auguſtinus habet, vt quotiès mira vera reſpondẽt, inſtinctu malorum credatur fieri ſpirituum, quorum cura hęc eſt, noxia de aſtris ac eorum fatis inſerere humanis mentibus.

Domitianus quoquè plures ſenatores, quaſi nouarum rerum ſtudioſos, aliquos conſulares interemit, ac plurimos in exilium miſit. prędabatur bona viuorum & mortuorum. tantæ quoq; ignauię fuit, vt remotis omnibus, ſolus in palatio muſcarum perſẽqueretur agmina. vndè cuidam interrogãti, eſt ne quis intùs cum Cęſare? non abſurdè reſpõſum eſt, ne muſca quidem. Hic tam peſſimus, mouit ſecundam perſecutionem contra Chriſtianos. ipſe enim Iohannem euangeliſtam de Epheſo adduci fecit ad vrbẽ, & in dolium feruẽtis olei mitti fecit ante portam Latinam, ex quo cùm illęſus exiret, eam in inſulam Patmon relegauit. paſſi ſunt Nereus & Achilleus, necnon Domicilla, & reliqui.

Secunda Chriſtianorum perſecutio.

Adhuc autem viuebant quidam de carnali genere Domini noſtri nepotes Iudæ, qui appellatur frater Domini. & quia antè iuſſerat Domitianus omnes perimi qui de genere Dauid deſcendiſſent, delati ſunt. formidabat enim de aduentu Chriſti. adducuntur, & interrogati à Domitiano, ſi eſſent ex familia Dauid, cõfeſſi ſunt, 9. millib⁹ denariũm ęſtimari bona ſua, nec hęc ſibi in pecunia ſubſiſtere, ſed i ęſtimatiõe terrę, quã ſuis manibus excolẽtes alerẽtur. indè & tributa penderẽt: teſtes autẽ, man⁹ laboreri gidas & callis obduratas proferebãt.

Interrogati verò de Chriſto, quale ſit regnũ eius, vel qs ipſe aut vndè, aut qñ ven-

venturus, reſponderunt quòd non huius mundi regnum, neque huius terrę ei deſignetur imperium, ſed cęleſte in cõſummatione ſeculi, quando adueniens in gloria, de viuis & mortuis iudicaturus eſt. Tum Imp. Iudęos dimiſit, perſecutionẽ Eccleſiæ Chriſtianę rursùm ſuis compeſcuit edictis. Cętera de ipſo & Cleto in ſequenti generatione.

Domitianus Cattis Germanicę genti bellum intulit, deque victis triumphauit, indè Germanici cognomẽ adeptus. Septembrem menſem de ſe Germanicũ dixit. triumphauit etiàm de Dacis. Per id tempus in vrbe Quintilianus rhetor publicã ſcholam tenuit, è fiſco donatus ſalario, Domitiani nepotes inſtituit. Ciuile bellum L. Antonius ſuperioris Germaniæ prefectus mouit, miraque felicitate pons Rheni dimicationis hora repentè diſſolutus, Gallorum copias quæ ad Antonium erant tranſituræ, propoſito auertit. victoria eodem die quo pugnatum eſt, Romæ pręſagio cognita.

Quintilian.

GENERATIO IIII.

ANNO imperij Domitiãi octauo, Domini verò Ieſu Chriſti 90. incepit quarta generatio, adhuc viuente Cleto. anno ſequẽti Simoni Mago nupèr damnato Menander ſuccedit, ſcutũ diaboli, Samarites magus, dixit ſe ſaluatorem, ad homines de cęleſtibus deſtinatum, nec alitèr poſſe angelos ſeculi vinci, niſi ſuis artibus & ſuo baptiſmo: quem ſuſcipiẽns, immortalis, ęternus in hac vita & perpetuus fieret.

Cerinthus.

Ijſdem temporibus Cerinthi hęreſis ſumpſit exordium. Cerinthus enim per reuelationes quaſdã velut à magno apoſtolo ſcriptas, & p angelos ei reuelatas, poſt reſurrectiõem terrenum dixit futurum eſſe regnum Chriſti in Hieruſalẽ, & homines in carne iterùm vitijs ſubiectam conuerſatiõem habituros, ac mille annos quibus libidini ſeruiãt, deſignat. ventris enim quæ infrà ſunt, incitamenta prędicabat explenda. & vt aliquid ſacratius dicere videretur, legales ait feſtiuitates rursùm celebrandas.

Ebion.

Sed & alios idem dęmon ab amore Chriſti ſeparauit per Ebiona, Chriſtum ſolum hominem putantem, & quòd per profectum vitæ ac virtutis, iuſtus effectus ſit, communi etiàm via ex viro & fœmina procreatus. Cenſuit cuſtodiendam legis obſeruationẽ, nec Chriſti fidem ad ſalutẽ ſufficere. quidam tamen ex ſectatoribus concedunt, Chriſtum de virgine Maria & Spiritu ſancto natum, nec tamẽ eum ſempèr fuiſſe Deum. Apoſtoli Pauli epiſtolas reſpuunt, & apoſtatam legis apellant. vtuntur autem euangelio quod ſecundùm Hebręos appellant. ſabbatum ſecundùm legẽ, nobiſcum Dominicã ſacratam pro reſurrectione Domini, obſeruant. Sunt qui huius tempora ad Clementis pontificatum referant.

Sed & alia hęreſis, quæ appellatur Nicolaitarum, cuius in reuelationibus Iohannis mentio facta eſt, iſte ſe vnum ex diaconis 7. cum Stephano electũ iactabat, pulchram valdè vxorem habuit, & poſt aſſcenſionem Domini cùm increparetur ab apoſtolis de zelotypia, productam in medium vxorẽ ſuam, ſi quis eam vellet habere, pmiſit. Ex qua occaſione iſti hęretici. conſequẽs putabant, vt hoc exemplo vnuſquiſque carne ſua quî vellet, abuteretur: & ſic promiſcuos ac illicitos cõcubitus irreuerẽtèr expetebant. Clemens autẽ Alexandrinus ſcribit, Nicolaum zelo Dei vxorem produxiſſe, quô per hoc continentiam ſe oſtẽderet expetere, non putans duobus dominis poſſe ſeruire, libidini & Deo, nequaquàm vxorem proſtituiſſe.

Nicolaitæ. Apoc. 2.

ANNO verò 93. vel ſecũdùm alios quarto, Cletus ſub Domitiano martyrio coronatur, ſedem P. Petri Clementi relinquens, quam ille 9. annis tenuit ac menſibus 2. hic erat Romanus, itâ morũ ornamentis pollebat, vt ab omnibus diligeretur, non ſolùm Chriſticolis, ſed & à Iudęis ac gentilibus. Clemens miſit in Gallias Dionyſium Areopagitam, qui cum alijs ſibi adiũctis paſſi ſunt tempore Traiani. hic conſtituit vt in Miſſa ſacris veſtibus vteretur ſacerdos. Epiſcopos baculo ornauit paſtorali, amictu ſandalij & chirothecis, q archiepiſcopus pallio vtatur, & quòd ſummus põtifex non ambulet ſinè crucis vexillo, neque cardinales aut legati.

Clet' papa.

Ad Domitianum redeo. hic dominũ ac deum appellari ſcribiq; ſe iuſſit, nullã

niſi auream vel argenteam ſtatuam ſibi in palatio ſtatui permiſit. cumq; odioſus eſſet omnibus, coniuratione ſuorum interfectus eſt in palatio anno imperij 15. præſente vxore ſua ac cõſcia. funus eius per veſpillones cum ingẽti dedecore exportatum, & ignobilitèr eſt ſepultum. ſenatus nomen eius abradendum decreuit, nè quis eum imperatorem nominaret. diffinitum eſt autem, vt omnes quos in exilium damnauerat, decreto ſenatûs reuocarentur, & facultates ſuas recuperarent.

Nerua 13. IMP.

Anno dñi 99.

ANNO Domini 99. Nerua Cocceius Narnienſis, admodùm ſenex, imperauit anno vno, menſibus 4. dies x. hic in priuata vita moderatus ac ſtrenuus, in imperio fideliſſimus fuit. decreto ſenatûs, vt dictum eſt, iuſſit irritũ fieri quicquid Domitianus fieri cõſtituerat. Vndè & S. Iohannes euangeliſta Epheſum rediens, eccleſiam hęreſibus turbatã inueniens, hortatu fratrum Euangelium nouiſſimus ſcripſit. Nerua itaque Traiannm virum ſtrenuum & ſapiẽtiſſimũ in filiũ adoptauit. mortuus ipſe, in horſtis Saluſtianis eſt ſepultus, decreto ſenatûs inter deos relatus.

Traian' 14. IMP.

Anno dñi 100.

ANNO itaque Domini 100. Vlpius Traianus Crinitus, ex vrbe Tudertina genitus, genere Hiſpanus, apud Agrippinam nobilem Galliæ ciuitatem imperator factus eſt. regnauit annis 19. mẽſes 6. diebus 5. hic remp. ità adminiſtrauit, vt omnibus principibus meritò pręponeretur. Siquidem duo ſunt quæ ab egregij principibus expectantur, ſanctitas domi, in armis fortitudo, vtrobiquè prudentia: vtrunq; eſt aſſecutus feliciſſimè. Tantus in eo maximarũ rerum fuit modus, vt quaſi temperamento quodã virtutes miſcuiſſe videretur, niſi quòd cibo vinoque paululùm deditus erat. laboris patiens fuit, iuris humani & diuini tam repertor noui quàm veteris cuſtos. admodùm humanus, culpat' indè ab amicis, quòd eſſet nimis popularis, reſpondit: Imperator talis eſſe debet apud ſubditos, qualem erga ſe imperatorem eſſe vellet priuat'. Traianus ſecũdùm Oroſium lib. 7. Germaniam trans Rhenũ in priſtinum reduxit ſtatum, multas alias prouincias Rom. imperio adiecit.

Iohannes apoſtolus & euangeliſta.

Hoc tempore ſuperſtes apud Aſiam demorabatur Iohannes euangeliſta & apoſtolus, de quo Irenęus in ſecũdo aduerſùs hereſes lib. Eccleſia, inquit, quæ eſt apud Epheſum, à Paulo quidem fundata eſt, à Iohanne verò ędificata, qui pmanſit in ea vſque ad tempora Traiani, hic euangeliũ nouiſſimus ſcripſit. Mathęus enim primò Hebręis prędicauit, & cùm pararet tranſire ad gentes, patria lingua ſcripturam compoſuit, & ea quę prędicauerat compræhendens, dereliquit. Poſt hunc Lucæ & Marci ſcriptura euangelica, ſecũdùm eas cauſas quas prędiximus, eduntur.

Iohannem verò tradunt vſq; ad vltimum penè vitæ abſq; ſcriptis prędicâſſe euangelium. ſed cùm trium horum euãgeliorum etiàm ad ipſum notitia peruenisset, probâſſe dicitur fidem & dictorũ veritatem, deeſſe tamen vidit aliqua, & ea maximè quę primo prędicationis tẽpore Domin' geſſerat. ideò dicit in euãgelio ſuo, HOC fecit initiũ ſignorũ Ieſus. ſumitq; ab ipſa diuinitate exordium. Beatus itaque Iohãnes famoſum toto in orbe Dianæ templum ſubuertit, contra quem Ariſtodemus ſeditionem commouit, ac vt conuerteret Iohannes Ariſtodemum pontificem, venenum oblatum bibit, nec illi nocuit. ſed & pontifici nõdùm credenti tradidit Iohannes palliũ ſuum, vt eo tangeret corpora mortuorum. quo pacto, mortui ſurrexerunt. Exindè credidit Ariſtodemus, & innumera multitudo cum ipſo, eccleſiaq; in honorem B. Iohannis ędificata eſt.

Iohan. 2.

Cùm autem eſſet 90. annorum, apparuit ei Dominus, vocans ac ſignificãs quòd die Dominica ſequenti ad eum veniret, qua die intrat eccleſiam à primo gallorum cantu, populumq; in fide cõfortans, deindè foueam quam fieri iuſſerat, intrans, luce immenſa apparente, vt nullus adſpicere poſſet. poſteà recedente luce, inuenta fouea manna plena, nec repertum eſt corpus eius vſque in pręſentem diem. atque anno Domini 100. aliàs 102. hoc modo migrauit. Vndè de eo variæ opiniões ſunt exortæ. aliqui volunt quòd in ſepulcro contineatur

viuus

viuus ac dormiēs, quia illic terra ſcaturire videtur. hoc Auguſtinus reprobat. Thomas ſuper Iohannem refert aliam opinionem, quòd ſit translatus in paradiſum terreſtrem, tempore Antichriſti venturus cum Enoch & Helia, & mortem paſſurus martyrij. cùm enim dignior ſit lex euangelica, quàm lex naturæ aut Moſaica, videtur ſatis veriſimile, quòd ſicut lex naturæ habet Enoch, & lex Moſaica Heliam, ità Euangelica Iohannem, teſtes cōtra Antichriſtum pro Chriſto.

Clemēs papa martyr ſub Traiano paſſus. Clemens, pietate, religione, doctrina multos ad fidem conuertit. quamobrem P. Tarquinius ſacrorum princeps, eum Mamertino vrbis præfecto Traianum in Chriſtianos cōcitat, cuius imperio Clemens in inſulam deportatur, vbi ad duo millia Chriſtianorum reperit, ad ſecanda marmora damnatorum. & dum aquę penuria laborarent, quam à ſexto milliario peterent, Clemens collem conſcēdens, agnum vidit, ſub euius dextro pede fons diuinitùs aquā ſcaturiebat, qua recreati ſunt, & multi ob hoc ad fidem Chriſti conuerſi. hanc ob rem motus Traianus, mittit qui Clementem in mare pręcipitarent, alligata ad collum eius ancora, cuius corpus nō ità multò pòſt ad littus delatum eſt, atque eo loci ſepultum extructo templo. Hic regiones 7. notarijs diuiſit, qui diligentèr res geſtas martyrum conſcriberent, & vt cathedra epiſcopalis in eminentiori loco in eccleſia eſſet, vt videre omnes, & ab omnibus videri poſſet. Vt baptizatus, citiùs confirmetur chriſmate ab epiſcopo.

Anacletus papa. Poſt Clemētem accepit eccleſiam regendam Anacletus natione Gręcus, patria Athenienſis. hūc volunt aliqui eſſe Cletum qui Clementem pręceſſit, & ex ſupputatione annorum hoc dicere non eſſe abſurdum, ſed Damaſus ad Hieronymum in chronicis Ro. pōtificum dicit, quòd iſti ſunt duo. nam fuit Cletus Romanus, Anacletus Gręcus. hoc ſi teneamus, ſatis videtur cōſonum. At cùm ſub Traiano accipimus eum martyrio coronatum, quomodò nouem annis ſederit, vt chronici oſtendunt, non intelligo. nam Euariſtus papa qui hunc ſequitur, ſimilitèr circitèr 9. annos cathedram tenuiſſe ſcribitur, qui etiàm ſub Traiano martyrium paſſus eſt, cui mox ſucceſſit Alexander. ob quas cauſas arbitror Anacletum paucioribus annis papatum tenuiſſe, aut Euariſtum, Alexandrúmve. ſed conſtituit Anacletus nè nutriant clerici barbam, nè epiſcopus à paucioribus quàm tribus ordinetur. omnibusq́ue fidelibus pręcepit, vt pacta conſecratione communicarent: qui verò nollēt, è ſacris ędibus eliminarentur.

Anno à natiuitate Domini 112. Euariſtus natione Gręcus, patre Iudęo nomine Iuda, ex Bethlehem ciuitate ſucceſſit. hic titulos in vrbe Roma presbyteris diuiſit, 7. diaconos in ordinem redegit, qui cuſtodirent epiſcopum prædicātem propter ſtylum veritatis. Idem conſtituit, nè plebis in epiſcopum accuſatio reciperetur. Conſtituit matrimonia in facie eccleſię ſolennizari. Euariſtus papa.

Augebaſ indiès res Chriſtiana. Quarè Traianus veritus nè quid detrimenti Ro. imperium indè caperet, tertiam perſecutionem in Chriſtianos conceſſit, qua poſt Clementē & Anacletū, perijt Euariſtus & Ignatius Antiochenæ eccleſiæ tertius poſt Petrum epiſcopus, ad beſtias damnatus: dum Romā trahitur, multos ad Chriſti fidem conuertit, in itinere Chriſtianos literis & oratiōe cōfirmat. Cùm leonum rugitum iam audiret, frumentum ſum, ait, beſtiarū dentibus molar, vt panis mundus inueniar.

Per idem tempus Simeon Cleophæ filius, pro Iacobo Hieroſolymorū epiſcopus cōſtitut', perijt, accuſatus quòd eſſet ex genere Dauid & Chriſtianus, cumq́ue multo tempore ſupplicijs fuiſſet affectus, martyrio tandèm finiuit vitam, omnibus qui aderant & ipſo iudice mirantibus, vt 100. & 20. annorum ſenex, crucis ſupplicium pertuliſſet. Simeon.

Inſupèr tam immenſæ caterux martyrum quotidiè iugulabātur, vt Plinius Secundus, qui tum prouinciam gubernabat, miſericordia ob multitudinē interfectorū motus, ad Traianū ſcripſerit, innumera hominū millia quotidiè obtruncari, in quibus nihil omninò ſceleris deprēhēderetur, aut quod Romanas leges offenderet, niſi hoc ſolū, quòd an- Plinius Chriſtianorum miſertus.

 telu-

Anno bñ 119.120.… ad 143

telucanos hymnos Chriſto cuidam caneret Deo, adulteria verò aut huiuſmodi crimina apud eos illicita haberi. Vndè permotus Traianus, reſcribit Chriſtianos deceterò non eſſe requirendos, ſi tamen quidam inciderint, puniri: per quod ex parte aliqua perſecutionis ſedatum putabatur incendium.

Anno bñ 120

Alexander papa.

Erat annus principis Traiani vltimus, quo martyr diem obijt Euariſtus, cui ſucceſſit anno Domini 120. in ſede Petri Alexāder patria Romanus, iuuenis ętate, ſenior autem moribus. ſedit annos x. menſes 7. hic adiecit in pręfatione ſiue canōe, Qui pridiè quàm pateretur &c. Ipſe conſtituit aquam cum ſale benedici & adſperſionem fieri, voluit quoquè aquam miſceri cum vino in conſecratione ſanguinis & corporis Chriſti, oblationem ex azymo fieri mandauit.

Ad Traianum redeo, qui 22. annis minùs ſex menſibus, principatum tenens, apud Seleuciam Iſauriæ ciuitatem profluuio ventris perijt anno ętatis 62. oſſa eius in vrnam auream collecta ac in vrbem delata, in foro quod ipſe ſtruxit, ſub columna Coclide, quam adhuc cernimus, cuius altitudo 140. pedum eſt, ſunt repoſita, ſenatu & exercitu pręeunte. Solus omniū intra vrbem ſepultus, cuius memoriæ tantum delatum eſt, vt vſq; ad noſtrā ętatem principibus acclametur, Felicior ſis Auguſto, melior autem Traiano. Senatum patrem appellabat, ſeſe laboris miniſtrum.

Adrianus 15. IMP.

Anno bñ 119

Traiano principatu perſuncto, Aelius Adrianus genere Italicus, conſobrinæ Traiani filius, imperator ſucceſſit anno Domini 119. Hic eruditiſſimus fuit & facundiſs. Latino & Gręco ſermone, vndè eſt & Gręculus appellatus, in omnibus omnia ſtudia Athenienſiū ſecutus eſt loquendo & canendo, medicinæ artem diſcendo, in muſica, in geometria, item pictorum & figulorū ſcientiam habuit, aliaq; multa didicit, ità vt rara eſſet illi res non experta. magnam ſupra modum memoriam habebat: loca, res, cauſas, milites & eos quos nunquàm viderat, proprijs nominibus appellabat. fuit homo varius, diſſimulator boni & mali, & vt bonū ſe oſtenderet, vitia ſua callidè abſcondebat, tam de po. Ro. benè meritus, vt pater patrię appellat⁹ ſit, eiuſq; vxor, Auguſtæ nomen ſuſceperit. Plutarchi aliorumq; philoſophorū doctrina & familiaritate delectatus. fecit & de nouo pontem Romæ ſui nominis, qui adhuc extat, & ſepulcrum in Vaticano apud Tiberim, quo nunc pontifices pro arce vtuntur, eſtq; caſtrum S. Angeli.

Imperium adeptus hic tumultuoſum ab initio: deſciêrant enim plurimæ gentes poſt Traiani obitum, Dacos qui à Traiano deuicti erant, compoſuit. Indè Gallias, è quibus in Germaniam trāſijt, pacis inprimis ſtudioſus, cui compoſitæ regnum reſtituiſſe fertur. pòſt Britannia, Gallia & Hiſpania conſtituta, Aſiam ingreſſus eſt, Athenisq; conſedit. *Germaniæ regnū reſtitutum.*

Veſuuius Campaniæ mons, à Neapoli vrbe quatuor paſſuum millibus diſtans, olivetis vinetisq; fertiliſſimus, ſecūdùm Euſebium vertice ruptus, tantum incēdium ex ſe eiecit, vt ipſius montis arbores, āneas, regiōes, idque cum innumerabili hominum multitudine exuſſerit, ità vt cùm Plinius Secundus Traiani tēpore ex Miſſenenſi claſſe cui pręerat, ad hoc viſendum ſpectaculum propiùs acceſſiſſet, ab eodem incendio abſorptus fuerit. nam tantam cinerum copiam eieciſſe fertur, vt campi vſque ad arborum cacumina operirentur. de hoc in epiſtola Plinius. *Plinij mors. Lib. 6. Epiſt. 16. & 20.*

GENERATIO V.

Anno à natiuitate Domini 120. ſub Alexādro papa & Adriano, anno imperij illius 2. incepit quinta generatio. quo tempore Adrianus occaſionem ſæuiendi in Chriſtianos dediſſet, niſi Quadratus Athenarum pręſul, librū de honeſtate religionis Chriſtianę ad imperatorē ſcripſiſſet. Idē fecit Ariſtides Athenieñ philoſophus, ſub priſtino habitu Chriſti diſcipulus, volumen noſtri dogmatis rationē continens, eodem tempore Adriano obtulit. His autē apologeticis libris factum eſt, vt Adrianus iniuſtum exiſtimans Chriſtianos indicta cauſa vbiquè occidi, Minutio Fundano Aſiæ proconſuli ſcripſerit, neminem occidendum, niſi de accuſatore & crimine conſtaret. Itaque mitior Chriſtianis effectus eſt, attamen ſub eo plures Chriſtiani martyriū ſunt paſſi, vt *Quadratus. Ariſtides.*

Alexan-

Alexãder papa, qui poſt multa miracula ab Aureliano detetus, torquetur primùm in equuleo, & cùm taceret, dixit Aurelian⁹, cur taces? reſpõdiſſe fertur, quia tẽpore orationis Chriſtianus cum Deo loquitur. cùm ſediſſet annis x. mẽſibus 7. martyrio coronatur cum Euẽtio & Theodoro diaconis.

Epiſcopi Hieroſolymorum. Interim Hieroſolymis vſq; ad tẽpora Adriani traduntur 15. fuiſſe epiſcopi, quos omnes aiunt Hebræos extitiſſe, & ſcientiam Chriſti fidelitèr recepiſſe, incipiẽtes ab apoſtolis, & perdurãtes vſq; ad tempus excidij, quo Iudęi iterùm deficientes à Ro. magnis rurſùm prælijs ſubiugati ſunt. Primus itaq; Iacob⁹ qui Domini frater eſt habitus, poſt hûc Simeon electus eſt, tertius Iuſtus, Zachęus quartus, deindè Tobias quintus, & Beniamin ſextus, ac ſeptimus Iohãnes, tum Matthias, quem Philippus excepit, cui decimus Seneca ſubrogatus eſt, Iuſtus exindè, ac 12. Leui, poſt hûc Ephres, & 14. Ioſeph, ac finis omnium Iudas: hi omnes ex circuncisione fuêre.

Sixtus papa. Mortuo Alexandro ſuccedit Sixtus natione Romanus. hic conſtituit, nè ſacra vaſa niſi à miniſtris ſacrorum tangerentur, & nè corporale ex alio quàm ex lineo panno & quidẽ puriſſimo fieret. conſtituit nè epiſcopus à ſede Apoſtolica rediret ſinè literis Papæ plebem ſalutantis. in celebratione mãdauit, Sanctus Sanctus Sanctus Dominus Deus ſabaoth, cantari.

Aquila Iudæus natione Ponticus, cum Priſcilla vxore edicto Claudij diſcedens, vſque ad hæc tempora ſuperuixiſſe fertur, ſecundus Moſaicæ legis interpres poſt Septuaginta interpretes. At Sixtus ſedit annis x. menſibus 3. martyrio coronatur ſub Adriano.

Sophia cum filiabus. Sub eodem principe Adriano Sophia ſancta cum tribus filiabus, Fide, Spe & Charitate, venit Romam matrona nobilis, ac ibidèm multas mulieres Romanas ad Chriſti fidem conuertit. Quę cùm poſteà maritos infideles abhorrerent, accuſantur, inprimis Sophia cum filiabus. Fides itaque primùm, deindè Spes, tertio loco Charitas, martyrio coronantur pro Chriſto, quarum corpora S. mater collegit, & ſuper ſepulcra filiarum in orationem ſe proiecit, & velut ſopore depreſſa, in pace quieuit.

Per id tempus excitârunt Iudæi tumultũ apud *Bethara oppidũ Hieroſolymis vicinum. cumq; lõgiùs à Ro. obſiderentur, fame ac ſiti ad extremum interneciõis adducti ſunt, poſtquàm dux ipſe meritas pœnas luit, multaq; proindè milliapaſsim virorum fœminarumq; ac puerorum conficerentur. Hęc natio Iudaica iam ex illo ab omni regione finitima Hieroſolymorum penitùs arcebatur, cùm ſanctione diuinæ legis, tum maximè decretis Adriani, ità vt nec eminùs eis ſaltem paternum ſolum prophanis obtutibus liceret inſpicere. ità factũ eſt, vt ciuitas poſt interitũ Iudaicę gentis, incolis mox in eam peregrinis confluentibus, permutatis ciuibus, etiàm ipſa Aelia appellaretur ex cognomento imperatoris Aelij Adriani, vt in Romanum ius conuerſa, ritum paritèr mutaret & nomen. hanc ipſe in optimũ ſtatum murorum extructione reparauit, non tamẽ in monte Sion vt antè, ſed in colle Caluariæ, præcepitque nè cui Iudæo introeũdi eſſet licentia, Chriſtianis tamen ciuitate permiſſa.

* Bethbara

Iudęi rebelles.

Hieroſolyma inſtaurata Aelia.

Igitur ex gentibus vt inibi cœpit eccleſia congregari, primus poſt epiſcopos ex circunciſione ſacerdotium illius ciuitatis accepit Marcus. cumque iam refulgentibus eccleſijs vbiquè terrarum ac fide Chriſti omnia redundarent, ille totius bonitatis æmulus dæmon, cõtra Dei Eccleſiam molimina verſat, qui priùs externo hoſte, nunc malignis hominibus inteſtino bello eam quatere nititur. Nam poſt Menandrum, cuius ſuprà meminimus, Saturninum quendam Antiochiæ genitum, & Baſilidem Alexandria ortum produxit, quorum vterque ſuis in regionibus officinas impiæ & Deo inuiſæ condidit diſciplinę. Quos contra Eccleſiaſtici viri veritatis alumni fortitèr ſtabant, è quibus peruenit ad noſtros liber Agrippæ Caſtoris confutationem Baſilidis habens, qui dixit eum de euangelio 24. commentarios cõdidiſſe, prophetas verò ſibimet nuncupâſſe qui nunquàm extiterunt,

Marcus Ep. Hier.

Menander.

Saturninus. Baſilides.

quos ipſe barbaris vocabulis nominarit, docere etiam eum refert, immolata abſque vllo reſpectu conſcientiæ deguſtanda, & ſine ſcrupulo fidem negandã perſecutionis tempore, ſectatoresq́; ſuos ad morem Pythagoricũ docuit quinquennio ſilere, & alia quoque venenata. ſed & Irenæus ſcribit coæuum illis fuiſſe Carpocratem ſuperſtitionis alterius, qui Gnoſtici vocantur, vocabulo à ſcientia confictò. hic præſtigia Simonis Magi nõ (vt ille) clàm, ſed palàm tradebat, & magicas tenebras in lucẽ proferebat, deq́; his omnem hominem doceri oportere decernebat, qui ad perfectionem ſui myſterij cuperet peruenire, aſſerens non aliter quenquam effugere poſſe mundi huius principem. ſed non in longum durauit hæc inſania. etenim ipſo cõfeſtim tempore quo cœperat, opprobrij huius flamma reſtincta eſt, permanſit veritas. intantùm em̃ ad aures omnium ac mentes felix Chriſtianorum fama prouecta eſt, vt omne hominum genus legibus & ſuperſtitionibus patrijs derelictis, ad fidem ſe conuerteret Chriſti. Extiterũt per diuinam gratiam viri ea tempeſtate eruditiſſimi, quòd ſufficientèr obſcœna hæreticorũ commenta comminuerent.

Carpocrates. Gnoſtici.

ANNO imperij Adriani XII. Teleſphorus papa ordinat, natione Græcus. ſedit annis x. ſecundùm alios xj. hic cõſtituit 7. hebdomadibus ante paſcha ieiunium obſeruari, in natali Ieſu Chriſti tres Miſſas celebrari, & in Miſſa, Gloria in excelſis, cantari.

Teleſphorus papa.

Papa Teleſphoro martyrio defuncto, ſucceſſit Hyginus natione Græcus circiter annum Domini 140. hic clerũ prudentèr in ordinem redegit, gradus diſtribuit, inſtituitq́; nè templa ſinè celebratione dedicarentur. vetuit item nè tigna, reliquáve materies templorum in prophanos vſus conuerterentur. ſtatuit vt vnus patrimus vel ſola matrima in baptiſmo & cõfirmatione haberetur, vt ſcilicet leuent vel teneant ad ſacramẽtum. moritur martyr Hyginus dum ſediſſet annis 4. menſes 3. dies 4.

Hyginus papa.

Per id fermè tempus perijſſe dicitur Adrianus intercutaneo morbo, 22. imperij ſui anno, ſepultus in villa Ciceroniana: moriens, hos verſiculos feciſſe fertur:

Animula vagula, blandula, hoſpes comesq́ corporis,
Quò nunc abibis in loca pallidula, rigida, nudula, nec vt ſoles, dabis iocos?

Quo anno Antonin⁹ Fuluius Boionius, qui propter clemẽtiam poſteà appellatus eſt Pius, genere claro, ſortitus eſt imperium, regnauit annis 22. menſibus 3. Iſte ab Adriano adoptatus eſt in filium, cuius & gener fuit, vir inſignis, & qui meritò Numæ Pompilio confeᵴratur, ſicut & Traianus Romulo. vixit ingenti honeſtate priuatus, maiori in imperio, nulli acerbus, cunctis benignus, in re militari gloriæ moderator, defendere magis prouincias quàm ampliare ſtudẽs. viros æquos adminiſtrãdæ reip. quærebat. & cùm orbẽ terræ bello nullo per annos 22. authoritate ſua regeret, adeò tremebant eũ & amabant cuncti reges, populi & nationes, vt parentẽ ſiue patronum magis quàm dominũ vel imperatorem reputarent. tantæ iuſtitiæ fuit, vt multi reges, multæq́; nationes, poſitis armis, ad omnes controuerſias ſuas iudicem eum poſcerẽt. fertur quoque ſępè dixiſſe, malle ſe vnum ciuẽ ſeruare, quàm mille hoſtes occidere.

Antoninus Pius 16. IMP.

Erat autem tempore Hygini & Antonini Valentinus quidam Romæ, author Valentinianæ hæreſis. dicebat hic Chriſtũ de corpore virginis nihil ſumpſiſſe, ſed per eam tanquàm per fiſtulam tranſiſſe.

Valentinus.

Eodem tempore Cerdo è ſectatoribus Simonis Magi, impietatis ſuę occaſionibus ſumptis, Romam venit, ibiq́; docuit, quòd is qui à lege & prophetis prædicatus eſt Deus, non eſſet ipſe pater Domini noſtri Ieſu Chriſti, quia ille quidem notus eſſet, hic autem ignotus: & ille iuſtus, hic autem clemens. De his Irenæus in libro aduersùs hæreſes.

Cerdo.

His & Marcum quendam adiungit, quem dicit magicis imbutum, cuius ſectatores quibuſdam ſecretis carminibus & verbis prolatis initiati ſint, baptizando in nomine ignoti patris omniũ, & in veritate omnium matre, & in eo qui deſcendit Ieſu. alij verò Hebraica nomi-

Marcus Magus.

nomina ad pauorem audientium ſuper initiandos exprimebant.

Iuſtinus philoſophus & martyr.

ANNO verò Domini 143. Iuſtinus fideliſſimus noſtræ philoſophiæ ſectator, in Platonicis diſciplinis eruditiſſimus, ſcripſit ad Antoninum Pium apologeticum pro noſtra religione, eumq́; beneuolum erga Chriſtianos fecit. ſcribit in ſuis libris etiàm de conuerſione ſua à gentili philoſophia ad veræ religionis fidem, quòd non abſque probabili ratione cõuerſus ſit. Nam & ego ipſe, inquit, ſectis Platonicis inſtitutus, audiens infamari Chriſtianos, & videns eos impauidos ad ſuſcipiendam mortem, conſiderabam quòd impoſſibile eſſet in malitia eos & in libidine conuerſari. quis enim aliquandò voluptuoſus & luxurijs deditus, mortem libentèr amplectitur, vt confeſtim careat, pro qua infamari màluit, voluptates? quin immò viuere perpetuò, ſi liceret, iudico, in hoc magis operam daret, nec ſemetipſum ſtatutę ac ꝓfeſſę morti ſtuderet offerre.

His ſcriptis bonus princeps ad Chriſtianorum gratiam animum adiecit. Iuſtinus prætereà inuectus eſt cõtra Marcionem, qui Cerdonis dogma ſecutus eſt, cuius iam fecimus mentionem. Scribit autem ille: Marcion quidam Ponticus docet homines, alium credere eſſe Deum maiorem conditore Deo. hæc ille hominibus ingerens, & dæmonibus adiutoribus vtens, multis perſuaſit, vt negarent creatorem omnium Deũ eſſe patrem Chriſti, ſed alium quẽdam, qui quaſi maior hoc eſſet. Iuſtinus iſte martyrum ante ſe ſcribens agones, Et ego, inquit, ſpero me ab aliquo horum, quibus pro veritate obſtiti, inſidias eſſe paſſurum. quod poſteà verum eſſe compertum eſt. nam vt ſcribit Hieronymus de viris illuſtribus, cùm in vrbe Roma diatribas haberet, Creſcentem Cynicum philoſophum, qui aduersùs Chriſtianos blaſphemabat, redarguit tanquàm guloſum, mortis timidũ, luxuriæ quoquè & libidinis ſectatorem. ad extremũ inſidijs Cynici circunuentus, glorioſè pro Chriſto ſanguinẽ ſudit. *ità remunerationem linguæ fidelis & eruditæ, martyrij munus accepit.

*ità ob

Pius Papa.

Moritur intereà Hyginus papa anno Domini 144. & Pius natione Italus, patria Aquileienſis, ſufficitur anno imperij Antonini Pij quinto. Hoc tempore Hermes librum ſcripſit, in quo mandatum continetur, quod ei dedit angelus appárens in habitu paſtoris, ſcilicet de celebrando paſchate reſurrectionis die ſempèr Dominico. hic liber paſtoris, ponitur inter apocrypha, 15. di. ſancta Romana. Ipſe tamen pontifex Pius, ità ſeruari vt Hermeti reuelatum, pręcepit, de quo cõſe. di. 3. Nôſſe. Pius etiàm illis, quorum negligẽtia de ſanguine Chriſti aut corporis eius aliquid in tèrram ceciderit, ſtatuit pœnitentiã ſeu pœnã 40. dierum: ſi ſuper linteum, quatuor dierũ: ſi ſuper altare, triũ: ſi ſuper aliud linteum, nouem dierum.

Hermes.

Apollinaris.

Hoc tempore Apollinaris Hierapolitanus epiſcopus inſigne volumen de fide Chriſti M. Antonino tradidit. ſcripſit etiàm in Cataphrygas, qui tũc etiã cum Priſca & Maximilla inſaniebant vaticinantes, incipiente tamen Montano. quorum omnium hæc erat opinio, aduẽtum ſpiritusſancti non in apoſto*lis, ſed in ſe traditum fuiſſe.

Cataphrygæ.

Tatianus.

Illis quoquè temporibus laudabatur & Tatianus vir doctiſſimus, quandiù ab opinione Iuſtini martyris præceptoris ſui non diſceſſit. Nam poſteà inflatus opinione ſua, nouam hæreſim condidit, quam poſteà Seuerus auxit, vndè Seueriani appellati ſunt. hi vinũ non bibunt, carnes faſtidiunt, & vetus teſtamentum ac reſurrectionem nõ recipiunt.

Seueriani.

Scripſit & Muſanus librum contra quoſdam, qui ad Eucrati*tarũ hęreſim declinabant. horũm opinio cum Seuerianis conuenit, omnem enim coitum ſpurcum putabant, ciboſq́; damnabant quos Deus generi humano propoſuiſſet, nuptias & fornicationem pari lege iudicantes.

Papias.

Per idem tempus Papias ſcripſit volumina quędã * explanationes ſermonũ. de hoc Hieronymus de viris illuſtribus: Papias, inquit, in pręfatiõe explanationum aſſerit, ſe non varias opiniones ſequi, ſed apoſtolos habere authores: conſiderabam, dicens, quid Andreas, quid Petrus

Petrus

Petrus dixiſſet, quid Philippus, qd Thomas, quid Iacobus, quid Iohãnes, quid Matthæus, quid vel alius diſcipulorum Domini, quid etiam Ariſton & ſenior Iohannes diſcipulus Domini loquātur.

Chiliaſtæ. Hic dicitur Iudaicam mille annorũ edidiſſe falſam opinionẽ, ſcilicet quòd ſancti regnaturi ſunt cum Chriſto mille annis poſt vltimam reſurrectionẽ in voluptatibus corporis, propter id quod ſcribitur in Apocalypſi, Regnabunt cũ illo mille annis. ſed 24.q.3.c. pe. dicitur, quòd Cerinthus fuerit inuentor huius erroris, quam opinionem inter ſacros doctores nõnulli ſectati ſunt velut ambiguã, quos pietas excuſare iure debet.

Fuêre his temporibus viri & ingenio & artiũ multitudine celebres, inter primos Plutarchus Chæroneus Traiani præceptor, à quo eſt in Illyricum miſſus conſulari poteſtate, iuſſumq; omnibus in *Illyria magiſtratibus, vt abſque eo nihil agerent. Scripſit præter vitas *paralellas philoſophica plura, quorũ magna pars beneficio Eraſmi Roterodami & Bilibaldi Pyrkaimer, vtriuſque Germani, Latinè legitur. Fuêre & ſophiſtæ, Lucianus Samoſatenſis, Fauorinus Eunuchus, ex *Arelate vrbe Gallorum ortus, magna vi dicẽdi præditus, Herodi Attico inprimis familiaris, quẽ hæredem librorum ſuorum reliquit. Fuit & Polemõ Fauorini æmulus, Appianus Alexandrinus. Apud Latinos Apuleius Apher Platonicus philoſophus, A. Gellius, Suetonius qui Cæſares ſcripſit. poſt hos Egeſippus, qui hiſtoriam ab eo tempore quo paſſus eſt Chriſtus, ad Eleutherium conſcripſit.

*Illyrico

GENERATIO VI.

ANNO Domini 150. qui eſt annus imperij Antonini Pij xj. ſub Pio papa ſexta incepit generatio, qua in generatione Polycarpus Iohannis apoſtoli diſcipulus, & ab eo Smyrnæ epiſcopus ordinatus, totius Aſiæ princeps fuit, quippe nonnullos apoſtolos magiſtros habuit. hic Romam veniens, vbi plurimos Marcionis & Valentini ſuaſione deceptos hæretica prauitate, reduxit. cùm aũt fortè obuius ei Marcion diceret, Mé ne cognoſcis? reſpondit ille, Cognoſco primogenitum diaboli.

Polycarpus. Hic Polycarpus ante triduum quàm compræhenderetur, vidit per viſionem nocte ceruical capitis ſui igne eſſe conſumptum, quod, euigilans, interpretatus eſt igne ſe conſumendum. & cùm comprærhenſores ſui veniſſent, menſam eis appoſuit, poſteà mira pro Chriſto ſuſtinuit. Is dum eſſet Iohannis euangeliſtæ diſcipulus, & cũ eo apud Epheſum balneas ingrederetur, mox vt B. Iohannes vidit Cerinthum hereticum, nõ lotus diſceſſit, dicens: Fugiamus hinc, nè balneæ corruant, in quibus Cerinthus lauatur veritatis inimicus.

Anicetus papa. ANNO deindè 159. Anicetus natione Syrus, Pio in pace defuncto, ſuccedit, qui ſedit annis x. hic ſtatuit vt clerus comam non nutriat, & quòd corona clerici ſit ſphærica, capilli breuiores.

ANNO ſequenti Hieroſolymis poſt Marcum ordinatur Caſſianus 17. deindè Publius 18. Maximus 19. Iulianus 20. Gaianus 21. Symmachus 22. Caius 23. Iulianus 24. Capito 26.

ANNO 161. Antoninus Pius in ſuburbano ſuo ad duodecimum ab vrbe lapidem morbo correptus, interijt apud Lorium vitæ anno 77.

M. Antonius 17. Imp. ANNO ſequenti, qui eſt annus Domini 162. Marcus Aurelius Antoninus Verus cognomento Philoſophus, Romæ educatus, ſunt qui fuiſſe Gallũ dicant, imperium adeptus eſt, Antonini Pij adoptiuus & gener. hic omes virtutes cæleſti ſimul habebat ingenio, in calamitatibus publicis factus eſt defenſor, & ſi illis temporibus non fuiſſet, abſque dubio gloria Ro. perijſſet. fratrem Lucium Verum ſimul & generum ſuum, noua beneuolentia conſortẽ imperij fecit. tum primùm Romana reſpu. duobus æquo iure adminiſtrãtibus paruit, cùm vſque ad illos ſempèr habuiſſet ſingulos Auguſtos.

Per idem tempus ab armis nulla quies erat. nam primo anno rex Parthorum rebellãs, vicinas ſibi prouincias Romanas depopulatus eſt, cõtra quem L. Verus Antoninus perrexit, multaq; ingẽtia aliorum ductu peregit, rediens cum victoria. Horũ Cæſarũ tempore quarta contra eccleſiam perſecutio orta eſt, multique martyrio coronati ſunt, Iuſtus Quarta perſecutio.

ſtus Viennenſis epiſcopus, Photinus Lugduneñ epiſcopus, Felicitas illuſtris fœmina cum ſeptem filijs ſuis Chriſtianiſſimis, S. Victor, S. Concordius, Nouatus & plures alij.

Ipſam autem perſecutionem ſecuta eſt lues magna, quæ multas prouincias deuaſtauit, maximè Italiam, quam adeò attriuit, vt paſsim villæ & agri ſinè cultore & habitatore remanerent. multi terręmotus & inundationes fluminum ſecutæ ſunt.

Marcomanicum bellum.

Exortum eſt his tẽporibus bellũ Marcomanicũ, quod quidem bellũ prouidentia Dei adminiſtratũ eſſe, cùm plurimis argumentis, tum pręcipuè epiſtola grauiſſimi ac modeſtiſſimi imperatoris apertiſſimè declaratũ eſt. nam cùm inſurrexiſſent gentes immanitate barbaræ, multitudine innumerabiles, hoc eſt, Marcomani, Quadi, Vandali, Sueui, Sarmatæ, atque omnis penè Germania, & in Quadorum fines ingreſſus exercitus, circunuẽtusq́; ab hoſtibus propter penuriam aquarũ eſſet, potiùs ſitis quàm hoſtis periculũ ſuſtinẽs: tum ceſſit res ad inuocationẽ nominis Chriſti, quã ſubitò magna fidei conſtãtiã quidam milites effuſi in preces palàm fecerant, tãta vis pluuię effuſa eſt, vt Romanos largiſſimè refecerit, barbaros autẽ crebris fulminũ ictibus perterritos, pręſertim cùm plurimi eorum occiderentur, in fugam coëgerit, quorum terga Romani vſque ad internecionem cędẽtes, glorioſiſſimam victoriam rudi paruoq́; militum numero reportârunt.

Ità Oroſius ſcribit: ob hoc Chriſtianum nomen celebre factum fuit, & imperator ſententiam contra Chriſtianos mitigauit. Iturus ad hoc bellum Cæſar, cùm non haberet vndè ſtipendium militibus pręberet, exhauſto ærario, omnẽ imperatoriam ſupellectilem, omnemq́; ornatum vxoris in foro Traiani haſtæ ſubiecit. Verùm cùm poſteà ſuperato hoſte in patriam rediſſet, emptoribus precia reſtituit. nemini tamen moleſtus fuit qui reddere empta noluiſſet. parta victoria, in omnes benè meritos liberalis fuit, tributa quibuſdam prouincijs remiſit, leges ſeueriores nouis conſtitutionibus temperauit. His rebus geſtis, M. Antoninus ab omnibus ità diligebatur, vt ſacrilegi nomen incurreret, qui eius imaginẽ domi nõ habuiſſet.

ANNO deindè 169. Anicetus papa martyrio coronatur, & Soter natione Campanus, papa ordinatur. ſedit annis ix. ſtatuit nè monacha etiã vlla pallam attrectaret, néve thus in acerrã poneret dum ſacrificia fierẽt. Soteris tempore fuiſſe Dionyſium Corinthiorum epiſcopũ Euſebius ſcribit, qui multos ſuis erudiuit epiſtolis. Multa & Theodotiõ genere Aſianus, Tatiani diſcipulus, ad laudem religionis noſtrę tũ conſcripſit, maximè verò Apellẽ hęreticum ſcriptis ſuis commodè irridet, quòd Deum quem coleret, ignorare ſe diceret. affirmabat enim Chriſtũ non Deum in veritate, ſed hoĩem in phãtaſia apparuiſſe. Non deſunt qui dicãt Cataphrygarum hæreſim hoc tempore ortã, authore Montano. Scripſit & Theophilus Antiocheñ epiſcopus librum cõtra Hermogenis hæreſim.

Soter papa.

Dionyſius Corinthiorũ epiſcop.

Apelles hæreticus.

Cataphrygæ.

Ad Cæſares redeo. M. Antoninus ſapiẽtiſſimus fuit, celauit ſupportauitq́; vitia L. Antonini conſortis regni xj. annis. Accidit aũt quòd dum ſimul vno in vehiculo veherẽtur, Lucius morbo hypoplexiæ ſuffocatus eſt anno imperij vtriuſq́; xj. & ſic M. Antoninus regnum ſolus obtinuit, quem certè ob præſtantiam in omni genere virtutis admirari faciliùs q̃ laudare licet. hic enim à teneris eodẽ animi vultusq́; tenore in quauis fortuna ſempèr eſt habitus, & quia benignitas naturę cũ doctrina à Frõtone oratore habita, in eodẽ viro certabat, ab om̃ibus Philoſophus appellatus eſt. Platonis ſententiã in ore ſemp habebat, Tũ demùm florere ciuitates, ſi aut philoſophi imperarẽt, aut imperãtes philoſopharẽtur. qui vir tãtę virtutis poterat dici felix, ſi vxorem Fauſtinam & filiũ Commodũ nõ habuiſſet, filiũ inquam verè incõmodum, prout ſub eo dicetur. volebant plures eum de M. Antonino nõ eſſe natũ, ſed de adulterio. Fauſtina enim vxor M. Antonini, impudicã duxiſſe vitam criminabatur. quarè cũ diceretur ſibi vt eam repudiaret, ſed non occideret, dixiſſe fertur: Si vxorẽ dimittimus, reddamus & dotem: dos autem habe-

Mors L. Veri.

Platonis apophthegma.

Anno dni 177 usq ad 180.

habebatur imperiũ, quod à ſocero Antonino Pio, volenteq; Adriano, adoptatus acceperat. Nam educatus fuerat ob virtutes ſuas ab Adriano, qui eum ſucceſſorem ſibi delegiſſet, niſi ętas obſuiſſet. ideò Antoninum Pium Adrianus in adoptionem legit, vt & Pius M. Antoninum adoptaret ſibi.

Anno dni 177

Eleutherius papa.

Lucius Angliæ rex.

Anglorum apoſtoli primi omnium qui.

ANNO autem Domini 177. imperij M. Antonini xvj. Soter papa moritũ, et ſepelitur in via Appia. Succedit Eleutherius natione Græcus, patria Nicopolitan⁹. ſedit annos circitèr xv. hic inito pontificatu, mox epiſtolam accepit à Lucio rege Britanniæ, qua rogabatur vt ſe ac ſuos in Chriſtianorum numerũ reciperet, qua de re Eleutherius Fugatium & Damianum viros optimos eò miſit, qui regem ipſum ac populum baptizarent. Erant tum in Britannia tres archiflamines, & xxv. flamines, quorum in locum archiepiſcopos & epiſcopos inſtituit. Eleutherius inter hęc ad rem diuinam intendit, ſtatuitque vt nullus vſualis repudiaretur cibus. Noluit quẽquam à ſuo gradu deijci, niſi eſſet accuſatus & conuictus, exemplo ſaluatoris, qui errorem Iudæ, licèt rei, nõdùm tamen conuicti, ità æquo animo tulit, vt quidquid interim egiſſet pro dignitate apoſtolatûs, ratum firmumque mãſerit.

Apollonius.

Hæreticorũ turba.

Marcion.

Huius autem tempore pax eccleſijs data eſt, nomen Chriſtianum per omnẽ terram auctũ, Romæ potiſſimùm multi ex nobilitate cum coniugibus in fidem recepti & baptizati ſunt. Solus verò Apollonius orator inſignis, martyrium paſſus eſt, habita priùs oratione de laudibus Chriſtianæ fidei, quod illis temporibus capitale fuit. mortuo Apollonio, multæ hæreſes inualuêre. Marciõis quippe ſecta variè diuiſa eſt. Apelles enim vnum fatetur eſſe initium, prophetas contrario ſpiritu aſſerit inſpiratos, profuturam cuiq; Chriſti crucem aſſerebat, dummodò benè viueret, neglecta etiàm fide. alij autẽ authore Marcione duo eſſe principia introducunt, huic conſentiunt Ponticus & reliqui Pontici Lupi ſectatores. alij quoquè ex eiſdem rursùs deteriùs inuoluti ſunt, tria principia & tres naturas confirmãtes, quorum princeps & author eſt* Sirenus. Florinus quoquè & Blaſco noua contra veritatem machinabantur figmenta, Deum creâſſe mala, contra illud, Deus fecit omnia bona.

Gene. 1.

Mar. 11.

Interitus Antonini.

Ad M. Antoninum redeo, quem & ætate & curis confectum, dum in Pannonijs ageret, grauiſſimus repentè perculit morbus. Quarè cùm deploratam ſuam ſalutem ſentiret, anxius reipu. & filij curas agitans, amicos aduocat, qui poſtquàm conuenerunt, conſtitutum in eorum conſpectu adoleſcentem filium, breui oratione patris commendatum acceperũt, vnà cum belli reliquijs. Eſtq; ipſe poſtero die functus fato, ſuis virtutis memoriam relinquẽs, tam vniuerſis charus, vt ab alijs modò frater, modò pater, modò filius, vt cuiuſq; ętas ſinebat, & diceretur & haberetur, xix. anno imperij ſui, lxj. vitæ, diem vltimũ clauſit.

Quantus illius amor, cùm nuncium eſſet Romam perlatũ, regio funere claruit, vt certum omnibus eſſet, quòd cõmodatus ad Deũ redijſſet, immò priuſquàm funus conderetur, ſenatus populusque Romanus vnà propicium deum dixit. Deniquè in multis domib⁹ M. Antonini ſtatuæ ſunt locatæ, ad hoc templum ei conſtructum eſt, dati ſacerdotes: quis tanti viri præconia fari poterit? in quo tantum philoſophiæ ſtudiũ valuit, vt adſcitus iam in imperatoriam dignitatem, tamen ad domum Apollonij Chalcedonij diſcendi cauſa venerit. Grauis ac ſerioſus fuit, non tamen ſinè comitate, cùm frugi eſſet ſinè cõtumacia, verecundus ſinè ignauia, ſinè triſtitia grauis. Erat autem in ſummis obſequijs patris Pij dũ viueret, cuius in domo per 23. annos verſatus eſt, vt ei* quotidie amor creſceret, nec præter duas noctes per tot annos ab eo mãſit diuerſis vicib⁹. Ob hoc Antoninus Pius cùm ſibi adeſſe ſinẽ vitę videret, vocatis amicis, eum ſucceſſorem imperij omnibus commendauit, ſtatimq; fortunam auream, quæ in ſuo cubiculo ſolebat eſſe, ad Marci cubiculum tranſire iuſſit. Itaq; poſt exceſſum Pij, ſenatûs authoritate coactus eſt regimen publicum capere. Deindè Armenia deuicta, Armeniacus dictus eſt, ſicut à Parthis victis,

Par-

Parthicus eſt appellatus. ſempèr autem
ciuiles ac bellicas res cum optimatibus
priuſquàm faceret, contulit. eius ſentē-
tia ſempèr hæc fuit, Aequius eſt vt ego
tot & talium amicorum conſilium ſe-
quar, quàm vt tot amici meam vnius
voluntatem ſequantur.

Caſſio qui ab eo defecerat, occiſo, in
conſcios defectionis vetuit ſenatū gra-
uitèr iudicare. Illius caput oblatū, nul-
lo lætitiæ ſigno adſpexit, humari iuſſit,
dolens vnum illum è ſenatorum nume-
ro ſe principe periјſſe, velut pollutum
eſſet imperium, etſi anteà Fauſtinę &
amicorum opera in coniuratos incita-
ri potuit, niſi omnium optimus prin-
ceps plùs ſaluti ciuium, quàm ſuæ ma-
ieſtati tribuiſſet.

De Britannia.

In hac generatione Britannia, nunc
Anglia, ad fidem Chriſti conuerſa legi-
tur, ſub Eleutherio papa & Lucio re-
ge Britonum, vt ſuprà dictum eſt. in-
uenio tamen in Legenda S. Timothei
apoſtoli, quòd venerit in Britanniam,
& Lucium eius gentis regem cum tota
inſula ad fidem Chriſti conuerterit. Et
illud magis concordat Legendæ S. Lu-
cij, quæ habetur in eccleſia Curienſi,
vbi fuit epiſcopus & martyrio corona-
tus. vtcunquè ſit, ſub Lucio Britannia
Chriſtianiſmum ſuſcepit. & quia de re-
gibus Britannię in primo volumine ge-
neratione trigeſima nonnulla ſcripſi-
mus, operæprecium erit vt reliqua hic
addamus.

Angli à Iulio debellati.

C. Iulius Cæſar Britannos, gentem
antè ignotam, & ſolis fabulis eſſe cre-
ditam, bello bis vicit, vectigales Roma-
no imperio fecit, *Caſſibelliano eorum
duce & nonnullis alijs Regulis ſubiu-
gatis. In hac fide permanſere vſque ad
Ginderium Armingum regem ſuum,

Armingus à Claudio debellatus.

imperante Claudio, circiter annum xl.
poſt natiuitatem Domini. Itaque Gin-
derius cùm tributum negâſſet, à Clau-
dio bello interfectus eſt. Quarè Aluira-
gus cùm Romanis congreſſus, eorum
ducem Ammonem in portu, qui ab eo
nomen habet, occidit. At cùm is poſteà
Romanis reſiſtere non poſſet, Cæſari ſe
dedit, cuius filiam vxorem accepit. Huic
in regno ſucceſſit Melrius filius, qui re-
gem *Pictorum Albaniam, hoc eſt, Sco-

* Pictorum

tiam infeſtantem occidit, & populo de-
uicto, qui cum eo venerat, partem Al-
baniæ deſertam, quæ Carthenesia nū-
cupatur, habitandam dedit. Indè Coil-
lus, huic ſucceſſit filius Lucius, qui pri-
mus Chriſti fidem accepit, petitis per
literas à pontifice Eleutherio pietatis
doctoribus, circiter annū Domini 156.
Impp. Rom̄. M. Antonino & L. Vero.

Bauarorum apoſtolus primus S. Lucius Anglus.

Creuit interim ab ea barbarie maxi-
mis incrementis Chriſtiana pietas, qua-
rè fert rex Lucius nō tam regno quàm
omni mundi cultu relicto, Gallias ve-
ritatis prædicandæ cauſa petiјſſe, indè
in Germaniam acceſſiſſe: hodieq́; Ba-
uari ſe hoc doctore Chriſti fidem acce-
piſſe gloriantur. At cùm Sueuię Vin-
delicam, quæ modò Auguſta vrbe cla-
ra eſt, ingreſſus, Ieſum prædicaret, po-
pulus quaſi nouam religionem pero-
ſus, virum lapidibus obrutum, in pu-
teum quendam demiſit. Vndè à Chri-
ſtianis qui erant illic, eſt clàm extra-
ctus, & ad Curienſem ciuitatē ductus,
vbi martyr vita functus eſt.

Intereà in Britannia cùm interregnū
eſſet, variè tumultuatum, donèc Seue-
rus princeps eò cum exercitu profectus
eſt, qui primò quidem vicit, aliqua in-
ſulæ parte ſubiugata, ſed mox repul-
ſus eſt ab his qui tenebant Albaniam:
quapropter muro diuiſit Albaniam &
Deieram, qui inſulæ cultores Romanis
fideles tueretur.

Cæterùm Seuerus apud Eboracum
interiјt morbo, ſi Herodiano creditur,
etſi ſunt qui cum Albanorum periјſſe
ſcribunt inſidijs. Britanniæ regnū Ca-
rauſius occupauit, quem Alexius Ro-
manus dux ſuſtulit. Succeſſit ſtatim
Aſclepiodotus, qui Alexiū cum legio-
nibus tribus vicit. Hoc tempore miſ-
ſus in Britanniam à Diocletiano prin-
cipe Maximianus, Chriſti ſectatores in-
numeros occidit. Aſclepiodoto inter-
fecto, Coël ſuccedit, qui *Cocleſtriam
condidit. Tum Conſtantius Cæſar in

* Cloeſtria Coel.

Britanniam miſſus, inſulam Romanis
pacauit, eamq́; poſt interitum Coelis,
ducta illius filia Helena vxore, ſolus ad-
miniſtrauit.

Poſthunc filius Conſtantinus Ma-
gnus, cuius gratia reges Anglici impe-

riali diademate vſi ſunt. Conſtantino Romæ imperium ineunte, occupauit regnum Octauius Suedorum dux, interfecto Trahero Helenæ auunculo rege Britanniæ. Is filiam dedit Maximo vxorem ſucceſſori, qui cùm in Gallijs Romanum imperium infeſtaret, fugato & occiſo Gratiano, à militibus imperator eſt appellatus, demùm & ipſe proditione à quibuſdam Gratiani amicis interemptus. Poſt illum Britannorum duces cùm vaſtaretur inſula à Pictis & Scotis, à Romanis fruſtrà auxilium petiêre. quarè indignati, murum, quem à Seuero principe factum diximus, deiecerunt, Romanosque finibus expulerunt.

Helena Cōſtantini mater.

Sedauit hos tumultus Conſtantius Britannus, Aldonei regis frater: qui occiſus fraude, reliquit filios tres, Conſtantem, Aurelium & Ambroſiū. Conſtans Deo cœnobioque ſe primùm dicans, mox regnum repetēs, à Vortigerno Gerſcorum duce qui arripuerat, circūuentus occiditur. Hoc tempore circiter annum Domini 449. Saxones ſiue à Vortigerno, ſiue totius inſulę conſilio vocati aduersùs Pictos & Scotos, vt Beda vult, duce Engiſto, in Britanniam applicuêre, ſuntque in regni partē à Vortigerno excepti, vt infrà generatione xv. videbis. nam ibi per plures annos geſta hæc exequemur latiùs.

Saxones Britanniam ingreſſi.

GENERATIO VII.

MOrtuo itaque M. Antonino, Lucius Aurelius Commodus filius imperium accepit, anno Domini 180. quo anno ſeptima incepit generatio. regnauit autem annis xij. menſibus octo, nihil paternum habens. eius mater Fauſtina cùm eſſet prægnans, viſa eſt in ſomnis ſerpentes parere, ſed ex his vnum ferociorem. Cùm autem geminos peperiſſet, Commodum & Antoninum, Antoninus quadrimus eſt elatus. mortuo itaque fratre, Commodum Marcus & ſuis præceptis & etiàm optimorum virorum erudire conatus eſt, ſed tot diſciplinarum magiſtri nihil ſibi profuerunt. Nam à prima ſtatìm pueritia turpis, improbus, crudelis, libidinoſus, ore quoquè pollutus fuit. Imperator factus, patris miniſteria ſubmouit, amicos ſenes abiecit, per tabernas & lupanaria volitauit, miſit homines ad prouincias regendas vel criminum ſocios, vel à criminoſis commendatos. In ſenatûs odium ità venit, vt crudelitèr in tanti ordinis perniciem ſæuiêrit. innumeros occidi fecit. Interemit ſororem Lucillam, cæteris ſororibus improbè contaminatis. indè Perennium prætorianorum præfectū, qui & vitæ & imperio illius inſidiabatur: quo interfecto, Felix eſt appellatus. Reip. cauſa in publicū rarò pgrediebatur. ſæuiebat inprimis præfectorum cędibus, alium pro alio occidens, varijs excogitatis ſupplicijs. Ea fuit præterea dementia, vt vrbem Romam poſt incēdium reſtauraram, coloniam Commodianam, ſenatum Commodianum vocari voluerit. menſes mutauit, pro Auguſto Commodū, pro Septembri Herculem, pro Octobri Inuictū, pro Nouembri Superatorum, pro Decembri Amazonum.* ſcilicet hæc inter alia vaniſſimè ſibi cognomina vſurpabat, dici voluit Iouis filius Hercules, repudiatoque Romanorum principum habitu, leonis pelle inſtratus, clauamque geſtans, in medium prodibat, ſolitus cum feris dimicare pertinaciſſimè. adeò enim erat certa manu, vt nullam fruſtrà ſagitta peteret. Hoc viuens modo, cum trecentis concubinis, totidemque exoletis puberibus, in palatio per conuiuia debacchabatur. idque quandiù tulerint ſui imperium, vti mox ſcribetur.

Cōmodus xviij. Imp.

Per idem tempus, hoc eſt, anno Domini 184. Hieroſolymis ordinatur Maximus epiſcopus, poſt quem Antoninus, poſt eum Valens, deindè Dulichianus, poſt hunc Narciſſus, deindè Helius, dein Germanus, hunc ſequitur Cordius 33. epiſcopus. Origenes naſcitur Alexandriæ anno Domini 188.

Origenes naſcitur.

Erat adhuc circa hæc tempora hæreſis Cataphrygum, de qua Apollinaris Hierapolites: Origo, inqr, huius hereſis indè deſcendit: vicus eſt qui appellatur Ardaban apud Myſiā Phrygię ciuitatē, vbi aiunt Montanū, q nupèr ad Chriſti

fidem

fidem venerat, cupiditate primatûs acceſum, cōtrarijs ſpiritibus in ſemetipſo locum dediſſe, ac repentè quodam exceſſu mentis affectū, & velut actum ſpiritu, proloqui cœpiſſe quædā noua & diuerſa, velut prophetali ſpecie. Videntes hæc alij, vt dæmone repletū, & erratico ſpiritu afflatū, obiurgabant, & loqui prohibebant, memores Dominici præcepti, quod iubet obſeruari falſos ꝓphetas: alij aūt vt ſpiritu ſancto repletū, & prophetica gratia donatū putabant: à quibus cùm Montanus in veneratione haberetur, in tantā progreſſus eſt temeritatē, vt etiàm duas quaſdam mulieres inſani ſpiritûs, quo ipſe replebatur, participes ſibi faceret, & ad inſaniēdum ſecum pariter edoceret. nam beatificari eos qui ſibi familiariùs adhærebāt, promiſit. dicebāt hi hęretici, ſe eos eſſe quos promiſerat Dominus ad populum ſuū ſe eſſe miſſurū prophetas. Hic Montanus eſt, qui docuit nuptias ſolui, & qui ieiuniorū leges primus impoſuit, quædam Phrygiæ oppida Hieroſolymorū nomine donauit, vbi ſectatorum ſore eccleſiam decreuit.

Montana hæreſis.

De mulieribus ſcribit Apollinaris, eas quas Montanus propheti ſſas nominat, viros ſuos reliquiſſe, multa falſa dicere. Et iterùm: Dicite mihi ô propheti ſſę, vultúsne prophetàtis candoribus & ruboribus aliquandò fucatur? propheti ſſa ſtibijs tingitur, ornamentis & ornatibus delectatur? Deindè, propheta ad tabulas & teſſeras ludit, propheta pecunias & munera accipit, pecuniam ſuam ad vſurā dat. dicant, ſi licet hęc eis facere, & probabuntur mihi reliqua. Nunc autem ad martyres confugiunt, dicētes, multos ſe habere martyres: hoc eſſe indiciū, quòd verus ſit apud eos ꝓpheticus ſpiritus. quid ergò, quia multi hęretici plurimos martyres habēt? Nam Marcioniſtæ habent plures martyres. ſed quæ eſſe poterit apud eos martyrij virtus, vbi Chriſti veritas non eſt? Neq; credendum eſt in exceſſu mentis, id eſt, per dementiā prophetari, quod eſt proprium pſeudoprophetis. vbi enim quis amens efficitur, iuſti rectique eſſe non poteſt tenax. Qui ſinè dubio initium ſumunt ex imperitia, ad finem deuoluuntur amentiæ. Hoc autem modo neque inter veteres quempiam, neque inter nouos per Dei ſpiritū extitiſſe prophetam potuerunt demonſtrare.

Marcioniſtarum martyres.

Eleutherius papa cùm ſediſſet annos xv. menſes tres, moritur, & apud B. Petri corpus ſepelitur. Deindè poſt quinq; dies Victor natione Apher, eligitur anno Domini 191. conſtituit hic, vt exigēte neceſſitate, vbiqu & in omni aqua naturali poſſit baptiſma conferri.

Victor papa

ANNO Victoris in Papatu ſeptimo, celebratum eſt concilium in Alexandria Palęſtinæ ſua authoritate, cui interfuit Narciſſus, Theophilus & Irenæus: ſtatutumque eſt, quòd ſempèr die Dñico paſcha celebrari debeat à quartadecima luna primi menſis, hoc eſt, Aprilis, vſque ad vigeſimam primam, nè Iudæos imitari videremur, vel multi tunc epiſcopi Aſię & Orientis cum Iudæis paſcha celebrabant, qui tamen ſequi ſe dicebant Iohannem Euangeliſtam, Polycarpum, & plures alios. De his infrà.

Conſtitutio paſchatis.

Ad Commodum redeo, cuius flagitium vrbis pœna proſecuta eſt. nam Capitolium fulmine ictum eſt, ex quo inflammatio facta, Romanam bibliothecam concremauit. Exortum eſt deindè aliud incendium, quo Pacis templum, ædes Veſtæ & palatium, bonaque vrbis pars exuſta eſt ac ſolo æquata. Poſtremò, cùm flagitijs eouſquè animus veſaniæ proueheretur, vt principalem aulā deſereret, et in ludum gladiatorium migraret, ſtatuit in Saturnalibus non ex ædibus imperatorijs, vti mos erat, ſed è ludo gladiatorio in publicum prodire. Quod cùm Martia, quam ex omni concubinarum numero præcipuè adamauit, & penè iuſtæ vxoris loco habuit, præterea & Lætus prætorianorum præfectus et Electus certatim diſſuaderent, rogarentque nè quid indignum principe conaretur: adeò percitus eſt ira, vt plurimos ea nocte interficiendos ſcriberet, ex quibus prima erat Martia, mox Lætus atque Electus, poſt hos ingens eorum numerus, qui plurimùm habebant in ſenatu authoritatis.

Sed venit in Martiæ manum libellus fortè per puerum Philocommodũ, quæ vbi ſe morti deſtinatam cum alijs vidit, libellum Electo tradidit, qui rem cum Læto communicauit. Placuitq; nefariũ hominẽ præuenire veneno, quod cùm ſibi fruſtrà viderentur tentâſſe, Narciſſum audacem iuuenem immiſerũt, qui grauitèr affectum ſtrangulauit. Et is quidem eſt exitus Commodi, principis omnium nobiliſſimi, ſed ſceleratiſſimi, tredecim annos poſt patris obitum imperio adminiſtrato. corpus eius vt traheretur vnco in Tiberim, populus acclamauit, ſed iuſſu Pertinacis ſucceſſoris, in Adriani ſepulcrum translatum eſt: memoria eius, ſicuti olim Domitiani, ex monumentis omnibus abraſa.

Commodi mors.

Commodo interfecto, qui cędis erãt conſcij, tutore ſibi opùs eſſe videbant. itaque ſuſcepit imperium à Læto delatum P. Aelius Pertinax vrbis præfectus, inuitus, circiter annum Domini 194. imperauit menſes ſex, natu grandis, qui ſeptuageſimum iam agebat ætatis annum, homo ignobilis, natus enim erat patre libertino apud Ligures, ſed belli & pacis arte præſtans, quarè imperatorem ſenatûs conſenſus confirmauit. Fuitque interim ea modeſtia, vt nulla imperatorum pompa vteretur, nec ſe Auguſtum, nec vxorem Auguſtam, filiúmve Cæſarem appellari ſineret. blandus fuit magis quàm beneficus, vt appellarent eum plurimi χρηστόλογον quod benè loquendo haud benè faceret. faciebatque ea principis parſimonia & vitæ integritas, vt militibus qui luxũ & rapinis corrupti erant, maximè odio eſſet. Quarè breuì Didij Iuliani opera à militibus eſt interfectus. mortem eius moleſtè ferebant vnà patres & plebs, quòd pacis & quietis nupèr conceptæ ſpes nulla videbatur.

Aelius Pertinax 19. Imp.

Iam vniuerſa ciuitas nouarum rerum molem tacitaè militum luxu conijciebat. expoſuerat enim imperium, à Maioribus gloria et virtute partum, venale. Licitabantur hoc vnà cum Didio Iuliano Sulpitianus, ſed màluit miles id Iuliano dari, ſiue quòd parùm continente ſempèr fuiſſet vita, ſiue quòd Sulpitianum neceſſitudine quadã Pertinaci coniunctum, ſuſpicaretur boni principis mortem vlturum. itaque Iulianus imperator appellatus à militibus, Commodi cognomento, etiàm à ſenatu haberi cœptus eſt imperator. Erat populo Romano propter ingentem luxum odioſus adeò, vt publicis laceſſeretur conuicijs, tanquàm imperatoris nomine indignus, erantque omnium penè animi Peſcennio Nigro propenſi. Præerat ille tum Syriacis legionibus. atque quamprimùm quæ in vrbe Roma gererentur, accepit, ad ſpem imperij euectus eſt. ſiquidem probabant & eos conatus milites. ſed fuit quàm decuit, ad tantum honorem excipiendum, Antiochenis captus illecebris, tardior. Peruenit rerum illarum fama ad Illyricos exercitus, quib' Sept. Seuerus Apher præerat, callido vir ingenio, & bellis gerendis ſtrenuus. is omne negocium ad militem detulit, eſtq; ſtatim imperator appellatus. quàobrèm Italiam ſumma celeritate ingreſſus eſt, vbì patebant omnia victori, prodibant in occurſum populi ſeu metu, ſeu pacis amore. Quæ cùm Iulianus reſciſceret, ad ſenatum confugit, actumq; eſt vtì fœdere principes componerentur. Seuerus vt certam de imperio ſpem conceperat, animo perſtitit, donèc in ſuam quoquè ſententiam ſenatum traheret. Itaque vt acceſſit vrbem, patrum legatos lætus audiuit, qui omnes in eũ imperatorias laudes cõtulêre. vbì poſteà de militibus, qui Pertinacem occiderant, pœnam ſumpſit. Didius Iulianus in palatio, poſteaquàm mẽſes duos imperâſſet, occiſus eſt. Seuerus vrbem ingreſſus, per fauſtas acclamationes imperator eſt habitus, ex Lepti vrbe Aphricæ ortus, literas Latinas non indoctus, dicendo vehemens, inprimis ſi quandò Punica vtebatur eloquentia. imperauit annos octodecim. Compoſitis vrbis rebus, aduersùs Nigrum imperij æmulum proficiſcitur. Ille vt erat belli ſtudijs admodùm exercitus, quæ neceſſaria erant comparat, Orientis auxilia poſtulat, Byzantion occupat in Europa. Quod vt accepit Seue-

Didi' Iulianus Imp.

Peſcennius Niger.

Seuerus xxi Imp.

Anno Dni 203. usque ad 210

Seuerus, ad Cyzicũ contendit, vbi cum Nigri ducibus felicitèr pugnauit. deſecerũtque ad eum poſt eam pugnam Nicomedienſes, & plurimæ aliæ ciuitates. Quarè fortunæ ſucceſſu lætus, Taurum transgreditur, in Ciliciam irrumpit. Occurrit Niger apud Iſſicum ſinum cum ingenti hominum multitudine. Qua victa, erat enim à ſtudijs belli & diſciplina militari aliena turba, Niger cum paucis Antiochiam fugit, cui paucos poſt dies in ſuburbano quodam caput eſt amputatum. Atque is eſt Nigri exitus, boni imperatoris, ſi fides oraculo habetur, quo reſponſum fertur:

Nigri cędes

Optimus eſt Fuſcus, bonus Apher, peſſimus Albus.

Vrgebat à tergo Seuerum Clodius Albinus. hunc priùs quàm aduersùs Nigrum proficiſceretur, plurima ſibi gratia deuinxit, nè ſe quis hoſtis in Occidente ſequeretur: Britanniam magnis regebat viribus, eoque venerat magnitudinis, partim Seueri gratia, partim nobilium fauore, vt liberè Auguſtus diceretur. Seuerus Punicam fraudem molitus, rem agere màluit clandeſtinis inſidijs, percuſſoribus ac venenis: ſed patefacto dolo, in apertum bellum incidit, idque periculoſius, quòd Nigriani nondùm erant omnes ſubacti. Paulò pòſt Byzantium fame captum, penè dirutum eſt. exercitus quàm celerrimè in Galliam ductus, leuibus pugnis cum hoſte ſæpè congreſſus eſt. Tãdem apud Lugdunum ambiguo certamine victus eſt Albinus. caput Romam miſſum ac patibulo affixum, reliquum cadauer equo refugienti conculcandum datum eſt. Seuerus pacato prouinciarum ſtatu, Romam triumphator redijt, vbi Nigri ac Albini amicos, etiàm è ſenatu optimum quenque crudeliſſimis cædibus mactauit. Romæ pauco tempore moratus, ad vlciſcendos eos qui Nigro auxilium tulerant, exercitum in Orientem ducit, vbi felicitèr pugnans, Parthos, Arabas, Adiabenos ſubegit, deque his reuerſus cum triumpho, nomina ſibi ab illorum titulis indidit.

Albin⁹ vincitur.

Fuit per idem tempus Artemonis hęreſis, quã Paulus Samoſatenus inſtaurare conatus eſt. hæc hæreſis purũ hominem, id eſt, abſque Deo fuiſſe ſaluatorem efferт, idque antiquitùs etiàm ab Apoſtolis traditum eſſe mentitur. Tacent hæc Irenæi & Melitonis volumina, quibus Deum & hominem ſimul prædicant Chriſtum, faciuntque Victori calumniam, qui ſciunt Victorem papam Theodotum Coriarium, principem impietatis ipſorum, de communione Eccleſiæ repuliſſe, eò quòd primus Romæ auſus eſt dicere, purum hominem fuiſſe Chriſtũ. Sed & de Victore hæc commemoràſſe ſufficiat, qui decem annos epiſcopatu functus eſt.

Artemonis hæreſis.

Zephyrinus ſacerdotij ſucceſſor extitit anno nono principatûs Seueri, anno Domini 203. ſedit annis octo, menſes ſeptem. Interìm Seuerus perſecutionibus agitabat eccleſias, & quinto loco præclara à militibus Chriſti pro pietate certamina martyrij gerebãtur, præcipuè apud Alexandriã ex omni Aegypto & Thebaide. In his Leonides Origenis pater pro martyrio Chriſti capite plexus, teneræ adhuc ætatis puerum reliquit. Cumque ſupra modum tunc accenſa perſecutio ſæuiret, puerulus Origenes ſponte ſe martyrio ingeſſit, & alijs in certamine poſitis, inſectari mortem & rapere ipſam videbatur: & adeptus fuiſſet forte, niſi diſpenſatione diuina ad vtilitatem multorum pro ædificatione Eccleſiæ fuiſſet ſeruatus. De hoc inferiùs latiùs dicetur.

Zephyrinus Papa.

Anno Dni 203

Quinta chriſtianorum perſecutio.

Zephyrinus itaque pontifex, rei diuinæ magis quàm humanæ intentus, conſtituit, vt adſtantibus clericis & laicis, & Leuita & ſacerdos ordinaretur. Statuitque, vt conſecratio diuini ſanguinis, in vitreo vaſe, non in ligneo, vt anteà, fieret. Hæc conſtitutio pòſt mutata eſt, vt nec in ligneo vaſe, neque in vitreo, neque ex cupro ob tetrum ſaporem fieret, vt in Triburienſi & Rhemẽſi concilijs ſtatutum eſt. Idem Papa inſtituit, vt omnes Chriſtianos qui annos pubertatis attingerent, ſingulis annis in ſolenni die paſchæ publicè communicarent, quod inſtitutum Innocẽtius tertius etiàm ad confeſſionem delictorum traduxit.

Eo tempore Symmachus Samarites, Iu-

Symmach⁹.

Iudæorum factus eſt proſelytus, diuinas ſcripturas ex Hebræo in Græcum transfudit, ſuamque editionem condidit. ſed hic Ebionæus fuit, quæ hæreſis aſſerit Chriſtum de Ioſeph & Maria natum, purum hominem fuiſſe, & legẽ ritu Iudæorum ſeruandam eſſe. Commentarios ſcripſit, in quibus conatur de euangelio Matthæi authoritatẽ ſuæ hæreſeos confirmare. Poſt hunc anno tertio Theodotion ſuam in eodem opere editionem fecit, ſub Seuero. Theodotió.

Tertullian' His temporibus fuit Tertullianus Apher, quem Hieronymus inter doctos Latinos numerat. Is verò cùm vſque ad mediam ætatem presbyter manſiſſet, inuidia deinceps & contumelijs clericorum vrbis Romæ, ad Montani doctrinam lapſus eſt. volumina compoſuit de pudicitia, de monogamia, de ieiunijs &c.

Componebat vrbis ſtatum ædificijs pluribus, cæteriſque ornamentis ciuilibus Sep. Seuerus, atque cùm quodam tempore in ſomnijs vidiſſet Antoninum ſibi ſucceſſurum, ſtatim ad milites proceſſit, & Baſſianum filium natu maiorem, M. Aurelium Antoninũ nuncupauit. Quod cùm feciſſet, à Iulia vxore ſomnij conſcia commonitus, quòd minori filio hoc facto aditum interclusiſſet imperandi, etiàm Getam minorem filium, Antoninum vocari iuſſit. Itaque ſempèr ab eo in epiſtolis familiaribus dictus eſt Antoninus, cùm ſi fortè abeſſet, ſcripſit: Salutate Antoninos filios & ſucceſſores meos. ſed nihil valuit cautio. Nam ei ſolus ille ſucceſſit in imperio, qui primus Antonini nomen accepit. Eos autem hoc cognomento Seuerus eo libentiùs appellauit, quòd in animo habuit, omnes principes deinceps, quemadmodùm Auguſtos, ità & Antoninos appellandos, amore M. Antonini Veri & Antonini Pij. Baſſianus. Geta.

Fertur quoquè Seuerus immoderatiſſimè lætatus, quòd duos Antoninos pari imperio, necnon reipub. relinqueret, exemplo Pij, qui Verum & Marcum per adoptionem reipub. reliquit. Hoc meliùs, quòd ille filios per adoptionem, hic per ſe genitos, rectores daret, Baſſianum ex priori matrimonio, & Getam de Iulia vxore ſecunda. Sed illum multùm ſpes fefellit. nam vnum parricidium, alterum ſui mores reipub. fecerunt inuiſum: ſanctumque id nomen in nullo diù benè manſit, putatque Spartianus neminem propè magnorum virorum, vtilem filium ac frugis bonæ reliquiſſe. Deniquè aut ſinè liberis viri interierunt, aut tales habuerunt plerique, vt melius fuerit, de rebus humanis ſinè poſteritate decedere. Heroum filij noxæ.

Et vt ordiamur à Romulo, hic nihil liberorum reliquit, nihil Numa Pompilius, quod vtile poſſet reipu. eſſe. Quid Camillus? num ſui ſimiles liberos habuit? quid Scipio? quid Catones? quid de Homero, Demoſthene, Virgilio, Terentio, Plauto, cæteriſq; alijs loquar? Quid de Cæſare? quid de Tullio, cui ſoli melius fuit liberos non habere? quid de Auguſto, qui nec adoptiuum bonum filium habuit, cùm illi eligendi poteſtas fuiſſet ex omnibus? falſus eſt etiàm ipſe Traianus in ſuo municipe ac nepote deligendo. Sed vt obmittamus adoptiuos, nè nobis Antonini numina reip. occurrant, veniamus ad genitos. Quid Marco felicius, ſi Commodum non reliquiſſet hæredem? quid Seuero hoc, ſi Baſſianum non genuiſſet? qui ſtatim inſimulatũ fratrem inſidiarum, parricidiali figmento interemit, qui nouercam matrẽ, in cuius ſinu Getam occiderat, vxorem duxit, qui Papinianum iuriſconſultum, quòd parricidiũ excuſare noluiſſet, occidit. Deniquè vt alia omittam, ex huius moribus factũ puto, vt Seuerus, triſtior vir ad omnia, immò etiàm crudelior obiret.

Sub Victore Papa Iudas vir doctus, *Chriſtoriographiã ſuperiorum temporum vſq; ad decimum Seueri annum conſcripſit, in qua tamen erroris arguitur, quòd aduentũ Antichriſti ſuis temporibus futurum dixerit: in quem errorem ideò incurriſſe putatur, quòd & vitia hominum & crudelitatem eò perueniſſe cernebat, vt diutiùs tolerari humanum genus à Deo non poſſe exiſtimaret. Iudas hiſtoricus.

GENERATIO VIII.

Anno

ANNO Domini 210. Sub Zepbyrino papa & Seuero octaua incepit generatio, Imp. Seueri 17. qui ſequenti anno in Britannia apud Eboracũ oppidum morbo grauiſſimo extinctus eſt. Petierat enim Britannias propter inteſtinas quaſdam ſeditiones componendas, vbi nonnullis prelijs feliciter factis, vallum quoddam ſeu murum à mari ad mare deduxit, ad tuendos Romanos qui in ea inſulæ parte erant. Moriẽs dixiſſe fertur, Turbatam remp. accepi, firmum imperium Antoninis meis relinquo, ſi boni erunt: imbecillum, ſi mali. Fortunã regiã, quæ comitari principes & in cubiculo poni ſolebat, geminari prim⁹ ſtatuerat: ſed cùm videret ſe morbo perurgeri, ſub hora mortis iuſſiſſe fertur, vt alternis diebus apud filios imperatores in cubiculis fortuna poneretur. corpus à Britannia Romam cum magna prouincialium reuerentia delatum eſt. Moriẽs tantũ reliqt annonæ, vt 7. annis quotidiè ſeptuaginta quinq; millia modiûm expẽdi poſſent: olei verò tantum, vt per quinquennium totius Italiæ, quæ oleo egeret, vſibus ſufficeret. De illo ſenatus dixit, quòd aut naſci non debuiſſet, aut non mori.

Seueri mors.

Reliquit imperium Seuerus filijs 2. Baſſiano & Getæ, qui vt erant moribus maximè diſſimiles, vix vnà pauco tempore regnârunt: fuit Baſſianus ingenio ferox, belli magis quàm pacis ſtudioſus. Contrà Geta moderatione & humanitate populum pelliciebat, bonis diſciplinis ac pacis ſtudio ciuilem animũ oſtentabat. Indè apertis vtriuſque odijs, imperium inter ſe diuiſiſſent, niſi Iulia Getæ mater interueniſſet, infeliciter quidem. quem enim Baſſianus imperij parte priuare voluit, vita ſpoliauit. Geta hoſtis declaratus, interfect⁹ eſt in palatio. Baſſianus ad milites confugiens, ingẽnti p̃miſſa pecunia, imperator eſt habitus. Qua turba ſtipatus, poſtera die ſenatum adit, fratris cędem leuibus quibuſdã argumẽtis excuſat, poſtulatis his qui cum Geta coniurâſſe ferebâtur, cum quibus plurimos fratris amicos occidit: inter primos Papinianum iuriſconſultum, quòd ſcelus eius apud ſenatũ & milites excuſare noluerat, quaſi homicidium fieri, quàm excuſari, eſſet facilius.

Geta cęſus.

Papinianus iuriſconſultus.

Pertulêre hanc ſęuitiam non Romani ſolùm, ſed exteræ quoque nationes. nam cùm inuiſum ſe vrbi videret, gentes quaſdam bello adijt. Primùm Germanos, quos ſibi magno ſtudio conciliauit, ſic vt ex his ſocios bellorum & cuſtodes corporis validiſſimum quenq; & pulcherrimum ſibi adſciuerit. ſępè Romano cultu depoſito, Germanica veſte & cęſarie flaua ornatus cõſpiciebatur, qua re plurimùm & Germani & Romani milites gaudebant, cum quibus ſcilicet omnia militiæ munera ipſe ſubire promptè ſolebat.

Pacatis Iſtri rebus, Thraciam petijt. dehinc Aſia peragrata, Alexandriam venit, vbi maximum tyrannidis argumentum ciuibus dedit: omnem Alexandrinorum iuuentutem fraude peremit, quòd in patrem ſeque nonnulla iocati fuiſſent.

Profectus in Parthicam expeditionẽ, poſtquàm multùm hoſtium cecidiſſet, inter Carrhas & Edeſſam dum ex equo mingendi cauſa deſcendiſſet, in ſeceſſu Macrini inſidijs perijt, poſtquàm ſolus annos ſex imperâſſet. Reliqæ corpuſculi ad Iuliam nouercam, quam inceſtis ſibi nuptijs iunxerat, in Antiochiã miſſæ ſunt. Hæc, incertum ſponte, an alicuius imperio, mortem ſibi ipſa conſciuit. Hunc Baſſianus ſiue Antoninus ſæuiſſimus imperator exitum eſt ſortitus, Caracalla cognominatus ex genere veſtis ad pedes demiſſæ, quã populo dedit. publica opera reliquit non ignobilia, thermas & porticum Seuerianam.

Iulia.

ANNO Domini 220. Opilius Macrinus prętorij p̃fectus, cuius opera Caracalla interfectus eſt, imperium arripuit, homo libertini generis & venali fide, conſortem ſibi adſciuit filiũ Diadumenum adoleſcentem formoſiſſimum. Parthicum bellum inſtaurato cum barbaris fœdere cõfecit, cuius beneficij gratia à ſenatu imperium ſibi ſtabiliri petiuit, quod Caracallæ cęſi odio conſecutus eſt. manſiſſetq; firmum ſibi imperiũ, ſi nõ Antiochenis illecebris elanguiſſet. nam inuiſus ob luxum Romano militi, ſtatim cum imperio vitam amiſit.

Macrinus 23. Imp.

Erat Antiochiæ Męſa mulier ex Emiſa vrbe Phœnicum, Iuliæ Seueri coniugis ſoror. hęc in impatoria aula diù verſata, filias habuit duas, quarum natu maior *Soęnis, minor Mammęa vocabatur: illi filius Baſſianus, huic *Alexianus, ſacerdotes ambo ſolis, quem *Heliogabalum Phœnicum lingua vocant. Baſſianus natu maior, cùm ſacerdotio plerũquè fungeretur, Romanorum in ſe oculos atque animos miro ardore conuertit: erat enim & formę viribus & genere imperatorio pręſtans. Anus vt militum ſtudium intellexit, pollicendo imperiũ inuaſit: ità adoleſcens cum muliere in caſtra perductus, cõtra Macrinũ omnium animos auri cupidine, & Caracallæ quaſi commilitonis memoria, accẽdit. Hunc rerum nouarum motum Macrinus negligentior repreſſurus, Iuliano cum parte exercitûs rem demandat, quem milites ſtatim, viſo puero, ꝓpoſitaque mercede interficiunt, Baſſianis ſe adiungũt, interfecti caput ad Macrinum mittunt, quibus ille cum toto exercitu occurrens, acri commiſſo pręlio, fortuna deſtitutus, fugit. qui eum perſequebantur, circa Chalcedonem in Bithynia compręhenſum cum Diadumeno filio obtruncant, poſtquàm duos menſes ſupra annum imperâſſet.

Baſſianus.

Macrini cędes.

ANNO igitur Domini 221. M. Aurelius Antoninus Varius Heliogabalus dictus, qui putabatur filius Antonini Caracallæ ex conſobrina ſua occultè ſtuprata, imperator factus eſt, regnauit annis 4. Fuit autem Heliogabalus, id eſt, ſolis vel Iouis ſacerdos, atque Antonini ſibi nomen adſciuerat, vel in argumentum generis, vel quòd id nomen vſqueadeò charum eſſe cognouerat, vt etiàm parricida Baſſianus, cauſa nominis amaretur. & priùs dictus eſt Varius, quòd vário ſemine de meretrice Soęnis nomine, conceptus videretur, Antonino Caracallę ſtupro cognita, quæ meretricio more vixit, in aulaque omnia turpia exercebat.

Heliogabalus 23. Imp.

Nactus imperium, Romam nuncios miſit, excitãtes omnes Romanos ad nomen Antoninum. filium Baſſiani nanq; ſe ſcripſit. quarè ingens eius deſideriũ factum, itaque à cunctis imperator appellatus eſt, licèt Macrino interẽpto, ſenatus Alexandrum Cęſarem antè dixiſſet. Sed Heliogabalus primùm ingreſſus vrbem, in Palatino mõte iuxta ędes imperatorias, templum Heliogabalo, id eſt, Ioui ſeu ſoli conſecrauit. Iuſſitq; Veſtæ ignem, palladiũ, ancylia, ac omnia Romanis veneranda, prętereà Iudęorum & Samaritanorum religiones & Chriſtianam deuotionem, in illud trãſferri templum. edixit item, vt omnes Rom. magiſtratus qui publicè ſacra facerent, ante alios deos, quorum meminiſſe inter ſacrificandum ſolent, deum Heliogabalũ nuncuparent.

Sequenti verò die ſenatum ingreſſus, matrẽ ſuã acciri iuſſit. quę cùm veniſſet, vocata ad conſulũ ſubſellia, ſedendo adfuit. Idẽ ſenatuſcõſulti conficiẽdi teſtis, ſolusque oĩm imperatorũ fuit, ſub quo mulier quaſi clariſſima, loco viri ſenatũ ingreſſa. Fecit & in colle quirinali palatium, quod ſenatulum appellauit, vbi mulieres congregatæ, leges matronales de moribus tulerunt, quarum princeps, Symiamira mater Heliogabali, Lampridio teſte, fuit. Omnes deos ſuí miniſtros eſſe aiebat, cùm alios eius cubicularios appellaret, alios ſeruos, alios diuerſarũ rerum miniſtros. Omne deniquè magorum genus aderat. cędit & humanas hoſtias, lectis ad hoc pueris nobilibus per omnem Italiam patrimis & matrimis, vt maior eſſet vtrique parenti dolor: & vt ad pauca veniamus, inter cętera notatæ laſciuię flagitia, omnes vrbis meretrices & lenões pro cõcione affatus eſt, deq; omnibus libidinum & voluptatũ generibus longum habuit ſermonẽ. eas commilitones appellans, ſingulis donatiui nomine ternos * munerauit aureos. pręcipueque perſuaſit Romanis matronis, & maximè forma inſignibus, vt meretriciæ arti (quam egregiam, pręclaram & multùm liberis hominibus dignam affirmabat) ſe traderent, & in matriculã conſcriberentur. Mirari quoquè ſe dixit, cur tardarẽt profiteri publicè & nomina dare, cùm clàm omnes meretrices eſſent, an fortaſſè meretricis nomen abhorreãt? tamẽ hoc nil ſordis habet, cùm & milites mereri, & emerita ſtipẽdia accipere dicãtur. deindè proclamauit lõgè tole-

Senatus mulierum.

tolerabilius,ſi palàm & publicè ſe proſtituerẽt,quàm clàm.In animo quoquè ſibi eſſe legẽ ferre, per quã mulieres oẽs efficerentur communes.id erit, inquit, dijs adiuuantibus glorioſum, vtile & fructuoſum,ad lucrum & iucunditatẽ. at quod maius lucrũ eſſe poteſt, quàm pro vno dimiſſo centũ millia accipere? At quę voluptas maior,quàm nullis legibus adſtringi, ſed vagari latiſſimè, & ſimilem ſuis moribus reperire? tunc eñ iurgia,diſcordiæ,quæ crebrò inter coniuges & acerba ex diuerſitate morũ voluptatumque oriri ſolẽt, omninò ceſſabunt.pares enim & ſimiles ſe vltrò coniungunt,diſiunguntque. O felix,exclamat,ciuitas, ô beata reſpub. ô fortunati iuuenes atque puellæ,quãto pręclariùs vobiſcum agitur,quàm cum illis actum fuit,qui ſub regum conſulumque ſeueritate vixerũt? Illis duriſſimis legibus,& omnia quæ cupiebant prohibentibus, vos quicquid placitũ fuerit oculis, aut concupierit animus, continuò eius cõpotes fietis:multaq; his ſimilia, atq; inuerecũdiora nihil omittetis,& hęc quidem domi.

Portentoſa Heliogabali luxuria.

Milites autem peſtem illam pati nequiuerunt,ac primùm inter ſe, deindè per coronas cõtulêre ſermones, in Alexandrum omnes inclinantes, qui iam Cęſar erat à ſenatu dictus.hoc ipſe intelligens,Alexãdrum quem adoptauerat, à ſe amoueri iuſſit, dicens ſe pœnitere adoptionis,mandauitq; ſenatui,vt Cæſaris ei nomen abrogaretur.Sed ſenatus ſilentio tranſiuit,ſciens Alexandrũ ideò non placere Vario,quòd impudicus nõ eſſet.ſed contra eum milites omnes exarſerunt,vindicandique cauſa accedũt, qui ſubito ſtrepitu militum exterritus, in angulum ſe condit.Interueniens Antiochianus pręfectus nè eum occideret, exorauit hoc pacto Heliogabalum, vt impuros homines & aurigas hiſtrionesq; à ſe dimoueat,atq; ad bonam frugem rediret.Remoti ſunt itaq; ab eo Herodes, Codrus, & alij familiares, qui eum ex ſtulto ſtultiorem faciebant:mãdatumque eſt Alexandrum cuſtodiri,nè illi vis inferretur, nec videret Variũ vitandæ imitationis cauſa. Poſteà Sabinũ conſularem iuſſit occidi, ad quem Vlpianus libros ſcripſit.Remouit & Vlpianum iuriſconſultum,voluit & per ſingulas vrbes lenones pręfectos facere.hic ſolido argẽto factos habebat lectos, dapes peregrinas & precioſiſſimas, ludos cruentos periculoſoſque, & quicquid excogitari poteſt fœdum, tetrum, obſcœnum, luxurioſum.habuit gemmata vehicula & deaurata.iunxit & quaternas mulieres pulcherrimas, & binas ad papillã vel ternas,& ſic vectatus eſt plerunquè nudus,cùm illum nudæ traherent. Traiecit & dierum actus noctibus, & nocturnos diebus,ęſtimans hoc inter inſtrumenta luxuriæ, ità vt ſerò de ſomno ſurgeret,& ſaltare inciperet:oriente ſole,dormiret, & vt breuitèr dicam, probris omnibus ſe contaminauit, oẽm honeſtatem perſequẽs, nullum obſcœnitatis genus omiſit,& quod naturę defectu aſſequi non poterat, in ſe transferens,muliebri nomine Baſſianam ſe pro Baſſiano iuſſit appellari. Veſtalem virginem quandam quaſi in matrimonio iungens ſibi,abſciſſiſq; genitalibus,matri magnæ ſe conſecrauit.

Alexander.

Vlpianus iuriſconſul.

Mores Heliogabali.

Poſtremò imper' in eũ factus eſt,atq; in latrina ad quam confugerat, occiſus. tractus deindè per publicum ac per cloacas,annexo pondere in Tiberim abiectus eſt,nè vnquàm ſepeliri poſſet. nomen eius Antonini,abraſum eſt,ſenatu iubente,remanſitque Varij Heliogabali.hic finis Antoninorũ. Extant & verſus,quibus oſtẽditur Antonini nomen cœpiſſe à Pio,& paulatim per Antoninos vſque ad ſordes vltimas perueniſſe, & expiràſſe.nec obſtat quòd Gordiani duodici volebant Antonini,ſecundùm aliquos, quia magis inueniuntur dicti Antonij.

ANNO Domini 221. qui fuit primus imperij Heliogabali, Zephyrinus epiſcopus vrbis Romæ obijt. poſt hũc Calliſtus natione Romanus, ſacerdotium ſuſcepit,ſedit annis 5. Hic ieiunia Quatuor Temporum inſtituit, & nè quis contraheret cum conſanguinea vxoris ſuæ. cœmeterium primus quod dicitur Calliſti,inſtituit. Item cælibatum vniuerſis ſacerdotibus indixit,tandèm martyrio coronatur ſub Alexandro.

Calliſtus papa.

Inter-

Anno dom 225

Alexander 24. Imp.

Interfecto Vario Heliogabalo, Aurelius Seuerus Alexander antè dictus Marcellus, Varij conſobrinus, accepit imperium anno Domini 225. cùm antè Cęſar à ſenatu eſſet appellatus, Auguſtiq́; nomen idem accepit, addito eo, vt patris patriæ nomen, & ius proconſulare, & tribunitiam poteſtatem, & ius V. relationis referente ſenatu, vno die aſſumeret. Primus itaque omniũ cuncta inſignia & honorificentiæ genera ſimul recepit, ſuffragãte ſibi Cęſaris nomine, dominumq́ue ſe appellari vetuit, gemmas de calceamentis ac veſtibus tulit, quibus vſus fuit Heliogabalus. Erat prętereà cũctis amabilis, & ab alijs Pius appellabatur, ab omnibus certè ſanctus & vtilis reipub. recuſauit & Magni nomẽ, quod ei ſenatũs iudicio, quaſi Alexandro, eſt oblatum. Retulit item gratias ſenatui de Cęſareo nomine, de vita ſeruata, & Auguſti nomine addito, & de põtificatu maximo, de tribunitia poteſtate, & procõſulari imperio. ſimilitèr nomen Antonini optima ratione recuſauit, ſed quanuis ſenatu rogante non potuerit perſuaderi, vt vel Antonini vel Magni nomen ſuſciperet, tamen ob ingentem vigórem animi & mirandã conſtantiam contra militum inſolentiam, Seueri nomen à militibus eidem inditũ eſt. in milites enim grauiſſimè animaduertit, ſi quid admiſiſſent iniuſtum. Hic Mammęam matrem ſuam piè ac vnicè dilexit. illa verò ei multùm dominata eſt, ac à puero eum artibus bonis inſtituit, nec vnum diem trãſire paſſa eſt, quin eum ad literas & militiam hortaretur. Mammęa hęc excellentis ingenij fœmina adeò religionem coluit, vt doctrinæ & fidei Chriſtianæ aſſumendæ cauſa, Origenem presbyterum Antiochiam accerſiret. Vndè Alexander quoquè Chriſtianis non admodùm infeſtus, religionem ipſis permiſit. nam cùm Capitolium ſeptimo die cõſcendiſſet templa frequentãs, Chriſto ędem ſacram dicare ſtatuit. Petentibusq́; Chriſtianis publicum quendam locum ſibi ad pium vſum dari, de quo cùm popinarij illis litem intenderent, conſultus Alexander reſpondit: Satiùs ſibi videri, vt Deus eo loco coleretur, quàm vt popinarij contaminarent. Alexander mox vt imperium agere cœpiſſet, remouit iudices omnes à repub. atq; à muneribus, quos Heliogabalus ex genere omniũ turpiſſimo prouexerat. deindè ſenatum & equeſtrem ordinem luſtrauit. ad aurum erat intentus, ad ſeruandum cautus, ad inueniendum ſolicitus, ſinè tamen cuiuſquam excidio. Syrum ſe dici nolebat, ſed à maioribus Romanum. Doctoribus quarumcunque artium atq; opificibus ſalaria inſtituit, & erectis ab eo publicis ſcholis, rectores ac pręceptores decreuit, nomina eorum proponens ac hortans populum, vt ſi quid quis haberet criminis, probaret, ęquanimiter ſe laturum: verùm, vt calumnias euitaret, ſi minùs probâſſet, pœnam calumniantibus adiecit capitis. Dicebat enim graue eſſe, cùm id Chriſtiani & Iudęi facerent in ordinandis ſacerdotibus, non fieri in prouinciarum rectoribus, quibus & fortunæ hominum committerentur, & capita. Vlpianum pro tutore habuit, primùm repugnante matre, deindè gratias agente: quem ſępè à militum ira, purpuram obijciendo, ſummoperè defendit. atque ideò ſummus imperator fuit, quòd eius conſilio precipuè remp. adminiſtrauit. In procinctu atque in expeditionibus apertis papilionibus pranſit atque cœnauit, cùm militarem cibum cunctis videntibus ſumeret. Quacunquè iter legiones faciebant, tribuni attenti, centuriones verecundi, milites amabiles erant. ipſum verò ob virtutes ſuas ſic amabant vt fratrem, vt filium, vt parentem, veſtiti honeſtè, armati nobilitèr, equi etiàm inſtructi ephippijs ac frenis decentibus, prorsùs vt Romanã rempublicam cognoſceret inſtructiſſimam, quicunq; Alexandri vidiſſet exercitum.

Mammęa Alexandri mater.

Pulchra administratio reformatio.

Vlpianus conſul Alexandri.

Seueritatis autem tantæ fuit in milites, vt ſępè legiones integras exauthorauerit, nec exercitum vnquàm timuit propter vitæ ſuæ integritatem, quæ nequaquàm reprobari poterat. nam ſi quis miles in expeditionibus de via in poſſeſſionem deflexiſſet graſſabundus: aut fuſtibus, aut virgis in conſpectu eius cędebatur, inquientis, ac pręcones inclamare iubentis: Quod tibi fieri vis, & alteri facias.

Animaduerſio in milites ſeuera.

Matth. 7. Tob. 4.

facias. Quam ſententiam vſqueadeò dilexit, vt in palatio & publicis operibus perſcribi iuberet, de quo Flauius Vopiſcus in epiſt. Si vis tribunus eſſe, immò ſi vis viuere, manus militum contine. nemo pullum alienum rapiat, ouem nemo contingat, vuam nullus auferat, ſegetem nemo atterat, oleum, ſalem, lignum nemo exigat: annona ſua contentus ſit: de prȩda hoſtis, non de lachrymis prouincialium habeat.

Fuit prȩtereà illi conſuetudo, vt ſi de iure aut negocijs decerneret, ſolos doctos ac diſertos adhiberet. Si verò de re militari, emeritos milites & ſenes, omneſque literatos, & maximè eos qui hiſtorias nôrunt, requirens quid in tali re veteres imperatores feciſſent. deniquè dies nunquàm tranſijt, quin opus aliquod manſuetum, ciuile, pium fecerit, ſed ità, vt ærarium non euerteret, pœnas pecuniarias tenues imponere iuſſit, vectigalia ciuitatibus ad proprias fabricas deputauit. Quumque Mammȩa mater, cuius conſilijs vtebatur, ac vxor reprȩhendiſſent nimiam eius ciuilitatem, dicentes: Viliorem, necnon contemptibiliorem imperij reddidiſti poteſtatem: humanitèr ille reſpondit, Attamen ſecurior diuturniorque facta eſt.

Negociatoribus, vt Romam liberi concurrerent, maximam immunitatem dedit, pôtificibus tantû detulit & quindecimviris atque auguribus, vt quaſdã cauſas ſacrorum à ſe finitas, iterari & alitèr diſtingui pateretur. Balnea mixta Romæ exhiberi prohibuit, veſtes ſericas ipſe paucas habuit, holoſericas nunquàm induit, ſubſericam nunquàm donauit. diuitias nullis inuidit, pauperes iuuit. Quidã Ouinius Camillus ſenator antiquæ familiæ, cùm rebellare vellet tyrannidem affectans, Alexander hoc ſciens, ad palatium eum vocauit, gratiaſque egit, quòd curam reipub. quæ recuſantibus bonis imponeretur, ſpontè reciperet. deindè ad ſenatum proceſſit, & timentem malè conſcium, participem imperij appellauit, in palatium recepit. conuiuio adhibuit, ornamentis imperialibus & melioribus quàm ipſe vtebatur, ornauit. Indè cùm expeditio

Ouinius Camillus.

barbarica eſſet nunciata, vt ſecum iret, hortatus eſt. Cumque ipſe Alexander pedibus iter faceret, illum inuitauit ad laborem: quem poſt quinque millia cũctantem, equo ſedere iuſſit. cumq; poſt duas manſiones equo etiàm fatigatus eſſet, carpento impoſuit. Hoc autem vel timore, vel aliàs reſpuentem & imperiũ abdicantem, quaſi mori paratum, Alexander commẽdatum militibus, tutum ad villas ſuas ire prȩcepit. poſteà tamen à militibus occiſus eſt.

Mira Alexandri facta.

Hinc prȩlio Alexander Artaxerxem regem Perſarum potentiſſimum vicit, elephanti ſeptingenti [illegible], falcati currus mille, centum & viginti mille equitum fuſi, cataphrattorum decem millia cȩſa, vt Lampridius affirmat, quanuis Herodianus contrarium atteſtatur, vndè Parthicum Perſicumque agnomen meruit. Thraſybulus mathematicus illi amiciſſimus fuit, qui cùm ei dixiſſet, oportere eum gladio barbarico interire, primò lȩtatus eſt, quòd mortem bellicã ſibi crederet imminere: deindè diſputauit, oſtenditque optimos quoſque violenta morte conſumptos, cùm diceret Alexandrum Magnum, Pompeiũ, Cæſarem, Demoſthenem, Tullium, & cæteros inſignes viros, non quieta morte oppetijſſe, tantumque animi habuit, vt putaret ſe dijs ȩquandum, ſi in bello periret. ſed res eum fefellit. Nam in Gallia apud Moguntiam latrocinantes quidam milites ſui, & hi prȩcipuè, qui Heliogabali prȩmijs effloruerãt, eum, cùm ſeuerum principem pati non poſſent, conſcio (vt multi volunt) Maximino, vnà cum matre Mammȩa occiderunt. Verùm mortem eius milites, etiàm qui exauthorati ab eo quondàm fuerant, grauiſſimè tulerunt, atque authores cȩdis trucidàrunt. populus verò Romanus ſenatuſque omnis, cum prouincialibus cunctis, neque triſtius vnquàm, neque aſperius quidquam accepêrũt, eumque magnis optatibus in deos retulerunt. Hic Alexander optimus fuit, optimæ matris conſilijs vſus, amicos ſanctos & venerabiles habuit, imperauit annis tredecim, vixit autem annis vigintinouem.

Artaxerxes ab Alexandro victus.

Alexander cum matre interficitur.

ANNO imperij Alexandri ſecundo

mar-

martyrio coronatus eſt Calliſtus, & Vrbanus natione Rom. papa efficitur anno 226. Hic Cęciliam, Tiburtium & Valerianum, aliosque multos conuertit ad fidem. ſtatuit etiàm, vt omnia vaſa altaris eſſent aurea, argentea vel ſtannea, & decreuit confirmationem fieri cum chriſmate. Eiuſdem quoquè Vrbani inſtitutum fuit, vt eccleſia, prędia & fundos à fidelibus oblatos reciperet, partireturque prouentus clericis omnibus viritim, nihilq; cuiuſpiam priuatũ eſſet, ſed communia omnia. tex. 12. q. j. Videntes. tandèm ſub Alexandro martyrio coronatus eſt. Nam etſi Alexander precibus matris Mammęæ perſuaſus, faueret Chriſtianis, non tamen per edictum eis prouidit. quarè ſub Almachio alijsq; iudicibus plerique martyres ſunt effecti. ſedit Vrbanus annis 8.

Vrbanus pontifex.

Pontianus pontifex.

ANNO 10. Alexandri, qui eſt annus Domini 234. Pontianus natione Romanus, Vrbano ſuccedit. ſedit annis 6. hic inſtigantibus ſacrificulis idolorum, mãdato principis in Sardinia deportatur, vbi pro fide Chriſti multa paſſus tormẽta, tandẽ moritur, cuius corpus poſteà à Fabianu pontifice Romam reportatur, & in via Appia cœmeterio Calliſti ſepelitur ſub Maximino.

Cyriacus pontifex.

Cyriacus papa Pontiano ſubijcitur, qui vno anno & tribus menſibus fertur ſediſſe. ab Hunnis, Agrippinã vnà cum xj. millibus virginum profectus, martyrio cõſumptus eſt, vt in chronicis Martinianis habetur. alij tamen ſcribũt martyrium ſubijſſe anno 370.

Origenes presbyter.

Eodem tempore Origenes presbyter apud Cęſaream Palęſtinæ, ab illius prouinciæ epiſcopis eſt ordinatus, de quo ſuprà mentionem fecimus. hic Origenes, qui & Adamantius eſt dictus, decimo Seueri principis anno, Leonide patre martyrio coronato, cum matre vidua & ſex fratribus pauper relinquitur, annorum 17. quandoquidem cenſus paternus, qui maximus fuerat, cõfiſcatur. Huic Origeni à prima ętate Chriſtianæ religionis obſeruantia honorabilis fuit, & hæreticorum ſocietas execrabilis. Plutarchus per ipſum conuerſus eſt ad fidem, ſimul & * Heracleas, natura Plutarchi frater & meritis. Illi autem non ſolùm in verbo erat perfecta doctrina, ſed etiàm in opere conſummatæ diſciplinæ prębebat exempla, & prędicabatur de eo: Hic eſt qui quale habet verbum, talem habet & vitam.

Vndè hoc videns Demetrius epiſcopus, docendi ei miniſterium in eccleſia tribuit, in quo plurimùm temporis exigens, ſempèr Chriſtianus philoſophus habebatur. deniquè per multos annos traditur abſque calceamento nudis inceſſiſſe pedibus, vini quoquè vſum & cęterorum ſimilium, niſi ea ſola quæ vitæ neceſſitas poſcebat, nullum penitùs habuiſſe, niſi ob ſtomachi reuelanda incommoda ſumere cogeretur. Martyres verò paſſim & publicè conſolabatur, ex quibus primus erat Plutarchus: poſt illius martyrium ſecundus ex Origenis diſcipulis martyr efficitur Serenus, tertius Heraclides, quartus Neophytus, quintus eiuſdem ſcholę martyr efficitur alius nomine Serenus. & licèt ipſe ſe tortoribus ingereret, ſempèr tamen fuit omiſſus.

Plutarchus martyr.

Inter cętera quoquè ſtudia nec illud omiſit, ſcrutari & addiſcere etiàm Hebrææ linguæ myſteria, vt agnoſceret quæ à Iudęis Hebraicè leguntur, qualia ſint, vel cęterorum interpretum, qui pręter ſeptuaginta interpetati fuerant, quanta eſſet editionũ diuerſitas: vndè & illos famoſiſſimos codices prim⁹ ipſe cõpoſuit, in quibus per ſingulas columnas ſeparatum opus interpretis vniuſcuiuſque ſcripſit, ità vt primò omnium Hebręa verba Hebraicis literis poneret, ſecundo loco per ordinem Gręcis literis è regione Hebręa verba deſcriberet, tertio Aquilæ editionẽ ſubiungeret, quarto Symmachi, quinto 70. interpretum, quæ noſtra eſt, ſexto Theodotionis collocaret, & propter huiuſmodi compoſitionem exẽplaria ipſe nominauit hexapla, id eſt, ſextuplici ordine ſcripta. In pſalterio autẽ & nonnullis alijs interſerit etiã de ſexta & ſeptima editionibus.

Reprehẽſio Demetrij.

Inculpabant autem quidam Demetrium, quòd Origeni (vt dicebant) verbi Dei committeret prędicationẽ, de quo Alexãder ſcribit Demetrio: Quòd addidiſti in literis tuis, quia nunq̃ auditũ ſit vt pręſentibus epiſcopis laici diſputent,

neſcio

Anno Xti 235. 239.

neſcio quam ob cauſam tam apertū mēdacium aſſerere volueris, cùm conſuetudo hæc ſit, vt ſi qui inueniantur qui poſſint fratres inſtruere, & cōſolari populum, à ſanctis epiſcopis inuitentur & poſſint hęc facere. Illis etiàm temporibus conſcribēdi commentarios in ſcripturas ſanctas initium ſumpſit, compellente Ambroſio, qui omnia quę opus erant, affatim præbuit, notarios 7. adhibuit, ſcriptores quoquè alios tantos, ſed & puellas adprimè eruditas, totidē numero ad opus ſimile.

Africanus ſcriptor. Per idem tempus Aphricanus nobilis ſcriptor obiecit Origeni, quòd hiſtoria Suſannę ficta videatur, cui Origenes magnificentiſſimè reſcribens, aſſerit nequaquàm Iudæorum cōmentis & fraudibus auſcultandum, ſed hoc ſolum verum habendum in ſcripturis diuinis, quod LXX. interpretes tranſtuliſſent, id authoritate Apoſtolica eſſe confirmatum.

Erat tunc Beryllus in Arabia epiſcopus, qui aſſeruit Chriſtum neq; extitiſſe ante carnis natiuitatem, neq; propriam Deitatis habere ſubſtantiam: ſed hoc ſolūmodò, quòd paterna in eo Deitas habitaret. exoratus eſt Origenes ab epiſcopis, qui illum abijcere & reſpuere malè conceptum perſuaſit errorem, redireq; fecit ad fidem veram ſanamque doctrinam, ac ità errorem depulit, vt tamen emendaret, nō perderet, erroris authorem. poſteà aduersùm Celſum epicureū philoſophum, qui contra nos libros cōſcripſerat, octo voluminibus reſpondit. Sūt & eius ad imperatorem Philippum epiſtolæ, & ad vxorē eius Seueram, abſque vllo adulationis fuco.

Berylli hæreticus ab Origene cōuerſus.

Ea tēpeſtate in Arabiæ partibus erāt quidam aſſertores dogmatum peruerſorum, dicentes, animas hominum per mortem cum corporibus interire pariter & corrumpi, rursùm verò tempore reſurrectionis cum corporibus ſuſcitari: ad quem morbum depellendum cùm ingens epiſcoporum concilium conueniſſet, iterùm Origenes rogatur. Cùq; coram concilio diſputaret, tam magnifica fuit eius oratio, vt omnes quos error inuoluerat, ad fidem rectam & ſenſum catholicum reuocaret.

Execranda hæreſis.

Erat etiàm alia hæreſis per illud tempus, dicta Helcheſaitarū, quam ille ſtatim vt viſa eſt apparuiſſe, reſtinxit. Iſti enim quædam de ſcripturis ſanctis refutant, & rursùm vtuntur teſtimonijs de vet. & no. teſt. Apoſtolū Paulum ex integro reſpuunt, & aſſerunt quòd in perſecutióibus ſi quis negauerit, nihil criminis habeat, pro eo quòd is qui fixus eſt in corde ſuo, etiàm ſi ore negauerit pro neceſſitate, corde tamen in fide permanet. & librum circunferūt, quem dicunt è cælo lapſum, cuius verba ſi qui audierint, remiſſionem accipiant peccatorum aliam, præter illam quā Chriſtus dedit.

Hæreſis Helcheſaitica.

ANNO deindè Domini 238. Iulius Maximin' genere Thrax, ordine miles, imperator factus eſt ſola militum voluntate, ſinè ſenatûs authoritate. præfuit annis tribus. hic barbaro patre et matre genitus, quorum alter è Gotthia, alter ex Alanis genitus eſſe perhibetur, in prima pueritia opilio fuit, ingentis ſtaturæ vir factus, adeò vt 8. pedes excederet alios. vndè poſteà prouerbium dictatum eſt de hominibus inſulſis & immodicę proceritatis, Maximini caligam requirit. tantæ bibacitatis fuit, vt vini amphoram vna cœna biberet, 40. aut 50. libras carnium deuoraret, quem Seuerus primùm cum lixis ordinauit, quorum poſteà in certamine 16. vno ſudore deuicit, pro quo Seuerus eum aureo torque donauit, ab Heliogabalo verò non diligebatur.

Anno Xti 234. Iulius Maximinus imp. 25.

Sed Alexandro imperio potito dilectus fuit, ità vt eum tribunum quartæ legionis faceret, diceretq;: Habes Maxime chariſſime tyrones ad tuos mores, ad tuam virtutem, ad tuum laborem, eos fac militiam addiſcere, vt mihi multos Maximinos reip. optabiles ſolus efficias, qua in legione omnia ſtrenuè peragebat vſq; ad inuidiam. alij enim Milonem, alij Antęum, alij Herculem appellabant. paulò pòſt Alexāder meritorum ſuorum in perniciem ſuam iudex, Maximinum omni exercitui præfecit, gaudentibus cunctis vbiquè tribunis, ducibus & militibus. Quod Alexandro optimo imperatori malè ceſſit. nam in Gallia poſitis caſtris, ſubitò immiſſis militibus,

Alexandri mors.

tibus,vt quidam dicunt,ab ipſo: vt alij, à tribunis barbaris,Alexander interemptus eſt.quo occiſo, Maximinus è corpore militari in imperatorē aſſumptus & Auguſtus appellatus eſt. filium mox ipſe ſui nominis,imperij conſorté fecit.

Deindè ingreſſus Germaniam, omnia cæde & igne vaſtauit, prædas magnas à barbaris ſuſtulit,& vſq; ad vltima Germaniæ penetrauit.pacataq; Germania, Sarmatis bellum inferre ſtatuit, contra quos multis in plijs victor ſempèr euaſit. ſed inter has bellicas virtutes, quibus meritò commendandus videbatur, tam crudelis & inhumanus cœpit fieri, vt bellicam gloriam crudelitate fœdaret. Erat enim illi perſuaſum, quòd niſi crudelitate,imperium ſibi firmare non poſſet: ſimul & verebatur, nè propter humilitatem generis contemneretur. nam & ignobilitatis contegendæ cauſa,omnes côſcios ſui generis interemit.

Côſiliarios Alexandri Maximinus occidit & amicos.

Circa ſe nullum ex nobilibus paſſus eſt, quarè omnes Alexandri miniſtros varijs occidit ſupplicijs. deindè citra rationem conſulares viros & duces varijs mortibus ſuſtulit. amicos qui ſibi paupertatis tempore profuerât,ſuſtulit: nihilqueomiſit quod ad crudelitatem videretur operari. nam in cruce quoſdam actos occidit, alios intra animalia nouitèr occiſa incluſos, viuos à vermibus conſumi iuſſit,alios feris laniandos obiecit, & hæc omnia ſinè delectu dignitatis. Hic etiàm propter Alexandri matrem Mammęam,familiamq́; eius Chriſtianam,excitauit ſextam à Nerone perſecutionem,ſub quo & Pontianus epiſcopus vrbis martyrio coronatus eſt.

Sexta Chriſtianorum perſecutio.

Deniquè cùm in omnes ſæuiret,Romæ adeò trepidatum eſt,vt vota in templis publicè fierêt, nè vnquàm Romam veniret.ſed & ſenatus populusq; Rom. vt tam immanem beluam à ceruicibus ſuis pellerent,diuerſis miſſis nuncijs per prouincias,contra illum non ſolùm defectiones, ſed & exercitus parant. Vndè in Africa exercitus qui ibi in pręſidio erat, communi omnium voto Gordianum ex Ro. ducibus hominem nobiliſſimum, ſed iam ætate grandæuum, qui Aphricam iure proconſulari regebat, licèt reluctantem, imperatorem dixerunt,qui ſtatìm ad ſenatum Romanũ literas miſit, quibus ſenatum certiorem fecit, ſe nihil facturum præter ſenatûs voluntatem:quas literas ſenatus libentèr accepit.

Appellati ſunt etiàm Gordianus ſenex & Gordianus filius eius Auguſti, deindè omnes amici Maximini in vrbe occiſi ſunt,& ipſe hoſtis appellatus eſt. literas etiàm ſenatus in prouincias miſit huiuſmodi formę: Senatus populusq́ue Rom.per Gordianos principes à triſtiſſima belua liberati,proconſulibus, pręſidibus,legatis,ducibus, tribunis, magiſtratibus, & ſingulis ciuitatibus, vicis & caſtellis ſalutem dicit. Dijs fauentibus, Gordianum procôſulem virum ſanctiſſimum, principem meruimus, Auguſtum appellauimus: nec ſolùm illum, ſed etiàm in ſubſidium reip. & ad illam beluam Maximinum atque illius amicos vbicunquè fuerint perſequendos, à nobis etiàm Maximinus hoſtis eſt iudicatus cum filio ſuo. Gordianus cum filio Gordiano Auguſti felicitèr agant, ambo felicitèr imperent, acclamatum eſt. nepos quoquè Gordiani Cæſar appelletur Gordianus tertius.

Gordianus contra Maximinũ imperator eligitur.

Maximinus adhuc in Germania poſtquàm hæc audiuit, ità exarſit in ira, vt non homo putaretur.abſorptus eſt bili, vt caput parietibus impingeret, amens exclamabat,gladium nonnunquàm arripiens quaſi ſenatum poſſet occidere. Tandèm vix reſipiſcens, in concionem exercitum vocauit, multa in Gordianum,plura in ſenatum dixit, cohortans milites ad communes iniurias vindicãdas:Videtis,inquit,cùm nos in Germania Romanam defendimus maieſtatem, Aphri fidem Punicam pręſtiterût. nam duos nobis Gordianos, quorum alter ſenio ità affectus eſt,vt non poſſit aſſurgere: alter ità luxurie perditus, vt nil penſi habeat, obiecerunt: hæc nobilis ille ſenatus agnouit, pro quorum libèris arma portamus.Quin agitè properemus ad vrbem, properemus contra Aphros,quorum omnium bona vos habebitis. dato igitur ſtipendio, & quidem ingenti,Romam verſus cum exercitu proficiſci cœpit.

Maximini rabies.

Intereà

Intereà Capelianus qui Mauritaniã proconſulari imperio regebat, Maurorum Afrorumq; multitudine collecta, cõtra Gordianos verſus, Carthaginem venit. quo audito, Gordianus ſenior qui iam in Italiam traijcere parauerat exercitum, belli fortunam experiri ſtatuit, & pugna commiſſa Gordianus iunior vincitur, fugiensq; à perſequentibus occiditur.

Gordiani filij interitus.

Fertur autem tanta multitudo Gordianorum partis cecidiſſe in hoc bello, vt cùm diù quæſitũ fuiſſet corpus Gordiani iunioris, non potuerit inueniri. hæc vbi cõperit ſenior Gordianus, cùm in Africa nihil præſidij eſſet, & acerrimè Capelianus inſtaret, laqueo ſibi vitam extorſit. Hic exitus duorum Gordianorum fuit: imperauerunt anno vno, mẽſibus ſex. Gordianus hic iunior, ab Afris et ſenatu quoquè appellatus Auguſtus, in ſtudijs grauiſſimę opinionis fuit, forma cõſpicuus, memoriæ ſingularis, bonitate inſignis: vixit in delicijs, in hortis, in balneis, in amœniſſimis nemoribus: hunc pater aſpernatus eſt, ſæpiſſimè dicens eum in ſumma claritate citò moriturum, vndè cantare ſolebat ſenex de filio:

Gordianus ſenior laqueo vitam finiuit.

Aeneid. 6. *Oſtendent terris hunc tãtùm fata, neq; vltrà Eſſe ſinent.*

Appellati quoquè ſunt & perlibentèr Antonini, ſeu potiùs Antonij.

Eò tunc Capelianus victor pro Maximino, omnes Gordianarum partium in Africa interemit, neque cuiquam pepercit, vt ex ſententia Maximini videretur hęc facere. ſed & Maximinus audita victoria Capeliani, ſpem retinendi imperium etiàm contra voluntatem ſenatûs accepit. At Romę audita morte Gordianorum, ſenatus vehemẽtèr eſt exterritus, & in ædem mox Concordiæ concurrit, atque conſultare cœpit potiſſimùm, quonam pacto Maximino reſiſterent. Et poſt multa vnus ex ſenatoribus, cuius prima erat ſententia, in hæc verba prorupit: Cùm noſtris ceruicibus immineat Maximinus, quem hoſtem mecum antè dixiſtis, Gordiani duo interempti ſunt, agite nũc Patres Cõſcripti, alium principem dicite. quid moramini?

Cõſules & ſenatus in æde Concordię.

Poſt illum Boethius Sabinus: Scio P. C. rebus nouis rapienda eſſe conſilia, nõ quærenda. ceruicem ſuam quiſq; reſpiciat, vxorem, liberos, patriam, fortunas. Maximinus natura furioſus, truculentus, immanis, quadrato agmine ad vrbẽ venit. vos conſulendo diem teritis. faciendus eſt imperator, immò eligẽdi ſunt principes, vnus qui in vrbe reſideat, alter qui Maximino obuiàm cum exercitu pergat. ego præceps dico: vos, ſi placet, firmate. Maximũ Pupienũm, itẽq; Balbinum, principes illos Reipub. nòmino, quorum vnus in re militari tantus eſt, vt ſplendor virtutis, nobilitatem generis recompenſet: alter ità clarus genere ac morum, ſanctitateq; vitæ, vt ad Reipub. conſeruationem à Deo nobis datus videatur. habetis ergò ſententiam meam.

Quo dicto, vno conſenſu ab omnibus acclamatũ eſt, Maxime & Balbine Auguſti, dij vos ſeruent. poſt hæc flagitante populo, Gordianus puer annũ agens 15. Cæſar quoquè appellatus eſt, natus ex filia Gordiani præmortui. Maximi huius pater artem ferrariam exercuiſſe dicitur, ipſe tamẽ per omnem vitam ſuam militię vacauit. poſteà ad præfecturam vrbis peruenit. moribus erat ferus, ſed iuſtus: rogatus tamen ſempèr ignouit, nec iratus vbi iraſci nõ decuit, ſenatui & Po. multùm dilectus. Balbinus verò conſul fuit, & proconſulari dignitate diuerſas prouincias rexit. erat quoquè vultu venerabilis, eloquentia clarus, poëta præcipuus.

Maximus Pupienus, Balbinus, IMP. 26.

Maximus tanquàm bello contra Maximinum magis idoneus, profectus eſt, ſenatu mittente nuncios ad omnes prouincias, vt ei auxiliũ ferrent contra Maximinum: & ſi quis Maximinum in aliquo iuuiſſet, ſtatuunt vt in hoſtium numero haberetur. Quod cùm audiſſet Maximinus, acrior in Italiam eſt ingreſſus. ſed cùm nil victus miles diſcurrens inueniret, quia in locis munitioribꝰ repoſita erant, exercitus Maximini fame vrgeri cœpit, propter quod non modicũ murmur ortum fuit, cùm poſt alpes in Italia exercitus recreari crediderat. Nihilominùs Maximinus Aquilegiam obſedit. ciues Menephili Ro. legati hortatu ac monitis ad reſiſtendum ſe parabãt,

ccc 2 &pro

& pro patriæ ſalute ſe deuouebant.

Videns autem Maximinus obſidionẽ in longum trahi, excandeſcens in milites, quaſi in culpa eſſent, multos ex eis occidit. Quo facto milites vehementèr contra ſe commouit, & excitata ſeditione, Maximinum cum filio in tentorio degentes occiderunt. nunciabatur enim palàm, orbem terrarum conſenſiſſe in odium Maximini, vndè occiſis patre & filio, eorum capita præfixa cõtis, Aquilegienſibus demonſtrârũt. hic finis Maximinorum fuit, dignus crudelitate patris, indignus bonitate filij. Sepulcra eorum nulla, ſed in fluentem cadauera eorum miſſa ſunt, & capita eorum in campo Martio, exultante populo, exuſta. Hæc Herodianus & Iulius Capitolinus ſcribunt.

Maximinus cũ filio occiditur.

Maximus intereà, qui apud Rauennam bellum parabat, agnita morte Maximini & filij, Romã properat. ſed præuenit illum nuncius miſſus ab Aquilegienſibus, qui mutatis equis, quarta die Romam peruenit, & cùm dies ludorum eſſet, perlectis publicè literis, ſupplicationes à ſenatu per totã vrbem, per om̃ia templa decreta ſunt. poſt duos dies ſuperuenit Maximus cum prætoriano exercitu, quem Balbinus & Gordianus cum toto ſenatu magna gratulatione ſuſceperunt.

Igitur hi duo principes Maximus & Balbinus, magna cum moderatione populum gubernabant, leges optimas cõdebant, ſenatui plurimùm deferebant, res bellicas prudentiſſimè diſponebant, Gordiano adhuc puero. & cùm iam bellum Parthis inferendum eſſet, ad hoc Maximus, ſenatûs decreto mitti debebat, Balbinus contra Germanos, qui Gallias infeſtare dicebâtur. graues tum diſcordiæ inter illos exortæ ſunt, tñ ità occultè, q̃ vix intelligeretur, cùm Maximus Balbinum, quaſi remiſſum & imbellem, ſolis delicijs vacantem, deſpiceret: Balbinus verò Maximum, quaſi degenerem calcaret. Acceſſit his, quòd milites vtrũq; exoſum haberent, quòd nõ à ſe, ſed à ſenatu electi eſſent. diſcordia inter eos paulatim detecta, occaſionem quærunt occidẽdorum principum: ſed inuenire vix potuêre, quia Germani vtrunq; ſtipabât. Ludis autem ſcenicis cùm multi occupati eſſent, milites eos in palatio occiderunt.

Maximus & Balbinus principes occiduntur.

Hunc finem indignum moribus & actibus ſuis, optimi imperatores habuerunt. Nam illa ætate nec Maximo Pupieno fortius, neq; Balbino benignius fuit quicquam. & licèt aliqui Pupienũ alium dicant à Maximo, tamen verior hiſtoria eundem aſſerit eſſe Maximum Pupienum.

Inter hæc anno 239 à natali Chriſtiano, poſtquàm Pontianus papa ſtatuiſſet, vt pſalmi die nocteque per omnes Eccleſias cantarentur, & vt ante celebrationem Miſſæ ſacerdos, Confiteor, præmitteret, vbi ſedit ſex annos, martyrio coronatus, in Sardinia exilio deceſſit.

Pontianus pſalmos decantari facit.

Huic ſucceſſit Anterus, qui ſtatuit epiſcopos, conſentiente pontifice, ad alios præſulatus poſſe trãſferri, vt geſta martyrum conſcriberentur. qui cùm anno vno et mẽſe vno miniſtrâſſet, martyrio coronatus eſt. alij ſcribũt eum deceſſiſſe confeſſorem. Huius quoquè eſt illud inſtitutum, vt niſi epiſcopus fuiſſet priùs, ſummus pontifex fieri nõ poſſet. ſic ex priori Eccleſia fas eſſet ſibi alteram optare, quod non optantis, ſed animarum cauſa fieret. Scripſerunt alij Anterum ſediſſe annos 12. ſed tãta eſt diuerſitas ſcriptorum, vt multo tutius ſit talia præterire, quàm in re tam vetuſta temerè aliquid affirmare. Euſebium tamen ſecuti, mecum ſentiunt.

Anterus.

GENERATIO IX.

ANNO Domini 240. Fabianus natione Romanus, papa efficitur, in quo generatio nona incipitur. Tradunt autem Fabianum, Antero defuncto, cùm de agro reuerteretur, & populus Eccleſiæ pro epiſcopo eligendo cõgregaretur, atque alius de alio conclamaret, nec tamen vulgi ſententia certi aliquid obtineret, adſtitiſſe etiàm ipſum inter cæteros, & ſubitò columbam cælitùs lapſam, figuram ferentem illius, quæ ſuper IESVM apud Iordanem deſcenderat, ſuper caput ſteriſſe Fabiani. ad quod ſpectaculum ora cunctorum conuerſa, & omnes velut vno ſpiritu commoti, hũc epiſcopatu dignũ ex

Fabianus papa.

Miraculum electionis.

Anno Dom. 241 reg. ad 247

Dei iudicio decreuerunt, eumq́; continuò cathedræ imponentes, legitimo ſacerdotio præfecerunt. ſedit annis 13. mēſibus 11. Fabianus autem pontifex, 7. diaconis regiones diuiſit, qui à notarijs res geſtas colligerēt. ſtatuit præterea, vt ſingulis annis in cœna Domini chriſma renouaretur, c. literis, de conſ. di. 3.

Gordianus imper. 28. Occiſis autem Maximino cum filio, et Maximo ac Balbino, Gordianus adoleſcēs, qui Cæſar fuerat, à militibus, populo & ſenatu, ingenti amore, ſtudio & gratia Auguſtus eſt appellatus. amabatur autem merito aui & auunculi, qui ambo pro repub. perierunt. Imperauit annis ſex, ab anno Domini 241. quo imperare cœpit. fuit autem iuuenis lætus, pulcher, gratus om̄ibus, & literis ꝑ ętate doctiſſimus, & cùm paulò antè tanta ſeditio inter milites & populum exorta fuiſſet, vt ad bellum inteſtinum veniretur, & vrbs in magna parte incenderetur, eo interueniente, pax eſt roborata. Cùm autem in vrbe regnaret pacificè, quidam in Africa eius contēnentes ętatem, duce Sabiniano, miſſi ſunt ei auferre imperium, quem ſtatim Gordianus per Mauritaniæ præſidem obſeſſum, ad mortem coēgit. qua coniuratione compreſſa, Gordianus filiam Miſithei viri clariſſ. duxit vxorem. erat hic Miſitheus vir doctiſſ. eloquentia clarus, prudentia conſpicuus. hunc mox Gordianus prę- fectum prætorij inſtituit, & ſic non puerile factum eſt imperium, optimis ſoceri fultū cōſilijs. vndè poſtquàm optimi viri Miſithei verbis cœpit acquieſcere Gordianus, omnia publica & priuata in melius ſunt mutata, quod ex eorū ſcriptis colligitur. nam ſocer ſic ſcripſiſſe reperitur:

Miſitheus Gordiani ſocer.

Literæ Miſithei ad Gordianum. Domino & filio Gordiano Auguſto, Miſitheus ſocer & præfectus, ſalutem: Euaſiſſe nos graue temporum maculam, quam per ſpadones, qui amici videbantur, & erant vehementèr inimici, incurreras: omnia enim officia ad voluntatem ſuam vendebāt, ſuggerebātq́; vt bonos pelleres, malos retineres. Deo itaque gratias, quòd eo volente reſpub. emendata eſt.

Cui Gordianus ſic reſpondit: Gordianus imperator Auguſtus Miſitheo patri & præfecto ſalutem: Niſi dij om̄ipotentes Ro. imperium tuerētur, etiàm nunc per ſpadones quaſi ſub haſta poſiti videremur. deniquè vt verum fatear, multa non fuerūt facienda quæ feci. ſed gratias agimus, quòd te inſinuante qui nihil vendis, & vera nobis refers, quæ ꝑ ſpadones incluſus ſcire non potui*. mi pater, verum audias velim. miſer eſt imperator, apud quem vera reticētur, qui cùm ipſe publicè ambulare non poſſit, neceſſe eſt vt audiat vel audita, vel à pluribus roborata confirmet. * iam ſcio.

Gordianus bellum Parthis indixit. Inter hæc iam potens cōſilijs, & Perſis ac Parthis bellum indixit, magniſque apparatibus in Orientem profectus eſt, primoq́; tractu ſeu cōflictu inter Thraciam & Mœſiam habito, quidquid ibi hoſtium fuit, deleuit, fugauit, ſubmouitq́;. Indè nauigio in Syriam venit, atq́; Antiochiam, quæ à Parthis erat occupata, obſedit, in qua Saporem regē Perſarum frequentibus prælijs, qui ad obſidionem ſoluendam cum innumerabilibus copijs venerat, victum fugauit. Nec multò poſt Antiochia capta, tranſiuit Euphratem, vbi Parthos inuaſit: eorum munitiōibus expugnatis, cum Artaxerxe eorum rege difficilimo bello cōflixit, cum vicit atq́; fugauit.

Scripſit de his victorijs ſenatui, valdè extollens ſocerum, inter cætera, Valeat tātùm, inquit, Miſitheus pręfectus & parens noſter, cuius ductu hæc trāſegimus, & reliqua tranſigemus. Veſtrum eſt igitur ſupplicationes decernere, nos dijs commendare, Miſitheo gratias agere. quod & factum eſt.

Miſithei interitus. Sed iſta felicitas longior eſſe non potuit. nam Miſitheus Philippi artibus, vt pleriq́; dicunt, vt alij, morbo extinctus eſt, cuius viri tanta in repub. diſpoſitio fuit, vt nunquàm ciuitas potior inuēta ſit. nullum ſenē militare paſſus eſt, nullum puerum annonas recipere: amabatur ab omnibus, quòd ipſe & remp. amaret & principem. Philippum eum timuiſſe ferunt, atque per medicos ei inſidias paraſſe. Quo mortuo, in eius locū præfectus ꝑtorij factus eſt Philippus Arabs, humili genere natus, ſuperbus, qui ſtatim domino ſuo qui eū prouexerat, ingratus, illi inſidiari cœpit: tātumq́; arte

Philippus præfectus prætorij efficitur.

ſua effecit, vt naues quæ ex Aegypto & Italia victum deferebant, auerterentur. deindè in ea loca deduxit exercitum, vt milites annonam habere nō poſſent: ob quam cauſam ſeditio in exercitu moueri cœpit, à non intelligentibus Gordianum decipi à Philippo.

Indè Philippus per quoſdam duces muneribus conciliatos, diſſeminare in exercitu cœpit, Gordianum eſſe adoleſcentem, & ad gubernandum imperium minùs idoneum, aliumq; quærendum, qui poſſet & ſciret in tanto diſcrimine militibus, iam fame laborantibus ſubuenire: factúq; eſt, vt iam Philippus ad imperium palàm vocaretur. cumq; amici et fautores Gordiani reſtitiſſent, ad extremum cùm milites fame vincerētur, Philippo imperium mādatum eſt, iuſſumq; à militibus, vt quaſi Gordiani tutor, vnà cum ipſo pariter imperaret.

Philippo imperiū cōmittitur.

Suſcepta à Philippo imperij cura, cœpit cōtra Gordianum ſuperbiſſimè agere, adeò vt Gordianus cùm ſciret ſe nobiliſſima familia ortū, nec iam pati poſſet ignobilis hominis ſuperbiam, ſperās Philippum ab imperio deijcere, conuocata exercitûs parte, conqueſtus eſt de Philippi ſuperbia. ſed nihil egit, cùm illum incuſaſſet, φ immemor beneficiorum, ſibi ingratus eſſet. poſt aliquot dies cùm videret ſe à Philippo circumuentum, & ſe minorem quotidiè fieri, petijt vt æquale ſaltem inter eos eſſet imperium, nec impetrauit: dehinc petijt vt loco Cæſaris haberetur, nec obtinuit: petijt etiàm vt præfecti loco eſſet Philippo, & denegatum eſt: poſtremò, vt ducis loco in exercitu haberetur, & viuere eum pateretur: ad quod quidem penè cōſenſerat Philippus ipſe tacitus, ſed omnia per amicos atq; conſilijs egit. Et cùm ſecum cogitaret amorem po. Ro. ac ſenatûs circa Gordianum & totius orbis, cùm nobilis eſſet ac nepos imperatoris, cùm & remp. liberâſſet bellis grauibus, poſſe fieri vt reuocaretur ad imperium, captum ſubitò per ſuos mandauit clàm occidi, & ſic ſolus ſibi vſurpauit imperium.

Gordianus occiditur.

Defecit ſol cæſo Gordiano ità inſigniter, vt propter tenebras terris inductas, nihil omninò poſſet agi, niſi luminibus accenſis. Eſt & terra ſub eo adeò horrendè cōcuſſa, vt vrbes quædā ſubito hiatu ſuis cum populis abſorptæ ſint. Capitolinus author eſt. quod miror ab Euſebio prætermiſſum, qui naturæ hæc portenta diligentèr eſt executus.

Senatus, eo defuncto, primò * Marcū, & pòſt Seuerum Hoſtilianum creat. ſed breui ambo vita deceſſêre. Intereà Philippus Romam miſit literas, quibus ſcribit Gordianū morbo perijſſe, ſeq; à cūctis militibus electū. nec defuit vt ſenatus falleretur. appellato itaq; principe Philippo, & Augusto nūcupato, Gordianum inter deos retulit. is enim nobilis prorsùs, amatus à populo & ſenatu, vt nihil ei pter ętatē deeſſet imperio, dictus à ſenatu filius, à populo delicię ſuę. Sed vt Cordus ſcribit, omnes qui Gordianum gladio appetiuerunt, qui nouē fuiſſe dicuntur, poſteà interempti ſunt à Philippis ſua manu, ſuiſque gladijs & eiſdem quibus illum percuſſerant, repercuſſi.

Gordiano milites ſepulcrum apud Circæum caſtrum fecerunt in Perſide, titulū huiuſmodi addentes diuerſis linguis: Diuo Gordiano victori Perſarum, victori Gotthorum, Sarmatarum victori, depulſori Romanarum ſeditionum, victori Germanorum, ſed non Philipporum. quem titulum euertiſſe Licinius dicitur, cùm ſe vellet à Philippis originem trahere, tempore quo imperium nactus eſt.

ANNO Domini 247. Marcus Iulius Philippus inuaſit imperiū, vnàq; cum filio ſuo Caio Iulio Saturnino Philippo regnauit annis ſeptem. Iſti omnium imperatorum primi, Chriſtiani effecti ſunt, & in die paſchæ cum diuinis intereſſe voluiſſent & communicare, à Fabiano epiſcopo vrbis non priùs ſunt permiſſi, niſi confiterentur peccata ſua, & inter pœnitentes ſtarent. quod illi libētiſſimè ſuſcipiētes, diuinum ſibi metum & Chriſtianitatis pleniſſimam fidē, rebus & operibus comprobabant.

M. Iulius Philippus IMP. 28.

His anno iam tertio imperantibus, millesimus annus conditæ vrbis impletus eſt. quam ob cauſam pro ſolennitate multa ſacrificia facta ſunt, innumerabiles beſtiæ in circo interfectæ ſunt, ludiq;

Annus millesimus vrbis cōditę.

dique theatrales in campo Martio celebrati, tribus diebus ac noctibus populo vigilante. Hi ambo cùm diſpoſuiſſent multa bona facere pro Chriſtianis, violenta morte præuenti ſunt. ſed ipſis imperantibus nō eſt illata perſecutio Chriſtianis. Quod autem Philippus doloſè egit cum Gordiano, procurando mortem eius, de qua ſuprà, hoc & ipſe poſt pœnitentiam recepit à ſuo duce Decio, qui eum doloſè occidit Veronæ, capite medio ſupra ordines dentium præciſo: deindè vſurpās ſibi imperium, ad vrbem veniens, vt videretur zelo deorum Romanorum occidiſſe dominū ſuum qui Chriſtianus erat, ſimul occidit & filium Philippi, cùm eſſet annorū duodecim. tantùm hi duo Philippi cōuerſi ſunt ad fidem per ſanctum Pontium ſenatorem Romanum, & à ſancto Fabiano ſummo pontifice baptizati.

Intereà Philippo ſeptem annis principatu adminiſtrato, Decius qui eum ac filium occiderat, imperium inuaſit anno Domini 254. de Pannonia oriundus erat, moxque filium ſuum Decium, Cęſarem fecit, & perſecutionem ſeptimam poſt Neronem Chriſtianis mouit, occaſionem ſumens à Philippis Chriſtianis, in qua perſecutiōe multi paſſi ſunt. Itaque primo Decij anno Fabianus papa paſſus eſt. tunc etiàm paſſa eſt B. Agatha. De B. autem Laurentio dicetur infrà vbi de B. Sixto, qui ſub Decio Valerio martyrio coronatus eſt. At Decius iſte cum filio ſuo Gotthos Iſtrum tranſmeātes aggreſſus eſt, & *xxx. ex eis occidiſſe legit, de ſuis quoquè multos amiſit. ſed & filius eius interfectus eſt, ipſeq; in cōfuſas irruēs turbas, gurgite cuiuſdam paludis eſt ſubmerſus, ità vt nec cadauer eiꝰ inueniri potuerit. moritur anno imperij ſui tertio.

Decius 50. IMP.

*30. millia.

Decij & filij interitꝰ.

ANNO primo Decij Fabiano coronato, ſucceſſit Cornelius anno Domini 254. ſedit annum & menſes vij. verius eſt quòd ſederit duobus annis. Tempore Cornelij ortum eſt ſchiſma. nam quidam Nouatus nomine, à quibuſdam ſibi adhærentibus factus eſt papa, immò potiùs antipapa. ſed cum complicibus ſuis deiectus eſt. hic aſſeruit, lapſis poſt baptiſmum non eſſe locum veniæ per quantamcunque pœnitentiam, vel ſaltem quo ad recidiuos poſt pœnitētiam: de primo lapſu poſt baptiſma, vt hæreticus damnatus eſt per Cornelium papam in concilio.

Cornelius papa.

Antipapa omniū primus.

De hoc ſcribit Dionyſius Alexandrinus epiſcopus, Nouatus Rom. Eccleſię presbyter, elatione tumidus, ſpem penitùs ſalutis lapſis adimebat, etiàm ſi dignè pœnituiſſent, ex quo & princeps factus eſt hæreſis Nouatianæ, qui ab Eccleſia ſeparati, ſuperbo nomine ſeipſos καθαροὺς, id eſt, mundos, appellabant. Ob quam rem Romæ in concilio ſtatutum eſt à papa Cornelio, Nouatum cum ſuis ſequacibus alienū eſſe ab Eccleſia; eos verò qui lapſi fuerant in certamine, fraterna miſeratione curandos, & pœnitentia medicandos. Cyprianus quoquè de hoc librum edidit, & B. Auguſtinus vt hæreticum reprobat, de pœn. diſt. 3. adhuc inſtant. Quomodò autem Cornelius papa factus ſit, Cyprianus vij. q. 1. ſic ait: Factus eſt Cornelius epiſcopus de Dei & CHRISTI eius iudicio, & de clericorum penè omnium teſtimonio, de plebis quæ tunc affuit ſuffragio, de ſacerdotum antiquorum & bonorum virorum conſenſu, cùm Fabiani locus, id eſt, Petri, & gradus cathedralis vacaret. Quo accepto atq; confirmato, quiſquis iam epiſcopus fieri voluerit, foris fiat neceſſe eſt. Nec habet eccleſiaſticam ordinationem, qui Eccleſiæ vnitatem non tenet.

Nouatiana hæreſis.

Audiens autem Decius Cornelium multos ad Chriſtum conuertere, præcepit, vt vbicunquè inuenirentur Chriſtiani, ſinè ſententia punirentur. Cornelius igitur cum ſuis clericis comprænhenſus, exilio relegatur, vbi à ſancto Cypriano & alijs per literas eſt confortatus. Tandèm reductus ad Deciū, & dum immobilis perſeuerabat, flagris cęſus eſt & decollatus anno Domini 256.

Eodem anno Domini 256. ſucceſſit in pontificatu Cornelio Lucius natione Rom. ſedit annis tribus. Hic inſtituit, vt duo presbyteri treſq; diaconi, ſemper veluti vitæ teſtes epiſcopum comitarentur. &, Nè epiſcopus minor 30. annorum eligeretur: Nè quoquè ſacerdo-

Luciꝰ papa.

tes, & Leuitę veſtibus ſacratis extra Eccleſiam vterentur.

Gallus 31. IMP. ANNO Domini 257. Vibius Gallus, mortuo Decio, imperator à ſenatu comprobatus eſt, qui & filium Voluſianum in cõſortem imperij ſuſcepit. Quibus imperantibus, tanta in Chriſtiani nominis vltionē peſtis exorta eſt, vt pauca domus, nedùm ciuitates & prouinciæ, extiterint, quæ tantam non ſenſerint calamitatem. At ne Gallus quidem malum Decij aut videre potuit, aut cauere: ſed in eundem lapidem offenſionis impingens, ſanctos viros perſecutus eſt. Huius enim tẽporibus Cyprianus, qui primùm rhetoricā docuit, deindè Chriſtianus factus, oẽs facultates ſuas pauperibus diſtribuens, presbyter deindè & Carthaginēſium epiſcopus creatus, ſub Gallo & Voluſiano martyrio coronatur.

Cyprianus martyrio coronatur.

Aemilianus imp. 32. His temporibus Aemilianus quidam in Mœſia imperator eleuatus eſt, contra quē Gallus & filius pergētes, ab exercitu ſuo interfecti ſunt. Aemilianus autē Maurus genere, poſt quatuor menſes etiàm occiſus eſt.

L. Valerianus imp. 33. Mox deindè Lucius Valerianus, nobili ortus proſapia, anno Domini 259. in Rhetia & Norico agens, ab exercitu imperator creatus & Auguſtus appellatus eſt. Romæ verò Galienus filius eius à ſenatu Cæſar nominatur. regnauerunt ſimul annis 6. & Galienus poſteà ſolus annis 9. Valerianus dicitur etiàm Cornelium Valerianum Galieni filiū, Cæſarem conſtituiſſe.

Valerianus ille ſenior, dictus quoquè Decius, adeò humanus & benignus in Chriſtianos fuit, vt tota domus eius, eccleſia Dei vocaretur: tantęq; probitatis, vt priuſquàm imperator crearetur, cenſoria dignitate, quæ niſi ſanctis quibuſq; viris aſſignabatur, inſignitus fuerit. de qua re extat ſenatuſconſultum apud *Suetonium: Duobus Decijs, inquit, conſulibus ſexto Kalend. Nouembris, cùm iretur per ſententias, cui deberet cenſura deferri, nam id Decij poſuerant in ſenatûs ampliſſimi poteſtate, abſente Valeriano, omnes vna voce dixerunt: Valeriani vita digna cenſura eſt: primus enim genere, nobilis ſanguine, emendatus vita, doctrina clarus, moribus ſingularis, exemplum antiquitatis: ille de omnibus iudicet, qui eſt omnibus melior: Valerianus à prima pueritia cēſor fuit. quæ cùm eſſent ſæpiùs dicta, Decius accepit, omnes aulicos vocauit, ipſum Valerianum præcepit rogari. Felicem te, inquit, Valeriane totius ſenatûs ſententia, immò animis atq; pectoribus, totius *orbis ſuſcipe cenſuram, quam tibi detulit Romana reſpub. quā ſolus mereris, iudicaturus de moribus noſtris: tu æſtimabis qui manere in curia debeant, tu equeſtrem ordinem in antiquum ſtatum rediges, tu cenſibus modum pones, tu vectigalia firmabis, diuides ſtatum, rempub. recenſebis: tibi legum ſcribēdarum authoritas dabitur, tibi de ordinibus militum iudicandum eſt: tu arma reſpicies, tu de noſtro palatio, tu de iudicibus, tu de præfectis eminentiſſimis iudicabis: excepto deniquè præfecto vrbis Romæ, exceptis conſulibus ordinarijs, & ſacrorum rege, ac maxima virgine Veſtalium, ſi tamen incorrupta permanebit, de omnibus ſententias feres. laborabunt autem etiàm illi, vt tibi placeant, de quibus non potes iudicare. Hæc Decius.

Officiū cēſoris quale fuerit.

*vrbis

Sed Valeriani ſententia huiuſmodi fuit: Nè quæſo, ſanctiſſime imperator, ad hanc neceſſitatem me alliges, vt ego iudicem de populo, de militibus, de ſenatu, de omnibus penitùs* orbis iudicibus, tribunis, ducibus: hæc ſunt propter quæ Auguſtū nomen tenetis, apud vos cenſura reſidet, non poteſt hoc implere priuatus. Igitur veniam peto, cui vita impar eſt, cui ætas ſic repugnat, vt cenſuram hominum natura nō quærat.

Multa alia de eius probitate inueniuntur, vt mirandum ſit, quòd confeſtim in ſuo imperio prolapſus ſit. nam etſi ab initio imperij Chriſticolis fuerit plurimùm benignus, paulò tamen pòſt per quendam (vt fertur) magum Aegyptiorum doctorem, ità deprauatus, ità deiectus eſt, vt primò è palatio ſuo expulſis, qui Chriſtiani nominis aſſertores erāt, deindè per vniuerſum orbem octauam perſecutionem grauiſſimam à Nerone contra Chriſtū Eccleſiā excitārit, in qua perſecutione Lucius papa, ſimilitèr & Ste-

Perſecutio octaua.

Stephanus papa. Stephanus, martyrio ſunt coronati.

Lucio ſiquidem papa vita per martyrium functo, Stephanus natione Romanus, in cathedra Petri collocatur, anno Domini 259. ſedit annis duobus & aliquot menſibus, quanuis ſecũdùm alios, ſeptem.

De rebaptizandis hæreticis. Per idem tempus Stephanus de non rebaptizãdis his qui ad fidem rediiſſent, eadem ſtatuit quæ & Cornelius pontifex, quo tempore Cyprianus venerat in ſententiam, hæreticos rebaptizandos, ſicut & penè omnes tenebãt per Aphricã. Cornelius verò papa, & cæteri om̃es per Italiam ſacerdotes, huiuſmodi decretum, manente ſacerdotali cõcordia, refutãrunt, ſtatuentes antiquitùs ſuper hoc à patribus traditam regulam debere ſeruari, quæ continebat, poſt abiectionem praui & confeſſionẽ recti dogmatis, ſola eos manũs impoſitione purgandos. Vndè & Dionyſius, qui antè de hac re cum Carthaginenſibus & oriẽtalibus ſenſerat, mutata ſententia, ad Stephanũ ſcribens, eũ bono eſſe animo iubet, cùm Eccleſiæ tam Aſianę quàm Aphricanę, mutata opinione, in ſententiam Romanæ ſedis iam veniſſent.

Dionyſius Alexandrinus.

Malchion. Iuuit & Eccleſiã Dei Malchion Antiochenę eccleſię presbyter eloquẽtiſſimus. hic enim contra Paulum Samoſatenum epiſcopum* Antiochenum ſcripſit, quòd dogma Artemonis inſtaurare conaretur, affirmantis Chriſtum communis naturæ hominem tantummodò fuiſſe, nec ſempèr fuiſſe, ſed à Maria ſumpſiſſe principium: quæ opinio poſteà in Antiocheno concilio omnium conſenſu improbata eſt.

Stephanus autem quũ opere & verbis multos gentiles ad fidem Chriſti cõuertiſſet, cõquiſitus à Valeriano & Galieno, vnà cum pleriſq; ſuorum ad martyrium raptus, capite mulctatur. Stephano verò duob' annis impleto ſacerdotio Romæ, Sixtus ſuccedit anno Domini CCLXII. ſedit annis duobus, mẽſibus nouem. hic conſtituit, vt Eccleſia & altaria versùs Oriẽtem verterentur. Item, vt Miſſa ſuper altare fieret, quod antè non ſeruabatur, & vt, cùm infra celebrationem ſacerdos ſub ſilentio legeret canonẽ, populus decantaret, Sanctus Sãctus Sãctus Dominus Deus &c.

Sixtus papa II.

Dionyſius Alexandrinus, de quo ſuprà, ſcribit ad Sixtum de baptiſmate cõmemorans. Indicauit etiàm paritèr de Sabellij hæreſi: Quid dicam, ſcribit, de ea doctrina, quæ apud Ptolemaidã Pentapoleos ciuitatem, nupèr exorta eſt, plena blaſphemijs in Deum patrem, & in Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ, negãs eum eſſe filium patris, nec primogenitum om̃is creaturæ, ſimul & S. ſpiritũs auferens intellectum? Hi Sabellianiã Sabellio dicti. Sabellij hæreſis.

Refutata quoquè tum eſt hęreſis Cerinthi ex libellis Nepotiani, qui poſt mille annos futuram reſurrectionem & regnum Chriſti in terris dicebat. Is autẽ Cerinthus, qui libidinum & cupiditatum impatiens erat, voluptates ipſas in promiſſiõibus futuri regni ſanctis promittebat, abundantiam ciborum et mulierum copiã. cõtra quod Dionyſius ſimilitèr ſcripſit: Ego, inquit, tractat' hęreticorum lego, & traditiones eorũ perſcrutor, etiàm ſi videar ad horam verbis eorum pollui, ſed multùm mihi confert hoc, quòd ex eorũ verbis arguere eos poſſũ. deniquè cùm aliquis ex fratrib' presbyteris prohiberet me, nè hęretica legerẽ, viſio qdã mihi apparuit ſermonis huiuſmodi: Lege om̃ia quęcũq; in manus tuas venerint, quia probare ſingula et diſcernere quęq; potes, quandoquidẽ ex initio hæc tibi fuit cauſa credendi. Cerinthi hæreſis. Dionyſius.

Hic Dionyſius multa pertulit ſub Valeriano et Galieno imperatoribus, in carcere, fœtore, fame. multi quoquè martyres tũ facti ſunt, vt tres adoleſcẽtes in Palæſtina, Marius Hieroſolymorum ciuis, Aſtirius Romanę vrbis ſenator, de quibus in Eccleſiaſtica hiſtoria. Marius. Aſtirius.

Apud Cęſaream Philippi, quam Paneadam Phœnices vocant, ſtat ære fuſa ſtatua habitu virili, ſtola compta, dextrã mulieri porrigẽs, quam ſanguinis profluuio laborantem Saluator curauit. ad pedem ſtatuæ è baſi herba quædam noua ſpecie naſcitur: quæ cùm exorta fuerit, excreſcere vſque ad ſtolæ illius ærei indumenti fimbriam ſolet: eam quum ſummo vertice creſcens herba cõtigerit, vires indè ad depellẽdos omnes morbos languoresq; conquirit: ità quæcunque Mirũ qd de herba quadam.

fuerit

fuerit illa infirmitas corporis, hauſtu exiguo madeſacti ſalutaris graminis depellitur, nihil omninò virium habens, ſi antequàm æreæ fimbriæ ſummitatem creſcendo contigerit, decerpatur. Hanc ſtatuam ad ſimilitudinē vultûs Ieſu formatam tradebant, quę permanſit ad noſtra vſque tempora, ſicut ait Euſebius Cæſareēſ, Ipſi oculis noſtris inſpexim⁹.

Ad imperatorem Valerianum redeo, qui primùm ſatis victorioſus erat, ſed poſtquàm Chriſtianos perſequi cœperat, oīa ſibi aduerſa fuêre. nam in Meſopotamia gerens bellum, à Sapore Perſarum rege captus, ignominioſiſſima apud Perſas ſeruitute conſenuit. nam quandiù viuebat, ſemper accliuis humi, regem in equum aſſcenſurum dorſo attollebat. Et, vt dicit Oroſius, iuſto Dei iudicio tā nefarij in ſanctos author delicti, ſcilicet perſecutionis in Chriſticolas, hac probroſa punitus eſt pœna.

Valerianus capitur.

Miſerrima, ſed merita, imperatoris ſeruitus,

Capto autem Valeriano, omnes penè circumpoſitæ nationes in Rom. fines inuehuntur. Germani, penetratis alpibus, Italiam irrumpētes, Rauennam vſque perueniunt, tandèm Hiſpanias obtinentes, Tarraconem expugnant. Alemani Gallias peruagantes, cūcta cede, flamma, rapinisq; diripiūt. Macedonia, Pontus, Aſia, Gotthorum inundatione vaſtantur, Sarmatę Pannonias depopulantur. pręterea conſpiratione intrinſecùs tyranni inſurgunt: bella ciuilia. Fūditur vbiquè Ro. ſanguis, qui effuderāt innocētem Chriſtianorum ſanguinem. Galienus verò Valeriani filius, poſtquàm rerum ſummam ſolus obtinuit, claro Dei iudicio territus, exemplo patris motus, mitiùs erga Chriſtianos agere inſtituit, datiſque decretis, inhibere ſupplicia, perſecutionesq; ceſſare pręcepit, ac pacem Eccleſijs trepida ſatisfactione reſtituit. Sed quia erat homo natura laſciuior, comperta patris captiuitate gaudebat. Iocabatur, cùm eſſet omnium ingens mœror, quòd Ro. princeps captiuitate Perſica teneretur, quem inultum filius relinquebat, nec ad patris miſerias aut dedecus Ro. imperij mouebatur: & cùm primùm audierat captum patrem, Sciebam, inquit, patrem meum mortalem. ſæpè ad tibicines proceſſit, bibit in aureis ſempèr poculis, ſempèr vina variauit, concubinę in eius triclinio dormitabant. gēmato balteo vſus eſt, caligas gemmatas annexit, matronas ad conſolationem ſuam rogauit, oēs viæ ludis, ſtrepitu, plauſibusq; perſonabant. Cumq; in luxuria & improbitate perſiſteret, nec alitèr Rempub. gereret, Poſthumius in Gallia inuaſit tyrannidem, ſeditione tamen militum tandèm interfectus eſt. Genuus purpuram imperialem aſſumens in Mœſia, occiſus eſt. Aemilianus apud Moguntiam, cùm res nouas moliretur, oppreſſus eſt. Poſt mortem Poſthumij Marius in Gallia inuaſit imperium, ſed continuò interfectus eſt. Deindè Victorinus à Gallis vltrò creatus, poſt paululum occiſus eſt. huic ſucceſſit Tetricus, qui tunc Aquitaniæ præſidatûs adminiſtrabat officiū, multasq; ſeditiones militum pertulit. at in Oriēte per Odenatum quendam, collecta agreſtium manu, victi pulſiq́ue Perſę, defenſa Syria, recepta Meſopotamia eſt. hunc Galienus, participato imperio, Auguſtū vocauit, qui tamen pòſt inſidijs conſobrini ſui interemptus eſt. loco cui⁹ Zenobia vxor Odenati ſuſcepit imperium, diuq; rexit non muliebritèr. Pudet enumerare, quæ ſæpè Galienus malo generis humani quaſi per iocum dixerit. nam cùm ei nunciatum eſſet, Aegyptum deſciuiſſe, dixiſſe fertur: An ſine limo Aegyptiorum eſſe non poſſumus? Perdita Gallia, riſiſſe fertur & dixiſſe, Non ſinè trabeatis ſagis tuta Reſp. eſt? ſic deniquè de omnibus partibus mundi iocabatur amiſſis. Verùm cùm Galieni tantam improbitatem ferre non poſſent, conſilium iniērūt Martianus et Cecropius liberandi Rempub. & apud Medioſanum ab Aureolo duce, vel (vt alij volunt) à Cecropio interemptus eſt. vbi continuò & frater eius Valerianus eſt interemptus. Hæc vita Galieni fuit, qui voluptatibus & ſtupris perdidit orbem terrarū, quem xxx. propè tyrānis vaſtari fecit, ità vt etiàm mulieres illo meliùs imperarent.

Gallienus IMP. 33.

Inuaſores imperij.

Zenobia regina.

Galieni mors.

GENERATIO X.

ANNO Domini 270. regnante adhuc Galieno, anno imperij ſui 12. incepit decima generatio. Eodem anno Hiero-

Hymenæus.

Dionyſius.

Hieroſolymorum epiſcopus Hymenæus extitit, ſub Sixto ſecundo papa ordinatus. Eodẽ anno Dionyſius apud Alexandriam quieuit in pace, vir ſanctitate & doctrina admirandus. hic inter cætera ſcribit in epiſtola de paſchali feſtiuitate, Alexandriam eſſe deſolatam tribus de cauſis: primùm dicit manib' ſuis partem maximam perſequendo ſanctos cęſam, partem alteram bella inteſtina, partem verò quæ ſuperſuerat, peſtilentem ægritudinem rapuiſſe. Ille Dionyſius Iohãnis apoſtoli Apocalypſim nequaquàm refutandam putat, ſed ſumma dignitate venerandã, cùm eius ſcripta humanæ eruditionis intellectum excedãt, illiusq; reuelatiõem ſancti alicuius * ac ſinè vlla dubitatione per Dei ſpiritum factam, affirmat.

* eſſe, ac

Sub Galieno qui & Decius appellatur, Sixtus papa martyrio coronat' eſt, licèt alij contrà dicant, Dionyſij Alexãdrini dicto aſſentiẽtes, qui ſcripſit, Galieno regnãte poſt patrem Valerianum, Dei Eccleſiam in pace fuiſſe conſtituta. temporum tamen habita ſupputatione, S. Sixtus cum S. Laurẽtio paſſus fuit, anno Domini 273. quo anno & Galienus Mediolani interficitur.

Anno dñi 273

Gregorius Neocęſarex epiſcopus.

Eodem tẽpore claruiſſe dicitur Gregorius Neocæſareæ Ponti epiſcopus, Theodorus antè dictus, Origenis diſcipulus, vir illuſtris & catholicus, de quo nõnulla miracula refert Euſebius in eccleſiaſtica hiſtoria. Narratur vnũ de eo illuſtre miraculum: Cùm aliquandò per alpes tranſiret, neceſſitate coactus, ad presbyterũ cuiuſdã phani Apollinis ſacrum diuertit, ibì pernoctans. ſacerdos iſte ex more conſulebat ſimulacrum Apollinis, reſponſa poſcentibus dabat, vndè ei alimoniæ quæſtus erat. Gregorio manè recedente obmutuit dæmon. Cumque ſacerdos eflagitaret reſponſum, Quid me, clàmauit dæmon, inuocas? venire non poſſum. percontanti cauſam, aduẽtu ſe Gregorij dicebat expulſum.

Miraculum.

Mox ſacerdos occupans viam, ſecutus eſt Gregorium, querelã expulſi numinis exponens, quęſtũq; amiſſũ deplorat. at ille nihil moratus, ſcribit epiſtolã in hæc verba: Gregorius Apollini: Permitto tibi redire ad locũ tuum, & agere quæ conſueuiſti. Hãc ſacerdos ad phanum fert epiſtolã, adeſt iterùm dæmon, iterùm dat reſponſa. Tunc ſacerdos intra ſe cõpunctus, ait: Nõnne multò melior eſt Gregorius iſte Apolline, cuius obtemperat iuſſis? & deſcendit mox ad Gregorium, referens epiſtolam. rei ordinem pãdit, vtq; Deo ſe offerat, petit: ſtatìm relicta gentilitate, factus ab eo catechumenus. Poſteà baptiſma cõſequitur, & intantùm virtutibus fidei profecit, quòd B. Gregorij ſucceſſor in epiſcopatu eſſe meruerit.

Dionyſius papa.

Sixto Romanę eccleſię per annos xj. ſacerdotio procurato, ſuccedit Dionyſius ex monacho pontifex creatus, anno 271. hic presbyteris eccleſias & cœmeteria in vrbe Roma ſtatìm diuiſit, parochias & diœceſes foris diſtribuit, atq; limites conſtituit, de quo 13. q. i. c. i. Termini autem prouinciarum & epiſcopatuum ante aduentum Chriſti fuerunt diſtincti. Et in ipſis vrbibus apoſtoli ac ſucceſſores, patriarchas et epiſcopos poſuerunt, 80. di. c. 1. 2. & 3. Dionyſius ſedit annis nouem, ſub quo cõcilium eſt habitum Antiochiæ, cui tamen ob ſenium intereſſe nõ potuit, ibiq; Paulus Samoſatenus condemnatur, qui Artemonis hæreſim reſuſcitauerat.

Anno dñi 271

Claudius imp. 34.

Intereà occiſo Galieno Claudius, vir ſanctus venerabilis & bonis omnibus charus, amicus patrię, acceptus ſenatui, populo benè cognitus, à militibus electus, & à ſenatu Auguſtus appellatus eſt anno Domini 274. regnauit annum vnum, menſes nouem. Hic Galieni morientis ſententia imperator creatus eſt. Hic interfecto à ſuis Aureolo, recipiens legiones, Gotthos iam quindecim annos Illyricum Macedoniamq; infeſtantes deuicit.

Anno dñi 274

De Gotthis

Gẽtem Gotthorum, quę pro Getica Gotthica eſt dicta, cõſtat à Scythis originem habuiſſe. Scythas verò primos eſſe in Europa ſub ſeptentrione & ad Tanais limitem, feros ac paratiſſimos ad mortem, apud omnes ſcriptores inuenímus. Sed Pompeius Trogus eorum originem quàm remotiſſimè repetẽs, multa dicit quæ Scythis Aſiam incolẽtibus, magis quàm in Europa ad Tanaim ſedẽtibus,

tibus, accommodari videntur. Paulus Oroſius de his ſcribit, quòd Romanas prouincias ingreſſi, ſocietatem Ro. fœderis precibus quæſiuerunt, quam armis vendicare potuiſſent. paulò pòſt dicit adijſſe eius gentis oratores Octauianũ Auguſtum Tarracone agentẽ, vt quam à victore remotiſſimo peterent pacem, faciliùs impetrarent. Ablabius origine Gotthus, ſcribit eos ab Agrippa Danubium tranſire compulſos, ſub Domitiano fuiſſe reuerſos, quo in tempore Oppius Sabinus primùm, & poſteà Fuſcus Cornelius Ro. duces cum ipſis congreſſi Gotthis, copias amiſerũt, & in prælio ceciderunt: & tamen Gotthi, quibus victoria incruenta nõ fuit, in Ro. prouincijs eo tempore permanſerunt: domuit tamẽ & Ro. prouincijs expulit Gotthos paulò pòſt inſignis princeps Traianus, ſed in ſuis barbarici ſoli prouincijs, in quibus quieſcere promiſerunt, dimiſit intactos, quos anno pòſt ferè 90. Antoninus Baſſianus Caracalla tumultuarijs prælijs ſuperauit, paritèr Gordianus deindè iunior Gotthos ad Danubium venire parantes, magìs repulit quàm ſuperauit. Quamobrẽ anno exindè octauo, cùm Philippus imperare cœpiſſet, Romani ſoli prouincias irruperunt, & non ſolùm ipſi appellati Viſigotthi, id eſt, occidentales, Danubium tranſierũt, ſed & Oſtrogotthos, id eſt, Orientales aliasq; gentes in Reipub. prouincias trecenta virorũ millia perduxerunt, à quibus Thracia Mœſiaq; miſerabilitèr ſunt vaſtatæ.

Miſit tamẽ in eos Philippus Decium Pannonienſem legatum ſuum. Aliquot prælijs hic inferior, re infecta reuertitur: & poſteà Philippo cum eiuſdem nominis filio, fraude ipſius occiſo, imperator factus, eam gẽtem dimiſit intactam, quæ quidem gens ſub Gallo & Voluſiano fœdus innouauit cum Repub. Ipſis verò Gallo & Voluſiano ſublatis, ſecuta ſunt infeliciſſima tempora Valeriani imperatoris. Eo nanq; in vinculis Saporis Perſarum regis tunc agente, Galienoq; & filio inutili & xxx. tyrannis imperium lacerantibus, Gotthi Bithyniam inuaſerunt, Nicomediam vaſtãrũt. Exinde Thracibus occupatis, Macedoniaque vbiquè vaſtata, Theſſalonicam obſederunt. Sed dum *Macriani ducis virtute ijdem Gotthi in Achaia ſuperati recedunt, alia eorundem Gotthorum manus Aſiam vaſtat: & tunc templum Dianæ Epheſiæ ſpoliatum primò, & poſteà eſt incenſum. Differentiam inter Viſigotthos & Oſtrogotthos legere quis poteſt apud Paulum Diaconũ atque Blondum.

Emerſit inter hæc Claudius imperator ſecundus huius nominis, qui plura biennio, quàm quiſquam Ro. princeps decennio ſumma felicitate confecit, vt iuxta Trebellij verba, ſi diutiùs in Reſpub. eſſet commoratus, Scipiões bonos & Camillos, omneſque veteres ſuis viribus, ſuis conſilijs & prudẽtia fuerit redditurus. Quòd verò ad Gotthos attinet, quantis illos viribus profligauerit, indicat illius epiſtola ad Iunium Bocchum Illyricum tuentem, miſſa in hæc verba: Claudius Boccho ſalutem: Deleuimus trecenta millia Gotthorũ, duo millia nauium ſubmerſimus, tecta ſunt flumina ſcutis, ſpatis & lanceolis, oñia littora operiuntur, campi oſſibus tecti, nullum iter purum eſt, Carthago deſerta. tantùm mulorum mularumque cepimus, vt binas & ternas miles poſſit adiungere. Noſtra diligentia pugnatum eſt apud Myſios, & multa prælia fuerunt apud Martinopolim, multi naufragio perierunt, plerique capti reges, captæ nobiles fœminæ, repletæ barbaris ſeruis Romanæ prouinciæ, factus miles barbarus & colonus è Gottho. *Gotthi victi à Claudio.*

Nec vlla fuit regio, quę Gotthũ ſeruum, triumphali beneficio nõ haberet. hanc ob rem in curia aureus clypeus, in Capitolio aurea ſtatua eidem à ſenatu decreta eſt. Finito autem bello Gotthico, grauiſſimus morbus increbuit. tunc etiàm Claudius morbo affectus interijt, cum magno imperij damno. Quid enim in ipſo non mirabile? quid non conſpicuum? In quo Traiani virtus, Antonini pietas, Auguſti moderatio, et bonorum principum exemplum fuerit relictum. Illum enim ſenatus & populus ante imperium, in imperio, & poſt imperium ſic dilexit, vt ſatis conſtet neque Traianum, *Claudij mors.*

Anno dni 278 reg [illegible]

num,neq; Antoninos,neq; quenquam alium principum ſic amatum.

Quintilius Imp. 35. Claudio ſic demigrante, Quintilius frater eiuſdē,vir ſanctus & ęmulus fratris,delatum ſibi omnium iudicio imperium,merito virtutum, ſub quo barbari qui ſuperfuerant,terras imperij vaſtare conati ſunt, prouincialium tamen virtute referuntur obtriti. verùm Quintilius 17.die,quòd ſe grauem & ſerium cōtra milites oſtenderet, Aquilegiæ interemptus eſt anno Domini 276.

Anno dni 276

Aurelianus Imp. 36. Poſt Claudium & fratrem ſuū Quintilium,Aurelianus mediocri(vt dicitur) colono progenitus,imperator eſt electus,anno Domini 276.De illo Aurelianorefert Garibaldus, qui geſta Bauarorum conſcripſit, quòd olim quidam dux Bauarorū Taſſilo,ex filia regis Moranorum genuerit filium ſui nominis, qui expulſus à Ro.venit in Carinthiam, ędificauit multa caſtella & oppida, duxit in vxorē filiam principis Pannoniæ, ex qua Aurelianum iſtum & Theodonē fratres genuit. Theodo dux iterùm reſtitutus fuit in patriam. Hic à prima ętate ingenio fuit viuaciſſimus,viribus clarus, nullum vnquàm diem prętermiſit etiā in feſtum,quo non ſe pilo & ſagittis,cęteriſque militaribus exerceret officijs. ſtatura procerior, neruis validiſſimis.Huius multa extāt egregia facinora.

Refert Theoclius,Aurelianum manu ſua bello Sarmatico vnà quadraginta & octo interfeciſſe, pluribus autem diebus vltra nongentos quinquaginta. Idem apud Moguntiam tribunus legionis ſextæ Gallicanę,Francos irruentes, cùm vagarentur per totam Galliam, ſic afflixit,vt trecētos ex his captos,ſeptingentis interemptis,ſub corona vendiderit.Hic autem magnę ſeueritatis fuit,ſeueriterque peccata caſtrenſia correxit. Solus deniquè omnium, militē qui adulterium cum hoſpitis vxore commiſerat,ità puniuit,vt duarum arborum capita inflecteret, quas ad pedem militis ligaret,eaſdemque ſubitò dimitteret, vt ſciſſus ille vtrinquè penderet.

Adulteri ſupplicium.

Aureliani aurea epiſtola. Huius epiſtola militaris eſt ad vicariū ſuū,huiuſmodi:Si vis tribunus eſſe, immò ſi vis viuere, manus militum cōtine. nemo pullum alienum rapiat,ouē nemo contingat,vuam nullus auferat, ſegetē nemo deterat,oleum,ſalem,lignū nemo exigat,annona ſua contentus ſit:de preda hoſtis, non de lachrymis prouincialium, diteſcant. arma ſint terſa,calceamenta fortia, veſtis noua veterē excludat,ſtipēdium in balteo,non in pompa habeat: torquem,armillas & annulum deponat, equum ſaginarium ſuum defricet.alter alteri quaſi ſeruus obſequatur.à medicis gratis curentur. haruſpicibus nil dent,in hoſpitijs caſtè ſe habeant.Qui litem fecerit,vapulet.

In principio autem imperij Aureliani,omnes nationes aquilonares contra Ro.imperium coniurantes, incredibili multitudine per eam partem Italiæ quę Alemaniam reſpicit,Italiā intrant,igne, cęde,rapinis omnia vaſtantes. Quibus occurrēs Aurelianus, magna cęde ſuorum in fugam verſus eſt, ex eo quòd in denſiſſimis ſyluis barbari ſe continentes,Ro.à dorſo perſequentes interimūt. Ipſe tum imperator fugiēs,vix cum paucis euaſit,ex qua calamitate ità trepidata eſt vrbs,vt multi relictis mœnibus,fugere tentauerint.ſed congregato milite victus Aurelianus,barbaris rurſùm pugnaturus occurrit,illoſque tribus, licèt difficilimis, bellis vicit, vno non longè à Placentia,altero iuxta amnem Metaurum,tertio Ticinenſibus campis.quo vltimo pręlio tantā ſtragem barbarorum fecit,vt præ multitudine occiſorum,victores victos inſequi impedirētur: adeò vſque ad internecionem deleti ſunt, vt ex ſexcentis millibus armatorum, vix ſexta pars ſuperfuerit.

His itaque implicitus, Tetricus vir ingentis animi,purpuram induit, ſeque imperatorem nominauit,& cùm multa contra Alemanos feciſſet, diū Gallias tenuit:ſed cùm militum ſuorum ſuperbiam & impudentiam tolerare non poſſet, reddere Gallias Romanæ Reipub. cogitauit.Et audiens Aurelianum Romæ imperare,atque victis barbaris ſe peteret, Aureliano ſcripſit vt exercitum ſuum reciperet. Aurelianus ergò properans,Tetrico prodente exercitum,abſq; bello facilè Gallias recepit:quibus receptis,illum exercitū qui ad Gallorū præſidium fuerat,amouit,nouumq; cōſcripſit. Tetricus.

pſit. Inter hęc per Oriẽtem plurimi motus emerſêre, ad quos ſedandos multa Germanorum auxilia atque Gallorum ſecum traxit. ſed antequàm ad Oriẽtem veniret, multa bella priùs confecit. nam in Thracia & Illyrico occurrentes ſibi barbarorum copias ſtrauit, inſupèr & Canabam ſiue Canabandem regẽ Gotthorum, nouos vltra Danubium motus parantem, cum quinque millibus interfecit. quo in prelio captæ ſunt decem mulieres virili habitu pugnantes, quas ab Amazonibus ortas eſſe dicebant.

His potitus victorijs, Zenobiam in Oriente imperantem aggreditur. Thymam proditione vnius ex ciuibus cepit, deindè Antiochiam obſedit, atq; in poteſtatem ſuam redegit. Poſthàc prelio diù ancipiti cum Zenobia inito, ſolutis ordinibus Zenobiæ, exercit⁹ cęſus, ipſa fuga ſalutem quęſiuit. Indè Aurelianus in Palmyra Zenobiam obſedit, & cùm diù obſidio duràſſet, Aurelianus epiſtolam Zenobiæ ſcripſit in hęc verba: Aurelianus imperator Romanæ vrbis, Zenobię: Spontè facere debuiſti, quod nũc meis literis iubetur. deditionem pręcipio, ità vt cum tuis vitam agas quo te ſenatûs ſententia collocauerit: gemmas, aurum & argentum in Rom. ęrarium conferas.

Aureliani epiſtola ad Zenobiam.

Hac epiſtola recepta, Zenobia inſolentiùs reſcripſit. vndè iratus Aurelianus, ſtatim aucto exercitu atq; munito, multa auxilia Zenobiæ aduenientia intercepit, quo audito, ipſa fugam inijt, ſed à militibus Aureliani capta fuit, quã imperator ad triumphum referuari pręcepit, & poſt paucos dies ciuitatem cepit. Pacato itaq; Oriente, cùm Aurelianus ad vrbem ire pararet, Firmus quidam in Aegypto Aureliano imperatori rebellem ſe fecit, qui tamen vno prelio victus, cùm copias reparare vellet, & nõ valeret, laqueo ſibi vitam extorſit.

Zenobia capta.

Victor itaq; Aurelianus, toto orbe pacato, Romam cum triumpho eſt ingreſſus, haud diſſimilis Alexandro Magno, ſeu Cęſari. nam Rom. imperiũ triẽnio ab inuaſoribus defenderat, cùm Alexander per xij. annos ingentibus victorijs ad Indiam peruenerit, & C. Cęſar decennio Gallias ſuperauerit, aduerſùs ciues quadriennio pugnauerit.

Cùm ergò à bellorum motu quieuiſſet, optimas leges inſtituit, & primus oim Ro. principum diadema more regio ſibi impoſuit, & veſtes auro gemmiſque contextas in vſu habuit. contrariũ tamẽ eius apud nonnullos inuenitur, quòd ſ. veſtem holoſericam neq; ipſe in veſtiario ſuo habuerit, neq; alteri vtẽdam dederit: porcinæ quoquè carnis vſum primus populo inſtituit, multos ſeruos è familia ſua, cùm peccauerãt, legibus audiendos publicis iudicijs dedit. vino ruſſo delectabatur. medicũ ad ſe, cùm ęgrotaret, nunquàm vocauit, ſed inedia ſe pcipuè curauit. Sed poſt tot victorias adeò efferatus eſt animus, vt multos nobiles & aliquos etiàm ex ſenatu, ſola animi ſeueritate interfecerit: quam ob cauſam magnam illam gloriã bellicam minuit, & timeri cœpit, non amari.

Vſus porci- næ inductus.

Hoc etiàm tempore Aurelianus perſecutionem nonã poſt Neronẽ in Chriſtianos mouit, qui tamẽ ab initio imperij, cùm Paulus Samoſatenus à patribus eſſet communione priuatus, & de domo Eccleſiæ exire noluiſſet, interpellatus, imperauit vi eum publica expelli. nõ enĩ tum erat malorum cõſilijs deprauatus, ſed proceſſu temporis conſiliũ mutauit: quo tẽpore per diuerſas puincias multi pro Chriſti nomine occubuerũt, & ſcribit Euſebius eo tempore perſecutionis Aurelianæ, fulmen iuxta eũ comiteſq; eius ruiſſe magno circunſtantium pauore.

Nona Chriſtianorũ perſecutio.

Incidit autem vt Mneſtheum notariũ ſuorum ſecretorũ, infenſiorẽ ſibi minãdo redderet. ille cognoſcens Aurelianũ neque fruſtrà minari ſolere, neq; ſi minaretur, ignoſcere: in ſcheda ſcripſit nomina eorũ quibus Aurelianus iraſcebatur, additis plurib⁹ de quibus nihil aſperũ cogitabat: ſe quoquè inſcripſit, quo magis fidem faceret: deindè nacta opportunitate, legit ſingulis, addẽs, diſpoſuiſſe Aurelianũ oẽs occidere. hi exardeſcẽtes, timore qui merebãtur offenſam, dolore innocẽtes, quòd Aurelianus eſſet ingratus, inter Conſtãtinopolim & Heracleã iter facientem ſubitò adorti interemerunt. hic finis Aureliano fuit.

Aurelianus occiditur.

Sanè Mneſtheus poſteà ligatus ad

ad ſtipitem, beſtijs obiectus eſt. ſenatus enim mortem eius grauitèr tulit, grauiùs tamen po.Ro.qui vulgò dicebat, Aurelianum pędagogum eſſe ſenatorum. Imperauit annis ſex, minùs paucis diebus.

Occiſo itaque ſeueriſſimo principe, exercitus retulit ad ſenatum de imperatore deligendo: idcircò quòd nullum de his faciendum putabat, qui tam bonum principem occiderat. verùm ſenatus electionem in exercitum refudit, ſciens nõ libentèr iam milites accipere imperatores quos ſenatus elegerat. deniquè id tertiò factum eſt, vt ità per ſex menſes imperatorem Romanus orbis non haberet.

Extant literarum exempla exercitûs in hęc verba: Felices ac fortes exercitus ſenatui populoq; Rom. Aurelianus imperator noſter per fraudem vnius hominis, & errorem bonorum ac malorũ interemptus eſt. hunc inter deos referte ſancti & Domini P.C. & de vobis aliquẽ dignum veſtro iudicio principem mittite. Non enim de his qui vel errauerũt, vel malè fecerũt, impare nobis patimur.

Oratio Taciti ſenatoris. Lectis his in ſenatu, Tacitus primæ ſententiæ ſenator ità locutus eſt: Rectò ordine cõtuliſſent dij, P.C. ſi boni principes ferro inuiolabiles extitiſſent, neq; contra eos aliqua eſſet poteſtas his qui necis infandæ mentem concipiunt. vixeret enim princeps Aurelianus, quo neque vtilior fuit quiſquam. reſpirare certè cœperat poſt infelicitatem Valeriani ac Galieni, imperante Claudio noſtra Reſp. at eadem reddita fuerat, Aureliano toto penitùs orbe vincente. Ille nobis Gallias dedit, ille Italiam liberauit, Vindelicis iugum barbaricæ ſeruitutis amouit, illo viuente Illyricum reſtitutum eſt, redditæ Ro. legiones Thraciæ, ille Orientem fœmineo preſſum iugo reſtituit, ille Perſas fugauit & oppreſſit, illum populi ad Orientem Sarraceni, Bactriani, *Sores, Iberi, Armeni, Indi, veluti pſentẽ venerati ſunt, deûm omnia in vrbe phana eius micant donis. Quarè P.C. deos ipſos cõuenio, qui talẽ principem interire paſſi ſunt, niſi fortè ſecũ eum eſſe maluerunt. decerno igitur ei diuinos honores. nam de imperatore deligendo ad eundem exercitum cenſeo eſſe referendũ. niſi enim ſic fiat, & electi periculum erit, & eligentis inuidia. Deindè ab omnibus probata eſt hęc ſentẽtia. Attamen cùm iterùm atque iterùm mitterent ad exercitum, ex ſenatûs conſulto Tacitus iſte imperator electus, anno Domini 281. At ille: Miror P.C. vos in locum Aureliani fortiſs. imperatoris, me ſenem velle principem facere. attamẽ ſic mihi cõtingat iuſtè & vtilitèr imperiũ adminiſtrare, queâdmodùm ego omnia ex veſtra ſententia me agere oportere duxi. Veſtrũ eſt igitur P.C. decernere ac iubere, quæ veſtro ordini, quæ exercitibus & Po.Ro. commoda videantur, meum veſtra decreta cum dignitate exequi.

*Seres.

Ad hęc ſenatus: Et Traianus, & Adrianus, deniquè & Antoninus, ad imperium ſenes venerunt. Imperatorem te, nõ militẽ, facimus. tu iube, milites pugnẽt. animum tuum, nõ corpus, eligimus. ſtatimque acclamatum eſt, atq; ad campũ Martium itum. Ibi pręfectus vrbis ſic locutus eſt: Vos ſanctiſſimi milites, vos quirites habetis principem, quem de ſententia omnium exercituum ſenatus elegit, Tacitum dico Auguſtiſſimum virũ, vt qui hactenùs Rempub. ſentẽtijs iuis, nũc iuſſis atque conſultis iuuat. acclamatum eſt à populo, Feliciſſime Tacite Auguſte dij te ſeruent, & reliqua. Indè ad exercitũ profectus Tacitus, ibi quoquè cùm primùm tribunal aſſcendit, *Meſius Gallican pręfectus pretorij, in hęc verba diſſeruit: Dedit, ſanctiſſimi commilitões, ſenatus principem quem petiuiſtis, paruit pręceptis & voluntati caſtrenſium, ip ſum audite. poſt hęc Tacitus Auguſtus dixit: Et Traian ad imperium ſenex venit, ſed ille ab vno deductus eſt, ſed me ſanctiſſimi commilitones primùm vos qui ſcitis principes approbare, deindè ampliſſimus ſenatus dignũ hoc nomine iudicauit. curabo, enitar, efficiam, nè vobis deſint, ſi non fortia facta, at ſaltem & imperatore digna conſilia. Tandèm ad ſenatũ conuerſus, petijt Aureliano ſtatuam auream ponẽdam, & vt Aurelianum omnes pictũ haberent, multaque executus, author fuit ſenatuſcõſulti faciũdi, vt capitale eſſet, ſi quis publicè priuatimve æs argẽto miſcuiſſet, ſi quis argentum auro, aut æri plumbum, nè ſerui in dominorũ capita

Tacitus 37. IMP.

rogarentur. Petiuit quoquè fratri ſuo Floriano conſulatum, quem cùm non impetrâſſet, lętatus eſt, dixitq́; , ſcire Ro. ſenatum quem imperatorē legiſſet, omne patrimonium ſuum publicauit. pecuniã quam habuit, militibus ſtipendij nomine erogauit. Nec tacendum eſt, tantam ſenatûs lętitiam fuiſſe, quòd eligēdi principis cura ad ordinem ampliſſimum reuertiſſet, vt & ſupplicationes decernerētur, mitterenturq́, literæ in prouincias, vt ſcirent omnes ſocij ac natiões, in antiquum ſtatum rediſſe rempub.

Prima autem cura Taciti fuit, vt omnes qui Aurelianum occiderant, interimeret, bonos malóſve: cùm iam ille vindicatus eſſet, eos qui à Męotide eruperant, barbaros conſilio atque viribus compreſſit. At iſti viro magnificū fuit, quòd tanta gloria ſuſceperit imperium. geſſit autem propter breuitatem temporum nihil, interemptus apud Pōtum inſidijs militaribus, ſexto menſe imperitãs.

Taciti interitus.

Florianus IMP.

Hinc frater Taciti Florianus arripuit imperium, non ſenatûs authoritate, ſed ſuo motu, quaſi hęreditarium eſſet imperium, cùm ſciret adiuratum eſſe in ſenatu Tacitum, vt cùm mori cœpiſſet, non liberos ſuos, ſed optimum aliquem principem faceret. deniquè vix duobus menſibus imperium tenuit. nam occiſus eſt Tarſi à militibus ſuis, qui ęſtimabant neminem poſſe digniùs imperare, quàm Probum, quem ab omni exercitu intelligebant electum. Florianus morum fratris imitator, ſed nō vſquequaquè, effuſior enim & ambitioſior erat.

Poſtquàm ad exercitus nuncius veniſſet, Tacitum abſumptum & Florianum imperium arripuiſſe, tum animus militibus fuit pręuenire Italicos exercitus, nè iterùm ſenatus principem daret. ſed cùm inter milites ſermo eſſet, quis fieri deberet, & tribuni eos in campo alloquerentur manipulatim, dicentes, requirendum eſſe principem aliquem fortem, ſanctum, verecundum, clementem, probum, & cùm per multos circulos id diceretur, quaſi diuino nutu vndiquè ab omnibus acclamatum eſt: Probe Auguſte, dij te ſeruent. deindè *concurſus, & ad palatium reductus inuitus & coactus, ac ſępè dicens: Non vobis expedit milites: non mecum benè agitis, ego eñ vobis blandiri nō poſſum. Nihilominùs tñ iterãt, Probe Auguſte, dij te ſeruent. ità ei ſinè vlla moleſtia, totius orbis imperium & militū & ſenatûs iudicio delatum eſt, anno Domini 283.

Probus IMP.

Scripſit mox ad ſenatū: Rectè atq; ordine P.C. optimo ſuperiori anno factū eſt, vt veſtra clemētia orbis terrarū principem daret, & quidē de vobis, qui eſtis mundi principes, & poſteri veſtri erunt, atq; vtinàm id Florianus expectare potuiſſet. nunc quoniam ille imperium arripuit, nobis à militibus delatum eſt nomen Auguſtū, quęſo vt de meis meritis iudicetis, facturus eñ ſum quicquid iuſſerit veſtra clemētia. Die tertia nonas Februarias in ęde Cōcordiæ lectæ ſunt literæ, & continuò acclamatū eſt, Probe Auguſte, dij te ſeruēt, olim dign* & fortis & iuſtus, bonus ductor, bonus imperator, exemplū militię, aſſertor Reipub. felix imperes. quòd imperium ſuſcepiſti, gratias agimus. tuere nos, tuere Rempu. tu Francus, tu Gotthicus, tu Sarmatic*, tu Parthicus, tu omnium ſempèr digniſſimus imperio. Deindè decernūt Auguſto procōſulare imperium, patris patriæ reuerentiã, pontificatū maximū, ius tertiæ relationis, tribunitiam poteſtatem.

Accepto igitur hoc ſenatuſconſulto, permiſit Patribus, vt ex magnorū iudicum appellationibus ipſi cognoſcerent, proconſules crearent, legatos conſulibus, ius prętorium pręſidibus darēt. Leges quas Probus ederet, ſenatuſconſultis proprijs conſecrarent. Statìm deindè ſi qui de occiſoribus Aureliani ſuperfuerant, vario genere vindicauit. Deindè animaduertit etiàm in eos, qui Tacito inſidias fecerunt. Floriani ſocijs pepercit, quòd non tyrannum videbantur ſecuti, ſed ſui principis fratrem. Recepit deindè omnes Europenſes exercitus, qui Florianum imperatorem fecerant & ociderant.

His geſtis, cum ingenti exercitu Gallias petit, quæ vndiquè occiſo Poſthumio turbatæ fuerant, interfectoque Aureliano, à Germanis poſſeſſæ. Magna autem illic pręlia tam felicitèr geſſit, vt à barbaris ſexaginta per Gallias nobiliſſimas reciperet ciuitates, cæſis propè

Gallos ſubegit Probus.

propè quadraginta millibus,qui romanum occupauere ſolum.Quam ob cauſam dedit ad ſenatum literas huiuſmodi:Ago dijs immortalibus gratias, P.C. quòd veſtra in me vt iudicia comprobarem,ſubacta eſt omnis,quàm tendit latè,Germania:nouem reges gentium diuerſarũ ad meos pedes,immò ad veſtros ſupplices ſtrati iacuerunt: omnes iam barbari vobis arant,vobis iam ſeruiunt, & contra interiores gentes militãt.Supplicationes igitur veſtro more decernite.nam 40000.hoſtium cęſa ſunt.11000. nobis oblata armatorũ,& 60.vrbes nobiliſſimæ captæ,& omnes penitùs Galliæ liberatæ.arãtur Gallicana rura barbaris bubus,& iuga Germanica captiua prębent noſtris colla cultoribus. Quid plura? Illis ſola reliquimus,* ſolo nos eorum omnia poſſidemus.

*ſola

Poſt hęc Illyricum petit,in quo Sarmatas cęteraſque gentes profudit ac pepulit.tendit indè ad Thracias,atq; omnes Gothicos populos*.ptranſijt Orientẽ, vbi Saturninum,qui Orietis imperium arripuerat,varijs prelijs ſuperat:quo victo,tanta in Oriente quies fuit,vt meritò illud inuulgaretur, mures rebelles nullum audire. Deindè cùm Proculus & Bonoſus apud Agrippinam imperiũ arripuiſſent,omneſque ſibi iam Britannias,Hiſpanias & Bracatæ Galliæ prouincias vindicarent,ibi Germani omnes à Proculo & Bonoſo rogati,auxilia ferre noluerunt.

*ſubegit

Tyrannos igitur illos ſtatim vicit Probus.quid multa? conferas Probum cum alijs imperatoribus aut principibus,qui fortes,qui clementes, qui prudentes,qui mirabiles extiterunt,intelligitur hic princeps aut par fuiſſe,aut melior.quinquennio enim imperij ſui per totum orbem terrarum tot bella geſſit, multaque manu ſua fecit.Ille verò conſcius ſuî,non barbaros timuit, non tyrannos.vir ſanè probus, vir Aureliano, Traiano,Adriano,Antoninis, Claudioque pręferendus,quia in illis varia,in hoc omnia pręcipua tunc fuêre: qui omnium iudicio bonorũ factus eſt imperator,orbem terrarum pacatiſſimum fecit,de quo dictum eſt quòd Probus diceretur,etiã ſi prob⁹ nomine nõ fuiſſet.

Verùm cùm probitate omnes anteiret,militemque ſuum nunquàm ocioſum eſſet perpeſſus,dicens annonã gratuitam militem comedere non debere, his addebat,breuì milites neceſſarios nõ futuros,quia totum mundum iam fecerat Romanum:ſecura Reſpub. non arma neceſſaria,miles annonam non habebit.habebuntur aratra, equus naſcetur ad pacem, vbiquè pax erit, vbiquè Rom.leges.Gallos & Pannonios vineas habere permiſit, almumque & aureum montem militari manu conſitos vineis conſerere prouincialibus dedit. Vndè cùm Syrmium veniſſet,ac ſolum patriũ fœcundari cuperet, multa millia militum ad faciendam foſſam poſuit. hac re permoti milites,eum interemerunt,anno imperij ſui quinto,ſeu(vt alij volũt) ſexto. eius autem mortem ſenatus grauiſſimè tulit,equè populus. promittebat enim ſecula aurea, in quo nulla futura erant bella. vndè milites ſe deſpici formidantes,in eius necem conſpirant. Interitus Probi.

Probus dum adhuc dux eſſet,vicit quandam gentem, vbi equus repertus eſt,non decorus,non ingens,qui (vt captiui referebãt)100.miliaria ſingulis diebus currere poterat, idque per dies octo vel decem continuare.credebant omnes equum ſeruare ſibi velle Probum: ad quæ ipſe,Fugitiuo militi potiùs, quàm forti,hic equus conuenit. iuſſit milites in vrnã mittere, vt ſorte quis acciperet. Sortiri itaq; eum milites iuſſi,cùm Probi nomen ex vrna primùm fuiſſet eductum, idque plures milites nomen ferrent,ad tollendam diſcordiam, magno omnium fauore eſt id pręmium vni illi addictum. ſcribit F. Vopiſcus, mathematicos reſpõdiſſe genitrici ipſius Probi attentiùs petenti,fore vt à Probo longa mille annorum ſucceſſione geniti, Ro.imperium non magis teneret quàm amplificatum redderent.

Primo Probi anno Dionyſius moritur, & Felix natione Romanus ſubſtituitur.ſedit annis 5.hic ſtatuit Miſſas celebrari martyrum nomine, vtq; nullibi quàm in ſacro loco Miſſa celebraretur, neceſſitatem ſempèr excipiens. Quo tẽpore Manes,vocatus inſaniẽs,& inſtinctu dęmõis agitatus,execrabilẽ hęreſim Felix papa I. Manes hæreticus.

docet.hic Manes gẽte Perſa,vita & moribus barbarus fuit,tam acer ingenio,vt inſaniri vel impleri dęmone videretur: profiteri ſe Chriſtum auſus eſt, nũc ſpiritum ſanctum ſe prędicabat, xij. diſcipulos eligens,ad prędicãdum mittebat. Hinc Manichęorum hęreſis exorta eſt.

Anatolius. Vt autem tunc impugnatur Manes, ità maximè laudatur Anatolius Laodicenus epiſcopus propter ſanctitatẽ & doctrinam. Hęreſis Manichęorum aſſeruit duo eſſe principia, vnum bonorũ, aliud malorum: vnum lucis, alterum tenebrarum: & Chriſtum habuiſſe corpus phãtaſticum, & alios multos errores, quos etiàm Auguſtinus ante conuerſionẽ rationibus acutiſſimis defendebat. ſed poſt baptiſmum funditùs damnauit.

Eutychian⁹ papa. ANNO Domini 287. Eutychianus papa ordinatur, ſedens annum, vel (vt alij volunt) mẽſibus decem. hic inſtituit vt in altari frugibus benediceretur, maximè verò fabę & vuę. Ille, ſicut & Felix, martyrio coronatur.

Caius papa. Eutychiano Caius natione Dalmata ſubſtituitur anno Domini 288. ſedit annis xj. hic Caius ordines in eccleſia diſtinxit, quibus per gradus vſque ad epiſcopatum aſſcenderetur. hi erant, oſtiarius, lector, exorciſta, acolytus, ſubdiaconus, diaconus, presbyter, epiſcopus. Conſtituit etiàm, nè laici ſacris initiatos in iudicium vocarent, néve paganus aut hęreticus Chriſtianum hominem accuſandi poteſtatem haberet. His temporibus Victorinus ſcripſit & Pamphilus presbyter.

Carus 39. IMP. Poſt Probũ Carus Narbonæ in Gallia natus, ab exercitu imperator eligitur anno Domini 288. vir bonus quidẽ, & cùm hoc eſſet nunciatum ſenatui, tam ſenatus quàm populus Carini filij ſui cauſa inhorruit. Is enim ſemper vixit peſſimè. metuebãt enim triſtiorem principem; ſed magìs improbum hęredem. qualis enim Carus eſſet, Probi epiſtola indicat ad ſenatum data in hęc verba: Probus Auguſtus amantiſſimo ſenatui ſuo ſalutem dicit: Inter cętera felix eſſet noſtra reſp. ſi qualis Car⁹ eſt, aut pleriq; veſtrûm, plures haberẽ in actib⁹ collocatos. quarè equeſtrẽ ſtatuam Caro more veterum, ſi placeat, decernendã cenſeo.

At Carus vbi primùm accepit imperium, conſenſu omnium militum bellũ Perſicum, quod Probus parabat, aggreſſus eſt, liberis ſuis Carino & Numeriāo Cęſaribus nuncupatis: Carinum quidẽ ad tuendas Gallias cum viris lectiſſimis deſtinauit, Numerianum verò vt adoleſcentiorẽ, ſecũ duxit. Verùm antequàm ad Parthos veniret, Sarmatas Probi morte feroces adeò, vt nõ ſolùm Illyricum, ſed etiàm Italiã inuaſuros timeret, vno prælio contudit, xl. millibus ex illis occiſis & plurib⁹ captis: deindè Perſas fortitèr ſtrauit, & notiſſimas vrbes eorum cepit. verùm gloriæ auidus, ſupra Tigridẽ fluuium caſtra ponẽs, ictu fulminis perijt.

Sed Iunius Calphurnius talẽ de morte Cari epiſtolam dedit. Inter cętera, inquit, Carus noſter princeps verè char⁹, cùm ęgrotaret, ſubitò exorta tempeſtas eſt, vt caligarẽt omnia, deindè tonitrua & fulgurum vibratio oborta. omnibus ſubitò conclamatum eſt, imperatorem mortuum: vndè fama emerſit, fulmine eum interemptum: quem, quantùm ſcire poſſumus, ęgritudine conſtat abſumptum. duos annos regnauit.

Numerian⁹ Imp. Eo mortuo, filius eius Numerianus ab omnibus imperator appellatus eſt: quãuis enim Carinus frater eius maior eſſet, hic tamẽ virtuoſus ac maximę eloquentię. is nunciato ſibi Perſarũ tumultu, cùm apud Antiochiam maneret, voluit eccleſiam intrare, & Chriſtianorũ myſteria explorare. prohibuit eũ S. Cyrillus, nõ licere, inquit, eum diuina myſteria videre, qui pollutus eſſet ſacrificio idolorum. indignatus ille, occidit Cyrillum. S. Cyrillus occiditur. Numerianus deindè victor cùm ad vrbem exercitum reduceret, cœpit oculorum dolore grauari, ità vt in lectica vndiquè clauſa portaretur, nè à ſole vel puluere lęderetur. Eum ſic afflictum Aper Arrius ſocer ſuus, qui inuadere conabatur imperium, per inſidias occidi procurauit. Cumq; interrogaretur Aper de ſtatu eius, reſpõdebat benè valere. ſed cùm poſt aliquot dies fœtore cadaueris res prodita eſt, Aper, cuius dolo putabatur occiſus, capt⁹, & ante ſigna legionũ manu Diocletiani occiſus eſt anno Domini 290.

Tunc habita eſt ingens concio, factum

factum eſt tribunal. & cùm quæreretur quis daretur reipub. bonus princeps, Diocletianum omnes vno cõſenſu imperatorem appellant, iuſtiſſimũ Numeriani vltorem. cœpit itaq; regnare anno Domini 290. hic Dalmata fuit, & ſcribæ filius, & ante imperium Diocles vocabatur. præfuit annis xx.

Diocletian⁹ Imp. xxxx.

Supererat autem adhuc Carinus filius Cari in Gallia degens. hic cùm Ceſar à patre decretis ſibi Gallia, Italia, Illyrico, Hiſpanijs, Britannijs ac Aphrica relictus eſſet, ſed ea lege, vt omnia faceret quæ Auguſti faciunt, ipſe ſe omnibus vitijs ac fœditatib⁹ maculauit, amicos optimos quoſque relegauit, peſſimum quenque elegit, ſuperbas ad ſenatum literas dedit, vxores nouem duxit, pulſis plerunquè prægnãtibus, mimis, meretricibus, cantoribus atq; lenonibus palatium impleuit. habuit gemmas in calceis, balteum gemmatum. hominibus improbis plurimùm detulit, ac à nullo ſe vitio tẽperauit. audiebat pater adhuc viuens, & clamabat, Non meus: ſtatueratq; Conſtantium, qui poſteà Cæſar eſt factus, tunc autem præſidem Dalmatiæ, in locum eius ſubrogare, illum verò occídere. Hic vbì fratrem à ſocero interemptum, Diocletianũ Auguſtum appellatum comperit, maiora vitia & ſcelera edidit, quaſi iam liber à frenis domeſticæ pietatis, nec ei tamen defuit vigor mentis. nam contra Diocletianũ multis prælijs conflixit, vltimo in Dalmatia victus eſt & occiſus.

Carinus occiditur.

Ad Diocletianum redeo. hic gemmas veſtibus ac calceis inſeri iuſſit, ac ſe vt Deum adorari. Primo autem imperij ſui anno, Amandus quidam & Helinandus in Gallia, collecta ruſticorum, quos Bagandas vocabant, multitudine, pernicioſos tumultus excitârunt. Diocletianus propterea Maximianum Herculeum quendam commilitonem ſuũ, Cæſarem fecit, & in Gallias miſit, quos ille facilè deuicit. Erat autem Maximianus de Pannonia, natus genere ruſticano, inciuilis ingenij, ferus, ſeuerus, luxurioſus, ſtult⁹. hic genuit de Eutropia vxore ſua Maxentium & Fauſtam.

Maximian⁹ Herculeus.

Eo tempore Maximianus ſacrã Thebeorum legionem Mauricij cum ſocijs ſuis martyrio coronauit. Inter hæc per omnes Ro. terminos ſeditiones factæ. Carauſius quidam, ſumpta purpura, occupauit Britanniã, Iulianus Italiam, Achilleus Aegyptum, quinq; Gentiani Aphricam, Narſeus rex Perſarũ Orientem, quo periculo Diocletianus permotus, Maximianum ex Cęſare Auguſtum facit, Conſtantium verò & Galerium* Maximianus Cæſares conſtituit, tradens Conſtantio Theodoram filiam Maximiani vxorem, & ſuam filiam Galerio. Erat autem Conſtantius Claudij nepos ex filia, Galerius verò in Dacia natus ex agricultoribus, fuitque paſtor armẽti, vndè & armẽtarius appellatus eſt, pulcher corpore, magn⁹ et fortis.

Mauricij & ſociorũ eius martyrum.

Cõſtantius. Galerius.

Conſtantius igitur Cæſar in Gallia apud Lingones primo prælio profligatus cum exercitu ſuo, vix ipſe euaſit. ſecundo prælio ſatis ſecuta eſt ei proſpera fortuna. nã tunc ſexaginta millia Alemanorum cęſa referuntur ab Eutropio & Euſebio. Maximianus autem Auguſtus quinque Gentianos in Aphrica vicit. Diocletianus autem Achilleum obſeſſum per ſeptem menſes, cepit apud Alexandriam, & interfecit.

Erat in illis diebus cum Diocletiano Conſtantinus iuuenis inclytus, filius Cõſtantij Cęſaris, quẽ ex Helena procreauerat. hunc Diocletianus, inſtigãte Galerio, dolo perimere ſatagebat: ſed cognita fraude, ad patrem ſuũ ſalu⁹ diuina prouidẽtia peruenit. Galeri⁹ verò Maximianus, quũ duobus iam prælijs aduersùs Narſeũ cõflixiſſet, tertio congreſſu victus, amiſſis copijs, ad Diocletianũ confugit, atq; ab illo arrogantiſſimè ſuſceptus eſt, vt per aliquot millia paſſuum purpuratus ante vehiculũ eius cucurriſſe feratur.

Carauſius genere infimus, ſed conſilio ac manu prõptus, cùm ad obſeruanda Oceani littora, q̃ Franci & Saxones infeſtabãt, eſſet poſitus, plùs in perniciẽ q̃ profectũ reipu. agens, ereptã hoſtibus prędã, nulla ex parte reſtituens dñis, ſed ſoli ſibi vendicans, purpuram tandèm ſumpſit, ac Britannias occupauit, quibus per ſeptẽ annos retẽtis, tãdèm fraude Allecti ſocij ſui occiſus eſt, qui Allectus per triennium inſulam inuadens, à

Carauſius.

Anno dni 300 Anno dni 303

Sclepiodoto præſecto prætorio opprimitur, qui eam inſulam decem annis tenuit.

Intereà Diocletianus in Oriẽte, Maximianus in Occidente, decimò poſt Neronem Eccleſiã perſequũtur, Chriſtianos affligentes ac eccleſias vaſtãtes. Hæc Bæda. Tunc in Britannia martyr eſt factus S. Albinus.

Albinus martyr.

viri illuſtres

In hac generatione & ſub Cari temporibus, viri eruditione clari Iulius Capitolinus, Vopiſcus Syracuſanus, & his aliquanto antiquiores, Trebellius Pollio, *Helius Lampridius, *Volgatius Gallicanus, *Helius Spartianus & Herodianus, omnes hiſtorici, ſub Diocletiano deſiẽrunt ſcribere. Amianus Marcellinus ſcriptor egregius, xxxij. libris complexus eſt geſta Conſtantij comitis & Conſtantini filij, ac Galerij, Conſtantis & Conſtantij, Iuliani & Iouiniani, quorum librorum xiij. anteriores deſunt, in quibus Conſtantij, Conſtantini & Galerij geſta erant.

*Aelius *Volcatius *Aelius

GENERATIO XI.

Anno dni 300

ANNO igitur à natiuitate Chriſti 300. ab vrbe condita 1051. imperij autem Diocletiani xj. Caio papa exiſtente, incepit vndecima generatio. Hoc in tempore pacatis vndique rebus, Diocletianus in Oriente, Maximianus verò Herculeus in Occidente, perſecutionem decimam poſt Neronem exercuerunt in Chriſtianos, quæ cæteris omnibus ſeuerior, per decem annos & ampliùs eccleſiam afflixit inceſſantèr, et quamuis anteà ſemp Chriſtianos perſequerentur, ſed xix. anno imperij Diocletiani tam crudelis, tam ſęua perſecutio flagrabat, vt intra vnum menſem xvij. millia martyrum inueniãtur perpeſſi. Exijt enim edictum, vt cũcte quæ erant in orbe Eccleſiæ, ad ſolum diruerentur, & ſacræ ſcripturæ vbiquè igni comburerentur, omnesque qui Eccleſijs præeſſent, in vinculis ponerentur, ac deindè exquiſitis ſupplicijs immolare dijs cogerentur.

Decima perſecutio in chriſtianos.

Rapiebant itaque (vt ait Euſebius) omnes Eccleſiarum principes & ſanctos clericos, nobiles & ignobiles, viros ac mulieres vnà cum pueris, & varijs, inauditis, ac crudelioribus vt excogitari poterant, ſupplicijs excruciabant, ex quibus nonnulli fatigati cedebant, alij vſque in finem patientiam ſeruabant. In Aegypto affirmat Euſebius ſuis oculis vidiſſe ſe, dum iudex innumeros fideles capite truncari inſiſtet, ſponte omnes, immò alij alios præuenientes, ceruices obiectabant ad necem, hymnũ Deo canẽtes, ità vt etiàm extremos ſpiritus in Dei laudibus exhalarent.

Primò omnium ignis huius exordiũ inter ſolos militares parua ſcintilla cõflauerat, cùm deligerentur, ſi qui eſſent inter milites Chriſtiani, vt aut immolarent dijs, aut militiam paritèr & vitam ſcirẽt ſibi ponendam. Tunc plurimi ex ipſis pro fide Chriſti, militiã & animas nõnulli poſuẽre. cùm verò indè flammã ſumens initium, tota per populos & ſacerdotes incendia exaggerauit, primùm tunc Caius papa adhuc ſuperſtes, egit vt Chromatius omnes Chriſtianos in domo ſua latentèr reciperet, ad quos eò loci congregatos Caius: Dominus Ieſus, inquit, duos gradus in ſe credentium conſtituit, confeſſionis & martyrij. Si qui ergò pondus martyrij ſe poſſe ferre deſperant, confeſſionis gloriam teneant, & cum Chromatio ac liberis ſuis pergant. mecum autem, qui volũt, in hac vrbe maneant: non enim terrarũ ſpatio diuiduntur, quos Chriſti charitas nectit. Tunc exclamauit Tiburtius: Obſecro pater, nè permittas me terga dare, iucũdum enim mihi eſt pro vita æterna mortem ſubire. S. Caius congaudens fidei eius, fleuit. Remanſerunt ergò cum eo Marcellinus & Marcus, & horum pater Trãquillus, Sebaſtianus, Tiburtius, Nicoſtratus, cum coniuge Zoe, & fratre Caſtorio, Claudius cum fratre ſuo Victorino. hi omnes poſteà paſsim diuerſis ſunt excruciati ſupplicijs.

Caius papa. Chromatius.

Martyres illuſtres.

Subrogatur tum in locũ Caij Marcellinus Ro. natiõe, anno Domini 303. ſedit annis quatuor, vt quidam volunt, alij alitèr. verùm in tanta perſecutionis caligine vix inuenio cui me accommodem. id tamen certum eſt, intra xij. annos quatuor Ro. pontifices fuiſſe, Marcellinum de quo nunc agitur, Marcellum eius ſucceſſorem, dehinc Euſebiũ, poſt

Marcellinus papa. Anno dni 303

poſt illum Melciadem, cui ſubrogatur Silueſter anno Domini 314. aut ad maximum xv. vndè cõtra morẽ de his quatuor pontificibus ordine dicam.

Marcellinus papa in hac perſecutione comprænenſus, timore mortis deuictus, thura idolis impoſuit. at mox conſcientia ductus, congregato cõcilio aliquorũ epiſcoporum et ſacerdotum, publicè confeſſus eſt peccatum ſuum. cilicio indutus, petit pro inconſtantia ſua debita pœna puniri. Sed reſpondebant patres: Prima ſedes à nemine iudicatur. negâſti tu. negauit & Petrus, ſed egreſſus forás, fleuit amarè. tu ergò in teipſo corrige caſum tuum, de quo xxj. diſt. ſ. nunc autem. ait ad hæc: Ob ſcelus idololatriæ iudico me deponendũ, & anathematizo om̃es qui corpus meum tradunt ſepulturæ. pergenſque ad Diocletianum, confeſſus eſt ſe Chriſtianũ, propter quod martyrio coronatus eſt. Cùm autem corpus ſuum per 36. dies iacuiſſet inhumatum, apparuit B. Petrus Marcello ſucceſſori ſuo, dicẽs: Vade & ſepeli eum. neſcis ſcriptum, Qui ſe humiliauerit, exaltabitur? & factum eſt. ſedit annis quatuor.

Matt. 26.

Lu. 14. & 18.

Marcellus papa.

Huic Marcellino Marcellus ſubrogatur anno Domini 307. ſedit annũ & menſibus octo. hic ſtatuit quòd concilium generale non poſſit celebrari ſinè authoritate papę, xvij. di. ſ. ſynodũ. Titulos 25. in vrbe conſtituit quaſi diœceſes, propter baptiſmum & ſepulturas. Cùm quadam die Diocletianũ modeſtè argueret de iniuſta perſecutione Chriſtianorum, qui pro repub. ſedulò orarent, imperator domum Lucinę iam factam eccleſiam atq; conſecratam, ſtabulum fieri mandauit, ibiq́; Marcellum ad cuſtodiam animalium deputauit, vbi pedore & ſitu moritur. ibi hodiè eccleſia B. Marcelli nomine habetur.

Euſebius papa.

Poſt hunc accepit Eccleſiam regendam Euſebius natione Græcus. ſub hoc ab Helena dicitur à quibuſdam ſancta crux inuenta, vndè ab ipſo dicitur inſtitutũ feſtũ S. Crucis, de cõſ. diſt. 3. ſ. Crucis. Sed veriùs dicitur inuenta ſub Silueſtro, & fortè in nomine Euſebij eſt erratum. tandèm martyrio coronatur ſub Maxentio. ſedit menſes 8.

Melciades papa.

Euſebio ſubrogat Melciades natione Apher, ſedit annos quatuor. ſtatuit vt die Dominico vel quinta feria nemo ieiunet, qa hos dies pagani quaſi ſacros celebrabãt, de cõſ. diſt. 3. ſ. ieiuniũ. & ſic obſeruatũ eſt vſq; ad Gregorium ſecũdum. & dicunt illũ, Melciadem ſcilicet, fuiſſe vltimũ martyrem inter ſummos pontifices, & ꝙ omnes ab illo ſursùm vſq; ad B. Petrũ, martyrio ſint coronati.

Edictũ contra perſecutionẽ Chriſtianorum.

Ad imperatores redeo. Cùm eñ ex perſecutione hac cœpiſſent deſolari vrbes, rura nudari cultoribus, orbari liberis parẽtes, nõ humanitatis ratione, ſed nimia crudelitate ſatiati, ad clementiã parùm ſe cõuertunt. Edictumq́; principale proponũt, quoniã fas non eſſet tot ciues morti tradere, placere de reliquo, vt hoc genꝰ hoĩm, i. Chriſtiani, nequaq̃ ſubirẽt interitũ, ſed om̃es dextris oculis effoſſis, ſiniſtroq; poplite cauterio adusto ac debilitato, in ęris ferriq́; metalla vel opas ſtatuũt deportãdos. hęc fuit clementia principalis, qua optimis ciuibus conſultum eſt.

Et quoniam Dominus quidẽ tradiderat familiam ſuam caſtigare paucis, propter corruptos nimia licẽtia Chriſtianorum mores, maximè verò eccleſiaſticorum, vt ſcribit Euſebius, quorũ peruerſitatẽ diuina iuſtitia frenare hac perſecutione inſtituit, dum ſimulationem in vultu, dolum in corde, fallaciam in verbis cerneret, quiq́; liuore, ſuperbia, inimicitijs inter ſe certãtes, tyrãnidẽ potiùs q̃ ſacerdotiũ ſapere videbanẽ, Chriſtianæ pietatis omninò obliti, ac diuina myſteria prophanantes potiùs quàm celebrantes. ô Deus, quid futurũ noſtra ætate arbitramur, quo vitia noſtra eò creuêre, vt vix apud Deum miſericordię locũ nobis relinquerint? quãta ſit auaritia ſacerdotum, quanta libido vndiquè, quanta ambitio & pompa, quãta deſidia, & ignorãtia tum ſuiſpſius, tũ doctrinæ Chriſtianæ, quàm parua religio, & ſimulata potiꝰ quàm vera? miſereatur noſtri Deus. ad rem redeo.

Exclamatio inuectiua in clericos.

Tandèm poſt omnem tyrannicã rabiẽ aperuit oculos Deus, & perſecutores illos in tantã rerum permutationẽ deduxit, vt Auguſtꝰ, depoſitus cũ collega Maximiano pariter regni inſignibꝰ,

Anno dni 310

Anno dni 309 usque ad 314

priuati ac plebeij poſt imperium viuerent. itá ſub vna die Diocletianus apud Nicomediam, Maximianus verò apud Mediolanum depoſuerunt imperium, Conſtantio atque Galerio adminiſtrationem reipub. relinquentes.

Diocletianus verò priuatus in villa haud procùl à * Salone, præclaro ocio cõſenuit, qui dum ab Herculeo atq; Galerio ad recipiendum imperium rogaretur, renuit, & in hunc modum reſpondit: Vtinàm*Salonis poſſetis viſere olera noſtris manibus *inſtituta, profectò nunquàm iſtud à me tentandum iudicaretis. vt ſatis pateat, per formidinem volũtariam habuiſſe paupertatẽ, quippe cùm à Conſtantino atque Licinio vocatus ad feſta nuptiarum, per ſenectã ſe excuſârit, motus fortè reſcriptis minacibus, quibus increpabatur Maxentio fauiſſe, & Maximino fauere. Vixit autem annos 68. Superfuit in ordinem redactus, annos 10. cùm 20. imperâſſet. ſuſpectans mortem dedecoroſam, venenum hauſiſſe dicitur. Contigit tamen ei, quod nulli poſt natos homines, vt cùm priuatus obijſſet, inter diuos tamen relatus ſit. Eutropius author eſt.

*inſita

Diocletiani obitus.

His igitur abeũtibus, adminiſtrationem reipub. Conſtantius & Galerius ſuſcipientes, Auguſti creati ſunt, anno Domini 310. diuiſuſque eſt inter eos itá Ro. orbis, vt Conſtantius Italiam, Galliam atque Aphricam, Galerius Illyricum, Aſiam & Orientem obtineret. ſed Conſtantius Auguſti dignitate contẽtus, adminiſtrationem Italiæ & Aphricę recuſauit, Galliam tantùm retinuit. Galerius autẽ vir morigeratus & egregius in re militari, videns Italiam quoquè ſuæ adminiſtrationi acceſſiſſe, ſinente ſocero ſuo Conſtantio, Cæſares duos creauit, Maximinum quem Oriẽti præfecit, qui & ipſe perſecutor Chriſtianorum fuit, & Seuerum cui Italiam dedit.

Conſtãtius, Galerius Imp. xlj.

Anno dni 310.

Conſtantius vir egregius & manſuetus, non modò amabilis, ſed & venerabilis Gallis, qui neque ex conſortij rabie regnũ ſuum piorum ſanguine maculàuerat, neq; orationum domus, aut conuẽtus noſtrorum deſtruxerat, quin potiùs cultores Dei venerabatur. vndè & meritò religioſus pater filium reliquit Conſtantinum religioſiorem hæredem.

Hic Conſtãtius quoſdam in palatio ſuo probare volens, præcepit, vt qui ad ſacrificandum venirent & deos colerẽt, in ſuo cingulo permanerent: qui autẽ refugerent ſacrificare, exirent de palatio, gratias agentes quòd non punirentur. Cùm igitur alij ſacrificarent, alij verò nollẽt, deliberauit illis amicis vti, qui fideles in melioribus conſtanteſq; alios verò velut effœminatos expulit, aſſerens eos nunquàm erga principem fore deuotos, qui Dei ſui eſſent proditores.

Conſtantius hic Claudij ſecundi ex filia nepos fuit, duas habuit vxores, cui Diocletianus Theodoram Maximiani priuignam vxorẽ dedit, ex qua poſteaquàm ſex filios ſuſcepiſſet, eam repudiauit: qua repudiata, Helenam Anglorũ regis Coël dicti filiam (quàuis Ambroſius Helenam ſtabulariam vocet, humili natam loco) captiuam vxorem duxit, & Magnum Conſtantinum ex ea generauit. Et in hiſtoria Arcturi inuenio, quòd Coël rex Britanniæ ſe & regnum ſuum Conſtantio ſenatori nomine Ro. imperij tributarium fecit. Conſtantius verò poſt mortem ſoceri rex Britanniæ factus eſt, qui poſteà moriens Eboraci, Conſtantinum tamen anteà Cæſarem nuncupauit.

Anno dni 309

ANNO Domini 309. Conſtantinus mortuo patre, annitentibus cunctis qui aderant, præcipueque Çraco Alemanorum rege, auxilij gratia cum eo comitante, in Britannia creatus eſt imperator vj. Calen. Auguſti, præfuit annis 30. menſibus decem. hic ſororem ſuam Conſtantiam Licinio coniunxit, filiumque ſuum nomine Criſpum, Cęſarem fecit. Romæ intereà prætoriani milites Maxentium Herculei Maximiani filium, nuncupârunt Auguſtum, qui (vt inquit Euſebi*) primò velut aucupans plebis gratiam, fidei noſtræ veneratorem ſe ſimulat, & ob hoc repentè perſecutiones Chriſtianorum arceri iubet, ſed nihil penſi habebat. in tanta enim flagitiorum fæce verſabatur, vt nullum facinus ab eo eſſet alienum. ſenato-

Maxentius Imp. 42.

natorum, & maximè nobilium, matronas publicè abſtrahi, & ad ſuam libidinem duci iubebat.

Sophronia altera Lucretia.

Accidit quòd Sophronia præfecti vrbis vxor venuſtiſſima, miſſis ſtuprorum miniſtris, ad ſe duci iuberetur. vir altiùs ingemiſcens, *& quid faciemus? anté ne eſt anima ponéda? Tum illa ijs qui miſſi ſunt: Paululùm, ait, expectate, donec compoſita, vt decet, ornataq; procedá. dehinc ingreſſa cubiculú, cùm priùs defixis genibus oráſſet, tanquàm pudicitiam ſuam immolatura, pectus ac viſcera correpto mucrone tranſuerberat.

*ait: quid

Deniquè quadá die imperat militibus exire per plateas vrbis, vt oṁes vtriuſq; ſexûs cæderent: ſenatoreſque & maximè clariores, confictis criminibus tanquàm rei, puniti atque proſcripti ſunt. Ad hæc artis magicæ diſciplinā ſummis ſtudijs excoluit. perquirebantur mulieres nobiles grauidæ, & adhibitæ funeſtis'aris, mediæ ſcindebantur. rapiebantur infantes, eorumque exta ſcrutabantur. iugulabantur & leones, & precationibus dæmoniaca arte compoſitis, bella per hæc dicebantur arceri. indè relinquebantur arua à cultoribus, dum nihil ad vitam tutum arbitrarentur, indè grauiſſima fames vrbem atq; omnia loca inuaſerat.

Audiés Maximianus Herculeus, qui cum Diocletiano purpuram depoſuit, filium Maxentium Auguſtum, ſpereſumédi principatûs Romam è Lucania aduolat, Diocletianú quoquè per literas hortatus, vt depoſitā reſumeret poteſtaté. Cui Diocletianus: Vtinàm Salonis olera noſtris manibus *inſtituta inuiſere poſſes, de reſumendo imperio nó iudicares. conatur nihilominùs filium deijcere Maxentium, ſedà filio pulſus vrbe atque fugatus eſt.

*inſita

Ad Conſtantinum igitur qui gener eius erat, confugit, moliens ipſum interficere, regnumq; eius inuadere. detectis autem eius inſidijs per filiam Fauſtá vxorem Conſtantini, indè ſe proripuit. ſed à Conſtantino inſequente Maſſiliæ captus, fractis laqueo ceruicibus, perfidiæ ſuæ pœnas dedit anno vitæ ſuæ lx.

Maximiani Herculei obitus.

Sed & Galerius Maximianus aduerſùs Maxentium & prætorianos milites Seuerú Cæſaré Romam mittit cum exercitu ex Illyrico. is cùm vrbem obſideret, militú ſuorú ſcelere deſertus, proditus, atq; ex eo fugiés Rauenná, in itinere eſt occiſus. Galerius autem, Seuero duce interfecto, Licinium rei militaris præſtantiſſimum, apud Tarentum imperatorem delegit atque creauit, virum vtiquè crudelem.

Seuerus occiditur.

Porrò Galerius Maximianus perſecutionem à Diocletiano & Maximiano factam, ipſe atrocibus edictis accumulauit, Chriſtianos ad cœmeteria cóuenire vetabat, & ſimulacrum Antiochiæ conſecratum, ſubornatis ſacerdotibus qui ex adytis id nunciarent, clamáſſe dicebat, pellédos ab vrbib* Chriſtianos: & poſtquàm per decem annos oṁi genere hominum exhauſit prouincias, ipſum authoré ſceleris vltio diuina corripuit: inflatis ſubitò viſceribus, putrefacto introrſùm pectore, & vitalibus diſſolutis, fœtor intolerabilis exhalabat, vt nemo poſſet eum accedere. plerique tunc medici, quòd nec morbo mederi, nec fœtorem tolerare poſſent, ſunt eius iuſſu occiſi. Ex quibus cùm quidam iugulabúdus potiùs quàm medicaturus aſſiſteret, inſpiratus à Deo: Cur, inquit, imperator erras, & quod Deus infert, hominem putas poſſe curare? nec humanus eſt iſte morbus, nec à medicis curabilis: ſed recordare quanta in ſeruos Dei egeris, impius in religionem diuinam fueris, & intelliges vndè tibi ſint poſcéda remedia. et refert Oroſius, quòd edictis latè miſſis, Chriſtianos de exilijs reuocauerit: ipſe auté cruciatus non ſuſtinens, finem vitæ ſuę attulit, & ſecúdùm alios, manu ſua ſe interfecit, anno imperij ſui decimo.

Galerij mors.

Inter hęc reſpu. à quatuor imperatoribus tenebatur, Conſtantino & Maxétio filijs Auguſtorú, Maximino & Licinio nouis hominibus. Deindè Conſtátinus à ſenatu declaratus Auguſtus, & accerſitus è Británia vbi pater periérat, contra Maxentium, qui ob libidinem & crudelitatem maximè populo infenſus erat, vndè inter Conſtantinum & Maxentium bellú ciuile exortú eſt. Aderat Conſtantino Licinius, & dú romá pergeret, ac multa ſecum de imminentis belli

Cóſtantin* Imp. xl.

belli neceſſitate pertractaret, atq; ad cœlos ſæpiùs oculos leuaret anxius, & indè ſibi diuinum precaretur auxiliũ, vidit per ſoporem in cælo ſignum ſanctæ crucis, & angelos dicentes: IN HOC SIGNO VINCES.

Refert Euſebius Pamphili cum iureiurando, Conſtantinum dicentem audiſſe ſe, quòd circa meridiem declinante iam ſole, crucis ſignum ex lumine factum, & ſcripturam confectam, ei dicentem: IN HOC SIGNO VINCE, & dum cogitaret quid eſſet acturus, nox ſuperuenit, & dormienti Chriſtus apparuit cum ſigno quod vidit in cælo, iuſſitque vt fieret eius ſigni figuratio, quod foret auxilium in prælio. Cumq; opùs iam non eſſet interprete, ſed apertè mõſtratum eſſet imperatori, quid de Deo credere conueniret, mox die facta, ſacerdotes Chriſti cõuocãs, de dogmate conſulebat. At illi ſacros libros afferentes, de Chriſto loquebantur, ſuaq; dicta ex prophetis probabant. ſignum verò quod apparuit ei, dicebãt eſſe trophæum victoriæ Chriſti aduersùm inferos.

Conſtantinus igitur ſignum, quod in cælo fuerat ſibi demonſtratum, in militaria vexilla transformat, ac labarũ *quem dicunt, in ſpecie *ſignum cruci Dominicæ exaptat, & armis vexilliſque religionis inſtructus, aduersùs impiorũ arma proficiſcitur. Poſtquàm verò diuinæ virtutis auxilio certus de victoria effectus eſt, alio nihilominùs æſtu religioſi principis animus fluctuabat, angebaturq; quòd cogeretur vrbi Romæ, quæ Ro. imperij caput eſt, bellum inferre, nec ſinè oppugnatione ac multa ſanguinis effuſione patriæ, quam tyrãnus obſederat, reddere poterat libertatem, & die noctuq; Deum precabatur, nè dexteram ſuam, quam ſigno muniuerat ſalutari, cruore Ro. ſanguinis macularet, quod præſtitit diuina prouidẽtia. nam cùm iam non procùl à ponte Miluio caſtra poſuiſſet, Maxẽtius ſubitò velut vi diuina correptus, agitur in occurſum: & proruens vrbis Ro. portis, ſequi ſe reliquum exercitum iubet, priorque ipſe obuius præcurrit armatus. iuſſerat autẽ nauibus ad decipulã compoſitis fluuiũ ſterni, et ſuperpoſitis pontibus exæquari.

*quod

*ſigna Crucis

Vt ergò ipſe eques & pcurſor oblitus ſui operis, cũ paucis aggreſſus eſt pontẽ, ſubſedère naues, & in profundũ demerſus, totius belli futuras cædes, vnius nefandi capitis ſui diremit interitu, atque impollutã religioſi principis dextrã à ciuili cruore ſeruauit. itã Maxẽtius et qui cum eo tum erãt ſatellites, dimerſi ſunt, vt rectè dicatur, Lacum aperuit & effodit, ac incidit in eum. Tunc verò læti omnes cum coniugibus ac liberis, ſenatus populusq; Ro. Conſtantinum, velut ſalutis authorem, ac libertatis reſtitutorem accipiunt. ille tamen non ſuæ virtuti, ſed diuino muneri omnia deputans, ſtatim vbi ſenatus ſibi imaginem triumphantis erexit, vexillum Dominicæ crucis in dextera ſua iubet depingi, titulumq; ſcriptum, IN HOC SIGNO VICI.

Fata Maxẽtij.

Pſal. 7.

Per idem tempus, conſpirante ſecum Licinio, ſcientes & profitentes authorẽ ſibi bonorum omnium Deum, legẽ ſtatuunt, in qua Deum Chriſtianorũ pleniſſimis laudibus proſequebantur, atq; ab vniuerſis huic venerationẽ cultumq; deferendum decernunt. hanc legẽ etiã ad Maximinũ, qui tunc Orientis partibus dominabatur, emittunt.

Maximini facinora.

At ille ingentibus imperatorum geſtis perterritus, metu ſimulque pudore ſtatuit velut ex ſuo arbitrio atq; authoritate legem huiuſmodi ſentẽtię, in qua aſſeuerabat maioribus quidem ſuis Auguſtis viſum fuiſſe, Chriſtianorũ gentem tãquàm deorum cultui aduerſam, penitùs eſſe delendam, ſe quoquè ſimilia ſentire: ſed cùm magis augeatur gens iſta, quo maximè videtur prohiberi, ſe velle potiùs, vt ſi quidem blandis quis ad deorum cultum perſuaſionibus acquieſcat, nullus verò cogatur inuitus, recipiat habeatque in arbitrio ſuo, quo quiſque velit ritu colere Deum, neque per hoc commotionem vllã vel perturbationem inferendam.

Hęc ipſe ſimulata humanitate decreuit, aliter tamen ſenſit. nam homo erat flagitioſiſſimus, maximis delicijs, luxu atque omnium diſſolutionum genere fluitãs, turpiſſima ſuis militibus præbebat

bat exempla, prout etiàm rei euêtus docuit. nullum enim vel breue oppidum, abſque adulterio nobilium matronarũ quæ ſibi obuiâſſent, vel corruptiõe virginum prætẽribat. erat Chriſtianorum hoſtis et perſecutor ſęuiſſimus, in quos tantum crudelitatis exercuit, vt prædeceſſores ſuos vinceret in ſcelere. ignes, cruces, beſtias, maris profundum, truncationes membrorum, effoſſiones oculorum, & ſingulis membris ſpecialia inferre ſupplicia geſtiebat. Qui etiàm antè hoc edictum pro Chriſtianis à Galerio timore mortis promulgatũ, non audens contemnere, verbo recipi præcepit, re autem nihil ſeruauit. vix enim ſex mẽſibus tranſactis, crudeliſſimus tyrãnus longè ſæuiora prioribus aduersùs Chriſtianos excitauit, ità vt etiàm æreis tabulis inciderit leges contra eos datas: quibus expreſſit, quòd ex quo Chriſtiani vrbibus pellerentur, & aëris læti eſſet temperies, & terræ fœcunditas abundantior: ideóque ſatis rectè conſuli ad deorum immortalium gratiam, vt inuiſum hoc hominum genus ex omnibus locis pelleretur.

Confinxit & multa alia, quæ in ſcholis pueros iubet addiſcere. ſed nec moratur in hoc Dei prouidentia, imbres reſtrinxit nubibus, & effœtas arida ſterilitate ſegetes dereliquit: aëris quoquè temperies, quam ſuis impijs actibus deſcripſerat famulari, in tantã corruptionem verſa eſt, vt humana corpora vlceribus peſſimis, quę ignis ſacer appellabãtur, replerent: vt & qui effugerent mortem, luminibus orbarentur: ſed & peſtilentia ingens, fameſque, vt q fami ſupereſſet, peſte periret: & cùm Chriſtiani per Dei gratiam, quod fuit mirabile, nec fame nec peſte grauarentur, in nullo prorsùs iniuriæ memores, more ſibi ſolito ad miſericordiam inimicorum præceptis Dominicis inſtituti, conferre certatim vnuſquiſque (prout poterat) cibos & ſuſtentare & reficere pereuntes, & affectũ participare cœperunt. Illos quoquè qui morbi contagione laborabãt, ad quos nullus gentilium nec propinquorum introibat, ſedula viſitatione curare, nec pati aliquid per cõtagionẽ, cadaueribus quoquè ſepulturam conferre ſtudebant: ideò breui ingreſſu Chriſtianorum per vicos & vrbes, malorum facies immutata, rebus ipſis atque operibus, veram eſſe religionem ſanamq́ue in cordibus omniũ inſcripſit multo tenaciùs, quàm tabulis æreis eam falſam eſſe tyrannus inciderat.

Animaduerſio diuina.

Sed ille impius in nullo mutauit affectum: immò arrogantia tumidus, extolli & erigi aduersùs etiàm regni ſocios cœpit, ac non multò pòſt rupto fœdere, bellum Licinio conatur inferre. ad vltimum fretus dæmonibus, dijsq́ue ſuis, cum immenſa multitudine procedit ad bellum, ſuperariq́ue viſus exercitus, eo relicto, Licinio ſe ſubdidit. Tunc videns ſe deceptum à dijs ſuis, & ab hominibus derelictum, turpitèr fugit. reparato verò exercitu, volens cum hoſte confligere, doloribus interiorum viſcerum correptus, vehementèr exagitari cœpit, vt nec ſtratis recumbere poſſet, nec cibum labijs deguſtare, aut vinum potuit odorari, ſicq́; carnibus ſuis ariditate conſumptis, hoc loco profecit infelix, quòd in extremis poſitus, iuſtum eſſe iudicium Dei, & ſceleris pœnas ſe merentè profitetur expẽdere. ad vltimũ morbo priùs amiſſis luminibus, finem viuendi fecit.

Tunc defuncto eo, aperta licentia principum, eccleſiarum ſtatus reparari cœpit, tabulęq́; & picturæ vel imagines æreæ deijci iubetur. iudices quoquè illius tyrãnicæ executionis interficiũtur cum cõplicibus ſuis. Incredibile eſt, vt inquit Hugo Floriaceñ, quantùm breui Conſtantini ſtudio eccleſia per totum orbem creuerit. nam edicto publico ædificantur Eccleſiæ per totum imperium. Maximini interitus.

Et cùm tali ſimplicitate, vt refert Euſebius, eccleſiarum gloria apud Deum hominesq́ue proficeret, & imago quædam cęleſtis haberetur in terris, religioſus princeps Conſtantinus per dies ſingulos fide & religione creſcens, & cùm pro ijs omnibus, non iam vt Imperator, ſed vt pater coleretur in cunctis, nõ tulit infelix inuidia. Etenim Licinius qui priùs probitate morũ non ſolùm in ſocietatẽ regni fuit adſcitus, verùm etiàm Eccleſiarum reſtauratio Conſtãtini.

ex coniunctione ſororis colligatus, vt vidit Conſtantinum non tam vi ac metu, quàm amore & religione imperare, & in ſumma veneratione eſſe mortalibus, occultis inſidijs eum decipere parauit.

At ille totus in Deo confidens, ad omnia ſe illo ſigno Crucis, quod ei cælitùs monſtratum eſt, muniebat, nec vllis per hoc inſidijs obnoxius fieri poterat. iratus Licinius, ſtultaq; iracundia permotus, imperatori apertum bellum indixit, regni fidem ſocietatemq; contaminans, & mox Chriſtianos priuato odio perſequi cœpit, accuſans quòd nō pro ſe itā, ſicut pro Conſtantino, in ſolennitatibus & ex præcepto ſibi traditis orationibus excubarent. & ſic qui paulò antè aduerſùs perſecutores Chriſtianorum vindicauerat, nunc tela in Chriſtianos vertit, primoq; de palatio ſuo omnes Chriſtianos exire iubet, exutos omni militia.

Licinij defectio.

Poſt hæc ſtatuit omnes qui ſe Chriſtianos profiterentur, in carcerem trudi. addidit, nè quis alicui in carcere cibum vel potū deferret. deindè om̄es qui cōtaminatis ſacrificijs acquieſcere nollent, lanionibus dari, vt eos porcorum more ſuſpenſos, per fruſta cæderent, & tunc proijcerentur in mare. Eccleſias quoquè iuſſit ſuberti. auaritiæ ad hęc inſatiabilitèr cœpit ſtudere, cenſus innouare, agros cultoribus vacuos tributis replere, etiàm contra ætatis vires cœpit adulterijs & corruptionibus virginum delectari.

Sed Conſtātinus veris virtutibus adornatus, tot tātisq; flagitijs ire obuiàm parat. neq; difficultas erat victoriæ, vbi cauſa iuſtior & purior. Facta igitur cōgreſſione in Bithynia, victus eſt Licinius, & apud Theſſalonicam capite truncatus, ſicq; Conſtantinus Ro. imperiū ſolus obtinuit anno regni ſui 14. anno à natiuitate Domini *324.

Licinij mors.

Silueſter papa.

ANNO Domini 314. Silueſter, mortuo Melciade, epiſcopus Ro. vrbis conſtituitur. ſedit annis 22. menſibus decem. Diſcrepant tamē ſcriptores in ſupputatiōe annorū ab incarnatione Chriſti vſq; ad papatū Silueſtri. aliqui enim, vt Hermanus Contractus in chronicis, qui videtur ſecutus Euſebiū, ponūt annos 308. qui pro vno numerant Cletum & Anacletū. Hermannus verò in floribus temporum ponit annos 316. Bergomenſis in ſupplemēto ponit annos 313. cui adſtipulat Raphaël Volaterranus. alij plùs, alij minùs: quod indè prouenire poteſt, quia nō concordāt in annis quibus quiſq; pōtifex ſederit, & fortè* aliquādò vitio ſcriptorū factum eſt. Ideò ſequatur vnuſquiſq; quod ſibi probabilius videtur, quia per hoc veritas rei geſtæ non deſtruitur. Eodem modo in imperatoribus & eorū electione, ſinè præiudicio veritatis, diſſentiunt.

*aliquo

Eo anno Maxentius imperabat vrbi, & Silueſter ob eius crudelitatem de vrbe exijt, ac in monte quodā Soracte cū clericis ſuis manſit. eo autem ſublato de medio Cōſtantinum principē de Chriſtianis benè meritum, promptiorem ad de eccleſia Dei promerendum reddidit. Hìc nō deſunt, qui ſcribant, Conſtantinum, poſtquàm imperij monarchiam ſolus obtinuit, per inſolentiam mutatū & crudeliorem effectum, plures interfeciſſe amicos, & machinatum fuiſſe in necem Criſpi filij ſui. Quod confirmat Oroſius, dicēs: Sed inter hęc latent cauſæ, cur Conſtantinus etiàm in proprios egerit affectus. nam Criſpum filium ſuum, & Licinium filium ſororis ſuæ interfecit. Tripartitæ tamen hiſtorię author refragatur huic ſententiæ, quoniā falsè id impingatur Conſtātino, quod verius videtur. ob quam crudelitatem fertur lepra percuſſum, tandèm per S. Silueſtrum conuerſum & baptizatum.

Alij ſcribūt, quòd vltimo ętatis anno baptizatus, ſit in Arrianā hereſim prolapſus. hoc vltimū falſum eſſe, & religio principis oſtēdit, & baptiſterium huius rei cauſa Romæ ab eo magnificētiſſimè ædificatum. à Silueſtro enim vnà cum Criſpo filio inuenitur baptizatus, qui Criſpus cū patre pro Chriſtianis multas poſuit leges, & ſecundo loco honoratus imperij Cæſar exiſtens. qui & 20. anno imperij patris defunctus eſt, vt refert Socrates in Tripartita. deceſſit enim vt catholicus, teſtantur id Ambroſius, Iſidorus, Eutropius, Oroſius, & innumeri alij. Quòd verò lepram

Conſtātini baptiſmus

inciderit, baptiſmoque mundatus ſit, quòd abſtinuerit à ſanguine infantiũ, Platina putat cõfictum, nec à veris ſcriptoribus de eo mentio fit. non tacuiſſet hoc Oroſius, non Eutropius, nõ illi qui Conſtantini res geſtas diligentiſſimè ſcripſere.

Conſtantinus leges edidit.

Conſtantinus igitur primo die ſui baptiſmatis, legem promulgauit, Vt Chriſtus tanquàm verus Deus ab omnibus veneraretur: Vt quicunque Chriſtiano faceret iniuriam, dimidio bonorum ſuorum priuaretur: Vt Ro. pontifex caput ab vniuerſis epiſcopis haberetur: Vt quicunque fugeret ad Eccleſiã, immunitate gauderet: Vt virginibus & qui in cælibatu viuere vellent, teſtari liceret: ſuſtulit legem, quæ vetuit hæreditatem adire eum, qui xxv. ætatis ſuæ anno vxorem non duxiſſet.

Fertur pius princeps, vbi nũc eſt Eccleſia S. Petri, arrepto bidente, ad fundamentum baſilicæ conſtruendæ terrã primò aperuiſſe, ac cum lachrymis 12. cophinos terræ in ſuis ſcapulis exportaſſe. ſed & eccleſiã Lateranenſem fundauit.

Donatio Conſtãtini.

Qualia autem & quæ Conſtãtinus Eccleſiæ donauerit Romanæ, variant in hoc ſcribentes. tex. in c. Conſtantinus, refert eum conceſſiſſe B. Silueſtro & eccl. Romanæ vrbem Romam, Italiã & omnium Occidentalium regionum prouincias, vt habetur 96. di. c. Conſtãtinus. alij dicunt tex. iſtum paleam eſſe, & nihil probare, quod credibile redditur. nam Conſtantinus poſteà præmiſſa regna filijs ſuis teſtamẽto reliquit, quæ etiàm abindè ſucceſſionis iure in manibus remanſerunt imperatorum & regũ catholicorum. ad quod nõ facit modicùm c. fundamento. de elec. li. 6. loquẽs de donatione Conſtantini. tantùm dicit de vrbis Rom. donatione, Italiæ & aliarum prouinciarum nullam faciens mentionem. ſed nec can. futuram, 12. q. 1. qui tex. aſſerit quòd Conſtantinus fidem veritatis adeptus, dedit licentiã per vniuerſum orbẽ ſub ſuo degẽtib' imperio, eos nõ ſolũ fieri chriſtianos, ſed etiã fabricare Eccleſias, & prædia conſtituit tribuenda, donariaq; immenſa tribuit, * & fabricã templi, primamq; ſedẽ B. Petri inſtituit, adeò vt ſedem imperialẽ relinqueret, & B. Petro ac ſucceſſoribus eius profuturã concederet. pro hac parte facit, quòd quæ hodiè dicũtur de patrimonio Eccleſię, ferè omnia inueniũtur à ſequẽtibus principib' donata. alij alitèr ſentiunt. vincat veritas.

Quòd verò donãte Conſtãtino temporalia eccleſiæ Romanæ, vox audita refertur huiuſmodi, Hodiè venenũ Eccleſiæ eſt immiſſum, non benè quadrat: nam Eccleſia temporalia ante Conſtãtinum habuit, tex. eſt in c. videntes, 12. q. 1. vbi Vrbanus: Vidẽtes ſummi ſacerdotes, inqt, & reliqui ſacerdotes plùs vtilitatis poſſe conferri, ſi hæreditates & agros quos vendebant, eccleſijs epiſcopi traderent, eò quòd ex ſumptibus eorum, tam præſentib' quàm futuris temporibus, plura & elegãtiora poſſent miniſtrare fidelibus communem vitã ducẽtibus, quàm ex precio ipſorum, cœperunt prædia & agros quos vendere ſolebant, matricibus eccleſijs tradere, & ex eorum ſumptibus viuere.

Idem inuenitur inſtituiſſe * primum papam, & ſic ante Silueſtrum etiàm immobilia habebat Eccleſia. & ſi verè vox talis audita eſt, potuit fortè inſinuari, propter iuriſdictionem ſecularẽ magis quàm ob res. vel fortè quòd diuitię pariunt ſuperbiam, quod eſt venenũ pernicioſum, à quo longè creditur abfuiſſe B. Silueſter. nam vt fertur, dum Cõſtantinus ei diadema aureũ gemmis diſtinctum concedebat, id Silueſter aſpernatus eſt, tanquàm religioſo capiti minimè cõueniens. Phrygia mitra & candida tantummodò contentus fuit.

* Pium

Conſtantinum Græci (vt Volaterranus teſtatur) inter ſanctos referunt, eiuſque feſtum * II. Kaleñ. Aprilis celebrant. de dono eius aut conceſſione, apud nullos extat authores, præterquàm in lib. Decretorum, idque in antiquis voluminibus minimè contineri, author eſt Antoninus præſul Floreñ. in chronicis. Quod valdè miror, cùm Iſidorus, qui fuit ab hinc anno propè 800. grauis author ac planè ſanctus, in hiſtoria ſua apertè dicat, eum vrbe Roma pontifici ceſſiſſe, ornamentiſque omnibus imperialibus, diademate videlicet, ha-

* pridiè

habituque & albo equo, quo vectetur, baſilicas item dicitur in vrbe condidiſſe, Lateranẽſem ſeruatoris nomine, vbi baptiſteriũ addidit, in quo natalis nocte lucerna balſami ardebat. legiturq́; in eius fronte epigrammatis principium:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lauacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

Præterea duas apoſtolis Petro & Paulo, S. Laurẽtio extra muros, ſanctę crucis, S. Petri* exorzitæ, & Marcellini presbyteri, martyrum in via Lauicana inter duas laurus, vbi diù corpus Helenæ iacuit, S. Petri & Pauli apud Oſtiam, S. Iohannis Baptiſtæ apud Albam, apoſtolorũ in baſilica Petri, quod pauci animaduertunt. Supra arcum qui eſt in medio ferè templò, huiuſcemodi verſus antiquiſſimo opere muſeo adhuc leguntur:

Quòd duce te modus ſurrexit in aſtra triumphans,*
Hanc Conſtantinus victor tibi cõdidit aulã.

Libellus autem apocryphus de elephãtia, deque ſanguine puerorum & Silueſtri baptiſmate, cùm manifeſtè à noſtrorum doctorum, quos allegaui, authoritate diſſentiat, omninò reijciendus. conſtat tamen catechumenum fuiſſe, Silueſtrumq́; ac reliquos orthodoxos in honore habuiſſe.

Helena mater Cõſtant. At Conſtantini mater Helena, matrona religioſa, diuinis admonita viſionibus, Hieroſolymam petijt: & locum, vbi Chriſtus crucifixus eſt, ab incolis requiſiuit, qui idcircò ad inueniendum difficilis erat, quia antiquitùs ſimulacrum Veneris in eo fuit erectũ, vt ſi quis adorare vellet Chriſtum in illo loco, Venerem videretur adoráſſe: & ob hoc locus penè in obliuionẽ venerat. At mulier religione percita, vbi

Crucis inuentio. locum ipſum ruderibus purgáſſet, tres confuſo ordine cruces reperit, in vna inſcriptio illa legebatur tribus linguis, IESVS NAZARENVS rex Iudæorum. Adſtabat autem Macarius vrbis Hieroſolymitanæ epiſcopus, qui vnam ex his manibus cum religione retinens, veram eſſe dicebat. & mulieri mortuæ admota, eidem vitam reſtituit.

Helena, ædificato in eo loco templo, vbi crucem repererat, abiẽs, clauos quibus Chriſti corpus cruci affixũ fuerat, ſecum ad filium portat. horum ille vnum in frenos equi tranſtulit, quo in prælio vteretur: alio pro cono galeæ vtebatur. tertium in mare Adriaticum, vt ait Ambroſius, ad compeſcendas ſęuientis maris procellas deiecit. illa autem Crucis pars, quam eadem mulier ſecum in thecis argẽteis detulerat, gemmis & auro diſtincta, in baſilica Seſſoriana collocatur. & hæc ſub Silueſtro papa ſunt acta, anno Domini 329. licèt c. crucis, de conſe. di. 3. velit, quòd ſub Euſebio papa ſit inuenta ſancta crux. primum tamen communitèr tenetur, & putant aliqui Gratianum errâſſe in nomine Euſebij.

Conſtantinus verò, vt ſuprà dictum eſt, ſedem imperialem, quæ hactenùs in Ro. vrbe erat, B. Silueſtro ac ſucceſſoribus eius, vt liberiùs diuinis obſequijs cum ſuo clero vacare poſſent, derelinquens, imperium fauore eiuſdem Silueſtri Romani pontificis, Byzantium in Græciam tranſtulit: eamque ciuitatem in melius reparans, Conſtantinopolim nouamque Romam appellauit. baſilicã etiàm S. Petri in Vaticano conſtruens, eam dominam omnium eccleſiarum conſtituit, vbi corpus B. Petri poſuit. ædificauit &* appendiciam eccleſiam Lateranenſem in honore S. Iohan. Bap. ibique locauit arcam teſtamenti, quam Titus imperator apportauerat, deuicta Hieruſalem. Cardinalibus honorem ſenatûs tradidit.

Cõſtãtinus imperij ſedem tranſtulit Conſtãtinopolim.

Arca teſta. ea vbi ſit.

Nè autem nouæ Romæ ſacerdotes imperatoriæ magnificentię expertes eſſent, duas itẽ baſilicas Conſtãtinopoli ędificat, quarũ altera Irenes, altera apoſtolorum vocatur, euerſis priùs paganorum templis, aut in vſum Chriſtianorum trãſlatis, ſublatisq́; è medio tripodibus delphicis, anno Dñi 320. Et licèt ità per oĩa floreret tunc eccleſia, nõ id diù pertulit inimicus. videbat eñi paganorum errorẽ fuiſſe nudatũ, & creaturam à pluribus iam non adorari, ſed creatori hymnos decenter offerri. Ea gratia iam non apertè contra Deũ excitauit bellum, ſed viros Chriſtianos inue-

Anno dni 327 vsq ad 330

inueniens amore honoris & vanæ gloriæ ſeductos, per eos reduxit plurimos in errorem, non creaturam adorari adſtruens, ſed ipſum creatorem coæqualē prædicans creaturæ.

Arrianæ hæreſeos origo. Presbyter quidam apud Alexandriā nomine Arrius, ſpecie religioſus, ſed gloriæ ac nouitatis cupidus, prædicabat filium Dei creaturam eſſe, & ſpiritumſanctum ab eo creatū, addēs etiàm, Erat quandò non erat. Tunc Alexander eiuſdem vrbis epiſcopus, eidem reſiſtebat: & cùm illum nequaquàm ab errore reuocare poſſet, expulit eum ab Eccleſia. propter quod ille Arrius ſeditionem excitauit. quod vt audiuit Conſtantinus, primò ſcripſit vtrique, inuehens, quòd ſcandala ſuſcitaret. & cùm nihil proficeret ipſe princeps religioſiſſimus, famoſiſſimū illud in Nicea concilium excitauit, publicis, aſinis, mulis ac curribus epiſcopos, & qui cū eis erāt, ad ſynodum venire præcipiens.

Alexander epiſcopus.

Concilium Nicenum. Concilium itaq; Nicenum vniuerſale, trecentorū decem & octo epiſcoporum, factū eſt ſub Silueſtro anno Domini 327. alij tamen dicunt habitum ſub Iulio papa. priorē tamen opinionē confirmat 16. di. c. Sextam. ſ. prima. vtcunquè ſit, prima vniuerſalis ſynodus in Nicea Bithyniæ eſt habita, pſente Magno Conſtantino. Conuenerunt in hoc concilio Macarius Hieroſolymitanus, Euſtachius Antiochenus, Alexander Alexādrinus, alij quoque apoſtolici viri, quorū aliqui dextros oculos effoſſos habebant, alij dextras ſuras abſciſſas. Hiſpanicarum partium Oſius. Tuncq; ille ſermo completus eſt, collectos ex omnibus gentibus quæ ſub cælo ſunt, viros religioſos. aderant enim Parthi, Medi, Elamitæ, habitantes Meſopotamiam, Iudæam, Cappadociam, Aſiam, Phrygiam &c. Quibus omnibus imperator diebus quotidianis cibaria largiſſimè ordinàrat expendi.

Anno dni 327

Act. 2.

Vt autem ſolet fieri, plurimi ſacerdotum priuatas habentes cauſas, libellos principi offerūt. Quibus pius princeps: Hæc, inquit, habebunt tempus proprium. mihi verò non licet de huiuſmodi rebus iudicare ſacerdotes. agitè quæſo, ait, imitantes diuinam clementiam, aboleamus accuſationes: & de his quæ ad finem pertinēt, agere ſtudeamus, cuius gratia conuénimus. Hęc imperator dicens, vniuſcuiuſque librū ardere fecit, diffiniens diem, qua ſolui, quę dubia ſunt, conueniat.

Vocatuſque eſt Arrius, diſcuſſiſque ipſius aſſertionibus diutino multoque tractatu, placuit omnibus, & velut vno cunctorum ore ac corde decretum eſt, ὁμοούσιον ſcribi debere, id eſt, eiuſdē cum patre ſubſtantiæ filium confiteri. xvij. tunc ſolùm fuiſſe dicūtur, quibus fides Arrij placebat, quorum ſex ſoli patiuntur ſe cum Arrio expelli, reliqui verò xj. conſilio inter ſe habito, acquieſcunt, ad ſubſcribendum manu ſua, ſed nō mente, cuius ſimulationis author præcipuè fuit Euſebius Nicomediæ epiſcopus.

Exemplum autem fidei illorum, qui aderant catholici, hoc eſt: Credimus in vnum Deū patrem omnipotentem, prout in ſymbolo quod canitur in Eccleſia, continetur: eos aūt qui dicunt, Erat aliquandò, quandò non erat, & anteq̄ naſceretur, non erat, & quia ex nullis ſubſtantibus factus eſt, aut ex alia ſubſiſtentia vel ſubſtantia dicunt eſſe, aut conuertibilem, aut mutabilem filium Dei eſſe, anathematizabant. Cōcilij decretum.

Vbi notandum, quòd Arriana hæreſis fuit periculoſior, vniuerſalior, & penè diuturnior: periculoſior, quia circa myſterium Trinitatis: vniuerſalior, quia inuoluit multos Eccleſiaſticos & ſeculares. vndè Hieronymus: Arrius vna ſcintilla in Alexandria fuit, & quia non citò extincta eſt, totum orbē populata eſt flamma eius. 23. q. 3. reſecandę. fuit etiàm diuturnior, quia per multa tempora viguit.

In hoc cōcilio quidam philoſophus dialecticæ peritus, cùm quotidiè moueret conflictum, apparuit quaſi vinci non poſſet. Quidam ex confeſſoribus vir ſimplex, videns philoſophum catholicis inſultantem, poſcit locum contra philoſophū diſputandi. verùm qui ſimplicitatem viri nouerant & imperitiā, exterriti ſunt, nè fortè deriſui haberetur ſancta ſimplicitas. perſtitit tamen ſenior, & hinc mouit exordium: In nomine, Dialecticus à confeſſore ſimplici victus.

mine,inquit,Ieſu Chriſti,audi philoſophe quæ vera ſunt: Deus vnus eſt, qui om̃ia verbi ſui virtute cõpleuit & creauit,& ſpiritusſan̄cti ſan̄ctificatione firmauit: hoc verbum quod nos filium dicimus, humanos miſeratus errores, ex virgine naſcit, & morte ſua nos à morte perpetua liberauit, quē iam reſuſcitatum,expectamus iudicem omniū quę geſſimus,eſſe venturum.credis hoc philoſophe? At ille,ac ſi nullū vnquàm ſermonem didiciſſet,ità ſtupefactus virtute dictorum mutus, ad hæc om̃ia ſolùm potuit reſpōdere,ità ſibi videri, nec aliud verū eſſe quàm dixerat. Tunc ſenior, ſi hoc ità eſſe credidiſti, ſurge & ſequere me, & huius fidei ſignaculū ſuſcipe. Ille ad ſuos: Audite,inquit,ô eruditi: donec verbis mecum geſta res eſt, verba verbis oppoſui: vbi verò pro verbis virtus proceſſit ex ore dicentis, nō potuerunt verba reſiſtere virtuti, nec homo Deo poteſt aduerſari. & ità conuerſus eſt.

Paphnuti⁹. In eodem concilio Paphnutius erat epiſcopus Aegypti, vnus ex illis, quos Maximianus dextris oculis effoſſis & ſiniſtro poplite ſucciſo, in metalla dānauit. per hunc ſigna non minora,quàm per apoſtolos,facta ſunt:quem Conſtātinus tāta veneratione coluit, vt ſępiùs eum intra palatium euocatum complecteretur, & illū oculum qui ſibi in confeſſione fidei fuerat euulſus,oſculis demulceret.

Spiridion. Erat & Spiridion Syrus epiſcopus. Item Iacobus Niſibenus. Sanctus quoq;

S.Nicolaus. Nicolaus* Myrē epiſcopus valdè ſenex,qui(vt refert Iacobus de Columna) zelo Dei accēſus, Arrio blaſphemiā dicenti,ſcilicet ꝙ pater maior eſſet filio & ſpirituſancto, alapam dedit corā patribus in concilio: vndè, vt Græci dicunt, mitra epiſcopali ad tempus fuit priuatus, & hinc dicunt factum, quòd apud Græcos pingatur ſinè mitra epiſcopali.

Synodus quoquè Nicena volēs corrigere hominū vitā & in eccleſijs commorātium, compoſuit quaſdam leges, quas canones appellamus: inter cętera, vt & ipſi presbyteri & diaconi cum cō-

Decreta de continentia clericorum. iugibus,quas ante conſecrationem duxerant, non dormirent. Tunc Paphnutius confeſſor, honorabiles confeſſu eſt nuptias, & caſtitatē eſſe dicens concubitum cum propria vxore: ſuaſitque concilio, nè talem poneret legem, quę occaſionē aut ipſis aut coniugibus fornicationis præberet. ſynodusque laudauit eius ſententiam, & nihil ex hac parte ſanciuit. licuit enim tunc eis qui ante ſacros ordines vxores duxerant, eas poſteà retinere & matrimonio vti. ſed poſteà Gregori⁹ papa, & ante ipſum Syricius, indixerunt talibus continentiam, de quo 82.di. propoſuiſti, & c. plurimos.

Hoc tamen Orientales non receperunt. vndè dicit Stephanus papa 32. di. Alitèr ſe habet Orientaliū traditio Eccleſiarum, alitèr Occidentalium huius ſanctæ Ro. eccleſiæ. nam ſacerdotes eorum, diaconi & ſubdiaconi, matrimonio copulantur, id eſt, vtūtur. Iſtius verò Eccleſiæ Occidentalium, nullus ſacerdotum à ſubdiacono vſq; ad epiſcopum, licentiam habet coniugem ſortiēdi, id eſt, etiàm contracto ante ſacros ordines vtēdi. nec credo verū eſſe quòd Calliſtus papa, qui præceſſit cōcilium Nicenum, continentiam introduxerit, licèt aliqui ſcribāt hoc. nam de eo nulla in ſynodo hac habetur mentio, & meritò non fuiſſet omiſſum.

Cùm autem in concilio cuncta forēt abſoluta, ſcribit Conſtantinus imperio ſubiectis in hęc verba: Victor Conſtantinus Maximus Auguſtus epiſcopis & populo: Malignos & impios Arri⁹ imitatus, dignū eſt vt illorū quoquè ſuſcipiat vltionē. ſicut ergò Porphyri⁹ diuinæ pietatis inimicus, iniqua volumina contra religionem proferens, dignam promeruit inuenire mercedem, & talē, per quam in poſterū plurima complecretur infamia: & nunc placuit, Arrium & cōſectatores eius, vocari Porphyrianos. Super hæc autem, ſi qua conſcriptio ab Arrio facta reperitur, igni tradatur, vt non ſolùm praua eius doctrina depereat, ſed neque vlla eius poſſint remanere commenta. Hoc etiàm præcipio, ſi quis conſcriptiones Arrij celāſſe comperitur, & non repentè igne conſumpſerit, mortis ſupplicio ſubiacebit. Conſtātini epiſtola.

Impe-

Imperator intereà poſt concilium degebat lętus. celebrata ergò feſtiuitate publica vicenalium ſuorum, qui erat 20. imperij ſui annus, mox ad erigendas ecclesias feſtinus acceſſit. in omnibus autem volens ſimilem oſtendere Cnnſtantinopolim, fruſtratus non eſt. Nam & corporibus & diuitijs maior effecta eſt, iuuabatque diuinitas imperatoris vota, & apparitionibus multis indicabatur, quia ſanctæ ſalutareſque eſſent quæ illic ędificabantur eccleſiæ.

Conſtantinopolis.

Lactantius Firmianus.

Circa hęc tempora refulſit Lactantius Firmianus, qui Inſtitutionum librū ad Magnum ſcripſit Conſtantinum, in quo confutat errores gentiliū, immortalitatem animarum & Dei prnuidentiam prohat, de patre & filio diffusè ſcribit, de Spirituſancto nihil apertè. vndè videtur neſciſſe ſpiritumſanctum. In vltimo lib. oſtendit ſe de numero eorum eſſe, qui dixerunt Chriſtum cum ſanctis ſuis poſt reſurrectionē mille annis gaudere in delicijs corporis: quod hęreſis eſt, vt probatur 24. q. 3. c. pe.

Sed quia tempore illo nondùm hoc erat determinatum ab eccleſia, fortè in hoc ipſe cum alijs, qui hoc opinati ſunt, ex authoritate libri Apoc. id elicientes, ſed non rectè intelligentes, tunc temporis ab hęreſi excuſati fuêre. hic Lactantius pręceptor fuit Criſpi filij Conſtātini in Gallia, vt narrat Hieronymus.

Porphyrius apoſtata.

Illo tempore fuit Porphyrius, paulò tamen ante cōcilium Nicenum, primò gentilis, poſteà Chriſtian⁹ effectus, apoſtatauit autē à fide. nam in Cęſarea Palęſtinæ à quibuſdam Chriſtianis cęſus, iniuriam non ferens, Chriſtianitatē deſeruit. hic contra nos ſcripſit, cui reſpōderunt Euſebius & Apollinaris. Miſſo autem ad Conſtantinum inſigni volumine, ab exilio reuocatus eſt. de falſitatibus eius vide Auguſtinum in libro de ciuitate Dei.

Gotthi.

Per idem tempus Gotthi reſumptis viribus, nouos intentauêre motus. Sarmatiam enim Europę barbarici ſoli Rom. prouinciam, ſuis conterminam Scythię finibus, occupauerunt, quos Flauius Conſtantinus non minore quàm Claudius profligauit clade. & tamen idē Cōſtantinus cum his qui ſuperfuęrāt, inito fœdere, ipſis aduersùs inimicos vſus eſt, qui fœdere inito, quadraginta millia ſuorum Imperatori in pręſidio contra varias gentes obtulêre, quorum & numerus & militia vſq; ad pręſens in rep. nominatur, id eſt, confœderati, & cōtinuerunt ſe poſteà maiori ex parte intra Scythicum natale ſolum Romanis prouincijs adiacens, per annos circiter 70.

Silueſter autem vrbis Romæ epiſcopus, Niceni Concilij authnr, ad diuina conuerſus, inſtituit conſecrationes eccleſiarum & altariū ſolennes, & eccleſias apoſtolorum Petri & Pauli dicitur conſecrâſſe, & multò magìs Inhānis Lateraneń, quæ eſt patriarchalis & principalis totius orbis. ipſe etiàm ſtatuit, vt in ſindone munda pāni linei celebraretur, quod corporale dicūt. Valuit nōnihil hoc in tēpore S. Antonij authoritas, cui literis ac nūcijs Helena ſe & filios ſuos ſępiùs commendauit. idem fecit & Cōſtantinus. Cōuerſę tunc ad fidem ſunt gentes Indiæ interioris per Frumentiū, ac gens Iberorum per captiuam quandam. Methodi⁹ in Chalcide ciuitate, q̄ & Nigropontum, epiſcopus martyrio coronatur. ille multa ſcripſit de mundi creatione & futurnrū reuelatione, quæ in carcere videre meruit. Euſebius Cęſareeń epiſcopus clarùit, ſcripſit Eccleſiaſticam hiſtoriā, & de tēporibus chronicon, de p̄paratione euāgelica, & plura alia. hîc finit ſua hiſtoria. inuenio tamē aliū Euſebiū poſt eum chronographū.

P. Antonius

S. Frumentius.

S. Methodius.

GENERATIO XII.

REgnante itaque pijſſimo principe Conſtantino, anno imperij ſui 20. Silueſtro adhuc in Petri ſede ſuperſtite, anno Domini 330. incepit 12. generatio.

Per idem tempus, vt Sozomenus ſcribit, Arrij dogma licèt apud multos diſputationibus attolleretur, non tamen in proprium diſcernebatur populū, aut in nomine cōſtabat authoris, ſed omnes ſimul in eccleſia conueniebant atq; cōmunicabant, pręter Nouatianos, & qui vocantur Phryges, & Valentinianos, & Marcioniſtas, & Paulianiſtas, & qui alias hęreſes colebant. Contra quos omnes imperator poſita lege ſanciuit, auferri eorū oratoria, & eccleſijs applicari, & neque in domibus priuatorum

Edictū Conſtan aduerſùm hæreticos.

Anno dni 338.339

eos congregationes, nec publicè celebrare: melius enim iudicabat in eccleſia catholica communicandum, & in eam cunctis cõuenire ſuadebat, propter quã legem creduntur plures deſtructæ hæreſes. nam anteà Chriſti cultores, licèt ſectarum diuerſitate differrẽt, apud paganos tamen Chriſtiani eſſe putabantur, & ſemet propter communes perſecutiones examinare non poterant, & propterea facilè inter ſe conuenientes, Miſſas celebrabant: poſt hanc verò legẽ, neq; publicè in eccleſijs poterant conuenire, neque latentèr: ideò plurimi metuentes, ad eccleſiam catholicam ſe cõtulerunt.

*tempore Helenæ mors.

Obijt eo*tum Helena Conſtãtini mater: quo facto, fautores Arrij non quieuerunt. nam Conſtantia ſoror Conſtãtini, relicta Licinij, fouit quendam presbyterum partibus Arrij fauentem, qui ſępè illi dicebat, inuidiam Arrio generatam: quòd apud plebem charus haberetur, id ſibi nocuiſſe: hęc atq; huiuſmodi frequentiùs ſuggerens, Conſtãtiam ſeduxit: quę cùm paulò pòſt obitura, viſitaretur à fratre, blandè ac religioſè ab eo poſtulabat hãc gratiam in extremis, vt presbyterum illum in familiaritatem ſuam reciperet, & quæ ſibi ab eo pro ſpe ac ſalute ſuggereret, patientèr audiret: qui monitis eius, cùm ſe diceret pro ſalute ſua multùm ſolicitam, ſuſceptis, & fidelem pro ſe germanæ ſolicitudinem credens, accommodauit aurem presbytero, ac Arrium de exilio redire iubet, & quemadmodùm ſentiret de fide, exponere expoſtulat. Tum ille fidem conſcripſit, quę non quidem ſenſum noſtrum, verba tamen noſtra profeſſionemq; habere videretur.

Miratus imperator, putauit vnam eãdemque ſententiam in ipſius & concilij dudùm celebrati expoſitione contineri: tamen in nullo relaxauit animi vigorem: gaudens, mittit negocium ad epiſcopos tunc Hieroſolymis congregatos, examinandum.

Athanaſius Alexandriæ epiſcopus fit.

Conuenerunt Hieroſolymis plurimi epiſcopi. Alexander autem Alexandrię epiſcop*iam erat defunct*, & Athanaſius vir catholicus in eius locũ ſurrogatus, acerrimus hęreticorum malleus, quo abſente, fautores Arrij, occaſiõne ſcriptorum imperatoris, Arrium in cõmunionem receperunt. Cùm verò Alexandriam perrexiſſet, ibi omne eius fruſtratu inceptum: quandoquidem dolo apud ignorantes locus eſt, ſcientibus verò dolum intendere, non aliud eſt, quàm riſum mouere.

Vndè Athanaſius vidẽs multos corruptos, Conſtantinopolim perrexit ad imperatorem, dolo cum catholicis actũ dixit, petens vt quæ fuerant geſta, ſub eius examinarentur pręſentia. Imperator verò vir iuſtus, petitionẽ eius admiſit, ſcripſitque epiſcopis qui in Tyro cõuenerant, vt veritatis habendæ gratia Conſtantinopolim venirent.

Relegatio Athanaſij.

Inter hęc qui erant de parte Athanaſij, iam è Tyro ad propria redierãt, fautores verò Arrij accelerabant. & veniẽtes Conſtantinopolim, pręter fidẽ ſuggeſſerunt imperatori, Athanaſium interminatum non ſe miſſurum ab Alexãdria frumenta ad Conſtantinopolim, nominabant autem quoſdã epiſcopos, ad quos Athanaſius dixiſſet. hac ſurreptione pius princeps permotus, Athanaſium relegauit in Gallias exilio. Aiũt tamen quidam Athanaſium propterea ab imperatore relegatum eſſe, quòd reconciliaretur Eccleſia, quoniam Athanaſius communicare Arrianis euitabat. Venit itaque Athanaſius Treuerim, vbi fertur ſymbolum, Quicunque vult ſaluus eſſe, compoſuiſſe.

Anno dni 338.

Marcus papa.

ANNO Domini 338. moritur Silueſter papa, & illi Marcus ſubrogatur, ſedit paulò plùs anno. inſtituit hic, vt Ro. pontifex ab Oſtieñ epiſcopo cõſecraretur, & quòd Oſtieñ pallio vteretur. mãdauit pręterea, mox poſt euangelium in Miſſa ſymbolum cantari, eo modo quo fuit in Nicena ſynodo declaratum. elapſo animo moritur, & in cœmeterio Balbini ſepelitur.

Iulius papa.

Anno dni 339

ANNO Domini 339. Iulius natione Romanus eligitur, & multi volunt eius authoritate Nicenã ſynodũ celebratã. contradicit canon c. prima. 15. di. vbi habetur, quòd Silueſter hoc fecit. hic Iuli* etiàm conſtituit, nè ſacerdos alibi quàm apud Eccleſiaſticũ iudicẽ cauſam diceret. Relegato autẽ Athanaſio, cùm Arrius

rius veniſſet in Aegyptum, Alexãdrina Eccleſia eius communionem euitauit. ideò rursùm venit Conſtantinopolim, cõcurrentibus illic ſectatoribus eius, & concilium celebrare volentibus.

Alexander tunc Conſtantinopolitanus epiſcop⁹ nixus eſt impedire, & cùm non poſſet, interdixit Arrio cõmunionem. Euſebius autem Nicomedieñ, & alij ex parte Arrij, cùm primùm Alexãdrum flectere nequiuiſſent, inceperunt ei minari, quia niſi ſuſciperet Arriũ certa die, ipſe quidem deportaretur in exilium: abiêrunt poſteà, expectantes præfinitam diem.

Alexander autem orabat, nè ad effectum verba Euſebij peruenirent: maximus autem terror ingerebatur, eò quòd imperatori iam penè ſuaſerant, vt faceret quod ipſi volebant. ante verò diẽ ꝓſtrauit ſe ſub altare Alexander, tota nocte rogans Deum, vt impediret impiorũ conatus. Imperator autem de Arrio experiri volens, percontatus eſt ab eo, an Niceni concilij decreta ſeruaret. ille nihil moratus, repẽtè ſubſcripſit, principẽ aſtutè circunueniens. imperator mirat⁹, intulit ei iuſiurandũ, qui etiàm hoc fraudulentèr egit. fertur enim conſcripſiſſe fidem ſuam in charta, quam ſub ala ferebat, & iurâſſe ſe credere ſic & ſapere quemadmodùm ſcripſiſſet. Ità refert Socrates ſe audiuiſſe à fide dignis.

Constantinus ab Arrio decipit.

Credens autẽ imperator deeſſe dolũ, iuſſit eum ſuſcipi ab Alexãdro. erat tũc ſabbatum, & ſequẽti die eos inter ſe cõuenire expectabat. ſed pręſumptiões Arrij iudicium Dei ſecutum fuit. nam cùm per mediam ciuitatem iret, veniſſetq́; ad locum, Conſtantinoforum dictum, terror eum ſubitò conſtrinxit, & cùm formidine ſecuta eſt ventris effuſio, ſeceſſitq́; modicùm leuãdi ventris cauſa, & inteſtina cõtinuò omnia cum effuſione ſanguinis defluxêre: taliq́; loco dignã mortem blaſphemiæ abſoluit.

Quod poſtquàm in eccleſia nunciatum eſt, Euſebius & qui ſanctum virum de Arrio recipiendo fatigabãt, multùm irriſi diſcedunt. & dicit Sozomenus in Tripartita, imperatorem audita morte Arrij lætatum, propoſuiſſeq́; mox Athanaſium reuocare, ſed pręuẽtus eſt morte, de qua ſub Conſtantino filio, nihilominùs Arriani perſeuerabant.

Constantini obitus.

Hoc in tempore Maximus epiſcopus Hieroſolymorum, eccleſiam S. reſurrectionis primùm ędificâſſe ſcribitur, quę poſteà ſub Coſdroa deſtructa eſt, & per Modeſtum ſub Heraclio reædificata extitit.

Imperator paulò pòſt ęgritudine captus, ab vrbe ad calidas aquas egreſſus, in ſuburbana villa Nicomediæ, 31. anno imperij ſui defunctus eſt, liberis de ſucceſſione Rom. orbis teſtamento hęredibus ſcriptis, vt Cõſtantius ſenior Conſtantinopolim & Orientẽ teneret, Cõſtans Illyrico & Aphricę pręeſſet, Conſtantinus verò Romam & Occidentalia regna poſſideret. hęc diuiſio facta eſt anno Domini 340. Reliquit etiàm Conſtãtinus Magnus duos fratres Dalmatiũ & Conſtantium. Cõſtantius duos habuit filios, Gallum & Iulianum. Dalmatius reliquit poſteà filium ſui nominis Dalmatium. Anno Domini 340. corpus Magni Conſtãtini in aureo loculo collocatum, Conſtantinopolim eſt ductũ, imperialibusq́; obſequijs in eccleſia ſanctorum apoſtolorum ſepultum. Vixit autem annis 65. Circa mortem autẽ diui Conſtantini, quia Conſtantius maior natu pręſens non erat, fertur ſecretò Conſtantinus aduocâſſe presbyterum à ſorore ſibi commendatum, eique tradidiſſe teſtamentum, obteſtatumq́; ſacramento, nè vlli niſi Conſtantio, cùm veniſſet, in manus traderet. quod & fecit, cuius beneficij gratia Conſtantius regnandi cupidus, ità presbytero deuinctus fuit, vt qui imperare cunctis ambiebat, ab illo ſibi imperare ęquanimitèr pateretur: ex quo mox cœpit de Arrianis illi ſuggerere, ac per hoc religioſiſſimus princeps Conſtantinus, qui Nicenam ſynodum ſecutus, contrarium dogma aſpernabatur, dum ſimulatæ ſanctitatis viro ob preces ſororis nimiùm credidit, imprudens occaſionem Arrianis contra catholicos pręſtitit.

Constantius imperator 44. cum fratre Constante.

Erat Cõſtantinus Magnus princeps religioſiſſimus, qui dum Nicenã ingrederetur ſynodum, humiliori ſedere voluit loco, primo tñ *ab epiſcopis iuſſus. & cùm ſibi libelli offerrẽtur, reſpexit ad epiſco-

De Constãtini moribus.

* ſedere, ab

Anno dñi 343.

Anno dñi 349 ✓
2388.

epiſcopos & ſacerdotes: Vos, inquiens, poteſtatem habetis iudicandi de nobis, & cùm dij ſitis, ab hominibus iudicari nó poteſtis. fertur quoque aliquádò dixiſſe, Si proprijs oculis vidiſſem ſacerdotem Dei aut monachum peccanté, chlamydem meam explicarem, & cooperiré. habetur 96. diſt. in ſcripturis.

Conſtantinus iunior. Quòd autem deſtinauerit reuocare Athanaſium, ex ſcriptis Conſtantini iunioris habetur, qui Heſperiarum partium Cęſar factus, ſcribit: Cõſtantinus Cęſar populo eccleſiæ catholicæ Alexandriæ conſtituto: Neq; veſtram ſanctiſſimá mentem arbitror ignorare, propterea Athanaſium adorandæ legis prędicatorem, ad tempus in Gallias fuiſſe miſſum, quòd ferocitas crudeliũ inimicorum eius, in periculo ſacri eius capitis imminebat. qua propter licèt ad Chriſtianam reuerentiam veſtrã, dominus noſter beatæ memoriæ Conſtantinus Pius pater meus, eundé epiſcopum ſuo loco reſtituere propoſuerit, tamen humana ſorte prę uẽtus, antequàm hęc cõpleret vota, requieuit. itaq; arbitratus ſum voluntatem eius adimplere, qui dum ad vos remeauerit, qualem antè venerationem habuerit, agnoſcetis. Diuina prouidentia vos cuſtodiat.

His literis fretus Athanaſius, Alexã-driam venit, reuerenterque receptus eſt. Arriani autem, Euſebio promotore, freti auxilio presbyteri, imperatori Cõſtantio perſuadebant, vt Athanaſium rurſùm pelleret. qui agnoſcens eorum conſilium, ad partes Heſperias remeauit.

Anno dñi 343 Anno Domini 343. inter Conſtantinum & Conſtantem diſcordia grauis exorta eſt. Conſtantinus itaque cùm nititur partes fratris minoris inuadere, bellum mouit contra eum: ſed dum inconſultiùs apud Aquilegiã pręliũ aggreſſus eſt, à Conſtantis militibus interficitur, & in fluuium cui Alſa nomen, proiectus eſt: ſicq; Rom. imperij principat Occidẽtalium partium, ad Cõſtãtem: Orientalium, ad Conſtantium plenè peruenit.

maioris

Conſtan. iunior interficitur.

Franci domiti. De hoc Conſtantino Blondus ſcribit, quòd primus Rom. ducum Francos domuit in patria, id eſt, in Franconia, ob quam rem vſq; ad Honorij tempora quieti in patria manſerũt Fráci. Athanaſius intereà venit ad Conſtantem, qui eum remiſit Alexandriam, monens fratrem, vt paternæ pietatis inuiolabilem ſeruaret hęreditatem, anno 349. Anno dñi 349

Eadem tempeſtate moritur Alexander vrbis Conſtantinopolitanæ pręſul: & cùm populus diuiſus eſſet, ea propter Catholici Paulum presbyterum virum optimum elegerũt, Arriani verò Macedonium: at imperator Euſebiũ Nicomedieñ, Conſtantinopolitanum facit epiſcopum, reiecto Paulo, Macedonioque neglecto.

Euſebius. Euſebius itaq; Arrianus cõtra Athanaſium egit apud imperatoré, vt in Antiochia ſynodus fieret. conuenerũt epiſcopi 90. ſed neq; Iulius papa affuit, nec eius authoritate ſynod cõgregata fuit. Tũc Athanaſio inſidias ſtruũt, accuſantes quòd cõtra regulas, non ex ſententia epiſcoporũ, in eccleſiam ſuam ingreſſus fuiſſet: deindè ꝙ eius aduentu turbatiõe facta, plurimi occiſi, & quòd aliqui cęſi ab eo iudicib fuiſſent traditi. ex his cauſis conſtituũt epiſcopum in Alexandria Georgium quendam, & mox illum ducebant in Alexandriam Syluanus magiſter militię, armatique ad quinque millia, quibus aderant Arrij ſectatores. Erat autem veſpera, & populus in vigilijs obſeruans. inter hęc venit magiſter militũ, & circa eccleſiam milites ordinauit.

Athanaſius hęc videns, nè propter ſe vlla lęſio fieret, pręcepit diacono vt cõpleret orationem, rurſusq; pſalmũ iuſſit decantari: & dum conſonantia pſalmodiæ celebraretur, per vnam ianuam eccleſiæ egrediebãtur omnes: quo facto, milites incommoti ſteterunt. Athanaſius autẽ inter medios pſallentiũ choros illęſus abſceſſit, Romamq; profectus eſt. Porrò Georgius pręſidere cœpit Alexã-driæ, quod plebs ęgreferés, eccleſiam S. Dionyſij incẽdit. Euſebius autem legationem miſit ad Iulium Ro. pontificem, rogans vt contra Athanaſiũ iudex eſſet. ſed quæ de Athanaſio decreuerat Iulius, Euſebius non potuit agnoſcere, quia tum vita priuatus eſt: quapropter rurſùm in eccleſiam Conſtantinopolitanam Paulum introduxerunt. Ijdem etiàm Arriani ordinauére Macedoniũ. Euſebij mor.

hoc

hoc fecerunt fautores Euſebij, Theognius Nicenus, Mariſius Chalcedoneñ, Theodorus Heracliȩ, & reliqui. Sed Vrſatius & Valens heretici, libellum pœnitentiæ Iulio offerẽtes, verbo conſubſtantialitatis conſentientes, communicare meruerunt.

Intereà Hermogenes magiſter militiæ, iuſſu imperatoris Paulum pellere volens, interfectus eſt à populo. Conſtantius venit Conſtantinopolim, Paulum expulit à ciuitate, Macedonium diſtulit epiſcopum ſtatuere. iraſcebatur enim non ſolùm quòd pręter eius voluntatem fuerat ordinatus, ſed propter ſeditionem ab eo factã, qua occiſi plurimi, ſimul & magiſter militum fuit interfectus.

Paulus epiſcopus depellitur.

Arriani pręterea Georgium remouentes ab Alexandria, quia incendium propter eum factũ eſſet, & minùs errori eorum conſentiebat, euocauerunt Gregorium* Cappadocum Arrianę veſaniæ*.

Cùm Athanaſius Romam proficiſceretur, contigit eodem tempore etiàm aduenire Paulum, Marcellum Ancyræ, & Aeſculapium Gazæ. Cognoſcẽs ergò Rom. pontifex ſingulos, & omnes Niceno concilio inueniens concordare, eos in communiõem ſuſcipit, ſingulisq́; reddidit ſuas eccleſias, & Orientalibus ſcripſit epiſcopis, culpãs quòd nõ rectè tractâſſent, viros inculpabiles de ſuis eccleſijs expellendo. Citauitq́; aliquos, vt coràm ſe oſtẽderet iuſtum protuliſſe decretum, & decęterò talia non ſe paſſurum interminatus eſt, vt ab huiuſmodi turbis & nouitate ceſſarẽt. Athanaſius & Paulus epiſtolas Iulij Oriẽtalibus epiſcopis direxerunt, & ſinguli ſuas adepti ſunt ſedes.

4. Epiſcopi exules.

Verùm pontifices Orientis grauitèr hęc ferentes, & in Antiochia congregati, Iulio reſcripſerunt epiſtolam ironia plenam. fatebantur enim circa omnes Rom. eccleſiam eſſe munificã, velut quę Apoſtolicam haberet curã, & antiquitùs mater pietatis exiſteret, licèt ab Oriente ad eam prędicatores dogmatis aduenissent, ſe verò ſecundo loco habẽdos exiſtimabãt, quòd & multitudine eccleſiarum abundarent, & vitę qualitate nõ cederent. Crimen Iulio imponebant, eò quòd Athanaſij ſectatoribus communicâſſet, & tan quàm eorum concilio contumelias irrogâſſet, ac factum eorũ tanquàm iniuſtum argueret. addiderunt, ſi ſuſciperet damnationem ab eis factam, & ordinatos epiſcopos in damnatorum locum firmaret, pacem cum eo & communionem habere vellẽt: ſi verò reſiſteret, contraria celebrarent: quippe cùm Orientales epiſcopi non reſtitiſſent, dũ Nouatus à Romana pelleretur eccleſia.

Epiſtola orientaliũ epiſcoporum ad Papam.

Conſtantius itaque imperàtor Antiochiæ degens, cùm audiſſet Paulum Conſtantinopolitanam recepiſſe ſedẽ, miſit Philippum, vt Paulum pelleret, & Macedonium reſtitueret. ille tumultum cauens, vocato Paulo, clàm pandit mãdatum. Epiſcopus iniuſtam ſententiam patientèr ferens, ope Philippi exulat in Theſſalonica. Macedõium poſt hoc armato milite introducit. fit ſeditio, & vt fertur, perempti ſunt circitèr tria millia 150. Hoc tempore imperator eccleſiam S. Sophiæ fabricat, copulatam eccleſiæ Irenes.

Intereà timentes Arriani, nè fortè adeundi regis copia fieret Athanaſio, & p eum de veritate fidei, quam peruertebãt, edoceretur, omnibus modis inſimulare eum apud principem & omnium flagitiorum reum facere tentabant, humani corporis brachium imperatori oſtendunt, quod magicæ gratia apud Athanaſiũ de Arſenij cuiuſdam corpore abſciſſum confirmabant, & quòd mulieri cuidam vim fecerit, & quòd frumenta quæ Magnus Conſtantinus donauerat pauperibus erogãda, vendiderit, & ſuis vſibus applicâſſet, quibus ex cauſis condemnari deberet.

Arrianorũ accuſatiões in Athanaſ.

Iuſſu igitur Conſtantij conuocatur Tyri concilium, eò deducitur Athanaſius: brachium Arſenio abſciſſum in loculo circunſertur. hic Arſenius lector aliquandò Athanaſij fuit, & ob culpam aufugit. illi hunc latentèr tenebant, vt compoſitum crimen verum facerent.

Peruentum autem eſt ad hunc, quòd ſuo nomine crimen intentaretur Athanaſio, & ſiue ipſum humanitatis contemplatio, ſiue Diuina perpulit prouidentia, clàm noctù euadens, venit

Mirũ quiddã de Arſenio.

venit Tyrum:& pridiè quàm cauſæ dicendæ adeſſet dies, Athanaſio ſeſe obtulit Arſenius, vtque ſe rerum ſeries haberet, edocuit: ille domi eſſe iubet hominē. Intereà conciliū cogitur aduersùs Athanaſium.

Per idem tempus Paphnutius confeſſor, videns Maximum Hieroſolymorū epiſcopum, qui vnà ſecum effoſſo oculo, poplite ſucciſo, confeſſor extiterat, ex ſimplicitate conſediſſe Arrianis: acceſſit, & de medio conſeſſu, iniecta manu, eleuauit, dicens: Te ô Maxime, cum quo mihi paritèr mortale lumen effoſſum eſt, non patiar ſedere in cōcilio malignantium. Sed interim introducitur accuſatio mulieris, quæ publicè dixit ſe aliquandò Athanaſium hoſpitio recepiſſe, & ab eo noctù nihil ſuſpicantem, vim corruptionis perpeſſam. introduci ad hęc iubetur Athanaſius, ingreditur cum Timotheo presbytero ſuo, eumq́; monet, vt poſteaquàm mulier dicēdi finem feciſſet, ſe tacente, ipſe ad ea quę dixerat, reſpōderet. erat enim Athanaſius mulieri incognitus. cumq́ue mulier vim ſe paſſam ab Athanaſio porâſſet, Timotheus cōuerſus ad eam: Vera, inquit, loquere mulier: mā ſi ego apud te? aut vim tibi aſſeris à me factā? Tum illa mox procacitèr, immò tu mihi vim feciſti, & in illo loco commaculâſti caſtitatem meá. ſimul & cōuerſa ad iudices, obteſtari fidem Dei cœpit, vera ſe dicere. Tum oēs ridiculoſus pudor habere cœpit, quòd tam facilè, tacente eo, factio compoſiti criminis patuiſſet. nec tamē pmiſſi ſunt iudices de muliere habere quęſtionem, quomodò & per quos ad tantā calūniā aptata fuiſſet.

Hinc tranſeunt ad aliud: Res, inquiunt, oculis agaſ, verbis ceſſantibus. brachium hoc te aiunt, ô Athanaſi, Arſenio detrūcâſſe: tu, quomodò vel ad quos vſus excíderis, indicato. Tum ille, quis veſtrûm Arſenium nouerat, vt hāc ipſius dextram cognoſcatis? Surrexerunt multi, etiàm non conſcij factionis, dicentes ſe optimè virum nouiſſe. iubet ad hæc Athanaſius introduci Arſenium: eo introducto, accepit eius dextram: Hic, inquit, Arſenius eſt, hęc eius dextra. manus verò quam illi offerunt, vndè ſit, vos requirite

Tunc velut nox quędam & tenebræ accuſatorum oculos pręſtringunt, & quid agant, aut quò ſe vertāt, neſciebāt. Verùm non iudicandi, ſed opprimendi hominis cauſa concilium gerebatur. fragor omniū attollitur, magū eſſe Athanaſium, & decipere intuentium oculos acclamatur, nec debere vllo modo vltrà talem hominem viuere. ac facto impetu, ſuis eum diſcerpere manibus parant. ſed Archelaus qui cum cęteris ex Archelaus pręcepto imperatoris concilio præſidebat, ereptum eum à diſcerpentium manibus, per occultos aditus eduxit, fugamq́ue ſuaſit, ſi ſaluus eſſe vellet. concilium tamen nihilominùs Athanaſium de intentatis criminibus condemnauit, & geſta in hunc modum ficta, per orbem mittentes, ad ſceleris ſui conſenſum, imperatore cogente, cęteros epiſcopos perpulêre.

Hinc iam toto orbe profugus agitur Athanaſius, tribuni quoquè & exercitus ad inueſtigandum eum mouentur. imperialibus pręmium proponitur, ſi quis viuum maximè, ſin minùs, caput Athanaſij detuliſſet.

Intereà ſex annis latuiſſe fertur in lacu, vt ſolem nunquàm viderit, ſub tutela honeſtiſſimę matronæ. ſed cùm per ancillam huius rei conſciam indicaretur, tanquàm DEI ſpiritu admonitus, ipſa nocte qua ad eum comprehendendum venitur, emigrauit, nihil ſibi vltrà iam tutum cernens in regno Conſtantij, ad Conſtantem profugit, à quo ſatis honorificè ſuſceptus eſt. Conſtans

Paulò pòſt Paulus à Theſſalonica, ſimulans ſeiturum Corinthum, ſimul in Italiam venit ad Conſtantem, necnon ad Iulium Romanæ vrbis epiſcopum. Intelligens autem Conſtans iniuſtè grauatos homines, nec crimina fuiſſe vera, pro quibus dicebantur ſuſpenſi, cognita etiàm cauſa Athanaſij ex multis ſcriptis epiſcoporum Aegypti, aſſerētibus falſa eſſe omnia & conficta, cumq́; à fratre petens, vt Athanaſius ſuam reciperet ſedem, reſiſtentibus hęreticis, nihil impetrare valuiſſet: tunc Athanaſius & Paulus petiuerunt fieri ſynodum,

dum,eò quòd pro defenſione rectorum dogmatum expulſi eſſent. Ad quæ motus Conſtans,ſcripſit Conſtantio, monens vt ſaltem in ſynodo cauſa & Athanaſij & Pauli examinaretur. Ad quæ ſcripta Conſtantius præcepit,vt Sardicæ,quæ eſt ciuitas Illyrici, & Orientales & Occidentales conuenirent Epiſcopi.

Pauli epiſcopi Conſtantinop. martyrium.

Verùm intereà Arriani Paulum Cōſtantinopolitanū epiſcopum perſequētes atq; comperientes,ſuffocandum eſſe cenſuerūt in Cappadocia,authore Philippo præfecto: mittentes autem miniſtros necis,eum morti tradiderunt.Hoc itaq; modo Paulo defuncto,Macedonium ſtatuerunt epiſcopū,qui ſancto ſpiritui blaſphemabat. Ex Heſperijs ergò partibus conuenerunt Sardicæ epiſcopi quaſi trecenti,ex Orientalibus 76. Inter quos annumerabatur Schyras. excuſauerunt enim ſe alij propter infirmitatem corporis, alij anguſtas inducias accuſantes,ob hoc Iulium Ro. pontificem inculpant, cùm tamē ante annum & ſex menſes ſynodus fuerit indicta.

Concilium Sardicenſe.

Cùm ergò Sardicæ eſſent, Orientales ad adſpectum Occidentalium venire nolebant, dicentes, non alitèr ſe ad verba venturos,niſi ſuo collegio Athanaſianos expellerēt & Paulianos. Cūq; Protegenes Sardiceñ epiſcopus,& Oſius Corduben Hiſpaniæ, non paterentur à concilio remoueri Pauli defenſores & Athanaſij, illi repentè diſceſſerunt:& venietes ad Philippolim Thraciæ,ſeorsùm ſecerunt concilium,ac ibi apertè conſubſtantialitatem anathematizārunt, & ſectam æqualitatis vbiquè miſerunt.

Ad hæc qui Sardicæ conuenerunt, primùm illorum condemnauēre inſaniam:deindè accuſatores Athanaſij,quia contumacitèr aberant,dignitate priuauerunt, & terminos fidei Nicenæ roborantes, conſubſtantialitatem apertiùs tradiderunt, etiàm ipſi vbique ſcripta dirigentes. reddiderunt nihilominùs locum Athanaſio, alijsque ob hoc priuatis. Extant literæ concilij plures deſupèr emiſſæ,quæ habentur in hiſtoria Tripartita, ex quibus clarè cognoſcitur & accuſatorum calumnia,& priorum iniquitas iudicum,& dogmatum vera ſalubritas.

Hęc Conſtans agnoſcēs,doluit quidem,leuitatem fratris inſpiciēs,& infremuit aduersùs inſtigatores ipſi. duosq; epiſcopos ex Sardicenſi cōcilio electos, cum literis miſit ad fratrem,cum quibus & magiſtrū militum Salianum pietate iuſtitiaq; fulgentem.literæ verò non ſolùm monitionem habuerunt, ſed etiàm interminationē pio principi condecentem,adiecitq;, niſi vellet quod iuſtū eſt facere,ipſe ad Alexandriam pergeret,& Athanaſium reſtitueret. Hāc epiſtolam Conſtantius in Antiochia recipiens, promiſit ſe facturum quę ſtatus temporis ferret:ſed his perterriti Arriani, machinati ſunt ſcelus,epiſcopis manſionē ſeorsùm à magiſtro militum ordinantes.ſubornauerunt autem,Onagro authore,qui ad quandam fornicariam veniens, ait veniſſe peregrinos qui cuperent rem habere cum meretrice: poſitis etiàm xv. dyſcolis iuxtà in latibulis,perrexit cum meretrice ad ianuam, vbi epiſcopi duo requieſcebant: eamque apertam inueniens,perſuaſit vni puerorum, pecunia data, mulierem introducere, eamq; iuſſit viros accedere.

Onager dux iniquitatis.

Contigerat autem ſeniorē epiſcopū, nomine Euphratē,in loco exteriori dormire. Vincentius alter epiſcopus in cubiculo interiori quieſcebat. cumq; intraret mulier,quia obſcurum erat, quis ambularet,quærit Euphrates. Illa verò loquente, conturbatus, dæmonem putans eſſe, mulieris vocem imitatum, repentè Saluatorē Chriſtum in ſuū vocauit auxilium. Onager autē dux iniquitatis,hoc facto,cum ſocijs eſt ingreſſus, iniquos dicens, & iniquitatis iudices repertos. clamore facto, cucurrerūt & ferui,ſurrexitq; Vincentius, & clauſerunt ianuam domûs, ſeptē quidem calūniatorum compræhendentes. Onager verò cum reliquis aufugit, detenta tamen eſt cum illis & mulier.

Impium facinus.

Manè facto,proclamant, negocium diffamant,& lacerant. magiſter militiæ primùm territus, ſed audiens fictiones, petit imperatorem in iudicio audire iniqua conſilia.vix obtinuit. interrogatur primùm mulier,quis eam illuc vocaſſet:

fff dixit

dixit quendam iuuẽné ad ſe veniſſe, aduentum indicâſſe peregrinorum, ac inuitâſſe vt iret ad eos, quique veſpere facto eam introduxiſſet: adiecit etiàm inquiſitionem epiſcopi & terrorem, ac orationem eius, & ſuperuenientiũ inuaſiones.

Hæc iudices agnoſcentes, vnum ex captis adduci faciunt, qui non expectãs torturam, machinatum conſilium patefecit, & Onagrum hæc omnia perpetrâſſe confeſſus eſt. qui eductus, Stephanum dixit hæc præcepiſſe, qui erat Antiochenus epiſcopus. Sic igitur Stephani cognita iniquitate, damnatus eſt, & ab Eccleſia expulſus. non tamen ab Ariana peſte liberata eſt eccleſia. nam Leontius in locum eius ordinatur nequiſſimus. Verùm Conſtantius machinata cognoſcens, ternas Athanaſio in hæc verba miſit literas: Conſtantius Victor Auguſtus Athanaſio epiſcopo: Etſi prioribus noſtris literis certiorem te reddiderimus de tuo ad nos reditu, ocyùs citra omnem metum ac ſolicitudiné perficiendo. te etenim in integrum reſtituere maximè voluimus. Quarè denuò ex ſingulari beneuolentia te hortamur obſecramusq́;, vt quę iamdudùm amiſeras, liberiori animo recuperare velis.

Conſtantij epiſtola ad Athanaſiũ.

Has literas Athanaſius accipiens, recurrens Romam, oſtendit eas Iulio epiſcopo, quibus maximo gaudio affecit Eccleſiam Rom. putabatur ex his enim Orientis imperator eorum fidei cõſentire, ac proptereà Iulius papa clericis atque plebi in Alexandria gratulatorias ſcribit literas. His itã literis cõfiſus Athanaſius, ad Orientem venit, quem Conſtantius imperator non moleſtè ſuſcepit: ſed ſuggerentibus aduerſarijs, eum circunuenire tentabat, dicens: Sedem tuam decreto concilij conſentientibus nobis recepiſti, ſed quia ſunt aliqui in Alexandria populi, tuam declinantes communionem, vnam illis in ciuitate Eccleſiam permitte.

Ad hoc Athanaſius: O imperator, poteſtaté habes iubere ſicut vis, ſed ego quoque beneficium à te poſco. continuò ſe daturum ait princeps. ſubiunxit Athanaſius: Idem peto quod tu, vnamq́; et ipſe Eccleſiam poſtulabat ſibi dari per ſingulas ciuitates, declinantem Arrianorum communionem. Imperatori hoc æquiſſimum videbatur. ſed cùm detuliſſet ad eos, quorum conſilio vtebatur, neq; ibi ſe velle Eccleſiã recipere, *atq; hic dare reſponderet: itã imperator admiratus eius prudẽtiam, properare ocyùs ad ſuſcipiendam Eccleſiam ſuam iubet. Scripſitq́; Alexandrineñ, vt reuerentèr eũ ſuſciperent, ſimilitèr literas abolitionis eorũ quę contra eũ acta fuẽre.

*neq;

Talibus munitus Athanaſius, per Syriam venit in Palæſtinam, appræhendensq́; Hieroſolymam, & epiſcopo Maximo pandens geſta Sardiceñ concilij, & quòd imperator decretis cõſenſerat, Maximus ſinè mora conuocatis epiſcopis de Syria ac Palæſtina, facto concilio, reſtituit B. Athanaſio & communiónem & dignitatem. Hæc & publicari fecit per prouincias. Deindè Athanaſius pergens Alexandriam, per ciuitates edocebat, vt Arrianos vniuerſi euitarent, et conſubſtantialitatis dogma amplecterentur, in quibuſdam eccleſijs etiàm ordinatiões fecit, quæ fuẽre alterius querelæ initium.

Intereà reſpu. fortuitis caſibus vrgebatur. nam poſt necem Conſtantini iunioris, Perſicum contra Rom. motum eſt bellum: ibi Conſtans aduersùs Perſas & Saporem regem, nouem prælijs parùm proſperè certauerat. Deindè poſtquàm Conſtans prauioribus vteretur amicis, intolerabilis militibus & prouincialibus factus eſt & iniucũdus. vndè dum venãdi cupiditate per ſyluas & ſaltus erraret, factione Magnentij regnandi auidi, à militibus occiſus eſt non longè ab * Hiſpanis, anno regni ſui 17.

Conſtantis obitus.

Poſt Conſtantis necem Magnentius apud Auguſtodunum arripuit imperium, quod continuò per Galliam & Aphricam, Italiamq́; porrexit, & Decẽtium fratrem ſuum Cæſarem fecit. In Illyrico verò & in Sirmio aliud rursùm excitatum eſt bellum, per tyrãnum nomine Vetrauionem ætate grandæuum, quem milites imperatoré creauerũt. datus eñ antè fuerat ad tuẽdum Illyricũ. ſed & ſimilis etiàm Romã tumultus renebat. fratruelis nanq; Cõſtantini, Nepotianus nomine, imperiũ aſſumpſerat, ſed

Vetrauion tyrannus.

Anno dni 353. usque ad 360

ſed is 28. die à militibus Magnentij oppreſſus eſt, caput autẽ eius pilo per vrbẽ circunlatum eſt, grauiſſimæq́; proſcriptiones & nobilium cædes fuerunt.

Conſtantius intereà in Illyricum caſtrametatus eſt. cogebat enim eũ publica neceſſitas, & maximè Vetrauionis, quia is Auguſtus appellat⁹ eſt. Erat autem Vetrauion vir natura ſimplex, cũctisq́; iucundus, ſed qui nec prima elementa literarum didiciſſet, inuitus cogitur literis operam dare. Cumq́; Conſtantius veniſſet in Sirmium, actum eſt vt milites Vetrauionis tranſirẽt ad Cõſtantium: quo facto, imperatorem eum proclamauerunt, cumq́; de Vetrauione nulla memoria fieret, ille repentè ſentiens ſe proditum, ad pedes ſe proſtrauit imperatoris. porrò Conſtantius auferẽs eius coronã ſimul & purpuram, clemẽtèr ei locutus eſt, monẽs vt ſub ſtemmate priuato quieſceret, quod vtiquè eius ætati conueniret. Iuſſitq́; ſumptus vberrimos ex publicis functionibus exhiberi eidem.

Gallus. Eo tempore imperator Gallum conſobrinum ſuum Cæſarem facit, cui ſuũ nomen imponens,* Syriam Antiochiæ deſtinauit: quo Antiochiam veniente, circa Orientẽ ſignũ Saluatoris apparuit. colũna nãq; ſub ſpecie crucis in cęlo viſa fuit. Cùm itaq; Gallus Cæſar Antiochiæ degeret, Iudæi vicina loca turbabant, ac reſiſtere parabãt Ro. quos exercitu deſtinato appręhendit atq; profligauit. Cumq́; videretur ſibi proſperè geſſiſſe, felicitatem non ferens, acceſſit ad tyrannidem, & non inſinuans imperatori, quæ ſtorem dictum Magnum & Domitianum præfectum occidit. ob quam rem Conſtãtius indignatus, euocauit eum, qui cùm contemnere nõ valeret, pergebat ad principem, & antequàm veniſſet, in via ob crudelitatem illum fecit interimi.

*Antiochiam Syriæ.

Per idem tempus Magnentius ad ſeniorem perueniens Romam, multos ſenatorum & populi peremit: agnoſcẽsq́; vicinos eſſe Conſtantij milites, abſceſſit ad Gallias. cumq́; hinc ſępiùs bellum inter alterutros exercerent, nouiſſimè victus Magnẽtius, fugit in Mirſam Galliæ caſtrum: videnſque ſuos milites triſtes, ſtans celſiori loco, nitebatur orationе eos confortare. Tunc illi fauorem ſolitum ſubtrahentes, magna voce clamabant: Conſtanti Auguſte. augurium hoc traxit Magnentius, tanquàm ei diuinitùs nõ concederetur imperium, relinquensq́; caſtrum, ad vlteriora tendebat. Sequentibus autem Conſtantij militibus, circa montem Seleucium facta congreſſiõe, ſolus fugiens venit Lugdunum: offendensque ibi matrem & fratrem, propria ſe manu interfecit. Decẽtius verò frater, quem Cæſarem fecit, apud Senonas paulò pòſt laqueo vitam ſuam finiuit.

Magnẽtij & Decentij mortes.

Sed neq; ſic reſpub. quieta fuit. nam apud Gallias occidẽtales Syluanus Bonitij frater in Gallia nat⁹, qui bello Liciniano clarus ſub Conſtantino, tribunus ſub Magnẽtio fuit, tyrannidem arripuit. ad hunc opprimendum mittitur Vrſicin⁹, qui pecunia tribunos Syluani corrupit, vt eũ occiderẽt. Agrippinę igit. de induſtria facto tumultu, cęſus eſt.

Syluanus occiditur.

Igitur Syluano interfecto, Cõſtantius Iulianum Galli fratrem, Cæſarem creatum, miſit ad Gallias anno Domini 357. imperij ſui anno 17. Itaque Iulianus Gallias oppreſſas ab hoſtibus ſtrenuiſſimè reſtituit. cumque multa oppida expugnâſſet, tum modicis copijs apud Argentinam Galliæ vrbem, ingentes Alemanorum copias extinxit: rexq; eorum nobiliſſimus* Nodomarius, cuius pagi Rheni ripis vlterioribus adhęrebant, ibi tũ ſimul captus eſt. Multa poſtmodùm egregia ab Iuliano aduersùs barbaros geſta ſunt, ſubmotiq; vltra Rhenũ Germani ſunt, & finibus ſuis Ro. imperium reſtitutum. de hoc Eutropius.

Iulianus apoſtata. Anno dni 357

*Badomarius.

Interim Iulio papa defuncto anno Domini 355. ſuccedit Liberius, qui paulò pòſt miſſus fuit in exilium, ſedit annos xvj. Sed cùm ingenti ſcelere Cõſtans regno ſimul & vita fuiſſet exemptus, ſublatis etiàm tyrannis, Conſtantius ſolus imperaret, rurſùs in Athanaſium veteres incentores principis odia ſuſcitare inceperunt, quaſi ipſe fuiſſet, qui ei fratrem fecerit inimicum, ità vt penè diſruptis naturæ vinculis, vſque ad bella deſcenderent, & quòd fatigare Occidentales epiſcopos, ac per decepti-

Liberius papa. Anno dni 355

onem ad ſuam opinionem trahere niteretur, omnia etiàm in orbe turbaret.

His incitamentis Cōſtantius motus, non ſolùm expelli, ſed etiàm perimi ſacratiſſimum Athanaſiū imperauit, præmia & honores delatoribus pollicens. Tunc rurſùm fugit Athanaſius. de quo ipſe ità ſcribit: In Alexandria ſurrexerunt denuò nos quærentes. Ingrediente nanq; quadrageſima, Georgius ex Cappadocia plurima auxit mala: virgines mittebantur in carcerem, epiſcopi vincti à militibus ducebātur, orphanorum & viduarum domus diripiebantur. poſteà cùm populus ad cœmeterium ingreſſus orationis cauſa, omneſq; communionem Georgij declinarent, concitauit Sebaſtianum ducem, qui cum armatis die Dominico ſuper populum irruit, incendioque facto, ſtatuit virgines ſecus ignem, cogebat vt ſe proſtituerent Arrianis: reſiſtētibus lacerauit earum vultus, vt vix agnoſci poſſent. ex populo multi trucidati ſunt.

Chriſtianorū à Sebaſtiano perſecutio.

Poſt hæc ex Aegypto & Libya exilio deportauerunt epiſcopos, & eos acerbiſſimè per itinera compulerūt, vt quidam eorum in ipſis itineribus, alij verò per exilia morerentur. fugauerunt autem epiſcopos plùs xxx. faciunt deindè ſua concilia Arriani pluribus in locis, & præcipuè contra Conſubſtantialitatem nitentes. In Antiochia verò congregati Narciſſus Cilix, Diodorus Thraciæ, Theognius Nicenus, Patrophilus Scythopoleos, Minophantes Epheſius, & alij circitèr xxx. ſcripſerunt vniuerſis epiſcopis, quia contra Eccleſiaſticas ſanctiones Alexandriam Athanaſius remeâſſet, nec in concilio ſinè culpa fuiſſet inuentus: viderēt nè communicarent ei, neque ſcripta dirigerent, ſed Georgio qui ab eis fuerat ordinatus.

Concilium Mediolani.

Tunc in Italia concilium eſt indictum, Orientalium venerunt nō multi, Occidētalium verò 300. petentes vt pręcepto principis, Mediolani celebraretur concilium. Vbi dum conuenerunt Orientales, ante omnia contra Athanaſium decerni poſtulabant, vt penitùs ei aditus Alexandriæ clauderetur. quod dum ſenſiſſent Paulinus Treuiren̄, Dionyſius Albæ, & Euſebius Vercellen̄, quòd ad deſtructionem fidei laborabāt, ſurgentes, magna voce clamabant, dolum & circunuentionem. Depoſito ſiquidem Athanaſio, aliam hæreticæ fidei exponere voluerunt doctrinam, ſed neutrum horum perduci potuit ad effectum, cùm præſente principe clamaretur, quia iniuſtè agebatur & impiè. Quo facto, & ipſi Eccleſijs ſunt expulſi, pontifex quidem Ro. vrbis Liberius, Paulinus Treuiren̄ epiſcopus, Dionyſius Italus, Lucifer metropolitanus inſularum Sardiniæ, Euſebius Vercellen̄ tradūtur exilio, ſimilitèr & Oſium Cordubeñ deportauerunt virum admirabilem, de quo Theodoricus in Tripartita.

Epiſcopi pulſi.

Eo in tempore Conſtantius Liberio dixiſſe fertur: Cùm ſis Chriſtianus & epiſcopus noſtræ ciuitatis, dignum iudicauimus te commonere, vt communionem ſceleſtiſſimi Athanaſij & ineffabili ſuperbia tenti, abnegare non differas. hoc enim terrarum orbis penè fieri comprobàt, & ſynodalis ſententia alienum eam Eccleſiaſtica communione decreuit.

Conſtātij & Liberij diſceptatio.

Liberius epiſcopus dixit: O imperator, iudicia Eccleſiaſtica decet cū maxima proferri iuſtitia. quapropter ſi videtur pietati tuæ, diſceptationem iube cōſtitui, & ſi apparuerit Athanaſius condemnatione dignus, proferatur in eum ſecundùm Eccleſiaſticam formā ſententia: non enim poſſibile eſt condemnare virum, de quo nihil examinatum eſt.

Ad hæc Conſtantius: Vniuerſus mūdus adiudicauit eius facinora, ſed ille tempus illudit.

Liberius: Quicūq; ſubſcripſerūt, nō viderūt quę geſta ſunt, ſed propter gloriam & timorem, & nè à te contumelias paterentur, acquiērunt.

Imperator: Quid eſt gloria & timor & contumeliæ?

Liberius: Quicunq; gloriā Dei nō diligūt, tua dona pręponunt: quę iſti non viderunt, nō examinantes adiudicauerunt, quod eſt Chriſtianitati alienum.

Imperator dixit: In facie dānatus eſt, in concilio contra eum decreuerūt paritèr epiſcopi orbis totius.

Libe-

Liberius: Núquàm in præſentia ſuî homo ille adiudicatus eſt.

Euſebius eunuchus ait: In Nicena ſynodo alienus à fide catholica probatus eſt.

Liberius dixit: Quinq; ſoli iudicauerunt ex his, qui cũ eo nauigio venerunt ad Maræotidem, quos miſerunt ad accuſationem eius, horum duo ſunt mortui Theodorus & Theognius, reliqui viuunt, Marſius, Valens & Vrſatius, ab his qui miſſi ſunt Sardicæ, vbi propter hanc cauſam ſynodus facta eſt. Qui in ſynodo libellos obtulerunt, veniam poſtulantes, quoniam in Maræotide per calumniam contra Athanaſium congeſta fecerũt. Cui, ô imperator, horum nos communicare conuenit aut credere? his qui eum primitùs damnauerunt, & veniam poſteà popoſcerũt, an eis qui adhuc accuſare contendunt?

*Epictetus epiſcopus dixit: O imperator, nõ fidei cauſam hodiè agit, neq; iudiciorũ eccleſiaſticorũ ſermonem facit, ſed vt apud ſenatores in Ro. conſtitutos vrbe, gloriatur quaſi ſuperauerit principem.

Imperator ad Liberium: Subuerſor es totius orbis, quoniam tu ſolus hominẽ vindicas nefandiſſimum, & pacem orbis eccleſiæq; diſſoluis.

Liberius: Non ego ſolus doleo, ſed fidei cauſa minuitur: nã et antiquitùs tres ſoli ſunt reperti reſiſtentes pcepto regis.

Euſebius eunuchus dixit: Imperatorem noſtrũ Nabuchodonoſorẽ feciſti?

Liberius: Non, ſed quòd ità irrationabilitèr adiudicandus eſt homo, qui non eſt examinatus: ergò peto primitùs generalem ſubſcriptionem, confirmãtem fidem in Nicæa prolatam, vt ità reuocatis ab exilio fratribus noſtris, & in loca propria reſtitutis, tunc apud Alexãdriam conuenientes, vbi & accuſati & accuſatores, vt ibi examinata cauſa, poſſimus proferre ſententiam.

*Epictetus epiſcopus dixit: Sed cenſus publicus non ſufficit ſubuectioni epiſcoporum.

Liberius: Eccleſiaſticæ cauſę publico cenſu non egẽt. eccleſię nanq; ſufficiunt vſque ad mare perducere epiſcopos ſuos.

Imperator dixit: Quam dudùm epiſcopi dederunt formã, ſolui non poteſt. * plurimorum nanq; epiſcoporum valere debet ſententia. tu ſolus amicitias illius ſcelerati defendis.

Liberius: Nunquàm audiuimus, abſente accuſatore, iudicẽ accuſati ſcelera proferre. hęc vt propria videntur odia.

Imperator: Omnibus equidem nocuit in*communione, nulli tamen ità, ſicut mihi. Cui dum non ſufficeret interitus fratris mei maioris, neq; beatæ memorię Cõſtantem ceſſauit in me frequentèr impellere, niſi maiori manſuetudine detenti, tẽperãſſemus. nulla itaq; mihi victoria eſt, neq; contra Magnentium vel Syluanum, niſi illum ſceleſtũ ab eccleſiaſticis rebus expulero.

Liberius: Noli per epiſcopos vindicare tuas inimicitias. manus enim eccleſiaſticorum ad ſanctificandũ vacare debent: quapropter ſi tibi placet, iube reuocari ad loca propria ſacerdotes; & ſi concordes apparuerint ei, quem in pręſenti defendimus ſecundùm fidem orthodoxam in Nicena ſynodo conſtitutam, tunc conuenientes, prouidebunt pro mundi pace.

Imperator dixit: Vnum decreuimus, nolo enim tę amplectentem eccleſiaſticam communiõem Romæ denuò deſtinare, ſed propter concordiam pacis ſubſcribens, Romam reuertere.

Liberius: Romę iam fratribus valedixi. maiores enim ſunt eccleſiaſticæ ſanctiones, q̃ Romanæ habitatio ciuitatis.

Imperator: Triũ dierũ ſpatiũ ad deliberationẽ habens, ſi vis ſubſcribere, Romam reuertere, aut certè cogita, in quẽ vis deportari locum.

Liberius: Spatium trium dierum rationem non poteſt mutare: quapropter, quò vis, dirige me.

Imperator poſt duos dies iuſſit eum in*Borœam exilio deportari. Egredientem autem Liberio, imperator ad expẽſas quingẽtos ſolidos deſtinauit. Tunc Liberius deferenti dixit: Vade, da eos imperatori. opùs enim habet ſuis erogare militibus. ſi autem opùs non habet, det eos Auxentio & Epicteto. Dumque ab eis nihil accepiſſet, Euſebius eunuchus obtulit ei alios ſolidos. Cui Liberius ait: *Berœam

Totius orbis Eccleſias reddis deſolatas, & tanquàm damnato mihi hæc affers. vade priùs, & imbuere vt ſis Chriſtian*.

Liberius in exiliū mittitur. His itaq; geſtis, poſt tres dies miſſus eſt in exilium. Hæc Theodoricus.

Duobus autem annis tranſactis, Cōſtantius Romam venit. procerū verò ſenatorūq́; coniuges rogabāt viros ſuos, vt Conſtantio ſupplicarēt, vt paſtorem gregibus reſtitueret, alioquì ad paſtorē properarent. At illi prætendentes furorem principis, ſuadent vt ipſæ ſupplicarent. hoc conſilio mulieres cum ornatu ſolito adiērunt principem, clamantes: Miſerere tantæ ciuitatis, paſtoris prouidentiam non habentis, quæ luporū patet inſidijs. At ille reſpondit, non egere paſtore alio, cùm ſatis idoneum habeat. nam poſt Liberiū expulſum quidam diaconus eius, nomine Felix, fuerat ordinatus. is tamen expoſitam in Nicena ſynodo fidem ſeruauit inconcuſsè, ſed

Secundum ſchiſma. corruptoribus eius cōmunicabat: vndè nullus habitantiū Romę in baſilicā ingreſſus eſt, cùm ille pſēns eſſet. Hoc quoquè matronę imperatori detexerūt, qua

Liberius reuocatur. gratia flexus, pcepit & Liberiū reuocari, vt ambo eccleſiā regerent cōmunitèr.

His ergò literis in Circēſi ſpectaculo relectis, populus clamabat, iuſtam eſſe principis ſententiā, vt ſicut duobus coloribus diuiſi ſunt ſpectatores, ſic oporteret alterum his, alterū alijs præſidere. Quāuis autem primitùs literis principis fauiſſent, tamen poſteà commoti, communi voce clamabant: Vnus Deus, vnus Chriſtus, vnus epiſcopus. Poſt has verò Chriſti amabilis populi pias ac iuſtitia ornatas voces, ſanctiſſimus Liberius eſt reuerſus.

Felix papa. Felix autem recedens, aliam inhabitauit ciuitatem. Alij ſcribunt, quòd Liberio vrbis Romæ epiſcopo in exilium deportato, ſacerdotes, congregata ſynodo, in Liberij loco Felicem presbyterū creārunt, & ſecundùm aliquos de conſenſu Liberij. hic Felix facto cōcilio inuenit duos presbyteros conſentientes Cōſtantio Arriano Vrſatiū et Valentē, dānauitq́; eos in cōcilio 48. epiſcoporū.

Conſtantius autem, hortante Valēte & Vrſatio, vocauit aliquos ex fæce Arriana, & reuocauit Liberium, Felicem verò de epiſcopatu expulit. Sic ergò, vt ait Hieronymus in chronicis, Liberius tædio exilij victus, in hęretica prauitate ſubſcribens, Romam victor intrat, qui alios exhortatus antè fuerat de tolerantia omnium laborum, vt habetur 7. q. 1. Suggeſtum. Liberio ſcribente, vt legitur in lib. pontificum, tanta perſecutio orta eſt in clero, vt ipſi in Eccleſia necarētur. Depoſitus autem Felix, habitauit in via Portuēſi, ibidemq́; obijt. Antoninus dicit eum martyrio coronatum.

Arimineſe concilium. Porrò miſſis in exilium catholicis epiſcopis, vt ſuprà diximus, ſynodus apud Ariminum congregatur. ſibi ſecundùm ea quę Oriētales apud Seleuciā compoſuerūt, callidi homines, ſimplices & imperitos Occidētalium ſacerdotes facilè circunuenerunt, hoc modo proponendo eis, quē magis colere & adorare vellent, ὁμοούσιον, an Chriſtum? illisq́; virtutē verbi, quid ὁμοούσιον ſignificaret, ignorantibus, decepti ſunt, Chriſto ſe credere, non ὁμοούσιον, confirmantibus. ſic multi in errorem deducti ſunt, contra ea quæ patres in Nicea conſcripſerant, venientes, ὁμοούσιον quaſi ignotum & à ſcripturis alienum ſermonem, auferri decernunt.

Ea tempeſtate facies Eccleſiæ fœda & admodùm turpis erat. dicebant enim Arriani, volentes Heſperijs perſuadere ſimplicibus, quia non oporteret propter duo verba, quæ nec inuenirentur ſcripta, ſeparari corpus eccleſię, ſed ſimilem per omia profiteri filium genitori, ſubſtantiæ verò taceri nomen. At catholici Valentem, Vrſatium, Auxentiū Mediolanē, Germanum, Caium & Demophilum, eorumq́; ſocios condemnauerunt, Arrianum dogma anathematizare fugientes, qui propterea indignati, ad principem celeritèr venerunt, portantes lectam in concilio fidem. Opertius

Opertius. autem integram fidei regulam ad Conſtantium catholicorum nomine ſcripſit, verùm Vrſatius & Valens præuenientes aduentum eorum, derogauerūt eiſdem. Imperator autem Arrianum dogma præferens, indignatur aduersùs ſynodum, Vrſatium & Valentem potiùs honorauit, permiſitque Vrſatio & complicibus ſuis poteſtatem contra Eccleſias agendi quodcunque placuiſſet, expla-

explanationem etiàm fidei in Arimino factam iuſſit per eccleſias deſtinari, præcipiẽs, vt nolentes ſubſcribere, pellerẽtur ab eccleſijs, & in eorum locum alij ponerentur epiſcopi. Intereà multa perpeſſus eſt Athanaſius, populus & clerus Alexandrinus.

Arriani in tres ſectas diuiduntur.

Per idem tempus ſacerdotes & populi, qui Arrio duce fuerũt decepti, in tres ſectas ſcinduntur. nam aliqui Arrio in vita communicare noluerunt, eò quòd ſimulata confeſſione cõmunicâſſet his, *qui ſubſtãtia Dei patris filium eſſe credebant. Et poſt Arrij Euſebijq́; obitum, Accius quidam ſophiſta, et poſt eum latiùs Eunomius vir corpore & animo leproſus, plurima contra fidem noſtram ſcripſit, à quo Eunomiana hęreſis dicta eſt. alius quoquè Macedonius, quẽ expulſo Paulo ac noſtris quibuſdã necatis, apud Conſtantinopolim ſtatuerunt epiſcopum. ità peſtifera iſta beſtia, quæ per Arriũ primùm quaſi de infernis extulerat caput, ſubitò triformis apparuit per Eunomianos, qui dicunt per omnia diſſimilem filiũ patri, quia nullo genere ſimilis poſſit eſſe creatura factori: per Arrianos, qui dicunt ſimilem quidẽ dici poſſe filium patri, ſed largitate gratię, non proprietate naturę, inquãtùm ſcilicet poteſt creatori creatura cõferri: per Macedonianos, qui dicũt ſimilem quidem filiũ per omnia patri, ſpiritui verò ſancto non ſic: ſpiritum enim ſanctum cum patre et filio nihil habere cõmune, vndè & primos vocabant ſinè Deo, & vltimos ſinè ſpiritu.

*qui ex

Multa alia concilia Cõſtantio imperante ſunt celebrata, de quibus alibi, & pręſertim in Tripartita hiſt. habetur.

Iulianus apoſtata.

Intereà Iulianus apoſtata, deuictis Alemanis, clara victoria decoratus eſt, & à militib⁹ appellatus Auguſtus. Quo tempore B. Martinus miles tunc armatę militiæ, ſeculo renunciare ſtatuit, circa annum Domini 359.

Liberius moritur.

Eodem anno B. Antonius migrauit ad Dominũ, vitę ſuę 105. Liberius papa, ſecundùm Platinam, vbi ex ſacris ordinibus bis in vrbe Roma habitis, epiſcopos ac presbyteros ordinâſſet, moritur ac ſepelitur in via Salaria, ſedit annos 6. menſes 3.

Hunc Liberium aliqui volunt Leonem fuiſſe, qui Hilarium Pictauieñ in concilio inſectatus eſt, vt ſcribit Vincẽtius in ſpec. li. 15. c. 23. & Iacob⁹ de Voragine. dyſenteria perijt, vt in hiſtorijs legitur. Anton. in chro. parte ij. ti. x. recitat opiniones. Cùm autem hiſto. Eccle. & Tripartita, diuus quoquè Hierony. de hoc nihil inueniantur ſcripſiſſe, in dubio relinquitur, licèt Iohannes de Turre cre. de poteſtate Eccleſiaſtica lib. 2. c. 6. prædicta videatur approbâſſe. ſed ego doctioribus relinquo determinandum.

GENERATIO XIIII.

Inter hæc cùm ab Arrianis, Cõſtantio imperatore fauente, catholicorum fit perſecutio, Liberio adhuc Petri ſedem tenente, ingreditur 13. generatio, anno Domini 360. imperij Conſtantij 20. vbi ſequenti anno Paulinus Treuirorum epiſcopus in exilio obijt. Hilarius Pictauieñ epiſcopus à Conſtantio in Phrygiam deportatus, cum Dionyſio Mediolaneñ, & Euſebio Vercellenſi, 4. exilij anno cùm librum de fide Cõſtantio porrexiſſet, redire permiſſus eſt. Cùm B. Euſebius omnes prouincias Occidẽtis, ſicut Athanaſius Oriẽtis ab Arriana peſte ſua doctrina purgaret, intantùm eos perſequebatur, vt Auxẽtium Mediolaneñ epiſcopum Arrianũ, ab omnibus Chriſtianis expulſum damnaret, & pro eo S. Dionyſium ibi epiſcopum ordinaret.

Paulinus.

Euſebi⁹ epiſcopus Vercell. martyr.

Iratus Conſtantius contra eum, cõcilium congregauit. cùm autem veniret Mediolanum, vocareturque ad concilium, petebat Euſebius, vt ſcriptura ſibi pręſentaretur, in qua ſubſcripſiſſent ſe epiſcopi in Arimino: qua præſentata, ipſe eam lacerauit, quia in fauorem Arrianorum facta erant contra veritatem fidei, eum ſubſcriptione plurimorũ epiſcoporũ catholicorum, qui ex ignorantia decepti fuerant in verbo.

Iratus tunc Conſtantius, tradidit eum voluntati Arrianorum: qui extrahentes eum per gradus palatij, flagellauerunt: & rurſùm retrahentes, vbi multo fuſo ſanguine adhuc conſentire nollet, tandèm in cauea conſtrictus & recluſus eſt, 7. diebus negato cibo et potu:

deindè in arctum locum poſuerunt, vbi ſe mouere non poterat, ſed angelica viſitatione conſolatus fuit. Demùm Cõſtantio defuncto, ſub Iuliano apoſtata Euſebius liber dimiſſus eſt. & poſteà ſub Iouiniano rediit Vercellas, ac cum ingenti gaudio populi ſuſceptus eſt. Iouiniano verò defuncto, ſub Valente Arriano vallata domo eius, Arriani ſupinũ extrahunt de domo, lapidibus obruunt, & ſic martyrio coronatur anno 88.

Iulianus intereà intra Gallias cùm à militibus eſſet Auguſtus appellatus, nihil de Conſtantio cogitans, iudices ab illo factos donis permulcebat, & ad illius inuidiam literas proferebat, quibus oſtendit eum intra Italiam barbaros induxiſſe, & repentè religione mutata, cùm priùs Chriſtian' putaretur, ſemetipſum pontificem nominauit: & veniẽs ad templa paganorũ, ſacrificabat. Cũq; Conſtantius propter bellum Perſicum Antiochiæ moraretur, ſperans Iulianus ſinè bello Illyricũ ſe obtinere poſſe, ad eos agebat iter, dicens Conſtantio ſe velle ſatiſfacere, quòd non ſpontè, ſed voluntate militum, inſulas imperij ſuſcepiſſet.

Fertur, dum acceſſiſſet, eo tẽpore vindemia collecta, circa occaſum Pleiadarum vuas denuò fuiſſe prolatas. Inſupèr etiàm imbrem ex aëre deſcendentem, in eius veſte ſimul & cæterorũ, guttas ſingulas crucis formâſſe ſignaculum. hoc facto, videbatur & ipſi ac alijs, quia botri extra tempus, bonum ei nunciarent initium: imber autem cadens ſuper veſtem, imperium roboraret. Alij verò dicebant, vuarum ſignum præter tempus, ſignificare perditionem & parui temporis eius imperium. Porrò de cruce dicebant, denunciari hoc ſigno, quòd ſit cæleſte dogma Chriſtianorum, & quòd oporteret ſignari cũctos crucis indicio.

Magna miracula attende.

Cùm autẽ Conſtantius audiret contra ſe venire Iulianũ, relicto bello Parthico, Conſtantinopolim veniebat, ſcelere Iuliani motus. dumq; ad ciuile bellum reuertitur, in itinere inter Ciliciam & Cappadociam in apoplexiã ob dolorem animi & grauem cogitationem, in quam propter rebellionem Iuliani inciderat, defunctus eſt. Ità ille q̃ diſciſſa pace & vnitate fidei catholicæ Chriſtianos aduersùs Chriſtianos armás, ciuili bello Eccleſiæ membra dilacerauerat, totum inquietum tempus imperij ſui habuit, exercuit et expendit. moritur anno Domini 363.

Conſtantij mors.

ANNO igitur Domini 364. Claudius Iulianus iam Cæſar imperiũ ſuſcepit, & annos duos ac 8. mẽſes regnauit, cuius talis fertur origo: Conſtantinus Magnus duos ex eodẽ patre, ſed diuerſis matribus fratres habuit, Conſtantiũ & Dalmatium. Conſtantius habuit duos natos Gallum & Iulianum, Dalmatius verò Dalmatium, quem cùm poſt mortẽ Conſtantini milites peremiſſent, Gallus quoquè & Iulianus penè cum Dalmatio periculum mortis ſuſtinuerunt, niſi Gallum ægritudo, quæ ineuſtabilis putabatur, liberâſſet, Iulianũ verò ætas infantilis, erat enim annorum 8. Cumq; ab eis furor imperatorum cõquieuiſſet, Iulianus in auditorijs Conſtantinopolitanæ vrbis exercebatur, in baſilica vbi doctores erant, habitu priuato incedens, habebatq; pædagogum eunuchum nomine Mardonium, præceptorem grammaticum Nicomedem, rhetoricam verò diſcebat apud Eubulũ, magiſtrum Baſilij poſteà epiſcopi.

Iulianus 45. Imp.

Erat Iulianus ab initio Chriſtianus. cũq; proficeret & fama volitaret, quòd etiàm remp. gubernare poſſet, eam ob rem Conſtantius miſit eum in Nicomediam, præcipiens nè audiret Libanium ſophiſtam, quia paganus erat. Ille tum libris eius tantùm vtebatur, interim ſuperuenit Nicomediam maximus philoſophus, quem poſteà quaſi artes magicas exercentem, Valentinianus imperator iuſſit occidi. non venit ille niſi Iuliani fama tractus, apud quem dum Iulianus verba philoſophica prægustâſſet, cœpit etiàm imperij cupidinem menti eius immittere, ſed nec latuit imperatorem. Iulianus autem inter ſpem metũq; conſtitutus, ſuſpicionem celare volens, tonſus monaſticam ſimulabat vitam, & latentèr exercebatur in philoſophia, in publico Chriſtianorum legebat libros.

Deniquè in Eccleſia Nicomediæ lector eſt conſtitutus, & diuinos codices populo legebat, vt ſic furorem imperatoris

toris declinaret: nequaq̃ tamen à ſpe recedens, dicebat plurimis amicorum ſuorum, felicia fore tempora quibus ipſe rebus potiretur. poſt vbi peremptus eſt Gallus, ſuſpectus fit imperatori, qui etiàm iuſſit eum cuſtodiri. Et dum fuga lapſus fuiſſet, diuerſa loca circumeundo ſaluatus eſt, vixq; ſerò vxor imperatoris Euſebia impetrauit ab imperatore, vt ſaluus ad philoſophandum mitteretur Athenas.

Ille autẽ deſiderio regni diſcurrens, vates quærebat reſponſa reddẽtes, inuenitq; virũ qui ei deſiderata fatetur dicere: is eum producẽs ad quendã locum idolorum, & intromittens eum in adytum, dæmones euocauit, quibus apparentibus, terrore motus, in fronte crucis formauit ſignum, ad cuius aſpectum dæmones repentè euaneſcunt. ſtupet indè. porrò magus, nõ ſuſpiceris, ait, ô bone vir, quòd timore ſigni abierint, ſed abominati potiùs hoc ſignum, receſſerunt. & ità capiẽs Iulianum, odio Chriſtiani ſignaculi repleuit.

Crucis potentia.

Poſt hæc euocauit Conſtantius Iulianum, & conſtituit eum Cæſarẽ, dans ei coniugem Helenã ſororem ſuam, miſitq; eum cõtra barbaros ad Gallias. vbi dum ciuitatem quandam fuiſſet ingreſſus, corona laurea inter columnas pendẽs, rupto fune ſuper caput eius decidit, aptiſſimeq; coronauit. Tunc cuncti clamabãt ſignum hoc fore imperij. Ille autem viriliter agens, cum Alemanis apud Rhenum reſidentibus dimicans, potentiſſimum regem *Badomariũ cepit, claraq; victoria decoratus eſt. dumq; militibus gratus eſſet, Auguſtus appellatus eſt: & cùm corona imperialis deeſſet, vnus torquem ex collo ſumens, Iuliani capiti circumpoſuit. Quo facto, in templis paganorum ſacrificauit, & ſubiectis ſimilia perſuadebat, Chriſtianumq; baptiſma ſacrificijs & inuocatiõibus ac ſanguinis immolatione ablui ſtudebat.

De laurea in caput Iuliani cadẽte.

*Nodomarius.

Conſtantio defuncto, Iulianus Cõſtantinopolim veniens, imperator appellatus eſt, moxq; cœpit cogitare, qualitèr populi fauorem conciliaret. ſciebat autem Conſtantium ab omnibus orthodoxis odio habitum, quòd epiſcopos plures in exilium miſiſſet, à ſedibus ſuis expuliſſet. Simulque nouerat paganos fuiſſe cõtriſtatos pro ſacrificiorum prohibitione, & eos deſiderare templorum ſuorum apertionem. artificiosè itaque apud vtroſq; ſe commendans, primùm quidem crudelitati Cõſtantij derogabat, iuſſitque epiſcopos exilio deportatos reuocari, et confiſcatas eorum ſubſtantias reddi, paganorumque templa velut ſibi neceſſariorum præcepit aperiri. Studuit autem paganorum religionem dilatare, & Chriſtianitatem exterminare. primùm quidem Galilæorũ filios, ſic eñ Chriſtianos vocabat, præcepit poëtarum, rhetorum ac philoſophorum libros non legere, proprijs, inquiens, pennis vulneramur. noſtris eñ conſcriptionibus armati Chriſtiani, cõtra nos bella ſuſcipiunt. templa autem erant aperta, & ſacrificia paganorum procedebant.

Iuliani inſtituta.

Fertur in initio peperciſſe Chriſtianis Iulianus, non recto animo, ſed ſciẽs perſecutores nihil profuiſſe paganorum religioni, & Chriſtianos glorioſiores euaſiſſe. inuidebat ergò gloriæ eorum, & tormentis abſtinebat, volens ex hoc etiàm clementior apparere. dicitur autẽ dum Conſtantinopoli ſacrificaret, Inarus epiſcopus Chalcedonẽſi acceſſiſſe, ac Iulianum ſacrificantem, impium & ſinè Deo, apoſtatamq; vocitâſſe: illum verò, ſolùm ei improperâſſe cæcitatem. erat enim ſenex, & ad manum alterius ducebatur. adiecitq;, Neque Deus tuus Galilæus curare te poteſt. reſpondens Inarus, Ego Deo meo pro cæcitate gratias ago, quia hoc ideò eſt geſtum, nè te videam pietate nudatum.

Inarus epiſcopus Iulianũ carpit.

Quia verò de exilio redibant plurimi, occupabat autem Georgius Alexandriã Athanaſij ſedẽ, vt in generatione præcedenti habetur, ſed cùm iudices denunciâſſent mortuum fuiſſe Conſtantium, & imperare Iulianum, ſeditionem fecit in Alexandria populus paganorum: impetuque facto ſuper Georgium, vinculis eum in carcere alligârunt, quem etiàm paulopòſt peremerunt, eiusque cadauer imponentes camelo, à manè vſque ad veſperam per totam portauêre ciuitatem, & circa veſperam cremauerunt: quod multi Arrianorum ferũt ab ama-

Georgius Alexandrinus occiditur.

amatoribus Athanaſij factum eſſe. Sed Socrates tenet indubitantèr, hoc feciſſe gentiles, qui querelas habebāt aduersùs eum propter idola & templorum iniurias: quod & Iulianus ſentire videtur in epiſtola abſolutoria.

Athanaſius reuerſus eſt.

Igitur Athanaſium de exilio remeantem, Alexandrinorum populus libētèr accepit: ex eccleſijs Arrianos eiecerunt, & Athanaſio ſepta venerabilitèr tradiderunt. verùm Arriani in domibus ſe colligentes, in loco Georgij Lucium ſtatuerunt.

Intereà plurimi epiſcopi in Alexandria congregati, cum Athanaſio & Euſebio Vercellenſi, Niceni concilij conſtituta roborârunt, & conſubſtātialem patri ac filio ſpiritumſanctum ſunt cōfeſſi, Trinitatēq; nominauerūt. & quoniam de ſubſtantia & ſubſiſtentia quæſtio turbabat eccleſias, decretum eſt, vt in concertatione his nominibus cōtra Sabellianos ſolos vtamur.

Athanaſius denuò expulſus.

Audiens autem Iulianus imperator Athanaſium in Alexandrinorum eccleſia conſtitutum populo prædicare, & multos paganorum cōuerti, iuſſit eum exire de ciuitate, occaſionem inueniēs, quia dum ſub priore principe fuiſſet fuga mulctatus, non eius iuſſione epiſcopalem receperat ſedem. Quamobrèm cùm ſe prępararet ad fugam, vidēs circa ſe Chriſtianos lachrymātes, Habetote, inquit, filioli fiduciam, nubes eſt & citò pertranſiet. Hoc dicto, valefecit, ac amicis commendauit eccleſiam.

Cùm autem modis om̄ibus placuiſſet Iuliano ritum conſtituere paganorum, vim quidem inferre atq; tormēta populis ſacrificare nolentibus iudicauit. pręcepit enim, vt per ſingulas ciuitates numerus Chriſtianorum conſcriberetur, quos tamē nequaquàm orare prohibuit, hoc em̄ ſciebat impoſſibile. porrò clericos & eccleſiarum pręſules à ciuitatibus ſuſpendere feſtinabat, vt eorum abſentia paulatim ſolueretur Eccleſia, neque ſacrorū miniſtri, neq; qui docerent vel q miniſtrarent, exiſterent: & per hoc longo tempore putarētur propriæ religionis obliuiōem habere: clericis etiàm omnia priuilegia, honores, conſuetudinesq; ſubtraxit, & leges poſitas pro eis, abolere ſtuduit, ipſosq; curiæ tradidit. auferebat ſubindè pecunias, et ornamēta ſacra, templaq; quę ſub Conſtātino & Conſtantio cōdita erant. ſtatuit pręterea, procuratiōes prouinciarū iuriſq; dictionem Chriſtianis non debere permitti, quippe quibus lex ipſa Chriſtiana proprio vti gladio vetat. Clericos quoq; iuſſit militibus aggregari, Duci prouinciæ ſeruituros: populū verò Chriſtianū cum vxoribus & liberis inſcribi præcepit, & tanq̄ vicanos tributa perſoluere. poſuit etiàm legē aliam, vt Galilæis bona auferrētur, quoniam Chriſtus eorū, eos pauperes eſſe præceperat.

Iuliani in Chriſtianos ſæuitia.

Deindè quô Chriſtianis ſtomachum faceret, Iudæis templum Hieroſolymis reſtituit, dum dicerent ſe alibì ſacrificare non poſſe: qui certè tanta arrogantia elati ſunt, vt maiori impenſa q̄ antè fuerat, reſtituere conarentur. verùm non multò pòſt terręmotu corruens, multos Iudęos oppreſſit. ſequenti autem die incendio diuinitùs miſſo, & ferramenta ipſa conſumpta ſunt. eo miraculo multi Iudæi perterriti, ad fidem Chriſti venêre. nam & Iudęorum veſtes crucis ſignaculo nigri coloris inſupèr fuerunt impletæ. de Iudęis multa Theodoricus in Tripartita li.x.ca.42.

Cruces in veſtibus Iudæorum.

Adhæc, quia voluit paganitatem dilatari, grauitèr tulit proſperos Chriſtianorū ſucceſſus. quamobrèm ſtatuit, q̄ pagani in ſuis templis ſimilia officia dijs ſuis, quēadmodùm Chriſtiani Deo vero facerent, annonam de publico ſacerdotibus paganorum dari pręcipiens. ſed & indurato corde præcepit, vt quicūq; ſacrificare nollet, palatium non intraret, neq; collegio, neq; foro, neq; dignitate, nec qualibet adminiſtratione particeps fieret. Cùm verò torquerentur Chriſtiani, eis patientiā indicebat, quoniam hanc Galilæus eorum, expreſſo verbo legis & teſtimonio operis, docuerit ſuos ſectatores: vndè & multi Chriſtiani retrorsùm abiêrunt.

Vt autem ad paganitatem milites aſſueſcerēt, pro cruce vel ſigno quod Cōſtantinus in vexillo portari voluit, ipſe Iouem depingi fecit, quaſi ſibi de cælo coronam & purpuram deferētem. Mercurium verò & Martem fecit in ſe reſpicien-

cientes,pro teſtimonio ſapientis & fortis,vt ſub hac imagine adorarentur dij. Et cùm multa cogitaret quibus paganorum ritum extolleret, calendis Ianuarijs iuſſit,vt vnuſquiſq; miles,ad manũ imperatoris accedens vt donum perciperet,primò incenſum offerret. erat enĩ ante eum thus & ara, ſecundùm antiquam Ro. ſolennitatem. tunc quidam expreſsè recuſabant,neque thus offerre, neque donum accipere ab imperatore. alij occaſione antiquitatis accedunt, non attendentes dolum.verùm alij propter lucrum aut timorem, licèt intellexerint,tamẽ paganitatem declinare nequiuerunt,repentina iuſſione concluſi. plurimi ſiquidem per ignorantiam decepti,dũ inter cibos (vt aſſolent) & pocula inuocarent inter alterutros Chriſtum,reſpondẽs quidam dixit:Quid inuocatis Chriſtum, quem antè negâſtis, dum donum ab imperatore percipiẽtes, thus in ignem mitteretis?

Ara iuxta Iulianum conſtructa.

Cùm hoc milites audiſſent, ſtatim exilientes atq; impetu facto,clamabant, Deum & cunctos homines teſtabantur,ſe Chriſtianos eſſe & permanere,atque per ignorantiam ſ[e]feciſſe, & ſi dici poſſet,ſolam manum paganam eſſe,nõ autem conſcientiam. Cumq; veniſſent ad principem, proiecerunt aurum, poſcẽtes vt id reciperet, & eos occideret:ſe enim pœnitere,eò quòd improuidè eorũ dextra peccâſſet.Furore motus princeps, primùm quidem iuſſit capita eorum auferri. cumq; ducerentur ad mortem,ſequente populo, venerunt ad locum pœnæ. tunc ſenior quidam miles rogauit, vt adoleſcentis qui Romanus vocabatur, caput primùm truncarent, nè, dum alios reſpiceret, frangeretur. eueſtigiò genua ille flectit, ac ſpiculatore gladium vibrante, repentè venit nuncius prohibens necem. ad quæ iuuenis ait, Non fuit Romanus dignus, vt CHRISTI martyr fieret.veruntamen imperator eos in exilium detruſit.

Faceta militũ reſpõſio.

Valentinianus autem is, qui pòſt factus imperator fuerat,zelum quem pro pietate habuit, non celauit.eo nanque tempore cùm Iulianus templum Fortunæ ingrederetur,& ex vtraque parte adſtarent miniſtri, qui adſperſione(ſicut ipſi dicebant) purgarent ingredientes, Valentinianus præcedens principem, vt adſperſionis guttam vidit in chlamyde, indignatus, pugno percuſſit templi miniſtrum, dicens ſe maculari potiùs.ob quod iuſſit eum imperator in cuſtodiam trudi,& ad eremum deſtinari. ſed ille paucis menſibus elapſis, pro mercede recepit imperium.

Valẽtinian⁹

Fertur quoque Iuliano ſacrificanti, in viſceribus pecudis immolatæ ſignaculum crucis corona circũdatum, palàm apparuiſſe: quo viſo, miniſtros fuiſſe perterritos, æſtimantes dogma ſignificari æternitatis, & quòd corona circundaret crucem, victoriæ eſſe indicium.Cumque cæteri mirarentur,princeps dicebat proſpera & vtilia indicia ſibi eſſe monſtrata, quòd ſignum Chriſtiani dogmatis coërceretur,nec ei quò vellet, dilatari liceret, circuli termino circunſeptum.

Miraculum

Veniens aliquandò Antiochiam imperator,eò quòd haberet barbam prolixam,deriſus eſt,dicentibus quibuſdam, Tondeat barbam, vt ex ea funes conficiantur:& quia taurũ conſueuerat immolare, ideò taurum in ſolio præcepit formari.lachrymantes autẽ Antiochenĩ dicebant, Iſte taurus euertit mundum. Deindè cùm iret ad Perſas, vlciſci volẽs quòd ſub Conſtantio terminos imperij intrâſſent, & ſciens ſe plurimis pecunijs indigere,adinuenit modum, vt haberet pecunias Chriſtianorum: nolentibus enim ſacrificare mulctam impoſuit, & ità à ſingulis Chriſtianis exigebat. Tũc pagani Chriſtianos grauitèr oppreſſerunt,interdum etiàm tormentis affligebant.quod imperator audiens, Chriſtianos defendere nolebat, dicẽs: Veſtrum eſt vt patientèr mala ſuſtineatis,hoc enĩ præceptum veſtri D E I.

Taur⁹ in ſolio Iuliani.

Dum autem iret in Perſas, Libanius ſophiſta cuidã pædagogo in Antiochia illudens,dixiſſe fertur: Nunc fabri filius quid putas agit? Ad hæc pædagogus: O Sophiſta, creator omnium quem tu fabri filium nominas, locellum ſepulturę Iuliano tuo componit.et poſt paucos dies mors nunciatur Iuliani, qui in locello aduect⁹ eſt. Venit igiẽ Iulianus cũ exercitu Cteſiphontẽ ciuitatẽ,ac intantùm

Libanius.

tantùm

tantùm obſedit Perſarum regem, vt crebris legationibus ei offerrent partem regni. quod imperator contempſit, nô attendens quia vincere bonû eſt, vinci autem odioſum. confidebat enim magicis artibus, & arbitratus eſt iuxta Pythagoricam philoſophiâ, animas diuerſa corpora peragrare, & ſe credebat poſſidere animam Alexandri, aut quòd potiùs in alio corpore eſſet alius Alexander.

Tranſiens autem fluuium, qui Ro. Perſarumq; regna diuidit, naues incendit ſuas. cùm ità in deſertis locis primò captiuorum habuiſſet ducatum, poſteà quidam eum ſeduxit in ſolitudinē, quē tandem fuſtibus occiderunt, confitentē ſe hoc pro patriæ libertate feciſſe, & libentèr tormenta ex eo ſuſtinere. Exercitus intereà Perſarum, Romanis ex itinere fatigatis occurrit. porrò Iulianus præſens, erat inermis, vana ſpe ſeductus. cōtra quem iaculum repentè delatum eſt, ac in eius latus dimerſum: de quo aliqui ſcribunt, paſtorem Iſmaëlitarum illud miſiſſe: aliqui, militem ex ſuis fatigatû. Saliſtus qui tunc ſecum militabat, ait à dæmone vulneratum.

Mors Iuliani.

Sed de hoc legitur, quòd Iulianus veniens anteà ad Cæſareenſes partes, Baſilius Magnus illi obuiàm cum clero proceſſit. erat enim Cappadociæ epiſcopus. cui imperator: In philoſophia te vici, ô Baſili. qui reſpondit, Vtinàm philoſophiæ incumberes, et obtulit ei pro benedictione tres panes hordeaceos. Cui viciſsim imperator fœnum dari iuſſit, dicens: Hordeum pabulum eſt iumentorum, demus ei & fœnum. Audiens tum imperator Baſilium dicētem, Dedimus tibi hominum cibos, tu autem brutorum paſtum reddidiſti, indignatus, inquit: Poſtquàm reuerſus fuero à Perſis, ſubijciã ciuitatem tuã & deſolabor, vt fiat magis fœnifera quàm hominifera.

Baſilius Magnus epiſcopus.

Tunc Baſilius ieiunium indicit vniuerſis triduanum, ac in Eccleſia B. Mariæ virginis orationē pro omnium ſalute. poſteà viſum eſt per quietem Baſilio, militē Mercurium dudum defunctum, mandato B. Mariæ virginis occidiſſe Iulianum. De hoc miratus Baſilius, adijt ſepulcrum S. Mercurij martyris. arma ibi pendentia, vt priùs, non inuenit. cuſtosq; illi ſacramento firmauit, veſperè affuiſſe arma. redijt ad montē. noctē adhuc dormiētibus cunctis, excitabat eos, dicens Iulianum fuiſſe interfectum. & Deo grãtias agentes, veniunt ad ſepulcrum S. Mercurij. rursùm lanceã eius reſtitutam viderunt, & ſanguine madidatam. Quibus paulòpòſt Libanius quęſtor Iuliani ſingula narrauit, veniſſe dicens in excubijs quendam ignotum militem, & valido ictu tranſuerberâſſe Iulianum, ac euanuiſſe. ferturq;, dum viuiſſet ſe lœtalitèr vulneratum, quòd mox ſanguine ſuo manum compleuerit, & in aërem proiecerit, dicens: Viciſti Galilææ, viciſti. & defunctus eſt 6. die Iunij.

Baſilij viſio

Impia vox Iuliani.

Per idem tempus vir religioſiſſimus Iulianus, prolixiores Deo fundebat preces. audierat enim illius impij minas. Et cùm continuò ingemiſceret, ſubitò videntibus cũctis, lachrymarum eius fluuius deſtitit, alacritateq; vultus eius repletur. hanc immutationem miniſtri reſpicientes, rogant cauſam tantæ alacritatis. Tunc ille: Ferus, ait, ſacræ vineæ vaſtator pœnas dedit ſuæ tyrannidis. ad quod omnes exhilarati ſunt, ac pòſt compertum eſt, eandem fuiſſe diē ſimul & horam necis Iuliani apoſtatæ.

S. Iulianus ſpdixit exitũ Iuliani Imp.

De Iuliano habetur in Tripartita hiſtor. quòd apud Carthaginem ſit inuenta in templo, vbi Iulianus in profectione ſacrificauerat, mulier à capillis ſuſpenſa, extenſis manibus, & vterum habens apertum, in cuius iecore victoriam adſpexerat. In Antiochia verò repertæ ſunt plures arcæ humanis capitibus plenæ, & inuenta ſunt in puteis corpora diuerſa. Prouerbium hinc factum, Fatue, vbi vaticinia tua? Iulianum autem multis laudibus proſequitur Eutropius, de quo pleriq; mirantur, niſi quia miles erat eius, & ideò illi affectus. Nam B. Gregorius Nazianzenus lib. 9. contra paganos, de Iuliano ſcribit: Mihi, inquit, mores Iuliani cõperti ſunt. dum eum Athenis clarius cognouiſſem, faciebat me cautum inconſtantia morum, exceſſus vberior. nullum in eo mihi ſignum vtile videbatur, ceruix rigida, & humeri inſtabiles, oculi currentes, & furioſè reſpicientes,

Facinora & mores Iuliani.

entes,pedes impatientes, nares ſpirãtes iniurias & contemptum,ſcommata riſibilia ſemper habens, riſus incontinẽs, & quaſi ſubbulliens,conſenſus & negatio ſimul,operatio nulla ratione ſubſiſtens,interrogatio inordinata, reſponſio inconueniens.Hęc cùm vidiſſem,repentè dixi:O quale malum nutrit reſp. Romanorum.

Iulianus de palatio dicitur eieciſſe eunuchos,cocos, tonſores: Eunuchos quidẽ,quòd vxor eius obierat,poſt quã nõ duxit aliam: Cocos, quia more philoſophi cibis ſimplicibus vtebatur:Tonſores,quia dicebat,Vnus ſufficit multis. Scriptores verò reuerebatur, ſimul & cultores diſciplinarum. noctibus vigilans ſcribebat, quod in ſenatu publicè recitabat. ſolus imperator à Iulio Cæſare in curia orationes recitabat, & ſuperiores principes lacerabat.quòd enim cocos & tonſores expulit,philoſophi & non imperatoris fuit:ſed quòd alios lacerabat, opus neque philoſophi,neque principis dici potuit.

Donatiſtæ. Per hęc tempora variæ hęreſes ebulliẽre,vna Donatiſtarum à Donato, qui inuidia motus, per Aphricam aſſeruit minorem patre filium, & minorem filio ſpiritum ſanctum, & rebaptizabat catholicos. Luciferiani. Luciferiani à Lucifero Smyrnæ epiſcopo,qui cũ Euſebio Vercelleñ in exilium fuerat miſſus, & reuerſus, eò quòd epiſcopum à ſe Antiochiæ datum Euſebius non reciperet, iniuriam dolẽs,aſſeruit Catholicos,qui in perſecutione Arrianis conſenſerant, poſteà correctos, nõ recipiendos, quos eccleſia tanquàm Petrum poſt fletum materno accepit ſinu.

Apollinaris. Apollinaris Laodiceñ,vir doctus,ſed contentioſus,diſſentire delectatus,aſſeruit,etiàm corpus ſinè anima à Dei filio fuiſſe aſſumptum: & cùm euangelij teſtimonijs vrgeretur,vertit ſe:&nẽ ex toto vinci putaretur,habuiſſe animã quidem,ſed non ex ea parte qua rationalis eſt,ſed ea ſolùm qua viuificat corpus:ad ſupplementum autem rationalis partis, dicit fuiſſe verbum Dei.de his hęreſibus 24.q.3.c.pe.

Iouinianus 46. Imp. Poſt Iuliani necẽ,milites omiſſa omni dilatione, altera die Iouiniano inſulas imperiales imponunt, anno Domini 366.regnauit mẽſes 8.è Pannonia ortus. erat autem vir fortis & nobilis, ac illo tempore millenarius, quo Iulianus electionẽ ꝓpoſuit,vt aut ſacrificarent,aut militia carerent:cingulum magis elegit amittere,quàm ſacrificare.hunc tamen neceſſitate conſtrictum retinuit Iulianus,qui cùm violentèr à militibus traheretur ad imperium,clamabat, non ſe velle paganis imperare,cùm ipſe Chriſtianus eſſet.cumq́; vox omnium eſſet, ſe quoquè Chriſtianos, ſuſcepit imperium.Mox ipſe ſolicitus, quo pacto exercitum, vtpotè hoſtibus concluſum, educeret,repentè pio principi ſuam ꝓuidentiam oſtendit Deus. nam Perſarũ rex,miſſa legatione petiuit pacem.deindè cibaria militibus deſtinauit, & forũ venalium eis in deſerto pręparari pręcepit, celebratisq́; fœderibus, exercitum reduxit incolumem:quæ pacta, quantùm ad gloriam, Romanis turpia, ſed tempori congruebant.

Hęc itaque nunciata, Chriſtianos confortauerunt, paganis intulerũt luctum.Iouinianus itaque vt imperij fines ingreſſus eſt,primùm conſcripſit,vt epiſcopi de exilio remearent,& eccleſias eis reddendas cenſuit,qui expoſitam in Nicea fidem inuiolabilitèr ſeruaſſent.Scripſit etiàm Athanaſio,petens vt ei ſcriberet perfectã diuinorum dogmatũ diſciplinam,quod & fecit.Tunc etiàm paganorum templa omnia claudebantur,& ipſi ſacerdotes eorum vbiquè fugerunt. veruntamen hoc erat eius propoſitum, vt blandimentis & ſuaſione verborum, diſcordantium contentiones abſcinderet,dicens:Nulli ſe,cuiuſcunque religionis fuerit,moleſtum:eos tamen diligere & nimis honorare, qui principium Eccleſiaſticæ vnitati pręberent. Tulit quoquè legem,vt capitali ſententia plecteretur, qui ſacram virginem nuptiali toro violare pręſumeret, contra legem quam antè dederat Iulianus. Iouiniani lex de ſacris virginibus.

Inter hęc Athanaſius viſitandi cauſa tantum principem, Antiochiam venit, quem imperator amicum factum deſtinauit in Aegyptum, vt ſicut ei videretur,cauſas eccleſiarum populosq́ue diſponeret: Fertur enim quòd virtutem

conuerſationis eius ſapientięq́; laudauerit. Verùm cùm imperator ad Illyricũ remeâſſet, in quodam cubiculo nouo pauſans, ibì calore prunarum & nidore parietum nupèr calce illitorum prægrauatus & ſuffocatus, vitam finiuit, & tam piam cauſam & tam lęta principia mors immatura corrupit. vixit annis 33. vixit adhuc Liberi⁹. Poſt hũc in Nicea Bithyniæ exercitus Valentinianum ordinauit imperatoré, anno Domini 397. Erat vir optimus & imperio digniſſim⁹, de Pannonia ortus, patre Gratiano, mediocri ſtirpe. Funarius eſt appellatus, eô quòd funem portanti, è manu quinque milites nõ potuiſſent extorquere. Et licèt pro fide Chriſti à Iulião (vt ſuprà dictum eſt) militia fuiſſet priuatus, non eo minùs à militibus cunctis extitit pręlatus, vt qui prudentia, iuſtitia ac magnanimitate pręfulgeret. Cùm autem imperium ſuſcepiſſet, & exercitus tentâſſet ei alium aſſociare conſortem, ille reſpõdit: Veſtrum, inquit, ô milites, fuit mihi dare iugũ imperij. verùm vbi hoc ſuſcepi, meum ideò, & non veſtrum eſt cogitare de bonis communibus. cuius verba mirati milites, eius ſecuti ſunt voluntatem. at ille fratrem de Pannonia vocans Valẽtem, in conſortiũ regni aſſumpſit: & ſibi Occiduas partes retinens, fratri Orientales regendas cõceſſit. tenuit autem Valentinianus imperium annis vndecim.

Iouiniani mors.

Valẽtinian⁹ 47. Imp.

Valens Cæſar creatur.

Eodem anno Alani rebellauerunt Romanis. Valentinianus, vt refert Euſebius in chronicis, edictum protulit, vt gens quæ Alanos vinceret, per x. annos libera eſſet ab omni tributo. Tunc quidam deſcẽdẽtes ab antiqͥs Troianis, habitantes circa paludes Męotides, Sicambri dicti, pugnauerunt contra Alanos: habitaque victoria eiecerunt, ac per decennium liberi à tributo facti ſunt, propter quod Franci, id eſt, liberi appellati ſunt.

Francorum origo.

Expleto verò decennio, dum imperator ab eis ſolita tributa peteret, illi ſoluere renuerunt, & miſſos pro ſoluendis, occiderunt. propter quod imperator ſuper eos duxit Romanum exercitum. pugna commiſſa, vnus ex ducibus eorũ Priamus, mortuus eſt, & ex vtraq; parte multis occiſis, tandèm Franci tantam multitudinem ſuſtinere non valentes, egrediuntur de Sicambria, venerunt in Germaniam, ſedes apud Thuringos occupant, ſub duobus ducibus ſuis Marcomede filio Priami, & Sumone filio Antenoris. his defunctis, conſilium inière, vt vnum ex ſe regem conſtituerent, ſicut cęteræ gentes, Pharamundum Marcomiri filium, regem elegerunt, & pro tunc leges per ſuos doctores Gaſtaldum & Salagaſtum compoſitas habere cœperunt. ab illo Salagaſto lex Salica nomen accepit, de qua in li. feud. de fil. na. ex marga. t. j. & 12. q. 2. c. in legibus in glo. quibus hodiè Frãci vtuntur, prouinciaque poſteà * Francia eſt dicta. Deindè Rhenum tranſgreſſi, Romanos, qui eo tempore in Gallia per ſuos magiſtratus vſque ad Ligerim fluuium imperabãt, bello aggreſſi, partim occiderunt, partim fugârunt, vrbes eorum occupantes.

Priamus Francorum dux.

Pharamondus rex Frãcorum.

Lex ſalica.

* Frãconia]

In hoc ſatis concordat Francorum hiſtoria, Vincẽtius in ſpec. Aeneas Syluius in lib. de geſtis per Europam, Gotfredus Viterbien. diſſentit tamen, cùm ſcribit quòd Troiani prędicti, qui primò Sicambri, & poſteà Franci appellati ſunt, poſtquàm occupauerunt Germaniam, ad edictũ imperatoris Valẽtiniani vicerunt Alanos inter dictas paludes Męotides, & quòd poſt hęc, pugna contra eos, quia tributa ſoluere recuſabant, commiſſa, in partes Thuringiæ ſe contulerunt. hi omnes volunt, Francorum & Franciæ nomen ſub Valentiniano ſumpſiſſe exordium.

Quod minimè defendi poteſt. nam & * Theoclus, & poſt eum Fl. Vopiſcus, non incelebres authores, ſcribunt Aurelianum Auguſtum apud Moguntiam Francos irrumpentes, cùm vagarenť per Galliam, profligâſſe, qui imperauit anno Domini 277. & in geſtis Probi Cæſaris, qui imperauit anno Domini 283. inuenitur, quòd ſenatus illi panegyricon ſcripſerit: Tu, inquit, Francus, tu Gothicus, tu Parthicus. & fertur in Legẽda S. Gereõis inueniri, quòd tẽpore Diocletiani impatoris, Frãci bis è ſedib⁹ fuerũt expulſi,

* Theoclius

expulſi, iuxta Thuringiã & Rhenũ conſedentes. Et Conſtantius Magni Conſtantini filius, legitur primus Ro. ducũ Francos domuiſſe, vt refert Blondus, & ſic ante Valentinianum, Francorum & Franciæ extitit nomen. vndè fortè quidam, cuius meminit Robertus Gaguin⁹ Francus ordinis S. Trinitatis, Francorũ hiſtoriã ſcribẽs, tradit Francos, cùm ad Sequanę ripã conſtitiſſent, Lutetiã Parrhiſiorũ exędificâſſe ante Chriſti natalẽ 380. & *15. annos, eamq́; habitâſſe* anno à derelicta Sicãbria * 200. 70. ſupra mille.

Illud idem Robertus vehemẽtèr extenuat, q mihi ĩ hoc ſatisfeciſſet, niſi aliorum ſcripta retraherẽt. nam Manethon Aegyptius in ſupplemẽto ad Beroſum, inter cetera aſſerit, Aſcaniũ Latinis imperâſſe, & Francũ Hectoris filium Celtis. Sup quib⁹ verbis Ioh. Annius Viterb. in commẽto adducit Vincentiũ in ſpec. qui Francũ cõmigrâſſe in Galliã aſſerit, euerſa Troia, & ob ingentẽm animi virtutem, percharũ Celtis & regi acceptũ, etiàm regis filiæ matrimonio iunctũ fuiſſe, ac poſt eum regnũ in Gallia ſuſcepiſſe, parẽ Aeneæ cõciui ſuo, q pari modo regi Latino & affinitate & ſucceſſione regni Latini iunct⁹ fuit. aſſerũt eum eſſe, à quo primo Frãcię nomẽ. Hęc ille.

Sed & Anshel. in lib. de imagine mundi, refert Galliam Belgicã à Franco rege dictã, qui de Troia cum Aenea veniens, Troiam iuxta Rhenum cõdidit, terram Franciam cognominauit. Et Iaco. Bergomẽſ in ſupplemento chronicorũ lib. 6. vbì de regibus Anglię ſcribit, obitèr mentionẽ facit, ſinè tamẽ authore, de Suardo Francorũ rege, volẽs eum 7. generatione poſt vrbem conditam regnâſſe.

Huius Troiæ Belgicæ reliquias eſſe volunt nonnulli oppidulũ Xanthẽſe in Ducatu Cliuenſi, quis id nõ adeò veriſimile ſit, quin alij fabulæ quàm hiſtoriæ ſimilius velint.

Suardus rex Francorum.

Illis ergò ſcriptoribus planè fidẽ adhiberem, niſi me in contrariũ moueret, quòd C. Iulius Cęſar lõgè ante natiuitatem Chriſti Gallias Romanis ſubiuganit. hic omnes Galliarũ ꝓuincias curioſiſſimè in ſuis commentarijs deſcripſit, & tamen de Francis nullũ ipſi verbum excidit. Germanorũ quoquè trans Rhenum proximas Rheno prouincias, minimas etiàm, nõ tacuit. Sed nec Strabo, qui temporibus Octauiani Auguſti, nõ ſolùm prouincias aut gentes, ſed etiàm nonnullas ciuitates Galliæ & Germaniæ diligentiſſimè ſcrutatur, Francorum tamẽ aut Franciæ non meminit.

Pari modo Cor. Tacitus nihil de Frãcis cecinit, nec Cl. Ptolemęus, qui ſub Antonino Cęſare ſcripſit, aliquam mẽtionem de Frãcis fecit. Quo ergò pacto, ſi Francia aliqua cis vel vltra Rhenũ fuiſſet, id nomẽ tam celebre tantos authores latuiſſet? Franci igitur meo iudicio poſt illorum tempora, & tamẽ ante Valentinianum I. emerſerũt. certum eſt eñ, nomẽ Franciæ modernæ recens eſſe, & ſub prędictis regibus, Pharamũdo, Clodio & Merouco, ſumpſiſſe exordium.

Genealogias Francorum in tres diuidũt progenies, vt Raphaël Volater. lib. 3. Prima à Pharamundo vſq; ad Childericum III. & durauit annis 330. vſq; ad annum ſalutis 750. Secũda à Pipino vſq; ad Ludouicum Lotharij filium, quę durauit annos 238. vſque ad annum ſalutis 908. Tertia ab Hugone Capeth comite Parrhiſienſi, vſq; ad ętatem noſtrã. Itaq; nec probat idem Raphaël, quòd aliqui originẽ Francorũ à Franco quodã Hectoris filio repetũt, qui poſt Troię occaſum in Germaniã primùm applicuerit, gentẽq́; ex eo ꝓpagatã, ĩ Galliã migrâſſe.

De hoc nullus veterũ authorũ. poſteriorũ autẽ primus, qui Francorũ mentiõem facit, Agathias Gręcus author, q circa Iuſtiniani tẽpora ſcripſit hiſtoriã, his verbis: Francorum natio eſt Italiæ proxima, veteres tamen hos Germanos dixêre. nam circa Rhenũ habitant, Galliarũq́; magnã partẽ occupãt: qui quàquàm, vt reliqui Germani, ſunt barbari, Romana tamen politia & inſtitutis vtũtur. Hęc ille.

Vndè ſatis conſtat, ex ea natione migrâſſe, quæ trans Rhenum nũc quoquè Franconia dicta eſt. Francorũ enim vetuſtum nomen eſt, Ciceroq́; in epiſtola ad Atticum meminit. Hi poſteris tẽporibus anno ſalutis circitèr 430, Theodoſio iuniore regnante, exagitati à vicinis, ſimul & melioris ſoli gratia, in proximam Galliam Belgicam cum eorum rege Clodio traiecére, locaq; Metenſium primò & Tullenſium tenuêre. Hęc ille.

Sed & Amianus hiſtoriographus in Gallias Iulianũ apoſtatã ſecut⁹, ità ſcribit: Iulianus tranſmiſſo Rheno, regionẽ ſubitò peruaſit Frãcorũ, quos Arcuarios vocat. quod non poteſt niſi de Oriẽtali Francia dictũ eſſe. poſt hos Oroſius multis in locis Francorũ meminit, & B. Hieronymus in vita B. Hylarionis, Inter Saxones, inquit, & Alemanos gens eſt, nõ tam lata, quàm valida, apud hiſtoriographos Germania, nũc Frãcia vocata.

De hac Francia Blondus refert lib. 1. decadis primæ: Franci Germana gens, vſq; ad tempora Honorij & Archadij, poſtquàm à Conſtãtio pdomiti fuerãt, quieti manſerũt in patria, id eſt, Franconia. ſed horũ imperij anno VII. melioris ſoli gratia patrijs ſedib⁹ relictis, Rhenum tranſiêrunt, apud Treuiros, Mediomatrices & Tullẽſes conſederũt, quos, Sueuis dum erant in Gallia ob vetuſtas ſimultates inſtigantibus, Vandali, Burgundiões & Alani, Rhenum per vim & arma tranſire, & in Franconiam ſe recipere compulerunt. Quibus pulſis, Vandali, Sueui & Alani ad vaſtãdas Gallias profecti ſunt &c.

Frãci ex Belgica pulſi.

Deindè poſt aliquot annos *Hetius patricius ab Honorio in Gallias miſſus, Francos qui Rheni ripis iteratò inſedèrant, magna ſuperatos clade repulit in Germaniam. defunctó autem Honorio, accipientes Franci Hetium bello Burgundionum implicari, & imperatorem Valentinianum, amiſſis in Aphrica copijs, eneruatum viribus, Clodio & Meroueo ducibus, ex Frãconia profecti, & Rheno trãſmiſſo, nullis iam qui reſiſterent, reliquis, in Senonum prouincia ſedes apud Aurelianos & Parrhiſios ceperunt, circa annum Domini 433. imperante Theodoſio II. quod confirmant Vincentius in ſpec. lib. 21. c. 2. poſt Sigiſbertũ, Gotfredus Viterbieñ, ſicut & Iacobus Bergomeñ in ſupp. chro. & Robertus Gaguinus, & antiqua Francorũ hiſtoria.

* Aetius
* Etius

Defunctó autem Clodio, Meroueus illi ſucceſſit, qui & regno commodiſſimus fuit. Hic etiàm in campis *Chacalonicis cum Hetio patricio Romano aduersùs *Athilam Hunnorũ regem egregiè depugnauit. Hęc cùm, vt reor, ſatis firmata videantur, vt tamen nihil omittam, inuenio quendam de hac re longè alitèr ſcribentem. exorditur enim à deſtructione Troiana: Tum (vt ait) Aeneas & Priamus magni Priami nepos, abeũtes, Aeneas in Italiam, vbì & ſedem conſtituit, Priamus in Galliam, Gallos ſuper Rheni littus morãtes expulit, ibi munitiones caſtraque conſtituit, & Troiam, nunc Xanthum dictũ,

* Attilam

Id oppidi etiã[illegible] hodiè ſupeſſe volũt in Ducatu Cliuenſi haud pcul à Rheno. Sed an origo hæc ei ppria ſit, id verò I dubiũ vocatur. nam ex Tacito ferunt locũ eũ Vetera Caſtra olim dictũ, & oppidũ ipſum à ſanctis martyribus ſub & cum S. Victore illorũ duce ex legiõe S. Mauricij illic trucidatis, Sancten, aut Sanctos, non à Xantho Troiæ fluuio, dici.

& *Vacaniam, quę nunc *Bonnia nuncupatur. Exercitus autem Aeneæ in Italia, exercitum Priami qui Galliã occupauerat, lingua Latina germanos appellabat, eô quod ſimul de Troia veniſſent. Hi Germani tandèm ob multitudinem miſerunt partem exercitùs trans Rhenũ in Thuringiam, ibì etiàm regnũ inſtituentes. indè Thuringi gens Teutonica; Germanos ſe cœperũt dicere. poſteà autem, cùm ferè totus mundus Rom. imperio ſubderetur, venit C. Iulius, & cum Germanis in Gallia repertis, antiquam germanitatẽ renouauit. Poſtremò cùm Alani Romanis ſe oppoſuiſſent, exijt edictum à ſenatu po. q; Ro. vt quęcunq; gens illos compeſceret, liberi à tributo eſſent. Quo audito, Germani tam propter germanitatem Rom. quàm ſpe libertatis conſequendæ, Alanos aggreſſi ſunt, vicerunt, & imperio Ro. ſubiugârunt. ab illo tẽpore Germani Franci (id eſt, liberi) vocati ſunt. iſti verò Franci ex Gallis, cùm intãtùm germinâſſent, quòd terra eos non poterat commodè capere, miſerunt partem militiæ cõtra Orientẽ vltra Rhenum, qui vſq; hodiè Oriẽtales Franci dicuntur: partẽ verò miſerũt versùs Occidẽtem ſuper Sequanã Galliæ fluuium, qui cum mulieribus Gallicis contrahentes, & geniti ex eis, Francigenæ, quaſi de Francis nati, nominabantur. indè illi vſque in hodiernũ Frãci Occidentales, priores Orientales nũcupantur.

* Verona
* Bonna

Germani.

Thuringi.

Iſtud ex cõmẽtaris Cæſaris non conſtat.

Frãcigenæ.

Hęc illi⁹ ſcriptoris dicta, quiſquis ſit, eò tendũt, quaſi pſuadere velit, Germanorum ſimul & Francorũ nomẽ in Gallia ſumpſiſſe exordiũ, & hinc emanâſſe

vltra

vltra Rhenum. quod palàm à veritate abhorret. de Germania fortè non legit C. Iulium in commentarijs libr. 2. circa principium, vbi præmiſſa ſolerti inquiſitione de Germanis cis Rhenũ tum habitantibus, comperiſſe ſe ſcribit, Belgas pleroſque antiquam ex Germanis originem duxiſſe, Rhenumq́ue olim tranſgreſſos, ibi conſediſſe, & Gallos qui ea loca incolebant, expugnâſſe: ex quibus verbis patet contrarium eius, quod ipſe ſcriptor de Germanorum origine à C. Iulio ſcribit.

2. bel. Gal. 3.

De Frãcis verò nulla eſt ambiguitas, cùm non contendat eos antè C. Iulium hoc nomen habuiſſe, vt Manethon & quidam alij ſuperiùs allegati: ſed affirmat, Franciæ ſeu Francorũ nomẽ Germanis poſt ſubiugatos Romanis Alanos, inditum fuiſſe, in quo concordat cum eo, quòd Francorum nomen recẽs tunc fuit. ſed quòd originem apud Gallos habuerint poſt Alanos deuictos, in eo ſcriptorem oſtendere non poteſt vſu probatum: ideò non poſſum recedere à Blondo & communi omnium ſentẽtia. Etiàm ſi iuxta Manethonis verba, Francus aliquis Celtis imperauerit, aut Frãcia aliqua priſcis temporibus in Gallia Celtica fuerit, non tamen ab illis Franeis moderna Francia originem ſumpſit in Gallia, ſed à Frãcis Oriẽtalibus Clodio ac Meroueo ſequacibus, Franciæ regnum quod nũc eſt, dictum fuit, & fortè antiquiſſima Francia per multa ſecula interregnum abſoluit.

4. bel. Ga. 9.

Quòd autem Sicambri, quos C. Iulius tranſmiſſo Rheno perſequi ſtatuit, à quoquam tum Franci nominati fuerint, aut Frãcia aliqua extiterit, probatu erit difficile. Nam ſi fuiſſent binomij, putà Franci Sicambri, id minimè latuiſſet maximos authores eorum temporũ, C. Iulium, Suetonium, Stratonẽ, Cor. Tacitum, Florum, aut Ptolemęũ, apud quos Sicambrorum frequens memoria habita eſt, non etiàm Francorum, quòd ego inuenire potuerim. quomodò enim fieri potuit, ſi tam celebre nomẽ Franciæ aut Francorũ fuiſſet, quin verbum aliquod tãtis ſcriptoribus excidiſſet? Interim pdicta vera puto, donèc veriora videro: nõ tamẽ cõtendo, alitèr ſatiùs ducens alieno ſenſui cedere, quàm contẽtionibus deſeruire, & quia plùs vident oculi quàm oculus. Pharamundus I. rex Francorum, filius Mareomedis, regnare cœpit in Orientali Francia anno Domini 418. & regnauit annis 11. ſub hoc rége lex Salica fuit lata. Clodius filius illi ſuccedit anno Domini 430. hic Clodius magna potentia tranſiuit Rhenũ, & incepit ſibi Gallos ſubiugare, Romanos tum qui imperabãt, partim occidit, partìm fugauit, captis vrbibus Cameraco, Tornaco, & paulatìm Sueſſonam, Coloniam Agrippinã & Treuerim, poſtremò totam Galliam ſubijcere conat' eſt. Tunc per cõnubia geniti ab his Frãcis & mulieribus Gallicis, Francigenæ inceperunt appellari. In præmiſſis ſatis cõcordant chrõica Francorũ & Gotfredi, de quo etiàm in ſpe. hiſt. lib. 21. c. 2. vbi dicitur quòd Clodius Rhenũ trãſgreſſus eſt anno Domini 433. ſub Theodoſio II.

Catalogus regũ Francorum.

De hoc Clodio paucis annis effluxis, iuxta oppidũ **Waiblingẽ** eſt villa **Beinſtain** dicta, vbi viſebatur monumentum in modum turris, miro opere de quadris & ſculptis lapidibus conſtructũ, in quo inſculptũ fuerat, Clodius hoc fecit vxori ſuæ. Eſt autem oppidum **Waiblingen** ſub dominio ducum de Vuirtemberg. Meroueus filius (ſecundùm alios generè proximus) Clodij, poſteà regnare cœpit anno Domini 450. ab iſto dicti ſunt reges Francorum Merouingi. Childericus illi ſucceſſit filius anno Domini 462. fuit autem ob inſolentiam depoſitus, & poſteà reſtitutus, multa in Gallia patrauit. Clodoueus illi ſucceſſit, regnare cœpit anno Domini 488. hic primus Chriſtianam fidem ſuſcepit. Clotarius incepit regnare anno Domini 516. regnauit annis 50. & partitus eſt regnũ fratribus ſuis Theodorico, Clodomiro & Chilperico. Chilpericus deindè regnauit. Clotarius infans poſt eum regnat. Dagobertus 9. rex, regnauit tanno Domini 630. Clodoueus decimus rex. Clotarius vndecimus. Theodoricus frater ipſius duodecimus. Hildericus quoque frater decimustertius. Theodoricus reuocatur decimusquartus. Clodoueus decimusquintus filius,

Monumentũ in Beinſtain.

Hildebertus frater illius, decimusſextus anno 699. Hoc tempore S. Lambertus floruit. Dagobertus filius Hildeberti ſuccedit anno Domini 715. decimusſeptimus. Lotharius illi ſucceſſit anno Domini 719. XVIII. *Chilbericus incepit regnare anno Domini 721.* XX. Theodoricus incepit regnare anno 728. Hildericus creatur rex anno 741. Iſte rex deponitur, & eius loco Pipinus filius Caroli Martelli in regem Francorũ creatur, cuius proles deincèps præeſſe cœpit. Pipinus fit rex Francorum anno Domini 740. Carolus Magnus patri ſuccedit anno 768. Ludouicus Pius filius eius ſuccedit anno 815. Lotharius fit rex anno 839. Carolus Caluus frater illius ſucceſſit anno 854. Carolus Craſſus rex ſubſtituitur in regno anno 896. Ludouicus Balbus incepit regnare*. Odo Burgundionum dux, rex conſtituitur anno 900.

Carolus Simplex filius Ludouici Balbi reſtituitur 905. Ludouicus filius eius ſuccedit anno 936. Lotharius regnare cœpit anno 956. Ludouicus filius eius regnare cœpit anno 987. poſtquàm anno regnauit, veneno perijt ſinè liberis. Tunc Franci volebant in regem recipere Carolum ducem Lotharingiæ, patruum Ludouici: ſed Hugo Capeth, Magni Hugonis comitis Parhiſieñ. filius, cepit Carolum, & ipſe regno potitus eſt. Hugo Capeth fit rex anno Domini 990. & poſtquàm annum regnauit, Robertum filium conſortem regni fecit. Robertus regnare incepit anno Domini 999. Henricus filius Roberti ſucceſſit anno 1033 Philippus filius Henrici ſucceſſit anno 1059. Ludouicus Groſſus filius eius regnauit anno 1108. Ludouicus filius ipſius ſucceſſit anno 1136. Philippus iſtius filius ſucceſſit anno 1179. Ludouicus eius filius ſucceſſit anno Domini 1223.

Ludouicus illi ſuccedit anno Domini 1226. ſanctus. Philippus S. Ludouici filius, cœpit præeſſe anno 1270.

Philippus eius filius ſucceſſit anno Domini 1285. Pulcher dictus eſt. Ludouicus prędicti regis filius ſucceſſit anno Domini 1314. hic aliás eſt Huun dictus, & regnauit anno cum dimidio. Philippus Longus frater ipſius regnare cœpit anno Domini 1316. hic moritur ſinè hęrede. Carolus amborum frater illi ſuccedit. erat enim tertius filius Philippi Pulchri. fit rex Franciæ & *Nauariæ. moritur, vxore grauida, quæ genuit filiam. Vndè regnum tralatum eſt ad Philippum de Valois, filium Caroli comitis de Valois, qui fuit frater Philippi Pulchri. Superat tunc Iſabeth regina Angliæ, filia Philippi Pulchri, & ſoror Caroli vltimi regis, quæ habuit filium Eduardum, ex quo contentio maxima inter Philippum de Valois & Eduardum, ſed regnum Franciæ apud Philippum remanſit & eius prolem. Anno Domini 1328. in die S. Trinitatis Philippus de Valois coronatur rex Franciæ. Iohannes filius Philippi fit rex anno Domini * 135. Carolus Diues dictus, illi ſucceſſit, quia filius. Carolus Beneamatus dictus, illi ſuccedit. is habuit vxorem Bauaram. Carolus illius filius ſuccedit in regno. Ludouicus filius Caroli rex Franciæ. Carolus filius Ludouici rex Franciæ, huic deſponſata fuit Margareta filia Maximiliani regis Rom. ſed ea nupèr dimiſſa, duxit vxoré filiã ducis quondã Britãniæ Annã, antè Maximiliano regi Rom. deſponſatam. Ludouicus, Carolo mortuo, ſequut⁹ eſt, q anteà dux fuit Aureliani, & hodiè regnat anno ſalutis 1504.

huic Ludouico ſucceſſit Frãciſcus I. ei filius Hẽricus 2. ei filius Frãciſcus 2 ei frater Carolus ix, hodiè 1564 regnãs.

Anno Dñi 368. defuncto Liberio papa, ſuccedit ei Damaſus, regnãte Valẽtiniano & Valẽte. ſedit annis 18. licèt aliq volũt Damaſum ſub Iulião papã factũ, tamen id ex ſupputatiõe annorũ deſtruitur, cùm Damaſus vſq; ad Theodoſij puenerit tempora. nã pſente Damaſo & Theodoſio, Conſtantinopolitanũ cõciliũ cõtra Macedoniũ eſt habitũ. Damaſus hic Hiſpan⁹ fuit. cũ eo quoq; electus fuit, licèt indebitè, qdã Vrſicinus, ſed vt intruſus, à fautorib⁹ Damaſi fuit eiect⁹. ea diſcordia in baſilica q *Sicinini appellaẽ, multi vtrinquè cecidêre, cùm res nõ ſuffragijs tãtùm, ſed vi et armis tractaret. verùm non multò pòſt, ſacerdotum ac populi conſenſu Damaſus cõfirmatur, & Vrſicinus ad Neapolitanam eccleſiam

Anno Dñi 368. Damaſus papa.

Anno Dni 384

am traducitur, ac ibi factus epiſcopus.

Hic Damaſus inuidia à quibuſdã de adulterio accuſatus fuit, vt refert Hieronymus.ſed coram aduerſarijs cũ xlij. epiſcopis ſe purgauit, & innocentem ſe oſtẽdit,de quo ij.q.vij.ſi quis.ſ.*prçce. Et ob hanc cauſam patres Concordiũ & Caliſtũ eius accuſatores damnârunt. Hic Damaſus rogatu S.Hieronymi conſtituit dici in fine pſalmorum, GLORIA PATRI. Inſtituit vt chorus alternis pſalmos caneret.primus hic ſcriptis Hieronymi authoritatem dedit, cùm priùs tranſlatio Septuaginta interpretum tantummodò in precio eſſet. mandauit item, vt in principio ante Miſſam confeſſio fieret. Sub ipſo celebrata eſt ſynodus Conſtantinopolitana contra Macedonium anno Domini 384. de ea xv. di. ſecunda ſynodus.

Damaſi inſtituta.

Anno Dni 384

Valentinianus verò cùm iam tertiũ ageret annum cum fratre Valẽte, Gratianum filium ſuum, necdùm plenè puberem, hortatu vxoris ſuæ Seueræ Auguſtum creauit. Generauit autẽ & aliũ filium Valentinianum de alia vxore Iuſtina, quam viuente Seuera, nec tamen abiecta, duxiſſe probatur. Iuſtus Iuſtinæ pater, cùm eſſet Piceni iudex, vidit in ſomnijs, quòd ex dextro femore imperialem purpuram genuiſſet. quæ viſio cùm ad Conſtantij aures perueniſſet, metuens eum occidi iuſſit, cuius filia Iuſtina virgo, adeò dilecta Seueræ fuit, vt eius pulchritudine Seuera capta, diceret aliquandò imperatori, Iuſtinam tantæ venuſtatis eſſe, vt digna ſit imperatori nubere. Paulopòſt Valẽtinianus Iuſtinam ducere ſtatuit, legem proponens publicã, quòd impunè quiſque bina matrimonia ſuſcipere poſſet multiplicandæ ſobolis cauſa. Lege lata, Iuſtinam duxit vxorem, nec tamen Seueram abiecit. hoc modo populoſas fore gentes dicebat. Ex eadem Iuſtina natus eſt Valentinianus, treſque filię, Iuſta, Grata & Galla. duæ permanſerunt virgines, Gallam verò Theodoſius maior vxorem duxit, ex qua Placidiã ſuſcepit.

Valens. Gratianus.

Iuſti ſomnium.

Proles Valentiniani.

Per idem tempus Auxẽtio Mediolanẽſi epiſcopo ac Arriano, defuncto, illuc imperator epiſcopus conuocãs, petit, vt epiſcopum eligant, & talem, inquit, eligite, cui & nos, qui gubernam* imperiũ, ſyncerè noſtra capita ſubmittamus. & cùm peteret ſynodus, vt magis ipſe decerneret, ſapiens & pius: Veſtra eſt, inquit, talis electio, vos diuina gratia potiti, meliùs poteritis eligere. Verùm tumultus fiebat, eò quòd Arriani Arrianum, Orthodoxi ſui dogmatis certabant habere epiſcopũ. Ambroſius tũc præſes, ſeditionẽ timens, ad Eccleſiam feſtinus acceſſit. quo præſente, clamabant omẽs, vt paſtor gregis ordinaretur Ambroſi*. Et quia nõdùm erat baptizatus, ad hanc vocem imperator eũ baptizari iuſſit, ac pontificem etiàm renitentẽ ordinari, in vocẽ prorũpens: Gratias, inquit, ago tibi Domine omipotens & ſaluator noſter, quoniã huic viro ego commiſi corpora, tu verò animas, & meã electionẽ oſtendiſti iuſtitiæ tuę cõuenire. Cumq; B.Ambroſius cõtriſtaretur, cõfortauit eum imperator, dicens: Noli timere, quia Deus qui te elegit, ſemper te adiuuabit, & ego adiutor & defenſor, prout meum officiũ decet, ero. Feſtina itaq; ſanare, ſicut diuina lege præcipitur, animarũ delicta noſtrarũ. De hoc 63. di. cùm Valẽtinianus.

Ambroſius eligitur in epiſcopum.

Cognoſcens autem Valentinianus quoſdam in Aſia & Phrygia de diuinis dubitare dogmatibus, in Illyrico pręcepit ſynodum celebrari. Porrò qui illic conuenerant, decreuerunt fidem expoſitã in Nicęa vrbe ſeruandam. Induxit autem fratrem Valentẽ ac Gratianum, catholicam fidem ſynceritèr epiſcopis Aſię & Phrygiæ conſcribere. Cuius exemplar ità incipit: Imperatores maximi pij Auguſti, Valentinianus, Valens & Gratianus, epiſcopis diœceſeos Aſiæ & Phrygiæ Pacatianæ in Domino ſalutem: Tanto concilio in Illyrico celebrato, oſtenderunt tèr beati pontifices, Trinitatem conſubſtantialem patris & filij & ſpiritusſancti. Hanc ergò prędicari decreuit noſtra quoquè potentia, &c. vt in Tripartita capit. nono, libr. ſeptim. Vbi quoquè ſubiungit, beatos Niceni concilij patres optimè ſenſiſſe, illiſque aduerſantibus, iuſto decreto communionem Chriſtianorum eſſe interdictam.

ggg 4 Tem-

Valens 48. Imp.

Tempore verò quo Valens ſuſcepit imperium, apoſtolicis dogmatibus ornabatur: cùm verò Gotthi tranſiſſent Iſtrũ, pugnare cogitauit aduersùs eos, cui placuit vt baptiſmi ſacri munitus armis, dimicaret, & ſapientèr: quod verò poſteà fecit, proditionem ſignificat veritatis. ea enim paſſus eſt, quæ progenitor Adam, cõiugis ſeductus eloquio, erat enim Arriano errore polluta, & Valentem ſeduxit, cuius ſeductionis authorfuit Eudoxius Conſtantinopolitanæ vrbis epiſcopus, qui ipſum baptiſmatis tempore iureiurando obligauit, vt & in impietate dogmatis maneret, & vndiquè contraria ſapientes expelleret, quod & adimpleuit. Alibì tamen legi, quòd Dominica vxore ſuadente, Valens rebaptizatus fuerit, ſtatimque in Chriſtianos perſecutionẽ mouerit: lentè tamẽ, quia fratrẽ timuit. Tum etiàm in Antiochia moram ducens, omnibus licẽtiam dedit, ſua ſacra celebrare gentilibus atque Iudæis, necnon hæreticis, illis tantũmodò inimicus erat, qui Apoſtolicam doctrinam prædicabant: eos autem qui Eudoxio communicare nolebãt, eccleſijs expulit & pecunia mulctauit. dicit etiàm multos flumine ſuffocâſſe. Euſebium epiſcopum Samoſatenum expulit. hic Euſebius nuncium exilij, nè perimeretur à populo, celauit: nocte verò cũ vno famulo egreſſus eſt, plumarium tantùm & codicem ſecum ferẽs, cuius in locum ordinatur Eunomius Arrianus. huic dum nulli cõmunicarent, de eccleſia receſſit.

Eudoxius author impietatis Valentis.

Cùm hæc in Syria fierent, ſurrexit in Conſtantinopoli tyrannus quidam nomine Procopius, contrahens multitudinem magnam militũ aduersùs Valentem. Conturbatus ex eo, paululùm ſuum impetum cõtra catholicos remoratur. tum etiàm terræmotus multas vrbes diruit, & mare terminos proprios immutauit, vt nauigabilia priùs, fierent arida, & econuersò. Cumq; tyrannus moueret aduersùs imperatorem, obuiat ei Valens: congreſſusque, prima pugna victus, poſteà Procopium cepit, & duabus vicinis arboribus flexis, pedibus hincindè ligatis, eisq; dimiſſis, redeũtibusq; in naturam, eum diſcerpſit.

Procopius tyrannus.

Procopij exceptio.

Igitur imperator victo Procopio, denuò cõtra Chriſtianos prælia commouet, omnem religionem cupiens in Arriano dogmate concordare: in Nicomedia Bithyniæ concilium fecit Arrianorum, vexabanturq; in Conſtantinopoli habitantes, qui Nicenum dogma profitebantur, quos omnes imperator expelli de ciuitate præcepit. Et cùm multi ſacerdotum exilio deportarentur, diuina prouidentia exilium non ſunt paſſi Baſilius atque Gregorius Nazianzenus, de quib^9 aliquid infrà narrabimus. Verùm Athanaſius timẽs, nè malorum & ſeditionis ipſe cauſa eſſet, quatuor menſibus ipſe in ſepulcro patris ſe abſcondit: Cumque propter eius abſentiam ſeditionẽ ipſius populus excitâſſet, agnoſcens Valens propter hoc Alexandriam eſſe turbatã, admiſit vt Athanaſius licentèr teneret eccleſias: ità vſque ad mortem Athanaſij Alexãdrina non turbabatur eccleſia.

Sæuicia Valentis in chriſtianos.

Valentinianus igitur Occidẽtis partes religioſè gubernans, etiàm tunc anno imperij ſui ſeptimo Saxonum gentẽ in Oceani littoribus & paludibus inuijs ſitam, virtute atque agilitate terribilem, periculoſamque Romanis finibus eruptionem magna mole meditantem, in ipſis Francorum finibus oppreſſit: Alemanos attriuit, ſecũdùm Pomponium Lætum, Burgundionum quoquè nouorum hoſtium nouũ nomen, qui plùs quàm 80000. vt ferunt, armatorum, ripæ Rheni fluminis inſederũt. Hos quondàm, ſubacta interiore Germania, à Druſo & Tiberio adoptiuis Cæſaris Augusti, per caſtra diſpoſitos, aiunt in magnam coaluiſſe gentem, atque ità etiàm nomen ex opere præſumpſiſſe, quia crebra habitacula quæ burgos vulgò vocant, conſtituta habebãt: eorumque eſſe prævalidam & pernicioſam manum, Galliæ hodiè teſtes ſunt, in quibus præſumpta poſſeſſione conſiſtunt, quanuis prouidentia Dei omnes Chriſtiani modò facti, innocentèr viuant, non quaſi cum ſubiectis Gallis, ſed verè fratrib^9 Chriſtianis. Hęc Oroſius. Eo tunc tempore Hilarius Pictauieñ epiſcopus moritur, S. Martin^9 epiſcopus Turoñ ordinatẽ, Euſebius quoquè

Valentinianus.

Burgundiones.

S. Hilarius.

S. Martinus.

S. Euſebius.

què Vercelleñ moriẽ.* Athalaricus rex Gotthorũ, Chriſtianos ſuæ gentis perſequitur. Demùm Valentinianus imperij ſui anno xj. cùm gens Sarmatarum ſe per Pannonias diffudiſſet, bellũ contra eos parans, apud Brigitionem oppidũ, dum legationibus reſponderet, anno ætatis ſuæ 55. ſubita per nares ſanguinis effuſione, quam Græci apoplexiam vocant, voce amiſſa, ſenſu & memoria integra expirauit. Reliquit autem filios duos, Gratianum ex priore vxore, Valentinianum ex Iuſtina. Eo autem mortuo, Italiæ milites filium Valentinianũ puerum adhuc, imperatorem conſtituunt anno Domini 377. cuius imperium frater Gratianus & Valens patruus, licèt ingratè, quia eis ignorantibus factum fuit, tamen poſteà ſuſceperunt.

Meſſalianorum hęreſis.

Eodem tempore, vt ſcribit Theodoricus in tripartita lib. 7. c. 11. Meſſalianorum, quos oratores appellant, hæreſis eſt exorta, aliâs * Enthuſiaſtæ vocati. Iſti cuiuſdam dæmonis inoperationem expectant, & hanc S. Spiritûs pręſentiam arbitrantur. perfectiores ex his, auerſantur operationem manuũ, tanquam malignam, ſomno indulgent, & iniquitatum phantaſias appellant prophetias, dicentes diuinum cibum nihil prodeſſe, nec lædere. Celant tamen errores ſuos.

*Id eſt, Inſanientes, furioſi, aut ſpiritu afflati.

Porrò Flauianus epiſcopus Antiochenus, venenum hoc volens extinguere, vnum ſenem Aſclepidium dictũ vocans, & iuxta ſe ſedere præcipiens, ait: Nos ô ſenior, qui partem vitæ tranſiuimus maiorem, humanam didicimus naturam, & dæmonum machinamenta cognouimus ipſo experimento: iſti verò iuuenes ſpiritualia non nouerunt. Quapropter dicito mihi, quomodò credis ſpiritum contrariũ recedere, & gratiam ſancti ſpiritûs aduenire.

His verbis ſenem demulcens, omne venenum quod celabat, euomuit, nullam quidem vtilitatẽ ex baptiſmate baptizatis accedere, ſed per ſolam ſtudioſam orationem, inhabitantem dæmonem effugari dicebat: inſupèr vnumquenq; naſcentium à progenitore ſuo ſicut naturam, ſic etiàm dæmonem trahere familiarem: & his expulſis per ſtudioſam orationem, ſanctum ſpiritum aduenire, & ſenſibilitèr ac viſibilitèr ſuam deſignare præſentiam, atque corpori paſſionis motus cuiuſlibet eripere, & animam à mala voluntate penitùs liberare, ità vt nequaquàm decæterò egeat neque ieiunio macerante corpus, neque doctriná refrenante, & progredi diſciplina libentèr edocéte. Non ſolùm autẽ qui hoc impetrauerit, corporis (inquit) exultationibus liberatur, ſed apertè etiàm futura pręuidet, & ſanctam Trinitatem oculis cernit. Hoc cùm audiſſet Flauianus, ait ſeni: Vetuſtiſſime malorum dierum, increpauit te os tuum, & non ego. Labia enim tua teſtantur aduersùm te. Cumq; hic languor cunctis innotuiſſet, de Syria quidam expulſi ſunt.

Poſt Valentiniani diſceſſum, Valens cum Gratiano & Valentiniano iuniore imperauit quatuor annis. Tum liber effrenata audacia legem dedit, vt monachi & clerici diuinis deputati, ad militiam ſecularẽ cogerentur: quo tempore vaſtas Aegypti ſolitudines inhabitabant plures ſancti patres & monachi: ad hunc locum milites imperatoris miſſi ſunt, qui verè Chriſti milites nouo modo perſecutionis à fide vel ab eremo abſtraherent. qui & ibidèm interfecerunt multa ſanctorum agmina: Quia & eodem tempore mortuus eſt Athanaſius, cùm 46. annis per multa pericula rexiſſet ſedem epiſcopalẽ Alexandriæ, in cuius vita Valens Alexandriam vel Aegyptum diſtulit commouere, eò quòd audiuiſſet virum à cuncta diligi plebe, metuens nè fortè ſeditione facta, Reſpub. turbaretur. mortuus eſt autem anno Domini 378. Sed & Athanaſius moriens, ſucceſſorem ſibi delegit Petrum, cunctis nobilibus, plebe & ſacerdotibus, volentibus. Is autem Athanaſij ſudoribus particeps fuit. Cumque eum in pontificali ſede conſtituiſſent, repentè iudex prouinciæ, paganorum populum congregans, & Iudæorum, Eccleſiam circunſeptans, Petrum exire præcepit. Petrus itaque vir mirandus, inſperatum reſpiciens bellum, latentèr egreſſus eſt.

Athanaſius moritur.

Con-

Conſcendensque nauem, profectus eſt Romam.

Tranſactis autem diebus paucis, Euzoius ab Antiochia venit cum Lucio, et eccleſias ei tradidit. Ingredienti autem Lucio Alexandriam, dicebant gentiles: Benè veniſti epiſcope, qui filium non defendis, id eſt, minorem patre tenes.

Lucij ſæuitia in Chriſtianos.

Ipſius autem primo ingreſſu tanta & tam turpia in virgines & cótinentes eccleſiæ geſta ſunt, quæ in perſecutionibus gentilium non memorantur. veſtes enim ſanctarũ virginum diſrumpebát, nudasque per vrbes circunferentes, turpitudine, prout poterant, illis illudebant. Quendam veſte genitalibusq; nudatum, in Eccleſia turpem concionatorem contra Chriſtum fecerunt, pro ſacris verbis ſcelera proferentem, laudantem luxuriam, impietatem, maſculorũ concubitum, furtum, cibos, potus. poſt fugas ciuiũ, inquit Ruffinus, & exilia, poſt cædes & tormenta flammasq;, Lucius ad monaſteria furoris ſui arma cóuertit. vaſtat eremum, & bella quieſcétibus indicit. tria millia & ampliùs ſimul per totam eremum diſperſos aggreditur. at illi contrà obiectabant gladijs ceruices, & nil aliud dicebát, niſi: Amice, ad quid veniſti? Infelix Lucius incolas ſequaces Antonij expulit, eorumq; ſanctiſſimos præſules, Macarios duos, Iſidorum & cæteros, ſpeluncis ſuis eijciens & relegans.

Matt. 26.

Cumque iuſſiſſet Valens omnes catholicos ab Ediſſa ciuitate expelli, quędam mulier, dimiſſa domo, filiũ paruulum in vlnas accipiens, ad eccleſiã currebat. currenti ſic, præfectus: O infelix, ait, quò ſic indecentèr curris? At illa: Quò alij. Ad hæc præfectus: Nunquid audiuiſti occiſuros repertos in eccleſia? Audiui, inquit, & ideò feſtino, vt inueniar inter illos. & de puero interrogata, reſpondit: Vt mecum pergat ad Dominum. Ob quod ille recurrens ad principem, dixit omnes paratos eſſe ad mortem, imperium verò eſſe omnes occídere: & ſic ab ira reuocauit principem.

Mulieris cóſtantia.

Poſteà præfectus cogens catholicos aut Arrianis communicare, aut in exilium ire, cunctis tacentibus, ait duci eorum Eulogio: Cur taces? Non oportet, inquit, nil interrogatum reſpódere. At ille, Nónne vobis omibus locutus ſum? & ille, Paſtorem habeo, & illius nutibus obedio. mox præfectus 80. ex eis miſit in Thraciam. Intereà Valente furente apud Antiochiam, erat ibi Affrates monachus, quem de palatio reſpiciens imperator tranſeuntem, viliſſimo indutum pallio, & longæua ſenectute properantem, dixit ei: Quò vadis? Pro tuo, inquit, oraturus imperio. Cui imperator, Oportebat te domi orare: Benè, inquit, ſi permitteres, & hoc ago, donèc oues Chriſti pace perſruantur. Hoc audito, imperator interminatus, tacuit. ſtatìm vnus ex ſatellitibus aſperè viro ſancto locutus, mente capitur, & in feruenti aqua extinctus eſt.

Affrates.

Cùm Arriani obtinuiſſent à Valéte, vt eijceret Chriſtianos ab Eccleſia Niceæ, venit ad principem B. Baſilius pro Chriſtianis: tunc Demoſthenes præfectus epularum, patrocinando pro hæreticis fecit barbariſmum. Cui Baſilius: Tuum eſt, inquit, de pulmentarijs cogitare, & nõ diuina dogmata decoquere. Qui mox confuſus abijt. Valens Baſilio ait: Vade & iudica inter partes, ſed non ſecundùm immoderatum amorem populi tui. Tunc abijt, & ait ad Arrianos: Venite vos, & catholici, & clauſam eccleſiam vtriq; ſignate. & poſt tres dies, ſi orationibus veſtris aperitur, veſtra ſit: ſin autém & nobis idem facienbus non aperitur, accipite eam. quod & factum eſt, & aperta eſt Chriſtianis, nõ Arrianis. nam facta oratióe à Chriſtianis, contriti ſunt vectes, & ceciderunt claues cum peſſulo, ac vento ſuperueniente apertæ ſunt portæ, præcinente Baſilio: Attollite portas principes veſtras &c. ob quod miraculũ multi Arrianorum conuerſi ſunt ad fidem.

Miracula S. Baſilij.

Pſal. 23.

Cùm autem Maximus pręfectus Baſilium niteretur ſubuertere nunc blanditijs, nunc minis, ille intrepidus reſpódit: Adoleſcétibus hæc verba congere. Tum p̄fectus, Pro vno verbo [illegible] non eſt tanta perſecutio ſuſcitãda. Reſpódit Baſili⁹: Qui diuinis ſaginãtur eloquijs, de diuinis eloquijs nec ſyllabam corrũpere patiuntur, ſed pro his omes mortis

ſpecies

ſpecies ampleɛ̃tuntur: amicitias autem imperatoris magnas cũ pietate iudico, ſinè qua potiùs perniciẽ appello. Cũq; præfectus vocaret eum ſtultum, Hanc, ait ille, ſtultitiã ſemper habere exopto: & cùm ſibi minaretur mortem, ait Baſilius: Vtinàm dignus eſſem. & cùm ei daretur nox media ad deliberandum à præfecto, ait Baſilius: Craſtino ipſe ero qui nunc, tu te vtinàm non mutes.

Baſilij conſtantia.

Eadem nocte vxor imperatoris valdè cruciatur, et qui erat ei vnicus filius, paternæ impietatis exoluit ſupplicia. quarè miſit imperator ad Baſiliũ, rogãs vt pro ſe ac ei* imperio Dominũ exoret, ſed & eius conſtantiã admirabatur, amplexatusq; eſt: & quia leproſos & pauperes Baſilius reſpiciebat, Valens ei ad hoc opus optima prædia donauit. Verùm Valens paulopòſt ab Arrianis perſuaſus, priorũ oblitus, admonuit ruſùs Baſiliũ, vt Arrianis accederet: & cùm refutaret, legẽ de eius ſcribi pręcipit exilio: quã volens ſubſcribere, apicem vnũ complere nõ valuit. calamus enim contritus eſt. cumque ſecundò & tertiò calamus hoc pertuliſſet, tunc eum ambabus manibus volentem complere, tremor inuaſit, & chartam rupit, oſtenditque creator omniũ Deus in hoc potentiam ſuam.

Themiſtius.

Tunc Valentem Antiochiæ furentẽ, reuocat liber Themiſtij philoſophi, ſcribentis quòd propter diſcordiam eccleſiaſticam nõ deberet eſſe ità infeſtus Chriſtianis, cùm apud paganos ſectarũ differentia videretur, & vnuſquiſque in ſua ſententia permaneret, & fortè hoc Deo magis gratum eſſet, dum non facilè cognoſcitur, & diuerſo modo glorificatur, vt vnuſquiſque magis timeat, dum integritas ſcientiæ eius, vel quomodò vel qualitèr vel quãtus ſit, magis ignoratur.

Regina Saracenica.

Narrat Ruffinus, quòd per idẽ tempus Mamia Saracenę gentis regina, frequentibus bellis circa Arabiã Romanũ contriuit exercitũ, & orata pacẽ, reſpõdit pacẽ daturam, ſi Moiſes monachus in illa eremo, ſuæ genti ordinareẽ epiſcopus, cuius merita ac ſigna tum clarnerunt. petitionem eius Valens imperator ſinè cunctatione iubet fieri. captus eſt Moiſes à ducibus, & Alexandriam ductus, vt ordinaretur epiſcopus. ſed cùm Lucius ſedem epiſcopalem occuparet, dicebat coram omnibus Moiſes: Ego me non eſſe dignum tanto ſacerdotio iudico. veruntamen ſi aliquid per me Deus adimplere vult, ipſum cæli & terræ Dominũ teſtor, quòd Lucius ſanctorum ſanguine pollutus, ſuper me non iniiciet manus. Tum Lucius: Quarè, inqt, ô Moiſes tam facilè cõdemnas eum, cuius fidem ignoras? Audi antè fidem meam, & tibi magis quàm alijs crede. Tum ille: Deſine, inquit, dolis me aggredi. Benè mihi eſt nota fides tua, quam proteſtantur ſerui Dei per metalla dãnati, epiſcopi in exiliũ miſſi, presbyteri ac diaconi relegati, beſtijs alij, alij etiàm ignibus traditi. Nunquid poteſt verior eſſe fides quæ auribus capitur, ꝙ quæ oculis peruidetur? Apud me certũ eſt, quòd qui Chriſto credunt, hęc non faciunt. & ità maiore dedecore deformatus eſt Lucius. Sed quia vrgebat neceſſitas Reipub. admiſit, vt ab epiſcopis quos truſit in exilium, ſacerdotium acciperet, quo ferociſſimæ gentis pacem ligauit, & catholicæ fidei conſortia cuſtodiuit.

Moiſis eremitæ libertas & conſtantia.

Valẽs dęmonẽ conſulit.

Eodem tempore dęmon quidam per necromantiã à Valente conſultus, quis poſt ſe eſſet imperaturus, quatuor literas demonſtrauit, Θ. Ε. Ο. & Δ. dicens, Hoc nomẽ poſt Valentem imperij culmen ſuſcipere. quo intellecto, multos peremit Valens, tyrannidem aſſumere ſuſpicatus. occidebantur itaque Theodori, Theodoti, Theoduli, & quicunq; in capite has quatuor literas habuiſſet. Inter quos etiàm Theodoſius vir fortis, ex Hiſpania genus ducens, eſt occiſus, qui tamen paulò antè Firmũ quẽdam, tyrannidem affectantem, Africã & Mauritaniam ſibi ſubijcientem, iuſſu Valentis multis prælijs oppreſſum, ad volũtariam mortem coẽgerat, & ſic Africam recuperauerat. De quo Theodoſio, qui fuit pater Theodoſij Magni, fertur, quòd cùm iuſſus eſſet à Valente interfici, baptizari ſe feciſſe, & mox iugulum percuſſori præbuiſſe.

Theodoſius occiditur.

Hunnorum gens ſub hoc Valente Gotthos perſecuta legitur. hanc gen-

Hunnorum origo.

gentem à Nemroth deſcendiſſe, nõnulli ſcribunt, de quo aliquid tetigi in primo volumine, generatione xvij. Sigiſbertus tamẽ & Vincentius in ſpe. hiſto. & plerique alij dicunt: Silimer rex Gotthorum, aliàs Getarũ, filius magni Gaderici, poſt egreſſum * Scãthiæ, iã quinto loco principatum tenens, cùm terras Scythiæ cum ſua gente intrâſſet, & quaſdam magnas mulieres, Alirumnas dictas, reperiſſet, eas ſuſpectas habuit, & ab exercitu deturbauit in ſolitudinem, quas tandèm ſylueſtres homines quos faunos vocãt, imprægnâſſe quidam ferunt, deindeque genus Hunnorum feròciſſimum proueniſſe, quod primùm inter Mæotides paludes minutum, tetrumque, nec alia voce notũ, niſi quòd humani ſermonis imaginẽ aſſignabant. Inſidẽtes verò in vlteriori ripa, venationi tantùm ſtuduerunt, niſi quòd poſtq̃ creuiſſent in populos, fraudibus ac rapinis vicinarum gentium conturbabãt quietem.

*Scandiæ

Mirũ genus hominum.

Huius autem gentis venatores ceruam ſecuti, paludem Mæotidem, quam imperuiam putabant, pedibus tranſiêrunt, moxque Scythicam terram intrauerũt. Et cùm alium mundũ nec ſuſpicati antè fuiſſent, admiratione ducti, ad ſuos redeunt, viſa referunt, Scythiam laudant. Deindè omnes ſimul per viã, quam cerua docuit, tranſeunt: & quoſcunque Scytharum obuiàm habuerũt, occídunt. Hoc modo vicinas gentes ſuperant.

Alanos quoquè pugna ſibi pares, ſed humanitate, victu, formaq́; diſſimiles, frequenti certamine fatigatos ſubiugabant. nam & quos bello ſuperare non poterant, vultûs ſui terrore fugabant. Pro luminibus enim puncta habebant, & filios ſuos prima die natos, ferro circa genas ſecabant. hinc imberbes ſeneſcebant. forma erant exigui, ſed argutis motibus expediti, & ad equitandum promptiſſimi, ſcapulis latis, & ad ſagittas ac arcus parati, ceruicibus erectis. Hoc tamẽ, quòd Faunis procreati fuerint Hunni, putant aliqui fabuloſum.

In eo tamen ferè ſcriptores concordant, quòd Gotthi ab ipſis Hunnis è Scythia fuerint expulſi, de quo Paulus Oroſius: Gens, inquit, Hunnorum diu inacceſſis ſecluſa montibus, erumpens, repentina rabie percita, exarſit in Gotthos, eosq́; ſparsim conturbatos, ab antiquis ſedibus expulit, id eſt, ex Scythia Aſiatica. Vndè Antoninus, Vincentium & Sigisbertum ſequens, conſcripſit Hunnos, ducentibus venatoribus, ex Aſiatica Scythia in Europam migrâſſe, & Gotthos Scythiæ de partibus Europæis, deq́; proprijs illorum ſedibus expuliſſe: deniquè aucta tum audaciæ, tũ armorum virtute, in Pannoniã veniſſe, ad alias deindè nationes. & Pius pontifex in hiſtorijs ſuis Hunnos, Mæotidis palude tranſmiſſa, in Europam migrâſſe, omnemque barbariem inter Tanaim & Danubium occupâſſe tradit.

Idem dicit ſe vidiſſe hominem, qui Scythicas luſtrauerit partes, illumq́; affirmâſſe, ꝙ in Aſiatica Scythia ad ortũ Tanais amnis, homines eiuſdem linguæ cum Vngaris Pannoniam incolentibus inueniſſet. & quòd tandèm hic cũ pleriſq; ſacræ paginæ profeſſoribus religioſis de ordine Minorum, qui linguã illorum nouiſſent, illuc proficiſci prædicandæ fidei cauſa voluiſſent, ſed dominus de *Moſqua, qui Græcæ perfidiæ ſubditus eſt, Aſiaticos Vngaros Romanæ coniũgi Eccleſiæ, ac ſacris imbui ritibus ægreferẽs, ipſos illàc tranſire prohibuerit.

*Moſchouia.

ANNO autem Dominicæ incarnationis 373. ſub Damaſo papa primo, & imperatore Valente, Vngari in Scythia creuerunt in magnum populum, vndè inuadere ſtatuunt Occidentales regiones, vt tradit Vngarorũ hiſtoria. Et cùm exirent, omni cœtu computato, de centum & octo tribubus, deciès cẽtena & octoginta millia, de vnaquaque tribu decem millia armatorum virorum connumerauerunt. duxerũt ſecũ mulieres ac liberos paritèr & armẽta: vnũ prætereà rectorem nomine Cadar, virum prudentem & idoneum, qui lites ſopiret, malefactoresq́; damnaret, conſtituerunt, decreto edicentes, quòd ſi rector ipſe immoderatam daret ſentẽtiam, commũnitas illam in irritũ reuocare, errantemque rectorem corripere & deponere, ſi opùs eſſet, valeret. Edictum

Eruptiones Vngarorũ.

Cadar dux Hunnorũ.

ctum etiàm fuit, quotiès res omnes tangeret, aut generalis expeditio fieri deberet, tunc mucrò ſanguine adſperſus, per habitacula Hunnorũ caſtraq́; deferri deberet, pręconis voce ſecuta: Dei & vniuerſæ cõmunitatis præceptũ eſt, vt vnuſquiſq; in tali loco cõpareat, auditurus quæ fieri debeat. adiecta erat pœna non comparentium mortis.

De hac re B. Hieronӯ. ad Oceanũ de morte Fabiolæ, ſcribit: Eccè ſubitò diſcurrentibus nũcijs, Oriens totus intonuit, ab vltima Mæotide inter glacialẽ Tanaim & Maſſagetarũ immanes populos, vbì clauſis rupibus feras gentes Alexandri clauſtra cohibent, erupiſſe Hunnorum examina, quæ pernicibus equis huc illucque volitãtia, *cædis pariter & terroris cuncta complẽt. Cadar dux Hunnorũ, trãſitis paludibus Mæotidis, ac Gotthis gente robuſta pulſis, tanquàm turbo omnia vaſtare cœpit: breuique Hunni Beſſos, Cumanos*, Albos, Suſdalos, dehinc Rutenos percurrentes, in nigram Cumanã, quæ nunc Moldauia creditur, deuenerunt. perdomitis in trãſitu vniuerſis barbaris, à Tanai flumine tandèm venerũt in Pannoniam. Hæc regio olìm à panis vbertate, Pannonia denominata eſt, quæ nũc ab Vngaris Vngaria vocitatur, vt legitᷓ in chronicis Vngarorũ ad Matthiã regẽ.

*albos

Pannonia vndè nominata.

Sed Aeneas Syluius, poſteà Pius II. dictus, negat Vngariã Pannonię terminos implere. Pannonia enim cõtinebat ab occaſu Noricum, Aenumq́; amnem, ab ortu Mœſios ac Triballos & flumen Sauum, intra quos limites Auſtriæ magna portio clauditur, Stiria quoquè. Imperiũ autem gentis Vngaricę, multò latius eſt, q̃ ipſa Vngaria. nã & Dalmatæ, quos & Sclauos, & Illyrici quos Boſnẽſes, & Triballi ſeu Mœſij, quos tũ Seruios tũ Raſcianos appellant, & Getæ, quos partìm Valachos, partìm Trãſſyluanos nominãt, Vngarorum imperium ſubiẽrunt. hãc prouinciam, quatenùs circa Iſtrum extẽditur, ſub Octauiano Cęſare Romani primũ obtinuẽre, Bathone Pannoniorũ rege ſubacto.

Batho rex Vngarorũ.

Dacorum etiàm populus certã eiuſdem regionis partem olìm inhabitâſſe, tandèm non ſinè turbatione ſeceſſiſſe, ac relicta pingui Pannonię tellure, maritima loca Noruegiæ proxima occupâſſe, ac ſedẽ ibì feciſſe, perhibetᷓ. Cõſpecta igitur hac regione Hunni non vlteriùs procedere, ſed cum liberis & vxoribus ibidèm manere ſtatuerunt. Incolebãt eiſdem temporibus Pannoniã Longabardi, *Almani & Italici. erat tetrarcha quidam nomine *Matrinus Longobardus. Mœſiæ verò, Achaiæ, vtriq; Thracię, Dalmatię & Macedonię, pręſidebat quidam Romanus.

Dacos olìm albi, à cho-dìè, habitâſſe.

Matrinꝰ tetrarcha.

Eodem tempore Detricus *Almanus de voluntate Ro. omni Germaniæ præſidebat. Iſte Detricus per Ro. in auxiliũ Matrino vocatus eſt. Hi duces dum cõgregato iam grandi exercitu, deliberant diutiùs, occaſionem dederunt Hunnis, quòd transmeato infra Sicambriam fluuio Danubio, noctis tempore in tentorijs quieſcentem exercitum inuaſerunt. fit ingens vociferatio & cædes maxima. nã Matrini & Detrici exercitus ex ſubita inuaſione attonitus, nõ arma, ſed fugam arripiens, per Hunnos crudelitèr trucidatus eſt. duces verò Detricus ac Matrinus ęgrè ſunt elapſi. Manè tamen facto, contractis vndiquè per fugã copijs, Detricus ac Matrinus in Hunnos ducunt. fit maxima pugna. ceciderunt poſt longam ſtragem ex Hunnis centũ & xxv. millia, de exercitu verò Detrici ac Matrini ducenta & x. millia. qua infelicitate moti, in Tulmam oppidum hi duces ſe receperũt, quos paulopòſt Hũni obſidione cingere parant, ſed occurrunt illis prædicti duces cum omni apparatu Ro. exercitûs, fit cædes inaudita à manè vſq; ad horam nonã: tandemq́; Ro. exercitus terga vertit, ceciditq́; Matrinus, Detricꝰ vulnere accepto vix euaſit. corruerunt ex Hunnis xl. millia, ex Ro. multò plures. per hunc modũ Hunni ſtabiliti fuêre, varia tamen fortuna vſq; ad tempora Attilæ vſi fuêre, prout in ſequentibus patebit.

Detricus Almanus

Erat eo tempore *Hermenricus rex Gotthorũ potentiſſimus, qui dum pararet reſiſtere genti Hunnorum, à ſuis eſt vulneratus, ob id quòd mulierem quãdã ob merita occidi mãdauerat: quã aduerſam eius valetudinẽ audiens *Valumer rex Hunnorũ, in Oſtrogotthorum

*Hermericus

*Valũber.

hhh par-

parté, cui Hermenricus ꝑerat, mouit exercitum, à quorum ſocietate Viſigotthi quadã inter ſe cõtentione diſſidẽti erãt.

Inter hæc idem Hermenricus ſenio grauatus, 110. anno vitæ ſuæ eſt defunctus, cuius mors occaſioné dedit Hunnis pręualere Gotthis Orientalibus, quí Hũnis reſiſtere nõ valentes, in antiquã Scythiæ patriam remeabant, Hunnorũ

Vuintherus

ditionem accipientes. Vuintherus tamé Amulus Hermenrici fratruelis principatûs inſignia retinuit, qui & ſi potentia inferior, ægrè tamen ferebat Hunnorum imperiũ. vndè tamen pugna facta, primò vincitur, deindè regẽ Boar nomine, cum filijs ſuis & principibus crucibus affixit. quod nõ paſſus * Valumber rex, pugna Vuinthero occurrit. primo & ſecundo certamine magna ſtrage victus prælio Vuintherus eſt interẽptus, ſicq; Valumber omnẽ populum Gotthorũ in pace poſſedit conditione tali, quòd gens Gotthorum regulos ſuos nihilominùs haberet. Vuinthero ſucceſſit Hu-

Hunimũd*. Thuriſmũdus.

nimundus, & illi filius ſuus Thuriſmũdus, qui ſecundo regni ſui anno contra Gepidas pugnans, magna victoria potitus, & caſu extitit interemptus, quem ità luxerunt Oſtrogotthi, vt per xl. annos aliũ non ſuſciperent regem, quo eius memoriam diù retinerét, cuius filius Herimundus ſpernẽs regnum Gotthorum, propter Hunnorum dominium, cũ filio ſuo Betherio ad Heſperias gentes ſe contulit, & ſub Theodorico Gotthorum rege, tacita generis ſui propinquitate, cum magna gloria militauit.

Pari modo Valumbro defuncto, ſucceſſit ei Madluchus pater Attilæ, poſt quẽ germani Madluchi Octar et Roh*, poſt quos ſucceſſit Attila cũ fratre ſuo Bleda, de quo generatiõe xvj. Viſigot-

Viſigotthi.

thi verò cùm iam ab Oſtrogotthis defeciſſent, eosq; ab Hunnis opprimi cernerét, territi legatos ad Valentem imperatoré mittunt, petentes, ſi Mœſiam eis ad habitandum permitteret, ſe legibus imperioq; ſuo victuros, ſpõdétq; ſe Chriſtianos fieri, & tanq̃ murum pro imperio aduerſùs Hunnos cęteráq; barbarię fore. Annuit Valens, & ſuſceptos in Mœſiã Gotthos pro tutela imperij, & quia Arrianus erat, dedit illis Arrianæ hæreſis ꝓdicatores & epiſcopos, à quib* peruerſa hauſerũt dogmatũ rudiméta. ſic Arriani potiùs q̃ Chriſtiani ſunt effecti. decęterò tã Oſtrogotthis q̃ Gepidis per Vlphiam epiſcopũ ſuum Arrianum, qui literas Gotthicas primus inuenit, & ſcripturas in eorum linguam etiàm diuinas conuertit.

*Vlphilas

Intereà Aphricæ in partibus Firmus Maurorum ſe gentibus imp. conſtitués, Africã vaſtauit. Igitur comes Theodoſius, Theodoſij qui poſteà imperio pręfuit, pater, miſſus, Firmũ cum ſuis oppreſſum, coëgit ad morté: qui cùm Africam melioré priſtinis legibus reddidiſſet, ob repenté inuidiam à Valente iuſſus eſt interfici. vndè baptizatus, poſt glorioſam ſeculi vitã, de vita æterna ſecurus, percuſſori iugulũ prębuit. Præfecit verò Valens Gotthis Lupicinum & Maximũ Romanos duces. ſecuta eſt verò propter multitudiné, rerum inopia, cui ducũ Romanorũ auaritia occaſionem dedit. nam *negociationes Gotthis petétibus, cœperunt nõ ſolùm ouiũ boumq; carnes, verùm etiàm canũ & immundorũ animalium eis tradere, adeò etiàm aſperi, vt pro pane vno & paucis libris carniũ, mancipiũ cogerẽtur perſoluere: & mancipijs ſupellectiliq; deficientibus, filias eorum expoſcunt.

Theodoſ. comes.

Contigit aũt, vt Lupicinus dux Frigiderium Gotthorum regem ad conuiuium inuitaret dolo: ad quem Frigiderius nil metuens, venit cum paucis: & dũ in prętorio epulatur, clamoré ſuorum audiuit, quos Lupicinus trucidarĩ iuſſerat: quod ſentiens Frigiderius, nõ ſinè magna temeritate gladio euaginato velocitèr ſe prorupit, ſociosq; à morte ereptos, ad necé Romanorum inſtigauit, qui nacti occaſioné, maluêrunt mori, quàm ità deficere. ilicò in mortem ducũ armantur. Illa dies Ro. ſecuritaté & Gotthorũ ademit famem, cœperũtq; Gotthi iam non vt peregrini, ſed vt domini poſſeſſoribus imperare, totasque partes ſeptẽtrionales, occiſis romanorũ ducibus, vſque ad Danubium ſub ſuo iure tenere, Mœſiæ Thraciæque tributa imperare.

Lupicinus. Frigiderius.

Quod cõperiés Valés, egreſſus de Antiochia, cùm vltima infelicis belli ſorte tra-

Anno dñi 382 usq ad 384

traheretur, ſera peccati pœnitentia ſtimulatus, epiſcopos cæterosq́ue ſanctos reuocari de exilijs imperauit. Itaq; quintodecimo imperij ſui anno lachrymabile illud bellum in Thracia cum Viſigotthis iam exercitatione virium rerumq; abundãtia inſtructiſſimis geſſit: vbi pugna facta, primo ſtatim Viſigotthorum impetu perturbantur Ro. equitum turmæ, & nuda peditum deſeruerunt præſidia, mox legiones peditum vndiquè equitatu hoſtium cinctæ ſunt, ac primùm nubibus ſagittarum obrutæ, deindè tanquàm amentes metu per deuia fugientes, periêrunt. Valens tunc ſagitta ſaucius, verſus in fugam, latére cupiens, in villa ſubitò cum caſa in qua latitabat, ignorãtibus Gotthis, appoſito igne crematꝰ eſt, iuſto Dei iudicio, vt ab ipſis igne cremaretur, quos ipſe verã fidem petentes, in ignẽ traxit ſempiternũ. Valens igne periit.

Anno dñi 382. ANNO Domini 382. Gratiano & Valentiniano regnantibus, poſt mortẽ Valentis apud Mediolanum B. Ambroſius hymnos in Eccleſia canendos inſtituit, apud Thurones B. Martinus magnis clarebat virtutibus, totoq; orbe doctrina clari, Gregorius Nazianzenus, Gregorius Nyſſenus, et apud Bethleem Hieronymus. Igitur Gratianus cùm inæſtimabilem multitudinem hoſtiũ Romanis infuſam finibus cerneret, fretus Chriſti potentia, longè impari numero militum ſeſe in hoſtẽ dedit, & apud Argentinam Galliæ oppidum, plùs quàm 30000. Alemanorum interfecit. Deindè audiẽs Valentem defunctum, Thraciam, Daciam & Pannoniam genitales terras à Gotthis atq; Hunnis & Alanis occupari, in Pannoniam accelerat.

Ea tempeſtate Theodoſius Theodoſij à Valente nequitèr occiſi filius, habebatur nominatiſſimus, ſed inuidia diſſimilium in Hiſpania morabatur, vbi ortus & nutritus fuerat. Cumq; imperator fratrem ſuũ adhuc cerneret puerũ, ab Hiſpania Theodoſium vocatũ, magiſtrum militiæ fecit, eumq; cõtra barbaros miſit. qui vadens, fortitèr cum illis maximis Scythiæ gẽtibus pugnauit, Gotthos è Thracia expulit, & felicitèr triũphauit. mox dux optimus exercitu diſperſo per vrbes, ipſe velocitèr ad principem remeauit, & ſuorũm triumphorum nuncius extitit. Quod dum imperator pre admiratione non crederet, inuidi dicebant eum fugiſſe, & exercitum prodidiſſe. At ille derogantes ſibi rogat dirigi, qui viderunt multitudinem peremptorũ. poſt paucos autem dies miſſi redeunt, peremptaq; multa hoſtiũ millia narrauerunt.

Inter hæc dux optimus per quietem vidit, quòd ſanctus Miletius Antiochenæ vrbis epiſcopus eum indueret imperiali chlamyde, & corona caput ornaret. hoc cùm ille manè referret per iocum cuidam amico, ille clarum dixit ſomnium hoc præſagire imperium. Auditis (vt ſuprà) Gratianus nuncijs, de tãta ſtrage facta lætatus, & fauentibus cunctis, Theodoſium 33. ætatis ſuę annum agentem, apud Sirmium purpura induit, Orientiſq; & Thraciæ imperio præfecit.

Poſt hæc Theodoſio penè vſque ad deſperationem ægrotãte, datur iterùm occaſio Gotthis belligerandi: diuiſoq; exercitu, Frigiderius ad prędandã Theſſaliã & Achaiã digreſſus eſt, Alatheus verò & Saphrach Pannoniam petiẽrũt. Contra quos Gratianus cũ exercitu venit, nec tamẽ armis fretus, ſed gratia & muneribus eos victurus. nam fœdus cũ eis percuſſit, & victualia eis conceſſit. quod cũ Theodoſius cõualeſcens acce-piſſet, grato animo permiſit, et ipſe cum Athalarico qui Frigiderio ſucceſſit, fœdus inijt, eumq; Cõſtantinopolim inuitauit, qui libentèr acquieſcens, dũ vrbẽ regiam ingrederetur, & à Theodoſio cũ omni alacritate ſuſciperetur, vidẽs ędificiorũ magnificentiam & exornati populi frequentiã, vrbis ſitũ, nauiumq́ue cõmeatum, ac regiã imperatoris ingrediens, et obſequia diuerſaq; officia conſpiciens, valdè admiratur: En, inqt, certè quod ſæpè incredulus audiebam. ſinè dubio Deus terrenus eſt imperator, & ſi quis aduersùs eum manũ mouerit, ſanguinis ſui reus erit. In tali ergò admiratiõe maximo honore à principe ſuſceptus, paucis menſibus interiectis, rebus exceſſit humanis, cuius exequias princeps dignè peregit, & ſepulturæ tradidit.

Theodoſ. IMP. 49.

Theodoſius Athalaricũ ſuſcipit.

Athalarici obitus.

Poſt cuius mortem omnes Gotthorũ gentes benignitatem, magnificentiã, ac cæteras virtutes Theodoſij inſpicientes, ſeſe voluntariè Romano dederunt imperio, militiaq; illa dudũ ſub Conſtantino fœderatorum renouata, & ipſi fœderati ſunt dicti. Theodoſius itaque moderabatur Orientale imperium, & Gratianus cum fratre Valẽtiniano Occidentale optimis legibus tuebantur, ac lapſam Rempu. reparabant.

Eodem tempore quidam Octauius dux Gelbeſſorum, Britanniam potenti manu obtinuit, & Ro. poteſtatem prorſùs deleuit: contra quẽ miſſus eſt à Gratiano Maximus filius *Moliui, auũculi Conſtantini, ex Ro. ducibus vir probus & ſtrenuus, Octauiano perſimilis, niſi contra ſacramentum egiſſet, vt dicetur. Hic in inſulam veniens, Pictos & Scotos bello pluriès ſupauit, ac filiã Octauij in matrimonium cum regno Britãniæ accepit, quod tamẽ erat contra voluntatem Conani nepotis Octauij, qui tandèm ſæpè prælio victus, cum Maximo in amicitiam venit, & cum eo mare tranſiens, Armoricam expulſis Gallis cepit, & Britanniam minorem appellauit.

Armorica Britannia minor.

Eò *tum Pictos bello ſuperauit. deindè ſubiugata Gallia, imperatorem ſe à militibus appellari fecit. erat tũ Gratianus in Gallia, vbi Alanos veteri Ro. militię preferens, odium ſibi conflauit. Quo intellecto, Maximus tempus adeſſe ratus, acceptusq; à legionibus à Gratiano offenſis, perterritum Gratianum atque in Italiam tranſire meditantem, opprimere ſtudet. Itaque dolo Maximi circunuentus, & Lugduni occiſus eſt. nam Andragatius ſimulans vxorẽ Gratiani aduenire, ſe in lectica aduehi iubet. Gratianus ſperans vxoris aduentũ, ocyus Lugdunum pergit ad eam ſuſcipiendam. Continuò Andragatius eum occidit.

*tempore

Igitur Maximus, occiſo Gratiano, facilè totam Galliã occupat. deindè occupatis Gallijs, ad totius orbis adſpirãs imperium, cum incredibili bellico apparatu contra Valentinianum ad Italiã tranſire diſponit. At Valentinianus in Italia degens, à matre Iuſtina, quæ Arriana erat, venena, quę viuẽte viro prodere non audebat, hauſit.

Iuſtina ecclefiam perſequitur.

Igitur apud Mediolanũ poſita, conturbare Eccleſię ſtatum, comminari ſacerdotibus exilia, niſi Ariminenſis concilij decreta, quibus fides patrum temerata fuerat, confirmarẽt: quo bello, eccleſiæ murũ validiſſimũ pulſabat Ambroſium, eumq́ue minis, terroribus, & omni genere oppugnationis fatigans, exilium promittit. ſed quanuis illa Iezabel heretico ſpiritu pugnaret armata, reſiſtebat tamen Ambroſius, Helię virtute repletus & gratia. Ipſa autem in eccleſijs garrire, animare & inflãmare populos ad diſcordiam non deſiſtebat: ſed quòd minùs res procederet, ad iniuriam putare, & per hoc apud filium conqueri: vndè adoleſcentulus pro cõtumeliæ inuidia, quam falsò conflauerat mater, accenſus, armatorum globum ad eccleſiam mittit, confringi ianuas, ſacerdotem pertrahi, atque in exilium agi protinùs iubet.

Cumq́ue de Eccleſia iuberetur exire Ambroſius, ait: ego ſpontè hoc nõ ago, nè lupis ouium ſepta tradere videar, aut blaſphemantibus Deum. Hic, ſi placet, inquit, occide: hoc loco mortem prona ſuſcipiam voluntate. Et cùm populus ſingularitèr diligens Ambroſium, reſultaret, & trahentibus eum in exilium reſiſteret, indignata Iuſtina, vocauit quæſtorem dictum Beniuolum, iubens vt velocitèr proponeret legem, quæ fidem Ariminenſis concilij confirmaret, aut cingulo priuaretur. Beniuolus autẽ diſcingens ſe, balteum ante pedes Auguſtæ proiecit, dicens, neq; illum honorem, neque maiorem velle ſe pro impietatis habere mercede. Ambroſius verò aduersùs reginæ furorem non ſe manu defenſabat aut telo, ſed ieiunijs, cõtinuatisq́ue vigilijs, ſub altari poſitus, per obſecrationes defenſorem ſibi atq; Eccleſiæ Deum parabat. Intereà cùm audiſſet Maximus, quæ contra Ambroſium magnum veritatis prædicatorem agerentur, ſcripſit Valentiniano, vt bellum contra Eccleſias ſolueret, nec paternam amitteret piẽtatem, adiecit etiàm minas belli. mox poſteà aſſumens exercitum, properat Mediolanũ.

Beniuolus quęſtor, vir pius.

Quo

Anno dni 384. 385. 387

Maximus Iuſtinam cum Valentiniano fugat.

Quo Iuſtina comperto, hoſte ſimul ac impietatis conſciētia perurgente, in fugam verſa cum filio, exilia quæ Dei ſacerdotibus parabat, prima ſortitur. Porrò Theodoſius audiēs quæ Iuſtina fuerant procurante geſta, fugienti Valentiniano reſcripſit, Non eſſe mirandum ſi imperatori terror, tyranno autē poteſtas accreſceret, dum imperator pietati rebellis extitiſſet, tyrannus autem ei auxilium accōmodaret: et propterea ille quidē fugeret nudus, ille verò properaret armatus. Interfecto itaq; Gratiano & Maximo, ac fratre eius Valētiniano expulſo, Theodoſius anno Domini 387. imperium ſolus obtinuit, manſitque in eo annis xj. cùm iam in Orientis partibus ſex annis Gratiano viuente regnāſſet. Valentinianum tamē fratrem Gratiani, quandiù vixit, regnare permiſit.

Anno dni 387

Synodus Conſtantinopolitana.

Sub hoc Theodoſio & Gratiano, dū adhuc in humanis eſſet, anno Domini 384. ſecūda principalis ſynodus in Conſtantinopoli 150. patrum contra Macedonium eiuſdem vrbis epiſcopū, qui negabat ſpiritumſanctum Deū eſſe, temporibus Damaſi papę, Cyrilli Hieroſolymitani, Nectarij Alexādrini, qui cōdemnata pręfata hereſi ſtatuerūt canones tres, tex. 16. di. ſ. ſecunda ſynodus.

Anno dni 384

Anno dni 385

Syricius papa.

ANNO ſequēti, qui eſt annus Domini 385. moritur Damaſus papa, ac ſepelitur in via Ardeatina cum matre & ſorore in baſilica à ſe condita. Eodem anno poſt dies vnū de viginti, Syricius natione Romanus, ordinatur epiſcop^9. ſedit annos xv. menſes xj. Cenſuit hic pontifex ordines per interualla dandos. Manichæos prætereà qui in vrbe erant, vetuit cōmunicare cum catholicis. pœnitentes autem & redeuntes ad vnitatē orthodoxæ fidei, recipiendos eſſe cenſuit, ſi monaſterium ingrederētur, atq; ibi ieiunijs & orationibus ſe toto vitæ ſuæ tempore macerarent. viaticum tum demùm ab Eccleſia recipiebant, vbi de optima vita eorū conſtabat. conſecrari autem presbyterum ab epiſcopo tātùm cenſuit. Inſtituit item, vt quicunque viduam aut ſecundā vxorem duxiſſet, ab officio Eccleſiaſtico pelleretur. hæreticos quoquè per manūs impoſitionē recipiēdos cenſuit. Iſte indixit cōtinentiā diaconibus, de quo in c. plurimos di. 82. Item in Miſſa ſtatuit dici, Communicātes & memoriam venerantes.

Theodoſius vindicauit Gratianum.

Theodoſius intereà iuſtis ac neceſſarijs cauſis ad bellum ciuile permotus, cùm duobus Auguſtis, vnius interfecti vltionem, alterius reſtitutionem pararet, aduersùs Maximum tyrannum, ſola fide maior, ſed longè minor vniuerſi apparatūs bellici comparatione, prorupit: ab Oriente ſiquidem digreſſus, cum Oriētalibus copijs Romam venit. Aquileię tūc Maximus cōſederat. Andragatius autem dux ſummā belli adminiſtrabat, qui aſtuto conſilio omnes alpium ac fluminum aditus communiens, dum nauali expeditione incautum hoſtē pręuenire & obruere parat, ſponte eadē quæ obſtruxerat clauſtra, deſeruit, atque marino itinere ire obuiàm Theodoſio parat.

Sed Theodoſius terreſtri itinere feſtinans, nemine ſentiente, vacuas alpes intrauit, atq; Aquileiam, vbi Maximus cū paruis copijs erat, hoſtem illū trucē, & ab immaniſſimis quoquè Germanorū gentibus tributa atq; ſtipendia ſolo terrore exigentem, ſinè dolo & controuerſia clauſit, capit & occīdit. milites enim ſui, terrore maieſtatis Theodoſij vinctum tradunt, & ſic occīditur. Andragatius aūt comes, qui nauali expeditione incautum hoſtem præuenire parauerat, cognita Maximi nece, ac decęterò Theodoſio reſiſtere deſperans, pręcipitem ſe in vndas dedit. ſicq; ſubmerſus, vitam finiuit.

Andragatius comes.

Maximi mors

Maximi laus.

Ità perijt Maximus, alioquì vir laude dignus. eo enī imperāte in Gallia, B. Martinū epiſcopum ſępiùs euocatū intra palatiū, multùm honorabat, totusq; cū eo ſermo de futuris, de fidelīū gloria, de æternitate ſanctorū erat. Et cùm ad hūc veniētes cęteri epiſcopi, fœda adulatione notarent, ſola in Martino apoſtolica authoritas reſidebat. nā & ſi aliquādò ꝓ hominib^9 ſupplicandū foret, imperauit potiùs ꝙ rogauit. ſed ad conuiuiū Maximi rogatus frequētèr, abſtinuit, aſſerens ſe eius menſę nō poſſe eſſe participem, qui contra ſacramētum legitimos imperatores, vnum vita, alterū regno priuaſſet.

Sed cùm Maximus non ſpontè ſe imperium ſumpſiſſe diceret, impoſitam ſibi à militibus imperandi neceſſitaté armis defendiſſe, & non alienam adeò à Dei voluntate videri, penès qué iam incredibili euentu victoria fuiſſet, nec vllus aduerſarius, niſi in acie cecidiſſet: tandèm vict* Martinus ratione vel precibus, ad conuiuium imperatoris venit, mirum in modum gaudente imperatore, quòd illud impetrâſſet. Aderát illuſtriſſimi viri, *Enodius præfectus, idem & cóſul, quo nihil iuſtius vnquàm fuit: comites duo magni, frater imperatoris & patruus: medius autem Martini ſubdiaconus, iuxta regem Martino in ſella ſedente. Media menſa pateram auream miniſter regi obtulit, at ille dare primùm Martino annuit. Martinus vbì bibit, pateram presbytero ſuo tradidit, præferens eú imperatori, quaſi digniorem. Deindè cùm ad occupandam vrbem ac Italiam Maximus properaret, beatus Martinus edixit, ſi hoc attentaret, paruo pòſt tempore eum periturú, quod & ità euenit.

**Euodius*

Ad Theodoſium redeo. occiſo Maximo, ipſe Valẽtinianum reſtituit, ac Italia recepta, magnis copijs contra Maximi filium adhuc in Gallijs imperãtem, properauit: quem primo prelio victú, occidit. et ſic omni illa tyrannorú multitudine eliminata, regna Occidentalia ſub ſuam ditioné recepit, atq; remp. in Gallijs reſtituit, poſteaque relicto Valentiniano Romæ, ipſe Conſtantinopolim remeauit, moxque ſumma cura, ſummoque ſtudio pulſis vbiquè hęreticis atq; paganis, cultum Chriſtianæ religionis vbiquè dilatare curauit atque inſtituere, & contra paganorum ritus totis viribus inſurrexit, lege data, om̃ia vbiquè idolorum templa in toto Ro. imperio mandauit euerti. nam vſq; ad tempora ſua idola colebantur à gentibus.

Theodoſius Romæ duo ſcelera abſtulit.

Antè tamen quàm rediret Conſtantinopolim Theodoſius, in Romana vrbe poſitus, multùm ꝓfuit ciuitati. duas enim res cófuſione dignas abſtulit. Erát Romæ domus maximæ, ad panes coquendos fabricatæ pro vniuerſa ciuitate. horum mancipes, tempore procedente, *piſtrinam publica latrocinia fecerunt. cùm enim eſſent loca ſubterranea, meretrices in eas inſtituunt *foricas, ità vt venientes pro pane, vt placebat, in molá arte factam de taberna caderent. hoc maximè patiebantur peregrini, & ità fiebat, vt multi vſq; ad ſenectutem non poſſent exire. In huiuſmodi laqueum quidam miles Theodoſij incurrit. cumque fuiſſet clauſus ad molam, euaginato gladio plures occidit, alij terrore detenti, militem emiſerunt. Hoc agnoſcés imperator, mancipes interemit, & ipſam piſtrinam deſtruendá funditùs eſſe pręcepit.

**ex piſtrina ſpeluncá latronum fecerunt.*

Pœna in adulteras.

Alium rurſus abrogauit errorem: Si qua mulier in adulterio capta fuiſſet, includebant eam in anguſto proſtibulo, & admiſerunt qui cum ea fornicarẽtur, hora coitũs tintinnabula percutiẽtes, vt iniuria illius ſic fieret manifeſta. Hæc audiens imperator, proſtibula deſtrui iuſſit, alijſq; pœnis adulteras ſanciebat affligi.

Amphilochius vir admirandus.

Reuertente (vt prædixi) Theodoſio ab Heſperijs partibus, venit ad eú Amphilochius vir admirandus, ſupplicans vt Arrianorum concilia de ciuitatibus ſingulis arceret. Verùm imperator crudelem æſtimans petitionem, bonis modis reducendos putabat. At ſapientiſſimus Amphilochius altera die palatium ingrediens, videns Archadium filium Theodoſij adſtare patri, acceſſit, & Theodoſium ſolenniter, vt erat vir famoſiſſimus, ſalutauit, neque Archadium reſpexit. At imperator putans eum non vidiſſe filium, inuitauit Amphilochium ad filij oſculum. At ille, Sufficit. Contriſtatur imperator, contumeliam iudicans. Ad hæc Amphilochius clamans, Vides ô imperator quẽadmodùm filio tuo non pateris contumeliam irrogari? crede ſanè, omnium Deum abominari eos, qui eius vnigenitum filium blaſphemare contendunt, & velut ingratos ſempèr habere in odio. Hoc audiens imperator, & geſta ſimul dictaque miratus, legem repentè protulit, & hæreticorum concilia prohiberi mandauit. Cætera in ſequenti generatione dicentur.

Habebat autem imperator & aliam vtili-

Placilla piiſſima Theodoſij vxor.

vtilitatis occaſionem, per quam triumpharet: coniugem habuit nomine Placillã, ex qua duos ſuſtulit filios Archadium & Honorium. ea defuncta, Gallã Valentiniani ſenioris & Iuſtinæ filiam duxit, quę Placidiam genuit, cui pòſt de matris nomine, Gallæ nomen acceſſit. Placilla hęc non regni faſtigijs eleuata, ſed potiùs diuino amore accẽſa fuit. repentè nanque vt venit ad purpurã, claudorum atque debilium maximam habebat curam, non miniſtris vtens, ſed ſuis manibus agens, & ad eorum habitacula veniens, vnicuique quod opùs erat, prębens. ſic etiàm per eccleſiarum xenodochia diſcurrens, miniſtrabat infirmis, ollas eorum lauans, indè guſtans, panẽ frangens, cochlearia offerens, calicem diluẽs. His autem qui eam retrahere volebant, dicebat: Aurũ diſtribuere, opus imperij eſt. ego pro imperio hęc offero bona mihi omnia conferẽti. & viro ſuo ſępè dicebat: Oportet te ô imperator ſempèr cogitare quid fueris, quid modò ſis. hęc ſi ſempèr cogitaueris, ingratus benefactori tuo non eris, ſed imperium quod ſuſcepiſti, legalitèr gubernabis, tuumque placabis authorem.

Abolita vocalis confeſſio.

Eodem tempore abolita fuit confeſſio vocalis in Conſtantinopoli. refert enim Sozomenus lib. 9. in Tripartita, c. 35. ità ſcribens: Quoniam omninò non peccare diuinum & vltra humanam naturam eſſe dinoſcitur, peccantibus autẽ & pœnitentiam agẽtibus veniam Deus dari pręcepit: qui verò confiteri refugiunt, maius peccatorum onus acquirũt: proptereà viſum eſt antiquis pontificibus, vt velut in theatro ſub teſtimonio Eccleſiaſtici populi delicta pandantur. Et ob hanc cauſam presbyterum bonæ conuerſationis, ſeruantemq́; ſecretum ac ſapientem virum ſtatuerũt, ad quem accedentes hi qui deliquerant, delicta propria fatebantur. at ille ſecũdùm vniuſcuiuſque culpam pœnitentiã ingerebat, quod etiàm, inquit, hactenùs diligentèr ſeruatur in Occidentalibus Eccleſijs, idque antiquitùs Romani pontifices ſeruauerunt.

Porrò Conſtãtinopoli presbyter ſuper pœnitẽtes fuit vſq; ad illud tempus, quo quędam mulier nobiliſſima, dum peccata ſua fuiſſet confeſſa, & ei à presbytero eſſet pręceptum vt ieiunaret, & Deo operibus ſupplicaret: dum hoc obſeruaret, crebriùs in eccleſia cum diacono ſe concubuiſſe confeſſa eſt. hoc dum populus agnouiſſet, ſęuiebat ſup ſacerdotes, quaſi per eos iniuria facta fuiſſet eccleſiæ. Tunc Nectarius epiſcopus remouit diaconum ſceleratum, & quibuſdam ſuadentibus, vt ſingulos ad communicandum iudicio conſcientiæ ſuæ relinqueret, etiàm presbyterum nequaquàm ſuper pœnitentes eſſe pręcepit. & ex illo tempore antiquitatis conſuetudo ſublata eſt, dum, inquit, vt arbitror, maiora peccata pro pudore confeſſionis & ſubtilitate examinantium patrarentur.

Nectarius epiſcopus.

Contigit quoquè ſub eodem Theodoſio, quòd Sabbatius quidam ex Iudęo Chriſtianus factus & presbyter, affirmaret paſcha ſecundùm Iudęorum obſeruationem celebrari debere, reſuſcitãs antiquam altercationem: ſed eo adiurato, plures epiſcopi regulam de paſchæ feſtiuitate protulerũt, quòd ſingulis liceret quo vellent die celebrare paſcha, nè propter diſcordiam feſtiuitatis, diuiderẽt eccleſias: de quo ſub Victore papa, vt ſuprà generatione vij. dictum eſt. Vndè Euſebi⁹ in eccleſiaſt. hiſt. lib. 5. vt ſcribit, c. 23. quòd quidam quartadecima luna putabant paſcha obſeruandum, quãdò Iudęis agnus pręcipitur immolari: & tunc eo die ſolui debere ieiunium, cùm talis conſuetudo in nullis alijs vnquàm obſeruata fuiſſet. ob quam cauſam concilia epiſcoporum habita ſunt, prorogatiſque ad ſe inuicèm epiſtolis de ſingulis quique locis, vnum omnes eccleſiaſticum dogma confirmant, nè liceat alitèr, niſi in Dominica die, in qua Deus ſurrexit à mortuis, Dominicum paſchæ celebrare myſteriũ. pręſuit concilio Victor. extat etiàm cõcilij apud Cæſaream habiti decretum, in quo fuerunt Theophilus Cęſareę epiſcopus, & Narciſſus Hieroſolymorum ſacerdos.

De celebratiõe paſchę.

Sed contradicentes epiſcopi regionis Aſianæ, ſeruandã à veteribus ſibi traditã aiunt cõſuetudinem, vt paſcha xiiij. celebretur die. Refert em̃ Polycrates, Philippum & duas eius filias ꝓphetiſſas ità

ſeruâſſe, inſupèr Iohánem euangeliſtá & poſt illum Polycarpum martyrem, & plures alios. ſed contra hos Victor papa literas mittit, in quib⁹ omnes ſimul Quartodecimanos abſque diſcretione ab Eccleſia ſegregabat. ſed hoc non omnibus placuit. Vndè Irenęus cum Galliarum epiſcopis Victori ſcribit, confirmans quidem vt in Dominica die reſurrectionis Domini paſcha celebret: ſed arguit eum non rectè feciſſe, abſcindere à corporis vnitate tot & tantas eccleſias Dei, quæ morem antiquitùs ſibi traditú cuſtodirent. Non ſolùm, inquit, de die paſchę agitur, ſed & de ipſa ſpecie ieiuniorum. quidam enim putant vna tantùm die obſeruari debere ieiunium, alij duobus, alij verò pluribus, nonnulli in quadraginta, ità vt horas diurnas nocturnasque computantes, diem ſtatuant, nihilominùs omnes iſti, etiàm cùm variarent inter ſeipſos, tamen pacifici fuerút nobiſcum ſempèr & ſunt, nec diſſonantia ieiunij, fidei conſonantiam rupit. Ità ſcribit Victori, prędeceſſores ſuos, alitèr obſeruantes non repuliſſe, aſſerens B. Polycarpum ſub * Aniceto Romam veniſſe, ac inter eos de hac quęſtione ità certâſſe, quòd nec Anicetus Polycarpo ſuadere poterat, vt non obſeruaret ea, quæ nouerat Iohannem diſcipulú Domini obſeruâſſe: neque rursùs Polycarpus Aniceto perſuaſit ea deſerere, quæ ille dicebat à ſe Maiorú more ſeruari. & cùm hęc ità ſe haberent, cómunicabant tamen ſibi inuicèm, & plena fide, & pace integra, & firma charitate diſcedebant, vt omnis eccleſia ſiue q̄ ità paſcha, ſiue quæ non ità obſeruaret, inter ſe tamen concordiam cuſtodirent. Hęc Euſebius.

Irenęus epiſcopus.

Varia ieiunij obſeruatio.

Concordat Socrates in Tripartita: Quia, inquit, ex conſuetudine quadam per prouincias celebratur paſcha, id nó variat in fide. Nam in ipſis ieiunijs alitèr apud alios inuenies obſeruari. Romani enim tres ante paſchæ ſeptimanas, præter ſabbathum & Dominicam, ſub continuatione ieiunant: Illyrici verò, * Alexandria quoquè, ante ſex ſeptimanas ieiunant, & Quadrageſimam vocant. Alij ante ſeptem paſchæ ſeptimanas, ieiuniorum faciunt initia, & tres tantummodò ſeptimanas, hoc eſt, quinis diebus per intermerſiones aliarum duarum ſeptimanarum ieiunantes, nihilominùs Quadrageſimam vocant. ſed etiam ciborum abſtinentiam non ſimilem habent. nam alij omninò ab animante ſe obſeruant, & alij animantium piſces ſolummodò comedunt, quidam cum piſcibus veſcuntur & volatilibus, dicentes hęc, ſecundùm Moiſen, ex aqua habere ſubſtantiam. Alij verò etiàm caulibus & ouis abſtinere noſcuntur, quidá verò paſcuntur ſicco pane, alij neque hoc, alij vſque ad nonam ieiunant, & ſinè diſcretione ciborum ſe reficiunt, & innumeræ conſuetudines apud diuerſos inueniuntur. vndè puto apoſtolos ſingulorum hoc reliquiſſe ſententiæ, vt vnuſquiſque operetur non timore, non neceſſitate quod bonum eſt: nam nec Apoſtolus, nec euangelia iugum ſeruitutis impoſuerunt, ſed feſtiuitatem paſchæ & alias celebritates honòrandas eſſe dixerunt. Scribens enim Apoſtolus ad Galatas, inquit: Dicite mihi, qui ſub lege vultis eſſe, legem non audiſtis? monet etiàm nullatenùs obſeruandos dies & menſes ac annos: Nullus, inquit, vos iudicet in cibo, aut in potu, aut in parte feſtiuitatis, aut initio menſis, aut in ſabbatho, quæ ſunt vmbra fututi.

Gal. 4.

Col. 2.

Et poſt multa Socrates: Mihi, inquit, videtur, ſicut multa alia per prouincias ad conſuetudinem venerunt, ſic & paſchæ feſtiuitas tradita eſt, eô quòd nullus apoſtolorum aliquid hinc ſanxiſſet. De his vide etiàm, quod ſcripſi generatione vij. ſub Victore.

De iniuris Placillæ facta.

Per idem tempus mortua Placilla, neceſſitate ductus Theodoſius, illationem impoſuit, quam Antiocheni non ferentes, indignati, imaginem Placillæ ex furore deponunt, atque per plateas trahunt. Quo commotus Theodoſius, miſit milites ad incendium vrbis, & quòd vaſtata, vicus fieret, priuilegia quoquè ei abſtulit omnia. & dum ità ſęuirét qui miſſi erant, Macedonius vir ſanctus & ſimplex, habitans in montibus, accurrit: & equitantes per vrbem duos exercitûs magiſtros, deſcédere iuſſit. primùm deriſus, poſtquàm intellexerunt de opinione

Macedonius vir pius.

one & fama viri, deſcendunt de equis: quibus ille: Dicite, inquit, imperatori, quia nō ſolùm imperator eſt, ſed & homo: ideò non ſolùm penſet imperium, ſed & naturam humanam, & quòd homo ad imaginem Dei factus eſt: ſi ità moleſtè fert iniuriam factam imagini vxoris, quæ vitam non habet, an non moleſtior Deo erit iniuria imagini ſuæ facta viuēti? poſſunt etiàm hoīes pro imagine vxoris plures reponere, ſed ad vitā reſuſcitare imaginē Dei poteſt homo null⁹.

His dictis, relatio fit ad principē: qui, vt erat religioſiſſimus, veniam libentèr Antiochenis conceſſit. Anno 360. generatione xiij. oſſa S. Andreæ apoſtoli, & Lucæ euangeliſtæ & Timothei, Cōſtantinopolim translata ſunt. Anno 361. Paulinus Treuirorum epiſcopus in exilio obijt, Hilarius Pictauieñ, à Conſtantio in Phrygiam relegatus eſt cum Dionyſio Mediolañ, & Euſebio Vercelleñ. Anno Domini 362. Auguſtinus naſcitur. Anno 363. Conſtantius moritur. Anno 364. Claudius Iulianus accipit imperium, anno ſequenti occiditur. Anno 366. Iouinianus imperator eligitur. Anno 367. Valentinianus imperator appellatus eſt. Eodem anno Valenti fratri regnum Orientis dedit, pro ſe Occidētale retineñs. Anno 368. Damaſus papa efficitur, & contra eum Vrſicinus eligitur. Anno 369. lana pluuiæ permixta pluit. Anno 370. Hilarius Pictauieñ obijt. Anno 371. Athalaricus rex Gotthorum Chriſtianos in ſua gente perſequitur. Anno 372. Euſebius Vercellenſis & Lucifer Caralitanus obiērunt. Anno 373. Valentinianus Saxones perdomuit cæde in Francia.

Oſſa ſanctorū translata

ANNO 374. Didymus claruit. hic cùm prima ętate elemēta literarū ignoraret, luminibus orbatus, maiori deſiderio veri luminis inflammatus eſt, precabatur aſſiduè, vt illuminationem cordis acciperet: adhibebat laborem ac ſtudia ad audiendum, ità breui in tantam diuinarum humanarumq́ue rerum ſcientiā peruenit, vt ſcholæ eccleſiaſticæ doctor exiſteret, ab Athanaſio cęteriſq́; ſapientibus probatus: ſed & in cęteris dialecticæ, geometriæ, aſtronomiæ & arithmeticæ diſciplinis ità erat peritus, vt null⁹ vnquàm philoſophorum aliqua ex his artibus proponens, cōcludere eum quiuerit. eius ſcripta in magna omnium admiratione habentur. hunc B. Antonius ſemèl conſolatus: Nihil, inquit, offendat te Didyme, quòd carnalibus oculis vidēris orbatus. deſunt enim tibi oculi quos mures & muſcę habent, ſed lętare quòd habes oculos quales angeli, & quibus Deus videtur, per quos lumē ſciētię accēditur. Hūc Didymū Hieronym⁹ lib. de viris illuſtribus valdè commendat.

Didymus.

ANNO 375. B. Martinus Turonis epiſcopus ordinatur. Anno 377. Valētinianus, rupta vena nupèr inciſa, moritur. Anno 378. Baſilius Cęſareæ Cappadociæ claruit. Anno 379. Athanaſius migrat ad Dominum. Anno 380. Gotthi ab Hunnis expulſi, diffunduntur per Thraciam. Anno 381. Gotthi fame compulſi, rebellāt Valenti, eumq́; occīdūt. Anno 382. Gratianus imperiū ſuſcipit cum fratre Valentiniano.

Eo tempore apud Mediolanum Ambroſius emicuit, apud Bethleem Hieronymus, Martinus Turonis, Gregorius Nazianzenus ſignaculum caſtitatis integrū cuſtodiens, cùm philoſophiæ ſtudijs adhuc iunior apud Athenas floreret, vidit per ſoporē duas decoras dextra lęuaq́ue fœminas conſedentes, familiarìus eum complectentes: Nè moleſtè accipias, vna inquit: altera ex nobis ſapiētia, altera caſtitas, miſſæ ſumus habitare tecum. De eo Rufinus lib. xj. eccleſiaſticæ hiſtoriæ: Gregorium Cappadocia cum Baſilio germinauit, ambo nobiles, ambo Athenis eruditi, ambo adiutorio Dei digreſſi, ad profitendum rhetoricā rogabantur, quod opus magnificè impleuit Baſilius, Gregorius verò magnificentiùs contemnebat: quinque cùm ſe totum Dei ſeruitio mancipaſſet, tantum de collegæ amore pręſumpſit, vt ſedentem Baſiliū de doctoris cathedra deponeret, ac ſecum ad monaſterium manu iniecta perduceret.

Gregorius Nazianzenus.

Igitur poſt annos xiij. quibus in eodem diuinis literis inhiabant, Baſilius Cęſareę Cappadocię epiſcopus fact⁹ eſt: Gregorius verò apud Nazianzon oppidum in locū patris epiſcopus ſubrogatus, hereticorum turbinē fidelitèr tulit.

Baſilius.

fuit

fuit autem tantæ authoritatis inter antiquos, ſecundùm Thomam in prima parte, vt nullus auſus fuerit reprobare ſententias vel dicta eius.

ANNO 383. S. Baſilius obijt Cęſareẽ epiſcopus. Anno 384. celebratum eſt concilium Conſtantinopolitanum contra Macedonium ſub Damaſo papa, Gratianoq́ue & Theodoſio impp. Damaſus obijt. Anno 385. Syricius papatum ſuſcipit. eo tẽpore Priamus & Antenor imperabant Francis. Anno 386. Theodoſius Archadium filium conſortem regni facit. Anno 387. Maximus tyrannus ex Britannia in Gallias veniens, regnumq́ue vſurpans, Gratianum apud Lugdunum occidit. Anno 388. Theodoſius imperium Rom. obtinuit, Gratiano iam occiſo apud Gallias, ac Valentiniano fugato. Anno 389. Theodoſius Valentinianum reſtituit.

Priſcillianus hæreticus.

In hac quoquè generatione Priſcilianus in Hiſpania epiſcopus Eccleſiam perturbabat, perſonas S. Trinitatis confundebat, eundem dicens eſſe patrem, qui & filiꝰ, qui & ſpiritusſanctus, quod pertinebat ad hęreſim Sabellianorum, ſed & alios errores habebat. carniũ enim eſcas pro immundis tenebat, coniuges viros à nolentibus fœminis ſeparabat, & econuerſò. opificium omnis carnis non Deo vero & bono, ſed angelis malis aſſignabat, animas eiuſdẽ naturæ & ſubſtantiæ eſſe dicebat, cuius eſt Deus, & eas ad agonem quendam ſpontaneum, non tamen in terris exercendum, per ſeptem cęlos & per quoſdam principatus gradatim deſcendere, & in malignum principem incurrere, à quo mundum iſtum factum eſſe dicebat, atque ab hoc principe per diuerſa carnis corpora ſeminari: homines verò fatalibꝰ ſtellis colligatos, corpusq́ue noſtrum ſecundùm xij. ſigna cęli compoſitum eſſe dicebat, conſtituẽs arietem in capite, taurum in ceruice, geminos in humeris, & ſic deinceps. Super his audiẽdus in cõcilijs epiſcoporum, Romam petijt, ibiq́; à ſanctis Damaſo & Ambroſio repudiatꝰ, in Gallijs quoquè à ſancto Martino & alijs epiſcopis in ſynodo Burdegalenſi hæreticus iudicatus. Vbi verò ſe damnandum intellexit, Maximum imperatorem appellat, à quo auditꝰ & epiſcopatu pulſus, Treuiris ab Eunodio pręfecto perimitur cum multis ſequacibus ſuis, edicente imperatore, vt huius ſectæ complices in Hiſpania perimerentur.

Deindè epiſcopi Hiſpaniæ Ithacium & Vrſatium epiſcopos accuſatores Priſciliani, communione eccleſiæ priuant, nefas eſſe dicentes, cuiuſcunque modi hominem epiſcoporum accuſatione necari, Maximo imperatore & quibuſdam epiſcopis Ithacium & Vrſatium defendentibus. Et hac de cauſa S. Martinus à Maximo imperatore moleſtabat, quia nolebat communicare Ithacianis. vix tamen obtinuit, vt Priſcilianiſtæ alij nõ occiderentur.

ANNO Domini 389. cùm Maximus Britanniam occupâſſet, & poſteà Galliam, in qua Armoricam, Britanniam minorem vocauit, & occiſo Gratiano, Valentinianoq́ue fugato ex Britannia inſula multa millia puellarũ in Armoricam traduci iuſſit, vt ibi generarẽt, & non veniret commercium ſanguinis in Gallos: hæ omnes aduerſis ventis periẽrunt, propter quod conſanguinei earũ rebellabãt. ſed paulò pòſt Maximus ipſe occiſus eſt à Theodoſio ob necem Gratiani. Deindè Britannia aliquandiù regebatur per Gnanium regem * Hunnorum & Melgam Pictorum.

Maximi interitus.

GENERATIO XIIII.

ANNO Domini 390. à cõdita vrbe 1149. incepit xiiij. generatio, anno imperij Theodoſij tertio, & Syricij vrbis Romæ epiſcopi quarto anno. Quo tempore Iohannes Damaſcenus claruit presbyter & monachus. hic ab infantia literas Gręcas didicit, & omnium liberalium artium ſcientiam breui tempore apprehendit, pręcipuè tamen in amorem Dei ac glorioſæ matris eius exardeſcẽs, de beata virgine horas quotidiè perſoluit. aliquantò pòſt à Sarracenis capitur, ac pręda cuidam pręotenti diſtribuit: qui vt vidit eum eruditiſſimum, filium quem habebat, eidem tradidit imbuendum. ille puerum humilitèr ſuſcipiens, in artibus liberalibus, dictando, ſcribẽdo, legendo & cantando, doctiſſimum reddidit.

Iohãnes Damaſcenus.

Porrò imperator Theodoſius vt comperit

comperit Iohannis Damaſceni rapinã, informatus deniquè de illius viri probitate, doctrina, ſingularique pręeminentia, mittit ac impetrat precibus & minis illum ſibi condonari. Quo ęgrè obtento, imperator iuxta ſuam voluntatem Iohanni monaſterium, in quo cum fratribus Deo quietè ſeruiret, in vrbe conceſſit, vbì vitam duxit ſanctiſſimã, adeò vt & ipſe imperator frequentèr ad eum veniret, & de ſtatu regni ac ſalute animæ ſecum tractaret.

Verùm iuuenis ille quem docuerat in Perſide, nequitiæ ſpiritu exagitatus, & fortè quòd ipſum Iohannem de vocatione habebat ſuſpectum, epiſtolam iuxta dictamen magiſtri & manum, prout optimè nouerat, compoſuit, ſcriptamq́; Conſtantinopolim furtiuè miſit, & in palatij loco, vbì citiùs à miniſtris videri poſſet, reponi fecit.

Damaſ. per literas diſcipuli prodit.

Erat autem tenor huiuſmodi: Dilectis amicis qui ſunt in Perſide, Damaſcenus Ioh. ſalutem: Noueritis imperatorem robur exercitûs ad diuerſa bella in nationes miſiſſe, vrbemq́ue regiam & finitimas regiones vacuas eſſe. quarè ſecuri venite, & victoriam vobis paratam, abſque mora virilitèr obtinete.

Inuenta eſt igitur epiſtola, & mox imperatori tradita, forma ac character ſcribendi, dictamen & nomen Iohannis conueniunt. vndè ſubitò tanquàm proditor vinctus, adducitur. Tum imperator facto ſilentio, ſuſpirãs ait: O nequiſſime, beneficijs meis ingrate, malum mihi pro bono reddidiſti, & quantùm in te eſt, patriam prodidiſti, oſtenſaque epiſtola iubetur reſpondere. viſa epiſtola, fateor, ô imperator, formam ſcribẽdi ac genus dictandi meum hoc eſſe: ſed teſtis eſt mihi Deus, quòd omninò hanc non feci. Cumq́ue omnes in eum perſtreperent, iudicio ſiſtitur, & quia amicus antè fuerat imperatoris, manus dextra ſibi amputatur. Quo facto, gratias Deo egit. manus truncata, ſuſpenſa eſt ad portam monaſterij eius. illle mox imaginem B. Mariæ ſibi familiarem accedit mancus. extento brachio, piè cum virgine Maria rixatur: Hęccine noſtrorum pręmia meritorum? hęccine tuorum beatitudo ſeruorum? Eſto, ô domina, pro meritis me flagellari voluiſti: ſed vt quid permiſiſti inſtrumentum officij tui penitùs truncari, quo laudes DEI ac tuijpſius conſueui perſcribere? Et cùm talia ſæpiùs lamentando peroraret, nocte quadam regina virginum affuit cum ingẽti lumine, hilariq́; facie: Quid ais, inquit, puer meus fideliſſime? heu, inquit ille, ô domina, quid me interrogas? eccè ad meum, immò ad tuum dedecus pendet abſciſſa clientuli tui manus. At illa: Cõfortare, inquit, fili in Domino, manum tibi reſtaurare poteſt, qui totum hominem plaſmauit ex nihilo.

Manus Damaſ. amputatur.

His dictis, eccleſiam petijt, manumq́; delatam eius brachio reſtituit. Tunc ille gratias ineffabiles agens, prima luce fratribus conuocatis manum oſtendit, eosq́; ſecum ad glorificãdum Deum inuitauit, Miſſam ſolennẽ de virgine Maria celebrauit. Imperator, audito miraculo, pedes ad eum venit, & ore manum illius deoſculans, veniam petit: & ſi quẽ cognoſceret, qui ſuum dictandi genus & formam haberet, perquirit. mox Iohannes memor illius quem inſtituerat, ſeriem rei retulit: & ſic inquiſitione facta, veritas calumniatoris voce innotuit.

Maria Damaſceno manũ reſtituit.

Anno Domini 391. Auguſtinus ad fidem conuerſus ab Ambroſio, baptizatur, ex Carthagine honeſtis parentibus natus. hic in adoleſcentia liberalibus artibus ità plenè fuit eruditus, vt ſummus philoſophus & rhetor luculentiſſimus haberetur. Et de ſe in lib. confeſſionum ait: Omnes libros artium, quas liberales vocant, quoſcunque legere potui, per me légi & intellexi: & quidquid eſt de arte diſſerendi, de dimenſionibus figurarum, & de muſicis & numeris, ſinè magna difficultate, nullo tradente, intellexi. Scis tu Domine Deus, quia celeritas intelligendi ac diſcendi, tuum donum eſt. verùm quia ſciẽtia ſinè charitate inflat, non ędificat, ex gentilitatis errore incidit in hęreſim Manichęorũ, qui ponunt duo principia rerum, DEVM ſcilicet authorem viſibilium, diabolum inuiſibilium, qui etiàm aſſerunt corpus CHRISTI non fuiſſe verum, ſed phantaſticum, id eſt, aëreum, in quo errore permanſit nouem annos.

Auguſtini hiſtoria.

1. Cor. 8.

Cùm

Cùm autem eſſet annorum xix. ex libro Ciceronis exhortatorio ad philoſophiam, magno affectu inuitabatur ad contemptum mundi & ad vacãdum ſapientiæ: refragabatur tamen quòd ibi non reperit nomẽ Ieſu, quod à lacte matris imbiberat, cœpitque ei vileſcere vanitas mundi. Mater eius Monica, defuncto viro, quotidiè flebat pro errore filij. quadam autem die cùm oraret mœrens, videt ſe ſtare in quadã linea lignea: cui apparens pulcherrimus iuuenis, quęſiuit cauſam triſtitiæ. quæ reſpõdit: Perditionem filij mei deploro. Cui iuuenis: Eſto ſecura, quia vbi tu, ibi ille. Reſpiciensque, vidit Auguſtinum iuxta ſe in linea illa.

Monica Auguſtini mater.

Cùm illa viſionem hanc Auguſtino retuliſſet gaudens, reſpondit: Falleris mater: non ſic tibi dictum eſt, ſed vbi ille, ibi tu. Econtrà illa: Non, ſed vbi tu, ibi ille. Et cùm pia mater ſedula eſſet pro conuerſione filij, acceſſit ad quendam epiſcopum ſanctum, rogans vt loqueretur filio de illo errore, ac oraret pro ipſo. Ille reſpondit: Adhuc inflatus eſt nouitate illius erroris, ſed legens, inueniet quanta ſit impietas eius. Et cùm illa lachrymis adhuc inſtaret importuniùs, reſpõdit epiſcopus: Vade ſecura, impoſſibile eſt quòd filius tantarum lachrymarum pereat.

Poſtquàm autem multis annis Carthagine rhetoricam legiſſet, clam matre nauem aſſcendens, Romam profectus eſt. paulò pòſt Mediolanenſes obtinuerunt, quòd eis ab vrbe miſſus eſt Auguſtinus, vt legeret in rhetorica. Antiſtes erat eo tempore Mediolani B. Ambroſius. hoc vt mater Auguſtini intellexit, ſecuta eſt filium vſque Mediolanum. Frequẽtabat autem Auguſtinus ſermones Ambroſij, qui cùm quadam die diutiùs confutabat hęreſim Manichęorum, ſic euacuauit eum optimis rationibus, vt Auguſtinus ex toto hęreſim illam à mẽte ſua abdicauerit.

Venit pòſt ad Simplicianum, qui ſibi ſuaſit baptiſmũ ſuſcipere, indè cũ Alypio diſputat amiciſſimo, & audiens ſanctum Antonium eremitam tanta pollere ſanctitate, facie immutata ait: Quid patimur? ſurgunt indocti & rapiunt cęlum, & nos cum noſtris ſcientijs dimergimur in profundum. mox dimiſſo Alypio, ſolus intrauit hortũ ipſius domûs, ac nunc flebat, nunc ſe increpabat. de quo lib. confeſſ. c. 8. Ego adoleſcens dixi, domine, da mihi caſtitatem & continentiam, ſed non modò: timebam enim nè me citò exaudires, & ſanares à morbo concupiſcentiæ, quam mãlui explere, quàm extingui.

Subiũgit paulò pòſt: Et dum flerem amariſſima contritione cordis, eccè audiui vocem cum cantu dicentem quaſi pueri: TOLLE, LEGE: TOLLE, LEGE. Et ſtatim repreſſo lachrymarum impetu, ſurrexi, nihil aliud interpretãs, niſi diuinitùs iuberi vt aperirem codicẽ & legerem. Redij, & arripui codicem, ac lẽgi in ſilẽtio capitulũ, quo primò conuerſi ſunt oculi mei: Nõ in comeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitijs, non in cõtentione & ęmulatione, ſed induimini Dominum Ieſum Chriſtum, & carnis curam nè feceritis in deſiderijs. Nec vltrà, inquit, voluĩ legere, nec opùs erat. ſtatim enim diffugerũt omnes tenebræ, & conuertiſti me ad te, vt nec vxorem quęrerem, nec aliam ſpeciem ſeculi. Rom. 13.

Super quo dicit Franciſ. Maro: Cùm B. Auguſtinus ad carnis fuiſſet lubricitatem inclinatus, per talem lectionem fuit ſanatus. Demùm adueniẽte ſolẽnitate paſchali, baptizatus eſt à B. Ambroſio, cùm iam eſſet 30. annorũ, cum Adeodato filio ſuo, & amico Alypio. Tunc (vt refertur) Ambroſius inquit: Te Deũ laudamus. & Auguſtinus reſpondit: Te Dominum cõfitemur. & ſic alternatim ipſum hymnum vſque ad finem edederunt. Reliquit ex hoc tempore omnem ſpem & ſolicitudinem ſeculi, pauloque pòſt remeabat ad Aphricam, quem Valerius Hipponeñ epiſcopus accerſijt, & presbyterum ordinauit, ac prędicatorẽ verbi Dei inſtituit.

Auguſtini baptiſmus.

Eodẽ tempore Fortunatus presbyter Manichęorum, verſutia plurimos ſeducebat, quem S. Auguſtinus publicè diſputans ſuperauit. Sed & Fauſtũ, alioſq; Manichęos & Donatiſtas reuincebat, propter quod ei inſidiabantur, prędicabantque, non eſſe peccatum eum occidere,

Diſceptatio Auguſt. cũ Fortunato.

cidere,ſed remiſſionem peccatorum.Timens Valerius,nè aliquãdò ſuæ Eccleſiæ auferretur, impetrauit ab archiepiſcopo Carthagineñ, vt ipſe cederet epiſcopatui,& Auguſtin⁹ præficeretur Eccleſię Hipponéñ.Ità compulſus eſt epiſcopum agere, quod poſtmodùm fieri non debuiſſe intellexit,vt ſcilicet viuẽte epiſcopo ordinaretur, propter vniuerſalis concilij prohibitionem,quam poſt ordinationem didicit. Vndè ſategit in concilio epiſcoporum,vt omnia ſtatuta patrum, ordinandis deberẽt ab ordinatoribus intimari.Ipſe autem de ſe dixiſſe legitur:In nulla re ſentio mihi Dominum ſic iratum,ſicut in hoc,cùm vix dignus eſſem poni ad remum,poſitus ſum ad ampluſtrem in apice regiminis Eccleſiæ.

Clerici Eccleſię ſuę viuebãt in communi,et ab eo dicitur ordo canonicorũ regularium habuiſſe initiũ,de quo 11.q. 1.Nolo.& certè.Veſtiméta ei⁹ nec abiecta nimiùm, nec nitida plurimùm erãt. menſa frugali & parca ſempèr vſus eſt, circa quam ſcriptum erat:

Quiſquis amat dictis abſentum rodere vitã,
Hanc menſam vetitam nouerit eſſe ſibi.

Auguſtini mores. Pauperum ſempèr memor erat, vt ſi neceſſe eſſet, ſacra vaſa in id opus conflaret,à beato edoctus Ambroſio. conſanguineis ità prouidit, non vt diuitias haberent, ſed *ut non, aut minùs egerent.fœminarum nullam,nec etiàm germanam,ſecum habitare permiſit. nunquàm cum muliere ſolus loqui volebat, niſi ſecretum aliquod interueniret. rarò pro aliquo literis vel verbis intercedere volebat,recolens quendam philoſophũ contemplatione famę,amicis multa nõ pręſtitiſſe, ſed extorſiſſe: & ſæpè dicebat:Poteſtas quę petit, premit. Cùm autem id faciebat, ſic ſtylum temperabat, vt oneroſus non eſſet, ſed mereretur vrbanitate dictaminis exaudiri. Volebat autem magis inter ignotos, quàm notos,cauſas audire.

Tria documẽta refert ſe Auguſtinus ab Ambroſio recepiſſe:Primum,nè cuiquam coniugium procuraret: ſecundũ, ꝙ militare volentem non commédaret: tertium,*ad conuiuium inuitatus non accederet. Ratio horum, nè indè malũ

*nè ad conuiuium non inuitat⁹ ac-

eueniret.Et tandèm cùm eſſet annorum 76.anno epiſcopatûs ſui 45.Vandalis ciuitatem Hipponenſem obſidẽtibus,migrauit ad Dominum. Sed Hermannus Contractus ſcribit, Auguſtinum mortuum anno epiſcopatûs ſui 40. Obitus Auguſtini.

Claruit his temporibus Oroſius,qui libros hiſtoriales ſcripſit 19. de* hormeſta,id eſt,miſeria mundi, petente vel iubente Auguſtino.Hic liber commendatur xv.di.Sancta. Erat ſimilitèr his tẽporibus Rufinus presbyter Aquileieñ, de quo Heraclides ait:Erat Rufinus nobilium morum,& in ſingulari propoſito ſatis fortium, quo nullus manſuetior & placidior,*tanquàm omnia ſciés, quem etiàm dicit apud Hieroſolymam cum S.Melania 37.annis degiſſe,pauperes & peregrinos ſumptibus proprijs fouiſſe. Oroſius. Rufinus.

Verùm quia Hieronymus notauit eũ de libero arbitrio nõ catholicè ſenſiſſe, in quibus ergò Hieronymus arguit eũ dictis ſeu ſententijs,eccleſia eum reprobat,di.15.ſancta Ro.aliàs approbat.Scripſerunt Hieronymus & Rufinus in alterutrum inuectiuas, vbi in fine dicit Hieronymus:In vno tibi conſentire nõ potero, vt parcam hæreticis. ſi hæc eſt cauſa diſcordiæ, quam habes erga me, mori poſſum, tacere non poſſum. Tranſtulit Rufinus lib. Euſebij Cæſareeñ Eccleſiaſticam hiſtoriam, & duos libros addidit.

Per idem tẽpus reſpub.turbabatur.In Occidẽte grammaticus quidam nomine Eugenius,relinquẽs ſcholas ſuas, in palatio militabat, eratque imperatoris antigraphus, & propter eloquentiam à multis honorabatur. Tunc ergò,vt fertur, non mediocritèr cogitans, cooperatorem aſſumpſit Arbogaſtem, de minoribus Gallijs ortum, militaris ordinis ducem. Quo facto,declinauit ad tyrannidem.igitur vterq; contra imperatorem Valentinianum neces machinabantur,cubicularios corrumpentes eunuchos,qui tandèm tyrannorum iuſſu principem dormiẽtem ſuffocârũt: quod dum Eugenius Heſperiæ agens intelligeret, imperium tyranno dignum ratus,inuadit. Eugenius.

Hęc audiens Theodoſius imperator,

Anno Sal. 398

rurſus ſolicitudinibus obſtrictus, ſecũda certamina poſt Maximum præparabat: congregansq́; militarem virtutem, & Honorium filium deſignans imperatorem, ſicut & Archadium priùs etiàm deſignauerat, denuò ad partes Heſperias magno ſtudio feſtinabat.

Honorius deſignatur Imp.

Intereà euentum belli conſiderans, miſit in Thebaida ad Iohannem eremitam tunc pręſcientia clarum, ad quem deſtinauit Eutropiũ eunuchũ ſibi fideliſſimum, vt aut eum, ſi vellet venire, duceret: aut nolentem, de belli euentu conſuleret. at ille venire recuſans, renũciat tamen, bello eum victurum, & poſt victoriam in Italia moriturum.

Ioh. anachoreta de victoria conſultus.

Relictis igitur Theodoſius ambobus filijs Conſtantinopoli, paruo tempore venit manu maxima ad Gallias, vbi iam multa millia habebat tyranni exercitus: & cùm in quodam monte oratorium inueniſſet, illa nocte Domino ſupplicabat, & circa gallicantum ſoporatus, vidit, quaſi iaceret in campo, & adſtarent ei duo viri veſtibus albis, & in eqs cãdidiſſimis reſidentes, eumq́; iubentes habere fiduciam, & diluculo armare milité, dicebant ſe pro ſolatio deſtinatos, quorũ alter Iohannem euangeliſtam, alter ſe Philippum dicebat apoſtolum.

Hoc viſo, nequaquàm ab oratione ceſſauit, et lachrymas vberiores effudit. quæ viſio etiàm cuidam militi reuelata eſt, & cùm fama percrebuit: Non, inquit, propter me hæc iſte vidit, ſed nè quis crederet, quia finxi quod ego vidi. Nam primò hoc mihi Dominus oſtẽdit. Fit ergò congreſſio circa fluuium vocabulo Frigidũ. vndè & in qua parte Romani contra Romanos pugnabant, bella diù erant æqualia. tãdèm auxilia barbarorum ab imperatore conducta, terga dabant: vndè Eugenij potior eſſe cœpit exercitus. quod videns imperator, in maximam venit æſtuationem. proſtrauit ſe in terram, adiutorem inuocãs Deum. & fruſtratus non eſt: vehemens nempe turbo ventorum à parte Theodoſij in ora hoſtium ruit. qui & ab eius parte ſpicula miſſa valentèr hoſti infligeret, & hoſtilitèr repelleret. nec mora, victor euaſit Theodoſius. Eugenius captus & interfectus eſt, Arbogaſtes ſua ſe manu percuſſit.

Eugenius & Arbogaſtes interfecti.

Præmiſerat autem priùs Theodoſius 10000. auxiliatorum Gotthorum, quę ab Arbogaſte funditùs deleta ſunt, quos vtiquè Theodoſio perdidiſſe, magis lucrum, quàm detrimentum fuit, ad cuius laudem ob inſignem victoriam poëta Claudianns ità cecinit:

O nimiùm dilecte Deo, tibi militat æther,
Et coniurati veniunt ad claſſica venti.

Igitur Theodoſius Mediolanum veniens, poſt laborem publicum corpore fatigatus, ægritudinem incurrit, & ſperans ſe moriturum, de repub. cogitauit. filium itaque Honorium de Conſtantinopoli vocauit, ordinare volens partes Heſperias. Cumq́ue veniſſet, breuì poſt hoc annum ætatis agens 50. in pace apud Mediolanum rebus exceſſit humanis, Archadium in Oriente, Honorium in Occidente imperatores conſtituens. At corpus eius eodem anno Cõſtantinopolim translatum atq; ſepultum eſt anno Domini 398.

Anno Sal. 398

Fuit autem Theodoſius propagator reipub. atque defenſor eximius, moribus & corpore Traiano perſimilis. miniſteria laſciua, pſaltriasq́; comeſſationibus adhiberi lege prohibuit. literis mediocritèr doctus. iraſci ſanè rebus indignis, ſed ſubitò flecti. Interdùm ſeuera habens pręcepta, vndè cõſilium accepit à doctore maximo, qui cùm vidiſſet eum facilè commoueri, nè aſperum aliquid ſtatueret, monuit, vbi iraſci cœpiſſet, xxiiij. Grę cas literas memoria recẽſeret, vt illa concitatio quę momenti eſt, mora langueſceret. Colloquia erãt illi pro perſonis, ſtudia pro dignitatibus, ſermones cum grauitate iucunda.

Theodoſij Magni obitus.

Remedium Theodoſij ad iram refrenandam.

Huius & apud homines mãſuetudo, & quanta extiterit apud Deum deuotio, hoc vno monſtratur exemplo: In ciuitate Theſſalonica dum eſſet, orta eſt ſeditio: & quidam ex iudicibus tracti & lapidati, & vnus ex militibus quem ille dilexit, occiſus eſt. Indignatus Theodoſius ac furore ductus, ad ludos circenſes iuſſit inuitari ciues, & repentè in eos irrui, nocentes cum innocentibus occidi. occiſa feruntur tum ſeptem millia hominum.

Hoc audiens S. Ambroſius Mediolanẽſ

lanẽſ epiſcopus, ęgrè tulit: & dum imperator illuc veniſſet, eccleſias ei prohibuit, ſtans ante ianuas ac dicens: Neſcis imperator, à te perpetratæ necis quanta ſit magnitudo? & ſi fortè recognitiõem peccati, prohibet poteſtas imperij, decet tamen vt Romanã vincat poteſtatẽ. coæqualium es imperator & conſeruorũ. vnus eſt enim Dominus omnium. quibus ergò oculis adſpicies communis Domini templum? quibus calcabis pedibus illud pauimentũ? quomodò extẽdes manus, ex quibus adhuc ſtillat ſanguis? noxius quomodò ſuſcipiet ſanctum Dñi corpus? qua pręſumptione poculũ precioſi ſanguinis percipies ore, dũ furore ſermonis tantus iniuſtè ſanguis effuſus eſt? recede igitur, recede, nè ſecũdo peccato priorẽ nequitiã contendas augere. ſuſcipe vinculũ quo te Dñs omnium ligauit, eſt enim medicina ſanitatis.

Theodoſius Magn⁹ Ambroſij obiurgationẽ nõ ægrè tulit.

His ſermonibus imperator attonitus, et quia erat diuinis eruditionibus nutritus, humilitèr obediuit, gemensq; et flẽs ad regalia remeauit. Cumq; octo menſes tranſiſſent, appropinquauit natiuitas Saluatoris. Imperator autem continuas lachrymas impendebat. ingreſſus ad eum magiſter militię Rufinus ſingulari fiducia, cùm videret eum lamentari, lachrymarum cauſam requirit. At ille ingemiſcens: Tu, inquit, ludis, & mala mea non ſentis? ego calamitatem meam gemo, quia mendicantibus aperta ſunt templa Dei, vt proprium Dominũ adorent: mihi verò ingreſſus in ea non eſt, et inſupèr cæli clauſi ſunt. Ad hæc Rufinus: Curro, & põtifici precibus perſuadeo, vt ſoluat vinculum quo te ligauit. Ait imperator: Non ſuadebis Ambroſio, noui ego decretum illius iuſtũ, neque reuerebitur imperialem potentiam, vt legem pręuaricetur diuinam. Cumq; Rufinus promitteret Ambroſiũ flectendum, imperator eum pergere cum feſtinatione præcepit: ipſe verò, ſpe data, ſecutus eſt poſt paululùm.

Rufinus magiſter militiæ.

Porrò vir mirandus Ambroſius, vt vidit Rufinum, ait: Impudentiam canum imitatus es ô Rufine, tantę videlicet necis author exiſtẽs, nec erubeſcis nec metuis contra imaginem latrare diuinam? Cumq; Rufinus ſupplicaret, & imperatorem vẽturum diceret, Ambroſius ait: Ego tibi Rufine prædico, quoniam ſacra lìmina eum ingredi prohibebo: ſi verò imperium in tyrannidem mutauerit, necem libentèr ſuſcipio. Hæc Rufinus audiens, redit, monuitq; imperatorẽ nè de palatio procedat.

At imperator in media platea iã pergẽs, ibo, inquit, & in faciem blaſphemias iuſtas ſuſcipiã. cumq; ad ſacra limina perueniſſet, Ambroſium in ſalutatorio reperit: humiliterq; ſupplicabat, vt eius vincula dignaretur ſoluere. At ille tyrãnicam eius eſſe præſentiam aiebat, & legem velle calcare. Tum ille: Nõ, inquit, inſurgo aduersùs eccleſiaſticas ſanctiones, ſed te vincula mea ſoluere depoſco, & cõmunis Domini pro me exorari clementiam, nec mihi ianuam claudi, quã pœnitentibus Dominus noſter aperuit. Tunc Ambroſius: Quam pœnitentiam oſtendiſti poſt tantam impietatem? Tum, ait imperator, eſt edocere & medicamina temperare, meum verò oblata ſuſcipere. Tunc Ambroſius: Quoniam furori iudicium tuum commiſiſti, & nõ ratio protulit ſententiam, ſcribe legem quę decreta furoris euacuet. quod iuxta voluntatẽ illius imperator libentèr amplexus eſt.

Eſt autem lex huiuſmodi: Imperator Gratianus Valentinianus Theodoſius Auguſtus, Flauiano præfecto ꝑtorij Illyrici: Si vindicari in aliquos ſeueriùs contra noſtram conſuetudinem iuſſerimus, nolum⁹ ſtatim eos aut ſubire pœnam, aut excipere ſententiam, ſed per dies xxx. eorum ſors atq; fortuna ſuſpẽſa ſit: reos ſanè accipiant vincula atque cuſtodia.

Lex Theodoſij de iniungendis pœnis.

Si igitur imperator ingreditur, non ſtans, neq; genua flectens, ſed pronus in pauimẽto iacens, verbo Dauidico vſus: Adhæſit, inquit, pauimẽto anima mea, viuifica me ſecundùm verbum tuum: manibus barbam capilloſque euellens, pauimentum lachrymarum guttis cõſpergens, veniam petit: cumq; offerendi tempus adeſſet, ſurgens cum lachrymis, ingreſſus eſt: & oblatione facta, intra cancellos ſtetit: quo Ambroſius viſo, quid hìc expectaret, inquiſiuit, imperatore reſpondente, ſacrorum perceptionem

Pſal. 118.

Anno dñi 399 [illegible] pag. 656.

nem expectare ſe. Cui Ambroſius: O imperator, interiora loca tantùm ſunt ſacerdotibus collata: Egredere igitur, & cum cæteris hanc expectationem habe. purpura nanq; imperatores, non ſacerdotes, facit.

Tunc fideliſſimus imperator gratantèr remandauit: Non audaciæ cauſa intra cancellos manſi, ſed in Conſtãtinopolitana vrbe hanc conſuetudinem eſſe cognoui, vndè gratias ago pro huiuſmodi medicina. Ego, inqt Paulus, vtriuſq; opus admiror: illius fiduciã, huius obedientiam: illius zeli feruorem, huius fidei puritatem. Illud Ambroſij monitum, cùm imperator Conſtantinopolim veniens à Nectario inuitatus vt ingrederetur, remãdauit ei imperator: Vix potui diſcere, quæ differentia ſit imperatoris et ſacerdotis: vix enim inueni veritatis magiſtrum: Ambroſium enim ſolùm noui dignum vocari pontificem.

Monſtrum. Eiuſdem quoquè Theodoſij tẽpore apud Palęſtinã nat⁹ eſt puer integer, ſed ab vmbilico ſurſùm diuiſus, ità vt haberet duo pectora, duo capita, et quoſcũq; ſenſus: & cùm vnus edebat & bibebat, alter non edebat: vnus dormitabat, alter vigilabat: nonnunquàm ſimul dormiebant, ſimul ludebant & flebant, & vtriq; percutiebant ſe inuicèm. vixerũt autẽ annis fermè 2. & vnus mortuus eſt, alter poſt hoc ſuperuixit diebus 4. in caſtello Emaus.

Archadius, Honorius Imp. 50. Anno dñi 399

ANNO Domini 399. Archadius & Honorius filij Theodoſij, cõmune imperium diuiſis tantùm ſedibus, annis 13. tenuerũt, Archadius in Oriẽte, Honorius in Occidẽte. Reliquit aũt eis Theodoſius 3. duces, quibus dũ viueret, tres imperij partes gubernãdas credebat, Rufino Orientalem, Occidẽtalem Stiliconi, Aphricanam Gildoni: qui omẽs tres perfidioſè agentes, pœnas ſoluerunt, prout infrà ſuis in locis dicemus. & vt clarior de ſingulis fiat narratio, primùm de his quę in Oriente ſub Archadio, deindè quæ in Occidente ſub Honorio geſta ſunt, ſcribemus.

Theodoſio itaq; mortuo, filij cũ ſuis curatoribus à patre datis, imperium gubernãrunt pacificè. cùm autem poſt tralationem corporis Theodoſij, exercitus qui cum eo fuit contra Eugenium, reuerſus erat, Rufinus patricius Archadio principi tendens inſidias, Alaricum regem Gotthorum, vt Græcias vaſtaret, miſſis clàm pecunijs, inuitauit: ſed detectus Rufinus, ante portas vrbis Cõſtantinopolitanæ quaſi tyrannidem meditaretur, à militib⁹ decollatus eſt, caputq; eius cum dextra manu ad ludibrium per vrbem circũductum eſt. vxore eius exulata, opes eius cunctas Eutropius ſpado promeruit. Rufin⁹ amputatur capite.

Pauco dein tempore tranſeũte, etiàm Nectarius Conſtantinopolitanus epiſcopus defunct⁹ eſt. mox ergò ſtudia generantur, alijs alium ordinare cupiẽtibus. nouiſſimè verò placuit, vt ab Antiochia Iohãnes euocaretur Eccleſię presbyter. erat enim fama doctrinæ mirabilis. Intrà paucũ autem tempus communi decreto clericorum & laicorũ, imperator Archadius euocauit eum. Venit & Theophilus Epiſcopus Alexandrinus, qui ſtudebat Iohãni detrahere, & Iſidorum ſuũ presbyterũ ordinare. verùm palatij iudices prępoſuerũt Iohannẽ, contradicente Theophilo. Tãdèm prępoſitus palatij Eutropius, accuſationes ſcriptas nonnullas in Theophilũ ſumens, ei oſtendit, dicens: Aut ordina Iohannem, aut accuſationes hę venient ad examen. Hinc perterritus Theophilus, Iohãnem ordinauit epiſcopum. Ioh. Chryſ. Theophil⁹ epiſcopus Alexandrinus.

Hic Iohannes adhuc laicus, aduocationibus vacabat, non diù tamen, ſed in ſanctam currebat Eccleſiam. tandèm lector in Eccleſia Antiochena cõſtitutus eſt: deindè vbi ordinatur epiſcopus, propter caſtitatis zelũ ſeuerior habebatur: & propter vitę rectitudinẽ, incautus ad futura proſpicere neſciebat. in confabulatione arrogans à neſciẽtibus habebatur, in docendo erat pręcipuus, in explanando egregius, ad mores coërcẽdos optimus: & dum vitam clericorum repentè corrigere voluit, omnes in ſuum odiũ concitauit. cuncti eum velũt furioſum declinabant, & apud omnes ei detrahebãt: & quia nunq̃ aliquẽ ad prandium inuitauit, nec ab aliquo inuitatus ibat, dicebant eum hoc ideò facere, quia turpitèr mãducaret. alij propter exquiſitum epularum vſum hoc fieri dicebant.

Reue-

Reverà autem, vt Palladius domeſticus eius ſcribit, ob dolorem capitis *obſcœnus erat, nec omnes cibi conueniebant: tum plerunque cibi oblitus, ad veſperam ieiunabat, partim occupatus Eccleſiaſticis curis, partim ſpiritalibus intelligentijs abſtractus. ſed & ad euitãdum riſus ac vaniloquia. præterea ciuitatis ingenia conſiderabat, cogitans ſe oportere eſſe vt Chriſti diſpenſatorem, aut dignitates omnes ex æquo honorare, aut ſe ſubijcere nemini, & propter hęc ſolus edebat. Cumque odio haberet eum Theophilus, conſtantiam eius irrepræhenſibilemq́; fiduciam intuens, expectabat, immò obſeruabat eum, donèc incurrebat odium quorundam aulicorum, cleri quoquè, & inprimis reginæ Eudoxiæ, quæ illum ob ſermonem, in quo mulieres vituperans, quaſi ſe denotaſſet, inculpabat, ità quòd etiàm imperatori conqueſta eſſet, dicens, cõtumeliam illatam vxori, in eum redundare.

Acceſſit his, quòd ipſe Iohannes Dioſcorum virum ſanctiſſimum, ac Iſidorum amiciſſimũ, antè à Theophilo eiectos, & ad ſe venientes, honorabat, licèt ante cauſæ cognitionem eis participare nollet. Ob quæ Theophilus indignatus, non ſolùm vindictam in illos exercere, ſed etiàm Iohãnem deponere quærebat. motusq́; imperator querelis Eudoxiæ, præcepit cõtra Iohannem ſynodum conuocari. accurrebãt inimici Iohannis, Theophilo cooperante: & modò non de libris Origenis, ſed de Iohannis depoſitione tractabatur.

Eudoxiæ in Iohannem querela.

Venientes Conſtantinopolim, quatèr eum citabãt, qui venire noluit, aſſerens illos manifeſtos inimicos, ſed ſynodum vniuerſalem fieri proclamabat. vndè ſynodus damnauit eum, ex quo magna ſeditio populi exorta eſt. diligebant enim Iohannem. verùm imperator iuſſit populum recedere. Inimici tunc dabant libellum accuſatorium contra Iohannem, petebantq́ue vt ad concilium traheretur inuitus. Habebat tunc Iohãnes congregatos 40. epiſcopos, & cùm ſolus venire iuſſus eſſet, ad eos ſermonẽ habuit: Orate, inquit, fratres, ac (ſi diligitis CHRISTVM) mei gratia nullus ſuam relinquat Eccleſiam, orationibusq́; veſtris memineritis meĩ.

Oratio Ioh. Chryſoſtomi ad ſuos.

Mœrore incredibili detenti, vt ſcribit Palladius, qui præſens erat, alij fundebant lachrymas, alij oſculabantur eum. Sedete, inquit, & flere deſinite, nec me ampliùs affligatis. mihi viuere Chriſtus eſt, & mori lucrum. non enim patriarchis meliores ſumus, nec prophetas nec apoſtolos antecellimus. Ad quæ illi, At vices noſtras lugemus, qui pupilli relinquimur. Nolite, ait, plura loqui. neque enim à me doctrina Chriſti accepit initium, neque in me deſtituta eſt. nónne Moiſes mortuus eſt? nónne Samuel? Ad hæc Elyſius epiſcopus: Sed ſi retinuerimus eccleſias, neceſſariò communicare cogemur & ſubſcribere. Cui Iohannes: Communicate quidem nè ſcindatis Eccleſiam, ſed nolite ſubſcribere.

Phil. 1.

Dum hæc inter ſe referunt, adſtabãt pro foribus hi quos Theophilus miſerat ad citandum Iohannem: quibus epiſcopi Iohanni adhærentes, dicebant, ſe reſpondere velle Theophilo, eiq́ue literas mittunt, rogantes nè ſcindat Eccleſiã, cùm antè ſcripſerit, non oportere epiſcopum citra terminos ſuos iudicari, iuxta Niceni ſtatuta concilij. ſubiungunt, plures per DEI gratiam ſumus, quàm ſynodus tua, cõgregati ad pacem eccleſiarum. Nam 36. habes epiſcopos, nos autem 40. ſumus, trãſi ergò ad nos.

Verùm his non attentis, mittuntur qui traherent hominem ex mãdato imperatoris, crimen læſæ maieſtatis prætendentes, quòd reginam Iezabel in ſermone nuncupauerit. Pellitur itaq; Iohannes ab Eccleſia, miſſo ad id comite cum auxilio militum, non ſecùs quàm ad barbaricum prælium. timens autem Iohannes ſeditionem, ſinè reſiſtentia ſe eis tradidit, vt occultè duceretur ad agellos Bithyniæ. mox terræ motus factus eſt magnus, vndè exortus eſt clamor in vrbe, hoc contigiſſe propter iniuſtã Iohannis eiectiõem. perculſa regina timore, rogauit imperatorem, vt Iohannem reduceret. miſſi ſunt plures nuncij ex parte imperatoris & populi, rogantes vt rediret, & ciuitati ſuccurreret, nè ſeditio fieret.

Ioh. expellitur.

Reuerſo occurrit populus cum cereis & lampadibus. & cùm populus vel-

let eum in ſua ſede collocare, nolebat, dicens, oportere eum à ſynodo quæ damnauerat, reponi. tandem importunitate populi victus, acquieuit. paulò pôſt ſtatua argentea chlamyde circũamicta, in platea iuxta Eccleſiam S. Sophiæ ad honorem Auguſtæ poſita eſt, vbi milites & proceres ludos publicos exercebant, quod Iohãni plurimùm diſplicuit, cùm videret hoc ad Eccleſiæ iniuriã ſpectare. Conſueta igitur fidutia rurſus vſus eſt, & cùm oporteret (vt inquit Sapiẽs) principes ſupplicationis verbo deflectere, hoc nõ fecit, ſed imperij ſui vſus eloquio, aulicos lacerabat, quod Auguſta ad ſuam trahebat iniuriam, & quęrit vt denuò contra eum ſynodus celebretur.

Hoc audiens Iohannes, illam famoſam homiliã protulit, quæ incipit: Adhuc Herodias inſanit &c. & ſic magis prouocauit reginam. non audebat Theophilus venire propter indignationem populi in eum, miſit aũt canones quoſdam, ſic ſcriptos: Si quis epiſcopus aut presbyter, iuſtè aut iniuſtè depoſitus, ex ſeipſo abſq; ſynodo in Eccleſiam rediẽrit, hic iam excuſationis non habeat locum, ſed expellatur. Aſſerunt itaque in conſpectu imperatoris miſſi à Theophilo, vigore illius canonis eum debere expelli.

Epiſcopi cõtra Ioh. cõueniunt.

Contradicebant ex parte Iohannis, qui aderant, aſſerentes canonem illum ab Arrianis editum & inualidum. cũq; perſiſterent aduerſarij importuniùs canonem hunc catholicorum eſſe authoritate epiſcoporum editũ, Elpidius epiſcopus Laodicęę, ſilentio impetrato, regem alloquitur: Non, inquit, diutiùs mãſuetudinem tuam vexemus, ſed iſtud fiat: ſubſcribant fratres noſtri Achatius & cæteri, ſe eſſe illorum fidei qui illos canones ediderunt, & ſoluta eſt controuerſia. Imperator ſimplicitatem hominis ſubridens, dixit: Nihil afferri vtilius poteſt, erat enim in omnibus imperator innocens.

Anxij igitur aduerſarij Iohannis circa huiuſmodi propoſitionem, cùm regi reſpondere non poſſent, & licèt inuiti, ſubſcribere ſe pollicentur incõſultè: ſed egreſſi, mox redeunt, & promiſſionem retractant. Quærebant igitur alia quibus Iohannem pellerent, licèt inconuenientia. tum imperator fatigatus importunitate, mandat Iohanni vt Eccleſiam exeat. cui Iohannes: Ego à Deo Saluatore noſtro hãc Eccleſiam accepi in ſalutem populi, nec illam deſerere poſſum. quòd ſi id fieri omninò vis, vi mecum age, vt excuſationem habeam tanquàm tua authoritate pulſus. Veritus itaque rex diem ſanctam & commotionem ciuitatis, aduerſarijs ipſius dixit: Videte nè fortè non rectè conſulatis. Tunc nimiùm audaciſſimi dixerũt: Super caput noſtrum ſit, imperator, Iohãnis depoſitio.

Interìm Iohannis clerici vigilias inchoant, ritus baptizandorũ proſequentes. Tũc Lucius tribunus 40. ſecum habens Thraces, inſilijt noctù vnà cum Achatij clericis & militibus in Dominicum gregẽ vibratis gladijs, intra beatas aquas presbyteros fuſtibus in capite feriens, piſcinam cruore fœdauit, vndè nudæ mulieres vnà cum viris qui ad baptiſmum erant parati, fugæ ſe committebant. alius manu vulneratus, abibat plorans, alius virginem * verberibus trahebat, omnes ad prædam intenti, presbyteri & diaconi in carcerẽ mittuntur: haud longè poſteà aduerſarij Iohãnis efficiunt, quòd imperator miſſo notario mandat Iohanni, quia damnatus eſſet ab epiſcopis Achatio & Seueriano ac cæteris, vt ſeipſum cõmendans Deo, Eccleſiam egrediatur.

Lucius ſæuijt in Chriſti gregem.

Ità epiſcopus Iohannes principis iuſſione diſcedit vnà cum epiſcopis ſibi fauentibus: occurrit ei vir ex ciuitate potens, dixit: Egredere Eccleſiam vir Dei, nè inuitus traharis, & populi ſequatur ſeditio inexpianda. Tunc Iohannes quibuſdam epiſcopis & nonnullis vtriuſq; ſexûs fidelibus valedicens, ait: Quæ de me ſunt, finem habẽt, nec vltrà fortè videbitis faciem meam. hanc vobis Eccleſiam commendo.

Ad hęc illi cum eiulatu ad pedes eius volutabantur. tunc vnus ex presbyteris Iohãnis ait, ſubmouete vos hinc. Egreſſus autem ad Orientalem plagam, vbi erat iumentum paratum, videns prꝺſtolari populum, declinat, nè fieret ſeditio, clàm ſe proripiens: mox verò de medio throni,

Anno Domini 402 · 404 · 405

throni,in quo Iohannes ſedere conſueuerat, flamma proſiliens, totam ſedem depaſcitur. Iohannes autem à militibus vnà cum Cyriaco & Eulyſio in Bithyniam ducebatur. multi quoquè Iohannis amici & monachi, ab eremo factione Theophili in exilium miſſi ſunt, & nonnulli occiſi.Iohannes prædicans in Bithynia,animas Deo lucrifecit plurimas.ſed inuidia inimicorũ indè authoritate regis ad Armeniam detruditur.

Anno Domini 402

Anaſtaſius pap. ANNO Domini 402. Syricius papa moritur, & Anaſtaſius natione Ro. ſubrogatur. ſedit annos 3. hic ſtatuit vt ſacerdotes ſtarent curui & venerabundi dum euangelium legitur, & nè peregrini & maximè tranſmarini,in clerum recipiantur, niſi 5. epiſcoporum chirographis.

Anno Domini 404

ANNO Domini 404. ſynodus Alexandriæ fuit propter doctrinam Origenis,& vt condemnarentur libri ipſius, Theophilus fecit congregari epiſcopos Aegypti,& Epiphanium virum ſanctiſſimum epiſcopum Cypri,circũuenit ac amicũ fecit,qui & ſimilitèr libros Origenis damnauit. (Libri Origenis à quibusdam reprobati.) veniẽtes Cõſtantinopolim, ibi quidã damnationi librorum Origenis ob reuerẽtiam Epiphanij ſubſcribebant. plurimi autẽ hoc recuſabãt. erat enim adhuc magna altercatio de doctrina Origenis. Tum Iohãnes Chryſoſtomus indignatus eſt, quòd abſq; regulis eccleſiaſticis in Eccleſia ſua Epiphanius ordinationes fecerat:ſed tamen rogabat,vt inter epiſcopos cum eo maneret.at ille nec ſecum manere,nec orare reſpõdit,niſi Dioſcorum à Theophilo pulſum,deijceret,& dãnationi librorum Origenis ſe ſubſcriberet.

Iohanne hoc renitente, Epiphanius ei detrahere cœpit,ſeductus à Theophilo,tanquàm librorum Origenis defenſor eſſet.Cui Iohãnes reſpondit: O Epiphani,contra regulas multas feciſti:primùm ordinationem feciſti in Eccleſia mea,deindè in ea ſacra celebráſti. denuò in te confidis,obſerua nè in populo ſeditio oriatur. Hoc audiens Epiphanius, diſceſſit,remandans Iohanni,Spero,inquit,quòd epiſcopus nõ morieris.Ecõtrà Iohannes Epiphanio,Spero quòd ad patriam tuam non redibis. & vtrunque euenit.nam Epiphanius in via obijt, & Iohãnes de epiſcopatu depoſitus,in exilio vitam finiuit. (Chryſoſtomi & Epiphanij obitus.) admirandã ſiquidem Dei iudicia. nam poſt tales altercatiões ſanctus vterq; habitus eſt.

Anno Domini 405

ANNO ſalutis noſtræ 405. Anaſtaſio defuncto,Innocentius natiõe Albanus,Romę epiſcopus creatur. (Innocẽtius papa.) ſedit annos 15. Conſtituit vt ſabbato ieiuniũ celebretur, quo die Chriſtus in ſepulcro iacuiſſet, & diſcipuli ieiunáſſent. Sub hoc Innocẽtio pulſus eſt Iohãnes Chryſoſtomus,& Theophilus author totius mali,quo ſe purgaret,literas ſuas ad Innocentium miſit,ſignificans depoſitionem Iohannis. quas cùm legiſſet Innocentius, exhorruit temeritatem Theophili, ac faſtum eius ægrè ferens,ſcripſit ad Honorium imperatorem fratrem Archadij, vt congregari faceret ſynodum Occidẽtalium epiſcoporum. rogat Honorius papam,vt mittat aliquos epiſcopos & clericos Romanæ Eccleſiæ, qui ipſius epiſtolas fratri præſentent.

Erat autẽ tenor epiſtolæ Honorij ad Archadium: Tertiò iam ſcribo ad manſuetudinem tuam,orans,vt quę contra Iohannem Cõſtantinopolitanum epiſcopum malignè geſta eſſent, corrigeres.verùm id hactenùs factum nõ eſt. idcircò rursùm per ſanctos epiſcopos atq; presbyteros ſcribo, pacis Eccleſiæ auidus, & ingenti cura ſolicitus. pacatis enim Eccleſijs,imperio noſtro quoquè pax proueniet. Iubeas ergò epiſcopos Orientales Theſſalonicæ cõuenire.noſtri quippè Occidentales epiſcopi electos viros miſerunt epiſcopos ac presbyteros Romanæ Ecc.eos omni cum honore ſuſcipias,quæſo,vt ſi Iohannes iuſtè depoſitus eſt,doceant me ab eius cõmunione diſcedere:ſin autem depręhẽderint malignatos Oriẽtis epiſcopos,ab illorum itidem communione ſecernãt. Hoc autem ante omnia poſtulo,vt Theophilum Alexandrinum epiſcopum iubeas etiàm inuitum adeſſe. per hũc enim mala omnia emerſiſſe memorantur.

His ſcriptis,acceſſerunt Orientẽ verſùs miſſi.ſed quãta ſint aduerſa per inſidias paſſi, vix plenè poſſet narrari.Itaq; tandem Innocentius papa excitauit Archadium imperatorem pro eo, quòd

aſſenſit depoſitioni & exilio Iohannis, qui quidem Iohãnes etiam ab Armenia interim detruſus, mittitur in deſertum: & cùm non poſſet egredi, ductus eſt à militibus: erat autem imber vehemens, & rurſum ingẽs æſtus, quæ ipſe pro delicijs habebat. Tum per trimeſtre tempus iter difficilimum conficientes, venerunt in tẽplum S. Baſiliſci martyris, qui ei apparuit nocte, dicens: Frater Iohannes confide, cràs enim ſimul erimus. laborabat febribus vir ſanctus. ac ſumptis ibidèm cæleſtibus ſacramentis, coràm effudit orationem, dicens: Gloria ſit Deo omnium cauſa. conſignansq́; ſe cruce, migrauit ad Dominum.

Quo migrante, grando vehemens in Conſtantinopolim & in omnia ſuburbana eius deſcendit, dicentibus cunctis hoc ex ira Dei prouenisſe. quibus verbis fidem fecit mors reginæ, quæ fuit magna cauſa eius exilij. mortua eſt poſt eũ 4. die. Iohãnes itaq; Chryſoſtomus migrauit ad Dominum anno Domini 408. [Anno domini 408] vocatur autẽ Os aureum, eò quòd cùm in exilio libros Eccleſiaſticos dictâſſet, diabolus atramentum quo ſcribebat, euertit: quo euerſo, vir Dei calamũ ori ſuo impingens, aureas literas ſaliua oris fertur ſcripſiſſe. *Ioh. cur vocatus Chryſoſtomus.*

Per idem tempus Innocentius papa Cataphrygas hęreticos ab vrbe depulit, Pelagium monachum & Cæleſtinum hæreſeos damnauit, eò quòd liberum arbitrium gratiæ diuinæ præferrent, & quòd dicerent, ad implenda diuina iuſſa voluntatem per ſe ſufficiẽtem eſſe. contra hos etiã multa ſcripſit Auguſtinus. Pelagius autem in Britanniam proficiſcens, totam inſulam ſuo infecit errore. Ad hæc infantes ſinè peccato originali naſci decernebat, & tam inſontes, quàm inſons fuit Adam ante peccatum, nec ideò baptizandos eſſe, vt à peccato ſoluantur, ſed vt per adoptionem in regnum Dei admittantur: eſſe tamen eis extra regnum Dei, æternam & beatam vitam. Adam etiàm dixit ſolùm ſuo peccato lęſum fuiſſe, eumq́; mortuum non ex culpæ merito, ſed ex conditione naturæ, quia moriturus erat, etiàm ſi non peccâſſet. dicebat etiàm irritas eſſe orationes quæ fiunt ab Eccleſia. de hoc in epiſtola Auguſtini. *Hæreſis Cataphrygarũ & Pelagij.*

Orientales etiàm monachos tã grauis exagitabat quæſtio, vtrùm ſcilicet Deus humanum corpus haberet. ſimplicioribus enim eremitis Deum ſub humano ſtemmate eſſe adſtruentibus, quia ſcriptura ſacra narrat de facie, manib⁹, oculis & pedibus Dei, alij autem ſpiritualitèr hæc intelligenda dixerunt, & condemnatur hęreſis contraria, de quo 24. q. 2. c. pe. *Hæreſis Deum corpus aſſerens.*

Eodem etiàm tempore, vt refert Sigisbertus, hæreſis Prędeſtinatorum cœpit ſerpere, qui hęretici de diuina gratia & prædeſtinatione diſputantes, aſſerebant quòd nec piè viuentibus proſit bonorum operum labor, ſi à Deo ad mortem præſciti ſunt: nec impijs obſit quòd improbè viuant, ſi fuerint prędeſtinati ad vitam. quæ aſſertio periculoſa, & bonos à bonis retrahebat, & malos ad mala prouocabat. Hæc hæreſis ex libris B. Auguſtini malè intellectis, initium habuiſſe dicitur, vt refert Antonin. *Hæreſis prædeſtinatorum.*

Ad Honorium redeo, qui anno Domini 399. Theodoſio patre defuncto, Occidentale imperium gubernabat. ſanctus ſanè imperator, mox ludum gladiatoriũ qui Romæ celebrabatur, remouit. quidã enim monachus Tilimachus pro hac cauſa venit Romam: & dum nefandum ſpectaculum ageretur, & ipſe intrauit in ſtadium, nitebaturq́; pugnãtes gladijs ſeparare. cúq́; ſpectatores aduerſùs eum ſæuirent, & effuſione ſanguinis graſſarẽtur, arbitrum pacis lapidibus occiderunt. Hoc agnoſcens imperator, illum monachum qui ab Oriente hac cauſa venerat, inter martyres numerauit, nefandúq́; ſpectaculum penitùs abſtulit. Hæc ex Tripartita hiſtoria. *Honorius Imp. ludum gladiatoriũ Romę ſuſtulit.* [Anno domini 399] *Tilimachi zelus ac mors.*

Interìm Gildo, quem Theodoſius Aphricæ præfecerat, vt ſuprà eſt dictũ, cognita morte Theodoſij, parùm ſpei in pueris ponens, cœpit Africam vendicare, cuius frater Maſcezel, cùm eſſet fidelis, germani perfidiam detexit. Gildo autẽ duos fratris filios interim occidit, contra quem iam vt hoſtẽ, idem Maſcezel cum exercitu miſſus, eum in fugam vertit, & ſtrangulari captum fecit. ſed et ipſe Maſcezel poſt fratris necem impietatis ipſius imitator, imperiũ affectauit, *Gildo tyrānus.* *Maſcezel ex fideli peruerſus.*

atq;

atq; pro eo à militibus interfectus eſt.

Stilico tyrannus. Superarat Stilico, quem Orienti prçfecerat Theodoſius, qui erat de gente Vandalorũ, ſocerq; Honorij factus. fuit autem perfidiſſimus, conſtituens imperium filio ſuo Eutherio, ſed non priuſquàm imperatores ità calamitatibus inuoluiſſet, quòd facile eis vel occiſis vel occupatis, id patrare potuiſſet. itaq; primùm Vandalorũ, Sueuorũ, Burgũdorum, Alanorũq; gentes excitauit cõtra Ro. imperiũ. Deindè Viſigotthos, q bus prçeſſe debuerat, curauit ſtipendijs priuare ſolitis, doloſè ſuadẽs imperatoribus illos minimè fore neceſſarios, ſperans illos ad contumeliã acceptam, Italiam inuaſuros, ſicut & factum fuit.

Plinius Germaniã ex Agrippæ traditionibus deſcribens, Vãdalos & eorum partem Burgũdiones, vnam dicit eſſe ex quinque interioris Germaniæ partibus gentem. Alani autẽ, inquit, etſi ſint Scythæ origine, in ipſis tamen Vandalorũ regionibus habitabant. Vandalorũ origo. Conſentire videntur Sueto. Trãquillus & Cor. Tacitus, qui omnes volunt, Vandalos, Burgundiões, Sueuos & Alanos, vetuſtam originem ex Germania habere. Eſt autẽ Vandalia, regio & pars Poloniæ ſeptẽtrionalis. fuit à Vandalo fluuio, qui regionem interfluit, cognominata. hanc regionem, vt refert Bergomenſis, imperante Conſtãtio Magno, Gebrich Gotthorum rex potentèr inuadens, Vandalos cũ Viſimare eorũ rége victos, à proprijs ſedibus deturbauit, qui Vandalia relicta, nominè retẽto, Pannoniam habitandam à Conſtantino impetrârunt, vbi & 40. annis imperatoribus obſequentes manſerunt. verùm poſteà cùm nec ibi confidẽter propter Gotthorum metum diutiùs habitare auderent, ad Oceanum confugientes, piraticam aliquandiù exercuerunt vitam. ſed à Gepidis fugati, rursùs in Vandaliam reuerſi, loca priſca incoluerunt, vſq; ad Stiliconis tempora, qui huiuſce gentis dominium accepiſſe fertur.

Burgundiones verò ſcribit Vincentius à Scythicis locis primùm prodijſſe è Scandia inſula. ſed vt ſuprà dicitur, alij partem Vandalorum fuiſſe memorant, Suetonio teſte, & benè, & referũt quòd Auguſti temporibus ea pars Vandalorum, quibus Burgundionibus pòſt nomen fuit, ad 80. armatorum millia vlteriores Rheni ripas inſederat, quos Druſus & Tiberius Cæſares, ſicut Cornelius refert, poſt ſubactam interiorẽ Germaniam, in ſedes proprias repulerunt, & extra vrbes locaque munita diſſipârunt. Burgũdionum origo. At Bergomenſis in ſupplemento inquit: Hi populi eiſdem temporibus ſupra Rhenum fluuium conſederunt, ſed Valentiniani principis poſteà temporibus ad Rhodanum fluuium deſcendentes, ibidèm caſtra ponentes, locum Burgos appellârunt, & exindè incolæ omnes appellati ſunt Burgundiones. Cũq; duobus annis eo in loco in tentorijs conſediſſent, nihil præſumentes, tandèm à Rom. & Gallis iubentur locum cum vxoribus & liberis inhabitare. Nacti itaque domicilium ſecus Rhodanũ, eum locum poſteà ſempèr tenuêre. Et refert hiſtoria Tripartita lib. 12. quòd pro maiori parte fuerint fabri lignorũ, dum adhuc fuiſſent in patria.

Audientes autem Deum Rom. ſuis fidelitèr ſuccurrere, vexati ab Hunnis, venerunt in Galliam: & à quodam epiſcopo baptiſma petẽtes, qui eis 7. diebus ex indicto ieiunantibus, fidem expoſuit, & baptiſma conceſſit. Ea fiducia paulò pòſt Suptarium regem Hunnorum, dum crapulæ nimiùm indulſiſſet, habentem decem millia armatorum, cum tribus millibus aggredientes, interfecerunt. Deindè regem ſibi more aliarum gentium elegerunt. hos autem reges conſtat per multa ſecula regnâſſe in Celtica Gallia, vbi fuerunt hæ ciuitates, Senones, Lugdunum, Vienna. hi populi aliquandò Hedui, quandoquè Burgundiones, interdùm Sequani ſunt appellati, hodiè ducatûs titulum tantummodò retinent. vndè Burgundiones Rhodanus à Gallia Rom. prouincia diuidebat, qui Heluetijs Heduiſque ac Lingonibus finitimi erant. Rhenum deindè fluuium pro fine habent, vndè & inter Rhodanum & Rhenum fluuios, Burgundionum ducatus quinque dierum itineris expediti habere dicitur, in cuius medio Biſuntina ciuitas ſitua-

ſituatur,vt refert Bergomenſis.

ANNO igitur Honorij ſeptimo, Vandali,Burgundiones & Alani à Stilicone impulſi,Rhenũ tranſiêrunt,Sueuosq́; in Heduis & circa ea loca repertos,in ſuam aduersùs Rom.coniurationem receperunt.fuiſſe autem traduntur trecenta vel(vt alijs placet) quadringẽta armatorum millia. Igitur Vandali, Burgundiones,Sueui & Alani,ad diripiendas vaſtandasq́; Gallias ſunt profecti.Burgundiones verò ſedes ilicò capere conſtituerũt apud Heduos,Veſontios,Lingones, Cabiloneñ,Matiſconeñ. verius tamen videtur, quòd priùs eaſdẽ ſedes occupauerint ex ſuprà dictis. Vandali,Sueui & Alani,relictis Burgundionibus in Heduis,in Aquitaniã tranſiêre,omnemq́ue Galliarum partem intra Pyrenæum & Ligerim populationibus fœdârunt,conatiq́; in Hiſpanias irrumpere,difficultate montium retenti ſunt.

Eodem tempore Gratianus inſulam Britanniæ per tyrannidem inuaſit, & à Ro.militibus mox occiſus eſt. Conſtantinum quempiam ex infima militia,ſola ſpe nominis inducti, imperatorem elegerunt.is tranſit in Gallias contra barbaros,& apud Cenómanos ſe continẽs, pacem cũ illis tractauit, ſed illuſus, miſit tamẽ iudices in Hiſpanias, quos prouinciæ obedientèr receperunt, vſq; ad Dindymum & Seuerianum Palatinos fratres viros nobiles. hi moliti magis ſunt tyranno reſiſtere, ac ſe & patriam Honorio conſeruare.

Palatini Dindymus & Seuerianus.

Miſit in iſtos Conſtantinus Pictos, qui ab Honorio in fœdus recepti, & in militiam Britannicam electi,Honoriaci appellabantur:eisq́; Honoriacis, duce Conſtantio filio,quem ex monacho Cęſarem fecit,in Hiſpanias miſſis,Dindymum & Seuerianum occiderunt.vndè ipſis ſublatis, Honoriaci proximum Palatinorum agrum,permittẽte in præmium Conſtantio tyranno, populati ſunt.

Intereà pagani proxima Pyrenęo incolentes,ipſius montis ſaltus pro ſua ſalute tueri annixi ſunt,quos Cõſtantius & Honoriaci viribus deturbabant, ac Vãdalos,Sueuos et Alanos intra Hiſpanias admiſerũt, vt eorum freti auxilio, in præda ſemèl deguſtata poſſent licentiùs deſæuire. At hi patefacto Pyrenæi clauſtro,horrendas & inauditas ſtrages hominum commiſerunt,vrbem Aſturgam expugnârunt, Toletanum agrum vaſtauerunt.duxêre indè,quò furor eos prędęq́; ſpes certior attrahebat.

Scribit Oroſius lib.7.quòd gẽtes iſtæ poſt vaſtatiões & varias cædes, quarum ipſos quoque modò pœnitet, habita ſorte & diſtributa vſq; ad nunc poſſeſſione conſiſtunt.Multa, inquit, mihi de huiuſmodi rebus loquendi facultas foret.Irruptæ ſunt Hiſpaniæ,cædes ac vaſtatiões paſſæ ſunt.ac nihil quidem nouũ.illud enĩ ſuſtinuêre à barbaris,quod per 200.quondàm annos paſſæ fuerant à Ro.quod etiàm ſub imperatore Galieno per annos propè 12. Germanis euertentibus,exceperunt.

Id tamen clementia Dei procurauit, vt ſicut in euangelio commonet, Si vos perſecuti fuerint in vna ciuitate, fugite in aliam:quiſq; egrediens quò abire vellet, ipſis barbaris mercenarijs miniſtris ac defenſoribus vteretur. hoc ipſi tunc vltrò offerebant, & qui auferre omnia, interfectis omnibus,poterant, particulam ſtipendij ob mercedem ſeruitij ſui & tranſuectionis onus flagitabant: & hoc quidem à pluribus factum eſt. Qui autem non crediderunt euangelio,non dederunt locum iræ iuſtæ, ac ſuperuenienteira oppreſſi ſunt. quanq̃ & poſt hoc quoque continuò barbari execrati gladios ſuos,ad aratra conuerſi ſunt, reſiduosq́ue Ro.vt ſocios modò & amicos fouent,vt inueniantur iam inter eos quidam Romani, qui mâlint inter barbaros pauperem libertatem,quàm inter Romanos tributariam ſolicitudinem ſuſtinere.Hæc ille.

Matth.10.

Ex quibus elicio, Oroſium commẽdâſſe Alanos,Sueuos ac Vãdalos, quod & in ſequenti cap. etiàm innuere videtur,vbi ponit Vandalorum, Sueuorum & Alanorũ ſcripti tenorem ad Honorium.

Ad Stiliconem,qui hunc accendit ignem,redeo.Anno itaq; ſalutis noſtrę 407. Viſigotthi dolo Stiliconis ſtipendio priuati, in Pannonia ſeceſſerũt, vbi regem quo per annos 25.caruerunt,creauerunt

Anno Xpi 407

auerunt ex familia Baltheorum, Alaricũ nomine, cui Radagaſus & ipſe Gotthus cum ducentis millibus ſe iunxit. hi duo Thraciam & Pannoniam & Noricum, *omnemq; Illyricum, ac primã Italiæ partem miſerandis ſtragibus ac direptiõibus afflixerunt. Radagaſus rex, qui nondùm fidem Chriſti ſuſceperat, ex compoſito repẽtè totam Italiam peruaſit. Scytha erat, qui omnem Romani generis ſanguinem dijs ſuis deuouerat. Alaric⁹ rex. Radagaſus.

Hęc igitur immaniſſima belua dum vrbi Romę appropinquat, pauor ingẽs Romam inuaſit: diſcurrũt in vrbe pagani, clamantes hæc ſe ideò perpeti, quòd ſacra deorum neglexiſſent, de repetẽdis colendisque ſacris grandis fit querela blaſphemantium nomen Chriſti.

Tranſgreſſus Radagaſus Apœninũ, inter hæc ſubitò diuina virtute contrritus, in aſpero Feſulani montis iugo ſe cũ ſuis recepit copijs: & quibus antè anguſta videbatur Italia, in vnum & paruum montis verticẽ truduntur: qui eũm fame & ſiti laborarent, Radagaſus ſpem fugæ ponens, clàm ſuos deſeruit: ſed in hoſtes qui miſſi fuerant, incidens, capitur, moxque interficitur. ſed & ceteri à Romanis aut capti, aut occiſi ſunt. Tãtá tum multitudo captiuorũ Gotthorũ fuiſſe fertur, Paulo teſte, vt viliſſimarũ pecudũ modo ſingulis aureis venderentur. Hoc rege occiſo, Alaricus ſuperueniens, Romanas cœpit vaſtare prouincias. hic tamẽ Chriſtianus erat, mandauitq; imperatori Honorio, vt aut ſecum bello congrederetur, aut Gotthis locũ ad habitandum in ſuo imperio tribueret. quare Honorius communicato cõſilio, Gallias furori Vandalorum tunc expoſitas, illis aſſignauit. cũm itaq; Alaricus hanc conceſſionem acceptaſſet, & Gallias petere conſtitueret, recreationẽ ſuorum aliquantiſpèr apud Placẽtiam facere tentauit. Radagaſus occiditur.

Stilico comes reip. intelligens Gotthos pacis fiducia militarem diſciplinã contemnere, et caſtris omninò immunitis ſalutem ſuam nimia ſecuritate negligere, ſacrũ delegit paſchæ diem, in quo partim religione ocioſos, partim epulis & vino obrutos, ad vnum omnes confodi poſſe non dubitat. Immiſitq; Saulem ducem ſuum gente Hebræum, cum paratiſſimis copijs, qui irruit ſacro die in Gotthos, magnamq; cædem in principio edidit. tantam tamen multitudinem tam celeritèr conficere nequibat, ſed dilapſi quiſq; hoſtium manibus, ad regis tabernaculum conuenerunt. Gotthi cùm nedùm ceſſare hoſtem, ſed magis ac magis inſtare conſpexerãt, rabidi cõſurgentes, recollectis viribus, militibus Saulis mirabili procella repreſſis, in fugamq; conuerſis, eos penè ad internecionem ceciderunt. Saul Hebræus dux.

Conſternatus animo ad eius ſtragis nuncium Stilico, exercitũ reparaturus, ſupplementũ ab imperatore poſtulauit. Honorius verò perfidiam ipſius, & quid moliretur intelligẽs, immiſit duces, qui dignam à ſceleſtiſſimo ſumpſerunt vltionem. Eoq; modo Stilico ipſe, qui iuxta Oroſij verba, vt vnum puerum purpurã indueret, totius generis humani dedit ſanguinem, cum Eutherio filio, cui parabatur imperium, occiſus eſt. Stilico interficitur.

Verùm parua prudẽtia in dolore iuſtiſſimo vſus eſt Honorius, qui in ſceleſtos patrem & filium animaduerſurus, neminem ſubrogabat exercitui ducem. quo factum eſt, vt Gotthi in magnam ex perfidia irã moti, iam in Gallias pergere nolentes, ſed furibundo animo cœptum iter deſerentes, in Liguriam quàm iam tranſierant, reuerterentur: eáq; ſpoliantes, Aemiliã Flaminiamq; deuaſtãt, & per Tuſciam vſq; ad Romam percurrentes, quicquid ex vtroq; latere fuit, in prędam diripiunt per totum annum. vrbem deindè obſederunt, & nullo defenſam exercitu, non tamẽ paruo negocio, irruperunt. Quo tempore Hieronymus apud Bethleem floruit.

Capta eſt vrbs, quę totũ cepit orbem, ſed fame perijt antè, q̃ gladio, & vt Hieronymus ſcribit ad Principiã, vix pauci qui caperentur, inuẽti ſunt. ad nefarios cibos irrupit eſurientium rabies, & ſua inuiceẽm membra laniàrunt, dum mater nõ parcit lactãti, ſed recepit vtero quem paulò antè effuderat, id factum eſt Calendis Aprilis, anno ſalutis 412. ab vrbe condita 1164. Alaricus tunc iuſſiſſe fertur, vt ſi qs in loca ſancta fugeret, nihil mali pateretur: deindè quãtùm poſſent, prædæ Roma capitur à Gotthis duce Alarico.

prædæ inhiantes, à ſanguine temperarent: & ità quod antè inauditum fuit, immaniſſimi barbari confugientibus ad Eccleſias pepercêre. de quo B. Aug. in principio lib. de ciuit. Dei. At Innocentius tunc Romanæ Eccleſię preſul, tanquàm iuſtus Loth ſubtract⁹ à Sodomiś, occulta prouidentia Dei apud Rauennam tunc agens, peccantis populi non vidit exeidium.

Innocentius papa.

In tanta vrbis direptione duo memoratu digna notat Blondus. Galla Placidia Theodoſij filia, & ſoror imperatorũ Honorij et Archadij, in captorum ſorte abducta, victoris caſtra barbari ſecuta, Athaulpho Alarici cognato copulatur matrimonio. ſed & vaſa S. Petri miniſterio ſacra, pondere, magnitudine & pulchritudine eximia, à Gotthis abſportata, regis iuſſu in Baſilicę cuius erant, arcam, magna cum Romanorũ Viſigotthorumq́; admiratione, fuerunt relata. Tertia deindè die qua ingreſſi fuerant Gotthi vrbem, dereliquêre. Campaniã mox & Lucaniam & Brutios populati ſunt. fretum poſteà traiecêre, vt Siciliam diriperent. conatos tempeſtas prohibuit, quę, nauibus alliſis, aliquot cohortes abſumpſit.

Galla Placidia capta.

Moritur tum apud Conſentiã Alaricus rex: cuius gens, ſepulcri iacturã plurimi facere ſolita, nè vltio aliqua in mortui regis oſſa exerceri poſſet, amne Buxêto proprio ex alueo deriuato, corpus regis locello ditiſſima ſupellectili cõpleto ſepeliêrunt: et nè id ſepulcrum ab incolis ſciri poſſet, amne in curſum priſtinum reſtituto, foſſores qui operi interfuerunt, trucidant in loco.

Alarici mors.

De hoc Alarico fertur, cùm pergeret Romam, venit ad quendam monachum valdè venerandum, qui eum admonuit, nè talia mala quaſi necibus gaudens & ſanguine, faceret. Cui Alaricus: Nõ ego volens proficiſcor Romam, ſed quidam mihi adeò moleſtus dicit: Perge, & Romam deſtrue.

Alarico mortuo, ſubſtitutus eſt ei in regem Athaulphus ex Baltheorũ gente cognatus, cui Galla Placidia primo captæ vrbis die fuerat deſpõſata, cum qua poſteà apud forum Iulium conſtat nuptias fuiſſe celebratas. Gotthi, mortuo Alarico, Romam ſunt reuerſi, & ſi quid reſiduum fuit, locuſtarum more erodũt. Mulier autem ſagax, fratrũ non immemor, ſubtilibus blandimẽtis ad hoc mariti animum deflexit, vt vltrò à Rom. imperatoribus pacem peteret.

Athaulphus rex.

Deliberabat tum Athaulphus, Roma funditùs euerſa, alteram ædificare vrbẽ, quæ in locum demortui nominis Ro. nomen Gotthicum referret: et quemadmodùm ea ciuitas Gotthia Romæ ſuſfecta eſſet, ſic & ipſe nouæ conditor vrbis, in Auguſtorum ſurrogatus locum, poſteris imperij cognomentum à ſe relinqueret. Is tamen etſi barbarus, com*memorante Placidia prudẽtiſſima muliere, conſiderauit Romanam rem creuiſſe, & ad ea tempora ſtetiſſe legibus & bonarum artium diſciplinis, à quibus Gotthi abhorrebant. ideò mutauit ſententiam, egitq́; vt Romanæ dignitatis, cur⁹ eſſe nequiret immutator, fore optauerit inſtaurator. hinc Honorij Archadijq́; fœdera quæſiuit, quæ poſt factas apud Forum Iulij nuptias, omnẽ emenſus Italiã, cùm abiret, & apud Barcinonem citerioris Hiſpanię conſediſſet, in dies magìs magiſq́; petijt.

**monente*

Tempeſtiua Placidię admonitio.

Archadius intereà defunct⁹ eſt anno imperij ſui xiij. relinquens filium nomine Theodoſium octo annorũ, quẽ ante mortem ſuã imperatorẽ appellauit. qui ſuccedens patri, regnauit annis 41. cum patruo Honorio xv. poſteà 26. mortuus eſt Archadius anno Domini 413.

Ad Conſtantinum tyrannũ & Gallias redeo. Intereà Conſtantius Cęſar ad Conſtantinum genitorem ſe cõtulerat, qui erat Arelati, ſeſe in illa regione cõmuniens aduerſùs Honorium imperatorem & Viſigotthos, qui rege Athaulpho duce, cum ipſo imperatore aduerſùs tyrãnos cęterámq́; barbariem ſe parabant. Qua adductus ſuſpiciõe, filium Conſtantium Viennã miſit, vt vẽturas ex Italia copias, nè ſe Viſigotthis, qui iã tranſiêrant, coniungerent, impediret. Tum Viſigotthi apud Barcinonem & citerioris Hiſpaniæ loca quieti ſedebãt, vt contra Vandalos aut imperij tyrannos pugnarent.

Conſtantini tyranni motus.

Memor inter hæc Honorius, & ſuis & reipub. malis edoctus, ꝙ pernicioſum eſſet,

eſſet, barbaris rempub. committere, Cõſtantium comitem magiſtrum militiæ declarauit, atque bello illi tyrannico præfecit, qui dux impiger ex patricia gẽte Romanus, in Gallias cum exercitu profectus, Cõſtantinum tyrannũ apud Arelatum clauſit, cepit & occidit: ſubſecutaque eſt fortuna, ſiquidem tyranni ſeſe lacerantes, labore illum ac periculo leuauerunt. Conſtantium etenim Conſtantini filium, Gerontius comes ſuus apud Viennam interfecit, & in eius locum quendam Maximum ſubſtituit, ipſeque Gerontius à ſuis militibus paulò pòſt occiſus eſt: quo occiſo, Rom. milites qui priùs rebelles, Conſtantinum in Britannia tyrannum creauerant, cum Honorio reconciliati ſunt, & Maximũ purpura exutum, in Hiſpaniam vlteriorem relegârunt, quos quidem milites in Britannijs militare ſolitos, Honorius in Aphricam traijcere iuſſit, & indè in Italiam reuocauit.

Conſtãtini obitus.

Per idem tempus Athaulphus gener Honorij, Viſigotthorum rex, petitam iniquis conditionibus pacem, ab Honorio impetrauit: quarè intelligens imperatorem Italiæ clauſtra, nè in illam redire poſſet, communiſſe, vlteriorem Hiſpaniam capere, & indè in Aphricam trãſmittere adniſus eſt, & Athalũ quendam Romanum in imperatoris ſimulacrum erexit, qui in Hiſpaniam vſq; Bæthicã nauigio aduect⁹, iudices in Aphricam miſit. Sed miſſus ab Honorio ad Aphricæ conſeruationem Heraclianus, iudices expulit, & claſſe parata in Athalum duxit, quem maritimo prœlio ſuperatum, in terram fugere compulit. Hic Athalus Hiſpanis ſe credidit, imperio Rom. fauentibus, qui eum ad Conſtantium comitem Arelatum in vinculis pduxerunt. Deindè miſſus ad Honoriũ, qui eum Romæ ante currum duxit in triumphum, & poſteà manu mutilatũ, vitæ ludibrio apud Lipparim inſulam relegatus conſenuit. Heraclianus autẽ ob eam rem conſulatûs honorem adeptus, in perfidiã & ipſe prolapſus eſt. Sabino nanq; domeſtico ſuo, callidiſſimi ingenij viro, in generum aſſumpto, periculoſiſſimos omnium cõciuit motus. armârũt nanq; ambo claſſem maiorẽ q̃

Heraclianus tyrannus.

vnq̃ viſa ſit. naues habuiſſe fertur 4000. ſeptingentas, ſecũdùm Oroſiũ, qua littore Italico pulſa, Heracliano ductore, occurrit cũ populo Romano Marinus comes. ſed priuſquàm prœlium iniretur, Heraclianus territus, fœdiſſimam commiſit fugam. nam cùm hoſtes inſtarent, arrepta onerariæ nauis ſcapha, ſol⁹ Carthaginem redijt, atq; ibì militari tumultu interfectus eſt. Sabin⁹ gener eius Cõſtantinopolim fugit, vndè poſt aliquãtum tempus ad Honoriũ reductus, exilio eſt damnatus.

Marinus comes.

Tyrannis tot tantiſque ſublatis, adductus eſt in ſpem Honorius, poſſe inſtaurari Occidentis partem iam collapſam. nam in Aphrica, Britãnijs & Italia res erant quietiſſimæ. Quarè ſtatuit Honori⁹ barbaros inuadere, intra fines Romani imperij debacchantes, & Viſigotthos priùs ea ratione, quòd citerioris Hiſpaniæ loca tenerẽt, vndè in ipſos ex Italia exercitus mitti poſſet. accedebat quòd ea gente, multò cęteris barbaris potentiore, deleta, ſperabat facilimũ fore, Alanos, Sueuos, Vandalos & Burgundiones remotiora incolentes loca imperij, & inter ſe (vt cõſtabat) diſſidentes, conficere.

Iuſſus itaque ab Honorio Conſtãtinus, apud Arelatum conſtitutus Galliç vrbem, exercitũ reparauit, & breui magna rerum gerendarũ induſtria, Athaulphum regem cõmeatu, omni ora Galliarum & citerioris Hiſpaniç maritima, interclusit, Narbonamq́ue linquere, & in vlteriorem fugere Hiſpaniam coëgit. Vndè & in illas adductas difficultates Athaulphus, vires reparare conatus eſt, ſed ſui Viſigotthi ferebant indignè eum Gallæ Placidiæ vxoris blanditijs credidiſſe, & triennio anteacto temperâſſe à bellis, in quibus facilè potuerat Honorium, tyrannorum motibus agitatum, imperio pellere, ac quaſcunq; màluiſſet prouincias occupâſſe. Hinc primò vocati, non paruerũt dicto, & demùm regem ipſum dolo circunuentum, tertio anno quàm creatus rex fuerat, obtruncârunt.

Athaulphi mors.

Sigericus autem illi fuit ſurrogatus. ſed cùm is etiàm ad pacem quæ offerretur, promptus erat, dolo ſuorum paritèr occiſus eſt. Vallia huic ſucceſſit,

Sigericus.

Vallia rex.

ceſſit, qui ad pacem & ipſe pronus erat: & tamen Viſigotthorum rabiem expleturus, magnam eorum manum nauigio armiſque inſtructiſſimam, tranſmittere in Aphricam eſt molitus. ſed hi omnes Gaditani freti naufragio periērūt. quarè eius memor, vltrà adduci non eſt paſſus, vt aliam expeditionem in Aphricam mitteret: quin ſpreto Viſigotthorū iudicio, pacem cum Honorio imperatore datis obſidibus conſtituit, & Placidia, quam poſt Athaulphi mortem honorificè apud ſe honeſteque ſeruauerat, ex fœdere fratri reddita, ſuam reipub. operam eſt pollicitus aduerſùs cæteras gentes.

Placidia reſtituitur.

Ea pace firmata, Honorius Conſtātio Cęſari declarato Gallam Placidiam ſororem in matrimonium dedit, ex qua Valentinianū ſuſcepit, qui poſteà Honorio fuit ſurrogatus, tertius eius nominis imperator. Exindè vſus Conſtantius Valliæ regis auxilio, in Alanos duxit apud Luſitaniam. barbari nanque, Honoriacis prodentibus, Pyrenęi clauſtra ingreſſi, ilicò Hiſpaniæ vlterioris prouincias inter ſe ſortiti ſunt, ſoliſq; Vādalis Bęthica, Alanis Sueuiſque Luſitania ſorte obuenit.

Primum autem Conſtantij bellum, Viſigotthis adiuuantibus, geſtum fuit aduerſùs Alanos: quos ſuperans apud Emeritam, regem eorū interfecit. Hinc territi cęteri, rem Romanam per virtutem Conſtantij ac pacem Viſigotthorum breui conſtituendam videntes, ab Honorio poſtulārunt, vt pacem ſecum conſtitueret, in hęc verba: Vandalorum, Alanorum, Sueuorumque reges Honorio principi: Tu cum omnibus pacem habe, obſides recipe omnium. nos nobiſcum confligimus, nobis perimus, tibi vincimur. immortalis tuæ erit queſtus reipub. ſi vtrique pereamus. Hęc Oroſius lib. vij.

Epiſtola Vādalorū, Alanorū ac Sueuorum.

Conſtantius autem Vandalis & Sueuis petitæ pacis ſpem maximam faciens, eamq; ob rem ad imperatorē proficiſci ſimulans, Rauennam & ipſe cum vxore Placidia acceſſit, vbi Honorius Conſtantium purpura indutum, Occidentalis imperij fecit conſortem. Prima deindè Conſtantio cura fuit, ſtabilito, quod cum Vallia Gotthorum rege fecerat, fœdere, ſibi Toloſam cum aliquot prouincię ciuitatibus, quę omnis regio barbarorum vocabulo tunc Vaſconia, Latinè Gotthia Occidētalis nuncupatur, permiſit, armareque in barbaros eū tentauit. Poſtquàm verò imperatores ſatis multa de repub. adminiſtranda cōmenti fuerant, Honorius Romam eſt profectus: Conſtantius verò parandis his, quæ expeditioni Hiſpanicæ duceret neceſſaria, ſubſtitit Rauennæ, vbi ſeptimo imperij ſui menſe immatura reipub. morte prereptus eſt.

ANNO Domini 400. S. Martinus ad ſuperna migrauit. Anno Domini 401. ſanctus Ambroſius carnis debitum perſoluit. Anno Domini 400

Circa hęc tempora cōponitur Thalmud Iudęorū, id eſt, Iudaica doctrina, à duobus Rabinis, ſ. Rabina & Rabaſſe, liber maior decē biblijs, in quo ſunt inextricabilia mendacia contra omnē legem diuinam, naturę ac ſcripturam. Videntes enim legem ſuam in dies deficere, & fidem chriſtianam proficere in toto orbe, hos duos inſtigārunt Rabinos, prohibētes ſub pœna mortis, nè quis aliquid negaret de his q̄ in eo continenē.

Thalmud Iudęorum.

In hac generatione vaſtatur miſerabilitèr Gallia, de qua vaſtatione S. Hieronymus ſcribit ad Gerontiam de monogamia, vbi inter cętera: Quid agam? inquit, fracta naui, de mercibus diſputo. innumerabiles & ferociſſimę gentes, vniuerſas Gallias occupārūt. quidquid inter alpes & Pyrenęum eſt, quod Oceano & Rheno clauditur, Quadus, Vandalus, Sarmata, Alani, Gepidæ, Heruli, Saxones, Burgundiones, Alemani, & ô lugenda reſpub. hoſtes Pannonij vaſtārunt Moguntiacum: nobilis quondàm ciuitas, capta atque ſubuerſa eſt, & in eccleſia multa hominum millia trucidata. Vangiones longa obſidione deleti, Rhemorum vrbs prępotens, Ambiani, Atrebates, extremique hominum Morini, Tornacum, Nemetes, Argentoracum, tranſlatæ in Germaniam &c. non poſſum abſque lachrymis Toloſæ facere mentionem.

Galliæ vaſtatio.

Per hęc tempora Franci formidini finitimis eſſe cœperunt. Eſt Treuiris ciſrhe-

De Treuiris & de Fräcis.

ciſrhenana potẽs ciuitas,cui pręerat Lucius patricius Romanus, cuius vxorem quia Lucius Gallię pręſes proſtituerat, conſilium capit transferendæ ad Francos ciuitatis, remq́ue felici euentu exequitur.potiti vrbe Franci, cùm anguſtati ſedibus, proferre terminos percuperent,pars ſe aliò conferre ſtatuit, triumq́ue & viginti millium manum,Ibro duce,educentes,in penitiorem Galliam irrumpunt, ad Sequanam vſque fluuium omnia percurrentes:vbi agrorum & *fluenti amœnitate delectati, ſtatiõem habuêre.

Eo in tempore nemo adhuc in Francis regium nomen aſſumpſerat. primus omniũ Marcomirus dominationem in Francos accepit,quem à Priamo Troianorum rege prognatũ, in veneratione habebant Franci.hic pręterquàm vallo muroq́ue munire vrbes nihil illuſtre fecit,ſed erat illi filius Pharamundus,corpore & animi pręſtantia inſignis. hunc ſibi primùm regem conſtituunt, regendi permiſſa poteſtate, qua modeſtiſſimè adminiſtrata,vndecimo poſt acceptum regnum anno morte abſumptus eſt,relicto Clodio filio regni hęrede.hic Pharamundus author fertur fuiſſe legis Salicæ.' Nam cùm ad Rhenum vſque perueniſſent Franci, feriſq́ue moribus viuerent, quatuor ex Sicambris ſpectatos primates ſelegit, qui populo legem ferrent, Vſugaſtum ſcilicet, Loſogaſtum, Salogaſtum & Viſogaſtum, qui communi gentis & procerum authoritate freti,legem conſcripſère, quam Pharamundus edidit atque promulgauit, ad noſtram vſque ætatem nominatiſſimam.

Primates Francorum legẽ Salicã tulère.

Clodius Capillatus.

Hic Clodius,à promiſſo capillo,Capillatus appellatus eſt,qui augẽdi regni cupidus, cùm adhuc tum in Germania anguſtis ſedibus arctaretur, Thuringos ſibi finitimos ſuæ ditioni adiecit,occupato Diſpargo oppido, vbi regni ſede conſtituta,cùm iam per Gallias Romana vis laberetur, ſoliq́ue Belgæ imperium non detrectarent, in Galliam Belgicam modicis pręſidijs ſuffultam traiecit, atque agris latè excurſis, Cameracum cepit, prout in ſequenti generatione patebit. de hoc etiàm dictum eſt ſuprà generatione xiij. ſub Valentiniano. Anno Domini 419. finit Hormeſta Oroſij,à mundi verò exordio 5618.

GENERATIO XV.

INnocentius primus vbi ſedit annos quindecim, moritur,& ſepelitur in cœmeterio ad vrſum pileatum,eiq́; ſubrogatur in papatu Zoſim' natiõe Grecus, ſedit annum vnum ſub Honorio & Theodoſio iuniore,incepitq́; anno Domini 420.ab exordio mundi 5618. quintadecima generatio. Hic Zoſimus cõſtituit,vt diaconus lęuam tegat.conceſſit item, vt in parochijs cerei ſancto ſabbato benedici poſſent. bibere autem in publico clericis vetuit, & nè ſerui in clerum reciperentur,prohibuit.

Zoſimus papa.

ANNO Domini 421.Bonifacius natione Roman',vrbis creatur epiſcopus, pręſedit annis tribus,menſibus quinq́;. Contra hunc quidam alius electus eſt, Eulalius dictus:quod vbi Honori', qui tunc Mediolani erat,intellexiſſet,inſtãte Placidia ſorore, ambo ab vrbe pellũtur,reuocatur tamẽ ſeptimo menſe Bonifacius,& ſolus vrbis pręſul conſtituitur.

Bonifacius papa.

Circa hoc ſcribit Honorius Bonifacio, vt habetur lxxix.diſt. Si duo fortè contra ſas temeritate concertantium fuerint ordinati, nullum ex eis fieri ſacerdotem decernimus: ſed illum ſolum in Apoſtolica ſede permanere cẽſemus, quem ex numero clericorum noua ordinatione diuinum iudicium & vniuerſitatis conſenſus elegerit. Vbi notat glo. quòd cùm ad imperatorem non ſpectet aliquid ſtatuere de electionibus & alijs rebus eccleſiaſticis,hoc fecit rogatu Eccleſiæ,& Eccleſia illud approbauit.Hic Bonifaci' ſtatuit,vt nulla mulier aut etiàm monacha,pallam ſacratã altaris cõtingeret aut leuaret,aut incẽſum ad altare daret.

ANNO Domini 423. ſecundùm Hermannum Contractum 420. ſanctus Hieronymus presbyter moritur pridiè Calendas Octobris in Bethleem, ętatis ſuæ anno nonageſimoprimo. Quantùm iſte iuuerit Eccleſiam DEI, non attinet dicere,cùm & vita eius ſanctiſſima omnibus placeat, & ſcripta eius ità in precio ſint, vt nemo magis ab eruditis legatur.

Hieronymi vita & obitus.

legatur. patre autem Euſebio natus eſt in oppido Stridonis, quod à Gotthis euerſum, Dalmatiæ quondàm Pannonięque in finibus fuit. Romę puer baptizatus, Gręcæ, Latinæ & Hebraicæ linguæ pleniſſimè eruditus, annorum autem triginta vnius, dum eſſet Romę presbyter Romanæ eccleſiæ Cardinalis factus, dum ibì per triennium ſacris literis inſudâſſet, & puritate vitæ abſtinentięque eximia ſanctitatis exempla præberet, tantum apud populũ fauoris obtinuit, vt omnium iudicio, ſummo dignus ſacerdotio cenſeretur. Sed dum quorundam clericorum & monachorum laſciuiam increparet, non ferentes illi, inſidias ei ſtruxêre. vndè veſaniæ eorum locum prębens, ipſe ab vrbe receſſit, & ad Gregorium Nazianzenũ* Cõſtantinopolitanum epiſcopum profectus eſt eruditionis cauſa. deindè apprimè eruditus, ad eremum trãſijt. ibì quadriennio exacto, ad oppidum Bethleem remeauit. ibì in breui multos diſcipulos coadunatos in ſancto propoſito vitæ religioſæ inſtituit, & tranſlationi ſcripturarum, vir omni laude digniſſimus, inſudauit annis quinquaginta.

ANNO Domini 425. mortuo Bonifacio, clerici quidam Eulalium ad vrbem reuocant, qui vel indignatione vel contemptu rerum humanarum, reuocationem ſpernens, anno ſequenti moritur. Eligitur autem in eius ſucceſſorẽ Cęleſtinus vir deuotiſſimus, natione Campanus. ſedit annis nouem. Hic cõſtituit vt introitus Miſſæ diceretur ex pſalmis Dauid: ſed & Gradualia, Offertoria, orationesque cum modulatione ad Miſſam addidit. Sub hoc Cęleſtino papa, vt habetur xv. diſt. ſynodus Epheſina celebratur. Ibidèm c. Sancta, dicitur, Sancta Rom. &c. & xvi. diſt. c. prima. §. 3. Tertia, inqt, ſynodus vniuerſalis in Epheſo *trecentorum epiſcoporum, contra Neſtorium Conſtantinopolitanum epiſcopum, dicentem beatam virginem non Dei, ſed hominis tantùm eſſe genitricem, celebratur ſub Cęleſtino papa & Theodoſio iuniore. dicebat enim duas perſonas in CHRISTO diſtinctas. ſed determinatum eſt, vnam tantùm perſonam eſſe in CHRISTO, ſed in duabus naturis, diuina & humana, & beatam virginem, matrem DEI debere dici.

Cæleſtinus papa eligit.

Concilium Epheſinum.

*200.

Reuertor nunc ad Honorium & imperij cauſas. Vbi enim Conſtantius obijt, vt circa finem pręcedentis generationis dictũ eſt, Honorius neceſſitate reipub. in eius locum *Etium virum patricium ex Mœſia oriundum, ſubrogauit. Hic Etius Burgundiones nouos motus parantes bello compeſcuit, Francosque iteratò Rheni ripæ inſedẽtes, in Gallias irrupturos, magna ſuperatos cęde, repulit in Germaniam, & Alanos cœpit bello acerrimo agitare. Hi nanque poſt acceptam à Conſtãtio Cęſare cladem, apud *Olyſiponem ſub tutela Sueuorum quieuerunt. Conſtantij autem morte audita, ad Emeritam reuerſi, eam *Galatiæ prouinciam quęrebant ſibi in patriam retinere. ſed Vandali atq; Suenui, metu Conſtantij liberati, pacis volũtatem abiecerunt, & in Romanũ imperium coniurantes, arma iunxerunt.

*Aetium *Aëtium

Etius.

*Olyſiponem.

*Galecia

Etius itaque tanta barbarorum mole territus, in citeriorem Hiſpaniam ſe recepit. Tulit eam rem grauitèr Honorius, Etium ignauia ductum, quod neceſſitas facere coëgit, exiſtimans: eamq; ob rem Caſtinũ comitem, genere Scytham, magiſtrum militum, & poſteà cõſulem declarauit, miſitque eum Etio ſucceſſorem. is nouus dux, contractis vndiquè auxilijs, exercitum quem Etius habuerat, reparauit, & tamen in citeriori Hiſpania continuit: ipſam nanq; belli molem ſupra modum expauit, nec mouiſſet ex Hiſpania citeriori, niſi fuiſſet ſibi auxilio Bonifacius comes Aphricæ. Hic Bonifacius Aphricam curabat, qui fuit paterna origine Thrax, ſed morum ingenuitate Romanus. eundem S. Auguſtinus epiſcopus Hipponẽſis ſummè dilexit, vt infrà apparebit. fuit & reipub. amantiſſimus. vocauit illum Caſtinus aduersùs Vãdalos, Sueuos & Alanos in conſortem, geſſeruntq; mox hi duo res laude digniſſimas: nec fuit dubium quin res Romana eorũ ductu breuì erecta fuiſſet. ſed cùm Bonifacius gerendis rebus & conſilio pręcelleret, Caſtinus ob virtutes eius odium concepit: ingratoque vſus conſilio, illum in vlteriora

Caſtinus comes.

Bonifacius comes.

teriora Hiſpaniæ miſſum, tãquàm prædam hoſtium ab ſe ablegauit. quod quidem ęgriùs tulit Bonifacius, & ilicò cõparatis occultè nauibus, in Aphricam exercitum trãſmiſit. ità factum eſt, quòd Caſtinns tanto collega priuatus, nihil dignum gerere poſſet.

Honorius moritur.

Anno dehinc Domini 426. Honorius Romæ moritur, anno imperij ſui 31, quorum duos regnauit cum patre, cum fratre Archadio xiij, & xv cum filio fratris Theodoſio.

Theodoſius iunior Imp. 51.

Anno Domini 427. Theodoſius iunior Archadij filius, ſolus tenuit imperium. Regnauit autem poſteà annis 26. Et cùm nemo Romæ honore ſubrogatus eſſet, accepit tyrannidem Iohannes quidam, maximè curante Caſtino conſule, vt refert Blondns, qui nouum imperatorẽ laudat, vt de Bonifacio comite à ſe transfuga ſumeret vltionem, fauitque huiuſmodi conſilijs *Etius patricius, tum quòd grauitèr tulit reuocationẽ ab Honorio ſuî factam, tum quòd Bonifaciũ ob virtutes oderat: vndè nouos imperio conſciuit motus, & cumprimìs ad Italiæ inuaſionem Hunnos excitabat gentem Scythicam, quæ auditis Viſigotthorum ſucceſſibus, eorum exemplo finibus egreſſa, apud Pannoniam per id temporis conſedebat.

Iohanne apud vrbem Romam imperante, Caſtinus conſul, qui dolos vtcũquè poſſet in Bonifacium ſtrueret, vetuſtas ſibi eſſe cum eo imperatore ſimultates præ ſe tulit, ſimulque vereri ſimulauit, nè hinc Viſigotthi, indè Vandali, Sueui & Alani, ſublato Honorij metu, ſe inuaderent, quem Romanarum copiarum fauoribus deſtitutum, certiſſimum maneret exitiũ. quarè nauibus contractis exercitum impoſuit, & in Aphricam tranſportauit. ad Bonifacium ilicò ſcribens, oſtẽdit ſeſe barbarorum gladios fugientem, tam diù in Aphrica futurum, quoàd explorato noui imperatoris animo, aut tutò in Italiã traducere, aut rebus ſuis alitèr poſſet prouidere.

Iohannes tyrannus.

Intereà Iohannes imperator doli conſcius, Bonifacium hoſtem publicũ declarauit. Caſtinus per illud tempus apud Hipponem conſtitutus, exercitum reparabat: & quotiès de Bonifacio incideret ſermo, laudibus eum extollebat. Erat verò Bonifacius apud Carthaginem copijs abũdè munitus, ad quem ſanctus Auguſtinus ità ſcripſit: Aphricæ littus (vt audio) miles tranſmarinus attigit, ſed eius exercitûs dux, à catholica fide diſſentit. quid autem ſecum importet, ignoro. ab Italia es hoſtis publicus denunciatus. pacem inter vos fieri vellem, ſi ſcirem pleniùs quod ignoro. ſed dico quod ſentio, tui cordis intentio dirigatur ad Deum. nõ militem timebis Hunnum, non Gotthum.

Literæ Auguſtini ad Bonifaciũ.

Ad hęc Bonifacius: Scio quòd ſit tua ſanctitas pro mea vita ſolicita, & quæ aduersùs me ille ordinauerit atque diſponat, obuiamus ad mortem vltrò tendentibus, quos noſtræ victoriæ, vt credimus, faciet Chriſtus addictos.

Breuì pòſt Caſtinus mediterranea Aphricæ accedens, omnes ſecum ducebat copias: nec erat obſcurum, adniti illum, vt rebellione populi concitata, vel captus ad ſe perduceretur Bonifacius, vel adeò debilis redderetur, vt illum opprimere vel Aphrica poſſet expellere. aduersùs quem aperto bello Bonifacius reſiſtere tentabat. Auguſtinus verò tantis motibus cupiens obuiare, Bonifacium ad pacem tentauit flectere. Cui Bonifacius: Caſtinus ille priuatus ex conſule, vitæ meæ & nominis, vt omnibus notum eſt, perſecutor, meis ſe in Aphricam defenſionibus tradidit committendum. omitto, pater beatiſſime, olìm mihi ab eodem ingeſtas miſerias, oſtenſa pericula. fugiẽs eum, nunc viuo. Thrax natus, vix Scytham euaſi. iuraui Deo ſub conſule miles. ſed diuina prouidentia, quæ nouit planare ſublimia, & eleuare proſtrata, fecit de ſuperbo quod voluit. & hoſtem meum, me quieto, mihi addixit. ſufficit mihi tanta deiectio. Timuit ſenator barbarum caput, timuit militem dux. dolore dicuntur iſta, pater venerande, nam honoro illuſtriſſimum conſulem: ſed nè conſueta fallacia mali erga me, vt ſolet, aliquid moliatur, puterque ſuis fraudibus Romanis ducibus profuturum, quod in meum vertatur exitium, de ſuis ſenſibus det tuæ beatitudini ſacramentum, quòd non ſit

aliquis in eius corde dolus: ego item per omnia quæ ſancta ſunt, iuro, quoniam ſi apud eum animi reperero puritatem, eum incolumẽ ac ſublimem Italiæ reddam. hoſtis autem erit animæ ſuæ, ſi aliquid ſiniſtri in eo inuenero.

Auguſt. reſcribit Bonifacio.

Ad quæ Auguſtinus ſcripſit: Vir illuſtriſſimus Caſtinus ſacramento prodidit, quòd ſit ab omni culpa & errore alienus, quẽ tibi (vt dicit) benè fœderatum, ille Soſinius adhuc in palatio poſitus, falſis ſuggeſtionibus cõcitabat. mittatur totum in medium. nam Daniel inimicis parcendo, regimẽ obtinuit. Chriſtus pro Iudęis crucifigentibus orauit. Crede ei qui mihi iurauit. Quærit, mẽ pollicente, tua defenſione vitæ ſubſidium.

Luc. 23.

Sed paulò pòſt Caſtinum inſidiæ detexêre. Quarè Bonifacius Auguſtino ſcribit: Graue nobis eſt bellum, inimici mucro pectora noſtra pulſat. Deo funde preces, vt ſoles. Tua ſit nobis comes oratio. Tuba terrifica, hoſtium clamor immanis adeſt. Sed his non terremur, venerande ſacerdos: Ergò petẽ DOMINVM, vt iacula in hoſtes dirigat noſtra.

Reſciuerat intereà ſanctus Auguſtinus Caſtinum peierâſſe. quarè etſi Arrianæ ſectæ hominem non diligeret priùs, iam tamen in illum exarſit, Bonifacioq́ue ſcribit: Graui de pugna cõquereris. vtile tibi tuisq́ue do conſilium. arripe manibus arma, oratio aures pulſet creatoris: quia quandò pugnatur, DEVS apertis cęlis ſpectat: & partem quã inſpicit iuſtam, illi dat palmam.

Bonifacius Auguſt. de victoria.

Tandèm prelio facto, Bonifaci⁹ Auguſtino ſcribit: Manus ſuperba, DEO adiuuante, cecidit, quæ audacia parùm ante gladium vibrauit. multi ex aduerſo ceciderunt, de noſtris autem, Chriſto iuuante, nullus. Ora igitur venerabilis pater, vt talis de inimicis vltio ſępè procedat.

Quanuis autem ſanctus Auguſtinus catholici & amici partes ſuperâſſe gauderet, timere tamen non deſijt, & Bonifacium ad pacem & fidem Rom. reipub. ſeruandam hortatus eſt. Lecto, inquit, me vacare nobilitatem tuam non credo latêre, vltimumq́ue mihi diem venire exopto, gaudeo tuę victoriæ, ciuitatem defende quęſo Romanam, tuos vt bonus comes rege. nil de viribus proprijs pręſumas, de authore glorieris virtutũ, & nullum curabis penitùs inimicum.

Caſtinus autem ſuperatus prelio, fragmenta exercitûs ſui nauibus impoſita, in citeriorem tranſportauit Hiſpaniam. Hęc cùm intellexiſſet Iohannes tyrannus, copias omnes Honorio militare cõſuetas, nouo delectu auxit, nauigioq́ue in Aphricam aduerſùs Bonifacium ducere cœpit. erãt intereà in Aphrica multi motus. Bonifacius nullam in Iohanne ſpem habens, Aphros gentem duram ſemperq́ue rebellem, nullatenùs (prout conſueuerat) à vaſtationibus prohibebat.

Quo in tempore S. Auguſt. ad eum ſcribit: Audi me, inquit, fili, immò Deũ noſtrum recole, qualis fueris viuente vxore, quomodò cupiueris ſeruitutem Dei, nos nouimus, nos teſtes ſumus. oẽs actus publicos relinquere quęrebas, & te in ocium ſanctum conferre, viuere vt monachi: id autem nè faceres, quid te reuocauit, niſi quia cõſiderâſti nobis oſtẽdentibus, quantùm prodeſſet Chriſti eccleſijs quod agebas, vt deſenſæ ab infeſtationibus barbarorum, quietam & tranquillam vitam agerent. poſteà iſta quæ omnibus patent, ſecuta ſunt mala. Chriſtian⁹ es, Deum time. tu quidem dicis te habere cauſam, cuius ego nõ ſum iudex, quoniam partes ambas audire nõ poſſum. ſed qualiſcunque ſit tua cauſa, nunquid coram DEO negabis, quòd in iſtam neceſſitatem non perueniſſes, niſi bona huius ſeculi dilexiſſes? Quomodò ergò potes tot hominum armatorũ cõcupiſcentiam, non dico ſatiare, ſed aliqua parte paſcere, niſi ea facias quæ Deus prohibet? Quid dicam de vaſtatione Aphricę, quam faciunt barbari, reſiſtente nullo, dum non ordinas vndè iſta calamitas auertatur? quis hæc crederet, Bonifacio Aphricæ comite, qui cùm paulò antè omnia pacauerat, nunc patitur tanta loca, quæ plena populis fuerunt, eſſe deſerta? Sed dices: Illis hoc eſt potiùs imputandum, qui tuis officioſis virtutibus non paria, ſed contraria reddunt. quas cauſas iudicare non poſſum.

Auguſtinus Bonifacio.

Tuam

Tuam cauſam potiùs adſpice,quam cũ Deo te habere cognoſcis. ſi enim bona tibi ſunt pſtita ab imperio Ro. noli reddere mala pro bonis. ſi aũt mala tibi irrogata ſunt, noli reddere mala pro malis. quid iſtorũ duorũ ſit, nec diſcutere volo,nec valeo.ego chriſtiano loquor. ſi adhuc te in armis verſari opùs eſt,ſidem teneas, pacem quæras. Vale. Hęc & alia literis ac nuncijs viciſsim egérunt.

Iohannes tyrannus.

Interim Iohãnes tyrannus Aphricæ applicuit, cõmiſſa Caſtino Italia, q per Galliã ciſalpinã veniens, vrbes & oppida cõfirmauit. Varia itaq; Iohãnes prælia inĩens, à Bonifacio ſuperatus eſt, vt Guido ſacerdos Rauennãs aſſerit,& interfectus,Blondo referẽte. In quo magis quadrat,quod nõnulli & præſertim hiſt. Tripartita affirmãt,Iohannẽ miſiſſe legationẽ ad Theodoſium deprecatũ, vt eum in imperio ſuſciperet, qui legatis in carcerem retruſis, Ardaburiũ prętorem cõtra eũ miſit, quẽ Iohãnes apud Rauennam circunueniens cepit. quo capto, ſperabat Theodoſiũ liberatione eius flecti poſſe,vt ſibi traderet imperiũ.

Ardaburius prætor.

Imperator aũt mox filium Ardaburij Aſparẽ deſignauit,qui vbì cognouit patrẽ à tyranno teneri,pro liberatione eius oĩa tentare ſtatuit. Angelus autem Domini ad preces Theodoſij in habitu paſtoris apparẽs, deduxit Aſparẽ & qui cũ eo erant, per paludẽ, quæ Rauennæ adiacet,priùs inuia.in ea nanq; ciuitate tyrannus degebat. tranſeũtes nanq; per *ſiccũ paludis aquã antè immeabilem, venientesq; Rauennã,portas inuenerũt apertas, & Iohannem tyrannũ occiderunt,Ardaburiũ à vinculis abſoluerũt. hæc in Trip.hiſt. lib.xj.in fine.

Valentinianus tertius, Imp. 52.

Occiſo Iohanne tyranno, vt refert prędicta hiſt.lib.xij.in principio,Theodoſius Valentinianum penè puerum, Placidiæ amitę ſuę ex Conſtantio filiũ, Cæſarem declarauit in Occidente, regnauit xxx.annis. Placidia igitur & Valentinianus filius,Caſtinũ captum adduci fecerũt, ſimulq; Etius in ipſa Roma captus, ad Valentinianũ Rauẽnam eſt perductus. Cumque duorum huiuſmodi ducum demerita eſſent diſcuſſa, Caſtinum placuit in exiliũ mitti: Etius verò,quòd Hunnos,quos priùs prouocauerat contra Italiam,retraheret ſicut promiſerat,eſt ſeruatus. Deindè purgauit ſe Etius de iuſto dolore, tantumque effecit, quòd Placidia Galla hortante, Valentinianus eũ pręfecit Galliarũ regionib*,quas nec Viſigotthus,nec Burgundio poſſideret: eoque profectus, ad Turonios, Andegauos, Cenomanos, Namnetes,*Cyantes,qui & Veneti dicti, ſeſe recepit.

Britannia vaſtatur.

Tum Scoti, Picti & Albienſes Britãniam inuadunt, Britannosq; parentes imperio,magnis calamitatibus affligũt: quibus cùm Etius non ſuccurreret,neceſſitatis fuit deficere à repub, Sed cùm barbariem ſufferre non poſſent,redeũt, quibus tandèm Valentinianus Gallionem cum legatione miſit, ac Britannos in fide continuit.

Cumq; Bonifacius comes Aphricæ glorioſè pręeſſet,inuidia ductus Etius, vt quidam volunt, accuſauit eum apud Placidiã, quòd rebellionẽ meditaretur. ſed & Bonifacio ſcripſit,ſi acceſſit* fueris, accedere noli: incuſatus enim es, & doloſè vocaberis.cui credens Bonifacius, arma deponere, & imperatori prouinciã dimittere iuſſus,recuſauit. Tũc imperator aduerſùs Bonifacium duos miſit duces, Mauortium et Galbionem. appulſis eorum ducum copijs Africano littori, Bonifacius illis congreſſus, eos profligauit, ducesque ipſos priùs penè quàm terram contigerant, interfecit.

Francorũ in Galliam acceſſus.

Clades hæc effecit, vt Franci denuò Gallias irrumpere ſint auſi. Etium enim bello Burgundionũ implicari videntes, & imperatorem amiſſis in Africa copijs eneruatum viribus, ex Franconia ſunt tranſuecti duce Clodio, Anno Domini 430. tranſmiſſo Rheno. Habitabant autem vſq; ad Ligerim fluuium Romani,vltra Ligerim dominabãtur Gotthi, Burgundiones habitabant iuxta Rhodanum, Vandali, Sueui & Alani vlteriorem Hiſpaniam premebant.

Franci ergò, Clodio rege Francorũ ſecundo duce, Romanos,qui Gallis imperabant,bello adorſi ſunt, & à Rheno vſque in Carbonariam ſyluam fugant, funduntque. Ingreſſi Tornacum & Ca-

*Sequanam *Segonam

Cameracum ciuitates, vniuerſa maritima inter Scalden & *Sunã fluuios violentèr obtinẽt. ſicque paulatìm progrediẽtes, Rhemos, Sueſſonam, Aureliam, Agrippinam & Treuerim ſubiugârũt, adijcientes Senones Pariſioſque, & ibidèm vſq; in hodiernum perſeuerant. de hoc Vincen. in Spec. & communitèr omnes.

Etius intereà Burgundiones totiès profligauerat, vt breui eos aut Gallijs expulſurus, aut ad internecionem cęſurus videretur: ſed tantos vndiquè imperio labores imminere intelligens, pacẽ illis dolens conceſſit.

Aphricam tutari volens Valentinianus, miſit illò Siſulfum ducem, qui animo & virtute Boniſacio par, ſaluo exercitu, Aphricam ingreſſus, Carthagine breuì potitus eſt, cuius imperium fugiens Boniſacius in Mauritaniam, deſperanſque ſalutem, Genſerici tunc regis Vandalorum auxiliũ implorauit, multa exorans prece, vt ſiue mâllet ſtipẽdia, ſiue prædam vrbium in pręmium, opem ſibi ferret.

Genſericus rex Vandalorum occaſionem amplexus, mox cum vxoribus & liberis ex Bæthico *Gadicenſi littore ſoluit, non magìs Bonifacio auxilium laturus, quàm nouas accipere ſedes ſtatuens, in Aſricam nauigaturus. relictis itaq; Hiſpanijs, nauigauit in Mauritaniam, vbi in promiſſas ſibi à Bonifacio ciuitates oppidaque, copias impedimẽtaque expoſuit. fuerunt autem ſibi pactione conceſſa, quæcunq; à freto Leptæ ad Cæſaream vel mari imminent, vel littori ſunt propinqua. ſed Vandali gens effera, omnia per vtraſq; Mauritanias Numidiamque hoſtilitèr populati ſunt. nec ea ſolùm quæ Ro. imperatoris fidem ſequerentur, ſed & quæ Bonifacius obtinebat, Carthaginem et Hipponẽ Siſulpho pro imperatore tutante.

Vandali in Africam migrant.

Alani autẽ et Sueui manſerunt apud captas per ſortes Luſitaniæ regiones, in quos Valentinianus comitem Sebaſtianum miſit, qui Alanos profligauit: & omninò deléſſet, niſi ad Viſigotthos in Bęthicã, quam occupauerũt poſt receſſum Genſerici, cõfugiſſent. Sueui aũt et ipſi territi, Luſitaniæ vrbibus exceſſêre.

Alij ità ſcribunt de Sueuis: Dũ Vandali ex Hiſpanijs in Africam transmiſẽre, Sueui in Gallicia ſoli remp. gubernabãt ſub eorum rege Emerico, qui regnauit annis 33. Eo defuncto, Rixilla filius eius in regno ſucceſſit. hic Andeuotum Ro. militiæ principem, ad Sigillium *Bithyæ prouinciæ fluuium proſtrauit, & theſauris potitus, Emeritam ciuitatem, Hiſpalim, Carthaginem & Bæthicam prouinciam, armis in ſuam poteſtatem redegit: regnanſq; annis 9, obijt. Reges autem Sueuorum qui illis in regno ſucceſſerunt, reperiuntur infrà generatiõe 19. vbì de regibus Hiſpanorum tractatur.

Reges Sueuorum in Hiſpania.

*Bęthica

Valentinianus cùm accepiſſet Vandalos Aphricam occupâſſe, Hiſpanias ac Gallias afflictas, cùm tãto furori vidit imperij vires impares eſſe, petenti Genſerico pacem dedit, eiq; apud Mauritaniam petitas ſedes largitus eſt inhabitandas, Carthaginem, Hipponem & reliquas Africę prouincias, eo ex fœdere ſaluas reddere meditat⁹. ſed. malè imperio proſpexit, vt qui Vandalorũ perfidiam, Romanorum damno famoſam eſſe non ignoraret. nam paci confiſus, Siſulphum ducem in Italiã reuocauit, vt illum cum exercitu mitteret Etio in Galliam.

Genſericus anno Domini 437. perfidia vſus, intelligens Carthaginem omĩ præſidio deſtitutam, pacem ſpreuit, & occupata Carthagine, eam cæde & rapinis rerum omnium etiàm ſacrarum vbiquè fœdauit. nihil enim humanitatis habens, cunctis inſeſtus, & maximè nobilitati ac religioni, diuina ac humana exinaniuit, Epiſcopum & clerum omnem Ecęleſiæ Carthagineñ expulit. loca ſacra aut ſuis dedit inhabitãda, aut Arrianis, cuius ipſe ſectæ erat, attribuit. ſicq; Carthago illa pridèm & tunc prępotens, à Vandalis capitur anno 535. poſtquàm Ro. cœperat eſſe ſubiecta. Licèt autem Genſericus omnia iam cepiſſet, quæ à freto Gaditano Carthaginem vſque ſunt ſita, Hipponem tamen, ſicut *Poſſidius B. Auguſtini familiaris ſcribit, menſes 14. obſidere coactus eſt, priuſquàm potuerit ad deditionem inducere.

Carthago capitur à Genſerico.

*Poſſidonius

Sub

B. Auguſtini obitus. Sub hac turbatione B. Auguſtinus Hipponeñ epiſcopus, nè ſuæ ciuitatis ruinã cerneret, 3. mẽſe obſidionis migrauit ad Dominũ, 76. vitæ ſuæ anno, 430. à natiuitate Chriſti anno. Legitur autẽ quòd cõuocatis fratribus dixerit: Eccè rogaui Dominũ, vt aut nos de illis periculis eruat, aut patientiã tribuat, aut de hac vita ſuſcipiat, nè tot calamitates videre compellar, & tertiũ quod petiui, obtinui. Intelligensq́; paulò pòſt diſſolutionẽ corporis imminere, ſeptẽ pſalmos pœnitẽtiales ſibi ſcribi fecit, ipſosq́; lectodecumbens dicebat, vbertim flens, & vt Deo vacaret liberiùs, & eius intentio à nullo impediri poſſet, ante x. dies obitûs ſui, nullum ad ſe ingredi voluit, excepto medico, & eo qui refectionem portâſſet. acceſſit autem ad eũ tunc quidam infirmus, & eius oratione ſanatus eſt.

Bonifacius comes. Affirmat quoquè *Poſſidonius, Bonifacium comitẽ eam vrbẽ tutâſſe, vndè creditur, ipſum poſtquàm ſe à Vandalis deceptum videret, ad Auguſtinũ confugiſſe, & eius ſuaſiõe ſuis hoſtibus, quoad potuit, reſtitiſſe.

Intereà quidam ſenatorũ amici Bonifacij, intimabãt Placidiæ Etij falſam accuſationem, oſtendentes epiſtolã ab eodem ad Bonifaciũ. ex quo ſtupefacta, Etium quidẽ non læſit. Bonifacio tamẽ verbũ exhortatoriũ, vt ſecurus veniret, miſit. qui veniens, omnẽ ſuſpicionẽ diſſoluit, & magiſter militũ effectus eſt, ac non multò pòſt morbo extinctus. Et licèt alij alitèr velint, id tamen ſatis conſentaneum eſſe videtur, & tãto viro dignum.

Inter hæc verò Genſericus Africam omnem vſque *ad Aethiopiam ſuo ſubiecit imperio, vt Blondus ſcribit. Effe-

Britannorũ fortuna. cit is terror, ſcribit Blondus, vt Romani Britannias tunc amiſerint. Britanni enim à Scotis, Albienſibus, Pictisq́; agitati, ab Etio poſtulabant, vt copias ſibi mitteret. Etium verò Gallicanæ expeditionis cura occupauerat, & Hũnorum apparatus, qui dietim nunciabantur, deterrebant, vt precibus Britannorum ſatisfacere non poſſet. Ità Romani ciues qui Britanniam inhabitabant, & ipſi ſimul Britanni, ſalutis deſperatione *aggreſſos Scotos Pictosq́ue ẽplio ſuperãt, *greſſi ac in vlteriorem inſulæ partem recedere compellunt.

Sed paulò pòſt cùm Britãni ſe à Scotis Pictisq́ue diutiùs tueri diffiderent, Anglicos Saxones, datis in ſtipendium pecunijs, ex proximis Germaniæ littoribus conduxerunt præſidio aſſuturos: qui quidem Saxones, cognomine Anglici, duce *Vortigerio eorum rege, inſulã ingreſſi, Scotos atq; Pictos repreſſerunt. ſed & ipſi poſteà Saxones ambitiõe ducti, magis Britonibus, quàm Picti aut Scoti hoſtes, nocuerunt. Romanos enim ciues & Britannorum primores maiori ex parte vario mortis genere interfecerunt, ex eoq́ue tempore cœperunt Saxones Anglici Britanniæ dominari. conſentit Pomponius Lætus. Saxones Anglici.

De hoc tamen Ganfredus Arcturi Monetenſis alitèr ſcribit, & ſic: Poſt Maximum qui Gratianum interfecit, vt dictum eſt generatione 13. Britannia longo tempore per *Guanium regem Hunnorum et Melgam Pictorum, inquietata eſt, donèc Gnetelinus archiepiſcopus Londonẽſi, Conſtantinum fratrem regis Aldonei in minori Britãnia, cum *gentibus adduxerat. is Britannos à piratis liberauit, & occiſus eſt per quendam Pictum per dolũ, relictis tribus filijs, Conſtãtino monacho, Vterpendragone, & Aurelio Ambroſio, ex quibus Conſtantinus à monaſterio reuocatus per Bortigernũ conſulẽ Gerſeorum, in regem ſublimatur. ſed paulò pòſt Bortigernus, aliàs Vortigernus, hunc per Pictos occidi fecit. anhelabat enim ad regnum, & vt ſcelus diſſimularet, percuſſores illos pœna capitali affecit, & acclamatione populi rex factus eſt, fratribus duobus Conſtantini ferè infantibus, in Britãniam minorem fugientibus.

Bortigernus igitur conſcius ſcelerum ſuorum, timebat hæredes regni qui aufugerant, aliquandò redituros. Saxones per id tempus ſub Horſo & Engiſto ducibus, caſu ad inſulam accedentes, & nouas ſedes quærentes, in ſocietatem aſſumpſit: & cùm indies Saxones multiplicarentur,

*Bor-

Anno dni 440
435.

*Bortigernus captus amore filiæ Engiſti, eam in vxorem duxit, ex qua *Vortunernum generauit, de quo & Saxonibus generatione ſequenti dicetur.

Vortigerni rex. Per idem tempus *Vortigerius, aliàs Bortigernus Britāniæ rex, volebat ædificare turrim munitiſſimam, quæ cùm firmari nullatenùs poſſet, ſuaſum eſt ei à diuinis, vt hominem ſinè patre quęreret, & eius ſanguine lapides & cæmentum adſpergi faceret, & ſic fundaret.

Merlinus ab incubo dæmone cōceptus. Inuentus eſt tum adoleſcens, dictus Merlinus, cuius mater confeſſa eſt ſe à ſpiritu in ſpecie hominis cōcepiſſe, hoc eſt, per incubum. hic Merlinus Ambroſius eſt dictus, natus ex filia regis *Demetiæ, quæ monacha erat, referēte Gāfredo, ſpiritu prophetico plenus, cuius prophetiam Anglici hodiè in precio habent. ſed eſt ſcripta ſub varia animaliū differentia, magis ignota, quàm Apocalypſis.

Hic Merlinus, nè occideretur, dicebat ſub fundamento turris lacum eſſe, & ibi duos latére dracones, quorū vnus rubeus populum Britonum, alius albus gentem Saxonicam ſignificaret, & quæ natio in conflictu præualeret. prædixit etiàm Aurelium Ambroſium, deuicto Engiſto & combuſto Vortigerno, regnaturum, fratremque eius Vterpedragonem ſucceſſurum in regno, et vtrunque veneno periturum. Arcturum verò, quem aprum Cornubię vocat, prophetauit, quòd Eccleſiæ Dei ſuccurreret, & inſulas occidētales ſubiugaret, quòd Gallicanas prouincias poſſideret, & Romanis terribilis fieret, & tādem exitum dubium haberet. prophetauit etiā, quòd ſub Normanorū dominio futura eſſet Anglia, & de multis alijs quę intelligi non poſſunt. Vincen. in Spec. de hoc.

Intereà Gēſericus poſtquàm Aphricæ per annum dominatus fuerat, ingēti claſſe traiecit in Siciliā, magnam inſulæ partem incendijs & rapinis fœdauit. At Valentinianus Sebaſtianum comitem iuſſit claſſem contrahere, & milites expedire in Africam. quod cū Genſeric* percepiſſet, relicta Sicilia, in Africam eſt reuerſus. Sebaſtianus tamē perfidus & tyrannidem affectans, cū Vandalis & Viſigotthis fœdera inijt, per quę ſperauit Luſitaniæ dominium obtinere, nec Valentiniani vires formidâſſet, ſi modò fœdera ſtetiſſent. ſed ab ipſis barbaris deceptus occiſusque, perfidiæ ſuæ pœnas ſoluit.

Sebaſtianus comes.

Quo interfecto, Viſigotthi, Sueui & Alani, Luſitaniam Tarraconēſemq; Hiſpaniam & Aquitaniam ceperunt, à Ligeri fluuio ad Pyrenæum vſq;, quantum maria à ſinu Aquitanico ad Britānicum Oceanum, & *Balearicum ad Carthaginē nouā ambiūt, nec erat reliquū ąequā, preter Aſtures Cātabroſq;, qui pro ſua fidei conſtantia Romanos iudices conſeruauerunt. Valentinianus autem Auguſtus ad Theodoſium conſobrinum Conſtantinopolim profectus, filiam eius Eudoxiam in matrimonium accepit anno 440.

*Balearico

Anno dni 440

Sequenti anno terræ motus magnus factus eſt ibidèm per 4. menſes. itaq; Byzantini extra ciuitatem in campo cum epiſcopo Proculo perſeuerātes, in litanijs ad Deum vociferārūt. quadam autem die terra fluctuante, & omni populo kyrie ele*ſon attentiùs cantante, circa horam 3. omnibus videntibus, quidam adoleſcēs in aërem ſubleuatur, audiuitque vocem dicentem ſibi, vt nunciaret epiſcopo & populo litanias facere, & ſic dicere, *Sanctus Deus, Sanctus fortis, Sanctus immortalis, miſerere nobis*, nil aliud apponentes. quod cùm fieret, terræ motus ceſſauit. Porrò B. Pulcheria ſoror Theodoſij, cū fratre ſuper hoc valdè mirata, ſanxit per vniuerſum orbem hunc hymnum talitèr decātari. ex Tripartita hæc.

Terræ motus ingens.

Anno dni 435

ANNO ſalutis 435. mortuo Cæleſtino, Sixtus natione Ro. papa creatur. ſedit annis 8. ſub quo ex præmiſſis multa ſunt geſta. Sixtus hic à quodā patricio, Baſſo nomine, falſo crimine accuſatus eſt. quod audiens Auguſtus, authoritate Sixti ſynodum vocari iuſſit, in qua magna examinatione Sixtus ſatisfecit oīnibus, licèt euadere alitèr potuiſſet, ſuſpicionem tamen tollere curauit. alijs *tamē formam dare *noluit, de hoc 2. q. 4. c. Sixtus. Condēnatus tūc eſt Baſſus, ità quòd vltima die ei viaticū non negaretur.

Sixtus tertius papa.

Valen-

Anno Dni 442.

Anno Dni 449

Valentinianus autem & mater eius indignati contra Baſſum, eum in exiliū relegârunt, et omnes facultates eius Eccleſiæ attribuerunt, qui iuſto Dei iudicio infra 3. mẽſes moritur, cuius corpus S. Sixtus iniuriæ immemor, ꝓprijs manibus in Eccleſia S. Petri honorabilitèr ſepeliuit.

Sub hoc Sixto multi volunt ſynodū Epheſinam celebratam, vti ſuprà de Cœleſtino diximus, quod quidem nō quadrat.

Eudoxia Hieruſalem petit. Per idẽ tempus Eudoxia vxor Theodoſij, Hieroſolymam ex voto petijt, & rediens Romā, catenā qua S. Petrus ſub Herode ligatus in carcere tenebatur, ſed ab angelo ſolutus fuit, adduxit: & iuncta alteri catenæ, qua idem Petrus ſub Nerone ligatus fuerat, facta eſt vna, ad cuius contactum poſteà quidā comes à dæmonio liberatus eſt, & exindè inſtitutum eſt feſtū S. Petri ad Vincula. Hieronymus alitèr in epiſtola ad Euſtochium ſcribit. (Act. 12.)

Iohannes Caſſianus. In hac generatione claruit Iohannes Caſſianus eremita, qui neſcitur qua de cauſa à Ioh. Chryſ. de eccleſia Conſtātinopolitana eiectus fuit, & in Maſſiliam Galliæ veniens, presbyter factus, multa ſcripſit. Inter cætera collationes patrū luculēto ſermone, qui liber numeratur inter apocryphos, 15. di. c. ſancta. Et hoc fortè ideò, quia B. Proſper, cuius doctrina eſt approbata ab Eccleſia, & poſt eū etiām Caſſiodorus, arguunt eum, quòd non catholicè ſcripſerit de libero arbitrio & gratia in collatione Moiſis, & in ea quæ dicitur Chremonis, de protectione Dei. In quo tamen aliqui, vt dicit Ioh. Dñic. in lib. qui intitulatur Amor charitatis, excuſant eum, dicentes, dicta eius poſſe ſaluari, ſi ſanè & maturè intelligantur, nō eo modo quo Proſper et alij nimis curſiuè & ſuperficialitèr intelligūt. Hæc poſt Vinceñ in Spe. li. 20. Anto. ſecunda parte ti. 10. c. 10. §. 2. etiàm Caſſianum rogatum à Leone archidiacono, poſteà papa eius nominis primo, ſcripſiſſe aduersùs Neſtorium hæreticum de incarnatione Domini libros 7.

Leo papa primus. ANNO Domini 442. poſt tranſitum Sixti creatus eſt Leo huius nominis primus, qui natione erat Tuſcus, ſedit annis 21. Sub eo quarta ſynodꝰ Chalcedoneñ celebrata eſt, de qua in ſequēti generatione dicetur. Leo papa varia pro Eccleſia ſtatuit. primò, vt quicunq; imagines ſanctorū inhoneſtè tractauerit, aut eis irreuerentiā exhibuerit, à cōmunione ſeparetur fidelium. et quòd in Miſſa diceretur, Orate pro me fratres et ſorores. necnon in fine, Deo gratias. In canone appoſuit, ſanctū ſacrificiū, immaculatam hoſtiā. Hic Leo legitur ſibi ipſi manū amputâſſe, pro eo quòd in die S. Paſchæ vehementèr tentatus fuerat, cùm mulier in Miſſa oblationẽ faciens, manum ſibi ex deuotione oſcularetur, quam manum beata virgo ſibi reſtituiſſe traditur. (Inſtituta eiuſdem.)

Hic Leo aduersùs Eutychiū & Neſtorium ſcribẽs, epiſtolam ſupra ſepulcrum S. Petri apoſtoli poſuit, ieiunijsq́; & orationibus inſiſtẽs, dixit: Quicquid in hac epiſtola vt homo erraui, tu, cui eccleſiarum cura commiſſa eſt, emenda atque corrige. & poſt dies 40. oranti illi Petrus apparuit, dicens: Legi & emendaui. accipiens itaque epiſtolam Leo, inuenit eam manibus apoſtoli emendatam & correctam. quam ad Fabianum epiſcopum Conſtantinopolitanū dirigere mox curauit. (Miracula.)

Hic Leo aliquandò orauit ad ſepulcrum S. Petri, & petiuit vt ſibi veniam peccatorum ſuorum dignaretur impetrare, cui apparuiſſe fertur S. Petrus & dixiſſe, Deprecatus ſum pro te Dominū, & omnia peccata tua tibi dimiſit. ſolūmodò de manûs impoſitione debes inquirere, id eſt, ſi benè vel malè manus alicui impoſueris, ſcilicet conferendo ordines vel beneficia. Quomodò verò vir ſanctus Attilam Hunnorum regem exorauerit, quòd vrbi pepercit, dicetur in ſequenti generatione.

Clodij obitus. ANNO Domini 449. vel ſecundùm alios 50. Clodius 20. ſui regni anno vita exceſſit, nullis liberis relictis, vt refert Robertus Gaguinus. Qui autem illi ſanguine propior attinebat Meroueus, regno præfectus eſt, à quo vſque ad Pipinum Caroli Magni patrem, ſeries generis regum perſeuerat. fuit Meroueus regno commodiſſimus, quan-

Anno dni 450

quanquàm ab Hunnis,Tungros Metẽſesq; & reliquam Galliam incurſantibus,multa perpeſſus ſit,prout in ſequẽti generatione partim dicetur, vbi Etio coniunctus, in campis Catalaunicis, præliatus eſt contra Attilam cum gloria,vt mox dicetur.

Anno dni 450

GENERATIO XVI.

ANNO ſalutis noſtræ 450. ſub Leone papa & Theodoſio iuniore ac Valẽtiniano imperatoribus,16.incepit generatio.Intereà regnantibus his imperatoribus, Attila rex Hunnorũ cũ Bleda fratre regno Pannonicę regionis ſunt potiti,& erat titulus Attilę huiuſmodi: *Attila filius Benedekutz, nepos Magni Nemroth,nutritus in Engadi,Dei gratia rex Hunnorum,Medorum,Gotthorum, Danorum, metus orbis & flagellum Dei.*

Attila rex Hunnorum.

Quis autẽ fuerit, maximè docet Priſcus hiſtoricus.is enim à Theodoſio iuniore, cùm eſſet epiſtolarum magiſter, orator ad dictos Hunnorũ reges in Scythiã fuit miſſus, qui ſcripſit imperatori ingẽtia ſe flumina tranſeuntem ad loca perueniſſe,vbi dudũ Indigoia Gotthorũ fortiſſim*,Sarmatũm dolo occubuerit,indeq; nõ longè ad vicũ, in quo rex Attila morabatur,acceſſiſſe:vicũ inquã ad inſtar ciuitatis ampliſſimæ. in quo lignea mœnia ex tabulis nitentibus fabricata vidit,quarũ tabularũ compago ità *ſolidũ mentiebatur,vt vix ab intento poſſet iunctura tabularũ comprehẽdi. Erant triclinia ambitu prolixiore diſtincta,porticusq; in omi decore diſpoſitæ,area verò *curię ingẽti ambitu cingebatur, vt amplitudo ipſa regiam aulã oſtentaret. Hæc ſedes, erat regia Attilæ regi barbariem totã tenenti, hæc captis ciuitatibus habitacula præponebat. is nanq; patre genitus eſt Mundizico,vel vt alijs placet, Madlucho,cuius fuêre germani *Ottar & *Rohas,qui ante Attilam regnum tenuiſſe narrantur. poſt quorum obitum cum Bleda germano, Hunnorum ſucceſſit in regno.

Priſcus hiſtoricus.

Vicus mœnia lignea habens.

*ſolidè iũgebatur, vt

*Ottar

*Rohas

Erat verò Attila ſuperbus inceſſu, huc illucque circunferẽs oculos,vt elata potentia, ipſo quoquè in motu corporis appareret, bellorũ quidem amator, ſed ipſe manu temperans, conſilio validiſſimus,ſupplicantibus exorabilis, propicius autẽ in fide ſemèl ſuſceptis, forma breuis, lato pectore,capite grandiore, minutis oculis, rarus barba, canis adſperſus, ſimo naſo, teter colore, originis ſuæ ſigna præ ſe ferens.

Qui quanuis huius eſſet naturæ, vt ſemper magna conſideraret, addebat ei tamen cõfidentiã gladius Martis,apud Scytharum reges inuictus & ſemper habitus, quem Priſcus tali refert occaſione detectum: Cùm paſtor quidã gregis vnam buculam claudicantem conſpiceret ac vulneratam, ſolicitus veſtigia cruoris ſequens, venit ad gladiũ,in quẽ latentem in herbis bucula impegit. hũc gladium paſtor ad Attilam detulit,quo ille munere gauiſus, & vt totius mundi principem conſtitutum ſe, ac per Martis gladium poteſtatẽ bellorum ſibi cõceſſam eſſe arbitrabatur. hinc multis nationibus bella inferens, Gepidarum regem famoſiſſimum Ardaricũ ſibi ſubiugauit, Oſtrogotthos quaſi hæreditario iure ſubiectos habuit, & multarum gentium dominus factus, in Pannonia ſedem tandèm locauit.

Martis gladius.

De eo autem chronica ad Matthiam regẽ Vngarorũ ſic referũt,ꝙ poſt annũ Dñi 401. Attila, aliàs Ethele dictus, & frater ipſius,fuerint in reges Pannonicę regiõis vnanimi voto aſſumpti,qui Attila ſedem ſibi in ciuitate Sicambria elegit,tandemq; innata ſibi ambitione, vicina cõſtituit inuadere regna. quamobrèm nè ſe abſente dominiũ ſuũ periclitaretur,Bledã fratrẽ ſuum in conſortiũ regni ſuſcepit, & illum à flumine Ticię vſq; ad amnem Tanain,ſuper vniuerſas barbaras nationes ſibi ſubiectas principem cõſtituit. Poſt hæc prouincias circunſtantes, Mœſiam, Achaiã,Macedoniam,& vtranq; Thraciã inuaſit. quib* perdomitis, victor redijt Sicambriam.

Attila rex Bledã in cõſortem quęſiuit.

Hac eius ſorte conterritæ multæ nationes, ſpontè ſe eius ſubiecerunt poteſtati, inter quas erat Valemir Orientalium rex Gotthorum nobiliſſimus, Ardaricus rex Gepidarũ famoſiſſimus, prætereà Marcomani, Suevi, Quadi, Eruli,Thuringi,regi Attilæ in ſeruitutẽ pariter & ſocietatẽ ſpontè ſe iunxêre. aderãt nõ minùs & Dietmar* ac Vuinemarus,

marus, reges et fratres Valemiri iã dicti.

Rex igitur Attila tantarũ ſuperbus imperio nationum, conuocata curia in Sicambriã ſolenni, Ro. imperium inuadere ſtatuit. aderat Dietricus de Verona princeps Alemanus, priùs hoſtis, nunc cõfœderatus, perſuaſitq́; vt regiones occidentales Ro. imperio ſubiectas inuaderet, vtpotè armorũ præſidio deſtitutas: quo conſilio rex Attila ductus, cum prędictis regibus ſibi ſubiectis ac ſocijs nationibus, habẽs in exercitu 500. millia armatorum, de Sicãbria eſt egreſſus. primò Illyricos inuaſit, deindè penè omni Germania peruagata ac vaſtata, veniẽs tandèm in regnum Conſtantiæ, vbi rex Sigiſmundus terrę princeps circa Baſileã cum exercitu obtritus ac fugatus eſt, & tãdèm illi ſubiectus. Deindè Argentinam ciuitatem obſedit, & vi cepit ac diruit, & pręda facta, nè muri ſe viuente repararent, vetuit, & quia peruia facta, Straßburg nominari iuſſit. deindè exercitũ in *Luxonium, *Biſantiam, Cabilonem, *Maſticones, Lingones, Lugdunenſes ducens, ciuitates oẽs & munitiſſimas diripuit, vaſtat, & humotenus deſtruere fecit, & ſic ſæua tẽpeſtas igne & gladio omnia cõſumpſit, vt hiſtorię Alemanorum habent.

Argentina ab Attila deſtructa.

His malis Theodoſius cùm reſiſtere pararet, peſtilẽtia correptus, apud Cõſtantinopolim obijt, vir quidem multùm ſapiens, patientia & clemẽtia vniuerſos præcellens. primũ igitur* regalitèr natus, attamẽ nutritus nihil habuit tepidum. ſic fuit ſapiens, vt inter confabulãtes experimentũ omnium crederetur habere cauſarum. perdurabat in frigore ſimilitèr & in æſtu. plerunquè ieiunabat, & maximè quarta feria & ſexta ſtudio Chriſtianitatis. nec alitèr q̃ monaſteriũ regalia videbant. ipſe nãq; matutino ad ſuas ſorores pergens, diuinas dicebat laudes, ſacras literas ſinè codice recitabat: loquentibus epiſcopis, velut olim ſacerdos, ex diuina lectione reſpondebat: congregabatq́; ſacros codices, & plùs quàm Ptolemæus Philadelphus ſtuduerat.

Theodoſij virtus & obitus.

Porrò non multùm gaudebat ſyllogiſmis Ariſtotelis. philoſophiam exercebat operibus, irã, triſtitiã, libidinemq́; deuincens, & in nullo ſe vlciſci deſiderans. dum igitur à quodam familiarium interrogaretur, cur nullũ ſe lædentium morti ſubijceret, Vtinàm eſſet mihi, inquit, poſſibile ad vitam etiàm mortuos reuocare. quẽ dum alter requireret, eodem modo reſpondiſſe fertur: Non eſt, inquit, magnum neque difficile hominem occidere: Deo ſoli autem facile, mortuum ex potentia ſuſcitare.

Si quãdò bella ſibi mouerentur, confugiebat ad Deum, ſciens eum pręliorũ authorẽ, & ſic nonnunq̃ inimicos oratione ſuperabat. Eius principis vxor heroico metro multa confecit. erat enim eloquens, filia Leontij ſophiſtæ Athenieñ. quã dum imperator duxiſſet vxorem, Chriſtianã Atticus fecit epiſcopus: & cùm priùs vocaretur Athenais, Eudoxiæ nomẽ impoſuit, ex qua nata fuit Eudoxia Valentiniano nupta. Quòd aũt Eudoxia catenas S. Petri ab Hieroſolymis Romã tranſportauerit, in fine precedẽtis generationis ſcripſimus. Hic Theodoſius Codicem legum librũ edidit ex cõſtitutionibus antiquorũ principum, ſcilicet Hermogeniano, Theodoſiano & Gregoriano.

Eudoxia artiũ perita.

Theodoſius codicem compilauit.

Nec tamen vir iſte vitijs caruit. erat enim mobilis. vndè & in chartis nõ perlectis ſe nonnunq̃ ſubſcribebat. mortu* eſt itaq; anno imperij ſui 41. Cuius tempore corpora ſeptẽ Dormientium, qui ſub Decio imperatore incluſi in ſpeluncà, martyrio coronati ſunt, ſuſcitata autẽ à Deo ſub Theodoſio, ad confutãdum errorẽ apud quoſdã exortum, negantes reſurrectionem mortuorũ, qui poſtquàm Theodoſio & pluribus alijs locuti ſunt, reſurrectionẽ atteſtãtes, in pace dormierunt.

Septem dormientes ſuſcitati.

Theodoſio mortuo, B. Pulcheria ſoror eius, nõdùm morte eius diuulgata, Martianum religioſum & in pudicitia conuerſantem ſenem & idoneum virũ, ad ſe accerſiuit, & ei dixit: Quoniã imperator mortu* eſt, & ego te elegi, tanq̃ beneplacentem ex omni ſenatu, da mihi verbum quòd virginitatem meã cuſtodias, quam Deo deuoui, & pronunciabo te imperatorẽ: quod ille cum ſacramento pollicetur, accerſitoq́; Anatholio patriarcha cum omni ſenatu,

Pulcheria.

Anno dñi 453. usq ad 455.

pronũciauit Romanum imperatorem.

Anno dñi 453

ANNO igitur Domini 453. ſecundùm Bedam anno Domini 449. ab vrbe condita 1204. Martianus Orientali aulæ præficitur imperator, patrante (vt dictum eſt) Pulcheria ſorore Theodoſij, regnauit annis 7. cum Valentiniano quinque, & poſt mortem Valentiniani duos.

Martianus Imp. 35.

Hoc in tempore cùm Valẽtinianus intellexiſſet Theodoſiũ vita functũ, pacem cum Genſerico rege Vandalorum conſtituit, certiſq; ſpatijs Africa imperatori Ro. & Vãdalis eſt diuiſa. eam autem pacem Genſericus anxiè optabat, quia ortã inter ſuos ſeditionẽ, factamq; in caput ſuum conſpirationẽ, nõ priùs armis comprimere audebat, quàm Ro. imperatoris periculo leuaretur. q quidem Genſericus, poſteà caſtigatis in cõcione militibus, ſeditione compreſſa, perfidus, nihil vltrà * ſuſpicatus, militũ & ducum ingentem numerum ſecuri percuſſit.

Partitio Africæ.

Pari ratione & Martianus, vt Hunnis, Gepidis et Oſtrogotthis integer cæteriſq; ſolutus curis paratior reſiſteret, cum eodem Genſerico atque cum Perſis inducias eſt pactus. in Hunnos verò, Gepidas & Oſtrogotthos, miſit Arneſtidem magiſtrum militum, qui apud Martianopolim illis cõgreſſus, prælio ſuperior fuit. Sed poſteà cùm auidè nimis & incautè bellum gereret, eum Attila circunuentum ſuperatumq; interfecit. & tamen nulli dubium tunc erat, quin Martianus imperator prudentiſſimus, 4. reges illos Hunnorum, Gepidarum & Oſtrogotthorum, tantã barbarorum colluuiem trahentes, aut ad diſſidium ſeductos, aut commeatu interclusos, breui fuerit conſecuturus, ſi modò in Illyrico & proximis ꝓuincijs fuiſſent diutiùs cõmorati. In ea nanque nobilitatis opumq́ue paritate non ſatis concordes erant, quin cœperãt eorum aliqui Martiano cedere multa pollicẽti, ſi Attilam reliquiſſent.

Arneſtides contra Hũnos miſſus.

Sed callidiſſimi ingenij Attila, ipſius imperatoris conſilium occupauit. nam fratrem ſuum Bledam, virũ mitioris ingenij, cingendæ muro vrbis Budaliæ operi intentum, fraude peremit. Quo interfecto, Andaricum *Gepidarũ, Valemiremq; Oſtrogotthorum reges, ſubditos ſibi potiùs quàm ſocios habere cœpit: duxitq; poſteà eos, tanquàm ſui exercitùs duces, quocunquè effrenis libido illum audaciaque traxerunt.

Bleda interfectus.

Hîc repetita ſunt, quæ partim ſuprà ex rebus geſtis Vngarorum ſunt cõſcripta, vt quiſq; probet quæ veritati conſentanea magis videantur. Itaq; Attila præcluſis Martiani copijs, ad Conſtantinopolim proximaſq; ciuitates acceſſum intelligens, ſtatuit emigrare. neque enim tantos exercitus in vaſtatis Pannonijs et Illyrici prouincijs diutiùs alere potuiſſet. verebatur etiàm nè Romani & Viſigotthi arma coniungerent.

Etium itaq; amiciſſimum primò tentauit, cum quo paterna origine de trãſitu in Italiam fœdera antè inierat. miſit & nuncios ad Valentinianum, nullatenùs ſe aduersùs Ro. hoſtiliter venire, nec reip. amicitias in aliquo ſe velle violare, ſed contra Theodoricum Viſigotthorũ regem, ſibi certaminis cauſas exiſtere. Theodorico verò, qui per id tẽpus Valliæ in Viſigotthorum regno ſucceſſerat, perſuaſurus, multis varijſq; modis eſt vſus, maximè tamen acceptas ſæpenumerò clades, impendenſq; à Rom. excidium memorauit. orauitq;, vt partitũ potiùs cum Hunnis, Oſtrogotthis & Gepidis conſanguineis occidentale imperium ſecurus retinere, quàm ſub perfido & ſuperbo hoſte Romano tremens periclitari mallet.

Theodoricus Gotthorum rex.

Sed effecit Attilę ſuperbia ac militaris gentiũ calamitatis recens memoria, eius quod quærebat oppoſitũ. Etius nãque Patricius, qui tũc militiæ Ro. præerat, intelligẽs aſtutias & dolos Attilæ, miſit ex perſona Valẽtiniani legatos ad Theodoricum regem, qui illo in tempore apud Toloſam regnabat, vt pacem firmaret cũ illo. Cõſenſit in hoc Theodoricus, pacemq́ue cum Etio firmauit, ſeque cum eo contra Attilam pugnare promiſit.

Etius ictis fœderibus, quantũcunquè potuit, auxilia ex ſubiectis imperio ꝓuincijs Italiaque contraxit, miſitq; ad omnes Romanorũ quondàm ꝓuincias oratores, quorum ſuaſionibus adducti

Cõſpiratio multarũ gentium contra Attilam.

Bur-

Burgundiones, Meroueus rex Francorum, Saxones, Riparioli, Lambriones, Sarmatæ, Lutetiani, contra Attilam in eadem fœdera conſenſerunt.

Contrà verò paritèr & patrijs eduxit ſedibus Attila non Scythiæ modò populos, ſed ad latiſſimã quoq; Danubij oram vndiquè expoſitos, in quibus notiſſimi erãt ſupradicti, Andaricus Gepidarũ, Valamir, Theodamir, Vindemir fratres Oſtrogotthorum reges, atque Marcomanni, Quadi, Heruli, Sueui, Thuringi, *Rugi, & aliæ barbaræ gentes, quæ habitabant partes Aquilonis, ad quingenta armatorum millia fuiſſe dicuntur.

*Rhugi

Et cùm deſperâſſet Attila de quæſita per ſimulationes vtriuſque hoſtis pace, Germaniam eſt ingreſſus, & ea incẽdijs, rapinis, cædibusque multis in locis vaſtata, tranſiuit in Gallias. primùm in Rhemenſes ducens, eorũ vrbem corona cinxit. tandèm refractis ſubita vi mœnibus, irrupit exercitus, tantęq; ſęuitię & cędibus indulſit, vt nec ſexui parcerent, nec ætati, eoq; in S. Nicaſium vrbis epiſcopum, virum ætate prouectum ſęuitum eſt, ex cuius ore, poſtquàm abſciſſum caput iacebat, diuini eloquij carmina ſunt audita. Poſt multas hinc indè in minoribus locis cædes, tum rerũ ſacrarum direptiones, ſecunda ad Aurelianos Attila fecit caſtra. ſed duxerat intereà in Vaſconiam Etius, & Ro. legionibus apud Toloſam ſedẽtibus, Viſigotthorum copijs coniunctis, exercitum ſummo ſtudio contrahebat.

Attila Germaniam ingreditur.

S. Nicaſius.

Quod cùm intellexiſſet Attila, primò quid faceret dubitabat: namq ſempèr paruifeciſſet Viſigotthos, Alanos, Sarmatas, Saxones, ab Hunnis ſæpè ſuperatos, Gallos item et Francos accedẽtes facilè ſpreuiſſet, niſi ſummã Etij virtutem & rei militaris peritiam ſibi cognitam timuiſſet. Ergò aruſpice accito, ritu patrio exta inſpici iuſſit. Aruſpice autem dubium prælium ac magnorum ſuorum cædem, ſed præpotentis hoſtiũ ducis necem portendi renũciauit.

In prælium Attila exarſit, non dubitans quin ſublato Etio, ſi etiàm maiorẽ exercitûs ſui partẽ amiſiſſet, cùm reliqijs copiarũ & ſupplementis, orbis imperio potiretur. qua adductus ſpe, omiſſa Aurelianorum obſidione, in Vaſconiã duxit. oppoſiti tales tantiq; exercitus, quales in Europa nunquàm cõueniſſe conſtat, in ſubiectis Toloſæ campis, Catalaunicis dictis. tũc acies in hunc modũ, prout refert Ablabius, ſtruxére. Attila imbellem mulierũ puerorumq; turbã, inter carros ad proximos colles primò ſemouit, & indè ſtructa apertis campis acie, ſeſe cum Hunnis medium locauit, Oſtrogotthos verò reges ſiniſtro, Ardaricum Gepidarum regem dextro cornibus pręfecit.

Structuros autem acies Theodoricũ ac Etium, retardauit Singibaris perfidia regis Alanorum, quem reſciuerunt ab Attila corruptum. dubitantes quid facerent, ipſum regem cũ Alanis curârunt acie media inter auxilia cõtineri. Theodoricus exindè cum Thoriſmundo filio & Viſigotthis ſiniſtrum, Etius cum Ro. & Burgundionibus ac Meroueo Francorum rege dextrum cornua tenuêre.

Fortè erat in campo tumulus, vtriſq; caſtris pari ſpatio proxim⁹, de cuius opportunitate hinc indè certabant: hunc occupauit Thoriſmundus. concurrentibus indè cornibus, prælium initum eſt, pro numero & multitudine atrociſſimum, cædem verò inauditam, riuos ac medio in campo ſanguinis torrẽtem fuiſſe ſcribunt. Dum autem recedentes Hũnos & in fugã conuerſos, ardentiori animo inſequitur Theodoric⁹, ſuorum magis preſſura alliſus, q̃ hoſtium ferro interfectus, occubuit. Attilam ſanè de morte Etij fefellit ſua opinio. nã Theodoricus occubuit. tũc Viſigotthi diuidentes ſe ab Alanis, inuadunt Hunnorũ cateruã, & penè Attilã trucidâſſent, niſi prouidẽs arte fugiſſet, & ſe ſuoſq; ilicò intra ſepta caſtrorũ, quæ carris ac plauſtris vallauerant, recluſiſſet.

Acre bellũ cum Attila.

Theodoricus obijt.

Alterà verò dic intra clauſtra ſecontinẽs Attila, cùm ꝑgredi nõ auderet, nec tamẽ tubis perſtrepere quaſi incurſionẽ minitãs ceſſaret, vt victores ſuos incluſus ſaltẽ turbaret, Thoriſmũdus Theodorici regis filius, de paterna dolẽs occiſione, ſtatuit Attilã coarctare obſidiõe, eumq; cum ſuis ad internecionẽ delere.

Tunc Attila de vita deſperãs, ex ſellis ingentem pyram conſtruxit, vt ſi fortè Gotthi imminerẽt, ſuppoſito igne ipſe aſſcenderet, ſeſeq́; cremaret, nè quis de ſuo vulnere gauderet, aut rex tantarum gentiũ in hoſtium poteſtatem veniret. Cęſi in ꝓlio Cęſa autem fuiſſe in eo prelio ex vtroq; exercitu 100. & 65. millia, alij 100. & 80. millia ſcripſerunt.

Per idem tempus Thoriſmundus inuentum genitoris ſui cadauer, regij funeris pompa Toloſam ferri, & ſe à Viſigotthis regem declarari et ſalutari fecit, & conuenientibus ad Etij tentoriũ ducibus, Etius dolosè agit. Etinm Thoriſmundus cæteroſq́; duces vt victoria vterẽtur, primus om̃ium eſt hortatus. Sed Etio nõ minùs Viſigotthorum, Alanorũ, Sueuorumq́; & Burgundionum ac Francorum, quàm Attilæ & Hunnorũ ſuſpecta erat potẽtia. metuebat em̃, Attila perempto, Romanos poſteà impunè ab illis deprimi. ideò aliud conſilium ſibi fuit. Hunnos enim, Gepidas & Oſtrogotthos nunc eneruatos, & diſciplinę militaris (vt opinabat̃) ignaros, voluit conſeruare. Hinc arte laudatũ, in maximamq́; ſpem erectum Thoriſmundũ, admonuit, vt fratrũ qui domi manſerant, ambitioni occurreret, & ad ſuſcipiendam paterni regni gubernationem feſtinus accederet, nè ſi à fratribus ſuis inuaderetur, ipſe omninò priuaretur.

Hoc ille conſilium quaſi pro ſua ſalute prolatũ, libentèr amplectẽs, domũ redijt. quo facto, cęteri principes & populi, qui Romana ſecuti erant ſigna, Etio dimittente, in patriam ſunt reuerſi. Cęterùm Etius talia machinatus, heu neſciens quantũ hac prouiſione detrimentum patrię dum auertere cupit, ingeſſit. nam Attila poſtquàm tanto tremore ac periculo ſe vidit liberatũ, mox indè in Tungros, poſt hæc in Trecẽſes duxit exercitum, & ſtrages ac maxima edidit incendia.

Lupus epiſcopus. Erat autem hoc in tempore S. Lupus ciuitatis Trecenſis epiſcopus, qui pontificali habitu decoratus, cum ſuo clero obuiàm Attilę veniẽti proceſſit, cũq́; coram illo veniſſet admiſſus, ait Attilę: Tu quis es, qui terrã diſſipas atq; cõculcas? Cui Attila: Ego ſum Attila rex Hunorũ, flagellum Dei. ad quam vocẽ iuſſit epiſcopus portas ciuitatis aperiri, & ait: Beneuenerit flagellũ Dei. & induxit illos in ciuitatẽ. ſed Dei iudicio ſtatim vt ingreſſi ſunt, omnes percuſſi ſunt cæcitate: & tranſeuntes per mediam ciuitatem, nulli læſionem fecerunt.

Poſthàc, vt in chronicis Vngarorũ legitur, Attila præfectum ſui exercitûs Iulium, aliàs Gyulã, ad obſidionẽ Coloniæ deſtinauit. qui dum expugnare XI. millium virginum apud Coloniã ſtrages. quæreret ciuitatem Agrippinã, cœtus ille xj. millium virginum, duce S. Vrſula, ſimul cum illuſtri duce Etherio Anglorum regis nato ſpõſo ſuo, ac Cyriaco papa, multiſq́; alijs nobiliſſimis per Rhenum deſcendentes, Coloniam applicat. Ibique à prædicto Hunnorũ duce pro Chriſto martyrio ſunt potiti, de quo tamen alij ſcribunt, circa annum Domini 218. trucidatos eſſe, prout de hoc ſuprà generatione 8. ſcribitur.

Igitur Attila cùm Gallias deuaſtaret, audiuit Romanorũ & Viſigotthorum ſimul iterùm contra ſe copias aduentare, ac bellũ inſtaurare: quo comperto, relictis Gallijs in Pannonias redijt, ibiq́; maximo cõflato ex ſupplemẽto & auxilijs exercitu, nõ vltrà Gallias, ſed Italiam ipſam inuadere cõſtituit: in quam ducturus, primùm Illyrici ſinûs orã circunuectus, plurima oppida, quę in Martiani erant cura, nullo præſidio firmata diripuit & incendit: ad Arſiam verò fluuium & Tergeſtinum ſinum, Italiæ limites, nonnullas Valentiniani copias reperit ad tutãdum prouincias, quas præfectus Liburniæ & Aquileiæ Valentiniani dux adduxerat. ſed ilicò repulſus miles Ro. intra Aquileiam ſe recepit, quam ex hoc continuo triennio obſedit.

Quo in tẽpore ſatis cõſtat Martianũ Conſtãtinopoli imperâſſe, Genſericum apud Africã, Merouecũ apud Frãcos regnâſſe, Burgũdiones ſuis in ſedi[illegible], Thoriſmundũ, Sueuos & Alanos in Hiſpanijs, Aquitania et Vaſconia quietos fuiſſe. Sed de Valẽtiniano quid egerit, nihil inuenim⁹. Cùm aũt ex lõga obſidione cunctam regionẽ adiacentẽ, exercitus Attilę expoliâſſet, non minori fame atque penuria obſidentes quàm obſeſſi Augurium Attilæ. labo-

laborabant, ita quod capiendam vrbem quaſi deſperaſſet. ſed cùm die quadam rex Attila muros ciuitatis circuiret, cōſiderauit ciconias, quę in turribus ciuitatis nidificauerant, vno impetu ex vrbe migrare, atque fœtus ſuos exportare. Quo viſo, Attila ad ſuos: Adſpicite, ait, aues futurorum præſcias, ciuitatē perituram relinquere.

Hoc modo irritatis barbarorū animis, magno impetu vrbem vndiquè aggrediūtur, atq; feſſis recentes ſuccedentes, requiē negabant obſeſſis. Ad poſtremū effractis violenter muris, ingrediuntur vrbem, opes diripiunt, occurrētes omnes ſinè ætatis aut ſexûs diſcretione trucidant. ſolæ mulieres forma præclarę, ad luxuriam reſeruantur. Erat in vrbe mulier præclara, nomine Digna, quę ſe ex alto in gurgitem præcipitē dedit, nè fieret præda barbarorum.

Digna, caſtitatis exemplum.

Igitur deleta Aquileia, circūiacentes vrbes aggreditur, ac velut fulgur ipſas demoliens deſtruxit, hoc eſt, Concordiam, Patauium, quæ hodiè Padua vocatur, deindè per vniuerſas Venetiarū vrbes, Veronam, Vincentiam, Brixiā, *Pergamum aggredientes capiunt.

* Bergomū

Venetiæ, dum Aquileia obſideretur, & tādem vaſtaretur, in diœceſi quę Caſtellum dicitur, ædificari ciuitas cœpit. quidam autē ſcribunt anno ſalutis 422. eſſe ædificatā. Nam locupletes viri prouinciæ Venetiæ, fugiētes exercitus Attilę, direptiones cū *famulis ſuis & pretioſa ſupellectilia portātes, proprijs ſedibus relictis, nauibus onuſtis recedentes, in inſulis quæ dicebantur Riuus altus, ſecuri à barbarorum impetu, quib' non erat vſus nauium ad vim alijs inferendam, & cùm arenæ habitaculis non ſufficerent, nauibus vehentes arenas, ex induſtria manſiones muniērunt, & ex communi prouinciæ vocabulo Venetias dixerunt.

Origo vrbis Venetiarū.

* familijs

Poſt direptionem Aquileiæ & aliarum ciuitatum Veneticarum, prouinciæ Aemiliæ vrbes eodem modo diripiuntur. Rauennæ vrbi tantùm hoc modo pepercit: Iohannes eius epiſcopus, ſuo clero comitatus, in albis extra vrbem ad Attilam ſuburbia obſidentem ſupplex accelerat, oratq; vt vrbi & ciuibus parcat. Attila, Epiſcopi audita oratione, reſpondit: Parcere volo, ſed nè ciues tui ſuo cōſilio vel viribus glorientur noſtræ obſtitiſſe potentiæ, portarum poſtes deponi volo, & quòd noſtri exercitûs vngulæ illas conculcent. Quam conditionem vrbis ciues libentèr amplectuntur. Tranſiuit ergò Attila per Rauennam cum ſuo exercitu, nō aliter ciuitatem deuaſtans.

Rauēnæ Attila pepcit.

Indè in Liguriam progreſſus Attila, Mediolanum atque Ticinum captiuatis vel occiſis ciuibus diripit. nouiſſimè occiſione hominum & præda ſatiatus, eo loco quo Mincius fluuius in Padū fluit, caſtra poſuit. Ibi conſiſtens, animo reuoluere cœpit, vtrùm Romā adiret. ſed Alarici exemplum pauens, qui capta vrbe atq; ſpoliata non diu ſuperuixit, ire differebat.

Inter hæc legatio placidiſſima de Roma ad eum venit. Igitur Leo ſanctiſſim' papa filijs ſuis timens, per ſe ipſum ad regem venit, hortante etiā Valentiniano imperatore. reperit autē illum apud Minciū in caſtris. Ibi accedens, cuncta quæ optauerat, obtinebat, & nō ſolùm vrbis Romæ, ſed etiàm totius Italiæ ſalutem reportauit. nam rex ille crudeliſſimus, Dei nutu territus fuerat, nec aliud Chriſti ſacerdoti loqui valuit, niſi quod ſanctus præſul optauerat.

Attila Leonis papę oratione perſuaſus, Italiam relinquit.

Recedente autem pontifice, interrogatus Attila à ſuis, cur vltra morem tantam reuerentiam pontifici exhibuiſſet, & cur ad omnia quaſi imperaſſet, obtēperauerit, reſpondiſſe fertur: Non ego eius perſonam qui aduenit, honoraui: ſed iuxta illum ſtantem alium virum ſacerdotali habitu, forma auguſtiorem, canicie venerabilē, illum mihi euaginato gladio terribiliter mortem minantē, niſi cuncta quæ ille petebat, expleuiſſem.

Attila itaque tali modo à ſua barbarie repreſſus, ex magna parte opibus expoliata Italia, multisq; occiſis & captiuatis, Pannoniam repetiuit. Ad quē nō multò pòſt in Norico iam ſuperiori, quam nunc eſſe partim Auſtriam, partim Bauariam dicimus, ſtatiua ducentem, Honoria Valentiniani imperatoris ſoror per eunuchū ſcripſit, vt ſeſe precibus ac minis in vxorē à fratre extorqueret.

Anno dni 456

ret. Id autem magna inſtantia Attila attentauit, mandans Valentiniano, peiora ſe proxime illaturũ, niſi mox ſibi germanam ſuam cum regalium opũ portione tranſmiſiſſet. ſed mox diuino iudicio ex hac vita deceſſit. Nam reuerſus ad Pãnonias, inter plures quas habebat vxores, puellam quãdam pulcherrimã, Hildico nomine, vxorẽ duxit, ob cuius nuptias mortẽ hauſerat. nam poſt conuiuium profuſius hilariusq; celebratũ, reſupinus alto in ſopore cùm demerſus eſſet, ſanguis è naribus profluens, vitalibus oppletis meatibus, eum necauit. quod quidem ea nocte ſcribunt multi cognouiſſe per ſoporẽ Martianũ apud Conſtantinopolim, cui Dominus per viſum apparuit, & Attilæ arcum fractũ eſſe oſtendit.

Attilæ obitus.

Sed quia virtus ſempèr inuidiam parit, Valentinianus inter hæc timẽs proſperos Etij ſucceſſus, & fortè mot⁹ etiã ex eo, quòd victoria contra Attilã parta vti detrectauit, ipſum procurauit occidi, quo ſimul Occidentis imperium ſtatusque reip. corruit, ſed Valentiniano mors Etij non impunè ceſſit. nam anno qui mortem Attilæ eſt ſecutus, Valentinianum, Tranſtyla Etij commilito occidit Romæ, vt ducis ſui, de ſe deq; rep. optimè meriti, iuſtiſſimam ſumeret vltionem: quod tamen facinus Tranſtyla nunquàm auſus fuiſſet, niſi eum impuliſſet adiuuiſſetq; Maximus patricius, a quo Etius paritèr fuit interfectus. Valentinianus itaque occiſus eſt, cum regnâſſet annos 30. Id Pomponius Lætus.

Etij clariſſimi viri mors.

Valentiniani ac Etij obitus.

Occiſo itaque Valentiniano, Maximus præfatus inuaſit imperium anno Domini 456. qui vt ſibi firmaret imperium, Eudoxiam Valẽtiniani relictam, vi in vxorem recepit. quæ nullum auxilium fore à Conſtantinopoli exiſtimãs, Theodoſio patre & Pulcheria amita defunctis, miſſa legatione, Genſericum ex Africa inuitauit, qui ſubitò per mare magna multitudine nauium Italiam intrauit, cùm adhuc B. Leo romanum regeret pontificatum.

Anno dni 456

Gẽſerici in Italiam acceſſus.

Adduxit autẽ Genſericus CCC hominum millia, ad cuius improuiſi potẽtiſſimi exercitus aduentantis nuncium territa ciuitas Romana, in montes ſyluasq; & munitiora oppida populariter demigrauit. Maxim⁹ verò tyrannus cum fuga & ipſe ſibi conſuleret, ab Vrbano milite Romano occiſus fuit.

Leo itaq; ſanctus (cuius prece & ſuaſionibus Attilam oſtendimus Italia exceſſiſſe) pater & pius, in tanta omnium trepidatione ſibi ſecurus, paucos adducẽs ordinis ſui Chriſti cõſeruos, ſuperbũ adijt Genſericũ: cumq; priùs q̃ vrbẽ ingrederetur, orauit, vt prędã [illegible] contentus, ſacra dimitteret intacta, & [illegible] nis incẽdioq; vrbis, populo vacuę actę, abſtineret. Minimè tamen valuit [illegible]o ſancti viri apud barbarum, qui Arri[illegible] hęreſi inquinatus, ſicut in Africa, [illegible] itidẽ tẽpla ſacrasq; ędes ſi[illegible] cu[illegible] reliquis vrbis partib⁹ diripi permiſit. per 14. itaq; dies Romam omnibus [illegible] euacuabãt, multosq; cap[illegible] a[illegible] ſecentes, vt narrat Blondus: alij tamen, vt Paulus diacon⁹, ſcribũt, quòd [illegible] papa Genſericum intantùm Deo ad[illegible]te deliniuit, vt cum om̃ia pot[illegible]s eſſent tradita, ab igne tñ, cæde atq; ſupplicijs abſtineretur. Eudoxiã quoque, q̃ Genſericũ ad hoc malum in[illegible]rat, cum 2. filiabus ſuis in Africam deportabant. Hoc modo capta eſt Roma ſecundò, anno Domini 456. poſtquam eam Alaricus inuaſit, expletis ab eo tempore annis 43. à condita vrbe [illegible]20 alias 1209.

Roma à Genſerico capta.

Egreſſi vrbe Vandali, Campaniam lõgè lateq; populati ſunt. Capua vi [illegible] pugnata, & ad ſolũ vſq; diruta eſt, [illegible] cauſa impulit S. virum Paulinũ Nolanæ vrbis epiſcopum, vt in cap[illegible] v[illegible]us redemptionem, ſemetipſum dederit pro ſeruo in Africam deferẽdum, qui factus ex epiſcopo hortulanus, tantam tribuente Deo eſt apud barbaros gratiam conſecutus, vt omnes Nolanæ vrbis captiuos ſibi donari obtinuerit in patriam reducendos. & cum totius regionis Campaniæ oppida barbarorum furor attriuiſſet, ad Neapolitanam vrbem ventum eſt, quæ m[illegible] ſitate & ciuium robore munita, pertinacitèr reſiſtente, Genſericus obſidione ſoluta in Africam redijt. ſextus is erat Martiani imperatoris annus.

Paulini inaudita pietas.

Reuer-

Anno dñi 455 Anno dñi 458.

Genſerici poſteritas.

Reuerſus autem in Aphricam Genſericus, filiam Valētiniani principis Traſimundo filio ſuo vxorem dedit, ex qua Hildericus natus eſt, qui quartus poſt Genſericum regnauit, qui matris monita ſequens, catholicus fuit. Quarè autem quartus, cùm Genſerici fuerit filij filius? Dicūt ob id alij, Genſericum ſucceſſionis ordinem filijs conſtituiſſe, vt frater morienti fratri ſinè controuerſia ſuccederet. vndè Gēſerico ſucceſſit Honoricus, qui regnauit annis 8. in eccleſiam Dei grauitèr efferatus, vt dicetur ſequenti generatione. Poſt hunc Guntabundus frater ſecundogenitus, annis 9. regnauit. poſt illū Traſimūdus, de quo ſuprà, regnauit annis xx. hic Hildericū ex Eudoxia genuit, vt dicet.

Martianus imperator admodùm religioſus, & egentibus multa beneficia pręſtans, regnum quod delicati prędeceſſores eius per annos ferè 60. viciſſim imperantes minuerant, diuina prouiſione inter turbationes pręmiſſas reparare non deſtitit. Quo in tempore etiàm B. Pulcheria dormiuit in Chriſto, quæ omnia ſua bona pauperibus dereliquit. Hęc autē Martianus, cùm multa eſſent, alacritèr diſpertiuit.

Pulcheria obijt.

Neſtorius & Eutyches hæretici.

Per idē tempus fides catholica à Neſtorianis & Eutychianis ſuperbiùs impugnabat. Neſtorius enim Mariam virginem non Dei, ſed hominis tantùm genitricem dixit, vt aliam carnis, aliam diuinitatis perſonam faceret. de qua in pcedenti generatione. Eutyches autem Conſtantinopolitanus abbas, nè ſentire cum Neſtorio videretur, diuinā cum humana natura in idem compoſitū recidiſſe affirmabat, vnumq; factum, nec vllo modo inter ſe diſtingui debere. Hāc hęreſim cùm Flauianus Conſtantinop. epiſcopus damnáſſet, Theodoſio annuente, ſynod⁹ Epheſina indicitur, in qua Dioſcoro Alexandrino epiſcopo pręſidente, Eutyches reſtituitur, Flauianus verò damnatur.

Anno dñi 455

At Leo, mortuo Theodoſio, in eiuſq; locum Martiano ſuffecto principe catholico, conciliū Chalcedonēſe indicit anno Domini 455. qui fuit annus imperij Martiani tertius, in quo cōcilio 600. & 30. epiſcoporum authoritate decernitur credendum, duas naturas in Chriſto fuiſſe, vtque vnus idemq; Chriſtus Deus & homo crederetur, ac ſtatim Neſtori⁹ & Eutychius nefandus Manichęorum pręſul, damnarentur.

Cōbuſti etiàm publicè ſunt libri Manichęorum, calcata & depreſſa eſt Dioſcori ſuperbia atque hęreſis. hęc dicitur ſynodus quarta Chalcedonenſis, de qua habetur in c. prima. ſ. quarta, xvj. diſt. ſub papa Leone.

Hęreſis acephalorum.

Sub hoc Leone etiàm orta eſt hęreſis Acephalorum, qui ideò Acephali vocantur, quia ſinè cerebro & ſinè authore habebantur. hi Chalcedonenſe concilium improbantes, proprietatem duarum ſubſtantiarum in Chriſto negant, vnam tantùm eiuſdem perſonæ naturā prędicantes: quam quidem hęreſim epiſtolis ſuis elegantèr & doctè ad Chriſti fideles ſcriptis, acerrime cōfutauit Leo.

Hilarius papa.

Leo vrbis Romæ epiſcop⁹, poſtq[illegible]m ſedit annis vno & xx. moritur, & apud S. Petrum in Vaticano ſepelitur, cui Hilarius natioe Sardus, ſubſtituitur anno Domini 458. ſedit annis 7 hic cōſtituit, vt nullus pontifex ſucceſſorē ſibi eligeret: item, nè clericus à laico inueſtituram reciperet. Anno dñi 458

Interim ſub Martiano ſucceſſores Attilæ de regno cōtendunt, & dum inconſulte imperare cupiūt, omnes ſimul imperiū perdiderunt. nam filij eius gentes ſibi diuidi poſcebant. Vt autem Gepidarum rex Ardaricus hoc audijt, indignatus, contra filios Attilę primus inſurgit: nec ſolùm ſuas gentes, ſed & cæteras quæ paritèr premebantur, ab his abſoluit. Armantur igitur, bellumque committitur in Pannonia. poſt [illegible] autem cōflictus fauit Gepidis inopinata victoria. nam 30. ferè millia tam Hūnorum quàm aliarum gentium, quę his ferebant auxilium, Ardaricus peremit, filiumq; Attilæ maiorem occidit. Quo interfecto, reliqui eius germani cū Hūnis fugantur iuxta littus maris Pontici, vbi priùs leguntur fuiſſe Gotthi. Hęc victoria Ardarici, multarum gentium animos ſub iugo Attilæ preſſos, ad hilaritatem erexit.

Ardaricus rex.

Attilæ filij vincuntur.

Venientes ergò multi ex eis ad Martianum principem, gratiſſimè ſunt ab eo

ſuſcepti, diſtributasque ſedes quas incoluerunt, acceperunt. Gepidæ nanque Hunnorum ſedes vendicantes, totius Daciæ finibus potiti ſunt, nihil aliud à Rom. imperio niſi pacem poſtulantes.

Sarmatæ verò &* Scemandri, & quidam ex Hunnorum parte, ad * Maternam vrbem Illyrici ſedes poſuerũt, Scyri & Adageri Scythiam minorem & inferiòrem Mœſiam acceperunt, *Rhugi aliǽque nationes nonnullæ Birim & Archadiopolim petiêre. Hernach quoquè, aliâs Hernacus, iunior Attilæ filius, cum ſuis extremas minoris Scythiæ ſedes elegit.

Gotthi. Gepidæ.

Gotthi verò videntes Gepidas Hunnorum ſibi ſedes vendicare, & Hunnorum populos ſuas ſedes vendicare, mâluerũt à Romanorũ regno terras petere, quàm cum diſcrimine alienas inuadere, Pannoniaǭ; accipere, & ſub rege Valamire ac eius fratre Diethmaro morabantur locis diuiſis, conſilio tamen vnitis, tertius quoquè Vuithmar⁹ cum vtroque manebat. Contigit autem vt Attilę filij contra Gotthos, quaſi deſertores dominatiõis eorũ, venirent: ignariſque alijs fratribus, ſuper Valamirem irruerunt, quos tamen licèt cum paucis ille ſuſceperit, diù fatigatos adeò proſtrauit, vt vix aliqua pars remaneret.

Eo tempore cũ pro geſta re ad fratres ſuos Diethmarum & Vuithmarũ direxiſſet nũncios, veniens nũcius in domũ Diethmari, maius inuenit gaudiũ. Ipſo ſiqdẽ die Theodoricus filius eius, quãuis de cõcubina, bonæ tamen ſpei puer natus eſt. Poſt tempus verò nõ multum rex Valamir & fratres eius Diethmarus & Vuithmarus, dũ cõſueta dona à principe Martiano nõ reciperent, & fœdera pacis tamen cuſtodirẽt, miſſi ab eis legati ad imperatorẽ: & quia placita eis nõ reſpondit, Illyricum totum deprædando vaſtant.

Auitus imperator.

Inter hæc Romani poſt receſſũ Genſerici, Auitum ſenatorij ordinis Romanum, delégerunt in imperatorẽ, cũ quo Martianus mitiſſimi vir ingenij, damnis & periculis occurrere cupiens, fœdera inijt, ſecundùm quæ Reſpublica adminiſtrari deberet. Annos tunc ſeptem Thoriſmundus Viſigotthorum Rex poſt Catalaunici cam[illegible] præl[illegible] ſeſe continuerat intra Vaſcon[illegible]a[illegible] Toloſamque. part[illegible]m nan[illegible]que ſucce[illegible]ſſ[illegible]s A[illegible]læ timuerat, partim expectauerat, [illegible]em in locum euaderet res Romana: qui Attilam necatum, Etium Valentinianumque occiſos, & Romam à Vandalis expilatam eſſe audiens, omnem poſtergauit Romani imperij reuerentiam. Romanorum enim maxima poteſtas, à ferrea ſua firmitate in teſtaceam fermè deuenerat fragilitatem. propter Gotthorum & Francorum incendia, incurſiones & inauditas cędes, quæ Romanæ laudatiſſ. reipub. continuis vaſtationibus intulerunt.

Thoriſmundus Galliá vaſtat.

Thoriſmundus itaque cepit Hiſpaniam citeriorem, & Galliæ ciuitates extra Burgundionum Francorumque ditionem, atque vltra Ligerim cõſtitutas: & ſolùm Narbonenſem prouinciam cum his, quæ Ligerim inter & Rheni fluenta ſunt, tunc tutatus eſt Geruandus quidam Romanus, prefectus à Valentiniano conſtitutus.

Martianus interficitur.

Intereà Martianus cùm Orientalem rempublicã feliciter admi[illegible]iſtraret, ap[illegible]d Conſtantinopolim, facta ſuorum conſpiratione Ardaburij & Aſparis, vij. imperij ſui anno peremptus eſt.

Leo I. Græcus imp. 54.

ANNO igitur Domini 460. vrbis conditæ 1211, Leo Beſſica ortus progenie, ex tribuno militum imperator eſt electus, & ab Anatolio patriarcha corõnatus, regnum Orientale ſuſcepit, & 16. annis tenuit. Hunc vrbs Conſtantinopolitana primùm ex Gręca progenie imperatorem habuit. Itaque primo eiu[illegible] anno cùm Auitus Romæ mortuus eſt, Maioranum quendam exercitus apud Rauennam, Leone ſuadente, imperatorem aſſumpſit: ſed anno poſt tertio i[illegible]terfecit. Surrogatus verò eſt illi per R[illegible]manos Seuerian⁹, ſub quo Ala[illegible]i, d[illegible]ce Biorgo eorum rege, per montes T[illegible]identinos Italiam ſunt ingreſſi.

Richimer.

Miſſus in eos à Seueriano Richimer gente Gotthus, ſed in patricium ſenatuſconſulto authoritate Seueriani allectus, B[illegible]nacum inter lacum & Bergomum vrbem ſeſe illis cum exercitu oppoſuit, conſlixitq́;, ac Biorgum regem occidit.

Seueriano interim tertio anno imperij

Anthemius.

rij Romæ defuncto, Anthemius, qui fuit Martiani imperatoris gener, à Leone conſenſu totius militiæ ex patricio Cęſar factus eſt, ac Romam miſſus, cuius imperij initio Geruandus, Narbonenſis Galliæ prefectus, de quo ſuprà mentio fit, tyrannidem aſſumpſit, qui ab ipſius Anthemij ducibus prelio ſuperatus, captus, & in exilium eſt actus, deindè poſt annum Rom. Patricius imperium affectans, iuſſu Anthemij occiſus eſt.

Genſericus in Italiam.

Genſericus inter tantos motus tempus eſſeratus, ex omni Aphrica ingentem contraxit claſſem, atque ad littora Italiæ nauigauit. eandem claſſem cùm in Aphrica parari intellexiſſet Leo imperator, Anthemio principi Rom. opem ferre inſtituit. Baſiliſco patricij ordinis belli duce declarato, haud contemnendas illi copias dans, quas nauigio impoſitas in Italiam perduxit, parauerat que alias copias Anthemius, quibus iunctis, Baſiliſcus Genſerico occurrit. Commiſſum autem eſt prelium acerrimum, à quo Genſericus ſe ſubtraxiſſe legitur. Superatus itaque, multis nauibus militibusque amiſſis, in Aphricā ſe recepit.

Francorum reges.

Merouco Francorum rege interìm defuncto, filius eius Hildericus ſuſcepit regnum circa annum Domini 462. quē luxurioſè viuentem, & cum filiabus populi fornicātem, Franci interficere nolentes abiecerunt, ac Aegidium quendā Rom. ſuper ſe poſuerunt, ſed poſt annos 8. pœnitentes, Hildericum reuocabant, factusque eſt rex virtute magnus ſuper omnes priores. Agrippinam enim ciuitatem, occiſis à parte Aegidij multis Romanis, Franci ceperunt, eamq; Coloniā nominàrūt. Treuerim quoquè incēderunt, & totam illam terram vaſtabant.

Colonia vñ olim capta & nomina[ta]

Mortuo autem Aegidio, Siagrius filius eius ſucceſſit in locū. Sedit in Sueſſionum ciuitate, vbì ſedes regni erat. Sed Hildericus ſuperueniens, omnem terrā illam predatus eſt, & Aurelianenſem ac Andegauenſem ciuitates regno ſuo adiecit. Eo in tempore Clodoueum generauit ex Baſina regis Thuringorū vxorem, quam ei abſtulit, vt in fine generationis dicetur.

Nec tamen intereà quietus fuit apud Conſtātinopolim Leo, ſiquidem Aſpar quidam patricius & Ardabur, cùm illum inſidijs tentatum interficere nequiuiſſent, apertam vim parabant, quibus vt reſiſteret Leo, claſſem reuocauit, quā Baſiliſco duce miſerat in Italiam. Aſpar interìm mora ac fauore ciuium auctus, Ardaburem filium Cęſarem appellauit, vndè poſt reditum exercitûs, aliquandiù in vrbe pari certamine eſt pugnatū. vicit tandèm Leo, & captos Aſparem filiosque iugulari iuſſit.

Aſpar tyrānus.

Motibus prędictis ab initio intellectis, Oſtrogotthi reges Valamir Theodamirque fratres, vti ſub Martiano, Illyricum vaſtauêre. ſed Leo mox ad priſtinam cum eis amicitiam venit, & tam pręterita quàm pręſentia munera tribuit, ac pacis obſidem Theodoricum infantulum Diethmari filium accepit, qui iam annum 8. intrauit, quem dum pater dare tardaret, patruus Valamiri promittit, vt exindè pax ſtabilior inter Romanos & Gotthos maneret. Igitur Theodoricus obſes imperialem gratiam promeruit, quia elegans puer erat.

Theodoric.

Poſtquàm verò firma pax inter Romanos & Gotthos eſſet, videntes Gotthi ſibi non ſufficere quæ ab imperatore ſuſceperant, more ſolito cœperunt vicinas deprędari gentes, & in Hunnos conuertunt, atque à finibus ſuis ingloriosexpulerunt, vt ex illo tempore qui remanſerant Hunni, Gotthorum arma pertimeſcant.

Cunimundus Sueuorum rex.

Quieſcente iam tandèm Hunnorum gente à Gotthis, Cunimundus rex Sueuorum cum ſuis inuadens fines Diethmari ac Valamiri fratrum, eos deprędatur, omniaque abducens iumēta, in terram ſuam reuertitur. Diethmarus verò non tantùm iacturam dolēs, quantùm metuens, nè Sueui, ſi hoc impunè lucrifacerent, ad maiorem licentiam proſilirēt, intēpeſtiuę noctis ſilētio, dū adhuc in itinere eſſent, eos dormientes inuaſit: conſertoque inopinato prelio, ità eos oppreſſit, vt etiàm regem Sueuorum captum, Gotthorum ſeruituti ſubdiderit: ſed dum eſſet multùm miſericors, facta vltiōe, veniā Sueuis cōdonauit: eūdemq; Cunimundū quē ceperat, adoptauit in filiū, ac in Sueuiā remiſit, q tñ poſteà fretus auxilio Sarmatarum & Scyrorum,

rursùm

ruſum in uaſit Viſigotthos, vbi multis occiſis Diethmarus Gotthorum rex victor euaſit.

Quod cùm intellexiſſet Leo, gentem ipſam quam impoſſibile duceret ſuperare, ſtatuit in Romani imperij amicitiã liberalitate beneficioq; allicere. Theodoricum itaq; vnicũ filium Diethmaro tale munus non expectanti remiſit, regio indumento comitatuq; conductũ. accepit libens Diethmarus tantum munus, & quod tacẽtem Leonem deſiderare intellexit, induciarum fœdera in optimam Romanæ reip. pacem cõmutauit.

Theodoricus tum erat 18. annorum hic ſibi mox ex ſatellitibus & populo patris ſelegit penè 6000. virorum, cum quibus patre inſcio, permenſo Danubio, Sarmatarum regem incurrit atque peremit, ac cum victoria ad genitorẽ ſuum rediјt, magnę ſpei adoleſcẽs habitus.

Simplicius papa. ANNO 462. Hilarius papa moritur, & in eius locum Simplicius patria Tiburtus eligitur, qui ſedit annis duodecim. Hic Simplicius diuiſit vrbem in quinque regiones Presbyteris: prima erat Petri, ſecunda Pauli, tertia Laurentij, quarta Ioh. Lateranenſis, quinta S. Marię maioris. Inſtituit quoquè nè clerici inueſtituras à laicis recognoſcerẽt, quòd fuit poſteà per alios magis roboratum, vt habetur xvj. q. vj. per totum. damnauit etiàm Petrum Eutychianiſtam Conſtantinopolitanum epiſcopũ, Romanam quoquè Eccleſiam oĩm primam declarauit. Per idem tempus Richimer in Italia nouis ſtuduit rebus. eum imperator Anthemi⁹ ciſalpinę pfecerat Galliæ, ob rem in ea bene geſtam. quinetiàm Anthemius iuncta Richimeri in matrimonium filia, generum fecit: neque tamen tam multa potuerũt beneficia barbaro collata, facere, quin viribus ciſalpinæ Galliæ, cui pręerat, fretus, copias aduersùs ſocerum compararet. Sed eum priuſquàm ad facinus perueniret, cum imperatore in gratiam redire fecit S. Epiphanius Ticinenſis epiſcopus. rupit tamen pacem barbarus, duxitq́ue in ſocerum vrbemq́ue Romanã copias, quãtas ex ciſalpina Gallia potuit cõtrahere.

Richimer tyrannus.

Diuerſa tunc Romanorũ erant ſtudia, multis Anthemio, pluribus Richimeri cupientibus. & licèt Richimer metatus eſſet caſtra ad vrbem, Anthemius tamen aliquandiù mœnia portasq́ue tutat⁹ eſt. ſuſtentabantq; Anthemium in vrbe fautores Bilimeris etiàm, quem Narbonẽſi prouincię pręfecerat, licèt Gotthũ, tamen fidelem. is quamprimùm de Richimeris perfidia certior eſt factus, cohortes, quarum pręſidio prouinciam regebat, auxiliaque tumultuaria contracta ad vrbem duxit.

Bilimer præfectus.

Ea cùm Leoni Cõſtantinopolim eſſent denunciata, Olymbrium ducem ſuum cum exercitu in Italiam miſit, qui copijs in Rauennam expoſitis, Anthemium Romanosq́ue de ſuo aduentu fecit certiores. Lętatus eo nuncio Anthemius, inſignia imperij depoſuit: & in priuatam concedens vitam, vrbis cuſtodiam ſenatui & Romano populo commendauit.

Olymbrius dux.

Dum hęc fierent, Bilimer ad viam Caſſiam delatus, in vrbem properabat. tamen illi occurrens Richimer, certamen inijt, fortiterq́ue inſtitit. fuitq́ue ad ipſam Adriani molem commiſſum prælium, in quo Richimer victor Bilimerem interfecit. ea Richimer potitus victoria, vrbem ingreſſus eſt, & ilicò ſocerum Anthemium quarto quàm imperare cœperat anno, iuſſit à carnificibus lacerari. Olymbri⁹ verò apud Rauennã Anthemium imperio ſe abdicáſſe, Bilimerem interemptum, Richimerem vrbe potitum, vnico fermè die certior eſt factus, manſitq́ue Rauennæ.

Sed quęſito tanta perfidia imperio Richimer paruo tẽpore eſt gauiſus. nam tertio quàm vrbem erat ingreſſus mẽſe, acerbis morbi cuiuſpiam cruciatibus eſt conſumptus, & Olymbrius à populo Rom. vocatus, imperatorq́ue appellat⁹. Occidentalis imperij gubernationem accepit, Gundibaro nepote, quem cum exercitu Rauennæ dimiſerat, in patricium declarato. Is verò Olymbrius cùm reſtituendæ rei Romanæ inſtaret, poſt quartum quàm aduenerat mẽſem, Romæ obijt.

Admiſſi ſunt tunc Romani ſimul & Itali, repetita Maiorum diſciplina, deligere p ſuffragia imperatorẽ. ſed obſtitit vnius Gundibari patricij audacia. eo ẽm inſti-

Romani imperatorem per ſuffragia create nituntur.

instigante, Glycerius quidam ſenator Rauennæ conſtitutus,primùm petijt, & ſic per ſuffragia declarari imperator tẽtauit:ſed cùm petitio illi nõ ſuccederet, Gundibarus exercitu Rauenna educto, itá fauores oſtẽdit,vt confracti malis, q̃ tot p annos Romani viderãt & ipſi Itali, eum potiùs imperatorem eligere, quàm tyrannum (prout eis videbatur) habere decreuerint.

Glycerius Cęſar. Quem Glyceriũ eodem anno Nepos Patricius,Leonis impatoris authoritate & Romanorum auxilio fretus, & deiecit imperio,& apud Salonam epiſcopũ conſtitui curauit.cõciuit verò ea res magnos in Italia motus,quia Gundibarus eiecti Glycerij iniuriam vlturus, Rauẽnates & multos Italiæ populos in Nepotem Romanosq; armauit, nec tamen inertes tunc & deiectis animis quieſcebant Romani,ſed & ipſi vim inferre potiùs quàm ꝓpulſare, maximo cum alterius partium incommodo parabant.ſed S.Epiphanius Ticineñ epiſcop⁹ hos etiã, ſicut Richimerẽ et Anthemiũ,meliore tñ ſucceſſu, ſua virtute ad pacẽ perduxit.

Leo II. imperat. Interim Leo imperator poſtquàm Orientale imperium 16. annis rexerat, Leonẽ nepotẽ ſuũ ex filia Mariagne Zenonis filium,ordinans imperatorẽ,morbo correptus,diem clauſit extremũ.Ipſe verò puer Leo cùm paucis menſibus imperium gubernâſſet, Zenonem genitorem ſuum,vultu & moribus deformem, fecit imperatorem, breuique poſt rebus exceſſit humanis. ideò nec in catalogo ponitur.

Zeño 55. imperator. Zenone Chalcedonem abeũte, Verrina eius ſocrus Baſiliſcum fratrem ſuũ, imperatorem in Cõſtantinopoli appellauit,nec defuit quorundam nobilium & plebis aſſenſus. quod cùm intellexiſſet Zeno,Iſauriam ſe contulit, mâlens cum Mariagne vxore exulare, quàm vt ſui cauſa reſpublica bellis agitata ciuilibus, aliquod accipere incommodũ cõmitteret.lętatus ea fuga Baſiliſcus,Marcum filium ſuum Cęſarem appellauit.

Baſiliſcus tyrannus. Sed cùm Baſiliſcus in hęreſim Neſtorinam prolapſus,& propter alias vitę turpitudines populo eſſet inuiſus, cõuertit ſe ciuitas ad Zenonem, iſque Conſtantinopolim reuerſus, fauore populi adiutus,Baſiliſcũ,Marcumque & Verrinam captos,in Cappadociã relegauit.

ANNO igitur Domini 1476.ab vrbe verò condita 1227. Zeno genere Iſauricus,gener Leõis Lvt dictum eſt, propria manu Leõis coronatus,adipiſcitur imperium Orientale. regnauit annis xvj. Occidentale verò imperium Nepos tenuit,qui Oreſtẽ militiæ ſuæ magiſtrũ, cõſtituerat mittere in Gallias tutandas ab inuaſione Viſigotthorũ.ſed Oreſtes quamprimùm Rauennæ cum exercitu applicuit,Auguſtulum filiũ ſuum qui Rauennæ erat,imperatorem creauit. id cùm audiſſet Nepos, nullas ſibi adeſſe ad reſiſtẽdum copias videns, in Dalmatiam fugit,Auguſtulus verò imperij inſula apud Rauennam ornatus, fœdera cum Vandalorum rege Aphricam tenẽte,Genſerico ſ.conſtituit,quibus in fœderibus ipſe & pater Oreſtes firmiſſima ęſtimabant eſſe pręſidia imperij conſtituta. Nepos Cæſar. Auguſtulus Cęſar.

Dum autem ab Aphrica ſibi cauet proſpicitque Auguſtulus, Odoacer genere *Rugus, Thuringorũ & Scyrorũ Herulorumq; turbis fretus,ab inferioribus Danubij oſtijs ex Pannonia in Italiam contendit: qui dum adhuc per Noricorum rura duceret exercitum,cognita fama ſerui Dei Seuerini, qui illis tunc degebat in locis,ad eum benedictionem petiturus ingreditur: qui benedictione accepta,egreditur à cellula: & dum caput inclinaret nè impingeret,à Dei viro futurorum pręſcio,audiuit: Vade nunc ad Italiã Odoacer,vade, viliſſimis interìm animalium pellibus indutus,multis citò plura largiturus. Hęc verba exitus vera ꝓbauit,nam poſtmodùm per oẽm Italiam regnauit. Odoacer rex Gottho rum Italiam inuadit.

Ingreſſus igitur Italiam,Aquileia ad ſiniſtram relicta,in Taruiſinos Vincentinosq;,& indè in Brixianos flexit. Igitur Auguſtulus de aduentu eius certior, immiſit Oreſtem genitorẽ, cuius ductu legiones Ro.& contracta accuratiſſimè ex omnibus Italię populis auxilia,apud Laudam cõuenerunt. Contulit autem ilicò caſtra,& primus pugnãdi copiã fecit Odoacer: parantẽ verò ſigna educere, & paritèr pugnandi copiam facere Oreſtem, auxilia deſeruerunt: quibus vndiquè

Anno dñi 477.

Anno dñi 478.

Ticinum captum ac dirutum.

vndiquè dilabentibus, territæ legiones Rom. & ipſę prælium detrectauerunt. In eamq́; adductus eſt difficultatem Oreſtes, vt ſolutis caſtris in vrbem Ticinũ ſe reciperet. Inſecutus illũ Odoacer, vrbem corona cinctã vallauit, recêpitq́;, diù & pertinacitèr expugnatam.

Eo in ardore cędes ciuium, Romanarumq́; legionũ tanta, quanta nuſquàm alibi in Italia ab annis plurimis eſt facta. Tunc nedùm direpta vrbs Ticinum, ſed & cum agro igni ferroque vaſtata. Oreſtem autem captum, Placentiamq́; perductum, Odoacer ipſe, ſpectante exercitu, gladio ſuffoſſum interfecit: quibus territi crudelitatibus cæteri Italię populi, certatim deditionē fecêre. Et Auguſtulus animo conſternatus, Romã quidem ex Rauēna profectus, ſed e veſtigiò recedens, in Lucullano oppido Campanię purpuram diademaq́; abijciens, ſeſe imperio, quod annum vnum menſesq́; duos tenuerat, abdicauit.

Auguſtulus imperio ſe abdicat.

Finis Imperij Romani decidit.

Ità Rom. imperium toto orbe venerãdum, & auguſtalis dignitas, quę ab Auguſto quondàm Octauiano incepit, in hoc Auguſtulo perijt anno ſalutis 477. conſentit Pomp. Lętus. Deiecto itaque Auguſtulo, Odoacer vrbem Romam ingreſſus, totius Italiæ regnum adeptus eſt. Illum enim primo ingreſſu regem Romæ & Italiæ appellatum, Romani ſummis honoribus in Capitolium deduxerunt, qui & ſi barbarus eſſet, Romã & Italiã quietiſſimè primò gubernauit.

Anno dñi 477.

Odoacer Romę et Italię rex.

Felix iij. papa.

ANNO eodē, ſalutis ſ.477. Simplicio papa defuncto, ac in baſilica B. Petri ſepulto, Felix tertius patria Rom. ſurrogatur. ſedit annis octo. Felix papa cùm intellexiſſet Petrum Eutychianũ ob hęreſim antè in exilium pulſum, ab Achatio Cōſtãtinopolitano epiſcopo reuocatum, fraudem ſubeſſe veritus, authoritate Sedis Apoſt. ac conſilio benè ſentiētium approbato, Petrum & Achatium damnat.

Poſt annos verò tres cùm Zeno imperator fidem faceret, hos homines pœnitere, Felix eò miſit epiſcopos duos Meſſenum & Vitalem, qui re cognita, damnatos abſoluerunt. Hi itaq; Heracleam ciuitatem ingreſſi, pecunia corrupti, nihil ex ſententia Felicis egêre. Vndè pōtifex indignatus, habita de more ſynodo, hos vt præuaricatores & ſimoniacos, à communione deiecit. Meſſeno tamen pœnitentię tempus adſcriptum eſt, qui errorem ſuum confitebatur. Idem Felix conſtituit, vt eccleſię nō niſi à pōtificibus conſecrarentur. ſtatuit etiàm vt accuſato inducię darentur, de quo fit mentio in c. Oroſius. 56. diſt.

Anno dñi 478.

ANNO ſalutis 478. apud Britãnos, vt in præcedenti generatione dictum eſt, Ambroſi⁹ Aurelius regis Britanniæ filius, ſeſe contra Saxones ducem obtulit Britonibus, qui deſiderabant ſe Romano imperio recuperare, Saxonibus vel pulſis, vel cęſis. Hũc ſcribit Blondus induiſſe purpuram, & imperator à Britonibus eſt appellatus. tumultuariè primùm, poſteà iuſta acie cum Saxonibus Anglicis ſępenumerò eſt congreſſus, ſuperatus verò eſt ad extremum & Britones cum illo, ipſeque Ambroſius in bello eſt occiſus, qua victoria Saxones crudeliſſimè vſi ſunt. Poſtquàm enim eos interfecerant qui arma contra ſe induerant, in omnis ętatis ſexusq́; multitudinem graſſari eſt cœptum: nec ſolùm id contigit in locis prælio propinquis, calētibus adhuc ex victoria animis, ſed ſuper multos dies vrbes ſingulas vicosque diſcurrunt, cędem vbique ſimilem committentes.

Ambroſius Aureli⁹ occiſus.

Britãni terram relinquunt propter ea.

Ea impulſi neceſſitate Britanni, cōſtituerũt ex inſula populariter emigrare. Itaq; perterritis omnibus, naues ſibi quiſque aut ſcapham, prout potuit, cōparauit: tantamque fuiſſe referunt, cōpletis vbiquè littoribus, contentionem conſcendere volentium, vt multitudine atque onere nonnulli deprimerentur lembi. Itaque Britannias tunc pro ſe ceperunt Anglici Saxones, quos ad ętatem vſque noſtram retinuerunt, tantis aucti opibus, vt de Frãcia, cui pridèm manum iniecerunt, ſubijcienda, cũ rege Francorum gerãt bella, multos retrò annos cōtinuata. Britãni verò patria extorres eo anno, q fuit Zenonis & Auguſtuli imperij & Odoacris regni initio, cœperunt oceano tenus in Turonibus, Cenomanis & *Ciantibus, qui & Veneti, ac per ea Galliæ Celticę maritima loca, in quibus Britannicum nomē idio-

Britannia moderna.

idiomaq́; ad ætatem vſq; noſtrã retinuerunt, habitare, prout refert Blõdus decadis primæ lib.2. & ſeqtur Aeneas Sylvius. Sed Gãfredus Arcturi in Chron. ſuis longè ab his diſcordat, dicens: Poſtq̃ vt in præcedẽti generatiõe dictum eſt, Saxones à Vortigerno intruſo rege inuitati fuiſſent, & Vortigernus Engiſti filiam vxorem duxiſſet, ciues & habitatores regni iam Chriſtiani, & per ſanctum Germanum Antiſiodorenſem, & Lupum Treceñ epiſcopos in fide confirmati eſſent, Saxones ferre non poterant. reiecto propterea Vortigerno rege, filium ſuum Vortunerium in regem accipiunt, qui Saxones quatèr prælio vincens, eos in Germaniam redire compulit, & poſteà veneno nouercæ ſuę extinctus eſt: quo mortuo, Vortigernus pater regni gubernacula repetijt, et ſuaſu vxoris filiæ Engiſti victus, Saxones reuocauit, vt tamen ſocer cum paucis veniret. Qui cum 30. millibus Saxonum in Britanniam venit, ex quo rex & Britones commoti, volentes iugum à ſe excutere, à Saxonibus capto rege occiduntur per inſidias, & Saxones Londinum, Eboracum, Lindocollium, Gunipteniam, & alia loca ditioni ſuę ſubmittunt.

Ambroſius Aurelius. Cùm hæc fierent, Aurelius Ambroſius iam adultus, auxilio Britonũ in Armorica, vbi cum fratre nutritus fuit, intrauit Britanniam, & Vortigernũ perſequens, in regione Cambriæ in oppido Genore, in turri cremauit: quod cùm Engiſto nunciatum fuiſſet, ſeſe cum Saxonibus in partes Cambriæ recepit, loca omnia muniens, ſub ſpe, ſi illinc cedendum eſſet, ad manum haberet Albaniã, vbi Picti, Scoti, Daci, Noruegi habitabãt. At Aurelius cõgregatis ſuis, Engiſtum inſequitur: & cõmiſſo prœlio, Saxones de dijs ſuis, nam infideles erant, fruſtrà ſperantes, manu Dei percuſſi, & Engiſtus eorum dux captus, & capite truncatus eſt.

Otho filius Engiſti. Otho verò filius & Coſſa cognatus ſuus, cum reliquijs Saxonum, Eboracum fugerunt, ibiq́; obtenta regis gratia, terram iuxta Scotiam ipſis datam colere cœperunt. Aurelius autem Eccleſias Dei per Saxones deſtructas reformare, & ſtatus regni reſtituere cœpit, & in monte Ambri nobilibus ſuis ſepulturã erexit. tãdem per inſidias cuiuſdam Saxonis, fingentis ſe medicum, veneno perijt.

Paſcentius Vortigerni filius. Eodem tẽpore Paſcentius filius Vortigerni, qui in Germaniam fugerat, cõgregatis Saxonibus, & iuncto fœdere cum Gilomanio rege Iberniæ, Britones aggreditur, quos Vterpendragon excipiens, ambos duces occidit, victoria potitus eſt: ſimiliter & Occa filius Engiſti, & Coſſa cognatus, mortẽ Aurelij audientes, nouos motus excitauerant. Sed ambo capti ſunt per Vterpendragonem, & exercitus eorum diſſipatus.

Vther rex. Poſt hanc victoriam rex Vther faciens feſtiuitates cum ſuis principibus, inter quos Gorloius dux Cornubiæ, cum Igerna cõiuge pulcherrima aderat, cuius amore captus rex, ducẽ perſequitur, & tandem Merlini opera, eius concubitu potitus, Arcturum Magnum ex ea genuit: Gorloioq́; occiſo, vxorẽ eius coniugio copulauit.

Arcturus rex. Verùm ſucceſſu temporis Occa & Coſſa è carcere lapſi, ingẽtem Germanorum multitudinem ducẽtes, ingreſſi ſunt Britanniam, à parte aquilonari lõgè lateq́; eam diſſipantes. Quibus Vther ægrotus, in phceretro poſitus, ſub Gail cõſule, qui Annam filiam regis vxõrem habuit, obuiauit: & commiſſo prælio, Occam & Coſſam vicit, ac occidit. Reliquiæ Saxonum ſeſe in partes aquilonares transferentes, & inſidias regi tendentes. Tandèm venenato fonte vndè aquam ſumebat, ipſe cum pluribus alijs perijt. Sepelitur in cœnobio Ambri* infra choream gigantum, iuxta Aurelium fratrem ſuum, cui ſucceſſit in regno Arcturus filius ætatis annorum xv.

* intra choream

Vincentius in Spe. lib. xxj. c. l. adducit Sigisberthum, referentem quòd Leo imperare cœpit anno 458. ſalutis, cuius Leonis anno circiter qnto mortuo Vterpendragone, ſucceſſit ei in regno filius, Arcturus dictus, cuius mirabilia geſta decantata ſunt, licèt plura fabuloſa eſſe videãtur, aduerſùs Saxones, Scotos, Pictos vario conflictu decertans. tandèm concluſit eos in quodam ſaltu,

mmm & da-

Anno Dni 480.

& datis obſidibus, eos abire dimiſit.

Sed ipſi poſteà fidem frangentes, redeunt: quibus congrediens Arcturus, impetu facto in hoſtes, occidit ſuo gladio Caliburno dicto 470. viros, cæteros in fugam vertit, principibus eorum proſtratis. Hæc Vincentius lib. xxj. c. lvj. de hoc plura infrà dicentur in fine generationis ſequentis.

Caliburnus gladius Arcturi.

Odoacer.

Odoacer igitur tyrannus Romæ & in tota Italia 14. regnauit annis. Cogitauit autem de vrbe transferenda, & noua Colonia deducẽda, vt à ſuo nomine vrbẽ appellaret Odoacriã, primus exterarum nationũ quietus per decẽ annos poſſeſſor, poſteà infelicem regno & vitę finem dedit, vt Pomp. Lætus ſcribit.

Childeric⁹ rex Francorum. Byſſin⁹ rex.

De Childerico rege Francorum refert Robertus Gaguinus, quòd tempore ſuæ deiectionis venerit ad Byſſinum Thuringiæ regem. Intereà vnus ex amicis ſuis Guinomadus, cogitans eum reconciliare, ſuadet Aegidio, quem Gillonem nominat, Francos terrore regendos, eique læſæ maieſtatis quendam Childerici oſorem defert. mox Gillo delatum necat, & poſt eum plures alios. qua crudelitate Franci permoti, Guinomadum conſulunt: quibus ille, mirari ſe eorum incõſtantiam, qui electum regem execrẽtur, niſi tolerabiliùs mulieroſum regem quàm ſanguinariũ habere velint.

Placuit, his auditis, omnibus reuocare Childericum. Recuperato itaq; regno, Aegidiũ pepulit, regniq; fines ampliare cœpit. Eius proſperitate cognita, Baſina Thuringiæ regis vxor, dimiſſo viro, ad ipſum venit. Interrogata à Childerico, cur deſerto viro alium ſequeretur: Quia, inquit, communione tua vſura ſum, modeſtiam & virtutem tuam ſum experta: & ſi meliorem te quempiam ſcirem, illum terra mariq; indefeſſa perſequerer. Hac libertate ſermonis delectatus rex, eam accepit vxorem, Byſſini hoſpitalitatis minimè recordatus. ex ea genuit Clodoueum.

GENERATIO XVII.

Anno Dni 481

Gundobaldus Burgũdiæ rex.

ANNO domini 480. ſub Felice papa tertio, regnãte Zenone imperatore, xvij. incepit generatio. Per idem tempus Gundobaldus (vel, vt alij volũt, Gandebandus) rex Burgũdionum, Italiam ingreſſus, & præda onuſtus, redit in Burgundiam. Fuit autem Gundobaldus regis Gundobadi filius, habuit tres fratres, Gundegiſilum, Chilpericum & Godomarum. Gundobaldus autẽ Chilpericum fratrem interfecit gladio, vxoremq; Chilperici ad collum ligato ſaxo, in aqua ſuffocat, filias quoquè duas, ſenior vocabatur *Trona, quã exilio condemnauit, iuniorem Crochtildim, aliâs Gothildim nomine, ſecũ retinuit.

Clodoueus rex Francorum.

Eodem tempore mortuo Childerico Frãcorũ rege, Clodoue⁹ filius eius ſucceſſit in regno. Hic cum Siagrio Sueſſonẽ bellum habuit, fugientemq; ad Alaricum regem Gotthorum, miſſa legatione, repoſcit, & redditum interfecit, totumq; regnum eius ſubijciens, Romanos intãtùm deleuit, vt nulla eorum veſtigia reperirentur. Erat Clodoueus rex adhuc paganus, accepitq; quòd Gundobaldus rex Burgundionum neptem haberet elegantem atque ſapientem, vndè ad eum legatos mittit, qui ſibi vxorem conciliẽt, ratus vnà cum puella Burgundia quoquè potiri poſſe. Legati ſecretiùs explorare ſatagunt, nũquid puella Clodoueo deſpõſari vellet.

Ad hæc puella, cui regis Clodouei fama & regni potentia nota eſſet, conſenſit, quanquàm non dubitaret patruum ob commiſſum homicidium & patris & matris, ſi id reſciret, prohibiturum, eaq; in ſponſione id ſolùm eſt pacta, vt cùm ipſa eſſet Chriſtiana, Clodoueus, qui cum Francia idola coleret, fieret Chriſtianus: qua pactione facta, accepit occultè munuſcula matrimonij cauſa data.

Reuerſo Gundobaldo, quia fortè aberat cùm legati veniſſent, Clodoueus Gothildim iam vxorem cœpit poſcere. quod, & ſi nuptiæ non ſatis placerent, conſilio tamẽ aulicorũ habito, permiſit. Regis eñ potentiã formidabat. Gothildem quoquè eo celeriùs tradidit, quòd ſinè dote aliqua fuit poſtulata. Conuẽtu igiẽ apud Sueſſionẽ habito, rex Gothildim regio apparatu ſuſcepit. Chriſtianus tamẽ factus non eſt iuxta condictum, nec multò pòſt bellũ inſtituit cõtra Gundobaldũ, quo in bello ciuitates

& op-

Anno Dni 485.

& oppida Ligerim inter & Sequanam ſita, omnes ſuo adiunxit imperio.

Eo tamen bello interuentu Gothildis ſedato, alterũ quod multos durauit annos, aduerſus Alemanos ſuſcepit, cũ qua gente non minùs quàm cum viris fortibus armis inſtructiſſimis prælio decertauit. quo in prælio ſuos in fugã verſos videns, memor factus eſt promiſſiõis, quã multotiès requiſitus, vxori ſeruare neglexit, et ipſam prælij aduerſitatem ob id ſolũ ſibi accidere ſuſpicatus eſt. hinc Deo cæli & terræ, quem Gothildis prędicaret, vouit, illius conſilio precibusq; acquieſcere, ſi ſui victoriam obtinerent. tantaque mox facta eſt mutatio, vt qui multa cæde afflicti primò fugiebãt, Frãci hoſtem repellerent, ac cæde commiſſa in fugam conuerterent.

Prælium Alemanorũ cũ Clodoueo.

Alemanis in ditiõem receptis, regeq; eorum occiſo, quibus tributa impoſuit, et in Franciam reuerſus Clodoueus, à S. Remigio Rhemenſi archiepiſcopo, cum omni Francorum gente, exorante Gothilde, baptizatus eſt: & cùm ſacrũ oleum, quo liniri ritu Chriſtiano qui abluuntur, ſolent, miniſtrorum incuria, ſiue ordinante Deo, allatum non eſſet, eccè de ſuperis delapſa colũba, ampullam odoratiſſimi liquoris oppletam, ad manus pontificis detulit. eo liquore hic Clodoueus primùm, poſteri deinceps Francorum reges hactenùs ſacrantur.

Inſignia Francorum.

Fama quoquè vulgatũ eſt, fuiſſe regibus Francis bufones tres nobilitatis inſigne. Clodoueo autẽ Chriſtianis ſacris initiato, demiſſũ cælo eſſe id, quod nunc reges geſtant, aurea lilia, quibus ſubeſt cæli ſereni color inſignis. Traditum quoquè eſt, pannum ſericeum rubrum, inſtàr ſigni militaris quadratum, fulgoroſum diuinitùs eſſe acceptum, quo in expeditionibus contra fidei hoſtes pro ſigno Franci reges vtebantur. Fuitque vexillo nomen Auriflamma, hactenùs apud S. Dionyſiũ ad hęc ſeruatum, ſed abutentibus ſigno contra Chriſtianos, euanuiſſe: alterum tamen non diſſimili forma inſtauratum eſſe, quod inter ſacra reſeruatur. Sunt tamen qui id ſignum Carolo Magno collatũ fuiſſe contendant.

Anno Dni 485.

ANNO Domini 485. mortuo Felice Ro. pon. Gelaſius natiõe Apher, illi ſucceſ⁹ eſt. præfuit annis octo, vir ſanctus, amator pauperum doctiſſimus, declarauit ſcripturas noui & vete. teſtamen. & quæ eſſent authentica, & quæ apocrypha, de quo xv. diſt. Sancta Romana. Ipſe etiàm Anaſtaſium imperatorem execrari poſſe oſtendit, de quo 96. di. duo ſunt. Compoſuit canonem & nouẽ præfationes, ac de temporibus ordinandorum.

Gelaſius Papa.

Inter hęc Genſericus Vandalorũ rex moritur, cui ſucceſſit Honoric⁹ primogenitus, & primùm cœpit mitiùs agere per ſimulationem circa religiõem Chriſtianam, & vt ſe religioſum oſtenderet, ſolicitè quærebat hæreticos Manichæos, ex quibus incendit multos: ſimilitèr & Arrianæ hæreſeos presbyteros ac diaconos. Dedit etiàm licentiam ad inſtantiam Zenonis imperatoris ac Placidiæ vxoris, vt Carthagineñ Eccleſia ſibi quem vellet, epiſcopum ordinaret, quæ iã per 24. annos fuit deſtituta. Deſtinauit ergò notariũ cum edicto, vt iuxta petitionem imperatoris proprium eligerẽt epiſcopũ: & licèt clerus intelligeret dolum ſubeſſe, tamen ordinatus eſt Eugenius epiſcopus, vir ſanctus & Deo acceptus, quo immenſo gaudio Eccleſię Dei exultauit multitudo. mox vir Dei conuerſationem bonã ità ſedulò habens, ad Dei culturam cunctos inuitauit, eratq; omnibus gratus & acceptus.

Honoricus Vandalorũ rex.

Eugenius epiſcopus.

Sed cùm fama eius eſſet vbiquè celebris, cœperũt Arrianorum epiſcopi inuidia graui torqueri. Suggerũt ergò regi, vt eum arceret, nè Dei verbum ad populũ faceret: deindè quòd mares & fœminas in habitu barbarico incedentes, in Eccleſia conſpici prohiberet. Mandat ergò rex. Ad quæ epiſcopus: Domus Dei omnibus patet, nemo repelli poteſt, & maximè, quia plures Chriſtiani in habitu illo incedebant de domo regia.

At vbi accepit tale reſponſum, ſtatuit tortores in portis Eccleſię, qui incedentes in ſpecie ſuę gentis, ilicò caſtigarent: indè multi ſunt vel afflicti vel trucidati. At vbi iſto modo non profecit, ordinat quòd catholici in eius aula conſtituti, nec annonas nec ſtipendia reciperent, multis inſupèr eos laborib⁹ expoſuit. & nè

nè quid perfidiæ omitteret, vt filijs ſuis regnum ſtabiliret, Theodoricum fratrē filiosq; eius perſequitur. primùm vxorē illius, crimine impoſito, interfici iuſſit, poſteà occíditur & filius magnæ ſpei vir, deindè Theodoricum fratrem in exilium miſit: poſt cuius mortem, filium qui ſupererat, duasque filias eius adultas, impoſuit aſinis, eiecitque.

Immaniſſima Honorici regis facinora.

Sed & multos comites ac nobiles, quos ei Genſericus ſacramento interpoſito commendauerat, ille oblítus ſacramēti, diuerſis pœnis ac incendio trucidauit. Amputatis itaque breui omnibus quos timebat, & ſolidās ſibi regnū, vt putauit, vniuerſa perſecutionis tela in eccleſiam conuertit: ante tamen perſecutionem, multa præibant ſigna & viſiones futurorum malorum.

Cenſuit igitur primò tyrannus, vt nemo in eius palatio militaret nec ageret, niſi Arrianum ſe feciſſet: quorum ingens numerus militiam abijciens, in fide perſtitit, quos poſteà domibus proiectos, omnique ſubſtantia ſpoliatos, in Sardiniam relegauit. ſtatuit etiàm p totam Aphricam, vt mortuo epiſcopo, fiſcus ſibi illius ſubſtantiam vēdicaret, & quòd ſucceſſor non antè ordinaretur, quàm fiſco regali quingētos ſolidos daret. præcepit & ſacras virgines congregari, varijsque cruciatibus perſequi, vbì acerbitate pœnarum plurimæ extinctæ ſunt.

Deindè epiſcopos, presbyteros, diaconos, & alia Eccleſię membra quater mille nongenta 65. in exilium deſtinauit, in quorum numero erat Felix Habiritanus epiſcopus, habēs in epiſcopatu 44. annos, qui paralyſi tactus, nec ſentiebat, neq; loquebatur, de quo rogatus rex, vt eum permitteret Carthagine properè moriturum, eô quòd in exilium nulla poſſet ratiōe duci, fertur reſpondiſſe tyrannus: Si iumento duci non poteſt, iungantur boues indomiti, qui funibus colligàtum ducāt, ſicut p̄cepi. quem velut truncum ſuper burdonem poſitum, portabant.

Felix epiſcopus.

Congregatis itaque vniuerſis, Mauri aſſunt vt eos perducant. venerunt comites duo, blandimentis Dei cōfeſſores aggrediūtur: Quid, inquiunt, ità pertinaces eſtis, qui poſſetis eſſe in cōſpectu regis honorabiles? ſtatìm clamant ingenti vociferatione: Chriſtiani ſumus, Trinitatem & vnum Deum immobilitèr confitemur. Ità nullū blandimenta vicerūt, nec carnalis pietas mouit: ſed vbì aduerſarius nil profecit, recludūtur in anguſta ac teterrima loca, iactantur vnus ſuper aliū coarctante anguſtia, vt agmina locuſtarum, in qua conſtipatione ſecedendi ad naturale officium nō dabatur locus, ſed ſtercorum & vrinæ neceſſitatem ibidèm fecerūt, vt ille fœtor ac horror vniuerſarum genera pœnarum ſuperaret, iuxta illud Hiere. Qui nutriti ſunt in croceis, amplexati ſunt ſtercora. Deindè ad iter cohortantur.

Crudelis Chriſtianorum perſecutio.

Miſerrima martyrum conditio.

Thren. 4.

Exuntes itaque die Dominica, linita habentes ſtercore veſtimenta, & faciem ſimul & capita, licèt à Mauris crudelitèr eis minæ inferebantur, tamē cum exultatione hymnum Domino cantāt, Gloria hęc Deo in omnibus ſanctis eius. Aduenerunt tunc aliqui, & epiſcopus Cyprianus qui ſingulos pio fouens affectu non ſinè fluminibus lachrymarum, totum quod habuit, egentibus expendit. quærebat & occaſionem qualitèr eis ſociaretur, qui poſteà per multos agones in exilium vt deſiderabat, cum exultatione prexit, carceris ſqualores ppeſſus.

Sęuitiā huiuſmodi hęreticā in catholicos vix aut nūq̄ vllā vſquā tyranni ethnici in chriſtianos exercuerūt.

Cyprianus epiſcopus.

Eò tunc multitudo populorum de diuerſis regionibus ad videndos Dei martyres vndiquè cōcurrunt, innumerabilis ibì turba fideliū per montes ac valles confluentes, cereos in manibus tenētes, ſuosq; infantulos veſtigijs martyrū pijcientes, ità clamabāt: Quibus nos miſeros relinquitis, dum pergitis ad coronā, qui nobis pœnitētię manus impoſituri ſunt, & vincula peccatorū ſoluturi? vobiſcum & nos libet pergere, ſi liceret, vt tali modo filios à patribus nulla neceſſitas ſepararet.

In his vocib' nullus iā * pgere admiſſus eſt cōſolator, ſed arctabatur multitudo ad currendū, quô venirent ad naues. deficiētes verò aut delicatos, Mauri cuſpidibus ac fuſtibus ad iter tundebant.

* peregre

Poſt verò imperatum eſt Mauris, vt qui ambulare nō poſſent, ligatis pedib' veluti cadauera traherentur mortuorum per deuia & aſpera, vbì primò veſtimenta,

menta,poſteà membra carpebantur,illi caput cõterebatur, alteri latera ſcindebantur, & ità intra trahentium manus ſpiritum exhalabant.

Reliqui ad ſolitudinem perducuntur,in qua hordeum ad veſcẽdum vt iumenta accipiunt,vbi etiàm venenatorũ animalium atq; ſcorpiõum multitudo tanta,quæ ſolo flatu procùl poſitis veneni virus infundit vſq; ad lœtũ, quorum tamen feritas nulli ſeruorum Dei nocuiſſe fertur,Chriſto defendente.

Deindè tyrannus iſte Eugenio epiſcopo tale dirigit præceptum,quod etiàm vniuerſæ Africæ deſtinauit, huius tenoris:Rex Honoricus Vãdalorum & Alanorũ,vniuerſis epiſcopis:Homouſianis non ſemèl, ſed ſæpiùs conſtat eſſe prohibitum,vt in ſortibus Vandalorũ, ſacerdotes veſtri conuentus non facerent,nè ſua ſeditione animas ſubuerterent Chriſtianas.Quam rem ſpernentes plurimi,nunc reperti ſunt contra interdictum feciſſe:& quia in prouincijs nobis à Deo conceſſis ſcandalum eſſe nolumus,ideò Dei prouidentia cum conſenſu ſanctorum epiſcoporum noſtrorum,hoc nos ſtatuiſſe cognoſcite,vt ad diem Kaleñ.Ianuariarum, omiſſa omni excuſatione, omnes Carthaginem veniatis,vt de ratione fidei cum noſtris venerabilibus epiſcopis poſſitis inire conflictum, videntes ſi integram fidem teneatis.

Honorici tyrannicum edictum.

Huius edicti tenor futuræ perſecutionis pr̨ ſe ferebat indicia:vndè S.Eugenius regem acceſſit, petens etiàm tranſmarinos vocari epiſcopos. Hoc autem agebat Eugenius, non quòd in Africa deeſſent qui aduerſariorum obiecta refellerent,ſed quòd illi venirent, qui alieni à dominatu tyranni,maiori libertate calumnias oppreſſiõis populis ac terris nunciare vellent: ſed exauditus non fuit,immò eos ex Africa, quos ſciret rex præcipuos, occaſione accepta, in exilium truſit.

Eodem tempore cæco nato,B.Eugenius circa fontem baptiſmatis,cruce facta,viſum in nomine Domini reſtituit. quod cùm regi innotuiſſet, dicunt epiſcopi Arrianorum hoc Eugenium per maleficia egiſſe. Appropinquabat iam futurus ille dies ab eo ſtatutus. conueniunt & Afric̨ multarum inſularũ epiſcopi,afflictione & mœrore cõfecti.Inter hæc tyrannus Lætum virum doctiſſimum poſt diuturnos carceris ſqualores incendio cõcremauit,æſtimãs quòd tali exemplo timorem reliquis incuteret.

Lætus.

Tandèm venitur ad locum diſputationis,collocat ſibi Girilla cum ſuis ſatellitibus in loco excelſo thronum.Cui catholici tum dixerunt,propone quod diſponis Girilla.Ad quę ille, Neſcio Latinè.Noſtri dixerunt, ſempèr te Latinè locutum manifeſtè nouimus, modò excuſare te non debes, præſertim quia tu huius rei incendium ſuſcitáſti.noſtram autem fidẽ proponere nõ detrectamus, & primò de vnitate ſubſtantiæ patris & filij,quod Græci ὁμοούσιον dicunt,exponemus.Itaq; patrem & filium ac ſpiritumſanctum ità in vnitate Deitatis profitemur,vt & patrẽ in ſua proprietate perſonæ ſubſiſtere, & filium nihilominùs in propria extare perſona, atque ſpiritumſanctum ſuæ perſonę proprietatem retinere fideli confeſſione fateamur.nõ enim eum aſſerentes patrem quem filium,neq;, filium confitentes quiᵃ pater ſit aut ſpirituſſanctus,neque ſpiritumſanctum accipimus,vt aut pater ſit aut filius,ſed ingenitum patrem, & de patre genitum filium,& de patre ac filio procedentem ſpiritumſanctum, vnius credimus eſſe ſubſtantiæ vel vnius eſſentię: qa ingeniti patris, & geniti filij, & procedẽtis ſpirituſſancti vna eſt deitas, tres verò perſonarum proprietates: & quia contra hãc catholicam fidem exorta eſt hæreſis,aſſerens filium nõ de patris ſubſtantia eſſe genitum, ſed ex nullis extãtibus,id eſt,ex nihilo eam ſubſtitiſſe, ad hanc impietatem refellendam ὁμοούσιον poſitũ eſt,quod interpretatur, vnius ſubſtantiæ vel eſſentiæ,de quo Apoſtolus: Qui cùm ſit ſplendor gloriæ & figura ſubſtantiæ eius.Et in Euangelio Chriſtus: Ego in patre, & pater in me eſt. Et iterùm:Ego & pater vnum ſumus. quod non tantùm ad vnitatem refertur voluntatis, ſed ad vnam eandemque ſubſtantiam, quia non dicit,Ego & pater vnum volumus:ſed, Vnum ſumus. Ve-

Girilla.

Diſputatio catholicorũ cũ Vãdalis.

Catholica fides.

Heb.1.

Io.14.&10.

mmm 3 rùm

rùm quia in filio duas fatemur naturas, id eſt, Deum verum & hominẽ: quod ad humanitatem refertur tantùm, ſecundùm id dicit, Pater maior me eſt: & de ſpiritu ſancto, Diuiſiones gratiarũ ſunt, idem aũt ſpiritus. Vna itaq; glorificatio Trinitatis, de qua Apoſtolus: Gratia domini noſtri Ieſu Chriſti, charitas Dei, ſ. patris, & communicatio ſpiritus ſancti.

Ioh.14. 1.Cor.12. 2.Co.16.

Hæc cùm legerentur, Arriani inſanientes, grauiterq; ferẽtes, quòd noſtri catholicos ſe nominabant, ſtatim ſuggerũt regi de catholicis noſtris, quòd ſtrepitum feciſſent, audientiam fugientes. Quibus mox ille tyrannus accẽſus, iam conſcriptũ decretũ habens, per prouincias cum decreto dirigẽs, epiſcopis Carthagine poſitis vna die vniuerſas Eccleſias clauſit, vniuerſamq; ſubſtãtiam epiſcoporum & eccleſiarum ſuis epiſcopis, id eſt, Arrianis condonauit.

Crudeliſſima Honorici tyrannis.

Poſt hæc edicta iubet cunctos epiſcopos qui Carthagini erãt, iam ſpoliatos, in hoſpitijs ſpoliari, ac foràs muros propelli, ſinè ſeruis, ſinè iumentis. qui autẽ miſerationis cauſa eis ſuccurrere tentáſſet, cum vniuerſa domo incendebatur. Verùm epiſcopi ſic eiecti, noluerũt abire, nè vel violentèr reuocarentur, vel fugiſſe certamẽ diceretur, maximè cùm nil eis iam ſupereſſet, domibus eorum ac ſubſtantia occupatis. dum ergò gementes in circuitu murorum nudo ſub aëre iacerent, regi fortè ad piſcinas eũti vniuerſi occurrunt, dicentes: Vt quid talitèr affligimur? ſi ad diſputationem ſumus vocati, quarè ſpoliati ſumus? quarè trucidamur? ſinè Eccleſijs ac domibus noſtris quarè deſerimur foràs, fame & nuditate laborãtes? quos ille toruis oculis adſpiciens, iuſſit ſuper eos ſeſſores equorum irruere, quo multi tunc contriti ſunt, & præcipuè ſenes.

Deindè iubentur viri Dei ad locum, qui dicebatur Aedes Memoriæ, cõuenire. Eo tum in loco proponitur hoc modo: Dominus noſter Honoricus, licèt doleat quòd fueritis contemptores, vt adhuc eius voluntati obediatis, & eius efficiamini religionis qualis eſt ipſe, ſi iuraueritis in id, quod iſta charta continet, dimittet vobis Eccleſias veſtras ac domus reſtituet. Ad quod vniuerſi reſponderũt epiſcopi: Sempèr diximus, dicimus, & dicturi ſumus, Chriſtiani ſumus, apoſtolicã fidem tenemus. deindè ſcripturam chartę oſtendunt, cuius hęc ſeries: Iurate, ſi poſt obitum regis filium Hildericum deſideratis eſſe regem, vel quòd nullus veſtrûm ad regiones transmarinas epiſtolas dirigat. quòd ſi hęc iuraueritis, reſtituemini eccleſijs veſtris. Noluerunt tunc ſancti viri iuramẽtum pręſtare, nè populus ſe poſteà diceret ab epiſcopis deceptos.

Epiſcopi in exiliũ acti.

Sentientes nihilominùs fraudem ſubeſſe, dixerunt: In euãgelio ſcriptum eſt, Non iurabis omninò. Alij pia ſimplicitate ducti, iurare deliberabant, nè in poſterum Dei populus diceret, quòd vitio ſacerdotum qui iurare noluerũt, non fuerint Eccleſiæ reſtitutæ. Ad hæc miniſtri regis: Secedant qui iurare volunt. Qui dum ſecederent, aderant notarij, ſcribentes quę quiſq; diceret, & ex qua ciuitate eſſet.

Matt.5.

Poſteà verò fraus apparuit. nam iurantibus dictum eſt, quia contra præceptum euangelij iurare voluiſtis, iuſſit rex vt ciuitates & Eccleſias veſtras nũquàm ampliùs videatis, relegati ad colendos agros, ità tamen, vt neq; pſallatis, neque oretis, nec ad legendum codicem manibus geſtetis, non baptizetis, non ordinetis, aut aliquem reconciliare præſumatis.

Calũnia nequiſſima.

Similitèr non iurantibus, quia regnũ filij domini noſtri non optatis, idcircò iurare noluiſtis, ob quam cauſam in Corſicam inſulam relegamini, vt ligna profutura nauibus incidatis. Addiditq; beſtia illa, ſanguinem ſitiens innocentium, epiſcopis nondùm in exilium directis, per vniuerſas Aphricæ prouincias vno tempore tortores, vt nulla remanſerit domus Chriſtianorum, vbi non eſſet vlulatus, vt nulli etiàm ætati parceretur, neq; ſexui: hos fuſtibus, alios ſuſpendio, cremabant multos, et pręcipuè nobiles mulieres nudas, in facie publicè trucidabant.

Ex quibus vna, nomine Dionyſia, pulcherrima, quæ cùm pateretur, dixit: De Deo ſum ſecura. cruciate vt libet. verecunda tamen membra nolite nudare. Tunc tortores celſiore loco, nudatam,

Dionyſia mulier.

datam, ſpectaculum conſtituunt atque excruciant. Hæc quoque vnicum filium, nomine Maioricum, pauidum cernens, authoritate materna corripiens, confortauit vt matre fortior appareret. Memento, ait, fili mi, quòd in nomine Trinitatis* in matre catholica baptizati ſumus, non perdamus indumenta noſtræ ſalutis. Ad huius Dionyſię exhortamenta, multi torméta cum promptitudine ſubiêrunt.

Maioricus.

In ciuitate Eluſana martyrum numerum impoſſibile eſt ſupputare, vbi quædam matrona, nomine Victoria, à marito iam perdito filijs præſentibus rogabatur, nè vel ſe, vel paruulos deſpiceret: ſed illa nec filiorum fletus, nec mariti audiens blandimenta, mundum cum ſuis deſiderijs cótemnebat. Victorianus quoquè Adrumeti vrbis ciuis potentiſſimus, proconſul regis, quibus promiſſis aut blandimentis, vt regi obtemperaret, fuerit tentatus, audire longum eſſet. Sed ille vir Dei, miſſis tale dedit reſpóſum: Securus ſum de CHRISTO Domino & Deo meo, & hæc regi dicatis: Subrigat ignes, & adigat me beſtijs, excruciet omni tormétorum genere, non audiam. & cùm excruciaretur, cum tripudio coroná martyrij expleuit.

Victoria mulier.

Victorianus martyr.

Quid loquar de innumeris alijs martyribus, ex quibus alij ſinè manibus, alij ſinè oculis, alij ſinè pedibus, alij trúcati auribus, alij ſcapulis euulſi, nonnulli in altum ſuſpéſi, ſtatim ſpiritú emiſerunt?

In Trachenſi ciuitate dum Arrianú epiſcopum ciues vidiſſent ſibi præpoſitum, omnes ſimul relicta ciuitate, in Hiſpanias confugerút: relictis pauciſſimis qui naues non inuenerunt: illos Arrianorum epiſcopus primò blandimentis, poſteà minis cópellere cœpit, vt faceret Arrianos. Sed hi non ſolùm ſuadétis inſaniam deriſerunt, verùm etiàm publicè diuina myſteria in domo vna celebrare cœperunt. quæ cùm regi innotuiſſent, deferente epiſcopo, iracundia motus, comitem quendam miſit, qui omnibus linguas eorum & manus dextras abſcindi fecit, qui tamen ſancto ☞ ſpiritu præſtante, nó minùs quàm antè, vſum linguæ habebant. Eugenius quoquè cum clero in exilium truſus eſt è Carthagine, vbi erat epiſcopus, præmiſſus ipſe cum reliquis epiſcopis, vt ſuprà dictú eſt. vniuerſus deindè clerus cæde inediaq; macerati, in exiliú ferè quingenti mittuntur. parantes igitur vniuerſi dorſa ſua verberibus, alacres ad exilium pergunt. quibus adhuc in itinere longioris vię conſtitutis, deſtinantur epiſcopi Arrianorú homines crudeles, ſuggerentes, vt illud quod eis fortè miſeratio Chriſtiana victui cótulerat profuturum, crudelitèr auferretur. Ità et factum eſt. Quo facto, cantabant: Nudus exiui de vtero matris, nudum me etiàm ad exilium oportet pergere.

Eugenius in exiliú miſſus cú quingentis alijs.

Iob.

De multitudine autem pergentium confeſſorum, ſuaſu cuiuſdam perditi ex clero, quos ille nouerat aptos modulis & cãtibus, duodecim infantulos ſeparari curauit, atque effecit apud barbaros, eos ab exilio reſeruari. mox ſegregabantur à grege ſanctorum, qui omnes cum ſuſpirijs lachrymarum, nè diuellerétur, conſtringebãt manibus genua ſociorú. quos violentia tamen Arrianorum gladijs minacib^{9} Carthaginem reuocauit. ſed ſuperiores inuenti ſunt annis, & lucernam euangelicam accendétes, hæreſim deteſtabantur propalàm. Indignantur ad hoc Arriani, et à pueris ſuperatos ſe erubeſcebant. Vndè ſuſtibus ſubdi iubentur, imprimútur vulneribus vulnera, & rursùs inſtaurata cruceſcunt.

Duodecim pueri ex ſegregatis.

Factum eſt auté Domino confortante, vt nec ętas minor deficeret in dolore, & animus roboratus, magis creſceret in fide. ſed & annuente Domino, tandem permiſſi fuêre ſuo modo viuere. Conſtituerunt itaq; vt ſimul veſcerentur, paritèr pſallerét, quos poſteà Carthago miro affectu colés, quaſi xij. Apoſtolorum chorum conſpexit.

Illo etiàm in tépore crudeliùs Arrianorum epiſcopi, presbyteri & clerici, q̃ rex & Vandali, ſęuiebát. erat quidé grauis iſta violétia tyrannorum. nam Vandali vbiquè tranſeuntes, ſacerdotibus ſuis adduxerunt iugulãdos. non licebat ſiue priuatis, ſiue negociatoribus alicubi tranſire, vel emere, aut vendere, niſi qui haberét characterem beſtię in frõte vel in manu ſua. Nam & presbyteri ac

 epiſco-

epiſcopi illorum, manu armatorum no-
ćturnis temporibus vicos circuibāt, do-
muſq; intrantes, alios vigilantes, alios
ſortè in lectis ſopitos oppreſſerunt.

Violentiam itaque eorum plurimi
metuentes, alij in ſpeluncis, alij in deſer-
tis locis viri vel fœminæ, nullo ſibi con-
ſcio, ſeſe claudebāt, & ibi nulla ſuccur-
rente ſuſtentatione, fame vel frigore vi-
cti, contritum & contribulatum ſpiri-
tum exhalabant: inter hæc afflictionis
incommoda, inuiolatæ ſecum fidei ſe-
curitatem portantes.

Ea tempeſtate ſuborta eſt incredibi-
Fames maxima. lis fames: nullus affuit imber in Africa,
lurida facta eſt terra, neq; boues ſuper-
erant, nec caſtrà vſquàm remanſerant,
ſed ruſticorum manus alia interièrat, et
ſuperſtites iam ſepulturam quærebant,
alij diffuſi per campos, alij ſecreta ſyluæ
petebant, radices arborum vel quiſqui-
*viæ & lias requirentes. *ſtratæ & ſemitæ cada-
ueribus repletæ. fœtor quoquè necabat
gradientes, neq; ſufficiebant ad ſepelië-
dum viui. Fame dominante, accidit vt
multitudo Carthaginem intrare para-
ret, at vbi rex inferēdarum mortium vi-
dit ſtrages, pelli vrbe ilicò omnes iubet.

Tandèm verò iſte peſſimus tyrannus
Honoric⁹ à vermib⁹ laceratus pijt, inſtār Antiochi & Herodis. Honoricus, iudicio Dei percuſſus, ſca-
tens vermibus miſerabilitèr expirauit,
dum regnaſſet 8. annis, poſt quem regnū
ſuſcepit Guntabundus, poſt illum Tra-
ſimūdus frater eius, qui regnauit annis
26. de quo infrà dicetur.

Supradictis temporibus ſub Zenone
imperatore & Gelaſio, Oſtrogotthorū
rex Diethmarus, aliâs Theodomirus,
ægritudine occupatus, conuocatis ad ſe
Gotthis, Theodoricum filium nupèr à
Leone imperatore remiſſum, regni hæ-
redem fecit, & ipſe mox rebus humanis
exceſſit. Qui Theodoricus Ro. notos ſi-
bi ex dulciſſima conſuetudine in Con-
ſtantinopoli, amabat: hincq; à Zenone
vocatus, ea ſe cōtulit facilitate, qua Leo
illum remiſerat genitori. Conſtituitq;
Theodorico regi Zeno ſtipendia, et pa-
triciatûs dignitate inſignito, equeſtrem
ſtatuam ex ęre in palatio locauit, & poſt
aliquantulum in filium adoptauit.

At verò dum huiuſcemodi delicijs
Theodori. Theodoricus fluitaret, gens illius ſcili-
cet Oſtrogotthi, dum eis prædas agere ¶ rex Oſtrogotthorum.
more ſolito non liceret, licèt ſtipendia
acciperent, & Pannonia Mœſiaq; pro-
uinciæ neceſſaria ſuppeditarent, ange-
bantur, quòd audirent alios ex Scythia
profectos, opibus & gloria florere, Viſi-
gotthos, Sueuos, Alanos in Vaſconia,
Aquitania, Hiſpania, Vādalos in Afri-
ca, Burgundiones in Gallijs, & demùm
Herulos & Thuringos in Italia. maxi-
mis igitur precibus inſtiterunt apud
Theodoricum, vt eorum importunitati
vltrà nequiret reluctari. vndè rupto pu-
dore, ferociam ſuorum primùm impe-
ratori accuſauit, quòd omnibus abun-
dantes rebus, neſcirent quieſcere, petijt
quod imperatoris & Reip. commodo
conducere ęquè ác ſuorum importunī-
tati ſatisfacere opinabatur. Oſtendit
enim, ſi Italia & vrbs Roma ſibi permit-
terentur, futurū vt aut Oſtrogotthi ſuī
cum Herulis & Thuringis pugnando
delerentur, & ſic imperium tanto onere
ſtipendiorum leuaretur: aut victores eſ-
ſent, ſicq; Herulis et Thuringis imperio
inimicis cæſis, ipſi Oſtrogotthi emolu-
mento honoriq; reip. in poſterum ſinè
ſtipendio forent. Ea Zeno cùm ad ſe-
natum retuliſſet, peruicit ſententia, nō
æqua ſolùm fore, ſed vltrò offerenda
Theodorici poſtulata. Itaq; Zeno The- Theodoricus petit Italiam.
odoricū ſacro honeſtat tum velamine,
quod erat tunc inſigne maximū, ipſiq;
Italiam populumq; Ro. commendauit.
Profectus itaq; Theodoricus cum om̄i
multitudine Oſtrogotthorū, & cū om̄i
ſupellectile, priuſquàm ad Italiam veni-
ret, Trapeſtillam aliâs Strapiliam Gepi-
darum regem, inſidias ſibi paranté, bello
ſuperās extinxit, Buſarim quoquè Bul-
garorum regem ſuis agminibus proſtra-
uit. Deindè per Noricum ingreſſus Ita-
liam, venit ad Sontium Aquileiæ diru-
tæ fluuium.

Eò Odoacer, qui omnes motus an-
no antè habuerat exploratos, paratiſ-
ſimum adducens exercitum, ſeſe illi tam
proximè poſuit, vt caſtra ſolo amnis al-
ueo fuerint diuiſa. Primus tamē pugnā-
di copiam fecit Theodoricus, & com-
miſſo prælio, poſt multam cædem ſupe-
rauit Oſtrogotthus. Odoacer verò ad Odoacer rex.
Padum, quem claſſe & præſidijs per op-
pida

Anno Dom. 490 et ...
... fol. 490 697

pida communierat, delatus, in eo loco, vbi nūc eſt Oſtilia Veronenſiū, de fuga ſubſtitit: deſtitit verò inſequi Theodoricus, & Veronam ducens, eam dedentib^9 ciuibus breui cepit, in qua præſidia firmata, prędamq; conſtituit cum impedimentis, vt Odoacrem fugientem expeditiùs ſequeretur.

Sed eccè Odoacer reparatis copijs, in campos proceſſit Veronæ ſubiectos, & copia pugnandi facta, Theodoricum laceſſiuit. deſertus tamē auxilijs Italorū & Padi accolarum, defectus ſuccubuit, atq; etiàm fugatus eſt, indè Romam cōtendens. ſed Rom. de Theodorici aduētu certiores facti, portas prę cluſerūt. viciſsim ipſe ſuburbiorum ędificia agrūq; latiſſimis fœdauit incendijs.

Theodoricus interim omnibus Italię transpadanæ ciuitatibus oppidisq; potitus, Mediolani conſtitit, & Romam in Odoacrē ducere curauit. Odoacer Romam linquens, Rauennam ſe contulit. non aberāt etiàm qui ei ex Italia prēmiorum ſpe adhęrerent. paucis enim interiectis diebus, dediticius exercitus Odoacris partibus ſeſe reddidit. quę res Theodoricum intantùm exterruit, vt ſe ſuumque exercitum apud Papiam, tūc Ticinenſem vrbem, communiret. demùm tamen, relictis ibidèm ſororibus & matre, vniuerſaq; vulgi multitudine, cum expeditis armatorum copijs ad obſidendum Odoacrem Rauennam perduxit. Cepit autem ilicò omnes prouinciæ ciuitates, prę ter Ariminum & Cęſenam. Odoacrem verò in Rauenna per triennium obſedit. fiebāt tum ab obſeſſis crebræ eruptiones, nouiſſimè noctù irruēs in caſtra Odoacer, exercitū Theodorici magna cęde proſtrauit: ſed Gotthis fortitèr reſiſtentibus, ad extremum victus in vrbem fugit. nec multò pòſt Odoacer, hortante epiſcopo loci, deditionem fecit pactis interpoſitis, vt aliqui ſcribunt, vt Theodoricus ſimul & Odoacer ſocij dominationis eſſent.

Verùm hęc regni ſocietas non diuturna permanſit. cùm enim occultas inter ſe ſuſpiciones haberent, ſperaretque Odoacer ſaltem aliquam particulam ſibi in Italia, ſuiſq; Herulis attribui poſſidendam, miſit Theodoricus qui illū & filium adoleſcentem, primoresque gentis interficerent, Herulorum plebē conſeruās. breui deindè omni Italia & Roma Theodoricus ſummo ſenatûs & pop. Ro. applauſu eſt potitus. Is autem rex omnium, quos Italia & Roma pertulit, barbarorum mitiſſimus fuit. quod quidem ſtatim in initio regni oſtēdit, ſiquidem mittēs S. Epiphanium Ticinen. Eccleſiæ epiſcopum in Burgundiam, ingentem illi pecuniarum vim ex publico fiſco dedit, qua redempta ſunt multa mortaliū millia, quos Gundobaldus rex Burgundionum, vt ſuprà dictum eſt, in prędam abduxerat. ibi Epiphanius quoquè ab immani Gundobaldo ſinè precio prece ſua obtinuiſſe liberationem ſex millium captiuorum fertur, præter redemptos.

Odoacer interimitur anno Domini 490.

Theodoricus Italiæ rex. (Theodoricus Italiæ rex.)

Theodoricus deindè Romā ſenatûs curæ & gubernationi reliquit, ſedemq; regni Rauennæ cōſtituit. eo in tempore poſt multas agitatiões Roma paritèr & Italia reſpirauit. Theodoricus autē rex licèt Rauennæ ſedem habuerit, amauit tamen atq; ornauit vrbem Romā, quod qui intelligere geſtit, legat Caſſiodorū, qui Theodorici cancellarius fuit, in cuius ſcriptis videbit, ipſum regem religionis Chriſtianæ, ſacrorum locorum, cæremoniarumq;, pontificū Ro. dignitatis curam geſſiſſe. ſenatui ſæpenumerò commendauit loca vrbis ſacra, vetera vrbis inſignia reſtaurauit, præfecit vigiles, qui curā die noctuq; ſuſciperent, nè vrbis ornamenta, ſtatuę & ingeniorum monumenta ex ære aut marmore exciſa, abſportarentur. ſepulcrum Auguſti in valle Martia inſtaurauit, leges ac inſtituta Maiorum mandauit ſeruari, malos ciuitatis mores corrigi, omnia deniquè, excepta militari diſciplina, ad vetuſtam ciuitatis formā redigi optauit, ſpectacula proprijs fiſci ſui pecunijs ex vetuſto more edi, & alia munera publica exhiberi voluit.

Theodorici mores.

Inſtauratio Romæ.

Prohibuit autem edicto, nè quis Romanus aut paterna origine Italus, nedùm militaret, ſed nec arma domi haberet, Saionibus, vt ipſe appellauit, ex Oſtrogottha gente per vrbem regionesq; Italiæ cōſtitutis, qui præfectorum centurionumq; vice fungētes, barbaros

Theodorici edicta.

ſuos

ſuos in pace & ocio à ciuiũ prouincialiũmq́; iniuria prohiberent, educerentq́; in turmas & phalanges, cùm belli aut tumultûs ratio poſtularet. Simili item pietate vſus eſt erga vniuerſæ Italiæ vrbes, quibus alijsq́; bonis artibus præſtās princeps effecit, vt per omnes ſui regni annos, excepto extremo, et Roma ac Italia Octauij Auguſti, Traiani aut Adriani, vel melioris cuiuſpiã principis tempora non deſiderauerint.

Rauēna opibus aucta. Interim & opibus aucta eſt Rauēna, quam à Tiberio Claudio Germanico aiunt cinctam eſſe muro, qui nũc extat, vt indicant literæ, ad portam ipſius ciuitatis, cui aurea eſt nomē, quem murum Valentinianus ampliauit Gallæ Placidiæ filius, & poſt translatum imperium à Conſtantino, magiſtratus ſunt primò Rauennæ conſtituti, quorum munus fuit, mutuas Rom. Conſtantinopolitanisq́; commoditates alternatim curare.

Theodoricus verò Herulis poſt occiſum Odoacrem conſeruatis, nouum regem conſtituit, quos in extremis Italiæ partibus apud Auguſtam prætoriam & ſub alpibus Apenninoq́; habitare permiſit, atq; regem ipſum in adoptionem ſuſcepit. Clodouei regis Francorũ filiam, nomine Andefledam, Theodoricus in vxorem accipit: ſororē verò propriam, nomine Amalafredam, Honorico Vandalorum, & filiarum vnam Alarico Viſigotthorum, alteram Gundibaro Burgundionum, neptemq́; Amelbergam Hermenfredo Thuringorum regibus in matrimonium locauit. Tertiam filiam Euchario nobili ex *Baltorum genere, veriùs ex Alemanorum ſtirpe venienti, vt refert Paulus diaconus, *Amalaſiuntham vxorem tradidit: quo genero per aliquot quibus vixit annos, tanquàm filio vſus fuit. Nec fuit aliqua vicina gens Italiæ, quę Theodorico aut affinitate aut fœdere non eſſet ſociata. Pauca deincèps bella ſuſcepit, ſed cum Francis, Viſigotthis & Burgundionibus, quoad potuit, in pace vixit, miſſisq́; oratoribus exhortabatur, nè Rom. imperatoribus viam patefacerent ad iura imperij reſumenda.

Andefleda vxor Theodorici.

Zenonis mors. Intereà cùm hîc eſſet Romæ & Italiæ ſub Theodorico ſtatus, Zeno Auguſtus dum præfuiſſet annis xvij. vitæ terminum accepit, cuius frater Longinus imperium tētans inuadere, ab *Ariagne Zenonis relicta repulſus eſt, & Anaſtaſius Silentiarius per eius ſuaſum ab omnĩ ſenatu & populo eligitur, indutusq́; purpura, eandem *Ariagnem in coniugio ſortitur.

ANNO Domini 492. vrbis autem conditæ 1243. Anaſtaſius imperiũ ſuſcepit, & xxvij. annis regnauit, viuente adhuc Gelaſio papa. quod ex eo verum eſt, quia ipſe Gelaſius ad Anaſtaſium ſcripſit, vt habetur 96. di. duo ſunt. Anno verò eodem idem Gelaſius moritur, & in eius locum Anaſtaſius papa ordinatur, qui ſedit anno vno, menſibus decem. Anaſtaſius Imp. 56. Hic Anaſtaſius papa primò bonus fuit, ſed poſteà ſeductus eſt, quo in tempore multi ex clero à communione illius ſe ſubtraxerunt, eò quòd communicaſſet ſinè concilio Photino, qui Achatio hęretico fauebat, ſicut & Anaſtaſius imperator. vndè quia voluit occultè reuocare Achatium ad dignitatem, ſed non potuit, diuino iudicio percuſſus creditur, de quo 19. di. c. Anaſtaſius, vbi dicit Gloſſa, quòd opus naturæ perficiendo, inteſtina emiſit. Et decretalis eius miſſa Anaſtaſio imperatori, quæ incipit, Secundũ, xix. diſt. vt dicit Gloſſ. eſt reprobata cum ſuo authore, quia in ea videtur dicere, quòd ordinati ab hæretico, ſicut ordinati fuerant ab Achatio hæretico, ſinè aliqua diſpēſatiōe exequi poſſent officia ordinum: quod falſum eſt. Anaſtaſius papa.

Poſt Anaſtaſiũ aſſumptus eſt ad ſummum ſacerdotium anno Domini 494. Symmachus natione Sardus, ſedit annis xiiij. ſecundùm alios xvj. In ordinatione autem illius, magnum in clero & populo diſſidium eſt ortũ. Symmachus nanq; in Lateranenſi, Laurentius verò in Eccleſia S. Mariæ, vterque Romæ in pontifices ſunt electi. Poſt multã cōtrouerſiam ſuper hoc Rauennam pergunt, & regis Theodorici, qui tunc regnabat in Italia, iudicium expetunt. quibus auditis, cenſuit rex illum qui priùs & à meliori parte fuiſſet electus, in pontificem accipi, obtinuitque Symmachus, qui Chriſtiana vſus clementia, Symmachus papa.

Lauren-

Laurentium competitorem in Nuceriam epiſcopum dedit.

Sed Romani, quos paratã nunc pax per Theodoricum faſtidiret, inteſtinis diſcordijs cœperunt ſe lacerare, & Laurẽtium poſt quatuor annos Romam reducunt. cauſam iterùm Rauennam deferri oportuit. diuiſus enim fuit clerus & populus, & cædes ac homicidia in medio ciuitatis graſſabantur. inſupèr Feſtus & Probinus, ſubornatis falſis teſtibus, miſerunt ad Theodoricum regem, petentes vt rex Viſitatorem daret Apoſt. ſedi.

Rex vt ſedaret negocium, canonum ignarus, Petrum Altini epiſcopum Romam miſit, magìs vt vtroque eiecto, in pontificatum ipſe ſe intruderet. Symmachus verò vir animo cõſtans & prudens, nil hæſitabat. Interim enim Theodoricus rex, vt habetur diſt. xvj. ſ. hinc etiàm, ex diuerſis prouincijs ad vrbem Romam epiſcopos præcepit conuenire, vt ſanctum concilium iudicaret de his quæ Symmacho impingebantur. Epiſcopi ibì conuenientes, aſſerebant Symmachum debere ſynodum conuocare: ipſam enim primam ſedem, minorũ non ſubiacere iudicio.

Theodorici religio.

Ad hæc ſereniſſimus rex, Deo adſpirante reſpondit, In arbitrio ſynodi eſſe, in tanto negocio ſequenda preſcribere, nec aliud ad ſe, preter reuerentiã, de eccleſiaſticis negocijs pertinere: committens poteſtati pontificum, vt ſiue negocium audire vellent, ſiue nollent, quod magis vtile videretur, deliberarẽt, dummodò venerandi prouiſiõe concilij pax in ciuitate Romana daretur.

Verùm Symmachus, habita centum & viginti epiſcoporum ſynodo, primò ſe purgauit à criminibus, quæ ſibi obiecta erant. indè clero ſynodali authoritate reconciliato, omnium ſentẽtijs obtinuit, vt Laurẽtius & Petrus malorum omnium capita, relegarentur. Orta autem ob hanc rem tãta eſt ſeditio Romæ, vt multi tum ex clero, tum ex populo trucidarẽtur, nec ſacris virginibus parceretur: nec finis cædis factus fuiſſet, ni Fauſtus exconſul clericos miſeratus, in Probinum tanti mali authorem arma ſumpſiſſet.

Eo in tempore Traſimundus Genſerici filius, anno Domini 496. Honorico fratri ſuccedens, clauſis catholicorũ eccleſijs, ducentos xx. epiſcopos in Sardiniã exilio relegauit, quibus B. Symmachus papa quotidiana ſubſidia miniſtrare nõ deſtitit. amator enim fuit pauperum, vndè pauperibus ad baſilicã B. Petri & Pauli habitacula extruxit, curauitq; nè quid eis deeſſet quod ad victũ pertineret. redemit et captiuos in diuerſis ꝓuincijs multa pecunia. Idẽ B. Symmachus Manichæos vrbe expulit, eorumq; libros ante fores Cõſtantinianæ baſilicæ concremauit, baſilicas multas à fundamentis erexit.

Symmachi virtus.

His ipſis diebus apud Aphricam dum Arrian⁹, Olympius nomine, in balneis lauaretur, & blaſphema verba cõtra fidem S. Trinitatis proferret, ſubitò ignis de cælo veniens, eum combuſſit. Deterius autem epiſcopus Arrianorum, baptizans quendã Byzantij, nomine Barbam, cùm diceret, Baptizo te Barba⁹ in nomine patris, per filium, in ſpiritu ſancto, ſubitò aqua nuſquàm comparuit. quod videns baptizandus, confeſtim ad Eccleſiam confugiẽs, iuxta morem fidei baptiſma ſuſcepit.

Miracula de Arrianis.

Ijſdem temporibus Alamundro Sarracenorum principe baptizato, venerũt ad eum duo epiſcopi Arriani, ſuadentes ſectam ſuam, qui dixit: Literas accepi hodiè, quia Michael archangelus mortuus eſt. illis dicentibus hoc impoſſibile fore, ait princeps: Et quomodò CHRISTVS ſecundùm vos viuus crucifixus eſt, niſi naturarum eſſet duarum, quãdoquidem nec angelus mortuus eſt? & ità confuſi receſſerunt epiſcopi.

Alamũdrus Sarracenorũ princeps.

Per Anaſtaſij itaq; imperatoris tempora non ſatis valuerũt Theodorici regis conſilia, quin barbari Romanarum prouinciarum inuaſores, poſtquàm ſe à Romanis armis tutos viderunt, inter ſeipſos bello contenderent. Clodoueus enim rex Francorum, quem, Gothildi vxore hortante, S. Remigius baptizauit, poſtquàm regnum Franciæ longè lateque ampliãrat, in Viſigotthos exarſit, quos propter Arrianã labem iudicauit perſequendos. Is itaque rex procerum

conci-

concilio apud Pariſios habito, cum ſatìs de bello gerendo conſtitutum eſſet, vouit pro victoria Eccleſiam ſe ſtructurum.

Alaric° rex.

Erat tunc apud Pictauos vrbem Alaricus rex Viſigotthorũ, qui Valliæ ſurrogatus regnabat. Duxit itaq; per Turonios Clodoue°, & in eccleſia B. Martini multis pro victoria votis ſe obligauit, indè ducẽti in campos Vogaldenſes, obuiat Alaricus ſignis collatis.

Aluerni.

Aluerni etiàm originem ſuam in Italos referentes, Romanæ reipub. fidem ad ea vſq; tempora ſeruauerant: ideoq; Viſigotthorũ partes ſunt ſecuti, duce Apollinare. itaq; commiſſum eſt prælium, in quo Viſigotthis & Aluernis ſuperatis, rex Alaricus & Apollinaris ceciderunt.

Alarici interitus.

Deindè Clodoueus Theodoricum filium ex ancilla, in Albienſes & Ruthenos Viſigotthorum ſubditos, ac in Aluernos miſit ſocios: quibus ſubactis, & Francorum regno additis, in Toloſam tunc caput regni Viſigotthorum, Vaſconiamq;, arma Theodoricus conuertit.

Almaricus verò filius Alarici, ſeſe intra Pyrenæum communierat. quarè licèt Toloſam cum paternis theſauris & Vaſconiam amiſerat, Hiſpaniam vlteriorem cum Pyrenæi ſaltibus defenſauit. Cumq; pacem obnixè peteret, procliuis in illam primùm Clodoueus fuit: ſed audiens Arrianos eſſe, Engoliſinam & Burdegalã eorum ciuitates aggreſſus, & cæde Viſigotthorum ciuiumq;, qui hæreſi diutiùs abrenunciare recuſàrũt, commiſſa, epiſcopos in illis catholicos inſtituit.

Ea cùm eſſent nunciata imperatori Anaſtaſio, gauiſus eſt vltionem de Viſigotthis Romanæ reipub. euerſorib°, imperij ſui tempore ſumptam eſſe, & ob eã rem benè geſtam, Clodoueo tunicam *Blatteam epiſtolaſque miſit, in quibus eum patricium conſulemq; appellauit. Erat Turoni Clodoueus tũ. quarè votis ritè ſolutis, poſt ſolennes Chriſtianorũ cæremonias eam induit veſtem, & ſedẽs in equo, pecuniã in vulgus diſperſit. acclamauit verò tunc multitudo non patricium fore & cõſulem, ſed Auguſtum etiàm Clodoueum.

Fertur, pro victoria obtinẽda Clodoueum B. Martino Turoniſe equum trãſmiſſum, voluiſſe redimere pecunia, datis pro eo ſolidis centum: quibus datis, equus ille nullatenùs moueri potuit. At ille: Date, ait, alios centum ſolidos. quos cùm dediſſent, ſtatim equus ſolutus abijt. Tunc rex gauiſus, ait: Verè beatus Martinus bonus eſt in auxilio, ſed carus in negocio. Deindè grandi rex ſociatus pompa, Pariſios accedens, eorum vrbem tunc primò regni Francorũ ſedẽ fore conſtituit. Hęc Vincentius in Spec. lib. xxij. ca. xiij. ex Gregorio Turonẽſ.

Equum B. Mart. donatũ, Clodoue° redemit.

Hæc cùm intellexiſſet Theodoricus Oſtrogotthorum rex, tũc in Italia potentiſſimus, ægerrimè tulit, vel quia ſoceri Clodouei audaciam damnârit, vel quòd indignè tulerit tantam cum Romano imperatore amicitiam. Itaq; coactis lectiſſimis ad quadraginta millia militibus, ducem eis præfecit, eiq́; in Vaſconiam ducenti occurrerunt Franci, quos Clodoueus prouinciæ illius præſidio deputârat. commiſſum eſt prælium periculoſiſſimum. ſuperiores fuerũt Italiregis copiæ, & Francis qui erant in Vaſconia, ad triginta millia hominum profligatis, magnaq; ex parte cæſis, recepta eſt pro Almarico defuncti Alarici filio Vaſconia. Siciliam verò, & adiacentes Italiæ prouincias inſulaſque obtinuit, Narbonenſem Galliam, & ea loca Galliarum, quæ extra Burgundiam ad Theutones pertinent, exceptis Aluernis, regno ſuo adiecit. Arelatis mœnia iuſſit reſtaurari, Pannoniam & Noricos obtinuit. quin etiàm futùra prouidens, clauſtra Italiæ ab ipſo Alpium *maritimarum initio vſque ad Tridentinos montes, attribuit Gotthorum proceribus inhabitandam, excitauitq́; ciuitatem Tridentum, muroque cinxit, ad fines Italiæ tutandos. Hæc Blondus pri. deca. lib. iij.

Tridentini oppidi origo.

Clodoueus rex Frãcorum, fundauit primus Eccleſiam nunc cathedralem in Argentina, & eam dotauit, dedicarique fecit in honore glorioſæ virginis Mariæ, anno domini D.X. ſed nondùm erat cathedralis donèc ſub Dagobertho. Poſtquàm autem Franci Gallias totas occupâſſent, eam in duas diuiſerunt partes:

Argẽtinenſis eccleſia cathedralis fundata.

tes:illam regionem quæ verſus ſeptentrionem tendit,& intra Moſam ac Rhenum eſt,Auſtraſiam vocauerunt: illam verò quam Moſa & Ligeris pertranſit, Neuſtriam, quaſi nouam Auſtraſiam, nuncupârunt:pars verò quam Burgundiones occupabant, Burgundia eſt dicta. Videas ſuprà plura de Clodoueo.

Arcturi regis Britāniæ res geſtæ.

Arcturus magnus filius Vterpendragonis regis Britanniæ, id eſt, Angliæ, mortuo patre, erat xv.annorum. anno Domini 490.regnare cœpit, & primò deliberauit Saxones omninò à regno detrudere, quos primùm iuxta flumen Duglas vicit & fugauit, quorum dux Cogni' Eboracum fugit,quem Arcturus cum fratre ſuo Baldulfo obſedit, & dum obſeſſi ſic ferè deſperâſſent, ſubitò venit nūcius, ducem Childericum ſexcentas naues Saxonum aduexiſſe: quo audito,Arcturus obſidionem ſoluit, & Londonas ſe recepit,&in auxilium regē Hoël,quem Henelum vocant,de Britānia minori aduocat,qui cum xv. millibus pugnatorum adueniens, vnà cum Britannis Saxones prœlio fugat,ac cum eis,datis obſidibus,paciſcitur,vt relictis opibus omnibus,inſulam dimittant, ac domum redeant.

Qui pacti pœnitentes,dum nauigāt per littus Themeſium,inſulam inuadūt, & vndiquè populantur, quos Arcturus ad vnum vſque profligauit, paucis ſeruatis & in ſeruitutem redactis. Scotos ſimilitèr & Pictos,qui tertiò contra regem & nepotem ſuum dimicabant, in inſulam Nomonden coëgit. Hoc autem ſtagnum circà adſtans,eſt mirabile: continet lx.inſulas aut terras aridas, lx. flumina habet,& niſi vnum ſolum ad mare decurrit,illic nidificant aquilæ.

Arcturus ergò videns omnia proſperè ſibi ſuccedere, *Iberniam, Orchadas, &*omnes inſulas Oceani,breui tempore ditioni ſuæ adiecit, conuerſuſque ad Orientalem plagam, Noruegiam ſubegit, ipſamque Lotho nepoti S. Thelini regis Noruegiæ commiſit.qua victoria elatus, etiàm Gallias impetere cœpit. Arcturus itaque rex Gallias intrat, cui Irollo tribunus ſub Leone imperatore cum exercitu occurrit.ſed citò fugatus, intra Pariſios ſe recepit, vbi Arcturus & Irollo ad ſingulare certamen ex condicto venientes, Arcturus victor Pariſios obtinuit,&commiſſa exercitûs parte Hoëlli de Britannia minori, vt ducem Aquitaniæ vinceret, ipſe cum alia parte exercitûs totam Galliam poteſtati ſuæ ſubegit. Henelus autem Aquitaniam, Vaſconiam & prouincias illi adiacentes,ferro & igne vaſtans, tandèm illius regionis ducem Arcturo parére coëgit.

Arcturus ergò Pariſijs triumphando,curiam tenuit inſignem, cui ſimilis à nullo vnquàm viſa eſt. Tunc largitus eſt Vueduuero pincernæ ſuo, Neuſtriam, quæ nūc Normania dicitur. Caio quoquè dapifero prouinciam Andegauenſem,& alijs nobilibus alia ſecundùm cuiuſque meritum. Et his peractis, reuerſus eſt in Britanniam. De hoc & alijs in fine ſequentis generationis dicetur.

Vnum tamen in hac hiſtoria Arcturi non benè quadrat,cùm velit ſub Leone imperatore Arcturum Pariſios obtinuiſſe, cùm ſub Leone vix fuerit nat', qui Leo anno Domini 475. defunctus fuerit.id tamen parùm refert, dummodò veritas hiſtoriæ maneat. Sed mirum mihi videtur,cùm hoc tempore Clodoueus rex Francorum longè lateque in Gallia dominaretur, quomodò Arcturus credatur Pariſijs & Gallia bello potitus, cùm etiàm potentia Clodouei in Gallijs per omnes hiſtorias celebretur, nulla de Arcturo mentione facta. Hoc me facit cogitare,ſi fortè ſub Leone imperatore primo Arcturus regnauerit.illud affirmat Vincen.in Spec. lib.21.c.56. quod quidem relinquo curioſis.ſatis eſt mihi mouiſſe.

Idem Ganfred. Peractis ſupradictis, inquit, reuerſus in Britanniam Arcturus,in ciuitate Legionum ſuper fluuiū Oſtam cōuocatis omnium prouinciarum circuniacentium regibus & principibus,ipſe per B. Dubritium coronatus eſt. Dum hunc ageret triumphum, Leo Rom. imperator eum vocat Romā, vt reſpōdeat quo iure Gallias occupet, tributumq́; dare de Britānia neget. Iratus Arcturus, Cur Rom.inquit,imperatores mihi tributa nō ſoluūt, cùm Belgius Britonū rex,auxilio fratris ſui Bré-

nij ducis Allobrogũ, ſuſpenſis in campo Martio xx. nobilibus Romanis, Romam tributariam fecit? Conſtantinus item & Maximianus mihi cognati, Romam ſub ditiõe ſua tenuerunt. Volo ergò vt mihi reddant tributa.

Quæ ſentẽtia cùm omnibus regibus & principibus placuiſſet, contra Rom. ire diſpoſuit, confidens in multitudine gentium ſuarum & gladio Caliburno. Magno igitur exercitu congregato, vt etiàm Ioh. de Columna, in Burgundiæ finibus aduersùs Lucium Hiſpanorum ducem, qui ſub Leone principe eas regiones gubernabat, proceſſit ad pręlium, vincitq́; , vt refert Ganfredus. Arcturus Lucio perempto, in via ante pręlium quoquè gigantem ſingulari certamine ſtrauit.

Interim dum hęc in Gallijs agerẽtur, Modiedus nepos eius cui regnum Britanniæ commiſerat, oblítus honoris & famæ, ſibi diadema impoſuit. quod cùm nunciatum eſſet Arcturo, & iam inſulam plenam eſſe Saxonib᷒, dimiſſo Hoelle Britãniæ minoris rege cum exercitu Gallico, cum inſulanis duntaxàt in Britanniam redijt, & Modiedum aggreſſus, vſque in Cornubiam fugauit: quem cùm perſequeretur, atroci prelio vicit & occidit, ſed non ſinè damno ſu-

Arcturi obitus.

orum, ſuiq́ue corporis clade. Nam vulnus accepit lœtale, ad quod curandum, ſeſe ad loca tutiora recepit, commiſſa regni cura Conſtantino cognato ſuo, filio Cadoris ducis Cornubiæ, anno Domini 542. qui poſt triennium moritur, & ſic mortuus fuiſſet generatione *ſeq. xix. anno * ſecundo, ſub Vigilio papa.

Aurelianus Cononus ei ſuccedit, & ſecundo anno regni ſui moritur. ſuccedit illi Verteperius, in quẽ Saxones iterùm duxerũt, ſed citò fugati, ipſe regnũ

Maëlgon.

in pace tenebat. Sequit̃ hunc Maëlgon, omnium ducum Britanniæ pulcherrimus, ſed Sodomitica peſte inſamatus, moritur repẽtina morte, cuius regnum accepit Creticus, amator ciuilium bel-

Duces Britannorum.

lorum, inuiſus Deo & Britonibus: eius inconſtantiã Saxones cõperientes, auxilio * Aphricanorũ freti, inſulam rurſus ingrediũtur, & Britones bello ac armis adeò atterunt, vt illi deſperantes, Saxõibus cederẽt, illis inſula relicta, & partim in minorem Britãniam, partim in Cornubiam & Vallias ſecedentes, abirent.

Tunc Archiepiſcopus Londinenſis & Eboracenſis cùm omnes eccleſias ſibi ſubiectas per Saxones gentem infidelem deſtructas vidiſſent, cum ornamentis & reliquijs ſanctorum in Gallias defugiunt. Intereà S. Gregorius papa Auguſtinum monachum in Britanniam mittit, vt Saxones ad fidem conuerteret. ceſſauit extunc dignitas regia ad multum tempus. Nam Britones ſuos regulos, Saxones ſimilitèr ſuos habebant. Hęc Arcturi Ganfredus.

Hęc Ganfredi ſcripta, vt dixi, nõ benè quadrant propter reges Franciæ, eò quòd ex ſupputatione annorũ Leo imperator Arcturum longè pręceſſiſſe inuenitur. mirũ etiàm videtur, quòd Beda venerabilis, qui hiſtoriam regum Britãniæ fidelitèr conſcripſit vſque ad ſua tẽpora, nec tamen Arcturi regis meminit, ſed claro ſtylo libr. 5. de geſtis Anglorũ, tradit Anglorum ſiue Saxonum gentem inuitatam fuiſſe à rege Britannorum Vortigerno, ſcitu populi anno Domini 449. imperantibus Martiano & Valentiniano. refert etiàm, quòd Saxones perfidia vſi, noluerunt eſſe ſtipendijs ſuis contenti, ſed inſulam inuaſerũt. & quomodò poſteà Ambroſio Aureliano duce, Romanæ gentis ſuperſtites Britones profligauerint Saxones, non tamen extinxerint. vndè alternis cõflictibus nũc illi, nũc hi victi ſunt, varia fortuna, vſq; ad annũ Domini 582. quo Mauricius im- Mauricius.
periũ ſuſcepit, huius anno imperij decimo, Gregorius vir ſanctus, pontificatũ Ro. eccleſiæ adeptus eſt, qui diuino admonitus inſtinctu, miſit ſeruũ Dei Auguſtinum & plures cum eo monachos, prędicare verbum DEI genti Anglorum.

Edelbertus Cantuarienſium rex.

Erat eo tempore rex Edelbertus in Cantuaria potentiſſimus, quem ad fidẽ conuerterunt Chriſtianam, baptizabantq́; cum innumera gentium multitudine, ad quem regem paulò pòſt S. Gregorius miſſis donis epiſtolam ſcripſit, cuius exemplum poſuit in hiſtoria ſua Beda. incipit: Domino glorioſiſſimo

ac precellentiſſimo filio Edelberto regi Anglorũ,deindè Beda lib 2.c.5. Anno, inquit,ab incarnatiõe Domini 613.Edelbertus rex Cantuariorum,poſt tegnum temporale quod 56.annis tenuit,ęternũ regnum adeptus. Erat autem rex filius Irmenrici,cuius pater Occa,Occæ pater Orich cognomento Oiſich, à quo reges Cantuariorum ſolent ſe Oiſcingas cognominare, cuius pater Hengiſt, qui cũ filio ſuo Oiſich inuitat᾽à Vortigerno,Britanniam primus intrauit.

Anglorum reges.

Fuit autem Edelbertus tertius in regibus gentis Anglorum cunctis auſtralibus eorum prouincijs. Nam primus rex auſtralium Saxonum,Elli dictus eſt, ſecundus Calui rex Occidentalium Saxonum, tertius Edelbertus, de quibus per Bedam. Succeſſit Edelberto filius Cadhuld, de quo dicetur infrà generatione xx.prope finem.

Licèt autem hiſtoria Arcturi propter præmiſſa ſatis videatur ambigua, tamen Vincen.in Spec.lib.22.c.74.ei᾽ meminit,& ferè omnes chronicorum ſcriptores,de quo Bergomẽſis in ſupplemẽto lib.9. Arcturum, inquit, Britannorũ regem cantatiſſimum, virum ſanè bellicoſum aiunt,qui & lorica pulcherrima vtebatur,ſed & in capite aurea galea,in qua draco inſculptus videbatur,clypeũ quoquè aureum præ ſe ferri faciebat,in quo Dei genitricis imago depicta erat, vt eam ſempèr aduocatã in memoria haberet. lanceã prętereà noĩe Ron,arduã, latam,& cladibus aptam:quam,quocũquè ibat,ſecum deferri faciebat: Caliburnum etiàm gladium habuiſſe dicit, cum quo quadringentos & ſexaginta viros vno prẹlio interfeciſſe perhibetur. Hunc etiàm virum optimũ & Chriſtianiſſimum fuiſſe ferunt, & eccleſiæ collabenti in Gallia & Britãnia plurimùm ſubueniſſe,necnõ & catholicam fidem mirum in modum ampliàſſe.vndè & regiones multas,Franconiam videlicet & Daciam,Vaſconiam & Germaniã cum *orbe ſuo ſubiecit imperio. tam multa etiàm commiſit prẹlia,vt circitèr triginta regna ſibi vendicauerit. quamobrèm & rotundam menſam apud Cornubiam ciuitatem inſtituit. Tandèm cùm multas in bellis ſtrages feciſſet, vulneratus in inſulam deſertur, ibique conſtitutus,vt Britonum tradunt hiſtoriæ, indè ſublatus, nunquàm comparuit, quem & hodiè Britones expectare dicuntur.Hęc ille. Vndè ſecundùm Merlini vaticinium,vt Iohannes de Colũna ſcribit,dubium exitum habuit. Ego,an veritas, an fabulæ ſint de Arcturo ſcripta,relinquo curioſis examinanda.Tu tamen de regibus Angliæ tenere potes, vt in generatione xx.inuenies.

Arcturi insignia.

Ron lancea Arcturi.

Arcturi potestas.

GENERATIO XVIII.

ANNO ſalutis 510. ſub Anaſtaſio imperatore & Symmacho Romano pontifice incepit 18.generatio. paulò pòſt Symmachus moritur, & in baſilica ſancti Petri ſepelitur. vacat tum ſedes dies vij.

Defuncto Symmacho,Hormiſda patria Fruſinonius ſuffectus eſt. ſedit annos nouem & aliquot diebus. Hic cùm audiret Anaſtaſium imperatorẽ in Eutychianam hęreſim prolapſum, duaſq; in Chriſto naturas, deitatis ſcilicet & humanitatis,negare,hortante etiã Theodorico,prouincialem ſynodum in vrbe habuit,omniumque conſenſu Eutychianos iam antè improbatos damnauit.Iohannem quoque Conſtantinopolitanum epiſcopum literis & nuncijs adhortatus eſt,vt ab eadem hęreſi deſiſteret.deſijt parére Iohannes, Anaſtaſij viribus fretus, quem non ità multò pòſt fulminei ictum,dediſſe pœnas,creditum eſt,tum ꝑpter hęreſim quæ grauis erat, tum vel maximè, quia legatos ab Hormiſda miſſos,cõtra ius gentium magna affecerat contumelia.Reiectos enim à ſe naui quaſſa & rimoſa,ea conditiõe nauigare iuſſit,vt rectè in Italiam redirẽt, nec vllum Gręciæ littus attingerent. Hęc etiàm eiſdem mandata ad pontificẽ dediſſe ferunt,vt ſciret imperatoris proprium eſſe imperare, & non imperata pontificis aut cuiuſuis accipere.

Hormiſda papa.

Anaſtaſius obijt.

Fuêre autem legati,*Enodi᾽ Ticineñ epiſcopus, Fortunatus Catinenſis,Venantius vrbis Romæ presbyter,& Vitalis diaconus.

**Euodius*

Mortuo itaq; Anaſtaſio,xxvij.imperij ſui anno, Iuſtinus orthodoxæ fidei amator imperium accepit,regnauit annis octo. eligitur anno Domini 519.

Iuſtinus eligitur Imp.57.

Thrax fuit, vt refert Pomp. Lętus, ſinè imaginibus, ſinè tribu, vtroque parente ignobilis, à teneris annis ſuum cuſtos, deindè boum, poſt lignarij cuiuſdã miniſter, natus annos 16. militare cœpit, manu promptus, & doctus hoſtem ferire, ſortem mutauit, princeps ordinis factus, & hinc promotus, comes fit.

Mortuo Anaſtaſio, ad Iuſtinũ Amãtius ſpado libertus ſuperioris Auguſti ditiſſimus venit, magnam vim pecuniarum ſecum ferens, orauitq́ue vt in toto exercitu ductoribus & militibus partiretur, & ipſe acciperet, quantùm vellet, promitteretque donatiuum per ſingula capita, ſi Theocritianum imperatorem legiſſent. Pecunia ſatis integrè ſoluta eſt, non ad vota Amãtij, ſed Iuſtini, qui pro ſe ſuffragia cautè emit. Itaque cùm eligeretur, & eum diademate ornatum adorarẽt omnes, Amantius & Theocritianus & Andreas miniſter à cubiculo, inſidias illi parauerũt. ea de cauſa è medio ſublati ſunt.

Iuſtinus imperator factus, ſtatim nũcios ad ſummum pont. mittit, qui & Sedis Apoſt. authoritatem confirmarent, & pacem eccleſijs darent. quarè permotus Hormiſda papa, Theodorico annuente, Germanum Campanum epiſcopum, Iohannem & Blondum presbyteros, & Felicem ac Dioſcorum diacones ad Iuſtinum mittit, qui eos nullo non genere honoris adhibito, effuſa obuiàm honoris gratia, monachorum ac orthodoxorum & illuſtrium virorum multitudine, honorificè ſuſcepit.

At qui cum Achatio ſentiebant, iſtorum aduẽtum veriti, in templum quoddam munitiſſimum ſe incluſerunt, nunciosq́ue ad imperatorem mittẽtes, affirmant ſe nullo pacto in ſententiã Apoſt. Sedis venturos, niſi eis reddita fuerit ratio, quamobrèm Achatius damnatus eſſet. hos omnes Iuſtinus ex templo atq; vrbe expulit. Idem fecit Hormiſda contra Manichęos iterùm in vrbe pullulãtes, quorum codices ante fores baſilicæ Conſtantinianæ incendio cõſumpſit. *Manichęi expulſi.*

Eodem tempore mortuo in Aphrica Traſimundo Vandalorũ rege, Hilderic⁹ eius filius ex captiua Valentiniani filia ortus, ſucceſſit, qui non patris hęretici, *Traſimũdo Hildericus ſucceſſit.* ſed matris catholicæ monita ſequẽs, recte fidei cultor enituit. hũc pater ad mortem veniens, ſacramento adſtrinxit, nè vnquàm in ſuo regno * catholicis cõſuleret. Sed ille mox vt deceſſit, priùs etiàm quàm regni iura ſuſciperet, vniuerſos epiſcopos quos Traſimundus pater in exilium coëgerat, regredi fecit, eosq; eccleſias reformare voluit, ſeptuaginta iam & quatuor annis euolutis, ex quo à Genſerico primitùs, apud Aphricam eccleſiæ affligerentur.

Ad Clodoueum Francorum regem redeo. hic poſtquàm ſynodus eius iuſſu celebrata eſt * Aurelianis, in qua de Miſſa dominicis diebus vſque ad finem audienda, & Rogationes inſtituuntur, cũ multis alijs ſalubribus decretis, cùm annis 30. regnum adminiſtrãſſet, quatuor ſuperſtitibus liberis, vita deceſſit, & in ęde S. Petri Pariſijs ſepultus eſt anno Domini 512. **Aurelia*

Succedentes Clodoueo filij, regnum quadrifariàm concordibus animis partiti ſunt. Theodoricus Mediomatricibus, qui & Metenſes, Clodomir Genabis & Aurelianis prefuit, Clotharius Sueſſionenſibus, Childebertus verò Pariſijs regnauit. *Clodoueus obijt.*

Inter hęc Gothildis filios ad ſe Pariſium venire mandat, atque iniurias illis aperit paternæ necis, ad ſe Burgundiæ regni portionem pertinere, ſed Gundobaldi crudelitate vtroq; parente orbatã, precari, vltionem ſaciant. Moti maternis precibus, contractis copijs, bellum Burgundis indicunt, quos tum mortuo Gũdobaldo, Sigiſmundus filius moderabatur, qui occurrit pugna Francis, ſed victoria ad Francos ſe inclinãte, Sigiſmũdus in ſuga capitur, & Aureliam miſſus eſt, quem non multò pòſt Clodomir pariter cum liberis interemptum, in altiſſimum puteum deijci iubet, ſed indè tandem exemptos, ad Diui Mauritij monaſterium, quod non longè ab Octodoro vico Sabaudię, Simon Sigiſmundi frater extruxerat, efferri, ibique ſepeliri permiſit. *Gothildis filios ad bellum incitat.*

Poſt hoc, cognito quòd Gundobaldus Burgundiorum imperium vindicaret, Clodomir bellũ redintegrat: & dũ hoſtẽ pugna perſequitur, circũuentus ab hoſte *Clodomir occiditur.*

hoſte percuſſus interijt. quod videntes Franci, dolore & ira commoti, verſis in fugam Burgundis, Gundobaldum occidunt, omnem regionem vaſtant. Clotharius mortuo fratre, vxorem eius (vt refert Vincen.) in coniugem ſuſcepit.

Erant autem è Clodomire liberi, fratres tres, quos educandos Gothildis ſuſcepit, Theobaldum, Guntberũ & Clodoaldum: & cùm aliquandò Childebertus Pariſium veniret, videns quòd Gothildis filios fratris defuncti nimis diligeret, dixit Clothario: Mater noſtra vult filios fratris noſtri eleuare. ſed nè regnum præoccupent, tondeamus eos aut interficiamus. Miſerunt igitur Pariſios ad reginam Archadium quendam, petentes mitti filios. læta nũcio Gothildis, miſſos nepotes patrueles valdè commendat, quibus in conſpectũ adductis, maiorem natu Clotharius mox terræ allidit, enſe perimit. perterritus alter, ad Childebertum ſe proripuit, orans vt ſe protegeret, qui miſericordia mot*, Clothariũ placare pergit, in quẽ indignabũdus rex: Tu, inquit, hui* author facinoris es, & nunc pœnitet te cõſilij? eijce eũ à te, aut certè pro eo morieris. Ad hęc à Childeberto dimiſſum puerũ Clotharius interfecit. Interim dũ fratricidio reges intentos videt Clodoaldus, auxilio procerum elapſus, clericatum aſſumẽs, vitam religioſiſſimã vixit. Eccè regnũ ambientibus quàm odioſa miſeratio eſt. tam crudelem nepotum necem, etſi modeſtiſſimè ferret Gothildis, attrita tamẽ vehementèr, corpuſcula eorum Pariſijs ſepeliri fecit. horum vnus erat x. annorum, alter xvij. tertius vix euaſit.

Clotharius fratris filios occidit.

Legitur etiàm, vt Vincen. refert, quòd Theodoricus auxilio fratrum, in Hermenfridum Thuringiæ principem bellũ mouerit, ꝓptereà quòd ſuaſu Amelbergæ vxoris, duos fratres ſuos quaſi affectàſſent regnum, peremiſſet. Thuringus occurrit illis pugna iuxta flumen Oneſtent. victoria Theodorico ceſſit, tanta ſtrage edita, vt occiſorum cadaueribus pontis loco Frãcus vteretur. Hermenfridus tamen cum paucis euaſit, cui Theodoricus ſalutem pollicetur, ad ſe vt veniat. ille fidem adhibens, acceſſit, & dum vnà ad pinnas caſtelli ambulabant, Theodoricus Hermenfridum cubito impellens, pręcipitat, quo lapſu interijt: deindè liberis eius necatis, regionem in poteſtatem ſuam recepit, ibiq; ad tempus moratus, fratrem Clotharium dolo appetens, precatur per nuncios, ad ſe in Thuringiam veniat, habere quod ex vtriuſque commodo ſit.

Theodoricus Francorum rex.

Clotharius nihil metuens, acceſſit. occultos poſt tapetum milites armatos *locauerat. Clotharius cœnaculũ ingreſſus, fortè armatorum pedes conſpicatus, reſtitit: admonitiſque quos ſecũ habebat clientibus, clàm armari iubet.

*Theodoricus locaue.

Theodoricus animaduertens dolum compertum, ioco ſuſpicionem purgauit. habito deindè cum fratre colloquio, argenteo vaſe quod peluim vocant, Clotharium donat. hanc tamen breui pòſt, metu belli vitandi, Clotharius illi reſtituit. parùm probitatis aut fidei apud rėges: libidine enim habendi, nec amicis, nec generi indulgent.

Inter hęc Hormiſda papa mortuus eſt anno I. Iuſtini imperatoris, & Iohannes primus patria Tuſcus, apoſtolicam cathedram aſſcendit anno Domini 520. ſedit annis 2. Iuſtinus autem imperator princeps catholicus & deuotiſſimus, nõ ſolùm eos quos Anaſtaſius in exilium miſerat, reuocauit ab exilio, ſed etiàm ordinauit, eccleſias quas tenebant Ariani in Oriente, eis auferri, & catholicis epiſcopis dari.

Iohan. papa primus eligitur.

Anno dni 520

Tulit eam rem grauitèr Theodoricus rex Italiæ, labe Arrianorum inquinatus, quanquàm non magis Arrianorum moleſtam habuiſſe inſectationem, quàm ſuſpectam boni imperatoris vitam duxiſſe videtur. hinc optimos ciues Romanos Symmachũ & Boëthium affectatæ libertatis ſuſpectos habẽs, eosq; deferentibus Opilione & Gaudentio factioſiſſimis ciuibus, Papiam relegauit, & nè Romanos ciues ob Symmachi & Boëthij relegationem de ſolita benignitate diffiderẽt, rex ſenatui permiſit, vnũ ex gente patricia mitterent Theodato in Narbonenſi ſucceſſorem.

Theodorici crudelitas.

Mox tamen Iohannem pontificem ſummum, Agapetum & patricium conſules, ac Theodorum & Importunum ſenatores pręſtantiſſimos viros, è Roma

tollere conſtituit, idque vt ſinè nota faceret, ipſos legationis nomine miſit Cõſtantinopolim ad imperatorem, vtque eam ſimulationem meliùs cõcinnaret, epiſcopum Rauennatem eis adiunxit. ſuit autem legationis ſumma, vt agerent cum Iuſtino de Arrianorum epiſcoporum ſacerdotumq; reſtitutione, & niſi hoc impetrarent, comminatus eſt omnẽ Italiam atque vrbem Romam cędibus ac incendijs vaſtaturum.

Iohã. papa Conſtantinopolim veniẽs, honorificè à Iuſtino ſuſceptus.

Venientibus Conſtantinopolim, Iuſtinus cum clero & populo obuiàm illis proceſſit, ad pontificisque pedes prouolutus, illum pro DEI vicario adorauit. Summus itaque põtifex maximis honoribus introductus, mandata ſimul cum Romanis conſulibus ac ſenatoribus Rauennateque epiſcopo expoſuit: & cùm flectere Iuſtinum Chriſtianiſſimum imperatorem non poſſent, ad lachrymas verſi, ſupplicitèr petunt, vt perituræ Italiæ vnà cum catholicis omnibus ſubueniat, hinc magna vtrinquè dicentium audientiumque commiſeratio eſt ſuborta: hinc fidei cauſa, ſi Arriani tolerarentur, indè vrbis & Italiæ deſolatio. Vicit tandèm grauiſſimorum, in quibus ſanctus timor erat, virorum ſententia, poſtponendã pro tempore fidei cauſam, & vrbis Italięq; ſaluti cõſulendum. Ità piũ principẽ perpulêre, vt Arrianos reſtitueret, atque eos viuere ſuis legibus atque inſtitutis ſineret.

Verùm honores effuſiùs impenſi à Iuſtino põtifici ac legatis Romanis, abduxerunt Theodoricum in maiorem ſuſpicionem: & qui priùs ſumma digniſſimus laude tot per annos, melioribus quos antea ctaculiſſent ſecula, principibus Romanis ęquari meruit, ad extremum vitæ flagitijs ſeſe inquinauit. nam pontificem in carcerem coniecit, parumque abſuit quin eum ſtatìm occidiſſet: adeò in hominem exarſerat, & fide ac moribus cum Iuſtino ſentientem.

Martyres à Theodorico excarnificati.

Perijt tamen ſanctiſſimus homo in carcere, pedore, ſiti & inedia. Pari modo Romanos legatos cruciatos in carcere, fame peremit. Boëthium verò & Symmachum in Papia, vbi per aliquot exulauerant tempora, paritèr iugulari iuſſit.

Augurium Theodorici regis Italiæ.

Quam quidẽ ſęuitiam pręter mores ſuos, ira diuina grauiori mulctauit: pœna. cœnanti enim, vt ait Procopius, cùm eſſet caput piſcis allatum, viſio horrẽda apparuit: eaque conſternatus ipſe, mox nimio pauore grauem ęgritudinem incidit, in qua crudelitatem ſuam cõfeſſus fertur, quòd ſ. pontificem ſanctum virũ, & cum eo alios inſignes Romãos, Symmachum quoquè & Boëthium ad perditorum hominum ſuggeſtionem occiderit: conuocatisque Gotthis & gentis ſuæ primatibus, Amalaſiuntha filia tũc vidua cum Atalarico filio ſuo, quem ex Euchario Alemano maximæ nobilitatis viro ſuſceperat, 8. annum agentem regem conſtituit, exhortans ſuos vt regem colerent, ſenatum populumque Rom. amarent, principem Orientis placatum ſempèr & propicium facerent. & ſic proluuio, vt quidam ſcribunt, vt alij, apoplexia interijt, 99. die poſtquàm Iohannes mortuus eſt, atq; anno 38. poſtquàm Italiæ dominio potitus eſt. cuius animã, vt S. Gregorius ſcribit in dialogo, ſolitarius quidam vir magnę virtutis apud Liparam inſulam vidit inter Iob. papam & Symmachũ patriciũ diſcinctũ & diſcalceatum deduci, & in ollam Vulcani demergi.

Atalaricus rex Italiæ.

Olla Vulcani.

Quo defuncto, Gotthi (vt pręcepit Theodoricus) Atalaricũ cum matre ſua pręficiunt regno, qui penè per 8. annos regnabant. Et quia conſtat omnibus, quòd Iohannes primus fuit tempore Iuſtini, & Iohannes ſecũdus (qui & Mercurius) tempore Iuſtiniani, cùm ad eum ſcripſerit, vt habetur de ſumma Tri. & ſi. ca. I. inter claras, & inter Iohannem primum ac ſecundum fuerunt pontifices 2. Felix quartus & Bonifacius. quorum duorum temporibus ſimul ac tempore Iohannis ſecundi, Atalaricus regnauit in Italia, qui tamen 8. duntaxàt annis in regno vixit, neceſsè eſt dicere, quòd iam dicti pontifices, aliqui paucioribus, aliqui pluribus vixerint annis. vndè etſi ad plenum eorum tempora non ſcripſerim ex induſtria, vt cum his tempora imperatorum Iuſtini & Iuſtiniani concordarem, feci ſinè pręiudicio veritatis.

Iohannes I.

Mortuo itaque Iohanne primo, viuẽte adhuc Theodorico ad aliquot dies,

Felix

Anno Dñi 527. 526. 527. 530. Anno Dñi 536.

Felix 4. papa. Felix quartus natione Samius, in Ap. Se. extitit ſurrogatus anno Domini 523. qui ſedit annis circitèr 4. (vt credo) mortuus eſt deindè anno 527, & in Eccleſia S. Petri ſepultus.

Intereà Iuſtinus Auguſtus cùm iam 8. annos auguſtalem dignitatem tenuiſſet, menſe Aprili ægrotare cœpit, prouexitq; dum adhuc viueret, ad imperium ſororis ſuæ filium Iuſtinianũ, quo facto, apud Conſtantinopolim rebus exceſſit humanis anno Domini 526.

Iuſtinianus Imp. 38. ANNO igitur Domini 527. ſecũdùm alios anno 529. ab vrbe condita 1278. Iuſtinianus filius ſororis Iuſtini, imperium ſolus obtinuit, & 38. annis regnauit. Hic mox vt impialia iura percepit, ad reparandum reip. ſtatum animum conuertit, ac primùm Beliſarium patricium ingẽtem virum, contra Perſas qui Rom. fines inuaſerant, direxit, qui de illis virilitèr triumphauit. Inter hæc etiàm rex Herulorum veniens Cõſtantinopolim cum populo ſuo, baptizatus eſt, ſimilitèr rex Hunnorũ Gorda dictus.

Eodem anno Domini 527. mortuo Felice, Bonifacius ſecũdus natione Ro. in ſede B. Petri collocatur, non tamen ſinè contẽtione. nam & Dioſcorus, diuiſo bifariàm clero, in demortui Felicis locum ſurrogatur. exagitatus autem clerus hac ſeditione diebus 28. morte Dioſcori à tanta perturbatione liberatur. hic Bonifacius alimonijs multis in famis periculo clero ſubuenit. hic

Bonifacius 2. papa. congregata ſynodo in baſilica S. Petri, Vigilium ſubdiaconum ſibi ſucceſſorem ordinauit. Sed poſtquàm contra canones hoc eſſe intellexit, mox reuocauit, inſtituitque nè quiſpiam in epiſcopatu ſibi ſucceſſorem eligeret, & vt in demortui locum alter pontifex, ſi fieri poſſet, tertia die ſufficeretur, nè dilatio ſeditionem faceret.

S. Bĕdictus. Hoc tempore multi ex Ro. nobilitate Benedicti ſanctitate moti, in montem Caſſinũ peruenêre religionis gratia. Huic Bonifacio ſucceſſit Iohannes 2. qui & Mercurius, natione Ro. anno Domini 530. ſedit annos 2. menſes 4.

Ioh. 2. papa.

Eo tempore Iuſtinianus imperator ſummo Chriſtianæ religiõis amore miſit fidem ſuam in ſcripto proprio chirographo ad Se. Ap. p̃ epiſcopos, Apatium, & Demetrium, prout habetur in l. inter claras. de ſumma Tri. & fi. cath. Ex quo colligitur, quòd fuit valdè catholicus princeps, ſicut & luculentèr in multis ſuis probatur cõſtitutionib⁹.

Eodem quoquè tempore idem Iuſtinianus ſententiam promulgauit, nè militarent pagani vel hæretici, dans illis 3. menſes ad inducias conuerſionis. Hic Iuſtinianus poſtquàm Beliſarius patricius Perſas deuicit, & ex voluntate ſua triumphans Conſtantinopolim intrauit, mox eundem Beliſarium cui fortiſſimos milites dedit, mittit ad Africam Vandalis occupatam. Regnauit tunc in Africa Gilimer annis 5. qui ſucceſſit Hilderico, de quo ſuprà dictum eſt. Fuit autem Gilimer tantæ crudelitatis homo, quòd etiàm parentibus non parceret. Beliſarius patricius.

Beliſarius igitur vir prudentiſſimus in Africam traiecit, et noctù cùm plauſtris ruſticorum Carthaginem introeũtibus ingreſſus, vrbem cepit, vbi diuitias reperit, Gilimerem regẽ ex fuga ad deditionem reductum, argentea catena vinctum ſecũ abduxit, ac de eo Conſtãtinopoli glorioſè triũphauit. nam àntequàm caperetur, cõmiſſo prælio, magnas copias fudit. ſic tãdèm illa Vandalica rabies cum ipſo nomine funditùs extincta eſt circa annum Domini 536. anno 96. poſtquàm à Genſerico extitit occupata. Carthago capitur. Vandali extinguuntur in Aphrica.

Nec debet quẽquam mouere, quòd Iuſtinianus ſcribit in li. C. de of. præfec. præto. Afri. quas gratias aut laudes Deo noſtro &c. excedit om̃ia mirabilia opera, vt Africa per nos tam breui tempore reciperet libertatem, ante 105. annos à Vandalis captiuata, qui animarũ ſimul fuerũt hoſtes & corporum. à Kaleñ. em̃ Septẽbris vſq; ad Kalen. Decẽbris, Beliſarius eam recuperat, quia dicendũ, q̃ Iuſtinianus nõ ſtatim codicem compoſuit, ſed vt appáret, poſt 9. annos & plures. ità concordari poterunt.

Inter hæc & antequàm Iuſtinianus imperaret, ſub Iuſtino Theodoricus rex Gotthorum vita exceſſit anno 523.

Atalaricus rex.

Atalaricus regnare cœpit in Italia cum matre Amalaſuntha. erat autem Atalaricus puer annorũ 8. vndè adhibuit prudens regina ſingularem in ſubditos humanitatem, laxioreq́; cum Ro. quàm fecerat Theodoricus, gubernatione vſa eſt, & inter aliqua quæ reſcidit, Theodorici facta, filijs Symmachi & Boëthij patrimonium reſtituit. Atalaricũ quoquè filiũ Ro. moribus ac diſciplinis imbui cum diligentia curauit, vt facilè in optimum principem euaſiſſet, niſi tres Gotthi illius educatores, rapinis inhiãtes, id reginæ conſilium euertiſſent, nõ placere Gotthis, dicentes, eorum regem ſub præceptoribus viuere, formidinem ſibi incutientibus: prodeſſe, vitam inter Gotthorum duritiem agere, inter coæquales arma & equos tractare, quibus animi vigor, generoſitasq́; à Maioribus accepta indies augeatur.

Quæ cùm mater, inſidias cauens, libentèr audire ſe ſimulâſſet, Atalaricum paulò mitioribus permiſit educandum, etſi puerum ſodales omnibus vitijs ſtatìm infecerunt, matri tamen obſequens erat: & cùm Gotthi educatores pueri, Iuſtinum pium principẽ nouiſſent, pacem Frãcis, Vandalis, Viſigotthis, Burgũdionibus, alijsq́; barbaris à Theodorico paratam, omni conſilio conſeruãrunt. Turbauit autem hanc reginæ ac nati concordiam mors Iuſtini. ſiquidẽ Atalaricum ſodales, metu imperatoris liberati, facilè in laſciuiorem vitã tranſuerſum egerunt, adeò vt nedùm matrẽ audire aut alloqui dignaretur, quin potiùs ipſi inſidias parari pateretur. Quibus artibus cùm ſe regina priuari regno videret, Theodatum ex gente Amula ſibi conſobrinum, adminiſtrantem prouinciam per Hetruriam coërcuit pecunijs. Indè Atalarico cum ſodalibus ſuis Romæ relicto, Rauennam ſe contulit, & cùm nequiret filium à pernicioſa vita reuocare, quod proximum fuit, tres Gotthorum proceres qui puerũ ſeduxerunt, interfici curauit.

Attamen Atalaricus licèt indiſciplinatus & ſecta Arrianus eſſet, Bonifaciũ tamen papam & Iohannem ſecundum, cui Mercurio fuit etiàm nomen, ſummos pontifices non ſolùm proſecutus eſt fauoribus & honore, ſed à Ro. ſenatu ac populo honorari curauit. Atalarici decreta. decreta eius extant de epiſcopis à Ro. pontifice, & nullo alio ordinandis, rebus ſacris à nemine diſtrahendis, & demùm de eccleſiaſtica libertate ſeueriùs conſeruanda, Ro. & Italiæ, oppidorum, vrbes frequentare, ac bonis artibus operam dare edicto iuſſit, ſalarijs in vrbe Roma liberalium artiũ præceptoribus, quod multos annos fuerat neglectum, conſtitutis, & inchoatam à Theodorico publicorum vrbis ædificiorum inſtaurationem continuauit. titubauit tamen demùm ob Francorum Burgũdionumq́; aduentum in Italiam.

Atalarici mors.

Quod cùm intellexiſſet Amalaſuntha, ad reges Francorum mittens, pericula oſtendit ab imperatore Iuſtiniano tunc florente imminentia, ſi Ro. reip. prouinciarum inuaſores, præſertim Italiæ propinqui, bellis inuicèm diſſiderent, fœderaque inter Atalaricum filium & Theodeberthum regem Franciæ conſtitui impetrauit. Acceſſit pueri Atalarici incommodis Theodati auaritia, ſed poſtquàm Atalaricus tam ſuam adoleſcentiam quàm matris viduitatem Deo commendauit, octauo quo regnum aſſumpſerat, anno defunctus eſt.

Amalaſuntha regina.

Tunc Amalaſuntha videns ſe à Gotthis ſpretam, ſecũ deliberãs ipſa, Theodatum ſibi conſobrinum ad ſe vocauit, & multis in eam ſentẽtiam dictis, priùs iniurium, reconciliatum tamen, regni conſortem declarauit, eratq́; Theodatus Latinis ac Græcis literis eruditus, ac philoſophus Platonicus, nulli rei tamẽ quàm cumulandæ pecuniæ intentus. & tamen in initio regni Theodeberthum Theodatus rex. Metẽſium regem, Burgundiones, multa armatorum millia in Liguriam atq; Aemiliam ducentes, Alemanos verò in Venetiam venientes, Gotthis Italiſque militibus vtranque gentem nõ ſinè cęde illorum Italia expulit. tegebat autem multùm ipſius regis ineptias, virtus reginæ omnia adminiſtrãtis. hunc enim regem ſcribit Caſſiodorus elephantes tũc ex ęre via ſacra ad naturalem beſtię magnitudinem extantes, qui ruinam minabantur, inſtaurari iuſſiſſe, ea ratione, vt populo Ro. conduceret, ſi pueri be-

ſtias

Anno Dñi 532 *Anno Dñi 534*

ſtias intuerentur, in quas Maiores eorũ pugnare non horruerint.

Sed cùm Theodatus rapinis pro ſui ingenij vitio manũ appoſuiſſet, diſſuaſiſſetque illi primò, & pòſt obſtitiſſet Amalaſuntha, mox ſumma ingratitudine vſus, eam in inſulam Vulſinẽſium relegauit, occidiq́ue permiſit. Tulerunt eam mortem ęgerrimè Oſtrogotthi, ſed Romani Italię omnes, vt ſi aliquem inueniſſent, à rege deſeciſſent. fuerat enĩ mulier, vt Caſſiodorus tradit, Græcis Latinisq́; literis egregiè imbuta, ac bonis artibus intenta. vndè tantã ſibi comparauerat authoritatem, tantũ ſibi conciliauerat omnium amorem, vt necem ſuam cuncti nefariam prædicarent.

Amalaſunthæ mors.

Ità illius morte poſt factum conſiderata anxius Theodat⁹, exiſtimare cœpit, quantum immineret periculum, ſi Iuſtinian⁹ ſumpta occaſiõe necis Amalaſunthæ, cuius virtutem dilexerat, Italiam inuaderet. itaque placaturus imperatorẽ, inter multas literas ad ipſum ac Theodoram, vnam epiſtolam accuratiùs ſcripſit, in qua Romã Italiamq́; loquẽtes facit, pacem optimo regi, doctiſſimo principi, Romæ & Italiæ amãtiſſimo patri, mitiſſimoq́; Domino implorare. Mittit ad hæc ſenatores Ro. vnà cum Agapeto pontifice, quem tamen in commeatu non iuuit, vndè haberet viaticum, ſed bonus pontifex vaſa aurea argenteaque ex B. Petri ſacrario fœnori ſubiecit, vt haberet ſumptus. Blondus hæc.

Epiſtola Theodati ad Theodoram Auguſtam.

His ſanè diebus Iohannes ſecundus vita functus erat, & Agapetus natione Ro. ſurrogatus anno Domini 532. qui ſedit annis fermè 4. Hic Agapetus cùm veniſſet Conſtantinopolim, ſumma cũ veneratione eſt receptus à Iuſtiniano, & quia Iuſtinianus Eutychiana hæreſi laborabat, orta eſt inter eos de rebus fidei maxima altercatio. Iuſtinianus enim ab Anthemio Conſtantinopolitano epiſcopo ſeductus, petijt eam abẽ à ſummo Pon. confirmari: & cùm ab ea re hominem ſanctiſſimum abhorrere cerneret, precib⁹ minas addidit: Aut, inquit, conſenti nobis, aut faciam te in exilium deportari. Cui pontifex nihil motus: Ego, inquit, ad Iuſtinianũ Chriſtianiſſimum imperatorem venire optaui, ſed Diocletianũ inuẽni. Cuius ſanctam conſtãtiam admiratus imperator, mãdauit Orientalium epiſcoporum in regia vrbe congregari concilium. quo congregato, B. Agapetus in conſpectu principis cõtra Anthemium ex euangelica ſcriptura clarè probauit, in Domino Ieſu Chriſto fuiſſe duas naturas. eo autem conuicto, cùm in ſua pertinacia maneret, Anthemius damnatus eſt & depoſitus.

Anno Dñi 532

Agapetus papa.

Altercatio Iuſtiniani & Agapeti.

Anthemius damnatur.

Tũc Iuſtinianus gaudio repletus, humiliauit ſe Ap. Se. ac beatiſſimum Agapetum adorauit, rogauitq́;, vt in Conſtantinopoli catholicum ordinaret epiſcopum, qui Mennam virum ſanctum inſtituit loci epiſcopum. De pace verò, cùm mandata Theodati pontifex expoſuiſſet, ità adulanter & ſimulatè imperator reſpondit, vt poſthàc nimis ſibi ſecurus rex Theodatus, multa ſit auſus ad ruinam ſui ſtatûs. Iuſtinianus aũt tempus idoneum ratus Italiæ liberandæ, mentem & cogitationem ad hoc cõuertit. Inuitabat & eũ proſperitas imperij, quòd paulò antè per Beliſarium ducem Vandalis Aphricam abſtulerat: nec ferendum iam ſibi videbatur, vt cõtra decus imperij Romani Italiam occupari à barbaris pateretur.

Agapetus autem quamprimùm Romam redijt, defunctus eſt, & ei, Theodato iubente, Syluerius ex patre Hormiſda epiſcopo Romano, ex matrimonio tamẽ natus, ſuffectus eſt, anno Dñi 534. ſedit annum I. menſes 5. dies 12. in inſula Pontia moritur. Et cùm anteà nõ regũ, ſed imperatorum authoritas interueniret, Theodatus illata vi conſenſum electorũ extorſit, & pecunia per pactionẽ accepta, Syluerĩu in pontificẽ creauit. Blondus ſcribit, plùs tũc valuére Theodati minæ, quàm decreti ratio. mortem enim clericis intẽtauit, qui nomina ſua non ſubſcriberent. vndè neq; decretum confirmauerunt ante conſecrationem eius. ſecundùm morem antiquum, ſed poſtmodùm propter ſcandalum quod oriri poterat, ſubſcripſerunt.

Anno Dñi 534

Syluerius papa.

Hanc ob rem, et vt Amalaſunthę necem vlciſceretur, ſimulq́; Italiã recuperaret, Iuſtinianus Beliſarium in Italiam tranſ-

transmiſit. His rationibus motus Iuſtinianus, oratoribus ad Theodatum miſſis, mandauit vt aut Italia & eius inſulis decedens, Conſtantinopolim ſe conferret, diuitias accepturus maximas, & in ocio quod à teneris annis fecerat, philoſophiæ operam daturus: aut ſi id facere recuſaret, bello quod ex tunc ſibi indictum ſciret, neceſſaria præpararet. Is verò etſi reſciſceret Iuſtinianum ſibi infenſiſſimum, hominum tamen ineptiſſimus nec oblatis conſenſit pactionibus, nec ſe contra vim magis ſolito communiuit.

Iuſtiniani oratores ad Theodatũ.

At Iuſtinianus certior factus Theodatum negligere iuſſa, mox Beliſarium iubet ſimulata in Africam nauigatione claſſem ſoluere, & ea in Siciliam ducta, incumbere pro viribus inſulæ receptioni. Cauit tamen, nè fortè alias barbaras gentes prouocaret. Ad Clodomirem, Childeberthumque & Clotharium reges Francorum, vt quieſcerent, maxima miſit dona, additis literis huiuſmodi ſententiæ: Graue fuit hactenùs, Oſtrogotthos reges, qui Theodorico indigni ſucceſſerunt, tolerare, cùm propter illatas nobis ſingulos per dies iniurias, tũ maximè propter Arrianæ hæreſis labē, qua vrbem Romam & Italiam inficere non deſinunt. inſuper à nobis requiſitus rex Theodatus, nedùm reſipiſcit, ſed conuicia iniuriasque vir petulans adiecit. quod cùm diutiùs ferre Chriſtianos principes indignum ducamus, bellum illi indiximus, ſpem maximam victoriæ in veſtris aliorumque principum Chriſtianorum viribus non minùs quàm in noſtris repoſitam habentes.

Epiſtola Iuſtiniani ad reges Francorum.

Poſtquàm verò reges ſpem pacis feciſſent, Iuſtinianus Mundum quẽdam ducem ſuum cum copijs Dalmatiam inuadere imperauit. paulò pòſt Mundus Gotthos, qui Salonam præſidio tenebant, ſuperat, Salonã cepit, inuoluitq; tumultu Dalmatas omnes. concurrunt vndiquè Gotthi circa Salonã, & commiſſo prælio Gotthorum pręſtantiores ceciderunt. Hoc in certamine vbi Mundus filij interitum cõſpexiſſet, mox homo natura vehemens & bellicoſus, rabidus in hoſtes defertur. aderant omnes copiæ Gotthorum, quæ tãdem fractæ, in fugam vertuntur. ſed Mundus dum inſatiabilitèr Gotthos perſequitur, ipſe ſua victoria occiditur. vndè refert Leonardus Aretinus, Sibyllæ carmina vetuſtiſſima inuenta, quibus ſignificabatur, cùm Africa recepta iterùm à Ro. foret, tunc Mundum cum prole ſua periturum. Hoc Sibyllæ vaticinium paulò antè inuentum multos perterruit, ſolicitos nè terra & cælum cum genere humano periret. Tunc autem Africa iam virtute Beliſarij recepta, huius ducis, Mundi ſcilicet ac filij, interitum à Sibylla apparuit eſſe prædictum: adeò vaticinia ambigua ſempèr inueniuntur.

Mũdus occaſus.

Beliſarius verò militibus impoſitis, quaſi in Africã nauigaturus, in Siciliam applicuit. Catanam vrbem repentè adortus, occupauit. poſteà Syracuſis, dedentibus ciuibus, eſt potitus, fecitq; ſtatim Siculorum in Gotthos odium, vt quamprimùm copias Beliſarius oſtendit, propoſitumq; aperuit, mirabilis victoriæ curſus fuerit, populis vrbes oppidaque certatim Romanorum imperatori, cuius deſiderio iam pridèm tenebantur, vltrò offerentibus. hortabatur autem ad id maximè Beliſarij pręſentia, & qui à Vandalis Aphricam liberâſſet, ſperabatur à Gotthis Italiam liberare poſſe, adiuuabatque Theodati ignauia, qui nullos per Siciliam fecerat apparatus. attoniti itaque ſubita ciuium defectione Gotthi, maiorem ſpem in fuga quàm in reſiſtentia ponebant.

Beliſarius in Siciliam applicat.

Hæc Theodato cùm eſſent in Italia nunciata, anxio animo legatos ad Iuſtinianum mittit, cum mandatis huiuſmodi: Sicilia ſe ſpõtè ſecedere, & in Italiæ tributum recognitionisq; ſignum, coronam auream librarum 30. ac in omnem expeditionem quãcunque iuſſerit imperator expeditionem, Romanos milites cœpit polliceri, inſupèr in epiſcopos viroſque ſenatorios iuriſdictionem permittere, & vt maieſtas imperij in vrbem & Italiã reſtituta eſſe videretur, ſe curaturũ nomen imperatoris inter ſacra cæremoniasque primùm proferri, ſtatuamq; nullam regi Italico, niſi ſecundùm imperatoriam locari debere.

Theodati legatio ad Iuſtinianũ.

Iuſtinianus ad regis legationem benignè reſpondit, vt & pollicitationes ample-

ampleɛteretur,ſed Italiam omninò reddi poſtulans, ſe Theodati rebus ac amplitudini promiſit conſulturum. Theodatus intereà accepit, Vãdalos in Africa nouos motus ſuſcitâſſe, ad quos cõprimendos Beliſarius traiecerit. elatus animo, ſimulq́; ex eo quòd poſt Mundi interitum, Gotthi duce Gripa reparato exercitu in Dalmatia, Theodati rem adeò reſtituerunt, vt Iuſtiniani exercitus omnia quæ Mundus ceperat, linquere ſit coactus: & nedùm ſpreuit ea quæ cũ Iuſtiniano agere cœperat, ſed & illius oratores in cuſtodia teneri iuſſit: & vt meliorem ſolito vitã inſtituiſſe Romanis ac Italis oſtenderet, vaſa aurea ac argentea, quæ Agapetum legationis cauſa, vt ſuprà eſt dictum, vſuris ſubieciſſe notum erat, ex fiſci pecunia redimi, & in B. Petri ſacrarium referri curauit, annonæque caritate Italiam laborantem, maxima liberalitate ſolatus eſt.

Gripa dux.

Eodem tempore Beliſarius in Siciliã reuerſus eſt, quam ilicò pacatam obtinuit. præſidijs itaq; impoſitis indè ſoluens, Rhegiũ eſt delatus. eam vrbem & circunadiacentia oppida eueſtigiò recepit, ſeſe in deditionẽ ob ingẽs in Gotthos odium offerentibus. Ea cùm fieri vidiſſet Embrunus, aliàs Euermidt, Theodati gener, Brutiorum prouinciã adminiſtrãs, ſeſe etiàm ipſe permiſit Beliſario: à quo cùm eſſet Conſtãtinopolim miſſus, imperator eum patriciũ allectum multis muneribus donauit. deindè Beliſarius mouit Neapolim, moxq́; ſuburbana potitus eſt. cumque obſidionem pararet, Neapolitani Stephanum magnæ authoritatis virũ mittunt cum talibus mãdatis: Optare quidem ciues Neapolitanos vrbem dedere imperatori, ſed facultatem eis ſublatã, quòd eorum vxores liberoſq́; Theodatus obſides Rauennæ haberet: eſſe quoquè in ciuitate Gotthorum præſidium, qui deditionem impedirent.

Beliſarij in Italia ſucceſſus.

Beliſarius confutãdo ſuaſit deditionem, quia non indè recederet, niſi vrbe expugnata. ſed nihil egit. vndè eam maximis laboribus tandem expugnauit. Tunc ingreſſi milites diripiunt, incenduntq́; ædes paſsim, quos tamẽ Beliſarius longa oratione vix tãdèm adduxit, quòd prǣda contẽti, Neapolitanis vxores, filios & ciuitatem permiſerunt, nulloſq́; poſteà ciues vel capere deincèps, vel occidere curabant milites. in Gotthos etiàm qui in prǣſidio fuerant, non ſolùm ſæuitia non eſt vſus Beliſarius, ſed eos humanitèr tractauit.

Neapolis capta.

Intereà Theodato apud vrbem torpeſcente, Gotthi & Romæ & circum ea loca degentes, cùm antea Theodati malignitatem occultè damnare cõſueuiſſent, auditis his geſtis lamentabãtur: & cùm ſcirent Beliſarium ad vrbẽ venturũ, ſe ipſos cohortati, 35. ab vrbe milliario apud Tegetem oppidum Vitigim ſibi & Italicis regem creauère. is nanque etſi obſcuro genere ortus erat, magnitudine tamen animi cæteros excellebat.

Vitigis rex.

Audiens hoc Theodatus, per deuia fugit Rauennam verſùs. ſed miſſi poſt eum à nouo rege Gotthi, eum peremerũt. Exindè Vitigis Romam venit, Syluerium pon. Ro. quem, vt dictum eſt, pecunia corruptus ordinauerat Theodatus, & ſenatum populumq́ue Ro. allocutus, beneficia Theodorici regis memorauit, hortatus vt in fide manerent, tantas eſſe Gotthorum vires, vt benè ſe defenderent. cum Gotthis verò de gerẽdo bello multa diſſeruit, quibus longa oratione perſuaſit, conducere præſidio Romæ relicto Rauennam accedere, & Gotthis congregatis, Beliſario congredi.

Theodati mors.

Profectus itaq; è Roma, Luderim cũ 4. millib' militum vrbi pſidio reliquit, accerſitos etiàm quoſdam ſenatorij ordinis viros, obſides ſecum abduxit, veniensq́; Rauẽnam, Mataſuntham Theodorici ex Amalaſuntha filia neptem, inuitam duxit vxorem, diſpoſuitque potentèr armorum copias. Beliſarius verò reparato exercitu, præſidioq́ue Neapoli relicto, Romam tẽdit. quod cùm Romani habuiſſent exploratum, Syluerio papa ſuadente, publico conſilio ſtatuerunt, nõ modò illum & copias ſuas admittere, ſed ei acceſſum properum nũciare. Miſſus ad eam rem Mediolanenſis quidam, Fidelis dictus, Atalarici quondàm præfectus, qui Beliſarium perduxit ad portam Aſinariam.

Luderis præfectus.

Beliſarius Roma potitur.

Con-

Conterriti ob hoc Gotthi in præſidio, fide publica à Romanis impetrata, abire ſtatuerunt. euenitque vt qua die Beliſarius Aſinariam portam intraret, eadem Gotthi portam Flamineam ſint egreſſi. receptus intra vrbem Beliſarius, ſenatum ac populum Rom. multa dubijs in rebus vt erant accommoda allocutus eſt. mox vrbis quoquè mœnia inſtaurauit, multiſq; excitatis propugnaculis, aggere & foſſa circunductis, firmiorem vrbem reddidit. deindè ciuitates & oppida in circuitu plurima cepit, non ſinè Vitigis pugna ac vtriuſq; partis cęde maxima.

Vitigis obſidet vrbē.

Vitigis igitur cùm propter vrbiũ defectionem videret ſibi periculum imminere, ante omnia fœdus cum Francorũ regibus inijt: quo icto, cum toto Gotthorum robore in bellũ deſcendere ſtatuit. itaque Romam ducens, habens ſecum ducenta millia hominum armatorum, non aliud verebatur quàm quòd Beliſarius nõ expectaret. Beliſarius autem cùm tantam molem in ſe conuerti ſentirèt, Conſtantinum & Beſſam cum ſuis copijs aduocauit. Cumque Gotthi Romam appropinquarẽt, ad Anienem fluuium conſtiterũt. nam illic pontem turribus & præſidio munitum Beliſarius fecerat. ibì Gotthi caſtra ponunt. variæ committuntur pugnæ.

Gotthi poſteà ad obſidionẽ ſe ꝑparãt, & profecti circa vrbẽ aquęductus om̃es interruperũt, ex quo molẽdi magna incommoditas prouenit Ro. paulò deindè pòſt per inſidias introgreſſi, ad molẽ Adriani inuadendam, quæ nunc dicitur caſtrum S. Angeli, ſcaliſque admotis primũ receperunt ambitum. ſed Cõſtantinus ex ſuperiori parte cum militibus repugnans, molem ipſam ſeruauit. Exindè Vitigis ad Prænestinã portam cum multitudine Gotthorum expugnandam acceſſit. quam tamen Beliſarius cum ſuis, etſi difficultèr, defendit. Durãte itaq; obſidione multis conflictibus habitis, etſi Ro. Beliſarij virtutem admirarentur, tamen querela ipſorum erat, quòd contra tantas Gotthorum vires exiguis ipſe copijs Romam in præſentes difficultates miſiſſet. Beliſarius etſi aliâs paucitatem ſuorum Iuſtiniano ſignificâſſet, & quòd vrbem exire aduersùs Gotthos non auderet, tamen nunc vehementiùs ſcribit vrbis obſidionem, & ſibi non ſupra 5. millia militum eſſe, Romanos verò horum periculorũ inſuetos, obſidionem ægrè tolerantes. quantùm verò ad ſe attineret, vitam imperatori deuouiſſe, cæterùm videndum eſſe quid ea res vel honoris vel infamiæ ſit allatura. His literis acceptis Iuſtinianus commotus eſt, ac mittere exercitũ renunciat.

Accuſatur Beliſarij temeritas.

Intereà Vitigis mille ciues, quos pridèm Rauẽnam ex Ro. obſides duxerat, interfici fecit, præter paucos qui fugerant in Galliam. ſed & Beliſarius famẽ timens, effecit vt Romani vxores & filias ac omnem imbellem turbam, Neapolim mitterent. tanta enim fames, tum anno ſcilicet Domini D. XXXIX. vt refert Datius, per vniuerſam Italiam fuit, vt in partibus Ligurum mulieres fame filios comederent proprios: in vrbe autem eo valentior, quòd Gotthi omnem commeatum intercluſerunt.

Fames maxima.

Per idem tempus ſuperuenerunt à Iuſtiniano primò mille ſexcẽti equites, Thraces 800. peditum tria millia. durauit autem arctiſſima obſidio, fames ac peſtis non parua. Sæpè inter hæc tentat Vitigis hàc & illàc vrbem inuadere. ſed præſtantiſſimi ducis Beliſarij obſtitit in re militari peritia. Multis igitur hinc indè incommodis fatigatis obſeſſis & obſidentibus, cùm inſupèr nouas copias adueniſſe Beliſario Gotthus perciperet, nec Beliſarius pugnæ copiam faceret, & multitudo Gotthorum vel peſte vel ferro conſumpta erat, obſidionem Vitigis ſoluere cogitabat, miſſaq; legatione ad Beliſarium Vitigis, multa hinc indè dicta ac reſponſa de cauſæ iuſtitia dum fuiſſent, tandèm ad Iuſtinianum imperatorem controuerſias deferri conuenit, vt ex eius authoritate res componeretur: legatique ob hoc miſſi, ac interìm 3. menſium induciæ factæ ſunt, obſideſq; hinc indè traditi, pro inducijs ex fide ſeruandis.

Inducię trium menſiũ.

Intereà vxor Iuſtiniani Theodora, hæreſi Eutychetis contaminata, dolens quòd Anthemius patriarcha pro errore ſuo ab Agapeto papa fuit depoſitus, mi-

Theodora imperatoris vxor.

ſit

Anno Xti 538

ſit epiſtolam ad Syluerium papam, rogans vt aut ad eam veniret, aut amoto Menna, Anthemiũ reuocaret. ſed Syluerius papa reſcripſit: Abſit à me domina Auguſta, vt reuocem hominem hæreticum iam damnatum. Quo audito, fœmineo furore repleta, reſcripſit Beliſario, vt ſumpta occaſione, Syluerium papam à pontificali ſede amotũ, in exilium deportaret.

Vtebatur autem tunc Auguſta conſilio Vigilij, qui eo tempore Romanæ eccl. in regia vrbe apocriſarius erat. hic enim ambitione ductus, ad papatũ adſpirabat. Excogitabant autem cauſam, quòd Syluerius Gotthis vrbem tradere pararet. quod audiens Beliſarius, minimè fidem adhibuit. nihilominùs Syluerium vocauit ad palatium, & Iohannes quidam ſubdiaconus, falſis acceptis & auditis teſtibus, ſubitò pallium de collo Syluerij traxit, pôtificalibusq; exutum veſtibus, monaſtica veſte induit. Quem & Vigilius diaconus, eius ſedem recipiens, ad Pontianas inſulas in exilium miſit.

Syluerius papa relegatur

Alij dicunt occupatum Beliſarium, Antoniæ vxori ſuæ commiſiſſe negocium, quæ ſubornatis à Vigilio teſtibus, qui aſſirmabant Syluerium in vrbem Romam Gotthos per inſidias introducere paraſſe, coëgit ità hominem abdicare ſe pontificatu, & miſit in exilium, in quo non ſinè opinione ſanctitatis moritur, vbi annũ vnũ, menſes 5. in pontificatu ſediſſet. de hoc 23. q. 4. Beliſarius. vbi Syluerius execrauit Beliſarium, pro eo quòd ipſum relegaſſet, & poſteà damnauit Vigilium diaconum. ex quo habes, quòd in ſuperſcriptione debet ſtare, Syluerius, non Sylueſter: & Beliſarius, non Guiliſarius.

Vigilius papa.

Anno Xti 538

Syluerio itaque defuncto anno ſalutis D.38. Vigilius diaconus creatus eſt in papã, qui erat Romanus, & ſedit annis 14. quod poſtquàm comperit Theodora Auguſta, ad eum ſcribit, vt ſecundùm promiſſa Anthemium reuocet. Ad quam Vigilius reſponſa dedit, ſcribens: Abſit à me domina Auguſta: ſi eñ ego à principio malè locutus ſum & inſipienter, doleo: nunc aũt quanuis indignus Chriſti & B. Petri vicarius, nullo modo conſentio, vt hominem hæreticũ & per ſummos pôtifices ꝓdeceſſores meos damnatum, in ſtatum priſtinũ reſtituam. quod poſtq̃ Auguſta comperit, nimis turbata eſt, ſed ad tempus furorem occultauit, vſquequò vindicaret, vt dicet.

Cùm autem poſt inducias factas, vt ſuprà dictum eſt, Beliſarius vrbẽ, Gotthi verò caſtra cuſtodirent, querelæ & altercationes ortæ ſunt pro inducijs côtra fidem violatis. nam deſertas à Gotthis vrbes aliquas Ro. occupauerũt. quarè Vitigis miſſis nũcijs ad Beliſariũ, reſtitutionem petebat. Quibus Beliſarius: Redite, inquit, regi veſtro dicite, paterè omnibus, quòd Gotthi eas vrbes pro derelicto habuére: occupare verò quæ à nullo poſſidẽtur, nequaquàm prohiberi poſſe.

Seditiones ꝓpter violatas inducias.

Ex hoc ſuſpiciones ſurrexêre, querẽtibus Gotthis paria referre. Nec multò pôſt Gotthi furtim Romam capere tentauerunt, primò per aquæductũ quendã noctù, deindè ratibus traiecto amne iuxta Martium campum, ſed in vtroq; loco eos feſellit ſpes. nam & per aquæductum conſpecta lumina fraudem detexerunt, & in campo Martio non proceſſit proditio. duo tamẽ plebeij homines iuxta templum B. Petri habitantes, (nam nec templũ, nec ędes circa id Gotthi violabant) ſermonem cum Vitige habuerunt de vrbe prodẽda, dantes modum, quòd ratibus amnem tranſirẽt: & nè vigiles vrbis in eo loco obſtarẽt, corrupti ſunt duo Romani, qui poculum ſomniferũ optimo vino mixtum, vigilibus propinarent. ſed volente Deo, alter eorum pœnitentia ductus, rem Beliſario pateſecit, captoque altero, torto & confeſſo, naſus & auriculæ amputatæ ſunt, ipſeque aſino impoſitus, ad caſtra Gotthorum miſſus eſt.

Beliſarius itaq; his fraudibus deprehenſis, ſeruandas inducias nequaquàm exiſtimabat: quarè ad Iohãnem ducem ſuũ ſcripſit, vt bellum exequeretur. Ille igitur cum duobus millibus equitum agrũ Picenũ peruadens, vxores natosq; Gotthorũ cepit, prędis ac rapinis regionem totam inuoluit. Indè captis multis oppidis, Ariminũ obſidere ſtatuit, duct⁹ ea ſpe, quòd ciues nô benè côuenire cũ

Iohannes dux Beliſarij bellũ redintegrat.

Gotthis audiuit. & cùm copias admouiſſet, tantū terrorem intulit Gotthis, vt diſſiſi, Rauennā omnes hinc demigrarent. ciues aūt mox portas Iohanni aperuerunt. ità Ariminū cepit, relictis poſt ſe duabus validis vrbibus à Gotthis cuſtoditis, Auximo & Vrbino.

Fuit hoc totum cōtra Beliſarij præceptum, ſed ipſe Iohānes ſperabat Arimino capto, Vitigim Romæ obſidionē ſoluturum. quod & factū eſt. ſimul enī vt intellexerunt Gotthi Ariminum captum, obſidionē vrbis Romæ diſſoluere ac indè abire ſtatuerūt. Itaq; Vitigis paucis pòſt diebus obſidionē ſoluit, ac crematis caſtris cum omnibus copijs abiuit. Durauit autem hæc obſidio anno integro ac diebus nouem, nec in tota obſidione Gotthi apoſtolorum Petri & Pauli templa, extra muros vrbis poſita, in aliquo violauerunt, ſed ſacerdotes in illis permanentes, liberè rem diuinam exequebantur, vt Leonardus ſcribit.

Vitigis autem licèt Rauennam properaret, vrbes tamen Hetruriæ & aliarum prouinciarum continere in poteſtate ſtudebat, præſidijs impoſitis: ipſe cum reliquo exercitu ad obſidendū Ariminum profectus eſt, in eoque oppido Iohannem obſedit. Beliſarius aūt Martinum & Ildigerem cum equitibus mille feſtinare Ariminum iuſſit, vt indè Iohannē cum equitatu ante obſidionem educerēt. ſed Iohannes ibì māſit ac ſuos retinuit, pauloq; pòſt (vt dictum eſt) obſeſſus fuit. *Vitigis Ariminum obſidet.* Vitigis ante Ariminū ligneam turrim fabricari fecit, fiunt excurſus & pugnæ, & certo die committitur atrox prælium circa turrim, vbi multi Gotthorum cadunt, & poſt longū certamen turrim Gotthi retraxerunt, ſed tanta ſuorum cæde, vt ſpem abijcerent vi expugnandi, ſed fame peruincere obſeſſos cogitabant.

Mundilas dux. Per idem tempus Mediolaneñ legatis qui Romam venerant, ciuitatem imperatori offerentibus, auxiliares copias Beliſarius conceſſit. præfecit autē copijs Mundilā virum ſtrenuum: hi omēs ex vrbe Roma claſſe Genuam delati, indè pedeſtri itinere Mediolanum petiuerunt. obuiant Gotthi, conflictuq; habito, Fidelis ciuis Mediolaneñ occiditur. non minùs Mundilas ac ſui, fugatis tandèm Gotthis, Mediolanum peruenêre. *Vraias Gotthorū dux.* quod intelligens Vitigis, Vraiam fratris filium cū exercitu ad ea loca trāſmiſit, quia aliquæ vrbes vicinæ deſecerant, timens nè reliquæ ſequerentur. non minùs ad Theodobertum Francorum regem ſcripſit confœderatum ſibi, & auxilia petiuit.

Beliſarius inter hæc Roma egreſſus, Tudertum pactione recepit cum nonnullis oppidis. Interìm verò Vitigis Anconem vrbem, quæ Beliſarij præſidio tenebatur, experiri conſtituit. Conon q̄ præfectus vrbi erat, timens ſuburbanis, cū omnibus copijs obuiàm it, impar tñ hoſti, nihilominùs cōgreditur: & cùm tantam multitudinē ferre non poſſet, poſtremū in fugā verſus à Gotthis, magnam ſuorū partem amiſit. ſub ipſis enī mœnibus magna ſtrages facta eſt, & ipſe Conon nō alitèr q̄ per funē de mœnib' dimiſſum, in vrbem receptus eſt.

Narſes nouū exercitū adduxit. Inter hæc Narſes cū exercitu in Italiam venit. Erat autē Narſes eunuchus, multumq; gratia & potētia apud Iuſtinianum valēs. vnus enim aulā imperialem gubernabat. Venit & Beliſarius in Picentes, & circa *Firmum duces ipſi ſimul & exercitus conuenerunt, vt de cōmuni bello cōſultarent. Beliſarius Auximum obſidere conſuluit, Narſes Iohannem Arimini obſeſſum, liberādum dixit. accuſabant alij Iohannem, quòd contra preceptum Beliſarij ſeſe Arimini incluſiſſet.

Conſiliū ducū de bello. Narſes lōga oratione habita, ſubueniendum eſſe cōcluſit obſeſſis primùm. Adiuuabāt Narſetis ſententiā literę Iohānis ad Beliſarium ſcriptæ, quibus ſame confectos milites pepigiſſe morā vij. dierū ſignificabatur. ſententia Narſetis in conſilio approbata, Beliſarius rebus prouidit, & Ildigerē claſſi prefecit. copiæ omnes Arimino appropinquant. Gotthi itaq; cùm à duobus exercitibus & à claſſe terra mariq; circūuētos ſe vidiſſent, obſidionē ilicò diſſoluerūt, nullo ordine Rauennā ex fuga repetentes.

Ildiger cū claſſe primus applicuit, ac caſtra Gotthorū diripuit, poſt eū Martinus & Beliſarius. cùm verò Iohannem

& mi-

& milites qui cum eo obſeſſi fuerant, pallore & inedia confectos Beliſarius conſpiceret, Iohannis temeritati illudens, Permagnas, inquit, gratias Ildigeri debes. Ad hæc Iohannes ſuperbè, ſe Ildigeri nullas gratias debere, ſed Narſeti, dicens, nullam Beliſario curam fuiſſe ſalutis ſuę, niſi Narſes compuliſſet.

Hæc verba Beliſarium turbârunt, & fuerunt diſſenſionis initium. Iohannes enim poſt hæc Beliſarium timens, Narſeti adhæſit. cæteri quoquè Narſetem irritabant, quòd quæſtor & ſecretorum principis particeps, non deberet ſequi Beliſarium, cùm & exercitum haberet Beliſarij præſtantiorem, gloriam Italię ſibi vendicare deberet. Hæc verba Narſetem ità extulerunt, vt ſeorſùm caſtra ſua faceret. ſimul tamen ad obſidionem Vrbini profecti ſunt, ſed diuerſis ſtudijs & caſtris: & cùm Beliſarius vrbẽ expugnare ſtatuiſſet machinis, Narſes quaſi rem vanam deriſit, ac paulò pòſt Ariminum abijt. at Beliſario ſoli inſtâti, Vrbini pacto tandèm deditionem faciunt. poſteà etiàm* Vrbeuetanos penuriâ laborantes, in ſuam quoquè poteſtatem redegit.

Mundilas per idem tempus in maximas difficultates peruenit. nam Theodobertus Francorum rex à Vitige vocatus, decem millia Burgundionum miſerat, qua ille multitudine fretus, non procùl à Mediolano caſtra faciebat, & importationem frumẽti commeatusq́; prohibebat. Mundilas copias ſuas Comi, Bergomi & Nouariæ habebat. Hęc intelligens Beliſarius, Martinũ & Vliarium cum magnis copijs Mundilæ miſit. hi Padum tranſire non audebãt. Obſeſſis indiès ſpes & virtus deficiebat.

De hoc certior Beliſarius, Martino, Iohanni & Iuſtino ſcripſit, vt Mediolanum feſtinarent, ſocios liberaturi. illi nihil facturos ſe abſque Narſetis iuſſu reſpondent. Narſeti dum ſcriberet Beliſarius, & Narſes exercitum mittere reſpondit, lentè tamen & incurioſè, quaſi alienum negocium ageretur, fruſtrationem res accepit. premebãtur intereà Mediolanenſes. Tandèm ad extremam neceſſitatem deducti Mundilas & milites, incolumibus ſibi abire liceat, paciſcuntur. Gotthi vrbem ingreſſi, nulli ætati pepercerunt, trucidati paſsim ciues etiam ſenes & impuberes, mulieres in ſeruitutem Burgundionibus traditæ. vrbs ad ſolum euerſa. ità pulcherrima & populoſiſſima vrbs, ob diſcordiam Narſetis & Beliſarij, vltimam cladem ſubijt.

Mediolanũ Gotthis deditur.

Interfecta ſunt in illa neceſſitate Mediolaneñ ciuium ſupra xxx. millia. quę cùm audiſſet Beliſarius, in maximo luctu conſtitutus, imperatori ſcripſit rei ſeriem. Iuſtinianus iſta ægrè tulit, nõ tamen quenquam puniuit, Narſetem ſolummodò ab Italia reuocauit, authoritatem deniquè totius belli penès Beliſarium eſſe iuſſit. Beliſarius etſi omnem curam in Vitigim & Rauennam cõuerteret, duo tamen priùs oppida Gotthis adimenda ſtatuebat, Auximum & Feſulas, neque ea poſt tergum relinquere volebat.

Exercitu igitur trifariàm partito, partem ad obſidionem Auximi ordinauit, aliam cum Cypriano & Iuſtino præfectis Feſulas miſit, tertiã Martino & Iohanni ducendam permiſit. Ipſe itaque Beliſarius Auximum cum valida manu circumſedit: Vitigis ibi præſidium prævalidum locauerat. & cùm ſitũ Beliſarius loci adſpexiſſet, ſpem Auximi expugnandi depoſuit, fame autem domare ſtatuit. quarè obſidione vrbẽ cingens, importationem prohibuit. Gotthis nonnunquàm excurrentibus, obſidentes occurrunt, multitudineq́; retúdũt. hæc eadem certamina Feſulis erãt.

Beliſarius Auximum obſidet.

Cùm hæc eſſet conditio belli, nouæ res circa Padum oriuntur. Franci enim Theodoberto duce, ſuperatis Alpibus, in citeriorem Galliam ingenti multitudine deſcenderunt. Vraias per hęc tempora à Vitige vocatus, Padum tranſiẽrat, Rauennam petiturus. Iohannes autem & Martinus caſtra non procùl ab eo fecerant, tranſitum prohibere quærentes.

Inter hæc Franci circum ea repentè loca ſuperuenerunt. hos Vraias & Gotthi propter fœdus nupèr ictum, auxilio ſibi veniſſe arbitrabantur. erant autem Francorum 80. millia hominum, potiſſima pars peditum. hi veluti amici circa

Noua Francorum eruptio in Italiam.

Papiam pontem trãſgreſſi, mox vbi caſtris Vraiæ propinquârunt, prælio cum Gotthis implicantur. Gotthos in fugam facilè verterunt, fugientes nõ longè à caſtris ducum Beliſarij, qui nihil audiêrunt tum de aduentu Francorũ. armis igitur raptim ſumptis, inopinatò Francis occurrunt, citóque fundũtur, ſola fuga ſibi conſulentes. ſic Franci victores, vna eademque die Gotthorum & Beliſarij copiarum caſtra vtraq; ceperunt, commeatu in illis abundè inuento.

Hic ſubitus aduentus Vitigim ſimul & Beliſarium turbauit. Franci autem commorantes circa Padum, cùm neq; vina neque cætera opportuna reperirent, vtpotè in terra bello exhauſta, in varios languores breui inciderũt, quibus vexati, per eadem veſtigia qua venerant, trans alpes rediêrunt. Feſulæ intereà pactione vrbem Cypriano & Iuſtino dedidêre. hi cum copijs * omnes Auximum profecti ſunt, & cùm auxilia ſæpiùs ꝓmiſſa obſeſſis, nequaquàm venirent, & Beliſarius fontem vrbi tollere ſatageret, obſeſſi egreſſi oppidum, prælium acerrimum iniêrunt. periêrunt vtrinquè plurimi. tandèm Beliſarij milites Gotthos intra mœnia refugere compulerunt. Deindè cùm Beliſarius fontem tollere non poſſet, eum inficiendum curauit, & ſic penitùs inutilem reddidit.

Auximum Beliſario redditur. Orta demùm mentio eſt deditionis. compoſita eſt res, vt dimidia rerum pars militibus in prædam daretur, reliquam Gotthi retinerent, vtque Gotthi qui erant Auximi, in exercitu Beliſarij remanerent. Auximo recepto, Beliſarius aduersùs Vitigim Rauennã duxit cum maximis copijs, importari nihil permiſit: & cùm Rauenna arctiſſimè obſideretur, Francorum legati ad Vitigim venerunt, offerentes Francorum quinquaginta millia armatorum auxilio fore. Hæc grandia partim extollebant Vitigim, partim deterrebant. Nam venturos Francos victores non dubitabant, ſed regni ſocietatem ſeruaturos eſſe, nullo modo credebant. Hanc etiàm ſuſpicionem augebat Beliſarius. vbi enim cognouit per Francos Gotthis oblata, ſuos etiàm legatos Rauennam miſit, commemorando infidelitatem Francorum, offerens concordiam cum imperatore Rom.

Rauenna obſeſſa.

Francorum pollicita.

Gotthi Frãcorum & Beliſarij hincindè diſcuſſis legationibus, tãdèm imperatoris concordiam prætulerunt, & ſic legati Francorum irrita legatione dimiſſi ſunt. Compoſitionis autem hic exitus erat, vt controuerſiæ omnes ad arbitrium imperatoris delegarẽtur. Legati partium huius rei gratia miſſi, & induciæ inter obſeſſos & obſidentes pactæ fuêre.

Horrea regia deflagrant. Inter hæc accidit, vt horrea publica Rauennæ cum omni frumento cremarentur, quæ res in maximas difficultates Gotthos induxit. alij autem opera Beliſarij incendium patratum, alij fulmine, regina quoque in ſuſpicionem veniebat, quoniam inuita nuptijs Vitigis erat accepta. hoc enim incendium Gotthos quaſi in deſperationem adduxit. Multi Gotthorum per hæc tempora Beliſario adhærere cœperunt, & cùm hæc eſſet conditio rerum, legati ab imperatore venerunt. Summa erat decreti Iuſtiniani, Vitigis omnia trans Padum loca retineat, circa Padum ſeu citra omnia dimittat, mediã pecuniarum regalium partẽ imperatori tradat, reliquam retineat. concordia Vitigi placuit.

Conditiones pacis.

Beliſarius autem ſecum indignans, quòd cùm plenè de Gotthis victoriam habere poſſet, ſibi auferebatur, vndè nec ſubſcribere voluit. quod Gotthis diſplicuit, quaſi nihil actum videretur. legati verò contra Beliſarium indignati, quibus ex hoc nata eſt ſuſpicio, quaſi imperium affectaret. qua opinione inducti, clàm ad eum Gotthi miſerunt, hortantes vt imperium ſuſciperet. ſi id faceret, Gotthos ſibi parituros. ſenſit hoc Vitigis, ac per ſuos nuncios eadem hortatus eſt.

Iſta conſiderans Beliſarius vtilia fore, per frequentes nuncios hinc indè, inter eos tandèm conuenit. Erant verò promiſſorum genera duo: vnum de legitima gubernatione, inſtitutisq; Gotthorum conſeruandis: aliud, quod ipſe

Italiæ

Italiæ Gotthorumq́; poſthàc rex eſſet. hæc ſi ille iuret, portas ſibi Gotthos aperturos. Beliſarius cętera iurauit oĩa, de regno autem ſuſcipiendo, cùm Rauennæ foret, coram Vitige Gotthorumq́ue proceribus ſe pręſtaturum iuſiurandum dixit. legati nequaquàm ſuſpicantes, quin rex eſſe velit, cum magna pompa Beliſarium Rauennam introducunt.

Beliſarius Rauēnæ conſtitutus, paulatìm dedit licentiam Gotthis domum remeandi. Ità multitudine Gotthorum Rauennæ attenuata, Beliſarij exercitus longè potentior manſit. Sed cùm ſuſceptio regni à Beliſario differretur, ea res admirationem parabat.

Intereà autem fama peruenit ad Iuſtinianum, Beliſarium affectare Italiæ regnũ, quo metu Iuſtinianus eum ad ſe vocauit. Gotthi hoc audientes, perſuadent quòd nullo modo parêret. ſed vbi apparatus viderêt, deceptos ſeſe à Beliſario cognouerũt. ſed quid agerent, nõ habebant, cùm proceres Rauennæ in poteſtate ſua haberet.

At Gotthi qui trans Padũ erant, vbi hæc ſenſerunt, Papiæ conuenientes, de fraude Beliſarij cõqueſti, Vraiam conſtituere ſibi regem voluerunt, quod ille paſſus non eſt, cùm fratris filius Vitigis eſſet. Hac excuſatione author fuit, vt Ildouadus rex cõſtitueretur vir magnæ authoritatis. Is ergò ex Verona vocatus & purpura indutus, rex appellatus eſt. Ildouadus ergò cõſilio Gotthorum ad Beliſariũ miſit, cõmemorata illius promiſſione de regni ſuſceptione, defectũ fidei palàm arguit, & ſi rex iuxta ꝓmiſſa fieri velit, Ildouadum Rauennam venturum, & purpuram ad pedes eius poſiturum: ſin aliterè, nè grauitèr ferat, ſi Ildouadus & Gotthi de communi gentis ſalute prouideant. Beliſarius palàm ad hæc, Iuſtiniano viuente nũquàm ſe regnum eſſe ſuſcepturum.

Gotthi nouum regem creant.

Cum hoc reſponſo legati ad Ildouadum Papiam rediérũt, & Beliſarius parata claſſe cum Vitige ac cæteris Gotthorum proceribus, cumq́; theſauris regijs Byzantium nauigauit quinto anno poſtquàm bellũ in Italia gerere inceperat. Cumq́; Byzantium veniſſent,

Beliſarius cum Vitige Byzantium redit.

Beliſarius magna lætitia à Iuſtiniano ſuſceptus eſt, omnem de ſe ſuſpicionem deleuit. Gotthi ſecum venientes, ſuſcepti ſunt humaniſſimè. Videns autē Iuſtinianus Vitigim, valdè gauiſus eſt, & nõ multò pòſt fecit eum patriciũ, multoq́ue proſequebatur honore. Admirabantur autem oẽs Beliſarij virtutem, tollẽtes illum in cælum laudibus, quòd nupèr Aphricam, nunc Italiam ad imperium reuocârit.

Per hæc tempora Theodoricus rex Metenſium moritur, cui Theodobertus filius ſuccedit, qui aduersùs Clothariũ in ſocietatem belli, quod iam diù Childebertus Pariſiorum rex animo agitatabat, accinctus. iunctis ergò pari fide exercitibus, in Clothariũ proficiſci cõſtituunt. Ea re Gothildis cognita, relictis Pariſijs, Turonum abijt, diui Martini ædem lachrymans ingreditur, orat religioſa mulier ſanctũ Martinum, impediat regis filios inter ſe cõfligari, quí tametſi pluribus eſſent inquinati vitijs, occurrat tamen furentibus. Mors Theodorici.

Gothildis oratione creditum eſt, in beneuolẽtiam fratres rediſſe. nam cùm acies non procùl conſtitiſſent, ortis imbribus, tonante ſupra modum cælo & ventis flantibus, tanta tempeſtate Childeberthi Theodobertiq́ue copiæ attritæ ſunt, vt nihil illis armorum præter clypeum reliquum fuerit. procumbentes humi milites, laceris veſtibus & ſagis, illum diem vltimum ſibi credebant. Nec tamen illius tempeſtatis gutta ſaltem, Clotharij exercitum attigit. Hoc terribili prodigio moti, miſſiſq́; ad Clotharium legatis, pacẽ vltrò pollicentur: qua vtrinquè data, diſceſſum eſt. Hæc in agro Aurelianenſi acta.

Hac tẽpeſtate Childebertus & Clotharius vniti, Hiſpaniam intrant, & ea auro ſpoliata, & ſecum aſſumpta ſtola S. Vincentij martyris, iuxta Pariſios eccleſiam præfato martyri, in qua ſtolam ipſam collocarent, ædificant, Iuſtino ĩmperante. Gothildis, aliás Crothildis, digniſſima vidua, mater dictorum Clotharij & Childeberti, plena dierũ ſuorum moritur, & Pariſijs in Eccleſia S. Petri ſepelitur, Iuſtiniano imperante. Gothildis moritur.

GENERATIO XIX.

Anno dni 540

Anno dni 540.

ANNO ſalutis noſtræ 540. ſub Vigilio papa & Iuſtiniano imperatore incepit xix. generatio. Quo tempore Theodora imperatrix Vigilium in iudicium vocauit, & quòd eius fraudibus Syluerius in exilium fuerit miſſus, accuſat. addidit, quòd eo cooperante, adoleſcens quidam cæſus ad mortē ſit. pro eo Anthemium quendam cum his mandatis Theodora Romam mittit, vt Vigilium parēre recuſantē, ad ſe vi perduceret.

Theodora imperatrix.

Anthemius Romam veniens, in baſilica S. Cęciliæ hominem compręhēdit, munera populo ob diem natalem ſuum diſtribuentem: captumq́ue, quibuſdam Rom. adiuuantibus, Cōſtātinopolim perducit. Vectus eſt itaque Vigilius per Tiberim, feruntq́ue eum tam fuſtibus quàm ſaxis cum execratione à populo impetitum, cum hac verborum exprobratione, Malè meritus es de Romanis, mala omnia tecum veniant.

In Siciliam verò perueniens, concedentibus his qui eum ducebant, quoſdam ad ſacros ordines adſciuit, ex hisq́; Ampliatum presbyterum & Valētinianum epiſcopum, qui clerum & Romanum pop. immò Eccleſiam gubernarēt. Ei verò è Sicilia moueuti Cōſtantinopolim, Iuſtinianus cū magno comitatu fit obuiàm. ingrediuntur vrbem clero præcedente, vſque ad templū S. Sophię, quod Iuſtinianus erexerat, cętera mundi opera excellens.

Templum Sophię.

Tentabat autem Theodora Vigiliū, vt quod pollicitus erat, pſtaret, & Anthemium reſtitueret. Cui ille, mâlle ſe quoduis ſupplicium pati, quàm illum reſtituere. Tunc quidā dedit ei alapam, dicens: Neſcis quibus loqueris homicida? Ex quo fugit in S. Euphemiæ templum, ſed indè à craſſatoribus trahitur, & iniecto in collum eius fune, tāquàm latro per totam vrbem vſque ad veſperam trahitur. deindè in carcerem incluſus, pane & aqua aliquandiù duxit vitā, ità patientèr & ęquo animo, vt ſempèr diceret ſe peiora meritum. clerici autem qui hominem ſecuti fuerant, partim in exilium, partim ad excidenda metalla deportati ſunt, & Vigilius quoquè in exilium miſſus eſt.

Verùm poſt Beiiſarij receſſum ex Italia confeſtim apparuit, quantum inter gubernationem aliorum & Beliſarij intereſſet. vt enim omittamus rei militaris ſcientiam, qua omnes mortales exceſſit, erat in illo humanitas ſumma, per quā pauperi ęquè vt opulēto par erat. acceſſus ad eum facilis, liberalitas admirādæ ruſticorum verò tātam habebat curam, vt in ducēdo exercitu neminem eorum violari, nemini dāna inferri pateretur. milites ſui ne poma quidem in arboribus pendentia attingere audebant. Qui verò in gubernatione ſucceſſerunt, neq; humanitate, neq; virtute, neque abſtinentia valuēre. nā & ipſi rapinas prædasq; ſectabantur, & milites in omnem licentiam prolabi permiſerunt, ſuperbi quidem in ſocios, in hoſtes non ſatis feroces.

Magna Beliſarij virtus.

Id cùm intelligerent Gotthi, animos reſumpſerunt, & Vraia regnum aſpernante, Ildouadum Veronæ dominum purpura indutum, regem Gotthorum Papiæ declarant, qui ſumma cum diligētia curam exequi cœpit. Gotthos eñ omnes & Italos qui cum eis ſentiebant, Papiam cum armis venire iubet. adiuuabant autem non mediocritèr Gotthorū partes auaritia & iniuria ſucceſſorū Beliſarij, qui quaoquàm multa per quæſtores raperent, non tamen militem, vt par erat, pecunia adiuuabant.

Ildouadus rex. in Italia

Ildouadus collectis Gotthorum reliquijs, breui oēs trans Padum, omnesq́; Venetice regionis vrbes in poteſtatem recepit: & commiſſo prælio cum Vitali apud Taruiſium, illum fugat: cæteri trucidati ſunt aut capti, qua victoria auctus Ildouadus, Vraiam ad mortem vſque perſecutus eſt, ſuſpicione prætenſa, quòd cum hoſtibus ſentiret. re autem vera motus eſt, quia ſibi ſuſpectus erat hominis, genere et virtute conſpicui, potentatus. Mortem Vraię permulti Gotthorum improbārunt, cuius cauſa ipſe Ildouadus à Builla, vno ex cuſtodibus ſui corporis, in conuiuio occiſus eſt. ſuffectus illi Araricus, qui quinto, poſtq̄ rex creatus fuerat, menſe & ipſe etiàm eſt occiſus.

Vraia occiditur.

Ildouadus à Builla interfectus.

Araricus rex occiſus.

Duobus his regibus intra biennium interfectis, ad Totilā, qui & Baduilla, magno

magno Gotthorum conſenſu regnum peruenit. Erat tum in Taruiſio dominans, & cum Iuſtiniani ducibus fœdera pepigerat, quod Gotthis nō diſplicebat feſſis. nūc eo faciliùs, Ararico de medio ſublato, Totilam ipſum regem creauerunt, vel vt alij volunt, quia nondùm fœdera pactus cum Romanis erat Totilas, ſed quærebat eorum amicitias: ideò priusquàm Romanis iungeretur, regem faciunt & retrahunt.

Totilas rex creatur.

Cognouerat intereà Iuſtinianus ea quæ in Italia contigerant, & ducum ſuorum imperitiam ſeuerè increpat: quibus permoti duces, Rauēnæ omnes cōuenerunt, & Veronam capere ſtatuerunt, quam per inſidias cùm cepiſſent, & Gotthi in arcem refugiſſent, dum de præda inter ſe contendunt, illam amiſerunt. nam negligentes in campis, ex arce viſi ſunt à Gotthis, qui ſubſequi debuiſſent. vndè Gotthi deſcendunt, & exercitum qui intrauerat, perimunt. eò duces Iuſtiniani retroceſſerunt, & cum exercitu Totilæ nunc congregato, apud Trebiam fluuium conflixerunt, victiq; ſunt. omnia militaria ſigna ad Totilam relata ſunt, magna gloria exultantem. Vſus eſt autē humanè hac victoria, captiuosque multos gratuitò dimiſit, & poſteà partem exercitûs mittēs, Florentiam obſidere iubet. ſed non diù ibi morati, habitis hincindè conflictibus, obſidere dimiſerunt. atque ità finitum eſt ſeptimi anni bellum.

Totilæ exercitus vicit Iuſtiniani.

Sequenti anno Totilas in Hetruriam tranſijt, & deindè Tiberi trāſmiſſo, Beneuentum petijt, eamque vrbem mœnibus ſpoliauit. Neapolim deindè obſedit, in cuius præſidio erat Conon cum mille militibus, & durāte obſidiōe, partem exercitûs Cumas miſit, in qua ciuitate mulieres ex nobilitate Romana quaſdā cepit, & liberas parētibus & maritis cū honeſto comitatu remiſit: cepit Apuliam, Lucaniam atque Calabriam.

Totilas Neapolim obſedit.

Interim Neapolis acriùs obſidebatur. quod intelligens Iuſtinianus, Maximianum cum nouis copijs miſit, quo apud Epirum cunctante, Demetrium cum claſſe in Siciliam nauigare iuſſit. Demetrius iterùm à Totila victus eſt, captus & vinculis traditus. Alloquitur tūc Neapolitanos Totilas, deditiōemq; ſuadet, quibus inducias xxx. dierum petentibus, ter xxx. dies conceſſit. Tandèm Neapolis deditur, in qua nulla violentia facta eſt. Conon abire permiſſus, & nauigia ei conceſſa ſunt.

Neapolis capitur.

His rebus cognitis, Iuſtinianus iterùm Beliſarium ad Italicum bellum elegit, qui medio tempore aduersùs Parthos bellum geſſerat, nec planè finierat. Veniens in Italiam Beliſarius, Hydruntum oppidum Calabriæ obſidione liberat. miſſo Valentino, ipſe Polam nauigauit & Rauennam venit, reperitq; res peiùs ſe habere quàm putârat, ità vt pœniteret eum in Italiam veniſſe.

Totilas verò Tiburin poteſtatem accepit, deindè ad Auximum obſidendum peruenit, Firmum quoquè & Aſculum pactione cepit, Spoletumque & Aſſiſiū, & Cyprianum qui Peruſiæ præerat, prouocatum à ſuo milite interfici curauit. milites tamen poſt mortem Cypriani vrbem egregiè defendebant, itaque circa illam commorari Totila nolens, ſoluta Peruſiæ obſidione, Romam petere contendit.

Intereà cùm rex Totilas S. virum Benedictum ſpiritum prophetiæ habere audijſſet, ad eius monaſterium pergens, explorare conatus eſt an ſic eſſet. cuidā ex ſuis regalibus indutum ad monaſterium ire præcepit, in cuius obſequium tres comites adiunxit, vt ante ſeruū Dei regem Totilam ſimulantes, ſalutarent. Rigo veſtibus & obſequijs vt rex decoratus incedit. eum cùm vir Dei eminùs cōſpexiſſet, dixit: Fili, depone quod portas, non eſt tuum. Expaueſcens ſimulator, protinùs in terram cecidit: idem fecerunt comitantes. Vndè abhorrentes virum Dei, ſurgunt, & ad Totilam redeunt, nunciantes ſe deprehenſos.

Tunc per ſe Totilas ad eum proceſſit, & cùm longè ſedentem cerneret, nō auſus eſt accedere, ſed ī terrā corruit pronus. Cui vir Dei ter dixit, Surge. ipſe aūt ſurgere non audebat. Tunc Benedictus eum de terra leuauit, ac de actibus ſuis increpauit, paucisq; ſermonibus cuncta quæ erāt ei euētura, prædixit, dicēs: Multa mala facis, multa feciſti, equidē Romam ingreſſurus es, mare tranſiturus, nouem annis

S. Benedictus Totilæ vaticinatur.

Anno Dñi 543

annis regnabis, decimo morieris. quib' auditis rex territus, oratione petita, receſſit: & ex illo iam tempore minùs crudelis fuit.

Feſtum purificatiōis.

Eo in tēpore Conſtantinopoli ob peſtem ingentē inſtituitur B. Mariæ purificationis feſtū: quo facto, ſtatim ceſſauit peſtis. Anno quoquè Domini 543. terræmotus factus eſt per totum mundum.

Anno Dñi 543

Canis rufi miranda.

Eodem anno Italus quidam nomine Andreas, habebat canem ruſum & cæcum, mira peragentem. quum enim hūc ſecum in foro, circunſtāte turba, haberet, tegens precioſos annulos in terram ei delatos, domino pręcipiente, vnicuiq; ſuum reddidit. ſimilitèr & imperatorū numiſmata mixta per nomina porrexit. ſicq́ue fornicarios, adulteros, auaros & magnanimos ex adſtāte turba oſtēdebat.

Obſidio Romæ.

Poſtquàm autem Totilas à S. Benedicto diſceſſit, Romam perrexit, & opportunis locis circunſedit, non tamen agricolis moleſtus fuit. toto enim bello ruſticos & agricolas offendi à ſuis militibus non eſt paſſus. Beliſarius autē Romæ Beſſam & Cononem pręſidio reliquit duces, qui cū militib' Roma egreſſi contra Gotthos, & primùm in fugam verſos, tandèm circunuenti à Gotthorum multitudine, maioriq́ue parte militum amiſſa, vix in vrbem refugerunt. Ex eo tempore etiàm fames ſecuta eſt maxima, nec quidquam, impediente Totila, poterat importari. fecit etiàm ſuper Tiberim pontē & turrim ligneā, ſic quòd tranſitus cuſtodiebantur.

Pelagius ad Totilā mittitur.

Pelagius quidam diaconus per idem tempus Romæ erat, qui in hac fame maxima pietatis opera in plebē dederat, pecunias erogando. ad hunc igitur Rom. conueniunt, poſtulantq́ue ſupplicitèr, vt pro ſalute populi Ro. legatus ad Totilam proficiſcatur, paucorum dierum inducias petiturus, quibus diebus niſi auxilium ſuperueniat, deditionem vrbis promittat. Pelagius páret, in caſtra ad Totilam cum his mandatis accedit. Totilas ex coniectura hoc cognoſcens, ſimul edoctus de fame Romanorum, venientem ad ſe Pelagium honorificè ſuſcepit. ſed antequàm Pelagius mandata exponeret, pręueniens ipſe, lōga & acerba oratione contra Romanos inuectus eſt, beneficia Theodorici Romanis exprobrans, ac perfidiam Romanorum in Gotthos. ad extremum concluſit, nullā eſſe colloquij vel pactionis viam, niſi euerſis mœnibus, ſeſe & ſua in arbitriū & poteſtatem Gotthorum permittant, eas paſſuri leges quas victor dediſſet.

Totilas inuehitur in Romanos.

Hanc acerbitatem orationis Pelagi' audiens, non vltrà cum eo inſiſtendum ratus: Quoniam, inquit, tu Totila vocem legati nō ſuſtinuiſti, ſed pręcidiſti omnem viam colloquij, ad Deum confugim', qui ſolet ſuperbas ac ſupra modum elatas mentes hominum, iudicio ſuo deprimere. Hęc fatus, e veſtigiò in vrbem reuertitur.

Romani autem Pelagium re infecta rediјſſe cernentes, quid agerēt, aut quò ſe verterent, ignorabant. hinc enim fames intolerabilis premebat, illinc Totilæ Gotthorumq́ue crudelitas, potiusq́; inedia mori, quàm in manus Gotthorū venire ſtatuebant.

Beliſarius autem cùm de periculo vrbis Romæ plurimùm ſolicitus eſſet, & de Rauenna opem ferre non valebat, ſtatuit alia via opem ferre. itaque Iuſtino Rauennæ relicto, ipſe per Dalmatiā Dyrrachium profectus eſt. ibì cum Iohanne quem Iuſtinianus cum exercitu miſerat, conſultans, Hydruntum perrexit, & ab obſidione Gotthorum liberauit. Indè iter mari arripiens, ad portum Romanum peruenit, cuius aduentum Romāi cùm audiſſent, meliori ſpe omīa tolerabant.

Timens autem Beliſarius nè Rom. obſeſſi, deſperatiōe ſiniſtri aliquid molirentur, coactus ſuorum paucitate per Tiberim auxiliū ferre, parauit 200. naues curſorias, mœnia lignea habentes, ſtructaq́ue claſſe militum, ipſe vnam illarum nauium ingreſſus princeps ducebat, cęteræ ſequebantur. ibat vnà pedeſtris exercitus iuxta ripam. Miſerat quoquè Beliſarius Romam ad Beſſam, vt eruptione facta hoſtes vexaret, qui tamē nil egit. Cumq́ue prope pontem quem fecerat Totilas ſuper Tiberim, longè tamen ab vrbe, perueniſſet claſſis, ibi pugna duriſſima orta eſt, conantibus Gotthis pontem defendere, & Beliſario pōtem peruincere.

Cùm

Cùm autem rates in quibus turris erat, Beliſarius ad turrim pontis in qua erant Gotthi, appropinquare feciſſet, pice & ſulfure turrim cum ducētis Gotthis cremauerunt, ſicque Gotthis in fugam verſis, pontem incidentes, cum tota claſſe Romam profecti, frumenta intulerunt. Sed occulto Dei iudicio impedimētum à ſuis ortū, oīa peruertit. Beliſarius enim vxorem & res ſuas in vrbe Portuenſi reliquerat, cui præfecit Iſaacem virum ſtrenuum & fidelem, cum militum præſidio, obteſtans nè ex oppido diſcederet. Iſaaces, audito quòd Beliſarius pontem ſubuerterat & oīa proculcārat, ipſe quaſi victoriam in manu habens egreditur, & inuadit ſubitò Gotthos, qui primo impetu victi, mox redeunt, & cæſa magna militum parte, Iſaacem capiunt.

Beliſarius cum claſſe Romam venit.

Iſaacis temeritas.

Hac re Beliſario confeſtim nūciata, Portū ratus cum vxore omnibusq́; bonis ablatis captam eſſe, magno ardore affectus, quaſi veſanus, claſſem ac milites curſim reduxit, certiſſimo propoſito vel oppidum recuperandi rebus adhuc recentibus, vel in prælio moriendi. per hūc modum iam parta victoria, deſerta eſt ab eo. Cùm autem ad Portum perueniſſet, ſalua eſſe oīa, & errore ſe deceptum fuiſſe cognouit, magna ægritudine correptus, in terram prolabitur, febrique ſecuta diù ægrotauit. Iſaaces autem tantorum malorū cauſa, iuſſu Totilæ in vinculis occiditur: & omninò humanitatem illam quam ab initio regni oſtenderat, in ſuperbiam crudelitatemque conuertit, ſiue ſucceſſu proſperitatis, ſiue quòd ficta ab initio virtus, diù ſimulari non potuit.

Fames vrbana.

De populo autem Rom. ſic acerbè loquebatur, vt vel hic terror cauſa fuerit pertinaciùs famem tolerandi: quæ tanta fuit, vt immūdorum animalium carnes pro delicijs eſſent, herbis omnium generum, roſis radicibus herbarum & corticibus arborum veſcebantur. Sed cùm audirēt Rom. quæ Beliſario acciderant, de auxilio deſperabant, in lachrymas conuerſi, alij ſponte ſuam vitam finiebant, alij latitantes per noctem, ſtationem hoſtium fallere nitebantur, multos intra parietes propri-os inedia necauit.

In his ergò calamitatibus cùm eſſet Roma, quatuor Iſauri de prodēda vrbe conſilium inierūnt. hi cuſtodiam agebant ad Cælimontanam portam, quam Aſinariā vocāt, & ſune nocte ex mœnibus demiſſo, per eum deſcendunt, Totilamque adeuntes, prodere vrbem pollicentur: qui ad hoc hortatus eos eſt, & multa pollicitus. Miſſi ergò Gotthi, ab Iſauris recepti ſunt mœnibus: mox indè ad portam deſcendentes, ſecuribus portas aperuerunt. Totilas per hunc modū vrbem ingreſſus, exercitum ad portam continuit, diem expectans. clamor ſubitò ab ea parte exortus, hoſtes intra mœnia eſſe ſignificat. abibant fugientium agmina per alias portas, multi etiàm ex nobilitate & plebe ad eccleſias confugiunt.

Vrbs Totilę proditur.

Capta ſic vrbe à Gotthis anno Domini 545. Gotthi per vrbem diſcurrunt, & omnes citra delectum interficiunt. Totilas verò à Laterano mouens ad eccleſiam B.Petri, quaſi votū exoluturus, iter faciebat per vrbem, ſtipatus cateruis hominum ferocium, nudis gladijs ac ſanguine plenis. Cùm autem ad B.Petri limina perueniſſet, Pelagius diaconus præſentiam eius formidans, ſolenni religionis habitu indutus, euangelia Chriſti tenens in manibus ac genua ſubmittens: Parce, inquit, rex ſupplicibus tuis. Cui Totilas quaſi dedignatus: Nunc, inquit, Pelagi mihi ſupplicaturus venis? Ad hęc Pelagius: Nunc, inquit, quandò Deus te mihi eſſe dominum voluit, miſerere domine ſeruorum tuorum.

Totilas Romam ce pit.

Ex hoc Totilas iam quaſi lenita ira præcepit, vt nemo poſt hęc feriretur, finem imponens cędibus. præcepit etiàm vt nulla ingenua fœmina, virgo ſeu vidua violaretur, idque ſeuerè cuſtodijt. bona duntaxàt ciuium in prędam liberè conceſſit, corpora libera eſſe voluit. Volens autem mentes Gotthorum victoria elatas deprimere, in concionè poſtridiè vocabat eos, memorans eis mutationes fortunæ, & rerum humanarum fragilitatem: Romamque dicebat quondàm dominatricem orbis, in eorum manus nūc veniſſe, & paritèr Gotthorū ducēta armatorum millia qui poſſediſſent vniuerſam

Totilas mitiùs exercet victoriam

uerſam Italiã cum Sicilia, Corſica, Sardinia & Dalmatia, à ſeptẽ millibus Gręcorum duce Beliſario fuiſſe omni propè dominatu pulſos: ſe paulò pòſt cũ quatuor millibus ſuperâſſe xx. millia Græcorum, qui pręter Papiam, Veronam & Taruiſium omnia per Italiam obtinerent. Hęc igitur conſiderantes nè ſuperbirent, ſed fortunæ mutabilitatem expaueſcerent, Deum timẽtes, & imperia ac potentias facilè amittere poſſe, quæ abſque iuſtitia, prudentia & induſtria gubernantur. Gotthi autem in his dictis regis potentiam prudentiamq́ue laudauerunt.

Oratio Totilæ ad Ro.

Totilas poſt hęc Rom. ad ſe vocatis, eorum ingratitudinem erroresq́; redarguit, quòd cùm priùs fuiſſent in manibus Odoacris, opera Theodorici & Gotthorum liberati ab illius tyrãnide, tanta ſuſcepiſſent beneficia, quanta vix ſciuiſſent optare, propter quæ diuites atque beati multos annos vixiſſent, demùm verò, nulla iniuria accepta, cõtra fidem & iuſiurandum feciſſent, ſeq́; ad Gręcos ſuſcipiendos conuertiſſent homines leuiſſimos, & ſinè vlla virtute, qui ſtatìm obſeſſi à Vitige, nunquàm prodire in aciem auſi fuerint, ſed intra mœnia incluſi, & fame macerati, omne dedecus tolerauerint: qui poſtquàm non armis, ſed proditiõibus & fallacijs facti ſunt domini ciuitatum, publicanis, exactoribus, delatoribusq́ue omnia refarſerunt: qui Italiam mirabili acerbitate ad ſolutionem eorum tributorum compulerint, quæ iam multis annis à Theodorico cęterisq́ue regibus remiſſa fuêre, vt imperatores ſui inexplebili auaritia implerentur. Dicite, inquit, Romani, ſi quid vnquàm mali à Gotthis paſſi eſtis & eorum regibus: dicite rurſus, ſi quid boni vnquàm à Gręculis iſtis accepiſtis, qui vobis amicis plura mala quàm hoſtibus intulêre, genus vitioſum ac maleficum, & in nulla re magis efficax, quàm in mentiẽdo. atqui Gotthi in Italia nati, & vnà vobiſcum educati ſunt. vobis autem magìs ignoti & peregrini placuerunt: vos ergò contra rectam fidem, cõtra veſtram vtilitatẽ hęc parãtes, pœnas meritò luitis et luetis. et his dictis, Romanos ſinè vlla ſpe melioris ſtatûs reliquit.

Deindè Totilas Pelagium diaconum & Theodorum Rom. ad Iuſtinianum miſit, quibus mandatorum ſumma hęc fuit, ſi imperator ipſum & Gotthos in amicos habere velit, ſe vrbem Romanã ſeruaturum, & in cunctis expeditionibus fidelia auxilia pręſtaturum: ſi autem bellum cum Gotthis habere mâlit, Romam ad ſolum eſſe diruturum, quoniã neque tueri illam in bello occupatus poſſit, nec hoſtibus eam relinquere. Scripſit etiàm in hunc modum: Quæ facta ſunt, ex vrbe Roma te omnia cognouiſſe ſcio, quorum verò gratia legatos ad te mittimus, hęc ſunt: Pacis bona optamus & ſuſcipere & exhibere, vt nupèr ab imperatore Anaſtaſio cum rege Theodorico fuit, quorum concordia & pax, illorum temporum tranquillitatem & permaxima commoda vtriſque peperit. cuius igitur mentis ſimus erga te, legati exponent, ad quæ reſpondebis.

Legati à Totila Conſtinopolim miſſi.

Miſſis igitur legatis, vſque ad eorum reditum Totilas Romæ manſit. Beliſarius intereà apud Portum febre & dolore confectus iacebat. Iohannes inter hęc multa in Lucanis & Brutijs innouat. ità Totilas illuc mittere & bellum reſumere coactus eſt. Sed & nõ multò pòſt certior fit de Iuſtiniani reſpõſo, quod fuit, Beliſarium in Italia eſſe, in cuius poteſtate atque arbitrio res Italiæ commiſiſſet. id poſtquàm Totilas intellexit, & Iohãnis factum indignatus, quòd ſe ob miſſos nuncios quieſcentem laceſſeret, de euertenda vrbe Roma cõſilium ſumpſit. itaque mœnia Romæ pluribus locis ad ſolum reduxit. fuit autem quaſi tertia pars illa quæ euerſa eſt, totius ambitûs murorum. Capitolium deindè incendit, circa forum & ſuburram & viã ſacram omninò conflagrauit. fumabat Quirinalis mons, Auentinus flammas incendij euomebat, fragor ruẽtium domorum vbiquè audiebatur, inter incẽdia multitudo vrbana cum coniugibus & liberis ſedibus patrijs educebatur. & populum quidem ac turbas per oppida Campaniæ diſperſit, rex ipſe ſenatores ac patricios loco obſidum ſecum retinuit.

Mœnia Romę ſubuerſa.

Roma poſt hęc cum toto exercitu egreſſus, eam deſolatam penitùs & va-

cuam

tuam dereliquit,vt neque vir quiſquam nec fœmina remaneret. Exindè partem exercitûs contra Portum collocauit in præſidio.ipſe in Calabriam profectus eſt contra Iohannem,qui hoc ſentiens fugit,& Hydruntum ſe recepit.vbi autem Totilas acceſſit,paruo momẽto & Lucanos & Brutios recuperat. Spoletum etiàm tunc recepit, mœnibus ſubuerſis. exindè cum exercitu Rauennam ire contendit.

Vrbis reſtauratio per Beliſarium.

Beliſarius inter hæc longa febre liberatus,audax cœptum ac temerariũ aggreſſus eſt. cõſtituit enim vrbem Romã deſolatã occupare ac munire.celat cõſilium. relictis apud Portum paucis militibus,cum cæteris copijs profectus eſt, nemine vel ſuorum vel hoſtiũ id ſuſpicante, Romam occupauit, & incredibili celeritate munire illam cœpit,ac tumultuanti opere muros refecit, foſſas profundas ante muros egit,turres ligneas & propugnacula ad tutelam muris impoſuit. hæc ſumma militum voluntate in 26.diebus opera perfecit,frumenta in copia importauit.at Romani ciues audita reſtauratiõe vrbis,q̃ diſperſi erãt, deſiderio magno in patriã remigrabant.

Totilas cùm iſta ſenſit,relictis cæteris curis, Romam feſtinauit: nondùm portas vrbi Beliſarius imponere valuerat.hoſtes ſuperuenerunt, & poſitis caſtris vrbem oppugnare cœperunt, Beliſarius cum ſuis reſiſtere.tandèm Gotthi in fugam vertuntur, & ſignifer Totilæ lancea transfixus eſt.deindè Totilas Tibur ſe recepit. Romani cunctos pontes Anienis fluminis euerterunt. Tunc Beliſarius portas vrbis quietè fieri fecit, claues vrbis Romæ ad Iuſtinianum in Græcia miſit.deindè Totilas Peruſiam obſedit,in qua occupato, Iohannes ſenatores & patricios, quos ſecum adduxerat è Roma Totilas, per Campaniam ſub cuſtodia militum relictos liberare volens,multùm feſtinans,cum Gotthis acerrima pugna,multis occiſis, ſuperior factus,Romanos capiens de manibus Gotthorum liberauit.

Totilas auditis geſtis per Iohannem, commotus, ſe vindicare ſtatuit.relicta ergò parte exercitûs in obſidione Peruſiæ,ipſe cum reliquis in Apuliam & Calabriam properat,repertumq́ue Iohannem inuaſit, & eum cum toto exercitu profligauit,caſtraq; eius cepit.

Iuſtinianus intereà crebris Beliſarij literis permotus, nouas copias in Italiã mittit. ductores erant Valerianus ductor Armeniorum,& Verus Erulorum. Cùm audiſſet Beliſarius illos Hydruntum veniſſe,confeſtim Conone Romæ relicto,per mare delatus, cum nongentis militibus Calabriam petere contendit,& Tarenti copias adunare: ſed aduerſante tempeſtate,tranſmiſſo exercitu,ipſe cum vxore Crotone remanſit.

Nouæ copiæ mittuntur Beliſario.

Interim Totilas magna cæde hoſtes fugat,Ruſcianumq́ue oppidum pactione cepit. Conon verò præfectus qui Romæ à Beliſario conſtitutus fuerat, ab iratis militibus interficitur, maximè quòd ille mercatura frumentaria clàm inita, precium annonæ quotidiè augeret. poſtulant tum milites per legatos à Iuſtiniano huius delicti abolitionem, aſſerentes,niſi id concedat imperator,ac ſtipendia eis debita perſoluat, ſe Romam Totilæ eſſe tradituros:quo metu omnia ſunt illis conceſſa.

Antonia Beliſarij vxor.

Antonia verò Beliſarij vxor, per hoc tempus Byzantium profecta, Theodoram Iuſtiniani vxorem rogat, pro Beliſarij ex Italia reuocatione. Reuocatur itaque Beliſarius & quidem facilitèr, prætertim cùm belli Parthici timor ingens eſſet. Romæ verò abiens,3. millia militum delectorũ præſidio dereliquit, ſub gubernatione Diogenis legati, viri ad bella gnari.

Herculani epiſcopi ſupplicium.

Demùm Peruſia à Gotthis,abeunte Beliſario,longo tempore obſeſſa, vi & armis capitur. Mandauit Totilas ei qui præerat exercitui, epiſcopo priùs à vertice vſque ad calcaneum corrigiam tollere,& tunc caput eius amputare:omnẽ verò populum qui illic inuẽtus eſt,gladio occidere. Tunc præfectus Herculanum epiſcopum ſuper vrbis murum deductum truncauit, eiuſq; cutem iam mortui à vertice vſq; ad calcaneum incidit,moxq́ue corpus eius extra murum proiecit:tunc quidam humanitatis cauſa corpus collecto capite iuxta murum ſepeliuit.ciues poſteà qui diſpſi fuerant, reuerſi,corpꝰ quærũt,inueniũtq; caput corpori

corpori ità vnitum, àc ſi nequaquàm fuiſſet abſciſſum, ſic videlicet, quòd nulla veſtigia permanerent ſectionis.

Totilas deindè expeditis Calabriæ rebus, contractis vndiquè copijs, Romam veniens, obſedit. faciebat ſibi animum Beliſarij receſſus ab Italia. cùm autem in longum protraheretur obſidio, oratores Romani ad Iuſtinianum profecti ſunt, exorãtes vt Beliſarium ad Italiam remitteret. Cęterùm differendo & procraſtinando nihil efficiebat. Gotthi autem expugnata Portuẽſi *vrbe & oppido, finitima, nè quid importari poſſet, in ſuam redegerunt poteſtatem: ſed Romani omni diligentia intra vrbem & loca vacua frumentum ſeri fecerunt, & per hunc modum obſidionem pertulêre. deniquè ſeruâſſent vrbem, niſi proditio paucorum eos peruertiſſet. ad portã enim qua via Oſtiẽſi ad S. Paulum itur, ſtatio erat militum. hi ad Totilam acceſſerunt, tradere ei portam polliciti ſunt. Totilas duabus nauiculis in Tiberim demiſſis, tibicines imponit. ipſe verò cum ſilentio exercitus proficiſcitur ad portã. tunc Romani terribili ſonitu nauigantum perterriti, hoſtes ab ea parte adeſſe rati, concurrunt. dumque concurrunt & cętera negligunt, proditores ſoli relicti, porta refracta, Totilam & Gotthos intra vrbem recipiunt. ſtatimque cędes cœpta eſt fieri Romanorum, nec iam de reſiſtendo, ſed de fuga cogitatum. Diogenes autem præfectus quoniam remedia non vidit, cum patre militum Roma egreſſus, Centũcellas petit.

Totilas Romam repetit.

Capitur iterùm Roma.

Erat in vrbe Paulus quidam ex Sicilia præfectus equitum. is cùm vrbe capta prælia plura iniſſet, tandèm ad Adriani molem cum ſuis militibus ſe recepit. orta luce, cùm cętera capta eſſent, ad molẽ dehinc Adriani venitur. habebat enim Paulus 400. equites, qui pontem & molem egregiè defendebant, qui die tota & nocte inſecuta abſque cibo commorati, conſultabant quid eis agendum eſſet. Itaque alloquitur milites Paulus: Quocunquè, inquit, nos vertamus commilitones, extrema nobis adeſſe videtis. nam fugæ nulla facultas eſt, circunfuſis hoſtibus: dedi verò nos Gotthis, ſupra omnem turpitudinem. barbarorum enim ſæuitia, ſimplici morte contenta eſſe non ſolet. durare verò in obſidione, eorum eſſet, qui ſibi auxilia futura ſperarent. ego verò dedi hoſtibus & tabeſcere inedia, eorum puto qui ſanguinem non habent & cor. moriamur itaque, vt ſanguine hoſtium madentes, non inulti cadamus, nec rideat hoſtis noſtro interitu, ſed fleat. quid enim paucorũ annorũ acceſſio nobis pdeſt, cùm etſi nunc ſeruati, tamen paulò pòſt obituri? ite igitur mecũ ad glorioſam mortem, quam & hoſtes mirabũtur, ac laudibus in cęlum ferent.

Difficilis in terclusorum conditio.

His dictis incenſi milites, ſeſe morti deuouerunt, eratque conſilium in proximam ſtationem ruere, factaque cęde interire. quos cùm videret Totilas ad extremum caſum parari, veritus nè hominum deſperatorum conatus maiorem cladem afferret, mittit ad eos ac electionem dat, mâllent relictis equis & armis incolumes abire, an omnia retinentes ſecum militare. Ea cùm audiſſent milites, lętati ſunt, & tãdèm omnes manere apud Totilam elegerunt, pręter Paulũ eorum ducem, & Mandum Iſaurum, quos Totilas viatico & cęteris adiutos liberalitèr Byzantium miſit.

Quotquot etiàm ad ędes ſacras cõfugerunt, Totilas inuiolatos permiſit. in vrbem Romam neq; deſęuit, nec deſolatam fecit vt priùs, ſed ciues tam ex Campania quàm alijs locis ſtudioſiſſimè reuocauit, ludos equeſtres & cętera magnificentiæ opera, quæ tranquillis ciuitatibus fieri conſueuerunt, inſigni apparatu Romæ edidit, quò ciues bonã ſpem reciperent, & deſiderio vrbis allicerentur. euerſa opera complura reſtaurari iuſſit, tantumque frequẽtandi Romam ſtudium dedit, quantum priùs oſtenderat deſolandi. Cępit poſteà Syracuſas in Sicilia. oppidaque reliqua, deindè Ariminum Gotthi capiunt, nec procùl à Rauenna conſerto prælio, Verum Erulorum ducem cum omnibus copijs interfecerunt.

Roma restituit à Totila

Totilas Siciliam petit.

Iuſtiniano cùm hęc omnia vno tempore nunciata eſſent, Germanum patruelem ſuum Italico bello pręfecit.

hic

hic relictam Vitigis Mataſuntham vxorem habuit. verùm cùm eſſet in Illyrico, Sclauorum gens tranſmiſſo Danubio, Rom. imperij prouincias inuadit. hi tantum metum Iuſtiniano addiderunt, vt Germanũ reuocaret. paulòpòſt mortuo Germano, filios eius in Italiam miſit. ſed & Liberum cum claſſe in Siciliam, qui pauca in tantis facere poterant bellis. Tandem Iuſtinianus Narſetẽ eunuchum Italico bello ducem præfecit, illiq; pecunias & exercitus largè promiſit. Narſes itaq; ſuſcepto impigrè negocio, magnás vndiquè copias inſtituit, & in Illyrico adeſſe præcepit.

Narſeti bellum Italicũ defertur.

Totilas iam cognito hoſtiũ apparatu, in Italia ſingula prouiderat. vt verò potentiam oſtenderet ſuam aduersùs Græcos, & vice verſa eos inuaderet, claſſem magno cum armatorum numero in Græciam miſit, iubens vt quàm maximo tumultu omnia popularentur. ea claſſis inſulas aliquas diripuit, moxq; tranſgreſſa per Epirum, cuncta rapinis incẽdijsq; fœdauit, mareq; obſeruãs, multa nauigia Græcorum quæ in Italiam nauigabant, excepit. Totilas intereà Anconitanam vrbem obſedit. ſed Valerianus ac Iohannes duces claſſis Græcorum, claſſi Gotthorũ ſe iungunt. nauali prœlio ſubmerſis nauibus, ſuperiores in pugna fuerunt. quod cùm viderẽt Gotthi, fugam demùm arripiunt, & ſic ſoluta obſidiõe Anconitana, deſertis caſtris, Auximum ſe receperunt.

Iohannes igitur & Valerianus cum victrici claſſe, incredibili Anconitarum gaudio portum ſunt ingreſſi, caſtra hoſtium inuaſerunt, & paucis pòſt diebus Iohannes *Salonas, & Valerianus Rauennam reuerſi ſunt. hęc pugna naualis vehementèr confregit Gotthorum animum, & quaſi initium fuit ruinæ eorũ.

Bellicus Narſetis apparatus.

Narſes, cùm hęc conditio rerum eſſet per Italiam, coactis per hyemem copijs, ad iter ſe præparat. habebat autem exercitum tantum, quantum vix alij omnes per Italiam duces, pecunijs abundè cõceſſis à Iuſtiniano, qui in erogando erat magnificus. Longobardorum quoquè 5. millia pugnatiſſimorum hominũ Alboino rege concedente ſuſceperat, & Erulorum ad eum 3. millia venerant, Hunnorum multitudo ingens confluebat, Gepidarum quoquè plures.

Narſes igitur has copias habens, ex Illyrico mouet per Dalmatiã & Liburniam, primoq; ingreſſu in Venetis conſtitit, & tandem Rauennam cum copijs peruenit. erant autem per Italiam veterani milites permulti, quibus ſtipendia multis tẽporibus debebantur. his omnibus Narſes ſtipẽdia perſoluit, animosq; illorum erexit, demùm Romam petere contendit.

Iſdrilas per id tempus Arimino præerat, vir inter Gotthos bello inſignis. is cùm in agrum Arimineſem peruenisset, primò Narſetis agminis tranſitum impedire conabatur. pugna itaq; non longè à mœnibus vrbis cõmittitur, in quo Erulorum quidam eques cominùs pugnans, Iſdrilam occidit, milites q; eius, morte ducis conterriti, in oppidum fugerunt: caput Iſdrilæ ad Narſetem relatum eſt, qui quaſi bono augurio lætatus eſt, quòd primo congreſſu aduerſarius à ſuis interfectus eſſet, & ſpe plenus iter perfecit. itaque Ariminum prætergreſſus, Romam profectus eſt.

Iſdrilas præfectus.

Totilas cognitis his quæ in Venetis geſta ſunt, aduentuq; Narſetis Rauennam intellecto, quanquàm copiæ ſuæ apud Teiam erant, tamen ipſe Roma diſcedens, exercitum contra Narſetem parauit. ac Longobardi ſtatiua apud *Brexillam habentes, multas abegerant prædas, multa incendia commiſerant. quarè Totilas copijs omnibus ex tranſpadanis raptim contractis, in Longobardos ducere perrexit: adeoque feſtinauit, vt acceſitus ex Verona Teias, non priùs Ticinum amnem attigerit, quàm fuerit debellatum. fuit verò Totilas ſciens, ſe in ferociſſimam gẽtem & ſuo paratiorem equitatum habentem, venturũ. at Longobardi* venięti nequaquàm prælium detrectauerunt.

*Brixellum

Ferunt Totilam, quod extremo vitæ tempore multis ſæpè præſtantiſſimis euenit ducibus, nunquàm meliùs ſtruxiſſe aciem, nunquàm attentiori oculo, quid hoſtis, quidve ſuus ageret miles, circunſpexiſſe: nunquàm denique fortiùs, nunquàm prudẽtiùs dimicaſſe. ſed erat illi certamen cum militum robore

gentis,quæ ſub Alboino rege Longobardorum maximis erat enutrita bellis. vndè aſperrima inter partes pugna inita,ad extremum Gotthi ſuperātur cum maxima eorum ſtrage,ac Totilas interficitur.ſecundùm B.Benedicti prophetiam,anno regni ipſius decimo.

Totilæ interitus. Gotthi verò,interfecto Totila, quicunque ex prælio aufugerunt, Padum amnem tranſgreſſi,Papię & circa ea loca conſtitēre.vbi cùm de nouo gētis ſuę duce cogitarent,Teias omnium iudicio rex Gotthorum eligitur,qui rex factus, thesauros quos Totilas Papiæ cōgeſſerat,ilicò ſuſcepit,ac reparare vires, exercitum cōgregare, arma tribuere, equos elargiri,& omnia impigrè facere nō deſtitit.ad Francos etiàm miſit, eos ad ſocietatem ſolicitans.

Teias creatur rex à Gotthis.

Narſes Gotthorum apparatum audiens,Valerianum cum ſuis copijs circa Padum ad cuſtodiam eſſe iuſſit.ipſe verò cum omni exercitu Romam petijt,inter eundum Narniam cepit. Peruſiæ erant diſcordiæ inter duos præfectos militū,ità vt vnum alter occideret.qua ſeditiōe Narſeti Peruſia à ſuperſtite traditur.

Narſes igitur Romam veniens, eam obſedit,quæ plena ruinis præteritis adhuc erat,& pauci in ea ciues:& cùm vrbem expugnare ſtatuiſſet, pluribus ſimul locis mœnia aggreſſus eſt. concurrentes Gotthi, de mœnibus repugnabant.Milites autem quidam Narſetis remotiora loca inuadunt,& ſcalis mœnia conſcenderunt.indè clamor factus, captam vrbem.Gotthi itaq; omiſſa defenſione,alij Portuēſem vrbem fuga petiērunt,alij ad arcē Adriani ſe receperunt. per hunc modum Narſes Roma potitus eſt,arcem verò non multò pòſt pactione recepit.

Vrbs à Narſete capitur.

Erant verò in Campania nonnulli Rom.generis patricij & ſenatorij ordinis,quos vt ſuſpectos, eò miſerant Gotthi. hos omnes cum filijs & agnatis Gotthi interfecerunt. ſimilitèr & trecentos adoleſcentes Rom. quos Totilas milites elegerat, ſed reuerà obſides abduxerat, trans Padum Gotthi capta Roma occiderunt. Et quia dum Totilas viueret, pecunias regias partim Papiæ congregauerat, partem etiàm non paruam in Cumarum arcem depoſuerat,eique arci fratrem ſuum præfecerat: Narſes quum hoc intellexiſſet,partem exercitūs miſit ad obſidendum Cumas. Ipſe autem Romæ conſiſtens, reparare vrbem conabatur. Nē verò Gotthi qui erant trans Padum,ſuccurrere Cumis poſſent, miſit qui conatus eorum reprimerent.Teias vbi ſenſit Cumas obſideri, ferre opem conſtituit. & cùm Franci auxilia negâſſent,ipſe profectus ex Papia,per Picētes & Marſos venit in Campanā. quod poſtquàm Narſes intellexit, Iohannem cum exercitu ex Hetruria reuocauit, & ipſe cum ſuis Campaniam petijt.

Fertur autem non procùl à Nuceria eſſe fluuius quidam, Tracon nomine, non latus, ſed adeò profundus, vt neque peditibus neque equitibus ſit tranſmeabilis. circa dictum fluuium ambo exercitus conſtiterunt.claſſem prętereà Gotthi in mari habebant ſatis propinquo, quæ frumentum & cęterum commeatum apportabat: ſed poſtquàm ea claſſis proditione amiſſa eſt, quia neceſſaria non poterant eis importari,neceſſitas compulit Gotthos locum deſerere.

Exindè in proximum montē,qui Lacteus dicitur,migrauēre,ibiq; atrox pugna & acerrima cōmiſſa eſt. Gotthi enim deſperatione certabant, Narſes conſcientia multitudinis cedere erubeſcebat. Teias Gotthorum rex inter primos pugnatores fuit.ſiniſtra ſcutum,dextra pilum quatiebat. aduerſùs hunc cōgreſſi, plures,ceciderunt.ſed dum ſcuto tranſfixo aliud accipere vellet, vulneratus à volitante telo, cùm multum ſanguinis effudiſſet, nihilominùs fortiſſimè pugnās,nunquam pedem retraxit: ſed in hoſtes conuerſus, continuè dimicās, ad extremum in faciem corruit, & mortuus eſt. Gotthi ob mortem regis nequaquam territi,vſq; ad noctē pugnauerunt,cum magna tamen vtriuſq; partis cæde.

Pugna atrociſſima.

Teias telo ſternitur.

Gotthi adueniente die extremo,oratoribus ad Narſetem miſſis, velle ſe Italia excedere obtulerunt, ſi incolumes abire,ſuaq; abſportare permittantur:ſin hoc non permittat Narſes, quandiù viuant,paratos eſſe ad pugnandū. Narſes conſi-

Gotthorũ deditio. conſilio habito, Gotthis permittere decreuit liberum receſſum cum ſuis bonis.

Inter hæc tamen mille equites auſugerũt Papiã,& ad alia oppida trãs Padũ: reliqui autẽ fœdere inito, ſua priuatim abſportãtes Italia excedere,et nunq̃ bellum aduerſus Ro.imperiũ gerere promiſerant, libertate tamen retenta, ſinẽ vlla Ro.imperij ſubiectione. quo facto, Cumas & cęteras ciuitates Narſes recepit.

Superfuerunt autẽ huic prælio non contemnendę Oſtrogotthorũ reliquię in Italia tranſpadana, quibus delendis Narſes animum adiecit.nã & ante Teię mortẽ, Siſualdus Erulorum ſeu Brentorum rex in auxilium Narſetis veniens, cum Longobardis Eporediam vrbẽ cepit,& Taurinos obſedit. Erant his in locis tũc etiàm Theobaldi, aliàs Theoberti regis Metẽſium duces, in auxiliũ miſſi Gotthorum. violauitq́; vtraq; barbaries fœdera, quæ Siſualdus cũ Narſete, Bucelinusq́;, Amingus & Lotharius cum Teia rege ſolenniter conſtituerant: partitiq́; ſunt inter ſe vniuerſam tranſpadanæ Italiæ regionem, multamq́; partem occupauerant. vndè cùm Gotthi trãſpadani mortem Teiæ intellexiſſent, cum Theobaldi Metẽſium regis ducibus accuratè egerunt, vt ſecum reſiſteret Narſeti, & duas ciſalpinæ Gallię ciuitates Lucam & Forũ Cornelij inſtaurabant.

Siſualdus rex Brentorum.

Venit Narſes ad Lucam celeritèr, & ad fluuium caſtra poſuit,& dimiſſis aliquibus, alios ad forum Cornelij ire iuſſit. Luca 7. menſe capta eſt, & *Forum Cornelij paulò pòſt expugnataq́; ad ſolum ſubuerſa. fugientes Franci & Burgundiones, poſtquàm Dagiſteus Narſetis dux acerrima pugna victoria eſt potitus, Hunidim quendam Oſtrogotthorum ducem aſſumpsẽre, Veronãq́; ſe recipere voluerũt. ſed Etheus Oſtrogotthus, qui vrbi præerat, illos intromittere noluit. Hunidis deindè Papiam ire ſtatuit,& Lotharius, eo relicto, trans alpes. ſed in itinere Hunidis à Dagiſteo captus,& ad Narſetẽ miſſus eſt, Amingus autem interfectus.

Dagiſteus dux Gotthos & Lõgobardos vicit.

Francis hoc modo depulſis, Dagiſteus contra Siſualdum Erulorum regem & rebellem tendens, captum de alta trabe ſuſpendit,& cũcta recepit quæ Metenſium rex, Siſualdusq́; in Italia tenebant. Tuncq́; belli Gotthici verus finis fuit, 18. anno poſtquàm fuerat inchoatum. ab Oſtrogotthis enim, vrbiumq́; & oppidorũ ciuibus Italis in Venetia & cæteris tranſpadanis, certatim deditiones ſunt factæ. euanuitq; tunc Oſtrogotthorum nomẽ anno 72. poſtquàm Theodoricus in Italiam intrauerat. nam qui ſuperfuerant huic prælio, omnes in Italia nati erant, ac Italos ſe vocabant.

Itã Narſes vniuerſam Italiã cum Ro. ciuitate ad reipub. iura reduxit. hoc peracto, Longobardos multis honoratos muneribus ad propria remiſit benè cõmendatos. Quarè Narſes omnia cernẽs pacatiſſima, Romam properat, eiusq́ue vrbis ad priſtinam dignitatem inſtaurãdæ tantam ſuſcepit curam, vt diligentiſſimi patrisfamiliãs ſolicitudinem ſuperauerit. Eius viri bonitatẽ cùm Romanus clerus perſpectam haberet, apud illum inſtitit, vt poſtquàm Dei munere et ſumma eius virtute, libera erant à barbarorum iugo, Romanorum ciuiũ corpora, animarũ quoquè ſaluti prouideret. quod quidẽ efficaciùs fieri nõ poſſe cenſebant, quàm impetrata à Iuſtiniano imperatore Vigilij pontificis reſtitutione. defuncta enim erat iampridèm Theodora Auguſta.

Narſes Gotthos Italia pepulit.

Scripſit Narſes imperatori, q ad Proconiſſum Gypſumq́; inſulas mittẽs, Vigiliũ & ſimul ſacerdotes clericosq́; Ro. ad ſe perduci iuſſit: nec tamẽ potuit cõtineri imperator, quin eos tentauerit ſacerdotes, ſi Pelagiũ potiùs vellent quàm Vigiliũ in Ro. pontificem habere. quod cùm illi cõſtantèr abnuiſſent, eos omẽs cum Vigilio dimiſit Romam. ſed appulſa Siciliæ naui, Vigilius valetudine correptus, lateris dolore cõſumptus eſt anno 14. ſui pontificatũs.

Vigilij papæ obitus & inſtituta.

Hic Vigilius conſtituiſſe dicitur, nè canon niſi in altari conſecrato & veſtibus *legatur: quia paſtores pane ſuper lapidem poſito, protulerunt verba conſecrationis ridiculosè, repentèq́; feruntur vidiſſe carnem humanam,& diuinitùs percuſſi obierunt.

*cõſecratis legatur.

Sub hoc Vigilio, licèt diù fuerit in exilio, cõgregata eſt quinta ſynodus in

Theodorus Coriatius hæreticus.

Conſtantinopoli contra Theodorum Meſechenum, qui dicebat aliud eſſe verbum Dei, & aliud Chriſtum, & S. Mariam virginem negabat Dei genitricem, de quo tex. 16. di. c. prima. §. quinta ſub Iuſtiniano imperatore.

Pelagi' papa eligitur.

Vigilio defuncto, ſacerdotes memores Iuſtiniani voti, anno ſalutis noſtræ D.LI. vel potiùs ſecundo, Pelagium creauerunt in pontificem. ſedit annis 12. mox accuſatur, quòd malorum Vigilij cauſa fuiſſet non parua. quãobrèm congregato clero & populo, apud S. Petrũ coram Narſete aſſcendit in ambonem, tenensq; euangelia ac crucem ſuper caput, iurauit ſe nullum malũ Vigilio intuliſſe, & ſic populus ac clerus ſedati ſunt. Hucuſquè * Iordanis chronicorũ libros perduxit.

* Iordanus

Poſtquàm autem Gotthi Italia abeũt, Narſes eã poſſedit in pace annis 17. om̃ia in meliora reformans.

*Cathalani

Per id tempus Viſigotthi in Hiſpanijs manſerunt, & in lõga pacis quiete ipſis Alani coaluerunt, vt illius gentis nomen ſenſim confuderint: ac noſtra ętate permanet gens nomine compoſito, vt qui Gotthi & Alani dicebantur, nunc corrupto nomine* Cathelani, gẽs profectò quæ ferociæ illius generiq; ſuo in omnibus reſpõdeat. Gotthi igitur Italiam relinquentes, Hiſpaniam ſuis ſedibus occupauerunt, quam ab Hiſpano decimo Hiſpanorum rege, nũcupatam eſſe tradunt. Hiſpalus enim Herculis filius, nonus Hiſpanorum rex, in Hiſpalim vrbem à ſe conditam, regni ſolium poſuit, cui filius Hiſpanus ſuprà dictus ſuccedens, Hiſpaniæ nomen indidit.

Hiſpania vndè ſic dicta.

Sueuorum reges in Hiſpania.

Ante Gotthorũ verò ingreſſum tres nationes Hiſpaniam occupabant, Sueui, Vandali atq; Alani. abeuntibus autẽ Vandalis in Africam, Sueui Galitiam ſoli gubernabãt ſub Emerico eorum rege, qui 33. annis ſuper eos regnauit. Succeſſit illi Rixilla filius, vt ſuprà generatione 15. memoratum eſt. Huic Rixiarius filius ſuccedit in regno Sueuorum. hic habuit vxorem filiam regis Gotthorum Theodorici, qui in initio regni ſui prædatur Vaſcones, deindè regionem quæ eſt vbi Cæſarauguſta, auxiliãtibus Gotthis, vaſtat. iſte ad vltimũ, dum Gotthi Hiſpaniam cum potentia ingrediũtur, occiditur, dum regnaſſet annis 9. De hoc tamen Rixiario alibi legitur, quòd vltrò Theodoricum cognatum prouocauit, & cùm Theodoricus victoriam obtinuiſſet, abſumpto Rixiario, permiſit vt Sueui de genere ſuo principẽ conſtituerent. vndè elegerunt in regulum Romiſmundum. Maſdrugo ei ſuccedit, regnauit annis 2. quẽ Armiſuindus ſubſequitur, poſt illum regnum ſuſcepit Theodomirus, poſt hunc Mirus, in illo deletum eſt regnũ Sueuorum, & trãſlatum in Gotthos.

Gotthorũ reges.

Gotthi de ſecta Arriana vſq; ad tempora S. Leandri epiſcopi Hiſpalenſis fuerunt. is nempe primus eos ad vnitatem fidei orthodoxæ reduxit. hi Gotthi poſt deſtructam vrbem Romam ſub Alarico eorum rege, Athaulphum ſibi regem præficiunt, qui de Italia recedẽns, Gallias adit. poſt relictas Gallias, dum Hiſpanias peteret, iugulať. Occiſo Athaulpho, Sigericus fit rex anno ſalutis 450. Sigericum Vallia ſequitur, hic cædes magnas in Hiſpania fecit. Vandalos ac Selingos in Bæthica omnes vicit, dataque ei ab imperatore ob meritum victoriæ ſecunda Aquitania, anno ſalutis 464. Theodoredus ſuccedit, moritur anno 480. Thuriſmundus ſequitur, qui cùm multa neſanda patraret, à Theodorico & Friderico fratribus occiditur. Theodoricus ſuccedit, qui à germano ſuo occiditur anno Chriſti [illegible]9. Henricus ſuccedit, hic multa bella ſtrenuè geſſit, partes Luſitaniæ & Cæſarauguſtani ſubmiſit, Tarraconẽſem prouinciam ſubuertit: eius tempore Hiſpani & Gotthi legũ inſtituta acceperunt, cùm anteà moribus & conſuetudine viuerẽt. hic moritur anno CHRISTI 521. Alaricus ſuccedit, & apud Pictauiam per Francorum regem occiditur, dum regnaſſet annis 22. Griſaloricus baſtardus Alarici ſuccedit. Theodoricus iunior ſubſequitur. hic nedùm in Hiſpania, ſed & in Italia mira fecit, muros vrbis Romę redintegrauit. Alnaricus ſuccedit, apud Narbonem prælio vincitur, interijt à ſuis iugulat' anno ſalutis 573. Trundus illi ſucceſſit, & perſoſſus eſt in ſuo

in ſuo palatio anno Domini 578. hic licèt eſſet hæreticus, annuit tamen vt catholici epiſcopi circa Toletum concilium facerent. Mortuo Trundo, Narſes patricius Totilam Gotthorum regem in Italia ſuperauit & occidit. Tendiſius, aliâs Theodegoſilus, in Hiſpania regnãs 4. annis, & plurimarum connubia maculãs, inter epulas iugulatur, anno Domini 582. Agilla ſuccedit, hic à militibus ſuis occiditur, apud alios Agla. Atanagillus ſuccedit, bon' catholicus. regnauit annis 15. poſt cuius mortẽ, quia Gotthi de electione regis diſcordabãt, vacauit regnum annis 6.

Erat autem tum Narbonæ Luiba, in Aquitania à Gotthis præfectus. hic tandèm adeptus eſt principatum in Hiſpania, quem poſteà dimiſit Leongillo ſuo germano, contentus ſua Gallia. hic Leongillus, aliâs Lenogildus, apud Legionem vrbem Romanos vicit, vrbem cepit, & Legionem à ſuo nomine vocauit.

Legio vrbs.

Arrianus fuit, & Chriſtianos viæ rectæ perſecutus eſt. vndè & Hermogillum filium ſuum, ſuis erroribus contradicentem, ſecuri percuſſit. moritur Toleti anno ſalutis DC. Nigunda Chilperici ſoror, fuit vxor Hermogilli. Recaredus, aliâs Ricardus, ſuccedit. hic per Leandrũ epiſcopum Hiſpaleñ in fide inſtructus, errores prędeceſſorum ſuorum minimè ſecutus eſt. Nam & nedùm in ſe bonus fuit, ſed & totum populum Gotthicum ab errore & hęreſi Arriana ad veritatem reduxit. obijt Toleti anno Chriſti 613.

*Luiba

*Lunba ſuccedit, regnat vno anno, & iugulatur innocens per Vindericum. Vindericus vſurpat regnum 6. annis, & occíditur. Gundemarus ſuccedit, moritur Toleti. Sinſebutus, apud alios Sinſẽbatus, ſubſequitur. hic voluit compellere Iudæos vt fidem Chriſti aſſumerent, & bis de Romanis triumphauit. Sintilla regnauit annis x. hic totius Hiſpaniæ monarchia primus potitus eſt. apud alios Suitilla. Sigimãdus filius eius regnauit annis 3. aliâs Siſenandus. Cintilianus ſuccedit, regnauit annis 5. aliâs Cintilla. Tluga ſuccedit, moritur Toleti, regnauit 2. annis. apud alios Tulgas & Tolga. Sindaſmũdus, aliâs Videſuindus, regnat annis 4. ſolus, & poſteà cum filio ſuo Receſuindo annis 6. quo tempore Hiſpania quieuit ab omni turbatione. Receſuindus poſt genitoris obitũ regnauit annis 12. totus fuit religioſus. Bamba ſimilitèr religioſus, 27. naues Saracenorũ ad Hiſpaniæ littus applicantes deleuit, tandèm religioni ſe tradidit. Heringius conſanguineus Sindaſmundi regnũ obtinuit. Erica poſt illum gener Heringij, regnum accepit. cum Francis ter prælatus eſt, nec vicit, nec victus eſt. Toleti moritur. Vitiza, aliâs Victica, regnum patris eo viuẽte obtinuit. fuit homo flagitioſus & luxurioſus, deſpexit Eccleſias & eccleſiaſtica ſacramenta, epiſcopis cæteriſq; Eccleſiæ miniſtris vxores habere præcepit, & nè obedirent Ro. pontifici, ſub interminatione mortis prohibuit. fecit quòd tota Gotthorum nobilitas libidinibus & vitijs Deum prouocauit, & nè ſibi obeſſe poſſent ſubditi, vrbium ſui regni rex muros iuſſit deponi. Rodericus filius Tődofridi, in regno ſuccedit, expulſis filijs Vitizæ. hic fuit vir bellorum, ſed moribus Vitizæ non diſſimilis. huius tẽpore Saraceni Hiſpaniam ceperunt hoc modo:

Vitizæ regis flagitia.

Erat in Africa rex, Muca nomine, cuius auxilium implorauit Iulianus comes ex Gotthis, eò quòd Rodericus rex, Iuliani vxorẽ, aliâs filiam, dum ipſe eſſet in legatiõe, ſtuprauit. Miſit rex Muca grandem exercitum in Hiſpaniam cum Iuliano comite, aduersùs quem Rodericus congregauit omnem potentiam Gotthorũ, quorum numerus vltra centum millia ſe extẽdebat. Sedebat aũt rex in curru eburneo, indutus pãnis ponderis aurei, & corona aurea coronatus, ſicut mos tunc erat regum Gotthorum. commiſſumq; eſt prælium acerrimum, in quo Gotthi poſt multam ſtragem in Mauros, ipſi terga verterunt. Saracenis victoria ceſſit. de rege dubitatur, an in pugna fuerit occiſus. inuenitur enim in regno Portugaliæ, in ciuitate Vilio lapis vnius ſepulcri, in quo talis erat ſcriptura: Hic iacet rex Rodericus, vltimus rex Gotthorum. perijt in eodem bello omnis nobilitas Gotthorum.

Muca rex.

Saraceni Hiſpania potiuntur.

Poſthoc Saraceni totam Hiſpaniam ferro, fame, flamma attritam, ſuo dominio mancipârunt, quod creditur à Deo

Anno Xti 736.

*Victicę permiſſum, propter peccata Roderici & ſui pdeceſſoris * Vincizæ, aliàs Vitizæ, de quo in Fortalitio fidei li. 4. cōſideratione 9. de xj. bello. Cùm autē Saraceni Hiſpaniam ſubiugâſſent, Carolus Martellus eos varijs bellis contriuit, de quo dicetur infrà generatione 25. pleniùs.

Licèt autem Deus permiſerit ità Hiſpanias flagellari, quia tamē diuina pietas quos percutit, etiàm & ſanat: vndè ſibi Deus reſeruauerat cum paucis Chriſtianis virum cordatū, Pelagium nomine, qui erat fili* ducis *Sauillę. hic factus eſt rex Chriſtianorum. Et in 2. anno regni, anno ſalutis 736. innumeros Saracenos bello proſtrauit, cepitq; ciuitatem Legionum. reg. annis 13. cui Fauilla filius ſucceſſit. Fauilla rex à quadā vrſa interfectus eſt, dum 2. regnâſſet annis. Alphonſus primus, gener regis Pelagij creatur, vir per omnia catholicus, qui multa cum Saracenis prælia feliciter peregit. Eodem tēpore Carolus Martellus eoſdem Saracenos percuſſit, de quibus in Fortalitio fidei. regnauit Alphonſus 19. annis feliciter. Frula vel Friola filius illi ſucceſſit, regnauit annis 13. catholicè. Aurelius frater eius ſubſequitur, regnauit 6. annis. *Dolos Silo ſucceſſit, regnauit 7. annis. Alphonſus ſecūdus illi ſucceſſit, filius regis Fruelæ. ad Hiſpaniam venit Carolus adoleſcens, cui poſteà Magno nomen: offenderat enim in aliquo patrem Pipinum. vndè declinauit ad regem Galaſtram, propter filiā Galianam, quam poſtmodùm fecit Chriſtianam. de hoc in Fortalitio.

Hiſpaniarū reges.

Anno Xti 736

*Doloſſilo

Ea tempeſtate & Alphonſus rex, dictus Caſtus, & Carolus contra Saracenos feliciter præliati ſunt: & cū regnâſſet 41. annis Alphonſus vir catholicus, obijt. Ramirus Veremundi regis filius ſuccedit. tempore iſtius regis incepit ordo S. Iacobi. hic rex mitis fuit bonis, terribilis malis, cui in bello contra Saracenos adiutor erat apoſtolus Iacobus, apparuitq; omni populo Chriſtiano.

Ordo diui Iacobi.

Ea tempeſtate Normani venerunt in Galliam, & etiàm ad portum Galitiæ. ibi rex iſte plures ſuperauit, regnauit annis 6. Ordoneus illius filius ſucceſſit, iſte rex pius fuit, & vicit in bello Mucā regem multis cæſis. deindè filius Mucæ, factus vaſallus Ordonei, & pugnauit contra Saracenos. regnauit 10. annis, & mortuus eſt in podagra. Alphōſus tertius in regno ſucceſſit, varia bella cum Saracenis feliciter geſſit. & cùm regnâſſet 46. annis, dedit regnū filio ſuo Garchiæ. peregrinatus eſt ad S. Iacobum, dictus eſt Magnus. Garchias, aliàs Garſias, poſt mortem patris percurrit terras Saracenorum, cepit regem Aiolam in bello, regnauit 3. annis. Mortuo Garchia, regnauit pro eo frater eius Ordoneus ſecundus. hic contriuit multos Saracenos, obtinuit ſpolia multa, ædificauitque mirificum templum in ciuitate Legionum, in quo iacet ſepultus. Alphonſus quartus illi ſucceſſit, regnauit 5. annis. nil magni fecit. hic ingreſſus eſt monaſterium, renuncians regnum fratri ſuo Ramiro. ſed pòſt pœnitentia ductus exiuit, & aduersùs fratrem rebellionem excitans, à fratre exoculatus eſt, cum duobus Fruelæ filijs. Ramirus II. contra Abdamiramem Cordubenſem & Albenihaia reges pugnauit, ceciderunt in prælio ex Saracenis 80. millia. poſteà in ſecunda pugna iterùm de eis triumphauit tempore Henrici I. circa annum Domini 900. Iſte morbo grauatus, fecit ſe deferri in ciuitatem Legionum, vbi exſpoliauit ſe regno, quod receperat ab Alphonſo, dicens: Nudus egreſſus ſum de vtero matris, nudus reuertar. quibus dictis, ſpiritum exhalauit. Ordoneus filius eius regnum ſuſcepit, & ſub eo* Fernādus comes multas ſtrages in Saracenos edidit. Sanctius I. dictus Craſſus, iſte fecit pacem cum Saracenis. regnauit 8. annis, et occidit eum venenato pomo comes Gundiſaluus. Ramirus III. pro eo regnauit filius eius, regnauit annis 25. Succeſſit in regno Donus Heriundo filius regis Sanctij. Sub ipſo tèr vicerunt Saraceni, deindè bis de eis triumphauit. regnauit 27. annis. Alphonſus quintus ſubſequitur illius filius. vincunt Saraceni, & captus eſt comes Caſtellæ, & mortuus eſt in carcere. ſub iſto milites Caſtellani obtinuerunt libertatem, quòd non contribuerent nec irent in exercitum, niſi Donus daret eis ſtipendia ſua. vicit rex Alphonſus Saracenos, & reparauit muros

Anno Xti 900

Iob 1.

ros

ros ciuitatis Legionum.regnauit 27.annis. Donus Heriundo filius eius regnare cœpit. ſub ipſo Saraceni victi ſunt à regibus* Nauariæ, quorum vnus duxit filiam comitis Sanctij Caſtellæ. indè generauit Fernandum.poſt mortem Sanctij Donus Fernandus duxit in vxorem ſororem regis Legionum. Deindè Donus Heriundo cùm regnâſſet x.annis, mortuus eſt in quodam bello. quo mortuo,* Ferdinandus collecto exercitu obſedit Legionem, & finalitèr receptus eſt in regem Legionis,& ſic cõiuncta ſunt illa duo regna,& ipſe dictus eſt rex Caſtellæ & Legionis. Eo tempore ſurrexit vir ſtrenuus Rodericus de Viuar,hic in bello cepit quinque reges Saracenorum,quos poſteà liberè dimiſit, qui ſe ipſius vaſallos fecerunt magna cum humilitate.

Ferdinandus rex, cui nomen Magnus, quia multos reges Saracenorum humiliauit,cæſis quibuſdam, quoſdam tributarios fecit, ſubiugauit Celtiberiam,ac liberauit Hiſpaniam à ſubiectione imperatoris Romani. Huic etiàm B. Iſidorus, quem tranſtulit in Hiſpalim, reuelauit diem mortis ſuæ. vndè diuiſo regno tribus filijs,poſt ſacramentorum deuotam ſuſceptionem migrat anno regni ſui 22. Sanctius filius eius ſucceſſit in regno Caſtellæ,Alphonſus in regno Legionis,Garſias in Galetia & Portugalia. Sanctius videns quòd pater ſuus acquiſiuit ꝓuincias Portugaliæ & Luſitaniæ,Celtiberiam & Carpentaniam, ideò cum exercitu obſedit Cæſarauguſtam & expugnauit, regem eius tributarium fecit. Iſte Sanctius fratrem ſuum Garſiam inuaſit,captumq; carceri mãcipauit.vicit etiàm Alfonſum fratrem in bello,& in monaſterium detruſit, & ſic omnia regna ſolus obtinuit, qui tamen poſteà à familiari quodam ſuo,venabulo perfoſſus eſt. Alfonſus rex,quia Garſias frater mortuus erat in carcere,regna ſuſcepit.ipſe eñ priùs quàm frater occideretur, exiuit monaſterium, & ad regẽ Toleti ſe recepit. vocatus eſt Alfonſus 6. Sub eo militabat Rodericus, aliâs Cid dictus,miles admirandus.expugnauerunt rex & Cid infinitos Saracenos diuerſis pręlijs. Obtinuitq; Cid priuilegia multa à rege nobilibus:primũ,quòd cùm aliquis nobilis peteret exire de regno,daretur ei ſpatium 30.dierũ:ſecundò,quòd rex nihil faceret contra nobilẽ aut ciuem inauditum: tertiò, quòd nil faceret contra bonos vſus villarũ:quartò,quòd non faceret impoſitiones inordinatas:quintò,ſi contra aliquod illorũ faceret,quòd tota terra poſſet rebellare, donèc rex emendaret.

Rodericus Cid vir admirandus.

Hac tẽpeſtate Vrbanus II. apud Clarum mõtem Aluerniæ, concilium celebrauit pro ſuccurſu terrę ſanctę ſeu potiùs recuperatione.

ANNO ſalutis M.XCVI. prædictus Cid moriens, ordinauit cadauer ſuum armatum equo ſuperponi & ligari,atq; cõtra regem Buccar & alios 36.reges Saracenos,qui tum pręlium à Chriſtianis expectabant,ad locum pugnæ quaſi viueret,deduci.quod factum eſt, & Chriſtiani victoria ſunt potiti. Mortuo Cid, rex quoquè catholicè è vita emigrauit, cùm regnâſſet annis 43. Alfonſus nepos regis Alfonſi prædicti, in ordine ſeptimus regnare cœpit.huic omnes reges Saracenorũ Hiſpanię,ſubiecti ſunt. pacificeq; poſſidens regna Aragoniæ,Caſtellæ & Legionis, confirmatus eſt per papam,vt decętero vocaretur imperator Hiſpanorum.erat autem vir iuſtus. imperauit annis xl. filijs ſuis Sanctio reliquit regnum Caſtellæ,regnum Legiõis *Fernãdo. Sanctius regnauit anno vno felicitèr,ideò Deſideratus eſt dictus. Alfonſus filius ipſius ſucceſſit ætatis quatuor annorum,& vocatur viij. Fernando regi Legionis, ſucceſſit filius Alfonſus. Alfonſus 8. infelicitèr pugnat cum Saracenis.ſed poſteà non immemor iniuriarum anno 1233.in bello Saracenorũ victoriam obtinuit,cæſis ducentis millibus Saracenorũ.hic virtuoſus rex poſt glorioſas victorias felicitèr migrat anno regni 53. Henricus I. filius eius ſucceſſit illi.regnauit 13.annis. hic cùm luderet in ciuitate Palantia, percuſſus tegula quæ cecidit è tecto, moritur. Fernãdus regis Alfonſi Legionis filius,ſucceſſit in regno. Henricus enim nõ dereliquit filium.& ſub hoc Fernãdo, mortuo patre ſuo,cõiuncta ſunt regna Caſtellæ & Legionis. iſte rex poſt multos

triumphos contra Saracenos, moritur anno regni 35. Alfonſus filius eius ſubſequitur, dictus IX. iſte rex tantæ fuit magnificentiæ, quòd imperatorē Conſtantinopolitanum à Sultano captum, ſolus ſua impenſa redemit. fuit etiàm tantæ famæ, quòd fuit electus in imperatorem Ro. in diſcordia. tamen ſapiens fuit, & regnauit 32. annis, & abſtulit ſibi regnum in vita ſua filius eius Sanctius.

Legitur quòd rex iſte quandam contra Deum dixerit blaſphemiam, ſcilicet ſi ipſe fuiſſet cum Deo dum mundum creauerat, quòd multi defectus qui fuerunt facti, non trāſiſſent: propter quod verbum cùm oraret in oratorio aliquādò, apparuit ei angelus, & reuelauit ſibi ſententiam mortis, præfixo termino 30. dierum. & factum eſt, moritur, & cum patre ſepelitur. Sanctius filius eius ſucceſſit, regnauit 9. annis. Fernandus fili[us] ſubſequitur, regnauit 15. annis. huius mortis cauſa hæc fuit. quū enim præcepiſſet occidere duos ſcutiferos de Carnaial inauditos, illi vidētes iniuſtitiam, citauerunt regem, vt compareret coram Deo XXX. die, ad dādam rationē huius iniuſtitiæ: & ſic factum eſt, quia in præfixo termino moritur. Alfonſus X. rex Caſtellæ filius eius ſucceſſit. tunc Acon obſeſſa eſt à Saracenis, capitur anno Domini 1291. Kalen. Iunij, occiſis plùs quàm 30. millibus Chriſtianorum.

Miraculum ingens.

ANNO deindè 1310. Hoſpitalarij S. Iohannis inſulam Rhodi capiunt: ſequēti anno caſſatus fuit ordo Templariorum, qui in ſua prophana profeſſione abnegabant Chriſtum, expuebāt ſuper crucem, & adorabant diabolum ſub ſpecie catti, ſicut plures eorum confeſſi fuerant. Hæc in Fortalitio, de quo videas plura infrà.

Templariorum ordo deletus.

ANNO Domini 1340. maximam de Saracenis victoriam* obtinuit. tranſiuit enim rex Balamarim cum infinitis copijs mare mediterraneū, & obſedit quādam ciuitatem, venit etiàm in adiutorium ei rex Granatæ. Obſidentibus itaq; Saracenis Cariſam, inſurrexerunt Alfonſus rex Caſtellę et Alfonſus rex Portugalliæ cum copijs contra prædictos Saracenos. & aciebus ordinatis, pugna facta, tandèm Saraceni fugam faciunt. Inſequentes Chriſtiani tantam ſtragem edunt, quòd æſtimare numerum occiſorum nemo poterat. ibi Borra vxor regis Balamarim mortua eſt, & ipſe elapſus in * Alieſyram. Expoliantes noſtri tentoria Saracenorum, inuenerūt tantum de auro & argento, quòd nemo excogitare valebat. captus etiàm fuit Abenamar filius regis* Benamaim.

In ſignum huius victoriæ rex Alfonſus vexillum ſuum domino papæ Benedicto 12. miſit, quod in hunc diem in ſacello papæ conſeruatur. Sequenti anno perijt etiàm claſſis magna vltra xx. millia Saracenorum ope regis Alfonſi. poſteà cepit Alieſyram.

ANNO ſequenti 1348. fuit prima peſtilentia in regno Caſtellę: & cùm rex iſte glorioſus obſideret ciuitatem quādam propè mare, propinatū fuit ſibi venenum, et mortuus eſt. ibidèm nūquàm poſteà nata fuit herba, vt narrat hiſtoria Hiſpaniæ. ſepultus eſt in Eccleſia maiori Cordubeñ, cùm regnāſſet annis xl. Petrus filius eiuſdem ſucceſſit, vir ſanguinum & amicus Saracenorū, quem occidit rex Henricus II. & ſucceſſit ei in regno Henricus II. rex Caſtellæ moritur, cùm regnāſſet 14. annis. Iohannes filius eius illi ſucceſſit primus in ordine, hic etiàm nihil famoſum fecit cōtra Saracenos. intrauit regnū Caſtellæ dux de Albenca ſtre cum vxore filia regis Petri, intrauit & cum eo rex Portugalliæ, ſecuta eſt pax, quia tradita fuit in vxorē domina Catharina filia prædicti ducis, infanti Henrico filio regis Iohānis, qui rex cecidit in campo de equo, & equus ſuper eū cadēs, interfecit eū anno regni ſui 12. Hēricus* II. illi ſucceſſit, cùm eſſet *III. 9. annorū, ſub quo Chriſtiani vicerunt Saracenos, cæſis penè 2. millibus. regnauit 17. annis, & mortuus eſt. Fuit deuotiſſimus princeps & iuſtus. Iohannes 2. illi ſucceſſit, puer erat, habebat autē fratrem. Eo tempore Iohannes rex Portugalliæ* Ceptam ciuitatem Maurorum in ſuam poteſtatem redegit, quam hodiè Chriſtiani tenent. Iohannes Hiſpaniæ rex, regi Granatæ multa damna intulit. regnauit annis 48. ſepultus in monaſterio Carthuſieñ de Miraflores. reliquit duos filios Henricum & Fernandum.

Prima peſtis in regno Caſtellæ.

dum.Hericus ſucceſſit, qui paruo tempore regnans,obijt. reliquit autem filium Iohannem puerulum,cui Fernãdus patruus tutor datus,regni adminiſtrationem non ſegnitèr geſſit: ſed ſtatim cõtra Maurum Granatæ bellum iniens, puero tributarium fecit.

Inter hęc Martinus Siciliæ rex moritur,& paulopòſt pater eius, rex citerioris Hiſpaniæ ſeu Aragoniæ Martinus obijt.vndè factũ eſt, quòd Hiſpani Fernandum apud Valentiam vrbem citerioris Hiſpaniæ regem declarant, à tribus ordinibus electũ, procerum ſcilicet, ſacerdotum,& plebis.Hic Fernandus Balearium inſulas & Sardiniã ſimul acquiſiuit,& ſic factus eſt trium regnorũ rex. hic etiàm filiam vnicam Iohanni nepoti ſuo vxorem dat, regi ſcilicet vlterioris Hiſpaniæ,quem & adultum in regnum ſtabiliuit.

Moriens Fernandus, quatuor mares reliquit, Alfonſum regni ſucceſſorem, Iohannem Luſitaniæ regem, Hẽricum S.Iacobi magiſtrum, & Petrum natu minimum.Iohannes rex Hiſpanię habuit filium Henricum nomine, & filiam Elizabeth.hic Henricus rex vnà cũ vxore ſua & filijs, interfectus eſt ab Eduardo rege Anglorum. ſola Elizabeth ſuperſtes remanſit,quam Ferdinandus Iohannis Aragoniæ regis filius vxorẽ duxit,adhuc patre Iohanne viuente, deindè deficiente patre,Ferdinãdus vlterioris Hiſpaniæ ſimulq́; citerioris, hoc eſt, Aragoniæ,*Nauarræ,Siciliæ,Baleariũ ac Sardiniæ tandem regna obtinuit,& cùm Chriſtianiſſimus rex cenſeretur,& regnorum potentia,conſilijs,magnanimitate cunctos Chriſtianorum principes excelleret, fidei zelo ſucceſus, anno Domini 1480.contra Granatæ regẽ bellum terra mariq́; per 6.annos continuauit,& multa de regno Granatæ ſuo regno adiecit.

Ferdinandus iſte rex Chriſtianiſſ.vnà cum regina Elizabeth vxore ſua, poſt multas ingentesq́; clades Mauris illatas ac munitiſſima oppida Granatæ vi capta,Granatæ regem anno ſalutis 1492. ad deditionem compulit,omneq; Maurorum imperium in Hiſpanijs eſſe deſijt. Natu iunt illis filius & duæ filiæ. filius duxit Margaritam Maximiliani Ro.imperatoris filiam,qui tamen pauco tempore vixit,& ſic vſq; ad præſens domina Margarita vidua remanſit,vnam verò ex filiabus Ferdinandi regis,duxit in vxorem Philippus archidux Auſtrię et Burgundiæ dux &cæt. imperatoris Maximiliani filius, qui plures genuerunt liberos.

Natio,vt refert Pomp. Lætus, Longobardorum fuit Germanica, quæ ex Cimbrica peninſula ad quærendas ſedes profecta erat,& non ſtatim cepit arma.ferè triennio pòſt,cum vxoribus,liberis & omni ſupellectile Italiam petiêrunt.numerus fuit CC.millium ſub rege eorum Alboino, qui ad inuitationẽ Narſetis,ſubactam ac domitam Italiam in potentatus diuiſêre:tenuerunt annis 204.Hæc ille. Longobardorũ origo.

Quia ſuprà de Longobardis mentio facta eſt ſemẽl & bis, ac inferiùs multa de his veniunt dicenda, nõ alienum erit, originem eorum hic altiùs aliquàtò repetere: Septentrionalis plaga quanto longiùs eſt ab ardore ſolis, tanto ſæuióres homines ſempèr habuit,& eo aptior ad multiplicandas gentes.vndè fit vt tanta multitudo in ea plaga naſcatur, quæ ibi viuere nõ poſſit. Ex eiſdem partibus exiẽrunt Gepidæ, Rhugi, Vãdali, *Eruli, Hunni,*Turcilingi,*Vuinuli, id eſt,Lombardi.

Eſt inſula in ſeptentrionalis parte Oceani Scandia dicta, quæ apud alios Scandinaria, Scanzia & Scandinauia legitur:quę,vt quidam dicunt,nõ eſt in Oceano,ſed propter planitiem eius vndæ maris exæſtuantes, circundant eam. in hac enim dum multus populus excreuiſſet, ità vt in ea habitare non poſſet, conſilio inito, in tres partes ſe diuiſerunt: quæſitumque eſt per ſortis diuinationem, quæ pars ex illis patriam relinqueret. Igitur illa pars quam ſors iubebat exire, ordinauit ſuper ſe duces fratres duos, Iborem & Aionem, corpore valentiores,quorum mater Gambara erat prudentiſſ. Scandia.

Oſculantes ergò parentes & amicos, exiuerunt,& in Stornigam venientes, aliquot annis ibi ſederunt.Illo tempore Ambri & Aſſi duces Vãdalorum, mandaue-

dauerunt Vuinulis,qui & Lõgobardi, vt aut tributa darent,aut ad pugnam ſe præpararent. tunc duces Vuinulorum diffinierunt, melius eſſe vel pugnando mori,quàm tributis ſubijci.renunciant Vandalis ſe ad pugnam paratos. Commiſſo verò prælio, Vuinuli pro libertate pugnantes, victoriam habuerunt. ſed poſteà fame cruciati,de prouincia* Storinga exeũt,& venerunt in Maringam.

Agelmũdus I. rex Lõgobardorum.

Mortuis tum ducibus eorum Ibore & Aione, Vuinuli Agelmũdum regem eligunt, qui fuit filius Aionis de gente Turingorum.His temporibus meretrix vno partu 7.filios generauit,& in piſcinam proiecit.quam fortè Agelmundus præteriens,vidit infantulos.haſtam miſit,eos huc illucque reuoluit, quorum vnus appræhendit haſtam regis, & ſic cum rex de aqua leuauit, & Lamiſſo ei nomen impoſuit, quia eorum lingua aqua lama dicebatur.hic cùm creuiſſet, factus eſt pugnator fortiſſimus & ſapientiſſimus,ità quòd poſt Agelmundum regnauerit. Poſt hunc ſucceſſit Lethus vel Tethus, quẽ ſequebatur Childioch vel Hildooch fili⁹. hoc defuncto,regnauit Godeoch, aliàs Gludeoch. deindè Calpho,apud alios Claffo,& Daphon. poſt hũc Tado vel Tatho vel Tacchon.

Lamiſſo vel Lamuſius II. rex.

Lethus III.

Eo tempore egreſſi ſunt de Rhugorum patria,habitauerũt in plano campo,vulgò Feld/in quo loco pugna habita eſt inter Tadonem et Rodolſum regem Erulorum.cauſa fuit, quòd frater Rodolfi inuitatus ad Tadonem pro pace,deriſus eſt à filia regis, quia ſtatura puſillus erat.quod cùm ille ad iniuriam traheret,inſidijs filiæ Tadonis occiſus eſt.illud vbi audiuit Rodolfus,rupit pacem,& Tadoni pugnam indixit.veniens ad locũ pugnæ rex Rodolfus, ac de ſuis confidens,qui nudi,ſola femoralia habentes,pugnabant, ipſe pugna inita ad tabulam luſit. Tandem victi ſunt Eruli. quo audito rex perterrit⁹, neſciuit quid faceret. Tunc Longobardi ſuperuenientes,regem & omnes qui cum eo erãt, occiderunt.

Erulorum ſtrages.

Lõgobardi itaq; victores prædam inter ſe diuiſerunt, & Tado vexillum & galeam Rodolfi regis accepit, quam poſteà in bello ſempèr portauit. Ex eo tempore Eruli humiliati ſunt, vt regem non haberent.Longobardi ex hoc diuites facti,cœperunt pugnas vltrò quærere,& gloriam ac virtutem ſuam extendere. poſteà Tado à filio fratris ſui eſt occiſus,Vuacho nomine. Tadonis filius Hildegis,ab eodẽ victus,fugit ad Gepidas,pro qua cauſa Longobardi cum Gepidis inimicitias habuere. Vuacho tres habuit vxores:primam Ranigũdam filiam regis Turingorum, deindè Auſtrigoſam filiam regis Gepidarũ, de qua duas filias habuit,Vuiſelgaidam quam Theodorico regi Francorum tradidit, Vualtiadam alteram tradit Cuſabaldo Francorum regi:tertiam vxorem habuit Vuacho Salingam filiam regis Erulorum,de qua generauit Vualtherum vel Vualtarich, qui poſteà regnauit annis ſeptem. Poſt hunc regnauit nonus rex Andoin, qui primùm Longobardos in Pannoniam duxit. hic de vxore Rodelinda habuit filium Alboin fortem & aſtutum.Gepidis poſteà cum Lõgobardis rixam habentibus, pugna facta eſt, in qua Alboinus filius Andoin,& Turiſmundus filius regis Gepidarum, ſibi inuicèm obuiabant. ſed Alboinus Turiſmundum peremit, quo mortuo Gepidæ fugiunt, & in fuga multi obtruntur.

Mos regum Lombardorum.

Victoria potiti Logobardi, rogant regem, vt filium ſuum Alboinum ſecũ ad menſam ſedere iuberet, quibus rex Andoin:Vos ſcitis cõſuetudinem apud nos eſſe,vt filius regis cũ patre ſuo antè non prandeat, quàm ab extraneo rege arma recipiat. Hoc audiens Alboinus, ſumpſit ſecum xl.iuuenes,& perrexit ad Turiſindum regem Gepidarum, cuius filium interfecit, & dum illic ſederet ad mẽſam,Turiſindus rex alta traxit ſuſpiria,propter interfectoris filij præſentiã. quo intellecto, alter filius regis cœpit iniuriari Longobardis, & quia faſciolas albas habebant in cruribus, deridebat eos,dicens: Tibias habetis albas vt iumenta.cui vnus ex Longobardis: Perge in campũ, & videbis quales derides: ibi & inuenies oſſa fratris tui diſperſa.

Turiſindus rex Gepid.

Gepidę de tam manifeſta iniuria vindicare ſe parant,contrà verò Lõgobardi arma ſũmunt. quod videns rex, ſurgit è menſa:

menſa: in medium illorum ſe miſit, et ſuos ab ira compeſcuit, dixitq;: Non eſt illa victoria adeò placita, cùm quis in domum inimicum etiàm ſuſceptũ occiderit. & ſic pace facta, læti conuiuium ineunt. quo cõpleto, Turiſindus rex tollẽs arma filij ſui Turiſmũdi, tradidit ea Alboino, & ſaluum dimiſit. qui reuerſus in patriam, conuiua patris factus eſt. & auditis quæ facta ſunt, laudabatur Alboinus pro audacia, & Turiſindus pro fide maxima.

Alboin⁹ rex Lógobard.

Igitur mortuo Andoin, filius eius Alboinus regnum ſuſcepit, qui cùm eſſet nominatiſſimus & fortis, Lotharius rex Francorum filiam ſuam nomine *Goltſundam, dedit ei in coniugiũ, ex qua filiam ſuſcepit Alſuindam.

Intereà mortuus eſt rex Turiſindus, & regnum accepit Chunimundus: qui cùm vellet vindicare iniurias Gepidarũ, rupit pacem cum Longobardis. Ibi tum Alboinus fecit firmam pacẽ cum Auaribus, qui primùm Hunni vocabantur, reliquiæ Attilæ à Gepidis victæ, qui tamẽ ſub rege Zeliorbe, cum xx. Hunnorum millibus, bello quod Iuſtinianus contra Parthos feliciter geſſit, Coſdroę Parthorũ regi aduersùs Rom. auxilium tulère. ſed Coſdroas illos Hunnos tanquàm ſuſpectos, vt qui ab imperatore Ro. munera accepiſſent, incautos maxima oppreſſit clade, quę clades ſuper alios acceptas effecit, vt Hunni qui ſuperfuerant, nomen anteà glorioſum exoſi, ſeſe ab Auario qui ſucceſſerat Zeliorbi regi, Auares nuncupauerint: qui quidẽ tanquàm à cætera barbarie profugi, relictis Pannonijs, in Noricũ receſſerunt. vndè factum eſt, vt prouincia Noricorum ab Auaribus, addita litera B, Bauaria ſit dicta.

Bauaria vndè dicta.

Ea autem prouincia habuit ab Oriente Pannoniam, ab Occidẽte Sueuiã, à meridie Italiam, à ſeptentrione Danubium. ſed eam Bauarię partem, quę pertinebat ad Italiã, Auſtraſij ante aliquot annos occupatam nunc tenent, ſimul Auſtriam cum alijs partibus eius prouinciæ appellatã. Strabo tamen à Boijs, qui eam terram coluerunt, Italia relicta, * Boioariam potiùs appellari velle videtur.

Cùm autem Childebertus & Lotharius fratres, ac Theodebert⁹ nepos Frãcorum reges, vſq; Bauariæ & Auſtriæ fines ditionem protuliſſent, Auares adducti illorum precibus, cum Lõgobardis contra Gepidos bellum accepère. ſed cùm Gepidæ contra Alboinũ pergerẽt, Auares ſtatìm in terras eorum Pannoniam ſuperiorem intrauerunt.

Hac de cauſa Chunimundus cœpit orare ſuos, vt primùm cum Longobardis pugnarent, & poſteà ad expellendos Auares redirent. inito itaq; prælio Alboinus occidit Chunimũdum, & ex capite eius poſteà fecit ſcyphum, ac filiam eius Roſimundam cum multitudine virorum & mulierum abduxit captiuam, & ſic Gepidę deleti ſunt, vt ab eo tẽpore iam de ſuis regem non haberẽt. deindè mortua* Goltſuinda filia Lotharij, Alboinus ad interitum ſuũ duxit vxorẽ Roſimundam, vt dicetur infrà. Tẽporibus illis, hoc eſt, anno Domini 564. Pelagius papa cùm ſediſſet 12. annis, moritur, & in baſilica B. Petri ſepelitur.

Pelagi⁹ moritur.

Circa quæ tempora quidam Iudæus cum alijs pueris Chriſtianorum communionẽ accepit. quapropter eius pater indignatus, eum in fornacem ardentem proiecit, ſed illęſus exiuit, dicens: Mulier illa quæ in Eccleſia eſt depicta, puerum tenens in vlnis, pallio ſuo ignem excuſſit.

Miracula de Iudæis.

Item Iudæus quidam hoc in tempore imaginem crucifixi telo transfixit occultè, & ſanguis exiuit, Iudęũq; tinxit. Chriſtiani, hoc comperto, ipſum lapidibus continuò obruerũt. Mons magnus in Gallia mugitũ dedit, & diſciſſus ab alio eſt monte, cum hominibusq; & eccleſijs in Rhodanum cecidiſſe fertur hoc in tempore.

ANNO itaq; eodem, defuncto Pelagio, Iohannes III. eligitur. ſedit annis 12. hic Iohannes reſtaurauit cœmeteria martyrum, & Eccleſiam B. apoſtolorũ Philippi & Iacobi.

Eodem anno Iuſtinianus obijt, qui iuſtiſſimus princeps fuit, & Rom. imperium reparauit. nam per Beliſariũ Perſas debellauit, Aphricam liberauit de manibus Vandalorum, Italiam de manibus Gotthorũ per Narſetem. Beliſarius

rius autem iuſſu Iuſtiniani duo hoſpitalia Romæ ex ſpolijs Maurorũ & Africæ erexit, ad hæc multa alia munera S. Petro donauit, inter quę crux aurea gẽmiis ornata.

Iuſtinus II. impator 58.

ANNO deindè Domini 565. vrbis autem conditæ 1366. Iuſtinus iunior, Iuſtiniani nepos, genere Thrax, monarchiam accepit, & xj. annis regnauit, habens vxorem nomine Sophiam. coronatus eſt ipſecum Auguſta ab Eutychio patriarcha, & certè Iuſtiniano in nulla re ſimilis fuit, auarus, improbus, rapax, deorũ atq; hominum contemptor habitus eſt. Hanc ob rem cùm totus auaritiæ & cupiditati inhæreret, libidine habendi in inſaniã vertitur, cuius vxor Sophia imperium vſq; ad Tiberij ſecundi tempora gubernauit.

Iulianus magiſter.

Per idem tempus miſit Iuſtinus Iulianum magiſtrum ad Arethã regem Indorum. Enarrabat Iulianus cùm rediſſet, ꝙ Aretha rex quandò eum ſuſcepit, nudus eſſet, habens in lumbis cincturam et linea veſtimenta auro contexta. Circa ventrem verò portabat veſtimẽta ſciſſa, margaritis precioſis conſerta, habens in brachijs quinos circulos, & aureas armillas in manibus, in capite autem pannum gemmatum, habẽtem ex vtroq; ligamẽto fibulas quatuor, et in collo torquem aureum: & ſtabat ſuper excelſum ſolium velatum petalis aureis, ſtansque deſupèr ferebat ſcutum paruiſſimũ deauratum, & duas lãceolas aureas: & ſenatus eius omnis aderat cum armis, canentes modulationes muſicas.

Arethæ regis ornatus.

Introductus ergò legatus Rom. cùm adoraſſet, iuſſus eſt ab eo erigi, & adduci ad ſe. Cùm autem accepiſſet imperatoris *ſacrum, oſculatus eſt ſignaculum, ſuſceptisq; donis gauiſus eſt valdè. Porrò cùm legiſſet epiſtolam, inuenit vt ſe armaret contra regem Perſarum, & eius regnum vaſtaret: quod protinus fecit, tenensque caput Iuliani, dedit ei pacis oſculum, dimiſitque eum multis donatum muneribus.

*ſacram,

Narſes autem patricius erat vir ſapientiſſimus, in fide Chriſti catholicus, in pauperes largus, recuperator eccleſiarum, in vigilijs & orationibus aſſiduus: intantùm vt victoriam magis credatur oratione obtinuiſſe, quàm armis. Hic quum ſuperata gente Gotthorum, Italiam iam per multa tẽpora ſecuram tenuiſſet, Ro. per inuidiam accuſationem aduersùs eum direxerunt Iuſtino Auguſto in ſui imperij initio, ſed & Sophiæ vxori eius, dicentes: Melius eſſet nobis ſeruire Gotthis, quàm Gręcis, vbi Narſes caſtratus imperat, & nos ſeruitio premit, & modò ſanctiſſimus princeps hoc neſcit. Aut igitur libera nos de manu eius, aut certè ciuitatem Romanam & noſmetipſos gentibus trademus.

Ro. Narſetẽ accuſant.

Audiẽs hęc Narſes, ſcripſit ad Auguſtum: Si malè feci cum Ro. malè inueniam. Sed Auguſtus ira commotus, in Italiam miſit Longinum Narſeti ſucceſſorem. Sophia quoquè Auguſta inter alia verba Ro. ſcripſit de eo: Ponã illũ caſtratum in gynęcio, vt penſa diſtribuat ancillis, et cum eis filet. Ad quę Narſes fertur reſpondiſſe: Talẽ eidẽ ordiar telam, vt quandiù vixerit ipſa Sophia, nõ poſſit pertexere. & quamprimùm Longinũ in Italiam venire intellexit, ſeceſſit Neapolim vrbem optimè de ſe meritam.

Ea in vrbe cùm aliquot fuiſſet menſes, ad Alboinum regem Longobardorum ſibi amiciſſimum miſit, ſuadens vt Pannoniam, quod vſu anteà compertũ erat, ſempèr nouis barbarorum incurſibus expoſitam, linqueret: gentem Longobardam traduceret in Italiam, terram omnium orbis terrarum primariam, & cuius poſſeſſio illos etiàm nolentes ad imperium ſublimaret.

Narſes Alboinum in Italiam allicit.

Intelligens hæc Iohãnes vrbis Romæ epiſcopus, qui merita Narſetis de Italia vrbeq; Roma nouerat, ſenſit ingratiſſimum & ſimul periculoſum, talem virũ ſpernere. Acceſſit Neapolim, & à Narſete viro om̃ium mitiſſimo facilè, quod voluit, impetrauit. Venerũt nanq; ambo Romã, & populus Ro. honores Narſeti cupiẽs meritos exhibere, eum & Baſilium gentis patriciæ Romanũ, conſules declarauit. vndè & tunc conatus eſt ſecretò Narſes per nuncios & epiſtolas Alboino perſuadere, vt ſeſe in Pãnonia retineret, ſed tardè venit.

Per id tẽpus S. Medardus & S. *Childaledus gemelli fratres, vna die legũtur geniti,

S. Medardus
* Gildaledus
* Gildardus

niti, vna die ad ſcholas miſſi, vna die preſbyteri ordinati, vna die epiſcopi conſecrati, & ambo vna die defuncti.

Anno ſalu. 552. ANNO ſalutis noſtræ 552. cùm iam Clodomir, Theodoricus, ac liberi eius deceſſiſſent, Childebertus vaſtatis agris Cãpaniæ, moritur: & quia liberis carebat, omnia ad Clotariũ peruenerũt. Habuit autẽ Clotarius inter cęteros filios vnũ, Cranium dictum, de vxore Cuſenna, qui Pictauis grandem cõtra patrem coniurationem fecit. Id ſentiẽs pater, eum perſequitur, quem filius in Britanniam fugit cum vxore & liberis. fit bellum ingens, & pugna commiſſa, cęſis multis Britonibus, Cranius cum vxore & liberis capitur: Cranium pater in ſcamno per lictorem alligatũ, cremari cum vxore & liberis duobus iuſſit.

Cranius Clotarij filius.

Cranio merita pœna affecto, pater accepti à Deo beneficij memor, in Franciam reuertens, ad diui Martini ſepulcrum ſe contulit, muneribusq́; templo placato, petit prẹteritæ ętatis ſibi offenſas dimitti. nec mora, Sueſſionem repetit, moxque ad feras venandas animum intendit. vbi dum curſu clamoreque ſuprà quàm rege dignum eſt, curioſiùs oblectatur, morbum contrahit: quo languore cùm annos vnũ & quinquaginta imperâſſet, abſumptus eſt, aſſiſtentibus quatuor filijs, Ariperto, Gõtranio, Chilperico atque Sigiberto, qui funus proſequentes, regio more in Sueſſionũ ciuitate ſepeliunt.

Anno ſalu. 563. Anno ſalutis noſtrę 563. filij Clotarij regnum diuidunt. * Theoberto, quòd prior natu eſſet, Pariſiorũ regnum, Gõtranio Aurelianorum, Metenſium Sigiberto obuenit, Chilpericus Sueſſionum adeptus eſt. Theobertus qui & Aripertus, nulla re inſignior, quàm quòd Machoueæ & Meroſidis ſtupro, quas Nigebrida eius vxor ſeruitio habebat, quarum gratia Nigebridam abiecit, nec pellices deſeruit, licèt à pontifice Germano admonitus & execratus eſſet. Verùm paucis diebus vtraq;, vnà cum filio quẽ altera ediderat, repentino obitu periẽrunt, ſed nec diù ſuperſtes Theobertus fuit. Sigibertus verò rex duxit vxorem Brunechilden filiã regis Hiſpanię, puellam pulchram & ingenioſam. & quia

Diuiſio regni Francię.

Aripertus rex.

Sigibertus rex.

Arriana erat, in nomine S. Trinitatis eã baptizari curauit, ex qua filium ſuſcepit Childebertum. Eo tempore S. Colũbanus ad Sigibertum venit.

Gontranius autem quanquàm benignior natura fuerit, petulantia tamen atque libidine Theoberto non diſſimilis erat. Nam pręter virgines proſtitutas alienas etiàm nuptias, ſpretis legitimis vxoribus, inquinauit. Ità ſcribit Robertus, de quo tamen in ſequenti generatione aliud videbis. Chilpericus verò rex duxit Andoueram vxorem, quæ peperit ei tres filios. duxit & alias nõnullas. Videns autem fratrem Sigibertum regali coniugio ſublimatum, ſororem Brunechildis Galſundam in cõiugium petijt, promittens per legatos, omnes alias vxores ſe dimiſſurum. qua deſponſata, & cũ multis theſauris accepta, cui cùm Fredegundis quędam, forma inſigni puella, inſeruiret, inſolens ea mulier in Chilperici ſe inſinuauit amorem, regemq́; ità blanditijs deprauauit, vt odio habitam Galſundam, non fœderis nuptiarũ memor, laqueo per noctis ſilentium ſtrangularet.

Gontranius rex.

Deindè cùm Chilpericus in exercitu eſſet contra Sueuos fratri auxilium laturus, & Andoueram vxorem imprægnatam domi reliquiſſet, illa filiam peperit. erat tum Fredegundis pręſens, curauitque quòd quaſi neceſſitas poſceret Andoueram propriã filiam de baptiſmo leuare, redeunte autem rege, ait Fredegundis: Non licet te deceterò Andoueram habere vxorem, quia impedimentũ cognationis interuenit. filiam enim ꝓpriam de ſacro fonte leuauit. Hęc loquenti Fredegundæ rex ſanctè iurat, ſi compertũ haberet, ſe eam vxoris dignitate donaturum. ingredienti palatium Chilperico Andouera occurrit, cõgratulans ob natam filiam. At rex exulceratus animo: Abi, inquit, impudens mulier, quæ tua me inſipientia à tuis nuptijs excluſiſti: nec multò pòſt, pontificẽ qui baptizâſſet, ire in exilium iubet, Andoueram verò vnà cum filia intra eccleſiæ ſepta vitam agere compulit, deſignatis quantùm ad annuum alimentum ſatis eſſet. pellicem mox Fredegundam in ſuis ambitioſis malis vxorem accepit.

Chilpericus

Fredegundę pellicis nequitia.

qqq Dein-

Chilpericus Sigibertum perſequitur. Deindè Chilpericus Sigibertum fratrē perſecutus eſt, & irruentibus in eum, Cacanno duce, Hunnis, Chilpericus in Rhemos ad Sigibertum ſpectâtes incurrit, & in poteſtatem recepit. verùm fugatis Hunnis, Sigibertus victor reuertens, Sueſſionum agrum cepit, Theobertum filium Chilperici captum abducit.

Sed non multò pòſt interceſſione patris & fide data liberatus eſt, ſed fidem frangens rex, bellum redintegrat, cuius ilicò pœnituit. nam inferior factus, côditiôes pacis quas Sigibertus voluiſſet, accepit.

Clodoueus Chilperici filius ſimilitèr Sigibertum damnificat, ſed mox repellitur. bellum poſteà Chilpericus Sigiberto mouet infeſtis ſignis. quo pacato, nonnulli partium Chilperici ad Sigibertum deficiunt. hac reper nuncium accepta, Chilpericus ſuis deſperans rebus, Tornacum vnà cum Fredegunda & liberis ſe recepit. cognita fratris fuga, Sigibertus fugientem inſequi pergit, ciuitatem milite circundat. eo metu fractum animo regem cùm intellexit Fredegunda, vocatos ad ſe clàm duos ad negocium promptos, magnis pollicitationibus allicit, in caſtra Sigiberti ſe côſerant, regemq́ue interimant. recepto negocio, ſecuri ſui ſatellites in familiam regis Sigiberti ſe inſinuant, Sigibertum paulopòſt confodiunt. ad regis necem tumultu per caſtra exorto, ſicarij interficiuntur. Hęc Robertus Gaguinus. Sigiberti interitus.

Alij ſcribunt quòd poſt multa ſtrenuè facta, de quibus in generatione ſequenti, per Sigibertum Chilpericus côtra imperatorem exercitū vſque ad Rhenum duxit. Sigibertus hoc videns, aſſumptis gentibus quæ ſunt vltra Rhenum, Chilpericum fratrem cum Fredegunda & filio vſque Tornacum fugauit, & fecit vt Franci ſuæ partis eum regem eligerent. ſed cùm Pariſijs cum exercitu contra S. Germani monita ad perſequendum fratrem exiret, Fredegunda ſolita fraude duos ſubornauit, qui venientes ad Sigibertum, & cum eo amicè loquentes, incautum occiderũt, vbi & ipſi occiſi ſunt. ità moritur rex per inſidias fœminæ. qui multa peregit ſtrenuè, vt in ſequenti dicetur generatione, dum regnaſſet annis 13.

At fratris obſequijs debita religione abſolutis, Chilpericus Brunechildem Sigiberti vxorem, quæ filium Childebertum Pariſij habebat, * Rothomagũ exulare cogit, recepta ingenti pecunia quæ penès eam erat. Cauſa exilij fuit, quòd Childebertum filium, nè in Chilperici poteſtatem perueniret, Gundebaldi ducis miniſterio, fune per feneſtrã miſſo, ad Metenſes deferri mandauerat. Brunechildis in exilium acta.

Merouęus filius Chilperici, Brunechildem duxit vxorem: qua re indignatus Chilpericus, filium renitentem à Brunechilde Pariſium abducit, quem haud multò pòſt Fredegunda, conſentiente patre, occidit. reliqui filij omnes ſunt mortui, putà Chilperici. Chilpericus multò pòſt in Childebertum machinatus eſt, ſed fruſtratus. Natus eſt poſt hęc Chilperico ex Fredegũdâ Clotharius, cuius exortum tanta lętitia Chilpericus excepit, vt recludi ergaſtula & cuſtodias laxari, emiſſis indè vinctis, mandauerit. Merouęus.

GENERATIO XX.

Venerunt autem in Italiam Longobardi, rege eorum Alboino duce, anno Domini 570. ab vrbe verò condita 1321. in quo vigeſima incepit generatio. Tunc autem ſeu paulò antè per Italiam apparuerunt ſigna in cęlo, ſcilicet igneæ acies, ſanguinem humanum, qui poſtmodùm effuſus eſt, ſignificantes, & de veſtibus quorũdam verus ſanguis effluxit, domus etiàm cuiuſdam adſperſa ſanguine apparuit, & ſigna in vaſis quæ non potuerunt ablui. tantæ etiā pluuiæ inundauerunt, vt humiliora loca plurima ſubmergerent.

Alboinus itaque in Italiam à Narſete inuitatus, licèt pœnitentia Narſes ductus dehortaretur, non deſtitit, ſed omninò proficiſci conſtituit. magna tamen vſus eſt prudentia. Nam relinquere volens Pannoniam, nè, ſi aliqua ingrueret neceſſitas, ſibi pręcluderetur reditus, illam Hunnis nunc amicis côceſſit precariò inhabitandam. qui Hunni (vt ſuprà dictũ eſt) Attilę reliquię multa accepe- Alboinus Longobardorum rex.

acceperunt incommoda, & tandem præter ſpem vel ſuam vel eius qui conceſſit, Alboini ſedes ſunt nacti, in quibus ab eo tempore in noſtram vſque ętatē floruerūt, nullatenùs inferiores vel gloria vel diuitijs alicui gentiū Scythicarum. In hoc verò feliciores, quòd ſoli ex omnibus, prouinciæ quam obtinuerunt, ſuum dedêre nomen. Pro Pannonia enim poſteà Hungaria eſt dicta, vt Blondus vult. Pius verò ait Hungaros adhuc in vlteriori Scythia eſſe, quorum filij in Pannoniam venêre, & Hungariam à ſe nominauêre.

Nec verò Alboinus reditui ſolùm proſpexit, ſed violentiæ cauit. Nam vt munitior iret in Italiam, 20. millia Saxonum amicos ſibi adduxit, qui omnes vxores filioſque cum ſupellectile carris impoſitos duxêre: inſupèr ad fœt* ſuſcipiendos equarum boumque armenta, ac innumeram animalium multitudinem cibo mortaliū ſuffecturam. Fuit verò ea migratio, populis alijs etiàm accommodata. Clotarius nanque & Sigibertus reges Francorū, Sueuos ad Rhenum ſedētes, in deſerta à prædictis Saxonibus loca Germaniæ tranſtulerūt, qui nec illos, nihil mali de ſe meritos, delere vellent, neq; in Galliarum partibus ſibi vicinis coaleſcere ęquanimitèr tolerabant.

Sueui in Saxonia.

Lōgobardi Italiam ingrediuntur.

Decedentes igitur Longobardi Pannonia, per Noricum, quæ priùs Bauaria, nunc autem dicitur Auſtria, peruenêre Liburniam: dicta prouincia Forilij, oppidoque Foroliuio cum ipſa prouincia per incolarum deditionem potiti, ad Plauem fluuium conſederūt. Tūc Siſulfum nepotem ſuum Alboinus Foroliuio pręfecit ducem. Pręerat tunc eccleſiæ Aquilcienſi Paulus patriarcha: Is muro vrbis diffiſus, cum clero ſanctorúmque reliquijs & ſacra ſupellectile migrauit in inſulam. Pręerat etiàm Taruiſinæ eccleſiæ Felix epiſcopus, vir vita integer & doctus. Is ciues ſuos Alboino regi reconciliauit.

Eo tēpore Longinus imperatoris legatus apud Rauennam manēs, *Cęſaream muniuit, & Venetis vrbibus pręſidia impoſuit. Non erāt tunc in Italia armatorum copiæ, ſed vrbes à ſuis magiſtratibus regebantur. Cœperunt autē tunc vrbs Roma & Italia nouā habere gubernationis formā, ex qua dignitatem, gloriam & apud orbem terrarum timorem magis amiſerunt, quàm omnibus ex illis calamitatibus, quæ eos centum & ſexaginta annos attriuêre, atque aliquandò Romam fecerant relinqui feris habitandam. Longinus nanque nouum in Italiā introduxit dignitatis nomen, Exarchatus Italię, id eſt, ſumm* magiſtratus. & Rauennæ ſe continēs, nunquàm iuit ad vrbem Romam.

**Cęſenam*

Exarchatus origo.

In adminiſtratione verò Italię & vrbium hunc primus ſeruauit morem, vt non prouincię aut regioni pręeſſet pręſes, ſed ſingulæ vrbes à ſingulis regerentur magiſtratibus, quos appellauit duces. parem itaque faciens vrbem Romā alijs vrbibus vel oppidis, hac vna in re illam honorauit, quòd impoſitum tunc magiſtratum, pręſidem appellauit: ſed qui ſucceſſerunt, ſunt appellati duces, vt puſteà per multos annos ſic Romanus appellaretur ducatus, ſicut Narnienſis, Spoletanuſque eſt dictus. Neque poſt Narſetem & Baſilium, vel conſules Roma habuit, vel ſenatum legitimè coactū, ſed duce Gręculo homine, quē exarchus ex Rauenna mittebat, res Romana per multa tēpora adminiſtrata eſt.

Duces.

Pręſes.

Profectus indè à Plaue fluuio Alboinus, vrbes Longini pręſidio firmatas declinauit, & primam Venetę regionis vrbem adijt Vincētiam, qua, & paulò pòſt Verona, dedentibus ſe populis, potitus, nullos habuit labores in capiendis cęteris vel vrbibus vel oppidis Venetæ regionis. Deindè Mediolanum duxit, eamq; vrbem deditam, Honorati epiſcopi ſuaſionibus, breui capit. Sperauit enim Honoratus hoc modo ſęuitiam barbarorū mitigari, ſed contrarium euenit. Deindè Genuam ſe contulit. Sed ea dimiſſa, contra Papiam caſtra poſuit, cui vrbi Lōginus quicquid habebat egregij militis pręſidio impoſuerat.

Alboini ſucceſſus.

Ea tempeſtate fames vniuerſam fatigauit Italiam, vt populi vltrò ſe dedentes, cibum quęrerent. Relicta igitur parte exercitūs ad Papiæ oppugnationem, reliquos miſit ad Italiam inuadendam. ducta verò eſt primùm in Hetruriam expeditio,

peditio,& vrbes oppidaq́ue capta maiori vaſtauerunt crudelitate Longobardi, quàm antè aut poſteà alias afflixerint regiones Italiæ. deindè Ariminum capiunt. Roma tunc ſuſtentata eſt, miſſo per Iuſtinum ex Africa frumento, & paritèr oppida quæ in fide manſerunt, adiuta ſunt.

Alboinus Papiam triennio obſeſſam capit. vouerat autem omnes Chriſtianos gladio ſe pere mpturum. licèt enim tunc Longobardi baptizati eſſent, idola tamen colebant, ac ſimulacra viperæ venerabantur vt deum, à quo errore B. Barbarius Beneuentanus epiſcopus eos amouit, & dictum viperæ ſimulacrum in pulcherrimum calicem commutauit.

Alboin' Papia potitur. Capto igitur Ticino, id eſt, Papia, cùm introiſſet per portam S. Iohannis à parte Orientis, equus ſuper quem ſedebat, fixus ſtetit in medio portę, ità vt nec verberibus moueri poſſet. tunc vnus ex Longobardis ait regi, Memẽto rex quid vouiſti, & frange tam dirum votum, & ingredieris. verè enim Chriſtian' populus eſt in hac ciuitate. renũciauit voto, ac mutauit mentẽ, & continuò ſe equus mouit, & ſic ciuitatem intrauit. Tunc omnis populus, data pace, ad eum tandèm cucurrit.

Alboinus itaque omni penè Hetruria & Arimino ac ciſalpinæ Gallię partibus à Bononia Papiam vſq; omnibus, excepto Brixello, potitus, Veronam ſe contulit, in qua vxorem reliquit, diſponens in ea cõſtituere regni ſedem. Ibi verò conuiuio exhilaratus, Roſimundam vxorem ea patera bibere cõpellit, quam ex patris ipſius Chunimundi quondàm capite à ſe occiſi, in poculum redigi fecit, dixitq́ue vxori, vt lętè biberet cum patre ſuo.

Patera ex cranio Chunimundi facta.

Inſedit hęc iniuria mulieri, atque vlciſci ſtatuit. Helmechildus erat Longobardus forma pręſtans, & in armis ferox, qui puellam in obſequio Roſimundæ inſiſtentem deperibat. quod cùm non ignoraret regina, effecit vt puella ſe illi in concubitum daret. Id cùm puella recuſâſſet, regina ancillam monuit, vt adoleſcentem vocaret clanculùm: quo veniente mox abiret. Re vt iuſſerat conſtituta, induit regina ancillæ veſtes, & in deſignatum conſedit locum: venit ad horam adoleſcens, ac voluntatem adimpleuit. Volentem abire interpellat regina, ac detegit ſe non eſſe ancillam. Cauſam autem facinoris expauit. Aut, inquit, regi accuſatus peribis, aut eo obtruncato, Longobardorum regno, & hoc ipſo amplexu, perpetuò frueris.

Roſimundę machinatio in mortem mariti.

Tunc verò victus, licèt inuitus, tamen aggreditur facinus, Alboinũ quieſcentem, & ad primum vulnus reſiſtere conantem, occidit. eo ad funus maximis Longobardorum lachrymis elato, annisa eſt Roſimunda Helmechildum declarare regem. Necdùm verò aſſentire voluerunt Longobardi, ſed aliquandiù reginæ comminati, arma in illam conſtituunt. vndè ſibi timens regina, fide publica à Lõgino habita, quicquid pecuniarum & reginæ ſupellectilis habuerat Alboinus, impoſuit nauibus, & Alſuindam filiam ſecum ducẽs, adulterumq́ue, Atheſi in Padum ſunt delapſi, & in Adriatico nauigantes, Rauennam applicuerũt, vbi à Longino magnis acceptì honoribus, aliquot menſes quietiſſimi fuerunt, multa interim machinati, vt Longobardi Italia pellerentur.

Occiditur Alboinus.

Francorum autem reges, Longobardorum ęgrè ferentes potentiam, Saxonibus perſuaſerunt, vt relicto Italiæ ſeruitio, in patriam remearẽt: quod Saxones libentiſſimè amplexi, peregerũt anno 574. vt infrà dicetur, quod huc referendum eſt. Intereà Longinus forma mulieris auriq; cupiditate accenſus, illam pertentauit, vt Helmechildum maritum de medio tolleret, atque ſibi iungeretur, fore vt regnum Italiæ obtinerent. Sperauit, ſi eam habuiſſet vxorem, rex fieri Longobardorum.

Anno salu 574

Prębuit Longino aſſenſum impudiciſſima inconſtansq́ue muliercula. Factum eſt vt quadã die cũ Helmechildus de balneo veniret, illa ſibi poculum veneno infectum porrexit, dicens: Si hoc biberis, magnam ſalutem indè conſequeris. qui cùm bibiſſet ac venenũ eſſe ſentiret, appręhenſo gladio, Roſimundam p capillos tenuit, & venenũ quod remanſerat, illam bibere coëgit: ſicque diuino

Dignus adultero & adultera interitus.

diuino iudicio, ambo periêrũt veneno.

Iuſtinus imperator inter hęc octauo imperij ſui anno pedibus cœpit infirmari, qua de re aſſumens comitem excubitorum Tiberium, adoptauit in filium, & ſucceſſorem declarauit ſuum: & meritò certè, cùm in homine ea ornamenta eſſent, quæ in optimo principe requiruntur: clementia, iuſtitia, pietas, religio, ſapientia, conſtãtia & perpetua fortitudo. Mortuus eſt deinde Iuſtin' cùm regnâſſet annis 11. in amentia, & ſcribũt quidam quòd in hereſim Pelagianam inciderit, & ideò iuſto Dei iudicio ſenſu perdito, cum amentia vitam finiuerit.

Mors Iuſtini ſecundi.

ANNO igitur Domini 576. vrbis verò conditæ 1327. Tiberius Conſtantinus genere Thrax, imperium accipiens, coronatus eſt ab Eutychio patriarcha, regnauitq́; annis vij. Qui mittens adduxit Anaſtaſiã vxorẽ ſuã, & coronauit eam. in eius coronatiõe acclamatũ eſt: Anaſtaſia, tu vincas, ſalua Domine quos iuſſiſti imperare. Hoc audiẽs Sophia relicta Iuſtini, animo perculſa eſt: neſciebat enim quòd haberet vxorem, volebatque ipſa nubere Tiberio, et manere Auguſta.

Tiberius ij. IMP. 59.

Tiberius iſte cùm pręeſſet palatio, adhuc viuente Iuſtino, & theſaurum quem malè congregauerat, pauperibus diſtribueret, Sophia Auguſta vehementèr eum increpâſſe fertur, dicens: Quod ego multis annis congregaui, tu in modico tempore expendis? Cui ille ait: Cõfido in Domino quia pecunia non deerit regali fiſco. Hic Tiberius cùm primùm imperialem coronam accepturus eſſet, eumque in circo populus iuxta cõſuetudinem expectaret, quidam aduerſarij inſidias ei parauêre, & Iuſtinianum nepotem Iuſtini ſublimare voluerunt. Ille autem priùs loca ſancta perambulauit. Poſteà vocans ad ſe pontificem vrbis Eutychium cum conſulibus cęteriſque honoratis, palatium intrauit: & induens ſe purpura, coronamque ſibi imponens, ſedit ſuper ſedem imperialem, & cum magnis laudibus in gloria regni eſt confirmatus. Quod videntes eius aduerſarij, magna confuſione ſunt cooperti. Iuſtinianus verò poſt paucos dies veniens, proiecit ſe ad pedes eius, & vt gratiam eius haberet, quindecim centenaria auri dedit ei. Ille vt ſempèr fuit patiens, ſuſcepit eum, & iuſſit in palatio ſempèr manere.

Tiberij pietas.

Exeunte autem Tiberio, vt per 30. dies iocundaretur cum ſuis ad vindemiam, Sophia Iuſtinianum clàm vocauit, eumque in regnum ſublimare quęſiuit. Hoc audiens Tiberius, feſtinantèr Cõſtantinopolim rediit, apprehenſamque Sophiam omnibus ſuis rebus expoliauit, dimittens ei tantum vndè viueret: & tollens omnes pueros eius, de ſuis fidelibus fecit: pręcipiens, vt nullus ex his ad Sophiam ampliùs attenderet. Iuſtinianum verò ſolùm verbis corripiens, intantùm eum poſteà dilexit, vt filiam ſuam filio illius promitteret, rurſumq́; filiã eius filio ſuo expeteret, licèt ad effectum non perdueeret. Hic quoniam multas eleemoſynas quotidiè fecit, multas diuitias à Deo habuit. quadam enim die deambulans per palatium, vidit in pauimento petram, in qua ſculptum erat S. Crucis ſignum, & ait: Cruce Domini frontes & pectora noſtra ſignare debemus, & eccè ſub pedibus noſtris eam calcamus. vndè iuſſit eam auferri. quæ cùm leuaretur, inuenerunt aliam ſimili modo ſignatam. cumque & hanc ſubleuari iuſſiſſet, apparuit tertia. hanc quoquè cùm leuâſſent, inuenerũt plùs quàm mille cẽtenaria auri. de quo multa largitus eſt pauperibus Chriſti, anno eius imperij primo.

Theſaurus inuentus.

ANNO deindè ſequẽti, hoc eſt, 577. poſtquàm Armeni fidem Chriſti receperunt, moritur Iohannes tertius, ac in baſilica B. Petri ſepelitur. Quo anno Narſes quoquè Romæ moritur, cuius corpus in loculo plumbeo poſitum eſt, & cum multis diuitijs Conſtantinopolim eſt delatum, ſiue vt alij volunt, Neapolim, vir per omnia catholicus.

Ad Chilpericum redeo. Nigũda (alij Inguldis) Chilperici ſoror, Hermegildo Gottho nupta, qui Hiſpanię cum patre Hengildo vel Lemugildo imperabat, virum Arriana impietate deceptum, tum ſua tum Leandri ſanctiſſimi viri opera, ad rectæ fidei regulam reuocauit. quare per Gonſalam ad regem Lemugildum delata, Hermegildum pater Dominicæ reſurrectionis die in ergaſtulo ſe-

curi trucidauit, progreſſusq́ue ad malitiam, multis perſecutionibus affecit Chriſtianos, cuius vt ſęuitiam fugeret

Nigūda regina capit.

Nigunda, Hiſpania excedere, & ad Frācos proficiſci tentauit.

In itinere verò à militibus Santinis, quos aduersùs Gotthos Mauricius imperator in armis habebat, cum filio dep̄rehenditur. Illa dum ad Mauriciū ducitur, mœrore conſecta mulier interiit, filius Conſtantinopolim ad Mauricium ductus eſt.

Chilpericus grandi exercitu coacto in Hengildum mouet: fiunt vtrinquè cędes, ſed Gotthorum lōgè plures: quibus abundè ſatiatus, & ingenti pręda onuſtus Chilpericus, domum ſe contulit.

Chilpericus malitioſus rex.

Erat autem Chilpericus homo perfidus, nec in homines tantùm, ſed & in Deum iniquitatem meditatus eſt: de diuina ſiquidé Trinitate ità credi voluit, vt non tres in illa diſcretas perſonas, ſed vnam confiteretur, quam patris interdùm nomine, interdùm filij, interdùm ſpiritusſancti, ſacræ literæ deſignarent. De qua pernicioſiſſima hęreſi ad pontificem atque inprimis Gregorium Turonenſem, literas dedit, vtque idoneos ſui erroris teſtes adhiberet, Hilarium & Auguſtinum in hac parte confirmat eſſe.

At Gregorius homo ſanctitate ſpectatus, regē admonet, caueat Dei indignationem tanta impietate prouocare, nec religioni conuenire, Auguſtinum & Hilarium contrarium ſentire. ęgerrimè tulit rex Gregorij reſponſum, à pōtifice igitur, inquit, de hac re conſilium capiemus. ſed cùm reliquos omnes repugnaturos ſentiret, in ſententia non perſtitit.

Chilpericus ad literas noſtras tres Gręcas addidiſſe fertur.

Tradūt authores, Chilpericum, cùm Gręcè Latineq́ue non mediocritèr eruditus eſſet, ad literas noſtras inſupèr tres Gręcas addidiſſe. Et quô magis regis huius efferatiſſimos mores, inquit Robertus, ſtupeas, ſequentia attende: Cùm Dacus quidam accuſatus de certo crimine, à Sanſtrio duce in carcere iuſſu regis teneret, qa ſcilicet admiſſus ad captiuum in carcerem erat ſacerdos cōfitendi gratia, inconſulto rege, necari p̄tinùs iubet eundem *. Nec finis erat malorum Chilperici. legem fert, ſingulòs qui vineas vel poſſiderent, vel colerent, pendere quotannis in vſum regis vini amphoram, cui tributo legendo Marcus quidam apud Aquitanos quęſtor poſitus, dum penſionē ſuperbè exigit, à Lemonicibus occiditur.

* ſacerdotē,

Chilpericus quadam die parans ſe ad venationes, in cubiculum Fredegundis ingreſſus, cùm eam quietis cauſa decumbentem vidit, virgula ſeu tenui bacillo Fredegundem à tergo ludens percuſſit, quo ictu non conuerſa, ſed putans Lendaricum (alij Landricum) eſſe, qui palatio pręerat, Lendarice, inquit, vt quid me feris? huius vxorem Chilpericus ſtuprabat. hoc reſponſo perculſus rex, de adulterio Fredegundem accepit, atque ità leuandi mœroris cauſa venatum pergit.

Fredegūdis adulterium deregitur.

Fredegundis mox ſenſit offenſum regem: quarè verita nè ſibi ſtupri ſuſpicio animo ſederet, mulier multis homicidijs inſignis, Lendaricum vocat, remq́ue indicat, vt ſepulcrum cogitet. turbatus ille, & pręſentem ſibi adeſſe mortem non dubitat. Vna, inquit Fredegundis, res eſt, quæ nos à periculo eximat: ſolet à venationibus nocte reuerti rex, agè impiger facinoroſos quoſque & ſanguinarios pecunia ſolicita, qui per inſidias Chilpericum perimant. hoc pacto mortem ſuperabimus, & regno potiemur.

Secutus Lendaricus, ſicarios in inſidias locat. hi, vt conuenerat, regem inter tenebras adoriuntur atque interimunt, atque noctis beneficio defenſi, perpetrato homicidio, clamant Chilpericum interfectum eſſe, & quaſi homicidij expertes ipſi eſſent, Childebertum authorem homicidij vociferantur. aulici aſſcenſis equis, huc atque illuc diſcurrunt fruſtrà. rex ad diui Germani de pratis ędem defertur ac ſepelitur. Tam miſero vitæ exitu Chilpericus regnum reliquit, homo impudens arrogansq́ue, qui cùm amicum neminem obſeruaret, nemo illi amicus fuit. Epigramma eius tale extat:

Chilperici interitus.

Chilperici ingeniū & mores execrari debet,
Quiſquis ad regendam rempublicam optimus accedet.

At

Benedictus Papa.

At Iohanne tertio ſublato de medio, creatus eſt papa lx. Benedictus primus natione Ro. anno Domini 577. & ſedit annis 4. Hic Pontifex B. Gregorium Leuitam ordinauit cardinalem, atque Anglicis prædicaturum miſit.

Erant tunc Anglici pagani ferè omnes, quia priùs fuerant Chriſtiani nonnulli, licèt plures pagani, vt infrà dicetur, quorum pueros vt fortè vidiſſet Gregorius adhuc in minoribus Romæ venales, & audiſſet eſſe paganos, dictos Anglicos, Benè, inquit, quia angelicam faciem habent. Acceſſit papam Benedictum, rogans vt in Angliā prædicatores mitteret pro conuerſione tam pulchræ gentis, & ad hoc paratum ſe obtulit. Motus Benedictus, B. Gregorium cum benedictione illuc miſit.

Poſtquàm autem Romani Gregoriū miſſum intellexêre, ægrè tulerunt, currenteſque ad papam, dixerunt: Quid feciſti? S. Petrum offendiſti quòd Gregoriū dimiſiſti. quibus permotus pontifex, celeritèr eum reuocauit, & cùm iam tres dies peregiſſet, ac die quodam in prato legeret, locuſta libro inſedit, ex quo Gregorius mox cœpit ſodalibus interpretari, ſe longiùs ire nō poſſe, exponens, locuſta, id eſt, in loco ſta. & venerunt ſubitò nuncij reuocantes illum apoſtolico cum mandato. Licèt autem per ſe ire non poſſet, poſteà tamen per Auguſtinum eos viſitans conuertit.

De Paſcha cōtrouerſia

Sub Benedicto quoquè Hiſpani & Franci de paſcha diſſentiebant. nam Hiſpani xij. Kal. Aprilis, Frāci verò xiiij. Kal. Maij paſcha celebrabant. Sed Frācos rectè celebrâſſe, per hoc diuinitùs claruit, quòd fontes ſacri Hiſpanorum in S. ſabbato paſchæ ad baptizandum nō ſunt diuinitùs repleti, vt in Francorum paſcha repleti fuerant, vt dicetur infrà.

Eodem tempore Richardus rex Gotthorum cùm eſſet Arrianus, in concilio Toletano 74. patrum conuerſus eſt, & tota gens Gotthorum monitis B. Leandri epiſcopi Hiſpalenſis. Vndè Richardus rex ab Arriana hæreſi conuerſus, totam Viſigotthorum gentem ad fidem conuertit, ità vt nullum in regno Dei hoſtem permitteret, de quo habetur 24. q. 1. c. ſi. Obijt Toleti anno Domini 613. vt apud quoſdam inuenio, & ſic generatione ſequenti.

Viſigotthorum côuerſio ad fidê.

Clephis ij. Longobar. rex.

Intereà apud Papiam conuenientes Longobardi, Clephem, aliâs Daphon, in ſuū regem creârunt: qui truculentiſſimus fuit, quia nō ſolùm in hoſtes, ſed etiàm in illos qui ſe ſpontè dedebant, ſæuus fuit. quotquot enim in ſuā poteſtatem redegit vel Romanos, vel Italos, occidit. Tannetum opidū ſolo æquauit. Ille tamen Imolam ædificauit, ex qua Rauennates voluit exagitare. mittēs verò in vrbem Romam duces ſuos, omnes ciuitates & oppida quæ Alboino reſtiterant, cepit, excepto Tibure, atq; Roma, quam tamen obſedit. Eò tunc Benedictus ſolicitudine & dolore, quæ in calamitatibus vrbis Romæ & prouinciæ Italię conceperat, moritur. Et Pelagius ſecundus patria Ro. in eius locum eſt electus, anno Domini 581. ſedit annis 10. menſes 6. Electus fuit autem abſque decreto principis contra conſuetudinem. nihil enim tunc à clero in eligendo pontifice actum erat, niſi imperator approbâſſet. ſed Longobardis eo modo Romam propemodùm obſidētibus, facultas mittendi Conſtātinopolim nulla fuit. Non autem erat tunc cuiquam dubium, quin Clephis captam Romam atque Rauennam obtinuiſſet, niſi dolo vnius ſuorum maturè interfectus fuiſſet: ſed quia etiàm in ſuos tyrannidem exercuerat, factum eſt vt poſt eius mortem nullum Longobardi regem habere voluerint, ſed vrbibus inter ſe diſtributis, 30. duces fecerunt, qui per Ariminū & Vrbinum delati ſunt in Vmbros, & ea capta regione, Picentes, Pelignos, Marſos, Samniteſque peruaſêre. Campaniam omnem, & *quæ vſque ad Tibur ac Romam, ſubiecêre.

Imola ædificatur.

Pelagius ij. papa.

Triginta duces Longobardorum.

Potiti tam multis regionibus, in vrbem duxêre, & quod miraculum fuit, vno anno 30. tyranni oīa hęc geſſerūt, maiora etiàm inferentes damna captis vrbibus, quàm tot per annos Heruli & Oſtrogotthi. Baſilicas nanque & ædes ſacras, omem deniquè publicum ornatum demoliti ſunt.

Hoc in tempore filij Clotarij regis Franciæ nuper defuncti, ægrè tulerunt Longobardorum potentiam in Italia, vtq; minuerent vires eorum, Saxonibus ſuaſerunt, vt relicta Italia in qua ſeruirent, in patriam ſe reciperét: quod cùm Saxones aliquot annos facere diſtuliſſent, tandèm ducibus Longobardis bello Campaniæ occupatis, alpes tranſcēdere conſtituerunt. Id cùm Lõgobardi reſciſſent, non vltrà differendum rati, periculis occurrere ſtatuerunt, quę eos multa manebant, ſi res Galliæ ſpreuiſſent. Hinc petitas à Ro. inducias facilè hi conceſſerunt, quibus iureiurando firmatis, duces vnum in vrbe veteri, alterum in Narnia dimiſerunt, ipſi in citeriorem Galliam duxerũt. Taurino & *Epirodia ac oppidis quæ ad alpes pertinent, breuì ſunt potiti: deindè alpes tranſcendẽtes, facto prælio, multa Burgundionum millia interfecerunt. Longobardi vt ſic magna ditati pręda, in Italiam ſunt reuerſi.

Saxones patriam repetunt.

*Eporedia

Intereà conſiderans Pelagius pontifex non paruum ſibi periculum ab imperatore imminere, ſi fortè copias mitteret in Italiam, eò quòd ſe paſſus eſſet ſinè principis decreto eligi atque ordinari, ſtatuit Gregorium diaconem cardinalem ſuo nomine mittere Conſtantinopolim, vt & ſe à neceſſitate excuſaret & expurgaret, ac alia quædam ageret eccleſiaſtica, & Romanæ rei præſidia opemq́ue imploraret.

Error Eutychij de reſurrectione.

Gregorius itaque vir optimus atque doctiſſimus veniens Conſtantinopolim, vbi ex ſententia pontificis omnia peregiſſet, libros etiàm Moraliũ in Iob compoſuit, & Eutychium epiſcopum Conſtantinopolitanum, præſente Auguſto, diſputatione conuicit, vt omnia quæ in libro ſuo de reſurrectione conſcripſerat, retractare coactus ſit: dicebat enim corpus noſtrũ in illa reſurrectionis gloria vento aëreq́ue ſubtilius futurum, ob eam rem tangi non poſſe, contra illud Dominicum, Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, quemadmodùm me videtis habere. & ſic hunc errorem exploſit.

Luc. 24.

Infirmatus tum Tiberius, dum mortem ſibi appropinquare ſentiret, cum conſilio Sophiæ Auguſtæ, Mauricium generum ſuum Cappadocem, ad imperium elegit, atq; dixit: In mente habe vt rectitudinem & iuſtitiam ſemper ames. Hoc poſtquàm dixit, de hac luce migrauit, quem omnes populi multùm planxerunt. Fuit enim ſummę bonitatis vir, ad eleemoſynas prõptus, in iudicio iuſtus, diſcretione cautiſſimus, nullũ deſpiciebat, & quia dilexit omnes, ab omnibus eſt amatus. Hic cùm temporibus Benedicti vaſtantibus omnia Longobardis, Roma fame laborabat, multa millia modiorum frumenti nauibus ab Aegypto dirigens, eam miſericordiæ ſtudio releuauit.

Mors Tiberij.

Legitur quoquè quòd Narſes patricius in ſua domo ciſternam faciẽs, multũ auri & argenti in ea recõdidit, quod ſenex quidã Tiberio indicauit, qui miſit pueros ſuos cum prædicto ſene, & cùm aperirent ciſternam, tantam pecuniam inueniunt, quòd per multos dies vix potuiſſet deportari: quam more ſuo penè omnem pauperibus erogauit.

Ad hunc Tiberium Hilpericus rex Francorum nuncios ſuos miſit, ac multa dona obtulit. Tiberius verò aureos *talos, quorũ vnus ſolidus libram penſauit, & habeba^nt ab vna parte figuram imperatoris, ac per gyrum ſcriptum, *Tiberij Conſtantini perpetuò Auguſti*: ex altera parte currum & hominem ſuper eum qui regebat illum, & ibi erat circunſcriptum, *Gloria Romanorum*, remiſit: & nè quid ad integram eius felicitatem deeſſet, cõtra regem Perſarum duce Mauricio exercitum miſit: rediensq́; Mauricius tantam prędam cum xx. elephantis auexit, quãtam nullus vnquàm anteà. ob quæ benè geſta dedit filiam ſuam Conſtãtiam Mauricio coniugẽ, quẽ poſt hæc ſibi quoquè fecit ſucceſſorem.

Aurei nummi genus.

Per id tempus Saxones reuerſi iuſſu regum Franciæ in Italiam, Longobardos ſolito magis elatos offendentes, iterùm emigrare conſtituunt, & ad Sigiſbertum Metenſium regem fœdera ineũtes, cum vxoribus filijsq́; & omni ſupellectili Italia exceſſère. Interuenerat verò in fœdere, vt eos ille rex Sigisbertus in patrias reſtitueret ſedes, optaueratq́;

rex

rex id facere, & Sueuis perſuaſerat, vt regionem partiri paterentur, vellentque æquo iure cum Saxonibus habitare. Saxones verò econtrà contẽdere, patriam ſibi totam, non dimidiam, ex fœdere adiudicandam: & cùm altercationibus res diù protracta eſſet, inſtitêre Saxones, vt ſi nollet rex aut nequiret Sueuos aliena deturbare terra, æquo ferret animo, ſi armis ipſi conquirerent, quod tanta iniuria negabatur.

Sueui Saxones ſuperãt.

Paſſus verò eſt ille Saxones in Sueuos ducere, neque intereà deſtitit quærere pacem inter eos fœderaq; componi. Dediſſent eis Sueui duas partes, retenta ſibi tertia duntaxàt, ſed nullis pollicitationibus Saxones poterant molliri. & ventum eſt ad prælium, in quo ſuperatis & magna clade cæſis Saxonibus, mãſit regio Sueuis. Idem aſſerit Aeneas Syluius poſt Blõdum, licèt inuenerim qui contrarium ſcribat, tamen primum verius videtur: quam vſq; ad ætatẽ noſtram (vt ſcribit Blondus) Sueuiam appellant. ſed hoc minimè verũ eſt, quòd ſcilicet regio olìm Saxonũ, hodiè Sueuia appelletur. Id autem verũ eſt, quòd Sueui manſerunt in Saxonià, quorum hodiè ſuperſunt reliquiæ non contemnendæ, Sueuorũ genus ac nomen referentes, prout in Speculo Saxonũ cauetur, Sueuiq; appellantur. Poſteà rex proditoriè occiditur, vt in præcedenti generatione habitum eſt.

Mauricius IMP. 60.

ANNO deindè à natiuitate Chriſti 583. ab vrbe condita 1334. Mauricius genere Cappadox, prim' ex genere Græcorum adeptus eſt imperium. regnauit annis 21. Hic ſecundo imperij ſui anno conſul appellatus eſt, & multos theſauros vrbi donauit. Eo in tẽpore Gregorius Gordiani apud Conſtantinopolim fuit, & præter curatam optimè rem Eccleſiaſticam, rei etiàm Romanę & Italiæ ſubueniri apud Mauricium imperatorem contendit, nam Pelagius pontifex ex vrbe Roma eum per literas & nuncios ſæpè fecit certiorem, quo eſſent loco res Romanæ, quantisque à Longobardis afficerẽtur incommodis: id indicat epiſtola huius tenoris:

Pelagius epiſcopus Gregorio ſalutẽ: Omnia quidem quæ neceſſaria fuêre, per Horatium tibi curauimus indicari, quia tantæ calamitates nobis à perfidia Longobardorum illatæ ſunt contra ſuum proprium iuſiurandum, vt nullus poſſit referre. Promiſit autẽ nobis Sebaſtianus epiſcopus, neceſſitatem & pericula totius Italiæ pijſſimo imperatori narrare. Tractate igitur paritèr, quomodò poſſitis noſtris periculis obuiare, quia ità coanguſtata eſt noſtra Reſpub. vt niſi Deus principem inſpirauerit, in omni ſimus anguſtia deſtituti, quia maximè Romanæ partes om̃i pręſidio ſunt vacuæ, & exarchus ſcribit nullum nobis poſſe remedium facere, quòd nec ad Rauẽnæ partes poſſit ſufficere. Multa alia in hunc modũ ſcripſit Pelagius. Tandèm Gregorius ipſe, & quos miſerat Pelagius oratores, à Mauricio impetrauerunt copias parari, quibus cùm Smaragdus vir patricius alter exarchus Longino ſucceſſor miſſus eſſet, venit ilicò Smaragdus in Italiam, cum quo Gregorius Rauennã applicat.

Feroaldus dux.

Dotrula Sueuus.

Interim Feroaldus vnus ex Longobardis ducibus, Claſſenſe oppidum tenens ac Rauennam, vexauit Longinum exarchum. Dotrula verò Sueuus, vnus ex 30. ducibus Longobardorum, ad Lõginum defecerat, eô quòd intellexiſſet Longobardos ægrè ferre Sueuorum victoriam aduersùs Saxones, quaſi Francos fortiores faceret victoria Sueuorũ. ſibi ergò timens, acceſſit Romanis. hũc Dotrulam Smaragdus aduersùs Feroaldum armauit. Indè Feroaldus captus & occiſus eſt cum copijs ſuis omnibus, & multæ ciuitates ad Smaragdum defecére. quo metu compulſi Longobardi, x. anno poſt mortem Clephis, regem creauére filium eius Antharim adoleſcentem, cui duces dimidiam pecuniarum ſuarum partem tradiderunt.

Antharis rex Longobardorum.

Hic Antharis mox Brixellum obſedit, in quo Dotrula erat, qui cùm ampliùs reſiſtere nõ poſſet, dedito oppido, Rauẽnam nauigauit, Antharis Brixellũ ſolo æquauit. Antharis deindè confirmãdi regni ſtudio primus cum Smaragdo exarcho induciarũ cõſtituẽdarũ

fecit

fecit mentionem, qui libens conſenſit. non enim ſatìs confidebat poſſe nouo potentiſſimoq́ue regi reſiſtere. Fuerunt autem induciæ vniuerſales inter Longobardos & Romanos per totam Italiã.

Eô tunc Smaragdus Germanũ Conſtantinopolitanum pręfectum Romam miſit, cum quo et Gregorius Leuita domum redijt. reſpirauerat enim aliquantiſpèr Romanus populus. ſed noua mox calamitas exorta eſt. Tiberis mẽſe Octobri vrbis mœnia aliquibus in locis ſuperauit, Italia fame oppreſſa eſt, & peſtilentia ingens maximũ abſumpſit populum. viſaq́ue ſunt elementa in Romanæ vrbis & Italiæ excidium coniurâſſe,) vbiquè per Italiam aquis latuerũt campi. deindè aquis terra deſtituta, limo nihilominùs mãſit obducta, ſataq́; putrefacta ſunt. Indè peſtis inguinaria ſecuta, q̃ vi multa hoĩm millia infra paucos dies intenérũt, ex qua peſte Pelagi⁹ papa defunct⁹ eſt anno imperij Mauricij vij.

Gregorius pontificatũ renuit.

Pelagio autem defuncto, acclamante clero, ſenatu, populoq́ue Rom. vno omnium conſenſu Gregorius papa nominatur. Ille honorem declinans, indignum ſe tãto ſacerdotio proteſtabatur. at vbi totius populi vidit inſtãtiam, imperatori Mauricio, cuius filiũ de ſacro fonte leuauerat, ſcripſit, adiurans eum & multa prece depoſcens, nè populi decreto conſenſum præberet: ſed pfectus vrbis Germanus, Deo volẽte, cũ electionis decreto direxit: quo accepto imperator mirè gauiſus eſt, moxq́; cõſenſum præbuit, ac decretum firmauit.

Peſtis maxima.

Intereà dum principis præſtolatur aſſenſus, lues ipſa grauiſſimè populum deuaſtabat. congregata ergò multitudine, populum ad pœnitentiam inuitauit Gregorius lõgo ſermone. Inter alia, Reuocemus, in quit, ante oculos mentis quicquid errando commiſimus, & quod nequitèr egimus, flendo puniamus: præueniamus faciem Domini in confeſſione, nullus de immanitate iniquitatum ſuarum deſperet, ſcientes per prophetam dixiſſe Deum, Nolo mortẽ peccatoris, ſed magìs vt conuertatur & viuat.

Ezec. 18.

Proindè fratres chariſſimi, contrito corde & correptis opibus, craſtina die primo diluculo ad ſeptiformẽ litaniã deuota cum lachrymis mente veniam⁹: nullus veſtrûm ad terrena opera in agros exeat, nullus quodlibet negocium agere præſúmat, ſed ad ſanctę Dei genitricis Eccleſiam conuenientes, qui ſimul omnes peccauimus, omnes ſimul mala facta ploremus.

Igitur dum maxima multitudo oĩs ſexûs atque ætatis iuxta præcepta ipſius conueniſſet, diuino iudicio intantùm ipſa lues deſæuit infra vnius horæ ſpatium, dum plebs vocem ac ſupplicationem emitteret, vt *80. millia hominũ ad terram corruentes, expirarent. Sed nequaquàm deſtitit facundiſſimus doctor ipſe, populum exhortans, nè ab oratione ceſſaret, donèc miſeratione diuina peſtis ipſa quieſceret.

Septiformis litania.

Dicebatur autem ſeptiformis litania vel proceſſio, quia Gregori⁹ ſtatuit per ordines ſeptẽ procedere debere. In primo ordine antecedebant clerici, in ſecundo monachi, in tertio ſanctæ moniales, in quarto infantes & pueri, in quinto virgines, in ſexto viduæ & continentes, in ſeptimo omnes cõiugati & reliqui. & dicitur tũc peſtis adeò ingrauata, vt ſternutando aut oſcitando ſolùm homines ſpiritum exhalarẽt. Vndè ortum habet, quod dicitur, Deus te adiuuet: vel quòd ſignum crucis fiat.

Gregorius primus papa.

Intereà remittit Mauricius imperator nũcios, qui Gregorium confirmarent, cogerentq́; hominem ſanctiſſimũ pontificatûs gubernacula in tanta perturbatione rerum ſuſcipere: quo intellecto, egredi vrbem voluit, ſed non poterat palàm, clàm mutato habitu ſyluas requirit, in quibus dum ſumma ſolicitudine ab omnibus quæreretur, indicio columnæ ſuper ſe iugitèr è cælo dependentis agnoſcitur, capitur, trahitur, & apud Eccleſiam principis apoſtolorum conſecratur.

Suſcepit igitur vir ſanctus gubernacula Reip. Chriſtianæ, licèt inuitus, anno Domini 591. ſeditq́ue annis 13. menſes ſex, & quia adhuc peſtis Romam vaſtabat, more ſolito proceſſionẽ cum litanijs per circuitũ ciuitatis paſchali tempore proſequi mandauit, & imaginem B. Mariæ virginis ante proceſſionẽ portari ordinauit.

Hæc

Hæc imago dicitur adhuc eſſe in eccleſia S. Mariæ Maioris, depicta à Luca euangeliſta medico & pictore egregio. Cùm autē deferretur imago, tota aëris infectio & turbulētia imagini cedebat, quaſi præſentiã illius ferre non poſſet. Tunc iuxta imaginem (vt fertur) auditę ſunt voces angelorum canentium, *Regina cæli lætare, alleluia* &c. ſtatimque Gregori⁹ addidit: *Ora pro nobis Deum, alleluia.* viditq́; Gregorius ſuper caſtrum S. Angeli, quod tum dicebatur Creſcētij, vel moles Adriani, angelum qui gladium euaginatum cruore detergens, in vaginam repoſuit: ex quo ſanctus vir intellexit finem adeſſe peſtis, prout experientia poſteà edocuit.

peſtis ſedat.

Gregorius itaq; nō ſibi ipſi, ſed vtilitati hominū ac honori diuino conſulēs, quem certè ob religionem ac pietatem rebus omnibus ſemper antè tulerat, ſpretis opib⁹, poſthabitis voluptatibus, atq; omni ambitione et potentia, ità vixit, vt vſq; ad tempora noſtra neminem ex ſucceſſoribus parem habuerit, nedū ſuperiorem vel ſanctitate vitæ, vel diligentia in rebus agendis, vel doctrina & ſcriptis. nam et librū de ſacramētis compoſuit, & Antiphonarium tam diurnū q̃ nocturnū, & cōmētarios in Ezechielem, in Iob quoquè allegorias edidit, & libros quatuor dialogorum & Paſtoralem. Inſtituit quoquè, vt introitus caneretur, & alleluia. eius quoquè inuētum eſt, vt nouiès Kyrie eleiſon cantaretur. Idem quoquè in canonem redegit, *Dieſq́ noſtros in pace diſponas.* præterea verò ſupplicationes maiores, quas Græci λιτανίας vocant, inſtituit: ſtationum quoquè magnam partem.

Inſtituta Gregorij.

Nè verò vlla in re vir ſanctiſſim⁹ eccleſiæ deeſſet, ſynodum habuit apud S. Petrum anno 595. quatuor & viginti epiſcoporum, qua certè multa ſuſtulit quæ nocitura, multa etiàm addidit quę profutura fidei noſtræ videbantur. Miſit et anno ſequēti viros optimos in Britanniam, hoc eſt, Angliam, Auguſtinū, Melitum, & Iohannem, & cum his monachos probatiſſimę vitę, quorū monitis et pdicationibus, fidei noſtrę dogma tum primùm integrè poſt Lucij fundamenta ab Eleutherio iacta, receperunt.

Tum quoquè Gregorius ad Theobertum regem Auſtraſiæ, & Theodoricum eius fratrem regem Burgundiæ, & Brunechildem eorū auiam, dum Auguſtinum ad Anglos fidei Chriſtianæ doctrina imbuendos mittit, ſcripſiſſe legimus, vt haberent legatum apoſtolicū commendatum, ſecundùm Robertum Gaguinū. Rediēre etiàm Gotthi Gregorij opera ad vnionem catholicę fidei. Sub hoc Gregorio tunica Domini, ſuper quam milites ſortem miſerūt, apud vrbem Zaphath in arca marmorea inuenitur.

Inducijs interìm, quas Smaragdus Italiæ exarchus cum Anthari rege conſtituerat, expletis, miſit ipſe Longobardus exercitum in Iſtriã Liburniæ continentem: tantiſque cædibus & rapinis eam afflixit, vt multis auri millibus Iſtri pacem redimere ſint coacti. Antharis poſteà expugnata vrbe Como, circa lacum Larij, Francilione Romano duce pulſo, ingenti theſauro ditatus eſt.

Auctus his opibus Antharis, Longobardus, Childebertum Francorum regem per legatos pacem orauit, ac ſororem illius in vxorem ſibi dari petijt. ſpopondit Francus. ſed cùm Richardus Hiſpanorum rex eandem puellam peteret, mutauit ſententiam, dicens, Longobardum idololatram, Richardū autem Viſigotthū catholicum. Paulò eñ antè filius *Lemugildi Viſigotthorum regis *Helmegildus, ad prædicationem Leandri Hiſpalenſis epiſcopi, ab Arriana hæreſi conuerſus eſt, quem propterea pater in carcere iugulauit, Leandrū verò inſectaturus, paulò pòſt ægritudine laborans, pœnitentia ductus, Leandrum vocauit, & impetrata venia peccatorum, rogauit vt talem faceret *Richardum, qualis erat Helmegildus, moriensque Richardū regem reliquit, qui hortante Leandro, 72. epiſcoporum ſynodum apud Toletum coēgit, in quã Richardus cum gente ſua, abdicata Arriana hæreſi, catholicam fidem complexus eſt, & filiam Childeberti accepit vxorem.

Hoc facto, Antharis Garibaldi Bauarorū regis filiam Teudelindã accepit vxorem.

dorum regina.

vxorem. Childebertus autem non contentus ſororem Longobardo denegâſſe, in ſocerum quoquè eius Garibaldũ ſurere cœpit, illũmq; inopinatè aggreſſus, Bauaria expulit. Is cum fratre Gũdobaldo in Italiam fugit ad generum Antharim, cui tunc filiam nuptui tradidit: ſuſcepit eum Antharis cum gaudio in campo Veronenſi. Eratq; ibidèm inter alios Longobardos Agilulphus dux de ciuitate Taurinenſi, futuri ominis cauſa.

Childebertus Bauarorũ regno potitus, in Longobardos ducebat exercitũ, eô quòd Maurici* imperator quinquaginta millia ſolidorũ ei miſerat, vt Longobardos de Italia pelleret. venit in Tridentinos agros, prædas egit, ac Longobardos tẽtare cœpit aduersùs regem, vt eo oppreſſo, xxx. duces rursùm inſtituerent, cui aliqui conſenſerunt. ſed tandèm veritus Frãcus, nè debilitatis Longobardis, imperator nimis ſuam potentiam augeret, dimiſſo Anthari & poſtergata fide, redijt in Franciam: poſt cuius receſſum & Antharis apud Ticinum veneno (vt dicitur) extinctus eſt. video tamen, ab Francorum hiſtoricis longè alitèr illa & in Childerici & in Childeberti mentione ſcribi.

Tum Longobardi in futuri regis electione diſcordes, tandèm conuenêre, vt ille regno potiretur ex Longobardis, quem Teudelinda ſibi virum eligeret. illa Agilulphum Taurinenſem ducem, bellicoſum adoleſcentem, forma decorum, ſibi maritum, & Longobardis declarauit regem, de quo fatatũ erat. Agilulph* initio regni captiuos, quos Childebertus ex Tridentinis abduxerat, redempturus, miſſis Agnello epiſcopo & Ennio duce Tridentino, pacem ab eo obtinuit. Fertur tũc Brunechildis Frãcorũ regina mulier pijſſima ſuis pecunijs captiuos redemiſſe. Peropportunè autem eam pacẽ nactus eſt Agilulphus: niſi eam tunc impetraſſet, nũquàm potuiſſet compeſcere duces ſuos: at pace hac habita, conſtituit eos qui Anthari fuerant rebelles, duces punire.

Minulphum inſulæ S. Iuliani ducẽ, primùm interfici curauit. hoc intelligens Gandulphus Bergomi dux, exemplo territus, Bergomo ſe clauſit, ſed prudentèr rex miſſis ex gente amiciſſimis, Gandulpho reconciliatus eſt, vt datis obſidibus obedire pmitteret. ſed & Vliſarim Taruiſinũ ducem res nouas molientem perſequitur, capit, atq; in vincula coniecit.

Per id verò tempus Mauricius Smaragdo Italiæ exarcho dederat ſucceſſorem nomine Romanũ, moribus & natione Græcũ, attributis ipſi copijs, cum quibus Longobardos pelleret. Romanus itaque Patauium, mõtem* ſilicem, Mantuam & Cremonam muniuit copijs, & vrbis Romæ quieti conſulturus, ad illam ſe contulit. Exercitu aũt quem ſecum ex Rauenna duxerat, Romæ adaucto, intẽdit receptioni vrbium, quas Longobardi poſt conſtitutas à xxx. ducibus inducias occupauerant, recepitq; æſtate vnica Sutriũ, *Polimartiũ, Hortam, Tudertum, Ameriam, Peruſiam, Luceolum, & complura oppida ac caſtella. Exarchus Romanus poſt tantarũ vrbium recuperationem in omnia vitia eſt prolapſus, occultè cum Longobardis ſentiens, nec permiſit Ro. cum hoſtibus inducias habere, nec eos defendens.

Romanus exarchus.

Mauricius etiàm imperator corruptus, legem edidit, vt qui militiæ Romanæ eſſet adſcriptus, niſi finita militia, aut debilis effectus, Deo militare nõ poſſet. De primo ſcribit Gregorius ad Firmiẽſem epiſcopũ in hęc verba: Quæ autem de amici noſtri domini Romani perſona patimur, loqui minimè valem*, quia eius malitia in nos gladios Longobardorum vicit, ità vt benigniores videantur hoſtes qui nos interimunt, q̃ reipub. iudices, qui nos rapinis & fallacijs conſumunt.

Mauricij impietas.

Sed & Mauricio imperatori Gregorius reſiſtit, ſcribens: Ad hoc poteſtas ſuper omnes homines datur, vt cælorum via latiùs pateat, vt terreſtre regnũ cæleſti famuletur. & eccè lex fertur, vt qui ſemèl in terrena militia ſignatus ſit, niſi aut expleta militia, aut pro debilitate corporis repulſus, Chriſto militare non debeat. Ad hæc per me ſeruum vltimum ſuũ & veſtrum reſpõdit Chriſtus, dicens: Ego de notario comitem te

feci,

feci, de comite Cęſarem, de Cæſare imperatorem. ſacerdotes meos tibi commiſi, & tu à meo ſeruitio milites tuos ſubtrahis? Requirat (rogo) Dominus, quis prior imperator hanc legem dederit.

Tunc quoquè alius nō minor emerſit Gregorio labor. Cùm enim Iohannes Conſtātinopolitanus epiſcopus in ſuperbiam elatus, nuper ſynodum Gręcorum feciſſet, in qua ſe οἰκουμενικὸν vniuerſalem eccleſiæ præſidem appellare conatus eſt, propter quod Pelagij pontificis auxilio B. Gregorius prædictum Iohannem ſæpè monuit, & acquieſcere renuentem pari ſententia mulctauit, mandans omibus epiſcopis, nè vnquàm Vniuerſalis prophanū nomen aut ſcriberent, aut ſuſciperēt. Sed ad hęc Mauricius Gregoriū monuit per epiſtolas, vt pacem cum Iohanne haberet.

Cui reſpondens Gregorius, ait: Eccè claues regni cæleſtis haud dubiè Petrus ſuſcepit, cui cura totius eccleſiæ & principatus committitur, & tamen vniuerſalis apoſtolus non vocatur: & vir ſanctiſſimus Iohannes coēpiſcopus meus, vocari Vniuerſalis epiſcopus conatur? O tempora, ô mores, eccè in Europæ partibus barbarorū iuri ſunt tradita oppida, deſtructæ vrbes, euerſa caſtra, nullus terram cultor habitat, ſed ſæuiunt quotidiè in necem fideliū cultores idolorum, & tamē ſacerdotes vanitatis ſibi nomina expetunt, & nouis ac prophanis vocabulis gloriātur. Nūquid ego in hac re domine cauſam propriam defendo, & nō cauſam omnipotentis Dei, cauſam Eccleſiæ vniuerſalis? Eccè multos Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ in hæreſeos voraginem cecidiſſe nouimus ſacerdotes, etiàm hæreſiarchas factos. ille non minùs coërcendus eſt, qui ſanctæ Eccleſiæ vniuerſali iniuriam facit, qui corde tumet, qui gaudere de nomine ſingularitatis appetit: eccè omnes de hac re ſcandalum patimur. ad vitam rectam reuertatur author ſcandali, & omnium ſacerdotum iurgia ceſſabunt.

Intereà dum ea in conflictatione eſſet Gregorius, moritur Rauennę Romanus exarch*. miſſusq́; eſt ei ſucceſſor à Mauricio ex Conſtantinopoli Gallinicus, quartum exarchatūs gerēs magiſtratum. Fuit verò Gallinicus & àrapinis temperans, & belli contra Longobardos cupientiſſimus: principiò tamen à motibus temperauit, & vt copias compararet, & res Italicas pridèm deſertas repararet, qua ratione Gregorij ſuaſionibus inducias cū Agilulpho rege conſtituit. Sperauit enim pontifex rem Ro. Italicamq́; poſſe reſtitui. Hinc prudenti fœminæ Teudelindæ ſcripſit dialogorum libros, quorū lectione religioſa mulier mentem animumq́ue religioni addixit. Et Agilulphus rex cum gente Longobarda ab omni idololatria ac hæreſeos ſpurcitia ſe abdicauit. inſupèr Agilulphus rex bona eccleſiarum quæ à Longobardis vbiquè tenebātur, dimitti intacta curauit, donationesq́ue eccleſijs fecit.

Gallinicus 4. exarchus

Teudelindæ pietas.

Sed & Childebertus rex Franciæ, Brunechildis matris monitis, vitā moresq́; compoſuit. Hinc Bauaria, quam tyrannicè tenebat, relicta, regem in illa Taſſillonem inſtituit, cū quo id ſolùm egit, vt Sclauos gentem Danubio accolā & idolis ſeruientē perſequeretur, donèc fidèm ſuſciperet Chriſtianā. Taſſillo Sclauorum intrans regionem, magnas prædas abegit. ſed Bauari paulò pòſt Cacanni regis Sclauorum copijs circunuenti, ad internecionem quaſi ſunt cæſi.

Taſſilo Bauarus.

Interim Cacannus alter, ſiue illius fortunis, ſiue regni ſpe excitatus, Francos, è Pānonijs egreſſus, adoritur, quòd Brunechildis vt muliebrem animum, ità vires infirmas putaret. ſed barbarum illa multis prælijs ità fatigauit, vt accepta pro præda pecunia, in Pannonias redire coactus ſit. Vbi Mauricius imperator Hunnos vltra Danubium Pannonijs pellere aggreſſus, multa tum per filium ſuum Theodoſium ac ſocerum Germanum legatos prælia felicitèr geſſit, adeò vt Cacannus rex Hunnorum, quotiès congreſſus fuit, inferior receſſerit.

Brunechildis virtus.

Pannonię tunc pro imperatore ſunt receptæ, & niſi feliciſſima eſſent tunc vſi ignauia, Hunni ad internecionem cæſi fuiſſent. ſed ad Sclauos delati, ſalutem

lutem ab illis ſupplicitèr orauere. protexerunt eos Sclaui primùm, ſed poſtquàm conſiderauerunt quantam belli molem ſuſciperent, ipſi à finitimis, quibus etiàm Mauricij imperatoris ſuſpecta fuit potentia, præſidia implorauere. His illi aſſenſi, & in fœdera præcipites ruunt Franci, Bauari & Longobardi. Sclaui verò tantis auctis ſociorum regũ fauoribus, vnà cum Hunnis arma præparant: & vidẽtes clauſam Pannoniam armis Mauricij, retrò ſunt cõuerſi. Hortatus nanq; eſt eos Agilulphus, oſtendens paratam eſſe in Iſtris prædam ingentem. nam ob inducias inter ſe & exarchum conſtitutas, quieſcerent, nullis muniti præſidijs. Itaque irrumpẽtes improuiſi in Iſtrum Sclaui & Hũni, omnes eius regionis agros populati ſunt.

Hunnorũ noua ſæuitia.

Agilulphus propter eam ſociorum ac regum potentiam ſuperbiens, in ſuos quoſdam duces, qui pridèm ſibi rebellauerant, animaduertit. Sed & Longobardi, qui Beneuenti erant, inducias violabant. Zotho enim dux Beneuentanus monaſterium Caſſinenſe inuaſit, & ad ſolum vſque deſtruxit. Clades illa fuiſſe videtur, quam, Gregorio teſte, S. Benedictus futuram prædixit, affirmans vix potuiſſe ex eo loco animas à Deo impetrari. Sed Zothone paulò pòſt defuncto, Arrigis dux Beneuentanus ſurrogatur ab Agilulpho, ad quẽ pro reſtauratione B. Gregorius plura ſcripſit.

Arrigis dux.

Sed nec Romæ tũc pepercerũt Longobardi. nanque Arnulphus Hetruriæ dux in agrum Romanum delatus, illum vſque ad vrbis mœnia depopulatus eſt: & quia coloni pacis fiducia in agris erant, multi capti ſunt, in Francia venundati pro ſeruis. Gallinicus verò exarchus Longobardorum iniurias iniquo ferens animo, cladem vlciſci ſtatuit, & Parmam inuadens, ea breuì potitus eſt, filia Agilulphi regis cum Godeſcalo marito in oppido capta. hanc ſuſceperat Agilulphus ex priore vxore filiam.

At Agilulphus amiſſæ vrbis & captorum filiæ tunc prægnantis & generi dolore incenſus, iram exercuit aduersùs tranſpadanas vrbes, quæ in Ro. ſempèr partibus manſerant, Rauennatiq; paruerant magiſtratui. duxêre primùm Longobardi in Patauium, quæ tunc erat ſinè muris valentibus, in qua omnia tam publica quàm priuata ædificia ex materia lateritia aſſeribusque erant conſtructa. id cũ cernerent Longobardi, ventos nacti, ignita iacula inſecerunt, vndè vrbis pars maxima eſt cremata, tandèm dedita. Habuêre hoc cum Padua commune malum vicini.

Quia verò Gallinicus exarchus magnis nunciabatur copijs adeſſe, Agilulphus Cremona & Mantua intactis, Veronam & indè Ticinum eſt reuerſus, ad omnes Longobardos mittens, auxilia poſtulauit à Sclauis Longobardisque ducibus, vt ipſi ad prima veris ſigna adeſſent Mediolani, imperauit. Intereà Gallinicus Rauennæ obijt, creatusque ab imperatore iterùm exarchus Smaragdus, ad Italiam nauigauit.

Smaragdus exarchus .

Erant autem Romæ ante Gallinici obitum ab imperatore miſſi, Gregorius præfectus & Caſtorius magiſter militum, ambo Græci: habebant ij milites paucos, ſed præſtantes, qui ſub Theodoſio contra Hunnos conflixerant, ad mille veteranos, quos à duce ſuo, Theodoſiacos Romani appellauêre. Tanta autem erat Mauricio in rebus Ro. negligentia, tanta auaritia, vt debita militibus ſtipẽdia nollet perſoluere. quidquid verò ab Ro. poterat abradi, id inſupèr Rauennam deferri curabat. quarè pontifex operæ & præſidij militum neceſſitatẽ in vrbis Romę cuſtodia conſiderans, publica eccleſiaſticaq; frumẽta illis diuiſit.

Mauricij auaritia.

Et paulò pòſt præfecto ac magiſtro militum in prætorium vocatis, de pace facienda interrogauit, audiens *Arnulphum Hetruriæ ducem id expoſcere. præfecto autem ac magiſtro militum, quibus pericula vrbis ante oculos verſabantur, pacem conſtitui laudantibus, ſcripſit pontifex Smaragdo exarcho atque Iohanni Rauẽnati epiſcopo in hæc verba: Deſtituta in omnibus eſt ciuitas, ſi pacem nõ habet, quomodò ſubſiſtet?

miles ſtipendia non accipit, nec ad cuſtodiam ſufficit vrbis.

Smaragdus verò, fortè quòd aut ſinè iuſſu principis paci noluit aſſentiri, aut ſpem ponens in armis, nihil Gregorio reſpondit. Quarè pontifex vidēs vrbem ſummo in periculo, præfecto ac magiſtro militū hortantibus, pacē cum *Ariulpho cōſtituit. Miſit verò tūc ad Mauricium imperatorem Smaragdus Nordulphum quendā Longobardū perſugam, quo exarch* ipſe conatus eſt oēm negligētiæ culpam in pontificē Gregoriū reijcere, tanquàm pax inter Ariulphum ac Romanos facta, vires Longobardorū adauxerit: & tamen paulò pòſt diffidēs rebus, pacem ipſe cū *agilulpho conſtituit, per quod fœdus Parmam vrbem reddidit, exindè regis filiam generumque dimiſit.

Nordulphus intereà venit ad imperatorem, quo audito, Mauricius gratiſſimum habuit, eam ſibi oblatā cauſam, cuius obtētu viſus eſt ſibi ignauitèr tutatæ Italiæ notam abolere. Hinc ira in pontificem exardeſcēs, milites qui Romæ erant, Narniæ & Peruſiæ præſidijs adiūcti, & nè pontificis authoritas alicuius momenti foret in poſterū, Theodoſiacos milites alioſq; præcepit bellū in Hetruſcos *Ariulpho ſubiectos, innouare, nec tamē Ariulphus bellum in Ro. egit, ſciens id pontificis opera non fieri, & quòd Agilulphi potentiam augere non curauit.

Intereà Agilulphus Longobardorum rex, audita Mauricij cum pontifice & Romanis diſſenſione, ſpem concepit Roma & Italia potiundi. vndè licèt Teudelinda intercederet, nihilominùs cùm Sclaui adeſſent à Cacanno rege eorum miſſi, Longobardique duces vt erant iuſſi, Mediolani conuenirent, rex magnis cōminationibus Ariulphum ducem compulit, vt bellū vndiquè innouaret. Tunc Ariulphus regis imperio victus, perfidia in pontificem Romanoſque eſt vſus. nanque improuiſos aggreditur, bello indicto inuaſit Balneum regium, ac Vrbem veterem occupauit. Paulò pòſt Agilulphus traductis Pado copijs, Hetruriam eſt ingreſſus. quæ cùm Romæ eſſent nunciata, ilicò pontifex & magiſter militum prætore in vrbe relicto, Nepeſum acceſſerunt, & confirmatis regionis incolis, præſidia ſingulis addidere. Agilulphus cum equitatu aduolat tanto impetu, vt parùm abſuerit quin pontifex magiſterque militum fuerint intercepti.

Obſeſſa itaque Roma, maximā pertulit calamitatem, quod ex ſcriptis B. Gregorij facilè habetur. Scripſerat enī Mauricius Gregorio, eum cōuicijs lacerans, quòd Ariulpho credidiſſet pacem ſubdolè offerenti. Ad quæ Gregorius: Ego ab Ariulpho deceptus, ſimplex appellor, ſed is toto corde venire ad rempub. paratus fuit, dumque mihi non creditur, immò magis Nordulpho creditum eſt, videor eſſe mētitus. verùm ſi terræ meæ captiuitas per momenta non excreſceret, de mea deſpectione & irriſione tacerem, lætus etiam. ſed hoc me vehementèr affligit, quia vndè ego crimē falſitatis tolero, indè Italia quotidiè ducitur ſub Longobardorum iugo captiua: dumque meis aſſertionibus non creditur, vires hoſtium immanitèr excreſcunt. Roma obſidetur. Gregorij & Mauricij cōuicia.

Et paulò pòſt: Multas enim plagas accepi, primò mihi pax ſumpta eſt, quā cum Longobardis in Tuſcia poſitis, ſinè vllo reipub. diſpendio feceram. Deindè pace corrupta, de Ro. ciuitate milites ablati ſunt, & quidem alij ab hoſtibus occiſi, alij Narniæ & Peruſiæ poſiti, & vt Peruſia teneretur, Roma relicta eſt. Poſt hæc grauior plaga fuit aduētus Agilulphi, ità vt oculis meis cernerem Romanos more canum colla funibus ligatos, qui ad Franciam ducebātur venales: & quia nos illam ciuitatem fugimus, Deo protegente, manus eius euaſimus. Inſupèr de glorioſis viris Gregorio præfecto & Caſtorio magiſtro militum non mediocritèr ſum affectus, qui omnia quæ potuerunt fieri, nullo modo neglexerunt, labores vehemētiſſimos tulerunt: & poſt hæc omnia, graui dominorū indignatione affecti ſunt, qui paritèr mecum in tribulatione fuerunt, & poſt laborem paritèr tribulantur.

Mauricius verò imperator, nè ali-

quid omitteret, in quo famæ ſancti viri detraheret, cum inſimulauit necáſſe in cuſtodia Malchum epiſcopum, qui in furto depræhenſus erat. Ad quæ reſpondens Gregorius, ſcribit Sabiniano: Vnum quod te oramus, inquit, ſuggeras imperatori, quia ego ſeruus ſuus ſi in mortem Longobardorũ me miſcere voluiſſem, hodiè Longobardorum gens nec regem, nec duces, nec comitem haberet, atq; in ſumma confuſione eſſet: ſed quia Deum timeo, cçde cuiuſlibet hominis me miſcere formido. Malchus autem epiſcopus neq; in cuſtodia fuit, neque in aliqua afflictione, ſed die qua cauſam dixit, ſubitò mortuus inuentus eſt.

Malchus epiſcopus.

Igitur dominantibus per omnẽ Italiam Longobardis, dum veniret Agilulphus in partes Romanas, B. Gregorius de aduentu eius intantùm territus eſt, vt ab expoſitione Ezechielis, vt ipſe teſtatur, ceſſaret, in quo lamentabilitèr inter cætera ſcribit: Quid eſt quod iam in hoc mundo libeat? vbique luctus, vndiquè gemitus, deſtructæ vrbes, euerſa caſtra, depopulati agri, in quibus nullus agricola, nullus in vrbe habitator remanſit, alios in captiuitatem duci, alios detruncari, alios interfici videmus. ipſa quæ aliquandò mundi domina videbatur Roma, qualis ſit conſpicimus. vbi ſenatus? vbi iam populus? omnis deniquè in ea ordo extinctus eſt.

In eodem quoquè tempore, quo Romam Agilulphus per annum obſedit, Saraceni Arabes Siciliam ingreſſi, omnem maritimam oram, vt antè quędam Orientis loca, prædati, incendio quoquè vaſtauerunt. Scripſit propterea Gregorius vniuerſis Siciliæ epiſcopis, vt ad redemptoris Chriſti remedia ſe referentes, quibus nequirent virtute reſiſtere, lachrymis obuiarent.

Saraceni Siciliã vaſtãt.

Tum & Sclaui Iſtriæ imminebant, qua de re ſcripſit idem vir ſanctus prouinciæ epiſcopis in hæc verba: Equidem de Sclauorum gente quæ nobis imminet, & affligor vehementèr, & turbor: affligor in his, quæ in vobis iam patior: conturbor, quia per Iſtriæ aditum iam in Italiam intrare cœperunt: A Sclauis his, Iſtria Sclauonia eſt dicta. Venerunt autem Sclaui ex regionibus trans Danubium ſitis, nec tamen ea loca reliquerunt, ſed manſerunt eorum reliquiæ Bohemi & Poloni, Blōdo authore, licèt hiſtoria Bohemica Bohemos ac Polonos dicat ex Dalmatis ortum habere. Credo ego * diſtribuenda eſſe tempora, & concordabit ſcriptura. Vandali quoquè eiuſdem linguæ cum Sclauis fuiſſe traduntur, qui ſub Genſerico fuêre, quorum adhuc reliquiæ in Germania appellantur Vindelici, Saxonibus contermini. ſed ego arbitror in hoc errari. Nã Vindelici ſunt Augnſtenſes, à duobus fluminibus ità dicti Vinda & * Lico, nec contermini ſunt Saxonibus. vndè puto Vuendos, qui ſubſunt Marchiæ Brandenburgenſi, reliquias Vandalorum ſupereſſe.

Sclaui vnde.

Vuendi.

Per hoc quoquè tempus Seuerus patriarcha Aquileienſis in hæreſim lapſus eſt, cui hortante Gregorio ac Ioanne Rauennate epiſcopo renunciauit, tamen poſteà redijt ad vomitum, præſidio (vt fertur) imperatoris. Cuius pſeudoepiſcopi pertinacia eſt factum, vt Aquileienſis Eccleſia in duas ſedes ſit diuiſa. Seuero nanque defuncto, Ioannes à Siſulpho Foroliuiano Longobardorum rege apud Aquilegiam, & Candianus in Venetis apud Gradum à pont. Rom. in patriarchas ordinati fuêre.

Aquileieſ. ſciſſura.

Annus interìm obſidionis Rom. vrbis exactus eſt, quo in anno Agilulphus rex nunquàm efficere potuit, vt Arrigis (de quo ſuprà) Beneuentanus dux, Longobardorũ aut in caſtra iret, aut ſubiectis imperatori & Romam fouentibus, bellum inferret. tenebat verò Arrigis, quidquid vetuſto nomine Campania eſt appellata, pręter Neapolim & Puteolos. Exindè quidquid vrbium à Rauenna in Sipontinam vrbem, & vltrà ad oram maritimam quidquid in Italiæ ambitu ad Neapolim ſitum eſt, & à Siponto Nuceriam, indè in Lucanos, in Salentinos, Calabros, Brutios; habetur, imperatori tũc parebat: vt non ſit dubitandum, quin potuerit vrbi Romæ atque Italiæ imperator ſubuenire, niſi mala illi mens fuiſſet.

itaq;

itaq; Agilulphus poſtquàm nullam potiendæ Romæ ſpem reliquã vidit, quippe q̃ diuino magìs quàm humano auxilio ſeruabatur, obſidione ſoluta, in Hetruriam, deindè Mediolanum reuerſus eſt.

Anno Domini 586 ANNO Domini 586. Chilperico rege Francorũ per inſidias mortuo ope Fredegundæ, vt dictum eſt, ſuis fortunis ipſa timens, ſe cum opibus omnibus ad ædes B. Mariæ Pariſienſis tanquàm ad aſylum trãſfert. deindè cùm eſſet ab antiſtite liberalitèr excepta, Gontranum Aureliæ regem per nuncios orat, ſibi filioq; tutor aſſit: nec tardat Gontranus, ſuſceptaque tutela, per vrbem ac regnum Clotarium ferri iubet, atq; in æde diui Mariæ populo vocato: Viri, inquit, Pariſien, ſeruate ſtabiliùs in me fidem, quam in fratrem habuiſtis, vt & meum nepotem in pace educare, & vos iuſtitia moderari poſſim. ad hæc lætus populus, principis humanitatem fidemq; laudauit, ſalutem ei imprecatus.

Gontranus Clotarij tutor.

His noui regis motibus Gondoaldus quiſpiam Clotarij ſe filium dicens, procerum ſibi Francorum animos conciliauit, quibus fretus, regni, vt paterni, portionem repetit. Sed interceptis primùm nuncijs, alios mittebat, qui veluti pacis authores, oliuæ ramos geſtantes, regem adeunt, regni partem poſtulant, armis ſuis & Childeberti vindicandam. Gontranus verò legatos ludibrio habitos, equorum raptu diſtendi iuſſit, immane certè, qui ius legationis tam ſacrum violârit.

Vaſtata diù Britannia à Saxonibus, multæ partes, multiq; principatus erãt in Anglia, quò & de regibus, ſi qui fuerint, pauca ſcribimus, & quæ quiſque princeps geſſerit in tam vario rerum omnium tumultu, obſeruari non poteſt. Atque hoc Gregorij tempore pacata parumpèr inſula, rursùm amplexa eſt pietatem ſub Etelberto, ad quem Gregorius ſcripſit. ab Auguſtino baptizátus eſt ille. Habebat Britannia regulos tum ſanè multos. ſed regni hæres Sicobertus ab Etelberto relictus eſt, hinc Egebertus, is fratris filios patre extincto necauit pueros. huic ſucceſſit frater Lotharius, qui in bello contra Saxones occubuit. poſt eum Edricus Egelberti filius, deindè Egebertus alter, Etelbertus, Egſridus, Cudredus, Vadredus.

Anglorum principes & reguli.

Quo tempore Saxones Britanniam denuò infeſtârunt, ſuperatoque Vadredo, regnum tenuêre Vueſtoſaxones, è quibus eſt Cadualdus rex, qui regno deſerto, Romã pietatis causa profectus, Petri nomen aſſumpſit ſub Sergio pontifice, id quod & Iuo ſucceſſor huius fecit. Vueſtoſaxonibus ab Offa Anglo ſuperatis, indè Dani, noua peſtis, huius regni partem, quæ Scotiæ confinis eſt, inuaſerunt.

Vueſtoſaxones.

Verùm erat tum è regibus Anglorum Cadualdus fidei deſertor. E Vueſtoſaxonibus memoratu dignus Egbrutus, qui ſuorum regnum ampliauit, & cum Danis pugnauit felicitèr. horum temporum rationem in Carolum Magnum referas velim lector.

Sub Gregorio & Mauricio, in Nilo Aegypti flumine viſa ſunt animalia humana forma vir & mulier vſque ad lumbos, qui adiurati per Deum, à manè vſq; ad nonam ſe videndos dederũt. Vir erat pectoroſus, ruſa coma canis permixta. mulier mãmillas habebat cæſarie prolixa: nudi erant.

Monſtra viſa.

Per ſuperiores dies conſtitutum inter Gontranum atq; Childebertũ erat de conuentu habendo, ad quem Gontranus cùm veniſſet, accepta lancea, extremũ eius ad Childebertũm extẽdens: Hoc, inquit, iudicium tibi eſto chare nepos, regni te mei hæredem fore: & nunc quidem totius gentis atque vrbium poteſtatem committo: tu enim & alter meus nepos Clotarius tantùm ſupereſtis, quibus hæc optimo iure conueniant. Hoc dicto, appræhenſum dextra ſeorsùm Childebertum deducit, primò illum monet, tacitus quæ dicturus ſit ſeruet, deindè docet, quos ad gerenda regni negocia admittat, quos item reijciat, caueat à Brunechilde matre, à Gillone prætereà Rhemenſi præſule.

Conuentus Gõtrani & Childeberti.

Childebertus Francorum rex.

His dictis, redijt. abſolutis rebus, concilium dimittit. Gontranus multis in regno fortitèr perfectis, anno xxx.

regni ſui moritur, & Cabillone Burgūdiæ ciuitate in monaſterio S. Marci, quod extructum magnis prouentibus cumulârat, ſepultus eſt.

Adepto Gontrani regno Childebertus, Fredegundam necis paternæ conſciā, perſequi ſtatuit, contra quā, Landerico reginæ partes tuente, infelicitèr pugnauit, nec longè pòſt moritur vnà cum vxore, non ſinè veneni ſuſpicione. Fuêre ei liberi duo, Theodebertus maior natu, Metenſe imperium cui Auſtraſiæ appellatio erat, adeptꝰ eſt, quod Campaniæ ſuperioris partē continens, ad Alemanos vſque protēdebatur, Auſtraſia vocata, quòd Auſtriacus rex, vel (vt alijs placet) Auſter eam incoluiſſet. Theodorico Burgundia obuenit.

Hi ſunt reges duo, ad quos & ad Brunechildem eorum auiam, Gregorium papam, dum Auguſtinum ad Anglos mitteret fidei cauſa, ſcripſiſſe legimus. Hos reges Fredegunda cum filio Clotario bello petijt, ſed non multò pòſt defuncta eſt, & in ſepulcro Chilperici regis ſepulta. Longa poſtmodùm inter reges Clotariū, Theodebertū & Theodoricum concertatio fuit, nunc victor Clotarius, nunc victus. Exortum quoquè bellum eſt inter fratres. ſed & Brunechildis ægrè tulit, quòd Theodebertus eam ab ſe relegauerat.

Fredegūdæ mors.

Erat inter aulicos Theodoricus Protadius Italus, qui cum Brunechilde ſtupri conſuetudinem (vt credebatur) habebat. Hoc Protadio freta, Theodorico perſuadet, Theodebertum theſauros patris abſtuliſſe, quorum partìm hæres ipſe eſſet, ſimulque Theodebertum ait ex alieno concubitu fuiſſe ſuſceptum, & ex hortulano prognatum. Talibus frequentèr animatus Theodoricus, requirit partem ſuam à fratre, & fruſtrà: quarè mouet bellum, in quo variè pugnæ habitæ ancipiti victoria. Tandèm Theodorico fortuna ceſſit, fraterq́; per Metenſes fugiens, Coloniam peruenit.

Traditum eſt, tam confertos milites eo prælio cucurriſſe, vt ſedētes in equis vulneribuſque ſaucij, dilabi ab equis, turba digladiantium impediente, non poſſent. Theodoricus cognita fratris fuga inſequitur, omnia in itinere perdens. Regionis verò incolæ illum conuenientes, orant pacem, ſe dedentes. Reſpondit ille, ſe veniam alitèr nulli daturum, ni fratris caput ad ſe perferant. Igitur illi Coloniam pergunt, Theodebertum adeunt, gladioque caput illius amputatur, & per ciuitatis muros ad Theodoricum proijcitur.

Theodeberto caput frater amputat.

Adhæc Theodoricus vrbem ingreditur, regnum Auſtraſiæ cum theſauris omnibus accepit. Mox rebus ex ſententia compoſitis, duos Theodeberti filios occidit, & formoſiſſimam puellam abduxit, eamque in coniugium accipere voluit, quod Brunechildis impediuit, dicens nefarium eſſe filiam fratris vxorem ducere. Ob id iratus rex: Nónne, inquit, dixiſti mihi quòd frater meus non eſſet? quarè me fratrem perimere compuliſti? Hæc loquens, Brunechildim occidere tentauit, ſed ope aulicorum euaſit, nec differt crudelis mulier vltionem, potionem lœtiferā conficit, quam Theodorico per miniſtros idoneos dum è balneo egrediebatur, offert: quo veneno epoto, repentè interijt. Alij tamen profluuio alui eū obijſſe ſcribunt.

Theodorici interitus.

GENERATIO XXI.

SVb Mauricio imperatore anno imperij illius xix. ſub Magno Gregorio anno Domini 600. ab vrbe condita 1351. incepit vigeſima prima generatio. Anno ſequenti, qui fuerat imperij Mauricij decimuſnonus, poſtquàm varijs affeciſſet B. Gregorium iniurijs Mauricius, apparuit ei vir quidam monachico indutus habitu in foro Conſtantinopolitano, ſpatham manu tenens, per forum diſcurrens, imperatorem gladio periturum, omnibus pronunciauit. Quod Mauricius audiens, à tyrannide Gregorio inferenda ſeſe continuit: & iudicium diuinum tanto magìs timuit, quanto Gregorium non credidit poſſe mentiri, qui aliquandò per epiſtolas ſimilia comminatus fuerat. Compoſitaſque ſcripto preces eidem Gregorio, & ad omēs patriarcharum ſedes, ad omnes ciuitates & monaſteria, cum cereis & pecunijs

Oſtentum.

cunijs tranſmiſit,& vt pro peccatis ſuis intercederent, ſupplicauit,hoc potiſſimum deprecans,vt hîc,& non in futuro,quæ meruit,reciperet.

Cumque hoc vehementiùs per multa poſtulâſſet tempora, quadam nocte dormiens,vidit apud ęneam palatij portam ſe coram populo imagini ſaluatoris aſſiſtere, & vocem terribilem ex eadem audire,dicentem: Date Mauriciũ. &capientes eum iudiciorum miniſtri, ſtatuerunt ante imaginem ſaluatoris. Cui eadem vox: Vbi vis reddam tibi mala quæ feciſti,hîc ne,an in futuro? At ille reſpondit: Amator hominum Domine & iudex iuſte, hîc mihi potiùs quàm in futuro tribue. Et iuſſit diuina vox tradi Mauricium & Cõſtantinam vxorem eius & filios & omnem cognationem,Phocæ militi.

Philippicus Maurici j gener. Euigilans ergò Mauricius, vocauit ad ſe generum ſuum Philippicum,quem dudùm de affectatione regni habebat ſuſpectum.Philippicus timens,vxori pptereà Gordiæ valedicens: ſciebat enim ſe imperatori ſuſpectum, communione inſupèr ſacramenti ſuſcepta, ad palatiũ ingreditur,& ad pedes imperatoris prouoluitur. Cui aſſurgens imperator,ad pedes generi corruit,dicens:Ignoſce mihi propter Deum,quia peccaui in te.nũc enim certiſſimè noui, quia nihil peccaueris in me.ſi quem verò ſcis in agminibus noſtris Phocam,dicito mihi.

Philippicus ſecum cogitans,dixit: Vnum Phocam cognoſco, qui nupèr ab exercitu procurator conſtitutus,tuo contradicebat imperio.eſt autem iuuenis temerarius,attamen timidus. Tunc Mauricius ait: Si eſt timidus,tũc homicida eſt.& narrauit illi ſomnium.

Porrò imperator pœnitentiam quidem tenuit,ſed à cupiditatib vſqueadeò non receſſit, vt exercitum in periculoſis locis hyemare, & victum ab extraneis iuberet cum periculo quęrere apud Sclauos,nè alimenta publica mâducarent. Quod cùm exercitus intelligeret,dixiſſe fertur,Imperatori nõ obedire,ſęuum eſt: obedire autem, ſęuiſſimum.moxque ad ſeditionem conuertitur,Phocamque ſuper clypeum exaltatum,proclamant exarchum. deindè fugato Theodoſio filio imparoris & Germano ſocero, cõmoto deindè graui tumultu Conſtantinopoli, Mauricius mutata veſte cum vxore & filijs noctù Dromonem conſcendit fugiens.

Phocas ab exercitu imp. ſalutatus, Mauricium apud Chalcedonem capite truncat.verùm Mauricius patientèr infelicitatem ſuſtinuit,Deum in omnibus inuocans,& crebrò prõnũcians: Iuſtus es Domine, & rectum iudicium tuum. Hęc Iohan.diaconus. Maurici j cędes. Pſal.118.

ANNO igitur Domini 604.Phocas ad militiam prouectus à populo procurator factus, ad vltimum verò, viuente adhuc Mauricio, ab exercitu ad imperium electus eſt non ſinè virtutis opinione.Romam imperatoris nupèr electi & Leontiæ Auguſtæ imagines miſſæ, publico cleri, ſenatûs & populi Romani conſenſu, in ſacro Cęſarum oratorio locatæ ſunt. Et põtifex Gregorius Phocæ principi per literas congratulatus, voluit vt memor eſſet, gentium reges dominari ſeruis,Imperatores Romanos liberis.paulò pòſt Phocas mitti ad ſe Romanæ ſedis diaconum cum magna humilitate poſtulabat à Gregorio. Phocas Imp.61.

Ob hoc Gregorius reſcripſit: Conſiderare cum gaudio & magna gratiarum actione libet,quantas omnipotẽti Deo laudes debemus, quòd remoto iugo triſtitiæ,ad libertatis tempora ſub imperiali benignitatis veſtræ pietate peruenimus. Nam quòd in palatio iuxta antiquam conſuetudinem Ap.Se.diaconũ veſtra ſerenitas non inuenit, non hoc meæ negligentiæ,ſed grauiſſimæ neceſſitatis fuit: quia dum miniſtri omes huius eccleſiæ tam contritæ, aſpera tempora cum formidine declinarent,nulli eorum poterat imponi, vt ad vrbem regiã in palatio permanſurus accederet. ſed poſtquàm veſtram clementiam, omnipotentis Dei gratia diſponente,ad culmen imperij perueniſſe cognouerunt, ipſi quoque ſuadente lętitia ad veſtra veſtigia venire feſtinant. Lator autem preſentium, qui primus omnium defenſorum fuit, benè mihi & longa aſſiduitate compertus eſt, vita, fide, moribus approbatus. hunc aptum pietatis veſtræ veſtigijs eſſe iudicaui, Gregor. ad Phocã epiſtola.

vndè eum authore Deo diaconum feci, qui cuncta quæ in his partibus aguntur, inuento opportuno tempore, valeat clementiæ veſtræ ſuggerere. cui rogo clementia veſtra pias aures inclinare dignetur, vt tanto celeriùs nobis valeat miſereri, quanto afflictionem noſtram veriùs ex eius relatione cognoueritis. Qualitèr enim quotidianis gladijs, & quantis Longobardorum incurſionibus eccè iam per 35. annos premimur, * nullius explere ſuggeſtionibus valemus. ſed in omnipotenti DEO confidimus, quòd qui ſuſcitauit in republica pios dominos, extinguet crudeles inimicos.

Eo in tempore à Longobardis Italia premebatur. Smaragdi nanque patricij aduentus parùm profuerat. Et Agilulphus quamprimùm intellexit imperium ob res nouas vacillare, contractis vndi-

Cremona ſolo ęquat.

què copijs, Cremonã obſedit, & ad 30. diem expugnatam, ad ſolum redegit. Mantuam quoquè pari dierum numero vi expugnauit, & mœnibus immunitam reliquit.

Ea dum agerentur in Italia, Phocas anno imperij ſui primo omnes Aſiæ, Europæ & Aphricæ prouincias, quæ Mauricio ſubiectæ fuerant, confirmauerat: tantamque ſpem prouincialibus de ſe dedit, vt ſama probitatis ſuę in Italiam perlata, Agilulphum & Longobardos terruerit. Hinc inter Smaragdũ & Longobardos in aliquot menſes induciæ primùm, & pòſt in annum pax conſtituta eſt, quo in anno Agilulphus vt pręſidia ſibi aduersùs nouum imperatorem pararet, affinitatem cum Theodeberto Francorũ rege quęſiuit, filiã illius deſpóſauit filio ſuo Adoaldo vix quadrimo.

Ea pace conſtituta, Gregorius anno imperij Phocæ ſecundo, confirmata omni ratione in eccleſia Dei, anno 13. menſe 6. moritur, vir certè omni laude digniſſimus, ſi vitam, ſi mores, ſi doctrinam, ſi ſolertiam in rebus tum diuinis tum humanis inſpicias. Hic multa ſalubritèr in eccleſia conſtituit, quòd in-

Sacra Gregorij inſtituta.

troitus reiteretur decreuit. ea ex re cùm pro quodam defuncto ante annos 180. die anniuerſario conſtituto in eccleſia ſancti Petri celebraret Gregorius, & cantaretur introitus, Requiem ęternam dona eis Domine, audiuit vocẽ de cęlo, Non faciam. ſed vir Deo deuotus, putans illuſionem eſſe, iuſſit reincipere Requiem: tunc rursùs audiuit vocem, Non faciam, quia anima illius damnata eſt. proſequitur Gregorius officium, orans cauſam damnatiõis reuelari ſibi. cui reuelatur ideò damnatus, quòd ꝓpter inimicitias quas remittere noluit, corpus CHRISTI ſemèl in anno omiſerit recipere, & de hoc confeſſus non fuiſſet.

Inſtituit vt in die Purificationis Mariæ, & in Dominica Palmarum ſolennes fierent proceſſiones: inſtituit & Cinerum benedictiõem in capite ieiunij fieri, & quòd Chriſtiani ab illo die ieiunare incipiant. inſtituit in cœna Domini pedum lotionem, & in paraſceue nudis pedibus crucis adorationem.

Inſupèr B. Gregorius Ligures, Venetos, Iberosque ſchiſma ſub libello confeſſos, Chalcedonẽſi ſynodo compellens, ad vnitatem ſanctæ eccleſiæ reuocauit. Brutianos, Sardos & Campaniæ ruſticos, tam verberibus quàm prędicationibus emendatos, à gentium vanitate auertit. Donatiſtarum hęreſim penès Aphricam, Manichęorum penès Siciliam, Arrianorum penès Hiſpaniam, Agnoitarum penès Alexandriam, ſcriptorum ſuorum validiſſimis authoritatibus opportunisque legationibus à corpore totius eccleſiæ ſequeſtrabat. ſola penès Galliam Neophytarum hęreſis, quot Simoniacis muneribus, quaſi tot radicibus pullulans, longè lateque excreuerat, contra quam apud Brunechildim reginam, Theodoricũ quoquè ac Theodebertũ Francorum reges, fortitèr pugnauit, donèc collecta generali ſynodo, hanc ſub anathemate damnandam penitùs impetrârat. Ipſe quoquè ſcholam cantorũ inſtituit, quæ hactenùs in S. Rom. eccleſia ſeruatur. eius gratia duo habitacula fabricari fecit, vbi vſq; hodiè lectus quo recumbẽs modulabatur, & flagellum illius quo pueris minabatur, veneratione congrua cum authentico antiphonario reſeruatur.

Schola cantorum.

Sed

Amo Dñi 606

Sed cùm officium Ambroſianum magis ſeruaretur tempore Caroli Magni, Adrianus papa in concilio generali ſtatuit officium Gregorianum debere omninò ab omnibus obſeruari, cuius Carolus executor fuit diligentiſſimus. Sed nec ſine diuino miraculo hoc factũ dinoſcitur. beato enim Eugenio ſuadẽte, de communi conſilio decretum fuit, vt vtrunque Miſſale, Ambroſianum & Gregorianum, ſuper altare B. Petri poneretur: & clauſis ianuis, cuſtodib' adhibitis, nocte in oratione perſiſterent, Dominum exorantes, vt per ſignum aliquod oſtendere dignaretur, quod ſibi magis placeret ſeruandum. Manè facto, inuenerũt Miſſale Ambroſianũ in loco ſuo clauſum, Gregorianũ verò apertũ, & per quaternos diſperſum. ex quo ſtatuerunt, Gregorianũ per totam eccleſiã ſeruandũ, Ambroſianum verò ſolùm in ſua eccleſia vtendum. Qualia verò ſuſtinuerit etiàm poſt mortẽ ſanctus vir opprobria, dicetur mox ĩ vita ſucceſſoris. Defunctus Gregorius, vt ſuprà dictum eſt, ſepelitur, collachrymantibus omnibus in baſilica S. Petri ante ſecretarium, 4. Idus Martij.

Sabinianus papa. Amo Dñi 606

Poſt mortem Gregorij Magni Sabinianus, cuius patria ignoratur, ſucceſſit anno Domini 606. homo obſcuro loco natus, obſcurior moribus, rebus geſtiſque Gregorij aduerſarius. Nam cùm fame tunc laboraretur, inſtarentq́; pauperes, vt pietatem Gregorij in eleemoſynis imitaretur, reſpondebat, Gregorium popularem hominem famã aucupantem, patrimonium Eccleſiæ largitionibus diſſipâſſe. Vndè ob vindictam, ad comburendum libros eius cæterorum animos inclinauerat: quorum dum quoſdam combuſſiſſet, & reliquos comburere vellet, Petrus diaconus de quo in dialogo loquitur, vehementiſſimè reſtitit, aſſerens hoc ad delendam eius memoriam nõ valere, cùm in diuerſis mundi partibus exemplaria tenerentur, adiungens immane ſacrilegium eſſe, tanti viri libros comburere, ſuper cuius caput ipſe Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ frequentiſſimè perſpexiſſet. Tandem in hanc eos duxit ſententiam, ac iureiurando rem confirmans, Gregorij libros ſeruauit.

Sunt tamen qui ſcribant, Sabinianũ, inſtigantibus quibuſdam Romanis, hoc in Gregorium molitum eſſe, quòd veterum ſtatuas tota vrbe, dum viueret, & obtruncauerit & diſiecerit. quod à vero diſſonum eſt: iacent enim ſtatuæ tum propter vetuſtatem collapſæ, tum etiàm quia baſib' ſublatis vel ęris vel marmoris cauſa, tantæ moles ſtare non poterant. quòd autem capitibus careant, mirum videri non debet, cùm ea pars fragilior faciliùs frãgatur. nec eſt etiàm carpẽdus, quòd ſuo mandato veterum ſunt ędificia diruta, ea de cauſa, vt peregrini templa potiùs quàm illa reuiſant. Abſit hęc calumnia ab eo viro, cui certè patria charior fuit, quàm vita. multa profectò ędificia exedit vetuſtas, multa demoliuntur homines ędificandi gratia, aut quęrendorum theſaurorum cauſa factum id à Romanis dicimus, cùm & Epirotæ, Dalmatæ, Pannonij, & fęx totius orbis terrarum huc miſſa, Romani poſſunt appellari. Infamatur Gregorij pôtificatus.

At durante fame, Agilulphus Longobardorum rex, ſuggerente pontifice, & quòd noui imperatoris potentiã formidaret, ad Phocam Conſtantinopolim miſit, pacemq́ue conſtituit in Italia triennio ſeruandam. Interim Sabinianus papa, Gregorio ſibi apparente, ac eum tèr & quatèr corripiente de auaritia, & quòd neceſſitatibus pauperum non ſuccurreret, vndè ille non acquieſcens, & vt antè beato viro detrahens, dolore capitis percuſſus, cùm annum vnum ac menſes quinque in pontificatu ſediſſet, moritur, & ĩ baſilica S. Petri ſepelitur.

Prodigia.

Tanta verò hoc in tempore apparuerunt prodigia, quanta nunquàm anteà. nam & cometes viſus eſt perlucidus, & Byzantij puer quadrupes naſcitur, & apud Delon inſulã duo marina monſtra humana ſpecie viſa ſunt.

Ad Phocam imperatorem redeo. cognita enim morte Mauricij, graſſantur per Romanas prouincias hinc Perſę, indè Hũni. Cauſa quarè rex Perſarum inſurrexit cõtra Ro. imperiũ, hęc fuit: imperãte Mauricio, Perſarũ populi ſeditione facta, regem ſuũ ceperũt, & priuatũ

oculis

oculis incarcerârunt. huius regis filius Coſroes dictus, populi furorem declinans, ad Mauricium confugit, qui eum benignè ſuſcepit, filiam deindè Mariam vxorem dedit, in recuperando regno adiuuit. Quarè Perſa vxoris monitis baptizatus eſt, regnauit annis 38. Itaque poſtquàm ſocerum interijſſe accepit Phocæ inſidijs, Romanam ꝑfidiam deteſtatus, imperium inuaſit, Syriam vaſtauit, Hieroſolymam diripit. ijs malis implicitus, vitam priùs amiſit, quàm quid ageret conſtituit.

Bonifacius 3. papa.

Defuncto, vt prędictum eſt, Sabiniano papa, Bonifacius 3. patria Romanus, electus eſt anno Domini 607. ſedit annũ vnũ, menſes 5. Is inſolentiam patriarchæ Conſtãtinopolitani, οἰκουμενικὸν ſe appellantis, compeſcuit. Phocas enim pontificis ſuaſione publica, ac ad vniuerſum orbem dimiſſa ſanctione, conſtituit, vt Romanę eccleſiæ Romanoque pontifici omnes orbis eccleſię obedirent. quod retroactis temporibus non ad vnguem ſeruabatur, maximè à Gręcis, aſſerentibus eo loci primam ſedem eſſe debere, vbi eſſet caput imperij: cõtra quos multa militabãt, & quòd Gręci imperatorẽ ſuum non Gręcorum, ſed Romanorum vocabant, & quod Petrus apoſtolorum princeps ſucceſſoribus ſuis Romanis regni cęlorum claues à Deo ſibi conceſſas reliquit.

Idem quoquè Bonifacius inſtituit, habita ſynodo epiſcoporum duorum & 70, presbyterorum 30, diaconorũ trium, nè quis ſub anathemate in locum demortui põtificis ſubrogetur, niſi trãſacto tertio die. voluit item electionem epiſcopi à clero paritèr & populo fieri, eamque ità ratam fore, ſi à principe ciuitatis approbata eſſet. eſt enim, ait, ſimile vero, clerum ac populum & principem ciuitatis, ſi libera ſuffragia ſunt, non alium electuros, quàm qui meritò poſſit & debeat alijs pręeſſe. moritur immaturè, & in eccleſia S. Petri ſepelitur.

Bonifacius 4. papa.

Bonifacius 4. natione Marſus, anno Domini 609. ſurrogatur, ſedit menſes 8. & 6. annos, qui ab eodem Phoca impetrauit, vt templum Romæ celeberrimũ à Marco Agrippa ędificatum, & omnibus dijs ꝓphanatum, antiquo nomine Pantheõ, S. Mariæ & Omnium ſanctorum eccleſia vocaretur.

Per id temporis, licèt Itali quietem per Longobardos nacti eſſent, tamẽ hoſtes Longobardorũ non quieuère. Auares nanque & Hunni, à quibus Noricũ Bauarorum nomen accepit, ſibi confines Venetiarum & Foroiulij prouincias inuaſère, quibus Siſulphus eius prouinciæ dux cum omnibus comprouincialibus Longobardis, qui arma ferre poterant, occurrit: pręliumque eſt commiſſum. ibi exercitus Bauarorum multitudine excedens, Longobardos corona cinxit, pugnatum eſt acritèr. tandèm Siſulphus multis confectus vulneribus cecidit, cum quo multa Longobardorũ millia ſunt cęſa. Deindè Bauari diuiſi, prouinciam vbiquè incendijs rapinisq; vaſtauère.

Siſulphus Hunnorum armis perit.

Erat Bauaris rex, dictus Cacannus ex gentis conſuetudine, qui audiens Siſulphi ducis vxorem cum filijs Roaldo & Grimoaldo ac gaza ingenti ſeſe intra oppidum ForiIulij communiuiſſe, illuc duxit: & cùm obſidens locum circunequitat, viſus à Romilde è mœnibus flauo criſpantique capillo, mox ab ea adamatus eſt, & oppidum deditũ, ſi ſe vxorem duceret, ſpopondit. Cacannus oppido potitus hoc modo, vna tãtùm nocte fœminam ad ſe admiſit: deindè velut impudicam mulierem, Bauaris militibus paſsìm proſtituendam tradidit.

Cacannus Bauarus.

Emiſſa plebe, oppidum igne cõſumpſit, ità vt iam veſtigia eius non videantur, abduxitq; Bauarus captiuos omnes vtriuſque ſexus homines, pollicitus ſe illos ad Pannoniæ loca, vndè exiuerant Maiores eorum, reſtituere.

Interìm omnes Longobardi Papię ad regiam conuenerunt, vbi de clade accepta & excidio oppidi certiores facti priùs ſunt, quàm potuerint ſubuenire. Graſulphum tamen fratrem Siſulphi Agilulphus rex ducem Iulienſibus pręfecit. Bauari intereà Italia egreſſi, cùm primùm in patriam conſtitère, captiuos pubertatem ſupergreſſos, in campo, cui Sacro pòſt nomen ob id facinus fuit, interfecerunt: pueros verò & fœminas pro ſeruis pellicibúſve habuerũt, partìm haſtæ ſubiectos vendiderunt. Roaldũ autẽ

&

& Grimoaldum fuga prolapſos amiſerunt, vt ſcribit Paulus.

Eodem propè tempore Sclaui, quos ſcripſimus in Dalmatiæ & Iſtriæ ora cōſediſſe, quęcunque erant in propinqs regionibus parentia imperio, inuaſerunt, & militibus quos Phoca in pręſidio poſuerat, occiſis, omnem Dalmatię & Illyrici Adriatico adiacentis prouinciam ſubegerunt. quam ob rem Phoca Iohannem Lemigium Thracem, Smaragdo in exarchatu dedit ſucceſſorem. Tandèm Gręcorum virorū vxorumq; & ſpadonum copijs aduectis, Rauennatibus imperat, & dum Gręci haud ſecùs àc ſi res imperij integræ eſſent, importunè Rauēnatibus moleſti ſunt, exorta eſt incerto authore cōcitatio, & Iohāne ac magna iudicum parte occiſis, in petulantem virorum ac ſpadonum turbam petulantiùs eſt graſſatum.

Johannes Thrax Exarchus.

Ad Phocam redeo. Eô tum Priſcus patricius ſummo apud Phocam loco, cōiurationem init cum Heracliano ſocero, Aphricę prętore, pro Heraclio fratre vxoris affectante imperium. quamprimùm enim Coſroës Meſopotamiam occupauerat, Heraclianus (vt cū genero conſtituerat) imperatori in Aphrica rebellauit. Tum Priſcus componendis ſoceri cum imperatore rebus, ſequeſtrum ſe exhibuit.

Heraclius Imp. 62.

Heraclius Conſtantinopolim tanquàm paternæ fidei obſes venit, & copias Heraclian° quātas potuit ex Aphrica contrahere, tāquàm imperatori ſubſidium allaturus, parauit: quibus copijs nauigio in Thraciam trāſportatis, Phocam coniurati obtruncant, Heraclio imperatore per vim & arma conſtituto. Heraclianus pater ad tuendas Aphricæ partes eſt reuerſus. ad hęc autem, ob abſentiam & ignauiā Phocæ, ſenatus Heraclium ſolicitauit. Siquidem ille ab ſcelerato exercitu cui dux erat, imperator lectus fuit, auariſſimè tributa exegit, ſecreta cum ſuis aulicis Perſico more diſpoſuit, legatos audiebant, iudicia pendebant, magiſtratus dabant. Quo in eo

Fumi venditores apud Phocam.

qui imperat, miſeri° & deterius eſt nihil. paulatim enim fumi grauitèr lędere ſolēt. Gratiores apud eum erant, qui inexplebili rapacitate populos vexabant.

Vnum porrò ſanxit, quo laudem meruit, hoc eſt, vrbem Romam totius ſalutaris vitæ caput eſſe, cùm anteà propter ſedem principis, Conſtantinopolis caput haberetur. Deſidia & ignauia imperatoris, Romanorum hoſtes potentiores facti, in Occidentis orbe Germanias cum inſulis, Gallias, Hiſpaniasq; & bonam partem Italiæ, Pānoniasq; & Myſiam abſtulerāt, & magnā partē Aphricæ. In Oriente verò Iberos, Armenias, Arabes, & hinc Dardanos, & mediterranea Macedoniæ & Gręciæ, Cacannus Thrax Hunnorum rex, modò huc, modò illuc vndiquè diſcurrebat. penè totā Aſſyriam Perſæ occupauerant, Aegyptum Saraceni vaſtauerāt. proh dedec°, noſtræ vires adeò defecerant per luxum ac libidinem, vt imperium Romanum ſolo tantùm nomine conſtaret. res enim publica vindices non habebat. Magnam ſpem prębuit Phocas, ſed omnes feſellit opinio. eoque ventum eſt, vt aut Romanum imperiū deleretur, aut Phocas occumberet.

Milites primi Heraclium imperatorem pronunciant, populus deindè & ſenatus ingenti acclamatiōe probauit. Et Sergius Conſtantinopolitanus pontif. Heraclij caput diademate cinxit. Pendebat eo tempore res imperij ambigua omnis, & miles Ro. tot bellis abſumptus erat. quarè Europæ hoſtes ſedaturus, cū Cacanno fœdere coijt, cum Longobardis erant induciæ, Aphricā pręſidia tuebantur. Itaque ad Orientem liberandū conuerſus, priùs quàm bellum gereret, legatos bis miſit ad Coſroen Perſam, vt à vaſtatione ceſſaret, vtq; iam ſatur humano ſanguine rediret in Perſida. deindè fruſtrà orauit inducias, ille contumelioſè reſpondit, ſe nunquàm quieturum, niſi poſtpoſita & abnegata IESV Nazareni religione.

Imperator indignatus, deſperata pace, expeditionem acri habito delectu vndique parauit, in Oriētem pergit. Coſroës factus de bello certior, Palęſtinam Iudęamq; diripuit, Hieroſolymā deſpoliauit, maxima cęde facta, lignū ſanctę Crucis vnà cū Zacharia epiſcopo trāſportauit. Oſtanē ſatrapā cū valido exercitu contra Heracliū miſit. res primùm

Coſroës crucem Domini aufert.

leuibus prælijs tentata, deindè totis viribus pugnatum eſt, Perſæ victi terga dederunt. cæſa ſunt hoſtium ſupra 30. millia. Oſtanes fugit, Saraces & Sarabaſſes duces cecidêre. nec tanta cæde vlti ſumus. iamque iterùm & tertiò victores, deleto & cæſo ſupplemẽto longè maiore, cum duce Saie & Razetene in viſcera Perſidis, ſuperato Tigride, penetrauimus, ſæuitumque eſt non modò in homines, verùm in vrbium direptione, nec temperatum eſt à prophanis hoſtium templis. Secundo & tertio prælio cælesti auxilio vſi, victoriam aſſecuti ſumus. ſed tertius ille congreſſus, cæſis multis millibus, finem bello Perſico fecit.

Heraclius vincit Perſas.

*Coſdroes *Coſroas

Coſroës deſperatis rebus, Cteſiphontem aufugit, vbi à Syroë filio interfectus eſt, eò quòd pater Medarſæ filio alteri, ſed natu minori, regnũ tradiderat: quarè & hic cecidit, vxoresq́;. negocio perfecto, Syroes ablatas opes quas reperit, captiuosque Romanos & lignum vitæ reſtituit Heraclio, & prim⁹ ipſe de morte patris ac fratris ſcripſit ad principem, paxq́; ei data eſt his conditionibus, vt limes Perſici ac Romani imperij Tigris eſſet, vtque Perſæ Meſopotamiam non attentarent.

Tertiæ pugnæ dies, faſtis Ro. adſcriptus. exercitus victorum laureatus magna lætitia & ingenti gloria Conſtantinopolim redijt, dux purpuratus aureo inuectus curru, non lauream manu, ſed lignum crucis tenens, ſe lætabundis populis ſpectaculum præbuit: gratum & ſalutiferum ſpectaculum occurrentibus ſacerdotibus regio ornatu inſignibus, pompaque admirabili præeunte pontifice, in ſanctiſſimo templo poſitum eſt.

Regibus Theodeberto & Theodorico, vt præmiſſum eſt, interemptis, ſupererat Clotarius, ad quem regnum pertinebat: ſed Brunechildis plurimorum cæde audax, Sigibertum Theodorici nothum, Auſtraſiæ regno præficere conatur, cuius cœptis repugnant Auſtraſij proceres, quòd crudelis fœminæ mores execrarentur, tulitque ægrè rem illam Clotarius. Quo intellecto, mulier ſanguinis auida, bello rem componere ſtatuit. mittit ad Germanos legatos, inter quos erat Garnerius: & dũ eſſent in via, Brunechildis ſuſpectum habens Garnerium, mittit ad collegam literas, vt illũ occidat. collega lectas literas lacerat ac abijcit, quarum fragmenta vnus ex amicis Garnerij cogens, ſententiam Garnerio pandit.

Clotarius Francorum rex.

Diſſimulata re, Garneri⁹ ſuadet clàm Germanis, Brunechildis partes nè ſequãtur, ſeſe Clotario reconciliat. Mox nõnulli à Sigiberto ex Auſtraſia ad Clotariũ deficiunt. fit poſteà pugna, in qua Sigibertus cum duobus fratribus Corbo & Meroueo, in poteſtatem Clotarij venit. Gildebertus autem equi pernicitate ſaluus, nullo poſteà tempore comparuit. adducta quoquè Garnerij opera eſt Brunechildis captiua, vnà cum Eudelina Theodorici ſorore. Nec tardat rex, præſente Sigiberto, Corbũ necare, ſeruato Meroueo, quem de ſacro fonte leuauit. deindè de caſtigãda Brunechildi conſilium capit, acclamantibus cunctis crudelem fœminam viliſſima morte afficiendam. decem enim regum necis reã eſſe, præter multorum cædes. Quarè equo impoſita, per totũ exercitum ducta eſt: deindè indomitorum equorum pedibus alligata, membratim eſt diſcerpta. Nè tamen ſua laude fraudetur Brunechildis, complura collegia ſacerdotũ ac monachorum apud Burgundos Auſtraſiosque extruxit maximis ſumptibus. apud Heduos, aſſentiente Clotario, eſt ſepulta.

Sigibertus nothus vincitur.

Vltimũ Brunechildis ſupplicium.

Reductus ad vnius regis imperium 4. regnis, Clotarius palatij præfectũ Garnerium conſtituit. Longobardis qui annuum cenſum 12. auri pondo quotannis ſoluebãt à Gontranio vſque ad ipſum, tributum abrogauit. Clotarius duos filios, vnum ex Bergedruda Dagobertum, alterum mortua Bergedruda ex Sichilde Aribertum ſuſcepit. Dagobertus poſtquàm ſibi pér ætatem licuit, feras indagare pergit. Excitato autem ceruo propè vicum Catulianũ, ille profugit in ſacellum, vbi condita erant corpora beatorũ Dionyſij & ſociorũ eius, & ibi per annos 10. ſupra 300. religiosè obſeruabãtur: in ſacellum ſe ceruus proripit, ſoloq́; quieti ſe dedit: canes inſequentes, ſacellum ingredi non auſi, voce frequenti

Dagobertus & Aribertus filij Clotarij.

quenti perſonant, nec ipſis venatoribus intrandi facultas fuit, ſuam ædem tuentibus ſanctis. ea reper loca vicina perlata, loco veneratiõem fecit, & Dagobertoadmirationem ſimul & pietatem cumulauit. Habebat Dagobertus præceptorem ducatu Aquitaniæ à patre donatum. hic ſuperbè ſatis regis filium tractabat, propter quod exaſperatus iuuenis, præceptorem iubet virgis cædi: qua accepta iniuria, ad Clotariũ ille lachrymans procurrit. Eam rem pater furenti animo excepit, Dagobertum protinùs venire iubet: exaſperatum patrem Dagobertus accipiens, ad ſacellum ſanctorum, in quo à canibus ceruus fuerat tutus, aufugit.

Hoc cognito, Clotarius eum extrahi iubet. abeuntibus ſeruis, cùm prope ſacellum conſtitiſſent, fixi ſtupenteſque hęſerunt. hoc reuerſi patri nunciant. nõ credidit rex, alios miſit, quibus idem accidit. nec retrahi pater potuit, donèc experimentum ipſe fecerit. In ſacello per quietem Dagobertus vidit tres viros reuerẽdiſſimos, dicentes: Dagoberte, martyres ſumus, petimus vt cùm tibi patrẽ reddimus placatum, digniore apparatu tumulos nobis extruas: & nè te illudi ſomnio exiſtimes, terram effodito: ſuo quenque nomine characteribus ſignatum comperies. confidentior factus iuuenis, impleturum ſe iuſſa promittit. Intereà pater adueniens, ſtupore miraculi perculſus, filio pepercit, eumq; nõ multò pòſt regni cõſortio donatum, regno Auſtraſiæ præfecit.

Eccleſia S. Dionyſij ædificatur, & argento tegitur.

Dagobertus itaq; poſt obitũ Clotarij patris, votis ſatisfaciens, apud diuum Dionyſium Eccleſiam ſolennem conſtituit: conuocatisq; pontificibus 6. Kalen. Martij dedicandæ baſilicę gratia, in ipſa nocte pridiè Kalẽ.* homo lepra percuſſus, ab æditui s impetrat in æde pernoctare. vbi dum vigil in oratione perſeuerat, vidit Chriſtum comitãtibus Petro & Paulo vnà cùm S. Dionyſio, Ruſtico & Eleutherio intrare, qui candida veſte dedicationis munus abſoluit, illumque à lepra mundauit, iubens dicere pontificibus, ædem à ſe Chriſto conſecratam: in ſignum, contacta hominis facie, auferens eam, proximo lapidi adglutinauit, quæ & hodiè pro miraculo videtur. epiſcopi hoc accepto, dedicatione abſtinuerunt.

Repetẽti Auſtraſiam Dagoberto, Saxones qui vltra Rhenum incolunt, regi nouo bellum duce Bertholdo inferunt. in quos & ipſe Dagobertus, traiecto Rheno, non impiger copias ducit. pugna facta, Dagobertus gladio diuulſa caſſide, vulnus accepit, quo humum delapſus, in hoſtium poteſtatem veniſſet, niſi à ſuis protectus fuiſſet. mittit protinùs Dagobertus ad patrem, is non procùl ab Arduẽna agebat. cognito filij periculo, magnis itineribus ſuppetias filio ferre contẽdit. & cùm veniſſet ad caſtra filij, reciproca militum ſalutatione clamor ſublatus, ad hoſtium caſtra refertur. quod miratus Bertholdus, rogat, quid id lætitiæ quod in caſtris Francorum audiret. neq; enim Clotarium adeſſe credebat, quẽm ante aliquot annos mortuum acceperat. cùm non procùl caſtra hoſtium diſtarent, vt ſui aduentûs fidem Clotarius faceret, galea nudauit caput, quo ſigno agnitum regem, Bertholdus voce infamat.

Eo verbo indignatus rex, flumen tranat quod medium erat, nec deſtitit donèc Bertholdi caput ad ſuos deferret. Deindè fugientibus Saxonibus, memorabilem edidit ſtragem, nemini maſculini ſexûs parcens in Saxonia, qui gladij ſui longitudinem excederet. vaſtatis ſimul & vicis ac agris, victor poſteà in Franciam redijt.

Saxones à Clotario & Dagob. vincuntur.

Bellis iam plurimis felicitèr geſtis, Clotarius poſteritati ſuę conſulẽs, procerum concilium Trecas cõtrahit. mox conuentum apud* Cypriacum habuit. vbi de regni commoditatibus conſulitur. Anno, vt plures ſcribunt, regni ſui 44. moritur, duobus filijs Dagoberto & Ariberto relictis: & ſic anno Domini 630. Id quo modo fieri poſſit admiror. nam liquidò conſtat ex literis fundationis monaſterij in Wyſſenburg / quod fundauit Dagobertus, Clotarium iam diù fuiſſe defunctum, quarum literarũ tenor talis eſt:

Clotarius moritur.

Teſtimoniũ literarum.

Dagobertus magnus diuina clementia rex Francorum, omnibus regni ſui primatibus, immò cunctis Chriſti fidelibus

ſſſ

libus præſentibus ac futuris &c. Notum facimus, quòd patre meo Clotario defuncto, paterni regni curam ſuſcepi, ſed viuendi ductus leuitate, deceptus regalis officij debitum neglexi &c. Inter alios exceſſus meos & Eccleſiarum Dei deſtructor & diſſipator eſſe cœperam, nec diuinę maieſtatis oculos, nec hominum veritus acclamationem. Tandèm Dei benignitas obſtinatæ mentis ſuperbiam conterens, virga correctionis iniquitates meas correxit, & caſtigato mihi veniam non negauit. nam raptus in ſublime, diuinæq; maieſtati inter choros ſanctorum, in habitu iudicantis ſedenti, præſentatus, à ſanctiſſimis eccleſiarum patronis pro rebus Eccleſiaſticis per rapinam à me diſtractis & conſumptis, grauitèr ſum accuſatus &c. Cumq; conſcientia grauatus, non auderem delicta defendere, ex arbitrio præſidentis pœnæ ſum addictus: deindè cæſo & pœnis grauioribus affecto, ſuccurrit mihi tandem ſpecialis meus patronus S. Dionyſius martyr, qui precibus ſuis & inſtantis pœnæ dilationem, & pœnitentiæ mihi tempus obtinuit. Idem quaſi modum pœnitentiæ imponens, in hoc mihi ſpem plenæ poſuit indulgentiæ, ſi ad honorem DEI & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ſanctorum, quos magis offenderam, domumq; diuinis aptam ſeruitijs cōſtruerem: qua promiſſione lętatus, libens voui, dimiſſusq; à ſuperis redij. Igitur ſub certa ſpe remiſſionis peccatorum noſtrorum reddentes alacri ſtudio votum quod fecimus, Eccleſiam in honore S. Trinitatis, & S. Mariæ perpetuæ virginis, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, in loco qui dicitur Wyſſenburg, conſtruimus: quam ſublimare, & regali munificentia ditare decreuimus. Donamus ergò ei, & perpetuò dari volumus de rebus fiſci illic adiacentibus, quicquid ad nos ſpectat, tam in villis quàm municipijs &c. Item nullus ſecularis iuriſdictionem ibi habeat &c. illud etiàm pari decreuimus authoritate, vt nullus pōtificum Nemetenſis ciuitatis vel reliquorum epiſcoporum, aliquam ibì dominandi vel quaslibet cauſas agendi habeat facultatem, ſed ſub noſtræ emunitatis defenſione pater monaſterij omnia poſſideat, homines eiuſdem monaſterij per fines regni noſtri nulli teloniū perſoluant* &c. vt hæc inconuulſa permaneant, chartam hanc adiectione ſigilli noſtri roboratam ſignauimus. Dat. in ipſo monaſterio, menſe Maio, die xj. anno regni noſtri 23. anno Domini [illegible] xxiij.

Monaſteriū in Wyſſenburg.

Et ſic ex ſupputatione annorū conuincitur error ſcribentium. literis enim authenticis et talitèr munitis magis credendum eſt, quàm hiſtoriarum ſcriptoribus. Conſtat etiàm ex his literis, quòd Dagobertus regnare cœpit anno Domini DC. quod credo in Auſtraſia, in qua diù regnauit viuēte patre, ſed poſt mortem patris in tota Francia regnare cœpit. & cùm ex his literis habeatur, quòd Clotarius diù mortuus fuit, ſequitur quòd non regnauit vſque ad annum DC. 30. hæc tamen relinquo alijs diſputienda.

Mortuo Clotario, et apud S. Germanum de Pratis ſepulto, Dagobertus in Auſtraſia agens, de morte patris nuncio accepto, ne quis oriretur a nouarum rerum ſtudioſis tumultus, in Burgundiam & Franciam exercitum partitur. Ipſe cùm apud Rhemos agit, veniunt ad eum ex Francia & Burgundia legati, regi nouo debitum honorem ac fidem præſtantes. Erat Dagoberto ex patre frater Aribertus, cui cùm regni pars deberetur, cōuenit inter eos, vt in Aquitania Toloſam & alias vrbes quæ intra Pyrenæos montes & Ligerim continētur, Aribertus reciperet, eo cōtentus eſſet. Igitur Aribertus regni ſui primariā ſedem Toloſæ inſtituit.

Dagobertus cum fratre partitur imperium.

Dagobertus verò impigrè quæ regiæ ſolicitudini impendebāt, exequebatur, ius cuique poſtulanti dicens. templum quod diuo Dionyſio extruxerat, argento texit ſolido. in id corpora ſanctorum collocari fecit, condita aureo feretro, additis multis precioſis muneribus, inſuper annuis redditibus in alimoniam miniſtrorum deſignatis. inopum præterea curam non obmittens, recondtorium proximè aram maiorem templi argenteum compoſuit, vbi quæ diuis donaria martyribus offerrentur, repoſita ſacer-

ſacerdotes egenis impartirent.

Dagobertus Gertrudem vxoré, quòd ſterilis eſſet, reliquiſſe fertur, et ſuperinduxiſſe Machthildem virginem: & cùm deeſſent illi propter ſterilitatem liberi, concubitu virginis Raguetrundæ filium ſuſcepit, cui Aribertus Dagoberti frater nomen dedit. & appellatus eſt Sigibertus, quem S.Amandus baptizauit, de quo ſancto ità legimus: Cùm aliquãdò veniſſet Romam, in Eccleſia S.Petri pernoctauit, vbi apparuit ipſi S.Petrus, iuſſitq́; vt pergeret ad Dagobertũ regẽ, ac de peccatis ſuis eum corriperet. quod & fecit. & cùm illi verbum ſalutis prædicat, regno extruditur, ſed tandem reſipiſcenti Dagoberto Amandus gratus fuit. Ille cùm Sigibertum baptizat, & ad orationem nemo reſpondebat de more, infans ipſe qui tantùm dies 40. natus eſſet, cunctis tacentibus, AMEN expedito ſermone reſpõdit. quod diuinitus factum eſſe quis non crederet?

Sigibertus Dagoberti filius.

Idem rex S.Amandum in Traiecto fecit epiſcopum, quem tamen paulò pòſt amore ductus reuocauit, & epiſcopum in Eccleſia Argentinenſi conſtitui fecit, cui cùm populus non benè obtemperaret, monaſterium ingreditur, mundum peroſus.

Amandus epiſcop' Argentineñ.

Legitur quoquè in vita S.Arbogaſti epiſcopi Argentineñ, quòd Sigibertus adoleſcens filius Dagoberti, in venatione quadam ab equo cadens, ſtrepa retẽtus diſcerpitur, & tertia die eſt defunct᷑. quem cùm rex & regina inconſolabiliter lugerent, S.Arbogaſtus deuotis precibus ſuis à Deo obtinuit eum ad vitam reuocari: vndè rex pro tanto beneficio oppidum Rubiacũ cum attinentijs ſuis, vbi habitare conſueuit, Argentinẽſi Eccleſiæ ac glorioſę virgini Mariæ perpetuò donauit, quod & vſq; in hodiernũ diem retinuit.

S. Arbogaſtus epiſcopus Argentineñ.

Eo penè tempore, Heraclio imperãte circa annum Domini 616. res Romana Perſarum inſidijs tentata, non ſinè ſanguine eſt ſeruata, fœdere inter Coſroën et imperatorem icto. verùm premebatur Italia non tam externis hoſtibus, quàm exarchis ſuis, è quibus Iohannem Thracem pridèm Rauennates occiderãt. Accedebat his malis pontificis Boniſacij 4. interitus, cui vix poſt menſes 7. eſt ſucceſſor datus, id quod diſcordiæ erat inteſtinæ.

Præterea Neapoli erat Iohannes Cãpſinus, ex gente patricia Conſtantinopolitanus, illius vrbis præfectus, qui ratus opportunam inuadendi imperij rationem, Neapolim & oppida quędã Lucanorum, Apulorũ, Brutiorum & Cãpanorum, in tyrannidem accepit.

Ioh. Cãpſinus pfectus

Interim Deuſdedit patria Romanus, pontifex lectus eſt omnium cõſenſu. Et Eleutherius exarchus ab Heraclio miſſus, Rauennam applicuit. vbi ſinè controuerſia admiſſus, poſtquàm exercitũ nauigio eduxit, milites qui Rauennæ erant, ſacramento in Heraclium adegit. Exindè confirmatis rebus, habita cædis Iohannis & iudicum quęſtione, noxios puniuit. Pòſt accedens Romam, à pontifice populoq́; Ro. honorificè receptus eſt: ex eo loco omnes qui ſub Phoca ſtipendia meruerant conuocans, ac ducẽs Neapolim contra Iohannem tyrãnum, obuiantemq́ue armis ſuperauit & interfecit.

Deuſdedit papa.

Eleutherius exarchus 7.

Omnibus itaq; recuperatis, Rauennam redijt, vbi nõ ſolùm debito ære, ſed donis etiàm animos ſibi militum conciliauit. Itaq; ad regnum adſpirans, conſciusq́; ſibi quantùm facinus aggrederetur, cum Longobardis nupèr per Bauaros oppreſſis, nouam in decennium pacem conſtituit. addebat animum Heraclij ignauia, qui per ea tempora res bellicas in ſuos duces reijciens, apud Conſtantinopolim ocio luxuique vacans, Martinæ nepti quam duxerat, adhærebat. Et Eleutherius exarchus ſe regem Italiæ declarat, ſed paulò pòſt cùm Romam peteret, à ſuis militibus interficitur, & caput Conſtantinopolim mittitur, cui mox ſucceſſorem dedit Heraclius Iſaacium patricium Conſtantinopolitanum. In aduentu itaq; Iſaacij Agilulpho Longobardorum regi vita functo, Adoaldus filius puer cum Teudelinda genitrice in Longobardorum regno ſuccedit.

Eleutherij tyrannis.

Eleutherij cædes.

Iſaacius exarchus viij.

Ea regina à principio ſui aduentûs in Italiam ſibi comparauerat Lõgobardorum gratiam, quam adeò conſeruauit, in dieſque adauxit, vt duces militeſque

Anno Dni 623. 624.

Adoaldus Longobardorum rex.

Lōgobardos verbo magìs regeret quàm armis. Hinc fœderibus: ictis per decē annos cum puero, in regno quietiſſimè vixit: quin etiàm multa innumeraq́; beneficia in Italicos cumulauit. Non enim modò eccleſijs pijsq́; locis regis nomine donationes maximas fecit, ſed & vrbes nonnullas inſtaurauit.

Intereà Perſæ omni Aſia quę ad meridiem vergit, ſunt potiti. Quo tempore Heraclianus imperatoris pater defunctus eſt, cùm magnū exercitū ex Aphrica duceret in Aegyptum. quod cùm eſſet Perſis renunciatum, ilicò in Aphricam duxerunt, ac Carthaginē ceperunt. iſtdè potiti Aphricæ imperio, impoſitisq́; illi pręſidijs competentibus, in Aſiàm ſunt reuerſi. Heraclius imperator tum petijt à Coſroa rege pacem, quam magno cum dedecore Romani imperij erat accepturus. ſed barbarus rex victorijs inſolentior, vt conſentiret paci, nullis precibus pręmiſsve adduci potuit. quam ob rem imperator timore potiùs quàm virtute animum in barbaros deſtinauit.

Carthago & oīs Africa Perſis ceſſit.

Deuſdedit papa inter hæc moritur anno pōtificatûs ſui tertio, quo in tempore (vt Platina ſcribit) ſcabies quędam ità in elephantiaſin tendens inualuit, vt deſormitate cognoſci homines nō poſſent. ipſe verò in Baſilica S. Petri ſepelitur.

Bonifacius v. papa.

Anno dni 623

Anno dni 624

ANNO Domini 623. Bonifacius v. natione Campanus, eſt ſubſtitutus. Hic conſtituit, nè confugientes ad eccleſias, indè extraherentur. Deindè anno Domini 624. Heraclius ducere in Perſas cōſtituens, anno imperij ſui xij. primùm omnium Conſtantinopolis defenſioni proſpecturus, Cōſtantinum filium Cæſarem declarat, ac regni conſortem facit. exin rei diuinæ ex Chriſtianorum inſtitutis religioſiſſimè intendens, accuratiſſimè per ſacri ieiunij tempora omnibus in templis ſupplicationes habuit. profecturus autem, dextram armauit tabula glorioſę virginis imagine depicta, quam ſama erat de cælo cecidiſſe, & nullo fuiſſe humano opere fabricatam.

Egreſſus dux in Syriam, audiēs Coſroen ſe apud Azotum vrbem continere, venit illuc. quod cùm intellexiſſet Coſroes, indè profectus eſt in Perſidem, exuſtis omnibus in itinere ſegetibus quæ tunc flaueſcebant, Sarace & Sarabaſſa ducibus relictis, qui Heraclij impetum retinerent. quod intelligens Heraclius, flexit iter ad ſiniſtrum, & magnis itineribus ſuperato Tauro monte, Saracen Coſroæ ducem anteueniſſe reperit ad pontem, eumq́ue indè deturbatum in Perſidem repulit. Et vltrà procedens, Saym ducem illi ſubſtitutum, cum maioribus copijs obuium habuit: cum quo prælio commiſſo, ab ortu ſolis vſque ad veſperam magna vtriuſque partis cęde, poſtremò inclinauerat victoria ad Perſas, niſi Dominus exercituum ſubſidiū attuliſſet. exortus eſt enim in magnā tēpeſtatem imber grandine mixtus, & in faciem hoſtium fulminans, excæcabat Perſas, & impetu prouoluebat.

Perſarū grauiſſ. cædes.

Confractus eſt itaque, & magna occidione proſtratus hoſtium exercitus, ad cuius cladis nuncium Coſroēs omes effudit regionum vires: copijsq́ue vndiquè contractis, Razatenem oppoſuit Heraclio ducem. Igitur Heraclius cum nouo duce pugnans confligit, idq́; prælium eo cōtinuatum eſt die in veſperam, ſed ad ſolis occaſum cùm multi in vtroque exercitu cecidiſſent, Razatenes dux ſuperatus eſt & interfectus, relata ſunt ex eo prælio 27. Perſarum ſigna militaria, maiore exercitûs parte vel occiſa vel capta.

Tempeſtas.

Sunt qui ſcribant, quòd exercitibus vtriuſq; partis circa *Danubium cōgregatis, placuerit vtriq; principi, Heraclio ſcilicet & Coſroæ filio, ſiue is ex Perſis alius quiſpiam fuerit, vt ipſi ſoli in medio pontis cōfligerent: & cui ſors victoriam ferret, is ſinè damno vtriuſque exercitûs imperaret. qua in pugna pulſatus Dominus precibus ſuorum, conceſſit Heraclio de hoſte triumphum. Vndè tanta mentis exagitatio Coſroæ inuaſit exercitum, vt ſponte cum omni familia Heraclio ſe ſubderet. Perſidem ingreſſus Heraclius, turrim Coſroæ theſauris plenam capit, partem militibus tribuit, partem verò reparandis templis quæ Perſæ diripuerant, deſignauit. Occiſo rege Coſroa, filium eius alte-

alterum captum & baptizatum, in regnum reſtituit. Fertur ab alijs, perijſſe Coſroam filij Syroæ inſidijs, vt ſuprà ſcripſimus, vbi hiſtoriam ceu quodam compendio breuitèr complexi ſumus, alijs vſi ſcriptoribus. vtranq; ſentētiam perpende.

ANNO deindè ſalutis noſtræ 628. Bonifacius quinto pontificatûs ſui anno moritur, & in eius locum Honorius primus ſubrogatur, ſedit annis ferè vndecim. Hic vrbis Romæ ſacras ædes reſtaurauit. operum ſuorum hodiè præter B. Petri baſilicę tectum, ęreis tegulis coopertum, nil viſitur, quas tegulas ex Romuli templo Heraclij imperatoris permiſſione pontifex auehi curauit. Heraclius poſt tam celebrem triumphū, poſt tantam maximarum rerum gloriam, ſiue ſuperbia, ſiue temeritate, vt hæc plerunquè vitia res hominum ſplendidiſſ. comitantur, Chriſtianæ pietatis deſertor, magicis vanitatibus ſe dedidit.

Honorius 1. papa.

Cecinerant vates, grande illi periculum atq; imperij euerſionem à circunciſo populo imminere. exiſtimabat autem Iudæos fore, quarè per totum imperium mandauit Iudæos, qui nollent cōuerti, interfici. Idē per nūcios Dagobertum regem Francorum & Siſibodū Hiſpaniarum regem, prætēſa fidei Chriſtianæ cauſa rogauit, vt omēs in ſuis regnis Iudæos fieri Chriſtianos iuberent, nolentes verò neci darent. Obediūt illi, & multi tum Iudæi conuerſi ſunt ad fidem, multi occiſi nolentes conuerti.

Sed Heraclius in ſua aſtrologia fuit deceptus, quia nō ad Iudęos, ſed ad Arabes & Saracenos, qui ex mandato Mahumeti circunciduntur, præſagiū ſpectabat. Ad hoc Heraclius inſtinctu Pyrrhi Conſtantinopolitani patriarchæ & Cyri Alexādrini epiſcopi, incidit in hęreſim Monotheletarum, dicentium eſſe in Chriſto vnicam tantummodò volūtatem: quem errorem multi ſunt ſecuti. Sed cùm Honorius papa Heraclium per literas & nuncios tanti erroris arguiſſet, paſſus eſt Pyrrhū patriarchā Conſtātinopolitanū ob id in Aphricā relegari.

GENERATIO XXII.

ANNO ſalutis noſtræ 630. anno Heraclij 19. Honorij verò papæ tertio, incepit 22. generatio. Mahumetus, vt aliqui volunt, Arabs, vt alij, Perſa, nobili ortus parente, deos gentium adorante, ſed matrem Hebraicæ gentis habuit Iſmaëliten. ex his duabus omninò ſibi aduerſantibus ſectis originē trahens, nulli eorum omninò adhæſit. Nāque inter Arabes, apud quos magnum ambierat honoris locum, publicè concionatus eſt, non iniuria Coſroen deletum eſſe, quòd ſe pro Deo adorari feciſſet homo ſceleſtiſſimus: quin exquiſitiſſimè de lege Hebræorum, quam magna ex parte Arabes ea tempeſtate ſectabantur, Chriſtianorumq́ue traditionibus diſputabat, vt vnam eandemq́; eſſe vtranque affirmaret, licèt magnis vtraque gens abduceretur erroribus: quos quidem errores ità ipſe moderabatur, vt Hebræos repręhenderet, Ieſum Chriſtū de virgine natum negātes, quod ſui maiores futurum expectandumq́; prædixerunt: Chriſtianos verò redarguit leuitatis, quibus perſuaſum ſit, Ieſum Dei amiciſſimum & ex virgine natū, opprobria & demùm crucis mortem à Iudæis perpeti voluiſſe: & ſuam ipſe prædicans legem, fore affirmabat, vt ſi eam acciperēt cuſtodirentq́ue Saraceni, & ſibi diuino ob id nuncio obſequerentur, ſeſe in libertatem recipiant, principatu regnoq́; in finitimos potiantur. Hæc Blondus.

Mahumeti origo & ingenium.

Scribitur & Mahumetus mercator fuiſſe, & à Sergio apoſtata, qui propter errorem Neſtorij à ſuis fuit expulſus, inſtructus, duxiſſe præpotentem vxorem. prætereà vſum ferunt pręceptore quodam Iacobita, ex his qui circunciſionem prædicant, & Chriſtum hominem tantùm fuiſſe, nō Deum, ſed iuſtum & ſanctum, ac de ſpiritu ſancto conceptum & de virgine natum. quæ omnia Saraceni credunt. Itaq; populus tunc vario laborans errore, facilè deceptus eſt, multiq́; tam ex Iudęis quàm Saracenis, ei adhæſerunt. Aſſeruit enim conſtantèr ſe prophetam à Deo miſſum, vt legem quę Iudæis, & eam quæ Chriſtianis data eſſet, quia nimis rigida erat, temperaret: & quò fidem ſuam adſtrueret inſtàr Moiſis, vocata plebe, hæc diuino nuncio prædicari clamabat. Nam cùm morbū homo ſceleſtus haberet caducum, ità vt

Sergius monachus.

Iacobitæ.

Morbo co-

initiali laborauit Mahumet.

ſæpè caderet, de quo vxor eius pluri-mùm triſtabatur, affirmabat ſibi angelũ Gabrielem loqui ſolere, cuius ſplendorem ſufferre non poſſet, ideò ſe in terram cadere.

Deindè vt regno Arabum potiretur, conſilio Sergij legem ſuam compoſuit. hic verò monachus erat: ideò ordinauit, vt eius legis ſectatores cuculla vterentur, quod hodiè Saraceni ſeruant. deindè multas genuflexiones fieri mãdauit, & vt meridiem versùs adorarent, lotiones etiàm vſq; ad verenda inſtituit, & vt orantes vnum confiterentur Deum: vndè trinitatem negant. ſe non Deum, ſed Dei prophetam eximium haberi, quòd omnes carnes præter porcinas et morticinia ac ſanguinem comedere poſſent: quòd quatuor legitimas vxores cuique habere liceret, & de propria cognatione liceat eas accipere. Docuit autem auditores ſuos, quòd qui occidit inimicũ, vel occiditur ab inimico, paradiſum ingrediatur: paradiſum verò, carnalis cibi ac potûs locum & indulgendis mulieribus, perhibebat: fluuium quoquè vini & mellis ac lactis ibi eſſe, & affluentem voluptate: multaq; alia ſtultitiæ plena, quæ ſtultis videbantur credibilia, vel eò quòd delectabilia.

His & alijs prophetã Dei ſe affirmãs, illius regionis obtinuit principatum, omneſq; Arabas ſuaſiõe vel tãdèm gladij timore ad ipſum venerandum & legem ſuam ſeruandam adegit. Auſus autem tum fuit Mahumetus, comparato ingenti Arabum exercitu, fines Ro. imperij turbare, cuius motus Heraclius citò compeſcuit, ſolicitatis eius ad defectionem militibus pollicitatiõibus & præmijs. Verùm hi poſteà minimam ob cauſam ab Heraclio defecerunt. dum enim militibus ſtipendia darentur, diſpenſator vni ex Saracenis importuniùs petẽti: Vix, inquit, Romano & Græco militi poſſumus dare, & hæc canum turba tantoperè ſtipendia efflagitat? ad quam vocem commoti qui aderant Saraceni, ſuos vndiquè conuocant, in Syriamq; ſecedunt, & in magnum coacti exercitum, prima ad Damaſcum fecerunt caſtra: qua breuì capta, Phœnicé quoquè occupauêre, deindè in Aegyptum du-

Arabes Mahumeto duce imperiũ inuadunt.

centes, duce (vt aliqui volũt) Mahumeto, ea faciliùs ſunt potiti, quòd à ſuis Arabibus commeatu auxiliaribuſq; copijs ſunt adiuti.

Proceſſit autem latiùs quàm principiò eſt creditum, huiuſmodi incẽdium, quòd Arabes Mahumeti pręſtigijs ſeducti, apud Perſas, vt eãdem ſuſciperent legẽ, primùm precibus inſtitêre: deindè illos aſſentiri nolentes, bello agitauêre. Succeſſerat Syroæ Perſarũ regi, qui primo regni anno deceſſit, Adheſer filius: quo item defuncto, Perſę regem aſſumpſerãt Hormiſdam. Hunc cùm Arabes in prælio ſuperâſſent interfeciſſentq;, ſubacti ſunt à Saracenis Perſę. Ità Mahumeti lege ſuſcepta, illius iuſſu priſcum nomẽ depoſuêre, & pro Perſis Saraceni dicti ſunt. qui quidem facti Saraceni, in Antiochiam vrbem Rom. imperio ſubiectã ducentes, illam ceperunt.

Perſæ accepta Mahumeti lege, Saraceni dicuntur.

Id cùm intellexiſſet Heraclius, Hieroſolymam mittens, curauit Dominicã crucem Conſtantinopolim importari. Interim Mahumet annos natus penè xl. poſtquàm tam tetra peſte animos hominum infeciſſet, extinctus eſt. Viſitur in Perſidis vrbe* Meca ferrea illius arca. Et ſunt qui putent hoc tempore Hieroſolymam captam. id ego fretus bonorũ ſcriptorum opinione, in Agathonis & Conſtantini quarti tempora refero, ſcilicet ſub Homaro, qui rex à Mahumeto tertius eſt, geſtum. Hic miſertus vrbis, populum ſeruum & tributarium, ſua religione frui permiſit. Hinc & pontifices vrbis eius in hiſtoria non negligemus.

Mahumeti mors.

Cœperat his temporibus ſub Honorio pontifice Arioaldus Longobardorũ regno præeſſe, eiecto poſt Teudelindæ mortem fratre Adoaldo. Et Iſaacio exarcho viro bono conſtans cum Longobardo pax erat, qua fretus papa Honorius, vrbis Romæ magnificentiam ſacris ædibus & pleriſq; rebus alijs iterùm inſtaurauit. Mortuus eſt hic circa annum pontificatûs vndecimũ, ſepultus in baſilica Petri.

Arioaldus Longobardorũ rex 6.

Seuerinus, cùm vacâſſet ſedes annum vnum & aliquot menſes, patria Romanus, in demortui Honorij locum ſubrogatus eſt anno Domini 638. cõfirmatur

indè

indè ab Iſaacio Italię exarcho. Vana tűc enim habebatur cleri electio, niſi imperatores aut exarchi eam confirmâſſent. Iſaacius itaque ob eam cauſam Romam profectus, Mauricio Chartulario Greco homini, per quem Romam gubernabat, mãdauit, vt theſauros in Lateranẽſi epiſcopio ſeruatos, quibus poſſet modis conquireret.

Mauricius iudicibus Ro. ſibi ſubiectis pecuniaria pactione corruptis, vocatis militibus, multa de Honorij pontificis defuncti auaritia, multa de illius in milites odio dicit, quòd pecunias ab imperatore, vt illis in ſtipẽdia darentur, trãſmiſſas, in arculis cõcluſerit: hortaturq́; vt armis correptis, ſeſe ſequãtur. Reſciuit verò pontifex Seuerinus Mauricij concionem ad milites, quam ob rem ſacerdotes cum valida propinquorum clientum manu conuocans, ſacrarium in quo precioſa ſeruabantur, obicibus repagulisq́ue firmauit & militibus. Venit Mauricius, quem cùm Seuerinus auertere non poterat, introduxit, oſtendens quo pręſidio ſacrariũ ſeruaretur. Mauricius tantum videns apparatũ, dolo aggreſſus eſt pontificem, & primates blanditijs alloquitur, ſeſe dicẽs ea ſolùm aduenisse cauſa, vt in illa ſedis vacatione, furtũ aut rapinã ſacrę ſupellectilis prohiberet. Vndè à Seuerino socijsq́ue ſuis facilè impetrauit, vt arculæ ſacrarij duplici pontificis & Mauricij ſigno adſeras munirentur, communisq́; ſacerdotum & militum ſtatio epiſcopion cuſtodiret.

Mauricius vrbis Rom. præfectus theſauros inuadit.

His ità paratis, Iſaacius exarchus Romam à Mauricio vocatus venit, egitq́; in exilium primarios ſacerdotum, quos dixit ſeditiõem tumultumq́; in populo ſuſcitâſſe. paucis deindè diebus electione Seuerini cõfirmata, epiſcopium Lateranum tãquàm viſendi gratia ingreſſus, præda concupita expletus, exercitũ primò illius particula donauit, reliquũ Rauennam deferri iubet. ipſe eueſtigio ſubſecutus, Heraclio imperatori eius ſacrilegij partem trãſmiſit. Fuit is annus, quo maxima clade à Saracenis eſt affectus Heraclius.

Iſaacij ſacrilegium.

Romæ interim Seuerinus põtifex anno ſecũdo vita functus eſt, ſucceſſit Iohannes papa iiij. Dalmata, anno Domini 640. Statuit, vt qui Eccleſię res temerarius inuaderet, quadruplum reſtitueret. ſedit annum vnum, menſes ix. ſepultus eſt moriẽs in baſilica Petri. Succeſſit ei Theodorus primus natione Græcus, vir bonus, anno Domini 642.

Ioh. papa 4.

Theodorus papa 1.

His tẽporibus Mauricius Chartularius poſt ſacrarij expilationem maiora cœpit audere, quòd vires imperij cõminutas duceret, Iſaacium exarchum ſpernebat, conſilio & auxilio iudicum Ro. quos prędа Lateranẽſi ſibi reddidit obligatos rebellare cœpit: cunctisq́ue ſibi ſubiectis locis fido præſidio firmatis, cõuocat concionem, oſtendens Iſaacium Italiæ affectare regnum, hortatur vt illi aduerſantes, in Ro. imperatoris fide manetent, omnesq́; nouo aduersùs Iſaaciũ adſtrinxit iuramento.

Quæ cùm Iſaacio eſſent nunciata, exercitum coẽgit, Romamq́; miſit, maxima omnibus ſtipendia dari iuſſit. appropinquans deindè Romæ præfectus, præmiſit aliquos qui ducẽtibus in exercitu ordines et in populo potentioribus renunciarent, dona ſe ab Iſaacio maxima afferre, tantumq́; orare, nè Mauricij hominis perditiſſimi perfidiæ, imperatoriam gratiam & ſua quę afferret dona poſtponerent. Ea verò effecerũt dona, vt nec iudex nec ciuis Rom. nec miles inuentus ſit, qui Mauricio fidem ſeruare voluerit.

Mauricij cõtra Iſaacium coniuratio.

Pręfectus ab Iſaacio miſſus, quamprimùm Romę applicuit, cum exercitu ſuit introductus. quod cùm cerneret Mauricius, in Eccleſiam B. Mariæ maioris cõfugit. ſed eum pręfectus abſtractum, Rauennã in vinculis duci curauit, cum quo paritèr ſunt miſſi complices Ro. in illa coniuratione notiores. Mauricius tũ Iſaacij iuſſu decollatus eſt, caput haſtæ infixum in circo Rauennę diù pepẽdit. complices verò illius in carcerẽ ſunt coniecti, quibus ſecũda arriſit fortuna, quòd Iſaacius per eoſdem dies repentina morte ſubtractus eſt, & Rauennates ciues illos ob Ro. nominis reuerentiã abire incolumes permiſerunt.

At Heraclius varijs (de quibus ſuprà tactũ eſt) agitatus malis à Saracenis per Aſiam, de Iſaacij quoquè certior morte

Theodorus exarchus 9.

factus, Theodorum patricium, cognomine Caliopam, miſit ad regendum Italiæ exarchatum: & niſi amens ſecorsque fuiſſet, intelligere potuit, Deum qui piè & ex religione Chriſtiana viuenti dederat, vt perditum primò in Aſia imperiũ recuperaret, ſe poſteà flagitijs deditum, ipſo Aſiæ imperio & ſumma gloria priuâſſe. Cœpit autem laborare hydropiſi, qua perijt anno imperij ſui 31. eam ſecum perferens infamiam, quòd Ro. principũ primus Aſiæ imperium amiſiſſe dicatur.

Conſtantinus iunior impe. 63.

ANNO Domini 642. quo Heraclius Cæſar vita functus eſt, Conſtantinus iunior Heraclij & Eudoxiæ filius, imperium accepit, qui nouercæ Martinæ dolis quarto menſe veneno ſublatus eſt. auſa eſt hoc facinus mulier Pyrrhi pontificis conſilio, redierat enim ille poſt Heraclij mortem ex Aphrica, confeſtim in vrbem Romam orthodoxæ fidei formam ac titulum poſtulans, indè Byzãtium veniens, quo erat ingenio, nouum hoc ſcelus molitus eſt. Senat' populusq́; Conſtantinopolitanus inauditum crimen deteſtatus, Martinam lingua, Heracleonã naſo ſpoliat, vtranq́; in exiliũ mittit, Pyrrhum antiſtitem à fuga retractum interimit.

Conſtans imp. 64.

Et Conſtans Conſtantini filius, à ſenatu imperator habetur, Pyrrho patriarchę ſucceſſor datur Paulus, qui pari contumacia Monotheletarum hæreſim ſectatus eſt, Conſtantis imperatoris fauore fretus.

Ad Dagobertum redeo, qui vſus eſt potiſſimùm Arnulphi Metenſis atq; Pipini conſilio. Arnulpho fato abſumpto, Cunibertum Colonieñ epiſcopum in eius locum ſubſtituit. His conſultoribus ad regis mores congruentibus, iuſtitiæ illius atque æquitatis tanta fama etiàm apud exteros percrebuit, vt ferè ex omni parte Europę Dagobertum iudicem expoſcerent, Pipinus palatio pręerat.

Intereà Aribertus Dagoberti frater, relicto filio Chilperico, vita defungitur, quem filius non multò pòſt ſecutus eſt: quam ob rem Toloſanum regnum Dagobertus recepit. Dum Sclauonibus in Thuringiam irrumpentibus, ſelectis copijs ad Rhenum Dagobertus peruenit, ibì Saxones ad eum mittunt oratũ, vt tributo, quod patri filioq́; hactenùs pependiſſent, leuarentur. id enim tantùm quingentorum boum erat. Si id ab rege impetrarent, ſuis ſe impenſis Sclauones debellaturos. Spondet conditione admiſſa: Penſum Saxonibus remiſſum eſt.

Toloſanum regnũ Dagober. recipit.

Interìm cùm hæc aguntur, Dagobertus Sigibertum filium in Auſtraſiam mittit, diademate illi impoſito, attributoq́; Cuniberto Colonieñ epiſcopo, & comite Palatino Adalgiſo, quorũ moderatione regnum adminiſtraretur.

Eo tempore natus eſt Dagoberto ex Mathilde Ludouic', alio nomine Clodoueus: quo adulto, diſſidij cauſam fratrib' auferre ſtuduit Dagobertus, diſtributa cuique hæreditate. Sigiberto enim omnis Auſtraſia, Ludouico Burgundia Neuſtriaq́; ceſſit.

ANNO Domini 643. Dagobertus Clypiaci reſidens, mittit nũcios in Britanniam, vt Britones quod malè admiſerant, velocitèr emendarent, & ſuæ ditioni ſe traderent, alioquì ſeſe bello eos aggreſſurum. Quod audiens Nidicahil rex Britonum, curſu veloci Clypiacum cum multis muneribus ad Dagobertum perrexit: ibiq́; veniam petens, cũcta quę ſui in Frãcos illicitè perpetrâſſent, emẽdaturum ſe ſpopondit, ſempèr ſe & regnum ſuum ſubiectum ditioni Dagoberti & Francorum regibus eſſe promiſit, & ad ſuos repedauit, muneribus à Dagoberto honoratus.

Britones ſe dedunt.

Tum multis rebus à Dagoberto præclarè geſtis, prouidus futurorum, ex regno Francorum pontifices proceresq́; Bigarium ad conſilium vocat: vbì throno inſidens aureo, duobus ſibi aſſidentibus regibus filijs, inter multa quæ de breui & miſera hominum vita locutus eſt, filios Clodoueum & Sigibertum ad mutuam charitatem hortatus, teſtamẽtum condidit. Quo inprimis quę Chriſti ſacerdotibus donâſſet, rata eſſe mandat: confectus indè quatuor vno tenore ſyngraphis, vnum Lugduni, alterũ Metis, tertium Pariſij, quartum apud ſe in arcis reponi fecit. Sacerdotes verò, id eſt, pontifices qui regis beneficijs donati eſſent, adſtrictos facit, dum de ipſius morte nuncium accepiſſent, tribus continuis à morte annis rem diuinam quiſq;

Dagoberti teſtamentũ & interitus.

in ſuis

in ſuis locis tèr per ſingulas hebdomadas faciant: eius teſtamenti curatores Sigibertum Clodoueumq; inſtituit.

Paucis deindè exactis diebus, rex alui profluuio afflictus, apud Spinogillum decumbens, ad diui Dionyſij ædem ſe transferri iuſſit. illic ſpe ſalutis deſtitutus, Againũ, cuius probitas fidesq; ſpectata ſibi eſſet, accerſit: vxorem Mathildem illi filiũq; Clodoueum cõmendat, vt eius prouidentia regnum adminiſtraretur. Proceres quoquè palatinos qui aderant, adiurat, reginæ filioque obſecundent. Morbo tandèm ſuperante, obijt. elatum cadauer eius eſt, vniuerſis collachrymantibus, in templo martyrum regio apparatu ſepultum anno ſalutis noſtræ 649.

Fertur quòd Iohãnes anachoreta inſulanus, per quieté viderit in medio mari turbam dæmonum, animã regis Dagoberti cymba deuehentium ad pœnas, vbi rex aduersùs ſæuientes in ſe dæmones, ſanctorũ Martini, Mauricij et Dionyſij opem precatus ſit. ſancti opitulandi gratia aduenientes, & ſupplicijs regis animam tormentis eximẽtes, ſecum in cælum vexerunt, ſinè intermiſſione

Phil. 64. repetentes: Beatus quem elegiſti & aſſumpſiſti Domine in atrijs tuis. hoc Andoenus Rhotomageñ archiepiſcopus literis conſcripſit.

His tẽporibus imperio præerat Conſtans, tum cæteris vitijs egregius, tum hæreſi maximè pollutus. quarè & Paulum patriarcham Cõſtantinop. qui palàm Christianos inſectabatur, ſummoperè defendit.

Paulus hæreticus.

Hic à papa Theodoro, vt rectam fidei normam acciperet, per literas requiſitus, obſtinatè renuit obedire. Quamobrèm & ipſe, ſicut Pyrrho contigerat, dignitate priuatus eſt, quãquàm alium Pyrrhi priuatio finẽ habuit. Nedùm enim Paulum, ſicut Heraclius Pyrrhum, priuari paſſus eſt imperator Conſtans, ſed in hæreſim & ipſe prolapſus eſt, quo in tempore obijt Theodorus, põtificatũs ſui anno ſexto, & in baſilica B. Petri extitit ſepultus.

Subrogatur in locum Theodori Martinus papa, huius nominis primus, anno Domini 649. ſedit annis ſeptem.

Martinus papa I.

Hic legatos ſtatim Conſtantinopolim miſit, qui Paulum adhortarentur, vt omiſſis erroribus, aliquãndò ad veritatis callem regrederetur. Is autem nõ modò pontifici non obtemperat, verùm etiàm eius legatos, Cõſtantis authoritate abuſus, in diuerſas inſulas relegat. Quam ob rem indignatus Martinus, ſynodum centum & quinquaginta epiſcoporum Romæ habuit, in qua Cyri Alexandrini, Sergij & Pyrrhi damnatiõem renouauit, Paulum autem Patriarcham omni anathematis vinculo damnatum priuauit.

Intereà verò dum hæc agerentur, pax Italiæ quæ inter Rom. & Longobardos annis 30. durauerat, turbari cœpta eſt. Erat Longobardis Rhotaris rex, Arriana labe infectus, in quam omnes Longobardi præcipites corruerant.

Rhotaris Longobardorũ rex 7.

Theodorus & Martinus rem ſępiùs fruſtrà attentauerunt. Ob has igitur cauſas, inſtante etiàm Theodoro Italię exarcho, bellum Longobardis indicitur. At non recuſant illi, ad Scultennam Mutinæ amnem acritèr vtrinquè pugnatum eſt. Tandèm verò Theodorus ſuperatus, funditur & fugatur, ex ſuis ſeptem millibus amiſſis. Rhotaris tanta victoria elatus, Liguriam omnem breuì in poteſtatem ſuam redegit: quam regionem ab vrbe Luna in Varum amnem Anicienſis prouinciæ & Galliarum fines, Longobardi per duos de nonaginta, quibus tunc Italiam premebant, annos, nunquàm priùs capere potuerunt. hic rex multas leges edidit.

Per hoc tempus nedùm ſubuenit afflictis Romanis ac Italis rebus aut hæreſi Arrianæ inualeſcenti imperator Conſtans, ſed nouas ipſe addidit afflictiones. Olympium enim cubicularium ſuum miſit ad Italiæ exarchatum Theodoro ſucceſſorem, iubens & pontificem omnesque Italiæ epiſcopos ſua Monotheletarum hæreſi inquinare. quod ſi ſuaſione, precibus, aut armis efficere nequiret, appræhenſum Martinum papam in vinculis ad ſe mitteret.

Olympius exarchus X.

At Olympio Romam veniente, ſynodus habebatur: & cùm virus cõceptum ſpargere non poſſet, lictorẽ ſuum

immi-

Anno dñi 649

immiſit, qui Martinũ in Eccleſia S. Mariæ maioris caperet, ad ſe perduceret, vel ſaltem parére recuſantem interficeret. Facturus mandata lictor, Dei miraculo ſubita cæcitate corripitur, atque ità diuinæ maieſtatis nutu Martinus præſeruatur.

Hac verò Orientalis & Occidentalis eccleſiæ diſcordia freti Saraceni, Alexãdria cum ingenti claſſe ſoluentes, Rhodum peruenere: captaq́; vrbe, Coloſſum fama celeberrimum demoliti ſunt, ex cuius ære nongentos camelos onuſtos ferunt. Rhodo vaſtata, Saraceni in Aegæum delati pelagus, Cycladas affixêre. Vndè in Siciliam nauigantes, multa damna Siculis intulêre, quos tandèm Olympius Italiæ exarchus Martini precibus motus, inſula pepulit, non ſinè magna nauium, militum ac ſuiſpſius iactura: ibi quoquè morbo correptus moritur.

Saraceni Siciliã vaſtant

Conſtans verò tot calamitatibus nihilo melior factus, Theodorum Calliopam cum his mandatis iterùm in Italiam mittit, vt primo quoq; tẽpore Martinum pontificem ad ſe vinctum mitteret, eiq́; rei ſocium addidit Paulum Pellarium, qui tãtum facinus curaret. Calliopam quidem ob exarchatum primũ iuſtè ac integrè adminiſtratum, omnis Italia benignè excepit, qui Romæ aliquot moratus dies, ad Lateranen̄ báſilicam ſe contulit, tanquàm põtificem ſalutaturus. Accedens illum, nihil tale ſuſpicantem capit, & catenis iniectis, Conſtantinopolim mittit. actus eſt inde in exilium Martinus pontifex in Cherroneſum Ponti ciuitatem, apud quam S. Clemens quõdàm exulauit. Martinus autem multis calamitatibus circunuentus, ac inopia rerum omnium preſſus, tandèm in exilio moritur pontificatús ſui anno 7.

Theodorus exarchus xj.

Rhotaris intereà Longobardorũ rex, poſtquàm 16. regnauit annos, mortuus, regnum filio ſuo Rodoaldo dimiſit. ipſe iuxta Eccleſiam B. Ioh. Baptiſtæ ſepultus eſt, cuius poſt aliquod tempus quidam cupiditate ductus, aperuit ſepulcrum nocte, & tulit omnia ornamenta corporis. apparuit autem ei per viſiõem B. Iohannes, dicens: Quarè auſus es tangere corpus hominis iſtius? quanuis nõ rectè crediderit, tamen ſe mihi commendauit, nunquàm ergò hanc Eccleſiam intrabis. quod factum eſt. nam volẽs ingredi, à quodam euaginato gladio fuit ſempèr repulſus.

Rodoaldus Longobardorũ rex 8.

Rodoaldus igitur dux duxit vxorem Guntburgam, filiam Agilulphi & Teudelindę. Iſta Guntburga conſtruxit Eccleſiam S. Iohannis Baptiſtæ in Ticino. hæc dum accuſata eſſet apud maritum de adulterio, Carellus ſeruus eius petiuit à rege, vt ad ſingulare certamen pugnare ſibi liceret cum illo, qui dominã ſuam infamârat. pugnansq́; cum eo coram om̃i populo, cum proſtrauit. ſic regina honorem recuperauit.

Rex verò Rodoaldus dum adulterãſſet vxorem cuiuſdam Lõgobardi, ab eo occiſus eſt, cùm iam per quinq; annos regnaſſet. Huic ſucceſſit Aribertus filius Gundoaldi, qui fuit frater Teudelindæ reginæ. hic fecit Eccleſiam S. Saluatoris in Ticino, qui cùm Longobardos rexerat per annos nouem, mortuus eſt.

Aribert' Lõgob. rex 9.

ANNO 13. Cõſtantis, qui erat nepos Heraclij, peſtilentia grauiſſima tribus menſibus graſſata eſt, & à multis viſi ſunt angeli bonus & malus circuire ciuitatem: & quotiès iuſſu boni angeli malus angelus venabulo, quod manu ferre videbatur, oſtium cuiuſq; domũs percuſſiſſet, tot ex eadem domo ſequẽti die interibant.

Peſtis.

ANNO ſalutis noſtræ 649. Dagoberto mortuo, Ludouicus aliàs Clodoueus, Aga[i]no tutore, Francorum atque Burgundionũ regna ſuſcipiens, & duce matre, Aurcliã profectus eſt. Nõ multò pòſt Mathildis mater moritur, & in eodem quo Dagobertus humatus ſepulcro, condita eſt. deindè Ludouicus regere rempub. ſolus cœpit. Cuius quarto regni anno tanta annonæ caritas fuit, vt fame atque inedia populus abſq; modo deperiret, cui malo rex occurrens, tectum quod argenteum erat, à templo martyrum auferri, & per loci abbatem *Agulphum indigentibus & peregrinis diſtribui iubet. mox à Landerico Pariſiorũ antiſtite impetrat, liberos ab eius poteſtate dimitti miniſtros, qui monaſterio

Anno dñi 649

Clodoueus Frãcorũ rex

Fames.

Aufert argen[tum] ... [handwritten marginal note, partly illegible]

Anno Dni 659

ſterio deputati erant, vt omni libertate donati, ſine moleſtia Deo inſeruirent.

Sigibertus rex Auſtraſiorum frater Clodouei, maiorem domûs habuit Pipinum: quo defuncto, filium eius Grimoaldum in patris locum conſtituit. Habuit autem rex filium paruulum nomine Dagobertum, quem Grimoaldo filio Pipini præfecto palatij commendauit, vt eius auxilio conſeruaretur in regno.

Dagobertus iunior.

Sigiberto defuncto, Grimoaldus maior domûs, filium Sigiberti Dagobertum contudit, Dodouemque Pictauienſis Eccleſiæ epiſcopum, ad Scotos in exilium mittens, Dagobertum epiſcopum præpoſuit, & filium ſuum Hildebertum Auſtraſijs regem præfecit: quo indignati Franci, Grimoaldum captum Clodoueo deferunt, quem ille incarcerauit, & mortuus eſt in carcere, Hildebertusq́; interfectus.

GENERATIO XXIII.

MArtino vt ſic defuncto, Romanus clerus populusque Eugenium elegit, eius nominis primum, anno Domini 659. vbi ſequenti mox anno incepit 23. generatio, anno Domini 660. ab vrbe verò condita 1410. hic pontifex ſedit annis duobus, menſibus nouem.

Eugenius papa I.

Anno Dni 659

Eodem quoque tempore Petrus in locum Pauli hæretici Conſtantinopoli ſufficitur. Hic verò etſi meliùs aliquanto de religione ſenſit quam Paulus, non tamen vſqueadeò eandem fidei normam tenuit, quam ſancta Romana Eccleſia prædicat & ſeruat. Cuius quidem literæ Romam miſſæ duas operationes & voluntates in Chriſto negantes, ità ſunt explodæ, vt clerus ipſe interdicere pontifici auſus ſit, quò minùs in Eccleſia S. Mariæ maioris ſacrificaret, niſi priùs tam prophanas literas reiecisſet.

Per idem tẽpus Ariberti filij Partharis & Gundebertus, regnum Lõgobardorum tenebant, Partharis Ticinum, Gundebertus Mediolanum colebat. Et Longobardi pacem cum Rom. Rauennatibus & alijs Italiæ populis imperio ſubiectis vbique ſeruabant, ſed varijs ipſi inter ſe fratres motibus agitati ſunt, intantùm vt alter ab altero regnum tollere decertaret.

Gundebertus & Partharis Lõg. reges.

Pro hac cauſa Gundebertus direxit Garibaldum ducem Taurinenſem ad Grimoaldum ducem Beneuentanum, vt veniret & adiuuaret eum contra fratrem, promittens ſororem ei dare in vxorem. Garibaldus dux perfidus ſuaſit Grimoaldo, vt quia fratres regnum diſſiparent, ipſe veniret, & regnum Lõgobardorum appræhenderet, quòd & maturus ætate eſſet, & potens, & conſilio valens.

Audiens hoc Grimoaldus, animum mox adiecit, ordinans filium ſuum Romoaldum Beneuenti ducem, ipſe cum delecta multitudine armatorum Ticinum tendit: vndè cùm Partharim expuliſſet, Gundebertum Mediolano eiectũ trucidat. Quod vbi Clodoueus Francorũ rex filius Dagoberti intellexiſſet, caſum adoleſcentũ miſeratus, magnas copias ſtatim in Italiam miſit, vt adoleſcẽtes in regnum paternum reſtitueret. In tranſpadana ergò regione prælium acerrimum committitur: tandèm verò fortuna ſe inclinante ad Grimoaldum, fuſi atque fugati Galli Italia expelluntur. Sunt qui ſcribunt eos hac ratione deceptos: Longobardi enim ſimulata fuga, caſtra rerum omniũ ac vini potiſſimùm plena relinquentes, rati Franci verã eſſe hoſtium fugam, in omnem voluptatem inuoluuntur, epulis & vino replentur: quare ſuperuenictibus ex inſidijs hoſtibus, cęduntur Franci ad vnũ omnes, vt vix cladis nuncius ſuperfuerit, qui ſtragẽ iſtam ad Clodoueũ referret. Hac victoria fretus Grimoaldus, omnem prouinciam ſtatim in poteſtatẽ ſuã redegit.

Grimoald. Beneuẽtan. Lõg. rex xj.

Poſt hęc malignus homo Garibaldus Taurinenſis dux, cùm paſchali die ad orationem in Eccleſiam B. Ioh. Baptiſtę Taurini veniſſet, quidam homunculus de genere Gundeberti aſſcendit baptiſterium, ſiniſtra manu ſe tenens ad columnam, vbi tranſire babebat dux, cum dextra vibrantem gladium ſub veſte tenet, cumque propè Garibaldus veniſſet, ille gladio tota qua potuit virtute vtens, caput eius amputauit. eſt & ibi Garibaldi percuſſor multis plagis ſimilitèr interfectus.

Garibaldus occiditur.

Grimoaldus firmat' in regno, occidit

Cuni-

Cunibertum Gundeberti filium, & ſororem eius duxit vxorem. Beneuentanũ verò exercitũ remiſit ad propria, donatum magnis muneribus, aliquantos etiàm ſecum retinuit, quibus largiſſimas poſſeſſiones conceſſit.

Supererat adhuc Partharis adoleſcẽs, qui ad Bauarorum principem Cacanum fugerat. huic mãdat Grimoaldus, ſi pacem Bauaricam cum Longobardis firmam velit, adoleſcentem Partharin regno ſuo eijciat. Quarè Partharis à Bauaro pulſus, ad Grimoaldum redire ſtatuit. Hoc audiens Grimoaldus, gauiſus eſt, mandauitq; ei vt ſecurè veniret. igitur Partharis ad Grimoaldum ingreſſus, voluit ſe ad pedes eius iactare, ſed Grimoaldus hoc fieri non paſſus, eũ retinuit. Tunc adoleſcens ad Grimoaldum, Seruus tuus ego ſum, potui quidem viuere inter paganos, ſed audiens te Chriſtianiſſimum, ex magna fiducia bonitatis tuę venio ad te. Tunc rex ꝓmiſit ei iureiurando coram omnibus, quia ad meã fidem veniſti, nullũ malum erit tibi. & dedit ei optimam domum, pręcipiens ſuis miniſtris, vt omnia neceſſaria ex publico abundantèr acciperent.

Partharis ad Grimoaldum redijt.

Paulò pòſt Ticinenſes omnes cœperunt ad eum concurrere, & quaſi dominum ſalutare. ſtatìm nonnulli accedunt Grimoaldum, dicentes: Niſi Partharim occíderis ocyùs, regnum non retinebis, omnes enim ad eum recurrunt. Credulus rex dictis, oblitus iuriſiurandi, quæſiuit eum occídere. conſilioque habito, miſit illi diuerſos cibos & optima vina inebriãdi cauſa, vt mero ſepultus, noctù occíderetur faciliùs. Sed vnus ex ſuis qui potum obtulit, clàm in aurem cõſilium Grimoaldi detexit, qui ſtatim pincernę ſuo iniunxit, vt per ſimulatiõem pro vino aquam propinare curaret.

Expectantes regij an copiosè biberet, & cùm vidiſſent eum hilaritèr vaſa euacuare, credentes vinum, renunciant regi conſilia procedere. Vocauit, cœna facta, Partharis Hunnulfum fidelem ſuum ac veſtiarium, conſilia regis retractantur, & Hunnulphi puerum circa Partharis lectum recubare faciunt, ſtatuuntq; intra ſe, quòd veſtiarius regijs ſuperuenientibus dicat Partharim illic obdormiuiſſe, quod veſtiarius gratantèr ſuſcepit.

Tulit inter hæc Hunnulphus culcitram & pellem vrſinã, inuoluit Partharim tempore quo milites regis in cuſtodia ſtabant, & cœpit quaſi ſeruum ruſticanum cum vecte cædere, extra cubiculum trudere. Cumq; milites regis interrogarẽt quid hoc eſſet, dixit: Seruus iſte ruſticus inuentus eſt iuxta lectum Partharis, quem indè nè turbet eum, expellimus. ità Partharis elapſus eſt, ac ope Hunnulphi cum quibuſdam ſeruis fune eſt emiſſus. deindè fuga noctũ facta, perueniunt pedetentìm in Franciam, nullo prodeute. ſicq; Deus omnipotens Partharim ſaluauit.

Partharis fuga.

Nocte illa miſſi regij ad perſequendũ Partharim, cœperunt adire cubiculum: obuiat veſtiarius, ac ait: Rogo, dormire illum permittite, quia de vino laſſus eſt, & nimiùm obdormiuit. Rursùm illi vt intrarent, veſtiarius iterùm eos eadem rogabat: qui irati, dixerunt: Satis iam dormiuit ebrius ille. & calcibus irrumpebant regiam, requirentes eum in lecto: & non inuenientes, interrogabant veſtiarium vbi eſſet. reſpondit ille intrepidus, quòd fugiſſet. Tunc illi veſtiarium vinctis poſt tergũ manibus regi pręſentabant, renunciantes Partharim fugiſſe, & illum fugæ conſcium eſſe. Rex veſtiarium ſolui iubet, & per ordinem, qualitèr Partharis fugiſſet, edicere petit, qui mox omnia per ordinẽ narrauit. dicebãt omẽs: Mala morte moriatur homo ille. Rex autem dixit: Homo iſte nil mali vnquàm habebit, qui prò ſuo domino morti ſe tradidit, multa ei promittens, ſi ſibi adeò fidelis foret.

Deindè requiſiuit rex de Hunnulpho quid factum eſſet. reſpõdit veſtiarius, in Eccleſiam S. Michaëlis archangeli recipere ſe dixit. Miſit rex, & ità inuenit, ac ſecuritatem veniendi ad ſe dedit. Hunnulphus fidem habens regi, acceſſit, & ad pedes eius ſe prouoluit. Quem cùm rex de re geſta interrogãſſet, per omnia ſimilia veſtiario dixit. ad quæ rex prudentiam illius ac fidem admiratus, dedit munera multa, & vt in palatio ſuo viueret optauit. Poſt aliquot dies interrogauit eum rex, vtrùm ſecum, an

Hunnulphi fides & cõſtantia

Ann. bar. (?)

an cum Parthari libentiùs eſſe vellet. ille ſe mâlle cum Parthari mori, quàm ſecum in delicijs viuere. deindè rogauit veſtiarium, vtrùm in palatio vellet viuere, an cum Parthari peregrinari. ille eadem quæ Hunnulphus, reſpōdit. Rex his auditis, laudauit fidem illorum, dixitque ad Hunnulphum: Quicquid volueris de domo mea, homines & iumenta tolle, & vade ad dominum tuum ſinè aliqua læſione. Similitèr & ad veſtiariū. illi omnia ſibi neceſſaria ſecum ferentes, perrexerunt ad dominum ſuum in regnum Francorum.

Vitalianus papa. Inter hęc Eugenius, anno 3. nondùm exacto, moritur, vir miræ pietatis, religionis & munificentiæ, & Vitalianus patria Signinus ex Volſcis, in ſede Petri collocatur, anno Domini 662. ſedit annis 9. menſes 6. Sunt qui putēt hoc tempore Cęſaream Perſarum reginam, neſciēte marito, cum paucis fidelibus Cōſtantinopolim veniſſe ad imperatorem, quæ quidem honorificè ſuſcepta, non multò pôſt characterem baptiſmi ſuſcepit, cuius cauſa venerat.

Perſæ ad fidē conuerſi. Hoc vbi intellexiſſet Perſarum rex, legatos ſtatìm mittit, qui vxorem ab imperatore repetant. reſpondit imperator, in arbitrio reginæ eſſe ſtandi vel diſcedendi, proindè eam ſciſcitentur. interrogata regina, reſpondit nunquàm ſe redituram in patriam, niſi rex Chriſtianum nomen ſuſciperet. qui rex ſtatìm re cognita, cum 40. millibus hominum Conſtantinopolim pacato agmine venit. benignè ab imperatore ſuſceptus, vnà cum militibus ſuis baptizatus, in regnum ſuum cum vxore reuertitur. Cōſtans intereà vbi intellexit Vitalianum pontificatum inijſſe, nuncios miſit, qui ei ſuo nomine gratularentur, qui euangelia aureis literis ſcripta ac multis gemmis ornata beato Petro condonarent. ſed & zelo Dei, vt aliqui ſcribunt, permotus, hęreſim abdicauit. Deindè verò mutata ſententia, nec dijs nec hominibus pepercit, diuina humanaque omnia confundens, expeditionem in Italiam parauit, non quidem vt iuxta famam tunc à ſe accuratè diſſeminatam, Longobardos Italia deijceret, ſed vt vrbem Romam & ſubiectas illi vel prouincias vel ciuitates, diuinis ornamentis ſpoliaret.

Conſtantino itaque filio cōnſorte imperij declarato, apud Conſtantinopolim relicto, claſſem inſtructam Conſtans pręmiſit Athenas. ibi nauigium ingreſſus, ventos nactus ſecundos, apud Tarentum ſubſtitit, copijs in eam ciuitatem expoſitis. erat exercitus Romano principe dignus. Conſtituit autem primùm ducere Beneuētum. verùm intellexit vrbem valido pręſidio multiſque commeatibus Romoaldi diligentia munitam eſſe.* Luceriam mouens, vrbem vi capit, ac direptam ſolo ęquauit. in Acherontiam profectus, cùm vrbem capere non poſſet, Beneuentum expugnare adortus, ſed obſidionem mox ſoluit, quòd intellexit Grimoaldum propediēm cum magnis copijs affuturum, vt filio Romoaldo opem ferret. — Conſtans in Italiam proficiſcitur.

Neapolim ergò primùm, mox Romam indè Conſtans petit, vbi magna incommoda in itinere paſſus eſt. iturus autem à Neapoli Romam, Suburrum ciuem Neapolitanum ducem ſui exercitûs declarauit, 20. millibus militum lectiſſimorum attributis, vt ſubiecta tutaretur oppida. Eunti Romam via Appia Conſtāti, Vitalianus pontifex clero & populi multitudine ſociatus, ſexto ab vrbe miliario obuiauit, introductuſque imperator, beati Petri primò, pôſt alias vrbis eccleſias accuratiſſimè inuiſit, nulla (prout effectus docuit) deuotiōe adductus, ſed magis vt ornaméta illorum furacibus oculis perluſtraret.

Interim Romoaldus Suburrum aggreditur: commiſſo pręlio, patris auxilio fretus ſuperat, ac multos Gręcos interficit. Hac deſperatione motus Conſtans, quinta poſtquàm vrbem ingreſſus eſt die ad direptionem conuerſus, omnes ſtatuas ex ęre & marmore ad ornatum vrbis poſitas, omnia eccleſiarum ornamenta paulò decentiora diſtrahit, & nauibus imponit, pluſque ipſe ornamentorum 7. diebus vrbi detraxit, quàm barbari antè p 200. & 58. annos. — Romoaldus Gręcos vincit.

Duodecima autem die Roma in malā rem abiens Gręculus, & Neapolim contendens, indè, nulla belli Longobardorum cura vlteriùs ſuſcepta, in Siciliā na-

Vrbem diripit Cōſtans.

uigauit ſacrilegio plenus. eſtimant nōnulli vſq; huc non poſſe inueniri, quòd vnquàm eccleſia Romana habuerit plenè poſt mortem Cōſtantini Magni dominium vrbis, & Vitalianus iſte pro magna gratia accepit, quòd imperator iſte peſſimus priuilegia eccleſiæ confirmauiſſet, quæ tamen mox infregit.

His implicitam periculis remp. Romanam relinquens Conſtans, grauiſſima clade affeciſſet ignauia ſua, niſi Grimoaldum noſtrorum cędibus exultantem, domeſtica ſeditio reuocâſſet. Commendauerat Grimoaldus Ticino profecturus, Lupo Foroiulianorum duci gētis Longobardæ protectionem. habebat is Papiæ ſtatiua, vt Aemiliæ & Hetrurię ciuitates cum tranſpadanis commodè tutari poſſent. Sed cùm de belli magnitudine & Conſtantis potentia multa acciperet, periturum Grimoaldum ſperans, ad Longobardorum regnum adſpirauit. quod Grimoaldus intelligens, vt vires exercitûs ſui augeret, Bauaros vi fœderum nupèr inter eos ictorum aduocauit. quo audito, in Foroiulianos verſus, apertam in regem ſuum rebellionem oſtēdit Lupus, niſus omnia in trāſpadanis tumultu inuoluere.

Longobardorum diſcordia.

Inuaſuri Foroiulianos Bauari, ad littora Adriatici ſinûs deſcendunt, quibus occurrit Lupus. tantum autem inerat vtrique genti animorum, vt nulla fuerit mora: & multis in vtroque exercitu occiſis, prima & iterùm ſecunda ac tertia die pugnatum eſt. ceſſerunt Bauari, & eorum impedimenta Longobardi diripiunt. Sed intereà multitudo Bauarorum ſuperuenit: Quarè prœlio die quarto redintegrato, maximis animis eſt pugnatum, vicitque Bauarus, & Lupus inter confertiſſimas acies pugnans, cadens interfectus eſt. Bauari Forumiulianum diripiunt.

Superueniens Grimoaldus, gratias Cacanno Bauarorum regi egit, ſuaſitq; vt copias reuocaret, deindè clàm in Forum *Popilium duxit, vlturus iniuriam quam à Rauennatibus ibi accepit, dum tranſiret in auxilium filio. ſabbato ſancto reſurrectionis Dominicæ die ex inopinato ciuitatem aggreſſus eſt, clerumq́ue cum omni populo interfecit, & vrbem ſolo ęquatam reliquit.

*Populium

Popilienſiũ ſtrages.

Arnefrites.

Interim Arnefrites Lupi filius, ad paternum adſpirans ducatum, in Dalmatiæ ſe contulit regionem, Sclauorumq́ue agreſtium non contemnendam manum ſecum duxit. improuidus fines Foroiulienſium irrupit, multis occiſis, ipſe quoquę interfectus eſt. Dalmatæ in vltionem ſunt armati, ſed fugat eos Vectaris nouus dux Foroiulianus, quem Grimoaldus creauerat. Adeò crudelis victor nimirùm omnes imperij vires fregiſſet, niſi matura eſſet morte pręuentus: minuerat ille ex conſuetudine ſanguinē inciſa vena, quam, priuſquàm curâſſet, rupit, arcum intendens. Tam facili caſu tantus vir interijt. Fuère in eo multæ corporis & animi dotes. tantum enim prudentia & conſilio valuit, vt quędam capitula Rhotaris regis edictis addiderit. fuit mediocris ſtaturę, corpore validus, capite caluo, promiſſa barba, nec animo minùs quàm corpore promptus. ſepultus eſt Papiæ in baſilica B. Ambroſij, quam ſua fabricauerat impenſa. Reliquit autem filium ſuum Garibaldum, quem de filia regis Ariberti habuit, ſucceſſorem regni adhuc puerum, Romoaldum filium ſuum iam Beneuenti ducem firmauit.

Partharis Longobar. rex 12.

Partharis interim dum eſſet in Francia propter timorem Grimoaldi, quia huic cum rege Francorum fœdus intercedebat, voluit fugere in Britanniam: cumq́ue nauigâſſet per pelagus, ſubitò audiuit vocem, dicentem: Si Partharis eſt in illa naui, redeat in patriam, quia iam 3. dies ſunt, ex quo rex Grimoaldus mortuus eſt. Audiens Partharis, reſpexit, & neminem vidit. vndè incidit ſibi, quòd angelus bonus hęc renunciâſſet: ſtatimq́ue reuerſus, venit Ticinum, & inuenit ibi multitudinem Longobardorum, qui eum cum gaudio ſuſcipiunt, quorum ope expulit Garibaldum puerum Grimoaldi de regno, & poſt menſem tertium voluntate Longobardorum obtinuit regnum. erat iuſtus, nutritor pauperũ, & fide catholic*.

Miſit deindè Beneuentũ, & obtinuit vxorem ſuam Rodelindã, & Cunibertũ filium ſuũ, quos Grimoaldus illuc miſit in exiliũ. poſteà fecit eccleſiã in eodem loco,

loco, de quo olim fugerat, in honore S. Agathæ virginis, & vxor eius Rodelinda aliàm fecit eccleſiam in honore B. Mariæ virginis extra muros Ticini, & dicitur, ad Parthicas.

Ad Conſtantem imperatorẽ redeo, qui, vt dictum eſt, in Siciliam contendit. voluit autem, vt aliqui ferunt, & imperium transferre Romam, odioſus factus Byzantijs, eò quòd Martinum ignominioſè tractans, in exiliũ miſerat, & Maximum ſapientiſſimum virum lingua manuque truncârat, duosque Anaſtaſios diſcipulos eius, tormentis & exilio tradiderat, ac multos orthodoxorũ verberibus ac exilio damnauerat. Sed dum in Sicilia aliquot iam annos luxui vacãs, balneũ Syracuſis ingrederetur, Miſſeſſi Armenij ſtudio poſt annum imperij ſui 26. cęſus eſt. ille fauore quorundam militum fretus, tyrannidem occupauit.

Conſtantis cędes.

Ad primam interfecti Cęſaris famã, omnes Italiæ & Aphricæ populi exultârunt, vt Italiæ exarchus Theodorus nullum in publico gaudio auſus ſit triſtitiæ aut mœroris ſignũ oſtendere. paulò pòſt diſſeminatum eſt, milites Orientales non ſatis voluntarios eſſe. quam ob rem incenſi ſunt militum Italiæ animi, & Theodoro exhortante, in Siciliam ſunt delati, vbi ſeditione facta, oppreſſus interfectusque eſt Miſſeſſus. & qui illius fauoris principes fuerant, vincti Conſtantinopolim ſunt perducti.

Miſſeſſus opprimitur

His ità vertentibus, Saraceni tãta imperij trepidatiõe percepta, magna claſſe Syracuſas totamq; inſulam occupant. vndè tam ſplendida onuſti prędа Alexandriam redeũtes, vrbis Romę ornamẽta ſecum tulêre, quæ Conſtans Syracuſas aduexerat. Indicabat profectò tot clades ſtella crinita, quæ tribus continuis menſibus apparuit, & pluuiæ magnæ, & frequentia tonitrua, qualia nũquàm anteà fuêre.

Conſtantinus 4. Imp. 65.

Anno igitur Domini 670. Conſtantinus filius Conſtantis imperium ſuſcepit cum fratribus ſuis Heraclio & Tiberio, imperauit annis 17. Hic interfecto patre Cõſtante, omnia adeò trepidè adminiſtrauit, vt ſi aliqua fuiſſet vis illata, viſus ſit imperium facilimè amiſſurus. Confirmatus tamen audita morte Miſſeſſi, primùm omnium maxima vſus eſt crudelitate: fratres pueros adhuc, nè ad imperium adſpirarent, naribus mutilauit, vt ſcribit Blondus, & ſequitur eũ Pius abbreuiator eius.

ANNO Domini 672. Vitalianus cõpoſita regula eccleſiaſtica, cantum ordinauit, adhibitis organis, beneq; gubernata eccleſia moritur, & in eius locum Adeodat⁹ patria Roman⁹, ex monacho pontifex creatur. ſedit annis 4. vir religione & omni comitate prędıtus, in delinquentes clemens, in pauperes beneficus, in hoſpites benignus, ſupplicationes frequẽtes habuit, leproſum oſculo mundauit, petentibus nil negauit. Sub eo quoquè translatũ fuit corpus S. Benedicti, & corpus S. Scholaſticæ ad monaſterium Floriacenſe. demùm 4. anno moritur, & ab omnib⁹ fletus, in baſilica S. Petri ſepelitur.

Adeodatus papa.

Anno deindè 676. Donus patria Ro. eligitur. ſedit annum I. menſes 5. hic clerum diuerſis ordinib⁹ diſtinxit, monachos quoſdam Syros cum Neſtorianis ſentientes, in monaſterio Bœotiano depręhenſos & caſtigatos, in varia monaſteria diuiſit. deindè benemeritus moritur, ac in baſilica S. Petri ſepelitur.

Donus papa.

Agatho verò natione Siculus, ex monacho pontifex ſubſtituitur anno Domini. 678. ſedit annis 4. menſes ſex. hic inſtituit, vt diſtinctus ſit habitus virorũ & mulierum. Per huius tempora Rauẽnãs eccleſia, eccleſię Ro. à qua deſciuerat, eſt ſubiecta. Theodorus illi pręerat archiepiſcopus, & alter Theodorus exarchus. Archiepiſcopus, cùm eſſet magnus eleemoſynarius, qui & famis tempore multis profuerat, clerum prętér morem in moribus continere bonis ſatagebat, vndè maximam in illum inimicitiam exercebat. Contigit dum in Apollinaris ęde archiepiſcopus ſolennia Miſſarũ celebrare vellet in die natalis Chriſti ante ortum ſolis, quòd omnis clerus eum deſtitueret: cùm verò ſol iam in meridiem ſeceſſiſſet, exarchi opera reductus ad archiepiſcopũm clerus, illum ad martyris eccleſiam deduxit: qua motus indignitate archiepiſcopus, ad Agathonem Romanum pontificem ſe contulit, Rauennatemque eccleſiam Romanæ ſubdidit,

Agatho papa.

didit, nè quiſquam vt antè, præſumeret parem hanc facere Romanæ eccleſiæ, quod multi antea præſumpſerant.

ANNO 10. Conſtantini, cùm multas accepiſſemus à Saracenis clades, & Hieroſolyma rurſùm eſſet Homaro duce capta, ſeruiretque iam hoſtibus, inuenimus illum in Saracenos duxiſſe, & victoria celebri potitum opera & artificio Galeni cuiuſdam, qui ab Heliopoli Syriæ ad Romanos confugit: is tum ignem marinum inuenit. quo vſi Romani exercitus, qui cum Saracenis tunc bella geſſerunt, Saracenorum naues combuſſerunt, & ità multis occiſis, captis atque ſubmerſis, victoria ſunt potiti. Nihilominùs prudens princeps in triginta annos cum his pacem firmauit, hoc pacto, vt Saraceni tria millia librarum auri annuatim ſoluerent. Inſupèr quinquaginta captiuos nobiles redderet, & equos nobiles vigintiquinq; ſinguhs annis in tributum darent. neceſſitas autem componendæ pacis cum illis ſuberat. Nam Bulgari eo tempore è Scythiæ finibus egreſſi, noua barbarorum colluuies, omnem populabantur Thraciam. occurrit eis Conſtãnni exercitus, ſed victus, pacem quam hoſtes offerebant, cupidus accepit. prouinciam feracem illis, icto fœdere, Danubio proximam, princeps Romanus habitandam dedit.

Naues Sarat. medio mari exuſtę.

Bulgari Thraciam ingreſſi.

Ceſſit hęc non modò ei genti priùs barbaræ, verùm omni Europæ fauſta modeſtia, qua Bulgari tunc ſunt vſi, quòd habitam eo ex fœdere prouinciam hactenùs annis 763. poſſident, vt Blõdus narrat, vbi tanquàm limitanei milites excubitoresque Chriſtianorum, aduersùs cęteram barbariem permanent.

Benè etiàm tũc vſus eſt pace illa Cõſtantinus, quòd eo qui ſecutus eſt, anno curauit 6. ſynodum apud Conſtantinopolim celebrari. Interfuerunt autem Agathonis papæ legati Iohannes Portuenſis epiſcopus, Iohannes Romanæ eccleſiæ diaconus, conuenerunt q; ad imperatoris edictum 289. epiſcopi.

Sexta Conſtant. ſynodus.

Acta autem eſt cauſa Monotheletarum, dicentium vnicã tantùm in Chriſto eſſe voluntatem. Erant tum duo primarij cauſę aduerſarij, Georgius Conſtantinopolitanus & Macarius Antiochenus. Georgius auditis rationibus, facilè in ſententiã catholicorum ſe adduci eſt paſſus. Macarius autẽ pertinax, non ſolùm eſt dignitate priuatus, ſed ſimul cum mortuis, Sergio, Pyrrho, Paulo & Petro eiuſdem hęreſis authoribus, ſatanę traditus, ad extremum cum aliquot perfidię complicibus Romam relegatus.

De hac 6. ſynodo habetur 15. diſt. De hac Damianus Ticinenſis & Manſuetus Mediolanẽ inquiũt: Hęc eſt vera Dei & hominis fides, vt duæ credantur in Deo voluntates, duæ operationes. Ego, inquit, quantùm ad diuinitatem, & pater vnum ſumus: quantùm verò ad humanitatem pertinet, Pater maior me eſt. prętereà verò ſecundùm humanitatem, eum in naui dormientem cernis: ſi diuinitatem inſpicis, ventis & mari imperat. Iohan. 10. Iohan. 14. Matth. 8.

Fertur autem quòd eiecto Macario hęretico, ſtatim in medio concilij tela aranearum nigerrima in medio populi ceciderit, adeò vt omnes mirarentur, & dicerent quòd ſordes hęreſium expulſæ eſſent, & ità auxiliante Deo tum vnitæ ſunt Latinorum & Gręcorum eccleſię. Tunc in regia vrbe Iohannes cardinalis Portuenſis epiſcopus in die S. Paſchæ Miſſam in eccleſia S. Sophiæ, pręſente principe & patriarchis & toto populo, Latinè cantauit.

Sub iſto Agathone luna eclipſin paſſa eſt, quã ſecuta eſt in vrbe Roma mortalitas grauiſſima, ità vt patres cum filijs & ſororibus ſimul efferrentur, ex qua etiàm ipſe Agathon pius papa defunctus eſt, atq; apud ſanctum Petrum ſepultus.

Inter tantos totius penè orbis tumultus, Francia ocio & pace fruebatur. rex erat illi Clodoueus, miti ingenio prędítus, qui ſacris rebus animum adijciens, multa pietatis argumenta ſuis oſtendit. Atque tandèm aperto diui Dionyſij feretro, brachij partẽ indè abſtulit, quod tametſi reuerentèr tractaret, mox tamen mente conſternatus humi cõcidit. Dionyſianum templum adeò tenebris inhorruit, vt qui illic aderant, pauidi fugerent. Clodouei ſtupor.

Rex

Rex etſi inſano non diſſimilis eſſet, brachij partem ablatam auro circundatam & gemmis ornatam, beato corpori reſtituit, ſimulque monaſterio donaria dedit multa, quibus meliorem ſibi mentem reciperet: ſed annos 2. hac afflictus calamitate, interijt regni ſui anno 16. expleto, anno Domini 662. Reliquit ex Bathilde Saxonum genere illuſtri liberos 3. Clotarium, Childericum, Theodoricum. Hęc Bathildis eſt, quę Calenſe monaſterium à Clothilde regina diuo Georgio dicatũ ampliauit. vbi cum virginibus ſacris monialis facta, religioſè cõuerſata eſt. Cuius item opus eſt Corbienſe cœnobium.

Bathildis.

Clotario paterna poſſeſſio obtigit, qui authore matre, dum adoleſceret, regno pręfuit, conſtituto primario palatij pro more Ebroino. hic ille eſt Ebroinus, qui diuo Leodegario ſancto Heduorum antiſtiti oculos eruiſit, & Lambertum Leodiorum pręſulem ſua eccleſia extruſit.

Clotarius 3. Francorum rex.

Clotario poſt quartum imperij annum defuncto, Franci Theodoricũ minorem natu in regem aſſumpſerunt, miſſo in Auſtraſiam Childerico. Sed per Theodorici incuriam & ſecordiam res Frãcorũ deterior eſt facta, quippe cùm reſp. cubicularijs regijs & pręfecto palatij omnis crederetur, regi mos inoleuit, regiam nõ niſi Kalend. Maij ingredi, vbi ſe populo vno duntaxàt die oſtẽdebat.

Ebroinus

In hoc tam inerti ocio Ebroinus occaſionẽ nactus, oppreſſit multos, vexauit plurimos, rem in Theodoricum regem transferens. Quarè proceres monaſterio Theodoricũ includunt, & Ebroinum malorum omnium principem, ad *Luxouium cœnobium mittũt. Indè ex Auſtraſia Childericum cum pędagogo Vulphano reuocatum, regem appellãt, cuius facti ſtatim eos pœnituit: nam à primarijs coniuratione perimitur, vnà cum vxore pręgnante. Vulphanus Auſtraſiam repetit, Theodoricus in regnũ reuocatur, qui Lendeſillum palatio p̄fecit. Sed Ebroinus magiſtratum vi repetijt, quo mortuo, Franci Garaconem palatio pręficiũt, quem non multò pòſt filius Gilemarus à magiſtratu deijcit, hic poſt bella aduersùs Pipinum, qui in Auſtraſia erat, geſta, cùm repẽtina morte interijſſet, Garacon pręfecturam recepit. quo defuncto, anceps inter Francos quęſtio fuit, quem in demortui locum ſubrogarent. Francorum diſſidio cognito, Pipinus arma capere inſtituit, Theodoricum fugat, atque iſto modo magiſtratum palatij accepit.

Pipinus.

Per eadem tempora cùm Partharis rex Longobardorum ſolus regnáſſet per 7. annos, in 8. anno ordinauit Cunibertũ filium in regno, vt paritèr regnaret cum eo, cumque in omni tranquillitate regnarent, ſurrexit contra eos Alachis de Tridento, quem tamen Cunibertus diligens, in gratiam patris mox reuocauit. Inſupèr filio rogãti, vt Alachi daret ducatum Brixiæ, Partharis, etſi videret indè nonnihil mali regno imminere, cõceſſit. ciuitas enim Brixiæ ſempèr habuit multitudinem nobilium. propter hoc timuit rex, quòd Alachis aliquandò affectaret regnum. poſtquàm autẽ regnárat annis 18, defunctus eſt.

Cunibertus Longobar. rex 13.

Poſt mortem verò eius, Cunibertus filius eius duxit vxorem nomine Ermelindam de genere Saxonum. Alachis verò oblitus omnium bonorum, quæ in eum Cunibertus fecit, iunxit ſe cum Aldone & Granſone de Brixia, & cũ multis Longobardis, intransque in abſentia Cuniberti Papiam, occupato palatio, rebellauit ei. Quod audiẽs Cunibertus, fugit intra lacum Larium circa Cumã. facta eſt autem magna tribulatio omnibus qui eum amabant, maximè clericis & epiſcopis, quos Alachis odio habebat.

Alachis tyrãnus Ticinũ occupat

Denique cùm quadam die ſolidos ſuper menſam numeraret, vnus tremiſſis decidit, quem filius Aldonis adhuc puerulus de terra ſuſtulit, eique reddidit, qui puerum non curans, dixit: Pater tu* multos habet de iſtis, quos mihi breui eſt daturus. Puer noctè rediens domum, patri oĩa retulit. extimuit pater, moxq; vadit ad domum fratris ſui Grãſonis, nuncians verba regis: ſtatimq; vocatis amicis, cœperũt tractare de interitu illius. manè autem cùm ſtarent in cõſpectu regis, venationem prętendunt recreationis cauſa, cum quibus Alachis exiuit.

Intereà vadunt ad Cunibertum, prouoluentes ſe ad pedes illius, veniã petũt, ac regem in venatione eſſe affirmant. ſed quia ſol declinauerat, cõiurant, diemq́; ſtatuunt, quo veniat Ticinum Cunibertus. Conſtituto itaque die venit Cunibertus, & illi ſicut promiſerant, eum intromittunt, ad quos epiſcopus, clerici, iuuenes & ſenes cum gaudio cõcurrunt, amplectebanturq́; genua eius, gratias agentes Deo pro reditu ipſius.

Hęc cùm intellexiſſet Alachis, diſcedens mox, iuit per Placentiam, blanditiis atque vi congregans exercitum grandem. Cunibertus ſimilitèr cõtractis copijs ad eum exiuit, & dum in campo qui coronatus dicitur, conueñirent, miſit Cunibertus ad Alachim, dicẽs: Vt quid perit tanta hominum multitudo? pugnemus ego & tu, & qui vicerit, regnũ teneat. Cui Tuſcus quidam: Fortiſſim' es Alachis & audax, pugnam idcircò nõ declina. Et cùm recuſaret, dixit Tuſcus: Niſi cum illo pugnaueris, ampliùs me non habebis. & ſtatim relicto eo, iuit ad Cunibertum.

Intereà deliberauit Alachis certamẽ inire. quod audiens diaconus quidam nomine Zeno, qui multùm amabat Cunibertum, acceſſit & dixit: Mi rex, omñis nobis in te ſita eſt ſpes. ſi mortuus fueris in pugna, omnes nos occidet tyrannus ille per diuerſa tormenta. da mihi arma tua, & ego pugnabo pro te: ſi mortuus fuero, ſalua eſt cauſa tua: ſi vicero, maiorem indè habebis gloriam. renuit primùm Cunibertus, ſed à ſuis rogatus, vix tandèm cõſenſit. armatur Zeno. cumq́; pugnaretur, Alachis vicit, ac diacono caput amputauit. quod in haſta leuatũ, ad ſuos reportauit. verùm ablata caſſide, cùm clericus appareret, vidit ſe deceptum, & ab aduerſa parte deriſum. votumque vouit, quòd ſi victoriã de Cuñiberto haberet, puteum vnum de clericorum teſticulis impleret.

Renunciat Cunibertus Alachi, vt ad pugnã ſe prępararet. ſed Alachis renuit, dicens ad ſuos: Non poſſum hoc facere, quia video Archangelum Michaelem contra me. Haud mora, exercitus vtriuſque ducis pugnam ineunt, in qua Cunibertus, occiſo Alache, victor euaſit. caput Alachis & crura abſciſſa ſunt illi à corpore, vti meruit. rex verò Cunibertus cum gaudio Ticinum eſt reuerſus. regnauit poſt hęc annis duodecim.

Redit regnũ ad Cunibertum.

Agathone peſte extincto, ſucceſſit in pontificatu Leo ſecundus, natione Siculus, anno Domini 683. ſedit annum vnum, vir doctiſſimus Latinè & Gręcè, pręterea adeò muſices peritus, vt pſalmodiam compoſuerit, hymnos ad meliorem cõcentum redegerit. Idem quoquè inſtituit, vt in celebratione pax populo daretur. Sextam verò ſynodum, de qua dixi ſuprà, Gręcè ſcriptam tranſtulit in Latinum. & eos anathemate expulit Eccleſia, quos ſancta ſynodus pręſente Conſtantino damnauerat. Statuit etiàm, nè electio cleri Rauennatis valeret, niſi eadem Roman. Pon. authoritate cõfirmata fuiſſet. anteà verò exarchorũ potentia freti, diuina ac humana pro arbitrio miſcebant, quaſi Rom. pontifici pares. Leonis erat inſtitutum, ne ad archiepiſcopatum aſſumptus, pro vſu pallij quicquam perſolueret.

Leo 2. papa.

In pace Leone hoc quieſcente, Benedictus natione Romanus, ad regendam eccleſiam vniuerſalẽ aſſumptus eſt, eius nominis ſecundus, anno Domini 685. ſedit menſibus 10. vir fuit humilis, pius, miſericors & manſuetus, qui in diuerſis officijs militauit in Eccleſia Rom. vt in eo veræ benedictionis gratia redundaret. Ad hunc Conſtantinus imperator hominis ſanctitate permotus, ſanctionem miſit, vt deincèps quem clerus, populus, exercitusque Rom. in pontificem delegiſſet, eundem ſtatim verum Chriſti vicarium eſſe omnes crederẽt, nulla aut Conſtantinopolitani principis, aut Italiæ exarchi expectata authoritate. antè enim id ratũ erat in creando nouo pontifice, quod princeps confirmaſſet, vel qui eius vices in Italia gerebat. Huius pontificis tempore ignis fertur cecidiſſe de cęlo. iris etiàm adeò magna apparuit, vt putarent homines conſummationem ſeculi aduenıſſe. maximę aquarũ inũdationes ſequebant̃, & tum peſtilentia grauiſſima cũ ſigno irę Dei. multis enim viſibilitèr apparuit, ꝙ angelus bonus & alter malus circumeuntes Romam nocte,

Benedictus 2. papa.

Cõſtantini ſanctio de pontificis electione.

quot

quot vicibus domus aliqua percutiebatur, tot ex ea ſequenti die interibant. Ex *Veſeuo tunc quoquè monte Campaniæ tantus ignis erupit, vt loca circunquaquè exuſta ſint.

*Veſuuio

Moritur primo anno Benedictus vir ſanctus, in cuius locū Iohannes Syrus, huius nominis quintus, extitit electus anno nomini 686. ſedit annum fermè I. hic fuit vir valdè ſtrenuus, ad cuius preces pius princeps Conſtantinus releuauit ac abſtulit cenſum patrimonij, qui de inſula Siciliæ dabatur exactoribus imperialibus. pontificatûs ſui anno I. moritur.

Iohannes 5. papa.

Eodem anno moritur Conſtātinus princeps, quum 17. ab eo imperatum eſſet annis, catholicus et bonus per omia, qui contra hæreticos eccleſias reparauit, & Græciam Ro. eccleſiæ reconciliauit. tandèm migrauit ad Chriſtum, Conſtantinopoli ſepultus.

Conſtantinus 4. moritur.

Annus igitur Domini 687. noui imperatoris Ro. & Armirathi Saracenorum creatione inſignis, pontificē etiàm Romanum habuit nouum.

Iuſtinianus 2. filius Conſtantini imperium accepit, & x. annis imperauit. paulò antè Saraceni ad primam Conſtantini ingraueſcentis morbi famā ſpe adducti, Africam & Libyā inuaſerunt, omniaq; mari expoſita occupauerunt. ſed ſicut Africam & Libyā amittere, defuncto patre, res nouæ fecerunt, ità eaſdem prouincias exortæ in Saracenis res nouæ, rurſùm amittebant. Siquidē Gyzitæ Armiratho Saraceno hoc tempore vita functo, *Baldalā ſuffectus eſt. ſunt qui poſteriorem Abimelech nominent, qui audiens Iuſtinianum imperij iura omnium principum cōſenſu accepiſſe, paratumq; magno exercitu in Saracenos mouere, pacē illi vltrò obtulit, per cuius fœdus Aphrica & Libya inprimis fuerūt imperio reſtitutę, affirmātq; nonnulli pactum, vt per annos x. qui terminus fuit paci ſtatut*, Saraceni ſingulis diebus mille aureos ſoluere, ſerumque vnum ex gente ſua equo inſidentē Ro. imperatori mittere debuerint.

Iuſtinianus

Fœdus cum Saracenis ictum.

Romano pontifice vita functo, non minima contentio facta eſt inter clerū & exercitum. nam clerus ad quendam Petrū inclinabatur, exercit* verò Theodorum archipresbyterū flagitabat, virū pecunioſum, cuius muneribus principes militiæ corrupti erant. At dum nō concordari poſſent, diuino inſtinctu clerus tertiam perſonā nominabat Cononem thracem, inſtitutione Siculum, virum angelicū, qui Deo militās, nunquàm ſe negocijs ſecularibus inquinauerat, quod vrbicis valdè placebat. Videntes autem milites & principes vna voluntate clerum ac populum conuenire, ipſi quoquè flexi ſunt, ac deuotè ſubſcripſerunt. Idem fecit Theodorus exarchus Rauennâs, cui in magiſtratu non multò pòſt mortuo, Iohānes Platina in exarchatu ſucceſſit.

Conon primus papa.

Ioh. Platina exarch* 12.

Hic pontifex ſyncera Iuſtiniani imperatoris amicitia vſus, ab illo impetrauit, Brutios, Lucanosq; & Siculos mul tis leuari tributorum oneribus, quanq alij velint à Conſtātino patre Iuſtiniani Benedicto eſſe remiſſa. Hic etiàm recepit Iuſtiniani literas, in quibus ſcribebat ſe acta ſextę ſynodi repperiſſe à pio genitore ſuo firmata: hanc ſynodū promittebat inuiolabilitèr ſe ſeruaturum, ſed in hac volūtate non permanſit. Pòſt paulò Conon Ro. Pont. graui languore decubuit, cuius incurabilē infirmitatē vidēs paſchalis archidiaconus, ſcripſit Iohāni exarcho multa promittēs, ſi poſt mortē eius pontifex eligeretur. Ingraueſcente igitur morbo, cùm ſe mori intelligeret, quicqd auri cumulauerat, clero & ſingulis vrbis Romæ monaſterijs ac ſacris ædibus legauit, eius diſtributionis curā Paſchali archidiacono demandās. moritur aūt pontificatûs ſui anno primo.

GENERATIO XXIIII.

ANNO Domini 690. mortuo Conone Ro. Pont. Sergi* primus natione Syrus ſubrogatur, in quo inchoata eſt 24. generatio, anno imperij Iuſtiniani 4. Electus autem fuit hic Sergius non ſinè altercatione. populus enī Ro. bifariàm diuiſus, hinc Theodorum, illinc Paſchalem petebat. Irruperat iam Theodorus cū factione ſua in interiorem partem epiſcopatûs Lateranen. Exteriora verò paſchalis obtinebat ab oratorio S. Syluestri vſque ad baſilicā domûs Iuliæ.

Anno Dñi 697

Verùm cùm ibi tantus eſſet tumultus, vt de pugna nõ ambigeretur, principes ciuitatis, clerus, militiaq́; Ro. vnũ in locum ſecedentes, quid maximè fieri deberet ad tollendam ſeditionem, conſultant. Tandèm re diſcuſſa, neutri eorum qui ob ambitionem tantos motus concitauerant, demandandum pontificatũ cenſuerunt: & Dei nutu, nemine aduerſante, Sergiũ virum laude dignũ, pontificem deligunt, eundemq́ue è media turba humeris tollentes, in palatiũ Lateranẽſi detulère, refractis vi foribus, repulſiſq́; his qui locum occupauerãt. At verò Theodorus, cognito omnium conſenſu, Sergium Pont. ſalutat. idem fecit Paſchalis, licèt inuitus. hic tamen clanculùm Iohannem exarchum Rauẽnatem literis & pollicitationibus adeò concitauit, vt qui antè largitione corruptus, promiſſa ſolueret, in vrbem venit, nullis præmiſſis nuncijs, vt incautos opprimeret. Verùm vbi intellexit Sergium omnium cõſenſu declaratum Pon. donaria quædam ex baſilica B. Petri ſuſtulit. Sed & Paſchalis tãti mali cauſa, magiæ accuſatus & conuictus, archidiaconatu ſuo priuatur, & in monaſteriũ ad peragendam pœnitentiam detruditur. Ibi in pertinacia moritur.

Sergius primus papa.

His fermè temporibus Theodoricus cùm annos in regno Francorum 19. exegiſſet, fato functus eſt, relictis ex Clothilde liberis duobus Clodoueo & Childeberto. Clodoueus regnum accipiens anno Domini 697. tertio anno mortuus eſt. Succeſſit Childebertus princeps, nulla rè alia, quàm Pipini præfectura, clarus.

Clodo. & Chil. reges Francorum.

Anno Dñi 697

Per ea tempora Cunibertus Longobardorum rex obijt, regnumq́ue Luitperto filio puero, ſub Aſprandi ducis tutela reliq̃t. Tunc Ragimbertus, Taurinenſium dux inuidia ductus, arma in regem ſuum mouit, cui quum obuiãt Aſprandus & Rhotaris dux Bergomẽſium, pugna facta vicit Ragimbertus, et Aſprãdo ac Rhotari cũ infante rege fuga prolapſis, nullo reſiſtente, Papiam veniens, regnõ eſt potitus.

Luitpertus Longobar. rex 14.

Ragimbertus Lõgob. rex 15.

Hoc intra paucos mẽſes vita functo, Aribertus filius regnũ ſibi retinere conatus eſt, ſed ducibus Longobardis cũ rege adhuc puero arma ſumentibus, fit altera pugna acerrima, quo in prælio poſt maximas cædes vicit adulterini regis exercitus, & Luitpertus puer vnicus venit in hoſtium poteſtatem. Aſprãdus ad inſulã * Gomaciã, Rhotaris in Laudam ciuitatem ſuam recepit ſe. Fecitq́; vt à comitibus militibusq́; rex declararetur. Quæ cum Aribertus accepiſſet, duxit in Laudam: qua breui capta, fines Bergomenſium ingreſſus, obſedit Rhotarim apud Bergomum, adhibitis machinis oppugnationibusq́ue, vrbe muniſſima potitus eſt. captum in ea Rhotarim, detonſumq́ue, quod erat maximum Longobardis opprobrium, poſt paucos dies eum iuſſit ſimul cum Luitperto vero rege iugulari.

Aribertus 16.

Exindè Aribertus duxit in * Comaciam, ſed Aſprandus confugit ad Bauaros. Aribertus autem cùm ſecurus nũc regnaret, appræhendit Sigibrandum filium Aſprandi, et excæcauit eũ, omnéq́; parentelam per diuerſa tormenta afflixit. Luitprandus autem filius Aſprandi puer abire permiſſus, ad patrem venit. Aribertus pacatum habens regnum, cui præfuit ferè annos 12. tunc zelo religionis ductus, fertur B. Petro condonãſſe alpes * cotias & quicquid à Taurinis Genuam vſque Liguſticam protenditur.

Igitur poſtquàm Aſprandus per ix. annos manſiſſet in Bauaria, adiutorio Theodeberti ducis Bauarorum cum exercitu venit in Italiam, pugnauitq́; cum Ariberto. Cæſi ſunt multi vtriuſq́; partis, dicũt tamen Bauaros fugiſſe, & Aribertum nocte ad caſtra ſua rediſſe, qui cùm noluiſſet manere in caſtris, ſed iret Ticinum, deſperare fecit populum ſuũ, audaciamq́; addidit hoſtibus, ità quòd etiàm in ciuitate populum inueniſſet malè ſibi motum. Quo intellecto, tulit de palatio aurum immenſum, deliberãs ire in Franciam: & cùm Ticinum fluuium oneratus auro tranſmeare pararet, ab aquis eſt ſuffocatus, cui * corpus die ſequenti eſt inuẽtum, & in eccleſia Domini Saluatoris ſepultum.

Poſt cuius mortem Aſprandus Longobardorum regnum omnium conſenſu obtinuit, & ſolummodò tres menſes ſuperuixit, vir per omnia bonus ac ſapientiſſi-

Aſprandus Longobar. rex 17.

entiſſi.

entiſſimus. Eo defuncto, Longobardi ſtatuerunt ſibi regem filium eius Luitprandũ, cuius referas tempora in Conſtantinũ pontificem. regnauit annis 32.

Luitprandus rex.

Intereà verò Iuſtinianus imperator tum in Deum, tum in homines mira incõſtãtia vſus eſt. fœdera violabat cũ Saracenis icta, eosq; maximis affecit incõmodis. Illi verò reparatis viribus irruũt, multò plura inferunt damna. redintegrata tamen pax eſt, fregit inſupèr aliam pacem à genitore Conſtãtino cum Bulgaris conſtitutam. ex improuiſo em̃ profectus in eos, cædibus & incendijs per vniuerſam Bulgariam eſt debacchatus. Illi verò animis poſt tantã conſternationem reſumptis, ſaltũs loca per quæ redire Iuſtinianus debebat, munitiõibus intercluſerũt. Quarè rediturus imperator, ad Bulgaros mittere coactus: eaq; conditione pacem reditumq; impetrauit, vt captiuis rebus omnibus quas diripuerat, dimiſſis, abiens, pacem precariò conceſſam, iureiurando confirmaret.

Iuſtiniani perfidia.

Iuſtinianus ex Bulgaria reuerſus, apud Conſtantinopolim contẽptui fuit, ea præſertim cauſa, quòd Stephanũ cui curam vrbis reliquerat, nõ puniuit, pro eo quòd matrem verberibus affecerat, & multa ſæua alia commiſerat. Sed nihil hęc aduertens, ſynodũ congregauit, vbi aliqua cõcluſa ſunt non conſonantia fidei. ſubſcripſerunt verò imprudentes oratores Romani pontificis. ſed eam ſubſcriptionem Sergius Ro. Pont. vt prohæretica iudicatã, noluit approbare, de quo lætatus imperator, mittit Zachariam protoſpatharium Romam, iuſſitq; Sergium Pont. Conſtantinopolim deportari. quod cùm in vrbe ac Italia auditum eſſet, luctus publicus fuit. ſed Rauennatis exarchatũs milites, conſtituerũt pontificem, vrbem ac Italiam à tanta iniuria vindicare. armis captis, factoque agmine, ad vrbẽ properant.

Intellexit eorum aduentum Zacharias, qui terrore perculſus, pontificem orauit, vt ſe ſeruaret. nec defuit illi pontificis pietas, qui conuenientibus populo ac militibus, cõcione habita, milites deliniuit, & ſpathariũ fide publica abire permiſit.

Præterea Iuſtinianus à Gallinico patriarcha exegit, vt orationẽ ad deſtruẽdam eccleſiã Dei genitricis iuxta palatiũ faceret, volens ibi ædificare. Recuſante patriarcha, inſtitit imperator atq; coẽgit. tũc patriarcha: Gloria Deo, inquit, qui iugitèr ſuſtinẽs, patitur nũc & ſempèr & in om̃ia ſecula ſeculorũ. quo audito, deſtruxerunt eccleſiã. alia quoquè multa improuidè faciens, odiũ populi in ſe excitauit. Vndè Leontius patricius, quem ipſe quondàm prætorẽ & magiſtrum militum orientaliũ fecerat, ſed iam per annos tres in cuſtodia tenuerat, & poſteà in exilium miſerat, annuente Gallinico patriarcha, dum imperator abſens erat, ſuperuenit, & plebe vrbis Conſtantinopolitanæ ad arma excitata, refractis om̃ibus cuſtodijs vrbis, carceres aperuit, atque omnibus tam nobilibus quàm alijs eductis, animos ciuiũ ſibi cõciliauit. Indè magno exercitu cõflato imperatorẽ aggreſſus cepit, & captum amputatis naribus in exilium in Pontum miſit anno Domini 696.

Iuſtinianus imperio deiectus à Leontio.

Eos imperij motus exploratos habẽs Abimelech Saracenorum armirathus, Africam inuaſit, in quẽ Leontius Iohãnem patricium magiſtrum militiæ cum exercitu miſit, qui cum Saracenis congreſſus, eos fugère compulſos, om̃i Africa exterminauit: & quia accreuerat illis ex Arabia, Aegypto & Perſide exercitus, ſupplementa à Leontio poſtulabat ſibi dari Romanus in Africam trãſportãda. verùm cùm mittere negligeret, exercitus tumultuari cœpit. Abſimarum, cui Tiberio fuit cognomen, Conſtantinopolitanum ciuẽ, ducem primò, pòſt imperatorem acclamauit. is imperiũ (vt aliqui) quæſitum, vel (vt alij) oblatum accipiens, mox antequàm noua de ſua creatione ad Leõtium peruenirẽt, cum exercitu penè omni nauigans Conſtãtinopolim peruenit. fauebant illi ciues, affinium agnatorumque factio potẽtiſſima. Vndè dum Leontius forum ac palatium munitum ſeruare nititur, Tiberius vrbem cepit, & captum paruo negocio Leontium, naſo, ſicut & ille Iuſtinianũ, mutilauit, quem cõiectum in carcerẽ, maiori infortunio reſeruauit.

Leontius.

Abſimarus.

Leontium Tiberius in carceres cõiecit.

Itaq; Tiberius anno Domini 700. imperi-

periũ inuaſit metu quàm maieſtate maiore. nam Philippicum quendam* Nicephori patricij filium, qui ei in adipiſcẽdo imperio fauerat, in exilium miſit, quòd ſocijs narrauerat, ſe per quietem vidiſſe aquilam caput ſuum alis obtegẽtem, veritus nè imperiũ adoleſcenti portenderetur.

Ad Sergium redeo, qui in ſacrario S. Petri capſam inuenit argenteam, & in ea crucem diuerſis ac precioſis lapidibus exornatam, de qua tractis quatuor petalis, quibus gemmæ incluſæ erãt, portionem Dominicæ crucis miræ magnitudinis conſpexit, quę ſingulis annis in baſilica Saluatoris, quæ dicit Conſtantiniana, die Exaltationis eius ab omni populo ſalutat. Synodus quoq; Aquileiæ congregatur ſub eo, vbi eccleſiam Aquileienſem, quintam ſynodum non omninò approbantem, ad ſanitatem reduxiſſe fertur.

Eius inſtitutum etiàm eſt, vt in fractione Dominici corporis cantetur, Agnus Dei qui tollis peccata mũdi, miſerere nobis. Hic S. Vuigbredũ ad Friſios miſit, qui eos ad fidem cõuertit. Eius tempore claruit venerabilis Beda, doctus Græcè & Latinè, qui dum cæcus prædicaret lapidibus, putans ſe prædicare hominibus, lapides, dũ benedictionem in fine optaret, reſponderũt, *Amẽ venerabilis Beda.* Claruit in Anglia. ſunt qui fratres eius aſſerant Strabonem & Haymonem. Beda.

Circa hæc tempora rex Phriſiorum Radbodus cùm baptizari deberet, & pedem vnum lauacro intinxiſſet, quæſiuit, quò maior pars anteceſſorum ſuorum perueniſſet: & audiens plures ad inferna deſcendiſſe, retraxit pedem de lauacro, dicens, ſanctius eſſe ſequi plures quàm pauciores, & honeſtius ſequi diuites & potentes, quàm pauperes & leproſos. quarto autem die ſubitò obijt.

Eo tempore in Campania frumentum, hordeum & legumina inſtàr pluuiæ de nubibus ceciderũt. Hoc in tempore Romani in Syria ſe contra iniurias Saracenorum colligentes, 200. millia Saracenorum interfeciſſe narrantur, & iuxta ſupputationem annorum credit Blondus miſſos à Tiberio.

Defuncto interim Sergio, Iohannes 6. natione Græcus, pontificatum inijt anno Domini 706. ſedit annis 3. ad cuius* pontificis initium Theophylacius imperij cubicularius pro exarcho ab imperatore Tiberio Abſimaro miſſus, non vt conſueuerunt alij, Rauennam iuit, ſed Siciliam primò accedens, Romam venire conſtituit. de quo certiores facti Ro. & Italici, aliquod ab illo incommodũ timuerunt. iam enim erat exoſum Gręciæ & imperij Conſtãtinopolitani magiſtratuum in Italia nomẽ. quarè conuenientes omnes Reip.* & Rauennatis exarchatûs milites in vrbe, ipſum tanquàm hoſtem publicum expectabant. verùm Theophylacius authoritat Iohannis pon. defenſus, qui ſequeſtrum ſe inter ducem ac milites fecerat, compoſitis rebus omnibus, Rauennam proficiſcitur. Iohãnes ſextus papa. Theophylacius 13. exarchus.

¶Exarcho ab vrbe digreſſo, Siſulphus Beneuenti dux, militum & exarchi diſcordia fretus, Campaniã inuadit, Soram & Arpinum occupat, villas incendit, ruſticos & pecora abigit. Quibus malis permotus pontifex, ad Siſulphum mittit qui ei mandent, vt in Samniũ reuertatur, ſi Dei euitare velit iram. His monitis perterritus, oppida reſtituit, captiuos omnes, quoàd per ęrarium eccleſiæ ſibi licuit, Iohannes redemit. Siſulphus Italiam infeſtat.

At Iuſtinianus animo redeundi ad imperium, cùm in Cherroneſo exulans præſentiret per ciues Tiberio fideles, ſibi inſidias ſtrui, clàm aufugit ad Bauaros, quorum rex, vt ipſi appellabant, Cacannus illi filiam ſpopõdit vxorem, & tamen pòſt pęcunia & muneribus à Tiberio corruptus, hoſpitem & generũ ei prodere inſtituerat. Hoc vbi Iuſtinianus intellexiſſet, ad Trebellium Bulgarorum regem confugit, qui ſuſceptam aduenæ curam ex fide geſſit.

Igitur Iuſtinianus copijs Bulgarorũ Turcarumq; fultus, cum inſtructo exercitu Conſtantinopolim venit. cumq; appropinquaret, plures principes imperij, relicto Tiberio, ei coniũcti ſunt. vndè abſque negocio ciuitate potitus, Tiberium cepit. adducto quoquè Leõtio, qui eum deiecit, fecit ambos catenis cõſtrictos, dũ ludi equeſtres agerẽtur, Iuſtinianus recuperat imperium.

per

per plateas trahi: tractos publicè, ante pedes ſuos dum in ſolio reſideret, proijci, vbi calcauit colla eorũ, vniuerſa plebe clamante: Super aſpidem & baſiliſcũ ambulâſti, leonem draconemq́; conculcâſti: ſicq́; eos præcepit decollari, complices verò eorũ diuerſis tormentis cruciari. quia enim ſe naſo detruncauerât, quotiès guttam manu deterſit defluentem, totiès penè aliquem ex illis iugulari præcepit. Gallinicum patriarcham, erutis oculis, Romam exulem miſit, & pro eo Cyrum abbatem prouexit, qui illum alens exulem in Põto, in imperiũ reſtituendum prędicauerat.

Pſal. 90.

Anno dni 707

Reſumpſit autem imperium Iuſtinianus anno Domini 707. præſidente Iohãne 6. quo anno natus eſt ei filius Tiberius ex Theodora filia *Caiani, quam accepit in exilio. coronauit puerũ cum matre, regnauitque adhuc annis 6. Hoc tempore Saraceni nupèr Aphrica Leontij imperio pulſi, imperatoris contẽtionibus auditis, Aphricam omnem & Libyam infinitis gentibus inuadentes occupauerunt. deindè omnibus confirmatis, ex *Septa vrbe in fretum Atlanticum expoſiti, omnem Hiſpaniam quæ intra Pyrenæum mari ambitur, in Tarraconenſem & Bæthicam ac Luſitaniã prouincias diuiſam, ceperunt, Cantabris Aſturibusq́; exceptis, qui ſicut vltimi fuerunt in Hiſpania, quos Romanũ ſubegit imperiũ, ità vltimi quoquè qui ab eo deficerent, eſſe volebant: ſoli poſtremò, qui Viſigotthorum à ſe diſcuterent iugum, nũc demùm accepta Chriſti fide & religiõe, armis ſe à perfidia Saracenorum conſtantiſſimè tutati ſunt.

*Cacani.

Saraceni Aphricam recipiunt. et Hiſpaniam

Aphrica igitur quæ à Beliſario Iuſtiniani Magni duce recuperata, centum & 70. annis Ro. paruit imperio, à Saracenis vnà cum Bæthica Hiſpanorum, quam nunc Granatam vocant, tum eſt occupata. Quorum moribus & legibus iam 700. ferè & 60. annis obtẽperat, cũ maxima Chriſtiani nominis ignominia. Sunt qui Bedam principibus hanc cladem prædixiſſe ferant.

Per idem tempus Iuſtinianus, eiectis tyrannis occiſisque, ilicò diuino ſpiritu compũctus, legatos ad Iohannẽ papam miſit, adiurans pontificem exhortatur, vt congregato concilio, quicquid circa orthodoxã fidem viſum eſſet ei, ſtabiliret, atq; diligentèr perquireret: Tomos à ſe ſcriptos prauo conſilio, pro volũtate ſua corrigeret, & malè ſcripta caſſaret. Sed interim Iohannes 6. moritur, & in eius locum Iohannes 7. natione Gręcus ſurrogatur, qui ſedit annis duobus, præficitur anno Domini 708. ad hunc ſcripſiſſe fertur rursùs Iuſtinianus, vt habita ſynodo, quæ de homouſio crederent Orientales, eadem etiàm Occidentales affirmarent. homines aũt miſſos, re infecta ad imperatorem remiſit pontifex, neq; tamen vt par erat, timore forſan, errores malè de Deo opiuantiũ emendauit.

Iohannes 7. papa.

Anno dni 708

Moritur autẽ Iohãnes ſecundo pontificatûs ſui anno. Et in locum eius *Siſinnius eſt aſſumptus anno Domini 711. ſedit dies xx. ſubita enim morte correptus eſt. aliqui illũ non ponunt in catalogo põtificum, eò quòd ſchiſma inter eum & Dioſcorum aſſeratur subortũ.

Siſinnius papa. *Siginius

Anno dni 711

Deindè eodem anno Domini 711. ſucceſſit in ſede Petri Conſtantinus natione Syrus. ſedit annis 6. vir mitiſſimus ab omnibus amatus.

Conſtantinus papa.

Per cuius tempora Iuſtinianus in ſua crudelitate perſeuerãs, Mauricium patricium & Heliam ſpatharium magna cum claſſe miſit Cherroneſum, qui cũctos pubertatem ſupergreſſos interfecerunt. Inſupèr fuit tantæ ingratitudinis, vt Trebellium regem, cuius ope in regnum reſtitutus erat, cum Thracibus contendentem, improuisè adortus ſit, quem tamen Trebellius viriliter repuliſſe fertur. vndè priſtinam vitam Iuſtinian* minimè mutauerat, excepto quòd Ap. Sedis, contrà quàm antè cõſueuerat, venerationem deincèps obſeruauit, tutatusq́; eſt. nam cùm Felix archiepiſcopus Rauennâs ordines à Romano pon. accepiſſet, cogereturque de more formulã obtemperandi ſcripto & pecunia Romam mittere, neq; id prę arrogantia facere vellet, Iuſtinianus re cognita, Theodorum patricium claſſis præfectum ſtatim admonet, vt primo quoq; tempore ex Sicilia in Rauennates moueat. Is dicto imperatoris obtemperans, Rauennates prælio ſuperatos maxi-

Rauennatũ clades.

maximis affecit cladibus, & Felicem catenis vinctum, Conſtantinopolim miſit, quem poſteà Iuſtinianus in Pontũ relegauit, orbatũ priùs luminibus, ęneo vaſe concauo ac quidem candente diù inſpecto. indè enim pyramis ignea exit, quæ facilè oculorum aciem excæcat.

Fuit autem ea clades Rauennæ vrbi maior, quàm vnquàm anteà fuerat perpeſſa, q̃ Theodorus primarios quoſq; partim occidit, partim cũ epiſcopo relegauit, direptis eorum diuitijs.

Iuſtinianus videndi pontificis Conſtantini admodùm ſtudioſus, rogat vt ad ſe proficiſcatur, pręmiſſa claſſe, quò tutiùs nauigaret. placuit pontifici. cui appropinquãti vrbi regiæ, Tiberius Iuſtiniani filius cũ regio comitatu, & Cyrus patriarcha cum omni clero honoris cauſa ad octauum lapidẽ obuiàm prodeunt, eumque pontificali amictu indutum, ſolenni pompa vrbem ingreſſi, in regiã perduxẽre. Indè verò Nicomediam proficiſcitur, quò venturus & imperator erat. Iuſtinianus autem non ità multò pòſt vrbem ingreſſus, non ſolùm pontificem amplectitur, verùm etiàm eius pedes veneratiõis cauſa oſculatur.

Iuſtinianus Conſtãtino ſupplex eſt.

Cùm ſequentibus diebus multa collocuti fuiſſent, confirmâſſetque Iuſtinianus pontificum decreta atque priuilegia, Conſtantinus abiens hominẽ adhortatur, nè in Philippicum in Cherroneſo exulantem, grauiùs aliquid decerneret. æſtuabat aũt imperator in Cherroneſi & Philippici internecionẽ. Quarè Iuſtinianus põtificis monitis nõ obtemperans, claſſem in Pontum mittit, vbi Philippicus deficientibus ad ſe militibus, eadem claſſe vſus, duodecimò ab vrbe Conſtantinopoli miliario cũ Iuſtiniano ac filio eius Tiberio dimicans, eos vincit & interficit, imperioq; ſtatim omnium conſenſu potitur. Itàque anno Domini 713. Philippicus imperium inuaſit, regnauitq; anno vno, menſibus quinque. Cyrum patriarcham relegauit primùm, quòd benè cum pontifice Ro. ſentiret, in eius locum Iohannẽ monachum hæreſiarchã poſuit, cuius quidem dogmata ſtatim Romam miſit, mãdatq; vt omniũ conſenſu approbarentur.

Philippicus IMP. 67.

At Conſtantinus habita ſynodo nõ modò Philippici & Iohannis monachi improbat opiniões, verùm etiàm decernit, vt ſanctorum patrum imagines, qui ſex concilijs ab omnibus approbatis interfuerant, in porticu B. Petri depingerentur, cùm intellexiſſet eas à Philippico à parietib' S. Sophiæ ignominię cauſa abraſas. Præterea idem pontifex conſtituit, nè imperatoris hæretici nomen publicis ſcriptis aut priuatis in ære, argento, plumbóve reciperetur. Nec mãſit hæc in imperio peſtis diù. nam ſexto menſe poſt annum, quàm cœperat imperare, oculis & imperio priuatus eſt ab Anaſtaſio quodam qui eum oppreſſit: Is circa annum Domini 714. imperium occupans, ad Pont. Conſtantinum, ſiue is Stephanus poſterior fuit, ſcripſit, fore ſe pollicitus acerrimum orthodoxæ fidei propugnatorem. pontificũ & conciliorum decreta probauit. claſſem cõtra Saracenos Alexandriam miſit, cuius præfecti Theodoſium Conſtantinopolitanum quẽdam ignobilem hominem extulerunt, qui Anaſtaſium apud Niceam victum, coëgit relicto imperio ſacris initiari, nè ad imperium redire poſſet. Fuit hic annus imperij Anaſtaſiani tertius.

Anaſtaſius IMP. 68.

Illis ferè temporibus circa annũ Domini 715. mortuo Childeberto rege, filius Dagobertus tertius regnum accepit. Erat adoleſcens ſub Theobaldi pręfecti palatini & *Pletrudę Pipini vxoris tutela. Perierat enim per hos dies Pipinus bonus princeps, cuius interitu maius malum Francia nõ habuit. nam poſt Pipinum Theohaldus præfecturam palatij accepit, quam Ragafredus ambire ſolebat, quæ res ciuili Francorum bello cauſa fuit. Tandèm ad Coſiam ſyluã maximis vtriuſque principis viribus pugnatũ eſt, vbi Theobaldo ſuperato, Ragafredus palatio præfectus eſt.

Dagobertus 3. Francorũ rex.

Superſtes erat tum Pipino vnicus filius, cui Carolo Martello erat cognomen, è * Calpiade concubina natus. Superſtes erat & Pletruda vxor Pipini, quã Carolus non vt nouercam, ſed potiùs vt genitricem venerabatur. nec tamen ſe continere potuit mulier, quin adoleſcentis exitio inhiaret. dolo enim eum

inter-

interceptum tenebat in cuſtodia Coloniæ, ità quòd rebus ſuis nullum afferre potuit adiumentum.

Dagobertus intereà Ragafredi impulſu cunctas copias in Pipini quódàm dominia ducens, per *Carboniam ſyluā iuit, & omnem regionē quæ ad Moſam fluuium pertinet, rapinis & incendijs fœdauit. Sed pauco poſt tempore Dagobertus moritur, & Carolus Martellus è carcere liberatus fugit.

Daniel Frãcorum rex.

Præfectus eſt regno Franciæ Daniel quidam ignotæ proſapiæ ſacerdos, qui barbam & comas nutriens, reges faſtu habituq; æquabat. Hic à nonnullis eſt Hilpericus appellatus. Verùm erat in Frãcorum nobilitate Clotarius, quem Martellus, adepta libertate, in Dagoberti locũ ſubrogare conatur, dum palatij præfecturam repetit. armis res agitur. Danieli regi auxilia ſunt Ragafredi præfecti & Radbodi Friſonum ducis, & primo apud Moſam conflictu Caroli res perijſſe videbãtur, niſi fuga copijs ſuis conſuluiſſet. Ità diù vtrinquè varia fortuna pugnatũ eſt, donèc apud Ablauum Daniel victus fugit, cumq; rurſùs Eudonis Vaſconis auxilijs pugnâſſet, in agro Cameracenſi ſuperatus, in Vaſconiam fugit. Vndè mox anno ſequenti eum Carolus recepit, Clotario mortuo, in regnum reſtituit, ſed in eo regendo diù non vixit.

Carolus Martellus.

Theodoricus Francorum rex.

Itaque ſucceſſor datus eſt ex Martelli conſilio Theodoricus Dagoberti filius, manſitq; ſumma regni totius apud Martellum palatij principem. Qui Ragafredi nupèr vltus iniuriam, Rhenum traijciens, Saxones, Alemanos, Sueuos, Bauaroſque regno ſuo adiecit. Deindè tranſmiſſo Danubio, Pletrudam nouercam ex Bulgaria quò fugerat, in Franciam ſinè moleſtia reduxit.

Anno Dni 717

Tum anno Domini 717. Conſtantinus papa moritur, & Gregorius ſecundus ei ſubſtituitur. licèt Blondus id improbet, & eum ſequitur Pius, dicēs Petrum Guilhermum Lateraneñ eccleſiæ bibliothecarium erraſſe, alijsq; ſemina erroris reliquiſſe, ſcribitq; Blondus codicem ſe vetuſtiſſimũ in Lateraneñ eccleſia inueniſſe, ponenſē mox poſt Cõſtantinum Stephanum ſecundũ, deindè Gregorium ſecundum, tertio loco Zachariam, poſt hũc Gregorium tertium. Carolum quoquè Martellũ ſcripſiſſe Stephano ſecundo, Saracenorum ſuo ductu trecenta lxx. millia fuiſſe occiſa.

Hæc qunquo modo miſceantur, ego à trito ordine non recedam, ponendo poſt Conſtantinum Gregorium ſecundum, deindè Gregorium tertium, poſt hũc Zachariam, quarto loco Stephanum ſecundum. Et quòd iſte verus ordo ſit, adduco tex. in c. anteceſſor. 11. q. 3. vbi Bonifacius martyr ſcribit Zachariæ papæ in hunc modum: Anteceſſor prædeceſſoris veſtri venerandæ memoriæ Gregorius, dum me indignum ordinauit, ad prædicandum Germanicis gentibus &c.

Ex quo patet, quòd Gregorius ſecũdus, nõ fuit immediatus anteceſſor Zachariæ, ſed anteceſſor prędeceſſoris ſui, qui ſecũdùm poſitionem Blõdi eſt Stephanus, quem textus ille vocat Gregorium. taceo alia quæ in ſequẽtibus ſequerentur incõuenientia, quarè communem chronographorum ſententiam ſequor.]

Anno Dni 717

Gregorius ij. pontifex.

Hoc ordine anno Domini 717. Gregorius ſecundus magnę fidei & integritatis vir, in ſede B. Petri collocatur, cuius laus peculiaris, quòd eius opera nõnulli Germani ad fidem conuerſi ſunt. ſedit annos 16. menſes octo.

Theodoſius 3. imp. lxix.

Rom. imperio Theodoſius præerat, Chriſtianæ pietatis obſeruantiſſimus, qui imagines ſanctorum patrum, quas Philippicus demolitus erat, reſtitui mãdauit, annum in imperio egit vnũ. Hoc tempore Felix in Pontum à Iuſtiniano relegatus, à priſtina hæreſi diſcedens, in patriam reuertitur. Declaratum eſt, Ticinenſem epiſcopatũ Sedi tantùm Apoſtolicæ, non Mediolaneñ archiepiſcopo, ſubijci debere. Eo tempore Longobardi Beneuentani Cumam Romanorum oppidũ furto occupârũt, quod cùm illi ſæpè requiſiti reddere noluiſſent, pontifex ducis Neapolitani Cæſarei vicarij auxilio fretus, furto recuperauit.

Leo 3. imp. lxx.

Quo in tempore Leo, qui erat prętor Orientalium exercituum conſtitutus ab Anaſtaſio, abiecto Anaſtaſio,

Anno dñi 718.
720

ipſe venit Nicomediam, ac filiũ Theodoſij cum om̃i apparatu regio & primis viris palatij appræhendit. deindè cùm Theodoſium inſectaretur, à patriarcha Germano rogatus, vitã illius & Eccleſiæ integrum ſtatum ſeruauit. Theodoſius vnà cum filio ſuo clericus factus, reſiduum vitę tempus tranſegit in pace.

Anno dñi 718 Vndè anno Domini 718. Leo ꝑtor Orientaliũ, genere Syrus, imperare cœpit. regnauit annis 24. hic à Iuſtiniano, cùm regnaret, in exilium miſſus in Thraciã, poſteriori verò tempore cùm ſecundò regnaret, veniés ei obuiàm vnà cũ Bulgaris, obtulit munera oues 500. placatusq́; Iuſtinianus, fecit illum ſpathariũ. vndè quidam inuidia detraxerunt ei, tanquàm affectanti imperium, ſed reperti ſunt falſi.

Iuſtinianus tamen illum poſteà ſuſpectum habens, miſit cum pecunijs in *Alaniam: vbi cùm multa ei felicitèr ꝑuenirent, Iuſtiniano interfecto & Philippico viſu orbato, ab Anaſtaſio fact* eſt prætor Orientis. Quo pulſo, imperij ſpem concepit, Theodoſium iniecit, inſupèr multa fuit in Eccleſiam impietate.

Anno dñi 708 In hac generatione anno Domini 708. Paulus Lucius Eraclianus, primus Venetorum dux primus Venetorum dux, hoc anno à patriarcha populoque Veneto, videlicet tribunis, proceribus, cunctisq́; plebeijs in Veneta ciuitate creatus dux, præfuit annis 8. à conditione nanque vrbis Venetæ vſque in id tempus, reſp. in tribunorũ & centurionum poteſtate fuerat. nũc verò propter frequentes aduerſariorũ incurſus reprimendos, de communi om̃ium conſilio Paulũ hunc elegerunt, qui magiſtratu ſuſcepto, ſtatim cum Longobardis vbiquè fœdus inijt, & Venetã ciuitatem ampliari curauit. vndè & inter cętera, Venetorũ fines à *Plaui longiùs promouit, domeſticum etiàm vrbis cultum integritate & prudentia ſua celebriorem reddidit.

GENERATIO XXV.

Anno dñi 720 Leone tertio imperante, & Gregorio 2. in Petri ſolio ſedente, anno Domini 720. vrbis verò conditæ 1471. inchoata eſt 25. generatio, in qua Caroli Martelli magnanimi principis imprimis geſta referentur. is cùm nonnullos Alemaniæ populos in fidem recepiſſet, in Franciam rediens, accepit Eudonem Vaſconem fidem fregiſſe. itaq; hoſtem quærit anxius multis magniſq́; itineribus. ſed ille Caroli ingenium & potentiam timens, fuga ſibi conſuluit, maiores interim contra tam pertinacem militem vires comparaturus, Saracenorum qui ab annis X. Hiſpanias occupauerant, auxilia flagitauit. cuius gentis rex potentiſſimus Abidiramus, Garumnã amnem nauigio tranſuectus, Burdegalam vrbem vi captã diripuit, & cæde in omnẽ ætatem ſexumq́; odio Chriſtiani nominis commiſſa, eccleſias ſolo æquauit. Indè in Pictauos eſt delatus, vbi occiſis pluribus, regionem quoquè incendio vaſtauit. ardebant verò animis Saraceni Turonum petere.

Senſerat venientes Saracenos Martellus, et quòd pręter nominis Chriſtiani dignitatem periclitantẽ, ſibi quoquè & ſuis timebat, bellum inſtruere ſatagebat. Hinc ad Eudonem mittens, ab eo tandèm impetrauit, vt pace ſecum conſtituta, communibus animis armiſque Saracenos, gentẽ perfidam Chriſtianis, pelli dederiq; adiuuaret.

Carolus itaque & Eudo iunctis caſtris, magna celeritate vſi, raptimq́; ducto in Turonios exercitu, donèc vrbe poſt tergũ relicta, ſeſe inter illã & hoſtes medios collocârunt. Nec mora, paribus animis viribusque & ardore partes in prçliũ concurrunt. Breui itaq; & ad primos clamores concurrẽtium fractis Saracenis, Abidiramus rex inter mortuos cadauerumque cumulos eſt repertus. occiſorum eo in prçlio numerum, bibliothecarius qui illis fuit penè temporibus, in Stephani II. vita narrat, Saracenos cũ vxoribus veniſſe in Aquitaniam, belloque commiſſo, ex Saracenis trecenta & ſeptuaginta quinque millia fuiſſe occiſa, cùm ex Francis mille tantùm & quingenti fuerint interfecti. Aſfirmat bibliothecarius ſcriptã Stephano pontifici à Carolo Martello epiſtolam, itaq; factũ eſſe declarâſſe. Verùm res geſta eſt mea opinione ſub Gregorio. Ca. Martelli cũ Saracenis pugna.

Potí-

Ca. Martellus Burgundióes & Friſones domuit.

Potítum tanta victoria Carolum, libido inceſſit prouincias conterminas inuadendi, primumque in Burgundiones arma mouens, eos ſibi breuì ſubiecit, quos tamen appellauit pro ſua modeſtia fœderatos. Interìm obijt dux Eudo. quod cùm audiſſet Carolus, copias trans Ligerim duxit, cepit Burdegalam ciuitatẽ, eaq́; potítus regione, dux ſtrenuus animum induxit Friſones domare, tunc idololatras.

Ea verò gens ex continenti Galliæ, quod ad Rheni oſtia vergit, leuibus prælijs pulſa, in inſulas ſe recepit. ſed Carolus nauigio Aquitanico ſinu ducto, eas inſulas vi captas diripuit, & multa cæde idololatriam, eorumque phana igni ferroque dirui curauit. Acta ſunt hæc anno 725.

Domũ rediens Carolus, reperit Burgundiones à Gotthis perſuaſos, nouas res intentare. ægrè enim Viſigotthi ferebant circa Narbonem habitãtes, Eudonis principatum à Carolo captum, inimiciſſimosque in illum animos oſtẽdere incipiebant. Inuaſit itaque primũ Carolus ea, quæ Burgundi extra fines proprios poſſidebant, & Lugdunum, *Arelaten, ac Maſſiliam in ſuam redegit poteſtatem. Quę dum fierent, pręter omnem Caroli ſuſpicionem maior apparuit Viſigotthorum machinatio. Saracenorum nanque Hiſpanicorum rex Athinus, ab illis in ſocietatẽ belli & rerum omnium communionem vocatus, ingentem adduxit claſſem, cum qua Rhodanum eſt ingreſſus. at extenſione facta, Saraceni Auinionem adeuntes vi ceperunt, qua vrbe munitiſſima pro arce belli & imperij capta, copias illic collocant. Carolus tũc omnes copias, quę ſibi à Francis atque à cæteris amicitia aut fœdere coniũctis vbiquè erãt, contraxit. legatos primùm in proxima Auinioni loca cum copijs mittẽs, ipſe poſtmodùm maiori cum exercitu illuc ducens, vrbem obſidet atque viriliter expugnat, Saracenorum multitudine interfecta. Capta vrbe, rex Athinus nauigio fugiens, Narbonem confugit, vbi iterùm à Carolo mox obſeſſus eſt.

*Arelate,

Auinio à Saracenis capitur.

Sed Amorreo altero Saracenorum rege, ſuppetias obſeſſis ex Hiſpanijs afferente, dimiſſa obſidione, ad fluuium Birram vallemque Carbonã caſtra muniuit. ibì in planitie copiam pugnandi Saracenis fecit. commiſſoque prælio, Amorreus rex omnium primus peremptus eſt. territi tum Saraceni, priùs in fugam ſunt conuerſi, quàm acies *ordinè eſſent ſtructæ: dumq́; magna fieret à Caroli exercitu cædes, nec fugientes ſatis celeritas adiuuaret, ſeſe in proxima ſtagna paludesque plurimi præcipites demittebant: & licèt nonnulli pondere armorum grauati interirent, multi tamen nandi peritia euadentes, à Francis ſequentibus pòſt necati ſunt.

Amorrei Saraceni cædes.

Abijt verò incolume quoddam nauigiũ Saracenos ferens, qui veloci curſu aut dum alij cæderentur, ſe proripere potuerunt. abeuntes eius nauigij beneficio Athinus rex, & quos ſecum Carolus ante Amorrei aduentum obſederat in Narbone, vecti ſunt ad Tyrrheni maris inſulas, quas incenderunt.

Athini Saracenus fuga.

Saraceni eo conflictu ità territi, vt intra Pyrenæum, arma Caroli formidantes, quieuerint. tum omĩs regio, quã Viſigotthi & eis cohabitantes Alanorum Sueuorumq́; reliquiæ in citeriori Hiſpania & Gallia poſſidebant, Caroli Martelli & ſui exercitûs præda fuit. Quarè victores periculi memores, in quod Viſigotthi non magis Franciam, quàm omne Chriſtianum nomẽ adduxerant, crudeliſſimè ea victoria vſi ſunt. Et quidem niſi Carolus illis potítus eſſet victorijs, Saraceni omnem Aſiam, omnem Africam, ac penè omnem Hiſpaniam tunc tenentes, cuncta Europa faciliter potiti fuiſſent.

Debacchatus totus in Viſigotthorũ regno Caroli exercitus, poſtquàm cæda prædaque ſatiatus eſt, Narbonem, Nemauſum & Biteras deuaſtat. nâm eas vrbes Frãci incenſas dirutasque, penitùs deſertârunt. Creuit indè gloria Francorum in immenſum. ſi enim Saracenos à citeriore Hiſpania, & quod ſuiſſet conſequens, ab Italia pellere ingentis gloriæ facinus fuit, magna *Carolus gloria cenſebitur, quòd inchoatam ante ducentos annos à Merouco Francorum Chriſtiano rege primo vin-

Viſigotthi deleti.

*Caroli

VVV 2 dictam

dictam cōſummauit. Viſigotthos, qui magnam Hiſpaniæ & Galliæ partem occupauerant, penè funditùs deleuit, cùm trecētis propè annis imperij Rom. vires contudiſſent.

Sed Carolus cùm per tot bella ſumptu defeciſſet, eccleſiarum decimas militibus, non diſſentientibus epiſcopis, diſtribuit. Sunt qui putent Luitprandum Longobardum regē Carolo Martello auxiliares copias miſiſſe, quæ, re benè geſta, magna cum præda domum redierunt.

Auguſtini translatio. Erat per illud tempus B. Auguſtini Hipponēſis corpus in Sardinia ante annos 2,0. ex Hiſpania tranſlatū, quandò Vandali catholicas Eccleſias Arrianis tradiderunt. quarè Luitprandus in Sardiniā mittit, corpusq; beati viri magno redemptum precio, in Italiam produci, & indè Papiam deferri curauit.

Apud Cōſtātinopolim tunc oīa peſſimo loco erāt, quòd Leo imperator in Chriſtianam religionē impius fuit. eo nanq; tēpore, quo Athinus * Amoreusq; Hiſpaniam inuaſerunt, Saraceni Aſiam incolentes, in Thraciam traiecerunt: & Armirathus eorū dux, claſſem trium millium nauium adducēs, Cōſtātinopolim terra mariq; obſidet. Cōſtātinopolis obſidetur. Erāt verò apud obſeſſos prima in hoſtes arma, ſeruorum Dei orationes & habitæ per ſingulos dies à clero & populo ſupplicationes, cùm intereà pubes tota & iuuenum robur mœnia armis pro viribus tutarētur. Paſſi autem ſunt Saraceni maiora in ea obſidione incommoda, ſiquidem per totum biennium quo obſeſſa eſt ciuitas, fame, frigorib⁹ & morbis ingens obſidentiū perijt multitudo. Quid q̃ naues tutiſſimo in portu magna parte tempeſtatibus eliſæ perierunt, pars igne nec ab hoſtibus iniectò, abſumptæ ſunt? Cogebantur obſidionem ſoluere, inermesq; abierunt, ex tanta copia nauiū vix quinq; ſaluis abductis. ciuitas verò etſi tum ab hoſtibus non eſt capta, horrendam tamē perpeſſa eſt calamitatem. peſtis ſanè ad trecenta millia abſumpſit.

At Leo imperator, diuina protegēte ciuitatem gratia, nec erga Deum aut vicarium eius gratus, nec peſte melior factus, nihil poſtquàm à timore Saracenorum liberatus eſt, accuratiùs intentauit, quàm Italiam & Romā pecunijs exhauſtā, baſilicas quoquè diuitijs ſpoliare. Et cùm exactionē prædamq; pontifex diſſuaſiſſet, eum capi & Conſtantinopolim duci, aut ſi id non ſucceſſiſſet, interfici iuſſit, Marino & imperiali ſpathario ad hoc miſſis. Sed Marinus Dei iudicio apoplexia concidit, Paulusq; patricius exarchus Romā miſſus, Paulus exarchus 13. cum coniuratis nihil egit, coniurati à Romanis capti ſunt, pleriq; interfecti. Indè exarchus Rauennam ſe contulit.

Leo verò, etſi Spoletinus dux, deindè & Luitprādus Longobardorū rex ſubiectos imperij moleſtarēt, nihilominùs his ſpretis, occidendi pontificis curam non remiſit. Mittit alterum ſpatharium qui exarcho aſſiſteret, imperatque vt ſi ſibi pontificis interficiendi facultas nō daretur, ſaltem ei eiecto alterum ſubrogent. quæ cùm exequi exarchus contēderet, cohortes ſuas cum ſpathario Romam miſit. Ad eas anguſtias pontifici auxilium Deus inſperatū attulit, Longobardi enim cùm Italiam imperatori rebellare optarent, ſuā romanis vt pontificem tutarentur, operam & præſidia ſunt polliciti: et cùm ſpathariū cum militibus aduētāſſe prope vrbē perlatū eſt, ex Hetruria Spoletoq; Longobardi affuēre. Spoletini milites ſponte Salarium, Hetruſciq; pontem Miluium inſidentes, præcludunt ſpathario in vrbem viam. Intentauit tamen importuniùs per pontem Salarium irrumpere, ſed à Spoletino milite repulſus, Rauennam coactus eſt redire.

Inſupèr alio ſe ſcelere polluit Leo. Leo imagines tollit. nam per apoſtatam quempiā ſeductus, præcepit in Conſtantinopoli, vt quicunque haberet imagines Domini Saluatoris, vel S. genitricis eius aut ſanctorum, ſibi afferrēt, quas ille in medio ciuitatis incendit: & quia multi de populo huic impietati nō conſenſerunt, decollati ſunt. Germanus patriarcha à ſe de ſua eiectus, & Anaſtaſius quidam in locū eius cōſtitutus eſt. Mandatū eſt, vt q̃ romano imperio ſubderent, imagines quaſq; tollerēt, abraderent & exurerēt. Cui impietati tātum abfuit, q̃ pontifex conſen-

conſentiret, quòd econtrà per vniuerſum orbem ſcripſit, nè impijs prophaniſq; huius imperatoris iuſſioibus obedirent: tantamque authoritatem tunc habuerūt Ro. pontificis decreta, vt Rauennates primi, exindè Venetiæ populiatq; milites, apertam in imperatorem exarchumque rebellionem præ ſe tulerint, impulerintq; pontificem & cæteros Italię populos, vt abrogata Conſtātinopolitani imperij maieſtate, alter in Italia Ro. imperator deligeretur. Ac eò proceſſit ipſa rebellio, vt depoſitis exarchi magiſtratibus ſingulæ ciuitates, ſingula oppida ꝑprios magiſtratus, quos duces appellabant, creare & præficere curarent.

Finitur exarchorum poteſtas.

Compeſcuit tunc pontifex eam deligendi imperatoris noui Italorum volūtatem, eò quòd ſperabat Leonē ſaniori poſt hoc cōſilio à flagitijs temperaturum. procedebat tamen in dies rebellio. Marinus enim ſpatharius qui Rom. vrbis dux erat, eiusque filius Adrianus, dū Campaniam penetrant, à Ro. interfecti ſunt. Quorū in locū, ducem ipſi ſibi Petrum nomine creauerunt. Rauennates etiàm, cùm alij imperatori, alij pontifici obtemperandum dicerent, facto tumultu, Paulum exarchū cum filio occidunt. quæ dum fieret, Longobardi nouis rebus intendebant, Bononiā & alia quædam loca occupantes.*

Tunc Leo imperator Eurithium patricium miſit ad accipiendum Italiæ exarchatum, qui nullam Romæ aut Italię curam præ ſe ferebat. nam pōtificis Romanorumque exitiū, ſicut à Leone iuſſus erat, quærens, Longobardos multis donatos munerib*, in amicitiā fœdusq; recipere eſt adniſus. Non minùs literis quoſdam Romanos in caput pontificis primatumq; Romanorū armare quæſiuit. hæ literæ cùm perueniſſent in manus pontificis populique Romani, publicè lectæ fuēre. moxq; ad ſuggeſtionē populi pontifex exarchum anathemate percuſſit, in eamque adducti ſunt difficultatem pontifex & Ro. vt nec imperatoris ſæuitiam declinare, nec Lōgobardorum iniurias poſſent arcere.

Eurithius.

Re itaq; diſcuſſa, oratus eſt Luitprādus Longobardorum rex ad pacem ſinè vlla ablatorum reſtitutione. aſſenſit ille. Deindè rex in Spoletinos Beneuētanosq; duces imperia ſua contemnentes, exercitum duxit: quibus reconciliatis, B. Petri limina viſitare ſtatuit. & cùm eſſet iam ab vrbe nō procul, in Vaticano iuſſit exercitum conſiſtere, vbi regi pontifex occurrit, populus in vrbe ſe continuit. Exoſculatus eſt rex pontificis pedes, & in baſilicam eſt ab eo adductus: deindè nulli moleſtus, Papiam ſe contulit.

Per quod tempus pontifex Longobardorum periculo liberatus, Eurithiū exarchum ad eccleſiæ communionē reconciliatum, vt Rauēnam accederet, eſt exhortatus. Inter has turbationes tamē Gregorius papa curā Germanorum nō obmiſit. Nam cùm accepiſſet Chriſtianos gentis huius nōnullos, ſub religione Chriſtiana idolorū culturæ deditos adhuc, aliquos etiàm nondùm catholicos eſſe, miſit illis virum religioſum, doctum & magnanimum, *Vuuniſridum poſteà Boniſaciū dictum, Anglicū, Ap. Sedis legatū, & in fide benè inſtructū, quem & conſecrari fecit in epiſcopum, vndè in epiſtolis dicti Gregorij ità inuenitur ſcriptum:

*Boniſacius epiſcopus, in Germaniā miſſus. *Vuuniſridum*

Gregorius epiſcopus ſeruus ſeruorū Dei, vniuerſis reuerēdiſſ. & ſanctiſſ. fratribus, coēpiſcopis, religioſis, presbyteris ſeu diaconis, glorioſis ducibus, magnificis comitibus, & cunctis Chriſtianis Deum timentibus: Solicitudinē modò gerentes pro ſpeculatione credita, quia in vmbra mortis aliquas gentes in Germanię partibus vel plaga Orientali Rheni fluminis antiquo hoſte ſuadēte errare, & quaſi ſub religione Chriſtiana, idolorū culturæ eos ſeruire cognouimus: aliquos verò, qui necdùm cognitionem Dei habentes, nec baptiſmatis ſacri vnda loti, ſed cōparatione brutorum animaliū pagani, factorem non recognoſcūt, neceſſariò pro vtrorunq; illuminatione ad prędicandū rectę fidei verbum harū portitorem Boniſacium, reuerendiſſ. fratrem noſtrum epiſcopū, ad eaſdē partes dirigere ſtuduimus, vt et illis prædicando verbū ſalutis, vitā prouideat ſempiternam: et, ſi quos fortè vel vbicūque à rectę fidei tramite deſtitiſſe

Gregorij ij. epiſtola ad Germanos.

cognouerit, aut aſtutia diabolica ſuaſos, erroneos repererit, corrigat, atque ſuî educatione ad portú reducat ſalutis, eosq; ex Apoſtolicæ ſedis huius doctrina informet, & in eadem catholica fide permanere inſtituat. Cui hortamur ob amoré Domini Ieſu Chriſti & apoſtolorum eius reuerentiá, vt in omibus pareatis niſibus totis, cumq; in nomine Ieſu Chriſti recipiatis, vt ſcriptum eſt de ſuis diſcipulis: Qui vos recipit, me recipit: prouidentes inſupèr neceſſaria itineris eius, comites tribuentes, cibum etiàm & potum, vel ſi quid eguerit largientes, vt vno labore & ſocia volútate opus ſibi creditum pietatis & negociú ſalutis, annuéte Deo, perficiatur, atq; pręmia laboris perpetuò percipere mereamini. Si quis itaq; huic ſamulo ad illuminationé gentiú ab hac Ap. Sed. deſtinato, aſſenſum vel cócurſum pbuerit, exorátibus Apoſtolorum principibus, cóſortia mereatur ſanctorú. Si quis verò, quòd nó putamus, aduerſando eius præpedire conatus fuerit labores, aut cótrarius extiterit miniſterio ſibi credito, ſucceſſorumq; eius eundé laborem intrantiú, ex ſentétia diuina anathematis vinculo percellatur, perpetuæ dánatiói ſubiaceat. Benè valete, data Kaleñ. Decembris, imperáte domino pijſſ. Auguſto Leone à Deo coronato magno imperatore, anno 7. imperij eius, ſed & Conſtátino Magno imperatore eius filio, anno 4. indictione 6.

Matt. 10. Luc. 9.

Scripſit & idem pontifex Thuringis, inter quos erant aliqui Chriſtiani, plures adhuc pagani. ſic enim eſt in epiſtola ad illos: Ideò fratrem noſtrú ſanctiſſimum Bonifacium epiſcopum ad vos direximus. vt vos debeat baptizare, & fidem Chriſti docere.

Scripſit etiàm Saxonibus, quos hortatur vt Bonifacium audiát, & eius doctrinam ſequantur. Cętera de Bonifacio dicentur ſub Gregorio tertio.

ANNO deindè 725. S. Priminius epiſcopus Augiam intrauit, eamque à ſerpentibus multifariàm vexatam liberauit.

His temporibus Leo imperator coëgit Iudæos & Muntanos baptizari, ſed Iudæi abluebant vnctionem chriſmatis, & poſt cibum participabant ſacris, contaminabantq; fidem. Montani verò definientes ſibi diem, introierunt domos errori ſuo deputatas, & ſe incenderunt.

Iudæorum ſcelera.

Gregorius itaque Leonem ęterni iudicij comminationibus admonens, tandèm benè de Deo & de patria meritus moritur, ac collachrymátibus cúctis in baſilica Petri ſepelitur, pontificatûs ſui anno 16. ſecundùm veram ſupputationem.

Sub Gregorio ij. Bonifacius in Germaniam circa annum ſextum miſſus fuit, qui legatione 36. annis functus inuenitur, perueniťque de Gregorio ij. ad tertium, & de tertio ad Zachariá, & de Zacharia ad Stephanum ij. Ideò illos pótifices annos, prout mihi poſſibile viſum eſt, ſinè præiudicio tamé veritatis, aſſignare curaui.

Gregorio itaq; ij. defuncto, Romani Gregoriú huius nominis iij. in pontificem deligút anno Domini 733. ſedit annis 8. Nulla ab initio maior Gregorio cura fuit, quàm imperatores, ſeccrat enim iam Leo Conſtátinum imperij ſui conſortem, ad rectæ fidei cultum, imaginumque reſtitutionem, per oratores & ſcripta adducere. Celebrauit hic pontifex in B. Petri baſilica concilium Italiæ pręlatorum, in quo decretú eſt imagines ſumma veneratione có[s]eruari, vt eſt in canone, perlatum, de cóſecra. diſt. 3. Statimq; cleri Romani cóſenſu Leonem 3. imperatorem Conſtantinopolitanum imperio ſimul & communione fidelium priuat, quòd ſanctas imagines demolitus eſſet, & quòd etiàm de homouſio malè ſentiret.

Gregorius papa.

Gregorius hic tertius, vir ſingularis doctrinę et humanitatis pręcipuę, Gręca ac Latina lingua eruditus, Bonifacio nupèr ad Germaniam legato miſſo, ſcripſit epiſtolá in hęc verba: Gregorius ſeruus ſeruorum Dei, reuerendiſſ. ac ſanctiſſimo fratri Bonifacio epiſcopo, ad illuminationem genti Germanorú vel circúquaquè in vmbra mortis morantibus, miſſo: Magna nos habuit gratulatio, lectis fraternitatis tuæ literis, cùm in eis repertú fuerit, Dñi noſtri Ieſu Chriſti gratia plurimos de gentilitate

& er-

Gregor. iij. dat Bonifa. vſum pallij.

& errore,ad verę fidei agnitionem conuerſos eſſe.Hinc iure tibi ſacri pallij direximus munus,quod B.Petri Apoſtoli authoritate ſuſcipiens induaris, atque inter archiepiſcopos vnus, Deo authore, pręcipimus vt cenſearis, ità vt dum Miſſarum ſolēnia geris, vel epiſcopum conſecrâris,illo tantummodò tempore vtaris. Quia verò turbas Dnmini gratia in eiſdem partibus ad rectam fidem aſſeruiſti conuerſas, pręcipimus vt iuxta canonum ſtatuta vbi multitudo excreuerit fidelium, ex vigore Ap. Se. debeas ordinare epiſcopos:pia tamen contemplatione,nè vileſcat dignitas epiſcopatûs.de hoc habetur tex.16.q.1.pcipimus.

Interrogauit etiàm Bonifacius Gregorium papam de multis ſibi occurrentibus,ſuper quibus reſpondit: Caballū aliquos ſcripſiſti comedere agreſtē,plerosque domeſticum.Hoc decęterò fieri non ſinas,ſed Chriſto adiuuante, gentem ab eſu tali compeſce,pœnitentia iniuncta.Immūdum enim eſt & execrabile.Item hoc tene, quòd quiſque fidelis pro ſuis mortuis verè Chriſtianis licitè poteſt offerre,debetque presbyter eorū facere memoriam.

Et in epiſtola quæ incipit,Deſiderabilem, Leproſis, inquit,ſi fideles Chriſtiani fuerint,Dominici corporis & ſanguinis participatio tribuatur,cū impuris autem conuiuia celebrare negetur. Quòd ſi peſtifer morbus aut mortalitas in Eccleſias vel monaſteria irrepſerit, quos necdùm tetigit,à loco fugere valdè fatuum iudicatur. non enim valet quiſquam Dei effugere manus.

Idem etiàm Gregor⁹ ſcripſit epiſcopis prouincię Boioariorū & Alemanię, vt Boniſacium epiſcopum cum digno honore ſuſciperent,eumque authoritate Apoſtolica miſſum audirent,gentilitatis ritum & doctrinā falſorum ſacerdotum abijcerēt.Et ad Boniſacium ſcribit ſic:Reuerendiſſ.fratri Boniſaciò epiſcopo Gregorius ſeru⁹ ſeruorū Dei:Doctoris omnium gentium apoſtoli Pauli vox eſt,dicentis:Diligentibus Deū omnia cooperantur in bonū.agnoſcimus itaq; hoc in ſyllabis fraternitatis tuę de Germanis gentibus, quas ſua pietate Deus noſter de poteſtate paganorū liberauit,

Rom. 8.

& ad centū millia animas in ſinu ſanctæ matris eccleſię tuo conamine & Caroli principis Francorū *à Gregorio dignat⁹ eſt.Sed & in Boioaria puincia quę acta ſunt agnoſcētes,datori omniū bonorū, extenſis ad cęlum palmis,gratias retulimus,qui ianuā miſericordiæ in illis partibus Heſperijs ac ſalutis oſtiū aperuit. Igitur quia indicâſti perrexiſſe te ad gētem Boioaricā, inueniſſe eos extra ordinem eccleſiaſticū viuētes,dum epiſcopos non habeant in prouincia, niſi vnū nomine Vnulo,quem nos ordinauim⁹: & quia cum aſſenſu Odilonis ducis eorum ſeu optimatum puincię illius, tres alios ordinâſti epiſcopos,& in quatuor partes prouinciam illam diuiſiſti, & vt quęque parochia ex quatuor ſuum habeat epiſcopum, benè & prudenter peregiſti frater,quoniam apoſtolicam pręceptionem noſtra vice adimpléſti, ità ꝓ nō deſinas hortor.De cōcilio verò iuxta ripam Danubij debeás ne celebrare,valde placet.Non pigeat te dilectiſſime frater operari opus bonum &c.In fine,epiſtola data 4.Kalē.Nouembris,imperante dnmino pijſſimo Auguſto Leone,imperij eius anno 24.Conſtantini imperatoris filij anno 20.indictione *.

*accipere à

Boioaria fidem Chriſti recepit.

Hęc ideò ſcribere volui,vt oſtenderē quam tunc reuerentiam Romani Pont. etiàm inter turbationes plurimas haberent.Multa alia ſcripſit idem Gregorius Boniſacio pro ſalute Germanorum,faciens in vna epiſtolarū ſuarū poteſtatē illi,vt concilium in Auguſta celebraret.

Intereà neglecta fide, Luitprādus rex Longobardorum,cupiditate imperandi motus,vrbem Romā obſedit,captis circunquaquè oppidis. Tum Gregorius legatos naui,quoniam terreſtri itinere nòn licebat,ad Carolum Martellū Franciç principem ſtatim mittit,qui hominē rogarent,vt primo quoque tempore laboranti Romæ & Eccleſiæ auxiliū ferret.Conſueuerūt autem pōtifices Ro. ſi qd mali ab externo hoſte immineat,auxilia ab imperatorib⁹ Conſtantinopolitanis petere. quod facere Gregori⁹ ſubſtitit, cùm ob eaſdē cauſas q̄s paulò antè cōmemoraui,tum vel maximè ꝙ vrbē regiam ęgrè à Saracenis tutarentur.

Luitprādus Rō. vrbē obſidet.

His itaque rationibus accidit,vt tunc

primùm tutela eccleſię ad alios tranſlata ſit. Carolus autem rogatu Gregorij patrocinium eccleſiæ ſuſcipiens, Luitprandum regem amicum & compatrem rogat, vrbem nè obſideat, pontificémve vexet, hac re nil ſibi fieri moleſtius aut grauius poſſe. Obtemperat Carolo Luitprandus, atque vrbem obſidione ſoluit. Nam inito iam inter ſe fœdere, Carolus Pipinum filium in ciſalpinam Galliam ad Luitprandum miſerat, vt ei capillum de more ſacrorum ſuccideret, vndè compatres more Chriſtiano inuicèm facti ſunt. remiſeratq; puerum ad parentes Luitprandus multis ac maximis donatum muneribus. hęc Platina.

Eo tempore Luitprandum ferunt donationem Ariberti regis eccleſiæ factam confirmâſſe, nihilominùs Rauennam vrbem quam antè expugnauerat, retinuiſſe. Gregorius verò anno ſalutis 740. benè de Deo ac hominibus merit⁹, pontificatûs ſui anno 8. moritur, admirabilis prędicator orthodoxæ fidei & acerrimus defenſor, in baſilica S. Petri ſepelitur. Sedes dies octo vacat.

Zacharias papa.

Tũ ſuccedit Zacharias natiõe Grȩcus. Sedit annis xj. & inter optimos põtifices numeratur. cùm autem initio pontificatûs ſui ardentem bellis Italiam offendiſſet, legatos de pace componenda ſtatìm ad Luitprandum Longobardorum regem miſit, perſequentem adhuc bello Traſimundum ducem Spoletinum. verùm cùm à legatis nihil fieret, ipſe comite clero in Sabinos, vbì Longobardus erat, proficiſcitur.

Ferunt autẽ, octauo miliario à Narnia regem pontifici honoris cauſa obuiàm factum, ex equo deſcendiſſe, ac pedibus virum ſanctiſſimum in vrbem comitatum fuiſſe. Qui ſequenti die inter Miſſarum ſolennia orationem publicè habuit, qua oſtendit, quid maximè regem Chriſtianum deceret, ſiue pacem, ſiue bella gerat. hac oratione ità permotum regem ferunt, vt ſtatim arbitrium omne componendæ pacis ei commiſerit. Iam verò Traſimundum ducatu priuauerat, ac in eius locum Hilbrandũ nepotem ſuffecerat. Accipitur tamen in gratiam Traſimũdus rogatu pontificis, & in clerum ex duce eſt attonſus. Redduntur item Romanis oppida ſua ex Sabinis capta, redditur Narnia & Ancona ex Picentibus, & quicquid à Longobardis 30. iam annis in Hetruria occupatũ fuerat. redduntur & captiui omnes eo bello capti. Sutrini quoquè agri vallem magnam rex pontifici dono dedit, & cum Romanis pacem in decem annos firmauit. Mira etiàm humanitate pontifex vſus eſt. adhibito enim rege in conuiuium, nullũ genus comitatis & gratiæ prętermiſit. redeuntem autem Romam pontificem Hildebrãdus dux Cluſinus regis nepos, & Ramingus Tuſciæ dux, comitati ſunt, atque oppida donata reddiderunt. Reducebat Luitprandus copias in patriam. Reuerſum in vrbem pontificem populus Romanus omni honore eſt proſecutus.

Luitprandi cum Ro. fœdus.

Anno Domini 741. Leo tertius vir impius in errore ſuo moritur, & ſucceſſit ei filius Conſtantinus quintus, magis impius. non enim ſolùm errore imaginum, ſed etiàm omnibus vitijs extitit ſuperior. Primò quidem à Deo & intemerata Dei genitrice ac omnibus ſanctis diſcedens, magicis maleficijs, luxurijs ac cruentis ſacrificijs, inuocationibusq; dęmonum oblectatus, non minùs quàm Diocletianus malus. ſedit autem annos 34. malo ſuo. vndè de ipſo rectè dicitur: De medio colubri regulus prodijt, & de patre nequitiæ filius iniquitatis. Habuit autem vxorem Irenen, Bauarorũ ducis filiam, quę cùm catholica eſſet mulier, malè cum hęretico fuit iuncta.

Conſtãtin⁹ 5. Imp. 71.

Hoc in anno quoquè dux Francorũ Carolus Martellus, poſt exactos Saracenos domitoſq; Viſigotthos, qui & omnem olìm Galliam, Theodorici Dagoberti filij Francorum regis ditiõi reddidit. Vt autem mortuus eſt Theodoricus, Carol⁹ in locum eius poſt 15. annos quibus regnauit Theodoricus, Childericum in regno ſtatuit. Hoc peracto, ipſe Carolus Mart. princeps clariſſim⁹ obijt, duobus filijs Carolomanno & Pipino regna à ſe armis iure belli occupata, teſtamento relinquens, vir certè (vt geſta docent) glorioſiſſimus.

Pipinus, Carolomãnus & Grypho filij Martelli.

Moritur autẽ in villa Cariſiaco apud Iſaram fluuium, pręfecturę ſuę anno 35.

ſepelitur

ſepelitur Pariſijs in baſilica Dionyſij martyris. Habuit & alium filium, quem Gryphonem appellabant, cuius cum nomine etiàm mores conueniebant, vt dicetur. Sunt qui Taſſillionem quendã illis addãt, prȩter Francorum hiſtorias. Statìm poſt Caroli Martelli interitum Sunahildis Odilonis Bauariæ ducis neptis, dolens filium ſuum Gryphonem teſtamento prȩteritum, iuuenem excitat, hȩreditatis portionem à fratribus repetat. Nec mora. Laudunum plenus ſpei Grypho occupat, fratribus bellum indicit, q celeritèr exercitu collecto Laudunum obſidentes, fratrem in deditionẽ accipiunt, in caſtello quod eſt iuxta Arduennam, cuſtodiri iubent.

Interim Carolomannus & Pipinus regna paterna diuidunt, Carolomannus Auſtraſiam, Alemaniam atq; Thuringiam ſortitur, Pipinus verò Burgundiam Neuſtriamq; prouinciam. vtriuſq; geſta paulò pòſt deſcribemus. De Auſtraſia & Neuſtria ità inuenitur: Poſtquàm Frãci Galliã totam occupâſſent, eam in duas diuiſerunt partes. Illam regionem quȩ versùs ſeptentrionem tendit, & intra Moſam fluuium ac Rhenũ ſita eſt, Auſtraſiam vocauerunt: illam verò quam Moſa & Ligeris pertranſit, Neuſtriam, quaſi nouam Auſtraſiã nũcupárunt. Pars verò quam Burgundiones occupabant, Burgundia eſt dicta.

Hic annus maximorum principum ſatìs inſignis, Luitprandum Longobardum ſuſtulit. Fuit hic vir ſapiens & fortis, & orationibus & vigilijs deditus, in eleemoſynis largus, literas non nouit, philoſopho tamen erat aſſimilandus. multas eccleſias conſtruxit. monaſteriũ quod Cȩlum aureum dicitur, extra Ticinum ȩdificauit. Eccleſiam Saluatoris in palatio ſuo conſtituit, & ordinauit ibi ſacerdotes & clericos, qui quotidiè diuina celebrarent. Obijt regni ſui ãnno 32. Cui ſucceſſit in regno Hilprandus nepos, à patruo cõſors regni aſſumptus, ſed poſt menſes ſex eſt defunctus. Et ſic eodem anno Rachis ForoIũlianꝰ dux, omnium ſuffragijs rex eſt declaratus, vir certè omni laude dignus. redintegratum quoquè eſt fœdus cum hoc rege à pontifice miſſis legatis, quibus

Hilprandus Longobar. rex 19.
Rachis 20.

omnia ex animi ſententia rex ipſe pius & religioſus conceſſit.

Ad res noſtras redeo, quas è maiorum monumentis & literarum teſtimonijs mâlo, quàm reliquorum ſcriptorum opinionibus tractare. Prȩerat adhuc feruentibus Germanicæ pietatis initijs Bonifacius, à Gregorio ſecundo Pontifice miſſus, mirum quanta cura, quanto ſtudio is feram gentem coërcuerit. Hic Zachariæ nupèr electo congratulatus per literas, magnum dedit mutuæ charitatis argumentum: ſcripſit inſupèr quid impendiſſet Germanis officij, ſic:

Epiſtola Bonifacij ad Zachariam.

Per Dei gratiam Germaniæ populis aliquantulùm correctis, tres ordinauimus epiſcopos, & tres parochias in tribus vrbibus, illas vrbes in quibus conſtituti & ordinati ſunt, ſcriptis authoritatis veſtræ confirmari & ſtabiliri precãtes. vnam eſſe ſedem epiſcopalem decreuimus in caſtello quod dicitur Wuirtzaburg, & alteram in oppido quod nominatur Buraburg, tertiam in loco qui dicitur Erphesfurd, quæ fuit iam olim vrbs paganorum ruſticorum. Notum ſimilitèr ſit paternitati veſtræ, quòd Carolomannus dux Francorum me accerſitum ad ſe rogauit, vt in parte regni Francorum, quæ in ſua eſt poteſtate, ſynodum inciperem cõgregare, & promiſit ſe de Eccleſiaſtica religione, quæ per ſexaginta vel ſeptuaginta annos calcata & diſſipata fuit, corrigere & emendare velle. Franci enim plùs quàm octoginta annis ſynodum non fecerunt, nec archiepiſcopum habuerunt. modò autem maxima ex parte per ciuitates epiſcopales ſedes traditæ ſunt laicis vel adulteratis clericis ſecularitèr ad perfruendum. Eſt inſupèr quidam, qui viduam quæ fuit vxor conſobrini ſui, & quæ votum vouit DEO caſtitatis, & velata extitit, abiecto * cum velamine, vxorem duxit, aſſerẽs ſe licentiam à prȩdeceſſore veſtro habere, de quo miramur. Tale enim matrimoniũ ab Ap. Se. affirmat confirmatum, quod non ȩſtimamus verũ, quia ſynodus & eccleſia in qua natus & nutritus ſui, id eſt, in trãſmarina Saxonia, Lũdunẽ ſynodus talẽ copulam, inceſtum & dãnabile piaculũ

Herbipolis.
Bambergа.
Erphurdia.
* cũ pudorẽ

iudi-

iudicauit, & quia carnales homines idiotæ Alemani, vel Bauari, vel Franci, ſi iuxta Romanam vrbem aliquid fieri viderint ex his peccatis, quæ nos prohibemus, licitum & conceſſum eſſe putãt, & nobis improperium, & ſibi ſcandalũ concitant, ſic vt affirment ſe vidiſſe annis ſingulis in Romana vrbe, & iuxta eccleſiam S. Petri in die vel nocte, quando kalendæ Ianuarij intrant, paganorũ conſuetudine choros duci per plateas, & acclamationes ritu gentilium & carmina ſacrilega celebrari, menſas illa die ac nocte dapibus onerari, & nullum de domo ſua vel ignem, vel ferramentũ, vel aliquid commodi vicino ſuo præſtare velle: dicũt quoque ſe vidiſſe ibi mulieres pagano ritu phylacteria & ligaturas in brachijs & cruribus ligatas habere, & publicè venales offerre, quę oĩa videntur impedimentum nobis præſtare prędicatiõis & doctrinę. Epiſcopi quoquè & presbyteri generis Francorum, qui fuerunt adulteri vel fornicatores acerrimi, quos filij fornicationum arguunt, reuertentes ab Ap. Se. dicunt ſibi Romanum pontif. licentiam dediſſe, vt anteà miniſtrare: verùm nos contrà cõtendimus, quia Apoſtolicam Sedem cõtra decreta canonũ nequaquàm audiuimus iudicâſſe. hęc omnia propterea nota facimus, vt veſtræ authoritatis reſponſum habere poſſimus. Incolumem valere & in CHRISTO ꝓficere beatitudinem veſtram, in longitudine dierũ valdè optamus.

Zachariæ Pont. reſpõſum. His reſpõdet papa Zacharias in hũc ferè modum: Reuerẽdiſs. & ſanctiſſimo fratri Bonifacio coëpiſcopo Zacharias ſeruus ſeruorum Dei: Suſceptis fraternitatis tuæ literis, quia te ſoſpitem vt ſempèr cupimus, eſſe cognouimus, oĩpotenti & miſericordiſſimo Deo noſtro magnas retulimus gratias, qui tibi in bonis proſperari dignatur. magnam enim in cordibus noſtris infundis lętitiam, quotiès nobis ſanctitatis tuę ſcripta mittuntur, dum quotidiè in gremium ſanctæ matris eccleſiæ noui populi adducuntur, vbi & tres epiſcopos per loca ſingula ſecundùm ſeriem ſyllabarum tuarum te ordinâſſe cognouimus, qui eidem populo pręeſſe debeãt: vndè quæ popoſciſti, abſque mora concedi patimur, & ſtatuimus per Apoſtolicam authoritatem epiſcopales illic Sedes, quæ per ſucceſſiões epiſcopos mereantur & populis pręſint. Ità nulli poſt hęc liceat, ea quæ à nobis ſancita ſunt, aliquo modo violare, quę authoritate B. Petri apoſtoli firma eſſe decreuimus. De eo autem quòd nobis intimâſti, quòd te Carolomannus filius noſter ad ſe rogauit accedere, vt in parte regni Francorum in ſua ditione ſynodum celebres ex cauſis deſcriptis, tu cum eodem excellentiſſimo viro concilium celebra: & ſi quos inueneris epiſcopos, presbyteros aut diaconos contra canonica ſtatuta exceſſiſſe, aut in adulterio, vel ſi plures vxores habuerint, aut ſi ſanguinem fuderint, vel etiàm alijs capitulis canonicis cõtraueniſſe repereris, ſanctitas tua nulla ratione authoritate Apoſtolica permittat ſacerdotio fungi. Quidquid verò aliud, vt dictum eſt, eos contra Eccleſiaſticam regulam exceſſiſſe repereris, canones ſiue inſtituta patrum præ manibus habeto: & iuxta quod habueris, diſcerne. De illo autem qui viduam auunculi ſui habere monſtratur, & à beatæ memorię prędeceſſore noſtro ſibi licentiam conceſſam eſſe diuulgauit, abſit hoc vt anteceſſor noſter iſta admiſerit. Nec enim ab Ap. Se. illa diriguntur, quæ contraria eſſe patrum inſtitutis probantur.

Eos igitur admoneas, vt omnimodò deſiſtãt, quia ſcriptum eſt: Qui conuerti fecerit peccatorem ab errore vię ſuæ, ſaluabit animam eius à morte, & ſuorum operiet multitudinem peccatorum. Iac. 5.

De calendis verò Ianuarijs, augurijs & incantationibus, quæ gentili more obſeruari dixiſti in vrbe apud B. Petrum apoſtolum: quia hęc abſciſſa eſſe à patribus ſumus edocti, & quia per inſtigationem diaboli iterùm pullulabant, à die qua nos iuſſit diuina clemẽtia Apoſtoli vicẽ gerere, ilicò omnia hęc amputauimus. Pari modo volumus populo tuo hęc prędicari. Nam & ſanctæ recordationis prędeceſſoris atq; nutritoris noſtri domini Gregorij papæ conſtitutione omnia hęc piè atque fideliter amputata ſunt. Sed de ſacerdotibus, qui adulteri & fornicatores probantur, quique

ſibi

ſibi hoc ab Ap. Se. indultũ eſſe, & licẽtiam ſibi prędicatiõis affirmant largitam eſſe, hoc nulla ratione credat tua fraternitas, ſed ſimilitèr in eis exerceas canonicam vindictã. Non enim aliud te agere volumus, quàm quod pręcipiunt canones. De tribus epiſcopis ſingulas cõfirmationes miſimus, quas per ſanctitatis tuæ manus eis largiri volumus, & Carolomanno filio noſtro alia ſcripta direximus, vt quæ tibi promiſit, adimplere feſtinet. Tua verò ſancta fraternitas, ſi quid deceterò euenerit, vt ſacri docent canones, ſtudeat emendare in plebibus ſibi à DEO commiſſis. Si verò & noui aliquid acciderit, quod tua S. F. minimè per canonum ſtatuta diſcernere poſſit, huc non pigeat nunciare, vt

Concilium prouinciale ſub Bonifacio.

Deo iuuante, quęcunque ad emendationẽ nouæ plebis eſſe poſſint, tibi abſq; tarditate reſpondere maturemus. Confortare in Domino frater chariſſime. Data kalen̄. Aprilis, imperante domino pijſſimo Auguſto Conſtantino à Deo coronato magno imperatore, anno 24. indictione xj.

Nec puto incommodum, ſi concilij illius acta perſcripſero, atq; id quidem ex illorum monumentis. ſic enim legitur: In nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti, ego Carolomãnus dux & princeps Frãcorum, anno ab incarnatione Domini 742. vndecimo Kalen̄. Maij, cum conſilio ſeruorum Dei & optimatum meorũ, epiſcopos qui in regno meo ſunt, cum presbyteris in ſynodũ pro timore Chriſti congregaui, Bonifaciũ archiepiſcopum & Burchardum, Ragaſredum & Vuincanum, & Vuilibaldum, & Dedanum, & Edanum cum presbyteris eorũ, vt mihi conſilium darent, quomodò lex Dei & religio recuperetur, quæ in diebus ſuperiorũ principum diſpoſita corruit, & qualiter popul⁹ Chriſtianus ad ſalutem animæ peruenire poſſit, nè per falſos ſacerdotes deceptus pereat, per conſilium ſacerdotum & optimatum meorum ordinauimus per ciuitates epiſcopos, & cõſtituimus ſuper eos archiepiſcopum Boniſacium, qui eſt miſſus ſancti Petri. Statuimus per annos ſingulos ſynodum congregari, vt nobis præſentibus canonũ decreta & eccleſię iura reſtaurẽtur, & religio Chriſtiana emẽdetur. & fraudatas pecunias eccleſiarum eccleſiis reſtituimus, falſos presbyteros & adulteros vel fornicatores diaconos & clericos, deſecrauimus, & ad pœnitentiam coëgimus, ſeruos Dei armaturam portare vel pugnare, aut in exercitum & in hoſtem pergere omninò prohibemus, niſi qui propter diuinum miniſteriũ, Miſſarum ſolennia adimplẽda, & ſanctorum patrocinia portanda adhoc electi ſunt. vnum vel duos epiſcopos & capellanos princeps ſecũ habeat, & vnuſquiſque pręfectus vnum presbyterum, qui hominibus peccata confitẽtibus* iudicare & indicere pœnitentiam poſſit. Necnõ venationes cum canibus, omnibus ſeruis Dei interdicimus, ſimilitèr vt accipitres & falcones nõ habeãt. *indicare

Decernimus quoquè ſanctorum canones ſequentes, vt vnuſquiſq; presbyter in parochia habitans, epiſcopo ſuo ſubiectus ſit, & ſempèr in Quadrageſima rationem & ordinem miniſterij ſui, ſiue de baptiſmo, ſiue de fide catholica, ſiue de precibus & ordine Miſſarum epiſcopo reddat & oſtendat: & quandocũquè iure canonico epiſcopus circumiẽrit parochiam ad confirmandos populos, presbyter paratus ſit ad ſuſcipiendũ epiſcopum cum collectione & adiutorio populi. In cœna Domini ſempèr nouum chriſma ab epiſcopo quęrat, vt epiſcopus teſtis aſſiſtat caſtitatis & vitæ & fidei, & doctrinæ illius.

Statuimus vt ſecundùm canonicam cautelã, omẽs ignotos epiſcopos vel presbyteros ante probationem ſynodalem in eccleſiaſticũ miniſteriũ nõ admittãt.

Decreuimus vt ſecundùm canones vnuſquiſque epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem adhibeat, nè populus Dei paganias faciat: ſed vt omnes ſpurcitias gentilitatis abijciat, ſiue ſacrificia mortuorum, ſiue ſortilegos aut diuinos aut auguria, ſiue incantationes, ſiue hoſtias immolatitias, quas ſtulti homines iuxta eccleſias ritu pagano faciunt, ſub nomine ſanctorum martyrũ vel confeſſorũ, Deum & ſanctos ſuos ad iracundiam & vindictæ grauitatem prouocantes.

Sratuimus, vt poſt hãc ſynodũ vnuſqſq; ſeruorũ Dei vel ancillarũ Chriſti,

ſiu

ſi in crimen fornicationis lapſus fuerit, quòd in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua: & ſi ordinatus presbyter fuerit, duos annos in carcere permaneat, & anteà flagellatus & excoriatus videatur, & pòſt epiſcopus adaugeat*. Si autem clericus vel monach* in hoc peccatum ceciderit, poſt tertiam verberationem in carcerem miſſus, vertentem annum ibi pœnitentiam agat. Similitèr & velatæ eidem pœnitentiæ ſubdantur, & radantur omnes capilli capitis eius.

Decreuimus quoquè, vt presbyter vel diaconi non ſagis laicorum more, ſed caſulis vtantur ritu ſeruorum Dei. nullus in ſua domo mulierem habitare permittat, vt monachi & ancillæ Dei miniſteriales, iuxta regulam S. Benedicti ordinare & viuere, vitamque propriam gubernare ſtudeant.

Item in alia ſynodo epiſcopi cum clericis ſubiectis promiſerunt ſe velle antiquorum patrum canones ſeruare, ſimilitèr & monachi ordinem S. Benedicti. In qua etiàm ſynodo ità cauetur: Statuimus quoquè cum conſilio ſeruorum Dei & populi, propter imminentem belli apparatum & perſecutiones exterarũ gentium, quæ in circuitu noſtro ſunt, vt ſub precario cenſu aliquam partem eccleſiaſticæ pecuniæ in adiutorium exercitûs noſtri cum indulgentia Dei, aliquanto tempore retineamus ea conditione, vt annis ſingulis de vnaquaque *caſata ſolidus, id eſt, 12. denarij ad eccleſiam vel monaſterium reddâtur eo modo, vt ſi moriatur ille cui pecunia accõmodata fuit, eccleſia cum propria pecunia reueſtita ſit: & iterùm ſi neceſſitas cogat, vt princeps iubeat, precarium renouetur, & omninò obſeruetur, vt eccleſiæ vel monaſteria penuriam non patiantur, quarum pecunia in precarium pręſtita eſt: ſed ſi paupertas cogat, eccleſiæ & domui Dei reddatur integra poſſeſſio. Vt mancipia Chriſtiana paganis non tradantur. Decreuimus quoquè, quod & pater meus antè pręcipiebat, vt qui paganas obſeruationes in aliqua re fecerit, mulctetur xj. ſolidis.

Hęc decreta ideò inſeruĩ, vt probarem Carolomannum in anno 742. ripã Rheni vltra citraque tenuiſſe, & quòd Germania pleraq; dudùm ante aduentum S. Bonifacij ad fidẽ Chriſti conuerſa fuit, cùm referatur hęc ſynodus habita, vt religio Chriſtiana repararetur.

Anno 742. Zacharias papa ſeruando priſcum morẽ, binos mittit ex clero Ro. presbyteros ad Conſtantinum in Gręciam nupèr electum, cum formula catholicę fidei, in cuius obſeruatione deberet Romano Pon. impator cõſentire. ſed eo tempore mouit Conſtantinus cũ claſſe in Saracenos.

Interim Arthauſtus quidam ad tyrannidem adſpirans, multa largitione plebem ſeduxit, & ad imperium eſt aſſumptus. Id cùm intellexiſſet Conſtantinus, ilicò claſſe reducta Conſtantinopolim obſidet, vi expugnat, & captũ Arthauſtum excęcat, cumque factionis ſuæ primoribus damnauit exilio, & ſic rebus confirmatis imperator presbyteros Romanos audiuit. *Arthauſtus affectat imperium.*

Hoc tempore circa annum Domini 744. infinita Hunnorũ multitudo finibus ſuis egreſſa, bello Pãnonias, vbi Hũnorum prima colluuies conſederat, laceſſiuit apud locum cui Herdel eſt nomen, partita in ſeptem exercitus turba. *Herdel.* hi ſeptem ibì caſtra muniêrunt, firmum hodiè Chriſtianæ Reipub. pręſidium. ſeptem caſtra appellantur. *Septẽ caſtra* Sed è barbarorum ducibus erat potentior Harpad, *Harpad.* qui longiùs progreſſus, ad Albam caſtra metatus eſt. occurrit ei Zuatapolingus Pannonum dux magna ſuorum manu, verùm imbelli. Itaque cęſo Pannone, Harpad victor regionem obtinuit. indè poſt annos ſex, vicinos infeſtare cœpêre, Carniam, Stiriam, Carinthiam, nec profuêre his populis externorũ auxilia. nam Gregorius Aquileienſis patriarcha cùm iuuare illos vellet, ſibi vix fuga conſuluit. fuitq; ex illis victorijs iam regia ſedes Hunnis ſeu Hungaris Alba. *Hunnus.* neque verò mihi quorundam chronographorũ ſententia probatur, qui Harpadi huius geſta in Imp. Cunradi tempora referri putant. Sunt enim alij Hũgarorum motus Cunrado primo imperante, quos compeſcuiſſe Sueuos legimus.

ANNO Domini 744. cùm Carolomannus & Pipinus natu minor regnum *Carolomãnus quæ in*

à Gry-

à Gryphonis inſidijs liberatũ, au ctumq́; Aquitanorũ ꝓuincia diuiſiſſent, obuenit Carolomanno Alemanorum natio ſeruitutis neſcia, quæ cùm nupèr rerum nouarũ ſtudio defectionẽ eſſet molita, à Carolomãno nõ ſinè iactura eſt recepta. vaſtauit ille agros noſtros longè lateq́;, loca quędam diruta ęquauit ſolo. Indè cum Francos repeteret, Odilonẽ Boioariæ ducẽ bellũ aduersùs reges meditari accipiens, temerarium principem facilè oppreſſit. Tum & Saxonum tumultibus intercedens, caſtrum Hochſenburg cepit, duce tributario facto.

Germania geſſeric.

Anno ſequẽti, qui fuit 746. ſalutis, indultum eſt paci, quòd Carolomannus ſeculi militiam deſtituturus, ad ſacra ſe cõponebat, quæ res Pipinũ, fratris ſ. ſtudioſum, domi quoquè cõtinuit. Carolomãnus Romã veniẽs, Zachariæ ſe Papæ obtulit, & ab eo cleric⁹ factus, habituq́; mutato fit monach⁹, in mõte Soracte cõſtructo monaſterio, ꝓ ſe et fratrib⁹ ſecũ veniẽtib⁹, vbì p aliquot annos qetè manebat. ſed cùm ex Frãcia multi nobilium ex voto Romã cõmearent, & eum ceu dñm ſalutarẽt, ociũ quo delectabatᷓ, crebrò interrũpentes, reliquit montẽ, & in Samniũ ꝓuinciam ad monaſteriũ S. Benedicti in mõte Caſſino ſitũ, ſe cõtulit, vbì reliquum vitæ ſuæ expleuit.

Carolomãnus religionem profitetur.

Intereà Pipin⁹ aui ac patris vitam ęmulatus, eos gloria adęq̃re ſtuduit, fratrẽq́; ſuũ Gryphonem, quem honorificè data libertate fouebat, fugientẽ in Saxoniam collecto exercitu ſecutus, ad pacẽ reduxit. ſed Grypho cũ copijs q̃ ad eũ de Frãcia cõfluxerant, Bauariã intrauit, ibique Taſſilonem ducẽ cum Hilgarde ad deditionem cõpulit, ac in poteſtatem ſuã ducatũ redegit. Quod cùm accepiſſet Pipinus, exercitũ maximũ duxit in Bauariã, fratrem Gryphonẽ cũ omnibus ſuis cepit. Taſſilonem ducẽ reſtituit, atq; Gryphoni fratri xij. Comitatus dedit. ſed ille tantis beneficijs nõ cõtentus, eodẽ anno ad Gaifirũ Aquitaniæ ducẽ ꝓfugit, vbì nõ ſanè multo tẽpore vixit: nũciabatur enĩ, cùm Pipinus regni coronam acciperet, interẽptus. Cœptum eſt & illis temporibus ędificari Fuldenſe monaſteriũ maxima tum impenſa tum opera.

Locus eſt hìc, vt Britannorũ mentionem faciam⁹. ſiquidẽ ſuprà in 20. generat. regulos quoſdam qui ꝓbis hiſtorijs clarum habent nomẽ, in iſta ferè deduxi tẽpora. nam Carolo Magno Imp. Egbrut⁹ omnẽ inſulam in ſuã poteſtatẽ redactã Edeuuolpho ſucceſſori reliquit, quarè hic primus totius inſulæ imperium tenuiſſe fertur; verùm reſtituit regna omia patris armis ſubiugata, tãtùm ſibi occidentaliũ Saxonũ regno retẽto, decimas omniũ fructuum Deo & B. Marię iuſſit offerri è tota inſula. Romã deindè profectus ad Leonẽ quartũ, tributũ duorum denariorum à ſingulis exactum domib⁹ penſitauit, quod hodiè quoquè Apoſtolicis queſtoribus pedi ſolet. Succeſſerũt ei tres ex ordine filij, è quibus vltim⁹ Alfredus, qui cum patre Romę fuit, ſtudiũ literarum Oxoniæ inſtituit. fauebat enĩ literis maximoperè, lectitãdi & meditãdi ſtudioſus, libros plurimos in linguam ſuam conuerti fecit. Eduardus Segnior cognomento, Alfredo patre potentia maior, Danos qui multos annos Angliam tenuerant, bello expulit. liberos habuit, Atelſtanum nothum: Edimundũ, Edredum & Edimum ex matrimonio. filiam Carolo Craſſo vxorem dedit. Venit regnũ poſt aliquot annos in Edimũdi manus, qui Danorũ reliquias expulit, à latrone quodã interfectus. regno ſucceſſit Edredus frater, is ab Odone ſancto pręſule Cantuarienſi regium diadema accepit, auſpicat⁹ Anglici regni honorem. à S. Dunſtano tumulat⁹ eſt apud Vinctonium. Ab eodem ſancto regni diadema filius accepit Eduinus, qui Dũſtanum in concubinæ ſuæ gratiam in exilium miſit. quamobrèm & ipſe regno pulſus eſt, ſubrogato Egdro, pacis & quietis Britannicæ authore. Huic Eceldredus ignauus princeps pręter patris ſententiam ſucceſſit. Inſtituerat enim Egdrus Eduardum in regnum, qui veneni poculo interijt. Regnum accepit indè Cunto Daciæ rex, à ꝓceribus Eceldredi filio Edio pręlat⁹ anno ſalutis noſtræ milleſimo. regnauit annos viginti. Hic vniuerſam Angliam, Scotiam, Daciam, Noruegiam obtinuit.

Anglorũ regũ à Carolo ad Hẽricũ numer⁹.

Oxonienſe ſtudium.

Regiũ Anglorum diadema.

Cunto rex.

Prioris Tomi Chronographiæ Naucleri, Finis: ſic tamen, vt ſequẽtis Tomi totũ huc abſque interruptione Generationum continuatum intelligatur.

AVTHORVM SEV LIBRORVM, QVORVM CITATIONE, VERBIS AVT TESTIMOnijs in hoc præcedenti, itemq́; ſequenti Chronographiæ Tomo Nauclerus paſsim vtitur, Catalogus.

Abbas Vrſpergen. aut Vrſpringen.
Abbreuiator Trogi Pompeij, ſeu Iuſtinus hiſtoricus
Ablabius
Aeneas Silvius
Africanus
Agathius
Ageſilaus
Alcinous Crotonien.
Ambroſius
Amianus ſeu Ammianus Marcellinus
Anaximenes
Andoenus epiſcopus
Anneus Seneca
Anneus Lucanus
Annius Viterbien.
Anſelmus ſeu liber de Imagine mundi
Antiâs
Antoninus
Apollinaris
Apollodorus
Apollonius
Appianus
Archilochus
Ariſtoteles
Auguſtinus
Aulus Gellius
Bambergen. ſcriptor
Bartholomæus
Baruch
Baſilius
Baſſus
Beda
Benzio
Beroſus
Bibliothecarius
Blondus
Bonifacius archiepiſ.
Caius Baſſus
Carinus
Cato Vticen.
Chronica Ordinis Teutonici
Chryſippus
Cicero
Cineas orator
Claudianus
Cledemus ſeu Malchus propheta
Clemens
Comeſtor
Cordus
Corn. Nepos
Corn. Tacitus
Daniel
Dantes Florentinus
Dares Phrygius
Datius
Democritus
Dictys Creten.
Didymus
Diodorus Siculus
Dionyſius Byzantius
Eberardus Muller aut Miller
Egeſippus
Elmerus Malmoberen.
Enardus
Ennius
Enoch propheta
Ephorus
Epiphanius
Eratoſthenes
Eſtius
Etheſtus Gildus
Euſebius Chronograph.
Euſebius hiſtoric.
Euphorbius
Euripides
Eutropius
Ezechiel
Fabius Pictor
Felinus
Feſtus Pompeius
Fl. Vopiſcus
Fortalitium fidei
Franciſcus Maro
Franciſcus Philelphus
Ganfredus
Garibaldus
Gilbertus
Gildas
Gotfredus Viterbien.
Gratianus
Gregorius Aconen.
Gregorius Naziãzenus
Gregorius Papa
Gregorius Turon.
Guido Rauennâs
Guilelmus ſcriptor
Guilielmus Pariſien.
Guntherus Ligurinus
Hebræi ſeu Hebraica veritas
Heinricus Haſſus
Helinandus
Helius ſeu Aelius Spartianus
Hellanicus
Heraclides
Hermannus Cotractus
Herodianus
Herodotus
Hersfelden. Monachus aut ſcriptor
Hieronymus
Hiſtoria Arcturi
Hiſtoria Tripartita
Hubertus
Hugo Floriacen.
Hungaricus ſcriptor
Iac. Benzio
Iacobus Bergomen.
Iacobus Columna
Iacobus Genuenſ.
Iacobus Vorago
Ieremias
Ieſus filius Sirach
Iohan. Annius
Iohan. Bocatius
Iohannes Columna
Iohannes Cremonen.
Iohannes de Turre Cremata
Iohannes Diaconus
Iohan. Dominicus
Iohannes Flasborien.
Iohan. Leo
Iohan. Turacheus
Ionichus vates
Iordanus aut Iordanis
Ioſephus
Iſidorus
Iuba rex
Iudas Hiſtoric.
Iudas Thaddæus
Iulius Cæſar
Iulius Capitolinus
Ius Canonicum
Ius Ciuile
Iuſtinus hiſtoricus
Iuuenalis poëta
Lactantius
Laërtius
Lampridius
Leontius

L

Liber de imagine mūdi
Liuius
Lucanus poëta
Lucas Euangeliſta
Lucilius poëta
Lucilius Stoicus
Lucretius
Machabæorum libri
Macrobius
Magiſter in Hiſtorijs
Manethon
Martianus
Martinus Hiſtoricus
Martinus Polonus
Martinianæ Chronicæ
Maſeas Phœnix Damaſcenus
Mela
Merlinus
Metaſthenes
Methodius
Methodius martyr
Moiſes ſeu Moſes
Neuius
Nicanor
Nicolaus Damaſcenus
Nicolaus Lyranus
Oroſius
Otho Blaſien.
Otho Friſingenſis
Ouidius poëta
Ouidius Sabatarcides
Palladius
Palmerius
Parmenſis Minorita
Paulus Apoſtolus
Paulus Diaconus
Peſcenius aut Peſcēnius Feſtus
Petrus Apoſtolus
Pet. Comeſtor
Petrus Vinea
Philo
Philoſtratus
Pius Papa ij.
Platina
Plinius
Plutarchus
Polycrates
Polyphatus
Pomponius
Pomponius Lætus
Poſsidius aut Poſsidonius
Priſcianus
Priſcus Hiſtoricus
Procopius
Ptolemæus
Pythagoras
Raphaël Volaterranus
Robertus Gaguinus
Rudimenta Nouitiorū
Ruffinus
Scæuola
Seneca
Septuaginta
Seruius
Sibylla Babylonica
Sibylla Erythræa
Sibylla Helleſpontica
Sigibertus Antiochen⁹
Sigisbertus
Socrates Hiſtoricus
Solinus
Sozomenus aut Zoſomenus
Spartianus
Stephanus hiſtoric.
Strabo
Suetonius
Supplemētū Chronicarū
Tacianus Aphricanus
Thales
Theoclius ſeu Theoclus
Theocritus
Theodontius
Theodoricus
Thomas Aquinâs
Timæus
Trebellius
Triſmegiſtus
Triumphus Cupidinis
Trogus Pompeius
Tullius
Valerius Maximus
Valerius Soranus
Varro
Verrius
Vincentius
Vincentius Gallus
Virgilius
Vngarorum aut Hungarorum Chronica
Volgatius aut Volcatius
Xenophon
Zacharias propheta
Zacharias Papa